

S. ^{no} 71 n° 25.

5

785

8: Syndicus is descriptus in p. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 91

COLLEGIJ
SALMANTICENSIS

FF. DISCALCEATORUM
B. MARIAE DE MONTE CARMELI

Primitivæ Observantiæ,

CURSUS THEOLOGICUS

JUXTA MIRAM DIVI THOMÆ

Præceptoris Angelici Doctrinam.

TOMUS QUINTUS,

A QUÆSTIONE CIX. PRIMÆ SECUNDÆ
usque ad Quæstionem CXI. complectens;

NUNC PRIMUM IN LUCEM PRODIT.

Dr. Vayrlandy a. 1687.
Salmantiz anno 1687.
LUGDUNI,

Exemplar in Bibl. P. Eccl. Salmant.

Sumpt. JOANNIS ANTONII HUGUETAN, & SOC.

M. DC. LXXIX.

CUM SUPERIORUM PERMISSU.

COLLEGI

SALAMANTINENSIS

ET DISCALCEATORUM

B. MARIE DE MONTE CARMELI

Prædictæ Obsequii

CURSUS THEOLOGICUS

IUXTA MIRAM DIVI THOMÆ

Præceptoris Angelici Doctoris

TOMUS QUINTUS

QUESTIONE CXXXV. SECUNDA

NUNC PRIMUM IN LUCEM PROBIT

LUCDUNI

Georg. Joannis Antonii Huguetan, 2362

AN. DC. LXXXV.

CU M SUPERIORUM PERMISSU

ANGELICO DOCTORI
DIVO THOMÆ
AQUINATI,
 ECCLESIAE FULGENTISSIMO IUBARI,
 SACRÆ THEOLOGIAE PRINCIPI
 antesignano, præclaro Veritatis Magistro,

COLLEGIUM SALMANTICENSE SANCTISSIMI VATIS
Eliae Carmelitarum Discalceatorum Beatae Mariae de Monte Carmeli.

O. D. C.

FONTE Solis sacros, siue Solis nomine insignes ipsa ostendunt eloquij sancti verba divina. Adsit Iosue cap. 15. ubi: Fons Solis habetur. Adsit & Esther. 10. ubi: Parvus fons crevit in fluvium, & in lucem, Solemque conversus est. Quibus testimoniis inter fontem & Solem nexus mirabilis aperitur, ac proditur sympathia. Nec mirum sanè, cum lucis fonte aquarum quoque originem maritari, quando ex caelestis luminis influentia liquidi humoris abundantia scaturit. Hinc jam merito apparet, qua ratione, DOCTOR ANGELICE, post de peccatis opus, opus de gratia, tibi iterata veneratione dicamus: dum enim te fulgentissimum solem sapientiae, lucidis undequaque radiis decorum supplicibus adoramus obsequiis, quid in gratiae fontem perennem tuis altaribus litaremus? Est gratia fons aqua salientis in vitam aeternam, irriguusque mentis latex fluido virtutum supernaturalium humore adeò caelitibus se se ingerit, ut ad usque divinitatis solem rores attentet spargere. Nascitur à natura divina, cujus est indigenita portio, nostrumque derivans ad pectus superam affluentiam, ad eandem originem, à qua exiit, salientes cogit latices elevari. Gratiae opus fontem gratia nuncupari decernimus, dum è tuis operibus fluentia sacra libantes, suo manali, nimirum radiantibus tuis splendoribus sol Aquinas, eadem reverti statuimus sine mora: ut unde manavere gurgites, suae cognoscant scaturiginis incrementum, & primum allaudent ebullitionis exordium. Vitalis hac aqua est, quae ex fonte dilabitur adeò puro. Fatemur equidem nos his laticibus sic nutrirì, ut quod sensibilis aqua corpori

præstat, hoc & mentibus nostris sapientia Thomistica fons præclarus. Ut piscis, aiebat Ennodius, aqua abstractus vitalibus indumentis privatus extinguitur, sic ego subductus eloquij vestri fluentis interimor. Ita squamosa animalia vitales halitus mutuuntur ab aqua, ut sicco in littore exanimata devivant: sic & nos subducti eloquij Thomistici fluentis interimimur. O quam verum est, te quæ solem, quæ fontem spiritus nostris animis præstitisse vitales, dum ex doctrina tuæ meditatione continua adeo efferimur, ut Angelico potius, quam humano clamemus animo vegetari. Iam diu per campos tuorum operum discursaramus amenos, jam odorantes mentis tuæ flores ore limpidio legeramus, inque vernis paradisi Thomistici floribus, quæ fas extitit, velut indefessa apiculata sollicita diligentia, diligentique solitudine succos libaveramus nectareos. Deerat adhuc & quod emananti perenniter gratia fonti labra applicarentur sitientia, ut ex inde epotis lymphis sacris, nec tantalico experto supplicio ad solares radios phæbi Aquinatis suavi dulcedine degustandos majori attenderemus conatu. Quod & factum est, Deo auspice. En, Doctor Angelice, gratia opus tibi dicamus, & in hoc purissimo fonte tua nobis ad virum effulget imaginis claritudo. Quid mirum? cum etiam in vitrea limpiditate illibati fluxus aquarum inspiciantur astrorum cælestium imagines perpolita.

Statius
6. Theb.

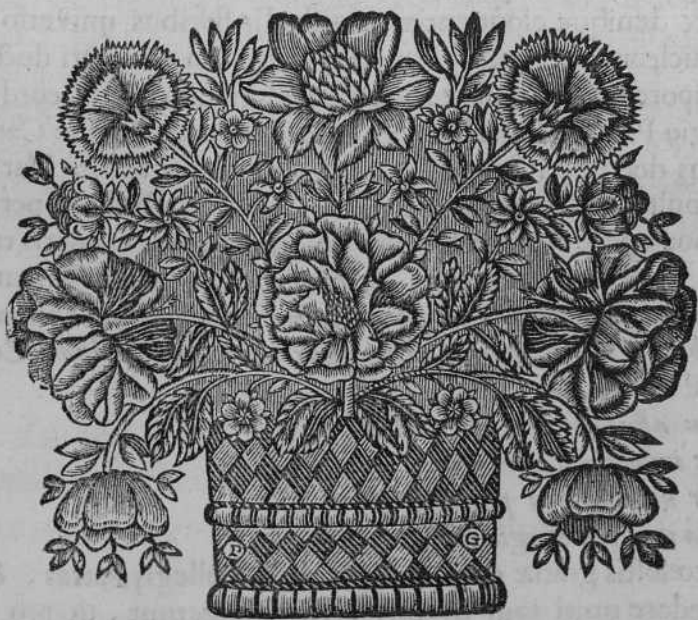
Sic ubi tranquillo pellucent sydera ponto
Vibraturque fretis cœli stellantis imago.

In Epi-
gram.

Non semper est, ut aiebat Lucillus, aquarum speculum mendax; est & aliquoties verissimum, maxime si in gratia fonte perenni stabilitate fluentis Aquinatis solis intueamur aspectum, ubi expressissima se se nobis objicit ejus imago: habet enim nitida gratia crystallus altum cum virginitate commercium, & quia sol Thomas virgo est, in puris laticibus vibrantem faciem immittit, ut inde vibratus splendor characterem nobis imprimat tanti solis. Equidem jam in antea actis operibus te satis cognoverat noster amor, & eo ipso circumquaque redolebat tuæ venerationis odorem; ast in gratia fonte pellucido tuæ similitudinis sigillum nobis inditur, & figura, utpote quæ excusis radiis vitreo ex latice lineata ad unguem refulget. Hinc ut ab origine nascitur, quod cum hoc opere nexus habeat illud tuæ sanctitatis elogium, pariter & doctrina: Rigans montes de superioribus tuis, de fructu operum tuorum satiabitur terra. Enimvero si ad aquarum fluidum illapsum mentis oculos torqueamus; pro comperto est tuam de gratia doctrinam quasi imbribus sacris ex imprægnanti cœlo disruptis, seu torrentibus aqua fecundis, & per amœnantes campos crystallinis anfractibus huc, illuc dispersis, orbem irrigasse universum, Deique irrorasse sanctam Ecclesiam. Attamen si attendamus ad fructus, qui de tot iniquis laticibus succreverunt in dies, prius ad tenebras sol rueret cubaturus, quàm vel minor sufficiens applauderetur eloquio. Vtrumque est mirabile, utrumque unicum, utrumque indignum, quod adeo exilibus plausibus celebretur. Scimus utique (& hoc fuit semper omnium nostrum cor unanime, votumque conforme) te suæ gratia Deum elegisse vindicem singularem, ut insolentem hæresum turbam gratia inimicam funditus extirpares, & ad Ecclesia pedes colla traheres monstruosa, siue limpidis roribus illustrando mentes fidelium, siue ardentibus radiis excacando corda proterva. En qualiter cum hoc opere nectatur illud elogium: Rigans montes de superioribus tuis, de fructu operum tuorum satiabitur terra. Quippe qui dum è gratia fonte spargis rivulos inundantes, & è cœlo sancto irradias sol luminosus, catholicum viridarium amœnas, atque apostatas acies exturbas. Nec mysterio eget, quod ad sex reduxeris quæstiones gratia æconomiam: sunt equidem sex canales, quibus ad nos derivatur hujusce fontis tota affluentia. Sexta hora erat, cum Salvator alloquens peccatrici,

Samarita

Samaria fontis nomen indidit gratia Dei dicens, quod qui biberit ex illa aqua, fieret in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Quasi Deus, ut nobis sua gratia ostenderet abundantiam in ætatibus sex, sex quoque eligeret tubulos, seu canales, quibus illaberetur ad pectora nostra temporis plenitudo: & in hora sexta, idest, sub ardenti sole perageret hoc mysterium, ut nec convenientia deesset fontis, & solis. Igitur cum & nos videamus in sex quæstionibus 1. 2. nempe à quæstione 109. inclusivè usque ad 114. omne peractum gratia negotium, quid inde sacratius auspicaremur, quam per sex rivulos ad nos effluxisse gratia mysterium sub ardenti sole Aquinatis: ut in primo rivulo libaremus gratia indigentiam, in secundo naturam, divisionem in tertio, causam in quarto, in quinto, & sexto effectum duplicem justificationis, & meriti, quibus sapidè degustatis inter fontem gratia, Thomaque solem eructaremus mysticam coherentiam. Hic est parvus fons, quem numini tuo, Doctor Angelice, pro voluta reverentia sacramus, cordatisque, ac repetitis affectibus tua suspendimus ad altaria. Parvus est fons quia noster, magnus quia tuus, dum quia tuus influvium, immo & in lucem, solemque conversus est, & in aqua plurimas redundavit. Accipe ergo benevola fronte munusculum, quod litamus. Debitum est, non gratia, licet gratia titulo coronetur: accipe debitum, quod est gratia, & repende gratiam pro debito, ut dum gratia lucidissima tanti solis gratia fontem sacramus, verum sit, quod alias: Ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur.

FACULTAS ORDINIS.

R. SYLVESTER AB ASSUMPTIONE Generalis Ordinis Fratrum Discalceatorum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmeli, Primitivae Observantiae, de consensu nostri Diffinitoris Generalis, &c. ut liber cujus titulus est, *Cursus Theologicus, Tomus quintus de Gratia, Iustificatione, & Merito*, à nostro Collegio Salmanticensi elaboratus, atque à gravibus doctisque viris nostri Ordinis, (quibus ipsum videndum, & examinandum commissum,) recognitus, & approbatus, typis mandetur, & in lucem prodeat; tenore praesentium licentiam, & facultatem concedimus. Dat. Matriti die trigesima Septembris, Anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto.

FR. SYLVESTER AB ASSUMPTIONE,
Generalis.

FR. NICOLAUS A SANCTO ELIA, Diffinitor,
& Secretarius.

APPROBATIO R.P. M.F. FRANCISCI RELVZ, Ordinis Praedicatorum in Salmanticensi Academia primariae Theologiae cathedrae sapientissimi Moderatoris.

ILLUSTRISSIMI, & Reverendissimi D. D. D. FRANCISCI XEIXAS Episcopi Salmantini, Catholicae Majestatis à consiliis, vidi, & avida, diligenti, ac reverenti diligentia evolvi praecleara commentaria ad Angelicum Magistrum (scopum, & felicem consummationem 1. 2. à quaest. 109. usque ad 114.) non solum sine macula, aut levi ruga, catholicae doctrinae, sacris Ecclesiae praescriptionibus, & sanctorum Patrum documentis minus consona: verum fulgenti, & perpolito stylo, discursibus solidis, firmis demonstrationibus, sententiarum gravitate, amplissima eruditionis sanctorum Patrum non vulgari, sed acri indagine, & denique eloquentiae magistralis floribus universo operi respersis, referta, limata, enucleata; & (pro coronide) Angelici Magistri doctrinae rigida intelligentia supra stuporem conformia: Auctore Religiosissimo, & cordiali affectu mihi colendissimo Collegio Patrum Discalceatorum B. Mariae de Monte Carmeli Primitivae Observantiae. Cujus doctissimi Patres, & Magistri, tutrice aurora Maria, quoniam ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt, ut arbitror, tanquam stellae in perpetuas aeternitates. Differitur in hoc opere (praemisso jam de peccatorum tenebris tractatu) de gratiae luce, id est de gratia, justificatione, & merito, sub hac D. Thom. capitali inscriptione: *Consequenter considerandum est de exteriori principio humanorum actuum, scilicet de Deo, prout ab ipso per gratiam adjuvamus ad recte agendum.* Congruus doctrinae ordo, juxta illud Boetij-

Daniel.
12.

lib. 3.
metro 1.

*Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.*

In lumine ergo coelestis gratiae constituti praedicti Collegij Patres, & Magistri, illisque amicabili foedere uniti tam strenue certamen gerunt, ut pro gratiae dignitate tuenda vitam agent: in quo ipsius gratiae jura custodiunt. Etenim si cunctis animantibus insitum est, ut in vitae discrimine utantur omnibus modis, ac viribus, quibus eam tueri possunt: qua cura, impetu, & spiritus vigore satagendum est viro catholico cum non illa vita impugnatur animalibus communis, sed superior, per quam ab hujus vitae miseriis liberandus est, & aeternitate victurus? Quibus autem mediis, & armis uti oporteat ad vitalis gratiae tutamen, optime noverunt hi sapientissimi, & religiosissimi Magistri, dum ad instar Moysis vocant omnem virum eruditum, cui Dominus dedit sapientiam, ad opus sanctuarij; videlicet cum juvamina petunt à sanctis Ecclesiae Doctoribus, quibus Dominus jam diu infuderat scientiam subtilem, solidam, & irrefragabilem ad controversias de gratia dirimendas. Inter quos palmam tulisse magnum Augustinum, & Angelicum Thomam, docent Pontifices, & probat plausus totius Ecclesiae.

Ecclesia. Thomas vero, quæ Augustinus de gratia fusiùs docuerat, ad eum ordinem in summa redegit, ut pie credatur Paulum gratiæ Doctorem ipsi revelasse, quidquid humana mente capi potest. Unde meritò gravissima hæc Patrum Carmelitarum Congregatio Angelicum sibi cum in aliis, cum præcipue in gratiæ controversiis elegit Doctorem, dicens cum Propheta: *Declaratio sermonum tuorum illuminat. Et, os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam.* Ardet enim doctrinæ Thomisticæ amore, & Thomæ spiritum vehementi spiritu attrahit. Petivit Eliseus, ut fieret in eo duplex spiritus magni Eliæ. Cui parens: *Si videris, inquit, me, quando tollar à te, erit tibi, quod petisti.* Quid meriti in visione? Cur, si videat, duplicatum accipiet spiritum? Quia Eliseus vel iussus à magistro recedere non recessit; sed pie, religiosè, & reverenter ejus præsentiam requisivit: & ascendentem magistrum oculis saltem, & affectu prosequutus fuit: unde duplicem, hoc est, maximum ipsius spiritum meruit. Si ergo Eliseo personalem magistri præsentiam ambienti provisum abundanter est de spiritu patris: quas utriusque filiis, & venerandi Collegij magistris, tot laboribus Angelici Doctoris honori, & mentis investigationi incumben-
tibus, & tanti Præceptoris spiritum anhelo corde, & ore attrahere suspirantibus, ejusque disciplinæ ardenti devotione consecratis, & inter discipulos fidelissimis; quas, inquam, pro tot obsequiis rependet gratias Angelicus ipse Doctor? Omitto fulgentes gloriæ coronas, quas placidus debitor impetrabit. Proculdubio jam concessit duplicatum spiritum pro his commentariis, (quæ non satis admiramur) ad strenuam gratiæ defensionem, in illustratione intellectus, & purgatione affectus inclusum: quem duplicem spiritum magnum Eliam transtulisse in Eliseum interpretatur D. Bernardus. Aut aliter exponamus hunc duplicem spiritum à D. Thoma sapientissimis Carmelitis Dis-
calceatis concessum. Prior est fidelis, sincera, & vera litteræ D. Thomæ interpretatio. Alter est censoria vis, & aquilina acies ad discernendum inter veros, & fictos, falsos, ac larvatos D. Thomæ discipulos. Petrus Apostolorum princeps, quæ sibi, & condiscipulis occurrebant, tanquam alios docturus Magistro statim proponebat. Semel requisivit de præmio. Cui Jesus: *Vos qui sequuti estis me, sedebitis super sedes judicantes*
duodecim tribus Israël. Judiciariam potestatem in præmium Apostolis assignavit supra universos fideles: (infidelis enim jam judicatus est:) quia relictis omnibus, & semet-
ipsos abnegantes Christo præceptoris adhæserant. Cur igitur huic perillustri Congregationi cordialiter Angelico Doctori adhærenti, aliorum dictamina relinquenti, & intellectum in tanti Præceptoris obsequium captivanti (quod redolet supremum paupertatis evangelicæ gradum) denegabimus discretoriam spirituum dignitatem inter veros, & falsos discipulos D. Thomæ? Habet profecto in omnibus, & in his præsertim de gratia controversiis. Quare hoc mirabile opus non solum dignum existimo, ut prælo mandetur; sed quod universæ scholæ amplectantur, utpote legitimum doctrinæ Thomisticæ partum, & quod verè mentem D. Thomæ ab universo orbe celebrandam continet. Sic sentio in Conventu S. Stephani Salmanticensis, die 28. Octobris, anni 1676.

FR. FRANCISCUS RELUZ.

*FACULTAS ILLVSTRISSIMI,
ac Reverendissimi Domini D. FRANCISCI DE SEIXAS,
& LOSADA, Episcopi Salmanticensis, Regij Consiliarij.*

OS D. FRANCISCUS DE SEIXAS & LOSADA, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Salmantinus, Regiusque Consiliarius, &c. Cum ex præscripto nostro R. P. M. Fr. Franciscus Reluz Ordinis Prædicatorum, & in hac Salmanticensi Academia Primariæ sacre Theologicæ Cathedræ perpetuus antecessor viderit & approbaverit librum cui titulus est, *Collegij Salmanticensis Fratrum Discalceatorum B. Mariæ de monte Carmeli Primitivæ Observantiæ Cursus Theologicus juxta miram A. D. D. D. Thomæ doctrinam, Tomus Quintus à questione 109. primæ secundæ usque ad finem complectens*, nihilque in eo sit inventum, quod sanctæ Ecclesiæ, & bonis moribus adversetur. Tenore præsentium quantum ad nos

nos attinet facultatem concedimus, ut typis manderetur In quorum fidem præsentēs litteras manu nostra & sigillo munitas, ac per infraſcriptum Secretarium noſtrum reſtendatas expediri juſſimus. Salmantica, die quinta menſis Novembris, Anno ſalutis miſſiſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſexto.

FRANCISCUS, *Episcopus Salmantinus.*

De mandato Illuſtriſſimi Domini mei Episcopi.

JOAN. FERNANDEZ DE MOURILLON,
Secretarius.

Locus † ſigilli.

CONSENSVS PROCVRATORIS REGII.

PRO Rege aſſentio ut opus cui titulus eſt, *Cursus Salmanticiſis Theologicus & Moralis*, imprimatur à JOANNE ANTONIO HUGUETAN, & Soc. hujus civitatis Bibliop. cum inhibitionibus conſuetis per triennium duraturis, Datum Lugduni die 26. Julij 1677.

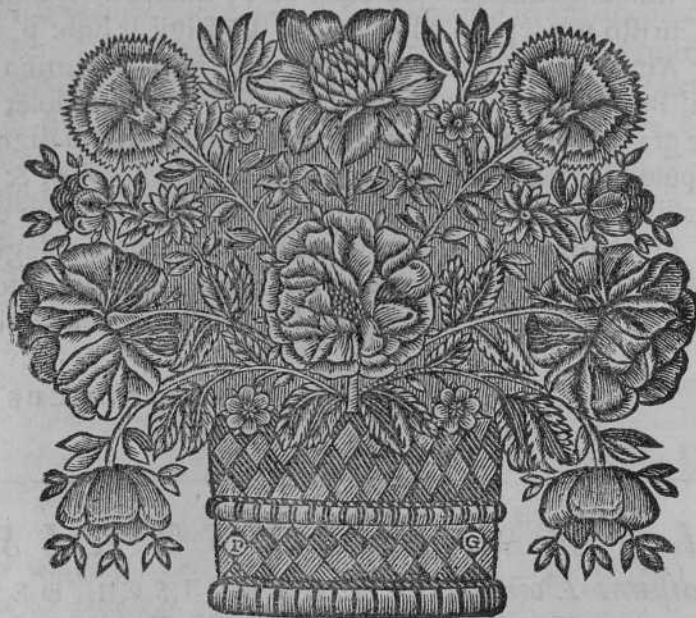
VAGINAY.

PERMISSIO.

Fiat juxta conſuſiones Procuratoris Regij anno & die ſupra dictis.

DESEVE.

Deſiit Prælum die 4. Januarij, 1679.

INDEX

I N D E X

TRACTATVVM, QVÆSTIONVM,

Disputationum, & Dubiorum, quæ in hoc Tomo Quinto,
Cursus Theologici Salmanticensis continentur.

TRACTATVS XIV.

De Gratia Dei.

PROOEMIUM.

pag. 1

QVÆST. 109.

E principio exteriori
humanorum actuum,
scilicet de gratia Dei
in decem articulos

divisa.

2

DISPUT. I. Præmialis.

ibid.

CAP. 1. De nomine, varijs acceptionibus, & di-
visionibus gratiæ.

ibid.

§. 1. Nomen, & acceptiones gratiæ exponun-
tur.

ibid.

§. 2. Aliquæ gratiæ divisiones recensentur.

4

§. 3. Explicatur divisio gratiæ in increatā, & crea-
tam, necnon in temporalem, & æternam.

6

CAP. 2. De varijs statibus naturæ humanæ, in qui-
bus eget gratia.

9

§. 1. Naturæ humanæ status numerantur, &
describuntur.

ibid.

§. 2. Objectiones adversus traditam divisionem,
& solutiones earum.

12

§. 3. Incidens dubitatio deciditur.

15

CAP. 3. De erroribus Lutheri, Calvini, & aliorum
contra libertatem arbitrij.

18

§. 1. Qui ante Lutherum, & Calvinum nega-
runt arbitrij libertatem.

19

§. 2. Refertur hæresis Lutheri contra liberum
arbitrium.

25

§. 3. Expenditur error Calvini contra liberta-
tem arbitrij.

27

§. 4. Errores Michaëlis Baij, & Cornelij Jan-
senij circa liberum arbitrium.

29

CAP. 4. De hæresi Pelagiana contra gratiā Dei.

32

§. 1. Quos habuerit Pelagius sui dogmatis præ-
cursor.

ibid.

§. 2. Hæresis Pelagianæ brevis historia contexi-
tur.

35

§. 3. Continuatio ejusdem historiæ.

37

§. 4. De multiplici gratia tandem concessa à Pe-
lagio.

42

§. 5. Exponitur, an Pelagius auxilium efficax
aliquando admiserit.

50

§. 6. Declaratur, quæ fuerit extrema controver-
sia inter Augustinum, & Pelagium.

52

CAP. 5. De erroribus Semipelagianorum circa gra-
tiam, & liberum arbitrium.

56

§. 1. Quid senserint Semipelagiani de prædesti-
natione, & præscientia Dei.

57

§. 2. Quid Semipelagiani dixerint de bono per-
severantiæ, & gratia efficaci.

59

§. 3. Quid docuerint Semipelagiani de viribus ar-
bitrij, & necessitate gratiæ sufficientis.

60

§. 4. Qui fuerint principales duces, & fautores
Semipelagianismi.

65

§. 5. Quid contra Semipelagianorum doctrinam
Ecclesia decreverit.

69

CAP. 6. De duobus famosis in hac materia Catho-
licorum sententijs.

74

§. 1. Refertur opinio Thomistarum.

75

§. 2. Proponitur sententia Molinæ.

77

§. 3. Qui tractaverint de hac materia, & modus
in ea servandus.

79

CAP. 7. De auctoritate D. Augustini, & D. Tho-
in hac præsertim materia.

82

§. 1. Laudes D. Augustini, magnæque circa ma-
teriam auctoritas.

83

§. 2. Auctoritas D. Thomæ, & summa cum D.
Augustino consonantia.

85

§. 3. Quomodo possit in communi discerni, qui-
nam vere, & sincerè sequantur D. Augustini,
& D. Thomæ doctrinam: & quam fideliter id
præstent Dominicani.

88

ART. 1. Vtrum homo sine gratia aliquid verum
cognoscere possit?

89

ART. 2. Vtrum homo possit velle, & facere bo-
num absque gratia?

93

ART. 3. Vtrum homo possit diligere Deum super
omnia ex solis naturalibus sine gratia?

94

ART. 4. Vtrum homo sine gratia per sua naturalia
legis præcepta implere possit?

95

DISPUT. 2. De necessitate gratiæ pro operibus na-
turalis ordinis.

97

DVB. 1. Vtrum homo indigeat gratia ad cognos-
cendas veritates naturales.

ibid.

§. 1. Duplex assertio pro expeditione difficulta-
tis.

ibid.

§. 2. Plures sententiæ primæ assertioni contrariæ.

100

§. 3. Alia opinio cōtraria secundæ assertioni.

102

DVB. 2. Vtrum homo in natura lapsa possit absque
gratia efficere aliquod opus moraliter bo-
num.

104

§. 1. Observanda pro dubij resolutione.

ibid.

§. 2. Vera sententia testimonijs sacre scripturæ,
& Patrum communiter.

107

§. 3. Eadem communis sententia ratione fulci-
tur.

110

§. 4. Eadem communis assertio alia via roborat-
ur.

112

§. 5. Ex præsentis dubij resolutione alia deduci-
tur.

113

§. 6. Refertur opposita opinio cum principali
ejus fundamento.

115

§. 7. Satisfit omnibus adductis testimonijs, eo-
rum que legitimus sensus declaratur.

117

§. 8. Duo priora argumenta ex ratione pro ea-
dem contraria sententia.

120

6. §. 9.

Index Tractatum, Quæstionum,

- §. 9. Cætera ejusdem opinionis argumenta dissolvuntur. 123
- DVB. 3. Vtrum homo in natura pura constitutus, viribus ipsius naturæ posset diligere Deum ut finem, & auctorem naturalem amore absoluto, efficaci, & super omnia? 126
- §. 1. Prælibantur aliqua ad tituli, & rei intelligentiam. ibid.
- §. 2. Expenditur alia conditio amoris Dei naturalis, nempe quod sit efficax. 129
- §. 3. Assertio prior pro decisione principalis difficultatis. 133
- §. 4. Alia ratio pro firmanda assertione. 136
- §. 5. Statuitur, & probatur secunda conclusio. 138
- §. 6. Sententia adversa primæ assertioni, & ejus argumenta. 141
- DVB. 4. Vtrum homo lapsus solis naturæ viribus possit diligere Deum super omnia, ut finem, & auctorem naturalem? 144
- §. 1. Prima assertio suis fundamentis communitur. 145
- §. 2. Assertio alia pro dubij absolutione. 147
- §. 3. Corollaria præcedentis doctrinæ. 151
- §. 4. Duplex aliud ejusdem doctrinæ confectarium. 154
- §. 5. Duplex sententia duplici nostræ assertioni opposita. 156
- DVB. 5. Vtrum homo lapsus possit servare præcepta legis naturalis sine concursu gratiæ. ibid.
- §. 1. Brevis elucidatio quæsitæ. ibid.
- §. 2. Assertio prior auctoritatibus comprobatur. 157
- §. 3. Eadem assertio ratione communitur. 160
- §. 4. Assertio alia pro dubij absolutione. 163
- §. 5. Nonnulla contra primam assertionem referuntur, & enervantur. 166
- §. 6. Argumenta contra secundam assertionem proponuntur & diluuntur. 169
- DVB. 6. Quæ gratia necessaria sit, & sufficiat, ut possit homo longo tempore servare omnia divina præcepta? 174
- §. 1. Vera D. Thomæ sententia elucidatur. ibid.
- §. 2. Duplex sententia in contrarium. 179
- DVB. 7. Vtrum ad vitanda omnia peccata venialia collectivè requiratur speciale gratiæ privilegium, & cui fuerit concessum? 181
- §. 1. Observantur aliqua ad dubij decisionem necessaria. ibid.
- §. 2. Statuitur prima conclusio respondens primæ parti quæstionis. 182
- §. 3. Alia conclusio, per quam resolvitur secunda dubij pars. 186
- §. 4. Proponuntur & resolvuntur nonnullæ quæstiunculæ incidentes. 189
- §. 5. Referuntur sententiæ adversæ, & earum argumentis occurritur. 193
- DVB. 8. Vtrum homo lapsus, vel in puris constitutus possit absque gratia vincere graves tentationes? 198
- §. 1. Præmittuntur aliqua notabilia. ibid.
- §. 2. Præsolutio difficultatis quantum ad hominem consideratum in puris. 201
- §. 3. Decisio dubij quantum ad hominem in statu naturæ lapsæ auctoritate fulcitur. 206
- §. 4. Eadem veritas ratione probatur. 210
- §. 5. Objectiones contra dicta §. præcedenti, & earum solutio. 212
- §. 6. Refertur contraria sententia, & duo illius fundamenta convelluntur. 217
- §. 7. Satisfit alijs ejusdem opinionis argumentis. 222
- ART. 5. Vtrum homo possit mereri vitam æternam sine gratia? 225
- ART. 6. Vtrum homo possit se ipsum ad gratiam præparare per se ipsum absque exteriori auxilio gratiæ? 226
- ART. 7. Vtrum homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiæ? 227
- ART. 8. Vtrum homo sine gratia possit non peccare? 228
- ART. 9. Vtrum ille, qui jam consecutus est gratiam, per se ipsum possit operari bonum, & vitare peccatum absque auxilio gratiæ? 229
- ART. 10. Vtrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum? 230
- DISPUT. 3. De necessitate gratiæ ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis. 231
- DVB. 1. Vtrum homo per proprias vires possit investigare mysteria fidei? ibid.
- §. 1. Statuitur vera, & communis sententia. ibid.
- §. 2. Convelluntur argumenta sententiæ contrariæ. 234
- DVB. 2. Vtrum homo per proprias vires possit assequi mysterijs fidei, sicut oportet ad salutem. 239
- §. 1. Veritas catholica ratione, & auctoritate firmatur. ibid.
- §. 2. Refertur error contrarius. 241
- DVB. 3. Vtrum sit necessaria gratia ad eliciendum assensum fidei secundum substantiam acceptum? 243
- §. 1. Observationes aliquæ pro dubij decisione. ibid.
- §. 2. Statuitur sententia D. Thomæ, & rationibus munitur. 245
- §. 3. Difficili objectioni satisfit. 249
- §. 4. Secunda conclusio ad completam dubij decisionem. 252
- §. 5. Respondetur argumentis primæ opinionis contrariæ. 257
- §. 6. Diluuntur argumenta secundæ assertioni contraria. 262
- DVB. 4. Vtrum ad affectum credendi sit necessaria gratia? 266
- §. 1. Præmittuntur aliqua ad dubij decisionem. ibid.
- §. 2. Proponitur vera sententia, & expenditur præcipuum illius fundamentum. 268
- §. 3. Probatur eadem veritas duplici ratione. 271
- §. 4. Satisfit argumentis contrariæ sententiæ. 273
- §. 5. Corollaria præcedentis doctrinæ. 277
- DVB. 5. An homo possit proprijs viribus se ultimo disponere ad gratiam sanctificantem? 281
- §. 1. Observationes aliquæ ad dubij resolutionem. 282
- §. 2. Assertitur veritas catholica, & auctoritate munitur. 283
- §. 3. Probatur conclusio ratione D. Thomæ. 285
- §. 4. Propugnatur eadem conclusio alio argumento. 288
- §. 5. Refertur opposita sententia, & illius fundamenta ab auctoritate eliduntur. 290
- §. 6. Convelluntur rationes ejusdem sententiæ. 293
- DVB. 6. Vtrum homo per proprias vires valeat consequi gratiam auxiliantem, & se disponere saltem remotè ad sanctificantem. 295
- §. 1. Statuitur conclusio, & firmatur præcipuo fundamento. 296
- §. 2.

Disputationum, & Dubiorum.

- §. 2. Præcluditur alia evasio. 298
 §. 3. Refertur error Semipelagianorum, & eorum motivis occurritur. 301
 DVB. 7. Vtrum facienti, quod est in se ex viribus naturæ, Deus infallibiliter conferat gratiam. 307
 §. 1. Sententia negativa primo fundamento suadet. 308
 §. 2. Aliæ duæ evasiones confutantur. 312
 §. 3. Expenduntur alia duo argumenta contra opinionem Molinæ. 314
 §. 4. Ultimum fundamentum veræ sententiæ. 316
 §. 5. Satisfit argumentis opinionis adversæ. 319
 DVB. 8. Vtrum homo, qui non se impedit per peccatum, infallibiliter consequatur gratiam auxiliantem. 323
 §. 1. Statuitur vera sententia, & auctoritate, & rationibus fulcitur. 324
 §. 2. Adversariorum rationibus satisfit. 327
 DVB. 9. An homini facienti, quod potest ex gratia naturali data per Christum, Deus infallibiliter conferat gratiam supernaturalem? 330
 §. 1. Eligitur negativa sententia, & ex primo fundamento roboratur. ibid.
 §. 2. Eadem veritas iterum communitur. 332
 §. 3. Refertur sententia contraria. 335
 DVB. 10. Vtrum existens in gratia indigeat ulteriori auxilio ad bene operandum? ibid.
 §. 1. Statuitur prior, & communis sententia. 336
 §. 2. Alia conclusio pro perfecta dubij resolutione. 339
 §. 3. Diluuntur argumenta contra secundam assertionem. 341
 DVB. 11. Vtrum justus indigeat speciali gratia ad perseverandum in bono? 343
 §. 1. Præmittuntur quædam suppositiones. ibid.
 §. 2. Statuitur vera, & communis sententia. 346
 §. 3. Refertur sententia contraria, & tribus ejus argumentis occurritur. 349
 §. 4. Diluitur quartum argumentum, & simul ostenditur necessitas doni perseverantiæ pro statu justitiæ originalis. 352
 §. 5. Solvitur quintum argumentum, & simul explicatur differentia inter donum perseverantiæ & donum confirmationis. 354
 QVÆST. 110. De gratia Dei quantum ad ejus essentiam in quatuor articulos divisa. 356
 ARTIC. 1. Vtrum gratia ponat aliquid in anima? ibid.
 ART. 2. Vtrum gratia sit qualitas animæ? 357
 ART. 3. Vtrum gratia sit idem, quod virtus. 358
 ART. 4. Vtrum gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, an in aliqua potentiarum? 359
 DISP. 4. De quidditate, & perfectione gratiæ habitualis? 360
 DVB. 1. Vtrum gratia habitualis sit aliquid creatum, & in anima intrinsece receptum? ibid.
 §. 1. Observationes nonnullæ. ibid.
 §. 2. Veritas catholica auctoritate munitur. 361
 §. 3. Expenditur fundamentum D. Thomæ. 362
 §. 4. Objectiones contra rationem D. Thomæ, & earum enodatio. 364
 §. 5. Colliguntur aliqua ex dictis. 366
 §. 6. Refertur hæreticorum sententia. 368
 DVB. 2. Vtrum gratia habitualis per se, ex natura sua reddat hominem Deo gratum? 369
 §. 1. Prælibantur aliqua pro dubij resolutione. ibid.
 §. 2. Aliquibus assertionibus dirimitur dubij
Curf. Salm. Theol. Tom. V.
- difficultas.
 §. 3. Satisfit argumentis opinionis adversæ. 371
 DVB. 3. Vtrum gratia habitualis sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ. 375.
 §. 1. Prænotantur aliqua ad decisionem dubij. 376
 §. 2. Statuitur vera sententia, & auctoritate probatur. 377.
 §. 3. Fulcitur eadem conclusio. 379
 §. 4. Occurritur cuidam objectioni. 380
 §. 5. Diluuntur fundamenta contraria. 382
 DVB. 4. Vtrum gratia sanctificans sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, infinitum &c. 385
 §. 1. Prima conclusio ex parte respondens quæstioni. 386
 §. 2. Alia conclusio pro perfecta dubij resolutione. 387
 §. 3. Roboratur amplius eadem assertio. 390
 §. 4. Refertur opinio secundæ conclusioni contraria. 392
 DVB. 5. Vtrum gratia sanctificans distinguatur à charitate? 393
 §. 1. Præmittuntur aliquæ observationes. ibid.
 §. 2. Præfertur, & auctoritate roboratur D. Thomæ sententia. 395
 §. 3. Probatur conclusio ratione D. Thomæ. ibid.
 §. 4. Roboratur eadem doctrina alio argumento. 397
 §. 5. Sententia negativa proponitur. 398
 §. 6. Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur. 399
 DVB. 6. Vtrum virtutes supernaturales dimanent physice à gratia. 402
 §. 1. Resolutio difficultatis juxta mentem Divi Thomæ. ibid.
 §. 2. Probatur eadem conclusio ratione. 403
 §. 3. Diluuntur objectiones contra fundamentum D. Thomæ. 404
 §. 4. Refertur opposita sententia, & illius motivis occurritur. 407
 DVB. 7. Quanta sit perfectio gratiæ sanctificantis. 409
 §. 1. Præsupponuntur aliqua, ad dubij decisionem. ibid.
 §. 2. Eligitur vera sententia, & auctoritate munitur. 411
 §. 3. Eadem assertio ratione probatur. 412
 §. 4. Aliud fundamentum nostræ sententiæ. 413
 §. 5. Difficilis objectio enodatur. 415
 §. 6. Refertur opposita sententia, & illius motivis occurritur. 417
 DVB. 8. Vtrum sit possibilis alia gratia sanctificans perfectior, & specie distincta? 420
 §. 1. Prælibanda pro resolutione quæstionis. ibid.
 §. 2. Præfertur Negativa sententia, & ratione probatur. 422
 §. 3. Eadem veritas alio fundamento communitur. 424
 §. 4. Satisfit motivis adversæ opinionis. 425
 QVÆST. 111. De divisione gratiæ, in quinque articulos divisa. 430
 ART. 1. Vtrum gratia convenienter dividatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam. ibid.
 ART. 2. Vtrum gratia convenienter dividatur per operantem, & cooperantem. 431
 ART. 3. Vtrum gratia convenienter dividatur in

Index Tractatum, Quæstionum,

- prævenientem, & subsequentem. 432
- ART. 4. Vtrum gratia gratis data convenienter ab Apostolo dividatur. 433
- ART. 5. Vtrum gratia gratis data sit dignior quam gratia gratum faciens. 434
- DISPUT. 5. De gratia actuali, five auxiliante. 435
- DVB. 1. Vtrum detur gratia supernaturalis actualis externa, & interna. ibid.
- §. VNIC. Tribus conclusionibus statuitur sententia catholica. ibid.
- DVB. 2. Vtrum primum auxilium gratiæ supernaturalis actualis intrinsecæ consistat formaliter in aliqua operatione supernaturali. 438
- §. 1. Eligitur pars negativa. ibid.
- §. 2. Duo adversariorum effugia præcluduntur. 439
- §. 3. Aliorum responsio confutatur. 441
- §. 4. Refertur contraria sententia, & præcipuum ejus fundamentum diruitur. 444
- §. 5. Cætera ejusdem opinionis argumenta diluuntur. 446
- DVB. 3. Vtrum primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis sit formaliter ipse Deus ut intime assistens intellectui; an vero quædam qualitas fluida ipsi inhærens. 448
- §. 1. Prior assertio primo fundamento fulcitur. ibid.
- §. 2. Eadem conclusio alia ratione munitur. 452
- §. 3. Statuitur secunda conclusio, & auctoritate, atque ratione probatur. 454
- §. 4. Proponitur opinio contraria, & aliqua ejus motiva diluuntur. 456
- §. 5. Cætera ejusdem opinionis fundamenta eliduntur. 460
- DVB. 4. An ad actus supernaturales voluntatis requiratur auxilium actuale ipsi voluntati inhærens, vel sufficiat auxilium impressum intellectui? 462
- §. 1. Decisio dubij quo ad actus supernaturales voluntatis indeliberatos. ibid.
- §. 2. Resolvitur difficultas quantum ad actus supernaturales voluntatis deliberatos. 465
- §. 3. Satisfit argumentis opinionis adversæ. 468
- DVB. 5. Vtrum in habentibus virtutes supernaturales requiratur aliud auxilium dans posse ad actus, qui prædictis virtutibus correspondent. 470
- §. 1. Eligitur pars affirmativa, & auctoritate, atque ratione probatur. ibid.
- §. 2. Obsectio contra præcedens fundamentum, & illius enodatio. 472
- §. 3. Alteri objectioni emergenti ex dictis occurratur. 475
- §. 4. Argumenta opinionis adversæ convelluntur. 476
- DVB. 6. Vtrum præter omnia auxilia dantia virtutem requiratur aliud auxilium prævium applicans ad agendum? 480
- §. 1. Aperitur status quæstionis. ibid.
- §. 2. Vera & communior sententia eligitur, & probatur. 481.
- §. 3. Eadem veritas iterum communitur. 485
- §. 4. Expenditur aliud fundamentum pro vera sententia. 488
- §. 5. Ultimum argumentum pro sententia Divi Thomæ. 490
- §. 6. Refertur opinio contraria, & aliquibus ejus argumentis occurratur. 492
- §. 7. Aliud pro eadem opinione argumentum proponitur, & dissolvitur. 494
- §. 8. Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur. 498
- DVB. 7. De varijs divisionibus gratiæ actualis, 501
- §. 1. Exponitur quid sit gratia operans. ibid.
- §. 2. Quid sit gratia cooperans. 503
- §. 3. Explicatur divisio gratiæ actualis in excitantem, & adjuvantem. 504
- §. 4. Declaratur divisio gratiæ actualis in prævenientem, & subsequentem. 506
- §. 5. Quid sit gratia actualis generalis, & specialis. 507
- §. 6. Proponitur divisio gratiæ actualis in sufficientem, & efficacem. 508
- DISPUT. 6. De gratia actuali sufficienti. 511
- DVB. 1. An detur gratia actualis vere sufficiens separata ab efficaci? ibid.
- §. 1. Præmittuntur aliquæ observationes. ibid.
- §. 2. Conclusio affirmativa, & catholica statuitur. 512
- §. 3. Difficilis obsectio, & ejus enodatio. 516
- §. 4. Adversariorum motivis occurratur. 519
- §. 5. Confectarium præcedentis doctrinæ. 524
- DVB. 2. Vtrum Deus omnibus hominibus præparaverit, & offerat auxilia sufficientia ad salutem. 527
- §. 1. Præmittuntur aliqua notabilia. 528
- §. 2. Vera sententia primo fundamento munitur. ibid.
- §. 3. Objectiones contra præcedentem rationem, & earum enodatio. 530
- §. 4. Aliud argumentum expenditur pro communi sententia. 531
- §. 5. Convelluntur motiva contrariæ sententiæ. 533
- DVB. 3. Vtrum Deus conferat reipsa omnibus, & singulis adultis auxilia gratiæ supernaturalis sufficientia ad salutem? 535
- §. 1. Eligitur pars affirmativa, & S. S. P. P. auctoritate fulcitur. ibid.
- §. 2. Expenditur secundum argumentum ex sacra scriptura desumptum. 537
- §. 3. Proponitur alia ratio desumpta ex doctrina Divi Thomæ. 540
- §. 4. Aliud argumentum pro vera sententia. 542
- §. 5. Roboratur ultimo nostra conclusio. 546
- §. 6. Refertur sententia contraria, & ejus motiva eliduntur. 547
- §. 7. Corollaria præcedentis doctrinæ. 553

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ,

quæ in Tomo quinto & sexto
continentur.

*Ubi prior nota arithmetica Tomum, posterior paginam, postrema verò
marginales numeros designant.*

EX VETERI TESTAMENTO.

Ex Genesi.

- CAP. 4. UB te erit appetitus tuus,
& tu dominaberis il-
lius. tom. 5. pag. 19.
num. 63.
50. Num Dei possumus resi-
stere voluntati. 5. 54. 174

Ex Exodo.

4. Filius meus primogenitus Israël. 5. 421. 141
Ex libro Numerorum.
30. In arbitrio viri erit, siue faciat, siue non
faciat. 6. 96. 203

Ex Deuteronomio.

5. Custodite igitur, & facite, quæ præcepit Do-
minus Deus vobis. 5. 168. 182
6. Præcepit nobis Dominus, ut faciamus omnia le-
gitima hæc. ibid.
8. Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie,
cave diligenter, ut facias. ibid.
30. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie,
non supra te est, neque procul positum, nec in
cælo situm. 5. 166. 179
30. Ipse est vitæ tua. 6. 233. 41

Ex Josue.

10. Obediente Domino voci hominis. 5. 8. 19
22. An parum est vobis, quia peccatis in Beel-
phegor, & usque in præsentem diem macula hu-
jus sceleris in vobis permanet? 6. 213. 1
24. Optio vobis datur, eligite. 6. 96. 203

Ex libro 1. Regum.

1. 7. Preparate corda vestra Domino. 5. 283. 99
Ex libro primo Paralipomenon.
1. 12. Spiritus Domini induit Abisai principem in-
ter triginta, & dixit: Tui sumus David. 6. 62. 131
1. 29. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua acce-
pimus, reddimus tibi. 5. 241. 21

Ex libro Tobia.

4. Multa bona habebimus, si timuerimus Deum, &
recesserimus ab omni peccato. 5. 194. 244
41. Quis potest resistere vultui meo? 5. 54. 173

Ex libro Esther.

13. Non est, qui possit tue resistere voluntati, si
decreveris salvare Israël. 6. 61. 128

Ex libro Job.

14. Quis potest facere mundum de immundo concep-
tum semine, nisi tu, qui solus es? 6. 187. 1

Ex Psalmis.

- Psalm. 20. Quoniam prævenisti eum in benedictio-
nibus dulcedinis. 5. 506. 164
22. Et misericordia ejus subsequetur me. ibid.
33. Time Domini omnes sancti ejus: quoniam
non est inopia timentibus eum. 5. 512. 4
36. A Domino gressus hominis diriguntur, & viam
ejus volet. 5. 269. 69
44. Diffusa est gratia in labiis tuis. 5. 3. 3
50. Asperges me hyssopo, & mundabor. 6. 222. 20
58. Misericordia ejus præveniet me. 5. 56. 164
68. Convertite nos Deus salutaris noster. 5. 284. 106
70. Tanquam prodigium factus sum multis, & tu
adjutor fortis. 5. 507. 169
87. Manet oratio mea præveniet te. ibid. 167
134. Omnia, quaecumque voluit, Dominus fecit in
cælo, & in terra. 6. 75. 159

Ex Proverbiis.

- CAP. 31. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.
5. 3. 3
21. Cor regis in manu Domini, sicut divisiones
aquarum, quocumque voluerit, inclinabit illud:
5. 54. 174
16. Hominis est præparare animam. 5. 282. 99
8. Preparatur voluntas à Domino. 5. 284. 106
Ibid. Per me reges regnant. 6. 233. 41
5. Iniquitates sue capiunt impium, & fimbriis pec-
catorum suorum constringitur. 6. 222. 20

Ex Ecclesiaste.

1. Qui addit scientiam, addit & laborem. 5. 100. 6

Ex Sapientia.

3. In paucis vexati, in multis bene disponentur,
quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos
se. 6. 506. 10
2. Hoc, quod continet omnia scientiam habet vocis.
5. 98. 2
4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.
5. 341. 250
7. Dedit mihi Deus horum, quæ sunt, scientiam
veram. 5. 101. 8
8. Scivi quoniam aliter non possum esse continens
nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia scire,
cujus esset hoc donum. 5. 169. 185. & p. 206.
num. 275
9. Corpus, quod corrumpitur aggravat animam, &
deprimit sensum multa cogitantem. 5. 10. 28. &
p. 100. n. 6
11. Virtuti brachij tui quis resistet? 5. 54. 173
& 6. 61. 128
Ibid. Nihil odisti eorum, quæ fecisti. 5. 370. 26

Index Locorum

14. Odio sunt Deo impius, & impietas ejus. 6. 222.21

Ex Ecclesiastico.

6. Lingua Eucharis in bono homine abundat. 5.3.3

9. Qui timetis Dominum sperate in illo. 6.388.13

15. Deus dereliquit hominem in manu consilij sui: apposuit sibi ignem, & aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam: ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. 5.19.63

Ibid. Adjecit mandata, & praecepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te. 5.166.179. & 6.478.7

18. Sensati intellexerunt veritatem. 5.101.8

19. Qui cito credit, levis est corde. 5.267.66

31. Potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit. 5.325.203

34. Dona enim iniquorum non probat altissimus. 6.502.11

Ex Isaia.

1. Venite, arguite me, si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur. 5.180.206

Ibid. Filios enutrivit. 5.421.141

5. Habitatores Hierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me, & vineam meam, quid est, quod ultra debui facere vineae meae, & non feci? 5.509.174

Ibid. Expectavi, ut faceret uvae, & fecit labruscas. 6.80.170

9. Filius datus est nobis. 5.6.14

14. Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare? 6.61.128

26. Omnia opera nostra operatus est in nobis Dominus. 5.480.109

30. Propterea expectat Dominus, ut misereatur nostri. 6.80.170

45. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas: narra, si quid habes, ut justificeris. 6.187.1

53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum. 6.494.51

Ex Jeremia.

1. Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. 6.500.3

6. Ecce incircumcisa aures eorum, & audire non possunt. 5.552.102

Ex Ezechiele.

18. Projicite iniquitates vestras, & facite vobis cor novum. 5.282.99

Ibid. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor. 6.226.27

Ibid. In quacumque hora ingemuerit peccator. 6.454.18

36. Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis. 5.54.173

Ibid. Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & faciam, ut in praeceptis meis ambuletis. 5.158.164. & 6.424.94

Ibid. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. 6.212.20

Ex Daniele.

5. Peccata tua eleemosynis redime. 5.105.21

Ex Osea.

2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus. 6.160.319

13. Salvator non est prater me. 6.187.1

Ex Joële.

2. Quod benignus, & misericors est, & patiens, & multa misericordiae, & prestabilis super malitia. 6.223.22

Ex Michæa.

1. Desperata est plaga ejus. 6.222.20

7. Projiciet in profundum maris omnia peccata vestra. ibid.

Ex Nahum.

1. Non consurget duplex tribulatio. 6.226.27

Ex Zacharia.

1. Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. 5.498.151

13. In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris. 5.529.43

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

CAP. 5. **Q**ui solem oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos. 5.328.209

6. Non potestis Deo servire, & mammona. 6.249.75

7. Qui vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides. 6.361.299

Ibid. Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. 5.138.111

11. Qui minor est in regno caelorum, major est in illo. 6.464.40

Ibid. Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone factae essent virtutes, quae in te factae sunt, olim in cinere, & cilicio poenitentiam egissent. 6.13.26

15. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. 6.524.33

Ibid. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. 5.421.141

16. Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. 6.88.187

17. Qui vult venire post me. 6.96.203

19. Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. 6.492.46

26. Hic est sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur. 5.530.46

Ibid. Orate, ne intretis in tentationem. 5.206.275

Ibid. Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. 5.130.90

Ex Marco.

Ultim. Domino cooperante. 5.503.162

Ex Luca.

1. Ave gratia plena. 6.201.3

Ibid. Et tu puer propheta altissimi vocaberis: praebis enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam populo ejus. 5.437.4

6. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinu vestro. 6.509.19

11. Beatus venter, qui te portavit. 6.466.47

13. Si poenitentiam non feceritis, omnes simul peribitis. 6.388.16

25. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. 5.529.44

Ex Joanne.

1. Omnia per ipsum facta sunt. 6.233.41

Ibid. Lex per Moysen data est: gratia per Christum facta est. 5.238.15

3. Et fiet in eo fons aquae vivae salientis in vitam aeternam. 5.201.261

Ibid. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. 5.6.14

5. Pater meus usque modo operatur. 5.480.109

6. Omnis, qui audit a patre, & didicit, venit ad me. 5.54.174

Ibid. Hoc opus Dei ut credatis. 5.239.17

8. Si vos filius liberavit, verè liberi estis. 6.222.20

13. Vos

Sacræ Scripturæ.

- CAP. 13. Vos mundi estis. 6. 201.3
 14. Qui diligit me, mandata mea servabit. 5. 129.90
 Ibid. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. 5. 6.14
 Ibid. Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. 5. 237.12
 15. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me traxerit eum. 5. 239.17. & p. 284. n. 106. & p. 519. n. 24
 Ibid. Iam non dicam vos servos, sed amicos. 5. 369.9
 Ibid. Sine me nihil potestis facere. 5. 53.173
 Ibid. Sicut palmæ non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. 6. 503.1
 17. Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi. 5. 531.47

Ex Actis Apostolorum.

- CAP. 2. Factus est repente de cælo sonus advenientis spiritus vehementis. 6. 454.18
 4. Convenerunt in civitate ista adversus puerum tuum Iesum Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israël facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt facere. 6. 87.184
 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis. 5. 513.6
 14. Nos mortales sumus annuntiantes vobis converti ad Deum, qui fecit cælum, & terram, & quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit dans de cælo pluvias. 5. 98.2

Ex Epistola ad Romanos.

- CAP. 4. Invincibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas. Ibid. & p. 237. n. 12
 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. 5. 105.22. & 107.28. & 166.179. & 242.22
 Ibid. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 5. 175.197
 3. Causati sumus Iudeos, & Græcos omnes sub peccato esse. 5. 158.163
 Ibid. Qui diligit proximum, legem implevit. 5. 165.185
 Ibid. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. 5. 175.197
 Ibid. Unus est Deus, qui iustificat. 6. 187.1
 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. 6. 567.3
 5. Inimici cum essemus, reconciliati sumus Deo. 5. 360.2
 6. Nunc verò liberati à peccato, servi facti estis Deo. 6. 222.20
 Ibid. Existimate vos mortuos esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro. Ibid.
 7. Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 6. 217.10
 8. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. 5. 6.14
 Ibid. Quia & ipsa natura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. 5. 19.62
 Ibid. Qui spiritu Dei aguntur. 5. 54.173
 Ibid. Si filij Dei, & heredes. 5. 371.28
 Ibid. Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. 5. 437.5
 Ibid. Nihil damnationis est in his, qui sunt renati in Christo Iesu. 6. 217.10. & 222.20. & 249.75
 Ibid. Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. 5. 529.43
 Ibid. Ipse Spiritus testimonium reddidit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. 6. 207.13
 9. Voluntati ejus quis resistet? 6. 61.128

- Ibid. Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? 5. 305.150
 10. Non est distinctio Iudæi, & Græci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum. 5. 297.135
 11. Si autem gratia jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. 5. 2.1. & p. 296. n. 133
 Ibid. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei. 5. 507.167

Ex Epistola ad Corinthios 1.

- CAP. 2. Quæ sunt Dei, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. 5. 102.12
 3. Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis. 5. 362.6
 Ibid. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. 5. 437.7
 4. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me Dominus est. 5. 181.208
 Ibid. Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? 5. 298.137. & 618.17
 6. Hæc quidem fecistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. 6. 222.20
 7. Non habens necessitatem, sed potestatem habens sua voluntatis. 5. 19.62
 Ibid. Quod vult, faciat. 6. 96.203
 9. Si volens hoc ago, mercedem habeo. 6. 478.7
 10. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. 6. 549.107
 Ibid. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana: fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis. 5. 200.258. & p. 206. n. 275
 12. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, &c. Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus dividens singulis prout vult. 5. 5.8
 15. Non ego, sed gratia Dei mecum. 5. 5.3.162
 Ibid. Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino. 6. 535.66

Ex Epistola secunda ad Corinthios.

- CAP. 1. Qui unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris. 5. 362.5
 2. Qui parçè seminat, parçè & metet. 6. 524.33
 3. Omnia possum in eo, qui me confortat. 5. 509.174
 Ibid. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. 5. 55.172
 4. Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris. 6. 227.30
 Ibid. Momentaneum hoc, & leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in cælis. 6. 509.19
 5. Unus pro omnibus mortuus est Christus. 5. 529.43
 Ibid. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit per Iesum Christum. 5. 360.2
 6. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras. 6. 249.76

Ex Epistola ad Galatas.

- CAP. 1. Cum placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit me per gratiam suam. 6. 17.35
 3. Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. 5. 18.163
 5. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, &c. sed fides, quæ per charitatem operatur. 6. 503.1
 Ex

Index Locorum Sacrae Scripturae.

Ex Epistola ad Ephesios.

1. *Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem.* 5. 8.21
2. *Gratis estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est.* 5.296.133
5. *Surge, qui dormis.* 5.505.168

Ex Epistola ad Philippenfes.

1. *Omnes qua sua sunt, querunt, non qua Iesu Christi.* 6.318.216
2. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* 5.269.69. & p.501.n.156

Ex Epistola ad Colossenses.

1. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, transtulit in regnum filij dilectionis sue.* 6.222.20
4. *Super omnia autem haec charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* 6.324.227

Ex Epistola ad Theſſalonicenſes.

2. *Volumus venire ad vos ſemel, & iterum, ſed impedit nos Satan.* 5.274.79

Ex Epistola prima ad Timotheum.

2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.* 5.532.40

Ex Epistola ſecunda ad Timotheum.

2. *Non coronabitur, niſi qui legitime certaverit.* 6.478.7

Ex Epistola ad Titum.

3. *Eramus aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, &c. ſed ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationem Spiritus ſancti, quem effudit in nobis abunde, ut iuſtificati gratia ipſius haeredes ſimus ſecundum ſpem vite aeternae.* 6.227.30

Ex Epistola ad Hebraeos.

11. *Accedentem ad Deum oportet credere.* 5.239.17
12. *Habemus gratiam, per quam ſerviamus placen-tes Deo.* 5.361.5
13. *Deus autem pacis aptet vos in omni bono.* 6.16.32

Ex Jacobi Epistola.

2. *Videtur, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum.* 6.524.13
- Ibid. *Quicumque totam legem ſervavit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* 6.226.27

Ex Epistola ſecunda Petri.

1. *Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Chriſti Ieſu Domini noſtri: quomodo omnia nobis divina virtutis ſuae, quae ad vitam, & pietatem donata ſunt per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute: per quem maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per haec efficiamini divina conſortes naturae.* 5.377.43. & 6.230.35

Ex Epistola prima Joannis.

1. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato.* 6.222.20
2. *Hec ſcribo vobis, ut non peccetis.* 5.168.182. & p.194.n.244
3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus.* 5.394.73
- Ibid. *Translati ſumus de morte ad vitam.* 6.222.20
- Ibid. *Omnis qui in Deo manet, non peccat.* 6.249.75
8. *Si vos filius liberavit, verè liberi eſtis.* 6.222.20
13. *Qui habet hanc ſpem, iuſtificat ſe. Qui locus eſt non indiget, niſi ut pedes lavet.* 6.361.300

Ex Apocalypſi.

1. *Lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* 6.222.20
- Ibid. *Memento, unde excideris, & age poenitentiam.* 6.389.16
21. *Vidi Hieruſalem novam deſcendentem de caelo quaſi ſponſam ornatam viro ſuo.* 5.421.138
22. *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* 6.222.20

TRACTATUS XIV.

D E

GRATIA DEI.

P R O O E M I U M.

OST peccatorum notitiam, quam Volumine præcedenti fusè tradidimus, succedebat juxta methodum D. Thomæ Legum consideratio, de quibus disputat S. Doctor à *quest.* 90. usque ad *quest.* 108. inclusivè. Sed hanc Theologiæ partem prætermittere nobis visum est: Tum quia Moralis potius censetur, quàm Scholastica: Tum quia illi operam jam dederunt hujus Collegij Lectores in Cursu Theologiæ Moralis: Tum quia præcipuam notitiam, quæ in ea parte posset desiderari, non parum subministrat Tractatus de peccatis. Unde relictis legibus, ad Legem gratiæ, sive ad gratiam, quæ est legum apex, consummatio, & robur, progressum facere oportet. Differit autem D. Thomas de hac materia, à *quest.* 109. usque ad *quest.* 114. inclusivè, ubi partem primam secundæ partis Summæ Theologiæ absolvit: cujus vestigiis usque ad eam metam hoc Volumine instare curabimus. In repræsentandis verò præsentis Tractatus nobilitate, utilitate, & difficultate supervacaneum est morari lectorem: nam quæ de Divina Gratia per totum opus, & præcipuè *disp.* 1. & 4. proferemus, ejus excellentiam præconis instar commendant. Et licet nos tantæ rei pares minimè censeamus, possemusque horrore difficultatum hîc, si alicubi, imminentium gradum referre; ipsius tamen adjutorio in spem ingentem erigimur, ut non formidemus hoc adoriri opus, & considerationi incumbere nobilissimæ. Gratia enim pauperes locupletat, cæcutes illuminat, inermes armat, idiotas instruit, timidos roborat, & cunctos ad magna quæque vires, artesque superantia, sollicitat, ac perducit. Gratia, aiebat D. Chrysostomus Hom. 40. in Joann. cum menti illapsa est, eamque irrigarit, omni fonte uberius scaturit, nunquam deficit, nunquam vacuatur, nunquam stat. Simul autem ejus indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontes, & fluvios Dominus appellavit. Et Joan. 4. Salientis pro inundantis positum est. Quod facile quisvis deprehendere poterit, si Stephani sapientiam, Petri linguam, Pauli vim consideraverit. Quo pacto nihil eos extulit, nihil dejecit, non populorum furor, non tyrannorum persecutiones, non demonum insidia, non quotidiana mortes: sed more fluminis vehementi lapsu delati omnia trahentes evaserunt. Igitur gratia auxiliis felicem progressum & finem fidenti animo concedentes, ejus notitia comparanda incunctanter accingimur.

QUÆSTIO CIX.

De exteriori Principio humanorum Actuum, scilicet de Gratia Dei, in decem Articulos divisa.

Titulus quæst.
exponitur.

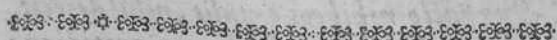
IRCA titulum hujus Quæstionis dubitatum est ab aliquibus, cur Divus Thomas gratiam appellet principium exterius humanorum actuum, cum reverà sit forma intrinseca, & nobis inhærens?

Ad quod breviter respondetur potuisse illam ita appellare, vel quia est extra, seu supra omne debitum, & exigentiam naturæ subjecti illam recipientis: vel quia loquebatur de gratia non secundum se præcisè sumpta, sed unà cum suo principio operante per illam, quod est Deus, & ex hac parte potuit inter principia exteriora, seu quæ ab extrinseco proveniunt, numerari. Et fortè ille titulus non fuit à D. Thom. ita dispositus: sed ut sub eo statim sequitur: *De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de Deo, prout ab ipso per gratiam adjuvamur ad rectè agendum, &c.* Sub hac enim verborum forma promissus fuerat à S. Doctore præfens Tractatus de Gratia, unà cum tractatu de Legibus, supra, initio quæstionis 90. ubi ait: *Considerandum est de principiis exterioribus actuum.* Et statim: *principium autem exterius movens ad bonum est Deus, qui & nos instruit per legem, & juvat per gratiam.* Satis ergo verosimile est (id quod Vasquez, Montefinos, Lorca, & Joannes à S. Thoma jam observarunt) titulum præfentis quæstionis non aliter quam ut superius promiserat, adeoque juxta verba modò relata, fuisse à D. Thoma illi præfixum: Amanuensium verò, aut alicujus alterius rem minùs capientis, errore, vel incuria, prout modò jacet, apparuisse in editionibus, quas habemus.

Vasquez.
Montefinos.
Lorca.
Joann. à S.
Thom.

Divisio Ma-
teria.

Circa divisionem hujus materiæ, quam D. Th. præmittit nota, tertiam ejus partem de gratiæ effectibus constituere duos alios tractatus, scilicet, de Justificatione, & de Merito, qui ob proprias, & speciales difficultates quibus abundant, ex Theologorum jam usu à communi tractatu de Gratia distinguuntur, & seorsim agitantur. Reducti tamen fuerunt ad illum ab Angelico Doctore, quia tam justificatio, quam meritum sunt effectus ipsius gratiæ: & ex hoc capite ad eandem doctrinam pertinent. Unde & omnibus deservient principia quædam, quæ hîc, ante speciales gratiæ quæstiones in articulis D. Thomæ contentas, ad rectam, & facilem earum intelligentiam, necesse est præmittere: Pro quibus erit.

DISPUTATIO PRIMA
PROÏEMIALIS.

CUM in omnibus Theologiæ tractatibus utile esse soleat ante præcipuas eorum difficultates aliqua præmittere, quæ dicendorum intelligentiæ viam aperiant: in hoc de Divina gratia, id non modò utile, sed & necessarium omninò visum est: quia nisi multorum notitia præcedat, difficile erit in sequentibus æqui-

vocatione, vel obscuritate sæpè non laborare. Quas ne incurrerent graves Theologi, hoc ipsum opere observarunt Dominicus Soto *lib. de natura & gratia*. Didacus Alvarez *ad libros de Auxiliis*, & latius Franciscus Suarez *tom. 1. de gratia per sex Prolegomena diffusa, & erudita*. Et sanè quæ in aliis materiis pro acquirenda prævia ista notitia brevi præludio comprehendendi possunt, in hac de divina gratia integra, & non brevi egent disputatione. Quam nos, omisiss dubiorum titulis, quibus in cæteris utimur, in capita secabimus: quia quæ expedienda sunt saltem majori ex parte, non litigio, aut disceptatione, sed vera, & simplici propositione, legitimaque declaratione opus habent.

Dominicus
Soto.
Alvarez.
Suarez.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, variisque acceptionibus, & divisionibus Gratiae.

§. I.

Nomen, & acceptiones Gratiae exponuntur.

1. **N**emo est qui nesciat gratiam inde dictam, quia gratis donatur: hoc est nullo præeunte titulo, jure, aut opere ex parte recipientis, pro quo sit debita. Ob idque dixit Apostolus Romanor. 11. *Si autem gratia jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.* Et cap. 4. *Ei autem, qui operatur, merces non computatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Quia nimirum ita est de conceptu gratiæ absque prædicto titulo, jure, aut opere, adeoque gratis & spontè donari, ut eo ipso quod aliter conferatur rationem gratiæ amittat. Quocirca D. Aug. Psal. 144. relatis ex Apost. ad Roman. 10. verbis illis, *gratia salvi facti estis*, inquit: *Ubi audis gratiam, gratis intellige: si ergo gratis, nihil tu attulisti, nihil meruisti: nam si meritis aliquid redditum est, merces est, non gratia.* Ex hac autem gratiæ etymologia ortæ sunt variæ ejus acceptiones, quas D. Thom. infra quæst. 110. art. 1. enumerat, earumque ordinem declarat his verbis: *Secundum communem modum loquendi tripliciter gratia accipi consuevit. Uno modo pro dilectione alicujus: sicut consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam regis, id est, rex habet eum gratum. Secundò sumitur pro aliquo dono gratis dato: sicut consuevimus dicere: Hanc gratiam facio tibi. Tertiò modo sumitur pro recompensatione beneficii gratis dati, secundum quod dicimus agere gratias beneficiorum. Quorum trium secundum dependet ex primo: ex amore enim, quo aliquis habet alium gratum, procedit, quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium: quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit.*

Gratia no-
men.

Ad Rom. 11.

D. August.

D. Thom.

Acceptiones.

2. Omnes istæ gratiæ acceptiones sunt satis usitatæ in Scriptura; nam juxta primam loquitur, quoties

ait aliquem invenisse gratiam apud Deum, ut de Noë Genes. cap. 6. de Abraham cap. 12. & cap. 18. 19. & 30. de Moyse Exod. 33. & 34. Numer. 11. & 32. & Deuter. 24. & alibi de aliis. Secunda frequentius usu venit in Novo Testamento: præsertim apud Paulum, in cujus Epistolis nihil ita repetitum invenies sicut nomen gratiæ sumptum pro dono, quod nobis à Deo gratis confertur. Sed & tertia scilicet pro gratitudine, seu gratiarum actione ita crebro apud eum, & sacros alios scriptores invenitur, ut superfluum sit loca adnotare. Cæterum hæc tertia acceptio non servat gratiæ etymologiam: quia gratiarum actio non gratis donatur, sed redditur jam debita pro gratia, & beneficiis prius acceptis. Et ideo reductivè duntaxat, & improprie dicta est gratia; quatenus ex gratiæ collatione confurgit: de qua est illud Sophoclis *Gratia gratiam parit*: quia collatio beneficij gratitudinem postulat.

Alia acceptio.

3. Atque hujusmodi etiam est acceptio alia, non insolens, neque in sacris Litteris neque in humanis: ubi multoties dicitur gratia aliqua proprietatis vel conditio personæ amata, qua placet, sibi que amorem & benevolentiam conciliat: sicut oculorum pulchritudo, corporis venustas, sermonis elegantia, & alia hujusmodi. Quo sensu dicitur Proverb. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo*. Eccli. 6. *Lingua eucharis*, (hoc est, bene grata, seu gratia) in bono homine abundat, & Psalm. 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis*: & alibi similia. Quia enim dona, quæ Deus gratis confert, reddunt illi hominem gratum & acceptum; extensum est gratiæ vocabulum ad ea omnia, per quæ objecta, quæ diligimus, grata & amabilia fiunt; quamvis ea ipsis neque gratis, neque sæpe ullo modo donemus. Ut enim notavit D. Thomas loco cit. hoc versatur discrimen inter amorem creatum, & divinum, quod amor creatus non facit totum bonum, quod amat, sed supponit saltem aliquid ejus in objecto: non enim est amor præcisè effectivus, sed affectivus, qui ab objecto movetur. Amor verò divinus erga creaturas est tantum effectivus, & non affectivus (ut nos alibi ostendimus) ob idque nihil in eis supponit, quo afficiatur, & moveatur ad diligendum: sed diligendo, & amando, tribuit totum quod amat. Hinc ergo, quia Deus amando gratis tribuit id ipsum quod amat; & per id quod gratis tribuit, reddit sibi objectum, quod amat, gratum & amabile; ortum habuit, ut gratia dicatur quidquid objectis amabilitatem confert, sive sit donum gratuitum, sive acquisitum, vel naturale. Ex quo patet acceptionem hanc gratiæ, quamvis non parum usitatam, abusivam etiam esse, & valde impropriam.

In qua acceptione gratia pertineat ad hunc tract.

Quævis autem in disputationibus hujus Tractatus fiet non semel mentio gratiæ secundum quamlibet prædictarum acceptionum; non tamen omnes directe, & per se ad illum pertinent. Nam prima potius spectat ad Tractatum de Prædestinatione, in quo multa quærentur de amore, & dilectione Dei erga prædestinatos, & de eorum electione ad gloriam ante prævisa merita: quæ omnia in prædicto Tract. examinavimus. Tertia etiam habet proprium locum 2. 2. q. 106. quæ est de virtute gratitudinis, de qua diximus in tract. de Virtutibus, in arbore predicam. à numero 81. Quarta autem nullam materiam determinat, sed vagatur per omnes, & nullibi specialem difficultatem ingerit. Sola ergo secunda acceptio, juxta quam gratia sumitur pro dono seu beneficio gratis à Deo nobis concesso pertinet per se ad præsentem tractatum, & ejus materiam constituit.

Colleg. Salm. Th. Tom. VI.

4. Sed observa hanc ipsam gratiæ acceptionem posse latius & strictius usurpari: nam beneficia à Deo nobis collata diversa sunt, & non æque in omnibus ratio doni gratuiti splendet. Si igitur latius prædicta acceptione utamur, comprehendit omnia bona, quæ Deus creaturis, præsertim rationalibus tribuit, etiam ipsam substantiam, & naturam, naturalesque ejus proprietates, accidentia & concursus: quia cum hæc omnia sine aliquo merito nostro, sed sola Dei voluntate, & liberalitate conferantur, non improbanda ratione gratia dici possunt. Atque hinc ortum habuit distinctio illa gratiæ penes naturalem & supernaturalem, qua antiquiores aliqui Theologi usi sunt, Bonaventura in 2. dist. 4. art. 1. q. 2. Richardus ibidem, art. 2. q. 2. Gabriel q. 2. art. 1. & alij comprehendentes sub membro naturarum rerum creaturarum, & naturalia omnia quæ suapte conditione exigit; sub posteriori verò dona supernaturalia, quæ omnino sunt supra talem existentiam. Immo D. Augustinus distinxit non semel prædictas gratias: & primam appellavit *gratiam creationis*, quia creatio est primum beneficium, cui cætera naturalia veluti adjiciuntur: secundam verò *gratiam Redemptionis*, *Prædestinationis*, aut *justificationis*: quia ad hæc beneficia omnia quæ sunt supernaturalis ordinis, referuntur. Ita habet super Ps. 144. ubi inquit: *Discite gratiam, intelligite gratiam. Nos antequam essemus, omnino non eramus, & facti sumus homines, cum ante nihil essemus. Deinde jam ipsi homines ex raduce illius peccatoris & maligni eramus: attendamus ergo gratiam Dei, non solum quæ fecit nos, verum etiam, quæ refecit. Cui ergo debemus, quia sumus, illi debemus, quia & justificati sumus. Et Epistola 95. quæ est ad Innocentium Papam, sic ait: Et si enim quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut non nihil essemus, nec ita essemus aliquid, ut cadaver quod non vivit, & arbor quæ non sentit, aut pecus, quod non intelligit, sed homines, qui & essemus, & viveremus, & sentiremus, & intelligeremus, & de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere debemus; unde merito, & ista gratia dici potest, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est: alia est tamen, qua prædestinati vocamur, justificamur, glorificamur, ut dicere possemus: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et eodem modo loquitur D. Hieronymus epist. 134. & dialog. 1. contra Pelagium, & loquuntur alij: de quo videri potest Soto lib. 1. de natura, & gratia, c. 2. & Suarez tom. 1. Proleg. 3. cap. 2.*

Gratia sumpta pro quolibet beneficio

D. Bonav. Richardus. Gabriel.

D. Augustinus

D. Hieron. Soto, Suar.

Obiectio ex Augustino.

Diluitur

5. Neque obest, si dicas Augustinum, & alios Patres qui pro Divina gratia contra Pelagium dimicarunt, reprehendisse illum, quod eo nomine dona naturæ, & naturam ipsam, ejusque naturalem libertatem, & arbitrium intelligebat, ut hac saltem via gratiam confiteri videretur: ergo juxta illorum doctrinam non rectè naturæ dona nomine gratiæ insigniuntur. Respondetur enim Pelagium non idè à Patribus reprehensum, quod dona naturæ gratiam nuncuparet, sed quia sub gratiæ nomine nihil præter prædicta naturalia dona agnoscebat. Et quia cum quæstio esset de gratia supernaturali, quam Christus omnino supra exigentiam naturæ nobis promeruit, & per quam homines ad vitam æternam vocantur, justificantur, & amici Dei atque hæredes ejusdem vitæ æternæ constituuntur; Pelagius nullam hujusmodi gratiam voluit confiteri putans naturam ipsam semel à Deo creatam, & conservatam sufficere sibi ad peccata vitanda, & vitam æternam promerendam:

A 2 cumque

cumque ab Augustino, & aliis sacra Scriptura testimoniis regeretur verbo invidiam frangens confugiebat ad prædicta naturalia dona, & ea gratiam nuncupabat. Propter istum ergo errorem, non verò quia uteretur supradicta distinctione, reprehensus fuit. Ut constat ex eodem D. Augustino epist. cit. ubi post verba illa, quæ retulimus, *Alia est gratia, qua prædestinati vocamur, justificamur, &c.* subdit: *De hac gratia quæstio vertebatur, quando ab iis, quos Pelagius graviter offendebat, atque turbabat, dicebatur ei, quod eam suis disputationibus oppugnaveretur, quibus assereret non solum ad faciendam, verum etiam ad perficiendam mandata divina per liberum arbitrium humanam sibi sufficere naturam. Hanc Apostolica doctrina gratiam isto nomine appellat, qua salvamur, & justificamur ex fide Christi. Cum itaque de hac gratia Christianis fidelibus catholicisque notissima illi objiceretur quæstio, ut eam oppugnare desineret, quid est quod cum hæc sibi in libro suo velut adversante persona idem ipse objecisset, ut se respondendo purgaret, nihil aliud respondit, nisi naturam creati hominis referre gratiam creatori: atque ita se dicere sine peccato implere posse justitiam per liberum arbitrium cum adiutorio divina gratia, quod Deus hoc dederit ipsa possibilitate naturæ?*

Gratia stat
specialiter pro
solo dono su-
pernaturali.

D. August.

6. Ex quibus liquet consultius nos agere non jam utendo prædicta gratiæ distinctione, sed soli supernaturali (nisi subiecta materia aliud postulet) nomen gratiæ tribuendo. Tum quia ita præstitit ipse D. Augustinus cujus vestigiis per omnia nobis inhærendum est. Licet enim aliquando prædictum nomen ad naturam & naturalia dona extenderit, non tamen simpliciter, sed cum aliquo addito, & limitatione eam gratiam nuncupavit, ut constat ex illis verbis: *Et si quadam non improbanda ratione dicitur gratia, &c.* gratiam verò absolute dictam ubique suorum operum contra naturam distinxit, præsertim in lib. de naturâ & gratiâ, de lib. arbit. & aliis. Consultius ergo & nos ita loquemur. Præsertim cum hic modus loquendi congruat multò magis S. Scripturæ: in qua cum gratiæ nomen frequentissimum sit pro gratia justificationis, & donis supernaturalibus; rarissimè tamen, aut fortè nunquam accommodatur creationi, vel conservationi rerum naturalium, aut perfectionibus debitis naturæ: ut observavit idem Augustinus epist. cit. ubi sic ait: *Illam verò gratiam, quâ creati sumus homines, etiam si ita appellandam non immeritò intelligimus, mirum est tamen, si ita appellatâ in ullis legitimis Prophetis Evangelicis, Apostolicisque literis legimus.*

Gratia distin-
guetur contra
naturam.

Tum etiam quia cum gratia in hac acceptione importet donum gratis alicui collatum; ex ipsa vocis proprietate excludit à sua significatione & naturam, cui confertur, & quidquid potest esse debitum tali naturæ. Naturam quidem excludit, quia donum cum confertur, supponit rem cui sit donatio; cum nihil donetur sibi ipsi, sed alteri: & cum natura sit primum, quod in rebus supponitur, necessariò debet distinguì à quovis dono illi collato, uti est gratia. Illa verò quæ naturæ debentur, ex ipso debito excluduntur à conceptu gratiæ: quia si debentur non gratis conferuntur. Inter hæc autè numerari debent non solum proprietates, & accidentia dimanantia ab ipsa natura, sed etiam generales Dei concursus, & auxilia communia naturalis ordinis, sive sufficientia, sive efficacia, quæ Deus hominibus præstat tanquàm ipsis connaturalia, seu tanquam ex principiis, & institutione naturæ, & naturalis providentiæ petita, & habenda, sive in omni-

bus individuis, sive solù in aliquibus: sufficit enim quod debeantur speciei, ut ratione gratiæ amittant: de quo plura dicemus *disp. seq. dub. 1. & 2.* Sub nomine ergo gratiæ in præsentia ea duntaxat intelligenda relinquuntur, quæ important aliquod gratuitum Dei donum, & beneficium superans ordinem, institutionem, & exigentiam naturæ, proindeque non illi debitum, sed gratis, & ex speciali Dei benevolentia exhibitum: qualia sunt omnia dona supernaturalia. Ita enim utitur gratiæ nomine Ecclesia in suis determinationibus, & utuntur SS. Patres sacra Concilia, & cõmuniter Theologi, ut Pelagij errorem rejiciant.

Specialior
gratia accep-
tio.

7. Observant tamen posse adhuc distinguì: nam aliquando prædicta dona excedunt totum naturæ ordinem, eo quod sunt supra debitum, & exigentiam cujuslibet naturæ creatæ, vel creabilis: & hæc sola dicuntur absolute, & simpliciter dona ordinis gratiæ: suntque absolute & simpliciter supernaturalia, seu propria solius Dei, & divini ordinis. Aliquādo verò sunt supra hanc, vel illam naturam, cui conferuntur, non verò supra totam naturam, quia datur aliqua creata, vel creabilis supra cujus exigentiam non sunt: sicut modus intelligendi sine discursu & corporis incorruptibilitas sunt supra naturam hominis, & ideò respectu hujus possunt dici supernaturalia: non autem prædictus modus intelligendi est supra naturam Angeli, neque prædicta incorruptibilitas est supra naturam Cæli: Unde talis supernaturalitas solum est secundum quid, & cum addito, nimirum respectu talis, vel talis naturæ, simpliciter verò ad naturalem ordinem spectat. Immo quædam sunt, quæ adhuc ipsam naturam, cui tribuuntur, non excedunt, si considerentur quantum ad substantiā, & speciem; sunt tamen quantum ad modum suæ effectivæ actionis supra ordinem naturæ, & supra communem, & generalem providentiam: ut sanitas miraculose restituta infirmo, visus redditus cæco nato, & similia miracula. Quæ proinde solum secundum quid, seu quantum ad modum dicuntur supernaturalia: eodemque pacto sub gratiæ appellatione comprehenduntur.

S. II.

Alique gratiæ divisiones recensentur.

8. Postquam aperuimus proprium gratiæ significatum, sub quo constituit objectum hujus materiæ, superest, ut ejus divisiones, & mēbra rudè Minerva explicemus: ex professo enim id agendum est *infra q. 111.* quam D. Th. pro hoc munere instituit. Prima ergo & generalissima divisione bipartitur gratia in increatam, & creatam. Circa quam partitionem est nonnulla difficultas quoad primū ejus membrum: quia non ita constat, an & quo pacto illud, quod est increatum importet rationem doni, & dati in ipso gratiæ nomine inclusam; ac proinde vera & propria appellatione gratia nuncupetur: De quo agemus §. sequenti.

Gratia divi-
ditur in in-
creatam, &
creatam.

D. Thom.

Gratia verò creata communi, & celebriori divisione subdividitur in gratiam sanctificantem; seu gratiam facientem, illam nimirum quæ per se ordinatur ad sanctificationem proprii suppositi: & in gratiam gratis datam, seu quæ per se tendit ad aliorum utilitatem. Quamvis enim de ratione omnis gratiæ sit, ut gratis conferatur; ex usu tamen hoc complexum applicatum est quibusdā gratiis minoris excellentiæ, ut propria earum nomenclatura (sicut nomen generis applicari solet tanquam proprium speciei imperfectiori) ut detur intelligi majorem rationem gratiæ in illis repertam in eo sitam esse, quod gratis donentur. Sunt autem hujusmodi perfectiones, & charismata quædam, quæ Deus in Ecclesia aliquibus personis communicat, non tam ut ipsæ justificentur, & perficiantur, quam ut aliis proficiant ad eorumque

Divisiones
gratia creatæ.

Gratia gratis
data.

justifi

justificationem, & perfectionem cooperentur. Ob idque ab Apost. 1. Cor. c. 12. vocantur *manifestationes spiritus ad utilitatem*: assignaturque earum numerus his verbis: *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae: alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanctorum in uno spiritu: alij operatio virtutum: alij Prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult.* Ex quo & aliis scripturae locis D. Th. & ceteri Theologi dividunt genus gratiae gratis datae in novem species, nempe Fidem, sermonem sapientiae, sermonem scientiae, Gratiam miraculorum, Gratiam sanctorum, Donum linguarum, Prophetiam, Discretionem spirituum, & interpretationem sermonum: De quibus egimus tom. 3. in arbore predicamentali virtutum, earumque rationes, & munia explicuimus.

D. Thom.

9. Aliae verò excellentiores gratiae, etiam si gratis conferantur, non inde tamen, sed ex proprii rationibus, & effectibus nomen accipiunt: & quia primario tendunt ad proprium suppositum sanctificandū, & gratum Deo reddendum gratiae sanctificantis vocabulo insigniuntur. Sed observandum est huiusmodi nomen sive cōplexum gratiae sanctificantis sumi multoties omnino strictè: & tunc solum designat illā formā, quae immediatè, & formaliter expellit peccatum, sanctificat animā, redditque illam Deo grata, & naturae Divinae participem: estque una simplex qualitas habitualis, & permanens in specie atoma constituta, ut infra disp. 5. constabit. Unde sic accepta non est capax ulterioris divisionis saltem essentialis: quāvis accidentaliter, seu penes diversos modos, vel status divisionem admittat, ut infra etiam declarabitur. Potest etiam sumi largè, & minus proprie pro qualibet perfectione supernaturali, quae per se ordinatur ad perficiendum, & sanctificandū proprium suppositum, sive formaliter, sive dispositive, aut quovis alio modo ad id tendat. Et hoc pacto comprehendit plura, quorum non pauca specie differunt; omnia autem breviter hic recensere.

10. Dividitur ergo primò praedicta gratia in illam, quae immediatè, & per se ordinatur ad dandum esse supernaturale, & in eam quae per se ordinatur ad operationem, vel receptionem. Primum membrum coincidit cum ipsa forma sanctificante pro qua stant ipsa nomina gratiae sanctificantis, & gratiae gratum facientis, & etiā nomen gratiae habitualis quoties absolute, & sine addito proferuntur. Cūque haec gratia sit una in specie atoma, ut dicebamus, consequenter est incapax ulterioris divisionis essentialis. Secundum verò membrum continet omnes habitus, dispositiones, & similia, quibus disponimur, movemur, aut potentes reddimur ad agendū supra vires naturae vel etiam ad recipiendum. Partiturque rursus in gratiam, quae est qualitas permanens (qua ratione potest dici gratia habitualis, vel ad eam reduci) sub qua continentur dona Spiritus S. virtutes per se infusae, & characteres aliquorum sacramentorum: dividiturque ultimatè, sicut ipsa dona, & virtutes dividuntur. Et in illam, quae se habet per modum auxilij, vel motionis citò transeuntis, soletque appellari gratia actualis, vel gratia per modum auxilij. Quae virtus aliquādo est qualitas impressa potentiae operativae, ut moveatur, vel moveri possit ad agendum: aliquando verò est operatio à nobis elicitā virtute alterius prioris gratiae: quia saepe per unum actū movemur ad alium eliciendum: & tunc primus habet rationem gratiae, & auxilij respectu secundi. Illa igitur gratia, sive auxilium, quod con-

Gratia sanctificans, & eius divisiones.

Gratia habitualis & actualis.

sistit in actuali operatione, dividitur, sicut dividitur ipsa operatio, vel sicut dividitur effectus pro quo exhibetur. Quae autem sita est in qualitate, vel motione potentiis impressa, alia se habet per modum actus primi separabilis (saltem quantum est ex hoc capite) ab actu secundo: & alia per modum praedeterminationis, & applicationis efficacis ad ipsum actum, estque ab eo inseparabilis. Et rursus utraque divisionem accipiet usque ad species atomas, juxta divisionum operationem pro quibus exhibentur: reducuntur enim huiusmodi auxilia, & motiones ad species actuum pro quibus conferuntur.

11. Praeter has gratiae divisiones, quas Logicus, & Metaphysicus appellabit essentialia, assignant Theologi aliquas alias, iisque frequentius utuntur, quae vel essentialia non sunt, vel ad praedictas reducuntur. Ut cum dividitur gratia in operantem, & cooperantem: in excitantem, & adjuvantem, in sanantem, elevantem, & auxiliantem: in sufficientem, & efficacem: in praeveniētem, concomitantem, & subsequentem: in moralem, & physicam: in internam, & externam, & huiusmodi. Quarum perfecta notitia infra disp. 5. quaerenda est, ubi etiam constabit, an & qualiter praedictae divisiones, & earum membra inter se differant: modò verò sufficiet nomina, & rationes breviter exponere.

Dicitur itaque gratia operans illa, per quam mens nostra movetur à Deo, & non movet: cooperans verò illa per quam & movetur, & movet. Gratia excitans dicitur illa, quae hominem quasi dormientem, seu non attendentem evigilare, & attendere facit, tangendo cor, aut saltē mentem illuminando. Gratia adjuvans prout distincta ab excitante, explicatur eodem ferè modo, sicut gratia cooperans: nam est quae tribuit libero arbitrio, ut actu operetur, & in operatione persistat. Gratia praeveniens vocatur, quae tempore, vel natura praecedat usum liberi arbitrij movetque illud, vel disponit, ut operetur. Et potest etiā dici gratia preparans, ut loquitur multoties D. Aug. Continentur autē sub ista gratia non tantum auxilia sufficientia, per quae agere possumus, sed etiā praemotiones, & praedeterminationes, quibus efficaciter ad agendum applicamur. Gratia concomitans dici potest concursus Dei simultaneous in operationem nostram, seu omnis illa quae simul cum libero arbitrio in actū ejus influit. Gratia subsequens dici potest quaecunque supponit aliam gratiā, vel alium gratiae effectum, ad quē consequitur, & dicitur subsequens respectivè ad gratiā, vel effectum quae supponit unde eadē gratia, quae est consequens respectu unius, potest dici antecedens respectu alterius: nisi sit prima gratia, quae eo ipso ad nullā aliā cōsequitur, vel ultimus effectus, qui omnia alia praesupponit.

Gratia physica dicitur, quae physico modo influit in actum, vel quia est principium ejus elicatum, vel quia est forma, vel motio constituens, elevans, aut applicans tale principium. Moralis verò gratia dicitur, quae non ita, sed morali modo, hoc est, incitādo, alliciendo, vel suadendo movet nos ad bene operandum. Unde sicut sub gratia physica continentur omnes habitus, auxilia, & motiones, quae intrinsecè afficiunt animā, & ejus potentias, & illis inhaerent, ita sub morali cōprehenduntur omnia, quae per modum objecti, vel ex parte ejus (licet sint actus intrinseci, & potentiis inhaerētes) concurrunt ad movendas ipsas potētias in ordine ad actus supernaturales: quo pacto se habent doctrina, quam audivimus, miracula, quae cernimus, & multae causae, & occasiones, quae sensibus obijciuntur: & ipsi actus interni, quibus haec objecta cognoscimus, & penetramus.

12. Coincidit verò ferè & magna ex parte cum ista divisione illa, quam ultimo loco nominavimus, scilicet

Aliae gratiae divisiones explicantur.

Gratia operans & cooperans. Excitans.

Adjuvans.

Praeveniens.

D. August.

Concomitans.

Subsequens.

Physica, & moralis.

Interna & externa.

scilicet in gratiam internam, & externā; nam gratia interna comprehendit omnes illas, quæ intrinsecè afficiunt animā, & ejus potentias, præsertim spirituales: sicut afficiunt habitus, motiones, & auxilia, quæ gratiā physicā appellavimus. Externa autem cōplectitur quidquid aliud nobis à Deo confertur in ordine ad spirituale salutem: ut est externa ejus protectio, Angelorum custodia, sacra doctrina, Divina Lex, & cætera quibus instruimur: nec non reliquæ causæ, & objecta externa, quæ sensibus species tribuunt, mediis, quibus ad res divinas, & supernaturales animus excitetur: nec non effectus omnes Divinæ providentiæ ad finem supernaturalē ordinati, sive in generali pro universitate hominū, sive in speciali pro alicujus privata personæ spirituali salute. Unde ipsa Christi Domini passio, redemptio ejus activa, & etiam sacramenta, quæ nobis operata est, sub hoc genere gratiæ externæ comprehenduntur: quia licet effectus justificationis, & sanctificationis, qui inde nobis proveniunt sint intrinseci; ipsa tamen passio, sacramenta, & redemptio activa extra nos sunt, & rectè à prædictis effectibus, & gratiis nobis inhærentibus distinguntur. Divisio enim gratiæ penes internam, & externam non attēditur absolute, sed respectivè ad hominē cui gratia fit. Et quamvis omnis gratia fiat in ordine ad aliquam internam hominis perfectionē, per quā sanctificetur, vel ad sanctificationē disponatur; nihilominus non omnis talis gratia internè hominē afficit, sed multæ habent esse extra ipsum: sicut multæ causæ sunt extra subiectum ubi suos effectus causant: & idè rectè dividitur gratia in internā, & externam. Sed hanc divisionem, sicut & præcedentem fusiùs explicabimus disp. 5. dub. 1.

Advertendum est tamen, non omnem gratiam, etiam si inhæreat homini, & ejus potentis, æquè internè afficere ipsum: nam quæ immediatè inhæret animæ, vel potentiis spiritualibus, aut intellectui, & voluntati, intimior est illa, quæ inhæret potentiis sensitivis, & ideo facta collatione ad illam priorem, posset hæc posterior numerari inter gratias externas: ut sit ab aliquibus. Simpliciter autem nominanda est gratia interna: quia intrinsecè afficit hominem mediis potentiis internis.

§. III.

Explicatur divisio gratiæ in increatam, & creatam, nec non in temporalem, & æternam.

An detur
gratia increa-
ta.

13. **M**Ajorem difficultatem continet divisio illa gratiæ in increatā, & creatam, quam primo loco memoravimus: nam videtur esse de ratione omnis gratiæ, quod sit aliquid creatū. Quamvis enim gratia sumpta pro dilectione juxta primā acceptionem n. 2. explicatam comprehendat actus increatos, & hi potissimè in eo sensu gratia appellentur: juxta secundam tamen acceptionem ibidem traditam sc. pro dono gratis à Deo nobis collato, prout nunc de ea loquimur, videtur importare aliquid imperfectionis, ratione cujus nō possit Deo, aut ejus increatis perfectionibus competere. Nam videtur includi in conceptu doni subjectionem ad conferentem, & distinctionē, atque dependentiam ab illo: aut saltem videtur exigere, ut is, à quo confertur, habeat auctoritatē, & dominium suprā tale donum: immo, & quod sicut antequā cōferatur, debebat esse illius à quo cōfertur, & in ejus potestate constitutū; ita postquam collatū fuerit, fiat ejus, cui tribuitur, & remaneat sub ejus dominio, & potestate. Quæ omnia involvere videntur non parum imperfectionis in re, quæ donatur, tum respectu donantis, tum etiam respectu recipientis.

Partis neg-
tive motu.

14. Nihilominus communis Theologorum sententia tenet gratiam sumptam etiam pro dono gratis à Deo collato, comprehendere ipsas divinas personas, & earum increatam perfectionem: atque aded non omnem gratiam creatam esse, sed rectè dividi in increatam, & creatam. Constat ita ex sacra Scriptura ubi tā persona filij, quā Spiritus sancti dicuntur donari, seu dari nobis ex amore, & dilectione Dei: juxta illud Isai. c. 9. *Filius datus est nobis*: & Joan. c. 3. *Sic Deus dilexit mundū, ut filium suum unigenitum daret*. & c. 14. ait Christus Dñs: *Ego rogabo Patrē, & alium Paraclitū dabit vobis*. Quibus verbis apertè supponit, se esse Paraclitum, seu consolatorē à Patre nobis datum; & alium etiā Paraclitum, sc. Spiritum sanctū dādum repromittit. Et ad Rom. 8. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritū sanctum, qui datus est nobis*. Quo circa D. Aug. lib. 12. de Trinit. non solum ait dari nobis dona increata, sed etiam ipsam personā Spiritus sancti, qui *donum Dei* per excellentiam appellatur. Et serm. 61. de verb. Domini: *Gratia Dei* (inquit) *donum Dei est: donum autē maximum ipse Spiritus sanctus est, & idè gratia dicitur*. & D. Isidorus lib. 7. Etym. c. 3. de eodem divino Spiritu loquens sic ait: *Ipse est gratia, quia quia non meritis nostris, sed voluntate Divina gratis datur, inde gratia nuncupatur*. Quinimodò cit. loco Joan. c. 14. de tota Trinitate respectu hominis, justī dicitur: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Tū etiā id constat in incarnatione Verbi Divini: per quā ipsa Divina persona ex summo totius Trinitatis amore data est humanitati, tanquam maximum, & supremum donum, quod potuit rei creatæ cōferri. Et in patria, Divina essentia unitur immediatè intellectibus Beatorum, ut ab illis habeatur, & possideatur. Non igitur est contra rationem Divinæ, & increatæ perfectionis donari hominibus ex amore, & benevolentia ipsius Dei, habereque proinde rationem gratiæ.

Persona divi-
na possunt esse
donum gratis
datum.

Isai. 9.
Joan. 3. & 14.

Ad Rom. 8.

D. August.

D. Isidor.

15. Ad ea, quæ in oppositum adduximus respondetur optimè salvari rationē doni, & dati sine subjectione, aut dependentia ab aliquo: & etiam sine distinctione, quæ ponat imperfectionē in re, quæ datur. Nam Pater æternus dat suam essentiam filio, & uterque Spiritui sancto; & nihilominus à nullo distinguitur ipsa essentia. Neque ponitur in ea aliqua subjectio, dependentia, aut imperfectio, aut respectu dantis, aut respectu accipientis. Neque etiam requiritur auctoritas dantis supra rem, quæ datur, quādo non distinguuntur: ut cum quis dat se ipsum. Sed sufficit, quod dans habeat se ipsum, seu sit sui ipsius per identitatē, & sitque liber & sui juris ad se tribuendum. Et hac ratione in divinis non solum Pater dat nobis filium, & Spiritum sanctum, sed ipsa Divina essentia, & tota Trinitas, & quælibet persona dat se ipsam juxta citatum locum Joan. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Et quamvis ubi datur distinctio, adsit etiam auctoritas ex parte dantis; nulla tamen per hoc ponitur imperfectio, vel subjectio in re, vel persona, quæ datur, sed solus ordo originis à dante, vel donante.

Diluitur con-
trarium fun-
damentum.

Quod utrumque rectè explicuit D. Th. tum 1. p. q. 38. art. 1. ubi & nos disp. 16. dub. 2. illam difficultatem vexavimus. *Utrum donum in Deo dicatur tū essentialiter, quā notionaliter*? Tum etiam in 1. dist. 18. art. 1. ubi sic ait: *dare, vel donare dicitur dupliciter. Uno modo illud, quod habetur per modum dominij, ut possessio. Alio modo illud, quod habetur, quasi intrinsecum sibi sicut aliquis habet se ipsum, vel materiam suam, vel qualitatem. Quamvis autem in divinis personis non sit dominium unius respectu alterius; tamen est ibi auctoritas principij. Dicendum igitur,*

D. Thom.

igitur, quod datio potest importare auctoritatem respectu dati: & sic donum, vel datum est rationale. Potest etiam non importare auctoritatem, sed tantum hoc, quod id, quod datur, liberè habeatur: & hoc modo ipsa essentia dicitur dari, vel donari. Et secundum hoc, donum, vel datum, non est personale, sed essentialē, tamen semper importat distinctionem dantis ad eum, cui datur, quamvis non ad id, quod datur.

Ratio doni an sit communis toti Trinitati.

16. Ubi obiter nota, quod licet nomen *Doni* sub aliqua acceptione sit nomen rationale, & proprium Spiritus sancti; sub alia est nomen essentialē toti Trinitati commune: & secundum hanc posteriorem non solum Spiritui sancto, sed cuilibet personæ, & ipsi divinæ essentialē competit munus gratiæ sumptæ pro dono gratis concessio: specialissimè tamen appropriatur Spiritui sancto ad eumque peculiares omnes gratiæ, & omnia dona referuntur: quia de ratione doni quovis modo accepti est ut sit conferendum ex amore. Donum enim juxta Philos. 4. Ethicorum c. 2. est datio irredibilis, hoc est liberalis, non quæ recompenari non valeat, sed quæ recompensationem non quarit: & ita fundari postulat in amore. Unde licet essentialē Divina à Patre detur Filio, non tamen donatur: quia non ex amore, sed naturaliter datur. Sicut etiā quæ ab hominibus dantur, non omninò donantur: quia non ex solo amore, sed propter quæstum vel ex timore, saltem magna ex parte tribuntur. Cum ergo Spiritus sanctus per voluntatem, & amorem procedat, ex ipso modo processionis competit, sibi quod possit donari, & quod per eū omnia alia donentur: de quo legendus D. Th. dist. cit. art. 2. & 3.

D. Thom.

Ad illud, quod ultimò objectum fuit, nimirum quod donum postquam datum est, sit aliquid creaturæ, cui datur: Respondetur neque in hoc importari aliquem defectum: quia licet fieri, vel esse creaturæ ad usum simpliciter, dicat imperfectionem, quia dicit esse propriè sub ejus dominio, & potestate; non tamen esse illius ad fruitionem, cognitionem, & amicabilem conversationem, prædictam imperfectionem importat. Et hoc modo, non verò illo priori essentialē & Personæ Divinæ fiunt nostræ, cum se nobis donant.

Alia objectio.

17. Sed adhuc objicies contra prædictam divisionem gratiæ, quia Spiritus sanctus (idem est de aliis personis, & perfectionibus increatis) non aliter se nobis dat, nisi mediante habitu gratiæ sanctificatis, qui est ejus effectus, & aliquid creatum: & ideo solum datur justis talē habitum habentibus: ergo prædictus habitus, non verò ipse Spiritus increatus erit, qui immediatè nobis confertur, & cui formaliter convenit ratio doni, & munus gratiæ.

Confirmatio 1.

Confirmatur: nam Spiritus sanctus secundum se, & secundum suam substantialem præsentiam semper est in nobis, etiam antequam gratia adveniat, sicut semper est ubique immediatè per suam immensitatem: ergò adveniente gratia, non adveniet de novo secundum prædictam substantialem præsentiam, sed dumtaxat secundum novum effectum, qui est ipsa gratia.

Confirmatio 2.

Et confirmatur secundò: quia si Spiritus sanctus, quando gratia animæ infunditur, infunderetur, & uniretur illi immediatè secundum se, & secundum suam substantialem præsentiam, & non solum mediante gratia; in ipsa sua substantiali præsentia mutaretur: siquidem secundum illam haberet se aliter ad nos, atque antea se habebat: sed hoc est impossibile: ergo, &c.

18. Hæc objectio tangit illam difficultatem, quæ circa missionem invisibilem divinarum personarum in materia de Trinitate agitari solet, & à nobis pertractata est eo loco disp. 19. dub. 5. An

scilicet in prædicta missione non solum dentur justis dona creata gratiæ sanctificantis, sed etiam ipsæ divinæ personæ Spiritus sancti, & Verbi: ita ut novo, & speciali modo per intimam, veram, realem, & substantialem præsentiam, distinctamque ab ea, qua per illapsum, seu per essentialē, & immensitatem sunt in omnibus rebus, incipiant inhabitare animam ejus, ad quem mittuntur: adeo ut si per impossibile prædicta præsentia per immensitatem non daretur, nihilominus ratione prædictæ missionis essent in illo substantialiter, & personaliter Divinæ personæ? In qua difficultate sequuti sumus loco cit. partem affirmativam: eandemque modò amplectimur: quia communem, & à Patribus præsertim verò à D. Th. ubique receptam videmus. Juxta quam doctrinam respondetur ad objectionem, quod licet Spiritus S. non detur hominibus absque infusione gratiæ sanctificantis: quia per hanc, & non aliter disponitur homo ad hoc, ut ipse divinus Spiritus illi assistat, & ipsum inhabitet: non tamen sola prædicta gratia, sed etiam idem Spiritus sanctus immediatè secundum suam substantiam infunditur, & communicatur. Sicut inter ipsa dona creata licet habitus charitatis non infundatur, nisi cum habitu gratiæ, uterque tamen habitus immediatè secundum suam essentialē communicatur, & infunditur. Atque ideo sicut in hoc exemplo utrique habitui competit formaliter, & immediatè munus gratiæ: ita in nostro casu ratio gratuiti doni immediatè competit tam personæ divinæ, quàm gratiæ creatæ, & de utraque formaliter prædicatur.

D. Thom.

Solvitur ob-
jectio.

Quam doctrinam tradit D. Tho. multis in locis quæ disp. cit. adduximus: præsertim 1. p. q. 43. art. 3. ubi postquam dixit, quod secundum solam gratiam gratum facientem mittitur, & procedit temporaliter Persona divina, ita subdit: *Sed tamen in ipso dono gratiæ gratum facientis Spiritus sanctus habetur, & inhabitat hominem: unde ipsemet Spiritus sanctus datur, & mittitur.*

D. Thom.

Et cum in primo argumento objecisset sibi in hunc modum: *Divinam Personam muti, est ipsam donari: si igitur divina Persona mittitur solum secundum dona gratiæ gratum facientis, non donabitur ipsa Persona Divina, sed solum dona ejus: quod est error dicentium Spiritum sanctum non donari, sed ejus dona.* Respondet ad 1. dicendum, quod per donum gratiæ gratum facientis perficitur creatura rationalis ad hoc, quod liberè non solum ipso dono creato utatur, sed ut ipsa persona divina fruatur. Et ideo missio invisibilis fit secundum donum gratiæ gratum facientis, & tamen ipsa persona divina datur. Idem docet in 1. dist. 14. q. 2. art. 1. cujus verba inferius referemus, & eodem loco ad Anibal. art. 3. Ille (inquit) qui justificatur, non solum habet donum Spiritus sancti; sed ipsum Spiritum sanctum: & sic non solum donum Spiritus sancti datur, sed ipse Spiritus sanctus. Quæ doctrinam sumpsit ex Aug. serm. 43. de verbis Dom. ubi exponens illa ad Ephes. 4. *Dedit dona hominibus, &c.* Quærit, *Quæ dona?* & respondet: *Spiritum sanctum, quia tale dat donum, qualis est ipse. Magna est misericordia Dei: donum dat æquale sibi: quia donum ejus Spiritus sanctus est.* Patet ergo ex his negandā esse consequentiā objectionis propositæ.

D. August.

19. Ad primam confirmationē respondetur modum, quo Spiritus sanctus adest justis, & est in illis per gratiam, differre à modo, quo est in omnibus rebus per essentialē, seu immensitatem. Nam ratione istius solum assistit rebus ut causā essendi, sive ut creans, vel conservans illas in suo esse. Est tamen valdè intimus hic assistentiæ modus: ob idque dici-

Occurritur 1.
Confirmatio.

tur per intimum illapsus: quia esse est intimus, quod in qualibet re invenitur: & quia Deus non producit, vel conservat illud mediante alio supposito, sed immediate per se ipsum, oportet quod immediate per suam substantiam intimè reb⁹ illabatur. Et licet hoc etiam modo adfit Deus iustis ratione gratiæ: quia non minus quā alias refficit, & conservat immediate istam gratiam: præ pposito tamen isto modo, datur præterea alius specialissimus omninoq; proprius existentium in gratia. Qui consistit in hoc quod per ipsam gratiam trahitur Deus ad animā, & jungitur illi, ut sit, & maneat in ea: sicut hospes amabilis manet in domo amici, & ut Deus in Templo sibi cōsecrato, & ut cognitū in cognoscente, & amatum in amante, quo ipse amans pro libito fruatur, & cū quo familiariter colloquatur, & cui amabiliter convivat, & conversetur. Et licet non semper quoad actum cognitionis, amoris, fructificationis & conversationis, sēper tamē quoad habitum & facultatē cognoscendi, amandi, fruendi & conversandi. Imò quodammodo est ibi Deus, ut sub ditione & potestate animæ iustæ: & potest dici, quod Deus sit talis animæ: sicut dicebatur esse Abrahami, Isaac, & Jacobi: quia iusti per gratiā habent Deum quasi sibi obtemperantem, paratūq; eorum voluntatem adimplere: juxta illud Josue 10. *Obediente Deo voci hominis.* Et habent veluti dominium supra eius bona: sicut amicus habet super bona amici, ut possit de ipsis pro libito disponere. His terminis declaratur utrunq; proprius, & specialis modus, quo Deus immediate secundum se ipsum communicatur, & assistit omnibus iustis ratione gratiæ & amicitiae cum illo.

Deus quomodo sit in iustis.

Josue 10.

Resp. ad 2.

Deus nō mutatur, cum incipit esse in iusto.

D. Thom.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod licet requiratur aliqua nova & realis mutatio, ut intelligamus Deum esse in anima cui infundit gratiā novo & distincto modo ab illo, quo est in omnib⁹ rebus; non tamen hæc mutatio debet poni in Deo, sed in anima gratiā recipiente. Nam eo ipso quod talis anima per gratiæ receptionē mutetur, & aliter referatur ad Deū ac referebatur antea, intelligim⁹ Deum sine sui mutatione terminare prædictam relationem, & habere se aliter ad animam, ac antea se habebat. Et hic novus modus se habendi est illa specialis assistētia, & præsentia de qua loquimur. Quod recte explicuit D. Tho. loc. cit. in 1. dist. 14. ubi cum statuisset pro conclusione: *quod ipsemet Spiritus S. procedit temporali processione, vel datur, & non solum dona eius:* probat illam sequenti discursu: *Si enim consideremus processionem Spiritus sancti ex parte eius à quo procedit, non est dubiū quin secundum illum respectum ipsemet Spiritus S. procedat. Si autem consideremus processionem secundum respectum ad id in quo procedit, tunc (sicut dictū est) respectus iste in Spiritu S. ponitur, non quia ipse realiter referatur, sed quia alterum referatur ad ipsum. Cum igitur in acceptione donorum ipsius non solum relatio nostra terminetur ad dona, ut ipsa tantum habeamus, sed etiam ad Spiritum S. quia aliter ipsum habemus, quam prius, non tantum dicuntur dona ipsius, procedere in nos, sed etiam ipsemet: secundum hoc enim ipse dicitur referri ad nos, secundum quod nos referimur in ipsum. Et ideo procedit ipse in nos, & dona ipsius, quia & dona eius recipimus, & per eadem ad ipsum nos aliter habemus, in quantum per dona ejus ipsi Spiritui sancto conjungimur per donum nos sibi assimilans. Idem reperit in solutione ad 1.*

NOTA.

20. Notanda autem sunt verba illa: *Cum igitur in receptione donorum ipsius non solum ratio nostra terminetur ad dona, ut ipsa tantum habeamus, sed etiam ad Spiritum sanctum, &c.* Et similia quæ habet in

solut. ad 2. Nam illis optimè declaratur quod diximus, nēpe Spiritum S. non solum mediātē per habitum gratiæ, sed immediātē secundum suam substantiā haberi ab anima iusti, & habitare in illa: quia ad hoc satis est, quod relatio præsentiae, seu possessionis tenēs se ex parte animæ, pertingat immediātē ad ipsum Spiritum S. & non sistat in prædicto habitu: ut reverā non sistit. Imò talis habitus potius se habet ut fundamētum vel ratio fundandi prædictas relationes: terminus verò immediatus attractus, seu (ut ita dicamus) immediātē attractus, & qui ab illa relatione, vel ex ejus connotatione denominatur *præsens & unitus* est ipse Spiritus S. Potestque hoc magis declarari animadvertendo, quod cum Deus immediātē per suam essentiam sit præsentissimus, & intimè illapsus in omnibus rebus ratione immensitatis, eò ipso quod aliqua creatura novo modo ad eam se habeat, & novam relationem ad eū fundet: sicut se habet & fundat anima rationalis, dum accipit gratiā: jam Deus ipse novo modo adest ipsi animæ, ita immediātē per suam substantiam, sicut erat ratione immensitatis, (altiori tamen, & nobiliori modo præsentiae, & unionis) non enim remotius, aut minus immediātē intelligitur se habere Deus ad prædictam animam, ut attractus per illā relationem fundatam in gratia, quam intelligitur se habere ratione immensitatis, & ut terminat relationem, quam quælibet creatura ratione suæ efficientiæ, & conservationis ad eum fundat.

21. Superest explicanda ultima divisio gratiæ, scilicet in temporalem & æternam: cujus solum secundū membrum cōtinet aliquid difficultatis. Quia ex una parte videtur dicendū omnem gratiam esse temporalem: sicut omnis creatura, cui confertur, facta est in tempore. Ex alia verò gratia increata, quā hucusque adstruximus, videtur esse æterna, cum nihil increatum temporale sit. Sanè, si sermo esset de gratia juxta primam acceptionem sumpta pro actu divinæ voluntatis, quo homines elegit, & prædestinavit ad gloriam, vel saltem ad gratiam vocare decrevit, certum est talem gratiam, etiā formalissimè in ratione, & sub munere gratiæ esse æternam: quia prædictus actus etiam cum terminatione illa ad creaturas, sub qua denominatur *electio, prædestinatio, &c.* convenit Deo ab æterno: nam ex tunc respexit per illum eos, quos elegit, & prædestinavit: juxta illud Apostoli ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.*

Exponitur divisio gratiæ in temporalem & æternam.

At verò, loquēdo de gratia in secunda acceptione pro dono gratis collato, quo pacto ad hunc tractatū pertinet, non est cur dicatur æterna formalissimè in ratione gratiæ, quia nullum est donum, quod Deus ab æterno contulerit: quāvis enim essentia & personæ divinæ secundum se æternæ sint; rationem tamen gratiæ non habent, nisi quatenus nobis donatur: unde quia non ab æterno, sed in tempore donate sunt, non nisi ex tempore rationē & nomen gratiæ fortiuntur. Itaque hæc gratia increata secundum totam suam perfectionem, & quasi in esse rei sumpta ab æterno fuit, non tamē ab æterno fuit sub denominatione gratiæ, aut munus gratiæ exercuit, quia non ex tunc collata est hominibus, sub qua collatione, & non aliter gratiæ denominationē fortitur. Quemadmodum licet actio divina, quā Deus universum creavit secundum se, & in esse rei sumpta ab æterno fuerit, non tamē ab æterno fuit formaliter creatio: quia nō ex tunc fuit sub munere & exercitio creandi. Circa hæc tamen vide, si placet, quæ diximus 10. 1. in tr. de sciēt. Dei, disp. 8. n. 105. & 10. 4. in tr. de pecc. disp. 17. n. 15. ubi explicuimus qualiter adveniant Deo in tempore aliquæ denominationes etiam intrinsecæ absque ulla sui muta

Ad Ephes. 1.

Deus non habuit ab æterno rationem gratiæ.

mutatione, vel alicujus entitatis superadditione. Ex quibus fit, prædictam divisionem gratiæ, si admittenda sit, debere exponi quoad secundum membrum vel de gratia sumpta pro actibus divinis juxta primam acceptionem: vel quod dicatur æterna quasi materialiter, & in esse rei, non verò sub denominatione, & munere gratiæ.

D. August. & D. Thom. quædam sententia explicatur.

22. Sed objicies, quod Spiritus sanctus ab æterno habet quod sit donum: ut ex D. August. docet cum Magistro D. Thoma in 1. dist. 18. qu. 1. art. 2. ergo ab æterno habet quod sit gratia.

¶ Respondetur negando consequentiã. Nam licet donum includatur in ratione gratiæ, non tamẽ sola ratio doni gratiã constituit, sed addendum est, quod sit aliquid donatum. Est enim de ratione gratiæ, quod detur alicui, neq; habet gratiæ rationem, quo usque intelligitur procedere in eũ, cui fit talis gratia. Caterum de ratione doni non est quod actu detur, sed quod possit donari. Et ideo dicimus aliquẽ habere multa dona: quia habet multa, quæ donare possit, licet actu nihil dederit. Quia ergo Spiritus sanctus ab æterno ex modo suæ processione habet, quod donari possit, ex tunc competit illi formalissimẽ ratio doni: non tamen ab æterno est formaliter gratia, quia non ex tunc, sed in tempore donatur. Et hoc est, quod aiunt D. August. Magister sententiarum, & D. Thom. loco cit. Verba August. refert Magister in hunc modum: *Semper procedit Spiritus sanctus, & non ex tempore, sed ab æternitate procedit. & quia sic procedebat, ut esset donabile, jam donum erat, antequam esset, cui daretur. Aliter enim intelligitur, cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum; nam donum potest esse etiam antequam detur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest. Sempiternẽ ergo Spiritus sanctus est donum, temporaliter autem donatum.*

D. August. Magister sent. Divus Thomas.

Ultima divisio in gratiam solius Dei, & gratiam per Christum.

23. Supra dictis addi potest alia divisio gratiæ, scilicet in gratiam collatam per Christum, & in gratiam solius Dei. Quamvis enim nulla detur gratia, quæ donum Dei, & ab eo gratis collata non sit; immo & quæ non respiciat Christum tanquam finem ob cujus gloriam collata est: non tamen adhuc certò constat an omnis gratia collata fuerit ex meritis Christi, vel potiùs aliqua ex sola Dei liberalitate, & non propter prædicta merita sicut de gratia collata Angelis, & etiam Adamo in primo statu, quæ non fuit gratia redemptiva tetigimus in tr. de prædest. disp. 5. n. 26. Ergo si teneatur hoc secundum, quod non est præsentis loci examinare, consequenter admittenda erit prædicta divisio. Dicitur enim gratia per Christum sola gratia redemptiva, & reparativa generis humani: quæ verò data est Angelis, & Adamo in primo statu, dicitur gratia solius Dei. Si verò teneatur primum, erit locus tali divisioni: quia omnis gratia erit gratia per Christum. Tunc autem hæc ipsa gratia per Christum subdividenda erit in redemptivam, & non redemptivam. De quo alibi.

CAPUT II.

De variis statibus naturæ humana, in quibus eget gratia.

QUI accuratius essentiam, necessitatem, & effectus gratiæ nobis aperire gestierunt, non pauca de ejus subjecto, quod est natura, admiscere compulsi sunt: quia illorum notitia ex hujus consideratione juvatur: immò ab ea sic dependet, ut nec gratiæ virtus, & efficacia, nec necessitas, & existentia, ignota naturæ insufficientia, & infirmitate, deprehendi valeant. Et hac de causa D. Aug. ubiquẽ ferè cum de gratia disputavit, egit etiam

de natura propter doctrinæ connexionem. Immo in ipsa librorum epigraphi non semel utramque conjunxit, ut constat in illo, cui titulus, *De natura, & gratia*: & in alio, *de gratia, & libero arbitrio*. Quod etiam præstitit D. Bern. & alij præstiterunt.

Porro natura, quæ est gratiæ subjectum, solum potest esse natura rationalis, seu libera: quia hæc dumtaxat capax est ordinandi, & perveniendi ad supernaturalem beatitudinem, quæ est finis, & scopus gratiæ. Et quamvis sub prædicta natura tam Angelica, quam humana comprehendantur, sermonem ad hanc posteriorem restringemus, quia & nostra nobis notior est, pluribusque titulis gratia indiget: & quia cum de Angelica, & de ejus gratia plura in suo tr. 10. 2. dixerimus, vix in præsentem occurreret aliquid peculiare pro ea examinandum. De ipsa verò natura humana tractatur fusè ab aliquibus, tum an sit libera, seu libero arbitrio prædicta: Tum etiam in quo libertas ejus consistat: & hoc titulo non pauca circa requisita, & conditiones libertatis inferuntur: quæ nos 10. 3. in tr. de volunt. disp. 1. ex professo examinavimus: & propterea id in præsentem facere superfedebimus. Deservietque totum hoc caput exponendis, & examinandis variis statibus ejusdem naturæ, in quibus diversimodè se habet ad gratiam.

§. I.

Naturæ humanae status numerantur, & describuntur.

24. **N**omen status (quod ex sua ratione permanentiam, & firmitatem importat, nec aliis rebus quàm humanis, seu rationalibus, præsertim naturæ, & personis cū proprietate tribuitur) multipliciter accipi solet. Primò pro ea personali cõditione, secundum quã aliquis esse dicitur ingenuus, vel servus, sui juris, vel alieni. Qua acceptione utitur jus civile l. omne jus. ff. de statu hominum, & l. de jure personarum ff. de iis, qui sunt sui juris, vel alieni. Et esse satis propriè docet D. Th. 2. 2. q. 183. a. 1. Secundò sumitur pro forma, seu ratione vivendi cū aliqua obligatione firma, & stabili, quã homines eligunt, cū perveniunt ad congruentẽ ætatẽ: quo pacto alius est status Matrimonij, alius Monachatus, alius Clericatus, &c. Et ita sumit nomẽ status, jus Canonicum multis titulis & sumunt Theologi Morales, de quo D. Th. eadẽ 2. 2. q. 184. & seq. Tertiò accipi solet pro ordine, vel dispositione, quã humana negotia cum aliqua immobilitate, vel quiete nostro studio assequuntur. Et hac ratione dum actu agitantur, dicimus, illa statum non habere; quando verò terminum acquirunt, vel ad tempus quiescunt, dicimus esse in tali vel tali statu. Nullo autẽ ex istis modis sumimus statum in præsentem, sed pro cõditione ipsius naturæ humanæ, quæ dicat modum se habendi ad ultimũ finem permanentem, & cū aliqua immobilitate, seu firmitate. Unde non quælibet diversitas conditionis, aut modi se habendi ad prædictum finem, diversificabit statum naturæ: sed illa dumtaxat quæ confurgit ex forma, vel quasi forma permanenti, & aliquàlter immobili saltem quantum est ex se.

Status quos modis dicitur.

D. Thom.

25. Sic autem acceptus status ex duplici capite potest sortiri divisionem, nempe & ex parte finis, ad quẽ se habet natura per illum; & ex parte modi se habendi. Et quia finis ultimus humanæ naturæ alius est naturalis, & alius supernaturalis, & respectu utriusque diversimodè se habere potest: nõ immeritò sumeretur hinc duplex divisio quasi generica prædicti status. Nempe ex parte finis in naturalem, & supernaturalem: ex parte verò modi habendi se ad illum, in statum viæ, & statum termini. Qui enim assequuti sunt jam finem, sicut

Generales status divisiones.

sicut Beati, & comprehensores; vel carent omni spe, & possibilitate illum assequendi, sicut carent damnati, dicuntur esse in termino: quia non habent ultra quod tendant. Qui vero (ut sunt alij omnes) nec sine jam fruuntur, nec possibilitate fruendi illo privantur, dicuntur esse in via, & vocantur viatores: quia habent se ut peregrinantes, & tendentes ad finem. Cæterum quia de statu existentium in termino per Beatitudinem sive supernaturalem, sive naturalem, agitur ex professo in ipso tractatu de Beatitudine; & de statu damnatorum dictum est à nobis in tract. de peccatis, disp. 18. illius dumtaxat status habenda est ratio in presenti, & habetur ab omnibus, qui sit status viatorum, seu qui competit, vel competere potuit naturæ humanæ prout in via.

Status via-
terius dividi-
tur.

26. Hujus autem assignari solent ex Cajet. quinque quasi species: nimirum status naturæ secundum se, qui communiter vocatur *status naturæ puræ*, seu *in puris naturalibus*: status naturæ integræ integritate naturalis ordinis (quem Cajet. vocat *statum rigoris rationis*) status justitiæ originalis, status naturæ lapsæ: & status naturæ reparatæ. Per primum & secundum se habet natura ut tendens ad naturalem finem: & ideo dici possunt *status naturales*: differuntque inter se sicut perfectum, & imperfectum, & sicut debitum, & non debitum intra ordinem naturæ. Per tertium, & per quintum tendit ad finem supernaturalem: & ideo uterque est status gratiæ: sed differunt penes diversum perfectionis modum & gradum. Quartus est status peccati per quem natura ab uno, vel altero, vel utroque fine avertitur: ob idque dici potest *status contra naturam*: quia cuilibet naturæ dissonum & contrarium est à suo fine averti. Nota tamen non in omnibus hujusmodi statibus fuisse de facto naturam humanam, vel aliquod ejus suppositum; sed in tribus dumtaxat posterioribus: nam primus homo conditus fuit in statu justitiæ originalis: inde verò per peccatum lapsus est, & tandem reparatus per Christi gratiam. Alij verò duo status ob id solum numerantur, quia potuit homo creari in illis, licet creatus non sit.

Status natu-
ræ puræ.

27. Ut igitur singulos describamus: *Status naturæ puræ*, seu secundum se est ille, in quo ea dumtaxat considerantur, quæ competunt naturæ humanæ sibi relictæ: seu quæ ex ejus naturalibus principiis, quæ sunt materia prima, & anima rationalis, absque aliquo dono gratiosè superaddito naturaliter oriuntur, vel exiguntur. Unde quia prædicta materia in nullo composito plenè satiatur per suam formam; sed manet ubique famelica, & cum appetitu ad aliam, consequenter dat locum contrariis qualitatibus, passionibusque & alterationibus corruptivis, quibus ipsa composita ad interitum, & dejectionem tendunt. Accedit, quod ipsa humani corporis compositio (ita exigente anima ob suas operationes) sit ex elementis contrariis, contrariisque qualitatibus inter se pugnantibus, ita ut ad cujuslibet victoriam temperies prædicta pereat, & consequenter humanum corpus corrumpatur. Ex hoc ergo principio omnis homo, utpote constans ex prædicta materia, prædictaque compositione, naturaliter est passibilis, corruptibilis, & mortalis.

Rebellio appe-
titus unde
proveniat.

28. Deinde quia anima rationalis ob sui eminentiam, & est substantia spiritualis, & radix, atque origo spiritualium operationum intelligendi & volendi; & etiam est forma corporis sic corruptibilis, dans ei vitam & sensum; quasi constituit duas naturas valde dissimiles: videlicet rationalem, quæ appropinquat Angelis; & sensitivam, quæ communis est brutis: tribuitque homini proprietates &

conditiones utriusque naturæ. Ex hocq; principio originantur in illo inclinationes etiam valde dissimiles, & quasi inter se oppositæ. Nam ad naturam rationalem per se consequitur voluntas, quæ est inclinatio ad bonum rationi consonum, seu honestum. Ad sensitivam verò sequitur appetitus sensitivus inclinans ad bonum eidem naturæ sensitivæ consentaneum: quod est bonum delectabile, & sensibile. Et quoniam hoc posterius bonum multoties rationis legibus prohibetur; atque ita illa priori repugnat: sit ut prædictæ inclinationes frequenter inter se dissideant: sæpèque appetitus sensitivus in id propendeat, quod est repugnans voluntati, & è contra: ita exigente ipsa materialitate, & corruptibilitate humani corporis, cui appetitus sensitivus omnino est alligatus, & sine cujus transmutatione passibili nequit operari. Ut enim dicitur Sapient. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit sensum.* Cum qua depressione, & aggravatione stare nequit plena subjectio partis sensitivæ ad rationalem. Atque hinc oritur rebellio carnis contra spiritum, & inobedientia appetitus ad rationem, quam in nobis ita manifestè experimur.

Sapient. 9.

Denique ex eisdem principiis oritur, ut neque ipsa inclinatio partis rationalis ad bonum honestum sit ex se omnino efficax, sed satis debilis, & infirma: ita ut juxta valde probabilem sententiam non habeat sufficientes vires ad diligendum Deum etiam ut auctore naturæ super omnia amore absoluto & efficaci. Et saltè id non posset per totam vitam sine speciali auxilio sicut nec servare totam legem. Et hoc propter prædictam colligationem, & depressionem ad partem sensitivam: à qua si pars rationis libera, & separata esset; nequaquam ex se haberet talem impotetiam. Hic est status, quem haberet humana natura, si sibi relinqueretur, quique ex ejus naturalibus principiis oriretur, casu quo neque Deus speciali providentia superaddideret illi præstantiora aliqua dona, quæ ipsi non deberentur, neque ipsa natura per aliquod peccatum mortale in deteriori adhuc statu se constitueret. Et ideo prædictus status dictus est *status naturæ secundum se, vel naturæ puræ, vel in puris naturalibus*.

Infirmitas na-
turæ puræ cir-
ca bonum.

29. Secundus status, qui est *natura integræ*, seu vigoris rationis contingeret, si homo conderetur à Deo perfectus intra solum ordinem naturæ, & respectu solius finis naturalis: ita ut neque haberet donum ullum absolute supernaturale; neque nuditatem illam præcedentis status, quæ natura humana ex se affert: sed per dona, & perfectiones naturalis ordinis (non tamen debita) intellectus perfecte illuminaretur circa objecta naturalia, & voluntas circa naturalem finem rectificaretur: ultra verò non tenderent. In simul & appetitus sensitivus ita subderetur rationi, ut vel ab ejus obedientia nunquam recederet, neque eam suis indeliberatis motibus præveniret: vel saltem facillimè in prædictis motibus compefceretur. Quin etiam ex parte corporis ad futura videtur in illo casu aliqua congrua dispositio, & temperies, quæ licet non redderet illud impassibile, aut immortale; perficeret tamen, & contra nocivas qualitates muniret, ut non facile infirmitati cederet. Satis enim necessaria videtur hujusmodi dispositio, & temperies ex parte corporis, ut ex parte animæ & potetiarum adesset prædicta integritas, saltem permanenter, & in esse quieto. Neque negari potest possibilitas hujus integri & naturalis status: cum omnes prædicti effectus præstari possint ab habitibus, & qualitatibus, quæ naturalem ordinem omnino non superent, licet sint supra exigentiam ipsius naturæ humanæ.

Status natu-
ræ integræ,
ejusque con-
ditiones.

Vocamus autem hunc statum naturæ integræ, ad distinctionem status naturæ puræ, non quod natura humana

humana in sua illa nuditate relicta, esset vulnerata, vel fracta aut minus habens, quam sibi deberetur: sed quia esset divisa, & quasi partita in duas portiones sibi invicem repugnantes, rationalem scilicet, & sensitivam: & quia in secundo statu non maneret hæc divisio, & repugnantia; sed concordia & unio utriusque appetitus facta per prædicta naturalia dona, vocatus est status naturæ integræ, secundum quod integrum opponitur diviso.

Status iustitiæ originalis.

30. Status iustitiæ originalis fuit ille, in quo Deus de facto primum hominem condidit, reparatis omnibus defectibus, qui inessent naturæ, si in sua illa prima nuditate conderetur: testaque, ut sic dicamus, ea nuditate, nobilioribus donis, perfectiorique modo, quam per integritatem secundi status tegetur. Quia prædicta integritas, & dona, à quibus oriretur, neque superabant totum ordinem naturæ: sicut superabant saltem magna ex parte dona iustitiæ originalis, neque ita perfectè rationem Deo, appetitum rationi, & corpus animæ subicerent. Et quia statum istum iustitiæ originalis luculentissimè nobis depinxit D. Thom. in compend. Theolog. cap. 186. non aliis quam S. Doctoris verbis illum describemus, quæ sic se habent:

D. Thom.

Conditiones huius status ex D. Thom.

Homo in sui conditione taliter institutus fuit à Deo, ut corpus omnino esset anima subiectum. Rursum inter partes animæ inferiores vires rationi absque repugnantia subicerentur, & ipsa ratio hominis esset Deo subiecta. Ex hoc autem, quod corpus erat anima subiectum, contingebat, quod nulla passio in corpore posset accidere, quæ dominio animæ super corpus repugnaret: unde nec mors, nec infirmitas in homine locum habebat. Ex subiectione verò inferiorum virium ad rationem erat in homine omnimoda mentis tranquillitas: quia ratio humana nullis inordinatis passionibus turbabatur. Ex hoc verò, quod voluntas hominis erat Deo subiecta, homo referebat omnia in Deum, sicut in ultimum finem: in quo ejus iustitia, & innocentia consistebat. Horum autem trium ultimum erat causa aliorum. Non enim hoc erat ex natura corporis, si ejus componentia considerentur, quòd in eo dissolutio, sive quæcunque passio vitæ repugnans locum non haberet; cum esset ex contrariis elementis compositum. Similiter etiam non erat ex natura animæ, quòd vires etiam sensibiles absque repugnantia rationi subicerentur: cum vires sensibiles naturaliter moveantur in ea, quæ sunt delectabilia secundum sensum, quæ multoties rectè rationi repugnant. Erat igitur hoc ex ratione superiori, scilicet Deo, qui sicut animam rationalem corpori conjunxit, omnem proportionem corporis, & corporearum virtutum, cujusmodi sunt vires sensibiles, transcendentem; ita dedit animæ rationali virtutem, ut supra conditionem corporis ipsum continere posset, & vires sensibiles, secundum quod rationali animæ competeat. Et igitur ratio inferiora sub se firmiter contineret, oportebat quod ipsa firmiter sub Deo contineretur, à quo virtutem prædictam habebat supra conditionem naturæ. Fuit ergo homo sic institutus ut nisi ratio ejus subduceretur à Deo, neque corpus ejus subducipoterat à nutu animæ, neque vires sensibiles à rectitudine rationis: unde quædam immortalis vitæ & impassibilis erat: quia scilicet nec mori, nec pati poterat, si non peccaret. Peccare verò poterat, voluntate ejus nondum confirmata per adeptionem ultimi finis; & sub hoc eventu poterat mori & pati; & in hoc differt impassibilitas & immortalitas, quam primus ho-

mo habuit, ab ea quam in resurrectione Sancti habebunt, qui nunquam poterunt nec pati, nec mori, voluntate, eorum omnino confirmata in Deum, sicut supra dictum est, &c.

Hic autem hominis tam ordinatus status (prosequitur capite sequenti) originalis iustitia nominatur: per quam & ipse suo superiori subditus erat, & ei omnia inferiora subiciebantur, secundum quod de eo dictum est, ut præsit piscibus maris, & volatilibus cali: & inter partes ejus etiam inferior absque repugnantia superiori subdebatur. Qui quidem status primo homini fuit concessus, non ut cuidam personæ singulari, sed ut primo humanæ naturæ principio: ita quod per ipsum simul cum natura humana traduceretur in posteros. Et quia unicuique debetur locus secundum convenientiam suæ conditionis, homo sic ordinatè institutus positus fuit in loco temperatissimo & delitioso, ut non solum interiorum molestiarum, sed & aliorum exteriorum omnis ei vexatio tolleretur. Huc usque tertij status elegans Angelici Doctoris descriptio: quam latius prosequuti sumus in tract. de peccat. disp. 16. à num. 5. ubi majorem prædicti status declarationem adduximus.

31. Quartus status est ille, in quem humana natura per primum peccatum devenit, & à celsitudine originalis iustitiæ in primis parentibus lapsa fuit: ob idque dicitur status naturæ lapsæ. Consideratur autem in eo, quid prædicta natura per peccatum illud amiserit, & quid contraxit. Innotescetque non parum ex præcedentium statuum descriptione: quia neque in eo remansit (saltem pro ipsa natura) aliquid illorum donorum, quæ præbebat originalis iustitia, aut præberet integritas naturalis: neque etiam amissum fuit aliquid ejus perfectionis, saltem habitualis, & per modum passionis, quæ debetur naturæ secundum se, & quæ in statu naturæ puræ illi competeret. Et idè dicunt communiter Theologi, quòd tam in homine, quàm in Angelo post peccatum naturalia manserunt integra, & solum gratuita amiserunt.

Status naturæ lapsæ.

Et quia hunc etiam statum declarat sufficienter D. Thomas opusc. cit. cap. 192. utemur ejus verbis, quæ sic se habent: Quia igitur dicti status (scilicet iustitiæ origo) tam ordinata integritas tota causabatur ex subiectione humane voluntatis ad Deum, consequens fuit ut subducta humana voluntate à subiectione divina, deperiret illa perfecta subiectio inferiorum virium ad rationem, & corporis ad animam. Unde consequuntur est, ut homo sentiret in inferiori appetitu sensibili concupiscentiæ, & iræ, & caterarum passionum inordinatos motus, non secundum ordinem rationis; sed magis ei repugnantes, eam plerumque obnubilantes, & quasi perturbantes. Et hæc est repugnantia carnis ad spiritum, de qua Scriptura loquitur &c. Consequuntur est etiam (ait cap. 193.) Et in corpore sentiretur corruptionis defectus: ac per hoc homo incurreret necessitatem moriendi: quasi anima jam non valente corpus in perpetuum continere, vitam ei præbendo: unde homo factus est passibilis, & mortalis: non solum quasi potens pati & mori ut antea, sed quasi necessitatem habens ad patiendum & moriendum. Et cap. 194. Consequuti sunt in homine per consequens multi alij defectus: abundantibus enim in appetitu inferiori inordinatis motibus passionum, simul etiam & in ratione deficiente lumine sapientiæ, quo divinities illustrabatur voluntas, dum erat Deo subiecta, per consequens affectam suum rebus sensibilibus

Huius status miseria. D. Thom.

bilibus subdit, in quibus aberrans à Deo multipliciter peccavit, &c.

Status gratia.

32. Ultimus status est, qui communiter vocatur status gratiæ: quia est præsens status iustorum, in quem nos reparat divina gratia per Christum: & ideo dictus est *status naturæ reparatae*. Hæc autem reparatio non fit perfectè dum sumus in via: quia licet per gratiam justificationis peccatum expellatur, & amicitia cum Deo, subiectioque mentis ad ipsum reparetur; illa tamen dona originalis iustitiæ, per quæ appetitus sensitivus rationi, & corpus animæ plenè subiciebatur, non restituuntur usque ad statum patriæ: ubi gratia perfectissimè informabit animam, omninoque ad plenum dominabitur natura: indeque eveniet, ut & ipsa anima perfectissimè informet corpus, & ex utraque gratia scilicet, & anima ita plenè dominantibus procedent in corpore & in appetitu qualitates & habitus, per quæ perfectius adhuc quàm in statu originalis iustitiæ, omninoque immobiliter illis subordinentur. De quo diximus non pauca in tractatu de Beatitudine, agentes de dotibus Beatorum, & de aliis conditionibus status comprehensorum. De hoc verò statu naturæ reparatæ non plura hîc adjicimus: deservient enim pro ejus cognitione plurima eorum, quæ toto hoc tractatu, & duobus sequent. dicemus circa effectus & vires, quæ humanæ naturæ per gratiam conferuntur.

Aliqui censent præsentem gratiæ statum non esse statum naturæ reparatæ.

Suares.
Zumel.
Gregor.
Martinez.
Defenditur oppositum.

Cajetan.
Medina.
Curiel.
Lorca.
Montes.
Granados.
Joann. à S. Thoma.

33. Adverte tamen non deesse Auctores, qui præsentem gratiæ statum renunt appellare *statum naturæ reparatæ* reservantes hoc nomen soli statui gloriæ; & omnem statum viæ, sive gratiæ, sive peccati sub appellatione status naturæ lapsæ comprehendentes, & non plusquam accidentaliter prædictos status peccati & gratiæ viæ distinguentes: ob id fortè, quia natura non omnino reparatur usque ad patriam, & dum est in via, licet habeat gratiam, subiecta adhuc manet pœnalitatibus & ærumnis, quas per lapsum Adami incurrit: ita sentire videntur Suares, Zumel, & Gregorius Martinez.

Verum prædictum statum non naturæ lapsæ, sed naturæ reparatæ, vel sanatæ, vel gratiæ reparantis, aut sanantis appellandum esse tenent satis communiter alij Theologi, ut videre est in Cajet. Medina, Curiel, Lorca, Montes. Granados, Joannes à S. Thom. & aliis in præsentia. Et meritò ita loquuntur, tum quia negari non potest iustos viatores per gratiam ipsis infusam reparari, & resurgere (quamvis non in omni perfectione) à lapsu in quo peccatum Adami omnes ejus posteros reliquit; igitur natura prædicta gratia affecta non manet jam in lapsu, sed reparata, & sanata. Tum etiam quia communiter asseritur hominem in statu naturæ lapsæ non habere majores vires ad operandum bonum morale, quàm habuisset in statu naturæ puræ: si autem status naturæ lapsæ etiam justificatos comprehenderet, non esset universaliter vera prædicta loquutio: quia homines justificati per ipsam justificationis gratiam longè majores vires sortiuntur. Tum denique quia status hominis iusti, & status peccatoris nequeunt non distingui essentialiter: cum enim ratio status (prout nunc de eo loquimur) non sit aliud quàm dispositio naturæ, vel modus se habendi circa finem ultimum, tunc necesse est dari status essentialiter differentes, quando modi se habendi ad talem finem essentialiter differunt: constat autem modum se habendi per gratiam differre essentialiter à modo se habendi per peccatum: sicut

differunt conversio, & averio circa eundem finem: semel autem constituta essentiali distinctione inter prædictos status; consequenter dicendum est, statum gratiæ diversum esse ab statu naturæ lapsæ, à quo status peccati non differt.

Nec propterea negamus universam humanam naturam, etiam cum est in præsentia gratiæ statu posse utcumque vocari naturam lapsam, scilicet de præterito, quia tota in Adamo lapsa fuit, & in lapsu concipitur, quamvis adveniente gratia non maneat ultra in illo, sed reparata, & sanata. Et etiam posset utcumque dici lapsa, adhuc post reparationem: quatenus nondum plenè reparata est, neque ad pristinum statum integrè restituta. Sed hoc non tollit, quod simpliciter sit natura reparata: neque facit quod simpliciter maneat lapsa: aut quod absolutè ita appellanda sit. Oportet autem pro præcedentium statuum pleniori cognitione nonnulla contra propositam divisionem objicere: & alia circa status ipsos dubitare.

S. II.

Objectiones adversus traditam divisionem, & solutiones earum.

34. **E**X duplici autem capite objici potest contra prædictam divisionem: quia ex uno videntur distinguendi plures status, quàm distinximus: & ex alio non videntur posse tot assignari. Pro prima ergo parte objici potest: quia inter primum, & secundum statum potest assignari alius, qui nec dicat solam nuditatem primi, nec pertingat ad integritatem secundi: sed retentis proprietatibus, & conditionibus, quas natura humana secundum se importat, atque adedò divisione, & repugnantia, quæ est inter partem sensitivam, & rationalem addatur dumtaxat, quod Deus provideat prædictæ naturæ per aliqua specialia auxilia naturalis ordinis ipsi non debita, quibus facilius possit regere appetitum sensitivum, & bonum rationis, ipsumque Deum, ut ultimum finem naturalem efficaciter diligere, & totam naturalem legem etiam longo tempore observare. Hic enim status proculdubio differt ab omnibus enumeratis: nec dubitare licet de ejus possibilitate. Quinimò, si Deus non decrevisset elevare hominem ad finem supernaturalem, nec producere cum integritate secundi status; conformius videtur suavi ejus providentiæ producere illum adjutum prædictis auxiliis in statu, quem modò depinximus, quàm illis destitutum in sola naturæ puritate, ut magis constabit ex dicendis n. 46.

35. Deinde secundus status, quem diximus *natura integræ*, potest esse multiplex penes majorem vel minorem perfectionem intra ordinem naturalem. Posset enim homo per dona prædicti ordinis ita perfici, ut ex parte animæ esset omnino impeccabilis (saltem circa finem naturalem: sicut de Angelis, si in suis puris naturalibus conderentur, in eorum tractatu, disput. 9. dub. 3. diximus) & ex parte corporis esset impassibilis & immortalis, ut sunt corpora Beatorum: quorum dotes non excedere naturalem ordinem absolutè, & secundum substantiam, diximus in tract. de Beatitudine, disput. 5. num. 41. Certum est autem statum illum, quem Cajet. & alij appellant *natura integræ*, longè distare ab isto gradu perfectionis. Quia in illo neque voluntas esset impeccabilis: sed posset peccare mortaliter saltem in sensu diviso, & venialiter adhuc in sensu composito talis status, ut infra dicemus. Neque

1. Objection.

2. Objection.

Neque appetitus sensitivus esset ita subiectus rationi, quin in aliquo levi motu eam præveniret; quamvis facillimè comprimeretur. Nec denique corpus haberet impassibilitatem, & immortalitatem, quam nuper diximus: sed ad summum aliquam temperiem, & dispositionem nobiliorem ea, quam nunc habet, ut difficilius infirmitati cederet; & nocivis efficacius resisteret: ergo, &c.

3. Obiectio.

36. Quæ obiectio, & probatio etiam militat respectu tertij, & quinti status, quia excogitabilis est iustitia originalis perfectior illa, quam habuit Adamus. Ut si Deus omnibus illis perfectionibus superadderet impeccabilitatem ex parte animæ, & ex parte corporis omnimodam & intrinsecam impassibilitatem. Et similiter in hoc præsentis status naturæ reparatæ potest gratia eò pertingere, ut confirmet voluntatem in bono, & reddat eam impeccabilem, ut dicitur de Apostolis, & de quibusdam aliis sanctissimis viris. Quorum proinde gratia supergressa est communem statum cæterorum iustorum viatorum: & ita debet novum alium statum constituere.

4. Obiectio.

37. Denique natura humana in Christo Domino, & in Beatissima Virgine Maria, etiam dum erant viatores, distinctum habuit statum ab isto, quem nunc dicimus *natura reparata*. In Christo enim erat unita Verbo Divino adeoque roborata, & sanctificata per gratiam, ut ex parte animæ, & ex parte rectificationis appetitus longè excederet perfectionem iustitiæ originalis: cum tamen ex parte corporis in multis eam non adæquaret. Idemque servata proportionem dicimus de Beata Virgine. Admittendi sunt ergo plures status, quam distinximus.

5. Obiectio.

38. E contra verò ex secundo capite objici potest ad probandum non esse tot status distinguendos. Tum quia natura pura, & natura integra non constituunt duos status. Immo neque differunt inter se. Illa enim natura, quæ habet omnia, quæ sibi debentur, seu cui nihil illorum deest, non est, cur non dicatur integra: sicut non negamus, naturam cæli, & naturam equi, & alias similes esse integras, eo ipso, quod habeant, quidquid ipsis debetur; quamvis careant aliquibus, quæ supra exigentiam talium naturarum possent illis conferri. Cum igitur status naturæ puræ includat omnia, quæ naturæ humanæ debentur, sit ut prædicta natura, prout in tali statu verè sit natura integra. Eo præsertim, quia si talis natura creata cum illis, quæ sibi debentur, non esset integra; esset utique manca, trunca, & monstrosa, atque adeò careret aliqua perfectione sibi debita.

Tum etiam quia admissio prædictum statum naturæ integræ distingui à natura pura, non est tamen admittendum, quod distinguatur à iustitia originali: nam totam illam perfectionem, quam statui naturæ integræ *num. 29.* tribuimus, includebat prædicta iustitia: ergo hac vel illa via dicendum est, prædictum statum non omnino distingui ab aliis; sed cum primo, vel tertio coincidere. Tum præterea nam quartus status, qui est naturæ lapsæ, nihil addit supra primum, ratione cuius in ratione status differant: privatio enim gratiæ, vel iustitiæ originalis, quam addit, non est aliqua forma ordinans ad ultimum finem, aut aliqua dispositio firma & stabilis, proindeque apta nata statum constituere. Immo neque ipsa gratia sanctificans, per quam natura reparatur, dum est in viatoribus, videtur sufficiens ad statum constituendum. Quia de ratione status est firmitas & immobilitas; gratia verò non inest immobili-

Colleg. Salm. Th. Tom. VI.

liter, sed potest facillè amitti, & amittitur de facto.

39. His objectionibus posset aliquis moveri ad improbandam, vel tanquam superfluum, vel tanquam diminutam supradictam divisionem: & de facto non desunt, qui vel non omnia ejus membra admittunt, vel alia superaddunt. Nobis autem deservient ad plenioram notitiam prædictorum statuum ex earum solutionibus capeffendam. Ad primam ergo pro prima parte respondetur non sufficere ad constituendum novum statum specialia illa auxilia, quæ Deus naturæ condidit in puris posset gratiosè superaddere. Quia ut *num. 24.* diximus, de ratione status est aliqua firmitas & immobilitas; quam prædicta auxilia, utpote solum transientia, & moventia non afferrent, unde talia auxilia non extraherent absolute, & simpliciter naturam humanam à suo illo primo statu naturæ puræ, sed in eo relinquerent. Quod si nuper adderetur ipsi naturæ aliqua forma permanens, cui ejusmodi auxilia suo modo deberentur, talis forma constitueret quidem statum distinctum ab statu naturæ puræ, non tamen diversum ab statu naturæ integræ. Imò dici posset, prædicta auxilia, & naturam illis adjunctam pertinere etiam ad hunc secundum statum; non simpliciter, sed secundum quid, & reductivè: quatenus talia auxilia ab eo (ut sic dicamus) pro primo statu emendicarentur.

40. Ad secundam respondetur statum illum integritatis naturæ, qui depingitur cum omnimoda illa perfectione, & indefectibilitate tam ex parte animæ, quam ex parte corporis, non fore statum viæ, sed potius termini respectu finis ultimi naturalis. Nam sicut Angelus, quia ab initio sortitus est totam suam naturalem perfectionem, & integritatem, non fuit in via respectu naturalis finis, sed dumtaxat respectu supernaturalis: ita dicendum esset de homine illo sic condito. Proindeque ejus status non pertineret ad præsentem divisionem, quæ solum complectitur status viæ. Observa tamen non quamlibet diversitatem penes majorem, vel minorem perfectionem illius integritatis naturæ diversum constituere statum: quia etiam in statu naturæ reparatæ, & in statu comprehensorum datur diversitas penes majorem, vel minorem gratiæ intensiōem. Et etiam in statu naturæ lapsæ penes plura, vel pauciora, graviora, aut minus graviora peccata: & non idcirco hujusmodi status multiplicantur, aut diversificantur juxta prædictam diversitatem: quia talis diversitas solum est quasi intensiva, & secundum magis, vel minus, quæ non mutant speciem. Quare ad distinguendos status majus aliquid attendendum est, nempe quod forma, aut quasi forma status constitutiva in ratione formæ, vel in ratione disponendi circa ultimum finem, vel ab eo avertendi diversum modum, aut gradum sortiatur: quod non habet sola distinctio secundum majorem, vel minorem intensiōem, aut quasi intensiōem ejusdem formæ.

41. Ad tertiam respondetur in quolibet statu ea solum consideranda esse, quæ per se illi competunt, & quæ ex vi formæ, vel quasi formæ talis status constitutivæ postulantur. Non est autem hujusmodi impeccabilitas, aut confirmatio in gratia, sive pro statu iustitiæ originalis, sive pro statu gratiæ viæ, quia neque hæc gratia, neque illa iustitia id postulat. Et idcirco quod Deus prædictam confirmationem, & impeccabilitatem, si vellet, Adamo conferret, & aliquibus viatoribus de facto conferat, non variat essentialiter prædictos status, neque novum statum constituit.

Ad ultimam dicas, statum Christi Domini, &

Respondetur ad 1. obiectio- nem.

Dist. 2. obiectio.

Solutio 3.

Respondetur ad 4.

statum B. Virginis, quos habuerunt in hac vita, non fuisse per se primò status naturæ, sed illarum personarum: respiciebant enim per se primò in Christo Domino unionem ad divinam personam, & in Beata Virgine dignitatem matris Dei: non verò aliquam conditionem communem, aut communicabilem cæteris individuis. Unde licet concedamus, utrumque istum statum fuisse diversum ab illis quinque enumeratis, non vitiat Cajetani divisionem, quæ solùm respexit ad eos status, qui per se, & quasi primario competunt ipsi naturæ.

5. Diluitur.

Saarez.

Durand.

42. Circa primam objectionem pro secunda parte non desunt, qui negent distinctionem primi status à secundo. Pro qua opinione Suarez *Prologom. 4. cap. 2.* refert Durandum *in 2. dist. 28. q. 1.* ubi nihil dicit. Favet tamen ex parte, & quoad modum loquendi *quæst. 3.* Tum quia vocat integram, naturam quæ crearetur cum iis tantum perfectionibus, quæ per peccatum non amittuntur: quæ proculdubio est natura in puris naturalibus. Tum etiam quia inter hujusmodi perfectiones numerat facultatem servandi totam naturalem legem, vitandique omnia, & singula peccata mortalia, etiam per longum tempus: quæ facultas proculdubio excedit vires naturæ puræ, ut à nobis descriptæ.

Si status naturæ puræ non coincideret cum statu naturæ integræ.

Cujuscumque sit autem prædicta opinio, & est falsa, & singularis, si rectè, & juxta communem usum, & sententiam Theologorum terminis utamur. Negari enim non potest, dona illa, quæ constituunt perfectiones, quas secundo statui assignavimus, indebita esse naturæ humanæ secundum se spectatæ: aliàs, si illi deberentur, mansissent in ea post peccatum, sicut manserunt omnia naturaliter debita. Atque adeo perspicuum etiam debet esse talem naturam ut prædictis donis affectam diversum constituturam statum à se ipsa, ut associata illis dumtaxat, quæ sibi debentur. Et juxta hæc loquuntur cæteri Theologi Cajetanus, Medina, Curiel, Zumel, Motesinos, Lorca, Gregorius Martinez, & Joannes à S. Thoma hoc loco, Suarez *prolog. 4. c. 2.* Bellarminus *lib. 1. de gratia c. 7.* Alvarez *lib. 6. de Auxiliis disp. 47.* Granados *contr. 8. de gratia c. 3.* & alij.

Cajet.

Medina.

Curiel.

Zumel.

Montes.

Lorca.

Greg. Mart.

Joan à S. Th.

Suarez.

Bellarminus.

Alvarez.

Granados.

Ad probationem verò in contrarium respondetur equivocare in verbis, & ex parte quæstionem reddere de modo loquendi: an scilicet sufficiant humanæ naturæ, (sicut sufficiunt aliis) illa, quæ sibi debentur, ut vocetur integra; cum certum sit ea non sufficere ad hoc, ut habeat perfectionem, quam dedimus secundo statui, & complementum cujus est capax infra naturæ ordinem, sub quo & non aliter nos eam integram vocamus. Nisi fortè vellet aliquis (& esset error pejor priore) totam illam perfectionem fuisse debitam & omnino connaturalem humanæ naturæ. Ut de integritate justitiæ originalis asseruisse Michaëlem Baïum constat ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. ubi 27. loco refertur hæc ejus propositio: *Integritas prima creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.*

Michæl Bai.

43. Secluso verò hoc errore una tamen potest esse quæstio de re, & difficultati obnoxia. An scilicet tanta sit debilitas, & imperfectio, quam ex se affert humana natura, quamque haberet condita in puris naturalibus, ut non suppetant ei vires ad diligendum Deum finem naturalem amore efficaci, & super omnia: aut verò habeat ex se sufficientes vires ad prædictum amorem, agrè saltem & pro parvo tempore exercendum simul & ad servandam totam naturalem legem, & peccata contra ipsam vitanda? Sed quia hæc difficultas disputat. sequenti examinanda est (& quidquid

Occurrens difficultas resolvitur.

circa eam teneatur, adhuc status, quem dedimus naturæ integræ, plus perfectionis includit, quam effectus isti requirunt: ut ex ejus descriptione constat, non est dubium, prædictum statum distinguere, & ab illo, quem vocavimus naturæ puræ, & etiam ab eo, quem citati auctores appellant naturæ integræ) solùm superest quæstioni illi de modo loquendi, & rationibus dubitandi occurrere.

Respondetur ergò esse discrimen inter naturam humanam ex una parte, & reliquas omnes ex alia: quia cæteræ naturæ vel sunt tantum spirituales, ut Angeli; vel corporales tantum ut bruta, & reliqua inferiora, & propterea neque constant partibus, aut portionibus inter se divisibilibus, & adversis: neque sibi ipsis relictæ habent ex quo *divisæ*, vel *non integræ* dicantur. Natura verò humana cum ex diversis portionibus, scilicet, spirituali & corporali coalescat, ex se affert contrarietatem in se ipsa, & divisionem, ac dissensionem suarum partium: & ideo minus rectè diceretur *integra*, quam *non integra*, secundum quod *integrum* etiam *diviso* opponitur, quousque per dona superaddita, & non debita prædictæ partes ad concordiam, & unionem reducantur. ¶ Non autem ita benè diceretur *trunca*, *manca*, aut *monstruosa*, quia hæc nomina sonant privationem & ablationem alicujus perfectionis debitæ, vel saltem prius habitæ: & non ita propriè dicuntur de sola negatione: qualis esset illa divisio, vel non integritas de qua loquimur.

Quare natura humana in puris non dicitur integra.

44. Ad secundam objectionem respondetur statum justitiæ originalis, & statum naturæ integræ distinguere inter se saltem sicut includens, & inclusum: & hoc sufficere ut reputentur tanquam diversi status. Quia licet justitia originalis separabilis non esset à naturali integritate; poterat tamen hæc separari ab illa, & sine ea reperiri: & ut sic separata, nequirit non novum & diversum statum constituere. Eo præsertim, quia prædicta justitia pertinebat usque ad ordinationem ad finem ultimum supernaturalem; & ideo includebat gratiam rectificantem circa talem finem. Ille verò status integritatis naturalis, quem, ut distinctum assignavimus, sisteret omnino intra naturæ ordinem, neque ad supernaturalia pertingeret. Quin etiam intra ipsum ordinem naturæ, & quoad naturalia dona non adæquaret statum justitiæ originalis: quia non excluderet etiam in sensu composito peccata venialia, levesque aliquos errores: neque etiam aliqualem inobedientiā ex parte appetitus sensitivi, quatenus in aliquibus levissimis motibus posset rationem prævenire; licet ab illa facillimè comprimerentur. Harum autem imperfectionum nulla erat compossibilis cum justitia originali.

Aliis objectionibus satisfactis.

Ad ultimam dicendum est, privationem gratiæ, vel justitiæ originalis sufficientem esse ad constituendum diversum statum naturæ, seu contra naturam: quia licet non sit forma positiva; habet tamen modum formæ: eo quod permanenter, & in esse quieto afficit naturam: neque ex se est facile transiens, sed difficilè mobilis ab illa: & licet destruat adventiente gratia; quantum tamen est ex se, & ex modo afficiendi, maneret in perpetuum. Et quamvis non ordinat positivè ad ultimum finem, qui est Deus: versatur tamen circa illum per modum aversionis: immò est ratio ut voluntas sistat in suo proprio bono, tanquam in fine omnino ultimo. ¶ Ad illud, quod additur de gratia viæ, constat ex modò dictis: quamvis enim possit, & sæpè amittatur per peccatum mortale, ex se tamen est habitus permanens, & difficilè mobilis à subiecto: Nec necessaria est major firmitas, vel stabilitas pro hujusmodi statibus consti

constituendis. Nam & homo stare dicitur, cū supra pedes sistit; quamvis futurum sit, ut cito moveatur.

§. III.

Incidens dubitatio deciditur.

45. **C**irca omnes supradictos status possunt adhuc non pauca discutiri quæ majori ex parte ad alia loca remittimus, ubi opportuniùs agitantur; unum autem hic decidemus circa primum statum. Nam quæri solet, utrum homo potuerit in illa nuditate à Deo creari, & conservari, etiam post rationis usum sine ullis donis, vel auxiliis gratiosè concessis. Et non procedit quæstio attentata potentia Dei absoluta, cui ea tantum negantur, quæ implicant contradictionem; in eo autem quod Deus crearet hominem denegatis omnibus perfectionibus non debitis; immò & proprietatibus debitis (ut si crearetur sine sensibus, sine manibus, sine pedibus, &c.) perspicuum est nullam contradictionem involvi. Attenta verò communi lege, & communi providentia, juxta quam agi solet hæc difficultas, negant id fieri potuisse Zumel *art. 2. disp. 2.* & alij quatenus possibilitatem hujus casus non ad communem, & decentem modum operandi Dei, sed ad potentiam absolutam reducant.

An Deus potuerit constituere hominem in statu puriorum.

Pars negativa. Zumel.

1. Motivum.

46. Potest autem suaderi primò: quia Deus attentata communi lege nullam naturam producere valet in eo statu, in quo non possit consequi suum finem ultimum, consequaturque illum de facto, saltem in aliquibus individuis: auctor enim rerum juxta suavem providentiam tenetur vel res ipsas in suo fine constituere, vel conferre media necessaria, ut illum assequantur: sed natura humana in illa sua nuditate, omnique alio auxilio gratis concessio destituta, non consequeretur; immò nec consequi posset suum ultimum finem: ergo non potuit juxta communem providentiam sic produci. Cætera constant. Minor verò probatur. Nam medium necessarium ad assequendum finem ultimum humanæ naturæ, sive naturalem, sive supernaturalem, est amor absolutus, & efficax talis finis: homo autem in illo statu non haberet sufficientes vires ad hunc amorem, etiam respectu finis naturalis: sicut illas non habet in natura lapsa: ergo, &c.

Confirmatio.

Et confirmatur: quia communis, & suavis Dei providentia non fert, ut minus provideat naturæ humanæ, quam reliquis adhuc inferioribus naturis. Cum ergo reliquæ naturæ, sive superiores homine, sive inferiores, ex vi status, in quo creantur, consequantur suum ultimum finem; non videtur dicendum potuisse humanam creari in tali statu, in quo illum consequi non valeret: ut contingeret, si crearetur omnino in puris naturalibus.

Immo si ita crearetur; naturaliter, & necessariò esset infelix & misera: proindeque deterioris conditionis quacunque alia natura: quia ex sua creatione esset impotens ad assequendum finem ultimum, in quo felicitas consistit.

2. Argumentum.

47. Secundò probatur: nam in quocunque statu Deus crearet hominem, imposeret illi præceptum diligendi ipsum Deum efficaciter, & super omnia, servandique totam naturalem legem: non enim hoc præceptum est aliquid naturæ debitis superadditum, sed ipso rationis lumine impressum: cum igitur neque Deus plus exigit ab homine, quam ipse homo potest facere; neque in statu naturæ puræ inessent illi vires ad prædictam legem, & præceptum observanda; non videtur

Colleg. Salm. Th. Tom. VI.

potuisse creari in illo, saltem servata communi lege divinæ providentiæ.

48. Tertiò: Vel homo conditus in illo statu, perveniensque ad usum rationis, converteretur ad Deum finem ultimum naturalem, diligendo illum super omnia, vel non converteretur: si primum, statim conferret illi Deus gratiam, juxta doctrinam D. Tho *sup. q. 89. art. 6.* & eo ipso non maneret in statu naturæ puræ, sed in statu gratiæ. Si secundum, etiam non maneret in illo statu, sed in statu peccati, & naturæ lapsæ: quia præcepto naturali tenebatur ad prædictam conversionem: fuissetque proinde peccatum mortale non converti.

3. Fundamentum.

49. Contrarium nihilominus tenent communiter alij Theologi in præmio ad præsentem tractatum de gratia, & Expositores D. Thom. hoc loco, Cajetanus *super art. 2.* Curiel §. 4. Montefinos §. 2. Suarez *prologom. 4. cap. 2.* Bellarminus de gratia primi hominis lib. unico cap. 7. & idem aperte supponunt Medina, Granados, Joannes à S. Thoma, & alij. Et probatur facile: nam eo ipso, quod Deus producat, & conservet aliquam naturam cum omnibus, quæ illi ex suis principiis debentur, & quæ natura ipsa suo potè jure expostulat, servat ergo illam communem, & suavem providentiam: non enim hujusmodi providentia plus requirit, quam quod Deus unicuique rei provideat, sicut debitum est ex suis principiis, & ita unumquodque regat, sicut exigit ejus natura, atque adeo nihil denegando eorum quæ illi debentur, licet non tribuat ea, quæ non debentur: sed homini condito in puris naturalibus cōferret Deus omnia, quæ illi ex suis principiis debentur, & quæ natura ejus suo potè jure expolceret; quæ verò illi denegaret, neque talis natura expolceret, neque illi deberentur: nihil igitur ibi fieret contra, vel extra communem providentiam: atque adeo servata ejus lege potuit sic contingere. Et sanè implicatio videtur in terminis, quod si Deus producat, conservat, & regit aliquam naturam, & concurrat cum illa, sicut ipsa produci, conservari, regi, & moveri postulat; deficiat ab illo providentia, quæ ex ipsis rerum naturis petitur, & requiritur: quæ est providentia suavis, & communis.

Præfertur sententia affirmativa. Cajet. Curiel. Montef. Suarez. Bellarminus. Medina. Granados. Joan. à S. Thom.

50. Quare ad primum, quod in contrarium adduximus, respondetur concedendo majorem. Quamvis enim natura humana ob disparitatem principiorum, & partium rationalis, & sensitivæ, ex quibus essentialiter coalescit, differat in hoc ab aliis simplicioribus naturis, quod non in pluribus sicut illa, sed in paucioribus finem suum consequatur: non tamen ideo negandum est, quod adhuc sibi ipsi, & communi providentiæ relicta habeat consequi illum saltem in aliquibus. Sed neganda est minor argumenti. Ad cujus probationem responderi solet, quod condito homine in illo primo statu ad divinam providentiam pertineret succurrere illi efficacius, & majores vires superaddere per aliqua auxilia ordinis naturalis, non tamen debita, sed gratis collata; sufficientia verò ut posset servare naturalem legem, & elicere actum dilectionis Dei super omnia, & alios requisitos ad ultimum finem assequendum. Et licet Deus ita se gereret cū natura humana (ait Suarez *cit. cap. 2.*) non propterea extraheret illam ab statu naturæ puræ: quia neque ordinaret illam ad finem supernaturalem, neque gratiam propriè dictam, aut naturæ integritatem illi cōferret; sed esset illud regimen quædam moralis providentia consentanea naturæ rationali, quæ mutabilis est non solū physicè, sed etiā moraliter: neque talis providentia dici posset debita, aut

Ad primum.

Responsio Suarez.

petita ex meritis ipsius naturæ, sed velut ex naturali misericordia Dei, cuius sapientiæ, & bonitati valde consentaneum est naturam debilem, & infirmam non in sua debilitate relinquere, sed abundantius illi, & liberalius, quam ipsa postulet, providere.

Displicet.

§ 1. Sed quamvis hæc solutio sit satis communis, & conjecturalis potius, quam falsa dici debeat; difficultati tamen non occurrit. Quia modò non discutitur, qualiter Deus se haberet cum homine, si decrevisset creare illum aliter, quam creavit de facto cum originali iustitia: an illum relinqueret in sua omnino nuditate; aut verò gratiose superadderet supradicta auxilia? Si enim hoc quaereretur, neutra pars posset certò diffiniri: quia utrumlibet esset Deo omnino liberum: neque scire possumus, dum ejus conditionata decreta ignoramus, quid prædictorum eligeret. Illud tamen semper verosimilius conjectamur, quod magis congruit divinæ misericordiæ, & magis divinam bonitatem manifestat: sicut esset conferre prædicta auxilia, vel etiam aliquid majus intra naturæ ordinem. Sed dubium motum ultra pergit, & inquit: an si Deus ita hominem condidisset in puris naturalibus, ut nullum sive concursum, sive auxilium præter naturæ debita conferret; dicendus esset hic casus juxta communes leges divinæ providentiæ; aut verò potentiæ ejus absolutæ tribuendus? In qua dubitatione recursus ad auxilia indebita potius est petitio principij, quam solutio argumenti.

Legitima responsio.

§ 2. Respondetur ergo duplici via juxta duas sententias, quas *disp. sequenti dub. 2.* examinabimus. Juxta primam concessa etiam majore posterioris syllogismi, neganda est minor: asserit enim prædicta sententia, hominem in puris naturalibus constitutum habere sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia, & ad servandam legem naturalem, cavendum quæ à peccato mortali, saltem non longo tempore: & cum hoc esset in potestate naturæ, concursusque ad id necessarius ex parte Dei à natura ipsa saltem pro aliquibus postularetur; non deessent qui ita observarent, & qui in ea observantia decederent, ac proinde qui post hanc vitam suam naturalem Beatitudinem, & finem ultimum assequerentur.

Respondetur ad confirm. & ad 2. argum.

Per quod patet tum ad confirmationem tum etiam ad secundum argumentum. Quia utrumque supponit, hominem in illo statu non habiturum ex se sufficientes vires ad diligendum Deum finem naturalem efficaciter, & super omnia; neque ad servandam totam naturalem legem etiam pro parvo tempore: quod suppositum negandum est juxta prædictam sententiam.

Occurritur 2. argum. o.

§ 3. Ad tertium eadem via incedendo, eligitur prima pars dilematis. Sed negandum est, quod per talem conversionem consequeretur homo gratiam: non enim in statu illo esset connexa conversio ad Deum ut finem naturalem cum gratia, aut cum conversione ad finem supernaturalem. Unde per talem conversionem non extraheretur homo ab statu naturæ puræ, neque in eo acquireret aliquid non debitum ipsi naturæ. Doctrina verò D. Thom. *suprà q. 89. art. 6.* procedit, supposita elevatione naturæ humanæ ad finem supernaturalem, quam in primo parente accepit, & supposito originali peccato, in quod devenit per ejus culpam: atque adeo restringenda est ad præsentem statum naturæ lapsæ. Quia enim conversio efficax ad Deum, etiam ut finem ultimum naturalem non compatitur cum aversione ab ipso, ut sine supernaturali, in qua habituali aversione peccatum originale consistit, & aliunde hoc peccatum non potest tolli sine gratia: sit ut in præ-

fenti statu conversio ad Deum ut finem naturalem necessario sit gratiæ adnexa. Quæ ratio non militat in statu naturæ puræ: ubi sicut nulla esset aversio à Deo, quæ deberet auferri, ita neque esset necessaria gratia ad conversionem.

Alia via diluendi præd. argum. o.

§ 4. Aliter occurrendum erit prædictis argumentis juxta oppositam sententiam, quæ hominem conditum in puris naturalibus negat habere ex se sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia, etiam pro parvo tempore. Nam admissò hoc præsupposito, consequenter dicendum est hominem in illo statu non teneri ad talem amorem; neque istum fore tunc medium simpliciter necessarium ad consecutionem finis ultimi; sed sufficere aliam minùs perfectum, quem homo suis viribus cum generali, & communi Dei concursu posset elicere. Cum enim Deus non plus exigat ab homine, quam ipse homo potest facere per vires, quas vel possidet, vel habet repromissas; & in prædicto statu, neque haberet, neque (ut casus supponit) esset ei promissæ vires sufficientes ad Dei amoré absolutum & efficacem: aliàs etiam dum facit, quod in se est, non peccet; dumque non peccat, non possit ob sua demerita (atque adeo juxta communem providentiam) à Beatitudine creaturæ rationali naturaliter debita excludi: consequens fit, ut neque prædictus amor super omnia absolutus, & efficax esset illi in præcepto, neque pars legis naturalis, neque medium necessarium ad assequendum prædictum finem: sed sufficerent alia proportionata viribus ipsius humanis, & quæ cum generali Dei concursu posset adhibere.

Per quod patet non modò ad primum argumentum (in quo neganda est minor posterioris syllogismi) & ad confirmationem (in qua negari debet suppositum, nempe amorem illum, ad quem non inessent homini vires, fore tunc medium necessarium) sed etiam ad secundum, & tertium argumentum: quorum vis nititur in præcepto conversionis ad Deum per amorem efficacem super omnia; & ideo seclusa obligatione hujus amoris, neque contineretur in lege naturali aliquid quod homo suis viribus facere non posset: neque omittendo prædictam conversionem, in peccatum laberetur; sed maneret in sua innocentia, & nuditate naturali.

§ 5. Si autem inquiras, quæ essent tunc media proportionata viribus illius status, & necessario adhibenda pro assecutione finis ultimi? Respondetur in primis quantum ad adultos necessariam esse observationem, seu non violationem cujuslibet præcepti negativi obligantis sub mortali, ut non furari, non occidere, non machari, &c. quia hæc non violatio, salva hominis libertate, quæ omnino ad peccandū necessaria est, non excederet ejus vires. Præsertim dum abesset gravis tentatio ut respectu multorum etiam per non modicū tempus contingeret: & maxime in illo statu ubi quæ modò sunt, ex Dæmone omnino non essent. Ex præceptis verò affirmativis naturalibus illa saltem tunc obligarent, quæ modò sine gratia adimpleri possunt: sicut est præceptum offerendi Deo aliquem cultum, præceptum honorandi Parentes: præceptum restituendi alienum: præceptum succurrendi proximis necessitatibus extremam patientibus, & similia. Immo præceptum dilectionis Dei non omnino cessaret: sed obligaret ad amādum illum perfectiori modo quoad appretiationem, quo homo propriis viribus amare posset: atque adeo & amore concupiscentiæ honesto, & amore quodammodo amicitiae absoluto, & efficaci secundum quid: hoc est, quantum erat ex parte hominis: quia esset totus amor

Media, quibus adultum statum purorum consequerentur ultimum finem.

amor in quem possent ejus vires. Sed quia hujusmodi vires non sufficerent ad amorem absolutè, & simpliciter efficacem, seu ad amorem super omnia; idcirco prædictum præceptum, & ejus amor ad istum gradum non pertingerent.

56. Hæc diximus pro adultis: parvuli enim nullo alio medio, quàm morte ipsa opus haberent: quia anima à corpore separata statim habet suam naturalem beatitudinem consequi, nisi ob culpam, & demeritum retardetur impediatur. Et hac via putant aliqui occurrere sufficienter primo argumeto, & ejus confirmationi: quia multi in illo statu ante rationis usum morerentur, & ij omnes consequerentur naturalem beatitudinem: hacque ratione verum esset naturam humanam sic conditam, non esse naturaliter miseram, neque ex sua creatione infelicem, aut impotentem ad assequendam felicitatem: siquidem consequeretur illam in aliquibus: & posset consequi in omnibus, si per ipsos non staret: licet dicatur neminem adultorum illam de facto consequuturum sine recursum ad auxilia non debita naturæ: ob præceptum diligendi Deum super omnia, & insufficienciam humanarum virium ad talem dilectionem.

Quorundam opinio circa salutem adultorum in illo statu.

Rejicitur.

57. Hic tamen dicendi modus nobis non probatur: quia nimis coarctat leges communes divinæ providentiæ erga naturam humanam secundum se spectatam: ipsamque naturam satis deprimit: dum negat, aliquid ejus individuum juxta prædictas leges proprio studio, & labore, atque adeo morali, & humano modo naturalem felicitatem consequuturum. Modus enim, quo parvuli decedentes ante usum rationis illam consequerentur, non esset moralis, & humanus, seu omnino consentaneus, proprius, & per se naturæ humanæ; sed quodammodo violentus, & per accidens: sicut est mors in illa ætate.

Ed præsertim quia anima rationalis idcirco etiam in illo statu crearetur in corpore, ut ministerio sensuum, temporis decursu determinatas rerum species, & notitiam acquireret, quibus post separationem, & in ipso felicitatis naturalis statu uti posset: nec non ut per bonum usum liberi arbitrij, & per ejus actus honestos Deo fini ultimo naturali conformaretur, & erga ipsum rectificaretur. Porro si in prædicto statu ij dumtaxat ad naturalem felicitatem pervenirent, qui ante rationis usum, & horum fructuum perceptionem morerentur; ceteri verò omnes perirent, frustra anima rationalis fuisset corpori infusa, frustra que natura humana ex tali anima, & corpore constituta fuisset: quandoquidem nullus esset finis hujus constitutionis. Quæ omnia communi providentiæ, quam sibi vendicat natura humana, omnino non congruunt. Ne ergo hujus providentiæ legem nimis coarctemus, extendenda est salus hominum in illo statu, etiam ad aliquos adultos, juxta primam, vel secundam solutionem nuper traditas.

Replica.

58. Sed urgebis: quia homo in quovis statu consideretur, indiget dono perseverantiæ, ut ad Beatitudinem perveniat: sed hoc donum omnino est supra debitum naturæ, immò & supra merita gratiæ: & ideo nullis justorum actibus potest de condigno promereri: ut Patres, & Theologi præcipue D. Augustinus, & D. Thomas ubique proclamant: ergo quovis modo status ille consideretur, nequirent homines ad felicitatem pervenire, per ea dumtaxat media, vel auxilia quæ naturæ deberentur. Et confirmatur. Nam quod ex multis conditis in puris naturalibus, quibusdam peccantibus, & pereuntibus, quidam non peccarent, &

Colleg. Salm. Th. Tom. VI.

D. August.
D. Thom.

non peccando ad felicitatem pervenirent, proculdubio esset aliquid speciale beneficium nulli debitum: quod sicut fuisset negatum aliquibus, potuisset negari omnibus: & pro quo unusquisque prudentissimè, & religiosissimè Deum oraret, ne sibi denegaretur: ergo nisi adderetur hoc speciale, & non debitum beneficium, nullus in prædicto statu felicitatem consequi potuisset.

Respondetur ad objectionem, perseverantiæ illam, de qua Patres, & Theologi loquuntur, & quam supra merita extollunt, magnumque perseverantiæ donum appellant, esse perseverantiæ in gratia, quæ animam Beatitudini supernaturali conjungit. Quæ verò necessaria esset, ut homo conditus in puris naturalibus ad naturalem felicitatem perveniret, solum esset quædam permanentia in ipsa naturæ puritate, & ad summum aliquis in cognitione, & virtute naturali profectus. Hujusmodi autem perseverantiæ S. Patres, & Theologi non meminerunt: nec si meminissent, gratiam, aut beneficium naturæ humanæ indebitum eam nuncuparent: quia revera exigitur ab ipsa natura naturali jure, saltem pro aliquibus individuis. Eademque natura exigit, ut talia à divina providentia determinarentur.

Diluitur, & explicatur qualis esset perseverantiæ illius status.

Per quod patet ad confirmationem: nam licet respectu hujus, vel illius individui esset speciale beneficium, quod, non peccarent, & non peccando, ad naturalem felicitatem pervenirent; id quod satis esset, ut unusquisque pro ejus impetratione oraret: non tamen esset aliquid indebitum, vel omnino gratiosum respectu speciei, & naturæ humanæ. Quia licet ista in particulari non designet hæc potius individua quàm illa pro felicitate assequenda; postulat tamen, ut à divina providentia, quæ illi placuerint, designentur, & determinentur: & ita hæc ipsa designatio, & determinatio cadit sub debito, & sub communi providentia talis naturæ. De quo plura dicemus disputatione sequenti dubij primi ubi hæc solutio magis elucidata manebit.

59. Secundò urgebis contra secundam solutionem, quod homo in puris naturalibus non haberet minores vires ad amandum Deum, nequè minus gravi hujus amoris præcepto adstringeretur, quàm modò in natura lapsa adstringuntur omnes, etiam qui sine ulla gratia, aut luce supernaturali ad usum rationis perveniunt: sed hi omnes tenentur ad amorem efficacem, & super omnia, saltem respectu Dei ut finis naturalis: habentque proinde vires sufficientes ad talem amorem: ergo negandæ non sunt hujusmodi vires, & præceptum pro statu naturæ puræ. Huic objectioni non potest plenè satisfieri, quousque examinemus vires humanæ naturæ in ordine ad diligendum Deum, cum in puris naturalibus, tum in hoc statu naturæ lapsæ: quod præstabimus, disp. sequenti dub. 3. & 4. Interim verò vel dicendum est (tuendo prædictam secundam solutionem) omnibus pervenientibus ad rationis usum in natura lapsa tribui à Deo majus aliquid virium, & luminis, quàm haberent in puris naturalibus: & hac ratione teneri ad perfectiorem amorem, quàm ibi adstringerentur. Vel relinquenda erit illa solutio, & sententia cui innititur; prælegendaque alia prior: juxta quam homines conditi in puris naturalibus haberent sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia (saltem pro parvo tempore) ad idque præcepto naturali tenerentur. Et hæc modò sufficiant pro prædicta dubitatione circa statum naturæ humanæ in puris naturalibus, plura verò reperies dubiis citatis.

Alia replica.

Responsio.

*Quæ forma
constitueret
statum inte-
gritatis.*

60. Circa statum naturæ integræ rogari posset, quæ esset prima forma constitutiva illius integritatis? an scilicet aliqua qualitas naturalis ordinis residens immediatè in anima, ex qua habitus, & dispositiones perficientes potentias quasi naturali sequela pullularent? Aut verò sine prædicta qualitate sufficienter constitueretur prædictus status per habitus, & dispositiones afficientes immediatè corpus, & potentias, unà cum perfectiori modo informandi ex parte animæ? Huic verò quæsito satisfacimus *tom. præcedenti in tractatu de Peccatis disp. 16. num. 61.* Eademque disputatione à num. 6. solutionem dedimus aliquibus aliis, quæ circa statum iustitiæ originalis excitari possunt. Videlicet ubi esset prædicta iustitia tanquam in subiecto primario? Quid esset entitativè, & substantialiter: seu an esset perfectio naturalis, vel supernaturalis ordinis? An & quomodo sit distincta à gratia nostra iustificante, quidvè illi superaddat? An quoad omnes suas perfectiones importet formas positivas, & cuius generis? Ac deniquè in quo genere causæ perfectiones illæ redundantes in corpus, & in partem sensitivam ex perfectione, quæ esset in anima, & voluntate originarentur. Hisque similes alias quæstiones scitu non indignas, eodem tract. disp. 14. dub. 6. & in commentario art. 4. quæst. 81. examinavimus: ad quæ loca pro omnibus illis lectorem remittimus. Sed & circa statum naturæ lapsæ, distinctionemque ejus ab statu naturæ puræ posset hîc moveri gravissima illa quæstio, quam in prædicto tractatu disp. 16. dub. 2. & 3. fusè satis discussimus. An per peccatum primi Parentis natura humana non solum incurrit privationem omnium illorum donorum, quæ iustitia originalis suprà naturæ debitum conferebat; sed etiam acquisierit aliquam pravam dispositionem, ratione cuius difficiliter sit ad bonum, & propensior ad malum, quàm esset in natura pura? & neque pro hac difficultate (quia esset actum agere) in præsentī immorabimur. Ejus tamen resolutione, & doctrina, quam citato loco statuimus, utemur disp. sequenti, ubi (quia opportunior est locus) ad examen vocabimus duplicem aliam illi adnexam circa sufficientiam, vel insufficientiam humanæ naturæ ad diligendum Deum, servandamque naturalem legem, sive in puris naturalibus, sive in statu naturæ lapsæ. Undè non est opus majore hujus capituli dilatazione.

CAPUT III.

*De erroribus Lutheri, Calvini, & aliorum
contra libertatem arbitrij.*

61. **P**ost notitiam diversarum acceptionum gratiæ, & differentium statuum, in quibus potest natura humana constitui; oportet varios errores cum divinæ gratiæ, tum libertati nostræ contrarios recensere. Quidam enim nescientes necessitatem gratiæ cum libertate arbitrij componere, in extrema prolapsi sunt præcipitia: nam vel gratiam propugnantes oppugnaverunt libertatem; vel arbitrio nimis faventes gratiam spreverunt, ut inquit D. August. Epist. 46. ad Valentinum, ubi monet: *Neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut à gratia Dei separetis*, & lib. de gratia Dei contra Pelag. cap. 47. inquit: *Ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur*

*Difficultas
conciliandi
necessitatem
gratiæ cum
libertate.*

D. August.

liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri. Unde necessarium est extremas, & erroneas sententias referre, & ante alia earum notitiam præmittere: tum ut declinemus earum pericula, tum ut medium placidum, & commune, quod Ecclesia Catholica tenet, rectò tramite attingamus. Imminent singularitatum, novitatum, & perinde hæresum scopuli: sed veritas in medio quiescit, cunctis indivisa, & pervia; quam sincerè debemus amplecti errorum diffidentes terminos declinando, ut pulchrè monebat idem S. Doct. Psal. 103. ad illa verba, *Inter medium montium pertransibunt aquæ*, ubi ait: *Quod medium dicitur, commune est. Res communis, unde omnes vivunt, media est: nec attinet ad te, nec ad me. Propterea loquimur sic de aliquibus hominibus: habent inter se pacem, habent inter se fidem, habent inter se charitatem: sic certè dicimus. Quid est inter se? In medio sui. Quid est in medio sui? Commune est illis. Audi aquas inter medium montium: quia communis illis fides erat; nec quæque aquas quasi proprias, & suas habebat, ubi enim non sunt in medio, quasi privata sunt, non publicè fluunt. At verò ut inter medium montium fluant aquæ, audi vocem montis (nempe Apost. ad Rom. 15. & 1. ad Corinth. 1.) Deus pacis det vobis id ipsum sapere invicem, ut ipsum sapiatis omnes, & non sint in vobis schismata. Quod sentio, sentis: in medio fluit aqua: non habeo quasi privatum meum, nec tu quasi privatum tuum. Veritas nec mea sit propria, nec tua; ut & tua sit, & mea: inter medium montium pertransibunt aquæ. Et tandem concludit: Ergò, fratres, ad hoc valeat, quod diximus charitati vestre, propter fontes, ut fluant de vobis, convalescite, & cum omnibus conferte, quod de Deo habetis. Inter medium fluant aquæ, nulli invidetis, bibite, saturamini, manate, saturate. Ubique communis aqua Dei habeat gloriam, non hominum privata mendacia.*

Extremi errores vitandi.

62. Deserviet etiam hæc notitia ad pœnitius penetrandum mentem, & intentionem Pontificum, Conciliorum, & sanctorum Patrum, quorum testimoniis frequentius in hac materia, quàm in aliis utemur. Ubi enim perspectum habuerimus, quid hæretici, & ceteri Ecclesiæ inimici asseveraverint; facilius percipiemus, quò mens Pontificum, & Conciliorum collimet, & quid in suis determinationibus approbet, vel condemnet. Quod plurimum refert ad veritatis notitiam securius, & citius comparandam. Unde omnes ferè graves Auctores, qui de divina gratia disputarunt, recitationem errorum ipsi adversantium præmiserunt. Eosque imitari studentes, prius in hoc capite referemus hæreses, & errores contra nostri arbitrij libertatem; & deinceps recensēbimus hæreses divinæ gratiæ contrarias. Nam liberum arbitrium licet dignitate cedat, præcedit tamen gratiam ordine generationis: est enim ejus subiectum, ad quod regendum, & perficiendum ipsa ordinatur: unde eo negato, gratiæ necessitas, aut utilitas non apparet, juxta illud D. Bernardi in lib. de gratia, & lib. arbitrio. *Tolle liberum arbitrium, non eris, quod salvetur. Tolle gratiam, non eris unde salvetur. Opus hoc, scilicet salutis, sine duobus effici non potest: uno, à quo fit; altero, cui, vel in quo fiat. Deus auctor est salutis, liberum arbitrium capax: nec dare illam, nisi Deus; nec capere potest, nisi liberum arbitrium. Quod ergo à solo Deo est, & soli datur libero arbitrio, tam absque consensu esse non potest accipientis, quàm absque gratia*

*Quàm utilis
horum errorū
notitia.*

D. Bernardus.

D. Hieron. *gratia dantis*. Similia habet D. Hieronymus super Isaiam cap. 49.

Existencia libertatis supponitur.

Quod verò ante alia hic oportebat præmittere, nempe existentiam, & propriam rationem liberi arbitrij, alibi ex professo dedimus, videlicet tract. 10. de Voluntario disp. 2. per totam: & si quæ superest difficultas, eam in hoc tract. superare curabimus ostendendo, quam optimè cohæreat arbitrij libertas cum necessitate, & maxima divinæ gratiæ efficacia: in quo fœdere percipiendo caligant hæretici, vel solius arbitrij defensores, vel solius gratiæ patroni. Unde in præsentem illud tantum præsupponere opus est, quod triplex genus libertatis distingui solet juxta triplicem differentiam servitutis, seu necessitatis ipsi libertati oppositæ. Alia enim est libertas, quæ miseras hujus vitæ excludit, & dicitur *libertas gloria*, juxta illud Apostol. ad Rom. 8. *Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei*. Alia excludit servitutem peccati, & vocatur *libertas gratiæ*, de qua idem Apostol. ad Rom. 6. inquit: *liberati à peccato, servi facti estis justitiæ*. Alia denique excludit necessitatem, seu omnimodam determinationem in operando, & appellatur *libertas physica*, seu, *natura*, de qua 1. ad Corinth. 7. dicitur: *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis*, &c. Quam divisionem docent communiter Scholastici cum Magist. in 2. dist. 25.

Ad Rom. 8. Tres libertatis acceptiones.

1. ad Cor. 7. illamque acceperunt ex D. August. variis in locis, & ex D. Bernard. lib. proxime cit. ubi eam pulchrè describit in hunc modum: *Triplex est nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate*. Hanc ultimo loco positam consulit nobis in conditione nature: in primam restauramur à gratia: media nobis reservatur in patria. Dicatur ergo prima libertas natura, secunda gratiæ, tertia vitæ, seu gloria. Primò namque in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis in Deo creatura: secundò reformamur in innocentiam, nova in Christo creatura: tertiò reformamur in gloriam perfectam in Spiritu creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris, secunda plurimum etiam virtutis; novissima cumulum jucunditatis.

D. August. D. Bernard.

63. Relictis ergo aliis libertatis acceptionibus, quæ ad rem præsentem non ita faciunt; libertas naturæ, quæ necessitati in operando opponitur, consistit in indifferentia in agendo, sive in eo, quod homo ita agat, ut retineat potentiam ad non agendum, ut explicuimus loco citato dub. 1. & 2. Dari verò in nobis hujusmodi libertatem est certum secundum fidem Catholicam, ut ibidem ex professo ostendimus, & constat (aliis pluribus Scripturæ testimoniis omis- sis) ex illo Genes. 4. *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius*, & Eccles. 19. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui: apponit sibi ignem, & aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam: ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi*. Unde hæc veritas post alia Concilia diffinita est in Trident. sess. 6. can. 4. 5. & 6. & eam frequentissimè docent Sancti Patres, quorum plures dedimus loco citato dub. 1. Immo etiam veteres, & nobilissimi quique Philosophi, solo lumine naturali adjuti, eandem communem assertionem tenuerunt, Plato lib. 10. de Republica, (quem locum referunt, & laudant S. Justin. in apologia ad Antonium, & Clemens Alexand. lib. 5. Stromatum cap. 7.) Plotinus Enneade 3. lib. 1. & Enneade 6. lib. 8. Proclus lib. de anima, & de-

Homo est liber in operando.

Genes. 4. Eccles. 15.

Conc. Trid.

Plato.

Plotinus. Proclus.

maxime. Maximus Tyrius differt. 3. & 25. Jamblicus lib. de Mysteriorum §. 40. Porphyrius, quem refert S. P. N. Cyrillus lib. 3. contra Julianum. Oppositum verò errorem impingunt Aristoteli, Cicero lib. de Fato, & Theodoret. lib. 1. contra Gracos. Sed hanc calumniam propulsant Armacanus lib. 15. de quest. Armenorum cap. 20. Franc. Picus lib. de providentia part. 2. cap. 18. Carpentarius digress. 11. in Alcinozum, Sepulveda lib. 2. de fato, & alij communiter. Et quidem meritò: nam veram sententiam docet clarissimè Philosophus lib. 1. Magnorum Moral. cap. 10. ubi impugnatur Socratem contrario errori facientem, & concludit: *Ceterum ut videtur, in nobis est probos, & improbos esse. Item laudes, & vituperationes id quoque attestantur. Virtutem namque laus, vitium autem vituperatio consequitur. Atqui laus, & vituperatio non inditis attribuitur. Manifestum igitur hoc modo in nostro arbitrio esse bona, malaque facere*. Idem apertè docet lib. 3. Ethic. cap. 9. quem locum specialiter impetit amarulentus humanæ libertatis hostis Calvinus lib. 2. Institut. cap. 1. §. 3. Estque hujusmodi assertio adeò communis inter nobiles Philosophos, ut jure asseruerit D. Thom. quest. 6. de Malo, art. unico, quod adversa sententia est annumeranda inter extraneas, Philosophiæ opiniones: quia non solum contrariatur fidei: sed subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & punitio, & laus, & vituperium, circa quæ moralis Philosophia consistit. Hujusmodi autem opiniones, quæ destruunt principia alicujus partis Philosophiæ, dicuntur positiones extraneæ: sicut nihil moveri, quod destruit principia scientiæ naturalis.

Maximus Tyrius. Jamblicus. Porphyrius.

Armacanus.

Franc. Picus. Carpentarius. Sepulveda.

Aristot. cum nobilioribus Philosophis asseruit libertatem arbitrij.

D. Thom.

Error contra r. Hs.

Hosius. Ejus patroni.

64. Ceterum non defuerunt cum ex Gentilibus, cum ex Judeis, & Christianis, qui hanc veritatem aliis, atque aliis motivis, vel potius protervia ducti sæpenumerò impugnaverint: quorum (si ad tempora attendamus) extremum agmen claudunt Lutherani, & Calvinisti; cæteris alioqui in hac causa duces tam ob duritiam, quam propter insignes errores, & blasphemias. Et cum oporteat operosius insistere in detegendo Lutheri, & Calvini dogmata, à quo Catholici quidam nesciunt, vel non scire affectant distinguere aliorum catholicorum doctrinam circa efficaciam divinæ gratiæ: idcirco de hæresi Lutherana, & Calviniana seorsum, & specialius agemus. Sed quia, ut scribit Hosius in lib. de traditionibus, non deest hæc hæreticis sua successio, quæ errores suos non à sede Simonis Petri, sed è pestilenti cathedra Simonis Magi, aliorumque hæreticorum derivant: æquum est breviter referre qui homines, & quibus temporibus insurrexerint contra libertatem arbitrij. Quæ notitia deserviet etiam cum ad detergendum radices hujus erroneæ & extremæ positionis, cum ut sciamus, quam sæpius, & à quantis Patribus, & Conciliis præscripta fuerit.

§. I.

Qui ante Lutherum, & Calvinum negaverint arbitrij libertatem.

65. **V**etus fuit apud Philosophos Stoicos opinio, quod voluntas hominis non regitur electione, sed fato. Fatum autem vocabant seriem, & dispositionem causarum naturalium.

Stoici libertatis hostes, & fati fautores.

lium, & præcipue cœlorum, juxta quam credebant cuncta necessariò, & inevitabiliter evenire, ut statim ex D. Thoma videbimus. Nec audiendus est Theophilus Raynaudus in disciplina moralis, distinct. 1. q. 3. art. 1. à numero 230. ubi contendit ostendere, quòd Stoici nihil aliud fati nomine significabant, quàm voluntatis divinæ vim prædeterminantem voluntatem creatam: ut sic latenter fugillet doctrinam gravioribus Theologis communem, & D. Augustini propriam circa providentiam Dei, & efficaciam divinæ gratiæ. Sed magis credendum est tum communi cæterorum Auctorum judicio, qui ita describunt Stoicorum positionem; tum & præcipue Divus Thomas 3. contra gentes, capite 73. ubi pro libertate pugnat, & post plures rationes concludit: *Per hoc autem excluditur error & opinio Stoicorum, qui secundum ordinem quandam causarum intransgressibilem, quem Græci παρὰ φύσιν vocabant, omnia ex necessitate dicebant provenire, & cap. 85. ait: Per hoc autem excluditur positio Stoicorum, qui ponebant omnes actus, & etiam electiones nostras secundum corpora cœlestia disponi. Quam fatalem vim extendebant etiam Gentiles ad ipsos Deos, quos nec ab astrorum invariabili influxu liberos autumabant, ut refert Abulens. 4. Reg. cap. 17. q. 19. ubi observat Gentiles posuisse tria fata, & addit: De istis tribus dispositionibus fatalibus dixerunt antiqui Gentiles, quòd quidquid per istas statutum esset, firmum erat, & non poterat mutari per aliquam humanam solertiam: imò neque per potentiam alicujus Dei; sed quòd etiam acta Deorum cadebant sub dispositione fatali. De hoc ait Seneca in tragœdia 5. cujus titulus Oedipus.*

*Fatis agimur, credite fatis.
Non sollicita possunt cura
Mutare rati stamina fusi.
Quidquid agimus, venit ex alto,
Servatque sua decreta colus.
Lachesis dura revoluta manet.
Omnia secto tramite vadunt.
Primusque dies dedit extremum.
Non illa Deo vertisse licet,
Que nexa suis currunt causis.*

Quod amplius confirmat idem Tostatus verbis Jovis ad Venerem apud Ovid. 9. Metamorph. *Invenies illic inscripta adamante perenni Fata tui generis.*

Ovid. 9.
Metamorph.

Ludovicus
Vives.

Videatur Ludovicus Vives ad lib. 5. de Civit. cap. 1. cum seqq. ubi varias Philosophorum Sectas circa fatum refert.

Patres dam-
narunt Stoici
fati assertio-
nem.

66. Hanc fatalem & absolutam necessitatem perpetuò damnarunt Ecclesiæ Patres. Quorum testimonia iniquè arripuerunt inimici gratiæ Dei Pelagiani, ut ea contra D. Augustinum, & cæteros veræ atque efficacis gratiæ assertores intorquerent; & ita odio fati nomine Dei providentiam, & supremum dominium in negotio salutis negarent. Sed hanc calumniam dispellit S. Doctor lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 8. ubi in ipsos Pelagianos argumentum ab eis fabricatum retorquet his verbis: *Hec (nempe discretionem unius ab alio ex inscrutabili Dei consilio) Et Christianis cordibus convenit cogitare nescitis: & vos potius secundum vestram sententiam fato ista dicitis fieri. Vestra quippe, non nostra sententia est fato fieri, quòd merito non fit. Et ne secundum totam definitionem fato fiant hominibus, si meritis non fiant, quæcunque sunt; idè merita, vel bona, vel mala, quantum potestis asseritis; ne fatum sit consequens, si merita*

D. August.
Pelagianorum
astutia
retunditur.

negaretis. Ac per hoc dicitur vobis, si ea que nullis meritis præstantur hominibus, fato fieri jam necesse est: & adeò merita astruenda sunt, ne fatum sit consequens: si merita non sunt, fato baptizantur, fato inrant in regnum Dei parvuli, quorum bona merita nulla sunt. Et rursus fato non baptizantur, fato non inrant in Regnum Dei parvuli, quorum mala merita nulla sunt. Ecce pusilli, qui fieri nequeunt, vos potius fati assertores esse convincunt. Nos autem cum vitiate originis mala merita esse dicamus, gratia dicimus intrare parvulum in Regnum Dei, quoniam bonus est Deus; & aliam meritò non intrare, quoniam justus est Deus: & in neutro esse fatum, quoniam, quòd vult, facit Deus. Et etiam D. Prosper in epist. ad Rufinum, ubi calumnias Semi-Pelagianorum fati nomine impugnantium gratiam efficacem à D. Augustino assertam acriter propulsat his verbis. *Ea, inquit, que de fato, stultissimo mendacio intenti viri injuria jactitant, neque ipsum (nempe S. P. August.) onerant: in cujus libris copiosissime hujusmodi destruuntur errores: nec nos perturbant, qui tales opiniones cum suis Auctoribus execramur. Sed videant quomodo se à dedecore istius exuant, falsitatis, qui possunt tam inepta confingere; si hi, quorum abutuntur auribus, aliquantulum diligentia ad cognoscendum ea, que præstantissimi minister gratiæ disputavit, intenderint: licet omnem istius inquisitionis moram ipsi qui hac loquuntur, prævenire deberent, proferendo, atque explicando libros, ullamve eorum particulam demonstrando, quam per dubium saltem intellectum tali interpretationi obnoxium vir sanctus ediderit. Sed prorsus nihil apud nos tale audierunt, nihil tale legerunt: quia non fato quidquam geri, sed omnia Dei judicio novimus ordinari.*

D. Prosper.

Fatum in quo
sensu possit
admitti.

67. Quòd si Stoici fati nomine solum significarunt efficacissimam Dei voluntatem omnia præordinantem; minimè erroris accusandi sunt: nec in eos diriguntur Patrum verba; dum fatum, hoc est, absolutam rerum necessitatem, & interitum humani arbitrij proscribunt. Et profectò verisimile est Stoicorum sapientiores placitum Zenonis eorum principis fuisse imitatos, qui fati vocabulo divinam præordinationem significavit, ut colligitur ex Lactantio lib. 4. Institut. cap. 9. ubi ait: *Sed melius Græci λόγον dicunt, quam nos verbum, sive sermonem; λόγος enim & sermonem significat & rationem: quia ille est vox, & sapientia Dei. Hunc sermonem divinum, nec Philosophi quidem ignorarunt: siquidem Zeno rerum nature dispositorem, atque opificem universitatis predicat: quem & fatum, & necessitatem rerum, & Deum, & animum Iovis vocat, ea scilicet consuetudine, qua solent Iovem pro Deo accipere. Sed nihil obstant verba, cum sententia congruat veritati.*

Lactantius.

In quo sensu fatum non damnatur à Patribus, quorum testimonia indigestè coarctavit Raynaudus, ut omne fatum, ac subinde decreta Dei efficaciter præordinantia actus humanos impeteret, cum tamen sacri Doctores non damnent omne fatum; sed contra fatum astrologicum, sive influxum astrorum, & aliarum causarum necessitatem absolute voluntatem humanam invehuntur. Minimè tamen negant fatum usurpatum pro divina providentia præveniente, & efficaciter decernente hominum opera, ut constat ex divo Thoma 1. p. q. 116. art. 1. ubi primò refert aliquos negasse quòd omnia hæc inferiora debeant reduci in aliquam causam superiorem. Et hi, inquit, fatum & providentiam negarunt. Qui profectò præluxerunt Pelagio, & Pelagij Discipulis.

Deinde

Patres non
proscribunt
omne fatum.

Deinde refert alios omnia hæc inferiora reduxisse in cœlestia corpora. Quos refellit, quia actiones humanæ non subduntur influxui cœlorum, ut ostenderat *quest. anteced. art. 4.* Denique concludit: *Et ideo dicendum est, quod ea, quæ hic per accidens aguntur, sive in rebus naturalibus, sive humanis, reducuntur in aliquam causam præordinantem, quæ est providentia divina.* Et post pauca: *Solus Deus potest voluntatem immutare* (utique efficaciter, & physice: moraliter enim, & suasionem, aut objecti propositionem etiam Diabolus voluntatem immutat) & per consequens ordinatio humanorum actuum, quorum principium est voluntas, soli Deo attribui debet. Sic igitur in quantum omnia, quæ hic aguntur, divina providentia subduntur tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus. Licet hoc nomine sancti Doctores uti recusaverint propter eos, qui ad vim positionis syderum hoc nomen retorquebant. Unde Augustinus dicit in *5. de Civit. cap. 1.* Si propterea quisquam res humanas fato tribuat, quia ipsam Dei voluntatem, vel potestatem fati nomine appellat; sententiam teneat, & linguam corrigat. Similia habet idem S. Doctor quodl. 12. art. 4. ubi refutatis aliis fati acceptionibus, inquit: *Alij reducunt omnia hæc in causam supracœlestem, scilicet in providentiam Dei, à qua omnia sunt prædeterminata & ordinata.* Et secundum istos fatum erit quidam effectus divine providentie: quia providentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum, prout est in mente divina: fatum verò est explicatio illius ordinis. Unde Boët. dicit: *fatum est immobilis dispositio rebus mobilibus inhaerens.* Sic ergo accipiendo fatum, potest dici, quod omnia subijciuntur fato.

Josephus.
D Epiphan.

Quæ fati diversa usurpatio præ oculis in hac materia debet haberi, ut sciamus quid fati vocabulo Sancti Patres communiter damnent. Apud Judæos etiam grave erat dissidium inter Phariseos & Sadducæos circa fati constitutionem, & vim, ut videri potest apud Josephum lib. 2. de bel. Jud. c. 7. & D. Epiphanium lib. 1. de hæresib. tom. 1. c. 16. Sed horum, & alias antiquorum Philosophorum opiniones circa arbitrij libertatem missas facimus, ut veniamus ad errores inter Christianos: horum enim notitia magis facit ad præfens institutum.

Simon magus
negavit liber-
atem arbitrij.
D. Ignatius

68. Primus ergo Christianorum qui negavit libertatem arbitrij, fuit hæreticorum primus nempe Simon Magus, quem D. Ignatius epist. ad Tral. jure appellat *Primogenitum Satane.* Reducebat autem Simon hanc humanarum operationum necessitatem, non in fatalem astrorum dispositionem, ut Stoici, sed in efficaciam divine voluntatis omnia decernentis, & prævenientis. Quod argumentum arripuerunt Simonis discipuli, Calvinistæ: ut infra num. 91. videbimus, illudque magnificant, & prosequuntur quidam impugnatores gratiæ ab intrinseco efficacis, ut constabit ex dicendis *disput. 7. dub. 4.* Quod autem Simon ita senserit & argumentatus fuerit, liquet ex S. Clemente *Rom. lib. 3. Recognit.* ubi refert Simonem prædicto argumento impetisse D. Petrum. Sed videamus, quid Apostolorum Princeps & Christi vicarius responderit. *Ais ergo tu, si Deus vult aliquid esse, & est, & si non vult, non est: scilicet ut si responderem, quia quod vult, & est; quod autem non vult, non est: diceret: ergo ipse vult esse mala, quæ in hoc mundo geruntur: quia omne quod vult, hoc est; quod autem non vult, non est. Si verò respondissem non esse hoc, ut quod vult Deus sit; & quod non*

Vetus argu-
mentum ve-
teri solutione
enervatur.
D. Clemens.

vult, non sit: non rhetorico sermone diceret: ergo impossibilis est Deus, si quod vult, non potest: & existeres peulantiore, ut qui nihil rectum dixeris, vicisse te crederes. Et ideo ignoras, o Simon, & valde ignoras, quomodo in singulis quibusque voluntas sit Dei. Quadam enim voluit, ut diximus ita esse, ut aliud esse non possent, quam id quod ab ipso instituta sunt, & his nec premia, nec supplicia statuit. Ea verò, quæ ita esse voluit, ut in sua potestate habeat agere quod velint, his pro actibus & voluntatibus suis statuit, ut aut remunerationes mereatur, aut pœnas. Cum ergo in duas, ut edocui, partes dividantur cuncta, quæ moventur; secundum eam, quam supra diximus distinctionem, omnia, quod vult Deus, est, quod autem non vult, non est.

69. Vbi ponderandum est S. Petrum, ut arbitrij libertatem, & rerum contingentiam tueretur; minimè recurrisse ad præsentiam futurorum eventuum sub conditione; sed difficultatem composuisse cuncta reducendo ad summam efficaciam, & universalitatem divine voluntatis, quæ omnia causat, atque ideo libertatem tam in potentia, quam in actu: unde ita vult, & efficaciter causat actum, ut præstet etiam, & conservet potestatem ad oppositum: quo nil ampliùs ad libertatem, & contingentiam rerum desideratur. In qua Apostoli doctrina tradenda perpetuus fuit Divus Thomas & hac via libertatem arbitrij cum efficacia divine voluntatis decernentis & præmoventis componit, ut constat ex 1. p. q. 19. art. 8. ubi ait: *Cum voluntas divina sit efficacissima; non solum sequitur, quod fiant ea quæ Deus vult fieri; sed quod eo modo fiant, quo Deus fieri vult. Vult autem Deus quædam fieri necessario, quædam contingenter, ut sit ordo in rebus ad complementum universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt. Quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniant. Non igitur propterea effectus voliti à Deo eveniunt contingenter (assignat primariam rationem) quia causa proxima sunt contingentes: sed propterea quia Deus voluit eos contingenter evenire, contingentes causas ad eos præparavit. Et ad 2. respondet: Quod hoc ipso, quod nihil voluntati divine resistit; sequitur quod non solum fiant ea quæ Deus vult fieri; sed quod fiant contingenter, vel necessario, quæ sic fieri vult. Et ex hac radice petendus est legitimus modus conciliandi libertatem nostram cum auxiliis ab intrinseco efficacibus, ut cum discipulis D. Augusti. & D. Th. ostendemus *disput. 7. per totam.**

Scientia media superflua ad nostra libertatis definitionem.

D. Thom.

Efficacia divine voluntatis parit libertatem in nobis.

70. Videns autem Simon Deum cuncta decernere, efficaciterque impellere ad operandum; & aliunde nesciens distinguere inter rerum entitatem, quæ Deo ut primæ causæ adscribenda est, & malitiam quarundam operationum, quæ in defectibilitatem arbitrij est revocanda: consequenter ad primum errorem addidit ejus appendicem, nempe Deum Opt. Max. esse causam & auctorem peccati. Ex legitimo enim antecedenti (quod Apostolorum princeps non negavit) nempe Deum ante omnem prævisionem omnia disposuisse, & ad agendum pro modo cuilibet proprio efficaciter movere; per pessimam consequentiam collegit, & cuncta necessario evenire, & Deum esse omnium flagitiorum causam. Cujus erroris, sicut & præcedentis fuit Simon primus auctor, ut tradit Vincentius Lyrinensis in suo Commonitorio, cap. 34. ubi ait: *Quis ait: ante Magum Simonem Apostolica distinctione percussus (à quo versus ille*

Simon magus docuit Deum esse auctorem peccati.

Vincent. Lyrinensis.

ille turpitudinum gurgēs usque in novissimum Priscillianum continua, & occulta successione manavit (auctorem malorum, id est scelerum, flagitiorumque; nostrorum ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem asserit talem hominum manibus ipsā suis creare naturam, quā proprio quodam motu & necessarie cuiusdam voluntatis impulsu, nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare: eō quod furis vitiorum omnium excitata & inflammata in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Sēctatores habuit Simon non solum veteres hæreticos, ut inquit Vincentius; sed Lutherum etiam & Calvinum, ut ex dicendis constabit. Et quā nulla sit eorum consecutio satis liquet ex dictis in tract. 4. disp. 1. c. dub. 7.

Lutherus.
Calvinus.

Simonis discipuli.
Bardeſanes.

71. Qui post Simonem magum primò in Ecclesia hunc errorem extumulavit, videtur fuisse Bardeſanes Syrus, vir alioqui sapientissimus circa annum 163. ut sumitur ex D. August. lib. de hæresib. cap. 35. Hic imitatus est Philosophos Stoicos, & Astrologos fatales qui cœlorum, atque astrorum inevitabili influxui cuncta submitebant; & hinc colligebant tolli contingentiam, & indifferentiam arbitrij.

Manes.
Manichæi.

72. Circa annum 273. bellum adversus fidem conclamavit Manes quidam, Persa stultissimus, & impudentissimus hæreticus, à quo Manichæorum hæresis sumpſit exordium. Hi verò necessitatem voluntatis non in vim astrorum, nec in divinæ voluntatis efficaciam detorquebant; sed alia principia pro tuendo suum dogma excogitarunt. Affirmabant enim esse duos Deos, seu prima principia, alterum bonum, alterum malum, utrumque æternum. In homine etiam constituebant duas mentes, aliam bonam, & à bono principio; malam alteram, & à principio malo. Hinc consequenter dicebant hominem esse omninò determinatum & à mala mente, & à malo principio ad peccandum; nec posse, etiam adjuvante Spiritu sancto, aliquid efficere, quod iustum & honestum deberet haberi. Ita colligitur ex Eusebio lib. 7. cap. 38. Nicephoro lib. 6. cap. 31. Socrate lib. 1. cap. 17. & multò luculentius ex Divo Augustino, qui sæpius hunc errorem impugnavit, & cum Romæ esset, tres libros contra illum direxit, ut refert in lib. 1. Retract. 2. ubi addit: Propter eos disputatio illa, scilicet de libero arbitrio suscepta est, qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci; & Deum (si ita est) creatorem omnium naturarum culpandum esse intendunt. Eo modo volentes secundum suæ impietatis errorem (Manichæi enim sunt) immutabilem quandam, & Deo coeternam introducere mali naturam. Videatur idem S. Thom. in lib. contra Fortunatum Manichæum, & in lib. de hæresib. c. 46. & D. Hieronymus in proœmio ad dialog. adversus Pelagium, ubi ait: Manichæorum esse hominum damnare naturam, & liberum auferre arbitrium, & adiutorium Dei tollere, &

Eusebius.
Nicephorus
Socrates.
D. August.

D. Hieron.
Serapion Ægyptius.

73. Quod cum ita sit, non dubitarunt aliqui infamem Manichæorum notam impingere defensoribus gratiæ Dei ab intrinseco efficacis. Quod jam olim Pelagij discipuli objiciebant discipulis S. Augustini, ut videre est apud D. Prosper. in epist. ad Rufinum in fine, ubi prædictam calumniam retundit his verbis: Nec ex duabus massis, duabusve naturis; sed ex una massa, quæ est caro primi hominis, unam scimus omnium ho-

Insulse quidā
Manichæis-
mum impin-
gunt efficacis
gratiæ asserto-
ribus
D. Prosper.

minum creatam, crearique naturam: & eandem per ipsius primi hominis liberum arbitrium, in quo omnes peccaverunt, esse prostratam: nec ullo modo ab æterna mortis debito liberum, nisi eam ad imaginem Dei secunda creationis Christi gratia reformaverit, liberumque ejus arbitrium agendo, inspirando, auxiliando, & usque in finem præcundo servaverit. Unde perspicit sanctitas tua frustra quosdam de nobis conqueri, & omnes illas ineptias criminationes ad exasperandos, avertendosque animos eorum, quibus aliquid volunt persuaderi, contexi. Eandem calumniam propellit D. Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelag. cap. 2. & lib. 3. cap. 9. Quod obiter notent, qui contendunt Augustinum solum asseruisse quandam gratiam auxiliatricem mobilem, & ex se prorsus indifferentem. Nam hæc gratia qualem vel apparentem violentiam parit, ut Pelagiani possent S. Doctore Manichæismum objicere? Et quales exculationes obligaretur D. Augustinus prætere, qui posset palam dicere se nullam tueri gratiam efficaciter præoperantem, si ejus patrociniū non suscepisset? Sed jam olim quidam, dum supersticiosa libertatis defensione Manichæismum videretur abhorre, usque ad Pelagianismum prolapsi sunt, ut optimè observavit D. Thomas quæst. 24. de verit. art. 4. in corp. ubi relato errore Joviniani asserentis hominem non posse peccare ob insitam inclinationem ad bonum, addit: *Alia inclinatio inest humana menti ex inferioribus viribus, & præcipue secundum quod sunt ex originali peccato corrupta, qua scilicet inclinatur mens ad ea eligenda, qua sunt secundum carnalem sensum delectabilia. Et hanc inclinationem considerantes Manichæi dixerunt, quod homo necessario peccat, nec aliquo modo peccatum vitare potest. Et sic utique licet viis contrariis in idem inconveniens inciderunt, ut liberum arbitrium denegarent: non enim homo erit liberi arbitrij, si vel ad bonum, vel ad malum necessitate impellitur. Quod esse inconveniens & experimento, & Philosophorum doctrinis, & divinis auctoritatibus probatur, & aliquatenus ex supradictis patet. Unde è contrario surrexit Pelagius, qui volens liberum arbitrium defendere, gratiæ Dei adversatus est, dicens absque Dei gratia hominem peccatum evitare, &c. Videatur etiam S. Doctor 1. p. q. 8. art. 3. & in lib. 3. contra Gentes, c. 7. & 15. & 71. & aliis pluribus locis, quæ citantur in tabula aurea, verbo Hæresis, num. 49. in quibus radicem erroris Manichæorum detegit, & pluribus rationibus impugnat. Joannes etiam de Turrecremata jussu Pij II. summi Pontificis scripsit Tractatum contra quinquaginta Manichæorum errores: recruderat enim ea tempestate illorum virus.*

August. docuit gratiam ab intrinseco efficacem.

D. Thom.

Turrecremata.

74. Præcedentes errores auxit, & amplexus est Priscillianus circa annum 388. Nam cum Manichæis assererat duo prima principia, & duas hominum mentes, ut num. præced. vidimus: cum Bardeſane autem, & aliis Theologis fatalibus dicebat actus humanos inevitabili astrorum dispositioni subjacere: & ita omnimodam necessitatem hominum voluntati inferebat. Ita colligitur ex D. Augustino in lib. de hæresib. cap. 70. & lib. 2. Retract. cap. 11. ex sancto Leone Papa epist. 93. ad Episcopum Asturicensem, ubi ait: Undecima eorum blasphemia est, qua fatalibus stellis, & animas hominum, & corpora opinantur adstringi; per quam amentiam necesse est, ut omnibus Paganorum erroribus implicari, & faventia sibi (ut putant) sidera colant,

Priscillianus negavit libertatem.

D. August.
S. Leo Papa.

colant, & adversaria studeant mitigare. Verum ista sectantibus nullus in Ecclesia catholica locus est, quoniam qui se in talibus persuasionibus dedit à Christi corpore totus abscessit. Hunc errorem qui parsim per Hispaniam serpebat, damnarunt Patres Concilij Bracharenfis 1. can. 9, his verbis, Si quis animas, & corpora hominum fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit; & can. 10. Si quis duodecim signa, id est, sydera, quæ Mathematici observare solent, per singula anime, vel corporis membra dissipata credunt, & nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, sicut Priscillianus dixit, anathema sit. Quam hæresim latè confutat Divus Thomas 3. contra gentes, cap. 85. & concludit: Hinc est, quòd dicitur Hierem. 10. A signis cæli nolite metueret, quæ timent gentes: quia leges populorum vana sunt. Per hoc autem excluditur positio Stoicorum, qui ponebant omnes actus nostros & electiones nostras secundum corpora cælestia disponi. Quæ etiam dicitur fuisse positio antiqua Phariseorum apud Iudæos. Priscillianistæ huiusmodi erroris etiam rei fuerunt, ut dicitur in lib. de hæresibus.

Concil. Bracharenf.

D. Thom.

Ioviniani de-
mentia.

D. Hieron.

D. Thom.

75. Iovinianus etiam circa annum 395. libero se opposuit arbitrio: volens quippè Manichæismum pœnitens declinare, ad aliud deflexit extremum, ut assereret hominem, baptismatis gratia suscepta, non posse deinceps peccare. Ita colligitur ex epist. D. Hieron. de fide ad Damasum, ubi ait: Liberum sic constitemur arbitrium, ut dicamus nos Dei semper indigere auxilio; & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos, qui cum Ioviniano asserunt hominem non posse peccare. Uterque enim tollit arbitrij libertatem. Nos verò dicimus hominem semper & peccare, & non peccare posse, ut semper nos liberi constitemur esse arbitrij. Paulo aliter exponit radicem huius erroris D. Thom. quæst. 24. de Verit. art. 4. ubi ait: Quidam existimantes naturam mentis humane ad modum corporalium naturarum opinati sunt omne illud, in quo videbant mentis humane inclinationem esse, hominem ex necessitate operari: & ex hoc in contrarios errores inciderunt. Habet enim humana mens duas contrarias inclinationes. Una quidem in bonum ex instinctu rationis. Quam considerans Iovinianus dixit hominem peccare non posse. Hic error est stultissimus, & cuius falsitatem manifestant ipsa peccata. Sed illum latè confutabimus d. sp. seq. dub. 5. & 6.

Albanenses,
& Albigenes
contra liber-
tatem pugna-
runt.

S. Dominic.

Vincentius.
D. Antonin.

76. Post hæc monstrua sapius prostrata, bellum iterum adversus libertatem conclamarunt Albanenses circa annum 796. Constituebant enim cum Manichæis duo prima principia: & inde cum eisdem colligebant peccatum non proficisci ex libero arbitrio; immò nullam esse arbitrij potestatem. Horum successores fuerunt Albigenes circa annum 1212. qui eisdem armis instructi intermissum bellum contra arbitrij libertatem in Comitatu Tolosano redintegrarunt. Sed eorum impetus, & copias S. Dominicus Ordinis Prædicatorum Auctor, & clara lux Hispaniæ, oratione, prædicatione, & disputationibus fregit, & pœnitens superavit. De quo videndi sunt Vincentius in speculo historiali lib. 30. D. Antoninus 3. p. tit. 19. cap. 1. & 4. parte tit. 11. cap. 7. Sed inter Albanensium, & Albigenium tempora non defuere, qui Ecclesiam cum circa alia dogmata, cum libertatem arbitrij turbarent. Nam Petrus Abailardus circa annum 1140. asseruit Deum ex om-

nimoda necessitate agere, quæ agit: unde libertatem arbitrij in suo fonte extinxit. Abailardo suppetias detulit Arnaldus Brixienfis ejus coetaneus, ut constat ex Divo Bernardo (qui contra hos hæreticos strenuè decertavit) in epistola ad Innocentium Papam, ubi eorum arrogantiam representat his verbis: Procedit Goliath iste (nempe Abailardus) procero corpore, nobili illo suo bellico apparatu circummunitus. Ante se quæque ejus armiger Arnoldus de Brixia, squamma squamma conjungitur. Siquidem sibilavit apisque erat in Francia, api de Italia. Et venerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Similia habet in epistol. ad Guidonem Legatum, & in epistol. ad Episcopum Constantensem.

D. Bernard.

Concil. Se-
nonenf.
Lateranenf.
D. Thom.

77. Horum errorem damnarunt Concilium Senonense sub Cælestino II. & Lateranense sub Innocentio II. & contra illum disputat Divus Thomas 1. part. quæst. 19. art. 3. & quæst. 1. de potentia art. 5. ubi ait: Dicendum, quod hic error, scilicet Deum non posse facere, nisi quæ facit, duorum fuit. Primò fuit quorundam Philosophorum dicentium Deum agere ex necessitate nature. Quod si esset, cum natura sit determinata ad unum, divina potentia ad alia agenda se extendere non posset, quàm ad ea, quæ facit. Secundò fuit quorundam Theologorum considerantium ordinem divine justitiæ, & sapientiæ, secundum quem res fiunt à Deo: quem Deum præterire non posse dicebant: & incidebant in hoc, ut dicerent, quod Deus non potest facere, nisi quæ facit. Et imponitur hic error Magistro Petro Almadareo. (Sic etiam vocatur à pluribus.) Videatur sanctus Doctor lib. 1. contra gent. cap. 81. cum duobus sequent. & lib. 2. cap. 23. cum sequent. ubi fundamenta prædicti erroris avertit, & Doctrinam Catholicam pluribus rationibus firmat. Abailardus autem in suo errore non permansit; sed pœnitens ad Cluniacum divertit, & ibidem in arctissima observantia perseveravit, & sancto fine quievit, ut constat ex V. Petro Cluniacensi lib. 5. epist. 20. ad Eloyfam Abbatissam Abailardi conjugem, quæ idem vitæ propositum arripuerat.

Petrus Clu-
niacensis.

78. Sed confepulto Abailardi, Albanensium, & Albigenium errore, in Ecclesiam, & liberum arbitrium conjuravit Joannes Vicleph. circa annum 1352. & plurimos habuit sui erroris affectas. Asserebat autem omnes actus humanos ex necessitate absoluta evenire, non quæ fundaretur vel in mala natura, vel in inevitabili astrorum influxu; sed in decreto, & præscientia Dei æternis. Autumabat enim hæreticus posito decreto efficaci Dei, & præscientia futuri eventus; fieri in nullo sensu posse, quod oppositum contingeret. Et quia videbat primum illud haberi in sacra scriptura, & apud Augustinum in libris contra Pelagianos: consequenter, pessima tamen consequentia seductus, asseruit cuncta necessario absolute fieri, nullamque dari potentiam ad oppositum, quæ pro vera libertate sufficeret. Ita asseruit in 2. Trialogi cap. 13. Deus, inquit, necessitat creaturas singulas activas ad quemlibet actum suum. Et lib. 3. Trialogi cap. 9. Numquid creatura potest impedire Dei determinationem, & ut sophista concedunt, veritatem æternam procedentem ex Dei proposito? Et post pauca: Cum ergo, addit in ignorantia Dei, in variatione sue volitionis, vel rei impediens non possit obstatulum inveniri: relinquitur, quod propositum Dei

Viclephus
asseruit ne-
cessitatem ab-
solutam hu-
manorum
actuum.

Dei oportet necessario adimpleri: & sic omne futurum eveniet necessario. Unde inter 45. articulos erroneos Vviclephi, quos damnavit Concilium Constantiense, ponitur 26. qui est huiusmodi: *Omnia absoluta necessitate eveniunt.* Sed fundamentum huius hæretici, & totius machine structuram jam pridem prostraverant D. Aug. & D. Tho. ex quorum doctrina ostendimus *infra disp. 7.* quomodo cum præscientia Dei, & decreto efficaci, & gratia pariter efficaci præoperante, stet indemnitas libertas arbitrij. Ubi etiam occurremus pluribus argumentis, quibus quidam viri catholici, ne concederent gratiam Augustinianam ab intrinseco efficacem, illam Vviclephi consequentiam promovisse videntur. Modò videamus, quam facile Angelicus Præceptor 3. contra gentes cap. 94. argumentationem Vviclephi, & assecularum præveniens, illam dispellat his verbis: *Ex quo etiam patet, quod hæc conditionalis est vera: si Deus providit hoc futurum, hoc erit, sicut secunda ratio procedebat. Sed sic erit, sicut Deus providit illud esse futurum. Providit autem illud esse futurum contingenter. Sequitur ergo infallibiliter, quod erit contingenter, non necessario. Patet etiam, quod hoc, quod ponitur provisum esse à Deo, ut sit futurum, si sit de genere contingentium, poterit non esse secundum se consideratum: sic enim provisum est, ut sit contingens, potens non esse. Non tamen est possibile, quod ordo providentia deficiat, quin contingenter eveniat. Et sic tertia ratio solvitur. Unde potest poni, quod iste non sit regnaturus, si secundum se consideretur; non autem si consideretur, ut provisum. Illud autem, quod Iulius objicit, secundum præmissa frivolum apparet. Cum enim divina providentia non solum subdantur effectus, sed etiam causæ, & modi essendi: non sequitur, quod si omnia providentia Dei aguntur, quod nihil sit in nobis. Sic enim sunt à Deo provisæ, ut per nos liberè fiant.*

Nemo autem magis ex professo, aut luculentius hunc, sicut & alios Vviclephi errores impugnavit, quam V. N. Thomas VValdensis in Doctrinali fidei antiquæ, quod ad Martinum V. direxit. Ut enim Deus aliis temporibus, ubi aliquis de novo hæreticus insurrexit, sacrum aliquem Doctorem opposuit: ita contra Vviclephi adultus V. Thomam dedit, & armis veræ pietatis, & incomparabilis sapientiæ instruxit. Adeo quippè diligenter, acutè, doctè, & Catholicè illum hæreticum confutavit, ut meritò dixerit Andreas Vega illum esse fontem quendam à quo postea universi, qui contra novos hæresiarchas scripsere, hauserint. Nec segnius in hac causa laborarunt alij plures Thomæ alumni, ut videri potest apud Abrah. Bzobium tom. 15. ann. Eccl. ann. 1422. ubi ait: *Ad hos errores Vviclephistarum extirpandos plurimum in Anglia contulerunt ea tempestate viri aliquot illustres ex ordine Carmelitano.* Nihil verò laudabilius in VValdensi apparet, quam summum studium in novitatibus extirpandis, & veneratione antiquorum Patrum promovenda, ut ejus volumina legenti liquidò constet, & ipse protestatur in præfatione ad Martinum V. his verbis: *Hunc autem librum totum, doctrinale antiquitatum Ecclesie appellare disposui hac ratione, quod in toto hoc opere contra novitates hæreticas, antiqua Ecclesia à temporibus Apostolorum per successiones Episcoporum, & plebium, quod in rebus moris docuit, tenuit, & prædicavit, quantum antiqua exemplaria videre conceditur, ipsa nos docebit, ipsa, inquam, mater Ecclesia per se ipsam negotia terminabit. Hunc modum*

Augustinus servavit, ut tam potenter vinceret Manicheos, & Pelagianos hæreticos. Unde obiter liquet VValdensi illum modum conciliandi libertatem humanam cum aliis causis tantum probari, qui in Ecclesia jam diu probabatur, & quem Augustinus docuit contra Manichæos libertatis humanæ hostes, & adversum Pelagianos divinæ gratiæ inimicos.

79. Inter præcedentes hæreses, quæ speciales habuerunt patronos cõnumerari potest error Prædestinatorum circa annum 418. cujus non invenimus singularem auctorem. Contigit autem hac occasione, ut colligitur ex Sigiberto in *Chronico*. anno 425. & N. VValdensi lib. 1. *Doctrinal. c. 22.* & August. *locis statim referendis.* Cum S. Doct. Augustinus ad ultibus Pelagianorum occurreret; & causam Ecclesiæ ageret; plura scripsit volumina, in quibus apertè docebat efficaciam præoperantem divinæ gratiæ, & prædestinationem æternam, absolutam, & præcedentem omnia merita, tam ut exercita, quam ut prævisa. Hæc ut legerunt Monachi monasterij Adrumentini sub Valentiano Abbate; non parvi eorum turbati sunt: & occasione accepta, non data, primò obmurmuravit, deinde in errores aliquos prolapsi sunt. Dicebant enim posita efficaci gratia, & prædestinatione absoluta, nullum rationabiliter ob peccata corrigi; sed potius alios orare debere, ut Deus ei gratiæ auxilium pro emendatione concederet. Causabantur etiam prædestinatis nihil obesse peccata; reprobis verò bona opera minimè proficere. Et in hunc modum quæribundi libertatem arbitrij saltem in negotio salutis insectabantur. De horum monachorum querimoniis, & periculo certior factus Augustinus scripsit sub vitæ fine duos libros: unum de gratia, & libero arbitrio; alterum de correptione, & gratia: scripsit etiam duas epistolas, nempe 46. & 47. ad Valentinum Abbatem. In quibus ita abest, ut pro illorum monachorum consolatione antiquam sententiam prædestinationis absolutæ, & gratiæ efficaciter præoperantis temperet, vel dissimulet, quod potius nullibi operosius explicat supremum Dei dominium supra operationes nostras, atque invictam divinæ gratiæ efficaciam, ejusque amicabilem cum libertate fœdus. Sed videamus, quomodo illorum querimonias August. repræsentet in lib. de correct. & gratia cap. 4. *Cum ergo & ipsa voluntas à Domino preparatur; cur me corripis: quia vides me ejus præcepta nolle; & non potius ipsum rogas, ut in me operetur, & velle?* Et cap. 6. *Hanc charitatem non accepimus: quid itaque corripi-mur, quasi nos eam nobis dare possimus, & nostro arbitrio habere nolumus.* Et in epist. 46. ad Valentinum, *Venerunt ad nos, inquit S. Doct., duo juvenes, Cresconius, & Felix de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt monasterium vestrum non nulla dissensione turbatum: eo quod quidam in nobis sic gratiam prædicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium, &c.*

80. Ut verò has querimonias, & errandi occasiones compesceret Augustinus, à doctrina prius tradita, ut proximè dicebamus, non est digressus; sed duo monuit: primò prædestinationem absolutam, & gratiam efficacem non præjudicare libertati, sed eam magis stabilire: secundò correptionem non esse omittendam, quia Deus ea sæpè utitur tanquam medio extrinseco, dum hominis cor interius immutat. Unde lib. de correct. & gratia cap. 8. inquit: *Nam quis ignorat tam fuisse perituram fidem Petri, si ea, quæ fidelis erat, voluntas ipsa deficeret; & perman-suram,*

D. August.
D. Thom.

D. Th. prævi-
dit, & dirigit
fundamen-
tū Vviclephi.

Elogium Tho-
mæ VValdensis.

Andreas
Vega.

Abrah. Bzo-
bius.

D. August.

Prædestina-
tionum er-
roris origo.

D. August.

Augustinus
perpetuus gra-
tia ab intrin-
seco efficacia
asserit.

Augustinus
composuit li-
bertatem no-
stram eî gra-
tia efficacia.

siam, si eadem voluntas maneret? sed quia preparatur voluntas à Domino, ideo pro illo non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam; sed gratia potius libertatem, & ut perseveret, delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem. Et cap. 14. Non est itaque dubitandum voluntati Dei, qui in celo, & in terra omnia, quacumque voluit, fecit, & qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas voluntates non posse resistere; quominus faciat ipse, quod vult: quandoquidem de ipsis etiam hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Nisi fortè ut ex multis aliqua commemorem, quando Deus voluit Sauli regnum dare; sic erat in potestate Israelitarum subdere se memorato viro, sive non subdere: quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valerent resistere. Qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium, quo placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem. Nec propterea inquit cap. 15. omittere debemus correptionem fratrum, & pro fratribus orationem. Pastoralis tamen, inquit, necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam; ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad predestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri. Quibus, & aliis monitis utrumque errorem compescuit, ac monachos illos mediam, & catholicam viam edocuit.

§. II.

Refertur hæresis Lutheri contra liberum arbitrium.

Lutherus antiquarum hæresum hæresim negavit libertatem arbitrij.

Bucerus.

81. **C**UM sordes omnium ferè antiquarum hæresum instar capacissimæ cloacæ excepsisset Martinus Lutherus; non potuit abhorreere dogma contra libertatem arbitrij, quod est plurium aliorum errorum scaturigo. Asseruit ergo actus humanos fieri cum necessitate absoluta, & hominem carere potestate ad oppositum. Principio verò tantum docuit, hanc necessitatem provenire ex decreto, & præscientia Dei: undè cum necessitate opposita indifferentiæ conjungebat libertatem oppositam coactioni, seu violentiæ: dicebat enim hominem voluntariè agere, sed absque potestate ad non agendum. Ita constat ex his, quæ docuit tom. 3. de servo arbitrio, ubi dixit: *Sequitur necessario nos operari: necessario dico, non coactè, hoc est, cum homo vacat Spiritu Dei, non quidem violentia, vel ut raptus oborto collo nolens facit; sed sponte, & libenti voluntate facit.* Undè ejus discipulus Bucerus libro de concordia doctrinæ asserit, quod Lutherus solam libertatem à necessitate negaverit, sed libertatem à coactione concesserit, ut videri potest apud Bellarminum lib. 3. de gratia, & lib. arbit. cap. 4. Distinctionem autem illam, qua utebantur communiter Scholastici, nempe consequentis, & consequentiæ, ut diluerent argumenta contra libertatem desumpta ex decreto & præ-

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

scientia Dei; tanquam merum figmentum sprevit Lutherus eodem lib. ubi ait: *Senserunt Sophistæ (hac voce honorat Doctores Catholicos) vim invictam, & insustentabilem hujus argumenti: ideo finxerunt necessitatem consequentiæ, & consequentis. Sed quam nihil hoc figmentum efficiat, supra docuimus. Et infra, Necessitas, inquit, consequentiæ, qua illi se solantur, merum phantasma est.*

82. Sed quamvis Lutherus in hoc graviter erraverit, ut constabit ex infra dicendis contra Calvinum: turpius adhuc deinceps in hujus erroris scopulos offendit. Videns enim argumenta desumpta ex decreto, & præscientia Dei generalia esse, urgereque etiam tam in Angelis, quam in hominibus in statu integritatis, & innocentie; atque ideo vel inefficacia esse, vel ubilibet adificare necessitatem absolutam, quam ipse pro illo statu vel nolebat, vel non poterat concedere: ut instantiis Catholicorum occurreret, palam ausus est dicere liberum arbitrium extinctum fuisse per peccatum originale; nec modò manere nisi titulum sine re. Adeoque frontem obfirmavit, ut nullam activitatem illi attribuerit; sed dixerit velut inanime quoddam se habere, merè patièdo, & recipièdo à Deo suas impressiones, & affectus. Ita docet in lib. Operationum in Psalmos, Pl. 5. ubi ait: *Error est liberum arbitrium habere activitatem in bono opere, quando de interno opere loquimur. Velle enim illud, quod credere, sperare, diligere, motus, raptus, ductus verbi Dei, & quædam continua purgatio, & renovatio mentis, & sensus de die in diem in agnitionem Dei, licet non semper æquè intensa sit illa passio, semper tamen passio est. Ecce, inquit Hierem. sicut lutum in manu figuli, ita vos domus mea. Quid, obsecro, activitatis habet lutum, quando figulus formam ei attingit. Nonne mera passio ibi cernitur? Et in art. ad Leonem X. art. 36. Liberum, inquit, arbitrium post peccatum res est de solo titulo; & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter. Idem docuit Philippus Melancthon in locis communibus impressis Vvitembergæ anno 1520. & super epist. ad Rom. ad illa verba: *Iuxta predestinationem Dei.* & similia docent alij rigidi Lutherani.*

Docuit liberum arbitrium fuisse extinctum per peccatum.

Negavit arbitrium activitatem.

Philippus Melancthon.

Hanc hæresim damnat Concil. Trid. sess. 6. can. 5. his verbis: *Si quia liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine re, figmentum denique à Sathana inductum in Ecclesiam, anathema sit.* Et canone antec. anathematizat asserentes liberum hominis arbitrium nihil cooperari Deo vacanti, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere. Et profectò hic modus adstruendi necessitatem arbitrij est adeò stolidus & absurdus, ut non solum habeat contra se cuncta fundamenta tam ab auctoritate, quam à ratione, quæ pro libertate pugnant: sed etiam palam adversetur lumini naturali edocenti voluntatem esse potentiam vitalem, ac perinde factivam suarum operationum. Alioquin nec in statu innocentie potuisset homo vitaliter, & liberè se movere. Et consequenter frustra Lutherus pro extinctione libertatis recurrit ad peccatum originale; & vanam differentiæ inter hunc, & illum statum constituit. Nisi velit naturalem modum potentiarum animæ per peccatum variationem passum fuisse: ita ut potentia, quæ ante culpam erat vitalis, & activa, fieret per culpam potentia non vitalis, & expers omnis activitatis. Quod est evidenter fallum: nam in situs & naturalis modus animæ, & potentiarum stabilis est, & independens

Damnatur in Concil. Trid.

dens ab accidentaria variatione per peccatum, vel gratiam, ut latius *disp. seq.* ostendemus.

Aliqui Lutherani tem-
perant doctrinam magistri.

Suarez.

83. Vnde plures Lutherani sententiam Præceptoris temperare curarunt, diem dicendo hominis arbitrium non se habere merè passivè in omnibus actionibus, sed in eis solùm, quæ conducunt ad salutem, vel saltem in prima conversione, ut observavit Suarius *Prolog. 5. cap. 7. num. 8.* Immo verò Philippus suprâ citatus dogma illud, quod prius docuerat, retractavit in locis communibus excussis anno 1536. ubi Lutherum tacitè percellit his verbis: *Non probo deliramenta Manicheorum, qui prorsus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adjuvante Spiritu sancto, quasi nihil interesset inter statum, & voluntatem.* Et post pauca refert quorundam (profectò Lutheranorum) querimonias, quas sic repræsentat: *Si nihil agit liberum arbitrium; interea donec sensero fieri illam regenerationem, de qua dicitis, indulgebo diffidentia, & aliis vitiis affectibus.* Ipse verò ait: *Hæc Manichea imaginatio horribile mendacium est: & ab hoc errore mentes abducenda sunt, & docenda agere aliquid liberum arbitrium. Pharo, & Saül non coactè, sed volentes, & liberè repugnant Deo. Nec fit conversio in Davide, ut si lapis in ficum verteretur: sed egit aliquid liberum arbitrium in Davide. Cum audivit oburgationem, & promissionem volens jam, & liberè facetur delictum.* Hæc, & plura hæreticus; quem summè ab errore Lutheri declinantem, quidam autumant ex Manichæo, & Stoico factum fuisse Pelagianum. Nec mirum: nam qui semel extra veritatem vagatur, solet ad multiplicia inconvenientia per quandam seductionis consecutionem efferri, ut inquit D. Basilius *lib. 2.* contra Eunomium.

D. Basilius.

Lutherus dicit præcepta Dei esse impossibilia.

84. Præcedenti errori alios appendices addidit Lutherus. Afferuit enim hominem post peccatum Adami nec ante, nec post justificationem posse diuina præcepta adimplere, sed Deum impossibilia præcipere, ut constat ex dialogo Silvestr. Prieratis ubi hæreticus ait: *Pessimè facis, quod negas Salvatorem impossibilia iussisse: plusquam pessimè facis, quod hoc falsitatem audes appellare: Non possumus in hac vita mandata Dei adimplere.* Præceptorem imitatur Philippus ad cap. 4. epist. ad Rom. in 1. edit. ubi inquit: *Cum mandat lex Deum diligere, perinde impossibilia jubet, atque si præcipiat nobis transvolare caucasum.*

Philippus.

Conc. Trid.

Quam hæresim damnat Concilium Trident. sess. 6. can. 18. his verbis: *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* De quo latius dicemus *disp. seq. dub. 5.* Consequenter ad prædictum errorem asseruit Lutherus hominem in omni opere peccare mortaliter, & tanto gravius peccare, quanto magis conatur se disponere ad iustitiam. Quia, ut refert Castro, verbo, *Opera*, existimavit hominem teneri in omni opere servare præceptum charitatis diligendo Deum super omnia; quod censuit esse in hac vita impossibile. Hoc verò licet videatur consequens ad errorem immediatè relatum, maximam habet inconsequentiam ad principium illud capitale totius dogmatis Lutherani, nempe hominem nihil liberè agere. Qui enim vel nihil agit, vel cuncta agit necessariò; nequit à lege deflectere, quæ suo imperio tantum dirigit eas operationes, quæ possunt indifferenter elici: in necessariis quippè superfluit extrinseca legislatoris directio. Hunc etiam errorem damnat Concilium Trident. sess. cit. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit*

Lutheri inconsequentia

opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quantumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere, tanto eum gravius peccare: anathema sit. Et can. 25. ubi dicitur: *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut quod intolerabilius est, mortaliter; atque ideò pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem: anathema sit.*

85. Sed summa, impiissima, & horribilis Lutheri hæresis fuit asserere Deum esse auctorem, & causam peccati; & ita operari in nobis mala opera, sicut & bona. Sic loquitur in assert. art. 36. *Quomodo potest homo sese ad bonum preparare; cum neque in potestate sua sit vias suas malas facere? Nam & mala opera in piis operatur Deus, ut Proverb. 16. dicitur: Omnia propter se ipsum operatus est Dominus etiam impium ad diem malum. Quis audeat se etiam in malis operibus sapè coactum aliud facere, quàm cogitaverit? Similia habet in libro de servo arbitr. In quo multò injuriosior Deo fuit, quàm Manichæi, ut de Vviclepho dixerat N. Vvaldensis lib. 1. doctrin. art. 1. cap. 22. Illi enim, ne Deum facerent originem peccati, finxerunt aliud primum principium malum: Lutherus autem non dubitavit dicere cuncta flagitia, & turpissima scelera esse divinæ providentiæ partus: quâ nulla major potuit excogitari blasphemia. Illam verò damnat Concilium Trid. sess. cit. can. 6. his verbis: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere; sed mala opera ita ut bona Deum operari non permissivè solum, sed etiam propriè, & per se, ad eò ut sit proprium ejus opus non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli: anathema sit.**

Lutherus fecit Deum auctorem peccati.

N. Vvaldensis.

Conc. Trid.

86. Hi sunt capitales errores Lutheri in hac materia, quibus ex Calvino, & aliis sectariis alios infra adjiciemus. Sed priusquam hinc discedamus, monitum volumus lectorem circa implacabile odium hujus hæreticis contra D. Thomam, & S. Doctoris discipulos: ut hinc prudenter perpendat, quàm adversa sit fatali illi necessitati Lutherana doctrina Thomistica circa præscientiam Dei, & efficaciam divinæ voluntatis, & gratiæ. In quo nimia enituit audacia quorundam, qui doctrinam à D. Thoma. assertam Lutheraniensi voluerunt insimulare, affectantes nescire distantiam inter cælum, & terram, & differentiam inter Christum, & Belial. Quod si, ut ipsi fingunt, ita esset; non ita debaccharetur Lutherus in Thomistas, sed eos pro suo errore allegaret vel patronos, vel discipulos. Audiamus ergò Lutheri fibilos in libello contra Regem Angliæ tunc Ecclesiæ defensores: *In hoc, inquit, hunc libellum regis scriptum arbitror, ne stuporem, & inscitiam sophistarum, præsertim porcellorum istorum (Thomistas dico) falsò à me traduci crederet mundus. Et rursum: Miror, inquit, sapientissimum hunc Thomistam (sic Henricum VIII. tum catholicè sentientem irriforiè vocat) cur non & accidentia transubstantiat. Deinde. Id faciam in gloriam Henricianæ Ecclesiæ, & ipsius Henrici egregij defensoris Thomistæ. Tandè amarulèssimè profert: Hæc sunt arma, quibus hæretici vincuntur hodie, ignis, & furor insulsiſsimorum asinorum, & Thomisticorum porcorum. Sed pergant porci illi, & si audent, exurant me. Hic sum, & expectabo eos. Cineribus solis post mortem etiam in mille maria projectis, persequar, & fatigabo hoc abominabile vulgus. Summa, Vivens papatus hostis ero, exustus bis hostis ero. Facite, porci Thomista, quod potestis: Lutherum habebitis*

Lutheri editum in D. Thoma. Thomistas.

habebitis ursam in via, & leonem in semita. Undique vobis occurret, & pacem habere non sinet, donec ferreas vestras cervices, & areas frontes contriverit. Alia plura, quæ sapissimè effutit, omittimus.

Sententia Thomistarum Lutheri maxima contraria.

Joan. Fischerus.

Lancelotus Politus.

Sed hæc Lutheri in Thomistas malevolentia palam declarat doctrinam eorum esse catholicissimam, & illius dogmati prorsus contrariam. Unde ejus convicia præconium fuisse veritatis; & occasionem præbuerunt viris doctis, ut altius sentirent de Angelico Doctore, & de illibata ejus doctrina, quam ipsius profitetur schola. Vnde S. Martyr Joannes Fischerus Episcopus Roffensis in lib. contra capt. Babyl. cap. 2. inquit: *Primum hic perpende lector, quanta Lutherus jaculatur in Thomistas opprobria: quibus & illius Divi gloriam denigrare studet, cujus nomen & doctissimis, & eruditissimis viris in magna semper hæcenus habitum fuerit veneratione, quippe qui Theologia florem passim appellarunt. Et cap. 3. Inter quos fuit vir eruditissimus, & idem sanctissimus D. Thomas Aquinas: quem ideo libentius commemoro, quoniam ejus viri sanctitatem Lutheri ferre non potest impetras; sed quem omnes Christiani venerantur, pollutis labiis ubique blasphematur. Et Lancelotus Politus videns, quod Lutherus Romanam Ecclesiam appellaret Ecclesiam Thomisticam, respondit: Immortales tamen ago gratias ignorantia sua, qua probatur nobis, quod sub Ecclesia Thomistica tam sancti, & veteres Doctores, lumina, & columna Ecclesie comprehenduntur. Ut sic intelligamus non aliam Thomæ Ecclesiam (id est, quam Thomas divino lumine illustravit) quam cæterorum Patrum. Hæc autem Thomæ egregia laus, qui à sanctorum Patrum sententiis, auctoritate præsertim Pontificum comprobatis, noluit unquam discedere. Vnde odium Lutheri parit in nobis D. Thomæ amorem, & reverentiam, impellitque, ut avidius investigemus sensum Thomisticum Lutherianæ fatalitati adeo contrarium.*

§. III.

Expenditur error Calvini contra libertatem arbitrij.

Calvini ingenium vafritium.

D. Hieron.

Calvini dolum inconstantia.

87. **L**utherus implacabili evertendi Ecclesiam furore in rabiem actus minùs subdole processit impugnando arbitrij libertatem; sed illam palam negavit. Calvinum autem insita ingenij vafrities, quam ei communiter tribuunt scriptores, sollicitum, & cautum fecit, ut magis clanculum procederet, & sub catholicorum verborum involucrio venenosum suggereret dogma. Vnde licet hæresim Lutheri §. præced. propositam re ipsa tenuerit, & veram arbitrij libertatem negaverit, ut ex dicendis apparebit: nihilominus quasdam Catholicorum formulas verbo tenus adeo imitatus est, ut nihil docere nisi catholicum videretur. Quod jam in antiquis hæreticis notaverat D. Hieronymus in epist. ad Pammach. & Oceanum his verbis: *Sic verba temperant, sic ordinem vertunt, & ambigua quæque concinnant, ut & nostram, & adversariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter catholicus audiat. Multoties etiam variat Calvinus sententias, ut sub hac æquivocatione suspensum teneat lectorem, & argumentorum pondera subterfugiat. Quam inconstantiam, vafritiem, & simulatum animum palam manifestavit circa confessionem veræ, & realis præsentiae corporis Christi Domini in Eucharistia: nam in comitiis Ratisponensibus illam cum Bure-*

ro; Melanchthone, & aliis Protestantibus admisit, quam paulò post Genevæ reversus impugnavit. Videantur Jacobus Gualterius in *Anatomia Calvinismi*, Nicolaus Romæus in *effigie Calvini*, & Claudius Sainctes in *respons. ad Bæze apologiam*, ubi innumeras Calvini inconsequentias, & contradictiones recensent.

Jacobus Gualterius, Nicolaus Romæus, Claudius Sainctes,

Negat necessitatem Manichæam, & fatalem.

88. Primò igitur, ut Calvinus specie tenus Catholicis conviveret, negavit necessitatem Manichæam, & fatalem, desumptam vel ex hominis natura, vel ex creaturarum causarum influxu. Ita in lib. 1. institut. cap. 16. sect. 8. ubi ait: *Nos est de verbis non litigamus, fari tamen vocabulum non recipimus: tum quia est ex eorum genere, quorum prophanas novitates refugere nos Paulus docet: tum quia ejus odio conantur gravare Dei veritatem. Dogma verò falsè, ac malitiosè objectatur: non enim cum Stoicis necessitatem comminiscimur ex perpetuo causarum nexu, & implicita quadam serie, quæ in natura contineatur: sed Deum constituimus arbitrum, & moderatorem omnium, quæ pro sua sapientia ab ultima æternitate decrevit, quid facturus esset; & nunc sua sapientia, quæ decrevit, exequitur. Et in lib. de prædestinat. contra Pighium pag. 340. Valeant, inquit, cum suo fato Stoici; nobis libera Dei voluntas omnium sit moderatrix. Et quia videbat dogma Lutheri de voluntate merè passivè se habente communiter, & efficaciter refutari; confessus est hominem aliquid agere. Ita lib. 2. Instit. cap. 5. §. ubi ait: *Extranea est illa similitudo, quæ nos invidiosè gravat. Quis enim ita desipit, ut hominis motionem à jactu lapidis nihil differre autumat? Neque verò quidquam simile consequitur ex nostra doctrina. In naturales hominis facultates referimus approbare, respuere, velle, nolle, eniti, resistere: nempe approbare vanitatem, respuere solidum bonum, velle malum, nolle bonum, eniti ad nequitiam, resistere iustitiæ.**

89. Secundò docuit Calvinus dari gratiam, & motionem Dei efficacem ab Augustino assertam (pessimè tamen expositam, ut ex dicendis constabit) cujus energiam his verbis exaggerat in lib. 2. de lib. arbitri. contra Pighium pag. 236. *Dicimus Deum mundo præesse, quem condidit: nec modò rerum eventus habere in sua potestate, sed hominum etiam corda gubernare; voluntates flectere pro suo arbitrio huc, atque illuc, actionum esse moderatorem: ut nihil tandem, nisi quod decrevit, efficiant, quidquid conantur, & lib. 2. Institut. cap. 3. ait: Nec secus accipi sententia Christi potest, omnis, qui audit à Patre meo, venit ad me, quam ut efficacem à se ipsa Dei gratiam docet, quemadmodum & Augustinus concedit. Per quæ verba solum significare videtur fieri non posse, quod Deus aliquid efficaciter decernat, & ad illud hominem efficaciter moveat; & quod nihilominus homo in contrarium obstitens id non efficiat. In quo sensu prædicta propositio est catholica, eamque docet D. Aug. lib. de corrept. & gratia cap. 11. ait: *Subventum est infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur. Et in Enchirid. cap. 183. Nullus, inquit, sit salvus, nisi quem Deus voluerit salvare: & ideo rogandus est, ut velit: quia necesse est fieri, si voluerit. Idemque alibi frequenter repetit. Quod etiam docet D. Thom. 1. 2. quæst. 112. art. 3. ubi ait: *Preparatio ad gratiam, secundum quod est à Deo movente, habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo. Et 1. parte quæstionis 19. articulo 8. ad 1. ait: *Necesse est****

Adstruit motionem Dei efficacem quem non velle exponit.

D. August.

D. Thom.

hanc conditionalem veram esse : si Deus hoc vult, necesse est hoc esse. Et 2.2. q. 24. art. 11. Tripliciter, inquit, possumus considerare charitatem. Uno modo ex parte Spiritus sancti moventis animam ad diligendum Deum. Et ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur, quodcumque voluerit. Undè impossibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando. De quo latius diximus tract. de Volunt. Dei disp. 10. dub. 5. & ex professo dicemus infra, disp. 7. dub. 4.

Videtur admittere distinctionem apud Theologos catholicos usitatam.

90. Tertio cum Calvinus cerneret, quòd Doctores Catholici argumenta contra libertatem ab Vviclepho, Luthero, & aliis antiquis hæreticis facta communiter diluebant distinctione illa famosa *sensus compositi, & divisi, necessitatis secundum quid, & absolute; consequentia, & consequentis*: ne eorum torrenti opponi videretur, & aliunde virus sub catholicis vocibus occultaret; prædictam distinctionem non abhorruit, sed eam non semel probavit, ut lib. 1. Instit. cap. 16. §. 9. ubi ait: Undè videmus non temere in scholis inventas fuisse distinctiones de necessitate secundum quid, & absolute, item consequentis, & consequentia. Et lib. de prædest. contra Pighium pag. 940. Nec verò quòd à receptis loquendi formis de necessitate secundum quid, & absolute, item consequentis, & consequentia abhorream. Et ibidem, Sic, ait, evenire necesse est, quod statuit Deus, ut tamen nec precisè, nec suapte natura necessarium sit. Et lib. 2. de libero arb. contra Pighium pag. 236. Perindeque fortuita maximè videntur, ea dicimus fieri necessariò, non suapte natura, sed quoniam stabile, & æternum Dei consilium in illis gubernandis regnat. Quod, ut diximus, fecit Calvinus, ut in distinctione adeò famosa, & communi cum Catholicis, specie tenus conveniret. Illam enim frequentissimè docent Boëtius, D. Th. Anselmus, Bonavent. Scotus, Durandus, Gratianus, Hugo de S. Vict. Albertus, Alexander, Agidius, & alij plures, quorum testimonia eruditè expendit Alvarez disp. 25. de Auxiliis. Et illa usum etiam fuit Concilium Colomniens. congregatum anno 1536. contra Lutherum: nam in Enchirid. Christianæ institutionis de sacramento pœnit. inquit: Duplex est necessitas absoluta, quam vocamus necessitatem consequentis: veluti necesse est Deum esse, hominem esse animal rationale mortale: nam hæc aliter se habere nequaquam possunt. Alia est necessitas consequentia, qua necessariò evenire dicimus, non qua sua natura necessaria sunt; sed necessariò sequuntur propter causas præcedentes.

Boëtius, D. Thom. D. Anselmus Bonaventura Scotus Durandus Gratianus Hugo de S. Vict. Albertus Agidius. Concil. Colomniens.

Detegitur Calvinus vafrities.

91. Hæc hæctenus relata Calvinus concinnavit, ut Catholicos eluderet. Sed sub illarum vocum larva necessitatem absolutam invexit, & negavit homini absolutam potestatem ad oppositum, sive libertatem indifferentiæ. Undè quando in testimoniis proximè relatis videtur solum adtribuere necessitatem in sensu composito, & consequentia; subdole utitur prædicta distinctione: non enim intendit, quòd posita gratia, & motione efficaci Dei, retineat homo potestatem ad oppositum (quod pro libertate differentia, quam fides docet, requiritur) sed solum significat hominem secundum se consideratum, & divisum ab illa motione esse indifferentem ad agendum, & non agendum: at ea gratia posita, cœlet hominem per illam ita determinari, ut non solum non omittat, sed nec habeat potestatem ad omittendum, & dissentien-

dum. Undè licet Calvinus excludat necessitatem Manichæam, ortam ex mala natura; & etiam necessitatem Stoicam, sive fatalem, proveniente ex influxu cælorum: ponit tamen necessitatem absolutam, indifferentiæ oppositam, & ortam ex præsentia gratiæ: cui tantam efficaciam arrogat, ut non tantum excludat infallibiliter actum oppositum, verum etiam ad oppositam potestatem. Et quamvis contra Lutherum concedat hominem non purè passivè se habere; negat tamen quòd se libere determinet retinendo potentiam ad oppositum; sed hanc ait pœnitens absorberi per præsentiam gratiæ efficaciæ. Quamobrem non relinquit in homine veram rationem libertatis actualis oppositam necessitati, & determinationi in actu primo: sed tantum concedit rationem voluntarij, sive libertatem impropriè dictam oppositam violentiæ, & coactioni. Atque ideò sub vocibus, & formulis quibusdam, æqui vocis hæresim retinere, & catholicos ludificare studuit Calvinus.

92. Quòd autem ejus sensus fuerit, quem exposuimus, ipse palam manifestat in lib. 2. Inst. c. 3. §. 5. ubi ait: Porro quòd libertate abdicatam voluntatem dico necessitate trahi, vel duci, mirum est, si cui videatur aspera locutio, quæ nec absolum habet quidquam, nec à sanctorum usu aliena est. Offendit autem eos, qui inter necessitatem, & coactionem distinguere nesciunt. An si quis eos interroget, an non Deus necessariò bonus sit, quid respondeant? Sic enim annexa est Dei bonitas cum divinitate, ut non magis necessarium sit ipsum esse Deum, quàm esse bonum. Quòd si quis sacrilegus obganniat Deo parum laudis ex sua bonitate deberi, ad quam servandam cogatur; cui non erit prompta responsio immensa ejus bonitate fieri, ne malè agere possit, non violenta impulsione. Et hinc concludit similem necessitatem ad peccandum non impedire, quominus homo libere peccet. Vbi nullam aliam libertatem homini concedit, nisi à coactione, & violentia: affingit verò illi talem necessitatem, qualem Deus habet, ne sit malus: quæ in omnium sensu est necessitas absoluta, & absque potestate ad appositum. Et in lib. 2. de lib. arbit. contra Pighium ait: Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium fatetur. Sed statim adjungit: Quòd de absoluta potestate nugantur scholastici, non solum repudio, sed etiam detestor. Quibus verbis satis explicat hominem, posita motione Dei, non habere absolutè potestatem ad oppositum: quam non solum scholastici, sed fidei decreta docent requiri ad veram rationem libertatis. Deinde in cap. 6. Joannis inquit Calvinus: Pronuntiat Christus efficacem esse Spiritus sancti gratiam, qua irahimur, ut necessariò credant. His prorsus everitur tota liberi arbitrij potestas, quam sibi somniant Papiste. Similia frequenter repetit, ac deposita, vel non ita composita æquivocationum larva se prodit libertatis inimicum; & collimare licet diversa via, & magis occultis confractibus in Stoicorum, Manichæorum, Vviclephi, Lutheri, & similium hæreticorum scopum.

93. Porro hanc fuisse Calvini sententiam, præter ejus confessionem, satis evincit amicorum, & discipulorum in eandem rem conspiratio. Nam Beza in scelere, & familiaritate Calvino conjunctissimus ita docet in summa Christianis. pag. 177. & lib. de arcana Dei prædestinat. pag. 359. & Joannes Scarphius Calvinista tractatu de misero hominis statu sub peccato lib. 2. cap. 3. differentiam in hac parte inter Catholicos & Calvinistas sic proponit: Status

Negat absolutè nostris actibus libertatem.

Consentimus Calvinistæ asserentes per auxilium ab intrinseco efficaciæ tolli potestatem dissentiendi.

contro

controverſia inter nos, & Pontifices eſt, ſiue homo poſt lapſum vere liberi arbitrij in his rebus, quæ pertinent ad ſalutem: & quomodo nihil poſſit ſine auxilio gratiæ: tamen per gratiam prævenientem excitatus, & à Deo adjutus ita valeat operari, ut poſſit non operari? Affirmativam partem tuetur Concilium Tridentinum, &c. Nos vero dicimus in homine poſt lapſum Deum ita efficaciter agere, & voluntatem ſectere, ut hominis voluntas Deum conversionem hominis volentem non ſequi non poſſit; licet non coactè, ſed ſponte ſequatur. Idem etiam alij Auctores catholici teſtantur, ut videri poteſt apud Prætorium verbo Calvinista.

Hæreſis Calvini damnatur in Trid.

94. Hanc hæreſim & in ſenſu à Calvino intento (nempe gratiam à ſe ipſa efficacem, Auguſtinianam, & præoperantem non relinquere in voluntate hominis poteſtatem ad oppoſitum, ſed abſorbere indifferentiam arbitrij) damnat Concilium Trident. ſeſſ. 6. can. 4. his verbis: Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendum diſpoſitionis gratiam ſe diſponat, ac præparet; neque poſſe diſſentire, ſi velit; ſed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque paſſivè ſe habere: anathema ſit. Ubi ſimul damnantur error Lutheri aſſerentis hominem in operationibus ſalutaribus non agere, ſed pati; & hæreſis Calvini dicentis hominem, poſita gratia à ſe efficaci, agere quidem, & non coactè agere; minime tamen conſervare tunc poteſtatem ad diſſenſum. Ubi non negat Concilium gratiam, quam Calvinus à D. Auguſtino traditam admittebat, videlicet moventem efficaciter ex ſe liberum arbitrium: ſed damnat, & excludit conditionem, quam falſo Calvinus prædictæ gratiæ arrogabat, nempe ita ex ſe inferre inſallibiliter conſenſum, quod tolleretur potentiam diſſentiendi. Utrumque enim componendum eſt, & quod Deus ex ſe efficaciter moveat hominem per gratiam; & quod hujusmodi efficax impuſus ſecum actu permittat poteſtatem ad diſſenſum. Et quamvis juniores quidem aliter interpretentur hæreſim Calvinianam, & canonem Tridentinum, ut ita cum Calvino involvant Theologos nobiliores, ſanctorum Auguſt. & Th. diſcipulos: eorum tamen motiva leviffima ſunt, & quibus ex profeſſo commodius occurremus diſp. 7. dub. 4. §. 11. quamvis & ex patenti Calvini ſenſu nuper expoſito abſque ullo robore relinquuntur. Modò ſufficiat audire arbitrium (aliòquin Thomiſtis non proſus addiſtum) Lorcam diſp. 21. de gratia, concl. 2. ubi ait: Nimis excedunt illi, qui inſuperabili contentione defendunt phyſicam prædeterminationem, quam docent Thomiſta auferre libertatem; & ſententiam, quæ illam aſſerit, nihil, aut parum à Calvino differre. Cum enim evidens ſit eſſe S. Thom. doctrinam, & plurimum ex antiquis Scholaſticis, nulla ratione timendum eſt aliquid ineſſe periculi: ſed potius credendum eſt eſſe fidei Catholica conſonam.

Absurda quorundam exiſtimatio.

Calvinus ſcit Deum auctorem peccati.

95. Conſequenter ad prædictam hæreſim annectit Calvinus alios errores. Docet enim hominem eſſe naturaliter inclinatum ad malum. Ita lib. 2. Inſtit. cap. 3. num. 8. ubi ait: Ad malum toto animo ſumus naturaliter propenſi. Et num. 9. Cor noſtrum in legis divine rebellionem naturaliter exultat, niſi ſectetur. Aſſerit præterea hominem non poſſe, adhuc per gratiam, divinam legem ſervare. Ita lib. citat. cap. 7. ubi ait: Sit extra controverſiam impoſſibile eſſe in hac Curſ. Salm. Theol. Tom. VI.

carne legis implementum. Denique etiam docet illam ſummam Lutheri blaſphemiam, nempe Deum eſſe cauſam, & auctorem peccati, quia Deus, inquit, non ſolum illud permittit; ſed etiam cauſat, quidquid eſt in actu peccaminolo; & aufert per ſuum decretum, & motionem poteſtatem ad non peccandum. Ita lib. 1. Inſtitut. cap. 18. ubi ait: A Deo ipſo manat efficacia erroris, ut mendaciis credant, qui reſpiciunt parere veritati. Et poſt pauca propoſitis quorundam peccatis, quæ refert Scriptura, addit: Iam ſatis aperte oſtendi Deum vocari omnium eorum Auctorem, quæ iſti Cenſores volunt otioſo tantum ejus permiſſu contingere. Et lib. 2. cap. 4. loquens de obduratione Pharaonis inquit: An induravit non emolliendo? Id quidem verum eſt. Sed plus aliquid fecit, quod obſtinatione peccatus ejus obſtandum ſathana mandavit. Et paulò poſt affirmat: divinitus efficaciam erroris; ac ſeductionis immittit, ut credant mendacio, qui veritati non paruerunt.

96. Unde Theodorus Beza ejus amiciffimus, & eandem ſectam profeſſus, ſic loquitur in ſumma Chriſtianis. Omnia ita neceſſariò ex Dei immutabili decreto eveniunt, ut ſecundum illud Judas neceſſariò Chriſtum prodierit: Herodes & Pilatus neceſſariò Chriſtum condemnaverint: reprobi peccent neceſſariò, & pereant: Adamus neceſſariò lapſus ſit, quanquam creatus fuerit bonus ad tempus; ſed ita ut inevitabili Dei decreto, Deo ſciente, & ordinante laboretur: qui non potuiſſet ita labi, niſi ex Dei decreto, voluntate, & ordinatione. Concinnit Zuinglius de provid. cap. 6. ubi ait: Facinus, puta, homicidium, aut adulterium eſt Dei auctoris, impuſoris, motoris opus. Piſcator in reſp. ad Tauff. pag. 65. inquit: Omnes peccatores, & flagitioſi vi voluntatis Dei faciunt, quidquid faciunt. Videantur ſimilia ſectariorum aſſerta apud Adamum Contzen in comment. ad epiſt. ad Rom. cap. 8. verſ. 29. Videatur etiam Staphylus in Apologia, ubi inter alios Calvini errores recenſet à num. 4. Quod omnia peccata, quæ ſunt ab hominibus, ſint omnino opera Dei ſimpliciter. Quod diabolus, jubente, & volente Deo, mentiatur in cordibus humanis. Quod Deus non ſolum cauſa ſit omnis mali, ſed etiam quod hominibus, ut mala operentur, malas cogitationes in cordibus illorum inſpiret, adeò ut Deus ſit efficiens, & volens peccatum. Qualiter autem hæc hæreſis toto cælo diſtet à ſententia aſſerente Deum prædefinire, & cauſare efficaciter entitatem materialem bonam, quæ eſt in actu peccati, ſatis oſtendimus tract. de Voluntate Dei diſp. 10. dub. 7.

Calvinista-rum blaſphemia. Beza.

Piſcator.

§. VI.

Errores Michaëlis Baij, & Cornelij Iaſſenij circa liberum arbitrium.

97. Poſt damnatam in Concilio Tridentino relatam hæreſim Lutheri, & Calvini circa noſtri arbitrij libertatem, non defuerunt homines (aliòqui Catholici, & expectatæ doctrinæ, ac probitatis) qui prædictæ hæreſi maxime faverint, vel illam damnatam doctrinam amplexati, & re ipſa tutati fuerint. Ex iis fuit Michaël Baijus Doctor, & Decanus in academia Lovanienſi, qui in aliquibus libris aſſeruit plures articulos, in quibus jam ad Pelagianiſmum, jam ad Calviniſmum palam inclinavit; & non paucos habuit ſuæ doctrinæ ſecta

Aliqui Catholici errant circa libertatem arbitrij.

Errores Michaëlis Baij.

sectatores. Cui malo ut remedium adhiberet summus Pontifex Pius V. post diligentem prædictarum propositionum discussionem, plurimas earum, nempe septuaginta novem damnavit in speciali bulla edita anno 1567. septimo Kalendas Octobris, secundo sui Pontificatus anno. Cujus bullæ exemplaria afferunt Lorca 1. 2. in fine, Vazquez in comment. ad epist. ad Roman. Torres in tract. contra errores Baij, Suarez prolog. 6. cap. 2. Ripalda in procœmio ad lib. contra Bajanos, & alij. Quamobrem prædictam bullam hic non transcribemus, sed solum subjiciemus eos articulos, in quibus Bajus magis apertè favet Calvinio in hæresi contra liberum arbitrium. Undè in eis referendis non poterimus observare ordinem, quem habent in bulla; illum tamen designabimus. Sunt autem hujusmodi.

Lorea.
Vasquez.
Torres.
Suarez.
Ripalda.

Propositiones
damnatae.

I. Et in bulla 28. *Liberum arbitrium sine gratia, & Dei adjutorio non nisi ad peccatum valet.*

II. Et in bulla 29. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.*

III. Et in bulla 30. *Non solum fures hi sunt, & latrones, qui Christum viam, & ostium veritatis, & vite negant; sed etiam quicumque aliunde, quam per Christum in viam justitiæ, hoc est, ad aliquam justitiæ conscendi posse dicunt, aut tentationi ulla sine gratia ipsius adjutorio resistere posse sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.*

IV. Et in bulla 35. *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.*

V. Et in bulla 36. *Amor naturalis, qui ex viribus nature exoritur, ex sola Philosophia per elationem presumptionis humana, cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.*

VI. Et in bulla 37. *Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex nature solis viribus ortum ducit, agnoscit.*

VII. Et in bulla 39. *Quod voluntariè fit, etsi necessitate fiat, liberè tamen fit.*

VIII. Et in bulla 40. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.*

IX. Et in bulla 54. *Definitiva hac sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagij sit.*

X. Et in bulla 65. *Non nisi Pelagiano errore admitti potest unus aliquis liberi arbitrij bonus, sive non malus; & gratia Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.*

XI. Et in bulla 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.*

XII. Et in bulla 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.* Post quorum, & ceterorum articulorum relationem addit Pontifex: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas quanquam non nulla aliquo pacto sustineri possent; in rigore, & proprio verborum sensu ab assertore intento hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè, & quacumque super his verbo, scriptoque emissa præsentium auctoritate damnamus circumscribimus, & abolemus; deque eisdem, & similibus posthac quoquo pacto loquendi, scribendi, disputandi, facultatem interdiciamus, &c.* Quam bullam postea etiam confirmarunt Gregor. XIII. in bulla, quæ incipit, *Provisionis nostræ* anno 1579. quarto Kalendas Februarij, anno 8. sui Pontificatus, & Urbanus VIII. in bulla, quæ incipit, *In eminenti Ecclesia* anno 1641. pridie

Greg. XIII.
Urbanus
Octavus.

Nonas Martij anno sui Pontificatus 19.

98. Circa prædictam verò censuram aliqua breviter observanda sunt. *Primò*, quod licet illa censura plures partes habeat, dicens prædictas assertiones esse hæreticas, erroneas, &c. nihilominus non oportet, quod omnia hæc referantur ad singulos articulos: sed sufficit, quod nullus articulus sit, qui aliqua parte prædictæ censuræ non condemnatur, ita ut quidam sint hæretici, quidam erronei, quidam suspecti, & sic de aliis. Et hoc satis expressit Pontifex per illam particulam respectivè. Quæ applicatio in eadem bulla facta non est: sed dependet ex uniuscujusque articuli ponderatione, & gravitate materiæ. Et hoc negotium videtur Pontifex Theologis reliquisse, curans tantum illos articulos in communi sub aliqua censura comprehendere, & damnare: id quippè ad exterminandam falsam doctrinam à Bajo intentam. Et eodem ferè modo se habuerant Leo X. damnando sua bulla articulos Lutheri, & Concilium Constantiense damnando doctrinam Viclephi, & Joannis Hus sess. 8. & 15. Quam autem censuram quilibet ex relatis articulis mereatur, non oportet in præfenti determinare: sed commodius fiet, cum materiam in eis attackas discussimus; ut occasio se obtulerit, & ordo dicendorum postulaverit.

Observatio
circa damnationem præd.
propositionum.

Leo X.
Concilium
Constantiens.

Secundò, notandum est nullam ex relatis in prædicta bulla sententiam esse, quæ in sensu rigoroso, & à Bajo intento non condemnatur. Tum quia id apertè significavit Pontifex illis verbis, *Quas quidem sententias, &c. & illis: Quacumque super his verbo, aut scripto missa damnamus.* Tum quia ex opposito inutilis, & inefficax redderetur decisio Pontificis: nam quilibet pro suo arbitrio exciperet propositionem, quam vellet, dicens damnationem prædictam non dirigi in talem propositionem, sed in alias: & ita nihil firmum ex prædicta bulla haberetur, & pateret via ad defendendum doctrinam in ea damnatam.

Alia adverte-
ntia.

Nec refert, quod aliquæ ex propositionibus relatis in bulla reperiantur apud Auctores aliquos graves, & videantur opiniones probabiles apud Theologos. Quoniam dicendum est vel prædictas propositiones post illam bullam probabilitate destitui; vel, quod verosimiliter apparet, esse improbables in sensu rigoroso, & à Bajo intento, ut Pontifex loquitur. In alio verò mitiori sensu, quem alij Theologi intendunt, non videntur damnatae. Præsertim cum plures ex Bajanis propositionibus sint hypotheticae, & afferunt graves censuras, & injurias contra Theologos: ob quem amarulentia excessum fortè proscribuntur. Quis autem fuerit rigorosus sensus à Bajo intentus, & quem alium possint illæ propositiones habere, non possumus in communi resolvere: sed id dependet ex debito cujusvis propositionis examine, & connexionem ad alias falsas ejusdem Baij assertiones. Quod aptius in discursu operis, prout res petierit præstabimus.

99. Postquam scandalum ex Baij doctrina ortum aliquantulum deferbuerat; aliud perfimile Belgas, Gallos, & alios inquietavit occasione cujusdam libri, quem Cornelius Jansenius Episcopus Iprensis sub titulo *Augustinus* composuit; & quidam post ejus obitum sedi curarunt. In quo plura, sicut Bajus, asseruit, quæ cum partim Pelagianis pro statu integritatis, partim Calvinistis pro statu præfenti naturæ lapsæ palam faverent; Catholicorum provocarunt odium, & plures inter eos controversias pepererunt. Quod scandalum

Errores Cor-
nelij Jansenij.

ut

ut compesceret Urbanus VIII. edidit bullam supra relatam, in qua omnibus fidelibus sub gravi censura interdixit prædicti Cornelij lectionem, simul prohibens plures alios libros, & tractatus ab aliis compositos, qui occasione huiusmodi controversiæ fuerant impressi, ut in prædicta bulla videre licet. Sed cum nec hac bulla, nec aliis diligentis disceptationis ardor restingeretur, sed in dies cresceret, summus Pontifex Innocentius X. quinque propositiones Cornelij damnavit, ne deinceps alicui liceret eas defendere. Sunt autem huiusmodi.

Quinque Iansenij propositiones damnatae ab Innocentio X.

I. *Aliqua Dei præcepta hominibus iustis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, quo possibilia fiant.*

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.*

III. *Ad merendam, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.*

IV. *Semipelagianii admittebant prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

V. *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.*

100. Hæc cum ita rigidè proferat Iansenius, & palam ad partem Calvinii accedat negando veram indifferentiæ libertatem, & vires ad divinorum præceptorum adimpletionem; mirum est, quantum se Semipelagianismo dederit, dum explicuit providentiam Dei circa Angelos, & hominem in statu integritatis. Nam cuncta ferè, quæ de gratia efficaci, perseverantiæ dono, & prædestinatione tradit D. August. asserit ille restringenda esse ad præsentem statum naturæ lapsæ; negat autem, quod habuerint locum in Angelis, & in homine in sua prima conditione considerato. Undè consequenter, licet falsò affirmat nullam gratiam in eo statu fuisse ex se efficacem; discretionem unius ab alio in negotio salutis reducendam fuisse in liberum arbitrium; prædestinationem pro prædicto statu fuisse ex prævisis meritis, & alia plura: pro quibus componendis recurrit ad usum scientiæ mediæ, & in quibus ille, qui se prorsus Augustinianum finxerat, apertè recessit ab Augustino. Quo forsitan artificio usus est, ut se constitueret ultroneum arbitrium, & medium inter catholicos, Theologos, dum in hoc statu negat cum discipulis D. August. & D. Thomæ providentiam ex directione scientiæ mediæ, & gratiam tali scientiæ accommodandam; illa verò admittit pro statu naturæ integræ. Sic, enim singulis partim favere visus est: licet revera nec Thomistarum, nec eis adversantium sententias sincerè tenuerit; sed ab eorum principiis extraneas, falsas, & illis omnino ingratas consequentias deduxerit, quas ipsi Catholicè negant. Quocirca ita distavit ab eorum concordia concilianda, ut potius utriusque partis in se excitaverit odium, & ab omnibus impugnari meruerit. Undè Joannes Gonet tract. de Volunt. Dei disp. 5. n. 154. merito ipsi accommodat illud: *Senatorem perdidisti, & Monachum non fecisti.*

Audacia aliorum confudentium doctrinam D. Aug. & D. Thom. cum

101. Quod cum ita sit, mirum rursus est, quam insulse, & simul quam adaucter quidam juniores voluerint doctrinam D. Thom. cum erroribus Iansenij confundere, quasi nihil distaret inter gratiam ab intrinseco efficacem, & necessi-

tatem absolutam à Iansenio assertam. Sed graviter errant; & Iansenistis (cum Thomistas ex obliquo ferire student) plurimum favent attribuendo eorum dogmati eam auctoritatem, quam in Ecclesia habet doctrina illa gratiæ ex se efficaciter præoperantis à D. Augustino, & à Præceptore Angelico tam apertè tradita, & tam frequenter expressa. Legatur Stephanus Dechamps Jesuita in lib. 2. de hæresi Ianseniana disp. 6. cap. 9. ubi ait: *Gloriantur licet Ianseniani, eos se super dogmatis patronos habere, quos physica prædeterminationis defensores extiterant: verè tamen mihi videor esse dicturus nullos huic doctrinæ insensores reperiri, quàm qui post natam Calvinii hæresim, ex S. Dominici Ordine floruerunt.*

Stephanus Dechamps.

Videatur etiam Joannes Nicolai Dominicanus in præfatione ad part. 2. Pantheologiæ, ubi quàm acriter adversus Iansenistas egerit, latè declarat, & Alexander Sybille pariter Dominicanus in egregio opere de libero arbitrio contra Iansenistas.

Joan. Nicolai.

Alexander Sybille.

102. Porro capitalia illa quinque principia ab Innocentio X. condemnata, quibus velut fulcris totius Ianseniani dogmatis, simul & Bajani, structura committebatur ex professio in hoc opere evertemus. Primam enim & secundam confutabimus in hoc tract. disp. 6. dub. 1. Tertiam in tract. de merito disp. 1. dub. 2. Quintam infra disp. 6. dub. 2. Et de quartæ sensu dicemus cap. 5. §. 3. Testimonia verò D. August. (quæ Iansenius præcipuè inculcat, ut suadeat dari distinctionem inter gratiam huius status, & status integritatis, in eoque consistere, quod gratia præsens præstet non solum posse benè operari, & perseverare, sed faciat etiam efficaciter benè operantes, & perseverantes; gratia verò alterius status solum præstaret posse, sed non agere, immò arbitrij determinationi subiceretur, & solum haberet efficaciam ex præscientia) ejus intentioni minimè suffragantur, ut ex professio ostendemus disp. 6. dub. 1. §. 5. Nunc tantum subiciemus sententiam eximij Doctoris Guilielmi Estij in 1. d. 41. §. 14. ubi hæc habet: *Quæ verò in contrariam ex Augustino objiciantur, idem S. Thomas videtur sic intellexisse, ut quod ille dicit hominem in primo statu accepisse donum per quod posset perseverare, si vellet; ipsum autem velle fuisse relictum in ejus libero arbitrio; accipiendum sit de dono habitualis gratiæ, quod in genere doni habitualis fuerit sufficiens ad perseverandum: non ita tamen, quin ad actualem perseverantiam opus habuerit actuali Dei auxilio ipsum in bono conservantis. Et tamen ipsum velle relictum fuisse dicitur in ejus arbitrio propter summam facilitatem perseverandi: eo quod juxta specialem rationem supradictam non indigeret auxilio movente, seu conservante, propterea, quod nullam pateretur carnis repugnantiam. Hoc enim est, quod dicit S. Thom. art. 10. quest. supra dictæ (nempe 109. & 1.2.) ad 3. Et post pauca addit ex D. Thom. illam sententiam Ecclesiast. 15. *Ante hominem, vita & mors, bonum, & malum, quodcumque placuerit, dabitur illi, intellige de homine secundum statum naturæ integræ, quando nondum erat servus peccati; sed poterat peccare, & non peccare. Nunc etiam dari homini quodcumque voluerit, sed hoc, inquit, quod bonum velit, habet ex auxilio gratiæ: intellige necessariò non tantum ratione generali superius explicata (nempe ob subordinationem essentiali agentis secundi ad primum) qua ratione homini etiam integro necessarium erat auxilium, quo daretur ipsum velle: sed ratione speciali propter corruptionem**

D. August. alienus à Iansenio.

Guilielmus Estius.

D. Thom. opinus S. Augustini interpret.

nem nature. Et sanè nisi hanc à S. Thom. insinuatam intelligentiam verborum Augustini recipiamus; difficillimum erit, ac nec possibile quidem Augustinum sibi ipsi conciliare. Et hæc de erroribus contra arbitrij libertatem prænotasse sufficiet.

CAPUT IV.

De hæresi Pelagiana contra gratiam Dei.

103. **S**uccedit jam, ut errores contra necessitatem, & efficaciam divinæ gratiæ referamus. Quidam enim jura libertatis creatæ plus æquo extollentes, & supra modum Manichæismo adversantes, medium veritatis reliquerunt, & necessitatem divini adjutorij evacuarunt. Frequenter quippè accidit hæreticis (inquit D. Tho. opusc. 3. cap. 9.) ut dum aliquos errores vitare volunt, incidant in errores contrarios. Et ita contigit in Pelagio apertissimo gratiæ inimico. Cum enim adversus hæresim Manichæorum cap. præced. relatam inveheretur, pessimè lapsus est in hæresim extremè contrariam, nesciens libertatem creatam tueri, nisi negando necessitatem, & causalitatem gratiæ, & obijciendo Catholicis odiosum, & infamem Manichæismi titulum: undè & ipse factus fuit novi, & contrarij dogmatis artifex, atque antesignanus, ut meritò dixerit August. lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 1. Isti Pelagiani hoc benefaciunt, Manichæis anathema dicere, & erroribus contradicere: sed faciunt duo mala, quibus & ipsi anathematizandi sunt. Unum, quod Catholicos Manichæorum nomine criminantur; alterum, quod etiam ipsi hæresim novi erroris inducunt. Neque enim quia Manichæorum morbo non laborant, propterea fidei sanæ sunt. Non unum pestilentia est genus, quemadmodum in corporibus, ita & in mentibus. Sicut ergò medicus corporis non continuo pronuntiasset à mortis periculo liberum, quem negasset hydropticum, si alio lethali morbo perspexisset egrotum: ita istis non ideo veritas gratulatur, quia Manichæi non sunt, si alio perversitatis genere insaniunt. Quapropter aliud est, quod anathematizamus cum eis; aliud, quod in eis. Delectamur enim cum eis, quod rectè displicet etiam ipsis; ita tamen ut detestemur in eis, undè rectè displicent ipsi. Erravit autem Pelagius adeò pessimè in hac materia, & hæresim tam acriter, & callidè propugnavit, totque sui dogmatis assecclas aucupatus est; ut non immeritò existimetur ejus auctor, cui alij non præluxerint. Undè Vincentius Lyrinensis lib. adversus hæreses cap. 34. inquit: Quis unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrij? Sed tamen certum est hanc hæresim antiquiores habuisse patronos, ut constabit ex immediate dicendis.

§. I.

Quos habuerit Pelagius sui Dogmatis præcursores.

Hæresis Pelagiana excludit necessitatem divinæ gratiæ.

104. **I**nfausta Pelagij assertio, quæ Catholicorum animos primò commovit, fuit hominem posse absque adjutorio Dei justè vivere, peccata vitare, virtutes in se gignere, & consequi salutem, ut refert Faustus lib. 1. de gratia cap. 1. & ex dicendis magis apparebit. Has verò sacrilegas voces priùs protulerant aliqui ex Phi-

losophis ethnicis, plurimi ex Judæis, & ex Christianis non pauci. Quos omnes Pelagius habuit magistros; sed eos longo intervallo superavit, errores erroribus accumulans, duriori fronte veritati obstitens, & pacem Ecclesiæ turbans.

105. Ex Gentilibus quidem apertè in hac causa errarunt Cicero, Seneca, & alij Philosophi Stoici. Ille enim in libro de natura Deorum in persona Cottæ affirmat: Quia sibi quisque virtutem acquirit, neminem unquam acceptam Deo retulisse: propter virtutem enim jure laudamur, & de virtute rectè gloriamur: quod non contingeret, si id donum à Deo, non à nobis haberemus. Ubi negat laudes, & rectum usum liberi arbitrij conciliari posse cum necessitate divini adjutorij, atque ideo istud non fore admittendum: quod argumentum Pelagius postea latè profecutus est. Apertiùs, & majori impietate loquitur Seneca epist. 20. ubi ait: Huc cogitationes tue tendant, hoc cura, hoc apta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus. Et epist. 90. Deorum (inquit) immortalium est, quod vivimus; Philosophia quod bene vivimus. Itaque tantò plus nos debemus huic, quàm Diis, quantò majus beneficium est bona vita, quàm vita. Et epist. 124. affirmat: Unum bonum esse, quod beata vita causa, & firmamentum est, sibi fidere. Quibus verbis vires arbitrij humani arroganter extollit, & opem divini adjutorij excludit quasi ibi tantum laus virtutis, & meritum salvari valeant, ubi nullum præter propriam industriam admittitur adjutorium.

106. Simillima postea protulit Pelagius in epist. ad Demetriadem Virginem, ubi ait: Spirituales divitias nullus tibi præter te conferre poterit. In his ergò jure laudanda es, in his merito ceteris præferenda es, quæ nisi ex te, & in te esse non possint. Quæ vehementer reprehendit D. Augustinus epist. 143. quæ est ad Iulianam prædictæ virginis matrem, & post alia inquit: Cernis, quanta in his verbis sit cavenda perniciēs. Nam utique quod dictum est: Non possunt esse ita bona nisi in te; optimè, & verissimè dictum est: iste planè cibus est. Quod verò ait: Non nisi ex te; hoc virus est. Absit, ut hæc libenter audiat virgo Christi, quæ piè intelligit paupertatem cordis humani; & ideo illic nisi sponsi sui donis nescit ornari. Quod verò alij Stoici Tullio, & Seneca antiquiores eandem tenuerint impietatem significat D. Hieronym. comment. in Hierem. lib. 4. in præf. ubi loquens de hæresi Pelagiana inquit: Commentarios in Hieremiam per intervalla dictabam, ut, quod deerat otio, superesset industria; cum subjecto hæresis Pythagoræ, & Zenonis impassibilitatis, & impeccantia, quæ in Origene, &c. olim jugulata est, cœpit revirescere, & non solum in Occidentis, sed & Orientis partibus sibilare.

107. Judæos etiam plurimos, quibus alioqui major divini numinis notitia affulgebat, hujus dogmatis contagium pervasit. Asserebant enim novam gratiam non requiri ad justificationem, & ad observanda præcepta; sed sufficere ad salutem legem cum libero arbitrio, ut tradit Divus Chrysost. hom. 6. in epist. ad Rom. & D. Augustinus epist. 95. ubi agens de lege, & de gratia Dei inquit: Ideo per illam fit cognitio peccati, & ex prævaricatione legis abundantia peccati, ut ad liberationem quærantur promissiones Dei, quod est gratia Dei, & incipiat esse in homine justitia, non sua, sed Dei, hoc est data dono Dei. Quam etiam nunc quidam sicut tunc de

Vetus origo hujus hæresis.

Gentiles hujus hæresis patroni. Cicero. Seneca.

Pelagius imitatur Seneca in hac parte impietatem.

D. August.

D. Hieron.

Judæorum quidam negant gratiam Dei.

D. Chrysost. D. August.

Judæis

Judeis dictum est: Ignorantes Dei justitiam, & suam volentes constituere, justitie Dei non sunt subjecti. Per legem quippe & illi justificari se arbitrantur, sufficiente sibi ad eam custodiendam libero arbitrio, hoc est justitia prolata ex natura humana, non donata ex gratia Divina; propter quod justitia Dei dicitur. Et idem significat sermone 13. de verbis Apostoli, ubi ponderat Paulum aded gratiam præ lege commendasse propter Judeos qui de lege gloriabantur, & libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur. Quod etiam

D. Thom.

expressit D. Thom. 1. 2. q. 106. art. 3. ubi ait: Lex nova est lex gratie, & ideo primo oportuit, quod homo relinqueretur sibi in statu veteris legis, ut in peccatum cadendo suam infirmitatem cognoscens recognosceret se gratia indigere. Et hanc rationem assignat Apostolus ad Rom. 5. dicens: Lex subintravit, ut abundaret delictum: ubi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia. Præcipui autem & magis superbi virium liberi arbitrij buccinatores erant inter Judeos Pharisei, ut colligitur ex Josepho lib. 2. de bello Judaico, cap. 7. ubi refert quod Pharisei, etsi cuncta alioqui fato attribuerent, asserere tamen agere quæ justa sunt, vel negligere secundum majorem partem esse in hominibus, adjuvare autem in singulis, & fatum. Quibus verbis primas deferebant arbitrio creato, non verò dispositioni divinæ, quam significabant fati vocabulo. Habuerunt hi suos sectatores etiam post mortem Christi Domini, contra quos præcipue disputat Apostolus in epist. ad Rom. & in epist. ad Galat. ostendens insufficientiam legis, & liberi arbitrij ad salutem, nisi addatur gratia per Christum: quamvis eisdem locis etiam ex professo refutet aliam hæresim Chierinti Hebraei, & quorundam Christianorum ex circuncisione, asserentium gratiam Christi absque observatione veteris legis non sufficere ad salutem, ut rectè expendit Suarez prolog. 5. c. 1.

Suarez, Christiani qui ante Pelagium gratiam Dei oppugnavunt.

108. Apud non paucos etiam Christianos (quod magis mirandum est) hic error invaluit. Basilides enim Alexandrinus sub Alexandro I. circiter annum Domini 124. necessitatem fidei infusæ negavit: quem majori impudentia imitatus est Valentinianus sub Higinio Papa circa annum Domini 150. spernens fidem, & gratiam, ut refert Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum his verbis: Fidem esse naturalem existimant Basilidis sectatores. Valentiniani autem, nec fide, nec gratia, nec bonis operibus; sed sola cognitione salutem se assequuturos putabant. Horum locum postea occupavit Origenes Doctor Alexandrinus circa annum Domini 207. vir summi ingenij, sed qui minùs rectè de necessitate, & concursu divinæ gratiæ censuit. Constat id tum ex D. Hieronymo. loco num. 106. relato, & epist. ad Ctesiphontem, ubi cum Pelagio differens ait: Vis adhuc, & alium nosse tui erroris principium? Doctrina tua Origenis ramusculus est. Tum ex D. Thom. lib. 3. contra gentes, cap. 89. ubi hæc habet: Quidam verò non intelligentes, qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque præjudicio libertatis voluntatis; conati sunt has auctoritates malè exponere: ut scilicet dicerent, quod Deus causat in nobis velle, & perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi, non autem sic, quod faciat nos velle hoc, vel illud: sicut Origenes exponit in 3. Periarchon, liberum arbitrium defendens contra auctoritates prædictas. Et lib. 2. ejusdem operis, cap. 44. detegit radicem hujus erroris Origenis, immò & aliorum plurimum illum consequentium. Nunc superest, inquit,

Clem. Alex.

Origenes pessimè erravit in hac materia.

D. Hieron. D. Thom.

ostendere, quod rerum distinctio non processit ex diversis motibus liberi arbitrij rationalium creaturarum, ut posuit Origenes in lib. Periarchon. Volens enim resistere antiquorum hæreticorum objectionibus, & erroribus, quibus ostendere nitentur diversam naturam boni, & mali esse in rebus ex contrariis actoribus propter multam differentiam inventam, &c. coactus est ponere omnem diversitatem in rebus inventam ex diversitate meritum secundum Dei justitiam præcessisse. Dicit enim, quod Deus ex sola sua bonitate primo omnes creaturas aequales produxit, & omnes spirituales & rationales, quæ per liberum arbitrium diversimodè sunt motæ, quadam adherentes Deo plus vel minus, quadam ab eo recedentes magis vel minus. Et secundum hoc diversi gradus in substantiis spiritualibus ex divina justitia sunt subsecuti, ut quidam essent Angeli secundum diversos ordines, quidam anima humana secundum diversos status; quidam etiam demones in statibus diversis, &c. Ex qua doctrina palam inferebatur, quod stante omnimoda æqualitate ex parte Dei, qui tantum tribuerit vim volendi, tota diversitas inter Angelos, & demones, & homines ortum primò duxerit ex libero arbitrio, quod sine ullo discrimine ex parte Dei, semetipsum applicuit; & vel adhæsit Deo, vel recessit ab illo, & fecit discretionem in negotio salutis. Quæ cuncta injuriosa sunt Deo, & ejus gratiæ, & futurum Pelagianismum parturiebant, ac præsignabant.

109. Sed ne dubitatio aliqua in hac relinqueretur, audiamus ipsum Origenem lib. 3. Periarchon, cap. 1. ubi plura contra divinam gratiam, & universalissimum Dei concursum effudit. Post hæc, inquit, insequeretur illa quæstio, quoniam & velle, & perficere esset ex Deo: & aiunt, si ex Deo velle est, & ex Deo est perficere, sive mala agimus, vel volumus, ex Deo est. Quod si est, liberi arbitrij non sumus. Ad quod respondendum est, quod sermo Apostoli non dicit, quia velle mala ex Deo est, neque perficere bona, aut mala ex Deo est. Sicut enim à Deo habemus hoc ipsum, quod homines sumus, quod spiramus, quod movemur: ita & quod volumus, à Deo habemus. Ut si dicamus quod movemur, ex Deo est; vel quod singula quæque membra officio suo deserviunt, & moventur, ex Deo est. Ex quo utique non illud intelligitur, quia quod movetur manus ad verberandum injustè, vel ad furandum, ex Deo est. Sed hoc ipsum quod movetur, ex Deo est: nostrum verò est motus istos, quibus motum ex Deo habemus, vel ad bona, vel ad mala convertere. Ita ergo est, quod dicit Apostolus, quia virtutem quidem voluntatis accipimus; nos autem abutimur voluntate vel in bonis, vel in malis desideriis. Ubi, ut vides, ea præcisè ratione reducit nostra bona opera in Deum, quatenus dedit nobis virtutem indifferentem volendi; non autem quia novo auxilio faciat nos velle bonum: quæ merum Pelagianismum fœtent. Eandem impietatem repetit cap. 2. his verbis: Pro viribus nostris tentamur: nec tamen scriptum est, quia faciet (Deus scilicet) in tentatione etiam exitum, sed ut sustinere possitis. Ut verò hoc, quod posse nobis dedit, vel strenuè, vel segniter impleamus, in nobis est. Dabium enim non est, quod in omni tentatione adest nobis tolerandi virtus; si tamen nos competenter utamur virtute concessa. Non enim idem est habere vincendi virtutem, & vincere: sicut ipse Apostolus cautissimo sermone significat dicens quia dabit Deus exitum, non ut sustinere possitis, sed ut sustineatis. A Deo autem

Ab absurda Origenis doctrina.

antem datur, non ut sustineamus; alioquin nullum jam videretur esse certamen: sed ut sustinere possimus. Ea autem virtute, qua nobis data est, ut vincere possimus, secundum liberi arbitrii facultatem, aut industrie utimur, & vincimus: aut segniter, & superamur. Si enim totum nobis hoc datur, ut omni genere superemus, & nullo modo vincamur; qua jam superest causa certandi ei, qui vinci non potest. Aut quod palma meritum, ubi repugnandi adimittitur, vincendique facultas? Quod motivum arripuerunt postea Pelagiani, & easdem ingeminarunt voces, ut negarent gratiam operationis; & omne Dei auxilium ad communicationem liberi arbitrii primò reducerent, ut sæpè refert & refellit D. Augustinus, & præcipuè lib. de gratia Christi, cap. 3. ubi de Pelagio ait: *Cum tria constituat, atque distinguat, quibus divina mandata dicit impleri, possibilitatem, voluntatem & actionem: possibilitatem scilicet, qua potest homo esse iustus, voluntatem, qua vult esse; actionem, qua iustus est: horum trium primum, id est possibilitatem, datam confitetur ab auctore nature, nec esse in nostra potestate, sed eam nos habere, etiam si nolimus: duo verò reliqua, id est voluntatem, & actionem; nostra esse asserit, atque ita nobis tribuit, ut non nisi à nobis esse contendat. Idem repetit S. Doctor aliis locis quæ dabimus §. 4.*

Origenes nullam habet auctoritatem in hac materia.

Docuit præscientiam futurorum ante decretum.

110. Ex iis satis liquet, quàm indignè de divina gratia, & Dei adiutorio Origenes senserit; & quàm parùm sit ei deferendum in eis, quæ negotium istud concernunt, uti sunt præscientia futurorum, prædestinatio, & cætera huiusmodi. Quod obiter observandum est propter eos, qui assertiones suas circa tales controversias firmant Adamantij auctoritate; huiusmodi enim vitreum fulcimentum ruinam eorum doctrinæ parat. Illa verò satis expressit ipse Origenes lib. 3. cit. c. 1. in quo sapius introducit præscientiam futurorum & meritum præviorum discretionem ante determinationem, ac decretum divinæ voluntatis; & post alia concludit: *Ex quibus sententi nullatenus (ut opinor) causa gestorum ad creatorem, referri potest. Nam fecit quidem creator Deus quoddam vas ad honorem, & alia vasa ad contumeliam: sed illud vas, quod se purgavit ab omni immunditia, illud facit vas ad honorem: quod verò vitiorum sordibus se maculaverit, illud vas ad contumeliam facit. Itaque concluditur ex hoc, quia prius gestorum uniuscujusque causa præcedit; & pro meritis suis unusquisque, à Deo vel honoris vas efficitur, vel contumelia. Unumquodque igitur vas, ut vel ad honorem à creatore formetur, vel ad contumeliam; ex seipso causas, & occasiones præstitit conditori. Quod si iusta hæc videtur assertio, sicut est certè iusta, & cum omni pietate concordans, uti ex præcedentibus causis unumquodque vas; vel ad honorem Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur absurdum eodem ordine, atque eadem consequentia dissentientes nos antiquiores causas eadem etiam de animarum ratione sentire. Ubi de discretionem hominum in negotio salutis iterum philosophatur per reductionem ad putidum illud suum dogma distinctionis rerum prævisarum secundum diversos motus liberi arbitrii, ut ex D. Thoma vidimus num. 107. Quo nihil injuriosius supremo Dei dominio, & efficacitati gratiæ ipsius excogitari potuit.*

Quidam minus prudenter pro defensione Origenis laborant.

111. Non desunt tamen, qui Origenem excusaverint, & pro eo apologias scripserint: immò & Binetus scriptor Societatis librum edidit de sa-

lute Origenis, ut refert Casalas in candore lilij, §. 68. Sed quinta Synodus œcumenica sub Vigilio Papa, & Justiniano Imperatore, Origenis doctrinam damnavit, eumque anathematizavit iis verbis: *Anathema sit Origeni, qui & Adamantius dictus est, & hæc promulgavit, unà cum detestandis ejus, & execrandis dogmatibus, & omni homini, qui hæc sentit, aut asserit, aut aliqua ex parte quocunque prorsus tempore ea defendere audeat.* De cujus Concilij historia videri potest Nicephorus lib. 17. cap. 27. Eandem Origenis doctrinam damnavit Martinus I. in Concilio 105. Episcoporum, decreto 18. & Anastasius Papa in epist. ad Joannem Jerosolymitanum specialiter damnavit lectionem Periarchon, ut refert Baronius tom. 5. anno Christi 402. n. 16.

Martinus I. Anastasius Papa.

112. Origeni non pauci successerunt, ejus doctrinæ addictissimi, qui propterea Origenistæ appellati sunt, & viam hæresi Pelagianæ pararunt. In horum numero reponuntur Didymus, qui librum Periarchon notationibus illustravit, & sparsit per Ægypti monasteria. Cujus veneno ut obfisteret S. Pachomius, execrabatur monachos Origenem legentes; & ex hac vita migraturus loco testamenti damnationem ejus reliquit, ut refert Baronius ubi supra. Evagrius etiam Ponticus, dum Origeni nimis inhæret, Pelagianorum errorem prævenit, & amplexus fuit, ut statim ex D. Hierony. videbimus. Jovinianus insuper eam hæresim præconcepit, dum asseruit hominem per vires liberi arbitrii posse declinare cuncta peccata. Ruffinus denique presbyter Aquileiensis in eodem cœno volutavit. Hos Origenis discipulos, & Pelagij præceptores enumerat S. Hieronymus in præfatione ad lib. 4. in Hieremiam, ubi scripturus contra Pelagianos inquit: *Commentarios in Hieremiam per intervalla dictabam, ut quod deerat otio, superesset industrie; cum subito hæresis Pythagoræ, & Zenonis, id est impassibilitatis, & impeccantiæ, quæ in Origene olim & dudum in discipulo ejus Grunnio (sic per contemptum vocat Ruffinum, quem etiam cognominare solet Scorpionem, Alecctum, Asinium, Pollionem, & Calphurnium Lanarium) Evagrioque Pontico, & Joviniano jugulata est; cæpit revirescere, & non solum in Occidentis, sed & Orientis partibus sibilare, & in quibusdam insulis, præcipuè Sicilia, & Rhodi maculare plerosque, & crescere per dies singulos, dum secretò docent, & publicè negant.*

Origenis discipuli qui ejus tenuerunt errorem.

Evagrius Origenista.

D. Hieron.

113. Inter hos verò defensores Origenis, & Pelagij præcursores, multum eminebat Ruffinus: nihil enim non fecit, ut viam Origenis doctrinæ pararet. Primò enim librum Periarchon, cœnosum errorum fontem, in latinum transtulit, & Romæ clanculùm introduxit. Deinde summa calliditate edidit apologiam pro Origene scriptam ab Eusebio Cæsariensi, & à se latinitate donatam, sub titulo tamen, ut dolum celaret, S. Pamphili martyris, ut refert D. Hieronymus in dialogo adversus Pelag. ubi inquit: *Ruffinus non uni urbi, sed orbi blasphemias Origenis, & Periarchon libros, quantum in se fuit, intulit: ita ut Eusebii quoque primum librum defensionis Origenis sub nomine Pamphili martyris ederet. Et in Apologia adversus eundem Ruffinum ait: Cur translaturus hæreticam defensionem eorum, præmitis quasi martyris librum, & id Romanis auribus ingeris, quod translaturum, nempe Periarchon, totus orbis expavit? Propter hæc Anastasius Papa (qui anno 400. damnaverat errores Origenis) contra Ruffinum, ut causam diceret, vocatum, & adesse renuen-*

Ruffinus Origenis defensor & Pelagij præcursores.

D. Hieron.

§. II.

Hæresis Pelagiana brevis historia continetur.

Baronius.

renuentem, damnationis sententiam tulit, ut referunt D. Hieron. loco proximè citato, & Baronius anno 401. num. 1. cum seq. *Ruffino autem*, addit Baronius anno 404. num. 41. tantum abfuit, ut parato à S. Hieron. antidoto curaretur, quin potius post Origenis errores, quos fovit; Pelagiana hæresis aspides ex eis obortos percharam sibi sobolem enumeravit: quod proprium est Hæreticorum semper in deterius ferri, quousq; in immè impietatis prolabantur.

Ruffinus minus catholicè de gratia sentiebat.

114. Et quidem, quod Ruffinus minus catholicam de gratia, & libero arbitrio habuerit sententiam; præter hætenus dicta, illud maxime persuadet, quod cum Cælestius præcipuus Pelagij discipulus urgeretur, ut diceret à quibus suum dogma accepisset; falsus est se eam doctrinam audivisse à Ruffino presbytero Aquileiensi, ut refertur in actis Concilij Carthaginensis, cujus fragmentum stat apud D. August. in lib. 2. de peccato originali contra Pelagium. Vnde factum est, ut Ruffinus, qui diu latere studuerat, à discipulo proderetur. Huc etiam respicit censura Gelasij Papæ in Concilio Romano: *Ruffinus* (inquit) *vir Religiosus*, (sic vocavit, ut monachum fuisse demonstraret) plurimos Ecclesiastici operis edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam D. Hieronymus cum in aliquibus de arbitrio (cui plus iusto favit) libertate notavit, illa sentimus, qua prædictum Divum Hieronymum sentire cognovimus; & non solum de Ruffino, sed etiam de diversis, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit. Sic Ruffinus, qui vivens S. Hieron. scripta canino dente corroserat, ejus censuræ post obitum subjectus fuit.

Gelasius P. pa.

Ruffini dolus ut Pelagianorum negotio adficeret.

115. Ejusdem Ruffini Strophæ fuit edere commentarium Xisti Pithagorici, sub nomine Sancti Xisti martyris, & Ecclesiæ Romanæ Pontificis; cum tamen illud opus scateat ubique Pelagianorum erroribus, uteruditè & ex professo ostendit Baronius tom. 5. anno 440. num. 7. Existimavit enim Ruffinus plurimum roboris causæ Pelagianorum adjiciendum fore, si ementito tanti auctoris nomine, & sententiis fulciretur, & sub martyris titulo (ut loquitur D. Hieron. in epist. ad Ctesiph.) blasphemias potarent fideles aureo calice Babyloniæ. Ex illo quippè plurimas hausit Pelagius sententias, quæ adversus catholicam D. Augustini doctrinam intorsit: quas Doctor sanctus, tunc imposturæ ignarus inflectere, & ad bonum sensum trahere compulsus est, ut videri potest lib. de natura & gratia, c. 64. Sed postea scriptis S. Hier. cum loc. cit. cum in c. 22. Hier. monitus, & dolum adversariorum recognoscens, quod prius dixerat, retractavit, sprevitque prædicti libri auctoritatem l. 2. Retract. c. 42. Gelasius etiam Papa illum librum Proverbiorum sub nomine Xisti reprobavit, dicens fuisse ab hæreticis cõscriptum. Sed neque Gelasius ipse similem calumniam vitare potuit. Pelagiani enim etiam post damnationem (ea est hæreticorum audacia) tredecim S. Pauli annotationes sub nomine Gelasij Papæ ediderunt in quibus venena sui dogmatis seminarunt, ut refert Cassiodorus de divin. lect. cap. 8. Solanius tamen prædictum Proverbiorum librum sub nomine S. Xisti typis mandare ausus est; sed non absque gravium virorum dolore, & contradictione, dum vident sub falso tanti Pontificis nomine Pelagianorum foetus supponi, & extare in Bibliotheca SS. Patrum tom. 5. edit. 2. Et de Pelagij antambulonibus prælibasse sufficiat.

Hæreticorum industria in suis spargendis erroribus.

116. Sed veniamus tandem ad Pelagium, qui Pelagij præceptorum errores aded acerrimè fovit, & auxit, ut factus fuerit impietatis magister, & hæresi contra divinam gratiam infamem titulum dederit. Fuit is natione Scotus, seu Britannus, ut significat D. Hieron. præfat. in 1. lib. Hierem. *Nec recordatur*, inquit, *stolidissimus Scotorum pulvis prægravatus*, &c. Et rursus præfat. in 3. lib. Hierem. addit: *Habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia*, &c. Profectus autem ad Orientem, in Syria, nempe Palestina, monachi cucullum induit. Aded verò in eo vivendi proposito laudabiliter se gessit, vel (quod verius est) ita hypocrisis coloribus fictâ sanctitatem, & latens virus obtegere studuit; ut plurimum rapuerit admirationem, & laudes à viris sanctis promeruerit. Regiones enim plurimas mutans, & juxta diversitatem personarum sermonem temperans cum sanctis sanctus apparere voluit, ut auctoritatem conciliaret veneno postea spargendo. Inter hos autem præcipuum laudatorem habuit S. Paulinum Nolæ Episcopum, qui datis litteris ad D. Augustinum Pelagium ipsi pluribus præconiis commendavit. Unde ipse S. Doctor antequam Pelagius palam venenum erroris effunderet, non mediocribus illum honoris titulis honestavit, ut epist. 222. ad Marcellinum: *Legi*, ait, *Pelagij quædam scripta viri, ut audio, sancti, & non parvo proveniunt Christiani*. Et infra: *Hæc igitur, & alia, quæ istum sequuntur errorem, credo quod vir ille tam egregie Christianus omnino non sentiat*. Et lib. 2. Retract. cap. 33. harum laudum rationem reddens inquit: *Pelagij ipsius nomen non sine laude aliqua posui: quia vita ejus à multis predicabatur*. Qui sanctitatis rumor aded invaluerat, ut cum primum D. Chrysostomus scivit Pelagij in hæresim lapsum, ipsum lamentatus fuerit: sic enim scribit in epist. 4. ad Olimpiadem: *De Pelagio monacho magno dolore affectus sum*. Cogita igitur, quot quantisque coronis digni sint, qui forti animo in acie steterunt; cum viros tam pie, ac sanctè, tantaque cum tolerantia viventes arripere, atque in fraudem impelli videamus.

D. Hieron.

Peregrinatio.

Apparès aliquid quando laudabilis vita studium.

D. August.

D. Chrys.

117. Sed truculenta bestia sub ovina pelle latens nequivit continuò ea circumspectione, ac continentia se gerere, quin plures ejus vitam cominus attendentes, ipsius fictam sanctitatem, & vera vitia introspicere. Idque facile cognoverunt non pauci Egypti monachi, inter quos diutius mansit. Unde Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 314. in eum ita invehitur. *Canis effusus sunt in Ephraim, & ipse ignoravit*, Osea 7. vitiosis nimirum affectibus juvenescens. Eodem modo tibi quoque ingens annorum turba canitiem invexit; & tamen rigidum atque inflexum animum habes, & alio monasterio ad aliud subinde migrans, atque omnium mensas perscrutans, & explorans. Quamobrem si tibi carniæ midor, atque obsoniorum condimentum cura est; iis, qui magistratus gerunt potius blandire, atque urbium caminos vestiga. Neque enim homines eremici facultates eas habent, ut te, quemadmodum tibi gratum est, excipere valeant. Non poterat enim, qui odium gratiæ secretò fovebat, in delicias ventris palam non effundi: quamvis, ut bene observat Baronius tom. 5. anno 405. num. 8. Hæc Pelagij vagatio fortè non ita deserviebat, ut aliorum

Pelagius delinquit, & feminis famularis.

Isidorus Pelusiota.

Baronius,

D. Hieron.

rum popinas absumeret, quam ut ipsis calicem venenati dogmatis propinaret. Hieronimus etiam acriter Pelagium objurgat, quod inter fœminarum catus plerumque moraretur, & viduas demulceret laudum lenociniis: quod non rectam de ejus pudicitia ingenerat opinionem. In eo enim dialogo, quem adversus Pelagium scripsit, lib. 1. eum sic loquentem introducit. *Alij clausis cellulis, & fœminas non videntes, quia miseri sunt, & verba mea non audiunt, torquentur desiderio: ego etiam si mulierum vallor agminibus, nullam habeo concupiscentiam: de me enim dictum est Zachar. 9. lapides sancti voluntur super terram, &c.* Et lib. 3. ejusdem operis in Pelagium reprehendit: *Eidem adulans vidue non erubescis dicere pietatem, qua nusquam reperitur in terra, & veritatem, qua ubique peregrina sit, in illa potissimum commorari. Docere est hoc, an accidere? levare de terra, an precipitare de cœlo? &c.* & lib. 1. Verum tu, inquit, tanta es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco scripseris, scientiam legis etiam fœminas habere debere, cum Apost. 1. ad Timoth. 2. doceat esse tacendum mulieribus in Ecclesia. Sic factum est justo Dei judicio, ut qui ejus spernebat adiutorium, illo destitutus debilitatem liberi experiretur arbitrij; nec ipsum virus posset obtegere, quod in secreto cordis fovebat, juxta illud, quod de Deo dixit D. August. *Punit secretam superbiam luxuria manifesta.*

Præceptorem Pelagium in hac præcipuè tenerrate imitatus postea est Seneca, fatuus quidam senex, & presbiter, qui tempore Gelasij Papæ in Dalmatia, & Piceno Pelagianum dogma jam sæpius damnatum disseminavit, & plures suo errore fefellit. Nam errorem errori copulans libertati arbitrij, excussa gratia, licentiam carnis annexuit, ut refert idem Pontifex in epist. ad Episcopos Piceni. Videatur Baronius tom. 6. anno 493. à num. 34.

Cælestius Pelagij discipulus.

118. Habuit autem Pelagius non paucos alios, nec infimi ingenij discipulos, quos per dulcem virium propriarum suasionem; & ulterioris auxilij contemptum in suum dogma facile allexit. Ex his fuit Cælestius, præcipuus ejus armiger, & magistri doctrinam aded zelans, ut merito possit dici ejusdem impietatis magister, ut loquitur D. Hieron. epist. ad Ctesiph. adversus Pelag. *Hoc, inquit, quod dico, non meum est argumentum. Unus discipulorum ejus, nempe Cælestius, imò jam magister, & totius ductor exercitus, & contra Apost. ad Rom. 9. vas perditionis per solæcismorum, & non, ut sui jactant, syllogismorum spineta decurrens, sic philosophatur, & disputat: Si nihil ago absque Dei auxilio; & per singula opera ejus est, quod gesserò: ergo non ego, qui laboro, sed Dei in me coronabitur auxilium.* Unde Patres Concilij Carthagenensis in epist. ad Innocentium Papam, quæ apud August. est 90. Pelagium, & Cælestium auctores illius erroris pariter vocant: *His ergo lectis, inquit, Pelagianum, & Cælestianum auctores nefarii prorsus, & ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus.* Et D. August. eandem hæresim aliquando Pelagianam, quandoque Cælestinam nuncupare solet, ut videre est epist. 24.

Conc. Carthagenens.

Julianus Pelagio adhaeret. D. August.

119. Julianus etiam, adhuc juvenis episcopus Capuanus factus, Pelagio addictissimus fuit, & pro ejus patrocinio plura egit, & sanctissimum senem Augustinum amarissimis scriptis exagita-

vit. Quibus S. Doctor responsurus, sic exorsus est lib. 1. contra Julianum cap. 1. *Contumelias tuas, & verba maledica, Juliane, qua ardens iracundia libris quatuor anhelasti, si me contemnere dixerò, mentiar.* Et cap. 4. *Cui Ecclesia, nempe Romanæ, præsentem B. Innocentium, si audire voluisses, jam nunc periculosam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuisses.* De hoc Juliano inquit S. Prosper in Chronico: *Hactempestate* (nempe circa annum 440.) *Julianus Atellanensis jactantissimus Pelagiani erroris assertor, quem dudum amissi (propter hæresim) episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis spem præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere. Sed his insidiis Sixtus Papa Diaconi Leonis hortatu vigilanter occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit: & ita omnes Catholicos defectione fallacis bestie gaudere fecit, quasi tunc superbissimam hæresim Apostolicus gladius detruncaffet.*

Annianus Pelagianorum fautor.

120. Præterea Annianus (ut loquitur Divus Hieronym. epist. 79. ad Alypium, & August.) vel Valerianus (ut magis placet Baronio tom. 3. anno 427. à num. 15.) pseudodiaconus Cene- tensis non parum promovit Pelagianorum errorem, & ab Occidente Alexandriam migrans, suum dogma ibidem spargere studuit. Sed Eusebius Cremonensis, D. Hieronym. discipulus, data epistola monuit S. P. N. Cyrillum, periculumque insinuavit his verbis: *Alexandrina sedes, ex quo Christi nomen universo Orbi innotuit, præ cæteris provinciis semper Italia Christi glutino cohasisse cognoscitur. Quomodo nunc, cum beata memoria Innocentius Pelagium, Cælestiumque cum suis capitibus condemnat, cunctis eos abjicientibus Orientalibus, Alexandrina Ecclesia in communionem receperit, quæ sola, & prima inter comprovinciales suos tales refutare debuerat? Sed ille est pestifer, de quo sanctitudini tuæ ante annum scripseram, signifer, & confederatus eorum Valerianus, ventriloquus, qui gula (ut præceptor Pelagius) operam præbens, quidquid otiosum sua adulationis invenerit, ibi sanctos, ac fidelissimos nudiatur, &c.* Quam valide autem Cyrillus N. infectatus Pelagianos fuerit, statim dicemus.

Eusebius Cremonens.

121. Deinde Vitalis Carthagenensis, quam Vitalis Carthagenensis. Pelagianismi titulum in publico fugere videretur, illi tamen profectò favit, dum asseruit non esse orandum pro idololatriis, sed fidem tantum fore ipsis proponendam: ad quam amplectendam negabat necessariam esse gratiam, sed sufficere existimabat liberum eorum arbitrium, ut constat ex epist. D. August. ad eundem Vitalem, quæ est 107.

122. Denique præter hos, & alios speciales discipulos, quos prolixum esset referre, habuit Pelagius plurimum hominum turbas, qui ejusdem erroribus adhererent. Inter hos fuerunt non pauci Nolani, ut constat ex epist. 106. D. August. ad S. Paulinum ejusdem civitatis Episcopum, ubi post alia inquit: *Quod propterea commemoravimus, quoniam quidem apud vos, vel in vestra potius civitate (si tamen verum est, quod audivimus) tanta pro isto errore quidam obstinatione nituntur, ut dicant facilius esse, ut etiam Pelagium deserant, qui hac sentientes anathematizavit, quam ab hujus sententiæ, sicut eis videtur, veritate discedant.*

Nolani Pelagianorum favores.

D. August.

Nestoriani etiam Pelagianis se obstrinxerunt necessitudinis vinculis: Pelagij enim discipuli in Occidente damnati, & sedibus expulsi, Constantino

Nestorianorum cum Pelagianis conjunctione.

stantinopolim trajecerunt, ut Imperatoris implorarent auxilium: quos Nestorius perbenigne excepit. Unde contigit, ut Nestorianorum, & Pelagianorum eadem fieret massa, & Nestorij discipuli ex Pelagij fonte novum haurirent venenum, quod proprio dogmati adjicerent. Constat hoc ex D. Prospero in Epitaphio Pelagianæ, & Nestorianæ hæresum, ubi ait:

Nestoriana lues successit Pelagianæ

Quæ tamen est utero progenerata meo.

Infelix misera genitrix, & filia nata

Prodivi ex ipso germine, quod peperī:

Nam fundare arcem meritis prior orsa superbis,

De capite ad corpus ducere opus volui, &c.

Idem constat ex Joanne Cassiano lib. 1. de

Incarnat. ubi ait: *Illud sanè unum prætereundum non arbitramur, quod peculiare, & proprium supradictæ illius hæreseos, quæ ex Pelagiano errore descenderat, fuit; quod dicentes quidem solitarium hominem Iesum Christum sine ullo peccati contagio vicisse, eò progressi sunt, ut assererent homines, si velint, sine peccato esse posse. Et infra loquens de Nestorio addit: Intercessionibus suis Pelagianistarum querelas fovet, & scriptis suis causam illorum asserit; quod subtiliter his, ac (ut verius dixerim) subdole patrocinatur, consanguinea sibi improbitati improbo suffragatur affectu, sciens scilicet se ejusdem esse sensus, ejusdem spiritus, &c.*

123. Sed Pelagianos istos Nestorianis conjunctos acriter profligavit S. P. N. Cyrillus in Concilio Ephesino. Primò enim coram hæresim infectatus est hom. 5. tunc Ephesi habito, quæ incipit: *Qui sacris litteris attendunt, &c.* Deinde hæresim ipsam, & hæreticos damnavit, inter quos specialiter nominantur Julianus, Præsidius, Florus, Marcellinus, Orientius, qui omnes Pelagij dogmata amplectebantur, ut constat ex epistola ad Cælestinum Papam (quæ incipit, *Sanctitatis quidem tue circa pietatem, &c.* & apud Cyrillum ex epist. 12. Synod.) & ex D. Gregor. lib. 7. epist. 45. ad Anastasium Antiochenum. Audita autem Pelagianorum condemnatione, cives Ephesini ardore fidei incensi eos extra civitatem non absque vi, & tumultu expulerunt, ut refert D. Prosper. in carmine de ingratis his verbis,

Prætereo, quanto fuerit bene mota tumultu

Clara Ephesos, non passa diu consistere tectis

Vasa iræ, & morbi flatus, & semina mortis.

Nec tamen iis quievit Pelagianorum ardor, sed captantes latibula, & ad tempus indicentes sibi silentium, antiqua dogmata furtim seminare jurarunt, & Britannos, à quibus erat Pelagius, sua peste infecerunt. Quæ radices adeò altas ibidem egit, ut opus fuerit S. Germanum, & Severum viros doctissimos ex Galliis evocare ad propulsandum illud venenum. Illi verò strenuè navarunt operam, & Insulam à prædicto errore purgarunt, ut constat ex relatione Constantij in vita S. Germani lib. 2. cap. 1. & Surio die 30. Julij. & V. Beda in lib. de ratione temporum, qui Germani socium non Severum, sed Lupum vocat.

S. III.

Continuatio ejusdem historiae.

123. Sed post hæc majori ex parte in communi dicta, videamus magis in speciali, *Curs. Salm. Theol. Tom. V.*

quibus artibus hæc hæresis tot hominum mentes invaserit, quibus temporibus, à quibus, & in quibus locis damnata fuerit. Hæc enim opus est nunc præmittere, ne deinceps eadem sæpius repetamus. Et relictis aliis Pelagij erroribus, quorum confutatio ad præsentem tractatum non pertinet, præcipuus, & arrogantior fuit asserere hominem per solas vires liberi arbitrij posse cuncta peccata declinare, omnes tentationes vincere, & quodlibet opus bonum aggredi, ac perficere, excluso divinæ gratiæ, & concursus Dei adjutorio. Quod dogma, licet postea variis modificationibus temperare studuit, ut notam hæreseos, & imminem sibi damnationem, Catholicorumque impugnationes effugeret: in principio tamen sui præcipitij ita nudum, ut præmisimus, & si licet dicere, ita crudum tenuit. Constat hoc tum ex verbis ipsius Pelagij ad Demetriadem Virg. *In his meritò ceteris præferenda est, qui nisi ex te, & in te esse non possunt.* Tum ex Patribus, & aliis Scriptoribus, qui hæresim Pelagianam commemorantes communiter referunt ipsum omnem prorsus gratiam negasse: quod necessariò referendum est ad primum illius hæresis statum: postea enim varias moderationes habuit, ut ex dicendis in hoc capite magis constabit. Tum specialiter ex Divo Hieronymo lib. 1. *adversus Pelag. & epist. ad Ctesiph. cap. 3.* & aliis locis, qui prædictum, & superbissimum dogma Pelagio attribuit, & ex Divi Augustini libro de hæresibus, hæresi 88. in principio, & epistola 94. ad Hilarium, ubi ait: *Nova quedam hæresis inimica gratiæ Christi contra Ecclesiam Christi conatur exurgere; sed nondum evidenter ab Ecclesia separata est, hominum scilicet, qui tantum audent infirmitati humana tribuere potestatis, ut hoc solum ad Dei gratiam pertinere contendant, quod cum libero arbitrio, & non peccandi possibilitate creati sumus, & Dei mandata, quæ à nobis implerentur, accepimus. Ceterum ad eadem mandata servanda, & implenda nullo divino adjutorio nos egere.* Tum denique ex actis Concilij Diospolitani, ubi recensentur hæreticæ assertiones Pelagij, quarum septima erat, *Gratiā Dei, atque adjutorium non ad singulos actus (utique conducentes ad salutem) donari, sed de libero arbitrio esse.* Decima, *non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio: quoniam in propria voluntate habet unusquisque facere aliquid, vel non facere.* Undecima, *victoriam nostram non esse ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio.* Ex quibus liquidò habetur Pelagium in primo sui erroris statu omnem prorsus gratiam negasse, sola arbitrij facultate contentum. Unde prædictus status non immeritò comparatur quorundam Gentilium atheismo.

125. Sed non erat Pelagius adeò cæcus, quin cerneret fore, ut audita adeò horribili blasphemia, totus orbis contra ipsum insurgeret, & cuncti Catholici vocarentur ad arma. Unde ausus non est illam palam effutire; sed per secretos cuniculos ignem jacere, & Ecclesiam subvertere procuravit: ad quod nullæ ipsi calliditatis artes non adfuerunt. Primò enim suum dogma manifestare noluit inter sapientes viros, qui ipsi contradicerent: sed dulcibus adulationis blandimentis illud proposuit, aut ignaris quibusdam eremitis, aut mulierculis curiositate plenis, in quibus experiri non posset contradictionis certamen. Et contra hanc astutiam diriguntur verba D. Hieron. in Hierem. lib. 4. præf. *Quibus loquar compendio. Aut bona sunt, quæ docetis, aut mala.*

Capitalis error Pelagij negans omnem Dei adjutorium.

D. Hieron.

D. August.

Conc. Diospolitani.

Pelagij astutia in dissimulando errorem.

D. Hieron.

mala. Si bona; defendite liberè. Si mala; quid occultè miseros jugulatis errore, rectaque fide ad decipiendos simplices quosque jactatis expositionem. Quæ si vera est; cur absconditur? si falsa; cur scribitur? Et epist. ad Ctesiph. Sola, inquit, hac hæresis, quæ publicè erubescit loqui, quod secretò docere non metuit. Deinde curavit Pelagius, ut scripta, in quibus venenum propinabat, nomen suum non deferrent; sed attribuerentur aliquibus viris sanctis, qui sua auctoritate non leve robur Pelagianismo conciliare possent, ut constat in epist. ad Demetriadem Virg. quam non pauci existimant esse D. Ambrosij: sed fuisse legitimum Pelagij factum recognovit, post Augustinum & alios, V. Beda præfat. in Cantica. In libro etiam ad eandem Virginem scripto suum nomen tacuit, ut refert Divus Augustinus, epistola 143. Tandem adhibuit Pelagius vasum aliud Consilium, & hæreticis valde familiare: ut enim hærescos notam effugeret, studuit, ne suæ assertiones à discipulis proponerentur assertivè, sed velut disputativè, & sub quibusdam dubitationibus, & velut, si rogarent, quid alij de his sentirent, ut constat ex actis Concilij Carthaginensis, quæ refert Baronius tom. 5. anno 412. numero 24. ubi Cælestius respondit hæreses à se seditas quæstiones esse, non hæreses: & ex Divo Augustino toto lib. de perfect. justitiæ ad Eutropium, & Paulum Episcopos, qui varias dubitationes, sive ut S. Doct. loquitur, ratiocinationes Cælestij, illi proposuerant, & quas ipse in eo opere diluit. His artibus Pelagiana hæresis clanculum serpsit, & plurimum pectora invasit.

Secretum Pelagij virus detegitur, & præcipuè D. Hieronymi industria. D. Hieron.

126. Cæterum ingens adeò flamma diu latere non potuit, quin à viris catholicis, & doctis palam erumpere cogeretur. In quo insignem navavit operam D. Hieronymus: nam pestem, ut curaret, monstravit, ne eadem lue reliqui læderentur. Unde Pelagianos palam ad certamen vocavit, & rationem sui dogmatis aperire coegit. Hinc illæ Hieronymi voces contra Pelagium, & asseclas in epistola ad Ctesiph. *Loquere, quod credis, publicè prædica. Quid secretò discipulos loqueris? Qui dicis te habere arbitrij libertatem, quare non liberè, quod sentis loqueris? Ecclesiæ victoria est vos apertè dicere, quod sentitis. Aut enim responsuri estis, quod & nos loquimur: & nequaquam eritis adversarij, sed amici. Aut si contraria nostro dogmati dixeritis; in eo vincemus, quod omnes cognoscent Ecclesiæ, quid sentiat. Sententias vestras prodidisse, superasse est. Patet prima fronte blasphemia. Non necesse habet convinci, quod sua statim professione blasphemum est. Nec fefellit hæc industria Hieronymus: sed assecutus est, quod tentavit, Pelagianis palam deinceps hæresim propugnantibus, & ubilibet spargentibus. De quo viro sanctissimo, & doctissimo, inquit Baron. tom. 5. anno 411. num. 46. illud Job 26. meritò occini possit. Obstetricante manu ejus eductus est de caverna coluber tortuosus: quem semel progressum in medium, horrendum visu sui deformitate serpentem, mox Apostolici viri Apostolica doctrina jaculis penitus confecere.*

Baronius.

127. Hæresis ergo Pelagiana, quæ anno 405. cœpit à suo auctore clanculum disseminari, & quibusdam apud Ægyptum innotescere, ut eodem anno observant Baronius, & Gordonus; ab anno 411. manifestè erupit, & orbi exposita est. Ad quod plurimum conduxit Timasij, & Jacobi conversio, quos ex discipulis Pelagij D. Augustinus reddidit catholico: hi enim sanctum Do-

Quando Pelagiani vulgaverint suos errores.

ctorem de erroribus Pelagij magis in speciali certiore fecerunt. Unde occasionem nactus est scribendi adversus Pelagianos librum illum, cui titulus præfigitur, *De natura, & gratia ad Timasium, & Iacobum.* De hac conversione, & manifestatione Pelagianæ hæresis loquitur Sanctus Doctor epistola 95. ad Innocentium Papam, ubi ait: *Misimus tua reverentia librum, quem dederunt religiosi quidam, & honesti adolescentes, servi Dei, quorum etiam nomina non tacemus; nam Timasius, & Iacobus vocantur, qui (sicut audivimus, & jam nosse dignaris) ipsius Pelagij exhortatione spem, quam habebant in seculo, reliquerunt, & nunc continenter Deo serviunt. Qui cum eodem errore tandem aliquando per qualemcumque operam nostram, Domino inspirante caruissent; protulerunt eundem librum, Pelagij esse dicentes: & ut ei responderent, impendio rogaverunt. Factum est. Ad eosdem rescripta est ipsa responsio. Agentes gratias rescripserunt. Utrumque misimus, & cui responsum est, & quod responsum est. Et ejusdem operis meminit epist. 102. ad Evodium, ubi ait: *Scripti etiam grandem quendam librum adversus Pelagij hæresim cogentibus nonnullis fratribus, quibus contra gratiam Christi opinionem perniciosissimam ille persuaserat.**

D. August.

128. Ubi primum autem Pelagianum dogma, deposita larva, apparuit in orbe, statim catholice Ecclesiæ antistites, & Doctores sacri illud damnare, tum scriptorum impugnationibus, tum Conciliorum decretis procurarunt. Adfuit in hoc studio Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ diligentia, ut expressè affirmat Divus Prosper in carmine de ingratis cap. 2. his versibus.

Romana Ecclesiæ studium, ac vigilantia in profligando hæresim Pelagianam. D. Prosper.

Talia cum demens latè diffunderet error, Commotisque rudes traheret lethalibus aures; Adfuit exhortante Deo provisæ per orbem Sanctorum pia cura patrum, non dispare motu Consiciens diros jaculis celestibus hostes: Eisdem namque simul decretis spiritus unus Intonuit. Testem subeuntem prima recidit Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris Facta caput mûdo, quidquid non possidet armis, Religione tenet.

Quæ, ut optimè observavit Baron. tom. 5. anno 412. num. 26. intelligenda sunt de damnatione hæresis Pelagij non in propria persona: sic enim primò damnata fuit in Concilio Diospolitano, vel Carthaginensi, ut statim dicemus: sed in persona Joviniani, qui Pelagiano errori præstruxit viam, ut observavimus num. 111. Joviniani verò tempore Pelagius sub catholico pallio Romæ delitescere; & inde, ne detegeretur, fugit in Siciliam; & postea in Palestinam navigavit, ubi securior potuit suæ doctrinæ virus spargere. Quia ergo Pelagiana hæresis in Joviniani dogmate radices egerat; meritò dicitur primò damnata fuisse ab Ecclesia Romana, quæ damnaverat Jovinianum. Unde D. Hieron. lib. 2. contra Pelag. in principio alloquens Pelagium sub persona Critobuli inquit: *Non erubescis explosam, atque damnatam Joviniani sententiam sequi? & ille enim his testimoniis, tuisque nititur argumentis: imò tu illius inventa sectaris, in Oriente docere desiderans, quæ olim Rome, dudum in Africa condemnata sunt.*

D. Hieron.

129. Damnatio itaque Pelagianæ hæresis primò conelamata fuit ab Ecclesia Africana in quodam Concilio Carthaginensi anno Domini

Zelus insignis Ecclesiæ Africanæ.

Concil. Carthagenf.

mini 412. aut 411. ut asserunt Baronius, & Bordonus in eodem anno, & Suarez prolog. 6. cap. 4. & facile constat ex epistola Synodali alterius Concilij Carthagenfis celebrati anno 416. ad Innocentium Papam, & apud Augustinum est 90. in qua dicitur: *Factum est, ut recensendum peteremus, quid ante ferme quinquennium super Cælestij nomine hic apud Ecclesiam Carthagenensem fuerit agitatum.* Ex quibus necessario colligitur aliud Concilium, & tempore supra assignato celebratum fuisse ad extirpandam hæresim Pelagianam. Præbuit autem occasionem celebrandi illud Concilium Cælestius primarius Pelagij discipulus, qui eo tempore errores in Africa seminare coepit; & fortè liberius, & manifestius, quàm vellet ejus magister. Unde opus fuit ejus mentem examinare, & serpens venenum reprimere. De quo Concilio, inquit, Suarius ubi supra num. 2. nihil se vidisse, aut audisse præter ea, quæ in epistola citata referuntur. Sed videat lector quædam ejus fragmenta apud Divum August. lib. de peccato originali contra Pelag. lib. 2. cap. 3. & apud Baronium anno 412. à num. 22. Verum quidem est, quòd quantum ex prædictis fragmentis colligere licet, Concilium illud magis curavit damnare hæresim Pelagianam circa itatum Adami, & peccatum originale, quàm circa vires liberi arbitrij: licèt fortè & hoc posterius præstiterit, ut non obscurè indicat epist. illa synodalis subsequenti Concilij, quæ utrumque punctum complectitur. Sed reliqua acta perierunt injuriā temporis.

Suarez.

Concilium Palestinum contra Pelagium.

130. Hæc cum in Africa agerentur, Pelagius in Palestina errores disseminare non destitit. Unde Catholici scandalum passi Episcopos monuerunt, ut periculum circumspicerent, illudque vitare curarent. Quod ut præstarent, Diospoli, (quæ est antiqua Lidda, civitas Palestinæ) congregata est Synodus quatuordecim Episcoporum illius Provincie, quos recenset D. August. lib. 1. contra Pelag. cap. 5. Celebrata autem est anno 415. ut consignat Baronius, Bordonus, & Coriolanus. In quo Concilio compulsus fuit Pelagius suos errores anathematizare: quod cum ipse fecisset; absolutus, & inter Catholicos admissus est. Fefellit tamen simplici gratiæ confessione illius Synodi Patres, dum non adverterunt ipsum gratiæ vocabulo significare legem, aut solam possibilitatem arbitrij, ut diversæ ejus tergiversationes postea declararunt. Et ita quamvis prædicti Episcopi sanctè, & catholicè se gesserint in damnanda Pelagij doctrina; non præmiserunt tamen debitum prorsus examen circa ejus personam; quem proinde absque alia pœna facile absolverunt, ut refert D. August. lib. 2. Retract. cap. 47. & Divus Prosper in carmine de ingratia cap. 2. ubi ait:

Pelagij datus in eo Concilio.

D. Prosper.

— Non segnior inde Orientis
Rektorum cura emicuit: captumque nefandi
Dogmatis autorem constrinxit lege benigna
Commentum damnare suum nisi corpore Christi
Abjungi, & sancto mallet grege dissociari.
Lene quidem hoc, nimiumque malo tolerasse videtur
Judicium: sed sancta fides examine in illo
Ficit aborturam divo de semine prolem.
Prospexit namque est, divino, & mune-
re cautum,
Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Ut licet instantem declinans bestia pœnam,
Perfidia secum sensus tenuisset eosdem,
Ipsa tamen proprium germen dammando
necaret,
Ore malam extinguens sobolem, quam
protulit ore.

131. Et in hoc eodem sensu intelligendus est D. Hieronym. epist. 79. ad Alypium, & Augustinum, cum de Pelagio ait: *Quidquid in illa miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hac aperte confitetur.* Vocat enim eam Synodum miserabilem, non quia aliquid contra fidem decreverit; sed quia absolvendo absque prævio, & legitimo examine Pelagium, tot criminum reum: erravit in facto, & sinistram de se suspicionem gignere potuit. Unde cum prædicti Concilij acta de purgatione, & absolutione Pelagij oblata fuissent Innocentio Papæ, nequaquam ea probare, vel confirmare voluit; sed rescripsit: *Non possumus illorum Episcoporum nec probare, nec confirmare judicium; cum nesciamus, utrum vera sint Gesta; aut si vera sunt, constet magis subterfuisse, quàm se tota veritate purgasse.* Et ita August. quæ prædicta verba Innocentij refert in lib. 2. de peccato originali cap. 8. adjecit: *Fefellit enim judicium Palestinum ipse Pelagius: propterea ibi videtur esse purgatus. Romanam verò Ecclesiam, ubi cum esse notissimum scitis, fallere usquequaque non potuit; quamvis & hoc fuerit utcumque conatus: sed, ut dixi, minimè valuit.* Quæ, ut supra dicebamus, intelligenda sunt de deceptione eorum Episcoporum in facto absolutionis Pelagij; non in fide, vel rebus ad fidem pertinentibus: nam quantum ad hoc catholicissimè processerunt. Unde idem Augustinus eorum Patrum doctrinam frequenter laudat, eaque utitur ad retundendum novos adfultus, & tergiversationes Pelagianorum. An autem Paulus Orosius (Presbyter sanctissimus, & studiosissimus ex ultima Hispania, ut loquitur August. epist. 102. ad Evodium) interfuerit prædicto Concilio; quod affirmat Vazquez tom. 1. in 1. part. disp. 191. an abfuerit, quod magis placet Suario prolog. 6. cap. 3. nihil, aut parum refert ad has controversias. Verosimilior tamen est Suarij conjectatio: tum quia August. lib. 2. Retract. 27. affirmat Catholicos fratres, qui libellum contra Pelagium Episcopis dederant, illi Concilio non adfuisse. Tum quia cum Orosius esset doctrinæ Augustinianæ studiosissimus, & Pelagij impugnator acerrimus; non posset non Episcopos de illius hæretici strophis, & cavillis commonere: & ita nullam de ejus absolutione excusationem habuissent. Motiva verò, quibus nititur Vazquez, levia sunt, & quæ facile dispellit Suarez ubi supra.

D. Hieron.
D. August.

Patres prædicti Concilij vindicantur ab hæresis suspicionem.

132. Post prædictam Synodum celebratum est in Africa aliud Concilium Carthagenfense anno immediate sequenti, nempe 416. cui occasionem præbuit Paulus Orosius. Hic enim, cum anno præcedenti in Palestina apud D. Hieronymum mansisset, & nosset Diospoli celebratam fuisse Synodum, in qua Pelagius verborum involueris judices fefellit, & absolutionem accepit: hoc anno veris tempore è Palestina solvit, Africam appulit, cuncta retulit, & Africanos Episcopos ad Pelagianam hæresim vehementer excitavit: ne Pelagius, qui se prædicabat absolutum, liberius sua dogmata prædicaret, & orbem universum inficeret sua contagione. Quod facile assecutus est Orosius: nam Africæ Episcopi doluerunt plurimum, quòd in

Aliud Concilium Carthagenfense contra Pelagium.

Conc. Carthagenf.

Palestina Synodo viderentur rescindi, quæ ipsi ante quinque annos contra Cælestium decreverant. Unde congregatum est aliud Concilium Carthagenfense 77. Episcoporum, qui Pelagium, & Cælestium, eorumque hæreses iterum anathematizarunt, ut constat ex Epist. ejusdem Concilij ad Innocentium Papam, quæ est 90. apud August. ubi dicunt: *His ergo lectis Pelagium, & Cælestium auctores nefarii prorsus, & ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus. Et post pauca: Nisi hæc, addunt, apertissime anathematizaverint, ipsos anathematizare oportet. Ut si ipsorum non potuerit, saltem eorum, qui decepti sunt ab eis, vel decipi possunt, cognita sententia, quæ in eos lata est, sanitas procuretur.* Et quia timuerunt illi Patres, ne acta Synodi Diospolitane, in qua Pelagius absolutus fuerat, confirmarentur à Romano Pontifice; subjunxerunt: *Si ergo Pelagius Episcopalis Gestis, quæ in Oriente confecta dicuntur, etiam tuæ venerationi justè visus fuerit absolutus: error tamen ipse, & impietas, quæ tam multos assertores habet per diversa dispersos, etiam Apostolica sedis auctoritate anathematizanda est. Consideret enim Sanctitas tua, & pastoralibus nobis compatiatur visceribus, quàm sit pestiferum, & exitiale ovibus Christi, quod istorum sacrilegas disputationes necessario sequitur, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem: quod Dominus & discipulos monuit, & posuit in oratione, quàm docuit. Si enim possibilitate nature, & arbitrio voluntatis in potestate sunt constituta; quis non ea videat à Domino inaniter peri, & fallaciter orari; cùm orando poscuntur, quæ nature nostræ jam ita condita sufficientibus viribus obtinentur.* Innocentius autem justæ petitioni, & causæ justitiæ annuens Pelagium, Cælestium, & eorum doctrinam condemnavit, ut apertè constat ex epist. ejusdem Innocentij ad Episcopos Carthagine congregatos, quæ apud Divum Augustinum est 91. & ex eodem Divo Augustino epist. 47. & epistola 106. D. Hieronym. epistola, ad Demetriadem, Divo Prospero libro contra Collatorem cap. 10. & Gennadio lib. de viris illust. qui addit decretum ab Innocentio scriptum promulgatum post ejus obitum fuisse à Zosimo ejus successore.

Innocentius
Primus dam-
nat Pelagiū.

Acta hujus Carthagenfis Concilij non extant: sed ex epistola citata, ad Innocentium evidenter deducitur, quod duo præcipuè in illo decreta sint. Unum est parvulos nasci cum peccato originali, & baptizari ad remissionem illius. Aliud est naturam humanam ad servanda præcepta, & superandas tentationes sibi non sufficere sine gratia Dei per Christum, quam suis orationibus petit Ecclesia.

Concilium
Milevitanum
contra Pela-
gium.

133. Eodem anno, in eadem Africa, & ob eadem motiva celebratum est paucos post menses aliud Concilium Milevi in Numidia: ad quod 61. Episcopi convenerunt. Quod esse Concilium diversum ab alio Milevitano, quod anno 402. celebratum est, rectè probat Baronius anno 402. & 416. & ex illo Suarius prolog. 6. capite 4. à numero quarto. In hoc Concilio iterum damnata est hæresis Pelagiana, editis ad hoc novem canonibus, qui illam evertunt. Scripsit etiam idem Concilium epistolam ad Innocentium Papam eodem argumento, quo scripta fuerat epistola Concilij Carthagenfis, eamque transmisit per Julium utriusque Concilij legatum. In ea verò

epistola (quæ apud Augustinum est 92.) statum Pelagianismi, & necessitatem remedij repræsentat Concilium his verbis: *Hujus perniciosissimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius, & Cælestius, quos quidem in Ecclesia sanare maluimus, quàm desperata salute ab Ecclesia rescari, si necessitas nulla compellat. Quorum unus, id est, Cælestius etiam ad Presbyterium in Asia dicitur pervenisse. De quo ante paucos annos quid gestum fuerit, sanctitas tua de Carthagenfi Ecclesia melius instruetur. Pelagius verò, sicut à quibusdam fratribus nostris missa loquuntur epistola, Hierosolymis constitutus nonnullos fallere assertitur. Veruntamen multò plures, qui ejus sensus diligentius indagare potuerunt, adversus eum pro gratia Christi, & Catholica fidei veritate configunt, præcipuè sanctus Filius tuus frater, & compresbyter noster Hieronymus. Sed arbitramur adjuvante misericordia Domini nostri Iesu Christi, qui te & regere consulentem, & orantem exaudire dignatur; auctoritati sanctitatis tuæ, de sanctarum scripturarum auctoritate deprompta, facilius eos, qui tam perversa, & perniciose sentiunt, esse cessuros: ut de correctione eorum potius gratulemur, quàm contristemur interitu. Quolibet autem ipsi eligant; certè vel aliis, quos plurimos possunt, si ab eis dissimuletur, suis laqueis implicare, cernit venerabilitas tua instanter, & celeriter providendum, &c. His, & aliis permotus Pontifex Pelagium, & Cælestium damnavit, ut liquet ex ejus epistola ad prædictum Concilium, quæ est 93. apud Augustinum, & in qua multò severius loquitur Pontifex, ac in epistola ad Concilium Carthagenfense paulò ante celebratum. Quare, inquit, post gravem prædictæ hæreseos confutationem, Pelagium, Cælestiumque, id est, inventores vocum novarum, quæ sicut dixit Apostolus. 2. Timoth. edificationis nihilum, sed magis vanissimas consueverunt parere questiones, Ecclesiastica communione privari Apostolici rigoris auctoritate censemus, donec respiciant de diaboli laqueis, à quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem; eosque interim dominico ovili non recipi, quod ipsi perversa via secuti tramitem deserere voluerunt. Abscindendi sunt enim, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi. Simul autem precipimus, ut quicumque id pertinacia simili defensare nituntur, par eos vindicta constringat, &c.*

Concil Mi-
levit.Pelagianū
iterum con-
demnati ab
Innocentio
Primo.

134. Quandiu hæc aguntur, Pelagius in Palestina degens, cùm audisset purgationem à se Diospoli factam ab Innocentio Papa non admitti, omnem diligentiam posuit, ut id tandem assequeretur: missis enim litteris & suis, & Praylij Episcopi promissit se obtemperaturum esse judicio sedis Apostolicæ. Cælestius etiam, cùm se videret in Conciliis Africanis damnari, appellationem interposuit ad Romanum Pontificem. Interim verò, nempe anno 417. quarto Kalendas Augusti, moritur Innocentius; & interlapsis post ejus obitum aliquibus diebus Zosimus natione Græcus subrogatus est. Rerum mutatio plurimum animi attulit Pelagianis: occasionem quippe nacti nihil non fecerunt, ut novum Pontificem fallerent, & extorquerent ab ipso absolutionem. Quod aliqua ex parte sunt assecuti: aded enim humiliter se Catholicæ Ecclesiæ judicio submittere professi

Appellationē
interponunt
ad Romanum
Pontificem.Fallere stu-
dent Zosimum
Innocentij
successorem.

professi sunt ; & ita callidè errores suos obvelare scierunt , ut Zosimus eos tanquam hæreticos damnare non potuerit , sed magna ex parte suspendere & iudicium , & condemnationem à suo prædecessore conscriptam , ut constat ex epistola Zosimi ad Episcopos Africanos relata à Baronio anno 417. num. 24. qui meritò ob plura motiva excusat Pontificem.

Africani Zosimum hortantur, ut Pelagium condemnent.

135. Caterùm ubi Africani Episcopi , qui calore fidei contra Pelagianos ardebant , hæc intellexerunt ; ægrò tulerunt animo Zosimum admisisse ad audientiam Cælestium , quem , præter alia , hæresis notissima ubique forma notabat : unde acrius ad arma vocarunt ; & sequenti anno , nempe 418. congregato Carthagine celeberrimo Concilio 214. Episcoporum professi sunt se in omnibus amplecti decretum Innocentij Papæ contra Pelagianos anno præcedenti editum ; & datis litteris monuerunt Zosimum , quantis cavillis , & fallaciis Pelagiani suum dogma retinerent , quamvis in publica confessione ab eo recedere viderentur , ut constat ex D. Prospero lib. contra Collatorem cap. 10. ubi per ironiam inquit : *Erraverunt ducenti quatuordecim sacerdotes , qui in epistola , quam suis constitutionibus prætulerunt , ita Apostolica sedis Antistitem beatum Zosimum sunt allocuti : Constituimus in Pelagium , atque Cælestium per venerabilem Episcopum Innocentium de beatissimi Apostoli Petri sede prolatam manere sententiam , donec apertissima confessione fateantur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum non solum ad cognoscendam , verum etiam ad faciendam iustitiam nos per actus singulos adjuvari : ita ut sine illa nihil vera , sanctæque pietatis habere , cogitare , dicere , agere valeamus.*

D. Prosper.

136. Ad hæc Zosimus primò respondet se non inconsideratè , sed ex magna attentione suspendisse , aut potius in aliud tempus rejecisse sententiam : quia non expediebat , ut Pelagius , & socij se humiliter subjicientes sedi Apostolicæ , ab ea , non discussio negotio , condemnarentur. *Nunquam temerè , inquit , que sunt diu tractanda , sinuntur ; nec sine magna deliberatione statuendum est , quod summo debet discipulari iudicio , ut ex ejus epist. reperta in codice Vaticano refert Baron. anno 418. num. 4. Sed nihilominus , ut tantum Antistitem decebat , præcepit , ut statim coram eo instauraretur iudicium : & post varias controversias inter Cælestium , & Paulinum Diaconum Carthaginensem ; post diligentem rei discussionem , & bene notam , ac probatam Pelagianorum vafritiem ; condemnavit Pontifex eorum asserta ; præcipiens , ut nisi Pelagius , & Cælestius suos errores recognoscere agerent poenitentiam , damnati toto orbe Christiano penitus censerentur.* Cujus decreti , quamvis non extet , mentionem faciunt Gelasius Papa in epist. ad Episcopos Gallia , Gennadius lib. de Ecclesiast. dogm. D. Prosp. lib. contra Collatorem cap. 10. & cap. 41. ubi ait : *Africanorum Conciliorum decretis beata recordationis Papæ Zosimus sententia sua robur adnexuit ; & ad impiorum detractionem gladio Petri dexteris omnium armavit Antistitem.* Et D. August. lib. de peccato originali cap. 8. & cap. 22. & epist. 157. ad Optatum. & lib. 2. Retract. cap. 50. Paulò post etiam Honorius Imperator rescriptum edidit adversus omnes Pelagianos , quod videri potest apud Baronium , ubi supra , numero 17.

Zosimus tandem damnat Pelagium.

Gelasius Papa. Gennadius. D. Prosper.

D. August.

137. Quæ omnia cùm majori ex parte perfecta fuerint maximo zelo , & summa cura Africanorum Antistitem , meritò illos laudavit D. Prosper in carmine de ingratis cap. 2. his versibus :

Africanorum Episcoporum elo-gium.

*Tu causam fidei flagrantius Africa nostra
Exequeris : tecumque suum iungente vigorem
Iuris Apostolici solio , fera viscera belli
Conficis , & lato prosternis limite victos.
Convenere tui de cunctis urbibus almi
Pontifices , geminoque senum celeberrima
cœtu ,
Decernis , quod Roma probet , quod regna
sequantur , &c.*

138. At cuncta hæc iracundos Pelagianorum fluctus componere non valuerunt : sed cùm se viderent ab Innocentio , Zosimo , & Conciliis Africanis damnatos , ausi sunt petere Concilium universale Episcoporum Orientis , & Occidentis , ut refert Baron. anno 419. num. 45. & constat ex Divo Augustino lib. 4. contra duas epist. Pelag. cap. 12. ubi ait : *Verum istorum superbia , quæ tantum se extollit adversus Deum , ut non in illo velit , sed potius in libero arbitrio gloriari , hanc etiam gloriam captare intelligitur , ut propter illos Orientis , & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippè Catholicum , quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt , saltem commovere conantur.* Sed illorum adfultus vehementer repressit Bonifacius Primus , qui Zozimo anno 419. successit , utens non solum sua auctoritate , sed etiam Imperatorum potentia , ut refert D. Prosper lib. contra Collat. cap. 41. his verbis : *Sanctæ memoriæ Bonifacius piissimorum Imperatorum devotione gaudebat ; & contra inimicos gratiæ Dei non solum Apostolicis , sed etiam regis utebatur edictis.*

Pelagiani petunt Concilium generale.

Baronius. D. August.

D. Prosper.

139. Tandem in Concilio Ephesino anno 431. iterum reclamarunt : sed ibi etiam damnati sunt , ut vidimus num. 122. & amplius confirmat Divus Prosper loco proximè cit. ubi ait : *Venerabilis memoriæ Pontifex Cælestinus , cui ad Catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est , sciens damnatis non examen iudicii , sed solum poenitentiae remedium esse præstandum ; Cælestium quasi non discussio negotio audientiam postulanti totius Italia sinibus fecit extrudi : aded & prædecessorum suorum statuta , & decreta Synodalia inviolabiliter servanda censebat ; ut quod semel mernerat abscindi , nequaquam admitteret retractari.* Et post pauca : *Per hunc virum etiam Orientales Ecclesia gemina peste purgata sunt , quando Cyrillo Alexandrinæ urbis antistiti gloriosissimo fidei Catholicæ defensori , ad execrandam Nestorianam impietatem Apostolico auxiliatus est gladio : quo etiam Pelagiani , dum cognatis confederantur erroribus , iterum prosternerentur.* Et ita accidit , ut in Concilio generali , quod ipsi (fortè ut damnationem procrastinarent) petierant , condemnarentur.

Damnati in Concilio Ephesino.

D. Prosper.

Hæc sunt , quæ præcipue pertinent ad historiam hæresis Pelagianæ , in qua contexenda , ut in plurimum sequuti fuimus Baronium ; quanvis in non paucis ab eo recedat Petavius : præsertim consulimus sanctos Patres Hieron. August. & Prosperum , qui totius hæresis progressum cominus viderunt , & fidelissimè exorarunt. Historiam verò Semipelagianorum , quæ est appendix Pelagianæ , dabimus capite sequenti , ubi alia expendemus Pontificum , &

Conc. Trid.

Conciliorum decreta, quæ Pelagianos pariter feriunt. Nunc tantum addimus Pelagianam hæresim novissimè damnari in sacro Concilio Trid. sess. 6. can. 1. & 2. & 3. Qui autem inter hæreticos modernos sequantur Pelagianos antiquos, videat lector apud Prateolum verbo *Pelagius* §. De his porro, & verbo *Melanchthonici* in principio.

§. IV.

De multiplici gratia tandem concessa à Pelagio.

140. **Q**Uamvis Pelagius in suæ hæresis natalitiis negavit omnem gratiam, ut vidimus num. 123. nihilominus postea ad vitandam Catholicorum contradictionem, & nesciens sacrorum Doctorum argumentis aliter occurrere, compulsus est confiteri aliquam gratiam: semper tamen callidè, & subobscure, & ut verbo tantum invidiam frangeret. Undè videre oportet, qualem, & quantam gratiam concesserit; ut sic innotescat nobis, quid tandem negaverit, & in quo ejus cum Catholicis controversia ultimò desierit: propter quod meruit anathematizari ab illis. Et quidem paulò post sui erroris ortum palam concessit necessariam esse gratiam Dei: sed gratiæ vocabulo duo tantum significabat, nempe ipsum liberum arbitrium, quod gratis à Deo creatum est, & legem, qua nos dirigit, ac gubernat prohibendo malum, & præcipiendo bonum: quorum neutrum, nec ambo simul habent rationem gratiæ adæquatè sufficientis, & necessariæ ad salutem. Hanc Pelagianam gratiam passim repetit, & refutat D. Aug. ut lib. de hæresibus, hæres. 88. *Illam, inquit, verò gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis precedentibus meritis ab illo accepit nostra natura, ad hoc tantum ipso adjuvante per suam legem, atque doctrinam, ut discamus, quæ facere, & quæ sperare debeamus.* Et lib. de Spiritu, & littera cap. 2. inquit: *Cum urgeri cæperint, quomodo id præsumant asserere fieri sine ope divina; reprimunt se, nec hanc vocem audent dimittere, quoniam vident, quam sit impia, & non ferenda: sed aiunt ideo ista sine ope divina non fieri, quia & hominem Deus creavit cum libero voluntatis arbitrio, & dando præcepta ipse docet, quemadmodum homini sit vivendum.* Et serm. 111. de verbis Apost. cap. 7. *Disputantes, inquit, contra gratiam pro libero arbitrio, fecerunt auribus piis, & Catholicis offensionem; ceperunt oderi, ceperunt ut certa perniciēs devitari; cæpit de illis dici, quod gratiam dissiparent: & invenerunt ad relevandam istam invidiam tale commentum. Non, inquit, contra gratiam Dei disputo. Unde probes? Eo ipso, inquit, non contra gratiam Dei disputo, quod liberum arbitrium defendo. Videre acumen, sed vitreum: quasi lucet vanitate, sed frangitur veritate.*

Gratia aliquid importat præter legem, & naturam.

141. Sed hoc, ut loquitur August. commentum facillè evertēbant Catholici: quia gratia adjuvat infirmitatem arbitrij, vel ei præstando vires, vel datas conservando, vel eas promovendo infallibiliter ad executionem boni: unde opus est, quod gratia arbitrium supponat, & aliquid sit ab eo diversum. Lex autem, vel legis cognitio tantum habent manifestare faciendā, & ad ea dirigere; non autem subministrare virtutem, aut eam cum opere conjungere: unde vel gratia negatur, vel aliquid præter legem, ejusque notitiam debet concedi. Concessit quidem Pelagius: sed

summa astutia addidit hoc ulterius arbitrio adjici ad facilius posse. Et ita à suo dogmate non recessit; sed negavit aliquid præter arbitrium, & legem habere rationem gratiæ simpliciter necessariæ ad salutem, ut refert D. Augustin. loco cit. ex lib. de hæresibus, ubi ait: *Pelagius increpatus à fratribus, quod tribuerit adjutorio gratiæ Dei ad ejus mandata faciendā, correctioni eorum hætenus cessit, ut non eam libero arbitrio proponeret, sed infideli calliditate supponeret, dicens ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberum jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam. Dicendo utique, ut facilius possint, voluit credi, etsi difficilius, tamen posse hominem sine gratia divina facere jussu.* Hæc sunt capitalia principia Pelagianismi, damnata in Conciliis Africanis, præcipuè in Milevitano can. 3. 4. & 5. & in aliis consequentibus Conciliis: de quibus diximus §. præced. Et quod ita Pelagiani senserint, docent passim SS. Patres, & admittunt communiter Theologi pro certo supponentes Pelagium saltem in suæ hæresis principio gratiam interiorem non admisisse, nec aliud adjutorij genus præter hætenus relata. Sed dubitari potest, utrum in sui dogmatis progressu (qui plures occupavit annos, ut vidimus §. præced.) & post varias disputationes cum D. August. & aliis Catholicis, earum pondere pressus concesserit tandem majorem gratiam, & alia Dei adjutoria? Inter hæc autem recensentur concursus Dei simultaneus; gratia sanctificans, sive habitualis, gratia actualis interior; auxilium sanctæ cogitationis; auxilium sufficiens, sive dans posse; & denique auxilium efficax, sive infallibiliter conjungens posse cum actu. De quibus omnibus, (ultimo excepto, quod capite sequenti reservabimus) summam dicemus in præsentī: prolixior enim discussio de his habenda est per sequentes disputationes hujus tractatus de Gratia.

142. Et incipiendo à concursu Dei simultaneo, sive ab eo influxu, quo Deus simul cum causis creatis attingit immediatè eam effectus; Suarez prolog. §. cap. 4. asserit incertum esse, utrum Pelagius hunc concursum negaverit, vel aliquando tandem admisit: quia in Patribus nullum vestigium hujus controversiæ reperitur: agebant enim contra Pelagium pro necessitate gratiæ propriissimè dictæ, non autem de concursu generali debito naturæ. Ipse verò satis indicat se magis stare pro parte negativa, & pro ea refert Abulen. *Matth. 19. quæst. 178. ad 6. & Bellarminum lib. 4. de gratia, & lib. arb. cap. 4. Monet primo, quia Orosius in Apolog. de lib. arb. D. Hieronym. epist. ad Ctesiph. aliquique Patres referunt Pelagium gratiam constituisse in libero arbitrio. Nec ultra ejus, dicebat Pelagius loco cit. apud Hieronym. indigemus auxilio; ne si indigerimus, liberum frangatur arbitrium.* De aliis autem causis dixit, ut refert Orosius, *Deum custodire naturam, quam semel bene disposuit.* Et apud D. Hieronym. lib. 1. contra Pelag. asserbat: *Non tolli Dei adjutorium, cum creatura in semel dati liberi arbitrij gratia conservetur.* Ex quibus liquidò evincitur Pelagium non agnovisse concursum simultaneum actualem Dei in operationes, & effectus creatos; sed solum causarum secundarum conservationem. Secundò, quia Pelagius eum concursum Dei negavit, quem Augustinus statuit adversus illum: August. autem lib. de gratia, & lib. arb. cap. 21. & lib. 4. contra Julianum cap. 3. & alibi sæpè, statuit concursum actualem Dei ad bonos, & malos actus; qui

D. August.

Dubia excitanda circa gratiam à Pelagio concessam.

Sub. 1. an Pelagius aliquando tandem admisit concursum Dei simultaneum.

Suarij opinio, & motivum.

qui nequit esse alius, nisi concursus generalis, & simultaneus: hunc ergo Pelagius non admisit. Tertiò quia ad opus naturale temperantiæ non requiritur aliud Dei adiutorium, nisi concursus simultaneus: sed August. *epist.* 130. agens de Polemone, qui hortatu Xenocratis Philosophi Ethnici temperatè vixit, asserit ad prædictum actum necessarium fuisse Dei adiutorium: ergo sentit admittendum esse generalem, & simultaneum Dei concursum: quem proinde verosimilius est negatum fuisse à Pelagio. Quartò quia Pelagij assertio fuit: *Non est liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio*, ut constat ex *art.* 10. damnato in Concilio Palæstino: hæc autem propositio est indefinita, & universalis: ergo Pelagius excludit omne actuale Dei adiutorium, & subinde concursum Dei simultaneum.

Pelagius in sua hæresi progressu non negavit necessitatem concursus simultanei. Alvarez. Zumel. Granados. Joana. à S. Thom. Goner. Vincent. Baronius. D. August.

143. Sed nihilominus probabilius est Pelagium in suæ hæresi progressu non negasse necessitatem concursus simultanei Dei cum voluntate, & aliis causis creatis; sed illum, ut purè simultaneus est, admisisse. Ita sentiunt Alvarez *disp.* 1. de auxiliis num. 21. & *lib.* 1. *Resp.* cap. 1. Zumel in *præfat.* hujus controversiæ, Granados *ibidem* cap. 4. num. 17. Joann. à S. Thom. 1. tractat. de Volunt. Dei, *disput.* 3. *art.* 3. Gonet *disput.* 1. de hæresi Pelag. *art.* 3. *conclus.* 4. Vincentius Baronius *tom.* 3. *disp.* 2. *sect.* 2. §. 5. & alij. Et suadetur, tum ex celebri testimonio D. Augustini in *Enchirid.* cap. 32. ubi apertè supponit Pelagianos interpretari, propterea dictum esse ab Apostolo, *Non volentis, neque currentis, sed misentis est: quia ex utroque fit, id est, ex voluntate hominis, & misericordia Dei, tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei.* Ex quibus liquet Pelagianos non horuisse concedere concursum ex utroque, nempe ex Deo misente, & homine volente: qui proculdubio est simultaneus. Unde Augustinus hoc concursu à Pelagianis admissio minimè contentus, statim majorem Dei influxum poposcit, nempe adjuvantem, & promoventem arbitrium hominis: nam rejecta Pelagianorum expositione, subjunxit: *Restat, ut propterea dictum intelligatur, Non volentis, neque currentis, sed misentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & preparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Tum etiam quia influxus Dei in actionem, & effectum, non verò in causam est propriissimè concursus simultaneus Dei cum causa: hujusmodi autem influxum admiserunt Pelagiani, ut constat ex D. August. *lib.* 1. contra duas *epist.* Pelag. cap. 19. ubi ait: *Dixisti hominem in bono opere Dei gratia semper adjuvari, tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia bonum aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur.*

Quem concursum actualem Dei negarint Pelagiani.

Tum præterea quia Pelagiani illum concursum negabant, per quem existimabant, & causabantur tolli liberum hominis arbitrium, & impediri, ne homo regeret se ipsum, ut constat ex D. Hieronym. *epist.* ad Ctesiphont. & ex D. August. loco proximè citato cap. 5. & alibi passim: hæc autem motiva nec apparentem locum habent in concursu Dei simultaneo, siquidem non applicat, nec determinat voluntatem; sed est indifferens, & determinatur ab illa. Tum denique quia Julianus, Pelagianus, palàm recognoscit influxum actualem Dei in effectus causarum secundarum: nam *lib.* 2. *operis Imperfecti fol.* 236. ut citat Baronius ubi supra inquit: *Quænor hic personarum causa veritur, Dei opificis, duo-*

Julianus Pelagianus.

rum parentum, de quibus materia præstat operanti Deo, & parvuli, qui nascitur. Et idemet apud August. *lib.* 2. contra Julianum cap. 1. invehitur in assertionem Catholicam de peccato originali: quia facit (ut ipse arguit) vel Deum auctorem mali, vel, diabolum auctorem creaturæ: quæ consecutio nec apparenter premeret; si ipse sentiret Deum non concurrere actu ad effectus causarum secundarum. Quam calumniam retundit Augustin. *lib.* 3. contra Julianum cap. 18. illis verbis: *Nec puto, quòd hominem Deus non fecerit, aut quòd diabolus fecerit.* Maneat igitur Pelagium, & asseclas in progressu sui erroris non refugisse concedere concursum Dei simultaneum.

D. August.

144. Motiva verò à Suario expensa non urgent. Et in primis minus rectè asseruit nullum hujus controversiæ vestigium extare apud Patres: nam licet præcipuè agant de gratia propriissimè dicta, & non ita curent de generali Dei concursu, quem Pelagius non multum abnuat concedere: nihilominus quando in sui dogmatis ortu illum concursum negavit, in hoc etiam à Patribus reprehensus est, & præcipuè à D. Hieron. in *epist.* ad Ctesiphont. ubi Pelagium vocat sacrilegum, & ingratum, quia negabat necessariarium esse adiutorium Dei ad minima opera naturalia, cujusmodi sunt curvare digitum, temperare calamus, ambulare, &c. pro quibus tamen nec Suarius ipse alium concursum Dei exposcit, quàm simultaneum. Eandem etiam quæstionem refricat idem D. Hieronym. *lib.* 1. contra Pelagium circa principium, ubi Critobulo interroganti, an homo nequeat relatas operationes elicere absque adiutorio Dei; Atticus, sive Hieronym. respondet: *Iuxta meum sensum non posse perspicuum est.* Unde liquet Patres tetigisse punctum hujus difficultatis, eamque pœnitens non sprevisse, sed in ea potius reprehendisse aliquando Pelagium.

Fundamenta Suarj dirimuntur.

D. Hieron.

Ad primum ergo motivum respondetur ex dictis Pelagium aliquo tempore negasse concursum Dei simultaneum: & hoc ad summum evincunt illa testimonia D. Hieronymi & Orosij. Sed deum illum concessit, ut constat ex dictis pro nostra resolutione. Addimus Pelagium non negasse concursum generalem Dei, ut intelligitur purè simultaneè influere in operationes liberi arbitrij (nam ita acceptus, nec apparenter præjudicat libertati) sed quatenus prævenit determinationem arbitrij, & illud applicat ad agendum. Hunc enim concurrendi modum ab Augustino, & Patribus assertum, nescivit Pelagius cum libertate componere; cujus læsionem ipse causabatur, ne veram Dei gratiam admitteret. Et ita sunt interpretanda Pelagij verba: *Nec ultra ejus indigemus auxilio, ne, si indugerimus, liberum frangatur arbitrium:* auxilium enim propriè dictum non significat merum influxum in effectum, sed operationem in causam, præbendo ipsi vires, aut vires suppositas præmovendo ad operandum, ut benè observavit Joan. à S. Thom. ubi supra n. 1. Ad secundum

Diluitur primum.

Pelagius negavit semper concursum Dei prædeterminativum voluntatis creatæ.

Secundum.

Tertium.

putans esse libertati contrarium. Unde patet ad tertium : nam ad temperantiam naturalem requiritur secundum Augustinum non solum concursus Dei simultaneous à Pelagio admissus, sed etiam præviis, applicans, & præoperans, quem semper Pelagiani horruerunt. Et ita August. lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 20. & de gratia, & liber. arbitr. cap. 24. agens de conversione regis Assueri ab ira in mansuetudinem (quem verosimilius est fuisse actum virtutis acquisitæ) dixit: *Occultissima, & efficacissima potestate cor regis Deus convertit, & transtulit ab indignatione in lenitatem* : quæ nequeunt applicari concursui purè simultaneo; sed concursui præparanti, & præmoventi ipsum cor. Ad quartum liquet etiam ex dictis : nam illa Pelagij assertio intelligitur de auxilio, quod verè est auxilium, & per quod Deus movet liberum arbitrium, & quod Pelagius censuit tollere, & amoliri libertatem: quæ nequeunt verificari de influxu merè cooperante in effectum.

Quartum.

Dub. 2. An Pelagius concesserit gratiam habitua-lem sanctifican-tem.

Suarinus, negat & quibus fundamentis.

145. Veniamus ad gratiam habitua-lem, quæ est qualitas mundans hominem à peccatis, illum ornans, & sanctificans in se ipso, & præstans illi jus ad regnum cælorum, ut ex professio explicabimus infra disp. 4. per totam, & tract. seq. disp. 2. dub. 1. Hanc gratiam non fuisse admissam à Pelagianis docet Suarez prolog. 5. cap. 2. n. 5. & lib. 7. de gratia cap. 6. in principio, ubi eadem sententia refert Stapletonium, & Vegam. Movetur primò : quia gratia habitualis, & dona infusa conferuntur propter actus supernaturales, sicut virtutes, & habitus naturales dantur propter naturales operationes : Pelagius autem non agnovit actus supernaturales; siquidem omnes virtutum actus asseruit fieri posse per vires proprias liberi arbitrii : ergo nec agnovit gratiam habitua-lem. Secundò, quia Pelagius sentiebat Adamum nullum habuisse donum præter naturalia : ergo verosimilius est, quod idem senserit de Adæ filiis. Tertiò, quia Augustinus, cum probè calleret totam Pelagianorum doctrinam; nihilominus lib. de gratia Christi cap. 30. affirmat se nunquam invenisse in scriptis Pelagij, & Cælestij gratiam, quæ nos justificat, & charitatem, quæ in cordibus nostris diffunditur per Spiritum sanctum : quod falsum esset, si Pelagiani concederent gratiam habitua-lem, & sanctifican-tem. Quarto, nam Pelagius in Concilio Milevit. can. 3. damnatur, quia gratiam ad solam remissionem peccatorum valere dicebat : ergo signum est, quodd, licet Pelagius admisit gratiam remissionis peccatorum per extrinsecam condonationem, aut per favorem Dei; semper tamen negaverit gratiam sanctifican-tem interio-rem.

Probabilius est prædictam gratiam admissam fuisse à Pelagio. Ioan. à S. Th. Gonet. Vincent. Baron.

D. August.

146. Sed his non obstantibus, longè probabilius est, quodd Pelagius, & Pelagiani concesserint gratiam habitua-lem internam sanctifican-tem hominem, & remittentem peccata. Ita sentiunt Ioan. à S. Thom. ubi supra art. 2. num. 10. Gonetus concl. ultima. Vincent. Baronius §. 6. & alij. Et quidem Pelagium admisisse gratiam remissionis peccatorum conceditur à Suario, & evidenter constat ex relatione D. Aug. epist. 94. & 95. & lib. de natura, & gratia cap. 18. ubi ait : *Divinitus tamen esse expianda peccata commissæ, & pro eis Dominum exorandum esse fateatur, propter veniam scilicet promerendam.* Et cap. 26. *Viderisne, inquit, quomodo non dica necessariam misericordiam Dei, ut non peccemus sed quia peccavimus?* Et lib. de gratia, & lib

arb. cap. 13. ait : *Dicunt Pelagiani gratiam Dei, quæ data est per Iesum Christum, quæ neque lex est, neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur.* Et ipse Pelagius in epist. ad Demetriadem cap. 8. asserit nos expiari sanguine Christi, & mundari, ut statim videbimus. Quod donum esse supernaturale, sive excedens facultatem naturæ palam admittebant Pelagiani, ut constat ex D. August. lib. 2. de peccato orig. cap. 5. ubi ex libello à Cælestio Romam missio, refert hæc verba : *Infantes debere baptizari in remissionem peccatorum secundum Evangelium confitemur : quia Dominus statuit regnum cælorum non nisi baptizatis posse conferri : quod quia vires natura non habent conferre necesse est per gratia libertatem.* Et cap. 18. cit. ex lib. de natura, & gratia postquam dixit Pelagium confiteri gratiam remissionis peccatorum, subjunxit rationem ab illo traditam : *Quia id, inquit, quod factum est, infectum facere, multum ab isto laudata potentia natura, & voluntas hominis, etiam ipso faciente non potest : quare ista necessitate restat, ut oret ignosci.* Quibus verbis explicabant Pelagiani excessum beneficii remissionis peccatorum supra naturam.

Pelagiani non negant gratiam remissionis peccatorum.

147. Quod autem senserint dari gratiam internam, mundantem hominem, illum exornantem, & sanctificantem; probatur etiam eorum verbis : nam Pelagius in epist. ad Demetriadem cap. 8. inquit : *Nos, qui instructi per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati, atque emundati, illiusque exemplo ad perfectam justitiam incitati, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuerunt, meliores etiam, quam fuerint sub lege.* Quibus verbis breviter complectitur effectus gratiæ habitualis, nempe hominem renasci, expiari, mundari, & meliorari. Et cap. 24. ejusdem epist. cum præmisisset, quodd virgines sæculi se nuptiis præparant, adjicit : *Non minorem sponsus tuus requirit ornatum, qui cum universam Ecclesiam salutaris aqua lavacro purificatam sine macula, rugaque reddiderit, quotidie cupit eam fieri pulchriorem.* Ubi apertè supponit dari Ecclesiæ gratiam, qua purificetur, & quæ pulchra fieri valeat, & pulchrior. Quæ utique est gratia sanctificans, quam Catholici confitemur.

Concesserunt gratiam sanctificantem.

148. Potestque hoc amplius ex eo roborari, quodd Pelagiani non confitebantur peccatum originale : & nihilominus sacramentum Baptismi utiliter adhiberi parvulis propter alios effectus, qui revera sunt effectus gratiæ habitualis, internæ, & sanctificantis : quod liquidò evincit ipsos non negasse prædictam gratiam. Unde D. August. lib. 1. contra Julianum cap. 6. refert hæc ejus verba : *Vides, quot sunt Baptismatis largitates? Et nonnulli deputant celestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere. Nos autem honores computavimus decem. Hac de causa etiam infantes baptizamus, cum non sint inquinati peccato, ut eis detur, vel addatur sanctitas, justitia, adoptio, hereditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint. Qui omnes effectus habituales sunt, & interni.* Et lib. 1. Operis imperfecti inquit idem Julianus : *Nos autem in tantam gratiam Baptismatis omnibus utilem atque confitemur, ut cunctos, qui illam non necessariam etiam parvulis putant, æterno feriamus anathemate. Sed hanc gratiam locupletem spiritualibus donis credimus, quæ multis opima muneribus, ac reverenda virtutibus, pro infirmorum generibus,*

Confirmatio major nostra resolutionis.

D. August.

generibus, & humanorum statuum diversitatibus, una tam remedium collatione, quam munerum virtute medicatur. Alia plura testimonia ex Pelagio, & Pelagianis refert Vincentius Baronius ubi supra, quæ ut prolixitatem vitemus, omittimus: allata enim satis demonstrant Pelagianos non solum concessisse condonationem extrinsecam peccatorum, sed renovationem etiam internam per gratiam sanctificantem hominem, eumque à peccatis mundantem, simulque aptantem ad regnum celorum.

Convelluntur Suarii motiva. Primum. 149. Quod evidentius constabit occurrendo motivis Suarii, quæ parum premunt. Ad primum negamus consequentiam: quia licet Pelagiani non admiserint gratiam habituales, ut actus supernaturales eliceret; potuerunt illam condere ob alios effectus, cujusmodi sunt peccatorum remissio, sanctificatio, pulchritudo animæ, & alij, quos ipsi Pelagiani recensent, ut vidimus num. præced.

Secundum. præced. Ad secundum neganda est etiam consequentia: nam etsi Pelagiani dicerent parvulos nasci sine peccato, & quantum ad hoc esse æquales Adæ in statu innocentie: nihilominus dicebant modò concedi hominibus abundantiora bona per Christum, inter quæ computabant gratiam sanctificantem, ut satis expressit Pelagius in epist. ad Demetriadem, cujus verba dedimus num. præced. & Julianus tum locis citatis, tum apud August. lib. 3. contra eundem cap. 3. ubi ait: *Christus auget circa imaginem suam continua largitate beneficia; & quos fecerat condendo bonos, facit innovando, & adoptando meliores.* Ad tertium dicendum est Augustinum in eo loco addidisse, *Quemadmodum consistenda est*: qui licet Pelagiani admittebant gratiam habituales internam; negabant tamen, quod remitteret peccatum originale, & quod concurreret ad supernaturales operationes. In quo errabant, & à Catholicis dissentiebant. Sed entitatem ejusdem gratiæ, aliosque ipsius effectus minimè abnuebant concedere, ut patet ex proximè dictis. Ad ultimum respondet Gonet ubi supra Suarium in eo maxime allucinari, non intelligendo mentem Concilij Milevitani. Concilium enim illud, & Patres non agunt cum Pelagio de gratia habituali; sed de necessitate gratiæ actualis, sive auxiliantis. Quod prius observaverant Vasquez 1.2. disp. 196. cap. 3. num. 13. & Joann. Gonzalez 1. part. disp. 68. num. 3. Nam cum August. & alij Catholici assererent necessarium esse divinum auxilium ad vitanda peccata, & superandas tentationes; idque confirmarent verbis orationis Dominicæ, *Et ne nos inducas in tentationem*: Pelagiani è contrario affirmabant gratiam Dei solum deservire, ut peccata commissa dimittantur, non ut vitentur. Quod damnat Concilium in illo canone, ut satis constat ex ejus verbis: *Placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt; non etiam ad adiutorium, quo non committantur, anathema sit.* Videatur D. August. epist. 95. ex quo amplius innotescet & Pelagij error, & legitimus sensus Concilij.

Concil. Milevitan. 150. Si autem inquiras, utrum Pelagius concesserit gratiam hanc remissionis peccatorum esse gratiam, donum, & beneficium distinctum à fide, contritione, & aliis hominis actibus? Respondetur affirmativè cum Joann. à S. Thom. ubi supra, & Granados cap. 4. à num. 20. Quoniam, ut supra num. 145. ex ipso Pelagio vidi-

mus, fatebatur prædictam gratiam excedere vires naturæ, & pro ea Deum exorandum esse: quod minimè concederet, si existimaret hujusmodi gratiam ab illis actibus non differre; cum ipse palam assereret ad eos sufficere vires naturæ. Dicebat tamen prædictam gratiam cadere sub aliquo merito fidei, & aliarum nostrarum operationum: in quo non erravit, nec à D. August. reprehensus est, sed magis permixtus, ut constat ex ipso August. epistol. 106. ubi ait: *Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides meretur, negare non possumus, imò verò gratissimè suscipimus: hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent Charitatem* (eadem est ratio in gratia habituali, & remittente peccata) *isti fratres, qui multum de suis operibus gloriantur.* Erravit autem Pelagius in eo, quod docuit ad fidem, contritionem, & alios actus, quibus ad illam gratiam vel merendam, vel impetrandam disponimur, non requiri gratiam Dei, sed ad eos sufficere vires naturales arbitrij, ut constat ex art. 12. damnato in Concilio Palæst. qui erat hujusmodi: *Pœnitentibus venia non datur secundum gratiam, & misericordiam Dei; sed secundum merita, & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia.*

151. Sed transeamus jam ad gratiam actuales interiorum, & ad auxilium sanctæ cogitationis: quæ duo mutuo se complectuntur, & unum nequit in hac controversia separari facile ab alio. Est autem observandum duas in homine reperiri potentias internas, intellectum scilicet, & voluntatem; & subinde duas posse gratias interiores distinguui: aliam ex parte intellectus, quæ ipsum illuminet, aliam ex parte voluntatis, quæ illam afficiat, & tangat. Qui voluntatis contactus etiam est duplex: alter moralis, qui fit per præsentiam objectivam boni allicientis, & trahentis ad se voluntatem: alius verò physicus, & propriè dictus, qui fit per realem voluntatis immutationem, & communicationem virtutis, & subministrationem spiritus, ut passim loquitur D. August. Hoc supposito, Suarez prolog. 5. cap. 3. autumat Pelagium nunquam concessisse gratiam actuales interiorum, quæ excitans, aut inspirans dici possit. Vasquez etiam, cum sentiat omnem gratiam actuales interiorum consistere in auxilio sanctæ cogitationis; consequenter obligatur negare, quod Pelagius admiserit prædictam gratiam. Quam doctrinam latè tradit tom. 1. in 1. part. disp. 88. cap. 6. cum seq. & cap. 7. affirmat: *Aliam applicationem voluntatis nostræ ad consentiendum, quæ soli Deo tribuitur, & ratione cujus dicatur opus salutis nostra esse solius Dei misentis, non cognovit Augustinus præter vocationem, quæ est sola cognitio.* Et idem re ipsa tuetur Suarez lib. 3. de Auxiliis cap. 5. & 10. & 11. & 14. & in brevi resolutione de gratia efficaci num. 48. & 51. quibus locis non aliam voluntatis motionem agnoscit, nisi moralem, & consistentem in vocatione. In loco autem cit. ex Prolog. magis obscurè, & lubricè procedit, nec satis se explicat. Præcipua horum Auctorum motiva infra subiciemus.

152. Caterum omnino tenendum est Pelagium, post varias cum August. & aliis Catholicis controversias, admisisse gratiam actuales interiorum, consistentem in sancta cogitatione, qua moraliter voluntas excitatur, & applicatur ad bonum: per hoc tamen à commendatione legis non recessisse, nec confessum fuisse veram gratiam,

D. August.

Concil. Palæst.

Dub. 3. an Pelagius aliquando admiserit gratiam actuales interiorum.

Opinio Suarii & Vasquez.

Probabilis est Pelagium non negasse gratiam actuales interiorum consistentem in cogitatione congrua.

Dubium incidens resolvitur.

Joann. à S. Thom. Granados.

Joann. à S.
Thom.
Gonzalez.
Gonet.
Vincent.
Baronius.
Granados.
Ripalda.

Pelagius.

D. August.

PP. Concil.
Milevit.

Responsio
Suarii.

Rejicitur.

gratiam, qualem August. docuit. Ita sentiunt Joann. Gonz. disp. 68. concl. 1. & 2. Joann. à S. Thom. ubi supra à num. 22. Gonet art. 3. concl. 1. & 2. Vincent. Baronius sect. 2. §. 5. Granados num. 22. & alij plures. Imò Ripalda tom. 2. disput. 115. sect. 2. affirmat Pelagium admisisse, quidquid P. Vasquez, & illius assecla per gratiam internam entitate naturalem intelligunt. Et cum resolutio nostra habeat diversas partes, singillatim probanda est. Quodd ergo Pelagius admisit gratiam actualem interiore sitam in sanctis cogitationibus, & illuminationibus intellectus liquet ex ejus verbis apud D. August. lib. de gratia Christi cap. 7. *Adjuvat*, inquit, nos *Deus per revelationem, & doctrinam, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiae celestis illuminat.* Hanc autem gratiam esse intrinsecam, & distinctam ab auxilio extrinseco legis liquet tum ex ipsis Pelagij verbis. Tum ex iis, quæ immediate subjungit: *Quam gratiam, non ut tu putas, in lege tantummodo, sed in Dei adjutorio esse confitemur.* Tum ex August. in eodem lib. cap. 41. ubi de Pelagio loquens inquit: *Ipsam verò auxilium, quo possibilitatem nostram perhibet adjuvari, in lege constituit, atque doctrina, quam etiam fateretur sancto Spiritui revelari, propter quod & adorandum esse contendit.* Revelatio enim doctrinae, propter quam Spiritui sancto debetur adoratio, non est purè externa; cum hæc fieri queat ab homine, & Angelo, sed debet esse interior, & immutans immediate intellectum. Unde August. cum Pelagianis disputans parum curat de hac gratia internæ illuminationis, & cognitionis, quam ab eis admitti supponit; & ulterius auxilium exposcit tangens voluntatem. *Legant ergo, & intelligant* (inquit lib. cit. c. 24.) *intueantur, atque fateantur non lege, atque doctrina insonante forinsecus; sed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes (quod vos, Pelagiani, conceditis) sed etiam bonas voluntates.* Et in eodem sensu loquuntur Patres Concilij Milevitani can. 4. supponentes enim donum sanctæ cogitationis, & gratiam internæ illuminationis admitti à Pelagianis, addiderunt: *Cum dicat Apostolus. 1. ad Corinthios 8. Scientia inflat, charitas verò edificat: valde impium est, ut credamus ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi: ad eam verò, quæ edificat, non habere: cum sit utrumque donum Dei, & scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus: ut edificante charitate, scientia non possit inflare.* Sicut autem de eo scriptum est Psal. 63. *Qui docet hominem scientiam: ita etiam scriptum est Joann. 4. Charitas ex Deo est.*

153. Nec refert, si ex Suario prolog. citat. num. 16. & 17. respondeas Pelagium solum admisisse revelationem internam, ut se tenentem ex parte objecti; non verò ut convenienti modo, & cum affectione voluntatis acceptandam: atque idè non concessisse veram gratiam sanctæ cogitationis: hæc quippè non consistit, nisi in revelatione posteriori modo considerata.

Hoc, inquam, non refert, & satis obscuram responsionem involvit, quæ in verbis tantum videtur consistere. Nam ut per ly *convenienti modo* significat Suarius revelationem efficaciter moventem, & quæ ita suadeat, ut etiam persuadeat infallibiliter: Et in hoc sensu certum est

gratiam talis revelationis non fuisse à Pelagio concessam: solum quippè admisit gratiam adjuvantem, ut possimus; & semper negavit gratiam facientem, ut velimus, & agamus, ut infra videbimus. Vel per ly *convenienti modo* significat revelationem internam apprehendentem perfectè bonum, & illud proponentem voluntati, eamque invitante ad consensum? Et in hoc sensu voluntariè, & absque fundamento negat Suarius Pelagium admisisse prædictam gratiam: oppositum enim satis liquet ex testimoniis supra relatis, & insuper ex August. lib. *Sepius citato cap. 26.* ubi apertè supponit revelationem admisam à Pelagio esse gratiam, & donum Dei; sed aliquid ulterius ab eo concedendum curat: *Cogitationem, inquit, & dilectionem, sicut sunt discernenda, iste discernat: quia scientia inflat, charitas edificat: & tunc scientia inflat, quando charitas non edificat. Et cum sit utrumque donum Dei* (ecce admittit revelationes à Pelagio admissas esse gratiam) *sed unum minus, & alterum majus; non iste justitiam nostram supra justitiam nostri justificatoris extollat; ut quod minus est, divino tribuat adjutorio; quod autem majus est, humano usurpet arbitrio.* Sed Suarii responsio ampliùs confutatur ex his, quæ jam subjicimus.

154. Quodd autem Pelagius concesserit gratiam sanctæ cogitationis moraliter excitantis, tangens, & moventis voluntatem (quæ est secunda nostræ resolutionis pars, & evertit responsionem à Suario datam) ostenditur ex verbis ipsius Pelagij apud August. lib. cit. cap. 10. nam exponens verba illa Apost. *Deus operatur in nobis velle*, dicebat: *Operatur in nobis velle, quod bonum est, velle, quod sanctum est; dum nos terrenis cupiditatibus deditos, & multorum more animalium tantummodo presentia diligentes, future gloria magnitudine, & premiorum sollicitatione succendit; dum revelatione sapientia in desiderium Dei stupentem suscitavit voluntatem; dum nobis (quod tamen alibi, inquit August. negare non metuit) suadet omne, quod bonum est.* Cogitatio autem succendens voluntatem ad virtutem, suscitans voluntatem in Dei desiderium, suadens ipsi omne, quod bonum; nequit non esse motio moraliter tangens, & movens voluntatem, ut ex ipsis terminis liquet. Nec Vasquez, & Suarius energiam, & causalitatem illius cogitationis, quam sanctam vocant, & gratiam esse fatentur, possent (si aliam motionem excludunt) aliter exponere, & pluribus laudibus efferre, quam fecit Pelagius in verbis supra relatis. Signum ergo est, quodd Pelagius tandem admisit auxilium sanctæ cogitationis excitantis, & moventis moraliter voluntatem: licet illud in principio suæ hæresis negavit, ut significat August. illis verbis: *Quod tamen alibi negari non metuit.*

Idem etiam colligitur ex verbis ejusdem Pelagij apud Aug. lib. cit. cap. 7. *Adjuvat nos Deus per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit; dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat; dum Diaboli pandit insidias; dum nos multiformi & ineffabili dono gratiae celestis illuminat. Quam nos, (immediate præmiserat) non, ut tu putas, in lege tantummodo, sed & in Dei esse adjutorio confitemur.* Cogitatio autem, quæ aperiendo oculos, & demonstrando futura, voluntatem nostram adjuvat, nequit aliter adjuvare voluntatem, nisi illam moraliter tangendo, & excitando per motionem metaphoricam ex parte objecti, & ipsius

D. August.

Pelagius concessit gratiam actualem interiore moventem moraliter voluntatem.

D. August.

cogita

cogitationis suadentis. Vel explicent Adversarij, quam aliam causalitatem habeat cogitatio sancta in suo genere, & præscindendo à motione, & applicatione physica voluntatis. Pelagius ergo convictus tandem scriptis, & disputationibus Augustini concessit gratiam aliquam excitantem voluntatem, & eam moraliter moventem. Quod ex Jesuitis palam fatetur Petavius in lib. de hæresi Pelagiana cap. 9. cuius verba infra referemus.

Quorundam
iuniorum ob-
jectio.

Dispe'titur.

155. Sed obijciunt quidam Juniores: Pelagius negavit veram gratiam ab Augustino, & Catholicis assertam: sed cogitatio sancta excitans, & movens moraliter voluntatem est vera gratia, eamque August. & Catholici admittebant: ergo incredibile est, quod Pelagius eam admisit. Hoc sophisma ab Adversariis ipsis est diluendum, si applicetur prædicationi Evangelij, quæ vera gratia est; & tamen fuit admissa à Pelagio. Respondetur ergo distinguendo majorem: & si intelligatur de vera gratia, adæquatè sumpta, qualem Augustinus prædicabat, quæ non solum suasionem allicit, sed virtute moveat voluntatem intra illam operando; concedenda est: negati verò debet, si procedat de qualibet gratia inadæquatè accepta, & perficiente intrinsecè solum intellectum. Et distinguendo minorem eodem modo, negamus absolute consequentiam: quia licet donum sanctæ cogitationis sit verè gratia; nihilominus non est tota adæquatè gratia, quam Augustinus, & Catholici docebant: sed præter illam exigebant auxilium subministrationis spiritus in voluntate, per quod hujus infirmitas, & defectibilitas roboraretur, & infallibiliter conjungeretur cum opere bono. Et quia Pelagius primum illud admittens, hoc posterius negabat; non satisfecit intentioni Augustini, & Catholicorum, meritoque ab illis reprehensus est, ut jam dicemus.

Pelagius con-
cedendo gra-
tiam cogita-
tionis moven-
tis moraliter
voluntatem à
suo dogmate
non recessit.

Probat. 1. ex
D. August.

156. Quod denique Pelagius confitendo gratiam sanctæ cogitationis excitantis, & moventis moraliter voluntatem, non recessit à commendatione legis, & doctrinæ, nec concessit veram, & adæquatam gratiam, qualem D. Augustinus docuit (quæ est extrema nostræ resolutionis pars) facile ostenditur ex ipso August. lib. toties citat. cap. 10. ubi postquam retulit Pelagij verba, *Operatur in nobis velle* &c. quæ supra dedimus, statim adjecit: *Quid manifestius nihil eum dicere gratiam, qua Deus operatur in nobis velle, quod bonum est, quam legem, atque doctrinam?* Et post pauca: *Istam, inquit, aliquando fateatur gratiam, qua future gloria magnitudo, non solum promittitur, verum etiam creditur, & speratur; nec solum revelatur sapientia, verum etiam & amatur: nec suadet solum omne, quod bonum est; verum, & persuadetur.* Et cap. 12. ait: *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut alterius, & interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere non solum per eos, qui plantant, & rigant extrinsecus; sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus: ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* Et cap. 14. inquit: *Quis autem non videat, & venire quemquam: & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit; non autem potest nisi adjutum esse, si venit. Et sic adjutum, ut non solum quid faciendum sit, sciat; sed quod scierit, etiam faciat. Ac per hoc, quando Deus docet non per legis litteram, sed per spiritus gratiam, ita docet, ut quod quisque didicerit,*

non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat agendoque perficiat. Et isto divino docendi modo etiam ipsa voluntas, & ipsa operatio; non sola volendi, & operandi naturalis possibilitas adjuvatur. Et cap. 24. ait: *Legant ergo, & intelligant, intueantur, atque fateantur non lege, atque doctrina insonante forinsecus; sed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes (in qua gratia concedenda conveniebant Pelagiani cum Augustino) sed etiam bonas voluntates.* Ex quibus liquet Pelagium per hoc, quod admisit gratiam sanctæ cogitationis excitantis, & moventis moraliter voluntatem, minimè recessisse à commendatione legis, & doctrinæ; nec tandem pervenisse ad confessionem illius gratiæ, quæ fit per subministrationem spiritus, & virtutis corroborantis voluntatem in se ipsa, eamque propriè moventis ad bonum: quam ut confiteretur Pelagius, satagebant D. Augustinus, & alij Doctores Catholici.

Probat. 2.
ratione.

157. Ratio autem ex sacris litteris deducta, cui innitebatur Augustinus, est: quoniam illuminare, docere, ostendere bonum, allicere, & movere metaphoricè voluntatem ad illud proficuum, sunt munera propria legis, & doctrinæ: dare autem vires, confortare debilitatem arbitrij, ejusque volubilitatem, & indifferentiam reducere determinatè, & infallibiliter ad prosecutionem, excedit vim legis, atque doctrinæ; & pertinet ad aliquam subministrationem spiritus, virtutis, & determinationis intra ipsam voluntatem, quibus voluntas propriè, & non tantum metaphoricè moveatur. Auxilium autem sanctæ cogitationis, præcisum à nova, & diversa gratia subministrationis spiritus, & virtutis, solum habet illuminare, docere, ostendere bonum, ad illud allicere, & metaphoricè movere. Ergo per hoc, quod Pelagius, & affectu concesserint auxilium sanctæ cogitationis præstantis munera proximè relata; à commendatione legis, & doctrinæ minimè recesserunt, nec pervenerunt ad confessionem catholicam gratiæ adæquatè sumptæ, & propriè dictæ, qualem debebat admittere, ne ab Augustino rejiceretur. Hæc quippè Augustiniana gratia tantam secum trahit vim ad movendum voluntatem, ut per eam dicat *duritiam cordis primitus auferri* lib. de prædest. Sanct. cap. 8. & *reluctanti voluntati studium virtutis immitti* lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 5. & lib. 4. cap. 6.

158. In quo sensu loquitur D. Prosper *carmine de Ingratis* cap. 14. ubi post relatos miros effectus divinæ gratiæ in hominum conversione inquit:

Qualem gra-
tiam prædica-
bant sacri Do-
ctores contra
Pelagium.

*Non hæc consilio tantum, hortaturque benigno
Suaderis, atque docens, quasi normam legis
haberet*

*Gratia: sed mutans intus mentem, atque
reformans,*

*Vasque novum ex fracto fingens virtute
creandi.*

*Non istud monitus legis, non verba prophete,
Non præstata sibi præstat natura; sed unus
Quod fecit, reficit.*

In eodem etiam sensu loquuntur alij Patres, cum referunt, quod Pelagius docuerit hominem sola notitia legis adjutum posse sanctè vivere, & vitam æternam promereri: non enim negant Pelagium tandem admisisse gratiam sanctæ cogitationis: sed omnes illas suasiones, & motiones metapho-

metaphoricas reponunt cum D. August. inter officia legis, & doctrinæ: à quibus proinde dicunt Pelagium non recessisse. Quæ omnia latius constabunt in hujus Tract. progressu, & præcipue *disp. 5. dub. 2. & disp. 7. dub. 2.* Nunc sufficiat audire Petavium in lib. de hæresi Pelag. c. 9. ubi scribit: *Adhibuisse Pelagium gratiam aliquam, qua voluntas excitatur, ostendunt ipsius verba, quæ citat August. 1. de gratia Christi cap. 10. ubi ait revelatione sapientia in desiderium Dei stupentem excitari voluntatem. Sed hanc gratiam in sola intelligentia, & cognitione ponebat: alteram autem, quam præcipue querebat Augustinus, qua voluntas proximè, ac per se movetur, necessitatem dicebat libertatis inimicam, ut Iulianus ait apud August. lib. 1. cap. 95. operis imperfecti.*

Petavius.

Fundamenta
adversa opi-
nionis.

D. August.

159. Ex quibus omnibus facile eliduntur motiva Auctorum contrariæ opinionis. Obiiciunt *primò*: quia D. August. lib. de prædest. Sanct. refert Massilienses admisisse gratiam excitantem, quam Pelagius noluerat concedere: hic ergo nullam gratiam excitantem admisit. *Secundo*: quia idem August. lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 19. refert ipsum non dixisse hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dicebat in malum Diaboli suggestionibus incitari: ergo non admisit Pelagius ullam gratiam excitantem voluntatem ad bonum. *Tertio*, quia ipse D. August. constituit gratiam excitantem in vocatione congrua, sive in cogitatione pia movente, & alliciente voluntatem ad bonum: ergo credibile non est, quod Pelagius talem gratiam admisit: alioquin injustè ab August. & aliis reprehenderetur. Antecedens suadetur: quia D. August. lib. de spiritu, & litt. cap. 24. ait. *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus, sive extrinsecus per Evangelicas exhortationes, sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate sua, quid ei veniat in mentem: sed dissentire, vel assentire propria voluntatis est.* Ubi totam gratiam excitantem reducit ad suasionem, & ea posita dicit sequi immediatè voluntatis dissentium, vel assensum. Et lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 19. asserit: *Ideo Deum aliquando non tribuere sanctis suis vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminantur tenebra eorum.* Quibus verbis significare videtur totam vim gratiæ ad movendum voluntatem consistere in notitia objecti facientis delectationem. Idem apertius adhuc significat lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. ubi tractans, quare non omnes vocati sequantur vocationem, inquit: *An fortè, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, ut & illud verum sit: Multi vocati, pauci verò electi, ut quamvis omnes uno modo vocati sint, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei. Et illud non minus verum sit: Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui sequuntur vocationem.* Ubi nullam exposcit mutationem, vel subministrationem spiritus, per quam immediatè, & propriè moveatur voluntas: sed vim excitandi voluntatem reducit ad vocationem se tenentem ex parte intellectus, connotando dispositionem voluntatis, ut sequatur.

Solvitur pri-
mum.

160. Ad primum respondetur Massilienses admisisse gratiam excitantem, & prævenientem ab

August. & Ecclesia assertam, quæ voluntati aliquid immediatè imprimeret: quod nunquam Pelagius concessit: & in hoc constituit Augustinus discrimen inter utrosque. Errarunt tamen Massilienses dicendo prædictam gratiam inniti merito fidei, & orationis, quas non opera, sed initia bonorum operum appellabant, & quas dicebant ex solo arbitrio ortum ducere, ut cap. seq. videbimus. Ad secundum dicendum est assertionem in eo contentam non esse Pelagij saltem post varias concertationes cum D. August. & aliis Catholicis; sed esse Juliani, & aliquorum Pelagianorum, quorum epistolis Romam, & Thessalonicam missis respondet Augustinus: qui fortè in hac parte à suo præceptore recedebant. Sed addendum ipsos non negasse voluntatem excitari à Deo, sicut incitatur à Diabolo in malum: hoc quippè excitationis, vel incitationis modum facile admittebant, qui tantum in suasionibus consisteret. Negabant autem excitationem ab Augustino assertam, quæ fieret subministrando voluntati spiritum, & efficaciam, & quæ faceret voluntatem operari, ut satis indicant verba Augustini: *Vos, inquit, in bono opere sic putatis hominem adjuvari gratia Dei, ut in excitanda ejus ad ipsum bonum opus voluntate nihil eam credatis operari.* Et in hoc reprehenduntur, quod cum Diabolo concederent vim incitandi ad malum per modum ipsi proprium, videlicet per suggestionem, Deo non concederent vim excitandi ad bonum per modum Deo convenientem, nimirum per causalitatem, & efficacitatem veram, conferendo spiritum, & motionem internam voluntati.

Discrimen in-
ter Pelagium
& Massilien-
ses.Diluitur se-
cundum.

D. August.

Ad tertium negatur antecedens intellectum de gratia excitante adæquatè sumpta. Ad probationem autem in contrarium ex adversis testimoniis D. August. desumptam respondemus solum evincere, quod gratia excitans complectatur illustrationem intellectus, sive donum sanctæ cogitationis; minimè verò, quod adæquatè in illis consistat. Sicut enim in homine est duplex potentia interior, intellectus videlicet, & voluntas: ita duplex gratia excitans, seu præveniens in illis constituenda est. Altera, quæ intellectum illuminet circa bonum, & voluntatem moraliter, & metaphoricè moveat invitando, & suadendo ad boni prosecutionem: & hæc est gratia sanctæ cogitationis, quam Pelagius cum Catholicis tandem admisit. Alia verò, quæ voluntatem confortet in se ipsa; & non solum moraliter, sed physicè etiam moveat, conjungendo infallibiliter eam cum amore boni propositi: & hæc est gratia subministrationis spiritus, & virtutis, quam Augustinus docuit, & Pelagius nunquam concessit. Quando ergo S. Doctor explicat gratiam excitantem per suasiones, & illuminationes, & vocationes; solum loquitur de gratia excitante, ut se tenet ex parte intellectus. Cum autem dicit consentire, & dissentire esse propriè voluntatis, vel efficaciam gratiæ videtur reducere ad variam attemperationem arbitrij; minimè excludit gratiam subministrationis spiritus, & virtutis, quam alibi passim docet: licet non ubique (ne prolixitate fastidium generet) repetat.

Respondetur
ad 3.

161. Quæ doctrina satis constat tum ex hæcenus dictis: tum ex aliis D. August. testimoniis, in quibus suam mentem apertè declarat. Nam cap. 3. de Spiritu, & littera inquit: *Nos dicimus humanam voluntatem sic divinitus adjuvari ad faciendam justitiam, ut præter quod creatus est homo cum libero arbitrio voluntatis præterque*

D. Aug. præter
gratiam mo-
ventem mora-
liter ex parte
intellectus, as-
servit aliam,
quæ physicè
impelleret vo-
luntatem.

præterque doctrinam, qua ei præcipitur, quem admodum vivere debeat, accipiat Spiritum sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque summi illius, & incommutabilis boni. Nam nec liberum arbitrium quidquam, nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via. Et cum id, quod agendum, & quo nitendum est, cœperit non latere; nisi etiam delectet, & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in nobis, non per liberum arbitrium, quod surgit in nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Quibus verbis palam profitetur auxilium Dei vocantis, & excitantis voluntatem non consistere in sola manifestatione boni, aut in sola suasionem, & tractionem morali ex parte intellectus; sed magis ultimam in charitate, quam Spiritus sanctus in voluntate diffundit, ut bonum cognitum delectet, & diligatur. Quod evidentius adhuc docet libro de gratia Christi, capite decimo-quarto, ubi ait: *Quis non videat & venire quemquam, & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit: non autem potest esse nisi adjutum, si venit: & sic adjutum, ut non solum quid faciendum sit, sciat, sed quod scierit, etiam faciat. Ac per hoc quando Deus docet non per legis litteram, sed per spiritum gratiam; ita docet, ut quod quisque didicerit, non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendoque perficiat. Ubi aperte declarat, quod licet homo à Deo vocatus veniat per liberum arbitrium; nihilominus non venit per arbitrium solum, sed per ipsum adjutum spiritus gratia, quæ non tantum doceat, quid faciendum sit (quod pertinet ad gratiam sanctæ cogitationis) sed etiam faciat voluntatem facere, quod spectat ad gratiam subministrationis spiritus, & virtutis. Quæ omnia latius trademus infra disputatione quinta, dubio secundo, & disputatione septima, dubio secundo & quarto, hic enim summam tantum proponimus sententias Pelagij, & mentem D. Augustini.*

Dub. 4. An Pelagius admiserit auxilium sufficiens, seu præstans posse.

Præfertur pars affirmativa cum quadam limitatione.

D. August.

162. Tandem perveniendo ad auxilium sufficiens, quod præstat posse agere, seu complet illud posse, & integrat actum primum: asserendum est admissum fuisse à Pelagio, quamvis pluribus limitationibus, quæ veram prædicti auxilij rationem deprimebant. Ita etiam sentiunt Gonzalez disputatione 68. citata conclusionem tertiam, Alvarez disputatione prima, de auxiliis à numero quarto, & libro quinto Responsionum, capite quarto, Gonet ubi supra conclusionem tertiam, & alij. Et quidem quod Pelagius admiserit auxilium sufficiens, seu possibilitatis, sive donum præstans, aut complens posse, & virtutem liberi arbitrij in actu primo (abstrahendo ab imperfectionibus, quibus prædictum adjutorium obscurabat) potest efficaciter ostendi ex Divo Augustino: nam libro de gratia Christi cap. 5. loquens de Pelagio inquit: *Scire quippe debemus, quod nec voluntatem nostram, nec actionem divino adjuvari credit auxilio; sed solum possibilitatem voluntatis, atque operis, quam solum ex his tribus nos habere affirmat ex Deo. Tanquam hoc sit infirmum, quod ipse Deus posuit in natura: cetera verò duo, quæ nostra esse voluit, ita sint firma, & fortia, & sibi sufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio. Et*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

ideo non adjuvet, ut velimus, non adjuvet, ut agamus; sed tantummodo adjuvet, ut velle, & agere valeamus. Id autem, quo quis adjuvatur, ut valeat agere, & velle, auxilium est sufficiens præstans, vel complens posse ad volendum, & agendum, ut ex ipsis terminis liquet. Et eodem lib. cap. 4. refert Pelagium distinxisse hæc tria posse, velle, & agere, sive potentiam, voluntatem, & opus; & deinde introducit Pelagium sic loquentem: *Ergo in voluntate, & opere bona laus hominis est; imò & hominis, & Dei, qui ipsius voluntatis, & operis possibilitatem dedit, quique ipsam possibilitatem gratia sua adjuvat semper auxilio. Quibus verbis concedit auxilium adjuvans possibilitatem, sive potestatem arbitrij: cumque hujusmodi auxilium secundum suum dogma non præstaret voluntatem, & actionem, ut ibidem aperte tradit: sequitur, quod Pelagius concesserit adjutorium illud, ut conferret arbitrio potestatem, vel potestatis complementum ad prosequendum opera salutaria: quod est munus proprium auxilij sufficientis.*

Quam Pelagij confessionem recognovit D. D. August. August. lib. cit. cap. 14. ubi ait: *Venire posse in natura ponit Pelagius, vel etiam, ut modo dicere cepit, in gratia, qualem libet eam sentiat, qua ipsa, ut dicit, possibilitas adjuvatur. Et ita S. Doct. cap. 47. ejusdem libri recapitulando, quæ dixerat, & supponendo auxilium sufficiens, sive posse possibilitatis à Pelagio admitti, concludit: Quapropter, quantum attinet ad istam de divina gratia, & adiutorio questionem; tria ista, quæ apertissime distinxit, attendite, posse, velle, esse, id est, possibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo consenserit nobis non solum possibilitatem in homine, etiam si nec velit, nec agat, sed ipsam quoque voluntatem, & actionem, id est, ut bene velimus, & agamus, quæ non sunt in homine, nisi quando bene vult, & bene agit: Si, ut dixi, consenserit ipsam voluntatem, & actionem divinitus adjuvari, ut sine illo adiutorio nihil bene velimus, & agamus, eamque esse gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, in qua nos sua, non nostra iustitia iustos faciat: nihil de adiutorio gratia Dei, quantum arbitror, inter nos controversia relinquetur. Si autem Pelagius non concederet auxilium sufficiens, seu dans, & complens posse ad opera salutaria; plurimum controversiæ superesset inter ipsum, & Catholicos: quia non sufficit confiteri auxilium efficax pertinet ad volitionem, & actionem; sed opus est concedere auxilium sufficiens, quod præstet proximum posse, & ad potestatem agendi pertineat.*

163. Limitationes verò, seu modificationes, quibus Pelagius rationem gratiæ sufficientis obscuravit, & ferè destruxit, duæ præcipue fuerunt. Primò enim sentiebat prædictam gratiam dari ex meritis præcedentibus; licet id ausus non fuerit palam affirmare: quinimo, ut refert Divus Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 4. *Timuit Episcopale iudicium Palæstinum, & cum ei fuisset obiectum, quod diceret gratiam Dei secundum merita nostra dari, negavit se dicere, & eos, qui hoc dicerent, anathematizando damnavit. Sed quod aliter senserit constat ex his, quæ D. August. immediate subjungit: Nec aliud tamen defendere invenitur in libris, quos postmodum scripsit, fraudem se putans hominibus iudicantibus fecisse, mentiando; aut nescio, quomodo suum sensum*

Pelagius quibus limitationibus obscuravit veram rationem auxilij sufficientis.

D. August.

sensum verbis ambiguis obtegeudo. Meritum verò prædictæ gratiæ constituēbat Pelagius in fide, & cupiditate boni, quas autumabat esse ex libero arbitrio, & supputandas non esse inter opera bona, sed dicenda esse initia bene operandi. Et hinc inferebat D. August. gratiam secundum sensum Pelagij dari ex meritis: *Si enim, inquit lib. cit. cap. 8. sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum ceptum erit meritum: cui tanquam ex debito gratia veniat adiutorium: ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed meritum nostrum dabitur.*

Secundo asserēbat Pelagius hanc gratiam sufficientem non esse necessariam simpliciter, sed tantum ad posse facilius, ut refert Divus Augustinus lib. de gratia Christi cap. 7. ubi introducit Pelagium asserentem: *Quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possunt implere per gratiam.* Et cap. 40. refert hæc Pelagij verba: *Divinam mereamur gratiam, ut facilius nequam spiritui Spiritus sancti auxilio resistamus: & statim subiungit: In quibus ejus verbis manifestum est ita cum velle nos adjuvari gratia Spiritus sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possumus resistere tentatori, sed ut facilius resistamus.* Unde destruebat veram conditionem auxilij sufficientis: quod non solum utile ad facilius posse, sed etiam necessarium ad simpliciter posse facere opera salutaria docet Ecclesia Catholica.

Nota circa
auxilium suf-
ficiens à Pe-
lagio concessum

164. Observat autem rectè M. Joann. à Sancto Thoma disput. cit. art. 2. num. 6. quod cum Pelagius constituerit gratiam sufficientem in notitiis, seu cogitationibus sanctis, & nihil posset esse volutum, quin fuerit præcognitum: difficile apparet qua ratione potuerit dicere gratiam sufficientem non esse simpliciter necessariam ad rectè volendum, & benè operandum. Cæterum Pelagius duplicem distinguebat cogitationem, & notitiam interiorem, aliam procedentem ex naturali lumine rationis, aliam factam per revelationem Spiritus sancti, ut supra vidimus. Primam non negavit Pelagius esse simpliciter necessariam ad bene operandum; sed eam non appellabat gratiam. Secundam verò, quæ est verè gratia, non admisit ut necessariam simpliciter; sed tantum ut convenienter superadditam ad facilius posse. Et hoc significavit August. lib. proximè cit. cap. 40. ubi ait: *Quod tamen qualecunque adiutorium, nempe ad posse facilius, cum credibile est in hoc constituere, quod nobis additur scientia, revelante Spiritu per doctrinam, quam vel non possumus, vel difficile habere possumus per naturam.* Ex quibus omnibus patet ad plura, quæ congerit Suarius prolog. 5. cap. 3. à num. 7. ut probet Pelagium non admisisse adiutorium sufficiens, seu præstans, aut complens potestatem volendi, & agendi. Nihil enim evincunt, nisi Pelagium per modificationes, & limitationes proximè relatas obscurasse, vel etiam destruxisse veram rationem gratiæ sufficientis; quod facile admittimus: minime autem persuadent, quod abstrahendo à prædictis limitationibus non concesserit auxilium sufficiens præstans, vel complens posse: oppositum enim satis constat ex dictis pro prima parte nostræ resolutionis.

D. August.

§. V.

Exponitur, an Pelagius auxilium efficax aliquando admisserit.

165. **A**uxilium efficax dicitur, quod infallibiliter infert operationem nostram, & quo Deus homines ex nolentibus, aut ex non volentibus facit volentes, ut frequenter loquitur D. August. & infra disp. 7. latè exponemus, ubi etiam de conditionibus hujus auxilij ex professo disputabimus. Modò sufficiat supponere, quod Deus, præter adiutorium, quo præstat homini vires, & potestatem proximam bene operandi, adjuvat etiam in opere, faciendo voluntatem facere, eamque ad exercitium infallibiliter trahendo: quod propterea adiutorium meritò auxilium efficax appellatur. Hoc igitur auxilium admissum fuisse à Pelagio saltem in ultimo sui dogmatis statu censent Joannes Gonzalez disp. 68. concl. 4. & Janfenius lib. 6. de hæresi Pelag. cap. 1. qui tamen addunt Pelagium corrupisse conditionem prædicti auxilij, dicendo illud dari ex meritis præcedentibus, & necessarium simpliciter non esse ad agere, sed tantum deservire ad facilius agere. Quod probant ex D. August. lib. de gratia Christi cap. 23. ubi hæc verba Pelagij refert: *Qui currit ad Deum, & a Deo se regi cupit, id est, voluntatem suam ex ejus voluntate suspendit; qui ei adherendo jugiter unus secundum Apostolum cum eo fit spiritus; non hoc nisi de arbitrij efficit voluntate: qua qui bene utitur, ita se totum tradit Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere: Vivo ego, jam non ego, vivit autem in me Christus: ponitque cor suum in manu Dei, ut illud, quo voluerit, Deus ipse declinet.* Auxilium autem per quod Deus, prout vult, cor nostrum declinat, auxilium efficax est, pertinens non ad posse, sed ad agere. Et ita August. recognovit, dum statim subiunxit: *Magnum profectò adiutorium divine gratiæ, ut cor nostrum, quod voluerit, Deus ipse declinet: ergo Pelagius in ultimo sui dogmatis statu non abnuvit concedere auxilium efficax, sive causans ipsum agere.*

Dub 5. An
Pelagius au-
xilium efficax
aliquando
concesserit.

Prima opinio
affirmans.

Joan Gotz.
Janfenius.

D. August.

Destruxit tamen per additiones supra relatas veram conditionem gratiæ efficacis, ut statim ponderavit Augustinus his verbis: *Sed hoc tam magnum adiutorium, sicut iste desipit, tunc mereamur, cum sine ullo adiutorio non nisi de arbitrij libertate ad Dominum currimus; ab eo nos regi cupimus, voluntatem nostram ex ejus voluntate suspendimus, eique adherendo jugiter unus cum eo efficiamur spiritus.* Hæc scilicet tam ingentia bona non nisi arbitrij secundum istum efficiamur libertate, ut his præcedentibus meritis sic ejus gratiam consequamur, ut cor nostrum, quod voluerit, Deus ipse declinet. Idem colligitur ex eodem Sancto Doctore serm. 13. de verbis Apost. c. 11. ubi loquens de Pelagianis ait: *Jam verò dicunt adiutorium esse gratiam ad facilius faciendum. Ista sunt verba eorum: Ad hoc dedit, inquit, Deus gratiam suam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum arbitrium, facilius implere possint per gratiam. Volo facilius, remota difficilius; tamen & remoto iumento facilius, pedibus difficilius, sed tamen & pedibus pervenitur. Quomodo si aliquis dicat: Remis quidem pervenimus, sed cum labore, O si ventum habeamus, facilius pervenimus.* Ex quibus verbis haud obscure constat Pelag. tandem admisisse auxilium efficax, sive

D. August.

sive pertinens ad opus ; quamvis erraverint asserendo illud tantum requiri ad facilius agere : quæ de causa refelluntur ab August. ibidem : *Non sic inquit, loquitur verus magister, idemque salvator, sed ait : Sine me nihil potestis facere.* Idem denique suaderi potest ex eodem D. August. lib. supra cit. c. 27. ubi de Pelagio ait : *in libro quippe ad Virginem sacram cum dicit : Divinam mereamur gratiam, ut facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio resistamus ; significat profecto, quid sapiat. Ut quid enim hoc verbum interposuit, id est, facilius ? An verò non erat integer sensus, ut nequam spiritui sancti Spiritus auxilio resistamus ? Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat, &c.* Quibus verbis significat D. August. dempto verbo facilius totam illam Pelagij propositionem esse catholicam : quod falsum esset, si præter alia auxilia Pelagius non admitteret auxilium efficax.

Opinio negans
ut probabilior
eligitur.

Gonet.
Alvarez.

Pelagius per-
petuo exhor-
ruit concedere
auxilium effi-
cax, quod in-
fallibiliter in-
ferret consen-
sum.

D. August.

166. Sed licet horum Auctorum iudicium sit probabile, ut testimonia allata suadent : nihilominus probabilius censemus oppositum, nempe Pelagium nunquam concessisse auxilium efficax, sive operationis, etiam suppositis illis modificationibus, vel imperfectionibus supra relatis. Quod etiam visum est Gonet *disp. 1. de hæresi Pelag. art. 4.* & supponit Alvarez *de auxiliis disp. 1. num. 13. cum sequent.* Probat : quoniam auxilium efficax est illud, quo Deus infallibiliter infert operationem nostram faciendo homines ex nolentibus, vel ex non volentibus volentes : atqui Pelagius nunquam admisit huiusmodi adiutorium, sed potius semper illud exclusit velut quoddam fatum impediens, ac destruens liberam determinationem arbitrij : ergo Pelagius nunquam concessit auxilium efficax. Minor, in qua poterat esse difficultas, liquidò suadet ex manifestis D. August. testimoniis : nam epistola 107. ad Vitalem, Pelagianismum impugnans ait : *Quid est ergo, quod ait Apostolus, Deus operatur in nobis & velle, & perficere ? Respondes, per legem suam, per Scripturam suam Deum operari, ut velimus, quam vel legimus, vel audimus. Sed ei consentire, vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus, fiat : si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Operatur quippe ille, dicis, quantum in ipso est, ut velimus, cum nota sunt nobis ejus eloquia : sed si eis acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil in nobis prosit, efficitur.* Et ita addit August. *Quæ, si dicis, profecto nostris orationibus contradicis.* Ex quibus satis constat Pelagianos minimè admisisse auxilium, quod infallibiliter inferret operationem nostram ; sed asseruisse omnem gratiam Dei, qualemlibet admittebant, subijci determinationi liberi arbitrij se applicantis, vel non applicantis ad agere : quod est admittere auxilium sufficiens præstans, vel complens posse modo supra declarato numero 161. & negare gratiam efficacem præstantem, & inferentem operationem.

Deinde idem Sanctus Doctor in libro de gratia Christi, quem in ultimo Pelagianæ hæresis statu scripsit (nempe postquam damnata est ab Innocentio I. & à Zozimo, ut ipse refert lib. 2. Retractat. cap. 50.) satis exprimit eandem veritatem : nam cap. 25. ait : *Desinat Pelagius dicere, quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat : quod verò vel bene agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est. Desinat, inquam, ista dicere : non*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

solum enim Deus posse nostrum donavit, atque adjuvat ; sed etiam velle, & operari operatur in nobis. Quæ objurgatio vana, imò & injusta foret, si Pelagius admitteret non solum auxilium sufficiens, seu possibilitatis, sed etiam auxilium efficax actionis. Et post pauca addit August. *Quomodo dicit liberi arbitrij elatus assertor, quod possumus bene cogitare Dei est ; quod autem bene cogitemus nostrum est ? Cui responderet humilis gratie prædicator : Non quia idonei sumus cogitare aliquid à nobis quasi in nobismet ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Quæ verba eandem ac præcedentia vim habent. Et cap. 34. testatur Augustinus se nullibi potuisse reperire hanc eum gratiam confiteri, quæ non solum possibilitas naturalis voluntatis, & actionis ; sed ipsa etiam voluntas (hoc est volitio) & actio subministratione sancti Spiritus adjuvetur. Et cap. 41. asserit de Pelagio : *Possibilitatem dicit divino semper adjuvari auxilio ; voluntatem verò (id est volitionem) & actionem nullo Dei auxilio existimat indigere.* Tandem id ipsum evidentiùs adhuc constat ex cap. 47. ejusdem libri ubi Divus Augustinus totam cum Pelagio dispositionem ad hoc caput reducit, proponendo concordiam modum : *Si ergo consenserit nobis non solum possibilitatem in homine, etiam si nec velit, nec agat bene ; sed ipsam quoque voluntatem, & actionem divinitus adjuvari, ut sine illo adiutorio nihil bene velimus, & agamus, eamque esse gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum, in qua nos sua, non nostra justitia justos faciat, ut sit vera nostra justitia, quæ nobis ab illo est : nihil de adiutorio gratie (quantum arbitror) inter nos controversia relinquetur.* Signum ergo manifestissimum est quod Pelagius, concessio adiutorio sufficenti ad posse, semper negaverit auxilium efficax ad actionem, quo Deus ex nolentibus facit volentes.

167. Testimonia autem pro contrario dicendi modo allegata facile explicantur. Ad primum enim respondetur, quod Pelagius per auxilium, quo Deus, prout vult, cor nostrum declinat, non significavit auxilium, quo Deus causaliter, & efficaciter cor nostrum moveret ; sed specialem aliquam illuminationem interiorem, qua cor nostrum moraliter, & suadendo ad bonum alliceret. Quæ quia speciale donum est, & habet in suo genere, quantum est de se, magnum effectum, nempe inclinare cor ; appellata fuit à D. August. magnum auxilium, utique respectivè ad alia minora auxilia, quæ Pelagius concedebat. Quæ responsio fundatur in his, quæ docet idem S. Doct. in prædict. lib. cap. 7. ubi cum præmisisset Pelagij verba : *Quam (nempe gratiam) nos non, ut tu putas, in lege tantummodo, sed & in Dei esse adiutorio consistemus, addidit : Quis non desideret, ut ostendat, quam vult intelligi gratiam ? Hoc enim de illo expectare debemus, ut dicat hoc, quod dicit non in lege tantummodo se gratiam confiteri. Sed nobis hac expectatione suspensis, quod addiderit, intuemini. Adjuvat enim nos, inquit, Deus per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum Diaboli pandit insidias, &c.* Ex quibus liquet magnum illud adiutorium à Pelagio concessum, cujus August. meminit in eo libro, constitui ab eo in speciali aliqua intellectus illustratione, quæ moraliter tantum cor inclinet, non quæ verè, & causaliter ex nolentibus faciat volentes : quod est proprium auxilij efficacis.

Exponuntur
testimonia al-
legata pro opi-
nione contra-
ria.

D. August.

Eodem modo exponendum est secundum testimonium, ut ipsa Pelagij verba satis indicant: *ut quod facere, inquit, per liberum arbitrium jubentur, facilius implere possint per gratiam*: nam posse adimplere mandata est effectus gratiæ sufficientis; adimplere autem, & infallibiliter exequi pertinet ad efficacem. In tertio etiam testimonio loquitur Pelagius de gratia alicujus sanctæ cogitationis, aut illustrationis internæ, quæ facilius diaboli tentationibus resistimus. Cæterum hæc gratia non est auxilium verè, & casualiter faciens voluntatem resistere; sed solum præstat, aut repræsentat motivum ad resistantiam, & suasionem allicit ad illam. Merito autem reprehendit August. quod Pelagius addiderit particulam *facilius*: non quia ea etiam dempta, in reliquo salvetur adæquatè omne adjutorium, quod catholicè confiteri debemus; sed quia per eam destruxerit veram conditionem illius adjutorij sufficientis, cum excluderet absolutam ejus necessitatem.

§. IV.

Declaratur, quæ fuerit extrema controversia inter August. & Pelagium.

Corollarium
precedentis
historiæ.

168. **E**X dictis inferitur ultimam, & potissimam, ac nunquam ad concordiam redactam disceptationem inter D. August. & Pelagium, atque Pelagij sequaces fuisse circa auxilium efficax, quo Deus supposita possibilitate; & sufficientia ad agendum, infert infallibiliter in nobis ipsum agere, faciendo ex nolentibus volentes. Hoc conspectum evidenter, ut existimamus, constat ex testimoniis August. supra relatis ex lib. de gratia Christi, quem scripsit in ultimo statu, & post damnationem hæresis Pelagianæ; & in quo nihil magis fatagit, quam ut Pelagius confiteatur tandem non solum adjutorium possibilitatis, sive gratiam sufficientem (quam licet in pluribus viciatam supponit ab illo admitti) sed etiam adjutorium volitionis, & actionis, sive gratiam efficacem. Unde oportebat ab hoc amplius suadendo superfedere. Sed Joannes Martinez de Ripalda alios Juniores imitans compellit, ut id evidentiùs adhuc ostendamus: nam tom. 2. de ente supernat. disput. 105. sect. 12. non dubitat asserere controversiam Augustini cum Pelagio tantum fuisse de auxilio sufficienti, quod tribuit simpliciter posse voluntati, & ab efficaci, atque inefficaci præscindit: additque num. 103. omnes Ecclesiæ Patres, omnesque Scholasticos Doctores, paucis prædeterminatoribus exceptis, totam Ecclesiæ contentiorem contra Pelagium in solam gratiæ necessitatem ad posse voluntatis referre.

169. Cæterum resolutissima hujus Auctoris diffinitio plus animositatis, quam veritatis præferret; & apud eos tantum invalebit, qui vel Augustinum non consulunt, vel data opera sententias tanti Doctoris obscurare procurant. Quod igitur extrema, ac urgentior inter ipsum, & Pelagium disceptatio auxilium efficax respexerit, pluribus evincitur. Primò omnibus testimoniis supra in hoc §. relatis: nam in eis contendit Divus Augustinus, ut Pelagius fateatur non solum adjutorium ad posse, quod est auxilium sufficienti: sed etiam adjutorium ad agere, quod est auxilium efficax. Videatur etiam Sanctus Doctor libro illo sæpè citato de gratia Christi capite 11. ubi ait: *Nos eam gratiam volumus ali-*

quando fateatur, quæ futura gloria magnitudo non solum promittitur, sed etiam creditur, & speratur: nec solum revelatur sapientia, sed etiam & amatur: nec suadetur solum omne, quod bonum est, verum & persuadetur. Quod proculdubio pertinet ad gratiam efficacem. Et ita addit: *Quorum autem sit fides, & quibus persuadeatur, satis ipse (nempe Christus Dominus) demonstravit, ubi ait: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et tandem concludit: *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solum vocari, sed etiam esse Christianus.* Similia habet libro primo, contra duas epistolas Pelagian. 19. ubi ait: *Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit.* Trahitur ergo miris modis, ut velit ab eo, qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines (quod fieri non potest) nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant. Et lib. de gratia, & liber. arbitr. cap. 5. Ubi inquit: *Ut Paulus efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola.* Si in his, & similibus locis, quæ plurima sunt, loquitur D. August. de sola gratia dante posse, & non de auxilio efficaci; cadit profectò veritas resolutionis nostræ: cæterum vel ipsis satis possumus permittere, ut indicent.

170. Secundò: nam Pelagius cum sequacibus detestabatur gratiam ab Augustino assertam, per quam homo ex nolente fieret volens; quia existimabat, & causabatur per hujusmodi gratiam arbitrij libertatem everti: è contra verò August. summè laboravit in exponendo, qualiter gratia, quam prædicabat, nullum libertati præjudicium inferret: nec aliud frequentius occurrit in scriptis contra Pelagium: ergo eorum controversia præcipuè respiciebat auxilium efficax. Probatur consequentia: quia per auxilium merè sufficienti, quod tantum præstat, aut complet posse, & nullo modo determinat voluntatem ad unam partem, sed potius subjicitur ejus determinationi, ut pariat, aut non pariat boni operis effectum; tam evidens est non lædi, nec impediri libertatem arbitrij, ut vel apparenter nequeat id affirmari. Pelagius autem non erat adeo cæcus, & ignarus, ut posset oppositum concipere, aut auderet tale argumentum catholicis objicere, quod ipsi vel levi talitro prostermerent.

171. Nec refert, si cum Ripalda respondeas Effugium Ri-
duo libertati contraria videri: alterum indigere
auxilio sufficienti, quod non habeat in sua po-
testate: alterum moveri tali auxilio, cum quo
nequeat dissensum componere. Pelagius autem
ex illo priori capite arguebat voluntatis liberta-
tem everti, & ita negabat necessitatem auxilij
sufficientis: non autem id inferebat ex secundo,
quippe cum tale auxilium nec August. nec alij
catholici prædicarent.

Hoc, inquam, Ripaldæ effugium nihil prodest, sed refellitur manifestè. Tum quia si Pelagij argumentum procederet de auxilio efficienti, facillimè dispelleretur dicendo, ut dicebant catholici, quod Deus omnibus tribuit auxilia sufficientia ad salutem. Quod enim obest, quod auxilium sufficienti sit gratia à Deo descendens, si omnibus datur, & semel data recipientium dispositioni subjicitur? Profectò nullam majorem determinationem, aut arbitrij læsionem hæc indigentia affert, quam ipsa voluntas, quæ à Deo est, & quæ gratia præstans posse dicebatur à Pelagio. Tum etiam quia ipsi Pelagiani

Aliud ejus-
dem resolutio-
nis funda-
mentum.

Effugium Ri-
paldæ.

Præcluditur.

Dub. 6. An ul-
tima, & præ-
cipua S. Aug.
cum Pelag.
controversia
fuerit circa
auxilium effi-
cax, movens
infallib. liter
voluntatem.
Ripaldæ opi-
natio.

Veritas partis
affirmativæ
ostenditur.

D. August.

Gratia Augustiniana quam efficax.

D. August.

Pelagiani palam declararunt caput, ob quod negarent gratiam Augustinianam, nempe quia fatum esset, & reluctantes voluntates sibi subiceret, quod de gratia merè sufficienti dici non potuit, sed de efficaci. Unde August. in lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 5. eorum calumniis occurrens ait: *Nec sub nomine gratia fatum asserimus: quia nullis hominis meritis Dei gratiam dicimus antecedi. Si autem quibusdam omnipotentis Dei voluntatem placet fati nomine nuncupare; profanas quidem verborum novitates evitamus, sed de verbis contendere non amamus. Unde autem hoc eis visum fuerit nobis objicere, quod fatum asseramus sub nomine gratia, cum aliquando attentius cogitarem; prius eorum verba, que consequuntur, inspexi. Sic enim nobis objiciendum putarunt: Sub nomine, inquit, gratia ita fatum asserunt, ut dicant, quod nisi Deus invito, & reluctanti homini inspiraverit boni, & ipsius imperfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum possit arripere. Quam calumniam statim propulset Aug. ex Apost. ad Rom. 9. Miserebor, cui misertus ero, & misericordiam prestabo, cui misertus fuero. Ubi consequenter adjunctum est: Igitur non volentis, neque currentis, sed misertus est Dei. Posset etiam hinc quisquam similiter stultus fati assertorem Apostolum putare, vel dicere. Testimonium autem Apostoli procedit de voluntate consequenti, & gratia efficaci, ut est per se notum. De hac igitur loquebatur Augustinus, & hanc impugnabant Pelagiani. Tum denique quia Pelagij successores, Semipelagiani videlicet Massilienses, ita intellexerunt Augustinum, & in eodem sensu impugnarunt gratiam ab ipso assertam, promoveruntque Pelagij argutationem, nempe gratiam illam ab August. traditam libertatis esse inimicam. Unde Faustus insignis Semipelagianus libris, quos contra S. Doctorem edidit, hanc posuit inscriptionem: Professio fidei adversus eos, qui dum per solam voluntatem Dei alios dicunt ad vitam attrahi, alios in mortem deprimi, hinc fatum cum Gentilibus asserunt, inde & liberum arbitrium cum Manichæis negant. Et lib. 1. cap. 6. impugnat D. August. velut asserentem: Quod sicut mare magnum huc, atque illuc ventis agitantibus volutatur; ita ad quodcumque bonum, vel facinus sine ullo affectu suo, solo divine potestatis impulsu (nempe auxilio efficaci) mens humana versaretur. Ecce hæreticus (ita Augustinum audacissimus percellit) sub prætextu gratia qualem vult hominem esse post gratiam. Quæ omnia nec apparenter possent dici de gratia merè sufficienti, & ulterius determinabili pro libito voluntatis.*

Ultimum ejusdem veritatis fundamentum.

172. Tertiò ostenditur eadem veritas: quia Augustinus, ut reliquias, & propaginem Pelagianorum ultimò contereret, & simul monachos Aduermentini cœnobij, qui ejus scripta minùs rectè intelligebant, instrueret; totam doctrinam suam adversus Pelagianos velut ad compendium redigendo; apertissimè distinxit auxilium efficax perseverantia ab illa gratia, qua possumus perseverare: ergo signum est, quod eodem modo se gessit adversus Pelagium, & quod similia adjutoria ad alios effectus distinxit. Consequentia videtur manifesta: præsertim cum & Pelagiani, & Semipelagiani, & monachi illi idem argumentum urgerent contra August. nempe gratiam ab eo assertam evertere libertatem. Antecedens autem constat ex celebri testimonio S. Doct. lib. de correptione, & gratia cap. 12. ubi hæc habet: *Ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adju-*

D. August. distinxit duplex auxilium.

torium, sine quo aliquid non fit; & aliud est adjutorium, quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere: nec tamen, cum affuerint alimenta, fit, ut vivat, qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est, sine quo non fit, ut vivamus. At verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit; verum etiam quo fit, propter quod datur. Et post pauca: Primò inquit, itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantia; non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis non tantum tale adjutorium perseverantia datur: sed tale ut eis perseverantia ipsa doceatur: non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Et postquam id pluribus Scripturæ testimoniis confirmavit, tandem concludit: Subventum est igitur infirmitati voluntatis humana, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei: cum & voluntas hominis fortis, & sana in bono ampliore non perseveraret habens virtutem liberi arbitrij, quamvis non de futuro adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet, non tamen tali, quo in illo Deus operaretur & velle. Fortissimo quippe dimisit atque permisit facere, quod vellet: infirmis servavit, ut ipso donante, invictissime, quod bonum est, vellent; nec hoc deserere invictissime nollent. Et statim inchoat cap. sequens his verbis: Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei, &c. Ex toto itaque contextu, & verbis hætenus relatis adeo manifestè liquet D. Augustinum distinxisse auxilium efficax, quo electi perseverant, ab auxilio sufficienti, cum quo ceteri non electi possunt perseverare, & sine quo perseverare non valent; ut supervacaneum foret refutare varia subterfugia, quæ Ripalda in opere contra Baianos disputatione 7. sectione 16. commentus est, ut lucem prædicti testimonij infuscaret, roburque infringeret. Nec opus est plura hic motiva idem suadentia accumulare: tum quia relata sufficiunt: tum quia id latius constabit ex dicendis disputatione 7. dubio 4.

173. Sed contra nostram, & communem resolutionem plura opponit prædictus Auctor loco citato ex tom. 2. de ente supernaturali. Primò quia testimonia Scripturæ, quibus Ecclesia, & Patres utuntur contra Pelagium, solum sufficientiam per gratiam evincunt, non autem auxilium efficax: hujusmodi sunt illud Joannis 15. *Sine me nihil potestis facere*, & illud Pauli 2. ad Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*: ergo signum est, quod controversia cum Pelagio solum fuerit de gratia sufficienti, non de efficaci. Secundò quia Concilia damnant Pelagium, determinando naturam sine gratia non posse, non valere, non sufficere ad opera salutaria; & nihil discernunt de auxilio efficaci: non fuit igitur circa illud controversia inter Augustinum, & Pelagium. Tertiò quia ipse Pelagius ita pro-

Referuntur motiva opinionis adversæ.

Joan. 15. 2. ad Cor. 3.

ponit controversiam apud Augustinum libro de gratia Christi capite quarto. Nos sic tria ista distinguimus: primo loco posse statuimus, secundo velle, tertio esse. Posse in natura, velle in arbitrio, esse in effectu locamus. Non de velle, nec de esse, sed tantummodo de eo, quod potest esse, differitur. Ergo Pelagius tantum differuit cum Catholicis de adiutorio ad posse, siue de gratia sufficienti; & alias controversias circa auxilium efficax, siue ad esse devitavit. Quarto quia D. Augustin. lib. de natura, & gratia cap. 28. & 29. refert Pelagium dixisse gratiam ad hoc deservire, ut quæ homines facere iubentur per liberum arbitrium, facilius exequantur per illam. Et statim Augustinus: Tolle, inquit, facilius, & non solum plenus, sed etiam sanus est sensus, si ita dicatur, ut quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, possint implere per gratiam. Cum autem facilius additur, adimpletio boni operis etiam sine Dei gratia posse fieri, tacita significatione suggeritur. Quem sensum redarguit, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Dempto ergo verbo facilius, in reliquo propositionem Pelagij reputat catholicam Augustinus: & consequenter solum disputabant de gratia necessaria ad posse: alioqui adhuc oporteret, ut Pelagius confiteretur necessitatem ulterioris auxilij.

D. August.

Confirmatio-
nes.

Confirmatur primò: quia si quis assereret naturam suis viribus posse efficere actus salutares; licet ulterius affirmant prædictas vires non reduci ad actum, nisi dependenter ab auxilio gratiæ efficacis; profectò hæresis Pelagiana damneretur, & contra canones adversus Pelagium editos ageret: signum ergo est controversiam Catholicorum cum Pelagio non fuisse de gratia efficaci, sed de sufficienti, quæ præstat vires naturæ.

Confirmatur secundo: quia si gratia, quam Pelagius respuebat, ut libertati contrariam, esset gratia ab intrinseco efficax; minimè Pelagius illam admitteret ad eliciendum facilius actus liberos: sicut neque nos, inquit Ripalda, illam admittimus: gratia quippè impossibilis cum dissensu, nequit facilitatem ad liberè agendum præstare; cum potius libertatem evertat: atqui Pelagius gratiam, quam ut simpliciter necessariam respuebat, libenter fatebatur esse utilem ad liberè agendum tactus salutares: ergo disceptatio Pelagij cum Augustino, & Catholicis, non respiciebat gratiam efficacem, sed sufficientem.

Occurritur 1.
objectioni.Ecclesia Pa-
tres asseruo-
runt contra
Pelagium au-
xilium efficax.Ezech. 36.
D. August.Joan. 6.
Ad Rom. 8.

174. Hæc tamen facile diluuntur. Ad primam objectionem respondetur Ecclesiæ Patres aliquando agere contra Pelagium negantem gratiam sufficientem; & tunc utuntur illis testimoniis, quæ in objectione referuntur, & aliis similibus. Aliquando verò impugnant Pelagium, eo quod negaverit gratiam efficacem (utramque enim debemus catholicè confiteri) & tunc utuntur aliis Scripturæ auctoritatibus, quæ prædicant divinæ gratiæ potentissimam, & infallibilem efficaciam. Huiusmodi est illud Ezech. 36. Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, &c. Quo utitur D. August. lib. de gratia, & libero arb. cap. 16. ubi ait: Certum est nos facere, cum facimus: sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & iudicia mea observetis, & faciatis. Et illud Joann. 6. Omnis, qui audit à Patre, & didicit, potest venire ad me. Et illud Apost. ad Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur, &c. Quo utitur August. lib. de correct. & gratia cap. 2. ubi ait: Intelligent, si filij Dei

sunt, spiritu Dei se agi, ut, quod agendum est, agant; & cum egerint, illi, a quo aguntur, gratias agant: aguntur enim, ut agant, non ut ipsi nihil habeant. Quod repetit lib. de gratia Christi contra Pelag. cap. 25. & serm. 13. de verbis Apost. Et illud ejusdem Apost. ad Philip. 2. Deus operatur in vobis & velle, & perficere. Quo testimonio sapissimè ad hoc intentum utitur August. & D. Prosper tum aliis locis, tum epist. ad Ruffinum, ubi ait: Quis ambigat tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cum in illo gratia Dei affectum credendi obediendique generavit? Alioquin sufficeret moveri hominem, non etiam in ipso novam fieri voluntatem, sicut scriptum est Proverb. 8. Preparatur voluntas à Domino, & sicut ait Apostol. ad Philip. 2. Deus est enim, qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Pro qua bona voluntate, nisi quam in ipsis operatus est Deus? Ut qui donaverat velle, donaret & facere. Eandem vim habent alia Scripturæ testimonia, quibus Patres Pelagianos impugnant, ut Prov. 21. Cor regis in manu Domini, sicut divisiones aquarum, quocumque voluerit, inclinabit illud. Genes. 90. Num Dei possumus resistere voluntati. Tob. 41. Quis resistere potest vultui meo: Sapient. 11. Virtuti brachij tui quis resistet? & alia innumera, ex quibus concludit August. lib. de correct. & gratia cap. 14. Cui volenti saluum facere nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle, vel nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. Quæ omnia procedunt de gratia non merè sufficienti, indifferenti, & subiecta dispositioni voluntatis; sed de efficaci, & sibi, ac Deo voluntatem subiciente, ut ex se liquet.

D. Prosper.

Proverb. 21.

Genes. 90.

Tob. 41.

Sapient. 11.

Respondetur
ad 2.

175. Ad secundam constat ex proximè dictis: Pelagius enim primò negavit necessitatem gratiæ efficientis, seu dantis vires ad opera salutaria: & hanc hæresim damnant Concilia in locis, quæ allegat Ripalda. Deinde admissa gratia sufficienti saltem ad facilius posse modo supra declarato num. 161. negavit Pelagius necessitatem gratiæ efficacis, per quam Deus faceret voluntatem consentire, & operari: & hanc hæresim condemnarunt etiam Concilia in aliis locis, quæ Junior ille vel non vidit, vel meditatio suppressit. Concilium enim Milevitanum can. 4. inquit: Quisquis dixerit eandem gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus (de qua gratia non multum curabant tunc Pelagiani) non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. Ubi constat sermonem fieri de gratia efficaci, quæ conjungit posse cum actu. Expressius loquitur Concilium Arausican. can. 4. ubi inquit: Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit; non autem ut etiam purgari velimus per S. Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri consuetur, resistit ipsi Spiritui S. per Salomonem dicenti: Preparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter prædicanti: Deus est, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Quod verò Concilium loquatur de gratia efficaci, liquet: tum quia sermonem instituit de gratia, per quam Deus facit, ut purgari velimus, & per quam operatur nostrum

Concilia sup-
ponunt Pela-
gium aliquan-
do admississe
adiutorium
sufficiens.
Conc. Arau-
sican.

nostrum velle; quæ utique efficax est, cum habeat adjunctum effectum. Tum quia de ea gratia agit, per quam vitatur, ne Deus expectet voluntatem nostram: gratia autem merè sufficiens, & potentialis subijcitur determinationi voluntatis, ejusque applicationem expectare debet.

Intendunt,
quod Pelagius
concedat au-
xilium effi-
cax.

Conc. Trid.

De eodem auxilio efficaci loquitur idem Concilium Arausic. can. 9. ubi ait: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Quod nequit verificari de sola gratia sufficienti: per hanc quippè non operatur Deus in nobis, antequam operemur, & ut infallibiliter operemur; sed operatur, cum operamur, Concilium etiam Trident. idem supponit sess. 6. can. 4. ubi hæresim & Pelagij negantis gratiam efficacem & Lutheri, atque Calvinii asserentium dari gratiam efficacem, sed per eam tolli libertatem arbitrij damnat his verbis: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitationem nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, nec posse dissentire, si velit, &c. anathema sit.* Nam ly motum non significat solam motionem moralem, quæ fit per vocationem, aut suasionem se tenentem ex parte intellectus: hæc enim excitatio dicitur, quam Concilium à motione distinguit: sed loquitur de motione voluntatis in se ipsa, quæ fit per submistrationem Spiritus, & voluntatem revocat ad exercitium, & consensum. Denique Patres Concilij Coloniensis in Enchiridio Christianæ institutionis, tractatu de sacramento Pœnitentiæ, fol. 132. apertè loquuntur de gratia efficaci, cum dicunt: *Itaque velle pœnitere, velle respicere, velle accipere remissionem peccatorum non est à sola voluntate; sed illud nobiscum operatur Dominus, dum immutando malevolam voluntatem, eam facit benevolam, & suæ voluntati consentientem. Unde voluntatem quidem nostram Deus immutat, & sic operatur in nobis velle.* Videat prudens lector, qua veritate affirmari potuerit Concilia agentia contra errores Pelagianorum non meminisse gratiæ efficacis.

Concil. Co-
loniens.

Responsio
ad 3.

D. August.

175. Ad tertiam negamus consequentiam, quæ male ex illo antecedenti colligitur. Fatemur enim Pelagium, & ejus sequaces semper refugisse controversiam de auxilio efficaci, quod præstat infallibiliter velle, & agere. Sed hinc minimè inferitur, quòd vel Catholici, & præcipuè D. August. de eo non egerint; vel quòd hæretici compulsi non fuerint exponere quid de prædicto auxilio sentirent. Unde August. post relata illa Pelagij verba statim illum exagitat, & ostendit, quàm impium sit negare auxilium efficax volutionis, & actionis: inducens enim auctoritatem Apost. ad Philip. 2. ait: *Et ut scirent, quia non tantum in eo, quòd operari possint (hoc enim in natura, & doctrina jam acceperant) sed etiam in eo, quòd operantur, divinitus adjuvantur, non ait: Deus est enim, qui operatur in vobis posse: tanquam ipsi jam velle, & operari per se ipsos habeant (quod utique haberent, si post sibi collatas vires sufficienter non egerent gratia efficaci) neque in his duobus adjutorio ejus indigeant: sed ait: Deus enim est, qui operatur in vobis & velle, & perficere; vel sicut in aliis, & maxime Græcis codicibus legitur, & velle, & operari. Videte, si non Apostolus gratia Dei futuros adversarios sancto Spiritu tantò ante prævidit; & hæc duo, id est velle, & operari, quæ iste ista nostra esse voluit, tanquam ipsa divine gratiæ non adjuvantur auxilio, Deum in nobis dicit operari.*

Ad gratiam respondetur D. Augustinum dixisse propositionem illam Pelagij, dempto verbo *facilius* continere sanum sensum: vel quia Pelagius in ea admittebat auxilium operationis, seu gratiam efficacem, ut censent Auctores relati num. 164. vel quia (quod verius judicamus) ibidem solum faciebat sermonem de gratia sufficienti, & dante vires. Unde verba S. Doctoris non extenduntur ad gratiam adæquatè requisitam, & catholicè admittendam: sed limitanda sunt ad subjectam materiam, nempe ad adjutorium sufficiens, quod Pelagius solum admittebat, ut utile ad faciilius operandum. Recolantur suprà dicta à num. 162.

Solvitur 4.

177. Ad primam confirmationem negamus consequentiam: quia Concilia, & Patres duplicem contra Pelagium docent confitentiam esse gratiam: unam sufficientem, & pertinentem ad posse; aliam efficacem, & inferentem agere. Unde qui solam gratiam efficacem, altera repulsa, admitteret; incurreret profectò notam, & damnationem hæresis Pelagianæ. Sicut etiam qui concedunt necessitatem gratiæ sufficientis ad posse, & negant necessitatem gratiæ efficacis ad agere, eidem pariter notæ, & damnationi obnoxij sunt. Unde si confirmatio illa aliquid evinceret, suaderet utique sub eadem forma Concilia, & Patres nihil contra Pelagianos circa gratiam sufficientem determinasse.

Ad primam
confirm.

Ad secundam concedimus gratiam à Pelagio concessam ad faciilius operandum non fuisse efficacem, sed sufficientem ut suprà diximus numero 165. Sed hinc minimè colligitur, & quòd Pelagius non negaverit gratiam efficacem, & quòd Augustinus de prædicta gratia non egerit, & oppositum Pelagij dogma non impugnaverit. Sicut ex eo, quòd nunc aliqui juniores non admittant gratiam per se, & ab intrinseco efficacem, saltem ad faciilius operandum; perperam inferretur, quòd prædictam gratiam juniores non negent, & quòd Thomistæ non doceant eam esse necessariò admittendam; & quòd circa hoc punctum non litigent: oppositum quippè probat experientia.

Ad secun-
dam.

178. Hæc fuerunt Ripaldæ motiva, ut negaret veritatem adeò perspicuam: quæ quia ipse forsàn invalida recognovit, adjecit num. 105. quod, licèt concederetur Augustinum contēdisse cum Pelagio, ut gratiam efficacem admitteret; nihilominus nullo fundamento colligitur S. Doctorem asseruisse gratiam intrinsecè efficacem, & physicè prædeterminantem. Quibus verbis palam detegit, quo tenderet sui laboris machina, & quid timeret concedendo Pelagium, & Augustinum disceptasse de gratia efficaci. Eodem ferè modo se gessit Suarez prolog. 5. cap. 3. num. 11. ubi ait controversiam inter Augustinum & Pelagium non fuisse de modo, quo gratia dicenda efficax est; atque idè longè diversam esse ab ea disceptatione, quæ modò datur inter Catholicos. Cæterum neque nos in præfenti intendimus disceptationem istam attingere; sed absque partium præjudicio observare, quæ ad hæresim Pelagianam spectant, & quòd adversus illam docuerit Divus Augustinus. Cujus mentem, & scripta jussit Clemens VIII. consulere, ut controversiam inter Catholicos ortam decideret: quod impertinenter (absit,) juberet, si nullum hujus disceptationis vestigium, ut juniores autumant, apud sanctum Doctorem extaret. Quod verò D. Augustinus non solum asseruerit auxilium efficax, sed modum etiam

Intentio Ri-
palda, &
Suarij.

efficaciæ satis expresse, haud obscure constat ex ejus verbis supra à num. 168. relatis : nam ly *indeclinabiliter, inseparabiliter, invictissime* qualitatem auxilij efficacis, de quo loquebatur, & non solam substantiam significant, ut ex ipsis vocibus liquet. An autem hinc inferatur prædictum auxilium esse intrinsecè efficax, & præmove-
 vere physicè voluntatem; infra videbimus disp. 7. per totam. In qua causa æquum non est judicium D. Augustini. recusare, qui tam gloriosè pugnavit pro gratia Dei : sed magis expedit, ut fateamur, quòd rem attigerit, & ejus sententiæ stemus. Nemo quippè Augustini sententiam exhorrebit amplecti, nisi cui Pelagij virus non displicet.

CAPUT V.

De erroribus Semipelagianorum circa Gratiam, & liberum arbitrium.

179. **E**A, quæ Magnus Augustinus contra hæresim Pelagianam summo ingenio, & majori pietate per plures annos scripsit, sicut insignem de inimicis gratiæ consecuta fuere victoriam; & Catholicorum commendationem, summasque laudes meruerunt : ita vel à cæcutientibus, vel ab invidentibus sinistrè intellecta, & iniquè exposita in causa fuerunt, ut novarum disceptationum nasceretur occasio : non quam Sanctus Doctor vel apparenter dederit, sed quam quidem ultronei voluerunt arripere. Præluxit lis hæc inter Africanos, sed brevi ibidem restricta est : flagravat postea vehementius apud Gallos, nec ita celeriter valuit componi. In Africa quidem, lectis, sed malè intellectis D. Augustini contra Pelagium scriptis ; nonnulli sic acceperunt, & probarunt efficaciam divinæ gratiæ ab Augustino assertam ; ut inferrent, & consequenter dicerent per eam tolli libertatem arbitrij, & correctionis necessitatem. Hi fuerunt Monachi Adrumentini sub duce Floro. Quorum errorem ut compesceret Sanctus Doctor, illosque in hac materia probè instrueret, scripsit duas epist. ad Valentinum illius monasterij præfectum, quæ sunt 46. & 47. Scripsit etiam hac occasione duos præclarissimos libros, unum de gratia, & libero arbitrio, alterum de correctione, & gratia, ut refert idem Sanctus Doctor, *lib. 2. Retract. cap. 66.* Econtra verò Vitalis quidam Carthaginensis, & alij, cum tantam gratiæ necessitatem, quantam Augustinus prædicabat, nescirent, vel scire nolent cum arbitrij componere libertate ; ut hanc tuerentur, ceperunt in hac causa minùs rectè sentire. Licet enim à Pelagiano dogmate magna ex parte recederent, palamque admitterent necessitatem gratiæ ad salutem : nihilominus ut hanc esse in arbitrij facultate exponerent ; affirmarunt initium fidei, ut aliarum imperfectarum affectionum non esse ex gratia, sed ex arbitrij viribus, & industria. Supervenientia verò gratiæ dona dispensari dixerunt juxta diversam hanc ex libero arbitrio in negotio salutis inchoationem ; ne Deus vel fatagentibus negaret, vel otiosis concederet. Quem errorem, & quasi totius Semipelagianismi primitias, confutavit acriter Augustinus in epistola ad prædictum Vitalem, quæ est 107. ubi oppositam, & catholicam doctrinam firmat argumento desumpto ex orationibus Ecclesiæ, quæ frequenter rogat Deum, ut infideles convertat ad fidem, *Inaniter*, arguit Au-

gustinus, & perfunctoriè, potius quam veraciter pro eis, ut doctrinæ, cui adversantur, credendo consentiant, Deo fundimus preces ; si ad ejus non pertinet gratiam convertere ad fidem suam ipsi fidei contrarias hominum voluntates. Et post alia argumenta concludit : *Si verè volumus defendere liberum arbitrium, non oppugnemus, unde sit liberum : nam qui oppugnat gratiam, qua nostrum ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipse arbitrium suum adhuc vult esse captivum.* Quibus sui ingenij, & industriæ laboribus compescuit Doctor S. duas illas, contrariasque inter se scintillas, quæ Africæ minitabantur incendium : nec ampliùs ibidem ferpere visæ sunt.

180. Sed convulsæ ex Africa errorum fibræ radices iterum profundiores egerunt apud Gallos, & graviorum inter catholicos disceptationum dederunt causas ; quos sicut Africanos, in duas factiones, aut sectas diviserunt. Quidam enim Monachos Adrumentinos imitantes, cum viderunt Augustinum docere nedum gratiam esse necessariam ad piè vivendum, sed gratis etiam omninò dari secundum æternum, & omninò gratuitum Dei propositum ; censuerunt arbitrium per gratiam tolli, electosque vi solius prædestinationis salvari, peccatores verò vi solius reprobationis damnari ; & consequenter peccata non obesse electis, nec prodesse reprobis bona opera. Qua de causa istius dogmatis patroni *Prædestinatiani* appellati sunt : quorum meminerunt Sigebertus in *Chronico* anno 415. Hincmarus in *epist. ad Nicolaum Papam*, & alij.

Hanc hæresim amplexus inter alios fuit Lucidus quidam presbyter magni nominis : quem ut ad veritatis tramitem reduceret Faustus ex Abbate Lerinensi Regiensis Episcopus, non levem navavit operam, & data epistola monuit, quæ deberet anathematizare : & relatis diversis, ac inter se contrariis erroribus conclusit : *Nos verò per medium, Christo duce, gradientes, post gratiam, sine qua nihil sumus, laborem laboriosa servitutis asserimus : sed omnino arrogantiam, & presumptionem laboris excludimus ; ut totis viribus desudantes, ne gratia in nobis evacuetur, quidquid de manu Domini susceperimus, donum pronuntiemus esse, non pretium : scientes laboris ipsius fructum officij rem esse, non meritum, cum Evangelista dicentes : Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Cui doctrinæ acquievit Lucidus, eamque, & totam Fausti epistolam approbarunt quindecim Episcopi in Concilio Arelatensi, ut refert Baronius anno 490. Ipse verò Lucidus aliam epistolam scripsit ad Episcopos in Concilio Lugdunensi congregatos, in qua per varios articulos Prædestinatorum hæresim damnavit, & tandem veram fidem profitens adjecit : *Ita autem assero gratiam Dei, & annisum hominis, & conatum gratiæ semper adjungam, & libertatem voluntatis humana non extingam, sed attenuatam, & infirmatam esse pronuntiam ; & periclitari eum, qui salvus est, & eum, qui perit, potuisse salvari.* Qua Lucidi (qui inter Prædestinatianos eminebat) confessione, & catholicarum Galliæ Episcoporum diligentia, error ille ferè in suo exortu suffocatus fuit ; sed postea Vviclephus, Lutherus, Calvinus, & alij hæretici eandem pestem reintegrarunt, & veterem cicatricem refricaverunt, ut supra vidimus *cap. 3. §. 1.* cum sequent.

181. Quidam verò ex Gallis per oppositum extremum, cum ut Prædestinatorum errori sese

Gallorum aliqui imitantur errorem Monachorum Adrument.

Qui sue inter Prædestinatiani.

Faustus.

Lucidus.

Origo Semipelagianorum Massiliensium.

Error Monachorum Adrument.

Error Vitalis Carthaginensis.

D. Aug. ist.

fese opponerent, cum ut Augustini insignem gloriam, quam prostratis Pelagianis reportaverat, obscurarent; ejus scripta carpere, sententiam deferere, efficaciam gratiæ ab ipso assertam confutare, actandem Pelagio non in paucis connivere ceperunt. Palam autem Pelagianorum dogma prosequi ausi non sunt; sed illud potius in quibusdam refellebant: tum ne sententiam contra Pelagium latam incurrerent: tum quia viri erant Catholici, licet in hac parte seducti. Hac de causa Semipelagiani vocari meruerunt: quia videlicet quædam Pelagij asserta negarent, quædam verò assererent: similiter etiam aliqua ab Augustino contra Pelagium asserta tuerentur, aliqua verò impugnant. Præcipui hujus concordæ, seu mediij inter Augustinum, & Pelagium auctores fuerunt quidam presbyteri Massilienses, quos cap. recensimus. Graviora verò capita, in quibus à Pelagio recesserunt, fuerunt duo, nempe dari peccatum originale, quo parvuli infecti nascuntur, & necessariam esse gratiam Dei, sine qua nemo valeat consequi salutem. Ita constat ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad Divum Augustinum in quibus S. Doctorem certiore faciunt de novo errore, qui apud Gallos pullulare, & diffamari tunc ceperat. Hæc inquit Divus Prosper, *ipsorum definitio, ac professio est, omnem quidem hominem Adam peccante peccasse; & neminem per opera sua, sed per Dei gratiam regeneratione salvari.* Et Hilarius: *Consentiunt, ait, omnem hominem in Adam peccasse, nec inde posse quemquam proprio arbitrio liberari.* Quibus assertionibus Pelagianam hæresim magna ex parte declinabant, & determinationi Ecclesiæ se subiciebant. Unde S. August. in lib. de Prædestin. Sanctorum quem hac occasione ad Prosperum, & Hilarium transmissit, loquens de his Massiliensium assertis ait: *Retenta ergo ista, in qua pervenerunt, plurimum eos à Pelagianorum errore discernunt.*

182. Augustini autem sententiam impugnabant præsertim in duobus, nempe quia assererat electionem æternam Dei independentem ab operibus; & quia adstruebat aliqua dona gratiæ adeo efficacia, ut non solum sine illis aliquid boni fieri non posset, sed ut cum illis infallibiliter fieret, & cum illis simul oppositum fieri non posset. Quam doctrinam tradiderat S. Doctor cum aliis pluribus locis, tum præcipue in libro de correct. & gratia. Has rancoris, & contradictionis radices detegunt Prosper, & Hilarius in epist. cit. *Multi servorum Christi (inquit Prosper) qui in Massiliensi urbe consistunt, in Sanctitatis tue scriptis, quæ adversus Pelagianos hereticos condidisti, contrarium Patrum opinioni, & ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti.* Et infra: *Recensio autem hoc Beatitudinis tue libro (nempe de correct. & gratia, in quo plenissime, & clarissime eam doctrinam exposuit) sicut qui sanctam, atque Apostolicam doctrinam tuam auctoritatem antea sequebantur, intelligentiores, instructioresque sunt facti; ita qui persuasionis sue impediabantur obscuro, aversiores, quam fuerunt, recesserunt.* Et Hilarius, relata illa Augustini sententia, *Nunc verò sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adjutorium perseverantiæ datur (nempe quale Adamo, nempe sufficiens, & præstans posse) sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint;*

addit: *His verbis sanctitatis tue ita moventur, ut dicant quandam desperationem hominibus exhiberi.* Ut autem sententiam Augustino in his præcipue parvulis contrariam exponerent, & tuerentur, opposita præjaciebant principia adversaque inferebant conlectaria. Quæ majoris claritatis gratiā breviter, ac sigillatim subicere libet. Præmonemus tamen nos minimè affirmare omnia Semipelagianorum asserta esse dogmata hæretica, erronea, vel temeraria; cum videamus eorum aliqua à viris catholicis defendi: sed hoc judicium, sicut & omnia nostra Romanæ Ecclesiæ submittimus. Quid verò hætenus contra Semipelagianos ab ea decretum fuerit, §. 5. constabit.

§. I.

Quid senserint Semipelagiani de prædestinatione, & præscientia Dei.

183. Hæc duo jungimus tum quia unius notitia nequit facillè ab alterius cognitione separari: tum ut à certioribus inchoemus: evidentior quippe est sententia Massiliensium in his punctis, quam in alijs. Prius tamen de prædestinatione dicemus. Quæ bifariam accipi potest: primò strictè pro efficaci transmissione electorum ad gloriam: secundò pro quolibet Dei decreto efficaci, & absoluto circa nostros actus. In utroque sensu negarunt Semipelagiani prædestinationem Dei, quæ actus nostros antecederet, & inferret: quia existimarent hujus prædestinationis nomine fatalem quandam necessitatem induci, qua arbitrij libertas everteretur. Unde consequenter assererent nihil Deum circa nostros actus, & salutem prædestinasse, seu decrevisse; nisi prius præsciendo, in quam partem sese inclinaturum esset liberum arbitrium.

Quod sic senserint, constat satis manifestè tum ex Divo Prospero in epistola citata, ubi ait: *Removeri dicunt omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates; & sub hoc nomine prædestinationis fatalem necessitatem induci.* Et circa finem inquit: *Penè omnium par invenitur, & una sententia, qua propositum, & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt, ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumelia fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit, & sub ipso gratiæ adjutorio, in qua futurus esset voluntate, & actione, præscierit.* Tum etiam & præcipue ex Fausto Regiensi, qui ex Prædestinatorum impugnatore factus est Semipelagianorum antesignanus: hic enim in duobus libris de gratia (extant tom. 4. Biblioth. Sanctum Patrum) apertissime proponit suam, & suorum sententiam. Nam lib. 1. cap. 10. exponens illa verba Apost. ad Rom. 2. *Et tunc reddet unicuique secundum opera sua*, inquit: *Adverte, quia dum dicit secundum opera sua, salutem hominis non in prædestinatione factoris, sed in operatione famulantis largitor gratiæ collocavit.* Et cap. 11. ait: *Igitur dum liberi interemptor arbitrij (sic appellat sanctissimum patrem Augustinum) in alterutram partem omnia ex prædestinatione statuta, & definita esse pronuntiat, etiam suprema remedia penitentia sensu abrupte impietatis evacuat.* Similia habet cap. 13. & 16. ubi concludit: *Novum ergo remedium nihil agere potuit, si ante sæcula res humanas definitio vetusta præfixit.* Et lib. 2. cap. 2. ait: *Præscientiam, & prædestinationem Dei male intel-
telligunt*

Nota.

Semipelagiani negarunt decreta Dei efficaciam antecedentia nostræ libertatem.

D. Prosper.

Faustus Regiensi.

In quibus dissentiebant à Pelagio.

D. Prosper.

D. Hilarius.

D. August.

Capita, in quibus Augustino repugnabant.

D. Prosper.

D. Hilarius.

relligunt astringentes, quod inde humanorum actuum causa nascatur. Et post aliqua: Agnosce, inquit, quod præscientia Dei de materia humanorum actuum sumat exordium. Quid de nobis præscire, aut præordinare debeat Deus, quantum pertinet ad futurum, in profectu hominis defectuque consistit.

Tenuerunt
circa præde-
stinationem
sententiam
Augustino
prioris con-
trariam.

D. August.
sprevit Massil.
querimonias
asserens de-
creta Dei ab
ipso efficacia.

Petrus Dia-
conus.

184. Tum denique quia Semipelagiani in explicando negotio prædestinationis sententiam Augustino prorsus oppositam tenuerunt, ut constat ex illis verbis Prosperi ad Sanctum Doctorem contrarium putant Patrum opinioni, & Ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti. Unde cum certum sit Augustinum docuisse Deum prædestinare homines, & prædefinire eorum opera independentem ab operibus prævisis; planè constat Semipelagianos contrariam tenuisse assertionem, nempe prædestinationem, & prædefinitionem, Dei non præire scientiam futurorum, sed potius præscientiæ horum inniti. Quorum doctrinam iterum refutavit, & suam sententiam, querimonias Massiliensium spernens, asseruit S. Doctor in libro de prædestinatione Sanctorum quem occasione epistolæ Prosperi scripsit: nam cap. 17. ait, *Electi sunt itaque ante mundi constitutionem ea prædestinatione, in qua Deus sua futura facta præscivit: electi autem sunt de mundo ea vocatione, qua Deus id, quod prædestinavit, implevit.* Et cap. 20. *Prædestinatione, inquit, Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus; unde dictum est, Fecit, quæ futura sunt.* Legatur Petrus Diaconus apud Fulgentium de Incarnatione & gratia cap. 8. ubi hæc habet: *Quorum omnium sanctorum Patrum imbuti doctrinis anathematizamus Pelagium, & Celestium, simulque etiam Iulianum Edanensem, & qui illius similia sapient, præcipue libros Fausti Galliarum Episcopi, qui de monasterio Lyrinensi profectus est: quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est. In quibus non solum contra doctrinam horum sanctorum Patrum (nempe Augustini, & ejus discipulorum) verum etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens, humano labori subjungit gratia adiutorium.*

Semipelag. do-
cuerunt Deum
ante suum
decretum præ-
scire futura.

D. Pro-
per.

Faultus.

185. Ex his haud obscurè constat, quid de præscientia Dei circa futuros eventus senserint Semipelagiani. Cum enim minimè admitterent prædestinationem, & prædefinitionem Augustinianam, quibus Deus, inconsulto arbitrio creato, ejus opera decerneret (causabantur quippè, per hæc absoluta, atque efficacia decreta necessitatem fatalem induci) compulsi sunt admittere, quod Deus ante suæ voluntatis determinationem præscierit futuros eventus, & in quam partem liberum arbitrium sese flexurum esset; & quod huic præscientiæ suam prædestinationem, & decreta accommodaverit. Liqueat hoc tum ex testimoniis proximè relatis. Tum etiam ex D. Prospero in epistola citata, ubi ait: *Qui autem credituri sunt, quive in ea fide, qua deinceps per Dei gratiam sint jubendi, mansuri sunt; præscisse dicunt ante mundi constitutionem Deum: & eos prædestinasse in regnum suum, quos gratis vocatos dignos futura electione, & de hac vita bono sine excessuros præviderit.* Tum ex Faulto lib. 2. cap. 3. ubi ait: *Aliud est præscire, aliud prædestinare: præscientia gerenda præscit, postmodum prædestinatio retribuenda describit; præscientia de alieno subsistit actu, prædestinatio de judicio suo: à præscientia, quæ sunt nostra, produuntur; à prædestinatione, quæ sunt, præparantur: ac per hoc*

nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit. Et cap. 6. inquit: *Sed dicis: Cum adhuc non egissent aliquid boni, aut mali; jam præfinitis partibus deputantur. Quid mirum, si quorum actus prævidit, eorum exitus præsignavit? Et ideo sicut eos cursum vivendi pro arbitrio proprio disposituros esse constabat; ita pro Dei potentia prænoscentur, pro justitia præordinantur: hoc totum de eis prædicatur, non præfinitur.* Ex quibus liquet totius prædestinationis cardinem positum fuisse à Semipelagianis in hac futurorum præscientia, quæ non inniteretur decreto Dei; sed per quam dirigeretur Dei propositum.

186. Quam doctrinam extendebant non solum ad futura absoluta, quæ aliquando erunt; sed etiam ad futura conditionata, quæ nunquam erunt; essent tamen posita conditione. Cum enim ab Augustinianis urgerentur exemplo parvulorum, qui cum omnes infanciantur peccato originali, & initium bonæ voluntatis non habeant; quidam eorum baptizantur, & salvantur, quidam autem baptismo, & salute destituuntur: respondebant apud Divum Prosperum epistola citata: *Tales perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad adultam pervenissent etatem, scientia divina præviderit.* Pariter, cum Augustini discipuli ab eis inquirerent, cur istis, & non illis, Evangelium prædicaretur; Dicebant, refert Prosper, dispensasse Deum tempora, & ministeria predicationis, juxta quod prævidebat aliquos credituros, & exorturam esse bonarum credulitatem voluntatum. Et D. Hilarius epist. ad August. inquit: *Cum autem dicitur eis, quare aliis, vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur; vel nunc prædicetur, quod aliquando penè omnibus, sicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum sit? Dicunt id præscientiæ esse divine, ut eo tempore, & ibi, & illis veritas annuntiaretur, vel non annuntiaretur, quando, & ubi præannuntiabatur esse credenda.*

Hujusmodi
præscientiam
extendebant
ad eventus
conditionatè
futuros.

D. Hilarius.

187. Cum autem hoc Semipelagianorum subterfugium notissimum esset Divo Prospero, & aliis Augustini discipulis; consuluit Prosper Sanctum Doctorem in epistola citata. *An per præscientiam possit stare propositum, an verò præscientia quodam ordine sit submixta propositio?* Non quia Prosper, & alij Augustiniani de mente præceptoris dubitarent, quem aliundè sciebant talem præscientiam decreto Dei non innitentem pluribus locis, & sæpenumero rejecisse: sed ut evidentius suum sensum aperiret, & sententiam auctoritate Scripturæ firmaret: quod facilius posset asilum, & cariosum illud Massiliensium fundamentum prosternere. Sanctus autem Doctor mentem, & discursus Semipelagianorum ex informatione Prosperi perfecte callens, prædictam præscientiam ab eis assertam iterum, ac evidentius rejecit in libro de prædestinatione Sanctorum quem ad Prosperum transmisit: nam cap. 14. explicans illud Sapient. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, inquit: Dictum est enim secundum pericula vite hujus; non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit, quod futurum erat, non quod futurum non erat: id est, quod mortem ei immaturam erat præstiturus, ut tentationum subtraheretur incerto; non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* Quibus verbis satis expressit Deum non præscire aliquid esse absolutè, vel conditionatè futurum, nisi quod ipse decreverit fore absolutè, vel conditionatè futurum. Et in libro de bono perseverantiae, quem etiam hac occasione, & contra

S. A. gust. ite-
rum, atque
iterum rejecit
scientiam me-
diam.

errores

errores Massiliensium scripsit, ait cap. 17. Si bona opera dantur à Deo, & se daturum esse præscivit, profectò prædestinavit, id est, decrevit, aut statuit. Et statim: Hæc, inquit, dona Dei, si nulla est prædestinatio, quam defendimus, non præsciuntur à Deo. Quid plura? In eodem lib. cap. 9. retractavit Sanctus Doctor, vel ad meliorem sensum reduxit aliquas propositiones, in quibus significaverat Deum ante suum decretum futura præscisse; & quibus Semipelagiani abutebantur, ut prædictam scientiam conditionatam majori auctoritate defenderent, ut refert Hilarius in epistola citata. Hujusmodi erat illud dictum in libro de sex quæstionibus Paganorum, Tunc voluit Christus apparere, quando sciebat, & ubi sciebat, qui erant in eum credituri. Quod asserit Sanctus Doctor intelligendum esse sine præjudicio aliarum causarum, inter quas computatur prædestinatio, sive determinatio divina, & ad eas causas prædestinationis hæc divina judicia pertinere, sine quarum causarum latentium præjudicio tunc ista respondere me dixi.

S. August. revocavit, quæ vel apparenter poterant scientia media favere.

D. Thom.

188. Cujus retractationis, sive expositionis (quæ scientiam illam conditionatam non suffultam Dei determinatione prorsus evertit) habemus testem omni exceptione majorem, & fidelissimum Sancti Augustini discipulum, nempe Angelicum præceptorem 3. parte quæst. 1. artic. 5. ubi proponit secundum argumentum, quod plures salvati fuissent, si à principio humani generis Deus incarnatus fuisset. Ad quod ita respondet: Dicendum, quod Augustinus ad hoc respondet in libro de sex quæstionibus Pagan. dicens quæst. 2. quod tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos predicari suam doctrinam, quando, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus, & his locis tales homines in ejus prædicationem futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in ejus corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc responsionem reprobans idem Augustinus in libro de Persever. cap. 9. dicit: Nunquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credituros noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent; cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humilitatis penitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum? Proinde, ut ipse solvens subdit, sicut Apostolus ait: Non est volentis, nec currentis, sed misericordis Dei, &c. Unde Semipelagianorum errori debemus, quod ejus evertendi causa D. August. suam sententiam magis explicuerit: quam postea Prosper, Fulgentius, alique Sancti Doctoris discipuli, & præcipue Divus Thomas amplexati, ac tutati sunt, ut latè ostendimus tract. 3. disp. 10. per totam, & ex dicendis in hoc opere evidentiùs apparebit.

Semipelag. dicebant certitudinem prædestinationis esse ex præscientia.

Faultus.

189. Consequenter ad relata principia asseriebant Semipelagiani prædestinationem non habere certitudinem ex se, sed ex sola præscientia: ut scilicet illud tantum esset certò futurum, quod Deus præscivisset fore futurum; & decrevisset, ut esset, quando, & ubi futurum esse prævidebatur; juxta illud Faulti, & sociorum commune assertum: Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit. Inferebant etiam ex iisdem principiis prædestinatorum numerum non esse certum, & infallibilem; sed posse pro arbitrij creati minui, vel augeri, ut referunt Prosper, & Hilarius: quia non revocabant certitudinem prædestinationis in decretum irrevocabile Dei, sed

in voluntates creatas præscientiæ divinæ objectas, quæ pro sua mutabilitate converti in bonum, aut malum possunt. Majorem quippe voluntatis humanæ determinationem præjudicium libertati allaturam formidabant, ut statim dicemus.

§. II.

Quid Semipelagiani dixerint de bono perseverantiæ, & gratia efficaci.

190. Docuerat S. P. Augustinus in libro de correct. & gratia donum perseverantiæ esse adeò certum, & efficax, ut cum eo non solum queant homines perseverare; sed tale etiam, ut eo posito nequeant non perseverare. Nunc verò, inquit cap. 12. Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur; sed tale, ut eis perseverantiæ ipsa donetur: non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Non solum enim dixit sine me nihil potestis facere: verum etiam dixit, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Quibus verbis eis non solum justitiam, verum in illa etiam perseverantiæ se dedisse monstravit. Christo enim sic eos ponente, ut eant, & fructum afferant, & fructus eorum maneat; quis audeat dicere: Forsthan non manebunt? Et deinde: Non solum datur adjutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseverare, si velint; sed eis operatur etiam & velle. Ac tandem concludit: Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Quam doctrinam latè ibi confirmat, & capite 14. addit: Deo volenti saluum facere nullum humanum resistit arbitrium: sic enim velle, & nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.

Doctrina D. August. circa donum perseverantiæ.

191. Hæc Augustini de gratia perseverantiæ doctrina admodum ingrata fiat Massiliensibus, qui passim eam liberiori licentia vellicare cœperunt, ut scripsit Hilarius in epistola ad Augustinum his verbis: Deinde molestè ferunt ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perseverantiæ, non qua fieret, ut perseveraret; sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc verò sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adjutorium perseverantiæ datur; sed tale, ut eis perseverantiæ ipsa donetur: non solum ut sine isto dono perseveranter esse non possint; verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. His verbis sanctitatis tue ita moventur, ut dicant quandam desperationem hominibus exhiberi. Hanc autem efficaciam, quam dono perseverantiæ ad totam salutem non concedebant, etiam negabant cuivis auxilio respectivè ad particulare opus pietatis, pro quo tribuebatur à Deo: sed asseriebant quamlibet gratiam subterni arbitrij dispositioni, posseque pro ejus nutu invalidam reddi, atque suo effectu privari, ut refert idem Hilarius epistola citata. Quidquidlibet, ait, donatum sit prædestinatis, id posse & admittere, & retinere propria voluntate continent. Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quosdam perseverantiæ percepisse, ut nisi

Error Semipelag. ad eam doctrinam.

D. Hilarius.

Semipelag. negant omne adjutorium Dei, quod ex se habeat efficaciam.

perse

perseverantes esse non possint. In summa distinctionem illam gratiæ sufficientis, & efficaciæ, five auxiliij *sine quo*, & auxiliij *cum quo* ab Augustino in libro de correct. & gratia, traditam palam respuebant, asserendo gratiam quidem à Deo descendentem sufficientem esse; quod autem pariat, aut non pariat consensum, ex arbitrij determinatione pendere. Quæ fuerat etiam assertio Vitalis Carthaginensis, ut refert August. in epistola ad eundem, ubi hæc ponit ipse verba: *Operatur Deus, quantum in ipso est, ut velimus, cum nobis nota sunt ejus eloquia: sed si eis acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil nobis prosit, efficiamus.* Et ita non admittebat gratiam efficacem, seu inferentem effectum, nisi dependenter ab ipso consensu arbitrij. Id verò statim refellit Augustinus subdendo: *Quæ si dicis, profectò nostris orationibus contradicis.*

Vitalis Carthaginens.

D. August.

Revocabant efficaciam donorum Dei ad præscientiam usus liberi arbitrij.

192. Cum verò Semipelagiani negare non possent dari quoddam vocationes Dei efficaces, five parientes consensum, prædictumque effectum non esse Deo casualem, five præter intentionem, sed fuisse ab æterno decretum: multumque hoc argumentationis genere ab Augustinianis vexarentur: ut ejus vim declinarent, & infringere, recurrerant ad illam præscientiam conditionatam §. præcedenti descriptam. Unde illam appellabant gratiam efficacem, & operantem, quam Deus tribuebat, quando, & ubi præviderat habituram esse effectum: totamque efficaciam, & nexum gratiæ cum operatione ad scientiam illam, & præcitas circumstantias revocabant, ut manifestè colligitur ex relatione Prosperi ad Augustinum epistola citata, ubi ait: *Hanc sanè de humanis meritis præscientiam Dei, secundum quam gratia vocantis operatur, multò sibi rationabilius videntur adstruere, cum ad earum nationum contemplationem venit, &c. ubi ut vides, efficaciam vocationis, nempe gratiam operari, reducebant ad præscientiam Dei de operatione humana futura. Et quidem non inconsequenter ad illud commune inter eos principium desumptum ex Fausto lib. 2. cap. 3. Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit: ac subinde colligebant, Nisi præscientia exploraverit, gratia prædestinationi, seu decreto Dei respondens nihil efficit; operatur autem secundum præscientiam Dei de futuro tunc eventu. Pari enim ratione decretum Dei, & gratiam, quæ mandatur executioni, metiebantur: ut ita à fatali necessitate, quam nisi scientia explorasset, libertati imminere censebant, arbitrium creatum eximerent.*

Modus conciliationis à Semipelagianis excogitatus displicuit D. August. & aliis Patribus.

Joan. Phelippæus.

193. Sed prædictus modus conciliandi gratiam, & libertatem summoperè displicuit D. Augustino & veris ejus discipulis, & ab illis sæpe sapius, ac manifestè repulsi sunt. Quia verò hoc latè ostendimus tract. 3. disp. 10. & ampliùs constabit ex dicendis, disp. 7. per totam, non oportet in eo ulteriùs demonstrando hinc immoremur. Sat modò sit subijcere judicium Joannis Phelippæi Societatis Jesu tom. 1. Comment. in Oseam Prophet. cap. 2. vers. 14. pag. 500. ubi statuit, quòd *Scientia conditionata non bene deservit explicanda gratia Dei efficaci; quam primò in enarranda gratia vi, & efficacia Patres non usurparunt; imò quam nullam esse gravissimi inter illos gratia propugnatores asseruerunt.* Quod ibi ostendit urgentibus testimoniis Sanctorum Augustini, Prosperi, & Fulgentij, & subdit: *Quæ non assero, ut negem futura conditionata, aut scientiam illam Dei, quæ à recentioribus Conditiona-*

ta, aut Media appellatur, quàm & adstui hoc ipso cap. 2. versiculos 3. sed ut declarem tres illos gravissimos Patres, qui præ cæteris omnibus doctissime, & subtilissime de gratia disputarunt, longissimè abfuisse ab eo gratia efficaci sensu, qui per scientiam mediam, & conditionatam rationem reddit efficacitatis, quæ est in gratia, cum libero arbitrio coherentis. Probat ulteriùs eandem assertionem validis argumentis. Sed pluris facimus audisse ingenuam, & ultroneam eam confessionem circa sententiam Augustini, & ipsius discipulorum à perdocto Theologo Societatis.

§. III.

Quid docuerint Semipelagiani de viribus arbitrij, & necessitate gratiæ sufficientis.

194. Cum Massilienses peccatum originale confiterentur, ut in principio hujus capituli vidimus; consequenter dixerunt hominem in hoc statu naturæ lapsæ debiliores vires habere, ac haberet in statu naturæ integræ: ac subinde non posse nunc suis viribus præstare cuncta, quæ in eo statu valeret. Unde ad rectè operandum, & volendum, quæ sunt opera hominis sani, concedebant necessariam esse gratiam sufficientem, five præstantem vires, & posse. Cæterum ad petendum, & desiderandum salutem, qui sunt affectus hominis infirmi, sufficere arbitrabantur vires relictas in homine post peccatum. Cum autem nemo desideret, & petat salutem, nisi credat salvatorem; colligebant affectum credendi, & fidem ipsam antecedere gratiam Christi, & fieri solis viribus arbitrij. Quamobrem distinguebant opera virtutum ab affectu, seu initiis bene operandi: dicebantque illa esse hominis sani, & adjutorio gratiæ indigere; hæc autem esse hominis infirmi, & non exposcere gratiam, ut satis se explicat Faustus lib. 1. cap. 17. ubi ait: *Et ita se duo ista conjungunt attrahentis virtus, & obedientis affectus, quomodo si ager aliquis assurgere conetur, & facultas animi non sequatur; & propterea sibi dexteram deprecetur. Clamat voluntas: quia sola per se elevari nescit infirmitas. Ita Dominus invitat voluntatem, attrahit desiderantem, erigit adnitentem.* Et idem significat Cassianus collat. 13. cap. 9. quem reprehendit Divus Prosper in libro adversus illum cap. 8. his verbis: *Doces ergo non posse hominem per semetipsum apprehendere sanitatem; sed habere eum à semetipso desiderium sanitatis, & sua tantum sponte venire ad medicum; non etiam hoc ipsum medici esse, quòd veniat.*

Massilienses dicebant affectum credendi, & initia bene operandi esse ex viribus naturalibus.

Faustus.

D. Prosper.

195. Fundamenta autem, ut sic discurrent, duo præcipuè erant. Primum, ne Deus videretur injustus personarum acceptor, quosdam sua gratia ditando, quosdam verò lperando; si otiosis sua auxilia dispensaret, & ea studiosis non tribueret. Secundum, ut exponerent salutem in hominis manu constitutam esse; & Deum invitis studium virtutis non immittere. Ad hoc quippè ponebant eas inchoationes virtutis ex solo arbitrio pendentes, ut qui studiosè se gereret, ulteriùs consequeretur gratiam, & salutem; qui verò pœnitit à desideriis, & affectibus bene vivendi torperet, ad gratiam non traheretur, aut compelleretur invitus. Et hac ratione totum negotium salutis, & hominum in eo discretionem revocabant ad illa virtutum initia è libero arbitrio fluentia,

Motiva hujus erroris.

Faustus,

Confectaria
illius erroris
à Massiliensi-
bus tradita.

Quo sensu
asseruerint
initia salutis
esse ex nobis?

Prima opinio
Iansenij.

Rejicitur.

D. Prosper.

fluentia, aut exercita, aut prævifa, ut suprà declaravimus, & satis exprimit Faustus libro 1. capite 19. ubi ait: *Deus pro ratione justitia per se effectum non peragit: quia voluntatem ejus, qui est purgandus, expectat.* Et ibidem, *Quod si cum putas attrahere nolentes, celesti justitia iniquitatis pondus imponis.* Et libro 2. capite 10. ait: *Nisi fuerit præmissa devotio, gratia vilescit oblatio: simulque verecundia remunerantis est, si honoretur otiosus, remuneretur ingratus.* Consequenter ad prædicta principia alias assertiones, & confectaria docebant, quæ maximè displicuerunt Augustinianis. Hujusmodi erant, gratiam prævenientem, & cooperantem requiri ad bona opera, secus autem ad initia bene operandi. Gratiam dari ex meritis. Dum expectare nostras voluntates, ut purgari velimus. Homini facienti, quod ex viribus arbitrij potest, Deum dare gratiam; & alia hujusmodi, ut videri potest apud Alvarez *disputatione secunda de Auxiliis*, & Suarium *prologomeno* 5. capite 5. cum sequent.

196. Circa prædictas verò Massiliensium assertiones aliqua dubia se offerunt, quorum diffusior decisio ex dicendis in hoc tractatu constabit. Modò autem oportet aliqua breviter attingere, & hinc summarie resolvere. Et quidem primò certum est Semipelagianos veram aliquam gratiam internam, sufficientem, & supernaturalem admisisse saltem ad perfectionem bonorum operum, & consecutionem salutis, ut ostendit Suarez *loco citato, capite sexto, dubio 2. & 3.* & facile constat ex dicto capite præcedente, §. 4. & 5. ubi ostendimus Pelagianos eam gratiam admisisse in ultimo sui dogmatis statu, qui cum Semipelagianismo ferè continuatus est. Dubium autem occurrit, an eam gratiam prorsus negaverint ad initium fidei, & salutis, cum asseriebant illud esse *ex nobis*: bifariam quippè potest accipi illud *ex nobis*. Uno modo ut significat actus illos initiales fieri absque ullo gratiæ adjutorio: secundo ut significat fieri quidem cum gratia, tali tamen ut solum moraliter excitet, & præstet sufficientiam determinabilem per arbitrium creatum, eique subiectum.

197. In qua difficultate Iansenius libro 8. *de hæresi Pelagiana* docuit absolute Semipelagianos non posuisse initium fidei, & bene operandi in sola natura omni gratia destituta; sed in natura ea præcisè gratia adjuta, quæ præstaret posse indifferens, & non inferret infallibiliter agere. Sed hic dicendi modus, ut se extendit ad omnes Semipelagianos, est falsus: constat enim ex epistola Prosperi ad Augustinum aliquos saltem Semipelagianos omnem gratiam ab initio fidei, & initio bene operandi rejecisse, sola facultate naturæ contentos. *Quidam verò horum, inquit, in tantum à Pelagianis semitis non declinant, ut cum ad confitendam eam Christi gratiam, quæ omnia præveniat merita humana, cogantur; ne si meritis redditur, frustra gratia nominetur: ad conditionem hanc velint uniuscujusque hominis pertinere, in qua cum nihil prius merentem, quia nec existentem, liberi arbitrij, & rationalis, gratia creatoris instituat: ut per discretionem boni, & mali, & ad cognitionem Dei, & ad obedientiam mandatorum ejus suam posset dirigere voluntatem, atque ad hanc gratiam, qua in Christo renascimur, pervenire; per naturalem scilicet facultatem petendo, querendo, pulsando: ut ideo arripiat, ideo inveniat, ideo*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

introducatur, quia bono natura bene usus, ut ad istam salvantem gratiam, initialis gratiæ ope meruerit pervenire. Ex quibus constat hujusmodi Semipelagianos vel omnem negasse gratiam ad initia fidei, & salutis, vel gratiæ voce solum significasse gratiam initialem, quæ in eorum sensu solum erat gratuita creatio humanæ naturæ. Quæ gratiæ acceptio frequens etiam fuit apud Pelagianos, ut vidimus cap. præced.

198. Alij verò existimant doctrinam Semipelagianorum proximè relatam non fuisse apud illos communem; sed plures admisisse gratiam internam sufficientem pro initiis fidei, & bene operandi; ejus tamen conditionis, ut non determinaret efficaciter arbitrium, sed ejus nutui subjaceret, essetque proinde pedissequa voluntatis. Ita Franciscus Macedo ex ordine Minorum: quem refert, & sequitur Gonet *disp. 2. de hæresi Semipelagiana, articulo 3. num. 16.* Et potest probari, tum ex modo loquendi Divi Prosperi, verbis proximè relatis, ait enim velut per exaggerationem: *Quidam horum in tantum à Pelagianis semitis non declinant, &c.* supponit ergo ceteros aliter sensisse. Tum etiam quia idem Prosper epistola citata ait: *Nec considerant se gratiam Dei, quam comitem, non præviam humanorum volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam plantastiam non negant esse præventas.* Quibus satis indicat nonnullos Semipelagianorum admisisse gratiam pro humanis meritis, quæ ipsi in illis initiis fidei, & bene operandi ponebant: gratiam tamen comitem, quæ simul videlicet influeret; non præviam, quæ voluntatem determinaret, & ad eos actus impelleret. Tum præterea quia Gennadius (quem Semipelagianum fuisse ostendimus §. sequenti) eandem doctrinam exponit in libro de Ecclesiasticis dogmatibus, ubi ait: *Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: ut acquiescamus salutifera inspirationi, nostra potestatis est.* Et Faustus libro 1. capite 11. *Ad Dominum semper est referendus laboris effectus. Qui verò vel initium operum sibi præsumit arrogare, vel finem, ad illam meriti dicitur psal. 126. Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedificant eam.* Et libro 2. capite 6. explicans verba Apostol. ad Romanos 9. *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est,* addit: *Cum ergo audis ex vocante dictum est, invitantem intellige, non cogentem, id est efficaciter moventem, juxta sensum Augustini, cujus expositionem, suppreffo nomine, impugnatur. Similia habet Cassianus collat. 13. capite 3.* Tum denique quia Semipelagianorum dogma eò collimabat, ut excluderet gratiam Augustinianam, qua determinaretur arbitrium, & efficaciter trahe-retur ad unam partem, ut ipsi loquuntur apud D. Prosperum epist. ad Augustinum, *Removeri omnem industriam, tolli virtutes, & merita, & fatalem quandam necessitatem induci, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates.* Econtra verò asseriebant Deum conferre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, & in hoc sensu interpretabantur Apostol. dicentem: *Deus vult omnes homines salvos fieri,* ut observavit Suar. ubi suprà dub. 4. in principio. Sed cum hac doctrina optimè cohærebat, quòd Deus impertiretur gratiā sufficientem ad illa initia bene operandi, quæ Semipelagiani comminiscabantur; ita ut talis gratia non determinaret arbitriū, sed potius ejus determinationem expectaret, ut simul cum ipso influeret.

Aliorum opi-
nio.

Franciscus
Macedo.
Gonet.

D. Prosperi.

Gennadius.

Faustus.

Studium
Massil. in op-
pugnando
gratiæ effi-
cacem Augu-
stinianam.

F

Satis

Satis ergo verosimile est, quod aliqui saltem Semipelagianorum non excluderint necessitatem gratiæ sufficientis ad initia salutis; sed tantum gratiam efficacem Augustinianam.

Præcedens opinio admittitur.

Obiectio.

Diluitur.

199. Hæc motiva, & alia, quæ facile possent expendi, non mediocrem probabilitatem afferunt horum Auctorum opinioni; quam proinde amplectimur, licet alij Theologi etiam ex Thomistis contrarium supponere videantur; vel rem hanc ex professio non tractent. Quod si obijciatur Constitutio Innocentij X. in qua tanquam falsam, & hæreticam damnat hanc propositionem Janseij: *Semipelagiani admittere prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam, talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Id, inquam, si obijciatur; dupliciter diluitur à prædictis Auctoribus. Primo, respondent ad falsitatem propositionis copulativæ (qualis erat illa Janseij) sufficere, quod una ex componentibus sit falsa. Et ita accidit in prædicta copulativa: secunda enim propositio falsa est, & meretur censuram Pontificis, redditque totam copulativam falsam, & hæreticam; licet prima propositio sit vera, & non videatur subjecta determinationi Pontificis; cum contineat rem facti, & ad fidem non pertinentem. Respondent secundo primam etiam propositionem falsam esse, & Pontificis censuræ subjectam: quoniam peccat in subjecto, & prædicato. In subjecto quidem: nam supponit absque distinctione omnes Semipelagianos ita sensisse; cum tamen eorum aliqui docuerint oppositum, ut num. 196. contra Janseium ostendimus. In prædicato etiam: quia asserit Semipelagianos admisisse gratiam prævenientem; cum tamen gratia ab eis concessa, nempe prorsus indifferens, & determinabilis per arbitrium non sit verè præveniens, sed comitans tantum & pedissequa voluntatis, ut ex D. Prospero vidimus num. præced.

Tertio, & melius potest responderi Innocentium damnasse illam Janseij propositionem: quia tacite feriebat aliquorum catholicorum opinionem hæctenus non damnatam ab Ecclesia: cuius proinde determinationem debuit expectare Janseius, & aliquibus catholicis hæresis notam minimè inurere contra decretum Pauli V. & aliorum Pontificum, qui id facere vetuerant.

Replica.

200. Scrupulus tamen adhuc animum pungit: quoniam Semipelagiani eam gratiam negabant requiri ad initium boni operis, quam confitebantur necessariam esse ad perfectionem ejusdem operis, & ad consecutionem salutis, ut satis constat ex supra dictis numero 193. Atqui Semipelagiani nec ad consummationem boni operis, nec ad consecutionem salutis admisserunt necessitatem gratiæ efficacis ab Augustino assertæ: hanc quippe perpetuò oderunt ut libertati contrariam: sed solum docuerunt gratiam sufficientem desiderari ad bonum opus consummandum, & salutem consequendam. Ergo credibile non est Semipelagianos admisisse, quod gratia præveniens, & sufficiens requireretur ad initium boni operis; sed certum videtur, quod ab initio prædicti operis omnem prorsus veram gratiam excluderint, & solam naturam pro illo sufficere dixerint.

Solutio.

Nihilominus persistendum est in resolutione proximè tradita, quam hæc replica non elevar. Nam, ut rectè observavit Suarez ubi supra dubio quarto, gratia illa, sive auxilium, quæ

Semipelagiani assererebant esse præmium nostrorum conatum, & supponere initium boni operis, tribuique ad ejus consummationem, & perfectionem; duplicem respectum importat: alium ad ipsum præsentem actum, cujus ea gratia dicitur præmium, illum perficiendo, & consummando: alium ad subsequenter actus, vel ad perseverandum in bono incepto. Si ergo gratia consideretur secundum hunc posteriorem respectum, & cum habitudine ad futurum; negabant Semipelagiani esse gratiam efficacem, sive quæ infallibiliter afferret eos affectus: nesciebant quippe, aut nolebant hoc efficacitatis genus conciliare cum libertate: & ita in hoc sensu solum admitterebant necessitatem gratiæ sufficientis pro consummatione boni operis, & consecutione salutis. Si autem gratia consideretur secundum priorem illum respectum ad actum præsentem, inchoatum, quem supponit, & cujus dicitur præmium; non negarunt Semipelagiani esse gratiam efficacem, sive quæ infallibiliter communicaret effectum, nempe prædicti operis profectum, & consummationem. Immo verò id palam significarunt, ut constat ex Cassiano collatione trigesima, capite septimo, ubi ait: *Quantulumcumque scintillam ex corde nostro emicuisse conspexerit, eam confovet, suæque inspiratione confortat.* Et capite octavo, ait: *Cum ortum bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eam confestim.* Et in hoc sensu potuerunt Semipelagiani aliter discurre de initio, ac de consummatione boni operis; atque idèd negare eam gratiam esse necessariam ad initium, quam ad consummationem boni operis necessariam esse dicebant: licet tam ad initium, quam consummationem boni operis necessitatem gratiæ sufficientis, & arbitrio superadditæ confiterentur. Nam gratia pro initio data erat prorsus sufficiens, determinabilis, & frustrabilis: gratia verò, quæ, supposito eoinitio, conferebatur, non erat merè sufficiens, sed suam etiam efficaciam habebat respectu perfectionis præsentis ejusdem operis, modo proximè explicato. Et juxta hanc doctrinam dispellitur scrupulus proximè propositus, concedendo majorem, & distinguendo minorem secundum duas gratiæ efficacitates proximè traditas, & negando absolute consequentiam.

201. Secundo dubitari potest, quodnam meriti genus adstruerent Semipelagiani, cum affirmabant gratiam dari ex merito fidei, aut aliorum actuum, quos initia benè operandi vocabant. Constituebantne in prædictis actibus meritum de condigno respectu gratiæ superventuræ, an meritum præcisè de congruo? In qua difficultate certo certius nobis videtur Semipelagianos meritum præcisè de congruo constituisse: quod & visum est Alvarez disp. 2. de auxiliis num. 27. Suarior ubi supra dub. 7. Vasquez 1. part. disp. 89. cap. 5. Joanni à S. Thom. disput. 3. art. 4. Gonet disp. 2. sect. 4. & aliis communiter. Probatur efficaciter ex ipsis Semipelagianorum verbis: nam Cassianus lib. 12. de instit. renunt. cap. 14. ait: *Dicimus secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à quærentibus inveniri: sed petitionem, & inquisitionem, & pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei, quod petimus, dederit, &c.* Ubi apertissime excludit condignitatem, atque idèd meritum de condigno ab operibus nostris respectu gratiæ consequendæ. Et similia habet collat. 13. cap. 13. & cap. 16. Faustus etiam, ut refert Gennadius in ejus vita, dicere

Quo sensu Semipelag. admitterint adutorum efficacie pro operis consummatione.

Cassianus.

Semipelag. meritum præcisè de congruo adstruebant in initiis benè operandi respectu gratiæ.

Fundamentum. Cassianus.

Faustus.

dicere solebat : *Quidquid libertas arbitrii pro labore pia mercedis acquisierit, non esse propriè meritum, sed gratia donum.* Meritum autem de condigno est propriè meritum. Idemque significavit idem Faustus libro 1. capite 17. his verbis : *Sed ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quisquam de ejus meritis vindicemus; ne Pharisaum imitari pestifera justitiæ manifestatione videamur.* Et hac ratione salvare sibi videbantur Semipelagiani veram rationem gratiæ in dono conatibus superaddendo; & declinare hoc pacto hæresim Pelagianam, ut significavit Divus Hilarius in epistola ad Augustinum, ubi refert Massilienses asseruisse *non negari gratiam, si dicatur talis voluntas precedere, quæ tantum Medicum querat, non autem quicquam ipsa jam valeat.* Quasi dicerent meritum illud, quod conatibus nostris tribuebant, esse adeò imperfectum, & leve, ut rationem gratiæ simpliciter in dono conatibus adjiciendo minimè excluderet. Quod non assererent, si sentirent conatus nostros illud de condigno, sive ad æqualitatem mereri.

D. Hilarius.

1. Confirmatio.

Confirmatur primò : quia Semipelagiani ea tantum ratione præmittebant conatus nostros, & initia bene operandi, ut possent primam discretionem in negotio salutis revocare in liberum arbitrium; ne Deus, eo inconsulto, aliquos admitteret ad regnum, & alios ab illo excluderet, & ita esset, ut ipsi calumniabantur, acceptor personarum. Ad hoc autem eorum propositum satis superque erat constituere in conatibus nostris quasdam salutis occasiones, quas Deus misericorditer arriperet ad dispensandum inæqualiter suæ gratiæ dona, vel ad summum sufficiebat constituere in prædictis conatibus meritum de congruo, ut satis apertè significavit Cassianus lib. 12. Institut. capite 14. his verbis : *Præsto est namque (scilicet Deus) occasione sibi tantummodò à nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda.* Ergo verisimile non est viros alioqui doctos constituisse in conatibus naturalibus, atque imperfectis rationem meriti perfecti, seu de condigno respectu gratiæ supernaturalibus eis conatibus addendæ.

Cassianus.

Secundæ.

Confirmatur secundò : quia Concilium Araucanicum I I. damnavit sigillatim, & ex professo Semipelagianorum errores, ut videbimus §. 5. & tamen non damnat asserentes conatus nostros mereri de condigno, sive ex justitia gratiam; nec hujus erroris meminit: ergo signum est, quod Semipelagiani id non asseruerint. Immo verò ex Concilio colligitur oppositum: nam can. 6. inquit : *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri divinitus, &c. resistit Apostolo dicenti: Quid habes, quod non accepisti.* Ubi id, quod à Deo tribui intuitu nostrorum conatuum Semipelagiani dicebant, misericordia appellatur, non justitia: quod non esset, si juxta eorum sententiam illud donum, aut præmium compleret nostra opera tanquam merita de condigno.

Concil. Araucanic.

Objeccio.

202. Nec refert, si in favorem Ægidij Coninch, disputat. 4. de actibus supern. dubio 50. & Joannis de Ripalda libro 1. de ente supern. disputat. 15. sect. 3. & quorundam aliorum juniorum asserentium Semipelagianos constituisse in conatibus, & actibus naturalibus meritum de condigno respectu gratiæ; opponas nobis Divum Prosperum capite 6. contra Collat. ubi ex ejus sententia, & verbis infert gratiam esse debitam nostris conatibus, ac subinde non esse

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

gratiam. Quæ consecutio nulla foret, si Cassianus conatibus nostris attribueret præcisè meritum de congruo: istud quippè non facit præmium debitum, nec gratiam præmiantis excludit. Verba autem Prosperi sunt : *Quomodo autem non advertis te in illud damnatum incidere, quod, velis, nolis, convinceris dicere gratiam Dei secundum merita nostra dari; cum aliquid precedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur, affirmes?* Et idem argumentum format August. in lib. de prædestinat. Sanctorum (quem ut Semipelagianorum errores confutant, scripsit) capite 12. ubi ait : *Videte, si aliud agitur isto modo (illo scilicet, quo Semipelagiani discurrerant, & quem Prosper, & Hilarius Augustino remuntiaverant) nisi & gratia secundum merita nostra detur quolibet modo, ac sic gratia non sit gratia.*

D. Prosper.

D. August.

Hoc, inquam, facile dispellitur: nam licet Semipelagiani non intenderent constituere in conatibus naturalibus meritum de condigno respectu gratiæ; sed id palam, ac perspicuis verbis negarent, ut vidimus numero 200. ex quo tamen admiserunt meritum de congruo, cui infallibiliter præmium gratiæ rependeretur; rationaliter Augustinus & Prosper intulerunt (tamen contra eorum intentionem, ut significant illa Prosperi verba, *velis, nolis*) gratiam esse debitam de condigno, ac perinde non esse gratiam. Et bonitas prædictæ illationis stat in eo, quod ad omne meritum requiritur, quod sit ejusdem, vel saltem non inferioris ordinis cum præmio: alioqui nullum genus debiti, vel justitiæ, vel condecientiæ, seu congruentiæ valet erga illud fundare: res quippè inferioris ordinis non disponit, nec coaptat ad formam altiore. Unde cum Semipelagiani dicerent conatus nostros, esse meritorios saltem de congruo respectu gratiæ; legitimè convincuntur concedere conatus nostros, & gratiam esse ejusdem ordinis. Quo posito, meritò inferatur gratiam cadere, vel posse cadere sub merito de condigno illorum conatuum.

Ex merito de congruo à Semipelagianis asserto colligitur etiam meritum de condigno.

Adde primò, Semipelagianos meritum illud posuisse, ne Deus diceretur acceptor personarum, si gratiam otiosis conferret, & negaret laborantibus. Acceptio autem personarum non habet locum nisi in iis, quæ ex justitia debentur. Quamobrem optimo jure intulerunt Sancti Patres confici ex Semipelagianorum sententia, quod gratia debeatur ex justitia nostris operibus tanquam meritis de condigno: licet Semipelagiani id apertè negarent, & nollent consecutionem admittere.

Adde secundò, sanctos illos Patres absurdum maximum reputasse, & pro inconvenienti intulisse, quod gratia sit debita conatibus naturalibus quolibet debiti, aut meriti genere: nam si est verè gratia, nullam exigentiam, aut meritum supponit in natura, nec in naturæ conatibus; sed hos, & illam prorsus excedit. Unde cum Semipelagiani dicerent conatus nostros mereri saltem de congruo gratiam; meritò Augustinus & Prosper intulerunt gratiam illam non esse gratiam, sed quid debitum & exactum à natura. Quod satis expressit Divus Augustinus verbis supra relatis, *Nisi ut gratia secundum merita nostra detur quolibet modo.* De quo latius dicemus disp. 3. dub. 6. & 7.

D. August.

203. Tertio dubitari potest, in quonam sensu Semipelagiani asseruerint Deum expectare nostras voluntates, ut à peccatis purgari velimus? Quod assertum frequens erat apud illos,

Quo sensu docuerint Deum expectare nostras voluntates.

Faustus.

illos, ut constat ex Fausto libro primo, cap. 7. & 10. & 11. & 19. ubi ait: *Porro pro ratione justitiæ per se effectum non peragit: quia voluntatem ejus, qui est purgandus expectat.* Et idem docet Cassianus *collatione 13. capite 12. & 13.* In hac difficultate Alvarez *disputatione nonagesima quinta, & nonagesima septima, de auxiliis, & libro tertio, Respons. capite quarto,* existimat Semipelagianos asseruisse Deum expectare nostras voluntates, & conatus, quia posita gratia prævenienti, & sufficienti dicebant Deum non determinare arbitrium, ut cooperetur; sed potius hanc determinationem, & inchoationem desumi ex voluntate creata, quæ gratiam indifferentem, & sufficientem sibi datam applicaret, & determinaret ad operandum. Ita ut non verificetur: quia Deus operatur, voluntas creata cooperatur; sed potius è contra fit verum: quia voluntas creata operatur, gratia Dei cooperatur. Suarez autem *prologomeno quinto, capite sexto, à numero septimo,* prædictam interpretationem spernit dicens esse nimis subtilem, & fundamento destitui. Ipse verò autumat Semipelagianos in hoc sensu asseruisse Deum expectare nostras voluntates: quia dicebant dari in nobis, & ex nobis aliquos conatus, & initia salutis, sive actus imperfectos, quibus positis, & non prius Deus impertiretur suæ gratiæ dona: & ita expectabat voluntates nostras, ut dispensaret gratiam purgantem, atque sanantem.

Secunda sententia.
Suarez.

Legitima dubij resolutio.

204. Sed hæc difficultas determinanda est juxta ea, quæ suprà diximus *circa dubium 1. à numero centesimo nonagesimo quinto.* Fuerunt enim aliqui Massilienses adeò (ut loquitur Divus Prosper) à semitis Pelagij non declinantes, ut affirmarent initia salutis esse prorsus ex nobis, & independentem à gratia sufficienti arbitrio superaddita. Et hi consequenter affirmare debuerunt Deum expectare voluntates nostras non solum ut inciperet determinare gratiam; sed etiam ut totum actum initialem, sive conatum eliceret, cui Deus postea gratiam velut præmium adjiceret. Et quantum ad istos Semipelagianos Suarii sententiam approbamus. Alij verò Massilienses ab hæresi Pelagiana magis declinantes admittebant gratiam superadditam, & prævenientem etiam pro illis primis conatibus, & actibus initialibus: quam gratiam dicebant communiter omnibus tribui à Deo, qui vult omnes homines salvos fieri. Asserebant autem initium salutis esse ex nobis, quia existimabant, quòd posita illa gratia sufficienti, & quasi potenciali, homo se, & illam determinaret ad agendum, quin requireretur auxilium efficax, præoperans, Augustinianum, libertatis in eorum opinione inimicum. Et hi Semipelagiani in hoc sensu dicebant Deum expectare voluntates nostras: quia nimirum posita gratia sufficienti, Deus non inchoabat actum, sed expectabat, ut voluntas ea gratia præventa ad bonum inclinaret, se & gratiam illam potentialem determinando: & sic tandem Deus arbitrio operanti cooperabatur per gratiam. Et quantum ad hos Massilienses multò veriorum judicamus Alvarez opinionem.

Fundamentum hujus resolutionis.

205. Quæ probatur tum ex dictis loco citato: nam eis suppositis, confectarium erat ad eorum Semipelagianorum doctrinam asserere Deum expectare nostras voluntates, quia illas non determinat efficaciter; sed tantum eis tribuit gratiam sufficientem ab ipsis determinabi-

lem: ac proinde, ut per gratiam cooperetur, debet expectare, ad quam partem se inflectat arbitrium. Tum etiam quia Faustus, & Cassianus (in quorum scriptis reperimus assertum, Deum expectare nostras voluntates) in eodem sensu id docuerunt, in quo affirmarunt initium salutis esse ex nobis: sunt quippè istæ propositiones, inter se connexæ, & una alteram infert: atque Faustus, & Cassianus dixerunt initium salutis esse ex nobis, non quia ab eo initio gratiam sufficientem excluderent; sed quia excluderent gratiam efficacem ab Augustino assertam: & ita primam conatum inchoationem, & ipsius gratiæ quasi passivam determinationem attribuebant arbitrio, ut constat ex dictis numero 197. ergo in eodem sensu dixerunt Deum expectare nostras voluntates; nempe quia posita gratia sufficienti non adjicit efficacem; sed expectat determinationem arbitrij, ut per gratiam ipse cooperetur. Tum præterea quia Semipelagiani dicebant Deum expectare nostras voluntates; ne si eis non exploratis, & inconsultis, gratiam tribueret, videretur injustus gratiæ dispensator, & personarum acceptor: sed hoc inconveniens satis vitabant dicendo Deum omnibus communiter tribuere auxilia gratiæ sufficientis determinabilis per arbitrium; ulteriorem autem cooperationem eis tantum adjicere, qui negotium salutis aggrediebantur, & gratiam sibi datam determinabant, atque trahebant ad usum: ergo verò similis est aliquos saltem Semipelagianorum in hoc tantum sensu asseruisse, quòd Deus nostras voluntates expectat. Tum denique quia hæc nostrarum voluntatum expectatio introducebatur à Semipelagianis, ut gratiam efficacem Augustinianam (libertatis, ut ipsi allucinabantur, adversam) prorsus excluderent: sed ad hoc satis erat asserere, quòd posita gratia sufficienti, voluntas se, & illam ad operandum determinat absque indigentia ulterioris auxilij efficaciter applicantis: hac quippè doctrina supposita, nulla arbitrij violentia, nulla necessitas apparet: ergo in hoc sensu loquebantur aliqui saltem ex peritioribus Massiliensibus.

Confirmatur urgentius: quia Semipelagiani dicebant Deum expectare eas voluntates, quas ipsi appellabant initia salutis, & merita gratiæ: atqui aliqui illorum pro iis initiis, & meritis non negabant gratiam comitem, seu cooperantem; sed solam gratiam præviā, sive præviē operantem, ut erat sententia Augustini: ergo prædicti Semipelagiani in hoc eodem sensu asseruerunt Deum expectare nostras voluntates, quia videlicet in eis præviē non operatur, sed cum illis cooperatur, supponendo earum determinationem. Minor constat ex D. Prospero in epist. ad Augustinum, ubi de Semipelagianis refert: *Nec considerant se gratiam Dei, quam comitem, non præviā humanorum esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam phantasiam non negant esse præventas.* Motiva autem, quibus Suarius suam probat opinionem, sunt majori ex parte negativa, atque perinde nullius ferè roboris: arguit enim Semipelagianos non loquutos fuisse in sensu à nobis explicato, quia ejus non reperit expressam mentionem in Patribus, & Conciliis. Sed esto, ita sit; nihilominus motiva hæcenus expensa satis evincunt veritatem nostræ assertionis: quæ aliunde non obscurè colligitur ex Patribus, & ex ipsorum Semipelagianorum verbis suprà nu. 197. relatis. Et cuncta ferè Suarii argumenta in ipsam retorqueri valent: quia Concilia & Patres, quorum

Confirmatio.

D. Prosper.

Motiva Suarii dirimuntur.

testimo

testimonia ipse expendit, tantum dicunt, & supponunt Semipelagianos asseruisse, quod Deus nostras voluntates expectet; minime vero, quod loquuti fuerint in eo sensu, quem Suarius prætendit. Unde nec ei favent, nec resolutioni nostræ adversantur.

§. IV.

Qui fuerint principales Duces, & fautores Semipelagianismi.

Hæresis Pelagiana continuatio.

206. **V**Bi Pelagiana hæresis desit, inde Semipelagianismus accepit exordium: unde illius finis, & hujus initium haud facile queunt discerni. Nam declinante jam hæresi Pelagiana ob repetitas in eam Pontificum, & Conciliorum animadversiones; coacti sunt Pelagij discipuli varias excogitare interpretationes, quibus & sensum præceptoris delinirent, & censuras in se latas aliquo modo retunderent. Quod facile se assecuturos crediderunt, si robur doctrinæ Divi Augustini detererent, & aliqua nota infamarent. Idcirco ejus assertiones carpere cœperunt, easque præcipue, quibus explicuit negotium prædestinationis, & efficaciam divinæ gratiæ. Et ij profecto primas Semipelagianismi duxerunt lineas: ex quibus fuit Vitalis ille Carthaginensis, ad quem scripsit Divus Augustinus *epistola* 107. ut supra observavimus *num.* 120. Fuerunt etiam alij Pelagiani, de quibus loquitur Augustinus *epistola* 107. quam multò ante tempora Massiliensium, scripsit, ubi ait: *Iam conclamantium religiosorum, & piorum vocibus pressi ita se fatentur ad habendam, vel faciendam justitiam divinitus hominum adjuvari, ut sui præcedat aliquid meriti.* Sed hic error, quem in Pelagio damnavit Ecclesia, & clanculum apud aliquos fovebatur, palam erupit Massiliæ apud aliquos viros claros, & egregios, ut loquitur Prosper; sed in Augustinum, ejusque doctrinam male animatos, ut rei probavit eventus. Horum nomina silentio præterierunt Prosper, & Hilarius in *epistolis* ad Augustinum, forte ne viros alioqui probos percellere viderentur, aut vulgi, cui grati erant, provocarent indignationem. Oportet tamen ex aliis Auctoribus investigare, quinam fuerint Massilienses illi, qui Augustini doctrinam impugnando Ecclesiam denuò turbaverunt, & Semipelagiani vocari meruerunt. Conferet enim hoc plurimum, ut discernamus inter illius scriptores, & sciamus, quinam rectam doctrinam tenuerint, & qui Semipelagianismo infuscati sunt, oppositus quippe procedendi modus non mediocris erroris causa est, dum gravibus Auctoribus Semipelagianismi nota immerito affingitur; & alij ab ea nota sine fundamento eximuntur.

D. August.

Præcipui Semipelagianii recensentur.

Cassianus Semipelagianus.

207. **JOANNES CASSIANUS** fuit unus ex præcipuis fautoribus Semipelagianismi, ut constat tum ex Divo Prospero in *opere adversus illum*, tum ex diligentia Eucherij, Victoris, Cassiodorij, Dionysij Carthusiani, & aliorum piorum virorum in expurgando Cassiano à Semipelagianorum erroribus, tum & evidentius ex ejusdem Cassiani scriptis, in quibus non pauca reperiuntur, quæ Semipelagianismum redolent, & nequeunt nisi violenter excusari. Unde Ado in *Chronologia* anno 425. monet, ut opera Cassiani cautissimè *Curs. Salm. Theol. Tom. V.*

legantur, præsertim cum differit de gratia, & libero arbitrio. Tum denique quia ita communiter sentiunt omnes Doctores, qui de hac materia scripserunt, ut videri potest apud Suarium *prologo quinto, capite quinto, à numero sexto.* Quamobrem audiendi non sunt Henricus Cuius *Annotatione vigesima, ad Collationem trigessimam*, & Petrus Ciaconius in *annotat. ad eandem Collationem*, qui variis modis, sed frivolis, & nullam probabilitatis speciem habentibus Cassianum excusare, & ejus doctrinam benignè interpretari studuerunt. Licet autem Cassianus in hac materia graviter erraverit, hæreticus tamen dicendus non est: quia illa Semipelagianorum doctrina nondum ab Ecclesia proscripta fuerat, ut rectè monet Divus Prosper in *sine libri contra Collatorem.* Immo verò cætera Cassiani opera utiliter legi possunt post emendationem Romanam, ut observat Bellarminus *libro de Scriptoribus Ecclesiasticis*, & constat exemplo sanctorum, ac piorum virorum, qui lectioni Cassiani fuerunt non parum addicti, quos refert Cuius in *præfatione.* Pro ejus etiam sanctitate tuenda elucubrationem edidit Joannes Baptista Guesnay integro volumine de Cassiano illustrato. Florebat Cassianus anno 440. ut communiter observant Auctores supra relati.

208. Ad idem tempus refert Suarez ubi *supra*, *numero decimo septimo*, MARCUM Eremitam, quem Patris vocabulo honorat; & asserit ipsum, atque Cassianum fuisse Divi Chrysostomi discipulos, nulloque Pelagianismi errore Marci libros infusari. Nescimus verò, quis sit ille Marcus eremita, nisi ille, cujus, & sub eodem nomine extant opera Theologica *tom. 3. Biblioth. Sanctorum Patrum.* Hunc autem refert Bellarminus in *libro de Scriptor. Ecclesiast.* ad annum 906. ac proinde nequivit esse socius Cassiani, nec Chrysostomi discipulus. Addit Bellarminus: *Sed ea, nempe Marci, opera ita sentent erroribus contra fidem, ut suspicari cogar vel ab hæreticis nostri temporis conficta, aut valde depravata fuisse: nec alia de causa hujus auctoris memini, nisi ut admonerent cautissimè esse legendum: non enim desunt alij auctores pij, qui sine tali periculo legi possunt.*

Marci eremita.

Bellarminus.

209. **FAUSTUS** ex Abbate Lerinensi factus Regiensis in Gallia Narbonensi Episcopus, magnam auctoritatem habuit apud Gallos: floruitque circa annum quadringentesimum octavum. Is primò contra hæresim Prædestinationariorum laborans, haud inglorius ab hoc negotio recessit. Nam cum Lucidum presbyterum sua epistola ad saniorum sensum revocasset, ut numero centesimo septuagesimo nono vidimus; meruit ut ea epistola approbaretur in Conciliis Arelateni, & Lugdunensi. Sed ipse in extremum errorem nimis declinans scripsit postea duos libros de gratia Dei, & libero arbitrio, & de præscientia, & prædestinatione: in quibus doctrinam Divi Augustini labefactare studuit, & Pelagianorum dogmati (à quo fingit se procul ire) plurimum favit. Cui operi ut majorem auctoritatem conciliaret, maxima astutia præfixit monumenta Conciliorum, quibus sua epistola ad Lucidum fuerat approbata: ita enim lectorem fallendum existimavit, dum crederet libros pariter probatos fuisse. De quibus Fausti imposturis agunt Baronius anno 490. & 555. & Spondanus anno 520. Sed capta est vulpes

Faustus Regiensis Semipelagianorum antesignanus.

Fausti astutia.

in astutia sua : nam ubi primùm Augustini discipuli prædicta opera viderunt , statim contra ipsa clamarunt tam in Occidente , ubi notior erat Fausti calliditas , quàm in Oriente , ubi minùs cognoscebatur , & majorem poterat parare perniciem. In Occidente quidem Gelasius Papa, Fausti opera inter apocrypha rejecit. Quæ etiam validè confutarunt Divus Fulgentius , ut refert Sanctus Isidorus *de viris illustr. cap. 14.* Casarius Arelatenfis , ut refert Gennadius *de script. Ecclesiast. cap. 86.* Avitus Episcopus Viennensis in *Chronol. anno 492.* & alij Occidentales Doctores. In Oriente autem Fausti scripta validè confutavit Joannes Maxentius presbyter Antiochenus , vir satis eruditus in responsione ad Hormisdam Romanum Pontificem : quæ extat in *Biblioth. SS. Patrum tom. 6.* Possessor etiam Episcopus Africanus Constantinopoli degens eundem Hormisdam consuluerat de operibus Fausti , quæ auctoritate duorum illorum Conciliorum videbantur approbata ; cùm alioqui plures haberent errores Pelagio satis faventes. Ad quem Hormisdas rescripsit illa tantùm scripta probari debere , quæ recipit examen Catholicæ fidei , & doctrinæ Ecclesiæ , Patrumque decretis consentiunt. Quibus verbis alludit ad determinationem Gelasij Papæ , qui Fausti opera noluerat probare , sed inter apocrypha reposuerat. Denique Fausti doctrinæ ubique ab Ecclesia Catholica fuit contradietum , ut testatur Baronius anno 490. & Petrus Diaconus sancti Fulgentij discipulus in *libro de Incarnatione & gratia Christi , capite ultimo* , anathema dicit libris Fausti. Unde audiendi non sunt Gennadius , Trithemius , & Driedo *de captiv. & redempt. gen. hum. tract. 4. cap. 2. part. 4.* qui Faustum excusare , ejusque libros ad catholicum sensum trahere frustra conati sunt : contrarium quippè evincunt & communis Ecclesiæ sensus , & manifesti errores , quibus ea opera scatent ; & odium apertum , quod adversus Augustini doctrinam ubique propalat Faustus.

Et hæc quidem in Fausti doctrinam eis libris contentam dirigimus ; non in personam : illum enim ut quidam referunt , ad hæc usque tempora Martyrologium Gallicanum , & Regiensis Ecclesiæ colit ut sanctum , celebratque ejus natalem die 17. Januarij , ut observant Baronius in *appendice ad tom. 10.* & Spondan. ubi suprâ num. 7. ubi ait : *Opinari compellimur de eodem Fausto accidisse , quod de multis viris sanctis asseritur , ut aut errorem correxerit , vel ante suorum scriptorum factam ab Ecclesia damnationem diem obierit (incertus est enim ejus obitus annus) habens in animo in his sequi ; quod sequendum doceret Ecclesiæ.* Sed qui totos ingenij nervos extendit in tutando sanctitatem Fausti , & obiter Cassiani , & quorundam aliorum Massiliensium , est Joannes Eusebius Nierembergus in dissertation. epistolice , *epistola 5. ad Abbatem Sanctæ Anastasie* , ubi folio 141. hanc pulchram regulam ad discernendum inter causas Pelagianorum , & Semipelagianorum nobis exhibet : *Pelagiani expungebantur Catholicorum numero ; Ecclesiasticis functionibus arcebantur ; rescriptis Imperatoriis damnabantur. Semipelagiani diu pro Catholicis habebantur , & in gradibus Ecclesiasticis stare permittebantur. Sententia tamen illorum Synodali decreto , & Romanæ Ecclesiæ auctoritate tandem est damnata : sic tamen ut ipsi Massilienses , qui eam ante Concilium Arausicanum tenuerant , non damnarentur. Qui verò (hos à Semipelagianis di-*

stinguit) absolutum decretum predestinationis contra Augustinum negabant , non modò non damnabantur hæresis , ut Pelagiani , sed nec erroris ut Semipelagiani : sed permittebantur in suo sensu abundare ; etsi fortiter eos Prosper , & alij Augustini defensores refutarent. Sed circa hoc ultimum punctum inquit Petrus Diaconus numero 183. relatus : *Anathematizamus præcipuè libris Fausti Galliarum Episcopi , quos contra predestinationis sententiam scriptos esse non dubium est.* Baronius etiam tom. 6. anno 490. addit : *Cum igitur Fausti sententia ubique ab Ecclesia catholica fuerit contradietum ; videant quanto periculo quidam ex Recentioribus , dum in Novatores insurgunt , ut eos confutent , à Sancti Augustini sententia de predestinatione recedunt.* Qui fuerint ij Recentiores , quos Baronius benè noverat , facillè etiam cognosceret lector. Sed nos nihil definimus , cuncta subjiciendo judicio Ecclesiæ. Videantur infra dicenda capite 7. Paragrapho primo , numero 277.

210. GENNADIUS presbyter Massiliensis circa annum 490. meritò Semipelagianis adscribitur. Tum quia , ut rectè observavit Bellarminus in libro de script. Ecclesiasticis. *In eo libro , quem de viris illustribus scripsit , suspicionem non parvam reliquit sua non rectè fidei. Laudavit enim Cassianum , & Faustum , qui Semipelagiani fuerunt ; & Sanctum Prosperum depreffit , qui pro gratia Dei contra Pelagium fortissimè dimicavit.* Tum etiam quia Gennadius maxima falsitate asserit in eo libro , capite 48. Ecclesiæ probasse opera Cassiani ; cùm oppositum evidenter constet ex suprâ dictis num. 206. *Legi (inquit agens de Prospero) & librum adversus opuscula , suppresso nomine Cassiani , & quæ Ecclesiæ salutaria probat , ille infamat neciva.* Tum præterea quia in libro de Ecclesiast. Script. Ruffinum plurimùm laudat , illumque Hieronymo præfert ; cùm ipse Ruffinus sit suspectus de hæresi Pelagiana , ut sæpè notavit Hieronymus , & constat ex dictis cap. præced. à n. 112. & ejus scripta ob hanc causam inter apocrypha à Gelasio Papa reponantur. Unde meritò Baronius anno 433. num. 28. dicit Gennadium ejusdem farinae esse cum Cassiano : & anno 490. num. 41. affirmat Gennadium fuisse unum ex Gallicanis Presbyteris , de quibus ob Semipelagianismum Prosper , & Hilarius apud Cælestinum Papam conquesti sunt : & eadem Cassiani fuligine denigratum fuisse , cujus videtur affectatus esse vestigia. Similiter Auctor censuræ ad librum de Ecclesiastic. dogmat. affirmat Gennadium adhæsisse Semipelagianis , librumque prædictum (qui non Augustini , sed Gennadij est) continere non semel Semipelagianorum doctrinam , & proinde cautè legendum esse. Observat tamen Baron. ubi proxime num. 43. Gennadium Gelasij præcepto emendatum factum fuisse plene catholicum , & assumptum postea ad Ecclesiæ Massiliensis episcopatum. Quod probat ex epist. Hadriani Papæ ad Carolum Magnum , ubi hæc habentur : *Sanctissimorum Pontificum hæc oblata sunt testimonia , id est. S. Gennadij Massiliensis Episc. &c.* Et idem significat Platina in vita Symmachi circa finem , ubi dicit Gennadium fuisse diligentem Augustini imitorem. Quod referendum est ad tempus , quo post admonitiones Cælestini , & Gelasij , Gennadius à Semipelagianismi sordibus emerfit , & viam securiorem inivit. Sed nobis incerta videtur hæc emendatio ; cùm Gennadius scripta sua , in quibus

Quanti faciendum.
Petrus Diaconus.

Baronius.

Gennadius Semipelagianis additus.

Bellarminus.

Gennadius.

Baronius.

Platina.

Ejus doctrina
malè audita
apud catho-
licos.

Spondanus.

Nierembergij
judicium.

quibus Semi-pelagianis opitulatur, non correxit; sed erroris fibras inconvulsas reliquerit.

Severus Sul-
picius.
Gennadius.

211. SEVERUM SULPICIUM, sancti Martini discipulum quidam Massiliensibus accensent: quia Gennadius lib. de Viris illustr. cap. 19. de Severo agens inquit: *Hic in senectute sua à Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpam, silentium usque ad mortem tenuit, ut peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.* Sed hæc, si vera sunt, potius suadent Severum aliquando jacuisse in errore extremo Pelagianorum: tum quia Gennadius refert ipsum à Pelagianis seductum fuisse: tum quia credibile non est Gennadium, qui Semi-pelagianis adhæsit, Severum de solo Semi-pelagianismo notasse. Diximus, *Si vera sunt*: quoniam Guibertus Abbas in compendio apologiæ Severi inquit: *Nunquam nisi in Gennadio legi Severum à Pelagianis seductum; qui nescio, utrum hoc ipse alicubi legerit, an ex sola fama, quæ facta, infectaque docet, didicerit.* Observat autem Bellarm. in lib. de Script. Ecclesiast. libros Severi de sacra historia, & dialogum & conversatione Orientalium cautè legendos esse ob aliquos errores, quos ipse ibidem recenset. Sed prædicti errores ad Pelagianismum, aut Semi-pelagianismum minimè spectant. Unde nullum terè relinquitur fundamentum, ut Severum Massiliensibus adnumeremus: & illa Gennadij narratio visa etiam est valde incerta Suario prolog. 5. cap. 6. num. 36. Sed quidquid sit de Severi doctrina, certum est illum Catholicum objisse, ut constat ex Martyrologio Romano die 29. Januarij, ubi Sanctorum factis adscribitur, & virtutis, ac eruditionis elogio laudatur.

Guibertus
Abbas,

Vincentius
quidam Semi-
pelagianus.

212. VINCENTIUS quidam presbyter Gal-
lus tempore S. Prosperi palam Semi-pelagianorum tenuit sententiam; & adversus Augustini commentarios in Pelagianos sexdecim proposuit objectiones: quas singillatim diluit S. Prosper in opusc. Responsum ad objectiones Vincentianas. Qui autem fuerit hic Vincentius, non constat apud Auctores: & licet Baronius anno 431. num. 138. conjectet fuisse Presbyterum illum ejusdem nominis, quem Gennadius refert eo tempore vixisse, & scripsisse in Psalmos; id tamen non plenè constat, nec ipse satis suadet. Ut ut sit, certum debet esse auctorem illarum objectionum non fuisse Vincentium Lirinensem, celeberrimum Monachum, & Cassiani contemporaneum, ut quidem solo nominis, ac temporis ratione ducti falsò existimarunt. Tum quia Vincentius Lirinensis in opusc. contra prophanas vocum novitates validissimè, catholicissimè, & contra omnem erroris novum contra hæreticos disputat: & hoc tantum opus ex Vincentio habemus. Tum quia cap. 34. illius opusc. vehementer Pelagium objurgat, quia necessitatem gratiæ adjuvantis ad singulos actus negaverit: & cap. ult. summa veneratione laudat epist. Cælestini Papæ ad Episcopos Galliæ, pro Augustino, & contra Semi-pelagianos scriptam. Tum quia Prosper in præfat. dicit Auctorem illarum objectionum finxisse prodigiosa mendacia: quod credi non debet de viro religiosissimo, qualem se ostendit Vincentius in illo opusculo. Tum denique quia ita sentiunt communiter, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis tractarunt. Ex quibus Bellarminus de Vincentio hoc Lirinensi agens inquit: *Scriptit opusculum parvum mole, sed virtute maximum de prophanis vocum novitatibus. Libellus extat, & utilissimè legitur.*

Alius à Vincentio Lirinensi.

Bellarmin.

213. CAMILLUS, & THEODORUS presbyteri Genuenses Massiliensium sententiæ per idem tempus dederunt manus, & contra doctrinam S. August. decem objecere dubia. Quibus validè occurrit D. Prosper in opusc. respons. ad Excerta Genuensium. Hoc imitati sunt quidam Galli, Semi-pelagianorum profectò fautores, qui adversus August. scripserunt quindecim objectiones. Quas etiam præclare diluit S. Prosper opusc. respons. ad capitula Gallorum. Unde elucet, quanta fuerit Prosperi erga Augustinum fidelitas, & reverentia, & quam alte sentiret de sanctissimi Præceptoris resolutionibus. Ejus enim hostes ubique scriptis, aliisque diligentia studiis infectatus fuit, præcipuosque adversarios debellavit, nempe Cassianum in lib. contra Collatorem; Vincentium verò, Camillum, Theodorum, & Gallos in opusculis proximè relatis. Fausti autem libros impugnare non potuit: quia editi sunt post mortem Prosperi, & aliorum Augustinianorum cum Massiliensibus, post notam factis sibi Romanorum Pontificum præsertim Cælestini, & Leonis Magni sententiam, post Concilium Arausicanum secundum, quod vel tempore Leonis, vel tempore Felicis III. congregatum fuit, ejus decreta Faustus ignorare non potuit; nihilominus eos libros Pelagianismo scædentes ediderit. Præsertim cum Baronius anno citato, num. 38. referat Faustum abalienasse à se animos aliorum Episcoporum, & inglorium decessisse. Hæc componere nescimus cum his, quæ Baronius ipse, & alij, præcipuè verò Nierembergus scribunt locis num. 203. citatis. Sed nondum hunc, quem nostra non refert solvere, aliis præcidendum reliquimus.

Camillus, &
Theodorus
Semi-pelagian-
ni.

214. CHRYSOSTOMUM Ecclesiarum omnium oculum, ut loquitur Isidorus Pelusiota libro 2. epist. 4. & magnum Ecclesiæ Doctorem, ut inquit Bellarminus in lib. de Script. Ecclesiast. lapsum fuisse in Semi-pelagianorum errorem, illumque ad Cassianum ejus discipulum transfudisse docet Gabriel Valquez 1. parti. disp. 91. cap. 8. ubi id ex professò ostendere, benignasque aliorum Theologorum pro Chrysostomo interpretationes evertere studuit. Sed hoc studium nullam apud cordatos Scriptores adorem promeritum est, qui laborant potius, ut sanctos Patres exponant, quàm ut infament. Pro defensione autem S. Joannis Chrysostomi plura dicemus infra disp. 3. num. 144. Unde in præsentì observare sufficiat primùm, qui Chrysostomi famam infami illa nota aspersit, fuisse Oecolampadium Lutheri discipulum, ut rectè observavit Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. annot. 101. Vazquo autem præluxisse videtur Molinà in concordia quæst. 14. art. 13. fol. 86. ubi hæc habet: *Patres antiquos, antiquaque Concilia legenti perspicuum erit parum admodum lucis fuisse circa ea, quæ ad gratiam spectant, parumque illa fuisse ante Augustinum disputata, & ante ortam Pelagij hæresim; adeo ut Chrysostomus absque ulla sua culpa, humano more lapsus fuerit in aliquibus.*

Chrysostomus alienus à Pelag. & Semi-pelagianorum erroribus.

Valquez.

Molinæ.

215. Eandem, aut majorem etiam notam in-
iurit Baronius JOANNI Patriarchæ Hierosolymitano 44. Quod probat Baronius primò ex epist. August. 252. ad prædictum Joannem, ubi ait: *Pelagium verò fratrem nostrum, quem audio, quòd multum diligit; hanc illi suggero, ut exhibeas dilectionem, ut homines, qui cum noverrunt, & diligenter audierunt, non ab eo tuam sanctitatem existiment falli.* Probat secundò: quia Joannes congregari fecit Synodum Diospolitanam,

An Joannē Hierosolym. sit Semi-pelagianus, aut etiam Pelagianus adscribendum. Opinio Baronij & motiva.

nam, in qua Pelagius absolutus est, & fefellit Episcopos. Probat *tertiò*: quia Pelagiani gravissima facinora in Bethleemico Cœnobio patraverunt, & Hieronymum eorum hostem vehementer afflixerunt: quod non videtur factum fuisse absque tacito consensu Joannis Patriarchæ, cuius juri, & regimini subiectum erat illud Cœnobium. Unde Innocentius Papa *epist.* 24. Joannem reprehendit. Hæc, & alia minoris momenti aggregat Baronius, ut roboret malam opinionem, quam de Joanne se manifestat habere anno 415. num. 33. & anno 416. num. 31. & anno 444. & alibi frequenter.

216. Hujus rei discussio parum ad præsens institutum refert: quia Joannes nec in libro de institutione Monachorum ad Caprasium, nec in aliis operibus, quæ edidit Vvafselius, de hac materia disputat. Sed quod ad relatam Baronij de Joanne opinionem attinet, censemus sinistram esse, & solido fundamento destitui. Tum quia S. August. magna reverentia, & amoris indicibus alloquitur prædictum Joannem, ut constat ex *epist.* 252. ubi ait: *Quod tua sanctitatis scripta non merui, nihil audeo succensere. Melius enim perlatorem credo defuisse, quam me suspicor à tua veneratione contemptum, Domine beatissime, & merito venerabilis frater, &c.* Non autem ita se gereret Augustinus cum Pelagianorum, ut Baronius putat, fautore. Tum etiam & urgentius quia idem S. P. August. in *lib. de gestis Pelagij cap.* 14. circa finem, multum commendat, & argumentationem prædicti Joannis contra Pelagium: *Merito, inquit: quod gesta indicant, etiam hoc usus est testimonio (nempe Gratia Dei sum id, quod sum. 1. ad Corinth. 15.) Sanctus Joannes Hierosolymitane Antistes Ecclesie: sicut interrogatus, quæ apud illum ante iudicium gesta fuerint Coepiscopis nostris, qui simul in illo iudicio præsidebant, ipse respondit. Et epist. 106. hæc habet S. Doctor: Ubi postremo illa testimonia, quæ Hierosolymitane Antistes Ecclesie, sicut in eisdem gestis leguntur, ipsi Pelagio se dixisse commemorat; cum ad eum perlatum esset, quod sine gratia Dei diceret absque peccato hominem esse posse. Hæc sunt enim ab illo dicta tria testimonia valde magna contra huiusmodi impiam presumptionem, quod Apost. ait. 1. Corinth. 15. Plus omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum, & ad Rom. 9. Non volentis, neque currentis, sed misercntis est Dei. & Psalm. 126. Nisi Dominus adificaverit domum, in vanum laboraverunt adificantes eam. Ad quæ testimonia (quæ sunt efficacissima contra Pelagij, & Semi-pelagianorum errores) alludens August. lib. nuper cit. cap. 30. inquit: *Quasi non hoc se dixerit culpasse Joannes Episcopus, & velut gigantes montes adversus supereminentiam gratie celestis struētos, tribus divinatorum testimoniorum, tanquam fulminum ictibus dejecisse.* Quæ testimonia S. August. pro Joannis studio contra Pelagium pluris haberi debent, quam omnes contrariæ Baronij conjectura.*

217. Tum præterea quia prædictum Joannem sanctitatis, virtutum, & doctrinæ laudibus insignem plurimi Catholicorum prædicaverunt: quod non fecissent, si Joannem Pelagianismo existimassent infectum. In primis enim Zosimus Papa in *epist. ad Episcopos Africanos* ait: *Ecce epistolam Hierosolymitani Episcopi Prælati, qui in locum quondam S. Joannis Episcopi est ordinatus, accepimus.* Anastasius etiam Papa in *epist. ad eundem Joannem* quæ habetur tom. 9. oper. Hierosolymitane Episcopatus gessit Joannes, vir planè insignis. Nicephorus Calixtus libro 14. cap. 30. ait: *Hierosolymis Cyrillo divinus Joannes successerat. Joannes Molanus (cujus nec brevem schedulam equanimiter præterire se patitur Baronius, ut ipse loquitur in notis ad Martyrol. Rom.) Joannem sanctis adscribit in additionibus ad Martyrol. Ussardi, pridie Idus Januarij. Et quod majus est, ut plura aliorum testimonia omittamus, Lucianus in apparitione sibi facta circa inventionem corporum Protomartyris Stephani, & sociorum, quæ facta est uno anno ante mortem Joannis, & quam refert Baronius anno 415. inquit post alia: Et iterum Dominus Gamaliel eadem similitudine, eodemque schemate apparuit mihi, sicut in prima visione dicens: Quare neglexisti ire, & dicere sancto Episcopo Joanni? Et post aliqua: Statim expergefactus benedixi Dominum, & perrexi ad civitatem ad sanctum Joannem Episcopum.* Tum denique quia in dubio præsumendum est pro innocentia Joannis, quem videmus à sanctis viris adeo commendatum: & motiva quibus Baronius ducitur, ut non solum dubitet de innocentia Joannis, sed ipsum inauditum condemnare, suspiciones leves sunt, quas facile est exfufflare.

218. Ad primum concedimus, quod Joannes dilexerit personam Pelagij, quandiu sub ovina pelle latebat. Hinc verò minimè sequitur, quod ejus doctrinam probaverit: sed potius, quod eam impugnaverit, & infectatus fuerit, liquet ex dictis num. præced. Profectò nemo Pelagianismum ubique, & acrius persecutus fuit, quam Augustinus: & ipse tamen Pelagium dilexit, atque honorifice tractavit: nam in *lib. de gestis Pelagij cap.* 27. illum vocat *dilectissimum, & desideratissimum fratrem*, & *epistola 106. de Pelagio* agens inquit: *Dileximus & servum Dei, quia nobis recte fidei videbatur.* Quod fecisse observat ipse August. lib. 2. *Retract. cap.* 33. quia vita ejus à multis prædicabatur, ut latius tradidimus *cap. præced. §. 2.* Inter eos verò, qui tunc Pelagium diligebant, erat Joannes Hierosolymitanus. Quod cum sciret Augustinus, & aliunde vafritiem Pelagij intelligere cœpisset; monuit Joannem (sicut & alios monuerat) ne ab illo se permetteret falli: non dubitans de Joannis fide, sed timens Pelagij astutiam, & catholicorum scandalum. Eadem ratione, & eisdem ferè verbis monuit etiam S. Paulinum Nolæ Episcopum *epistola 106.* ubi ait: *Pelagium, quem credimus Britonem fuisse cognominatum, quod ut servum Dei dilexeris novimus; nunc autem quemadmodum diligas, ignoramus.* Et tamen Paulinus fuligine Pelagiana denigratus non fuit, ut docet ipse Baronius. Immo August. *epist.* cit. de se ipso testatur: *Sed aliter nunc diligimus, aliter aliquando dileximus: tunc enim quia recte fidei videbatur; nunc autem ut ab iis, quæ inimica, & adversa*

D. Paulinus.

Theodorus.

Nicephorus Calixtus.

Joan. Molanus.

Lucianus.

Primum Baronij fundamentum diruitur.

D. August.

Iudicium Baronij improbatum.

D. August.

Joannes Augustino charus.

Joannes Pelagianos egregie impugnavit.

Joannis laudes.

Zosimus Papa.

Anastasius Papa.

adversa gratiæ sentire dicitur; illius misericordia liberetur. Id ergo, quod in se experiebatur Augustinus, satagebat, ut præstarent alij Coepiscopi catholici, & sibi chari, quales erant Joannes, Paulinus, & alij; non dogma Pelagianum in eis reprehendens, sed ne irreperet, cavens.

Secundum
convellitur.

Secundum fundamentum debilius adhuc apparet. Tum quia Joannes Hierosolym. nec præfuit, nec adfuit Synodo Diospolitana; sed Eulogius Cæsariensis, totius Palæstinæ Episcopus, ut notat ipse Baron. anno 419. Unde ex eo, quod in eo Concilio aliquid minùs cautè, aut bene gestum fuerit; sinistrè infertur Joannem fuisse delicti causam. Tum etiam & præcipuè quia illius Synodi Episcopi catholici erant, & se catholicè contra Pelagium gesserunt, cunctaque catholico, & sincero animo determinarunt: quamvis ipse pro sui ingenij vafrutie eos fefellerit, & ad punctum principalis dubij sincerè non responderit; sed astutissimè gratiæ vocabulo naturam retinuerit, ac significaverit. Constat hoc satis ex supra dictis cap. præced. §. 3. & præsertim ex S. August. qui frequenter Patres illius Concilij laudat, & sinceram eorum fidem, imò & diligentiam commendat. Nam epist. 95. inquit: *Quapropter non culpandi sunt Indices, quia Ecclesiastica consuetudine nomen gratiæ audierunt, nescientes quid hujusmodi homines vel in sua doctrina libris, vel in suorum solent auribus spargere.* Et lib. de gestis Pelagij c. 1. ait: *Responsiones ejus non immeritò approbaverunt, non curantes, quomodo ea, quæ obiciebantur in opusculis suis posuerit, sed quid de his in presenti examinatione responderit.* Et cap. 3. *Quapropter, inquit, & sententia respondentis meritò Episcopis placuit.* Ex quibus liquet, quod si Joannes præfuit in eo Concilio fuerit, si non; culpandus de Pelagianismo non est: sed, si adfuit, eas sinceræ fidei laudes meruit, quas aliis ejus Synodi Patribus Augustinus defert.

Innocentia
Patrum Syno-
di Diospolita-
na.

D. August.

Proferuntur
tertium.

Tertium motivum invalidum etiam est: quia Innocentius minimè reprehendit Joannem, quod existimaverit illum Pelagianis adfuisse, sed ob aliquam negligentiam, quam habuerat in eorum adfultibus reprimendis, ut constat ex epist. Innocentij ad Joann. & ex alia ejusdem Innocentij epistola consolatoria ad Hieronym. in quibus nullum extat verbum, quod suspicionem de minùs recta fide Joannis ingeneret. Immo & Hieronymus, sub cujus regimine erant illæ sacræ Virgines Bethleemitici Cœnobij, licet Joannem ut minùs vigilantem pastorem arguat; minimè tamen ipsi Pelagianismum obsecrat. Quod argumentum, etsi negativum videatur, haud levis ponderis est: nec enim illud crimen in Joanne dissimulasset Hieronymus, qui alia minora in eo reprehendit, litigiaque non semel cum ipso habuit ob falsò sparsos inter utrumque rumores. Vnde Baronius, qui ex aliqua Joannis negligentia in cura pastoralis, colligit ipsius maculam in fide; longissimè illius fundamenti metas excessit. Mitius, & prudentius judicium protulit August. dum in prædicta causa judicium non protulit; sed antiquam de fide Joannis retinuit opinionem. De his autem, inquit in lib. de gestis Pelagij cap. ultim. *quæ post hoc judicium, ibi à quo nescio cuneo perditorum, qui valde in perversum perhibentur Pelagio suffragari, incredibili audacia perpetrata dicuntur, &c. tacendum potius video, & expectandum, quid illic fratres nostri Episcopi de his tantum malis agendum existiment, quibus eos posse dissimulare quis credat?*

D. Augustini
modestia.

Legatur idem S. Doct. lib. 2. contra litteras Petilianus cap. 51. ubi quàm altè sentiret de fide Joannis, prodit his verbis: *Veruntamen si omnes per totum orbem tales essent, quales vanissimè criminari, cathedra quid tibi fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodie Anastasius sedet: vel Ecclesiæ Hierosolymitana, in qua Iacobus sedit, & in qua hodie Joannes sedet; quibus nos in catholica fide uniti connectimus, & à quibus vos nefario furore separatis:* Quæ cum ita se habeant, facile poterat Eminentissimus Baronius Joannem excusare: sicut multò levioribus fundamentis tandem probavit sanctitatem Fausti manifestissimi Semipelagiani, ut vidimus num. 208.

Nota.

D. Hieron.
Pelagianorum
martyr.

219. HIERONYMUS, maximus Ecclesiæ Doctor, Pelagianorum fraudes scitissimè detexit, & eorum adfultus, ac dogmata strenuissimè prostravit, ut satis constat ex dictis toto cap. præced. Unde hic nominandus non venit, quia vel levissimam suspicionem de ejus doctrina habeamus: sed ut moneamus lectorem non pauca reperiri inter opera S. Doctoris, ut vulgò circumferuntur, quæ ab ipso non prodierunt; sed monstra sunt ex Averno Pelagianorum genita, & falsò Hieronymo assuta: quæ proinde cautissimè legere debet. Tomo 8. prostant commentaria in omnes epistolas, quæ non sunt Hieronymi, sed Pelagij Hæresiarchæ, ut manifestè colligitur ex D. August. lib. 3. de peccat. merit. & remiss. collatis inter se cap. 1. & cap. 12. & satis evincitur ex pluribus eorum Commentariorum sententiis, quæ aperte sunt Pelagianæ, ut cap. 5. 6. 7. & 8. & 11. ad Rom. & cap. 4. prioris ad Corinth. & cap. 6. prioris ad Timoth. & alibi passim. In tom. 9. est symbolum ad Damasum, quod non fuit compositum à Hieronymo, sed à Pelagio; nec transmissum ad Damasum, sed ad Innocentium, ut constat ex D. August. lib. de gratia Christi cap. 30. 31. & 32. & 33. quibus locis refert Pelagium scripsisse illum libellum, & recitat verba, quæ inveniuntur apud Hieronymum. In eodem tomo est epist. ad Demetriadem Virginem, quæ incipit, *Si summo ingenio:* sed Auctor ejus fuit Pelagius, & eam confutat August. libro citato, cap. 22. 27. 38. & 40. In eodem tomo circumferuntur epistolæ ad Geruntij filias, & amicum de cognitione divinæ legis, quæ Pelagianæ sunt. Item epistola de filio luxurioso, quæ multum differt ab alia Hieronymi epistola de eodem argumento. Evidentius adhuc est epistolam de Scriptoribus Ecclesiæ ad Desiderium Pelagianam esse: nam ejus Auctor inter lumina Ecclesiæ collocat Pelagium, aliosque hæreticos. Eidem tomo adjicitur liber de vitis Patrum: sed plures earum compositæ fuerunt ab Evagrio Pontico, qui Pelagio præluxit, ut diximus cap. præced. num. 111. ac proinde cautè legendæ sunt. Id ex Mariano Victorio, Bellarmino, & aliis adnotare voluimus, ut discat lector separare pretiosum à vili, & ne incautus inde putet pro fide arripere arma, ubi latent venena. Facile esset similia in quibusdam aliis Patribus, præsertim Chrysostomo, observare: sed ut prolixitatem vitemus, hoc studium nunc prætermittimus: præstabimus verò, cum sese obtulerit occasio.

Animadver-
sio circa plura
opera, quæ
Hieronymo
tribuantur, &
sunt Pelagij.

§. V.

Quid contra Semipelagianorum doctrinam
Ecclesiæ decreverit.

220. **S**uperest, ut videamus, an Semipelagianorum assertiones fuerint condemnatæ ab

Præcipuus Se-
mipelag error
ab Ecclesia
damnatus.

ab Ecclesia. Et quidem certum est assertionem illam, qua docebant initium boni operis esse ex nobis, esse hæreticam, & ut talem fuisse jam diu à Catholica Ecclesia proscriptam. Tum quia oppositum diffinitum est in Concil. Araulican. 2. can. 5. & can. ultim. Tum quia assertio illa fuit prolata à Pelagio, & ejus discipulis in ultimo sui dogmatis statu, cum videlicet coeperunt admittere aliquam gratiam sufficientem, quæ non inchoaret, sed consummaret opera nostra, ut vidimus cap. præced. §. 3. num. 161. Unde decreta Ecclesiæ damnantia hæresim Pelagianam comprehendunt etiam hanc Massiliensium assertionem. Qua ratione quando D. Thom. prædictam assertionem impugnans, eam ad Pelagianos tanquam ad Auctores reducit; Pelagianorum nomine Semipelagianos etiam significat. Et ita 1. part. quæst. 23. art. 5. dicit Pelagianos posuisse initium bene operandi ex nobis, consummationem autem ex Deo. Quod etiam repetit 2. 2. quæst. 6. art. 3. & lib. 3. contra gentes cap. 149. & 152. & quodlib. 1. art. 7. ubi ait: *Pelagius docuit hominem non indigere auxilio Dei ad bene operandum, sed tantum lege, atque doctrina. Quia verò hoc nimis parum videbatur, idè postea Pelagiani* (id est, tam rigidi Pelagij sectatores, ut Cælestius, & Julianus; quàm alij temperatores, & mixti, ut Cassianus, & Faustus) *posuerunt, quòd initium boni operis est homini ex se ipso.* Unde, quòd prædicta Pelagianorum, & Semipelagianorum assertio tanquam hæretica ab Ecclesia rejiciatur, in dubium revocari non valet apud Catholicos. Quantum verò ad alia Massiliensium dogmata major est difficultas: neque enim omnes conveniunt circa eorum damnationem, & damnationis gradum. Sed nos ea tantum subiciemus, quæ in dubium revocari non valent: cætera autem, quæ circa incertam Ecclesiæ in hac causa censuram possent ventilari, ipsius Ecclesiæ judicio, cujus est similia decidere, omnino relinquimus.

221. Cum igitur Massilienses tuendæ libertatis humanæ colore contra doctrinam S. Augustini palam inveherentur, & velut ex obliquo assertiones quasdam in Pelagio condemnatas defenderent: Prosper, & Hilarius accesserunt ad Cælestinum I. gubernantem eo tempore Ecclesiam, petieruntque ut suborienti periculo medicinam adhiberet. Quod ipse Pontifex præstitit data epistola ad Episcopos Galliæ, quæ in varia capita secatur, & hæc continet. In primo cap. reprehendit Episcopos, quòd præbyteris suarum Ecclesiarum inordinate loquentibus, ipsi tacerent, nec coacerent eorum adfultus. In 2. plurimum laudat D. August. acriterque reprehendit ejus obtrectatores: & inter alia inquit, *Nec unquam hunc sinistra suspitionis saltè rumor aspersit, quem tanta scientia olim fuisse meminimus, ut inter optimos magistros etiam à meis semper prædecessoribus haberetur.* In 3. præmittit jam olim antecessores suos decrevisse contra Pelagium, quid de necessitate gratiæ debeant sentire Catholici. In 4. docet hominem lasum fuisse per peccatum originale, & salvari non posse absque gratia Christi. In 5. docet hominem non esse bonum suis viribus, sed per Dei gratiam. In 6. docet hominem non posse vincere insidias diaboli, nisi continuo per Dei gratiam adjuvetur. In 7. docet neminem bene uti libero arbitrio, nisi per Christum. Et quatuor præcedentes assertiones confirmat testimoniis Innocentij sui prædecessoris. In 8. cap. determinat omnia merita nostra esse dona Dei. In 9. determinat omnem sanctam cogitationem, &

Cælestinus I.
Semipelag. re-
prehendit, &
S. Aug. com-
mendat.

Propositiones
à Cælestino
Papa diffini-
ta.

motum piæ voluntatis ex Deo esse. Quas duas propositiones confirmat auctoritate Zosimi sui prædecessoris. In 10. cap. declarat gratiam Dei valere non solum ad remissionem peccatorum, sed etiam ne committantur. Declarat præterea gratiam Dei non in sola doctrina consistere: sed præstare insuper, ut quæ facienda cognovimus, etiam facere diligamus. Declarat insuper gratiam Dei dari, non solum ut facilius, sed ut absolute possimus implere divina mandata. Et tres prædictas determinationes desumit ex Concilio Carthagin. cap. 3. 4. & 5. quas, inquit, velut proprias Apostolicæ sedis amplectimur. In c. 11. & cap. ultim. præcedentes assertiones confirmat ex orationibus, traditione, & ritibus Ecclesiæ Catholicæ. Denique ad calcem totius epistolæ addit: *Profundiores verò, difficilioreque partes incurrentium questionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis resisterunt, sicut non audeamus contemnere, ita non necesse habemus adstruere. Quia ad confitendam gratiam Dei, cujus operi, ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis nos scripta docuerunt; ut prorsus non opinemur Catholicum, quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium.*

222. Ex quibus ultimis prædictæ epist. verbis prudenter colligit Suarez prolog. 6. cap. 1. num. 12. cavendum esse, ne quis facile in hac materia condemnet sententias ab Ecclesia non damnatas. Colligit etiam eodem prolog. cap. 6. num. 18. differentiam inter Augustini assertiones circa negotium prædestinationis. Quædam enim loquuntur de gratia, & habent necessariam connexionem cum iis, quæ Ecclesia diffinit. In quibus, inquit, doctrina August. (quam in prædicta epist. approbat Cælestinus) tam certa est, sicut doctrina Ecclesiæ propter connexionem. Quod pariter posset Suarius asserere de doctrina cujusvis alterius Auctoris ab Ecclesia non approbati: nam ejus dicta, ut habent connexionem necessariam cum doctrina ab Ecclesia diffinita, sunt certa sicut ipsa doctrina propter connexionem. Alia verò Augustini asserta circa prædestinationem, inquit Suarius, carent ea connexionem cum principiis de gratia ab Ecclesia diffinitis: & circa prædicta August. asserta debemus diverso modo discurre propter rationem oppositam. Quam Suarii observationem non reprobamus; licet illa non plus tribuat Augustino, nisi quod negare non potest.

223. Profectò Semipelagiani, ut doctè observat idem Suarez prolog. 6. cap. 1. num. 9. non obstante, quòd Pontifex adeo laudasset, & in communi probasset Augustini doctrinam; eam commendationem labefactare, & limitare voluerunt, ut intelligenda esset de prioribus S. Doctoris scriptis, non de posterioribus: & specialiter eam laudem excludebant circa lib. de prædest. Sanct. & lib. de bono perseverantiæ: quos contra ipsos Massilienses scripserat, & in quibus profundè satis negotium æternæ, & liberalissimæ prædestinationis explicat. Sed D. Prosper prædictam Semipelagianorum distinctionem confutavit in lib. contra Collat. cap. ultim. his verbis: *Per hunc virum* (nempe Cælestinum I.) *intra Gallias istis ipsis, qui sanctæ memoria Augustini scripta reprehendunt, maleloquentia est adempta libertas, quando consultantium actione suscepta, & librorum, qui errantibus displicebant, pietate laudata, quid oporteret de eorum auctoritate sentire, sancto manifestavit eloquio evidenter pronuntians,*

Observatio
Suarii circa
approbationem
doctrinæ D.
Augustini.

Semipelag.
studuerunt li-
mitare Cæle-
stini decre-
tum.

D. Prosper.
Refutantur.

nuntians, quantum sibi præsumptionis istius novitas displiceret, qua auderent quidam adversus antiquos magistros insolenter insurgere, & indisciplinata calumnia prædicationi veritas obstrepere. Augustinum, inquit, sancta recordationis virum, pro vita sua, atque pro meritis, in nostra semper communione habuimus: nec unquam hunc sinistra suspicionis saltem rumor aspersit, quem tanta scientia olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in communi senserant, utpote qui cunctis & amoris fuerit, & honori. Contra istam clarissimam laudationis tubam, contra istam sacratissimam testimonij veritatem, audet quisquam maligna interpretationis murmur emittere? & perspicua, sincerissimaque scientia nubem ambigua obliquitatis obtendere? Ut scilicet quia in epistola Papa librorum, pro quibus actum est (nempe de Prædest. Sanct. & de bono perseverant. ut in margine observatur) non expressus est titulus; hinc eos appareat non probatos: & istam in S. Augustinum laudationem pro anteriorum scriptorum meritis fuisse collatam. Quam Massiliensium responsionem validè refellit & concludit: Igitur huiusmodi hominum pravitate non tam disputationum studio, quam auctoritatum privilegio est resistendum: ut de prostrati dudum dogmatis corpore nullum membrum sinatur assurgere. Quia notum est ita se fulsitatis istius habere versutias, ut si eis liceat præterite correctionis imagine aliquod sibi faventium radices sua germen excipere, totam se possit in exigua sui parte reparare. Ubi enim non aliud habet summa, quam portio; non est devotionis dedisse prope totum, sed fraudis retinuisse vel minimum.

224. Circa eandem Cælestini epistolam observandum est quosdam existimasse Pontificis verba finiri cap. 2. ubi concludit: *Deus vos incolumes custodiat fratres charissimi*: cætera autem capita addita fuisse à Prospero. Quam opinionem verisimilem appellat Suarius prolog. 6. cap. 1. num. 11. probatque ex eo, quod statim cap. 3. illius epist. dicitur, *Magistris nostris, tanquam necessarium modum concesserint obloquuntur*. Quæ verba scripta sunt in Augustini gratiam, & magis, inquit Suarius, redolent Prosperum, quam Cælestinum. Sed multò probabilius est totius epistolæ seriem, & capita dimanasse à Summo Pontifice. Tum quia Petrus Diaconus in lib. de Incarnat. & gratia Christi, quem paulò post Cælestinum scripsit, totam illam epist. nomine Cælestini allegat cap. 8. Tum quia incredibile videtur, quòd sola duo ejus capita fuerint Pontificis: reliqua verò usque ad duodecim assuta fuerint à Prospero. Tum quia ex opposito fieret Pontificem nihil fere circa errores Semipelagianorum, & materiam sibi propositam determinasse: nam prioribus duobus epistolæ capitibus nihil circa necessitatem gratiæ, & controversias inde dimanantes resolvit. Et motivum Suarii est satis debile: quia in ipso cap. 2. (quod negare nequit fuisse editum à Pontifice) expressè Cælestinus Augustinum, & alios sacros Doctores vocat magistros: quem tanta, inquit, scientia olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Quid ergo mirum, quòd postea cap. 3. adjecerit: *Magistris nostris, tanquam necessarium modum concesserint, obloquuntur*? Immo verò hæc posteriora verba maximam consequentiam habent ad illa, redolentque ejusdem Auctoris manum. Quod autem in cap. 2. sint illa verba *Deus vos incolumes custo-*

diat, &c. minimè evincit, quòd ibi scribens finierit sermonem, sed quòd finierit epistolæ stilum, & deinceps se converterit ad proscribendos Semipelagianorum errores, in quo alio modo procedendum erat. Per quod etiam diluitur aliud motivum Suarii loco citato. Ut ut sit de auctore, de auctoritate tamen illius epistolæ dubitari non licet: sed doctrina in ea tradita certa fide tenenda est. Quoniam, esto, prædictum cap. 3. & frequentia non fuerint composita à Pontifice, sed à Prospero, nihilominus edita fuerunt consultatione, & approbatione Pontificis. Et aliunde doctrina illis inserta desumpta est ex decretis Summorum Pontificum, & Conciliorum, ut num. 220. vidimus. Unde appellanda non est sententia solum Prosperi, aut Augustinianorum propria; sed doctrina Catholica Ecclesiæ.

225. Cælestino successit in Pontificatu Sixtus III. anno 432. quem nihil contra Massilienses decrevisse reperimus. Sub hoc tamen Pontifice, anno 433. D. Prosper adversus Joannem Cassianum adhuc viventem, nomine Collatoris edidit librum eruditione insignem, in quo Semipelagianismi venena prodiit & antidotum præparavit. Sixto defuncto Leo Magnus in ejus locum successit anno 440. Hujus notarius fuit S. Prosper, qui multas ex ejus persona epistolas dictavit, ut refert Gennadius in lib. de viris illustribus. Cum autem eo tempore dogma Semipelagianorum, non obstantibus decretis Cælestini suprà relatis, plurimum Gallias turbaret, Prosper monuit Leonem, ut tanto periculo occurreret. Qui Prospero mandavit, ut ex doctrina Augustini canones à se approbandos colligeret, & summatim totam de gratia doctrinam complecteretur. Quod cum Prosper perfecisset, & Leo probasset, illos transmittere curavit ad Galliarum Episcopos, ubi Semipelagianismus firmiores, ac diuturniores radices egerat. Videtur autem, quòd Leo prædictis Episcopis non præceperit, ut pro illorum canonum subscriptione convenirent, aut Synodum celebrarent; sed quos unusquisque in sua diocesi observandos curaret: Accidit autem, ut cum Episcopi ad dedicationem ejusdem Ecclesiæ in Arausicana civitate convenissent, ibidem etiam voluerint Concilium celebrare, ut doctrinæ à Leone (cui hoc pergratum fore sciebant) transmissæ subscriberent, & Semipelagianorum errores damnarent. Ita palam desumitur ex ipso Concilio cap. 1. ubi hæc habentur: *Cum ad dedicationem Basilicæ, quam illusterrimus Præfectus, & Patricius filius noster Liberius in Arausicana civitate fidelissima devotione construxit, Deo propitiant, & ipso invitante convenissemus; & de rebus, quæ ad Ecclesiasticam regulam pertinent, inter nos fuisset oborta collatio; pervenit ad nos esse aliquos, qui de gratia, & libero arbitrio minus cautè, & non secundum fidei Catholicæ regulam sentire velint. Unde & nobis secundum auctoritatem, & admonitionem Sedis Apostolicæ justum, ac rationabile visum est, ut pauca capitula ab Apostolica sede nobis transmissa, quæ ab antiquis Patribus de cæteris Scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter, quam oportet, sentiunt, ab omnibus observanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus, &c.* Et hæc est Synodus Arausicana II.

Quo tempore fuerit celebratum.

Limitatio ab aliis excogitata.

Rejicitur.

S. Leo Magnus Semipelag. asserta condemnatus.

Concilium Arausicanum II.

Auctores præfation, ad lib. de Prædest. Sanct. & epistolæ præfixæ operibus D. Prosperi, & Bartholom. Carranza, in titulo prædicti Concilij, & idem habetur in 2. tom. Conciliorum in collatione Suriij. Baronius autem anno 463. existimavit Concilium hoc celebratum fuisse non sub Leone, sed sub Hilario ejus successore. Postea verò in appendice ad tom. 10. tam communem sententiam, quam suam illam priorem retractavit, & docuit prædictam Synodum congregatam fuisse sub Felice IV. anno Pontificatus ejus 4. & Christi Domini 529. & consequenter communem opinionem errare anteponendo illud Concilium 86. annis, ipsum verò errasse anteponendo 66. annis. Baronium imitatur Spondanus anno 529. Idemque supponit Gonet in præfenti disp. 2. art. 6. in principio. Coriolanus autem illud refert ad annum 427. Sed certè motiva, quibus utitur Baronius, ut deserat communem sententiam, non multum vigent, ut rectè vidit Suarius prolog. 6. cap. 1. num. 18. Et ideo in re incerta magis standum est antiquiori, & communiori opinioni. Præsertim quia in tempore Leonis vivebat Prosper ejus Notarius, qui sua auctoritate, & fidei zelo poterat Galliæ Episcopos excitare, ut contra Semipelagianos adhuc inquietos decreta fidei assererent. At Felici IV. tempore nullum ferè reperimus Semipelagianismi vestigium, nullam scimus motam fuisse de gratia quaestionem; cui remedium adhiberent illius Concilij decreta.

Decreta Conc.
Arausican. 11.
contra Pelagianos, & Semipelag.

226. Igitur in prædicta Synodo Arausicana II. non solum actum est contra Pelagij hæresim jam in aliis Conciliis damnatam; sed plura distinctius, quàm in ullo anteriori Concilio, adversus Semipelagianorum errores ex ea hæresi pullulantes decreta sunt: quæ majori ex parte desumpta fuere ex doctrina D. Aug. imò ex sententiis Prosperi, ut ex notis marginalibus prædicti Concilij constat. Et quia ex una parte facile non est canones illius Concilij legitime abbreviare, ex alia verò necessarium est, ut lector in hac materia oculos frequenter ad eos convertat: operæpretium duximus illos in præfenti subijcere.

CANON I. si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est secundum corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illasa durante, corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium, Pelagij errore deceptus, adversatur Scripturæ dicenti (Ezech. 18.) *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et (Rom. 6.) *Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis?* Et (2. Petri 2.) *A quo quis superatur, ejus & servus addicitur.*

CANON II. Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non & ejus propagini asserit nocuisse, aut certè mortem tantum corporis (quæ pœna peccati est, non autem & peccatum, quod mors est animæ) per unum hominem in omne genus humanum traxisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti (Rom. 5.) *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

CANON III. Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Isaïæ Prophætæ (cap. 65.) vel Apostolo idem dicenti (Rom. 10.) *Inventus sum à non quærentibus me, palam apparui his, qui me non interrogabant.*

CANON IV. Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem & operationem in nobis fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti (Proverb. 3.) *Preparatur voluntas à Domino: & Apostolo salubriter prædicanti (Philipp. 2.) Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.*

CANON V. Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum quo in eum credimus, qui justificat impium, & ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, beato Paulo dicente (Philip. 3.) *Confidimus, quia qui cæpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri Iesu Christi.* Et illud (ibidem) *Vobis datum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et (Ephes. 2.) *Gratia salvi facti estis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum est.* Qui enim fidem qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos, qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodò fideles esse definiunt.

CANON VI. Si quis sine gratia Dei, credentibus, volentibus, desiderantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis, misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus, per infusionem, & inspirationem S. Spiritus in nobis fieri confitetur, & aut humilitati aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti (1. Cor. 4.) *Quid habes, quod non accepisti?* Et (ibidem cap. 15.) *Gratia Dei sum id quod sum.*

CANON VII. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelicæ prædicationi consentire posse, confirmat absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis (Joan. 15.) *Sine me nihil potestis facere.* Et illud Apostoli (2. Cor. 3.) *Non quod idonei sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

CANON VIII. Si quis alios misericordia, alios verò per liberum arbitrium (quod in omnibus qui de prævaricatione primi hominis nati sunt, constat esse vitiatum) ad Gratiæ baptismi posse venire contendit, à recta fide probatur alienus. Is enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum, aut certè ita læsum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei mysterium salutis æternæ per semetipsos conquirere. Quod quàm sit contrarium, ipse Dominus (Joan. 6.) probat, qui non aliquos, sed neminem ad se posse venire testatur, nisi quem Pater attraxerit. Sicut & Petro dicit (Matth. 16.) *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Et Apostolus (1. Cor. 12.) *Nemo potest dicere Dominum Iesum Christum, nisi in Spiritu sancto.*

CANON IX. Divini est muneris, cum & rectè cogitamus,

cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injuria tenemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur.

CANON X. Adjutorium Dei etiam renatis ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.

CANON XI. Nemo quidquam Domino rectè voverit, nisi ab illo acceperit, sicut legitur (1. Par. 29.) *Quæ de manu tua accepimus, damus tibi.*

CANON XII. Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.

CANON XIII. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari, quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Unde ipsa veritas dicit (Joan 8.) *Si vos Filium liberaveris, tunc verè liberi eritis.*

CANON XIV. Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur, sicut dicit Psalmista (Psalm. 8.) *Deus Deus meus, misericordia ejus præveniet me.*

CANON XV. Ab eo quod formavit Deus mutatur Adam, sed in pejus per iniquitatem suam: ab eo quod operata est iniquitas mutatur fidelis, sed in melius per gratiam Dei. Illa ergo mutatio fuit prævaricationis primi, hæc secundum Psalmistam (Psalm. 76.) *mutatio dextera Excelsi.*

CANON XVI. Nemo ex eo quod videtur habere, gloriatur, tanquam non acceperit, aut idè se putet accepisse, quia littera extrinsecus, vel ut legeretur, apparuit, vel ut audiretur, insonuit. Nam sicut Apostolus dicit (Gal. 2.) *Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. Porro autem si non gratis mortuus est: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Inde habet, quicumque habet. Quisquis autem inde se habere negat, aut verè non habet, aut quod habet auferetur ab eo.*

CANON XVII. Fortitudinem Gentilium, mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum, Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, nullis meritis gratiam prævenientibus.

CANON XVIII. Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.

CANON XIX. Natura humana, etiam si in illa integritate in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine gratia Dei poterit reparare, quod perdidit?

CANON XX. Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.

CANON XXI. Sicut eis qui volentes in lege justificari, & à gratia exciderunt, verissimè dicit Apostolus (Gal. 2.) *Si ex lege justitia est, ergo Christus gratis mortuus est: sic & his, qui gratiam quam commendat & percipit fides Christi, putant esse naturam, verissimè dicitur: Si ex natura justitia, ergo Christus gratis mortuus est: jam hinc enim erat lex, & non justificabat; jam hinc erat & natura, & non justificabat. Idè Christus non gratis mortuus est, ut & lex per*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

illum impleteretur, qui dixit (Matth. 5.) *Non veni legem solvere, sed adimplere: & naturam per Adam perditam, per illum repararetur, qui dixit (Luc. 19.) venisse se querere, & salvare, quod perierat.*

CANON XXII. Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum. Si quid autem habet homo veritatis, atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in via.

CANON XXIII. Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet. Quando autem ita faciunt, quod volunt, ut divinæ serviant voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas est, à quo præparatur, & jubetur, quod volunt.

CANON XXIV. Ita sunt in vitæ palmites, ut viti nihil conferant, sed inde accipiant unde vivant. Sic quippè vitis est in palmitibus, ut vitale alim. ntum subministret eis. Ac per hoc, & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest, & non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare. Qui autem præcisus est, non potest sine radice vivere.

CANON XXV. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligeretur, dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut fieret in nobis unde placeremus. Diffundit enim charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris, & Filij, quem cum Patre amamus, & Filio. Ac sic secundum supra scriptas sanctarum Scripturarum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones hoc Deo propitiante, & prædicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia divina prævenierit. Unde Abel justus, & Noë, & Abraham, & Isaac, & Jacob, omnique antiquorum Sanctorum multitudini, illam præclaram fidem, quam in ipsorum laudem prædicat Apostolus Paulus (Heb. 11.) non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam: quam gratiam, etiam post adventum Domini, omnibus qui baptizari desiderant, non in libero arbitrio habere, sed in Christi novimus simul & credimus largitate conferri, secundum illud quod jam supra dictum est, & prædicat Paulus Apostolus (Philipp. 1.) *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et illud (Ephes. 2.) *Deus qui cæpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri.* Et illud (1. Timoth. 1.) *Gratia salvi facti estis per fidem; & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Et quod de se ipso ait Apostolus: *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem.* Non dicit, quia eram, sed ut essem. Et illud (1. Corinth. 4.) *Quid habes quod non accepisti?* Et illud (Jacobi 1.) *Omne datum bonum, & omne donum perfectum, de sursum est, descendens à Patre luminum.* Et illud (Joannis 3.) *Nemo habet quidquam boni, nisi illud illi datum fuerit de super.* Innumerabilia sunt sanctarum Scripturarum testimonia, quæ possint ad probandam gratiam proferri, sed brevitatibus studio prætermittuntur: quia & revera cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt.

proderunt. Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus. Hoc etiam salubriter profiteamur & credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adjuvamus, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius inspirat, ut & baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cum ipsius adiutorio, ea, quæ sibi sunt placita, implere possimus. Unde manifestissimè credendum est, quod & illius Latronis, quem Dominus ad Paradisi patriam revocavit, & Cornelij Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachari, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides, non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum.

227. Post mortem Leonis Magni, cujus auctoritate, & tempore celebratum est prædictum Concilium Araucanum, assumpti ad Pontificatum fuerunt Hilarius anno 461. Simplicius anno 468. & Felix III. anno 483. Per hæc verò tempora haud levem auctoritatem apud Gallos habebat Faustus Semipelagianorum fautor insignis, de quo supra diximus num. 208. Sed adeò latenter, & subdole venenatam doctrinam disseminabat; adeò Augustinianæ doctrinæ professorem publicè se fingeat; ut nullus de ejus erroribus rumor ad aures prædictorum Pontificum pervenerit. Unde nihil invenimus, quod ij Pontifices specialiter decreverint contra Semipelagianorum errores. Defuncto autem Felice III. successit Gelasius, qui Pelagianorum hæresim ultimè, & acrius infectatus est: non solum enim auctoritate Apostolica illam expunxit, sed etiam edito speciali libro machinam illam doctè subvertit, qui extat inter quintam, & sextam epistolam in editione Romana. Semipelagianorum etiam errores, & principalia robora devicit: congregato enim Romæ Concilio septuaginta Episcoporum, plura declaravit circa Ecclesiasticos Scriptores, alios probans, & alios damnans, aut inter apocryphos censens: ubi libros Hieronymi, Augustini, Prosperi, & Hilarij, quibus Pelagianismus, & Semipelagianismus evertitur, honorificè commendavit; libros autem Joannis Cassiani, & Fausti Rhegiensis, qui fuerant principales Semipelagianorum fautores, in apocryphis reposuit.

Gelasio successit Anastasius II. anno 497. deinde Symmachus anno 499. quos nihil invenimus adversus Semipelagianos, quorum causa adeo jam prostrata erat, specialiter statuisse. Symmacho successit Hormisdas anno 514. qui in ep. 67. ad Possessorem libros Fausti rejecit: quia eos, inquit, in auctoritate Patrum examen catholica fidei non recepit. Quibus verbis alludit ad judicium Gelasij Papæ in Concil. Rom. de quo proxime dicebamus. Deinde in eadem epist. addit: De arbitrio libero, & gratia Dei, quod Romana, hoc est, Catholica sequatur, & asservet Ecclesia, licet in variis libris Beati Augustini, & maxime ad Hilarium, & Prosperum (nempe de Prædestin. Sanct. & de bono persever. quos adversus Massiliensium errores scripsit) possit cognosci: tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula conti-

nentur, quæ, si ibi desunt, & necessaria creditis, destinabimus; quanquam qui Apostoli verba diligenter considerat, quid sequi debeat, evidenter cognoscit. Capitula autem hæc, quæ dicuntur in scriniis Ecclesiasticis asservari, sunt canones illi, quos Leo Magnus ad Episcopos Gallos transmisit, & quos in Concilio Araucanico approbatos in hoc §. dedimus. Unde in prædicta Hormisdæ epistola supponitur, & repetitur Semipelagianismi damnatio. Post hos Pontifices non reperimus alios, qui contra Semipelagianismum sæpèpius jam prostratum, & proscripsum specialiter egerint: sed omnes supponunt doctrinam Catholicam circa gratiam, & liberum arbitrium à suis prædecessoribus traditam. Verum elapso longo temporum intervallo, Pius V. anno 1567. & Gregor. XIII. anno 1579. plures Michaelis Baij propositiones damnarunt; quorum aliqua, & præcipuè novem priores Pelagianam doctrinam, aut saltem Semipelagianorum dogmata continebant. Et hæc pro dignoscendis Semipelagianorum erroribus.

Ultima Semipelagianismi damnatio.

CAPUT VI.

De duabus famosis in hac materia Catholicorum Sententiis.

228. **P**ost relatos, & proscriptos extremos in hac causa errores, æquum est, ut videamus, quid dissidij relictum fuerit inter Catholicos: Sunt enim plurima, eaque substantialia, in quibus conveniunt: sunt etiam aliqua, in quibus discordant, & pro quibus tuendis diversa statuunt principia. Conveniunt quidem in asserendo veram libertatem arbitrij contra Manichæos, & Lutheranos: eamque eximunt non à sola coactione, aut violentia, ut faciunt Janseniani; sed etiam à determinatione ad unum: credunt enim de ejus conceptu esse indifferentiam, & potestatem ad utrumlibet. Quod ex professo ostendimus Tract. 10. disp. 2. dub. 1. & 2. & optimè, ac nervosè probat Gonet in Tract. de Voluntario disp. 2. per totam. Conveniunt præterea in consistendo necessitatem gratiæ præstantis nobis potestatem ad ea, quæ conferunt ad salutem: licet in ampliando hanc necessitatem, & in exponendo conditiones prædictæ gratiæ, aliqui diversa sentiant: sed de hoc commodius dicemus disp. 3. & disp. 5. Conveniunt deinde in eo, quod Deus ab æterno statuerit, ut fierent, quæ sunt in tempore, & quod aliquos prædestinaverit ad gloriam, & quod certò præcognoverit cuncta futura: quas communes assertiones statuimus, & defendimus Tract. 3. disp. 6. dub. 1. & 2. & Tract. 4. disp. 10. & Tract. 5. disp. 1. Tandem communiter admittunt dari concursum Dei efficacem, sive auxilium infallibiliter conjunctum cum operatione creaturæ, undecumque hic nexus proveniat: aliter enim non posset Deus efficaciter assequi, quod decreverat; corruerentque proinde firmitas divinæ voluntatis, & certitudo præscientiæ divinæ, ut constabit ex dicendis disp. 7.

In quibus Catholicos circa has difficultates conveniant.

229. Sed hæc ipsa, in quibus conveniunt, principium, & fomes sunt gravissimæ discordiæ. Haud enim facillè apparet, qualiter libertas arbitrij creati cohareat cum immutabilitate voluntatis divinæ, cum certitudine æternæ præscientiæ, & cum efficacia gratiæ. Nam si liberum arbitrium ita eligit, quod Deus decrevit, scivit, & auxilio efficaci assequi intendit; quod potest non eligere: palam sequi videtur, quod possit frustrare decretum

Occasio disconvenientia inter Doctores Catholicos in conciliando libertatem nostram cum gratia efficaci.

Gelasius I. Pelagianos, & Semipelagianos coërcit.

Hormisdas Papa August. laudat: & Semipelagianam doctrinam reprobat.

decretum Dei, falsificare ejus scientiam, & evacuare gratiæ efficaciam. Si verò asseritur voluntas Dei immutabilis, scientia ejus infallibilis, & gratia efficax, sive effectui indissolubiliter conjuncta: profectò videtur colligi, quòd iis positis non relinquatur in creatura potestas ad oppositum, & consequenter quòd pereat ejus libertas. Ut ergo hanc apparentem discordiam componant Doctores Catholici, & explicent, quo glutino dissidentia adeo extrema cohæreant; in duas præcipuè, & magis famosas dividuntur sententias: ad quas modò cuilibet peculiari propugnandas diversa, & plerumque adversa fundamenta præjaciunt. Et quidem qualiter libertas concilietur cum scientia Dei, satis explicuimus *Tract. 3. disp. 7. dub. 2.* qualiter etiam componatur cum efficaci, & absoluta Dei voluntate, declaravimus ex professo *Tract. 4. disp. 10. per totam*, & præcipuè *dub. 4. & 5.* Unde tantum superest specialiter exponendum, qualiter cohæreat cum efficaci, & intrinseco gratiæ auxilio, indissolubiliter effectui annexo: quod peculiariter ad hunc tractatum spectat.

S. I.

Refertur opinio Thomistarum.

Doctrina discipulorum D. Augustini, & D. Thomæ.

230. Thomistæ referunt concordiam inter gratiam efficacem, & libertatem creatam in summam efficaciam, & potestatem voluntatis Dei, quæ tanta est, ut inferat infallibiliter non solum effectus, quos vult, sed modos etiam, quibus fieri vult; atque ideo movet efficaciter hominem, ut operetur, & ut operetur liberè, sive cum potestate ad oppositum: unde provenit, quòd infallibiliter sequatur operatio libera, ac subinde, quòd nulla detur discordia, sed maxima potiùs consonantia inter liberam operationem, & gratiæ efficaciam. Hanc resolutionem, & concordiam modum accipiunt præcipuè ex sacris Doctor. August. & Thoma, qui ita apertissimè docuerunt: & ut sententiam suam explicent, ac tueantur, sequentia, & velut solemnia unanimiter tradunt principia.

Primum eorum principium.

Primò negant, quòd Deus ante exercitium suæ voluntatis certò præcognoverit actus liberos creatos absolutè, vel conditionatè futuros: & consequenter proscribunt præscientiam illam mediam inter naturalem, & liberam, cujus Semipelagiani videntur primi inventores, ut diximus *cap. præced. §. 2.* Hanc, inquam, scientiam non admittunt: tum quia illam non admisit D. August. ut *loc. cit.* ostendimus, & latius *Tract. 3. disp. 10. dub. 2. & 3.* Tum quia est contra doctrinam D. Thomæ, ut diximus *loco proxime cit. dub. 3. & 4.* Tum quia non est necessaria ad superandam præsentem difficultatem; & aliunde est impossibilis cum libertate Dei, & creaturæ, & parit alia plurima inconvenientia, & constat ex dictis *loco cit. disp. 10. & 11. & 12.* Tum denique quia non salvat veram, ac legitimam divinæ gratiæ efficaciam, ut ex professo dicemus *disp. 7. per totam.*

Scientia media non est necessaria ad hoc negotium.

Secundum principium.

231. Secundò affirmant Deum æterno suo decreto prædeterminasse cuncta futura, alia quidem ut forent absolutè, alia verò ut forent dependenter ab aliqua conditione: & per hujusmodi decretum, & non aliter determinatam fuisse Dei scientiam, ut certò, & infallibiliter cognosceret cuncta vel absolutè, vel conditionatè futura. Unde consequenter docent Deum, inconsulto libero arbitrio, & antequam prævideret ejus usum conditionatè futurum, prædefinisse omnes ejus actus, saltem quoad materiale, æterno, & absoluto decreto: in eaque suæ voluntatis deter-

Decreta Dei absoluta, & ex se efficacia.

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

minatione certò præcognovisse, quid liberum arbitrium in singulis occasionibus facturum esset. Quam doctrinam fusè tradidimus, & confirmavimus ex Scriptura, Patribus, & ratione *Tract. 3. disp. 9. dub. 5. & Tract. 4. disp. 10. per totam.* Cui etiam consentit Scotus, ut infra num. 248. constabit.

232. Tertiò docent Deum concurrere cum causis secundis non solum attingendo immediatè earum opera concursu, ut vocant, simultaneo; sed attingendo immediatè ipsas causas, eas videlicet movendo, & exsuscitando, & applicando ad agendum, & cum opere indissolubiliter conjungendo. Quem concursum vocant prævium, quia antecedit influxum creaturæ, & prædeterminativum, quia eam determinat, seu movet ad opus: & physicum, quia realis est, & non moraliter alliciendo, sed physicè, & impulsivè movendo applicat ad operandum. Quam doctrinam acceperunt à D. Thom. qui illam manifestè tradit *1. p. q. 105. art. 5. & in hac 1. 2. q. 109. art. 1. & quest. 3. de potentia art. 7. & q. 22. de Veritate art. 9. & opusc. 1. c. 23. & opusc. 3. cap. 130. & alibi sæpè, ut ex professo expendimus disp. 5. dub. 6. & disp. 7. per totam.* Et hanc sententiam esse Angelici Præceptoris recognoscunt Molina in *Concordia quest. 14. art. 13. disp. 26. in principio.* Henriquez *lib. de fine hominis cap. 6.* Toletus *2. Physic. cap. 3. quest. 8.* Pererius *lib. 8. de causis cap. 8.* Azor *lib. 1. Instit. Moral. cap. 1. quest. 8.* Sforzia Pallavicinus *1. 2. disp. 6. de actibus humanis quest. 2. art. 12.* Cosmas Alemannius in *summa Philosoph. 1. 2. quest. 11. art. 4. & Conimbricenses 2. Physic. cap. 7. quest. 14. art. 1.* ubi hæc ingenuè profertur: *Circa modum, quo Deus cum causis secundis ad earum operationes, & effecta concurrat, se offert celebris opinio D. Thom. 1. part. quest. 105. &c. ejusque sectatorum Capreol. in 2. d. 1. quest. 2. Ferrariens. 3. contra gentes cap. 70. & aliorum existimantium omnes causas secundas, antequam operentur, accipere à Deo influxum quendam, & motum, qui sit quasi esse intentionale virtutis divinæ, quo ad promendas actiones excitentur, eo modo, quo artium instrumenta, ut dolabra, & securus, præviam motionem à fabro accipiunt, cum ad opus conficiendum applicantur.*

Tertium principium.

Deus præmoveat efficaciter causas secundas.

Molina. Henriquez. Toletus. Pererius. Azorius. Cosmas Alemannius. Conimbricenses.

233. Quartò resolutionem præcedentem extendunt etiam ad liberum arbitrium creatum, quod asserunt nunquam in actum exire, quin priùs à Deo physicè præmoveatur, & applicetur ad operandum. Idque eos docuit D. Thom. *locis supra relatis*: tum quia principia, quibus innititur, generalia sunt: tum quia illa libero arbitrio specialiter applicat in hac *1. 2. q. 109. art. 1. & seq.* Quod planè viderat Bellarm. qui *lib. 4. de liber. arb. c. 16.* hæc habet: *Alterà ratio conciliandi libertatem humanam cum operatione divina, & fortasse probabilior est juxta sententiam S. Thomæ, qui docet cooperationem divinam ita concurrere cum causis secundis etiam liberis, ut non solum eis dederit, & conservet virtutes operatrices, sed etiam eas moveat, & applicet ad opus, ut cognosci potest ex 1. p. q. 105. art. 5. & lib. 3. contra gent. c. 70. & q. 3. de potentia art. 7. Quæ sententia videtur valde consentanea tum Scripturæ, quæ dicit nos in Deo esse vivere, & moveri; tum rationi, & ordini, quem habet causa prima cum secundis.*

Quartum principium.

D. Thomæ.

Deus præviam movet nos ad agendum liberè. Bellarminus.

234. Quintò asserunt hanc præviam, & à Deo derivatam voluntatis humanæ præmotionem inferre infallibiliter operationem, ad quam movet, idque habere suo pte pondere, & prout descendit ab omnipotenti, & efficaci Dei voluntate. Unde

Quintum principium.

in hac præmotione constituunt rationem gratiæ, vel auxiliij efficacis: consentque impossibile esse, quod Deus ita moveat ad consensum, & quod voluntas creata dissentiat; licet non amittat potestatem dissentiendi. Et nisi hæc media ab intrinseco efficacia, per quæ voluntas divina exequatur suum propositum, admittantur; non intelligunt, quæ ratione salvari possit supremum Dei dominium, certitudo æternæ prædestinationis, & conditio gratiæ assertæ à S. Aug. Id verò hauriunt ex ipso S. Doct. lib. de corr. & gratia c. 12. ubi ait: *Subventum est infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur.* Et cap. 14. *Deo, inquit, volenti saluum facere nullum hominum resistit arbitrium: sic enim velle, vel nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.* Idemque repetit in aliis pluribus locis, ut magis ex professo ostendamus locis supra citatis. Hauriunt etiam ex D. Thom. qui ita docet pluribus in locis: nam in hac 1. 2. quæst. 10. art. 4. ad 3. ait: *Si Deus movet voluntatem ad aliquid; impossibile est poni, quod ad illud voluntas non moveatur, & quæst. 112. art. 3. asserit, quod preparatio ad gratiam potest considerari, secundum quod est à Deo movente: & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo; non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei deficere non potest, secundum quod dicit August. in lib. de Prædest. Sanct. quod per beneficia Dei certissime liberantur, quicumque liberantur. Unde si ex intentione Dei moventis est, quod homo, cujus cor movet, gratiam consequatur, infallibiliter illam consequitur, secundum illud Ioan. 6. Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me & 2. 2. quæst. 24. art. 1. inquit: *Virtus Spiritus sancti infallibiliter operatur, quodcumque voluerit.* Unde impossibile est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Et quæst. 6. de Malo art. 1. ad 2. ait: *Deus movet voluntatem immutabiliter propter efficaciam voluntatis moventis, quæ deficere non potest.* Idemque luculentius tradit super cap. 8. epist. ad Rom. lect. 3. & aliis locis passim in hoc opere expendendis.*

Auxilium efficace ab intrinseco efficitur.

D. August.

D. Thom.

Obiectio Adversar. dispellitur.

Efficacia gratiæ parit libertatem actualem.

D. August.

235. His fundamentis judicant Thomistæ inniti legitimam, & Augustinianam concordiam liberi arbitrij cum gratia efficaci. Et cum eis obicitur absoluta illa Dei decreta, & media adeo fortia, quibus executioni mandantur, suffocare libertatem arbitrij, illiusque indifferentiam absumere: respondent hinc potius firmari, & ad frugem perducitur. Nam efficax, inquit, voluntas Dei, & efficax auxilium ei correspondens causant infallibiliter non solum actus voluntatis creatæ, sed etiam libertatis modum: atque ideo ita inferunt consensum, quod relinquant indifferentiam, & potestatem ad oppositum. Quod acceperunt ex S. August. lib. de corrept. & gratia cap. 8. ubi explicans illud Lucæ 22. *Ego rogavi pro te Petre, inquit: Quando rogavi, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavi, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, & perseverantissimam voluntatem?* Et cap. 14. ait: *Non est dubitandum voluntati Dei, qui in cælo, & in terra omnia quaecumque voluit, fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus ipse faciat, quod vult; quandoquidem etiā de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Nisi forte quando Deus voluit Sauli regnum dare, sic erat in potestate Israëlitarum subdere se memorato viro, sive non subdere (quod utique in*

eorum propositum erat voluntate) ut etiam Deo valerent resistere. Qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates (utique liberas, & liberè consentientes) habens sine dubio humanorum cordum, quo placaret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem. Quibus locis, & aliis pluribus toto opere dandis nexum inter agere infallibiliter, & agere liberè, revocat ad summam efficaciam divinæ voluntatis, & gratiæ. Idem docet D. Thom. 1. p. q. 19. art. 8. ubi ait: *Cum voluntas divina sit efficacissima; non solum sequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri; sed quod eo modo fiant, quo Deus vult fieri. Vult autem Deus quædam fieri necessario, quædam contingenter, &c. Et in resp. ad 2. addit: Ex hoc ipso, quod voluntati divinæ nihil resistit, sequitur, quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter, vel necessario, quia sic vult fieri.* Et quæst. 23. de Verit. art. 5. inquit: *Voluntas divina est agens fortissimum. Unde oportet ejus effectum ei in omnibus modis assimilari, ut non solum fiat id, quod Deus vult fieri, quod est quasi assimilari secundum speciem; sed ut fiat eo modo, quo Deus vult illud fieri, ut necessario, vel contingenter, citò, vel tardè, &c. Et in hac 1. 2. quæst. 10. art. 4. ad 1. ait: Voluntas divina non solum se extendit, ut aliquid fiat per rem, quam movet, sed ut etiam eo modo fiat, quo congruit naturæ ipsius. Et ideo magis repugnaret divinæ motioni, si voluntas ex necessitate moveretur, quod sua natura non competit, quam si moveretur liberè, prout competit sua natura. Consonat D. Anselmus lib. de concordia præscientiæ, &c. cap. 1. paulo post medium, ubi hæc habet: *Quoniam, quod Deus vult, non potest non esse; cum vult hominis voluntatem nulla agi, vel prohiberi necessitate ad volendum, vel non volendum, & vult effectum sequi voluntatem: tunc necesse est voluntatem esse liberam, & esse, quod vult.**

D. Thom.

D. Anselmus.

Replica diruitur.

236. Cum urgent Adversarij dicendo hanc voluntatis divinæ, & gratiæ efficaciam auferre à voluntate creata dominium, ac subinde potestatem se determinandi: respondent Thomistæ prædictum dominium non tolli, sed regi, sed componi, sed intra debitos limites contineri: nam dominium creaturæ debet esse sub omnipotenti dominio Dei, velut sub primo determinante: cujus imperio supposito, & non aliter voluntas creata imperat, & sibi dominatur, & liberè se applicat ad agendum. Quam responfionem eos docuit D. August. lib. de gratia, & lib. arb. cap. 16. ubi ait: *Certum est nos facere, cum facimus: sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dicit: Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis.* Et lib. de Corrept. & gratia c. 2. versans illud Apost. ad Rom. 8. *Spiritus Dei aguntur, inquit: Intelligent, si filij Dei sunt, spiritu Dei se agi, ut quod agendum est, agant: aguntur enim, ut agant; non ut ipsi nihil agant.* Et cap. 9. ait: *Deus autem noster in cælo, & in terra, omnia, quæcumque voluit, fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit. Et quod est indignius, ideo non fecit; quoniam, ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Et c. 97. subjungit: *Quis tam impie decipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, quomodo voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere.* Quam omnipotentis dominij Dei energiam supra voluntatem creatam passim suis scriptis prædicat, ut ex dicendis constabit. Docuit etiam D. Thom. quæst. 3. de potentia art. 7. ad 13. ubi inquit: *Dicendum, quod voluntas dicitur habere*

Dominium nostrum sub Dei dominio. D. August.

D. Thom.

habere dominium sui actus, non per exclusionem causa prima: sed quia causa prima non ita agit in voluntatem, ut eam de necessitate ad unum determinet, tollendo scilicet indifferentiam iudicii. Et 1. part. quæst. 83. art. 4. ad 3. inquit: Per hoc, quod voluntas moveatur ab alio, non excluditur, quod moveatur ex se: ideo per consequens non excluditur ratio meriti, vel demeriti. Et lib. 1. contra gentes c. 68. in fine ait: Dominium, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus potestate est velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam causa exterioris agentis: non autem excludit influentiam superioris causa: & sic remanet causalitas in causa prima, quæ est Deus, respectu motuum voluntatis. Idemque repetit aliis pluribus locis, quæ in hoc opere dabimus.

Nova instantia diluitur.

237. Cum ulterius Adversarij pulsant causas hanc gratiæ efficaciam assertam fuisse à Calvino, qui libertatem arbitrij negavit, & quem damnat Concilium Trident. sess. 6. can. 4. respondent Thomistæ motivum istud terribilamentum esse illis tantum formidabile, qui vel umbram horrent, & prætervolantes muscas. Non enim erravit Calvinus in eo, quod asseruit dari auxilia Dei ab intrinseco efficacia: sed in eo, quod docuit Deum suis auxiliis absumere nostram libertatem, ut constet ex dictis cap. 3. §. 3. & latius contabit infra disp. 7. dub. 4. §. 11. Cui hæresi è diametro obfistunt, qui affirmant auxilio ex se efficaci libertatem nostram non perire, sed firmari. Quod satis expressit Concilium Trident. loco cit. ubi decrevit liberum arbitrium à Deo motum retinere potestatem dissentendi: nam loquitur de motione non præcisè morali, suaforia, & indifferenti; qua perimi arbitrium nec ipsi hæretici somniarunt; sed de motione efficaci, qualem docuerat Augustinus, & per quam hæretici causabatur libertatem arbitrij prosterni. Et tamen diffinit hujusmodi motionem relinquere, ac secum admittere potestatem dissentendi, seu libertatem: quæ est ipsissima doctrina, quam amplectuntur Thomistæ. Sed de hoc ex professio dicemus infra disp. 7. dub. 4. §. 10. Reliqua verò, quæ Adversarij opponunt, & possent hanc concordiam obscurare, facile diluunt Thomistæ celebri illa, & antiqua distinctione sensus divisi, & compositi, qua utitur D. Thom. 1. part. quæst. 23. art. 6. ad 3. & quæst. 6. de Veritate, art. 4. ad 8. & super Boetium de consolat. lib. 5. prosa ultima. Dicunt enim voluntatem creatam auxilio efficaci motam, verbi gratia, ad consensum posse comparari, vel ad dissensum secundum se acceptum, vel ad illum ut conjungendum cum circumstantiis hinc, & nunc occurrentibus. Priori modo concedunt, quod voluntas illo auxilio mota possit dissentire: & sic salvant libertatem arbitrij: nam voluntas, quæ ita consentit, ut possit dissentire, libera est, & liberè consentit. Posteriori autem modo negant, quod voluntas dissentire valeat: & sic salvant certitudinem divinæ præscientiæ, immutabilitatem voluntatis Dei, & efficaciam gratiæ: quia ad hæc frustranda opus erat, quod voluntas in ea hypothese posset conjungere dissensum cum talibus circumstantiis. Qua distinctione usi fuimus Tract. 4. disp. 10. dub. 5. ubi eam latissimè exposuimus agentes de prædeterminationibus Dei absolutis, & efficacibus; illaque frequenter utemur in hoc Tractatu. Et hic in summa est modus concordie Thomisticæ inter libertatem nostram, & gratiam efficacem.

Distinctio sensus divisi, & compositi.

§. II.

Proponitur sententia Molina.

238. Doctor Ludovicus Molina, Theologus Societate Jesu in Academia Eboren. si primarius, edidit specialem Concordiam, sive rationem conciliandi libertatem hominis cum efficacia gratiæ: quod opus typis mandavit Olysiopone anno 1588. Cuncta verò fundamenta, quæ pro illius concordie structura posuit, opponuntur e regione principiis opinionis Thomistarum §. præced. relatæ. Nam primò statuit Deum ante omnem liberam suæ voluntatis determinationem certò præcivisse, quid liberum arbitrium creatum operaturum foret ex hypothese, quod in illa, aut illa rerum serie constitueretur. Ita docet quæst. 14. art. 13. disp. 47. fol. 297. & disp. 48. fol. 311. ubi asserit per ideas divinas, essentiamve divinam cognitam ut objectum primarium, certò representari Deo (qui tum suam essentiam, tum singula, quæ in ea ipsa infinite perfectius, quàm in se ipsis continentur, altissimo, ac eminentissimo modo comprehendit) representari, inquam, naturaliter ante omnem actum, & determinationem liberam voluntatis divina complexionem omnes contingentes, non solum secundum esse possibile, sed etiam secundum esse futurum, non absolute, sed sub conditione, & ex hypothese, quod Deus statuat hunc, vel illum ordinem rerum, & causarum cum his, vel illis circumstantiis creare. Quam præscientiam vocavit mediam: quia mediata inter scientiam Dei naturalem attingentem possibilem, & scientiam liberam attingentem absolute futura. Et hæc scientiæ divinæ partitio adeò ipsi placuit, ut dixerit disp. 50. fol. 329. Triplicem scientiam oportet distinguamus in Deo, nisi periculose in concilianda libertate arbitrij, & contingentia rerum cum divina præscientia hallucinari velimus.

239. Secundò negat Deum, inconsultò per scientiam mediam futuro usu liberi arbitrij, prædiffinisse, sive decrevisse ab æterno actus liberos: sed eos tantum absolute futuros prædiffinitos fuisse docet, quos Deus conditionatè futuros esse præsciebat. Quam doctrinam toties in Concordia repetit, ut supervacaneum sit indicem texere. Legatur tamen quæst. 22. art. 4. fol. 382. ubi hæc habet: Nostro intelligendi modo cum fundamento in re, ante actum, quo ex æternitate absolute statuit concedere eum rerum ordinem, quem re ipsa condidit, cernens Deus per scientiam illam mediam inter liberam, & merè naturalem, de qua quæst. 14. art. 13. dictum est, qui tandem in vita termino ob præcedentia merita vitam æternam adepturi essent, sitalem verum ordinem vellent condere, dum posterius eundem ordinem absolute voluit condere; eo ipso volendi actu complacuit sibi per voluntatem absolutam, ut ij, quos prævidebat ob præcedentia merita perventuros in vitam æternam, ea potirentur: atque ipso actu voluntatis divina fuerunt prædestinati per illa media, quæ ex ipsorum libertate prævisa sunt futura, ut quæst. seq. plenius dicemus. Quo fit, ut in divina providentia, ac prædestinatione etiam effectuum, qui & ab arbitrio pendent, & à providentia tanquam fines sunt intenti, verèque sunt effectus divine providentiæ, & prædestinationis; nulla alia sit certitudo, quàm certitudo præscientiæ, quod ita ex talibus mediis sunt eventuri; cum re ipsa si arbitrium creatum, ut potest, vellet, contrario modo essent eventuri.

Sententia Molina, & luminorum.

Primum hujus sententiæ fundamentum.

Scientia media.

Secundum principium.

Molina.

Tertium prin-
cipium.

240. Tertio negat, quod supposita sufficien-
tia liberi arbitrij ad operandum, vel in ordine na-
turæ, vel in ordine gratiæ, Deus illud effectivè
præmoveat ad actum: unde non concedit con-
cursum actualem prævium Dei in liberum arbi-
trium; sed solum concursum simultaneum, &
immediatum in operationem. Id passim repetit
in Concordia, & præcipuè quæst. 14. art. 13. dis-
put. 26. ubi ex professio impugnatur oppositam D.
Thom. doctrinam. Et cum S. Doct. quæst. 3. de
potentia art. 7. dixerit hanc præviam applicatio-
nem habere quoddam esse velut intentionale;
Molina loco cit. fol. 168. addit: *Hoc tamen com-
mentitium plane est, nullaque ratione fulcitur, &
res frustra multiplicat.*

Quartum
principium.

241. Quarto, & valde consequenter ad præ-
cedens dictum affirmat omnia auxilia gratiæ esse
ex se indifferentia, & posse pro arbitrij nutu cum
consensu, vel dissensu conjungi, ac subinde fru-
strari: censet enim concursus Dei non determi-
nare concursus liberi arbitrij, sed ab eo potius
determinari. Unde loco proximè cit. disp. 28.
fol. 183. inquit: *Concurfus particularis ad opera
supernaturalia liberi arbitrij, hoc est, gratia li-
berum arbitrium præveniens, non est causa effi-
cax ejusmodi operum: quin potius in potestate li-
beri arbitrij eadem gratia adjuti est consentire,
aut non consentire, aut etiam dissentire Deo ita
invitanti, atque excitanti. Id, quod de fide est,
ut ex Concilio Trident. sess. 6. can. 4. sæpè in supe-
rioribus est ostensum, & in sequentibus magis pa-
tebit. Ergo neque concursus generalis Dei est cau-
sa efficax operum liberi arbitrij, sed à libero arbi-
trio pendet, tum ut sint, tum etiam ut non ob-
stante actuali influxu Dei, sint potius hujus spe-
ciei, quam illius, atque hujus objecti, potius quam
alterius. Et disp. 37. fol. 223. inquit: *Dominicus
à Soto 1. de natura, & gratia cap. 16. & Andreas
Vega lib. 6. in Concil. Trident. cap. 6. 7. 8. & 9.
affirmant liberum arbitrium ad eliciendum quem-
cunque prædictorum actuum, præter auxilium par-
ticulare gratiæ prævenientis, indigere alio auxi-
lio gratiæ particulari quo Deus cum libero arbi-
trio immediatè concurrat, illudque moveat ad eod-
em actus. Et statim num. sequent. addit: *Ve-
rùm multa sunt, quæ mihi in hac doctrina non
probantur. Et disp. 38. fol. 232. inquit: *Afferimus
auxilia prævenientis, atque adjuvantis gra-
tiæ, quæ lege ordinaria viatoribus conferuntur,
quod efficacia, aut inefficacia ad conversionem,
seu justificationem sint, pendere à libero consen-
su, & cooperatione arbitrij nostri cum illis: atque
ideo in libera nostra potestate esse vel illa effica-
cia reddere consentiendo, & cooperando cum il-
lis ad actus, quibus ad justificationem disponi-
mur; vel inefficacia illa reddere continendo consen-
sum, & cooperationem nostram, aut etiam elicien-
do contrarium dissensum.****

Quintum
principium.

242. Quinto, & cum magna consequentia
ad duo præcedentia dicta, docet contingens esse,
quod datis duobus hominibus præventis, & ad-
jutis à Deo per eadem gratiæ auxilia, unus con-
vertatur, & alter non. Id frequenter repetit,
& præcipuè tradit quæst. 14. art. 13. disput. 12.
fol. 52. ubi ait: *Fieri potest, ut duorum, qui
equali auxilio interiùs à Deo vocantur, unus pro
libertate sui arbitrij convertatur, & alter in in-
fidelitate permaneat. Sæpè enim accidit, ut cum
quo auxilio unus non convertitur, alius conver-
tatur: id quod satis apertè docuit Christus Do-
minus ex ea collatione incolarum Bethsaide, &
Corozain cum Tyriis, & Sidoniis. Imo fieri po-*

*test, ut aliquis præventus, & vocatus longè ma-
jori auxilio pro sua libertate non convertatur, &
alius cum longè minori convertatur.*

243. His præactis principiis facile reducit Concordia
Molina.
ad concordiam libertatem hominis, & gratiæ
efficaciam. Quod enim gratia efficax sit, non
provenit ex ejus intrinseca conditione; sed ex
cooperatione arbitrij, quod pro suo nutu gra-
tiam prævenientem sibi datam determinat, &
cum exercitio conjungit: unde efficacia gratiæ
non antecedit influxum arbitrij; ac subinde nul-
lam ei affert determinationem, vel necessitatem.
Quod verò gratia hæc, & nunc data certò con-
nectatur cum effectu, non procedit ex eo, quod
Deus inconsulto arbitrio decreverit absolute ta-
lem effectum: sed quia cum præviderit per scien-
tiam mediam effectum illum in tali hypothese
conditionatè futurum, decrevit quod id ipsum fie-
ret. Quocirca sicut liberum arbitrium potuit im-
pedire eam præscientiam, se ad contrariam partem
determinando: ita potuit impedire eam infalli-
bilitatem: atque ideo tota certitudo, totaque
connexio inter gratiam, & effectum antecedens
non est, sed consequitur determinationem arbi-
trij. Eodem modo conciliat libertatem nostram
cum æterna Dei prædestinatione: nam hæc etiam
innititur scientiæ mediæ; cum Deus nihil cir-
ca salutem hominum absolute decreverit, nisi
quod præscierit conditionatè futurum pro libe-
ra determinatione arbitrij in hac, aut illa rerum
serie constituti. Nulla ergo necessitas, nul-
la violentia, nulla coactio imminet libero arbi-
trio vel ex præscientia Dei, vel ex prædestinatio-
ne, vel ex gratiæ efficacia: sed cuncta hæc cum
libertate satis liquidò coherent.

244. Ne autem ex indigentia auxiliorum suf-
ficientium causaretur homo impotentiam ad con-
versionem, quasi non posset absque illis con-
verti, nec ea haberet in manu sua: adjecit Mo-
lina Deum omni homini facienti, quod est in
se ex viribus naturæ, conferre auxilia superna-
turalia sufficientia ad salutem. Unde qua faci-
litate, & libertate potest homo facere, quod
naturaliter potest, eadem valet consequi prædi-
cta auxilia. Cumque hujusmodi auxilia possint
pro arbitrij nutu fieri efficacia, aut inefficacia;
nihil est in hoc negotio, quod vel apparenter tol-
lat libertatem arbitrij. Tradidit autem hoc addi-
tamentum quæst. 14. art. 13. disp. 10. fol. 44. ubi
ait: *Illud etiam iis, quæ duabus præcedentibus
disputationibus diximus, addendum est, quoties-
cumque liberum arbitrium ex suis viribus natura-
libus conatur, præstare est ad conandum totum id,
quod ex se se potest tam circa ea, quæ fides habet,
addiscenda, & amplectenda, quam circa dolo-
rem de peccatis, ac justificationem, à Deo con-
ferri gratiam prævenientem, auxiliare, quibus
id faciat, sicut oportet ad salutem. Non quidem
quasi eo conatu dignus efficiatur illis auxiliis,
ullaque ratione ea promereatur; sed quoniam id
obtinuit nobis Christus ob sua merita; atque in-
ter leges, quas tam ipse, quam pater æternus sta-
tuerunt de auxiliis, & donis, quæ nobis Christus
promeruit, merè gratis conferendis, una, eaque
rationi maximè consentanea fuit, ut quoties ex
nostris viribus naturalibus conamur facere, quod
in nobis est, præsto nobis essent auxilia gratiæ,
quibus ea, ut oportet ad salutem, efficeremus. Ut
ea ratione dum essemus in via, semper in manu li-
beri arbitrij nostri posita esset salus nostra, per nos-
que ipsos staret, quod ad eam non converteremur.
Quare sicut Deus semper præsto est per concursus
generalem*

Molina asser-
tio circa auxi-
lia sufficien-
tia.

generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit: ita prout illi est per auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties ex suis viribus aggredi voluerit opus aliquod ex his, quæ ad justificationem spectant, illud exequatur, prout ad salutem oportet. Hic est in summa modus concordiæ inter libertatem & gratiam, quam eo opere docuit Molina: & ipsi communiter subscribunt Theologi Societatis Jesu, ut meritò Ribadeneyra tract. de Prædest. disp. 9. cap. 3. num. 20. appellaverit prædictum Molinam subtilissimum nostræ scholæ institutorem.

§. III.

Qui tractaverit de hac materia, & quis modus in ea servandus.

245. **U**T Paulus V. dissensiones, quæ occasione libri Molinæ, & disputationum circa auxilia gratiæ inter catholicos ingravescebant, facilius componeret, decrevit anno 1611. ne deinceps libri, aut tractatus de auxiliis imprimerentur absque licentia sanctæ universalis Inquisitionis. Quod decretum innovavit Urbanus VIII. anno 1625. Post aliquot autem annos, cum plurima jurgia Lovanii orta fuissent ob librum quendam editum à Cornelio Jansenio Episcopo Tirenfi, nec non ob theses Patrum Societatis Jesu adversus prædictum librum; idem Urbanus VIII. ut discordiæ illi, quæ in dies augebatur, & plurima scandala generabat, remedium aliquod adhiberet; suum, & Pauli decretum innovavit anno 1641. & districtius adhuc, ac sub gravioribus pœnis prohibuit imprimere, aut alio modo edere similes tractatus. Et licet Urbanus specialiter respexerit ad apologias, tractatus, & opuscula occasione libri Jansenij edita, addidit tamen: *Mandavimus insuper omnibus, & singulis cujusvis Religionis, Ordinis, & Dignitatis, Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali dignitate suffultis, Collegiis, & Universitatibus, sub prædictis ut supra Excommunicationis ipso facto incurrendæ, interdicti ecclesiastici respectivè, aliisque arbitrio nostro pœnis infligendis, etiam corporalibus, ne in posterum audent imprimere, nec quoquo modo in lucem edere libros, tractatus, compositiones, ex professo, vel incidenter, etiam sub prætextu commentandi Divum Thomam, seu in Philosophicis agendi de concursu causæ primæ cum secundæ, & præsertim defendendi, aut impugnandi librum dicti Jansenij, cui titulus, Augustinus, vel Theses Patrum Societatis Jesu, &c.*

245. Hæc cum ita se habeant; dignum admiratione est, quod plures libri, ac tractatus virorum gravium, prudentum, & timorata conscientiæ post prædicta decreta fuerint impressi, & manibus Catholicorum terantur absque ulla condemnatione: in quibus non solum incidenter, sed etiam valde ex professo de materia auxiliorum, & de eorum cum libertate concordia disputatur. Hujusmodi, aliis pluribus prætermisiss, sunt.

1. Franciscus Suares Societ. Jesu integro tomo de Auxiliis impresso Lugduni anno 1631. in quo nihil, quod ad hanc materiam pertineat, prætermittitur.
2. Nazarius Dominican. latissimè versat hoc punctum 1. p. q. 2. art. 4. contr. 1. & 2. & quest. 23. art. 3. contr. 1. Bononiæ anno 1619.

3. Joannes Gonzales Dominic. 1. p. q. 19. art. 8. disp. 58. Compluti anno 1621.
4. Joannes Phelippeus, Jesuita in comment. ad Oseam cap. 2. vers. 17. fol. 493. cum seq. Lutetiæ anno 1636.
5. Didacus Alvarez in libro Respons. Lugduni anno 1622. & Trani 1624.
6. Joannes à S. Thoma Dominic. in Phys. quest. 25. art. 1. & 2. & 1. p. quest. 19. disp. 3. art. 3. & 1. 2. qu. 111. disp. 21. per totam. Matriti, Lugduni, & Lutetiæ variis temporibus.
7. Franciscus Carriere Minorita, in professione fidei, tit. de gratia quest. 9. & 10. Lugduni anno 1657.
8. Theophilus Raynaudus Societ. Jesu, sæpè versat hoc punctum in Discipul. moral. & præcipuè dist. 2. q. 2. art. 2. & dist. 4. q. 2. art. 3. & in Theologia naturali disp. 8. à num. 195. Lugduni, variis temporibus.
9. Philippus à Sanct. Trinitate Carmelita 1. 2. tract. 3. disp. 4. per totam. Lugduni anno 1653.
10. Franciscus Arauxo Dominic. 1. p. qu. 19. art. 10. dub. 3. sed latius, & ex professo 1. 2. q. 111. art. 5. dub. 7. Salmanticæ anno 1646.
11. Joannes Nicolai Dominic. in Pamtheologia Raynerij tom. 2. tit. de gratia cap. 5. cum sequent. Lugduni anno 1655.
12. Joannes Caramuel, Cisterciensis in Theologia fundam. fundamento 1. Thesi 3. Romæ anno 1656. & in Metalog. fol. 154. cum seq.
13. Vincentius Baronius Dominic. 3. p. manu. duct. ferè per totam, Lutetiæ ann. 1666.
14. Joannes de Ripalda Soc. Jesu tom. 2. in quo nihil, quod hanc materiam concernat, non disputat, ut evidenter liquet ex primo judice, tit. In tractatum de efficacia gratiæ auxiliantis, ubi decem proponit disputationes. Lugduni anno 1645. Et toto opere contra Bajanos, Colonia anno 1548. in quo opere sæpius Bajanorum sub larva Thomistas percellit.
15. Joannes Gonet Dominic. pluribus in locis, & præcipuè in apologia Thomistarum, & in tract. de Voluntario, disp. 2. per totam, Lutetiæ anno 1669.
16. Petrus Godoi Dominic. tom. 2. in 1. part. ubi plura, sed præcipuè disp. 36. & 38. Burgi Oxomenfis anno 1670.
17. Petrus Labat Dominic. tom. 4. disp. 2. dub. 3. & 4. & disp. 4. per totam, Tolosæ anno 1659.
18. Petrus à S. Joseph Cisterciensis in Idea Theologie specul. lib. 4. cap. 7. Parisiis, anno 1642.
19. Rodericus Arriaga Jesuita in Physic. disp. 10. sect. 1. & 2. Parisiis anno 1647.
20. Adamus Tannerus Jesuita tom. 1. disp. 2. q. 11. & tom. 2. disp. 6. quest. 2. Ingolstadtij, anno 1626.
21. Ludovicus Caspensis Capueinus, tract. de gratia sect. 7. cum sequent. Lugduni anno 1641.
22. Alphonsus Michael Dominicanus 1. part. quest. 19. art. 8. cap. 1. & seq. Compluti anno 1658.
23. Thomas Leonardus Dominic. lib. 3. contra Georgium Dorschaum cap. 1. Bruxellis anno 1661.

Decreta Pontificia, quæ prohibent hujus controversiæ impressionem.

Urbanus VIII.

Doctores, qui post illam prohibitionem, hanc difficultatem tractaverunt.

24. Petrus Magallanes Dominicanus *tract. de scientia Dei part. 2. cap. 12. §. 8. & 9.* Olyssipone, anno 1666.
25. Marcus Serra Dominicanus 1. 2. 9. 111. Valentia anno 1645.
26. Franciscus Oviedo Jesuita in *Physic. contr. 10. puncto 3.* Lugduni anno 1663.
27. Alexander Sybille Dominicanus *toto opere de libero arbitrio contra Iansenistas*, Moguntia, anno 1652.
28. Franciscus Sylvius Doctor Duacensis 1. 2. 9. 111. art. 3. quæst. 3. Duaci 1635. & in *opusc. de motione primi motoris*, Parisiis anno 1647.
29. Ludovicus Meratius Jesuita *tom. 2. tract. de gratia, disp. 6. de gratia efficaci per totam*, Lutetia anno 1633.
30. Joannes Martinonus Jesuita *tractatus tres de Deo, disputat. 34. sect. 2.* Burdigala anno 1654.
31. Bernardus Alderete Jesuita *tract. de Incarn. disp. 13.* Lugduni anno 1662.
32. Joannes Puteanus Augustinianus. 1. 2. quæst. 111. dub. 4. cum sequent. Tolosa anno 1627. eandem difficultatem tractant Basseus Capucinus in floribus Theologiæ, verbo *Actus Humani*. Joannes Martinez de Prado in 2. part. *Metaphysic.* Joannes Echalez, 2. *Physic. disp. 16.* Ludovicus Abelleus *tract. 6. de gratia, cap. 3. de gratia efficacia.* Isaacus Habertus, *lib. 2. de gratia efficacia.* Josephus à Villanova, in *quæst. Theologica de prima determinatione.* Franciscus Bonæspei. 2. *Physic. tract. 2. disp. 7. & in Appendicem post Metaphysicam*, & *tom. 1. Theol. tract. 1. disp. 1.* Andreas de la Moneda, *lib. 8. Physic. disp. unica quæst. 2.* & alij quamplures, qui post decreta suprà relata prodierunt, & in dies prodeunt.

Quare prædicti Auctores non puniantur.

Aliquorum conjectatur.

Refellitur.

246 Cum autem Pontifices adeò severè prohibuerint tractatus, & libros de his disputationibus imprimere, & quod magis est, alio quovis modo in lucem edere, & materiam istam vel leviter attingere; admiratione, ut diximus, dignum est, quòd viri adeò sapientes, & pij tam ex professo de hac difficultate disputaverint, & opera sua luci, & periculo exposuerint. Nec minùs mirabile existit, quòd vigilans sanctæ Inquisitionis tribunal prædicta opera non suppresserit, & in Auctores animadverterit; si semel decreta Pontificum in suo rigore, ac vigore perseverant. Unde quidam autumant prædicta decreta specialiter comprehendisse Patres S. Dominici, & Societ. Jesu, qui has controversias excitaverant, & quibus conciliandis, aliisque scandalis propellendis invigilaverunt Pontifices. Quod si verum esset, non videretur aliis personis prohibitum de hac materia disputare. Sed horum conjectura displicet: primò, quia decreta illa indefinite loquuntur, imò ad personas cujusvis Ordinis, & dignitatis se extendunt, ut constat ex verbis Urbani suprà relatis: unde non relinquunt locum illi exceptioni. Secundò, quia scriptores, qui potissimum de hac materia disputarunt, sunt ex Ordine Sancti Dominici, & ex Societate Jesu, ut ex proximè dictis liquidò constat: & credibile non apparet, quòd tot religiosi adeò graves, & docti temerè processerint contra decreta Pontificum, & pœnis ita rigorosis se obnoxios constituerint; sed oportet existimare, quòd alio

motivo prudenti, & reverentiæ Pontificum non adversò se gesserint.

Alij existimant prohibitionem illam jam cessasse, ac proinde licitum esse libros, & tractatus de hac materia (servatis servandis, id est nullam proferendo censuram in adversam partem) imprimere. Unde Labat disp. 3. dub. 4. inquit: *Nobilissimam, ac difficillimam de efficacia gratia aggredior controversiam, quam propter prohibitionem Sum. Pontificum Pauli V. & Urbani VIII. de illius in lucem editione agitare non erat in animo. Ex quo tamen gravissimi Theologi fidem faciant prædictam cessasse prohibitionem, & ab Ecclesia, & Summo Pontifice extare permissionem, cum, inquit, ipsis scientibus, ac prudentibus plures de hac materia in lucem editi sint libri, ut Lugduni opus Suaris de auxiliis, Tolosa liber Patris Annati, Parisiis tot de gratia efficacia repetita apologia, & alij innumeri approbati libri, ut Lugduni Philippus à sancta Trinitate, Parisiis Bernardus Guyard. Martini Ioannes à S. Thom. & Gratianop. Petrus Lammin: quam ob causam ad illius tractationem inoffenso pede non possum non accedere.* Et R. P. Philippus à S. Trinit. in prolog. ad 1. 2. ait: *Diu suspensus fui circa impressionem hujus tractatus de Gratia, quantum attinet ad duas disputationes de auxiliis divina gratia, ac eorum concordia cum libero arbitrio; cum alias talis impressio fuerit prohibita per Sum. Pontif. Paulum V. & Urbanum VIII. Sed inquirens circa hoc, responsum fuit mihi à viris doctissimis, & religiosissimis tum in Gallia, tum Romæ; unde nunc redeo, talem prohibitionem expirasse, & impressionem hujus materiae nunc permissam à Summo Pontifice (dummodo à censura contrarie partis absterneatur) cum ipso sciente, & prudente, quotidie plures circa illam prodeant tractatus.*

Aliorum judicium, quod talis prohibitiō cessaverit.

Labat.

N. Philippus à S. Trinit.

247. Quæ si vera sunt; fortè culpam à se removebunt, qui modò materiam auxiliorum versant, & prælo mandant. Tum quia vident plurimos alios id ipsum fecisse, quin ob hoc pœnas in eis decretis assignatas experti fuerint, aut eorum libri censeantur prohibiti, ut patet in Auctoribus suprà relatis, & in aliis pluribus: quod ipsum videtur esse tacita licentiæ, & permissionis Pontificum. Tum etiam quia unicum motivum, quod Pontifices videntur habuisse in prædictis decretis, fuit tollere scandala, & dissensiones, quæ occasione editionis librorum de auxiliis inter catholicos oriebantur, ut legenti illa decreta constabit: modò autem experientiâ compertum est scandala non generari ex eo, quòd hujusmodi tractatus imprimantur, ut patet in Auctoribus suprà relatis: unde præsumi posse videtur, quòd obligatio prædictorum decretorum cessaverit, juxta doctrinam Navarri in comment. de judiciis num. 75. ubi ait: *Quare certò credo legem non ligare subditum in foro conscientie eo casu, quo constaret illi omnem rationem illius legis cessare; neque in foro exteriori, si in eo foro idem constaret.* Quam doctrinam amplectuntur Comitulus lib. 7. Resp. quæst. 1. Sousa in bullam de largitione munerum fund. 1. Diana 1. p. tract. 10. resol. 28. & alij plures. Tum denique quia lex non obligat in eis eventibus, in quibus rationabiliter præsumitur, quòd legislator non voluit obligare, ut docent Cajet. 2. 2. quæst. 186. art. 9. Suarez lib. 3. de legibus cap. 27. Vasquez 1. 2. disp. 158. cap. 3. & 4. rationabiliter autem præsumi videbitur, quòd Pontifices

Præcedentis judicii fundamenta.

Navarrus.

Pontifices non voluerint, ut sua decreta se extenderent ad ea tempora, in quibus ob impressionem librorum de auxiliis non suboriuntur scandala, & dissensiones inter catholicos, ut modò non suboriuntur: quocirca verosimile aliquibus videbitur, quòd prædicta decreta modò non obligent.

Confirmatio-
nes.

Et potest addi primò Urbanum VIII. prohibuisse non solum, quòd libri de hac materia imprimerentur, sed etiam quòd alio quoquo modo in lucem ederentur libri, vel tractatus, vel compositiones circa hoc punctum, ut constat ex ejus verbis relatis num. 261. & ponderat Pellizarius tom. 1. tract. 6. cap. 4. num. 42. & tamen absque ullo scrupulo exarantur, publicè præleguntur, & circumferuntur tractatus de auxiliis, ut constat ex communi praxi Academicarum, & Religionum: signum ergo esse videtur, quòd prædictum decretum modò non obligat. Additur secundo in prædictis decretis prohiberi, quòd hæc materia tractetur adhuc *incidenter*, ut liquet ex verbis Urbani: & nihilominus nullus ferè est Auctor, qui scripserit vel de scientia, vel de voluntate, vel de concursu Dei, vel de prædestinatione; & de hoc puncto aliquid *incidenter*, & per transennam, ut aiunt, non egerit: ergo sicut illa decreta quantum ad modum agendi *incidenter* non observantur; ita videtur, quòd non obligent quantum ad modum agendi ex professo.

Prædictum
judicium, non
approbatur
omnino.

248. Cæterum licet hæc non videantur omni specie probabilitatis destitui, affirmare tamen non audemus, quòd prohibitio circa hanc materiam cessaverit cum ea generalitate, quam intendunt duo illi Auctores num. 263. relati. Nec hoc pacto excusare possumus omnes illos Scriptores, quos num. 262. dedimus, eos præsertim, qui paulò post prædicta decreta suos tractatus prælo mandarunt. Alij enim, qui modò scribunt, & cæteros absque nota; & periculo præire cernunt, digniores venia, & majori probabilitate suffulti videntur: quippè qui animadversioni minimè se exponerent, si in alios animadverti conspicerent.

Verosimili
aliorum sen-
sentia.

249. His ergo, & aliis circa hoc punctum conjectandi modis relictis, illam in hac parte securiorem, & probabiliorẽ viam censemus, quam indicant N. Lezana tom. 1. *question. regul. cap. 10. num. 24.* & latius prosequitur Thomas Hurtado *Resol. moral. part. 2. tract. ult. resol. 7. §. 2.* Et reducitur ad duo puncta. *Primum* est non licere imprimere materiam de auxiliis, vel ex professo, vel *incidenter*, vel occasionaliter inurendo censuram alteri parti, aut in eam intorquendo convitia, illamve disticiis ita percellendo; ut inde futurum credatur, quòd dissensiones, & scandala possent oriri. Quoniam hic procedendi modus directè opponitur intentioni prædictarum prohibitionum: declararunt enim apertè Pontifices se ita decernere ad vitandum jurgia, & dissensiones inter catholicos. Unde qui contumelioso illo disserendi modo procederet, non posset non contra talia decreta peccare, & pœnis in eis propositis subiacere. *Secundum* est, quòd etsi non liceat agere specialiter, & directè, vel ex professo, vel *incidenter* de auxiliis, aut eorum concordia cum libertate; licitum tamen est hanc materiam tractare occasionaliter, & consequenter, ne videlicet alia materia, quam non prohibemur versare, imperfecta relinquatur. Priorem partem convincunt ad minus ipsa decreta Pontificum, prout extant. Posterior verò suadetur tam exemplo plurium gravissimorum, & religioso-

rum Scriptorum, qui non solum occasionaliter de hac materia tractarunt, sed satis ex professo, quorum catalogum dedimus num. 261. & tamen nec Pontifices, nec sanctæ Inquisitionis tribunal eos condemnavit: ergo licebit hanc materiam tractare solum occasionaliter, & consequenter. Præsertim cum usus, & observantia declaret modum legis, & qualiter obliget, ut docent satis communiter Jurisperiti. Tum etiam quia cui non prohibetur agere de antecedenti, & causa, nec prohibetur agere de consequenti, & effectu, ut docent Menochius *de arbitr. judic. quest. 54. casu 95.* González *ad Regul. 8. Cancell. glossa 3. num. 53.* & alij plures: sed Pontifices, & S. Inquisitio non prohibent tractare de voluntate Dei, & decretis efficacibus, quæ se habent ut antecedens, & causa respectu auxiliorum, & eorum concordia cum libertate: ergo prohibitum non est agere de hujusmodi auxiliis, saltem occasionaliter, & consequenter. Tum denique quia præcepta debent esse moraliter possibilia, ut cum D. Thoma 1. 2. *qu. 95. art. 3.* docent communiter Theologi: sed materia de voluntate Dei, de prædestinatione, de gratia Dei (quas versare, & imprimere licet) vix tractari possunt, quin opus sit non pauca inferere de auxiliis efficacibus, & eorum cum libertate concordia: ergo existimandum non est, quòd Pontifices interdixerint tractare de auxiliis occasionaliter, consequenter, eorumque notitiam aliis tractatibus, prout oportet ad Theologiam, inferendo, & adjiciendo.

250. Adhuc tamen non omnino probamus hunc dicendi modum, prout se extendere videtur ad priora illa tempora, in quibus Pontifices prohibitionem hujus materiae promulgarunt. Verosimilius enim nobis apparet, quòd interdixerint hoc punctum tractare etiam occasionaliter, & consequenter. Tum quia usi fuerunt verbis valde generalibus, quæ ullam interpretationem, aut exceptionem non admittebant. Tum quia adverbium *incidenter*, quo utitur Urbanus VIII. satis æquivaleret adverbio *occasionaliter*: nam quæ occasionaliter sunt, *incidenter* sunt & è converso. Sed quia post illa decreta non pauci Auctores ausi sunt punctum istud attingere; & experientia ostendit nullum inde scandalum, nullumve dissidium turbasse catholicos (cui malo potissimum intenderant Pontifices suis decretis occurrere) & aliunde in prædictos Auctores animadversum non fuit: aliqui existimare poterunt, quòd ipsa pœnarum non applicatio, atque infictio, sit tacita, & virtualis Pontificum permissio, quæ habeat vim revocationis, vel ad minus restrictionis antiquarum prohibitionum, saltem quantum ad modum agendi de hac difficultate *incidenter*, occasionaliter, & ex consequenti ad alias materias. Quam Pontificum tacitam voluntatem, cum ita interpretarentur, assumere poterunt pro fundamento, ut cum aliqua probabilitate, & absque inobedientia nota se gererent in hoc negotio. Et ita possunt exponi duo illi Auctores num. 263. relati.

Moderatio
præcedentis
sententia.

251. Quæ resolutio tunc securius procedit, quando qui hanc materiam tractat, non proponit novum aliquem concordia modum à se excogitatum; sed simpliciter refert sententias, quæ in hac parte circumferuntur, & earum fundamenta, & auctores; licet unam aliis præponat, & magis fulciat. Pontifices enim ideo de his rebus agere prohibuerunt: quia experti sunt aliquos catholicos zelo fidei, ut par est credere, ductos

Quid præcipue
Pontifices suis
prohibitioni-
bus intenda-
rint.

novos concordie modos excogitasse, ut ita facilius errorem Lutheranorum compescerent. Sed cum novitas soleat animos turbare, hominesque in varias sententias sejungere; factum est, ut quod pace fuerat denuo excogitatum, præbuerit fomitem novis dissensionibus, & scandalis. Quod liquidò apparuit in sententia Molinae, quæ plures tumultus in Hispania excitavit, & in sententia Cornelij Jansenij, quam magna animorum turbatio apud Flandros, & Gallos subsecuta est. Quibus incommodis, ut occurrerent Pontifices, sua decreta publicarunt, Paulus V. post controversias in causa Molinae anno 1611: & Urbanus VIII. post librum Jansenij, & Theses Patrum Societatis anno 1641. Hujusmodi autem dissensiones fovere præsumitur, qui novas in hoc puncto opiniones fabricatur, & proponit: non verò qui sententias apud Theologos notissimas, & in Academiis agitari consuetas simpliciter refert, colligit, aut refellit. Nam sicut ex eo, quòd hujusmodi sententiæ publicè prælegantur, defendantur, & impugnentur; nullum sequitur scandalum, ut experientia patet: & idcirco prædicta licent ex Pontificum consensu: ita periculum imminere non videtur ex eo, quòd tractatus hanc materiam concernentes, cum eisdem moderationibus prælo committantur. Et quia Auctores num. 245. relati hoc modo, majori ex parte in suis tractatibus se gesserunt; idè fortasse Pontifices, & Sanctæ Inquisitionis tribunal eos punire non curarunt, nec eorum libros prohibuerunt. Unde incredibile prorsus non apparet, quòd Pontificum decreta directè, & per se vetent novas in hac parte opiniones circa modum conciliandi auxilia gratiæ cum libertate: & quod scriptoribus non interdican referre, & defendere opiniones, quæ vulgò in gymnasiis Catholicorum juxta eorundem Pontificum placitum publicè defenduntur.

Modus à nobis in hac materia servandus.

252. Secundum has omnes limitationes in hoc opere procedimus. Nam in primis minimè intendimus tractare directè, & per se de auxilio efficaci, & ejus cum nostra libertate concordia: sed agere de necessitate, quidditate, divisione, causis, & effectibus divinæ gratiæ; quòd Pontifices non prohibuerunt. Quia tamen hæc materia obscura, & mutila relinqueretur, nisi adjungere- mus notitiam gratiæ auxiliantis sufficientis; idcirco de prædicta gratia tractabimus: quod Pontifices suis decretis minimè interdiciunt. Et quia notitia prædictæ gratiæ sufficientis vix tradi potest, nisi per comparisonem ad gratiam efficacem, propterea doctrinam de auxilio efficaci, occasionaliter, & consequenter in unica disputatione inferemus, ac subiciemus. Quæ disputationem dicam quid, & velut appendicula censi potest respectu totius tractatus, cui principaliter operam damus. Rursus non proponimus aliquam novam concordiam, quæ turbationem aliquam excitet; sed tantum referimus, ac propugnamus sententiam antiquam, & vulgatissimam Thomistarum. Denique nullam adversæ opinioni notam, aut censuram inurimus: sed in eo statu illam relinquimus, in quo Sedes Apostolica (cui nos, & omnia nostra ex corde submittimus) manere decrevit. Si autem aliquod verbum exciderit, quod vel ob aliquam æquivocationem, vel ob pravam legentis affectum, in alium sensum (à nobis quidem alienum) trahi posse videatur: protestamur nos minimè intendere adversæ opinioni detrachere, aut illam aliqua censura ferire: sed palam fatemur, quòd talis opinio potest juxta

Protestatio.

Pontificum decreta licetè defendi, quandiu ipsi Pontifices oppositum non præcipiunt. Quòd si aliquando contingat referre aliorum scriptorum verba, qui acerbius de illa sententia loquantur, aut eam aliqua nota afficiant: protestamur nos id minimè præstare, quia talium scriptum approbemus judicium, vel quia intendamus oppositam sententiam denigrare; sed præcisè ut robur communi Thomistarum opinioni non solum à ratione, sed ab auctoritate etiam, & propugnatorum numerum adjungemus. Idemque protestamur circa ea, quæ hætenus, & præcipue in hoc capite dicta sunt.

CAPUT VII.

De auctoritate D. Augustini, & D. Thomæ in hac præsertim materia.

253. **M**OS ille in Ecclesia catholica semper invaluit, ut quoties aliquid difficile, aut novum circa res fidei occurreret, illud potissimum probaretur, quod Sanctorum Patrum sententiis convinceretur esse magis conforme. Nam isto velut compendio & fluctuans ingeniorum tumultus compescitur, & brevior, securiorque semita indagandæ veritati aperitur. Unde in Concil. Florent. sess. 18. propositum est: *Quoniam autem Divus Augustinus in lib. 2. de civit. Dei, quis, inquit, disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus existimemus? Idcirco, Patres amplissimi, conveniens esset, ut Sanctorum Patrum scripturis, atque sententiis, quas sancta complectitur Ecclesia, inniteremur, ac ipsis decretis, ac legibus uteremur: ita ut nemini nostrum, id est, fidelium liceret eas inficiari, quemadmodum à majoribus nostris traditum nobis est, præsertim ab Agathone Summo Pontifice, qui ad Constantinopolitanum Imperatorem, & sextam Synodum ita scripsit: Quorundam Sanctorum Patrum auctoritates, quas sancta, & Apostolica Ecclesia suscepit, ipsas cum libris Legatis nostris dedimus, ut ipsis solis innitentes, Serenissimorum ac Christianorum Imperatorum auxilio, quæ opus essent, conficerent. Similia habentur in eadem sexta Synodo act. 12. ubi dicitur: Omnino necesse est non solum secundum sensum sequi Sanctorum Patrum dogmata, sed & eisdem vocibus uti cum illis, nihilque penitus innovari. Et act. 19. additur. Sed etsi ad Scripturam pertinet controversia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, qui præsumunt Ecclesiis, quam quomodo Ecclesie luminaria, & Doctores suis scriptis exposuerunt. Et quidem iustissime pondus ita magnum auctoritatis defertur Patribus ipsa jam cunctis venerandis: nam ut inquit Divus Bernard. epist. 174. Periculose præsumimus, quicquid ipsorum in talibus prudentia præterit: nec verò tale est, quod nisi prætereundum fuerit, Patrum qui veritatem diligentiam præteruisse. Et epist. 77. ait: Miror admodum, si novus iste novarum inventor assertorem, & assertorem inventionum invenire poterit rationem, quæ sanctos Patres latuerit. Ut merito Petrus Gonzal. Episcopus Placent. in locis veteris testamenti, dixerit: Durum est creditum homuncionem quandam mei similem attendisse, quæ veteres Patres, doctissimos homines latuit.*

Sacro: um Doctorum auctoritas in rebus fidei.

Concil. Florent.

Sexta Synodus.

D. Bernard.

Petrus Gonzal.

Decretum Clement. VIII. iustissimum.

254. Hæc cum explorata haberet Summus Pontifex Clemens VIII. videretque per varia argumentationum intervalla extremum judicium

et valde aptū
pro huius con-
troverſia de-
ciſione.

cium in Molinæ cauſa, aut interrumpi, aut ſuſ-
pendi; deſcevit, ut deinceps, ſententia illius vo-
cetur ad limam Sanctorum Patrum, & præci-
pue Divi Auguſtini, & D. Thomæ: veram pro-
baturus, ut exiſtimamus, ſi ab his Patribus non
probaretur aliena; damnaturus autem ut falſam,
ſi illis convinceretur eſſe contraria. Fuit hoc de-
cretum Dominicanis gratiſſimum, qui ad accuſa-
tionem incitati præcipue fuerant, quia exiſtima-
bant Molinæ doctrinam utrique Doctori adverſari.
Et quidem faciliſſimus aditus ſententiæ para-
batur, ſi accuſati ultronea confeſſio non retexe-
retur: ipſe quippe palam falſus fuerat concor-
diam à ſe propoſitam à nemine, quem vidiffet,
hactenus fuiſſe traditam; doctrinam verò D. Au-
guſtini plurimos fideles turbaffe. Sed qui Moli-
nam ab eo periculo eripere fatagebant, cum cer-
nerent eam confeſſionem, ſuppoſito Pontificis
decreto, incommodum auctori parare; coacti
ſunt opinioni, cui paucis retro diebus de novi-
tate excitabant plauſus fulcrum antiquitatis ſub-
mittere, eamque testimoniis Divi Auguſtini, &
Divi Thomæ, utcumque poſſent firmare, ut latè
diximus tom. 1. tr. 3. diſp. 10. dub. 3. & 4. & præ-
cipue num. 66. & 68. cum ſequent. ad quæ loca
remittimus Lectorem, ut ſciat, quid acciderit in
Molinæ delatione. An autem id ſufficienter præ-
ſtiterint ex dicendis diſp. 7. apparebit. Hic enim
tantum oportet aliqua adnotare circa magnam
auctoritatem Divi Auguſtini, & Divi Thomæ
in hac materia, & circa modum, & ſigna, quibus
in communi poſſit præſumi, diſcerni, atque con-
jectari, qui magis eorum mentem aſſequantur;
& ad ſententias accedant: quod hoc ultimo ca-
pite præſtabimus.

§. I.

*Laudes D. Auguſtini, magnæque circa hanc
materiam Authoritas.*

Elogia D.
Auguſtini.

Ex Patribus.

D. Hieron.

D. Gregor.
Magnus.

V. Beda.

Cassiodorus

Haymo.

D. Thom.

255. **N**ULLIS finibus terminaretur oratio, ſi
laudum Sanctiſſimi Patris Auguſtini
totum ſtadium percurrere conaremur. Summa
enim ipſius ſapientia inſigni vitæ ſanctitati con-
iuncta promeruit, ut eam viri ſanctiſſimi pariter,
& doctiſſimi egregiis commendationibus exor-
naverint. Ex quibus unam, aut alteram ſubjicie-
mus: cuncta quippe ejus elogia recensere proli-
xum nimis, & ut veriùs dicamus, judicavimus
impoſſibile. Sanctus Hieronymus epist. 80. ad
eundem Auguſtinum: *Catholici, inquit, te con-
ditorem antiquæ rursus fidei venerantur, atque
ſuſcipiunt: & quod ſignum majoris gloriæ eſt, om-
nes hæretici deſtantur.* Sanctus Gregorius Ma-
gnus lib. 8. regiſt. epist. 37. ad Innocentium Afri-
cæ Præſectum: *Si delicioſo, inquit, cupitis pa-
bulo ſaginari, B. Auguſtini patriota veſtri opus-
cula legite; & ad comparationem ſiliginis illius,
noſtrum furfurem non queratis.* Venerab. Beda
lib. 2. de Tabernaculo, cap. 3. ait: *Auguſtinus
omnia, quæ fidem turbare poterant, hæreticorum
venena evacuat.* Cassiodorus lib. 1. div. Inſtitut.
cap. 22. *Doctör beatiffimus Auguſtinus, bellator
hæreticorum, deſenſor fidelium, & famoſorum
palma certaminum.* Haymo Episcop. Halbeſt. in
ſerm. de Sancto Auguſtino, inquit: *Auguſtinus
in elucidandis quaſtionibus omnes Doctores poſt
Apoſtolos præceſſit.* Divus Thomas in officio Di-
vi Auguſtini à ſe compoſito, de quo infra nu-
mero 281. inquit: *Omnes omnino ejus diſputa-
tionibus, & ſcriptis conſutata ſunt hæreſes, & om-*

*nes diſjectæ earum tenebræ, & Catholica pateſa-
cta, & illuſtrata eſt veritas.* B. Albertus Magnus
2. part. Summæ Theologicæ tract. 14. quaſt. 184.
ad quaſt. 3. affirmat: *Auguſtino contradicere im-
pium eſt in iis, quæ tangunt fidem, & mores.*
Sanctus Antonius 2. part. hiſt. cap. 8. tit. 10. ait:
*Auguſtinus Eccleſiam illuſtravit, gemma Docto-
rum, Pater Theologorum, ſuavis eloquio, omnes
materias penetrando dilucidans.* Sanctus Vincen-
tius Ferrerius ſerm. de Sancto Auguſt. ait: *Audeo
dicere, quod omnes Doctores, qui venerunt poſt
Auguſtinum, ſuſtentantur ſuper ejus doctrinam
ſanctam, puram, catholicam, auri puriſſimi, ſine
errore falſarum opinionum.* Denique Divus Ful-
gentius libro 2. de verit. prædeſt. cap. 18. con-
cludit: *Hunc (ſcilicet Auguſtinum) legat omnis,
qui ſalutem æternam adipiſci deſiderat: humili-
ter orans miſericordiæ Dominum, ut eundem ſpi-
ritum intelligentia legens accipiat, quem ille acce-
pit, ut ſcriberet; & eandem illuminationis gra-
tiam adipiſcatur, ut diſcat, quam ille adeptus
eſt, ut doceret.*

256. His autem, licet plurimi æſtimari de-
beant, præponi longè debent elogia, quibus Ro-
mani Pontifices doctrinam Divi Auguſtini lau-
darunt, & commendarunt. Nam præter D. Gre-
gorium numero præcedenti relatum Cæleſtinus
Primus in epistola ad Episcopos Gall. doctrinam
Auguſtini commendans ait: *Quem nullus un-
quam ſiniſtra ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit.*
Adrianus Primus in epistola ad Conſtant. & Ire-
nem Auguſtos, quæ extat in 7. Synod. gen.
act. 2. vocat Auguſtinum *præcipuum Patrem, &
optimum Doctorem.* Et Sixtus V. in bulla adver-
ſus Genethliacos, ipſum appellat *præcipuum Ec-
cleſiæ lumen.* Joannes II. in epistola ad Avie-
num, alioſque Senatores ait: *Sancti Auguſtini
doctrinam, ſecundum prædeceſſorum meorum ſta-
tuta, Romana ſequitur, & conſervat Eccleſia.*
Martinus V. ſermon. de translatione Sanctæ Mo-
nicæ inquit: *Si veritatem queritis, ſi doctrinam,
ſi ſapientiam, ſi pietatem; quis doctior? quis ju-
ſtior? quis, ut ita dicam, ſanctior Auguſtino?*
Joannes XXII. in bulla ad General. & Ordi-
nem Eremit. D. Auguſt. ait: *Verè utique iſti
ſancti ſunt verè Doctores Eccleſiæ, Gregorius
ſcilicet, Auguſtinus, Hieronymus, atque Am-
broſius, quorum doctrina informatur Eccleſia.*
*Hos inter celeberrimus idem Pontifex Auguſti-
nus, magnæ quidem auctoritatis, & ſanctitatis
præſul, magnæ circumſpectionis, & præviſionis
pater, magnæ ſubvectionis, & miſerationis Anti-
ſtes. Dilectus itaque Deo, & hominibus, cujus
memoria in benedictione eſt, veluti gemmula car-
bunculi ignite charitatis, & flamme, in eloquen-
tia, & ſapientiæ auri ornamento locata reſplen-
duit: & veluti aquila grandis venit ad Liba-
num, & tulit medullam cedri, dum aggreſſus eſt
quaſtiones altiffimas, & eaſdem profundiffimas
non expavit: quinimo in eis, vitiorum ſpinis
abſciſſis, proſtigatis hæreſibus, earumque radici-
bus extirpatis, Catholica fidei veritatem in lu-
cem produxit, eduxit in publicum, firmis, ac invi-
ctis rationibus ſolidavit, &c.* Accedunt etiam
ſanctiſſimus Auguſtinus, veſtigationis acumine
cantus, inveniendi arte præcipuus, aſſerendi copia
profluus, ſapientiæ fructu fecundus. Et in Con-
cilio Florentino ſeſſione 7. habentur: *B. Augu-
ſtinus præclariffimus Doctör Latinorum, quem
V. Synodus recepit, qui & præſtantiffimus appel-
latur.*

B. Albertus.

D. Antonius.

S. Vincent.
Ferrer.

D. Fulgent.

Ex Summis
Pontificibus.

Cæleſtinus
primus.

Adrianus
primus.

Sixtus V.

Joan. II.

Martinus V.

Joan. XXII.

Ex Conciliis
Toletano.

Florent.

Maxima D.
Augustini
auctoritas in
his contro-
versis.

Cælestinus
primus.

Innocentius
primus.

Hormisdas.

Bellarminus.

Nota.

257. Hanc Augustini doctrina generaliter promeruit adorem : sed specialiore , & uberiori auctoritatem habet in iis , quæ materiam præsentem concernunt. Nam licet cuncta sapientissimè , & catholicissimè versaverit ; plus tamen studij , temporis , & laboris insumpsit circa ea , quæ pertinent ad necessitatem , atque efficaciam gratiæ , & libertatem. Diuturnus enim cum Pelagianis , & Semipelagianis congressus fecit , ut Augustinus in hac parte doctissimus non solum alios , sed semetipsum superaverit. Unde videtur , quod fuerit ad hoc opus à Deo singulariter electus , mirabiliter adjutus , & speciali Spiritus sancti luce illustratus. Id verò , licet haud obscure conitet ex dictis capite 5. §. 5. evidentiùs adhuc probatur verbis Summorum Pontificum , qui hanc doctrinæ Augustini partem speciali approbatione commendarunt. Nam Cælestinus Primus , ut Massiliensium querimonias , & adfultus , quibus carpebant doctrinam Augustini circa prædestinationem , & gratiam , pœnitens compesceret , scripsit epistolam ad Episcopos Galliarum , & cap. 2. inquit : *Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua , atque meritis in nostra communione semper habuimus : nec unquam hunc sinistra suspicionis saltem rumor aspersit : quem tantæ scientia olim fuisse meminimus , ut inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in communi senserunt , utpote qui ubique cunctis , & amoris fuerit , & honori. Unde resistendum est talibus , quos malè crescere videmus , &c.* Innocentius Primus epist. 93. apud Augustinum , respondens epistolæ ab Augustino nomine Concilij Milevit. conscriptæ ait : *Multifariis ad destruendum (Pelagianorum) magisterium uti possemus exemplis , nisi sciremus sanctitatem vestram ad plenum omnes scripturas callere divinas : præsertim cum vestra relatio tantis , ac talibus testimoniis sit referta , ut his solis valeat præsens dogma rescindi.* Hormisdas Papa epist. 70. ad Possessorem Episc. Afric. inquit : *De arbitrio libero , & gratia Dei , quid Romana , hoc est , catholica , sequatur , & asseveret Ecclesia , licet in variis libris B. Augustini , & maxime ad Hilarium , & Prosperum possit cognosci ; tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur.* Porro hæc capitula decerpta fuere ex operibus Augustini , & sunt illa , quæ S. Leo transmisit ad Concilium Arausicanum , ut observavimus cap. 5. num. 224. & notat etiam Bellarmin. lib. 2. de gra. & lib. arb. cap. 11. his verbis : *Post Cælestini tempora , cum nondum factio illa Gallorum conquiesceret , S. Leo Pontifex misit ad Concilium Arausicanum certa capitula de gratia , & libero arbitrio ex libris S. Augustini verbatim decerpta : quæ voluit ab Episcopis illis recipi , & subscribi , ut etiam factum est.* Denique , ut alias Pontificum approbationes interim omittamus , Gelasius Primus in Concilio cum septuaginta Episcopis habito circa libros apocryphos , expresse approbavit scripta Divi Augustini ; & inter opera apocrypha reposuit opuscula Joannis Cassiani , & Fausti Regienfis , quæ constat adversus sententiam D. Augustini circa gratiam , ejus necessitatem , atque efficaciam fuisse composita. Recolantur , quæ diximus cap. 5. num. 226. cum seq.

258. Cum ergo doctrina Divi Augustini toties fuerit in hac parte à Romanis Pontificibus approbata , non immerito Didacus Alvarez lib. 1. de auxiliis disp. 5. num. 4. cum aliis gravibus Auctoribus observavit sententiam Augustini in

hac materia non esse appellandam opinionem particularis Doctoris , sed fidem Ecclesiæ Catholicæ. Et ita significasse videtur Clemens VIII. qui , ut refert Franciscus Carriere Minorita in digest. fidei , tract. de gratia quæst. 10. versantibus causam Molinæ dixit : *Ita inquirenda , & indaganda veritati operam navate , ut à vero sensu Scripturarum , & à defecata Sancti Augustini doctrina , quam & Ecclesia doctrinam esse nemo vestrum ignorat , nullius invidia , aut livoris facibus impediamini.* Et Augustinus Thuanus tom. 3. Hist. lib. 131. pag. 1040. scripsit : *Summos adversarios habuit (Molina) Dominicanos emulos , qui B. Augustini , qui cum Pelagianis eadē re tam profundè , & tot scriptis disputavit , sententiam in Ecclesia receptam tuebantur.*

259. Tractavit autem S. Doctor hanc materiam in pluribus libris , epistolis , & suorum operum locis. Libri in quibus potissimè de hac difficultate disputat contra Pelagium , Cælestium , Massilienses , & alios , componunt integram secundam partem tomi septimi. Agit etiam de hoc puncto in libro de Spiritu , & littera , qui habetur tom. 3. & libro 1. ad Simplician. quæst. 2. qui habetur tom. 4. Rursus eandem doctrinam sæpissimè inserit in concionibus ad populum , in tractatibus super Joannem , in expositione Psalmorum , aliisque operibus , quæ habentur tom. 8. 9. & 10. In epistolis etiam frequenter eandem difficultatem , versat : & præcipuè , in hac parte sunt epist. 47. 89. 92. cum duabus seq. 105. cum duabus seq. & 143. Sed inter hæc omnia eminent singulariter duo libri , nempe de Prædestinatione Sanctorum , & de Dono perseverantiæ , quos Sanctus Pater excitatus à Divo Prospero , & Hilario contra Semipelagianos scripsit. Tum quia illos elaboravit post plurimos cum Pelagianis congressus , & post maximam circa hoc punctum meditationem , & diligentiam. Tum quia eos scripsit in ultima senectute , & loco testamenti reliquit. Tum quia illos specialiter commendat Hormisdas Papa num. 226. relatus. Tum quia singulari acumine , ac perspicuitate sunt scripti , ut legendo experimur : possuntque epilogus appellari aliorum operum Augustini : exhibent enim liquidò , & resolutoriè , quæ alibi S. Doctor fusiùs , non ita perspicuè , & quandoque sub dubio proponit.

260. Circa hæc , quæ pertinent ad auctoritatem Sancti Doctoris , aliqua observat P. Suarez prolog. 6. cap. 6. Notat primò quidquid Augustinus de gratia docet , quod cum definitionibus Ecclesiæ sit necessariò connexum , omnino tenendum esse. &c. Unde si connexio sit certa , doctrina Augustini erit certa ; & si probabilis fuerit , erit ut probabilis præferenda. Sed de hac observatione jam diximus cap. 5. §. 5. num. 221. Addimus eodem elogio posse coronari doctrinam Suarij , Molinæ , aut cujuscunque junioris : nam ubi cum definitionibus Ecclesiæ necessariò connectitur , omninò tenenda est : & si connexio sit certa , erit certa , & probabilis , si probabilis. Addimus etiam diversam fuisse intentionem Clementis VIII. ab ea , quam Suarius se habere indicat , dum prædictam regulam statuit. Nam Pontifex , ut varias argumentationes , evasiones , & cunctationes , quibus extremum judicium in causa Molinæ præpediri videbat , magna providentia intercluderet , & disceptantes compelleret in punctum præcipuum directè collimare ; præcepit rem discuti juxta mentem Divi Augustini : nec dubitavit , quod Ecclesiæ , & Augustinus eandem haberent

Quibus præcipue locis tractet S. Doct. hanc difficultatem.

Prima Suarij observatio.

Non multum desert D. August.

haberent sententiam. Suarius autem ipsum Augustinum novo examini exponit, non aliter ejus doctrinam ut certam probaturus, nisi prius probetur esse necessario connexa cum Ecclesiæ definitionibus. Unde fomitem novis disceptationibus parat: parum quippè, aut nihil proderit certò assequi, & convinci, quæ fuerit Sancti Doctoris sententia: nam adhuc, ut Suarius vult, disquirere oportebit, an sententia Augustini definitionibus Ecclesiæ necessario connectatur. Per hæc tamen non intendimus aliam, aut majorem certitudinem doctrinæ Sancti Patris attribueri, quam attribuit Romani Pontifices supra relati, & eorum successores: sed monemus lectorem, ut advertat, quid Suarius illa observatione prætenderit.

Secunda Suarii observatio.

261. Secundò idem Auctor referens illa verba Sancti Prosperi in proœmio ad object. Gall. *Doctrinam, quam sancta memoria Augustinus contra Pelagianos inimicos gratiæ Christi, & liberi arbitrii decompotiores Apostolicè asseruit, litterisque mandavit, & cætera*, observat Prosperum usum non fuisse ea voce *Apostolicè*, quia Augustinus scriptor Canonicus fuerit, vel quia infallibilem habuerit Spiritus sancti assistentiam: id quippè alienum est à sensu totius Ecclesiæ: sed vel quia ejus doctrina desumpta est ex Apostolo Paulo; vel quia approbari meruit à Sede Apostolica. Nescimus profectò, ad quid deserviat hæc adnotatio. Et licet nostri instituti non sit modò ostendere, an Suarii judicium sit prorsus certum: minimè tamen formidamus asserere, quòd sanctissimus Augustinus fuerit cælesti luce perfusus ad scribendum ea, quæ postea Romana approbavit Ecclesia, & Concilio Araulicano transmissit atque in Ecclesiasticis scriptis conservat. Cum enim Spiritus sanctus soleat sanctis Doctoribus scribenda suggerere: qua ratione hoc privilegium denegabimus Augustino, illuminatissimo, & piissimo Doctori, totius Ecclesiæ causam agenti, & contra ejus inimicos in re gravissima laboranti? Equidem liber exercitiorum sancti Patris Ignatii non majoris utilitatis, necessitatis, aut studij fuit, quàm doctrina ab Augustino asserta; nec hætenus consequutus est celebres adeò commendationes, quales operibus Augustini deferunt Pontifices, & Patres supra relati: & tamen Joannes Nierembergus in *vita sancti Ignatii cap. 7.* dicit prædictum librum non esse partum magisterij humani, sed lucis supernaturalis, & scientiæ infusæ. Supervacaneum censemus in hoc immorari: Augustini tamen præconiis supra positis annectimus sequentia, quæ magis ad rem præsentem accedunt. Hugo de sancto Victore, *serm. 99. de sancto Augustino* inquit: *Lingua ejus calamus scribæ velociter scribentis exitit: quia Spiritu sancto docente, & ducente verbum Dei elegantissimè dispensavit.* Rupertus Abbas lib. 7. de operibus Spiritus sancti cap. 19. ait: *Augustinus columna veritatis: & verè columna nobis, in qua thronum suum posuit sapientia Dei.* sanct. Thomas de Villanova concione primo de sancto Augustino, inquit: *O hominem capacissimum! O virum cælestis gratiæ plenum, qui, ut videtur, velut Apostolus quidam non premeditabatur, quod postea dictaret: sed inspirante Deo intus in aure cordis continuò audiebat, quòd foris populos doceret verbo, & posteros informaret scripto.* Quid plura?

Hugo de S. Victore.

Rupertus.

D. Thom. de Villanova.

Ultima Suarii observatio.

262. Tertiò, & ultimò observat idem Suarius auctoritatem, quam Augustinus habet circa

ca doctrinam gratiæ, æqualem non esse circa doctrinam prædestinationis, & ejusdem materiæ difficultates: cujusmodi sunt, inquit ille, an prædestinatio sit ex prævisis meritis, & an scientia media debeat ad prædestinationem supponi. Quæ observatio satis prodit Suarii intentionem, & quòd in his dubiis Augustini favorem deserperet. Suarium imitatur Petavius in epilogo. disertat. post num. 6. ubi ait: *Quanam Concilia quæve Pontificum Romanorum edicta Augustini de prædestinatione, & reprobatione sententiam, quatenus æternam salutem respiciunt, pari cum his, quæ de gratia docuit, gradu auctoritatis adsciscunt?* Modò non vacat de hac re differere præsertim cum eam fusè discussimus *Tractatu quinto, serè per totum, & præcipuè disputatione nona & decima.* Interim verò illi Suarii annotationi, (alia plurima omittendo,) opponimus trium sapientiss. Cardinalium judicium: Peronius lib. 1. de respons. c. 12. ait: *Sanctus Augustinus post Apostolos prædestinatiois Doctor: inò os, & lingua veteris Ecclesiæ.* Baronius tom. 6. anno 490. *Videant, inquit, quanto periculo quidam ex Recentioribus, dum in Novatores insurgunt, ut eos confutent, à S. Augustini sententia de prædestinatione recedunt.* Bellarm. lib. 2. de gratia, & lib. arb. cap. 11. inquit: *Sedes Apostolica non tantum semel, sed etiam secundo, & tertio adversus Pelagianorum reliquias, pro defensoribus, gratiæ, & prædestinationis, quam ex sacris litteris hausit Augustinus, sententiam tulit: ut jam ejus doctrina non unius peculiaris Doctoris opinio, sed fides Ecclesiæ Catholica dici debeat.* Et hæc sufficiat prælibasse de auctoritate Augustini, qua in hoc opere semper utemur.

Petavius.

Displicet.

Peronius.

Baronius.

Bellarm.

§. II.

Auctoritas D. Thomæ, & summa cum D. Augustino, consonantia.

263. **Q**Uam meritò Clemens VIII. præceperit in controversia de auxiliis, quòd ea difficultas tractaretur juxta mentem Angel. Doct. D. Thomæ, facillè intelliget, qui ad insignem ejus in rebus fidei auctoritatem, & maximam cum D. Augustino concordiam voluerit attendere. Et quidem immensas hujus Doctoris laudes percurrere prolixum nimis foret: easque, quantum fieri potuit, cinximus, & præstinximus in oratione exhortatoria, quæ extat in vestibulo tomi primi. Unde in præsentia aliis præconiis omissis, tantum subjicimus elogium, quibus fidei Catholicæ præfulgentes Romani Pontifices doctrinam Angelici Præceptoris adornant, & fidelibus commendant: hujusmodi enim laudes cæteris præponi debent, & fuit omni exceptione majores.

Laudes, & maxima auctoritas D. Thomæ.

264. Urbanus V. in bulla ad Academ. Tolos. *Volumus, inquit, & tenore præsentium vobis injungimus, ut dicti Beati Thomæ doctrinam, tanquam veridicam, & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare.* Innocentius VI. in *serm. de laudat. D. Thomæ* ait: *Hujus doctoris doctrina præ cæteris, excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum: ita ut nunquam, qui eam tenuit, inveniatur à tramine deviasse; & qui eam impugnavit, semper fuit de veritate suspectus.* Joannes XXII. in bulla canonizat. *Non sine speciali Dei infusione scripsit.* Et in publico consistorio, ut refert Gerson, asseruit: *Quilibet articu*

Urbanus V.

Innocentius VI.

Joan. XXII.

- articulorum, quos scripsit, est unum miraculum, tot igitur miracula fecit, quot articulos scripsit: quia omnes resolvit lumine plusquam humano.
- Clem. VI. Clemens VI. in speciali bulla: *Ex cuius*, inquit, *sapientia, & doctrina scriptis, & traditis Universalis Ecclesia multiplicem ubertatis spiritualis fructum colligens, ipsius fructus ardore reficitur incessanter.* Pius V. in bulla de fest. D. Thom. dixit esse certissimam Christiana doctrina regulam, qua Sanctus Doctor Apostolicam Ecclesiam infinitis confutatis hæresibus illustravit. Clemens VIII. in epistola 1. ad Neapolitanos data anno 1603. ait: *Piè, prudenterque cogitatis de novo adfiscendo civitatis patrono, civis vestro, divina voluntatis interprete.* Et in secundis litteris ad eosdem: *Brevissimo tempore in omni ferè disciplinarum genere, singulari ordine, ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit.* Paulus V. in Bulla ad eosdem Neapolitanos, *Splendidissimus Catholica fidei athleta, cuius scriptorum clypeo militans Ecclesia hereticorum tela feliciter excludit.* Alexander VII. ut infra videbimus, assertiones D. Thom. vocavit. *Inconcussa, & tutissima dogmata.* Denique eorundem Pontificum mandato Universalis Ecclesia Deum ita orat: *Da nobis, quæ docuit, intellectu conspicere.* Ut non immeritò videatur dixisse Dominicus Episcopus Torcellanus, & Brixienfis: *Quod non possit hæc Sedes tangere doctrinam Divi Thomæ sine hoc quod se ipsam quodammodo tangat, ut refert Petrus Calalas, in Candore lilij, paragrapho 4.*
265. Quem verò hæc à principibus fidei Catholicæ proclamata elogia non obligant, ut Sanctissimo Doctore maximam reverentiam deferat, fateaturque insignem ejus circa res fidei auctoritatem; adeat ipsos hæreticos: & inimici nostri sint iudices. Beza dixit *Thomam Theologorum omnium Scholasticorum esse principem.* Alter: *Tollantur de medio scripta Thomæ, cum aliis omnibus Doctoribus subire certamen, non recusabo.* Buzerus: *Tolle Thomam, & dissipabo Ecclesiam.* Lutherus denique Thomam, & Thomistas ut sibi maximè adversos summo odio persecutus est, ut constat ex dictis cap. 3. §. 2. in fine: & Ecclesiam Catholicam solebat appellare Thomisticam. Cui Lancelotus Politus: *Immortales tamen ego ago gratias ignorantia sua, quæ probatur nobis, quod sub Ecclesia Thomistica tam sancti, & veteres Doctores, lumina, & columna Ecclesie comprehenduntur. Ut sic intelligamus non aliam Thomæ Ecclesiam (id est, quam Thomas divino lumine illustravit) quam ceterorum Patrum. Hæc autem Thomæ egregia laus, qui à sanctorum Patrum sententiis, auctoritate præsertim Pontificum comprobatis, noluit unquam discedere.* Legatur Sforcia, in historia Concilij Trid. lib. 1. cap. 4. Ubi agit de implacabili rabie Lutheri in D. Thomam, quæ est maxima laus Doctoris sanctissimi.
266. Sed licet auctoritas D. Thom. ubique sit maxima, singulariter tamen eminet in hac materia. Primò quia illam tractat non perfunctoriè, aut incidenter, sed summo studio, & attentione; & non uno, aut altero loco, sed valde ex professo, & pluribus suorum scriptorum operibus, nempe in Summa Theologica, in libris contra gentes, in Sententiariis, & in quæstionibus disputatis, ut ex dicendis toto hoc opere evidenter constabit. Incredibile autem videtur summum ejus ingenium, cælesti luce adjutum,
- & huic studij generi adeo dicatum rem non attigisse, & dubij modum, quantum fieri potest, non extricasse. Secundo, quia ea, quæ pertinent ad gratiam, prædestinationem, & cum utraque libertatis coherentiam, singulari quadam lucis, ac magisterij prærogativa traduntur ab Apostolo Paulo, ut constat ex usu D. Augustini, secundi post ipsum Paulum gratiæ Doctoris: nihil enim frequentius in his controversiis expendit, quam varia Apostoli testimonia, quæ mirè declarat, & contra Pelagianos, eorumque reliquias intorquet. Angelicus autem Doctor fuit specialiter illustratus circa intelligentiam epistolarum Pauli, quas probatissimis commentariis exposuit. Cum enim Parisiis hoc opus aggressus fuisset, ejusque magnitudine pressus, circa legitimam intelligentiam anceps laboraret, post fervidam, & continuam orationem repente se illustratum expertus est, & deinceps opus illud absque dubitationum anxietatibus mirè absolvit, ut referunt Ribaden. in ejus vita. Monopol. cap. 94. & Castillo, cap. 33. Immo ipse Gentium Doctor Angelici Doctoris gymnasium ingressus, ac de mysteriis fidei sacros miscens sermones, dubitandum circa suarum epistolarum expositionem blandè consolatus est affirmando ipsum in eo opere perfecisse, quantum in hac vita præstari valeat, ut referunt iidem Auctores, & D. Antonin. 3. part. tit. 23. cap. 7. §. 12. & Nicolaus Janfenius in apolog. pro Bzovio, & quod majus est, Clemens VIII. in epistola supra cit. asserens doctrinam D. Thomæ fuisse absque ullo errore conscriptam, addit: *In qua scribenda interdum sanctos Apostolos Petrum, & Paulum colloquentes, locosque illi enarrantes Dei jussu habuisse.*
267. Tertiò, & urgentius, quia Divus Thomas ipsissimam sententiam docuit, quam tenuit Divus Augustinus, secundus in hac materia post Paulum Doctor; & cujus in ista causa doctrina, ut §. præcedenti vidimus, dici non debet opinio particularis Doctoris, sed fides Ecclesiæ catholicæ. Hujus autem inter utrumque sacrum Doctorem indivulsæ consonantiæ innumera sunt argumenta, & testimonia. Nam in primis Angelicus Præceptor ut specialem suum magistrum impensè coluit Augustinum, à cujus sententiis nunquam recessit; immò cujus sententias præposuit non solum propriæ opinioni, sed & aliorum Doctorum judicio. Quo nihil frequentius lector reperiet in singulis articulis D. Thomæ: & specialiter 1. p. quæst. 74. art. 2. & 3. part. 9. 39. art. 7. Hujus mirabilis consonantiæ testes exceptione majores sunt Urbanus V. in bulla supra cit. ubi ait: *Nos attendentes, quanta à Deo scientia dotatus, Ordinem Prædicatorum, ac universalem Ecclesiam illustraverit, ac B. Augustini vestigia insequens, Ecclesiam eandem doctrinis, ac scientiis quam plurimis adornaverit, &c.* Et Alexander VII. in Brev. Apost. ad Doctores Lovan. ubi inquit: *Necnon præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ Doctorum Augustini, & Thomæ Aquinatis inconcussa, tutissimaque dogmata sequi semper, ut asseritis, ac impensè revereri si velitis. Quorum profectò sanctissimorum virorum penes Catholicos universos ingentia, & omnem laudem supergressa, nomina, novi præconis commendatione planè non egent.* Eiusdem amoris, & reverentiæ indicium est officium D. Aug. à D. Th. cum summa sacri Doctoris gloria compositum: de quo loquitur Pius V. in bulla 115. edita anno 1570. ubi prædictum officium Canonicis Lateranensibus concedit his verbis:

Fiat de S. Augustino, cum Dominica commemoratione, cum antiphonis videlicet, hymnis, responsoriis, ac reliquis ipsorum Canonorum propriis, ordinatis à D. Thom. Aquinate juxta eorum antiquorum morem.

Mirabilis
utriusque
S. Doctoris
consonantia.
Sixtus Sen-
ensis.

Caramuel.

268. Quæ D. Thomæ cum Divo Augustino maxima consonantia ita sapientissimos viros in admirationem rapit, ut merito Sixtus Senensis libro 4. Bibliothecæ dixerit: In sacris verò sincerioris Theologia studiis ita sapientissimo Augustino proximus incescit, atque ita mentem ejus, & reconditos sensus introspexit, exhaustisque, ut juxta Pithagoræ dictum, communi doctissimorum hominum adagio jactatum sit Augustini animam migrasse in Thomam. Et Joannes Caramuel in sua Theologia fundamentali, numero 57. affirmat. Qui dicit in lectum à Thoma Augustinum, Thomam non legit: vix enim est articulus in toto corpore, qui Augustini auctoritate careat. Qui lectum quidem, non tamen intellectum asserit; Thomam Angelica mente præditum negat: & ab universali Ecclesia pietate deficit Thomam Angelici Doctoris nomine condecorantis. Qui Thomam ait legisse, & intellexisse Doctoris divini volumina, voluisse tamen in partes suas vel invitum trahere; in Angelici Doctoris personam, & doctrinam est impius.

Patres Augu-
stiniani hanc
concordiam
recognoscunt.

Baronius.

269. Idque probè recognoscens Sacer Eremitarum S. Augustini Ordo, ut certius S. Doctoris sententias teneat, ab ejusque mente nunquam recedat; statuit 5. part. Const. capite 2. pag. 275. Volumus, ut Magistri regentes in lectionibus, & determinationibus disputationum in omnibus sequi, & tueri debeant sanam, & catholicam doctrinam fundatissimi Doctoris nostri Egidij Romani: ubi verò hujus scripta non reperiuntur, ex D. Thomæ doctrina suppleatur. Quis autem fuerit Egidius, refert Bellarminus in libro de Script. Ecclesiast. his verbis: Egidius Romanus ex nobili familia Columnensium, Ordinis S. Augustini Prior Generalis, ac postea Archiepiscopus Bituricensis, S. Thomæ auditor, & ejus doctrinæ defensor acerrimus. Quem zelum satis manifestavit edito libro, cui titulus: Defensorium adversus corruptorem, seu impugnantem Thomæ doctrinam. Id ipsum recognoscunt alij Augustini filij: nam Congregatio Lateranensis Canonorum Regularium parte 2. capite 11. pag. 188. decernit: In sacra Theologia viam Divi Thomæ sequendam præcipimus, quæ cæteris Scholasticorum viis ordine doctrinæ, facilitate, integritate, & soliditate merito præferri debet. Et Congregatio Gallicana eorundem Canonorum statuit anno 1650. ut in Scholis Theologiæ dictæ Congregationis legatur S. Thomæ doctrina pura. Quæ Augustinianorum conspiratio in prosequendo D. Thomæ doctrinam omne argumentum excedit, & liquidò satis evincit Augustinum, & Thomam unam tenere sententiam: minimè quippe hunc sequerentur, si ab illo ipse, vel apparenter deflecteret. Et eandem concordiam manifestè professà fuit celeberrima Academia Salmanticensis, quando anno 1627. die 7. Junij decrevit, ut Professores juramento se obstringerent, lecturos in Theologia Scholastica doctrinam S. Augustini, & conclusiones D. Thomæ, quas in Summa Theologica docet; ubi horum Sanctorum mens aperta fuerit: ubi verò anceps, & dubia, nihil docturos, neque lecturos, quòd eorum doctrinæ adversari sentiant: sed quòd vel juxta suum sensum, vel eorum, qui discipuli Sancti Augustini, & Thomæ communiter censentur, tanso-

Lateranens.
Canonici.

Gallicani.

Academia
Salmantica.

rum Patrum doctrinæ magis conforme invenerint.

270. Sed quid ulterius testes, & conjecturas in re evidentissima adducimus? Ipse Pater Augustinus gloriosus testificatus est Thomam esse fidelissimum, ac conjunctissimum suum discipulum. Rem narrat Divus Antoninus, 3. parte histor. titulo 23. articulo 7. §. 12. his verbis: Albertus de Brixia multum secutus est doctrinam Sancti Thomæ, vir plurimum litteratus, & devotus, & multum eum commendabat de doctrinæ, & sanctitate sua, asserens se pro certo scire eum esse sanctum in patria: quod adjuratus declaravit per istam, quam habuit visionem super eo. Cum enim diu desiderasset scire gloriam Sancti, & semel ante altare Beata Maria postus hoc potentiùs, & attentius oraret; vigilianti cum lachrymis in oratione apparuerunt duæ reverendæ persone mirabili cum splendore, & ornatu; quarum una erat in pontificali habitu miram habens in capite; altera in habitu fratrum Predicatorum, quæ coronam habebat auream in capite lapidibus pretiosis intextam, &c. Qui stupens ad pedes earum se prostravit, petens suppliciter declarari, quæ essent illæ persone, quæ apparuerant. Tunc ille, qui mitram gestabat in capite, inquit: Quid miraris frater Alberte? Ego sum Augustinus Doctor Ecclesiæ, qui missus sum ad declarandam gloriam Sancti Thomæ. Is est, qui mecum est, qui doctrinam meam, & Apostolicam in omnibus secutus est, & Ecclesiam Dei sua doctrina illustravit. Doctrinam, dixit, meam, & Apostolicam, specialiter dirigens verba ad doctrinam Gratia: cujus Apostolus fuit Paulus; Doctor, Augustinus; Theologus Thomas, in eandem de divina gratia cœcuntes sententiam: velut tres illi soles, qui illuciente Christianismi aurora, Hispanis apparentes, & in unius lucis uniti globum, splendorem jucundissimum emisere, ut refert D. Thomas 3. p. q. 36. art. 3. ad 3.

Ipse sanctus
P. Augustinus
hujus fidelis-
simi discipu-
lus testis.
D. Antonia.

271. Ex iis satis, ut existimamus, liquet, quàm sedulò Clemens VIII. præceperit, ut in Congregationibus, & controversiis de auxiliis differentes specialiter attenderent ad mentem utriusque Doctoris: tum ob generalem, atque insignem eorum in re Theologica præcellentiam: tum ob specialem, & mirabilem eorum in hac materia concordiam. Potuit etiam Clementem incitare, ut cum D. Augustino judicem in ea causa D. Thomam adjungeret, quod Augustinus, licet hanc difficultatem latissimè, profundissimè, & catholicissimè pertractaverit; nihilominus eam non discussit modo scholastico, & eo resolvendi modo, qui nunc usitator est apud Theologos: sed alia via ad artem oratoriam magis accedente, & à falsis quorundam interpretationibus minus immuni. At Angelicus Doctor D. Thomæ resolutiones ab Augustino fusè traditas compendiosa brevitate restringit, ad methodum scholasticam reducit, resolutoriè proponit, & argumentandi arte confirmat: unde ejus mens difficiliùs potest trahi in sensus falsos, & peregrinos. Quocirca sicut Augustinus exponit Paulum, & à pravis sensibus, quibus Pelagiani ipsum interpretabantur, vindicat: sic Thomas legitimam August. sententiam declarat, proscibitque interpretationes absurdas, quibus nonnulli ejus auctoritatem fugere, aut elevare procurant. Et hac fortè de causa Patres Concilij Trident. licet August. & alios Ecclesiæ Doctores, ut par est, reverebantur; nihilominus D. Tho. specialiter consulebant, ejusque scripta aliorum Doctorum loco insigni quodam privilegio subrogarunt: sciebant enim in D. Tho.

Iustissimè
decrevisse Cle-
mens VIII.
ut hac diffi-
cultas tra-
ctaretur juxta
mentem utrius-
que S. Doctō-
ris.

Maxima D.
Thom. aucto-
ritas.
Thomas
Neapol.

Baronius.

Summa cum perspicuitate abbreviari, quidquid apud alios Patres sparsum invenitur. Unde Thomas Neapolitanus Cleric. Regul. in libro 2. de Politia Christiana, capite 6. ait: *Fide dignissimi retulere, in magna aula medio, ubi erant congregati Sacra Tridentina Synodi religiosissimi Præsules, ac doctissimi patres, mensam extitisse sacro librorum pondere gravem: in qua hi sacri codices conspiciebantur, sacra scriptura, & sanctiones, ac decreta Pontificum, & S. Thomæ Summa. Pat. erat, addit, ut post divinos libr. Angelici recenserentur.* Et Card. Baronius in scholis ad Mart. Rom. die 7. Martij, ait: *Vix quisquam enarrare sufficeret, quot vir sanctissimus, atque doctissimus Theologorum præconiis celebratur, quantumque illius illibata doctrina à sanctis Patribus in sacrosancto OEcumenico Concilio Tridentino confidentibus fuerit acclamatum.*

S. III.

Quomodo possit in communi discerni, quinam verè & sincèrè sequantur D. Augustini, & D. Thomæ doctrinam: & quàm fideliter id præstent Dominicani.

Regula ad
venandum,
qui sint legi-
timi discipuli
D. Thomæ &
D. Augustini.

272. **P**lures genuinas notas discipulatus Angelici Doctoris sapienter describit Joannes à Sancto Thoma, tom. 1. in prima parte tractatus de approbatione doctrine Divi Thomæ, disputatione 2. articulo 5. Sed earum nonnullæ obnoxie sunt apparentibus quorundam subterfugiis, eisque pro suo patrocinio uti non dubitavit Paulus Leonardus, in resp. ad expost. contra scient. Med. parte 2. sectione 12. Unde aliis regulis prætermisissis, unicam dumtaxat statuimus, ut absque ambagibus possit lector deprehendere, quinam censi debeant legitimi discipuli Divi Augustini, & Divi Thomæ, sinceriusque subinde penetrant, & teneant eorum doctrinam. Illos itaque existimamus esse legitimos utriusque Doctoris discipulos, qui ubi recognoscunt, & consentiunt aliquam sententiam ab ipsis asseri, eam minimè deferunt; sed amplectuntur, fulciunt, & propugnant: illos autem ab hoc discipulatu relegamus, qui cum fateantur, atque idèd recognoscant, quoddam D. Augustinus, & D. Thomas aliquam sententiam tenent; eam tamen palam relinquunt, & quod pejus est, impugnant, oppositas prosequendo opiniones.

273. Hæc regula est adèd evidens, & certa, ut supervacaneum sit pro ejus confirmatione rationum pondera, adjicere. Nam cum discipulus, in quantum talis, debeat fideliter, & reverenter premere vestigia magistri: qua ratione poterit appellari legitimus discipulus Divi Augustini, & D. Thomæ, qui horum Sanctorum sententias (quas eorum esse cognoscit, & fatetur) renuit admittere, & contrariam arripit sentiendi licentiam? Et quis credet illis, qui jactant se tenere sententiam Augustini, & Thomæ; cum tamen videat ipsos sæpenumero referre horum Patrum dicta, & adversus ea immediatè insurgere? Aut quis rationabiliter judicabit illos horum Doctorum mentem intropicere, & reconditos assequi sensus; cum deprehendat eos minus reverentiorum Patrum sententias, & per varios, ac incertos opinandi anfractus ingenio duce vagari? Hæc sincerum discipulatum minimè insinuant; sed diffidissimam ab eo peregrinationem: non redolent humilem fidelitatem erga magistrum; sed

liberiores ambitum docendi, & gloriolam nuperam aucupandi. *Ubi est* (inquit Gelasius Papa epist. 3. ad Honorium) *quod scriptum Prov. 22. Terminos patrum tuorum non transgrediaris. Et Exod. 32. Interroga patres tuos, & annuntiabunt tibi; & seniores tuos, & dicent tibi? Quid ergo tendimus ultra definita majorum? Et post pauca: Nunquid aut sapientiores illis sumus, aut poterimus firma stabilitate constare, si ea, que ab illis constituta sunt, subruamus? Nihil in ipsis* (addit Method. in Epiph. hæres. 64. retundens novitatum artifices) *sanum est, ac firmum; sed imaginatio solum decora verborum ad stupefaciendos auditores, persuasione instructa, non veritatis, neque utilitatis gratia, sed ut coram presentibus sapientiam ostendant. Hi verò* (addimus ex Eusebio Philosph. apud Stobæum 4.) *dum contrarias veteribus opiniones probant, veri cognitionem de rebus maximè necessariis efficere dubiam. Sed eis imminet maledictio Salomonis Prov. 30. Oculum, qui subsannat patrem, & despicit partem matris sue, suffodiant; cum corvi de torrentibus, & comedant eum filij aquile.*

274. Contrarius autem procedendi modus, nempe docilis, stabilis, ac fidelis in amplectendo, explicando, & defendendo Patrum sententias legitimum probat discipulatum; & securam in discipulo eorum intelligentiam promittit. Nam ut dicebat Charisius Presbyt. in Concilium Ephesinum, tom. 2. capite 30. *Omnes, qui rectè sapiunt, ita comparati sunt, ut honorem, & quam decet, observantiam Patribus, maximè verò spiritualibus Doctoribus deferre ex animo desiderant.* Et in 6. Synodo Constantinop. act. 19. dicitur. *Majorem ex his, interpretatione Scripturarum accepta à Patribus, laudem assequuntur, quàm, si à se dicantur, componant.* De hoc humili discipulatu gloriatur Hieronym. in Epith. Paulæ, ubi ait: *Ut docerem, quod didiceram; non à me ipso, id est, à presumptione pessimo præceptore; sed ab illustribus Ecclesiæ viris.* Hinc summè laudantur Basilii, & Nazianzenus, quia Scripturarum sententias (ait Ecclesiæ in eorum officio) *non ex proprio ingenio, sed ex majorum ratione, & auctoritate interpretabantur.* Hæc etiam insignis D. Thomæ gloria: de quo Cajet. 2. 2. qu. 148. art. 4. in fine Comment. *Unde patet fundamentum Auctoris esse solidum, peripateticum, & consonum non solum sibi, sed sacris Doctoribus: quos quia summè veneratus est Auctor, idèd intellectum omnium quodammodo sortitus est. Scriptum est enim, quod declaratio divinarum sermonum illuminat, & intellectum dat parvulis. Dantibus ergo operam declarationi divinarum sermonum per Prophetas, Apostolos, Doctoresque sacros, lumen datur, utpote parvulis in oculis suis, & se ipsos submittentibus illorum doctrine.*

275. Hujusmodi autem gloria sequendi fideliter, & sincèrè sententias D. Augustini & Divi Thomæ adèd propria est Patrum Ordinis Prædicatorum, ut absque protervia, atque injustitia ipsis negari non valeat. Et quidem quod Divi Augustini menti indivulsè inhæreant, evidenter constabit ostendendo, quoddam D. Thomæ sententias fideliter teneant: est enim utriusque Doctoris summa in sentiendo concordia, ut satis liquet ex dictis §. præced. Porro Dominicanos fideliter amplecti, tueri, & zelare Angelici Præceptoris doctrinam tam manifestum est, ut pudeat in eo suadendo immorari. Suadet tamen contra aliquorum durissimam renitentiam: tum quia ubi audiunt, aut suspicantur aliquid contra Angelicum

Gelasius Pa-
pa.

Euseb. Phil.

Proverb. 30.

Charisius.

Synod. Con-
stantinop.

D. Hieron.

Cajet.

Patres Domi-
nicani fide-
lissimè se-
quuntur ut-
rumque Sa-
doctorem.

Angelicum Doctorem tradi, aut divulgari; statim in arenam descendunt, atque provocantes impetunt, ut patet in historia Molinæ. Tum quia nihil frequentius legunt, quàm D. Thomam; non alio gladio, cum disputant, utuntur, non alio se clypeo, cum asserta propugnant, tuentur; non aliud frequentius scriptis mandant; non aliud, ut sic dicamus, respirant. Tum quia illi, quos certè constat contrariam Divo Thomæ calcasse viam, ut Scotus, Ocham, Durandus, & Gabriel, non alios, aut ardentiores adversarios experti sunt, quàm Dominicanos; qui statim bellicum canentes in Antithomæ calamos strinxerunt, eosque validissimis scriptis confutarunt, ut Capreolus, Cajetanus, Ferrara, Sotus, Medina, Bañez, Joannes à Sancto Thoma, & alij innumeri. Tum denique quia cum hujus Religionis filij certò cognoscant Sanctissimum Thomam esse principale sui Ordinis ornamentum, quo vel solo illustrissimus censeretur: cum videant Ecclesiam, Pontifices, & Concilia ipsum tot celebrare præconiis, quæ ad ipsam Religionem, ejusque alumnos redundant: cum denique experiantur se in Divo Thoma habere non solum sapientissimum magistrum, sed etiam gloriosum intercessorem; nequeunt non ad ejus doctrinam fideliter amplectendam maximè inflammari: nec credibile est alumnos hoc zelo, & amore destitui; quo se accendi experiuntur etiam aliqui extranei.

Ordinis Prædicatorum constitutio.

276. Accedit etiam (& fortè superfluit) prædicti sacri Ordinis constitutio distinct. 1. cap. 14. text. 1. littera C. quæ sic se habet: *Distincte injungimus Lectoribus universis, & sublectoribus, ut præstantissimam nostri Angelici Doctoris Sancti Thomæ doctrinam semper legant, dicant, & doceant; & juxta eam omnia quesita, & disputata determinent, & definiant, suosque discipulos erudiant; & faciant ut studentes in eam toto animi impetu diligenter incumbant. Est enim excellentissima hæc doctrina, sana præ cæteris, culta à doctioribus viris, Ordini nostro utilis, salutaris universæ Ecclesiæ, & toti terrarum orbi admirabilis, ac denique Christi Salvatoris nostri judicio comprobata. Lectores ergo, atque studentes eam in lectionibus, atque disputationibus non prætermittant; sed in ea versentur, eamque explicant, ipsi denique in fine suarum disputationum rationibus contrariis solutis, & fractis, firmissimè adhæreant: strictè prohibentes, ne frater legendo, determinando, respondendo asserere audeant ex propria sententia oppositum ejus, quod communi omnium judicio creditur assertum à sanctissimo Præceptore. Quam legem prædicti Patres tam severè observant, ut eos quidam fugillare audeant velut oves, quæ ducem sine discursu sequuntur. Sic enim Molina, quem dedimus cap. præced. num. 247. Cajetanum incusavit: *Planè studium defendendi, quidquid Sanctus Thomas affirmat, meo judicio adduxit Cajetanum in tam absurdam, & minus tutam opinionem.* Sed judicium Molinæ absurdum est: nam Cajetanus securissimè procedit defendendo quidquid D. Thomæ affirmat: ejus quippe asserta sunt inconcussa, & tutissima dogmata, sine ullo prorsus errore, ut ex Alexand. VII. & Clemente VIII. vidimus num. 278. Et discursu (quem prædicti Ordinis Patres captivant, ut perfectiori obedientia supradictam legem observent) abundant satis, sicut & solidissima, & fundamentali, ac subtili doctrina, cum suum Doctorem defendunt, ejusque adversarios adoriuntur.*

Molina dicitur.

Dispellitur levis scrupulus.

277. Nec refert, si dicatur Dominicanos ipsos non semper tueri easdem opiniones, sed sæpe-
Curs. Salm. Theol. Tom. V.

numerò sententiis adversantibus diffidere: quod non facerent, si Doctori Angelico inhaererent fideli eo discipulatu, quem hætenus descripsimus. Respondetur enim hæc objectione nihil evinci contra regulam à nobis statutam, vel adversus fidelissimam Dominicanorum erga suum, & communem Doctorem reverentiam. Quod enim in aliquibus dubiis diversas teneant sententias; provenit, vel quia D. Thomas ea dubia non resolvit; vel quia non constat evidenter de ejus resolutione: unde locus fidelibus ipsius discipulis datur, ut eam sententiam quis amplectatur, quam prudenter existimat veriore, & principiis D. Thomæ magis coherentem. At ubi Dominicani recognoscunt D. Thom. aliquid expressè docere; tunc conjunctis viribus in eo defendendo conspirant. Cujus fidelissimæ adhaerentiæ manifestum signum est, quod hujus Ordinis scriptores cum præmittunt, aut supponunt aliquam resolutionem tradi à D. Thom. statim ipsi sua conclusione subscribunt: & nemo est, qui supposito, & præmissio, quod D. Thom. aliquid docuerit, subjungat: *Sed oppositum dicendum est: Sed contraria sententia verior est, aut magis placet*, ut quidam faciunt. Maneat igitur ex dictis stabilitum, quod in communi præsumi debet Dominicanos esse fideles D. Thom. & D. Augustini discipulos: & consequenter, quod magis penetrent, & assequantur verissimas horum Doctorem sententias. Et hætenus de præludiis ad hunc Tractum.

ARTICULUS PRIMUS.

Vtrum homo sine gratia aliquid verum cognoscere possit.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia nullum verum cognoscere possit: quia super illud 1. Corinth. 12. Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto dicit gloss. Ambros. Omne verum à quocumque dicatur, à Spiritu sancto est: sed Spiritus sanctus habitat in nobis per gratiam: ergo veritatem cognoscere non possumus sine gratia.

2. Præterea, August. dicit in primo Soliloquiorum quod disciplinarum certissima talia sunt, qualia illa, quæ à sole illustrantur, ut videri possint: Deus autem ipse est, qui illustrat. Ratio autem ita est in mentibus, ut in oculis est aspectus: mentis autem oculi sunt sensus animæ, sed sensus corporis quantumcunque sit purus, non potest aliquid visibile videre sine solis illustratione, ergo humana mens quantumcunque sit perfecta, non potest ratiocinando veritatem cognoscere absque illustratione divina, quæ ad auxilium gratiæ pertinet.

3. Præterea, humana mens non potest veritatem intelligere, nisi cogitando: ut patet per Augustinum. 14. de Trinitate, sed Apostolus dicit 2. ad Corinth. 5. Non sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis: ergo homo non potest cognoscere veritatem per seipsum sine auxilio gratiæ.

Sed contra est, quod August. dicit in primo Retractionum, Non approbo, quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti: responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire vera, sed per gratiam homo mundus efficitur, secundum illud Psalmi 50. Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus meis: ergo

ergo sine gratia potest homo per seipsum veritatem cognoscere.

Respondeo dicendum, quod cognoscere veritatem est usus quidam, vel actus intellectualis luminis: quia secundum Apostolum *ad Ephes. 5.* Omne, quod manifestatur, lumen est, usus autem quilibet quendam motum importat, largè accipiendū motum, secundum quod intelligere, & velle motus quidam esse dicuntur, ut patet per Philos. in 3. de anima. Videmus autem in corporalibus, quod ad motum non solum requiritur ipsa forma, quæ est principium motus, vel actionis, sed etiam requiritur motio primi moventis. Primum autem movens in ordine corporalium est corpus cœleste. Unde quantumcunque ignis habeat calorem perfectum, non alteraret, nisi per motionem corporis cœlestis. Manifestum est autem, quod sicut motus omnes corporales reducuntur in motum cœlestis corporis, sicut in primum movens corporale, ita omnes motus tam corporales, quam spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus, & ideo quantumcunque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo, quæ quidem motio est secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ: sicut motio corporis cœlestis. Non solum autem à Deo est omnis motio, sicut à primo movente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio, sicut à primo actu. Sic igitur actio intellectus, & cuiuscunque entis creati dependet à Deo in quantum ad duo. Uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit: alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum. Unaquæque autem forma indita rebus creatis à Deo habet efficaciam respectu alicujus actus determinati in quem potest secundum suam proprietatem, ultra autem non potest nisi per aliquam formam superadditam: sicut aqua non potest calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda: ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire: altiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur: sicut lumine fidei, vel prophetiæ: quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est naturæ superadditum. Sic igitur dicendum est, quod ad cognitionem cuiuscunque veri, homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum: non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus nova illustratione superaddita naturali illustrationi: sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem, & tamen quandoque Deus miraculosè per suam gratiam aliquos instruit de his, quæ per naturalem rationem cognosci possunt: sicut & quandoque miraculosè facit quædam, quæ natura facere potest.

Ad primum ergo dicendum, quod omne verum à quocunque dicatur, est à Spiritu Sancto, sicut ab infundente naturale lumen, & movente ad intelligendum, & loquendum veritatem, non autem sicut ab inhabitante per gratiam gratum facientem: vel sicut largiente aliquod habituale donum naturæ superadditum. Sed hoc solum est in quibusdam veris cognoscendis, & loquendis: & maxime in illis, quæ pertinent ad fidem, de quibus Apostolus loquebatur.

Ad secundum dicendum, quod sol corporalis illustrat exterius, sed sol intelligibilis, qui est Deus, illustrat interius: unde ipsum lumen naturale animæ inditum est illustratio Dei, qua illustramur ab ipso ad cognoscendum ea, quæ pertinent ad naturalem cognitionem, & ad hoc non requiritur alia illustratio, sed solum ad illa, quæ naturalem cognitionem excedunt.

Ad tertium dicendum, quod semper indigemus divino auxilio ad cogitandum quodcunque, in quantum ipsum movet intellectum ad agendum: actu enim intelligere aliquid, est cogitare: ut patet per August. 14. de Trinit.

PRIMA CONCLUSIO.

Quantumcunque aliqua natura sive corporalis, sive spiritualis, ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo ad agendum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Ad cognitionem cuiuscunque veri indiget homo auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum.

TERTIA CONCLUSIO.

Non est homini necessaria nova illustratio superaddita naturali luminis ad aliquas veritates cognoscendas; sed ad illas dumtaxat, quæ excedunt naturalem cognitionem.

QUARTA CONCLUSIO.

Aliquando Deus miraculosè per suam gratiam instruit aliquos de iis, quæ per naturalem rationem possunt cognosci.

COMMENTARIUS.

1. **P**rima, & secunda ex his conclusionibus ostendunt, Divum Thomam in hujus art. resolutione non ita strictè doctrinam de gratia tradidisse, quin sermonem extenderit ad generalem & communem influxum, quo Deus concurret cum omnibus causis secundis, & movet illas ad agendum: quia revera prædicta motio, & influxus non sunt propriè gratia; sed quid petitum à naturis rerum, ut cadunt sub communi, & naturali providentia, quam ex sua creatione postulant. Ceterum quia omnia, quæ Deus creaturis tribuit, etiam si ab ipsis postulentur, & hac ratione debita videantur; absolute tamen, & simpliciter ex liberalitate, & non ex aliquo vero, & stricto debito illis tribuit: & ob id in latiori significatione gratia nuncupantur juxta dicta *disputatione precedenti, numero quarto*, non abs re Divus Thomas acturus de divina gratia, per quam movemur ad rectè agendum, extendit doctrinam ad prædictum influxum, quatenus in eo splendet divina bonitas, & liberalitas, quæ rebus creatis jus suum etiam ultra debitum servat, licet propriè, & strictè gratia non sit.

Accessit, quod ad explicanda auxilia gratiæ efficaci, quibus Deus physice promovet voluntatem, & alias potentias ad actus supernaturales, vel ad supernaturalem ordinem tendentes, satis conveniens fuit discursum inchoare à communi necessitate, qua omnes cau-

Radix auxiliij
ab intrinseco
efficacis.

sa secundae pro quibuscumque actibus à se eliciendis indigent praemoveri à Deo, tanquam à primo agente, & primo movente, sine cujus motione, & applicatione nulla ex praedictis causis, si-ve libera, si-ve necessaria, valet se ad proprium actum movere, & applicare. Quod enim liberum arbitrium pro actibus ordinis gratiae opus habeat auxilio supernaturali physice, & ex natura rei inferente actum; non oritur ex elevatione, aut peculiari conditione hujus ordinis; sed ex generali, & communi agentis creati, & causae secundae, quae eo ipso quod ut talis causa operativa sit, indiget moveri, & applicari à causa prima juxta modum, & ordinem ipsius causae secundae: ita ut si sit causa naturalis, & necessaria, moveatur, & applicetur per modum naturae, scilicet cum determinatione ad unum etiam ex parte potentiae, & actus primi, quae determinatio inducit necessitatem, & repugnat libertati: si verò sit causa libera, moveatur, & applicetur juxta modum suum, servata nimirum ex parte actus primi indifferentia, & facultate ad utrumlibet, penes quam consistit libertas. Et rursus si causa naturalis sit, & ad actum naturae debitum applicanda, fiet praedicta motio per auxilium naturale, seu quod naturae jura non transcendit. Si verò ad actum supernaturalem, fiet talis applicatio per auxilium hujus ordinis, quod proprie habet rationem gratiae, & dicitur gratia efficax. Quocirca D. Thom. in hoc art. ex prima conclusione, quae universaliter procedit de motione cujuslibet agentis creati deducit secundam, quae specialiter procedit de auxilio requisito in intellectu, ut applicetur, & moveatur ad actum cognoscendi. Et infra art. 9. ex eadem communi doctrina probat necessitatem auxiliorum gratiae etiam in homine justificato ad recte agendum, & peccatum vitandum dicens: *Homo indiget auxilio gratiae, ut scilicet à Deo moveatur ad recte agendum: & hoc propter duo: primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est (scilicet artic. prim.) nulla res creata potest in quemcumque actum prodire nisi virtute motionis divinae.*

D. Thom.

Quorundam
expositio con-
futatur.

2. Est autem observandum, quod D. Thomas non utcumque requirit influxum causae primae, ut causa secunda operetur, sed talem influxum, per quem ipsa causa secunda moveatur, & ad actum secundum applicetur: atque adeo, qui non solum terminetur ad effectum causae secundae, sed etiam ad ipsam causam, & in ea recipiatur; alias per talem influxum non moveretur directe, & formaliter ipsa causa secunda, neque ad agendum applicaretur, ut expriment verba primae, & secundae conclusionis, & alia, quae apud S. Doct. passim inveniuntur. Per quod excluditur glossa aliquorum ex his, qui physicas praemotiones à causis secundis relegare nituntur, & scientiam mediam illarum inimicam introducere conantur. Interpretantur enim D. Thomam, & explicant de concursu simultaneo, qui non est directe influxus in causam secundam (imò aliquando neque indirecte) sed est influxus Dei in effectum concomitanter se habens ad influxum causae secundae. Hanc igitur glossam aperte excludunt verba Ang. Doctoris, tum quia ubique loquitur de influxu Dei in causam secundam per quem ipsa movetur, & applicatur ad agendum, & influendum in effectum: si autem influxus Dei terminaretur ad solum effectum, & solum concomitanter se haberet ad applicationem causae secundae, non recte diceretur ipsa causa secunda moveri,

& applicari ad agendum per talem influxum. Tum etiam quia influxus ille, quo Deus operatur, movendo causam secundam juxta doctrinam D. Thomae, debet esse talis conditionis, ut per illum ipsa causa secunda non moveatur, neque operetur, sed solum se habeat ut mota ex vi talis influxus: & insuper verificari debet, quod operatio, quam causa secunda elicit, sit effectus ejusdem influxus, & operationis divinae, sicut operatio instrumenti, etiam prout ab instrumento, est effectus actionis principalis agentis: haec autem verificari nequeunt, si praedictus Dei influxus solum se habeat simultaneè, & concomitanter ad influxum causae secundae: ergo debet se habere causaliter, & antecedenter ad talem influxum. Minor & consequentia constant. Major verò est ipsius D. Thomae quaest. 3. de potent. art. 7. ad 3. ubi agens de motione causae primae in secundam sic ait: *In operatione, qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura; sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divinae; sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis.*

D. Thom.

Aliorum in-
terpretatio re-
jicitur.

3. Excluditur etiam expositio aliorum, qui cernentes D. Thomam aperte asserere influxum & motionem Dei in causam secundam etiam antecedere naturae ad influxum ejusdem causae secundae in effectum, dicunt, intelligendum esse non de motione, quae sit actualis applicatio causae secundae ad suum actum, inferens illum infallibiliter, & ex natura rei; sed quae sit forma dans virtutem, & constituens principium sufficiens ad producendum actum; quae tamen forma, & principium, quantum est ex natura rei, possunt ab ipso actu separari. Cum enim Deus omnibus agentibus creatis dederit formas, quibus moventur ad agendum, & illas actu in suo esse conservet, recte dicitur movere ipsa agentia ad operandum, quia dedit, & conservat praedictas formas.

Sed haec expositio non minus aliena est, quam praecedens à mente Ang. Doctoris, quia praedictum modum motionis, & applicationis ad agendum ubique ponit tanquam distinctum à productione, & conservatione formae, quae est principium agendi: ut videre est tum in hoc art. ubi ait; *quod ad motum non solum requiritur ipsa forma, quae est principium motus vel actionis, sed etiam requiritur motio primi moventis.* Et inferius: *Non solum autem à Deo est omnis motio sicut à primo movente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio sicut à primo actu.* Sic igitur actio intellectus, & cujuscumque entis creati dependet à Deo in quantum ad duo: uno modo in quantum ab ipso habet perfectionem, si-ve formam, per quam agit, alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum. Tum etiam 1. part. quaest. 105. art. 5. ubi ad explicandum, quibus modis Deus operetur in omni operante creato, quod erat assumptum illius art. inter alia haec habet: *Similiter considerandum est, quod si sint multa agentia ordinata, semper secundum agens agit in virtute primi. Nam primum agens movet secundum ad agendum. Et secundum haec omnia agunt in virtute ipsius Dei: & ita ipse est causa omnium actionum agentium.* Tercio considerandum est, quod Deus movet non solum res ad operandum, quasi applicando formas, & virtutes rerum ad operationem, sicut artifex applicat securim ad scindendum; qui tamen interdum formam securi non tribuit: sed etiam dat formam creaturis agentibus, & eas tenet in esse. Et in solutione ad 3. Dicendum, quod

D. Thom.

Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conservat eas in esse, & applicat eas ad agendum. Ulterius quaest. 3. de potent. art. 7. hoc ipsum luculenter tradit sequentibus verbis: *Non sic est intelligendum, quod Deus in omni re naturali operetur, quasi res naturalis nihil operetur; sed quia in ipsa natura, vel voluntate operante Deus operatur. Quod qualiter intelligi possit ostendendum est. Sciendum namque est, quod actionis alicujus rei res alia potest dici causa multipliciter: uno modo quia tribuit ei virtutem operandi, sicut in 8. Physic. quod generans movet grave, & leve, in quantum dat virtutem, per quam consequitur talis motus. Et hoc modo Deus agit omnes actiones naturae, quia dedit rebus naturalibus virtutes, per quas agere possunt, &c. Deinde ponit secundum modum ratione conservationis virtutis ad agendum, & prosequitur: Tertio modo dicitur una res esse causa actionis alterius, in quantum movet eam ad agendum: in quo non intelligitur collatio, aut conservatio virtutis activa, sed applicatio virtutis ad actionem: sicut homo est causa incisionis cultelli, ex hoc ipso quod applicat acumen cultelli ad incidendum movendo ipsum. Et quia natura inferior agens non agit nisi mota, eo quod huiusmodi corpora inferiora sunt alterantia alterata, celum autem est alterans non alteratum, & tamen non est movens nisi motum, & hoc non cessat quousque perveniatur ad Deum, sequitur de necessitate, quod Deus sit causa actionis cujuslibet rei naturalis, ut movens & applicans virtutem ad agendum. Et quamvis in hoc loco Sermo sit de causis naturalibus, seu necessariis, ratio tamen, qua utitur Ang. Doctor, universalis est pro omnibus causis secundis, sive necessariis, sive liberis, ut intuenti patebit. Constat verò ex omnibus adductis testimoniis tradi à D. Thoma, ut omnino distinctum modum, quo Deus movet causam secundam conferendo illi, & conservando formam, & virtutem, quae est principium actionis, à modo, quo movet illam tanquam applicans ipsam formam, & virtutem ad agendum.*

4. Quocirca illi, qui ex Adversariis rem istam sincere tradiderunt, quique aliis sectatoribus scientiae mediae facem praeulerunt, haud dubitarunt utramque praedictam expositionem menti, & verbis Ang. Doctoris repugnare; & se in hac parte contra S. Doctorem procedere, ejusque doctrinam non percipere, manifestè confessi sunt: ut videre est apud Ludovicum Molinam in Concord. disp. 26. super art. 13. quaest. 14. 1. part. D. Thomae, ubi ita palam loquitur: *D. Thom. 1. part. quaest. 105. art. 5. docet Deum duplici ratione dici operari cum causis secundis. In primis quia virtutes illis tribuit, easque actu conservat, ut Durandus dicebat. Deinde quia ita eas ad agendum movet, ut quodammodo formas, & virtutes earum applicet ad operationem: non secus atque artifex securim applicat ad sciendum. Prosequitur deinde impugnans hanc D. Thomae doctrinam, & concludit: Quare ingenuè fateor, mihi valde difficilem esse ad intelligendum motionem, & applicationem hanc, quam D. Thomas in causis secundis exigit. Utinam qui auctoris hujus sententiam contra physicas praemotiones sequuntur, tenerent etiam confessionem, qua fatetur illas esse de mente Ang. Doctoris, & se ab ejus doctrina hac in parte recedere. Profectò id tunc nobis perstitisset, ut in experti, & tyrones circa veram & Thomisticam doctrinam omnino non deciperentur, sicut decipiuntur multi, qui ad*

pauca respicientes, nullaue non credentes saepe non discernunt.

Quamquam & praedictus Auctor immeritò doctrinam de praedictis praemotionibus quasi Francisci Ferrariensis commentum reprehendit, dicens: *Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 70. ait ejusmodi applicationem esse vim quandam in causis secundis; quae est velut intentionale virtutis divina, eo modo quo species colorum in medio dicuntur esse intentionale colorum, &c. Et statim: Hoc tamen commentitium planè est, nullaue ratione fulcitur. Si hic auctor legisset (& verisimilius est legisset) D. Thomam cit. quaest. 3. de potent. art. 7. ad 7. invenisset eandem omnino doctrinam, ipsissimaque verba, quae Ferrariensi attribuit: sic enim ait: Ang. Doctor id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam incompletum per modum quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento artificis. Qui ergo doctrinam hanc à D. Thoma traditam ita suggillare ausus fuit, vel scripta S. Doctoris non vidit, vel reverentiam illi debitam ignoravit.*

5. Observa etiam, frustra laborare Adversarios exigentes à Thomistis certum locum, ubi Angelicus Doct. utatur nomine praemotionis, aut praedeterminationis physicae, quo ejus discipuli ad significandam motionem, de qua agimus, communiter utuntur. Dum enim certò constet rem praedictis nominibus significatam inveniri apud D. Thomam; non multum curandum est, an sic, vel aliter exprimatur: non enim antiquiores Magistri ita in omnibus de vocibus curam habebant, neque ita apud illos verba, & nomina abundabant, quin multoties communia pro specialibus acciperent. Et propterea novae quotidie excogitantur voces pro eisdem rebus formalius, expressius, aut vivacius significandis. Porro D. Thomam in praedictis locis de eadem prorsus motione egisse, quam nos praemotionem, & praedeterminationem physicam vocamus, apertè liquet. Nam loquitur non de motione, quae est actio elicità à causa secunda, seu per quam ipsa movet, & agit; sed de motione elicità à causa prima in causa secunda, per quam ista movetur, & agitur, ut sic acta, & mota, moveat, & agat, ut exprimunt ipsa S. Doctoris verba. Hanc autem motionem, & nihil aliud nos intelligimus, & significamus nomine praemotionis: & meritò, quia ordine causalitatis praestit illam aliam motionem, quam causa secunda sic prius mota elicit, & causat. Sicut etiam meritò vocatur praedeterminatio, quia est motio, & applicatio ad unam certam, & determinatam actionem ex omnibus illis, quas causa secunda posset elicere. Et hanc applicationem ad determinatum actum secundum significant Thomistae nomine praedeterminationis; non verò formam, vel qualitatem aliquam tollentem indifferentiam, & facultatem ad utrumlibet, quam habet voluntas considerata in ratione actus primi. Praedicta enim indifferentia non coarctatur, neque laeditur per applicationem ad determinatum actum secundum; sed permanet, & conservatur in potentia adhuc sub tali applicatione: sicut permanet, & conservatur etiam in sententia Adversariorum sub ipso actu secundo: adhuc enim cum voluntas est exercens hunc determinatum actum secundum, verificatur, quod potens, & indifferens ad oppositum eliciendum. Quod si Auctores contrarii non tantum praedictam applicationem ad determinatum actum secundum, sed majorem aliam determinationem

Quid censet de sententia D. Thomae.

Quorundam expositio.

Molina confessio.

nationem tangentem, & coarctantem ipsam potentiam, & actum primum sub nomine *prædeterminationis physicae* accipere volunt, ut eorum scripta sæpè testantur, non nostra locutio, sed eorum sinistra intelligentia erit in crimine. Neque in eo etiam quod dictam præmotionem, vel prædeterminationem vocamus *physicam*, aliquid addimus sensui verborum D. Thomæ: quia *by physica* nihil aliud sonat, nisi quod non sit motio solum ex parte objecti, sicut est motio proponentis, præcipientis, aut suadentis, quæ vocatur *motio moralis*, sed ex parte principij elicentis per modum realis applicationis ejusdem principij ad suum actum, & realis conjunctionis cum ipso actu. Et quod D. Thomas de hoc genere motionis loquatur, ostendunt manifestè tam verba, quàm exempla, quibus utitur in adductis testimoniis. Et hæc circa mentem D. Thomæ hic breviter prælibasse sufficiat: de qua, sicut & de re ipsa latè differemus infra *disp. 7.* per totam, & præcipuè *dub. 4.* Modò verò hæc adnotasse opus fuit: quia D. Thomas in multis articulis tam hujus, quàm sequentium quæst. se refert ad doctrinam hoc artic. traditam tanquam ad legitimum fundamentum rectæ doctrinæ auxiliorum gratiæ.

ARTICULUS II.

Utrum homo possit velle & facere bonum absque gratia.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd homo possit velle & facere bonum absque gratia. Illud enim est in hominis potestate, cujus ipse est dominus: sed homo est dominus suorum actuum, & maxime ejus, quod est velle: ut supra dictum est, *quæst. 1. artic. 2. & quæst. 13. artic. 6.* ergo homo potest velle, & facere bonum per se ipsum absque auxilio gratiæ.

2. Præterea, Unumquodque potest magis in id, quod est sibi secundum naturam, quàm in id, quod est sibi præter naturam, sed peccatum est contra (ut Dam. in 2. lib.) opus autem virtutis est homini secundum naturam; ut supra dictum est, cum igitur homo per se ipsum possit bonum velle & facere.

3. Præterea, Bonum intellectus est verum, ut Philosophus dicit in 6. Ethic. sed intellectus potest cognoscere verum per se ipsum, sicut & quælibet alia res potest suam naturalem operationem per se facere: ergo multò magis homo potest per se ipsum facere, & velle bonum.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *Rom. 9.* Non est volentis scilicet velle, neque currentis, scilicet currere: sed miserentis Dei & August. dicit in libro de correctione, & gratia, quod sine gratia nullum prorsus sive cogitando, sive volendo, & amando, sive agendo, faciunt homines bonum.

Respondeo dicendum, quòd natura homines potest dupliciter considerari uno modo in sui integritate: sicut fuit in primo parente ante peccatum, alio modo, secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis. Secundum autem statum natura humana indiget auxilio divino ad faciendum, vel volendum quodcunque bonum, sicut primo movente: ut dictum est. Sed in statu naturæ integræ quantum ad sufficientiam operativæ virtutis poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ,

non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusæ: sed in statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab hoc, quod secundum suam naturam potest, ut non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere (sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia hujusmodi) non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per se ipsum aliquem motum habere, non tamen perfectè potest moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ. Sic igitur virtute gratuita superaddita virtuti naturæ indiget homo in statu naturæ integræ quantum ad unum scilicet ad operandum, & volendum bonum supernaturale. Sed in statu naturæ corruptæ quantum ad duo, scilicet ut sanetur, & ulterius, ut bonum supernaturalis virtutis operetur: quod est meritum. Ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo est dominus suorum actuum, & volendi, & non volendi, propter deliberationem rationis, quæ potest flecti ad unam partem, vel ad aliam: sed quod deliberet, vel non deliberet, & si hujusmodi etiam sit dominus, oportet, quod hoc sit per deliberationem præcedentem, & cum hoc non præcedat in infinitum, oportet, quòd finaliter deveniatur ad hoc, quod lib. arb. hominis moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanam, scilicet à Deo: ut etiam Philosophus probat in capitulo de bona fortuna, unde mens hominis, etiam sani, non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moveri à Deo: & multò magis liberum arb. hominis infirmi post peccatum, per quod impeditur à bono per corruptionem naturæ.

Ad secundum dicendum, quod peccare nihil aliud est, quàm deficere à bono, quod convenit alicui secundum suam naturam: unaquæque autem res creata, sicut esse non habet nisi ab alio, & in se considerata nihil est, ita indiget conservari in bono suæ naturæ convenienti ab alio: potest enim per se ipsam deficere à bono, sicut & per se ipsam potest deficere in non esse, nisi divinitus conservaretur.

Ad tertium dicendum, quòd etiam verum non potest homo cognoscere sine auxilio divino, sicut supra dictum est: & tamen magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quàm quantum ad cognitionem veri.

PRIMA CONCLUSIO.

IN quolibet statu ad faciendum, vel volendum quodcunque bonum indiget homo auxilio divino sicut primo movente.

SECUNDA CONCLUSIO.

IN statu integritatis quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ; non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusæ.

TERTIA CONCLUSIO.

Etiam in statu naturæ corruptæ potest homo per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere ; non tamen totum bonum sibi connaturale , ita quod in nullo deficiat.

QUARTA CONCLUSIO.

In statu naturæ integræ indigebat homo virtute gratuita naturali virtuti superaddita quantum ad unum , scilicet ad operandum , vel volendum bonum supernaturale ; in statu verò naturæ corruptæ indiget tali virtute quantum ad duo , scilicet ut sanetur , & ut bonum supernaturale operetur.

Prima ex his conclusionibus confirmat doctrinam commentarij præc. quæ etiam repetitur in fine corporis hujus art. ubi ita concluditur : *Uterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum.* Et idem fit frequenter sequentibus articulis.

Circa secundam conclusionem posset dubitari, quem appellet D. Thom. statum naturæ integræ, an scilicet statum illum integritatis solius naturalis ordinis , in quo homo nunquam fuit ; potuit tamen esse juxta dicta *disput. preced. cap. 2. num. 29.* an verò statum originalis justitiæ , in quo primus homo conditus fuit de facto ? Sed dubitationem tollit D. Thom. initio corp. art. dum ait : *Natura hominis potest dupliciter considerari : uno modo in sui integritate , sicut fuit in primo parente ante peccatum.* Loquitur ergo de integritate justitiæ orig. quæ fuit integritas concessa primo parenti in prædicto statu. Et meritò naturam humanam, quatenus fuit in illo, appellat integram ; quia ultra sanctificantem gratiam, & ejus virtutes infusas habuit perfectissima dona ordinis naturalis, per quæ etiam in hoc ordine integra, & perfecta reddebatur. Non tamen loquitur de illa prout perfecta gratia , & virtutibus infusis ; sed dumtaxat prædictis naturalibus donis. Et ideo dixit, hominem in illa integritate indignisse gratia ad opera supernaturalia, & meritoria ostendens hoc dicendi modo non loqui de prædicta, ut includente ipsam gratiam ; sed ut ab ea condistincta. Unde doctrina, quam tradit circa necessitatem, aut non necessitatem gratiæ in prædicto statu , extendi potest ad illum alium statum naturæ integræ integritate solius ordinis naturalis. Eadem enim fermè ratio in utroque statu procedit, si à justitia orig. præscindamus gratiam.

Tertia conclusio continet difficultatem , quæ magni facienda non esset , nisi juniores aliqui suis latissimis disputationibus eam satis implexam reddidissent : de qua erit speciale dubium disp. seq.

Circa quartam conclusionem nota , non satis in ea declarari , an indigentia gratiæ in statu naturæ corruptæ pro operibus naturalis ordinis solum sit , ut natura ipsa sanetur à peccatorum languore ; semel verò sana , sufficiant ei propriæ , & naturales vires ad exercenda prædicta opera , sine eo , quod viribus supernaturalibus in eorum elicientia utatur. An verò etiam requiratur tanquam dans virtutem pro prædictis operibus elicientis, quasi naturalis virtus, etiam peccato excluso , non sufficiat ; quod infra *dub. 5.* examinandum est.

ARTICULUS III.

Utrum homo possit diligere Deum super omnia, ex solis naturalibus, sine gratia.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quòd homo non possit diligere Deum super omnia ex solis naturalibus sine gratia. Diligere enim Deum super omnia , est proprius , & principalis charitatis actus. Sed charitatem homo non potest habere per se ipsum , quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis , ut dicitur Rom. 5. ergo homo ex solis naturalibus non potest Deum diligere super omnia.

2. Præterea , Nulla natura potest supra se ipsam. Sed diligere aliquid plus quàm se, est tendere in aliquid supra se ipsum : ergo nulla natura creata potest Deum diligere supra se ipsam sine auxilio gratiæ.

3. Præterea , Deo , cùm sit summum bonum, debetur summus amor , qui est , ut super omnia diligatur. Sed ad summum amorem Deo impendendum , qui ei à nobis debetur, homo non sufficit sine gratia , alioquin frustra adderetur gratia : ergo homo non potest sine gratia , ex solis naturalibus diligere Deum super omnia.

Sed contra , Primus homo in solis naturalibus constitutus fuit (ut à quibusdam ponitur) in quo statu manifestum est, quod aliquammodo Deum dilexit. Sed non dilexit Deum æqualiter sibi vel minus se : quia secundum hoc peccasset : ergo dilexit Deum supra se, ergo homo ex solis naturalibus Deum potest diligere plus quàm se , & super omnia.

Respondeo dicendum , quòd sicut suprà dictum est in primo (in quo etiam circa naturalem dilectionem Angelorum diversæ opiniones sunt posite) homo in statu naturæ integræ poterat operari virtute si æ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licet non absque auxilio Dei moventis : diligere autem Deum super omnia , est quiddam connaturale , & etiam cuilibet creaturæ non solum rationali , sed irrationali , & etiam inanimatæ secundum modum amoris , qui unicuique creaturæ competere potest. Cujus ratio est , quia unicuique naturale est quod appetat , & amet aliquid secundum quod aptum natum est esse. Sic igitur agit unumquodque prout aptum natum est esse , ut dicitur in 2. Physic. manifestum est autem quod bonum partis est propter bonum totius, unde naturali appetitu , vel amore unaquæque res particularis amat bonum suum proprium propter bonum commune totius universi , quod est Deus : unde & Dio. dicit in *lib. de di. no.* quòd Deus convertit omnia ad amorem sui ipsius. Unde homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei , sicut ad finem : & similiter dilectionem omnium aliarum rerum : & ita Deum diligebat plus quàm se ipsum , & super omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis , quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum , nisi sanetur per gratiam Dei. Et ideo dicendum est, quòd homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia , licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis : sed

in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas diligit Deum super omnia eminentius, quam natura: natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium, & finis naturalis boni: charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis, & secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo, addit etiam charitas supernaturalem dilectionem Dei, promptitudinem quandam, & delectationem, sicut habitus quilibet virtutis addit supra actum bonum, qui fit ex sola naturali ratione hominis virtutis habitum non habentis.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur, quod nulla natura potest supra se ipsam, non est intelligendum, quod non possit ferri in aliquod objectum, quod est supra se: manifestum est enim, quod intellectus noster naturali cognitione potest aliqua cognoscere, quæ sunt supra se ipsum, ut patet in naturali cognitione Dei: sed illud intelligendum est, quod natura non potest in actum excedentem proportionem suæ virtutis: talis autem actus non est diligere Deum super omnia: hoc enim est naturale cuilibet naturæ creatæ: ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod amor dicitur summus, non solum quantum ad gradum dilectionis, sed etiam quantum ad rationem diligendi, & dilectionis modum: & secundum hoc summus gradus dilectionis est, quo charitas diligit Deum, ut beatificantem, sicut dictum est.

PRIMA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licet non absque auxilio Dei moventis.

SECUNDA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis; sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam auxilio gratiæ naturam sanantis.

Quamvis ex hac secunda conclusione aperte constet non posse hominem lapsum elicere actum dilectionis Dei super omnia etiam ut finis naturalis, antequam per gratiam à peccato resurgat, non tamen ita constat, an gratia solum requiratur per modum removentis prohibens, scilicet ipsum peccatum, quo remoto, naturales vires ad prædictum amorem sufficiant? An verò etiam ut elevans, & coadiuvans ipsas naturales vires, quasi istæ per se insufficientes sint, adhuc peccato remoto, nisi per gratiam eleventur? Si enim primum dixerimus, secundum quoque erit, quod in statu naturæ puræ, ubi non esset peccatum, potuisset homo solis naturalibus viribus prædicto amore Deum diligere. Non enim minorem efficaciam haberent naturales vires ad bonum honestum in illo statu, quam habent in præsentī, præscindendo à gratia. Si verò teneamus secundum, neganda erit etiam illi statui possibilitas ad talem amorem: de quo *duobus 3. disp. sequentis.*

ARTICULUS IV.

Utrum homo sine gratia per sua naturalia legis præcepta implere possit.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia per sua naturalia possit præcepta legis implere. Dicit enim Apostolus ad Rom. 2. Quod gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: sed illud quod naturaliter homo facit per se ipsum, potest facere absque gratia: ergo homo potest legis præcepta facere absque gratia.

2. Præterea, Hieron. dicit in expositione catholice fidei, illos esse maledicendos, qui Deum præcepisse homini aliquid impossibile dicunt: sed impossibile est homini, quod per se ipsum implere non potest: ergo homo potest implere omnia præcepta legis per se ipsum.

3. Præterea, Inter omnia præcepta legis maximum est illud, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ut patet *Matt. 22.* sed hoc mandatum potest homo implere ex solis naturalibus, diligendo Deum super omnia: ut supra dictum est: ergo omnia mandata legis potest homo implere sine gratia.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in *lib. de heredibus*, hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum: ut credant sine gratia hominem posse facere omnia divina mandata.

Respondeo dicendum, quod implere mandata legis contingit dupliciter uno modo quantum ad substantiam operum, prout scilicet homo operatur iusta & fortia, & alia virtutis opera, & hoc modo homo in statu naturæ integræ potuit omnia mandata legis implere, alioquin homo non potuisset in statu illo non peccare: cum nihil aliud sit peccare, quam transgredi divina mandata, sed in statu naturæ corruptæ non potest homo implere omnia mandata divina sine gratia faciente. Alio modo possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut scilicet ex charitate fiant, & sic neque in statu naturæ integræ, neque in statu naturæ corruptæ potest homo implere absque gratia legis mandata. Unde August. in *lib. de correptione, & gratia*: cum dixisset, quod sine gratia nullum prorsus bonum homines faciunt, subdit: Non solum ut monstrante ipsa quid faciendum sit, sciant: verum etiam, ut præstante ipsa, faciant cum dilectione, quod sciunt. Indigent insuper in utroque statu auxilio Dei moventis ad mandata implenda, ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in *lib. de spiritu, & littera*, non moveat quod naturaliter dixit eos quæ legis sunt, facere: hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.

Ad secundum dicendum, quod illud, quod possumus cum auxilio divino: non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi in *tertio Ethic.* quæ per amicos possumus, aliquantulum nos possumus. Unde Hieronymus ibidem confitetur sic nostrum liberum esse arbitrium, ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio.

Ad tertium dicendum, quod præceptum de dilectione Dei non potest homo implere ex puris natura

naturalibus, secundum quod ex charitate imple-
tur, ut ex supra dictis patet.

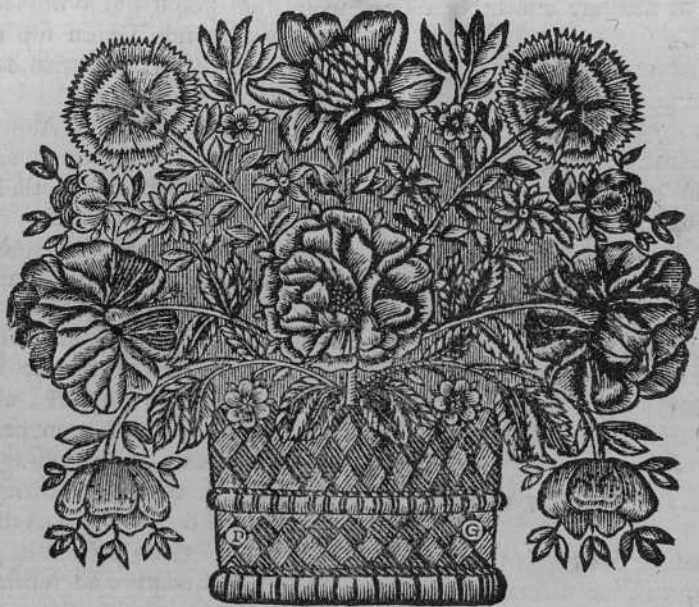
PRIMA CONCLUSIO.

Quamvis in statu naturæ integræ posset ho-
mo omnia mandata legis implere quantum
ad substantiam; secus tamen in statu naturæ cor-
ruptæ nisi per gratiam sanetur.

SECUNDA CONCLUSIO.

In nullo statu potest homo sine gratia divina
mandata adimplere quantum ad modum, ita sci-
licet, ut id fiat ex charitate & meritorie.

Hæc secunda conclusio ex professo examinan-
da est *infra in tract. de merit. disp. 3. dub. 1.* Pro
prima verò & aliis hucusque propositis erit.

DISPUTATIO SECUNDA. DE NECESSITATE GRATIÆ PRO OPERIBUS NATURALIS ORDINIS.

EXISTENTIA rei, qua exordiri oportet, & quæ in multis aliis materiis ut aliquid per se notum supponi consuevit; in hac de divina gratia prolixo examini exponitur: quia quæ supra naturam sunt; neque humanus discursus suo naturali lumine assequitur, neque per sensus naturalibus experiendiis deprehenduntur; sed necesse est pro earum notitia ad altiora principia recurrere. Communiter autem SS. PP. & Theologi gratiæ existentiam ex ejus communi necessitate rimantur, pro comperto habentes, Deum in communiter necessariis non deficere: unde si semel constat, gratiam esse nobis necessariam; convictum satis manebit dari etiam de facto, & in rerum natura existere. Dupliciter autem res aliqua potest dici necessaria alteri: vel absolutè, & secundum se, ut cum dimanat necessariò ex ejus principiis, aut alia ratione ex vi terminorum inter se connectuntur, sicut proprietates connectuntur cum essentia, & ipsa prædicata essentialia inter se. Vel respectivè ad aliquem finem, vel effectum, qui aliter haberi non possit. Et quamvis omninò certum sit, gratiam non posse dici necessariam humanæ naturæ, imò neque ulli alteri creatæ, aut creabili, primo modo propter excellentiam, & supernaturalitatem ipsius gratiæ, non est ita exploratum, an & quo pacto necessaria esse possit secundo modo, nempe vel ad effectum bene operandi, & peccata vitandi, vel ad finem ultimum diligendum, aut assequendum. Quin etiam prædicta necessitas esse potest vel pro operibus, quæ ordinem naturalem absolutè non excedunt, licet excedant communes vires humanæ naturæ: vel pro illis, quæ sunt ordinis supernaturalis, & supra quamlibet creatam, vel creabilem naturam. Et ideo non modò præsentem disputationem, quæ procedit de illis prioribus operibus, sed etiam subsequenter, ubi prædicta necessitas pro posterioribus examinabitur, circa hanc Divi Thomæ quæstionem, quæ de gratiæ necessitate, adeoque de ejus existentia tota procedit, instituemus.

DUBIUM PRIMUM.

Utrum homo indigeat gratia ad cognoscendas veritates naturales.

AB hac operatione disputationem ordimur: quia prima est inter eas, pro quibus gratia potest requiri. Et licet hujus difficultatis resolutio plenius constabit ex dicendis *dubio sequent.* qua de causa non multum in ea immorabimur; oportuit tamen eam seorsim tractare: tum ut majorem claritatem conciliemus; tum ut imitemur alios interpretes. Nomine autem veritatis naturalis non intelligimus omnem illam, quæ supernaturalis non est; sed eam præcisè, quæ continetur in primis principiis naturalibus per se notis, potestque ex sensibilibus sensuum ministerio deduci. Unde illæ, quæ in dictis principiis non includuntur, neque possunt ex sensibilibus deprehendi (quales sunt cogitationes cordium, futuri eventus liberi, præterita gesta hominum, de quibus nullum suppetit vestigium, & quamplura alia purè possibilis) manent extra materiam præsentis dubij. In quo agemus primo loco de cognitione speculativa, quæ sistit in ipsa notitia veritatis; & deinde de cognitione practica, cujus veritas desumitur per conformitatem ad appetitum rectum.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

§. I.

Duplex assertio pro expeditione difficultatis.

1. **D**icendum est primò, hominem in natura lapsa, vel in quovis alio statu constitutum non indigere gratia supernaturali, aut naturali ad percipiendas omnes veritates naturales speculativas divisivè sumptas, sed posse quamlibet ex illis cum solo generali Dei concursu perfectè cognoscere. Ita D. Thomas, in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 5. & in hac quæst. 109. art. 1. ubi Cajet. & Medina, necnon Arauxo *dub. unico.* Cajet. Curiel, *dub. 1.* Valentia, *disp. 8. quæst. 1. puncto 2.* Bellarm. *lib. 4. de Gratia, & lib. arb. cap. 2.* Arauxo. Suarez *lib. 1. de necessit. gratia cap. 1.* Lorca *disp. 2. memb. 1.* Zumel *dub. 1.* Martinez *dub. 2.* Joan. Valentia. à S. Thoma *his disp. 19. art. 2.* Illustrissimus, & Bellarminus. sapientissimus Dominus Godoy *disput. 40. §. 2. num. 6.* Gonet, *disput. 1. art. 1. concl. 2.* Labat, *disp. 1. dub. 2. concl. 2.* & communiter Theologi. Godoy. Gonet. Labat.

Probatur ratione Divi Thomæ: nam quælibet potentia cum solo generali Dei concursu valet elicere actum sibi proportionatum: si enim non haberet ad illum sufficientes vires, eo ipso compararetur ad eum sicut ad actum sibi improporcionatum, & incommensuratum: sed cognitio cujusunque veritatis naturalis divisivè sumptæ est

Prima Conclusio.

D. Thom.

Cajet. Medina. Arauxo. Curiel. Valentia. Bellarminus. Lorca. Ioann. à S. Thom. Godoy. Gonet. Labat.

Probatur primò.

est actus proportionatus lumini naturali nostri intellectus : hic igitur cum solo generali concursu sibi debito valet prædictam cognitionem habere. Major, & consequens constant. Minor verò suadetur : tum quia actus tendens in objectum proportionatum alicujus potentia est illi proportionatus : non enim habet, quo illam excedat : constat autem hujusmodi esse cognitionem cujuscumque veritatis naturalis, id est, quæ ex sensibilibus deduci potest.

Tum deinde, quia nomine veritatis naturalis illa in præsentem intelligenda venit, quæ continetur in primis principiis per se notis naturalibus : omnis autem hujusmodi veritas est manifestabilis, & assequibilis lumine naturali ipsorum principiorum, & intellectus agentis, cui ut instrumenta deserviunt, aliter enim non continerentur sufficienter in prædicta illorum virtute. Tum denique quia quævis forma operativa habet in se sufficientem virtutem respectu alicujus actus : alias non esset activa saltem per modum causæ principalis : sed intellectus noster actuatus specie intelligibili est forma operativa ; utpote qui nihil habet materia primæ ; sed est actus in ordine intellectuali : ergo habere debet ex se sufficientem virtutem respectu alicujus actus sibi proprii, qualis est cognitio veritatis naturalis : non est autem major ratio de una, quam de alia, ut statim constabit : ergo, &c.

Probatum secundum.

Sapient. 2.

D. Basilus.

Ad Rom. 1.

Act. 14.

D. Ambrosius.

2. Secundò probatur eadem assertio alia ratione : nam si intellectus noster opus haberet gratia ad assequendam rectam cognitionem alicujus veritatis naturalis, maximè illius, quæ de Deo haberi potest, ut illum esse unum æternum, &c. sed ad rectam cognitionem harum veritatum non indiget gratia ; sed potest illas assequi cum solo generali Dei concursu sibi debito, ergo, &c. Minor, quæ sola indiget probatione suadetur perspicue. Primò ex pluribus locis Scripturæ sacre, qualia sunt illud Sapient. 2. *Hoc, quod continet omnia* (nempe mundus) *scientiam habet vocis*, id est, ducit homines in cognitionem veri Dei, ut interpretatur D. Basilus homil. 1. Exam. & cap. 13. *Si tantum potuerunt scire, ut possent æstimare seculum, quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt ?* Et ad Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.* Et Act. 14. *Nos mortales sumus annuntiantes vobis converteri ad Deum, qui fecit cælum, & terram, & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit dans de cælo pluvias.* Quia nimirum ut explicat D. Ambrosius lib. 2. de Vocat. gent. cap. 1. Mundus, & cælorum pulchritudo sunt libri in quibus legi potest, verum Deum esse eorum auctorem juxta illud Psalm. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei, & Sapient. 13. A magnitudine speciei, & creatura cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Pro quo etiam facit illud Jobi 35. *Omnes homines vident eum, & complura hujusmodi, ex quibus apertè liquet posse Deum evidenter naturaliterque cognosci ex creaturis.* Unde cum ad cognitionem creaturarum sufficiat vis naturalis nostri intellectus absque auxilio gratiæ necesse est, quòd etiam sit per se sufficiens ad rectam Dei notitiam assequendam.

Deinde probatur eadem minor : quia notitia, quæ potest deduci ex sensibilibus per evidentem demonstrationem, est proportionata lumini naturali intellectus nostri : ob idque opus non habet auxilio gratuito ad illam assequendam : constat autem notitiam Dei auctoris naturalis, ut illam

esse unum æternum, &c. haberi ex sensibilibus per demonstrationem, ut videre est apud D. Thomam 1. part. quæst. 2. art. 2. & 1. contra gent. cap. 23. & apud Damasc. lib. 1. de Fide cap. 1. & Ricard. de S. Victore lib. 1. & 2. de Trinitat. *Tertio* suadetur ab inconvenientibus : nam si ad rectam Dei auctoris naturalis notitiam opus esset speciali gratia, nec sufficeret lux connaturalis intellectus ; homo in puris constitutus, ubi abest omne auxilium gratuitum, non posset adipisci Dei notitiam, ob idque haberet ignorantiam invincibilem illius ; nec teneretur lege naturali eum colere, & amare ; quinimò nec peccaret contra legem naturæ, tribuendo deitatem creaturis. Quæ omnia cum admitti nequeant, quippè manifestè absurda ; dicendum est lumen naturale nostri intellectus sufficiens esse ad rectam Dei notitiam assequendam, neque ad id opus esse auxilio gratiæ. Quod ut indubitatum veritatem docent SS. PP. Cyrill. lib. 3. in Ioan. cap. 3. Basil. homil. 6. & 10. Exam. Damasc. lib. 1. de fide cap. 1. Hieronym. lib. 11. in Isaiam in fine, Chrysost. homil. 19. Imperf. Nazianzen. lib. 2. Theologia, Dionys. cap. 7. de divinis nominibus, & Orig. homil. 2. diversorum.

3. His tamen rationibus occurrit Vazquez in præsentem disput. 188. cap. 2. & 3. putans non convincere intentum. Tum quia licet intellectus noster ponatur perfecte illustratus circa veritates naturales ; non dicit tamen ordinem indefectibilem ad illas, sed qui potest ab eis deficere : sicut etiam non petit ex se, quòd excitetur, & moveatur determinatè ad cognitionem hujus veritatis, potius quàm illius ; sed illa eo illius jure posset moveri ad cognitionem alterius ista omissa ; imò & permitti, quòd laberetur in errorem ; est enim de se ad utrumque indifferens. Unde quòd moveatur à Deo de facto ad cognitionem hujus particularis veritatis, est speciale beneficium diversum à dono creationis, & generali Dei concursu, utpote quòd non habet connexionem cum illis. Tum etiam quia post excitationem ad hanc veritatem cognoscendam multa possent occurrere impedimenta, quæ veram illius notitiam impedirent : unde quòd Deus hujusmodi impedimenta amoveat, sicque disponat causas naturales, ut prædicta veritas sine errore occurrat, & attingatur, est specialis Dei gratia, & providentia indebita naturæ humanæ, & quæ proinde est illi necessaria ad cujuslibet veritatis cognitionem.

Addit tamen Vazquez hujusmodi gratiam non conferri nobis per Christum ; sed esse Dei gratiam, entitative quidem naturalem, possessivè verò gratuitam. Et ratio illius est : Quia Christus non est mortuus, ut rectam haberemus notitiam veritatis purè speculativæ ; sed ut sanctè, & piè viveremus : quare nulla cognitio veritatis naturalis speculativæ præcisivè sumptæ ab ordine ad effectum confertur nobis ex meritis Christi.

Cæterum hæc doctrina nullius momenti est. Potestque faciliè convinci falsitatis. Tum quia cuilibet formæ habenti sufficientem, proportionatamque virtutem ad aliquem actum debitum est concursus necessarius ad elicentiam illius, ut discurrenti per singulas constabit : sed intellectus noster in quocumque statu habet sufficientem, proportionatamque virtutem ad cognitionem cujuscumque veritatis naturalis seorsim sumptam, ut supra vidimus, & admittit ipse Vazquez : ergo debitum est illi concursus pro tali actu elicendo necessarius. Tum etiam quia quælibet

D. Thom.

D. Damasc.
Ricard. de S.
Victor.

S. Cyrillus.
Basilus.
Damasc.
Hieronym.
Chrysost.
Nazianz.

Evasio.
Vazquez.

Præcluditur.

D. Thom.

libet potentia petit, exigitque, ut Deus concurret cum illa ad attingentiam sui objecti proportionata: eo quod huiusmodi attingentia sit ab illa appetita naturaliter: sed objectum proportionatum nostri intellectus pro hoc statu est verum naturale: ergo exigit, quod Deus concurret cum illo tam præviè, quam simultaneè ad prædicti objecti attingentiam. Concurfus autem naturaliter exactus, seu petitus è creatura non habet rationem gratiæ respectu illius; sed est illi debitus: quia ut docet D. Thom. 1. p. q. 2. art. 1. ad 3. *Ratio debiti nihil aliud importat, quam ordinem exigentiae alicuius ad id ad quod ordinatur.* Tum deinde quia debitum est cuilibet creaturæ, ut à Deo dirigatur, & gubernetur juxta naturam, & conditionem suam: ob idque hic modus regiminis spectat ad communem, & suavem Dei providentiam: sed intellectus noster ex natura sua dicit inclinationem, & habitudinem ad verum naturale: ergo debitum est ipsi, quod à Deo dirigatur, & moveatur in ordine ad huiusmodi verum, illudque proinde sæpius attingat; licet quia potest ab eo deficere, etiam sit cõforme divinæ providentiæ, quod permittat prædictum intellectum labi quandoque in errorem. Imo hinc sumitur major vis huius rationis: nam cum Deus permittit nostrum intellectum in errorem incidere, non operatur extra illius debitum; sed conformiter ad ejus naturam defectibilem: ergo quando concurrat cum illo ad verum, non agit supra illius debitum, atque ideo ex speciali gratia; sed juxta debitum naturæ illius, quæ dicit inclinationem ad verum. Patet consequentia, quia in intellectu nostro magis præponderat inclinatio ad verum, quam defectibilitas ad falsum: quia hæc est innaturalis; illa verò congenita naturæ.

4. Tum præterea, quia ut admittit ipse Vazquez hic *disp. 189. cap. 14.* & docet frequenter D. Thom. debitum est naturæ intellectuali, ut in prima sua operatione naturali excitetur immediate, & moveatur à Deo, sicut à proprio generante: ergo huiusmodi motio non est specialis gratia, sed pertinet ad beneficium commune creationis, uti spectat motio, qua grave movetur à generante, quia est illi debita ex vi suæ productionis: sed illa prima cognitio non potest esse falsa: quia alias hæc falsitas refunderetur in Deum, sicut in causam directam, & specialem, quod est impossibile: ergo jam est debita creaturæ motio efficax ad aliquod verum contra id, quod in præsentī stabilire conatur ipse Vazquez. Nam semel debito concursu ad speciem actus non est specialis gratia, quod applicetur actui in individuo, sed totum id pertinet ad concursum Dei generalem, ut videre est in causis naturalibus. Ignis enim non est ex se determinatus ad hanc numero calefactionem; & tamen non est specialis gratia, quod Deus concurret cum eo ad illam: eo quod debitus est sibi pro omni instanti divinus concurfus ad speciem calefactionis.

Tum denique: quia licet intellectus noster non dicat ordinem indefectibilem ad verum, nec petat ex se determinari ad cognitionem huius numero veritatis potius quam illius, sed possit deflectere ad errorem contrarium: hoc tamen non obest, quominus concurfus necessarius ad rectam notitiam cujuscunque veritatis naturalis seorsim, & in particulari sumptæ sit ei absolute debitus; sed solum efficit, quod non debeatur illi debito infallibili, sed fallibili, & contingentī; proindeque talis conditionis, quod & possit negari intellectui humano citra illius injuriam: quia in hac negatione attenditur ejus defectibilitas ad

falsum: & valeat etiam ei conferri absque speciali gratia: quia in hoc attenditur naturalis illius inclinatio ad verum.

5. Pro cujus perfecta intelligentia, Nota, quod divinus concurfus ad actiones proportionatas naturæ non debetur eodem modo omnibus agentibus; sed diversimodè pro diversitate illorum: agentibus enim necessariis, qualia sunt elementa, debetur necessariò, & infallibiliter attenda providentia generali; agentibus verò liberis, & contingentibus debetur cum fallibilitate, & contingentia: sicut etiam quandoque debetur speciei, & non individuis; quo pacto homini debita est potentia generativa, & hyemi pluvia: quandoque verò etiam debetur ipsis individuis qua ratione debitum est igni calefacere. Quocunque autem modo ex præmissis debitus sit naturæ concurfus divinus ad aliquam actionem, non habet rationem gratiæ specialis respectu illius; sed spectat ad generalem Dei concursum, & providentiam, beneficiumque, seu gratiam creativam; hæc quippe non solum dicit creationem, qua natura producta est in esse; sed etiam illius conservationem, regimenque ei proportionatum, & debitum: atque ita comprehendit omnem concursum, quo Deus concurret cum causis naturalibus ad actiones illis proportionatas, sive prædictus concurfus debeat soli speciei, & quoad speciem actus; sive etiam singulis individuis, & quoad individuationem actionis; sive debito infallibili, sive fallibili: quia totum id spectat ad providentiam generalem, qua providet rebus juxta illarum naturam, quamque ipsæ petunt ex sua conditione. Unde sicut ob hanc rationem non est specialis providentia, sed communis providentia spectans ad beneficium creationis, quod homo habeat manus, quamvis posset illas etiam sine miraculo non habere; neque quod gaudeat potentia generativa, quamvis possit citra injuriam illi degenerari; neque quod ignis calefaciat hac numero actione, ad quam ex se non est omninò determinatus: ita non est specialis gratia, sed communis debita titulo creationis, quod Deus concurret cum intellectu humano ad veram notitiam cujuscunque veritatis naturalis seorsim, & in particulari sumptæ; licet prædictus intellectus non sit ex se determinatus ad cognitionem illius, possitque ab hac cognitione multimodè impediri, quia tam prædicta determinatio, quam remotio horum impedimentorum pertinet ad generalem Dei concursum, & providentiam debitam intellectui humano ex conditione suæ naturæ.

Per quod patet ad fundamentū Vazq. neque id, quod ipsi ultimo loco addidit, caret falsitate. Tum quia multa nobis meruit Christus tanquā consummator, & perfector naturæ, pro quibus tamen non dicitur mortuus quasi Redemptor: sicut meruit Angelis gloriam accidentalem, quæ consistit in aliquibus revelationibus extra verbum, & tamen non est mortuus pro Angelis: quia Christum esse mortuum pro aliquo significat beneficium Redemptoris, & non solum minus perfectioris naturæ. Unde optimè stare posset, Christum non esse mortuum, ut haberemus perfectam notitiam veritatum naturalium speculabilium, & tamen gratiam necessariam ad prædictam notitiam assequendam conferri nobis ex meritis Christi. Tum etiam quia cognitio tendens ad rectificandum affectum est gratia collata nobis per Christum in sententia Vazq. constat autem plures esse cognitiones purè speculativas, quæ ordinentur mediatè saltem ad rectificandum affectum, hic enim vix potest esse rectus absque

Major evasit ad versa doctrinam.

absque prævia speculativa notitia peccati, virtutis, juris, & similia.

Secundæ conclusio.

6. Dicendum est secundò intellectum humanum secundum se sumptum non posse cognoscere omnes veritates naturales collectivè sumptas; sed ad id opus habere speciali gratia, qualis concessa esset illi in statu naturæ integræ, & justitiæ originalis. Ita cuncti ferè Auctores, quos pro conclusione præcedenti retulimus, & plures alij. Potestque hæc conclusio suaderi breviter: quia causa ab intrinseco defectibilis in operando non potest attenda communi Dei providentia, & generali concursu omnem suam operationem rectam efficere; sed necesse est in aliqua deficiat: atqui intellectus humanus est ab intrinseco defectibilis in attingentia veri naturalis, ut ex se liquet: ergo secundum se consideratus, & cum generali Dei concursu non potest omne verum naturale attingere, quantumvis huic operi incumbat; sed necesse est quod sæpè à vero deficiat, nisi speciali Dei gratia in illius attingentia roboretur.

Ratio.

Confirmatio.

Confirmatur de conceptu generalis Dei providentiæ, quæ consulit rebus juxta naturam suam, est, quod causa defectibilis permittatur quandoque deficere: aliter quippè non providebitur ei juxta naturam suam: ergo cum intellectus noster sit ex se defectibilis in attingentia veri naturalis; ad generalem Dei providentiam spectat ita cum illo concurrere, ut eum permittat non semel à vero deflectere, & in errorem incidere: ergo, ut omnem veritatem naturalem collectivè attingat, opus habet extraordinaria Dei providentia, extraordinarioque concursu, quæ intellectus defectibilitatem coërceant, naturalemque illius lucem adjuvent, & corroborent: constat autem extraordinariam providentiam, & concursum præstita naturæ humanæ non esse donum illi debitum, sed merè gratuitum: ergo, &c.

Additamentum.

Ad hæc: quod omnes veritates naturales collectivè sumptæ ab aliquo cognoscantur, impediunt multa, quæ viribus naturalibus, adeoque sine speciali gratia devinci nequeunt: cujusmodi sunt passionis appetitus, corruptibilitas, & gravitas corporis, aliaque id genus, quæ intellectus meditationem distrahunt, & divertunt ab operibus laboriosis, sine quibus scientiæ, & artes non acquiruntur, juxta illud Eccles. cap. 1. *Qui addit scientiam, addit & laborem.* Unde dicitur Sapient. cap. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit sensum multa cogitantem.* Ad quod etiam concurrunt brevis vitæ, & curarum multitudo, necnon ærumna, & miseria, quibus præsens vita repleta est, juxta illud Job cap. 14. *Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis, &c.* Quibus consonat celebre illud dictum Hippoc. aphorif. 1. *Ars longa, vita brevis, occasio præceps, judicium difficile, experimentum periculosum.* Quod non parum experientia confirmat; cum nullam hætenus orbis agnoverit, quantumvis studiis deditum, & ingenio pollentem, ita rerum notitia præditum, ut non multa ignoraverit, & in varios errores non inciderit, nisi fortè quem Deus speciali revelatione instruxerit, ut de Salomone credi solet, & de Adamo tradit D. Thom. 1. p. 2. q. 94. art. 3. Ex cujus doctrina tum ibi, tum art. 1. 2. & 3. hujus quæstionis tradita, apertè constat hominem constitutum in statu justitiæ originalis, aut naturæ integræ posse cognoscere omne verum naturale absque speciali gratia his statibus superaddita: in aliis verò tribus statibus collocatum non posse omnes veritates naturales collectivè sumptas as-

sequi absque specialissimo Dei dono his statibus adjecto, ut nuper evicimus.

7. Ex quibus liquet, quid tenendum sit circa veritates practicas: possunt enim considerari dupliciter. Uno modo in universali, & quasi speculativè: quo pacto de eis agit Philosophia moralis. Alio modo in particulari, & omninò practicè: qua ratione movent efficaciter ad opus honestum, cum illoque infallibiliter connectuntur. Loquendo igitur de veritatibus practicis priori modo acceptis idem judicium ferendum est quantum ad earum cognitionem, ac de speculativis: quia ut sic eadem ratio militat in omnibus; cum cognitio veritatis practicæ in communi acceptæ non sit magis difficilis, quàm notitia veritatis purè speculativæ; imò magis facilis: quia ut tradit D. Thom. quæst. 18. de Verit. art. 7. ad ultim. *connaturalior est homini cognitio operabilium, quàm speculabilium.* Unde sicut homo in quolibet statu constitutus potest absque speciali gratia quamlibet veritatem naturalem speculativam perfectè attingere, ita & practicam: & sicut pro agnoscendis omnibus speculativis collectivè sumptis opus habet speciali gratia, si consideretur in statu naturæ puræ, si vel lapsæ, si per gratiam reparatæ, ita & pro practicis. Pro quibus tamen non indigebit prædicta gratia, si constituitur in statu justitiæ originalis, vel naturæ integræ: quemadmodum illa non indiget pro cognitione veritatum speculabilium, ut modò præmisimus.

Veritates autem practicæ secundo modo acceptæ cum secum afferant opus honestum, eandem difficultatem patiuntur, ac illud: eisdemque proinde viribus indigent, ac rectam sui attingentiam, quibus opus est ad productionem illius. Unde quid possit, vel non possit homo circa illarum notitiam, non est præsentis dubij, sed sequentis: in quo examinandum est, utrùm homo absque speciali gratia efficere valeat aliquod opus honestum: ex hujus enim decisione difficultatem modò tactam, & prætermittam resolvemus.

§. II.

Plures sententiæ primæ assertioni contrariæ.

8. **C**ontra primam assertionem §. præcedentis stabilitam multiplex est sententia. Prima asserit intellectum non posse ullam veritatem cognoscere absque nova illustratione superaddita luminis naturali intellectus agentis. Ita quidam Philosophi, quos suppressio nomine referunt D. Thom. in 2. distinct. 28. quæst. 1. art. 5. & Abulens. *Math. 19. quæst. 179.* Secunda sententia docet neminem posse absque speciali auxilio gratiæ cognoscere aliquam veritatem de Deo verò. Ita inter hæreticos Calvinus lib. 1. & 2. *Institut. cap. 2.* & Tilmanus Esucius lib. *de erroribus Pontif. tractat. de libero arbitrio.* Quod etiam tenuere Rabbi Moyse lib. 3. cap. 5. Petrus de Aliaco in 1. sentent. quæst. 3. & Casalius lib. 1. *de quadripart. justit. cap. 10. & 11.* Tertia opinio est Vasquez *disput. & cap. supra citatis*, ubi docet hominem indigere auxilio gratuito ad quamlibet veritatem cognoscendam, non quidem ob defectum luminis intellectuales, sed ratione indifferentiæ, quam habet humanus intellectus ad hanc potius, quàm illam veritatem cognoscendam. Quibus opinionibus addi potest, ut manifestè contrariis naturæ assertioni

Quid dicendum de veritatibus practicis.

Varia sententia.

Calvinus.
Tilmanus.
Rabbi Moyse.
Petrus de Aliaco.
Casalius.
Vasquez.

Disp. II. De necessitate Gratiae. Dub. I. 101

error Lutheri, qui, ut refert Castro *lib. 3. de Heresi*, Verbo *scientia*, asseruit non posse hominem in natura lapsa etiam divina gratia adjutum veritatem aliquam absque errore cognoscere. Ceterum hujus delirii falsitas liquet primò ex sacra Scriptura: Nam *Sapient. 7.* ait: Salomon: *Dedit mihi Deus horum, quæ sunt scientiam veram*, & *Eccl. 18.* dicitur: *Sensati intellexerunt veritatem*, Secundò ratione Theologica: nam actus prophetiæ, & fidei divinæ veri sunt, omnem excludentes errorem, utpote qui innituntur divinæ revelationi, cui falsitas subesse nequit: constat autem hujusmodi actus elici ab homine in natura lapsa. Tertiò ad hominem: nam si homo post peccatum Adami nullam veritatem potest assequi: ergo omnis doctrina Lutheri fuit erronea, & falsa; proindeque falsum asseruit, cum dixit hominem in natura lapsa non posse aliquod verum sine errore cognoscere.

Thom. loco *nuper cit.* ad secundum, quod pro tanto dicitur Deum revelasse Philosophis veritates naturales, quia scilicet dedit eis rationem naturalem, cujus luce prædictas veritates assequuti fuerunt, & quia condidit creaturas, ex quibus manifestatem creatoris indagare potuerunt. Quam solutionem desumpsit ex Gloss. ordin. loco *supra citato ad Rom.*

Ad id, quod ultimo loco additur, dicendum est omne verum, à quocumque dicatur, esse, & procedere à Spiritu sancto, sicut à conservante intellectum, & ab operante in omni operatione nostra per præmotionem physicam ad intelligendum. Quòd dependentiæ genus non exposcit influxum alicujus luminis gratuiti; superadditque luci naturali intellectus agentis, ut ex se liquet.

10. Secundò arguitur: quia voluntas hominis lapsi non potest absque speciali gratia efficere opera honesta valde difficilia, qualia sunt victoria gravis tentationis, observatio divinæ legis per longum tempus, & alia hujusmodi: ergo nec intellectus hominis lapsi poterit absque speciali gratia cognoscere veritates naturales valde difficiles, quales sunt illæ, quæ per longum discursum, pluresque consequentias deducuntur. Antecedens ex infra dicendis constabit. Consequentia verò suadetur, tum à paritate: tum etiam quia sicut voluntas fuit vulnerata per peccatum vulnere malitiæ, ratione cujus mansit infirma, & impotens ad opera difficilia virtutum exercehda: ita intellectus fuit percussus vulnere ignorantiae, per quam mansit debilis ad veritatis notitiam consequendam.

Respondetur concessio antecedenti, de quo infra, negando consequentiam. Et ratio disparitatis est perspicua: quia voluntas per peccatum multò magis læsa fuit, quàm intellectus: amisit enim amorem super omnia Deique auctoris, finisque ultimi naturalis, qui amor se habet sicut primum principium in operabilibus: ex illo enim sit potens voluntas ad observandam divinam legem, tentationesque vincendas. Unde hoc amore secluso mirum non est, si nequeat absque speciali gratia difficilia opera virtutum exercere. Intellectus autem non fuit læsus per peccatum in lumine principiorum naturalium; sed hujusmodi lumen mansit integrum, & intactum; quare cum in virtute illius contineatur sufficenter quælibet veritas naturalis, quantumvis difficilis, poterit intellectus ad illius notitiã absq; ulla gratia devenire.

Quibus adde voluntatem reddi infirmam ad opus honestum, & difficile exercendum à contrarietate appetitus sensitivi, qui illi intestinum bellum indicit, & contra dictamen rationis ad sensibilia trahere conatur. Quæ ratio non militat in intellectu, qui à nulla potentia graviter impeditur, quominus in veritatem speculativam collimet, illamque assequatur. Quapropter ex infirmitate voluntatis ad difficilia virtutum opera exercehda non probatur similis infirmitas in intellectu ad attingendas divisivè veritates naturales, quæ sunt magis difficiles ob disparitatis rationes, quas modò tradidimus.

11. Tertiò arguitur: quia ad cognoscendam aliquam veritatem necessaria est species intelligibilis illius, vel aliquid, cum quo talis veritas per se cōnectatur: sed plures sunt veritates naturales, quarum homo nequit viribus naturæ speciem habere, neque in se ipsis, neque in aliquo cum illis connexo, ut liquet tum in pluribus veritatibus purè possibilibus, quæ ad creaturas productas, vel producendas non spectant, neque cum illis habent connexionem, tum in veritatibus pertinentibus ad

Sapient. 7.
Eccles. 18.

Primum argumentum.

Prima confirmatio.

Secunda confirmatio.

Ad argum.

Ad primam confirmationem
D. Thom.

Ad secundam.

Secundum argumentum.

Responsio.

Tertium argumentum.

9. Unde hoc errore omisso, id, in quo reliquæ sententiæ modò propositæ nostræ assertioni opponuntur suaderi potest primò: quia sicut se habet lux corporalis ad visum; ita se habet lux intellectualis ad intellectum: sed nihil potest videri corporaliter absque novo influxu lucis corporalis; ergo nihil potest intelligi, nisi per influxum novi luminis specialis, quod est specialis gratia.

Confirmatur primò: nam quæcumque sunt in genere aliquo, reducuntur sicut in causam in unum primum, quod est maximum in genere illo: unde cum primum, & maximum in genere intellectivorum sit Deus; in ipsum debet reduci, sicut in causam omnis nostra intellectio: sed Deus nil causat in nobis nisi aliquid influendo: ergo non possumus aliquod verum intelligere absque infusione novi luminis superadditi connaturali virtuti intellectus agentis.

Confirmatur secundò: nam *ad Rom. 1.* dicitur, quòd Deus revelavit Philosophis ea, quæ naturali ratione cognoverunt: sed revelatio divina non fit nisi per infusionem alicujus luminis gratis dati: ergo absque hujusmodi lumine nulla potest esse in intellectu nostro cognitio veritatis. Pro quo etiam facit illud dictum Ambrosii. *supra 1. ad Corinth. 12.* scilicet, *quod omne verum à quocumque dicatur, à Spiritu sancto est.* Nam qui loquitur, aut intelligit ex motione Spiritus sancti, ea profectò efficit speciali gratia adjutus, quam ipsa Spiritus sancti assistentia importat.

Huic tamen argumento, & ejus confirmationibus facilis est solutio. Respondetur enim argumentum convincere, quòd nihil potest intelligi absque nova irradiatione intellectus agentis. Nam sicut pro quavis visione corporea indiget oculus luce extrinseca: ita pro quavis intellectione elicienda indiget intellectus possibilis actuali illustratione, intellectus agentis. Quæ illustratio non est gratuita, sed debita naturæ, neque illi opus est superaddi aliud lumen pro cognoscendis veritatibus naturalibus. De quo videri potest D. Thom. *in 2. distinct. 8. quæst. 1. art. 5. ad 4.*

Ad primam confirmationem respondet Angel. Doct. loco *proximè cit. ad 5.* his verbis: *Ad 5. dicendum, quòd ipse Deus est causa cujuslibet nature cognitionis, non tamen oportet, quòd hoc fiat per influxum alicujus gratiæ, sive luminis gratuiti, sed per influxum naturalis luminis, quòd quidem lumen ab ipso est.* Unde cum hac ratione omnis nostra cognitio refundatur sufficienter in Deum, sicut in primum intelligens cōcessa majori, & minori, neganda est consequ. ut quæ non infertur ex præmissis.

Ad secundam confirmationem respondet D. *Curs. Salm. Theol. Tom. V.*

naturas específicas Angelorum, quarum non possumus habere species, quæ illas in particulari, & ut sunt in se ipsis repræsentent. Homo igitur absque speciali gratia nequit omnes veritates naturales etiam divisivè sumptas cognoscere.

Solutio.

Ad hoc argumentum, quo convincitur Grados, ad asserendum non posse intellectum humanum quamlibet veritatem naturalem divisivè sumptam agnoscere, respondetur esse extra rem, quia ut superius observavimus nomini veritatis naturalis illæ dumtaxat in præsentī intelligendæ veniunt, quæ vel sunt per se notæ lumine naturali, vel ex primis principiis naturalibus per legitimam consequentiam deduci possunt, & ex sensibilibus venari, quales non sunt veritates, de quibus propositum argumentum procedit: ob idque perperam cōtra nostram conclusionem adducitur.

Quantum argumentum.

Quartò arguitur: nam conclusiones Theologicæ sunt quædam veritates naturales, ut probabilior sententia defendit: & tamen non possumus illis assentiri absque speciali gratia: cum ad id opus sit lumine fidei: ergo sine speciali gratia non possumus omnem veritatem naturalem etiam divisivè sumptam comparare.

Diluitur.

Respondetur ad cognoscendas conclusiones Theologicas, quæ sunt veritates naturales, opus non esse speciali gratia, nisi tantum præsuppositivè, quatenus scilicet necessaria est ad cognoscendas veritates fidei, quæ sunt principia illarum. Nam semel cognitis huiusmodi principiis naturali virtute potest intellectus noster conclusionibus Theologicis naturalibus, quæ ex illis inferuntur, assentire. Tum quia bonitas illationis, quæ ibi reperitur naturalis est, nec innititur lumini fidei, sed principiis logicalibus. Tum etiam, quia cum prædictæ conclusiones Theologicæ sint (ut supponitur) quædam veritates naturales naturalique discursu deducibiles; non apparet, quia ratione opus sit ad illarum notitiam comparandam speciali gratia distincta ab ea, quæ necessaria est ad cognoscenda illarum principia.

Ultimum argumentum.
Corinth. 2.

12. Ultimò arguitur: nam prima ad Corinth. 2. dicitur: *Quæ sunt Dei, nemo novit, nisi Spiritus Dei.* Et infra: *Animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, & non potest ea intelligere:* sed quæ pertinent ad Deum, sunt veritates naturales, ut ipsum esse unum æternum, &c. ergo non potest homo quamlibet veritatem naturalem absque speciali gratia cognoscere.

Confirmatur.

Quod argumentum confirmari potest tum ex D. August. 10. *Confess. cap. 6.* & Niseno lib. de *Beatitudine*, ubi dicunt ad cognitionem Dei necessariam esse illius misericordiam, quam constat, importare specialem gratiam. Tum etiam ex D. Thom. 1. part. quæst. 1. artic. 1. & 2. 2. quæst. 2. art. 4. & 1. contra gent. cap. 4. ubi docet ab cognoscendas veritates naturales, quæ ad Deum spectant, necessariam esse scientiam revelatam. Cui consonat id, quod tradit supra q. 100. art. 1. ubi requirit instructionem divinam ad cognoscendum non esse dejerandum, neque idolum colendum; cum tamen certum sit utrumque esse veritatem naturalem practicam, deducibilem ex cognitione Dei summi boni, & finis ultimi naturalis.

Ad argumentum.

Respondetur, Apostolum loqui de notitia eorum, quæ sunt Dei, ut auctoris supernaturalis: ad quam notitiam assequendam non sufficiunt vires naturæ; sed necesse est, quod homo fiat spiritualis, id est, à Spiritu sancto erudiatur supernaturali lumine, vel dicendum hominem animalem esse illum, qui sensibilibus rebus in-

fistit, & à delectationibus corporeis absorbetur, nec ad spiritualia mentis aciem convertit: hic enim habet impotentiam moralem ad intelligenda ea, quæ Dei sunt, etiam ut auctoris naturalis: quia ut docet D. Thom. locis proximè citatis ad has veritates assequendas opus est se abstrahere à delectationibus corporeis, & scientiarum studio insilire. Potest etiam exponi Apost. de cognitione Dei comprehensiva, quæ ab eo dumtaxat haberi potest.

D. Thom.

Ad primam confirmationem respondetur SS. PP. non loqui de cognitione speculativa Dei, sed practica, & affectiva, ejusque rationis, ut ex vi illius homo in omnibus sequatur Deum, ita ut habeat eam puritatem cordis de qua dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt:* ad hoc autem genus cognitionis libenter fate-mur necessariam esse specialem gratiam.

Ad confirma-tiones.

Ad secundam confirmationem deductam ex auctoritatibus D. Thomæ constat solutio ex ipso Angelico Magistro: solum enim ait esse necessariam ad melius esse scientiam revelatam ad cognoscenda ea, quæ de Deo ratione humana investigari possunt: quia veritas de ipso per rationem investigabilis à paucis, per longum tempus, & non sine mixtione erroris acquiritur; à qua tamen cum hominis salus dependeat, necessarium fuit pro illa convenientius, certius & commodius comparanda, quod daretur nobis scientia revelata de prædicta veritate: nam plures sunt adeo rudes, & ad studium scientiarum inepti, quod sine luce fidei nunquam ad Dei cognitionem pertingerent. Atque hoc eodem modo exponendum est ultimum testimonium S. Doctoris: ideo enim asserit rationem humanam indigere instructione divina ad cognoscendas duas illas veritates practicas non dejerandi, nec colendi idolum, quia respectu multitudinis hominum pauci sunt, qui illas per rationis discursum assequuntur, cum ut nuper diximus, non omnes verum Deum proprio studio agnoscant. Unde cum conveniens sit præcepta communia, & præcipua, à quibus salus animæ maximè dependet, omnibus innotescere; idcirco necessarium fuit, quod per revelationem specialem instruerentur de prædictis veritatibus, seu præceptis; quamvis ad illa agnoscenda sufficeret absolute loquendo vis rationis humanæ, ut constat sufficientem fuisse de facto in pluribus gentilibus, qui naturali luce instructi cognoverunt dari unum Deum verum, nec plures esse colendos.

§. III.

Alia opinio contraria secundæ assertioni.

13. **C**ontra nostram secundam assertionem Caiet. Valentia. Sentire videntur Durandus in 2. dist. 18. quæst. 1. Caiet. in hoc art. & 2. 2. quæst. 2. art. 4. Primum argumentum. & 1. part. quæst. 1. art. 1. & Valentia ibi punct. 2. Quorum sententia potest suaderi primò, quia intellectus speculativus non fuit percussus per peccatum originale vulnere ignorantie: ergo potest absque speciali gratia omne verum naturale sine errore attingere. An (inquit Caiet.) est D. Thom. super q. 85. art. 3. ubi constituit vulnus ignorantie in intellectu, quatenus est subjectum prudentie, qui intellectus non est speculativus, sed practicus, ut ex se liquet. Consequentia verò probatur: quia cum omnes veritates naturales speculativæ contineantur in lumine principiorum naturalium speculabilium, non est, cur intellectus nequeat illas etiam

etiam collectivè sumptas attingere, si semel caret vulnere ignorantiae, quo in hac operatione impediatur.

Solvitur.

Respondetur primò negando antecedens: cuius probatio falso nititur fundamento, quia D. Thom. loco in argumento cit. non negat intellectum speculativum fuisse percussum per peccatum originale, vulnere ignorantiae; sed id potius apertè insinuat in fine art. dum inquit: *Intellectum per peccatum præcipuè hebetari in agendis*; nam illa particula præcipuè clarè denotat hebetari etiam aliquo modo in ordine ad verum speculativum. Quod minimè negari potest, cum ex vi peccati originalis contraxerit privationem plurium scientiarum, quarum notitiam haberet in statu innocentiae. Mens igitur Angelici Doctoris solum est intellectum practicum fuisse magis percussum vulnere ignorantiae, quàm speculativum; quamvis & is illud contraxerit: sicut etiam docet appetitum fuisse magis vulneratum per peccatum originale, quàm intellectum.

Secundò respondetur omisso antecedenti negando consequentiam, quam non evincit probatio. Quia licet intellectus ponatur liber à vulnere ignorantiae, uti se haberet in statu naturæ puræ; non potest omnes veritates naturales collectivè sumptas adipisci, cum propter intrinsecam ejus defectibilitatem, tum propter extrinsecam impedimenta brevitatis vitæ, fatigationis sensuum, perturbationis passionum, & alia suprà enumerata, quæ reddunt nobis impossibilem notitiam omnium veritatum naturalium.

2. Argumentum.

14. Sed contra arguitur secundò: nam quæcumque res creata potest suis viribus exire in actum proportionatum formæ, per quam constituitur in actu primo ad agendum: sed cognitio omnium veritatum naturalium etiam collectivè sumptarum est actus proportionatus lumini primorum principiorum, quod est forma, per quam intellectus possibilis constituitur in actu primo ad intelligendum: ergo potest prædictus intellectus suis viribus relictus, adeoque sine speciali gratia omnes veritates naturales collectivè sumptas agnoscere. Utraque præmissa est evidens: consequentia verò legitima: ergo, &c.

Responsio.

Huic argumento responderi potest in hac forma: *Qualibet res creata potest suis viribus exire in actum proportionatum formæ, per quam constituitur in actu primo*, distingo majorem, proportionatum tam moraliter, quàm physice proximè concedo majorem, proportionatum solum physice radicaliter, nego majorem: sed cognitio omnium veritatum naturalium est actus proportionatus lumini primorum principiorum, sive nostri intellectus, distingo minorem, moraliter nego minorem; physice subdistinguo minorem, remotè concedo minorem, proximè nego minorem, & nego consequentiam, quæ non infertur ex præmissis.

Explicatur solutio: noster intellectus duplici impotentia præpeditur, quominus attingat omne verum naturale collectivè. Prima est moralis, quæ provenit ab impedimentis extrinsecis, quæ sunt brevitatis vitæ, perturbatio passionum, distractio ad temporalia, aliaque id genus, de quibus suprà mentionem fecimus. Unde hæc impotentia abesset in statu justitiæ originalis; adesset verò magna ex parte in statu naturæ integræ; in quo proinde non haberet intellectus humanus potentiam moralem ad omne verum naturale collectivè attingendum. Secunda impotentia est physica proxima, convenitque intellectui nostro

in aliis tribus statibus constituto. Quia licet in illis habeat rectam æstimationem de primis, & universalibus principiis per se notis, in quibus sicut in semine, & radice continentur omnes veritates naturales; non tamen habet, aut de lege ordinaria habere potest omnia principia proxima, ex quibus illæ immediatè deducuntur. Cui autem deficit recta cognitio alicujus principij, ex quo conclusio immediatè deducitur, non habet potentiam proximam completam ad illam assequendam: quia sicut per amorem finis constituitur voluntas in potentia proxima ad electionem mediorum; ita per veram cognitionem principiorum, ex quibus infertur immediatè conclusio, constituitur intellectus potens proximè illius notitiam adipisci.

Dices fortè: ut intellectus deficiat in notitia alicujus conclusionis, sufficit quòd peccet in illatione: ergo non requiritur, quod careat aliquo ex principiis proximis, ex quibus illa immediatè deducitur.

Replicæ.

Respondetur concedendo enthymema, quod nostræ doctrinæ non officit. Quoniam intellectus noster speculativus nequit peccare in illatione consequentiæ, nisi ob defectum alicujus principij logici, sine quo principio, utpote habente rationem causæ universalis, in acquisitione scientiarum, nemo potest omnes veritates naturales adipisci, nec ullam scientiam perfectè comparare, ut in Dialectica ostenditur.

Diluitur.

15. Tertiò arguitur specialiter contra nostram rationem: nam ex eo quòd intellectus noster sit defectibilis circa verum naturale; non sequitur, quòd habeat impotentiam physicam ad omne illud collectivè attingendum; sed solum quòd in actu secundo infallibiliter deficiat: ergo non rectè ex ejus defectibilitate prædictam impotentiam intulimus. Probatur antecedens: quia per hoc præcisè, quod aliqua causa sit defectibilis, solum petit, quòd in aliquo actu secundo deficiat; & eo ipso quòd infallibiliter in illo deficiat, sufficienter ostenditur ejus defectibilitas; quantumvis habeat potentiam expeditam ad actum contrarium, sicut sufficienter ostenditur defectibilitas voluntatis in eo quòd citò labatur in peccatum, quamvis habeat potentiam, qua possit peccata vitare: ergo eodem modo philosophandum est in nostro casu. Eo vel maximè, quia stat optimè hominem habere potentiam physicam ad aliquem actum; & tamen ob suam defectibilitatem nunquam ad eum pertingere; ut instari posset mille exemplis, quæ quia passim lectori occurrent, brevitatis gratia prætermittimus.

3. Argumentum.

Respondetur negando antecedens, quod non evincunt illius probationes; quia licet universaliter loquendo, defectibilitas causæ sufficienter ostendatur ex actu defectuoso, nec plus petat, quàm in exercitio deficere: possitque proinde habere potentiam proximam ad aliquem actum, & tamen ad illum nunquam pertingere; in intellectu verò speculativo non potest esse error, seu defectus in actu secundo, nisi ob defectum alicujus principij proximi, vel remoti particularis, vel generalis, quo deficiente, deficit ut nuper dicebamus potentia physica proxima ad comparandam notitiam conclusionis circa quam error contingit. Et ratio est perspicua: quia si semel intellectus rectificatus sit circa omnia principia conclusionis, non potest in illius cognitione deficere: quia omnino necessariò illi assentitur, ut modò ex philosophia supponimus. Quare si in aliqua

Responsio.

aliqua conclusione errat ; ideo est , quia caret legitima intelligentia alicujus principij ex iis , à quibus prædicta conclusio dependet.

Vlt. argumen-
tum.

Aristot.

Solutio.

16. Ultimò arguitur : nam appetitus naturalis innatus nequit terminari ad impossibile per naturam , ut omnes admittunt : sed homo naturali appetitu innato propendit in totam collectionem veritatum naturalium juxta illud Philosophi : *Omnis homo naturaliter scire desiderat* : quod de omnibus veritatibus intelligendum est : igitur cognitio totius prædictæ collectionis possibilis est ex viribus naturæ.

Respondetur negando majorem , si per naturam intelligatur natura creata cum perfectionibus , & auxiliis sibi connaturaliter debitis , quo pacto illam in præsentem accipimus. Nam licet appetitus naturalis non feratur in id , pro quo assequendo opus sit gratia supernaturali ; sæpè tamen fertur in rem , quam non possumus comparare absque beneficio gratuito auctoris naturæ : homo quippè naturaliter appetit semper , aut saltem longissimo tempore vivere : quod tamen assequi non potest viribus naturæ debitis ; quamvis id valeat per gratiam ordinis naturæ , ut contingeret in statu integritatis illius , & sic de aliis , quæ passim offendes.

DUBIUM SECUNDUM.

Virum homo in natura lapsa possit absque gratia efficere aliquod opus moraliter bonum.

Sub hoc dubio comprehendemus alia , quæ à nonnullis expositoribus seorsum tractantur. Cujusmodi est illud , an homo sine gratia possit divisivè vincere aliquas tentationes saltem leves ? (pro gravioribus enim speciale dubium instituendum est.) Et rursus an in statu naturæ puræ eodem modo , atque in præsentem statu sit de prædictis philosophandum ? Cum enim hæc dubia nihil penè difficultatis addant supra præsentis decisionem , sitque in omnibus eadem ratio decidendi ; superflue pro singulis titulos multiplicaremus. Et ideo consulentes brevitati , quod in eis tenendum sit , ex asserto principali per modum corollarij inferemus. Oportet autem pro omnibus aliqua prælibare , quibus certa ab incertis separentur , liquidumque reddatur , in quo difficultas consistat , seu de quo opere , & de qua gratia procedat : atque ita confusio , quam prolixa quædam commentaria hac in re supra materiæ merita pepererunt , quoad fieri possit , à nostra disputatione arceatur.

§. I.

Observanda pro dubij resolutione.

Nota 1.

17. **P**rimò ergo ut certum supponimus , opus bonum morale , de quo procedit dubium , illud intelligi , quod habet objectum bonum , seu consonum rationis , nullaue aliunde circumstantia prava vitiatum : Opus enim ex aliquo capite vitiosum eo ipso est simpliciter malum , quia malum ex quocumque defectu : imo ex nullo alio capite habebit bonitatem , quia bonitas , & malitia morales etiam ex diversis capitibus nequeunt in eodem actu conjungi , ut fusiè ostendimus in tract. de bonit. & malitia disp. 6. Et quamvis conjungerentur , actus ille non esset

absolutè bonus ; sed simpliciter malus , bonus autem secundum quid : opus autem simpliciter malum , sive nullo modo , sive secundum quid habeat bonitatem , nemo dubitat posse fieri absque gratia. Et ideo solum procedit difficultas de actu simpliciter bono , & qui ex nullo capite vitietur.

18. Secundò nota , quod præter hæreticorum errores relatos disputatione præcedenti quibus necessitas divinæ gratiæ ad assequendam beatitudinem , & ejus sufficientia ad rectè agendum impetitur ; inveniuntur alij , quibus naturæ humanæ vires plus æquo deprimuntur : in quo non solum hæretici , sed & viri aliàs catholici hallucinati sunt. Dixerunt enim aliqui non modò auxilium gratiæ , aut fidem , sed & ipsam gratiam justificantem , & charitatem ejus comitem necessariam esse ad quodcumque bonum opus agendum : & ideo peccatores , etiam fide præditos , quibus deest prædicta gratia , & charitas , nullum tale opus exercere ; sed in omnibus peccare. Quem errorem tenuisse Joannem Hus refert Concilium Constantiense sess. 15. & illum etiam tenuit Michaël Bajus in multis suarum propositionum , quas Pius V. & Gregorius XIII. in Bulla super hoc edita condemnarunt : præsertim verò proposit. 35. sic ait : *Omne , quod agit peccator , aut servus peccati , peccatum est.* Et proposit. 38. omnem actum , seu amorem creaturæ rationalis dicit esse vel vitiosam cupiditatem , quæ à Joanne prohibetur , vel laudabilem charitatem , qua per Spiritum sanctum in cordibus diffusa Deus amatur , &c. Cumque hic posterior amor locum non habeat in peccatoribus , planè sequitur , apud istum Auctorem omnes illorum actus esse vitiosas cupiditates , ac proinde peccata. Quod etiam insinuat proposit. 50. & 51. & 74. & 75. In eodem quoque errore fuisse Ambrosium Catharinum super 3. cap. Genes. ad illa verba *Adam ubi es ?* Et quendam Babardinum relatum à Dionysio Cisterciensi , testatur Suar. lib. 1. de grat. cap. 4.

Doctrina
Baj.

Ambros. Catharinus.
Babardinus.

19. Sed prædictam doctrinam ut manifestè erroneam rejiciunt communiter catholici. Et meritò : nam ut rectè vidit Divus Joannes Chrysost. hom. 67. ad popul. *Nec malus potest omnino malus esse , sed evenit , ut aliquid habeat boni , nec bonus esse omnino ; sed & nonnulla solet habere peccata.* Et hom. de fide , & lege naturæ : *Offendes (inquit) multos , qui quamvis sermonem veritatis non acceperint , & foris sint ; operibus tamen pietatis (ut appareat) sunt conspicui : inveniunt viros misericordes , compatiētes , justitiam vacantes ; sed nullos facientes fructus operum , quia nesciunt opus veritatis : nam & hæc sunt opera bona , sed necessarium est , ut præcedat opus summum.* Opus summum appellat opus fidei vivæ , & formatæ per charitatem , sine qua nullus actus quantumvis ex se , & ex circumstantiis honestus , habet esse fructuosus ad vitam æternam comparandam. Quocirca Concilium Trid. ad condemnandum prædictum errorem sess. 6. can. 7. sic ait : *Si quis dixerit opera omnia , quæ ante justificationem sunt , quacumque ratione facta sint , verè esse peccata , &c. anathema sit.* Dantur ergo in homine nondum justificato , adeoque sanctificantem gratiam non habente , aliqua opera , quæ non sunt peccata , ac proinde quæ sint moraliter bona. Non enim intelligi potest Concilium de operibus indifferentibus , quæ neque sint bona , neque mala. Tum quia hujusmodi opera in individuo non reperiuntur. Tum etiam quia eo loci

Refellitur.

D. Ioan.
Chrysost.

Conc. Trid.

loci sermo Concilij dirigitur ad actus, quibus peccator disponitur ad justificationem juxta doctrinam, quam paulò ante capite 7. tradiderat: hos autem inter indifferentes computare, stultum, & irrationabile videtur.

Accedit prædicta Bulla Pij V. & Gregorij XIII. in qua damnantur omnes illæ Baij propositiones, debetque utriusque Pontificis censura in eodem sensu accipi, in quo Tridentinum cit. can. 17. prædictam doctrinam condemnat. Accedit etiam quod plura SS. Patrum testimonia, quæ contra errorem alium statim referendum adducemus, à fortiori falsitatem hujus convincunt. Fundamenta verò, quæ ejus auctores ex aliquibus sacre Scripturæ, aut Patrum testimoniis desumunt, diluentur infrà à num. 55.

20. Alij errorem istum non nihil declinantes, concedunt posse fieri opera moraliter bona sine gratiâ justificante, secus verò sine fide. Et ideo licet in peccatoribus Christianis admittant prædicta opera; non tamen in infidelibus, præsertim verò in idolatris, qui unum verum Deum non agnoscunt. Quem modum sentiendi à fortiori tuentur, qui præcedenti errori subscribunt, præsertim Michaël Bajus expressè illum tradit *proposit.* 26. ubi ait: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Favetque ex parte Gregorius de Arimino in 2. dist. 29. qu. 1. art. 2. nimirum quoad infideles idolatras, qui unum verum Deum non cognoscunt. Cujus doctrinæ fundamenta adducemus, & solvemus postea num. 67.

Modò verò ad excludendam illam sufficiat in primis unanimis ferè cæterorum Theologorum consensus, qui eam expressè rejiciunt sequuti D. Thomam 2. 2. quæst. 10. art. 4. ubi prædictam doctrinam ex professo impugnat: & concludit: *Sicut habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, ita infidelis potest aliquem actum bonum facere in eo, quod non refert ad finem infidelitatis, &c.* De quo videndus est etiam in 2. dist. 7. quæst. 1. art. 2. & dist. 41. quæst. 1. art. 2. Accedit, quod Pius V. & Gregorius XIII. in prædicta bulla damnant cum reliquis illam Baij propositionem saltem ut temerariam, vel erroneam, adeoque omnem ei probabilitatem auferunt.

21. Solet etiam prædicta doctrina impugnari aliquibus locis sacre Scripturæ, ubi peccatoribus etiam infidelibus consulitur, ut benè operentur, nonnullaque eorum opera ut honesta laudantur. Sanctus Dan. cap. 5. dicit Nabuchodonosori: *Peccata tua elemosynis redime.* Et Exod. cap. 1. commendatur factum Ægyptiarum mulierum, quæ ex Dei timore pueros Hebræorum à morte liberabant. Et Act. cap. 10. Laudantur opera Cornelij Centurionis, quem multi dicunt nondum fuisse ad fidem conversum.

Sed nec Nabuchodonosori, nec Ægyptiorum obstetricibus certum est defuisse fidem: multoque minùs potest id de Cornelio affirmari. Nam D. Augustinus libro de Prædestinat. Sanctorum capite 7. oppositum affirmat, dicens de illo: *Nec sine aliqua fide donabat, & orabat: nam quomodo invocabat, in quem non crediderat?* Et ideo D. Thom. cit. loco ex 2. 2. extrahit prædictum Cornelium ab infidelium numero his verbis: *De Cornelio tamen sciendum est, quod infidelis non erat: alioquin ejus operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam, nondum manifestata Evangelij veritate: unde ut eum in*

fide plenius erudiret, mittitur ad eum Petrus.

22. Melius autem impugnaretur prædicta doctrina ex illo Pauli ad Rom. cap. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. Qui locus licet ab aliquibus ex Sanctis Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus intelligatur de gentibus ad fidem Christi jam conversis, quæ etsi non habuissent legem per Moysen scriptam; habebant tamen jam notitiam legis gratiæ: ab aliis tamen exponitur de gentilibus in sua infidelitate permanentibus, quorum bona opera sola lege naturali, & dictamine rectæ rationis facta obicit Apostolus Judæis ad exprobanda peccata eorum, qui habentes legem Moysis, non ita ea, quæ legis naturalis sunt, custodiebant Et ita intelligunt prædictum locum Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. Tertullianus lib. de Coron. milit. cap. 6. Chrysostomus hom. 5. super Epist. ad Rom. Auctor Commentariorum, quæ tribuuntur Ambrosio super eundem locum. Hieronymus ad 24. Isai. & super cap. 22. Matth. exponens illa verba: *Ite ad exitus viarum, &c.* & alij, quos adducit Suarez, lib. 1. de gratia cap. 8. Quæ expositione supposita, necessario admitti debent in infidelibus aliqua opera bona moraliter, quibus aliqua naturalis legis præcepta adimplebant. Nec potest dici, quod illa opera licet haberent bonum objectum non essent ex omni parte bona, sed vitiosa ex inordinato fine, vel ex aliqua prava circumstantia. Nam hujusmodi evasionem excludit Apostolus verbis sequentibus dicens: *Ejusmodi legem (Mosaicam scilicet) non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum, &c.* Ubi, ut vides, concedit Apostolus iis, de quibus loquitur, opera, quæ in die judicij accusentur, & etiam opera, quæ excusentur ex testimonio propriæ conscientiæ, & propriæ cogitationis: si autem omnia illorum opera ex aliqua saltem circumstantia essent peccata, & nulla ex omni parte bona; proculdubio in illa die omnia accularentur, nulla verò excusarentur.

23. A qua intelligentia alienus non fit D. Augustinus, cui potissimum tribui solet prior interpretatio: nam lib. 4. contra Julianum cap. 3. loquens de illis, qui legem non habentes, ea faciunt, quæ legis sunt, sic ait: *Si fidem non habent Christi, profectò nec justi sunt, nec Deo placent; sed ad hoc eos in die judicij cogitationes suas defendent, ut tolerabilius puniantur: quia naturaliter quæ legis sunt, utcumque fecerunt, scriptum habentes in cordibus opus legis, hætenus ut alius non facerent, quod perpeti nollent.* Quod verò statim addit: *In hoc tamen peccantes, quod homines sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt, &c.* non arguit prædicta opera omnia fuisse peccaminosa defectus illius relationis: quia obligatio referendi illa ad Deum, ut cognitum per fidem non urget pro singulis actibus in se ipsis; sed solum pro relatione omnium in sua causa, quæ est actus charitatis, quando talis actus cadit sub præcepto, scilicet initio usus rationis. Unde licet tunc infideles omnes peccaverint non referendo se ipsos, & omnes suos actus ad Deum finem ultimum; transacto tamen illo tempore, non peccant in non referendo: quia ut dicebamus, prædicta obligatio non est ad referendum tales actus, cum ipsi exercentur; sed cum exercenda erat causa, scilicet

Urgentior impugnatio.
Ad Rom. 2.

Origenes.
Tertullianus,
Chrysost.

Hieronym.

D. Paulus.

Confirmans
ex D. Aug.

Aliorum sententia.

Bajus.

Gregor. de Arimino.

Impugnatur.

D. Thom.

Inefficax aliquorum motivum.

Daniel. 5.

Exodi 1.

Act. 10.

D. August.

D. Thom.

et actus charitatis, in quo manent relati virtualiter, seu causaliter, antequam existant, ut in *tract. de merit. disp. 4.* latius dicitur. Suffragatur etiam doctrinæ traditæ D. Hieronymus super ad Galat. 1. ubi ait: *Multi absque fide, & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua vel sancte, ut parentibus obsequantur, ut inopiam porrigant, &c.* Et cap. 5. *Quomodo fides sine operibus mortua est; sic absque fide, quamvis bona opera sint, mortua computantur, &c.* Eodemque modo loquuntur multi alij Patres ex iis, quos retulimus. Manet ergo exploratum, quod præfens difficultas non procedit de gratia justificante, neque etiam de fide, aut de aliquo habitu supernaturali, qui gratiam, vel fidem committetur; sed solum de aliquo auxilio, quod licet appelletur gratia, quia gratis conceditur, aut quia ad fidem, vel justificantem gratiam fortasse disponit; potest tamen sine prædicta gratia, & fide reperiri: sive tale auxilium sit aliqua Dei motio per modum applicationis ad agendum, sive aliqua specialis illuminatio, aut congrua cogitatio, prout in sequentibus magis examinabitur.

Nota 3. 24. Sed quia adhuc circa nomen gratiæ oriri posset æquivocatio, & quæstio ad voces reduci: ut utrumque vitemus, notandum est tertio, id quod *disputatione præcedenti num. 4.* observavimus, videlicet gratiam sumi aliquando pro ipsa natura, & ejus potentiis, quatenus gratis à Deo producuntur: & etiam pro aliis perfectionibus, auxiliis, & concursibus, quæ ex ejusdem naturæ principiis, attenta communi providentia, postulantur. Et gratiam in hac acceptione libenter fatebatur Pelagius: quem tamen SS. Patres, & Concilia acriter impugnabant; non quasi prædicta dona aliquali etiam non improbanda ratione nequeant gratia appellari: sed quia non admittebat præstantiorem aliam gratiam superexcedentem vires, & exigentiam naturæ: neque proinde gratiam à natura omnino distinguebat. Ad præfens verò perspicuum est gratiam non sumi in ea acceptione, sed in alia strictiori, quam loco citato tradidimus. Dum enim potissime examinare intendimus vires humanæ naturæ, & quid aut quantum ex se ipsa possit, pro quibusve operibus aliena ope & gratia indigeat, id dumtaxat gratiæ nomine accipiendum est, quod superat debitum, & exigentiam talis naturæ: ineptè enim ad prædictum intentum vocaretur gratia illud, quod ipsa natura postulat, sibi que ex suis naturalibus principiis debetur; quamvis aliàs habeat rationem beneficii: quia esset confundere gratiam cum natura, & vires utriusque non discernere.

Nota 4. 25. Porro naturæ humanæ dupliciter potest aliquid deberi: vel ut habendum in omnibus suis individuis, & pro omni tempore, sicut naturales potentia, & proprietates: vel ut habendum solum ab aliquibus, aut solum aliquando, sicut bonitas ingenij, noticia multarum rerum, sexus masculinus, diurnitas vitæ, & similia naturæ bona, quæ licet postulentur à prædicta natura, non tamen pro omnibus suis suppositis, aut pro omni tempore, sed solum pro aliquibus, aut pro aliquo tempore; cum tamen pro aliquibus, aut pro alio tempore opposita postulentur. Quovis autem ex prædictis modis aliquid naturæ humanæ debeatur, excluditur à ratione gratiæ: quia hæc non tantum debet esse supra exigentiam, & debitum hujus vel illius individui, sed supra exigentiam, & debitum speciei, vel

naturæ: & ob hanc rationem neque differentia sexus, neque bonitas ingenij, & alia, quæ in exemplum modò adduximus, à catholicis propriè, & strictè gratia dicuntur: quia licet debita non sint huic determinato individuo, & propterea respectu talis individui beneficia nuncupentur; debitum est tamen naturæ humanæ ex sua specifica ratione, quòd talia bona, & beneficia sibi in aliquibus ex suis suppositis conferantur: & hoc satis est ad tollendam rationem gratiæ propriè dictæ, de cujus conceptu esse debet excessus, & eminentia supra ipsam rationem.

Caterum supposita hujusmodi eminentia & excessu in eo, quod dicitur gratia, non erit cur ad præfens sollicitemur inquirendo, an sit aliquid simpliciter supernaturale; vel potius contentum intra ordinem naturæ: quia certum est contineri in hoc ordine multa dona, quæ debitum, & exigentiam humanæ naturæ superexcedunt: uti essent omnia illa, per quæ constitueretur status naturæ integræ integritate naturalis ordinis, & multa eorum, quæ originalis justitia ferebat. Quibuscumque autem hujusmodi donis homo indigeat ad aliquod opus exercendum; perspicuum erit non habere neque ex debitis suæ naturæ sufficientes vires ad tale opus, adeoque indigere aliquo auxilio, quod gratia prope nuncupetur, & contra ea, quæ debentur naturæ, distinguatur. An verò omnia auxilia, quæ Deus confert hominibus de facto ad opera, pro quibus eorum vires non sufficiunt, sint auxilia ordinis supernaturalis, ac proinde supra debitum non solum naturæ humanæ, sed & cujuscumque alterius creatæ naturæ, alia quæstio est infra examinanda.

Nota 5. 26. Ulterius observa, Gabrielem Vasquez in præfenti, dum agit istam controversiam, crebrò recurrere ad gratiam, quæ est per Christum, seu quæ ex ejus meritis confertur, distinguens inter eam, & aliam gratiam, si quæ datur ex sola Dei misericordia, & sine respectu ad prædicta merita, reducitque magna ex parte præfentem difficultatem ad prædictam distinctionem, an scilicet quoties homo bene moraliter operaturus est, aut tentationem aliquam victurus, opus habeat aliquo auxilio, vel aliqua cogitatione congrua, quæ ex prædictis meritis conferantur, quasi quidquid à Deo propter illa confertur, subeat eo ipso nomen, & rationem gratiæ propriè dictæ. Addit etiam non semel, totum id intelligendum esse sub nomine gratiæ, quod Deus hominibus tribuit, vel præparat extra providentiam, & beneficium creationis: quia quod hujusmodi providentiam egreditur, spectet necesse est ad providentiam gratiæ, quæ supponit naturam creatam, & superaddit omnia illa, quæ ex ipsa creatione non debentur.

Sed primum dictum hujus Auctoris nequit certam regulam in hac materia constituere: quia insufficienter exponitur ad præfens ratio gratiæ per solum respectum ad Christi merita. Talis respectus non variat rerum essentias, neque facit esse gratiam, aut indebitum naturæ id, quod aliàs gratia, & indebitum non esset: ut constat in multis, quæ prædestinatis conferuntur, sicut est eorum substantia tam animæ, quam corporis, & utriusque naturales potentia: quæ cum sint effectus ipsius prædestinationis (ut in suo tract. diximus) consequenter sunt effectus meritorum Christi, quibus est omnium hominum electorum prædestinatio; & non ideo rationem gratiæ propriè dictæ fortiuntur. Neque etiam deficit

Doctrina Vasquez.

Insufficientes & incerta.

deficit vera ratio gratiae ex eo solum quod deficiat praedictus respectus : ut patet in gratia , & virtutibus supernaturalibus Angelorum , quae juxta veriore sententiam non fuerunt collatae ex meritis Christi , & nihilominus verissime , & propriissime habent rationem gratiae . Non ergo hac via , sed illa , quam diximus , exponenda est gratia ad praesens : attendendo nimirum an donum , quod ita appellatur verè sit supra exigentiam , & supra debitum humanae naturae .

Secundum dictum ut verum habeat , debet ita intelligi , ut sub beneficio , & dono creationis ea solum comprehendantur , quae in ipsa creatione hominibus conferuntur ; sed etiam reliquae omnes perfectiones , providentia , & concursus , quae servato regiminis modo , quam humana natura postulat , ex ejus creatione , & conservatione quasi naturali jure inferuntur . Cum enim haec omnia habeant se ut corollarium ipsius creationis , non est cur sub eodem beneficio , & providentia non comprehendantur , aut cur constituent novum , & speciale beneficium , quod ad specialem , & nobiliorem providentiam , qualis est providentia gratiae , pertineat .

§. II.

Vera sententia testimoniis sacrae Scripturae , & Patrum communitur.

Conclusio.

27. **D**icendum est non esse homini etiam lapso necessariam gratiam ad exercenda aliqua opera moraliter bona ; sed sufficere naturales vires humanae naturae cum generali Dei concursu sibi debito ex communi providentia . Haec conclusio recipitur ab omnibus Thomistis , & est communis inter Theologos . Tuentur enim illam Magister in 2. dist. 26. cap. ultimo . Bonaventura , dist. 28. art. 2. questione 2. & 3. Scotus eadem dist. quest. ultima . Durandus , quest. 2. & 5. Richardus , art. 1. quest. 1. Gabriel , quest. 1. art. 1. conclusione 1. & in Canone Missae lectione 78. dub. 4. Petrus Aliacenensis , in 1. qu. 9. Driedo libro 1. de libero arbitrio , tractatu 1. cap. 2. parte 2. Almaynus , tractatu 1. moralium cap. 16. Vincentius Gualcharus , opusc. de libero arbitrio , & gratia . Andreas de Vega opusc. de justificat. quest. 12. Cajetanus , Conradus , & Medina , in praesenti art. 2. Ubi etiam Curiel , dub. 1. conclusione 1. & 2. Zumel disp. 6. conclus. 3. Montefinos , disp. 27. quest. 4. §. 3. Lorca , disp. 3. memb. 3. Gregorius Martinez , dub. 2. conclus. 2. Arauxo , art. 4. dub. 2. Joannes à sancto Thoma , disp. 19. art. 3. Godoi , disp. 4. 1. Gonet , disp. 1. articulo 2. Labat , disp. 1. dub. 3. Sotus , de natura , & gratia cap. 20. & 21. dicens contrarium sibi absurdissimum videri . Bellarminus , de gratia , & libero arbitrio lib. 5. cap. 9. Suarez , lib. 1. de gratia pluribus capitulis . Valentia , 10. 2. disp. 8. puncto 2. & 3. Granados , controversia 8. tr. 1. disp. 1. sect. 1. pluresque alij . Et quia validiora tela , quibus Doctores contrariae sententiae hanc communem debellare nituntur , sunt testimonia Scripturae , Conciliorum , & Patrum , quae ad praedictum finem prolixo labore conglomerant ; nobis etiam opera pretium est eisdem ex locis fundamenta pro assertionem accipere , & testimonia testimoniis opponere , ut utrisque perspectis , liquidò appareat , cui potius parti suffragentur .

28. Ex Scriptura ergo adduci solet illud Pauli , cujus nuper meminimus , ad Romanos 2. *Gentes , quae legem non habent , naturaliter ea , quae legis*

sunt faciunt , &c. Nam adverbium illud , *Naturaliter* , idem significat , atque ex vi naturae , seu per naturale lumen , & naturales vires , quas unusquisque habet ex sua natura , atque adeò sine ope , vel indigentia alicujus , quod naturae debitum non sit . Et quia hoc testimonium , nonnullae aliae ex Scriptura , accepta , late ad rem expendit Suarez , citato libro 1. cap. 8. id nos facere superfedemus .

29. Probatur deinde ex Divo Augustino , quem Auctores Contrarii potentissimum sibi patronum arbitrantur . Etenim libro de Spiritu , & littera cap. 27. ubi exponit praecitatum Apostoli locum *Gentes , quae legem non habent* , &c. cum primò exposuisset illum de gentibus ad evangelium conversis , & gratiam jam habentibus , addit aliam interpretationem de nondum conversis , sed carentibus omni gratia de quibus sic loquitur : *Si autem hi , qui naturaliter , quae legis sunt , faciunt , nondum sunt habendi in numero eorum , quos Christi justificat gratia , sed in eorum potius , quorum etiam impiorum nec Deum verum veraciter , jusseque colentium , quadam tamen facta vel legimus , vel novimus , vel audivimus , quae secundum justitiae regulam non solum vituperare non possumus , verum etiam merito , recteque laudamus : quamquam si discutatur , quo fine fiant , vix inveniuntur , quae justitiae debitam laudem , defensionemve mereantur.* Concedit ergo etiam in illis , qui omni gratia destituti sunt , aliqua opera (tametsi rara) quae secundum justitiae regulam vituperari non debeant , imò debeant laudari : atque adeo quae sint bona moraliter , nulloque ex capite vitiata : Nam quae talia non essent , non justitiae laudem , sed vituperationem potius mererentur .

Diximus tametsi rara , quia id ostendunt ultima illa verba *Vix inveniuntur , quae justitiae laudem mereantur* : haud tamen excludunt , quin inveniuntur aliquando praedicta opera : nam quod invenitur vix , revera invenitur , licet non communiter , & in pluribus , sed aegre , & in paucioribus . Ut cum Scriptura dicit : *Iustus vix salvabitur* , non negat , imò affirmat salvandos esse justos ; sed ostendit difficultatem in salute assequenda , & brevem numerum salvandorum in comparatione longè majoris numeri reproborum . Ex quo etiam habetur non esse necessarium in verbis Augustini particulam illam *vix* , ita praesè accipere , ut inter innumeros actus malos , qui ab infidelibus carentibus gratia eliciuntur , unus tantum , vel alter reperitur bonus . Sed possunt reperiri absolute multi actus boni , quamvis comparatione longè majoris numeri actuum malorum perpauci , & rari dicantur . Sicut iusti , qui salvandi sunt , absolute non sunt pauci , sed multi , licet videantur pauci , & rarissimi collati ad innumeros , qui condemnantur .

Sed quamvis praedictus Augustini locus ita clarus videatur ; nihilominus Gabriel Vasquez , disput. 190. capite 17. conatus est illum infirmare : evasionem verò in eo constituit , quod Augustinus , illo capite 27. (quod finit verbis adductis) hyperbasi usus , reliquit sensum ecclipticum , & imperfectum , quousque sequenti capite illum absolvit : non quidem absolute concedendo , vel approbando anterioris capitis doctrinam , sed admittendo duntaxat sub conditione , & ex aliorum sententia : ut ostenderet , quomodo etiam posteriori illa expositione verborum Pauli admissa , maneret adhuc discrimen inter novum , & vetus testamentum , dum illud legem scriptam

D. August.

Evasio Vasq.

Magister.
Bonavent.
Scotus.
Durandus.
Richardus.
Gabriel.
Aliacenensis.
Driedo.
Almaynus.
Vincent.
Gualcharus.
Vega.
Cajet.
Conradus.
Medina.
Curiel.
Zumel.
Montefinos.
Lorca.
Greg. Martinez.
Arauxo.
Joan. à S. Th.
Godoy.
Gonet.
Labat.
Suarez.
Valentia.

Primum fundamentum.
Ad Rom. 2.

in tabulis lapideis; istud verò in cordibus fidelium: quod erat intentum utriusque capitis.

Confutatur.

Hæc tamen evasio omnino est insufficientis: quia licet Divus Augustinus in tradenda, aut admittenda prædicta secunda expositione, sub conditione tantum sit loquutus; illa tamen admittenda, absolute, & ex propria sententia pronuntiat in utroque capite non pauca, quibus assertio nostra exprimitur: uti sunt verba illa capitis 27. *Quaedam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, recteque laudamus, &c.* Quod ergo Sanctus Doctor tradit ut à se lectum, cognitum, vel auditum, non sub conditione, sed absolute tradit. Et etiam in ipso capite 28. ad quod Vasquez recurrit, pro intelligentia illorum, quæ in antecedenti imperfecta remanserant, idem absolute affirmat: dum incipit: *Verum tamen quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint: Unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vite sue facere aliqua legis, vel sapere, &c.* Et inferius, *Nam & ipsi homines erant, & vis illa nature inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis, & sentit, & facit, &c.* Sanè sicut quod imago Dei in anima non ita fuerit deleta per peccatum, quin saltem lineamenta aliqua ibi remanserint, non potuit Augustinus ex falsa suppositione, vel ex aliena tamen opinione affirmare, cum id apud omnes catholicos in confesso sit: ita dici non potest ex aliena tantum sententia, vel falsa suppositione affirmasse, quæ ex prædicto principio intulit: videlicet homines impios, & gratia destitutos sapere, & agere aliqua opera consona naturali legi, inesseque humanæ naturæ sufficientem vim ad aliquid bonum, seu legitimum faciendum.

Idem.

Multoque minus dici potest protulisse ex falsa suppositione, vel ex aliena tantum sententia, quæ paulò inferius addit dicens: *Sicut enim impediunt à vita æterna iustum quedam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis invenitur.* Ecce non solum absolute affirmat reperiri in aliquibus hominibus aliàs pessimis, & omni gratia destitutis aliqua bona opera; sed ait difficillimum esse inveniri aliquem quantumvis pessimum in quo non reperiantur. Sicut autem nullus negabit Sanctum Doctorem in illis verbis: *Non impediunt à vita æterna iustum quedam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, loqui absolute, & ex propria sententia: ita negari non potest loqui eodem animo in istis: Ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis invenitur.*

Confirmatur
ulterius ex
August.

31. Alter locus sumitur ex libro 3. Hypognost. paulò post initium ubi ita habetur: *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo, aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vite presentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quæ de bono natura oriuntur: id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diversarum rerum bonarum, velle quidquid bonum ad presentem*

pervinet vitam: quæ omnia non sine gubernaculo divino subsistunt; imò ex ipso, & per ipsum sunt; vel esse cœperunt. Malis verò dico, ut est velle idolum colere, velle homicidium, &c. Et quamvis libri isti, qui habentur inter opera Divi Augustini ad calcem tomi 7. incerto auctori adscribantur; nihilominus Divus Thomas articulo 5. huius questionis, & quæst. 24. de veritate, articulo 14. prædictum testimonium ipsi Augustino tribuit: & libros illos utiles, & eruditos, ac vetusti esse auctoris, testatur Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis, dum examinat scripta prædicti tomi 7.

D. Thom.

32. Sed responderet Vasquez opera, quæ hic bona, & de bono naturæ orta dicuntur, non esse opera bona moraliter, sed quædam opera indifferentia, respicientia duntaxat proprium commodum. Tum quia vocantur opera præsentis vitæ, & non pertinentia ad Deum: at opera moraliter bona, præsertim in sententia Divi Augustini, dicenda sunt opera vitæ æternæ, & ad Deum pertinentia. Tum etiam quia ex operibus, quæ in exemplum afferuntur, nullum suapte natura habet, quod sit opus virtutis moralis; sed tantum sunt opera commoditatis, quæ fieri possunt, & propter finem malum, & propter honestum. Ita Vasquez.

Responsio
Vasquez.

Sed cum opera, de quibus in prædicto testimonio sit sermo, in bona, & mala dividantur, & quæ mala dicuntur, procul dubio sunt mala moraliter; omnino violenter, & contra ipsorum nominum significationes illa, quæ bona appellantur, inter indifferentia, & non bona rejiciuntur. Præsertim cum ad probandam eorum bonitatem ibidem dicatur, quod non sine gubernaculo divino subsistunt. Quod autem prædicta opera dicantur pertinere ad præsentem vitam, eoque ipso ab æterna relegantur, non tollit quominus sint bona moraliter: quia ex sola morali bonitate naturalis ordinis, nisi per gratiam ad supernaturalem eleveatur, nullum opus excedit vitam hanc temporalem, neque conducit ad æternam, aut in ea præmium aliquod consequetur. Ad præsentem verò idcirco pertinere dicitur: quia humanos mores componit, & exornat, in eaque præmium quale quale consequitur, saltem commendationis & laudis. Neque contrarium huius doctrinæ docuit aliquando Divus Augustinus; licet non semel dixerit veras virtutes operari propter vitam æternam. Sed loquitur de virtutibus infusis, vel de acquisitis, quatenus in habente gratiam elevantur ad agendum propter finem supernaturalem: de quo infra. Unde immerito per opera præsentis vitæ sola opera commoditatis, vel indifferentia intelligantur.

Refellitur.

Sicut etiam immerito dicitur, nullum eorum, quæ allata sunt in exemplum, suapte specie, vel natura esse opus virtutis moralis, sed omnia esse indifferentia. Nam velle uxorem ducere, si absque aliqua circumstantia prava fiat, suapte natura est opus castitatis conjugalæ, & velle manducare, & bibere absque superfluitate, opera sunt temperantiæ: sicut & velle addiscere artes bonarum rerum est opus virtutis studiositatis, & sic de aliis. Et sanè Valq. non nisi sui oblitus potuit huiusmodi opera à bonorum genere excludere, & in differentibus annumerare: cum ipsemet disputatione citata cap. 5. non dubitet inter virtutum opera referre, hoc quod est curvare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurrere, & minoris momenti alia, pro quibus Pelagius (teste Divo Hieronymo in epistola ad Ctesiphontem) auxilium Dei non requirebat; Vasquez verò existimat gratiam requiri. Qui ergo hæc, quæ vel

vel parum, vel nullo modo honestatem concernunt, non negat, imò contendit esse opera virtutum, & ad sui elicentiam gratiam postulare; quo pacto, nisi sui oblitus, à virtutum operibus relegare potest voluntatem nubendi, manducandi, bonas artes addiscendi, & similia? Neque obest, ut aliquid natura sit opus virtutis, quod possit vitari ex aliquo fine extrinseco pravo: nam jejunare, dare elemosynam, solvere debitum, & similia suapte natura sunt opera virtutum ab indifferentibus procul distincta: possunt nihilominus exerceri ob pravam finem, ut vanitate, vel inani gloria. Sufficit ergo ut opus aliquod ex sua specie sit actus virtutis, imò ut de facto ab ea eliciatur, quod habeat objectum, quantum est ex se, rationi consonum, sicut habent ea, de quibus loquimur; & quod aliunde non vitietur, sicut prædicta non vitari, etiam Vasquez supponit.

Confirmatur
deinde ex
aliis Patri-
bus.
Clemens
Romanus.
Prosper.
Gregor.
Origenes.
Chrysostom.
Hieronym.

33. Eandem doctrinam tradunt etiam Clemens Romanus lib. 7. *Apostolic. Constit. cap. 34.* Prosper contra Collator. cap. 22. & 26. Gregorius hom. 27. in Evangelium. Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, & alij, quos, § præcedenti retulimus. Ita enim concedunt infidelibus aliqua bona opera, ut non ad aliquam gratiam, sed ad naturæ facultatem, & naturales vires liberi arbitrij totum id reducant.

D. Thom.

Clarissime autem docet nostram assertionem D. Thomas art. 2. verbis illis: *In statu nature corruptæ etiam deficit homo ab hoc quod secundum suam naturam potest, ut non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono natura privetur; potest quidem etiam in statu nature corruptæ per virtutem suam naturam aliquod bonum particulare agere (sicut edificare domos, plantare vineas, & alia hujusmodi) non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, non tamen perfecte potest moveri motu hominis sani, nisi sanctur auxilio medicina, &c.* Idem docet infra, art. 6. & 2. 2. qu. 10. art. 4. & in 2. dist. 28. art. 1. & q. 24. de veritate art. 14. aliisque in locis.

Sinistra Vasq.
interpretatio.

34. Dices cum Vasquez D. Thomam nomine gratiæ, quam dicit non esse necessariam pro quovis bono opere, intellexisse gratiam habitualement, & justificantem, hujusque duntaxat necessitatem exclusisse; non autem quodcumque auxilium gratiæ collatæ per Christum. Imò videtur eisdem in locis hoc auxilium asserere, dum ait non posse voluntatem in aliquo opere applicare se ad agendum sine auxilio Dei moventis: non enim per hanc motionem, seu auxilium intelligendus est communis, & generalis Dei influxus, quo concurrat cum omnibus causis secundis; sed auxilium aliquod magis speciale naturæ non debitum, per quod voluntas, quæ de se est indifferens ad bonum, & malum, determinetur ad bonum. Præsertim cum tale auxilium ipse Divus Thomas, art. 6. & 7. & 9. hujus quæstionis *auxilium gratiæ*, seu gratuitum appellet.

Dispellitur.

Sed contra est, quod Divus Thomas locis citatis, non utcumque ait posse hominem facere aliquod bonum opus sine gratia; sed id probat, quia potest facere tale opus per virtutem suæ naturæ: eo quod natura humana, & ejus inclinatio ad bonum non omnino mansit destructa per peccatum, neque toto naturali suo bono privata, ut constat ex verbis adductis, & ex similibus, quæ habet 2. 2. citata, art. 4. quæst. 10. hæc autem ratio non solum excludit necessitatem gratiæ habitualis, sed

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

etiam cujuscumque auxilij gratuiti, seu non debiti naturæ. Dum enim tota possibilitas ad ita operandum reducitur in ipsas naturæ vires, & in id, quod remansit in homine naturalis facultatis, & inclinationis ad bonum; totum illud excluditur, quod non est naturæ proprium, neque ab ea suo jure postulatur, sed aliunde gratis sibi, omnino conceditur: sicut est quodcumque auxilium gratiæ propriè dictæ.

Falsò autem dicit Vasquez auxilium Dei moventis, quod Divus Thomas exigit pro quovis bono opere, esse auxilium gratiæ, aut distingui à generali concursu, quo Deus unamquamque ex causis secundis movet, & applicat ad agendum juxta uniuscujusque conditionem. Nam oppositum constat ex primo hujus quæstionis articulo (ad quem se remittit sanctus Doctor) & ex dictis à nobis in ejus commentario. Cujus etiam valde efficax signum est, quod ea tantum ratione exigit in 2. art. prædictum auxilium ad quemcumque actum bonum eliciendum, quia in primo illud postulat ad quodcumque verum cognoscendum: cumque ad hoc posterius non requirat auxilium gratiæ propriè dictæ, ut ipsemet Vasquez fatetur, non est cur dicamus ad illud prius tale auxilium requirere. Accedit etiam quod D. Thomas in quatuor prioribus articulis hujus quæstionis ubi illa, quæ dicit posse fieri ab homine sine gratia per vires suæ naturæ, continentur, non appellat illud auxilium gratiæ, vel gratuitum; sed duntaxat motionem, vel auxilium Dei moventis: in articulis verò subsequentibus 6. & 7. & 9. ubi sermo est de operibus pro quibus sanctus Doctor, & nos gratiam requirimus, uti est hominem se ad gratiam præparare, à peccato resurgere, & postquam existit in gratia, bene moraliter, & meritorie operari, vocat illud auxilium gratiæ, & auxilium gratuitum: si autem sentiret, pro omnibus prædictis operibus necessarium esse auxilium gratiæ, & pro nullis sufficere auxilium commune naturæ humanæ debitum, eodem modo utrobique prædictum auxilium gratuitum, & gratiam nuncuparet: quod cum non fecerit, signum est, diversimodè, quoad hoc de illo sensisse, illud autem, quo prædicta evasio videbatur confirmari, impugnatum manet per ea, quæ modò diximus, & infra evidentius corruet.

35. Prædictis addenda est auctoritas Bullæ Pij V. & Gregorij XIII. contra Michaëlem Bajum, quatenus in ea damnatur hæc propositio quæ est XXXVI. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura viribus ortum ducit, agnoscit.* Et ista, quæ est 61. *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrij bonus, sive non malus: Et gratia Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.*

Roboratur
impugnatio.
Pius V.
Greg. XIII.

Nec satis facit, quod ait Vasquez damnari scilicet prædictas propositiones non propter substantiam doctrinæ, sed propter censuram illam contrariæ sententiæ. *Cum Pelagio sentit, & Non nisi Pelagiano errore, &c.* Nam contra est, quod cum constet illas absolute damnari, adeoque absolute esse falsas; quod ob solam censuram damnentur, non constat, nec potest facile ostendi. Præterquam quod cum ex illa condemnatione habeatur, sententiam nostram, quæ negat necessitatem gratiæ Christi ad singula opera, nullam facere injuriam prædictæ gratiæ; Consequenter habetur, nihil falsum in sententia contineri: nam si esset falsa, injuriam procul dubio faceret prædictæ gratiæ, negando ejus necessitatem, quæ negari non deberet.

§. III.

*Eadem communis sententia ratione fulcitur.*Ratio funda-
mentalis.

36. **P**ræcipua ratio pro nostra assertionem habetur apud D. Augustinum, & D. Thomam in locis citatis, & eam tangit Concilium Trident. sess. 6. cap. 1. Can. 5. potestque ad hanc formam redigi. Homo per peccatum non amisit liberum arbitrium, quod est facultas humanæ naturæ ad eligendum inter bonum, & malum: sed conservat illud inextinctum, licet infirmum, & debilitatum: Ergo adhuc in natura lapsa potest suis propriis viribus adeoque sine recurſu ad gratiam efficere aliquod bonum opus morale. Antecedens est ita certum, ut contrarium sit error in fide, ut constat ex Tridentino, cit. can. 5. Ubi contra hæreticos tollentes de medio liberum arbitrium prædictus error condemnatur his verbis: *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amisit, & extinctum esse dixerit, &c. anathema sit.* Consequentia verò probatur. Tum quia nisi homini ex sua natura ineffent vires ad exercendum unum, vel alterum opus bonum; ejus arbitrium potius ut mortuum, vel extinctum haberetur, quam ut attenuatum, & infirmum. Potentia namque, cui pro nullo opere vires suppetunt, mortua potius, quam infirma reputatur. Infirma autem tunc dicitur, quando vel agrè, & cum difficultate, absolute tamen potest in actum prorumpere. Tum etiam exemplo hominis infirmi: qui quoniam medio modo se habet inter sanum & mortuum; neque potest per se exercere omnia præstantiora opera hominis sani, neque omnino nullum exercere; sed exercet aliqua faciliora, quibus vitam se habere ostendit, quamvis viribus debilitatam, & infirmam. Unde quemadmodum si esset aliquis, qui nullum prorsus vitale opus per se exercere posset, non infirmum, sed mortuum eum putaremus: ita dicendum esset de libero arbitrio si nullum bonum prorsus opus propriis viribus posset efficere.

Et quia Patres, & Theologi ad explicandas naturales vires liberi arbitrij post peccatum utuntur sæpè hoc exēplo hominis neque mortui, neque sani, sed viventis, & infirmi; nobis etiam in hac materia præ oculis habendum est, quia rem optime declarat. Præsertim cum sacra scriptura eodem exemplo ad id ipsum utatur, ut constat *Luc. capite 10.* ubi status hominis, & ejus liberi arbitrij, post peccatum describitur sub typo illius viatoris; qui descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latrones, & plagis acceptis non omnino mortuus, sed vulneratus, & semivivus relictus fuit.

Evasio Vasqu.

37. Dices cum Vasquez satis esse ad salvandam existentiam liberi arbitrij, & quod non sit mortuum, aut extinctum sicut hæretici volunt, quod maneat in eo libertas, & indifferentia ad utrumlibet: ut revera manet, dum potest pro libito hunc, vel illum actum malum, vel indifferentem elicere: quamvis ex se non habeat vires ad aliquod bonum morale exercendum.

Præcluditur.

Sed hoc nullius momenti est: nam Concilia, & Patres in eodem sensu, & respectu ejusdem negant liberum arbitrium extinctum fuisse per peccatum; respectu ejus affirmant mansisse viribus attenuatum, & infirmum, ut constat ex verbis Tridentini citato capite 1. sessione 6. ubi cum dixisset, post Adæ peccatum neque gentiles per vim naturæ, neque adhuc ipsos Judæos per legis Moyſi litteram potuisse à peccato resurgere, ad-

Conc. Trid.

dit. *Tametsi in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum, & inclinatum.* Cum igitur attenuatio, & infirmitas per peccatum incurſa, non sit penes minorem aliquam libertatem ad opera mala, vel indifferentia (non enim hujusmodi libertas minor est post peccatum, imò est major, quam esset in natura integra, ut ex se liquet) sed tota ea infirmitas consideretur penes virtutem, & facultatem ad bonum morale exequendum; oportet, ut respectu istius boni, & respectu virtutis, & facultatis naturalis ad prosequendum illud verificatur, quod liberum arbitrium non est mortuum, neque extinctum, sed duntaxat infirmum, & debilitatum: atque adeo quod possit exequi tale bonum per prædictam facultatem naturalem, & sine recurſu ad gratiam.

38. Ex quo patet, vitam, quam sancti Patres, & Concilia tribuunt libero arbitrio post peccatum, ratione cujus dicunt non mansisse mortuum, aut extinctum, non esse duntaxat vitam, seu libertatem, qua in ordine physico se habet ad plura indifferenter attingenda (quam possumus appellare vitam, sive libertatem physicam) sed esse virtutem, & facultatem, qua vivit in ordine ad bonum morale, & per quam, utcumque est liberum à subjectione ad peccatum potens operari extra hanc subjectionem actus bonos, & honestos.

Patet etiam Concilium Tridentinum in prædicta sessione duplicem errorem condemnasse circa liberum arbitrium: alterum illorum hæreticorum, qui negant ejus libertatem etiam physicam ad quævis opera, omniaque fatali quadam necessitate evenire arbitrantur: alterum eorum, qui dicunt facultatem humani arbitrij boni operativam, ita esse amissam, seu extinctam per peccatum primi parentis, ut non nisi ad peccandum vires, & libertas in eo remanserint (quod est mansisse mortuum, & extinctum in ordine morali.) Et licet condemnatio primi erroris minus ad præsens conducatur; condemnatio tamen secundi (quæ etiam habetur in supra dicta Bulla Pij V. & Gregorij XIII. contra Michaellem Bajum) omnino confirmat nostram assertionem.

39. Quæ ut magis roboretur, & declaretur, **Nota.** animadvertendum est, voluntatem nostram pro statu viæ non ea solum ratione dici liberum arbitrium, quia est indifferens, seu non determinata ad aliquod ex contradictionis extremis (in quo consistit libertas physica) sed etiam quia inest ei vis, & facultas ad eligendum inter bonum honestum, & malum oppositum, & utrumlibet prosequendi, & hoc indicatur, cum communiter dicitur de libero arbitrio quod *est facultas voluntatis, & rationis.* Cum enim quælibet natura ex se afferat inclinationem ad bonum sibi proprium, & proportionatum, per quam apta, & sufficiens est ad illud prosequendum; natura rationalis peculiariter sibi vendicat, tum quod ea inclinatio est ad bonum rationi consonum, seu honestum, quia hoc duntaxat est proprium boni talis naturæ, ut natura est. Tum etiam quod non respicit illud sub determinatione ad unum sicut aliæ naturæ ratione carentes; sed cum amplitudine, & universalitate orta ex eminentia ipsius naturæ, & ex universalitate, & indifferentia sui judicij. Tum quoque quod ita tendat ad prædictum bonum, ut possit etiam deflecti ad malum propter defectibilitatem contractam, & sibi coherentem, eo quod est facta ex nihilo. Quia ergo indifferentia, & libertas, quæ est de ratione liberi arbitrij, supponit velut fundamentum prædictam inclina-

inclinationem unà cum sua defectibilitate (ita quidem, ut per id, quod ibi est inclinationis ad bonum quasi vivat liberum arbitrium; per illud verò quod est defectibilitatis, & peccabilitatis, quasi languescat, & ad mortem tendat) consequens fit, ut si inclinatio ad bonum deficiat, vel omnino impediatur (sicut contingit in damnatis propter obstinationem in malo) quamvis physice loquendo vivum remaneat, & physicam libertatem conservet; moraliter tamen pro mortuo reputetur, potiusque ut omnino servum, & captivum peccati, quam ut liberum habeatur. At verò dum prædicta inclinatio ad bonum expedita manet, quamvis defectibilitatis, & peccabilitatis servituti admixta; manet vita, & libertas arbitrij, non tantum physica, sed etiam moralis; debilis tamen & infirma propter prædictam admixtionem. Tunc autem omnino sanabitur, perfectissimaque gaudebit vita, & libertate, cum per gratiam, & ejus confirmationem liberabitur omnino à peccati servitute, omni defectibilitate sublata, vel prorsus impedita.

*Instauratur
fundamentum.*

Hinc ergo expenditur vis rationis facta pro assertionem: quia liberum arbitrium non esse extinctum, vel mortuum, ut Sancti Patres, & Concilium damnantes contrarium errorem loquuntur, non est aliud quam conservare liberam, & expeditam naturalem inclinationem ad bonum honestum, quam ipsa rationalis natura ex se ipsa affert: sed dum manet expedita hæc inclinatio, adsunt vires ad operandum bene moraliter: ipsa quippe inclinatio prædictas vires constituit: igitur ad vitandum supradictum errorem, debemus omnino asserere mansisse in libero arbitrio non qualemcumque indifferentiam, sed unà cum facultate, & viribus ad bene moraliter agendum: posseque inde sine recursum ad gratiam aliquando ita operari.

Responsio.

40. Nec refert si ex doctrina Adversariorum secundò respondeas necessitatem gratiae ad bene operandum non oriri ex defectu naturalium virium, sed ex indeterminatione humanæ naturæ, & voluntatis, quæ cum ex se sit indifferens, & in quadam contingentia ad bonam, & malam operationem, & bona operatio ex multis capitibus impedi possit, indiget aliquo concursu Dei, vel aliqua cogitatione congrua, per quam inter ipsa impedimenta, aut illis semotis, determinetur, & applicetur ad actum bonum, à maloque removeatur: Et quia talis concursus est extra beneficium creationis, & non debetur ex generali, & communi providentia, ob idque sine ejus præjudicio multoties denegatur; necesse est pro prædicta cogitatione, vel concursu ad gratiam recurrere: quatenus gratia dicitur omne quod supra naturæ debitum à Deo exhibetur.

Impugnatio.

Non itaque hoc refert: ratio enim à nobis facta omnino excludit hanc evasionem: tum quia eo ipso quòd natura humana per se habeat vires ad operandum bene moraliter, ex se ipsa postulat concursum Dei necessarium ad ita operandum: eidemque providentiæ, qua talis natura cum illis viribus creata est, & conservatur; incumbit præbere omnem illum concursum, qui necessarius est, ut prædictæ vires aliquando in actum prorumpant. Frustra quippe naturæ auctor dedisset vires per se sufficientes ad aliquem actum eliciendum, nisi ex eadem providentiæ, quæ vires illas tribuit, paratum haberet concursum necessarium, ut aliquando exercerentur. Non ergo talis concursus dicendus est extra communem providentiam, aut supra naturæ debitum, sed quid ab ipsis postulatum, atque adeò neque pro illo recurrendum est ad specia-

lem providentiam ordinis gratiæ.

Tum etiam quia quod natura rationalis, & ejus voluntas sit indifferens ad bonam, & malam operationem, possitque pro occurrentia impedimentorum singulis momentis à bona excidere, & ad malam deflecti; non convincit concursum Dei ad illam priorem determinantem superare exigentiam ipsius naturæ: immò potius oppositum tuadet. Nam potentia ita indifferenti debitus est ex communi providentiæ concursus necessarius, ut de facto operetur: Esset quippe monstruosum, atque adeò contra talem providentiam, quòd prædicta potentia maneret semper, aut longo tempore suspensa ab omni actu: sed concursus ita debitus non potest esse ejusmodi, quo semper malè utatur, & semper peccet: aliàs talis potentia non esset ex se indifferens, sed potius ad malum determinata, & quantum est ex se, sibi que relicta in malo obstinata: quæ enim est indifferens, sicut non petit concursum, quo semper bene operetur, ita exigere nequit concursum, quo semper malè utatur, semperque à bono deficiat. Erit ergo indebitum ex vi prædictæ indifferentiæ, & ex communi providentiæ, cui subiacet, ut quandoque sibi præbeatur unus ex prædictis concursibus, quandoque alter: atque adeò, quòd quandoque, aut sæpe sæpius defectuosè, quandoque autem bene moraliter operetur: & si ita debetur naturæ, non utique erit gratia.

Progetur.

41. Cujus adhuc major ratio reddi potest: quia ad eandem providentiam, cui incumbit producere, & conservare aliquam potentiam, ut constitutam ad agendum in actu primo, incumbit etiam præbere concursum necessarium ad actum secundum proportionatum, & correspondentem ipsi actui primo: aliàs talis providentia non perfecta, & Deo digna, sed diminuta, & imperfecta in suo ordine censetur. Unde quia voluntas nostra, ut constituta ad agendum in actu primo ex communi providentiæ importat vires, & inclinationem ad bonum honestum, ita quòd retineat propriam defectibilitatem, & peccabilitatē; necesse est, ut ex eadem providentiæ debeatur ipsi talis concursus ad actum secundum, ut quandoque rectè operetur, quandoque verò à rectitudine deficiat. Ex eo ergo quòd natura humana indifferenter se habeat ad bonum, & malum, minimè infertur habiturum rationem gratiæ, quemlibet concursum determinatum ad bene agendum. Ad hæc: concursus ille, cujus defectus constitueret monstruam, vel præternaturalem in aliqua natura, debitus est ex communi providentiæ, & ex principiis ipsius naturæ; non enim necessaria est providentiæ specialis, aut aliquid supra naturæ debitum, ut monstra, & præternaturalia non contingant. Quis autem dubitet monstruosum, & præternaturale futurum, si in natura humana, sive jam lapsa, sive in puris naturalibus constituta nullum suppositum aliquando benè moraliter operaretur, sed omnia in omnibus suis actibus peccaminosè agerent? Igitur concursus Dei necessarius ad operandum benè moraliter saltem aliquando, per quòd monstruositas ista vitatur, debitus est ex exigentia naturæ, & ex communi providentiæ.

42. Confirmatur ex his, quæ cernimus in naturis non rationalibus, ubi non est locus gratiæ, quæ quidem licet careant libertate, habent tamen aliquam indifferentiam respectu multorum, quæ possunt sic, vel aliter illis contingere, possuntque earum propriæ actiones impediri ex diversis capitibus, adeò ut vix sit aliqua natura, quæ hujusmodi indifferentiæ, & contingentiæ non subiaceat. Et nihilominus non tribuitur gratiæ, ut speciali

speciali providentiæ, quod non impediatur, & quod juxta naturalem inclinationem operentur. Ergo quod natura rationalis habeat prædictam indifferentiam, ut juxta inclinationem ad bonum, vel juxta oppositam defectibilitatem operetur, non est sufficiens ratio, ut tribuamus gratiæ, vel speciali providentiæ, quod sequatur aliquando prædictam inclinationem, & a defectibilitate caveat elicendo actus moraliter bonos. Immo in ipsa natura humana datur ex parte intellectus eadem ferme indifferentia, & contingentia ad veram, & falsam cognitionem, quæ invenitur in voluntate ad bonum, & malum morale: Et tamen, ut vidimus dubio præcedenti, non est necessaria gratia propriè dicta ad quamlibet veritatem cognoscendam. Ergo, &c.

Quod autem dicitur in evasione Deum multoties negare concursum ad bene operandum sine præjudicio communis, & generalis providentiæ, convincit talem concursum non deberi naturæ humanæ, ut in omnibus, & pro semper: non autem convincit, quod non sit illi debitus aliquando, & in aliquibus: sicut de bonitate ingenij, de differentia sexus, de vitæ diuturnitate, & similibus, quæ a nemine gratiæ nomine insigniuntur, ut num. 25. dicebamus, & iterum tangemus num. 74.

§. IV.

Eadem communis assertio alia via roboratur.

Aliud fundamentum.

43. **A**liâ viâ probari potest assertio nostra, nimirum ab inconvenientibus, quæ ex opposita sententia inferuntur: si enim nullum opus honestum, quantumvis tenue, & modicæ bonitatis fieri potest sine gratia, sequitur primò communem, & generalem Dei providentiam in gubernatione humanæ naturæ dicendam esse sterilem, vacuam, & infructuosam, nec nobiliori, aut præstantiori fini deservientem, quàm peccatorum permissionibus: hoc enim satis derogat ipsi Divinæ providentiæ; immò cuilibet provisorio non parum derogaret, si diceremus eum in id solum incumbere, ut peccata permittantur, & mala non vitentur: ergo, &c. Sequela probatur: nam generalis providentia non includit gratiam, neque ultra extenditur, quàm debitum est ipsis rerum naturis, quarum regimini, & directioni incumbit: si igitur absque gratia in tota humana natura nullum sit opus bonum; sed omnia defectuosè, & peccaminosè contingunt, planè sequitur, quod ex vi prædictæ providentiæ non aliud, quàm mala, & peccata in natura humana reperiantur: solum ergo malorum, & peccatorum permissiones erunt fructus talis providentiæ: respectu verò bonorum manebit utique vacua, sterilis, & infructuosa.

Explicatur.

44. Apparebitque evidentiùs hoc inconveniens animadvertendo, quod Deus sine ullo, vel suæ providentiæ, vel humanæ naturæ, aut alterius præjudicio potuit omnia, quæ creavit, & conservat, soli generali providentiæ committere, non utendo pro alicujus directione providentia ordinis gratiæ: si enim aliqua ratione astringeretur uti hac posteriori providentia, non esset jam providentia ordinis gratiæ, sed potiùs ordinis naturæ, atque adeo sub generali comprehensa: quia ad ea, quæ sunt ordinis gratiæ Deus etiam ex suppositione conditionis rerum nulla lege astringitur, nisi sua spontanea, & gratuita promissione. Supponamus ergo Deum in gubernatione universi generali tantum providentia uti voluisse, quo casu non ideo deficeret à munere creatoris, & conservatoris: quia

munus hoc non nisi prædictam providentiam postularet. Vel ergo tunc daretur aliquod bonum opus morale in hominibus, vel omnes eorum actus essent peccaminosi: si primum dicatur; cum nulla ibi esset gratia, neque alia præter generalem providentiam, dicendum quoque erit ex sola hujusmodi providentia, adeoque sine recursum ad gratiam posse fieri tale opus. Si secundum; fatendum est omnem illam providentiam, ut ambit creatoris, conservatoris, & gubernatoris munia, manere vacuam, & infructuosam, ut pote omni fructu boni operis destitutam; immò sterilem, & insufficiens esse, ut talem fructum afferat: quia se sola non sufficit præbere concursum ad talem fructum germinandum.

Inconvenientia adversæ opinionis.

Secundò infertur juxta prædictam sententiam non solum fore gratiam, quod homo aliquando bene moraliter operetur, aut quod non operetur malè, sed etiam quod non semper operetur pessimè: quod est asserere generalem Dei providentiam secundum se spectatam non solum perpetuò extendi ad solam permissionem malorum, sed extendi dumtaxat ad permissionem pessimorum; utque hæc non contingant, recursum esse ad providentiam ordinis gratiæ. Ex quo etiam fieret, quod constituto universo sub prædicta tantum generali providentia (uti esset, si homo conderetur, & conservaretur in puris naturalibus) omnes actus humani fierent ab hominibus pejori, & deteriori modo, quo possent contingere. Hoc autem inconveniens, immò absurdum esse nemo non videt. Sequela verò probatur: nam potissima ratio apud Authores prædictæ sententiæ, est indifferentia humanæ naturæ, & voluntatis, ad bene, vel malè operandum, indeque inferunt esse gratiam, quoties per divinum concursum, vel cogitationem congruam determinatur ad bonum: quia sibi relicta nunquam non posset determinari ad malum. Cum autem sibi relicta nunquam non possit determinari ad pejus; erit utique gratia, quoties ita non determinatur: sed in minori malo sistit: atque adeo ea gratia seclusa perveniet semper ad pessimum. Vel dicant prædicti Auctores, cur opus sit speciali providentia ut voluntas ex se indifferens ad bonum, & ad malum potiùs ad illud, quàm ad istud tendat; non autem ea opus sit, ut eadem voluntas indifferens ex se ad malum, & ad pejus sistat in illo, & ad hoc non peringat? Sanè nulla alia ratio reddi potest, cur ad hoc posterius gratia, aut speciali providentia opus non sit, nisi quia ex ipsa indifferentia voluntatis ad malum, & ad pejus infertur potiùs non semper ad hoc posterius esse determinandam, sed aliquando ad hoc, aliquando ad illud attenda suavi, & communi providentia. Hæc autem ratio æquè convincit, quod attenda eadem providentia, non semper voluntas determinanda sit ad malum, sed aliquando ad hoc, & aliquando ad bonum, cum sit indifferens ad utrumlibet.

Tertiò ex prædicta ratione, prout expenditur ab Adversariis sequitur, etiam in natura integra non posse hominem sine gratia aliquem actum bonum exercere: quippe etiam tunc adesset indifferentia ex parte voluntatis ad bene, vel malè operandum, opusque esset divino concursu, ut potiùs ad bonum, quàm ad malum determinaretur. Et licet Aliqui Adversariorum non renuant sequelam admittere; negari tamen non potest esse maximum inconveniens, quod cum reliquæ naturæ, quantumvis inferiores, & imperfectæ in opera sibi consona, & connaturalia ex vi solius generalis providentiæ quantoties

procurant

prorumpant, debeaturque ipsis omnis concursus ad id necessarius; naturæ rationali aded perfectæ, sanæ, & integræ, ut esset in illo statu, non debeatur sufficiens concursus ad opus aliquod sibi omnino consonum, quale est opus honestum.

45. Denique infertur juxta prædictam sententiam posse hominem disponi ad gratiam, aut eam impetrare per opera solius ordinis naturalis sine aliquo supernaturali auxilio, quod plane admittit Vasquez, cit. disp. 190. cap. 12. ubi auxilium Dei ad bene operandum requisitum fatetur non esse aliquid supernaturale, sed quid contentum intra ordinem naturæ, eaque solum ratione dici auxilium gratiæ, quia non debetur, & quia confertur ex meritis Christi. Insimul concedit per opera ejusmodi auxilio facta, & sola naturali honestate prædita posse hominem justificationem obtinere. Immo etiam si absque prædicto auxilio fierent, dummodo naturali honestate pollerent, idem de illis affirmat; nam utitur sequenti discursu. *Si posset homo suis viribus sine auxilio gratiæ per Christum aliquod bonum opus morale efficere, posset etiam ex se præbere aliquod initium, seu occasionem, intuitu cujus auxilium gratiæ ad remissionem peccatorum ei conferretur: posset enim opera misericordiae ex se ipso habere, & illis gratiam obtinere: nam operibus misericordiae factis solum ex fine, & honestate virtutis moralis dona divina gratia à Deo obtineri satis superque à nobis monstratum est, &c.* Hæc ille.

Sed quantum à vero aberrat prædictus discursus, nec sine inconvenienti prædictam doctrinam defendi posse, latius constabit ex dicendis disp. seq. dub. 9. & hic breviter potest ostendi: quia Concilium Tridentinum expresse affirmat exordium, sive initium justificationis adultorum à fide, vel vocatione ad ipsam sumendam esse, ut videre est sessione 6. cap. 5. ubi sic habetur: *Declarat præterea ipsius justificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum proveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, &c.* Et cap. 8. *Fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, &c.* Si autem alia opera ex sola honestate naturali, & absque auxilio supernaturali facta, sive per modum dispositionis, sive per modum impetrationis ad justificationem possent concurrere, cum aliàs talia opera fidem, & ejus vocationem multoties præcedant; ex illis procul dubio, & non ex fide esset primum justificationis initium, & exordium. Quod non longè abesset à Semipelagianorum errore, ponentium justificationis initium ex nobis, hoc est, ex operibus omnino naturalibus, & non ex gratia. Et ideo Divus Augustinus ut illorum dogma condemnaret, perpetuus fuit in asserendo initium justificationis non aliunde, quam ex fide, vel vocatione ad ipsam sumendam esse: ut ita verificetur non sumi ex nobis neque ex operibus solius naturæ, quia fides non est hinc, sed ex gratia, ut videre est libro de prædestinatione sanctorum capite 19. & epistola 105. ubi sic ait. *Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano tribuamus arbitrio.* Quam doctrinam fusè trademus loco supra citato, ubi varia Vasquij subterfugia confutabimus. Et ideo à longiori ejus impugnatione superfedemus.

§. V.

Ex præsentis dubij resolutione alia deciduntur.

46. **U**T initio hujus dubij observavimus, ex ejus resolutione absque novo examine petenda est decisio aliorum, quæ nihil ferè difficultatis superaddunt, licet aliquibus seorsim pertractentur. Hujusmodi est illud pro quo D. Thomas instituit primum articulum hujus quæstionis: an scilicet possit homo sine gratia cognoscere aliquas veritates? In quo partem affirmativam tuentur omnes Autores pro assertione adducti. Et ratio habetur ex dictis: quia facilius est verum cognoscere, quam bonum operari: ergo si homo potest absque speciali gratia aliqua bona opera efficere, pariter poterit absque speciali gratia aliquas veritates cognoscere. Sed quia de hoc specialiter egimus dubio præcedenti, ubi alia adjecimus fundamenta, non oportet in hujus rei discussione denuo immorari. Et hæc circa veritates speculativas. Circa practicas autem, quas eo loco ad hunc remisimus, idem ferè judicium habendum est, ut paritatis ratio convincit. Diximus idem ferè judicium: quia si datur aliquod bonum opus morale ordinis naturalis, sed aded excellens, ut postulet pro hoc saltem statu specialem gratiam: pariter judicium practicum, ut omnino practice dicat tale opus, & illud exercitè infert, postulat similem gratiam. Quæ autem sint ejusmodi opera, atque subinde judicia practica, ex dicendis dub. 4. & 8. constabit.

47. Secundò habemus decisum dubium, quod tractari solet circa necessitatem gratiæ ad vincendas tentationes leves, aut saltem ad resistendum illis (pro gravibus enim erit infra dubium speciale. ibique innotescet, quæ tentatio, vel unde gravis, aut levis nuncupetur) quoad leves ergo, si vera pro assertione tradidimus, plane sequitur posse hominem sine gratia saltem aliquibus earum resistere. Et ita docent omnes Autores, quos pro assertione principali adduximus, ratioque videtur perspicua: nam cum ejusdem rationis sit prosequi aliquod bonum, & declinare ab opposito malo; virtus, quæ sufficit ad illud prius, etiam sufficit ad hoc posterius, saltem quando propositio mali non est vehemens ejus persuasio; uti non est, quæ fit per tentationem levem. Immo multoties minus sufficit ad malum vitandum, quam ad bonum prosequendum: quia hujus prosecutio se habet quasi ex additione ad illius fugam, & eam includit, vel supponit: ergo semel ostenso posse hominem sine gratia exercere aliqua opera moraliter bona, probatum quoque manet posse aliquibus tentationibus, scilicet levibus resistere.

Et confirmatur: quia non magis vulnerata est in homine per peccatum vis irascibilis, cui incumbit repugnare malo, & tentationibus non cedere; quamvis concupiscibilis, ad quam spectat prosecutio boni (sive facultates istæ considerentur, ut sunt appetitus sensitivus, sive ut pertinet ad voluntatem, de qua etiam suo modo enuntiantur, quamvis in ea non differant realiter) si ergo vulnus concupiscibilis non ita extinxit virtutem prosecutivam boni, quin reliquerit sufficientes vires ad eliciendos aliquos actus honestos sine auxilio gratiæ, non est, cur dicamus vulnus irascibilis ita etiam lauciasse, ut non remaneat sufficiens fortitudo ad resistendum aliquibus tentationibus saltem ex levioribus.

1. Confessarium.

2. Confessarium.

Qua admittit Vasquez.

Non satis secuta.

Conc. Trid.

D. August.

Dubium in-
cidens.

48. Si autem inquiras, an quæ dicuntur leves, possint omnes collectivè, vel saltem divisivè vinci absque gratia; aut verò sint aliquæ, quibus nequeat voluntas propria virtute resistere? Respondent aliqui protentationibus, quæ sunt à Dæmone, sæper nobis opus esse gratia, ne ab illis superemur; secus verò pro aliis, quæ sunt à mundo, vel à carne. Et reddunt rationem: quia demones propter inimicitiam, & odium erga genus humanum semper nos gravissimè tentarent, nisi divina protectione, & bonorum Angelorum cura compescerentur. Unde sicut quod non semper graviter ab illis tentemur, deputandum est huic gratiæ: sic etiam adscribendum est illi, quod non vincamus.

Verùm quidquid sit de hac doctrina (ad præsens enim parum refert, an sit tribuendum gratiæ, seu gratuita protectioni Dei, ut Angelorum curæ, quod non semper demones graves nobis tentationes inferant, aut verò ipso naturali rerum cursu, & sine recursum ad gratiam id aliquando possit evenire de quo alibi) proposita interrogatio aliter expendenda est: non enim quærit, an ex gratia, vel aliunde proveniat, quod non graviter sed leviter tantum à Dæmone ad peccandum provocemur (undeunque hoc proveniat) sufficiant nobis naturales vires liberi arbitrij ad resistendum tali tentationi, vel necessarium sit etiam supposito, quod sit levis; ad speciale auxilium gratiæ pro ejus resistentia recurrere.

Resolutio du-
bi.

49. Dicendum itaque est, undeunque tentatio proveniat, dummodo levis sit, non esse necessarium per se auxilium gratiæ ad ei resistendum: atque adeo posse hominem sine prædicto auxilio resistere cuilibet levi tentationi, non tamen omnibus collectivè, ita ut voluntas nulli earum cedat. Ratio quoad primam partem est: quia supposito, quod tentatio sit levis (undeunque proveniat) non excedit ejus resistentia facultatem liberi arbitrij; sicut non excedit illam quodcumque opus modicæ bonitatis, & difficultatis: huic enim comparatur resistentia tentationis levis, sicut resistentia gravis comparatur operi difficiliori, egregiæque virtutis. Sicut ergo pro opere facili, & modicæ bonitatis, quodcumque sit, sufficit prædicta liberi arbitrij facultas sine recursum ad gratiam: ita etiam sufficiet pro resistentia cujusque levis tentionis, undeunque ortum ducat. Præsertim quia tentatio à Dæmone, ea solum ratione poterat reddi difficilior ad ei resistendum, quam tentionis à mundo, vel à carne; quia talis tentatio ex ipso tentatore augmentum sumeret, & à levi in gravem, seu difficilem ascenderet: Ergo supposito (ut casus supponit) quod nec ex tentione, neque aliunde ita augeatur, ut ad gravem, vel difficilem ascendat; non est cur vinci non possit ea virtute, qua tentationes leves illata ab aliis hostibus superatur.

Diximus non requiri *per se auxilium gratiæ* ad resistendum cuilibet tentationi levi, &c. Quia per accidens non negamus posse aliquando requiri, tunc nimirum cum tentatio inducit ad omittendum aliquem ex illis actibus, quos homo sine gratia nequit elicere, ut esset amor efficax Dei finis naturalis, & à fortiori quicumque actus supernaturalis ordinis. Necessitas verò gratiæ in hoc casu non omnino est per se ratione ipsius tentationis: quia non est propter ejus intensiorem, aut vehementiorem; sed ratione prædicti actus; qui licet tentatio abesset, non posset exerceri sine gratia.

Secunda pars ejusdem resolutionis ex se est satis nota, fietque notior ex dicendis infra pro necessitate gratiæ ad vitanda peccata venialia. Sicut enim vitare omnia hæc peccata collectivè claudit diffi-

arbitrij; & ideo necesse est ad gratiam recurrere: ita resistentia omnium prædictarum tentationum, taliter quod voluntas nulli eorum cedat, est opus satis arduum, & difficile, & fortè difficilior, quam esset uni, vel alteri tentationi etiam ex graviorebus resistere.

50. Sed objicit Vazquez *disput. 189. cap. 15. num. 129.* quia si homo absque gratia potest resistere, vel uni levi tentationi, non est cur non possit resistere omnibus similiter levibus: Et si potest resistere tentationi levi, non est cur non possit gravi resistere: Non enim satis percipit, cur non sufficiat ad omnes, quod sufficit ad quamlibet, aut cur majore virtute opus sit ad graves, quam ad leves.

Mira objectio
ex Vazquez.

Sed quis non miretur ingenium aliàs acutum, & eruditum, hac in re, non animadvertisse differentiam inter grave, & leve, inter majus, & minus, inter unum, & multa: Et quod ibi opus est majori virtute, ubi major est difficultas. Num quia homo infirmus absque alterius juvamine pauca quædam opera, eaque non ardua exercere possit; inferendum est posse exercere omnia, quæ exercet homo sanus, quantumvis ardua, & difficilia? Haud meliori ergo illatione ex eo quod homo sine adjutorio gratiæ possit singulis tentationibus levibus resistere, inferitur à prædicto Autore posse resistere etiam gravibus, aut omnibus levibus collectivè: Et ideo ejus replica majori solutione non eget.

51. Tertium dubium, quod hic etiam movetur ab aliquibus, procedit de homine in puris naturalibus: de quo quæri potest, quod quæsitum est de homine in natura lapsa, sive quoad facultatem cognoscendi verum, aut operandi bonum; sive quoad virtutem tentationibus resistendi. Ejus autem resolutio ferè quo ad omnia perspicua est ex dictis in hac *disp.* additis illis, quæ *disp. præcedenti cap. 2.* circa convenientiam, vel differentiam prædictorum statuum animadvertimus. Cum enim dixerimus æquales vires habiturum hominem conditum in puris naturalibus, atque habet in natura lapsa: eodem ferè modo philosophandum est utrobique, sive quoad cognitionem veri tam practici, quam speculativi, sive quo ad operationem boni, sive etiam quoad tentationum resistentiam. Atque adeo quod in præsentī statu diximus posse sine recursum ad gratiam, posset in illo per proprias vires, & per concursum sibi debitum, ex sola communi, & generali providentia.

3. Conclusio-
rium.

Diximus ferè quoad omnia, & ferè eodem modo: quia aliquid posset homo in statu naturæ puræ, quod modò non potest, aut saltem nunquam faciet sine conversione ad gratiam. Posset enim tunc elicere amorem efficacem, & super omnia Dei finis naturalis, ut dubio sequenti: possetque etiam resistere singulis tentationibus saltem levibus, quæ ibi occurrerent, adhuc circa omissiones, quorumcumque actuum: quia cum nullus esset actus debitus, quem homo propriis viribus elicere non posset, nulla tentatio ex isto capite esset ab eo insuperabilis. Deficerent quoque tentationes, quæ modò à Dæmonibus nobis inferuntur: quia Dæmones tunc non essent, vel non haberent facultatem incitandi homines ad peccandum, & ob omnia ista plures actus honestos exercerent ibi homines quam modò sine gratia, paucioribusque tentationibus, & peccatis irriterentur.

52. Denique ex autoritatibus, & rationibus expensis toto hoc dubio, non obscure infer-

4. Conclusio-
rium.

tur

tur eam, quam Vazquez gratiam appellat, & necessariam adstruit ad eliciendam quamlibet honestam operationem, & cuius tentationi resistendum, nomen dumtaxat habere commune cum vera gratia, quam Sancti Patres, & Concilia contra Pelagianos, & Pelagianorum reliquias ubique tuentur: Cum re vera aut vix, aut nullo modo differat à natura, & naturalibus, pro quibus, & contra veram gratiam prædicti hæretici dimicabant.

Quo fit, ut dum se nimium pro gratia, & contra liberum arbitrium, naturalesque ejus vires conatur ostendere, gratiam supra naturam non eleve; immò quæ gratia sunt, naturæ adscribat, & utramque confundat. Quæ omnia ex supradictis inferri haud difficile ostenditur; nam illa congrua cogitatio, quam Vazquez vocat gratiam, & ad quam præsentem difficultatem reducit, neque egreditur naturæ ordinem, neque superat exigentiam, & debitum naturæ humanæ: quin potius ab ipsa natura juxta communem providentiam postulatur saltem aliquando, & pro aliquibus suppositis vagè sumptis: ad id ut monstruosum quid esset, attenta ea providentia, si semper, & in omnibus negaretur. Quid ergo gratia est in illa præter nomen? Aut quomodo non cum natura, & naturalibus confunditur, quæ naturæ dignitatem, aut debitum non excedit? Quod enim nulli determinato individuo pro determinato tempore debeatur, aut quod cuilibet designato citra injuriam negari possit, non sufficit ad rationem gratia: ut patet in bonitate ingenij, in sexus differentia, in diuturnitate vitæ, & similibus, quæ nulli determinato individuo debita sunt; & non idcirco est gratia, sed quid debitum naturæ, quod aliquibus conferantur: exorbitaretque à communi providentia naturæ humanæ debita, quod nulli ejus supposito tribuerentur.

Nora.

§ 3. Unde quemadmodum Pelagius, & sequaces hujusmodi naturalia beneficia libenter gratiam vocitabant, nec tamen per hoc veram gratiam agnoscebant; quia similia bona sufficienter intra naturæ sinus continentur; ejusque potius dignitatem, quam munus aliquod gratia demonstrabant: ita libentissimè, & sine sui erroris præjudicio hanc, quam Vazquez vocat gratiam, concederent: quia per hoc nihil veræ gratia, sed id tantum quod continetur intra naturæ sinus, eidemque naturæ debitum est, faterentur; insimul gratia verbo invidiam frangerent, ut non malè audirent, eo quod initium justificationis aliunde quam ex gratia desumberent. Si enim eo nomine apud Patres, & Concilia venirent quicumque actus naturali honestate præditi, etiam si ad eos eliciendos necessarius esset concursus concomitans causa primæ, & cogitatio congrua, qualis per causas communes, & naturales, ex ipsa communi providentia multoties homini occurrit; neque Pelagius, neque Semipelagiani in hujusmodi gratiam invehentur, neque pro natura contra gratia defensores dimicarent: quippe in ipsamet natura haberent totum, quod volebant, & quod pro justificationis initio assignabant. Neque prædictis actibus, cogitationibus, & concursibus gratia nomen tribuendum abnuerent, qui libenter naturam ipsam, & naturalia omnia quatenus à Deo gratis creata sunt, gratiam vocabant, ut vidimus disp. præcedenti cap. 4. §. 4. Non ergo pro gratia, & contra ejus impugnatores, sed magis pro his, & contra illam pugnant, qui ut defendant necessariam esse pro quovis bono opere, reducant nomen & rationem

gratia propriè dictæ ad prædictas cogitationes, concursus, & actus, & inde justificationis initium desumi posse arbitrantur.

§. VI.

Refertur opposita opinio cum principali ejus fundamento.

§ 4. **A**uctores, qui astruunt necessitatem gratia pro quovis bono opere eliciendo, & pro qualibet tentatione evincenda tripartiti sunt inter se circa modum talis gratia. Nam Gregorius in 2. dist. 28. quest. 1. eam collocat in quadam speciali motione physica, & reali, quam Deus voluntati imprimit prius natura, quam ipsa operetur, & per quam non solum concurret cum illa ad actum bonum, sed eam applicat, & determinat physicè, & ex parte principij ad talem actum eliciendum: ita ut posita tali motione infallibiliter, & ex natura rei actus sequatur. In quo prædictus Auctor omnino sequutus est sententiam Divi Augustini, & Divi Thomæ de præmotionibus physicis, & quam utriusque sancti Doctoris discipuli modò acriter tuentur. Dicit verò prædictam motionem esse gratiam: quia non est debita; cum sine illa possit voluntas absolute operari, & operetur sæpè actus malos, quamvis nullum bonum sine ea exerceat. Pro qua sententia citantur etiam Capreolus, & Hispalensis, in prædicta distinctione, & Dionysius Cisterciensis in 1. dist. 17. quest. 1. art. 1. & in 2. dist. 2. quest. 1. art. 2. & Franciscus Romæus lib. de necessitate, & libertate operum, veritate 14. & 15. & alij. Verum quod attinet ad Capreolum, & Hispalensem, licet aperte sentiant requiri pro quovis bono opere prædictam Dei motionem, & aliquando gratiam appellent; non tamen sentiunt esse gratiam propriè dictam, quæ præbeat justificationi initium; sed largè, & minus propriè, quatenus respectu hujus, & illius determinati individui habet rationem naturalis beneficii.

Contraria sententia, Gregorius.

Capreolus, Hispalensis, Dionys. Cisterciensis, Franciscus Romæus.

Alij prædictam gratiam constituent in quadam motione vitali, qua fit, ut voluntas allecta bonitate objecti præbeat suum concursum. Auctores, quibus tribui solet hic modus dicendi, refert Suarez lib. 1. cap. à numero 3. ibique eorum sensum nonnihil examinat. Numero verò primo explicat, quo pacto à præcedente distinguatur, his verbis: *Differt autem hac sententia in multis à præcedenti. Primò quia ponit hanc præviam motionem in aliquo actu vitali intellectus, vel voluntatis, que sit vel cogitatio boni honesti, vel aliqua specialis illuminatio circa talem cogitationem, vel suavitatis aliqua indita voluntati per modum simplicis affectus. Gregorius autem non ponebat motionem vitalem, sed impulsus quendam à solo Deo voluntati sine efficientia ejus impressum. Secunda differentia est, quia Gregorius ponebat illum influxum, ut per se efficientem physicè actum bonum voluntatis: hac autem opinio non tribuit hanc physicam efficientiam illis actibus præviis: quia censet voluntatem cum concursu generali esse sufficiens principium talis actus: sed requirit illam motionem, ut moraliter inducentem, & trahentem voluntatem. Tertiò differunt: quia hac opinio non dicit voluntatem determinari omnino ab illa motione ex natura ejus, sicut Gregorius de sua motione fingeat. Hæc Suarez cujus verbis consultò uti voluimus, ut ex ejus ore audiremus, quæ fuerit in hac re opinio Gregorij Ariminensis, & quomodo hic Auctor omni-*

Gregorij sententia.

nino fuerit promotione , seu præmotione phy-
fica, quam discipuli Divi Thomæ, & Divi Augu-
stini tuentur.

Suarez.

Ioann. 15.
1. ad Cor. 4.
2. ad Cor. 3.
Ad Ephes. 2.
Ad Philip. 2.

Ex Conciliis.
Palatinum.

Araucarian.

Ex Sum. Pont.
Innocentius
primus.

Celestinus
primus.

Ex Patribus.

Cyprianus.

D. August.

Ambros.

Hieronym.

num temperare ad scribendum, & temperatum pumice terere, manuque aptare litteris, tacere, loqui, sedere, stare, ambulare, currere, comedere, jejunare, flere, ridere & cætera hujusmodi, nisi Deus juverit non poterimus? Cui objectio- ni respondet Hieronymus, vel Athicus ipsius no- mine concedendo illationem. *Iuxta meum sen- sum* (inquit) *non posse perspicuum est*. Testimo- nia hæc Hieronymi ait Vazquez usque adeo pers- picua sunt pro hac sententia, cum exemplis utatur minimarum virtutum, ut nulla indigeant ex- plicatione.

Ex D. Aug.

Præcipuum verò suæ opinionis patronum putat D. August. cujus penè innumera testimo- nia pro se esse arbitratur, & primò adducit illum *lib. de heres. cap. 88.* ubi loquens de Pelagianis sic ait: *Illam verò gratiam sine qua nihil boni pos- sumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbi- trario, &c.* Quibus ut August. contradiceret sub- dit: *Nos autem ad hoc per donum Spiritus sancti, ut que didicerimus esse facienda faciamus.*

Deinde epist. 89. quæ est ad Hilarium: *Valeat* (inquit) *liberum arbitrium ad opera bona, si di- vinitus adjuvetur, quod sit humiliter petendo, & faciendo: desertum verò divino adjutorio, quali- bet scientia legis excedat, nullo modo habebit ju- stitiæ soliditatem, sed inflationem impie superbie, & exitiosum tumorem.* Quibus consonat *serm. 13. de verbis Apostoli*, ubi ait: *Prorsus si defuerit* (scilicet adjutorium Christi, & Spiritus sancti) *nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non ad- juvante libera voluntate, sed malè.* Et rursus: *cum dica tibi, sine adjutorio Dei nihil boni dico, nam ad malè agendum habes sine adjutorio Dei liberam voluntatem.*

Ex D. Prosper.

Accedit Prosper Augustini discipulus in *lib. contra collatorem cap. 24.* ubi inter Pelagij Cele- stiique commenta rejicit doctrinam asserentium gratiam Dei non ad singulos actus dari; damnat- que Cassiani sententiam quasi blasphemam, quia dixit *Cavendum nobis esse, ne ita ad Deum om- nia Sanctorum merita referamus, ut nihil nisi quod malum, atque perversum est, humane adscriba- mus naturæ.* Omittimus testimonia Pauli Oro- sij, Gregorij Magni, Petri Diaconi, Fulgentij, D. Bernardi, & aliorum, quæ supradictus Au- tor citat, vel adducit, quia nihil addunt supra ea, quæ retulimus.

Ex D. Thom.

57. Denique opponit nobis D. Thomam, cu- jus testimonia adeo perspicua sibi visa sunt pro hac opinione, ut nec latum unguem à mente ejus discedat. Sumit ergo primum testimonium ex *quest. 24. de verit. art. 14.* quatenus habet ibi Angelicus Doctor, quod licet bonum illud, quod est naturæ humanæ proportionatum, possit homo sine gratia gratum faciente, non tamen sine Deo, & post aliqua, quæ in probationem adducit, ad- dit: *Unde si gratiam Dei velimus dicere non ali- quod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutem, sic nec ul- lum bonum homo potest facere sine gratia Dei.* Se- cundum desumit ex 2. dist. 28. *quest. 1. art. 1.* ubi in solutione ad primum sic habetur: *Gratia du- pliciter dicitur: uno modo donum gratuitum, alio modo ipse Deus gratis dans, dona autem gratuita propriè dicuntur, quæ naturalibus superaddita sunt, sine quibus bonis homo multa bona facere potest, quamvis non meritoria: nihil tamen boni potest facere sine gratia Dei, secundum quod in- telligitur gratia ipse Deus gratis dans.* Ita habet Textus quamvis Vazquez aliter verba referat:

nempè non tamen sine gratia gratis data, hoc est gratis à Deo collata. Per gratiam autem gratis da- tam, seu gratis à Deo collatam intelligendum pu- tat gratiam per modum auxilij, prout distingui- tur à gratia gratum faciente, quæ est habitus. Et hanc credidit esse Angelici Doctoris sententiam, tota hac quæstione 109. ubi à primo usque ad nonum articulum ferè per singulos meminit auxi- lij Dei moventis, ejusque necessitatem statuit pro assequenda qualibet veritate, & pro quovis bono opere eliciendo. Immo *art. 6. & 7. & 9.* expresse nominat auxilium gratiæ, vel auxilium gratuitum. Sicut etiam 2. 2. *quest. 136. art. 3. ad 2.* aperte ait: non posse voluntatem absque auxi- lio gratiæ Dei prolequi bonum politicæ virtutis. *Quod si velis* (ait prædictus Autor) *juxta varias materias de quibus in his articulis tractat ipsum interpretari, nunc de auxilio Dei moventis, nunc autem de auxilio gratia moventis, hanc explica- tionem non ex aliquo verbo sancti Thomæ, sed ex tuo cerebro depromes, ac proinde frivola censeretur debet.* Hæc ille satis in consequenter ad suammet doctrinam, ut postea videbimus.

§. VII.

Satisfit omnibus adductis testimoniis, eo- rumque legitimus sensus declaratur.

58. **U**T brevius, & facilius omnibus adductis testimoniis occurramus, & quæ fuerit in illis mens Sanctorum Patrum, & Concilio- rum evidentiùs appareat, observa omnia illa, quatenus nobis opponi videntur, ad has quatuor propositiones reduci: nempè quod *sine Deo, ejus- que adjutorio, vel auxilio nihil possumus facere, quod ex nobis non habemus, nisi mendacium, pec- catum, & malitiam: quod nullum bonum possu- mus facere absque gratia, aut per solas vires li- beri arbitrij: quod talis gratia non utcumque, sed pro singulis actibus est nobis necessaria ad rectè vivendum, & rectè operandum.* Secundò nota in omnibus prædictis testimoniis sermonem esse contra Pelagium, & ejus sequaces, qui prædictas propositiones negabant, & contraria dogmata statuebant, & ideo ex istorum assertis venandus est legitimus illarum sensus, & quousque prædi- ctam de gratia doctrinam Sanctorum Patrum vo- luerint extendere. Ut autem *disput. præcedenti cap. 4.* observavimus, primus Pelagij error fuit: naturam humanam per proprias vires liberi ar- bitrij sufficere sibi ad nunquam peccandum, ad servandam totam Dei legem, ad rectè, sanctè- que vivendum, & ad vitam æternam consequen- dam. Proindeque ad nullum istorum gratiam Dei esse necessariam; quapropter, & ipsum gratiæ nomen iniquè ferebat. Coactus verò argumen- tis Catholicorum ab hujusmodi errore recedere, excogitavit alium, quò illum revocare videretur, revera tamen palliaret, & tegeret, admisit ergo gratiæ nomen, ut verbo invidiam frangeret: sub eo tamen non aliquid naturæ indebitum, & in- trinsecè superadditum, per quod ad agendum su- pra naturales vires elevaretur, sed naturam ipsam, ejusque liberum arbitrium, quatenus à Deo gra- tis condita fuerunt, subdolè intelligebat. Exin- deque inferebat eam, quam vocabat gratiam non dari ad actus singulos, immo neque ad ul- lum determinatè, & in particulari; sed in ipso libero arbitrio sitam esse, vel etiam in lege at- que doctrina. Tertio pervenit Pelagius, ut ad- mitteret gratiam internam, superadditam, & in-
fusam.

Notanda pro difficultate expeditionis

Pelagij asserta.

fusam libero arbitrio, haud tamen credidit esse illi simpliciter necessariam, sive ad non peccandum, aut bene agendum, sive vitam æternam possidendum, sed dumtaxat, ut ea, quæ ex se ægrè licet, & cum difficultate operari poterat, melius, & facilius exequeretur. Immo etiam quo ad hoc non ita requirebat gratiam, ut inde actus nostræ voluntatis inciperent, sed ut propriis viribus liberi arbitrij jam cœpti per supervenientem gratiam complerentur. Ex quo volens nolens fieri cogeatur gratiam illam propter opera, & merita nostra dari, ac proinde non esse gratiam, sed potius quid debitum naturæ.

Quem errorem non nihil temperatum sectati sunt, qui dicti sunt postea Semipelagiani, propterea, quod licet in aliis Pelagio opponerentur, in hoc tamen non omnino ab eo recedebant, ut vidimus *cap. 5. §. 3.* Aiebant enim gratiam non solum ad melius, vel facilius, sed simpliciter esse necessariam ad assequendam peccatorum remissionem, & vitam æternam promerendam; ipsum tamen gratiæ initium saltem multoties libero arbitrio reservabant, ut propria salus uniuscujusque in ejus potestate esset constituta. Et ideo dicebant, necessarium, aut conveniens esse, quod homo ex se ipso incipiat, & gratiam præveniat petendo, pulsando, quærendo per aliquem bonum motum, quem Deus postea perficiat, & promoveat, sitque talis motus prima causa justificationis ex parte nostra, & non nullum meritum gratiæ supernaturalis, quæ omnia satis constant ex his, quæ loco citato ex Fausto, & Casiano expendimus.

Gratia, quam Pelagius minusquam concessit.

Quantum denique, ac perpetuum tam Pelagianorum, quam Semipelagianorum assertum fuit Deum non concurrere ad actus nostri liberi arbitrij sive naturales, sive supernaturales efficaciter illud præmovendo, & applicando; sed ipsum liberum arbitrium semel à Deo creatum, & cum sufficienti virtute institutum movere, & applicare se ad proprium actum absque alia Dei motione in ipso recepta: non enim cum tali motione jura nostræ libertatis componere unquam valuerunt, aut voluerunt; sed per eam fatalem necessitatem nobis induci: contra Divum Augustinum, & ejus discipulos perpetuò causabantur, ut liquet ex dictis loco citato §. 3. Quin etiam Pelagius nimium, & superfluum judicabat pro omnibus, & singulis etiam minimis operibus ad Dei adjutorium, prædictam, scilicet motionem recurrere, indignumque Deo arbitrabatur circa hominum operationes, ita occupari. Hæc omnia Pelagianorum, aut Semipelagianorum fuisse asserta cum *disp. præcedenti cap. 3. & 4.* ostensum sit; superfedendum modò est majori probationi.

Mens S. Patrum.

59. Ut verò sancti Patres, & Concilia tria priora eliminarent; potissimum eam doctrinam circa necessitatem gratiæ statuere curarunt, per quam totum nostræ salutis, justificationis, & glorificationis negotium divinæ gratiæ, & misericordiæ tribuatur; nihilque ad prædictam salutem conducens humano arbitrio secundum se, & gratia destituto reservetur: quoties ergo requirunt gratiam pro quovis bono opere, aut quoties aiunt nullum bonum opus, sine illa posse à nobis fieri (si sermo sit de gratia propriè dicta) loquuntur de operibus per se tendentibus, & conducentibus ad prædictam salutem, sive per modum meriti, sive per modum dispositionis, aut impetrationis; si enim aliquod hujusmodi operum absque gratia per solas vires liberi arbitrij fieri posse concederent, tenerentur admittere aliquod ju-

stificationis initium in ipsum liberum arbitrium secundum se esse reducendum, & non totum salutis nostræ negotium divinæ gratiæ adscribendum: quod erat assumptum prædictorum hæreticorum. Per hoc tamen nullatenus negare voluerunt sufficientiam ipsius liberi arbitrij ad aliqua bona opera, quæ nullo ex prædictis modis ad animæ salutem, & justificationem conducunt; sed habent se omnino ad illa de materiali, & quasi non essent.

60. Neque obstat, quod in multis ex prædictis testimoniis sermo est universalis de omnibus, & singulis bonis operibus sine alicujus exclusionem, & sine restrictione; vel determinatione ad ea, quæ ad salutem animæ conducunt.

Obiectio diluitur.

Hoc itaque non obest: nam multa alia sunt Patrum, & Conciliorum testimonia, quæ prædictam determinationem expressè continent, & per quæ regulari, & explicari debent, quæ expressè illam non habent. Sufficeret autem pro omnibus D. August. *lib. 4. contra Iulianum cap. 3.* ubi sic ad hæreticum loquitur: *Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi videntur bona; non tamen ea ad salutem sempiternam, regnumque perducere: scito nos illud bonum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia, quæ datur per unum mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perducere.* Cum ergo August. dux, & caput aliorum, qui pro necessitate gratiæ dimicant, ita palam hoc loco se explicaverit, nulla suppetit dubitandi ratio, quo minus tam ipse, quam alij voluerint cum prædicta restrictione, & determinatione ubique intelligi, quantumvis absolute, & sine illa loqui videantur.

D. August.

Sed multoties alibi eam etiam expressè adhibet, dum opera pro quibus gratiam requirit, dicit esse illa, quæ ad veram justitiam, & ad pietatem pertinent, ut videre est *lib. de gratia Christi cap. 26.* ibi: *Gratiam Dei sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni, quod ad pietatem pertinet, veramque justitiam sine illa fieri posse non dubitet.* Et eodem modo loquitur *lib. de prædest. Sanctorum cap. 2. de bono persever. cap. 13. de gratia, & libero arbitrio, cap. 28. & 29. sermone 13. de verbis Apostoli cap. 17. epistola 107. & sæpè alibi.* Certum est autem apud D. August. non mereri veræ justitiæ, & pietatis nomen, nisi quæ ex fide est, & quæ ad salutem æternam conducit: ut ex multis ejus locis ostendit Suarez *citato lib. 1. cap. 2.*

61. Eandem restrictionem apponunt alij Patres Augustini successores, ut Fulgentius *lib. de Incarnatione, & gratia Iesu Christi cap. 19. & cap. 21.* ibi: *Nullus autem est, qui naturaliter (id est absque gratia) possit credere in Filium Dei, aut aliqua boni velle, quod pertinet ad vitam æternam.* Prosper ad capita Gallorum respons.

Fulgentius.

8. *Dicamus gratiam Dei per Iesum Christum Dominum non solum ad consequendam, verum etiam ad faciendam justitiam nos per actus singulos adjuvare: ita nihil sanctæ, veræque pietatis sine illa habere, cogitare, aut agere valeamus.* Petrus Diaconus *lib. de Incarnatione, & gratia cap. 6.* cum dixisset per gratiam dari homini cogitare, desiderare, quæ pertinent ad vitam æternam, addit: *Sine hac igitur gratia potest quidem cogitare, & desiderare humana, non autem potest cogitare, aut velle, seu desiderare divina.* Simili modo loquuntur D. Isidorus, D. Anselmus, ille *lib. 2. sentent. cap. 5.* hic verò *lib. de concord. parte 3. & alij.*

Petrus Diaconus.

D. Isidorus. D. Anselmus.

Sed

Caelestinus
Papa.

Sed & Caelestinus Papa, qui tempore D. Augustini praefuit Ecclesiae in epistola ad Galliae Episcopos cap. 12. ubi agit de necessitate gratiae, reducit eam ad illos affectus, studia, & opera, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur. Clarissime

Conc. Araus.

etiam loquuntur Concilia, praesertim Arausicanum can. 7. qui est huiusmodi. *Si quis per naturae vigorem bonum aliquid quod ad salutem pertineat vita aeterna, cogitare, ut expedit, aut eligere sine salutari (id est Evangelizanti) praedicationi consentire posse affirmat, &c. haeretico fallitur Spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis sine me nihil potestis facere, &c.* can. vero 5. addiderat, *sicut oportet*. Prout etiam addit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 3.

Trident.

Accedit quod cum iidem Patres dicunt nullum bonum, aut nullam virtutem posse haberi sine gratia, addunt multoties se loqui de eo, quod est verè bonum, & de illa, quae est vera virtus; non autem verum bonum, aut veram virtutem appellant, nisi quae aeternum, & summum bonum, atque adeo supernaturalem finem respiciunt: temporalia autem, quae sistunt in hac vita, & ad aeterna non conducunt, quamvis in se proba, & honesta videantur, apud sanctos, & fidei illuminatos (quibus nonnisi aeterna in aestimatione & pretio sunt) pro nihilo habentur, inaniaque, & umbratica dicuntur more Scripturae, quae terrena omnia, honores, divitias, voluptates, & similia vana, & fallacia appellat, & multoties nihilo comparat, & in hoc sensu loquutus est multoties D. Augustinus negans antiquis philosophis veram iustitiam, & veras virtutes: non quia omnibus moralibus destituti essent, sed quia cum eorum opera ad vitam aeternam nonducerent habita ratione ad virtutes gratia informatas, & vitae aeternae fructum ferentes, ut umbrae potius, & spectra, quam ut verae virtutes apud illum habebantur.

Denique ubi testimonia adducta, vel alia ita requirunt adiutorium, & auxilium Dei pro omnibus bonis operibus, ut nullum quantumvis minimum, & naturale à necessitate ejus excludunt, sive utantur nomine *adiutorij, motionis*, vel *auxilij*, sive etiam nomine *gratiae*; non loquuntur determinatè de gratia propriè dicta, sed ut extenditur etiam ad concursum communem, & generalem, quo Deus omnes causas secundas, maximè verò liberum arbitrium praemovet, & applicat ad agendū in omnibus, & singulis operibus ab eo eliciendis: ut ita rejiciat quatum dogma supra recitatum, negans praedictū Dei cōcursum, & applicationem.

Doctrina supra tradita applicatur.

62. Ex his manet planus sensus locorum Scripturae, Conciliorum, & Patrum, quae nobis opponuntur. Ubi enim sermo est de quibusvis operibus bonis, sine ulla exemptione, adiutorium Dei ad illa requisitum, non est determinatè auxilium gratiae propriè dictae, sed quod abstrahit à gratia, & communi, & generali concursu. Ubi verò de gratia propriè dicta sermo fit, ejus necessitas solum est intelligenda pro operibus conducentibus ad vitam aeternam, & ad spiritualem salutem. Utraque enim exceptio adaptari potest ferè omnibus praedictis testimoniis. Nam juxta primam optimè verificantur omnia illa loca Scripturae, nempe quod sine Deo nihil possumus facere, & quod nihil habemus ita ex nobis, ut in eo gloriari possimus, quasi ex Deo acceptum non sit, & quod sine illo, seu ex nobis, quasi ex nobis non sumus sufficiens aliquid boni cogitare, & quod ipse operatur in nobis, & velle, & perficere; quia neutrum praestabimus nisi per praedictum concursum moveamur ad volendum, & agendum. Et similiter verificatur,

quod sumus creati in operibus bonis in Christo Dei verbo: quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quamvis huic ultimo loco (qui habetur ad Philip. 2.) magis congruat secunda expositio, quae etiam omnibus aliis congruenter adaptatur.

Concesso ergo, vel admissio, quod in omnibus sermo sit de gratia propriè dicta, dicimus esse intelligenda de operibus conducentibus ad animae salutem, ut eadem loca non obscurè indicant, & alia, quae nuper ex Conciliis, & Patribus adduximus apertè declarant. Alia verò opera, quae ad praedictam salutem non referunt, ob idque licet proba, & honesta sint, numerantur inter bona omnino temporalia, & citò peritura, à Scriptura sacra omittuntur, & pro nihilo habentur juxta illud Pauli 1. ad Cor. c. 12. *Si charitatem non habuero, nihil sum*. Utraque autem expositione utitur D. Thom. in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. & 5. & super c. 15. Joan. ad illa verba: *sine me nihil potestis facere*. Ubi sic ait: *In quo, & coram da instruit humiliū, & ora obstruit superbiorum, & praecipue Pelagianorum, qui dicunt bona opera virtutum, & legis sine Dei adiutorio ex se ipsis facere posse. In quo dum liberū arbitrium asserere volunt, ipsum magis praecipiat. Ecce enim Dominus hic dicit, quod sine ipso non solum magna, sed nec minima, immò nihil facere possumus. Nec mirū quia nec Deus sine ipso aliquid facit: supra c. 1. Sine ipso factum est nihil. Opera enim nostra, aut sunt virtute naturae, aut ex gratia divina: si virtute naturae, cum omnes motus naturae sint ab ipso verbo Dei; nulla natura ad aliquid faciendum moveri potest sine ipso. Si verò virtute gratiae, cum ipse sit autor gratiae, quia gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, manifestum est, quod nullum opus meritorium sine ipso fieri potest: 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis. Haec D. Thomas, quae utramque nostram expositionem continent.*

63. Quamlibet autem sequamur (ut ad alia accedamus testimonia) sufficienter falsitatis convincitur propositio à Pelagio retractata in Concilio Palest. nempe: *Quod gratia Dei, & ejus adiutorium non ad singulos actus datur, sed in libero arbitrio est, &c.* Qui enim solum liberum arbitrium gratiae nomine intelligebat, etiam pro ipsis actibus ad salutem conducentibus verae gratiae necessitatem etiam pro illis non agnoscebat; neque pro quibuslibet aliis actualem Dei motionem, & auxilium requirebat.

Canones adducti ex Concilio Arausicano juxta quamlibet expositionem verum sensum habent: congruentibus tamen alia ejusdem Concilij intelliguntur juxta secundam expositionem. Ni forte can. 22. ubi dicitur neminem habere de suo nisi mendacium, & peccatum. Nam hoc verum est de defectibus, quos homo habet omnino ex se; & ex propria defectibilitate, ad quos non concurrat Deus etiam per communem motionem; quia absolute loquendo non concurrat ad aliquod peccaminosum. Sed etiam hic locus admittere potest secundam expositionem: quia in ordine ad salutem animae, & ad vitam aeternam, ea solum considerata sunt, quae vel ad ipsam conducunt sicuti actus ex gratia procedentes, vel ab ea avertunt, aut retardant, sicut sunt peccata, quae homo habet nonnisi ex se ipso. Alij verò actus, qui neque sunt peccata, neque ex gratia ortum habent, etiam si honestate naturali non careant, omittuntur à Patribus, quia neutro modo ad animae salutem comparantur, neque ejus per se interest, sive fiant, si-
ve non fiant.

1. ad Cor. 12.

D. Thom.

Respondetur ad Concilia.

Ad Pontifices.

64. Per quod patet etiam ad testimonia Summorum Pontificum Innocent. & Cælest. necnon D. Cypriani, & D. Ambrosij, omnibus enim quadrat utraque expositio. Melius tamen intelliguntur juxta secundam, eo quod Pontificibus, & sanctis Patribus præcipua cura fuit de iis, quæ ad salutem animæ spectant, & veram gratiam supra naturæ meritum exquirunt. Simul tamen ut quantum illud Pelagianorum, & Semipelagianorum dogma rejicerent, extendebant multoties suam doctrinam ad necessitatem prævij concursus Dei pro quibusvis actibus, exceptis dumtaxat peccaminosis.

Ad Patres.

65. Locus D. Hieronymi specialiter sibi vendicat primam expositionem: quia multa, quæ ibi commemorantur, non conducunt ad vitam æternam, & possunt fieri absque ulla vera gratia. Requirit tamen omnia prævij Dei concursus ob communem dependentiam causæ secundæ à prima. Et quia Pelagius hujusmodi dependentiam, & concursus negabat, ingratus, & sacrilegus vocatur, nolens Deo retribuere excellentiam, & honorem, qui ob prædictam dependentiam ipsi debetur. Qua expositione tenebitur uti ipse Vazquez si velit actus illos ambulandi, sedendi, loquendi, calamus temperandi, digitum movendi, & alios de quibus ibi est sermo, etiam in individuo apud D. Hieronymum esse omnino indifferentes: ut de eisdem, & similibus contendit, *tom. 1. in 12. disput. 92.* Cum enim pro actibus indifferentibus nemo hactenus veram gratiam requisierit, adiutorium, quod Divus Hieronymus adstruit juxta illum dicendi modum non ad veram gratiam, sed ad generalem concursus debet pertinere.

Testimonia Divi Augustini lucem habent ex aliis ejus locis, præsertim ex illo contra Julianum *lib. 4. cap. 3.* cujus verba supra retulimus; ubique enim dum gratiam pro bonis actibus requirit, & quidquid sine illa sit, inter peccata rejicit, loquitur respectivè ad salutem animæ, proinde de his tantum operibus, quæ prodesse, vel obesse possunt hujusmodi saluti: qualia non sunt opera etiam bona, quæ sine gratia fieri diximus, sicut neque opera indifferentia, quæ Vazquez etiam in individuo admittit, & pro quibus uti habet hac nostra expositione. Eundem sensum habet D. Prosper, ut latis declarant ejus verba; loquitur enim de meritis Sanctorum, quorum aliquid volebat Cassianus à gratia extrahere, & libero arbitrio secundum se adscribere. Et ob hanc præcipuè rationem impugnatur à Divo Prospero; non verò quia aliquod opus bonum ad vitam æternam non conducens eidem libero arbitrio, ut adjuto, & moto per generalem Dei concursus reservaret; & eodem ferè modo juxta unam, vel aliam, vel utramque expositionem intelligendi sunt alij Patres, quorum verba omisimus.

*Vindicatur
D. Thom.*

66. Superest declarandus D. Thomas, quem mirum est voluisse Vazquez in suum sensum adducere; cum ita palam pro nobis loquitur, sicut vidimus *num. 33.* Respondetur ergo omnia loca, quæ ex illo citantur, clarissimè admittere, immò & continere unam ex duabus expositionibus supradictis. Aut enim non loquitur de gratia, quæ verè, & propriè sit talis; sed de communi, & generali motione, qua Deus applicat ad agendum quamlibet causam secundam, juxta ea, quæ ex Sancto Doctore circa primum articulum hujus quæstionis observavimus; aut loquitur de operibus conferentibus ad salutem animæ, & vitam

æternam. Priorem sensum habent, quæ citantur ex hac quæstione 109. à primis usque ad quartum articulum. Quantum ad primum autem nec Vazq. id negare potuit, quamvis scire dissimulet: nam sermo ibi est in ordine ad cognoscendum verum, etiam speculativè, ad quod fatetur prædictus Autor non requiri veram gratiam per Christum, & consequenter fateri etiam tenetur auxilium Dei, de quo in prædicto articulo, non contineri sub prædicta gratia, sed sub communi, & generali Dei motione. Et eundem sensum habent Loca *ex 2. dist. 28. & ex quæst. 24. de veritate art. 14.* Nisi quod in verbis, quæ ex hoc posteriori loco afferuntur, commemorat opera ordinata ad salutem hominis, & dum de istis loquitur sine præjudicio nostræ sententiæ potest intelligi de gratia propriè dicta. De eadem sermonem facit in præfati art. 6.7. & 9. quia loquitur de actibus per se conducentibus ad vitam æternam, in 6. enim loquitur de disponentibus ad gratiam, in 7. de iis, quibus homo à peccato refurgit; & in 9. de illis, quos elicit jam in gratia constitutus, quando per actus suos bonos meretur vitam æternam de condigno. Ob has ergo rationes in his tribus posterioribus articulis auxilium, quod requirit, nominat auxilium gratiæ, vel gratuitum: quod non fecerat in aliis prioribus, ubi sermo erat de operibus, quæ sistunt in ordine naturali: Unde non ex proprio cerebro, sed ex doctrina, & verbis Angelici Doctoris prædicti articuli diversimodè de auxilio Dei moventis, & de auxilio gratiæ à nobis intelliguntur. Locus *ex 2.2. quæst. 136.* utrumque sensum accipit: convenientius autem intelligitur juxta priorem, quia argumentum, cui solutio illa adhibetur, procedebat de operibus aliquorum gentilium, de quibus legitur multa mala tolerasse, ne patriam perderent, aut aliquid inhonestum committerent. In gentibus autem, qui ad fidem nullo modo vocati sunt, non satis apparet, quæ fuerit vera gratia, cum hac communiter exordium sumat à fide, vel à vocatione ad ipsam.

§. VIII.

Duo priora argumenta ex ratione pro eadem contraria sententia.

67. **P**Ræter argumentum ab autoritate omnibus Adversariis commune, de quo hucusque egimus, super sunt alia ex ratione, quæ non omnibus illis communia sunt: sicut nec principia, quibus innituntur. Adducemus autem in hoc §. duo tantum, quæ Gregorius in nostram assertionem efformat. Arguit itaque 1. ferè in hunc modum: ut homo operetur aliquem actum ex omni parte bonum, non sufficit generalis influxus, quem Deus præbet omnibus causis secundis, sed debet specialiter ab ipso Deo moveri, & adjuvari per aliquam qualitatem, vel motionem voluntati impressam, quæ una cum ipsa voluntate talem actum efficiat, determinetque illam ad bene operandum: sed hæc motio habet quidquid requiritur ad rationem gratiæ: ergo pro quovis actu moraliter bono est necessaria talis gratia. Pro majoris probatione cogerit Gregorius non pauca, quæ numero sequenti adducemus. Minorem verò suadet: Tum quia prædicta motio non est solus influxus communis, & generalis, quo Deus concurret cum omnibus causis secundis ad quoscunque earum effectus, & etiam cū ipso homine, dum elicit actus prave, sed est influxus quidam specialissimus pro omnibus, & solis bonis actibus exhibitus, & per quem non solum concurrat Deus cū voluntate eā partialiter adjuvando, sed

*Argumentum
Gregorij.*

sed ipsam præmouet, & facit concurrere, facitque, ut efficiat illam (ut sic dicamus) portionem effectus, quæ eidem voluntati correspondet. Quidquid autem Deus præstat præter generalem, & communem influxum, habet rationem gratiæ. Ergo, &c. Tum etiam quia prædicta motio non est debita homini, etiam ex suppositione, quod operaturus sit: potest enim absque illa, utcumque operari; sed quod non debetur naturæ, ex sola gratia donatur. Ergo, &c.

Suarj studium.

Vidit Suarez hoc argumentum, & animadvertens, quod ex parte majoris aperte militat pro physica præmotione, non curans de minore (per cuius negationem posset facile solvi) prædictam maiorem multis debellare conatus est: Tum quia (ait ille) rem occultissimam, & obscurissimam affirmat sine ullo auctoritatis, vel antiquitatis fundamento: quod vel ex scholasticis Gregorij prædecessoribus, vel ex Augustino, aut aliis Patribus sumi possit. Tum etiam quia nulla potest esse ratio necessitatis illius promotionis magis ad actum bonum, quam ad malum: ad quem fatetur Gregorius non præberi à Deo nisi concursum generalem. Non enim talis ratio sumi potest ex subordinatione nostræ voluntatis ad divinam, sicut causæ secundæ ad primam. Nam eandem subordinationem, & dependentiam habet in eliciendo actu malo, quam habet in eliciendo actu bono. Neque sumi potest ex libertate, & indifferentia voluntatis, ratione cuius videatur indigere determinari ad aliquid definite volendum: nam eandem indifferentiam, & libertatem habet respectu actus mali, quam habet respectu actus boni; & tamen ad illum determinatur, cum vult, sine determinante extrinseco. Tum præterea nam si illa motio est necessaria ad bene volendum, & alicui non datur, ut non raro evenit, eo ipso non habebit libertatem ad eliciendam talem volitionem: qui enim in se, vel in sua potestate non habet omnia principia necessaria ad eliciendum aliquem actum, non est liber circa ejus elicientiam: quia libertas simul cum indifferentia dicit sufficientem potestatem ad utrumlibet. Tum denique non apparet, quomodo is, cui datur talis motio, habeat libertatem quoad exercitium in actu illo efficiendo: quia nec potest impedire receptionem motionis, neque illa recepta potest non agere, aut suum influxum suspendere. Utrumque enim Gregorius fatetur: Ergo, &c. Hæc Suarez citat. lib. 1. de gratia, c. 9.

Suarez fallitur.

68. In quibus duo imponit Gregorio, à quibus ille omnino alienus est: videlicet, & quod sine ullo aut ex scholasticis, aut ex Patribus præfertim Augustino, auctoritatis fundamento prædictam motionem asseruerit, & quod de illa affirmet, quod cum fuerit recepta; non possit voluntas non agere, aut suspendere actum, pro quo exhibetur: ac proinde quod non liberè, sed necessariò illum eliciat. Primum autem istorum falso imponi prædicto Authori constat. Tum ex multis testimoniis. D. Augustini, quæ in sui asserti probationem adducit. Tum etiam quia loquitur omnino consonè ad doctrinam D. Thomæ hac quæst. 109. ut notavit Capreolus citat. dist. 28. Secundum verò alienum esse à Gregorij doctrina, etiam liquet: & quia nullibi ita asseruit, & quia expresse affirmat voluntatem per prædictam motionem non necessitari, sed manere adhuc liberam circa elicientiam proprii actus. Quod utrumque ita perspicue tradit, ut Suarez oppositum illi impingens vix possit hac in parte ab excessu liberari: sic enim loquitur Gregorius.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Dico quod licet Deus frequenter iuvet hominem ad bene agendum per aliquod habituale donum, quod causat in anima; non tamen totum sic iuvat, sed etiam iuvat ipsum actum immediate causando, & ad ipsum immediate movendo potentiam. Unde homo habens gratiam gratum facientem, & aliud quoddam habituale Dei donum adhuc ad bene operandum indiget alio speciali auxilio Dei secundum doctrinam D. Augustini, &c. Et paulò inferius: Dico quod Deus iuvat non immediate ipsam actum efficiendo, & quod non ipse solus, sed etiam voluntas coëfficit; sed ut jam tetigi, non solum iuvat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui est modus communis, quo concurrat ad cuiuslibet creati agentis quemlibet effectum, ut in argumento dicebatur: sed etiam quodam alio modo speciali, videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere: ita quod ipsa voluntas partialiter cum causa applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter causandum. In qua tamen motione ipsa non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est sequi motionem primi agentis, iuvatur, ita ut agat, quæ non sic adjuncta nequaquam ageret potuisset. Ad productionem verò actus mali solum primo modo Deus concurrat: quia non facit voluntatem agere actum malum, sicut facit, eam agere actum bonum. Et hoc est illud adiutorium speciale, sine quo dico nihil nos bonum velle, vel facere. Ista clare docet, B. Augustinus in lib. de gratia, & libero arbitrio ultra medium, dicens sic: certum est nos velle, cum volumus, sed ille facit, ut velimus bonum de quo dictum est, quod operatur in nobis, & velle. Certum est non facere, cum facimus; sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati; qui dicit: faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & iudicia mea observetis, & faciat. Item paulò post. Ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apostolus. Certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Iesu Christi: ut ergo velimus sine nobis operatur, cum autem volumus; & sic volumus, ut faciamus, nobiscum operatur: tamen sine illo, vel operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus. Hæc ipse. Per quæ verba, si bene considerentur, patet eum distinguere duplicem ibi modum operandi circa bonum velle nostrum, unus sibi proprius, in quo voluntas nostra non cooperatur, utpote facere nos velle, & ideo ait: Ut ergo velimus sine nobis operatur, sine nobis, inquam, operantibus ut velimus, quia licet voluntas velit, & causet volitionem, non tamen facit se velle, aut causare volitionem. Nec tamen quia Deus facit, ideo ipsa non causat: Et propterea ad illud excludendum August. in lib. de correptione, & gratia de Filiis Dei, de quibus ait Apostolus. Qui Spiritu Dei aguntur, inquit, aguntur enim, ut agant, non ut ipsi nihil agant.

Legitima Gregorij sententia, & verba.

Alius modus est sibi, & voluntati communis, scilicet causare volitionem, ideo ait: Cum volumus nobiscum operatur, & quia utrumque nobis necessarium est, nec alterum sufficit ad bene velle, ideo addit: tamen sine illo operante velimus, &c. Item in lib. de vera innocentia; quoties (inquit) bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur. Item in eodem: Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo, nulla verò facit homo, quæ Deus non facit, ut faciat, &c. Quæ verba cum retulisset Capreolus, concludit: Hæc Gregorius, & concordat. S. Thomas, 1. 2. quæst. 109. articulis quasi singulis.

Capreolus.

69. Ex illis verò evidenter constat physicas præmotio

L

Physica præ-
motionis an-
tiquitas.

Gregorius.

præmotiones, quas discipuli D. Thomæ tuentur, non solum à tempore Ariminensis, sed à temporibus ipsius D. Thomæ, immò & D. Augustini apud Ecclesiæ Doctores, & Theologos agnitas, & celebratas fuisse, immeritoque assertores scientiæ mediæ primum auctorem illarum Dominicum Banez decantare. Adeo enim sunt perspicua pro prædicta præmotione testimonia D. Augustini à Gregorio allata, & ejusdem Gregorij verba, præsertim ab illis: *Non solum juvat Deus ad bonum velle partialiter efficiendo, &c. Sed etiam quodam alio modo specialiter videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quod ipsa voluntas partialiter concusat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter causandum, &c.* Ut non nisi violentissimè alium sensum admittant. Et propterea ipse Suarius, qui in prioribus opusculis lib. 1. de auxiliis, cap. 14. & lib. 2. cap. 13. persuadere conatus fuit, neque Gregorium Ariminensem, neque alium antiquum Scriptorem agnovisse etiam ad actus bonos motionem Dei physicè prædeterminantem, cui voluntas non possit resistere; in posterioribus de gratia scriptis, re melius perspecta assertionem prædictæ motionis Gregorio restituit. Ut videre est lib. 1. de gratia, citat. cap. 9. Ubi propterea invehitur in illum; quia motio adeo efficax videtur sibi officere libertati. Constat etiam Gregorium, nullatenus negasse voluntatem affectum ea motionem posse actum suspendere, & non operari; ac proinde manere liberam, & non necessitatem ad agendum: potius enim expressè ille affirmat, ut patet ex illis verbis. *In qua tamen motione ipsa, (scilicet voluntas,) non necessitatur, sed instrumentum liberum existens in cuius potestate est sequi motionem primi agentis, juvatur, ut agat, &c.* usque adeo à veritate alienum id, quod Gregorius dixerit voluntatem affectum prædicta motionem non posse influxum suum suspendere, aut non agere, prout illi Suarez imposuit. Quæ autem ab isto ex ratione obijciuntur contra prædictam doctrinam, nullius sunt momenti.

Quæ Suarius
opponit Gre-
gorio, quam
facile dispel-
lantur.
Ad primum.
S. Thom.

Primum enim dilueret facilè Gregorius dicens necessitatem illius præmotionis oriri ex conditione causæ secundæ, ut talis, quæ sive libera, sive necessaria sit; eo ipso quod ut causa secunda operari debeat, indiget moveri, & applicari à causa prima: ut ostendit D. Thomas multis locis; quæ in commentario primi articuli hujus quæstionis adduximus. Unde quia voluntas creata ad quoscumque actus bonos tendit formalissimè, ut causa secunda subordinata Deo, ut causæ primæ; pro omnibus opus habet prædicta motionem: secus verò pro actibus peccaminosis: nam in ordine ad peccata voluntas nostra non tendit formalissimè, ut causa secunda subordinata alij priori; sed ipsa primum deficiens, & prima causa mali: Et propterea ipsa primariò applicat seipsam ad illud causandum. Neque in hac applicatione, ut est formaliter ad malum sequitur ordinem divinæ causalitatis, aut illi se subijcit; sed potius subtrahit se, & fugit, quantum sibi permittitur à tali ordine. Per quod patet ad utramque probationem desumptam ex paritate actus mali, ad quam Deus absolutè non præmoveat voluntatem, (licet præmoveat ad entitatem, & alias rationes in tali actu repertas, quæ imperfectionem non exprimunt, ut alibi diximus.) Ex eo enim quod

Deus præmoveat voluntatem ad actum bonum, non magis infertur daturum quoque illi præmotionem ad malum; quam infertur causaturum in nobis peccata quia causat actus bonos: aut influere in illa propriè, & directè per concursum simultaneum, quia in istos influit per talem concursum: quas illationes proculdubio negabit, quisquis nolit Deum peccati causam constituere.

Ad secundum quod obijcitur, facilis est etiam solutio per negationem suppositi, nimirum, quod sine præmotione non salvetur in voluntate sufficiens potentia, & principium per modum actus primi, aut quod talis præmotio sit aliquod ex requisitis ad talem potentiam, vel principium constituendum: utrumque enim falsum est, nam præmotio revera solum est applicatio potentiae ad actum secundum; proindeque supponit ipsam potentiam sufficienter constitutam cum omnibus, quæ ex parte actus primi requiruntur. Unde sive ea præmotio detur voluntati, sive non detur, salvatur indifferentia, & facultas requisita ad libertatem: hæc enim non includit actualem potentiae applicationem; sed sufficientem virtutem activam, & judicii indeterminationem; quibus manentibus ita se habet voluntas ad libertatis extremam, ut licet actu ad unum applicetur; nihilo minus conservet potentiam ad oppositum intactam, & illatam, sicut conservat ante prædictam applicationem.

Ad tertium ex ipsa etiam doctrina Gregorij patet voluntatem, cui præmotio confertur, non necessitari ad eliciendum actum, pro quo illi exhibetur; sed posse stante adhuc præmotione, absolutè, in sensu diviso influxum suum suspendere, & non operari, adeoque manere simpliciter liberam. Deus enim per prædictam motionem non aliter applicat voluntatem ad actum à se prædeterminatum, quam ut ipsa applicari postulat in ratione causæ liberæ, ac proinde conservata, illatæ eadem indifferentia judicii, eademque potentia, & facultate circa oppositum, quæ inerat ante præmotionem, ut D. Thomæ discipuli sæpe sæpius declarant, & latius infra dicemus, disp. 7. dub. 5.

71. Rejecta ergo prædicta Suarii doctrina, alia via occurrendum est argumento, concessa majori, & negando minorem. Ad primam verò probationem dicendum est influxum Dei in causam secundam dupliciter posse dici specialem, & distinguere à generali: vel quia egreditur limites communis, & generalis providentiæ debitæ naturis rerum, spectatque ad aliam providentiam, specialem, & nobiliorem, qualis est providentia gratiæ, vel quia in actu, quo exhibetur, attingit usque ad rationes ultimas, & speciales, licet habeat ex prædicta generali providentiâ. Non enim ideo dicta est generalis, quia non attingat rationes ultimas, & específicas, quoties deformitatem non important, sed quia postulatur ab ipsis rebus ex communi ratione entis creati, & constituti in hoc universo. Concursus ergo, quem Deus tribuit pro actibus bonis, de quibus loquimur, potest dici specialis hoc secundo modo, non verò illi priori: quia licet pertingat sua causalitate omnes rationes, etiam specialissimas in illis repertas (in quo differt ab influxu, quem exhibet pro actibus aliis peccaminosis, qui cum non pertingat ad eorum rationes específicas, nequit adhuc isto modo specialis vocari;) totum tamen hoc habet ex providentiâ generali, & communi, sine recursum

Ad secundum.

Ad tertium.

Respondetur
argumento
Gregorij.

ad

ad aliam specialiozem, aut non debitam: Et ita non est cur verè, & propriè gratia nuncupetur. Nec verum est, quod arguens insinuat, videlicet solum concursum concomitantem debitum esse causis secundis; nam etiam debetur illis eodem modo concursus prævius, per quem ad agendum applicantur, & non magis iste, quam ille habet rationem generalis, vel specialis: sicut non magis vel minus, aut sub majori, vel minori determinatione unus, quàm alter se extendit. Ad illas enim rationes quas Deus ob earum deformitatem non potest per concursum prævium causare, etiam per concomitantem nequit concurrere: ad omnes verò, quas concomitanter efficit, quia deformitatis expertes sunt, non est cur causam secundam pramovere non valeat.

Ad secundam probationem negatur antecedens: quia non solum debetur homini posse utcumque operari, sed & quod aliquando bene moraliter operetur: in quo importatur etiam, ut debita physica pramotio, & licet non debeat determinatè huic, vel illi individuo pro hac, vel illa determinata duratione; ob idque fiat speciale beneficium eis, quibus exhibetur, non ideo respectu istorum dicenda est gratia; quia ad tollendam hujus rationem sufficit, quod ipsi naturæ humanæ saltem pro aliquibus vagè, & in communi debeatur: seu quod communi, & generali providentiæ, cui natura ipsa incumbit, debitum sit, ut aliquibus individuis, iis nimirum, quæ designaverit naturæ Auctor, applicetur. Ratio enim gratiæ propriè dictæ non attenditur per comparisonem ad hoc, vel illud determinatum individuum, sed ad naturam specificam: & ideo illa propriè dicenda est gratia, quæ superat exigentiam prædictæ naturæ, sive pro omnibus, & singulis individuis, sive tantum pro aliquibus vagè acceptis, ut supra explicuimus.

Aliud Gregorij argumentum.

72. Secundum argumentum efformat Gregorius in hunc modum. Nullus actus est integrè bonus, nisi sit ordinatus in Deum tanquam in finem ultimum: sed hæc ordinatio non fit nisi per gratiam: ergo sine ista non potest dari talis actus. Major constat: tum quia bonitas actus omnino dependet à fine, maximè verò à fine ultimo, qui est Deus: unde seclusa relatione ad talem finem, necessario excluditur bonitas prædicta. Tum etiam quia unusquisque tenetur referre in Deum omnes suos actus juxta illud Apostoli. 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: Sed actus, qui non refertur ad finem sibi debitum, eo ipso est malus ob carentiam prædictæ circumstantiæ: Ergo, &c. Minor verò probatur: quia referre aliquid ad Deum tanquam ad finem ultimum est proprius effectus charitatis, quæ habet pro objecto talem finem: Ergo sine charitate, proindeque sine grætia, non datur prædicta relatio.

1. ad Cor. 10.

Solutio.

Hoc argumentum solvendum est ab omnibus Theologis, quippe si esset efficax, non modò auxilium gratiæ, sed ipsam gratiam sanctificantem, cui annexa est charitas, convinceret esse necessariam ad quemcumque actum bonum elicendum: quod citra errorem assumari non posse constat ex dictis num. 19.

Respondetur ergo negando majorem: quia ad bonitatem actus, supposito, quòd aliunde non vitietur, sufficit, quod finis proximus, vel intermedius sit determinatè bonus, & quod finis ultimus non sit determinatè malus, sive talis fi-

nis sit Deus, ut contingit in hominibus justis, sive sit bonum proprii suppositi, quod neque bonitatem, neque malitiam moralem exprimit, sed tantum rationem boni physici satiativi appetitus, ut agentes de fine peccatoris diximus in tractatu de ultimo fine *diff. 4. dub. 3.* Eo enim ipso quòd ultimus finis non sit malus, licet nec sit moraliter bonus: non confert malitiam actibus ad se terminatis, neque impedit quo minùs à fine proximo, vel intermedio, si honestus sit, bonitatem desumant. Ad secundam probationem dicemus infra in tract. de merito, *diff. 4. dub. 5. & 6.* Quomodo ex illo præcepto solum teneatur homo ad referendum in Deum omnes suos actus relatione in causa: quatenus initio usus rationis tenetur facere actum formalem charitatis, qui dum non retractatur, influit virtualiter in reliquos actus bonos, qui per totam vitam exercentur: non autem prædictum præceptum afficit immediate actus ipsos, aut relationem, qua in seipsis informantur. Et ideo quòd careant in seipsis tali relatione, non est circumstantia prava ipsorum & actuum, neque carentia circumstantiæ debitæ per quam vitientur, licet supponat omissionem culpabilem prædicti actus charitatis, quando ille debuit exerceri, vel aliquem actum mortaliter peccaminosum, qui ipsum retractaverit.

§. IX.

Cætera ejusdem opinionis argumenta dissolvuntur.

73. Tertiò arguitur pro prædicta sententia: Tercium *argumentum* quia in homine justo nullus datur actus *gumentum* bonus, qui non procedat ab auxilio gratiæ: ergo *ex Vasq.* neque in homine peccatore, ac proinde in nullo dabitur talis actus sine prædicto auxilio. Antecedens probatur: quia in homine justo omnis actus bonus est meritorius vitæ æternæ: meritum autem vitæ æternæ non potest haberi absque auxilio gratiæ: ergo, &c. Consequentiam verò ita suadere nititur Vasquez: quia opus morale vitæ æternæ meritorium in homine justo non differt ab opere non meritorio, neque secundum substantiam, vel perfectionem intrinsecam, neque secundum rationem finis, sed solum ex eo quod quatenus meritorium, est ab homine, & in homine justo; quatenus autem non meritorium est ab homine, & in homine manente in statu mortalis peccati: ergo quatenus est ex parte auxilij, à quo procedit, eodem modo se habet, sive sit in homine justo, in quo est meritorius, sive in peccatore ubi caret merito. Eo præsertim (addit prædictus Auctor,) quia auxilium gratiæ necessarium in homine justo pro opere meritorio non potest esse aliud, nisi congrua cogitatio, qua voluntas moveatur ad tale opus: hæc autem etiam est necessaria in homine peccatore, ut bene operetur: ergo in omnibus requiritur prædictum auxilium.

Potestque hoc argumentum confirmari ex eodem Auctore: quia licet in homine peccatore opera moraliter bona non sint meritoria vitæ æternæ defectu status gratiæ; semper tamen conferunt modum dispositionis, vel impetrationis ad consequendam ipsam habitualement gratiam, & remissionem peccatorum: ac proinde important aliquod justificationis initium: sed homo absque auxilio gratiæ nequit se ad justificationem disponere, vel aliquod ei initium præbere,

Confirmatur.

ut est constans Catholicorum contra Semipelagianos assertum: ergo talia opera ubicumque inveniuntur, ortum habere debent ex prædicto auxilio.

Responsio.

Ad argumentum omisso antecedenti, (de quo infra tract. 16. disp. 4.) negatur consequentia, cuius probatione is solus movebitur, qui opera condigna, & meritoria æternæ, & supernaturalis beatitudinis, non magis supernaturalia, neque maioris excellentiæ, perfectionis, & dignitatis esse arbitretur, quam opera peccatoris infidelis, quæ nulla gaudent supernaturalitate, aut relatione ad istum ordinem, omninoque vacua sunt prædicta dignitate, & merito. Nos verò, qui infra citat. disp. 5. dub. 1. in nullo opere agnoscimus meritum vitæ æternæ, nisi ex imperio, & influxu supernaturali, charitatis unæ cum relatione ad ejus finem per quam tale opus intrinsecè perficiatur, & ad supernaturalem ordinem eleveatur, eaque ratione dub. 5. & 6. ejusdem disputationis bonis operibus hominis justè universaliter meritum tribuimus, quia in omnibus prædictum imperium, influxum, & relationem esse censuimus, nullo negotio probationem illam per ejus tantum negationem diluimus. Non enim actus meritorius distinguitur à non meritorio ratione solius status subjecti; sed ratione alicujus perfectionis supernaturalis eidem actui intrinsecè, qua fit condignus, & proportionatus vitæ æternæ: hacque ratione postulat oriri ex gratia; non verò propter solam honestatem naturalem, quæ potest etiam actui non meritorio competere. Illud quod additur in prædicta probatione negandum etiam est. Tum quia potissima gratia necessaria pro operibus meritoriis non est illa cogitatio congrua, sed prædicta relatio, & informatio charitatis. Tum etiam quia licet nullum opus bonum fiat sine congrua cogitatione: illa tamen, quæ requiritur ad opus meritorium, debet saltem virtualiter procedere à fide Theologica, & à prudentia infusa, hacque ratione claudit in se aliquam perfectionem ordinis supernaturalis, & ex hoc ipso postulat oriri à gratia. Cogitatio verò concurrens in opere non meritorio, solaque honestate morali prædita, quantumvis congrua sit, non procedit ullo modo à prædictis virtutibus; neque in se claudit aliquid supernaturale: & ideo necesse non est qualibet hujusmodi cogitatione ad gratiam recurrere.

Replica.

74. Neque obest, si dicas: nullam cogitationem congruam esse ita debitam hominibus, quin Deus juxta leges communis providentiæ, & citra miraculum operans, possit eam denegare: si autem nulla est debita ex providentia communi, qualibet spectabit ad providentiam specialem, & gratiæ rationem induet.

Diluitur.

Non, inquam, refert hæc replica, quam sæpe inculcat Vasquez, ut prædictam cogitationem inter beneficia constituat, sæpe nos etiam diluimus in hoc dubio, præsertim numero 25. & num. 42. Admittimus ergo cogitationem congruam non esse debitam huic determinato individuo pro hac determinata occasione, & ideo potest ille citra miraculum denegari. Ex hoc tamen non fit prædictam cogitationem esse gratiam propriè dictam, aut beneficium hujus ordinis, etiam respectu illius, cui sine debito tribuitur: quia ut non sit gratia, sufficit, quòd debeatur speciei naturæ humanæ pro aliquibus individuis, & in aliquibus occasionibus, quæ Auctori ipsius naturæ determinanda relinquuntur. Omne enim, quod debetur naturæ, sive

in omnibus, & semper, sive dumtaxat pro aliquibus, excluditur à ratione gratiæ, quæ omnino debet esse supra exigentiam naturæ, cujus individuis confertur. Porro debitum esse naturæ humanæ, ut aliquando, & pro aliquibus cogitatione congrua præveniatur, ut bene moraliter operetur inde constat: quia sine miraculo, & speciali providentia fieri nequit, ut omnia ejus individua tali cogitatione priverentur. Quæ omnia cum in hoc eodem dubio ratione, & exemplis non semel ostenderimus, necesse non est amplius circa ea immorari.

Ad confirmationem constat ex dictis à num. 45. ubi doctrinam asserentem per opera solius naturalis ordinis: (quantumvis proba, & honesta videantur,) posse hominem ad justificationis gratiam disponi, vel eam impetrare, omnino rejicienda demonstravimus. *Ad confirmationem.*

75. Quartum argumentum, quod Auctores contrariæ sententiæ, præsertim Vasquez; satis magnificant, possumus ex Suario ad hanc brevem formam reducere. Orandus est Deus, ut nos adjuvet in singulis actibus moralibus, ut honeste, & sine ulla malitia unumquemque faciamus: sed ex oratione colligitur necessitas gratiæ ad illum actum, vel effectum, pro quo postulatur: Ergo pro omnibus hujusmodi actibus divina egemus gratia. Majorem ostendit communis Catholicorum usus in omnibus, & pro omnibus, sive magnis, sive parvis ad orationis azylum confugientium: inficiatque ibit nullus, qui propriam defectibilitatem habuerit comprehendam. Minor verò constat ex Conciliis & Sanctis Patribus: præsertim Hieronymo, & Augustino, qui hoc argumento contra Pelagium maximè utuntur, ut probent necessitatem gratiæ ad vincendas tentationes, ad divina mandata servanda, & ad æternam salutem consequendam, pro quibus ille necessariam non esse arbitrabatur: Patres verò prædictam necessitatem ex usu orationis convincunt. Ut enim crebrò repetunt, superflue ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate. Si ergo per naturæ humanæ vires possemus aliquos actus bonos elicere, superflue pro omnibus Dei auxilium oratione efflagitaremus.

Neque refert, si dicas non ideo nos postulare à Deo auxilium pro singulis bonis operibus, quia sine illo simpliciter fieri nequeant, sed quia cum illo melius, & facilius exerceantur. Nam contra hoc urget, quod Pelagius non negabat utilitatem gratiæ ad supra dicta, ut melius, & facilius haberentur; sed solum negabat ita esse necessariam, ut sine illa etiam cum difficultate haberi nequeant: E contra verò Patres necessariam esse absolutam simpliciter ex oratione concludebant, innixi illi principio: quia superflue petimus, quod in nostra constitutum est potestate. Vel ergo dicendum requiri ut necessarium simpliciter, quidquid oratione postulamus; vel prædictus Sanctorum discursus ad evincendam necessitatem quæ omnino evanescet.

Confirmatur ex gratiarum actione, quas justè, & religiosè Deo reddimus; quoties nos ad honeste operandum juverit: si autem ad id nostra nobis natura sufficeret, & Dei gratia non præveniremur; nulla ratione teneremur ad prædictum actum gratitudinis. Ait enim D. August. lib. de prædest. Sanct. cap. 19. *Non gratias Deo agimus, sed agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.* *Confirmatio.*

Ficta

Ficta enim, & non vera erit gratiarum actio pro operibus bonis, & honestis, si ea non Dei auxilio, sed naturae nostrae viribus exerceremus.

Retorquatur. 76. Huic argumento, quod prae aliis adversarij urgent, ipsi etiam occurrere tenentur, & in simili occurrit Vasquez *diff.* 189. *cap.* 12. Cujus utemur solutione. Cum enim sibi opposuisset, quod multoties Ecclesia, & fideles postulant à Deo bona temporalia, ut pluviam, serenitatem, sanitatem, & alia, quae gratia non sunt; atque adeo non concludi, ex necessitate, & usu orationis ad aliquid consequendum, quod illud sit gratia: respondet non postulari per orationem praedicta bona, praecise, ut bona temporalia sunt, sed ut eorum subsidiis Deo melius inservire possimus. Ita, (inquit,) Ecclesia petit in missa tempore belli, ut adversariorum nostrorum feritate depressa, incessabili gratiarum actione ipsum laudemus; petit etiam pluviam, ut praesentis vitae subsidiis sufficienter adjuvi sempiterna fiducialiter appetamus; & reliqua etiam hoc eodem fine petenda esse manifestum est. Hac

Responsio. verò ratione, dum haec dona conceduntur, ad gratiam, non interna inspirationis, sed externa cuiusdam protectionis per Christum spectare dubitandum non est. Hac ille. Quae ad propositi argumenti solutionem convertendo dicimus, merito fideles postulare à Deo auxilium pro singulis bonis operibus, non quia existiment nullam eorum secundum naturalem honestatem consideratum fieri posse sine gratia, sed quia non intendunt sistere in ipsa honestate naturali: immò dum ita orant, vellent praedicta opera ita ab eis fieri, sicut congruit, & oportet ad supernaturalem animae salutem, & vitam consequendam, vel augendam. Pro quo necessaria est gratia supernaturalis ordinis: quia ex sola bonitate naturali nullus actus habet esse per se idoneus, aut proportionatus praedicto fini.

Alia solutio. 77. Secundo respondetur, seu magis praecedens solutio declaratur animadvertendo Patres, & Concilia, dum ex usu orationis inferunt gratiae necessitatem, loqui de oratione pia, & Christiana, quae in sacris literis, praecipue vero in Evangelio promissa est consequutio boni, pro quo funditur juxta illud Matthaei 7. & Luc. 11. *Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui querit invenit, & pulsanti aperietur.* Si quae vero est alia oratio, ut sic dicamus, humana, & philosophica, qua etiam infideles, & Gentiles aliquando utantur, hujus Patres non meminere: quia non ut Philosophi, sed ut Christiani, & ut Evangelij veritatem edocti doctrinam pro asserenda Dei gratia adversus Pelagium ex orationis usu tradiderunt. Est autem de ratione orationis pia, & Christiana, ut ex fide ortum habeat. Ob idque dicitur Matth. 21.

Matth. 21. *Omnia, quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et Jacob. *cap.* 1. *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, &c. Postulet autem in fide, &c.* Sicut autem praedicta oratio petit oriri ex fide, fide etiam postulat, ut ad ea, quae fidei sunt, nempe vitam aeternam, & dona supernaturalia ultimate tendat: & si quae petitio sistit in bonis temporalibus, non censetur vera oratio: immò apud Deum, quasi pro nihilo habetur, quod ita postulatur, juxta illud Joann. 16. *Vsque modo non petistis quidquam, &c.* Licet enim discipuli aliqua jam à Christo postulassent, ut cum Jacobus, & Joannes petierunt primas se-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

des temporalis regni, nihilominus audiunt, non petistis quidquam: quia oratio qua Christus nos postulare docuit, semper tendit ad dona supernaturalis ordinis, sicut est gratia, & gloria & gaudium vitae aeternae. *Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur,* ait ibi D. August. *tract.* 102. D. August. Ex his liquet veritas nostrae solutionis: nam cum Sancti Patres pro asserenda gratiae necessitate contra Pelagium ad usum orationis recurrunt, loquuntur de oratione pia, & Christiana, quae ex fide ortum habet, & cujus postulatio non sistit in bonis, vel actibus solius naturalis ordinis, sed omnia respicit prout ad supernaturalem finem conducere possunt: atque adeo secundum aliquam designationem, vel respectum ordinis supernaturalis honestati naturali superadditum. Unde quia Pelagius usum praedictae orationis, (pro qua est totum Evangelium,) negare non poterat; cogeatur (vellet, nollet) admittere necessitatem gratiae verae, & propriae dictae; ne talis oratio vacua & inutilis remaneat, uti remaneret, si in bonis praecise naturalibus sisteret.

Per quod patet ad confirmationem. Nam gratiarum actio est pars quaedam orationis in eo differens à petitione, quod una respicit beneficium faciendum, alia vero jam factum, & ut ait D. August. *epist.* 107. *Qui est orandus, ut faciat, illi est gratiarum actio reddenda, cum fecerit.* Unde ipsa gratiarum actio pia, & Christiana, (ut est illa de qua Patres loquuntur) debet per fidem regulari, & ad beneficia ordinis supernaturalis ultimate dirigi.

78. Dices homines infideles, aut etiam fideles non utentes lumine fidei posse sistere, dum orant, & similiter, dum gratias reddunt in bonis praecise naturalibus, posseque suis orationibus nihil aliud petere, quam auxilia ad honestè eliciendos actus naturalis ordinis: ergo etiam secluso respectu ad finem supernaturalem habent praedicti actus, & auxilia esse orationis objectum. Adde, quod axioma illud: *Frustra ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate,* pro suadenda gratiae necessitate à Patribus usurpatum adhuc manet in suo robore, cum constet non ita situm esse in potestate nostra elicere aliquem actum naturali honestate praeditum, quin opus nobis sit actuali auxilio praevio ex Dei voluntate pendenti: Vel ergo ex praedicto axioma non sit efficax argumentum ad suadendam gratiae necessitatem; vel convincitur esse gratiam auxilium requisitum ad quemcumque actum bonum, etiam dum sistit in sola honestate naturali.

Respondetur neque in hominibus infidelibus, neque etiam in fidelibus non utentibus fide reperiri orationem (idem est de gratiarum actione) simpliciter dictam, qualis est oratio pia, & Christiana: quia haec, ut diximus, semper innititur lumini fidei. Potest autem reperiri oratio quaedam secundum quid, seu minus propriè dicta: quam Concilium Arausicanum *Conc. Araus.* *cap.* 3. appellat *humanam invocationem.* Ex eo autem, quod talis oratio sistat in actibus omnino naturalibus aut in auxiliis ad eos requisitis non habetur, quod tales actus, vel auxilia propriè sint gratia, (licet respectu individui, cui conferuntur, sint specialia beneficia intra naturae ordinem,) quia vera gratia, (ut praedictum Concilium ait,) non confertur ad humanam invocationem.

79. Ad illud, quod inter arguendum addebatur,

L ; respon

Plenior diffi-
cultatis ex-
plicatione.

respondetur animadvertendo Pelagium, (ut n. 58. & latius *diff. præcedenti*, c. 4. §. 5.) negasse actua-lem Dei concursum prævium in voluntatem creatam quoties operatura esset: quia putavit liberum arbitrium semel à Deo creatum, & conservatum in nullo actu opus habere prædicto Dei concursu; sed in ejus facultate situm esse moveri, & applicari ad agendum sine alterius præmotione. E contra verò Sancti Patres constanter illum affirmabant, non ex peculiari ratione gratiæ, sed ex communi, & generali conditione causæ secundæ liberæ propter subordinationem, & dependentiam à causa prima, atque adeò pro omnibus illis operibus, ad quæ ipsa causa prima concurre-ret, sive ex speciali providentia ordinis gratiæ, sive ex beneficentia communi, qua confert beneficia, quæ natura suo pte jure pro aliquibus tantum individuis postulat: seu quæ cum debita sint naturæ specificæ, non tamen debentur huic, vel illi determinato individuo; & ideo respectu talis individui beneficia dicuntur, licet non superent naturæ exigentiam. Quæ cum ita sint, Patres non eis tantum rationibus contra hæreticum illum utebantur, quibus necessitas gratiæ convincitur, sed etiam illis, quæ militant pro prædicto concursu actuali, inter quas continetur illa, quæ tangit hæc replica: *Frustra ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate*. Unde ex tali ratione habetur quidem, omne illud, quod oratione petimus, saltem respectu individui, cui confertur debere esse beneficium ex Dei voluntate dependens, & ex ejus beneficentia donatum. An verò sit gratia propriè dicta, sicut est omne illud quod superat naturæ specificæ exigentiam, vel potius contineatur inter illa, quæ ab ipsa natura aliquando, & pro aliquibus exiguntur, sicut exigitur bona indoles, bonum ingenium, congrua valetudo, & similia, quæ non sunt propriè gratia: venandum est ex conditione orationis, quæ postulantur, juxta ea quæ nuper diximus.

Ultimum ar-
gumentum.

80. Quinto arguitur: quia potest Deus in pœnam peccati originalis, vel actualis denegare homini lapsò omne auxilium efficax, & necessarium ad eliciendum actum honestum: Ergo quodcumque auxilium, quod illi post peccatum confert, habet propriè rationem gratiæ. Antecedens videtur perspicuum: quia tota illa pœna non excedit demeritum peccati secundum malitiam infiniti; & ideo potest pro illo justè infligi. Consequentia verò probatur: quia eo ipso, quod Deus possit privare hominem, quolibet auxilio necessario ad opus bonum; gratia est, quod illum prædicto auxilio non privet, quoniam eo ipso cedit juri, quo potiebatur ad puniendum hominem; in quo maxima gratia elucet: nequit enim impediri, aut suspendi actus justitiæ, nisi ex influxu misericordiæ.

Diluitur.

Respondetur ex D. Thoma q. 24. de veritate, art. 11. ad primum; quòd licet Deus de potentiâ absoluta possit denegare peccatori in hac vita omne auxilium efficax ad rectè agendum in pœnam peccati originalis, vel actualis, secus tamen de potentia ordinaria. Tum quia etsi peccatum mereatur, quantum ad sufficientiam, prædictam pœnam; non tamen quoad efficaciam: nam pœna illi taxata ex divina justitia non est omne malum possibile, sed est carentia perpetua visionis beatificæ. Tum etiam & maxime quia secundum ordinariam Dei potentiam, & communem legem divinæ justitiæ nullus homo potest in hac vita esse simpliciter obstinatus in malo: esset autem si careret omni divino auxilio ad actum bonum: quia eo ipso nihil bo-

ni agere posset secundum communem Dei providentiam, in qua impotentia consistit perfectæ obstinatio in malo, ut probat Angelicus Doctor articulo proxime citato. Eo ipso autem quòd secundum ordinariam Dei potentiam nequeat homo privari omni auxilio efficaci ad actum bonum, quod ei aliqua de facto conferantur, non habet rationem gratiæ propriè dictæ, sed solum largè acceptæ: ut videre est in conservatione animæ, quæ non habet rationem gratiæ strictè dictæ, sed ubique pertinet ad donum creationis; licet Deus in illa conservanda post commissum ab ea peccatum cedat juri, quo ipsam in pœnam culpæ poterat de potentia absoluta justè annihilare.

DUBIUM III.

Utrum homo in natura pura constitutus, viribus ipsius natura posset diligere Deum ut finem, & auctorem naturalem amore absoluto, efficaci, & super omnia.

Ostenso jam liberum hominis arbitrium non ita extinctum, aut debile mansisse per peccatum, quin propriis viribus, & cum solo communi, & generali Dei concursu possit in aliqua bona opera, in ea saltem, quæ intra naturæ ordinem minus difficilia sunt: atque adeò opus non esse gratia pro hujusmodi operibus, quantum est ex ipsa communi ratione honestatis moralis: necesse est descendamus ad peculiare actus, qui vel ratione objecti altioris, vel propter aliqua impedimenta, quibus potentiæ circa illos prapediuntur, in ipso adhuc naturæ ordine specialem difficultatem præferunt: ratione cujus meritò dubitatur, an elici valeant eisdem viribus liberi arbitrij, vel potius necessarium sit pro eorum elicentia ad auxilia gratiæ recurrere. Sunt enim plura, quibus ex communi, & generica ratione non repugnat sic, vel aliter fieri; & tamen id eis repugnat ex differentia peculiari specificæ, vel numerica. Inter illa verò, quæ prædictam difficultatem, & dubitationem ingerunt, præcipuus videtur amor, de quo in titulo: quia præminet ceteris actibus possibilibus intra naturæ ordinem: cum ratione præstantissimi objecti, quod est Deus Optimus Maximus: Tum ratione modi eminentis diligendi illum, qui continetur illis verbis: *Amore absoluto, efficaci, & super omnia*. Et licet præsens disputatio statum naturæ lapsæ, viresque liberi arbitrij in hoc statu potissimum spectet, præmittimus quæstionem de statu naturæ puræ: quia ibi melius intuebimur, quid natura seipsa possit, ubi neque gratia supra se erectam, nec peccato depressam, sed secundum se duntaxat, & secundum sibi debita eam contemplamur. Quæstio verò circa statum naturæ lapsæ, aut reparatæ seorsim agatur dubio sequenti. Oportet autem pro dicendorum intelligentia nonnulla præmittere, quibus certa ab incertis separentur, sensusque, & titulus quæsti planior reddatur.

§. I.

Prælibantur aliqua ad tituli, & rei intelligentiam.

81. **Q**Uæ fuisset hominis conditio, si in natura pura conderetur, satis superque declaravimus *diff. 1. c. 2.* indeque etiam constat, illud posse fieri ab homine viribus naturæ, ad quod natura semel à Deo creata, & conservata ex suis naturalibus principiis unà cum generali Dei concursu potentiam

potentiam, & facultatem confert. Quocirca ut in casu dubij persistamus, præcludendus omnino est recursus ad specialiora aliqua auxilia, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis, præter illa, quæ prædicta natura juxta communem, & suam providentiam ipsi debitam, suo jure postulat. Si enim prædicto recursum ad auxilia non debita uteremur, per illum extraheretur jam homo ab statu naturæ puræ; & ita dubij casus tolleretur. Porro ad aliqua opera bona, & honesta naturalis ordinis naturam ipsam sibi sufficere, ostendimus toto dubio præcedenti. Nec dubitandum inter hujusmodi opera contineri aliquem Dei amorem, ut finis naturalis, qualiscumque sit talis amor: id enim ab omnibus conceditur: probatque late Suarez *cit. lib. 1. c. 29. & sequent.* Et ratio est perspicua: nam intellectus humanus suo naturali lumine cognoscit sufficienter, Deum esse summum hominis bonum, à quo dependet in *esse, fieri, & operari*, & sine quo nec bene, nec simpliciter esse, aut agere posset: potestque hujusmodi bonum, ut valde expediens voluntati proponere: cur ergo voluntas ipsa, quæ essentialiter est propensio, & inclinatio ad bonum, & conveniens, natura sua non poterit propendere, & inclinari in prædictum objectum ita propositum, complacendo sibi in illo, saltem per amorem inefficacem, qui neque in se difficultatem continet, neque ad superandum aliquid difficile impellit? Sanè nulla, vel apparens ratio assignari potest prædictæ impotentiae. Quod non modò verum est, & convincit ratio facta, loquendo de amore concupiscentiae; sed etiam de amore benevolentiae. Quia dum Deus cognoscitur, ut summè bonus in se, & ut bonum commune, & universale, cujus veluti partes sunt omnes creaturæ, sicut revera cognoscitur per naturale lumen nostri intellectus, nullo negotio voluntas vi propriæ naturæ potest ferri in illum sic cognitum, atque adeo ut propter seipsum amandum: in quo consistit affectus benevolentiae.

Nota 2.

82. Ex quo fit supponendum etiam hic esse, ut æquè certum, duplicem dari Dei amorem (etiam loquendo de amore benevolentiae,) videlicet, & amorem naturalem viribus naturæ possibilem terminatumque ad Deum, ut finem, & auctorem hujus ordinis de quo hæcenus: & amorem supernaturalem, qui respicit illum, ut auctorem, & finem ordinis gratiæ, quique haberi non potest aliter, quam per vires, & auxilia ipsius gratiæ. Quæ divisio, quod attinet ad amorem supernaturalem, ab universis Catholicis recipitur: quippe quæ salva fide negari non potest. Quod verò attinet ad amorem naturalem: conceditur communiter à Theologis contra Michaëlem Baium: cujus temeritas eo devenit, ut prædictam divisionem naturalis, & supernaturalis amoris dixerit. *Vanam, & commentitiam, & ad illudendum sacris literis excogitatam*, ut constat ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. *Propos. 34. & 36. Propos. 38.* concludit. *Quod omnis amor creaturae rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Ubi dum nulum alium præter amorem charitatis diffusam in nobis per Spiritum sanctum erga Deum admittit; omnemque naturalem amorem circa ipsum rejicit. Sed errorem, & excessum hujus Auctoris reprehendunt ibi præfati Pontifices, quatenus prædictas propositiones cum aliis in ea Bulla contentis severiori censura damnant. Ex quo communis doctrina de distinctione prædicti duplicis amoris magis roboratur.

Duplex Dei amor.

Afferitur contra Baïum.

83. Alia via communem doctrinam impugnatur Gabriel Vasquez *in presenti, disp. 195. c. 2.* ubi licet admittat eam distinctionem duplicis amoris erga Deum, negat tamen habere locum in amore amicitiae: sed omnem hujusmodi amorem dicit esse supernaturalem, & infusum, nullaque proinde ratione elici posse absque auxilio gratiæ supernaturalis ordinis, etiam in statu naturæ integræ. Nomine autem amoris amicitiae, quem ab ordine naturali excludit, intelligit quemcumque affectum benevolentiae, seu qui non sit amor concupiscentiae: qui licet non omnis talis affectus ad veram rationem amicitiae pertingat, reducitur tamen ad eam, ut aliquid in eo genere imperfectum. Et propterea prædictus Auctor omnem amorem naturalem, qui haberi potest circa Deum, dicit esse amorem concupiscentiae, nec potuit sub amore concupiscentiae amorem benevolentiae comprehendere propter omnimodam differentiam utriusque amoris. Fundamentum verò ad ita asserendum ex eo desumpsit, quia in Deo in ordine ad terminandum amorem amicitiae, seu benevolentiae non datur nisi unica ratio formalis objectiva, nempe divina bonitas, quatenus est amabilis in se, & propter se, seu quatenus amari potest ipsi Deo: cuique hæc ratio supernaturalis sit, necessariò tribuit amori ad se terminato speciem supernaturalem: & ita non est, quo pacto amor naturalis per modum amicitiae, aut benevolentiae ad Deum terminetur. Caterum respectu amoris concupiscentiae datur in eo alia ratio terminativa, nempe quia est bonum nostrum, quod nobis ipsis, quærimus, & appetimus: & quia bonum proprium in quantum tale naturaliter diligitur juxta illud: *Amabile bonum, unicuique proprium*, inde est, ut voluntas possit hoc genere amoris naturaliter, seu propriis viribus Deum diligere. Huic ergo in nixus fundamento relegat citatus Doctor à voluntate pro quovis naturæ statu omnem amorem naturalem erga Deum præter amorem concupiscentiae, quo proculdubio excludit omnem naturalem affectum benevolentiae, etiam si non sit propriæ amicitiae: nam & contextus, & motio, si quid probant ita persuadent.

Singularis opinio Vasq.

Motivum Vasq. diluitur.

Sed quàm leve sit ejusmodi fundamentum, prædictusque dicendi modus quantum à veritate aberrat, constabit in tractatu de charitate, ubi ex professo agitur de amore Dei supernaturali, tam amicitiae, quam concupiscentiae: assignaturque utriusque amoris specificativum, & distinctivum respectivè ad duplicem similem amorem ordinis naturalis. Quam doctrinam, ut modò tanquam certam, vel ferè certam supponimus, sufficit reliquorum Theologorum, & præsertim D. Thomæ, (quos in sequentibus adducemus,) communis assensus unà cum ratione numero præcedenti tæta, quæ ex dicendis toto hoc dubio satis roborabitur.

83. Neque id, quod diximus de amore benevolentiae naturali, restringi debet ad amorem imperfectissimum: uti est amor solùm conditionatus, & inefficax, qui non pertingit ad rationem amicitiae etiam naturalis. Nam saltem Angelum, & etiam hominem in statu naturæ integræ, communis sententia tenet cum Divo Thoma potuisse per vires naturæ diligere Deum ut finem naturalem amore benevolentiae absolute, & efficaci, ac super omnia; quæ licet non ita propriè, sicut charitas, suo tamen modo amicitia diceretur. In quo vix est alicujus momenti difficultas, præsens contro-

Nota 3.

versia communiter reducitur, nosque eam reduximus ad statum naturæ puræ, vel lapsæ: ubi propter illius integritatis defectum major est pronitas ad malum, & difficultas circa bonum. An verò sit tanta ut reddat naturam impotentem ad eliciendum propriis viribus prædictum Dei amorem? Examinandum suscipimus. Pro quo præmittendum adhuc est, quid veniat in præsententi nomine amoris *absoluti*, *efficacis*, & *super omnia*; diversa enim, vel etiam sinistra horum intelligentia aliquorum divisit placita, vel satis confusa reliquit.

Quid sit
amor absolu-
tus.

85. Amor itaque absolutus dicitur ille, qui importat volitionem determinatam, verè innixam, atque ex toto corde ortam, explicaturque per verbum indicativi modi, ut *volo Deo placere*, *volo ei inservire*, *volo ejus gloriam* (Hispanè diceremus, *querer de corazón, ó querer de veras*;) sub qua volitione eo ipso quod fit ita ex corde, & determinata, nulla alia ei opposita latere præsumitur. Ad distinctionem amoris conditionati, qui non tam dicitur volitio, quam velleitas; explicaturque per verba subjunctivi, quæ teporem, & indeterminationem præferunt; ut *vellem Deum diligere*, *vellem ejus gloriam*, *vellem à peccato recedere*: nam tepor ille, & indeterminationis veluti insinuat latere alium affectum efficacius tendentem in oppositum, & amorem absolutum impediens.

Aliter etiam potest assignari discrimen inter velleitatem, & amorem absolutum, quod iste claudit necessariò, vel secum affert decretum, & propositum operandi in ordine ad bonum, vel assequutionem rei, quæ diligitur: pro quo bono, vel assequutione amor ipse percurat, & sollicitat: ob idque talis amor non est expers omnis efficacæ, sed aliquam importat majorem, vel minorem, prout ipse est magis, vel minus perfectus. Velleitas autem nullum prædictorum includit: quia cum tantum sit affectus quidam conditionalis, non sollicitat pro assequutione rei amata, nec curam habet de ejus bono: & ideo neque pro illa, neque pro isto aliquid agendum decernit; sed est amor prorsus inefficax.

Animadver-
sio.

Quid verò constituat amorem Dei in ratione efficacis, (quæ erat secunda conditio hic aperienda) majoris negotij fecit singularis cujusdam auctoris doctrina, quæ examen postulat, & ideo §. sequenti tractabitur.

Quod verò priùs diximus amorem absolutum explicari per verba indicativi modi, & conditionalem per verba subjunctivi, non ita accipiendum est, quasi hæc sit ex toto certa regula: nisi dum qui taliter omnino profert in verbis, sicut habet in corde. Sæpe enim verba fallunt, & plus exprimunt, quam intus in corde sentimus. Quocirca multoties peccatores, etiam dum nolunt de peccato recedere, proferunt hæc, aut similia verba: *volo Deo placere in omnibus*: Et tamen id non volunt ex toto corde, affectuque omnino absoluto: quia nolunt deferere peccatum, per quod Deo displicet. Accedit, quod ut n. 96. dicemus inter omnimodam velleitatem, & amorem omni ex parte absolutum, datur amor ex parte, absolutus ex parte conditionatus, ut cum peccator absolute vult honorare Deum, credendo in ipsum, & ei soli cultumtribuendo; in aliquibus verò aliis non vult absolute obedire, sed conditionatè dumtaxat. Et hujusmodi affectus, quamvis simpliciter conditionatus, explicatur multoties verbis indicativi modi, propter id, quod habet absoluti: Non ergo prædicta regula est omnino certa

ad dignoscendum amorem absolutum, sed attendenda sunt alia, quæ diximus.

86. Tertia autem conditio amoris Dei, nimirum quod sit *super omnia*, multifariam declarari solet. Quovis autem modo explicetur, importat excessum cum respectu ad aliqua, immò ad omnia alia, supra quæ dicitur esse talis amor. Quidam ergo prædictum excessum intellexere quoad actus intentionem: quia in amore Dei vel debet esse maxima, in quantum potest voluntas, vel major quacumque intentione reperta in amore terminato ad creaturam. Quem dicendi modum tribuit Suarez, Divo Bonaventuræ, Petro de Soto, & Adriano. Eumque facile impugnatur: nam amor elicitus à charitate verè est amor Dei super omnia, ut fatentur omnes Theologi: & tamen non semper est maxime intensus, aut intensior quovis amore ad creaturam terminato: immò nec certum aliquem intensiōis gradum, sive ex natura rei, sive ex aliquo præcepto requirit. Non igitur hoc capite sumi debet conditio amoris super omnia: sed aliunde, nimirum ex appreciatione, & æstimatione rei amata. Et hæc est prædictæ conditionis intelligentia: juxta quam ille dicitur *amor Dei super omnia*, per quem rebus omnibus antefertur, majorique in æstimatione: & prætio habetur, quam cetera, quæ amari, vel timeri possunt: ita ut pro nullo eorum, neque pro omnibus simul Deus derelinquatur, neque ab ejus obedientia, & amicitia recedatur.

87. Dubitat verò Suarez, an ad hoc sufficiat, quod amor tendat in Deum propter solam ejus bonitatem, complacendo in illa ex solo affectu ad ipsum Deum, etiam si nulla occurrat comparatio ad alia objecta, quibus præferri dicitur. Cum enim bonitas illa superet omnia bona, si in ea sola nitamur ad diligendum Deum, & complacendum in illo, eo ipso talis amor ex ipso objecto formaliter erit amor super omnia. Aliunde verò non videtur hoc sufficere: quia modus ille complacendi in Deo propter ejus bonitatem, non necessario extenditur ad servanda omnia divina præcepta, vitandaque peccata mortalia, uti requiritur ad amorem, qui meretur nomen *amoris super omnia*. Nam potest quis gaudere de Deo, quod bonus, & infinite bonus sit, quodque sua potiatur infinita perfectione, & bonitate: & nihilominus non velle ab aliquo vitio recedere, neque omnem gravem Dei offensam vitare.

Cui dubitationi, ut citatus Auctor occurrat, distinguit duplicem Dei amorem: alium, quem vocat *solum affectivum*, quo voluntas complacet in Deo propter suam infinitam bonitatem, volens, & gaudens, quod tanta bonitas in illo sit; non tamen extenditur hic amor ad omnia, quæ amanda sunt Deo, & propter Deum, neque fugit quacumque ejus obedientiæ, & amicitia contrariantur. Et ob istum defectum non est omnino amor summus, neque simpliciter super omnia; licet secundum quid, & quodammodo nempe objective possit talis appellari quatenus vult Deo summam bonitatem, qua nulla major, neque æqualis, alicui rei creatæ potest esse volita.

Alius est amor *obedientialis*, qui non solum vult Deo summum bonum, quod in se habet, sed etiam vult placere, & obedire illi in omnibus, quæ præcipit, vitatque omnia, quæ divino honori, divinæ voluntati, amicitia, & obedientia contradicunt. Et hic dumtaxat est amor super omnia: quia ita Deum rebus omnibus præfert, ut nullam ei præferri patiatur: nullamque admittit secum culpam mortalem, quia per istam Deus postonitur creaturæ.

88. Sed

Quid sit
amor super
omnia.

Dubium in-
cidens Sua-
rez.

88. Sed licet hæc doctrina vera sit, recteque isto secundo modo declaretur conditio amoris super omnia; credimus tamen propositam dubitationem non habere locum in præsentia, ubi sermo jam est de amore absoluto Dei, & appreciativo, ad cuius gradum non pertingit ille prior amor, qui dicitur *solum affectivus*: nam sicut in quadam simplici complacentia, quæ licet sit benevolentia affectus, non tamen gaudet conditionibus, quibus *num. 85.* amorem absolutum notificavimus; neque importat eam æstimationem, & expensionem meritorum objecti, quæ est de ratione amoris appreciativi. Quocirca loquendo de hoc genere amoris, satis esse arbitramur ad hoc, ut dicatur super omnia, quod terminetur ad Deum volendo divinam bonitatem, & de illa gaudento solum propter ipsam, cum appreciatione, & æstimatione, quam ratio naturalis dicit esse illi à nobis debitam; quamvis expressè non fuit collatio cum aliis objectis, præ quibus in æstimatione habetur. Clauditur enim in illa appreciatione, & æstimatione saltem virtualiter, tum relatio cæterorum omnium in Deum; tum etiam, ut quoties collatio prædicta occurrerit, tanti habeatur divina bonitas, & voluntas, ut ob nullius boni amorem, vel mali timorem ab ejus obedientia, & amicitia recedatur: hanc quippe, & non majorem appreciationem divinæ bonitati à nobis deberi, ipso naturali lumine statim edocemur.

Per quæ satis superque declaratum credimus, quis dicatur *amor Dei super omnia*, & quo pacto requirat observationem divinorum præceptorum saltem naturalis ordinis, nec secum patiat transgressionem alicujus eorum, quæ obligant sub culpa mortali. Diximus *saltem naturalis ordinis*: quia dum loquimur de amore naturali, *ly super omnia*, ubique debet accipi cum hac restrictione, quam ipsum nomen præfert, videlicet *intra ordinem naturæ*, & respectivè ad præcepta hujus ordinis: quorum, non verò præceptorum ordinis supernaturalis adimpletionem omnino infert, eorumque transgressionem directè contrariatur. Neque enim amor præcisè naturalis, ea quæ sunt supernaturalis ordinis per se attingit, neque transgressionibus præceptorum talis ordinis directè se opponit, sicut opponitur amor supernaturalis charitatis, qui propterea, non utcumque, sed sine ulla restrictione, & cum respectu ad quævis præcepta, vel objecta dicitur, & est amor Dei super omnia. Et cum hoc discrimine inter utrumque amorem accipiendum est, quoties illis nomen *amoris super omnia* tribuimus. An verò saltem indirectè prædictus amor naturalis repugnet transgressionem supernaturalium præceptorum, hacque ratione nullam secum patiantur mortalem culpam, etiam contra finem supernaturalem, constabit ex dicendis dubio sequenti.

89. Sed inquires an amor Dei absolutus, & amor super omnia ad convertentiam dicantur?

Respondetur affirmativè, quoties amor, qui absolutus dicitur, est amor Dei universalis, seu qui ad omnia ea extenditur, etiam in ratione absoluti, quæ Deo attinent: secus si tantum sit amor particularis, qui non extenditur ad omnia prædicta. Pro quo notat bene Suar. *ubi supra*, objectum amoris absoluti aliquando esse totum Dei bonum, non solum intrinsecum, quod in se habet, sed etiam extrinsecum, quod à nobis exigit, ut honorem, reverentiam, fidem, potissimè verò subjectionem, & obedientiam pro omni tempore, & loco in om-

nibus, quæ præcipit. Et hunc vocamus *amorem universalem*. Et talis amor, si verè sit absolutus, atque adeo cum omnimoda determinatione, & proposito cooperandi ad ea, quæ diximus, in nullo differt ab amore super omnia, sed cum illo convertitur. Aliquando autem talis amor non respicit in ratione absoluti omnia illa Dei bona, sed aliqua duntaxat; alia verò vel nullo modo respicit, vel esto respiciat, non tamen, ut amor absolutus, quia non cum prædicta determinatione, & proposito; ut contingit in illo, qui licet absolute velit honorare Deum, credendo in ipsum, & ei soli cultum tribuendo; non tamen absolute vult abstinere à luxuria, non furari, male parta restituere, & alia, quæ Deus jubet; sed vel hæc non respicit, vel solum per modum velleitatis. Hujusmodi autem amor, qui secundum quid duntaxat, & ex parte potest dici *absolutus*, (simpliciter verò sub conditionato potius continetur,) non est amor super omnia, quem hæctenus explicuimus.

S. II.

Expenditur alia conditio amoris Dei naturalis, nempe quod sit efficax.

90. Sicut in aliis causis, & virtutibus efficacia, vel inefficacia attenditur per ordinem ad effectum, in quem inclinant, quatenus illum inferunt, vel non inferunt: in actu amoris Dei super omnia, quod sit efficax, vel inefficax attendi debet in ordine ad suum effectum, qui, ut nuper dicebamus, est observare divina præcepta, referreque in Deum omnia, quæ diligimus: juxta illud Joannis *qui diligit me, mandata mea servabit.* Ille ergo erit amor efficax, qui hujusmodi relationem, & observationem secum attulerit; qui verò aliter inefficax manebit. Hæc doctrina, (quæ est communis Theologorum,) motus fuisse videtur Ludovicus de Molina in concordia, *quest. & disp. 14. membro 3.* ut aliam satis novam, omninoque singularem introduceret. Ait enim dilectionem Dei efficacem non importare unicum tantum actum, etiam qui sit amor absolutus, & super omnia, & per quem voluntas absoluto proposito statuat servare omnia divina præcepta, & omnem Dei offensam cavere; sed includere saltem ut conditionem ipsam adimpletionem actualem, & perseverantiam in ea per totam vitam: ita ut hujusmodi observatione non sequuta, aut aliquando per peccatum mortale interrupta, amor præcedens, quicumque ille fuerit, inefficax remaneat. Ex quo infert primò, inter velleitatem, qua quis ex dilectionis affectu velleret servare omnia mandata; simpliciter tamen & absolute id non vult, & voluntatem efficacem, qua ex eodem affectu vult illa servare, & opere complet, concedendam esse voluntatem absolutam inefficacem, qua ex prædicto affectu idem vult; opere tamen postea non complet. Infert etiam eundem actum dilectionis Dei super omnia, & cum absoluto proposito servandi divina mandata, omninoque eodem modo à voluntate elicitum posse esse amorem efficacem, uti erit si prædicta observatio usque ad finem vitæ perseveret; & inefficacem, si non perseveret: quia quod inefficax, vel inefficax, non ex qualitate ipsius actus, neque ex modo, quo à principio cum majore, vel minore perfectione elicitur; sed ex sola futuritione, vel non futuritione prædictæ observationis accipiendum est. Explicat autem se loqui non tantum de amore naturali, quo diligitur Deus: ut finis naturæ; sed etiam de amore gratuito, quo ex charitate diligitur, ut finis supernaturalis: & adducit in exemplum amorem quo

Legitima dubij responsio.

Quid sit amor efficax.

Joan. 14.

Nova & valde singularis Molina sententia.

Conseclaria hujus sententia.

Dubium solvitur.

Luc. 22.

Matth. 26.

quo peccator consequitur gratiam justificationis, & vitam æternam meretur : & illum, quem habuerunt primi parentes in statu innocentiae ante suum lapsum : necnon & illum, quem manifestavit Divus Petrus Luca cap. 22. dum dixit : *Tecum paratus sum in carcerem, & in mortem ire.* Et Matthæi 26. *Etiā si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Contendit verò huiusmodi amorem, & omnem alium, quantumvis perfectum, absolutum, & super omnia, cui lapsus postea successit, fuisse duntaxat amorem inefficacem, ob defectum perseverantiae usque ad finem vitæ.

Suarez conatur Molina opinionem à censura vindicare.

91. Hæc est doctrina illius Auctoris, loco citato : quam minus perspicue relatum patrocinantem suscepit Franciscus Suarez citato cap. 34. non quod veram esse judicet, (immò judicat esse falsam,) sed ut à singularitatis, & improbabilitatis nota tueatur. Nam profecto, inquit, non fuit Molina primus, neque ultimus, qui illam tenuit opinionem. Ad quod suadendum memorat Sotum lib. 1. de natura, & gratia, cap. 22. retulisse eandem ferè distinctionem duplicis amoris, neque impugnasse, sed declarasse potius, & confirmasse. Aqua etiam sententia non videtur discrepare etiam Medina, (ait :) nam in secunda conclusione de homine condito in puris naturalibus concedit, posse aliquo modo diligere Deum super omnia, eamque dilectionem explicat verbis, quæ actum absolutum significant : & tamen in tertia conclusione id negat de dilectione perfecta, eam nimirum, quæ habet sibi adjunctam præceptorum observationem. Citat enim Bañez, hoc tenore verborum. Eodem ferè modo loquitur de puero perveniente ad usum rationis, Bañez 2. 2. quæst. 10. art. 1. dub. 2. ad 4. ubi ait : *Non esse impossibile homini in statu nature corruptæ per vires ejusdem nature implere præceptum naturale convertendi se in Deum, proponendo per totam vitam secundum rectam rationem agere, idque volendo quantum in se est : hæc autem conversio continet amorem Dei super omnia, &c.* Addit verò idem Auctor : *illud propositum revera inefficax esse propter naturæ corruptionem, &c.* Videtur ergo juxta prædictam distinctionem loqui, &c. Zumelumque quoque refert his verbis : *Idem sumi potest ex Zumel 1. 2. quæst. 109. art. 4. disp. 2. quatenus ait : Posse hominem non tantum potentia physica, sed etiam morali implere omnia præcepta pro brevi tempore, prout in eo occurrunt, etiam in natura lapsa, &c.* Demum citat Lorcam in hunc modum. Denique novissimè Lorca 1. 2. disp. 5. de gratia circa finem, fatetur, præmissa præfata distinctione amoris nullo argumento probari dictum simplicem actum esse impossibilem, ideoque satis probabile existimat, hunc posse elici sine speciali Dei auxilio, quamvis dilectio diuturna, & effectiva impossibilis sit, &c. Ac tandem concludit : *Non est ergo singularis illa opinio Molina, neque potest ullacensura notari, immò neque improbabilis judicari.*

Quale Suarez studium in definitione Molina.

92. Sed ut hac via, (quæ nulla majori ratione fulcitur,) Molina opinio ab ea nota immunis evaderet ; ostendendum in primis erat prædictos Auctores, vel saltem aliquem eorum aperte illi suffragari : quod tamen nec Suarez absolute affirmat, (cautè satis in eorum relatione procedens,) neque ulla ratione probari poterit. Quis enim illorum dixisse invenitur actum amoris super omnia, omnino absolutum, elicitum à virtute charitatis, per quem diligimus Deum ex toto corde, & ex tota mente, ex tota anima, & cum verissimo proposito servan-

di omnia præcepta, non esse amorem efficacem, etiam si in futurum comitem non habeat perseverantiae donum : Vel quis eorum dixit eundem charitatis actum posse esse indifferenter amorem efficacem, & inefficacem, pro sola effectus contingentia : Quisve asseruit dilectionem efficacem, neque ex se, neque ex modo, quo elicitur à suo principio, importare majus aliquid perfectionis, quam importat inefficax. Tantumque ex futuritione eventus lumen dam esse eorum distinctionem : Huiusmodi namque propositiones, quæ sunt Molinae asserta apud neminem prædictorum Theologorum offendes, neque ex eorum doctrina possunt deduci.

Falsò allecantur Auctores pro Molina sententia.

Præterea quodd præceptum supernaturale diligendi Deum super omnia, ut est unum singulare, & determinatum, radixque, & fundamentum cæterorum, postulet amorem efficacem, neque per inefficacem adimpleatur, idque sonent verba illa, quibus imponitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis*, in confesso est apud omnes Theologos : sicut etiam quod propositum in eo amore inclusum, & ad justificationem requisitum debeat esse propositum efficax non peccandi mortaliter, servandique divina præcepta ; & quod inefficax non sufficiat, nemo, quem viderimus, præter Molinam negare ausus fuit : At certum est, quàm multos ex iis qui postea ceciderunt, implevisse aliquando prædictum præceptum, prout est unum, & singulare : ut constat de Angelis in primo instanti suæ creationis, de primis parentibus in statu justitiæ originalis, & aliquibus non paucis, qui longo tempore innocentiam, & gratiam Baptismalem servaverunt, & circa finem vitæ lapsi sunt : quis hoc neget ? Ergo in his omnibus amor charitatis absque dono perseverantiae fuit amor efficax : utpote prædicti præcepti adimpletivus. Ad hæc (ut bene observat Suarez citato cap. 24. num. 15.) sicut diversa sunt operari bonum, & perseverare in bene operando ; majorque gratia requiritur ad hoc posterius, quàm ad illud prius : ita diversum quid est, diligere Deum super omnia, etiam dilectione efficaci, & perseverare per totam vitam, aut longo tempore in hac dilectione : at dilectio, quæ re ipsa affert observationem præceptorum per totam vitam, non est utcumque dilectio efficax, sed est dilectio efficax cum perseverantia ; non enim toto illo tempore certo, & infallibiliter servare faciet præcepta, nisi toto eo tempore formaliter, vel virtualiter perseveret : longèque major gratia necessaria est ad hoc secundum, quàm ad primum : ergo quod post emissum actum charitatis prædicta observatio deficiat, non arguit, talem actum non fuisse absolute amorem efficacem ; sed solum arguit de fuisse illi, & ejus efficacia perseverantiam.

Refellitur Molina.

Adde secundo ex Magistro Curiele in præsentibus in comment. 3. articuli dilectionem Dei super omnia dupliciter posse dici efficacem : uno modo quasi extrinsecè, & ratione effectus ; ut cum re ipsa extenditur ad excludendum per totam vitam ea omnia, quæ repugnant amicitiae cum Deo. Et ita non est unus simplex actus, sed includit omnes, qui necessarij sunt ad observationem præceptorum obligantium sub mortali : & hanc duntaxat efficaciam agnovit Molina. Alio modo dicitur efficax intrinsecè, & secundum propriam speciem :

ciem : quia secundum propriam rationem habet conjungere voluntatem Deo ad eò firmiter ; ut det ipsi virtutem sufficientem ad adimplenda omnia prædicta præcepta , & ad resistendum omnibus , quæ divinæ amicitiae repugnant ; & quantum est ex parte ipsius amoris reddat voluntatem paratam ad hæc omnia : licet per accidens deficiente , seu retractato prædicto amore , impediatur executio. Et hic modus efficacæ est , à quo juxta communem Theologorum conceptionem amor dicitur absolutè , & simpliciter efficax. Quæ omnia cum sint satis communiter recepta , doctrinæque Molinæ aperte adversentur , constat ejus sententiam neque ratione , neque Theologorum auctoritate , quos Suarez in ejus patrocinium adduxit , à singularitatis , improbabilitatis , alteriusve censuræ nota (si qua taxata est) omnino liberari.

Molina sententia an censura obnoxia.

Sotus alienus à Molina.

94. Quod illi Theologi nonnisi ex sinistra intelligentia pro prædicta sententia referri poterint , animadvertet citò , qui eorum verba , & rationes seriò observaverit. Et in primis Magister Soto perperam adducitur. Nam amor ille , quem inefficacem appellat , & dividit contra efficacem , non est amor absolutus , & super omnia , de quo Molina loquitur , & procedit quaestio : sed continetur sub amore simpliciter conditionato , & non super omnia. Quod disertè tradit ibidem : cum relata illa divisione duplicis amoris , & argumento ab ea deducto (quo nonnulli utebantur ad probandum posse Deum , ut finem naturalem diligi à nobis super omnia viribus naturæ ,) sic ait : *Hoc argumento consuevit nonnulli posse à nobis Deum diligi super omnia naturaliter. Quod revera , & absolum est Christianis auribus , & præter rationem collectum. Nam esto haberi ille actus naturaliter possit ab illo etiam , qui est in peccato mortali , nequaquam dicendus est dilectio Dei super omnia. Enimvero dilectio Dei super omnia , quod vox ipsa statim primo sono auribus exhibet , est qua ita quis Deum diligit , ut ipsum omnibus præferat , seque , & sua omnia in ipsum , referat , aut saltem nihil divinæ amicitiae contrarium admittat : juxta evangelicam vocem ex toto corde , ex tota mente , &c. Et post alia subiunxit iterum : Actus ille diligendi Deum supra nominatus , non est censendus dilectio Dei super omnia. Qui ergo ita palam negat prædictum actum esse amorem super omnia , sinistrè exponitur de hoc amore.*

Replicat Suarez.

95. Sed urget Suarez , tum quòd talis amor exprimitur ibidem , ut absolutus verbis indicativi modi , his scilicet : *Volo Deo in omnibus , & super omnia placere* : At amor absolutus , & qui hoc modo explicatur , est amor super omnia , ut nos supra diximus : igitur loquitur de hoc amore. Tum etiam quòd præter amorem illum super omnia ita efficacem , ut secum afferat observantiam præceptorum per totam vitam , concedendus est aliquis amor minus perfectus , per quem homo affectu omnino absoluto Deum diligit , ipsum rebus omnibus præferendo , seque , & omnia sua in eum dirigendo : ac proinde qui etiam sit amor super omnia ; nec tamen consequentem semper habeat prædictam observationem , sed aliquando in ea deficiat : nam talis amor sive vocandus sit efficax , sive inefficax ab omnibus conceditur : Si verò Soto hujusmodi amorem non intelligat per illum amorem imperfectum , quem appellat inefficacem , nullum ei relinquit locum : nam alium , quem intendit , & vocat perfectum , explicat

per observantiam perseverantem præceptorum : Ergo utriusque amoris nomine intelligit amorem super omnia.

Respondetur ad primum , non esse certam notionem amoris simpliciter absoluti , & super omnia , quod exprimatur verbis indicativi modi. Nam ut diximus *num. 85.* aliquando explicatur per illa verba amor , qui vel nullo modo , vel solum ex parte , & secundum quid habet rationem absoluti. Et ideo ad id cerò dignoscendum apud aliquem Auctorem attendenda sunt alia , quæ numero citato diximus , sed præsertim series contextus , intentio auctoris , & reliqua ejus verba. Hæc verò attendenti manifestè constabit Sotum per illa , *Volo Deum in omnibus , & per omnia complacere* , (quæ non ex proprio , sed ut aliena refert ,) non intellexisse amorem absolutum , & super omnia. Tum quia statim semel ; & iterum expresse negat illi actui hanc conditionem , ut ejus verbis nuper vidimus. Tum etiam quia addit immediate : *Et hanc vocant dilectionem imperfectam , & objectivam , quia potest esse cum peccato mortali.* Dilectio autem , quæ absolutè vocatur super omnia ; etiam in ordine naturali non dicitur talis solum *objectivè* , sed obedientialiter , & appetitiivè , ut ex ipso Suariorum vidimus *numero 87.* Neque apud Sotum eam imperfectiorem admittit , ut secum patiatur culpam mortalem : Ergo non loquitur de tali dilectione.

Ser.

Ad secundum respondetur , nullatenus ex doctrina illius capitis haberi , quòd dilectio Dei efficax debeat secum afferre donum perseverantiæ , & observantiam mandatorum Dei per totam vitam : sed quòd sit talis , ut per eam homo toto cordis affectu in Deum feratur præferendo illum rebus omnibus , seque , & omnia sua in ipsum referendo : & quòd dum manet , seu non retractatur per mortalem culpam comitem habeat talem observationem , nihilque admittat divinæ amicitiae contrarium. Hoc & non amplius requirit Soto ad dilectionem , quam vocat *perfectam , & super omnia* , ut legenti constabit. Cum verò addit , potuisse elici hujusmodi actum ab homine in natura integra , non autem in natura lapsa , nisi per gratiam adjuvetur , quia in illo primo statu consideratus , etiam sine gratia justificante eum sola integritate naturæ poterat perseveranter implere præcepta omnia ; secus in isto secundo : non intendit ipsam actualem observationem per totam vitam debere necessariò subsequi , ut verificetur , adfuisse talem actum : sed intendit prædictum actum elici non posse ab eo , qui non habet vires sufficientes ad talem observationem , potest verò elici à quocumque illas habente : elicieturque multoties sive observatio cum perseverantia reipsa sequatur , sive non sequatur. Non ut quis proposito absoluto , & efficaci aliquid statuatur , sufficit , quòd habeat vires sufficientes ad illud adimplendum , sive postea adimpleat manente virtute illius propositi , sive non adimpleat. Quòd qualiter intelligendum , & an ex omni parte verum sit ; constabit ex dicendis in reliquo hujus dubij. Quovis autem modo intelligatur , longissime abest à Molinæ doctrina.

96. Non minus extra rem adducti sunt alij Theologi : nam licet in actum , quem admittunt allegat *De posse elici ab homine propriis viribus in natura pura ,*

Minus rectè allegat De flores.

pura, vel lapsa intelligant amorem absolutum, & super omnia intra ordinem naturæ, at non omnino negant esse efficacem, quantum est ex parte actus: sed dicunt esse imperfectum ex parte subjecti propter ejus defectibilitatem, quæ in causa est, ut nisi adsit gratia, ipse actus citò retractetur, deficiatque ejus virtus, & efficacia, & ad operis executionem non perveniat. Et in hoc sensu dixit Bañez non esse efficacem; quamvis ex parte ipsius actus, & dum non retractatur, efficax sit.

Pro quo nota ex triplici capite aliquem Dei amorem posse dici *imperfectum*. Primò ex parte objecti, quia non ita se extendit sicut amor perfectus: videlicet ad volendum Deo, & propter Deum, non solum bona intrinseca, quæ in se habet, sed etiam extrinseca, quæ à nobis exigit, ut obedientiam, & observantiam præceptorum per totam vitam. Et amor ex hoc capite imperfectus, eo ipso non est amor super omnia, ut habetur ex dictis *num. 88*. Secundò ex parte actus: quia non est amor ex toto corde, seu cum vero & absoluto proposito servandi per totam vitam prædicta præcepta, cavendique omnem Dei offensam, saltem gravem. Et neque iste est amor super omnia: quia non est omnino absolutus, neque obedientialis, ut exigitur ad prædictum amorem juxta dicta *num. 85*. Tertiò potest dici *imperfectus* solum ex parte subjecti: quia licet ex parte objecti, ad omnia prædicta se extendat, & ex parte actus includat propositum omnino absolutum; est tamen citò defectibilis ex parte subjecti: quia licet huic adsint vires ad eliciendum illum pro parvo tempore, præsertim dum nulla occurrit gravis tentatio in oppositum, quæ retrahat ab elicientia talis actus, vel eam difficiliorem reddat; non tamen ad conservandum diu talem actum, adimplendumque longo tempore propositum in eo inclusum, sicut neque ad eliciendum illum in præsentia gravis tentationis inde retrahentis. Est enim in confesso apud omnes majorem virtutem requiri in subjecto etiam in ordine supernaturali ad permanendum in aliquo bono opere, præsertim longo tempore; quam ad illud præcisè eliciendum: Et ideo cum ad hoc posterius sufficiat gratia communis, ad illud tamen prius superaddi necesse est virtutem, vel donum perseverantiæ. Sicut etiam virtus, quæ sufficeret ad eliciendum aliquem actum, nulla urgenti gravi tentatione in oppositum, verbi gratia, ad confitendam fidem, non sufficeret, ea tentatione urgente, puta in præsentia tyranni mortem comminantis, sed necessarium est specialius gratiæ auxilium. Hæc autem imperfectio tota est ex parte subjecti, quod propter suam infirmitatem, & debilitatem, vel propter difficultatem extrinseci retrahentis, difficilius accedit ad eliciendum actum, quem in sua virtute continet; citiusque ab eo desistit, nisi aliunde ei incurratur. Non tamen in casu nostro tollit ab ipso actu, quod dum semel eligitur, & permanet, habeat eandem essentiam amoris super omnia, quam habet actus perfectus. De quo dicemus rursus à *num. 121*.

Vindicantur alij Auctores. 97. Juxta hunc ergo sensum locuti sunt Medina, Bañez, Lorca, dum aiunt posse hominem propriis ritibus diligere Deum ut finem naturalem super omnia per breve tempus, amorque imperfecto, vel inefficaci, & adimplere hoc modo præceptum naturale prædictæ dilectionis: secus per longum tempus, seu amore perfecto, & efficaci. Non enim loquuntur de imperfectione, quæ sit ex parte actus, aut quæ tollat ab eo, dum per-

manet, veram rationem amoris efficacis; sed de imperfectione ex parte subjecti, quæ in causa est, ut actus diu persistere non possit, ob idque inefficax judicetur ad servanda divina præcepta longo tempore: quia pereunte, & non repetito prædicto amore, nequit talis observatio diu permanere. Possumusque majoris distinctionis gratia imperfectum istum amorem appellare *efficacem in affectu, inefficacem vero quoad effectum*: quia dum permanet, adest in illo tota vis, & efficacia intrinseca, quæ esset in quovis alio amore ejusdem ordinis omnibus modis efficaci, siue ad convertendam voluntatem in Deum, & firmandam in illo: siue ad influendum in observationem mandatorum, cavendamque omnem culpam mortalem. Ob idque quando existit talis amor, omnia hæc infallibiliter præstat, nihilque secum patitur, quod obedientiæ, & amicitiae divinæ repugnet. Sed tamen ob defectibilitatem subjecti nequit diu ejus virtus conservari, eaque semel extincta, non ultra progreditur ejus influxus: hacque ratione effectus ille secundum se efficax, quasi per accidens ad effectum non transit: ad distinctionem amoris omnino perfecti, qui poterit denominari *efficax tam in effectum, quam in affectum*: quia propter minorem subjecti defectibilitatem permanet, aut permanere potest inextinctus toto vitæ cursu, totòque eo in prædictos effectus influere. In qua doctrina nihil reperimus favens Molinae opinioni, aut vindicationi.

98. Habemus autem ex hucusque prælibatis *Legitima ratio amoris efficiat.* conditiones amoris absoluti, efficaci, & super omnia, de quo in titulo, in idem concurrere, ejusque rationem in eo sitam esse, ut voluntas feratur in Deum propter ipsum, præferendo illum omnibus rebus, & omnia nostra in ipsum referendo. Vel (quod idem est) volendo illi affectu omnino absoluto summum bonum tam intrinsecum, quam extrinsecum, præsertim verò obedientiam, & observantiam omnium præceptorum obligantium sub culpa mortali, cum vero, & firmo proposito (quantum est ex parte actus) hujus observationis per totam vitam: siue sequatur re ipsa talis observatio, ut sequitur dum amor irretractatus permanet: siue non sequatur; ut sæpe contingit propter ejus retractionem.

Habemus etiam prædictum amorem duplicem esse: alium, qui terminatur ad Deum dumtaxat ut finem naturalem, contineturque intra ordinem naturæ: eaque ratione dicitur *super omnia*, quia præfert Deum rebus omnibus naturalibus, & violationi præceptorum hujus ordinis, præscindens, seu non attingens directè illa, quæ sunt ordinis supernaturalis. Alium verò, qui terminatur ad Deum ut finem supernaturalem, & præfert illum omnibus rebus absolute, violationique omnium præceptorum cujuscumque ordinis, & hic est amor supernaturalis à charitate elicitus. Denique habemus amorem Dei, de quo dubij titulus, alium esse perfectum, cujus virtus conservari potest per totam vitam, vel saltem longo tempore, totòque eo tempore potest servare divina præcepta: alium imperfectum imperfectione ex parte subjecti, ob cujus defectibilitatem talis amor neque in se, neque in sua virtute, & mandatorum observatione conservari potest longo tempore; haud tamen ob istum defectum amittit rationem amoris super omnia absoluti, & efficaci, saltem intrinsecè, & in affectu.

§. III.

Affertio prior pro decisione principalis difficultatis.

Prima conclusio.

Caietanus.
Medina.
Alvarez.
Gregor.
Martinez.
Montesinos.
Bañez.
Labat.
Gonzalez.
Lorca.
Granados,

99. **D**icendum est primò, hominem in natura pura constitutum posse propriis viribus diligere Deum ut finem naturalem super omnia intra istum ordinem amore absoluto, & efficaci, saltè imperfecto, & pro parvo tēpore: seu qui sit efficax per se, & in affectu, licet non quoad effectū. Hanc conclusionem tenent graves D. Th. discipuli. Caiet. r. i. opusc. art. 4. q. 1. & §. His præmissis, ubi etiam Med. concl. 2. q. 10. art. 1. dub. 2. Ad 4. arg. Alvar. d. 5. 1. de auxil. n. 19. & l. 5. Resp. c. 5. & 6. Greg. Mart. in præfenti dub. 1. concl. 2. Montef. d. 27. q. 6. n. 2. 41. Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 2. ad 4. Labat d. 1. dub. 3. §. 5. corollar. 4. Gonz. 1. p. d. 77. sect. 3. n. 2. Lorca de gratia d. 5. Granad. contr. 8. cr. 1. d. 3. concl. 3. immò addit Martinez esse cōmunem sententiam inter Thomistas. Scimus tamen nōnullos graves, & doctos ab opposita esse, ut infra referemus. Quod diffidium iudicium nostrum de hac re aliquādiu suspendit: & libenter utramque partem suis munita fundamentis problematice lustreremus; dum pro neutra apparet aliquid omnino convincens. Sed quia hūc modum differendi minus aptū ad inquirendam, & inveniendam veritatem semper iudicavimus, & ideo pro viribus usque modo ab eo abstinuimus; placuit re magis inspecta citatis Auctoribus subscribere, confirmandæque eorum sententiæ determinatè incubere. Tum quod illarū rationes, utpote desumptæ ex Angel. Præcept. efficaciores visæ sunt. Tū etiā quod hac via ejus doctrina circa obligationē pueri ad usū rationis perveniētis, & incōpossibilitatem peccati venialis cū solo originali, in qua multi offenderūt, facilius explicatur, & ab impugnationibus defēditur.

Henricus.
Scotus.
Durandus.
Marsilius.
Abulensis.
Richardus.
Soro.

Præter Auctores verò citatos, qui sine dubio nostram tenent sententiā (vel formaliter, loquentes de homine in natura pura, vel à fortiore agētes de illo in natura lapsa, qui est status adhuc imperfectior) referuntur pro illa Henricus quodlib. 4. q. 11. Scotus in 1. dist. 17. q. 1. & 2. & in 4. dist. 14. & q. 2. & quodlib. 17. Durand. in 1. dist. 17. q. 2. Massil. in 2. q. 18. art. 2. Abulensis super 19. c. Matth. q. 177. Ricard. in 2. dist. 28. q. 3. Soto l. 2. de nat. & grat. c. 14. & in 4. dist. 17. q. 5. ad 1. & alij. Ex quibus Henricus aperte est pro nobis, & etiam Abulensis, si verbis standum sit; nam expressè ait, posse hominem ex puris naturalibus diligere Deum super omnia. Sed quia in discursu quæstionis non omnino distinguit purè naturalia ab integritate naturæ, immò videtur ea utroque vocabulo indifferenter uti; non est ita certū loqui in sensu nostræ assertiois. Scotus, Durandus, & Marsilius, licet excludant necessitatē gratiæ, & charitatis habitualis, haud tamen satis cōstat, an etiā excludāt necessitatē omnis auxiliij indebiti, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis. Ricard. & Soto immeritò allegantur: nā potius inclināt in oppositum.

Expenduntur testimonia D. Thom. pro hac sententia.

100. Probatur ergo primò auctoritate, & ratione D. Th. 1. p. q. 60. art. 5. ubi quærit de Angelo; utrum naturali dilectione diligat Deū plus quam seipsum? refertque, & impugnāt sententiā aliquorū id assertiū de amore concupiscētiæ, negantium verò de amore amicitia. Ipse autem etiam de hoc posteriori amore affirmativā partē tuetur, extendens doctrinā ad hominem, & ad omnes res naturales, prout unaquæque amoris est capax. Utemur autē pro formanda ratione S. Doct. verbis nostra suppressentes, quæ nihil majoris elucidationis superaddere possent. Sic ergo ait: *Inclinatio naturalis in his, quæ sunt sine ratione, demonstrat inclinationē naturalem in voluntate*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

intellectualis natura. Unūquodq; autem in rebus naturalibus, quod secundum naturā hoc ipsum, quod est, alterius est, principalius, & magis inclinatur in id, cuius est, quā in seipsū. Et hac inclinatio demonstratur ex his, quæ naturaliter aguntur: quia unūquodq; sicut agitur naturaliter, sic aptū natum est agi, ut dicitur in 2. phys. Videmus enim, quod naturaliter pars se exponit ad conservatiōē totius corporis: sicut manus exponitur ictui absque deliberatione ad conservatiōē totius corporis. Et quia ratio imitatur naturā, huiusmodi inclinationem invenimus in virtutibus politicis: est enim virtuosus civis, ut se exponat mortis periculo pro totius reipublicæ conservatiōe. Et si homo esset naturaliter pars huius civitatis, hæc inclinatio esset ei naturalis: quia igitur bonū universale est ipse Deus, & sub hoc bono cōtinetur etiā Angelus, & homo, & omnis creatura: quia omnis creatura naturaliter secundū id, quod est, Dei est: sequitur, quod naturali dilectione etiam Angelus, & homo plus, & principalius diligat Deū, quā seipsum, &c. Eandem doctrinam repetit in solutionibus omnium argumentorum eam magis declarans: præsertim ad 1. ubi hæc habet: *In illis, quorum unū est tota ratio existendi, & bonitatis alijs, magis diligitur naturaliter tale alterū, quā ipsum; sicut dictū est, quod unaquæque pars diligit naturaliter totum plus quā se: & quodlibet singulare naturaliter diligit plus bonum suæ speciei, quā bonum suum singulare. Deus autem non solum est bonum unius speciei, sed ipsum universale bonum simpliciter: unde unūquodque suo modo naturaliter diligit Deum plus quā seipsum.*

Idem D.

Sed & quodlib. 1. art. 8. eandē circa solum hominem movet quæstionē, & solvit eodē modo. *Dicendum est ergo (inquit) quod diligere Deū super omnia plus quā seipsum, est naturale non solum Angelo, & homini, sed etiā cuilibet creaturæ, secundum quod potest amare, aut sensibiliter, aut naturaliter.* Repetitaque superiore doctrina & exemplis concludit: *Manifestum est autē, quod Deus est bonum commune totius universi, omnium partium ejus: unde qualibet creatura suo modo naturaliter plus amat Deū, quā seipsam: insensibilia quidem naturaliter, bruta verò animalia sensibiliter, creaturæ verò rationalis per intellectualem amorem, quæ dilectio dicitur.* Loquitur autem de homine ut cōstituto in puris naturalibus, nam ita præmiserat: quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus, utile est considerare, ad quantum dilectio naturalis extendere possit. Legatur etiam 2. 2. q. 16. art. 3. & in 3. dist. 29. q. 1. art. 3. Ubi eandem rationem magis expendit, ex eaque infert: *Quia ergo bonum nostrum in Deo perfectum est, sicut in causa universali prima, & perfecta bonorum; ideo bonum in ipso esse magis naturaliter complacet quā in nobis ipsis: & ideo etiam amore amicitia naturaliter Deus ab homine plus diligitur seipso. Et quia charitas naturam perficit; ideo etiam secundum charitatem Deum supra seipsum diligit, &c.* Hactenus D. Thomas. Per naturalem autem dilectionem respectu hominis, & Angeli illam intelligit, in quam naturalis eorum inclinatio propendit, atque quæ haberi potest virtute talis inclinationis, penes quam est tota vis naturæ. Ob idque prædictus amor habet etiam, quod sit necessarius saltem quoad specificationem: & quod dicatur hoc etiam modo naturalis, quatenus naturaliter distinguitur contra liberum, ut ad locum primæ partis exponit Caietanus, Bañez, Nazarius, & alij D. Thomæ discipuli. Non autem eam necessitatem haberet talis amor, sed potius omnimodam libertatem si ad illud necessaria esset virtus superans facultatem naturæ.

Caietanus.
Bañez.
Nazarius.

101. Dices primò, prædictam doctrinam respectu hominis non habere locum, nisi ut constituti in natura

M

natura

Adversarium responsio.

natura integra integritate ordinis naturalis; & hanc integritatem intellexisse D. Thomam quodlibeto citato per *pura naturalia*; nam agit de homine sicut de Angelo, cui est natura omnino integra. Unde non bene ea doctrina extenditur ad hominem in statu naturæ puræ, vel lapsæ, ubi deest prædicta integritas. Quod enim unaquæque pars naturaliter plus diligit suum totum, quam seipsam, & bonum totius quam bonum proprium; intelligendum est de parte, quæ sit sana, & rectè ordinata, sicut esset prædicta natura integra; non autem natura integra; non autem de parte aded infirma, & deordinata sicut esset natura humana in sua nuditate, propter repugnantiam, & cōtradictionem partium sensitivæ, & rationalis, ex qua resurget pronitas ad malum, & difficultas circa bonum. Et ideo S. Doctor art. 3. hujus quæstionis 109. potentiam, quam tribuit homini in natura integra ad diligendum Deum super omnia propriis viribus, negat in natura lapsa propter naturæ corruptionem, seu infirmitatem: eundem autem, vel ferè eundem pateretur defectum homo in natura pura: nam duo isti status non differunt penes majores, vel minores vires ad bene operandum, sed penes privationem, vel negationem ejusdem integritatis, sicut homo spoliatus, vel nudus. Quare non est necesse quoad præsens, duos istos status distinguere. Immo videtur, quod status naturæ puræ fuerit à D. Thom. comprehensus sub natura lapsa: quia aliàs nullā tradidisset doctrinā pro priori illo statu, neque ejus meminisset. Ita Suarez *cit. lib. 1. cap. 36.*

Suarez.
Confutatur.

Sed hæc nō satisfaciunt: nam quod Angel. Doct. quodlibeto citato loquatur de homine, ut conditio potuit in natura pura, ostendunt ipsa ejus verba in *puris naturalibus*, sine fundamento à propria significatione abstraheremus: propriè, verò accepta dicunt non naturam integram, sed nudam, & sibi relictam.

D. Thom.

Ad hæc: cum certum sit, Deum potuisse creare hominem omnino in puris naturalibus, sicut potuit in natura integra, utileque sit considerare quantum dilectio naturalis pro illo statu posset extendi; si D. Thomas vellet id nobis aperire, haud potuisset ita propriè aliis verbis, quam illis, quibus usus est in prædicto quodlibeto. *Quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus; utile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit.* Ergo sine fundamento sensus iste à prædictis verbis excluditur.

Minus adhuc intelligentiam Suarez admittit locus primæ partis, qui valde est ad rem. Nam licet in ea doctrina voluerit D. Thom. comprehendere statum hominis in natura integra, huicque primo loco post Angelum eam accommodet; nequaquam tamen excludere voluit à prædicta doctrina statum naturæ puræ: immo in solut. ad 5. illius articuli extendit illam ad hominem in peccato existentem (ex quo & non tantum ex Angelo argumentum desumpserat, ut legenti constabit) at homo cum peccato non consideratur, ut in natura integra, sed in natura lapsa, quæ æque infirma, vel infirmior est natura pura. Ergo contra mentem S. Doctoris restringitur ad statum naturæ integræ, cum exclusione status naturæ puræ. Et sanè mirum est, quod si D. Thom. sensisset hominem in secundo statu impotentem esse ad prædictam dilectionem, cum rem toties tetigerit, non id alicubi apertius exprefferit, sicut exprefferit de homine in natura lapsa in præsentī *cit. art. 3.*

Discrimen inter status purorum, & naturæ lapsæ.

102. Quod vero in isto loco nomine *natura lapsæ* utrumque statum comprehenderit, ut vult Suarez, omnino voluntariè asseritur: nam valde inter se differunt quoad rem, de qua agitur. In altero verò voluntas est infirma verò per peccatum, & abstracta à sua naturali dispositione, estque averfa à Deo, ut fine ultimo, & conversa ad bonum com-

mutabile, & in sensu composito incapax amoris Dei super omnia, qui in illum convertit; donec sanetur per justificantem gratiam: in altero verò neque est propriè infirma, aut malè disposita, neque alienata à sua naturali dispositione, neque averfa à Deo, aut ad bonum commutabile conversa, neque habet aliquid conversioni in Deum repugnans, neque ad eliciendum ejus amorem justificante gratia opus habet, etiam in adversariorum sententia, sed ad summum aliquo speciali auxilio ordinis naturæ. Hæc autem discrimina inter prædictos status valde illos distinguunt quoad effectum diligendi, vel non diligendi Deum super omnia, & compellunt diversimodè quoad prædictum effectum de illis philosophari (quidquid sit de æqualitate, vel inæqualitate virium ad alia opera honesta) immo non obscurè suadent Divum Thomam in præsentī statu naturæ puræ (si ejus meminit) non sub natura lapsa comprehendisse, sed ad naturam integram, sicut imperfectum ad perfectum reduxisse. Atque adeo quod sicut in natura integra concedit potentiam ad amorem super omnia perfectum, & diuturnum: ita in natura pura noluit eam negare ad similem amorem pro parvo tempore, & cum imperfectione ex parte subjecti supra explicata.

103. Deinde impugnatur prædicta evasio. Quia ratio, cui D. Thom. innititur in omnibus locis citatis, procedit de natura humana (sicut & de qualibet alia natura) pro quovis statu ubi non sit averfa à Deo per peccatum, & ad proprium bonum inordinate conversa; sed permaneat in sua naturali institutione, conservans rationem partis hujus universi, & dispositionem, quam à Deo accepit: de qualibet enim parte sic se habente sicut verificatur, quod illud ipsum, quod est, sive perfectum, sive imperfectum, diminutum vel integrum, forte, aut debile, naturaliter Dei est; nec aliter est disposita, quam prout Deus instituit, ita verificari debet, quod naturaliter magis inclinatur in bonum ipsius Dei, quam in se ipsam, & bonum suum particulare: atqui natura humana secundum se considerata, sueque nuditati relictæ, servat ea omnia, quæ diximus: non enim habet aliquid per quod sit averfa à Deo, aut ad bonum commutabile, tanquam ad finem ultimum conversa, aut quod illam extrahat à sua naturali dispositione, quam ex Deo accepit aut ratione, cujus non verificetur, quod id ipsum, quod est talis pars, & natura, totum Dei est: ergo non est cur prædicta doctrina non sit ei applicanda, sicut applicatur reliquis naturis, & partibus universi.

Et confirmatur à contrario sensu in natura lapsa, quæ idcirco, prout in eo statu, magis diligit bonum proprium, quam bonum divinum, exorbitans in hoc à reliquis naturis, & partibus universi: quia per peccatum est averfa à Deo, & conversa ad bonum commutabile tanquam ad finem ultimum, & extracta à naturali dispositione, quam ex Deo accepit: proindeque non jam illud ipsum, quod est, totum Dei est: & ideo donec talis natura sanetur per gratiam auferentem prædictam aversionem, nequit Deum supra se diligere: cum ergo in puris naturalibus expers esset talis aversionis, & conversionis, sed permaneret in sua dispositione naturali, secundum quam illud ipsum, quod esset, totum Dei esset; non est cur negetur illi sufficiens facultas ad prædictam dilectionem: aut cur quantum ad hoc à reliquis naturis, & partibus universi discernatur.

Confirmatur secundo: nam quod voluntas humana pro aliquo statu exire non valeat in prædictum amorem, non est ob defectum virtutis intrinsicæ; sed quia vel propter peccatum, vel propter conjunctionem ad partem sensitivam retrahitur, vel

Roboratur
impugnatio.

Confirmatur.

Confirmatur
amplius.

vel impeditur ab elicientia talis actus: unde si poneretur separata à corpore, & sine peccato, nemo inficias it, quod propriis viribus in illum prorumperet. Sed impedimentum ex peccato deesset in natura pura, ut opponitur; quod autem esset ex conjunctione ad partem sensitivam, esto, impediret multoties prædictum actum, semperque difficiliorem redderet, quam esset in anima separata; non tamen illum semper omnino impediret; non enim pars sensitiva adeò continuò bellum ingerit rationali, ut multoties sinat eam, sedatis, aut non surgentibus passionibus, pace, & tranquillitate potiri. Tunc autem nihil obesset, quominus voluntas suam intrinsecam virtutem in prædictum actum dilectionis explicaret. Dato ergo quòd semper maneat difficultas pro qua superanda conatus, & attentio non modica requiritur; haud tamen probabitur adesse impotentiam viribus naturæ insuperabilem, adhuc pro parvo tempore.

Altera evasio.

104. Secundò dices assumptum, & rationem D. Thomæ solum procedere de quodam naturali amore, sive innato, sive elicto, per quem omnis creatura propendit in Deum, sicut in bonum commune, & universale, à quo omnino dependet, & sine cuius influentia interiret: hacque ratione plus diligit prædictum bonum universale, quam se ipsam. Non autem hic amor attingit Deum, ut habet esse proprium particulare, & distinctum à cæteris rebus, seu illis impermixtum, neque fertur in eum affectu obedientiali, appetitativo super omnia, quo divina amicitia, obedientia, & honor rebus omnibus præferatur, sicut est de ratione amoris de quo procedit dubium.

Pro qua evasione facit, tum quod D. Thomas 1. part. cit. art. 5. (qui est præcipuus locus pro nostra assertionem) expressè dicit illum amorem respicere Deum ut bonum commune, & universale, non autem ut impermixtum, & distinctum à cæteris rebus: ut videre est præsertim in solutione ad quintum. Tum etiam quod in toto articulo non nominat *amorem Dei super omnia* (sicut appellat in præsentis articulo tertio, amorem, quem concedit in natura integra per proprias vires, & in lapsa per gratiam, de quo nobis sermo) sed solum ait, & sæpè repetit esse amorem, per quem unumquodque naturaliter diligit Deum plus quam se ipsum: non autem videtur idem esse diligere plus quam se, & diligere super omnia: nam etiam si amicus amicum diligeret plus quam se, exponens vitam pro illo; non propterea super omnia eum diligeret. Prædictum autem discrimen in modo loquendi D. Thomæ absque dubio includit aliud satis ad rem inter prædictos amores. Tum præterea nam D. Thomas in illa quæstione distinguit in Angelo, & homine amorem naturalem, & amorem electivum, & de solo illo priori ait, quòd per illum diligant Deum plus quam se; de posteriore verò nihil dicit: & tamen amor de quo nos loquimur, magis accedere videtur ad electivum, quam ad naturalem: si quidem est omnino liber etiam quoad specificationem: ergo non est cur supradicta doctrina ei applicetur. Tum denique nam in illa solutione ad quintum concedit Divus Thomas amorem, de quo ibi, manere tam in homine, quam in Angelo peccatore: at amor super omnia, de quo nostrum dubium, omnino est cum peccato mortali impossibilis, ut dicemus dubio sequenti: ergo non loquitur de isto amore.

105. Hanc evasione suis munitam fundam. *Curs. Salm. Theolog. Tom. V.*

mentis consultò adhibuimus; ut appareat, quæ fuerit mens Angelici Doctoris in prædicto art. 5. & qua ratione nostra sententia ibi contineatur: Quod non ita facillè deprehendet, qui animadvertens, quæ modò pro prædicta evasione adduximus, nolit ultra perscrutari. Illis ergo, & præsertim ultimò convincimur amorem de quo D. Thomas in illo articulo, non omnino converti (saltem pro statu naturæ lapsæ) cum amore super omnia, appetitativo, & obedientiali, de quo loquimur; sed importari in hoc quendam modum majoris extensionis, seu minoris limitationis, ratione cuius nullius gravis præcepti violationem secum absolute admittit. Alter verò amor, licet non habeat æqualem extensionem, est tamen suo modo etiam amor obedientialis, importatque observationem præceptorum naturalium, eam saltem, quæ opponitur violationi directæ. Tum quia ideo dæmones non peccant, neque peccare possunt directè contra præcepta naturalia; sed solum indirectè, quia manet semper in eis prædictus amor, ut ostendimus in tractat. de Angelis disp. 9. dub. 3. Si autem amor iste ex propria ratione non importaret prædictam observationem, etiam non obfaret, quin dæmones præcepta illa directè transgredirentur. Tum etiam quia ut docet Divus Thomas locis citatis, talis amor non est solius concupiscentiæ, sed amicitiae: & est talis conditionis, ut præferat bonum divinum bono creaturæ, in qua est ipse amor: cum autem observatio naturalium præceptorum sit quoddam bonum divinum, satisque à Deo in pretio habitum, nequit non talis amor præferre prædictam observationem cuivis bono ipsius creaturæ.

Aperitur legitima intelligentia D. Thom.

D. Thom.

Ad hæc, amor amicitiae suapte jure quærit, & satagit complacere personæ amatae, & voluntatem ejus adimplere: ergo qui per istum amorem diligit Deum plus quam se, plus satagit ei placere quam sibi. Ob nullum ergo proprium bonum, vel commodum ejus voluntatem, & iussa derelinquet; immò neque ob commodum, vel bonum alterius: quia qui diligit Deum plus quam se, etiam diligit plus quam alterum: atque adeò si propter proprium bonum, vel commodum non derelinquit ejus præcepta, neque etiam propter commodum, vel bonum alterius ea derelinquet.

Quòd autem dicitur, hunc amorem terminari ad Deum, ut bonum commune, & universale, non ita est intelligendum, quasi respiciat bonum genericum, & commune per prædicationem, vel bonum totale ex omnibus bonis creatis coalescens: quia neutro ex his modis diceretur verè amor Dei, sicut nec Deus est aliquod hujusmodi bonorum: sed verè respicit illum, ut est bonum singularissimum, & specialissimum distinctum à creaturis; communissimum tamen, & universalissimum per influxum, & causalitatem, sicut totale & adæquatissimum per continentiam eminentialem cæterorum omnium bonorum. Et ratione hujus causalitatis, & eminentiæ debitum est illi, ut unaquæque creatura diligat ipsum, & ejus obedientiam plus quam se.

Tam igitur naturalis hic amor, quam ille de quo loquuti sumus in assertionem est amor obedientialis, & ideo rectè uterque explicatur per observationem naturalium præceptorum, & per oppositionem ad eorum violationem: quia dum manent, excludunt hujusmodi violationem, præferuntque Deum rebus omnibus, & objectis, propter quæ ejus præcepta violari contingit.

Nota.

106. Sed observandum est hanc prælationem posse fieri dupliciter: vel cum hac restrictione: *Præfero Deum omnibus, quibus ejus naturalia præcepta directè, & immediatè violari possunt, sistendo ibi*, atque adeo cum præcisione à quovis alio modo, si fortè sit violationis mediata, & indirecta: vel absolutè sine tali restrictione, immò cum opposita extensione, ut explicatur his verbis: *Præfero Deum omnibus, quibus naturalia præcepta quovis modo possunt violari*: atque adeo sive directè, tendendo immediatè contra illa; sive indirectè, tendendo immediatè contra supernaturalia. Quamvis enim ratio naturalis non proponat præcepta supernaturalia, neque de ipsis ut talibus positivè aliquid dicat; habet tamen eam virtutem, ut si prædicta præcepta lumine supernaturali tanquam à Deo innotescant; indirectè quasi per illationem, & discursum dicat esse servanda: quatenus dicat parendum esse cuilibet superiori legitimè præcipienti: ex hocque infertur, quod si Deus etiam in ordine supernaturali aliqua præceperit, in his est etiam illi obediendum; quia certum est, eum legitimè præcipere, quicquid quovis modo præcipiat. Et quia amor naturalis naturalem rationem sequitur, potest eodem indirecto modo inclinare ad hoc, ut prædicta præcepta observentur, & eorum violationibus contra ire. Poteritque tam illa restrictio, quam ista extensio adhiberi omnino expressè, & formaliter, si adsit notitia supernaturalium præceptorum, vel ut existentium, vel ut possibilium; sin minus fiet magis implicitè, & virtualiter; semper tamen cum aliquo discrimine inter illas adhibito, & cognito explicitè ut numero 139. & seq. magis declarabitur.

Prædicti ergo actus dilectionis Dei ita se habent, quòd primus (de quo D. Thomas 1. part.) licèt præferat Deum rebus omnibus, quibus præcepta naturalia violari possunt, claudit tamen illam restrictionem *directè, & immediatè*: ob idque etiam in ordine naturali non meretur simpliciter nomen amoris *obedientialis, & super omnia*: quia non se extendit ad omnia ejus præcepta, secundum omnem modum, quo possunt violari, & petunt observari. Posterior verò (de quo nos agimus) nullam addit limitationem in prædicto ordine, sed omnem ejus extensionem, sive directam, sive indirectam ambit: & ideo in tali ordine absolutè, & simpliciter dicendus est *amor super omnia, & obedientialis*. Dicitur etiam potest hic secundus amor *super omnia amor electivus*, quia est omnino liber: sicut primus quia est necessarius quo ad specificationem potest retinere sibi nomen *amoris naturalis*: & ita deinceps loquimur.

Concluditur
intentionem, &
præcluditur
evasio supra
adhibita.

D. Thom.

107. Deinde nota quòd licèt hæc discrimina inter prædictos amores non parvi referant ad intelligentiam doctrinæ D. Thomæ, & ad alia, quæ inferiùs nobis occurrent; haud tamen in præsentia nostræ rationi officiant, dum ex potentia ad primum propriis viribus eliciendum pro quovis statu, concludimus similem potentiam ad secundum saltem pro statu naturæ puræ ubi peccatum non adesset. Tum qui ut D. Thomas ait in illa *quæst. 60. ex 1. part. art. 2.* amor naturalis est principium amoris electivi, isque in illo fundatur, & inde sufficienter infertur; quamvis non necessariò propter majorem ejus libertatem: atque adeo eadem vires ex parte voluntatis sufficere debent ad utrumque. Tum etiam quia secluso peccato, ut secluditur ab statu naturæ puræ; sola repugnantia appetitus sensitivi posset

impedire voluntati elicientiam prædicti amoris hæc autem repugnantia non magis impedit amorem electivum excludentem violationem præceptorum naturalium directam, & indirectam, quam amorem naturalem, quæ solam directam excludit. Nam quod potissimè appetitus renuit, & circa quod bellum gerit contra rationem, & ipsa observantia naturalium præceptorum secundum se, penes quam est tota, vel ferè tota difficultas sensibilis; nullaue vel modica superacrescit ex ordine indirecto ad supernaturalia, ut intuenti patebit. Urgetque præcipuè hæc ratio in puris naturalibus, ubi cum nulla essent præcepta supernaturalia, neque adhuc ut possibilia cognoscerentur; ex nullo capite repræsenteretur difficilior observantia præceptorum supernaturalium sine supradicta restrictione, quo pacto exigitur ad amorem electivum, quam cum illa, ut requiritur ad naturalem. Neque vidimus aliquem vel ex Auctoribus contrariæ sententiæ, vel ex illis, qui nostræ suffragantur, qui concedens homini potentiam ad eliciendum propriis viribus amorem naturalem, cui solum opponitur violatio directæ naturalium præceptorum, neget eam ad amorem electivum, cui opponitur etiam violatio indirecta. Immo argumenta, quæ contra nos afferri solent, vel militent in utrumque amorem, vel neutrum impugnant; licèt pro electivo multi requirant exclusionem omnis culpæ mortalis contra quodcumque præceptum; pro naturali verò sufficere arbitrentur exclusionem illam, quibus directè violentur præcepta naturalia, de quo infra. Legitimè ergo nos ex potentia ad istum viribus naturæ eliciendum, quam Divus Thomas adstruit, similem potentiam deduximus ad eliciendum illum saltem pro statu naturæ puræ, ubi nullum adesset peccatum: recteque ad assertionem comprobendam prædicta Sancti præceptoris doctrina usi sumus.

§. IV.

Alia ratio pro firmanda assertionem.

108. **A**lia ratio, eaque satis efficax pro firmanda nostra assertionem habetur etiam apud D. Thomam citato articulo 5. quæstione 60. ex 1. parte, in argumento *sed contra*, & aliis locis: potestque sic formari. Homo conditus in puris naturalibus tenetur ex primo præcepto diligere Deum super omnia ut finem, & Auctorem naturalem: ergo posset solius naturæ viribus tale præceptum adimplere, atque adeò prædicto modo Deum diligere. Consequentia videtur perspicua: quia neque homini pro illo statu vires aliæ suppetere; neque ultra vires sibi concessas posset præcepto adstringi: cum nemo ad id, quod sibi impossibile est, obligari possit. Antecedens autem probatur: quoniam prædictum præceptum est omnino naturale, immò est præambulum, & initium omnium naturalium præceptorum, notificaturque non secus atque illa ipso lumine naturalis rationis, quod est commune omnibus hominibus pro quolibet eorum statu: ergo etiam in puris naturalibus adesset prædictum præceptum, essetque notum illis hominibus sicut cætera omnino naturalia.

Confirmatur: nam diligere Deum super omnia in quolibet statu, est medium necessarium pro adultis ad assequendam beatitudinem illius status,

Fundamentum
in ejusdem
assertione.
D. Thom.

Confirmatio.

status, quæ consistit in cognitione, & amore finis ultimi : sed homo conditus in pura natura posset consequi suam naturalem beatitudinem, & de facto aliqui etiam ex adultis illam consequerentur : alias talis natura naturaliter, & quasi necessario esset misera, ut disp. precedenti num. 54. dicebamus : ergo posset adhibere media necessaria ad talem executionem, atque adeo prædictam dilectionem Dei finis naturalis.

Prima Adversariorum responsio.

109. Duplici via conati sunt Auctores contrarij enervare hanc rationem. Dicunt enim aliqui prædictum præceptum in illo statu non obligare hominem, ut diligeret Deum efficaciter, & super omnia, sicut modò diligit, quia talis dilectio esset ei impossibilis : sed ut conaretur ad illam, quantum posset, & diligeret, ut posset, nempe amore quodam efficaci, & absoluto quantum in ipso homine esset, simpliciter verò conditionata, & inefficaci, isque & non perfectior alius amor esset medium necessarium ad assequendam naturalem beatitudinem.

Impugnatur.

Hæc tamen evasio facile refellitur. Tum quia nulli nititur rationi, nisi petitioni principij, ut intuenti constabit. Solum enim adducit pro ratione negandi prædictum præceptum impotentiam adimplendi illud, de qua est quæstio. Tum etiam quia quod attinet ad præcepta omnino naturalia, sicut est præceptum diligendi Deum ut finem naturalem, non minùs adstringerentur in natura lapsa, ij præsertim, qui nihil de fide audierunt : hujusmodi enim præcepta neque quoad impositionem, neque quoad vim obligandi dependent à lumine fidei, aut ab elevatione ad ordinem supernaturalem, sed ipso naturali lumine, communi hominibus pro quolibet statu, imponuntur, & notificantur : sed modò in natura lapsa omnes sive audierint aliquid de fide, sive eam penitus ignorent ex prædicto duntaxat lumine tenentur ad amorem super omnia absolutum, & efficacem, nec per solum inefficacem amorem præceptum adimplent, ut communiter Theologi fatentur : ergo idem dicendum est de statu naturæ puræ. Tum præterea, nam præceptum diligendi Deum habet esse radix, & initium cæterorum præceptorum naturalium, & ideo non numeratur inter decem Decalogi, sed supponitur ut præambulum ad illa tanquam ratio & causa, ex qua inferuntur, & per quam regulantur : cum ergo prædicta præcepta obligent ad actus absolutos, & efficaces, neque per solos inefficaces adimpleantur ; idem à fortiori dicendum est de præcepto dilectionis, cui innituntur, in quo radicanter, & ex quo inferuntur : non enim ex solo amore Dei inefficaci inferitur sufficienter, quòd qui ita diligit, obediat illi in omnibus, & quòd exequatur re ipsa omnia, quæ præcipit. Vel ergo negetur homines conditos in natura pura, teneri ad reliqua præcepta efficaciter adimplenda, quod est absurdum ; vel fatendum est teneri per prius ad Deum efficaciter super omnia diligendum.

Quòd autem in evasione dicitur solum teneri ad conandum quantum possent pro prædicta dilectione, verum est : & si id facerent, proculdubio præceptum adimplerent : quia talis conatus vel non esset pro viribus, vel non sisteret in solo conatu, sed pertingeret usque ad ipsam dilectionem : quippe minor conatus sicut non inferret infallibiliter reliquorum præceptorum observationem, ita neque adimpleret ipsum dilectionis præceptum, de cuius ratione est radicare, & inferre talem adimplentionem.

Secundæ responsio.

110. Alij verò (& est ferè communis ad-

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

versariorum solutio) concedunt homines in illo statu obligari præcepto amoris Dei efficaci, & absoluti, neque idcirco teneri ad aliquid sibi impossibile, quamvis propriis viribus illud implere non possint : quia saltem possent aliquo speciali auxilio naturalis ordinis, licet non debito illi naturæ : non enim deessent omnino in prædicto statu hujusmodi auxilia ; sed Deus illa ex sua summa bonitate, & liberalitate multoties largiretur iis præsertim, qui propriis viribus pro posse bene uterentur : Immo & omnibus illis hominibus esset Deus paratus talia auxilia conferre, nisi per ipsos stare, quominus ea reciperent : sicut modò paratus est conferre omnibus auxilia gratiæ. Non enim esset extra providentiam illius status oblatio, & collatio similium auxiliorum, neque illis homo à suis puris naturalibus abstraheretur, ut disputatione precedenti, numero 57. tetigimus. Sicut ergo homo lapsus absolute dicitur posse id, quod potest per gratiam, quamvis eam non recipiat, quia Deus paratus est illam conferre, & quia quod per amicos possumus, aliquid nos possumus : hacque ratione ad multa obligatur, quæ propriis viribus adimplere non valet : sic dicendum esset de hominibus constitutis in puris naturalibus ratione prædictorum auxiliorum, quæ Deus paratus fuisset conferre. Ita Curiel, Zumel, Suarez, & alij infra referendi.

Curiel.
Zumel.
Suarez.
Conferuntur.

Sed neque hac via nostræ rationi occurritur, quia dum quærimus de homine in natura pura, quid posset propriis viribus, & ad quid teneretur, solum consideramus illum ut adjutum, vel adjuvandum iis auxiliis, & concursus Dei, quæ status ille, & natura, ut in eo constituta suo jure exigere, seu quæ Deus ex communi lege, & providentia illius status certo esset præbiturus. Hæc enim, & nihil aliud includit consideratio hominis in puris naturalibus : & sic quærimus de illo in hoc dubio, ut infra titulum explicuimus : atque adeo præcludendus omnino est recursus ad alia specialiora auxilia prorsus non debita, ut ibi animadvertimus. Quippe sine hujusmodi auxiliis cum illis prioribus duntaxat potuit Deus conservare, & regere hominem in eo statu conditum, servata communi lege, & providentia, qua cæteris naturis providet, quaque homo ipse, attenta sua natura, & naturali fine, regi, & gubernari postulat. Illo ergo sic condito, rebusque ita se habentibus, procedit nostra ratio. Nam præceptum diligendi Deum super omnia currebat in eo casu, non secus atque modò : quia lumen naturalis rationis, medio quo dictatur, semper est, & esset idem, eademque præcepta, quæ nunc continet, contineret : cum ergo in illo casu non esset recursus ad specialiora aliqua auxilia, præter illa, quæ naturæ ipsi sunt debita planè sequitur posse per hujusmodi auxilia, adeoque naturæ viribus præcepta illa adimpleri.

Confirmatur primò : nam vel auxilia illa specialiora ad quæ recurrit prædicta solutio, essent aliquo modo debita in illo statu, attenta communi, & suavi providentia : vel hac etiam attenta nullo pacto deberentur, sed omnino gratuito, & liberaliter donarentur ? Si primum, planè sequitur dilectionem Dei super omnia, & quemcumque actum similibus auxiliis eliciendum non excedere vires naturæ humanæ : quippe ad hujusmodi vires spectant non tantum vis intrinseca ipsius naturæ, sed etiam auxilia, & concursus causæ primæ, quæ ex communi, & suavi

Impugnatur ulterius.

providentia debentur. Si verò dicatur secundum, sine fundamento sit recursus ad talia auxilia, quia non est unde constet, vel Deum illa ex liberalitate præbiturum etiam bene utentibus propriis viribus, vel paratum fore conferre ea, omnibus illis hominibus, etiamsi per ipsos non staret. Non enim ad id certò asserendum satis est notitia, quam habemus summæ Dei bonitatis, & liberalitatis; quia sine huiusmodi bonitatis, & liberalitatis præiudicio, servataque communi providentia posset Deus negare prædicta auxilia: & licet supponamus ea negaturum, non ob id præcepta naturalia vim obligandi amitterent.

Major respon-
sionis impug-
natio.

111. Confirmatur secundò: nam ubi obligatio est certa, uti esset in illo statu obligatio præcepti, de quo loquimur, propter rationem traditam (quia videlicet imponeretur ipso naturali lumine omnibus indito) eadem certitudine præsto esse debent vires sufficientes ad adimplendum: is enim de quo certò non constat potuisse unquam præceptum adimplere, non tenetur certò ejus obligationi, sed sicut potentia est incerta & dubia, erit etiam obligatio: sed collatio auxilij non debiti in prædicto statu non esset certa; immò esset valde dubia, sive homo aliàs faceret, quod posset, sive non faceret: ergo non debet impositio, & obligatio prædicti præcepti alligari collationi talis auxilij. Major, & consequentia constant. Et minor suadet: nam quod Deus prædicturus sit causis secundis aliquem concursum vel auxilium ad agendum, vel quod ad hoc sit paratus, solum potest certò constare, vel quia rei natura, & communis providentia ita exigunt, quia Deus supra debitum & gratiam omnino liberaliter dare promissit: cujus enim neque adest debitum neque promissio, collatio, & præparatio omnino est incerta: sed in casu nostro neque communis providentia erga naturam humanam illud exigeret auxilium, utpote indebitum: neque ullo fundamento affirmari potest, quod Deus illi liberaliter promitteret: sicut neque quod non promitteret: nam cum utrumque posset, salvo omni jure, utrumque esset incertum: ergo, &c.

Ad hæc inde inferunt discipuli Divi Thomæ & ferè omnes Theologi, non posse certò affirmari, quòd si homo faciat, quod potest solis naturæ viribus, Deus illi confert gratiam, vel aliqua auxilia superexcedentia naturæ facultatem: quia neque ex natura rei illi sunt debita, neque à Deo pro operibus dumtaxat naturalibus promissa: & quæ neque debita neque promissa sunt, manent proisus incerta. E contra verò facienti, quod est in se ex auxilio supernaturali, Deus præsto est majori alia gratia omni cum certitudine, quia ipse ita promissit, ut habetur Matthæi cap. 7. *Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis*, & aliis locis. Cum ergo in puris naturalibus neque prædictum auxilium esset debitum, neque certò habeamus Deum illud promissurum; omnino esset incerta præparatio, & collatio talis auxilij, atque adeo non debet obligatio omnino certa, & viris ad eam adimplendam alligata esse prædicto auxilio.

Matth. 7.

Fundamen-
tum respon-
sionis dirui-
tur.

112. Per quod patet ad illud, quòd in evasione tangitur de homine in natura lapsa: quia in hoc statu habemus gratiam repromissam, quam si postulemus, sicut oportet, & ut possumus per lumen fidei, certò & infallibiliter eam assequemur, quantum necessarium est ad adimplenda, quæ su-

pra vires naturæ nobis præcipiuntur. Et hoc est, quod ait Concilium Tridentinum sessione 6. capite 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis, &c.* Quod si in hoc statu dentur aliqui prorsus ignari prædictæ promissionis, omnique supernaturali auxilio destituti, ita ut non sit in eorum potestate petere, sicut oportet ad gratiam consequendam, neque Deus eam ultro largiatur; eo ipso non tenebuntur ad aliquid, quod naturæ vires superexcedat, ut magis declarabitur dubio sequenti. Ex quo potius roboratur doctrina nostræ impugnationis.

Conc. Tri-
dent.

113. Sed contra hanc secundam rationem Objicit Suarez: ponamus hominem conditum in puris naturalibus incidisse in culpam mortalem, antequam actum dilectionis eliceret; sanè talis homo adhuc teneretur prædicto præcepto, non secus, ac si non peccasset: aliàs diceremus, ratione culpæ ab illo absolutum fuisse, commodumque ex peccato reportasse: & tamen supposito peccato, nequit sine gratia per proprias vires diligere Deum super omnia, quia nec peccatum auferri potest sine illa; nec prædicta dilectio esset cum eo compossibilis. Adstringimur ergo eodem argumento: poteruntque Adversarij eadem via, qua nos illud diluere.

Obiectio ex
Suarez.

Respondetur hominem illum, ubi primò in peccatum mortale incidit, mutavisse statum, nec mansisse jam in natura pura, sed in natura lapsa: per quodlibet enim peccatum mortale, labitur peccantis natura, & in prædictum statum dejicitur. Unde idem ferendum est judicium in ordine ad prædictam obligationem de homine ita se habente, ac de homine lapsa, de quo agitur dubio sequenti: ibi ergo inveniet lector solutam objectionem.

Dispelli-
tur.

§. V.

Statuitur, & probatur secunda Conclusio.

114. Dicendum est secundò, amorem super omnia, quem in puris naturalibus possibilem fore diximus, non esse amorem constantem, & perfectum, sed debilem, & imperfectum ex parte subjecti: & ideo neque consisteret ad præsentiam gravis tentationis, neque adhuc illa seclusa posset longo tempore in se vel in sua virtute permanere. Hanc assertionem ait Zumel esse ita certam, ut de ea non liceat alicui dubitare, neque aliquem Theologorum dissentientem vidimus: nam qui præcedenti adversantur, à fortiori istam timentur, & qui pro illa adducti sunt, declarant suam sententiam de amore imperfecto, & ad breve tempus, modo supra explicato: Unde non est cur in Auctoribus recensendis immoremur. Præter testimonia verò, & rationes, quibus Gregorius de Arimino, & Gabriel Vazquez suadere nituntur nullum opus honestum, & à fortiori neque dilectionem Dei perfectam posse fieri ab homine sine auxilio gratiæ (quibus præcedenti dubio satisfactum est; & ex ibi dictis satis notum relinquitur ea nullo modo conducere ad præsentem assertionem suadendam) adduci solent quædam alia Scripturæ, Conciliorum & Patrum, ubi specialiter de charitate & de amore Dei dicitur non esse ex nobis, sed ex Deo. Huiusmodi est illud 1. Joann. cap. 4. *Charitas ex Deo est: & illud Conc. Araus. 2. can. 25. Propter donum Dei est Deum diligere.* Necnon & illud Augustini

Secunda con-
clusio.

Inefficax quo-
rumdam impro-
bat o.

1. Ioan 4.
Conc. Araus.
D. August.

Augustini

Augustini de gratia, & libero arbitrio, cap. 18. *Unde est in nobis charitas Dei, & proximi, nisi ex Deo? Nam si non ex Deo sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; si autem ex Deo, vicinus Pelagianos.* Et similia. Sed revera neque ista testimonia assertionem sufficienter convincunt: nam, ut rectè vidit Suarez, intelligenda sunt de amore supernaturali, prout ipsum charitatis nomen ex communi Patrum acceptione præfert: vel de illo, quo diligitur Deus, sicut oportet, & expedit ad gratiam, & salutem consequendam, Ob idque in eodem Concilio Arausicano *canone 7. & 25.* & in Tridentino, *sess. 6. can. 3.* adduntur prædictæ particulæ: *Sicut expedit, sicut oportet:* quibus doctrinam suam determinant ad solos actus per se tendentes, & disponentes ad justificationis gratiam, vel ejus augmentum, quod nequaquam haberet amor elicitus in natura pura per vires illius status, quantumvis perfectus, & diuturnus esset.

115. Aliunde ergo petenda est probatio assertionis propositæ, nimirum ex communi doctrina, quam tradit Divus Thomas, in *presenti art. 4.* ubi statuit non posse hominem solis naturæ viribus servare præcepta legis naturalis, etiam quoad substantiam operum. Et intelligitur de observatione per totam vitam, vel longo tempore, & de prædictis præceptis collectivè sumptis (etiam excluso primo præcepto internæ dilectionis, & si quod aliud eam includit) Ex hac ergo doctrina (quæ examinanda, & probanda à nobis est dubio 4.) sumitur argumentum pro assertionem: nam de ratione amoris perfecti in quovis ordine est, quod possit servare præcepta illius ordinis perseveranter per totam vitam, vel saltem longo tempore; atque adeo quòd ipse amor, vel ejus virtus inextincta possit eodem tempore permanere: sed ad hoc non sufficiunt vires naturæ, nisi per gratiam, vel aliquod auxilium gratuitum adjuvetur: ergo neque ad eliciendum prædictum amorem. Consequentia liquet: & major conceditur ab omnibus: neque hætenus assignatam vidimus aliam notionem amoris perfecti, nisi virtutem, & efficaciam ad observationem prædictam ut num. 93. dicebamus. Minorem verò pronunc supponimus, & quia est conclusio D. Thomæ in illo 4. articulo, & quia ostendenda à nobis est dubio citato.

116. Dices, Divum Thomam, & Theologos, cum negant potentiam ad observandam totam legem sine auxilio gratiæ, loqui de homine in natura lapsa, ubi ipsa naturæ infirmitas, & aversio à Deo per peccatum incurra impedit dilectionem super omnia etiam imperfectam, & pro parvo tempore, & à fortiori observantiam permanentem reliquorum præceptorum. Esset autem diversa ratio, si homo conderetur in natura pura, ubi neque esset aversus à Deo, neque propriè infirmus; sed in sua naturali dispositione permaneret. Non bene ergo ex prædicta communi doctrina rejicimus ab hoc statu naturæ puræ potentiam ad amorem super omnia perfectum, & diuturnum.

Respondetur negando consequentiam: quia defectus, quem status naturæ lapsæ addit naturæ puræ, licet diversificet illos status quantum ad potentiam, & impotentiam diligendi Deum super omnia: haud tamen diversificat eos quantum ad impotentiam servandi longo tempore cuncta præcepta legis; atque adeo neque quantum ad hoc debemus pariformiter de illis philosophari. Pro quo nota hominem ratione peccati (& præ-

sertim originalis, cujus infectio constituit primario statum naturæ lapsæ) nihilominus habere virtutis intrinsecæ, & potentiae antecedentis sive ad operandum bonum morale, sive ad cavendum malum oppositum, sicut nec majorem difficultatem ad illud, & propensionem ad istud, quam haberet in natura pura: nam quantum ad hoc solum se habent sicut homo nudus, & nudatus, vel expoliatus; quatenus, quæ in uno est privatio formæ, & perfectionis debitæ, proindeque malum, & infirmitas naturæ, in alio esset tantum negatio, seu carentia formæ non debitæ, quæ neque sufficit ad malum, neque propriè reddit naturam infirmam: ut agentes de utroque statu disputatione præcedenti tetigimus, & in *tractatu de peccatis disput. 16.* fusè ostendimus. Præcipuum ergo discrimen inter prædictos status consistit penes aversionem à Deo inductam per peccatum in uno, & non aversionem in alio. Porro hæc aversio ea solum ratione tollit ab homine potentiam ad diligendum Deum super omnia, quatenus habet esse cum ea impossibile, ob oppositam conversionem in prædicta dilectione inclusam. Et ideo præcisè ea impossibilitate, attentaque duntaxat virtute, & efficacia potentiae, eodem modo esset talis dilectio possibilis, vel impossibilis in utroque statu. Ex quo fit impotentiam, quam habet homo lapsus ad servanda longo tempore reliqua legis præcepta, æqualem futuram esse in natura pura: quia hæc impotentia non oritur directè, & per se ex culpa originali: nullius enim præcepti observatio, quæ non sit, vel includat, aut supponat ipsam dilectionem super omnia, habet esse impossibile cum tali culpa: sed oritur per se ex defectu virtutis, & efficaciae potentiae ad permanendum longo tempore, seu non deficiendum in prædicta observatione. Cum ergo talis observatio necessaria sit ad dilectionem perfectam, jure quoad ejus impossibilitatem per proprias vires, pariformiter discurremus in utroque statu, & doctrinam circa unum à Theologis traditam applicamus alteri.

Potestque magis confirmari, & explicari prædicta doctrina. Nam amor Dei super omnia perfectus est maximum opus, in quod potest natura rationalis perfecta, & integra: ergo non est concedenda potentia ad illud naturæ debili, & non integræ: sive hæc debilitas, aut non integritas consideretur tanquam privatio, & infirmitas inducta per culpam, ut in natura lapsa: sive tanquam carentia & negatio nulla indigens causa, ut in natura pura: aliàs tertius hic status æquaretur statui naturæ integræ.

117. Nec refert si objicias. Tum quòd præceptum naturale, quod diximus obligare in natura pura, comprehendit non solum dilectionem imperfectam, hoc est pro parvo tempore, & in absentia gravis tentationis; sed etiam ea præsentem, & per totam vitam: sicut per totam vitam, & in quocumque eventu tenetur homo ad non peccandum contra quodcunque præceptum: ergo vel concedendæ essent homini in illo statu vires ad prædictum amorem, vel maneret obligatus ad aliquid sibi impossibile. Tum etiam quòd amor, qui elicitur à virtute charitatis, est omnino perfectus in ratione amoris Dei super omnia: & tamen non semper est diuturnus, neque in se, neque in aliorum præceptorum observatione; sed deficit multoties quoad utrumque: ut vidimus in illis, qui postquam exercuerunt prædictum amorem, labuntur iterum in culpam mortalem. Non ergo ista conditio necessaria est ad amorem perfectum;

Legitimum
assertionis
fundamen-
tum.
D. Thom.

Obiectio.

Diluitur.

Altera ob-
jectio.

adeoque non debuimus ob ejus defectum negare naturæ puræ potentiam ad prædictum amorem.

Quod si ad hoc posterius dixeris non esse de ratione amoris perfecti ipsam actualem perseverantiam in observatione præceptorum, sed quod possit perseverare, quantum est ex virtute, à qua elicitur. Adhuc non tollitur objectio: quia actus charitatis nec permanet, nec permanere potest usque ad finem vitæ per solam communem gratiam, quæ ad ejus elicentiam concurret; sed opus est dono perseverantiæ, quod est omnino nova gratia: ergo vel omnes illi justī, quibus nova ista gratia non conceditur, carent perfecto amore, vel non exigitur ad illum potentia ad perseverandum.

Responsio.

Respondetur ad primum negando antecedens, loquendo de præcepto dilectionis Dei, ut est unum, & singulare distinctum à reliquis: solum enim obligat sicut cætera affirmativa pro certo tempore, & ad certum actum, qui est prædicta dilectio secundum se: quod vero sit permanens, & diuturna, magis vel minus perfecta, non clauditur in illo præcepto. Sicut & quod homo nunquam peccet, aut quod servet præcepta omnia collective, sub nullo præcepto continetur; sed est quasi effectus resultans ex eo quod singula divisim, sicut obligant observentur, ut dicemus dub. 4.

Illud autem de occurrentia tentationis gravis contra actum dilectionis Dei, urgente ejus præcepto, possemus differre usque ad dubium 8. quod erit de necessitate gratiæ ad vincendam quamlibet gravem tentationem. Sed modo breviter dicimus non posse moraliter contingere, ut pro eodem instanti, quo adesset talis tentatio urgeret præceptum eliciendi actum dilectionis super omnia: & ita præcluditur locus objectioni. Ratio verò est: quia tale præceptum cum determinatione ad certum instans solum urget per se initio usus rationis, juxta ea, quæ in tractatu de pecc. disputatione 20. tradidimus. Deinceps verò licet obliget in mortis articulo, vel etiam in discursu vitæ, non tamen cum ea determinatione ad certum instans, vel horam, quin paulò ante, vel post possit ei satisfieri: & sic communiter datur locus ut prius tentatio mitescat, quam tempus adimplentionis præcepti omnino finiatur. Initio autem usus rationis pro quo determinatè urget, sicut ad Auctorem naturæ spectat remove ignorantiam, & inadvertentiam, & quamlibet dubitandi rationem; sic ei incumbit præcludere aditum tentationi ita gravi, ut non relinquat potentiam expectatam ad præcepti adimplentionem.

Uterior objectionis solutio.

Adde primò: non videri moraliter possibile ut tentatio à mundo vel à carne (quæ sola esse posset in natura pura) ita graviter urgeret puerum pro primo instanti, dum adhuc retineret naturalem innocentiam, nullumque pravum habitum, vel dispositionem potuisset acquirere.

Ne verò rei minus certæ solutionem alligemus, addimus secundò, pro quocumque instanti adsit tentatio non voluntaria ita vehemens, ut tollat potentiam simpliciter necessariam ad adimplentionem præcepti, cessare eo ipso pro illo instanti præcepti obligationem, sive præceptum sit diligendi Deum, sive aliud quodcumque. Haud tamen concedendum est, quod initio usus rationis posset occurrere similis tentatio: nisi sit talis, quæ impediatur ipsum rationis usum, & sic primum hujus instans differatur.

118. Secunda objectio facile evanesceret, si admitteremus etiam respectu charitatis prædictam distinctionem amoris perfecti, & imperfecti:

isique perfectus diceretur, qui in observatione præceptorum longo tempore vel toto vitæ cursu permaneret, aut permanere posset; imperfectus verò, cui deficiunt vires ad permanendum. Habermusque ex hac doctrina accommodatam instantiam ad confirmandum, quod de amore naturali in prima assertionem intendimus, & ad diluendum præcipuum Adversariorum argumentum contra illam. Si enim inter ipsos actus charitatis datur aliquis ita imperfectus, ut non permaneat, nec permanere possit longo tempore in observatione mandatorum, attento communi gratiæ auxilio per quod elicitur, & non idcirco amittit rationem amoris super omnia absoluti, & efficacis, cur ob similem perfectionem eam amittet amor ordinis naturalis viribus naturæ elicitus?

Data responsio roboratur exemplo.

Dices primò cum Curiele auxilium gratiæ, à quo procedit dilectio supernaturalis, sufficiens esse, quantum est de se ad permanendum in observatione præceptorum; redditur tamen executio difficilis, vel impossibilis ex imbecillitate naturæ humanæ, & ex repugnantia appetitus; & ideo necessarium est majus aliud auxilium, quo superetur ista difficultas. Cæterum virtus naturæ, à qua oritur dilectio naturalis, etiam quantum est de se, non est sufficiens ad ita permanendum.

Præcluditur quædam evasio.

Sed hoc non satisfacit: quia eodem modo nos dicimus inclinationem naturalem voluntatis ad bonum honestum, quæ est ejus virtus ad diligendum Deum super omnia, sufficientem esse quantum est de se ad observationem præceptorum permanentem, & diuturnam, eamque sine difficultate exequeretur anima separata, si poneretur absque gratia, & peccato, cum ea tantum perfectione, quam ex se habet; tota verò difficultas in prædicta observatione provenit ex defectibilitate subjecti propter conjunctionem ad corpus, & ex contradictione sensitivi appetitus: ergo quantum ad hoc par est ratio utrobique.

Dices secundò cum eodem perdocto Magistro in auxilio gratiæ, quo elicitur dilectio supernaturalis, contineri aliquo modo tanquam in radice ejusdem ordinis alterum illud auxilium, quod necessarium est ad permanendum in prædicta observatione; cum tamen in virtute naturali voluntatis nulla alia major virtus contineatur: sed neque hac responsione quiescit animus, nisi magis declaretur. Quia auxilium gratiæ necessarium ad permanendum in prædicta observatione, præsertim, per totam vitam, pertinet ad donum perseverantiæ, quod adeò superexcedit communem gratiam, ut neque ab ea oriri, neque alicui ejus merito debitum esse possit: non ergo apparet, qua ratione, auxilium requisitum ad perseverandum contineatur in prædicta gratia tanquam in radice ejusdem ordinis.

Alia responsio impugnatur.

119. His verò non obstantibus, convincimur hac secunda Curielis responsione (pro ut statim enucleabitur) discrimen esse ad præsens inter prædictos amores: ita ut supernaturalis, qui à charitate, & gratia elicitur semper sit perfectus: hoc est potens virtute sui principij ad permanendum, & servanda præcepta longo tempore, naturalis verò, qui eliceretur à natura pura, semper esset amor imperfectus, & necessario deficeret à prædicta observatione, & permanentia. Ratio autem est: quia licet communis gratia neque efficiat, neque mereri possit auxilium requisitum ad perseverandum, potest tamen orando, & petendo illud à Deo impetrare, quisquis enim continuò oraverit, & fecerit, quod

Differentia inter amorem charitatis, & amorem viribus naturæ elicitum.

Disp. II. De necessit. Gratiae. Dub. III. 141

Joan. 14.

Matth. 7.

Marci 11.

in se est ex communi gratia pulsando, & petendo quod sibi expedit ad salutem, certò & infallibiliter voti compos evadet, juxta verbum Domini Joan. cap. 14. *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* & Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui querit invenit; & pulsanti aperietur:* & Marci 11. *Omnia, quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis.* Hac ergo ratione verificari potest principium elicitivum amoris supernaturalis potens esse ad conferendam illi permanentiam in observatione mandatorum, & continere in se quasi in radice ejusdem ordinis omne auxilium ad hoc requisitum usque ad ipsum donum perseverantiæ: quia non obstante defectibilitate subjecti, & pugna appetitus sensitivi, propter efficaciam orationis, & certitudinem divinæ promissionis habet vim ad impetrandum tale auxilium, quo prædicta repugnantia, & defectibilitas superetur. E contra verò potentia naturalis neque seipsa sufficiens est ad ejusmodi defectibilitatem, & repugnantiam longo tempore evincendam; neque in se ullo modo continet, aut habet ad impetrandam etiam per viam orationis aliam majorem virtutem, per quam evincitur; neque dum non evincitur, potest elicito à se amoris permanentiam conferre: atque adeò omnis talis amor remanet infirmus, & imperfectus in sensu explicato.

§. VI.

Sententia adversa primæ assertioni, & ejus argumenta.

Opinio contraria.

Curiel.
Arauxo.
Zumel.

Suarez.
Gonet.
Godoy.

Richardus.
Soto.
Joann. à
S. Thom.

120. **C**ONTRA secundam assertionem nulla militat Theologorum opinio: nam ut diximus, est certa, & communis. Quæ autem efformari possent in eam argumenta, vel ex hucusque dictis soluta sunt, vel alibi diluentur, ubi oportunius occurrent. Contra primam verò tenent aliqui graves, & docti, Curiel in *presenti art. 3. dub. 2.* Arauxo *dub. 4.* ubi etiam Zumel *disput. 1. conclusionem 4.* quatenus oppositam judicat probabiliorē; necnon Suarez, *citato lib. 1. de gratia, capite 36.* Gonet *disp. 3. art. 4. conclusionem 3.* Illusterrimus, & sapientissimus Godoy *disp. 42. §. 2.* Qui omnes loquuntur in propriis terminis de homine in natura pura. At verò Richardus, in *2. dist. 28. questione 3.* Soto, *lib. 1. de natura & gratia cap. 22.* Joannes à S. Thom. in *presenti disput. 19. art. 4.* & alij quamvis negent posse hominem viribus naturæ diligere Deum super omnia, loquuntur tamen de illo in naturā lapsā, ubi ratione peccati & aversionis à Deo, habet majus impedimentum ad prædictam dilectionem, quam in natura pura: & ideo non omnino sunt pro hac sententia: licet ob rationes, quibus utuntur, valde illi faveant. Testimonia Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quæ ab aliquibus pro ea referuntur, non videntur esse ad rem. Tum quia in illis non agitur de homine constituto in puris naturalibus, sed in natura lapsa. Tum etiam quia loquuntur vel de amore charitatis, quo diligitur Deus ut finis supernaturalis, vel de amore, qui sit dispositio ad gratiam justificantem, & sicut oportet ad illam, vel ejus augmentum consequendum: aut denique intelligenda erunt de amore perfecto, qui possit permanere, & observare præcepta longo tempore. Et ideo sine præjudicio alicujus ex illis stat veritas

nostræ conclusionis, quæ solum procedit de imperfecto amore naturali, cui nihil prædictorum convenit. Nonnulla posset esse dubitatio circa Divum Thomam propter doctrinam præsentis articuli tertij; ubi extra statum integritatis naturæ negat homini potentiam ad diligendum Deum super omnia sine auxilio gratiæ. Sed cum determinatè loquatur de homine in natura lapsa, vel corrupta, & neque hic, neque alibi agens de natura pura eam potentiam neget, præsertim ad amorem imperfectum, ut pro parvo tempore; liquet sanctum Doctorem, nec suffragari huic sententiæ, nec nostræ contradicere.

121. Arguitur ergo primò communi Adversariorum ratione: quia amor Dei super omnia claudit propositum efficax servandi omnia ejus præcepta, saltem quæ obligant sub culpa mortali, sicut & vitandi omnia, quæ possunt divinam amicitiam impedire: & hoc non solum pro parvo tempore, sed per totam vitam, & in præsentia cujuscumque tentationis, quantumvis gravis: qui enim à suo proposito excluderet aliquod tempus, vel casum; procul dubio non diligeret Deum super omnia, quia non diligeret supra ea, quæ in illo casu vel tempore possent occurrere (per quod excluditur quædam solutio, quæ adhibere poterat, ex discrimine inter amorem perfectum, & imperfectum; nam omnia hæc requisita postulantur ex ipsa ratione amoris super omnia, ut abstracti à perfecto, vel imperfecto.) Sed hoc propositum haberi nequit per solas vires naturæ: ergo neque prædictus amor. Major & consequentia constant. Minor verò probatur: tum quia ad illud, quod non est in nostra potestate (sive per nos, sive per amicos, quorum auxilio uti valeamus) non potest dari in nobis propositum efficax: nititur enim talis efficacia non in sola voluntate, sed etiam in virtute, & potentia ad propositum adimplendum: sed homo conditus in natura pura nequiret propriis viribus adimplere præcepta, neque per longum tempus, neque ad præsentiam gravis tentationis, ut docent communiter Theologi: ergo neque habere posset efficax propositum adimplendi innixus propriis viribus. Tum etiam quia propositum efficax adimplendi prædicta præcepta continet in se virtualiter ipsam actualem adimplerem; alias non posset movere efficaciter ad illam: cui ergo impossibilis esset talis adimpletio, etiam illud propositum esset impossibile.

Confirmatur: nam videtur signum propositi inefficacis, quòd accedente tempore adimpletionis, ab ea deficiat: sed istud de quo agimus, deficeret adveniente gravi tentatione, vel longo tempore transeunte: ergo, &c.

Confirmatur secundò: ideo propositum servandi ea, quæ diximus inclusum in amore charitatis habet esse efficax, quia innititur viribus gratiæ, ejus auxiliis possumus quovis tempore, & occasione illa adimplere: ergo cum propositum inclusum in amore naturali nulli niteretur principio, cujus virtute ea, quæ diximus possent adimpleri, sequitur tale propositum futurum esse inefficax.

122. Respondetur primò ad argumentum negando minorem. Ut verò probationibus occurramus, notandum est, ad efficaciam amoris, de quo loquimur, & propositi in eo inclusi satis esse, quòd homo propriis viribus toto vitæ cursu possit adimplere divina præcepta eo modo, quo adimplere tenetur: nam eo ipso potest vitare quodlibet peccatum contrarium divinæ amicitiae, &

Primus argumentum.

Confirmatio prima.

Secunda.

Observanda pro argumenti solutione.

hoc

hoc ipsum potest efficaciter proponere; nihilque aliud ad amorem super omnia necessarium est.

Deinde observa, quod sicut præcepta non occurrunt homini collectivè, sed divisivè, modò hoc, modò illud, ita obligatio solum est ad servanda illa isto secundo modo: quia solum est ad ea servanda sicut reipsa occurrunt: non enim ad est aliqua specialis obligatio vel præceptum servandi omnia præcepta, vel nullum transgrediendi collectivè, & ut sic: sed unumquodque obligat determinatè pro se, & non nisi hic & nunc, quando ejus materia occurrit. Quia verò unumquodque ita divisivè, ut occurrit, observaretur, nullum violaretur, servarenturque omnia collectivè, vel uti ex consequenti extenditur obligatio ad istum modum observationis, quatenus teneremur ad aliquid ex quo, si reipsa fieret, confurgeret talis observatio.

Denique nota, quod cum Theologi dicunt non posse hominem propriis viribus servare longo tempore divina præcepta, loquuntur de observatione illorum collectivè: quia fieri non potest ut ad longum tempus in aliquo non deficiat, & in quocumque deficiat, tollitur collectio. At non negant, sed potius asserunt posse observare singula divisivè, ut occurrunt. Nec valet vulgare argumentum, potest singula: ergo potest omnia: cum omnia non sint aliquid præter singula. Nam procedit à divisa ad copulatam, cujus fallacia in comperto est, ut declarabimus dub. 4.

Occurritur
argumento.

Ex dictis patet solutio ad primam minoris probationem: nam objectum propositi inclusi in amore naturali non est observatio omnium præceptorum collectivè, sed observatio uniuscujusque divisivè, & determinatè, sicut ipsa occurrunt: hoc autem modo nullum est (loquendo de naturalibus) neque occurreret per totam vitam, quod homo existens in natura pura non posset suis viribus adimplere: quamvis fieri non posset longo tempore, ut in observatione alicujus indeterminati non deficeret, ac proinde quod omnia collectivè observaret. Sufficit autem ad efficaciam alicujus propositi, quod res proposita possibilis sit virtute ejusdem principij eo modo, quo cadit sub proposito, & habet esse ejus objectum, licet considerata alio modo sit impossibilis.

Adde satis esse ad amorem Dei super omnia, quod amans proponat facere in quolibet tempore, & occasione totum, quod in se est, ut servet præceptum ibi & tunc occurrens: nam est implicatio, quod dum quis ita se habet, peccet, aut faciat aliquid divinæ amicitiae contrarium: quod autem homo, de quo loquimur, in qualibet occasione & pro quolibet temporis momento sine exclusione alicujus posset facere, quod in se esset, ex terminis videtur per se notum, nam est dicere, *posset facere, quod posset*. Unde ex hac parte prædictum propositum non esset de re impossibili respectu virium proponentis, atque adeo neque inefficax.

Per quod patet ad illud de occurrentia gravis tentationis: solum enim obligaretur homo ad faciendum, quod in se esset ibi, & tunc, ne præceptum violaret; & si id faceret, peccatum non admitteret; immò adimpleret propositum, quod est de ratione amoris super omnia. Sed de hoc dub. 8. ex professo dicemus. Quod autem in secunda probatione ejusdem minoris dicitur, propositum efficax observandi divina præcepta continere virtualiter ipsam actualem observationem, verum est, donec tale propositum irretractatum permanet: pro tunc enim in sensu composito ne-

quit prædicta observatio deficere. Sed hoc non tollit, quominus vel propter vertibilitatem libertatis creatæ, vel propter defectibilitatem ex parte subiecti propositum retractetur, & deficiat; prius quam tota adimpletio in executione ponatur; cessabitque ex tunc prædicta continentia virtualis, sicut cessat propositum.

123. Ad primam confirmationem dicas, non esse certum signum inefficaciæ alicujus propositi, quod adveniente occasione deficiat, ut innumeris exemplis constat: quotquot enim ritè consentiunt, habent propositum efficax non ampliùs graviter delinquendi; & tamen oblata occasione plures delinquant: & omnes, qui sunt in gratia habent saltem virtuale propositum exponendi coram tyranno vitam pro Deo; & non omnes ita adimplent; sed multi deficiunt: immò nullus non deficeret, nisi in illa occasione subventum illi fuisset majore gratia, quam, quæ extra illam sufficit ad propositum emittendum. Porro propositum de quo loquimur, etsi in aliquibus occasionibus deficeret, haud tamen in omnibus: quia in puris naturalibus aliqui homines aliqua præcepta adimplerent, quamvis decursu temporis alia transgredirentur.

Observe tamen, non in omnibus propositis, ut efficacia dici valeant, requiri æqualem certitudinem vel securitatem adimplentionis, aut æqualem virtutem ad eam inferendam: sed tam in his, quam in ipsa denominatione *efficacis* est latitudo, & potest aliud dici *magis*, aliud *minus efficax*, pro majore vel minore virtute ejus, qui propositum emittit: nullum tamen inter creata est adeo efficax, aut tantæ virtuti innititur, quin aliquando possit adimpletio impediri. Solum autem divinum propositum, eo quod innititur omnipotentia, cui nihil resistere valet, & immutabilitati divini decreti, omnimodam efficaciam, & indefectibilitatem sortitur. Ut ergo propositum aliquod inter creata absolutè denominetur *efficax* abstrahendo à gradu efficaciam; satis est, quod fiat animo absoluto persistendi, quousque adimpleatur, & quod dum existit, excludat omnia, quæ impedimento sint adimplentionis, quamvis vel ob communem defectibilitatem, & mutabilitatem actus creati, vel ob aliquam specialiorum ex parte subiecti, citius, vel tardius deficiat, eoque deficiente, adimpletio non sequatur.

Ad secundam confirmationem patet ex hucusque dictis. Addimus verò pro uberiore solutione, quod quia amor charitatis est amor perfectus, etiam propositum in eo inclusum est efficacius illo, quod includitur in amore naturali: hacque ratione potest extendi ad observationem omnium præceptorum collectivè sumptorum: non tamen hæc extensio, & major efficacia exigitur à prædicto amore ex eo solum, quod amor super omnia est, sed ex eo quod perfectus est; & idè non est necesse, ut in minus perfecto, licet etiam super omnia reperiat.

124. Secundò ad argumentum respondetur vires requisitas ut propositum sit efficax, non debere necessariò proportionari cum difficultate, quæ erit in ipsa rei executione, sed solum cum illa quam talis executio offert, prout est in conceptu, & in apprehensione proponentis: quæ sæpè vel est major, vel non adæquat difficultatem, quæ erit in ipsa re. Fieri enim potest, ut res, quæ exequenda proponitur, in se quidem facillima sit, omninoque infra vires proponentis, & nihilominus apprehendatur, ut valde difficilis, viresque ejus superexcedens: hacque ratione retractat

Prima confirmatio enervatur.

Solvitur secundum.

Alia ejusdem argumenti solutio.

retrahat omnino ab emissione propositi absoluti, & efficax; & solum permittat conditionatum, & inefficax. E contra vero saepe accidit ut homo absolute, & efficaciter proponat aliquid, quod secundum rem vires ejus superexcedit, & quod si praesens cerneretur, omnino à proposito retraheret: nihilominus tamen quia abiens cogitatur, & in cognitione rei absentis communiter non occurrit tota ejus difficultas, non impedit quominus fiat tale propositum, viribus quidem imparibus ad illud executioni mandandum, aequalibus vero difficultati relucens in praedicta cogitatione. Hinc provenit, ut justus, qui cum sola communi gratia in absentia tyranni potest absolute, & efficaciter proponere fundere vitam pro Deo; illo coram, ipsique martyrij instrumentis terrorem, & dolorem incutientibus, non possit simile propositum elicere aut in eo persistere, nisi ei majore gratia subveniatur. Et inde etiam fit, non esse salubre consilium (immò communiter à Theologis reprehenditur) hominibus imperfectis, & infirmis ad poenitentiam accedentibus cum proposito non amplius peccandi nimis expendere, aut evolvere, quæ in eo proposito includuntur: ut assolent minus periti consilarij, quo efficacia talis propositi periculum faciant, objiciendo has vel similes conditionales. *An si opus esset, eligerent divitibus, honoribus, uxore, filiis, rebusque omnibus spoliari, mortem subire, membratim dividi, igne comburi, aliaque acerbissima tormenta experiri, potius quam Deum graviter offendere?* Hujusmodi enim conditionales imprudenter multoties objiciuntur: nam saepe contingit, quod gratia, & vires illis concessæ pro eliciendo praedicto proposito, sufficiant ad vincendam difficultatem, quæ apparet in ejus objecto in communi solum, & confusè apprehenso. Verbi gratia sub his terminis, *pro nulla re Deum offendam;* non tamen sufficiat ad evincendam totam illam, quæ occurreret in tali objecto omnino distincte, & explicitè representato, atque expresse: hacque ratione retrahatur poenitens ab elicientia praedicti propositi, vel à perseverantia in illo, quod caperat, dum cognitio magis confusa minorem objiciebat difficultatem.

Ad rem ergo quamvis difficultas, quæ in observantia præceptorum per longum tempus, aut in praesentia gravis tentationis re ipsa invenitur, superexcedat naturales vires liberi arbitrij, & hac ratione evinci nequeat ab homine in puris naturalibus constituto: quia tamen dum praedicta observatio abstractivè, & à longè cognosceretur, non offerret tantam difficultatem, sed longe minorem; praesertim dum tranquillo animo, & pacato appetitu talis homo de ea cogitaret, nihil obesset, quominus circa illam sic cognitam eliceret propositum absolutum, & efficax, saltem efficacia per se, & in affectu, prout satis est ad amorem super omnia imperfectum, licet ad perfectum non sufficiat: juxta id, quod tetigimus num. 93. Nec tale propositum esset formaliter de re impossibili, sed ad summum materialiter: quia non terminatur ad praedictam observationem secundum totum illud difficultatis, quod in executione habuisset: quomodo impossibilis esset viribus naturæ: sed quatenus in cognitione, & apprehensione proponentis representaretur; quo pacto vires ejusmodi non excedit. Patet igitur juxta hanc secundam solutionem negandam esse minorem argumenti; & etiam primæ probationes, si in hac fiat sermo de potentia ad observanda præcepta, prout in apprehensione representantur,

seu secundum eam difficultatem, quam eorum observatio ut representata offert: quicquid sit de illa, quam actu exercita haberet: quia efficacia propositi prout sufficit ad amorem super omnia imperfectum, non cum hac posteriore difficultate, sed cum prima illa commensurari debet. Eademque doctrina poterit facile applicari secundæ probationi, & conformationibus: facilius tamen illis fiet satis juxta primam solutionem.

125. Secundò arguitur: nam vires hominis in puris naturalibus non se extenderent ad opera ardua & difficilia: hæc quippe naturæ sanæ, & integræ reservantur, ut docet Divus Thomas, *in presenti art. 2. & 3.* Sed diligere Deum super omnia est opus valde difficile, immò difficilius quantum est ex parte objecti, quovis alio opere naturali: ergo non possent ad illud extendi. Et sanè si ad praedictum actum concedimus homini vires in natura pura, vel lapsa; vix reperietur alius, pro quo denegetur: cum tamen certum sit negandas esse pro aliquibus, immò & pro multis, ut haberi potest ex doctrina, quam tradidimus dubio præcedenti.

Respondetur concedendo majorem, & etiam minorem, si sermo sit de dilectione Dei super omnia perfecta & diuturna: hæc enim est, quæ reservatur soli naturæ integræ: secus verò de imperfecta, & pro parvo tempore, de qua nos loquimur. Nam licet neque hæc sit admodum facilis, non tamen est ita ardua, & difficilis, ut omnino superet vires naturæ puræ. Adhuc tamen remanent plures alij actus intra naturæ ordinem praedictas vires superexcedentes: uti sunt observatio præceptorum per longum tempus, & ipsa dilectio Dei super omnia perfecta, & diuturna, & forte alij.

126. Tertiò: quia dilectio naturalis semper tendit in bonum proprium diligentis, & quamvis extendatur ad alia, non tamen nisi propter ipsum bonum proprium, juxta illud Philosophi: *Amabile bonum unicuique autem proprium*, & illud, *Amabilia ad alterum ex amabilibus ad se.* Et hoc est, quod communiter dicitur, naturam esse recurvam in se ipsam; quia per quamlibet naturalem inclinationem supra se reflectitur, & quaerit suum proprium bonum: ergo ut diligit bonum alienum, scilicet Dei plusquam seipsam, omnino indiget adjuvari per gratiam.

Huic argumento occurrit Divus Thomas, *1. part. citat. quest. 60. artic. 5. ad 3.* ubi sic ait: *Dicendum, quod natura reflectitur in se ipsam non solum quantum ad id, quod est ei singulare, sed multò magis quantum ad commune. Inclina- tur enim unumquodque ad conservandum non solum suum individuum, sed etiam suam speciem: & multò magis habet inclinationem ad id, quod est bonum universale simpliciter.* Itaque juxta hanc doctrinam D. Thomæ, bonum divinum, quod est bonum commune universi, non omnino condistinguitur à bono proprio, quod naturaliter amatur propter se, & propter quod cetera amantur, & quod dicitur *amicabile ad se*; sed potius est præcipuum, quod intelligitur in tali bono. Unde quod naturaliter ametur super omnia, & supra ipsum bonum proprium particulare, sive individuale, sive specificum, nulli ex communibus illis axiomatibus contradicit.

Aliter occurrit eidem argumento sanctus Doctor quodlibeto 1. art. 8. ad 3. ibi: *Dicendum quod inclinatio rei naturalis est ad duo, scilicet ad moveri, & ad agere; illa autem inclinatio naturæ, quæ est ad moveri, in se ipsa recurva est: sicut*

2. Argumentum.

D. Thom.

Responsio.

3. Argumentum.

Arist.

Duplex solutio ex D. Tho.

D. Thom.

Nota.

Applicatio præcedentis doctrinae.

ignis movetur sursum propter sui conservationem: sed illa inclinatio natura, qua est ad agere, non est recurva in se ipsa, non enim ignis agit ad generandum ignem propter se ipsum; sed propter bonum generati, quod est forma ejus, & ulterius propter bonum commune, quod est conservatio speciei, &c.

4. Argumen-
tum.

D. Thom.

127. Quartò arguitur: quia si homo propriis viribus posset diligere Deum super omnia, posset eisdem viribus se disponere, & præparare se ad gratiam habendam: sed hoc communiter negatur à Theologis; immo videtur ad semipelagianorum errorem pertinere: ergo, &c. Major in qua sola potest esse difficultas probatur. Tum quia videtur esse Divi Thomæ, quodlibeto, & articulo citato in solutione ad 2. ubi sic ait: *Naturali dilectione, qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis, & minus uti, & quando in summo fuerit, tunc est summa preparatio ad gratiam habendam.* Tum etiam quia juxta commune Theologorum axioma facienti, quod est in se Deus non denegat gratiam: sed qui diligit Deum super omnia, facit totum quod in se est: ergo, &c.

Responsio.

Respondetur negando majorem. Gratia enim adeo superexcedit ea, quæ sunt ordinis naturalis, ut nullum istorum prout præcisè naturale est, per se ad illam tendat, neque enim sibi debitam faciat, sicut forma debetur dispositionibus ad ipsam, ut disputatione sequenti latè constabit. Quare ad primam probationem, quæ adducitur ex Divo Thoma, dicendum est eam non procedere specialiter contra nostram assertionem: nam si homo conderetur in natura integra integritate ordinis naturalis, juxta omnium sententiam posset diligere Deum super omnia; & non utcumque sed perfecte: quod potest dici *diligere in summo*, ut Divus Thomas loquitur: & tamen adhuc in illo statu non posset solis naturæ viribus se ad gratiam disponere, propter rationem modò traditam. Quid ergo intellexit Sanctus Doctor prædicto modo dicendi, non omnino constat: dici autem potest intellexisse dilectionem naturalem Dei super omnia, non ut præcisè elici potest viribus naturæ (quo pacto sistit in solo ordine naturali) sed ut per aliquod gratiæ auxilium elevatur ad supernaturalem ordinem: nam hoc est uti illa in summo, uti videlicet in ordine ad summum quod est finis supernaturalis. Ad secundam probationem dicemus *disput. sequent. dub. 7.* quomodo axioma illud Theologorum intelligendum sit de illo, qui facit, quod est in se ex auxilio gratiæ, non autem ex solis viribus naturæ.

Ult. Argu-
mentum.

D. Thom.

128. Ultimò arguitur pro prædicta sententia, (& est etiam commune adversariorum argumentum) quia homo in natura pura non haberet majores vires ad honestè operandum, adeoque neque ad diligendum Deum super omnia, quam habet modò in natura lapsa: sed in hoc statu nequit elicere prædictam dilectionem solis naturæ viribus, quousque sanetur vel adjuvetur per gratiam, ut statuit Divus Thomas, in præsentis art. 3. & tenent communiter ejus discipuli: ergo, &c. Hoc argumentum postulat discussionem dubij sequentis, quod erit.

DUBIUM QUARTUM.

Utrum homo lapsus solis natura viribus possit diligere Deum super omnia, ut finem, & auctorem naturalem.

L Apsum dicimus hominem in peccato mortali habituali sive originali, sive proprio existentem, aversumque à Deo per tale peccatum. Quærimus autem de amore super omnia imperfecto, efficaci tamen, & absoluto, ad quem concessimus illi vires in natura pura: nam amorem perfectum, pro quo eas denegamus, certo certius est non posse elici à tali homine; nisi adjuvetur, vel sanetur per gratiam. Sed observandum est, dupliciter posse intelligi hanc potentiam hominis lapsi ad diligendum Deum super omnia. Vel in sensu diviso, considerando nimirum prædictam dilectionem, & ejus objectum secundum se, gradumque difficultatis, quæ ex isto capite confurgit; & conferendo vires liberi arbitrij cum sola hac difficultate. Non verò cum aversione, & statu peccati, in quo est, quique illi per accidens adjungitur. Vel quasi in sensu composito, attendendo ultra actum, & objectum etiam ipsum statum lapsus, & aversionis à Deo, factaque virium liberi arbitrij collatione ad hæc omnia: ita ut vel possit cum illis prædictum actum componere; vel ea, cum quibus componi nequit, excludere. Priorem appellant aliqui *potentiam physicam solum*: quia licet in ea sit virtus proportionata actui secundum se, & illum sufficienter continens; nunquam tamen ad ejus exercitium reducetur propter impedimenta, quæ aliunde occurrunt, quæ nec talis potentia valet expellere, neque actum cum illis conjungere. Posteriores autem vocant *potentiam moralem*: quia nullo obice impeditur, quominus actum in sua virtute contentum executioni mandet.

Duplex po-
tentia hic di-
stinguenda.

Sed licet hæc distinctio potentiæ physicæ, & potentiæ moralis alibi opportunè occurrat; in præsentis tamen melius priorem appellabimus *potentiam antecedentem*, vel in sensu diviso: quia solum respicit actum, & objectum ejus secundum se, & secundum ea, quæ ad illum per se habent; atque adeo ut antecedentem, & divinum ab obicibus, & impedimentis aliunde confurgentibus, & supervenientibus. Posteriores vero dicemus *potentiam consequentem*, vel quasi in sensu composito: quia attendit omnia, quæ in elicientia actus undecumque concurrunt, vel consequuntur; nulloque impeditur, quominus illum executioni mandet. Diximus quasi: non verò absolute in sensu composito: quia revera hæc potentia non est determinata ad componendum actum cum omnibus, quæ occurrunt, sed ad eliciendum illum attentis omnibus, adeoque vel componendo, vel excludendo illa cum quibus nequit componi. Unde propria ejus nomenclatura erit, *potentia consequens*, ut dictum est. Hac præmissa animadversione, duplici assertionem dubium decidemus. Habenda sunt autem præ oculis, quæ in præcedenti tam ad tituli intelligentiam, quam pro suadendis assertionibus, & diluendis argumentis tradidimus: alias deberemus hic non pauca repetere.

S. I.

Prima assertio suis fundamentis communitur.

Prima conclusio.

Cajer.
Medina.
Bañ. z.
Gonzalez.
Lorca.
Alvarez.
Montefinos.
Gregor.
Martinez.

Expenditur prima ratio.

Obiectio.

D. Thom.

129. **D**icendum est primò hominem lapsum per vires naturæ posse diligere Deum super omnia potentia antecedenti, & in sensu diviso. Assertionem istam licet minùs explicatam tuentur Cajetanus, Medina, Bañez, Gonzalez, & Lorca, quas dubio præcedenti pro prima conclusione adduximus. Nec repugnant Alvarez, Montefinos, & Gregorius Martinez ibidem citati: quia licet negent homini lapso potentiam ad prædictum amorem, loquuntur tamen de potentia consequenti, & in sensu composito, ut eorum rationes ostendunt; de antecedenti verò idem iudicium ferrent in hoc statu, atque in puris naturalibus, quia eadem rationes militant utrobique, ut statim videbimus. Immo omnia, quæ ex Divo Thoma dubio præcedenti pro prima conclusione adducta sunt, hanc etiam convincent: ut propterea credamus Sanctum Doctorem æqualiter utrique suffragari.

Probatur primò: quia neque homo post lapsum habet minores vires habituales, & per modum actus primi ad operandum bene moraliter, quam habuisset in natura pura; neque dilectio Dei naturalis secundum ea, quæ per se, & ex objecto affert, habet esse modo opus difficilius, quàm esset in prædicto statu: ergo sicut potuisset tunc etiam potentia consequenti, poterit etiam modo saltem potentia antecedenti, & in sensu diviso elicere per proprias vires prædictam dilectionem. Consequentia liquet: nam ut præmissum fuit, hoc genus potentia solum attendit ea, quæ per se se habent ad actum: & ad vires ipsius actus elicivas: & ideo ubi neque vires istæ diminutæ sunt, neque actus secundum se redditus est difficilius, quàm esset antea; eadem permanere debet potentia ad illum in prædicto sensu. Prima autem antecedentis pars, quæ à paucis negabitur, facile suadetur: nam homo per lapsum ea solum dona ex habitualibus, & habentibus modum actus primi amisit, quæ haberet in natura integra, & in statu iustitiæ originalis; nihil verò illorum, quæ habuisset in natura pura: tantumque est discrimen inter illum, & præsentem statum, quod carentia integritatis, quæ tunc fuisset negatio, & mali rationem non haberet, eo quòd talis integritas debita non fuisset; modo, quia in Adamo fuit debita, habet rationem mali, & privationis: ergo quantum ad vires operandi bonum, quæ non penes negationem, aut privationem, sed penes positivum attendi debent, omnino idem permansit. Secunda ejusdem antecedentis pars videtur satis nota: quia prædicta dilectio in utroque statu terminatur ad Deum sub eadem omnino ratione finis ultimi naturalis, & cum eadem appreciatione, & prælatione respectu aliorum objectorum sine alicujus exceptione, & sine determinatione ad certum tempus, vel locum, vel modum præcepta servandi: ergo quantum ad ea, quæ per se se habent ad talem dilectionem, æqualem difficultatem important utrobique.

130. Dices ex utroque capite esse discrimen inter hominem purum, & lapsum. Ex primo quidem: nam per peccatum minuitur naturalis inclinatio voluntatis, proindeque ejus vires ad operandum bonum honestum, ut docet D. Tho-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

mas supra questione 85. articulo 1. & 2. nosque ibidem in commentario utriusque articuli prosequuti sumus: cum ergo natura lapsa, & pura inter se differant penes habere, vel non habere peccatum; consequens fit, ut etiam differat quantum ad prædictas vires. Ex secundo verò: quia objectum amoris naturalis in puris solum esset Deus ut præferendus rebus omnibus naturalibus, iisque præsertim, quibus præcepta naturalia directe violari possent, sine extensione etiam indirecta ad objecta supernaturalia, quæ tunc nulla essent, neque eorum subesset notitia; modò autem prædictum objectum includit hujusmodi extensionem, ex eaque non modicum difficultatis superaddit: ergo ex hoc etiam capite est discrimen, & major difficultas in isto statu, quam in illo.

Respondetur ad primum doctrinam illam Divi Thomæ, & nostram de diminutione inclinationis naturalis per peccatum non obesse ei, quam modò tradidimus. Tum quia potest restringi ad sola peccata personalia, quatenus relinquunt non modò averfionem privativam à Deo, penes quam consistit culpa habitualis; sed etiam aliquem habitum, vel dispositionem positivam in potentiis impellentem ad malum: sufficeret autem ad efficaciam nostri argumenti, quod in homine solum habituali peccato infecto, nihilque habitus, vel dispositionis vitiosæ retinente, locum non habeat prædicta diminutio: nam præsens dubium potissimum pro hujusmodi homine instituitur. Tum etiam & præcipue, quia illa diminutio (ut citato loco diximus,) non se tenet ex parte potentia, quasi tollens ab ea aliquid virium; sed solum ex parte termini, quatenus per peccatum apponitur impedimentum, ut ipsa potentia, vel nullo modo, vel non cum tanta habilitate, & expeditione in actum secundum prorumpat. Unde talis diminutio potius spectat ad potentiam consequentem, cujus est ipsum actum secundum in exercitio ponere, & cum omnibus occurrentibus conjungere, quam ad antecedentem, quæ non curat de actu ut hic & nunc exercendum: sed respicit illum secundum se, & in actu signato cum præcisione à multis circumstantiis, quæ in exercitio se offerunt. Atque adeo etiam si tam præsens assertio, quam doctrina in illo commentario tradita ad quævis peccata se extendant, neutra alteri contradicit. Denique etsi admitteremus diminui aliquantulum per peccatum vires intrinsecas potentia, non obesset nostræ rationi: quia ea diminutio quatenus potentiam antecedentem tangeret, nequaquam esset tanta, ut actum aliàs possibilem, absolute impossibilem redderet, sed solum efficeret aliquantulum difficiliorem. Hoc autem nullius momenti esset: quia in assertionem, & rationem solum intendimus actum dilectionis, qui possibilis esset in natura pura, manere etiam in natura lapsa per easdem vires absolute possibilem.

Ad secundum constat ex dictis dubio præcedenti numero 106. quomodo in amore super omnia, ad quem daretur potentia in puris naturalibus, importetur saltem implicite, quòd Deus præferatur omnibus, ob quæ præcepta naturalia, quovis modo violari possunt; atque adeo cum illa extensione directe, vel indirecte, per quam excluditur restrictio ad solam violationem directam. Nec refert, quòd in puris nulla esset notitia præceptorum supernaturalium; nam etiam

N

modò

modò sunt quamplurimi ignari omnino talium præceptorum, & non idcirco ad prædictam extensionem non tenentur. Solum est discrimen, quod illorum conscij poterunt eam adhibere cum tota illa expressione, *præfero Deum omnibus, quibus ejus præcepta sive directè, sive indirectè violari possunt.* Cateri verò magis implicitè, *ut præfero Deum omnibus, eo modo quo possum, & debeo:* nam in hoc includitur eadem extensio implicitè, & virtualiter.

*Aliud pro ea-
dem assertione
motivum.*

131. Secunda ratio pro hac assertione est illa, quam dubio præcedenti pro prima conclusione secundo loco adduximus. Quia præceptum diligendi Deum super omnia obligat omnes homines in natura lapsa, non minùs quàm obligaret in puris naturalibus: si autem vires naturæ pro hoc statu ad prædictam dilectionem non sufficerent, plurimi reperirentur, quibus observatio talis præcepti esset impossibilis; proindeque ad illam non adstringerentur: nam plurimi sunt, quibus nullum concessum est gratiæ auxilium, ut patet de illis, qui neque habent fidem, neque eam nunquam audierunt. Habetque hæc ratio majorem vim in hoc statu ubi de prædicto præcepto, deque ejus obligatione, in gradu dicto, nullus dubitat, quam in natura pura pro qua ille obligationis gradus non est ita communiter receptus. Immo quod talis obligatio comprehendat omnes statim, ut ad usum rationis pervenerint, defendere debent universi D. Thomæ discipuli, ut ejus doctrinam de impossibilitate peccati venialis cum solo originali factam, tectamque tueantur: de qua fusè egimus *in tractatu de peccatis, disp. 20.*

*Prima respon-
sio.*

132. Dices primò, omnibus hominibus etiam iis, qui nihil de fide audierunt esse à Deo promissa, & præparata auxilia supernaturalis ordinis, quibus possint prædictum præceptum adimplere; de factoque illa recipient, si postulaverint, & accipere velint: & hac ratione nulli est impossibilis observatio talis præcepti, quamvis naturæ vires ad ea non sufficiant.

Impugnatur.

Hanc evasionem adduximus in tractatu, & disputatione citatis numero 26. ubi illam magis expendimus, & sufficienter impugnavimus. Ex eo vel maxime, quia ut homo dicatur posse aliquid per auxilia gratiæ, quæ Deus illi offert, & præparata habet, necesse est, ut ea oblatio, & præparatio ipsi homini innotescat, & ab eo credatur, ut ex hac fide, & notitia possit excitari ad postulanda, & consequenda prædicta auxilia: cui enim nulla eorum notitia confertur, non est in ejus potestate uti similibus auxiliis, sicut neque ea petere, aut consequi: ac proinde præparatio illa, & oblatio respectu talis hominis habet se, quasi non esset: neque erit, quo pacto dicatur posse per talia auxilia, aut per eorum oblationem, & præparationem, quod non posset si oblata, & præparata non fuissent. Porro si aliqui pervenientes ad usum rationis nullum supernaturale auxilium recipient, quavis causa id accadat, carebunt omnino prædicta notitia, quæ inter auxilia supernaturalis ordinis numeranda est (non enim per lumen naturale, sed per lumen fidei possumus cognoscere esse à Deo nobis oblata, & præparata auxilia gratiæ, ad illa opera, quæ implere non valemus per vires naturæ) talibus ergo non erit hac via possibilis adimpletio supradicti præcepti.

*Secunda solu-
tio.*

133. Quare melius alij existimant prædicta auxilia non modò esse à Deo promissa, & præparata, sed conferri de facto omnibus ad usum rationis pervenientibus, ut si voluerint, illis utantur, & præceptum adimpleant, sin minus ipsi

imputetur, quòd cum potuerint per talia auxilia, non adimpleverint. Doctrina hujus solutionis est satis verosimilis, & probabilis, & ideo *disp. citata à num. 28.* illam ut potuimus auctoritate, & ratione confirmare curavimus, & sub problemate sequuti sumus, reservata in hunc locum judicii determinatione. Adhuc tamen non poterimus alterutram partem majori firmitate tueri, quam ejus fundamenta adstruunt. Duo igitur juxta prædictam solutionem breviter tractanda sunt. Primò, an sit ita, quòd omnes ad usum rationis pervenientes recipiant de facto aliqua auxilia ordinis gratiæ, quibus intellectus illuminetur, & voluntas adjuvetur, ut supra naturæ vires operari possint actum dilectionis Dei, sive aliquid aliud. Secundò an hæc auxilia ita tribuantur in subsidium naturæ, ut illis seclusis, non maneret sufficiens potentia antecedens ad eliciendum prædictum actum, ut sistit in ordine naturali. Quoad primum subscribimus, ut probabili parti affirmativæ, quam modò admittimus, ac supponimus, & *infra disputat. 6. dub. 3.* ex professò confirmabimus. Neque idcirco occurritur sufficienter hac via nostræ secundæ rationi. Tum quia præceptum de dilectione naturali, cui innititur, obligat omnino certò in statu naturæ lapsæ: debemusque proinde assignare potentiam saltem antecedentem ad adimplendum illud independentem à collatione illorum auxiliorum, quæ est satis dubia. Tum etiam quia effectus illorum non est ipse actus dilectionis naturalis secundum suam substantiam, sed alius, quem modò declarabimus.

*Notanda pro
puero perve-
niente ad
usum ratio-
nis.*

Quoad secundum dicimus prædicta auxilia non esse necessaria, neque à Deo tribui, ut voluntas constituatur potens potentia antecedenti ad eliciendum actum dilectionis super omnia secundum substantiam, & ut est præcisè actus naturalis; sed ob alios fines: & ideo quamvis deficerent talia auxilia, posset elicere illum in sensu diviso quantum ad substantiam actus, atque adeo prout satis esset ad præceptum naturale adimplendum. Ducimur ad ita existimandum quia si prædicta auxilia ad id munus necessaria essent, vel hoc proveniret ex defectu virium naturalium, eo quòd proportionatæ non essent cum tali actu, neque illum secundum se continerent; vel quia per se, & ex natura rei vim habent amovendi obicem peccati; quo impeditur voluntas ab elicientia actus, quem in tua virtute continent? Non primum: quia vires voluntatis secundum se spectatæ non sunt minores in natura lapsa, quam essent in natura pura, ut in prima ratione ostendimus: & ideo sicut tunc absque ullo auxilio indebito essent sufficienter proportionatæ, & continerent prædictum actum, continebunt etiam modo saltem consideratum secundum se, prout ad potentiam antecedentem spectat. Si verò dicatur secundum, nihil inde contra nos: nam remove illi obicem non est munus potentiae antecedentis, quæ solum respicit actum abstractè, & secundum se, sed potentiae consequentis; quæ attendit omnia, quæ cum actu eliciendo undecumque concurrunt: cuique proinde incumbit vel ea amovere, vel actum cum illis componere. Dum ergo agimus de potentia antecedenti, frustra est recursus ad prædicta auxilia. Ad hæc: auxilia de quibus loquimur neque secundum se, neque ratione actus dilectionis pro quo exhibentur (nisi major alia gratia accedat) habent ex natura rei amovere impedimentum peccati, quo actus redditur impossibilis: consistit enim hujusmodi impedimentum in aversione à Deo,

Deo, quæ auferri nequit nisi per gratiam justificantem, quam neque prædicta auxilia ex natura rei secum afferunt, neque ad eam ultimò disponunt. Et ideo si amor naturalis secundum se, & secundum id, quod à virtute naturali sortitur, non haberet impossibilitatem cum tali aversione, etiam non haberet illam ratione prædictorum auxiliorum, & quatenus ab illis procedit, seclufa alia majori gratia: sicut eam non habent actus fidei, & spei Theologicæ informes, quamvis à principio supernaturali procedant. Non ergo etiam pro potentia consequenti ita conducunt prædicta auxilia, ut hoc deserviat ad præsentem difficultatem evacuandam.

Replica contra hanc doctrinam.

Dispellitur.

134. Dices; ut quid ergo confert Deus talia auxilia, si neque necessaria sunt, ut voluntas possit elicere actum dilectionis Dei potentia antecedenti, neque per se, & sine gratia justificante sufficiunt, ut eliciat illum, vel elicere valeat potentia consequenti? Respondetur duplici ex causa (aliis ad locum citatum modò relictis) necessariam censerè prædictam collationem. *Primo* ut voluntas potentia antecedenti possit elicere illum actum, sicut oportet, & ut conducit ad justificationis gratiam consequendam, pro quo non sufficiunt vires naturæ: verificeturque hac ratione neminem carere sufficientibus auxiliis, nedum ut non peccare, sed ut saltem operari possit. *Secundo* quia licet prædictus actus præcisè ut elevatus ad ordinem supernaturalem per illa auxilia non habeat necessariam connexionem ex natura rei cum gratia justificante, habet tamen ex divina promissione, qua statutum est, ut facienti, quod potest ex similibus auxiliis, Deus non denegat gratiam. Itaque ut verificetur provisum esse à Deo pro omnibus ad usum rationis pervenientibus etiam fidei lumine destitutis, sufficiens remedium, ut gratiam justificantem, & vitam æternam consequi valeant (prout verum esse piè credimus) duo illis de facto fuerint conferenda: alterum, quo possint vitare quodcumque mortale peccatum, atque adeo implere præceptum dilectionis super omnia, ad quod omnes tenentur: & ad hoc quantum ad potentiam antecedentem satis provisum fuisset per vires naturæ. Alterum, quo possent ita adimplere, ut certam sibi facerent prædictam gratiam: & quia ad hoc vires naturæ non sufficiunt (non enim statutum à Deo scimus conferre illa sic operantibus) collata sunt prædicta auxilia: quibus si homo pro viribus utatur, certò & infallibiliter consequetur ex divina promissione, & gratiam ipsam, & peccati originalis ablationem: immò in illomet instanti, in quo auxiliis benè usus fuerit, utramque consequetur: nam ut ait D. Ambrosius lib. 2. in Luc. cap. 1. *Nescit tarda molimina Sancti Spiritus gratia.* Quid autem sit prius vel Deum gratiam conferre, & peccatum excludere, vel hominem uti illis auxiliis, & actum dilectionis elicere, explicuimus dicta disp. 20. num. 37. & 67. de quo iterum infra sermo redibit.

D. Ambros.

§. II.

Afferrio alia pro dubij absolute.

Secunda conclusio.
D. Thom.

135. **D**icendum est secundò hominem lapsum, seu in peccato existentem non posse diligere Deum super omnia potentia consequenti solis naturæ viribus, nisi adjuvetur, vel

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

sanetur per gratiam. Hanc conclusionem statuit D. Thomas in præsentī art. 3. ubi ait. *In statu naturæ corruptæ homo ab hoc defuit (scilicet à prædicta dilectione) secundum appetitum voluntatis rationalis: quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei: & ideo dicendum est, quod homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superaddite naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturæ sanantis.* D. Thomam sequuntur communiter Theologi, Capreolus in 2. dist. 29. q. 1. art. 3. & clarius in 3. dist. 27. q. 1. art. 3. ad 8. contra tertiam conclusionem: Hispalensis ibidem q. 1. art. 3. notabili. 4. Abulensis in cap. 19. *Matthæi qu. 177.* Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 22. Bañez 1. p. q. 23. art. dub. 3. Alvarez de auxiliis disp. 5. 1. Bellarminus de gratia & lib. arbitrio lib. 6. cap. 7. Suarez lib. 1. de gratia cap. 23. & sequentibus. Expositores D. Thomæ hoc loco ubi Conradus ad prædictum articulum tertium, Curiel ad eundem dubio ultimo, §. 2. Montefinos disputatione 27. q. 6. §. 3. Zumel disp. 2. Valentia disp. 8. q. 1. puncto 4. Gregorius Martinez, dub. 2. conclusione 1. Joannes à S. Thoma, disp. 19. art. 4. Arauxo art. 4. dub. 4. Gonet. disp. 1. art. 4. conclusione 1. Godoy disp. 42. conclusione 3. Labat. disp. 1. dub. 3. §. 3. Valquez disp. 194. cap. 4. & alij. Medina verò, & Lorca non satis apertè loquuntur, immò quandoque negare, quandoque affirmare videntur.

Capreol.
Hispalensis
Abulensis.
Soto.
Bañez.
Alvarez.
Bellarminus.
Suarez.
Conradus.
Curiel.
Montefinos.
Zumel.
Valentia.
Greg. Mart.
Joann. à
S. Thoma.
Arauxo.
Gonet.
Godoy.
Labat.
Valquez.
Medina.
Lorca.

Probatur ratione: nam ut homo lapsus posset potentia consequenti diligere Deum super omnia per vires naturæ, necesse erat, quod vel posset eisdem viribus auferre à se peccatum, in quo lapsus manet, vel componere cum illo talem dilectionem: quidquid verò horum deficiat, non habet potentiam consequentem: sed utrumque est impossibile: ergo, &c. Major & consequentia constant; & etiam minor quoad primam partem: nam peccatum mortale auferri nequit, nisi per justificantem gratiam, ad quam de fide est non sufficere vires naturæ. Quoad secundam verò suadetur: quia si compositio illa esset possibilis, posset homo esse simul aversus à Deo per peccatum, & conversus ad illum tanquam ad finem ultimum. Hoc autem apertè repugnat, sicut & quod possit esse simul conversus ad duos ultimos fines: ergo, &c.

Præcipuum fundamentum.

Confirmatur: non minus repugnat voluntatem esse simul conversam, & aversam à Deo, quam esse simul conversam ad duos ultimos fines disparatè se habentes; immò hæc duplex conversio clauditur aversione, & conversione: sed repugnat voluntatem posse simul converti, aut conversam esse ad duos fines ultimos disparatè se habentes: &c. Minorem ostendimus in tr. de ultim. fine disp. 4. dub. 1. & 2. eamque inter alias rationes tradidimus, quia de conceptu ultimi finis est, ut plenè dominetur voluntati, cuius est finis, atque adeo ut omnes ejus affectus sive actuales, sive habituales sibi subordinet, & subjiciat: hoc autem modo nequit voluntas subjici duobus finibus disparatè se habentibus, seu quorum neutrum subordinetur alteri: ipsa enim ratio subordinationis totalis ad unum præcludit locum subordinationi totali ad alium, ut citato loco prosequuti sumus: & ex terminis constat: ergo repugnat voluntatem simul esse conversam ad duos fines ultimos disparatè se habentes.

136. Hæc ratio, quam rursus expendimus infra in Tract. de justificatione disp. 2. dub. 4. à numero 115. quæque communis est discipulis

Objectiones
Suarij.

D. Thomæ aliquibus aliis non probatur. Et eam impugnat Suarez *ubi supra*: quia, inquit, nimium probaret, si valida esset: sequeretur enim peccatorem etiam per auxilium gratiæ actualis sine gratia habituali non posse elicere actum dilectionis naturalis super omnia: nam idem inconueniens sequitur, scilicet vel manere simul aversum, & conuersum, vel per tale actum peccatum remitti, quod dici non potest. Item sequitur animam separatam pueri decedentis sine baptismo non posse diligere Deum, ut auctorem naturæ super omnia, cuius oppositum docet D. Thomas in 2. dist. 33. q. 2. art. 5. ad 5. Ubi concedit pueros sic decedentes manere Deo conjunctos quantum ad participationem naturalium bonorum, & ita posse gaudere de illo naturali cognitione & dilectione. Sequelæ probationem, quam addit Suarez, omitimus: quia apud nos non eget probatione.

D. Thom.

Suarij eva-
siones.

Deinde ut confirmationem soluat, nititur ostendere, actualem Dei dilectionem super omnia non esse impossibilem cum peccato habituali, siue originali, siue proprio. Tum quia actus, & habitus non se excludunt, neque opponuntur formaliter etiam circa contraria objecta. Tum etiam quia dilectio naturalis non convertit voluntatem in Deum plenè, & adæquatè, sed inadæquatè, & secundum quid; & ideo non plenè avertit à peccato: unde non sequitur vel quod non possit cum illo coniungi; vel quod adjuncta reddant hominem simpliciter conuersum, & aversum; sed conuersum secundum quid, & aversum simpliciter. Accedit, quod aversio inducta per peccatum habituale præter privationem gratiæ non est aliquid physicum sed morale duntaxat: & ideo minorem repugnantiam habet cum actuali conversione physica. Denique si amor, de quo loquimur, non posset coniungi peccato habituali ex eo vel maximè, quia esset sufficiens dispositio ad recipiendam, vel impetrandam gratiam sanctificantem cum eo impossibilem: sed non ita se habet, quia non transcendit naturalem ordinem, sicut transcendere debet quidquid prædicto modo ad gratiam disponit: ergo, &c. Hæc Suarez.

Quibus alij addunt non esse inconueniens, quod voluntas simul sit aversa à Deo præsertim per culpam originalem, & per amorem naturalem conuersam: quia aversio ista, & conversio non attingunt illum secundum eandem rationem, sed aversio ut finem supernaturalem, ab hoc enim avertimur per originalem culpam: conversio verò ut finem naturalem: non videntur autem repugnare conversio, & aversio circa eundem terminum secundum diversas rationes.

Ex quo ad confirmationem dici poterit non sequi voluntatem manere simul conuersam ad duos fines ultimos: quia peccatum originale ad nullum finem convertit, sed est tantum aversio.

Suarij motiva
conuellantur.

137. Hæc adduximus, non quod rationi aut confirmationi nostræ vim adimant, sed ut eas enucleare compellant. Et in primis impugnatio in contrarium facta apud nos nullius momenti est: quia illud, quod pro inconuenienti inferitur, videlicet peccatorem non posse elicere amorem naturalem Dei super omnia cum solo auxilio sine gratia habituali, si sermo sit de potentia consequenti, nequaquam inconueniens censemus; sed verum, & legitimum consequens, ut dicimus numero 145. ibique ad illud de pueris sine baptismo decedentibus, & ad alia (si quæ difficultatem inferunt) responsum præbebimus.

Evasiones
confutantur.

Modò ut impugnemus evasiones, & aperiamus viam rationis factæ, duplex se offert via: utra-

que verò nonnulla prælibari postulat. Primum quod cum amor de quo loquimur, sit amor super omnia obedientialis dictatus à naturali lumine, debet importare, vel secum afferre, ut obediatur Deo omnibus modis, & quoad omnia, in quibus ipsum naturale lumen ostendit esse illi parendum: & quia inter alia hujus luminis dictamina continetur istud. *Parendum est Deo, & cuilibet superiori legitime præcipienti, quovis modo legitime præcipiat.* Ex consequenti, & quasi indirectè continetur ibidem, quod sit obediendum etiam quoad præcepta ordinis supernaturalis, vel saltem quoad eorum non violationem, supposito quod à Deo ferantur: quia prædicto lumine notum est Deum legitime præcipere, quæcumque, & quovis modo præcipiat. Unde fit, quod plena obedientia Deo exhibenda ex vi amoris naturalis nullam secum admittat inobedientiam circa ipsum Deum, & circa ejus præcepta, quovis modo (hoc est) siue ut à legislatore naturali, siue ut à supernaturali ferantur. Nam inobedientiam circa naturalia excludit prædictus amor directè, & per se primò, sicut lumen naturale dictat illa præcepta: inobedientiam verò circa supernaturalia, ex consequenti, & indirectè: quia hoc etiam modo id postulat prædictum lumen virtute illius dictaminis: *parendum esse Deo, quovis modo præcipiat: quia parendum est cuilibet superiori legitime præcipienti.*

Nota 1.

Deinde nota in quolibet peccato habituali siue originali, siue proprio contineri virtualiter, & per modum termini idem genus malitiæ, quæ formaliter reperta fuit in peccato, actuali, à quo processit: quia hic terminus sapit naturam sui actus, & illum virtualiter continet: in tractatu de peccatis disputatione 16. numero 133. adduximus. Qua ratione licet omnia peccata habitualia in privatione gratiæ consistant; differunt nihilominus specie inter se, & aliud est alio pejus; immò aliud est peccatum habituale furti, aliud homicidij, aliud luxuriæ, &c. juxta gravitatem, & differentias peccatorum actualium, quorum sunt termini, & quorum semper sapiunt naturam, conservantque odorem, seu potius fetorem. Unde quia in quolibet peccato actuali præsertim mortali clauditur inobedientia contra aliquod ex divinis præceptis, & ideo solet diffiniri: *Divina legis prævaricatio, & celestium inobedientia mandatorum*: etiam peccatum habituale suo modo, scilicet per modum termini, eandem inobedientiam continet: estque aversio à Deo non solum ut à fine ultimo, sed etiam ut à Legislatore: & est quidam recessus in facto esse à divina voluntate, & ab ejus obedientia quantum ad aliquod præceptum.

Nota 2.

138. Hinc primò aperitur vis nostræ rationis. Nam ut aliquis amor verè sit amor super omnia, & obedientialis etiam intra naturalem ordinem, debet importare, aut secum habere plenam subjectionem, & obedientiam ad Deum in omnibus in quibus lumen naturale siue directè, esse ex consequenti dictat esse illi parendum: vel saltem importare secum debet non violationem alicujus illorum præceptorum, quæ prædictum lumen utrovis illo modo ostendit non esse violanda. Cumque hæc obedientia componi nequeat cum inobedientia circa aliquod ex prædictis præceptis siue naturale, siue supernaturale: alias verò in quolibet habituali peccato etiam originali talis inobedientia includatur, apertè repugnat voluntatem esse simul aversam per quodlibet hujusmodi peccatum, & per amorem illum conuersam. Sicut repugnat esse subiectam, & obedientem Deo in omnibus præceptis,

Prima evasio
responsio-
nis à Suario
data.

ceptis, & esse illi inobedientem in aliquo sive naturali sive supernaturali.

Et confirmatur: quia conversio ad Deum finem supernaturalem, quæ fit per gratiam, nullatenus compatitur cum aversione ab ipso ut fine naturali per violationem cujuscunque præcepti, ut tenet communis sententia: ergo à paritate rationis conversio ad illum ut finem naturalem stare non poterit cum aversione ab eodem ut fine supernaturali, quovis peccato fiat, vel introducta sit talis aversio.

Obiectio.

139. Dices: amor naturalis secundum se, quamvis sit super omnia, non se potest extendere etiam indirecte ad observanda præcepta supernaturalia: alias esset ultima dispositio ad infusionem gratiæ, & peccati remissionem, proindeque ad totum hoc sufficerent vires naturæ (quod est hæreticum) sicut sufficere diximus ad prædictum amorem secundum se. Quin & prædictis viribus posset homo lapsus elicere talem amorem, non tantum potentia antecedenti, juxta dicta in prima assertione, sed etiam potentia consequenti contra secundam, ut intuenti constabit. Ergo non includitur obedientia admodum generalis, ut excludat violationem etiam præceptorum supernaturalium.

Solvitur.

Respondetur antecedens non esse universaliter verum: quia præcepta negativa, quamvis pertineant ad ordinem supernaturalem, sicut fuit in Adamo præceptum non edendi de ligno scientiæ, & in omnibus præceptum non superbiendi contra Deum finem supernaturalem, & præceptum non odio habendi talem finem, præceptum non repugnandi fidei propositæ, & alia hujusmodi adimpleri possunt per vires naturæ, quia non obligant ad aliquid supernaturale, sed solum ad omitendum actus debitos, & non peccandum. Et hujusmodi ommissio, seu non violatio præceptorum supernaturalium includitur in amore naturali, de quo agimus. Hinc tamen non fit, vel quod talis amor sit dispositio ad gratiam aut remissionem peccati, vel quod vires naturæ ad hanc, vel illam sufficiant: quia dispositio non dicit solum ommissionem, vel cessationem à peccato, sed aliquam formam positivè, & per se tendentem ad ipsam gratiam. Unde quoad hæc præcepta, ex suppositione quod existant, & eorum existentia nota sit, simpliciter dici potest dictari eorum adimplerionem à lumine naturali, & in naturali amore contineri. Et hoc fortè ad præsens satisfuit, quia in obedientia peccati originalis (de quo præcipue dubitatur, an possit simul esse cum prædicto amore) potius est contra præcepta supernaturalia, quam contra affirmativa. Diversa autem ratio est de præceptis affirmativis, ut est præceptum credendi mysteria fidei, præceptum sperandi, & præceptum diligendi super omnia Deum finem supernaturalem, & alia, quorum adimpletio fieri debet per actus supernaturalis ordinis, & per se ad gratiam disponentes. Unde quoad hæc præcepta certum est non posse adimpleri per vires naturæ, neque hujusmodi vires in id per se influere. Adhuc tamen dicimus, quod lumen naturale dictat indirectè eorum adimplerionem, vel saltem non violationem: & quod naturalis amor hanc indirectè exigit, secumque habere debet, ut in voluntate existat & hoc pro quolibet statu.

Major ratio nostra explicatio.

140. Diversimodè tamen id accideret in puris naturalibus, ac contingit modò. Tunc enim quia imposita non fuissent talia præcepta, sine recursum ad aliud principium esset certa eorum non violatio: nam quod non est, non potest violari. Et hoc sufficeret, ut in voluntate esse posset propositum efficax servandi totum, quod lumen natu-

rale dictaret, atque adeo omnia divina præcepta absolute, & sine aliqua restrictione, proindeque amor naturalis eodem modo super omnia, conformis omnino eidem lumini. At verò postquam homo, ex quo elevatus fuit ad ordinem supernaturalem præcepta, supernaturalia accepit; aliter dicendum est: quia illis jam impositis, & connotatis haberi non potest illa via prædicta non violatio, ut ex se constat. Posset tamen alia non dissimili, ut si Deus nullas tribuisset vires supernaturales ad observationem: quia his omnino deficientibus non magis obligarent, aut violari possent talia præcepta, quam si imposita non fuissent. Existentibus autem viribus, & obligatione statim lumen naturale indirectè dictat prædicta præcepta esse ab homine adimplenda, & prohibet eorum violationem, quatenus eo lumine notum est teneri unumquemque servare omnia præcepta legitime sibi imposita, dum habet vires, quod est prohibere illam indirectè. Et sicut virtute hujus dictaminis talis volitio repugnat prædicto lumini, sic etiam pugnat cum amore naturali super omnia, præcluditque ei locum: eo quod iste amor omnino est lumini conformis. Quare ut in voluntate existat, connotare debet observationem prædictorum præceptorum, non ab ipso amore, vel ejus principio ortam; sed à virtute, & auxilio supernaturali, cujus etiam connotat existentiam. Posita hujusmodi connotatione, datur quidquid requiritur, ut voluntas naturalibus viribus utens efficaciter proponat obedire Deo auctori naturali, servansque ejus præcepta, ut exigitur ad amorem super omnia, atque adeo absolute, & sine restrictione ad certum modum observandi, puta solum directè.

Ad hunc ergo sensum dicitur de isto amore, quod indirectè affert secum observationem præceptorum supernaturalium, & excludit eorum violationem: non quia in talem observationem positive influat, aut oppositam violationem positive impediatur, ne incuratur, incursumve suo influxu auferat; sed quia obconformitatem, quam habet cum dictamine rationis reprehendentis saltem indirectè cujuscunque præcepti violationem, habet esse talis conditionis, ut non sit ei locus in voluntate, neque vires naturæ in eum prodire valeant, nisi aliunde exclusa, aut non admissa violatione quorumcunque gravium præceptorum. Sunt enim quamplura, quæ non permittuntur simul cum alio in eodem subjecto, & tamen neque in se, neque in suo principio vim habent ad illud aliud impediendum, vel expellendum: quia sunt ordinis inferioris: & ideo ut existant, connotare debent causam altiore impediendam, vel expellentem.

141. Secunda via, qua nostræ rationis vis detegitur, supponit illud, quod in ejus confirmatione dicebamus, videlicet de ratione ultimi finis esse, ut plenè dominetur voluntati, cujus est finis, ac proinde subordinet, & subiciat sibi omnes ejus affectus, nihilque extra suam ditionem remanere permittat. Et ratio est: quia voluntas ex propria natura habet subijci ut serva bono à se amato: alias verò finis ultimus non utcumque amatur à voluntate, sed tanquam bonum adequatum, & plenè satiativum: de cujus ratione est, ut ita ametur propter se, quod non ametur propter aliud, reliqua verò omnia amentur propter ipsum, ut in suo tract. disp. 4. ostendimus. Hac ergo ratione quicumque amor, vel affectus, sive actualis, sive habitualis, per quem voluntas prosequitur alia bona, subordi-

Alio modo expenditur ratio nostra.

nari debet amor ipsius finis ultimi : aliter hic non ex toto voluntatem ad se converteret, neque illi plenè dominabitur, sicut est de ratione boni adequati, & satiati. Nec solum affectus prosecutionis, sed etiam fugæ, & recessus in prædicta subordinatione comprehenduntur. Nam cum omnis fuga fiat in virtute alicujus prosecutionis (ideo enim voluntas fugit aliquod malum, quia amat oppositum bonum) necesse est, ut cui subordinatur affectus prosecutionis, subordinentur etiam fugæ & recessus.

Deinde nota, quod licet respectu diversorum ordinum inferioris, & superioris possit voluntas habere duos ultimos fines; hoc solum est verum, quando unus ordo, & finis subordinatur alteri: sicut ordo naturalis, & Deus ut ejus finis subordinatur sibi, ut fini supernaturali. Tunc autem solus finis superior est simpliciter ultimus: quia is tantum subordinatur sibi omnia, & non subordinatur alteri. Inferior verò dicitur ultimus secundum quid, & cum addito, nempe in tali ordine: quia in illo non habet, cui subordinetur; sed quia extra illum habet alium ultimorem, absolute, & simpliciter est finis intermedius, & non ultimus. Habemus igitur, quod cum finis est absolute ultimus, subordinare sibi debet omnes affectus voluntatis sine alicujus exceptione: sin minus ipse subordinabitur alteri, & erit non ultimus. Quod si fingatur aliquis, qui neque subordinetur alteri, neque ipse sibi omnia subiciat, talis finis erit, & non erit ultimus, & propterea omnino repugnat.

Vis fundam-
menti supra
adducti.

Ex his manet enucleata nostra ratio: Nam si homo absque gratia eliceret actum amoris naturalis super omnia, per illum constitueret sibi Deum in ratione finis nulli alteri subordinati, atque adeo simpliciter ultimi: quia neque subordinaretur fini altiori, puta sibi ut supernaturali: nam hæc subordinatio est effectus solius gratiæ: neque alicui fini creato aut bono commutabili, quia sic non amaretur super omnia. Deberent ergo omnes affectus sive actuales, sive habituales prosecutionis aut fugæ in voluntate existentes subordinari prædicto fini. Cum autem omne peccatum habituale sit quidam habitualis affectus saltem per modum fugæ, & aversionis à Deo, sitque omnino incapax subordinationis ad ipsum; sit tale peccatum omnino esse impossibile cum prædicto amore. Et in hoc consistit efficacia rationis. Fit etiam quod cum tale peccatum, dum existit in voluntate, debeat esse subordinatum alicui ultimo fini, & sit incapax subordinationis ad Deum, si una cum amore super omnia existeret in voluntate, consequenter adesset ibi duplex finis ultimus, alter constitutus per ipsam amorem, qui esset Deus, & alter cui subordinaretur peccatum: & hæc est vis confirmationis. Et non refert, quod peccatum originale sit tantum aversio: quia sicut hoc non tollit, quominus sit aliquis affectus voluntarius, saltem per modum fugæ, & recessus, ita nec quod subordinari debeat alicui fini ultimo.

Replica.

142. Neque obest, si dicas, quod in habente gratiam, cujus ultimus finis est solus Deus, non omnes affectus sive actuales, sive habituales subordinantur hujusmodi fini, ut constat tam in peccatis venialibus, quam in habitibus vitiorum, qui post justificationem permanent.

Responsio.

Hoc itaque non obest: nam quod attinet ad peccata venialia, in *tr. de ult. fine cit. disp. 4. dub. 4.* ex doctrina D. Th. & Thomistarum satis ostendimus, quomodo subordinentur charitati, & Deo fini ultimo, licet non actualiter, bene tamen habitualiter.

De habitibus verò vitiorum ibid. etiam *dub. 2.* & latius in *tr. de peccatis disp. 1. à nu. 24.* diximus quomodo per justificationem retractantur, & amittunt rationem voluntarij, neque ulterius manent sub statu habituum vitiorum: ut sic autem retractati habitualiter subordinantur charitati, & ejus fini. Cæterum culpa mortalis sive actualis, sive habitualis, aut originalis, dum non retractatur, omnino est incapax subjectionis ad Deum: retractata verò penitus destruitur. Sed hoc non potest fieri nisi per gratiam: & ideo quousque ista infundatur, necessario assignandus est præter Deum aliquis finis ultimus, cui prædicta culpa subordinetur.

143. Unde corruunt, quæ pro evasione usque modo impugnata n. 136. adduximus. Nam ad primum ex Suarez dicendum est actum, & habitum etiam si directe, & formaliter non contrariantur, posse implicare oppositionem contradictoriam, vel privativam, ratione cujus sint omnino impossibilia, & ita contingit in presenti. Nam quod voluntas sit conversa ad Deum, tanquam ad finem ultimum, sicut habet esse per amorem naturalem super omnia; & nihilominus retineat aliquem affectum non subordinatum huic fini, contradictionem involvit: nempe quod talis finis sit, & non sit ultimus; & quod talis amor sit, & non sit super omnia.

Evasiones
Suarez præclu-
duntur.

Ad secundum dicas prædictum amorem in absentia gratiæ convertere voluntatem ad Deum finem naturalem: quia convertit ut ad finem absolute ultimum, adeoque plenè illi dominantem, & omnes ejus affectus sibi subicientem: quare ubi aliquid remanet expers talis subordinationis, sicut est peccatum habituale, non habet locum prædictus amor: non enim vel illud potest avertere, vel cum eo conjungi. Si tamen conjungerentur, simpliciter esset voluntas conversa in Deum per amorem, nam talis conversio debetur fini ultimo: & simpliciter esset per peccatum averfa, quia in hac aversione nullatenus Deo subordinaretur.

Ad tertium jam constat: nam si aversio peccati habitualis sit quid morale, sive physicum (de quo alibi) non potest subordinari Deo fini ultimo, & hoc sufficit, ut cum quolibet ejus amore super omnia sit impossibile.

Ad ultimum ejusdem Auctoris negatur major: quia repugnantia coexistentiæ amoris naturalis cum habituali peccato, non provenit ex eo, quod talis amor sit, vel non sit dispositio ad gratiam, sed ex principiis, quæ diximus.

Ad id, quod alij addunt, etiam constat: nam quovis modo culpa originalis attingat Deum; eo ipso, quod sit in voluntate, debet subijci ultimo ejus fini: & quia hic finis in illo, qui habet amorem naturalem super omnia, est solus Deus, cui talis aversio non est subijcibilis; fieri non potest, ut in eadem voluntate conjungantur. Denique evasio adhibita confirmationi impugnata est num. 133. Unde constat, quod licet peccatum originale non importet conversionem, sed aversionem, habere tamen debet finem ultimum, cui subordinetur; & cum hic finis non possit esse Deus, quærendus est alius, atque adeo duplex finis ultimus. Adde, quod cum dicitur peccatum originale esse duntaxat aversionem, sit sermo de illo quantum ad essentiam; & ideo non tollitur, quominus secum habere possit, & debeat conversionem ad aliquem finem ultimum, quæ sit extra essentiam talis peccati: quia impossibile est voluntatem manere suspensam, & abstractam ab omni tali conversione. Ubi voluntas pueri in originali existentis habitualiter est conversa ad bonum proprium tanquam ad finem ultimum,

ultimum, ut diximus in tract. de peccatis disp. 16. num. 67. & 68.

§. III.

Corollaria precedentis doctrinae.

1. Corollarium.

144.

EX doctrina hujus, & precedentis dubij aliqua inferri licet pro pleniori cognitione praesentis materiae. Primum ex prima hujus dubij conclusione inferitur omnem hominem ad usum rationis pervenientem teneri ad diligendum Deum finem naturalem super omnia, atque adeo peccare in omissione hujus amoris, quoties ejus praeceptum urget: neminemque à praedicta obligatione, & peccato excusari ex eo, quod auxilia gratiae non receperit. Ratio verò est: quia ut homo inexcusabiliter teneatur ad aliquod praeceptum, sufficit, quod possit adimplere illud potentia antecedenti, & in sensu diviso: quippe eo ipso si adimplere omiserit, talis omissio erit voluntaria, & libera, ut omnes concedunt: cum ergo possit potentia antecedenti per vires naturae elicere praedictum amorem, consequens est, ut licet destituatur omni auxilio gratiae, ad id teneatur, & dum non elicit, liberè & peccaminosè omittat.

2. Corollarium.

145.

Secundò inferitur non quamlibet gratiam sufficere, ut homo lapsus diligat super omnia, vel diligere possit potentia consequenti Deum finem naturalem, sed requiri ipsam gratiam justificantem collatam saltem in eodem instanti, in quo est talis amor. Hoc corollarium habetur ex dictis pro secunda conclusione. Nam cum homo lapsus sit aversus à Deo per peccatum habituale, & hac aversio impossibilis sit cum amore super omnia; aliàs etiam excludi non possit per vires naturae, neque adhuc per auxilia supernaturalis ordinis, quousque adveniat ipsa habitualis gratia, consequens fit, ut cui ista non conceditur, neque eliciat, neque immediatè elicere possit potentia consequenti praedictum amorem. Diximus requiri gratiam justificantem collatam saltem in eodem instanti, &c. quia nondum examinamus, an necessaria sit, vel concurrat, ut causa, & principium talis actus; an verò solum sit terminus illo posterior in eodem tamen instanti consequutus de quo inferiùs numero 155. Diximus etiam neque immediatè elicere possit, &c. quia non negamus, quod per alia auxilia habeat homo potentiam etiam consequentem, sed mediatam, quatenus per illa potest petere, & impetrare ipsam gratiam, eaque accepta elicere praedictum amorem: quod est posse mediatè. Doctrina hujus corollarij non probatur Suariorum, Vasquez, & aliis: extra scholam Divi Thomae. Putant enim amorem, de quo loquimur, sive naturae, sive gratiae viribus elicendus sit, non esse impossibilem cum peccato mortali habituali, nec plus requiri ad ejus elicentiam in homine lapso, quam in puris naturalibus; utrobique verò necessarium esse, & sufficere auxilium gratuitum, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis. Sed nostra doctrina est communis Thomistarum, quos pro secunda conclusione adduximus, manetque sufficienter probata ex dictis toto §. precedenti, & ex ratione, quam modò tradidimus.

Obiectio.

146. Est tamen contra illam obiectio, quam tetigimus num. 136. de pueris decedentibus sine baptismo, qui licet habitualiter sint aversi à Deo propter peccatum originale; servant tamen dilectionem ejus naturalem, ut videatur docere

D. Thomas in 2. dist. 33. quest. 2. art. 5. ad 5. D. Thom. Quin etiam 1. part. quest. 60. art. 5. (unde nos rationem accepimus ad assumptum dubij precedentis) concedit talem dilectionem Dæmonibus unà cum peccatis, quae contra Deum finem supernaturalem committunt: non ergo est impossibile cum quolibet peccato mortali.

Solutio.

Respondetur ex dictis num. 137. dilectionem, quam dæmones, & animae puerorum conservant, non esse simpliciter amorem Dei obedientialem, & appetitivum super omnia, etiam ut finis naturalis; sed secundum quid, & cum addito diminute: quia non praefertunt Deum omnibus, quibus naturalia praecepta quovis modo possunt violari, sed iis tantum, quibus possunt violari directè. Vel (quod idem est) non se extendit etiam connotativè ad obediendum Deo absolute, & sine limitatione in omnibus, in quibus lumen naturale etiam indirectè dicat esse illi parendum; sed cum restrictione ad ea, quae dicat directè, sistendo in his, & praescindendo ab aliis; sicut praescindunt animae puerorum. Vel ea excludendo, ut dæmones excludunt: juxta ea, quae statim de illis dicemus. Quam restrictionem, & limitationem non adhibet, immò eam excludit, & contrariam addit extensionem amor, qui absolute, & simpliciter adhuc in ordine naturali dicitur super omnia, & per quem adimpletur praeceptum, ut citato numero explicuimus. Licet autem peccatum, quod directè opponitur praeceptis naturalibus, utrumque amorem impediatur, & excludatur, illa tamen, quae directè sunt contra supernaturalia, ut peccatum originale, & quae dæmones committunt, solum impediunt posteriorem: quia impossibilitas amoris Dei cum hujusmodi peccatis tota oritur ex praedicta extensione. Qualiter verò ex potentia ad primum illum amorem viribus naturae elicendum, quam adstruit D. Thomas loco citato ex prima parte, inferatur eadem potentia (saltem antecedens) ad secundum dictum est num. 129. cum seq.

Replicae.

147. Sed urgebis primò, quoad pueros in limbo existentes, quod ibi adimplent praeceptum diligendi Deum finem naturalem, aliàs peccarent mortaliter in ejus omissione, haberentque proinde ultra peccatum originale aliqua omnino propria, quod non est dicendum: sed praedictum praeceptum non adimpletur nisi per amorem super omnia, prout extenditur ad observationem praeceptorum etiam indirectam, ut constat ex hucusque dictis: ergo mansit in illis talis amor cum tota sua extensione.

Secundo, quoad dæmones (& est urgentior replicae) quia in his post peccatum mansit omnino idem amor naturalis, quem habuerunt in primo instanti, dum erant in gratia, eò quod talis amor habet esse necessarium, etiam quoad exercitium: sed in illo instanti fuit simpliciter amor super omnia in ordine naturali, & adimpletivus naturalis praecepti, habuitque omnem extensionem ad hoc requisitam: ergo etiam post existente peccato.

Alia instantia.

Accedit, quod dæmones, dum primò peccaverunt, non potuerunt velle restrictionem, quam diximus illius amoris, neque exclusionem oppositae extensionis. Nam (praeter quam quod talis amor potius esset actus peccaminosus, quam verus amor Dei; cum ea restrictio, & exclusio nulla ratione posset honestari) aliunde etiam repugnat, nimirum quia Angelus cum primò peccavit, nihil voluit, quod esset malum secundum se, eo quod malum non potest esse volitum nisi

per errorem, quo bonum judicetur: in Angelis autem nullus error præcessit primum peccatum: ergo saltem in illo instanti primi peccati mansit in eis amor naturalis cum tota sua extensione.

148. Dices prædictam restrictionem, & exclusionem fuisse volitam non expressè, & formaliter (quo pacto præcessisset error) sed virtualiter, & implicite, vel interpretativè, seu ex modo volendi: quia omittendo oppositam extensionem ita se habuit Angelus, ac si vellet illam explicitè. Sed contra: nam ut ratione omissionis volita esset virtualiter, & interpretativè prædicta restrictio, ipsa in primis omissio deberet esse volita: quæ cum etiam sit mala, & ideo non potuerit terminare volitionem explicitè, & formaliter; reedit eadem difficultas. Quod autem talis omissio (& idem est de prædicta restrictione, & exclusionem extensionis) non fuerit volita solum interpretativè, aut virtualiter, videtur efficaciter suaderi. Nam eatenus voluntas dicitur velle hoc modo aliquam omissionem, quatenus causat eam indirectè; & eatenus sic causat, quatenus directè, & formaliter exercet aliquid impossibile cum eo, quod omittitur: ubi autem totum, quod expressè amatur, potest extare cum illo, quod omittitur, nihil est, quod indirectè sit causa omissionis, vel ratione cujus voluntas in eam influat, aut ullo modo eam volitam denominet: ergo nisi assignemus aliquid expressè volitum ab Angelo per suum primum peccatum, quod neque antea volitum fuisset, neque cum extensione amoris naturalis possit conjungi, non est, quo pacto restrictio, vel omissio hujus extensionis possit esse volita etiam virtualiter, & interpretativè, aut ex modo volendi.

Respondetur ad primum, negando majorem absolute, & simpliciter loquendo. Neque obest inserta probatio: nam supponit falsum, nempe quod pueri illi, qui jam sunt in termino, & extra statum viæ, urgeantur præcepto dilectionis Dei, vel alio affirmativo. Quamvis enim præcepta negativa semper, & ubique obligent ad hunc sensum, quod nusquam potest esse licitum operari contra illa; affirmativa tamen solum obligant pro tempore, statu viæ, ut sumitur ex D. Thoma 2.2. quæst. 2. art. 5. quia soli viatores indigent ad sui directionem hujusmodi præceptis: extra hunc verò statum quidquid vel à pueris illis, vel à Beatissimis agitur, potius est adimpletio inclinationis naturæ, vel gratiæ, quam alicujus præcepti. Unde per hoc, quod prædicti pueri propter obicem peccati originalis non eliciant actum amoris Dei cum extensione, quæ viatoribus injungitur, non peccant: quia non omittunt aliquid, ad quod ibi teneantur. Secus fuit de demonibus in instanti, in quo primò peccaverunt: quia cum adhuc essent viatores, urgebantur præcepto diligendi Deum in tota sua extensione: & ideo omissio hujus extensionis vel ob hoc habuisset esse peccaminosa.

149. Secunda replica tangit graviores difficultates, quam in tract. de Angelis disput. 10. agentes de primo illorum peccato latè discussimus: possemusque lectorem pro solutione illò remittere. Sed quia (ut intelleximus) post tot ibi dicta aliquos adhuc tenet scrupulos circa modum, quo fuit volita inordinatio illius peccati; libuit hic adicere propositam replicam, qua iterum scopus difficultatis tangitur, ut ejus solutione, & doctrina illa magis declaretur, & scrupulo satisfiat. Pro quo nota in voluntate Angeli peccantis à sua prima conditione duos fuisse actus circa Deum

finem naturalem, quos peccatum non omnino interrupt: alterum amoris amicitiae, quo Deum propter ipsum, & propter infinitam ejus bonitatem super omnia dilexit: alterum amoris concupiscentiae, quo dilexit illum ut objectum beatitudinis naturalis ipsius Angeli, seu quo hujusmodi beatitudinem sibi dilexit. Et licet secundum entitatem, & substantiam ambo fuerint necessarij etiam quoad exercitium, ob idque ante & post peccatum entitativè iidem permanferint; uterque tamen quantum ad aliquem modum extensionis fuit liber, passusque est à primo in secundum instans intrinsecam mutationem, non tantum quoad aliquod munus, vel denominationem, sed etiam in esse rei, licet non entitativam, sed modalem. Neque est speciale in hujusmodi actibus, quod prædicto modo simul sint necessarij, & liberi: nam idem diximus de actu amoris beatifici in tract. de voluntario disp. 2. num. 38. Ratio verò est: quia actus, qui procedunt à voluntate cum perfecta cognitione, attingunt objectum juxta ejus merita, & exigentiam: & ideo si sit objectum, quod secundum se, & secundum substantiam (penes quam attenditur entitas actus) necessariò rapiat voluntatem, sicut rapit divina bonitas clare visa: secundum aliquem verò modum habeat se ad illam contingenter, sicut in Deo se habet esse in actu exercito rationem diligendi creaturas; fiet unde ut actus terminatus ad tale objectum ex primo capite sumat entitatem necessariam, ex secundo verò modum extensionis liberum. Non absimile contingit in utroque actu amoris naturalis Angeli: nam amor concupiscentiae & respiciebat beatitudinem naturalem secundum se præscindendo tam à relatione in finem supernaturalem, quam à negatione, vel privatione talis relationis; & quantum ad hoc, penes quod entitas ejus consistit, est omnino necessarius propter maximam proportionem, & commensurationem talis beatitudinis cum Angelica voluntate. Et etiam poterat extendi, ut respiceret negationem, vel exclusionem prædictæ relationis, essetque hujusmodi extensio omnino libera: quia in ejus termino, videlicet in illa relatione, aut in ejus abiectione, nihil apparebat per quod voluntas necessitaretur: & utramlibet poterat velle omnino liberè. Similiter amor amicitiae, & respiciebat Deum ut bonum commune, & universale, præferendumque hac ratione omnibus rebus, quibus naturalia præcepta violari possunt directè, sistendo ibi per puram præcisionem: & hic respectus, penes quem entitas actus consistit, erat similiter necessarius propter rationem nuper dictam: poterat quoque extendi ad diligendum Deum minus strictè, præferendo illum omnibus, quibus naturalia præcepta quovis modo, atque adeo sive directè, sive indirectè violari possunt, & quoad hanc extensionem fuit omnino liber: quia nihil erat, per quod ad illam necessitaretur.

150. Secundò nota primum Angeli peccatum (juxta sententiam quam citato loco de Angelis dub. 5. ut probabilem sequuti sumus) constituendum esse in amore concupiscentiae, quo dilexit suam beatitudinem naturalem, & ejus excellentiam, quatenus fuit liber quoad prædictam extensionem. Nam sicut Angelus in primo instanti subiecit illum fini supernaturali per relationem charitatis, ita in secundo per liberam, & superbam ejusdem amoris extensionem, prædictam relationem, & subiectionem abiecit, voluitque in ipsa beatitudine naturali, & ejus excellentia tanquam in bono sibi sufficiente & adequato ultimare

Incidens responsio insufficiens.

Occurritur prima replica.

D. Thom.

Pro secunda solutione.

Nota 1.

Nota 2.

ultimatè sistere. Et penes hunc modum extensionis mutatus fuit intrinsecè prædictus actus, transiit à non peccaminoso in peccaminosum, retenta eadem numero entitate. Sed & amor amicitiae intrinsecè etiam mutatus fuit, quasi vice versa: nam ante peccatum habuit una cum entitate necessaria illum modum extensionis, per quem, ut diximus, præferebat Deum violationi tam directæ, quam indirectæ naturalium præceptorum: per peccatum verò huiusmodi extensionem amisit. Sive ejus loco acceperit modum alium liberum, & peccaminosum positivè repugnantem, & excludentem talem extensionem: sive manserit quoad solam entitatem necessariam, neque includens prædictam extensionem, neque ei repugnans, sed ab ea præcindens. Iuxta quem dicendi modum ratio excludendi talem extensionem non in ipso amore amicitiae quærenda est, sed in amore concupiscentiae, & in illa ejus extensione inordinata, & superba, quasit abiecit ordinationem ad finem supernaturalem, fecit etiam sibi impossibilem extensionem, de qua loquimur. Et in hoc superbo amore concupiscentiae constituimus nos loco citato primum peccatum Angelii.

Observanda
pro pleniori
prima replica
enodatione.

151. Libet autem prius quam secundæ replicæ hanc doctrinam applicemus, pro pleniori primæ solutione breviter hic observare discrimen inter puerum ad usum rationis pervenientem, & puerum in Limbo existentem, & Angelum ut primò peccantem. Nam primus, si non eliciat actum dilectionis super omnia cum extensione supra dicta (licet fortè eliceret alium, vel eundem numero sine tali extensione) peccat peccato omissionis: quia omittit illud, ad quod tenetur ex vi præcepti urgendi ipsum in illo instanti. Tertius etiam peccavit peccato commissionis: quia non tantum omisit extensionem prædictam; sed eam per superbiam positivè abiecit, & contrariam tendentiam adhibuit. Secundus verò neque peccat priori modo: quia non urgetur prædicto præcepto, ex quo est in termino constitutus: ob idque licet omittat talem extensionem, nihil debitum omittit, immò neque omittit voluntariè: quia ad voluntarium omissionis requiritur debitum (sicut etiam requiritur actus, qui sit causa omittendi, atque adeo impossibilis cum illo, quod omittitur; qui sane actus non ita facile detegitur in voluntate pueri in Limbo existentis.) Neque etiam peccat posteriori modo, quia per nullum actum dictam extensionem negat, vel abiecit; sed sistit omnino præcisivè in naturali Dei bonitate, & in extensione, quæ sufficit ad observantiam præceptorum tantum directam. Et hoc pro prima replica.

Legitima se-
cunda replica
solutio.

152. Ex præmissis autem etiam habetur solutio secundæ quantum ad primum in ea contentum: constat siquidem, quòd licet amor naturalis Angeli sive amicitiae, sive concupiscentiae sit necessarius quantum ad entitatem, & ideo permanferit entitativè idem ante, & post peccatum: quoad modum tamen extensionis, quem diximus, uterque amor fuit liber: & ita potuit mutari, & variari per peccatum, habereque in secundo instanti minorem, vel diversam extensionem, quam habuit primò.

Secundum in eadem replica contentum convincit nos asserere Angelum in primo peccato voluisse expressè, & formaliter aliquid impossibile, tam cum relatione charitatis ad finem supernaturalem, quam cum extensione, quæ fuit, in amore amicitiae ante peccatum, ratione cuius

volita fuerit omissio, seu exclusio talis extensionis. Hoc autem expressè volitum non fuit ipsa duntaxat beatitudo naturalis, vel ejus excellentia: quia hæc secundum se non habet prædictam impossibilitatem; sed fuit omissio, vel abjectio relationis ad finem supernaturalem, quam Angelus ex vi præcepti charitatis, & etiam humilitatis tenebatur tunc adhibere. Unde objectum adæquatum, quod Angelus expressè voluit, fuit propria beatitudo, & ejus excellentia ut non relata, neque subordinata illi fini; sed ut independens, & ut destituta tali relatione, & subordinatione, atque adeo ut ipsa per se sufficiens ad omnino illum beatificandum. Nec per hoc ponimus, quòd expressè, & formaliter aliquid malum appetierit, atque adeo quòd formalis error ibi intercesserit; quia prædicta independentia, & carentia subordinationis secundum eam rationem, qua fuit expressè volita, non importat deformitatem: ut in simili explicuimus in *Tract. de peccatis disput. 16. à num. 167.* agentes de peccato Adami, in quo eadem fermè militat difficultas.

Ad præsens verò applicando illam doctrinam, dicimus excellentiam beatitudinis naturalis Angeli, ut independentem à prædicta subiectione, posse considerari dupliciter: vel absolute, nulla facta suppositione: vel respectivè ad Angelum ut oneratum, & ligatum præcepto subjiciendi illam fini supernaturali. Primo modo non est objectum malum: nam Deus habet talem excellentiam & independentiam, & ipse Angelus potuisset sine peccato habere illam, si prædicto præcepto oneratus non fuisset: ut sic enim talis independentia non dicit privationem subiectionis debitæ, sed potius negationem, aut communem rationem carentiæ, quæ ad rationem mali non sufficit: & hoc duntaxat fuit expressè volitum. Secundo autem modo habet rationem mali: cum propter improprietatem, quam excellentia ita independens dicit ad suppositum prædicto præcepto oneratum: tum quia importat privationem subiectionis, & relationis præceptæ. Sed Angelus non voluit expressè eam rationem privationis, & improprietatis: quia non comparavit talem excellentiam ad se ut præcepto ligatum; sed amavit illam ut exemptam, & independentem absolute, habita comparatione ad seipsum etiam consideratum absolute, & sine ordine ad præceptum: quo modo non splendebat in ea prædicta improprietate. Et quamvis per illum amorem positivè abiecerit oppositam dependentiam, & subiectionem; adhuc tamen in hoc nulla elucebat inordinatio, stando præcisè in prædicta comparatione. Propterea verò peccavit: quia ex suppositione, quod erat oneratus præcepto referendi, debuisset attendere illud, secumque rem agere ut subiectus tali præcepto: & quia hoc modo excellentia cum abiectione subiectionis erat sibi ibi, & tunc improprietata, debuisset non ita amare illam, neque similem abiectionem sua volitione facere. Amavit autem positivè subiectionem abiciens: quia non consideravit præceptum, quo tenebatur subicere illam, immò secum egit, quasi non haberet tale præceptum, deliquitque proinde ex huius inconsideratione, potius quam ex errore, per quem aliquid malum bonum formaliter judicaverit. Vide si placeat locum nuper citatum usque ad num. 170. ubi hanc solutionem, & doctrinam latius prosequimur. Quod autem in *Tractat. de Angelis in illa disp. 10.* non semel diximus, omissionem, & abiectionem subiectionis ad finem supernaturalem

non fuisse volitam ab Angelo formaliter, & ex parte objecti; sed ex modo volendi, & interpretativè; non contrariatur his, quæ modò tradidimus: quia sensus utrobique est prædictam omissionem, & abjectionem non fuisse expressè volitam inquantum privativam, & malam, neque ex vi entitatis actus, per quem Angelus peccavit; licet fuerit sic volita præcisè secundum rationem carentiæ, & independentiæ non exprimentis privationem, aut malitiam, & ex vi modi extensionis, quem suprà diximus.

§. IV.

Duplex aliud ejusdem doctrinæ confectarium.

3. Corollarium.

153. TERTIO ex doctrina pro assertionibus tradita inferitur hominem existentem jam in gratia, etiam si ipsa gratia, aut ejus auxiliis non uteretur, sed solis viribus naturæ, posse elicere etiam potentia consequenti actum amoris naturalis, de quo agimus. Cum enim adhuc in natura lapsa non deficient homini vires ex parte principij ad talem amorem, totaque impossibilitas consequens ex peccati impedimento confurgat; nihil obesse potest, quominus sublato isto per gratiam, ipsæ naturales vires sine novo recursum ad illam in prædictum amorem prorumpant. Idemque dicendum esset de homine in natura pura, ob eandemque rationem: quia nec tunc deessent vires, & potentia antecedens ad talem amorem, ut dubio præcedenti ostensum fuit; neque adesset impedimentum illi repugnans, & tollens potentiam consequentem; cum hoc solum possit esse peccatum mortale, quod tunc abfuturum supponimus: nam loquimur de homine, quandiu in illud non laberetur. Si enim dicto dubio vera tradidimus, consequenter dicendum est non omnes homines illius status cum pervenissent ad usum rationis, statim mortaliter ruituros; sed aliquos per aliquod temporis spatium in innocentia naturali permansuros, quamvis alij statim eam amitterent. In ea autem permanentibus toto illo tempore (quod pro aliquibus esset brevius, pro aliquibus minus breve, sed & pro aliquibus brevissimum) nihil obtaret, quominus aliquoties elicerent prædictum actum. Cadentibus verò maneret adhuc potentia antecedens ad illum eliciendum, prout satis esset, ut urgente obligatione in ejus omissione peccarent, juxta id, quod de homine lapsa in primo corollario diximus: non tamen potentia consequens propter impedimentum peccati, quod nec solis naturæ viribus posset expelli (ut dicemus tract. sequenti disp. 2. dub. 7.) nec talem amorem secum admitteret.

Dubium incideret deciditur.

154. Sed circa hominem ad gratiam restitutum quem dicimus habere potentiam consequentem, etiam si non influeret ipsa gratia; quæri potest, an de facto ita contingat, quod sine novo ejus influxu per solas vires naturæ eliciatur aliquando prædictus actus? Et responderetur affirmativè loquendo de influxu formali, & peculiariter ad eum requisito. Quamvis enim (ut infra in Tract. de merito dicemus) omnis actus honestus elicetus ab homine justo secum ferat aliquem influxum gratiæ, & charitatis, per quem saltem virtualiter referatur ad finem supernaturalem, & opus meritorium constituatur; non tamen in præsentia loquimur de hoc genere influxus adeo universalis, ut nec minimus actus honestus ejus experts eva-

dat: & de quo an sit concedendus, est non levis controversia. Sed de alio magis formali, quem pro actu amoris Dei ob majorem ejus perfectionem specialiter gratia exhibeat, sicut exhibet pro actibus naturalibus. Hoc ergo peculiari modo non est cur dicamus gratiam semper concurrere in elicentia amoris Dei naturalis (licet concurrat ut frequentius) quia nulla apparet ratio connexionis necessariæ inter illa. Immo apparet ratio in oppositum: nam verosimile est, quod aliqui ex tot pueris, qui cum baptismo & gratia, sine tamen aliqua expressa fidei notitia ad usum rationis perveniunt, adimpleant naturale præceptum; sicut & quod non omnes illi pueri in eo instanti mortaliter peccent: cum tamen dum carent prædicta notitia, gratia uti non possint ad illum peculiarem influxum. Quin & adultis id poterit accidere, ut si cogitantes de Deo auctore, & fine naturali pro viribus nitantur eum diligere, nec tamen alicujus objecti, vel rationis supernaturalis apud se recordentur. Sed hoc, ut diximus, non eveniet multoties: quia adulti cum ad Dei amorem procedunt, communiter utuntur fide, & notitia, quam habent rerum supernaturalium.

155. Postremò per illa, quæ hactenus diximus, capeienda est via ad defensionem doctrinæ D. Thomæ de impossibilitate peccati venialis cum solo originali supposita existentia præcepti diligendi Deum super omnia pro universis ad usum rationis pervenientibus, de quo egimus ex professo in Tract. de peccatis disp. 20. Haud tamen sententiam, & judicium circa omnia concurrentia ibi determinare licuit, sed aliquid in hunc locum remisimus. Potissimum vero, quod ibi & nunc difficultatem offert, est ratio discursus D. Thomæ, videlicet quod cum omnes ad usum rationis pervenientes præcepto illo adstringantur, necesse est, ut vel adimplendo ipsum gratiam recipiant, & à culpa originali mundentur; vel non adimplendo mortaliter delinquant, atque adeo quod peccata venialia, quæ superveniunt uni istorum, succedant, & non cum solo peccato originali concurrant. Ad cujus discursus bonitatem necessarium est, quod sicut ille, qui omittit adimplere prædictum præceptum, peccat mortaliter in ipso primo instanti usus rationis, in quo omittit; qui adimplet, in eodem etiam instanti gratiam, & justificationem consequatur. Si namque inter adimplentionem, & justificationem non sit immediata connexio, sed vel minimum tempus decurrat, non erit cur in illa quantumvis brevi morula, non peccet venialiter, & hoc peccatum cum solo originali conjungat.

4. Corollarium.

Modi explicandi doctrinam D. Tho. circa puerum pervenientem ad usum rationis.

Potest autem prædicta connexio diversis modis explicari. Nam juxta illorum sententiam, qui negant eam postulari omnino infallibiliter ex natura rei (quod vel censeant amorem Dei naturalem etiam efficacem non esse cum peccato originali impossibilem, vel prædictum præceptum solum obligare ad inefficacem) recurrendum est ad Dei legem, qua certò, & infallibiliter, immo statim confert gratiam facientem, quod est in se, sicut facit, qui præceptum adimplet. Gratia autem sic collata (juxta hanc sententiam) nullum habet influxum in adimplentionem, neque per se, neque per modum removentis prohibens; sed est omnino posterius natura, & causalitate, quamvis simul tempore. Qui modus dicendi potest adhuc intelligi dupliciter: vel ita ut prædicta adimpletio fiat absque ullo auxilio gratiæ per solas vires naturæ, & per opus omnino naturale,

Primus dicendi modus.

naturale, quasi hoc, sive ut dispositio, sive ut meritum congrui, aliove titulo certam sibi faciat gratiam justificationis. Et sic intellectus debet omnino rejici: continet enim errorem plurimum Semipelagianorum ponentium initium justificationis ex nobis esse, ut *disp. precedenti num. 193*. vidimus: aut saltem continet doctrinam illi affinem, quam *disp. sequent. à n. 157*. impugnabimus. Vel potest intelligi ita, ut illa adimpletio fiat ex auxilio prævenientis gratiæ, quod Deus antecederet (saltem antecedentia naturæ) ad justificationem pro illo effectu inferat. Et juxta hunc sensum posset prædictus dicendi modus probabiliter defendi, salvatque sufficienter assumptum hujus collarij: licet judicio nostro non sit admittendus.

Absurda quorundam opinionatio.

Rationabilior dicendi modus.

156. Caterum juxta doctrinam, quam elegimus, constituentem repugnantiam, & impossibilitatem ex natura rei inter peccatum originale, & adimpletionem præcepti, ex hac impossibilitate, etiam sine recursum ad Dei legem, habet esse certa, & infallibilis prædicta connexio: quia nisi detur gratia justificans, & expellens peccatum, adeoque prior in genere removens prohibens, adimpletio non erit. In quo adhuc possumus duplici via incedere. Primum enim juxta sententiam, quæ negat naturæ potentiam etiam antecedentem ad amorem super omnia, dici potest, Deum conferre omnibus ad usum rationis pervenientibus auxilia ordinis supernaturalis, quibus possint potentia antecedenti amorem illum elicere, non modò secundum se spectatum, sed etiam ut oportet, & conducit ad justificationis gratiam consequendam; iis verò, qui præceptum adimpleri sunt, tribui in eadem duratione ipsam justificantem gratiam, & cum ea potentiam consequentem: non quod hæc constitutur per illam in recto, sed constituitur per auxilia connotando expulsionem peccati per gratiam. Daturque inter hæc omnia mutua prioritas, & posterioritas in diverso genere: nam auxilia in genere causæ efficientis præcedunt adimpletionem, & hæc in genere causæ materialis dispositivæ præcedit gratiam; sed præceditur ab ea in ratione removens prohibens, & in genere causæ finalis, aut etiam formalis. Hic modus dicendi est valde probabilis, satisque accommodatus ad tuendum supradictam D. Thomæ doctrinam. Sed neque est indispensabiliter necessarius, ut statim videbimus. Neque ab eo omnino arceatur nostra sententia, quæ concedit naturæ potentiam antecedentem ad amorem super omnia. Nam dici posset prædicta auxilia non requiri ad eliciendum talem amorem secundum se, pro quo sufficerent vires naturæ, sed ad eliciendum illum, sicut oportet & ut disponentem ad gratiam juxta dicta *in hoc dubio num. 154*.

Præfertur alter dicendi modus.

Secundò (salva utraque sententia) dici potest prædicta auxilia non tribui iis, qui de facto præceptum adimplent; sed gratiam, quæ in eodem instanti confertur, præstare utrumque munus, nempe & formæ justificantis, atque peccatum expellentis, & auxilij elevantis, & adjuvantis naturam ad eliciendum prædictum actum. Sanè cum eadem gratia collata prius per modum auxilij, & deinde per modum formæ possit sufficienter munia illa exercere, superflua videtur collatio illorum auxiliorum, præsertim cum tota eorum virtus perfectiori modo contineatur in ipsa gratia. Sumimus autem gratiam unà cum charitate, & virtutibus infusis, quibus potentiæ immediate perficiuntur. Et hic modus dicendi videtur nobis rationabilior, & cæteris præferendus. Si tamen

addamus auxilia, quæ tribuuntur iis, qui nondum adimplent præceptum, non dari tanquam simpliciter necessaria, ut homo possit elicere actum amoris naturalis secundum se: nam ad hoc sufficerent vires naturæ, sed ut possit elicere illum, sicut oportet ad assequendam gratiam: & ut verificetur, omnes ad usum rationis pervenientes habuisse sufficiens principium, ut possint non solum præcepta adimplere, & non peccare, sed etiam ad gratiam se disponere, & eam impetrare, per ipsosque duntaxat extitisse, quod illam non consequerentur, de quo latius agemus infra *disp. pur. 6. dub. 3*. Et idem dicendum est de gratia, quæ tribuitur eis, qui præceptum adimplent, quatenus enim confertur per modum auxilij, non requiritur ad eliciendum prædictum amorem secundum se, sed ut fiat, sicut oportet; licet ut removens prohibens concurrat ad utrumque. Immodò quibus hæc gratia tribuitur, non est necesse, ut eliciant talem amorem; sed eliciunt alium omnino supernaturalem, per quem adimplent supernaturale præceptum charitatis, & in quo amor naturalis, & adimpletio naturalis præcepti eminentius continetur, ut diximus *in Tract. de peccatis, citata disp. 20. num. 39*.

157. Addimus etiam modum istum dicendi ita intellectum independentem esse ab utraque opinione, & tenente, & negante dari omnibus ad usum rationis pervenientibus supradicta auxilia, & juxta quamlibet difficultati occurrere. Si enim dentur omnibus, deservient pro fine, quem nuper diximus. Si verò aliquibus negentur, adhuc verum est omnes habere potentiam antecedentem ad diligendum Deum super omnia, ut est in præcepto naturali (cum ad hoc naturales vires sufficiant) adeoque mortaliter peccare, quotquot in illo instanti non adimplent. Et si dentur omnibus, siue non dentur, verum etiam est neminem de facto, siue cum prædictis auxiliis, siue naturæ suæ relictum adimplendum tale præceptum; nisi in eodem instanti conferatur ei gratia, quæ expellendo peccatum originale adimplenti locum aperiat.

Explicatur 1.

Addimus præterea juxta nostram sententiam, & viam istam, quam eligimus: nunquam verificari, quòd aliquis perveniens ad usum rationis faciat totum, quod in se est, attentis suæ naturæ viribus, & quòd non conferatur ei justificationis gratia. Immodò potius nullus, cui ista non confertur, facit totum, quod est in se, & quod potest ex prædictis viribus. Hoc autem non ideo evenit, quia ipsa gratia siue ex lege, siue ex pacto Dei, vel alia ratione debeatur, aut promissa sit operanti ex solis viribus naturæ: Sed quia cum dilectio naturalis super omnia, (quæ est operatio ejusmodi viribus proportionata, & in eis contenta, quamque eliciet, quisquis pro posse illis usus fuerit) sit omnino impossibilis cum peccato originali, & hoc expelli nequeat nisi per gratiam; sit, ut quousque ista adveniat, & illud excludat, nullus faciat, nec facere possit potentia consequenti totum, quod in se est, seu quod continetur in prædictis viribus, adeo neque illis utetur, quantum potest, impediente peccato hujusmodi usum. Unde supposita peccati existentia, ad id ipsum, quod naturæ vires non superat, & quod ipsa per se potest facere potentia antecedenti, opus est gratia, ut actu illud faciat, vel facere possit potentia consequenti; non ut ipsa gratia ad illud agendum vires conferat; sed ut removeat peccatum prohibens actionem, vel concursum actualem Dei, sine quo nunquam fiet.

Elucidatur 2.

Ad tuendam ergo supradictam D. Thomæ doctrinam, necesse non habemus, vel determinatè amplecti, vel rejicere alteram ex prædictis opinionibus, quas *disp. citata dub. 1.* indifferenter sequuti sumus: quia hæc via (ut diximus) neutri alligatur, & utrique coheret. Ac sub qualibet certam, & infallibilem reddit pro eodem instanti, & ex natura rei connexionem adimplentionis præcepti cum infusione gratiæ, & originalis peccati remissione. Et ita (quod caput est) viam omnino præcludit peccato veniali, antequam vel originale remittatur adimplente puero præceptum, vel non adimplente aliud mortale succedat. Plenioris hujus rei notitiam, & integrum difficultatis examen sive quoad existentiam præcepti diligendi Deum pro primo instanti usus rationis, sive quoad impossibilitatem peccati venialis cum solo originali, rationes D. Thomæ pro vera sententia, argumenta in oppositum, eorum solutiones, & alia, quæ utraque difficultas concernit, invenies in *Tract. citato, citata disput. 20.* per totam.

§. V.

Duplex sententia duplici nostra assertioni opposita.

Utrique nostrarum assertionum opponitur aliqua opinio. Contra primam enim, qua homini lapso tribuimus potentiam antecedentem ad diligendum Deum super omnia, sentiunt Curiel, Zumel, Gonet, Godoy, Suarez, & alij relati *dubio præcedenti num. 120.* quatenus adhuc in puris naturalibus, negant absolutè talem potentiam: nam utrobique militat eadem ratio. Fundamenta hujus opinionis adduximus, & solvimus loco citato, neque hic occurrit objectio, aut difficultas, quæ ex dictis evacuata non sit. Contra posteriorem verò, qua negavimus potentiam consequentem, sensisse videtur Lorca *disp. 5.* & sensit Granados *tract. 1. disp. 3. sect. 3.* citanturque pro ea à Curiele, & Suario, Henriq. *quodlib. 4. quæst. 11.* Scotus in *1. dist. 17. quæst. 1.* Gabriel in *3. dist. 27. art. 3. dub. 3.* Caiet. *tom. 1. opusc. tract. 4.* & alij: possetque etiam contra nos referri idem Suarius, & qui cum illo tenent sufficere ad prædictum actum auxilium naturalis, vel supernaturalis ordinis absque gratia justificante, quam nos in secundo corollario omnino necessariam diximus. Sed neque pro hac opinione supersunt argumenta, quæ referre, & diluere opus sit: omnia enim, quibus fulciri posset, vel solùm probant potentiam antecedentem, atque adeo priorem nostram assertionem: vel soluta manent ex dictis in secundo, & ultimo corollario.

DUBIUM V.

Utrum homo lapsus possit servare præcepta legis naturalis sine concursu gratiæ?

Quamvis titulus dubij solùm procedat de homine lapso, ejus tamen resolutio, & doctrina haud difficulter ostendet, quid tenendum sit de homine in puris naturalibus constituto. Oportet autem, antequam ad conclusiones accedamus, statum quæstionis, & difficultates, quibus occurrendum est, breviter declarare.

§. I.

Brevis elucidatio quæstionis.

158. **R**ejiciendus est hic in primis duplex *Errores hæreticorum.* hæreticorum error, & inter se, & *Pelagius.* veritati fidei contrarius. Alter fuit Pelagij, qui in quodam suæ hæresis statu neque ad non peccandum, neque ad servanda omnia legis præcepta tam secundum substantiam, quàm secundum modum, scilicet cum merito, & fructu, prout observari necesse est ad vitam æternam consequendam, necessitatem gratiæ agnovit (nisi forte ut illuminantis, & ostendentis præcepta observanda) sed totum justificationis, & salutis nostræ negotium viribus naturæ perficiendum existimavit, ut constat ex dictis *disputatione præcedenti cap. 4. §. 2. & 4.* Alter est error Calvini, Lutheri, & sequacium: qui dicunt præcepta Dei esse nobis omnino impossibilia: quia adhuc gratiam ea adimplere non possumus, neque opus aliquod undequaque bonum elicere, ut vidimus *disp. cit. cap. 3. §. 2. & 3.* Illis verò erroribus rejectis, & Catholica veritate præsupposita, nimirum & quod per gratiam omnia illa possumus, & quod ea seculis, nec justificationem, & salutem operari, nec divina præcepta cum merito, & fructu adimplere valemus; immò supernaturalia, quæ nonnisi supernaturalibus actibus adimplentur, neque quoad substantiam operum: inquirendum, & examinandum superest, an ad servanda præcepta legis naturalis secundum substantiam, prout satis est ad non peccandum, necessaria sit homini lapso aliqua gratia, vel sufficiant vires naturæ? Sub quo qualito plura adhuc continentur, quæ ab aliquibus indistinctè, immò & confusè traduntur: nobis verò, ut claritati consulamus, operæpretium est distinguere, & specificare.

159. Primò enim non dubitamus sufficere *Nota 1.* vires naturæ ad servandum semel, aut iterum unum, vel alterum præceptum: sicut dubio primo hujus disputationis sufficere diximus ad exercenda aliqua honesta opera: & ideo solùm quærimus de necessitate gratiæ pro observatione omnium, eorum saltem, quæ longo tempore occurrunt. Quæ quidem possunt accipi vel divisim, considerando unumquodque secundum se, & secundum difficultatem, quæ in ejus observatione per se spectata, includitur; non habito respectu ad observationes aliorum, neque ad collectionem, quæ ex omnibus confurgit. Vel copulativè, attentis prædicta collatione, & respectu. Unde is dicendus est posse omnia divisim, qui potest servare quodlibet, dum actu occurrit. seu cujus vires adæquant difficultatem repertam in qualibet adimplentione, secundum quod in facto se offert discreta ab aliis. Ille verò collectivè, qui potest non deficere in aliquo, seu qui potens est singulorum observationes sine alicujus violatione numerare, & in unum conjungere. Neque enim dubitari potest claudi majorem difficultatem in secundo observationis modo, quàm in primo. Ulteriùs de utroque inquiri potest, vel ad longum tempus, vel ad breve. Quia etiam est per se notum requiri minorem virtutem ad observationem unius, vel plurium præceptorum momentaneam, aut per breve tempus, quàm ad perseverantem, & diuturnam.

Et quamvis aliqui existiment in observatione omnium collectiva non importari novam, &

Curiel.
Zumel.
Gonet.
Godoy.

Lorca.
Granados.
Henriquez.
Scotus.
Gabriel.
Caietanus.

Aliquorum
imaginatio
reijciuntur.

Curiel.

Arist.

& gravem difficultatem suprà divisam præter illam, quæ oritur ex temporis diuturnitate (in qua multa se offerunt, quæ non facile evincuntur, ipsaque dilatio, & perseverantia in bene operando per se difficultatem auget) & ideo casu quo, omnia præcepta intra breve spatium occurrerent, non postularetur major virtus pro tota collectione, quam pro singulis: propterea verò exigitur, quia communiter non occurrunt nisi in longo tempore. Melius tamen Curiel in præsentī prædictas difficultates distinguendas esse censet: quia ipsa præceptorum multitudo, etiam si secludamus respectum ad durationem brevem, aut longam, auget per se, difficultatem respectu potentie variabilis, & defectibilis. Nam sicut difficile est percurrere bene operando longam durationem sine eo, quod in aliqua ejus parte defectus contingat, sive id fiat multis, sive paucis operationibus: ita per se difficultatem affert pertransire multa præcepta, non deficiendo in aliquo sive in multo, sive in parvo tempore occurrant. Et est satis accommodatum ad distinguendam utramque istam difficultatem exemplum talorum, quo utuntur aliqui in hac materia, & in simili usus fuit Aristot. libro 2. de calo, cap. 12. Nam facile evenit, ut aliquis talus, quicumque fuerit, semel, vel iterum jactus optatum reddat signum: quod verò in uno, vel pluribus multoties, aut in multis semel projectis non contingat defectus, omnino est perdifficile: & alia est difficultas, quæ reperitur in uniformi jactuum repetitione; ab ea, quæ invenitur in multorum talorum per unicum jactum descensu uniformi, & æquali. Illa enim oritur ex continuatione, vel repetitione projectionis secundum diversas partes temporis: hæc verò ex multiplicitate, & numero telorum, qui projiciuntur. Ita ergo præceptorum observatione alia est difficultas, quæ provenit ex continuatione, vel perseverantia per longum tempus; sive omnia, sive non omnia in illo occurrant: alia verò, quæ oritur ex præceptorum numero, & multiplicitate, etiam si in minori tempore omnia occurrerent: & longè major difficultas consurgit ex utroque simul capite, quam ex quolibet seorsim sumpto. Communiter tamen secunda difficultas non separatur à prima: quia occursum omnium præceptorum nonnisi in longo tempore contingit. Et ob id fortè alij Auctores non meminere prædictæ distinctionis.

Nota 2.

160. Nota etiam, quod ut præsens difficultas sit specialis, & distincta ab illis, quas hætenus discussimus, vel debemus supponere præceptum diligendi Deum super omnia posse adimpleri viribus nature, vel excludere illud à collectione, & divisione præceptorum naturalium, de quibus in hoc dubio. Si enim circa præceptum istud oppositum teneamus, & ipsum in hac collectione, & divisione numeremus; absque novo examine decisum manebit neque collectivè, neque divisivè, adimplere posse sine gratia omnia naturalia præcepta: cum de uno eorum signato, & certo determinatè supponatur non posse sine illa adimpleri. Ut itaque præsentī difficultati locus maneat, debemus missum facere prædictum dilectionis præceptum, etsi quod aliud necessariò illud includit: ac reliqua duntaxat sub præsentī collectione, & divisione comprehendere: vel sic procedere ut in assertionem, & probationem partis negativæ non fiat recursus

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

ad specialem difficultatem, quæ oriri potest ex tali præcepto. Quin etiam abstrahere debemus à difficultate, quæ ex occursum gravi tentationis circa quodvis præceptum potest accrescere, vel casum istum excludere. Quia de hac difficultate, quæ oritur ex gravi tentatione, est specialis quæstio, an superari possit viribus nature? & eam seorsim tractabimus dub. 6. Extra quam locum sibi vendicat ea, quæ proponitur in hoc dubio, propter difficultatem, quæ ex ipsa præceptorum multitudine, & diuturna observatione consurgit; etiam si toto eo tempore nulla accedat specialis tentatio. Quocirca non boni consulimus, quod aliqui Theologi præsens dubium agentes, & asserentes non posse hominem lapsum per vires nature implere omnia præcepta naturalia collectivè, aut per longum tempus, in probatione assumunt, vel quod in illis continetur præceptum dilectionis super omnia, quod adimpleri nequit sine gratia; vel quod in longo tempore necessariò occurreret aliqua gravis tentatio, quæ sine illa etiam superari non poterit. Reverà hujusmodi difficultates connexæ non sunt, & unaquæque postulat independentem ab alia examinari, ut nos præstare curabimus. Alia etiam, quæ posset hic adjungi circa conditionem gratiæ ad prædictam observationem requisitæ examinabimus seorsim dubio sequenti, ut in utroque distinctius procedamus.

Inefficax quæ-
randam ar-
gumentum.

161. Denique tanquam certum supponimus hominem constitutum in natura integra posse absque auxilio gratiæ servare omnia prædicta præcepta quantum ad substantiam operum etiam collectivè, & per longum tempus: immò includendo in illis præceptum dilectionis super omnia, & non excludendo casum tentationis gravis: quamvis non posset servare illa, quantum ad modum scilicet meritoriè & ex charitate: sicut neque adimplere posset sine gratia præcepta affirmativa ordinis supernaturalis. Totum hoc probat efficaciter in præsentī D. Thomas art. 3. 4. & 8. & docent communiter Theologi, in quo proinde non immorabimur.

Nota 3.

D. Thom.

§. II.

Assertio prior auctoritatibus comprobatur.

162. Dicendum est primò, non posse hominem lapsum servare collectivè omnia præcepta naturalia, aut ea, quæ occurrunt longo tempore, ita ut contra nullum eorum graviter delinquat, nisi adjuvetur per gratiam. Hæc conclusio est adeo recepta, & communis inter Theologos, ut oppositum nequeat probabiliter defendi. Tradit illam D. Thom. in hac quæst. 109. art. 4. & probat latius art. 8. sequenti, ubi agit de necessitate gratiæ ad non peccandum, quæ eadem est atque ad servanda præcepta; cum peccatum non accidat nisi per alicujus præcepti violationem. Retractavitque hic D. Thomas (ut vult Caietanus super cit. art. 8. §. Nunc superest) vel ad meliorem formam reduxit, quæ juvenis dictaverat in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 2. & 3. ubi favet contrariæ sententiæ. Quamvis quia loquitur expresse de gratia, quæ sit donum habituale, possemus, quantum ad necessitatem gratiæ in communi, prout comprehendit etiam actuale, vel ab utraque abstrahit, sine retractatione illum intelligere. Noltram etiam assertionem docet lib. 3. contra gent. cap. 160. & quæst. 24. de veritate

Prima con-
clusio.

Probatur et
D. Thom.

toto articulo 12. & articulo 14. ad 7. & alibi, sequutus per omnia Divum Augustinum, cuius aliqua loca, & verba inferius adducemus.

Neque Angelicus Doctor exponi valet, quod loquatur non de solis præceptis naturalibus excludendo supernaturalia, aut quod saltem excludat præceptum naturale dilectionis super omnia, sicut nos excludimus. Nam prima expositio manifestè repugnat contextui; in quo pro illis præceptis exigitur gratia in natura lapsa, ad quæ non esset necessaria in natura integra: hæc autem non sunt nisi præcepta naturalia: quia supernaturalia perspicuum est non posse sine illa adimpleri. Secunda facilè etiam rejicitur: nam cum Divus Thomas in articulo 3. seorsum egerit de amore naturali super omnia, & concluderit non posse elici ab homine lapso sine gratia, non debuit in articulo 4. sequenti de hoc eodem amore, & de ejus præcepto iterato inquirere, neque suam conclusionem impossibilitati talis amoris alligari: aliàs nihil novum quæreretur, aut resolveretur. Eo præsertim, quia si necessitas gratiæ, quam adstruit articulo 4. solum esset ratione præcepti amoris super omnia, meminisset proculdubio hujus præcepti tanquam medijs necessarijs ad illam comprobendam: quod cum non fecerit, dicendum est etiam præcepto illo secluso reperisse in alijs sufficientem difficultatem pro qua gratia exigatur. Eandem doctrinam tradunt Magister in 2. citata distinctione 28. & ibidem Divus Bonaventura articulo 1. questione 3. Gregorius questione 1. articulo 3. Capreolus questione 1. articulo 1. conclusione 3. Ricardus articulo 2. questione 3. Henriquez quodlibet 5. questione 20. Abulenſis super Mattheum 19. questione 178. Soto libro 1. de natura & gratia, capite 22. Ferrara 3. contra gent. capite 160. Alvarez de auxilijs, disputatione 54. Bellarminus libro primo de gratia, & libero arbitrio, capite 5. Expositores Divi Thomæ, in hac questione 109. articulo 8. ubi Caietanus, & articulo 4. ubi Medina conclusione tertia, Curiel dubio 2. Zumel disputatione 2. conclusione 3. Montefinos disputatione 27. questione 7. §. 3. Lorca disputatione 4. Valentia disputatione 8. questione 1. puncto 5. Granados tractatu 2. disputatione 2. sectione 1. Gregorius Martinez dubio 2. conclusione 2. Araujo dubio 2. conclusione 2. Joannes à sancto Thoma disputatione 19. articulo 5. Godoy disputatione 44. conclusione 1. Gonet disputatione 1. articulo 5. §. 2. Labat disputatione 1. dubio 3. §. 4. Vazquez disputatione 196. capite 3. Suarez libro primo de gratia capite 26. Vega questione 13. de justitia, conclusione sexta, Molina in concord. questione 14. articulo 13. disput. 20. & alij.

Principale
fundamentum
ex sacra Scri-
ptura.

Ezechiel. 36.

164. Et quia necessitas gratiæ, sicut & infirmitas naturæ non satis deprehenditur (ab ijs præsertim, qui fidei lumine destituuntur,) per naturales rationes, quamvis his etiam utemur, principalis tamen probatio petenda est ex sacra Scriptura, sacris Concilijs, & sanctorum Patrum testimonijs, præsertim Divi Augustini, qui pro Dei gratia post Paulum Apostolum plus omnibus laboravit. Probatur ergo Ezechielis 36. *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Ubi Deus promittit cor novum, & spiritum novum, qui est spiritus gratiæ, ut præcepta ejus ob-

serventur: quasi sine illa observari non possint. Deinde ad Roman. 3. ait Apostolus: *Causati sumus* (hoc est rationibus ostendimus) *Judeos, & Græcos omnes sub peccato esse.* Quia neque lex vetus, qua Judæi, neque naturæ lumen, quo Græci ducebantur, sufficiens erat ad cavendum peccatum per præceptorum observationem: cum tamen notitia ejus sufficeret ad illud incurrendum. Et idè inferius subditur. *Per legem enim cognitio peccati, & capite octavo. Quod impossibile erat legi, in quo infirmabamur per carnem, Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum, ut justificatio legis impleretur in nobis.* Ubi apertè ostenditur observationem legis, quæ est ejus justificatio, non potuisse adimpleri per vires naturæ, quibus lex nitebatur: & ideo misisse Deum filium suum, ut per gratiam, qua lex adimpleretur, damnetur, seu excluderetur peccatum. Idem significavit ad Galat. 3. verbis illis: *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus:* quasi impossibile esset aliter caveri omnia peccata, nisi per gratiam repromissam.

Ad hæc: observatio mandatorum traditur in Scriptura, ut certum signum justificantis gratiæ, & charitatis. Sicut ad Roman. 2. *Factores legis justificantur.* Joann. 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et ibidem. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Et 1. Joann. capite secundo. *Qui servat verba ejus, in hoc charitas Dei perfecta est.* Si autem divina præcepta servari possent solis naturæ viribus, talis observatio non esset sufficiens signum gratiæ, & charitatis.

Deinde probatur ex Concilijs, & epistolis decretalibus Summorum Pontificum, in quibus reperimus tres Canones hanc rem confidentes. Primus: *Quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur (per Christum Dominum nostrum) ad solam remissionem peccatorum valere, qua jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur; anathema sit.* Secundus: *Quisquis dixerit eandem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus: non autem per illam nobis prestare, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus; anathema sit.* Tertius: *Quicumque dixerit ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam; tanquam etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus sine illa implere divina mandata, anathema sit.*

Habentur verò primò hi tres Canones in Concilio Milevitano II. sub Innocentio Papa I. suntque in ordine tres, quatuor & quinque. Eorumque ordine, & tenore verborum additi sunt postea in Concilio Carthaginensi sub Zosimo. Rursusque in Concilio Africano sub Bonifacio, & Cælestino, ibique in ordine 78 & 79. & 80. Et ipse Cælestinus confirmat prædictos Canones epistola 1. ad Episcopos Gallia, capite seu numero 10. qui incipit: *Illud etiam, quod intra Carthaginensis Synodi decre-*

Ad Rom. 3.

Cap. 8.

Ad Galat. 3.

Ad Rom. 2.
Joan. 14.

1. Joan. 2.

Ex Concilijs
Milevit.

Cælestinus

ta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ Sedis amplectimur, ut quicumque dixerit gratiam Dei, &c. Refertque ad literam tres prædictos canones, sicut in Conciliis citatis habentur. Idem decreverat anterior alia Synodus Carthaginensis, cujus solum extat epistola ad prædictum Innocentium: in ea vero sic dicitur: *Quicumque dogmatizat, & affirmat humanam sibi ad vincenda peccata, & Dei mandata facienda sufficere posse naturam, &c. anathema sit.* Et eodem ferè modo loquitur ipse Innocentius in epistola ad utramque Synodum Carthaginensem, & Milevitanam, quæ inter epistolas Divi Augustini sunt 91. & 93. Tempora verò, & occasiones, quibus Concilia relata eos Canones ediderunt, & ubi, & quando Summi Pontifices eos approbaverint, jam supra adnotavimus *disputatione 1. cap. 4. §. 3. & cap. 5. §. 5.*

Ex 3. Patri-
bus.
D. August.
Nazianz.
Chrysost.
Isidorus.
Damasce-
n.

Ex sanctis Patribus perpetuus fuit in hac doctrina ipse Divus Augustinus, ut videre est epistola 89. ad Hilarium, cui sic loquitur: *Illud vero, quod dicunt (Pelagius & Cælestius) sufficere hominum liberum arbitrium ad Dominica præcepta implenda, etiam si Dei gratia, & Spiritus sancti dono ad opera bona non adjuvantur, omnino anathematizandum est, & omnibus execrationibus detestandum.* Et libro de hæresibus capite 88. (cujus verba adducit Divus Thomas in præsentis articulo quarto, in argumento sed contra) ait: *Hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum, ut credant sine gratia hominem posse facere omnia divina mandata.* Idem habet libro de perfectione justitiæ (cujus verba adducit quoque Divus Thomas in præsentis articulo octavo,) libro de gratia Christi contra Pelagium, & Cælestium multoties, & contra duas epistolas Pelagianorum, & libro de Spiritu, & litera, atque alibi sæpe. Divus Fulgentius de fide ad Petrum, capite 72. ibi: *Firmissime tene, & nullatenus dubites divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua prævenit.* Eodem modo loquuntur Nazianzenus, Chrysostomus, Isidorus, Damascenus, Bernardus, & plures alij Patres, quos refert Alvarez citata *disputatione quinquagesima quarta.*

Obje-
ctio.

164. Dices, adducta testimonia non posse intelligi in sensu nostræ conclusionis. Tum quia veritatem, de qua loquuntur, definiunt tanquam de fide; & oppositum ut hæresim condemnant: nostra autem assertio (esto sit vera, aut etiam certa) non est immediate de fide: sicut neque opposita est omnino hæretica: ergo, &c. Tum etiam quia possunt exponi de impossibilitate naturæ, & necessitate gratiæ ad servanda omnia præcepta, tam naturalia, quam supernaturalia; vel ad servandum illa non modo quantum ad substantiam, sed etiam cum merito, & fructu, ut necesse est ad vitam æternam consequendam. Utrovis autem modo intelligantur; non suadent nostram assertionem, ubi sermo est de sola observatione præceptorum naturalium quantum ad substantiam.

Enervatur.
Medina.
Sorus.

Respondetur non deesse Auctores, qui propter prædicta testimonia censent assertionem nostram esse de fide, & contrarium esse hæresim in illis condemnatam. Nam ita sentit Medina in præsentis referens Sotum libro primo, de natura, & gratia, capite 22. ubi sic

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

ait: *Non solum damnatum est adversus Pelagium, quod possimus meritorie implere mandata; sed etiam quod possimus omnia quantum ad substantiam, & cætera.* Nec bene Suarez ait, Sotum tenere oppositum capite vigesimo primo: Nam in utroque capite loquitur consequenter.

Sed melius Curiel, idem Suarez, & alij Curiel.
Suarez.

dicunt nostram doctrinam non esse immediate de fide: quia adducta testimonia non sic aperte eam continent, ut saltem apparenter nequeant aliter explicari. Adeo tamen efficaciter ex illis deducitur, ut sit certa quasi conclusio Theologica: oppositum verò saltem sit temerarium, & errori proximum. Neque expositiones illæ habent aliquam probabilitatem. Nam licet Concilia, & Patres potissimum loquantur in ordine ad vitam æternam; apertissime etiam agnoscunt necessitatem gratiæ ad adimplenda ipsa naturalia præcepta secundum se, & secundum substantiam. Tum quia ad illam convincendam communiter recurrunt ad imbecillitatem naturæ lapsæ: quæ quia corrupta, & infirma est per peccatum, non potest per proprias vires illud, quod posset natura integra, & in prædictam debilitatem, & infirmitatem, etiam non facta mentione ordinis, aut præceptorum supernaturalium impotentiam illam multoties reducunt. Hæc autem ratio vim habet, etiam loquendo de sola adimplentione præceptorum naturalium quantum ad substantiam: quia natura integra hæc tantum præcepta posset propriis viribus adimplere: pro supernaturalibus verò, sicut & pro observatione naturalium, quatenus ad supernaturalem finem conducerent, proculdubio indigeret gratia: sine qua nihil, quod sit naturalis ordinis, potest supernaturalem attingere. Tum etiam quia non modò requirunt gratiam ad observanda præcepta affirmativa: inter quæ aliqua supernaturalia continentur; sed etiam ad non violanda præcepta legis negativa, quæ sunt præcepta naturalia. Immo cum expressè requirant illam ad non peccandum, ad quod sufficit non violari aliquod præceptum; tuncque hoc fiat, quando adimplentur omnia secundum substantiam; plenè sentiunt necessariam esse gratiam ad hujusmodi observationem.

165. Adde, quòd si homo absque gratia posset longo tempore servare omnia naturalia præcepta secundum substantiam, posset eodem tempore sine peccato vivere: quia fieri posset, ut toto illo tempore non urgeret obligatio alicujus præcepti, vel modi agendi supernaturalis: hic autem fuit unus ex erroribus Pelagij, & quem sancti Patres sæpe illi objiciebant, videlicet quòd homo destitutus omni gratia posset multo tempore sine peccato vivere: ut videre est in Conciliis citatis, & in Concilio Palæstino, ubi Pelagij & Cælestij errores commemorantur.

Adde etiam, quòd cum Concilia, & Patres agentes de necessitate gratiæ, commemorant legem, & ejus observantiam, communiter eo nomine intelligunt præcepta Decalogi, quæ sunt de jure naturæ: neque ut plurimum mentionem faciunt alicujus ad altiorum ordinem pertinentis: idque ut damnaverent errorem prædicti hæretici etiam ex ea parte, qua aiebat posse nos legem implere per

O 2 liberum

liberum arbitrium sine gratia. Negant ergo potentiam ad eam ita observandam solis viribus naturæ.

Adde tandem, quod D. Augustinus (à cuius doctrina Concilia, & Pontifices præsertim hac in causa nunquam recedunt) omnino præcludit locum expositionibus supradictis, ut videre est citata epistola 89. Ubi omittens nedum præcepta supernaturalia, sed etiam multa ex naturalibus, & reducens quæstionem ad præceptum non concupiscendi; negat omnino, quod possit adimpleri, seu non violari sine gratia: *Qui autem* (inquit) *sic audiunt, quod ait lex, Non concupisces, ut hoc quia didicerint, sufficere sibi arbitrentur, nec per adiutorium gratia Dei ad faciendum, quod iustum est, dari sibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex subintravit, ut abundaret delictum, quod dictum est de Iudæis. Parum enim est, quia non implent, quod præcipit lex, Non concupisces; sed insuper superbiunt, & ignorantes Dei iustitiam (id est, quam Deus dat, qui iustificat impium) & suam volentes constituere (tanquam suæ voluntatis viribus factam) iustitia Dei non sunt subiecti, &c.* Et inferius cum dixisset prædicto præcepto non concupiscendi imperari continentiam, probat hanc non posse à nobis sine gratia observari ex illo Sapientie 8. *Et cum scirem: quia nemo potest esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat Sapientie scire, cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum. Nunquid dixit (addit Augustinus) Et cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi per proprium liberum arbitrium, & hoc ipsum erat Sapientie scire, à me ipsum esse hoc donum? Non planè hoc dixit: quidem in sua vanitate, sed quod fuit in sanctæ Scripturæ veritate dicendum. Cum scirem, inquit, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det: jubet ergo Deus continentiam: jubet per legem, dat per gratiam, &c.* Si itaque præceptum istud non concupiscendi, & quæ in eo includuntur, quæ naturalia sunt, & ad nihil supernaturale obligant, ex sententia Augustini, immò & sacra Scripturæ non potest homo adimplere sine gratia; quanto minus id poterit, si & cætera naturalia præcepta adiungantur?

§. III.

Eadem assertio ratione communitur.

166. **Q**uamvis ut num. 163. dicebamus, naturales rationes non omnino ostendant veritatem de qua agimus, iis qui fidei lumine destituuntur; illo tamen præeunte, satis eam declarant, & confirmant. Et licet plures ad intentum se offerant, ea duntaxat in præsentem utemur, quam adducit Divus Thomas articulo 2. & 4. hujus quæstionis; & potest sic formari. Hoc, quod est servare omnia præcepta naturalia collectivè, seu longo tempore in nullo deficiendo, est proprium opus naturæ humanæ, ut sanæ, & integræ, saltem integritate naturalis ordinis: ergo natura lapsa, quæ per peccatum manet ægra, & infirma, nequibit propriis viribus huiusmodi opus adimplere. Consequentia videtur nota: siquidem notum est fieri non posse à virtute ægra, & infirma opus, pro quo exigitur integra & sana: sicut notum est non posse hominem

infirmum totum, quod potest homo sanus, minoresque vires reperiri in illo, quam in isto. Antecedens autem constat: tum quia servare permanentem per longum tempus omnia, aut multa præcepta in nullo deficiendo, non ostendit virtutem debilem, vel infirmam ex parte principij, immò ostendit potentiam integram, & sanam: uti est quæ in multis, & multo tempore nunquam deficit. Quemadmodum currere longum iter in nulla ejus parte deficiendo, ostendit virtutem progressivam sanam, & robustam. Tum etiam quia observatio omnium præceptorum est maximum, & præcipuum bonum naturæ rationalis satis per se arduum, & difficile: quod autem aliqua natura propriis viribus constans permaneat in suo proprio, & maximo bono, per seque arduo, & difficili, signum evidens est sanitatis, & integritatis. Infirmitas enim neque habet similem constantiam, nec fieri potest, ut in bono maximo, & arduo aliquando, immò multoties juxta gradum infirmitatis, non deficiat.

Confirmatur, & explicatur animadvertendo, quod licet aliqua causa secunda, verbi gratia, voluntas sit sufficienter in actu primo ad eliciendum actum suæ virtuti correspondentem; ut tamen de facto illum eliciat, opus est actuali Dei concursu, per quem talis causa ad agendum præmoveatur, & effectus plenè à Deo sit. Quod quantum ad concursum concomitantem (qui ad efficaciam præsentis rationis sufficeret) communiter recipitur à Theologis: quoad prævium verò docent legitimi Divi Augustini, & Divi Thomæ discipuli, & plures alij, ut insinuavimus *disputatione prima, capite sexto, §. primo*, & latius constabit ex dicendis *disputatione septima*. Dispensat autem Deus prædictum concursum quandoque ex sola naturali, & communi providentia; quandoque verò ex speciali, & gratuita: cum hoc discrimine, quod juxta communem providentiam attendit naturales vires causæ secundæ, quæ operatura est; ejusque conditionem, inclinationem, & propensionem sive ad bonum, sive ad malum: neque aliter concursum præbet, nisi prout illa postulat, prædictæque vires, & inclinatio exigunt. Et consequenter in ipsa actuali operatione, vel in modo operandi relucere debet conditio virtutis causæ, ejusque perfectio, aut imperfectio: alias non daretur concursus juxta exigentiam talis principij. Quoties verò perfectiorem influxum Deus præstat, id utique facit ex speciali providentia pertinente ad ordinem gratiæ. Quocirca illos duntaxat actus dicenda est causa secunda, verbi gratia, liberum arbitrium posse per proprias vires, seu sine recursum ad gratiam, ad quos certum, aut præparatum habet actuale Dei concursum ex providentia naturali, & communi: seu ad quos idem liberum arbitrium, attenta ejus natura, & conditione talem concursum exigit. Ad illos verò, pro quibus ut Deus tribuat concursum, necesse est recurrere ad providentiam gratuitam, & specialem, absolutè dicendum est non inesse vires prædictæ causæ ex sua natura, & sine recursum ad gratiam.

Secundò nota, quod etsi liberum hominis arbitrium non sit extinctum per peccatum; sed manserit in eo aliqua vis, & inclinatio ad bonum honestum (ut dub. 1. dicebamus) habet tamen sibi

*Nota pro confirmatio-
ne rationis.*

*Ratio præci-
piæ ex D.
Thom.*

sibi admixtum ex continuatione ad partem sensitivam defectum illum dictum *concupiscentia*, seu *fomes*, qui non minore vi, & propensione praedicto bono repugnat, & ad contrarium malum inclinatur, & sollicitatur. Quia igitur liberum arbitrium per modum potentiae, & in actu primo consideratum duas istas inclinationes includit, & ex utraque coalescit; consequenter postulat taliter sibi à Deo dispensari concursum ad agendum, ut in modo operandi, aut in processu operationis tota ejus conditio, & utraque inclinatio manifestetur; adeoque tam bonitas, & perfectio unius per actum bonum; quam alterius malitia, & defectus per actum peccaminosum ostendatur. Sicut enim ratione inclinationis ad bonum honestum, petit dari sibi aliquoties concursum ad bene operandum, & quod non semper, neque diu continuè peccet; ita ratione fomitis, & propensionis ad malum postulat, ut multoties denegetur ei talis concursus, & in peccatum exire permittatur.

Confirmatur
ratio D. Thom.

167. Ex his confirmatur efficaciter assertio, & aperitur vis rationis factae. Nam liberum arbitrium hominis lapsi eo duntaxat modo potest operari viribus naturae, quo dispensari sibi postulat concursus causae primae ad agendum, seu quo ex naturali, & communi providentia dispensatur: atqui non postulat, ut semper, neque diu detur praedictus concursus ad rectè agendum observando praecepta, aut quod detur ad servanda omnia collectivè in nullo deficiendo: immò postulat, ut frequenter ei denegetur & in contrarium agere permittatur: ergo talis observatio impossibilis est per solas vires naturae, & sine recursum ad gratiam. Major habetur ex primo notabili, quod est omnibus notum: & minor ex dictis in secundo, quae nemo inficiabit. Eò praesertim, quia in libero arbitrio non est minor, sed major libertas, & propensio ad peccandum, & deficiendum ratione concupiscentiae, quam sit virtus ad rectè operandum ratione inclinationis in bonum honestum: atque adeo non minus, sed magis debita est ei ratione unius inclinationis derelictio, & permissio ad peccandum, quam ratione concursus ad rectè agendum. Sicut ergo propter hanc honestam inclinationem non fert naturalis Dei providentia, quod semper, vel longo tempore negetur ei praedictus concursus: ita ob illam pravam petit, non ut continuo longo tempore tribuatur; sed saepius permittatur ei cadere: aut saltem alternis vicibus res haec disponatur, & modò tribuatur, modò verò negetur praedictus concursus. Quando autem in particulari negandus, aut concedendus sit, aut cui saepius, cui rarius debeat concedi, vel negari; non satis determinatur per praedictas inclinationes, sed eidem divinae providentiae saltem magna ex parte determinandum relinquitur. Sicut ex naturae inclinatione est, quod non semper mas, aut semper foemina; sed modò haec, modò ille generetur. Quis tamen determinatè in hoc sexu, quisve in illo gignendus sit, divinae providentiae incumbit. Conducunt tamen non parum in casu nostri dubij individuales subjecti conditiones, ut habitus vitiosi, bona, vel mala educatio, honesta, aut inhonesta sociorum, & amicorum conversatio, plurimumque vel pauciorum occasionum occursum, aliaque id genus, quibus attentis providentia naturalis suos concursus dispensat, & accommodat.

Arist.

Accedit supradictis communis experientia, Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

quia ut Philosophus ait lib. 2. Physic. *Unumquodque sicut naturaliter agitur, ita aptum naturae est agi.* Quantum autem experiri possumus, haud invenimus aliquem sine gratia, & in peccato existentem, qui neque ad longum tempus iterum relabatur. Unde est illud Divi Gregorij homil. 11. in Ezechiel. *Peccatum, quod mox per poenitentiam non deletur, suo pondere in aliud trahit.* Ergo dicendum est praedictum modum concurrendi ex parte Dei cum libero arbitrio postulari ex natura rei, & ex intrinseca ipsius arbitrij defectibilitate: atque adeo non aliter operari posse sine recursum ad gratiam.

D. Gregorij

168. Neque obee, si dicas: tum quod defectibilitas liberi arbitrij sufficienter ostenditur, vel in violatione praeceptorum supernaturalium, vel in commissione multorum peccatorum venialium circa naturalia, quamvis haec graviter non violentur. Natura enim, quae non posset vitare omnia peccata venialia, quamvis posset mortalia, non esset natura integra: quia haec utraque peccata vitare potest etiam longo tempore. Et per hanc replicam videtur etiam enervari ratio ante confirmationem facta, quae innititur in eo, quod servare omnia praecepta longo tempore est opus naturae integræ, & sanæ, proindeque negari debet lapsæ, & infirmæ. Dici enim posset opus naturae sanæ includere praedictam observationem unà cum vitatone peccatorum venialium: atque adeo solam observationem sine hac vitatone non esse proprium opus naturae integræ, sed commune etiam lapsæ. Tum etiam objicies, quod ex doctrina tradita solum habetur, hominem gratia destitutum non adimpleturum de facto omnia divina praecepta; non tamen quod ea adimplere non possit: quia actualis Dei concursus non requiritur ad posse, sed ad agere: & ideo illo adhuc negato, manet potentia, quamvis actus futurus non sit. Et licet non detur in libero arbitrio potentia ad componendum actum cum negatione concursus, quae est potentia in sensu composito, bene tamen ad ponendum illum secundum se, & in sensu diviso, supposita adhuc tali negatione: posse autem aliquid in sensu diviso est posse illud simpliciter.

Objectiones
contra praeced.
doctrinam.

Tum denique objicies, quod si propter defectibilitatem principij operativi exigeretur aliquoties negatio concursus divini ad rectè operandum, ut hac via talis defectibilitas in ipsa actuali operatione defectuosa ostenderetur: nulla esset natura quantumvis perfecta, quae id non exigeret quia nulla est, cui non sit admixta aliqua defectibilitas, & imperfectio. Ex quo fieret, ut neque Angelus, neque Adamus, ut conditus fuit in justitia originali, aut si in sola integritate naturae conditus fuisset, posset servare collectivè omnia praecepta viribus naturae: quia nullus posset non exigere aliquando praedictam divini concursus negationem, ut ejus defectibilitas in aliqua operatione ostenderetur. Hoc autem falsum, ut ex se liquet.

169. Non itaque haec obsunt: nam ad primum negandum est antecedens: quia defectibilitas liberi arbitrij non debet primariò regulari per ordinem ad praecepta supernaturalia, his enim, & eorum possibilitate seclusis, adhuc maneret in illo ratione fomitis, & concupiscentiae eadem repugnantia, & propensio contra bonum honestum naturale: ut-

Occurritur
prima ob-
jectioni.

que ista in operando manifestetur, postulat permissum delinquendi contra præcepta naturalia ad quæ transgredienda primario tendit. Præsertim quia ad servanda supernaturalia præcepta neque natura integra sibi sufficit, nisi adjuvetur per gratiam: atque adeo ex sola hac impotentia non satis deprehenditur infirmitas naturæ lapsæ, cum talis impotentia sit communis etiam naturæ integræ. Oportet ergo, ut explicetur per impotentiam ad servanda præcepta naturalia. Immo petit explicari per necessitatem graviter delinquendi contra prædicta præcepta: quia in solis peccatis venialibus, quæ sunt defectus modici, & leves, non satis manifestatur debilitas, & infirmitas liberi arbitrij, quæ est gravis, & ad mortem non solum ratione peccati mortalis, in quo habitualiter permanet homo lapsus; sed etiam ratione supradictæ repugnantiae ad bonum, & propensionis ad malum: talis enim repugnantia, & propensio intendit malitiam, & deordinationem gravem; & quantum est ex se, seu in actu primo pertingit usque ad divisionem animæ, & Spiritus à Deo ultimo fine: in qua inordinatione, & divisione peccatum mortale consistit.

Neque verum est, quod natura integra posset vitare omnia peccata venialia collectivè: nisi integritas esset perfectissima, qualis fuit in Adamo per justitiam originalem plene subjicientem appetitum sensitivum rationi. Cæterum infra hanc integritatem perfectissimam potest dari alia minus perfecta, quæ licet non ita ad plenum appetitum rationi subiceret, sufficeret tamen ad constituendum statum naturæ integræ integritate naturalis ordinis, ut *disputatione 1. num. 29.* diximus. Et hæc integritas non conferret potentiam ad vitanda omnia peccata venialia collectivè; bene tamen ad cavenda omnia mortalia. Sicut modò in statu naturæ reparatæ licet gratia communis det posse ad vitanda mortalia longo tempore; non tamen ad cavenda omnia venialia, nisi major gratia subveniat. Ex quo patet nequaquam enervari nostram rationem ante confirmationem factam: quia deficere in solis peccatis venialibus cum potentia ad non deficiendum in mortaliter, verè est opus naturæ absolutè, & simpliciter sanæ & integræ: & licet non integritate perfectissima, sicut fuit integritas justitiæ originalis, & naturæ Angelicæ; sufficienter tamen distinguente à natura infirma & lapsa. Sicut reparatio, quæ modò fit per gratiam justificantem, distinguit sufficienter hominem justum à lapsò; quamvis non restituat integritatem, & sanitatem omnino perfectam.

*Secunda Ob-
jectio diluitur.*

170. Ad secundum respondetur convincere de potentia ad adimplendum unumquodque præceptum secundum se, seu ad adimplenda omnia divisivè: de hac enim potentia verum est, quod actualis Dei concursus non requiritur ad posse, sed ad agere. Sic autem loquendo non negamus potentiam adimplendi omnia præcepta absolutè, & in sensu diviso: licet negemus potentiam adimplendi in sensu composito negationis concursus petiti à communi providentia ob defectibilitatem liberi arbitrij: quod est negare futuritionem adimplentionis. Cæterum cum ad *ly omnia præcepta*, addimus adverbium *collectivè*, loquimur de alia potentia, vel impotentia: nimirum de potentia, vel impotentia conjungendi in unum adimplentiones omnium præceptorum, ita ut in nullo defectus contingat: atque adeo de potentia, vel impotentia ad

excludendam prædictam contingentiam. Et quia ad hujusmodi adimplentionum collectionem contingentiam excludentem, nedum ut componendam cum negatione divini concursus; verum neque ut secundum se spectatam, est potentia libero arbitrio per proprias vires: idcirco absolutè, & sine restrictione, aut distinctione penes sensum compositum, vel divisum negamus, quod possit adimplere omnia collectivè. Porro non esse ad hoc potentiam in libero arbitrio evincunt sufficienter, quæ hactenus dicta sunt.

Tum quia principium, cui inest potentia ad aliquem effectum, non exigit negationem concursus ad talem effectum: cum ergo liberum arbitrium ob suam defectibilitatem postulet negari sibi concursum ad adimplenda omnia præcepta collectivè: vel (quod idem est) postulet permissum ad deficiendum in aliquo indeterminatè, & vagè; plenè inferitur non habere potentiam ad ponendam totam collectionem, seu ad non deficiendum in tali collectione. Quemadmodum quia pro nullo præcepto indeterminato considerato secundum se postulat negationem prædicti concursus, legitime deducitur pro nullo sic accepto deesse prædictam potentiam. Tum etiam quia potentia ad adimplenda omnia præcepta collectivè addit supra potentiam ad adimplenda illa divisim, seu ad adimplendum unumquodque secundum se: & ratione hujus superadditi vires naturales, quæ constituunt liberum arbitrium potens ad unum, non constituunt potens ad alterum. Et enim ut dicatur posse omnia præcepta collectivè, non sufficit inesse illi vires proportionatas cum unoquoque secundum se (quod tamen satis est, ut dicatur posse omnia divisim) sed requiritur virtus sufficiens ad omnino evincendam, & comprimendam defectibilitatem ipsius liberi arbitrij, taliter ut in tota præceptorum collectione in defectum non prorumpat, aut ipsam collectionem interrumpat. Si enim defectibilitas vel semel in suum defectum prodeat, eo ipso interrumpet, & destruet collectionem. Ubi autem defectibilitas principij operativi est æqualis, vel major, quàm ejus perfectio, sicut est in libero arbitrio hominis lapsi, non datur virtus sufficiens ad talem defectibilitatem prædicto modo evincendam, & comprimendam: quia æquale non omnino vincit æquale, aut illud sibi subicit: nisi eidem libero arbitrio superaddatur gratia, per quam perfectio in tantum augeatur, ut defectibilitas omnino superetur, & comprimatur, cohibeaturque ejus propensio ad deficiendum, ita ut non jam postulet permissum delinquendi.

In fine hujus solutionis pro illo, quod in objectione additur, videlicet *impotentiam in sensu composito solum esse impotentiam secundum quid*, addimus & nos prædictam impotentiam posse comparari, vel ad extrema, quæ componi nequeunt, vel ad ipsam compositionem: & quamvis primo modo solum sit impotentia secundum quid, non tollens potentiam simpliciter, quia quod unum extremum nequeat conjungi alteri, non tollit, quominus secundum se, & absolutè maneat possibile: secundo tamen modo est impotentia simpliciter: quia compositio extremorum inter se repugnantium, per se, & ab intrinseco repugnat, adeoque absolutè, & simpliciter impossibilis est. Et hac ratione illi, qui est in gratia non negamus potentiam ad peccandum mortaliter, nisi secundum quid, & in sensu composito; ad ipsam tamen compositionem peccati cum gratia simpliciter negamus talem potentiam: & simpliciter

*Explicatur
amplius data
responsio.*

*Elucidatur
ulterius.*

simpliciter dicimus non posse extrema illa conjugere. Ad rem ergo, licet impotentia, quam dicimus esse libero arbitrio ad adimplenda omnia praecepta collectivè, solum sit secundum quid respectu extremorum, quæ sunt singula praecepta secundum se accepta; respectu tamen compositionis adimplerionum omnium, nedum cum negatione divini concursus ad aliquas, sed etiam earum inter se est impotentia simpliciter: quia ad talem compositionem absolute, & simpliciter est impotens liberum arbitrium per proprias vires. Et ad hoc denotandum negamus non solum futuritionem adimplerionum; sed etiam potentiam ad adimplendum collectivè: nam *ly collectivè* determinat impotentiam ad solam prædictam compositionem.

Satisfit tertia objectioni.

171. Ad tertiam objectionem respondetur sequelam in ea universalitate, qua obiciens deducit, non inferri ex nostra doctrina. Quamvis inferatur in illis naturis, & potentiis, quæ veluti ex æquo habent perfectionem, & defectibilitatem, seu vim rectè agendi, & vim deficiendi; neutraque ab altera præoccupatur, & supprimitur: & idè non magis determinantur ad operationem rectam, quam ad defectuosam: ut contingit in libero arbitrio gratia destituto, & in aliis causis omnino indifferentibus, & contingentibus. Quare in his propter rationem à nobis traditam nequit vel in continuatione, vel in repetitione operationis defectus incidere. Aliter autem philosophandum est, quando principium operativum ratione suæ magnæ perfectionis vel est omnino determinatum ad operationem rectam, & ei indispensable connexum; vel ejus defectibilitas à virtute rectè agendi ferè in totum, aut saltem magna ex parte supprimitur: ut in natura integra contingit. Nam quod attinet ad Angelum, est omnino indefectibilis in ordine ad praecepta naturalia considerata secundum se: ut ostendimus in *Tract. de Ang. disp. 9. dub. 3.* & ideo non petit denegari unquam sibi concursus ad illorum adimplerionem; immo petit nunquam denegari. Quoad praecepta verò supernaturalia, in ordine ad quæ omnis natura creata est defectibilis, omnibus ex gratia, quod non denegetur talis concursus: immo nulli tribuitur, nisi per gratiam. Unde quoad Angelos non habet locum prædicta obiectio. De Adamo verò, ut prædicto iustitia originali, alia ratio est: quia ipsa iustitia etiam quatenus intra naturæ ordinem illum perficiebat, habebat rationem gratiæ: cum esset supra exigentiam suæ naturæ: & hæc gratia ita præoccupabat, & comprimebat propriam defectibilitatem (saltem quantum ad praecepta naturalia) ut talis defectibilitas non exigeret explicari in actuali operatione, neque ambiret negationem divini concursus requisiti ad bene operandum. Unde etiam quoad illum statum cessat prædicta obiectio. Et idem ferè dicendum est, si homo creatus fuisset cum sola integritate naturalis ordinis: ea enim integritas (quæ respectu naturæ humanæ secundum se haberet etiam rationem gratiæ) comprimeret propriam defectibilitatem, saltem quantum satis esset, ut in nullo determinato supposito, postularet negationem concursus requisiti ad servanda longo tempore naturalia praecepta, quæ obligant sub mortali.

Nota.

Diximus *saltem quantum satis esset*, &c. quia cum ea integritas esset minor Angelica, & etiam iustitia originali; non ita sicut illæ naturalem defectibilitatem supprimeret, & præoccuparet; sed aliquid ejus expeditum relinqueret. Hoc au-

tem sufficienter explicaretur per exigentiam permissionis peccatorum venialium in omnibus usus rationis superviventibus: simul & per exigentiam permissionis mortalium in aliquibus vagè, & indeterminatis. Sunt enim quamplura, quæ à natura postulantur non pro omnibus suppositis, neque determinatè pro his, vel illis, sed vagè, & indeterminatè pro aliquibus. Idque aliquando petitur, ut in pluribus; aliquando verò ut in paucioribus juxta ipsius naturæ diversas conditiones, aut status. In eo verò de quo loquimur, scilicet hominis lapsi, nulla est ratio, cur ejus defectibilitas non petat explicari in omnibus suppositis peccati capacibus: sicut explicatur in omnibus vis ad rectè agendum: quæ non est major, immò fortè est minor, quam ipsa defectibilitas. Possemus assertionem confirmare aliis rationibus, quibus D. Thomas utitur *art. 8. hujus quest. 6. lib. 3. contra gent. cap. 160.* nec non de veritate *quest. 24. art. 12.* Eas tamen consultò omittimus, & dubio sequenti reservamus, ubi sermo erit de necessitate gratiæ justificantis ad effectum servandi omnia praecepta: de qua gratia procedunt specialiter prædictæ rationes.

§. IV.

Assertio alia pro dubij absolute.

172. **D**icendum est secundò posse hominem lapsum sine auxilio gratiæ adimplere quodvis praeceptum naturale secundum se acceptum: quod est posse adimplere omnia divisive. In hac conclusione non comprehendimus praeceptum diligendi Deum super omnia, aut si quod aliud hujusmodi dilectionem includit: nam de hoc quid tenendum sit, ostensum est dubio præcedenti. Neque etiam comprehendimus casum gravis tentationis, de quo agendum est dub. 8. Extra hæc verò nullum agnoscimus praeceptum naturale, quod homo lapsus non possit propriis viribus adimplere, quandocumque occurrat, urgeatque ejus obligatio sine limitatione, aut restrictione ad certum tempus, vel ad determinatum numerum præceptorum. Diximus *urgeatque ejus obligatio*: quia multoties ob defectum facultatis ad adimplendum aliquod praeceptum cessat, vel suspenditur pro tunc obligatio talis præcepti, ejusque adimpletio sine peccato omittitur: sicut in illo, qui non habet, per quod solvat creditori, aut subveniat parentibus, cessat obligatio id munus exequendi: quia nemo tenetur ad id, quod est sibi impossibile. Et ideo neque talis omissio habet esse voluntaria, aut peccaminosa: quia cessante obligatione, non est locus peccato. Intelligitur ergo conclusio, dum præcepti obligatio urget, & taliter, ut ejus omissio peccatum sit. Et sic intellecta est valde communis apud Theologos: & illam tuentur Capreolus, Cajet., Sotus, Ferrara, Medina, Curiel, Montef., Zumel, Suarez, Lorca, Valentia, Granados, & alij, quos pro prima conclusione adduximus. Et quamvis aliqui non videantur loqui juxta universalitatem nostræ assertionis, sed cum majore restrictione adducunt in exemplum aliquod, vel aliqua ex facilioribus præceptis, excludentesque difficiliora: re vera tamen non discedunt à prædicta assertionem: quia illa, quæ excludunt, reducuntur vel ad casum tentationis gravis, vel ad praeceptum dilectionis super omnia, quæ nec nos in assertionem comprehendimus.

Secunda conclusio.

Capreol.
Cajet.
Sotus.
Ferrara.
Medina.
Curiel.
Montefinos.
Zumel.
Suarez.
Lorca.
Valentia.
Granados.

173. Probatur ergo ex Divo Thoma, qui multo

Ratio est D. Thom.

multoties ait posse hominem gratia destitutum, & in peccato existentem vitare singula peccata etiam mortalia, dum actu occurrunt, licet non possit collectivè vitare omnia: constat verò omnino idem esse, posse vitare singula peccata, ac posse adimplere singula præcepta: sicut idem est peccatum, atque omissio, vel transgressio præcepti. Tradit autem Angelicus Doctor prædictam doctrinam in præsentis art. 8. in corpore ubi ait: *Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus, &c.* Et in solutione ad primum. *Dicendum quod homo potest vitare singulos actus peccati, non tamen omnes, nisi per gratiam, ut dictum est.* Idem repetit quæst. 24. de verit. art. 1. ad 10. & art. 12. in corpore, & ad argumenta præsertim secundi ordinis ubi ad 7. sic ait: *Dicendum, quod aliquis existens in peccato mortali potest vitare omnia peccata mortalia auxilio gratiae, potest etiam ex naturali virtute singula vitare, quamvis non omnia.* Idem dicit ad 8. & lib. 3. contra gent. cap. 160. ibi: *Licet ille, qui est in peccato, non habeat hoc in propria potestate, quod omnino vitet peccatum; habet tamen potestatem nunc vitare hoc, vel illud peccatum, ut dictum est: unde quodcumque committit, voluntariè committit, &c.*

Obiectio. Neque obest, quod Sanctus Doctor videtur determinare suam doctrinam ad aliquod certum tempus, ut constat ex primo testimonio, & ad vitationem hujus, vel illius peccati, ut habetur in ultimo: adeoque non videtur loqui de omnibus etiam divisim, neque pro quovis tempore.

Solvitur. Respondetur enim verba illa prioris testimonij, & secundum aliquod tempus, non limitare præcedentia, *Potest singula peccata vitare* (in quibus continetur nostra conclusio) sed claudere novam, & distinctam propositionem: videlicet quod sicut semper potest vitare singula, quamvis non omnia, ita pro aliquo determinato, & modico tempore potest vitare omnia, & non tantum singula: quia potest in illo nullum committere. Quem sensum haud obscure ostendunt verba, quæ sequuntur. *Quia* (inquit) *non est necesse, quod continuo peccet in actu; sed quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest.* Illa autem verba posterioris testimonij: *Habet tamen potestatem nunc vitare hoc, vel illud peccatum*, non excludunt potentiam vitandi quodcumque; sed potius continent exemplum hujus potentiae, quæ est ad vitandum pro quovis nunc peccatum ibi occurrens: & quia quod occurrit pro quolibet determinato nunc, est determinatè hoc, vel illud, usus est D. Thomas modo isto exemplificandi. Quo etiam pacto exponi debet, si quando alibi prædicto modo; vel alio simili loquatur. Adde aliquando Angelicum Doctorem limitare prædictam doctrinam ad aliqua præcepta, & ad aliquod tempus, ut excludat tum præceptum dilectionis Dei super omnia, & si quod aliud talem dilectionem includit: tum etiam casum gravis tentationis, qui frequenter evenit. Credimus verò nullibi majorem exemptionem facere voluisse.

Aliud pro vera sententia motivum.

174. Deinde probatur ratione primò: quia observatio cujuslibet præcepti naturalis secundum se, & divisim accepta (non loquimur de præcepto dilectionis) neque superat naturales vires liberi arbitrij, neque est impossibilis cum actu hominis lapsi: ergo non est ei neganda potentia ad talem observationem. Consequentia

liquet: quia prædicta observatio ex nullo alio capite potest reddi impossibilis, nisi ex aliquo duorum, quæ in antecedenti referuntur. Antecedens autem quoad secundam partem videtur satis notum: nam secluso præcepto dilectionis, & si quod aliud illud includit, nullius alterius adimpletio habet esse impossibile cum peccato mortali habituali, & cum aversione à Deo, quæ constituunt statum hominis lapsi, ut patebit discurrenti per singula. Quoad primam verò probatur ex supradictis: quia inter præcepta naturalia nullum ita excellit, vel adeo perfectas vires postulat, sicut præceptum dilectionis super omnia: quemadmodum nullus actus inter omnino naturales habet esse ita perfectum, sicut prædicta dilectio: cum ergo adhuc hujusmodi præceptum non excedat vires naturales liberi arbitrij, sed sit eis proportionatum, ut in utroque dubio præcedenti ostensum est; plane fit neque hujus, neque alterius observationem esse impossibilem per vires naturæ, quantum est ex isto capite.

175. Dices, vires liberi arbitrij minorari, & debiliores fieri per continuam, aut multiplicem præceptorum adimpletionem: quia quælibet virtus per continuum exercitium, debilitatur, & consumitur: eo quod omne agens in agendo repatur: juxta commune Philosophorum axioma: quare licet prædictæ vires sufficiant pro quolibet præcepto aliquoties adimplendo, tandem poterunt ipso exercitio ita debilitari, ut in eo ultra progredi non valeat.

Sed contra: nam etsi loquendo de viribus corporalibus, & materialibus, quibus voluntas uti necesse habeat pro aliquorum præceptorum adimpletione, concedamus debilitari, & diminui per continuum exercitium; nequaquam id admittendum est de ipsa virtute immateriali voluntatis, penes quam est tota vis consentiendi, aut dissentienti objectis, quæ sibi proponuntur, atque adeo principalis facultas adimpletiva præceptorum, quorum obligatio indispensabiliter urget: virtus enim spiritualis, & immaterialis non consumitur, neque diminuitur per exercitium sui; sed potius roboratur, & confirmatur, redditurque promptior, & facilius ratione habituum, qui exercitio ipso acquiruntur. Porro quod liberum arbitrium possit, vel non possit adimplere præceptum in casu hujus dubij, solum est attendendum penes hanc posteriorem virtutem: nam loquimur ex suppositione, quod obligatio præcepti adimplendi permaneat, & urgeat: ad illa autem præcepta, quæ voluntas implere non valet, nisi per vires corporis, non aliter urget obligatio, quam juxta quantitatem, & sufficientiam harum virium: & ideo illis deficientibus, vel ita diminutis, ut in actum prodire non valeant (sive hic defectus ex continuato exercitio, sine ex subiecti ægritudine, vel aliunde ortum ducat) suspenditur obligatio præcepti, quod per illas adimplendum erat: ac proinde cessat casus hujus quæstionis. Debemus ergo circa eam ita discurrere, ut vel corporales vires in sua integritate permaneant, quantum satis est ad præceptum per eas adimplendum: vel reducatur quæstio ad illa præcepta, quæ adimplentur, vel violantur solo consensu, vel dissensu voluntatis: cujus virtus neque minuitur, neque impeditur, nisi tollatur, vel impediatur judicium rationis, ac proinde libertas: quo casu cessat etiam præsens quæstio: quia ablata libertate, non habet locum obligatio præcepti.

Ad hæc: admittamus viris liberi arbitrij sive *Aperitur vis spiri*

hujus impug-
nationis.

spirituales, five sensitivas diminui, & debilitari per suum exercitium; adhuc nostra ratio manet in suo robore, & evasio adducta facile præcluditur in hunc modum. Aut prædictæ vires per observationem primorum præceptorum in tantum diminuantur, ut non jam sufficiant ad aliud, & aliud, quæ supersunt adimplenda; vel non ita diminuantur, sed conservant sufficientem vim ad eorum adimplentionem? Si hoc secundum habemus intentum, verum quippe est posse liberum arbitrium adimpleto quolibet præcepto, aliud, & aliud, ac proinde omnia divisim adimplere: licet fortè difficilius posteriora, quam priora. Si autem primùm dixeris, tollitur casus hujus dubij: nam eo ipso cessabit obligatio præcepti denuo occurrentis, pro quo non sufficiunt prædictæ vires: obligatio enim cujuslibet præcepti prærequirit vires sufficientes ad illud adimplendum: hisque deficientibus tollitur, vel suspenditur obligatio. Quocirca in casu nostro, ubi obligatio permanet, non est dicendum vires ita diminui, ut ad prædictum munus non sufficiant. Exemplis doctrina hæc fiet clarior. Supponamus præceptum, quod occurrit, esse præceptum laborandi ad propriam, vel filiorum sustentationem, aut faciendi iter ad subveniendum, vel obediendum parentibus, ad quæ vires corporales omnino requiruntur. Si vires istæ vel per infirmitatem, vel per lassitudinem deficient; eo ipso cessat obligatio talium præceptorum. At si præceptum sit non concupiscendi verbi gratia, ad cujus adimplentionem sufficit dissensus voluntatis; parum vel nihil refert, quòd vires sensibiles sint defatigatæ, aut diminutæ: quia virtus voluntatis, à qua eliciendus est talis dissensus, semper manet integra, dum manet libertas. Non ergo admittendus est casus, in quo præceptum urgeat, & ob defectum, vel lassitudinem virium adimpleri non valeat.

Argentius pro
eandem asser-
tione argu-
mentum.

176. Tertiò probatur conclusio alia ratione, per quam præcedens magis confirmatur. Nam homo lapsus etiam si destitutus sit omni gratia, tenetur toto vitæ cursu adimplere præcepta naturalia singillatim, & divisim, ut sibi occurrunt, & quodcumque non adimpleat, peccat in ejus omissione, vel transgressione: ergo adhuc seclusa omni gratia, potest prædicto modo illa adimplere. Antecedens supponitur ab omnibus Theologis: omnes enim in agitatione hujus dubij sermonem faciunt de præceptis, quorum obligatio urget, quorum ommissio vel transgressio ad culpam imputatur. Unde juxta communem illorum assensum in eandem questionem redit, an homo sine gratia possit adimplere singula præcepta? & an possit vitare singula peccata? quia neque peccatum committitur nisi violatione alicujus præcepti; neque ullum præceptum naturale sine peccato violatur. Consequentia verò suadetur: quia obligatio adimplendi aliquod præceptum, supponit vires necessarias ad talem adimplentionem; cum nemo teneatur ad id, quod est sibi impossibile: vel ergo dicendum erit hominem gratia destitutum non teneri observare singula naturalia præcepta; quod nullus admittet: vel habere sufficientes vires ad uniuscujusque adimplentionem.

Evasio.

D. Thom.

177. Dices satis esse, quòd homo possit adimplere præcepta viribus gratiæ, ut ad id teneatur; quamvis non possit viribus naturæ. Nam ut ait Divus Thomas 2. 2. quæst. 2. articulo 5. ad 1. *Ad multa tenetur homo, quæ non potest facere sine gratia: sicut ad diligendum Deum, & ad credendum articulos fidei.* Et in præsentī articulo 4. ad 2. *Dicendum* (inquit) *quòd illud, quod possu-*

mus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile secundum illud Philosoph. in 3. ethic. Quæ per amicos possumus, aliquantulum nos possumus, &c.

Confirmatur.

Sed hoc non enervat nostram rationem: nam cum omnes homines, ubi ad usum rationis perveniunt, & deinceps, urgeantur naturalibus præceptis, prout in discursu vitæ occurrunt; plures autem, dum ea sic occurrunt, neque gratiam accipiunt, neque esse possibilem, minus verò paratam, aut sibi repromissam agnoscant; fit in pluribus hominibus non posse haberi recursum ad gratiæ auxilia pro potentia ad adimplendum prædicta præcepta. Nam ut *dub. 3. numero 110.* dicebamus, ut homo dicatur posse aliquid per auxilia gratiæ, quæ Deus promittit, & præparata habet, necesse est, quòd ea promissio, & præparatio ipsi homini innotescat, & ab eo credatur, ut ex hac fide, & notitia excitari possit ad talia auxilia postulanda, & consequenda. Cui enim nulla eorum notitia confertur, non habet in sua potestate uti similibus auxiliis, sicut neque ea petere, aut consequi: ac proinde illa præparatio, & promissio respectu talis habet se, quasi non esset: & ideo non est quo pacto virtute talium auxiliorum, homo dicatur posse adhuc per amicum, id, quod non diceretur posse, si promissa, aut præparata non fuissent. Porro esse quam plures, qui neque gratiæ promissionem, neque præparationem agnoverunt, constat in innumeris barbaris, & gentilibus, qui nihil de fide audierunt, per quam duntaxat illa promissio, & præparatio innotescit. Et licet concedamus conferri omnibus ad usum rationis pervenientibus sufficientia auxilia, quibus si bene utantur, & ad Deum convertantur, consequenter justificationis gratiam; ea tamen auxilia præsertim in illis, qui non convertuntur cito transeunt, & pro tempore sequenti, in quo succedit occursum multorum præceptorum, habent se, quasi non fuissent. Neque est certum fundamentum, ut dicamus iterum eis à Deo conferri toties quoties præcepta naturalia occurrunt. Ergo, vel omnibus prædictis neganda est potentia, & consequenter obligatio ad prædicta præcepta adimplenda: vel concedenda est talis potentia per vires naturæ sine recursum ad gratiam.

Potestque impugnatio confirmari ex eo, quod contingeret, si homo conderetur in puris naturalibus, permaneretque ibi nullo sibi præstito speciali auxilio, sed cum solo generali concursu. In illo enim statu eadem essent naturalia præcepta, quæ modò existunt: sicut idem esset lumen naturalis rationis, à quo dictantur: darenturque proinde cum solo prædicto generali concursu vires sufficientes ad illa divisim adimplenda: cum ergo homini lapsus non sint minores vires, quam in puris naturalibus constituto quantum ad prosequendum bonum morale, & præcepta adimplenda (saltem excepto præcepto dilectionis super omnia de quo supra; & casu gravis tentationis, de quo infra) dicendum est sufficere prædictas vires, etiam gratia seclusa ad talem adimplentionem.

Neque obest illud, quod adducitur ex D. Thoma. Nam cum Angelicus Doctor recurrit ad potentiam, quæ est per gratiam, non loquitur in ordine ad adimplenda præcepta naturalia solum divisivè: sed in ordine ad adimplenda quovis modo supernaturalia, aut naturalia collectivè. Et loquitur de his hominibus, quibus de facto auxilia gratiæ offeruntur, saltem quantum tatis est, ut possint

possint petere, & impetrare, quæ necessaria sunt ad talem observationem. Quod autem D. Thomas nihil aliud intendat; ex eo liquet: quia si sola promissio, & præparatio gratiæ etiam non cognita induceret hominibus obligationem ad illud, quod sine gratia non possunt adimplere; omnes quantumvis fidei lumine destituti tenerentur ad actus fidei, spei, & charitatis, pro quibus sicut pro aliis est à Deo gratia præparata, & repromissa: atque adeo omnes peccarent in illorum actuum omissione; & nulli remanerent infideles negativè; neque in aliquo daretur ignorantia invincibilis mysteriorum supernaturalium: cuius oppositum ostendit Divus Thomas, 2. 2. quæst. 10. articulo 1. & docent communiter Theologi.

D. Thom.

Aliud effugium.

178. Dices fortè impotentiam hominis lapsi esse impotentiam consequentem, & voluntariam in causa: eo quod initio usus rationis accipiunt omnes sufficientia auxilia, quibus si bene utantur, & faciant, quod in se est, consequenter quidquid ulterius requiritur, ut possint deinceps præcepta adimplere. Propterea verò multi id non consequuntur: quia prædictis auxiliis voluntariè non utuntur: & ex hac voluntaria omissione redundunt etiam illis voluntariæ, tum impotentia, quæ deinceps succedit, quæque propterea dicitur *impotentia consequens*, tum etiam transgressionibus, & omissionibus præceptorum, quæ ex huiusmodi impotentia per totum vitæ spatium consequuntur. Sicut ille, qui navim ingrediens non vellet ferre secum Breviarium, aut illud in mare projiceret, imputarentur ut voluntariæ omissiones recitationis divini officij, quæ toto navigationis tempore succederent.

Præcluditur.

Verum neque ista evasio, aut ejus doctrina (quæ aliàs, & ex parte veritatem continet (ullius momenti est ad præsens. Tum quia ex ea non minus, quàm ex præcedenti sequitur neminem illorum, qui ad usum rationis perveniunt, etiam si nihil de fide audierint, excusari à præceptis supernaturalibus credendi, sperandi, & diligendi, aut habere ignorantiam invincibilem (seu non voluntariam) mysteriorum supernaturalium: quandoquidem nullus est, qui si initio usus rationis fecisset, quod in se erat per auxilia tunc sibi collata, non statim consequeretur gratiam justificationis, & virtutes, quibus posset præcepta illa adimplere. Quæ tamen sequela etsi aliquibus ex antiquis Theologis fuerit probata, modò communiter rejicitur, improbatque à Divo Thoma articulo citato, de quo rursus dicemus infra disp. 6. num. 7. & jam aliquid diximus in tractatu de pecc. disput. 13. à num. 12. Tum etiam quia ut ibidem numero 16. diximus, non quidquid sequitur ex actu, vel omissione voluntaria; eo ipso voluntarium est; sed id duntaxat, quod aliquo modo fuit prævisum unà cum obligatione illud cavendi. Quo sensu accipi debet, quod dicitur de projiciente Breviarium in mare, ut sequentes omissiones tanquam voluntariæ in causa illi imputentur. Porro qui perveniunt ad usum rationis cum iis tantum auxiliis, quæ omnibus communiter conferuntur, neque prævident, neque prævidere possunt futuras præceptorum transgressionibus, vel omissionibus, quorum periculo exponuntur. Non est ergo, cur tales omissiones, vel transgressionibus, aut impotentia ad præcepta adimplenda censeantur illi voluntariæ ob rationem in ista evasione contentam. Vide si placet, quæ diximus in Tractatu illo de peccatis disput. 10. num. 152. & 241. ubi adduximus conditiones

requisitas, ut aliquis affectus censeatur prævisus, & voluntarius in causa. Alia adjiciemus infra disp. & num. citatis.

S. V.

Nonnulla contra primam assertionem referuntur, & enervantur.

179. **Q**uamvis prior nostra assertio sit adeo certa, ut vidimus num. 162. nihilominus contraria sententia tribuitur Soto in 2. dist. 28. quæst. 1. Durando eadem dist. quæst. 3. & 4. & Gabrieli, quæst. 1. art. 2. concl. 3. Et licet non ita apertè loquantur, quin aliqua ratione exponi valeant, vel de præceptis naturalibus absolute, non extendendo doctrinam ad collectionem; vel quod solum negent necessitatem gratiæ, quæ sit donum habituale, & permanens, quidquid sit de aliis auxiliis: plura tamen admittunt in discursu quæstionis, quibus neutra explicatio omnino coheret: & ideo non immeritò pro prædicta sententia referuntur. Pro qua arguitur primò aliquibus Scripturæ testimoniis, in quibus significari videtur totam observationem naturalium præceptorum non superexcedere naturales hominis vires. Huiusmodi est illud Deut. cap. 30. *Mandatum hoc, quod ego precipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in celo situm, &c.* Ubi nomine mandati intellexit Moyses totam legem, ad cujus observationem populum hortabatur: aitque prædictam observationem non esse supra populum, neque procul ab eo: quia non erat supra illorum vires proprias. In idem confert illud Eccles. cap. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te.* Ubi apertè significatur positum esse in voluntate, & facultate uniuscujusque observare in integrum divina præcepta. Ad idem quoque facit locus Rom. cap. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, &c.* Per ea enim, quæ legis sunt, intelligit præcepta legis naturalis, quæ Judæi scripta habebant, gentiles verò ipso tantum naturali lumine agnoscebant. Ly verò *naturaliter* idem denotat, ac per proprias, & naturales vires. Et loquitur Apostolus de omnibus præceptis: tum quia sine limitatione ait. *Ea, quæ legis sunt faciunt.* Tum etiam quia ita intellexit Chrysost. ad illum locum homil. vel serm. 5. ubi ait: *Propterea si quidem dicit, admiratione dignæ sunt gentes, quod lege non sunt usæ; & tamen omnia legis præstiterunt.* Ergo, &c.

Sententia prima assertioni contraria. Scotus. Durandus. Gabriel.

Primum argumentum ab auctoritate.

Deuter. 30.

Eccles. 15.

Ad Rom. 2.

D. Chrysost.

Respondetur hæc, & similia testimonia scripturæ intelligenda esse vel de observatione præceptorum singillatim, & divisim, sicut ipsa de facto occurrunt: vel de observatione per vires naturæ non nudè sumptas, sed ut elevatas, & adjutas viribus gratiæ: vel non erit sermo de homine in natura lapsa, sed in natura integra, prout à Deo fuit conditus.

Solvitur argumentum, & testimonia scripturæ explicantur.

Quovis autem modo intelligantur, non offi-
ciunt nostræ assertioni. Posteriorem intelligentiam petit locus Eccles. ut constat ex illis ejus verbis, *Deus ab initio constituit hominem, &c.* ubi apertè est sermo de homine, prout à Deo primò fuit conditus in justitia originali. Et quamvis esset sermo de homine lapsa, sufficienter exponeretur vel de potentia ad observanda præcepta divisim, sicut occurrunt: vel ad observanda illa cum adju-

torio

torio gratiae juxta primam, vel secundam intelligentiam. Utramque etiam admittit locus Deuteronomij: quia ex una parte nullum est verbum, quo satis denotetur loqui Moysen de potentia ad servanda omnia praecepta collectivè: ex alia vero loquebatur populo Judaeorum, quibus vel collata erat gratia, vel ejus promissio, & praeparatio erat satis manifesta, ut possent à Deo postulare, & consequi majora auxilia. Testimonio ex epistola ad Romanos, non ita congruit prima intelligentia: nam sermo est de observatione actuali praeceptorum: in qua non habet locum distinctio penes collectivè, & divisivè. Praesertim juxta glossam Chrysostomi extendentis praedictam observationem ad omnia praecepta legis. Et ideo intelligendum est juxta secundam: ut cum Divo Augustino intellexit Divus Thomas, in presenti art. 4. ad 1. Et latius super citatum locum Pauli lect. 3. ubi sic ait: *Commendat in eis (scilicet gentibus) legis observantiam, cum dicit: naturaliter faciunt, quae legis sunt, id est, quae lex mandat, scilicet quantum ad praecepta moralia, quae sunt de dictamine rationis naturalis: sicut & de Iob dicitur, quod erat justus, ac timens Deum, & recedens à malo. Sed quod dicit, naturaliter, dubitationem habet: videtur enim patrocinari Pelagianis, qui dicebant, quod homo per sua naturalia poterat omnia praecepta legis servare. Unde exponendum est naturaliter, id est, per naturam gratia reformatam. Loquitur enim de gentibus ad fidem conversis, qui auxilio gratiae Christi capebant moralia legis servare. Vel potest dici, naturaliter, id est, per legem naturalem ostendentem eis, quid sit agendum secundum illud Psalm. 4. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona, signatum, &c. Quod est lumen rationis naturalis, in qua est imago Dei: & tamen non excluditur, quin necessaria sit gratia ad movendum affectum, &c.*

D. August.
D. Thom.

Secundum argumentum.

180. Secundò arguitur: quia homo in natura integra viribus ipsius naturae poterat servare omnia praecepta naturalia etiam collectivè: ergo etiam poterit in natura lapsa. Patet consequentia: quia in utroque statu eadem est hominis voluntas, & cum eadem naturali perfectione, amissa tantum supernaturali.

Dices nullam esse consequentiam: quia in primo statu natura erat sana, & robusta: ac proinde opus perfectum, qualis est observatio praedicta, erat illi proportionatum: modò verò est agra, & infirma, & per consequens impotens ad praedictum opus: certum quippè est non esse aequales vires hominis infirmi, ac sani.

Obviare respon-
sio impugnatur.

Sed contra est, quòd voluntas penes quam est praecipua vis adimpletiva praecepti, non amisit aliquid suae naturalis perfectionis: sicut non amisit aliquid intensiōis, vel entitatis: sed tota infirmitas per peccatum incurta consistit in deordinatione appetitus sensitivi, & repugnantia ejus ad rationem: hæc autem deordinatio, & repugnantia quamvis reddat difficiliorem consensum, aut dissensum voluntatis, quo adimplenda sunt praecepta: non tamen reddit illum impossibilem: sicut non tollit libertatem, qua manente integrum est voluntati consentire, aut dissentire cuilibet objecto, quod sibi proponatur: ergo licet ob praedictam repugnantiam, & infirmitatem non possit voluntas promptè, & faciliter, quod poterat in natura integra: non est tamen cur absolute, vel saltem cum difficultate id non possit. Eò praesertim, quia dum voluntas manet libera, non est tanta repugnantia sensitivi appe-

titus, quin absolute possit ab ea contranitente superari, & devinci: licet in hac pugna vim & difficultatem patiat: ergo non impedit, aut tollit à voluntate potentiam ad illud, quod posset; si talis repugnantia non esset, licet difficilius exequendum. Patet consequentia: nam impedimenta, quae possunt ab aliqua causa superari, non tollunt absolute ejus potentiam: sicut non tollunt, quo minus illis superatis suum effectum consequatur.

Et confirmatur: nam si voluntas per peccatum mansit impotens ad adimplendum collectivè omnia praecepta, vel hæc impotentia est physica, & cui ab intrinseco repugnat prodire in effectum: vel est solum impotentia moralis, cui non est talis repugnantia? Non primum: quia potentia physica voluntatis non est aliud, quam ejus physica entitas, una cum indifferentia iudicii intellectus, cujus per peccatum nihil deperit. Si autem dicatur secundum: non erit universaliter vera prima conclusio: quia impotentia solum moralis non reddit effectum absolute impossibilem, sed ita difficilem, ut vel raro, vel nunquam in exequutione ponatur.

181. Respondetur ad argumentum, negando (ut negata est) consequentiam ob rationem ibi tactam, quam expendimus superius à numero 166. Impugnatio verò, & quidquid in ea continetur, suadet manere in voluntate quantumvis agra, & infirma potentiam ad unumquodque praeceptum singillatim observandum (saltem cum difficultate, & extra casum gravis tentationis) & ad evincendam seorsim quamlibet appetitus impugnationem, quae posset impedire ejus consensum: vel dissensum: quia ut hæc possit voluntas, satis est, quòd maneat libera, & indifferens ad utrumlibet. Nequaquam tamen vincit remanere potentiam ad conjungendas adhuc cum difficultate observationes omnium praeceptorum, seu eorum, quae occurrunt longo tempore, in nullo deficiente: quia hæc potentia non cohaeret cum illa deordinatione, & repugnantia appetitus sensitivi, ex qua est infirmitas naturae lapsae. Rationem tradidimus à numero 167. quia eo ipso, quòd principium operativum hominis lapsi coalescat partim ex perfectione propter illam, quam dicit voluntas secundum se; & partim ex defectu propter praedictam appetitus repugnantiam: suapte jure petit, ut causa prima, & communis ejus providentia non diu uniformiter cum illo concurrat; sed alternantibus viribus attenda utriusque partis conditione: ac proinde praemovendo quandoque ad operationem rectam, sicut ex parte perfectionis exigitur, & quandoque permittendo peccaminosam, sicut postulatur ex parte defectus: aliter verò concurreret non juxta, sed supra exigentiam talis principij: quod spectat jam ad providentiam gratiae. Et quia hæc ratio non ininitur alicui subtractioni, vel diminutioni entitatis, aut perfectionis voluntatis, sed admixtioni defectus, & repugnantiae sensitivi appetitus, à qua voluntas per proprias vires est inseparabilis, non enervatur ex vi propositi argumenti, aut impugnationis in eo factae.

Rata responsio defenditur.

Ad confirmationem respondetur praedictam impotentiam esse physicam, & ex natura rei: quia quòd voluntas hominis lapsi per proprias vires superet difficultatem, quae ex longa, & continua praeceptorum observatione consurgit, ab intrinseco ei repugnat: sicut quòd abjiciat à se admixtionem repugnantiae, & defectus appetitus sensitivi: aut quòd existente in homine hujusmodi defectu,

defectu, non postulet concursum, seu permissio-
nem causæ primæ ad interpolare deficientum.
Quare potentia physica ad non deficientum in
tota collectione, non utcumque dicit entitatem,
& libertatem voluntatis, sed unà cum connota-
tione absentia illius defectus, à quo petitur præ-
dicta permissio.

*Tertium ar-
gumentum.*

182. Arguitur tertio: nam Deus ut legisla-
tor, & auctor naturæ non præcipit homini, quod
ei per naturales vires est impossibile: sed ut au-
ctor naturæ præcipit observare omnia præcepta
legis naturalis, & in nullo deficere: quod est
servare collectivè: ergo hæc observatio possibi-
lis est per prædictas vires. Major videtur nota ex
communi principio, quod Deus impossibilia non
jubet: & quia ut auctor naturæ agit cum homine
sine recursum ad gratiam, ac si solus esset naturæ
ordo. Minor verò suadetur: tum quia ita passim
jubemur in sacra scriptura: ut videre est Deut. 5.
*Custodite igitur, & facite, quæ præcipit Dominus
Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram,
neque ad sinistram.* Et cap. 6. *Præcepit nobis Do-
minus, ut faciamus omnia legitima hæc.* Et cap. 8.
*Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie,
cave diligenter, ut facias.* Et Jacob. cap. 1. num. 4.
Ut sitis perfecti, & integri in nullo deficientes.
Et alibi sæpè. Tum etiam quia homo habet præ-
ceptum nunquam peccandi juxta illud primæ
Joann. cap. 2. *Hæc scribo vobis, ut non peccetis.*
Idem est autem præceptum nunquam peccandi,
ac præceptum servandi totam legem. Tum deni-
que nam si quis haberet hunc actum, *Nolo ser-
vare totam legem, aut volo in aliquo præcepto de-
ficere*, sine alicujus determinatione, talis actus
utpote peccaminosus esset contra aliquod præ-
ceptum: non autem nisi contra præceptum ser-
vandi totam legem, aut non peccandi: ergo datur
hujusmodi præceptum.

Responsio.

Respondetur concessa majori, negando mino-
rem ad hunc sensum, quod non datur aliquod
unum præceptum à reliquis distinctum generale,
& commune, quo Deus præcipiat observantiam
omnium illorum, aut totius legis. Nam Deus im-
ponendo præcepta hominibus, non procedit in-
definitè, aut in communi; sed determinatè, & in
particulari præcipit, vel prohibet hoc, & illud,
quæ ejus lex æterna præcipienda aut prohibenda
dicat: neque aliter actus humani habent esse
materia præcepti, nisi ita in particulari sumpti,
sicut in re occurrunt: & ideo tot debent esse præ-
cepta affirmativa, aut negativa (præsertim lo-
quendo de præceptis naturalibus) quot sunt specie
actus exequendi vel fugiendi. His autem ita in
particulari existentibus, superfluit novum, & di-
stinctum præceptum præcipiens in communi
eosdem actus, quos reliqua præcepta singillatim
complectuntur. Præsertim cum nullus remaneat
actus, qui sit materia talis præcepti, nisi iidem-
met, quibus cætera adimplentur. Adde non esse
assignandum præceptum, cui directè, & imme-
diatè non opponatur aliquod peccatum; præcepto
autem non peccandi ut sic, vel servandi in com-
muni totam legem nullum opponitur peccatum
mediate, & directè: quia nullum est peccatum,
aut transgressio legis in communi, & ut sic: ergo
nec procedens solum in communi.

Ad primam probationem dicendum est verba
illa, & similia, quamplura, quæ in scriptura re-
periuntur, continere admonitiones observantia
ipsorum præceptorum, quæ in particulari, & juxta
uniuscujusque materiae exigentiam lata sunt; non
verò aliquod aliud præceptum superadditum, &
distinctum.

Ad secundum negatur etiam dari præceptum
nunquam peccandi, præter ipsa particularia, &
specialia, quibus singula peccata prohibentur:
quibus custoditis nunquam peccabitur. Et hoc est,
quod Joannes admonet, potius quàm præcipiat,
verbis illis: *ut non peccetis.*

Dices hoc, quod est nunquam peccare, aut ser-
vare totam legem, non est solum consilium: ergo
habet rationem præcepti. *Instantia dis-
pellitur.*

Respondetur neque esse propriè, & immediatè
præceptum, neque consilium; sed magis finem, ad
quem pervenitur per observantiam singulorum
præceptorum. Quod si largè, & mediatè velis id
præceptum dicere, quia consequitur ex prædicta
observatione; sensus erit, quem modò expli-
cuius.

Ad tertiam probationem dicas præceptum, cui
immediatè opponitur ille actus, non esse præcep-
tum servandi totam legem, aut non peccandi in
communi, sicut ipse actus non est peccatum in
communi, neque violatio totius legis. Sed est
præceptum singulare, & determinatum sicut cæ-
tera. Ejus autem determinatio, sicut & species il-
lius peccati, sumenda est ex motivo, quo ducitur
voluntas ad talem actum eliciendum, ut explicui-
mus in Tract. de peccat. disp. 13. num. 73. Ex qui-
bus omnibus patet, quod licet homo non possit
servare propriis viribus omnia præcepta collecti-
vè, non ideo præcipitur ei aliquid, quod non pos-
sit: quia solum præcipitur, ut obviet singula,
seu omnia divisim, & singillatim, sicut occurrunt:
ad quod insunt ei vires sufficientes.

183. Neque obest si urgeas, tum quod non
videtur ita consonum divinæ bonitati ita durè
agere cum hominibus, & tot onera illis imponere,
ut in aliquibus saltem vagè sumptis, necesse sit
cadere; sive ea unico præcepto, sive multis injun-
gat: at si non possunt servare omnia præcepta col-
lectivè, necesse est, ut saltem vagè deficient in ali-
quibus: debet ergo prædicta potentia illis conce-
di. Tum etiam quod D. Thomas opposuit sibi hoc
idem argumentum in presenti art. 4. ubi est secun-
dum in ordine, & art. 8. ubi est primum: & ne co-
geretur concedere, quod Deus præcipiat homini
aliquid impossibile, recurrit in solutione ad po-
tentiam, quæ est per vires gratiæ, & ad axioma il-
lud *quod per amicos possumus*, &c. intellexit ergo
vel adesse præceptum servandi omnia præcepta
collectivè, ad quod non sufficiunt vires naturæ:
vel quod adhuc divisim accepta non possint hu-
jusmodi viribus observari.

Hæc, inquam, non obstant. Ad primum enim
respondetur consonum valde esse, ut Deus naturæ
humanæ provideat, sicut ipsa postulat: adhibeat-
que illi ea præcepta, & regulas, quæ ad sui regi-
men, & rectam gubernationem requirit: & quia
hujusmodi sunt omnia præcepta legis naturalis
(nullum enim in ea continetur, quod ipsa natura
non postulet) nequaquam dedecet; immò valdè
congruit divinæ pietati, & bonitati injungere
hominibus prædicta præcepta. *Responsio.*

Accedit, quod omnia illa cedunt in bonum,
immò in melius naturæ humanæ; cum ordinentur
ad eam perficiendam, & in proprium finem diri-
gendam, quem aliter consequi non valeret: ob
idque minus æquo prædicto bono consultum esset,
si talia præcepta à Deo lata non fuissent. Non
enim sine illis proprio, & rationali modo homo
gubernaretur, sed more irrationabilium, & sicut
equus, & mulus, quibus non est intellectus: dees-
setque ei maxima perfectio, cujus est capax, quæ
est perfectio partis intellectivæ, & rationalis. Ac-
cedit

cedit secundò, quòd homo per prædicta præcepta sive pauca, sive multa non gravatur ultra vires; cum nullum sit, quod per naturales, & sibi proprias adimplere non valeat eo modo, quoad ejus observantiam adstringitur. Immo nec gravatur in totum, quod potest: quia plura alia potest, quæ non sunt præcepta. Non itaque ex hac parte durè cum eo actum est, nec potest rationaliter de Deo conqueri. Quòd verò in diuturna præceptorum observatione necesse habeat aliquando deficere, non provenit ex ipsis præceptis, aut ex eorum multiplicitate (deficeret enim eodem modo, vel fortè magis, quamvis pauciora fuissent) sed oritur ex propria hominis defectibilitate; quæ in causa est, ut sibi relictus non nisi defectibiliter operetur, necesseque ei sit, ut in eo ipso, quod potest rectè facere, crebrò impingat. Et quamvis Deus in multis hominibus huic difficultati succurrat per auxilia gratiæ, paratusque sit omnibus succurrere; non tamen tenetur, neque natura humana attenda communi providentia illa exigit. Et ideo quibuscumque tribuuntur, ex misericordia tribuuntur: ut verò negarentur, sufficeret ipsa ratio beneficii in debiti absque alio motivo, nisi ut divina libertas splendeat. De facto tamen nulli denegantur, nisi ex iustitia in pœnam alicujus præcedentis peccati saltem originalis, ut docet Divus Thomas, 2. 2. *questione secunda, articulo quinto, ad primum.*

D. Thom.

Curiel.

184. Ad secundum respondet Curiel, *citato articulo octavo, dubio tercio*, integram solutionem argumenti Divi Thomæ constare duabus partibus: prima est hominem sine gratia, & in peccato existentem posse vitare singula peccata mortalia, proindeque singula præcepta adimplere; non tamen omnia, nisi per gratiam. Et hæc prima pars continet doctrinam utriusque nostræ assertionis, & quidquid necessarium erat ad argumentum diluendum. Secunda est non excusari hominem à peccato, eo quòd non habeat gratiam, qua possit omnia præcavere: quia hoc provenit ex ejus defectu, qui non vult ad gratiam se disponere. Et hæc est alia solutio, ex qua sumitur objectio contra nos facta. Sed ista non proponitur à Divo Thoma ex necessitate, quasi intellexerit, vel quòd detur aliquod præceptum vitandi omnia peccata, aut servandi omnia præcepta collectivè: vel quòd potentia ad id requisita (quæ sine gratia dari nequit) necessaria sit, ut defectus circa observationem contingentes ad culpam imputentur: vel denique quòd gratia seclusa non maneat sufficiens facultas ad unumquodque præceptum divisim observandum. Nihil horum Divus Thomas putavit: sed ex abundantia addidit illam solutionem, ut explicaret, quid de facto habemus ex Dei misericordia quantum ad potentiam vitandi omnia peccata mortalia: & simul excluderet apparentem excusationem, quam peccator posset prætere, scilicet se non habere gratiam, quæ ad prædictum effectum necessaria est. Ac si diceret Divus Thomas non esse eam excusationem sufficientem; cum ex defectu ipsius peccatoris proveniat, quòd careat gratia, dum non vult ad eam se disponere. Ita Curiel. Quæ Divi Thomæ doctrina verissima est pro his, qui fide instructi sciunt gratiam sibi esse repromissam: non tamen locum habet, vel saltem certum non est, quòd locum habeat in multis aliis, qui nihil de fide audierunt, ut diximus *num. 112*. Et ideo ut in nullo casu remaneat

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

difficultas præeligenda nobis fuit alia universalior via juxta priorem D. Thomæ solutionem quam hucusque sectati sumus.

§. VI.

Argumenta contra secundam assertionem proponuntur, & diluuntur.

35. **C**ontra secundam assertionem neminem ita apertè sentientem vidimus, ut nequeat juxta eam probabiliter exponi, exceptis illis, qui pro quovis bono opere gratiam necessariam esse affirmant: de quo egimus toto dubio 2. Ex aliis verò sunt, qui negant posse hominem sine gratia servare omnia præcepta etiam divisim: sed proculdubio loquuntur ita, vel propter præceptum dilectionis Dei, vel propter occursum gravis tentationis: qui non sunt casus hujus dubij, ut *num. 160*. observavimus. Extra illos verò (vel si qui alij ad eos reducuntur) censemus non posse probabiliter negari naturæ humanæ vires sufficientes ad servandum quodvis præceptum naturale divisim acceptum. Sunt tamen in contrarium duo principalia argumenta.

*Quia possent
secunda assertio
tioni opposi.*

Primum est: quia dantur multi actus caderites aliquando sub obligatione legis naturalis, qui non possunt elici solis viribus naturæ: ergo præcepta talium actuum nequeunt etiam divisim viribus illis adimpleri. Antecedens probatur inductione. Primò in actu naturalis pœnitentiæ, qui sit efficax, & absoluta detestatio peccati, quatenus est offensa Dei ut auctoris, & finis naturalis: hujusmodi enim actus sicut est incompossibilis cum culpa mortali; ita haberi non potest sine gratia, per quam remittitur talis culpa. Secundò in actu diligendi proximos, sicut nosmetipsos, qui videtur non minus difficilis, quàm observatio totius legis juxta illud ad Romanos 13. *Qui diligit proximum, legem implevit*: Sicut ergo ad servandam totam legem necessaria est gratia, sic ad prædictum actum. Tertio in amore inimicorum, quem etiam lex, & ratio naturalis saltem aliquando illis exhibendum esse dicat: & tamen adeo est difficilis, ut communiter numeretur inter egregia Sanctorum opera, quæ gratiæ adscribuntur. Quarto in actu servandi castitatem, qui proculdubio cadit sub naturali præcepto: & tamen impossibile esse sine gratia, docere videtur Sapiens cap. 8. dum ait: *Scivi, quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det; & hoc ipsum erat sapientia scire, cujus esset hoc donum*. Denique in actu eximie fortitudinis, quo vita exponitur pro defensione justitiæ, aut alterius virtutis naturalis: qui non semel cadit sub naturali præcepto: & tamen non videtur posse affirmari, quòd ad illum vires naturæ sufficiant: ergo &c. Hos omnes actus numerat Suarez ubi supra: & fortè sunt alij, qui possent adduci in argumentum.

*Primum ar-
gumentum*

Ad Rom. 13.

Sapiens. 8.

Respondetur concedendo posse ita crescere difficultatem aliquorum actuum ex iis, qui cadunt sub naturalibus præceptis, ut solis naturæ viribus superari non possint: quod & nihil aliud suadent exempla, quæ in argumento referuntur. Cæterum causæ illius difficultatis reducuntur vel ad amorem Dei super omnia inclusum in aliquo illorum actuum, vel ad casum gravis tentationis: quorum neutrum præsens dubium comprehendit: aut etiam ad difficultatem, quæ ex permanentia, & continuatione in bene operando consurgit: qui

Solutio.

p

casus

casus potius continetur sub prima conclusione, quam ad secundam pertineat. Extra hos verò nullus assignabitur in quo non sufficiant vires naturæ pro eliciendo quolibet opere lege naturali præcepto.

*Explicantur
exempla in
contrarium
adducta.*

Primum.

Conc. Trid.

Secundum.

186. Unde ad primum exemplum de actu naturalis poenitentiae dicendum est huiusmodi actum, si sit per modum contritionis, atque adeo perfecta detestatio peccati, ut habet esse Dei offensa (eo modo, quo intra ordinem naturæ contritioni locus esse queit) debere includere delectionem Dei super omnia ut finis naturalis: sicut contritio naturalis, & simpliciter dicta includit similem dilectionem supernaturalem. Unde ea ratione, & eo modo, quo requiritur gratia ad prædictam dilectionem naturalem, erit etiam necessaria ad actum illum poenitentiae. Si verò actus poenitentiae naturalis solum sit per modum attritionis ex aliquo motivo creato naturali peccatum detestantis, negamus fieri non posse viribus naturæ. Neque hinc fit dolorem requisitum ad sacramentum poenitentiae posse elici sine auxilio gratiæ. Quia non quælibet attritio ad id sufficit: sed debet esse ex impulsu, & motione Spiritus sancti: proindeque ex gratia, ut docet Trident. *sessio 14. cap. 4.*

Secundum exemplum de dilectione proximi non procedit de ea, quæ nobis in sacra Scriptura commendatur, & præcipitur: quia hæc est dilectio supernaturalis, qua tenemur diligere proximum, ut consortem supernaturalis beatitudinis: & de ea primariò intelligitur locus Pauli. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Unde neque spectat ad præsens dubium. Alia est dilectio proximi naturalis ordinis dictata ab ipso naturali lumine: & hæc est, quæ potest cadere sub naturali præcepto. Nec satis constat, an hoc præceptum obliget aliquando ad ipsum actum internum diligendi proximum, volendo illi bonum ut sic, per affectum communis benevolentiae. An vero sufficiat non ei nocere, & ubi necessitas occurrit, benefacere. Quidquid horum teneatur, dicendum est posse fieri viribus naturæ divisim, sicut præceptum obligat. Non tamen sine gratia fiet perfectè, & permanenter (loquendo, ut loquimur de amore virtuoso, & honesto) quia ad hoc necesse est permanenter observare cetera legis præcepta, quæ bonum proximi concernunt. Quo sensu posset etiam de isto amore intelligi citatus locus Pauli: *Qui diligit proximum, &c.* Hic verò casus potius pertinet ad primam conclusionem huius dubij, quæ adstruit necessitatem gratiæ ad servanda præcepta, quam ad secundam, quæ eam excludit.

Tertium.

387. Eodem ferè modo dicendum est ad tertium de amore inimicorum: nam iste amor habet se ex additione ad præcedentem: & ideo si sermo sit de amore permanenti, & perfectò, requireret similiter gratiam ob rationem modo dictam. Atque etiam propter aliam, videlicet propter affectum malevolentiae, & propter appetitum vindictæ: qui (supposito, quod inimicitia sit gravis) communiter insurgunt, & inducunt gravem tentationem prædicto amori contrariam: ad quam opus erit gratia, ut honeste vincatur. Sed jam talis casus non est præsentis dubij, ut *num. 160.* animadvertimus. Si autem sermo sit de amore imperfecto, & citò transeunte; attendendus est gradus, vel qualitas inimicitiae: nam si sit levis, & in causa minoris momenti fundata, regulariter non inducet gravem tentationem; & ideo sufficient vires naturæ ad

inimicitiam deponendam, vel saltem ad contrarium amorem, seu ad id, quod sub præcepto cadit, exercendum. Si autem sit gravis, & in aliqua gravi offensa, vel injuria fundata, ut plurimum inducet prædictam gravem tentationem, remanebitque extra casum huius dubij.

188. Per quod patet ad quartum exemplum de castitate: nam si sermo sit de uno, vel altero actu volendi abstinere à delectationibus illicitis, immò & de quolibet seorsim sumpto extra casum gravis tentationis poterit haberi sine gratia. Si verò talis tentatio accedat, aut si sermo sit de abstinentia à prædictis delectationibus continua, & permanenti (sicut requiritur, ut aliquis absolute dicatur *continens*) non sufficient communiter vires naturæ, præsertim in matrimonio solutis. Uterque tamen hic casus est extra secundam nostram conclusionem. Diximus præsertim *in matrimonio solutis*: nam ut bene observat Suarez, qui matrimonio juncti sunt, & illo facile uti possunt, in ipso habent naturale remedium contra concupiscentiam, non tam resistendo, quam ei sine peccato consentiendo. Unde non mirum quod aliqui etiam sine recursum ad gratiam, possint etiam longo tempore castitatem conjugalem observare. Adhuc tamen communiter id non continget: quia etiam inconjugatis ut plurimum non deficiunt ad longum tempus aliqua graves tentationes, saltem ad internum desiderium, vel delectationem morosam, pro quibus evincendis necessaria sit gratia.

Ad ultimum de actu exponendi vitam pro servanda justitia, vel alia virtute patet etiam ex dictis: nam amor naturalis ipsius vitæ, & passio timoris ingerunt difficultatem, & tentationem gravissimam contra bonum talis virtutis: & ideo opus erit gratia saltem in homine lapsò, ut ea tentatio superetur, & ne prædictum bonum propter illam deferatur: de quo agemus ex professo dub. 8.

189. Secundum principale argumentum sumitur ab incoherentia secundæ assertionis cum prima in hunc modum. Eo ipso, quod homo sine gratia possit implere singula præcepta, potest implere omnia collective: hoc posterius negavimus in prima assertionem: ergo non bene in secunda prius illud asserimus. Minor & consequentia constant. Major verò probatur: tum quia ex parte actus non differunt adimplere singula præcepta, seu omnia divisim, & adimplere omnia collective: ergo similiter ex parte potentiae: idem enim quod habet, & præstat actus actu, habet, & præstat potentia possibiliter. Tum etiam nam vel illa potentia ad adimplendum singula præcepta est reducibilis ad actum secundum per vires naturæ, vel non? Si non est reducibile: non erit vera potentia, attentis duntaxat prædictis viribus. Si autem sit reducibilis; supponamus reduci de facto: & tunc cum in actu secundo idem sit adimplere singula præcepta, & adimplere omnia; eisdem naturæ viribus fiet reductio ad utrumque.

Confirmatur: nam virtus, quæ permanens ad horam potest in illa producere unum effectum, si conservetur eodem modo per quinquaginta horas verbi gratia, poterit in eo tempore tot effectus, quot horas habuerit, producere: eadem enim est proportio unius horæ ad productionem unius effectus, & quinquaginta horarum ad quinquaginta effectus: unde si ignis conser-

Quartum.

*Aliud argu-
mentum.*

Confirmatio.

vatus

vatus ad horam comburit unum lignum ; conservatus per horas viginti ligna successivè sibi appositae comburent. Si ergo virtus liberi arbitrij conservata per horam , vel diem potest servare unum præceptum , quod tunc occurrit ; etiam conservata multo tempore , puta mille diebus poterit millies idem , vel aliud præceptum , si toties occurrat observare.

*Argumentum
difficultatis.*

Ad hæc : per hoc , quod homo adimpleat unum præceptum , non minuuntur ejus vires ad aliud adimplendum ; neque per adimplentionem istius ad adimplendum aliud , & sic de reliquis : immo quo plura adimplet , eò majorem acquirit facilitatem , & habilitatem ad adimplendum ea , quæ supersunt : ergo non est , cur non possit cuncta adimplendo percurrere : sola enim diminutio , aut attenuatio virium poterat esse ratio impotentiae ad talem adimplentionem percurrendam. Ut autem vis hujus probationis melius percipiatur , supponamus minorem numerum præceptorum , quæ homo non potest collectivè adimplere , esse usque ad decem. Cum enim talia præcepta sint finita , & limitata , assignabilis erit prædictus numerus , & saltem Deus certò illum cognoscat. Supponamus ergo esse denarium : sane in eo , quod homo collectivè adimpleat usque ad novem , nulla est repugnantia : alias non esset numerus denarius minor , qui non potest impleri. Vel ergo novem illis expletis remanet potentia ad decimum , quod adimplendum superest , vel non ? Si remanet : poterit per eam utique adimpleri , & adjungi cæteris : quod erit implere omnia collectivè. Quod autem non remaneat , dici non potest : tum quia vires liberi arbitrij ad operandum bonum non minuuntur , dum exercentur ; sed augentur potius , ut nuper dicebamus : atque adeo non erit minor aut debilior ejus virtus , postquam novem præcepta impleta fuerint , quam si impleta non fuissent : quo casu nemo dubitat , quod esset sufficiens ad decimum , vel aliud quodcumque adimplendum. Tum etiam quia si per observationem novem præceptorum diminuerentur prædictæ vires , ita ut jam non sufficerent ad adimplendum aliud , quod postea occurreret , eo ipso non peccaret homo omitendo observationem hujus ultimi , neque ad eam teneretur : quia nullus peccat omitendo illud , quod facere non potest , aut faciendo , quod non potest non facere : sicut neque aliquis tenetur facere , quod est sibi impossibile : ergo , &c.

*Quadam
responsio.*

190. Dices numerum præceptorum , quæ homo potest adimplere , non habere terminum intrinsecum , ad quem possit pertingere , & ultra non progredi : sed solum habere terminum extrinsecum , ad quem pertingere nequit , esseque hujusmodi terminum non novem , aut decem præcepta : sed totam eorum collectionem. Ad hanc autem quotquot horum adimpleat , nunquam pertinet : quia semper supersunt alia , vel eadem iterum adimplenda. Sicut enim pleraque præcepta , quæ non toties occurrunt , quin iterum , & iterum occurrere valeant : & ideo quotiescumque adimpleantur , adhuc superest aliquid adimplendum , quod est pars prædictæ collectionis : comprehenduntur enim sub tali collectione non solum species præceptorum , sed etiam numerus , & occasiones in quibus possunt occurrere.

*Eius insuffi-
cientia.*

Hæc tamen solutio non satisfacit : nam si

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

esset vera , possemus dicere non esse contra naturam , & communem sententiam in prima assertione propositam , quod homo gratia destitutus possit ad longum tempus , puta per quinquaginta annos servare omnia præcepta in nullo deficiendo : quia non idcirco servaret omnia collectivè : siquidem adhuc superessent aliqua , vel eadem , quæ iterum observanda occurrerent. Immo coincideret hoc , quod dicimus *servare omnia præcepta collectivè* , cum eo , quod est perseverare in eorum adimplentione usque ad finem vitæ (ut intuitu constabit) ad quod non sufficit gratia communis , sed requiritur donum perseverantiae. Nullum autem horum potest admitti , cum sit apertè falsum. Et idèò necessariò dicendum est dari certum , & determinatum numerum præceptorum , saltem ex parte temporis , ad quem sine defectu adimplendum sufficiant vires naturæ , & ultra quem sine defectu pertingere nequeant. Supponamus ergo minorem numerum , seu tempus , pro quo non sufficiunt esse integrum annum ; majus verò , ad quod possunt pertingere , esse tempus una hora , vel instanti anno minus : & supponamus etiam transgisse hominem hoc posterius tempus sine alicujus præcepti violatione. Vel ergo potest eodem modo ultra pertingere , & servare præceptum , quod in duratione immediatè sequenti , adeoque in ultima integri anni occurrat , vel non potest ? Si primum : consequenter poterit servare collectivè præcepta totius anni ; si quidem potest servare illud ultimum , quod tantum deest prædictæ collectioni. Si secundum : sequitur dari aliud quod unum præceptum certum , & determinatum , quod non possit servare : illud nimirum , quod occurrit in ultima anni duratione ; ac proinde sequitur , vel quod non peccet præceptum illud transgrediendo ; vel quod peccet in eo , quod facere aut vitare non potest.

*Aliorum
responsio.*

191. Sunt , qui ab hoc argumento impleto satis , & prolixo , citius æquo se expendant putantes satis esse pro ejus solutione negare omnes consequentias : quia procedunt à divisa ad copulatam , involvuntque proinde fallaciam compositionis , & divisionis. Sed licet hoc ita sit ; majore tamen labore opus est , ut prædicta fallacia radicitus aperiatur , & animus tradita rei ratione , quiescat. Unde alij dicunt argumentum convincere de potentia physica , quæ non differt ab ipsa libertate , & entitate liberi arbitrij , solumque attendit , an effectus ex natura rei repugnet , vel non repugnet : secus verò de potentia morali , ad quam requiritur , ut attentis omnibus possimus prudenter judicare , quod actus non modo non repugnet ex natura rei , sed nec sit ita difficilis , quin attentis omnibus , possimus prudenter judicare , saltem aliquando eventurum. Dicunt itaque quantum ad potentiam physicam bene inferri , quod si homo per vires naturæ posset divisim observare unumquodque præceptum , posset etiam servare omnia collectivè : quia libertas , & virtus physica nostri arbitrij eadem est , & æqualiter se habet ad utrumque. Cæterum potentia moralis quamvis extendatur ad unumquodque præceptum secundum se , & divisim acceptum : quia de nullo possumus determinatè judicare non esse adimplendum , non tamen extenditur ad totam collectionem : quia adeo est difficile omnia sine defectu percurrere ,

re, ut prudenter judicemus, id nunquam even-
turum.

Fulci-
tur.
Arist.

Quæ doctrina habet fundamentum apud Ari-
stotelem lib. 2. de Cælo cap. 11. ubi distinguit
duplex impossibile, aliud quia esse non potest
(& hoc est impossibile physice) aliud quia nec
citò esse potest (& hoc est impossibile morali-
ter.) Sicut enim per impossibilitatem, aut re-
pugnantiam effectus; ita per difficultatem elon-
gatur causa ab ejus productione: & ideo si di-
fficultas adeo crescat, ut ob eam effectus nun-
quam sit futurus, merito pro impotentia repu-
tatur. Sic ergo accidit in casu nostro: in nullo
enim præcepto seorsim sumpto tanta apparet
difficultas, ut possimus determinatè judicare
non esse adimplendum: & ideo nullo ex capi-
te ejus observatio potest dici impossibilis. Cæ-
terum quòd voluntas valdè defectibilis inter
tot passiones, & occasiones ad defectum im-
pellentes suis viribus relicta nunquam deficiat;
adeo est perdifficile, ut meritò credatur non
esse futurum, proindeque moraliter impossibile
judicetur. Est autem satis accommodatum hujus
rei exemplum in doctrina ejusdem Aristotelis,
libro 2. de Cælo, cap. 12. ubi ait: *Rectè autem
agere, aut multa, aut sæpè difficile est: veluti
talos Coenses mille projicere, impossibile est; sed
unum vel duos facilius est.* Quasi dicere in cau-
sis contingentibus, & defectibilibus difficile
est, seu impossibile esse multoties rectè, &
uniformiter operari; quamvis pro unaquaque
vice difficile non sit: ut videre est in ludo ta-
lorum, in quo pro nulla vice signata diffi-
cile est, quod talus optatum reddat signum, etiam
si millies projici contingat: est autem diffi-
cile, immò impossibile, quòd millies proje-
ctus signum illud semper ostendat. Sicut ergo
in hoc ludo non valet argumentum; potest ta-
lus qualibet vice signata reddere prædictum
signum, etiam si millies projiciatur: ergo po-
terit semper illud reddere, & nunquam defi-
cere: ita in casu nostro non valet, potest ho-
mo propriis viribus adimplere quodcumque seor-
sim sumptum, in qualibet anni parte occurrat:
ergo poterit implere omnia, quæ toto anno oc-
currunt, in nullo deficiendo.

Non satisfacit.

Sed licèt hæc solutio nihil falsum affirmet,
exemploque, & doctrina Aristotelis rectè ad
præsens utatur, adhuc tamen non satisfacit, ne-
que sufficienter rem explicat. Tum quia non
reddit rationem, quare prædicta difficultas, vel
impotentia moralis adsit respectu collationis
præceptorum; non verò respectu singularium,
quæ collectionem integrant: & quare cum in
actu secundo idem sit adimplere singula, & ad-
implere omnia; potentia, quæ est ad unum,
non sit ad aliud. Tum etiam quia confirmatio
argumenti pergit ultra ad casum, quo adimple-
ta sint præcepta occurrence utque ad ultimam
anni durationem exclusive; & solum desit ad-
implendum, quòd in illa duratione occurrit.
Qua suppositione admissa, urget adhuc diffi-
cultas: quare cum suppetat potentia etiam mo-
ralis ad hoc ultimum præceptum, non suppetat
ad collectionem, quæ ejus observatione ad-
æquatur. Quousque autem horum discriminum
origo detegatur; nulla solutione animus quies-
cit. Adde non videri satis tutum impoten-
tiam, quam Theologi agnoscunt in libero ar-
bitrio destituto omnino gratia, ad solam diffi-
cultatem etiam gravem, aut gravissimam re-
ducere: quia si tantum est difficultas, & non

vera impossibilitas: non est, cur licèt raro,
aliquando tamen liberum arbitrium non pos-
sit contra eam operari, & effectum suum con-
sequi.

192. Legitima ergo, & adæquata solutio Legitima ar-
gumenti enon-
datio.
sumenda est ex doctrina à nobis tradita, præ-
fertim à numero 170. & à numero 175. ubi
diximus impotentiam liberi arbitrij ad servan-
dum collectivè omnia præcepta longo tempo-
re, non oriri ex eo, quòd in ipso libero arbi-
trio non sit perfectio, & virtus sufficienter pro-
portionata in actu primo cum observatione unius-
cujusque præcepti: aut ex eo, quòd talis vir-
tus per exercitium debilitetur, vel diminua-
tur: sed ex eo, quòd ex concupiscentia & fo-
mite sensitivi appetitus habet admixtum tantum-
dem, vel plus imperfectionis, & defectibili-
tatis: & ratione hujus admixtionis postulat, ut
causa prima in dispensando suum concursum (si-
ne quo nulla causa secunda operatur de facto
etiam illud, ad quod habet sufficientem virtu-
tem, & potentiam) non attendat duntaxat per-
fectionem, & virtutem ipsius liberi arbitrij;
sed etiam ejus imperfectionem, & defectibilita-
tem, & quòd utrique prædictum concursum ac-
commodet: atque adeo postulat, ut nec semper
talis concursus sit ad bene operandum, nec sem-
per ad permittendum defectum: sed alternanti-
bus vicibus res disponatur, & quandoque unum,
quandoque aliud contingat; neutrique parti vel
semper concedatur concursus ad illud, quòd po-
test; vel semper negetur; sed vicissim uni, & al-
teri concedatur, & negetur: & hac ratione utrius-
que jura servantur. Quòd enim utrique simul præ-
dictus concursus tribuatur, repugnantiam in-
volvit: sicut quòd homo simul peccet, & non
peccet, aut simul præceptum observet, & trans-
grediatur. Quæ omnia perspicuè habentur ex
supra dictis.

Quin etiam habetur, quòd quamvis liberum
arbitrium ob rationem traditam postulet prædi-
ctam disparitatem concursus; non tamen omnino
in particulari determinat, quando uno modo,
quando verò alio tribuendus sit; sed hoc relin-
quitur causæ primæ, & ejus providentiæ, ut nu-
mero 167. dicebamus. Et ita absolutè loquendo,
pro nulla vice signata liberum arbitrium petit de-
terminatè concursum ad actum adimpletivum
præcepti, neque determinatè ad materiale actus
transgressivi: sed manet potens, & indifferens ad
utrumlibet, cum sola exigentia vagè, & in
communi, ut nec semper, vel diu ad unum, nec
semper, vel diu ad aliud; sed veluti promiscuè
prædictus concursus tribuatur. Diximus *absolutè
loquendo*, &c. Nam facta aliqua suppositione,
evenire poterit, ut determinatè petatur unus ex
prædictis concursibus, & alius excludatur: fieri
enim potest, quòd Deus tanto tempore concur-
rerit cum sola ea parte liberi arbitrij, quæ dicit
perfectiorem; ut altera, quæ dicit defectibili-
tatem, postulet jam, ne ejus concursus diutius
suspendatur. Et in hoc casu, attentaque hac sup-
positione, nequibit liberum arbitrium ultra pro-
gredi sine defectu. Non quia non habeat, &
conserve in se sufficientem virtutem in actu
primo ad bene agendum, & præceptum, quòd
occurrit adimplendum; sed quia ex defecti-
bilitate adjuncta, & ex connotatione, quòd
isti fuerit denegata permissio tanto tempore;
petitur, ut non jam negetur, neque oppo-
situs concursus ad bene operandum protrahatur.

*Applicatur
doctrina tra-
dicta.*

193. Ad argumentum respondetur negando majorem, seu sequelam. Et ad primam probationem dicendum est potentiam liberi arbitrij ad observandum divisivè omnia praecepta non in eo sitam esse, quòd possit singula percurrere, in nullo deficiendo: hoc enim idem esset, ac posse servare omnia collectivè; sed in eo, quòd ita se habet ad unumquodque, ut nullum determinatè à sua facultate, & proportionem excludat: quia nullum est designabile, circa quod necesse habeat deficere: quamvis necesse sit, ut adimplens aliqua deficiat etiam in aliquibus, prout divina providentia per dispensationem sui concursus determinaverit. Unde actus secundus proportionatus prae dictae potentiae, & illi correspondens, non est servare singula, nullum praetermittendo; sed servare aliqua, quaecumque sint, in quibuslibet aliquibus deficiendo. Quisane actus omnino differt ab eo, qui correspondet potentiae, quae est ad observanda omnia collectivè, in quo nullus admittitur defectus: ac proinde etiam debent distingui ipsae potentiae.

Ad secundam respondetur prae dictam potentiam esse reducibilem ad actum secundum sibi proportionatum; non verò ad improporcionatum: sicut autem illa est virtus, & potentia defectibilitate admixta: ita ejus actus debet esse observatio praeceptorum admixta defectibus, atque adeo observatio aliquorum deficiendo in aliis.

Neque obest, si urgeat, quod si actus non est observare singula praecepta, sed observare aliqua, deficiendo in aliquibus, neque ipsa potentia erit ad servanda singula; sed duntaxat ad servandum aliqua. Respondetur enim satis esse, ut prae dicta potentia dicatur ad observanda singula, quod ex omnibus singillatim recensitis nullum determinatè excludit; seu quod nullum sit, de quo in particulari, & determinatè verificetur, quod non possit per illam adimpleri. Quia verò ob admixtam defectibilitatem ab intrinseco postulat, ut in ejus operatione defectus confluat; consequenter petit, ut dum adimplet aliqua, deficiat in aliquibus, quaecumque haec sint: atque adeo, quòd ejus actus non sit actualis observatio singulorum nullo praetermissio; sed observatio aliquorum, aliquo, vel aliquibus praetermissis.

*Solvitur con-
firmatio.*

Ad confirmationem dicas, discursum illum procedere in causis, & potentiis determinatis ad unum, sicut est ignis, aut ita perfectis, ut non habeant admixtam defectibilitatem: hujusmodi enim causae, dum in esse conservantur, uno & aequali modo se habent ad operationem (saltem secundum communem gradum operationis rectae) nulloque ex capite debetur eis dispar concursus vel permissio ad deficiendum. Secus autem in causis, & potentiis coalescentibus ex perfectione, & defectibilitate, & ob id contingentibus, & indifferentibus ad operationem rectam, & defectuosam. In istis namque ipsa admixtio defectibilitatis, & perfectionis postulat, ne semper detur eis par concursus ad agendum; sed ut quandoque rectè operentur; & quandoque deficere permittantur: hacque ratione tam perfectio, quam defectibilitas causae relucet in effectibus. Unde non sequitur, quòd si semel & iterum possint sine defectu operari; possint etiam longo tempore: quia non est necesse, ut ad breve tempus manifestetur in operatione omnis conditio causae, sicut necesse est manifestari ad longum.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

194. Ad illud, quod additur, concessio antecedente, negatur consequentia, & probatio illi adjuncta, videlicet quòd sola diminutio virium liberi arbitrij possit esse ratio impotentiae ad percurrendam sine defectu praeceptorum collectionem. Nam cum prae dictae vires quantumvis in suo robore permaneant, semper habeant defectibilitatem admixtam ex consensu appetitus & fomitis; haec est sufficiens ratio, ut longo tempore non continuò detur illis concursus causae primae ad rectè agendum; sed aliquoties negetur: hacque ratione, si reliqua praecepta tempore illo concurrentia observata fuerint, in ultimo certus sit casus, non quidem ex defectu, vel diminutione virium constituentium potentiam, & actum primum; sed ex defectu motionis primae causae, & applicationis ad actum secundum. Per quod patet ad alia contenta in argumento, & in impugnatione primae solutionis ibi traditae. Non enim renuimus suppositiones illas admittere: dicimus verò praeceptum illud ultimò occurrens, & quod additum reliquis integrat collectionem, posse propriis viribus adimpleri absolute, & secundum se, seu in sensu diviso: quia prae dictae vires manent in suo robore, habentque sufficientem proportionem in actu primo cum tali praecepto secundum se spectato; de facto tamen non adimplebitur: immò neque adimpleri poterit in sensu composito, & ut complet collectionem. Quia supposito, quòd circa alia defectus non praecesserit, ipsa tamen defectibilitas liberi arbitrij postulat, ut in ultimo contingat: sicut postulat, quòd Deus neget concursum ad alicujus adimplentionem, & quòd tota collectio non sine defectu percurratur: cum qua negatione vel exigentia, sicut nequit componi adimpletio omnium, absolute loquendo; ita neque adimpletio illius ultimi, casu quo cetera adimpleta supponantur. Ex hoc autem fit, tum quòd nullum sit praeceptum in tota collectione, etiam comprehendendo illud ultimum, quod secundum se, & divisim acceptum non possit viribus liberi arbitrij adimpleri, ac proinde in ejus transgressione homo non delinquat: quia nullum est, quod non possit divisim accipi, & pro quo si accepto non sit sufficiens virtus, & potentia in actu primo, ut dicebamus. Tum etiam quòd ex data hypothese non possit adimpleri praeceptum illud ultimum in sensu composito, & ut collectionem complet; subindeque absolute & simpliciter ipsa collectio: quia in hac adimplentione elauduntur aliqua inter se incompossibilia.

195. Neque obest, si dicas, tum quòd defectibilitas liberi arbitrij pro nullo determinato praecepto postulat permissum deficiendi, licet pro aliquo vagè, & in communi id postulet; immò si pro aliquo signato hoc peteret, jure inferremus, non inesse libero arbitrio virtutem sufficientem in actu primo ad tale praeceptum adimplendum, ut supra dicebamus: cum ergo illud, quod ultimè occurrit; sit certum, & signatum, nequibit prae dicta permissio pro eo postulari. Tum etiam, quòd in eo sensu asserenda, vel neganda est potentia ad adimplendam collectionem praeceptorum, in quo asseritur, vel negatur ad observandum illud, per quod collectio ipsa adaequatur, & completur: ergo vel respectu collectionis non erit impotentia absolute & simpliciter, sed secundum quid, & in sensu composito, vel respectu illius ultimi praecepti debet etiam

*Ad augmentum
difficultatis respon-
sio.*

Replicat.

etiam esse talis impotentia absolute & simpliciter, & non tantum in prædicto sensu.

Evachatur.

Respondetur ad primum ita esse absolute loquendo, & nulla facta suppositione; secus verò si supponatur, quod reliqua præcepta observata sint, & tantundem sit ultimum. Quia per hanc suppositionem illa exigentia permissionis, quæ alias solum erat respectu alicujus præcepti vagè sumpti, determinatur ad illud ultimum, eo quod supponitur non superesse jam aliud, in quo possit defectus contingere. Ex hoc autem non inferitur deesse libero arbitrio vires ad adimplendum tale præceptum absolute, & secundum se: quia prædicta determinatio non provenit ex diminutione virium, sed ex data suppositione.

Ad secundum dicas, hoc esse discrimen inter collectionem, & illud ultimum præceptum in ordine ad potentiam, vel impotentiam adimplendi, quod collectio secundum se, & ex proprio conceptu importat illud, quod facit sensum compositum inter extrema impossibilia: quia secundum se habet includere omnia præcepta, circa quorum aliquod petitur permissio deficiendi, quæ non est compossibilis cum adimplitione collectionis: & ideo respectu istius non habet locum distinctio potentiae, aut impotentiae penes sensum compositum, & divisum; sed quælibet impotentia est talis absolute, & simpliciter juxta id, quod numero 170. dicebamus. At verò præceptum ultimum, licet consideratum, prout connotat observantiam aliorum, cum quibus constituit, & complet collectionem, importet eandem compositionem, quam importat collectio; & ideo secundum hanc rationem sit impossibilis ejus adimplentio: quia tamen totum hoc se habet extra conceptum talis præcepti, & si absolute secundum se consideretur, neque connotat alia præcepta, neque habet, quod collectionem compleat, sed dicit duntaxat illum gradum difficultatis, quem ex se affert sicut unum ex reliquis: inde est, ut respectu talis præcepti rectè distinguamus potentiam penes sensum divisum, vel compositum, & penes secundum se vel ut complet collectionem: & quod concessa prædicta potentia in primo sensu negetur in secundo. Merito itaque usque modò ubi loquuti sumus de collectione; negavimus absolute per proprias vires potentiam ad illam: quia nullus est sensus, in quo verificetur, quod tota collectio possit per eas adimpleri. Ubi autem loquimur de illo ultimo præcepto, prædicta distinctione utimur: quia in uno sensu verificatur, quod possit adimpleri, & in alio, quod non possit. Et est ubique sermo de potentia, & impotentia physica, & non tantum morali, prout ex dictis constare poterit. Per quæ satis superque factum credimus omnibus, quæ in argumento adferuntur, sine recursum ad solutiones, quæ ibi impugnantur.

DUBIUM SEXTUM.

Quæ gratia necessaria sit, & sufficiat, ut possit homo longo tempore servare omnia divina præcepta?

Sermo est de præceptis naturalibus & obligantibus ad culpam mortalem, de quibus hucusque actum est, & ostensum non posse absque gratia servari ab homine per longum tempus. Cum enim in ordine gratiæ præcipua sit habitualis, &

sanctificans, quæ non habet locum in peccatoribus; extra hanc verò dentur aliæ omnibus fidelibus communes, ut habitus fidei, spei, & multa auxilia, quibus potentiæ etiam sine habitibus eleventur, & moventur ad agendum supra proprias vires: difficultas est, an sufficiat ad effectum servandi prædicta præcepta sola hæc posterior gratia, vel requiratur etiam illa prior: de cujus sufficientia adjunctis auxiliis nemo ambigit. Proceditque difficultas attenta rei natura, & communi lege ordinis gratiæ: quia de potentia absolute non est dubium posse Deum, ita jugibus auxiliis peccatori succurrere, ut circa nullum prædictorum præceptorum graviter delinquat: proindeque omnia collective observet. In cujus difficultatis resolutione non multum immorabimur: quia haud obscure colligitur ex fundamentis dubio antecedenti præiactis.

§. I.

Vera D. Thomæ sententia elucidatur.

196. **D**icendum est requiri necessario ex parte hominis gratiam justificantem ad hoc, ut possit servare per longum tempus omnia præcepta naturalia collective. Hæc conclusio Divi Thomæ in præfati articulo 4. ubi dicit non posse hominem in statu naturæ corruptæ servare omnia mandata divina sine gratia sanante. Et articulo 8. sequenti ubi hæc habet: *Similiter antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus: quia non est necesse, quod continuo peccet in actu; sed quod diu maneat absque mortali, esse non potest.* Idem docet libro 3. contra gent. cap. 160. & de verit. qu. 24. articulo 12. & aliis locis, quæ infra dabimus. Quibus locis corrigit, quæ scripserat in 2. dist. 28. questione 1. articulo 2. Sanctum Doctorem sequuntur communiter Theologi citati dubio præcedenti. Nam major pars illorum, quos ibi retulimus, loquuntur de necessitate gratiæ justificantis, sive habitualis, ut illos consulenti innotescet.

Probatur autem primo testimoniis Scripturæ, & Conciliorum, quæ eo loco numero 163. adduximus: nam in eis satis expressè fit sermo de gratia, qua justificamur, & vitam æternam consequimur, ut constat tum ex eorum lectione, tum specialiter ex Concilio Milevitano 2. can. 3. ibi hæc habentur: *Si quis dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit.* Tum denique quia Divus Augustinus cujus verbis, & doctrina Concilia ipsa utuntur, apertè docet requiri justificantem gratiam ad hoc, ut possimus totam legem diu observare, & collectivè adimplere, ut videre est de Spiritu & littera cap. 4. & 5. & 13. & 17. & 20. & 26. ubi explicans verba Apostoli ad Romanos 2. *Factores legis justificabuntur*, inquit: *Sic intelligendum est. Factores legis justificabuntur, ut sciamus aliter eos non esse factores legis, nisi justificentur: ut non justificatio factoribus accedat, sed ut factores legis faciat. Quid est enim aliud justificati, quam justi facti, ab illo scilicet, qui justificat impium, ut ex impio fiat iustus.* Similia habet libro de gratia, & libero arbitrio cap. 28. & alibi sæpè.

197. Nec refert, si dicas Pelagium non negasse

Conclusio.

D. Thom.

Fundamentum ab auctoritate.

Concil. Milevit.

D. August.

Evachatur.

Refellitur.

gasse gratiam habitualementem, ut constat ex dictis *asp. preced. cap. 4. §. 4.* ergo Concilia, & Patres dum determinant gratiam esse necessariam ad observandum præcepta, non loquuntur de gratia habituali à Pelagio admissa, sed de gratia actuali, & auxiliante, quam ipse negabat. Non, inquam, hoc refert. Tum quia Pelagius in sua hæresi varios status habuit, & initio plura negavit, quæ tandem vel coactus concessit, ut ex dictis loco citato satis liquet: unde licet gratiam habitualementem nonnunquam concesserit, quia tamen ipsam aliquando negaverat; merito Concilia, & Patres ejus necessitatem docuerunt, ut Pelagij errores pro omni statu proscriberent: sicut etiam reperimus Concilia non semel alia diffinisse, quæ ipse Pelagius tandem concessit, ut eo loco ostendimus: atque non est fundamentum in præsentia, ut restringamus Conciliorum, & Patrum decreta ad solam gratiam actualem; sed debet etiam ad habitualementem extendi. Præsertim cum ipsa Conciliorum, & Patrum verba gratiam habitualementem justificantem satis aperte significant. Tum etiam, & præcipue, quoniam et si Pelagius concesserit necessitatem gratiæ habitualis; erravit tamen asserendo, saltem in aliquo sua hæresis statu, prædictam gratiam solum deservire vel ad remissionem peccatorum, vel ad animæ ornatum; secus verò ad deinceps non peccandum: existimavit enim ad id sufficere vires naturæ, vel ad summum requiri aliam gratiam inferiorem: quocirca opus fuit, ut Concilia, & Patres Pelagium in eodem sensu admonerent, adtribuendo utriusque gratiæ necessitatem. Idque apertissime significavit Concilium Milevitanum in verbis supra relatis. Tum denique quia præcipua controversia Catholicorum cum Pelagio fuit circa gratiam actualem ab intrinseco efficacem, quam ille inviam perpetuò habuit, & maxime odit, ut loco citato §. 5. & 6. ostendimus: quamobrem Patrum doctrina contra Pelagium ut plurimum respicit gratiam actualem, & præcipue ab intrinseco efficacem, magis, quam habitualementem: & idcirco sapius, & expressius illius mentionem ostendimus, quam istius. Sed tamen nec hujus necessitatem pro observatione divinæ legis Patres poenitus omiserunt; sed illam etiam affirmarunt contra Pelagium, ut constat ex relatis testimoniis.

Confirmatur.

Confirmatur denuo istud fundamentum ex Sacris litteris: nam in eis edocemur, quod quicumque observat diu omnia præcepta legis naturalis, est justus coram Deo: quæ justitia importat, ut liquet, gratiam habitualementem: sed hujusmodi justitia, seu justificatio non consequitur observationem legis quasi ab ea infallibiliter illata: ergo antecedit eam, ut ejus causa. Consequentia non indiget probatione, sicut nec major: est enim expressa Apostoli ad Rom. 2. *Non enim (ait) auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Minor verò probatur. Tum ex eodem Apostolo ad Rom. 3. ubi ait, quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo, scilicet Deo: adjuncta expositione D. Thomæ ibidem lectione 3. ubi hæc habet: *Tertio modo potest accipi justificatio quantum ad causam justitiæ, ut scilicet ille dicatur justificari, qui justitiam denuo accipit: sic autem non intelligitur hic, quod factores legis justificentur, quasi per opera legis justitiam acquirant: hoc quidem esse non potest neque quantum ad opera ceremonialia, quæ gratiam justificantem non conferebant; neque etiam quantum ad moralia: ex*

Ad Rom. 2.

Ad Rom. 3.

D. Thom.

quibus habuit justitia (id est gratia) non acquiritur, sed potentiam per habitum justitiæ infusum hujusmodi opera facimus. Et eodem modo loquitur S. Doctor ad cap. 15. Joann. lect. 2. *Observatio (ait) mandatorum est effectus divinæ dilectionis non solum ejus, qua diligimus; sed ejus qua ipse diligit nos: eo enim ipso, quod ipse diligit nos, movet nos, & adjuvat ad implendum mandata ejus, quæ impleri non possunt nisi per gratiam.* Et infra lect. 3. ad illa verba Joan. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis: Sciendum (inquit) quod mandatorum observatio non est divinæ amicitie causa; sed signum.* Quod etiam tradit Augustinus ubi proxime, & *Tract. D. August. 27. & 28. in Joannem.* Et constat insuper ratione efficaci: nam observatio legis naturæ, cum sit opus ordinis inferioris, nequit conjungi infallibiliter cum gratia justificante sicut cum effectu: Unde si de facto nequit separari ab illa, ideo est, quia supponit eam ut causam, sicut modò ex D. Thomæ vidimus. Evasiones autem, quibus Vazquez, & Montefinos vim hujus confirmationis elevare studuerunt, sunt adeo debiles, ut supervacaneum sit in eis præcludendis immorari: & eas impugnatas habet Lector apud Godoy in præsentia disp. 44. num. 22. cum sequent.

Ratio fundamentalis

198. Secundò probatur assertio alia ratione deducta ex his, quæ dubio præcedenti stabilivimus. Nam ad hoc, ut homo possit servare diu omnia præcepta naturalia collectivè, debet habere formam, seu virtutem, quæ comprimat defectibilitatem liberi arbitrij, & ita sibi subjiciat, ut jam non petat infallibiliter explicari pro tunc in actu peccaminoso; sed possit extra miraculum, & providentiam extraordinariam ab illo abstinere: sed hujusmodi forma nequit in præsentia statu esse alia, quam gratia sanctificans: hæc igitur necessaria est, ut homo possit servare diu omnia præcepta naturalia collectivè. Major constat sufficienter ex dictis dubio præcedenti. Minor verò probatur: quia illa duntaxat virtus, seu forma potest comprimere defectibilitatem liberi arbitrij, ita ut jam non exigat infallibiliter explicari in actum peccati, quæ illi dominatur, & fortiori vinculo conjungit bono honesto; quam sit inclinatio illius ad peccatum, si ve ad bonum virtuti contrarium: quia ut ex terminis liquet inter æquales vires nequit esse victoria, saltem continua; sed ad id opus est, ut una earum longè excedat aliam. Constat autem quod in statu integritatis, qui modò non competit hominibus, nulla alia forma potest dominari perfectè libero arbitrio, illudque sibi subjicere, nisi gratia habitualis: quæ quia est forma superioris ordinis, & participatio formalis naturæ divinæ, habet ex se dominari voluntati creatæ, eique conferre vires, quibus si velit uti, possit per longum tempus propriam defectibilitatem coercere, ne in peccatum labatur.

Confirmatio

Confirmatur, & explicatur hoc amplius: nam modus operandi debet sequi modum essendi, & cum illo proportionari: sed diu servare naturalia præcepta importat ex parte modi uniformitatem, & consistentiam se habendi circa bonum rationis; siquidem nullum explicat defectum gravem: ergo debet supponere principium, quod in actu primo habeat similem uniformitatem, & consistentiam circa idem bonum: atqui homo nequit secundum præsentem providentiam habere hujusmodi uniformitatem, & consistentiam in actu primo, nisi per gratiam justificantem: hæc igitur necessaria est, ut homo secundum præsentem

providentiam longo tempore observet naturalia præcepta. Cætera satis liquent. Et minor subsumpta probatur: nam in primis homo sibi relictus non importat prædictam uniformitatem, & consistentiam circa bonum; cum potius ex se habeat diffidium, & oppositionem inter appetitum, & rationem, & constat inclinationibus repugnantibus, quarum una conatur explicare virtutem, & altera defectibilitatem principij, ut fusè explicuimus dubio præcedenti. Rursus in præsentis statu non datur recursus ad integritatem ordinis naturalis, quæ posset aliàs difformem illam repugnantiam compescere, & rebellionem appetitus superiori parti subicere. Denique auxilia actualia nequeunt prædictam uniformitatem, & consistentiam ex parte actus primi imperiri; cum ipsa non habeant consistentiam, sed conferantur per modum transeuntis, & cito vel cum, vel absque operationis effectu dilabantur. Non apparet, autem, quid aliud præter hæc possit secundum præsentem providentiam huiusmodi uniformitatem, & consistentiam ex parte actus primi communicare, nisi gratia sanctificans: hæc enim cum sit habitualis, & formalis divinæ naturæ participatio, optimè valet præstare uniformitatem illam, & consistentiam circa bonum, & exigere, reddereque sibi connaturaliter debita auxilia, quæ pro diuturna præceptorum non transgressione requiruntur.

Obiectio.

199. Dices uniformitatem, & consistentiam circa bonum, quam portat diuturna mandatorum observatio, non consistere in alio, quam in eo, quod plures operationes præceptorum adimplentiæ continuò succedant in omnibus, & singulis occasionibus, in quibus intra spatium longi temporis præcepta occurrunt: quod non importat aliquid unum simpliciter, sed collectionem tantum omnium prædictarum operationum: atqui huic uniformitati ex parte actus secundi sufficienter correspondet, & proportionatur collectio auxiliorum transeuntium, quæ pro singulis occasionibus adimplendi præcepta divisim conferantur: sicut enim se habet unum auxilium ad unam operationem, & singula ad singulas; ita collectio omnium auxiliorum per longum tempus ad collectionem omnium operationum, quæ diuturno tempore exercendæ sunt: ergo præter huiusmodi auxilia pro singulis occasionibus data, opus non ex parte actus primi constituere aliud principium habituale, & simpliciter unum, cuiusmodi est gratia iustificans.

Solutio.

Respondetur proportionem in hac obiectione assignatam solum esse quasi materialem, & in esse entis, non verò formalem, & qualis inter principium, & opus desideratur. Et ratio est: quia cum ipsa auxilia debeant connaturaliter dispensari juxta exigentiam, & dispositionem principij, cui conferuntur; nequit fieri uniformis, continua, & velut constans, ac firma auxiliorum distributio pro continua, aut successiva adimplitione præceptorum, qua longo tempore occurrunt, nisi prius ex parte principij, aut suppositi operantis assignetur aliquid constituens ipsum inesse uniformis, & consistentis circa bonum, quodque naturaliter exigit illam continuam auxiliorum collectionem, & collationem. Aliter enim licet per omnia illa auxilia cuncta præcepta observentur; nihilominus & auxiliorum distributio, & præceptorum adimpletio fiet innaturaliter, & cum quadam, ut sic dicamus, extraneitate superante dispositionem, & exigentiam principij. Unde ad hanc innaturalitatem superandam

adstruimus necessitatem alicujus perfectionis habitualis, quæ dissidentes hominis appetitus componat, illamque ad quamdam uniformitatem reducat: & hac ratione exposcat auxilia requisita, ut præcepta longo tempore occurrentia absque interruptione per gravem alicujus transgressionem observentur. Et hæc habitualis perfectio (supposito, quòd non detur integritas ordinis naturalis) nequit esse aliud, quàm gratia sanctificans: hæc enim, cum sit natura ordinis superioris, constituatque hominem in novo esse divino, & radice virtutes, quæ perficiunt habitualiter potentias operativas, & queunt retardare impetum appetitus; constituit hominem in ea dispositione, & perfectione, ut & collectio auxiliorum, & continuatio bonorum operum per longum tempus fiant ipsi connaturales in ordine gratiæ: quæ continua auxiliorum distributio, si illam habitualement hominis dispositionem non supponeret, non solum esset gratia, sed etiam esset aliquid præternaturale intra ipsum gratiæ ordinem.

200. Potestque hæc doctrina exemplis illustrari: nam dubium non est, quòd si Deus homini non habenti scientiam habitualement, sive habenti etiam habitum erroris conferret successivè auxilia ad sciendum omnes conclusiones, posset homo illis auxiliis adjutus cunctas conclusiones scire absque permixtione erroris: & tamen ubi non supponeretur habitus scientiæ, prædictus concurrenti modus esset innaturalis, & extra communem providentiam: hæc enim exposcit, ut Deus concurret juxta dispositionem, & exigentiam principij operantis, quod in prædicto casu jugem illam auxiliorum distributionem non exposceret; cum in actu primo, & habitualiter non esset dispositum ad operandum adeo bene, & absque defectu in illa materia. Quocirca, ut homo rectè continuò attingat conclusiones, opus habet scientiæ: sin minus vel id absolute non præstabit; vel præstabit ex insolita, & innaturali providentia. Sic ergo ut homo continuò, & diu rectè se gerat in præceptorum adimplitione; debet in seipso firmari, & velut ad unitatem reduci per gratiam habitualement, cui auxilia ad prædictum opus fuisse connaturalia: aliter autem licet observatio mediis auxiliis contingat; innaturaliter fiet, & præter providentiam communem adhuc intra ordinem gratiæ. Et sicut possibilis auxiliorum collatio pro omnibus actibus scientificis; non excludit, quòd habitus scientiæ sit connaturaliter necessarius ad talem effectum: ita quod continua auxiliorum dispensatio pro continua adimplitione præceptorum non repugnet; minimè evincit, quòd gratia habitualis non sit connaturaliter requisita ad huiusmodi effectum. Similiter si Deus veller, quod homo infirmus percurreret longum spatium; dupliciter posset id executioni mandari: uno modo retenta hominis infirmitate, & successivè subministrando auxilia pro singulis passibus: & hoc esset miraculum, aut saltem quid excedens communem providentiam rerum dispositioni consonam. Altero modo restituendo homini sanitatem: & tunc tam cursus per longum spatium, quàm concursus Dei ad id requisitus adesset modo connaturali. Idemque in nostro casu dicendum est: nam licet non implicet, quòd homo infirmus infirmitate peccati, si adjuvetur continua auxiliorum serie, observet continuo divina præcepta; nihilominus id connaturaliter præstare non valet, nisi prius languorem

Responsio amplius explicatur.

rem deponat, & sanetur per gratiam justificantem.

Aliud ejusdem assertio-
nis funda-
mentum.

D. Thom.

201. Denique probatur eadem conclusio, & præcedens fundamentum magis roboratur alia ratione, qua utitur D. Thomas quæst. 24. de verit. art. 12. ubi postquam ostendit hominem cum communi gratia justificante non posse vitare omnia peccata venialia collectivè; probat illius necessitatem & sufficientiam ad vincenda per longum tempus omnia mortalia. Et quia rem optimè declarat, aliaque perutilia adjungit; placet verba S. Doctoris transcribere. *Alio*, inquit, modo contingit aliquid in nobis, quasi repente ex inclinatione habitus: ut enim Philosophus dicit in 3. Ethic. fortioris est in repentinis timoribus impavidum, & imperturbatum esse, quam in præmanifestis. Ab habitu enim est magis operatio, quanto minus est ex præmeditatione: præmanifesta enim, id est, præcognita; aliquis præeligit ex ratione, & cognitione sine habitu; sed repentina sunt secundum habitum. Nec hoc est intelligendum, quod operatio secundum habitum virtutis possit esse omnino absque deliberatione; cum virtus sit habitus electivus; sed quia habenti habitum jam est in ejus electione finis determinatum: unde quodcumque aliquid occurrit, ut conveniens illi fini, statim eligitur, nisi ex aliqua attentiori, & majore deliberatione impediatur. Homo autem, qui est in peccato mortali habitualiter peccato inheret. Quamvis enim non semper habeat habitum vitij; quia ex uno actu luxurie habitus non generatur; voluntas tamen peccantis derelicto incommutabili bono, bono commutabili quasi fini adhaesit: & hujusmodi adhesionis vis, & inclinatio in causa manet, quousque iterato bono incommutabili quasi fini inhæreat. Et ideo quando homini sic disposito occurrit aliquid faciendum, quod præcedenti electioni conveniat; repente fertur in illud per electionem, nisi multa deliberatione seipsum cohibeat. Nec tamen per hoc, quod sic repente illud eligit, à peccato mortali excusatur, quod aliqua deliberatione indiget: quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale, qua perpenditur id quod eligitur esse peccatum mortale, & contra Deum. Ista autem deliberatio non sufficit ad retrahendum eum, qui est in peccato mortali: non enim retrahitur aliquis ab aliquo agendo, in quod inclinatur, nisi in quantum illud sibi proponitur, ut malum. Ille autem, qui jam bonum incommutabile repudiavit pro commutabili bono, non jam existimat ut malum à bono incommutabili averti, in quo ratio peccati mortalis perficitur: unde non retrahitur à peccando per hoc, quod avertit aliquid esse peccatum mortale; sed oportet ulterius in considerando procedere, quousque perveniatur ad aliquid, quod possit non existimare malum, sicut est miseria, vel aliquid hujusmodi. Unde antequam tanta deliberatio fiat, quanta requiritur in homine sic disposito ad vitandum peccatum mortale, præcedit consensus in peccatum mortale. Et ideo supposita adhesionem liberi arbitrij ad peccatum mortale, sive ad finem indebitum, non est in potestate ejus, quod vitet omnia peccata mortalia; quamvis unumquodque possit vitare, si contrahatur. Quia etsi hoc vel illud vitaverit adhibendo tantam deliberationem, quanta requiritur; non tamen potest facere, quin aliquando ante tantam deliberationem preveniat consensus in peccatum mortale: cum impossibile sit hominem semper, vel diu in tanta vigilantia esse, quanta ad hoc requiritur propter multa, in quibus mens hominis occupatur. Ab

hac autem dispositione non remouetur, nisi per gratiam: per quam solam efficitur, ut mens humana bono incommutabili per charitatem tanquam fini adhaereat. Patet ergo ex dictis, quod nec liberum arbitrium tollimus; cum dicimus, quodlibet peccatum singulariter posse vitare, vel facere: nec iterum tollimus necessitatem gratiæ; cum dicimus hominem non posse vitare omnia peccata venialia, quamvis possit singula vitare. Et cum dicamus hominem in peccato mortali existentem non posse omnia peccata mortalia vitare, nisi gratia superveniat; quamvis singula possit vitare, & hoc propter adhesionem voluntatis habituales ad finem inordinatum: qua duo Augustinus comparat curvati tibi, ex qua sequitur necessitas claudicandi. Sic verificantur Doctorum sententiae, quæ circa hoc varie videntur. Quorum quidam dicunt hominem absque habituali gratia gratum faciente posse peccatum mortale vitare; quamvis non sine divino auxilio, quo hominem sua providentia ad bona agenda, & mala vitanda gubernat: hoc enim verum est cum contra peccatum conari voluerit: ex quo contingit, ut possint singula vitare. Alij vero dicunt, quod non potest homo sine gratia diu stare, quin peccet mortaliter. Quod quidem verum est quantum ad hoc, quod non diu contingat hominem esse habitualiter dispositum ad peccandum, quin occurrat sibi repente aliquid operandum, in quo ex inclinatione mali habitus labitur in consensum peccati mortalis; cum non sit possibile hominem diu esse vigilem ad hoc, quod sufficientem sollicitudinem adhibeat ad vitandum peccatum mortale. Hæc D. Thomas, quæ perspicue continent nostram assertionem, & ipse magis elucidat 3. contra gent. cap. 160. ubi videri potest.

202. Nec refert, si objicias propositam rationem esse inefficacem ad intentum, pro quo eam adduximus. Tum quia D. Thomas non excludit in ea, sed potius includit casum gravis tentationis, ut constat ex solutione ad 11. ad 12. ad 15. & ad 23. ubi requirit gratiam justificantem ad vitandum peccatum per longum tempus; quia sine illa non potest homo resistere omnibus tentationibus, quæ intra prædictum tempus occurrunt: at sic est, quod nostra assertio procedit de necessitate gratiæ ad observanda collectivè præcepta independentem ab occurru gravis tentationis: ergo non rectè ad eam adstruendam utimur præmissa ratione D. Thomæ. Tum etiam quia ratio Angelici Doctoris solum procedit de illo, qui per propriam physicè voluntatem conversus est ad bonum commutabile sicut ad ultimum finem; non verò de illo, qui per voluntatem physicè alienam, & solum moraliter propriam avertit à Deo, nec conversus est habitualiter ad objectum dissonum rationi, ut contingit in his, qui solum peccato originali sunt infecti: hoc enim apertè deducitur ex posterioribus verbis prædictæ rationis: atqui nostra conclusio intelligenda est de homine lapsio sive in peccato personali, sive etiam in originali tantum, ut liquet ex dictis in limine dubij præcedentis, in quo sensu præsentem difficultatem discutimus: ergo idem quod prius.

Tum præterea quia ratio S. Doctoris innititur in hoc, quod in repentinis operamur secundum habitum, & finem in habitu præconceptum: sed sæpe is, qui est in peccato mortali non habet habitum vitiosum, quo sit inclinatus habitualiter ad objectum dissonum rationi: quia ex uno actu peccati non generatur habitus: ergo prædicta ratio

Objectiones
contrarationem
D. Thomæ

ratio non est universaliter efficax pro omnibus existentibus in peccato mortali habituali. Tum denique quia homo per peccatum mortale non convertitur ad objectum peccaminosum sicut ad finem ultimum, quem proinde sequi debeat in repentinis, ut supponere videtur D. Thomas; sed huiusmodi finis est proprii suppositi bonum, quod præscindit à creato, & increato, honesto, & inhonesto, ut statuimus in *Tract. de ultimo fine disp. 4. dub. 3.* ex eo autem quod homo operetur conformiter ad huiusmodi finem non peccat, eo quod actus nostri desumunt ab illo bonitatem, aut malitiam, ut diximus loco citato: ergo cum ratio adducta innitatur in hoc, quod homo sequitur inclinationem habitus præexistentis, & operatur conformiter ad finem, ad quem est ultimo conversus, nisi maxima præmeditatione, & vigilia in contrariis se cohibeat; nullius videtur esse momenti ad convincendam nostram conclusionem. Præsertim cum scire ille, qui averfus est à Deo per peccatum furti, verbi gratia, prosequatur odio, & displicentia huiusmodi objectum antequam ad statum gratiæ revertatur: nam in hoc casu etiam si illi repente occurrant plura convenientia furto, sive inclinationi præteritæ, & contraria Deo; non rapietur ab illis ex vi præcedentis adhesionis, & peccati commissi contra iustitiam, utpote quæ jam in tadio sunt.

Respondetur
ad 1.

203. Non itaque hæc referunt: nam ratio D. Thomæ universalis est, & efficax pro adstruenda necessitate gratiæ in omnibus existentibus in peccato mortali, sive personali, sive originali, & sive habeant comitem habitum vitij, sive non: quia solum innititur in eo, quod peccator averfus est à Deo, & conversus ad bonum commutabile sicut ad finem ultimum, quæ duo inseparabilia sunt à quolibet peccato mortali habituali, ut modò supponimus ex vera doctrina, quam statuimus *Tract. 13. de peccat. disput. 16. dub. 3. num. 68.*

Unde ad objectionem propositam in contrarium respondetur negando antecedens. Et ad primam illius probationem neganda est major: quia D. Thomas in solutione illorum argumentorum non reddit pro causa necessitatis gratiæ justificantis ad vitandum peccatum per longum tempus occurrence gravis tentationis, quæ nequit vinci absque prædicta gratia: sed simpliciter asserit hominem lapsum in peccato opus habere gratia habituali ad vincendas graves tentationes, quæ per longum tempus occurrunt. Quæ propositio & verissima est, & longè diversa à præcedenti, eamque sæpius iteravit D. Thomas quia id exigebat solutio argumentorum, quibus satisfaciebat: intendebant quippe probare necessariam non esse gratiam homini lapso ad vincendas tentationes, quæ per longum tempus occurrunt: quod negat S. Doctor. Non tamen illarum occursum, & victoriæ obligavit vim suæ rationis; sed independenter ab hoc principio, nullaque facta mentione gravis tentationis, statuit opus esse gratia habituali ad hoc, ut ille, qui semel lapsus est in peccato mortali, possit observare diu totam legem, & vitare omnia peccata. Idque ostendit ratione valde universali: quia nimirum cum peccator averfus sit à Deo, & conversus ad creaturam, nequit persistere diu absque novo alio peccato, nisi per gratiam sanctificantem ad debitum finem reparetur, ut constet ex processu litteræ, ubi nec tentationis vocem offendes.

Ad secundam.

Ad secundam probationem etiam neganda est major: quia ut nuper dicebamus, ratio D. Thomæ

procedit universaliter de existente in peccato mortali, quodcumque illud sit: nec oppositum colligitur ex posterioribus verbis litteræ: quia ibi per inclinationem *mali habitus*, per quem assent peccatorem esse habitualiter dispositum ad peccandum non intelligit habitus vitiorum, aut aliquam aliam formam, aut qualitatem; sed solum privationem gratiæ, seu aversionem à Deo, & conversionem ad bonum commutabile: quæ duo inseparabilia sunt à peccato habituali etiam originali, ut ostendimus loco supra citato. Desumiturque hæc solutio ex illis verbis propositæ rationis: *Homo, qui est in peccato mortali, habitualiter peccato inheret: quamvis enim non semper habeat habitum vitij, quia ex uno actu luxuriæ habitus non generatur; voluntas tamen peccantis, derelicto incommutabili bono, bono commutabili quasi fini adhaesit. Et huiusmodi adhesionis vis, & inclinatio in ea manet quousque iterato bono incommutabili quasi fini inhereat.* Ubi ut vides, nomine inclinationis ad peccandum non intelligit D. Thomas habitum vitij, aut aliquam aliam formam, præter aversionem à bono incommutabili, & conversionem ad commutabile bonum, quæ importat quodlibet peccatum habituale etiam originale.

Quibus adde primò peccatum originale importare de materiali concupiscentiam, quæ potest dici habitus, non solum quia includit potentias animæ, quatenus secundum se propendunt in bonum delectabile, & sensibile; sed etiam quia per illum tales potentiae amisso retinaculo originalis iustitiæ; quo sub ratione continebatur, redditæ sunt expeditæ, & habiles ad inordinatè concupiscendum, ut optimè explicat idem D. Thomas in 2. dist. 30. quæst. 1. art. 3. ad 2. ubi videri potest. D. Thom.

Adde secundò neminem ex adultis esse in peccato originali tantum: quia cum primò pervenit ad usum rationis, vel convertitur ad Deum diligendo eum super omnia, ut tenetur; & sic iustificatur: vel non convertitur; & ita adiungit peccato originali aliud personale, ut superius diximus, & latè ostendimus *Tract. 13. de peccat. disp. 20. dub. 1. & 2.* Unde admissio, quod ratio D. Thomæ procedat tantum de illo, qui est in peccato personali, nihil sui roboris amittit, sed probat optimè nostram assertionem: quia solum in prædicto casu potest habere locum difficultas, quam in ea resolvimus. Verum tamen est prædictam rationem ita esse dispositam, & universalem, quod si adultus per possibile, vel impossibile esset lapsus in solo peccato originali; opus haberet gratia justificante ad observandam diu totam legem, cavendaque omnia peccata: quia innititur principiis generalibus peccati habitualis, ut eam expendenti constabit.

204. Ad tertiam probationem dicendum habitum peccati, quem juxta mentem D. Thomæ sequi debet in repentinis is, qui existit in statu peccati mortalis, non esse habitum vitij, ut constat ex verbis modò adductis S. Doctoris; sed est ipsum peccatum habituale, quod consistit formaliter in privatione gratiæ, & importat pro materiali conversionem ad bonum proprium sicut ad ultimum finem: appellat namque S. Doctor prædictum peccatum *habitum*, quia habitui assimilatur, non solum in eo quod habitualiter permanet, sed etiam quia cum de ratione habitus sit disponere bene, vel male in ordine ad naturam, & ordinare, vel inordinatas reddere ejus partes, ut ex diffinitione habitus constat; quia

quidquid prædicto modo disponit, non omnino improprie dicitur *habitus*. Unde quia per privationem gratiae partes humanae naturae male se habent, suntque in ordine ad ipsam naturam praeve dispositae; merito talis privatio dicitur *habitus*.

Ad quartam.

Ad quartam probationem respondetur finem ultimum peccatoris tam in re, quam ex mente D. Thomae non esse aliquid secundum se inordinatum; sed esse proprium ipsius peccatoris bonum sub hac communi ratione boni proprii sine ulla alia restrictione, connotando tamen privationem gratiae, & charitatis, per quam privationem excludit subordinationem ad bonum divinum secundum se, & fit irreferibile ad illud. Unde peccator plus amat bonum proprium, etiam si contrarium sit bono divino, quam ipsum divinum bonum. Tum quia propter illud recessit ab isto. Tum etiam quia finis ultimus est, qui maxime diligitur. Et ideo quotiescumque peccatori occurrat volendum aliquid conveniens bono proprio, & repugnans bono divino; amplectetur illud, nisi praevia matura consideratione in contrarium se cohibeat: quia ut optime pendit D. Thomas, tam in hoc loco, quam in 3. contra gentes cap. 160. ratione 2. illud, ad quod mens magis se habet, eligit, nisi per rationis discussionem ab eo quadam sollicitudine abducatur. Unde cum impossibile sit mentem hominis esse diu continuoque in ea vigilantia, ut per maturam rationem discutiatur, quidquid debet velle, vel agere; & alias in discursu longi temporis necessario ei occurrant plura delectabilia secundum sensum, convenientia bono proprio, & repugnantia bono divino: inde fit non posse eum cohibere se diu ab omni peccato, omniaque divina mandata observare; sed infallibiliter, in aliquo deficiet, nisi per gratiam justificantem convertatur ad debitum finem, diligendo bonum divinum, plus quam bonum proprium.

D. Thom.

Per quod patet ad ultimam probationem: nam licet is, qui ob amorem pecuniae à Deo recessit, mutatus sit in contrariam voluntatem, quae praeiterita culpa sibi displiceat; quoad usque tamen assequatur gratiam justificantem, manet habitualiter conversus ad bonum proprii suppositi, ut comprehendit honestum, & inhonestum, sicut ad ultimum finem, quem praefert bono divino. Unde quotiescumque sibi occurrat volendum obiectum conveniens fini proprio, & repugnans bono divino, cuiusmodi sunt delectationes tactus, & similes; amplexabitur illud ex vi adhaesionis habitualis ad bonum proprium, in qua existit, nisi seria diligentique consideratione ab huiusmodi affectu retrahatur. Cumque in processu longi temporis necessario ei occurrant plura obiecta extra materiam furti exorbitantia à bono divino; non poterit non rapi ab aliquo ex illis, & sic peccare; quantumvis praeiterita culpa furti sibi displiceat.

§. II.

Duplex sententia in contrarium.

Opinio Vaz-
quez.

205. **C**ontra nostram assertionem duplex militat sententia. Prima, quam tuetur Vazquez in praesenti disp. 196. cap. 3. & disp. 210. cap. 8. asserit ad servanda collectivè omnia praecepta naturalia sufficere auxilia naturalia gratuita ordinis naturalis, qualia sunt cogitationes congruae, illae nimirum, quae infallibilem habent

connexionem cum opere honesto, ad cuius executionem excitant voluntatem. Unde licet praedictus Auctor concedat nexum aliquem inter observationem legis naturalis, & gratiam; eum quippe manifestè convincunt testimonia Scripturae, & alia, quae supra dedimus: nihilominus negat, quod gratia se necessario habeat antecederet ad praedictam observationem; sed ponit eam consequenter: quia observanti inquit, legem naturalem promissa est gratia justificans. Quam doctrinam, quae satis singularis est, examinabimus *disput. sequenti dubio 9.* Modò verò quantum ad rem praesentem, fundamentum huius opinionis est: quia tota impotentia hominis lapsi ad servanda diu, & collectivè divina mandata, provenit ex defectu congruae cogitationis excitantis ad actum honestum: ergo congrua cogitatio est, quae tribuit potentiam ad praedictam observationem. Consequentia est perspicua. Antecedens verò suadetur: Tum quia etiam si homo habeat gratiam habituales, non poterit elicere actum honestum, nisi congrua cogitatione excitetur; excitatus verò etiam sine gratia eliciet illum. Tum etiam quia ideo Div. Thomas negat posse hominem lapsum vitare omnia peccata, quia non potest esse diu, continuoque in tanta consideratione, quanta necessaria est ad resistendum appetitui, & inclinationi peccati habitualis: ergo impotentia ad servandum diu divina praecepta, & abstinendi ab omni peccato provenit ex defectu congruae cogitationis, sive considerationis.

Fundamentum.

Respondetur negando antecedens: quia cogitatio congrua nequit conferre posse ad actum voluntatis, ad quem movet. Tum quia operatio intellectus nequit conferre vires intrinsecas voluntati, ut infra latè ostendemus *disput. 5. dub. 4.* Tum etiam quia potentia libera ad aliquem actum non habet per se infallibilem connexionem cum illo; congrua autem cogitatio, ut vult huius opinionis Auctor, connectitur infallibiliter cum operatione voluntatis, ad quam movet: sive id proveniat ex eo, quod voluntas nata est sequi ultimum iudicium rationis, sive aliunde. Unde praedicta cogitatio non se tenet ex parte actus primi, sed ex parte actus secundi, qui praesupponit potentiam, seu actum primum. Et consequenter impotentia hominis ad servandum omnia praecepta collectivè non est ultimò revocanda in defectum praedictae cogitationis; sed in radices illas, quas supra ex D. Thoma assignavimus. Ad primam autem probationem in contrarium respondetur, quod licet iustus nullam eliciat operationem honestam absque cogitatione congrua; non tamen ab ea accipit potentiam ad rectè operandum; sed vel ab inclinatione naturali; vel à gratia justificante: in quarum virtute potest se movere per congruam cogitationem ad rectè operandum. Estque manifesta instantia in praemotione physica, sine qua nihil operatur voluntas creata, & qua posita infallibiliter eliciet operationem ad quam praemovetur: & tamen non sortitur ab ea potentiam ad rectè agendum; neque per carentiam praemotionis fit impotens ad actum honestum. Et ratio est eadem utrobique: quia nec praemotio physica, nec congrua cogitatio se tenet ex parte potentiae ad operandum, sed magis ex parte actus secundi.

Disput.

Ad secundam probationem concessio antecedenti negamus consequentiam: quia aliud est carentia considerationis actualis, aliud verò carentia potentiae ad considerandum. Prima autem non excludit

excludit à peccatore posse ad servanda diu divina præcepta; sed secundo: in quam S. Doctor prædictam impotentiam refudit, ut constat ex ejus verbis. Non enim ait peccatorem non posse subsistere diu absque peccato, quia non considerat ea, quæ necessum est considerare ad vitanda peccata; sed quia non potest esse diu in tanta vigilia, & consideratione, quanta ad hoc requiritur propter multa, in quibus mens hominis occupatur.

Replica.

206. Dices: si Deus jugibus congruis cogitationibus, subveniret peccatori in singulis occasionibus peccandi; posset iste diu esse absque peccato, servareque proinde omnia præcepta naturalia collectivè: sed Deus potest conferre peccatori prædictas cogitationes absque gratia habituali, ut quæ non habent cum illa necessariam connexionem: ergo necessaria non est hujusmodi gratia ad hoc, ut homo lapsus possit diu cavere omnia peccata; sed sufficiunt ad id prædictæ cogitationes.

Solviuntur.

Respondetur minorem esse veram, loquendo de potentia absoluta; secus verò de potentia ordinaria, & communi etiam ordinis gratiæ: quia dum homo est in peccato, non habet formam, & dispositionem, cui connaturales sint omnes illæ cogitationes congruæ; sed potius sunt ei extraneæ, & quasi violentæ ob propensionem, quam habet in contrarium, cum ratione propriæ defectibilitatis, tum ratione appetitus sensitivi, & peccati habitualis, in quo existit. Unde quousque hujusmodi peccatum auferatur, & homo sanetur, & roboretur per gratiam sanctificantem, non potest Deus conferre homini omnes prædictas cogitationes; nisi utendo intra ipsum ordinem gratiæ sua absoluta potentia: quæ non attendit, quid congruum, & debitum sit naturis rerum, sed absolvitur ab hoc respectu.

Alia sententia.

207. Secunda sententia docet non esse necessariam homini lapsi gratiam justificantem ad servanda collectivè, & per longum tempus omnia divina præcepta; sed sufficere ad id auxilia actualia, & transeuntia, quæcumque illa sint. Hanc opinionem tuentur D. Bonaventura eadem dist. art. 1. quæst. 3. Durand. quæst. 4. Gabriel art. 2. Marsilius, & alij.

D. Bonavent.
Durandus.
Gabriel.
Marsilius.
Primum argumentum.

Potestque suaderi primò: quia ad hoc, ut homo observet unum præceptum naturale, sufficit unicum auxilium: ergo, ad hoc, ut observet omnia, sufficit idem auxilium, si conferatur per singulas vices, seu occasiones observandi præcepta: nam sicut se habet unum auxilium ad observationem unius præcepti; ita se habent multa auxilia ad observationem plurium præceptorum: sed prædictum auxilium potest conferri à Deo homini lapsi absque gratia habituali pro omnibus momentis, in quibus urgent præcepta: non enim adest ratio in contrarium: ergo, &c.

Confirmatio.
D. Cyrillus.

Confirmatur primò ex D. Cyrillo lib. 10. in Ioann. cap. 8. ubi ait, quòd observatio mandatorum Dei efficit charitatem: ergo charitas, & idem est de gratia habituali, non antecedit observationem omnium mandatorum, sed potius subsequitur ad illam: ergo gratia, quæ necessariò antecedit prædictam observationem est gratia actualis, sive auxilians, non verò justificans.

Isaia 1.

Confirmatur secundo: quia Isaia 1. injungitur hominibus, ut vaccent honestis operibus, & observationi divinæ legis, & statim subditur: *Venite, arguite me, si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur.* Ubi peccatorum dealbatio, quæ habetur per justificatio-

nem, promittitur observatoribus legis: ergo legis observatio non supponit ut principium gratiam justificantem; sed potest illam præire, & vel ex se, vel ex divino decreto inferre juxta illud Jacobi cap. 2. *Ex operibus justificatur homo.* Iacob 2.

Respondetur
argumento.

Respondetur ad argumentum negando minorem subsumptam, loquendo, ut in præsentì loquimur, de potentia Dei ordinaria, & communi ordinis gratiæ: nam ad hoc, ut juxta ordinem, & dispositionem hujus providentiæ conferantur homini tot auxilia, opus est, ut habeat in se formam, seu dispositionem, quæ vel exigit illa, vel saltem cui sint connaturalia. Sicut enim homini, cui non est connaturalis cursus velox, nequeunt conferri à Deo de lege ordinaria auxilia, quibus plures, frequentesque cursus velociter conficiat; ita homini lapsi secundum potentiam ordinariam providentiæ gratuita nequeunt conferri tot auxilia, quod necessaria sunt ad observandum diu, & collectivè omnia Dei mandata, ad quorum observationem est impotens propriis viribus; licet non sit contra ordinem prædictæ providentiæ, quòd ei unum, vel alterum ex prædictis auxiliis concedatur, ut supra à num. 198. fufius explicuimus.

Ad primam confirmationem respondetur observationem præceptorum efficere charitatem quantum ad illius intensiorem, & augmentum; non verò quantum ad ejus substantiam: quia illa efficientia non est physica, sed moralis sive meritoria: quæ solum potest dari respectu intensiōnis charitatis, non verò respectu substantiæ illius: quia nulla opera præcedentia charitatem sunt simpliciter meritoria, ut dicemus in Tractat. de Merito disp. 3. dub. 1. & disp. 4. dub. 1.

Ad primam
confirmatio-
nem.

Ad secundam confirmationem dicendum cum D. Hieronymo, & Basilio homines, quos ibi allicit Scriptura ad exercitium virtutis esse justificatos: nam ante illa verba præmiserat Vates: *Lavanini, & mundi estote*: quæ mundities nequit haberi absque justificationis gratia. Unde nomine peccatorum, de quibus postea subdit, *Si fuerint peccata vestra ut coccinum*, &c. intelliguntur vel pænæ peccatorum relictæ ex peccatis mortalibus præcedentibus, vel peccata venialia: in quæ frequenter justus impingit, ut videbimus dub. seq.

D. Hieron.
D. Basilius.

Ad testimonium D. Jacobi respondetur hominem justificari ex operibus, id est, ostendere se justum: quia ut supra diximus ex D. Thoma, observatio mandatorum non est causa justificationis, sed signum: unde qui mandata observat, exhibet signum, quo ostenditur justus.

208. Arguitur secundo ab inconvenientibus: quia si homo nequit absque gratia justificante servare longo tempore præcepta naturalia; sequitur primò posse hominem certò evidenter cognoscere se esse in gratia; siquidem potest evidenter judicare, quòd longo tempore non violaverit aliquod præceptum grave; si reipsa ita se gessit in præceptorum adimplentione: consequens est omnino falsum, ut nos ipsi ostendemus infra disp. 9. dubio unico: ergo ad diuturnam præceptorum naturalium adimplentionem non requiritur determinatè gratia justificans. Sequitur secundo peccatorem teneri sub mortali ad procurandum sibi remedium gratiæ justificantis, vel recipiendo Sacramenta pœnitentiæ, vel eliciendo actum contritionis: quod est nimis durum, & contra communem Theologorum sententiam. Sequela autem ostenditur: nam sub mortali tenetur vitare, quantum in se est, periculum proximum peccandi mortaliter:

Secundum ar-
gumentum.

mortaliter: sed juxta nostram sententiam existens in statu peccati non diu permanebit, quin novum aliud mortale infallibiliter committet, nisi repararetur per gratiam justificantem: ergo peccator tenetur sub culpa gravi quærere justificationis remedium.

Confirmatur.

Confirmatur: quia si rationes à nobis factæ bene perpendantur; probant, quod nec ipsa gratia justificans sit sufficiens, ut homo possit longo tempore servare præcepta, & vitare peccata: consequens est falsum, & quod aperit viam adjiciendi alia, & alia auxilia sine termino ad effectum, pro quo necessitatem gratiæ justificantis adstruimus: ergo sicut prædictæ rationes non destruunt sufficientiam gratiæ justificantis, ita nec probant, quod auxilia actualia non sufficiant, ut homo possit longo tempore præcepta naturalia observare. Sequela videtur manifesta: nam prædictæ rationes fundantur in eo, quod homo est quasi divisus in oppositas inclinationes, & patitur rebellionem appetitus, & nequit continuo prospicere omnes occasiones peccandi, tantamque adhibere vigilantiam, ut motiva peccandi superet, & propulset per opposita, & satis bene considerata motiva: sed hæ rationes etiam urgent in homine justificato: licet enim sanetur secundum mentem; relinquitur tamen cum infirmitate, & rebellionem partis inferioris, retinetque inclinationes valde contrarias, & alios defectus, ne possit permanere in vigilantia adeo magna, qualem supra ex D. Thoma descripsimus: ergo prædictæ rationes probant, quod neque ipsa gratia justificans sufficiat ad effectum, pro quo asserimus ejus necessitatem.

Diluitur argumentum.

Ad argumentum respondetur nullum inconueniens inferri ex nostra, & communi sententia. Ad primum negamus sequelam. Tum quia licet sententia nostra sit verissima, & valde communis; nihilominus opinio contraria non videtur omni probabilitate poenitus destitui: unde assertio nostra nequit esse principium ad judicium illud adeo evidens, & certum: quale in objectione proponitur. Tum etiam quia etsi fieri possit, quod homo certo non sciat se peccasse in aliqua notabili temporis duratione; fieri tamen non valet, seclusa Dei revelatione, quod certo sciat se nullum peccatum commisisse: secretum enim est cor hominis, & quod ipsi homini non satis patet, juxta illud Apost. 1. ad Corinth. 4. *Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.* Tum denique quia primo illo, & secundo concessio, adhuc tamen non plenè constat, quantum sit illud tempus, quod in presenti materia dicitur diuturnum, & longum: & ita ex vi hujus nequit homo determinari ad certum judicium, quo reputet se habere gratiam justificantem, sine qua nemo longum tempus decurrit, quin novum peccatum grave committat. Ad secundum etiam negamus sequelam. Cujus probatio ex proximè dictis satis diluitur, quin opus sit alia adjicere.

Solvitur confirmatio.

Ad confirmationem respondetur nos in presenti solum intendere, quod ad diuturnam præceptorum observationem, secundum communem, & ordinariam providentiam ordinis gratiæ, non sufficiunt auxilia transeuntia, & quod requiritur gratia habitualis justificans: quod satis evincunt rationes supra factæ: minimè verò determinamus, an hujusmodi gratia se sola, & absque indigentia alterius specialis auxilij sufficiat: sed id decidendum relinquimus ad disp. seq. dub. 10. ubi propriam sedem habet. Quod si probatio, quam con-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

firmatio urget, efficax fuerit, non abnuemus sequelam admittere: quod loco cit. plene constabit.

DUBIUM VII.

Utrum ad vitanda omnia peccata venialia collectivè requiratur speciale gratiæ privilegium, & cui fuerit concessum.

DUbiis præcedentibus examinavimus vires arbitrij nostri per comparisonem ad ea, quæ obligant sub mortali: nunc autem videndum est, quid valeat in ordine ad cavenda peccata venialia. Pro ejus difficultatis perfecta decisione necessarium est aliqua prælibare, ex quibus ejus intelligentia, ut fiat specialis, dependet; & in simul statuere, ac relinquere ut certa, quæ sunt citra controversiam præsentem, atque illius resolutioni deserviunt.

§. I.

Observantur aliqua ad dubij decisionem necessaria.

209. **P**eccatum veniale, ut sumitur ex Div. Thoma in hac 1. 2. quæst. 87. art. 1. & quæst. 7. de Malo, art. 1. ad 1. & alibi sæpe, in hoc præcipuè distinguitur à mortali, quod istud est simpliciter contra legem; secus verò illud. Ut enim quis graviter delinquat, necessarium est, quod tendat contra legem simpliciter, ly simpliciter cadente tum supra legem, quam violamus, tum supra modum tendendi adversus ipsam: nam & lex debet esse lex simpliciter, hoc est, graviter obligans, necessariaque ad assequendum ultimum finem; & illius transgressio debet esse simpliciter voluntaria. Ubi autem unum istorum deficit, quia vel lex non est necessaria simpliciter ad ultimi finis assecutionem; vel actus, quo violatur, non est voluntarius simpliciter; nequit peccatum esse grave, sed solum est veniale: quod proinde in eo consistet, quod vel sit præter legem, vel solum opponatur legi secundum quid.

Distinctio peccati venialis à mortali.

210. Unde oritur divisio peccati venialis frequentissima apud Theologos, & cujus notitia præsentis dubij resolutioni subsidio est. Aliud enim vocatur veniale ex genere, ut verbum otiosum; quia ex proprio objecto, & materia nulli legi simpliciter tali opponitur: & ideo quantumcumque intra proprium genus crescat, nunquam evadit mortale. Aliud dicitur veniale ex parvitate materie, ut furtum unius ovi, quod licet opponatur legi gravi, tamen non attingit simpliciter materiam illius, sed solum ex parte, nempe materiam secundum quid. Aliud denique appellatur veniale ex imperfecta deliberatione, ut motus contra fidem semiplenè deliberatus; quoniam etsi opponatur legi gravissimæ, & attingat materiam satis magnam; nihilominus attingit illam imperfectè ob defectum perfectæ deliberationis: & ideo est incapax malitiæ mortalis. Quæ & alia huc spectantia latè tradidimus to. 4. Tr. 13. disp. 19. per totam.

Divisio peccatorum venialium.

211. Circa potestatem ergo, vel impotentiam vitandi peccata venialia plures invenimus errores, quorum nonnullos commemorare libet, ut per eorum exclusionem gradum faciamus ad difficultatem in hac parte præcipuam. Primus est eorum, qui asserunt hominem, quantumcumque auxilio gratiæ adjuvetur, impotentem esse vel ad unicum peccatum veniale vitandum; sed in omni opere

Primus error in hac materia.

Q

saltem

Lutherus. saltem venialiter delinquere. Hunc errorem, cuius jam supra *dub. 2. num. 18.* meminimus, tenuerunt Lutherus, ut constat ex bulla Leonis X. ubi *num. 3. 2.* damnatur hæc illius propositio: *Hoc opus bonum optimè factum est peccatum veniale.* Calvinus *lib. 3. Instit. cap. 14. §. 9.* ubi ait: *Nullum à sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem.* Kemnitius in *examine Concilij Tridentini*, & alij sectarij apud Bellarm. *lib. 4. de Justificat. cap. 10.* Sed hujus delirij falsitatem supra ostendimus *loco citato.* Modò verò meminisse sufficiat prædictum errorem damnari à Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 25.* his verbis: *Si quis in quolibet bono opere iustum saltem venialiter peccare dixerit, &c. anathema sit.*

212. Huic errori fuit extrinsecus oppositus error alius Joviniani, qui, ut refert D. Hieronymus *lib. 2. adversus eundem*, docebat hominem semel gratiam consequutum non posse amplius vel venialiter peccare. Quod dogma postea suscitavit, & amplexus est Joannes Hus, ut constat ex Concilio Constantiensi *sess. 15. num. 16.* ubi prædictus error damnatur. Cui etiam magna ex parte adhaerunt Begardi, atque Beguinæ asserentes posse hominem ad talem perfectionis gradum in hac vita pervenire, ut amplius nequeat ullo modo peccare. Quamobrem damnati sunt in Concilio Viennensi, ubi inter illorum errores hic primo loco refertur; & habetur Concilij definitio in Clementina *Ad nostrum de hæreticis.* Iterumque prædictam hæresim refellit Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 11.* his verbis: *Licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti, & iusti, in levissima saltem, & quotidiana, qua etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadant; non propterea desinunt esse iusti: nam iustorum illa vox est & humilis, & verax; Dimitte nobis debita nostra.* Et canon. 25. *Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, anathema sit.* In qua hæretica positione impugnanda modò non immoramur: quia illius falsitas liquidò apparebit ex his, quæ toto dubio dicemus. Videatur Castro *lib. 12. adversus hæreses, verbo Peccatum, hæresi 9.*

213. Tertio erravit in hac materia Pelagius, qui tantum virium detulit arbitrio nostro, ut asseruerit posse hominem absque ulla gratia vitare omnia peccata venialia collectivè: docebant enim Pelagiani posse nosmetipsos conservare propriis viribus immaculatos prorsus, ac innocētes ab omni culpa, ut apertè colligitur ex August. *lib. 1. contra duas epist. Pelag.* per totum, & Hieronymo *lib. 2. contra Pelagianos cap. 1.* Hic tamen error satis convincitur falsitatis ex dictis *dub. 5.* ubi latè ostendimus non posse hominem propriis viribus servare omnia peccata naturalia, & vitare per longum tempus, quin incidat in aliquod peccatum mortale. Hinc enim liquidò etiam evincitur impotentia, quam gratia destituti habemus ad vitandum omnia peccata venialia per longum tempus: hæc quippè innumera sunt, multoque frequentius occurrunt, quàm lethalia, æque minorem exposcunt deliberationem, ut incurrantur: unde si nequit homo propriis viribus præcavere omne mortale per longum tempus; multo minus valebit absque gratia in nullo veniale per longum tempus incidere.

214. Unde in præsentī dubio non discutimus, an sit necessaria aliqua gratia ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collectivè: sed id ut certum, & satis, superque convictum ex dictis loco citato supponimus. Immodò

verò non sufficere qualemcumque gratiam ad id connaturaliter præstandum; sed requiri gratiam habitualement sanctificantem liquet ex *dub. præced.* quamvis enim posset Deus præservare hominem ab omni culpa veniali, adjuvando ipsum per continuum influxum auxiliorum transeuntium, quibus applicaretur ad bonum, & averteretur ab omni malo; nihilominus ut hujusmodi dispensatio auxiliorum connaturaliter fieret, deberet supponere in homine aliquod intrinsecum, à quo exigerentur, & cui proportionarentur prædicta auxilia. Ad hanc autem dispositionem intrinsecam nequit non pertinere gratia habitualis: quia nulli nisi iusto, & amico Dei valet inesse tanta perfectio, ut petat concursum divinum ad nunquam vel in levibus peccandum. Sed difficultas est, utrum ad vitandum omnia venialia collectivè sufficiant gratia habitualis, & auxilia divina, quæ connaturaliter exigunt, eique correspondent; an autem desideretur aliquid ultra prædictam gratiam, & auxilia sibi correspondentia.

Itaque (ut quæ diximus, breviter colligamus) in hoc dubio supponimus contra Lutherum posse hominem vitare peccata venialia saltem divisivè sumpta, vel per proprias vires, vel saltem per vires gratiæ. Supponimus contra Jovinianum hominem iustum viatorem posse peccare venialiter, & peccatum veniale cum statu gratiæ conjungere. Supponimus præterea contra Pelagium non posse hominem propriis viribus omne peccatum veniale ita præcavere per longum tempus, quin aliquod incurrat. Denique supponimus, quod ut homo valeat omne peccatum veniale vitare, debet exornari, ac fulciri gratia sanctificante. Dubium autem in eo consistit, an iustus queat per gratiam sanctificantem, quæ communiter datur, & per auxilia illi correspondentia vitare omnia venialia; ita ut exclusio omnis culpæ etiam venialis per longum tempus sit actus proportionatus homini iusto, eique connaturalis intra ordinem gratiæ communis: an verò ad hoc præstandum requiratur aliquid aliud, quod intra ordinem ipsius gratiæ habeat rationem specialis privilegij? Et utrum hujusmodi privilegium concessum fuerit alicui? Quamvis enim hæc posterior dubij pars posset in alio loco, & fortè commodius pertractari; morem tamen gerimus Theologis modernis, qui illam in præsentī communiter inferunt, & discutunt.

§. II.

Statuitur prima conclusio respondens primæ parti quæstionis.

214. **D**icendum est primò hominem per solas vires communes gratiæ sanctificantis, & auxiliorum illi correspondentium non posse vitare per longum tempus omnia peccata venialia; sed ad hoc necessarium esse speciale gratiæ privilegium. Hæc conclusio est de fide definita in Concilio Tridentino *sess. 6. can. 23.* his verbis: *Si quis dixerit hominem semel iustificatum posse tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Idemque docuerunt communiter sancti Patres, Irenæus *lib. 3. cap. 37.* Nazianzenus *orat. 2. in Iulianum* Cyprianus *lib. de opere, & eleemosynis*, & epistola de immortalitate animæ Christi *homil. 20. in Matthæum*, Hilarius *Psal. 118. ad illud: Ampia opprobrium meum,* Hierony

*Difficultatis
cardo.*

Conc. Trid.

D. Irenæus.
Nazianz.
Cyprianus.

Hilarius.

Hierony

Aliqua gratia necessaria est ad nunquam venialiter peccandum.

Hieronym.
Ambros.

August.

Gregor.

Bernardus.
D. Thom.

Medina.

Joan. à S. Th.

Arauxo.

Curiel.

Montesin.

Godoy.

Fundamen-
tum ex sacra
Scriptura.

Hieronymus lib. 1. & 3. adversus Pelagium, Ambrosius in Psal. 118. ad illud, *Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam*, & in Isaiam, quem refert August. lib. de gratia Christi, cap. 40. Ipse Augustin. ibidem & infra locis referendis. Gregorius cap. 13. lib. 1. Reg. & homil. 17. in Evangelia, Bernardus epist. 47. & lib. de precepto, & dispensatione, D. Thomas in presenti articulo 8. & 9. & 3. part. quest. 87. articulo 1. ad 1. & quest. 24. de veritate art. 12. Quod sequuntur unanimiter Scholastici cum Magistro in 2. dist. 28. & Theologi cum Angelico Doctore in presenti ubi videri possunt Medina artic. 8. §. *Est aliud dubium*. Joannes à S. Thoma disp. 20. art. 4. Arauxo dub. 3. Curiel dub. 2. Montesinos disp. 29. quest. 1. Godoy disp. 45. & alij expositores.

215. Hujus autem veritatis, utpote Catholicae, fundamentum præcipuum ex sacris litteris desumendum est; illud tamen valemus ad hanc formam reducere: quoniam si gratia sanctificans, & auxilia illi correspondentia præstarent homini vires sufficientes ad vitandum per longum tempus hujusmodi peccata venialia, aliqui justi prædicta gratia, & auxiliis fultivarent de facto per longum tempus hujusmodi peccata: consequens est falsum: ergo gratia sanctificans, & auxilia illi correspondentia non conferunt vires sufficientes ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collectivè. Sequela videtur manifesta: tum quia ad suavem providentiam, quam Deus observat tam in ordine naturæ, quam in ordine gratiæ, pertinet, quòd virtus, seu potentia attingat saltem in aliquibus individuis actum sibi proportionatum, & pro quo habet sufficientes vires: ergo si gratia sanctificans eas conferret homini ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collectivè, proculdubio id præstarent saltem aliqui justi. Tum etiam quia si gratia sanctificans simul cum auxiliis sibi correspondentibus daret vires proximas ad vitanda peccata venialia per longum tempus, peteret ex se concursus divinus ad non deficiendum venialiter saltem in aliquibus individuis: ergo servata suavi providentia, secundum quam Deus attendit ad exigentias rerum, eisque satisfacit, aliqui justi vitarent per longum tempus omne peccatum veniale. Tum denique quia unumquodque agitur, sicut natum est agi: si ergo gratia justificans cum auxiliis, quæ secum trahit, reddit hominem potentem ad vitandum per longum tempus omnia venialia; nonnulli justi id re ipsa præstarent, quamvis alij plures ob innatam defectibilitatem ad hoc præstandum non attingerent.

Minor autem est omnino certa, & probatur primo ex sacra Scriptura: nam Jacob. 15. dicitur: *Nemo mundus à sorde*. 3. Reg. 8. *Non est homo, qui non peccet*. Proverb. 24. *Septies in die cadit justus*. Psal. 31. *Remisisti iniquitatem peccati mei*. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Matth. 6. *Dimitte nobis debita nostra*. 1. Joann. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Jacob. 3. *In multis offendimus omnes*. Quæ ad minus convincunt nullum esse justum, qui secundum legem communem, & ordinariam gratiæ providentiam non peccet saltem venialiter. Secundò probatur ex Conciliis: nam in Milevit. can. 6. hæc habentur: *Item placuit, quòd ait Ioannes Apostolus, si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, quisquis sic* Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Jacob. 15.

3. Reg. 8.

Proverb. 24.

Psal. 31.

Matthæi 6.

1. Joann. 1.

Jacob. 3.

Conc. Mil.

accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia ita verè est, anathema sit. Et can. 7. Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere sanctos: *dimitte nobis debita nostra*, ut non pro se ipsis hoc dicant, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores, anathema sit. Et can. 8. Item placuit, ut quicumque verba ipsa dominica orationis ubi dicimus: *dimitte nobis debita nostra*, ita volunt à sanctis dici ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quæ Catholica doctrina iterum eisdem verbis sancitur in Concilio Africano, ut refert Curiel in presenti, & tandem statutum in Tridentino, ut supra vidimus num. 212.

Africanum.
Tridentinum.

Tertiò suadet ex sanctis Patribus, quos supra dedimus num. 114. & præcipuè ex D. Augustino eorum in hac parte duce, & cujus ore loquuntur alij; nam lib. de bono perseverantiæ cap. 8. docet, quod inter tria dogmata, quæ Ecclesia adversus Pelagianos defendit, *Unum est in quantacumque justitia, sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere*, & lib. de spiritu & litera cap. 2. inquit: *Nam si testimonia scripturarum, quibus existimo definitum nullum hominem hic viventem, quamvis utatur libero arbitrio, inveniri sine peccato*. Et cap. ultim. *Illud esse consequens video, ut quamlibet, vel quantamlibet in hac vita potuerimus definire justitiam, nullus in ea sit hominum, qui nullum habeat omnino peccatum*. Et lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 14. *Neque enim (inquit) quisquam sic desipit, ut dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere preceptum: Dimittite, & dimittetur vobis*. Lucæ 6. *Nullus autem in Ecclesia rectè posset ordinari minister, si dixisset Apostolus: si quis sine peccato, ubi ait: si quis sine crimine est*. 1. Timoth. 3. *Aut si dixisset nullum peccatum habentes, ubi ait: Nullum crimen habentes*. Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine (criminis nomine intelligit S. Pater culpam gravem) sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversus nos inflentur, & dirumpantur insania. Non quia aliquid peccati remaneat, quod in baptismo non remittatur; sed quia in nobis in hujus vita infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, quæ fideliter orantibus, & misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est fidei Catholica sanitas, quam sanctus ubique seminat spiritus; non pravitatis heretica vanitas, & presumptio spiritus. Idemque repetit lib. 5. contra Iulianum cap. 9. In Enchyridio cap. 64. & super Psal. 118. serm. 3. & lib. 2. retract. & lib. de perfectione justitia in fine. Videatur Joannes Driedo lib. 1. de gratia, & libero arbitrio cap. 1. parte 2. ubi alia adducit testimonia, quibus veritas hæc amplius valeat roborari.

216. Confirmatur urgenter: quia si gratia, quæ communiter confertur justis, & auxilia illi correspondentia communicarent vires sufficientes ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia; viri perfectissimi, ac sanctissimi, qui summo studio procurant venialia vitare, id re ipsa assequerentur: nulla quippè rationabilis causa designari potest, cur re ipsa non sic eveniat saltem in aliquibus. At sic est, quòd secundum providentiam communem ordinis gratiæ, nec personæ sanctissimæ id assequuntur, ut sint absque omni peccato veniali per longum tempus: ergo id fieri non valet per vires communes gratiæ justificantis, & auxiliorum illi correspondentium. Minor probatur: tum ex omnibus auctoritatibus, quas dudum adduximus: generales quippè

Eadem veritas
roboretur.

quippe sunt, & neminem excludentes, & quæ saltem debent verificari servata communi providentia ordinis gratiæ. Tum etiam quia Noë, Job, & Daniel fuerunt viri sanctissimi, ut constat Ezech. 14. ubi hi soli ob insignem virtutem dicuntur posse liberari à quadam calamitate: & tamen peccarunt venialiter: nam Noë incidit in ebrietatem Gen. 9. quæ fuit peccatum veniale ob defectum advertentiæ, licet ex genere sit mortale. Job autem inquit cap. 14. *Sed parce peccatis meis*, & cap. 42. *Ipsæ me reprehendo, & pœnitentiam ago*. Daniel etiam cap. 9. de seipso ait: *Cum orarem, & confiterer peccata mea*: Denique Apostoli insignem inter omnes electos obtinuerunt sanctitatem, maximè verò postquam Spiritum sanctum in die Pentecostes acceperunt, ut docet D. Thomas ad Rom. 8. lect. 5. ad illa verba. *Nos ipsi primitias spiritus habentes*, & 1. ad Corinth. 12. lect. 3. ad illa verba: *Quosdam quidem Deus posuit in Ecclesia, primos Apostolos*, & ad Ephes. 1. lect. 3. ad illa verba, *Quæ scilicet gratia abundavit in nobis*, ubi sic concludit: *Ex quo apparet temeritas illorum (ut non dicam, error) qui aliquos sanctos presumunt comparare Apostolis in gratia, & gloria*. Et nihilominus post eximiam hanc sanctitatem, & post acceptum Spiritum sanctum, adhuc Apostoli committabant aliqua venialia, ut colligitur ex illo ad Galatas 2. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat*. Quod non diceret Paulus, nisi Petrus saltem venialiter deliquisset. Et ex illo Jacob. 3. *In multis offendimus omnes*, & 1. Isaia 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, &c. quæ Joannes, & Jacobus scripserunt post acceptum Spiritum sanctum. Nullus igitur est, quacumque sanctitate, & studio virtutis fulgeat, qui secundum communem gratiæ providentiam diu permaneat absque omni culpa veniali.

Ezech. 14.

Job 14. & 41.

Daniel. 9.

D. Thom.

Ad Galat. 2.

Jacob. 3.

1. Isaia. 1.

Primum effugium.

Præcluditur.

217. Quæ ratio, & confirmatio ita manifestè evincunt veritatem nostræ assertionis, ut facile evanescant solutiones, quibus posset utcumque illis occurrì. Primò enim diceret aliquis sacram Scripturam asserere omnes peccatores, non quia omnes actu delinquant saltem venialiter; sed vel ratione peccati originalis, per habitudinem ad quod meritò vocamur peccatores, vel ratione fomitis, seu concupiscentiæ, quæ frequenter peccatum dicitur, quia à peccato est, & ad peccatum inclinatur, ut declarat Trident. sess. 5. in decreto de peccato originali. Potuit ergo Joannes dicere: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*: quia semper habemus fomitem peccati. Idemque sensus posset applicari cæteris testimoniis.

Sed hoc effugium ipsamet auctoritates sincere intellectæ præcludunt: nam in primis Joannes post verba relata, statim subjecit: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus, & justus, ut remittat nobis peccata nostra*. Peccatum autem originale jam supponebatur remissum, fomes verò non remittitur, cum non habeat rationem culpæ propriè dictæ: Unde nec de peccato originali, nec de fomite illud testimonium potest exponi; sed solum de peccatis personalibus. Qua etiam de causa nequit in sensum hujus evasionis detorqueri illud, *Dimitte nobis debita nostra*, & multo minus illud, *septies in die* (hoc est, frequenter) *cadit justus*: quia peccatum originale non septies, sed semel

contrahitur; nec justus dicitur cadere ex eo, quòd habeat fomitem, cui resistit, sed magis dicitur consistere adversus eum. Denique absurdus ille interpretandi modus exclusus manet ex Conciliis, & sanctis Patribus, ut constat ex iis, quæ adduximus. Unde in eo refutando non oportet amplius immorari.

218. Secundò respondebis ex Scriptura Conciliis, & Patribus, solum haberi, quòd non possit homo vitare omnia peccata venialia per totam vitam, minimè verò determinari, quòd nequeat illa præcavere in aliqua vitæ periodo, tametsi hoc spatium sit notabile. Unde ex illis inefficaciter suademus nostram assertionem, nempe hominem cum gratia, & cum auxiliis sibi correspondentibus non posse vitare omnia venialia collectivè per longum tempus: valde quidem diversa sunt hæc duo, videlicet vitare venialia per totam vitam, & vitare venialia per longum tempus: Nam licet ab infantia usque ad mortem non vitaret quis omnia venialia, posset tamen illa per aliquod notabile spatium devitare, utputà postquam assecutus est insignem gradum perfectionis usque ad extremum vitæ. Et illud tantum videtur haberi ex hæcenus dictis; maximè verò ex definitione Concilij Tridentini, quam supra expendimus num. 214.

Propter hanc evasionem non defuerunt Theologi moderni, qui assererent assertionem nostram non esse de fide, ut videre est apud Vazquez tom. 2. in 3. part. disp. 120. cap. 5. Illi tamen minimè audiendi sunt, sed eorum evasio acriter refellenda est ex hæcenus dictis. *Primò*: quia ut ipsi admittunt, nequit homo vitare omnia peccata venialia per totam vitam: at sic est, quòd spatium vitæ multoties est brevius, quam notabilis duratio, ut patet in his, qui postquam perveniunt ad usum rationis, citò moriuntur: ergo nec prædeterminatum spatium vitæ, si semel est longum, valet homo omnia venialia præcavere. *Secundò*: quoniam ut optimè notavit Curiel loc. cit. §. 3. vers. *& si quæras Concilium Trident. tota vita*, non designat tempus quia vitæ, sed quia longum, eo quòd vita regulariter duret per notabile spatium. Unde qui diceret eum, qui postquam accessit ad usum rationis, brevi mortuum esse, nullum commisisse peccatum veniale, non esset dignus censura, saltem gravi; cum possit homo breve tempus percurrere, quin peccet venialiter, ut infra dicemus num. 240. Unde affirmare, quòd quis ex gratia, & auxiliis communibus possit existere in longo, notabili spatio absque omni peccato veniali; directe contradicit menti Concilij. *Terriò*: nam ideo non potest homo vivere absque omni culpa veniali; quia occasiones peccandi venialiter sunt innumerae, & magna est defectibilitas arbitrij nostri: sed hæc ratio æque urget pro longo spatio vitæ, ac pro tota vita, ut consideranti constabit: ergo, &c. *Quartò*: quia omnes ferè auctoritates, quibus usi sumus, loquuntur absolute, & absque determinatione ad totum spatium vitæ: ergo intelligendæ sunt de spatio absolute, & moraliter tali, hoc est notabili, sive adæquet vitam, sive non. *Quintò*, & præcipuè: quoniam si aliquo spatio, seu duratione magna posset homo vitare omnia venialia, maximè cum copiosa gratia abundat, & summo opere studet virtuti, ac intendit Deum vel levissimè non offendere, uti se habebant Apostoli post acceptum Spiritum sanctum: sed nec stantibus his circumstantiis valet homo secundum ordinariâ gratiæ providentiam

Alia evasio.

Confutatur.

tiam omnia venialia vitare, ut constat ex dictis num. 216. ubi ostendimus nec ipsos Apostolos post acceptum Spiritum sanctum fuisse usque ad mortem immunes ab omni labe: ergo nec per totam vitam, nec per aliquod notabile illius spatium potest homo secundum vires communes gratiae non peccare venialiter.

Altera res-
ponso.
Vega.

219. Respondebis tertio, & ultimo cum Andrea Vega lib. 14. in Tridentinum cap. 21. impotentiam hominis iusti ad non peccandum venialiter per longum tempus solum esse moralem, & ortam ex impedimentis extrinsecis; non autem physicam, & ob defectum virium intrinsecarum: hæc quippe si attendamus ad libertatem arbitrij, & ad adiutorium gratiae sanctificantis, sufficiunt ad omnia venialia præcavenda; licet ob impedimenta, & occasiones extrinsecas, illa in exercitio nunquam devitent totaliter. Unde ex eo, quod nullus secundum providentiam communem vitaverit omnia venialia, ut auctoritates supra adductæ convincunt; minimè habetur, quod homo non possit absolute illa præcavere; sed tantum, quod sit perdifficile, ac proinde moraliter impossibile. Quam doctrinam amplectitur re ipsa Godoy, ubi supra §. 4. & 5.

Godoy.
Refellitur.

Sed contra: quia in primis hæc doctrina non satis coheret verbis Concilij Tridentini, quibus anathema dicitur asserenti posse hominem absque speciali privilegio omnia venialia vitare; cum tamen Vega admittat hominem adjutum auxiliis communibus, ac proinde citra omne privilegium posse absolute illa præcavere, et si de facto nunquam id præstet, aut præstiturus sit: quod vocat impotentiam moralem. Deinde: quia vel illa impotentia moralis, seu magna difficultas est superabilis per vires gratiae, vel non? Si primum: ergo non est impossibile adhuc moraliter, quod quis vitet omnia venialia; siquidem omnis difficultas in hoc eventu potest superari per gratiam. Si secundum: ergo non est possibile physicè, & absolute; quandoquidem gratia non dat vires ad illas difficultates superandas, & quibus non superatis nequeunt omnia venialia vitari. Præterea: quoniam ubi dantur vires sufficientes ex parte principij ad aliquem actum, spectat ad suavem Dei providentiam remove impedimenta extrinseca, & præmovere, ac promoveri principium, ut in actum sibi proportionatum prorumpat, saltem in aliquibus individuis: & oppositum esset proculdubio quoddam genus violentiæ: ergo si homo iustus ex vi gratiae, & auxiliorum communium habet, ut adstruit Vega vires sufficientes, & proportionatas in actu primo ad vitanda omnia peccata venialia, id aliquando consequetur in nonnullis individuis: Ergo dum hic Auctor admittit primum, inconsequenter negat posterius. Nos autem, qui ex Scriptura, & Patribus edocemur hoc ultimum nunquam contingere, meritò colligimus antecedens esse impossibile secundum communem providentiam ordinis gratiae.

Radix impo-
tentia ad vi-
tandum om-
nia venialia
ex D. Thom.

Quæ omnia robur, & lucem accipient detegendo radicem hujus impotentiae physicæ, quam habet iustus, si privilegium secludamus, ad vitanda omnia venialia collectivè per longum tempus. Hoc autem optimè ostendit Angelicus Doctor in presenti articulo 8. his verbis: *In statu autem naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam ad hoc, ut omnino à peccato absteat: quæ quidem sa-*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

natio primò fit in presenti vita secundum mentem appetitum carnali nondum omnino reparato. Unde Apostolus ad Roman. 7. in persona hominis reparati dicit. *Ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. In quo quidem statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit, ut supra habitum est questione 74. articulo 4. Non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis: cuius motus singulos ratio reprimere potest. (Et hoc habet rationem peccati, & voluntarij) non autem omnes: quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit, & etiam quia rarò non semper potest esse pervigil ad huiusmodi motus vitandos. Quod amplius explicat questione 24. de veritate articulo 12. in corpore, ubi hæc habet. Dupliciter autem aliquid in nobis quasi repentinè fit. Uno modo ex impetu passionis. Motus enim ira, & concupiscentia interdum deliberationem rationis prævenit. Qui quidem motus in illicitum tendens ex corruptione naturæ peccatum veniale est. Et ideo post statum naturæ corruptæ non est in potestate liberi arbitrij omnia huiusmodi peccata vitare, quia ejus actum effugiunt; quamvis possit impedire aliquem istorum motuum, si contra conetur. Non est autem possibile, quod homo continuo contra conetur ad huiusmodi motus vitandos propter varias humanæ mentis occupationes, & quietem necessariam. Quod quidem contingit ex hoc, quod inferiores vires non sunt totaliter rationi subiectæ, sicut erant in statu innocentia, quando homini huiusmodi peccata omnia, & singula per liberum arbitrium vitare facillimum erat, eo quod nullus motus in inferioribus viribus insurgere poterat, nisi secundum dictamen rationis. Ad hanc autem rectitudinem homo in presenti per gratiam non reducit communiter loquendo; sed hanc rectitudinem expectamus in statu gloriæ. Et ideo in hoc statu miseria post reparationem gratiæ homo non potest omnia peccata venialia vitare; cum tamen hoc in nullo libertati arbitrij præjudicet. Hæc S. Doctor.*

221. Ex quibus desumitur ratio à priori communis, ac veræ sententiæ: quoniam illa sola gratia dat vires sufficientes ad vitanda omnia peccata venialia per longum tempus, quæ ligat, vel extinguit fomitem, sive appetitum sensitivum: sed gratia, quæ communiter confertur, nec ligat, nec extinguit fomitem, ut constat tum ex se, tum ex verbis Apostoli ad Roman. 7. quæ inducit Divus Thomas: ergo gratia, quæ communiter datur, non communicat vires sufficientes ad diu vitanda omnia venialia; atque ideo erit necessarium speciale privilegium pro prædicto effectu præstando. Minor, & consequentia liquent. Major autem suadet: quoniam fomes non extinctus, nec ligatus est seminarium innumerabilium motuum tendentium contra rationem, eamque prævenientium, atque allicientium ad malum: pro quibus perfecte, & absque omni defectu etiam levi compescendis requiritur continua vigilia, & advertentia ad omnes circumstantias: sed gratia, quæ non extinguit, vel ligat fomitem, multò minus præstabit vires, ad perpetuò vigilandum, & evitandum omnem inadvertentiam etiam levem: ergo sola illa gratia dat vires ad non peccandum venialiter per longum tempus, quæ fomitem extinguit, vel ligat.

Ratio funda-
mentalæ vs.
ra, & com-
munis senten-
tiæ.

Q 3

Constr

Confirmatur.

Confirmatur primò : nam ideo homo in statu innocentie poterat vitare omne peccatum veniale per longum tempus, quia habet appetitum perfectè subjectum rationi, quin ullam ab illo molestiam, aut contradictionem pateretur : ergo è converso ubi appetitus non subditur perfectè rationi, sed illam suis motibus prævenit, necessarium est, quòd homo aliquod veniale committat; ac proinde sola illa gratia præstabit vires, sive dispositionem sufficientem ad vitanda omnia venialia per longum tempus, quæ perfectè appetitum subijcit rationi, seu quæ fomitem ligat, vel extinguit.

Confirmatur secundò : quia eo ipso, quòd appetitus non sit ligatus, vel extinctus; sed expeditus, atque effrenis petit connaturaliter exire in proprios actus etiam contra rationem, saltem citra gravem culpam : ergo quod Deus non permittat defectus saltem leves in supposito habente hujusmodi dispositionem est supra omnem exigentiam, & dispositionem ejusdem suppositi : ergo cum gratia communiter collata non liget, aut extinguat appetitum, minimè conferet vires, & dispositionem ad vitanda omnia venialia ; sed ultra prædictam gratiam, & auxilia ei connaturaliter debita erit necessarium speciale aliud privilegium. Possuntque majorem hujus rationis confirmationem deservire, quæ supra *dub. 5.* adduximus ad probandam non posse hominem suis viribus vitare omne peccatum mortale per longum tempus, ut consideranti constabit.

Obiectio.

222. Dices : hinc fieri, quòd homo non teneatur vitare peccatum veniale per longum tempus ; quandoquidem id præstare non valet nec per vires proprias, nec per vires communes gratiæ : & nemo tenetur ad id, quod est impossibile secundum providentiam communem, licet non repugnet per privilegium vel miraculum.

Diluitur.

Hæc tamen obiectio nullam ingerit difficultatem, cui non satisfecerimus loco nuper citato. Nam etiam homo conditus in puris non posset nec per vires proprias, nec per vires gratiæ, utpote quæ nec data, nec promissa tunc esset, vitare omne peccatum mortale per longum tempus ; & tamen teneretur non peccare mortaliter, ut ex se liquet : idem ergo in præsentī proportionabiliter dicendum est. Et eadem ratio militat utrobique : quoniam nulla lege communi, vel particulari obligamur ad vitanda omnia peccata simul, & collectivè : non quidem communi, quia non datur distincta à particularibus ; nec etiam particulari, nam hæc præcipit actum determinatum secundum se, & præscindendo à concursu alterius actus per aliam legem injuncti. Unde obligatio ex legibus confurgens est actus secundum se, & prout occurrunt : quo pacto cadunt sub naturali hominis potestate, ut fusiùs eo loco explicuimus. Idemque asserendum de justo in ordine ad peccata venialia : quia nullum est peccatum veniale, quod secundum se, & secundum difficultatem, quam affert, non possit præcaveri viribus gratiæ communis : & ideo imputatur homini, quod illud non vitet ; licet nequeat omnia simul evitare.

§. III.

Conclusio, per quam resolvitur secunda dubij pars.

223. **D**icendum est secundò privilegium vitandi omnia venialia collectivè per longum tempus soli Beatæ Virgini fuisse concessum. Hæc conclusio habet duas partes, prima est Beatam Virginem habuisse prædictum privilegium : secunda est nulli alteri concessum fuisse. Prior ergo probatur ex Concilio Tridentino *sessione 6. canon. 23.* ubi hæc habentur : *Si quis hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine Maria tenet Ecclesia, anathema sit.* Unde hanc assertionem esse de fide docent communiter Theologi moderni ; quamvis Franciscus Sylvius 3. parte, *quæst. 27. art. 4.* observet, Concilium non definire, quòd Ecclesia id tenet tanquam dogma fidei, ac proinde non damnat contrariam sententiam tanquam hæreticam. Sed profectò temeritatis, vel etiam erroris censura inurendus esset, qui oppositum affirmaret : quia universalis Ecclesia, testante sacro Concilio, prærogativam hanc attribuit Beatæ Virgini ; quidquid sit, an Concilium id determinaverit tanquam dogma fidei. Idem dicitur statutum fuisse in Claromontano, cui præfuit Urbanus secundus, ut videri potest apud Vegam *lib. 14. in Trident. cap. 15.* Hoc tamen non est omnino certum : nam Dominicus Sotus in iis, quæ scripsit de natura, & gratia ad Patres Concilij Tridentini, hæc habet *lib. 3. cap. 4.* *Hinc sancta præsens Synodus Tridentina determinat can. 23. sub anathematis censura, ne quis post hæc dicat aliquem in hac vita peccata omnia vitare posse, nisi speciali Dei privilegio. Quemadmodum, inquit, de Beata Virgine Ecclesia tenet. Cæterum enim Patrum, ac Theologorum Ecclesia nomine censuit : quoniam inter Ecclesia decreta non id hæctenus fuerat relatum.* Sed quidquid sit de qualitate certitudinis nostræ, ac communis assertionis.

Alia conclusio habens duas partes.

Suadetur quoad primam partem.
Conc. Trid.

Conc. Clar.

Dom. Soto.

224. Probatur, & simul occurritur obiectio- ni Calvinī in antidoto prædicti canonis Tridentini : quia licet regula fidei sit nullum justum secundum gratiam communem posse vitare omne peccatum veniale per longum tempus, ut constat ex dictis §. *precedenti* ; minimè tamen docet fides, quòd hoc nequeat fieri ex speciali privilegio : nam cum lege communi, ac generali, quam Scriptura sacra docet, optimè stat privilegium in contrarium, ut in aliis legibus contingit. Quod enim possit quis ex speciali privilegio gratiæ, & Dei auxilio vitare per longum tempus omnem culpam etiam levem, ex eo satis liquet, quòd potestas gratiæ est major infirmitate nostra, ut arguit Augustin. *epist. 95. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 6.* ergo licet attenda nostra infirmitate non possimus omnia venialia vitare, quod regulæ generales Scripturæ adstruunt ; id tamen fieri poterit adjutorio gratiæ saltem specialissimæ : quod de facto fuisse communicatum Beatæ Virgini tenet Ecclesia.

D. August.

225. Dices hinc solùm fieri, quòd hujusmodi privilegium potuerit Virgini communicari ; minimè tamen, quòd ei communicatum fuerit : sed

Obiectio.

sed magis infertur oppositum : quia regula generalis , quod omnes peccant saltem venialiter , habetur expresse in Scriptura divina ; exceptio autem pro Beata Virgine non habetur expresse . Unde absque fundamento asseritur , quod fuerit ab omni culpa etiam veniali immunis , & temere derogamus legi universali .

Dispellitur.

Respondetur , quod licet hoc privilegium non significetur expresse in Scriptura divina ; nihilominus non temere , sed maximo fundamento Ecclesia docet exceptionem Virginis à lege , vel potius necessitate communi peccandi venialiter in longo tempore : quia legitima intelligentia Scripturae , & regularum , quae in ipsa continentur , accipienda est juxta traditionem Ecclesiae , & communem expositionem sanctorum Patrum . Sacri autem Doctores Beatam Virginem asserunt immunem ab omni culpa etiam veniali . Cyprianus *serm. de Nativitate Christi* . Gregor. Neocæsariensis *in expositione salutationis angelicae* . S. Ephren *in initio sue lamentationis* . Hieron. *supra cap. 10. Ecclesiastes* . Ambros. *Psal. 118. vers. ultimo* . Damascen. *orat. 2. de Assumpt.* Sophronius , *in epistola Synod.* quae habetur sexta Synodo generali *actione 11.* Theodoret. *lib. 3. in cant.* Bernard. *epist. 174. & serm. 2. de Assumpt.* Anselmus , *lib. de conceptu virginali cap. 15.* Rupert. *lib. 7. de glorificat. Trinit. cap. 13.* Illicius , *serm. de Beata Virgine tom. 2. Biblioth.* Damianus , *serm. de Nativit. Virginis* . S. Bruno , *Psalmo 101.* Ricardus de S. Victore *lib. 2. de Emmanuele cap. 31.* Aretas , *in cap. 12. Apocal.* S. Birgitta , *lib. 3. Revelat. cap. 3.* Idem habent omnes Liturgia Græcorum , in quibus Beata Virgo frequenter prædicatur , quod sit omnibus modis irreprehensa , & penitus incontaminata , ut videre est apud Canisium *lib. 1. de Maria Deipara cap. 10.* Et denique id communiter omnes Rabini crediderunt de Matre futura Messiae , ut ostendit Galatinus , *lib. 7. de arcana catholica veritatis cap. 2. 4. & 11.* docentque vel ipsi Mahumetani *in suo Alcorano cap. 75.*

Ex D. Augustino.

226. Et quod summi ponderis est , Augustinus , cui plurimum deferret Ecclesia in his , quæ ad gratiam , & vires liberi arbitrii spectant , ex cuius ore alios Patres loqui intelligimus , ne videretur Beatam Virginem sub doctrina communi comprehendere , illam apertè excludit libro de natura , & gratia cap. 36. his verbis . *Excepta Sancta Virgine Maria , de qua propter honorem Domini nullam prorsus , cum de peccatis agitur , habere volo questionem : inde enim scimus , quod ei plus gratie collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum , quia concipere , ac parere meruit eum , quem constat nullum habuisse peccatum .* Ubi non solum explicuit Beatam Virginem non comprehendendi sub regulis communibus fidei , quas Sanctus Doctor urget in hac parte contra Pelagium ; verum etiam firmissimè aperit hujus exceptionis fundamentum , videlicet , quia Sancta Virgo concepit , & peperit Christum cujuscumque culpæ expertem . Hujus autem argumentum robur optimè expendit Angelicus Præceptor , 3. p. quæst. 27. art. 4. *in corpore* , quin opus sit aliquid illius verbis adjicere , quæ sic se habent .

Ex D. Thoma.

Dicendum , quod illos , quos Deus ad aliquid elegit ita preparat , & disponit , ut ad id , ad quod eliguntur , inveniantur idonei , secundum illud 2. ad Corinthios 3. Idoneos nos fecit ministros novi testamenti . Beata autem Virgo fuit electa divinitus , ut esset Mater Dei : & ideo non est

dubitandum , quod Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit , secundum quod Angelus ad eam dicit : Invenisti gratiam apud Deum , ecce concipies , &c. Non autem fuisset idonea mater Dei , si peccasset aliquando . Tum quia honor parentum redundat in prolem secundum illud Proverb. 17. Gloria filiorum patres eorum . Unde & per oppositum ignominia matris ad ipsum redundasset . Tum etiam quia singularem affinitatem habuit ad Christum , qui ab ea carnem accepit : dicitur autem 2. ad Corinthios 6. Quæ conventio Christi ad Belial ? Tum etiam quia singulari modo filius , qui est Dei sapientia , in ipsa habitavit , non solum in anima , sed etiam in utero : dicitur autem Sapient. 1. In malevolam animam non introibit sapientia , nec habitabit in corpore subdito peccatis . Et ideo simpliciter fatendum est , quod Beata Virgo nullum actuale peccatum commisit , nec mortale , nec veniale , ut sic in ea impleatur , quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra est amica mea , & macula non est in te .

227. Secundam autem assertionis partem , nimirum nullum præter Virginem , diu vitasse , quin aliquod veniale commiserit , docent communiter Theologi , uno , aut altero excepto , quos infra referemus . Et quamvis non omnes æqualem certitudinem huic conclusioni attribuant ; immò aliqui vindicare contendunt à censura : nobis tamen adeo certa videtur , ut censeamus esse de fide . Quod etiam tenet Lorca , *disputatione 14. difficult. 4.* Arauxo , *dub. 3. num. 66.* Granados , *tract. 2. disp. 4. sect. 4.* Godoy , *disputatione 45. num. 35.* Et quod pluris est , idem exprimit August. *lib. 1. contra duas epistolas Pelag.* ubi postquam dixit : *Sine peccato autem neminem in hac vita esse dixerim , &c. concludit : Hæc est fidei Catholica sanitas , &c. ut vidimus supra num. 215.* Deinde *lib. de perfectione justitie , capite ultimo* , inquit : *Quisquis autem dicit post acceptam peccatorum remissionem ita quemquam hominem justè vixisse in hac carne , vel vivere , ut nullum habeat omnino peccatum , contradicit Apostolo Ioanni , qui ait : Si dixerimus , quia peccatum non habemus , ipsi nos seducimus , & veritas in nobis non est . Non enim ait habuimus , sed habemus .* Ubi , ut vides , loquitur de facto , & attendendo ad ea , quæ in Ecclesia contingunt sive ex gratia communi , sive ex privilegio : & tamen asserit esse contrarium Scripturæ asserere , quod aliquis Sanctorum vixerit , aut vivat sine omni peccato .

Altera ejusdem assertionis pars ostenditur.

Lorca. Arauxo. Granados. Godoy.

D. August.

228. Fundamentum sumitur ex dictis §. præcedenti , potestque (excludendo semper cum Augustino Beatam Virginem) ad hanc formam reduci : quoniam de fide est nullum hominem vivere longum tempus absque omni prorsus macula saltem venialis peccati : ergo idem asserendum est de singulis hominibus , nisi eis adfuerit aliquod speciale privilegium , quale Beata Virgini concessit Deus : atqui nullum est fundamentum alicujus momenti ad asserendum prædictum privilegium alicui Sanctorum concessum fuisse : ergo nullus est , qui diu vixerit absque culpa veniali , & oppositum contradicit fidei . Probatur minor : quia fundamentum ad tribuendum alicui Sancto hujusmodi privilegium , vel desumeretur ab Auctoritate Doctorum , vel ab aliqua speciali revelatione , vel ab insigni perfectione illius Sancti , vel ab excellentia muneris , ad quod destinatus est : hæc enim sunt fundamenta propter quæ vindicat Ecclesia Virginem Beatam ab uni-

Præcipuum pro hac parte motivum.

versali lege: ex nullo autem istorum capite adest rationabile, & urgens fundamentum, ut eximamus aliquem Sanctorum à generali canone fidei. Non quidem ab auctoritate; siquidem nostra sententia est communis; opposita verò solum asseritur ab uno, aut altero Theologo, iisque non multæ auctoritatis: sed nec ex aliqua revelatione, quia vel nulla est, vel non est authentica: nec præterea ex perfectione insigni, quia nulla excedit sanctitatem Apostolorum, quos tamen constat peccasse venialiter, ut supra ostendimus numero 216. nec denique ob excellentiam numeris, cum minus Apostolicum sit excellentissimum; & tamen non reddiderit Apostolos immunes ab omni culpa.

Confirmatur.

Confirmatur primò: quia si aliquis Sanctorum vitavit omnem culpam venialem, maxime Beatus Joannes Baptista; huic enim in speciali attribuitur Adversarij hujusmodi prærogativam: sed neque Joannes fuit ab omni prius culpa immunis: ergo nullus. Probatur minor tum ex D. Bernardo *epist.* 174. ubi apertè docet Beatum Joannem Baptistam habuisse aliquod peccatum veniale. Tum ex D. Augustino *lib. de natura, & gratia cap.* 36. ubi refert Pelagianos opponere plures Sanctos, qui non modo non peccasse, verum etiam juste vixisse referuntur, Abel, Enoch, & alios plures, inter quos commemorabant Ioseph, cui desponsata erat Virgo Maria, & Joannem. Et tamen Sanctus Doctor Joannem non excipit à communi Scripturæ regula, quæ asserit omnes peccare; sed postquam asseruit se de Sancta Virgine Maria nullam habere questionem, ut num. 226. dicebamus, sic concludit: *Hac ergo virgine excepta, si omnes illos Sanctos, & Sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, & interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? Virum hoc, quod iste dicit, an quod Ioannes Apostolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne una voce clamassent: si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est?* Videant ergo, qui nimis liberales sunt in contrario privilegio cudendo, ne plus sapiant, quam oportet: Augustinus enim piissimus cultor Sanctorum fuit, quibus tamen detulit, quæ ex Scriptura edocemur; non alia, quæ indocta pietas confingit.

Roboratur amplius.

Confirmatur secundò: quia non minus universalis est regula fidei, quæ docet homines adultos aliquando peccare, quam quæ statuit omnes ab Adamo per seminalem propagationem descendentes contrahere peccatum originale: atqui ob universalitatem huius posterioris articuli, nullus est (Beata Virgine excepta) quem possimus asserere fuisse conceptum absque peccato originali; sed de fide est singulos homines illud contrahere, ut constat ex Concilio Tridentino, *sess.* 5. *can.* 2. ubi dicitur, quod prædictum peccatum omnibus inest, unicuique proprium, & docet omnis sententia Theologorum, ut vidimus supra, *questione* 81. in *commentario articuli* 3. numero 3. ergo pariter nemo est adultus, & diu vivens, qui aliquod veniale non committat, vel qui gaudeat privilegio ad vitandum omnia. Et qui non obstantibus testimoniis Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, asserit aliquem sanctorum nunquam peccasse venialiter; pari licentia poterit illum vindicare à peccato originali: sicut enim fides docet, quod omnes in Adam peccavimus, ita etiam docet, quod in multis offendimus omnes.

Conc. Trid.

229. Cuius licet communem amplectatur sententiam; ut contrariam vindicet à censura, vim nostræ rationis, & ultimæ confirmationis elevare contendit. Rationi respondet solum concludere, quod de lege ordinaria nulli fuerit communicata major copia gratiæ, & auxiliorum, quam Apostolis; minime verò quod hoc privilegium, cuius non apparet adeo urgens necessitas ad officium Apostolatus, fuerit collatum alicui sancto, & non Apostolis: hoc enim præiudicat communi regulæ, secundum quam nullus sanctior Apostolis dicendus est. Confirmationi autem occurrit negando consequentiam; & differentia, inquit, desumenda est ex parte privilegiorum: eò quod non incurrisse peccatum originale sit privilegium excellentius, quam caruisse culpa veniali; ac proinde exigit majus fundamentum, ut sine censura possit alicui sanctorum attribui. Unde licet erraret contra fidem, qui assereret Beatum Joannem Baptistam non fuisse conceptum in peccato originali; hanc tamen censuram non meretur, qui contendit Joannem absque omni labe venialis culpæ vixisse.

Occurrit Cuius.

Cæterum hæc minime satisfaciunt, sed facile refelluntur. Et ad primum quidem solutio adhibita sustineri non potest: quoniam si secundum generales regulas fidei nullus Apostolis præferendus est, ut hic Auctor docet: ergo attribuire alteri sancto tantam perfectionem, ut nullam culpam actualem habuerit; cum tamen hoc Apostolis denegetur, nequit non adversari regulis fidei, nisi contrarium privilegium illis derogans exhibeatur. Porro cum prædictum privilegium nequeat probari ex aliqua speciali, & fide digna revelatione, nec ex auctoritate Sanctorum; necessarium est recurrere ad perfectionem ejus, pro quo asseritur, vel ad dignitatem finis, ad quem promovetur à Deo: aliàs temerè profus, & irrationabiliter eximitur à communibus regulis, & non absque injuria illorum. Cum ergo non detur major sanctitas, aut dignitas, quam Apostolica; optimè inferitur nulli Sanctorum fuisse concessum privilegium vitandi omnia venialia, si semel non est concessum Apostolis.

Impugnatur.

Adde primò Sanctos Patres, à quibus edocemur modum procedendi in hac materia, evincere hoc privilegium fuisse concessum Virgini ex insigni excellentia finis, ad quem electa est, nempe ut decenter gigneret Christum Dominum: at infra dignitatem matris Dei nulla est in Ecclesia, quæ excedat Apostolicam: ergo si huic non fuit annexum privilegium vitandi omnia venialia; absque fundamento alterius iusti sanctitati conceditur. Adde secundò, quod si sanctitas, & dignitas Beati Joannis Baptistæ non fuit major, quam sanctitas, & dignitas Apostolorum; nullo firmo fundamento denegatur hoc privilegium Apostolis, & asseritur pro Joanne. Plane ea, quæ asserit Catharinus, levissima sunt, ut infra ea diluendo constabit.

Nec majoris momenti est solutio adhibita confirmationi: quia illius robor non innitur qualitati privilegiorum; sed universalitati prorsus æquali, qua Scriptura divina docet omnes filios Adami maculari culpa originali, & omnes iustos peccare venialiter: quod enim detur differentia, & inæqualitas inter privilegia his regulis non subiecta est diversitas prorsus materialis, & tenens se ex parte objectorum, supra quæ cadit testimonium divinæ revelationis. Et esto, quod privilegium immunitatis à peccato originali sit majus privilegio vitandi omnia venialia;

venialia;

nialia; tamen neutrum potest admitti absque sufficienti, & urgenti fundamento. Sicut autem hoc non adest pro illo primo, ita nec ostendi potest pro secundo, ut haecenus dictum est: Unde qui ultimum adstruit pari licentia, sed sub eadem censura poterit asserere primum.

§. IV.

Proponuntur, & resolvuntur nonnullae quaestiones incidentes.

Incidentis quaestiones.

120. **E**X iis, quae diximus, suboriuntur aliae quaestiones minoris momenti, quibus oportet in praesenti respondere: neque enim afferunt tantam difficultatem, ut petant seorsim examinari. Primo ergo inquiri potest, in quam consistat privilegium sive specialissima gratia, quam diximus esse necessariam, ut homo possit vitare omnia venialia per longum tempus? Cui quaestioni respondet Suarez tom. 2. in 3. part. sect. 4. art. 4. hoc privilegium consistere in dono confirmationis ad non peccandum venialiter.

Suaris placitum.

Resicitur.

Conc. Trid.

Sed haec doctrina falsa est, & insufficient: quia privilegium hoc consistit in eo, quod homo possit vitare omnia venialia, ut satis aperte sumitur ex verbis Tridentini, *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, &c.* Huiusmodi autem potentia non includit, nec postulat confirmationem in bono, seu ad non peccandum: ergo insufficienter explicatur hoc privilegium per illam confirmationem in bono. Minor liquet in Adamo, qui habuit potentiam ad non peccandum venialiter, aut mortaliter per longum tempus: & tamen non habuit confirmationem in illo bono; siquidem defecit ab eo per peccatum.

Roboratur impugnatio.

Confirmatur: quia Suarez per confirmationem in bono intelligit impotentiam saltem consequentem ad peccandum venialiter, ut loco citato satis explicat: sed ad salvandum hoc privilegium, sive quod idem est, potentiam sufficientem ad diu vitandum omnia venialia, non est necessaria illa impotentia consequens: ergo nec confirmatio, quam adstruit praedictus Auctor. Minor probatur, tum exemplo proxime adducto; siquidem Adamus habuit potentiam ad vitanda omnia peccata mortalia collectivè, & per longum tempus: & tamen habuit impotentiam consequentem ad peccandum mortaliter; siquidem de facto ita peccavit: ergo pariter potest salvari potentia sufficiens ad diu vitanda omnia venialia, etiam si non detur impotentia consequens ad peccandum venialiter; ac proinde haec non est necessaria ad salvandum praedictum privilegium. Tum etiam ratione: quia sicut optime stat hominem justum habere potentiam ad nunquam peccandum mortaliter; & tamen de facto peccare; quia haec duo & si valde diversa, tamen nullam habent inter se repugnantiam: ita & ob eandem rationem optime potest componi, quod possit quis ex privilegio gratiae non peccare venialiter, & quod nihilominus actu peccet: qui autem actu peccat, non habet impotentiam illam ad peccandum: ergo, &c. Ad haec: ex eo, quod quis habeat privilegium, seu potentiam ad non peccandum venialiter; non infertur, quod sit impeccabilis adhuc consequenter: nam optime cohaerent potentia antecedens ad nunquam peccandum venialiter, in quo consistit privile-

gium, & potentia antecedens, & consequens ad venialiter peccandum: illa enim non excludit istam, nec avertit impotentiam consequentem, aut donum confirmationis, quod adstruit Suarez.

231. Nec huic Auctori faveat, quod loquebatur de huiusmodi privilegio, quatenus fuit in Beata Virgine, cui certum est etiam adfuisse donum confirmationis. Non, inquam, faveat: quia licet illa duo privilegia concurrerint in Beata Virgine; tamen primum non includebat essentialiter secundum; & ideo etiam si non jungeretur ipsi, foret ejusdem rationis: sicut gratia hominis non confirmati in bono est ejusdem rationis cum gratia hominis in bono confirmati: quia donum confirmationis est extra essentialiam gratiae, & huius privilegij. Unde corrumpit illa consecutio Suarj; ubi loquens de Beata Virgine ait: *Unde sit simpliciter concedendum esse in prima sanctificatione fuisse confirmatam in bono, ut nunquam peccaret, quia haec confirmatio idem est cum praedicto privilegio, &c.*

Præcluditur quaedam evasio.

232. Minus adhuc placet doctrina Gabrielis Vasquez, in praesenti disputat. 189. cap. 16. num. 14. Ubi statuit privilegium hoc consistere in eo, quod Deus praeveniat hominem per singulas occasiones peccandi venialiter, communicando illi cogitationem congruam, qua praescit vitaturum esse omnia peccata venialia. Et quamvis asserat praedictam cogitationem esse etiam necessariam ad vitanda omnia mortalia; nihilominus inquit non habere rationem privilegij, cum confertur ad vitanda omnia mortalia, bene autem, cum datur ad nunquam peccandum venialiter: quia illud primum frequenter, & in multis contingit; hoc autem posterius perquam raro, & in uno duntaxat, aut alio: & de ratione privilegij est, ut paucis, & raro concedatur. Cui doctrinae affinis omnino est illa, quam tradit infra, disput. 212. capite 2. à num. 17. ubi aperte docet impotentiam vitandi omnia venialia collectivè, & per longum tempus non esse antecedentem, seu tenentem se ex parte principij; sed solum consequentem ortam ex suppositione, quod Deus praeviderit congruam cogitationem pro vitandis peccatis venialibus non esse communicandam homini in omnibus, & singulis occasionibus, sed tantum in aliquibus.

Resolutio Vasq. quæ.

Haec, inquam, doctrina minimè nobis arripet. Et ut ab ultima illius parte incipiamus, falsum est hominem habere potentiam antecedentem, seu sufficientem ex se ad vitandum omnia venialia collectivè. Tum quia contrarium satis superque ostendimus §. 2. Tum insuper, quia si homo habet ex se potentiam sufficientem, & proportionatam ad vitandum omnia venialia collectivè: ergo actualis evitatio est actus omnino proportionatus, ac proinde connaturalis: ad actum autem omnino connaturalem non est necessarium speciale privilegium, immò nec ulla gratia specialiter dicta: ergo nec ad vitandum omnia venialia: cujus contrarium definit Tridentinum. Tum praeterea: quia si ex parte potentiae in actu primo adest omnibus hominibus eadem virtus ad vitandum venialia, nempe vis proxima, adaequata, & sufficiens: ergo citra omne privilegium fieri potest, & debet, quod aliqui vitent omnia in actu secundo. Sicut quia omnis justus habet virtutem sufficientem ad vitandum omne peccatum mortale collectivè, plures sunt, qui illa de facto vitant absque speciali privilegio, sed juxta suam, & communem providentiam ordinis gratiae. Tum denique & praecipue: quia

Refellitur.

quia juxta prædictam Vasquez doctrinam non minorem impotentiam habet homo ad vitandum unicum peccatum veniale, quàm ad vitandum omnia collectivè, & è converso tantam habet potentiam ad vitandum omnia collectivè, quàm ad vitandum unicum divisivè. Si enim Deus præscit, quòd non præveniet hominem cogitatione congrua ad vitandum hoc peccatum veniale determinatum; sequitur quòd ille homo habeat impotentiam consequentem, sicut habet ille, quem Deus præscit non fore præveniendum cogitatione congrua ad vitandum omnia. Si autem Deus præscit, quòd præveniet hominem cogitatione congrua ad vitandum omnia; sequitur, quòd habeat eandem potentiam ad omnia, quam habet ad unicum, nimirum antecedentem ex propriis viribus, aut viribus communibus gratiæ; consequentem autem ex prævisione congruæ cogitationis futuræ. Quo quid absurdus?

Ad hæc: in præsentī non inquirimus, quæ peccata venialia homo vitaturus sit, vel quid Deus prævideat futurum esse absolute, aut conditionatè: sed inquirimus, quid justus possit ex communibus auxiliis gratiæ, quatenus præintelligitur ad omnem eventum futurum, seu consequentem: quæ hypothesis pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ. Vel ergo potest sine novo privilegio vitare omnia venialia collectivè, quod videtur Vasquez docere: & hoc est contra Concilium Tridentinum. Vel id non valet præstare absque novo privilegio: & ita habet impotentiam nedum consequentem, sed etiam antecedentem, hoc est, defectum virtutis, ac virium ad vitandum omnia, sive ad non deficiendum in aliquo, quod intendimus.

Major Vasquez impugnatio. 233. Per quod impugnatum manet id, quod Vasquez asserit de privilegio ad vitandum venialia: quoniam hoc privilegium confert homini virtutem ad vitandum omnia venialia collectivè, quod ex se, & ex communi gratia non poterat: sed hæc impossibilitas sive impotentia non consistebat in carentia cogitationis congruæ, ut nuper ostendimus: ergo privilegium non consistit in communicatione prædictæ cogitationis.

Confirmatur primo. Confirmatur primò: quia hoc privilegium vel consistit in unica cogitatione, vel in pluribus? Non in unica: quia sicut peccata venialia sunt plura, habentque diversa motiva; ita evitantur per diversas cogitationes congruas. Sed nec consistit in pluribus: quia vel sunt simul? & ita non poterit intellectus omnibus illis uti vel dantur successivè: & ita non habetur privilegium usque ad ultimam: hoc autem vel ex eo falsum esse liquet, quòd Beata Virgo à sua sanctificatione habuit privilegium, sive potentiam ad vitanda omnia venialia collectivè, ut constat ex supra dictis.

Secundo. Confirmatur secundò: quia Vasquez non discernit inter privilegium ad vitanda omnia venialia, & exercitium actuale vitandi illa, vel saltem asserit illud privilegium esse ab hoc exercitio inseparabile; cum illud constituat in cogitationibus congruis, quibus Deus prævidet omnia venialia vitanda fore de facto: at sic est, quòd privilegium seu potestas ad vitanda omnia venialia est separabilis ab exercitio vitandi omnia, ut supra ostendimus contra Suarez: optimè enim coheret, quòd homo posset vitare omnia venialia, & tamen, quòd actu non vitet; sicut potest justus non peccare unquam mor-

taliter, & nihilominus peccat: ergo, &c.

Confirmatur ultimo: quia vel in homine privilegiato ad vitandum omnia venialia datur dispositio aliqua intrinseca petens à Deo continuam communicationem auxiliorum, aut sanctarum cogitationum pro vitandis peccatis venialibus: vel nihil intrinsecum datur, quòd id exigat à Deo: si dicatur primum: ergo in illa intrinseca dispositione consistit hujusmodi privilegium, cum sit prima radix exigendi cogitationes congruas, non verò in iis, quæ supponunt illam radicem, ac proinde & privilegium ad vitandum venialia. Si autem eligatur secundum: ergo homo privilegiatus non habet majorem vim ad vitandum venialia, quàm homo non privilegiatus, sed tantum different ex parte actus secundi, quatenus unus vitat omnia, non verò alius. Quod minimè congruit verbis Tridentini, quæ attribuant homini privilegiato specialem potentiam, qua carent alij: sic enim habet. *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, &c.*

234. His ergo, & aliis modis dicendi relictis respondemus prædictum privilegium consistere in aliquo intrinseco, per quod fomes extinguitur vel ligatur. Ita sumitur ex Divo Thoma, in præsentī, & 3. part. quæst. 27. art. 3. & 4. Idemque docent Arauxo, in præsentī, dub. 3. in fine, Labat, dub. 4. §. 5. Curiel, dub. 2. §. 3. vers. *Dico secundo, hæc potentia.* Montefin. ubi supra num. 10. & alij Thomistæ. Fundamentum hujus resolutionis est: quoniam radix impotentiae ad vitanda omnia peccata venialia est fomes peccati, sive appetitus sensitivus effrenis, præveniens suis motibus, atque obnubilans rationem: ergo privilegium, seu potentia ad diu vitanda omnia venialia consistit in aliquo intrinseco, per quod prædictus fomes extinguatur, vel saltem ligetur. Antecedens constat ex supra dictis §. 2. Consequentia autem videtur manifesta: quia hujusmodi privilegium, seu potentia debet excludere, vel saltem ligare radicem oppositæ impotentiae.

Confirmatur, & simul diluitur tacita objectio: quia ligato, vel extincto fomite, non possunt fieri peccata venialia ex imperfecta deliberatione, vel antecederet ad judicium rationis: hæc quippe peccata sic facta consistunt in motibus, vel in deliberatis appetitus sensitivi, vel ortum trahentibus ex sollicitatione illius: ergo licet possint fieri peccata venialia ex genere, & cum perfecta deliberatione, poterunt nihilominus omnia absolute vitari. Probatur consequentia: quia, ut infra dicemus, potest justus ex viribus gratiæ communis ita se gerere, quòd nullum peccatum veniale cum perfecta deliberatione committat.

Porro hoc intrinsecum, quo asserimus ligari, aut extinguere fomitem, non est aliqua forma distincta à gratia habituali sanctificante; sed est ipsamet gratia cum quodam speciali modo, per quem ita afficitur, ut subjiciat rationi appetitum sensitivum, impediaturque, ne aliquis motus præveniat rationem, & illam trahat ad malum. Prædictum autem modum participavit perfectè gratia primorum parentum, & per illum tanquam per dispositionem, aut connotatum constituebatur in ratione justitiæ originalis (neque enim hoc distinguitur specie, & ex parte recti à justitia nostra, sed solum modaliter, & ex parte connotati) unde ex vi illius habuerunt primi homines,

Terrio.

Conc. Trid.

*Legitima
questionis re-
solutio.*

D. Thom.

Arauxo.

*Labat.
Curiel.
Montefinos.*

mines, & appetitum perfectè subjectum, & potestatem vitandi omnia venialia per longum tempus, ut explicuimus *tractatu 13. disput. 16. dubio 1. §. 1.* Sic ergo privilegium ad vitanda venialia, quod Deus potest nunc etiam conferre, in eo consistit, quòd communicet gratiam cum aliquo modo intrinseco participante modum iustitiæ originalis. Quem si gratia nostra perfectè omnino participet, auferet inclinationem appetitus ad malum: quod vocant Theologi antiqui *extinguere fomitem*. Si autem non ita perfectè participet, impedit saltem, ne in aliquem motum inordinatum prorumpat, licet habeat inclinationem ad illum: per quod dicunt *fomitem ligari*. De quo videndus est D. Thom. *loco supra citato ex 3. parte.*

D. Thom.

Obiectio.

235. Sed obijcies: quia si per hoc privilegium deberet appetitus sensitivus ligari, ac subijci rationi; non solum haberet homo potentiam ad non peccandum venialiter, verum etiam haberet impotentiam ad sic peccandum, antequam peccaret mortaliter, & prædictum privilegium amitteret: consequens est absurdum, ut ostendimus *num. 230.* & constat in Beata Virgine, quæ licet habuerit prædictum privilegium, ut posset non peccare venialiter, & ut nunquam re ipsa peccaverit, potuit tamen venialiter peccare: ergo minus rectè rationem prædicti privilegij explicamus. Sequela ostenditur: nam ideo D. Thomas in hac 1. 2. questione 89. articulo 3. probat primum hominem non potuisse in statu innocentiae peccare venialiter, quia in eo statu appetitus erat subjectus rationi: ergo si privilegium ad vitanda omnia venialia importat prædictam subjectionem; sequitur, quòd excludat potentiam ad peccandum venialiter.

Dispellitur.

Respondetur negando sequelam, quam probatio minimè evincit: quia D. Thomas, non ex quacunque subiectione appetitus ad rationem infert impotentiam ad peccandum venialiter, quandiu duraret status: sed id colligit ex perfectissima dispositione prædicti status, ratione cuius appetitus subiciebatur rationi, & in ipsa ratione pars inferior, quæ attendit ad temporalia, subiciebatur parti superiori, quæ respicit æterna, & adhuc in parte superiori non poterat dari ullus defectus, nisi deficiendo prius circa potissimam rationem æternam, quæ est ultimus finis, ut videri potest in sancto Doctore, *quest. 7. de Malo, art. 7. & in 2. dist. 21. quest. 2.* Stante enim hac subiectione rationum, & potentiarum nullum veniale poterat contingere: non quidem ex deliberatione, ut ex se liquet: nec etiam ex genere, vel parvitate materiæ: quia defectus deliberatus circa ultimum finem (qui ut diximus, debebat in eo statu esse primus defectus, atque cæterorum origo) non est levis ex genere suo, nec admittit materiæ parvitatem. Ut autem homo gaudeat privilegio ad vitandum venialia, non petit tantam perfectionem, ac subordinationem inter vires animæ: sed sufficit, quòd habeat appetitum rationi subjectum, nullisque illius motibus præveniatur, & stimuletur ad malum. Cum quo tamen rectè stat, quòd ex parte rationis non detur æqualis subordinatio partis inferioris ad superiorem: sed possit illa pro libito versari circa aliqua temporalia, quæ sunt peccatum veniale vel ex genere suo, vel ob parvitatem materiæ; quamvis pars superior retineat subjectionem, ac subordinationem Deo debitam. Unde poterit dari peccatum veniale ante mortale, ac proinde potentia vitandi venialia non excludet necessariò potentiam illam committendi.

D. Thom.

236. Secundò inquiri solet in præsentia, utrum possit iustus cum communibus gratiæ auxiliis vitare saltem omnia peccata venialia ex genere; licet nequeat vitare omnia venialia absolute, hoc est, in nullo veniali deficiendo. Pro cuius resolutione animadvertendum est cum Conrado in præsentia, quòd duobus modis potest quis committere peccata ex genere suo venialia: uno modo cum imperfecta deliberatione, ut cum quis ob minorem advertentiam profert mendacium; altero modo cum deliberatione perfecta, ut si quis ex proposito, & cum plena advertentia mentiatur. Quo supposito, opinio satis communis est inter Theologos, quod nequit homo cum communibus gratiæ auxiliis vitare omnia venialia ex genere, etiam si loquamur de illis ut committendis cum deliberatione perfecta. Quod inter alios tumentur Sotus, libro 3. de natura, & gratia capite 4. Curiel, in præsentia, Arauxo, conclus. 2. & Lorca difficultate 3. Quibus favere videtur Divus Thomas, in 2. distinct. 28. questione 1. articulo 2. in corpore, ubi ait: *Quod enim non possumus omnia peccata venialia vitare, sed singula, præcipue propter primos motus dicitur, ad quos non requiritur de liberatio consensus, &c.* Quibus verbis satis indicat non posse hominem vitare omnia venialia, quæ ex deliberatione fiunt, alias non adderet illam particulam præcipue.

Conradus.

Quorundam opinio.
Sotus.
Curiel.
Arauxo.
Lorca.
D. Thom.

237. Nihilominus satis probabile, immo & vero similis nobis videtur, quod possit iustus per auxilia communia gratiæ vitare longo tempore peccata venialia ex genere, ut committenda cum perfecta deliberatione, vel quod possit, & in idem reddit, ita se habere, ut cum perfecta deliberatione, & ex proposito non peccet venialiter. Ita etiam Durandus, in 2. dist. 28. questione 3. Conradus, in præsentia, Granadus, ubi supra sectione 5. in fine, Tapia, tom. 1. Catechæ moralis libro 5. quest. 1. articulo 10. num. 9. Favetque Suarez, tom. 2. disputatione 23. sect. 4. Fundamentum sumitur ex dictis: quoniam præcipua ratio ad ostendendam impotentiam hominis ad vitandum per longum tempus omnia venialia collectivè, sumitur ex eo, quòd ob corruptionem appetitus insurgunt plures motus vitiosi, quos simul ratio compescere non valet, unde infallibiliter deficit in aliquo, ut supra num. 220. vidimus, ex Divo Thoma: hæc autem ratio non urget in peccatis venialibus ex genere, ut faciendis cum perfecta deliberatione, quandoquidem sic considerata nec præveniunt rationem, nec ita frequentia sunt: ergo possumus illa declinare cum communibus gratiæ auxiliis.

Verior sententia.

Durandus.
Conradus.
Granadus.
Tapia.
Suarez.

Probatur.

Confirmatur, & declaratur amplius: quoniam, ut salvemus veritatem primæ assertionis, quam fides docet, satis superque est, quod homo nequeat absque peccatis venialibus diu vivere: ad quod sufficit impotentia vitandi omnia absolute. Deinde defectibilitas nostra satis ostenditur in eo, quòd frequentissimè peccemus saltem ex defectu advertentiæ, vel ex impetu passionis: ac proinde affatim occurrit Deus providentiæ suavi, & communi permittendo defectus indeliberatos, tamen si impediatur in aliquibus individuis, & præsertim eximie sanctitatis, ne aliqua venialia ex proposito, & perfecta deliberatione committant. Nullo ergo auctoritatis, vel rationis pondere obligamur ad denegandum iusto potestatem, ut valeat dici non peccare venialiter ex perfecta deliberatione. Nec Divus Thomas nobis contrarius est: quia in illo articulo non loquitur de homine ut adjuto gratia, ut constat ex ipso

Roboratur.

ipso articulo : nos autem hanc potentiam non tribuimus peccatori , quem fatemur esse impotentem ad vitandum collectivè , & per longum tempus omnia peccata tam mortalia , quam venialia etiam , ut committenda ex perfecta deliberatione.

Objecto.

238. Sed objicies cum Soto : nam occasiones committendi peccata venialia ex perfecta deliberatione sunt frequentissimæ , & multò plures , quàm occasiones peccandi mortaliter : ergo nequis justus habere potentiam , ut in nulla occasione deliberatè deficiat : neque id potest suaderi ex potentia , quam habet ad præcavendum mortalia. Deinde hoc ipso , quod sciamus per hæc peccata venialia non impediri amicitiam Dei , nec amitti gratiam , nec incurri pœnam æternam , reddimur promptiores ad illa perpetranda ; & caremus timoris frano , quo justī magnopere solent coerceri , ne ad mortalia declinent : ergo dato , quod justus possit cum communibus gratiæ auxiliis diū vitare omnia mortalia ; non tamen omnia venialia , quæ committuntur cum advertentia perfecta.

Solutio.

Respondetur occasiones committendi peccata venialia ex perfecta deliberatione non esse ita frequentes , ut Sotus exaggerat : quamvis enim ea , in quibus venialiter utcumque peccamus , sint innumera ; attamen non semper occurrunt , quæ extorquere sollicitent consensum ut deliberatum. Et quamvis plures sint occasiones peccandi venialiter , quam mortaliter : nihilominus objecta prohibita sub mortali acius , ac vehementius provocant , quàm vitata sub veniali , ut experientia liquet : ut satis compensantur. Ad summum ergo hæc objectio (quod non negamus) convincit difficilius esse nullum absolute committere peccatum veniale , quàm vitare omnia mortalia.

Id autem , quod Sotus addit , suadet profectò non multos esse , qui omnia venialia etiam deliberata vitent , sed multo plures incurrere illa. In iis enim justis , qui ad perfectionis apicem non aspirant , quos fatemur plurimos esse , magna licentia regnat peccandi venialiter , etiam si adsit advertentia plenissima : satis quippe existimant sibi fore , si divinam amicitiam non violent ; & hinc parvi faciunt in minimis delinquere. Caterum quos perfectionis ardor stimulat , & flamma divinissimæ charitatis accendit , peccata venialia summo opere abhorrent , nihilque magis timent , quam Deum vel in levissimis offendere : unde potius subire mallent mortem , & martyria , quam vel unum peccatum veniale cum perfecta deliberatione committere. Cujus veritatis fidelissimum testem possumus in medium producere M. N. S. Theresiam , cujus aliqua verba ex libro *via perfectionis* cap. 41. placuit transcribere : quia maximum huic doctrinæ robur adjiciunt. *De los pecados veniales* (inquit accendens forores ad perfectionis studium) *esteis con mucho cuidado de no hazerlos de advertencia: que de otra suerte, quien estara sin hazer muchos? Mas ai una advertencia mui pensada, y otra tan de presto, que casi haziendose el pecado venial, advirriendose es todo uno, que no nos pudimos entender. Mas pecado mui de advertencia, por mui chico, que sea, Dios nos libre del: que yo no se como tenemos tanto atrevimiento, como es ir contra un tan gran Señor, aunque sea en mui poca cosa: quanto mas, que no ay poco, siendo contra una tan gran Magestad, y viendo, que nos està mirando. Que esto me parece à mi es*

D. M. N.
Theresia.

pecado sobre pensado, y como quien dize: Señor, aunque os pese, haré esto, ya veo que lo veis, y se que no lo quereis, y lo entiendo: mas quiero mas seguir mi antojo, y apetito que no vuestra voluntad. Y que en cosa desta suerte ai poco? A mi no me parece leve la culpa sino mucha, y mui mucha. Hactenus illuminatissima Virgo : quam dum audimus gravitatem culpæ venialis ex deliberatione commissæ ita accuratè perpendentem , ac refugientem , meritò existimamus à prædictis culpis venialibus ita commissis prorsus declinasse in notabili aliquo spatio vitæ suæ , maximè verò postquam insignem sanctitatis gradum attigit. Idque à fortiori piè credimus de Apostolis , postquam Spiritum sanctum acceperunt , de Joanne Baptista , de Josepho Virginis Iponso , & aliis personis sanctissimis.

239. Consultò autem in resolutione hujus *Nota.* quæstionculæ diximus , *longo tempore* , &c. non verò *per totam vitam* : quia vix audemus concedere alicui , quòd nullum unquam peccatum ex deliberatione commiserit ; licet enim in hoc non inveniamus repugnantiam ex parte virium , quas confert gratia communis ; tamen ad non peccandum venialiter cum perfecta deliberatione est necessaria debita ponderatio , & sedula consideratio gravitatis peccati venialis , insignisque amor in Deum : quæ non solent haberi statim post usum rationis , sed exposcunt aliquem temporis tractum , in quo plerumque aliquod veniale cum plena advertentia committitur. Et oppositum exposcit insigne privilegium.

240. Tertia quæstio , quæ solet in præsentī pertractari , est utrum homo justus cum auxiliis , quæ secundum legem ordinariam solent communicari , possit per aliquod breve temporis spatium esse absque omni peccato veniali , tam quoad culpam , quàm quoad reatum. Ad quam respondemus affirmativè. Ita Divus Thomas , 3. parte quæst. 79. artic. 4. ad 2. Driedo , libro 1. de gratia & libero arbitrio cap. 5. Soto , de natura , & gratia , libro 3. capite 4. Vega , lib. 14. in Tridentinum capite 19. Curiel ubi supra , conclus. ultima , Montefinos , num. 17. & communiter Theologi. Probatur primo ex sanctis Patribus : quia ita docent Hieronymus , libro 3. adversus Pelagianos , cap. 1. & cap. 4. Hilarius , Ambrosius , Chrysostomus , Augustinus , libro de natura , & gratia , à capite 61. & alij plures. Secundo : nam cum quis rectè dispositus suscipit sacramentum Baptismi , consequitur remissionem omnium peccatorum etiam venialium , nedum quantum ad culpam , sed etiam quantum ad pœnam , ut docent Theologi cum Divo Thoma , 3. part. q. 69. articulo 1. & 2. Sed non est necessarium , quòd statim peccet : ergo potest existere saltem aliqua brevis temporis morula absque omni peccato veniali.

Confirmatur : nam potest quis confiteri venialia cum dolore se extendente ad omnia commissæ , ut si habeat dolorem ex motivo universalī , quòd sint peccata , & aliquid Deum offendant : sed in sacramento pœnitentiæ fit remissio omnium peccatorum , quorum pœnitens habet sufficientem dolorem : ergo prædictus homo consequitur remissionem omnium venialium ; ac proinde fieri poterit , ut nullum habeat , saltem pro aliquo modico tempore. Adde nonnullos fuisse , qui immediatè post mortem evolarunt in Cœlum , ut constat ex historiis Ecclesiasticis , & revelationibus fide dignis : ergo tempore mortis nullum habebant peccatum veniale :

Tertia quæstioncula resolvitur.

D. Thom.
Driedo.
Soto.

Vega.
Curiel.
Montefinos.

Hieronym.
Ambros.
Chrysost.
August.

Confirmatio præcedentis resolutioni.

veniale : aliàs ab illo deberent in purgatorio mundari.

Obiectio.
1. Ioan. 1.
241. Sed huic doctrinae opponens auctoritatem 1. Ioann. 1. *Si dixerimus, quod iam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est* : Si autem posset homo esse per breve tempus absque omni culpa, posset veraciter dicere se nullum habere peccatum : quod contradicit Apostolo. Unde Augustinus libro de fide ad Petrum, docet solos pueros baptizatos ante usum rationis existere absque omni peccato.

Conc. Milv.
Confirmatur : quia in Concilio Milevitano canon. 8. diffinitum est, quod omnis iustus veraciter, & suo nomine debet dicere : *Dimitte nobis debita nostra* : ergo nullum est tempus, in quo iustus maneat nudus ab omni culpa veniali ; aliàs non pro tali duratione recitare veraciter, & suo nomine prædicta verba.

Ad hæc : si posset homo vitare, & exuere omnia venialia per aliquod breve tempus, etiam posset per totam vitam, ut contingeret casu, quo post ulum rationis citò moreretur, si semel in illa brevi morula non peccaret : hoc autem videtur contra Tridentinum determinans nullum absque speciali privilegio posse vitare omnia venialia per totam vitam : ergo, &c.

Diluitur.
D. Thom.
Ad objectionem patet solutio ex Divo Thoma loco citato ex 3. parte, ubi cum esset hoc argumentum : *Si peccata venialia per hoc sacramentum (nempe Eucharistiæ) remitterentur, qua ratione remittitur unum, remittuntur & omnia : sed non videtur, quod omnia remittantur : quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali contra id, quod dicitur 1. Ioann. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus : non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale* : respondet Sanctus Doctor his verbis : *Ad secundum dicendum, quod illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis, sed quia vitam istam sancti non ducunt sine peccatis venialibus*. Et quia tempus illud breve, in quo caret homo omni culpa, non evidenter innotescit ; sed meritò possumus semper timere, ne aliquod latens habeamus peccatum : propterea se ipsum seducit, ac mentitur, qui certò asserit se nullum habere peccatum. *Quantalibet enim iustitia* (inquit Augustinus libro de perfectione iustitiæ cap. 19.) *sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum*. Quamobrem de solis pueris baptizatis potest certò asseverari, quod sint absque omni peccato, ut docet ipse Augustinus loco in objectione citato.

Unde etiam patet ad confirmationem : nam ut veraciter & in propria persona possimus, & debeamus dicere, *Dimitte nobis debita nostra*, sufficit, quod frequentissimè peccemus venialiter, & quod nullum sit tempus quantumvis breve, in quo evidenter cognoscamus, quod sumus immunes ab omni culpa. Ad id, quod ultimò additur, respondetur admittendo sequentiam intellectam de vita adeo brevi, ac ibi describitur. Neque huic doctrinae contradicit Tridentinum : quia nomine vitæ intellexit tempus diurnum, quale periodus humanæ vitæ solet insumere, vel aliquod notabile spatium vitæ ; non verò brevissimum aliquod spatium, quod moraliter pro nullo reputatur.

Ultima qua-
242. Quartò potest inquiri, quodnam sit *Cars. Salm. Theolog. Tom. V.*

reputandum breve spatium in hac materia : Huic interrogationi respondent Soto, & Vega designando unum integrum diem. Sed hæc videtur Curieli nimis magna duratio : unde ipse designat spatium trium, aut quatuor horarum. Cæterum neque hoc nobis placet : sed censemus prædictum spatium non posse designari ab hominibus, sed soli Deo notum esse, qui nostram fragilitatem, & varias inclinationes perfectissimè cognoscit. Quod in simili dixit Divus Hieronymus, lib. 3. *adversus Pelagianos capite 1. circa finem*, ubi inquit : *Hoc & nos dicimus posse hominem non peccare, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea*. Et capite 4. *Hoc est, quod tibi in principio dixeram, in nostra esse positum potestate vel peccare, vel non peccare : sed hoc pro modo, & tempore, & conditione fragilitatis humane*. Ubi ut vides, nullam aliam temporis determinationem designat. Alias quæstiones, quæ in præsentem possent excitari, meditatò omittimus : & quia leves, & quia non adeo sunt annexæ præsentem difficultati.

§. V.

Referuntur sententia adversa, & earum argumentis occurritur.

143. **A**DVERSUS primam, & catholicam assertionem nostram fuit vetus error assertentium posse hominem per totum spatium vitæ, etiam longissimum, omnia peccata venialia vitare. Et hoc fuisse Syrorum hæreticorum dogma commemorat Hieronymus in prologo ad dialogos contra Pelagium. Ortumque traxit hic error ab Stoicis, qui docebant possibiles esse hominibus sapientibus imperturbationes, sive vacuitates omnium affectuum. Pro quibus stare videatur Origenes in Psal. 17. ubi tractans illa verba : *Tota nocte increpauerunt me renes mei*, docet eam nos posse consequi perfectionem, ut nulla tentatione tangamur, nec afficiamur mala cogitatione. Quod meritò reprehendit Hieronymus. Hunc etiam errorem suscitavit postea, & tutatus fuit Pelagius, qui ut refert Augustinus libro de natura, & gratia cap. 7. docebat homines absque omni speciali privilegio, immò absque ulla gratia posse vitare peccata venialia per totam vitam. Unde assererat omnes sanctos, quorum peccata scriptura non refert, caruisse prorsus omni peccato, ut videre est apud Augustinum, ubi supra cap. 37. In cuius dogmatis confirmationem Cælestius Pelagij discipulus inculcabat sexcenta, & eo plura divinæ Scripturæ testimonia, in quibus asseri videtur, quod homo possit esse immaculatus, & absque omni crimine, & querela, ut refert ipse Augustinus in lib. de perfectione iustitiæ. Ex catholicis autem Andreas Vega lib. 14. cap. 19. 20. & 21. huic parti non nihil favere videtur, & doctrina nostræ adversatur : licet enim asserat, quod absque gratia nequeat homo vitare diu omnia venialia (in quo se discernit à sectariis) & quod adhuc posita gratia, habeat impossibilitatem moralem ad illa vitanda, quatenus nunquam vitabit (quo pacto credit satisfactum in decreto Trident.) nihilominus docet, quod gratia communis absque speciali privilegio præstat homini vires sufficientes, ut possit simpliciter vitare per longum tempus omnia peccata venialia collectivè, in quo se opponit communi placito Theologorum, quod hæcenus explicuimus, ut ipsemet cognoscere, & refo-

stancula deo ciditur.

D. Hieron.

Sententia prima assertionis contraria.

Origenes.

Pelagius.

Vega.

reformidare videtur capite 21. in principio dum dicit: *Quoniam autem hoc novum, & durum plerisque videbitur, sicut & mihi sæpe visum est, adnitar fortissimis illud quibusdam argumentis communire, &c.* Et quia hoc est, quod directè adversatur nostræ assertioni; pro eo formabimus argumenta tum Vegæ, tum Pelagianorum, tamen isti aliquid amplius, quàm ille, suadere contenderint.

Primum fundamentum ab auctoritate. 244. Probatur primò prædicta sententia ab auctoritate: nam in scriptura divina monemur, & excitamur, ut nunquam peccemus, 1. Joannis 2. *Hæc scribo vobis, ut non peccetis.* ad Philippum 2. *Ut sitis sine querela.* 2. Petri: *Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Tobia 4. *Multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato:* si autem non esset possibile per vires communes gratiæ id præstare; frustranea proculdubio, & vana esset prædicta exhortatio: siquidem monemur ad aliquod impossibile.

Confirmatur primo. Confirmatur primò: quia etiam in divinis litteris monemur ut simus perfecti, ad Colof. 1. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu, & Jacobus cap. 1. Ut sitis perfecti in nullo deficientes.* Sed perfecti esse non possumus nisi vitando omnia peccata venialia: quia peccatum veniale est aliqua imperfectio, & malum confurgit ex quocumque defectu; perfectum dicitur, cui nihil deest: ergo possibile est per vires communes gratiæ mundos nos præservare ab omni culpa.

Secundo. Confirmatur secundò: quia per illa verba orationis Dominicæ. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo,* petimus ut Deus nos liberet ab omni malo, hoc est, ab omni peccato absolute, & quod non permittat, ut ab aliqua tentatione vincamur: sed petimus id, quod Deus facit secundum providentiam ordinariam; non verò aliquod privilegium, vel miraculum: ergo fieri potest secundum communes vires gratiæ, ut vitemus semper omne peccatum. Id quod ipse Deus promittit Ecclesiasti 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Et non nullos consequutus idipsum fuisse aperte indicat scriptura; cum eos vocet immaculatos. Psal. 14. *Qui ingreditur sine macula,* & Psal. 118. *Beati immaculati in via.* Et de parentibus Baptiste Lucæ 1. quod erant *sine querela.*

Roboratur amplius. Quod amplius confirmare nititur Vega cap. 21. tum auctoritate Concilij Arausicani 2. in quo habetur hæc definitio: *Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, possint, & debeant, quæ ad salutem pertinent, si fideliter liberare voluerint, adimplere.* Constat autem, quod vitare peccata venialia pertinet ad salutem, licet non sit ad illam simpliciter necessarium: ergo possumus illa vitare. Tum auctoritate Augustini: nam lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 6. inquit: *Nam qui dicunt esse posse, in hac vita hominem sine peccato, non est continuo incauta temeritate ob sistendum. Si enim esse posse negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, vel misericordie, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus.* Et statim: *si à me,* inquit, *queratur, utrum homo sine peccato esse possit in hac vita, confitebor, esse posse per Dei gratiam, & liberum ejus arbitrium.* Quod etiam aperte docet in lib. de perfectione justitiæ.

Et urgentius roborari potest ex Ambrosio. Luc. 1. ubi ad illa verba; *Erant autem ambo justii incedentes in omnibus justificationibus Domini sine querela,* refert aliquos asserere neminem in hac vita esse posse sine peccato, qui si loquantur de eo, quod frequenter contingit, libenter, inquit, *convenimus in eorum sententiam. Si autem eum, qui veterem errorem corripuit, & in eam se vite transformavit qualitatem, ut temperet à peccato, negant abstinere posse ab omnibus delictis, non possumus in eorum convenire sententiam.* Sentit ergo Ambrosius posse justum omnem culpam devitare. Hieronymus etiam pro hac parte stare videtur in dialogo primo: nam obiciens Critobulo in persona Pelagij: *Confiteris ergo posse hominem sine peccato esse per Dei gratiam?* Respondet: *Non solum fateor, sed & libere proclamo.*

245. Respondetur ad argumentum desumptum ex auctoritatibus sacræ Scripturæ illas interpretandas communiter esse de peccato gravi, quod frequentius intelligitur peccati nomine, cum absolute profertur. Sed insuper respondemus ad singula testimonia: ad primum dicendum est per illa verba *ut non peccetis,* minimè designari, quod possumus omne peccatum ita vitare, ut in nullo etiam minimo deficiamus; sed exhortatur Joannes ut peccata, cum actu occurrunt, (occurrunt autem non collectivè sed divisim) devitemus: quod fatemur esse possibile per vires communes gratiæ. Ad secundum dicendum, quod querelæ nomine intelligitur grave peccatum, ut docet Augustinus epistola 95. Tertium exponunt Patres Concilij Tridentini sessione 6. capite 11. nimirum, quod hæc facientes, id est opera bona, non peccabitis: quia in operibus bonis non est peccatum, ut determinat Concilium canone 25. contra Lutherum asserentem hominem in quolibet opere, quantumvis bono peccare. Quartum autem loquitur de peccato simpliciter tali, quod est mortale. Quibus addimus in iis, & aliis testimoniis non semper designari aliquod præceptum, vel consilium; sed magis significatur finis utriusque nempe sanctitas, & emundatio à peccato: hic autem finis non habetur perfectè in præsentī vita, sed illum speramus in futura beatitudine, cum Deus exhibeat sibi *Ecclesiam gloriosam non habentem maculam, nec rugam,* ut dicitur 5. ad Ephesios.

Ad primam confirmationem respondetur ex Divo Thoma 2. 2. quæst. 26. art. 6. perfectionem nostram consistere in unione cum Deo per charitatem: unde ad totalem perfectionem requiritur totalis unio ad Deum, & remotio eorum per quæ à Deo separamur. Et ideo distinguenda est triplex perfectio: alia excludens peccata mortalia, per quæ solum corrumpitur charitas: & hæc non solum est possibilis, sed ab omni justo facto habetur. Alia excludens non solum lethalia, sed etiam excludens extrinseca impedimenta, & occupationes, quibus præpedimur, ne in Deum feramur media cognitione, & amore: & hæc non est in præcepto, sed est de consilio, habeturque, ab aliquibus in hac vita. Alia denique est perfectio, qua homo Deo conjungitur per affectum inseparabilem: & hæc nequit obtineri ex communibus gratiæ auxiliis in hac vita, sed est propria beatorum. Inter hujusmodi autem perfectiones hæc est differentia, quod hæc posterior excludit omnia peccata venia

D. Ambros.

D. Hieron.

Occurrit 16. testimoniis scriptura.

5. ad Ephes.

Solvitur prima confirmatio.

venialia, omnemque imperfectionem: unde nullus est in hac vita, qui citra speciale privilegium prædicto modo sit perfectus juxta illud Apostoli ad Ephesios tertiâ, *Non quod jam perfectus sim.* Duæ autem priores perfectiones in hac vita haberi possunt, sed non excludunt totaliter peccata venialia. Et de hac perfectione loquuntur testimonia prædicta confirmationis; vel designant potius finem ad quem debemus aspirare, & quem consequimur post hanc vitam.

Ad secundam dicendum est verba illa Dominicæ orationis referri ad singula peccata, & ad singulas tentationes, quæ occurrunt, & prout occurrunt, à quibus hoc modo acceptis potest homo liberari per communia auxilia gratiæ, quamvis nequeat non in aliquo saltem veniali deficere. Videatur etiam Divus Thomas 2. 2. *questione 83. articulo tertio*, in corpore ubi per illam vocem à malo, intelligit poenitentiam præsentis vitæ. Testimonium autem Ecclesiasticum quod in eadem confirmatione inferitur, per non peccare in aeternum, significat non mori in peccato mortali: finalis enim impenitentia solet vocari peccatum in aeternum, quia firmat voluntatem in malo pro tota aeternitate. Ex hoc verò, quod aliqui in scriptura dicantur immaculati, non inferitur, quod caruerint omni culpa veniali: hæc enim cum sit defectus secundum quid, non inducit simpliciter maculam, ut docet Divus Thomas Psalm. 15. ac proinde nec tollit à iusto, quod possit dici absolute immaculatus. Adde etiam iustos in hac vita vocari etiam immaculatos, non quia tales omnino sint, sed quia ad id tendunt, & desiderant, ut docet Augustinus, in libro de perfectione iustitie. Quo modo exponitur illud: *Qui ingreditur sine macula*: ingredi enim est tendere ad immaculatam vitam. Quod autem parentes Baptistæ dicantur vivere sine querela, nostræ doctrinæ non adversatur: nam querelæ vocabulo significatur grave peccatum, ut supra diximus, & infra etiam ostendemus ex Augustino.

Ad tertiam dicendum est Concilium Arausicanum solum determinasse, quod iustus potest per gratiam præstare ea, quæ pertinent simpliciter ad salutem: ad hoc autem sufficit, ut possit vitare omnia peccata mortalia, quamvis nequeat vitare, aut non viter venialia: quia etiam si in his deficiat, non impeditur à salute consequenda. Augustinus autem solum asserit, quod possit homo per gratiam vivere sine peccato; an autem sufficiat ad hoc præstandum gratia, quæ communiter confertur iustis; an verò sit necessaria alia specialissima, quæ de lege ordinaria non confertur, non explicat in illis locis. Sed hoc ultimum satis exprimit in aliis, quæ pro assertionem expendimus: & ideo illis standum est. Ambrosius facilius adhuc explicatur: quia ibi non loquitur de quibusvis peccatis, sed de delictis ut ex ipsis verbis constat: delicti autem vocabulo majus quid indicat, quam peccatum veniale. Loquitur etiam Sanctus Pater de peccatis, quibus simpliciter maculamur, ut ipse textus indicat: quod solum adaptari valet mortalibus, ut supra diximus. Hieronymus denique in loco, qui nobis opponitur, solum admittit, quod homo per Dei gratiam potest esse sine peccato: an autem possit per totam vitam, an solum per breve tempus, minimè determinat ibi, sed dialogo

tertio, ubi nostram docet sententiam illis verbis: *Hoc est, quod à principio tibi dixeram, in nostra esse positum voluntate per Dei gratiam non peccare, ut liberum servetur arbitrium: sed pro modo, & tempore, & fragilitate conditionis humana: perpetuitatem autem impeccantiæ soli reservari Deo, & ei, qui Verbum caro factum est. Nec quia ad breve tempus possum, coges me, ut jugiter possim.*

246. Hæc sunt fundamenta sententiæ adversæ, quæ videbantur aliquid difficultatis habere, & quibus oportuit occurrere. Alia autem argumenta è ratione petita, quæ urget Vega, eandem prorsus difficultatem continent, ac illa, quæ enodavimus dubio quinto, ubi statuimus non inesse homini vires naturales ad servanda omnia præcepta naturalia collectivè per longum tempus, & nihilominus naturaliter teneri ad singula divisim, & prout occurrunt: unde supervacaneum foret ea in præsentem iterum inculcare.

247. Sed priusquam ab hoc loco discedamus; ut ea, quæ de Zacharia, & Elizabeth obiter, & breviter diximus, melius intelligantur, & magis constet ad auctoritatem Ambrosij superius inductam; nescimus quo fundamento, Vasquez tomo 2. in 3. parte, disputat. 120. capite quinto, numero 92. hæc scripserit, *Sancti Augustinus libro de natura, & gratia capite 63. putasse Ambrosium in ea fuisse sententiam, ut crederet Zachariam, & Elisabeth sine peccato usque ad finem vixisse.* Et magis nescimus, qua animositate adjecerit: *Nihilominus ego censeo Ambrosium id non dixisse, quod ei Augustinus tribuit.* Quoniam in primis à veritate procul exorbitat Vasquez; deinde loquitur de Augustino irreverentia quadam minimè dissimulanda. Nam Sanctus Doctor hæc habet: *Sanctus autem Ambrosius revera in illo loco, quem iste commemorat, illis resistit, qui dicunt hominem non esse posse sine peccato in hac vita. Ut enim ea diceret, accepit occasionem de Zacharia, & Elizabeth, quod in Evangelio commemorati sunt ambulasse in omnibus justificationibus legis sine querela. Nunquid tamen negat gratia Dei fieri per Iesum Christum Dominum nostrum? Ubi, ut vides, solum refert Ambrosium dixisse, quod potest homo esse in hac vita sine peccato: quod quidem verissimum est, ut constat ex supra dictis numero 240. potest enim per breve tempus esse mundus ab omni culpa. Minimè autem ait Augustinus, quod Ambrosius dixerit Zachariam, & Elisabeth, vixisse sine peccato usque ad finem vite, ut Vasquez imponit, neque talia verba in Sancto Doctore inveniuntur. Sed dixit, quod Sanctus Ambrosius ad asserendam præmissam sententiam, nempe posse hominem esse in hac vita sine peccato, occasionem acceperat ex his, quæ de Zacharia, & Elisabeth in Evangelio scribuntur: in quo tamen non habetur, quod nunquam peccaverint venialiter. An autem possit homo esse absque omni peccato tam mortali, quam veniali, tam per breve tempus, quam per longam durationem, tam per gratiam communem, quam per privilegium; minimè determinat Augustinus ibidem, nec refert, quod Ambrosius determinaverit, ut constat tum ex verbis, tum ex ratione Sancti Doctoris: eo quippe tantum collimabat, ut ostenderet esse necessariam gratiam, ut vivamus sine peccato. Censeat ergo Vasquez Ambrosium id non dixisse, quod ei Augustinus tribuit.*

D. Hieron.

Alia argumenta remissa sunt.

Observatio contra Vasquinum.

D. August.

ad Ephes. 5.

Secunda distinctio.

D. Thom.

D. August.

Dirigitur textus.

tribuit : nos verò censemus Augustinum id non dixisse , quod ei Vasquez tribuit ; sed esse manifestam imposturam. Quidquid autem Augustinus tribuit Ambrosio ; id libenter , & reverenter credimus ab Ambrosio dictum : & cum dolore legimus , quòd Vasquez corrigat Augustinum. Huic enim summi ingenij acumen , & quod præcipuum est , divinæ veritatis radius affulsit ; maximè verò in iis , quæ scripsit de gratia , ut vidimus disputatione præcedenti cap. 7. §. 1. in illo autem nihil æquale videmus , quod revereamur.

Error contra
primam par-
tem secundæ
assertionis.
Calvinus.
Sarcerius.

Brentius.

Gregorius.

Probatum pri-
mo.

D. Chrysost.

Responsio.

S. P. N. Cy-
rillus.

D. Bernard.

D. Thom.

Canisius.

Iustinus
Martyr.

Vasquez in-
surgit contra
D. August.

248. Adversus primam partem secundæ assertionis docent moderni hæretici affirmando Beatiſſimam Virginem habuisse peccata actualia. Ita Calvinus in *harmon. circa caput 1. Luca*, ubi ait : *Non magnopere laborandum est , ut Mariam purgemus ab omni culpa*. Sarcerius , in 1. & 2. caput *Luca*, Brentius , in 12. caput *Matthæi*. Centuriatores , centur. 1. de *vita Maria*, & alij , quorum delirium (quod mirandum est) tenuit olim , saltem ex parte , Gregorius , in 2. distinctione 30. questione secunda. Probatum primò : quia Beata Virgo videtur humana quadam ambitione petiisse à filio miraculum Joann. 2. Unde Chrysostomus homil. 20. versans illa verba , *Vinum non habent* , dicit , quòd volebat se ipsam clariorem facere per filium , & fortassis quid humanum pariebatur. Quod etiam videntur significare Iræneus lib. 3. contra hæreses capite 18. Athanasius , serm. 4. contra Arianum , & aliqui alij Patres. Et confirmatur ex verbis Christi Domini , *Quid mihi & tibi est mulier ?* per quæ videtur petitionem matris increpare : increpatio autem supponit aliquam culpam.

Respondetur negando antecedens : quia petitio illa Virginis non processit ex aliquo ambizioso , & vitioso affectu ; sed ex magna fide , & providentia , ut docent S. P. N. Cyrillus , lib. 1. in *Joann. capite 22. & 24.* Divus Bernardus , sermone 46. in *cantic.* & alij. Ad auctoritatem Chrysostomi respondet Divus Thomas , 3. p. quæst. 27. artic. 4. ad 3. his verbis : *Dicendum , quòd in verbis illis Chrysostomus excessit. Possunt tamen exponi , ut intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatum inanis glorie motum quantum ad ipsam , sed id , quod ab aliis posset estimari.* Et idem respondendum est ad alios Patres. Sic Thomas (inquit optimè Canisius , libro quarto , de *Maria Deipara cap. 39.*) ut doctissimus , ita humanissimus Chrysostomum civilior excusat , satisque suo monet exemplo , quo nos candore in veterum scriptis judicandis , & leniendis potius , quàm damnandis illorum dictis , si quæ occurrant duriuscula , versari debeamus. Porro verba Christi Domini nullam continent reprehensionem : quia ut rectè dixit Iustinus Martyr quæst. 136. ad gentes : *Non verbo matrem objurgavit , qui factò honoravit.*

Variis autem modis exponuntur à Patribus , ut videre est apud Suarez , tom. 2. in 3. parte , disp. 4. sect. 4. Vasquez , ibidem disputat. 120. cap. 4. ubi num. 66. refert expositionem D. Augustini , tract. 8. & tract. 119. in *Joan. & lib. 2. de Symbolo ad Cathecumenos cap. 5.* Sed S. Doctorem excludit Vasquez his verbis : *Hæc interpretatio mihi non placeat* , & ad marginem , Refellitur , post pauca , *Hanc autem expositionem non parum extortam esse quis non videat ?* Certè ut verum dicamus , nullus videt , nisi cujus oculos acunt irreverentia in Patres , & im-

pugnandi libido. Viderunt expositionem Augustini Gregorius , libro 8. epist. 42. Beda , D. Thomas , Glossa , & alij plures in locum Joannis , & nullus vidit extortam , sed omnes illam probaverunt , & amplexati sunt. Solus est Vasquez , qui corrigat Augustinum , & expositionem novam à numero 70. excogitet absque ullo Sanctorum patrocinio : sed quam omnes vident extortam , recentem & singularem. Exponit ergo Augustinus illa verba , *Quid mihi , & tibi est mulier* , ita ut referantur ad divinitatem Christi. Petierat enim Virgo miraculum : & quia virtus faciendi miracula non convenit Christo ratione humanitatis , quam accepit à matre , sed per divinitatem , quam habet à patre , ideo dixit , *Quid mihi , & tibi* , hoc est , *Quid mihi tecum est* , quod ad miraculum faciendum pertineat ? Non enim ex te divinitatem , sed humanitatem habeo. Adjecitque , *Nondum venit hora mea* , id est , hora mortis , in qua demonstraturus sum carnis infirmitatem , & quod à te veram humanitatem acceperim : tunc te commendans Joanni , te matrem apertè cognoscam , quam nunc repellere videor. Hæc in summa Augustinus , & alij Patres : per quæ satis piè , & coherentè verba Christi Domini declarantur , quia aliquam increpationem contineant ; licet asperitatem specie tenus videantur habere.

249. Secundò probatur prædictus error : nam videtur , quòd Beata Virgo Christum publicè prædicamento interpellaverit ex humana quadam ambitione , ut satis judicat Chrysostomus , homilia 45. in *Matth.* Propter quod videtur Christus illam acerbe reprehendisse illis verbis : *Quæ est mater mea ?* Matth. 12. Marc. 3. & Luc. 8.

Respondetur nullam esse in illo facto Virginis speciem ambitionis , vel imprudentiæ : bono enim animo , & convenienti modo quærebat filium. Sed alij astantes , & audientes sermonem Domini illum intempestivè , ac importunè allocuti sunt : Unde increpatio Christi ad istos , non verò ad matrem directæ est. Et fortè (quod pluribus Patribus arridet) verba Christi non continent reprehensionem , sed instructionem. Unde Hilarius , Canone 11. in *Matth.* docet : *Christum non fastidiosè de sua matre sensisse , sed docere voluisse propinquitatis jus , atque nomen non jam de conditione nascendi , sed de Ecclesiæ communionem retinendum.* Et similia habent Gregorius , hom. 3. in *Evang.* Bernardus , serm. 2. Dominica 1. post *Epiphaniam*. Ambrosius , lib. 6. in *Lucam* , & alij Patres. Si autem aliquid aliud Chrysostomus attribuat Virgini ; respondebimus cum D. Thom. quod excessit.

250. Tertiò probatur auctoritate D. Augustini , in lib. quæst. veteris , & novi testamenti qu. 73. ubi ait , quòd Beata Virgo in morte Domini stupore quodam dubitavit : & ita interpretatur illa verba , *Tuam ipsius animam pertransibit gladius* Luca 2. Sed dubitare in his , quæ pertinent ad fidem , peccatum est : ergo Beata Virgo non fuit immunis ab omni culpa actuali.

Sed ad hoc optimè respondet Divus Thomas , loco citato ex 3. parte ad 2. his verbis. *Quidam per gladium dubitationem intelligunt. Quæ tamen non est intelligenda dubitatio infidelitatis , sed admirationis , & discussionis : dicit enim Basilium in epistola ad Optimum , quòd Beata Virgo assistens cruci , & aspiciens singula , post testimonium Gabrielis , post ineffabilem divinæ conceptionis notitiam , post ingentem miraculorum ostensio*

D. Augusti-
nus defendi-
tur.

Aliud hæreti-
corum funda-
mentum.

Convellitur.

D. Hilarius.

D. Gregor.
Bernardus.
Ambrosius.

Aliud mo-
tivum.
D. August.

Enervatur.
D. Thom.

Disp. II. De necessit. Gratiae. Dub. VII. 197

ostensionem, animo fluctuabat, ex una scilicet parte videns eum pati abjecta, & ex alia parte considerans ejus mirifica. Quae amplius eluciddat optime Cajetanus: In responsione (inquit) ad secundum notate garruli prae dicatores passionis Christi, tot femineos clamores, motus, &c. attribuentes Beatae Virgini in dolore passionis: pensate verba Basilij in littera allata, & percipite ipsam contemplationi admirativae tunc vacasse, conferendo divina prius visa, & sibi certa humanis, quae tunc videbat, summa infimis, & è contra: & consequenter affectum cogitationibus consonum secundum rectam rationem habentem, ut condoleret, ut compateretur, cum tam excelsum tam vilibus subjectum ex charitate propria pro ipsius matris, & mundi salute prospiceret.

Cajet.

Ultimum argumentum.

251. Ultimò arguitur fundamento Gregorij: nam quicumque habuit peccatum originale, committit postea aliqua actualia; & è converso qui nunquam commisit actualia, bene convincitur, quòd non contraxerit originale, ut frequenter docet Augustinus: sed Beata Virgo fuit concepta in peccato originali: ergo habuit aliqua peccata actualia.

Conc. Milev.

Confirmatur: quia in Concilio Milevitano, can. 6. & 8. definitum est omnes posse, & debere dicere: *Dimitte nobis debita nostra*. Quod etiam credendum est Beatam Virginem orasse. Ergo habuit saltem aliqua venialia, quae illi remitterentur.

Dilatatur.

Ad argumentum respondetur negando minorem: quia Beata Virgo non contraxit peccatum originale: unde argumentum retorquendum est in Gregorium.

Ad confirmationem respondetur illum canonem Milevitani procedere secundum regulas communes, & non comprehendere Beatam Virginem, ut constat ex proximè dictis. Potuit autem Sancta Virgo praedicta illa verba recitare, non quia ignoraverit se nunquam peccasse, ut aliqui falsò respondent; si quidem verisimilius est, quòd sicut hoc privilegium fuit illi concessum, ita fuit illi à Deo revelatum, ne anxiosa in hac parte foret: sed quia illa verba dicebat pro alijs, & nomine totius Ecclesiae: pro se verò gratias agebat ob accepta beneficia, in eisque conservari petebat.

Ultima sententia contra secundam partem secundae assertionis. Catharinus.

252. Contra secundam ejusdem assertionis partem est sententia Catharini libro 2. de eximia praedestinatione Christi, post medium, ubi docet ex illis, quos ipse vocat insigniter praedestinos, aliquos (paucissimos tamen) esse, qui habuerunt privilegium vitandi omnia peccata venialia per totam vitam: & hujusmodi, inquit, fuisse Beatum Joannem Baptistam. Quod etiam docet Galatinus lib. 7. de arcanis cap. 9. hisque multum favet Kelisofius, 3. p. quaest. 27. art. 4. dub. 2. ubi inquit: *Nolo hac in re contradicere devotioni multorum Christianorum, qui putant Joannem Baptistam, & forte aliquos alios, nunquam peccasse venialiter.*

Galatinus.

Kelisofius.

Probatur.

D. Gregor.

Beda.

Probatur primò hæc sententia auctoritate Patrum, quos congerit Canisius, lib. 1. de corruptelis verbi Dei cap. 10. Nam D. Gregorius, lib. 3. cap. 5. ex professò probat perpetuam Joannis innocentiam per totam vitam. Beda in homilia de collatione Joannis inquit: *Quis nostrum dicere audeat Beatum Joannem actum, vel dictum, vel habitum, vel victum peccasse?* Athanasius, serm. 4. contra Arianos, asserit Joannem fuisse purum ab omni crimine.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Confirmatur primo ex D. Augustini libro de Spiritu, & littera cap. 2. ubi docet: *Si quis doceat aliquem fuisse, qui non ex viribus liberi arbitrij, sed singulari gratiae privilegio illa vitaverit, nec perniciosè errare.* Nullus autem post Beatam Virginem est, cui aptius, quàm Joanni, hoc privilegium tribuamus: ergo piè credendum est, quòd illud habuerit. Unde Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 24. sect. 4. tenet posse hanc partem probabiliter sustineri.

Confirmatur primo. D. August.

Suarez.

Confirmatur secundo: quoniam de Joanne canit Ecclesia.

Secundo.

*Antra deserti teneris sub annis
Civium turmas fugiens petisti
Ne levi saltem maculare vitam
Famine posses.*

Et rursus.

*O nimis felix, meritiq; celsi
Nesciens labem, nivei pudoris.*

Hæc autem satis indicant Beatum Joannem fuisse immaculatissimæ vitæ: ergo dicendum est, quòd nullum commiserit peccatum mortale, vel veniale.

Confirmatur tertio: quoniam Ecclesia celebrat Joannis nativitatem, ut sanctam: ergo sanctitas illius nullam ex tunc subitura erat maculam etiam venialem. Probatur consequentia: quia ideo Ecclesia celebrat sanctitatem aliorum beatorum in morte, quia ex tunc incipit esse immutabilis, & inamissibilis, & nequit defectibus subjacere.

Tertio.

Respondetur ad argumentum, quòd Sancti Patres summis quidem laudibus prædicant Joannis sanctitatem; minimè verò asserunt eum fuisse ab omni culpa etiam levissima immunem. Nam Gregorius, & Beda, ut probent Joannem injustissimè fuisse damnatum ad mortem, docent nihil externum commississe, quòd homines offenderet, aut mortem mereretur. Cum quo tamen recte stat, ut aliqua venialia interna commiserit. Unde ipse Beda explicans illud Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*, docet nullum justum posse vivere absque omni prorsus peccato, confirmatque ex illo Job 15. *Caeli non sunt mundi in conspectu illius.* Auctoritas Athanasij minus adhuc urget: quia criminis vocabulum soli peccato mortali, propriè loquendo, tribuitur juxta illud Augustini libro primo, contra duas epistolas Pelagianorum cap. 14. *Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine: sine peccato autem in hac vita minime dixerim.*

Occurritur argumento.

Beda.

Ad primam confirmationem respondetur verissimam esse Augustini sententiam: ex ea autem solum haberi, quòd possit absque errore de aliquo dici, quòd vitaverit omnia venialia; si ad hoc privilegium asserendum exhibeantur sufficientia fundamenta. Hæc autem solum adsunt pro Beata Virgine; non verò pro alio sancto, quantumvis insigni, ut constat ex supra dictis. Et ideo quantum ad alios standum est communibus regulis scripturæ.

Solvuntur confirmationes.

Ad secundam respondemus ex hymno Ecclesiae solum haberi, quòd Joannes declinaverit hominum consortium ad evitandum peccata linguæ; & quòd non commiserit peccatum mortale contra castitatem, quòd significatur nomine *labis*: propter quòd meritò dicitur *nivei candoris*. Sed minimè hinc sequitur, quòd non commiserit alia peccata venialia.

Ad tertiam negatur consequentia: quia ut Ecclesia celebret nativitatem Joannis; sufficit, quòd fuerit in gratia confirmatus ab utero matris

suæ : nam hoc ipso habuit sanctitatem inamissibilem ; tametsi permixtam aliquibus culpis levibus : eæ quippe nec destruunt gratiam, nec impediunt confirmationem in illa.

Aliud ejusdem sententiæ fundamentum.

253. Secundò probat eandem sententiam Catharinus hac ratione : quoniam dari talem gradum sanctitatis in aliquibus, ut nunquam peccaverint venialiter, est simpliciter possibile, ut patet in Beata Virgine ; sed aliàs hoc cedit in majorem gloriam Dei, ut ejus virtus declaratur in hoc effectu ; cedit etiam in majorem excellentiam meritorum Christi, ut singularissimè in aliquibus resplendeat, & denique cedit in majorem perfectionem Ecclesiæ, ut in ea reperiat gradus adeo singularis sanctitatis : ergo asserendum est, quòd ita de facto contingat, in personis aliquibus sanctissimis.

Proferuntur.

Respondetur negando consequentiam, ut pote quæ si legitimè inferretur ex præmissis, pari modo posset tuadere aliquos præter Virginem, fuisse absque originali conceptos, nullum habere fomitem peccati, gaudere innocentia originali, aliaque habere privilegia : quæ cordatus Theologus reputat deliria. In iis ergo, quæ ex sola Dei voluntate pendent, non ad argutias nostras ; sed ad testimonia divinæ Scripturæ recurrendum est. In hac autem edocemur omnes peccare, nullumque esse, qui à forde culparum penitus immunis sit. Unde cui non adest oppositum privilegium (quale in sola Beata Virgine prædicat Ecclesia) sub communibus regulis debet censerì comprehensus. Illis autem motivis convenientiæ, quæ expendit Catharinus præter alia omnia, quæ supra expendimus, longè præponderat doctrina Tridentini, sessione 5. de peccato originali numero 5. Ubi dicitur, quod concupiscentia, seu fomes peccati perseverat in baptizatis ad agonem, & coronam. Stante autem fomite, nulloque accedente frano specialissimæ gratiæ ; nequeunt non insurgere aliqui motus contra rationem : in quorum aliquo necessarium est, quòd homo diu vivens quandoque deficiat, & peccet venialiter, ut constet ex supra dictis.

DUBIUM OCTAVUM.

Utrum homo lapsus, vel in puris constitutus possit absque gratia vincere graves tentationes.

HActenus consideravimus vires humanæ naturæ per comparisonem ad actus naturales sumptos secundum se, hoc est, secundum difficultatem, quam ex se, & ex proprio objecto afferunt : quæ solet appellari difficultas intrinseca. Superest, investigemus jam easdem vires per respectum ad actus ipsos naturales, quatenus induunt majorem difficultatem ex ingruentium tentationum occurso ; quæ dici consuevit difficultas extrinseca. Sed antequam ad dubij decisionem accedamus, oportet aliqua prælibare, quæ & titulum explicant, & expeditam nobis sternant viam, ut difficultatem præsentem cum majori luce resolvamus.

§. I.

Premittuntur aliqua notabilia.

120. **T**Entare, ut observat Divus Thomas, 1. quæst. 114. articulo 5. est experimentum sumere de aliquo, ut sciatur aliquid circa ipsum : & ideo finis proximus cujuslibet tentationis est scientia. Finis autem remotus potest esse duplex, bonus scilicet, cum quis experiri vult virtutem alterius, ut eum promoveat ad majus bonum : malus verò, quando id præstat, ut ipsum subvertat, deprimat, ac decipiat. Unde Augustinus, libro 2. de consensu Evangelistarum cap. 30. distinguit duplex genus tentationum, unum ad probandum, alterum ad seducendum. Quod in causa est, ut sacra Scriptura aliquando neget Deum homines tentare, ut repetit Jacob. 1. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat.* Quia videlicet, Deus neminem ea intentione probat laboribus, aut alio modo ; ut intendat subversionem, ac peccatum illius juxta illud 1. Petri 3. *Deus neminem vult perire.* Quandoque verò asserit, quòd Deus nos tentat, ut Genes. 22. *Tentavit Deus Abraham, & Deut. 8. Adduxit te Dominus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te atque tentaret.* Quia nimirum intendebat, ut per illorum certaminum, & calamitatum victoriam virtus eorum appareret : non quia Deus per hujusmodi experimenta aliquam sibi scientiam, quæ, ut diximus, solet esse finis tentationis, compareret ; sed quoniam intendit, & facit, quòd alij sciant. Quod rectè notavit D. Thomas loco citato, his verbis : *Deus tentare dicitur, ut sciat eo modo loquendi, quo dicitur scire, quod facit alios scire : unde dicitur Deut. 13. Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum.* Et in 2. distinct. 21. quæst. 1. art. 1. inquit : *Non ad hoc Deus tentavit Abraham, ut fidei ejus cognitionem acciperet, quam prius sciebat ; sed ut aliis manifesta esset in exemplum.* Et de hujusmodi tentatione, seu examine ad laudem tentati, & exemplum aliorum non procedit præsens difficultas, ut ex se liquet ; sed de tentatione ad peccatum inducente.

255. Tentare autem homines ad nocendum, & peccandum proprium est diaboli : quia diabolus, inquit Sanctus Doctor loco citato ex 1. parte, *semper tentat, ut noceat in peccatum precipitando : & secundum hoc dicitur proprium officium ejus tentare.* Quod satis exprimit divina Scriptura, cum tentatoris nomen antonomastice diabolo attribuit, ut 1. ad Thessal. 3. *Ne forte tentaverit vos is, qui tentat, id est, diabolus,* (inquit glossa interlinealis) *cujus officium est tentare,* & 1. Petri 5. appellatur per excellentiam *adversarius noster.* Cujus ardens nocendi studium, & innumeras tentandi artes non est, qui satis possit exprimere ; quamvis non nihil declarat B. Ambrosius, lib. 4. in Luc. his verbis : *Multi laquei, quacumque progredimur, tenduntur à diabolo : laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, laquei in crepidinibus parietum, laquei in Philosophis, laquei in cupiditatibus, laqueus in pecunia, laqueus in religione, laqueus in studio castitatis.* Exiguus enim momentis mens inclinatur humana, & huc, atque illuc pro versutia suadentis frequenter impellitur. Videt aliquem diabolus religiosum virum Deo

Quid sit tentatio.
D. Thom.

D. August.

Iacob. 1.

1. Petri. 3.

Genes. 22.

Deut. 8.

D. Thom.

Proprium diaboli tentare ad peccatum.
D. Thom.

1. ad Thess. 3.

1. Petri 5.

D. Ambros.

Deo venerabiliter deferentem; in ipsa cum religione supplantat, &c. Hujus autem iniquissimi studij ratio triplex potissimum designari potest: prima odium in creatorem; secunda invidia in hominem; & tertia desperatio propriae salutis, ut sumitur ex Augustino in lib. quest. de veteri Testamento questione 2. & de utroque mixtim questione 115.

Quali verò huic potenti nostrum adversario vires defecerint, suppetias quam maximas illi deferunt alij duo ingratiissimi animae hostes, caro videlicet, & mundus: unde communiter Theologi recensent hos tres salutis nostrae inimicos. Porro mundi nomine ea intelliguntur impedimenta boni, & incentiva mali, quae ex hominum convictu, & mundi pompa animum alliciunt ad vitia, vel ab studio boni disjiciunt. Quo sensu Augustinus serm. 12. de sanctis, *Duplicem*, inquit, *mundus aciem producit contra militem Christi. Blanditur, ut decipiat: terret, ut frangat.* Carnis autem vocabulo significatur pars hominis inferior, vel appetitus sensitivus, qui ad delectabilia secundum sensum, & rationi, ac legi frequenter adversa vehementer propendit: unde molestissimum bellum parti superiori inducit juxta illud Apostoli ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis, & ad Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quod perpendens Augustinus de verb. Apost. serm. 43. *Videte*, inquit, *quale bellum proposuit, qualem rixam.* Dicuntur autem mundus, & caro tentare, non quia directe, & per se intendunt, quod peccemus; hoc quippe solius diaboli est, vel hominis diabolici: sed quia vel malo exemplo, aut pravis motibus nos trahunt ad objecta, quae alias solent esse prohibita: in quorum proinde prosecutione, vel refutatione apparet hominis virtus, vel infirmitas, ut observavit D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

D. August. Augustinus serm. 12. de sanctis, *Duplicem*, inquit, *mundus aciem producit contra militem Christi. Blanditur, ut decipiat: terret, ut frangat.* Carnis autem vocabulo significatur pars hominis inferior, vel appetitus sensitivus, qui ad delectabilia secundum sensum, & rationi, ac legi frequenter adversa vehementer propendit: unde molestissimum bellum parti superiori inducit juxta illud Apostoli ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis, & ad Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quod perpendens Augustinus de verb. Apost. serm. 43. *Videte*, inquit, *quale bellum proposuit, qualem rixam.* Dicuntur autem mundus, & caro tentare, non quia directe, & per se intendunt, quod peccemus; hoc quippe solius diaboli est, vel hominis diabolici: sed quia vel malo exemplo, aut pravis motibus nos trahunt ad objecta, quae alias solent esse prohibita: in quorum proinde prosecutione, vel refutatione apparet hominis virtus, vel infirmitas, ut observavit D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

Ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis, & ad Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quod perpendens Augustinus de verb. Apost. serm. 43. *Videte*, inquit, *quale bellum proposuit, qualem rixam.* Dicuntur autem mundus, & caro tentare, non quia directe, & per se intendunt, quod peccemus; hoc quippe solius diaboli est, vel hominis diabolici: sed quia vel malo exemplo, aut pravis motibus nos trahunt ad objecta, quae alias solent esse prohibita: in quorum proinde prosecutione, vel refutatione apparet hominis virtus, vel infirmitas, ut observavit D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

Ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quod perpendens Augustinus de verb. Apost. serm. 43. *Videte*, inquit, *quale bellum proposuit, qualem rixam.* Dicuntur autem mundus, & caro tentare, non quia directe, & per se intendunt, quod peccemus; hoc quippe solius diaboli est, vel hominis diabolici: sed quia vel malo exemplo, aut pravis motibus nos trahunt ad objecta, quae alias solent esse prohibita: in quorum proinde prosecutione, vel refutatione apparet hominis virtus, vel infirmitas, ut observavit D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

D. August. Augustinus de verb. Apost. serm. 43. *Videte*, inquit, *quale bellum proposuit, qualem rixam.* Dicuntur autem mundus, & caro tentare, non quia directe, & per se intendunt, quod peccemus; hoc quippe solius diaboli est, vel hominis diabolici: sed quia vel malo exemplo, aut pravis motibus nos trahunt ad objecta, quae alias solent esse prohibita: in quorum proinde prosecutione, vel refutatione apparet hominis virtus, vel infirmitas, ut observavit D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

D. Thom. loco jam citato ex prima parte his verbis: *Caro etiam, & mundus dicuntur tentare instrumentaliter, seu materialiter, in quantum scilicet potest cognosci, qualis sit homo, ex hoc, quod sequitur, vel repugnat concupiscentiis carnis, & ex hoc, quod contemnit prospera mundi & adversa.*

Tentatio à diabolo pro-
mittenda
in hoc dubio.

256. Quamvis autem praesens dubium posset omnes has tentationes amplecti; consultò nihilominus eas, quae à diabolo sunt, ab illo duximus relegare. Quoniam in praesenti investigamus vires hominis pure naturales, & quae ipsi competerent, tam in statu naturae purae, quam in statu naturae lapsae: ac proinde debemus illas conferre cum illis tentationibus, quae utrique statui sunt communes, & valent in uno ac altero statu secundum providentiam communem occurrere. Si autem homo in puris naturalibus conderetur, verosimilius est, quod non tentaretur à diabolo. Tum quia diabolus tentat hominem propter odium Dei auctoris supernaturalis, & ut hominem impediat à beatitudinis supernaturalis consecutione: homo autem in puris naturalibus constitutus, nec Deum ut auctorem supernaturalem respiceret, nec in beatitudinem supernaturalem tenderet. Tum etiam quia tentatio à diabolo non est merè naturalis, sed est bellum ultra, vel supra naturam ex altiori providentia permixtum, ut bene observant Caietanus in hac quest. art. 2. §. *Ad tertium fundamentum dicitur.* Alvarez lib. 5. Respons. cap. 4. num. 17. & Suarez tom. 1. de Gratia lib. 1. cap. 23. num. 3. at in puris naturalibus nihil esset supra, vel con-

tra naturam hominis, sed juxta illam gubernaretur à Deo. Tum denique, & praecipue, quoniam ex suppositione, quod Deus decerneret nullum gratiae auxilium conferre homini, ut utique statueret, si illum in puris naturalibus conderet; ad suavem illius providentiam spectabat nullatenus permittere, quod versutissimus, ac potentissimus hostis diabolus eum tentationibus urgeret, & ab illo statu in alium deteriore breviori, ac facile dejiceret. Incredibile quippe videtur, quod Deus optimus ex una parte nullas vires indebitas homini conferret, vel promitteret, & ex alia parte exponeret hominem tentationibus illius hostis, cui nulla potestas comparatur super terram, ut dicitur Iacob. 4. & 41. Quae omnia satis evincunt hominem conditum in puris naturalibus non potuisse, servata communi, ac suavi Dei providentia, esse subiectum diaboli tentationibus. Idque videtur apertè supponere August. Psalm. 61. circa finem, ubi inquit: *Quod Deus, qui dat diabolo licentiam tentandi, dat tentatis misericordiam*, hoc est, gratiam. Et ideo hujus tentationis victoria Deo specialiter attribuitur juxta illud Apost. Roman. ultimo: *Deus conterat Satanam sub pedibus vestris.* Unde absque dubio si non conferret homini in eo statu gratiam; minimè daret diabolo, ut eum tentaret, licentiam.

257. Propter hanc igitur removenda, & excludenda est ab hoc dubio tentatio, quae inducitur à diabolo. Et pari ratione omittitur oportet tentationes, quae urgent contra finem supernaturalem. Tum quia hujusmodi tentationes non essent in statu naturae purae; siquidem ut supponitur, natura in praedicto statu nec intrinsecè, neque extrinsecè ad praedictum finem ordinaretur. Tum etiam quia tentatio ad omittendum actum supernaturalem, quando urget praecceptum pro illius elicentia, non potest superari nisi per positionem praedicti actus: constat autem actum supernaturalem non posse elici absque gratia: unde certum est ad vincendam praedictam tentationem, & alias similes circa supernaturalia, non sufficere vires naturae. Quamobrem relictis hujusmodi tentationibus, procedit praesens difficultas circa tentationes carnis, & mundi, quae sunt contra legem, & finem ordinis naturalis: ea quippe independentè ab hostilitate diaboli, comitantur naturam humanam sibi relictam, & urgent hominem, si conderetur in puris. Quod rectè vidit D. Thomas supra quest. 80. art. 4. ubi loquens de diabolo inquit: *Directè autem non est causa omnium peccatorum humanorum, ita quod singula peccata persuaheat. Quod Origenes probat ex hoc, quod etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum, & venereorum, & similia: qui posset esse inordinatus, nisi ratione ordinaretur: quod subiacet libero arbitrio.* Idque satis liquet ex eo, quod natura humana sibi relictà est quasi divisa in duos appetitus inter se contrarios, quorum unus scilicet rationalis tendit in bonum conforme rationi; alter verò, nempe sensitivus, inclinatur ad bonum consonum sensui, quod frequenter rationi contrarium est. Unde oritur rebellio appetitus sensitivi contra rationem, & quod eam ad malum vehementi tentatione sollicitet. Accedit etiam, quod hominis in puris constituto eadem motiva tam ex parte carnis, quam mundi se se offerrent, quae de facto occurrunt, ut puta delectabilia secundum tactum, maximi honores, graves injuriae, amor filiorum, timor mortis, appetitus vindictae, & alia hujus-

modi,

R 4

modi,

modi, quæ illum vel ad malum vetitum traherent, vel à bono præcepto removerent, ut consideranti constabit.

Tentatio alia gravis, & alia levis.
 1. ad Cor. 10. 258. Deinde observandum est, quod tentatio tam carnis, quam mundi bipartitur in gravem, & levem, ut desumitur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana: fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Ubi satis aperte significat Apostolus dari aliquam tentationem levem, quam vocat humanam: alias verò esse graves, quibus Deus, inquit, non permittet eos tentari, ut observat Chrysost. homil. 24. in priorem ad Corinth. Quæ differentia non sumitur præcipuè ex parte materiæ, quasi illa sit tentatio gravis, quæ incitat ad grave malum perpetrandum, vel ad magnum omittendum; illa verò levis, quæ versatur circa levia: nam certum est in materia gravi posse leves tentationes inveniri, ut apparet in iusto, cui motivum parum urgens occurrat ad odium Dei. Unde prædicta distinctio magis ex modo desumenda est: nam illa dicitur tentatio levis, quæ offert ex parte intellectus remissam suasionem, ac motiva parum urgentia, ex parte verò voluntatis, aut appetitus debilem inclinationem. Gravis autem tentatio, dicitur, quæ vehementer sollicitat, & propter ingentem propensionem affectus ad objectum, quod proponitur; & propter magna motiva, homini occurrunt ad deferendum bonum rationis, & amplectendum malum illi contrarium. Sic enim utramque tentationem, describunt communiter Doctores.

Suarij resolutio.
 259. Quibus tamen, & magis rationi contrarius est in hac parte Suarez lib. 1. de gratia, cap. 23. num. 2. ubi inquit: *Tentatio levis dicitur, quæ vel ex parte intellectus parvam, vel inefficacem habet suasionem, vel appetitus debilem inclinationem: vel etiam est levis, quæ ad momentum, seu brevissimo tempore durat, quamvis aliqui intensa, seu vehemens videatur.* Gravis autem dicitur, quæ pertinaciter suadet multo tempore constanter, ac molestè. Et cap. 24. sequenti num. 34. amplius se explicat dicens: *Si uno tantum momento temporis tentatio dureret, non estimabitur simpliciter gravis, quantumvis intensa videatur.* Quibus aperte docet nullam tentationem, quæ brevissimo tempore, vel, ut ipse loquitur, quæ uno momento temporis durat, reputandam esse gravem. Cujus doctrinæ usum, & applicationem infra latius confutabimus: nunc verò opus est ipsam doctrinam falsitatis convincere. Quia vel nomine momenti, seu brevissimi temporis intellexit Suarez aliquod instans metaphysicum, quod non sufficiat ad perfectè deliberandum, & consequenter ad graviter peccandum. Et hoc modo certum est, tunc non urgere gravem tentationem: quia propriè loquendo nec urget tentatio: hæc quippè connotat sufficientem usum arbitrij, ut sic possit mutua pugna, ac concertatio inveniri: ubi enim nullus est, qui resistat, nequit esse ullus per tentationem congressus. Vel intellexit brevissimum illud tempus, quod potest appellari instans morale, & requiritur ad deliberandum circa tentationem; ut homo ei liberè succumbat, vel resistat. Idque potterius satis expressit cap. 24. ubi post verba relata statim adjecit. *Dummodò potestatem, & physicam, & moralem considerandi, & deliberandi relinquat,* nempe tentatio. Et in hoc sensu falsum omnino est, quod tentatio in illo instanti morali occurrens, quantumvis vehemens, & intensa sit, non possit esse, & debeat dici gravis. Tum quia passio vehemens ad objectum lege prohibitum est vehemens, & gravis tentatio: sed potuit prædicta passio excitari absque usu rationis, & deinde continuari, & conservari, usque ad illud primum instans morale inclusivè, in quo voluntas valet perfectè deliberare, ut experientia liquet: ergo in prædicto instanti morali, quantumvis brevi, potest tentatio gravis occurrere. Tum etiam quia si prædicta passio, quæ in illo primo, & unico instanti morali occurrat, non esset tentatio gravis, posset faciliè superari; quandoquidem non ita arduum est vincere leves tentationes: atqui valde difficile est prædictæ tentationi occursum ire, & illum motum appetitus compescere: ergo signum est prædictam tentationem esse gravem, etiam pro illa brevi morula, atque independentè à subsequenti duratione. Tum præterea, quia ubi proponitur magnum motivum ad malum cum ingenti suasionem ex parte cognitionis, & vehementi inclinatione ex parte appetitus, nullus cordatus dicet non urgere gravem tentationem: sed omnia hæc possunt concurrere in illo brevissimo tempore, quod ad perfectè deliberandum requiritur: ergo pro eodem brevissimo tempore potest occurrere gravis tentatio. Minor constat in nobili, cui plebejus colaphum coram aliis incuteret: ubi enim primum posset deliberare, plurima ei, eique urgentia motiva occurrerent ad vindictam, idque ratio vehementer proponeret, atque in idem maximo impulsu propenderet appetitus. Quod adeo verum est, ut etsi post illud instans morale statim moreretur; omnes nihilominus prudenter judicarent, illum habuisse gravem tentationem, ut vindictam sumeret ex inimico. Doctrina ergo illa Suarj, quod nulla est tentatio gravis, nisi longo tempore duret, falsa est, nec deservire potest ad legitimam hujus dubij decisionem.

260. Quibus circa differentiam, & diversitatem inter graves tentationes, & leves, statutis, supponimus non esse necessariam specialem gratiam ad superandas tentationes leves divisivè sumptas; sed ad id sufficere vires proprias naturæ humanæ. Quod, quantumvis contradicat Vazquez disp. 189. per totam, tradunt communiter Theologi. Et quidem meritò: tum quia levis tentatio nullam, vel modicam addit supra bonum opus morale: sed ad faciendum aliquod bonum opus morale sufficiunt vires humanæ naturæ, ut latè ostendimus supra dub. 2. ergo eadem vires sufficiunt ad resistendum levi tentationi. Videantur, quæ ibi diximus num. 47. Tum etiam, quia etsi levis aliqua tentatio occurreret, verbi gratia, odio habendi parentes; ipse amor naturalis erga illos sufficiens foret ad tentationem superandam, cum prædictus amor possit, & soleat esse valde intensus: quare cum prædictus amor sit à natura; non est cur requiratur gratia ad victoriam illius tentationis. Idemque posset probari inductivè in aliis levibus tentationibus. Tum denique, & præcipuè, quia omnia testimonia Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quibus Vazquez præcipuè fidit (rationes enim parum illi suffragantur) minimè evincunt esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum: si enim id adstruerent, fur esset proculdubio, & latro, atque injurius gratiæ Christi, qui oppositum asfereret, & meritò incurreret infame prædictæ censuræ stigma. Consequens autem est falsum, siquidem Pius V. & Gregorius XIII. condemnant

Ad victoriam levis tentationis non requiritur specialis gratia.

*Multipli-
resoluitur.*

nant 29. propositionem Michaëlis Baij, qui in nostram, & communem assertionem hæc scripserat: *Fures sunt, & latrones, qui dicunt tentationi ulli sine gratia Christi adjutorio, posse resisti, ita ut in eam non incidat, & ab ea superetur.* Ergo absque fundamento asseritur esse necessariam gratiam Christi ad levium tentationum victoriam. Unde Lorca in presenti disp. 6. docet illam opinionem Vazquij, quem citat in margine, non videri probabilem, & adversari communi Theologorum doctrinæ. Sed quidquid sit de hac censura, satis nobis est in præsentī supponere illam sententiam esse falsam, & non esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum; investigamus autem utrum sit necessaria ad resistendum gravibus.

261. Pro quo denique animadvertendum est, quod tribus modis potest homo vincere aliquam tentationem. *Primò* succumbendo alteri tentationi urgentiori, ut cum quis resistit tentationi avaritiæ, & labitur in peccatum luxuriæ; vel è converso cum quis definit inorchari ob magnum, & vitiosum affectum ad pecuniam: Nam sicut clavus clavo pellitur, ut ait Hieronym. epistola 4. ad Rustic. ita solet homo resistere uni cupiditati victus ab alia. Et hoc modo certum est posse hominem viribus propriis non succumbere alicui tentationi: tum quia hoc propriè loquendo non est resistere tentationi, vel illam vincere; sed est cedere majori tentationi omittendo minorem: in quo nulla virtus, aut laus apparet juxta illud Augustini lib. 3. ad Bonifacium contra duas epist. Pelag. cap. 4. *carnalis cupiditas cupiditate alia non sanatur.* Tum etiam quia prædicta abjectio unius tentationis est peccaminosa; cum oriatur ex affectu peccaminoso ad objectum malum magis movens: certum est autem, quod Deus non impertitur gratiam pro operationibus peccaminosis, aliàs peccatum attribuendum esset Deo.

Secundò potest quis resistere tentationi cum proventu, & merito vitæ æternæ, ut inquit Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Quam resistantiam D. Thomas in 2. distinct. 28. quæst. 1. art. 2. ad 6. dicit esse propriè victoriam tentationis, sic enim habet: *Aliud est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit. Sed ille propriè vincit peccatum, qui potest perungere ad hoc, contra quod est pugna peccati: hoc autem non potest esse nisi in eo, qui opus meritorium operatur: unde talis victoria vitam æternam meretur, &c.* Hujusmodi autem victoriam non posse absque gratia haberi dogma Catholicum est contra Pelagianos; cum sola gratia sit principium prædicti meriti juxta illud Joan. 3. *Et fiet in eo fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam.* Unde in præsentī supponimus non posse hominem prædicto modo resistere tentationi per vires proprias liberi arbitrij.

Tertiò potest aliquis superare tentationem absque eo, quod in dicta resistantia interveniat vel meritum, vel peccatum, ut contingit in eo, qui existit in peccato mortali, & aliàs resistit tentationi ob aliquem rectum finem, ut puta odio vehementi in parentes ob pietatem, quæ illis debetur. Nam qua parte illa resistantia habet rectum finem, objectum, & circumstantias, ut supponimus, nequit esse peccatum; & qua parte fit à peccatore nequit esse meritoria: sed est moraliter bona, ut supra num. 72. de bonis ope-

ribus dicebamus. Et de hoc posteriori modo resistendi tentationibus procedit præsens difficultas. Comprehendimus autem sub uno, & eodem dubio hominem consideratum cum in puris naturalibus, cum in statu naturæ lapsæ: quia difficultates circa utrumque statum vix queunt ab invicem separari, ut dubij progressus ostendit. Nullum tamen vidimus Auctorem ex iis, quos præ manibus habemus, qui hanc difficultatem circa hominem consideratum in puris singillatim verset, & determinatè resolvat: sed omnes ad hominem secundum præsentem statum attendunt; licet occasione argumentorum nonnihil, etsi transeursum, dicant etiam de homine, prout consideratur in puris. Cæterum nos prius hanc difficultatem decidemus respectu hominis in puris considerati; ut exinde gradum faciamus ad eundem prout est lapsus in peccato: & ideo sit

§. II.

Resolutio difficultatis quantum ad hominem consideratum in puris.

262. **D**icendum est primò hominem conditum, & existentem in puris naturalibus posse absque speciali gratia resistere gravibus tentationibus illius status. Hanc conclusionem docent omnes Auctores, qui id ipsum asserunt de homine lapsò, quos dabimus num. 294. illi etiam non parum favent, qui majores vires attribunt homini in puris, quam lapsò, ut videbimus num. 287. Pauci autem sunt, qui ei in propriis terminis, & prout jacet, contradicant: nam qui docent non posse hominem propriis viribus resistere gravibus tentationibus, loquuntur de homine lapsò: inter quem, & hominem constitutum in puris est latum discrimen, ut ex dictis constat. Videatur Alvarez lib. 6. de auxiliis disp. 47. & disp. 54. in solutione ad 7. & lib. 5. Respons. cap. 4.

Probatur unica, & fundamentali ratione: quoniam homo constitutus in puris naturalibus tenetur resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem, seu, quod idem est, tenetur servare præcepta naturalia, quantumvis ad eorum transgressionem vehementibus tentationibus urgeretur: at in prædicto statu nullis viribus sibi gratuito superadditis gauderet; sed tantum propriis: ergo posset per vires proprias, & absque gratia superare tentationes graves, quæ tunc occurrerent. Major est certa. Minor etiam constat ex supradictis disp. 1. cap. 2. ubi prædictum purorum naturalium statum descripsimus. Consequentia autem liquet: quia nullus tenetur ad id, quod per nullam potentiam potest juxta illud August. in lib. de duabus animabus: *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summa iniquitatis, & insania est:* ergo si homo tenebatur vincere graves tentationes; & ad id præstandum non recipiebat gratiam, poterat utique illas vincere per naturam.

263. Huic tamen rationi potest occurri pluribus viis, quas expendemus, ut præcludamus, & ex earum confutatione magis appareat veritas nostræ assertionis. Primò ergo respondebis negando minorem: quia ex suppositione, quod homo conditus in puris teneretur resistere gravibus tentationibus; teneretur etiam Deus conferre, vel saltem offerre illi auxilia sufficientia ad resistendum. Deus enim, ut inquit, Trident. sess. 6. cap. 11. *impossibilia non jubet, sed jubendo monet,*

Quæ victoria ad præsens dubium pertinet.

Prima conclusio.

Alvarez.

Unicum eius fundamentum.

D. August.

Prima responsio.

Conc. Triid.

Quibus modis possit victoria gravibus tentationis continere.

D. August.

1. ad Cor. 10.

D. Thom.

Joan. 3.

et facere, quod possit, et petere, quod non possit, et adjuvat, ut possit. Quamobrem cum homo in puris conditus esset maxime defectibilis, imparque ponderi gravium tentationum, ad providentiam Dei spectabat illum auxiliis suæ gratiæ adjuvare. Unde non sequitur, quod solis suis viribus potuerit, & debuerit superare graves tentationes.

Nec posset dici, inquit Suarez *prolog. 4. cap. 2. num. 15.* in fine, illam providentiam non esse debitam ex parte ipsius naturæ; sed solum veluti ex naturali misericordia Dei quia talis natura esset indigens; & divinæ sapientiæ, ac liberalitati omnino consentaneum esset, ut illi provideret. Quod latè prosequitur *lib. de necessitate gratiæ, cap. 28.* ubi prædicta via salvare contendit hominem in prædicto statu constitutum potuisse observare totam legem naturæ, & consequi ultimum finem naturalem.

Quorundam
additamentū.
Joan. à S. Th.

Addit etiam M. Joannes à S. Thoma in præfenti disp. 19. art. 4. §. *Ad tertium dicitur*, quod Deus per suam legem naturalem potest obligare ad aliquid impossibile, per naturam gratiæ destitutam; possibile tamen per gratiam. Unde sicut si Deus juberet, ut videremus: non juberet ut videremus sine luce, sed ea mediante: ita potest obligare ad aliquid, quod fieri absque gratia non potest: quia non præcipit, ut illud exequamur per solam naturam, sed per naturam adjunctam gratiæ. Quocirca ex eo, quod homo lege naturali teneatur resistere gravibus tentationibus, minime inferitur, quod id præstare queat absque divinæ gratiæ adjutorio. Eodem modo respondet Gonet in præfenti disput. 1. artic. 6. §. 3. & Godoy disput. 43. §. 4.

Gonet,
Godoy.

Impugnatur.

Cæterum insufficientia hujus solutionis facile ostendi potest: quoniam etsi verum sit, quod sicut homo conditus in puris tenetur resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem; ita etiam Deus deberet conferre illi vires, atque auxilia sufficientia ad resistendum: falsum tamen, quod hujusmodi vires, & auxilia haberent rationem gratiæ specialis. Nam homo in puris naturalibus constitutus nullum haberet donum distinctum à dono creationis, & ab illis, quæ humanæ naturæ ex generali providentia debentur: in hoc quippe consistit status purorum, ut loco supra citato descripsimus, quod videlicet natura humana relinquatur sibi, & cum sibi propriis: ergo quidquid confertur naturæ existenti in prædicto statu, non haberet rationem gratiæ specialis. Atqui non posset non Deus illi communicare vires, & auxilia sufficientia ad resistendum gravibus tentationibus, ut hæc solutio admittit: ergo natura in puris constituta posset resistere gravibus tentationibus absque speciali gratia, adeoque per proprias vires. Porro dicere, quod prædicta auxilia habent rationem gratiæ, eò quod communicentur naturæ debili, ac impari ad resistendum gravibus tentationibus, est manifesta petitio principij, ut consideranti constabit: id quippe est, quod revocatur ad examen in præfenti, an videlicet natura constituta in puris naturalibus habeat tales vires ad resistendum gravibus tentationibus, ut petat auxilia, seu concursus Dei ad hoc, quod actu resistat. Si enim illa petit, ut nos contendimus, sequitur prædicta auxilia non habere rationem gratiæ specialis: sed pertinere ad communem illius status providentiam; atque ideo naturam in eo constitutam posse citra specialem gratiam resistere gravibus tentationibus.

Confirmatur, & explicatur primo: nam potuit Deus producere naturam humanam, quin illi conferret, vel offerret aliquam gratiam specialem: sed natura humana carens omni gratia accepta, vel promissa, adhuc teneretur resistere gravibus tentationibus: ergo sic destituta haberet potentiam ad resistendum: ergo hujusmodi potentia conveniret illi ex propriis, & independentè à gratia. Utraque consequentia liquet ex præmissis. Major etiam patet ex terminis: nam potest Deus producere naturam, & ei denegare id, quod non debetur illi. Si enim est indebitum, non est necessarium, quod conferatur. Minor autem constat: quoniam etsi natura destitueretur omni gratia, adhuc retineret lumen naturale dictans, verbi gratia, quod odium Dei est malum, per quod lumen intimatur nobis lex naturalis prohibens prædictum odium: ergo adhuc homo teneretur non odisse Deum, quantumvis gravis tentatio ad prædictum odium urgeret.

Confirmatur.

264. Confirmatur secundò: quoniam obligatio resistendi gravibus tentationibus nequit separari à potentia sufficienti ad prædictam resistantiam; sed hæc illam indivulso comitatur: nemo enim tenetur ad impossibile: sed obligatio resistendi gravibus tentationibus contra legem naturalem est separabilis ab omni gratia data, vel præparata, aut promissa: ergo potest dari potentia sufficiens ad resistendum gravibus tentationibus, separata, & independens à gratia speciali: ergo natura in puris naturalibus, quantumvis esset destituta omni gratia, adhuc posset resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem. Utraque consequentia liquet ex præmissis. Minor autem suadetur: tum quia prædicta obligatio servandi legem naturalem, proindeque resistendi gravibus tentationibus adversus illam necessariò comitatur creaturam rationalem; gratia autem hoc ipso, quod gratia sit, non connectitur necessariò cum creatura; aliàs jam non esset gratia superaddita, sed accidens connaturale inseparabile, ut liquet ex terminis: ergo prædicta obligatio est separabilis ab omni gratia data, vel promissa. Tum etiam, quia natura humana eo ipso, quod producat, & conservetur à Deo, petit per se loquendo regi, ac gubernari ab illo per legem naturalem, atque ideo obligari ad resistendum gravibus tentationibus contra ipsam legem: atqui non exigit gratiam, cum hæc sit supra debitum, ac exigentiam naturæ: ergo prædicta obligatio, & gratia sunt ab invicem separabiles.

Roboratur
anplius.

Confirmatur tertio, & simul præcluditur illa evasio Suarii: quia in præfenti non investigamus, quid posset Deus misericorditer communicare naturæ in puris constitutæ; sed quid deberet ex vi prædictæ productionis, ac institutionis illi conferre: atqui potuit Deus producere naturam humanam relinquendo illam ex una parte cum obligatione resistendi gravibus tentationibus; siquidem hujusmodi obligatio necessariò connectitur cum illa; & ex alia parte negare illi omnem gratiam superadditam; quandoquidem hæc non habet cum illa necessariam connexionem, ut constet ex dictis: ergo quidquid sit, an Deus conferret illi naturæ aliqua auxilia indebita, quibus facilius posset servare legem naturalem, nihilo minus independentè ab iis auxiliis, debet salvari potentia ad servandam legem naturalem, & resistendum gravibus tentationibus contra illam. Eo vel maxime, quod ubi obligatio est certa, non oportet recurrere ad potentiam incertam: obligatio

Maior eiusque
responsionis
impugnatio.

obligatio autem resistendi gravibus tentationibus certò urget in statu naturæ conditæ in puris: collatio autem gratiæ non esset certa; cum nec esset debita, nec exacta, nec necessariò promissa: ergo ad salvandam potentiam resistendi gravibus tentationibus in illo statu, non rectè recurritur ad auxilia gratiæ.

Aliquorum
adducentium
in sufficiens.

Ad Philip. 4.

265. Per quod etiam manet impugnatum id, quod additur ex Joanne à S. Thoma: quoniam etsi verum sit, quòd possit Deus obligare ad aliquid impossibile per naturam, quando dat, præparat, aut promittit gratiam, ut possimus per eam id, quod per naturam non possumus: quo sensu dicebat Apostolus ad Philip. 4. *Omnia possum in eo, qui me confortat*: nihilominus quando Deus ex una parte præcipit aliquid, & ex alia nullam dat, vel promittit gratiam; necessariò est concedendum illud fieri posse per naturam: aliàs obligaret Deus ad aliquid simpliciter impossibile respectu subjecti obligati, quod est absurdum. Cum ergo Deus posset constituere naturam in puris naturalibus, & relinquere illam absque ullo prorsus dono superaddito gratiæ datæ, vel promissæ, ut nuper ostendimus, & latè statuimus *loc. sape citato*: & aliàs valeret Deus hominem in prædicto statu constitutum obligare, & de fato obligaret, ad observationem legis naturalis, & resistendum tentationibus ei oppositis: necessariò inferretur hominem ita conditum, atque obligatum potuisse per vires naturales resistere tentationibus gravibus, quæ tunc occurrerent: quippè ex opposito fieret hominem teneri ad aliquid sibi impossibile simpliciter secundum dispositionem, ac providentiam illius status; quod nemo admittet. Id, quod vel ipso exemplo in contrarium adducto convincitur: si Deus ex una parte decerneret nullam homini conferre gratiam, & ex alia juberet elicere visionem; optimè colligeremus lucem ad videndum necessariam, non esse gratiam; sed aliquid homini debitum, ac contranaturale.

Nota circa legitimam
affectionis
intelligentiam.

Psal. 4.

D. Thom.

266. Cum autem asserimus hominem in puris constitutum adstringi lege naturali, & teneri ad resistendum tentationibus illi oppositis, loquimur de præceptis naturalibus primariis, quæ ipsam naturam humanam necessario comitantur ubique, & quæ per ipsum naturale rationis lumen promulgantur juxta illud Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: qualia esse decem præcepta Decalogi (excepta circumstantia sabbathi, quæ partim moralis, partim cæremonialis est) docet D. Thomas supra *quest. 100. art. 1. & 2.2. quest. 122. art. 1.* ubi inquit: *Præcepta Decalogi sunt prima principia legis, & quibus statim ratio naturalis assentit, sicut manifestissimis principiis.* Potest verò Deus (quod non renuimus) etiam ut auctor naturæ imponere alia præcepta circa actus naturales, quæ non valeant adimpleri absque gratia entitative naturali, utputà obligare ad amorem ipsius Dei firmum, diuturnum, & non interruptum. Sed data prædicta hypothese, necessariò præpararet, aut daret gratiam sufficientem ad tales actus: in quibus proinde verificaretur doctrina evasionis, quam impugnamus. Id autem minimè contingeret in statu naturæ puræ: quippè in eo nec conferretur gratia, nec obligaretur homo ad ea, pro quibus gratia desideratur, ut constat ex dictis.

Secunda
responsio.

267. Respondebis secundò nostræ rationi, negando, quòd in statu naturæ puræ occurrerent homini graves tentationes, quas devinceret: nam ex suppositione, quòd Deus nullam homini

conferret, aut præpararet gratiam, per quam illius infirmitati succurreret; ad suavem ejus providentiam spectabat non permittere, quod ulla gravis tentatio hominem impugnaret, à qua infallibiliter sciebat superandum fore si suis viribus, quæ debilissimæ forent, relinqueretur. Par quippè erat impedire bellum inter hominem infirmum, ac tentationem fortem, ut æqualitas servaretur inter pugnantes. Atque ideo solum permetteret leves tentationes, quæ cum debili hominis in puris constituti virtute proportionem haberent. Et planè, quod concupiscentia, quæ est præcipuus hostis, hominem de facto suis moribus impugnans, non eum urgeret in prædicto statu constitutum, videtur significari à D. Thoma supra *quest. 81. art. 3. ad 1.* ubi inquit: *Ad primum ergo dicendum, quòd quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, in tantum concupiscere est homini naturale, inquantum est secundum rationis ordinem: concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam.* Et similia habet *quest. 91. art. 6. ad 3.* Cum ergo homo in puris constitutus habeat ea, quæ sunt sibi connaturalia, secus verò illud, quod est contra naturam: sequitur, quòd in prædicto statu concupisceret secundum regulas rationis: Unde nulla, vel saltem gravi concupiscentiæ tentatione turbaretur. Porro si ab hujus potentissimi inimici incursum exemptus foret; nulla esset ratio, cur tentationibus mundi subjectus esset. Et ita opinantur aliqui apud Bellarminum de Gratia primi hominis *lib. unico cap. 5. & Suarium prolog. 4. cap. 2.*

D. Thom.

Conferretur.

268. Hæc verò solutio non minus, ac præcedens, principium petit, dum adstruit abfuturas esse tentationes graves in statu naturæ puræ, eo quòd non suppeterent homini vires sufficientes ad illas superandas; cum tamen de hoc sit controversia. Et deinde falsam absque dubio continet doctrinam, quam facile est impugnare. Tum quia confundit statum naturæ in puris cum statu naturæ integræ: inter quos dari latum discrimen supra ostendimus *disp. 1. cap. 2.* Tum etiam, quia Deus servata communi naturali providentia, potuit homini denegare omnem gratiam superadditam dono creationis; eo quòd gratia, etiam attempta communi naturali providentia, non debetur; aliàs non esset gratia: sed hominem non pati graves tentationes est magna gratia: ergo posset Deus denegare, & de facto denegaret prædictum privilegium homini condito in puris. Tum præterea, nam in prædicto statu adessent principia intrinseca, quæ de facto excitant graves tentationes; siquidem homo ex una parte haberet appetitum rationalem, qui tendit ad bonum rationi consonum; & ex alia haberet appetitum sensitivum, qui inclinat ad bonum sensibile, ac rationi frequenter contrarium: unde fieret, quòd etiam reluctanter rationem appetitus allicere conaretur ad approbationem, & prosecutionem boni sensibilis, quantumvis lege prohibiti, quæ esset, ut ex se constat, gravis, molesta, ac periculosa tentatio. Tum denique, quoniam servata communi providentia illius status, occurrerent homini objecta vehementer allicientia ad actum peccaminosum, utputà pulchritudo corporum, & alia delectabilia secundum tactum: occurreret etiam amor vitæ, aut filiorum, qui frequenter movet ad comparandas divitias ultra justitiæ, atque rationis limites: occurreret præterea honoris, ac famæ aviditas, ob quæ consequenda non refugit homo injustissima facinora committere.

Hæc,

Hæc, inquam, omnia tunc occurrerent; cum fundentur in ipsa natura, & modo vivendi hominibus connaturali, ut satis præsentis status decursus ostendit, & docuerunt antiqui Philosophi, qui nec vires gratiæ, nec peccatum originale deprehendebant; sed solam naturam secundum sibi propria considerabant: & tamen prædictos defectus cognoverunt, ut videre est apud Aristot. lib. 2. *Ethic.* & 1. *Politic. cap. 2.* & Cicer. lib. 3. *de Republica.*

Aristot.
Cicer.

Motiva præcedentis responsionis convelluntur.

August.

269. Ea autem, quæ prædicta solutio in sui favorem adducit, nullius roboris sunt: quoniam etsi Deus nullam homini conferret gratiam, nec illum à tentationum eximeret incurtib; neutiquam iniquitatis arguendus foret; cum nec gratia, nec immunitas à tentationibus debeatur humanæ naturæ, sed sit supra exigentiam illius. Quo sensu dixit August. lib. 1. *Retract. cap. 9.* *Ignorantia, & difficultas, etsi essent hominis primordia naturalia; nec sic culpandus Deus; sed laudandus esset.* Quia videlicet ignorantia, ac difficultas non imprimuntur naturæ à Deo, quasi ab extrinseco, & ut vitium superadditum: sed sunt defectus consequentes naturaliter naturam humanam sibi relictam, sicut rubigo comitatur ferrum: & aliæ imperfectiones alias naturas. Nec D. Thomas nobis contrarius est, cum docet, quod concupiscere transcendendo limites rationis *inest homini contra naturam*: quoniam, ut observavimus ad prædict. art. per ly *contra naturam* solum designat S. Doctor naturam secundum inclinationem, quam ei indit Auctor naturæ, quæ inclinatio solum est ad appetendum secundum regulas rationis; minimè verò ad concupiscendum ultra rationis limites. Cum quo tamen rectè stat, quod insit naturaliter naturæ humanæ appetitus boni sensibilis, quantumvis legi, atque rationi contrarij: quia hujusmodi defectus non debet refundi in Deum naturæ auctorem, sed in ipsammet naturam, secundum quod ex se est defectibilis, quia facta est ex nihilo, ut declaravimus in *Tract. de peccatis disp. 12. dub. 2.* Et quod D. Thomas aliud non intendat, liquet tum ex ipso statu, tum ex eadem *quest. art. 1. ad 3.* ubi inquit: *Ex peccato originali sequitur aliqua inclinatio in actum inordinatum, non directè, sed indirectè, scilicet per remotionem prohibentis, idest, justitia originalis, quæ prohibeat inordinatos motus.* Ubi apertè significat, quod absente justitia originali, ut certè abesset, si homo conderetur in puris; natura humana proclivis foret ad motus inordinatos, proindeque exposita gravibus tentationibus. Idemque docet 1. *part. quest. 95. art. 1.* & in 2. *dist. 31. quest. 1. art. 1.* & alibi.

D. Thom.

Tertia responsio.

Vega.

Molina.

270. Tertiò posset quis nostræ rationi respondere, quod si vera sunt, quæ hæcenus diximus, videlicet fieri posse, quod homo ex una parte omni auxilio gratiæ destituatur, & ex alia patiatur graves, ac urgentes tentationes; minimè peccabit, quamvis illis succumbat: eo quod nequit imputari ad culpam id, quod evitare non potest. Homo autem absque auxilio gratiæ est impotens ad vincendam gravem tentationem; atque ideo prædicto auxilio destitutus, (uti esset conditus in puris) non peccabit, etsi illi cedat. Pro qua doctrina refert aliquos Vazquez *disp. 189. cap. 20.* & referri solet Andreas Vega lib. *de justificatione & gratia, cap. 12. & 13.* Pro eadem etiam refert Ludovicus de Molina in *concordia, disp. 19. membro 1.* Medinam 1. 2. *quest. 10. art. 3.* ubi docet nullam passionem, quantumcumque accrescat, necessitare voluntatem

ad consensum, nisi tentatio sit vehemens, liberumque arbitrium cum solo generali Dei concursu relinquatur. Unde subinfert Molina: *Et consequenter dicere tenetur non peccare, esto illi consentiat.* In qua tamen illatione plurimum Molina decipitur, & crimen immeritò quarit, quod calumniatur; cum revera apud Medinam non inveniatur: minimè enim affirmat tentationem vehementem necessitare voluntatem necessitate absoluta, quæ libertati opponitur, atque à peccato excusat; sed necessitate ex consequenti, & ex suppositione, quæ relinquit absolute libertatem ad non peccandum. Nec loquitur de homine existente in puris; sed de homine constituto in præsentis statu, cui præsto sunt auxilia divinæ gratiæ, quibus, si uti voluerit, potest vincere tentationes quantumvis graves. Qua fortè ratione Curiel, qui in præsentis art. 8. dub. 3. §. *Secundò respondent*, prædictum dicendi modum expressè attribuit Vegæ, nullam mentionem fecit Medinæ. Videatur etiam Suarez lib. 1. *de gratia, cap. 24. num. 21.* ubi illam impositionem Molinæ, suppresso illius nomine excludit. Nemo autem expressius videtur doctrinam hujus responsionis tenuisse, ac quidam Joannes de Mercuria, cujus plures articulos damnavit Facultas Parisiensis anno 1344. ut videre est in *Biblioth. V. Patrum tom. 14. pag. 344.* nam artic. 14. dicebat. *Item, quod si aliquis habens usum liberi arbitrij, incidens in tentationem tantam, quod non possit illi resistere, moveatur ad illecebram cum aliena uxore, non committit adulterium: & sic de alijs peccatis.*

Mercuria.

271. Sed cujuscumque doctrina hujus responsionis sit, nequaquam sustineri potest. *Primò* quia incredibile est, quod odium Dei elicitum ab homine sui compote, atque libero non sit peccatum; cum sit ab intrinseco, atque objectivè malum: sed homo conditus in puris, omnique auxilio destitutus, quantumvis urgeretur gravi tentatione ad odium Dei; adhuc tamen, si succumberet tentationi, eliceret prædictum odium cum advertentia, atque libertate: ergo peccaret; atque ideo licet gravi urgeretur tentatione, & destitueretur specialis gratiæ auxilio, deberet prædictæ tentationi resistere. Probatur minor: quoniam prædicta tentatio non impediret, nec ligaret usum rationis: id quippè si efficeret, non esset propriè, & formaliter tentatio; sed valde improprie, ut contingit in dormientibus, atque amentibus: atque stante usu rationis, atque indifferentia ex parte illius, nequit non esse libertas in voluntate, ut probat D. Thomas 1. *part. quest. 85. art. 1.* ergo, D. Thom. &c. *Secundo*: quoniam ex opposito fieret, ut quoties alicujus gravis flagitij occasio occurreret, utputà rapinæ, cædis, sacrilegij, adulterij, &c. vehementibusque appetitus motibus urgeretur homo ad illud perpetrandum, perpetraretque; toties excusaretur à peccato: consequens est omnino absurdum, & ipsi rationi naturali contrarium; cum omnes gentes puniant similia delicta: ergo teneretur homo ad ea vitanda, quantumvis gravi tentatione prematur, & omni gratuito destituatur auxilio. *Tertiò*: quoniam Philosophi gentiles, qui nulla gratiæ auxilia cognovere, sed solum vires proprias naturæ, vitio vertebant, damabantque, quod quis prædicta facinora committeret; tamen quis ad ea facienda vel motibus internis, vel motivis externis alliceretur: ergo ipso naturali lumine cognoscebant teneri hominem ad ea cavenda, etiam in præsentia gravium tentationum. *Quartò*: quia lex naturalis dicit absolute non

Multipliciter refellitur.

non esse, verbi gratia, mentiendum: ergo tenetur homo ad non mentiendum absolute hoc est, five urgeat gravis tentatio, five non, & five gratia communicetur, five non communicetur. *Quintò* & ultimò: nam solutio, quam impugnamus falso nititur principio, vel ut minus incerto, nimirum, quòd homo in puris constitutus non habeat potentiam ad resistendum gravibus tentationibus contra legem naturalem; confugitque ad ipsam conclusionem, quam ventilamus. Nos autem ex principio certo, lumine naturali evidenti, atque ab omnibus admittendo, nempe, quòd homo in puris constitutus teneretur ad observandum legem naturalem, & resistendum tentationibus illi contrariis, concludimus hominem in prædicto statu habere potentiam sufficientem, ut prædictas tentationes superet. Cumque homo in illo statu nullam haberet gratiam superadditam; sed ea præcisè, quæ sibi tanquam connaturalia debentur: necessario infertur hominem in puris conditum habere sufficientes vires naturales, ac proprias, ut secundum providentiam communem illius status, & seclusa speciali gratia valeat superare tentationes graves, quæ tunc occurrerent.

Ultimæ responsio.
Godoy.

272. Quartò, & ultimo respondebis ex doctrina Godoy *disp. 43. §. 5.* quod ut non resistit tentationis gravis imputetur homini ad culpam, sufficit habere potentiam antecedentem ad ei resistendum, licet desit potentia consequens, ut patet in eo, qui in præsentis statu caret auxilio efficaci, ut resistat. Unde ex eo, quòd homo constitutus in statu purorum, peccaret succumbendo tentationi, solum infertur, quòd haberet potentiam antecedentem ad resistendum: non verò, quòd id posset potentia consequenti. Atque ideo non excluditur necessitas gratiæ specialis, ut simpliciter, hoc est, tam antecederet, quam consequenter posset homo in puris constitutus tentationi gravi resistere.

Refellitur.

Addes ex eodem Auctore *ibid. num. 42.* quòd ut non adimpletio præcepti, urgente tentatione gravi, habeat rationem peccati, satis est, quòd homo possit ponere rem præceptam ex motivo inhonesto, & peccaminoso, & quòd re ipsa, vel hoc modo rem præceptam non exequatur: satisfaceret enim præcepto si rem sibi iustam, licet ex inhonesto motivo, ut patet in eo, qui audit sacrum ex motivo inanis gloriæ. Ut autem quis dicatur vincere tentationem, non sufficit, quòd rem præceptam, à qua tentatio avertit, utcumque faciat: sed requiritur, quòd operetur ex aliquo honesto motivo, ut supra *n. 261.* præmisimus. Quocirca ex eo, quòd homo in puris constitutus peccaret succumbendo tentationi, solum evincitur, quòd posset rem sibi præceptam facere saltem ex motivo turpi: quod facile conceditur: minimè autem infertur, quòd valeret eandem rem, dum urgeretur gravi tentatione, exequi ex motivo honesto: in quo, & non illo resistentiæ modo consistit gravis tentationis victoria.

Cæterum neque ista responsio diluit vim rationis nostræ; sed potest efficaciter refelli. Tum quia præsens difficultas præcipue respicit potentiam antecedentem, seu vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi; quidquid sit de actuali resistentia: ergo dum homini condito in puris concedatur potentia antecedens, ut gravi tentationi resistat; habemus intentum nostræ assertio- nis. Tum etiam nam si secundum providentiam, quæ hominem in puris conditum gubernaret, inesset homini vires sufficientes ad superandum gravem tentationem; ad eandem profectò provi-

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

dentiam pertineret reducere aliquando prædictas vires ad exercitium: esto, hæc reductio fieret rarius, & in paucioribus: sed providentia gubernans hominem in puris conditum, & suæ naturæ relictum, nullam specialem gratiam ei dispensaret; si quidem in hoc consisteret nuditas prædicti status, ut sapius diximus: ergo homo in puris conditus non solum haberet vires sufficientes ad resistendum, quod pertinet ad potentiam antecedentem, sed etiam absque speciali gratia aliquando resisteret, quod importat potentiam consequentem. Tum præterea quia ubi adest virtus sufficiens in actu primo ad aliquem actum, concursus Dei, qui complet potentiam consequentem, non habet rationem gratiæ specialis, ut inductivè potest ostendi: sed homo in puris conditus haberet virtutem sufficientem ad resistendum gravi tentationi; aliter enim succumbendo non peccaret: ergo concursus Dei cū prædicto homine, ut resisteret, non haberet rationem gratiæ specialis; nec huiusmodi gratia necessaria foret, ut homo haberet potentiam consequentem ad resistendum. Tum ultra nam ille, qui habet potentiam antecedentem ad aliquem actum, eatenus dicitur non habere in se potentiam consequentem ad eum eliciendum, quatenus habet in se aliquod impedimentum, quod nec valet per ipsum actum excludere, vel cum ipso actu conjungere, ut satis liquet ex supra dictis *dub. 4.* atqui supposito, quòd homo in puris constitutus gauderet potentia antecedenti ad resistendum gravi tentationi, nullum haberet in se impedimentum, quod non posset cum resistentia componi, nec per resistentiam expelli: neque enim tale impedimentum est assignabile, ut consideranti constabit: ergo si haberet potentiam antecedentem, ut responsio supponit, & ratio nostra convincit; non careret potentia consequenti. Tum denique ad hominem ex his, quæ prædictus Auctor *disp. cit. §. 3.* docet contra Lorcam, & alios asserentes hominem lapsum habere potentiam physicam pro resistentia gravis tentationis, carere tamen potentia morali, ac subinde indigere gratia, ut resistat, quin ex hac indigentia, & impotentia excusetur à peccato. Quos impugnat, & merito: quia supposita potentia physica, impotentia moralis solum potest importare difficultatem aliquam magnam, superabilem tamen per potentiam physicam; alioquin nec huiusmodi potentia adesset. Atqui supposita potestate antecedenti, seu virtute sufficiente in homine condito in puris ad resistendum gravi tentationi, nihil est, quod impediat resistentiam actualem, nisi ipsa difficultas resistendi ob tentationis vehementiam; quæ tamen difficultas superabilis est per potentiam antecedentem. Ergo supposito, quòd homo in puris constitutus posset potentia antecedenti absque speciali gratia gravi tentationi resistere, non est ratio, quare negetur ipsum semper, & universaliter carere potentia consequenti.

273. Illud vero, quod in eadem responsione additur, etiam dispellitur. *Primò* quia licet illud, quod in ea supponitur, non implicet contradictionem; nihilominus tale genus libertatis vel in adimplendo præcepta, vel in superando tentationes cum necessitate ad peccandum vagè non convenit per se viatoribus; sed est propria damnatorum, qui habent voluntatem obstinatam in malo, & quibus negatur omnis concursus Dei ad opus moraliter bonum: neque prædictus Auctor licet Sapientissimus, prædictam doctrinam potuit confirmare, nisi damnatorum exemplo: unde nimis durum est illam accommodare homini condito in puris, qui verè viator esset, & posset suum

Impugnatus amplius.

suum finem consequi, & operari omne bonum morale ordinis naturalis, saltem divisivè, & secundum se consideratum, ut constat ex dictis in hac disput. & præcipuè dub. 2. & 5. ergo posset dissentire tentationi, non tantum ex fine pravo, & succumbendo alteri tentationi, sed etiam ex motivo honesto ordinis naturalis, & non peccando: cum tamen, ut supponimus, nulla adjuvaretur gratia speciali. *Secundò*: quia si urgente gravi tentatione ad odium parentum homo in puris conditus posset non consentire ex aliquo motivo turpi, parum tamen impellente, verbi gratia, ob inanem gloriam, multò magis posset ad resistendum fulciri ex ipso amore naturali honesto erga parentes, vel ex ipso horrore ad peccandum. Unde si primum illud admittitur, non videtur rationi consonum negare secundum. Præsertim cum in pluribus tentationibus circa actus internos non facile appareat quodnam aliud pravam motivum possit ab eorum elicientia avertere, ut consideranti constabit. *Tertiò*, & præcipuè, quia fieri posset, ut homo in vitæ decursu graviter tentaretur ad omittendum actum amoris Dei super omnia, urgente tunc (sicut quandoque urget) præcepto ad talis amoris elicientiam, cui tentationi non aliter posset homo resistere, nisi eliciendo prædictum actum: sed hujusmodi actus nequit fieri ex motivo turpi, sed importat essentialiter modum honestatis, ut docet prædictus Auctor disput. citata, num. 43. & 44. in fine: ergo ejus doctrina non valet huic actui accommodari: ac proinde oportet quòd independentem ab illa salvemus hominem conditum in puris posse potentia antecedenti, & consequenti tentationi gravi resistere.

§. III.

Decisio dubij quantum ad hominem in statu naturæ lapsæ auctoritate fulcitur.

Alia conclusio.

274. **D**icendum est secundò hominem in statu naturæ lapsæ non posse absque speciali gratia resistere gravibus tentationibus, etiam si divisivè sumantur. Hic non determinamus, qualis sit hæc hominis lapsi impotentia, consequensne, an antecedens, mediata vel immediata: id enim ex infra dicendis constabit: sed solum adstruimus gratiæ necessitatem pro gravi tentationis victoria. Et conclusio sic intellecta est valde communis inter Theologos: illam enim amplectuntur ex Thomistis Capreol. in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. §. *Ad omnia ista dicitur* Deza Hispal. ibidem quæst. 1. artic. 4. §. *Ad argumenta* Gregor. Sotus lib. 1. de natura & gratia, cap. 2. §. *Secundum testimonium*. Medina 1. 2. quæst. 10. art. 3. & in presenti art. 4. conclus. 4. Zumel ibidem art. 2. disp. 6. ad 5. Alvarez de auxiliis disp. 54. & lib. 5. Respons. cap. 10. Arauxo in presenti art. 4. dub. 3. Joannes à S. Thoma disp. 19. art. 4. Gonet disp. 1. art. 6. §. 3. Godoy disp. 43. §. 2. Labat Tract. de gratia disp. dub. 3. & alij plures. Quibus consentiunt D. Bonavent. in 2. dist. 28. art. 2. quæst. 2. num. 38. & 44. cum sequentibus. Greg. ibidem quæst. 2. art. 1. Marfilus in 1. quæst. 20. art. 1. Guillelmus Estius in 2. dist. 26. §. 44. proposit. 4. Lorca in presenti disp. 6. Montefinos disp. 27. quæst. 5. Bellarm. lib. 5. de gratia, & libero arbitrio cap. 7. Valentia in presenti disp. 8. quæst. 1. puncto 5. in solutione ad 4. Vazquez disp. 189. per totam, & præcipuè cap. 15. & cap. 16. Averfa quæst. 109. sect. 12. Granados de gratia tract. 2.

Capreol.
Deza hispal.
Sotus.
Zumel.
Alvarez.
Arauxo.
Joan. à S. Th.
Gonet.
Godoy.
Labat.
D. Bonavent.
Gregor.
Marfilus.
Lorca.
Montefin.
Bellarm.
Valentia.
Vazquez.
Averfa.
Granados.

disp. 3. sect. 2. & esse hanc sententiam jam communem inter Theologos testatur Suarez lib. de necessit. grat. cap. 24. num. 8.

Inter eos autem nescimus, an debeat recenseri perdoctus hic Auctor: nam licet loco proxime citato nostræ, & communi sententiæ subscribat his verbis: *Dicendum est ad vincendas graves tentationes, & unamquamque earum necessarium esse speciale gratiæ auxilium*. Nihilominus cap. 23. num. 13. sic determinat: *Dicendum est non esse necessarium speciale gratiæ auxilium ad quamcumque tentationem in particulari vincendam: quia homo sua libertate utens potest vincere singulas tentationes, seu quamcumque illarum secundum se spectatam*. Hæc autem posterior assertio directè, & contradictoriè opponitur primæ, ut quivis utriusque terminos inter se conferens facile deprehendet. Quod fortè in causa fuit, ut Alvarez loco supradicti ex lib. 5. Resp. refert Suarium pro contraria sententia. Unde non est ita expeditum explicare, quid hic Auctor teneat in præsentī difficultate, cum in uno capite asserat non esse necessariam gratiam specialem ad vincendam ullam tentationem, & cap. immediatè sequenti doceat esse necessariam specialem gratiam ad vincendas graves tentationes. Durum enim videtur Suarium vel inconsequentiam, vel oblivionis arguere, præsertim in tam exigua suorum excursuum distantia. Accedit, quòd postquam Suarez nostram, & communem assertionem statuit, statim adjecit: *Assertio non potest ex Scriptura, & Patribus efficaciter probari: quia responsiones, quas de levibus tentationibus dedimus, ad graves etiam applicari possunt*. Ubi ut vides principale robur communis asserti enervare contendit; nec se ad illud sequendum patitur Scripturæ, ac Patrum auctoritate obligari. Unde meritò dubitamus, an Suarez re ipsa, quidquid aliud verba significant, stet pro nobis, an pro adversis: sed nec hoc admodum interest.

275. Præcipuum, atque urgentius nostræ assertionis fundamentum desumitur ex testimoniis sacrae Scripturæ, Summorum Pontificum, Conciliorum, ac Sanctorum Patrum, in quibus frequenter edocemur necessarium esse adjutorium gratiæ ad superandas graves tentationes. Nam Sapientiæ 8. dicitur: *Nemo potest esse continens, nisi Deus det*, ubi continentia nomine castitas significatur juxta expositionem Augustini lib. de continentia cap. 1. & 3. & lib. 10. Confess. cap. 29. & epist. 89. Testimonium autem hoc, ut bene observavit Bellarminus intelligendum est, cum urget gravis tentatio: nam ubi deest tentationis stimulus, non est difficile continere. Et Psalmo 17. *In te eripiar à tentatione*. Et Matthæi 26. *Orate, ne intretis in tentationem*. Et 1. ad Corin. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentare supra id, quod potestis*. Ubi aperte supponitur esse tentationes adeo graves, quibus nequeat liberum arbitrium resistere per proprias vires, & absque auxilio divinæ gratiæ, ut optime exponit Divus Thomas 2. ad Corinthios 1. libro 3. ad illa verba: *supra modum gravati sumus, supra virtutem*, ubi inquit: *Sed contra 1. ad Corin. 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis*. Et statim subdit: *Respondeo dicendum, quòd pati supra virtutem potest intelligi dupliciter: vel supra virtutem naturalem, & de hac loquitur hic, supra quam Deus aliquando permittit sanctos tentari. Vel supra virtutem gratiæ, & de hac intelligitur illud 1. ad Corinthios 10. Fidelis Deus,*

Præcipuum assertionis fundamentum ex Scriptura.

Sapient. 8.

Psalm. 17.
Matthæi 26.
1. ad Cor. 10

D. Thom.

Ad Rom. 7. *Deus, &c.* Eandem veritatem exprimit idem Apostolus ad Rom. 7. ubi postquam descripsit molitissimam impugnationem appetitus, & carnis adversus spiritum, & rationem, concludit: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Quae omnia satis aperte evincunt nos in presenti statu naturae lapsae non posse superare graves tentationes absque divino, & speciali gratiae adiutorio.

Ex Innocentio primo. Unde hanc doctrinam videtur determinare Innocentius primus in epistola ad Concilium Carthaginense apud August. epist. 91. ubi haec habet: *Nisi magnis precibus gratia in nos impetrata descendat, nequicquam terrena labis, & mundani corporis vincere conamur errores; cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium.* Quibus verbis damnat haeresim Pelagianorum, quam Synodus Milevitana refert, & proponit in epistola ad eundem Innocentium apud August. epist. 92. his verbis: *Illud, ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum dicunt (Pelagiani) tanquam divinum adiutorium postulare debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: sed hoc in nostra esse positum potestate, & ad hoc implendum solum sufficere voluntatem hominis.* Et praedictum assertum tanquam haeticum, ac divinae paginae adversum, volens, nolens revocavit ipse Pelagius in Synodo Palaestina apud August. epist. 106. ubi Patres sic statuerunt. *Fateatur (videlicet Pelagius) quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem; non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei provenire victoriam.*

Synod. Mil. Eandem veritatem sancti Patres, ac Doctores frequenter repetunt, ut videre est apud Cyprianum serm. 7. de oratione Dominica, *Quando rogamus, inquit, ne in tentationem incidamus, admonemur infirmitatis, & imbecillitatis nostrae, dum sic rogamus; ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbe, atque arroganter aliquid assumat.* Chrysostom. hom. 24. in priorem ad Corinth. *Sunt, inquit, tentationes, quas sufferre non possumus. Et quoniam sint illae? Omnes, ut ita dicam. Possibilitas enim in divino nutu est, quem nostra allicimus voluntate. Quare ut cognoscas non solum illas, quae virtutem nostram exuperant, non posse sine divino auxilio facile sustinere, sed ne has quidem humanas, addidit: sed faciet cum tentatione proventum.* Ubi aperte supponit dari aliquas tentationes ita graves, ut virtutem nostri arbitrij superent, nisi fulciatur divino auxilio. Quod magis expressit homil. de Adam, & Eva, iis verbis. *Cum dicitur homo iradi desiderijs suis, ex ipsa propagine fit reus: quia deseruit à Deo cedit cupiditatibus, atque consentit, capitur, trahitur, possidetur.* D. Basilii Magni in regulis moralibus regula 62. *Quod si divinitus permissum sit, ut in tentationes quis incidat, precibus à Deo postulare debet facultatem, per quam illas possit sustinere.* D. Ambrosius Psalm. 43. *Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur, nisi ei Dominus adiutor assistat.* D. August. Psal. 89. *Sine Dei adiutorio tentationes huius vita superare non possumus.* Et Psalm. 106. *Deo desistente ab adiutorio laborare potes, vincere non potes.* Idem docet serm. 13. de verbis Apostol. & alibi saepe.

Ex S. Patri- bu. D. Cyprian. D. Chrysost. D. Basilii. D. Ambros. D. August. Leo Primus. S. Leo primus epistola 9. ad Episcopum Narbonensem: *Si vehementior tribulatio incubuerit, non ira expavescamus, quasi illi adversitati propriis sit viribus resistendum; cum & consilium nostrum, Curs. Salm. Theol. Tom. V.*

& fortitudo nostra sit Christus. Divus Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 10. *Nemo sine Dei gratia in tentatione subsistit.* Et in Psalm. 3. poenitent. ad illa verba: *Ne derelinquas me Domine Deus meus,* inquit: *Illos proculdubio Dominus derelinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque à Deo fuerit derelictus.* D. Prosper lib. adversus collatorem cap. 35. *Quisquis in tribulatione non deficit, ab illo se non dubitet adiuvare, ad quem quotidie corda universorum fidelium clamant: Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo.* Richardus de Sanct. Victore parte 2. ad illud: *Scuto circumdabit te veritas ejus,* Psalm. 90. *Violenta,* inquit, *tentatio est, quae vix, aut nullo modo humana industria superari potest, quae humana mentis vires fatigationis suae vehementia ita enervat, ut tentanti malo, nisi divinitus aspirata resistere omnino non valeat.* Idemque tradunt alij Patres, & Doctores, quorum testimonia inveniet Lector apud Modernos, & praecipue apud Bellarminum, Estium, & Vazquez locis supra citatis. Nos autem eas duntaxat Scripturae, Conciliorum, & Patrum auctoritates sèligere studuimus, quae, ut credimus, assertionem nostram specialiter, & satis aperte convincunt: alias autem meditato subtrahimus, eo quod procedant circa tentationes à Dæmone, quarum in presenti nolimus habere rationem propter ea, quae diximus num. 257.

276. Verum et si robur harum auctoritatum pro communi, & vera sententia sit adeo magnum; illud tamen elidere, atque elevare satagunt quidam Juniores, quorum expositiones, evasionesque subjiciemus, ut ex earum confutatione veritas dilucidior appareat. Primo enim P. Suarez (ut vidimus num. 274.) respondet nihil posse in hac parte ex Scriptura, & Patribus efficaciter concludi: *quia responsiones, inquit, quas de levibus tentationibus dedimus, ad graves etiam applicari possunt.*

Sed certe haec responsio indigna est prudenti sui Auctoris ingenio, atque iudicio. Primo quoniam tentatio gravis, & levis maxime differunt inter se; & toto caelo, ut sic loquar, distant; cum tentatio levis ferè nihil perturbet, ut inquit Suarius cap. 23. num. 19. in fine: tentatio verò gravis potest ita vehementer perturbare, ut iam contra actuale dictamen rationis (ait praedictus Auctor cap. 24. num. 33.) voluntas eligat: ergo non eodem modo philosophandum est de levibus tentationibus, ac de levibus: atque responsiones, quae de levibus dantur, nequeunt gravibus rationabiliter applicari.

Secundo, & quod praecipuum caput est, quia Scriptura, & Patres eam edocti reducant impossibilitatem vincendi graves tentationes ad earumdem magnam difficultatem, ac gravitatem: constat autem hanc rationem minime urgere in tentationibus levibus; quippe quae hoc ipso, quod leves sint, nequeunt magnam difficultatem importare: ergo responsiones, quae recte adaptantur tentationibus levibus, non possunt prudenter applicari gravioribus. Major liquet ex ipsis testimoniis, ut loc. cit. Pauli ad Cor. 2. *Gravati sumus supra modum, supra virtutem.* Et 1. ad Cor. *Supra id, quod potestis.* Et Chryl. *Illas, quae virtutem nostram superant.* S. Leo *Si vehementior tribulatio, &c.* Prosper. *Quisquis in tribulatione non deficit, &c.* Tribulatio autem non suboritur ex levi tentatione, ut ex se constat. Gregor. *Quibus constantiam in tribulatione*

Greg. Magn.

Prosper.

Richard. de S. Victore.

Prima respon- sio ex Suario.

Reiicitur.

Ad Cor. 2.

D. Chryl. Prosper.

Gregor.

latione non tribuit, &c. Et eodem ferè modo loquuntur alij Patres.

Tertiò, quoniam etsi interdum videantur Patres loqui de universis tentationibus, rectè intelliguntur morali modo de tentationibus alicujus gravitatis, & momenti: quia quæ leves sunt, quali nihil moraliter reputantur: quæ sunt verba Suarii cap. 23. num. 28. ergo saltem hæc responsio, quam Suarius, & quidem satis prudenter, adhibuit Scriptura, ac Patrum testimoniis, quibus, utpote generaliter aliquando loquentibus, convinci videbatur esse necessariam specialem gratiam ad victoriam cujuscvis tentationis, minime applicari potest ipsorum testimoniis, cum singillarim, & expresse determinant indigere speciali auxilio ad superandum tentationes graves. Immo verò, quamvis non meminissent expresse tentationum gravium, cum adstruunt indigentiam gratiæ ad vincendas tentationes; de gravibus debent exponi: quoniam ea, quæ levis est, quasi nihil moraliter reputatur, ut Suarius scitè docet: non ergo oportet eodem modo exponi Scripturam, & Patres circa graves, ac circa leves tentationes.

Aliud effugium ex Molina.

277. Secundo respondet Molina in Concordia disp. 19. memb. 5. prædicta testimonia interpretanda esse de victoria, seu resistentia tentationis meritoria, seu conducente ad vitam æternam: eo quod Pelagius assererat posse non propriis viribus, atque independenter à gratia, vitam æternam promereri, quod damnant Concilia, & Patres, cum determinant non posse hominem tentationibus sine gratiæ resistere, resistentia videlicet non qualicumque, sed meritoria. Quod videtur consonum August. lib. 21. de civitate Dei, c. 16. ubi inquit: *Tunc victa viria deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur, quem, nisi Deus ipse, non donat.*

D. August.

Præcluditur.

Sed contra est, quod Pelagius duos inter alios plures asseruit errores, valde inter se diversos. Primus fuit posse hominem propriis viribus consequi remissionem peccatorum, gratiam, & vitam æternam: ad quod solum velut universalissimum caput revocat Faustus lib. 1. de gratia Dei, cap. 1. illius hæretici dogmata, his verbis: *Dicit Pelagius, quod ad obtinendum salutem naturæ hominis sibi sola sufficiat.* Secundus fuit posse hominem absque adjutorio gratiæ superare graves tentationes. Quod satis constat ex August. in lib. de gestis contra Pelagium in Concilio Palæstino cap. 11. ubi Cælestius Pelagij discipulus dixisse refertur: *Si gratia Dei est, quando vincimus peccata: ergo ipse in culpa est, quando à peccato vincimur: quia omnino custodire nos aut non potuit, aut noluit.* Et cap. 13. *Nostri est victoria, quoniam nostra propria voluntate arma suscipimus; sicut è contrario nostrum est, quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus.* Quem errorem coactus est Pelagius anathematizare, ne anathematizaretur & ipse, ut constat ex August. lib. nuper citato, & epist. 106. Ergo independenter ab hoc, quod victoria tentationum gravium sit meritoria, vel non, salvari debet necessariam esse specialem gratiam ad eas absolute superandas. Alias superflua foret nova determinatio contra Pelagium; sed sufficeret statuisse necessitatem gratiæ ad meritum vitæ æternæ.

Impugnatur amplius.

Confirmatur primò, & urgenter hæc ratio: quia aliàs pari licentia, secludendo rationem meriti, posset concedi hominem valere ex propriis viribus superare tentationes graves, quæ per totam vitam occurrunt, & se præservare à peccato: consequens autem nequit apud Catho-

licos admitti; cum sit apertum Pelagianismum, ut constat ex lib. August. citato, ubi cap. 23. loquens de Pelagianis inquit: *In actibus nostris Dei adjutorium denegant, dicentes: Ut non peccemus, impleamusque justitiam, posse sufficere naturam humanam, quæ condita est cum libero arbitrio, eamque esse Dei gratiam, quia sic conditi sumus, ut hoc voluntate possit.* Et post pauca subdit S. Doctor: *Hæc hæresis cum plurimos decipisset, ut fratres, quos non deceperat, conturbaret, &c.* Ergo impossibilitas resistendi gravi tentationi non est revocanda in solam rationem meriti; sed in magnam ejus difficultatem absolute acceptam.

D. August.

Confirmatur secundo: quia prædicta Molina interpretatio manifestè contradicit intentioni Scripturæ, & sanctorum Patrum in testimoniis adductis: nam Molina revocat necessitatem gratiæ ad rationem resistentiæ quatenus meritoria, nulla habita ratione difficultatis ipsius resistentiæ, & infirmitatis humanæ: Scripturæ autem Patrumque testimonia, quæ supra expendimus illam reducant ad gravitatem tentationum, & debilitatem liberi arbitrij. Quod ea legenti perspicuum fit; hoc enim denotant illa verba Apostoli: *Non patietur vos tentari supra id, quod potestis:* significant quippè esse in tentationibus, quosdam, ut sic dicamus, gradus, sub quorum aliquo, nempe sub remisso potest sustineri per vires hominis lapsi; secus verò sub alio, videlicet sub gravi, atque intenso, ut rectè interpretatur Theophilactus ibi dem iis verbis: *Non sinet vos tentari ultra vires vestras; sed tentationem viribus vestris tolerabilem adoriri vos faciet.* Ubi, ut vides, non habetur ratio meriti, aut demeriti; sed difficultatis in resistendo. Idemque posset ponderari in aliis testimoniis sacre Scripturæ supra relatis. Quod adhuc magis expressere Patres. Ambrosius: *Quis, inquit, est tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur?* &c. Leo primus: *Si vehementior tribulatio incubuerit, non ita expavescamus, quasi illi adversanti propriis sit viribus resistendum.* Cyprianus, *Quando rogamus, ne in tentationes incidamus, admonemur infirmitatis, & imbecillitatis nostræ.* Et eorum ferè modo loquuntur alij Patres, ut eos consulens deprehendat: omnes enim attendunt ad gravitatem tentationis, & infirmitatem voluntatis humanæ, quin meriti faciant mentionem.

R. fellitur ult. terius.)

Theophil.

Ambros.

Leo primus.

Cyprianus.

Confirmatur tertiò: quia ex opposito fieret divinam gratiam esse æquè necessariam ad resistendum levibus tentationibus, atque ad superandas graves; quandoquidem ratio meriti vitæ æternæ in nullius tentationis victoria potest inveniri absque gratia: consequens est absurdum; cum testimonia relata fundent indigentiam gratiæ ad resistendum gravibus tentationibus in earum molestia, ac gravitate, quæ non invenitur in levibus, ut ex se liquet: ergo, &c. Fieret etiam non esse magis necessariam gratiam ad resistendum tentationibus in statu naturæ lapsæ, quam in statu naturæ integræ: in nullo quippè statu valet dari meritum vitæ æternæ sine adjutorio gratiæ: sequelam autem nemo concedet, cum debiliior sit natura in hoc, quam in illo statu, ut ex se liquet; ac proinde est minus valida, ad resistendum, & magis indiget gratia.

Confutatur ultimo.

Neque testimonium Augustini suffragatur Molina: tum quia agit de perfecta, & consummata vitiorum victoria, quæ nequit sine gratia sanctificante, & amore inveniri, ut constat ex dictis dubio præcedenti. Tum quia loquitur de victoria

victoria vitiorum, ut conducente ad vitam æternam, per modum meriti, quam constat non absque amore Dei inveniri. Modo vero loquimur de victoria tentationum absolute accepta, atque independenter à merito: quam vel ita acceptam Scriptura, & Patres negant homini lapsi absque divinæ gratiæ adjutorio.

Alia eiusdem
Molina ref-
ponso.

278. Tertiò respondet idem Auctor loco citato prædicta testimonia intelligenda esse de victoria tentationum gravium collectivè sumptarum, non autem divisivè: nam licet cuivis tentationi singillatim acceptæ, quantumlibet gravis sit, valeat homo per vires proprias resistere; omnes tamen collectivè sumptas absque auxilio gratiæ superare non potest: sicut queit homo lapsus suis viribus servare quodcumque præceptum naturale divisivè acceptum; non vero omnia collectivè sumpta, ut vidimus *dub. 5.*

Impugnatur.

Cæterum hæc responsio non est minus repugnans Scripturæ, ac Patribus, quam præcedens: nam ut ex illorum testimoniis constat, sæpè sapius loquuntur de una tentatione gravi determinatè, & in particulari sumpta, ad quam tamen superandam adstruunt esse necessarium auxilium divinæ gratiæ. Quod facile est ostendere: nam illud Psalm. 17. *In te eripiar à tentatione*, de singulari tentatione, ut ipsa verba præ se ferunt, intelligitur. Pariter & illud Christi Domini, *Ora te, ne intretis in tentationem*: sermo enim erat de illa tentatione, quæ jam jam imminerebat. Quod urgentius convincitur ex Patribus Synodi Palæstinæ, qui ut vidimus supra num. 275. præceperunt Pelagio *ut fateatur, quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, ex adjutorio Dei provenire victoriam*. Nam adverbium *quando*, quod idem valet, ac *quoties*, non permittit expositionem Molinæ, sed pro unaquaque victoria tentationis gravis distribuendum est. Si enim non pro singulis victoriis, sed pro earum tota collectione desideratur auxilium Dei, posset respondere Pelagius se aliquando, videlicet in hac, vel illa occasione superasse absque adjutorio Dei tentationem gravem. Patres etiam satis aperte loquuntur de tentationibus gravibus divisivè, & in particulari consideratis, ut Leo primus, *Si vehementior tribulatio incubuerit, non ita expavescamus, quasi illi adversitati, &c.* D. Prosper, *Quisquis in tribulatione non deficit*, D. Gregorius *Quibus constantiam in tribulatione non tribuit*. Richardus de S. Victore *Violenta tentatio est*, &c. In quibus, ut vides, non de collatione omnium tentationum, quæ possunt occurrere per totam vitam, fit sermo; sed de quibusdam tentationibus gravibus in particulari sumptis; seu, quod idem est, de ista, aut illa tentatione gravi occurrente: ad quam tamen superandam statuunt Patres esse necessarium divinæ gratiæ adjutorium.

Augetur via
impugnationis.

Adde primò, quòd si homo lapsus haberet sufficientes vires ad superandam quaecumque tentationem in particulari occurrentem, non verò ad resistendum omnibus collectivè; jam hæc impotentia non in difficultatem uniuscujusque tentationis gravis, sed in earum multitudinem revocanda foret, sicut contingit in victoria tentationum levium, vel evitacione peccatorum venialium. Hoc autem est minus consonum prædictis testimoniis, in quibus fit, ut in plurimum mentio difficultatis tentationum gravium; non verò, aut rarò attenditur ad earum multitudinem ut constat ex dictis numero 276.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Adde secundo Molinam nihil magis, aut ferè nihil tribuere divinæ gratiæ in victoria tentationum gravium, quàm levium: quandoquidem sicut ad vincendum omnes tentationes graves collectivè requiritur gratia; ita etiam ad superandas omnes leves collectivè: & sicut tentatio levis in particulari occurrens potest vinci sine speciali gratia; ita quævis tentatio gravis, & gravissima potest juxta expositionem Molinæ absque adjutorio gratiæ superari, quando singillatim occurrit. In quo tamen plurimum deferretur hominis infirmi arbitrio.

Adde tertiò prædictam Molinæ expositionem Obiectis æquè procedere in tentationibus gravibus, ac in levibus. Patres autem loquuntur de tentationibus gravibus, quatenus graves sunt, & quia graves, ut num. 276. contra Suarium ostendimus.

279. Dices: quando Patres docent esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum, rectè exponuntur vel de victoria cum fructu, ac merito vitæ æternæ, vel de victoria tentationum levium collectivè sumptarum, ut communiter docent Theologi contra Vazquez: ergo eodem modo possunt explicari, cum loquuntur de necessitate gratiæ ad superandas graves. Qui respexisse videtur Suarius, cum asseruit auctoritates Scripturæ, & Patrum non multum urgere in hac materia: quia eodem modo potest eis occurrere in tentationibus gravibus, ac in levibus.

Respondetur negando consequentiam: tum Diluatur quia tentatio levis affert modicam difficultatem, neque excedit facultatem nostræ voluntatis, quæ hoc ipso, quòd extincta non sit, potest sicut exercere opus facile, ita & vincere tentationem non difficilem. Unde si quando Patres docent esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum, exponendi sunt vel de victoria conducente ad vitam æternam, vel de victoria omnium levium collectivè: ne dicamus, quod absit, earum determinationem esse rationi contrariam. In tentatione autem gravi, etiam secluso merito, & continuatione victoriæ, adest insignis, ac notabilis difficultas, ad quam proinde superandam meritò intelliguntur Patres statuisse necessitatem gratiæ. Tum etiam, & præcipuè, quia non est locus interpretationi, ubi Patres liquidò revelant intentionem suam. Ipsi verò aperte loquuntur de aliquibus tentationibus in particulari, ac divisivè acceptis, nullamque meritò mentionem faciunt, sed revocant impotentiam nostræ voluntatis ad ejus infirmitatem, & ingruentem difficultatem gravis tentationis, ut hucusque ostendimus. Unde vanè quaeritur alia interpretatio: sed ingenuè oportet fateri juxta legitimum, & planum sensum testimoniorum, quæ adduximus non posse hominem lapsum absque speciali gratia resistere tentationibus gravibus divisivè sumptis.

280. Per quod etiam exclusa manet quarta, Ultima ref- & ultima solutio, qua posset quis prædictis auctoritatibus occurrere, videlicet quòd intelligantur de victoria tentationum gravium, vel contra finem supernaturalem, vel ex suggestionem Dæmonis: ad quas superandas requiritur gratia, non verò de aliis tentationibus contra finem naturalem, ortumque habentium ex sola concupiscentia, quantumvis graves, & urgentes sint, quibus, ut resistat, sibi sufficit voluntas.

Hoc, inquam, manet præclusum ex dictis: tum quia in prædictis testimoniis non fit mentio tentationum, quæ sunt contra finem supernaturalem à Dæmone, sed vel indefinitè proceditur, vel aperte

Innocentius.

apertè significantur aliæ tentationes, quæ ab intrinseco appetitus fomite sunt: ut videre est in determinatione Innocentij: *Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequidquam terrena labis, & mundani corporis vincere conamur errores, &c.* Tum etiam quia Patres, ut sæpè inculcavimus, revocant necessitatem gratiæ pro vincendis gravibus tentationibus ad magnam difficultatem, quæ in prædicta victoria datur: sed hæc ratio etiam militat in tentationibus gravibus contra finem naturalem, & ex propria concupiscentia ortis, ut faciliè consideranti apparebit: ergo absque fundamento limitarentur Conciliorum, & Patrum decreta ad solas tentationes graves contra finem supernaturalem, vel immittas à Diabolo.

§. IV.

Eadem veritas ratione probatur.

Pro formanda
precedentis
assertionis ra-
tione, nota 1.

281. **D**ifficile est assignare aliquam rationem pro communi sententia, & præsertim nobis: qui concedentes homini in puris constituto vires sufficientes, ut absque speciali gratia posset gravi tentationi resistere, id negamus homini lapsi; cum tamen utrobique videantur eadem vires, eadem difficultas, & eadem difficultas, & eadem ratio. Nihilominus non leve fundamentum sumitur ex testimoniis, quæ hactenus expendimus, & ponderavimus, illudque satis indicat D. Thomas in hac quæst. artic. 8. & lib. 3. contra gentes, cap. 160. Sed pro illius intelligentia duo præsupponenda breviter sunt, quorum veritas magis apparebit ex dicendis. Primum sit vires voluntatis, aut alterius potentie non consistere in entitate nudæ ipsius potentie secundum se consideratæ; sed in eadem disposita tali, vel tali modo. Quod satis constat ex eo, quod entitas potentie semper est eadem; & tamen non sunt eadem semper vires potentie: eadem quippe est voluntas hominis in statu naturæ puræ, & in statu naturæ integræ; & nihilominus majores vires ad bonum in hoc statu, quam in illo. Quamobrem solent Theologi distinguere in voluntate potentiam remotam, & proximam ad eliciendum aliquem actum: appellantque potentiam remotam ipsam entitatem voluntatis, prout abstrahit ab immediata, & proxima proportionem: potentiam verò proximam vocant eandem entitatem voluntatis, quatenus habet dispositionem, ac proportionem ultimò requisitam, ut proximè exeat in actum. Idque videtur innuere Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 17. ubi inquit: *Qui vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam; sed adhuc parvam, & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit, & robustam.* Ubi apertè distinguit inter entitatem voluntatis, & potentiam, ac expeditam voluntatis. Quod exemplo intellectus respectu conclusionum, verbi gratia, Geometricarum explicari potest: si enim habeat prima principia proxima, ex quibus illæ conclusiones inferuntur, dicitur habere potentiam proximam ad eis assentiendum: quando verò non assentitur prædictis principiis, solum est in potentia remota ad assentiendum conclusionibus.

Nota 2.

Secundum sit inter ea, quæ intra ordinem naturæ sibi relictæ, & independentem à gratia possunt superaddi voluntati humanæ, quo illius vires ad rectè operandum augeantur, præci-

pium locum tenere conversionem actualem, vel habitualement ad Deum tanquam ad finem naturalem amatum super omnia. Quoniam finis ita se habet in operabilibus, sicut prima principia in speculabilibus: unde assensus primorum principiorum dat vires, & proportionem, seu potentiam proximam intellectui ad hoc ut rectè attingat conclusiones; ita conversio, seu affectus ad Deum sicut ad ultimum finem super omnia dilectum, præbet vires, atque efficacitatem quam magnam voluntati ad hoc, quod rectè se gerat in iis, quæ conducunt ad prædictum finem, vel ab eo avertuntur. Hincque ortum magna ex parte dicebant vires, quibus gauderet homo in statu naturæ integræ integritate solius ordinis naturalis: in eo quippe nulla daretur dispositio voluntatem in se ipsa magis corroborans in ordine ad rectè operandum, quam conversio ad Deum tanquam ad ultimum finem naturalem amatum super omnia, ut consideranti constabit. Has quippe vires affert amor; maxime cum efficax, & firmus est. Quæ optimè declarat Angelicus Doctor in 3. dist. 27. quæst. 1. art. 1. in corpore his verbis: *Amor nihil aliud est, quam quadam transformatio affectus in rem amatum. Et quia omne, quod efficitur forma alicujus, efficitur unum cum illo: ideo per amorem amans fit unum cum amato, quod est factum forma amantis. Et ideo dicit Philosophus 9. Ethicor. quod amicus est alter ipse. Et 1. ad Corinth. 6. Qui adheret Deo, unus spiritus est. Unumquodque agit secundum exigentiam sue forme, quæ est principium agendi, & regula operis. Bonum autem amatum est finis: finis autem est principium in operabilibus, sicut prima principia in cognoscendis. Unde sicut intellectus formatus per quidditates rerum ex hoc dirigitur in cognitione principiorum, quæ scitis terminis cognoscuntur: & ulterius in cognitionibus conclusionum, quæ nota fiunt ex principiis. Ita amans, cuius affectus est informatus ipso bono, quod habet rationem finis, quamvis non semper ultimi, inclinatur per amorem ad operandum secundum exigentiam amati: & talis operatio est maxime sibi delectabilis, quasi forma sue conveniens. Unde amans quicquid facit, vel patitur pro amato totum est sibi delectabile, &c.*

D Thom.

282. Ex his formatur ratio in hunc modum: quoniam ad actum excedentem vires, & proportionem voluntatis requiritur specialis gratia, quæ voluntatis defectum suppleat: sed victoria gravis tentationis, excedit proportionem, & vires voluntatis hominis lapsi: ergo est necessaria specialis gratia, ut voluntas hominis lapsi vincat gravem tentationem. Major, & consequentia constant. Minor autem suadetur: nam victoria gravis tentationis est actus præcipuè difficilis inter eos, qui naturæ sibi relictæ valent occurrere: ergo petit ad sui exercitium præcipuas vires, quas natura sibi relictæ, & seclusa gratia, potest habere, ut sic detur debita proportio inter actum, & principium illi correspondens: atqui voluntas hominis lapsi caret prædictis viribus: ergo victoria gravis tentationis excedit proportionem, & vires voluntatis hominis lapsi. Minor subsumpta liquet ex dictis: quia forma, quæ præcipuè vires communicat naturæ intra ordinem naturæ sibi relictæ, est conversio ad Deum, tanquam ad ultimum finem naturalem, & super omnia dilectum: voluntas autem hominis lapsi caret prædicta conversione: ergo, &c.

Expenditur
ratio pro com-
muni senten-
t. a.

Confir

1. Confirmatio.

Confirmatur primò : quoniam omnes vires, quas homo haberet in statu naturæ puræ essent necessariae ad superandum gravem tentationem; cum hic sit actus difficilior omnium, qui possent homini ita constituto occurrere: sed vires hominis lapsi sunt minores, quàm vires hominis existentis in puris: ergo homo lapsus non habet vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi; atque idè ad id præstandum indiget speciali gratiæ auxilio. Suadetur minor: quoniam vires voluntatis, ut supra observavimus, non consistunt in entitate ejusdem secundum se considerata; sed quatenus est hoc, vel illo modo disposita: constat autem voluntatem hominis lapsi esse minus bene dispositam in ordine ad bonum, quàm voluntatem hominis existentis in puris: quandoquidem iste vel esset conversus ad bonum rationis, & ad Deum sicut ad ultimum finem; vel saltem, dum retineret talem statum, nihil haberet impossibile cum prædicta conversione: ille verò & est averfus à Deo per peccatum, & est impotens ad conjungendum cum statu lapsus talem conversionem. Sicut enim intellectus reedificatus circa prima principia explicat majores vires, & potentiam proximam ad intelligendum conclusiones; quàm intellectus, qui vel ignorat principia, vel circa illa errat: ita voluntas conversæ, & bene affecta ad Deum, seu bonum rationis, obtrinet majores vires, & potentiam proximam, quam voluntas à prædicto fine averfa: habet enim le finis ut principium.

2. Confirmatio.

Confirmatur secundò: quoniam si tyrannus comminaretur mortem alicui, nisi ab unius Dei auctoris, & finis ultimi naturalis vero cultu recederet; illamque iste mallet obire, quàm flagitium adeo magnum patrare: omnes cordati prudentissimè censerent prædictum hominem pluris facere cultum veri Dei, quàm vitam propriam, & omnia, quæ cum ipsa vita amittuntur; perindeque diligere ipsum Deum super omnia: sed homo existens in peccato mortali nequit absque speciali gratia diligere Deum super omnia tanquam ultimum finem naturalem, ut constat ex supra dictis dubio 4. ergo nequit prædictam tentationem superare absque gratia speciali. Et quod de hac tentatione diximus, posset etiam inductivè ostendi discurrendo per alia genera tentationum: nam quòd aliquis, cum urgeter tentatur ad libidinem, ardentique concupiscentiæ stimulo, atque opportuna occasione, vel etiam ulterius externa sollicitatione provocatur ad malum, non recedat à bono rationis: nequit non oriri ex conversione efficaci, & affectu firmo ad ipsum rationis bonum, tanquam ad finem: & ita judicabunt prudentes. Homo autem lapsus non est bene affectus ad bonum rationis; sed ab illo per peccatum recessit, ipsumque exolum habet: ergo homo lapsus non habet efficacitatem, & potentiam proximam ad resistendum gravi tentationi, nisi adjuvetur gratia. Desumiturque hujus confirmationis diversus ex Divo Thoma, 3. contra gentes, cap. 160. ubi hæc habet: *Cum enim mens hominis à statu rectitudinis declinaverit, manifestum est, quòd recessit ab ordine debiti finis. Illud igitur, quod deberet esse in affectu principium, tanquam ultimus finis efficitur minus dilectum illo, ad quod mens inordinate conversa est, sicut in ultimum finem. Quandocumque igitur occurrerit aliquid conveniens inordinato fini, repugnans fini debito; eligitur, nisi reducat ad debitum ordinem, ut finem debitum omnibus præferat: quod est gratiæ effectus. Et in hac quæst.*

D. Thom.

articulo 8. inquit: *Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari veller, occurrunt multa, propter quæ consequenda, vel vitanda homo recedit à Deo contemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter. Præcipue quia in repentinis homo operatur secundum finem præceptum, ut Philosophus docet in 3. Ethicorum. Et 2. 2. quæst. 136. art. 3. inquit: Dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in libro de patientia, via desideriorum facit tolerantiam laborum, & dolorum: & nemo nisi pro eo, quod delectat sponte suscipit ferre, quod cruciat. Et hujus ratio est: quia tristitiam, & dolorem secundum se abhorret animus. Unde nunquam eligeret eam pati propter se, sed solum propter finem. Ergo videtur, quòd illud bonum, propter quod aliquis vult pati mala, sit magis volitum, & amatum, quàm illud bonum, cujus privatio ingerit dolorem.*

283. Confirmatur tertio, & aperitur amplius vis confirmationis præcedentis: quoniam concursus Dei cum homine lapsò, ut vincat gravem tentationem, non est concursus generalis exhibitus secundum providentiam communem: ergo habet rationem gratiæ specialis, sine qua proinde non valebit homo lapsus tentationi gravi resistere. Suadetur antecedens: nam cum Deus dispensat concursum generalem, & juxta dispositionem communem; attendit ad dispositionem causarum secundarum, & operatur secundum illarum exigentiam: sed quando homo lapsus graviter tentatur; dantur hic, & nunc ex parte causarum secundarum dispositiones exigentes lapsum, non autem victoriam: ergo quòd Deus non permittat lapsum, sed conferat resistantiam non est concursus generalis exhibitus secundum providentiam communem. Minor liquet considerando tum debilitatem voluntatis humanæ lapsæ, & sibi relictæ, tum aversionem ejus à bono rationis, tum conversionem ad bonum commutabile, tum denique ingruentiam gravis tentationis, quæ vel voluntatem robustam incurfibus suis fatigat. Nam voluntas humana sibi relictæ est satis debilis, & inconstans, imparque ferè ad sufferendum gravis tentationis molestiam, Aversio verò à bono rationis excludit vires, & efficacitatem proximam, quæ ex conversione ad ipsum bonum accrescunt. Porro conversio ad finem inordinatum ex præhabita sui intentione ad sibi congruas, perindeque inordinatas electiones sollicitat, ut meritò dixerit Cajetanus, 1. 2. quæst. 109. articulo 8. *Si cum extrinseco sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris, quomodo cum intrinseco perverso fine, seu affectu non perverteris?* Tentatio denique gravis ita vehementer proponit convenientiam in prosecutione objecti mali, ut vix permittat apparere bonum honestum, quod alias posset voluntatem à malo avertere juxta illud Psal. 9. *Auferentur iudicia tua à facie ejus.* Tot ergo concurrentibus, ut voluntas cedat tentationi; nullo verò adjuvante, ut ei resistat; juxta exigentiam causarum secundarum, atque dispositionum in tentatione gravi hic, & nunc occurrentium, est actus deficere; non verò superare tentationem.

3. Confirmatio.

Cajet.

Psalm. 9.

D. Thom.

Confirmatur ultimò ex Divo Thoma qui exponens illa verba Psal. 37. *Curvatus sum usque in finem*, inquit: *Hæc incurvatio potest referri ad depressionem animi propter gravedinem peccati: quia peccata faciunt sicut grave onus, quod hominem incurvat, & facit terram aspicere. Ita peccata faciunt inferiora aspicere, & non permittunt*

mittunt per affectum tendere ad superiora. Homo ergo sic incurvatus, & depressus non poterit viribus propriis sustinere inligne pondus, quod gravis tentatio affert; & adversus illam firmiter se erigere, eique constanter oblucri. Quemadmodum infirmus corporaliter, & viribus attenuatus, etsi valeat exiguum pondus, & ad breve tempus sustinere; nequit tamen magnum etiam ad breve tempus portare, sed ei necessariò succumbit: eo quòd magnum pondus est improporcionatum viribus infirmis, & exigit robur, & vegetam sanitatem. Ergo sicut infirmus absque additione, seu recuperatione virium nequit ingens pondus sustinere: ita homo lapsus, & infirmus infirmitate peccati non valet absque adiutorio gratiæ sustinere, ac superare grave tentationis pondus: sed gratia destitutus ipse succumbet.

§. V.

Objectiones contra dicta §. precedenti, & earum solutio.

Prima objectio
contra nostram
rationem.

D. Thom.

284. **S**ED adversus rationem, & confirmationes, quibus nostram assertionem suadere studuimus, plures se offerunt difficultates, quibus necesse est occursum ire. Primò ergo adversus rationem, & primam illius confirmationem objicies falsò, ac libenter nos in illis supponere, quòd voluntas hominis in puris constituti sit potentior, quàm voluntas hominis lapsi; cum potius asserendum sit eam utrobique eisdem prorsus viribus naturalibus gaudere. Tum quia ita sumitur ex Divo Thoma, 1. parte quæst. 95. art. 1. in corpore ubi inquit: *Manifestum est, quòd illa subjectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis; alioquin post peccatum mansisset, cum etiam in demonibus data naturalia post peccatum permanferint, ut Dionis. cap. 4.* Cum ergo vires, quæ competere naturæ in puris, sint merè naturales; sequitur, quòd omnes, & eadem maneant in homine post lapsum. Quod etiam significat Sanctus Doctor, eadem 1. part. quæst. 87. art. 7. dicens, *hominem amisisse justitiam originalem, & sua natura fuisse relictum*: hæc quippe satis denotant hominem per peccatum exuisse quidem dona superaddita, retinuisse verò perfectiones proprias naturæ, quales sunt vires pure naturales. Tum etiam, quia homo in puris, & post peccatum solum differunt tanquam nudus, & nudatus, quatenus carentia justitiæ originalis, & donorum eam concomitantium, quæ in uno habet rationem meræ negationis, in altero fortitur conditionem privationis, ut communiter docent Theologi: sed ex vi hujus non distinguuntur in aliquo positivo, ut ex se liquet: ergo cum vires naturales ad benè operandum sint aliquid positivum; sequitur, quòd homo in puris, & post lapsum non differant in viribus naturalibus.

Tum præterea, quia si vires naturales voluntatis fuissent diminutæ post lapsum; talis diminutio fieret vel per ablationem alicujus entitatis à voluntate, vel per additionem alicujus qualitatis nocivæ: non enim apparet alius modus, quo possit fieri hæc virium diminutio: atqui nec à voluntate est ablatum per peccatum aliquid entitatis; cum incorruptibilis sit: nec ei superaddita est ulla qualitas morbida, ut communiter determinant Doctores contra Gregorium de Arimino; ergo, &c. Tum deinde, quia si peccatum diminueret vires naturæ, etiam diminueret in-

clinationem ejus ad bonum rationis, ac proinde per repetitionem peccatorum posset illa inclinatio totaliter destrui; cum omne finitum per ablationem continuam tandem finiatur: consequens est absurdum, & contra Divum Thomam, 1. 2. quæst. 85. articulo 2. ubi docet impossibile esse, quòd inclinatio voluntatis ad bonum rationis totaliter destruat, manente natura humana. Tum denique, quia esto, alia peccata personalia, & positiva queant diminuere vires, & inclinationem voluntatis ad bonum, quatenus generant habitus vitiosos, qui malè disponunt voluntatem eamque inclinant ad actus rationi dissonos; id tamen minimè admitti potest in peccato originali: hoc quippe non importat in nobis aliquid positivum, vel ullam positivam conversionem ad malum; sed meram privationem justitiæ originalis, & aversionem à Deo: ergo cum peccatum originale sit sufficiens ad constituendum hominem in statu naturæ lapsæ; sequitur, quòd homo in natura lapsa non habeat minores vires, quam in puris. Quæ doctrina sic arrisit Medinæ 1. 2. quæst. 85. art. 3. §. *Secundo inferitur*, ut de eo dixerit: *Hæc est vera, divinaque Theologia, quam docent universi Theologi, nominatim Cajetanus 1. 2. qu. 85. art. 3. & quæst. 109. art. 2. Marsilius in 2. quæstione 18. art. 1. Doctissimus Pater Soto 1. libro de natura, & gratia cap. 13. Idemque postea amplexati sunt Suarez, prolog. 4. capite 8. & libro primo, de necessitate gratiæ cap. 36. & alij plures.* Medina.

Unde argumentum à nobis factum potest in nos retorqueri: quoniam homo lapsus habet eandem prorsus vires, ac homo in puris, ut patet ex nuper dictis: sed homo in puris habet vires sufficientes ad superandam quamcumque gravem tentationem contrariam legi naturali divisivè sumptam, ut statuimus supra num. 262. ergo homo lapsus gaudet sufficienti virtute, ut sine speciali gratia valeat resistere cuiusvis gravi tentationi divisivè acceptæ.

285. Respondetur huic objectioni negando antecedens: neque enim pro libito supponimus inesse minores vires homini lapsò, quàm in puris constituto; sed id ostendimus auctoritate, & ratione. Quod potest insuper communiri tum ex iis, quæ affert Divus Thomas supra quæst. 85. art. 1. in argumento sed contra, ubi inquit: *Sicut dicitur Luc. 10. homo descendens à Hierusalem in Ierico, idest, in defectum peccati expoliatur in gratuitis, ut vulneratur in naturalibus, ut Beda exponit: ergo peccatum diminuit bonum naturæ.* Per quam parabolam docent frequenter Sancti Patres, & præcipuè Augustinus libro de natura & gratia cap. 7. & Ambrosius lib. 7. in Lucam; significari statum, in quem homo per peccatum devenit. Illis autem verbis: *Quem etiam despoliaverunt*, significatur ablatio donorum, & justitiæ originalis, quæ gratis fuerant superaddita naturæ. Unde per subsequencia: *Et plagis impositis abierunt semivivo relictò*, nequit non denotari defectus alicujus naturalis perfectionis, atque efficacitatis: aliàs frustra hæc verba superadderentur parabola; nec Divus Thomas rectè ex illis collegisset, sicut colligit, quòd homo vulneratur in naturalibus. Tum ex eodem Sancto Doctore loco citato in corpore, ubi inquit, *Medium bonum naturæ, scilicet ipsa naturalis inclinatio ad virtutem diminuitur per peccatum. Per actus enim humanos fit quedam inclinatio ad similes actus, ut supra habitum est. Oportet autem, quòd ex hoc, quòd aliquid inclinatur ad unum contra-* rium,

Occurrit
objectioni.

D. Thom.

rium, diminuat eum inclinatio ad illud. Unde cum peccatum sit contrarium virtuti, ex hoc ipso, quod homo peccat, diminuitur bonum naturae, quod est inclinatio ad virtutem. Idemque docet 4. contra gentes, cap. 7. ubi enumerans effectus peccati ait: Tertium est quedam debilitatio naturalis boni, secundum quod homo peccando red- ditur promior ad peccandum, & tardior ad bene agendum. Et in presenti questione art. 7. in corpore inquit: Bonum autem naturae corrumpitur, in quantum natura hominis deordinatur, voluntate hominis Deo non subiecta: hoc enim ordine sublato, consequens est, ut tota natura hominis peccantis in- ordinata remaneat. Constat autem, quod homo in puris constitutus non esset infectus macula, atque inordinatione peccati, quae homo contraxit per lapsum: ergo secundum mentem D. Thomae, & rectam rationem negari non potest, quod eorum vires sint inaequales, pluresque competant ho- mini in puris, quam post lapsum.

Replica.

286. Nec refert, si dicas, Divum Thomam in omnibus his testimoniis loqui de peccato actuali, & personali, non verò de originali: inter quae reperitur latum discrimen in presenti difficultate considerandum. Nam actuale importat actum peccantis, per quem generatur incli- natio ad objectum rationi dissonum, ac proinde diminuitur inclinatio ad bonum virtutis: origi- nale autem nullum actum, vel inclinationem po- sitivam in nobis importat, sed meram privationem iustitiae originalis: unde non est, cur per il- lud diminuat inclinatio ad virtutem, & vires ad bonum. Ut autem homo sit in statu naturae lapsae satis est, quod habeat peccatum originale.

Solutio.

D. Thom.

Hoc, inquam, non refert. Primò, quia Di- vus Thomas citata quest. 85. art. 3. extendit suam doctrinam ad omnia peccata: recensens enim vulnera inflicta naturae humanae per peccatum originale inquit: In quantum ergo ratio destituitur suo ordine ad verum, est vulnus ignorantiae: in quantum verò voluntas destituitur ordine ad bonum, est vulnus malitiae: in quantum verò irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vul- nus infirmitatis: in quantum verò concupiscentia destituitur suo ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiscentiae. Sic igitur ista quatuor sunt vulnera inflicta toti humanae naturae ex peccato primi parentis. Sed quia inclinatio ad bonum virtutis (perpendat Lector verba) in uno- quoque diminuitur per peccatum actuale, ut ex dictis patet, etiam ista sunt quatuor vulnera ex aliis peccatis consequentia, in quantum scilicet per peccatum & ratio hebetatur, praecipue in agendis, & voluntas induratur ad bonum, & major difficultas bene agendi accrescit, & concupiscen- tia magis exardescit. Quo nihil clarius potuit pro nobis dici: cum Sanctus Doctor infirmita- tem virium naturalium per prius attribuat pec- cato originali, & deinde extendat ad actualia. Videantur, quae diximus in comment. art. 1. & 2. praedictae quaestiois.

Secundò, & praecipue, quia etsi libenter ad- mitteremus peccatum originale non minuire vi- res voluntatis ad bonum, adhuc tamen ratio à nobis constructa in suo robore persisteret. Quo- niam nullus est adultus in statu naturae lapsae, qui simul cum peccato originali non habeat aliud actuale, & personale. Cum enim omnis homo ad usum rationis perveniens teneatur se conver- tere ad Deum auctorem naturalem, tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum, conse- quens est, ut vel praedictum praeceptum adim-

pleat, amittatque proinde statum naturae lapsae, qui cum illa conversione impossibilis est: vel praedicto praecepto non satisfaciatur, atque ideo in- currat novum peccatum proprium actuale, ac per- sonale. Quam doctrinam tradit Divus Thomas, in hac 1. 2. quest. 89. art. 6. in corpore, & ad 3. & quest. 7. de Malo art. 10. ad 5. & in 2. dist. 18. quest. 1. art. 3. ad 5. & alibi saepe, eamque sta- tuimus in Tract. de peccatis disp. 20. dubio 1. Un- de si peccatum personale, & actuale diminuit vi- res naturae, ut apertè intendit Sanctus Doctor locis citatis nec ipsi Adversarii inficias ibunt; plane infertur homini in natura lapsa debiliores vires inesse, quam in puris.

287. Probationes autem in contrarium non multi negotij sunt: quia omnes ferè procedunt ex defectu intelligentiae distinctionis inter enti- tatem potentiae, seu potentiam radicalem, & vi- res potentiae, seu proportionem, & proportionem proximam; quam distinctionem praemisimus su- pra num. 281. & ea supposita contraria motiva facile diluuntur. Ad primum dicendum est Di- vum Thomam loqui de perfectionibus naturali- bus se habentibus ad instar potentiarum, seu pro- prietatum naturae; non verò de omnibus opera- tionibus consequentibus naturam, vel de omni inclinatione ad bonum, qualis est illa, quae com- itatur amorem Dei super omnia. Sumiturque haec solutio ex ipso Sancto Doctore supra qu. 85. art. 1. ubi inquit: Bonum natura humana potest tripliciter dici. Primo ipsa principia natura, ex quibus ipsa natura constituitur, & proprietates ex his causatae, sicut potentia anima, & alia hu- jusmodi. Secundo quia homo à natura habet in- clinationem ad virtutem, ut supra habitum est; ipsa inclinatio ad virtutem est quoddam bonum naturae. Tertio modo potest dici bonum natura do- num iustitiae originalis, quod fuit in primo homi- ne collatum toti naturae. Primum igitur bonum natura nec tollitur, nec diminuitur per pecca- tum. Tertium verò bonum natura totaliter est ablatum per peccatum primi parentis. Sed medium bonum natura, scilicet ipsa inclinatio naturalis ad virtutem diminuitur per peccatum, &c. Et ad 1. quod sic se habebat: Peccatum hominis non est gravius, quam peccatum demonis: sed bo- na naturalia in demonibus manent integra post peccatum, ut Dionys. dicit in 4. de divin. nominib. ergo peccatum etiam bonum natura humanae non diminet; respondet in hunc modum: Dicendum, quod Dionysius loquitur de bono primo naturae. Et in solutione ad 2. inquit: Ipsa natura secun- dum se non variatur propter variationem volun- tariae actionis: sed ipsa inclinatio variatur ex illa parte, quae ordinatur ad Deum. Per quod etiam patet ad id, quod addebatur ex Sancto Do- ctore quest. 87. art. 7. respondetur enim homi- nem post peccatum fuisse relictum suae naturae; sed non naturae purae, sed naturae sauciatae, ac in- infectae per peccatum, ut bene declarat Alvarez lib. 5. Respons. cap. 4. num. 19.

Satisfit singula-
lis privatione
tionibus in
contrarium

Prima.

D. Thom.

Ad secundum respondetur ex dictis disputat. Secunda.
precedenti cap. 2. analogiam illam hominis in puris, & post lapsum ad hominem nudum, & nu- datum solum intelligendam esse in ordine ad gra- tuita: quia utrobique est carentia gratiae, quae in statu purorum habet rationem simplicis negatio- nis, & denominat hominem nudum; sed in sta- tu lapsus sortitur conditionem privationis pro- priè dictae, & denominat hominem nudatum. Cum quo tamen rectè stat, ut in ordine ad na- turalia detur magna differentia inter utrumque statum;

statum : nam homo adultus in puris existens esset actualiter, vel habitualiter conversus ad Deum tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum : prædictam quippe conversionem eliceret in primo instanti usus rationis ; aliàs caderet ab statu purorum, & declinaret in peccatum. Homo autem adultus, & lapsus & caret prædicta conversione, & convertitur ad bonum proprium, ut explicatum est. Quare cum conversio efficax ad bonum rationis conferat efficaces vires ad operandum propter ipsum ; aversio vero ab illo, & præcipue si jungatur contrariæ conversioni, ut §. præcedenti ex Divo Thoma vidimus, & deinceps videbimus : prædictas vires excludat : necessariò concedendum est hominem in puris habere majores vires, quàm post lapsum, & consequenter non se habere intra ordinem naturalem sicut nudum, & nudatum, sed sicut amore Dei indutum, & eo spoliatum ; nec prædictos status comparari inter se sicut privationem, & negationem, sed magis sicut privationem, & habitum.

Tertia.

Ad tertium constat ex proximè dictis diminutionem virium naturalium in homine lapso non fieri per subtractionem entitatis potentiae, nec per additionem qualitatis morbidæ, quam excogitavit Gregorius : sed per exclusionem conversionis ad Deum tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum, & conversionem ad bonum proprium. Et ideo neganda est major : quia ut inquit Angelicus Doctor 4. contra gentes cap. 112. *Subiectum fit minus potentia ad formam, non quidem per solam subtractionem alicujus partis subiecti, vel per hoc, quod aliqua pars potentie subtrahatur : sed per hoc, quod potentia impediatur per contrarium actum, ne in actum forme exire possit, sicut subiectum tanto est minus potentia frigidum, quanto in eo magis calor augetur.*

Quarta.

Ad quartum negamus sequelam : quoniam diminutio virium, quam peccatum inducit, non fit per subtractionem entitatis subiecti ; sed per appositionem indebiti finis, & exclusionem conversionis, seu affectus ad finem honestum : quod non tollit, nec tollere potest radicalem inclinationem subiecti ad bonum rationis, sicut neque ipsum destruere. Unde similem objectionem diluens Divus Thomas supra, quæst. 85. art. 2. inquit : *Ad secundum dicendum, quod obiectio illa procedit, quando fit diminutio per subtractionem : hic autem fit diminutio per appositionem impimenti, quod neque diminuit radicem inclinationis.* Et tradiderat rationem in corpore articuli iis verbis. *Dupliciter igitur potest intelligi ejus (nempe inclinationis ad virtutem) diminutio. Uno modo ex parte radicis : alio modo ex parte termini. Primo quidem modo non diminuitur per peccatum, eo quod peccatum non diminuit ipsam naturam, ut supra dictum est : sed diminuitur secundo modo, in quantum scilicet ponitur impedimentum pertingendi ad terminum. Si autem primo modo diminueretur, oporteret, quod quandoque totaliter consumeretur, natura rationali totaliter consumpta. Sed quia diminuitur ex parte impimenti, quod opponitur, ne pertingat terminum ; manifestum est, quod diminui quidem potest in infinitum : quia in infinitum possunt impimenta apponi, secundum, quod homo potest in infinitum addere peccatum peccato. Non potest tamen totaliter consumi : quia semper manet radix talis inclinationis, &c. Quod late, & optime ostendit idem S. Doctor qu. 2. de Malo art. 2.*

D. Thom.

Ultimum jam manet solutum ex supra dictis *Ultima.* num. 143. & num. 282. Quamobrem non videmus, cur contraria nostræ doctrinæ Theologia celebretur ut divina ; & multo minus quomodo Medina pro illa referat universos Theologos ; cum multo plures nobis, quàm ipsi suffragentur. Inæqualitatem enim virium in statu naturæ puræ, & naturæ lapsæ, atque illarum diminutionem per peccatum docent ex Thomistis Capreol. in 2. dist. 24. quæst. unica art. 1. concl. 3. Ferrara contra gentes cap. 12. Conradus 1. 2. quæst. 85. art. 1. & 2. Alvarez de auxiliis disp. 45. & 46. lib. 5. Respons. cap. 4. Joannes à Sancto Thoma in præfenti disp. 19. art. 1. §. Respondetur ergo, & §. solum adverio. Labat tom. 4. disp. 1. dub. 1. §. 2. Montefinos supra quæst. 85. art. 2. disp. 16. qu. 1. concl. 2. & alij. Quibus etiam consentiunt Alexander 2. parte quæst. 94. memb. 8. art. 4. in corpore, & ad 2. Gregorius in 2. dist. 30. quæst. 1. art. 2. Gabriel ibidem quæst. 2. art. 1. Okamus à Gabriele relatus. Ricardus ibidem quæst. 1. Estius dist. 31. §. 3. Henricus quodlib. 1. quæst. 27. Jacobus Naclantius super ad Romanos 5. ad illa verba. *Non ergo regnet peccatum.* Corduba lib. 1. quæst. 45. Guillelmus Altissiod. Jacobus Almainus, Robertus, Holchot. apud Salas 1. 2. disp. 11. sect. 2. & alij plures. Ex iis autem, qui referri solent pro contrario dicendi modo, plures & præcipue Cajetanus solum intendunt potentiam remotam, seu virtutem radicalem non fuisse diminutas per peccatum ; sed minimè loquuntur de viribus, ac potentia proximis. Unde argumentum à nobis factum nec debet, nec valet in nos retorqueri.

Capreol.
Ferrara.
Conradus.Alvarez.
Joann. à
S. Thom.Labat.
Montefinos.
Alexander.Gregorius.
Gabriel.
Richardus.
Estius.
Henricus.
Naclantius.
Corduba.
Almainus.
Robertus.
Holchot.

288. Sed replicabis : nam fieri potest, ut homini in puris constituto, & pervenienti ad usum rationis, priusquàm se convertat ad Deum finem naturalem, occurrat gravis tentatio vel omittendi illam conversionem, vel operandi contra aliud præceptum : quàm tentationem teneretur, perindeque posset superare viribus naturæ juxta supra dicta §. 2. At in prædicto casu non haberet, nisi voluntatem nudè sumptam, ut ex se liquet : ergo voluntas nuda ab omni conversione ad Deum finem naturalem habet sufficientes vires, ut possit superare graves tentationes contra legem naturalem. Cum ergo prædicta voluntas sit in homine lapso ; sequitur, quod hic retineat sufficientes vires ad resistendum gravibus tentationibus.

Replica.

Confirmatur : quia impotentia, quam tribuimus homini lapso ad superandas graves tentationes viribus propriis, præcipue fundatur in conversione illius actuali, & personali ad bonum commutabile, ut constat ex dictis à num. 282. ergo si illi occurrat gravis tentatio ante dictam conversionem ; poterit illam superare : cum igitur posset ei occurrere in primo instanti usus rationis, vel antequàm se convertat ad bonum proprium, sequitur, quod saltem pro illo instanti habeat vires requisitas ad gravis tentationis victoriam.

Respondetur primò casum illum replicæ non esse possibilem secundum providentiam commutabilem : ad eam quippe spectat, ut sicut præceptum convertendi se ad Deum tanquam ad ultimum finem, est simpliciter primum omnium ; ita illius obligatio ante omnia alia occurrat puero pervenienti ad usum rationis, nihilque urgentius sollicitet pueri animum, quàm hujusmodi obligatio. Primum enim (inquit Divus Thomas supra quæst. 89. articulo 6. ad 3.) quod occurrit homini discretionem habenti est, quod de se ipso cogitet, ad

Diluitur primo.

D. Thom.

ad quem alia ordinet sicut ad finem, finis enim prior est in intentione. Et cum intimatio, seu manifestatio clara praedictae legis pertineat ad auctorem naturae, & alias quaelibet gravis tentatio obnubilet, ac perturbet ulum rationis: ad eundem auctorem spectat ita omnia disponere, ut nulla gravis tentatio pro illo instanti occurrat, quae animi pueri ita praecupet, ut non possit facile ad praedictam legem perspicue cognitam attendere, eique satisfacere, ut explicuimus *Tract. citato disp. 10. dub. 1.* Accedit etiam, quod seclusa suggestione diaboli (cujus tentationes jam exclusimus à principio hujus dubij) non apparet, quae gravis tentatio, servata providentia ordinaria, possit puero pro instanti illo primo occurrere. Nam molestia carnis vel nulla tunc est, vel satis remissa: pompa verò, & vanitas mundi puerorum animos, & maxime in aetate parum solet allicere. Quamobrem casus replica ad providentiam extraordinariam spectat: secundum quam si auctor naturae operaretur permittendo in illo instanti gravem tentationem, deberet specialia auxilia dispensare, quibus amplius puer in bono fulciretur. Sed hoc non pertinet ad praesens dubium, in quo hominem in puris, & secundum providentiam ordinariam se habentem consideramus.

Diluitur secundum.

Per quod patet etiam ad confirmationem: nam eandem suppositionem, & difficultatem includit: atque ideo eadem responsione diluitur.

Secundò potest responderi admittendo, quòd homo in puris existens, antequam se actu convertat ad Deum ultimum finem, posset superare viribus propriis gravem tentationem in primo instanti ulus rationis occurrentem: negamus tamen, quòd id possit praestare homo lapsus. Et ratio differentiae est: quoniam homo in puris, licet pro priori ad consummationem illius instantis non esset positivè conversus in Deum, tamen non esset ab illo averfus: & sic nihil haberet impossibile cum affectu efficaci ad bonum rationis, ob cuius amorem, saltem interpretativum, superanda est gravis tentatio, & relinquenda convenientia, quae per ipsam proponitur: possetque proinde homo in praedictum affectum, seu conversionem actu prorumpere, & consequenter tentationem superare, licet hoc rarò, & in paucioribus contingeret. Cæterum homo lapsus non habet voluntatem puram, seu nudam; sed affectam, aut potius infectam conversione vitiosa ad bonum commutabile, vel saltem aversione à bono honesto: hæc quippe aversio comitatur peccatum mortale, quodcumque sit. Porro cum praedicta aversione non potest componi dictamen efficax practicum, & affectus conversionis ad bonum honestum: nec praedicta aversio valet excludi, nisi per gratiam. Unde cum victoria gravis tentationis nequeat, praesertim naturaliter obtineri absque conversione ad bonum honestum saltem interpretativa; consequens est, ut homo lapsus non possit absque auxilio speciali gratiae superare gravem tentationem.

Ex quibus solvitur confirmatio: nam homo lapsus ad usum rationis perveniens habet saltem aversionem ab ultimo fine, cum qua est impossibilis appreciatio ejusdem finis, & affectus efficax ad bonum honestum, in cuius virtute repellitur gravis tentatio. Unde semper salvatur, quòd nequeat absque speciali gratia tentationi gravi resistere: quamvis hoc urgentius convincatur ex eo, quòd omnis adultus lapsus, priusquam graviter tentetur, habeat simul cum pec-

cato originali aliquod personale, ut revera in omnibus contingit.

289. Deinde adversus secundam confirmationem est gravis obiectio, per quam ea etiam, quae immediate diximus, impugnantur: quoniam ad vincendum generaliter quamcumque tentationem gravem non apparet, cur sit necessaria conversio efficax ad bonum determinate honestum super omnia dilectum. Nam plura, circa quae potest homo graviter tentari, sunt contraria bono proprio ipsius peccatoris, quod habet rationem ultimi finis respectu ipsius. Unde in virtute amoris ad bonum proprium poterit peccator repellere tentationes contrarias: atque ideo non erit necessaria ad id specialis gratia. Nec hinc fiet, quòd labatur in aliud peccatum, dum tentationi resistit: quia conversio ad bonum proprium universaliter sumptum non est vitiosa, quippe quae terminatur ad bonum proprium, quod non est determinatè bonum, nec malum moraliter, sed abstrahit ab utroque, ut diximus *tom. 3. Tract. 8. disp. 4. dub. 3.*

Alia difficultas obiectio.

Respondetur, quòd sicut in speculabilibus principia universalissima nequeunt immediate per se sola inferre conclusionem particularem, sed debent particulari alicui principio associari, per quod determinentur, & trahantur ad illationem conclusionis specialis: ita ex solo affectu ad bonum proprium universalissimè sumptum nequit efficaciter sequi refutatio gravis tentationis; sed desideratur aliquis finis magis particularis, ob cuius amorem se se opponat homo gravi tentationi, eique resistat. Et ratio est: quoniam gravis tentatio, quatenus rejicitur, ac propulsatur, habet rationem mali, à quo recedit resistens. Omnis autem fuga alicujus mali oritur ex prosecutione alicujus boni, ad quod homo afficitur, & propter quod deserit obiectum, ad quod alias induceretur. Unde affectus ad bonum, propter quod resistitur tentationi, debet esse impossibilis cum affectu ad obiectum tentationis, eumque excludere. Hoc verò minimè convenit affectui ad bonum proprium universaliter sumptum, ad quod peccator est habitualiter conversus tanquam ad ultimum finem: quia praedictus affectus optimè conjungitur cum prosecutione obiecti tentationis. Quod ex eo liquet: nam etsi peccator succumbat gravi tentationi, adhuc retinet habitualement conversionem ad bonum proprium in communi: immo verò praedictum bonum finalizat actionem peccaminosam, qua quis tentationi succumbit. Quamobrem nulla impossibilitas inter praedictos affectus reperitur, nec unus excludit alium; sed necessarium est recurrere ad alium magis specialem, nempe ad conversionem actualem, vel habitualement in bonum rationis tanquam in ultimum finem.

Responsio.

290. Replica: nam licet peccator nequeat respicere bonum rationis, seu honestum tanquam ultimum finem, cum sit averfus ab eo: valet tamen sine gratia illud attingere, ut finem particularem hujus, vel illius actionis, in hac, vel illa materia particulari, verbi gratia solvere debitum propter bonum justitiae: alias non posset absque speciali gratia efficere aliquod opus bonum morale, quod est absurdum, ut constat ex supra dictis *dubio 2.* Hoc autem sufficit, ut possit aliquas graves tentationes vincere sine gratia, & absque conversione ad bonum rationis tanquam ad ultimum finem, etsi nequeat omnes, & gravissimas superare: ergo non est universaliter verum hominem lapsum indigere speciali gratia ad

Replica.

ad victoriam cujusvis gravis tentationis. Explicatur, & suadet minor: etenim si quis ex una parte vehementer tentaretur ad adulterium verbi gratia, & ex alia perpenderet periculum infamiæ, posset ob amorem, & conservationem famæ resistere tentationi, idque non semel contingit: & tamen prædictus affectus solum terminatur ad aliquod bonum honestum particulare; non verò ad bonum rationis absolute, & in omni linea, ut ex se liquet: ergo affectus ad bonum rationis particulare sufficit ad resistantiam alicujus gravis tentationis. Idemque potest ostendi in eo, qui vehementer tentatur ad vindictam, seu necem inimici, à qua tamen abstinere, ne patiat bonorum, & honoris jacturam, qui est finis particularis honestus.

Solutio.

Respondetur negando minorem intellectam de victoria gravium tentationum simpliciter dicta, hoc est, tam quoad affectum, quam quoad effectum, quam quoad effectum. Quoniam, ut supra observavimus *numero 261*, non dicitur simpliciter superare tentationem, qui labitur in aliud peccatum mortale. Quamvis autem affectus ad aliquod bonum rationis particulare queat impedire effectum externum, ad quem peccator graviter tentatur; minimè tamen sufficit ad excludendum affectum internum peccaminosum, seu, quod idem est, desiderium, aut complacentiam morosam circa objectum pravum. Idque exemplis in contrarium adductis constat: nam qui graviter tentatur ad adulterium, licet ob amorem famæ abstinere ab opere externo; tamen stante gravi tentatione, & seclusa gratia, infallibiliter consentiet delectationi internæ: & graviter tentatus ad vindictam, quamvis ob timorem jacturæ bonorum, atque honoris non inferat necem; nihilominus delectabitur de ea apprehensa: & infirmus, qui accenditur ad venerem, etsi ob periculum vitæ, quod metuit, recuset actum; attamen operam dabit delectationi morosæ. Unde nullus ex affectu ad illa particularia bona honesta vincit simpliciter contrarias tentationes: licet enim non peccet in effectu, seu opere externo; consentit tamen illis in affectu. Et ratio est eadem in omnibus: quoniam eatenus affectus ad bona illa honesta particularia posset excludere subjectionem, & consensum in tentationes, quatenus ipsa prædicta bona haberent impossibilitatem cum objectis tentationum. Illa autem solum habent impossibilitatem cum objectis tentationum. Illa autem solum habent impossibilitatem secundum quid, sive in effectu; secus verò simpliciter, sive tam in effectu, quam in affectu: nam fama non læditur per consensum internum, sed per opus externum; nec imminet jactura bonorum ob affectum vindictæ, sed propter necem illatam. Unde licet affectus ad prædicta bona sufficiat ad excludendum executionem adulterij, necis, & veneris; minimè verò excludit delectationem internam de illis, maximè cum urget gravis tentatio: hæc quippe si non executionem, delectationem tamen extorquet. Quocirca necessariò recurrendum est ad affectum efficacem ad bonum rationis absolute acceptum: nam sicut hoc bonum non compatitur cum aliquo peccato mortali sive interno, sive externo: ita affectus efficax ad ipsum sufficit, & requiritur ad excludendum affectum contrarium, pro quo tentatio gravis sollicitat.

Obiectio contra datam responsionem.

291. Sed objicies: nam hinc fieret non qualemcumque gratiam sufficere ad victoriam gravium tentationum; sed determinatè requiri gra-

tiam habitualement, & sanctificantem: consequens est satis durum, immo absurdum; cum peccatores quandoque resistant gravibus: quod minimè præstarent si esset necessaria gratia habitualis, qua in sensu composito status peccati sunt omnino destituti: ergo, &c. Sequela ostenditur: quoniam, ut hucusque diximus, nequit homo vincere gravem tentationem absque conversione actuali, vel habituali ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem, sed ex suppositione, quod quis sit in peccato mortali, atque adeo aversus à prædicto bono, & fine, nequit absque gratia sanctificante converti ad ipsum, ut latè ostendimus supra *dub. 4.* ergo erit necessaria gratia sanctificans, ut homo lapsus superet gravem tentationem.

Respondetur negando sequelam: quia sicut *Diluitur.* medium unicum ad conservandam vitam modo naturali est sumptio alimenti: & nihilominus si Deus vellet uti alia extraordinaria providentia, posset hominem per alia media absque cibo conservare: ita quamvis seclusa gratia, non possit homo superare gravem tentationem nisi ex affectu formali, vel virtuali ad Deum, vel ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem; qui affectus ex suppositione, quod quis fuerit lapsus in peccatum grave, nequit haberi absque gratia sanctificante: attamen intra latitudinem gratiæ sunt plures modi, quibus homo valeat non subferti tentationi, sed eam devincere, aut devitare. Primò per communicationem gratiæ sanctificantis: hæc enim perfectissime convertit in Deum, & avertit ab omni objecto illi contrario. Deinde per magnam illuminationem intellectus, quæ faciat magnopere appetere bonum virtutis, & expellat apparentiam convenientiæ in objecto, ad quod tentatur, cum enim tentatio gravis fiat magna ex parte invincibilis ab homine lapsus, ex eo quod vim rationis obtundit, & obscurat, nec permittit apparere efficaciter motiva ob quæ deberet rejici; consequens fit ut è converso superari possit, si Deus perfectè illuminet rationem, faciatque ut appareant peccatori plures inconvenientiæ in subjectione, ad tentationem etiam internam, vel quoad affectum. Præterea per bonum affectum voluntatis: potest quippe Deus, cum gravis tentatio urget, producere in voluntate magnam affectionem ad bonum virtutis contrarium objecto tentationis, & insimul ingentem displicentiam de objecto, ad quod urgebat tentatio: quibus affectibus stantibus voluntas parum inclinabitur ad objectum, quod aliàs ex parte sua vehementer tentat, ac sollicitat ad consensum; ac proinde aderunt voluntati pares, vel majores vires, quam sit tentatio, etsi gravis. Denique suspendendo concursum requisitum ad consensum pro materiali peccati: quæ suspensio in eo eventu haberet rationem gratiæ: sicut donum perseverantiæ est gratia satis magna: & tamen solet importare similem suspensionem, ut videbimus *disputatione sequenti dubio 11. §. 1.* Cum ergo hæc omnia media queant inveniri sine gratia sanctificante, sequitur, quod voluntas illis roborata valeat absque prædicta gratia gravi tentationi resistere. Quæ possunt explicari exemplo attritionis ad sacramentum poenitentiae requisitæ: non enim postulat ad sui elicientiam gratiam sanctificantem, sed aliam longè minorem: & tamen importat propositum absolutum, & efficax non peccandi, ortum quidem non ex amore Dei ultimi finis, sed ex alio motivo inferiori. Quod propositum, sive affectus, etsi non sufficiat ad expellendum

lendum peccatum habituale, in quo homo prae-
existit; sufficit tamen, saltem quandiu durat,
ad excludendum à voluntate consensum, sive
affectum actuale ad peccatum grave, quia est
impossibilis cum illo: nullus quippe actu
peccans queit habere veram attritionem; ne-
que qui vere atteritur, valet in sensu compo-
sito peccare. Cum ergo possit Deus similem affe-
ctum in homine peccatore graviter tentato pro-
ducere; sequitur, quod hic valeat absque gra-
tia sanctificante gravi tentationi resistere.

292. Denique contra tertiam, & quartam
confirmationem opponens ex illis solum convin-
ci, quod detur magna difficultas, ac proinde
impotentia moralis in victoria gravis tentatio-
nis per vires proprias; non verò aliqua im-
potentia, vel repugnantia physica: sed remo-
ta hac posteriori impotentia, valet voluntas
absolutè, quamvis cum difficultate superare
gravem tentationem, ut ex se liquet: ergo
prædictæ confirmationes minimè convincunt
esse necessariam gratiam, ut homo lapsus vin-
cat gravem tentationem. Minor, & conse-
quentia liquent. Major etiam videtur perspi-
cua: nam omnia, quæ ibidem recensuimus,
sunt quid extrinsecum, & accidentarium vo-
luntati, neque ejus entitatem, vel intensio-
nem diminuunt: ergo licet causent difficulta-
tem, seu impotentiam moralem; minimè ta-
men destruunt potentiam physicam voluntatis,
quæ ab illius entitate, & intensione non dif-
fert: ergo sicut voluntas ante lapsum habet po-
tentiam physicam ad resistendum gravi tentatio-
ni, ita & post illum.

Respondetur negando minorem, quam pro-
batio inducta minimè convincit: quoniam li-
cèt tota voluntas maneat entitative post lap-
sum, nihilominus non remanet in esse poten-
tiæ proximæ, & expeditæ ad omnia, quæ po-
terat ante lapsum, ut supra latè ostendimus du-
bio 4. Et ratio est: quoniam esse, & denomi-
natio potentiæ non convenit voluntati ratione
solijs entitatis absolutæ acceptæ, sed ratione
ejusdem, quatenus connotat alia requisita, &
præcipue concursum Dei sibi præparatum, se-
cundum providentiam communem. Deus au-
tem cum concursum præparat secundum provi-
dentiam communem, non attendit ad solam
voluntatem hominis, sed ad totum hominem,
hoc est, ad omnes dispositiones, sub quibus
hic, & nunc reperitur. Unde cum in homine
lapso, & actu graviter tentato nulla ferè sit
dispositio ad victoriam; plurimæ verò, & ur-
gentissimæ ad lapsum, ut in prædictis confir-
mationibus singillatim ostendimus: fit, ut Deus
operans secundum providentiam communem
non præparet concursum ad resistantiam; sed
lapsum permittat. Quamobrem etsi in peccato-
re detur potentia antecedens radicalis, & remo-
ta ad superandum tentationem gravem, quæ po-
tentia nil aliud est, quam entitas voluntatis con-
notans indifferentiam judicij, caret tamen po-
tentia proximè expedita ad prædictam resistan-
tiam: quia hujusmodi potentia non est sola vo-
luntas entitative, sed voluntas connotans con-
cursum Dei ex lege communi præparatum, &
remotionem eorum, quæ actum voluntatis impe-
diunt, ut loco proximè citato latius explicuimus,
& hic supponimus ex dictis num. 281.

§. VI.

*Refertur contraria sententia, & duo illius
fundamenta convelluntur.*

293. **N**on reperimus Auctorem, qui primam
nostram assertionem expresse, licet
aliqui satis aperte illi contradicere videantur, dum
probant secundam: utuntur enim motivis, quæ
utrique statui, & naturæ in puris, & naturæ lapsæ
communia sunt: sed ea majori ex parte diluimus
§. præced. etsi quæ supersunt, ex responsione ad
argumenta opinionis statim referendæ robur
amittent: fundantur enim ut plurimum in simili-
tudine, & æqualitate virium utriusque status; quas
tamen non esse prorsus æquales constat ex dictis,
& amplius ex dicendis constabit. Potest tamen
specialiter opponi: quoniam victoria alicujus
tentationis gravis contra legem naturalem im-
portat tantam difficultatem, quanta reperitur in
observatione omnium præceptorum naturalium
collectivè sumptorum: sed homo in puris consti-
tutus non habet vires sufficientes ad observandum
omnia præcepta naturalia collectivè sumpta, ut
constat ex dictis dub. 5. n. 162. ergo neque ad resi-
stendum cuidam tentationi gravi contra legem na-
turalem. Probatur major: quia mortem fortiter ob-
ire, quam tyrannus minitaretur, ut quis à legitimo
unius Dei cultu recederet, importat tantam diffi-
cultatem, quanta reperitur in observatione om-
nium præceptorum naturalium collectivè sumpto-
rum: ergo hujus tentationis victoria tantam diffi-
cultatem importat, quanta in illa observatione
reperitur.

Respondetur negando majorem: & ad proba-
tionem negamus antecedens. Nam quod homo
nequeat absque gratia observare omnia præcepta
naturalia collectivè sumpta, provenit ex eo, quod
ab intrinseco petit aliquando deficere: unde quod
in nullo præceptorum vel occurrentium simul, vel
longo tempore succedentium deficiat: est supra
propriam hominis dispositionem; atque ideo pro-
venit ex alia providentia gratuita, ut latè explicui-
mus loc. cit. n. 170. Caterum hæc propria, & ve-
lut connaturalis hominis dispositio non exposcit
determinatè in aliquo determinato præcepto, aut
tempore determinato deficere: quocirca potest
homo per se loquendo observare quodlibet præ-
ceptum naturale, prout occurrit, & secundum om-
nem difficultatem, quam secundum providentiam
naturalem ex quolibet capite affert, ut ea, quæ
loc. cit. nu. 192. diximus, satis convincunt. Unde
quia præceptum colendi unum verum Deum po-
test simul cum gravi illa tentatione, quæ in obje-
ctione refertur, naturaliter occurrere: consequens
est, quod homo per se loquendo valeat absque
speciali gratia, adhuc in præsentia prædictæ tenta-
tionis, illud observare, ut arg. §. 2. expensum effi-
caciter probat. Dicimus *per se loquendo*, ut comple-
ctamur omnes vires, & efficacitatem, quas homo
potest naturaliter habere: inter quas illæ præcipue
computandæ sunt, quæ voluntati accedunt ex con-
versione naturali ad Deum ultimum finem juxta
superius dicta numero 281. cum sequentibus:
nam in vi hujus conversionis, quandiu actua-
liter, vel habitualiter persistit, valet obistere
cuiuslibet gravi tentationi secundum communem
providentiam ortæ contra legem naturalem.
Quod si hanc conversionem amittit, & ea uti
non vult; impotentia, quæ inde provenit, est
simpliciter consequens, ejusque vitio tribuenda
est,

*Proponitur
altera obis-
tio.*

*Argumentum
contra pri-
mam conclusi-
onem.*

*Satisfit obie-
ctioni.*

Responsio.

est, sicut accidit in homine lapsō, ut infra dicemus numero 301. Potestque exemplum antecedentis in contrarium allatum retundi exemplo amoris naturalis Dei ultimi finis super omnia: qui videtur importare tantam difficultatem, quantum habet observatio omnium præceptorum naturalium collectivè sumptorum; si quidem dicit propositum efficax ea observandi. Et tamen re ipsa tantam difficultatem non importat: quia observatio illa præter difficultatem, quæ in quolibet præcepto seorsim accepto invenitur, importat, quod defectibilitas arbitrij ita comprimatur, aut impediatur, ut non exeat in proprium actum: quod tamen non dicit amor prædictus: ita enim elicitur, quod non comprimit, aut impedit continuò defectibilitatem arbitrij, ut latius explicuimus dubio 3. à numero 121. & dubio 5. numero 192. Idem ergo in casu objectionis dicendum est: quia victoria unius tentationis quantumvis gravis secundum se, & divisivè accepta non tollit, quod defectibilitas arbitrij se explicet, aut explicuerit in alia occasione: & ita non importat tantam difficultatem, aut improprietatem respectu arbitrij, quanta reperitur in hoc, quod homo observet omnia naturalia præcepta in nullo deficiendo.

Sententia secundæ assertionis contraria.

294. Adversus secundam, & præcipuam assertionem nostram senserunt non solum Pelagius, & Cælestius, sed etiam illi, qui postea appellati sunt Semipelagiani, ut videre est in Cassiano collat. 13. capite 14. Istorum autem error eo pervenit, ut assererent posse hominem viribus propriis non solum vincere gravem tentationem divisivè, & secundum se acceptam, sed etiam meritorie, & victoria conducente ad vitam æternam: propter quod damnati sunt ab Ecclesia. Ex Catholicis autem licet nullus admitat hoc posterius; non desunt tamen, qui defendant primum, nimirum posse hominem lapsum absque speciali gratia superare quamcumque gravem tentationem divisivè sumptam, saltem cum durat solum per breve tempus. Ita Ægidius in 2. distinctione 28. quæstione 1. articulo 4. post dubium 1. literale ad 1. Guillelmus de Rubione eadem distinctione 5. Quantum ad tertium. Ricardus articulo 7. contra Lutherum 5. Tractantur, vers. Hæc confirmantur. Staplet. libro 2. de justificatione capite 4. & 13. Molina, in Concordia disputatione 19. memb. 2. Nam licet hic Auctor secundum extimam verborum speciem videatur hanc difficultatem problematicè tractare; introspectus tamen prædictam opinionem unice amplectitur, & totis viribus defendere conatur. Pro qua refert plures Doctores, & nonnullos antiquitate, atque doctrina insignes, quos hoc præclaro elogio respexit: *Apertissimum est Durandum, Scotum, & Gabrielem usque adeo in oppositam partem inclinare (nempe in eam, quæ arridet Molinæ) ut ipsammet hæresim Pelagianam absque ulla pro ratione illorum temporum culpa sequi videantur, &c.* Quibus verbis plurimum defert Pelagio, dum illius assecras saltem materiales recenset Scholasticos adeo insignes. Non tamen levem injuriam his impingit: nam vel supponit illos ignorasse dogma Pelagianorum ab Ecclesia damnatum, & sic eis attribuit ignorantiam satis crassam, & damnandam in Doctore Theologo: vel existimat (quod absit) ipsos sequutos fuisse dogma, quod damnatum esse sciebant, & ita ipsos accenset inter hæreticos. Sed addit statim Molina piam satis excusationem, nempe: *Absque ulla pro ratione illorum tempo-*

Ægidius.

Guillelm. de Rubione. Ricardus.

Staplet. Molina.

Molina ca. lumen in antiquos Doctores.

rum culpa: quasi antiquos Doctores Scholasticos immensa ignorantie caligo obvolverit; solis autem Modernis splendidissimus veritatis radius illuxerit. Quod an ita sit, judicent alij, quorum interest prædictos Scholasticos ab injuriis vindicare, & præcipuè Doctorem subtilem.

Ceterum, quod nostrum est, dissimulare non possumus in prædicto Molina, quod de Angelico Doctore tradit his verbis: *Eandem sententiam sequitur idem Divus Thomas 1.2. quæstione 109. artic. 8. & 9. dum docet hominem in statu nature lapsæ suis viribus naturalibus vitare posse singula lethalia peccata, quemadmodum servare præceptum quodcumque legis naturalis in quocumque eventu, ad longum tamen tempus vitare non posse peccata omnia lethalia. Quæ verba affert, & expendit Sotus 1. de natura, & gratia capite 22. conclus. 4. & 5. ad probandam sententiam, quam Divum Thomam sequi affirmamus.* In quibus plura continentur apertè falsa: nam in primis falsum est, quod Divus Thomas in illis locis doceat posse hominem lapsum servare præceptum quodcumque legis naturalis in quocumque eventu: quia hæc verba neque formaliter, neque æquivalenter inveniuntur apud Sanctum Doctorem, ut sola lectio textus evincet. Unde immeritò Molina tribuit Divi Thomæ sententiam, quam ipse postea membr. 6. fatetur censerī in variis provinciis minus tutam.

Vindicatur D. Thom.

Deinde falsum est, quod Sotus afferat illa verba Divo Thomæ, quæ refert Molina: quia minimè reperiuntur apud Sotum.

Tandem falsum est, quod Sotus utatur verbis Sancti Doctoris ad probandam sententiam, quam Molina asserit defendi à Divo Thoma: tum quia Sotus non probat ibi talem sententiam: tum quia adducit verba Divi Thomæ ad confirmandam hanc conclusionem: *Nemo in statu nature lapsæ valet absque auxilio speciali gratie vitare omne peccatum*: hæc autem non est sententia, quam Divo Thomæ attribuit Molina, sed alia longè diversa, ut vel cæcus recognoscet. Ne nimis autem scrupulosi plus æquo videamur: quos debitus Divo Thomæ affectus ad hæc compellit, ne tantum Doctorem vel specie tenus habeamus adversum, vel illius defraudemur auctoritate. Sed his relictis.

295. Probatur primò prædicta sententia ex D. Thoma in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 2. ubi ad sextum argumentum, quod sic se habebat: *Quicumque tentationi resistit, tentantem vincit: sed vincens præmium æternum promittitur Apoc. 2. & 3. Cum ergo ad præmium æternum nullus sine gratia venire possit, videtur, quod nec sine ea aliquis possit tentationi resistere peccatum vitando*: respondet S. Doctor in hunc modum: *Ad sextum dicendum, quod aliud est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit. Unde hoc potest fieri etiam sine gratia, nec oportet, quod tunc homo resistendo peccato mereatur præmium æternum. Sed ille propriè vincit peccatum, qui potest pertingere ad hoc, contra quod est pugna peccati: hoc autem non potest esse nisi in eo, qui opus meritorium operatur: unde talis victoria vitam æternam meretur, & sine gratia non fit.* Ergo ex mente D. Thomæ licet sit necessaria gratia ad vincendum gravem tentationem per victoriam meritoriam; non tamen ut illi homo lapsus resistat absolutè, & citra meritum.

Fundamentum ab auctoritate. S. Thom.

Confirmatur primò ex eodem Sancto Doctore quæstione 24. de veritate articulo 12. ubi proponit hoc argumentum, quod est in ordine duodecimum

Confirmatur primo. D. Thom.

decimum: Augustinus in libro retractat. dicit: Cogenti cupiditati voluntas resistere non potest: sed cupiditas ad peccatum inducit: ergo voluntas humana sine gratia non potest peccatum vitare. Ad quod respondet: Dicendum, quod cupiditas non potest intelligi esse cogens absolute liberum arbitrium: quia semper est liberum à coactione: sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis: cui tamen potest resisti, licet cum difficultate. Cupiditas autem vehementer inclinans affert ex se gravem tentationem: ergo si potest quis absque gratia, licet cum difficultate resistere prae dictae cupiditati, pariter poterit superare gravem tentationem. Quod amplius exprimit Divus Thomas loco citato ad 23. his verbis: Dicendum, quod desertus à luce gratiae necesse est, ut aliquando cadat, non tamen necesse est, ut in qualibet tentatione succumbat.

Secundo.
D. Thom.

Confirmatur secundo ex eodem Divo Thomae in hac 1. 2. questione 10. articulo 3. ad 1. ubi inquit: Dicendum, quod etsi voluntas non possit facere, quin motus concupiscentiae insurgat, de quo Apostolus dicit Romanorum 7. Quod odium malum, illud facio, id est, concupisco: tamen potest voluntas non velle concupiscere, & sic non ex necessitate sequitur concupiscentiae motus. Et in corpore dixerat: In quantum ratio manet libera, & passioni non subiecta, in tantum voluntatis motus, qui manet, non ex necessitate tendit ad hoc, ad quod passio inclinatur. Et sic aut motus voluntatis non est in homine; sed sola passio dominatur: aut si motus voluntatis sit, non ex necessitate sequitur passionem. Ergo ex mente Divi Thomae, vel tentatio tollit libertatem, & infert necessitatem, ac proinde excusat à peccato: vel relinquit potentiam sufficientem, ut voluntas illam rejiciat absolute, & independentem à gratia: aliàs sibi relicta necessitaretur ad consentiendum.

Ad fundamentum.
Ferrara.

Deza.

296. Ad primam auctoritatem desumptam ex libro 2. sententiar. possumus respondere cum Ferrara 3. contra gent. capite 160. §. Advertendum tamen, & cum Hispanensi in 2. distinct. 28. questione 1. articulo 3. notabil. 1. in fine, quod de hac conclusione (inquit Deza) Sanctus Thomas aliter videtur sentire in primo opere, scilicet in scriptis suis super Magistrum sententiarum, & aliter in secundo opere, videlicet in summis, & in questionibus de Veritate, ac in quodlibet, & in aliis, quae post scripta super sententias edidit. Verum est tamen, quod quibusdam distinctionibus, & suppletionibus, aut determinationibus possent utraque dicta ad concordem sensum trahi. Sed quia id non videtur esse de mente ipsius, praetermittimus, tenentes illa, quae post scripta super sententias in pluribus locis scripturae suae docuit. Ubi sicut nobis apparet, corrigere voluit, quae prius dixerat.

D. Thom.

Secundo & fortè melius respondetur Sanctum Doctorem solum excludere necessitatem gratiae habitualis pro victoria gravis tentationis; minimè verò necessitatem gratiae auxiliantis. Quod satis aperte deducitur ex ipso textu: tum quia in fine corporis sic concludit Divus Thomas. Peccatum autem committendum potest homo vitare etiam sine gratia, quantumcumque in peccato mortali existat. Si tamen gratia intelligatur aliquis habitus infusus, & non ipsa divina voluntas, per quam omnia bona causantur, & mala repelluntur. Nomine autem divinae voluntatis circumscribit omnia auxilia, quibus movemur à Deo. Tum etiam ratione: quia Sanctus Doctor Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

solum intendit, quod ad resistendum gravi tentationi absolute non sit necessaria illa gratia, quae per se requiritur ad meritum vitae aeternae, ut constat ex ipsa litera; huiusmodi autem est gratia sanctificans: unde istius praecise necessitatem excludit.

Ad primam confirmationem.
D. Thom.

Et eodem modo occurrendum est testimonio primae confirmationis: nam ibi solummodo necessitatem gratiae habitualis, ut constat ex corpore articuli in fine, ubi inquit D. Thomas. Sic verificantur Doctorum sententiae, quae circa hoc variè videntur. Quorum quidam dicunt hominem absque habituali gratia gratum faciente posse peccatum mortale vitare; quamvis non sine divino auxilio, quod hominem sua providentia ad bona agenda, & mala vitanda gubernat, &c. Idemque evidentius apparet in responsione ad 17. & ex iis, quae tradit in presenti articulo 8. in corpore, ubi quae alibi minus expresse tradiderat, perspicue docet his verbis: Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus, &c. Unde praedicta testimonia nobis minimè adversantur: quia ad victoriam cujusvis gravis tentationis non asserimus esse necessariam gratiam habitalem, sed aliquam gratiam.

Ad secundam

Auctoritates secundae confirmationis (quas tanti fecit Molina, ut dixerit Divum Thomam sequi ibidem suam sententiam aperte, & sine ulla obscuritate) nihil convincunt; quoniam Sanctus Doctor solum excludit à voluntate, cum passionibus urgetur, necessitatem antecedentem, & absolutam, quae libertati opponitur; minimè autem necessitatem consequentem, & ex suppositione, quae optimè cum libertate cohaeret, ut constabit ex dicendis. Neque ad hoc, ut voluntas liberè consentiat tentationi, seu passioni, opus est, ut possit ei resistere viribus propriis: sed satis est, quod valeat resistere absolute, hoc est, vel per vires proprias, vel per auxilium divinae gratiae. Molina autem malè, & frequenter in his controversiis peccat in eo, quod ex impotentia per vires naturae infert impotentiam, ac necessitatem absolutam; cum deberet attendere ad vires gratiae, vel datae, vel saltem promissae: quam quia invisam habuit Pelagius, in errores adeo enormes prolapsus est.

Primum argumentum

297. Secundo arguitur ratione, quae est in hac materia principalis: quoniam si homo lapsus non haberet vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi, non peccaret illi succumbendo; cum nemo peccet in eo, quod evitare non valet: consequens est absurdum, ut constat tum ex se, tum ex dictis à num. 262. ergo dicendum est, quod homo lapsus habet vires sufficientes ad superandam quamcumque gravem tentationem divisim sumptam.

Quorundam responsio.

Huic argumento variè occurrunt Auctores nostrae sententiae, quorum solutiones operae pretium duximus in medium afferre, ut ex earum examine, & vires argumento proposito accedant, & appareat legitima via ad illud diluendum. In primis ergo Alvarez, Arauxo, Godoy, Gonet, & alij respondent negando sequelam: quia ut homo absolute teneatur ad aliquid, illudque omittendo peccet, ut possit illud praestare per vires gratiae, quamvis nequeat per vires proprias, ut constat in obligatione eliciendi actus supernaturales. Homo autem lapsus, licet non habet ex se vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi; potest tamen illam superare virtute divini

Alvarez.
Arauxo.
Godoy.
Gonet.

divini auxilij sibi gratuito communicati, vel saltem præparati, ac promissi. Unde quod tentationi cedat, illius culpæ tribuendum est.

Displicet.

298. Cæterum quamvis hæc responsio contineat veram doctrinam, & minimè aliàs contemnendam, difficultati tamen propositæ non satisfacit. Primò: quoniam etsi plures homines lapsi cognoscant divinam gratiam esse sibi præparatam, & promissam, possintque ad illius adjutorium recurrere; nonnulli tamen sunt, qui gratiæ pro victoria gravis tentationis præparationem, immo & possibilitatem invincibiliter ignorant: quales sunt omnes, qui laborant infidelitate negativa. His autem non magis prodest gratia præparata, ac promissa, ut ex vi illius dicantur aliquid posse, quàm si præparata, vel promissa, immo & possibilis non esset: quoniam ut aliquis dicatur posse per amicum, quod per se non potest, oportet, ut cognoscat amicum, illiusque subsidium valeat exposcere. In his igitur infidelibus negativè urget argumentum factum: quia cum non dicantur posse vincere tentationes per gratiam, sequitur, quod si nequeant per vires proprias, habeant impotentiam absolutam ad resistendum. Videantur quæ diximus dub. 3. numero 110. & in hoc dub. num. 265. quibus poterit impugnatio facta amplius roborari.

Secundò & præcipuè (etiam admissò, quod omnes adulti aliquam gratiam supernaturalem auxiliantem reipsa recipiant: de quo infra *disp. 6. dub. 3.*) non satisfacit adducta responsio: quoniam licet de facto Deus homini lapsò det, vel promittat gratiam, & queat resistere gravibus tentationibus; attamen potuit, salva providentia communi, prædictam gratiam omnino denegare: quippe, quæ non connectitur neque cum natura secundum se, ut liquet, neque cum natura ut lapsa; aliàs hæc commodum ex peccato reportaret, & gratia non esset gratia. Demus igitur, ut fieri potuit, quòd Deus hominem condiderit in puris, & quod hic fuerit in peccatum lapsus. Tunc vel homo ita lapsus non haberet potentiam ad resistendum gravibus tentationibus, quæ post lapsum illi occurrerent: & sic minimè peccaret non resistendo, perstatque argumentum factum. Vel haberet potentiam: & ita habebit illam ex se, & secundum proprias vires; cum in hypothefi facta, nullum gratiæ detur, aut promittatur auxilium. Ergo recursus ad gratiam datam, vel promissam est insufficientis, ut argumento proposito occurratur.

Suavi responsio.

299. Unde aliter respondet Suarez *lib. 1. capite 24. à numero 28.* nempe impotentiam hominis lapsi ad superandas graves tentationes non esse physicam: quia hæc inferret necessitatem absolutam, & auferret libertatem, quoad exercitium, sed esse impotentiam moralem, id est, debilitatem quamdam mentis, & voluntatis ad constanter operandum. Deinde *numero 34.* in fine observat, prædicta impotentia moralis non est respectu alicujus instantis determinati, pro quo durat tentatio: quia ad peccandum mortaliter, inquit, necessaria est potentia moralis vitandi peccatum saltem per eo tempore, vel momento, quo peccatur, quia debet actus esse humanus. Quamobrem concludit *numero sequenti*, quòd homo lapsus habet potentiam physicam ad resistendum gravi tentationi, quamvis longo tempore duret, caret tamen potentia morali ad resistendum per longum tempus. Sed quia pro singulis illius temporis momentis divisivè sumptis habet simul cum potentia physica potentiam

etiam moralem ad resistendum, idcirco illi imputatur, quod non resistat.

Hæc tamen solutio in pluribus deficit, & tandem argumento non satisfacit. Nam in primis vel nomine impotentia moralis intelligitur carentia virium ad resistendum, vel magna difficultas in resistendo. Si primum, ergo prædicta impotentia est non solum moralis, sed etiam physica: quia nomine impotentia physica nil aliud intelligimus, quam carentiam virium ad aliquid præstandum. Si secundum: ergo homo lapsus potest simpliciter absque gratia, quamvis ægrè, & cum difficultate superare gravem tentationem: & consequenter gratia non erit simpliciter necessaria ad vincendum absolutè, sed solum ad facilius vincendum. Quod tamen ut ipse Suarius fatetur *num. 30.* videtur accedere ad Pelagianum errorem.

Resolvitur.

Deinde falsum est, quod in illo tempore, vel momento, in quo homo consentit gravi tentationi, habeat ex se, & absque gratia potentiam tam physicam, quàm moralem ad resistendum. Quoniam si in illo tempore, vel momento adest homini ad resistendum tanta, & tam expedita potentia, resistencia actualis gravis tentationis erit actus valde porportionatus prædictæ potentia; & consequenter non gratuito habitus: dabitur ergo aliquando in homine lapsò victoria gravis tentationis absque gratia, quod tamen Suarez non audet aperte concedere.

Præterea hic Auctor docens, quod licet homo non habeat absque gratia potentiam moralem ad resistendum gravi tentationi pro toto tempore, quo durat, bene autem pro singulis momentis: nomine momenti non potest rationabiliter, intelligere aliquod instans mathematicum, sed illam durationem, quæ requiritur, ut tentatio gravis proponatur, & homo deliberet. Nam ipse *numero 23.* docet: *omnem tentationem gravem includere aliquam temporis moram, & perseverantiam: nam si uno tantum momento temporis daret, non æstimabatur simpliciter gravis, quantumvis intensa videatur, dummodo potestatem & physicam, & moralem considerandi, & deliberandi relinquat.* Demus ergo, quòd tentatio gravis non durat, nisi pro illo tempore, quod est simpliciter necessarium ad hoc, ut tentatio sit gravis, & citra quod, hoc est, in minori tempore, non esset gravis. Vel pro illo igitur tempore habet homo potentiam tam physicam, quàm moralem ad resistendum, vel non? Si primum: ergo resistencia actualis habebitur adæquatè per vires proprias arbitrij, & independentè à gratia.

Si secundum: ergo falsò dicitur, quòd habet homo potentiam moralem ad resistendum gravi tentationi licet non pro toto tempore, quo durat, bene tamen pro singulis instantibus: siquidem prædicta tentatio indiget toto illo tempore, ut sit gravis, & alias gravis non est, ut liquet ex hypothefi facta. Recolantur supra dicta *numero 259.* ubi radicem hujus responsionis extirpavimus.

300. Tertio Vasquez *disputatione 189. capite 20. numero 174.* respondet, quòd tentatio gravis movet quidem necessariò voluntatem hominis lapsi; at non necessitate antecedente, & cum omnimoda determinatione arbitrij, sed sola necessitate consequente, & supponente ipsum eventum. Porro licet necessitas antecedens excludat potentiam ad oppositum, & excuset à peccato; necessitas tamen consequens minimè excusat, cum solum sit necessitas secundum quid, innitaturque suppositioni liberæ. Explicat autem

Alia Vasqui responsio.

Vasquez

Vasquez prædictam necessitatem consequentem consistere in eo, quod arbitrium contra talem tentationem non præveniatur bona cogitatione congrua, qua sciebat Deus tentationem vincendam esse vel in eo, quod Deus finat tentationem in tali gradu, in quo scit eam victurum arbitrium: sic enim supponitur eventus consentiendi in peccatum, hoc ipso quod supponatur negatio talis cogitationis præparantis, & prævenientis voluntatem, qua sine dubio vinceretur tentatio. Hæc autem necessitas, cum ponat scientiam Dei circa eventum; supponit etiam liberum eventum: ac proinde consequens est, necullo modo nostram libertatem impedit. Hæc prædictus Auctor, quibus existimat omnia in præsentī dubio facillimè componi.

Confirmatur.

At hic satis obscurus dicendi modus minimè satisfacit difficultati, sed pluribus impugnationibus est obnoxius. Tum quia in præsentī non investigamus quid voluntas hominis lapsi possit ex suppositione, quod operetur, aut prævideatur operari; sed quid possit ex se, & ante liberam suppositionem, quod operetur, vel operari præsciatur. Pro illo ergo priori ad operationem, & scientiam liberam, vel habet vires ex se sufficientes ad vincendam gravem tentationem, vel non? Si primum: ergo potest absque gratia illa superare: quod negat Vasquez. Si secundum: ergo habet impotentiam physicam ad resistendum, seu necessitatem antecedentem ad succumbendum; quod prædictus Auctor vitare contendit. Tum etiam quia priusquam Deus per scientiam mediam cognoscat, an voluntas hominis lapsi consensura sit tentationi in hac occasione; vel non; cognoscit quid prædicta voluntas possit, vel non possit: hoc quippe non est aliquod objectum conditionatè futurum, quod pertinet ad scientiam mediam; sed aliquid præcedens omnem futuritionem, spectansque proinde ad scientiam simplicis intelligentiæ: ergo vanus est recursus ad scientiam mediam; cum investigamus vires arbitrij. Tum deinde, quia ex opposito fieret hominem lapsum non habere minorem impotentiam ad succumbendum tentationi, quàm ad resistendum illi; & consequenter, quod sicut de homine lapso dicitur, quod non potest resistere tentationi; ita de eodem, & in eodem sensu diceretur, quod non valeret tentationi consentire. Quo quid absurdius? Sequela autem ostenditur: nam impotentia, quam adstruit Vasquez ad resistendum, fundatur in eo, quod Deus prævideat consensum futurum, cum qua præscientia non potest conjungi resistentia, seu dissensus: sed etiam Deus prævidet futuram aliquando resistentiam, cum qua est inconjunctibilis consensus, sive lapsus: ergo in eodem sensu, in quo dicitur homo non posse resistere tentationi, dicitur non posse tentationi consentire, videlicet ex sola suppositione libera consensus, vel dissensus futuri. Tum denique, quia si ex prævisione futuri consensus in tentationem datur impossibilitas ad resistendum, & necessitas ad lapsum: ergo ex suppositione contrariæ prævisionis adest homini potentia tam physica, quàm moralis, tam antecedens, quàm consequens ad resistendum: ergo non est necessaria aliqua gratia intrinseca adjuvans vires voluntatis, ut superet gravem tentationem; sed sufficit illa extrinseca suppositio, quod Deus per scientiam mediam non præviderit futurum esse consensum. Talem autem gratiam non negaret Pelagius.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Confirmatur primò: quoniam Vasquez numero 176. docet, *Quod de quavis tentatione occurrente, quæ re ipsa vincit arbitrium, verè dicimus posse arbitrium ei non consentire possibilitate ex parte causæ; non considerata scientia Dei, & mensura cogitationis cum arbitrio; quæ sine hac scientia non fit: scientia autem Dei sequitur eventum nostræ voluntatis.* Atqui scientia media, nec dat, nec aufert vires voluntati humanæ; cum non sit factiva objecti: ergo si considerata possibilitate ex parte causæ, adsunt ei vires sufficientes ad non consentiendum tentationi; sequitur, quod gratia nullas det vires ad ei resistendum; sed talis gratia adæquatè consistet in eo, quod Deus non præviderit consensum futurum. Quod autem Deus non præsciverit consensum esse futurum, ortum ducit ex ipso libero arbitrio ut non consensuro in tali hypothefi; si quidem in via admittentium scientiam mediam non ideo aliquid est futurum, quia prævidetur à Deo; sed è converso ideo præscitur, quia futurum est. Ergo totam gratiam, si quæ datur in tali casu, refundit Vasquez in vires proprias arbitrij lapsi non consensuri in tali hypothefi, nec consentientis in actu. Unde testimonia Conciliorum, & Patrum, quæ luculenter hic Auctor concessit ad vincendam necessitatem gratiæ pro victoria gravium, immo & levium tentationum evincunt dumtaxat gratiam, & adiutorium Dei consistere in eo, quod homo prævideatur non consensurus; Nescimus autem qualiter hoc mereatur vel nomen gratiæ; cum ex suppositione, quod homo non sit consensurus, id necessariò prævideatur à Deo.

M. J. Vasquez impugnat.

Confirmatur secundò ex his, quæ habet Franciscus Suarez capite 24. citato numero 27. quæ transcribere volumus, ne quasi extranei opinionem Vasquij sugillare videamur. *Hic vero occurrunt Auctores ponentes hanc gratiam in sola cogitatione congrua, & habente congruitatem ex sola præscientia propter futurum effectum, quem supra etiam congruitatem tantum consequentem appellavimus. Occurrunt, inquam, & fatentur posse quidem contingere, ut liberum arbitrium restitutum sit in aliqua occasione per vires solius arbitrij honesta aliqua cogitatione naturali excitati: & tunc id præscire Deum. Et nihilominus resistentiam illam non fieri sine gratia: quia jam illa cogitatio est congrua, & gratia datur. Veruntamen jam revolvimur in id, quod sæpe dictum est, hoc modo defendi gratiam nomine, non re, neque secundum mentem Patrum, sed magis Cassiani, & sequacium: quia illa cogitatio sola, si est merè naturalis, & ex generali cursu causarum, non est gratia, sed doctrina congrua: & consequenter si cum illa sola potest cum effectu vincit tentatio, licet hoc Deus præsciat; profectò sciet vincendam esse viribus nature, non gratiæ, sicut Prosper dixit contra Cassianum.* Hæc Suarez, quibus nihil oportet addere.

Vergetur impugnat.

301. His ergo, & aliis modis dicendi relictis, quorum aliquos supra impugnavimus §. 2. ad argumentum numero 297. propositum breviter respondetur impotentiam hominis lapsi ad vincendam gravem tentationem esse impotentiam physicam, & nihilominus teneri hominem ad resistendum gravi tentationi, illique succumbendo peccare: eo quod prædicta impotentia non est simpliciter antecedens, quæ libertati repugnat, sed est absolutè consequens, & orta ex suppositione libera, ac voluntaria homini lapso, ac proinde quæ nec tollit libertatem, nec

Legitima argumenti solutio.

hominem reddit immunem à transgressione præcepti. Cum enim prædicta impotentia ortum ducat ex aversione ab ultimo fine honesto, & conversione ad bonum proprium peccantis, & homo tam aversionem, quam conversionem liberè constituerit, ac voluntariè conseruet: & simul habeat potestatem antecedentem ad conversionem naturalem in Deum ultimum finem juxta dicta *dubio quarto*, fit, quòd prædicta impotentia non sit antecedens, & ex se determinans voluntatem, sed consequens liberam voluntatis determinationem. Unde non inducit necessitatem absolutam, sed dumtaxat quasi conditionatam, & ex suppositione, quòd quis peccet mortaliter, & velit in peccato mortali permanere. Quæ responsio sumitur ex Divo Thoma 3. *contra gentes capite 160. numero tertio*, ubi diluit similem objectionem his verbis: *Quamvis autem illi, qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin impedimentum gratie præstent, vel ponant, ut offensum est, nisi auxilio gratie præveniantur: nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur: sicut ebrius ab homicidio non excusatur, quòd per ebrietatem committit, quam sua culpa incurrit.* Et similia habet

D. Thom.

D. Bonave t.

Divus Bonaventura in 2. *distinct. 28. articulo 2. questione secunda*, ubi inquit: *Dicendum, quòd de aliqua tentatione per se non potest: si tamen consentiat, non est à culpa immunis: quia ex propria sua culpa devenit in illam necessitatem. Et hoc est, quòd dicit Augustinus, quòd quia homo noluit vitare peccatum dum potuit, inflictum est ei, quòd non possit, cum velit.*

Illustratur
amplius.

Quòd potest explicari ex his, quæ supra diximus *dubio citato*, ubi statuimus hominem lapsum non posse absque gratia diligere Deum Auctorem naturalem amore efficaci, & super omnia; & nihilominus teneri independenter à gratia data, aut promissa ad prædictum amorem, illumque omittendo peccare: eo quòd prædicta impotentia non est antecedens, sed consequens, & consistens in impedimento peccati, quòd liberè appositum est, & conservatur. Ita in præsentem, quamvis homo lapsus habeat impotentiam physicam ad resistendum gravi tentationi; adhuc tamen tenetur illam superare: quia prædicta impotentia non est antecedens, sed consequens ad objectionem liberam debiti finis, & conversionem ad prævum. Objectiones autem, quæ possent huic dicendi modo in præsentem opponi diluimus majori ex parte loco citato: unde non oportet in eis enodandis amplius immorari.

Replica.

302. Adhuc tamen instabis: nam licet impotentia consequens voluntarium personale non excuset à peccato; tamen impotentia consequens voluntarium in alio, qualis est illa, quæ derivatur ex peccato originali, excusat: alioquin nemo excusaretur ab omissione actuum supernaturalium, pro quibus requiritur supernaturalis gratia, quam amisimus in Adam: quòd est falsum, ut *infra disputatione sexta, dubio primo*, contra Cornelium Jansenium dicemus. Constat autem, quòd ut homo sit in statu naturæ lapsæ, sufficit voluntarium in alio, seu peccatum originale. Ergo impotentia ex hoc peccato proveniens excusabit hominem lapsum à peccato, dum gravi tentationi succumbit.

Diluatur.

Respondetur primò neminem adulatorum pos-

se secundum communem providentiam habere peccatum dumtaxat originale, sed simul habere aliquod personale grave, quòd etiam fundat impotentiam consequentem ad resistendum, ut statuimus *Tract. 13. disputatione 20. dub. 2.* Unde hac via nequit excusatio prætendi. Accedit, quòd antequam homini occurrat gravis tentatio, fit per voluntarium personale impotens ei resistere: quia omnes in originali concepti, nisi per gratiam sanentur, peccant infallibiliter in primo usus rationis instanti, non se convertendo ad Deum ultimum finem naturalem, quòd facere possunt, & debent, ut supra explicuimus *numero 156.* Ante illud verò momentum, immò & in ipso nulla gravis tentatio urget, ut diximus *numero 288.* Et sic gravis tentatio, & in eam consensus semper supponunt impotentiam consequentem aliquod voluntarium personale.

Respondetur secundò doctrinam illam contra Jansenium loco citato statuendam habere locum in præceptis supernaturalibus positivis: ad quorum adimpletionem, seclusa gratia, nulla relinquitur potestas consequens, vel antecedens in natura: quocirca similis impotentia, dum consequitur voluntarium præcisè in alio, excusat à novo peccato personali in non adimpletionem supernaturalium præceptorum, si nulla gratia conferatur, aut saltem offeratur, ut ibidem explicabimus. Sed hæc doctrina non habet locum in præsentem: ubi simul cum impotentia consequenti orta ex peccato vel originali, vel personali adest potestas antecedens tum ad amorem Dei ultimi finis naturalis super omnia, tum eo amore mediante ad gravis tentationis victoriam. Potentia autem antecedens sufficit, ut non operanti imputetur peccatum. Unde sicut ob hanc rationem homo lapsus non excusatur à culpa, cum prædictum amorem, instante præcepto, omittit, ita neque excusatur cum gravi tentationi contra legem naturalem succumbit.

§. VII.

Satisfit aliis ejusdem opinionis argumentis.

303. Tertiò arguitur: quoniam gravis tentatio hominis lapsi non tollit, ut supponitur, indifferentiam judicii, sive usum rationis; alias non foret tentatio, nisi valde materialiter: sed stante indifferentia judicii, potest voluntas ex se quancumque extremorum partem eligere; cum prædicta judicii indifferentia sit radix libertatis in voluntate: ergo sicut homo lapsus potest liberè ex se consentire tentationi; ita poterit liberè ex se ei dissentire, ac resistere: ergo non est necessaria specialis gratia ad resistendum.

Aliud ejusdem
sententia
motivum.

Confirmatur: quia tam consensus, quam dissensus possunt esse actus entitativè naturales, contenti in virtute proximè activa voluntatis hominis lapsi, eidemque proinde proportionati: sed voluntas non indiget gratia ad eliciendum actum entitativè naturalem, sibi que proportionatum, atque in sua virtute præcontentum, ut ex se constare videtur, & potest inductivè ostendi in aliis potentiis respectu suorum actuum: ergo licet urgeat gravis tentatio, potest voluntas ex se, & absque gratia elicere actualem dissensum, quò tentationem rejiciat.

Ad argumentum respondemus præclaris verbis
D. Tho

D. Thomæ quæst. 14. de Veritate art. 12. in corpore, ubi inquit: *Homo autem, qui est in peccato mortali, habitualiter peccato inhaeret. Quamvis enim non semper habeat habitum vitij: quia ex uno actu luxuria habitus non generatur; voluntas tamen peccantis derelicto incommutabili bono, bono commutabili quasi fini adhaeret. Et huiusmodi adhesionis vis, & inclinatio in ea manet, quousque iterato bono incommutabili quasi fini inhaeret. Et ideo quando homini sic disposito occurrit aliquid faciendum, quod præcedenti electioni conveniat, repente fertur in illud per electionem, nisi per multam deliberationem seipsam cohibeat. Nec tamen per hoc, quod sic repente illud eligit, à peccato mortali excusatur: quod aliqua deliberatione indiget: quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale, qua perpenditur id, quod eligitur, esse peccatum mortale, & contra Deum. Ista autem deliberatio non sufficit ad retrahendum eum, qui est in peccato mortali. Non enim retrahitur aliquis ab aliquo agendo, in quod inclinatur, nisi in quantum illud sibi proponitur, ut malum. Ille autem, qui jam incommutabile bonum repudiavit pro commutabili bono, non jam existimat ut malum à bono incommutabili averti, in quo ratio peccati mortalis perscitur. Unde non retrahitur à peccando per hoc ipsum, quod advertit aliquid esse peccatum mortale, sed oportet ulterius in considerando procedere, quousque perveniatur ad aliquid, quod non possit non existimare malum, sicut est miseria, vel aliquid huiusmodi. Unde antequam tanta deliberatio fiat, quanta requiritur in homine sic disposito ad vitandum peccatum mortale, præcedit consensus in peccatum mortale, &c. Itaque aliud est loqui de advertentia sufficienti ad peccandum; & aliud de consideratione desiderata ad evitandum peccatum: & multò minor advertentia sufficit, ut quis peccet, quam sit consideratio requisita, ut peccatum propulset. Quoniam ad peccandum satis est cognoscere, quod aliquid est contrarium rationi; & nihilominus illud amplecti: ad vitandum verò peccatum, maximè cum quis vehementer incitatur ad illud, desideratur, quod attenda, & alta consideratione perpendat plura motiva ad illud effugiendum: aliàs inclinatio ad ipsum prævalebit, & voluntatem trahet ad consensum. Cum ergo homo lapsus vehementer tentatur, habet quidem sufficientem usum rationis ad cognoscendum malum; sed non habet sufficientem considerationem, & affectum ad bonum, ut tentationi efficaciter resistat, nisi adjavetur per gratiam. Et ideo licet retineat libertatem propter indifferentiam iudicii; nihilominus facultas eligendi respectu consensus in tentationem est velut virtus omnino proxima, & expedita: at respectu dissensus, seu resistentiæ solum est potentia radicalis, & proximè impedita. Quod impedimentum non excusat à culpa: quia voluntariè apponitur, & conservatur.*

Ad confirmationem respondetur, quod licet resistentia gravis tentationis sit actus entitativè naturalis, & contineatur radicaliter in virtute voluntatis creatæ: nihilominus non est actus proportionatus voluntati lapsæ, & infirmæ per peccatum; sed duntaxat voluntati sanæ per amorem boni honesti, aut saltem non infirmæ per culpam. Et ratio differentię constat ex dictis. Potestque declarari exemplo amoris efficacis, & super omnia Dei Auctoris naturalis, qui est actus entitativè naturalis, ac proinde præcontentus in potentia naturali voluntatis: & nihilominus ex suppositione, quod voluntas sit affecta peccato mortali, nequit

absque gratia elicere prædictum actum, atque explicare in actu propriam virtutem radicalem, ut supra ostendimus dub. 4. Ita in præsentia, licet voluntas præcontineat in sua virtute resistentiam gravis tentationis, nequit tamen, quandiu est averfa à bono rationis, in eam prorumpere, nisi adjuvetur per gratiam.

304. Dices: ut homo committat novum peccatum, & mereatur novam poenam, debet actu habere potestatem ad non peccandum; aliàs defectus præsens non erit novum peccatum, sed poena præcedentis peccati: sicut le habent defectus naturæ, qui ex peccato primi parentis ad posteros deducuntur: ergo cum homo lapsus succumbit tentationi, vel non committit novum peccatum, quod est absurdum; vel retinet potentiam sufficientem ad vitandum peccatum; & consequenter non indiget gratia.

Respondetur, quod ut aliquis committat novum peccatum, sufficit habere indifferentiam rationis, & retinere potentiam antecedentem ad vitandum peccatum, licet careat efficacitate proxima, & expedita: præsertim quando carentia talis efficacitatis est voluntaria peccanti, & voluntariè conservatur ab illo. Unde cum homo per peccatum mortale contraxerit infirmitatem ad resistendum tentationi gravi hætenus explicatam, & voluntariè permaneat in illa, usque dum convertatur ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem (quæ conversio, ut num. 156. declaravimus, haberi non potest absque gratia sanctificante) hinc est, quod carentia resistentiæ non se habeat ut pura poena, vel defectus consequens peccatum præteritum; sed sit cum proprietate novum, & distinctum peccatum actuale. Et explicari potest exemplo sapius inculcato amoris naturalis Dei super omnia; ad quem homo lapsus non habet potentiam proximè expeditam: & nihilominus quia retinet potentiam antecedentem, & indifferentiam iudicii; & alias illud potentiæ impedimentum est consequens, ac voluntarium: propterea omisso prædicti amoris habet rationem novi, ac diversi peccati ab illo, per quod prædictam impotentiam contraxit.

305. Quartò arguitur: quoniam licet homo sit valde intensè conversus ad bonum rationis, & quamvis vehementer moveatur ad aliquod bonum faciendum, atque propositione prædicti boni maximopere alliciatur; potest nihilominus potentia antecedenti, & consequenti, & tam remotè, quam proximè prædictum bonum relinquere, & oppositum malum amplecti: ergo pariter licet peccator sit intensè conversus ad bonum commutabile, & urgenter tentetur ad aliquid faciendum contra rationem, & propositio ad malum alliciens sit valde intensa, & apparens: adhuc homo habebit ex se potentiam remotam, & proximam, antecedentem, & consequentem ad prædictum malum refutandum, & contrarium bonum prosequendum: ergo sicut in casu antecedentis non est contra providentiam ordinariam, quod iustus deficiat: ita in casu consequentis non erit necessaria specialis providentia, ut peccator resistat, & non cadat; & consequenter non desiderabitur specialis gratia, ut homo lapsus gravi tentationi resistat.

Et confirmatur primò: quoniam homo lapsus potest propriis viribus subire mortem propter aliquod motivum temporale, ut puta ob amorem famæ perpetuæ: ergo poterit etiam propriis viribus mortem perferre ob bonum virtutis, saltem in aliqua materia particulari, v. g. ob bonum castitatis.

statis. Confirmatur secundò : quia hæretici se exponunt periculo mortis, ut defendant aliquam veritatem, quam propriis viribus, & humana fide assequuntur : sed mortem subire pro veritatis defensione, est superare tentationem gravem, ut ex se liquet : ergo homo lapsus potest absque gratia gravi tentationi resistere.

Confirmatur tertio : quia frequenter contingit, ut priusquam labatur in peccatum, habeat aliquam virtutem acquisitam, & valde intensam, ut puta habitum castitatis : sed prædicta virtus manet etiam post peccatum, saltem in esse habitus : ergo etiam post lapsum inclinabit vehementer ad proprios actus, & ad resistendum actibus contrariis : ergo poterit homo lapsus in vi prædicti habitus superare tentationes graves illi oppositas.

Responsio ad
argumentum.

Ad argumentum respondetur concessio antecedenti, negando consequentiam. Et disparitas est satis manifesta : quia hoc, quod est deficere, convenit creaturæ ex se, atque ideo non obstante, quod valde afficiatur ad bonum rationis, adhuc habet potentiam proximam ad illud deferendum. Cæterum non deficere urgente gravi tentatione, non convenit naturæ lapsæ nisi ex adiutorio gratiæ : & propterea non habet ex se potentiam proximam ad resistendum. Cujus differentia radix habetur ex dictis : nam gratia, quæ communiter confertur, non tollit à creatura potentiam proximam, sive expeditam, ut avertatur à Deo, & convertatur ad finem pravam. Ex suppositione autem, quod creatura per peccatum averfa fuerit à Deo, & conversa ad bonum proprium, non habet vires ad destruendum illam aversionem, & conversionem : sed id est proprius effectus gratiæ sanctificantis, ut docet D. Thomas infra quæst. 113. art. 2. Unde cum resistentia gravis tentationis viribus propriis facta sit, saltem interpretativè, conversio ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem, ut supra diximus num. 282. & prædicta conversio repugnet in sensu composito naturæ lapsæ : propterea hæc non retinet potentiam proximam, sive expeditam, ut gravi tentationi resistat.

Ad 1. confirmacionem.

D. August.

Ex quibus patet solutio ad primam confirmationem : nam quod aliquis vitam expendat ob aliquod motivum temporale, aut sensibile, minimè exposcit ullam conversionem, & affectum ad bonum rationis : neque habet rationem actus honesti, sed potius peccaminosi : cum sit contra prudentiam mortem subire ob gloriam mundanam, vel alia vilia motiva. Quo sensu dixit Augustinus lib. 4. contra Julianum cap. 4. *Quod autem fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia precipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est. Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus, à quibus sunt. Bonum est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti : sed ille, qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis, quam Dei facit, non bene bonum facit : quia non bonum facit, quod non bona voluntate facit. Absit enim, ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur.* Et infra loquens de illis, qui vitam pro patria videntur periculis exposuisse, eorum virtutes contemnit his verbis : *Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur, non quia ille bonus, sed quia iste magis malus ; & minus impius, quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimum deviendo. An fortè, & istis, qui exhibuerunt*

terrenæ patriæ Babylonicam dilectionem, & virtute civili non vera, sed verosimili demonibus, vel humane gloria servierunt, Fabricius videlicet, & Regulus, & Fabius, & Scipionibus, & Camillis, cæterisque talibus, &c. Ex quibus liquet quòd ad prædicta, cum sint peccaminosa, non desideratur, nec concurret gratia Dei, sed sola defectibilitas creaturæ, quæ pluri inordinate facit humanam famam, quam vitam. Mortem autem perferre ob purum bonum virtutis claudit conversionem efficacem ad prædictum bonum tanquam ad ultimum finem, qui supra vitam, & alia temporalia diligitur. Unde cum huiusmodi conversio haberi absque gratia non valeat ; sequitur hanc esse necessariam ad prædictam victoriam, & alias similes. Addendum est, quòd gratia admissa, & non concessa, quòd Gentiles aliquando obtinuerint gravis alicujus tentationis victoriam honestam, & secundum rectam rationem fortiter pro patria, aut alio honesto fine occubuerint ; minimè concedendum est, quòd hæc præstiterint absque aliquo speciali auxilio : quòd duplici titulo habuit rationem gratiæ : tum quia indebitum erat : tum quia connaturaliter debebat supponere iustitiam naturalem, aut supernaturalem, juxta ea, quæ diximus num. 291. & Gentiles utraque carebant.

Per quod etiam solvitur secunda confirmatio : *Ad secundam.* nam hæreticus non moritur pro aliqua veritate Catholica, quia veritas in re sit, vel quia Catholica sit, cum eodem animo, & dispositione mortem subeat pro quolibet errore, cui assentitur. Pertinacia ergo in proprio iudicio, quod omni humano incommodo præfert, in causa est, ut parvi pendat dispendium vitæ. Unde licet sufferre mortem in prædicto casu non sit malum ex parte materiæ ; est tamen malum ex parte modi : quia non moritur ob aliquod motivum determinatè bonum, sed ob generalem pertinaciam, quæ inhæret omni iudicio proprio sive vero, sive falso. Quamobrem mirum non est, quòd id præstet viribus propriis, & absque gratia : hæc quippe non concurret ad actus ex aliqua parte vitiosos, ut in Tract. de fide ostendemus. Videatur D. August. lib. de Patientia cap. 27. Videatur D. August. etiam Caietanus infra quæst. 136. art. 3. ubi Martino de Magistris similia objiciens respondet. Caietanus.

Ad tertiam confirmationem dicendum est habitus virtuosos acquisitos manere quidem in homine post peccatum, & inclinare, quantum est de se, ad actus similes iis, per quos fuerunt acquisiti, illosque non semel elicere in absentia gravis tentationis. Cæterum quia homo per peccatum, relicto bono virtutis, conversus est ad bonum proprium, etiam si rationi contrarium sit, & nihil magis dominatur in supposito, quam conversio ejus ad ultimum finem, utpote de cujus ratione est omnia sibi subijcere : & aliàs tentatio gravis vehementer impellat hominem ad malum : propterea inclinatio bonorum habituum impares, atque insufficientes vires communicat homini, ut tentationi gravi efficaciter resistat. Et ideo necessarium est adiutorium divinæ gratiæ.

306. Ultimò arguitur : quoniam gratia intrinseca auxiliariis semper est in ordine ad aliquem actum, ut ex se liquet : sed tentatio potest superari absque omni actu per solam non exhibitionem consensus, ut contingeret in eo, qui graviter tentaretur ad odium Dei, vel proximi : qui proculdubio tentationem vinceret ex hoc solum, quod omnem actum odij suspenderet : ergo non est

Ultimum argumentum.

est necessarium auxilium internum gratiae, ut quis superet gravem tentationem.

Confirmatur primo.

Confirmatur primò : quia voluntas, cum potentia libera sit, potest è duobus bonis sibi propositis illud eligere, quod minus bene proponitur, vel in quo non apparet tanta convenientia : ergo quamvis urgente gravi tentatione, bonum virtutis minus appareat, & minus alliciat, quàm illud bonum sensibile, ad quod tentatio stimulat; poterit nihilominus voluntas pro libito suo relinquere bonum sensibile, & prosequi bonum honestum.

Secundo.

Confirmatur secundò : quoniam plura sunt opera naturalia, quæ ob suam difficultatem satis deterrent voluntatem, & movent ad sui omissionem : & tamen voluntas hominis lapsi potest viribus propriis exequi quodcumque opus bonum naturale, seu, quod idem est, adimplere quodlibet legis naturalis præceptum, divisivè sumptum, excepto præcepto amoris Dei ultimi finis, cujus adimpletio est inconiungibilis cum statu peccati mortalis, ut supra diximus *dub. 4. & 5.* ergo poterit etiam resistere propriis viribus cuiusvis gravi tentationi, quantumvis alliciat ad malum : ejusdem quippè rationis est declinare à malo, & facere bonum.

Responsio ad argumentum.

Respondetur argumento negando minorem : quia licet tentatio movens ad odium Dei, sufficienter intelligeretur deviata per suspensionem omnis actus in voluntate : nihilominus impossibile est naturaliter, quòd voluntas suspendat omnem actum circa objectum cognitum, & sufficienter sibi propositum. Tum quia voluntas essentialiter est inclinatio, ac propensio in bonum : unde infallibiliter fertur in ipsum, nisi detur aliud majus bonum, ad quod magis afficiatur : & tunc fuga ab illo importat prosecutionem istius, quæ absque omni actu intelligibilis est. Tum etiam, quia sicut intellectus est naturaliter determinatus ad operandum circa objecta, quæ repræsentantur in phantasmatibus; & ideo cum sensus communis, & phantasia non sunt ligata, repugnat, quòd intellectus omnem suam operationem suspendat : ita voluntas est determinata circa objecta, quæ repræsentantur in intellectu; quocirca repugnat, quòd stante repræsentatione actuali ex parte intellectus, detur omnimoda suspensio ex parte voluntatis, ut diximus *Tract. 13. disp. 5. dub. 2. à num. 27.*

Adde primò, quòd licet voluntas sufficienter resisteret proximè non eliciendo actum, nihilominus si semel illa elicientia est voluntaria, ac libera, deberet fieri ex motione objecti voluntatis, quod est bonum : prædicta autem motio actus positivus est, nempe amor boni. Ac proinde ad victoriam gravis tentationis requiritur saltem præsuppositivè actus aliquis, & pro isto gratia.

Adde secundò, & melius, quòd gratis concesso resistantiam gravis tentationis posse exerceri absque omni actu; in eo tamen eventu ipsa negatio concursus Dei ad materiale peccati haberet rationem gratiæ specialis : quia homo lapsus occurrente gravi tentatione non exigit eam suspensionem novi peccati : & ipsa suspensio concursus, ne consentiat, habet rationem gratiæ specialis, ut supra diximus *num. 283.*

Solutio prima confirmatio. n. 16.

Ad primam confirmationem respondetur antecedens de eo, quòd secundum ultimum iudicium intellectus apparet minus bonum, falsum esse, ut explicuimus *Tract. 10. disp. 1. dub. 1. à num. 14.* Quia sicut voluntas non potest amare

aliquid, nisi sit bonum cognitum ab intellectu : ita nequit eligere unum objectum præ alio, nisi intellectus dicat unum esse melius, & eligibilius, quàm aliud. Sed quidquid sit de hac doctrina, licet alias verissima; & admissio, quòd voluntas, metaphysicè loquendo, possit aliquando eligere illud, quod apparet minus bonum, & quod minus allicit : id tamen nequit extendi ad voluntatem lapsam, & non adjutam gratia in casu gravis tentationis. Nam cum gravis tentatio proponat objectum, non utcumque melius, & apparentius; sed vehementer, & obnubilando bonum oppositum, maximamque difficultatem importet, quæ connaturaliter superari non potest nisi ex affectu contrario ad bonum honestum, qui affectus in voluntate hominis lapsi non invenitur : propterea nequit prædicta voluntas sibi relicta tenere firmiter bonum honestum, & objectum tentationis efficaciter propulsare.

Diluitur secunda.

Ad secundam confirmationem constat ex supra dictis *dub. 5.* ubi latè ostendimus nullum opus bonum naturale, seclusa præsentia gravis tentationis, & difficultate perseverantiæ per longum tempus, asserre notabilem difficultatem, quæ superet vires voluntatis lapsæ, vel quæ possit difficultati gravis tentationis comparari. Unde ex eo, quòd possit homo lapsus efficere quodlibet opus bonum naturale divisivè sumptum, & pro brevi tempore, nempe cum præceptum instat; minimè sequitur, quòd valeat propriis viribus gravi tentationi resistere : nam hoc posterius addit supra illud difficultatem adeo magnam, quod superat vim expeditam, & dispositionem proximam hominis lapsi.

ARTICULUS V.

Utrum homo possit mereri vitam æternam sine gratia.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd homo possit mereri vitam æternam sine gratia. Dicit enim Dominus *Matth. 19.* Si vis ad vitam ingredi, serva mandata : ex quo videtur quod ingredi vitam æternam, sit constitutum in hominis voluntate. Sed id, quod in nostra voluntate constitutum est, per nos ipsos possumus : ergo videtur, quod homo per seipsum possit vitam æternam mereri.

Præterea, vita æterna est merces, vel præmium, quæ hominibus redditur à Deo, secundum illud *Matth. 5.* Merces vestra multa est in cælis : sed merces, vel præmium redditur à Deo homini secundum opera ejus secundum illud *Psal. 61.* Tu reddes unicuique secundum opera ejus : cum igitur homo sit dominus suorum operum, videtur, quod in ejus potestate constitutum sit ad vitam æternam pervenire.

Præterea, vita æterna est ultimus finis vitæ humanæ : sed quælibet res naturalis per sua naturalia potest consequi finem suum : ergo multò magis homo, qui est altioris naturæ, per sua naturalia potest pervenire ad vitam æternam absque aliqua gratia.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *ad Roman. 6.* Gratia Dei, vita æterna : quod idè dicitur, sicut glossa ibidem dicit, ut intelligeremus Deum ad vitam æternam pro sua miseratione nos perducere.

Respondeo dicendum, quòd actus perducen-
tes ad finem, oportet esse fini proportionatos.
Nullus

Nullus autem actus excedit portionem principij activi. Et ideo videmus in rebus naturalibus, quod nulla res potest perficere effectum per suam operationem, qui excedat virtutem activam, sed solum potest producere per operationem suam effectum suæ virtuti proportionatum. Vita autem æterna est finis excedens proportionem naturæ humanæ, ut ex supradictis patet. Et ideo homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata vitæ æternæ, sed ad hoc exigitur altior virtus, quæ est virtus gratiæ. Et ideo sine gratia homo non potest mereri vitam æternam. Potest tamen facere opera perducenda ad bonum aliquod homini connaturale: sicut laborare in agro, bibere, manducare, & habere amicum, & alia hujusmodi, ut August. dicit in tertia responsione contra Pelagianos.

Ad primum ergo dicendum, quod homo sua voluntate facit opera meritoria vitæ æternæ: sed sicut August. in eo lib. dicit, ad hoc exigitur quod voluntas hominis præparetur à Deo per gratiam.

Ad secundum dicendum, quod sicut Gloss. dicit *Rom. 6.* super illud: Gratia Dei, vita æterna, Certum est vitam æternam bonis operibus reddi: sed ipsa opera, quibus redditur, ad Dei gratiam pertinent; cum etiam supradictum sit, quod ad implendum mandata legis secundum debitum modum per quem eorum impletio est meritoria, requiritur gratia.

Ad tertium dicendum, quod objectio illa procedit de fine homini connaturali. Natura autem humana ex hoc ipso, quod nobilior est, potest ad altiorem finem perducì, saltem auxilio gratiæ, ad quem inferiores naturæ nullo modo pertinere possunt: sicut homo est melius dispositus ad sanitatem, qui aliquibus auxiliis medicinæ potest sanitatem consequi: quam ille, qui nullo modo, ut Philosophus introducit in secundo de celo.

CONCLUSIO EST NEGATIVA.

DE hac difficultate ex professo agemus infra in Tract. de Merito disput. 3. dub. 1. ubi ex mente D. Thomæ determinabimus, qualis gratia ad meritum vitæ æternæ desideretur; quod in præsentia S. Doctor expressè non resolvit.

ARTICULUS VI.

Utrum homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini, quod sit ei impossibile, ut supradictum est: sed Zachar. 1. dicitur, convertimini ad me, & ego convertar ad vos: nihil autem est aliud se ad gratiam præparare, quam ad Deum converti: ergo videtur, quod homo per seipsum possit se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.

Præterea. Homo se ad gratiam præparat faciendo quod in se est: quia si homo facit, quod in se est, Deus ei non denegat gratiam. Dicitur enim *Matth. 7.* quod Deus dat spiritum bonum petentibus se. Sed illud in nobis esse dicitur, quod est in nostra potestate: ergo videtur, quod

in nostra potestate sit constitutum, ut nos ad gratiam præparemus.

Præterea, si homo indiget gratia ad hoc, quod præparet se ad gratiam, pari ratione indigebit gratia ad hoc, quod præparet se ad illam gratiam, & sic procederetur in infinitum, quod est inconveniens: ergo videtur standum in primo, ut scilicet homo sine gratia possit se ad gratiam præparare.

Præterea, *Proverb. 16.* quod hominis est præparare animum: sed illud dicitur esse hominis, quod per seipsum potest: ergo videtur, quod homo per seipsum se possit ad gratiam præparare.

Sed contra est, quod dicitur *Ioann. 6.* Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: si autem homo seipsum præparare posset, non oporteret, quod ab alio traheretur: ergo homo non potest se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.

Respondeo dicendum, quod duplex est præparatio voluntatis humanæ ad bonum. Una quidem, qua præparatur ad bene operandum, & ad Deo fruendum: & talis præparatio voluntatis non potest fieri sine habituali gratiæ dono, quod sit principium operis meritorij, ut dictum est. Alio modo potest intelligi præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum. Ad hoc autem, quod præparet se homo ad susceptionem hujus doni non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima: quia sic procederetur in infinitum: sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei, interius animam moventis, sive inspirantis bonum propositum. His enim duobus modis indigemus auxilio divino, ut supra dictum est. Quod autem ad hoc indigeamus auxilio Dei moventis manifestum est. Necesse enim est, cum omne agens agat propter finem, quod omnis causa convertat suos effectus ad suum finem: & ideo cum secundum ordinem agentium, sive moventium sit ordo finium, necesse est, quod ad ultimum finem convertatur homo per motionem primi moventis, ad finem autem proximum per motionem alicujus inferiorum moventium: sicut animus militis convertitur ad quærendum victoriam ex motione ducis exercitus, ad sequendum autem vexillum alicujus aciei ex motione Tribuni. Sic igitur cum Deus sit primum movens simpliciter, ex ejus motione est, quod omnia in ipsum convertantur secundum communem intentionem boni, per quam unumquodque intendit assimilari Deo secundum suum modum. Unde Dion. in lib. de div. nom. dicit, quod Deus convertit omnia ad seipsum sicut ad specialem finem, quem intendunt, & cui cupiunt adherere sicut bono proprio, secundum illud *Psal. 72.* Mihi adherere Deo bonum est. Et ideo quod homo convertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum convertente: hoc autem est præparare se ad gratiam quasi ad Deum converti. Sicut ille, qui habet oculum aversum à lumine solis, per hoc se præparat ad recipiendum lumen solis, quod oculos suos convertit versùs solem. Unde patet, quod homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum nisi per auxilium gratuitum Dei interius moventis.

Ad primum ergo dicendum, quod conversio hominis ad Deum fit quidem per lib. arb. & secundum hoc homini præcipitur, quod se ad Deum convertat: sed lib. arb. ad Deum converti non potest, nisi Deo ipsum ad se convertente. Secundum

cundum illud *Ierem. 31.* Converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus. Et *Threnorum ultimo.* Converte nos Domine ad te, & convertemur.

Ad secundum dicendum, quod nihil homo potest facere, nisi à Deo moveatur, secundum illud *Joan. 15.* Sine me nihil potestis facere: & ideo cum dicitur homo facere, quod in se est, dicitur, hoc est in potestate hominis secundum quod est motus à Deo.

Ad tertium dicendum, quod illa objectio procedit de gratia habituali, ad quam requiritur aliqua præparatio: quia omnis forma requirit susceptibile dispositum: sed hoc, quod homo moveatur à Deo, non præexigit aliquam aliam motionem, cum Deus sit primum movens, unde non oportet abire in infinitum.

Ad quartum dicendum, quod hominis est præparare animum: quia hoc facit per lib. arb. sed tamen hoc non facit sine auxilio Dei moventis, & ad se attrahentis, ut dictum est.

PRIMA CONCLUSIO.

UT voluntas se præparet ad operandum meritorie, indiget gratia habituali, quæ sit principium meriti.

SECUNDA CONCLUSIO.

UT homo se præparet ad consequendam gratiam habitualement, non indiget alio dono habituali.

TERTIA CONCLUSIO.

UT homo se præparet ad consequendam gratiam habitualement, indiget auxilio Dei moventis animam, & inspirantis bonum.

Prima conclusio pertinet ad Tract. de Merito, ubi illam propugnabimus *disp. 3. dub. 1.* Tertiam conclusionem late exponemus, & extendemus ad omnem dispositionem etiam remotam *disp. sequenti dub. 6.* cum sequenti, ubi explicabimus legitimum sensum illius propositionis, quam assumit argumentum secundum hujus articuli. *Faciendi, quod est in se, Deus non denegat gratiam.* Circa secundam conclusionem observat Curiel ex ea manifestè deduci, quod juxta sententiam D. Thomæ actus ultimò disponentes ad gratiam sanctificantem non procedunt ab ipsa tanquam à principio effectivo. Sed fallitur, ut ostendemus infra in Tract. de Iustificat. *disp. 3. dub. 3.* per totum ubi §. 4. explicabimus, quæ S. Doctor in præsentis affirmat: à quo proinde studio nunc superfedemus. Sufficiat modo adnotare illa verba D. Thomæ, quæ Curiel sibi favere existimat. *Ad susceptionem hujus doni, inquit, non oportet presupponere aliquod aliud donum habituale in anima: quia sic procederetur in infinitum.* Ipsa autem gratia sanctificans non est donum aliud habituale, nec ea præsupposita proceditur in infinitum, sed in ea sistitur. Unde ex vi hujus nequit inferri, quod ipsa gratia habitualis non requiratur. Simillimo loquendi modo utitur D. Thomas infra *ari. 10.* ubi ait: *Ad perseverantiam habendam homo in gratia constituitur non quidem indiget aliqua alia habituali gratia, sed divino auxilio.* Ex quibus nemo colliget ipsam gratiam habitualement sanctificantem non præsupponi ad perseverantiam actualement, & non esse principium illius. Oppositum enim docet Divus

Thomas, & est omnino certum. Idem ergo in præsentis dicendum est.

ARTICULUS VII.

Utrum homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiae.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiae. Illud enim, quod præexigitur ad gratiam sit sine gratia: sed resurgere à peccato præexigitur ad illuminationem gratiae. Dicitur enim *ad Ephesios 5.* Exurge à mortuis: & illuminabit te Christus: ergo homo potest resurgere à peccato sine gratia.

Præterea, Peccatum virtuti opponitur, sicut morbus sanitati: ut supra dictum est: sed homo per virtutem naturæ potest resurgere de agitudine ad sanitatem sine auxilio exterioris medicinae propter hoc, quod intus manet principium vitæ, à quo procedit operatio naturalis: ergo videtur, quod homo simili ratione possit reparari per seipsum, redeundo de statu peccati ad statum justitiæ absque auxilio exterioris gratiae.

Præterea, Quælibet res naturalis potest redire ad actum convenientem suæ naturæ: sicut aqua calefacta per seipsam redit ad naturalem frigiditatem, & lapis sursum projectus per seipsum redit ad suum motum naturalem: sed peccatum est quidam actus contra naturam, ut patet per Damasc. in 2. lib. ergo videtur, quod homo possit per seipsum redire de peccato ad statum justitiæ.

Sed contra est, quod Apost. dicit *ad Gal. 2.* Si data est lex, quæ potest justificare, ergo Christus gratis mortuus est, id est, sine causa: pari ergo ratione si homo habet naturam per quam potest justificari, Christus gratis, id est, sine ea mortuus est: sed hoc est inconveniens dicere: ergo non potest per seipsum justificari, id est, redire de statu culpæ ad statum justitiæ.

Respondeo dicendum, quod homo nullo modo potest resurgere à peccato per seipsum sine auxilio gratiae. Cum enim peccatum transiens actu remaneat reatu (ut supra dictum est) non est idem resurgere à peccato, quod cessare ab actu peccati: sed resurgere à peccato est reparari hominem ad ea, quæ peccando amisit. Incurrit autem homo triplex detrimentum peccando, ut ex supradictis patet, scilicet maculam, corruptionem naturalis boni, & reatum poenæ. Maculam quidem incurrit inquantum privatur decore gratiae ex deformitate peccati. Bonum autem naturæ corrumpitur, inquantum natura hominis deordinatur voluntate hominis Deo non subjecta: hoc enim ordine sublato, consequens est, ut tora natura hominis peccantis inordinata remaneat. Reatus vero poenæ est, per quem homo peccando mortaliter meretur damnationem æternam. Manifestum est autem de singulis horum trium, quod non possunt reparari nisi per Deum. Cum enim decor gratiae proveniat ex illustratione divini luminis, non potest talis decor in anima reparari nisi Deo denuo illustrante: unde requiritur habituale donum, quod est gratiae lumen. Similiter ordo naturæ reparari non potest, ut scilicet voluntas hominis Deo subiciatur, nisi Deo voluntatem hominis ad se trahente, sicut dictum est. Similiter etiam reatus poenæ æternæ remitti non potest, nisi à Deo, in quem est offensa commissæ, & qui est hominum iudex: & ideo requi

Curiel.

D. Thom.

requiritur auxilium gratiæ ad hoc, quod homo à peccato resurgat, & quantum ad habituale donum, & quantum ad interiorem Dei motionem.

Ad primum ergo dicendum, quod illud indicitur homini, quod pertinet ad actum liberi arbitrij, qui requiritur in hoc, quod homo à peccato resurgat: & ideo cum dicitur, Exurge, & illuminabit te Christus, non est intelligendum, quod tota exurrectio à peccato præcedat illuminationem gratiæ, sed quia cum homo per liberum arbitrium à Deo motum surgere conatur à peccato, recipit lumen gratiæ justificantis.

Ad secundum dicendum, quod naturalis ratio non est sufficiens principium hujus sanitatis, quæ est in homine per gratiam justificantem, sed hujus principium est gratia, quæ tollitur per peccatum: & ideo non potest homo per seipsum reparari, sed indiget, ut denuo ei lumen gratiæ infundatur: sicut si corpori mortuo resuscitando denuo infunderetur anima.

Ad tertium dicendum, quod quando natura est integra, per seipsam potest reparari ad id, quod est sibi conveniens, & proportionatum: sed ad id, quod superexcedit suam proportionem, reparari non potest sine exteriori auxilio. Sic igitur humana natura defluens per actum peccati, quia non manet integra, sed corrumpitur (ut supra dictum est) non potest per seipsam reparari, neque etiam ad bonum sibi connaturale, & multo minus ad bonum supernaturale justitiæ.

CONCLUSIO.

UT homo resurgat à peccato, indiget auxilio gratiæ & quantum ad habituale donum, & quantum ad interiorem Dei motionem.

De hac materia ex professo agemus infra in Tract. de Justificat. disp. 2. dub. 5. cum sequent.

ARTICULUS VIII.

Utrum homo sine gratia possit non peccare.

AD octavum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia possit non peccare. Nul- lus enim peccat in eo, quod vitare non potest: ut August. dicit in *lib. de duabus animabus, & de lib. arb.* si ergo homo existens in peccato mortali, non possit vitare peccatum, videtur, quod peccando non peccet, quod est inconveniens.

Præterea, Ad hoc corripitur homo, ut non peccet: si igitur homo in peccato mortali existens, non potest non peccare, videtur quod frustra ei correptio adhibeatur, quod est inconveniens.

Præterea, *Eccles. 15.* dicitur. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi: sed aliquis peccando non desinit esse homo: ergo adhuc in ejus potestate est eligere bonum, vel malum, & ita potest homo sine gratia vitare peccatum.

Sed contra est, quod August. dicit in *lib. de perfectione justitiæ*: Quisquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem, negat autem hoc, quod contendit ad non peccandum gratiæ Dei adiutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem, ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum esse non dubito.

Respondeo dicendum, quod de homine dupliciter loqui possumus. Uno modo secundum statum naturæ integræ. Alio modo secundum statum naturæ corruptæ: Secundum statum quidem

naturæ integræ etiam sine gratia habituali poterat homo non peccare nec mortaliter, nec venialiter: quia peccare nihil aliud est, quam recedere ab eo, quod secundum naturam, quod vitare homo poterat in statu naturæ integræ: non tamen hoc poterat sine auxilio Dei, in bono conservantis, quo substracto etiam ipsa natura in nihilum decideret. In statu autem naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam ad hoc, quod omnino à peccato abstinere: quæ quidem sanatio primo fit in præsentī vita secundum mentem, appetitu carnali nondum omnino reparato. Unde Apostolus *ad Rom. 7.* in persona hominis reparati, dicit: Ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. In quo quidem statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit, ut supra habitum est. Non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest (& ex hoc habent rationem peccati, & voluntarij) non autem omnes: quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit: & etiam quia ratio non semper potest esse pervigil ad hujusmodi motus vitandos, ut supra dictum est. Similiter etiam antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus, quia non est necesse, quod continuo peccet in actu, sed quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest. Unde & Gregor. dicit super Ezech. quod peccatum, quod mox per poenitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et hujus ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita etiam ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet, quod regulentur omnes actus humani, sicut per rationis judicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut ergo in inferiori appetitu non totaliter subiecto rationi, non potest esse, quin contingant inordinati motus in appetitu sensitivo: ita etiam ratione hominis non totaliter existente subiecta Deo, consequens est, ut contingant multæ inordinationes in ipsis actibus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit à Deo, contemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipue quia in repentinis operatur homo secundum finem præconceptum, & secundum habitum præexistentem, ut Phil. dicit in 3. Ethicor. quamvis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere, ut diu permaneat, quin operetur secundum consequentiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur.

Ad primum ergo dicendum, quod homo potest vitare singulos actus peccati, non tamen omnes nisi per gratiam, ut dictum est. Et tamen quia ex ejus defectu est, quod homo se ad gratiam habendam non præparet, propter hoc à peccato non excusatur, quod sine gratia peccatum vitare non potest.

Ad secundum dicendum, quod correptio utilis est, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur. Si tamen qui corripitur, filius est

est promissionis, ut strepitu correptionis forinfecus insonante, aut flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur & velle, ut August. dicit in libro de correptione & gratia. Ideo ergo necessaria est correptio: quia voluntas hominis requiritur ad hoc, quod à peccato absteineat, sed tamen correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Unde Eccl. 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.

Ad tertium dicendum, quod sicut August. dicit in Hyponosticon, verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integræ, quando nondum erat servus peccati, unde poterat peccare, & non peccare, nunc etiam quodcumque vult homo datur ei, sed hoc, quod bonum velit habet ex auxilio gratiæ.

PRIMA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ integræ poterat absque gratia habituali vitare peccata mortalia, & venialia.

SECUNDA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ corruptæ, & non reparatus per gratiam potest vitare singula mortalia, non tamen diu vitare, quin novum mortale committat.

TERTIA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ corruptæ reparatus per gratiam potest vitare omnia mortalia.

QUARTA CONCLUSIO.

Homo in statu naturæ reparatus per gratiam non potest vitare omnia peccata venialia.

Quæ D. Thom. in hoc artic. resolvit, explicata jam relinquimus. In quo consisteret status naturæ integræ, diximus *disput. 1. cap. 2. num. 29. & 40.* Ex quibus locis facile depromitur ratio primæ conclusionis, quam S. Doctor statuit. Secundam assertionem quoad utramque ejus partem discussimus *disput. preced. dub. 5.* De tertia egimus *dub. 6. & 7.* & alia quæ insuper addemus *disput. sequenti dub. 10. & 11.* Denique veritatem quartæ ostendimus *disput. preced. dub. 7.* Quæ autem ratione status naturæ reparatæ per gratiam vocetur à D. Thom. status naturæ corruptæ diximus *disput. 1. numero 33.*

ARTICULUS IX.

Utrum ille, qui jam consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum, & vitare peccatum absque auxilio gratiæ.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quod ille, qui jam consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum & vitare peccatum absque alio auxilio gratiæ. Unumquodque enim aut frustra est, aut imperfectum, si non implet illud ad quod datur. Sed gratia ad hoc datur nobis, ut possimus bonum facere, & vitare peccatum: si igitur per gratiam hoc homo non potest, videtur, quod vel gratia sit frustra data, vel sit imperfecta.

Præterea, Per gratiam ipse Spiritus sanctus in nobis habitat secundum illud 1. ad Cor. 3. Nesci-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

tis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis: Sed Spiritus sanctus, cum sit omnipotens, sufficiens est, ut nos inducat ad bene operandum, & ut nos à peccato custodiat: ergo homo gratiam consecutus potest utrumque prædictorum absque alio auxilio gratiæ.

Præterea, Si homo consecutus gratiam, adhuc alio auxilio gratiæ indiget ad hoc, quod rectè vivat, & à peccato absteineat, pari ratione, etsi illud aliud auxilium gratiæ consecutus fuerit, adhuc alio auxilio gratiæ indigebit procederetur ergo in infinitum: quod est inconveniens. Ergo ille qui est in gratia, non indiget alio auxilio gratiæ ad hoc, quod bene operetur, & à peccato absteineat.

Sed contra est, quod August. dicit in lib. de natura & gratia, quod sicut oculus corporis plenissime sanus nisi candore lucis adjunctus non potest cernere, sic & homo perfectissime etiam justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere. Sed justificatio fit per gratiam secundum illud Rom. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius. Ergo etiam homo jam habens gratiam, indiget alio auxilio gratiæ ad hoc, quod rectè vivat.

Respondetur dicendum, quod sicut supra dictum est, homo ad rectè vivendum dupliciter auxilio Dei indiget. Uno quidem modo quantum ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta sanetur, & etiam sanata elevetur ad operandum opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ, ut à Deo moveatur ad agendum.

Quantum igitur ad primum auxilij modum homo in gratia existens, non indiget alio auxilio gratiæ quasi aliquo alio habitu infuso: indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum: & hoc propter duo. Primum quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire nisi virtute motionis divinæ. Secundò ratione speciali propter conditionem status humanæ naturæ: quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantia obscuritas in intellectu, secundum quam (ut etiam dicitur Rom. 8.) quod oremus sicut oportet nescimus. Propter varios enim rerum eventus, & quia etiam nosmetipsos non perfectè cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat. Secundum illud Sapient. 9. Cogitationes mortalium timidae, & incertæ providentiæ nostræ. Et ideo necesse est nobis, ut à Deo dirigamur, & protegatur, qui omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam, convenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem: & Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra, &c. quæ in oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia.

Ad primum ergo dicendum, quod donum habitualis gratiæ non ad hoc datur nobis, ut per ipsum non indigeamus ulterius divino auxilio: indiget enim qualibet creatura, ut à Deo conservetur in bono, quod ab eo accepit. Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc indiget divino auxilio, non potest concludi, quod gratia sit in vanum data, vel quod sit imperfecta: quia etiam in statu gloriæ quando gratia erit omnino perfecta, homo divino auxilio indigebit.

V

Hic

Ad Rom. 3.

Ad Rom. 7. & 8.

Sapient. 9.

Hic autem aliquantulum gratia imperfecta est, inquantum hominem non totaliter sanat: ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod operatio Spiritus sancti, quæ nos movet, & protegit, non circumscribitur per effectum habitualis doni, quod in nobis causat: sed præter hunc effectum nos movet, & protegit simul cum Patre, & Filio.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa concludit, quod homo non indigeat alia habituali gratia.

PRIMA CONCLUSIO.

Homo in gratia existens non indiget alio habituali dono ad operandum bonum, & vitandum peccatum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Homo in gratia existens, ut bonum operetur, & peccatum vitet, indiget auxilio gratiæ.

De hac difficultate agemus *disp. seq. dub. 10.* ubi explicabimus, qua ratione auxilium requisitum, ut iustus rectè se gerat, habeat rationem gratiæ specialis.

ARTICULUS X.

Utrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum.

Ad decimum sic proceditur. Videtur, quod homo in gratia constitutus non indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum. Perseverantia enim est aliquid minus virtute, sicut & continentia, ut patet per Phil. in 7. *Eth.* Sed homo non indiget auxilio gratiæ ad habendum virtutes, ex quo est iustificatus per gratiam. Ergo multo minus indiget auxilio gratiæ ad habendum perseverantiam.

Præterea. Omnes virtutes simul infunduntur. Sed perseverantia ponitur quædam virtus. Ergo videtur, quod simul cum gratia infusis aliis virtutibus perseverantia detur.

Ad Rom. 5. Præterea. Sicut Apostolus dicit *ad Roman. 5.* plus repositum est homini per donum Christi, quam amiserit per peccatum Adæ. Sed Adam accepit, unde posset perseverare. Ergo multo magis nobis repositur per gratiam Christi, ut perseverare possimus: & ita homo non indiget gratia ad perseverandum.

August. Sed contra est, quod August. dicit in *lib. de perseverantia*. Cur perseverantia poscitur à Deo, si non datur à Deo: an & ista irriforia petitio est, cum id ab eo petitur, quo scitur, non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate? Sed perseverantia petitur etiam ab illis, qui sunt per gratiam sanctificati: quod intelligitur cum dicimus, sanctificetur nomen tuum, ut ibidem August. confirmat per verba Cypriani. Ergo homo etiam in gratia constitutus indiget, ut ei perseverantia à Deo detur.

Respondeo dicendum, quod perseverantia tripliciter dicitur. Quandoque enim significat habitum mentis, per quem homo firmiter stat, ne removeatur ab eo, quod est secundum virtutem per tristitias irruentes, ut sic se habeat perseverantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscentias, & delectationes, ut Philosoph. dicit 7. *Ethic.*

Alio modo potest dici perseverantia habitus quidam secundum quem homo habet propositum perseverandi in bono usque ad finem. Et utroque istorum modorum perseverantia simul cum gratia infunditur, sicut & continentia, & cæteræ virtutes.

Alio modo dicitur perseverantia continuatio quædam boni usque ad finem vitæ. Et ad talem perseverantiam habendam, homo in gratia constitutus non quidem indiget aliqua alia habituali gratia, sed divino auxilio ipsum dirigente & protegente contra tentationum impulsus, sicut ex præcedente quæstione apparet. Et ideo postquam aliquis est iustificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere prædictum perseverantiæ donum, ut scilicet custodiatur à malo usque ad finem vitæ: multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio illa procedit de primo modo perseverantiæ, sicut & secunda objectio procedit de secundo. Unde patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut August. dicit *lib. de natura & gratia*: homo in primo statu accepit donum, per quod perseverare posset, non autem accepit, ut perseveraret: nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt & donum gratiæ, quo perseverare possunt, & ulterius eis datur, quod perseverent. Et sic donum Christi est majus, quam delictum Adæ. Et tamen facilius homo per gratiæ donum perseverare poterat in statu innocentiae, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quam nunc possimus, quando reparatio gratiæ Christi etsi sit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen est consummata quantum ad carnem, quod erit in patria: ut homo non solum perseverare poterit, sed etiam peccare non poterit.

PRIMA CONCLUSIO.

Perseverantia sumpta vel pro habitu, quo homo confirmatur in bono contra ingruentes tristitias, vel pro habitu qui est principium propositi perseverandi in bono usque in finem infunditur homini simul cum gratia.

SECUNDA CONCLUSIO.

Ut homo in gratia constitutus perseveret in bono usque ad finem, indiget auxilio Dei dirigentis, & protegentis.

Pro majori intelligentia primæ conclusionis videndus est D. Thom. 2.2. *quæst. 137.* ubi agit de habitu perseverantiæ, qui est pars fortitudinis, & possunt recoli, quæ diximus *Tract. de virtutibus, in earum arbore n. 104.* De secunda vero conclusione agemus ex professo *disp. sequenti, dub. 11.*

DISPUTATIO TERTIA. DE NECESSITATE GRATIÆ

AD EA, QUÆ SUNT ORDINIS SUPERNATURALIS.

DIVINA gratia, quam præcipuè Concilia, & Patres commendant, & cujus notitiæ Tractatus hic principaliter deservit, magis splendet in illis operibus, quæ ad ordinem divinum spectant, quam in eis, quæ purè sunt naturalia. Nam gratia, quæ per se desideratur ad opera naturalis ordinis, eundem ordinem non egreditur; illa autem, quæ concurret ad operationes supernaturales, longè transvolat totum naturalem ordinem, habetque ad Deum speciale confinium: unde nequit non gratiam entitativè naturalem magno intervallo anteire. Sicut autem gratia supponit naturam; oportuit, quod disputatio de gratia in ordine ad opera naturalia præcederet eam, quæ necessitatem gratiæ ad opera supernaturalia considerat: hac enim methodo velut per quosdam gradus ducitur intellectus, ut ab infimis ad superiora conscendat. Et eundem observavit D. Thom. nam in primis quatuor hujus quæst. articulis præcipuè disseruit de necessitate gratiæ ad ea, quæ sunt naturalia: deinceps vero agit de his, quæ ad ordinem supernaturalem pertinent, vel utrique ordini communia sunt. Quocirca superatis difficultatibus, quæ in consideratione gratiæ desideratæ ad opera naturalia occurrebant, æquum est, ut de necessitate gratiæ ad supernaturalia jam differamus. Quod disputationis genus sicut alias hujus tractatus partes dignitate antecellit, ita excedit difficultate, cum ob materiæ præstantiam, cum ob universalitatem: plurima enim, quæ alibi tractant Theologi, utputa de Fide, Spe, Charitate, actibus virtutum infusarum, & dispositionibus requisitis tam ad valorem Sacramentorum, quam ad receptionem gratiæ habitualis, pertinent ad præsentem disputationem. Et ideo ipsius divinæ gratiæ auxilium principio implorandum est, ut possimus verum attingere, propriaque hujus loci seligere, rescissis extraneis, & falsis. Sicut autem in disputatione præcedenti prius ostendimus necessitatem gratiæ ad operationes naturales intellectus, quam ad opera voluntatis, eo quod ille istam necessario præcedit. Ita in præsentem prius disputabimus de necessitate gratiæ, ut intellectus attingat objecta supernaturalia; & postea agemus de gratia requisita ad operationes supernaturales voluntatis, vel utrique potentiæ communes.

DUBIUM I.

Utrum homo per proprias vires possit investigare mysteria fidei.

Nota.

1. **P**RO tituli intelligentia animadvertendum est intellectum nostrum posse bifariam comparari ad mysteria fidei: uno modo ante omnem illorum revelationem, aut propositionem extrinsecam; altero modo supposita eorum revelatione. Dubium autem procedit in priori acceptione, & inquirimus: an intellectus noster valeat per propriam industriam, & inventionem, omni revelatione seclusa, notitiam mysteriorum fidei comparare. Et nomine mysteriorum fidei eas veritates intelligimus, quæ per se cadunt sub fidei objecto, ut puta Deum esse trinum, & Christum esse Deum; non autem illas, quæ purè sunt naturales in se, licet alias possint à Deo testificari, qualis est Abraham habuisse duos filios. Quam difficultatem solent Theologi alibi attingere, ut

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

1. part. quæst. 3. 2. art. 1. agentes de mysterio Trinitatis, & 3. part. quæst. 1. disputantes de mysterio Incarnationis, & 2. 2. quæst. 2. art. 3. ostendentes notitiam fidei esse necessariam ad salutem. Nullibi tamen congruentius examinatur, ac in præsentem, ubi & vires hominis, & necessitas gratiæ ad operationes intellectus circa objecta supernaturalia perpendi debent. Cæterum studebimus dubium in communi versare, & ad particularia mysteria non descendere, ut difficultates speciales suis inferendas tractatibus relinquamus.

§. I.

Statuitur vera, & communis sententia.

2. **D**icendum est hominem sibi relictum, & absque luce divinæ revelationis non posse investigare mysteria fidei. Hanc conclusionem docet D. Thom. loc. supra cit. & *1. p. q. 1. art. 1. & 2. 2. q. 6. art. 1. & quæst. 10. de veritat. art. ult. cui* D. Thom. subscribunt communiter Theologi, quos proinde

opus

Durandus.
Curiel.
Alvarez.
Arauxo.
Probatu- au-
toritate.
ad Hebr. 11.

Ecclesiast. 3.

Matthæi 11.

1. ad Cor. c. 2.

D. Thom.

Confirmatur.
ad Ephes. 3.

D. Thom.

Conc. Arauf.

Probatu- ra-
tione.

Confirmatio
1.

opus non est in particulari referre. Videatur Durandus in prologo sent. quæst. 2. Curiel in præsent. art. 1. dub. 3. §. 1. Alvarez 1. 2. disp. 28. & Arauxo disp. 1. præambula sect. 5. & 6.

Probatu- primò ex sacris litteris: nam ad Hebræos 11. fides vocatur argumentum non apparentium, quia videlicet ea, quæ per se cadunt sub fide divina, occulta sunt intellectui nostro, nisi per testimonium Dei revelentur, juxta illud Ecclesiast. 3. *Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi*, & Matth. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis*. Quod altè significavit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 2. dicens: *Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam autem non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit*. Quæ verba elucidans D. Tho. ibidem lect. 1. & 2. adjecit hæc: *Primò possunt dici principes hujus sæculi reges, & potentes: secundo demones: tertio philosophi. Hæc autem sapientia est, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Quod verum est de quibuscumque principibus intelligatur: seculares enim principes hanc sapientiam non cognoverunt: quia excedit rationem humani regiminis. Philosophi etiam eam non cognoverunt: quia excedit rationem humanam. Unde dicitur Baruc. 3. *Exquisitores prudentie, & scientia viam sapientie nescierunt. Demones etiam eam non cognoscunt: quia excedit omnem creatam sapientiam. Unde dicitur Job. 28. Volucres quoque cæli latet*.*

Confirmatur ex eodem Apostolo ad Ephes. 3. ubi inquit: *Ut innotescat Principatibus, & Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei*. Quæ verba sic exponit D. Thom. lect. 3. *Notandum est, quòd sunt quedam rationes mysteriorum gratia totam creaturam excedentes: & hujusmodi rationes non sunt indita mentibus Angelorum, sed in solo Deo sunt occultæ. Et ideo Angeli non cognoscunt eas in seipsis, neque etiam in Deo; sed cognoscunt eas secundum quod in effectibus explicantur, &c.* Si ergo mysteria fidei adeo excellunt, ut lateant etiam mentes Angelicas, nec valeant cognosci, nisi revelentur à Deo; sequitur à fortiori, quod excedant captum humanum, nisi ei divinitus proponatur. Quod planè determinat Concilium Araufic. can. 8. ubi diffinit *neminem posse suis viribus conquirere mysteria salutis*.

3. Secundò probatur ratione: quoniam intellectus humanus nequit suis viribus, & per viam inventionis cognoscere nisi ea, quæ aliquando continentur in primis principiis naturalibus: sed in prædictis principiis nullo modo continentur mysteria fidei: ergo intellectus noster non potest per proprias vires, & industriam mysteria fidei investigare. Major est certa: quia prædicta principia sunt seminarium totius cognitionis naturalis, ex quibus procedit noster intellectus ad omnia, quæ proprio labore conquirat: ergo impossibile est, quòd intellectus per propriam industriam inveniat, quod in dictis principiis aliquando non continetur. Minor etiam constat: quia mysteria fidei, utpote supernaturalia, nequeunt in principiis naturalibus contineri.

Confirmatur primò: nam quidquid cognoscitur, vel est notum per se, vel manifestatur per aliud: sed mysteria fidei, neque sunt nota per se, neque per aliud manifestantur, nisi revelentur à Deo: ergo nequeunt cognosci à nobis, nisi excitationis eorum revelatione. Minor quoad primam

partem satis ex se constat. Quoad secundam verò probatur: nam quod cognoscitur per aliud, vel cognoscitur à priori & per causam, vel cognoscitur à posteriori, & per effectus: sed mysteria fidei nequeunt cognosci per causas naturales; siquidem non continentur in illis; neque ab eis causantur: nec valent attingi per effectus naturales; cum ij solum possint inducere notitiam causæ naturalis à qua per se pendent: ergo mysteria fidei non possunt nobis innotescere per aliud, quàm per divinam revelationem.

Confirmatur secundò: quia sicut ens dividitur in naturale, & supernaturale, ita verum dividitur in naturale, & supernaturale: sed ens supernaturale, ut communiter definiunt Theologi, excedit omnem naturam creatam, & creabilem, nec valet produci à creatura, nisi elevetur per aliquam virtutem supernaturalem: ergo verum supernaturale excedit omnem intellectum creatum sibi relictum, nec potest attingi nisi medio lumine supernaturali, saltem externæ revelationis: atqui mysteria, quæ per se cadunt sub objecto fidei sunt supernaturalia: ergo nequeunt investigari à nostro intellectu, nisi illi ab extrinseco revelentur, & proponantur.

4. Dices minorem nostræ rationis esse falsam: quia mysteria fidei aliquando continentur in lumine naturali nostri intellectus: tum quia de facto cognoscimus prædicta mysteria per species naturales, seu acquisitas; neque enim opus est alias species infundi: non possent autem hujusmodi species deservire ad cognitionem mysteriorum fidei, nisi illa aliquando repræsentarent, & in suo genere continerent. Unde cum species habeant vim luminis, siquidem manifestant objectum, nequeunt non mysteria fidei, aliquando contineri in lumine naturali nostri intellectus. Tum etiam quia supposita revelatione mysteriorum fidei, potest ille intellectus per principia naturalia probabiliter suadere, ut videre est apud D. Tho. 1. part. quæst. 27. art. 2. & 3. part. quæst. 1. art. 1. & alibi sæpe: implicat autem quòd intellectus procedat ex principiis ad conclusiones, nisi istæ in illis aliquo modo contineantur: & rursus principia naturalia ex vi extrinsecæ mysteriorum revelationis non incipiunt continere, quod antea non continebant. Unde sequitur mysteria fidei contineri aliquo modo in principiis naturalibus: & consequenter sicut posita divina revelatione, potest intellectus ex dictis principiis naturalibus ad mysteria fidei procedere, ita poterit anteaquam prædicta mysteria revelentur.

Sed contra arguitur: quoniam, ut expendimus in prima confirmatione, nequit unum contineri in alio tanquam in medio per quod cognoscitur, nisi eo modo, quo effectus continetur in causa, vel causa residet virtualiter in effectui: sed mysteria fidei neutro ex his modis continentur in objectis, vel principiis naturalibus, per quæ intellectus naturaliter procedit: ergo nullum principium, aut objectum naturale per modum medij continentis mysteria fidei deservire nostro intellectui, ut prædicta mysteria cognoscat. Probatu- & explicatur minor: quia vel prædicta mysteria sunt aliquid intra ipsum Deum secundum modum, quem habet in se, v.g. Trinitas personarum: & hoc pacto nequeunt principia naturalia continere per modum causæ prædicta mysteria, ut ex se liquet: neque etiā valent ea continere per modum effectus; siquidem effectus respiciens Deum secundum proprium modum essendi, quem habet in se, non est entitas naturalis, sed supernaturalis, ut constat in gratia, &

& charitate. Vel prædicta mysteria sunt aliquid extra Deum : & tunc cum debeant ex libera voluntate Dei, ut agentis supernaturalis, nequeunt contineri saltem proximè nisi in causa ejusdem ordinis supernaturalis, quâ Deus uti voluerit ad operandum dicta mysteria. Quare cum objecta naturalia, per quæ procedit noster intellectus, non pertineant proximè ad ordinem supernaturalem, ut constat ex terminis, non valent per modum causæ ita continere mysteria fidei, ut ducant in eorum cognitionem.

Diximus dicta mysteria non contineri saltem proximè, &c. quia licet quælibet creatura habeat capacitatem passivam & potentiam obedientialem, ut per virtutem superadditam elevetur ad producendum entia supernaturalia; nihilominus non potest illa proximè continere, & actu producere, usque dum recipiat efficaciam proximam ordinis supernaturalis. Ex quo etiam relinquitur manifestum, quod mysteria fidei ad extra non continentur in aliquo naturali tanquam in effectu: nam virtus supernaturalis debet vendicare effectum supernaturalem, & in illo residere: naturalis quippè effectus quatenus talis sufficienter causatur per naturalem virtutem.

Refelluntur
exempla in
contrarium.

5. Nec oppositum suadet exemplis in contrarium adductis: non quidem primo, nam quod supposita divina revelatione utamur speciebus naturalibus ad cognoscendum mysteria fidei, non oritur ex eo, quod hæc in illis aliquo modo contineantur tanquam in causa, aut effectu: eodem enim modo se haberent species naturales, etiam si repugnarent mysteria supernaturalia: quod satis indicat hæc in illis nullatenus contineri. Sed provenit ex eo, quod intellectus noster est discursivus, & comparativus: & ideo si illi proponatur objectum, cujus speciem non habet, utitur statim speciebus præhabitis, ut queat illud utcumque apprehendere, & de eo aliquammodo judicare. Et ideo mysteria fidei solent explicari pluribus comparationibus, & per analogiam ad objecta naturalia, quorum habemus species, ut docent D. Dionys. cap. 1. *Cœlestis Hierarchie* & D. Thom. 1. part. quest. 1. art. 9. Quod non esset ita necessarium, si species naturales continerent aliquo modo mysteria fidei, sive objecta supernaturalia. Sed de hoc iterum dicemus dub. 3.

D. Dionys.
D. Thom.

Ad secundum respondetur, quod cum inducimus rationes probabiles ad suadendum mysteria revelata, minimè intendimus ea sufficienter ostendere per principia naturalia tanquam per causam, aut effectum, siquidem naturalia, & supernaturalia non comparantur prædicto modo, ut constat ex nuper dictis. Sed solum conamur probare, quod mysteria fidei non repugnant rectæ rationi, sed cohæreant cum veritatibus naturalibus: quod magis est frangere, & enervare rationes suadentes mysteria fidei esse impossibilia, quam horum possibilitatem, aut existentiam positivè ostendere. Quod optimè docuit D. Tho. 1. p. q. 32. art. 1. ad 2. his verbis: *Dicendum, quod ad aliquam rem dupliciter inducitur ratio. Uno modo ad probandum sufficienter aliquam radicem. Alio modo inducitur ratio, non quæ sufficienter probet radicem, sed quod radici jam posite ostendat congruere consequentes effectus. Primo ergo modo potest induci ratio ad probandum Deum esse unum, & similia. Sed secundo modo se habet ratio, quæ inducitur ad manifestationem Trinitatis: quia scilicet Trinitate posita hujusmodi rationes: non tamen ita, quod per has rationes sufficienter probetur Trinitas personarum. Idemque de aliis fidei mysteriis proportionabiliter* Curs. Salm. Theol. Tom. V.

D. Thom.

intelligendum est. Ad hujusmodi autem procedendi modum non requiritur, quod conclusiones contineantur in principiis; sed satis est, quod congruant principiis, ita ut inter principia, & conclusiones formetur aliqualis comparatio, & detur quedam analogia proportionalitatis; licet habitudo causæ, & effectus, vel alia connexio ibi non intercedat, ut si dicas: *Homo se intelligens producit verbum: ergo Deus se intelligens illud producit: quia ita se habet Deus ad suum intelligere, sicut homo ad suum.*

6. Instabis: Implicat aliquid deduci ex eo, in quo aliquammodo non continetur: sed in quacumque argumentatione, sive demonstrativa, sive probabiliter consequens deducitur ex præmissis; siquidem omnis discursus consistit in eo, quod intellectus ex uno colligat aliud: ergo ad quancumque argumentationem requiritur, quod consequens contineatur in præmissis: atque adeo cum ex principiis naturalibus argumentamur, saltem probabiliter, ad mysteria fidei, non poterunt non hæc in illis aliquammodo contineri.

Replicat.

Respondetur primò, quod licet nihil possit in re, deduci ex eo in quo aliquammodo non continetur; nihilominus potest aliquid deduci apparenter ex alio, quamvis in eo nullo modo contineatur. Quod frequenter contingit in argumento probabiliter, seu opinativo; siquidem multoties ex antecedenti falso, quod apparet verum, & causa consequentis, colligimus aliquod consequens verum, quod in antecedenti minimè continetur, ut ex se liquet: & è converso ex antecedenti possibili deducimus probabiliter consequens aliquod esse possibile, cum tamen re ipsa repugnet, & in antecedenti non contineatur. Et ita contingit in præsentī materia: nam ex principio naturali solum apparenter, & probabiliter possumus inferre veritatem fidei: unde non oportet, quod illud præcontineat revera hanc conclusionem.

Diluitur primò.

Respondetur secundò, & explicatur amplius præcedens solutio animadvertendo præmissas, & conclusionem esse in duplici differentia: alia enim sunt objectivæ: alia verò formales, aut mentales. Præmissæ objectivæ dicuntur illud motivum, ex quo intellectus colligit aliquid; sicut & consequens objectivum appellatur illa res, aut veritas, quæ ex tali motivo inferitur. Præmissæ autem formales vocantur actus ille, quo intellectus cognoscit motivum objectivum; consequens verò formale dicitur alter actus, quo attingit veritatem objectivam consequentis ob motivum prius affectum. Quæ omnia liquet in hoc discursu: *Homo est rationalis: ergo homo est risibilis*: nam rationalitas est antecedens objectivum; risibilitas autem est consequens objectivum: actus vero, quo intellectus cognoscit hominem esse rationalem, est, præmissa, seu antecedens formale; & denique actus attingens risibilitatem convenire homini ob rationalitatem prius cognitam consequens formale appellatur. Inter hæc autem hoc reperitur discrimen, quod antecedens formale sæpe est causa consequentis formalis: antecedens verò objectivum non semper est causa consequentis objectivi. Si enim arguas: *Homo est risibilis: ergo & rationalis*, antecedens objectivum nēpè risibilitas, non est causa consequentis objectivi, videlicet rationalitatis, ut ex se constat: & tamen antecedens mentale, nimirum actus attingens risibilitatem, est causa consequentis mentalis, scilicet illius actus, qui rationalitatem attingit: nam primus assensus determinat intellectum, ut eliciat secundum, induitque proinde rationem causæ respectu illius, ut docent N. Complut. in logic. diffus. 17. quest. 3. Idemque contingit quoties procedimus ab effectu ad causam, vel cum ex aliquo falso, & impossibili,

Alia solutio.

Complut.

possibili, quod apparet possibile, & verum, aliquam veritatem probabiliter colligimus.

Ad rem ergo: licet in omni argumentatione consequens mentale deducatur revera ex antecedenti mentali, utpote cum ab eo in aliquo genere causæ dependeat: attamen consequens objectivum non semper in re deducitur ex antecedenti objectivo; cum multoties non comparentur in seipsis per modum causæ, & effectus, sed in sola existimatione probabili: Et ideo cum in proposita objectione inferitur: Ergo in omni argumentatione consequens debet contineri in præmissis, sub distinctione respondendum est: Consequens mentale in præmissis mentalibus, concedo consequentiam: Consequens objectivum in præmissis objectivis, subdistinguo: Debet contineri à parte rei, nego consequentiam: Debet contineri saltem apparenter, transeat consequens. Et deinde negatur absolute secunda consequentia objectionis: nam ut legitime evinceret mysteria fidei contineri in principiis naturalibus, per quæ probabiliter suadentur; opus erat ostendere, quod in omni argumentatione consequens objectivum continetur in antecedenti objectivo: quod tamen est falsum, ut constat ex dictis.

S. II.

Convelluntur argumenta contraria sententia.

Sententia
contraria.

D. August.

Conc. Mil

Raymund.

Gregor. XI.
Prateol.
Gualter.
Bzovius.

Ioan. Maria.

Bzovius.

Primum ar-
gumentum.

7. **A**Dversus nostram conclusionem vix invenitur, qui sentiat: est enim adeo certa, ut vel insignis ille gratiæ persecutor Pelagius ausus non fuerit ei contradicere: admisit enim necessitatem divinæ revelationis ad cognoscenda mysteria fidei, ut videre est apud Augustinum *lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium c. 7.* ubi ejus hæc verba refert: *Adjuvat nos Deus per Doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, &c.* Et in hac extrinseca revelatione mysteriorum fidei in priori sui dogmatis statu totam gratiam, quam Scriptura commendat, posuit, ut aperte colligitur ex Concilio Milevit. *can. 4.* & August. ubi proximè, & *lib. 2. de gratia Christi cap. 26.* & *heresi 88.* & *epist. 95.* Solus in hac parte videtur esse Raymundus Lullus, qui asseverat mysteria fidei per aliqua principia, quæ ipse in quadam arte præscribit, investigari, & probari posse à quolibet in tali arte perito. Cæterum hujus Auctoris doctrina (quantumcumque redament Lullistæ ipsum ut beatum, ac verum martyrem reverentes:) falsam, inexplicabilem, inutilem, & ridiculam reputant communiter viri docti. Immo verò plures asserunt damnatam fuisse à Gregor. XI. ut videre est apud Prateolum in Elencho hæresum verbo *Raymundus Lullus*. Gualterum in *tabula Chronographica*, Bzovium *tom. 14. annalium Ecclesiæ. anno Christi 1372. n. 9.* Joannem Marianam *de rebus Hispanicis lib. 15. c. 4.* & alios. Et quamvis Gabr. Vazq. *tom. 2. in 1. part. disp. 133. cap. 4.* Lullum à prædicta censura vindicare, & auctoritatem bullæ Gregorij elevare contendat, apud nos tamen majoris ponderis sunt, quæ tradunt alij Scriptores: maximè cum post tot historias, & excusationes, quas Vazquez inculcat, sciamus in sacra Congregatione S. Officij anno 1617. artic. 70. & eo amplius decerptos ex Lulli libris repræsentatos fuisse partim hæreticos, partim erroneos, & temerarios, ut refert Bzov. *to. 16. anno Christi 1433. n. 20.* Sed quidquid sit de hoc.

8. Arguitur primò contra sententiam communem: quoniam intellectus noster potest suis viri-

bus investigare, & attingere objectum sibi proportionatum: sed mysteria fidei pertinent ad objectum proportionatum nostri intellectus: ergo hic valet suis viribus illa investigare, & attingere. Probatur minor: nam objectum specificativum potentiæ est eidem proportionatum, ut constat in colore, qui est objectum proportionatum potentiæ visivæ, quia illam specificat: sed mysteria fidei pertinent ad objectum specificativum nostri intellectus, siquidem continentur sub ente in communi: ergo prædicta mysteria pertinent ad objectum proportionatum nostri intellectus.

Respondetur huic argumento distinguendo majorem, etsi intelligatur de objecto proportionato proportionem solius commensurationis essentialis, neganda est, si autem intelligatur de objecto proportionato proportionem tam commensurationis essentialis, quam efficacitatis proximæ, concedatur. Minor autem solū potest verificari in priori sensu: & ideo negatur cōsequentia absolute. Etenim respectu potentialium superiorum, & quæ valent elevari ad attingendum supra proprias vires objectum superexcedens, duplex objectum proportionatum distinguunt communiter Theologi. Alia enim est proportio commensurationis essentialis, quæ consistit in eo, quod potentia attingat suis viribus, vel viribus superadditis objectum: nam solum importat coaptationem essentialem inter objectum, & potentiam, & vim quasi radicalem, ut hæc illud attingat. Alia autem est proportio efficacitatis proximæ, quæ supra proportionem essentialem addit quantitatem virtutis undequaque sufficientis ad attingendum objectum. Quamvis autem omne objectum specificativum potentiæ sit etiam eidem proportionatum proportionem commensurationis essentialis; nihilominus fieri potest, ut potentia careat proportionem efficacitatis proximæ respectu illius. Quod adhuc intra ordinem naturalem apparet in visu noctuæ, qui comparatus ad lucem solis habet priorem proportionem, cum corroborari possit ad illam attingendam; & tamen caret secunda, siquidem actu non habet sufficiens robor, ut videat solem. Unde ex eo quod mysteria fidei pertineant ad objectum specificativum nostri intellectus, solum inferitur, quod eidem proportionetur proportionem commensurationis essentialis, & quod supposita revelatione, aut elevatione intellectus, valeant ab ipso cognosci. Minimè tamen sequitur quod spectent ad objectum proportionatum proportionem efficacitatis proximæ, & quod absque revelatione valeant attingi: oppositum enim constat ex dictis. Recolantur, quæ diximus *tom. 1. tract. 2. disp. 1. dub. 3. à num. 47.*

9. Sed contra hanc solutionem insurges: quoniam ubi est una, & eadem ratio formalis ex parte objecti, sufficit una, & eadem virtus ex parte potentiæ; cum uni rationi una virtus sufficienter correspondeat: sed ratio formalis sub qua objecti nostri intellectus est unica, complectiturque omnia entia tam naturalia, quam supernaturalia: ergo unica, & eadem virtus sufficit ex parte intellectus ad attingendam prædictam rationem; & quidquid cadit sub illa; & consequenter per eandem virtutem, per quam proportionatur ad cognoscendum entia naturalia, attinget etiam supernaturalia, quia opus sit ei addere aliam virtutem.

Confirmatur primò evertendo distinctionem illam objecti proportionati: nam quælibet potentia respicit immediatè suum specificativum; cum nil sit illi immediatius, aut intimius, quam propria specificatio, quæ in respectu ad specificativum consistit: sed respectus potètiæ est respectus virtutis;

Solutio.

Replica.

Multipliciter
urgetur.

virtutis; siquidem omnis potentia activa virtus aliqua est: ergo omnis potentia respicit immediate suum specificativum tanquam virtus ad ipsum attingendum: ac proinde omnis potentia est proportionata respectu sui objecti specificativi; non solum proportionem commensurationis essentialis, sed etiam proportionem virtutis, seu efficacitatis immediate & proximè.

Confirmatur secundò: nam quicquid potentia connaturaliter respicit, potest etiam connaturaliter attingere; siquidem respicit objectum ut attingat ipsum: atqui omnis potentia respicit connaturaliter suum objectum specificativum adæquate acceptum: ergo potest illud connaturaliter attingere: & consequenter habet proportionem virtutis proximæ respectu ipsius. Probatur minor: quia nihil est unicuique rei magis connaturale, quam propria quidditas; sed quidditas potentia consistit in respectu ad suum objectum specificativum adæquate acceptum: ergo omnis potentia respicit connaturaliter illud.

Confirmatur tertio: quia potentia & objectum sumptum in ratione objecti, sive in esse attingibili, debent esse ejusdem ordinis: quia ratione potentia immediate operativa increatis debet esse accidentalis, eo quod specificatur ab operatione accidentali: sed intellectus noster est potentia naturalis; cum dimanet à natura animæ, & causetur à Deo ut auctore naturali: ergo omne objectum nostri intellectus debet esse naturale saltem in ratione objecti, sive in esse attingibili: constat autem intellectum gaudere virtute & efficacia proxima ad attingendum objectum naturale in esse objecti: ergo habet respectu illius proportionem non solum commensurationis essentialis, sed etiam virtutis, seu efficacitatis proximæ.

Ad replicam. Hæc tamen non evertunt traditam solutionem, sed solum compellunt eam amplius explicare: quod præstabimus diluendo, quæ obijciuntur. Ad replicam ergo respondetur unicæ rationi formali se tenenti ex parte objecti correspondere sufficienter unicam virtutem ex parte potentia. Cæterum hujusmodi virtus solum est coaptatio, seu aptitudo essentialis ad attingendum objectum: & hæc præscindit à modo attingendi illud in exercitio, ac proinde ab hoc, quod est attingere objectum naturaliter, vel supernaturaliter, & per proprias vires, vel per virtutem elevantem sibi communicatam. Nam sicut ens verbi gratia, quod est objectum specificativum intellectus, si sumatur essentialiter in ratione objecti, solum exprimit rationem entis, & abstrahit ab hoc, quod est esse ens naturale, vel supernaturale: ita intellectus essentialiter consideratus in ratione virtutis cognoscitivæ solum exprimit coaptationem, & aptitudinem essentialem ad cognoscendum ens, & præscindit ab hoc, quod est habere virtutem naturalem, vel obedientialem, aut elevantem. Unde cum infertur intellectum per eandem virtutem attingere objecta naturalia, & supernaturalia, dicendum est id verificari de virtute essentiali, non verò de virtute naturali, aut superaddita.

Ad confirmationes.

Ad primam confirmationem respondetur potentiam respicere immediate suum specificativum respectu quidem essentiali, & in actu signato: abstrahere tamen à modis, quibus illud attingit in actu exercitio, quatenus versatur circa objecta inadæquata: ij enim modi sunt accidentales respectui essentiali potentia. Et ideo licet quævis potentia comparatur immediate ad suum objectum secundum se consideratum per modum vir-

tutis ad ipsum attingendum; nihilominus non ideo dicitur habere proportionem efficacitatis proximæ respectu ipsius: quia hæc proportio importat respectum immediatum non ad objectum secundum se consideratum; sed ad ipsum prout occurrit in actu exercitio, & attendendo ad omnes difficultates, quamvis accidentales sint respectu objecti sumpti secundum se.

Ad secundam negatur minor: quia potentia non respicit objectum specificativum determinatè connaturaliter, sed solum respicit essentialiter: modus enim respiciendi connaturaliter addit supra essentialiam potentia aliquid accidentale, videlicet quantitatem virtutis proximæ ad illud prout in exercitio occurrit, attingendum: à quo tamen essentialia potentia præscindit. Sicut enim objectum essentialiter acceptum abstrahit à modis, quibus in exercitio occurrit, ac proinde à ratione objecti connaturalis, vel innaturalis: ita potentia essentialiter considerata præscindit à modis, quibus in exercitio attingit objectum, ac proinde à modo attingendi ipsum connaturaliter: & solum explicat commensurationem essentialem, ut possit illud attingere. Ad probationem autem in contrarium dicendum est esse quidem connaturale, sive intrinsecum potentia respicere suum objectum respectu essentiali, & abstrahente à modis accidentalibus: & ideo neganda est consequentia, si ly *connaturaliter* denotet, ut debet, quantitatem virtutis, vel aliquid supra essentialiam potentia: hoc quippe importat modum eidem accidentalem.

Ad ultimam respondemus, quòd licet intellectus in esse accidentis, & relati ad subjectum sit quid naturale; tamen in esse potentia, & comparative ad objectum specificativum neque est virtus naturalis, neque supernaturalis: ejus quippe specificativum non est determinate naturale, neque supernaturale, sed ens ab utraque ratione præscindens, & ideo similem specificativum transfundit. Quod optimè significavit D. Thomas 1. parte quæstione 79. articulo 7. his verbis: *Intellectus respicit suum objectum secundum communem rationem entis, eo quod intellectus possibilis est, quod est omnia fieri: unde secundum nullam differentiam entis diversificatur differentia intellectus possibilis.* Quam doctrinam desumpsit ex Aristotele 3. de Anim. text. 4. ubi docet intellectum nostrum non habere aliam naturam, nisi hanc, quod est posse fieri omnia. Dicitur tamen communiter potentia naturalis, & quia est naturalis entitativè, & quia objectum ejus proportionatum debet esse aliquid naturale. Ex quo tamen minimè infertur objectum ejus specificativum esse naturale, aut naturaliter determinatè posse attingi.

D. Thom.

10. Secundò arguitur: quia homo per vires naturales potest investigare, & judicare fidem esse debitam Deo aliquid testificantem: sed fides, quæ debetur testimonio Dei, est supernaturalis: ergo homo valet per proprias vires investigare aliquid supernaturale; & consequenter alia mysteria fidei; cum sit quantum ad hoc par ratio de omnibus. Major est certa: quia non excedit vires naturales nostri intellectus judicare, quod Deus potest aliquid testificari, & quod Deo loquenti debetur omnimoda fides. Minor etiam constat: quoniam non excedit merita divini testimonij fides supernaturalis: ergo debetur illi.

Confirmatur primò: nam credibilitas mysteriorum fidei est supernaturalis sicut ipsa fides: sed intellectus noster potest per proprias vires investi-

Confirmatur.

Cajet.
Bañez.
Arauxo.
Ferrara.

investigare credibilitatem mysteriorum fidei; cum valeat eisdem viribus judicare, quod prædicta mysteria sunt evidenter credibilia, ut docent Cajetanum, 2. 2. *questione 1. articulo 4.* Bañez, *ibidem dubio 3.* Arauxo, *dubio 2.* Ferrara, 3. *contra gentes capite 4.* & communiter Thomistæ: ergo intellectus noster potest per se ipsum, & seclusa revelatione investigare, & cognoscere entia supernaturalia. Major suadetur: tum quia credibilitas mysteriorum fidei est proprietas ipsorum: ergo debet esse ejusdem supernaturalis ordinis cum illis: sicut scibilitas conclusionum est ejusdem ordinis cum eis, quia est proprias illorum. Tum etiam: quia fides non inclinat nisi in objecta supernaturalia: inclinat autem, ut judicemus mysteria fidei esse credibilia: ergo credibilitas mysteriorum fidei est supernaturalis.

Confirmatur
amplius.

Confirmatur secundo: nam qui perfecte cognoscit aliquod prædicamentum, potest investigare omnia, quæ continentur in illo: sed intellectus noster potest per proprias vires cognoscere perfecte prædicamentum qualitatatis: & in hoc prædicamento continetur fides supernaturalis: ergo potest per proprias vires investigare fidem supernaturalem. Major suadetur: nam qui perfecte cognoscit aliquod principium, potest investigare conclusiones, quæ continentur in eo, illaque ex ipso deducere: ergo pariter qui perfecte cognoscit aliquod prædicamentum, potest investigare ea, quæ continentur in illo. Minor quoad primam partem constat: quia lumen naturale definit quidditative prædicamenta, ut videre est apud Aristotelem, in libro *Categoriarum à capite 5.* definitio autem quiddiativa importat perfectam cognitionem rei definitæ. Secunda etiam pars est manifesta: nam fides supernaturalis est vera qualitas: ergo continetur in prædicamento qualitatatis.

Responsio ad
argumentum.

Respondetur ad argumentum, quod intellectus per proprias vires solum potest cognoscere vires naturæ, non autem vires supernaturales gratiæ, ut constat ex supra dictis: & consequenter licet valeat cognoscere, quod Deo loquenti debetur omnimoda fides possibilis haberi per vires naturæ, nequit tamen cognoscere, quod debetur fides possibilis per vires gratiæ, atque ideo non potest sibi relictus comparare fidei supernaturalis notitiam. Nam licet divinum testimonium exigit, quantum est de se, fidem supernaturalem; hæc tamen absolute non debetur nisi juxta qualitatem virium credentis. Unde ille, cui Deus non confert vires supernaturales, non deberet exhibere nisi naturalem fidem, & huius possibilitatem potest noster intellectus sibi relictus investigare: quod & non amplius argumentum convincit.

Ad 1. confirmatur.

Ad primam confirmationem negatur major: quia credibilitas mysteriorum fidei non est aliquid intrinsecum eisdem, aut ejusdem ordinis cum ipsis; sed consistit in aliquibus signis, aut motivis extrinsecis, quæ nos inducunt, ut judicemus prædicta mysteria esse digna fidei: sicut probabilitas alicujus conclusionis consistit in motivis inducentibus, ut illi assentiamur. Et quemadmodum componi potest, quod habeamus evidentem probabilitatem rei impossibilis, eo quod adsint omnia requisita ad formandum iudicium probabile; licet alias cadat supra aliquid impossibile: quod satis ostendit probabilitatem non semper esse proprietatem rei probabilis, sed aliquid illi extrinsecum. Ita etiam componi potest,

quod judicemus cum fundamento aliquid esse evidenter credibile, quia videlicet concurrunt omnia motiva desiderata ad credendum; quamvis actus credendi cadat alias supra aliquid repugnans: quod etiam aperte declarat credibilitatem non esse proprietatem rei credibilis, sed aliquid externum, & ab ea distinctum. Quod etiam exemplo convincitur: nam utraque opinio, & quæ asserit, & quæ negat verbi gratia, materiam primam posse existere sine forma, est probabilis, & credibilis: in re tamen una illarum positionum est impossibilis: quod non contingeret, nisi possibilitas, & credibilitas rerum differrent à rebus ipsis. Unde recte etiam coheret, quod mysteria fidei sint in se supernaturalia, & quod eorum credibilitas sit naturalis: ac proinde quod intellectus nequeat suis viribus illa investigare; hanc vero, supposita mysteriorum revelatione, & sufficientibus motivis ad credendum valeat naturaliter attingere. Ex quibus patet ad utramque probationem in contrarium: ad primam quidem, nam scibilitas, sicut, & intelligibilitas, & veritas consequitur intrinsece naturam rei, & provenit ex causis ejus: & ideo debet esse ejusdem ordinis cum ipsa. Ad secundam etiam: quia fides non inclinat per se, ut judicemus mysteria revelata esse evidenter credibilia; sed inclinat, ut credamus: actus autem, quo prævie judicamus prædicta mysteria esse credibilia, quique ad prudenter credendum desideratur, habetur vel per vires nostri intellectus, vel per aliud lumen. Sed de hoc ex professo agemus 2. 2. *Tract. de Fide, disputatione 1. dubio 3. & disputatione 3. dubio 1.*

Ad secundum.

Ad secundam confirmationem respondetur negando majorem: nam ut aliquis perfecte cognoscit aliquem conceptum genericum, ipsumque quidditative definiat, non desideratur notitia omnium specierum, quæ in illo continentur, vel quod ea possint ex vi illius investigari. Perfecete enim cognoscimus, & quidditative definimus rationem genericam verbi gratia substantiæ creatæ; cujus tamen species possibiles non valemus ex vi hujus investigare: alias possemus cognoscere omnes creaturas possibiles, quæ in genere substantiæ continentur; quod est absurdum. Idemque à fortiori dicendum est de genere qualitatatis; cum in hoc collocentur qualitates non solum naturales, sed etiam supernaturales: quod non contingit in prædicamento substantiæ, siquidem repugnat substantia supernaturalis creata. Et ratio utrobique est eadem: quia videlicet differentia specifica addit supra conceptum genericum, & in nostro casu qualitas supernaturalis evehit conceptum qualitatatis ad ordinem superiorem: unde ex eo, quod valeamus cognoscere genus secundum se acceptum, non sequitur, quod possumus eisdem viribus investigare quamcumque speciem illius. Ad probationem autem in contrarium concessio antecedenti, neganda est consequentia: & ratio disparitatis est, quod principium determinat intellectum ad cognoscendum conclusionem, & cum ea specialiter connectitur, dicitque ad eam habitudinem propriæ causæ, aut proprii affectus: (Etsi his conditionibus destituitur, nequit fortiri officium principij erga conclusionem.) Unde quod continetur in principio, potest ex vi illius perfecte cogniti investigari. At genus est quid potentiale, & indifferens, atque abstrahens ab speciebus: & ideo cum nulla specie determinate connectitur, nec comparatur ad eam per modum causæ, aut effectus: quamobrem continetia

mentia specierum in genere est insufficiens, ut intellectus ex vi generis perfecte cogniti investiget singulas ejus species, maxime cum aliqua sunt ordinis supernaturalis, ut in presenti contingit.

Nota.

11. Ubi observa (ut tacitam replicam obiter diluamus) quod intellectus noster potest multipliciter considerari. Primo secundum essentiam: quo pacto solum exprimit coaptationem essentialem ad cognoscendum quidquid participat rationem entis; abstrahitque ab hoc, quod est habere, vel non habere efficacitatem proximam ad illud attingendum. Secundo in esse potentiae naturalis: qua ratione supra coaptationem essentialem addit vires naturales proximas ad attingendum determinate entia naturalia sibi proportionata: quae vires licet non distinguantur realiter ab intellectu, accidunt tamen eidem secundum essentialia considerato. Tertiò in ratione potentiae obedientialis nude sumptae: secundum quam considerationem solum dicit capacitatem remotam ad attingendum entia supernaturalia, & carentiam efficacitatis proximae, sive impotentiam ad ea reipsa attingenda. Quartò in ratione potentiae obedientialis jam supernalizatae: quo pacto supra totam entitatem propriam addit vires supernaturales illi ab extrinseco communicatas: per quas dicit specialem & proximam habitudinem ad entia supernaturalia.

Ita proportionabiliter potest genus qualitatis multipliciter considerari. Primo secundum essentialia: qua ratione abstrahit ab hoc, quod est esse qualitatem naturalem, vel supernaturalem; & hic conceptus correspondet intellectui secundum suam essentiam considerato. Secundo prout est contractum per differentiam naturalem: quo pacto importat qualitates naturales; & potest secundum omnes suas species saltem divisive acceptas cognosci per intellectum, ut est potentia naturalis. Tertiò quatenus contrahitur per differentiam supernaturalem: qua ratione importat qualitates supernaturales, & correspondet intellectui secundum quod est potentia obedientialis. Unde quemadmodum intellectus nequit operari per modum potentiae obedientialis usque dum supernalizetur per aliquid divini ordinis sibi superadditum: ita qualitas ut supernaturalis non potest à nostro intellectu cognosci usque dum manifestetur per divinam revelationem. Hac autem posita potest praedicta qualitas dupliciter attingi: uno modo sub motivo supernaturali, & hac ratione petit cognosci per lumen supernaturale additum intellectui: altero modo sub motivo naturali, & ita per lumen naturale cognosci valet. Idemque de aliis gentibus, in quibus inveniuntur entia supernaturalia, proportionabiliter dicendum est.

Tertium argumentum.

12. Tertiò arguitur: quoniam imago ducit naturaliter in cognitionem ejus, cujus est imago: sed homo secundum mentem est imago Sanctissimae Trinitatis, quae est supremum mysterium fidei: ergo cum homo valeat se ipsum per proprias vires cognoscere, poterit eisdem viribus investigare praedictum mysterium, & consequenter alia; cum istud excedat omnia (Qua de causa circa nullum aliud in particulari formabimus argumenta.) Major videtur per se nota. Minor autem asseritur à Divo Hilario libro 4. de Trinitate, circa medium, & à Divo Thoma 1. parte quaestione 93. articulo quinto, in corpore ubi ait: Dicendum est in homine esse imaginem Dei, & quantum ad naturam di-

vinam, & quantum ad Trinitatem personarum.

Nec vim hujus argumenti effugies, si respondeas cum eodem Sancto Doctore in solutione ad tertium. Quod ratio illa procederet, si imago Dei esset in homine perfecte representans Deum. Sed sicut Augustinus dicit in decimo quinto, de Trinitate, maxima est differentia hujus Trinitatis, quae est in nobis, ad Trinitatem divinam. Et ideo (ut ipse ibidem dicit) Trinitatem, quae est in nobis, videmus potius, quam credimus. Deum vero esse Trinitatem credimus potius, quam videmus.

Responsio.

August.

Hoc, inquam, non satisfacit: quoniam licet ex hac solutione habeatur, quod homo non possit per praedictam imaginem, utpote imperfectam, comparare notitiam perfectam Trinitatis; minime tamen habetur, quod per hujusmodi imaginem nequeat Trinitatem saltem imperfecte cognoscere. Sed magis infertur oppositum: quoniam sicut imago utcumque deservit ad cognoscendum utcumque imaginatum, & imago perfecta ad cognoscendum illud perfecte: ita oportet, quod imago imperfecta conducat ad cognoscendum saltem imperfecte id, cujus est imago. Et declaratur exemplo: etenim sicut homo est imago imperfecta Dei, quantum ad Trinitatem personarum, ita est imago imperfecta Dei quantum ad naturam: & tamen quia est imago imperfecta naturae, deservit naturaliter ad ipsius cognitionem, juxta illud Apostoli ad Romanos 1. Invisibilia Dei à creatura mundi, per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: ergo ex eo, quod homo sit imago imperfecta Trinitatis, non tollitur, quod ducat in notitiam imperfectam illius. Constat autem sufficere, ut intellectus dicatur posse suis viribus investigare mysteria fidei, quod valeat per easdem vires illa imperfecte cognoscere: ergo intellectus sibi relictus potest mysteria fidei investigare.

Impugnatur.

Ad Rom. 1.

Respondetur sustinendo solutionem D. Thomae, quae optima est: nam hoc interest discrimen inter imaginem perfectam, & imperfectam, quod imago perfecta debet esse ejusdem ordinis cum principio, cujus est imago: repugnat quippe rem inferioris ordinis esse perfectam imaginem rei ordinis superioris, illamque adaequate representare: & ideo eadem vires, quae sufficiunt ad cognoscendum imaginem perfectam, sufficiunt etiam ad cognoscendum imaginatum; ipsumque in praedicta imagine cognita perfecte intuetur. Caterum hac ratione nulla creatura est imago Dei, cum in infinitum distet ab ipso: sed solum verbum divinum est perfecta imago Patris, ipsum adaequate exprimens, juxta illud, quod de se, inquit Joannes 14. Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Imago autem imperfecta non petit esse ejusdem ordinis cum principio, sed potest multum ab eo dissidere, & solum secundum quandam analogiam illi assimilari: ad eum modum, quo juvenis pulcher, & alatus Angelum representat; quamvis simpliciter differat. Et per hujusmodi imaginem non possumus devenire in notitiam rei imaginatae, quando est ordinis superioris; sed tantum deservit, ut supposita aliunde rei superioris notitia, inveniamus in imagine aliquas proprietates, per quas imaginatum aliquo modo explicemus, ut patet in exemplo, nuper adducto: & simul etiam conducit, ut nos excitet ad novam cognitionem imaginati antea, & aliunde praecogniti. Homo ergo secundum mentem dicitur imago Trinitatis hoc posteriori

Deservitur data responsio.

Joann. 14.

D. Hilarius.
D. Thom.

D. August.

posteriori modo: quia, ut inquit Augustinus Maxima differentia est hujus Trinitatis, quæ est in nobis ad Trinitatem divinam: & propterea hujusmodi imago nequit deservire, ut investigemus Trinitatem, sed ut Trinitatem fide cognitam aliquo exemplo explicemus, & cognoscamus iterum.

Ex quibus liquet ad probationem in contrarium: nam imago ut sic non ducit determinate in cognitionem imaginati, ut nunquam præcogniti; sed vel in hanc notitiam, vel in notitiam ejus, quod antea, & aliunde præcognovimus. Et ideo non sequitur, quod independentem à revelatione mysterij Trinitatis, possimus illud investigare intuendo, & considerando nos ipsos: sed tantum infertur, quoddam supposita prædicta revelatione, inveniamus in nobis aliquas conditiones, nempe productionem verbi, & amoris quibus possimus utcumque explicare dictum mysterium, & excitari ad novam illius cognitionem. Nec oppositum suadetur exemplo in contrarium adducto: tum quia ut per hominem tanquam per imaginem ducamur in notitiam naturæ divinæ, est necessarium præhabere aliquam notitiam ejusdem naturæ divinæ: hanc autem comparamus per creaturas, non tanquam per similitudines, sed velut per effectus primæ causæ, quod solum docet Apostolus, & tradit Divus Thomas, 1. parte

D. Thom.

quæstione 4. articulo 3. in fine corporis. Tum etiam: quia potest quoad præsens reddi disparitas sufficiens inter illud exemplum, & rem, pro qua adducitur: quoniam Deus, ut unus est objectum naturale, atque ideo cognoscibile per vires naturales, per quas etiam ipsius imago cognoscitur: unde possunt ex vi ejusdem luminis, & cognitionis attingi. Deus autem ut Trinus est objectum supernaturale, ut modo supponimus, & consequenter vires naturales excedit: atque ideo non infertur, quod possit cognosci per vires, per quas attingitur illius imago. Unde sicut Deum esse est propositio naturaliter nota; Deum autem esse Trinum est propositio de fide: ita hominem esse imaginem Dei quantum ad naturam, potest cognosci naturaliter; esse verò imaginem Dei quantum ad Trinitatem, solum per revelationem habetur. Quod profundè significavit Divus Thomas ultimis illis verbis solutionis: *Trinitatem, quæ in nobis est, videmus potius, quam credimus. Deum vero esse Trinitatem credimus potius, quam videmus.*

D. Thom.

Ultimum argumentum.

13. Quartò & ultimo arguitur: quoniam per vires naturales, & absque ulla revelatione possumus investigare substantias separatas, quas Angelos vocamus: ergo eodem modo possumus investigare mysteria fidei. Antecedens constat: quia Philosophi gentiles, quibus nullum divinæ revelationis lumen affulsit, prædictas substantias cognoverunt, ut patet apud Aristotelem, 8. Physic. & 12. Metaphysic. apud Platonem in Timæo, & Cratillo, & libro 10. de legibus, & Apuleium in libro de Deo, hoc est de Angelo Socratis. Consequentia verò probatur: nam substantiæ separatae non continentur in principiis, seu rebus naturalibus nobis notis, tanquam in causa; cum hujusmodi res non habeant ullum influxum in Angelos: neque continentur in eis, tanquam in effectu; siquidem hæc inferiora non fuerunt per Angelos producta, ut docet D. Thomas, 1. parte quæstione 65. articulo tertio, sed ob defectum prædictæ continentiae denegavimus posse mysteria fidei cognosci per principia naturalia: ergo si hoc non, obstante pos-

D. Thom.

sunt substantiæ separatae per principia naturalia investigari; pariter poterimus investigare mysteria fidei.

Dua solutiones.

Huic argumento possemus primo respondere negando antecedens, quod inducta probatio non inducit: nam Philosophi potuerunt habere notitiam substantiarum separatarum vel ex lectione librorum sacrorum, qui erant apud Hebræos, ut sumitur ex Augustino, libro 7. Confess. cap. 9. vel quia ipsæ substantiæ separatae sese illis manifestabant, & ad suæ naturæ cognitionem trahebant: quod frequenter faciebant Dæmones in idolis. Unde non concluditur ex vi hujus, quod Philosophi prædictas substantias investigaverint propria industria, & absque subsidio externæ revelationis.

D. August.

Secundò respondetur concessio antecedenti, negando consequentiam: ad cujus probationem dicendum est dari aliquem effectum naturalem substantiarum separatarum, nempe motum cælorum, per quem potuerunt Philosophi devenire ad notitiam saltem probabilem earundem substantiarum; cum omnis causa resideat virtualiter in effectu, quem producit. Porro prædictum motum esse à substantiis separatis ex eo cognoverunt Philosophi, quoniam cælum nequit moveri à se ipso, ut pote homogeneo, & vitæ experte: nec valet moveri ab aliqua substantia viventi corporea; cum prædicta substantia sit corruptibilis, & motus cæli quantum est de se, possit esse æternus, sicut cælum ipsum: unde relinquitur, quoddam cælum moveatur ab intelligentiis, aut substantiis separatis. Quo discursu utuntur Aristoteles locis in argumento citatis. Divus Thomas 1. parte quæst. 70. articulo 3. & ex eisdem N. Complut. abbreviati, in Tractatu de celo disputatione 3. à numero 22. Hæc autem ratio non urget in mysteriis fidei: nam omnes effectus naturales, sicut sufficienter continentur in virtute naturalium causarum, ita sufficienter in eas revocantur; quin opus sit ad principia supernaturalia recurrere: & ideo per effectus purè naturales non possumus comparare notitiam mysteriorum fidei.

D. Thom. Complutens.

14. Ex dictis in hoc dubio manifestè sequitur revelationem mysteriorum fidei habere rationem gratiæ. Quoniam beneficium illud, quod excedit vires, & exigentiam totius naturæ nequit non habere gratiæ rationem, ut liquet ex dictis disputatione 1. numero 7. Constat autem, quoddam manifestatio mysteriorum fidei est quoddam insigne beneficium; & alias excedit exigentiam, & vires naturæ humanæ, ut hæcenus ostensum est: ergo habet rationem gratiæ. Quod aperte determinat Concilium Milevit, capite his verbis. *Qui dixerit gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare, quia per ipsam nobis revelatur, quid agere debeamus, & aperitur intelligentia mandatorum Dei, & non etiam, quia nos adjuvat, &c.* anathema sit. Utrumque enim donum Dei est, & scire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus. Idem communiter docent Sancti Patres, & specialiter Sanctus Prosper duobus libris de vocatione Gentium.

Consestarium præcedentis doctrina.

Conc. Milev.

S. Prosper.

15. Dices: lex, seu manifestatio veritatum fidei distinguitur contra gratiam, juxta illud Joann. 1. *Lex per Moysen data est; gratia per Christum facta est*: ergo revelatio mysteriorum fidei non habet rationem gratiæ.

Objeçtio.

Joann. 1.

Confirmatur: quoniam Pelagius admittebat necessitatem gratiæ ad fidem, gratiæ voce revelationem intelligendo, ut vidimus disputat. 1.

Confirmatur.

num.

D. August. num. 153. & tamen Augustinus eum reprehendit, quod subdole loqueretur de gratia, ut veram gratiam negaret, ut constat ex libro de gratia Christi contra Pelagium cap. 7. & 10. & 11. revelatio igitur non est vera gratia.

Diluitur. Responderetur legem, seu doctrinam, & revelationem mysteriorum fidei non distingui contra gratiam in communi acceptam; sed sub illa comprehendendi, distingui tamen à gratia ut adjuvante, & conferente vires intrinsecas; has quippe lex solitarie accepta non confert. Et hunc sensum continet locus Joannis, ut optime declarat Divus Thomas ibidem lect. 10. his verbis: *Secundum Chrysostomum prima gratia, quam totum genus humanum accepit, fuit gratia veteris testamenti accepta in lege. Quæ quidem magna fuit juxta illud Proverb. 4. Donum bonum tribuam vobis &c. Magnum enim fuit, quod hominibus idolatriis data sunt præcepta à Deo, & unius veri Dei vera cognitio ad Romanos 3. Quid amplius*

D. Thom. *Iudeo, aut quæ utilitas circumcisionis? Multum quidem per omne modum: primum quidem, quia credita sunt eis, eloquia Dei. Pro gratia ergo ista, quæ prima fuit, secundam longe meliorem accepimus, Zach. 8. Exaquabit gratiam gratia. Sed nunquid non sufficiebat prima gratia? Respondeo dicendum, quod non: quia per legem solum cognitio peccati datur, non ablatio: neminem enim ad perfectionem adduxit lex. Et ideo erat necesse, quod alia gratia peccata auferens, & reconcilians Deo veniret, & ideo dicit: Gratia per Iesum Christum facta est. Quæ expositio consonat omnino verbis immediate præcedentibus, scilicet: De plenitudine ejus omnes accepimus. Et gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen, &c.*

Ad confirmationem respondemus, quod Augustinus non reprehendit Pelagium in eo, quod legem vocaverit gratiam; sed quia dolosè illa voce utebatur, & omnem aliam gratiam internam, & adjuvantem excluderet, ut constat ex libro citato cap. 8. ubi loquens de Pelagio inquit: *Hunc eum gratiam confiteri, quæ demonstrat, & revelat Deus, quid agere debeamus, non quæ donat, & adjuvat, ut agamus. Videatur Sanctus Doctor lib. 1. de Peccator. merit. cap. 2. 2. Ubi inter specialia gratiæ beneficia recenset habere prædicatores veritatis. Et super psal. 134. ad illa verba: Educens nubes ab extremo terra, ubi nubes exponit esse prædicatores, qui revelando Gentilibus myteria fidei, eas excitaret ad penitentiam, & gratiam.*

DUBIUM SECUNDUM.

Utrum Homo per proprias vires posset assentire mysteriis fidei sicut oportet ad salutem.

16. Semel ostenso, quod homo nequit per proprias vires investigare myteria fidei, videndum est, utrum possit prædictis mysteriis jam revelatis, & sufficienter propositis, assensum fidei præstare? Porro ad credendum myteria fidei duo actus necessario concurrunt: alter intellectus, quo credimus, alter vero voluntatis, quo volumus credere: nam credere, ut inquit Divus Thomas 2. 2. qu. 4. art. 2. est actus intellectus, secundum quod movetur à voluntate ad assentiendum. Cum enim myteria revelata non determinant sufficienter intellectum ad assensum, eo quod eorum

veritas evidenter non apparet: opus est, ut accedat affectus voluntatis inclinans intellectum, & eum determinans ad assensum. Unde August. tract. 36. in Joann. inquit. *Intrare quisquam in ecclesiam potest nolens: accedere ad altare potest nolens: accipere potest sacramentum nolens. Credere non potest, nisi volens.* Dubium ergo præsens non procedit de affectu requisito ex parte voluntatis; de hoc enim infra agemus dub. 4. Sed de actu intellectus, quo mysteriis revelatis assentimus. Hujusmodi autem assensus potest bifariam considerari: primò entitativè, & quoad speciem essentialem; secundo quantum ad modum intrinsecum, vel extrinsecum, quo constituitur in esse dispositionis ad salutem, & finem supernaturalem: hæc quippe duplex consideratio necessario hic admittenda est, ut dubium possit habere locum. Quod determinate versatur circa assensum fidei, ut conducit ad salutem; nam de illo entitativè accepto tractabimus in dubio sequenti. Difficultatem autem hanc non ideo agimus, quia in ea dissideant Catholici, sed ut veritatis, in qua conveniunt, præsciamus fundamentum, quod viam etiam aperiet ad ea, quæ controvertuntur.

§. I.

Veritas catholica ratione, & auctoritate firmatur.

17. Dicendum est hominem suis viribus relictum non posse assentiri mysteriis fidei, sicut oportet ad salutem. Hæc conclusio est de fide, quam statuunt Summi Pontifices Innocentius I. in epist. 25. ad Episcopos Africa, Cælestinus epistola ad Episcopos Gallia cap. 10. Leo I. epist. 86. docentque communiter sancti Patres, & præcipue August. lib. 1. retract. cap. 23. libro de gratia Christi cap. 31. libro de bono persever. cap. 1. & 2. & 3. & capite 17. & 19. Ubi pro eadem sententia refert Divus Cyprian. Ambros. Gregor. Nazianz. & epist. 105. & 106. & 107. & denique toto fere libro de prædest. Sanctorum ubi capite 3. retractat antiquam, & oppositam sententiam. D. Cyprian. libro 3. ad Quiren. cap. 4. Fulgent. libro 1. de gratia Christi cap. 20. Prosper. libro contra Collatorem capite 36. & 37. & lib. 1. de vocat. gentium cap. 23. & 24. D. Thom. 2. 2. quest. 6. art. 1. & super Joann. capite 10. lect. 5. & alibi sæpe. Idem docent communiter Scholastici, quos proinde supervacaneum foret in particulari referre. Videantur tamen Driedo libro de captiv. & redempt. gener. hum. tract. 4. Soto de natura & gratia libro 1. cap. 8. Bellarminus de gratia & libero arbitrio libro 6. cap. 2. Vega de iustificat. quest. 9. Alvarez de auxiliis disput. 49. Suarez lib. 2. de necess. gratia cap. 2. Curiel in præfenti art. 1. dub. 3.

Probatur primo auctoritate sacre scripturæ: quoniam Joann. 6. dicitur: *Hoc opus Dei, ut credatis. Et infra, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Ubi apertè loquebatur Christus Dominus de accessu per fidem, ut constat tum ex contextu, tum ex illo Apostoli ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere.* Deinde ad Ephes. 2. dicitur: *Salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Donum enim Dei, & 1. ad Corinth. 4. Quid habes, quod non accepisti? Quo testimonio convictus est Augustinus, ad hanc veritatem amplectendam, ut ipse refert libro de perfectione Sancto-*

D. August.

Communis assertio.

Innocent. I. Cælestinus Leo I.

D. August.

Cyprian. Ambros. Gregor. Nazianzen.

Fulgent. Prosper.

D. Thom.

Driedo. Soto. Bellarminus. Vega.

Alvarez. Curiel.

Probatur ex sacris litteris, Joann. 6.

ad Hebr. 11. ad Ephes. 2.

ad Cor. 4.

August.

Nota pro dubij decisione.

D. Thom.

rum capite 3. his verbis : *Non sic pius , atque humilis , Doctor ille sapiebat Cyprianum beatissimum loquor , qui dixit in nullo glorandum , quando nostrum nihil est . Quod , ut ostenderet , adhibuit Apostolum testem dicentem . Quid autem habes , quod non accepisti ? si autem accepisti , quid gloriaris , quasi non acceperis ? Quo præcipue testimonio ipse etiam convictus sum , cum similiter errarem , putans fidem , qua Deum credimus , non esse donum Dei , sed à nobis esse in nobis , &c . Et infra capite 4 . Hoc , inquit , Apostoli testimonium , ubi ad reprimendum hominis inflationem dixit : Quid enim habes , quod non accepisti ? non finit quemquam fidelium dicere , habeo fidem , quam non accepi : reprimiturque omnino his Apostolicis verbis tota hujus responsionis elatio .*

Confirmatur ex Conciliis : nam hæc veritas definitur in Milevit. *can. 4 . & in Arausicano . 2 . can. 5 . & 6 . & 7 .* ubi dicitur : *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod , quod ad salutem pertinet vitæ æternæ , cogitare , ut expedit , aut eligere ; sive salutari , id est , Evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat absque illuminatione , & inspiratione Spiritus Sancti , qui dat omnibus suavitatem , in consentiendo , & credendo veritati , hæretico fallitur spiritu non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis : Sine me nihil potestis facere , & illud Apostoli : Non quod idonei simus cogitare aliquid à nobis , quasi ex nobis ; sed sufficientia nostra ex Deo est . Et can. 25 . ait : Ipse scilicet Deus , nobis nullis præcedentibus bonis meritis , & fidem , & amorem sui prius inspirat . Idemque postea expressius adhuc decrevit Trident. sessione 6. capite 6. & can. 3. ubi hæc habet : *Si quis dixerit , sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione , atque ejus adiutorio hominem credere , sperare , diligere , aut pœnitere posse , sicut oportet , ut ei justificationis gratia conferatur , anathema sit .**

18. Respondebis cum Vasquez (quem impugnans suppresso nomine Curiel ubi supra §. 4. vers. *Sed adverte* , & eo detecto Gregor. Martinez articulo 1. dubio 4. conclus. 1.) ex determinatione Concilij Tridentini (& consequenter aliorum , quæ Tridentinum imitatur ,) solum haberi , quod non possit homo elicere actum fidei complexivè , aut collectivè ad actus spei , & amoris ; minime vero , quod non possit ipsum elicere divisivè ab illis . Non enim determinat Concilium , quod non possimus sine adiutorio Spiritus Sancti credere , sicut oportet , sed quod non possimus credere , sperare , diligere , & pœnitere . Hinc autem solum fit , quod nequeat homo elicere prædictum actum , ut conjunctum cum omnibus aliis actibus , qui requiruntur pro ultima dispositione ad gratiam : & inferunt justificationem . Poterit tamen ipsum elicere , quando est separatus à prædictis actibus , quin hujus potestatis assertioni repugnet determinatio Concilij .

Sed contra : quia hæc interpretatio Concilij canonis contradicit ; cum non loquatur de illis actibus collectivè , sed distributivè , & sub conjunctione , ut constet ex ipso textu , qui sic habet : *Credere , sperare , diligere , aut pœnitere posse* : illa enim disjunctio aut , non solum actui pœnitendi , sed omnibus actibus seorsim applicanda est ; quamvis , ne sæpius repeteretur , cuilibet in particulari expresse applicata non sit .

Confirmatur primò : quia Concilium Trident. loquitur omnino consone ad decreta Concilij Arausici , & aliorum Conciliorum antiquorum ;

nam ut rectè observavit Suarez , *prolog. 6. de Gratia capite 6. numero 10 .* quidquid præcedentia Concilia , & antiqui Patres , & Pontifices docuerant de gratia , & libero arbitrio ; Tridentinum postea gravissime , sapientissime , & optima methodo confirmavit ; præcipue sess. 5. & 6. & 14. Atqui Concilium Arausic. loquitur determinate , & specialiter de actu fidei , ut constet tum ex verbis supra relatis , ibi : *Salutari prædicationi consentire posse , &c .* tum ex can. 5. ibi : *Qui fidem , qua in Deum credimus , dicunt esse naturalem , omnes eos , qui ab Ecclesia Christi alieni sunt , quodammodo fides esse definiunt .* Ergo decretum Tridentini loquitur de actu credendi sicut oportet , non solum complexivè , aut collectivè ad alios actus , sed etiam divisivè , & per se . Eo vel maxime , quod auctoritates sacræ Scripturæ supra relatæ , quibus innituntur Conciliorum decreta , singillatim commemorant actus fidei .

Confirmatur secundo : quia actus fidei habet esse , sicut oportet ad salutem , non ex sola conjunctione ad alios actus , qui ad justificationem desiderantur , sed per se , ex suo objecto , & intra proprium genus : hoc enim modo acceptus importat specialem modum influxus , & concursus , ut homo disponatur ad gratiam , ut constet ex eodem Concilio Tridentino , sessione 6. capite 6. ubi inquit : *Disponuntur autem ad ipsam justitiam , dum excitati divina gratia , & adiuti , fidem ex auditu accipientes liberè moventur in Deum , credentes vera esse , quæ divinitus revelata , & promissa sunt , atque illud in primis , impium iustificari per gratiam eius , &c .* Et capite 8. *Per fidem ideo iustificari dicimus , quia fides est humana salutis initium , fundamentum , & radix omnis iustificationis , sine qua impossibile est placere Deo , & ad filiorum eius consortium pervenire .* Ergo decretum Concilij non respicit præcisè omnes illos actus simul , & complexivè acceptos ; sed etiam actum fidei divisivè consideratum .

29. Ex quibus liquidò constat prædictum interpretandi genus penes sensum divisivum , aut complexivum , (licet possit applicari rebus minoris momenti ,) periculose tamen deservire materiæ adeo gravi , cum adducitur levi , aut nullo fundamento . Quod vel discere potuisse Vasquez alienum periculum edoctus in Doctore suæ perillustri familiæ . Cum enim perdoctus Suarez tom. 4. in 3. parte disputat. 21. sect. 4. docuisset posse in aliquo casu necessitatis Confessionem sacramentalem fieri sacerdoti absenti , & ab eodem absente absolutionem confiteri , Clemens VIII. prædictam Suarj opinionem damnavit ad minus uti falsam , temerariam , & scandalosam , prohibens , ne deinceps ut probabilis defenderetur . Quod decretum extat apud Nugnum in additionibus ad 3. partem questionis 9. articulo 3. difficultate 2. conclusione 2. Cæterum ut Suarez , quod semel scripserat , aliquantulum videretur inconcussè tueri , quin censeretur decretum Clementis experiri sibi contrarium ; curavit ita illud interpretari , ut diceret damnari quidem à Summo Pontifice hanc propositionem : *Potest confessio sacramentalis fieri Sacerdoti absenti , & ab eodem absente potest absolutio dari* , si illa particula & sumatur complexivè , & denotet utrumque simul fieri posse ; minime verò si accipiatur divisim , aut disjunctivè , & solum denotet unum tantum illorum posse fieri . Sed hæc interpretatio adeo displicuit Pontifici , ut in eum graviter excanduerit , &

Suarez.

Major effugij confutatio.

Conc. Trid.

Nota contra Vasquez.

Clemens VIII.

Nugno.

Præcluditur.

Refellitur amplius.

Arauxo.
Paul. V.

& Romam migrare jufferit, ut refert Arauxo 3. p. 9. 84. art. 3. dub. 1. Immo verò Paulus V. qui Clementi successit, declaravit prædictam Suarii interpretationem minime subistere, ut videre est apud N. Franciscum à Jesu Maria tract. 6. cap. 3. puncto 4. num. 26. Totaque illa Suarii sectio in qua prædicta opinio continebatur, partim expuncta, partim successa invenitur jussu S. Inquisitionis. Quæ in medium produximus, quia æquum arbitrati fuimus vel hoc uno exemplo ostendere, quanta moderatione illud interpretandi genus *complexivè*, & *divisivè*, rei gravi (qualem nunc versamus, (adhibendum sit.

Ratio pro
communi sen-
tentia.

20. Secundò probatur assertio ratione fundamentali desumpta ex auctoritatibus hæcenus relatis, quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam homo nequit propriis viribus se disponere ad gratiam: sed assentire mysteriis fidei, sicut oportet, est dispositio ad gratiam: ergo homo nequit suis viribus elicere prædictum assensum, sicut oportet. Minor constat ex terminis: nam hoc ipso, quod actus fidei non disponat, quantum est de se, ad gratiam; non elicitur, sicut oportet: ergo si eliciatur, sicut oportet, est dispositio ad gratiam. Majorem autem ex professo ostendimus inf. dub. 5. & 6.

Confirmatur.

Confirmatur: quoniam natura nequit per se præstare ea, quæ sunt ordinis supernaturalis: atqui actus fidei elicited sicut oportet, est ordinis supernaturalis: ergo natura nequit se sola prædictum actum elicere; sed indiget supernaturali auxilio. Major est manifesta: quia supernaturalis dicitur, quod est supra naturam: ergo si natura præstaret per se ipsam ea, quæ sunt ordinis supernaturalis, operaretur ultra id, quod potest operari: quæ est manifesta implicatio. Minor etiam constat: tum quia assensus fidei elicited, sicut oportet, dicit ordinem dispositionis, vel conducentiæ ad gratiam supernaturalem; si enim non conducirer, eo ipso non eliceretur, sicut oportet: ergo sub prædicta formalitate debet pertinere ad ordinem supernaturalem; ut ita detur debita proportio inter dispositionem & formam. Tum etiam quia assensus fidei factus sicut oportet est initium justificationis juxta illud Pauli ad Hæbræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere*: & fundamentum justitiæ secundum illud ejusdem Apostoli ad Rom. 3. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi*: sed initium & fundamentum debet esse ejusdem ordinis cum re, cujus dicitur fundamentum, & initium: ergo cum id per quod justificamur, sit ordinis supernaturalis, sequitur, quod actus fidei elicited, sicut oportet, ad eundem ordinem supernaturalem spectet. Et quia vim hujus rationis amplius loco citato expendemus, idcirco in ea communienda, vel ab objectionibus vendicanda, nolumus immorari in præsentia.

S. II.

Refertur Error contrarius.

Sententia hæ-
retica.

Basilides.
Valentin.

Ticonius.

D. August.

21. **V**etus hæresis fuit posse hominem suis viribus assentire, sicut oportet mysteriis fidei. Hanc amplexati sunt Basilides, & Valentiniani, qui asserebant fidem esse homini naturalem, ut refert Clemens Alexand. lib. 4. *Stromat.* In eodem errore fuit Ticonius, qui quamvis ad alia opera supernaturalia fatebatur necessitatem divini auxilij; fidem tamen dicebat à nobis ipsis esse, ut refert D. August. lib. 3. *de doctrina Christiana* cap. 33. In quo etiam hæsit ipse August. cum esset junior: nam in expositione quarundam

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

propositionum ex *epist. ad Rom.* docuit fidem esse ex nobis. Quod postea retractavit lib. 1. *Retract.* cap. 25. & lib. *de Prædest. Sanct.* cap. 3. Sed qui proterve pro hoc errore stetit, fuit Pelagius asserebns fidem non esse donum Dei, sed inesse nobis ex nobis, ut refert August. *epist.* 106. *ad Paulinum*, & *epist.* 107. *ad Vitalem*, & lib. *de hæres. heresi* 88.

Pelagius.

Primum ar-
gumentum.

Ad Rom. 3.
Marc. 16.

Probatur primò: quia in Scriptura divina promittit Deus homini salutem, si ipse exhibeat fidem, ut constat ad Rom. 3. *Si credideris salvus eris*, & Marc. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*, in quibus testimoniis sermo est de assensu fidei elicited, sicut oportet ad salutem, ut ex ipsis verbis liquet: ergo sicut salus, quam Deus promittit, est in potestate Dei, ita fides, quam exigit ab homine, est in potestate hominis: alias frustra exigeret ab illo talem conditionem, vel dispositionem. Constat autem posse hominem suis viribus præstare, quidquid habet in sua potestate: ergo homo potest suis viribus credere, sicut oportet ad salutem.

Confirmatur ex D. August. lib. *de dono perseverantiae* cap. 14. ubi inquit: *Tirij, & Sidonij credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentia: quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Quibus verbis aperte significat ex Deo quidem esse, quod revelentur homini mysteria fidei, & quod proponantur sufficientia motiva, ut appareant credibilia: ex homine autem esse, quod virtute sui ingenij prædictis mysteriis assentiat. Quod etiam docet D. Fulgentius lib. *de gratia Christi* cap. 23. docens posse hominem naturaliter credere. Et loquuntur prædicti Patres de assensu fidei elicited, sicut oportet, & relato ad salutem, ut ex contextu liquet.

Confirmatio.
D. August.

D. Fulgent.

Respondetur ad argumentum, quod credere aliter in nostra potestate, ac salus est in potestate Dei: nam salus est in Dei potestate tanquam in prima causa, quæ à nullo alio principio recipit virtutem, nec illi in agendo subordinatur: credere autem est in potestate hominis tanquam in causa secunda, & insufficienti ad prædictum actum, nisi elevetur, & applicetur à causa prima. Nec tamen frustra petitur ab homine, ut credat: quia licet nequeat absque divino auxilio credere: sicut oportet: nihilominus adhuc posito auxilio libere credit, ac proinde ita assentit, ut possit dissentire, vel non assentire, juxta doctrinam Concilij Trident. sess. 6. cap. 5. ubi docet homines assentiendo, & cooperando divinæ gratiæ, ad justificationem disponi: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe, qui illam & abjicere potest: neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris literis cum dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, Zachar. 1. *libertatis nostræ admonemur.* Cum respondemus: *Converte nos Domine ad te, & convertemur* Thir. 5. *Dei nos gratia praveriri confitemur.* Credere igitur ita est conditio, vel dispositio se tenens ex parte hominis, & necessaria ad salutem: ut tamen sit à Deo tanquam à primo, & speciali principio nobis communicante vires, ut exhibeamus dictum assensum. Unde dicitur 5. Paralipomenon cap. 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi.* Quam responsionem

Diluitur ar-
gumentum.

Conc. Trid.

1. Paralipomenon
cap. 29.

D. Prosper.

illustrat Augustinus libro 1. de predestinatione Sanctorum cap. 10. & Divus Prosper libro contra Collatorem (cujus est hoc argumentum) cap. 23. ubi ait: *Iam non solum voluntatem boni, sed etiam possibilitatem liber adscribit arbitrio: tanquam ideo ab eis exigatur intelligentia, ideo iustitia repositur, quia possint hæc sine Dei donis, de natura proferri bonis. Imperantur autem illa homini, ut ex ipso præcepto Dei, qui ei hoc, quod accepit indicitur, agnoscat id de suo vitio perdidisse, & non ideo iniquam esse exactionem, quia ad reddendum, quod debet, idoneus non est: sed à littera occidente confugiat ad spiritum vivificantem, & facultatem, quam antea non invenit in natura, quarat ex gratia. Quod si facit, magna est misericordia Domini; si non facit, iusta est pœna peccati.*

Occurritur confirmationi.

Ad confirmationem dicendum est Divum Augustinum loqui de his, quæ desiderantur ad congruentem propositionem credibilium, & ut appareant magis credibilia. Aliqui enim magis afficiuntur ad rem propositam hoc modo, quam alio, ut puta magis ad jucunda, quam ad tristia, aut è converso. Quamobrem congruentius proponitur illis veritas, quando associatur motivis, quæ naturaliter consonant eorum inclinationi. Quo sensu Augustinus libro ad simplicia quæst. 2. exponens illa verba Matth. 20. *Multi sunt vocati, pauci vero electi, dixit: Illi enim electi, qui congruenter vocati; illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non sequuti, quamvis vocati. Videmus alios aliter eisdem rebus, demonstratis, vel significatis ad credendum moveri. Et postquam id demonstravit exemplis, concludit. Cum autem alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem: eademque res saepe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat: aliumque moveat, alium non moveat: qui audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in quo Iacob iustificatus est. Quibus verbis solum significat motionem moralem se tenentem ex parte objecti, & ea, quæ conducunt, ut melius, repræsentetur credibilitas ipsius. Et quia Tiriis, & Sidoniis negatum erat, ut crederent; negatum etiam fuit, ut fides eis congruenter hoc modo proponeretur. Per hæc autem minime excluditur necessitas auxilij intrinseci, & elevantis ac moventis hominem ad credendum, sed hanc frequenter adstruit ipse Augustinus, ut Psal. 87. circa finem, ubi inquit: *Quomodo crederem, nisi audirem. Sed ut audita crederem, ipse me attraxit.* Et super cap. 6. Ioan. ubi ait: *Hæc si ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, & aliis locis supra citatis.**

D. August.

Ad auctoritatem Divi Fulgentij respondemus, quod per ly *naturaliter* solum designat potentiam remotam credendi, seu capacitatem ad habendam fidem: huiusmodi autem capacitas convenit homini ex sua natura, quia videlicet gaudet ratione, & libero arbitrio, quæ duo necessaria sunt in credente. Per hoc autem non excludit necessitatem divini auxilij, cum potius statim subdat donari divinitus homini, ut credat. Quæ sententia omnino consonat August. lib. 1. de predest. Sanctorum cap. 5. dicenti: *Possent habere fidem, natura est hominum, habere autem non nisi fidelium.*

D. August.

Adde etiam ly *naturaliter* posse ita exponi, ut significet naturam reformatam, vel adjutam per gratiam. Quo pacto illud interpretatur D. Thom.

D. Thom.

exponens verba Apostoli ad Rom. 2. *Gentes, Ad Rom. 2. quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, ubi lect. 3. inquit: Quod dicit naturaliter, dubitationem habet: videtur enim patrocinari Pelagianis: unde exponendum est naturaliter, id est, per naturam gratia reformatam. Et hæc expositio valde congruit menti Fulgentij, D. Fulgent. inquit enim: *Arbitrium hominis sanat Deus, atque illuminat, ut homo Deum naturaliter credat.**

22. Secundò arguitur: quia repugnat hominem teneri ad id, quod non est in sua potestate: sed supposita sufficiente propositione mysteriorum fidei, tenetur homo illis assentire: ergo in ejus potestate est, quod illis assentiat: assensus autem, quo homo debet credere mysteria revelata, est assensus, sicut oportet ad salutem; siquidem per illum se convertit, ac disponit saltem initiative ad finem ultimum supernaturalem: ergo homo potest suis viribus elicere assensum fidei, sicut oportet.

Secundum argumentum.

Huic argumento respondet D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 2. ad 1. his verbis: *Dicendum, quod si in potestate hominis esse dicatur aliquid, excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia reparante: sicut ad diligendum Deum, & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ: quod quidem auxilium, quibuscumque datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex iustitia non datur in pœnam præcedentis peccati, & saltem originalis peccati, ut August. dicit in libro de correct. & gratia cap. 5. & in hac quæst. art. 4. ad 2. inquit: Dicendum, quod illud, quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi in 3. Ethic. cap. 3. quæ per amicos possumus, aliquantulum nos possumus. Quod repetit, & amplius expendit 3. contra gentes, cap. 159.*

Responsio ex D. Thom.

Sed contra insurgit: demus, quod homini, cui mysteria fidei sufficienter proponuntur credibilia, Deus nullum auxilium internum conferat. Tunc vel homo crederet mysteria fidei, sicut oportet: & ita haberetur intentum, quod scilicet per proprias vires assentiat fidei mysteriis, ut oportet ad salutem. Vel non crederet: & ita peccabit. Cumque nullus peccet in omissione ejus, quod non habet in potestate; sequitur, quod secluso omni auxilio interno, habuerit prædictus homo potestatem sufficientem ad elicendum assensum fidei: ac proinde poterit illum elicere per vires proprias. Nam illa doctrina D. Thom. quod homo recte dicitur posse, quod per amicos potest, licet pro aliis actibus deserviat, præsentem tamen difficultati adaptari nequit: eo quod homo eatenus potest aliquid per auxilia, quæ Deus offert, quatenus illa cognoscit, & potest petere, ac impetrare: si enim ea non cognosceret, vel impetrare non posset, perinde se haberent prædicta auxilia, ac si promissa, & præparata non fuissent: & consequenter nullam homini potentiam conferrent intrinsecam aut extrinsecam. Fides autem est id, per quod cognoscimus auxilia divina esse nobis præparata juxta illud Apostoli ad Hebræos 11. *Accedentem ad eum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit: est etiam principium impetrandi dona gratiæ secundum illud Jacobi 1. Postulet in fide nihil hesitans, & docet August. ep. 103. Unde necessario sequitur, quod ante assensum fidei, nec cognoscamus præparationem divinorum auxiliorum, nec illa possumus impetrare. Ergo ut homo dicatur posse elicere primum assensum fidei, non prodest recursus ad auxilia*

Replica.

ad Hebr. 11.

Jacob. 1. D. August.

auxilia præparata : sed dicendum est vel hominem non teneri credere ; vel posse credere per solas vires naturæ.

Dilatatur.

Huic replicæ respondetur nullatenus admit- tendum esse, quod alicui sufficienter proponan- tur mysteria fidei ut credibilia, & simul creden- di obligatio; & quod Deus non conferat auxi- lia sufficientia ad credendum. Quia nullus est, qui non maneat infidelis contrarie, ubi mysteria fidei sufficienter sibi proposita non credit: quod non contingeret, si Deus illi omne auxilium in- ternum denegaret: nihil enim haberet, quo pos- set se movere ad credendum; vel petendum Dei auxilia; atque ideo omissio credendi non esset culpabilis. Huiusmodi autem auxilium, per quod homines invitantur, & alliciuntur ad fidem, frequenter apud Concilia, & Patres appellatur inspiratio, atque illuminatio Spiritus sancti de qua loquitur August. cum *super cap.6. Ioann.* in- quit: *Hæc si ab hominibus audiunt; tamen quod intelligunt, intus datur, intus coruscat, intus re- velatur.*

D. August.

Admissio autem disputationis gratiæ, quod Deus in prædicto casu nullum internum auxi- lium conferret, certum est, quod homo non elice- ret assensum fidei, sicut oportet; cum iste postulet vires gratiæ, ut constat ex dictis. Possent tamen ille homo dupliciter se habere: primò negativè, nempe suspendendo, aut potius non eliciendo assensum: secundò positivè, & contrariè, elicien- do scilicet dissensum, seu discredendo. Et primo quidem modo non peccaret: quia cum non pos- set elicere assensum fidei, sicut oportet, nisi ex gratia, & supponatur omni gratia destitutus; omissio prædicti assensus erit involuntaria, & pura negatio. Secundo autem modo peccaret: quoniam homo per proprias vires naturales po- test adimplere præceptum negativum non discre- dendi mysteria fidei sufficienter proposita; cum ad hoc sufficiat posse non elicere actum naturalem discredendi, quem certum est habere in sua libera potestate.

Recurfus autem ad auxilia gratiæ à Deo præ- parata, quem considerat D. Thom. ut homo dica- tur posse per ea, quod per se non potest; quam- vis in aliis actibus supponentibus fidem magis appareat (ille enim, qui credit prædicta auxilia esse sibi præparata, & ea non petit, manifestè convincitur iis nolle uti:) nihilominus etiam ha- bet locum in præsentī materia, ut consideranti constabit. Quoniam licet ante primum actum fi- dei non cognoscat homo esse sibi præparatum au- xilium ad assentiendum, sicut oportet: attamen si semel illi proponuntur mysteria fidei ut credibi- lia, habet etiam auxilium internum sufficiens, ut se inchoative moveat ad credendum, juxta ea, quæ nuper diximus. Unde quod non utatur præ- dicto auxilio, ac proinde, quod non credat, illius vitio, & liberæ voluntati vertendum est. Si enim illo primo auxilio recte uteretur, crederet re ipsa, sicut oportet, & posset etiam ulteriora auxilia im- petrare. Alias objectiones meditato omittimus, quia æque militans in aliis dispositionibus ad gra- tiam, de quibus infra ex professo agendum est.

DUBIUM TERTIUM.

Utrum sit necessaria gratia ad eliciendum assensum fidei secundum substantiam acceptum.

Statuimus dubio præcedenti id, in quo con- veniunt Catholici, videlicet non posse ho- minem absque gratia assentire mysteriis fidei, sicut oportet ad salutem: videndum nunc est, utrum saltem valeat per vires naturales prædi- ctum assensum elicere secundum substantiam ac- ceptum, in quo valde controvertunt Doctores. Ut autem majorem lucem dubio conciliemus, fa- cilemque aditum ad illius resolutionem aperia- mus, oportet nonnulla præmittere: quæ si- mul deservient, ut status quæstionis evidentius cognoscatur.

§. I.

Observationes aliquæ pro dubij decisione.

23. **I**llud in primis circa præsentem difficul- Nota 1.
tatem animadvertendum est; quod cum inquirimus, an sit necessaria gratia ad assensum fidei secundum substantiam acceptum, minime supponimus (quod perperam alij in hoc dubio faciunt) prædictum assensum esse entitative natu- ralem; nec supponimus esse entitative superna- turalem. Id quippe, si supponatur, statum quæstio- nis de medio tollit, & viam occludit concertatio- ni: nam manifestum est actum entitative super- naturalem non posse fieri, saltem de lege ordina- ria, absque virtute elevante ejusdem ordinis: sicut è converso certum est actum entitative naturalem non poscere gratiam; vel saltem gratiam natura- lem illi sufficere. Unde præsens dubium eo præci- pue collimat, ut investigemus, an assensus fidei Christianæ secundum speciem, & entitatem accep- tus sit supernaturalis: nam si id habeat, certum erit, quod non possit fieri per naturales vires.

24. Deinde observandum est cum Suarez Nota 2.
*libro 1. de Gratiâ capite 4. & Joanne à S. Tho- ma in præsentī disputatione 20. articulo 1. ex tri- plici capite posse contingere, quod aliquid sit su- pernaturale, nempe ex causa efficienti, finali, & formali: nam ex causa materiali supernatu- ralitas desumi non potest, illa quippe consistit in rebus aliquid supernaturale recipientibus, quæ utique entia naturalia sunt, licet recipiant per potentiam obedientialem. Ex parte igitur cau- sæ efficientis dicitur aliquid supernaturale, quan- do modo supernaturali fit, quamvis entitas fa- cta sit naturalis: quo pacto illuminatio cæci so- let dici supernaturalis, quia potentia visiva, licet naturalis sit, restituitur supernaturaliter. Ex par- te vero causæ finalis dicitur aliquid supernatura- le, quando ordinatur ab extrinseco in finem su- pernaturalem, quamvis id, quod ordinatur, in se naturale sit: quia ratione actus temperan- tiæ naturales possunt esse supernaturales ex par- te finis, si per charitatem ordinentur in fi- nem supernaturalem, ut contingit, quoties- cumque fiunt meritorie. Denique ex parte causæ formalis dicitur aliquid supernaturale, quando illius specificativum supernaturale est: specificativum enim habet se per modum formæ, extrinsecæ quidem si comparetur ut terminus habitudinis, sicut comparatur
Quibus modis aliquid separa- naturale di- catur. Suarez. Ioann. à S. Thom.
objectum*

objectum primum ad actus, habitus, & potentias; intrinsicè verò, si comparatur per modum habitudinis intrinsicæ, ut se habet respectus potentiae habitus, & actus ad objectum primum. Et quia entitas, & substantia cuiuscumque rei convertitur cum ejus specie, quæ ut diximus ab specificativo desumitur; tunc aliquis actus dicendus est supernaturalis quoad substantiam & speciem, quando illius objectum specificativum fuerit supernaturale. Tunc quippe ratio specifica, differentialis, & constitutiva est supernaturalis, ac proinde debet totum actum in esse supernaturalis simpliciter constituit. Unde etiam fit, quod conceptus generici in tali actu reperti non sint naturales; sed vel sint supernaturales determinate, vel saltem præscindant ab esse naturali, & supernaturali; quemadmodum conceptus genericus repertus in actu spirituali nequit esse corporeus; sed vel est spiritualis, vel ab utroque præscindit. Nam sicut esse corporeum, & spirituale sunt diversæ, & oppositæ linæ, ita etiam naturale, & supernaturale: unde non minus repugnat actum esse naturalem quoad gradum genericum, & supernaturalem quoad specificum, quam actum secundum genus esse corporeum, & secundum differentiam spirituale.

Nota 3.

Fides Theologica supernaturalis. Arauxo.

Conc. Trid.

D. Thom.

25. Præterea in presenti difficultate præsupponendum est habitum fidei theologicæ esse per se infusum, & quoad speciem supernaturalem. In hoc enim conveniunt jam omnes Theologi, ut videre est apud Arauxo, 2. 2. quæst. 6. art. 1. dubio 1. Et merito: tum quia ita videtur esse diffinitum in capite *Majores* de Baptismo, & in Clement, unica de Summa Trinitate & fide Catholica: & in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. & can. 11. & 12. & ideo non desunt graves Doctores, qui doceant id esse certum secundum fidem. Tum etiam quia fides Theologica est ejusdem ordinis cum gratia sanctificante: quam certum est esse entitativè supernaturalem. Tum denique quia id satis perspicue, & efficaciter evincit Divus Thomas, in hac 1. 2. quæst. 62. articulo 1. in corpore, ubi loquens de virtutibus Theologicis in communi inquit: *Per virtutem perficitur homo ad actus, quibus in beatitudinem ordinatur. Est autem duplex hominis beatitudo, sive felicitas, ut supra dictum est. Una quidem proportionata humana nature, ad quam scilicet homo pervenire potest per principia sue nature. Alia autem est beatitudo naturam hominis excedens, ad quam homo sola divina virtute pervenire potest, secundum quamdam divinitatis participationem, secundum quod dicitur 2. Petri 1. quod per Christum facti sumus consortes divine nature. Et quia huiusmodi beatitudo proportionem humanæ nature excedit, principia naturalia hominis, ex quibus procedit ad hanc agendum secundum suam proportionem, non sufficientiunt ad ordinandum hominem in beatitudinem prædictam. Unde oportet, quod superaddatur homini divinitus aliqua principia, per quæ ita ordinetur ad beatitudinem supernaturalem, sicut per principia naturalia ordinatur ad finem connaturalem, non tamen absque adiutorio divino. Et huiusmodi principia virtutes dicuntur Theologicæ: tum quia habent Deum pro obiecto, in quantum per eas rectè ordinantur in Deum: tum quia à solo Deo nobis infunduntur: tum quia sola divina revelatione in sacra Scriptura huiusmodi virtutes iraduntur. Quod specialiter applicat fidei Theologicæ S. Doct. 2. 2. quæst. 6. art. 1. & 2.*

Videantur, quæ diximus Tract. 12. disp. 3. dub. 1. ubi plura tradidimus, quæ id, quod præsupponimus à fortiori confirmant.

Et quia frequenter in hoc dubio ad objectum prædictæ fidei recurramus, ideo oportet breviter prælibare, quidnam sit. Pro cuius luce advertendum est in obiecto fidei, sicut & in quolibet alio duplicem rationem distinguere, nempe rationem quæ, & rationem sub qua. Ratio igitur quæ primaria in obiecto fidei est aliquid formaliter divinum; id quippe poscit quæcumque virtus Theologica: & consistit prædicta ratio quæ in Deitate, ut condistincta ab attributis, & relationibus divinis: hanc enim rationem per se primo respicit, sicut & scientia beata, cuius est participatio, illiusque notitiæ potissimum incumbit, ut dicemus in Tract. de fide disp. 1. dub. 1. Alia verò obiecta, quæ fides Theologica attingit, vel sunt secundaria, vel modificationes obiecti primarij, ut modò supponimus ex tractatu citato. Ratio autem sub qua fidei Theologicæ consistit in actuali revelatione Dei obscura, ut ibidem dicemus quoniam ratio disp. 1. dub. 2. sub qua habitus cognoscitivi est motivum, cui innititur in attingendo propriam rationem quæ: motivum autem, cui fides Theologica innititur, cum assentit credibilibus, est revelatio, seu testimonium Dei prædicta credibilia obscure proponentis, siquidem ideo credimus Deum verbi gratia esse Trinum, quia Deus id testificatus est.

Fidei infusa obiectum.

26. Præter hanc autem fidem supernaturalem, & per se infusam, certum est posse dari aliquam fidem humanam, & acquisitam, quæ mysteria à Deo revelata attingat. Tum quia non est inconveniens, quod obiectum supernaturale respiciatur ab habitu naturali, dummodo attingatur sub motivo naturali: nam prædictum obiectum, ut stat sub illa ratione, est naturale in esse obiecti, valetque proinde speciem naturalem transfundere: fides autem humana respicit mysteria revelata sub motivo naturali, ut ex se liquet. Tum etiam quia mysteria fidei possunt proponi ut credibilia per motiva, & rationes naturales, quæ fundent aliqualem fidem humanam. Tum præterea quia hæreticus habet aliquam fidem circa articulos, quos credit: quæ utique non est Theologica, ut inquit D. Thom. 2. 2. q. 5. art. 3. in fine, & quæst. 14. de verit. art. 10. ad 10. ait: *Quod hæreticus aliqua credat, quæ supra naturalem cognitionem sunt, non est ex aliquo habitu infuso: quia ille habitus dirigeret eum in omnia credibilia æqualiter: sed est ex quadam estimatione humana, sicut Pagani aliqua de Deo supra naturam credunt.* Tum denique, quia id satis convincent argumenta, quæ pro contrariis opinionibus infra expendemus, docentque communiter utriusque partis Auctores, ut testantur Alvarez de auxiliis disp. 49. conclus. 3. Et Suarez lib. 2. de gratia cap. 10. n. 3.

Fides humana.

D. Thom.

Alvarez. Suarez.

27. Præsens ergo difficultas supponit, & quod possimus mysteriis revelatis assentire per proprias vires assensu quodam humano, & naturali: & quod non valeamus per dictas vires talem eis assensum præbere, qualem elicimus per fidem Theologicam, reduplicando illam formalitatem, vel habitudinem, quas actus participat ab habitu, per quem fit: quippe manifestum est id, quod est proprius effectus habitus, non posse absque habitu fieri. Dubium autem est, utrum possimus absque gratia elicere illum assensum secundum speciem, & entitatem acceptum, qui alias fit per fidem Theologicam, illique correspondet; quamvis non valeamus eum

Punctum difficultatis.

eum efficere, nec sicut oportet ad salutem, nec sub illo perfectionis modo, quem à prædicta fide habituali participat: sicut actus logicalis, qui fit à Logica, quæit absolute absque habitu logicali fieri, si consideretur secundum speciem, & præscindat à modo, quem ex influxu logicali habet. Itaque inquirimus utrum idem actus secundum speciem, qui fit per fidem infusam, possit fieri per vires naturales. Cui quæstioni aliam annectunt Theologi moderni, nempe: an possimus per vires naturales assentire mysteriis revelatis sub eodem motivo, sub quo illa attingimus per fidem Theologicam, quamvis non per eundem assensum in specie; sed per actum specie distinctum. Utramque vero difficultatem sub hoc dubio comprehendimus: & quia nequeunt convenienter separari, & quia decisio unius viam parat ad resolutionem alterius, ut constabit ex dicendis.

§. II.

Statuitur sententia D. Thomæ, & rationibus munitur.

Prima conclusio ex D. Th.

D. Thom.

28. **D**icendum est primò non posse hominem per proprias vires efficere assensum fidei Theologicæ secundum speciem, aut substantiam acceptum. Hanc conclusionem perpetuo docet Divus Thomas & præcipue quodl. 2. quæst. 4. art. 1. in corp. ubi ait: *Credere est super potentiam hominis naturalem: unde ex dono Dei provenit* & 2. 2. quæst. 5. artic. 3. ad 1. inquit: *Articulos fidei, de quibus hæreticus non errat, non tenet eodem modo, sicut tenet eo fidelis, scilicet simpliciter inherendo primæ veritati ad quod indiget homo adjuvari per habitum fidei.* Et quæst. 6. art. 1. inquit: *Cum homo assentiendo his, quæ sunt fidei, eleveetur supra naturam suam, oportet, quod hoc insit ei ex supernaturali principio interius movente, quod est Deus. Et ideo fides quatenus ad assentiendum, qui est principalis actus fidei, est à Deo interius movente per gratiam.* Unde hanc sententiam docent communiter Thomistæ Cajetanus loco proxime citato, ubi retractat alibi scripta. Ferrara 4. contra gentes cap. 44. Cano relect. de pœnit. part. 3. Banez 2. 2. qu. 5. art. 2. & q. 6. art. 1. Alvarez de auxiliis disp. 44. Conradus & Medina in presenti art. 3. & 4. Arauxo art. 7. dub. 1. Greg. Mart. art. 1. dub. 4. Joan. à S. Th. disp. 20. art. 1. Curiel art. 1. dub. 3. Zumel disp. 7. concl. 2. Montef. disp. 27. qu. 3. & alij S. Doctoris discipuli. Quibus etiam consentiunt D. Bonavent. in 3. dist. 23. art. 2. qu. 2. Gregorius ibidem. Viguerius in Institut. cap. 10. §. 3. versiculo 16. Vega opusc. de iustificat. quæst. 9. Suarez l. b. 2. de gratia cap. 11. num. 8. Valentia, 2. 2. quæst. 6. art. 1. quæst. 1. Vasquez in presenti disp. 187. cap. 2. Bellarminus lib. 6. de gratia cap. 2. Lorca in presenti disp. 9. Granad. de gratia tract. 1. disp. 4. sect. 1. Lugo de virtute fidei disp. 9. sect. 2. & alij plures. Quorum nonnulli oppositæ sententiæ notam temeritatis, aut periculi in fide incurrunt, ut videri potest apud Medinam 1. 2. quæst. 62. art. 2. & apud Arauxo loco citato ex 2. 2. dub. 1. Et fortè non immeritò, quia omnes auctoritates scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quæ expendimus dubio præcedenti hanc etiam assertionem (licet non æquali certitudine) convincunt, ut ex ipsis, quæ jam subijcimus, consideranti constabit.

Ratio funda-

Primum, & principale fundamentum nostræ Salm. Theolog. Tom. V.

stræ assertionis sumitur ex dictis dubio præcedenti, potestque ad hanc formam reduci: quoniam homo nequit per vires naturales elicere assensum fidei, sicut oportet ad salutem: sed assensus fidei Theologicæ secundum suam speciem, ac substantiam acceptus aliis circumscriptionibus, est talis, qualem oportet esse ad salutem: ergo nequit homo per solas vires naturales elicere prædictum assensum quoad substantiam, & speciem. Consequentia est legitima. Major constat ex dubio præcedenti. Minor autem suadetur, tum quia habitus fidei Theologicæ secundum entitatem, & speciem acceptus est talis in ratione habitus, qualem oportet esse ad salutem, ut docet Divus Thomas, 2. 2. quæstione 6. articulo 1. & 2. & cum eo communiter Theologi: sed actus, & habitus debent esse ejusdem ordinis; siquidem actus præstat actu, quod habitus præstat habitu: ergo assensus fidei Theologicæ secundum entitatem, & speciem consideratus est talis, qualis desideratur ad salutem. Tum etiam, quia actus perfectius, & immediatius attingit terminum, seu finem, in quem habitus ordinatur, quam ipse habitus; cum sit immediata unio, seu attingentia illius: sed fides Theologica secundum suam speciem ordinatur in finem supernaturalem, & hac ratione habet per suam entitatem, & speciem esse talem, qualem oportet esse ad prædictum finem: ergo à fortiori id habebit ejus actus secundum speciem consideratus. Tum denique, quia sicut habitus fidei Theologicæ est quædam participatio scientiæ beatæ; ita assensus fidei Theologicæ debet esse participatio actus prædictæ scientiæ, nempe visionis beatificæ: ergo sicut fides Theologica ob illam participationem est aliquid supernaturale, & conducit per suam entitatem ad salutem; ita illius actus debet ob similem participationem esse supernaturalis, & disponere, quantum est de se, ad salutem.

29. Huic rationi occurrunt Adversarij negando, quod assensus fidei Theologicæ consideratus præcisè quoad speciem, habeat esse, sicut oportet ad salutem. Ad probationes autem in contrarium dicunt prædictum actum secundum entitatem acceptum non correspondere determinatè fidei Theologicæ; sed indifferentes se habere tum ad illam, tum ad virtutem naturalem nostri intellectus, & posse ab una, aut altera elici. Unde ad hoc, ut fiat actus peculiaris prædictæ virtutis, debet inducere quendam modum, ratione, cujus dicat habitudinem ad ipsam fidem, tum ad objectum & finem ejus. Et per hunc modum constituitur in eodem ordine, in quo est fides: & habet esse, sicut oportet ad salutem: aliter enim neque attingit finem fidei, neque est participatio visionis beatificæ.

Adversariorum responsio.

Cæterum hæc evasio infirmo nititur fundamento, potestque efficaciter præcludi eisdem probationibus, quibus usi fuimus, si instaurentur, & expendantur in hunc modum. Quoniam ubi est possibilis tendentia habitualis, & in actu primo ad aliquem terminum, etiam debet esse possibilis tendentia in actu secundo, seu, quod idem est, actus tendens ad eundem terminum, ut inductivè potest ostendi: sed possibilis est habitus fidei, qui tendit habitualiter, & in actu primo ad finem supernaturalem, sicut oportet, ut adversarij admittunt: ergo possibilis est actus, qui in actu secundo ad eundem finem tendat: hic autem non est alius, nisi assensus fidei Theologicæ: hic ergo tendit in prædictum finem, sicut oportet.

Confutatur.

oportet. Quæ ratio procedit independenter à modo accidentali, & extra speciem actus ut ex se liquet.

Præterea, unio actualis habitus cum objecto non est aliquis modus, sed debet esse actus substantialiter, & entitative acceptus: eo quod habitus non aliter utitur suo objecto, nisi illud cognoscendo, vel amando; & cognoscere, atque amare non est effectus modi, sed alicujus actus secundum speciem accepti, nempe cognitionis, vel amoris: ergo si ex unione, & attingentia objecti supernaturalis, colligitur fidem Theologicam esse, qualis oportet ad salutem; id à fortiori concedendum est actibus ejusdem fidei: nam perfectius, intimius, & immediatius attingunt idem objectum.

Deinde si est possibilis habitus fidei, qui secundum suam speciem sit participatio scientiæ beatæ, & consequenter sicut oportet ad finem supernaturalem: nulla est ratio cur repugnet actus fidei, qui secundum suam speciem sit participatio visionis beatificæ, & ad finem supernaturalem conducatur: hic autem non est alius, quam assensus fidei Theologicæ: ergo, &c.

Refellitur argumentus.

30. Quæ omnia confirmantur evertendo fundamentum, cui nititur hæc responsio: quoniam assensus fidei Theologicæ habet esse sicut oportet ad salutem: sed id non habet per aliquem modum propriæ speciei superadditum: ergo per suam speciem, & substantiam est, sicut oportet ad salutem, proindeque fieri non potest fieri per solas vires naturales. Major, quæ sola indiget probatione, probatur recensendo modos, per quos Adversarij explicant actum fidei constitui in esse dispositionis conducentis ad salutem, eosque refellendo.

Supernaturalitas assensus fidei non est modus intentionis.

Nam in primis prædictus modus nequit esse modus intentionis, ut Scotus, Gabriel, & alij docent: tum quia intentio est ejusdem ordinis cum actu; cum nihil aliud sit, quam magis esse ipsius: ergo si actus fidei Theologicæ est naturalis quoad substantiam, etiam erit naturalis quoad intentionem, ac proinde secundum istum modum non erit, sicut oportet ad salutem. Tum etiam quia stat bene hominem habere habitum fidei Theologicæ, & tamen elicere actum remissum: ergo effectus per se habitus fidei non est modus intentionis: cum ergo actus fidei habeat esse, sicut oportet ad salutem sub illa ratione, secundum quam est effectus fidei Theologicæ, ut docent adversarij; sequitur modum intentionis non desiderari ad hoc, ut actus fidei fiat, sicut oportet ad salutem. Tum denique quia perfectio requisita in actibus pertinentibus ad salutem non consistit in eorum intentione, ut explicant communiter Theologi in materia de charitate, & poenitentia: & satis apparet in ipsa gratia sanctificante, quæ licet minima, & valde remissa sit, sufficit ad conferendam salutem: ergo idem de actu fidei disponente ad salutem dicendum est. Quod aperte docuit Augustinus, libro de prædestinatione Sanctorum, cap. 2. ubi versans illa verba Apostoli 1. ad Timoth. 1. *Misericordiam consequutus sum, ut essem fidelis*, acute observavit Paulum non dixisse: *ut essem fidelior, sed ut essem fidelis*: quia videlicet assensus fidei Theologicæ absolute, & independenter à modo intentionis est beneficium gratiæ, & conducit ad salutem.

D. August.

Nec modus facilitatis.

Nec valet prædictus modus consistere in facilitate, ut vult Durandus: tum quia Concilia damnant eos, qui asserunt gratiam esse ne-

cessariam, ut ea, quæ simpliciter possumus per naturam, facilius possumus per gratiam, ut constat ex Milevitano capite quinto, sed in sententia, quam impugnamus, gratia solum requiritur ut actus fiat eo modo, quo oportet: ergo hic modus nequit in facilitate consistere. Tum etiam quia potentia facile potest elicere actus ad quos habet virtutem completam, ut observavimus Tractatu 12. disputat. dubio 3. numero 39. & satis apparet in omnibus artibus, eo quod sunt proportionati facultati potentia: ergo si actus fidei Theologicæ secundum suam speciem acceptus est pure naturalis, & perinde proportionatus intellectui nostro, poterit elici faciliter, quin habitus requiratur. Tum præterea: quia facilitas est ejusdem ordinis cum actu, & potest per ipsum repetitum acquiri: ergo si possumus per vires naturales elicere assensum fidei, poterimus etiam per easdem vires comparare facilitatem illius: sed non valemus elicere, sicut oportet: ergo ly *sicut oportet* non determinat aliquem modum facilitatis. Tum denique, quia ut actus conducatur ad salutem, non petit fieri cum facilitate: cujus signum est, quod etsi ex gratia fiat, solet cum difficultate fieri: ergo quod sit, sicut oportet, nequit in modo facilitatis consistere.

Conc. Milev.

31. Nec etiam dici potest prædictum modum situm esse in certitudine, & firmitate assensus, ut idem Durandus significavit: tum quia certitudo assensus pertinet ad ejus speciem, ut inductive potest ostendi: ergo certitudo non est modus assensui accidentaliter superadditus. Tum quia assensus fidei Theologicæ habet suam certitudinem & firmitatem, ex motivo, cui innititur, nempe ex testimonio Dei revelantis: implicat enim assensum innitentem divino testimonio non esse ex hoc ipso maxime certum, & firmum; cum testimonio Dei nequeat subesse falsum: atqui assensum fidei inniti divino testimonio non convenit ei per aliquem modum sibi accidentaliter superadditum; sed per suam differentiam specificam; ergo si habet esse, sicut oportet, ex certitudine, & firmitate; sequitur quod per suam speciem habeat esse, sicut oportet, & non per aliquem modum superadditum. Tum denique, quia vel adversarij loquuntur de firmitate objectiva: & hæc pertinet ad speciem assensus, ut immediate diximus. Vel loquuntur de firmitate subjectiva: & hæc nequit conducere, ut actus fidei supernaturalizetur, aut conducatur ad salutem: nam hoc genere certitudinis aut firmitatis (quæ dum tenet falsum, potius est pertinacia) solent hæretici assentire ita firmiter suis erroribus, sicut Catholici assentiunt mysteriis fidei.

Nec consistit in modo certitudinis.

Denique prædictus modus non consistit in specie supernaturali, substantiæ actus superaddita, quam Molina commentus est. Qui ut hanc opinionem à præmissis impugnationibus vindicet, docet assensum fidei Theologicæ factum, sicut oportet, habere duplicem speciem; primam naturalem, & consistentem in attingentia objecti: secundam vero supernaturalem, & extra genus cognitionis: quæ species consistit in quadam commensuratione, seu aptitudine, ut actus acceptetur à Deo in ordine ad finem, & formam supernaturalem. Nam cum naturalia non sint prædicto fini proportionata, indigent illa specie supernaturali supervestiri, ut ad talem finem conducatur. Et quia hæc posterior ratio supponit assensum fidei in sua specie, & essentia constitutum, propterea dicitur ipsi accidental-

Nec in aliquo accidentali assensui superaddito.

Molina opinio.

talis; quamvis sit prima ratio intrinseca constituendi assensum in ordine supernaturali. Ad eum modum, quo moralitas in actibus humanis supponit entitatem, & speciem naturalem actus; & tamen constituit illum in alia nova specie intra genus moris.

Multi modis
refellitur.

Non, inquam, potest prædictus modus in dicta ratione consistere: quia huiusmodi ratio voluntariè, id est, ad illudendum argumenta præmissa; manet tamen illis obnoxia, ut consideranti constabit, & insuper potest efficaciter refelli.

Prima Molina
impugnatio.

Primò: quia prædicta ratio supernaturalis est omnino extra genus cognitionis, ut inquit Molina: ergo assensus fidei Theologicæ affectus adhuc illa ratione est prorsus in sua specie naturali, & inducta intra genus cognitionis eodem modo se habet, ac si non eliceretur ab habitu infuso; atqui certitudo assensus ad genus cognitionis spectat: ergo assensus fidei Theologicæ, & conducentis ad salutem solum importat certitudinem naturalem, neque est magis certus, ac si non eliceretur per virtutem infusam. Consequens est adeo durum, ut meritò dubitemus, an Molina audeat illud admittere.

Secunda.

Secundò: quia ex doctrina huius Auctoris sequitur non esse necessarium habitum fidei Theologicæ: nam illa coaptatio & proportio ad finem supernaturalem superaddita actibus naturalibus potest optimè illis communicari absque habitu supernaturali, qui proximè actum eliciat, ut constat in actibus virtutum naturalium, qui in homine iusto sunt meritorij, habentque proinde aliquid intrinsecum supernaturale, per quod proportionentur, & ordinentur in finem supernaturalem, ut cum communi sententia Theologorum dicemus in *Tract. de merito*. Ex quo ulterius fieret assensus fidei Theologicæ secundum se consideratum nihil magis habere, aut conducere ad finem supernaturalem, quam actus virtutum naturalium.

Tertia.

Tertiò: quoniam habitus fidei, sicut & quilibet alius, nequit influere, vel aliquid efficere, nisi simul concurrat potentia, cuius est habitus: tum quia habitus nil aliud est, quam elevatio, vel complementum potentiae; cum qua proinde constituit unicum principium proximum agendi: tum quia influxus habitus debet esse vitalis, quod fieri nequit, nisi egrediatur à potentia. Sed actus adæquatus intellectus in quo recipitur fides, est cognitio: ergo implicat, quòd habitus fidei aliquid causet in assensu, nisi prius influat in ipsum, quatenus cognitio est, importet speciem primariam, ut constat exemplo virtutum naturalium, quo utitur Molina; eæ quippè non efficiunt immediatè moralitatem, sed entitatem actus, ut fundat moralitatem, & ea vestitur, ut diximus *Tract. 12. disp. 1. dub. 3. num. 5*. Constat autem, quòd quidquid fluit immediatè à fide, debet esse ejusdem ordinis cum ea, & ad eundem finem conducere: ergo assensus fidei Theologicæ secundum suam speciem acceptus est talis, qualis oportet ad salutem.

Ultima.

32. Ad hæc dicere, quòd assensus fidei Theologicæ secundum speciem, & substantiam acceptus fiat à nobis per naturales vires, & quòd Deus per suam gratiam illum deinde perficiat, ut sit, sicut oportet ad salutem, non multum distare videtur ab errore Pelagij, quem August. loco nuper citato refert, & impugnat his verbis: *Non ergo receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in Episcopali iudicio Palestino, sicut eadem gesta testantur, damnare compulsus, gratiam Dei se-*

cundum merita nostra dari; si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus: sed illud potius, quod propter hoc nobis datur, ut plenius, perfectiusque credamus: ac per hoc initium fidei nostræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis, & supplementum ejus, & si quid aliud fideliter poscimus. Et quod S. Pater loquatur de assensu fidei Christianæ, quatenus assensus est, & prævenit illam secundariam speciem, quam Molina excogitavit, constat ex ipsis, quæ subjicit: nam relato testimonio Apostoli 1. ad Corinth. 3. Non Ad Cor. 3. quia idonei sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, inquit: Attendant hic, & verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei acceptum, & ex Deo esse fidei supplementum. Quis enim non videat prius esse cogitare, quam credere? Nullus quippè credit aliquid, nisi prius cogitaverit esse credendum. Si ergo non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: profectò non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, qua credere incipimus ex Deo est. Et infra relatis in confirmationem huius veritatis quibusdam testimoniis, prosequitur: Nolens ergo his tam claris testimoniis repugnare, & tamen volens à seipso esse, quod credit: quasi componit homo cum Deo, ut partem fidei sibi vendicat, atque illis partem relinquat: & quod est clarus, primam tollit ipse, sequentem dat illi: & in eo, quod dicit esse, amborum, priorem se facit, posteriorem Deum. Quod videtur accommodari sensui Molina; siquidem in eodem actu fidei, quem concedit esse duorum, nempe Dei, & hominis, unam partem, nempe speciem naturalem, quæ est substantia actus, tribuit homini, & alteram partem nimirum speciem supernaturalem, quæ est perfectio accidentalitatis, tribuit gratiæ. Et cum illa species hanc præcedat: primam partem homini, sequentem Deo confert; atque hominem priorem, & gratiam posteriorem facit.

33. Illud autem, quòd solutio hætenus impugnata in sui favorem adducebat, parum suffragatur illi. Nam Concilia, & Patres per illa verba, sicut oportet, non designant, nisi rationem propriam, & specialem assensus fidei Theologicæ, ut constat ex hucusque dictis. Quæ differentia, sicut & quælibet alia potest non immeritò dici modus, quia determinat genus, & importat peculiarem modum assentiendi. Sicut etiam modus proprius amoris, ut sit charitatis, & sicut oportet, est diligere Deum super omnia: quod tamen pertinet ad substantiam, & speciem prædicti amoris. Et hanc esse mentem Conciliorum satis expressit Tridentinum sess. 6. cap. 6. ubi inquit: *Disponuntur ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ à Deo revelata sunt. Ubi non utitur illis verbis, sicut oportet, sed aliis æquivalentibus, & explicantibus, quod sit credere, sicut oportet: nempe credere vera esse, quæ revelata sunt à Deo: ita quod revelatio sit unica, & adæquata ratio credendi, ut bene observat Suarez lib. 2. de gratia, cap. 22. num. 12.*

Molina motum
dispellit.

Conc. Trid.

Suarez.

Addere Concilia uti illis verbis, ut expressius, & universalius comprehendant asserta Pelagij, quæ damnant: quidquid sit, an omnes actus sint secundum substantiam naturales, vel supernaturales. Cum quo tamen rectè cohæret, quòd sentiant aliquos actus secundum suam speciem excedere

Curiel.

cedere vires naturales, petereque proinde speciale adiutorium gratiæ: inter quos computamus assensum fidei Theologicæ. Unde non consulimus, quod asserit Curiel loco supra citato in calce dubij, nempe ex illis verbis neutram partem posse colligi, non solum ut diffinitam, sed neque ut insinuatam à Conciliis. Oppositum constat tum ex dictis à nobis, tum ex ipsis, quæ ipse Curiel adducit utens eodem discursu conclus. vers. *Secundo probatur idem antecedens*, ubi inquit sententiam nostram colligi ex Conciliis: quod profecto falsum foret, si non esset saltem insinuata à Conciliis, ut liquet ex ipsis terminis.

Aliud fundamentum sententia.
D. Thom.

34. Secundò probatur nostra conclusio alia ratione desumpta ex D. Thom. 2. 2. *quæst. 6. art. 1.* quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam assensus fidei Theologicæ est supernaturalis secundum speciem: ergo nequit fieri per solas vires naturæ, sed indiget gratia supernaturali. Consequentia est manifesta. Antecedens verò probatur: quia species actus sumitur ex motivo, cui innititur in attingentia objecti, hoc quippe se habet, ut ratio *sub qua*, & objectum *quo respectu* illius: sed motivum assensus fidei Theologicæ est supernaturale: ergo prædictus assensus est supernaturalis quoad speciem. Minor liquet: nam idem est motivum habitus, & actuum, qui ab eo procedunt: constat autem motivum habitus fidei Theologicæ esse supernaturale, aliàs prædictus habitus supernaturalis non esset: ergo motivum assensus fidei Theologicæ est supernaturale.

Confirmatur.

Confirmatur: nam certitudo formalis se tenens ex parte assensus debet esse ejusdem ordinis cum certitudine objectiva se tenente ex parte motivi assentiendi: sed certitudo objectiva assensus fidei Theologicæ est supernaturalis: ergo certitudo formalis ejusdem assensus debet esse supernaturalis: & consequenter, cum certitudo formalis cognitionis pertineat essentialiter ad ejus speciem, sequitur assensum fidei Theologicæ secundum speciem acceptum esse supernaturalem. Minor probatur: quia talis certitudo respicitur per se ab habitu fidei Theologicæ, quem constat supernaturalem esse, habitus autem supernaturalis non tendit per se nisi in ea, quæ supernaturalia sunt.

Effugium.

35. Nec refert, si huic rationi respondeas assensum Theologicæ non respicere motivum ejusdem fidei, nisi quatenus participat ab illa quendam modum elevationis, quo possit ejus objectum attingere: quemadmodum intellectus nequit in actu primo respicere objectum fidei, nisi ut elevatus per eandem fidem. Hæc quippe proportio admittenda est inter actum primum, & secundum, ut sicut actus primus, est intellectus elevatus per habitum fidei, ita actus secundus sit actus intellectus elevatus per aliquid derivatum à fide. Unde sicut ex eo, quod intellectus possit attingere motivum fidei, non sequitur esse supernaturalem quoad speciem; sed sufficit, quod ejus naturalis species elevetur per aliquid supernaturale: ita ad hoc, quod aliquis actus attingat motivum fidei, non desideratur esse supernaturalem quoad speciem; sed sufficit, quod ejus species naturalis elevetur per aliquid supernaturale participatum à fide.

Præcluditur.

Non, inquam, hoc refert: tum quia assensus fidei Theologicæ per suam substantiam, & ut prævinit omnem modum accidentalem sibi superadditum, attingit objectum specificativum fidei: quia non autem attingit prædictum objectum, nisi cognoscendo, & assentiendo: cogno-

scere autem, & assentire pertinent ad substantiam assensus. Tum etiam: quia assensus fidei Theologicæ distinguitur essentialiter specificè ab omni alio assensu per hoc, quod innititur motivo fidei Theologicæ: sed id, per quod aliquid distinguitur ab aliis essentialiter specificè, pertinet intrinsecè ad ejus speciem; cum idem sit constitutivum, & distinctivum: ergo assensus fidei Theologicæ secundum speciem acceptus respicit motivum ejusdem fidei. Tum præterea: quia habitus non tendit in exercitio ad suum objectum, nisi per actus, ut communiter docent Philosophi: sed actus non designat modum, sed aliquid antevertens modum, ut patet ex communi modo concipiendi: ergo actus fidei per seipsum, & independentem à modo superaddito, est tendentia in objectum fidei. Tum etiam quia non repugnat actus cognoscens fidei objectum, & attingens illius motivum; cum intellectus ob suam universalitatem valeat versari circa quodlibet objectum: sed prædictus actus non esset alius, quàm assensus fidei: hic ergo per seipsum cognoscit objectum, & attingit motivum fidei.

Ex quibus patet ad id, quod prædicta evasio in sui favorem adducebat: nam ex proportionem inter actum, & potentiam non colligitur, quod si potentia est naturalis entitativè, actus etiam debeat esse entitativè naturalis, ut apparet in visione beatifica, quam omnes Theologi docent esse supernaturalem in sua entitate; licet eliciatur ab intellectu creato, qui est entitas naturalis. Et ratio est: quia omnis potentia creata est proprietas alicujus substantiæ creatæ illi proportionata, & debita: unde repugnat, quod sit supernaturalis entitativè; cum supernaturale dicatur, quod excedit omnem naturam creatam, & exigentiam illius. Actus autem potest proportionari, & deberi non naturæ creatæ secundum se, sed alicui habitui supernaturali, vel naturæ, ut elevatæ per illum: hæc quippe etiam valet ex influxu principij supernaturalis, à quo elicitur, tendere in objectum specificativum supernaturale: unde prædictus actus potest esse supernaturalis entitativè, ut liquet eodem exemplo visionis beatæ. Sic ergo quamvis intellectus, qui est principium effectivum assensus fidei, sit entitas naturalis, tamen non influit proximè per naturalem virtutem: sed tota virtus agendi proxima est virtus supernaturalis illum elevantis, & ideo transfundit assensui supernaturalem speciem. Nam licet virtus supernaturalis non sit adequatum principium assensus; sed etiam intellectus per suam entitatem intret rationem principij: nihilominus solum est principium activum activitate elevabili, & quæ redditur proximè activa, & proportionata per virtutem supernaturalem, videlicet per fidem infusam: & consequenter huic potius, quàm intellectui debet assensus assimilari.

36. Nec iterum refert, si ad confirmationem respondeas certitudinem objectivam assensus fidei Theologicæ esse quidem supernaturalem subiectivè, & in se, non verò terminativè, & ut attingitur per assensum: unde poterit bene correspondere certitudini formali assensus naturalis.

Non, inquam, hoc refert: quia si certitudo divini testimonij non esset supernaturalis tam subiectivè, quàm motivè, tam in esse rei, quàm in esse objecti, non posset speciem inferre habitui supernaturali fidei Theologicæ, quod est absurdum. Si autem illa certitudo objectiva est ita supernaturalis, ut petat attingi per habitum supernaturalem, etiam petet attingi per actum ejusdem

Responsio ad
nostram con-
firm.

Consulant.

eiusdem ordinis : eritque proinde supernaturalis in esse motivi respectu illius. Nulla quippe differentia potest quoad hoc inter actum, & habitum rationabiliter designari, ut consideranti constabit.

§. III.

Difficili objectioni satisfit.

*Urgens ob-
jectio.*

37. **S**ed assertioni nostrae, & motivis, quibus Sillam communivimus, oppones : nam assensus sumit suam speciem à motivo, cui innititur : sed homo viribus naturalibus potest credere sub eodem motivo, cui innititur assensus fidei Theologicae : ergo homo viribus naturalibus potest elicere assensum fidei Theologicae saltem quoad speciem, licet absque illo perfectionis modo, quem ab habitu fidei participat. Cetera constant. Et minor suadetur : quoniam motivum assensus fidei Theologicae nihil aliud est, quam testimonium Dei aliquid revelantis : nulla autem repugnantia apparet in eo, quod homo viribus naturalibus aliquid credat innitendo testimonio Dei illud revelantis. Si enim potest credere alteri homini aliquid testificant, multò magis poterit credere Deo dicenti : cuius testimonium cognovit esse infallibile, & dignum omni fide.

*Prima respon-
sio.*

Hac obiectio difficultate non caret, nec ejus vis infringitur, si dicatur posse quidem hominem credere Deo dicenti, ejusque testimonio inniti in credendo ; sed non posse elicere assensum prorsus infallibilem, qualis est assensus fidei Theologicae : eo quod homo suis viribus relictus nequit omnino firmiter amplecti objectum inevidens, cujusmodi est objectum fidei : & hujusmodi firmitatem, atque infallibilitatem importat fidei Theologicae assensus, & hac ratione petit procedere à virtute excedente vires naturae.

*Non satisfac-
cit.*

Hoc, inquam, non infringit robor praedictae objectionis. Tum quia infallibilis certitudo assensus sumitur ex motivo, cui innititur : ubi enim motivum est omnino certum, parit similem certitudinem in assensu, ut inductivè potest ostendi ; ergo si homo viribus naturalibus potest credere innitendo Dei testimonio, quod est omnino infallibile ; pariter eisdem viribus poterit elicere assensum omnino infallibilem : qui proinde ex vi hujus non distinguetur saltem quoad speciem ab assensu fidei Theologicae. Tum etiam quia absque fundamento supponitur hominem viribus naturalibus non posse firmiter credere, & amplecti objectum inevidens, quod noscit esse revelatum à Deo. Cum enim lumen naturale evidenter dicat Deum esse infallibilem in suis dictis, & dignum omni fide ; poterit homo in virtute hujus dictaminis firmiter tenere, quidquid cognoscit Deum revelasse.

*Secunda res-
ponso.*

38. Quod si dicatur opus esse, ut testimonium Dei specificet assensum fidei infallibilis, quod certò constet de ejus existentia, & quod proponatur per regulam infallibilem (aliter enim assensus ex hac parte nutabit) : & sub hac certitudine non posse proponi per vires naturae, sed per providentiam ordinis gratiae, sicut de facto contingit. Id, inquam, licet dicatur, non satis diluit vim objectionis.

*Est insuffi-
ciens.*

Primo : quia nulla repugnantia apparet in eo, quod Deus ut auctor naturae loquatur cum Angelis, & aliquid illis proponat. Si enim unus Angelus potest naturaliter alteri loqui suum conceptum ad eum dirigendo : cur Deus auctor naturae

non poterit Angelo aliquid testificari, non manifestando objectum in seipso ? In quo eventu Angelus, qui evidenter cognoscit Deum esse infallibilis veritatis, amplectetur profectò objectum ex motivo divinae revelationis, elicietque assensum infallibilem tam ex parte motivi, quam ex parte applicationis. Quo pacto primus, & supremus Angelus, si conderetur in puris, se generet cum Deo aliquid ei testificante, utputa futurum aliquid contingens.

Secundo : & praecipue, quia supposita infallibili certitudine (undecumque habeatur) circa existentiam divini testimonij ; obiectio facta evincit, quod homo per vires naturae possit amplecti objectum à Deo revelatum innitendo ipsius testimonio : quod, ut supponitur, est motivum formale assensus fidei Theologicae à quo sumitur hujus species : ergo suppositis aliis conditionibus circa existentiam, & applicationem divini testimonij, vires naturales sufficient ad eliciendum assensum fidei Theologicae quoad speciem. Quod tamen non possumus admittere : opponitur enim ex diametro nostrae assertioni.

39. Magis apparenter posset praedictae objectioni occurrì, supponendo duo principia latius certa. Primum est assensum fidei dependere ex motione voluntatis, nedum quoad exercitium, verum etiam quoad speciem ; ita quod praedicta motio transit in rationem motivam obiecti, illamque complet : credimus enim, non quia ad assensum necessariò determinemur, sed quia volumus, & objectum placet, ut modò supponitur ex dicendis in *Tract. de fide disp. 5. dub. 1.* Aliud est motionem voluntatis necessariam ad assensum fidei Theologicae esse supernaturalem ut dicemus dubio sequenti. Quibus suppositis possemus respondere, quod licet homo per vires naturales queat credere innitendo divino testimonio, ut haecenus dicta evincunt ; nequit tamen per illas vires habere motionem, sive affectum supernaturalem credendi, ut ex se liquet. Quocirca non valet per vires naturales elicere assensum fidei Theologicae quoad speciem : quia specificativum adequatum praedicti assensus completur motionem supernaturalem, quae ex parte voluntatis requiritur.

Tertia solutio.

Sed nec in hac responsione, quae veram alias continet doctrinam, possumus quiescere. Nam quod affectus credendi praerequisitus ad assensum fidei Theologicae sit supernaturalis, ostendendum est ex eo, quod ejus objectum, nempe ipse fidei assensus, quem voluntas imperat, & ad quem afficitur, est supernaturalis, ut constabit ex dicendis dubio sequenti : unde ut assignemus excessum praedicti assensus supra vires naturae, & necessitatem gratiae ad eum eliciendum, minus rectè regrederemur ad excessum illius affectus supra easdem vires : unde hac responsione uti non valeamus absque circulo vitioso. Accedit etiam, quod sicut obiectio intendit assensum fidei Theologicae secundum speciem consideratum non excedere vires naturae ; ita & satis consequenter intender, quod homo viribus naturae valeat velle, & efficaciter imperare praedictum assensum ; quin pro hujusmodi applicatione opus sit ad specialem gratiam recurrere. Praesertim quia licet motio ex parte voluntatis requisita pertineat aliquo modo ad speciem assensus fidei ; nihilominus prima ratio hunc assensum specificans consistit in motivo, cui innititur, nempe in testimonio dicentis, cui credimus, ut hic supponendum est ex dicendis in *Tract. de fide disp. 1. dub. 2.* Unde si semel evincitur

*Non satis as-
videt.*

evincitur identitas specifica ex parte motivi, seu testimonij Dei inter assensum fidei Theologicæ, & assensum viribus naturæ elicitum; haud difficile erit concludere, quod prædicti assensus sint ejusdem speciei; & consequenter quod homo per vires naturales possit elicere assensum fidei Theologicæ secundum speciem consideratum.

Legitima responsio.

40. Ad objectionem ergo, his, & aliis solutionibus omissis, respondetur negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est proprium motivum fidei Theologicæ esse testimonium Dei ut auctoris, & finis supernaturalis, & quatenus fundat supernaturalem certitudinem. Homo autem per vires naturæ, licet possit inniti testimonio Dei ut auctoris, & finis naturalis, & quatenus fundat naturalem certitudinem; nequit tamen per illas præcisè vires credere innitendo prædicto testimonio, prout est testimonium Dei auctoris, & finis supernaturalis, & supernaturalem certitudinem fundat. Unde non sequitur, quod assensus viribus naturæ elicitus innitatur eidem motivo fidei Theologicæ, nec quod homo per vires naturæ valeat elicere assensum, qui sit ejusdem rationis cum assensu fidei Theologicæ secundum speciem considerato. Itaque duplex hic testimonium Dei distinguendum est, sive, ut magis propriè loquamur, testimonium Dei bifariam considerari valet. Uno modo quatenus est à Deo ut supernaturali principio dirigente hominem ad supernaturalem finem: quo pacto fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis. Altero modo quatenus est à Deo ut naturali principio dirigente creaturam in finem naturalem: qua ratione fundat infallibilitatem ordinis naturalis. Primo ergo modo consideratum est motivum proprium fidei Theologicæ; & sic acceptum nequit esse motivum specificans assensum purè naturalem, sive per solas vires naturæ elicitum. Istæ enim tantum valent elicere assensum, qui innititur divino testimonio posteriori modo sumpto. Nam cum assensus specificè naturalis solum habeat certitudinem, sive infallibilitatem ordinis naturalis; nequit mutuare speciem à testimonio Dei ut exerceat fundat infallibilitatem supernaturalem: & opposita imaginatio implicat in terminis.

Objectiones contra responsionem proximè datam.
1.

41. Nec refert, si huic doctrinæ opponas primò: nam in Deo non distinguitur duplex bonitas, aut sapientia alia naturalis, & alia supernaturalis: ergo nec distinguenda est duplex auctoritas divini testimonij, alia naturalis, & alia supernaturalis. Antecedens est certum, & satis liquet ex dictis *Tract. 5. disp. 2. dub. 3.* ubi statui-mus providentiam Dei esse unicam in specie atomata. Consequentia autem probatur: nam infallibilis auctoritas testimonij divini fundatur in bonitate, & sapientia Dei: quia enim Deus summè bonus est, fallere non valet; & quia summè sapiens est, falli non potest: ergo auctoritas infallibilis divini testimonij nequit magis multiplicari, quam multiplicatur Dei bonitas, & sapientia.

Secundò: quia distinctio penes naturale, & supernaturale non convenit Deo in seipso considerato: sic enim acceptus sibi connaturalissimus est, & supernaturalis respectu creaturæ: atqui infallibilitas divini testimonij est prædicatum conveniens Deo in seipso; sicut & bonitas, & sapientia, in quibus talis infallibilitas fundatur: nec enim habet Deus secundum aliquem accidentalem respectum ad effectus, quos producit: ergo absque fundamento recurrimus ad distinctionem inter testimonium Dei, ut naturale, & idem testimonium, ut supernaturale.

Tertiò: quia nequit excogitari major infallibilitas testimonij, quam illa, cui repugnat fallere, & falli: sed testimonium Dei quomodolibet acceptum importat hujusmodi infallibilitatem: ergo habet omnem infallibilitatem excogitabilem: ergo si homo viribus naturæ valet credere Deo, innitendo ejus testimonio; sequitur, quod assensus viribus naturæ elicitus habeat eandem infallibilitatem, quam habet assensus fidei Theologicæ: & consequenter non differt ab eo in specie; & corrumpit distinctio proximè tradita.

Quartò: nam supposita existentia, & certa notitia testimonij Dei auctoris (ut loquimur) ut finis supernaturalis, nulla apparet repugnantia in eo, quod homo viribus naturæ credat elicendo assensum, qui innitatur prædicto testimonio tanquam motivo: ergo in eo eventu assensus viribus naturæ elicitus erit ejusdem speciei cum assensu fidei Theologicæ: & consequenter distinctio à nobis tradita non diluit vim objectionis, sed difficultatem in suo statu relinquit.

42. Hæ, inquam, objectiones non evertunt veritatem responsionis à nobis adhibitæ, nec distinctionem illam, in qua fundatur. Prædictam enim distinctionem edocemur admittere, & explicare ex his, quæ Theologi in simili difficultate communiter docent. Nam summa bonitas Dei in seipso non minorem indivisibilitatem habet, ac summa, & infallibilis certitudo divini testimonij; nec minus, ac ista, convenit Deo in se, & ad se: & tamen duplex amor Dei super omnia communiter admittitur, qui speciem habet ex Dei bonitate, prout est in se: alter supernaturalis, & à virtute charitatis procedens; alter verò naturalis, & viribus naturæ elicitus, juxta ea, quæ diximus *disp. præcedenti dub. 3.* per totum, & præcipuè *n. 33.* Illa quippè indivisibilis Dei bonitas, prout est in se, potest attingi, quatenus fundat communicationem in bonis naturalibus cum creaturis; & sic est motivum specificans amorem Dei naturalem: potest etiam considerari, quatenus fundat communicationem cum creatura rationali in supernaturalibus bonis; & sic est motivum specificans amorem supernaturalem charitatis: quin indivisibilitas, quam prædicta bonitas habet in esse rei, præjudicet multiplicati, quam importat in esse motivi: ad id enim satis est eminentialis illa diversitas. Idem ferè contingit in religione, quæ respicit cultum Dei, ut habet rationem primi principij dantis nobis esse, ut tradit D. Thom. in 3. dist. 9. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. & alibi: quæ ratio etiam est indivisibilis in seipsa: fundatur enim supra radicem vel intellectus, vel sapientiæ, quæ non dividitur adhuc virtualiter. Et hoc non obstante, duplex religio communiter, & necessariò distinguitur: altera naturalis, qualem haberet homo, si conderetur in puris, & multò magis si existeret in statu integritatis naturalis: altera infusa, quam habent existentes in gratia. Nam ad hujusmodi distinctionem sufficit, quod illudmet motivum, quod est indivisibile in esse rei, fundet exigentiam diversi cultus, quem religio exhibeat. Et ita Deus sub ratione primi principij dantis esse naturale, exigit naturalem cultum, & specificat, saltem per modum complementi, & obliqui religionem naturalem, seu acquisitam; caterum sub ratione primi principij dantis esse gratiæ, exigit supernaturalem cultum; & complet specificativum proprium religionis infusæ. Sic ergo licet testimonium primæ veritatis, sive prima veritas revelans, quæ est motivum specificans assensum

Notanda pro objectionum enodatione.

D. Thom.

assensum fidei, quo credimus, sit quid indivisibile in esse rei, & fundetur in radice indivisibili; habet nihilominus sufficientem diversitatem in esse motivi, potestque proinde movere ad actus speciei diversos: quin verificetur, quod assensus viribus naturae elicitus possit obiectum attingere sub motivo proprio fidei infusae. Nam motivum fidei acquisitae est testimonium Dei, ut communicat cum creaturis in bonis naturalibus per modum primi principij, & ultimi finis, & quatenus fundat naturalem infallibilitatem in assensu credentis: idem verò testimonium, ut est verbum Dei communicans cum creatura in bonis supernaturalibus, eamque dirigentis in supernaturalem finem, & quatenus fundat certitudinem infallibilem, absolutam, & in omni ordine, constituit motivum proprium fidei infusae. Nec enim minus fundamentum adest ad huiusmodi diversitatem, ac ad illam, quam afferunt exempla proximè adducta. Unde non possumus concedere, quod Angelus, aut homo viribus naturalibus possit credere Deo dicenti, & elicere assensum, qui testimonio Dei innitatur, ab illoque speciem mutuetur: id enim evincit obiectio supra facta, quae exemplis modò allatis potest magis fulciri. Ceterum sicut in exemplis non verificatur, quod amor naturalis, & religio naturalis attingant idem obiectum, & sub eodem formaliter motivo, sed sub diverso; ita in casu objectionis dicendum est. A qua doctrina alieni non eunt Arauxo 1. 2. *quest. 4. art. 8. dub. 1. §. Ex secunda vero*, & Vincentius Ferre in *Tract. de Charitate, quest. 1. §. 3. num. 24.*

43. Et hinc satis constabat ad omnes objectiones, quin opus esset singulis in particulari occurrere: nam aequè pugnant contra communem distinctionem duplicis amoris Dei super omnia, & duplicis religionis, ut facile consideranti constabit. Sed maioris claritatis gratia unamquamque diluemus. Ad primam distinguendum est antecedens, & concedendum de diversitate inter illas perfectiones in esse rei; sed negandum est, si intelligatur de diversitate in esse motivi, & obiecti: nam ut proximè vidimus, eadem Dei bonitas specificat actus specie, immò & ordine differentes, quod fieri non posset, nisi illa bonitas, quae est unica in esse entis, multiplicaretur in esse motivi. Idemque in nostro casu de divina veritate revelante, quae est motivum fidei, dicendum est. Plus quippè requiritur ad multiplicatam in esse rei, & in esse attributi, quam ad multiplicatam in esse motivi: ad hanc enim sufficit vel minima diversitas, etiam si sumatur ex parte modi, vel connotati, ut inductione potest ostendi. Per quod patet ad secundum: nam concedimus, quod haec distinctio non convenit Deo in ordine ad se, & in se: ex quo solum evincitur, quod non detur haec multiplicitas in motivo fidei sumpto in esse rei. Sed per hoc non excluditur, quod huiusmodi distinctio conveniat praedicto motivo sumpto formaliter in esse motivi: nam huius ratio non est omnino ad se, sed importat modum terminandi assensum, & concernit alia connotata, ex quibus variari potest in esse talis, atque adeo specificare actus specie, & ordine differentes, ut liquet etiam in exemplis proximè adductis. Praesertim cum testimonium, sive locutio divina sit actus liber Dei, qui necessariò connotat aliquid ad extra, possitque hac ratione multiplicari, sicut alij actus liberi Dei multiplicantur. Unde testimonium Dei ut dirigentis, & gubernantis creaturam in ordine ad fi-

neim naturalem queit specificare assensum fidei acquisitae, seu naturalis: & testimonium Dei ut dirigentis, & gubernantis creaturam in ordine ad supernaturalem finem valet specificare assensum fidei supernaturalis, seu infusae. Atque ideo merito admittitur duplex fides, quae testimonio tanquam motivo innitatur, altera naturalis, & altera supernaturalis, quin una valeat attingere obiectum sub motivo proprio alterius, & quin species unius confundatur cum specie alterius.

44. Ad tertiam dicendum est testimonium Dei utrobique modo acceptum esse prorsus infallibile, & pariter assensum fidei, cuilibet Dei testimonio innitentem mutuari inde infallibilem certitudinem. Sed nihilominus testimonium Dei ut auctoris, & finis supernaturalis explicat infallibilitatem majorem, sive altioris ordinis: & consequenter assensus fidei infusae est magis, seu perfectiori modo infallibilis. Licet enim uni, & alteri repugnet decipi, & falli, magis tamen uni, quam alteri repugnat, quia vendicat, & explicat perfectiora suae certitudinis principia. Sicut etiam in scientiis principia, & conclusiones habent certitudinem infallibilem: & tamen principia certiora sunt conclusionibus. Et assensus scientificus naturalis est infallibilis: & tamen cedit in hac parte assensui fidei Theologicae, ut latius declarabimus in *Tract. de fide, disp. 2. dub. 5.* Ratio autem quoad praesens huius inaequalitatis in certitudine infallibili est: quoniam quod Deus falli, aut fallere non valeat, provenit ex eo, quod summè bonus, & sapiens est: unde cum Deus, ut explicat munus auctoris & finis supernaturalis, explicet majorem perfectionem, quam sub expressione auctoris, & finis naturalis; sicut unus eminet praeter alio: sequitur, quod testimonium Dei ut auctoris, & finis supernaturalis sit magis, sive perfectiori modo infallibile, quam testimonium Dei ut auctoris, & naturalis. Et consequenter assensus fidei Theologicae, qui testimonio Dei priori modo accepto innititur tanquam motivo, contrahit majorem, & excellentiorem certitudinem infallibilitatem, ac assensus fidei acquisitae, quamvis uterque assensus sit infallibilis. Desumiturque haec doctrina ex D. Thom. *quest. unic. de Charit. art. 9. ad 1. ubi ait: Dicendum quod obiectum fidei est verum: unde secundum quod contingit aliquid esse magis verum, sic etiam contingit aliquid magis credere. Cum autem veritas consistat in adaequatione intellectus, & rei, si consideretur veritas secundum rationem aequalitatis, quae non recipit magis, & minus; sic non contingit aliquid esse magis, & minus verum. Sed si consideretur ipsum esse rei, quod est ratio veritatis, sicut ut dicitur 2. Metaph. eadem dispositio verum in esse, & veritate, quae sunt magis entia sunt magis vera. Et propter hoc etiam in scientiis demonstrativis, magis creduntur principia, quam conclusiones. Et sic etiam contingit in eis, quae sunt fidei. Unde Apost. 1. ad Corinth. 13. probat resurrectionem mortuorum futuram per resurrectionem Christi. Quae non sunt restringenda ad sola obiecta credita, sed debent extendi ad motivum credendi, secundum quod explicat majorem perfectionem, & indefectibilitatem, ut proximè explicuimus.*

Ad quartam & ultimam negamus antecedens: nam cum influxus exercitus motivi in esse motivi debeat proportionari influxui ex parte principij effectivi operationis; implicatorium est, quod assensus elicitus per virtutem purè naturalem attingat obiectum sub motivo supernaturali in esse motivi.

Respondetur ad tertiam.

D. Thom.

Ultima satis fit.

Arauxo.

Ferre.

Occurritur prima objectioni.

Diluitur secunda.

motivi. Quocirca licet aliquis certò teneret Deum ut auctorem, & finem supernaturalem aliquid revelasse, & conaretur Dei testimonio ut supernaturali movendo inniti, nihilominus non posset sub illo motivo credere, nisi elevaretur per fidem infusam, sed inniteretur exercitè testimonio Dei ut motivo naturali in esse motivi, hoc est, quatenus exercitè fundat naturalem duntaxat certitudinem in assensu. Quod potest exemplo declarari: nam licet aliquis per fidem cognosceret motivum proprium amoris charitatis, immò licet hoc motivum intueretur per visionem beatam; si tamen nullam virtutem, aut elevationem ex parte voluntatis haberet, non posset amare Deum sub illo motivo proprio charitatis infusæ, sed diligeret sub alio motivo naturali, & inferiori, nempe quatenus Dei bonitas fundat communicationem in bonis naturalibus cum suis creaturis per modum primi principij, & ultimi finis. Idem ergo in casu objectionis dicendum est. Quod magis adhuc constabit ex iis, quæ statim dicemus.

§. IV.

Secunda conclusio ad completam dubij decisionem.

Alia assertio. 45. **D**icendum est secundo non esse possibilem actum entitativè naturalem, & specie distinctum ab assensu fidei Theologicæ, qui attingat istius objectum sub eodem motivo, sive idem objectum tam materiale, quàm formale fidei Theologicæ. Hanc conclusionem statuimus adversus aliquos modernos infra referendos, qui ex una parte docent assensum fidei Theologicæ esse entitativè supernaturalem, & specie diversum ab omni actu naturali; & ex altera tradunt possibilem esse assensum naturalem entitativè, qui attingat idem objectum materiale, & formale, sive terminativum, & motivum fidei infusæ. Et ne incurrant Conciliorum decreta contra Pelagianos, & Semipelagianos, adstruunt fidem naturalem non esse, *sicut oportet ad salutem*; tamen si attingat omnia, quæ credimus per fidem Theologicam, & sub eodem motivo: quia est, inquiunt, naturalis, & à principio naturali, & imperfecta comparata ad aliam fidem. Nostram tamen assertionem tradit Angelicus Doctor ubicumque agit de specificatione actuum: semper enim docet eorum distinctionem specificam desumi ab objectis formalibus, seu motivis, ut 1. *part. quæst. 77. art. 3. & in 1. distinct. 17. quæst. 1. art. 4. & quæst. 5. de Veritate, art. 2. & alibi sæpè.* Illamque specialiter docet in præsentī *quæst. art. 1.* ubi inquit: *Si igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quadam intelligibilia cognoscenda; ad ea scilicet in quorum cognitionem possumus per sensibilia devenire: altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, scilicet lumine fidei, vel prophetia, quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est natura superadditum.* Si autem actus naturalis posset attingere objecta propria fidei, non esset necessarium lumen fidei ad ea attingenda, sed sufficeret ad id lumen naturale. Videatur etiam *quæst. 63. art. 4. in corpore*, ubi generaliter statuit virtutem acquisitam, & infusam specie distingui ex parte objecti, & in responsione ad 1. inquit: *Dicendum quod virtus infusa, & acquisita non solum differunt secundum ordinem ad ultimum finem; sed etiam secundum*

ordinem ad propria objecta. D. Thom. sequuntur omnes ferè Doctores, quos supra adduximus pro prima conclusione: nam licet aliqui ex antiquioribus nostram conclusionem expressis verbis non doceant; illam tamen supponunt, ut ad præcipuam assertionem, quam supra statuimus, procedant.

46. Probatur primò ratione desumpta ex dictis pro prima conclusione: nam objectum assensus fidei Theologicæ formaliter sumptum, & ex parte motivi est supernaturale: ergo ita acceptum non potest attingi per ullum actum naturalem: ergo nullus actus naturalis potest attingere objectum formale assensus fidei Theologicæ, live ut stat sub ejus motivo. Antecedens constat ex supra dictis, & admittitur ab adversariis. Secunda consequentia legitime infertur ex prima. Hæc autem ostenditur: tum quia supernaturale in genere diffinitur, quod est supra omnem naturam creatam, & creabilem: ergo supernaturale in genere objecti est, quod excedit in sua attingibilitate omnem naturam creatam, & creabilem, & consequenter non poterit attingi per actum, qui à sola natura procedit, qualis est omnis actus entitativè naturalis. Tum etiam quia si objectum, quod est supernaturale in esse objecti, posset attingi per actus naturales, esset, & non esset supernaturale in esse objecti: quæ est manifesta implicatio. Esset quidem, quia ita supponitur: & non esset, quia in esse objecti non excederet actum naturalem: supernaturalia autem important excessum supra naturalia; etsi non adest hic excessus, non est, cur supernaturalia vocentur.

47. Huic argumento respondet primò Granados concessio antecedenti, negando consequentiam: nam licet sit de ratione entis supernaturalis, quod non possit effici à sola natura, potest tamen attingi per modum objecti ab actu merè naturali. Et reddit rationem differentiarum: quoniam causa efficiens communicat entitatem effectus: unde necesse est, quod ei insit virtus supernaturalis, ut possit effectum supernaturalem producere. Cæterum actus attingens objectum non influit in ipsum, neque aliquid intrinsecum ei communicat; sed solum denominat ab extrinseco tactum: quocirca non est inconveniens, quod actus naturalis possit attingere objectum supernaturale. Et ideo concludit posse quodlibet objectum, quantumvis excellentissimum sit, attingi saltem improporcionatè, per actum ordinis naturalis.

Sed contra: nam licet inter actum producentem effectum, & actum attingentem objectum detur illa differentia, quam adducit hæc solutio: nihilominus non diluit vim nostræ rationis, sed magis sua proportionem firmat. Quoniam ideo effectus supernaturalis nequit produci per virtutem naturalem, quia illam excedit in esse effectus: sed objectum supernaturale excedit in esse objecti actum naturalem: ergo non poterit ab eo attingi per modum objecti. Minor liquet: quia non alia ratione effectus supernaturalis excedit virtutem naturalem, nisi quia ille est supernaturalis, hæc autem naturalis: sed objectum supernaturale, & actus naturalis comparantur eodem modo: ergo illud excedit istum.

Confirmatur primò: quia si aliquis effectus posset produci per virtutem naturalem, eo ipso argueretur non excedere virtutem naturalem, & consequenter non esset effectus supernaturalis: ergo objectum, quod potest attingi per virtutem, & actum naturalem, non excedit vires naturales, neque

D. Thom.

Præcluditur.

neque est objectum supernaturale. Probatum consequentia: nam sicut supernaturalitas effectus in esse effectus non potest explicari nisi per excessum supra causam naturalem: ita supernaturalitas objecti in esse objecti nequit exponi nisi per excessum supra principium activum naturale. Et hoc excessu sublato, non apparet in quo consistit supernaturalitas objectiva.

Obiectio.

Confirmatur secundò evertendo disparitatem assignatam: nam ex duplici capite repugnat, quòd virtus naturalis producat principaliter effectum supernaturalem: primo quia causa principalis debet præcontinere effectum: secundo quia virtus principalis debet esse ejusdem, vel superioris ordinis cum effectum. At sic est, quòd licet actus attingens objectum non debeat illud præcontinere, attamen debet esse ejusdem ordinis cum objecto primario, saltem cum illud attingit absque ulla elevatione ex parte principij: ergo adest sufficiens ratio repugnantia, ut actus naturalis non valeat attingere objectum supernaturale in esse objecti: esto magis repugnet, quòd effectus supernaturalis producat principaliter per causam naturalem.

Diluitur.

Dices: plura cognoscit homo naturaliter, quæ nequit nisi supernaturaliter producere: ergo id, quod in esse effectus excedit virtutem naturalem, non excedit illam in esse objecti: ergo stat bene, quòd ens supernaturale nequeat per virtutem naturalem produci, & tamen possit cognosci per actum naturalem.

Respondetur antecedens verificari in his etiam, quæ sunt ordinis naturalis: homo enim naturaliter cognoscit, v. g. seipsum, cælum, & alia, quæ tamen nequit naturaliter efficere. Ex quo solum sequitur, quòd difficilius sit aliqua attingere per modum effectus, quàm per modum objecti: quòd rationi nostræ non præjudicat, ut constet ex ultima confirmatione. Si autem antecedens applicetur iis, quæ ad supernaturalem ordinem spectant: dicendum est, quòd sumpta formaliter, ut sunt supernaturalia tam in esse objecti, quàm in esse effectus, nec valent naturaliter cognosci ob rationem supra traditam: quamvis ex pluribus capitibus repugnet ea effici, quàm cognosci. Si verò sumantur materialiter, licet possint naturaliter cognosci, nequeunt tamen effici naturaliter. Et ratio est: quia cognitio attingit objectum secundum id, quòd exprimit, quòd in dicta consideratione non est supernaturale: virtus autem producit effectum secundum omne id, quòd explicat, & implicat: unde sufficit, quòd materialiter, & implicite sit supernaturalis, ut non valeat naturaliter produci.

Alia effectum.

48. Secundò occurrit nostræ rationi idem Granados dicendo ex supernaturalitate objecti solum colligi, quòd non possit cognosci proportionatè per actus naturales; minimè verò, quòd nequeat attingi improportionatè, atque ideo absolutè: quæ improportio sufficit ad explicandam excellentiam objecti supernaturalis, & ejus excessum supra virtutem naturalem nostri intellectus; licet hic ob amplitudinem suæ facultatis valeat naturaliter omnia entia etiam supernaturalia, saltem cum difficultate, atque improportione attingere.

Confutatur.

Sed contra: quia excessus objecti supernaturalis supra virtutem naturalem non dicit improportionem intra eundem ordinem eo modo, quo lux solis excedit virtutem visivam nocturæ; sed importat improportionem ob diversum ordinem vel ortam ex eo, quòd unus ordo excedit essentialiter alium: eo modo, quo spirituale excedit corporeum: ergo repugnat, quòd virtus naturalis

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

nostri intellectus nullo adjuncta auxilio supernaturali tendat etiam improportionatè in objectum supernaturale quatenus tale. Probatum consequentia: quia licet quævis virtus possit saltem cum difficultate attingere ea, quæ pertinent ad suum ordinem; implicat tamen, quòd virtus aliqua per vires proprias etiam cum difficultate egrediatur, & transcendat ordinem, in quo est; alias excederet seipsam: sed objectum supernaturale est in esse objecti extra ordinem naturalem: ergo virtus naturalis nostri intellectus nequit attingere objectum supernaturale in esse objecti.

Confirmatur: quia si semel actus naturalis attingit objectum supernaturale sub eadem ratione, & motivo, sub quibus attingitur per actum fidei infusæ; non potest explicari illa improportio, quam adstruit hæc solutio: & consequenter non servabitur, nec explicabitur propria ratio objecti supernaturalis: quòd est absurdum. Assumptum autem ostenditur: nam in primis improportio, qua actus naturalis tenderet in objectum supernaturale, non consisteret in obscuritate: nam etiam actus fidei infusæ est obscurus. Nec consisteret in defectu intensificationis: tum quia etiam actus fidei infusæ solet esse valde remissus: tum quia non est ratio, cur ille actus naturalis, si semel est possibilis, non possit esse intensior, quàm actus fidei supernaturalis. Nec consisteret in difficultate, qua ille actus naturalis fieret: quia vel sermo est de difficultate objectiva desumpta ex medio, seu motivo assentiendi: & hæc non esset major in actu naturali, quàm in supernaturali; siquidem in sententia Adversariorum habent idem omnino objectum motivum. Vel sermo est de difficultate subjectiva: & hæc non esset major in actu supernaturali, quàm in naturali; cum fidelis soleat habere maximas difficultates subjectivas, quas non excludit indispensabiliter ipsa fides infusa, ut experientia liquet. Nec tandem consisteret in eo, quòd intellectus careret aliqua virtute, & complemento ad assentiendum: nam ad eliciendum actum entitativè naturalem, quem adstruunt Adversarij, seipso est completus: vel saltem non indigebit elevatione supernaturali, sed intra naturalem ordinem poterit compleri.

Respondebis cum Cardinali de Lugo prædictum actum tendere improportionatè, quia est naturalis: & ideo esse necessariam aliquam virtutem supernaturalem ex parte principij, ut tendat omnino commensuratè ad objectum supernaturale, & ut còducere queat ad finem ejusdem ordinis.

Sed hæc responsio est manifesta petitio principij: nam prædictus actus tendit per seipsum, & absque ulla elevatione ex parte principij in objectum supernaturale sub eodem motivo, & cum eadem facilitate, intensione, & obscuritate, quibus tendit actus supernaturalis, ut constat ex nuper dictis: ergo dicere, quòd tendit improportionatè, quia est naturalis, manifestè petit principium. Hoc enim est, quòd inquirimus: cur si actus naturalis tendit in objectum eodem modo, & tendit actus supernaturalis, tendat improportionatè? Proportio quippè tendentiæ pensanda est penes modum tendendi, in quo illi actus sunt æquales; & nò penes entitatem tendentem, in qua solum distinguuntur. Si autem dicatur non posse entitatem tendentiæ esse diversam, quin modus tendendi sit diversus, solutio destruit seipsam: quia cum in nostro casu illi duo actus non differant in aliquo modo accidentali, ut supra expendimus, necessarium est, quòd si semel differunt in modo tendendi, hic modus sit essentialis

Alia responsio. Lugo.

Refellitur.

tialis consistens in eo, quod actus tendant sub diversis motivis: & consequenter non attingent idem objectum tam materiale, quam formale, ut intendunt Adversarij.

Id autem, cui in responsione hætenus impugnata innitebatur Granados, non urget: quia licet ex amplitudine facultatis nostri intellectus rectè colligatur posse cognoscere omne cognoscibile; minimè tamen infertur, quòd possit per virtutem naturalem cognoscere adhuc improporcionatè objecta supernaturalia, quatenus supernaturalia sunt, in esse objecti, sive ex parte motivi: sed solum sequitur, quòd per lumen naturale valeat attingere omnia naturalia, saltem divisivè; & quòd per lumen supernaturale sibi superadditum possit supernaturalia quatenus talia cognoscere. Et si prædictum motivum urgeret, etiam convinceret posse intellectum per vires naturales cognoscere saltem improporcionatè Deum clare visum, quod tamen nemo Theologorum concedit.

Ultima solutio.

Ex quibus præclusa manet alia evasio, qua posset quis nostræ rationi occurrere dicendo ex supernaturalitate objecti solum inferri, quòd non possit per vires naturales investigari, ut dubio primo statuimus: non tamen quod supposita revelatione, & sufficienti propositione credibilitatis ipsius, nequeat attingi per actum naturalem. Quod sufficeret ad intentum contrariæ opinionis: hæc quippè solum intendit posse objectum supernaturale attingi per actum fidei naturalis: quæcumque autem fides supponit revelationem objecti. Sufficeret etiam ad differentiam inter objectum naturale, & supernaturale, & ad salvandum excessum hujus supra intellectum sibi relictum: nam illud potest investigari viribus naturalibus, & ministerio sensuum: istud vero non potest propria industria cognosci; sed necessariò postulat revelari ab extrinseco, quamvis semel revelatum queat terminare actum fidei naturalis.

Impugnatur.

Hoc, inquam, effugium manet præclusum ex dictis: nam licet vera sit differentia inter objecta naturalia, & supernaturalia, quam designat hæc solutio; ex ea tamen solum habetur, quod supposita revelatione objecti supernaturalis, possit intellectus per proprias vires illud utcumque attingere sub aliquo motivo naturali: qua ratione solum materialiter est objectum supernaturale, non verò formaliter in esse objecti. Minimè verò potest ex prædicta differentia inferri, quòd supposita revelatione valeat intellectus illud attingere sub motivo supernaturali: nam sicut ante revelationem non poterat illud illo modo cognoscere, quia nullo modo apparebat: ita supposita revelatione nequit ipsum illo particulari modo attingere, quia prædicto modo excedit ejus vires, & proportionem, ut constat ex dictis.

Secunda pro eadem assertionem ratio.

Secundum fundamentum hujus assertionis desumitur ex principiis veræ Philosophiæ, & potest ad hanc formam reduci: quoniam actus habentes idem objectum materiale, & formale, sive quod, & quo sunt ejusdem speciei: sed assensus fidei infusæ, & assensus fidei naturalis nequeunt esse ejusdem speciei: ergo non possunt habere idem objectum materiale, & formale, sive quod, & quo: ergo assensus naturalis nequit attingere idem objectum assensus naturalis, & sub eodem motivo. Utraque consequentia legitime infertur ex præmissis. Minor constat ex dictis pro prima conclusione, & admittitur ab Adversariis. Major autem probatur: quia actus specificantur per objecta formalia, ut docent

Arist. 2. de Anima text. 33. & D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 3. & communiter Theologi, & Philosophi: ergo actus habentes idem objectum materiale, & formale, sive quod, & quo sunt ejusdem speciei.

Aristot.
D. Thom.

49. Ut hujus argumenti vim infringant Adversarij, tot vera principia negant, tot falsa inculcant; ut vel ex hoc præcisè capite, cuivis intellectui bene disposito appareat manifestè veritas nostræ assertionis, & falsitas adversæ, quæ ad tales angustias obligat ejus Auctores. Referemus tamen aliquas eorum evasiones, ut ex illorum confutatione veritas communis magis roboretur. Primò ergo respondent aliqui negando majorem: ad cujus probationem iterum negant antecedens, quia actus, inquit, per suas entitates constituuntur, & distinguuntur essentialiter: unde non est opus, ut pro eorum distinctione recurramus ad distinctionem specificam objecti.

Prima Adversariorum responsio.

Sed contra: nam in primis hæc solutio apertè contradicit Aristot. & D. Thom. & communi sententiæ, ut meritò dixerit Suarez lib. 2. de necessitate gratiæ cap. 11. dictam responsionem totam Philosophiam evertere: quod licet fortè novitatis studiosi parvi faciant, cordatus tamen Theologus reputabit maximum inconveniens. Deinde quia licet omnia entia constituantur intrinsicè per differentias intrinsecas; nihilominus hoc interest discrimen inter entia absoluta, & respectiva, quod differentiæ constitutivæ absolutorum sunt omnino absolutæ, nec respiciunt terminum extrinsecum: differentiæ autem constitutivæ respectivorum nil aliud sunt, quàm habitudines ad aliquid extrinsecum, ut patet in omnibus potentiis, habitibus, motibus, & relationibus: nam omnia respiciunt essentialiter aliquid distinctum à se, cui in suis essentiis commensurantur, & adæquantur: idemque convenit actibus respectu sui objecti primarij. Hoc autem, & non amplius intendimus, cum affirmamus actus specificari ab objecto: quia ly obiecto non designat differentiam intrinsecam actus; sed mensuram & regulam extrinsecam, ad quam actus dicit habitudinem essentialem, quæ intrinsicè in sua specie constituitur.

Rejicitur.

Suarez.

Confirmatur & explicatur vis hujus impugnationis: nam specificari ab aliquo extrinseco nihil aliud est, quàm habere speciem per ordinem ad ipsum, & juxta exigentiam ipsius: sed actus habet speciem per ordinem ad objectum primarium, & juxta exigentiam ipsius: ergo specificatur ab illo. Minor liquet: tum quia essentia respectiva debet esse talis, qualem exigit terminus primariò inspectus. Tum etiam quia respicit illud per se primò: si autem non haberet essentiam per ordinem ad ipsum, & juxta ejus exigentiam, non esset, cur illud essentialiter respiceret: ex eo enim entia absoluta non habent speciem per habitudinem ad aliud, quia nihil extra se respiciunt.

Ad hæc: idem debet esse principium distinctivum, & constitutivum, ita quidem, ut si distinguat intrinsicè, sit etiam constitutivum intrinsecum; si vero distinguat ab extrinseco, communicet etiam ab extrinseco speciem, in eaque constituat: sed actus distinguuntur essentialiter ab extrinseco per objecta primaria: ergo specificantur, & constituuntur eodem modo per illa. Probatur minor: quia implicat actus attingentes primario objecta adæquata, essentialiter diversa esse ejusdem speciei: sicut implicat, quod potentia attingant objecta primaria, adæquata, essentialiter

tialiter diversa; quin distinguantur specie: eadem quippe ratio militat utrobique, ut consideranti constabit: ergo actus distinguuntur essentialiter per objecta.

Aliorum ef-
fugium.

D. Thom.

Secundò respondent alij, quòd actus specificatur non tantum ab objecto, sed etiam à principio proximo, à quo elicitur: & quia distinctio est de genere mali, sufficit ad distinctionem specificam actus, vel quod attingat objecta specificè diversa, quamvis eliciantur ab eodem specificè principio: vel quod eliciantur à diversis specie principijs, licet attingant idem specificè objectum. Quod autem actio specificetur à principio, docet D. Thom. 1. part. quest. 24. art. 5. ubi ait: *Omnis operatio specificatur per formam, quæ est operationis principium*, & 1. 2. quest. 1. art. 3. ubi inquit, *quod actio sortitur speciem ab actu, qui est principium agendi*, & 1. part. quest. 77. art. 3. docuerat *quod ex his duobus actio speciem recipit, scilicet ex principio, vel ex fine seu termino*. Quod alibi frequenter repetit. Unde cum habitus fidei infusæ distinguatur specie à quolibet principio naturali, consequens est, ut assensus elicitus per fidem infusam distinguatur etiam specie ab assensu fidei elicitò per vires naturales: quamvis ambo assensus attingant idem objectum, & sub eodem motivo. Et ideo in nostro casu distinctio specifica prædictorum assensuum non est desumenda ab objectis, sed à principijs.

Confutatur
primo.

Sed contra est: primo, quia licet distinctio specifica actuum desumatur in genere causæ efficientis à principijs elicivis; cum hoc nil aliud sit, quam speciem, sicut & entitatem actuum à prædictis principijs produci, nihilominus in genere causæ formalis non desumitur ab illis: sed hoc posterius erat necessarium, ut actus dicerentur specificari à principijs elicivis; cum specificatio sit effectus proprius causæ formalis: ergo actus, seu assensus non specificantur à principijs elicivis. Minor, & consequentia constant. Major autem ostenditur: quia principia proximè operativa specificantur ab operatione N. Complutens. in lib. de Anima, disput. 7. quest. 1. ergo actus specificantur à prædictis principijs. Patet consequentia: quia alias essent simul causa, & effectus respectu ejusdem, & in eodem genere causæ: quod tamen implicat contradictionem, ut docent prædicti Patres in lib. Physic. disput. 15. quest. 2. num. 22. Videantur etiam, quæ diximus Tract. 11. disp. 1. dub. 4. per totum.

Confirmatur.

Confirmatur: quia in genere causæ formalis, specificativæ actus sunt priores suis principijs elicivis, juxta illud Aristot. 2. de Anima text. 33. Priores potentiis actus, & operationes secundum rationem sunt: sed idem nequit esse prius, & posterius in eodem genere causæ: ergo actus in genere causæ formalis specificativæ non sunt posteriores potentiis, nec specificantur ab illis.

Confirmatur
secundo.

50. Secundò refellitur prædicta solutio: quia habitus fidei infusæ & habitus fidei acquisitæ distinguuntur essentialiter, & adæquatè per objecta primaria: ergo idem de eorum actibus dicendum est: & consequenter assensus naturalis, & assensus supernaturalis non poterunt attingere objectum, quòd sit idem formaliter, & specificè in genere objecti. Antecedens suadet: tum quia alij habitus distinguuntur essentialiter per objecta, ut docent communiter Theologi, & admittit Granados 1. 2. Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Granados.

controversia 2. de actibus humanis disp. 4. num. 3. ergo idem de prædictis habitibus dicendum est; cum non appareat conveniens ratio disparitatis. Tum etiam: quia prædicta distinctio specifica nequit desumi à subjecto; istud quippe solum potest communicare distinctionem materiale: nec valet desumi à causa efficiente; cum uterque habitus possit ab eodem efficiente produci, nempe à Deo: ergo distinctio specifica inter habitum fidei infusæ, & habitum fidei acquisitæ ab eorum objectis primariis, & adæquatis desumenda est; quin opus sit ad alia principia recurrere. Consequentia autem videtur manifesta: tum quia actus, saltem adæquatus, habet in actu secundo, quod habet habitus in actu primo: ergo si habitus habet speciem adæquatè ab objecto primario, etiam actus habebit adæquatè speciem à prædicto objecto. Tum etiam quia habitus, & actus illi adæquatus tendunt in idem: sed objectum in quod primario tendit habitus confert illi speciem adæquatè: ergo etiam actui communicabit illam. Tum denique: nam ideo habitus specificatur adæquatè ab objecto primario, quia habitus secundum suam essentiam ordinatur per se primò ad attingendum illud: sed etiam actus secundum suam essentiam ordinatur per se primò ad attingendum suum objectum primarium: ergo specificatur adæquatè ab eo. Si enim ille ordo in habitu, circumscriptis aliis principijs, sufficit, ut habitus speciem capiat ab objecto: cur idem ordo in actu, non sufficiet, ut actus specificetur adæquatè ab objecto, quin sit necessarius recursus ad alia principia? Eodem ergo modo quantum ad specificationem philosophandum est de actibus, ac de habitibus.

Confirmatur, & directè occurritur evasioni Adversariorum: quia licet actus procedentes à principijs proximis essentialiter distinctis debeant essentialiter distinguì: tamen falsum est, quòd actus procedentes à prædictis principijs possint attingere idem formaliter objectum in esse objecti: actus quippe diversorum principiorum proximorum debent tendere in terminos, seu objecta formaliter distincta: atqui assensus fidei naturalis, & supernaturalis procedunt à principijs proximis essentialiter diversis, ut concedit hæc solutio: ergo nequeunt attingere idem objectum formale: vel si possunt illud attingere, poterunt etiam procedere ab eodem principio proximo; & consequenter ex nullo capite distinguuntur specie. Assumptum ostenditur ex nuper dictis: quia principia proxima operativa specificantur ab objectis: ergo principia formaliter diversa debent tendere in objecta formaliter distincta: ergo tendentiæ, seu actus habentes diversa formaliter principia habent etiam diversa formaliter objecta. Quam doctrinam tradit D. Thom. quest. unica de unione Verbi art. 5. in corpore, ubi ait: *Alio modo potest considerari unitas, vel pluralitas actionis ex parte principij, quo agens operatur. Et ex hoc actio dicitur esse una, vel plures secundum speciem, sicut visio & auditio sunt operationes speciem differentes, procedit enim actio ab agente secundum rationem virtutis, qua agit. Nec obstat, quod actiones recipiunt speciem secundum objecta: quia determinata virtutes determinata objecta recipiunt*. Quibus verbis apertè docet non posse actiones habere principia essentialiter distincta, quin etiam habeant objecta essentialiter diversa. Quod loquendo de objectis primariis, & totalibus con-

Confirmatur.

D. Thom.

stat manifestè ex dictis: loquendo autem de objectis secundariis, & inadæquatis efficaciter etiam ex eodem principio evincitur. Nam objecta secundaria, & inadæquata attinguntur sub ratione formali objecti primarij eis secundario, vel inadæquate applicata, ut constat inductivè. Unde sicut objecta adæquata, & primaria diversorum principiorum proximorum sunt semper formaliter diversa in esse objecti: ita objecta secundaria, & inadæquata eorundem distinguuntur formaliter in esse objecti; licet possint non distinguui in esse entis. Et consequenter sicut assensus fidei naturalis, & supernaturalis eliciuntur à principijs formaliter diversis, ita debent tendere in objecta formaliter distincta, & propria illorum principiorum: nam ut inquit D. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 1. *Manifestum est, quod omnes actiones, quæ procedunt ab aliqua potentia, causantur ab ea secundum rationem sui objecti.* Idemque de actionibus, quæ procedunt ab habitu ob eandem rationem dicendum est.

D. Thom.

Motivum
precedentis
rationis ener-
vatur.

Id autem, quod evasio hætenus impugnata in sui patrocinium adducebat, illi non favet. Primo quia etsi admitteremus actionem specificari à principio elicitivo, adhuc ratio nostra in suo robore permaneret: quoniam, ut proximè dicebamus, principia formaliter diversa tendunt in objecta formaliter distincta: sed assensus fidei infusæ, & acquisitæ procedunt à principijs formaliter diversis, ut hæc solutio admittit, & hac ratione differunt specie: ergo tendunt in objecta formaliter diversa: & consequenter assensus fidei naturalis non attingit objectum formale fidei infusæ, licet utraque fides possit attingere idem materialiter objectum. Secundò & præcipue: quia D. Thom. nunquam asserit actionem immanentem specificari à potentia, vel principio elicitivo, sed solum asseri, specificari à principio, vel ab actu, & forma, quæ sunt principium operationis. Porro actus, vel forma, quæ se habent, ut principium operationis immanentis non est ipsa potentia, sed objectum motivum: istud quippe complet, & determinat potentiam, ut sit principium operationis. Unde in idem redit, quod actio immanens specificetur ab actu, & forma, quæ sunt operationis principium, & quod specificetur ab objecto motivo: & ideo relata testimonia non contrariantur nostræ doctrinæ, sed optimè ipsi consonant, & coherent.

Confirmatio
precedentis
doctrinæ ex
D. Thom.
D. Thom.

Quod evidentius constat ex eodem Angelico Doctore 1. part. quæst. 77. art. 3. ubi suam mentem, & nostram sententiam optimè declarat his verbis: *Dicendum, quod potentia secundum illud, quod est potentia ordinatur ad actum. Unde oportet rationem potentie accipi ex actu, ad quem ordinatur: & per consequens oportet, quod ratio potentie diversificetur, ut diversificatur ratio actus. Ratio autem actus diversificatur secundum diversam rationem objecti: omnis enim actio vel est potentie activæ, vel passivæ. Objectum autem comparatur ad actum potentie passivæ, sicut principium, & causa movens. Color enim in quantum movet visum, est principium visionis. Ad actum autem potentie activæ objectum comparatur, ut terminus, & finis. Sicut augmentativa virtutis objectum est quantum perfectum, quod est finis augmenti. Ex his autem duobus actio speciem recipit, scilicet ex principio, vel ex fine, seu termino. Unde necesse est, quod potentia diversificentur, secundum actus, & objecta.*

Ubi ut vides, S. Doct. nomine principij comprehendit objectum, quatenus movet ad actionem, & determinat potentiam ad peculiarem actum: unde idem re ipsa est actionem immanentem specificari à principio, quod habet rationem actus, & formæ, ac specificari ab objecto. Quod adhuc evidentius expressit D. Thom. 1. 2. quæst. 9. art. 1. in fine corporis, ubi inquit: *Objectum movet determinando actum ad modum principij formalis, à quo in rebus naturalibus actio specificatur, sicut calefactio à calore.*

51. Diximus frequenter actionem immanentem (qualem esse assensum fidei, evidentius est, ut indigeat probatione) non specificari à potentia, sed ab objecto, ut denotarem nos in præfati non loqui de specificativo actionis transeuntis. Hæc enim quamvis in esse motus, & tendentiæ specificetur à termino, quem per se primo producit, in quo convenit cum actione immanente; tamen in ratione egressus potest specificari à potentia operativa, in quo ab actione immanenti distinguitur. Et ratio differentie est: quoniam ut inquit Div. Thom. 1. part. quæst. 1. art. 3. *Unumquodque sortiitur speciem secundum actum, & non secundum potentiam: unde ea, quæ sunt composita ex materia, & forma, constituuntur in suis speciebus per proprias formas.* Potentia autem transiens est purè activa: quia ex speciali sua ratione nec intrinsecè, nec extrinsecè petit compleri, ac determinari per aliud; sed seipsa est sufficienter constituta in actu primo: & consequenter se habet ut actus, & forma. Omnis autem potentia immanens importat aliquo modo conceptum potentie passivæ, quia priusquam in actum excat, debet compleri, & determinari saltem extrinsecè per objectum: quod proinde se habet ut actus, & forma. Et ideo actio transiens in ratione egressus potest specificari à potentia operativa: actio verò immanens debet adhuc in ratione egressus specificari ab objecto.

Differentia
inter actionem
immanentem
& transeun-
tem.

D. Thom.

Quam differentiam apertè adduxit D. Thom. loco nuper citato: nam post verba supra relata, immediatè subjunxit. *Et hoc etiam considerandum est in motibus propriis. Cum enim motus quodammodo distinguatur per actionem, & passionem; unumquodque horum ab actu speciem sortiitur: actio quidem ab actu, qui est principium agendi, passio verò ab actu, qui est terminus motus nostri. Unde calefactio actio nihil aliud est, quam motio quedam à calore procedens: calefactio verò passio nihil aliud est, quam motus ad calorem: diffinitio autem manifestat rationem speciei. Et utroque modo (pende verba) actus humani, sive considerentur per modum actionum sive per modum passionum, speciem à fine sortiuntur. Finis autem nomine objectum significat, ut liquet ex contextu. Videantur, quæ diximus Tractat. 11. disput. 1. dubio 4. num. 63. ubi aliam solutionem adduximus. Hanc autem ideo enucleare valuimus, tum quia magis conducit ad illustrandam præsentem materiam. Tum quia ea supposita illa, quæ N. Complut. abbreviati docent in Logica disp. 16. quæst. 1. §. 1. optimè coherent iis, quæ tradunt in lib. de Anima, disp. 6. quæst. 1. §. 2. in fine. Nam in Logica ubi tradunt actionem specificari à principio, seu potentia operativa loquebantur determinatè de actione transeunti, ut ibidem observant; in secundo autem loco ubi statuunt actionem specificari ab objecto, sermonem faciebant de*

Complut.

de actione vitali, & immanenti, & quatenus est unio potentia cum objecto, ut constat ex rationibus, quibus probant conclusionem.

Cui doctrinae nonnihil lucis accedet, si animadvertemus actiones partis vegetativae, quamvis maneant in eodem supposito, magis assimilari actionibus transeuntibus: quia non manent in eadem potentia, & eam supponunt adaequatè constitutam per seipsam in actu primo: unde possunt sub conceptu egressus ab eadem specificari. Omnes tamen actiones, ut sunt tendentiae ad objectum, specificantur adaequatè ab eo: & ideo sub praedicta ratione deservire possunt ad specificandum, & distinguendum potentias.

*Alia evasio
confutatur.*

Consultò omittimus confutare aliorum solutionem, qui licet dicant actus immanentes specificari adaequatè ad objecto; adhuc tamen conantur componere assensus fidei specie distinctos posse attingere idem objectum, & sub eodem motivo. Dicunt enim praedictum motivum posse bifariam considerari: primò ut attingibile per lumen supernaturale, & ita specificare assensum supernaturalem. Secundò ut attingibile per lumen naturale, & ita specificare assensum naturalem. Hoc, inquam, omittimus: quia satis manet impugnatum ex supra dictis. Nam ly *ut attingibile*, &c. vel reduplicat solam denominationem extrinsecam proveniente ab habitu, aut actu, & secundum hanc rationem objectum non specificat habitum, aut actum; sed eos supponit in specie constitutos. Vel reduplicat non illam denominationem; sed aliquid eam antecedens, se tenens ex parte objecti, & fundans, seu exigens diversam attingentiam passivam, proindeque petens cognosci per peculiarem habitum, & actum. Et haec ratio specificat quidem habitum, & actum: sed non distinguitur ab objecto formaliter accepto, prout explicat motivum, vel rationem *sub qua* constituitur, & respicitur. Et ideo assensum fidei infusae specificari ab objecto formali, ut attingibile per lumen supernaturale, nihil addit supra specificari ab illo formaliter sumpto in ratione objecti. Unde semper verificatur vel assensus fidei infusae & naturalis non attingere idem objectum formale; vel esse ejusdem speciei. Cumque hoc posterius non audeant Adversarij concedere; debent confiteri primum.

§. V.

Respondetur argumentis primae opinionis contrariae.

*Prima opinio
prima conclusio
sioni contraria.*

Scotus.
Gabriel.
Almain.
Durandus.
Major.
Ocham.
Tartaretus.
Liquetus.
Basolis.
Rubio.
Castillo.
Molina.
Capreol.
Paludan.

Oppositam primae conclusioni sententiam asserentem assensum fidei Theologicae esse entitativè & quoad substantiam naturalem, proindeque posse specificè acceptum fieri per solas vires naturales tuerentur Scotus in 3. dist. 23. quest. 1. Gabriel quest. 2. conclus. 2. Almain. quest. 3. conclus. 4. Durandus quest. 6. num. 8. & in 2. dist. 28. quest. 1. Major dist. 26. artic. 4. Ocham quodlib. 3. quest. 7. Tartaretus, Liquetus, Basolis, Rubio, quos refert, & sequitur Castillo in tract. de fide d. sp. 7. quest. 3. Quibus subscripsit Molina in Concord. quest. 14. art. 13. dist. 7. & 8. Eidem etiam sententiae videntur ex Thomistis suffragari Capreolus in 1. distinct. 17. quest. 1. art. 3. ad argumenta Aureoli, & in 3. dist. 24. quest. 1. ad 1. & 4. Scoti contra 2. conclusionem, Palud. in 4. dist. 14. quest. 2. Sotus

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

dist. 17. quest. 2. art. 5. & lib. 1. de natura & gratia cap. 21. & lib. 2. cap. 8. Victoria relect. 1. de potest. Eccles. quest. 2. Caiet. in praesenti art. 3. & 4. Quamvis fortè non omnes hi Auctores intendant assensum elicitum viribus naturae esse ejusdem speciei cum assensu fidei infusae; sed quod praecise possumus per vires naturales assentire mysteriis; quibus per fidem Theologicam assentimus: quod nostrae assertioni non contradicit, ut observavimus num. 27. Aliquas tamen rationes adducunt adeo faventes huic opinioni, ut meritò existimentur illam tenere & possint allegari pro illa. Sed quidquid de hoc sit.

Victoria.
Caietani.

Fundamenta praecipua hujus sententiae consistunt in evasionibus, quibus excludere contendit necessitatem gratiae ad assensum fidei infusae secundum substantiam acceptum: illas tamen jam majori ex parte adduximus, & confutavimus; ut constat ex discursu totius dubij. Potest tamen denuò probari primò: quoniam idem absolute potest potentia naturalis cum habitu, & sine illo: sed intellectus cum habitu fidei infusae potest elicere actum fidei secundum substantiam: ergo poterit etiam absque praedicto habitu eundem actum quoad substantiam elicere. Minor, & consequentia constant. Major autem suadet: tum quia habitus non dat posse absolute, sed solum posse facilius; alioquin habitus esset verè, & propriè loquendo potentia: ergo potentia naturalis idem absolute potest cum habitu, & sine illo. Tum etiam: quia habitus nihil aliud est, quam perfectio, & determinatio potentiae in ordine ad proprium ipsius objectum: sed perfectio, & determinatio supponit virtutem sufficientem, quam perficit, & determinat: ergo licet potentia absque habitu non sit determinata, & perfecta, potest tamen absolute elicere actum ad quem habitus concurrat.

Primum arguendum.

Confirmatur: quia ut intellectus recipiat assensum fidei infusae, non indiget aliquo habitu, aut elevatione supernaturali: ergo neque ad illum eliciendum. Antecedens est certum: nam si ad recipiendum illum assensum quatenus supernaturalem, esset necessaria aliqua dispositio supernaturalis, pari ratione ad hanc recipiendam requireretur alia, & sic de omnibus usque in infinitum: ergo intellectus se solo, & absque elevatione supernaturali potest recipere assensum fidei infusae. Consequentia vero suadet: quoniam sicut efficere assensum fidei est illum causare, ita eum recipere est ipsum causare per verum, & realem influxum: & sicut requiritur proportio inter causam efficientem, & suum effectum; ita etiam inter causam materialem, & suum effectum: ergo si intellectus per seipsum & absque ullo auxilio est sufficienter proportionatus ad recipiendum assensum fidei infusae; ita etiam erit ad eum eliciendum.

Confirmatio.

Respondetur ad argumentum negando majorem. Ad cujus primam probationem dicendum est habitum tam naturalem, quam supernaturalem posse dupliciter considerari, nempe inadaequatè, & adaequatè. Primo modo solum dicit aliquid proprium agentis, vel potentiae superioris participatum in inferiori: quo pacto differt quidem ab inferiori potentia; sed praescindit à modo, quo participatur, nempe transeunter, vel permanenter, per modum dispositionis, aut per modum habitus. Secundo modo dicit praedictam vim cum determinato modo essendi, videlicet permanenter,

Responsio ad argumentum.

D. Thom.

& consequenter per modum habitus. Si ergo habitus sumatur adæquatè, non requiritur, universaliter loquendo, ut potentia valeat absolute actum ejus elicere; sed tantum desideratur, ut eum faciliter, & cum omnimoda proportionem eliciat. Si autem sumatur inadæquatè, est necessarius ad actum virtutis secundum substantiam, & speciem propriam acceptum, ut statuimus *Tract. 1.2. disp. 1. dub. 3. conclus. 3.* & colligitur ex D. Thom. 1.2. quæst. 56. art. 6. ubi inquit: *Cum per habitum perficiatur potentia ad agendum, ibi indiget potentia habitu ad bene agendum, ubi ad hoc non sufficit propria ratio potentie.* Et fundamentum est: quia vis, quam habitus confert potentie, non est ex ipsa potentia, sed derivatur ex alia elevatori, aut ex aliquo agente superiori: alias frustra potentie adderetur habitus, si seipsa præhaberet virtutem, & efficaciam illius: & ideo necessariò est dicendum, quòd sola potentia nequit absolute id ipsum, quod per habitum præstat. Quod si hoc verificatur in habitibus naturalibus, multò magis in supernaturalibus admittendum est: tum quia ij sunt supremum in linea habitus, & ideo habent aliquo modo rationem potentie juxta illud, *Supremum infimi*, &c. Tum quia elevant potentiam naturalem ad ordinem supernaturalem, ad quem ipsa nullam habet efficacitatem proximam. Negandum tamen est prædictos habitus esse simpliciter potentias: quia necessariò supponunt potentias naturales, illasque determinant, & elevant ad actus ordinis superioris. Unde non dant primum posse superadditum naturæ, quod est proprium potentie, sed solum communicant posse proximum; & ideo non sunt dicendi potentie, sed tota ratio proxima, ut potentia valeat influere. Ex quibus etiam constat ad secundam probationem: nam habitus supernaturalis non est perfectio superaddita virtuti proximæ ad agendum actus naturales; sed potius communicat hanc virtutem. Unde potentia destituta prædicto habitu nequit absolute hujusmodi actus elicere.

Confirmatio
occurrit.

Ad confirmationem concessio antecedenti, negamus consequentiam: quia potentia passiva ad recipienda dona ordinis supernaturalis convenit homini per suam entitatem ut subjectam Deo agenti supernaturali: & ideo non postulat pro omni, & quolibet actu supernaturali recipiendo habere aliquam dispositionem præviam ejusdem ordinis. Caterum nulla creatura habet ex se potentiam proximè activam ad eliciendos actus supernaturales, & attingenda objecta supernaturalia: unde indiget adjuvari per virtutem, seu gratiam ejusdem ordinis, ut prædictos actus eliciat. Ad probationem autem in contrarium concedimus utrumque influxum tam causæ efficientis, quam materialis esse verum, & realem, & utrumque requirere proportionem ex parte principij: sed dicimus hanc proportionem esse rationis longè diversæ in causa effectiva, ac in materiali. Quoniam agens agit secundum quod in actu habet perfectionem, quam principaliter producit: & ideo agens naturale nequit producere effectum supernaturalem; nisi prius per aliquid supernaturale elevetur, & constituatur in eodem ordine, in quo est effectus. Causa autem materialis non influit secundum quod est in actu, sed secundum quod habet capacitatem, seu potentiam ad participandum effectum: & non repugnat, quòd res inferioris ordinis possit recipere, ac recipiat rem ordinis superioris.

53. Secundò arguitur: quia assensus fidei infusæ est secundum suam entitatem naturalis: ergo secundum entitatem acceptus potest fieri per vires naturales absque adjutorio gratiæ. Consequentia est manifesta. Antecedens autem suadet: tum quia vitalitas prædicti assensus pertinet ad illius intrinsecam entitatem: sed conceptus vitalis est naturalis; siquidem convenit intellectui ex se, & absque elevatione ad ordinem superiorem: ergo prædictus assensus est naturalis quoad entitatem. Tum etiam quia assensus fidei infusæ fit mediis speciebus naturalibus, neque enim ad credendum, quòd Abraham, verbi gratia, habuit duos filios, est necessaria infusio specierum supernaturalium, ut satis ex se constare videtur: ergo hujusmodi assensus est entitativè naturalis. Patet consequentia: quia nulla causa naturalis potest influere immediate in actum entitativè supernaturalem, ut latè à nobis ostensum est: sed species intelligibilis influit immediate, & effectivè in intellectum, ut communiter docent Thomistæ: ergo si species, quæ concurrunt ad assensum fidei, sunt naturales, necessarium est, quod prædictus assensus evadat naturalis.

Secundum argumentum.

Confirmatur: nam quidquid est evidenter cognoscibile per lumen naturale, & absque ulla revelatione, debet esse entitativè naturale, ut constat ex dictis *dubio 1.* Sed assensus fidei infusæ est evidenter cognoscibilis per lumen naturale, seclusa omni alia revelatione: ergo est entitativè naturalis. Probat minor: quia homo eliciens prædictum assensum, evidenter cognoscit se assentire, & motivum sub quo assentit, ut experientia constat: sed ad hoc non est necessaria aliqua revelatio: supponimus enim Deum non revelare nobis, quod elicimus assensum fidei infusæ: ergo per lumen naturale, & absque ulla revelatione cognoscimus prædictum assensum.

Confirmatur.

Respondetur argumento negando antecedens, quod neutra probatione evincitur. Non quidem prima: quia vitalitas cujuscunque actus attemperatur ejus speciei, & naturæ: unde cum assensus fidei infusæ sit secundum speciem supernaturalem, necessarium est, quòd conceptus vitalis, aut alij superiores sint etiam supernaturales. Et ratio est: quoniam licet intellectus habeat ex se, quod vivat vita naturali, sive, & in idem recidit, quod se moveat ad objecta naturalia; minimè tamen habet ex se principium proximum ad vivendum supernaturaliter, seu, quod idem est, ad attingenda supernaturalia objecta: & ideo ut vivat hanc vitam, indiget adjuvari per formam ordinis supernaturalis. Porro hæc forma est vitalis sufficienti modo, ut concurrat ad vitalem operationem, quia ex natura sua est determinatio potentie vitalis, ob quam etiam causam reliqui habitus, & species intelligibiles habent sufficientem vitalitatem, ut suis locis ostendi solet. Vita enim non consistit præcisè, & adæquatè in egredi de principio vitali: quod est proprium potentiarum, & operationum: sed universaliter patet, potestque salvari in alio modo conjunctionis ad principium vitæ, & ordinis ad operationem. Et hoc pacto habitus, quamvis ab extrinseco causetur petit ex natura sua conjungi cum potentia vitali, & respicit vitalem operationem: quod satis est, ut vitalis sit in suo ordine. Quæ omnia possunt illustrari exemplo habitus luminis

Dicitur argumentum.

minis gloriæ, & visionis beatæ: nam & hujus vitalitas est entitativè supernaturalis, & ille habet in ratione principij proximi vitalitatem sufficientem, ut ad visionem concurrat, quamvis prædictus habitus non dimanet ab anima, sed à solo Deo producatur. Idem ergo de aliis habitibus, & actibus supernaturalibus proportionabiliter dicendum est. Videantur, quæ diximus in *Tract. de visione Dei disp. 4. dub. 5.*

An ad assensum fidei requirantur species supernaturales.
Cajet.
Arauxo.
Ioann. à
S. Thom.

Ad secundam probationem relicto Suario, qui 3. parte disp. 19. sect. 3. docet species assensui fidei supernaturalis deservientes esse supernaturales, respondetur cum Cajetano 2. 2. quæst. 117. art. 2. ad 3. Arauxo ibidem quæst. 6. art. 1. dub. 1. circa finem, & quæst. 45. art. 6. dubio unico, Joanne à Sancto Thoma, in præsentis disp. 20. art. 1. ad prædictum assensum sufficere species ordinis naturalis. Et ratio est: quoniam species proportionantur, & sunt ejusdem ordinis cum objectis, quæ primariò repræsentant: species autem, quibus fides cognoscit verbi gratia Deum esse Trinum, non repræsentant immediatè Deum, nec Trinitatem; sed repræsentant primariò, ac immediatè creaturas, & deinde secundariò, & mediatè se extendunt ad repræsentandum Deum, & Trinitatem per quandam analogam similitudinem: unde non est necessarium, quod prædicta species, quæ ad apprehendendum illos terminos, sive objecta deserviunt, sint entitativè supernaturales. Supposita autem apprehensione terminorum, non sunt necessariae novæ species ad eliciendum actum judicii, sive assensum fidei: quia sicut in judicio non cognoscuntur nova objecta, sive extrema; sed ex jam præcognitis unum alteri applicatur; ita non requiruntur novæ species; sed ad summum erit necessaria nova earum coordinatio. Hæc autem coordinatio, quæ desideratur ad supernaturalem assensum debet esse supernaturalis, ut satis insinuat Divus Thomas quæst. 8. de potentia art. 9. ad 5. ubi inquit: *Intellectus sine hoc, quod acquirat novas formas intelligibiles, potest aliquid de novo intelligere per hoc, quod intellectus confortatur aliquo fortiori lumine: sicut ex eisdem formis in phantasia existentibus superveniente lumine prophetia aliqua cognitio accipitur, quæ accipi non poterat per lumen naturale intellectus agentis, & 2. 2. quæst. 173. art. 2. ad 3. inquit: Dicendum, quod quascumque formas imaginatas naturali virtute potest homo formare absolute hujusmodi formas considerando: non tamen ut sint ordinate ad repræsentandum intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt; sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis luminis.* Præter quod lumen se tenens ex parte specierum, requiritur alia virtus supernaturalis se tenens ex parte potentia, quæ sit principium quo assensus fidei infusæ, ut ostendimus in hoc dubio. Unde satis liquet prædictum assensum esse supernaturalem, quin huic supernaturalitati præjudicet aliqua naturalitas principij proximi: nam intellectus, licet sit entitativè naturalis, non influit nisi elevatus per supernaturalem virtutem: & species intelligibiles, quamvis sint entitativè naturales; non concurrunt immediatè ad assensum, sed solum remorè, quatenus deserviunt apprehensioni terminorum: & rursus ad assensum fidei influunt ut ordinate, & corroboratæ per supernaturale lumen.

Replica.

§ 4. Dices: ad apprehendendum objecta supernaturalia, ut puta Trinitatem, non sunt necessaria species supernaturales, nec coordinatio, aut conformatio supernaturalis, nec denique actus

apprehensionis supernaturalis: ergo ad assensum circa idem objectum non est necessarium aliquod principium supernaturale, nec aliquis actus supernaturalis. Patet consequentia: quia judicium debet correspondere apprehensioni, & illi proportionari.

Respondetur admittendo absolutè antecedens, & distinguendo consequens: *Ad assensum fidei infusæ*, negamus consequentiam. *Ad assensum fidei naturalis*, concedimus consequentiam. Ratio autem disparitatis inter apprehensionem terminorum præcedentem assensum fidei infusæ, & ipsum assensum est: quoniam cum apprehendimus Deum, & apprehendimus Trinitatem, non apprehendimus hæc objecta prout sunt in se, sed ad modum creaturarum, & non sub aliquo motivo supernaturali: unde nihil est in prædicta apprehensione, quod excedat vires naturales intellectus, & pro quo desideretur lumen supernaturale. Caterum quando intellectus, supposita prædicta apprehensione, judicat, & firmiter credit Deum esse Trinum, quia Deus ita revelavit: jam hæc veritas sub prædicto motivo est objective supernaturalis: & ideo petit attingi per lumen, & actum ejusdem ordinis. Quod autem judicium supponat apprehensionem, & illi proportionetur, solum evincit judicium debere versari circa extrema apprehensa, minimè verò, quod si apprehensio est naturalis, debeat etiam judicium esse naturale: sicut neque ex eo, quod apprehensio in naturalibus non sit ab habitu scientiæ; infertur, quod judicium non possit, aut sæpius debeat ab habitu scientiæ procedere. Et ratio est eadem utrobique, nempe in assensu inveniri specialem difficultatem, quæ non erat in apprehensione: quia judicium non respicit extrema secundum se, & divisive sumpta, quod est proprium apprehendentis, sed attingit complexum utriusque: quæ complexio frequenter non apparet ex terminis, sed habetur per scientiam, vel per fidem. Et ideo apprehensio cum sit pura, & simplex cognitio objecti quod repræsentat, omnino commensuratur repræsentationi specierum: assensus autem cum sit cognitio judicativa, non speciebus entitativè acceptis, sed principio proximo judicativo commensuranda est.

Diluitur.

Ad confirmationem neganda est minor. Ad cujus probationem respondemus nemini fidelium constare evidenter, quod eliciat actum fidei infusæ, si loquamur de evidentia, quam vocant consequentis: quia neque per actum naturalem, neque per supernaturalem ab eodem assensu diversum videt prædictum assensum in se ipso. Si autem dicatur hujusmodi assensum fidei infusæ supra se ipsum reflectere, & quod sicut directe certificat intellectum de objecto revelato; ita reflexe certificat de se ipso, ut docent Cajetanus & aliqui Thomistæ, quos refert, & sequitur Lorca Lorca, *tomo 2. in 1. 2. disputatione 30. id, inquam, si dicatur, nihil adversatur nostræ doctrinæ: quia prædicto modo non cognoscitur evidenter assensus fidei infusæ per actum naturalem, sed per se ipsum: ex quo minimè evincitur, quod sit naturalis entitativè.* Sed de hoc fusiùs dicemus *infra disp. 9. à num. 16.*

Occurritur confirmationi.

§ 5. Tertiò arguitur: quoniam ad illum actum, ad quem homo naturaliter determinatur, non est necessarium auxilium gratia: sed homo potest naturaliter determinari ad assensum fidei infusæ entitativè acceptum: ergo ad hujusmodi actum non est necessarium aliquod gratia auxilium. Major est manifesta: quia gratia ibi est

Tertium argumentum.

necessaria, ubi natura non sufficit: ergo è converso, ubi natura non solum sufficit, sed est naturaliter determinata, auxilium gratiæ non erit necessarium. Minor autem suadetur, duo supponendo. Primum est posse hominem evidenter cognoscere omnia, quæ Deus testatur esse vera: ad id quippe sufficit naturalis ratio dictans Deum esse summe sapientem, & veracem; proindeque nec falli, nec fallere posse: atque ideo omnia à Deo dicta esse vera. Secundum est posse hominem evidenter cognoscere, quod Deus sibi revelat aliquod mysterium, ut docent communiter Thomistæ 2. 2. & specialiter Cajetanus *quæst. 1. art. 4. & 5. & quæst. 5. art. 1.* & ita de facto contigisse in Adamo, & in Apostolis, & Prophetis tenet eorundem communior opinio: quam amplectemur in *Tract. de fide disput. 3. dub. 1.* per totum.

Cajetanus.

Primæ responsio.

Ex iis ergo principiis probatur illa minor: nam præmissæ evidenter cognitæ determinant naturaliter intellectum ad assensum conclusionis, quæ evidenter deducitur ex illis: atqui ex his v. g. præmissis: *Quidquid Deus dicit verum est: sed Deus dicit se esse Trinum*; evidenter deducitur hæc conclusio: *ergo Deus est Trinus*, ergo cum homo possit evidenter cognoscere præmissas, ut constat ex nuper dictis, sequitur, quod maneat naturaliter determinatus ad assensum conclusionis: sed prædictus assensus est actus fidei infusæ; siquidem attingit aliquid obscurum sub motivo divinæ auctoritatis: ergo potest homo determinari naturaliter ad assensum fidei infusæ.

Huic argumento, quod plura tangit loco citato discutienda, respondetur primo negando minorem. Ad cujus probationes admittimus illas suppositiones; negamus tamen, quod ex cognitione evidenti illarum præmissarum determinetur homo necessariò ad assentiendum prædictæ conclusioni. Et ratio est: quoniam illa principia nullam evidentiam refundunt in conclusionem secundum se, & in se consideratam, sed eam relinquunt obscuram in se ipsa: ex eo quippe, quod omne testificatum à Deo sit verum, & quod Trinitas testificatur à Deo, minimè sequitur, quod Trinitas appareat evidenter in se ipsa; sed solum, quod sit evidenter testificata. Unde quantumvis intellectus assentiatur evidenter, & necessariò præmissis; non determinatur ad assentiendum necessariò illi conclusioni: sed potest absolute non assentire. Ubi enim intellectus non videt rem vel in se ipsa, vel in sua causa, vel in aliquo effectu; non omnino determinatur ad eam attingendam: quia omnis determinatio intellectus se habet vel tanquam assensus principiorum, qui attingit rem in se, & immediate; vel tanquam conclusio, quæ respicit rem ut cognitam per causam, vel per effectum. Veritas autem divina, & ejus testimonium de Trinitate, non sunt causa, aut effectus Trinitatis, nec faciunt, quod Trinitas immediate appareat in se; sed pure intrinsece se habent ad tale mysterium: unde licet evidenter cognoscantur, non determinant omnino intellectum, ut necessariò judicet Deum esse Trinum.

Alia solutio.

Secundò (& forte melius pro qualitate præsentis materiæ) respondetur admittendo, quod posito assensu necessario illarum præmissarum, necessitatur intellectus ad assensum conclusionis. Sed negamus, quod secluso auxilio gratiæ supernaturalis, eliciat assensum proprium fidei Theologicæ: solum enim assentiet per alium assensum pure naturalem, & ordinis inferioris. Nam sicut

qui evidenter videt Deum in se ipso, manet omnino determinatus ad eum amandum: & tamen nisi ejus voluntas elevetur per charitatem, non diligit Deum amore proprio ipsius charitatis; sed alio longe inferiori, & pure naturali. Ita quantumvis ex evidenti cognitione veritatis, & testimonij Dei, determinetur intellectus ad eliciendum assensum, quo credat Deum esse Trinum: nihilominus nisi intellectus adjuvetur per lumen supernaturale fidei Theologicæ, non eliciet assensum proprium hujus virtutis, sed alium naturalem & inferiorem. Et ratio est eadem utrobique: quoniam actus charitatis, & fidei Theologicæ, sicut tendunt in objecta supernaturalia, ita debent procedere à supernaturalibus principiis: & ideo quamvis voluntas, & intellectus determinantur ad attingendum prædicta objecta; si tamen non eleventur intrinsece per aliquam virtutem supernaturalem, non poterunt elicere actus proprios charitatis, & fidei: sed manebunt determinata ad attingenda prædicta objecta juxta qualitatem suarum virium, atque ideo sub aliqua ratione naturali, & per actus naturales entitative:

Sed replicabis: nam qui credit ob solam auctoritatem Dei revelantis, credit per assensum proprium fidei infusæ; siquidem attingit proprium objectum *quo*, aut rationem *sub qua* hujus virtutis: sed qui ex illis præmissis determinaretur ad assentiendum conclusioni, crederet ob solam auctoritatem Dei revelantis: ergo eliceret assensum proprium fidei infusæ. Probatur minor: quia in quocumque discursu medium est motivum, seu ratio *sub qua* assentiendi conclusioni: sed medium illius discursus, quo homo determinatur ad credendum conclusionem est auctoritas Dei revelantis, ut patet ex ejus dispositione, & artificio: ergo qui ex illis præmissis determinaretur ad assentiendum conclusioni, crederet ob auctoritatem Dei revelantis.

Replicæ.

Respondetur, quod sicut exemplo nuper adducto bonitas divina clare visa movet quantum est de se, ad amorem charitatis: & nihilominus voluntas omni auxilio destituta nequit tendere in prædictam bonitatem, ut habet rationem motivi supernaturalis, sed sub alia ratione inferiori & viribus voluntatis proportionata: & consequenter non diligit Deum amore charitatis, sed alio longe inferiori. Ita si admitteretur hominem ex evidenti notitia divini testimonij determinari ad credendum; & aliunde non adjuvari intrinsece per aliquod auxilium supernaturale: non posset ejus intellectus tendere in objectum revelatum ob illam Dei revelationem, quæ est motivum fidei Theologicæ: sed tenderet sub alio motivo, aut ratione, quæ divinum testimonium naturalizaret, ut sic loquar, in ratione motivi: & consequenter non eliceret assensum fidei Theologicæ, atque adeo non attingeret objectum proprium hujus virtutis. Nec minoris probatio amplius evincit, ut latius explicuimus §. 3.

Dispelliuntur.

§ 6. Quarto arguitur: quia repugnat ea, quæ *Quartum argumentum* differunt secundum substantiam continuari: sed actus fidei infusæ, & acquisitæ possunt realiter continuari: ergo non differunt secundum substantiam: atqui actus fidei acquisitæ est naturalis secundum substantiam: ergo idem dicendum est de assensu fidei infusæ. Minor primi Syllogismi, in quo sola potest esse difficultas, probatur: nam si Judæus paulo ante nativitatem Christi haberet hunc assensum: *Christus nascetur*, & eundem assensum, ut potuit, continuaret post Christum natum

natum saltem aliquo brevi tempore ; jam illé actus , qui ante nativitatem Christi erat fidei infusæ ; Christo nato non esset prædictæ fidei , utpote cum hæc non inclinet ad falsum ; sed esset fidei acquisitæ : ergo assensus fidei infusæ , & acquisitæ possunt realiter continuari , vel potius esse idem actus quoad entitatem.

Confirmatur.

Confirmatur : quoniam intensio est ejusdem rationis cum forma , quæ intenditur ; cum nihil aliud sit quam ipsum magis esse formæ , vel quam ipsa forma magis radicata in subiecto , ut docent communiter Thomistæ : sed assensus naturalis potest in sua certitudine intendi per assensum fidei infusæ : ergo cum assensus naturalis habeat certitudinem entitative naturalem , ut ex se constat ; sequitur , quod assensus fidei infusæ sit etiam naturalis entitative. Minor ostenditur : nam Philosophus Christianus cognoscens naturaliter hanc propositionem , *Deus est* , majori certitudine eam cognoscit , quam Philosophus gentilis , firmitusque illi inhaeret : & hoc non alia ratione , nisi quia Christianus attingit eandem veritatem per assensum fidei , quod non contingit in pagano : ergo assensus naturalis potest in sua certitudine intendi per assensum fidei infusæ.

Occurritur argumento.

Ad argumentum respondetur negando minorem intellectum de vera continuatione , prout opponitur successionem unius actus post alium , & importat identitatem utriusque. Ad probationem autem in contrarium dicendum est , quod sicut in prædicto casu variatur realiter objectum creditum ; licet hujusmodi variatio non percipiatur à Judæo credente : ita etiam variaretur re ipsa assensus , quo credit , iste enim quando est fidei infusæ , nequit attingere objectum aliter , ac est in se : & nihilominus non perciperetur talis variatio propter similitudinem , quam objecta utrius assensus habent in apparere. Et ideo assensus ille *Christus nascetur* usque ad instans nativitatis Christi erat verus , & fidei infusæ , duravitque præcise usque ad illud instans : exinceps verò successit alius novus assensus falsus , & fidei acquisitæ : qui tamen potuit esse moraliter bonus , ac meritorius ob ignorantiam invincibilem nativitatis Domini , ut magis declarabimus in *Tract. de Fide disp. 2. dub. 4.* Et similis deceptio in discernendo ea , quæ successive continuantur , frequens est , ut ostendi solet in Philosophia. Hac quippe de causa si canis ex turri cadens moriatur in via , discontinuatur motus , & unus alteri succedit ; quin possimus illam discontinuationem sensibiliter percipere. Intellectus autem eam deprehendit ex variatione subiecti , cui inest motus. Idemque in casu argumenti evenit variatio objecti , ad quod terminatur assensus.

Diluitur confirmatio.

Ad confirmationem neganda est minor , quam non persuadet inducta probatio , nam Philosophus Christianus non est magis certus intensive de illa veritate , quam Philosophus ethnicus , si uterque æqualiter penetret principia naturalia ; sed tantum habet majorem certitudinem extensivam per conjunctionem ad lumen superius fidei infusæ. Quod non contingit ex eo , quod assentiens illi veritati per evidentem demonstrationem eliciat simul circa eam alium assensum per fidem , ut arguens male supponit : nam prædicti actus sunt inter se impossibiles. Sed provenit ex eo , quod in actu primo , atque in animi præparatione pluribus modis certificatur de illa veritate Philosophus Christianus , quam gentilis. Nam Christianus , deficiente demonstratione , aut evidentiâ naturali , adhuc illi veritati firmiter inhaeret

ob lumen fidei : quod non contingeret in Pagano , ut ex se liquet.

57. Ultimo arguitur : nam actus , qui secundum suam speciem & entitatem est supernaturalis , nequit esse peccaminosus : sed assensus fidei infusæ potest esse peccaminosus : ergo non est supernaturalis secundum speciem , & entitatem. Major videtur manifesta : quia Deus nequit concurrere ut auctor supernaturalis , & specialis ad actum , qui est peccaminosus : sed concurrat ut auctor supernaturalis , & specialis ad actum , qui est supernaturalis secundum entitatem , & speciem : ergo hujusmodi actus nequit esse peccaminosus. Minor autem suadetur : tum quia assensus fidei potest imperari à voluntate propter motivum temporale , & malum , ut cum quis vult credere propter inanem gloriam , vel ne displiceat homini , à quo sperat bona , aut timet mala , qui assensus potest esse fidei infusæ proprius ; cum sufficiat ad salutem , ut docet Divus Augustinus *romo 4. lib. de Catechic. rud. b. cap. 17.* ergo assensus fidei in prædicto casu est peccaminosus , utpote factus propter vitiosum motivum. Tum etiam , quia ut inquit Divus Thomas 2. 2. quæst. 47. art. 13. ad 2. *Fides in sui ratione non importat aliquam conformitatem ad appetitum rectorum operum ; sed ratio fidei consistit in sola cognitione : sed prudentia importat ordinem ad appetitum rectum. Unde fides licet sit nobilior , quam prudentia propter objectum , tamen prudentia secundum sui rationem magis repugnat peccato , quod procedit ex perversitate appetitus :* sed actus , qui non importat conformitatem ad appetitum rectum , potest esse peccaminosus ; sicut ob oppositam rationem actus virtutum moralium , quorum ratio sumitur per conformitatem ad appetitum rectum , nequeunt peccaminosi existere : ergo assensus fidei infusæ potest esse peccaminosus.

Huic argumento pluribus viis occurrunt Auctores nostræ sententiæ , ut videre est apud Gregorium Martinum in *presenti art. 1. dub. 4.* Nobis autem illa probabilior videtur , quam adhibent Bañez 2. 2. quæst. 4. art. 5. dub. 2. Arauxo quæst. 5. art. 2. *dubio unico.* Joannes à Sancto Thoma , *ibidem disp. 3. art. 2. vers. Quod si dicas* , & disp. 10. art. 3. vers. *Ad tertiam difficultatem* , & alij. Juxta quam neganda est minor argumenti : nam assensus fidei infusæ nequit etiam ab extrinseco esse peccaminosus. Tum quia actus , qui ex specie , & natura sua est dispositio ad gratiam , & habet esse sicut oportet ad salutem , nequit esse peccaminosus ; cum nihil magis indisponat ad gratiam , quam peccatum : constat autem ex supra dictis *toro 6. 2.* assensum fidei infusæ ex natura , & specie sua esse dispositionem ad gratiam , & conducere ad salutem : unde nequit esse peccaminosus. Tum etiam , quia assensus fidei infusæ debet fieri ex motione voluntatis pie affectæ ad bonum supernaturale , ut communiter docent Theologi : implicat autem , quod voluntas ut pie affecta ad bonum supernaturale moveat intellectum vitiose , vel intendat aliquem finem inordinatum : ergo assensus fidei substantiæ prædictæ motioni , & ab ea causatus nequit esse peccaminosus. Quæ motiva late expendemus in *Tr. de Fide disp. 5. dub. 2.*

Ad primam autem probationem in contrarium respondetur assensum in prædicto casu nullo modo esse fidei infusæ : neque id asserit Divus Augustinus , ut arguens non recte supponit ; sed potius docet oppositum his verbis : *Non sic venisti conjungi Ecclesie Dei , ut ex ea temporalem aliquam*

Quintum est argumentum.

D. August.

D. Thom.

Responsio.

Bañez.
Arauxo.
Joannes à
S. Thoma.

D. August.

aliquam utilitatem requiras. Sunt enim, qui propterea volunt esse Christiani, ut hoc promereantur homines, à quibus temporalia commoda expectant; aut quia offendere nolunt, quos timent. Sed isti reprobi sunt, & si ad tempus eos portat Ecclesia, sicut area, quæ ad tempus ventilationis paleam sustinet. Et infra satis apertè docet prædictos homines sic accedentes ad Ecclesiam non esse verè Christianos. Idemque evidentius expresserat in eodem libro capite 5. his verbis: *Qui aliquid expectando ab hominibus, quibus se aliter placitum non putat; aut aliquod ab hominibus incommodum evitando, quorum offensiones, aut inimicitias reformidat, vult fieri Christianus, non fieri vult, sed potius fingere: fides enim non est salvandi corporis, sed credentis animi.*

Ad secundam respondetur cum Bañez differentiam inter prudentiam & fidem infusam, & informem, de qua D. Thom. loquebatur, consistere in eo, quod rectitudo propria prudentiæ importat actuale, & expressam conformitatem cum appetitu recto: & ideo nequit vera prudentia reperiri in peccatore; Caterum rectitudo propria fidei infusæ consistit principaliter in cognitione, dicente tamen ordinem habituale, & virtualem ex parte fidei ad appetitum rectum, quamvis non importet actuale, & expressum ordinem ad prædictum appetitum. Unde provenit, ut qua parte fides non refertur actu ad appetitum rectum, possit reperiri tam ipsa fides infusa, quam assensus ejus in peccatore: & qua parte petit referri, & refertur habitualiter, & quantum est de se; propterea nequeat prædictus assensus esse peccaminosus: actus quippe vitiosus, neque actu, neque habitu refertur ad appetitum rectum. Quæ doctrina sumitur ex D. Thomas 2. 2. qu. 4. art. 5. ubi statuit ideo fidem informem deficere ab statu virtutis, quia non habet conjunctionem actualem ad charitatem, cui quantum est ex se postulat conjungi. Per quod satis exprimitur habitudo, quam fides, & ejus actus dicunt ad appetitum rectum: qui ordo nequit vitiosis actibus convenire. Præterquam quod licet assensus fidei informis non respiciat appetitum rectum simpliciter, hoc est, sanatum per gratiam; respicit tamen illum ut rectum in esse applicantis & moventis: nam ut supra diximus, fit ex motione voluntatis pie affecta ad bonum supernaturale: & ita D. Thomas 2. 2. qu. 5. art. 2. ad 2. inquit: *Fides, quæ est donum Dei gratiæ, inclinat hominem ad credendum secundum aliquem affectum boni: etiam si sit informis.* Quod satis superque est, ne assensus evadat peccaminosus. Neque huic responsioni contraria sunt, quæ diximus Tractatu 11. disp. 6. dub. 1. num. 32. quia hanc difficultatem solum obiter tetigimus, illam relinquentes suis tractatibus ex professo examinandam, ut ibidem præmisimus. Illamque ex professo versabimur loco supra citato.

§. VI.

Diluvuntur argumenta secunda assertioni contraria.

Secunda opinio
secunda
assertioni con-
traria.

Dicastillo.
Aversa.
Lugo.

58. **A**Dversus secundam conclusionem sentiunt aliqui Theologi moderni, quos suppresso nomine refert Suarez libro 2. de Gratia cap. 11. numero 1. Eamque apertè defendunt Dicastillo tract. de fide disp. 7. quæst. 3. num. 8. referens Scotum, & ejus asseclas Aversa 1. 2. quæst. 55. sect. 5. Lugo de virtute fidei disp. 9.

sect. 1. num. 2. Coninchus de moralitate actuum supernaturalium disp. 5. dub. 1. 2. & 3. Granados Controvers. 8. de gratia tract. 1. disp. 4. sect. 3. Ripalda de ente supernaturali disp. 45. & tractatu de fide disp. 9. sect. 2. & alij recentiores, qui docent per actum speciem diversum ab assensu fidei infusæ posse hominem tendere in objectum materiale, & formale prædictæ virtutis.

Coninchus.
Granados.
Ripalda.

Quæ opinio potest suaderi primò ex D. Thomas 2. 2. quæst. 5. art. 2. ubi docet dæmones habere assensum fidei: sed hæc fides, arguit Ripalda, innitur testimonio Dei: ergo jam fides naturalis, qualis est illa fides dæmonum, habet idem motivum, seu objectum formale, quod habet fides infusa, nempe auctoritatem Dei revelantis. Minorem probat: nam Divus Thomas concludit dæmones credere per fidem coactam: quia vident multa manifesta judicia ex quibus percipiunt doctrinam Ecclesiæ à Deo esse; quamvis ipsi res ipsas, quas Ecclesia docet, non videant: ergo sentit dæmonum fidem inniti auctoritati Dei, à quo deprehendunt per manifesta judicia doctrinam Ecclesiæ esse revelatam.

Primum sum-
damentum.
D. Thom.

Confirmat idem Auctor suam sententiam alia auctoritate Sancti Doctoris in 3. dist. 23. qu. 3. art. 3. quæstionc. 2. ubi ait: *Habitus fidei infusæ in duobus nos adjuvat, scilicet ut credamus, quæ credenda sunt, & ut eis, quæ non sunt credenda nullo modo assentiamus.* Primum autem potest homo sine habitu infuso: sed secundum, scilicet ut discrete in hoc, & in illo inclinetur, habet ex habitu infuso tantum. Sed hic loquitur D. Thomas de assensu, quo credimus mysteria fidei propter auctoritatem Dei dicentis, siquidem fides infusa solum ad hujusmodi assensum adjuvat: ergo cum Divus Thomas doceat talem assensum posse haberi naturaliter, & absque habitu infuso; sequitur ex ejus sententia, quod assensus naturalis possit tendere in objectum sub eodem motivo, sub quo tendit assensus fidei infusæ.

Confirmatur.
D. Thom.

Sed hæc parum premunt, & sola ipsorum testimoniorum lectione deprehender lector, quam violenter cogantur huic opinioni servire. Ad primum dicendum, quod sicut fides dæmonum differt specie à fide infusa, ita etiam differt in motivo formali: nam motivum fidei dæmonum non est testimonium supernaturale Dei adæquate acceptum, prout fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis, quo pacto est motivum fidei infusæ, ut amplius explicuimus §. ... Et rursus quamvis dæmones innitantur aliquo modo testimonio divino, adhuc tamen non habent motivum adæquatum fidei infusæ: ad hujus quippe adæquatam, & integram constitutionem intrat etiam pia voluntatis affectio ad credendum: quia credere est actus intellectus, ut moti à voluntate ad bonum supernaturale. Dæmones autem non moventur ex hoc affectu; sed coguntur tam ex multitudine signorum, quam ex perspicacitate ingenij, ut credant vera esse, quæ Ecclesia docet. Unde eorum fides differt à fide infusa ex parte motivi adæquati. Quam differentiam docet expresse Divus Thomas loco citato in corpore articuli. Et ex illa poterat etiam desumi aliud argumentum satis efficax ad probandum fidem acquisitam non posse attingere objectum sub motivo fidei infusæ: nam ad istud pertinet etiam pia affectio supernaturalis, quæ haberi nequit ex viribus naturæ, & proinde supergreditur motivum proprium fidei acquisitæ.

Occurrit
argumento.

Dices: actus intellectus non dependet à voluntate quoad specificationem, sed tantum quoad
exer

Replia.

exercitium, quatenus voluntas applicat unamquamque potentiam ad propriam operationem: ergo pia affectio voluntatis non pertinet ad motivum adequatum fidei infusae: istud quippe ad illius specificativum spectat.

Solutio.

Respondetur antecedens solum verificari in actibus intellectus, ad quos objectum sufficienter, & necessario determinat, ut sunt illi, qui attingunt objectum evidens. Quando autem non est evidens objectum, solum inducit assensum voluntarium: & consequenter intellectus non inhaeret objecto ut viso, sed quia placet, & sibi apparet conveniens: quae convenientia derivatur ex affectu voluntatis, & transit ad propriam rationem objecti. Et ideo pia affectio voluntatis requiritur ad assensum fidei infusae, non solum quantum ad exercitium; sed etiam quoad specificationem: nam quicquid pertinet ad propriam objecti rationem, ad specificationem etiam actuum spectat. In quo quia diversam difficultatem importat, non oportet amplius immorari. Sed eam discutimus in *Tractatu de Fide disp. 5. dubio 1.*

Solvitur confirmatio.

Ad confirmationem respondetur D. Thomam in illo loco minimè docere, quod homo possit viribus propriis attingere credenda sub motivo fidei infusae: sed solum docet, quod ex duobus, quae fides infusa praestat, nempe credere credenda, & discernere credibilia à non credibilibus, possit homo naturaliter habere primum, saltem materialiter, non vero secundum. Quia supposita revelatione externa, habet facultatem naturalem, ut sibi proposita credat assensu quodam naturali: minime tamen potest per lumen naturale discernere inter credibilia: quia hoc posterius est longe difficilius, quam primum. Hinc autem minimè sequitur, quod illud primum conferatur à lumine naturali sub eodem motivo, sub quo praestatur à fide infusa: sed tantum infertur, quod exhibeatur idem materialiter quoad rem creditam, non tamen quoad motivum assentiendi. Et ideo Sanctus Doctor post verba relata, statim immediate subjunxit: *Quae quidem discretio est secundum quam non credimus omni spiritui: quae quia in haeretico non est, constat, quod habitus fidei in ipso non manet. Et si aliqua credenda credat, hoc est ex ratione humana: si enim habitus fidei ad credenda inclinaretur, contraria fidei refutaret, sicut omnis habitus renititur eis, quae contra illum habitum sunt.* Videatur etiam S. Doctor 2.2. q. 9. art. 1. ad 2.

Secundum argumentum.

59. Secundò arguitur ratione: quia credere propter auctoritatem Dei dicentis non excedit vires naturales nostri intellectus: ergo potest homo per fidem naturalem assentiri mysteriis fidei ob auctoritatem Dei dicentis, supposito, quod existentia revelationis divinae sufficienter illi innotescat: constat autem revelationem Dei esse rationem formalem, seu motivum fidei infusae: ergo potest fides naturalis tendere in objectum fidei infusae, & sub eodem motivo.

Confirmatur primo.

Confirmatur primò: quia Pelagianus negans necessitatem gratiae firmiter assentitur mysterio Trinitatis ob solum testimonium Dei: sed haec fides est naturalis, ut ex se liquet: ergo fides naturalis potest attingere objectum propter testimonium divinum, quod est motivum proprium fidei infusae. Majorem probat Ripalda: quia homo doctus nisi innitatur testimonio Dei, non potest sibi aliis argumentis suadere mysterium Trinitatis.

Secundo.

Confirmatur secundò: quia si Catholicus in-

vincibiliter judicet aliquid esse revelatum à Deo, quod tamen revelatum non est, ut puta quia frequenter audivit Parochum, parentes, & viros doctos asserentes illud objectum esse de fide; eodem modo, & sub eodem motivo crederet illud objectum, ac alia, quae sunt de fide: sed non credit nisi per fidem naturalem, supernaturalis enim nequit concurrere ad assensum falsum: ergo fides naturalis tendit in objectum sub eodem motivo, sub quo tendit fides infusa.

Tertio.

Confirmatur tertio: quia si homini condito in puris Deus aliquid revelaret, illud crederet per fidem naturalem: & si postea ei infunderet fidem supernaturalem, idem objectum crederet per fidem infusam: atqui in utroque assensu haberet idem motivum, nempe testimonium divinum; neque enim in uno & altero casu est excogitabile aliud motivum nisi testimonium dicentis, nempe Dei: ergo utraque fides tendit in suum objectum sub eodem formali motivo.

Responsio ad argum. & confirmationes.

Huic argumento, & ejus confirmationibus respondetur, quod solum probant hominem viribus naturalibus posse elicere assensum fidei, qui innitatur testimonio Dei, quatenus est motivum naturale, & naturalem assensus certitudinem fundat: quo pacto differt in esse motivi à se ipso, quatenus movet ad assensum fidei infusae. Unde non sequitur, quod homo queat solis viribus naturalibus elicere assensum sub motivo proprio fidei Theologicae, sed sub alio longe diverso. Quod quia fusè exposuimus §. 3. non oportet hic aliam responsionem adjicere.

Tertium argumentum.

60. Arguitur tertio: quia non repugnat actus specie diversos tendere in idem objectum tam formale, quam materiale: ergo quamvis assensus fidei naturalis, & supernaturalis sint actus specie diversi, poterunt tamen habere idem motivum, seu objectum formale. Consequentia est manifesta. Antecedens autem ostendere conantur Adversarij pluribus exemplis. *Primo*: quia actus virtutum moralium infusarum, & acquisitarum differunt specie, cum unus sit naturalis, alter vero supernaturalis: & tamen uterque actus habet idem formale motivum: nam utraque verbi gratia, misericordia vult subvenire indigenti ob honestatem illius subsidij: ergo actus specie differentes queunt habere idem motivum formale. *Secundo*, quia amor naturalis, & amor supernaturalis Dei ultimi finis dilecti super omnia distinguuntur specie: & tamen habent idem motivum, nempe infinitum Dei perfectionem. *Tertio*, quia duo actus amoris naturalis elicit à duobus Angelis habent idem formale motivum, nempe bonitatem Dei naturaliter cognitam: & nihilominus praedicti amores differunt specie, cum unus sit spiritalior, seu immaterialior altero, juxta diversitatem specificam Angelorum, à quibus eliciuntur. *Quarto*, quia cognitio supernaturalis hujus principij, *Totum est majus sua parte*, & cognitio naturalis ejusdem habent idem formale motivum: utraque enim innititur intrinsecæ, & necessariae connexioni terminorum praedicti principij: & tamen illae cognitiones differunt specie, ut ex se liquet. *Quinto*, quia voluntas, & appetitus sensitivi frequenter tendunt in idem bonum, & sub eodem motivo, videlicet sub ratione delectabilis: constat autem actum voluntatis, & appetitus sensitivi plusquam specie differre, cum unus sit spiritalis, alter vero corporeus: ergo actus specie distincti possunt tendere in idem obiectum sub eodem formali motivo.

Confir-

Confirmatur
primò.

Confirmatur, & explicatur primo vis hujus rationis: quia actus non solum dependent ab objecto, sed etiam à principio: ergo quamvis actus habeant idem objectum, si tamen habeant diversa principia, non poterunt non specie differre. Et hac ratione videntur distinguì actus virtutum moralium infusarum, & acquisitarum: amor naturalis, & supernaturalis: & duo amores eiusdem boni procedentis vel à duobus Angelis, vel in appetitu, & à voluntate: & cognitio naturalis, & supernaturalis eiusdem obiecti, & sic de aliis.

Secundo.

Aristoteles.

Confirmatur, & explicatur secundo: quia motus rectus, & circularis non differunt ex parte termini, cum possint tendere ad idem punctum: & tamen quia tendunt diverso modo, differunt simpliciter in specie, ut docet Arist. 5. *Physic. cap. 3. text. 33.* ergo cum actus procedentes à diversis principiis tendant diverso modo in obiectum, sufficiet sola diversitas principiorum, ut actus differant specie, licet attingant idem formaliter obiectum. Quod in nostro casu à fortiori dicendum: nam assensus naturalis tendit improporionate in obiectum revelatum, supernaturalis vero tendit cum debita proportionem.

Satisfit argu-
mentum.

Huic argumento respondetur negando antecedens, quod si verum foret, ut contendunt Adversarii, nihil in vera Philosophia non nutaret circa speciem, ac distinctionem potentiarum, & habituum, compelleremurque nova fundamenta aperire, quæ non docuerunt Aristot. D. Thom. & alij Scholæ principes. Quod licet facile admitterent Juniores, ne ullum principem haberemus ex antiquis; cederet profecto in summam veræ sapientiæ jacturam: quocirca opus est illorum in hac parte impetus totis viribus retardare. Unde non laudamus iudicium Francisci Suarez, qui postquam statuit, & pluribus munivit communem sententiam, postea numero 36. defecit à principali principio, admittens posse de potentia Dei absoluta multiplicari in eadem potentia actus specie diversos circa idem obiectum formale. Qua doctrina diluit, ac enervavit quidquid antea tradiderat. Nam specificatio præscindit à quacumque rerum absoluta, vel ordinaria dispositione, & solum attenditur penes prædicata quidditativa secundum se considerata, prout dispositionem executivam anteverunt. Unde si semel actus de facto distinguuntur per objecta, ut Suarius probaverat, nequeunt non in quacumque dispositione per eadem objecta distinguì: nam vel non manet eadem species actus, vel debet manere idem specificativum, cum species actus in respectu transcendentali ad suum specificativum consistat. Et ideo firmiter tenendum est actus in quocumque statu specificari, & distinguì per objecta formalia: & consequenter non posse per ullam potentiam actus specie diversos attingere idem obiectum formale. A qua communi doctrina minime disjiciunt exempla particularia, quæ in argumento referuntur, ut eis occurrendo constabit. Quod tamen breviter præstabimus: nam eorum urgentius examen ad alios tractatus spectat.

Exempla in
contrarium
allata nihil
evincent.

Ad primum ergo negatur minor: quia virtutes morales, & earum actus habent objecta formalia adæquata diversa ab objectis virtutum moralium acquisitarum, ut latè ostendimus *Tract. 12. disp. 3. dub. 1.* per totum, & præcipuè à numero 2. Unde ad id, quod dicebatur de motivo misericordiæ, dicendum est motivum misericordiæ supernaturalis regulari, & constitui per pruden-

tiam supernaturalem, & in ordine ad finem supernaturalem; motivum verò misericordiæ naturalis regulari, & constitui per prudentiam naturalem, & respectivè ad finem naturalem. Unde sicut prædicti fines sunt specie diversi, ita motiva, seu objecta utriusque virtutis debent specie distinguì, ut optimè docet Divus Thomas, *hac 1. 2. quæst. 63. art. 4. & quæst. de Virtutibus art. 10. ad 8.* his verbis: *Dicendum, quod temperantia infusa, & acquisita conveniunt in materia: utraque enim est delectabilia tactus. Sed non conveniunt in forma effectus, vel actus: licet enim utraque quærat medium; tamen alia ratione requirit medium temperantia infusa, quam temperantia acquisita: nam temperantia infusa exquirat medium secundum rationem legis divinæ, quæ accipiuntur ex ordine ad ultimum finem: temperantia autem acquisita accipit medium secundum inferiores rationes in ordine ad bonum præsentis vite.* Idemque de aliis virtutibus proportionabiliter dicendum est.

Primum.

D. Thom.

Ad secundum Vasquez cum non recognoscat differentiam inter motiva utriusque illius amoris, non admittit majorem, sed negat, & quidem consequenter illam amorum differentiam, admittens duntaxat amorem supernaturalem charitatis. Hic tamen dicendi modus est omnino falsus, & contra communem sententiam Theologorum, quam satis commendant Summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. damnantes propositionem 34. Michaelis Baij, ut vidimus *disput. præced. num. 82.* Et ideo contra Vasquez valide & acriter agit Suarez *lib. 1. de necessit. gratiæ capite 30.*

Secundum.

Impugnatur
Vasquez.

Unde aliter respondetur concedendo majorem, & negando minorem: quia licet eadem divina bonitas in essendo sit motivum amoris naturalis, & supernaturalis Dei super omnia; nihilominus est diversa in ratione motivi penes diversum modum communicationis. Nam diversa communicatio fundat diversum amorem benevolentiae, ut statuit Aristot. 8. *Ethic.* non quia communicatio sit res volita amanti, quod est proprium amoris concupiscentiæ; sed quia bonitas, ut fundat diversam communicationem, importat diversum benevolentiae motivum, ut patet in amore benevolentiae inter homines; eadem enim persona potest fundare diversas amicitias, verbi gratia concivis, commilitantis, aut simul studentis: eo quod bonitas amici variatur in esse motivi ob variam communicationem inter amicos. Et ideo alius est amor benevolentiae, quo diligimus bonitatem divinam, in quantum cum Deo communicavimus in bonis externis, ac naturalibus: & alius est specie amor, quo diligimus eandem bonitatem in quantum cum Deo communicamus in propriis bonis ipsius, videndo scilicet Deum in se, & fruendo ejus perfectione. Quod docet Divus Thomas in *hac quæst. art. 3. ad 1.* his verbis: *Dicendum, quod natura diligit Deum super omnia, prout est principium, & finis naturalis boni: charitas autem secundum quod est obiectum beatitudinis, & secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo.* Quod etiam docet 2. parte *quæst. 60. art. 5. ad 4.* ut fufius expendemus in *Tract. de charitate.* Recolantur etiam, quæ supra diximus §. 3.

Aristoteles.

61. Ad tertium negamus minorem: quia amores illi sunt simpliciter ejusdem speciei, utpote habentes idem motivum. Quod autem unus sit immaterialior alio, est differentia pure materialis, & subiectiva: sicut etiam intellectus

Tertium.

Ange

Angelorum differunt ex hac parte ; & tamen sunt simpliciter ejusdem speciei propter unam & eandem rationem sub qua attingunt objectum. Eo vel maxime : quia intellectus , & voluntas in Angelis non consequuntur eorum essentias , ut differunt in specie ; sed quatenus conveniunt in ratione substantiae spiritualis completæ : qui gradus licet sit genericus in esse rei , attamen in esse radice intellectus & voluntatis est specificus. Unde omnes actus voluntatis verbi gratia attingentes idem formaliter objectum sunt absolute ejusdem speciei , quamvis eliciantur ab Angelis in specie valde diversi. Quod si supponatur illos actus specie differre , consequenter dicendum est eos tendere in objectum sub diverso motivo , saltem ex parte modi. Idque haud arduum erit explicare , si principia proxima specie differunt , ut in argumento supponitur.

Quartum.

Ad quartum negamus majorem : quia licet illa propositio sit idem objectum terminativum , & materiale utriusque cognitionis ; nihilominus in esse objectivo est duplex. Nam cognitionem naturalem terminat secundum ea , quæ naturaliter importat , & per habitudinem ad Deum auctorem naturalem : cognitionem vero supernaturalem terminat absolute secundum omnia , quæ habet , complectendo etiam explicitè potentiam obedientialem ut cognoscendam quidditative. Quo pacto licet non importet aliquid supernaturale in ratione entis , vel subjective acceptum ; nihilominus est supernaturale in esse objecti ob excessum supra facultatem naturalem intellectus creati : hæc quippe nequit se se extendere ad cognoscendum quidditative , & perfecte objectum naturale secundum potentiam obedientialem acceptum , ut late docet Godoy *tomo 2. in 3. p. tr. 9. disp. 35. §. 2. an. 34.* ad quem lectorem remittimus.

Godoy.

Quintum.

Ad quintum negatur major : quia sicut objectum motivum adæquatum voluntatis , & objectum motivum adæquatum appetitus differunt plusquam specie ; cum illud sit bonum universaliter acceptum , ut complectitur omne bonum tam sensibile , quam spirituale , & tam honestum , quam delectabile ; istud vero solum importat peculiarem rationem boni , corporei scilicet , & conveniens naturæ , aut sensui : ita etiam motivum cujuscumque actus voluntatis debet discerni à motivo cujuscumque actus appetitus sensitivi , si formaliter considerentur in ratione motivi : eo quod motiva actuum in particulari debent contineri sub motivo actus adæquati in communi : implicat autem ea , quæ continentur sub diversis generibus non subordinatis esse ejusdem speciei. Unde cum dicitur aliquem actum particularem voluntatis tendere in bonum ut delectabile , ly ut delectabile magis designat rationem quæ , seu terminativam , quam objectum quo , seu motivum : istud quippe est ratio boni absolute , quam qualibet alia particularis ratio boni participat.

Responsio ad 1. confirmat.

Ad primam confirmationem constat ex supra dictis à num. 50. ubi ostendimus actus immanentes , quales sunt assensus fidei , non dependere à principio effectivo in genere causæ formalis specificativæ ; sed potius principium proxime operativum pendere in hoc genere ab actibus à se elicitis. Et quamvis admitteremus prædictos actus specificari à suis principiis , nunquam concedendum esset specificari ab eisdem solitarie acceptis , sed quatenus supponuntur determinata per objectum motivum eis in actu primo applicatum ,

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

vel unitum , ut liquet ex dictis loco citato. Unde nunquam potest componi , quod actus differant specie , saltem ratione principij ; & quod non habeant diversa objecta motiva.

Ad secundam respondemus cum Aristot. 5. *Physic. text. 31.* & D. Thom. *ibidem lect. 6.* negando majorem : quia licet terminus motus recti , & circularis queat esse materialiter idem ; nihilominus est duplex in esse termini : nam sub diversa ratione terminat motum circularem , & rectum , quatenus fundat diversam attingibilitatem , seu hoc , quod est posse attingi diversis viis : ad eum plane modum , quo eadem conclusio specifica potest diversos actus , & habitus specificare , quia quantum est de se , potest & postulat attingi per diversa specie principia , estque proinde multiplex in ratione scibilis.

Ad secundam Aristoteles. D. Thom.

62. Ultimo arguitur : quoniam per assensus fidei infusæ generatur quidam habitus fidei acquisitæ : ergo assensus elicitus ab hac fide acquisita attingunt objectum sub eodem motivo , sub quo tendunt assensus fidei infusæ. Consequentia constat : nam actus procedentes ab habitu tendunt in objectum sub eodem motivo , sub quo tendunt actus , per quos habitus acquiritur , ut inductive potest ostendi. Antecedens autem suadetur , tum auctoritate D. Thom. *qu. 17. de verit. art. 1. ad 4.* ubi inquit : *Dicendum , quod ex actibus non generatur habitus alterius modi ab illo habitu , ex quo actus eliciuntur , sed vel aliquis habitus ejusdem rationis , sicut ex actibus infusæ charitatis generatur aliquis habitus dilectionis , &c.* Eadem autem ratio est in fide infusæ : ergo per assensus fidei infusæ generatur alius habitus fidei acquisitæ. Tum ratione , quia si quis Catholicus labatur in aliquam hæresim , amittit fidei infusæ habitum : & tamen circa articulos , in quibus non errat , experitur eandem facilitatem , & promptitudinem , quam antea habebat : ergo cum facilitas & promptitudo sint certa habitus signa ; manifestum videtur manere in prædicto homine aliquem habitum fidei naturalis , eum videlicet , qui per assensus fidei infusæ comparatus est.

Ultimum argumentum.

D. Thom.

Confirmatur : quia si fidelis existens in peccato mortali eliciat firmissimos fidei assensus , eosque intensè , & frequenter repetat , acquirit majorem facilitatem in credendo , ut experientia liquet : sed hæc facilitas non consistit in intensione habitus infusi : ergo consistit in eo , quod novus fidei habitus generetur tendens in idem formale objectum fidei infusæ. Major , & consequentia constant. Minor autem probatur : quia habitus infusi non augentur per nostros actus , nisi tantum meritorie : sed actus existentis in peccato mortali nihil merentur : ergo illa major facilitas nequit consistere in eo , quod habitus infusus intendatur per actus.

Confirmatur.

Hoc argumentum , si efficax foret , probaret utique actus fidei infusæ , & acquisitæ non solum tendere in idem objectum , & sub eodem motivo ; sed etiam esse ejusdem speciei ; quod Adversarij non admittunt : nam actus elicitus ab habitu sunt ejusdem rationis quantum ad speciem cum actibus , per quos habitus generatur , ut inductive potest ostendi. Unde sicut argumentum hanc partem non convincit , ita nequit suadere eam , pro qua probanda formatur. Respondetur ergo negando antecedens cum D. Thom. *in hac 1. 2. quest. 5. art. 4.* ubi sibi opponit argumentum : *Si aliquis habitus à Deo infunditur , per illum habitum homo potest multos actus producere.*

Solvitur argumentum.

D. Thom.

Z sed

sed illis actibus causatur similis habitus : sequitur ergo duos habitus ejusdem speciei esse in eodem, &c. Ad quod respondet : *Ad tertium dicendum, quod actus, qui producuntur ex habitu infuso, non causant aliquem habitum infusum, sed confirmant habitum præexistentem.* Et ideo docet *quæst. de virtut. art. 10. ad 19.* adjiciens, Quod neque ex actibus virtutis acquisitæ aliquis habitus generatur. Et ratio est : quoniam vel actus procedentes ab habitu producerent habitum ejusdem speciei, vel diversæ ? Non primum : quia nequeunt duo habitus solo numero diversi existere in eodem intellectu : & quia unus ex illis superfluous foret. Nec secundum dici potest : tum quia habitus genitus inclinaret ad actus similes his, per quos generatur : quod profecto non præstaret, si specie differret ab habitu generante : principia quippe diversa debent ad affectus diversos inclinare. Tum etiam quia actus non generant habitum, nisi in ordine ad proprium objectum : hoc autem etiam est objectum proprium habitus, à quo actus procedunt : ergo habitus generans, & habitus genitus haberent idem formale objectum, proindeque non differrent specie.

D. Thom.

Ad auctoritatem autem in contrarium adductam jam respondimus *tractatu 12. disputat. 3. dubio 3. numero 55.* D. Thomam loqui per modum exempli, cujus non requiritur veritas, & loqui sub disjunctione, ut constat ex eo, quod immediate subdit : *Vel præexistens augmentatur, sicut in eo, qui habet habitum temperantia acquisitum, ex actibus ipse habitus augmentatur.* Unde ex prædicta auctoritate nihil firmum colligi potest ad venandum mentem Sancti Doctoris. Maxime cum eam pro contraria parte revelet locis proxime citatis. Ad probationem è ratione desumptam respondetur Catholicum frequenter elicere assensus naturales circa mysteria fidei : per quos actus potest generari aliqua fides acquisita, sicut in universum per alios actus naturales solent habitus generari. Ad quod non parum confert fides infusa : nam semel devicta difficultate in assentiendo firmiter rebus fidei ob auctoritatem Dei revelantis, pervium est alios assensus inferioris perfectionis, & firmitatis elicere. Et hinc provenit, quod amissa fide infusa ob errorem circa aliquem articulum fidei, experiatur adhuc homo facultatem in credendo alios articulos, circa quæ non errat ; retinet quippe habitum fidei acquisitæ, qui non per assensus supernaturales elicitos à fide infusa ; sed per naturales elicitos propria virtute generatus est. Quæ responsio modo sufficiat : nam exactiorem hujus rei discussionem remittimus ad Tractatum de fide.

Replica.

63. Replicabis : demus hominem catholicum, qui se perpetuò exercuerit in eliciendo assensus fidei supernaturales, nullumque naturalem eliquerit ; plane iste amissa fide infusa, adhuc credit cum facilitate mysteria circa quæ non errat : ergo habet aliquem habitum fidei acquisitæ : sed prædictus habitus non est genitus per actus naturales : ergo productus est per assensus fidei infusæ.

Solutio.
Medina.

Huic replicæ occurrit bene Medina loco citato ex 1. 2. dicens casum esse moraliter impossibile : nam contingere nequit, quod catholicus intra longum tempus non eliciat aliquem naturalem actum ; immo plures circa objecta, quæ credit fide divina : cum ob similitudinem

inter ipsos assensus, qui nequeunt facile discerni : cum ob ingentem conditionem nostri intellectus, qui circa quodcumque objectum sibi propositum contendit se se exercere eliciendo actus naturales, quos potest. Admissa autem prædicta hypothese, neganda est prima consequentia : nullus enim habitus naturalis adesset in prædicto casu ob ea, quæ supra diximus. Facilitas autem illa, quam homo experiretur in credendo, non esset aliqua qualitas illi positive superaddita ; sed solum esset carentia difficultatum, & impedimentorum, quæ possent eum ab actibus fidei revocare, & detinere : hæc enim supponuntur devicta, & ideo vel non occurrerent, vel faciliè repellerentur ob motiva similia his, propter quæ easdem olim difficultates vicissè recordaretur homo. Sicut si ab homine in actibus temperantiæ valde exercito, auferret Deus habitum temperantiæ, adhuc facile operatur in materia hujus virtutis : quia antiqui habitus relinquunt passionem ita moderatam, ut vel non consurgerent, vel ob motiva antiqua, quorum meminit homo facile superarentur.

Ad confirmationem concessa majori, negatur minor : ad cujus probationem dicendum est habitus infusos intendi dispositive physice nostris actibus : quo pacto actus fidei hominis existentis in peccato queunt concurrere ad intensiorem fidei infusæ ; quidquid sit, an etiam valeant influere meritorie, ut esse satis probabile diximus loco citato.

Ad confirmat.
resp.

DUBIUM QUARTUM.

Utrum ad affectum credendi sit necessaria gratia.

Postquam ostendimus dubiis præcedentibus necessitatem gratiæ ad credendum ex motivo fidei Theologicæ ; examinandum superest ; utrum possit homo viribus propriis habere voluntatem credendi. Quam difficultatem majori luce absolvemus, si breviter prælibemus nonnulla è quibus illius legitima ejus resolutio pendet.

§. I.

Præmittuntur aliqua ad dubij decisionem.

64. **I**N primis igitur supponendum est, quod licet credere sit formaliter actus intellectus, pendet tamen ex libero affectu voluntatis, ut docent communiter Sancti Patres Ambrosius ad illa verba Apostoli ad Romanos 4. *Ei, qui operatur, ubi inquit : Aut credere, aut non credere voluntatis est : neque enim cogi potest ad id, quod manifestum non est.* August. libro de prædestinatione Sanctorum cap. 5. ubi ait : *Fides in voluntate est.* & libro de dono perseverantiæ capite 16. inquit : *Fides sine voluntate esse nequit, & tractatu 16. in Ioannem, ait : Credere non potest nisi volens, & libro 1. contra duas epistolas Pelagian. capite 19. Nemo per fidem venit ad Deum, nisi velit, eandem sententiam repetit libro ad simplician. quæst. 2. libro de corrept. & grat. capite 8. & alibi sæpè Ireneus lib. 4. cap. 62. Origen. homil. 2. in adversa loca Scriptura, Bernard. lib. 3. de considerat. Hugo lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 7. D. Thom. in hac 1. 2. qu. 65. art. 4. & 2. 2. qu. 1. art. 4. & qu. 14. de verit. artic. 1. & communiter alij Doctores.*

Prima animadversio.

Ambrosius.
Ad Rom. 4.Credere dependet à voluntate.
D. August.Ireneus.
Origenes.
D. Bernard.
Hugo.
D. Thom.

Qui

Qui hanc doctrinam desumunt ex Sacris litteris ex quibus illam satis aperte edocemur, ut ad Rom. 1. *Accepimus gratiam ad obediendum fidei*; obedientia enim spectat ad voluntatem, & capite 10. Corde creditur ad justitiam, ubi D. Th. lect. 2. inquit: *Corde creditur, id est voluntate: nam cetera, quae ad exteriorem Dei cultum pertinent, potest homo nolens, sed credere non potest, nisi volens. Intellectus enim credentis, non determinatur ad assentiendum veritati ex necessitate rationis, sicut intellectus scientis; sed ex voluntate: & ideo scire non pertinet ad justitiam hominis, quae est in voluntate, sed credere.* Genesios 15. *Credidit Abraham Deo & reputatus est ei ad justitiam.* Idemque determinant Concilia Arausic. 2. & Tridentin. Quorum verba infra referemus num. 69. eisque consonat Toletan. 4. can. 55. ubi statuit, ne quis cogat Judaeos ad fidem: *quia sicut homo propria arbitrii voluntate serpenti obediens perit: sic (vocante se gratia Dei, propria mentis conversione quisque credendo salvatur.*

Cujus doctrinae ratio sumitur ex verbis D. Ambrosij & D. Thom. supra relatis: nam cum intellectus non determinatur sufficienter ab objecto ad aliquem actum, opus est, quod aliunde ad ipsum moveatur, & determinetur: objectum autem fidei, quamvis sit evidenter credibile, adhuc non determinat intellectum; cum maneat in se ipso inevidens, & obscurum: & ideo necessarium est, quod intellectus aliunde moveatur, & terminetur ad assentiendum. Unde cum non appareat aliud principium hujus determinationis nisi voluntas, cui complacet assentire; necesse est, ut credere licet formaliter sit actus intellectus, pendeat tamen ex affectu voluntatis. Quod fusius ostendemus in tract. de fide disp. 5. dub. 1.

65. Ex quo fit primo, quod praedicta voluntatis motio requiratur non solum ad exercitium assensus fidei, sed etiam ad illius specificationem, ut communiter docent Thomistae 2. 2. quest. 1. Quoniam id, quod se tenet ex parte objecti, tenet se ex parte specificativi, atque ideo concurret ad actus specificationem: motio autem voluntatis, quae desideratur ad assensum fidei, tenet se ex parte objecti; siquidem supplet id, quod objecto deficit evidentiae, complendo illud non quidem in ratione veri, sed in ratione convenientis: movet enim objectum fidei, non praecise quia visum, sed quia placens, quod habet ex affectu voluntatis: unde necessarium est quod praedicta motio desideretur non solum ad exercitium, verum etiam ad specificationem actus credendi. Quod optimè docuit D. Thomas loco supra citato ex quaestione de veritate his verbis: *Quandoque intellectus non potest determinari ad alteram partem contradictionis neque per definitiones, neque virtute principiorum: determinatur autem per voluntatem quae eligit assentiri uni parti determinate, & praecise propter aliquid, quod est sufficiens ad movendum voluntatem, non autem ad movendum intellectum, ut pote quod videtur bonum, vel conveniens huic parti assentire, & ita est dispositio credentis.*

Fit secundò ad assensum fidei non sufficere, quod voluntas se habeat negative, seu non contranitur, ut falso existimavit Scotus in 3. dist. 25. quest. 2. tum quia auctoritates supra relatae aperte loquuntur de motu positivo voluntatis, maxime vero Augustino illis verbis: *Nemo*

per fidem venit ad Deum, nisi velit: voluntas autem negative se habens non vult, ut liquet ex terminis. Tum etiam quia voluntas negative se habens non magis assentit, quam dissentit: ergo ex vi praedictae voluntatis non potest moveri intellectus ad credendum. Tum denique quia voluntas ut praecise non contranitur, nihil appetibilitatis, aut convenientiae tribuit objecto fidei; sed tam intrinsece, quam extrinsece relinquit illud in eodem statu, in quo praexistebat: unde vel se ipso determinabit intellectum contra ea, quae praenotavimus, vel relinquet intellectum omnino indeterminatum, nullusque sequeretur assensus. Quod latius ostendere, & diluere motiva Scoti pertinet ad 2. 2. & ideo ab eis in praesenti superfedemus.

66. Praeterea animadvertendum est, quod licet ad assensum fidei debeat praesupponi affectus credendi, hic tamen non sufficit ad determinandum intellectum, ut prudenter credat: sed insuper desiderantur aliqua motiva, quae reddant ipsum objectum credibile: alias imprudentia, atque levitatis infirmabitur credens juxta illud Ecclesiastic. 19. *Qui cito credit, levis est corde.* Et hac ratione excusantur infideles à peccato infidelitatis, quando mysteria nostrae fidei non proponuntur eis cum talibus motivis, ut reddantur prudenter credibilia, & contra prudentiam fit eis assensus non praebere, juxta illud Christi Domini Joannis 15. *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et cum Matth. 10. dixisset discipulis suis: *Predicate dicentes, appropinquabit regnum calorum,* statim adjunxit: *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, daemones ejicite, &c.* quia haec vel similia motiva desiderantur, ut intellectus prudenter credat mysteria fidei.

Diximus, ut prudenter credat, quia modo non determinamus, utrum praedicta motiva sint adeo necessaria, ut absque illis nequeat intellectus absolute credere etiam imprudenter, & ex solo affectu voluntatis. Quo sensu loquitur Cajetanus 1. 2. quest. 65. art. 4. in eodem quarto ubi docet ex solo amore alicujus quantumcumque extranei posse hominem determinari ad credendum id, cujus nullam habet rationem, ut puta astra esse paria. Quam sententiam vocat improbabilem Lugo de fide disp. 10. sect. 1. Sed haec potius censura improbabilis, & praecipua habenda est: nam Cajetani opinio suis nititur fundamentis, & aliunde procedit in re pure metaphysica, & circa assensum non prudentem: ex quibus nihil periculi quoad materias graviores valet suboriri. Unde argumenta Lugonis de fide conjugis credentis conjugem esse mortuum, & de fide requisita, ut quis excusetur à mendacio, sunt extra propositum: quia hujusmodi fides debet esse prudens, de qua nihil asserit Cajetanus in illo loco, sed 2. 2. quest. 1. art. vers. *Ad obiecta*, ubi docet, quod ad vere, & virtuose credendum requiritur videre credibilitatem objecti. Quocirca relata ejus opinio non debet improbabilitatis nota ferri. Est tamen, ut putamus, falsa: nam sicut voluntas nequit amare nisi bonum saltem apparens; ita intellectus nequit assentiri nisi vero saltem apparenti: & ideo necessarium est, ut adsit aliqua ratio, quae reddat objectum aliquatim credibile, alias nullo modo appareret verum, nec valeret assensum terminare. Quamobrem sicut voluntas non potest se applicare ad amandum nisi id, quod ratione alicujus motivi apprehenditur

Secunda ad hanc versionem.

Ecclesi. 19.

Joann. 15.

Matth. 10.

Nota.

Cajet.

Lugo.

Ad credendum requiritur aliquod motivum.

henditur ut bonum ; ita non valet movere , aut cogere intellectum , ut judicet tanquam verum id , quod nullatenus apparet verum , seu credibile. Quo sensu dixit Philolophus 2. de Anima text. 65. *Non esse positum in hominis voluntate aliquid opinari , vel credere , & text. 154. Phantasiari , inquit , possumus , cum volumus ; operari non possumus , cum volumus.* Nam phantasiari non importat iudicium determinatum : credere autem , & opinari dicit assensum verum : quod impossibile est , nisi objectum ex aliqua ratione aut motivo verum appareat.

Philosoph.

Tertia ani-
madversio.

67. Deinde observa dubium præsens non procedere de voluntate credendi utrumque : supponimus quippe posse hominem propriis viribus velle credere mysteria fidei ex aliquo motivo creato , aut non specificante fidem infusam. Si enim credere ex prædicto motivo est actus pure naturalis , & nullam postulans gratiam internam adjuvantem , sed præcisè gratiam externæ prædicationis , non est cur voluntas eliciendi huiusmodi assensum sit supernaturalis , aut talis conditionis , ut fieri nequeat per proprias vires : nam eminentia huius effectus debet per ejus objectum , nempe assensum fidei regulari , ut constabit ex dicendis. Unde etiam habetur , quod ad voluntatem inefficacem , sive ad velleitatis affectum , quo quis vellet credere ex motivo fidei infusæ , sed re ipsa non vult absolute , nulla sit necessaria gratia : quia in affectu adeo imperfecto nihil apparet , quod excedat vires nostræ voluntatis : sicut nec excedit velleitas aut affectus inefficax diligendi Deum auctorem supernaturalem ex motivo charitatis : utrobique enim militat eadem ratio. Dubium ergo procedit de voluntate efficaci credendi , seu de illa , quæ re ipsa infert assensum fidei infusæ : & ita inquirimus , utrum supposita prædicatione mysteriorum fidei , & notitia rationum , seu motivorum , per quæ prædicta objecta redduntur sufficienter , & prudenter credibilia , possit homo propriis viribus elicere absolutum , & efficacem affectum credendi ex motivo divinæ revelationis , ad quam affectum assensus fidei infusæ re ipsa consequatur.

Punctum dis-
scutitur.

68. Porro prædictus affectus efficax credendi potest adhuc dupliciter considerari : primo quoad entitatem , substantiam , & speciem ; secundo quantum ad rationem , seu formalitatem essendi *sicut oportet* ad salutem , ut supra dub. 2. dicebamus de actu fidei. Modo enim non determinamus , an hæc posterior ratio pertineat ad speciem prædicti affectus ; sed id postea discutiendum est : ut per ea , quæ certiora sunt , gradum faciamus ad alia , quæ non gaudent æquali certitudine. Et propterea ultimo supponendum est non posse hominem propriis viribus habere affectum credendi , ita ut prædictus affectus sit , *sicut oportet* , vel talis , qualis ad salutem desideratur. Hanc suppositionem non admittebant Semipelagiani Massilienses , qui licet Pelagium magna ex parte deseruerant consentientes ad assensum fidei Christianæ esse necessariam gratiam Dei ; asseriebant tamen posse hominem habere sua industria affectum credendi , aliosque actus , ad quos sequeretur auxilium requisitum ad credendum , vel per modum præmij correspondentis merito nostri affectus , vel per modum formæ debitæ illi affectui tanquam dispositioni. Autumabant enim , quod sicut homo generans non producit animam rationalem , ponit tamen propria virtute quasdam dispositiones , ad quas infallibiliter sequitur , quod

Ultima ani-
madversio.

Deus animam creet , ut homo gignatur : ita licet homo nequeat elicere assensum fidei infusæ , valet nihilominus suis viribus habere affectum credendi , quo præsupposito Deus infallibiliter communicet auxilium gratiæ requisitum ad credendum , & homo credat , sicut oportet.

Hunc tamen errorem damnavit Concilium Arausic. 2. can. 5. his verbis : *Si quis quemadmodum & augmentum , sic etiam & initium , & ipsum credibilitatis affectum , quo in eum credimus , qui justificat impium , per gratia donum , & inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem , & ab impietate ad pietatem naturaliter nobis inesse dicit , Apostolicis dogmatibus adversatur.* Et can. 7. *Si quis per naturæ vigorem Evangelizanti prædicationi consentire posse confirmat absque illuminatione , & inspiratione Spiritus sancti , qui dat omnibus suavitatem in consentiendo , & credendo veritati , hæretico fallitur spiritu.* Ubi consensus nomine aperte significatur affectus voluntatis. Idemque statuunt Concilium Milevitan. cap. 4. Toletanum 4. cap. 55. & tandem Tridentinum sess. 6. cap. 6. In quo amplius confirmando non oportet immorari : tum quia satis constat ex supra dictis dub. 2. Tum quia eā , quæ §. sequenti ex Scriptura , & Patribus adducemus , hanc partem saltem evincunt ; nullusque apud Catholicos est , qui asserat posse hominem propriis viribus habere credendi affectum , ut oportet ad salutem. Unde punctum præsentis difficultatis in eo consistit , utrum sit necessaria specialis gratia ad eliciendum affectum absolutum , & efficacem credendi , ad quem sequitur assensus fidei infusæ. Hoc enim non est hactenus communiter receptum apud Doctores catholicos ; sed hand levi controversiæ manet obnoxium , ut ex dicendis constabit.

Vt affectus
credendi sit,
sicut oportet,
requiritur
gratia.
Conc Arauc.Conc. Milev.
Conc. Tolet.
Conc. Trid.

§. II.

Proponitur vera sententia , & expenditur præcipuum illius fundamentum.

69. Dicendum est necessariam esse specialem gratiam ad eliciendum affectum credendi absolutum , & efficacem , ad quam sequitur assensus fidei infusæ. Hanc conclusionem docet D. Thom. in hac quæst. art. 2. in corpore ubi statuit hominem per sua naturalia non posse velle bonum virtutis infusæ , & 2. 2. qu. 6. art. 1. ad 3. ubi inquit : *Dicendum , quod credere quidem in voluntate credentium consistit : sed oportet , quod voluntas hominis præparetur à Deo per gratiam ad hoc , quod elevetur in ea , quæ sunt supra naturam , ut supra dictum est , nempe in corpore ejusdem articuli , & qu. 2. art. 3. in quibus locis determinat , quod credere ex motivo fidei infusæ est supra hominis naturam.* Angelicum Doctorem sequuntur ejus discipuli Bañez 2. 2. quæst. 1. art. 4. dub. 2. concl. 1. Aragon. qu. 6. art. 1. concl. 2. Alvarez de auxiliis disp. 49. concl. 2. & disp. 95. Curiel in præsentia art. 1. dub. 3. conclus. 2. Zumel ibidem disp. 2. conclus. 6. Medina dub. 2. conclus. 2. Gregorius Martin. dub. 4. conclus. 4. Arauxo art. 7. dub. 1. num. 32. Joannes à S. Thom. disp. 20. art. 1. Montef. disp. 28. quæst. 2. Lorca disp. 8. concl. 2. Quibus etiam adherent Driedo lib. 1. de gratia cap. 4. parte 2. Suarez lib. 2. de necess. gratia cap. 3. & tract. de fide disp. 6. sect. 7. num. 5. Bellarminus libro 6. de gratia capite 1. Vasquez in præsentia disputat. 86. cap. 2. Lugo de virtute fidei

Conclusio.

D. Thom.

Bañez.
Aragon.
Alvarez.
Curiel.
Zumel.
Medina.
Greg. Mart.
Arauxo.
Joann. à
S. Thom.
Driedo.
Suarez.
Bellarminus.
Vasquez.
Lugo.

Ripalda. *fidei disput. 10. sect. 3.* Ripalda de fide disp. 16. sect. 4. & alij plures.

Fundamen-
tam principa-
le ab auctori-
tate. Principale fundamentum hujus assertionis su-
mitur ab auctoritate sacrae Scripturae, Concilio-
rum & Sanctorum Patrum, quorum non omnia
testimonia, quia innumera sunt, adducemus, sed
ea tantum, quae selectiora, & evidentiora viden-
tur ad rem istam illustrandam.

Psal. 36. *A Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus vult.* Quod testimonium
sic interpretatur August. epist. 107. ad Vitalem
Carthaginensem. *Non dixit, inquit, viam ejus dis-*

D. August. *cet, aut tenebit, aut ambulabit, aut aliquid hujus-*
modi, quod posses dicere à Domino quidem dari,
sed homini jam volenti, ut scilicet beneficium Dei,
quo gressus hominis dirigit, ut viam ejus discat,
teneat, gradiatur, sua homo voluntate precedat;
& hoc Dei donum, precedente sua voluntate me-
reatur. Sed ideo dixit: A Domino gressus hominis
diriguntur, & viam ejus vult: ut intelligeremus
ipsam voluntatem bonam, qua incipimus velle
credere (quoniam Dei via, quid est nisi fides re-
cta?) illius esse donum, qui gressus nostros prop-
terea dirigit primitus, ut velimus. Non enim ait
Scriptura: A Domino gressus hominis dirigun-
tur, quia viam ejus vult; sed diriguntur, inquit,
& vult. Non igitur quia vult diriguntur, sed
quia diriguntur vult.

Ad Philip. 2. Idem docet Apostolus ad Philip. 2. illis ver-
bis: *Deus operatur in nobis, & velle, & perficere,*
quae D. August. loco supra citato urget contra
Vitalem in hunc modum. Respondet, inquit,
per legem suam, per scripturas suas Deum operari,
ut velimus, quas vel legimus, vel audimus;
sed eis consentire, vel non consentire ita no-
strum est, ut si velimus, fiat, si autem nolimus,
nihil in nobis operationem Dei valere faciamus.
Operatur quippe ille dicis quantum in ipso est,
ut velimus; cum nobis nota fiant eius eloquia:
sed si eis acquiescere volumus, nos ut ope-
ratio eius nihil in nobis prodest, efficiamus. Quae
si dicis, profecto nostris orationibus contradicis.

D. Thom. Cui interpretationi consonat D. Thom. loco ci-
tato lect. 3. in fine ubi ait: *Excludit falsam*
existimationem Pelagianorum dicentium electio-
nes esse in nobis; sed prosecutiones operum in
Deo: quia velle est à nobis, sed perficere à
Deo. Et hoc excludit dicens, & velle, & per-
ficere Romanorum 9. Non est volentis, sci-
licet velle, sine auxilio Dei, neque curren-
tis, scilicet currere; sed miserentis est Dei.
Omittimus alia testimonia scripturae, quae vi-
deri possunt apud Augustinum, epistola citata
& libro de praedestinatione Sanctorum. Videatur
ibidem caput 20. ubi in favorem nostrae assertio-
nis affert illud Actor. 16. *Et quaedam mulier no-*
mine Lydia, purpuraria civitatis Thyatireno-
rum colens Deum audivit, cuius Dominus aperuit
cor intendere his, quae dicebantur à Paulo.

D. August. Secundo probatur eadem veritas ex Conciliis:
nam illam satis aperte docet Arausic. 2. can. 5. &
Conc. Milev. can. 7. cujus verba supra dedimus, Milevit. cap. 14.
ubi inquit: *Quisquis dixerit eandem gratiam*
Dei per Iesum Christum Dominum nostrum prop-
ter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum,
quia per ipsam nobis revelatur; & aperitur
intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appe-
tere, quid vitare debeamus; non autem per illam
nobis praestari, ut quod faciendum cognoverimus,
etiam facere diligamus, atque valeamus, anathe-
ma sit. Et denique Trident. sess. 6. cap. 6. ubi de-
scribens modum praeparationis ad justificationem

Conc. Araus. *Curs. Salm. Theolog. Tom. V.*

Conc. Milev. *Tridentin.*

Tridentin.

inquit: *Disponuntur ad ipsam iustitiam dum ex-*
citati divina gratia, & adiuti fidem ex auditu
concupientis libere moventur in Deum credentes
vera esse, quae divinitus revelata, & promissa
sunt, &c. Ubi motum fidei & liberum esse, &
à Dei gratia tam excitante, quam adjuvante ori-
ri pronuntiat.

Tertio idem statuunt Summi Pontifices, &
Sancti Patres Caelestinus I. in epist. ad Episcopos
Galliae cap. 12. ubi inquit: *His ergo ecclesiasti-*
cis regulis, & ex divina sumptis auctoritate do-
cumentis, ita adjuvante Domino confirmati sumus,
ut omnium bonorum affectum, atque operum, &
omnium studiorum, omniumque virtutum quibus
ab initio fidei attenditur, Deum profiteamur aucto-
rem: & non dubitemus ab ipsius gratia omnia homi-
nis merita provenire, per quem sit, ut aliquid boni,
& velle incipiamus, & facere. Leo I. serm. 8. Epiph.
cap. 1. ubi ait: Dubium non est hominem bona agen-
tem habere à Deo, & affectum operis & initium vo-
luntatis. Gregor. hom. 9. in Ezech. sub initium. Leo I.
Fulgent. lib. de Incarnatione & gratia cap. 17. & 18.
& 20. Prosp. lib. 1. de vocat. gent. cap. 24. & lib. con-
tra Collatorem per plura capita, Petrus Diacon. de
Incarnatione cap. 6. & denique D. Aug. caterorum
in hac causa dux, lib. de dono perseverantiae cap. 20.
& lib. de praedest. Sanct. cap. 2. & lib. 2. contra duas
epist. Pelagianorum cap. 8. & sequentibus, & in
pluribus aliis locis, quae refert Henricus Cuykuis
annotatione 20. ad Cassiani libros.

70. Sed quamvis praedicta testimonia adeo
confirmant nostram assertionem, ut aliqui existi-
ment contrariam sapere errorem semipelagianorum,
quod asserit Suarez loco supra cit. num. 12. ni-
hilominus conantur Adversarij eorum vim ele-
vare, ut propriam opinionem vindicent à censura.
Unde oportet eorum evasiones refellere, ut ex
earum confutatione veritas communis sententiae
evidentius appareat. Primo ergo sunt, qui respon-
deant praedicta testimonia intelligenda esse de vo-
luntate credendi in Deum super omnia dilectum,
seu de affectu credendi exorto ex charitate; quem
fatentur ex gratia procedere: non vero de volun-
tate imperante assensum fidei secundum se consi-
derata; ad quam negant, quod desideretur gratia.
Cui responsioni favere videntur illa verba Con-
cilij Arausici num. 68. relata. *Convertentis vo-*
luntatem nostram ab infidelitate ad fidem, & ab
impietate ad pietatem, hoc est ad sanctitatem seu
gratiam. Et illa verba Tridentini, libere moven-
tur in Deum credentes, &c. nam ly in Deum de-
signat terminum motus informati per charitatem,
ut sumitur ex August. tractatu 29. in Ioann. &
serm. 61. de verbis Domini, ubi docet credere in
Deum nil aliud esse, quam credendo amare Deum.
Et hunc dicendi modum publice docuisse quem-
dam virum gravem, & doctum refert Suarez
ubi supra num. 5.

Sed contra est primo quia Concilia, & Patres
locis supra relatis expresse loquuntur de credu-
litate affectu, qui est initium fidei, ut constat
ex eorum verbis: at charitas non est initium
fidei; sed potius ejus forma, perfectio, & con-
summatio: ergo praedicta testimonia non lo-
quuntur de credulitatis affectu ut orto ex chari-
tate, vel per illam informato, sed de eo secun-
dum substantiam, & ut charitatem praevinit.
Secundo quia Concilium Arausic. aperte lo-
quitur de affectu convertente voluntatem ab in-
fidelitate ad fidem: at haec conversio non fit
per charitatem, sed eam praecedat, & est ab illa
separabilis, cum quis possit converti ad fidem,
quin

Caelest. I.

Leo I.
Gregor.
Fulgent.
Prosper.
Petr. Diacon.
D. August.

Adversarij
rum respon-
sio.

D. August.

Multiplicitet
impugnatur.

quin recipiat charitatem : ergo determinatio Concilij non procedit de credulitatis affectu ut charitate informato. *Tertio*, quia ex opposito fieret fides secundum se non esse ex gratia, sed solum ut informatam charitate : hoc autem quam absurdum sit constat ex supra dictis dub. 2. *Quarto* & urgentius, quia prædictum Concilium Arau-

Vasquez.

ficanum intendit damnare errorem Semipelagianorum, adversus quos congregatum est, ut late ostendit Vasquez 1. parte disp. 91. cap. 11. Sed hi hæretici non negabant necessitatem divini auxilij ad consequendam fidem perfectam, & charitatem ; sed solum asseriebant initium fidei, nempe credulitatis affectum esse ex nobis, *Ut qui voluerint* (inquit ex eorum sententia D. Prosper in epist. ad Rufin.) *credant, & qui crediderint merito fidei, & bonæ voluntatis justificationem accipiant. Ut eo merito* (ait Hilar. epistola ad Augustinum) *quo crediderint se posse sanari, & voluerint, & ipsius fidei augmentum, & totius sanitatis suæ consequantur effectum.* Ergo non solum ad charitatem, qua perficitur & consummatur fides ; verum ad istius initium nempe ad affectum credendi, est necessaria gratia. Unde

D. August.

August. libro de prædest. SS. capite 2. inquit: *Non vero receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in Episcopali judicio Palestino, sicut eadem gesta testantur, damnare compulsus est, gratiam Dei secundum merita nostra dari, si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus.* Et post pauca : *Sed contra hæc cur non potius audimus : Quis prior dedit illi, & retribuetur ei ? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ad Rom. 11. *Et ipsum igitur initium fidei nostræ ex quo nisi ex ipso est ? Neque enim hoc excepto ex ipso sunt cætera : sed ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

Ad Rom. 11.

His vero, quæ pro se adducit hæc responsio, facile occurritur : nam illa verba Concilij Arau-
ficanj, *ab impietate ad pietatem* solum significant conversionem à falsa Ethnorum, vel hæreticorum religione (quæ impietas apud Scriptores sacros frequenter dicitur, ut videre est apud Augustinum lib. 4. de civitat. cap. 23. ante medium, & epist. 52. parum à principio) ad Christianam religionem, quæ ob oppositam rationem merito appellatur pietas. Vel nomine pietatis intelligitur pia voluntas credendi, ut interpretatur Montefinos numero 25. nam sicut impietas est non velle credere, ita pietas est velle credere. Porro prædictum transitum fieri posse independentem à charitate satis ex se constat : unde non oportet in prædicta determinatione Concilij ad charitatem recurrere.

Motivum resolutionis convellitur.

August.

Illud, quod adducitur ex Tridentino minorem adhuc habet apparentiam, & directe adversatur intentioni Concilij : nam ibi completitur omnes dispositiones etiam remotas, quibus homo præparatur ad gratiam, ut constat ex textu : inter quas recenset tum fidem, tum credulitatis affectum his verbis : *Moventur autem ad justitiam, dum divina gratia excitari, & adiuti libere moventur in Deum credentes vera esse, &c.* Et deinde enumerat motum timoris, & motum spei, qua diligere Deum concipiunt. Quæ omnia infusionem charitatis posse præcedere certo certius est. Ergo divina gratia excitans & adjuvans, quam esse necessariam ad motum liberum credendi adstruit Concilium, non desideratur præcise propter informationem, vel perfectionem charitatis, sed propter ipsum credulitatis affectum. Quamvis autem credere in Deum soleat sig-

Montefinos.

nificare motum fidei in Deum tanquam in ultimum finem super omnia dilectum, quod haberi nequit sine charitate, ut docet Augustinus locis citatis, nihilominus etiam peccatores dicuntur credere in Deum, ut docet idem August. tract. 11. in Ioann. & constat ex illo Joan. 12. *Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum : sed propter Phariseos non confitebantur, ut à Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei.* Ubi Cajetanus. *Adverte, inquit, prudens lector, quod hinc habes, quod credere in Iesum, apud Evangelistam hunc, non significat semper actum fidei formatum, &c.* Et eodem loquendi modo potuit uti Concilium Tridentinum. Videatur Bañez 2. 2. qu. 1. articulo 2.

D. August.

Cajetanus.

Bañez.

71. Secundò respondet Castillo tract. de fide disp. 6. quæst. 6. prædicta testimonia intelligenda esse de affectu credendi elicitio sicut oportet, ad salutem ; non vero de eodem quoad entitatem, & substantiam considerato. Unde licet sit necessaria gratia ad prædictum affectum secundum priorem illam rationem acceptum, non tamen secundum posteriorem. Additque prædictus Auctor num. 18. quod licet requiratur aliqua gratia ad prædictum actum ; nihilominus ex Conciliis, & Patribus colligi non potest prædictam gratiam esse supernaturalem, aut ejusdem ordinis cum Fide, Spe, & Charitate : quia de hoc nihil expresse dixerunt Patres & Concilia.

A'ind effugium. Castillo.

Hæc tamen evasio facile impugnatur ex supra dictis dubio præcedenti : quia licet verum sit gratiam esse necessariam ad affectum credendi elicito, sicut oportet ad salutem : falsum tamen est, quod prædictus affectus quando est absolutus, & efficax, non habeat esse, sicut oportet : ergo si Patres, & Concilia determinant esse necessariam gratiam ad prædictum affectum, quando elicitor, sicut oportet ; idem etiam statuunt, quando est absolutus, & efficax : unde corrumpit præmissa illa distinctio. Assumptum autem ostenditur : tum quia assensus fidei Christianæ per suammet entitatem, & independentem à modo extrinseco sibi superaddito, habet esse sicut oportet ad salutem, ut constat ex dictis loco citato : ergo pariter affectus efficax imperans prædictum assensum per suam entitatem habet sicut oportet. Consequentia videtur manifesta à paritate rationis : si enim assensus absolutus ad res fidei est in linea assensus quædam dispositio, sicut oportet ad gratiam ; cur etiam affectus absolutus, & efficax credendi non habeat id ipsum in linea affectus ? Et plane Concilia supra citata eodem modo loquuntur de utroque actu, nec majorem determinationem adhibent respectu unius, quam respectu alterius. Præsertim quia prædictus affectus habet saltem aliquando, esse sicut oportet, ut hæc responsio admittit : at sic est, quod id non habet ratione alicujus modi superadditi, neque enim prædictus modus potest consistere in facilitate, duratione, aut intensione, cum valeat conducere ad justificationem, quin sit valde intensus, aut fiat facilis, aut multum duret : ergo per suam speciem habet esse sicut oportet. Recolantur, quæ diximus loco cit. à num. 30.

P. acluditur.

Confirmatur : quoniam affectus credendi ea ratione habet esse sicut oportet, qua habet esse initium fidei : sed per suam substantiam habet esse initium fidei : ergo per suam substantiam habet esse sicut oportet. Major est certa : nam fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, ut loquitur Concilium

Confirmatio impugnatio.

Conc. Trid.
D. Thom.

cilium Trident. *sess. 6. cap. 8.* sed affectus credendi est initium fidei, & ideo inquit Div. Thom. *quest. 14. de verit. art. 3. ad 10.* quod inchoatio fidei est in affectione inquantum voluntas determinat intellectum ad assentiendum his, quæ sunt fidei: ergo prædictus affectus ea ratione, quæ est initium fidei, est etiam initium saltem mediata salutis humanæ, & radix justificationis: hoc autem est esse, sicut oportet ad salutem, ut constat ex terminis: ergo prædictus affectus ea ratione habet esse sicut oportet, quæ habet esse initium fidei. Minor autem ostenditur: quoniam eatenus affectus credendi est initium fidei, quatenus determinat intellectum ad assentiendum, ut modò vidimus ex D. Thom. sed affectus efficax credendi per suam speciem, & entitatem habet determinare intellectum, & non per aliquem modum accidentaliter sibi superadditum; siquidem essentia prædicti affectus consistit in eo, quod sit determinatio, & applicatio intellectus ad assentiendum: ergo per suam substantiam est initium fidei.

Obiectio.

72. Nec refert, si cum Castillo objicias, quòd si affectus credendi esset supernaturalis, & per se ipsum conduceret ad justificationem, jam fides non esset initium, radix, & fundamentum omnis justificationis, ut inquit Tridentinum loco nuper citato, neque ab ea omnis nostra justificatio sumeret initium, ut loquitur August. *epist. 105.* consequens est absurdum, & contrarium, tum his testimoniis, tum aliis, quæ pro assertionem adduximus: ergo prædictus affectus est prior fide, quam imperat: ergo si est supernaturalis, & conducens ad salutem; non fides, sed prædictus affectus erit initium, & radix justificationis.

D. August.

Dispellitur.

Non, inquam, hoc refert, respondetur enim negando sequelam: nam ut *supra num. 64.* vidimus, actus fidei est voluntarius, ortumque ducit ex voluntate liberè applicante intellectum ad credendum. Unde quando Patres, & Concilia dicunt fidem esse initium justificationis, minimè excludunt piam affectionem; sed vel frequenter illam explicant, vel virtualiter illam implicant, & includunt. Immo Concilium Arausic. expressè dicit, quod affectus credendi est initium fidei. Quamobrem ex eo quod prædictus affectus sit supernaturalis, & disponat ad salutem, non tollitur, quod fides dicatur initium, & radix justificationis: quia fides id non habet, nisi ut voluntaria & orta ex prædicta affectione. Quod Adversarius admittere tenetur, si loquamur de affectu credendi facto sicut oportet: nam ita acceptum esse initium justitiæ, & oriri ex gratia speciali ipse docet conclusione 1. hoc pacto interpretans Patres, & Concilia: sed etiam hujusmodi affectus ut elicited, sicut oportet, est metaphysicè loquendo, prior quam assensus fidei, quem imperat: ergo vel excluditur à fide esse initium, & radicem justificationis per hoc, quod affectus credendi, sicut oportet, sit supernaturalis, & disponat ad salutem, quod asseri non potest: vel non excluditur à fide prædicta ratio initij, & radicis salutis ex eo, quòd affectus eam præcedens sit entitativè supernaturalis, & disponat ad justificationem.

Conc. Arauf.

Confutatur
amplius data
responsio.

73. Per quod etiam impugnatur id, quod prædictus Auctor dicebat, nempe Concilia, & Patres non esse intelligendos de gratia supernaturali, quia istius non faciunt expressam mentionem. Hoc, inquam, refellitur: tum quia Concilia, & Patres non appellant expressè supernaturalem eam gratiam, quæ requiritur ad effectum

credendi sicut oportet: & tamen prædicta gratia est supernaturalis, cum pertineat ad ordinem gratiæ sanctificantis, & charitatis, & æternæ beatitudinis, ad quas disponit: ergo ex eo, quod Concilia, & Patres expressè non appellant supernaturalem gratiam illam requisitam ad affectum credendi secundum entitatem consideratum, minimè sequitur, quod prædicta gratia non sit supernaturalis. Tum etiam quia Concilia, & Patres loquuntur de illa gratia, quæ conducit ad salutem, ut constat ex eorum testimoniis: sed hæc est supernaturalis sicut forma ad quam disponit: ergo loquuntur de gratia supernaturali. Merito autem non adjecerunt expressè particulam *supernaturalem* utpote satis notam ex qualitate materiæ in qua procedebant. Tum deinde, quia si semel ad credulitatis affectum requiritur gratia, istius necessitas non potest aliunde oriri, nisi ex eo, quod prædictus affectus tendit in finem supernaturalem, vel causet supernaturalem assensum fidei, ut consideranti constabit, & amplius apparebit ex dicendis questione sequenti: sed gratia quæ necessaria est ob finem, & affectum supernaturalem debet supernaturalis esse juxta qualitatem finis, & affectus, pro quibus desideratur: ergo gratia, quam pro credulitatis affectu adstruunt Patres, & Concilia est gratia supernaturalis. Tum denique quia testimonia relata eodem modo, & verborum contextu loquuntur de gratia necessaria ad affectum credendi, ac de gratia necessaria ad Fidem, Spem, Charitatem, & perfectam justitiam: hanc autem gratiam nullus Catholicorum negabit esse supernaturalem: ergo absque fundamento dicitur non esse supernaturalem eam gratiam, quam Patres, & Concilia petunt pro credulitatis affectu.

S. III.

Probatur eadem Veritas duplici ratione.

74. **S**ecundò probatur nostra conclusio ratio- *Ratio pro as-*
ne desumpta ex verbis D. Thomæ *supra* *servatione.*
num. 64. relatis, quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam actus respiciens per se primò obiectum supernaturale debet esse supernaturalis, & procedere ex gratia ejusdem ordinis: atqui affectus absolutus, & efficax credendi ex motivo divinæ revelationis respicit per se primo obiectum supernaturale: ergo est supernaturalis, & petit fieri ex auxilio gratiæ. Major constat ex dictis *dub. præced.* Minor etiam suadet, quia obiectum primarium prædicti affectus est assensus fidei infusæ, siquidem hunc imperat, & ad eum applicat intellectum: sed hujusmodi assensus est supernaturalis, ut constat ex dictis *dub. citato*: ergo prædictus affectus respicit per se primo obiectum supernaturale.

Respondebis primo negando minorem: nam licet obiectum materiale, sive quod prædicti affectus sit supernaturalis, nihilominus obiectum quo sive motivum est naturale: nam voluntas movetur ad imperandum assensum fidei ex motivis, quibus mysteria fidei apparent evidenter credibilia, quæ evidentia solet haberi naturaliter. Unde cum species actus non ab obiecto materiali, sed motivo desumenda sit, sequitur prædictum credendi affectum non esse supernaturalem.

*Adversarius
rum responsio.*

Sed contra est primo: nam quemadmodum, ut intellectus credat, supponitur evidentiā credibilitatis existentiae divinæ revelationis, ea autem supposita, credit intellectus innixus sicut motivo

Impugnatur.

non credibilitati revelationis, sed divinæ revelationi, cuius existentia est aliunde evidenter credibilis: ita ut voluntas imperet actum fidei, supponitur illa evidentia credibilitatis: ea vero præsupposita non intendit voluntas ipsam credibilitatem, sed honestatem repertam in assensu fidei infusæ, à qua allicitur, & movetur: atqui prædicta honestas cum non differat ab ipso assensu est supernaturalis: ergo motivum prædicti affectus est supernaturale. *Secundo*, quia vel intellectus regulans affectum credendi proponit voluntati motivum supernaturale, vel non? Si non proponit: ergo voluntas non poterit efficaciter intendere, quod intellectus assentiat ex motivo supernaturali, & consequenter non sequetur supernaturalis assensus, nec ille affectus erit efficax, & ille, de quo loquimur in præsentii. Si autem proponit motivum supernaturale: ergo poterit voluntas intendere assensum fidei ex tali motivo: & per consequens objectum tam materiale, quam formale prædicti affectus erit supernaturale. *Tertio*, & præcipue: quoniam licet ad prædictum affectum præcedant signa, & motiva, quorum notitia potest naturaliter haberi; tamen præter hæc motiva externa, adest aliqua illuminatio interna supernaturalis, qua ultimo determinatur voluntas, ut efficaciter imperet actum fidei infusæ: ergo non est, cur prædictus affectus non evadat supernaturalis. Antecedens docet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 2. *art.* 9. ad 3. ubi ait: *Ille, qui credit habet sufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim auctoritate divinæ doctrinæ miraculis confirmata, & quod plus est, interiori instinctu Dei invitans.* Et *quæst.* 6. *art.* 1. inquit: *Quantum ad assensum hominis in ea, quæ sunt fidei* (complectitur autem prædictus assensus actus intellectus, & voluntatis, ut supra vidimus) *potest considerari duplex causa: una quidem exterius inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem. Quorum neutrum est sufficiens causa: videntium enim unum, & idem miraculum, & audientium eandem prædicationem quidam credunt, & quidam non credunt. Et ideo oportet ponere aliam causam interiorem, quæ moveat hominem interius ad assentiendum his, quæ sunt fidei.*

D. Thom.

Alia evasio.

75. Respondebis secundò cum Castillo ubi supra negando iterum minorem: quia voluntas non imperat immediatè assensum fidei infusæ, sed tantum assensum fidei acquisitæ: hoc autem posito statim absque novo actu voluntatis sequitur assensus fidei infusæ. Unde non sequitur, quod affectus credendi sit supernaturalis: quia non respicit immediatè, & per se primo actum supernaturalem tanquam objectum, sed solum actum naturalem, & ab isto speciem desumit.

Præcluditur, Suarez.

Hæc tamen evasio procedit ex quibusdam falsis fundamentis, quæ merito inquit Suarez esse parum consentanea veris de gratia principis. Ea vero ex professo evertere pertinet ad tractatum de fide. Modo vero, quod ad rem præsentem attinet, haud difficile est prædictam evasionem efficaciter præcludere. Tum quia esto, quod aliquando assensus fidei humanæ præcedat assensum fidei infusæ; tamen falsum est, quod indispensabiliter debeat semper præire: neque enim adest aliquod rationabile fundamentum, ut id asseratur. Quando ergo inter affectum credendi, & assensum fidei infusæ non mediat alius assensus naturalis, procedit ratio superius facta: nam tunc prædictus affectus respicit per se primo, & im-

mediatè objectum supernaturale, nempe assensum fidei infusæ: ergo est supernaturalis. Tum etiam quia affectus absolutus, & efficax credendi ex motivo divinæ revelationis, de quo agimus in præsentii non intendit per se primo actum fidei humanæ, sed assensum fidei infusæ: id quippe est, quod inquirimus, an huiusmodi affectus imperans, & inferens assensum fidei Theologicæ supernaturalis, & gratia indigeat: ergo divertere ad alium affectum, ex quo sequatur immediatè assensus humanus, & mediatè assensus divinus, est divagari extra propositum difficultatis, eamque non diluere, sed effugere.

76. Respondebis tertio cum Ripalda ubi supra num. 38. negando minorem: quia stat bene, quod actus naturalis habeat objectum supernaturale: unde ex supernaturalitate assensus fidei infusæ, non sequitur, quod affectus eliciendi talem assensum evadat supernaturalis. Quod Lugo ubi supra num. 34. confirmat ex eo, quod potest Sacerdos per affectum naturalem intendere efficaciter conversionem panis in corpus Christi, quam constat esse supernaturalem. Cur ergo non poterimus per affectum naturalem intendere efficaciter assensum fidei infusæ licet supernaturalis sit?

Alterum effugium. Ripalda.

Lugo.

Consultatur.

Ceterum doctrina illa, cui fidit hæc responsio, satis exclusa manet ex dictis *dub. præced.* ubi latè ostendimus actum tendentem in objectum formaliter supernaturale, habere esse supernaturale: & ideo supervacaneum foret id ostendere in præsentii. Exemplum autem in contrarium adductum parum urget: nam si semel intentio efficax consecrandi est purè naturalis (quod alibi discutimus,) non respicit immediatè, & per se primo conversionem passivam panis in corpus Christi, quam concedimus supernaturalem esse; sed respicit per se primo consecrationem activam, hoc est, prolationem verborum consecrationis, subordinando illa verba Deo, ut ab eo eleventur, recipiantque virtutem instrumentariam, & prædictam conversionem efficiant. Unde prædicta intentio, ut purè naturalis respicit immediatè aliquid naturale, id nimirum, quod ab ipso Sacerdote potest naturaliter efficaciter præstari. Si autem aliquid supernaturale efficaciter, & immediatè intendat; jam ex hac parte est supernaturalis, & procedit ex speciali motione Dei: repugnat enim, quod aliquis tendat efficaciter in finem superiorem, nisi ex motione superioris agentis, cui prædictus finis respondet, ut docet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 3. & infra ostendemus *dub. sequenti.*

D. Thom.

77. Ultimò potest nostra conclusio alia ratione suaderi, qua fundamentum nuper expensum amplius roboretur: quoniam voluntas per vires naturales nequit efficaciter imperare actum intellectus, qui vires naturales excedat: sed assensus fidei infusæ est supra vires naturales, ut modò supponimus: ergo voluntas efficaciter movens ad talem assensum habetur per vires solas naturales, sed per auxilium gratiæ. Major videtur evidens: quia repugnat, quod aliquis operetur, vel influat ultra suam virtutem: sed actus vires naturales absolute excedens excedit vires naturales voluntatis, ut liquet ex terminis: ergo repugnat, quod voluntas per vires naturales imperet efficaciter, & consequenter causet talem actum.

Tertium fundamentum vera sententia.

Confirmatur: quia actus imperatus nequit esse superioris ordinis ad actum imperantem; alias eum excederet, ipsiusque jurisdictioni, ut ita dicamus,

dicamus, minimè subderetur: sed affectus efficax credendi, & assensus fidei comparantur ut actus imperans, & actus imperatus: ergo cum assensus fidei infusæ sit supernaturalis, sequitur, quod affectus efficax eliciendi talem assensum sit etiam supernaturalis, petatque oriri ex gratiâ ejusdem ordinis.

Evisto.
Castillo.

78. Occurres cum Castillo huic rationi, & confirmationi dicendo ex eis solum haberi, quod actus immediatè imperatus, & physicè causatus à voluntate, ipsiusque voluntatis affectus debeant esse ejusdem ordinis; minimè vero, quod ea, quæ mediatè, & moraliter, & ex sola ordinatione extrinseca Dei sequuntur, debeant voluntati proportionari. Porro ex affectu efficaci credendi, si attendamus naturas rerum immediatè solum sequitur assensus fidei acquisitæ, cui imperando sufficiens est affectus naturalis. Assensus autem fidei infusæ subsequitur mediatè, moraliter, & ex ordinatione divina, quatenus posita voluntate credendi, & assensus fidei acquisitæ: statim Deus absque novo imperio voluntatis creatæ confert intellectui auxilium, ut eliciat assensum fidei infusæ. Unde affectus credendi non se extendit ad hujusmodi assensum, nec debet illi proportionari.

Confutatur.

Sed hoc effugium facile rejicitur. Tum quia ut constat ex supra dictis affectus credendi, de quo in præsentī, respicit immediatè assensum fidei infusæ: ergo hunc imperat, & causat: & consequenter debet esse supernaturalis sicut ipse. Tum etiam quia prædictus affectus habitus, sicut oportet, respicit immediatè assensum non fidei acquisitæ, sed infusæ, ut ex se constat: sed per suam entitatem, & speciem habet esse, sicut oportet: ergo per suam speciem, & entitatem respicit immediatè assensum fidei infusæ. Tum præterea, quia motivum fidei infusæ est omnino diversum à motivo fidei acquisitæ, ut ostendimus *dub. præced.* ergo præter affectum credendi ex motivo fidei acquisitæ, requiritur alter distinctus affectus credendi ex motivo fidei infusæ: ergo hic posterior respicit immediatè fidei supernaturalis assensum.

Nec vim hujus impugnationis infringit id, quod prædicta evasio dicebat, nempe assensum supernaturalem fidei sequi ad voluntatem naturalem credendi, non quidem ex natura rei; sed ex ordinatione divina; nec physicè, ut loquitur Castillo, sed moraliter. Nam potius ex hoc accidit novum robur nostræ rationi: nam si semel habemus ex nobis voluntatem efficacem credendi ad quam moraliter sequitur assensus fidei: jam hic non habet rationem gratiæ, sed præmij, quod Deus prædictæ voluntati retribuit, inciditurque in errorem Semipelagianorum, ut constat ex argumento, quod adversus ipsos urget D. Fulgentius *lib. de Incarnat. cap. 18.* his verbis: *Si autem secundum opinionem illorum nostrum est velle credere, priusquam Dei gratia nos incipiat adinvare; iniuste dicitur gratia: quia non gratis homini datur, sed bona retribuitur voluntati: hanc enim (sicut illi volunt) gratia in nobis invenit, quam ipsa non dedit. Immo si sic est, nos priores Deo voluntatem damus: atque ita gratiam non miseratione tribuentis, sed aequitate retribuentis accipimus.* Quod argumentum desumpsit ex August. *lib. 1. contra duas epistolas Pelag. cap. 8.* ubi inquit: *Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni; ipsum cœptum erit meritorium, cui, tanquam ex debito, gratia veniat adiutorium.* De quo infra latè à nobis agendum est,

D. Fulgent.

D. August.

ubi ostendemus ad nullam dispositionem naturalem sequi physicè, aut moraliter effectum ordinis supernaturalis, quo perficiamur, & ad salutem promoveamur, vel cum illo ex se, aut ex ordinatione divina connecti.

§. IV.

Satisfit argumentis contraria sententia.

79. **A**D assensum fidei infusæ vel non re- *Opinio contraria.*
quiri affectum voluntatis, vel sufficere affectum naturalem absque auxilio gratiæ elicitum docuit Scotus *in 3. dist. 25. quest. 2.* Quem licet Suarez, Vazquez, & alij studeant cum communi sententia componere: ab hoc tamen instituto satius est abstinere; cum videamus Scoti discipulos non modo non abhorreere ab opinione nuper relata, sed eam pro viribus contra communem sententiam tueri. Et planè reclamante conscientia, traheretur Scotus in alium sensum: nam *loco citato §. Ideo dico*, loquens de fide infusa hæc habet: *Et esto, quod requiratur motio positiva voluntatis; etiam sufficit voluntas ad sic movendum in puris naturalibus: quia posito vero supernaturali presente voluntati, posset voluntas movere intellectum ad intelligendum illud, dummodo in intellectu esset habitus inclinans intellectum in illud, sicut est in proposito.* Unde hanc sententiam defendit Castillo nobilis Scotista *tractat. de Fide, disp. 6. quest. 6.* Cui etiam suffragantur Aliacensis *in 1. quest. 1. artic. 2.* Holcot *ibidem quest. 1.* Marfilus *quest. 14. art. 1. dub. 3.* & alij asserentes sufficere non contra motionem voluntatis, ut intellectus assentiatur mysteriis fidei: constat enim ad prædictam non resistentiam, cum sit quædam negatio, minimè requirere auxilium positivum gratiæ, sed ad summum considerari quandam protectionem extrinsecam.

Castillo.
Alacensis.
Holcot.
Marfilus.

Probatur primò hæc sententia ex verbis Apostoli ad Roman. 7. *Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non invenio.* Quibus satis apertè indicat hoc discrimen reperiri inter velle, & perficere, quod primum habeat homo ex se, posterius vero ex gratia Dei: ergo licet ad assensum fidei infusæ utpote satis perfectum sit necessaria gratia; ad affectum tamen credendi, quæ est quoddam velle imperfectum, sufficiet liberum arbitrium.

Primum argumentum.
Ad Rom. 7.

Confirmatur primo ex D. Cyrillo Hierosolymitano *in Procathelesi*, ubi ait: *Potest Deus facere fidelem, si modo cor illi præbuerit: ergo sicut facere fidelem est effectus proprius gratiæ: ita præbere cor seu voluntatem credendi, est proprium liberi arbitrij.*

D. Cyrill.

Confirmatur secundo ex D. Hieronymo *lib. 1. Dialog. contra Pelag. cap. 2.* ubi in persona Catholici disputatoris inquit: *Nostrum est velle; sed ut voluntas nostra compleatur, ad Dei misericordiam pertinet, & similia profert cap. 3.* ergo ad affectum credendi non requiritur gratia Dei; sed tantum ad assensum fidei, quo prædicta voluntas completur. Quod adhuc expressius docuit Gennadius *lib. de Ecclesiasticis dogmat. cap. 21.* ubi ait: *Ut acquiescamus salutifera inspirationi, nostra potestatis est.*

D. Hieron.

Gennadius.

Respondetur ad auctoritatem Apostoli; quod ea usus fuit Joannes Cassianus *collat. 13. cap. 9.* ut suaderet sententiam suam, quam postea damnavit Ecclesia. Nitebatur autem ostendere initium nostræ salutis, sive piam affectionem credendi esse ex nobis: à quo non multum recederetur

Responsio.
Ioan. Cassian.

D. Thom.

retur, si argumentum factum concluderet. Sensus ergo prædicti testimonij est, quem D. Thom. ibidem lect. 3. circa finem optimè illustrat his verbis: *Hoc verbum patrocinari videtur Pelagianis, qui dicebant, quod initium boni operis est ex nobis inquantum bonum volumus. Et hoc est, quod videtur dicere Apostolus: Perficere autem bonum non invenio. Sed hunc sensum excludit Apostolus ad Philip. 2. dicens: Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Quod ergo dicit: velle adiacet mihi, scilicet per gratiam iam reparato, est ex operatione divina gratia: per quam quidem gratiam non solum volo bonum, sed etiam aliquid boni facio: quia resisto concupiscentiæ, & contra eam ago ductus spiritu. Sed non in mea potestate, quod istud bonum perficiam, ut scilicet totaliter concupiscentiam excludam.* Et post pauca addit: *Si vero referatur ad hominem sub peccato constitutum, sic exponi poterit, ut velle accipiat pro voluntate incompleta, quæ instinctu naturæ in quibuscumque peccatoribus est ad bonum. Sed illud velle adiacet homini, id est, iuxta hominem iacet quasi infirmum; nisi gratia voluntati tribuat efficaciam ad perficiendum.* Unde cum voluntas credendi, de qua in præsentia agimus, non sit incompleta, & infirma, sed absoluta, & efficax; ex ipso testimonio, quod nobis objiciebatur, evincitur non posse haberi absque adiutorio gratiæ.

Ad auctoritatem D. Cyrilli respondetur solum intendere, quod Deus neminem faciat fidelem absque ejus propria voluntate, quam significat cordis vocabulo: quia assensus fidei necessario dependet ex voluntatis affectu, ut supra vidimus §. 1. Sed cordis nomine non intelligit voluntatem nude sumptam, sed eandem motam à Deo, & adjunctam divina gratia. Unde *act. 16.* dicitur de Lydia purpuraria, quod illius cor Dominus aperuit intendere his, quæ dicebantur à Paulo. Adde Cyrillum ex illis Patribus esse, qui non ita exactè, & expressè de necessitate gratiæ locuti sunt: tum quia scribere ante exortam hæresim Pelagij, qui occasionem præbuit aliis Doctoribus, ut ostenderent divinæ gratiæ necessitatem, & pro ea expressè, & ex proposito decertarent: tum quia scripserunt adversus Manichæos, quorum tunc grassabatur hæresis negans liberum arbitrium: unde eorum præcipuum studium fuit libero arbitrio favere, non adeo expressè commendantes necessitatem, & dignitatem divinæ gratiæ. Quamobrem eorum sententiæ non nimis debent urgeri in præsentia materia; sed si quæ videntur à vera sententia recedere, ad Catholicum subsequendum Conciliorum sensum benigna interpretatione flectendæ sunt. Quod bene observat Estius in 2. dist. 26. §. 24. & nos notatum volumus, non tam pro testimonio nuper explicato, quod non adeo difficile est; quam pro aliis difficilioribus, quæ in hoc tractatu possunt occurrere.

Ad testimonium D. Hieronymi respondetur S. Doctor. sapissimè in illo opere nostram docere sententiam, & præcipuè lib. 2. cap. 7. Unde quando asserit nostrum esse velle, non excludit necessitatem divini auxilij; sed liberi arbitrij consortium adstruit. Cum autem specialiter tribuit Deo voluntatis complementum, & boni operis consummationem, minimè intendit, quod Deus sua gratia non concurrat ad ejusdem initium, nempe ad velle: sed solum docet necessitatem divini auxilij pro operis externa executione, vel ultimo complemento. Frequenter quippè optimæ affe-

ctiones, & quæ ortum ducunt ex divina gratia, impediuntur, ne ad optatum finem perveniant, juxta illud Apost. 1. ad Thessalon. 2. *Volumus Ad Thessal. venire ad vos semel, & iterum, sed impedit nos 2. Satanas.* Remove autem hujusmodi impedimenta soli divinæ providentiæ, & æternæ prædestinationi attribuendum est; non vero voluntati creatæ etiam adjuncta gratia. Gennadius audiendus non est in hac causa, ut monuimus disput. 1. cap. 5. num. 209.

So. Secundo arguitur ratione: quia si affectus credendi esset supernaturalis, deberet regulari per aliquod judicium supernaturale: sed judicium præcedens talem affectum, & eum dirigens non est supernaturalis: ergo neque ipse affectus. Major videtur manifesta: quoniam voluntas nequit aliquid velle nisi ex motivo sibi per intellectum proposito: sed voluntas supernaturalis tendit in objectum ex supernaturali motivo: ergo judicium illud prudens, & dirigens debet prædictum motivum cognoscere, & ut repræsentare: hoc autem fieri nequit per judicium naturale: ergo si voluntas credendi est supernaturalis, judicium illam regulans nequit non supernaturale esse. Et vel maximè quia posito illo judicio, sequitur saltem per se loquendo, affectus credendi: sed ad actum naturalem non consequitur actus supernaturalis, neque cum illo connectitur: ergo non coheret, quod affectus credendi sit supernaturalis, & judicium eum præcedens sit naturale. Minor autem probatur: tum quia illud judicium est de credibilitate mysteriorum fidei: id quippè est, quod ante ipsam assensum cognosci potest, habetque rationem motivi, ut intellectus judicet conveniens, ut voluntas velit credere: at sic est, quod illa credibilitas cognoscitur, & habetur per discursum humanum, quo homo perpendit testimonia Martyrum, miracula Sanctorum, continuationem Ecclesiæ, aliaque id genus motiva, ex quibus mysteria fidei nostræ redduntur evidenter credibilia: ergo prædictum judicium non est supernaturale. Tum etiam, quia judicium supernaturale debet aliquod objectum supernaturale cognoscere: sed judicium antecedens assensum fidei non cognoscit objectum supernaturale; alias vel illud cognosceret obscurè, & ita esset actus fidei, quod implicat; cum ipsam præcedat: vel clarè, & ita perfectius cognosceretur objectum fidei per hoc judicium, quam per fidem subsequutam, quod est absurdum; cum fidei necessitatem excludat: ergo prædictum judicium nequit esse supernaturale.

Respondetur huic argumento concedendo se- *Solutio.* quelam, cum ob probationes inductas, cum & præcipuè, quia desumitur ex Concilio Milevit. *Conc. Mil. can. 4.* ubi statuit: *Utrumque est donum Dei scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus:* unde non solum affectus, quo diligimus, seu volumus credere, provenit ex supernaturali Dei gratia; sed etiam judicium, quo scimus, seu determinamus esse credendum. Quod August. lib. 2. contra duas epistolas Pelagian. cap. 8. deducit ex verbis Apostoli 1. ad Corinth. 3. *Non sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis.* Ex quibus arguit: *Quis non videat prius esse cogitare, quam credere? Nullus enim credit, nisi prius cogitet esse credendum. Et hoc vult Apostolus non esse ex nobis, sed ex gratia.* Quam sententiam repetit lib. de dono perseverantiæ cap. 8. & cap. 13. & lib. de prædest. Sanct. cap. 7. Unde illam amplectuntur communiter Theologi. Curiel. Videantur Curiel in præsentia, Suarez tract. de Suarez. Fide

Nota.

Estius.

Joan. à S. Th. Fide disp. 6. sect. num. 1. qui argumentum supra factum appellant valde difficile, & Joannes à S. Thoma 2. 2. disp. 3. art. 2.

Quod judi-
cium regulet
immediatè
piam affectio-
nem.

Ad primam autem probationem in contrarium respondemus judicium ultimum, ad quod immediatè sequitur assensus credendi, non judicare de sola credibilitate objecti: quia etiam si quis cognoscat evidenter mysteria fidei esse credibilia, potest simpliciter eis dissentire, & habere ex sua perversitate judicium, quo dictet conveniens esse hic, & nunc nolle credere. Unde aliud judicium, & ex aliis motivis ortum necessarium est, ut dictet affectum credendi. Præsertim quia judicium de credibilitate objecti potest esse merè speculativum, judicium vero dictans affectum, & ipsum inferens, debet esse practicum. Quamvis ergo illud prius judicium sit naturale, valeatque absque adjutorio gratiæ comparari ex sola penetratione testimoniorum, quæ mysteria nostræ fidei reddunt evidenter credibilia: quod fortè contingit in dæmonibus, & in aliquibus hæreticis: nihilominus posterius judicium, licet illa motiva communiter supponat, ea tamen transcendit, moveturque altiori principio, ut determinet esse credendum ob solam auctoritatem divinam. Motivum autem posterius judicij est supernaturale, & proportionatum motivis piæ affectionis, & assensus fidei Christianæ: unde judicium illi innixum supernaturale evadit. Quam doctrinam tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 9. ad 3. ubi inquit: *Quod ille, qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim auctoritate divina doctrina miraculis confirmata: & quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis.* Et quæst. 6. art. 1. docet, quod præter causas externas inducentes ad credendum, quarum notitia potest naturaliter haberi, oportet ponere aliam causam interiorem, quæ moveat hominem interius ad assentiendum his, quæ sunt fidei.

D. Thom.

In enodatione secundæ probationis varius est, & sibi contrarius Joannes à S. Thoma: nam in præsentis disp. 20. art. 1. determinat judicium præcedens piæ affectionem esse evidens practice: at in loco supra citato ex 2. 2. docet prædictum judicium esse obscurum, nullamque facit mentionem præcedentis sententiæ. Quod in causa est, ut multum dubitemus de propria mente istius perdocti Magistri: maxime cum utrumque volumus sit posthumum, & expertum non fuerit ultimam auctoris limam. Nobis autem (quomvis extremum de hac re judicium alibi revelabimus) prior dicendi modus magis arridet. Juxta quem dicendum est prædictum judicium cognoscere evidenter aliquod objectum supernaturale, nempe conveniens esse hic, & nunc credere ob auctoritatem divinam: nam prædicta convenientia supernaturalis est, sicut affectus voluntatis, ad quem incitat. Unde negandum est, quod inserta probatio insinuat, nempe jam objectum fidei perfectius cognosci per hoc judicium, quam per assensum fidei; cum per illud cognoscatur evidenter, & per hunc obscure. Hoc, inquam, negandum est, immo & suppositum: quoniam prædictum judicium non attingit fidei objectum, nempe veritatem creditam; sed solum cognoscit convenientiam, seu honestatem, quæ in credendo reperitur. Ex quo etiam fit, quod hujusmodi judicium, tametsi evidens, sit imperfectius assensu fidei obscuro: quoniam fides attingit ipsam rem, & assequitur veritatem, quæ est propria perfectio intellectus, in quam maxime collimat: judicium vero ipsam præcedens solum deprehen-

dit convenientiam credendi, ordinaturque ex natura sua ad fidei assensum, per quem ultimo completur, & in eo habito quiescit. Adde, quod assensus fidei habet excellentius objectum, nempe Deum ipsum prout est in se: judicium autem fidem præcedens respicit aliquid inferius, & creatum nempe honestatem, seu convenientiam credendi: quocirca licet sit evidens, potest ad illum assensum obscurum disponere, illique subordinari. Et desumitur hæc solutio ex his, quæ tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 8. pluribus in locis & præcipue art. 2. & art. 8. ad 2.

D. Thom.

81. Sed inquires, an prædictum judicium sit liberum, vel necessarium? Respondetur illud judicium esse necessarium in essendo, hoc est, non causari ex motione voluntatis applicantis intellectum ad sic judicandum. Nam cum ad actum quemcumque voluntatis debeat præire actus aliquis intellectus; jam ad illam motionem requireretur aliud judicium dictans talem affectionem: de quo posset fieri eadem interrogatio, & argumentum, & sic usque in infinitum: sistendum igitur est in aliquo judicio, quod ita moveat voluntatem, ut ab ipsa non dependeat in suo esse, & productione. Quæ est expressa doctrina D. Thom. 1. part. quæst. 82. art. 4. ad 3. Ut autem hoc evidentiùs appareat, & simul intelligatur, quomodo assensus subsequens sit liber; quæ componere plurimum negotij facessit aliquibus: animadvertendum est ante affectum credendi (qui est primus voluntatis actus in linea supernaturali) plures præcedere actus in intellectu tam naturales, quam supernaturales, sive omnes distinguantur realiter, sive tantum virtualiter, & quoad munerem. Nam in primis præcedit actus intellectus, qui attendit ad mysteria fidei quæ sibi prædicantur: & hic actus potest esse naturalis & liber, ut experientia liquet. Deinde sequitur alius actus, quo intellectus perpendit merita, & motiva objecti sibi propositi: qui etiam potest esse liber, & naturalis: liberè enim movemur ad examinanda motiva credendi objectum, antequam illi assentiamur. Fieri enim solet ut habito prudenti, & attento examine motivorum credendi, ut puta miraculorum, &c. appareat evidenter credibilitas objecti. Et actus, qui hoc examine supposito, judicat objectum esse credibile, est necessarius in se ipso: nam cum intellectus sit potentia naturalis, nequit suspendere actum circa objectum evidens ex suppositione, quod sibi sufficienter præsentetur, licet antecederet potuerit voluntas impedire ne intellectus attenderet, ut solet dici de assensu præmissarum, & conclusionis scientificæ. Et quod diximus de credibilitate objecti, potest etiam extendi ad convenientiam credendi, saltem ex naturali motivo: nam intellectus valet evidenter talem convenientiam attingere. Neuter tamen horum actuum est sufficiens ad hoc, quod in voluntate sequatur affectus supernaturalis, de quo loquimur in præsentis propter improprietatem cum ipso: & ideo necessum est ponere alias cognitiones supernaturales, ut supernaturalem affectum regulent, & inducant.

An prædictum judicium sit liberum.

D. Thom. Animadversio.

Suppositis ergo illis judiciis naturalibus sequitur alia supernaturalis notitia, qua intellectus illustratur, & videt convenientiam credendi ex supernaturali motivo. Qui actus est necessarius ex parte objecti: nam si objectum apparet evidenter conveniens, nequit non intellectus judicare dari talem convenientiam in objecto: tum etiam ex parte principij, quia intellectus non movetur à voluntate ad sic judicandum, ut constat

ex supra dictis, sed unice, & specialiter applicatur à solo Deo. Adhuc tamen prædicta notitia non sufficit, ut sequatur affectus voluntatis, nec ut intellectus ultimo, & determinatè judicet conveniens esse hic, & nunc credere; sed potest absolute intellectus suspendere hunc actum, immo & in sensu composito decernere assensum oppositum. Et ratio est: quia tunc præcisè bonum evidenter cognitum infert necessario tam amorem sui, quam judicium dictans talem amorem, quando vel illud bonum adæquat capacitatem voluntatis, ut contingit in beatis, vel cognoscitur ita imperfectè, ut non relinquat apparere ejus inadæquationem, & boni oppositi convenientiam, ut accidit in motibus primo primis. Neutrum autem horum adest in præsentī: nam judicium videns evidenter convenientiam repertam in actu credendi, non judicat illam convenientiam esse summum, & adæquatum bonum; alias falleretur: neque impedit, quod lumen naturale repræsentet etiam evidenter convenientiam assensus contrarij. Et ideo ex vi hujus manet adhuc intellectus indifferens ad judicandum, utrum hic, & nunc sit credendum, vel non. Immo multoties continget, quod posita illa illustratione supernaturali postea intellectus per lumen naturale perversè judicet dictans, & ultimo resolvens non oportere, quod homo se subiciat religioni Christianæ, ne divitias, v. g. delectationes, aut alia commoda amittat. Unde prædictum judicium supernaturale deprehendens convenientiam credendi non regulat immediatè piam affectionem, nec cum illa infallibiliter connectitur: sed tantum deservit ad constituendum omnino proximè indifferentiam, seu libertatem in actu primo.

82. Sed quia voluntas nequit applicare intellectum ad ultimum judicium supernaturale imperans hic, & nunc piam affectionem, eo quod ad talem applicationem erat necessarium aliud supernaturale judicium dictans prædictam applicationem, & ita usque in infinitum: propterea Deo auctori supernaturali incumbit supplere hunc voluntatis defectum. Et juxta beneplacitum suæ misericordiæ illos, quos vult, & quando vult efficaciter credere, movet ad formandum ultimum judicium dictans hic, & nunc credendum esse, & tunc sequitur infallibiliter pia voluntatis affectio. Quod judicium est necessarium in essendo: quia non dependet in suo esse à voluntatis motione, sed eam simpliciter antecedit. Est tamen liberum in regulando: quia non trahit necessitatem ab objecto, sed ita dictat efficaciter piam affectionem, ut nihilominus intactam relinquat illam indifferentiam, quæ ex vi aliorum actuum, quos supra descripsimus, antecedeat. Et idcirco homo ita elicit infallibiliter affectum credendi ex vi hujus ultimi dictaminis; quod simul ratione præcedentium conservet totum actum primum, & indifferentiam ad judicandum oppositum, & eliciendum contrarium affectum, maxime cum sit constitutus simpliciter in actu in linea naturali: unde se movere potest ad resistendum iis, quæ sunt fidei, tametsi eorum convenientia evidenter appareat. Nunquam tamen ex suppositione ultimi judicij dictantis credendum esse, eliciet contrarium affectum, & assensum. Qui procedendi ordo sumitur satis apertè ex doctrina D. August. *lib. de prædest. SS. cap. 7.* & est omnino consonum naturis rerum, & qualitatis materiæ, ut fufius in tract. de fide expendemus. Videantur, quæ diximus *tract. 10. disp. 2. à num. 19.*

Nota.

D. August.

83. Quod si ulterius inquiras, à qua virtute eliciatur prædictum judicium? Respondetur hujusmodi actum utpote indeliberatum, & imperfectum, saltem cum elicitur ante omnem actum fidei, non postulare aliquem habitum; sed fieri ex auxilio actuali transeunte. Maxime cum prudentia infusa, & reliquæ virtutes morales, & Theologica supponant cognitionem ultimi finis supernaturalis, quæ habetur per fidem: dona autem Spiritus sancti supponunt hominem Deo esse unitum per charitatem. Unde cum hoc judicium fidem, & charitatem præcedat, non potest in aliquam virtutem infusam reduci: sed postulat fieri ex motione transeunte. An autem hæc motio sit de linea prudentiæ, vel pertineat ad donum intellectus? res est non magni momenti, & quæ parum refert ad præsentem difficultatem. Sed videri possunt Joannes à S. Thoma *loco citato ex Joan. à S. Th. 2. 2. conclus. 3. & 4.* & Curiel ubi supra, vers. Curiel. *Et si ulterius querat.*

84. Tertio arguitur: quoniam si affectus efficax credendi ex motivo divinæ revelationis esset ita perfectus, ut peteret procedere ex speciali gratia; etiam peteret specialem virtutem, ut eliceretur modo connaturali: omnis quippe actus connaturalis potentiæ exigit, quod potentia sit habitualiter completa, & constituta in actu primo ad eum eliciendum, quod absque habitu, vel virtute fieri non potest: at sic est, quod ad piam affectionem nulla requiritur virtus; alias aliqua virtus infusa præcederet habitum fidei, cujus oppositum statuimus numero præcedenti: ergo prædictus credendi affectus non postulat oriri ex gratia.

Confirmatur: quia in peccatoribus non remanet aliqua virtus infusa præter fidem, & spem, ut communiter docent Theologi: sed peccatores eliciunt affectum credendi eadem facilitate, qua iusti: ergo ad prædictum affectum nulla requiritur virtus.

Ad hæc: omnis virtus infusa vel est Theologica, vel moralis: sed affectus credendi non petit virtutem Theologicam, ut ex se liquet: nec virtutem moralem; siquidem hæc comitatur charitatem, & prudentiam infusam, quæ non remanent in peccatore, in quo tamen manet affectus credendi, ut experientia liquet: ergo prædictus affectus nullam postulat virtutem.

Huic argumento (relieto Arauxo, qui 2. 2. quæst. 4. art. 2. conclus. 2. docet prædictum credulitatis affectum nunquam fieri ex aliquo habitu, sed ex solo auxilio transeunte, quod revera satis est ad salvandam veritatem nostræ assertio- nis) respondetur juxta dicta *Tract. 12. disp. 3. dub. 2. num. 42.* hujusmodi affectum ut elicitum connaturaliter supponere in voluntate aliquam qualitatem permanentem, per quam voluntas constituitur in actu primo proximo ad elicientiam illius, petitque auxilium divinum ad id desideratum. Et ratio est, quæ tangitur in argumento: quoniam licet actus supernaturalis valeat fieri absolute per auxilium actuale, quod vices habitus suppleat; nihilominus non fit modo connaturali, nisi potentia habeat permanenter aliquid intrinsecum, quod exigit auxilium Dei pro elicientia talis actus: qua ratione probant communiter Theologi necessitatem habituum supernaturalium: ergo ut affectus credendi eliciatur connaturaliter, petit voluntatem perfici per aliquem habitum tali affectui correspondentem. Hujusmodi autem habitus non habet rationem virtutis: quoniam licet sit honestus, & laudabilis, nihilominus non attingit per se bonum, ad quod princi

Tertium argumentum.

Confirmatio.

Arauxo. Argumenti conditio.

principaliter ordinatur nempe assensum fidei : iste enim consummatur in voluntate, ubi residet talis habitus, sed perficitur in intellectu, quem voluntas applicat ad credendum. Virtus autem non ponitur nisi in potentia, in qua consummatur bonum talis virtutis : qua de causa virtutes morales, quae moderantur passiones, resident in appetitu, ubi rectitudo earumdem passionum perficitur ; in voluntate autem imperante, & applicante appetitum ad huiusmodi actus solum ponitur quidam habitus deficiens à ratione virtutis.

Ad id autem, quod tangit argumentum pro ea parte, quae contra nuper dicta militare potest, respondetur ad iudicium praecedens piam affectionem connaturaliter eliciatur, nullum requiri habitum distinctum à fide ; bene autem ad piam affectionem. Et ratio differentiae : quoniam cum primo elicitur illud iudicium, elicitur innaturaliter, proindeque non petit habitum ; sed fit per auxilium transiens. Semel vero acquisita fide, jam haec afficit intrinsece intellectum, & exigit concursum actuale Dei, non solum ad credendum, sed etiam ad iudicandum, quod oportet credere. Immo vero satis probabile est, quod ipsa fides talem actum eliciat ; quamvis ab eo utpote imperfecto, & ordinato ex natura sua ad ulteriorem actum, speciem non recipiat, sed ab actu credendi, in quo propria ipsius perfectio consummatur. Unde non oportet pro tali iudicio ponere in intellectu aliquem habitum à fide diversum. Ceterum ex parte voluntatis nihil est, quod eam constituat permanenter in actu primo tum ad exigendum auxilium Dei pro affectu credendi, tum ad connaturaliter eliciendum ipsum affectum. Quamobrem opus est admittere habitum piae affectionis superadditum voluntati.

Confirmatio-
nis solutio.

Ex quibus patet ad confirmationem : nam cum praedictus habitus non sit virtus, sed solum quaedam inchoatio, & dispositio ad virtutem, nempe ad fidem ; nullum est inconveniens, quod maneat in peccatore, sicut manet etiam ipsa fides, ad quam disponit. Unde etiam constat ad id, quod addebatur : si namque praedictus habitus non est virtus ; vanè quaeritur utrum sit virtus Theologica, vel moralis. Est ergo quaedam qualitas permanens, quae reductivè pertinet ad fidem, licet non habeat speciale nomen : sicut etiam qualitas, quae residet in voluntate ad imperandum actus virtutum moralium infusarum est quid permanens : & tamen neque est virtus Theologica, nec moralis, nec habet nomen speciale ; sed reducitur ad praedictas virtutes per modum inchoationis ipsarum.

Ultimum ar-
gumentum.

85. Ultimo suadetur haec sententia argumento, quod urget Castillo : quoniam voluntas non movetur ex honestate assensus fidei infusae, ut applicet intellectum ad credendum ; sed solum ex honestate fidei abstrahendo ab acquisita, aut infusa : sed huiusmodi motivum non est supernaturale, nec postulat pro sui attingentia specialem gratiam, ut ex se liquet ; ergo affectus credendi non petit fieri ex gratia, sed haberi valet per solas vires naturae. Minor, & consequentia constant. Major autem suadetur : quia nullus cognoscit evidenter, vel credit ex fide divina, quod habeat fidem infusam : sed voluntas non potest efficaciter imperare actus, quorum principia nescimus, nobis inesse : ergo

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

voluntas non imperat assensum fidei infusae, nec movetur ex ejus supernaturali honestate, sed tantum movet, ut credamus absolute.

Respondetur negando majorem. Ad cuius probationem iterum neganda est minor : quia ut quis in elicientia alicujus actus operetur ex speciali motivo, non est necessarium, ut certo cognoscat se habere principia praedicto motivo correspondentia. Voluntas enim imperans actus virtutum moralium infusarum residentium in appetitu sensitivo intendit honestatem praedictorum actuum : & tamen ad tale imperium non est necessarium, quod homo certo cognoscat se habere virtutes infusas, quae tales actus eliciant : alias certo cognosceret se habere gratiam, quam comitantur huiusmodi virtutes. Similiter efficaciter intendimus amare, & aliquando amamus Deum Auctorem supernaturalem ut ultimum finem super omnia dilectum, quod est motivum proprium charitatis : & nihilominus ignoramus, utrum habeamus charitatem, quae est principium praedicti amoris. Et eodem pacto potest voluntas efficaciter velle, quod intellectus credat mysteria fidei ex motivo divinae auctoritatis : quamvis certo non cognoscamus habere fidem infusam, quae est principium credendi ex tali motivo. Et ratio universaliter est : quoniam quocumque actus voluntatis feratur directe in suum objectum, quod proinde debet cognosci, & proponi per intellectum, ut valeat illius affectum terminare. Non autem fertur voluntas directe in principia actus intenti : & ideo possumus efficaciter intendere aliquem actum, quamvis explicitè, & in exercitio non attendamus ad ejus principia, nec cognoscamus illa nobis inesse. Satis ergo est, ut actus efficaciter intendatur, quod sit possibilis, & quod principia ejus habeantur vel per naturam, vel gratiam acceptam, aut saltem repromissam, & praeparatam.

§. V.

Corollaria praecedentis doctrinae.

86. EX dictis in hoc, & praecedentibus du-
biis colligitur legitima resolutio aliqua-
rum difficultatum, pro quibus solent alij in praesenti specialia dubia instituere, examinantes utrum requiratur gratia ad actus aliarum virtutum Theologicarum, moralium, & donorum Spiritus sancti. Quod inter alios latè, & doctè praestat Suarez lib. 2. de necessitate gratiae, per plura
capita. Nos autem ab hoc instituto supersedendum duximus : tum quia id esset limites praesentis materiae excedere, nullamque intactam, immo non exturbatam relinquere, ut rectè vidit Joan. à S. Thom. in praesenti disput. 20. art. 1. in
principio. Tum etiam, quia ea, quae de actu fidei infusae diximus, apertam viam sternunt ad alios actus supernaturales : est enim fides fundamentum totius supernaturalis aedificij, à qua proinde inchoare oportuit : unde haecenus circa fidem discussa facile queunt ceterarum virtutum actibus absque nova concertatione applicari. Quod jam praestamus.

Corollaria

Suarez.

Joan. à S. Th.

Primo ergo infertur amorem supernaturalis charitatis, quo Deus ut ultimus finis supernaturalis diligitur super omnia, quoad speciem, & substantiam supernaturalem, & consequenter haberi non posse absque speciali gratia. Hoc corollarium

Primum.

A a

D. Thom. rollarium docet D. Thom. *in presenti art. 3. in solutione ad 1. & 3. & sup. quæst. 63. art. 2. ad 2. & quæst. 100. art. 10. ad 3. & 2. 2. quæst. 44. art. 4. in corp. & ad 1. cuius aliqua verba infra convenientius adducemus. Eandem sententiam docent Auctores supra relati num. 28. & specialiter Ferrara 4. contra gentes cap. 55. Conradus, & Medina *in presenti art. 3. & 4. ubi Arauxo, art. 7. dub. 1. Curiel art. 8. dub. ultimo, Joan. à S. Thom. disp. 20. art. 1. Montef. disp. 28. quæst. 4. Lorca disp. 9. Vazquez disp. 196. cap. 4. Alvarez de Auxiliis disp. 51. concl. 3. & lib. 5. respons. cap. 13. Bellarm. lib. 6. de gratia cap. 7. Suarez lib. 2. de necess. gratia cap. 14. & alij plures.**

Secunda corollarij pars manifestè deducitur ex prima: nam actus in sua specie, & entitate supernaturalis nequit non excedere vires naturales creaturæ, atque ideo fieri non poterit absque speciali adiutorio gratiæ. Prior autem pars satis apertè evincitur ex supra dictis, quin opus sit nova fundamenta aperire: quoniam actus charitatis supernaturalis perfectior est, quam actus supernaturalis fidei: actus quippe isti debent inter se ita comparari sicut habitus à quibus eliciuntur: de his autem asserit Apost. 1. ad Cor. 13. *Manent tria hæc, fides, spes, charitas. Horum autem maior est charitas: si ergo actus fidei infusæ est entitativè, & quoad speciem supernaturalis, ut hæcenus ostendimus, id à fortiori competere debet amor supernaturalis charitatis.*

Confirmatur: nam quilibet actus virtuosus ea ratione, qua conducit ad salutem, & fit sicut oportet, debet esse supernaturalis, ut supra ostendimus: atqui amor supernaturalis charitatis per suam speciem habet disponere ad gratiam, & esse sicut oportet ad salutem: ergo supernaturalis secundum speciem. Minor constat: tum quia amor charitatis non habet rationem dispositionis conducentis ad salutem ex vi modi sibi superadditi: nullus quippe excogitari potest ita perfectus, ut adequet propriam rationem specificam ipsius amoris, qui tendit in Deum ut finem supernaturalem super omnia dilectum: hæc enim est altissima ratio, quæ potest in actibus voluntatis reperiri. Tum etiam quia actus aliarum virtutum ea præcipuè ratione habent esse sicut oportet ad salutem, qua fiunt ex imperio charitatis, & tendunt in proprium illius objectum, ut docent August. *lib. de correctione & gratia, cap. 2. & D. Thom. in presenti art. 4. & in 4. dist. 17. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. ad 6. Cum ergo actus supernaturalis charitatis habeat per seipsum id, quod aliis actibus competit ex influxu illius; sequitur, quod per suam speciem conducat ad salutem.*

Ad hæc repugnat, quod actus entitativè naturalis, & qui per vires naturales fieri potest, connectatur ex natura sua cum gratia sanctificante: alias posset homo per vires naturales vel se disponere ad gratiam sanctificantem, vel istam in se producere, quod est absurdum: sed amor supernaturalis charitatis ex natura sua connectitur cum gratia sanctificante: ergo neque est entitativè naturalis, nec haberi valet per naturales vires. Minor probatur tum quia prædictus amor est ultima dispositio ad gratiam sanctificantem non solum moralis, sed physica, ut ostendimus *in tractatu de Iustificatione disp. 3. dub. 5. ergo connectitur ex natura sua cum gratia tanquam cum termino, à forma; quam dispositivè induit. Tum etiam quia prædictus actus est adeo*

perfectus, ut naturaliter saltem loquendo nequeat fieri nisi ex influxu gratiæ sanctificantis, ut dicemus *in eodem tractatu disp. 2. dub. 6. ergo connectitur ex natura sua cum gratia sanctificante tanquam cum principio effectivo.*

87. Adversus hoc consuetarium nulla occurrat specialis ratio, cui in antecedentibus dubiis satisfactum non fuerit, vel quæ ad alios tractatus non spectet, ubi commodius poterit enodari. Sunt tamen aliqua Div. Thom. testimonia, quæ oportet explicare: eo quod non solum præsentis resolutioni, sed à fortiori præcedentibus videantur adversæ. Primo ergo opponens: nam D. Tho. quæst. 24. de verit. art. 14. ad 2. *Generaliter docet quod homo per gratiam potest servare mandata quantum ad modum; cum possit nihilominus per liberum arbitrium ea servare quantum ad substantiam.* Idemque in speciali de præcepto charitatis docet *in 3. dist. 36. quæst. 1. art. 6. Constat autem præceptum charitatis supernaturalis impleri quoad substantiam per actum charitatis: ergo prædictus actus quoad substantiam acceptus non excedit vires liberi arbitrij.*

Respondetur Angelicum Doctorem nunquam in actu proprio charitatis supernaturalis distinguere substantiam, & modum, sed potius docere hunc ad speciem prædicti actus spectare. Quod apertè statuit 2. 2. quæst. 44. art. 4. *in corp. & ad 1. ubi ait: Dicendum, quod sub præcepto, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadit modus, quam habet ille actus ex alia superiore virtute: cadit tamen sub præcepto modus ille, qui pertinet ad rationem propriæ virtutis.* Et statim ponit modum proprium charitatis. Et adhuc expressius tradit hanc doctrinam *in hac 1. 2. quæst. 100. art. 10. in corp. & ad 3. quod erat huiusmodi: Si modus charitatis non cadat sub præcepto: ergo aliquis potest implere præcepta legis non habens charitatem: sed quod potest fieri sine charitate, potest fieri sine gratia: ergo aliquis potest implere præcepta legis sine gratia: hoc autem est Pelagiani erroris, &c. Respondet in hunc modum: Dicendum, quod observare omnia præcepta legis homo non potest, nisi impleat præceptum charitatis, quod non fit sine gratia. Et ideo impossibile est, quod Pelagius dixit, hominem implere legem sine gratia. Ubi nullam distinctionem agnoscit inter substantiam, & modum proprium amoris supernaturalis charitatis: sed absolutè docet esse necessariam gratiam, ut prædictum præceptum impleatur: quod falsum esset si actus charitatis esset naturalis quoad substantiam, & hæc tantum caderet sub præcepto.*

Quando ergo S. Doctor locis in contrarium relatis determinat modum charitatis non cadere sub præcepto, apertè loquitur de præceptis aliarum virtutum, quarum actibus accidentarius & superadditus est proprius modus charitatis. Unde loco cit. ex quæst. de verit. inquit *in corp. Est autem duplex bonum: quoddam, quod est humane nature proportionatum: quoddam vero, quod excedit humane nature facultatem. Et hæc duo bona, si de actibus loquamur, non differunt secundum substantiam actus; sed secundum modum agendi; ut puta iste actus, qui est dare eleemosynam est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex quodam naturali dilectione vel benignitate homo ad hoc movetur. Excedit autem humane nature facultatem secundum quod ad hoc homo inducitur ex charitate, qua mentem hominis Deo unit. Et in solut. ad 1. inquit: Quod*

Opponitur testimonium D. Thom.

Legitimus eius sensus.

Ferrara.
Conrad.
Medina.
Arauxo.
Curiel.
Joan. à S. Th.
Montefin.
Lorca.
Vazquez.
Alvarez.
Suarez.
Ratio consuetary.

1. ad Cor. 13.

Confirmatur.

D. August.
D. Thom.

Roboratur
ampius.

Quod precipit Deus, non est impossibile homini ad servandum: quia & substantiam actus potest ex libero arbitrio servare: & modum, quo elevatur supra facultatem naturæ, prout scilicet fit ex charitate, potest servare ex dono gratiæ, quamvis non ex solo libero arbitrio. Idemque docet in presenti quæst. art. 2. in corp. & artic. 4. in corpore, ut rectè expendit Suarez lib. 2. de necessitate gratiæ, cap. 23. num. 23. Cum ergo hæc ordinatio, seu modus charitatis, qui aliis actibus convenit per participationem accidentalem, actui charitati competat per propriam speciem; sequitur huiusmodi actum entitativè acceptum fieri non posse absque gratiæ: quamvis aliarum virtutum actus secundum substantiam considerati, & à prædicto modo præcindunt, & absque gratiæ possint haberi. Quod præcisè docet D. Thom. in respons. ad 2. & loco citato ex 3. sententiarum.

Suarez.

Obijciunt alii
difficilis au-
thoritas D.
Thom.

88. Secundo oppones testimonium S. Doctoris 2. 2. quæst. 171. art. ad 3. ubi inquit: *Dicendum, quod omne donum gratiæ hominem elevat ad aliquid, quod est supra naturam humanam. Quod quidem potest esse dupliciter. Uno modo quantum ad substantiam actus, sicut miracula facere, & cognoscere occulta, & incerta divina Sapientia. Et ad hos actus non datur homini donum gratiæ habituale. Alio modo est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius: sicut diligere Deum, & cognoscere eum in speculo creaturarum. Et ad hoc datur donum gratiæ habituale. Ergo amor supernaturalis charitatis secundum substantiam acceptus non est supra facultatem humanæ naturæ.*

Et confirmatur ex eodem S. Doctore in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. ad 6. ubi docet, quod contritio quantum ad substantiam actus est à libero arbitrio, & à Deo, qui operatur in omnibus operibus, & naturæ, & voluntatis. Concurfus autem divinus, qui in omnibus operibus reperitur, est concursus generalis: hic ergo sufficiet ad contritionem, si secundum substantiam consideretur, atque ideo ad amorem charitatis, qui indivulsè contritionem comitatur.

Prima respon-
sio.

Alvarez.

Ad auctoritatem ex 2. 2. quæ profecto haud facilis est intellectu, diversimodè occurrunt Thomistæ. In primis Alvarez lib. 6. de auxiliis disp. 51. num. 14. respondet D. Thom. non loqui de actu charitatis elicitio, sed solum de actu imperato, & externo, qualis est actus dandi eleemosynam; hic enim, & similes, quatenus ordinantur in finem charitatis, dicuntur etiam charitatis actus.

Displicet.

Hæc tamen responsio nobis non probatur: tum quia est voluntaria, nullum quippè adest verbum in prædicto testimonio, ex quo possit colligi D. Thom. loqui de actu externo, & à charitate imperato; sed adest potius ad oppositum: nam illa verba, *sicut diligere Deum* propriissime designant actum internum amoris, non vero actum externum: ille enim, & non iste confert formaliter denominationem propriam diligendi, ut ex se liquet. Idemque evidentius adhuc apparet in alio exemplo D. Thom. nempe: Et cognoscere Deum in speculo creaturarum. Quod nullatenus adaptari potest actui externo. Tum etiam, & præcipue: quia non est consentanea menti sancti Doctoris: eo quippè collimabat, ut dilueret hoc argumentum: *Prophetia computatur inter gratias gratis datas:*

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

sed gratia est habituale quoddam in anima: ergo prophetia est habitus. Ad quod diluendum vane fieret recursus ad actus externos à charitate imperatos; siquidem vis argumenti consistebat in eo, quod gratia est habituale quoddam in anima; idemque de gratia prophetiæ dicendum esset. Ad hoc autem enervandum quid refert, quod actus exterior sit, vel non sit supernaturalis quoad substantiam, aut modum?

89. Alij respondent ideo D. Thom. dixisse actum prophetiæ esse supernaturalem quoad substantiam, non vero actum charitatis, quia non datur actus naturalis circa materiam prophetiæ propriam; bene autem circa materiam charitatis, datur enim amor Dei naturalis. Et ideo actus charitatis dicitur naturalis quoad substantiam, quia licet in se supernaturalis sit; convenit tamen cum actibus naturalibus in aliquo conceptu communi. Ita Arauxo ubi supra numero 33.

Alia interpretatio.

Arauxo.

Caterum neque ista solutio placet: quoniam sicut circa materiam charitatis potest dari actus naturalis, ita etiam circa materiam propriam prophetiæ: nihil enim prohibet, quod circa cogitationes cordis, vel futura contingentia, quæ sunt propria prophetiæ materia, detur aliqua cognitio naturalis prædicta objecta conjecturaliter attingens: immo hoc frequenter contingit in Angelis. Eodem ergo modo potest ex vi hujus actus prophetiæ dici naturalis quoad substantiam, ac charitatis actus: unde non subsistit adhuc differentia. Deinde ex hoc, quod amor charitatis dicatur prædicto modo naturalis, nulla congruens disparitatis ratio potest designari, ut charitas sit habitus, non vero prophetia: ac proinde relinqueret Divus Thomas argumentum in sua vi, si nil aliud in ea responsione doceret, quam quod illi hæc interpretatio attribuit.

Non satisfactio.

90. Tandem Joannes à sancto Thoma ubi supra respondet, quod D. Thomas per substantiam actus non intellexit differentiam specificam illius, neque per modum intellexit aliquid accidentaliter superadditum actui: sed per substantiam significavit actus entitatem, & per modum designavit modum, quo actus elicitur à potentia, nempe per aliquam virtutem illi permanenter impressam. Et quia actus charitatis fit juxta modum connaturalem potentiæ, hoc est, permanenter, & cum electione; ideo petit fieri ex habitu: sicut è converso actus prophetiæ ob oppositam rationem nequit habitum vendicare; cum non fiat juxta modum naturalem potentiæ, nimirum quando, & quomodo illa vult.

Altera expositio.
Joan. à S. Th.

Sed hæc etiam responsio, nisi amplius declaratur, vel falsa est, vel insufficiens. Tum quia juxta hunc dicendi modum per substantiam actus designavit D. Thom. illius entitatem: sed S. Doctor asserit actum charitatis non esse supernaturalem quoad substantiam: ergo sentit, quod non est supernaturalis in sua entitate: hoc autem, & nihil amplius intendit objectio. Tum etiam, quia modus operandi permanenter, & ex electione connaturalior est modo per modum transeuntis, & instrumenti: sed actus prophetiæ fit transeunter, & per subitam illustrationem, è contra vero actus charitatis fit permanenter, & ex electione, ut hæc expositio supponit, & satis ex se liquet: ergo nequit hæc

Non videtur sufficiens.

via salvari, quod actus charitatis sit supernaturalis quoad modum, non autem actus prophetiæ; sed magis infertur oppositum.

*Explicatur
locus D. Th.*

92. Respondetur ergo, quod ex duplici capite potest aliquis actus supernaturalis petere principium supernaturale: primo ob suam speciem, aut entitatem, quæ supernaturalis est: secundo ex parte modi, quo fit nempe permanentemente, & juxta electionem operantis: quia non solum est supra vires potentiae elicere actum supernaturalem, sed etiam elicere illum pro libito suo, & modo permanenti. Et quia hoc posterius addit supra primum; idcirco ad elicendum actum posteriori modo requiritur major virtus, quam ad eum elicendum præcisè quoad substantiam, vel entitatem: ad primum enim sufficit quælibet virtus supernaturalis licet fluida, & habens modum dispositionis, seu elevationis transeuntis; ad posterius vero desideratur virtus per modum habitus, seu formæ permanentis. Actus autem prophetiæ talis conditionis est, ut non subiaceat voluntati nostræ saltem in suo actu primario: & ideo nequit fieri modo permanenti, & solum est supernaturalis quoad substantiam; non autem quantum ad modum: hoc quippe, quod est fieri transeunter, nullam supernaturalitatem addit supra actus entitatem. Actus vero charitatis fit ex natura sua modo permanenti, & cum electione operantis: quæ perfectio nequit non petere aliquam majorem perfectionem ex parte virtutis elevantis, nempe quod hæc virtus sit permanentis, & habitualis juxta naturam actus, pro quo exhibetur. Et hinc apparet differentie ratio ob quam licet prophetia, & charitas sint qualitates supernaturales; nihilominus hæc sit habitus, non vero illa. Quo pacto optimè respondet Angelicus Doctor argumento, quod sibi opposuerat. Unde cum asserit, quod diligere Deum non est supra naturam humanam quoad substantiam, neutiquam negat prædictam substantiam esse supernaturalem absolute; sed tantum negat esse supernaturalem ea præcisè ratione, qua dixerat actum prophetiæ supernaturalem esse. Cumque prophetiæ actus sit supernaturalis quoad substantiam præcisè, non verò quoad modum; solum sequitur, quod actus charitatis non sit supernaturalis quoad substantiam præcisè sumptam, sed quod sit supernaturalis quoad substantiam, & modum. Et ideo per ly *non quantum ad substantiam ipsius* minime excludit substantiam; sed substantiam ut destitutam modo. Excludit igitur, quod actus charitatis sit præcisè supernaturalis in entitate, sicut actus prophetiæ: & adstruit esse supernaturalem etiam in modo, quo fit, videlicet permanentemente, & liberè. Et ita reddit rationem, cur charitas sit habitus, non vero prophetia. Et in hoc sensu expositio Joannis à sancto Thoma amplectenda est, utpote attingens propriam S. Doctoris mentem, in quo aliæ interpretationes deficiunt.

*Dispelluntur
duæ obiectio-
nes.*

Neque adversus eam sic illustratam urgent illa duo, quæ illi opponebamur. Non quidem primum: quia jam constat actum charitatis esse supernaturalem quoad substantiam, non quidem excludendo modum, sed eum saltem connaturaliter afferendo. Neque etiam secundum: quia licet modus operandi permanentemente sit connaturalior, quam modus operandi transeunter, si fiat comparatio intra eundem

ordinem: nihilominus si operatio permanens est supernaturalis, excedit facultatem naturalem non solum ex parte entitatis, sed etiam modi, quo fit: quia supra naturam est & operari supernaturaliter, & operari supernaturaliter permanentemente. Unde licet actus prophetiæ fiat transeunter, & actus charitatis modo permanenti, atque adeo connaturalius intra ordinem supernaturalem; nihilominus actus charitatis est simpliciter supernaturalis quantum ad modum, quo fit; secus vero actus prophetiæ: & ille petit habitum non autem hic.

Ad aliud Divi Thomæ testimonium ex 4. *Exponitur
sentent. respondetur sanct. Doctorem solum do-
alio loco D.
Thom.*

cere, quod actus contritionis est unice à gratia quantum ad formam. Quod evidens est; cum hæc sit ipsa gratia, quam Deus per seipsum infundit. Quantum ad substantiam asserit contritionem esse à libero arbitrio, & à Deo. Ex quo tamen minime infertur, quod sit à libero arbitrio nude sumpto, seu non adjuto per gratiam; sed tantum infertur, quod prædictus actus sit liber, in quem proinde debemus influere simul cum gratia. Neque oppositum suadent illa verba: *Qui operatur in omnibus operibus natura, & voluntatis*: quia per illa non significat, quod influxus Dei in contritionem sit concursus generalis, ut in objectione intendebatur, sed tantum designat universalem dependentiam creaturæ à Deo in operibus cum naturæ, cum gratiæ, licet modus concurrendi sit satis diversus.

93. Infertur secundo ex dictis actus proprios virtutum infusarum (ut ita omnes alios comprehendamus ad nullum in particulari descendendo) esse secundum suam entitatem supernaturales, & fieri non posse absque speciali gratia. Sic docent Auctores supra relati num. 86. & facile ostenditur ex iis, quæ dub. 2. statimus: quoniam actus proprius cujusvis habitus tendit in objectum proprium illius, & sub eadem ratione; cum inclinatio habitus propria reducat ad exercitium per tendentiam actualem in objectum: sed objectum proprium virtutis infusæ est formaliter supernaturale, alias non posset ei supernaturalitatem in genere causæ specificativæ transfundere: ergo actus proprius virtutis infusæ respicit objectum formaliter supernaturale: cum igitur actus speciem accipiat ab objecto; sequitur actus proprios omnium virtutum infusarum esse secundum suam speciem supernaturales, atque ideo fieri non posse absque speciali gratia. Qualiter autem plures actus attingentes objecta entitative naturalia sint supernaturales (quod poterat aliquam difficultatem inducere) facile declaratur ex his, quæ docet Divus Thomas supra quæst. 63. art. 4. in corpore, ubi loquens de distinctione specifica inter habitus acquisitos, & infusos, inquit: *Habitus dupliciter distinguuntur specie: uno modo secundum formales, & speciales rationes obiectorum. Obiectum autem virtutis, cuiuslibet est bonum consideratum in materia propria: sicut temperantia obiectum est bonum delectabile in concupiscentiis tactus. Cuius quidem obiecti formalis ratio est à ratione, que instituit modum in his concupiscentiis. Manifestum est autem, quod alterius rationis est modus, qui imponitur in huiusmodi concupiscentiis secundum regulam rationis humane, & secundum regulam divinam: puta in sumptione ciborum ratione humana modus statuitur*

statuitur, ut non noceat valetudini corporis, nec impediatur rationis actum. Secundum autem regulam rationis divina requiritur, quod homo castiget corpus suum, & in servitutem redigat per abstinentiam cibi, & potus, & aliorum huiusmodi. Unde manifestum est, quod temperantia infusa, & acquisita differunt specie, & eadem ratio est de aliis virtutibus. Quod eorum actibus proportionabiliter applicandum est: unde non oportet in hoc amplius immorari. Recolantur, quae diximus *Tractatu 12. disputatione 3. dubio 1.*

Tertium con-
secrarium.

Quae gratia
requiritur ad
actus virtu-
tum infusa-
rum.

94. Tertio ex dictis patet solutio ad quaestionem, quae solet in praesenti tractari, videlicet, quae gratia requiratur ad eliciendum actus virtutum infusarum? Ad quam respondemus posse huiusmodi actus bifariam considerari: primo absolute, & praescindendo à modo, quo egrediuntur à potentiis: secundo quatenus sunt connaturaliter, permanentes, & faciliter. Ad eos igitur primo modo consideratos (si excipiamus amorem charitatis, & contritionem,) non requiritur gratia habitualis, immo neque aliqua virtus permanens; sed sufficiet auxilium transiens. Ad eisdem autem posteriori modo sumptos necessaria est aliquis habitus, seu virtus permanens. Ratio quoad primam huius resolutionis partem est: quia praedicti actus entitativè considerati non habent necessariam connexionem cum gratia sanctificante, ut patet in actibus fidei, spei, & aliarum virtutum, quos peccatores eliciunt: deinde praescindendo à modo productionis praescindunt etiam à modo virtutis elevantis potentiam, & solum concernunt virtutem absolute: ergo nec postulant gratiam sanctificantem, nec aliquam virtutem habitualem, sed possunt fieri per virtutem transiuntem. Posterior autem pars facile ostenditur: quia modus connaturalitatis, & facilitatis provenit per se ab habitu: ubi enim potentia completur per virtutem habitualem, prodit connaturaliter in actus praedictae virtutis: ergo huiusmodi actus ut associati modo facilitatis, & connaturalitatis, petunt fieri ex auxilio virtutis habitualis, seu permanentis.

Diximus: si excipiamus amorem charitatis, & contritionem: quia ad hos actus existimamus requiri gratiam habitualem, nedum concomitanter, & ex parte termini, ut communiter admittunt Auctores in praesenti; sed etiam praevie, & ex parte principij, ut ex professo ostendemus in *Tractatu de Iustificatione, disputatione 2. dubio 6.*

Quartum co-
rollarium.

An requira-
tur gratia ad
adimplenda
praecepta vir-
tutum infu-
sarum.

95. Quarto, & ultimo colligitur decisio alterius difficultatis, quam solent interpretes communiter discutere in praesenti, an videlicet sit necessaria gratia specialis ad adimplendum praecepta virtutum infusarum? Cui respondetur ex dictis, quod si praeceptum cadat supra actum virtutis infusae, non poterit adimpleri absque speciali gratia; bene autem si solum cadat supra materiam externam, circa quam versatur virtus. Ratio est: quoniam cum praecipitur actus virtutis, nequit positivè satisfieri praecepto, nisi per exhibitionem praedicti actus: constat autem actus virtutum infusarum esse entitativè supernaturales, & fieri non posse absque speciali gratia: ergo cum huiusmodi actus praecipiuntur, nequit homo absque speciali gratia satisfacere praecepto. Materia autem externa, utputa dare eleemosynam est in sua entitate naturalis, & non excedit humanas vires:

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

ergo valet homo absque gratia praedictam materiam exhibere, & praecepto satisfacere; quamvis absque illa non poterit tendere in finem praecepti supernaturalis: haec enim ordinatio est proprius effectus charitatis. Quam resolutionem docet Divus Thomas hac 1. 2. quaestione 100. articulo 10. & 2. 2. quaestione 44. articulo 1. ad 1.

D. Thom.

96. Si autem ulterius inquiras, quando praeceptum cadat immediate supra actum proprium virtutis, quando vero circa materiam externam, quae est alias objectum illius. Respondetur id non spectare ad praesentem tractatum, sed ad varias materias de singulis virtutibus. Breviter tamen, & resolutorie dicendum est praecepta virtutum Theologicarum, nempe fidei, spei, & charitatis imperare immediate actus praedictarum virtutum, ut sumitur ex Divino Thoma quaestione 63. articulo 2. ad 2. ubi ait: *Sunt quadam peccata mortalia, quae homo sine gratia nullo modo potest vitare, quae scilicet directe opponuntur virtutibus Theologicis, quae ex dono gratiae sunt in nobis.* Quibus etiam quantum ad hoc annumeramus praeceptum poenitentiae supernaturalis ob necessarium nexum, qui invenitur inter ejus actum primarium, qui est contritio, & charitatem. Et ratio est: quia nihil aliud excogitari potest, quod immediate, & primario imperetur per praecepta harum virtutum, nisi eorum actus, ut consideranti constabit. Maxime cum praedicti actus sint ex natura sua necessarij ad consecutionem ultimi finis supernaturalis. De aliis vero praeceptis pertinentibus ad materiam virtutum infusarum dicendum est immediate cadere supra earum materiam, sive objectum. Unde praeceptum, verbi gratia, jejunii, aut restitutionis sufficienter impletur non comedendo nisi semel, & rem alienam restituendo; sive interius adsit actus supernaturalis ordinans actionem externam ad proprium virtutis finem, sive non. Idemque de aliis praeceptis similium virtutum dicendum est, ut satis aperte docet Divus Thomas quaestione 100. articulo 10. Et fundamentum est: quia licet detur praeceptum, verbi gratia, restituendi rem alienam; minimè adest praeceptum restituendi ex motivo virtutis infusae, nec affectu ad finem supernaturalem: ergo praeceptum restituendi sufficienter adimpletur per externam actionem reddendi rem alienam, quicquid sit de interno motivo. Quod ad alia huiusmodi praecepta proportionabiliter extendendum est.

Dubium in-
cidens.

D. Thom.

D. Thom.

D. Thom.

DUBIUM V.

An Homo possit propriis viribus se ultimo disponere ad gratiam sanctificantem.

Postquam vidimus, quas vires habeat homo in ordine ad particulares actus supernaturales; rectus ordo postulat, ut easdem vires perpendamus per comparisonem ad ipsam gratiam, quae est objectum proprium praesentis operis. Possumus autem in hac parte investigare, utrum homo possit gratiam producere, vel an valeat saltem efficere dispositiones, quibus praeparatur ad ipsam. Sed quia primam difficultatem tractat Divus Thomas infra quaestione 112. articulo 1. ideo ab illa supersedebimus in hoc loco

illorum eam remittentes : versabimus autem posterius dubium , de quo agit S. Doctor *in hac quæst. 109. art. 6.* Illius vero perspicua decisio pendet ex nonnullis suppositionibus , quas proinde breviter præliabimus , ut ad difficultatem cum huius dubij , cum subsequenti expeditionem aditum habere possimus.

§. I.

Observationes aliqua ad dubij resolutionem.

Quid sit dispositio. 97. **P**rimo igitur statuendum est ex Aristot.

5. *Metaph.* propriam rationem dispositionis ad aliquam formam in eo sitam esse , quod subiectum ex se indifferens , & elongatum à forma determinet , aptet , & appropriet ad formæ participationem , excludendo indifferentiam , simulque expurgando illud à contrariis dispositionibus , si quæ fortè in eo præexisterant , atque à participanda forma elongabant. Sicut calor , verbi gratia , ut septem trahit materiam ligni ex se indifferentem , ut peculiariter participet formam ignis , excluditque frigiditatem , & alia accidentia contraria , quæ à participatione prædictæ formæ impediabant : quocirca habet rationem dispositionis ad talem formam , ut docent communiter Philosophi. Unde satis apparet sensus tituli quæstionis : inquirimus enim utrum homo valeat per proprias vires aliquid in se producere , quo determinetur , & aptetur ad receptionem gratiæ , atque emundetur ab impediementis contrariis.

*Dispositio-
num genera.*

98. Deinde nota tria esse genera dispositionum ad aliquam formam , nempe ultimam , remotam , & remotissimam , sive impropiam. Dispositio ultima est , quæ connectitur cum forma , & est duplex , alia consequens , quæ formam sequitur , eamque in primo suæ productionis instanti comitatur : quo pacto se habet calor ut octo ad formam ignis : alia vero antecedens , ad quam videlicet sequitur forma : sicut comparatur calor ut septem ad formam ignis. Remota vero dicitur , quæ non importat tantum determinationem ad consecutionem formæ ; appropriat tamen quantum est de se subiectum , & trahit ipsum ad ultimam dispositionem , utpote quæ est ejusdem ordinis cum ipsa : qua ratione calor ut quatuor , vel ut quinque comparatur ad formam ignis , & ad calorem ut octo. Remotissima autem , atque impropria dispositio appellatur id , quod non determinat adhuc remotè subiectum ad participationem formæ ; sed tantum dicitur ipsum disponere , quatenus reddit illum minus ineptum , ut alias , & ab altero agente disponatur : quo modo siccitas ligni præparat ad formam ignis : quamvis enim non determinet ad ignem , reddit tamen passum minus ineptum , ut queat ad formam ignis disponi. Quæ etiam diversitas reperitur proportionabiliter in iis , per quæ homo disponitur ad gratiam , ut sumitur ex Div. Thom. *infra quæst. 112. art. 2. ad 2. & 3.* Dantur enim quidam actus , qui ultimo disponunt ad gratiam , & connectuntur cum illa : cujusmodi sunt amor supernaturalis Dei , & dolor de peccatis ex eodem amore procedens. Alij autem disponunt remotè : quamvis enim non inferant infallibiliter gratiam , emolliunt tamen cor , & trahunt illud ad ultiores actus , quibus ultimo ad gratiam disponatur : & tales sunt assensus fidei supernaturalis , timor inferni , & hor-

D. Thom.

ror futuri judicij , aliique actus ex auxilio supernaturalis. Alij vero actus vel nullo modo disponunt , vel solum disponunt impropriissime , & quasi negativè : quia non dicunt ullam habitudinem ad gratiam ; sed solum reddunt subiectum minus ineptum , hoc est , minus affectum peccatis : & hujusmodi sunt actus naturales moraliter boni , quos dum homo exercet , non peccat , nec indisponitur , etsi per eos non accedat positivè ad gratiam. Dubium ergo præsens præcipuè procedit de dispositione ultima , qua homo sufficienter ad gratiam præparatur : de cæteris vero dispositionibus in alijs dubijs agemus.

99. Ulterius observa gratiam habitualement non infundi de lege ordinaria adultis , quin detur aliqua dispositio ex parte illorum. Quod ex professo ostendimus *in Tractat. de Iustificat. disp. 3. dub. 1.* & nunc breviter ostenditur. Tum quia ita passim docet Scriptura , ut Proverb. 16. *Homini est preparare animam*, 1. Reg. 7. *Præparate corda vestra Domino*. Zachar. 1. *Convertimini ad me*. Quamobrem hæc veritas diffinita est in Concilio Tridentino *sessione 6. canon. 5. & 6.* Tum etiam quia gratia non destruit naturam , sed eam perficit : constat autem , quod in naturalibus non introducitur forma perfecta nisi in subiecto disposito : ergo gratia habitualis , quæ est perfectissima forma in ordine supernaturali , non communicatur de lege ordinaria adulto , nisi iste præparetur ad ipsam. Tum præterea quia alias non potest assignari conveniens ratio , quare unus adultus recipiat gratiam habitualement magis copiosam , quam alius ; nisi recurramus ad inæqualitatem dispositionum. Tum denique , quia si homo non disponitur ad gratiam , frustra expectat Deus electionem , & consensum nostrum juxta illud Hierem. 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis , tamen revertere*. Et Ezech. 18. *Projicite iniquitates vestras , & facite vobis cor novum* , & alia : quæ apertè ostendunt in communicatione gratiæ reperiri , & requiri dispositionem ex parte nostri.

100. Hujusmodi autem dispositio non consistit in sola non resistantia voluntatis , qua supposita Deus pro libito suo infundat gratiam in eo gradu , qui sibi placet , ut falso existimavit Henricus *quodlib. 5. quæst. 24.* sed consistit in aliquo positivo , ut communiter tradunt Doctores , qui etiam adversam opinionem temeritatis , aut etiam erroris censura incurrunt. Et merito quidem : nam testimonia proximè relata non solam carentiam resistantiæ significant , sed positivam preparationem , & conversionem ad Deum important. Idemque convincunt rationes : quoniam in naturalibus , quibus sese accommodant gratuita , dispositio ad formam non consistit in sola non repugnantia passi ; sed dicit aliquid positivum , quo passum determinatur , & trahitur ad formam ob similitudinem in accidentibus , quæ incipit participare , ut constat ex supra dictis. Præsertim quia dispositio importat aliquod speciale genus causæ cum respectu passi , quod ad formam aptat , cum respectu formæ , quam inducit : sed non resistantia , cum sit quædam carentia , nequit habere rationem causæ ; siquidem hæc supra conceptum generalem principij addit influxum positivum in effectum : ergo dispositio , quam Scriptura , & Concilia adstruunt esse necessariam ad justificationem adulti , non consistit in carentia resistantiæ , sed magis in aliquo positivo.

Adulti recipiunt gratiam dependentem à dispositione.

Proverb. 16.

1. Reg. 7.

Zachar. 1.

Conc. Trid.

Hierem. 3.

Ezech. 18.

Ad hanc dispositionem non sufficit non resistere.

Henricus.

Objectio.

D. Thom.

1. ad Cor. 15.

Solvitur.

101. Dices: ad formam naturalem quatenus dat gradum essendi, non requiritur aliqua dispositio positiva; sed sufficit materia non resistens, seu carens dispositione contraria, ut expresse docet Divus Thomas 1. parte quest. 76. art. 6. atque gratia sanctificans est forma communicans primum esse supernaturale juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 15. Gratia Dei sum id, quod sum: ergo ad prædictam gratiam non requiritur dispositio positiva; sed sufficit, quod homo non resistat, aut impediat ejus infusionem.

102. Respondetur primo concessis præmissis negando consequentiam. Et ratio disparitatis est: quia materia est omnino determinata ad esse substantiale, sive ab ista, sive ab illa forma communicetur: unde se ipsa dicit immediatum ordinem ad prædictum esse, & omnimodam commensurationem cum illo: quamobrem superflua foret aliqua dispositio positiva, ut induceret hujusmodi coaptationem. Anima autem non est se ipsa determinata ad participandum actu gratiam sanctificantem, nec dicit immediatum, & positivum ordinem ad ipsam; cum hæc sit supra omnem ordinem, & exigentiam naturæ: & ideo opus est, quod anima per aliquid positivum disponatur, ut gratiam sanctificantem modo connaturali recipiat.

Secundo respondetur distinguendo consequens: & si intelligatur de gratia sanctificante secundum quod dat primum esse supernaturale, quatenus præcendit ab esse permanenti, & transeunti, sive ab esse per modum habitus, & per modum dispositionis concedatur: nam sicut ad primum auxilium supernaturale non requiritur aliqua dispositio; ita neque ad gratiam sanctificantem, quatenus præcise communicat prædictum esse supernaturale, universalissime acceptum. Cæterum hoc pacto non explicat rationem formæ, sed magis habet conditionem generalem tam formæ, quam auxiliij. Si autem intelligatur de esse supernaturali permanenti, & per modum formæ, neganda est consequentia: quia ex una parte forma non communicatur nisi subiecto ad ipsam recipiendam determinato, & coaptato; & ex alia parte anima nequit per se ipsam determinari, & proportionari ad gratiam, cum hæc sit supra ordinem illius. In quo plurimum differt forma dans primum esse supernaturale ab ea, quæ primum esse naturale communicat, ut satis ex se liquet.

Dispositio
adultorum ad
gratiam non
est à solo Deo.

Conc. Trid.

103. Præterea supponendum est, dispositionem, quæ pro infusione gratiæ requiritur, & præcipue ultimam non causari à solo Deo, sed etiam ab homine libere cooperante motioni divinæ. Quod disertis verbis determinat Concilium Tridentinum sess. 6. can. 4. ubi ait: Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, nec posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathema sit. Idemque aperte sumitur ex testimoniis Scripturæ supra relatis, quibus admonetur homo, ut se disponat ad gratiam: quæ exhortatio vana professio esset, si solus Deus efficeret hujusmodi dispositionem. Et ratio est: quoniam accessus, & recessus ad aliquem terminum eodem proportionali modo debent contingere: sed recessus hominis à Deo, & destructio gratiæ fit per motus peccaminosos liberi arbitrij, ut ex se constat: ergo accessus hominis ad Deum, & gra-

tiæ reparatio debent etiam fieri per motus laudabiles ejusdem arbitrij, quibus se præparet ad divinam amicitiam. Eo vel maxime, quod sanctificatio adulti est voluntaria: id autem non contingeret, si nulla dispositio eliceretur ab adulto: tunc quippe mere passive se haberet ad communicationem gratiæ, & hæc esset omnino ab extrinseco. Quod latius expendemus infra questione 112. & loco supra citato ex tractatu de justificatione.

104. Supposito igitur, quod homo adultus possit, & debeat positive, & per actus proprios semetipsum ad gratiam præparare; difficultas præsentis dubij in eo consistit, ut investigemus qualitatem virium naturalium ad producendum hujusmodi dispositionem: & ita inquirimus utrum valeat homo per proprias vires, & independentem ab auxilio Dei se ultimo disponere ad gratiam sanctificantem. Et procedit difficultas circa ea, quæ physice, & sufficienter disponunt: nam de aliis, quæ solum remote, & moraliter, hoc est per modum meriti, & impetrationis solent ad gratiam conducere, agemus in dubiis sequentibus.

§. II.

Asseritur Veritas catholica & autoritate munitur.

105. Dicendum est hominem per solas vires naturales non posse sufficienter ultimo se ad gratiam sanctificantem disponere. Hæc conclusio (quidquid contendat aliqui Scholastici antiqui) est de fide, eamque docent communiter Theologi, Divus Thomas in presenti art. 6. & quest. 112. art. 3. & contra gentes cap. 149. & de verit. quest. 74. articulo 15. & quodl. 1. art. 7. ad Hæbræos 12. lect. 3. & alibi sæpè. Albertus in 2. dist. 28. art. 2. Bonavent. ibidem art. 2. quest. 1. Egidius art. 2. quest. 3. Gregor. distinct. 26. quest. 1. art. 1. Estius dist. 26. §. 34. Capreolus in 4. dist. 14. quest. 2. ad argumenta Henrici. Marsilius quest. 18. artic. 3. conclus. 4. Henricus quodl. 8. quest. 5. Adrianus quodl. 5. art. 3. Osius Cardinalis tom. 2. Confessionis fidei cap. 13. Roffensis art. 13. Driedo de captivitate tract. 3. cap. 4. Soto lib. 2. de natura, & gratia cap. 3. & 4. Vega lib. 4. de justificat. cap. 6. Bellarminus lib. 6. de gratia cap. 5. Ferrara 3. contra gentes cap. 159. Alvarez de auxiliis disput. 55. conclus. 1. Cornexo 1. parte quest. 23. disp. unica dub. 3. Curiel infra quest. 112. art. dub. 3. conc. 1. Cajetanus in presenti ubi etiam Zumel disp. unica, conclus. 1. Lorca disp. 111. Montef. disp. 28. quest. 5. Joan. à S. Thom. disp. 20. art. 1. Gregor. Martinez dub. 3. Arauxo dub. 3. Medina concl. 1. ubi sobrie monet attente, & cum scrupulo legendos esse in hac materia aliquos Scholasticos antiquos, qui arbitantes se contradicere D. Thomæ adversantur revera Scripturæ, & Conciliorum decretis.

106. Probatur primo hæc veritas ex Scriptura divina, cujus licet possemus innumera proferre testimonia; consulto tamen brevitatis gratia unum, aut alterum duntaxat adducemus, adjuncta expositione Augustini, quæ summæ auctoritatis est in hac parte, ut præmissimus disp. 1. cap. 7. §. 1. Primum est illud: Sine me nihil potestis facere, Joan. 15. Quod August. lib. 2. contra duas epistolas Pelagian. cap. 8. Urget in hunc modum: Dominus, ut responderet futuro Pelagio,

Conclusio de
fide.

D. Thom.

Albertus

Bonavent.

Egid.

Gregorius

Estius

Capreol.

Marsilius

Henricus

Adrian.

Osius

Roffensis

Driedo

Soto

Vega

Bellarminus

Ferrara

Alvarez

Cornexo

Curiel

Cajetanus

Zumel

Lorca

Montefinos

Joannes à

S. Thom.

Gregor.

Martinez

Arauxo

Medina

Fundamen-

tum ex sacra

Scriptura

Joann. 15.

D. August.

non ait: Sine me difficile potestis aliquid facere: sed ait: Sine me nihil potestis facere. Et ut responderet futuris etiam istis in eadem ipsa Evangelica sententia, non ait: Sine me nihil potestis perficere, sed facere. Nam si perficere dixisset, possent isti dicere, non ad incipiendum bonum, quod à nobis est; sed ad perficiendum esse Dei adiutorium necessarium.

Ioann. 6.

Secundum habetur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Quo testimonio utitur Divus Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum capite 19. ubi ait: Non enim ait, duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus precedere voluntatem. Quis trahitur, si iam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit. Trahitur ergo miris modis, ut velit, ab illo, quo novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.

Psalm. 76.

Tertium est illud Psalm. 76. Et dixi nunc capi: hæc mutatio dextera excelsi: Quæ verba sic expendit Augustinus libro 2. contra duas epistolas Pelagianorum capite ultimo in fine: Cum ergo dixisset, nunc capi: non ait, hæc mutatio arbitrii mei, sed dextera Excelsi. Sic igitur gratia Dei cogitur, ut ab initio bonæ mutationis suæ usque in finem consummationis, qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino: sic nemo perficere sine Domino. Idem significatur in aliis pluribus scripturæ locis, qualia sunt Psalm. 84. Converte nos Deus salutaris noster, & Thren. 5. Converte nos Domine, & convertemur, & Proverb. 8. Preparatur voluntas à Domino, & Ezech. 3. Ego dabo vobis cor novum, & auferam cor lapideum, & alia plura, quæ in sacra pagina, vel nullo inquisitionis studio passim occurrunt.

Psalm. 68.

Thren. 5.

Proverb. 8.

Ezech. 3.

Ex Conciliis.

Conc. Araus.

107. Secundo probatur eadem veritas ex Conciliis, & præcipue ex Arausiano 2. nam can. 4. ait: Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicenti: Preparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter prædicanti: Deus est, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate, Et can. 5. Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, & pulsantibus nobis misericordiam Dei dicit conferri; non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet agere valeamus, per infusionem, & inspirationem sancti Spiritus in nobis fieri confitetur: aut humilitati, aut obedientie humana subjungit gratiæ adiutorium, nec ut obediens, & humillimus ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti: Quid habes, quod non accepisti? & gratia Dei sum, id, quod sum. Et can. 19. Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam, creatore suo non adiuvante servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit, & can. ultimo. Hoc etiam salubriter profitemur, & credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuvamur: sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius inspirat. Idem statuunt Concilium Milevitanum can. 4. & denique Tridentinum sess. 6. capite 5. & 6. & can. 3. ubi hæc habentur: Si quis dixerit sine

Conc. Milev.

Conc. Trid.

præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.

108. Tertio, & ultimo habetur hæc veritas ex determinatione Summorum Pontificum Cælestini primi epist. 1. ad Episcopos Galliarum cap. 12. & Leonis I. epist. 84. Innocentius primus in rescriptis ad Concilium Carthaginense, & Milevitanum, quæ inter epistolam Augustini sunt 91. & 93. Qui Pontifices oppositum Pelagianorum, & sequacium dogma condemnarunt, ut fufius diximus disput. 1. cap. 5. §. 5. Eandem veritatem frequenter tradunt sacri Doctores August. locis supra relatis, & aliis pluribus, Cyprianus in expositione orationis Dominicæ, Ambros. libro de convers. gentium cap. 5. & 7. Hieronymus libro 1. contra Pelagian. capite 3. Chrysostomus hom. 4. super epist. 2. ad Thessal. Gregorius lib. 2. 2. Moral. cap. 5. Hilarius can. 23. in Matth. Fulgentius libro de Incarnatione Christi capite 18. Theophil. super epist. 2. ad Corinth. cap. 12. & denique Prosper verissimus Augustini discipulus eandem veritatem frequenter repetit, ut libro contra Collat. cap. 6. & respons. 8. ad cap. Gallor. & in carmine de ingratis cap. 25. Ubi hæc præclare de gratia profert.

Ex Summis
Pontif.
Cælest. I.
Leo I.
Innocent. I.

Ex sanctis
Patribus.

August.
Cyprian.
Ambros.

Hieronym.
Chrysost.
Gregor.
Hilarius.
Fulgent.

Theophil.
Prosper.

Quæ nisi plena malis non invenit: & nisi donet
Quæ bona sunt, nihil efficiet bene ceca voluntas.
Hæc ut cuiusquam studio, affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se:
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter pariter ferimur: sine lumine
lumen

Nemo videt: vitam sine vita inquirere mors est. Effugium.

109. Respondebis omnia relata testimonia procedere in sensu longe diverso ab eo, quem in assertione intendimus: quippe quæ solum negant opera viribus naturæ elicitæ habere rationem meriti, cui gratia debeatur; minimè vero, quod possint esse dispositiones physice, quibus aptetur subiectum ad gratiam absque ullis meritis recipiendam: & hoc posterius erat necessarium, ut posset ex illis assertio nostra firmari. Idque vel ex eo colligitur, quod frequenter in prædictis testimoniis adjiciuntur illæ particule sicut oportet: quibus satis aperte significatur, quod impotentia, quam libero arbitrio attribuitur, non est respectu dispositionum physice sumptarum, sed quatenus moraliter conferunt ad salutem, merenturque, aut impetrant divinam gratiam.

110. Sed contra est primo: quia licet in nonnullis ex relatis testimoniis fiat aliqua mentio meriti, in aliis autem, quæ multò plura sunt, nulla ratio meriti habetur, sed solius conducentiæ ad consecutionem gratiæ, ut ex sola eorum lectione constat: atqui dispositio physica, & ultima ad aliquam formam nequit non plurimum conferre, ut subiectum eam consequatur, & recipiat: ergo ex prædictis auctoritatibus evincitur impotentia hominis, nedum ut mereatur gratiam sanctificantem, sed etiam ut physice, & ultimo disponatur ad ipsam. Secundo quia excellentius est ponere propriis viribus ultimam dispositionem physicam ad gratiam, quam illam promereri, vel impetrare; cum multo major nexus, & proportio inveniatur inter formam, & dispositionem ultimam physicam, quam inter formam, & meritum, ut inductivè potest ostendi: ergo si Scriptura, Concilia, & Patres negant, quod homo valeat suis viribus mereri gratiam sanctifi-

Consutatur.

cantem,

cantem, ut interpretatur responsio, quam impugnamus à fortiori statuunt, quod homo non valet suis viribus se ad prædictam gratiam physice, & ultimate disponere. *Tertio* quia si semel homo posset suis viribus se præparare sufficienter physice ad gratiam sanctificantem; posset quantum est ex se, illam mereri saltem de congruo; siquidem actus, quibus disponeretur ex uno capite essent ejusdem ordinis cum gratia, & ex alio non procederent ab ipsa: ergo è contra si nequit homo propriis viribus eam mereri; non poterit ad ipsam se disponere. *Quarto*, & præcipue, quia prædicta testimonia aperte damnant asserentem, quod possit absque gratia aliquid efficere quoquo modo conducens ad salutem: sed ultima dispositio physica ad gratiam confert plurimum ad salutem; cum eam infallibiliter inferat; & ea posita nequit Deus citra miraculum communicationem gratiae suspendere: ergo damnant asserentes, quod possit homo suis viribus se physice, & ultimo disponere ad gratiam sanctificantem. Per quod evanescit id, quod in hac evasione addebatur: nam disponere *physice* non est additum diminuens, sed potius exaggerat vim dispositionis, & nexum ejus cum forma: atque ideo si ex illis particulis *sicut oportet* evincitur impotentia hominis ad dispositionem moralem respectu gratiae, multo magis colligetur insufficientia ad dispositionem physicam.

§. III.

Probatur conclusio ratione D. Thomae.

Ratio pro
eadem veri-
tate.
D. Thom.

111. *Secundo* suadetur assertio communis ratione desumpta ex D. Thoma in *præfati art. 6.* quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam ad idem agens spectat introducere formam, & ultimam dispositionem ad formam: sed solus Deus ut auctor specialis, & supernaturalis producit gratiam in anima, ut infra ostendemus disput. ... dub. ... ergo ad solum Deum auctorem specialem supernaturalem spectat producere ultimam dispositionem ad gratiam: atqui repugnat hominem suis viribus attingere id, ad quod requiritur concursus specialis Dei auctoris supernaturalis; siquidem implicat desiderari concursum specialem supernaturalem ad id, ad quod sufficient vires naturales humanæ, ut ex terminis constare videtur: ergo homo nequit suis viribus efficere ultimam dispositionem ad gratiam sanctificantem. Cætera constant, & major, in qua sola poterat esse difficultas, est satis manifesta tum inductione: nam ignis, qui introducit formam ignis, introducit etiam calorem ut octo, qui est ultima dispositio ad prædictam formam: & equus generans equum, ejusque formam educens introducit etiam dispositiones ad illius formam requisitas, & sic de aliis. Immo vero si loquamur de forma substantiali, & de agente naturali, eatenus agens introducit formam, quatenus inducit ultimam dispositionem antecedentem; siquidem forma substantialis non fit per actionem ab alteratione distinctam, sed per actionem terminatam immediate ad dispositiones, ut bene ostendunt N. Complutenses in *libro de generat. disp. 2. quest. 2.* Tum etiam ratione: quoniam dispositio ultima vel consequitur simpliciter formam, uti se habet calor ut octo ad formam ignis; vel ad eam inducendam tendit per se, & immediate, sicut comparatur calor ut septem ad eandem formam: sed repugnat, quod

Nostr. Com.
plutenses.

aliquid distinctum ab agente inducente formam, vel producat id, quod formam consequitur; siquidem qui dat formam, dat consequentia formam: vel efficiat id quod ad inferendum formam, tendit per se, & immediate; cum supponatur non posse prædictam formam producere: ergo ad agens, quod producit formam, pertinet efficere ultimam dispositionem ad illam.

112. Confirmatur, & expenditur amplius vis hujus argumenti ex Divo Thoma 3. *contra gentes* D. Thom. cap. 149. ratione prima: quoniam materia nequit se disponere ad formam, sed debet ab agente disponi: atqui homo consideratus secundum sua naturalia se habet ut materia respectu gratiae sanctificantis: ergo nequit suis viribus se ad illam præparare. Major constat: quia disponere ad formam est efficere dispositiones ad formam requisitas: sed efficere dispositiones non spectat ad materiam; cum hæc ad eandem comparatur per modum potentiae receptivæ: & unumquodque agat secundum quod est in actu: ergo materia non se disponit ad formam: sed id munus agenti attribuendum est. Minor etiam liquet: quia homo nullam activitatem proximam habet in gratiam sanctificantem, sed meram potentiam obedientialem: ergo comparatur per modum materiae ad ipsam.

113. Cæterum adversus hanc rationem, & confirmationem plura se offerunt, quæ videntur earum vim imminuere. *Primo* quia homo nequit efficere animam rationalem; cum hæc à solo Deo per actionem creativam producat: & tamen potest disponere materiam ad receptionem animæ; alias non posset alterum hominem generare: ergo falsum est, quod ad idem agens spectet producere formam, & dispositiones ad illam: poteritque proinde homo per proprias vires efficere ultimam dispositionem ad gratiam, quamvis hanc nequeat producere.

Objectiones
contra no-
stram ratio-
nem.
Prima.

114. *Secundo* quia ex opposito fieret, quod homo non posset adhuc per auxilia supernaturalia se disponere per modum causæ principalis ad receptionem gratiae: consequens est omnino absurdum: ergo, &c. Sequela ostenditur: quia homo etsi adjuvetur supernaturalibus auxiliis, nequit gratiam sanctificantem per modum causæ principalis producere, ut loco citato ostendimus: ergo si ad idem agens spectat producere formam, & dispositiones ad illam; sequitur, quod homo etiam adjutus auxiliis supernaturalibus nequeat principaliter producere dispositiones ad gratiam requisitas. Minor etiam constat: quia homo ultimo disponitur ad gratiam per conversionem actualem ad Deum finem supernaturalem, quæ invenitur vel in amore charitatis, vel in contritione orta ex eodem amore: atqui homo concurrat principaliter ad hos actus, & quia vitales, & quia meritorij sunt: ergo absurdum est, quod homo non efficiat per modum causæ principalis dispositiones desideratas ad gratiam habitalem.

Secunda.

115. *Tertio* quia si daretur status integritatis, non valeret homo propriis viribus producere prædictam integritatem; alias hæc non haberet rationem gratiae simpliciter, sed potius esset proprietas, vel quidam effectus naturæ: atqui posset tunc homo propriis viribus se disponere ad integritatem hujusmodi: ergo quamvis homo nequeat propriis viribus efficere gratiam sanctificantem; poterit tamen producere dispositiones desideratas ad illam. Consequentia videtur nota à paritate rationis. Minor autem suadet: quoniam

Tertia.

niam

niam dispositio requisita ad integritatem naturalem non in alio consisteret, quam in cognitione, & amore Dei finis naturalis; siquidem ex uno capite illa integritas, ut pote naturalis entitative non posceret dispositiones supernaturales: & ex alio capite prædicti actus sunt inter naturales nobilissimi: atqui posset homo propriis viribus elicere cognitionem, & amorem Dei finis naturalis, ut constat ex dictis *disposit. præced.* ergo posset homo propria virtute se disponere ad integritatem naturalem.

Quarta.
D. Thom.

116. *Quarto* nam ut inquit D. Thom. in hoc artic. *Hoc est se preparare ad gratiam quasi ad Deum converti. Sicut ille, qui habet oculum aversum à lumine solis, per hoc se preparat ad recipiendum lumen solis, quod oculos suos convertit versus solem: sed licet homo nequeat propriis viribus efficere lumen solis; valet tamen se convertere ad solem, qua conversione disponitur ad recipiendum prædictum lumen: ergo quamvis nequeat propriis viribus efficere gratiam sanctificantem; poterit nihilominus propria virtute se in Deum convertere, atque ideo se ad gratiam preparare: alias improporionatum esset exemplum, quo utitur S. Doctor.*

Quinta.

Quinto quoniam in reconciliatione facta inter homines, quamvis ad solum offensum pertineat ponere formam, aut quasi formam moralem remissivam offensæ, & reconciliantem sibi offendentem; ad hunc tamen spectat ponere dispositionem requisitam ad prædictam formam, ut puta summisionem, & dolorem culpæ præteritæ: ergo in reconciliatione hominis cum Deo, quæ fit per gratiam, licet pertineat ad Deum producere formam remissivam offensæ, nempe gratiam sanctificantem, homo tamen poterit propriis viribus efficere dispositiones requisitas ad infusionem prædictæ gratiæ.

Sexta.

Sexto, & ultimo: quia quamvis homo se habeat per modum materiæ respectu gratiæ sanctificantis, tamen respectu dispositionum ad gratiam se habet per modum agentis, cum ad eas concurrat vitaliter: ergo ex eo, quod nequeat suis viribus efficere gratiam, minime evincitur, quod non valeat dispositiones ad ipsam producere.

Objectionum
enodatio.

117. Hæc tamen non enervant rationem D. Thom. sed compellunt duntaxat, ut eam amplius explicemus: quod præstabit diluendo singulas objectiones. Ad primam ergo respondetur, quod sicut homo non producit animam rationalem, ita nec producit illam dispositionem, quæ ad animæ fieri concurrat: nam anima cum fiat per creationem, sicut non dependet in suo fieri à materia: ita nec dependet ab illis dispositionibus: eæ quippe ex parte subjecti se tenent. Concurrit tamen homo ad producendum animam rationalem ut unitam, seu, quod idem est, ad efficiendam unionem: & hoc pacto etiam habet vires sufficientes, ut producat dispositiones, quæ ad unionem, vel ad formam ut unitam desiderantur. Unde ex vi hujus exempli potius verificatur spectare ad idem agens producere formam, & dispositiones ad illam.

Replica.

Dices: ergo sicut homo non efficit animam rationalem, unit tamen eam, & ultimo disponit ad ipsam recipiendam: ita quamvis non efficiat gratiam sanctificantem, poterit tamen eam unire, & se ultimo disponere ad infusionem illius.

Solutio.

Respondetur negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod gratia sanctificans ut pote forma accidentalis, & producta per educationem, debet per eandem actionem fieri, & uniri:

est quippe de conceptu educationis, quod simul producat, & uniat, ut docent Nostri Complutenses in libro *Physic. disput. 4. quæst. 2.* Unde cum solus Deus per modum causæ principalis producat gratiam sanctificantem, ad ipsum solum spectat gratiam animæ infundere, atque unire. Anima autem rationalis ut pote per creationem producta per unam actionem fit, & per alteram unitur materiæ: unde licet à solo Deo producat, locus tamen relinquitur homini generanti, ut ipsam materiæ annectat efficiendo modum unionis. Præterquam, quod anima rationalis, & unio illius ad materiam sunt ordinis naturalis, & non excedunt perfectionem hominis generantis: unde non est, cur ista non valeat prædictam unionem attingere, & materiam ultimo preparare. Gratia autem, & illius communicatio sunt ordinis divini, & fiunt à Deo auctore supernaturali: quamobrem homo sibi relictus non potest efficere nec gratiam, nec ejus unionem, nec ultimam dispositionem ad illam.

Ad secundam.

Ad secundam negamus sequelam: quia licet agens producat formam debeat etiam producere dispositiones ad illam: & hinc optime colligat D. Thom. quod si Deus ut auctor supernaturalis efficit gratiam sanctificantem, debeat esse causa specialis dispositionum, quæ ad gratiam requiruntur. Ex quo ulterius recte infertur prædictas dispositiones esse effectum proprium agentis supernaturalis, subindeque fieri non posse per solas vires naturæ. E converso autem non valet, quod qui nequit producere formam, nequeat saltem in virtute ejusdem formæ producere ultimam dispositionem concomitantem, seu consequens. Et ratio quantum ad præsentem materiam est: nam ultima dispositio concomitans gratiam, nempe amor Dei, vel contritio oritur ab ipsa gratia sanctificante, ut late ostendimus in *Tract. de Iustificat. disput. 3. dub. 4.* Unde licet homo nequeat gratiam principaliter producere, cum nihil habeat in se, per quod illam præcontineat, potest nihilominus per eam constitutus influere principaliter in actus, quibus ad eam disponitur: & ideo verificatur, quod non possit efficere formam, & tamen valeat efficere dispositiones concomitantes, & requisitas ad ipsam.

Diximus ultimam dispositionem concomitantem, seu consequentem: quia si loquamur de ultima dispositione antecedenti ad formam substantialem solus ille valet prædictam dispositionem producere, qui valet efficere talem formam: eo quod forma substantialis resultat in genere causæ efficientis, & absque nova actione ex prædicta dispositione antecedenti: unde hanc efficiens efficit etiam formam, juxta illud, quod est causa causæ, est causa causati in eodem genere causæ: cujus oppositum contingit in dispositionibus consequentibus ob oppositam rationem. Caterum respectu gratiæ sanctificantis nulla datur dispositio physica antecedens, ex qua resultet per sequelam naturalem, & quæ possit in hoc sensu vocari ultima: nam posito quocumque actu gratiam simpliciter antecedente, potest infusio gratiæ impediri: quocirca sola dispositio concomitans & consequens potest ultima appellari. Et ideo absolute verificatur solum illud agens posse propria virtute producere ultimam dispositionem ad gratiam, qui sua virtute valet gratiam efficere quod soli Deo convenit, ut constat ex dictis.

Ad tertiam negamus minorem: quoniam si loquamur de dispositionibus antecedentibus: nulla daretur, quæ physice, & ex natura rei connectetur

Nostri Complutenses.

Ad tertiam.

neceſſetur cum integritate naturali, eamque naturali ſequela inferret: ſicut nec modo reſpectu gratiae ſanctificantis datur huiusmodi diſpoſitio. Actus enim cognitionis, & amoris Dei finis naturalis, qui ſoli poſſent habere rationem diſpoſitionis antecedentis conſiderati ſecundum ſe, nullam connexionem, aut vim habent, ut phyſice inducant naturalem integritatem. Si autem ſermo ſit de diſpoſitionibus conſequentibus, & concomitantibus, darentur proſecto aliqua diſpoſitiones phyſicae cum praedicta integritate connexae: & huiusmodi eſſent cognitio, & amor Dei finis naturalis non quidem conſiderati ſecundum ſe, ſed ut affecti quodam modo, quem ab ipſa integritate participarent: nam ſicut amor charitatis procedens à gratia ſanctificante diſponit phyſice, & concomitanter ad ipſam, ita amor peculiariter ortus ab illa integritate ad eandem diſponeret. Hinc tamen non concluditur, quod poſſit homo propriis viribus ſe diſponere ad naturalem integritatem; quandoquidem non eliceret actus, quibus ad eam diſponeretur, niſi ut conſtitutus, & perfectus per ipſam integritatem: ſicut nec elicit diſpoſitiones concomitantes gratiam, niſi ut adjutus, & elevatus per ipſam gratiam.

Obſectio inci-
dens diſpelli-
tur.

Nec ex hoc inferitur, quod ſicut homo poſſet propriis viribus elicere actus, quibus diſponeretur ad integritatem naturalem, conſideratos ſecundum ſuam ſubſtantiam, quamvis non ut affectos illo modo, quem ab ipſa integritate participarent: ita valeat modo propriis viribus elicere actus, quibus diſponitur ad gratiam ſanctificantem, ſecundum entitatem acceptos, licet non ut praeditos perfectione, quam ab ipſa gratia derivant. Hoc, inquam, non ſequitur ob manifeſtam diſparitatem: nam gratia ſanctificans, cum ſit forma entitative ſupernaturalis, petit diſpoſitiones etiam ſupernaturales entitative, quales ſunt amor charitatis, & contritio orta ex eodem amore: unde diſpoſitiones requiſitae ad gratiam ſanctificantem excedunt tam ſecundum modum, quam ſecundum ſubſtantiam vires naturales creatae: & conſequenter ſecundum neutram rationem queunt praedictis viribus effici. Caeterum integritas naturalis eſt naturalis entitative, ut liquet ex terminis, & ſolum poſſeſſive gratioſa: quocirca nequit petere pro diſpoſitione actus entitative ſupernaturales. Nullus autem eſt actus naturalis, qui conſideratus diviſim, & ſecundum ſolam ſubſtantiam excedat facultatem liberi arbitrij, ut liquet ex dictis diſput. praeced. fere per totam, & ideo poſſet homo propriis viribus elicere actus diſponentes ad integritatem naturalem, non ut diſponentes, ſed ſecundum ſubſtantiam acceptos. Quia tamen praedicta integritas eſſet ſupra vires humanas, non poſſent non diſpoſitiones pro illa requiſitae, quatenus tales eaſdem vires aliquomodo excedere: qui modus conſiſteret in peculiari perfectione, qua actus naturales ut orti à praedicta integritate gauderent, ſecundum quam rationem & virtutem hominis propriam excederent, & ad integritatem diſponerent. Quod poſſet declarari exemplo actus fidei, qui eſt in genere cognitionis ultima diſpoſitio concomitans, & conſequens gratiam ſanctificantem: nam licet praedictus actus ſecundum ſuam ſpeciem acceptus poſſit abſque gratia ſanctificante haberi, nec cum illa conneſcitur: tamen quatenus eſt ultima diſpoſitio ad ipſam dicit peculiarem modum perfectionis, quem ab eadem gratia media charitate participat: ratione cuius nequit fieri per ſolum habitum fidei, & importat

ſpecialem nexum cum ipſa gratia ſanctificante, ad quam diſponit.

18. Ad quartam omittendo praemiſſas, negamus conſequentiam: primo quia lux ſolis, cum ſit naturalis, ſolum petit ad ſui communicationem conversionem naturalem, quam certum eſt non excedere vires hominis. Gratia autem, ut pote ſupernaturalis forma, petit in homine averſio à Deo conversionem ſupernaturalem, quae per vires naturales haberi nequit, ut ſatis ex ſe conſtat. Secundo, & praecipue, quia converſio ad ſolem non eſt proprie loquendo diſpoſitio inducens lucem, ſed ſolum quaedam conditio, quae debet praſupponi tam ad lucem, quam ad ultimam diſpoſitionem pro luce deſideratam. Unde ex praedicto exemplo nec evincitur, quod agens impotens inducere formam valeat ſuis viribus producere ultimam diſpoſitionem ad illam; nec inferitur, quod homo poſſit producere ſuis viribus conversionem ad Deum finem ſupernaturalem, quae pro infuſione gratiae requiritur: haec quippe converſio non eſt ſola conditio, ſed eſt vera, & phyſica diſpoſitio cauſans, & inferens in ſuo genere gratiam, ut dicemus Tractat. de Iuſtificatione diſput. 3. dub. 5. Nec tamen ſequitur, quod D. Thom. minus recte adduxerit praedictum exemplum: quoniam Sanctus Doctor intendit docere, quod ſicut ad recipiendum lucem à ſole requiritur, quod homo ad ſolem ſe convertat; ita ad hoc, quod homo participet à Deo gratiam, deſideratur, quod ſe convertat in Deum. Quae eſt ſatis propria, & elegans ſimilitudo, tenetque in eo, pro quo adducitur. Cum hoc autem recte cohæret, quod converſio ad ſolem, & converſio ad Deum plurimum differant inter ſe: nam exemplum non tenet in omnibus, ut eſt vulgare proloquium.

Ad quartam

Ex quibus liquet ad quintam objectionem: nam in reconciliatione facta inter homines tam ſubmiſſio, qua offendens ſe ſubjicit, & diſponit; quam remiſſio offenſae, qua offendens veterem amicitiam reſcindit, & novam amicitiam inſtaurat, ſunt ejuſdem ordinis: unde poſſet offendens ponere diſpoſitionem, quantum eſt de ſe, ſufficientem, ut conſequatur reconciliationem alterius. Quia tamen praedicta diſpoſitio non eſt phyſica; ſed moralis: neceſſaria eſt alterius acceptatio, ut fortiatur effectum, pro quo exhibetur. Diſpoſitio autem ultima ad gratiam ſanctificantem debet eſſe ejuſdem ordinis, & habere phyſicam connexionem cum illa: unde cum homo nequeat ſuis viribus ponere aliquid ejuſdem ordinis cum gratia, & phyſice cum illa connexum; ſequitur, quod non poſſit ſe ultimo ad praedictam gratiam diſponere. Quod magis conſtabit ſ. ſequenti.

Ad quintam

Ad ſextam, & ultimam dicendum eſt, quod hoc ipſo, quod homo ſe habeat per modum materiae ad gratiam ſanctificantem; recte inferitur, quod ſecundum ſua naturalia conſideratus etiam ſe habeat per modum materiae reſpectu ultimae diſpoſitionis ad gratiam. Nam cum non detur aliqua ultima diſpoſitio neceſſario connexa cum gratia, niſi illa, quae eandemmet comitatur, & conſequitur, ut ſupra diximus, & alibi ex proſeſſo oſtendimus: nequit homo, ut praevenit ipſam gratiam, & ſecundum ſe conſideratus, praedictam diſpoſitionem efficere, ſed eſt in potentia tam ad gratiam, quam ad diſpoſitionem. Cum quo tamen recte cohæret, quod gratia ſemel adjutus in diſpoſitiones active influat: atque ideo quod non ſe habeat pure paſſive reſpectu ipſarum

Ad ſextam

rum, licet comparatus, ut materia respectu gratiæ.

Additio.

Immo vero (ne propriæ sententiæ videamur alligare communem doctrinam) quamvis amor charitatis, aut contritio non orirentur à gratia sanctificante, ad quam disponunt: adhuc tamen confirmatio in suo robore permaneret: nam qui habet propriam efficacitatem ad dispositionem ultimam antecedentem, influit etiam active in formam: unde vel non se habet, ut pura materia respectu formæ, vel se habere etiam debet ut materia respectu dispositionis antecedentis. Cum ergo certum sit, quod homo se habeat ut materia respectu gratiæ sanctificantis; sequitur, quod secundum se consideratus non habeat activitatem respectu ultimæ dispositionis ad ipsam. Semel autem elevatus per auxilium supernaturale influit per modum causæ principalis in dispositiones, non autem in gratiam: quia virtus auxiliij est sufficiens ad continendum per modum virtutis proximæ, & adæquatæ actus supernaturales, minime verò gratiam sanctificantem. Agens vero, cui virtus proxima pro dispositionibus ad gratiam est propria, & connaturalis, etiam habet virtutem sufficientem ad ipsam gratiam, cum illa prior virtus non disponat ad gratiam, nisi ut derivata ab eo, qui potest gratiam producere, & ut subest illius intentioni. Unde si homo propria virtute posset efficere dispositiones ad gratiam, posset etiam saltem per aliam actionem ipsam gratiam efficere. Et è converso si se habet ut materia respectu gratiæ; necessum est, quod secundum se consideratus se habeat etiam ut materia respectu dispositionum.

§. IV.

Propugnatur eadem conclusio alio argumento.

Alia ratio pro vera sententia.

119. **S**ecundum, & satis urgens fundamentum nostræ sententiæ desumitur ex his, quæ in tota hac disputat. diximus, potestque ad hanc formam reduci: quoniam ultima dispositio ad gratiam consistit in actibus amoris Dei finis supernaturalis, & contritionis ortæ ex eodem amore: sed homo nequit suis viribus efficere hujusmodi actus: ergo nequit se ultimo ad gratiam preparare. Major est certa: tum quia ita docent communiter Theologi: tum quia nulli alij actus aptius, & intimius ad gratiam præparant: ergo vel non datur ultima dispositio ad gratiam, vel debet ejus ratio prædictis actibus convenire. Minor suadetur: quia actus habentes objectum formale supernaturale sunt supernaturales secundum speciem, exceduntque proinde vires hominis naturales, ut late ostendimus dub. 2. Sed amor Dei finis supernaturales, & contritio ab illo orta tendunt in objecta formaliter supernaturalia, ut satis ex se liquet: ergo nequeunt elici ab homine suis viribus relicto.

Confirmatur.

Confirmatur: quia ultima dispositio ad gratiam connectitur cum ea ex natura rei: sed implicat, quod homo per vires naturales producat aliquid ex natura rei connexum cum gratia sanctificante: ergo homo per proprias vires nequit ultimo ad gratiam sanctificantem se preparare. Major constabit ex dicendis *Tractatu de justificat. disput. 3. dub. 1. & 5.* & nunc potest breviter ostendi: tum inductive in aliis formis, & dispositionibus ad formas naturales: nulla quippe est ultima dispositio ad formam naturalem, quæ non

nectatur ex natura sua cum ipsa forma: quia vel consequitur sine nova actione ad formam, sicut calor ut octo ad formam ignis; vel è converso forma sequitur ad ipsam, sicut forma ignis calorem ut septem. Tum etiam quia id, quod ex natura sua non affert formam, non est, cur dicatur ultima dispositio ad ipsam; quandoquidem ea posita, potest adhuc poni alia ultimior, & intimior dispositio: ergo ut aliquid ultimo disponat ad gratiam, debet cum ea ex natura rei connecti. Minor autem probatur: quoniam quidquid homo per vires naturales producit, est entitative naturale: alias effectus excederet virtutem causæ: sed id, quod est naturale, nequit ex natura sua connecti cum gratia sanctificante, quæ est forma nobilissima supernaturalis, siquidem pertinet ad ordines longe diversos, & valde differant inter se, & supernaturalia sunt supra exigentiam, & vim naturæ, ut satis ex se constat: ergo implicat, quod homo per vires naturales producat aliquid ex natura rei connexum cum gratia sanctificante. Et ideo quantumcumque illas exerat, nisi gratia adjutus gratiam sanctificantem non assequetur, juxta illud Bernardi in libro de gratia & libero arbitr. *Conatus nostri & cassi sunt, si non adjuventur, & nulli, si non excitentur.* Et Greg. hom. 9. in Ezech. *Nos, inquit, prævenit, ut velimus; & volentes subsequitur, ne inaniter velimus.*

D. Bernard.

D. Gregor.

120. Huic argumento, & confirmationi occurrens primo ex doctrina Cajetani infra referendi negando, quod actus disponentes ad gratiam sanctificantem debeant fieri ex motivo supernaturali, vel habere connexionem ex natura rei cum gratia. Satis enim est, quod sint actus ordinis inferioris, acceptati tamen à Deo auctore supernaturali in ordine ad formam supernaturalis ordinis. Quod declarari potest cum in naturalibus, cum in supernaturalibus. In illis quidem: quia dispositiones corporeæ queunt devenire ad introductionem formæ spiritualis, ut constat in generatione hominis. In his autem quia attritio entitative naturalis potest esse ultima dispositio ad gratiam collatam in Sacramento poenitentiae, ut docent Victoria, Cano, & Sotus libro 2. de natura & gratia capite 3. Cur ergo in justificatione facta extra sacramentum non poterunt actus pure naturales disponere ad gratiam sanctificantem, si in ordine ad hunc finem acceptentur à Deo.

Primum effugium. Cajet.

Victoria. Cano. Sotus.

Ceterum hæc responsio nullatenus potest sustineri: *Primò*, quia ut impius se disponat ad suam justificationem, requiritur gratia excitans, & adjuvans: atqui extrinseca Dei acceptatio, nec excitat, nec adjuvat; cum pure extrinseca sit, actusque supponat: ergo est insufficiens, ut homo disponatur ad gratiam. Minor, & consequentia constant. Major autem habetur expresse in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 4. his verbis. *Declarat præterea ipsius justificationis exordium in adultis à Deo per Christum Iesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, ut qui per peccata à Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem eidem gratiæ libere assentiendo, & cooperando disponantur.* *Secundò*, quia ut homo se præparet ad gratiam, indiget gratia interiori: sed externa acceptatio non est gratia interior, ut liquet ex terminis: ergo non sufficit, ut homo disponatur ad gratiam. Major probatur tum ex verbis nuper relatis

Confirmatur.

Cotc. Trid.

Trident.

August.

D. Thom.

relatis Concilij Trident. quibus statim subiungit: *Ita ut tangente Deo cor hominis per spiritus sancti illuminationem*: quæ satis aperte significant gratiam internam. Tum etiam ex SS. Patribus, & præcipue ex August. *epist. 107. & lib. de prædestinat. SS. cap. 19. & 20. & lib. de gratia Christi cap. 24.* ubi ait: *Legant ergo, & intelligant, intueantur, atque fateantur non lege, atque doctrina insonante forinsecus, sed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Cui doctrinæ consonat omnino D. Thom. in hoc articulo ubi ait, *quod ut homo se disponat ad gratiam sanctificantem, oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam moventis.* Quod etiam tradit quodl. 1. art. 7. & alibi sæpè.

Tertiò, quia agens, & finis mutuo sibi correspondent: sed Deus concurrens ad actus, quibus homo disponitur ad gratiam intendit immediate aliquem finem supernaturalem; ergo influit active in eisdem actus per modum agentis supernaturalis: atqui virtus agentis, & modus concurrendi debet relucere in effectu: ergo actus, quibus homo disponitur ad gratiam, debent non solum acceptari in ordine ad finem supernaturalem; sed etiam habere aliquam supernaturalitatem in se ipsis.

Ad hæc: in præsentis dubio non loquimur de eo, quod Deus potest decernere, ut se habeat tanquam dispositio, vel potius ut conditio moralis ad infusionem gratiæ; sed de dispositionibus, quæ attentis naturis rerum ad recipiendam gratiam desiderantur, & præparant: at hæc posterior ratio nequit competere actibus pure naturalibus, quantumvis acceptentur à Deo: ergo doctrina illa Cajetani vim argumenti nostri non evacuat.

Ad primum autem exemplum in contrarium inductum respondemus dispositiones ad animam rationalem, & ipsam animam esse ejusdem ordinis naturalis. Quod autem illæ sint corporeæ, & anima spiritalis, nihil refert: sicut nec quod illæ sint accidentia, & hæc substantia. Quoniam licet anima sit spiritalis entitative, est tamen corporea ut quo, & vera forma corporis: unde sicut petit uniri subiecto corporeo, & per unionem corpoream, ita etiam postulat, quod accidentia ad ipsam præparantia, ac determinantia subiectum corporea sint: hæc quippe in virtute animæ rationalis hominis generantis, cui in disponendo subduntur, possunt materiam, & expurgare à contrariis impedimentis, & trahere, ac sigillare ad receptionem animæ rationalis. Actus vero pure naturales non sunt ejusdem ordinis cum gratia, nec habent aliquid intrinsecum, per quod ad eam peculiariter determinent: unde nequeunt obire officium dispositionis respectu illius.

Ad secundum responderetur primo, quod aliud est loqui de dispositione sufficienti ad valorem sacramenti, aliud vero de dispositione requisita ad infusionem gratiæ intra sacramentum. Licet ergo admitteremus cum aliquibus antiquis, quos sequitur Bonac. tom. 1. tr. de sacra. disp. 5. q. 3. puncto 2. n. 11. sufficere ad valorem sacramenti poenitentiae dolorem naturalem: minimè tamen valemus admittere, quod sufficiat in ratione dispositionis ad gratiam sanctificantem, ut videre est apud prædictos Auctores. Qui potius hoc pacto conantur salvare, quod detur Sacramentum poenitentiae informe: quia videlicet attritio naturalis sufficit ad valorem sacramenti, non autem ad infusionem gratiæ sanctificantis: eo quod dispositio debeat esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam dis-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

ponit. Quod potius infirmat rationem superius factam.

Secundo, & melius respondetur attritionem naturalem ad neutrum munus valere, ut recte docent Medina in præsentis, Arauxo 3. p. q. 84. art. 1. dub. ultimo num. 48. Curiel ubi supra concl. ultima, & alij, quos refert N. à Jesu Maria tr. de poenit. cap. 5. dub. unico num. 17. Et ratio, aliis nunc relictis, est: quoniam dolor quatenus pars essentialis poenitentiae debet esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsus, ut loquitur Concilium Trid. sess. 14. cap. 4. & regulari per fidem, & includere propositum adimplendi præcepta nedum naturalia, sed etiam supernaturalia, & detestari peccata illis opposita: attritio autem pure naturalis id non habet: unde nequit deservire ad gratiæ communicationem, nec ad sacramenti valorem.

121. Respondebis secundo cum Scoto, & Gabriële infra referendis, quod ut homo se disponat ad gratiam sanctificantem per aliquid ordinis supernaturalis, & connexum cum gratia, sufficit, quod actus entitative naturales eleventur per quemdam modum intrinsecum ordinis supernaturalis, ad quem gratia excitans & adjuvans per se concurrant, quin opus sit elicere actus supernaturales entitative: nam actus prædicto modo elevati, & tendunt in finem supernaturalem, & possunt cum gratia sanctificante connecti.

Hæc tamen solutio potest efficaciter refelli: tum quia jam admittit esse necessarium modum supernaturalem intrinsece sufficientem actus humanos, ut ij valeant ad gratiam disponere: sed homo nequit propriis viribus prædictum modum producere; cum ad eum requiratur gratia excitans, & adjuvans, ut hæc solutio negare non audeat: ergo homo non valet propriis viribus se ad gratiam sanctificantem disponere. Patet consequentia: quia ut se disponere posset, debebat influere suis viribus in actus non materialiter acceptos, sed quatenus important modum elevationis, ratione cujus habent ad gratiam conducere. Tum etiam quia dispositiones ultimæ ad alias formas entitative acceptæ sunt ejusdem ordinis cum ipsis, ut inductive potest ostendi: ergo idem dicendum est de ultima dispositione ad gratiam sanctificantem: cum non possit assignari rationabilis causa differentiae. Tum præterea quia actus ultimo disponentes ad gratiam sanctificantem regulantur, ut diriguntur per lumen fidei infusæ: hæc quippe proponit obiectum & finem, in quæ tendit homo se ad iustificationem præparans: sed actus, qui regulantur per fidem infusam, sunt in sua specie supernaturales; cum tendant in supernaturale obiectum per fidem acceptum, & propositum: ergo sunt supernaturales quoad modum, sed etiam quoad entitatem. Tum denique quia actus secundum illam rationem debet esse supernaturalis, secundum quam disponit ad gratiam, & connectitur cum ea: sed actus disponentes ultimo ad gratiam habent ad eam conducere non ratione huiusmodi superadditi, sed per suam speciem, & entitatem; siquidem si semel sunt in sua specie naturales, nequit explicari in quo consistat ille modus supernaturalitatis, ratione cuius conducunt, ut late ostendimus dubio 2. numero 30. ergo actus ultimo disponentes ad gratiam sunt supernaturales quoad substantiam, & connectuntur cum illa.

122. Sed obiicies primo: quia non magis requiritur, ut aliquid disponat ad formam supernaturalem, quam ut eam mereatur de condigno: sed homo per actus entitative naturales, & elevatos

Medina.
Arauxo.
Curiel.
N. à Jesu
Maria.

Conc. Trid.

Altera eva-
sio.
Scotus.
Gabriel.

Præcluditur.

Obicitur præ-
mo.

Exempla in-
ducta nihil
probant.

Bonacina.

per quendam modum derivatum à charitate, illis-
que impressum potest mereri de condigno ali-
quam formam supernaturalem videlicet beatitu-
dinem, & gratiæ augmentum, ut docent commu-
niter Theologi in Tract. de Merito: ergo pariter
per actus entitative naturales elevatos per ali-
quem supernaturalem modum poterit se disponere
ad gratiam sanctificantem. Consequentia videtur
legitima. Maior autem suadetur: quoniam meri-
tum de condigno habet æqualitatem cum præmio:
dispositio autem, quæcumque sit, est inferior res-
pectu formæ, ad quam disponit: ergo non magis
requiritur ad disponendum, quam ad merendum
aliquam formam.

Satisfit ob-
jectioni.

D. Thom.

Respondetur rationem meriti respectu beati-
tudinis supernaturalis reperiri primario in acti-
bus charitatis; in aliis vero actibus, & præcipue
in naturalibus, solum reperiri secundo, quate-
nus fiunt ex imperio charitatis, & participant
ordinem ad finem ultimum, ut docet D. Thom.
*infra quæst. 114. art. 4. & ibidem ostendimus
disp. 4. dub. 1.* Quo etiam pacto possemus conce-
dere, quod aliqui actus entitative naturales queunt
ad gratiam disponere, si participant aliquem mo-
dum intrinsicum derivatum ab ultima dispositio-
ne ad gratiam, quæ sit supernaturalis entitative,
nempe ab actu charitatis, aut contritionis, for-
maliter, vel virtualiter concurrente: quem dicen-
di modum non reprobavimus in Tract. de pecca-
tis disp. 20. à num. 34. Caterum sicut impossibile
est, quod ratio meriti præmij supernaturalis in-
veniatur in actibus naturalibus, nisi supponat
charitatem, & fiant ex imperio illius: ita impos-
sibile est, quod actus naturales disponant saltem
ultimo ad gratiam, nisi formaliter, aut virtualiter
supponant actus charitatis, vel contritionis, qui-
bus propria ratio ultimæ dispositionis ad gratiam
convenit per se primo. Et ideo licet admittamus
posse actus entitative naturales disponere ad gra-
tiam sanctificantem; fateri tamen oportet, quod
requirantur alij actus supernaturales entitative,
in quibus ratio ultimæ dispositionis ad gratiam
per se primo reperiatur, ac proinde illis sublati
non posset ratio dispositionis in actibus naturali-
bus reperiri. Porro prædicti actus naturales in eo
eventu non disponent ratione suæ entitatis præ-
cisive sumptæ, quo pacto naturali hominis vir-
tuti responden: sed quatenus elevarentur per
supernaturalem modum vires hominis exceden-
tem. Unde semper recurrendum est ad gratiam su-
pernaturalis auxilij: quod sufficit ad veritatem
nostræ assertionis.

Differentia
inter disposi-
tionem &
meritum.

Adde inter dispositionem, & meritum res-
pectu formæ supernaturalis posse designari rationa-
bilem differentiam: nam meritum non connecti-
tur physice cum præmio, sed tantum moraliter, &
supposita ordinatione, atque acceptance præ-
miantis. Et ideo actus naturales dignificati per
modum supernaturalem derivatum, & impressum
à charitate possunt mereri supernaturale præmium:
quia licet physice non adæquent perfectionem
istius; moraliter tamen, sive in æstimatione pru-
dentum valent ei æquivalere: sicut aurum, quod
physice loquendo est minoris perfectionis, quam
equus; potest esse ejusdem valoris in æstimatione
moralis. Caterum dispositio ultima ad aliquam for-
mam connectitur per se, & ex natura rei cum ipsa:
quamobrem entitative sumpta debet esse ejusdem
ordinis, quamvis inferioris dignitatis. Unde cum
actus entitative naturales tametsi elevati per ali-
quem supernaturalem modum non sint, proprie
loquendo, ejusdem ordinis cum gratia sanctifican-

te; idcirco nequeunt habere rationem rigorosæ
dispositionis ultimæ ad eandem gratiam; sed tan-
tum moraliter, & supposito aliquo actu entitative
supernaturali, cui ratio ultimæ dispositionis pro-
prie, & per se primo conveniat, ut nuper diximus.

123. Objicies secundo: nam dispositiones se re-
nent ex parte subjecti recipientis formam: sed ut
subjectum recipiat formam supernaturalem, non
est necessarium, quod sit supernaturale secundum
entitatem; sed satis est, quod recipiat prædictam for-
mam secundum potentiam obedientialem, ut constat
in anima respectu gratiæ: ergo ut dispositiones præ-
parent ad formam supernaturalem, non requiritur, quod
sint supernaturales entitative; sed sufficiet, quod se-
cundum potentiam obedientialem ad prædictam for-
mam disponant: id quippe postulare videtur propor-
tio, quæ inter subjectum, & dispositiones invenitur.

Obicitur se-
cundo.

Respondetur negando consequentiam: & ratio
disparitatis est, quod ut subjectum recipiat ali-
quam formam, satis est habere capacitatem passi-
vam ad eam recipiendam; quamvis non habeat in
actu esse intra ordinem proprium formæ, ut con-
stat tum in materia prima recipiente formam sub-
stantialem, tum in substantia completa recipiente
formam artis. Dispositio autem ultima ad formam
tollit indifferentiam passivam subjecti illud tra-
hendo, & sigillando, ut prædictam formam reci-
piat: unde nequit habere eam indifferentiam, ac
potentialitatem obedientialem, quam habet subje-
ctum; alias non valeret illud determinare, & ad
exigentiam determinatæ formæ reducere. Et hinc
provenit, quod licet in subjecto recipiente gra-
tiam sufficiat entitas naturalis cum potentia obe-
dientiali ad esse supernaturale, tamen dispositio ul-
tima ad prædictam gratiam debeat habere esse su-
pernaturale subjective, & entitative: quia videli-
cet per se ipsam determinat subjectum ad receptio-
nem formæ supernaturalis: quod minimè præsta-
ret, si esset naturalis in sua entitate: tunc quippe po-
tius ad naturalem formam disponderet. Accedit,
quod subjectum non dicit ordinem positivum, &
determinatum ad formam supernaturalem, sed me-
ram non repugnantiam ad eam recipiendam: unde
nullam supernaturalitatem ex vi hujusmodi se ha-
bendi contrahit in se ipso. Ultima verò dispositio
ad formam supernaturalem importat ordinem po-
sitivum determinatum, & immediatum ad ipsam:
& cum talis respectus nequeat non à termino sic
inspecto speciem propriam mutuari: idcirco præ-
dicta dispositio debet supernaturalis evadere, &
ad formæ ordinem actu, & intrinsicè pertinere.

Occurrit
objectioni.

S. V.

Refertur opposita sententia, & illius funda-
menta ab autoritate eliduntur.

124. **C**ontrariam sententiam propugnavit
in primis Pelagius, Julianus, Celestius,
& alij eorum sequaces asserentes posse hominem
propriis viribus sufficienter se disponere ad gra-
tiam sanctificantem (quam Pelagianos admisisse
ostendimus disp. 1. cap. 4. §. 4.) qui eo vires homi-
nis efferebant, ut assererent posse elicere quosdam
actus, ad quos gratia sanctificans vel naturali se-
quela, vel per modum præmij, infallibiliter se-
queretur, ut vidimus disp. cit. num. 149. & satis
aperte constat ex D. August. lib. 4. contra duas epist.
Pelagian. cap. 6. post medium & lib. 1. de gratia
Christi cap. 22. & 23. & pluribus aliis testimo-
niis, quæ congerit Vega opuscul. de iustificat. q. 6.
& eundem errorem docuisse Philippum Melan-
ch-

Sententia
contraria
Pelagius.
Julianus.
Celestius.

chn testantur Labat *disp. 1. de necessitate gratia dub. 4. §. 1.* & Prateolus in *elencho heresum verborum Melanconici heresi. 1.* Et quod mirum est, nonnulli ex Scholasticis antiquis hanc partem, ut videtur, amplexati sunt, Durandus in *2. dist. 28. q. 5.* Scotus *ibidem quest. 1. & in 3. dist. 23. q. 1. & in 4. dist. 14. qu. 2.* Almaynus *tract. 2. Moral. cap. 8.* & 9. Gabriel cum Ocham, & Alensi in *2. dist. 28. q. 1. art. 2. conclus. 1. & in 3. dist. 27. qu. 1. art. 3. dub. 2.* ubi docet dilectionem Dei habitam viribus naturæ esse ultimam, & sufficientissimam dispositionem ad gratiam, & non requiri aliam majorem. A qua doctrina non penitus recedit Cajet. opusc. de Contritione *qu. 1.* addit tamen esse necessariam extrinsecam acceptionem Dei, ut actus naturales queant sufficienter ad gratiam præparare. Videantur Curiel, Lorca, & Arauxo *locis supra citatis*, & Montef. *disp. 32. q. 3. nu. 57.* ubi prædictos Doctores contendunt vindicare à censura, qua Ecclesia in Pelagianos animadvertit. Videatur etiam Sofa in *1. difficult. 3. §. 2. & 3.* ubi in sensu legitimo & catholico suum Scotum interpretatur.

Suadebant Pelagiani hanc sententiam quibusdam testimoniis sacrae Scripturæ, in quibus dispositio ad gratiam videtur attribui non gratiæ, sed libero arbitrio, qualia sunt: *Hominis est præparare animam.* Proverb. 16. *Præparate corda vestra Domino.* 1. Reg. 7. *Præparate in occursum Dei Israël.* Amos 4. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Psal. 10. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos Zach. 1.*

His tamen facile est occurrere: solum enim suadent id, quod supra *disp. 1. c. 3. §. 2.* & in hac *disp. n. 99.* adversus Lutherum supposuimus, nempe gratiam infundi adultis dependenter ab eorum voluntaria dispositione. Quod vero hæc exhibenda sit solius liberi arbitrij facultate, minimè ostendunt, sed potius oppositum constat ex aliis testimoniis sacrae Scripturæ, quæ supra adduximus. Quo pacto componit Concilium Trident. prædicta testimonia, quæ alias videntur inter se dissidere: nam *sess. 6. cap. 6.* postquam docuit esse necessariam pro justificatione & liberam cooperationem hominis, & divinam gratiam, quæ hanc operationem præveniat, statim addit: *Unde in sacris literis, cum dicitur: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, Zach. 1. libertatis nostra admonemur: cum respondemus: Convertite nos Domine ad te, & convertemur. Thren. 5. Dei nos gratia præveniri confitemur.*

125. His ergo testimoniis relictis, & aliis quorundam sanctorum Patrum, quæ eandem expositionem admittunt, probatur primo, & difficilius prædicta sententia ex D. Thom. in *2. dist. 28. qu. 1. art. 4.* ubi aperte videtur ei suffragari: nam proposita difficultate, quam hic versamus, relativæ aliorum sententiis, sic concludit: *Et ideo aliis consentiendo dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendam ex solo libero arbitrio potest se homo præparare: faciendo enim, quod est in se, gratiam à Deo consequitur: hoc autem solum in nobis est, quod in potestate liberi arbitrij constitutum est.* Et in solutione ad 3. loquens de Pauli conversione inquit: *Cum se ad gratiam præparavit, gratiam consecutus est: non tamen oportet, quod antequam gratiam gratum facientem acceperit, sibi aliquod lumen gratia gratis data infusum fuerit.* Quod etiam docet in eodem libro, *dist. 5. quest. 2. art. 1.*

Confirmatur primo ex eodem S. Doctore in *1. dist. 41. quest. 1. art. 3.* ubi ait: *Opus bonum præcurs. Salm. Theolog. Tom. V.*

cedens gratiam non est causa meritoria ejus, sed solum dispositio quadam. Ubi loquitur de actu elicitivo solius viribus naturæ: qui enim elicitur virtute alicujus auxiliij, potest gratiam, saltem de congruo promereri. Actus igitur factus absque omni gratia potest ad gratiam disponere.

Confirmatur secundò: nam in *4. dist. 17. qu. 1. art. 2. quest. 2. ad 4.* inquit: *Deus potest esse in intentione ejus etiam, qui fidem non habet, per generalem, vel naturalem cognitionem, quam de Deo habent. Unde etiam ille, qui fidem non habet, potest se ad fidem habendam præparare, & ad gratiam si secundum suam cognitionem peccatum sibi displiceat, & in Deum affectus ejus feratur.* Cum ergo prædicta cognitio sit naturalis; sequitur, quod homo actibus propriis, & naturalibus valeat se ad gratiam disponere.

Confirmatur tertio: nam *quest. 14. de verit. art. 10. ad 5.* ait: *Loco omnium, quæ natura aliis animalibus providit, data est homini ratio, per quam & necessaria huius vitæ sibi parare potest, & disponere se ad recipienda auxilia divinitus future vitæ.* Sed ratio, quam homo accepit est virtus naturalis: ergo per hanc potest se disponere ad gratiam.

Confirmatur quarto: nam *quodl. 1. art. 8. ad 2.* hæc habet: *Dicendum, quod naturali dilectione, quæ Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis, & minus uti: & quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.* Quid expressius in favorem huius sententiæ dici potuit?

126. His auctoritatibus convincuntur aliqui, ut respondeant D. Thom. in prædictis locis se accommodasse oppositæ sententiæ, quæ tunc temporis communior erat: postea vero re maturius inspecta, illam revocasse in locis, quæ pro nostra conclusione citavimus. Ita Cajet. in hoc *art. 5. Ne obstat* (corrigenz etiam ipse, quæ docuerat opusc. de Contrit.) Lorca, Arauxo, & alij plures in præsent. Richardus Taper *art. 3. contra Lutherum pag. 220.* Driedo de Concordia liberi arbitrij fol. 56. & alij.

Sed, ut verum dicamus, hæc solutio, licet facilis, & communis sit, nobis tamen nunquam potuit arridere. Primo quia falso supponit contrariam sententiam fuisse temporibus D. Thom. magis communem, cum oppositum constet ex Alberto, Bonavent. Henrico, & ipso D. Thom. supra n. 105. Secundò quia credere non possumus D. Thom. unquam sensisse, quod homo possit suis viribus ponere ultimam dispositionem ad gratiam sanctificantem; cum hic dicendi modus sit aperte contrarius Scripturæ, Conciliis, & Patribus, & manifestæ rationi ut constat ex supra dictis. Tertio quia cum S. Doctor suam opinionem retractat, solet id expresse advertere his, aut similibus verbis: *Quamvis olim docuerim oppositum: quod tamen non facit in præsent.*

Quartò, & præcipuè, quia in eisdem ferè locis, quæ nobis opponuntur docet D. Thom. nostram, & communem sententiam: unde incredibile est, quod pariter doceat oppositum: nisi velimus ipsum contrarietatis, & inconsequentia in eisdem testimoniis arguere, quod vel in diversis non admittimus. Antecedens ostenditur: nam *quodl. 1. art. 7.* qui immediate præcedit *art. 8.* ex quo desumitur auctoritas nobis opposita, aperte docet communem sententiam dicens, *quod ad errorem Pelagianorum pertinet dicere, quod homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio divine gratia: & est contra Apostolum qui*

Durandus.
Scotus.
Almain.
Gabriel.
Ocham.
Alensis.

Cajetan.

Sofa.

Primum fundamentum ex sacra Scriptura.

Proverb. 16.
Regum. 7.
Amos 4.

Psal. 10.
Zach. 1.
Dirigitur.

Conc. Trid.

Secundum motivum ab auctoritate D. Thom.

Confirmatur ex eodem D. Thom.

D. Thom.

D. Thom.

D. Thom.

D. Thom.

Quorundam responsio.

Cajetan.

Lorca.
Arauxo.
Richardus.
Driedo.

Reiicitur multipliciter.

qui dicit ad Philipp. 1. Qui cœpit in nobis opus bonum, ipse perficiet, & quod homo indiget auxilio gratiæ non solum, ad movendum, sed etiam ad hoc, quod se ad gratiam præparet, & quod indiget divino auxilio non solum quantum ad exteriora moventia, sed etiam quantum ad interiora motum, prout Deus cor hominis movet ad bonum secundum illud Proverb. 19. Cor regis in manu Dei, & quocumque voluerit veriet illud. Et loco citato ex 2. sentent. inquit: Sine gratia gratis data homo se ad gratiam non præparat, & etiam si gratia dicatur ipse actus liberi arbitrij, quem Deus in nobis facit, quo ad gratiam gratum facientem præparamur. Et loco citato ex 4. sententiar. in solut. ad 2. argumentum, quod sic se habebat: Augustinus inquit, quod cum fidei iustificationem impetrat voluntas, concomitatur gratiam, non ducit: est pedisequa non prævia: sed si homo posset se ad gratiam nondum habitam præparare, voluntas eius esset prævia gratiæ: ergo non potest homo aliquid facere, quo se ad gratiam præparet. Respondet in hunc modum: Dicendum, quod voluntas nostra est omnino pedisequa respectu divinæ gratiæ, & nullo modo prævia: quia ipsa voluntas bona, quæ gratiam gratum facientem præcedit, ex Deo nobis provenit, qui gratuita sua voluntate nos ad hoc provocat vel flagellis, vel aliquo auxilio interiori, aut exteriori. Nec tamen voluntas hæc est prævia, sed pedisequa respectu gratiæ gratum facientis: quia non est causa ipsius, sed aliquo modo ad ipsam viam præparat. Quæ testimonia adstruunt adeo expresse nostram sententiam, ut qui ea prudenter perpendit, facile sibi persuadeat Angelicum Doctorem eam tenuisse in ipsissimis locis, quæ nobis obijciuntur, & nunquam docuisse oppositum: quæ proinde testimonia postea non retractavit in summa, sed solum magis explicuit. Quod forte voluit Cajet. ubi supra; sic enim habet: *Nec obstat, quod S. Thom. dicta sua in 2. sentent. ad meliorem sensum in 1. 2. reduxit declarando, & addendo, &c.* Aliam ergo rationem interpretandi prædicta testimonia venari oportet, quam haud arduum erit invenire, si unumquodque in particulari expendemus.

D. Thom. nunquam docuit contrariam nobis sententiam.

Cajetanus,

Legitimus sensus D. Th.

D. Thom.

127. Ad primum dicendum est D. Thom. in toto illo articulo solum intendere, quod ut homo se præparet ad gratiam sanctificantem, non indiget alia gratia habituali, minime vero, quod non indigeat aliqua gratia auxiliante. Quod aperte constat, tum ex corpore articuli, tum ex solut. ad 1. ubi ait: *Directio gressus spiritualis non potest esse nisi à Deo, sine cuius providentia nullum bonum contingit. Nec tamen oportet, quod hoc per aliquem habitum fiat, si directio gressuum ad præparationem ad gratiam gratum facientem præcedentem referatur.* Et ad 2. inquit: *Homo non potest se ad gratiam præparare, nec aliquid bonum facere sine Dei auxilio. Et ideo rogandus est, ut nos ad se convertat, & etiam alios. Nec tamen oportet, quod illud auxilium sit per aliquem habitum infusum, &c.* Quando ergo ait, quod homo ex solo libero arbitrio potest se ad gratiam præparare, ly *ex solo libero arbitrio*, non excludit consortium gratiæ actualis auxiliantis, sed solum gratiæ habitualis, cujus necessitatem ut homo se ad gratiam sanctificantem convertat, excludit S. Doctor tam in eo articulo, quam in præsentī, & pluribus aliis locis. Quod etiam observavit Joannes Nicolai in Panthologia Raynerij tom. 2. fol. 303. littera l. marginali. Et eodem modo interpretanda sunt verba, quæ habentur in solutio-

ne ad 3. & quod docet dist. 5. quæst. 2. art. 1. Nomine enim gratiæ, quam negat esse necessariam, ut quis ad iustificationem se præparet, non omnem gratiam intelligat, sed solum quandam gratiam habitualement: quam plures ex antiquis asseriebant desiderari ad dictum effectum. De quo videri possunt Abulenſis super Matth. cap. 19. quæst. 181. & Capreol. in 4. dist. 1. q. 1. ad argumenta Durandi contra 3.

Abulenſis, Capreolus.

Sed instabis: quoniam S. Doctor in corpore articuli inquit: *Præparatio, quæ est ad gratiam, non est per actus, qui sunt ipsi gratiæ æquandi æqualitate proportionis, sicut meritum æquatur premio: & ideo non oportet, quod actus, quibus se homo ad gratiam habendam præparat, sint naturam humanam excedentes.* Hæc autem ratio excludit necessitatem gratiæ tam habitualis, quam actualis: ad actus quippe non excedentes naturam humanam sufficiunt vires propriæ ejusdem naturæ: ergo ex mente D. Thom. neutra gratia requiritur, ut homo se ad gratiam sanctificantem disponat.

Reſponſio D. Thom.

Respondetur actus disponentes ad gratiam sanctificantem esse quidem supernaturales, fierique ex speciali auxilio, non tamen adæquari gratiæ sanctificantī per modum meriti ad præmium: quia ad hoc oportebat, quod ab alia gratia habituali ejusdem dignitatis procederent: quod rectè negat D. Thom. in illo art. & huc semper illius intentio collimat. Quando autem asserit prædictos actus non excedere naturam humanam, loquitur de natura ut adiuta auxiliis, non vero de natura secundum se: ad illius quippe intentionem satis est, quod tales actus non excedant naturam humanam ut destitutam gratia habituali; quamvis postulent, quod natura adiuvetur auxiliis.

128. Ad primam confirmationem respondemus D. Thom. loqui de opere bono, facto ex auxilio supernaturali: nam prædictum opus habet ad gratiam sanctificantem disponere, quamvis illam nequeat promereri. Nec obest inserta probatio: quoniam ad meritum de congruo proprie dictum (quod S. Doctor ibidem excludit) non sufficit actum esse supernaturalem; sed insuper desideratur, quod procedat à gratia habituali, sive ab homine Deo grato, ut videbimus in Tract. de Merito disp. 2. dub. unico. Unde cum actus prædictam gratiam antecedentes, non sint huiusmodi; sequitur, quod nequeant ipsam mereri, quamvis valeant ad eam disponere: ad hoc quippe non desideratur, quod homo supponatur Deo gratus, & amicus.

Alia testimonia D. Th. explicantur.

Ad secundam respondetur in illo testimonio solum excludi necessitatem fidei habitualis, ut homo se disponat tum ad gratiam, tum ad fidem habitualement, iuxta ea, quæ supra ex S. Doctore diximus. Cum quo tamen rectè cohæret, quod sit necessarium auxilium actuale, & aliquod lumen fidei per modum transeuntis, quo adiuvetur, & eleve- tur naturalis cognitio, quam possumus propriis viribus comparare.

Ad tertiam respondemus D. Thom. non docere, quod ratio naturalis disponat immediatè ad auxilia gratiæ; sed quod prædicta ratio disponat, adjuncta tamen ejusdem gratiæ auxiliis: unde solum intendit, quod homo ex vi suæ conditionis habeat capacitatem, ut eleve- tur ad ordinem, & finem supernaturalem. Quod satis constat ex solutione ad 1. ubi ait: *Ad finem, qui facultatem naturæ excedit, dantur principia, non quæ sunt causa finis; sed quibus homo est capax eorum, per quæ pervenitur ad finem: ut enim dicit August. posse habere fidem & charitatem natura est hominum,*

D. Thom.

num, habere autem est gratia fidelium. Quod etiam docet in responsione ad 2.

Ad quartum dicimus tunc dilectionem naturalem esse in summo, quando vel imperatur à charitate, & ordinatur in proprium illius objectum, vel conjungitur cum amore supernaturali ipsius charitatis. Quod cum contingit, datur summa preparatio ad gratiam: non quia amor naturalis sit ex natura sua preparatio ad illam; sed quia quando amor naturalis est in summo dignitatis, connotat indispensabiliter amorem charitatis, qui est summa dispositio ad gratiam habendam. Et ideo illa propositio D. Thomae: *Quando amor naturalis in summo fuerit, tunc est summa preparatio ad gratiam habendam*, non est intelligenda in sensu formali, vel causali, quasi amor Dei naturalis sit ipsa dispositio, vel eam causet: sed magis in sensu materiali, & concomitante: quia quando amor naturalis est in summo, non quidem intentionis, sed excellentiae ob conjunctionem ad amorem supernaturalem charitatis, tunc adest re ipsa summa preparatio ad gratiam, ipse videlicet charitatis amor. Quae solutio est omnino consona doctrinae traditae *disp. preced. dub. 4.* ubi statuimus, quod supposito peccato mortali, nequit potentia consequenti dari in homine amor naturalis Dei super omnia, quin simul adsit in eodem instanti conversio ad Deum finem supernaturalem disponens ad gratiam sanctificantem, insimul & ipsa gratia, quae praedictum peccatum expellat. Consonat etiam dicta responsio intentioni D. Thom. nam intendebat hoc argumentum diluere: *Sic diligere Deum (nempe super omnia) est maxima preparatio mentis humana ad gratiam consequendam: primus autem homo ponitur in illo statu gratiam non habuisse; sed sola naturalia: ergo non dilexit Deum plusquam se ipsum, super omnia.* Ad quod respondet tunc solum amorem naturalem esse summam preparationem ad gratiam, quando est in summo, in summo, inquam excellentiae ob conjunctionem ad amorem supernaturalem charitatis. Unde non sequitur, quod si homo elicuit amorem naturalem destitutum alterius amoris consortio (quo pacto se gereret, si consideretur in puris) habuerit etiam gratiam sanctificantem. Videantur, quae diximus *Tract. 5. disp. 10. dub. 1. num. 33.* ubi aliam praedicti testimoniij adduximus expositionem.

§. VI.

Convelluntur rationes ejusdem sententiae.

Secundum argumentum.

129. **S**ecundo suadetur eadem sententia argumento Durandi: quoniam id, quod dicit immediatum ordinem ad gratiam, est ultima dispositio ad illam, cum sola ultima dispositio habeat immediatum ordinem ad formam: sed homo potest suis viribus facere aliquid dicens immediatum ordinem ad gratiam: ergo potest eisdem viribus se ad illam ultimo disponere. Minor probatur: quia opus moraliter bonum importat ordinem immediatum ad gratiam, cum inter hanc, & illud non reperiatur medium: sed homo potest suis viribus efficere opus bonum morale, ut constat ex *disp. preced. dub. 2.* ergo potest facere aliquid dicens ordinem immediatum ad gratiam.

Diluitur.

Ad hoc tamen facile respondetur negando minorem primi syllogismi. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet nihil de necessitate mediet inter opus bonum morale, & gratiam generaliter acceptam; hinc tamen minime evincitur,

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

quod praedictum opus dicat ordinem positivum ad illam, sed praecise quandam non repugnantiam per modum potentiae obedientialis. Ad rationem autem ultimae dispositionis non sufficit carentia repugnantiae respectu formae, sed insuper desideratur ordo positivus exigens, & inferens infallibiliter ipsam. Diximus *inter opus morale & gratiam generaliter acceptam*: quia inter opus morale, & gratiam sanctificantem mediant dispositiones supernaturales, ut praedicta gratia connaturaliter recipiatur, ut supra diximus.

130. Tercio arguitur: quoniam sicut negatio est causa negationis; ita affirmatio est causa affirmationis: sed causa adaequata non recipiendi gratiam sanctificantem est homo non se disponens ad eam recipiendam: ergo causa adaequata eam recipiendi erit ipse homo se disponens pro illius receptione: & consequenter poterit suis viribus se ad eam ultimo preparare.

Tertium argumentum.

Confirmatur primo: quia ultima dispositio ad gratiam recipiendam debet esse aliquis actus humanus quatenus voluntarius, & liber: ad hoc quippe requiritur praedicta dispositio, ut communicatio gratiae sit homini voluntaria: atqui actum aliquem esse voluntarium, & liberum non provenit ex gratia, quae ad unum determinat, nempe ad bonum; sed ex sola facultate liberi arbitrij: haec ergo sufficit, ut homo efficiat ultimam dispositionem ad gratiam.

Confirmatur primo.

Confirmatur secundo: nam homo quod plura opera moraliter bona exercet, eo magis disponitur ad gratiam: sed potest suis viribus praedicta opera cum maxima intentione exercere: ergo poterit maximam dispositionem, ac proinde ultimam efficere pro gratia consequenda. Major probatur: tum quia homo quo plura opera bona exercet, eo fit minus ineptus ad gratiam consequendam: provenit enim praedicta ineptitudo ex peccatis, quae impediuntur per exercitium bonorum operum ut ex se liquet: sed nequit ineptitudo, sive indispositio ad aliquam formam diminui, quin crescat dispositio, &abilitas ad eam recipiendam: ergo homo quanto plura opera bona exercet, tanto magis disponitur ad gratiae consecutionem. Tum etiam quia ubi requiritur minus auxilium, ut homo disponatur ad gratiam, ibi requiritur major dispositio ad eam obtinendam: si enim esset idem dispositionis defectus, idem etiam auxilium foret necessarium, quod dispositionem efficere: constat autem, quod in eo, qui plura opera moraliter bona exercet, requiritur minus auxilium pro illius conversione, quam in eo, qui illa non exercet, sed per repetita peccata impedimentum apponit divinae gratiae: ergo quanto plura opera moraliter bona exercet homo, tanto magis disponitur ad gratiam consequendam.

Secundo.

Ad argumentum neganda est major: quia licet bene valeat, quod si affirmatio est causa adaequata affirmationis; negatio debeat esse causa adaequata negationis; nihilominus è converso non tenet, quod si alicujus negatio est negationis causa, etiam illius affirmatio debeat esse causa affirmationis. Causa quippe ob quam lapis verbi gratia non descendat, est aliquod corpus obstitens, & descensum impediens: & tamen ablatio praedicti corporis non est causa, ob quam lapis descendat: sed praedictus motus gravitati lapidis, illiusque generanti attribuendus est: Et ratio est: quia negatio est de genere mali: unde cujusvis requisiti defectus sufficit ad eam inferendam. Affirmatio autem est de genere boni: & ideo ad eam afferendam non sufficit hoc, vel illud requi-

Sati sit argumentum.

fitum, sed desideratur omnium concursus. Quamobrem ad negandum aliquem affectum satis est negatio causæ quantumvis remota: & tamen ut detur effectus non sufficit causa remota, & radicalis, sed insuper desideratur virtus proxima. Quod contingit in præsentī: nam ut homo disponatur ad gratiam, requiritur & concursus illius proprius videlicet per modum suppositi, & virtutis elevabilis, & etiam concursus Dei, ut dantis virtutem proximam elevantem, & applicantis efficaciter ad actus. Unde sufficit hominem non concurrere, ut negatio dispositionis sequatur: & tamen non sufficit solus homo ad efficiendum prædictam dispositionem; sed requiritur influxus specialis Dei, qui & virtutem proximam, & ipsos actus efficiat, juxta illud Osee 13. *Perditio tua ex te Israel: tantummodo in me auxilium tuum*, & Deuter. 8. *Miseratus est tui, ne diceret: Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præstare: sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit*. Et profecto si argumentum aliquid suaderet; plane evinceret, quod sicut defectus privativus dispositionis revocatur in hominem adæquate, & nullo modo in Deum: ita etiam dispositio ad gratiam à solo homine dependeret, non vero à Deo auctore naturali, aut supernaturali, nec ab illius concursu speciali, vel generali. Quo quid ineptius?

Osee 13.

Deuter. 8.

Diluitur prima confirmatio.
Molina.

D. Thom.

Cælestinus Papa.
D. Thom.

Enodatur secunda.

Ad primam confirmationem (relicto Molina in sua concordia quæst. 23. art. 4. disp. 1. membro 10. ubi docet actum liberum, quia liberum, non pendere à divina gratia, nec sub hac ratione esse effectum illius: quem satis impugnativimus tract. 5. disp. 4. dub. 4.) respondetur omiſſa majori, negando minorem: nam ut docet D. Thom. 1. p. qu. 23. art. 5. in actu bono supernaturali non est distinguendum id, quod est ex libero arbitrio, & id, quod est ex gratia: sed ab utroque principio tota illius entitas pendet, licet sub diversis rationibus. Et ideo sicut sola gratia non efficit supernaturalitatem actus liberi, sed in eam etiam influit liberum arbitrium gratia adjutum, & elevatum: ita in libertatem actus supernaturalis non influit solum arbitrium, sed etiam gratia illud elevans. Nam quemadmodum supernaturalitas prædicti actus est re ipsa libera, ac proinde debet elici à principio libero: ita etiam libertas ejusdem actus est revera supernaturalis, & ideo debet fieri à supernaturali principio. Unde Cælestinus Papa in epist. ad Episcopos Gallia, inquit: *Nemo nisi per Christum bene nititur libero arbitrio*. Et D. Thom. q. 6. de verit. art. 2. ad 11. ait: *Deus nulli volenti accipere gratiam eam denegat: sed hoc ipsum, quod est velle accipere gratiam est nobis ex prædestinatione divina*. Huic doctrinæ non præjudicat inserta probatio: quoniam licet gratia non sit principium liberum ut quod, est tamen libera, & indifferens ut quo: nam ita inclinat ad bonum, ut nihilominus non afficiat voluntatem per modum naturæ necessario determinantis ad unum: confert enim illi activitatem proximam ad actus bonos supernaturales, relinquendo in voluntate activitatem proximam ad actus malos, vel ad omissionem bonorum: atque ideo in libero arbitrio elevato per gratiam manet indifferentia proxima, & expedita ad utrumlibet.

Ad secundam confirmationem respondetur negando majorem & suppositum illius: nam sicut homo per primum opus moraliter bonum non disponitur positive ad gratiam; cum hujusmodi opus nullum ordinem exigentiæ importet respectu illius, sed præcise, & adæquate tendat in

finem naturalem: ita per repetitionem prædicti operis non fit homopositively habilior, & magis dispositus, ut gratiam consequatur. Ad primam autem probationem in contrarium admittimus, quod homo per exercitium bonorum fiat minus ineptus ad gratiam, quatenus vitat nova peccata; non verò quia expellit antiquum, in quo jam præexistit, vel quia ullum ordinem exigentiæ dicat ad gratiam: quod proprie loquendo non est fieri minus ineptum, vel diminuerè dispositionem; sed est non fieri magis ineptum, nec novam indispositionem inducere. Ratio autem propria dispositionis non consistit in evitatione novorum impedimentorum; sed in expurgatione subjecti à dispositione contraria, & promotione, atque accessu ad formam inducendam. Unde cum homo per exercitium bonorum operum ordinis naturalis non se expurget à peccato mortali, nec accedat ad gratiam; sequitur, quod se non disponat ad illam; quamvis per eorum exercitium novam indispositionem non inducat, sed hujus novæ indispositionis introductionem impediatur: hoc quippe non est se disponere; sed est non se indisponere ad gratiam. Verumtamen nec hoc potest præstare per longum tempus: quia viribus propriis nequit se ita gerere, ut novum peccatum in longo tempore non committat, ut diximus disp. præced. dub. 5.

Ad secundam probationem respondemus idem auxilium requiri in eo, qui exercet plura opera moraliter bona, ac in eo, qui efficit pauciora, si loquamur de auxilio requisito ad ultimam dispositionem: quia hæc est eadem in utroque, nempe conversio ad Deum finem ultimum supernaturalem. Si vero sermo sit de dispositionibus remotis, & emollientibus cor, & attendamus ad modum communem, & suavem conversionem; fatemur plura gratiæ auxilia desiderari ad conversionem illius, qui per innumera peccata est veluti obfirmatus in malo, quam in eo, qui opera moraliter bona exercet. Hoc autem non provenit ex eo, quod aliquis eorum habeat ullam dispositionem ad gratiam; sed ex eo, quod unus sit magis indispositus, quam alius, & hic habeat pauciora impedimenta. Sicut si darentur duo subjecta, quorum unum esset frigidum ut duo, alterum vero ut sex, neutrum tamen haberet ullum gradum caloris; unum quidem esset minus dispositum ad formam ignis, quam aliud: & nihilominus nec unum, nec aliud esset positive dispositum ad prædictam formam habendam: hæc quippe positiva dispositio non consistit in carentia frigiditatis, sed in positione caloris. Et quemadmodum ex eo, quod requiratur major virtus ad disponendum frigidum ut sex ad formam ignis, quam frigidum ut duo; minime sequitur, quod istud habeat aliquam dispositionem positivam respectu prædictæ formæ: ita ex eo, quod sit necessaria copiosior gratia ad conversionem maximi peccatoris, quam ad conversionem minoris, neutiquam inferitur, quod iste habeat ullam dispositionem ad gratiam, sed tantum quod sit minus indispositus ad eam habendam.

131. Quarto arguitur: quia non repugnat, quod ea, quæ sunt ordinis naturalis, disponant ultimo ad formam supernaturalem: ergo non repugnat, quod homo suis viribus efficiat aliqua opera naturalia, per quæ ad gratiam sufficienter præparetur. Consequentia videtur nota. Antecedens autem probatur. Primo: quia major distantia invenitur inter humanitatem, & Verbum divinum, ac inter opera naturalia, & formam

Quantum argumentum.

D. Thom.

formam supernaturalem, cum inter illa extrema inveniatur distantia infinita; non autem inter hæc: at sic est, quod ex parte humanitatis reperiatur summa congruitas, ut assumeretur à Verbo, ut resolvit D. Thom. 3. part. quest. 4. art. 1. quæ congruitas non potuit non esse dispositio ad unionem hypostaticam: ergo ea, quæ sunt naturalia queunt ad supernaturalem formam ultimo disponere. Secundo quia Deus impertitus est Angelis gratiam juxta capacitatem, & perfectionem suæ naturæ, ut docet idem D. Thom. 1. part. quest. 62. art. 6. hoc autem non contingeret, si naturalia non disponderent ad formam supernaturalem: ergo ita asserendum est. Quod apertè tradi videtur in illa parabola Matth. 25. in qua paterfamilias uni dedit quinque talenta, alij vero duo, alij autem unum, unicuique secundum propriam virtutem. Per quod significatur Deum distribuere talenta gratiæ secundum virtutem naturalem unicuiusque: hæc igitur valet ad gratiam disponere.

Matth. 25.

Responsio.

Respondetur negando antecedens. Ad cujus primam probationem dicendum est, quod congruitas inventa in humanitate, ut assumeretur à Verbo, non consistebat in aliquo positivè determinante ad unionem hypostaticam, sed in pura potentia sibi, & aliis creaturis communi. Fuit autem congruentius cæteris paribus, assumere prius naturam humanam, quam aliam ob ea, quæ tradit D. Thom. loco citato his verbis: *Quæ quidem congruentia attenditur secundum duo in humana natura, scilicet secundum eius dignitatem, & necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, in quantum est rationalis, & intellectualis, nata est attingere aliquantulum ipsum verbum per operationem, cognoscendo scilicet, & amando ipsum. Secundum necessitatem autem, quia indigebat reparatione; cum subiaceret originali peccato. Hæc autem duo soli humane nature conveniunt: nam natura irrationali deest congruitas dignitatis: natura autem Angelica deest congruitas prædictæ necessitatis. Cum ergo ex his duobus reparationis necessitas non sit ulla ratio positiva, dignitas autem consistat in sola aptitudine obedientiali, non quidem proxima, sed tantum radicali ad videndum Deum; planè infertur prædictam congruitatem non esse dispositionem ad unionem hypostaticam: ac proinde nec naturalia disponere ad formam supernaturalem. Quod satis expressit S. Doctor loco citato in principio corporis ubi ait: *Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passivam naturalem, quæ non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem, quem transcendit unio personalis creaturæ ad Deum.**

D. Thom.

Caietan.

Per quæ patet ad secundam probationem: nam Deus non communicavit Angelis gratiam juxta tantitatem (ut sic dicamus) alicujus actus naturalis, sed juxta intensiorem actus charitatis, quæ se in Deum finem supernaturalem converterunt: iste quippè amor fuit ultima dispositio, quæ gratiam consecuti sunt, & cui gratiæ intensio immediatè commensurata est. Placuit autem Deo omnino gratis, & misericorditer conferre Angelis gratiam, & auxilia, quibus disponderentur ad consequendum gratiam in gradibus commensuratis ad eorum perfectionem naturalem; ita ut ille majori gratia gauderet, qui perfectioris esset naturæ: non quia hæc illam commensurationem exigeret; sed quia Deus pro libertate sua voluit illam observare. Videatur Caietan. 2. 2. quest. 24. art. 3. §. In responsione ad 3. ubi opti-

mè observat dignitatem naturalem Angelorum non esse verè causam quantificandi gratiam illis communicatam; sed ad summum quamdam occasionem: nam ex inæqualitate perfectionum naturalium occasionatur, ut Spiritus sanctus omnino gratis voluerit Angelos in supernaturalibus proportionabiliter dignificare. Nec oppositum significatur in illa parabola patrisfamilias distribuentis servis talenta juxta unicuiusque virtutem: quia ut inquit D. Thom. loco nuper citato D. Thom. in respons. ad 1. *Virtus secundum quam sua dona Deus dat unicuique, est dispositio, vel præparatio præcedens, sive conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem, vel conatus prævenit Spiritus sanctus movens mentem hominis vel plus, vel minus secundum suam voluntatem, &c.* Quod autem dicitur (inquit idem S. Doctor de Charitate, art. 7. ad 9. *Dedit unicuique secundum propriam virtutem, non est referendum tantum ad virtutem naturæ: erroneum est enim dicere, quod dona gratiæ, & gloriæ dentur secundum mensuram naturalium: sed intelligenda est virtus, quæ est etiam per gratiam.* Quod magis constabit ex his, quæ statim dicemus.

DUBIUM SEXTUM.

Utrum homo per proprias vires valeat consequi gratiam auxiliantem, & se disponere saltem remotè ad sanctificantem.

132. **S**upposito, quod homo nequeat suis viribus ad gratiam sanctificantem ultimo se disponere, ut ostendimus dubio præcedenti, videndum superest, an saltem valeat ad eam consequendam se remotè præparare. Et proculdubio poterit, si habeat vires sufficientes ad consequendum auxilia necessaria, ut eliciat actus, quibus incipit converti, trahiturque ad exercitium perfectiorum motuum, ut puta contritionis, & amoris per quos ultimò disponitur, & infallibiliter gratiam sanctificantem assequitur. Unde in idem redit posse efficere dispositionem remotam ad gratiam habitualementem, & posse consequi gratiam actualem, sive auxiliantem: & idcirco una erit decisio utriusque difficultatis, quam tamen claritatis causa specialiter primæ gratiæ auxilianti studebimus applicare. Consultò autem ^{punctum difficultatis.} titulus inquit, *an valeat consequi*, &c. quia præsens difficultas non alligatur modo consecutionis, an scilicet sit per modum dispositionis, aut meriti, sive occasionis, vel proportionis, unde moveatur Deus ad conferendam gratiam: sed generaliter investigat, an possit homo suis viribus infallibiliter consequi auxilia gratiæ actualis, & præcipuè primum; quidquid sit de modo ea consequendi. Procedit tamen absolute, & attentis naturis rerum, non vero ex suppositione accidentali alicujus legis, aut pacti Dei cum hominibus: de hoc enim pacto seorsim tractabimus dubio sequenti. Et quamvis hanc difficultatem magna ex parte jam discusserimus *Tract. 5. disp. 10. dub. 1.* non potuimus non illam iterum revocare ad examen: tum quia hic propriam sedem habet, nec valet ab antecedentibus, & subsequen-
tibus dubiis rescindi, quin dicendi ordo exturbetur: tum quia supersunt adhuc non pauca, quæ postulant novam limam.

§. I.

Statuitur conclusio, & firmatur præcipuo fundamento.

Vera sententia.

133. **D**icendum est hominem per solas vires naturales non posse ullo modo consequi primum auxilium gratiæ supernaturalis. Hanc conclusionem docent Concilia, Patres, & Theologi, quorum testimonia supra dedimus *dub. præced. a num. 106.* ut ea introspicienti constabit, quæ proinde iterum non adducimus. Et quamvis possemus alia plura expendere; ea tamen singulatim non referimus, ut sequenti discursui illa commodius inferamus: sic enim eorum intelligentia magis nobis illucescet, & robur firmius premet Adversarios.

Ratio fundamentalis.
D. August.

Probatur ergo conclusio sequenti ratione desumpta ex D. August. *lib. de prædest. Sanct. cap. 3.* & alibi sæpè: quoniam si homo posset per vires naturales obtinere auxilium gratiæ; sequeretur prædictum auxilium non esse gratiam: consequens implicat contradictionem, & destruit id, quod supponitur, videlicet prædictum auxilium esse gratiam specialem: ergo homo nequit suis viribus consequi huiusmodi auxilium. Sequela ostenditur: quia gratia propriè dicta, maximè Theologica, & supernaturalis, de qua loquimur in præsentī, excedit naturæ facultatem, & exigentiam, ut observavimus *disp. 1. cap. 1.* sed id, quod potest obtineri viribus naturæ, huius facultatem, & exigentiam non excedit, ut liquet ex terminis: ergo si homo potest viribus naturalibus consequi auxilium gratiæ; sequitur huiusmodi auxilium non esse gratiam. Cujus rationis vim expressit Apost. *ad Roman. cap. 11.* illis verbis: *Si autem gratia, iam non ex operibus: alioqui gratia iam non esset gratia.* Et ad Ephes. 2. *Gratis estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est.* Quibus apertè significatur minimè cohærere, quod aliquid obtineatur operibus naturæ, & sit specialis gratia, vel quod causetur ex nobis, & donetur specialiter à Deo.

Hæreticorum evasio.

134. Vim huius argumenti multifariam contendunt infringere Adversarij. Nam in primis Pelagiani (qui, ut vidimus *disp. 1. cap. 4. §. 4.* prædictum auxilium ut congruum saltem ad facilius consequendam salutem admiserunt) partim negabant, partim concedebant sequelam diversimodè intellectam. Autumabant enim prædictum auxilium non habere rationem gratiæ, si comparetur ad opera moraliter bona, quibus illud homo consequitur: debitum quippè esse ex iustitia credebant, ut Deus sua gratia præsto esset ad adiuvandum eum, qui vires naturales ad operandum rectè exerceret. Quia tamen tota natura cum omnibus suis facultatibus nullo præeunte titulo creata est à Deo, idcirco existimabant prædictam naturam habere rationem gratiæ: atque ideo sibi videbantur salvare, quod auxilia obtenta viribus naturæ adhuc conditionem gratiæ servarent. Unde inferebant collationem prædicti auxilij habere rationem misericordiæ, & iustitiæ juxta illud Psalm. 24. *Universa via Domini misericordia, & veritas.* Misericordiæ quidem, quia habetur per gratiam, seu naturam gratis à Deo productam; iustitiæ verò, quia debetur operibus. Quam Pelagij doctrinam refert August. *lib. de hæresibus hæresi 88.* his verbis: *Illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non*

Psalm. 24.

D. August.

esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis, ab illo accipit nostra natura. Idemque apertè tuetur Marcus Heremita (de quo *disp. cit. cap. 5. num. 207.*) in *lib. de paradiso*, ubi ait: *Iubet Deus, ut homo in primis cognoscat, & cum cognovit, amet, & voluntatem depromat. Ut autem aliquod opus perficiat, gratia Domini largitur volenti, & credenti. Quare voluntas hominis est velut auxilium à natura insitum, qua absente ne Deus quidem quidquam operatur.*

Marc. Here.

Confutatur.

Hoc tamen hæreticorum effugium præcluditur ratione superius facta: tum quia licet natura fuerit gratis producta à Deo, hoc est, nullo præveniente titulo, & hac de causa possit utcumque gratia appellari; tamen ea, quæ supponunt naturam, illiusque facultatem non excedunt, ex hoc ipso amittunt rationem gratiæ; cum debeantur titulo connaturalitatis: qua ratione potentiæ naturales, & actus ab eis dimanantes à conceptu gratiæ excluduntur: si ergo primum auxilium gratiæ non superat facultatem naturæ humanæ, sed potest illius viribus comparari; sequitur, quod nequeat propriam rationem gratiæ sortiri. Tum etiam quia licet auxilium collatum naturæ ad exercendum opera sibi connaturalia sit debitum ipsi naturæ, proindeque non valeat habere rationem gratiæ nisi impropriissimè; tamen auxilium, de quo in præsentī agimus communicatur naturæ ad opera, quæ ipsius facultatem excedunt, ut puta ad credendum, & sperandum, sicut oportet, ut modo ex dictis *dub. 4. a num. 86.* supponimus contra Pelagium: sed huiusmodi auxilium excedit simpliciter naturam, sicut & opera, pro quibus datur: ergo est gratia, non quia habeatur per naturam gratis à Deo productam; sed quia superat illius vires, & exigentiam: In qua acceptatione divinæ litteræ utuntur gratiæ vocabulo, ut observat August. *epist. 195.* his verbis: *Illam vero gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandam non immerito intelligimus: mirum est tamen, si ita appellatam in ullis legitimis, prophetis, Evangelicis, Apostolicisque litteris legimus.* Tum præterea quia juxta expositionem Pelagianorum evacuatur efficacia, & tota energia illius consecutionis Apostoli: *Si gratia, iam non ex operibus, & illius: Hoc non ex vobis, Dei enim donum est:* quandoquidem Pelagiani componunt esse aliquid gratiam, & dari propter opera facta; provenire ex nobis, & esse speciale Dei beneficium: hoc autem directè contradicit Pauli intentioni, ut liquet ex ipso textu. Tum denique quia opera naturalia inæqualia sunt in perfectione, & valore auxilio supernaturali promoventi hominem ad æternam felicitatem, quæ in possessione summi boni omnem naturam superexcedentis consistit: ergo homo per opera naturalia nequit prædictum auxilium reddere sibi debitum ex iustitia: hæc quippè postulat æqualitatem meriti ad præmium. Quomodo autem in omni opere Dei inveniatur iustitia, infra exponemus *num. 147.*

135. Secundo occurrunt nostræ rationi Semipelagiani negando sequelam: quia existimant, quod licet nostris operibus possimus consequi auxilium gratiæ; adhuc istius ratio servetur indemnis: nam opera nostra ita reddunt sibi certam misericordiam divinam, quod huic plurimum cedant in perfectione, & valore: unde non tam dicuntur illam promereri, quam occasionem parare, & ansulam auferre, ut Deus suam gratiam ex sola liberalitate impertiatur. Quem discurrendi modum

Semipelagianorum esset.

Cassianus

modum exprimit Cassianus Semipelagianorum in hac causa patronus : sic enim habet lib. 12. de institutis cœnobiorum cap. 14. *Dicimus ergo secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & a quærentibus inveniri : sed petitionem, & inquisitionem, & pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei id, quod petimus, dederit, vel aperuerit, quod pulsantibus, vel illud, quod quærimus, fecerit inveniri. Præsto est namque, occasione sibi tantummodo à nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia inferenda. Et hac ratione existimat prædictum auxilium non ex iustitia, sed ex sola misericordia conferri, ut magis se explicat collat. 13. cap. 13. his verbis : Et ita semper gratia Dei nostro in binam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adiuvat, protegit, ac defendit : ut nunquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigat, vel expectet, ne penitus dormienti, aut inerti otio dissoluta sua dona conferre videatur : occasiones quodammodo querens, quibus humana segnitiei torpore discusso non irrationabilis sue munificentie largitas videatur : dum eam sub colore cuiusdam desiderij, ac laboris impertit. Ut nihilominus gratia Dei semper gratuita perseveret, dum exiguis quibusdam, præviisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta pennis beatitudinis dona inestimabili tribuit largitate. Et infra, Quantumlibet, inquit, enisa fuerit humana fragilitas, non ita laboribus suis divinam imminuit gratiam, ut non semper gratuita perseveret. Quod etiam docet Faustus lib. de gratia, cap. 17. ubi inquit : Ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quidquam de eius meritis vindicemus ; ne Phariseum imitari mortifera iustitiæ præsumptione videamur. Et post pauca : Non ergo, ait, operatio, sed cordis elatio declinanda est.*

Faustus

Confutatur primo.

Ad Rom. 10.

D. Thom.

Prosper.

Impugnatur amplius.

Sed hanc evasionem, quæ sub specie pietatis venenum occultat, facile possumus confutare. Primo arguendo ad hominem : nam ideo Semipelagiani docent hominem suis viribus consequi divinum auxilium, quia si Deus illud conferret homini inerti, otioso, & se non aptanti ad gratiam ; denegaret autem ei, qui vires naturales, quantum potest exerit, ut gratiam indipiscatur, esset acceptor personarum : quod vitium longè proscribit à Deo Paulus ad Rom. 10. illis verbis : *Non est distinctio Iudæi, & Græci : nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.* At sic est, quod vitium acceptionis personarum solum habet locum in his, quæ debentur ex iustitia, ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 6. art. 1. Ergo si in sententia Semipelagianorum Deus denegando auxilium ei, qui se ex viribus propriis ad gratiam disponit, esset acceptor personarum ; sequitur, quod prædicta opera reddant auxilium Dei sibi debitum ex iustitia, & consequenter, quod istud amittat rationem gratiæ. Quod licet verbis videatur negare Cassianus, re tamen admittit : ac proinde incidit in Pelagij errorem, quod evitare contendit, ut optime arguit D. Prosper lib. adversus Collatorem cap. 6. his verbis : *Quomodo autem non advertisti in illud damnatum incidere, quod velis, nolis convinceris dicere, gratiam Dei secundum merita nostra dari ; cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur, affirmas ?*

Secundo : quia actus moraliter bonus, & habens vim ad inferendum aliquod præmium, nequit non esse meritum respectu illius : atqui Se-

mipelagiani concedunt opera moraliter bona habere vim ad consequendum auxilium gratiæ : ergo illud merentur : sed quod debetur meritis, jam non communicatur omnino gratis, sed ex aliqua iustitia : ergo primum auxilium erit debitum ex iustitia, quod Cassianus renuit concedere. Major primi syllogismi probatur non inductivè, nullus enim invenitur actus moraliter bonus, qui non habeat rationem meriti, respectu ejus, quod propter ipsum, & intuitu ejus communicatur. Tum ratione quia si semel actus est bonus, & alias gaudet tali æstimabilitate, ut re ipsa assequatur id, pro cuius consecutione elicitur, & offertur, nequit non illi adæquari in ratione pretij : & hoc sufficit ad rationem meriti. Quod argumentum urget August. lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. *Si sine Dei gratia, inquit, per nos incipit cupiditas boni, ipsum cæptum erit meritum, cui tanquam ex merito veniat adiutorium : ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed merito nostro dabitur.* Et Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 18. *Si vero secundum opinionem illorum nostrum est velle credere, priusquam nos Dei gratia incipiat adiuvare, iniuste dicitur gratia : quia non gratis homini datur, sed bonæ retribuitur voluntati. Hanc enim sicut illi volunt, gratia in nobis invenit, quam ipsa non dedit. Immo si sic est, nos priores Deo voluntatem damus, atque ita gratiam non miseratione tribuentis, sed equitate Dei retribuentis accipimus.* Et eodem modo loquitur D. Prosper ad excerpta Genuensium dubio 3. & 4.

D. August.

Fulgentius

Objectiones

Dilatatio

136. Sed objicies : nam oratio, seu supplicatio pauperis ad divitem pro consequenda elemosyna habet vim ad eam consequendam ; si quidem multoties dives confert elemosynam ob supplicationem sibi factam : & nihilominus supplicatio non habet rationem meriti, cui elemosyna debeatur ex iustitia ; cum istius elargitio sit semper opus misericordiæ : ergo licet Deus tribueret auxilium gratiæ ob opera moraliter bona facta ex viribus naturæ, non ob id diceretur prædictum auxilium ex iustitia retribui.

Respondetur negando consequentiam : nam oratio pauperis ad divitem non habet rationem obsequij respectu illius : neque enim ex vi prædictæ supplicationis intendit pauper divitem colere, sed solum propriam indigentiam significare. Unde nec dives tribuendo elemosynam attendit ad merita prædictæ supplicationis, nec eam confert intuitu illius ; sed affectus compassionis intendit præcisè sublevare miseriam pauperis, quod est proprius finis misericordiæ. Quamobrem licet elemosynæ largitio supponat supplicationem pauperis, adhuc est solius misericordiæ opus, quin ibi iustitiæ debitum interveniat. Cæterum si semel Deus conferret auxilium gratiæ ob orationem sibi factam ex viribus naturæ, jam respiceret prædictam orationem non ut purum signum indigentiae creaturæ, quam aliunde satis perspectam habet : sed ad eam attenderet tanquam ad obsequium sibi oblatum, quo creatura ipsum ex motivo religionis revereretur. Quocirca retribuendo auxilium gratiæ, non intenderet sublevare præcisè creaturæ indigentiam, quod est opus misericordiæ ; sed etiam operi bono præmium persolvere, quod est officium iustitiæ. Et consequenter jam gratia non esset gratia, ut Patres supra relati contra hæreticos argumentantur.

Replicabis : demus, quod pauper intendat suam supplicatione divitem colere : demus etiam quod

Replia

istæ

iste ratione pauperis allectus desideret non solum sublevare illius miseriam, sed orationem etiam (quod non semel contingit,) præmio donare: adhuc tamen in æstimatione prudentum eleemosynæ largitio non est opus justitiæ, sed solius misericordiæ, ac proinde confertur gratis simpliciter: ergo quamvis homo suis bonis operibus naturalibus Deum honoret, & quamvis Deus communicando auxilia intendat prædictis operibus aliquale præmium rependere; adhuc tamen prædictum auxilium non communicabitur ex justitia, sed habebit rationem gratiæ. Patet consequentia tum à paritate, tum à fortiori: quia auxilium Dei magis excedit in valore opus bonum naturale, quam divitis eleemosyna pauperis orationem: sed ob excessum istum eleemosyna confertur simpliciter gratis, quamvis ibi interveniat umbra quædam justitiæ: ergo auxilium dabitur simpliciter gratis, licet retribui videatur intuitu bonorum operum.

modatur.

Respondetur primo hac objectione ad summum convinci, quod auxilium collatum intuitu bonorum operum non sit debitum ex rigorosa justitia; minimè vero, quod non sit aliquantulum debitum, ut constat ipso exemplo, quo hæc replica titur. Unde licet salvet prædictum auxilium esse absolutè gratiam, non tamen quod sit gratia omnibus modis, & quod illius collatio sit pura misericordia. Hoc autem quam absurdum sit, patet ex dictis, & magis constabit ex iis, quæ §. sequenti dicemus.

Secundo respondetur negando consequentiam: nam in eleemosyna concessa pauperi ob ejus supplicationem potest coherere, quod sit misericordia, & quod simul conferatur ex justitia imperfecta, & secundum quid: id vero minimè componi valet in auxilio supernaturali collato intuitu bonorum operum naturalium. Et ratio differentia est, quod eleemosyna est ejusdem ordinis cum oratione pauperis: unde potest habere rationem præmij respectu illius, si semel velit dives acceptando orationem, & tribuendo eleemosynam observare aliqualem rationem justitiæ: valet quippe oratio pauperis in hujusmodi præmium connaturaliter ordinari. Opera autem moraliter bona facta viribus naturæ non habent rationem obsequij respectu Dei finis supernaturalis, nec proportionantur supernaturali præmio; sed sistunt adæquatè intra ordinem naturæ. Quapropter illorum retributio non spectat ad Deum agentem supernaturalem, nec per supernaturalia dona exercenda est; sed Deo agenti naturali, & rependenti naturalia beneficia reservari debet. Cum ergo auxilium de quo loquimur, sit gratia supernaturalis, & à Deo auctore supernaturali descendat; nequit ex justitia adhuc imperfecta, & secundum quid deberi operibus merè naturalibus, qualia præcisè exercet homo ante primi auxilij communicationem. Unde prædicti auxilij collatio ita debet esse misericordia, & gratia, quod nullo modo sit justitia, vel retributio pro bonis operibus naturalibus.

§. II.

Præcluditur alia evasio.

Alterum quoddam effugium.

Sunt denique, qui respondeant auxilium collatum intuitu operum naturalium non esse debitum ex rigorosa justitia, ut minus rectè admittebant Pelagiani; nec conferri citra omnem justitiam, ut plures Semipelagiani contendebant

salvare: sed medio modo se habere, quin exuat gratiæ rationem. Nam licet opera naturalia, aiunt, nequeant mereri de condigno prædictum auxilium ob inæqualitatem in perfectione, & valore; atque ideo non fundent justitiam rigorosam: valent tamen illud mereri de congruo: quod sufficit ad justitiam imperfectam, & non evacuat gratiæ naturam. Id autem asserere videtur rationi consentaneum: tum quia valde congruum est, ut ei, qui operatur rectè secundum suam virtutem, Deus retribuatur secundum suam magnificentiam. Tum etiam quia æquum est, ut Deus potius illum adjuvet per suam gratiam, qui opera moraliter bona exercet, quam eum, qui libertate abutens innumera peccata committit. Tum denique quia irrationabile est, ut Deus non magis respiciat opera bona illius, qui ea diligenter repetit, quam desidiam ejus, qui nihil boni operatur. Prædicta ergo opera moraliter bona elicit viribus naturæ possunt habere rationem meriti de congruo, cujus intuitu Deus suam gratiam dispenset: quæ tamen, quia plurimum excedit valorem prædictorum operum, adhuc absolutè confertur misericorditer, & non ex rigorosa justitia. Quæ responsio & doctrina familiaris erat aliquibus Semipelagianis, ut satis innuit Cassianus locis supra relatis, & aperte docet Faustus lib. 1. cap. 3. ubi ait: *In totum genus humanum gratia beneficia fatemur extendi: sic tamen, ut ei vigilantia humana studium per omnia indicemus adiungi.* Et cap. 9. *Nunc, inquit, ista dicentes non laborem gratia coequamus; sed omnino gratiam sine comparatione preponimus.* Et idem discurrendi modus adeo arrisit quibusdam Theologis Catholicis, ut existiment Paulum locis supra num. 133. solum loqui de operibus meritorij de condigno: ex quibus si conferretur gratia, jam non esset gratia: quia tunc quasi pro æquali pretio daretur. Quod autem conferatur pro merito tantum de congruo, existimant rationem gratiæ non impedire: velut si res magni pretij donaretur pro alia exigui momenti. Idque putant non spectare ad Massiliensium errorem. Ita Toletus *super epist. ad Rom. cap. 11. annot. 4.* & Vega *lib. in Trident. cap. 10.*

Faustus.

Toletus. Vega.

Resellitur primo.

Hanc tamen doctrinam nescimus cum decretis fidei componere, ex quibus proinde studebimus eam evertere. *Primo*: quia prima gratia, quam Paulus, & divina Scriptura commendat, est purè gratia, & misericordia aded libera, ut nulli studio, aut merito voluntatis humanæ debeat; ut sic nullus valeat in ejus consecutione se discernere, nec habeat motivum in se gloriant: atqui si primum auxilium conferretur ob opera naturalia se habentia ut meritum de congruo; jam illa gratia non esset purè gratia modo præscripto: ergo Deus non confert hujusmodi auxilium attendens ad ullam rationem meriti, quod in operibus naturalibus reperitur. Consequentia est manifesta. Major autem constat ex verbis Apostoli. 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Quæ sunt aded perspicua, ut expositione non egeant.* Minor etiam liquet: quia si opera naturalia merentur de congruo primam gratiam, & hæc conferretur intuitu illorum; jam homines haberent ex se aliquid, quo se discernere, nempe ipsa opera bona, quæ propriis viribus elicerent, & in quibus proinde possent gloriar. Quo argumento utitur August. lib. de prædest. Sanct. D. August. (quem adversus Massilienses Semipelagianos specialiter scripsit) cap. 5. ubi ait: *Nunquid enim per*

1. ad Cor. 4.

per hac dona, quae omnibus communia sunt hominibus (nempe actus, vires, & facultates naturales) discernuntur homines ab hominibus? Hic autem prius dixit: Quis enim te discernit? & deinde addit: Quid autem habes, quod non accepisti? Posset quippe dicere homo inflatus adversus alterum. Discernit me fides mea, iustitia mea, vel si quid aliud. Talibus occurrens cogitationibus bonus Doctor: Quid autem habes, inquit, quod non accepisti? A quo nisi ab illo, qui te discernit ab alio, cui non donavit, quod donavit tibi? Si autem accepisti, ait, quid gloriaris, quasi non acceperis? Nunquid quaso, ait aliud, nisi ut qui gloriatur, in Domino gloriatur? Nihil autem huic sensui tam contrarium est, quam de suis meritis sic quemquam gloriari, tanquam sibi ea fecerit, non gratia Dei: sed gratia, quae bonos discernit à malis; non quae communis est & bonis, & malis, nempe motio vel concursus naturalis.

Everitur
amplius.

Secundo: quoniam communicatio primi auxilij supernaturalis debet esse donatio ita gratuita, ut nullo modo sit retributio, vel donatio, ut loquuntur Jurisperiti, antidotalis, sive quae alterius obsequium aliquantulum recompenset: sed auxilium collatum ob bona opera naturalia tanquam propter merita de congruo non est huiusmodi, ut satis liquet ex terminis: ergo praedictum auxilium nec ea spectat, nec confertur intuitu illorum. Maior constat ex Apostolo loco citato ex epistola ad Rom. ubi concludit: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ubi Chrysost. hom. 19. inquit: Nec aliquid retributionis cuiquam debet, quasi quid ab illo acceperit: sed ipse perpetuo in beneficiis prior est. Et Fulgentius loco supra citato refutans Semipelagianorum doctrinam: Si sic est, inquit, nos priores Deo voluntatem damus: atque ita gratiam non miseratione tribuentis; sed aequitate Dei retribuentis accipimus. Veruntamen quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Nemo unquam.

Ad Roman.

Chrysost.

Fulgent.

Confutatur
ulterius.

Tertio: quoniam totum adversariorum studium in designando ex parte nostri aliquod meritum saltem de congruo, ad primum auxilium, eo collimat, ut possint reddere rationem, cur Deus quibusdam potius quam aliis auxilium suae gratiae communicet, ne irrationabilis suae munificentiae largitas videatur, ut Cassianus loquitur, & constat ex argumentis, quibus utuntur: sed haec procedendi ratio est contraria intentioni Pauli in illis verbis: Si gratia iam non ex operibus: alioqui gratia iam non esset gratia: ergo, &c. Snaedet minor: quia postquam Apostolus praedictum argumentum induxit, asseruitque gratiam ex pura misericordia conferri, statim in admirationem raptus exclamavit: O altitudo divitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viae eius! At si doctrina huius responsionis vera foret, non esset profecto incomprehensibile, & inexplicabile, cur Deus uni gratiam communicet, & non alij, nam secundum illam doctrinam in promptu esset responsio, nempe quia ille bene utitur suis viribus naturalibus; unde meretur saltem de congruo, quod Deus illi suae gratiae auxilium impendat: alter vero iners, & dissolutus est: pluraque facinora committit, quocirca dignus existeret, ut Deus à communicatione gratiae suae magnificentiam revocet. Quae solutio, quod facilius videtur, eo magis stupori Apostoli contradicit, & prodit suam falsitatem. Unde optime

Div. Prosper lib. 1. de vocat. gentium, cap. 13: Nec sapientiores, ait, aut scientiores Beatissima Apostolo sumus, qui cum de gratia potentia disputaret, magnorum mysteriorum ingressus arcenum, iis, quae impossibile erat enarrare succubuit. Cum ergo hac divinorum operum mysteria supra mensuram humana intelligentia excellentia, quodam mentis sua profuisset excessu; totam expositionis rationem transtulit ad stuporem, & admirator eorum, quae protulit, exclamavit, & dixit: O altitudo divitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viae eius! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula seculorum. Amen. Praemissa enim docentis assertio locum dabat multimode questioni, ut variate per tot populos, ac tempora gratia Dei causa quaeretur? Sed horum mysteriorum, indiciorumque causas pius, & doctus magister maluit ad altitudinem divitiarum sapientiae Dei, scientiaeque suspendere, quam iustissima veritatis, & misericordissimae bonitatis subtractum ab humana cognitione secretum temeraria inquisitione discutere: nihil omittens de his, quae non oportet ignorari; nihil conrectans de his, quae non licet sciri.

D. Prosper.

139. Unde multum miramur, quod Doctores Catholici responsionem supra traditam contendunt tueri, atque ab errore Massiliensium discernere, & vindicare. Tum quia Augustinus, Prosper, & Fulgentius, qui adversus Semipelagianorum opinionem tunc subortam scripserunt, eamque damnarunt, perspicuissimam illam habebant, & quidquid asseriebant Adversarii, calaverunt optimè. Asserebant autem plures illorum inveniri in operibus naturalibus non quidem meritum de condigno, & inducens rigorosam iustitiam, sed meritum solum de congruo, cui Deus misericorditer gratiam retribueret, ut manifestè constat ex ipsorum verbis, quae supra dedimus. Cum ergo Patres damnant illam propositionem, Gratia datur, & subiungitur labori, & industria humana, manifestè excludunt meritum etiam de congruo. Tum etiam, quia cum praedicti Patres negant gratiam secundum merita nostra dari, non intelligunt praecise meritum de condigno; sed omne id, intuitu cuius gratia dicatur retribui, ut rectè observavit Bellarminus Bellarm. lib. 6. de gratia, cap. 5. §. Probatur secundo, & satis constat ex August. lib. ad Bonifacium cap. 8. August. ubi inquit: Si sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum caput erit meritum, cui tanquam ex debito veniat adiutorium, &c. ubi nullo pacto potest intelligi de merito fundante rigorosam iustitiam; cum nulla appareat ratio ad tantum meritum ex levi quadam boni cupiditate asserendum. Tum denique, & praecipue quia gratia Dei confertur nullis praecedentibus meritis, ut aperte definit Concilium Arausic. 2. can. 25. his verbis: Hoc etiam salubriter profitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuvamur; sed ipse in nobis nullis praecedentibus bonis meritis fidem, & amorem sui prius conspirat. Quod etiam determinat Trident. sess. 6. cap. 5. dicens: Ipsius iustificatio nis exordium in adultis à Deo per Iesum Christum praevemente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur. Meritum autem de congruo aliquod meritum est, ut liquet ex terminis: ergo nequit

Inconsidera-
tum aliquo-
rum studium.

Conc. Arauf.

Trident.

nequit affirmari, quod homo per opera naturalia mereatur de congruo primum auxilium gratiæ, quin incidatur in errorem Massiliensium, quem damnant relata decreta.

Motiva antecedentis evasione ener-
vantur.

140. Ad ea vero, quæ adducuntur in favorem evasione hæcenus impugnata, respondetur opera moraliter bona elicita viribus naturæ nullam habere congruitatem intrinsecam respectu gratiæ supernaturalis: nullum quippe fundant meritum, vel proportionis habitudinem ad prædictam gratiam; sed manent adæquatè intra limites ordinis naturalis, quin ad superiorem, & superiorem ordinem queant se seipsis penetrare. Unde non est congruum, quod Deus operanti bene ex solis viribus naturæ conferat gratiam supernaturalem, si loquamur de congruitate intrinseca, se tenente ex parte operum. Si autem Deus homini bene operanti voluerit auxilia gratiæ conferre; id quidem erit valde congruum suæ misericordiæ: sicut erit etiam congruum suæ sapientiæ illa denegare, si concedere noluerit ob excessum, & independentiam gratiæ ab operibus naturæ. Quamobrem nulla discernendi ratio in ordine ad consequendam gratiam potest desumi ex operibus purè naturalibus, sive bonis, sive malis, ut semper verificetur: *Non est volentis, neque currentis, sed misereantis Dei.* Nec inde operans bene moraliter habet ullam vel apparentem rationem justæ querimoniæ: quippe operibus naturalibus satis superque est, ut retribuatur dona ordinis naturalis. Conqueri autem, quod Deus sibi gratiam non communicet, tacita quædam, & injusta superbia est dedecens inferioritatem creaturæ, & liberum dominium Dei in effundendo suæ gratiæ divitias. Unde Apostolus ad Rom. 9. *O homo, inquit, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Ad Rom. 9.

Per quæ verba duo significantur, quæ faciunt ad nostrum institutum. Primum, quod sicut figulus potest pro libito suo ex eadem luti massa lumere unam partem in honorem, imprimendo ei nobilem aliquam artis formam: & alteri parti valet nullam figuram inducere, sed eam relinquere in sua vilitate, atque informitate; quin ex hoc possit conqueri adversus figulum: ita Deus ex eadem Adami natura, quam de limo terræ formavit, potest secundum beneplacitum voluntatis suæ aliquos assumere in honorem, conferendo illis formam ordinis divini, nempe gratiam, alios vero non evehere ad hanc dignitatem, sed in sua conditione, & informitate naturali relinquere; quin propter hoc possint justè Deum expostulare. Secundum est, quod sicut lutum non solum formatur à figulo in vas, sed etiam emollitur, & præparatur, ut figuram artis recipiat: ita ad Deum spectat non solum justificare hominem, sed ipsum etiam ad id disponere, & emollire. Ut humiliter dicamus cum Isaia 64. *Nunc Domine, pater es tu; nos vero lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.* Licet ad hominem etiam divino auxilio præventum pertineat se ad gratiam sanctificantem activè disponere, ut diximus num. 100. in quo aliter ac lutum se habet.

Isaia 64.

Obiectio.

141. Sed obicies: quoniam magis excedit ordo hypostaticus ordinem supernaturalem, quam ordo supernaturalis ordinem naturalem; siquidem major distantia, & improporatio invenitur inter

opera supernaturalia elicita à pura creatura, & unionem hypostaticam, quam inter opera naturalia, & gratiam: sed non obstante prædicto excessu potest pura creatura per opera supernaturalia mereri de congruo unionem hypostaticam: ergo per opera naturalia poterit etiam mereri de congruo auxilia gratiæ. Consequentia patet tum à paritate, tum à fortiori. Minor etiam est satis certa: nam Beata Virgo & Patres antiqui meruerunt de congruo Incarnationem Verbi divini, ut docent communiter Theologi cum Div. Thoma 3. part. quæst. 2. art. 11.

Respondetur, quod licet inter opera supernaturalia, & unionem hypostaticam detur major distantia in esse entis, quam inter opera naturalia, & gratiam; in ordine tamen morali, in quo ratio meriti de congruo constituitur, major invenitur proportio inter illa, quam inter hæc. Et ratio est: quoniam homo per gratiam sanctificantem fit particeps naturæ divinæ, & dicit specialem habitudinem ad ipsum, contrahitque amicitiam cum eo. Unde potest offerre opera intrinsecè congrua, ut Deus, si voluerit, illa acceptet in ordine ad unionem hypostaticam tanquam ad præmium: atque ideo sint meritum de congruo respectu illius. Congruum quippe est, ut inter amicos detur communicatio bonorum: ac proinde non dedecebat Deum, quod merita sanctorum Patrum ordinaret ad consequendum Incarnationem Verbi, quæ est maximum bonum communicabile naturæ humanæ. Homo autem ut operans præcisè ex viribus naturalibus, & antecederet ad omne auxilium Dei vel est ejus inimicus, vel saltem non est amicus illius: unde nullum habet titulum ex parte sua, ut admittatur ad participationem bonorum, quæ sunt propria Dei, uti sunt omnia, quæ ad supernaturalem ordinem pertinent: immo vero habet indignitatem saltem negativam respectu illorum: quapropter nequit illa promereri adhuc de congruo.

Adde primò, & merita sanctorum Patrum & beneficium Incarnationis ab eodem Deo agente supernaturali procedere, & descendere ex eadem supernaturali providentia, simulque in eundem finem collimare, videlicet in ipsum Deum finem supernaturalem: unde Deus Incarnationem intendens potuit ex vi hujus intentionis gratiam Virgini, & Patribus communicare, ut Incarnationis beneficium enixè peterent: & congruum erat, ut Deus illorum merita pro istius finis consecutione non repudiaret, quem ipsemet intendebat. At opera facta solius naturæ viribus non sunt à Deo ut auctore supernaturali, nec ordinantur in supernaturalem finem: & ideo congruum non est, ut aliquid ordinis supernaturalis assequatur.

Adde secundò merita de congruo, quæ B. Virgo, & sancti Patres respectu Incarnationis habuerunt, fundari adæquatè in gratia: quocirca nullus eorum in ordine ad prædictum finem se discernebat, nec habebat motivum gloriandi in seipso: unde nullum ex vi hujus adest inconveniens in eo, quod prædictum meritum admittamus. Si autem homo posset suis viribus aliquid efficere, per quod assequeretur auxilium gratiæ; jam se per semetipsum discerneret ab aliis in negotio salutis, & posset adversus illos inflari, habens gloriam in seipso, & non in Domino. Quod cum sit valde absurdum; negandum omnino est, quod valeat suis viribus mereri adhuc de congruo prædictum auxilium.

142. Dices: August. in lib. de prædest. san-
ctarum, cap. 15. docet Incarnationem ita factam
esse, Replica ex D.
August.

esse, sicut gratia gratis communicatur creaturae. Quod etiam tradit lib. de correct. & gratia cap. 11. & de bono perseverantiae cap. ult. ubi ait: *Nulum est illustrius predestinationis exemplum, quam ipse mediator. Quisquis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniat & seipsum.* Ergo dicendum est, vel quod homini communicetur prima gratia supposito aliquo merito de congruo, sicut ad Incarnationem supponitur; vel quod Incarnatio sit facta nullis precedentibus meritis, sicut nec merita praecedunt gratiam creaturae.

Diluitur.

Respondetur S. Doctorem loqui de Incarnatione relata ad merita Christi Domini, non vero in ordine ad merita SS. Patrum. Unde solum intendit, quod quemadmodum humanitas Christi non potuit mereri etiam de congruo assumptionem ad personam divinam: ita etiam creatura nequit sibi de congruo mereri elevationem ad gratiam. Et consequenter, quod sicut ex parte humanitatis nulla supponitur dispositio, vel meritum ob quae assumatur à Verbo: ita etiam ex parte hominis nil illorum supponitur, propter quod sibi certum faciat gratiae auxilium. Est, inquit, August. loco citato de praedest. Sanct. *praeclarissimum lumen predestinationis, & gratia ipse salvator, ipse mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Qui, ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei precedentibus meritis, natura humana, qua in illo est, comparabit? Respondeatur quæso, ille homo, ut à Verbo patri coeterno in unitate persona assumptus filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? Quod eius bonum qualecunque precessit? Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiae, unde secundum uniuscuiusque mensuram se per cuncta eius membra diffundit. Quisquis in capite nostro precedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris eius precedentia merita multiplicata regenerationis inquirat.* Ex quibus maximè illustratur, ac firmatur doctrina superius tradita. Si autem hinc colligas, quod quemadmodum Incarnatio fuit praeium meriti de congruo, non quidem ipsius Christi, sed SS. Patrum: ita possit praedictum auxilium gratiae conferri alicui ob meritum de congruo non ipsius, sed alterius hominis iusti: quamvis id nostra non intersit ad resolutionem praesentis dubij, inficias tamen non ibimus; sed facile admittemus sequelam. De quo in Tract. 16. disp. 6. dub. 2.

S. III.

Refertur error Semipelagianorum, & eorum motivis occurritur.

Sententia contraria.

143. **S**emipelagianorum plures, etsi hominem absque gratia Dei salvari posse contra Pelagianos cum Catholicis negarent; attamen posse hominem viribus naturae se disponere ad consequendum ejusdem gratiae auxilia cum Pelagianis adversus Catholicos concedebant. Unde non Pelagiani, qui gratiae necessitatem in primo suae haereseos statu penitus spreverunt, appellati sunt, sed Semipelagiani, aut reliquia Pelagianorum; quia videlicet divinae gratiae in nonnullis derogabant, nec omnino cum Catholicis conveniebant, ut vidimus disp. 1. c. 5. n. 180. Ubi primum autem haec haereseos coepit irepere, statim D. Prosper, & D. Hilarius Augustinum certiore de illa facere curaverunt per epistolas, quae habentur tom. 7. operum Augustini. Qui ad evertendum praedictum errorem duos libros, nempe de predestinatione Salm. Theol. Tom. V.

D. Prosper.
D. Hilarius.

etorum, & de bono perseverantiae magno auctoritatis, ac rationis pondere scripsit: ex quibus, quae superius diximus, majori parte desumpimus. Ex Catholicis verò Scholasticis antiquis nonnulli huic errori videntur suffragari; cum admittant in operibus naturalibus meritum de congruo respectu primi auxilij. Quae sententia adeo arrisit Alphonsi de Castro lib. de lege poenali cap. 14. ut oppositam, & communem haereseos, atque impietatis, non absque insigni temeritate, condemnet. Placuit etiam Raymundo Lullo, ut constet ex directo Raymundo. *In faciendo bonum non oportet nos sperare, quod Deus incipiat: quia iam incipit, quando nos creavit, &c.* A qua doctrina nec videntur aliqui recentiores penitus deflectere, ut ex dicendis constabit.

Possimus in favorem hujus erroris aliqua Scripturae testimonia referre: sed quia id fecimus dub. 2. & 4. ibique eorum interpretationem adduximus, ideo in praesenti ab hoc labore supersedemus. Sunt tamen aliqua SS. Patrum auctoritates, quae videntur huic positioni favere, & quas proinde oportet explicare. Et in primis Vazquez 1. part. disp. 9. cap. 8. universum Graecorum Patrum chorum Semipelagianis adnumerat in titulo illius capituli, qui est hujusmodi: *Massilienses cum Cassiano, & Graecis Patribus initium primae gratiae, & predestinationis ex nostro libero arbitrio esse dixerunt.* Et statim addit plures Patres antiquos huic sententiae assentiri, tametsi verbis contrarium fateantur. Quae, ut legimus, non potuimus non admirari. Nam etsi Doctores Graeci aliquid docuissent minus consonum decretis Concilio um subsequenter, (quod falsum esse constabit) non decet Catholicum Patrum suorum turpitudinem revelare; cum facile possit silentij pallio operire. At veritas est antiquos Patres (si unum excipias Origenem de quo disp. 1. cap. 4. §. i.) nihil commune cum Semipelagianis docuisse; quamvis dum disputant adversus Manicheos, videantur multum (quod res tunc postulabat,) libero arbitrio favere. Id vero cuius rectè affecto vel ex eo solum certo constabit, quod Caëstius I. in epist. ad Episcopos Galliae cap. 1. Concilium Araucanum can. 25. & D. August. lib. de praedest. Sanct. cap. 14. & lib. de bono perseverantiae cap. 19. assertionem Massiliensium vocant pestiferam novitatem, & oppositam, & Catholicam dicunt esse SS. Patrum antiquorum constitutionem. Quae minimè possent affirmare, si Patres Graeci cum Semipelagianis sensissent: tunc quippè nec horum assertio esset novitas, quam tot veterum Patrum illustris chorus anteciret, nec sententia nostra esset Patrum definitio cum tot, ac tantos sibi adversos haberet. Videat ergo prudens lector, cui fides sit adhibenda, Vazquion, an Pontifici, Concilio, & Augustino?

An Patres huic sententiae faverent.

Vazquez.

Caëstius.
Conc. Arauc.
August.

144. Sed videamus jam in particulari auctoritates Patrum, quas Vazquez adducit. Primo Chrysostomus homilia 17. in Joann. ubi exponit illa verba: *Conversus autem Iesus, inquit: Hinc admoneri possumus Deum suis in beneficiis nostras non prevenire voluntates, sed à nobis incipiendum esse. Sed cum nos prompto paratoque animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas offert nobis salutis occasiones.* Et hom. 12. in epist. ad Hebraeos in expositione morali parum à principio haec habet: *Oportet nos quippè eligere primum, quae bona sunt: & tunc ipse, quae sua sunt, introducit. Non antecedit nostras voluntates, ne cadatur arbitrium: cum autem nos*

Vazquij studium.

D. Chrysost.

Nazianzen. *elegerimus, multam tunc nobis affert auxiliationem. Secundo Nazianz. orat. 31. n. 8. ubi explicans illud: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Quibus, inquit, datum est: adde volentibus datum est, atque iis, qui ea animi propensione sunt.* Tertio refert verba Marci heremite in libro de paradiso, quæ supra num. 134. dedimus. Quarto adducit Clementem Alexandrinum lib. 7. *Stromat.* Cyrillum lib. 3. *contra Iulianum*, Damascenum lib. *de duabus Christi voluntatibus*, & in historia Barlaam cap. 15. quorum verba non refert, sed dicit, quod videntur hi omnes concedere in nobis quædam initia, ut auxilia gratiæ conferantur.

improbatur. Hæc tamen parum probant: nam in primis de Nazianzeno testatur ipse Vazquez num. 46. quàm longè abesse à sententia Massiliensium, & apertè explicare, quod ipsum *velle* non est ex nobis, ne possimus in eo gloriari. Marcus heremita indignus est, qui titulo Patris Ecclesiæ insigniatur: nam illius opera scatent erroribus contra fidem, ut observavimus *disp. 1. cap. 5. num. 207.* & testatur Bellarminus in *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis*. Clemens, Cyrillus, & Damascenus pro veritate stare existimandi sunt, dum oppositum non constat ex eorum verbis, quæ dum Vazquez expressè non affert; merito suspicamur illius intentioni minimè deservire. Unde ex illis multis Patribus Græcis solum superest unus Chrysostomus. Hunc autem favere Massiliensibus adeo firmiter sibi persuadet Vazquez, ut non solum prober verbis supra relatis, sed etiam sequenti discursu, quem format num. 56. *Si Chrysostomus*, inquit, *in ea fuisset sententia, ut existimaret gratiam Dei primas partes in nostris operationibus obtinere, & ea nos excitari ad omne bonum initium, opus inchoandum, nec ullum in nobis dari, cui gratia donaretur; non aliter sensisset Cassianus: hic enim Chrysostomum præceptorem potissimum in Oriente habuit, &c.*

Illegitima Vazquez con-
sequentia. Sed, ut verum dicamus, duo nescimus penetrare in hoc discursu: primo vim, secundo finem illius. Nam in primis cuius efficaciæ est hæc consecutio: *Si Chrysostomus sensisset cum Catholicis, non aliter sensisset Cassianus: hic enim præceptorem habuit Chrysostomum*? Plane nullius. Nam frequenter discipulus contrariam magistro vel sternit, vel premit viam: & illius placita adversa doctrina dediscit. Aristoteles, qui maxima Philosophiæ semina à Platone acceperat, scholam contra Platonem aperuit: unde merito appellabatur Platonis mulus: hic enim saturatus lacte materno calcibus petit matrem, ut refert *Ælianus lib. 4. varie historie*. Sadducæi etiam præceptoribus non credebant, sed continuo adversus eos disputabant; ut testatur Iosephus lib. 18. *antiquit. cap. 2.* Et horum imitatores parit hæc ætas quamplurimos: qui cum ex Angelico Doctore hausserint doctrinam; nihil magis student, quam illius asserta, ut ut possunt, evertere, & demoliri. Sed quod pluris est, omnes hæresiarachæ Doctores Catholicos prius audierunt; quibus postea se præbuerunt adversarios. Unde ex eo, quod Cassianus fuerit D. Chrysostomi discipulus, minimè sequitur, quod ejus ubique tueatur doctrinam; sed potuit, idque præstitit in hac parte, contrariam amplecti. Profecto Cassianus, cujus erat propria sententia præceptoris sui Chrysostomi auctoritate munire, illius non meminit: quo silentio satis testatum reliquit Chrysostomum sibi non suffragari. Cui fortè ob hæc inventa stomachum moverat: nam ut refert Trithemius in *cat.*

logo virorum illustrium, postquam à Chrysostomo Diaconus ordinatus fuerat, ab eo tandem expulsus est. Deinde quò animum intendit Vazquez, dum nihil non movet, ut Chrysostomum ostendat Semipelagianis favisse? Quæ Dei gloria, qui S. Doctoris honor, quæ denique utilitas, & necessitas compulit non solum verba Chrysostomi simpliciter referre; sed etiam particulare, & speciosum adeo argumētum formare, ut dicatur tenuisse Massiliensium errorem? Nescimus. Maxime cum Aug. (quem refert Zumel opusc. de gratia, discursu 5. sect. 5.) assenserit: *Arrogantes huius sæculi homines contemnentes venerandam Patrum antiquitatem, arbitantes Iræneum, Basilium, Athanasium, Ambrosium, Chrysostomum defendentes arbitrium, non rectè sensisse de gratia divina, miserabili cecitate falluntur.* Unum tamen hic lectorem sedulo observare monemus, nempe Vazquez, & illius affectus, dum scientiam mediam firmare, & præmotiones physicas proscribere curant, frequenter se munire auctoritate Chrysostomi, quasi S. Doct. eandem cum illis sententiam habuerit, ut latè præstat Suarez lib. 5. *de auxiliis cap. 44. à num. 3.* Cum ergo Vazquez non solum fateatur, sed acriter etiam propugnet Chrysostomi sententiam fuisse in hac parte eandemmet illam Semipelagianorum opinionem, quam jam Concilia damnarunt, ut videre est num. 59. & 60. Videat quale nobis fundamentum ad suspensionem sternat. Sed his relictis.

145. Ad auctoritates supra positas respondetur *Legitima D. Chrysost. interpretatio.* D. Chrysostomum in primo testimonio solum intendere, quod Deus non ita nostras prævenit voluntates, ut in communicatione præcipuorum donorum à nobis incipiendum non sit in genere causæ materialis dispositivæ: non utique à nobis operantibus solius naturæ viribus, sed excitatis jam per gratiæ prævenientis auxilia: hoc enim modo Deus in communicando sua præcipua beneficia, nempe gratiam habitualement, communiter loquendo procedit, ut eam videlicet non infundat nisi promptis, & paratis ad eam suscipiendam: quæ dispositio est effectus divinæ gratiæ auxiliantis, ut docet idem Chrysost. *hom. 70. in Matth.* his verbis: *Vocatio, & purgatio ipsa ex gratia sunt: ut vero vocatus jam, & candida induis veste se ipsum non maculet ad diligentiam quoque pertinet vocatorum.* Nam non quia dignus, sed quia gratia tibi largita est, vocatus fuisti; oportebat te vicissim pro gratia nonnihil reddere. Et *hom. 1. super epist. ad Ephes.* inquit: *Si Christi fidem amplectimur, si ad Deum acceperimus, hoc & eius munus est, qui nos vocavit; sed tamen & nostrum.* Unde apparet etiam ejus mens in secundo testimonio: ibi enim disputat contra Manichæos negantes liberum arbitrium, & ideo quasi per hyperbolem istius vires exaggerat. Quod frequenter præstat in homiliis ad populum; qui ne torperet operibus, diligenter exhortandus erat, ut divinæ gratiæ per suum arbitrium cooperaretur. Sed in re solum intendit, quod Deus non sic præveniat nostram voluntatem, ut electionem impediatur. Et ideo licet Deus solum gratiam sanctificantem per modum causæ principalis producat, quæ proinde potest dici esse propria Dei, & magna quædam auxiliatio: tamen actus, quibus eligimus, & voluntariè ad gratiæ susceptionem disponimur, non solum Deus operatur; sed nos etiam Deo vocanti cooperamur in eorum productione. Et in hoc sensu negat Chrysostomus, quod Deus nostras voluntates antecedit, videlicet impediendo electionem liberam, ut somniabant Manichæi: ut satis se explicat in eadem homilia dicens: *In Dei qui-*

Suarez.

Legitima D. Chrysost. interpretatio.

Chrysost.

dem potestate sunt omnia; sed non ita ut nostrum
ludatur arbitrium.

Adde prædicta verba non reperiri in origina-
libus græcis, ut notarunt viri docti: qui non im-
merito suspicantur fuisse à Pelagianis Chrystosto-
mi operibus inserta, ut illius auctoritate tueren-
tur proprium errorem.

Adde ulterius Chrystostomum satis apertè se
explicare, & primatum divinæ gratiæ tueri hom.
66. in Matth. ubi ad illa verba: *Non est meum
dare vobis*, inquit: *Ita undique eos compellebat
in gratia Dei primum, deinde in laboribus propriis
omnem salutem, & gloria spem reponere.* Et quia
eodem modo exponuntur alia testimonia tum
Chrystostomi, tum aliquorum SS. Patrum, qui vi-
dentur Semipelagianis favere; idcirco ea adduce-
re, atque interpretari non duximus necessarium.
Qua etiam de causa omittimus expendere aliquas
D. Thomæ auctoritates: nam earum sensus satis
constat ex dictis *dub. præced. à n. 127.* Recolantur
etiam, quæ diximus *disp. I. cap. 5. num. 213. & 218.*

Secundum ar-
gum. nium.

146. Secundò probatur hæc sententia ab in-
convenientibus, quæ ex opposita sequuntur: nam
si homo nullas habet vires proprias, ut conse-
quatur auxilia gratiæ actualis, & se disponat sal-
tem remotè ad habituales; sequitur primo Deum
esse acceptorem personarum: si enim pro libito
sue voluntatis, & non attendens merita hominum,
uni, & fortè inertis, & peccatori confert auxilia;
alteri vero, quæ se pro viribus præparat ad gra-
tiam, illam non confert; nequit non hæc inæqua-
litas in acceptionem voluntariam reduci: quod
vitium longè à Deo exulare satis ex se constat.
Sequitur secundo frustraneas esse exhortationes,
quibus homines admonentur, ut se disponant ad
gratiam: nam frustra exhortatur homo, ut faciat
id ad quod non habet vires. Sequitur tertio in-
iuste peccatores corripi, cum se non convertunt
ad Deum: nam si hoc negotium non incipit ab
homine, sed à Deo, posset peccator respondere id
per eum non stare, sed per Deum, qui non com-
municat primum auxilium, & incipit sua gratia
hominem convertere ad se. Sequitur quarto sal-
utem non esse in hominis potestate: quia ad sal-
utem requiritur primum auxilium gratiæ: &
juxta nostram sententiam, quidquid homo faciat
ex facultate naturæ, nequit consequi prædictum
auxilium. Sequitur quinto hominem vel non pos-
se converti ad Deum, vel necessario converti:
nam vel non habet primum auxilium: & sic ne-
quit converti: vel illud habet; & sic nequit non
converti: quia voluntati divinæ quis resistet? Se-
quitur sexto hominis justificationem esse opus
miraculosum contra D. Thom. *infra quest. 113.
art. 10.* nam ideo mortui suscitatio est miraculum,
quia in natura non datur virtus ad dispositionem
desideratam, ut anima reunatur corpori: ergo si
homo non habet virtutem ad ponendum disposi-
tionem saltem remotam ad gratiam, hujus infu-
sio erit opus miraculosum. Sequitur ultimo, quod
justificatio sit quoddam factum homini connatu-
rale: nam si dispositio naturalis non conducit ad
gratiam; poterit hæc infundi homini negligenti,
aut reluctanti, vel etiam dormienti. Quæ omnia,
cum sint absurda, & vitentur asserendo, quod ho-
mo habeat vires sufficientes, ut se disponat saltem
remotè ad gratiam, & consequatur primum ejus
auxilium, consonum rationi est, ut id asseramus.

D. Thom.

Occurritur
argumento.

Respondetur ea, quæ ad divinam gratiam spe-
ctant, non esse regulanda per rationes humanas,
quæ naturalem ordinem nisi periculosa temerita-
te non transcendunt, sed revocari debent in al-

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

itudinem divitiarum Sapientiæ, & Scientiæ Dei,
qui plura in hac parte nobis incomprehensibilia,
& investigabilia operatur. Sed quamvis non pos-
simus reddere perfectam rationem operum Dei,
valemus tamen argumenta humana illis repug-
nantia diluere, ostendendo nihil rationi disso-
num in gratiæ effectibus inveniri. Unde ad ar-
gumentum propositum respondetur nullum in-
conveniens ex relatis deduci ex nostra sententia.
Non primum: quia acceptio personarum est vi-
tium oppositum justitiæ, quod proinde solum ha-
bet locum in iis, quæ ex justitiâ debentur, qua-
lia non sunt auxilia gratiæ, ut liquet ex terminis.
Quam solutionem tradit D. Thom. 1. part. quest. D. Thom.
23. art. 5. ad 3. ubi concludit: *Neque tamen pro-
pter hoc est iniquitas apud Deum, si inæqualia non
inæqualibus preparat: Hoc enim esset contra ius-
titiam rationem, si prædestinationis effectus ex de-
bito redderetur; & non daretur ex gratia. In his
enim, quæ ex gratia dantur potest aliquis pro li-
bito suo dare, cui vult, plus, vel minus (dummo-
do nulli subtrahat debitum) absque præiudicio
iustitiæ. Et hoc est, quod dicit Paterfamilias. Matt.
20. Tolle, quod tuum est, & vade. An non licet
mihi, quod volo facere.*

147. Replicabis: quoniam loquens D. Petrus *Replis.*
de gratia collata Cornelio dixit: *In veritate com-
peri, quia non est personarum acceptor Deus; sed
in omni gente, qui timet eum, & operatur iusti-
tiam, acceptus est illi, ut habetur in actibus Apost. Act. Ap. c. 10.
cap. 30. vers. 34.* ergo acceptio personarum habet
etiam locum in his, quæ conferuntur ex gratia:
sed hoc maximè videretur contingere, si Deus
bene operanti ex viribus naturæ gratiam non
conferret: ergo asserendum est, quod illam ei
conferret: sicut eam communicavit Cornelio, qui
similia operabatur. Eo vel maximè, quod in om-
ni opere Dei invenitur iustitia, ut dicitur *Psalm.*
24. ergo etiam in communicatione gratiæ: po-
terit igitur in ea intervenire acceptio persona-
rum, si non distribuatur juxta merita naturalia
uniuscujusque.

Respondetur D. Petrum non loqui de accep- *Solutio.*
tione personarum, quæ est vitium oppositum ju-
stitiæ distributiæ, hæc quippè non ligatur Deus
in distributione munerum gratiæ, & præsertim
primæ, ad quam nequeunt homines ex sese ul-
lum jus habere: sed loquitur de acceptione, se-
cundum quod significat optionem, & electionem
gratuitam personæ determinatæ, ut si dives velit
uni, & non aliis eleemosynam conferre. Unde sen-
sus est, quod licet Deus potuisset eligere tantum
Judæos ad Ecclesiam, sicut olim vocavit ad Syna-
gogam, idque sine ulla iniustitia; tamen miseri-
corditer voluit non solum unum populum sibi ac-
ceptum facere, sed omnes etiam gentes vocare.
Quibus verbis & superbiam Judæorum, qui se uni-
cè electos credebant, deprimunt, & gentilium ani-
mum erigit, ut misericordiam Dei amplectantur.
Cornelius autem, qui suis bonis operibus vide-
tur visitationem, & D. Petri doctrinam, pro-
priamque instructionem impetrasse, non ope-
rabatur ex solius naturæ viribus, sed ex gra-
tia sanctificante: quam simul cum fide implicita
Christi habuisse ante adventum Petri, constat ex
illis verbis Apostoli. Nam loquens de Cornelio
ait: *Sed in omni gente, qui timet eum, nempe Deum,
& operatur iustitiam, acceptus est illi.* reddere enim
hominem Deo acceptum est effectus proprius gra-
tiæ sanctificantis. Idque docent D. Gregor. *hom. 9.
& 19. in Ezech.* D. Thom. 3. part. quest. 69. art. 4.
ad 2. Beda, Dionysius, Lorinus, & Cornelius ad
Lorinus.

D. Gregor.
D. Thom.
Beda.
D. Dionys.
Lorinus.

C c 2

locum

Cornelius.
Albertus.
D. Bonavent.

locum citatum. Magister, Albertus, Bonav. & alij in 3. dist. 25. Unde nihil ex eo loco potest adversus nostram assertionem opponi.

Ad id, quod additur, respondemus non ideo in omni opere Dei inveniri iustitiam, quia in quocumque opere satisfiat alicui merito nostro; sed quia Deus semper operatur, quod congruit suæ bonitati. Quamobrem si bene moraliter operanti contulerit gratiæ auxilia, id erit congruum suæ misericordiæ: si vero noluerit illi ea conferre, sed ipsa communicaverit pessimo peccatori, id etiam erit congruum suæ sapientiæ, & bonitati: atque ideo utrobique salvabitur non solum misericordia erga homines; sed etiam veritas, sive iustitia, & debita adæquatio ad suam perfectionem, & supremum modum operandi. Nam quidquid in rebus creatis facit (inquit D. Th. 1. p. q. 21. art. 4.) secundum convenientem ordinem, & proportionem facit, in quo consistit ratio iustitiæ: & sic oportet in omni opere Dei esse iustitiam.

Eliduntur
alia motiva.

148. Nec sequitur secundum inconveniens: quoniam homines non exhortamur, ut consequantur primum gratiæ auxilium, sed ut auxiliis sufficientibus ad salutem (quæ omnibus hominibus Deum non solum offerre, sed etiam reipsa conferre infra dist. 6. dub. 3. dicemus) liberè cooperentur, & ut non se impendant peccando. Unde nemo corripitur ex eo, quod primum gratiæ auxilium non acceperit (nullus quippè est adultus, qui illud omnino independentè à meritis non habuerit saltem initio usus rationis) sed quia auxiliis sufficientibus, quæ non semel accepit, Deo cooperatus non sit. Quod vero auxilium efficax non receperit, illius excusationi non servit: quia hoc auxilium non præstat vires ad operandum; sed est pura applicatio, seu reductio virium ad exercitium. Quamobrem merito etiam corripuntur omnes, qui ad Deum converti desunt: quia omnes habent mediata, vel immediata auxilia sufficientia gratiæ, quæ ad prædictam conversionem desiderantur. Per quod etiam manet exclusum tertium inconveniens. Videatur

D. August.

August. lib. de correct. & gratia ubi has obiectiones (quæ Pelagianorum sunt) præclare diluit. Non se itaque fallant, inquit cap. 2. qui dicunt: Ut quid nobis predicatur, atque precipitur, ut declinemus à malo, & faciamus bonum, si hoc nos non agimus; sed id velle, & operari Deus operatur in nobis. Sed potius intelligant si filij Dei sunt, Spiritu Dei se agi, ut quod agendum est, agant; & cum egerint, illi, à quo aguntur, gratias agant: aguntur enim, ut agant; non ut ipsi nihil agant: & ad hoc eis ostenditur, quid agere debeant. Et cap. 5. ait: Quod enim vult pro se fieri, qui corripitur non vult, & dicit, ora potius pro me: ideo corripendus est, ut faciat etiam ipse pro se. Dolor quippè ille, quo sibi displicet, quando sentit correctionis aculeum, excitat eum in maioris orationis affectum. Hæc est correctionis utilitas, quæ nunc maior, nunc minor pro peccatorum diversitate salubriter adhibetur: & tunc est salubris, quando supernus medicus respicit. Non enim aliquid proficit, nisi cum facit, ut peccati sui quemque poeniteat. Et quis hoc dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum negantem, & facit stentem.

Replicat.

149. Dices, ideo Scriptura nõ hortatur, ut propheteremus, vel mortuos revocemus ad vitam, nec ex omissione horum actuum nos corripit, quia non est in nostra potestate habere auxilia, quibus prædicta opera fiunt: ergo si non est in nostra potestate consequi auxilia, quæ desiderantur ad conversionem, emendationem, & salutem, frustra exhortamur ad hæc, & iniuste ob eorum omissionem corripimur.

Respondetur negando consequentiam: nam licet non sit in nostra potestate naturali consequi auxilia, quibus converti, & emendari possimus; Deus tamen misericorditer omnibus præstat auxilia sufficientia ad prædictam conversionem, iuxta illud Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Unde merito exhortamur, ut prædictis auxiliis cooperemur; & iustissime dū id nõ præstamus, corripimur: nam ubi adest obligatio, & potestas ad aliquem actum, illius ommissio utpote culpabilis dignam correctionem meretur. Ex eo autem, quod non propheteremus, vel miracula faciamus, corripiendi non sumus, quia deest cum obligatio, cum potestas ad hæc patranda: Deus enim illam non confert omnibus hominibus, iuxta illud Apost. 1. ad Cor. 12. *Nunquid omnes prophetae? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum?* &c. Et ratio differentia est: quoniam declinare à malo, & facere bonum pertinet ad uniuscuiusque salutem: & ideo Deus dat reipsa omnibus auxilia sufficientia ad id præstandum, & punit non facientes. Propheta autem vel facere opera miraculosa est gratia gratis data, quæ non pertinet ad salutem uniuscuiusque, sed ad utilitatem Ecclesiæ: unde non oportet, quod omnibus communicetur potestas ad prædicta opera, neque quod corripantur, qui illa omittunt.

Diluitur.

Joan. 1.

1. ad Cor. 12.

150. Ex quibus constat ad quartum, & quintum inconveniens: nam licet non sit in nostra potestate naturali consequi primum auxilium, Deus tamen præstat misericorditer id, quod nunquam nostris viribus consequeremur, ut patet ex dictis. Et quamvis posito auxilio efficaci, infallibiliter converteremur; nihilominus ita convertimur, ut actu retineamus potestatem ad resistendum. Quod satis est, ut convertamur liberè: quippè libertas actualis in eo consistit, quod exerceamus unum actum coniungendo ipsum cum potestate ad oppositum. Et similiter non est necessarium habere auxilium efficax, ut homo dicatur posse converti; sed sufficit habere sufficiens: hoc enim posito valet proximè converti, quamvis nunquam converteretur absque efficaci, ut infra ex professio declarabimus d. 7. ferè per totā, & præcipuè dub. 4.

Convealluntur
alia motiva.

Ad sextum respondetur tria desiderari, ut aliquid dicatur opus miraculosum, nempe quod fiat à causa occulta, & supra naturalem dispositionem subiecti & præter consuetum causarum ordinem. Et quidem si attendamus ad duo priora capita, iustificatio impij opus miraculosum debet censei: quia procedit à Deo agente supernaturali, & superat omnem virtutem creaturæ. Quæ ratione non minus miraculosa est, quam mortui suscitatio, iuxta illud Luc. 18. *Mortuus erat, & revixit,* & ad Coloss. 2. *Cum essetis mortui in peccatis, & delictis:* quia videlicet sicut mortuus nequit se revocare ad vitam; ita nec impius valet suis viribus vitam gratiæ sibi restituere, sed debet ad id per ipsius gratiæ auxilia excitari, atque adiuvari. Si autem ultimam miraculi conditionem consideremus, iustificatio impij, inquit D. Thom. loc. cit. quandoque est miraculosa, & quandoque non. Est enim iste communis, & consuetus cursus iustificationis, ut Deo movente interius animam, homo convertatur ad Deum, primo quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat: quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut August. dicit. Quandoque vero tam vehementer Deus animam movet, ut statim quandam perfectionem iustitiæ assequatur (sicut fuit in conver-

Luc. 18.

Ad Coloss. 2.

D. Thom.

conversione Pauli) adhibita etiam exterius miraculosa prostratione: & ideo conversio Pauli tanquam miraculosa in Ecclesia commemoratur celeberrime. Et ex hoc ultimo capite magis miraculosa est suscitatio mortui, quam justificatio impij: quia illa semper fit præter communem cursum causarum. Adde etiam nullam esse in cadavere potentiam adhuc remotam, & elevabilem, per quam se possit disponere ad vitam. Impius autem retinet potentiam radicalem, quæ si elevetur per auxilia, potest influere in dispositiones, quibus aptatur ad recipiendam gratiam. De quo in *Tract. de Iustificat. disp. 3. dub. 1.*

Ad ultimum respondetur justificationem impij nullo modo posse dici fatum homini connaturale: quia fit dependenter ab actibus liberis, quos homo gratia auxiliante adjutus elicit, ut se disponat ad gratiam habitualement. Quod vero Deus velit tribuere uni primum auxilium efficax, ut se convertat, & illud deneget alteri, non in fatum, quod seriem causarum naturalium determinatarum ad aliquem effectum importat, sed in altitudinem æterni, & investigabilis consilij Dei revocandum est: nam prædicti auxilij collatio non à causis secundis, sed solum à prima, eaque liberissima potest oriri. Sicut si haberes duos debitores, & uni remitteres debitum, & non alij, remissio debiti non esset fatum, sed gratia. Si vero inquiras, quare hunc vocet auxilio efficaci, & cur alterum non trahat? Non occurrit quid respondeamus nisi illud Apost. ad Rom. 9. *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?* Sed fatemur humiliter cum August. lib. de bono perseverantiae, cap. 13. *Inchoandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari, donari secundum ipsius secretissimam, eandemque justissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem.*

151. Tercio arguitur: quoniam opera naturalia moraliter bona possunt, & debent mereri de congruo, aut saltem impetrare prima auxilia gratiae supernaturalis: sed homo potest suis viribus efficere opera moraliter bona: ergo potest consequi suis viribus auxilia gratiae supernaturalis. Major suadetur: quia supremum infimi attingit infimum supremi: sed opera naturalia moraliter bona habent supremum gradum in iis, quæ sunt ordinis naturalis: ergo possunt attingere ea, quæ sunt ordinis superioris, seu supernaturalis, saltem infimæ, qualia sunt prima auxilia, & infimo modo attingentia, qui non potest esse alius, quam per modum impetrationis, vel meriti de congruo: ergo opera naturalia moraliter bona merentur de congruo, vel impetrant auxilia gratiae supernaturalis.

Confirmatur: quia ita se habet simpliciter ad simpliciter, sicut magis ad magis: quod axioma in his, quæ sunt per se, universaliter verificatur: sed homo ratione majoris conatus liberi arbitrij consequitur majora auxilia gratiae prævenientis supernaturalis: ergo ratione conatus ipsius liberi potest consequi auxilia ejusdem gratiae. Suadetur minor: tum quia gratia præveniens solet esse satis debilis ob defectum conatus liberi arbitrij: ergo si conatus fuisset intensior, prædicta gratia esset major, atque ideo ratione majoris conatus consequeretur homo majora auxilia. Tum etiam, quia gratia præveniens consistit in aliquo actu indeliberato intellectus, quo homo illustratur, & excitatur ad bonum: ergo quod hujusmodi actus fuerit intensior, eò gratia præveniens erit major: ergo quanto homo magis conatur, tanto majora auxilia gratiae consequitur.

Curf. Salm. Theolog. Tom. V.

Huic argumento respondet Vazquez *loc. cit. à Vazquez. num. 226.* concedendo majorem, & negando minorem: quia licet homo per bona opera mereatur de congruo auxilia gratiae supernaturalis; nihilominus non elicit prædicta opera solius viribus naturæ, sed indiget aliquo auxilio dato per Christum, ut latè tradit *disp. 90.* & ideo non sequitur, quod possit homo propriis viribus consequi auxilia gratiae.

Hæc tamen solutio deficit in duobus: primo dum asserit opera ordinis naturalis facta ex auxilio dato per Christum consequi auxilia ordinis supernaturalis: oppositum enim statuimus *infra dub. 9.* Secundo dum negat fieri posse aliquod opus bonum morale absque auxilio gratiae: nam contrarium *disput. præced. dub. 2.* cum communi sententia Theologorum ostendimus. Nec oportet, ut assertio communis, & Catholica, quam hic statuimus, alligetur adeo peregrinae sententiae, qualis est illa Vazquij, cui nemo ferè Doctorum hujus temporis suffragatur. Et ideo ea relicta.

Respondetur ad argumentum negando majorem: quia ut constat ex hæcenus dictis, opera ordinis naturalis nullam habent connexionem intrinsicam ad consequendum per modum meriti, vel impetrationis præmium, quod ad ordinem supernaturalem spectet. Nec oppositum suadetur illo vulgari proloquio: nam solum habet locum in his, quæ intra eundem ordinem se excedunt, ut sensus sit supremum infimi in ordine naturali attingere infimum supremi intra eundem ordinem: & supremum infimi in ordine supernaturali attingere infimum supremi ejusdem ordinis: non vero quod supremum unius ordinis, nempe naturalis attingat infimum alterius ordinis videlicet supernaturalis. Et ratio est: nam ea, quæ sunt ejusdem ordinis, licet se excedant; servant tamen inter se aliquam habitudinem proportionis: & ideo potest unum aliud attingere, saltem remotè, & mediatè. Caterum ordo naturalis, & supernaturalis adæquatè se excedunt, & excludunt ob diversum modum, quo participant à Deo perfectionem, nimirum vel iuxta modum proprium creaturarum, vel iuxta modum Deo proprium: unde supernaturalis ordo est adæquatè supra ordinem naturalem, & omnem exigentiam illius. Quapropter ea, quæ sunt naturalis ordinis nequeunt ullo modo adhuc per modum meriti, vel improportionis, vel dispositionis, ea, quæ sunt supernaturalis attingere: jam enim importarent aliquam exigentiam ad hæc obtinenda, quæ illorum supernaturalitatem destrueret. Et ideo negandum est, quod opera moraliter bona facta viribus naturæ possint mereri, aut impetrare auxilia gratiae supernaturalis.

152. Nec refert, si cum Vazquez contra hanc doctrinam opponas Scripturam sacram frequenter promittere auxilia gratiae operantibus bene moraliter, Daniel 4. *Peccata tua elemosynis redime*, & Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*, & Eccles. 28. *Relinque (hoc est, dimitte) proximo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata solvantur*, & Proverb. 3. *juxta translationem 70. Humilibus autem dat gratiam*, & alibi sæpe: constat autem has promissiones fieri absolute, & absque restrictione ad opera bona moralia ordinis supernaturalis: ergo illi etiam consequentur auxilia gratiae in his locis promissa, qui bonum morale solius naturæ viribus operantur.

Non, inquam, hoc refert: quoniam licet illæ promissiones fiant absolute; restringendæ tamen sunt

Petulant in-
terrogatio re-
tunditur.
Ad Rom. 9.

Tertium ar-
gumentum.

Confirmatur.

Legitima ar-
gumenti solu-
tio.

Daniel 4.
Matth. 5.
Eccles. 28.
Proverb. 3.

Solvitur.

sunt ad opera bona supernaturalis ordinis, vel ad ea saltem opera naturalia, quæ ex auxilio supernaturali procedunt. Nec interpretatio hæc est voluntaria; cum fundetur in aliis Scripturæ locis, quæ passim docent auxilia gratiæ omnino gratis, & nullo præveniente jure conferri. Cui accedit expositio August. & aliorum sanctorum Patrum, quorum est divinam Scripturam exponere. Eo vel maxime, quod opera purè naturalia quasi pro nihilo deputantur in ordine ad supernaturalem finem, in quem per Scripturam sacram dirigimur, ut jam observavimus *disp. præced. dub. 2.* Unde non de illis, sed de supernaturalibus, aut supernaturaliter factis intelligenda est.

Occurritur
confirmationi.

Ad confirmationem respondetur cum Alvarez de Auxiliis *disp. 57.* negando minorem: quia sicut gratia non dependet ex aliqua naturali virtute, ita illius intentio non est regulanda penes majorem conatum liberi arbitrij. Et ad primam probationem negamus consequentiam: quia præcedens culpa, & negligentia est sufficiens causa, ut Deus, si velit, deneget auxilia magis copiosa, sicut etiam potuit illa omnino denegare. Major autem conatus naturalis sicut non meretur, ita nec intentionem, aut abundantiam illius: & ideo utrumque est effectus solius divinæ misericordiæ juxta illud Osee 13. *Perditio tua ex te Israël, tantummodo in me auxilium tuum.* Ad secundam negandum est, quod gratia præveniens sit formaliter aliquis actus vitalis: sed est quædam motio elevans, & excitans potentiam, ut prædictum actum eliciat: quapropter istius intentio, sicut & entitas non in potentiam naturalem tanquam in virtutem proximam, sed in auxilium gratiæ revocanda est. Quod infra *disp. 5.* ex professo dicemus.

Osee 13.

Quæritur ar-
gumentum.

153. Arguitur quarto: nam orationes justi possunt alteri mereri de congruo auxilia gratiæ, ut supra *num. 142.* admisimus: sed potest homo per vires naturales mereri de congruo, ut justus oret pro eo, & illi impetret gratiæ auxilia: ergo de primo ad ultimum potest homo viribus propriis consequi gratiam auxiliantem. Minor, immo totus discursus potest suaderi pluribus exemplis: nam frequenter legimus Sanctos suis precibus consecutos fuisse auxilia gratiæ nonnullis peccatoribus, à quibus acceperant aliqua beneficia. Unde cum Basilides adhuc ethnicus sanctæ Virginis Potamienæ defensionem adversus impudicorum petulantiam suscepisset, virgo illi postea apparens non solum ad Christum convertit, sed martyrem etiam suis orationibus effecit, hanc ei religiosi patrocinijs rependens mercedem, ut legitur apud Euseb. *lib. 6. Hist. cap. 4.*

Euseb.
Primæ spon-
sio.

Huic argumento posset occurri concessis præmissis negando consequentiam: quia licet peccator suis viribus mereatur de congruo orationes alicujus justi apud Deum; & rursus istius preces mereantur de congruo auxilia gratiæ conferenda prædicto peccatori: nihilominus non sequitur, quod iste mereatur de congruo, ut Deus sibi hujusmodi auxilia communicet. Nam sicut ex eo, quod inter homines primus debeat secundo, & secundus debeat tertio; non sequitur, quod primus debeat tertio: ita ex eo, quod Deus conferat auxilia peccatori ob merita alicujus justi; & justus illa impetret peccatori ob aliqua beneficia ab eo recepta, minimè sequitur, quod illa auxilia sint ullo modo debita peccatori, vel quod hic illa mereatur de congruo. Unde nulla est hæc consequentia: Basilides meruit orationes Potamienæ: sed hæc meruit auxilia gratiæ communicata Basilidi: ergo iste

meruit sibi prædicta auxilia: quia videlicet stat bene, ut Deus attendat ad merita Potamienæ, quæ sunt ordinis supernaturalis, & habet congruitatem intrinsecam ad prædicta auxilia consequenda: & tamen non attendat ad merita Basilidis, quæ sunt naturalis ordinis, & proportionata prædicto præmio non enim collatio talium auxiliorum fuit præmium Basilidis, sed Potamienæ.

Hæc tamen solutio nisi amplius explicetur, *Insufficiens.* non satisfacit propter duo. *Primo:* quia præcipua ratio, ob quam opera purè naturalia nequeunt consequi auxilia gratiæ, sita est in supernaturalitate istorum: hinc enim oritur, ut illa sint improporcionata ad hæc consequenda, etiam per modum meriti de congruo: sed oratio, qua justus meretur de congruo, ut Deus conferat auxilia peccatori, est supernaturalis; alias non valeret hujusmodi præmium promereri: ergo si homo potest viribus naturalibus mereri de congruo illam orationem justis; jam potest mereri de congruo aliquid supernaturale, corrumpitque fundamentum factis præcipuum nostræ assertionis. *Secundo:* quia licet prædicta responsio salvet, quod homo propriis viribus non mereatur directè à Deo auxilia gratiæ sibi collata; minimè tamen virat, quod illa consequatur saltem indirectè: nam si per opera naturalia mereatur de congruo orationes justis; & rursus istæ orationes mereantur de congruo auxilia gratiæ; sequitur de primo ad ultimum, quod homo saltem indirectè, & mediatè possit suis viribus consequi hujusmodi auxilia. Unde prædicta responsio non tuetur indemnem nostram, & communem assertionem, videlicet non posse hominem suis viribus consequi ullo modo auxilia gratiæ. Quæ replica magis adhuc urget, quando homo studet beneficiis temporalibus promereri orationes justis apud Deum, & quod sibi impetret auxilia desiderata ad salutem: tendit quippe ita agens, saltem mediatè, & indirectè ad prædicta auxilia.

154. Respondetur ergo observando, quod orationes justis possunt bifariam considerari: uno modo quatenus sunt ab homine: & hac ratione non habent virtutem ad consequendum ullo modo sibi, vel alteri auxilia gratiæ. Altero modo secundum quod à Deo communicante homini virtutem supernaturalem, illamque applicante, & dirigente ad consecutionem aliquorum auxiliorum tanquam ad præmium: & hoc pacto orationes justis habent congruitatem, ut Deus intuitu illarum conferat auxilia peccatori, si eas pro prædicto fine acceptare voluerit. Quam doctrinam tradit explicans similem difficultatem D. Thom. *D. Thom. infra quæst. 112. art. 3.* ubi ait: *Potest igitur præparatio dupliciter considerari. Uno quidem modo secundum quod est à libero arbitrio: & secundum hoc nullam necessitatem habet ad gratia consecutionem: quia donum gratia excedit omnem præparationem virtutis humane. Alio modo potest considerari, secundum quod est à Deo movente: & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei deficere non potest.* Deinde observa orationes justis esse mercedem, aut præmium operum naturalium, aut beneficiorum peccatoris, non quatenus prædictæ orationes sunt à Deo, qui nullo modo supponitur debere peccatori præmia saltem supernaturalia; sed quatenus sunt à justo; nam hic accepit beneficium, studetque suis precibus respondere.

Huic argumento respondetur distinguendo majorem: *Orationes justis possunt mereri de Congruo, &c. quatenus*

Legitima ar-
gumentum ene-
datio.

D. Thom.

quatenus oriuntur à gratia, & sunt à Deo, concedimus majorem: quatenus sunt ab homine, negamus majorem. Et deinde subdistinguitur minor: *Sed homo suis viribus meretur de congruo orationes iusti*, &c. quatenus illae orationes sunt ab homine, concedimus: quatenus sunt à Deo, nego minorem, & consequentiam: nam ut legitime inferretur, opus erat, quod homo suis viribus posset mereri orationes iusti, quatenus ea sunt meritoriae praeij supernaturalis: quod tamen falsum est, ut constat ex dictis.

Et sic intellectam nec contemnimus solutionem supra traditam; nec illam evertunt illae duae replicae. Non prima: quia non concedimus, quod opera naturalia mereantur orationes iusti quatenus sunt supernaturales; sed tantum, quatenus ab homine sunt: atque ideo non compellimur admittere in operibus naturalibus congruitatem ad supernaturale praeium. Nec etiam secunda: quia cum opera naturalia non mereantur orationes iusti, quatenus istae habent vim impetrandi, aut merendi auxilia gratiae; pura misericordia Dei est, quod media sua gratia ordinet praedictas orationes ad talem finem, quin ad hoc detur ulla ratio ex parte creaturae. Unde nec indirecte, nec mediate valet homo suis viribus praedicta auxilia consequi, aut comparare. Et nil refert, quod peccator obsequiis pure naturalibus intendat promereri orationes iusti apud Deum in ordine ad salutem consequendam: sicut nec interest, quod illam studeat immediate consequi à Deo per opera mere naturalia: par quippe improprio, & dicendi ratio militat utrobique, ut consideranti constabit. Observa tamen pro exemplo illo, quod in argumento refertur, & similibus non esse undeque certum, quod opera illa, quibus peccatores orationes iustorum praeemeruerunt, fuerint pure naturalia: satis quippe virisimile videtur ortum duxisse ex aliquo auxilio supernaturali, quo Deus incipit eos allicere ad salutem.

Ultimum argumentum.

155. Ultimo probatur hac sententia: quoniam facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam, ut communiter docent Theologi: ergo homo faciens, quod est in se, consequitur gratiae auxilia: sed homo potest propriis viribus facere, quod est in se, ut liquet ex terminis: ergo potest eisdem viribus consequi praedicta auxilia.

Hoc argumentum petit, ut explicemus legitimum sensum praedicti axiomatis: pro quo opus est aliud dubium instituire.

DUBIUM SEPTIMUM.

Utrum facienti, quod est in se ex viribus naturae, Deus infallibiliter conferat gratiam.

Axioma, Facienti, quod est in se &c. commune inter Catholicos.

156. **D**Uobus dubiis praecedentibus majori ex parte egimus cum haeticis; succedit jam, ut cum catholicis differamus. Dat autem controversiae causas, & quidem satis graves, proloquium illud nuper relatum, videlicet, *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam. Quod licet Calvinus lib. 2. Instit. cap. 3. parvi faciat vocans irrisorie Okamicum axioma; spernendum tamen non est: nam eo utuntur non solum Okam, sed alii etiam Theologi tam veteres, quam moderni. Et quod pluris est, Angelicus Doctor illud vel inducit, vel admittit, vel exponit pluribus in locis, ut in hac quaest. art. 6. & qu. 12. art. 3. & de verit. quaest. 24. art. 1. ad 2. & art. ult.*

D. Thom.

imo & super epist. ad Rom. cap. 10. lect. 3. & alibi saepe. Difficultas vero est, an debeat interpretari de faciente, quod est in se, ex viribus solius naturae, an vero ex viribus gratiae? Pro cuius resolutione duo supponimus ut certa.

Duplex huius prologij sensus.

Primum est praedictum axioma intellectum de faciente, quod est in se, ex viribus gratiae, citra controversiam, aut periculum admitti communiter à Doctoribus: omnes quippe docent eum, qui recte utitur prioribus gratiae auxiliis, ex hoc ipso disponi ad consequendum auxilia ulteriora, aut etiam gratiam sanctificantem. Secundum est facientem, quod est in se viribus solius naturae, non consequi ex natura rei, & secluso omni pacto auxilia gratiae; id enim jam constat ex dictis dubio praecedenti; quod in praedicto sensu agitavimus. Unde etiam satis occurrebatur ultimo illius argumento: nam licet facienti, quod est in se viribus naturae Deus infallibiliter conferret gratiam; haec tamen communicatio non fundaretur in exigentia, & naturis rerum, ad quas eo dubio attendebamus, sed solum in aliqua lege, aut promissione divina, de qua dubitabamus in praesenti. Et quia in ejus resolutione praecipuum adversarium habebimus Ludovicum de Molina; placuit hic transcribere verba, quibus explicat suam sententiam: sic enim magis perspecta fiet lectori, qui etiam poterit frequenter ad ea convertere oculos, ibique melius intuebitur, an crimina adversus veritatem confingamus, an veritatem potius, & causam gratiae Dei propugnemus. Ita ergo habet in sua concordia *quaest. 14. artic. 13. disp. 10. in principio.*

Illud etiam iis, quae duobus praecedentibus disputationibus diximus, addendum est, quotiescumque liberum arbitrium ex suis viribus naturalibus conatur, prestare est ad conandum totum id, quod ex sese potest, tam circa ea, quae fides habet, ad discenda, & amplectenda, quam circa dolorem de peccatis, ac justificationem, à Deo conferri gratiam praeventientem, auxiliave, quibus id faciat, ut oportet ad salutem: non quidem quasi eo actu dignus efficiatur talibus auxiliis, ullaque ratione ea promereatur; sed quoniam id obtinuit nobis Christus ob sua merita, atque inter leges, quas tam ipse, quam Pater aeternus statuerunt de auxiliis, & donis, quae nobis Christus promeruit, mere gratis conferendis, una, eaque rationi maxime consentanea fuit, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere, quod in nobis est, presto nobis essent auxilia gratiae, quibus ea, ut oportet ad salutem efficeremus: ut ea ratione, dum essemus in via, semper in manus liberi arbitrii nostra posita esset salus, per nosque ipsos staret, quod ad Deum non convertamur. Quare sicut Deus semper presto est per concursum generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit: ita presto illi est per auxilium gratiae sufficiens, ut quoties ex suis viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex iis, quae ad iustificationem spectant, illud exequatur prout ad salutem oportet, &c. Similia habet disp. 14. membro 5. §. Post haec.

Verba, quibus Molina suam sententiam proponit.

157. In quibus verbis aliqua propositiones notari dignae continentur. Prima: *Libero arbitrio conanti, aut parato ad conandum ex viribus naturalibus, ut faciat, quod potest, in ordine ad salutem, Deum conferre gratiam praeventientem.* Secunda: *Praedicta gratia non communicatur ob merita eius, cui fertur, sed ob merita Christi Domini.* Tertia datur specialis lex statuta à Patre aeterno, videlicet ut facienti, quod est in

Asserta ad Molina.

se ex viribus naturæ, præsto essent auxilia gratiæ. Quarta prædicta lex est rationi maxime consentanea. Quinta hoc modo salvatur, quod, dum sumus in via, sit salus nostra semper posita in manu liberi arbitrii. Ex quibus tertia est, quam præcipue oportet examinare in præsentī: & ita inquirimus, utrum sit aliqua lex statuta à Deo, ut facienti, quod est in se ex viribus naturæ, conferantur auxilia gratiæ. Aliæ vero propositiones, sicut præcedentem ut principalem comitantur, sic obiter in ejus resolutione limam etiam experientur. Et quia materia satis gravis est, & à sola Dei voluntate dependens; curabimus eam potius tractare auctoritate Scripturæ, & Conciliorum, per quæ divina dispositio innotescit; quam rationibus metaphysicis, quibus plerumque haud arduum est saltem apparenter occurrere: sed nec istas pœnitens omitemus.

§. I.

Sententia negativa, & primo fundamento suadetur.

Conclusio.

158. **D**icendum est Deum nulla lege statuisse dare primam gratiam auxiliantem facienti, quod est in se, ex solis viribus naturæ. Hanc conclusionem docet D. Thom. in hac quæst. art. 6. ad 2. & q. 112. art. 3. & de verit. q. 24. art. ult. in corpore, & ad Rom. cap. 10. lect. 3. prope medium, ubi loquens de iis, qui idem non audierunt, inquit: Si qui tamen eorum non fecissent, quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio Actor. 10. & Paulum Macedonibus, ut habetur Actor. 16. sed tamen hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum, juxta illud Thren. 3. Convertite nos Domine ad te, & convertemur. Sancto Doctore subscribunt ejus discipuli Cajet. in præsentī art. 6. §. Nec obstat, Petrus de Soto, lib. 9. de pœnitentia. Dominicus Soto lib. 2. de natura, & gratia cap. 3. & 4. Banez 2.2. q. 10. art. 1. Medin. 1.2. q. 112. art. 3. Alvarez de auxiliis disp. 56. & lib. 6. respons. cap. 4. Zumel in præsentī art. 6. disp. unica, & opusc. de gratia, discursu 5. sect. 1. Gregorius Martinez dub. 4. concl. 1. Arauxo q. 112. art. 3. dub. 3. Joannes à S. Thom. 1. parte q. 25. disp. 8. art. 5. n. 111. & in præsentī disp. 20. art. 1. §. Circa tertium punctum, & disp. 24. art. 2. Montef. q. 112. art. 3. §. 2. Cabrera 3. p. q. 62. disp. 19. §. 6. à n. 107. & disp. 20. §. 9. à n. 106. Labat de necessitate gratiæ disp. 1. dub. 4. §. 1. & alij plures. Quibus etiam ex extraneis consentiunt Divus Bonaventura in 2. dist. 28. art. 2. q. 1. Egidius ibidem art. 3. Estius dist. 26. §. 35. Altisiodor. lib. 3. summa tr. 2. cap. 1. q. 5. Driedo libro de captivitate, & redemptione generis humani fol. 123. & 126. Bellarmin. lib. 6. de gratia cap. 6. Valentia in præsentī disp. 8. q. 4. puncto 3. Suarez 1. p. lib. 2. de causa predestinationis cap. 9. & lib. 3. de auxiliis cap. 13. Vasquez 1. p. disp. 92. cap. 10. & in præsentī disp. 199. Granados de gratia tr. 6. disp. 1. sect. 7. n. 57. Villegas contr. 14. cap. 3. & communiter Theologi, paucis Modernis exceptis, quos infra referemus.

Probatur primò hæc sententia: quoniam si Deus certa lege statuisset conferre primam gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ; sequeretur, quod credentes, volentes, desiderantes,

conantes, laborantes, vigilantes, studentes, petentes, quærentes, pulsantes aliaque id genus ex solis viribus naturæ facientes pro obtinenda salute, infallibiliter consequerentur prædictam gratiam: consequens est falsum: ergo, &c. Sequela videtur manifesta: quoniam qui credit, vult, desiderat, conatur, laborat, vigilat, studet, petit, quærit, & pulsatur ad salutem obtinendam, jam facit, quod est in se, secundum vires naturæ: neque enim apparet, quid amplius possit exigī, ut dicatur facere, quod est in se: ergo si datur lex, quod prima gratia conferatur facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, eam profecto assequetur, qui prædicta opera moraliter bona ex viribus naturæ exercuerit. Minor probatur manifeste ex Concilio Arausico. 2. can. 6. ubi dicitur: Si quis sine Dei gratia credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, pulsantibus nobis, misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet agere valeamus per infusionem, & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri confiteretur, & aut humilitati, aut obedientie humane subjungit gratiæ adiutorium, nec ut obedientes, & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti 1. ad Corinth. 4. Quid habes, quod non accepisti? & cap. 15. Gratia Dei sum, id, quod sum.

Confirmatur, & explicatur primo: quia hominem credere, velle, desiderare, conari, laborare, vigilare, studere, petere, & pulsare, multo magis est, quam hominem conari, præstove esse ad conandum, quod ex sese potest, quanto plus est facere aliquod opus, quam conari, vel paratum esse ad conandum, ut fiat: sed Molina docet, quod quotiescumque liberum arbitrium conatur, præstove est ad conandum totum id, quod ex sese potest, Deus illi confert gratiam prævenientem, & alia auxilia: ergo à fortiori tenetur admittere, quod prædicta gratia conferatur homini exercenti opera supra relata: atqui hoc damnatur in Concilio: ergo sententia illa Molinæ videtur à fortiori eidem censuræ subjacere.

Confirmatur secundo, & explicatur amplius: quia si de facto esset lex infallibilis, quod quotiescumque homo facit, quod est in se, ex viribus naturæ, toties Deus illi conferret gratiam prævenientem, & alia auxilia, de facto, hoc est, supposita prædicta lege, hæc propositio Homini facienti, quod per naturam, & absque gratia potest, confertur misericordia divina, esset, prout jacet, vera, nec posset absolute damnari: sicut quia de facto datur lex conferendi gloriam homini facienti, quod potest, ex gratia habituali; nequit damnari hæc propositio: Homo faciens, quod potest ex viribus gratiæ habitualis, infallibiliter consequetur gloriam. Sed Concilium Arausicanum absolute priorem illam propositionem damnat, ut manifeste constat ex ejus verbis nuper relatis: ergo non subsistit prædicta lex. Nisi velimus dicere, aut Concilium ignorasse hujusmodi legem, cujus notitia affulsit postea Molinæ; vel inconsiderate processisse damnans absolute propositionem de facto veram. Neutrum tamen catholicus admittet.

153. Huic rationi, & confirmationi respondent Adversarij abs re adduci canonem Concilij adversus opinionem Molinæ: nam ibi solum damnatur opinio Massiliensium Semipelagianorum ad quorum errorem extirpandum Concilium illud congregatum fuerat, ut diximus disp. 1. cap. 5. §. 5. Error autem illorum in eo consistebat, quod

Conc. Araus.

R. laboratur.

Vergetur.

Adversario-
rum effugium.Fundamen-
tum vera sen-
tentia.

quod assererebant hominem facientem ex viribus naturæ opera superius relata mereri gratiam divinam, & hanc proinde humanæ industriæ subjungere, & satis aperte significatur in illo canone. Molina vero, cum asserit homini facienti, quod est in se, ex viribus naturæ infallibiliter gratiam conferri, expressis verbis excludit omne meritum ex parte hominis, cui gratia communicatur; & solum docet dari gratiam ex lege, seu pacto inter Patrem æternum, & Christum Dominum: ita ut prædicta gratia sit pura gratia respectu hominis, cui confertur; licet habeat rationem præmij respectu Christi, ob cujus merita datur. Quæ doctrina nihil commune habet cum Massiliensibus, nec potuit cum horum assertis damnari.

Præcluditur.

Sed contra: quia hæc responsio manifeste petit principium: eatenus quippe vindicare procurat opinionem Molinæ à censura illius canonis, quatenus eam supponit esse diversam à Semipelagianorum errore; cum tamen argumentum id præcipue intendat, quod nequeat in præsentis puncto discerni, sed debeat sub damnatione illius canonis involvi. Id autem sic ostenditur: quoniam eadem inconvenientia, ob quæ Semipelagiani damnati sunt, militat in Molinæ opinione: ergo cum eisdem damnatur, & sub illo canone comprehenditur. Consequentia constat. Antecedens autem probatur: quia præcipuæ assertiones, ut alias prætermittamus, ob quas Patres, & Concilia Semipelagianos damnarunt, sunt hæc: Primo assererebant initium gratiæ esse ex nobis. Quod improbat Concilium Arausicum 2. can. ult. illis verbis: *Salubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adjuvamus: sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fidem, & amorem sui prius inspirat.* Et Concilium Trident. sess. 6. de iustificat. cap. 5. ubi declarat ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum gratia sumendum esse, &c. Secundo dicebant gratiam subungi humanæ industriæ, & labori. Quod damnat Concilium Arausic. canone supra citato illis verbis: *Quo humilitati, aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adiutorium, resistit Apostolo, &c. Tercio docuerunt homines se discernere in ordine ad assecutionem gratiæ: immo vero id præcipue intendebant, ut posset designari ratio ob quam Deus uni potius, quam alij conferret gratiam, contra illud Apost. 1. ad Corinth. 4.*

Semipelagianorum sententia.

Conc. Arauf.

Conc. Trid.

1. ad Cor. 4.

Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Quo testimonio utitur adversus Massilienses Concilium Arausicum supra citatum, & D. August. libro de prædest. sanct. cap. 4. & 5. Quarto denique adstruebant gratiam Dei dari secundum merita liberi arbitrij, saltem imperfecta, & de congruo. Quod perpetuo Patres damnarunt, ut satis superque constat ex dictis dubio præcedenti §. 2. per totum, & latius disp. 1. cap. 5. §. 1. & 3. At sic est, quod hæc omnia absurda, & inconvenientia necessario consequuntur ad opinionem illam Molinæ: ergo, &c. Minor hæc suadet quoad omnes partes.

Ex sententia Molinæ inferatur initium salutis esse ex nobis.

160. Et prima quidem: nam habere initium salutis ex nobis nihil aliud est, quam facere propriis viribus aliquod opus, ad quod vel ex natura rei, vel ex aliqua lege infallibiliter consequitur gratia: sed proposita lege, ut facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, gratia infallibiliter conferatur, posset homo suis viribus facere opus, ad quod gratia infallibiliter sequeretur, ut liquet ex terminis: ergo haberet ex se initium

salutis. Explicatur hoc: nam sicut initium in genere loquendo, dicitur illud, quo posito sequitur aliud: & initium ex natura rei dicitur, ad quod sequitur aliud ex natura rei: ita initium gratiæ ex lege, & secundum providentiam ordinariam est illud, quo posito secundum legem, & providentiam ordinariam, subsequitur gratiæ infusio: sed si daretur illa lex, quam adstruit Molina, posito opere elicitio ex viribus naturæ, statim Deus conferret suam gratiam: ergo prædictum opus esset initium gratiæ secundum legem, & providentiam ordinariam: ergo vel Concilia ignorarunt prædictam legem, cum negant initium gratiæ de facto, & secundum providentiam ordinariam (ad quam in suis decretis respiciunt) esse aliquod opus elicitum viribus naturæ, vel prædicta lex non subsistit.

Ad hæc: nequit non esse aliquod salutis initium ita confugere ad gratiam, & conari ad justificationem, quod ad huiusmodi conatus sequatur ipsius gratiæ infusio: sed Molina concedit posse hominem suis viribus ita conari ad justificationem, ut Deus infallibiliter statim communicet gratiam: idque asserit esse, & lege divina sancitum, & rationi valde conforme, ut constat ex ejus verbis supra relatis: ergo tenetur admittere, quod initium salutis sit ex nobis. Quo argumento urget hæreticos D. August. lib. de correct. & gratia cap. 1. ubi ait: *Quis autem confugit ad gratiam, nisi cum à Domino gressus hominis diriguntur, ut viam ejus velit? per hoc & desiderare auxilium gratiæ initium gratiæ est, de quo ait ille: Ex dixi, nunc cæpi, hæc mutatio dextera Excelsi. Psal. 37.*

August.

161. Secunda etiam pars probatur: quoniam gratiam subungi humanæ industriæ, & labori est hominem ita se gerere, ut positis quibusdam aut humilitatis, aut obedientiæ actibus, certam sibi faciat gratiæ infusionem: vel, quod in idem redit, est præcedere actus naturales, & subsequi gratiæ adiutorium, ut significavit Cassianus collat. 13. cap. 11. dicens: *Nam cum videret nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat. Ad vocem enim clamoris tui, statim ut audierit, respondebit tibi, Isaia 30.* Quæ verba multum reprehendit Divus Prosper lib. adversus Collat. cap. 16. Sed supposita lege dandi gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ, posset homo ejusdem naturæ viribus elicere actus, quibus sibi certam redderet divinam gratiam, & ad quos adiutorium gratiæ subsequeretur, siquidem ut loquitur Molina quories ex nostris viribus naturalibus conamur facere, quod in nobis, præsto nobis sunt auxilia gratiæ, quibus ea, ut oportet ad salutem efficiamus (quæ verba similia sunt verbis Cassiani) ergo supposita prædicta lege, jam gratia subiungeretur humanæ industriæ, & labori.

Et gratiam humanam industriæ subjungit.

Cassianus.

D. Prosper.

162. Unde tertia minoris pars satis liquet: nam si est lex generalis, quod facienti, quod est in se, ex viribus naturæ Deus conferat suam gratiam; ille utique se discernet in gratiæ assecutione, qui melius usus fuerit naturæ viribus, poteritque adversus alium non ita diligentem gloriar. Sicut si rex promitteret civitatem facienti tale, vel tale opus; ille utique se discerneret, qui prædictum opus efficeret, & merito alterius desidia damnaret, qui conscius regiæ promissionis nihil operaretur ad consecutionem præmij: quamobrem tota ratio, quare, supposita gratiosa promissione regis, unus assequeretur præmium; non vero alius, revocanda esset in laborem unius, & negligentiam alterius. Ita ergo si Deus generaliter

Et discretio nem in negotio salutis esse ex propriis viribus.

raliter promissit suam gratiam facienti, quod potest ex viribus naturæ; ille homo se discerneret, qui faceret, quod naturaliter posset: & inquerenti, Cur tibi Deus contulit gratiam suam? merito responderet: quia ego laboravi, ego vigilaui, ego petivi, ego conatus sum per vires proprias consequi gratiam promissam; alij verò, utpote desides, negligentes, & ignorantes, à participatione tanti præmij, & gratiæ excluduntur. Hæc, inquam, responderent homines, si vera esset sententia Molinae.

D. Augustinus alienus à doctrina Molinae.

Sed Augustinus Apostoli doctrina imbutus non sic respondet. Unde fit (inquit libro de peccatorum meritis, & remissione cap. 22.) *ut homo ab ineunte pueritia modestior, ingeniosior, temperantior, & ex magna parte libidinum victor, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes ceteras provectior, apriorque conjurget, & tamen in eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit? Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Alius vero tardus ingenio, libidini deditus, flagitiis, & facinoribus coopertus ita gubernetur, ut audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut si detentus hic fuerit, laudabiliter vivat? Ubi duo ista tam diversa merita contraxerunt? Et post pauca. Quid huic respondeant, non video, qui volentes humanis conjecturis justitiam Dei defendere, & ignorantes altitudinem gratiæ, fabulas improbabilis texerunt. Ubi ut vides, supponit Augustinus hominem facientem, quod est in se (facit enim assatim, quod naturaliter potest, qui avaritiam fugit, luxuriam detestatur, modestiam, & temperantiam colit, & appetitus magna ex parte vincit: nec Molina potuit amplius in illa sua lege desiderare: (omnia quippe mala vitare, & omne opus bonum collectivè efficere superat facultatem naturæ lapsæ, ut diximus *disp. præced. dub. 5.*) non recipere auxilia gratiæ: quod profecto non contingeret, si Deus statuisset conferre gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ. Tunc quippe posset homo ille adversus Deum ita conqueri: Si statuissti legem dandi gratiam facienti, quod est in se, quomodo illam confers homini libidinoso, flagitiis, & facinoribus cooperto? Mihi vero, qui modestus, temperatus, ac libidinis, avaritiæ, & luxuriæ victor magna ex parte sum, auxilium repromissum non impendis? Si facienti, quod est in se, gratiam promittis, quomodo mihi plus facienti eam non confers, & ei, qui minus facit, eam largiris?*

Sequitur ex doctrina Molinae gratiam dari ex merito naturali.

163. Ultima denique minoris pars etiam ostenditur: quia tunc gratia datur secundum merita liberi arbitrij saltem imperfecta, & de congruo, cum datur intuitu bonorum operum naturalium, ut dubio præcedenti probavimus: sed si Deus statuisset conferre gratiam homini facienti, quod est in se, ex viribus naturæ; non posset non illam conferre intuitu bonorum operum naturalium: ergo si adest hujusmodi lex, sequitur gratiam dari secundum merita. Suadetur minor: tum quia si Deus non conferret gratiam intuitu bonorum operum naturalium, non esset ratio, cur decerneret conferre gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, potius quam non ita facienti: ergo si Deus id decernit, confert gratiam intuitu bonorum operum naturalium. Tum etiam quia si inquiramus à Molina, cur Pater æternus, & Christus Dominus statuerunt hujusmodi legem in singularem favorem

ejus, qui facit, quod est in se, ex viribus naturæ; nequit aliud respondere, nisi quia rationi maxime consentaneum est, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conamur facere, quod in nobis est, præsto sunt nobis auxilia gratiæ: ergo si adest prædicta lex, attendit Deus in communicatione gratiæ ad exercitium bonorum operum naturalium. Tum præterea, quoniam si bona opera naturalia non allicerent Deum, ut gratiam bene operanti conferret, non magis statuisset dare gratiam facienti, quod naturaliter potest, quam respicienti solem, vel projicienti lapidem, consequens est absurdum, siquidem occasionem præbet, ut existimemus Deum promississe suam gratiam sub conditionibus adeo ridiculis: ergo qui serio adstruit adest legem peculiarem, ut Deus conferat gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, tenetur admittere, Deum cum hujusmodi legem conderet, attendisse ad bonum usum naturalem liberi arbitrij, & ad valorem naturalium operum, eorumque intuitu, & illam legem condidisse, & suam gratiam de facto conferre. Quod non videtur abhorrire Molina, dum asserit prædictam legem esse rationis (non dixit misericordiæ Dei, non dixit dignitati gratiæ) maxime consentaneam.

174. Nec refert primo, quod Molina expressis verbis excludat omne meritum ab operibus naturalibus, ad quæ subsequitur gratiæ auxiliantis infusio, asseratque hujusmodi gratiam pure gratis conferri.

Excusatio Molina improbat.

Hoc, inquam, non refert: quia etiam Massilienses, ut se ostenderent ab errore Pelagii alienos, prædicabant hominem per suos conatus naturales non mereri auxilium Dei: & tamen quia asseriebant ad hujusmodi conatus sequi infallibiliter gratiam, convincuntur admisisse gratiam dari ex meritis: ergo quod Molina, ut se à Semipelagianis discernat, verbis prædicet gratiam independentem à meritis conferri: parum prodest, ut id verum existimemus, si semel asserit, quod gratia secundum legem infallibilem confertur bene operanti ex viribus naturalibus. Maior constat evidenter ex dictis *dubio præced. num. 135.* ubi habentur verba Cassiani, & Fausti. Sufficiat modo referre alia eiusdem Cassiani *collat. 13.* cap. 16. quæ manifeste evincunt intentum: *Nemo autem, inquit, existimet hæc à nobis ob hoc fuisse prolata, ut nitamur adstruere summam salutis in nostra fidei dictione consistere, secunnaum quorundam profanam opinionem, qui totum libero arbitrio deputantes gratiam Dei dispensari secundum meritum uniuscuiusque desiniunt. Quid expressius? Minor etiam liquet ex dictis loco citato, & insuper probatur ex Divo Prospero libro contra Collatorem cap. 16. ubi cum retulisset hanc Cassiani propositionem (quæ negari nequit in opinione Molinae) Cum viderit nos Deus ad bonum velle desistere, occurrit, dirigit, atque confortat, statim eam impugnat his verbis: Quis non videat, quod hæc doctrina meritum libero assignet arbitrio, quo præveniatur gratia, quæ ei famuletur reddens debitum, non conferens donum? Quæ definitio in Episcoporum Palestine synodo etiam à Pelagio anathemate damnata est.*

Cassianus.

D. Prospero.

Ad hæc: non minori modestia, moderatione, & cautela loquitur Cassianus in hoc puncto, quam Molina: & tamen ex illius assertione deducitur, quod gratia detur secundum merita, ut constat ex Augustino *toto libro de prædest. Sanct.* & Prospero *toto libro adversus Collatorem*, & Concilio Arausicano secundo, qui hac de causâ Cassiani asser.

Reunditur.

Augustin. Prosper. Conc. Araus.

Cassianus, &
Molina ea
dem dicunt.

assertionem damnarunt : ergo ex illa opinione Molina in limine hujus dubij relata componat cum Cassiani verbis, & sententiis lib. 12. de Institutis Cœnobiorum cap. 14. ubi inquit : *Dicimus ergo secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à quærentibus inveniri : sed petitionem, & inquisitionem, & pulsationem, nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei id, quod petimus, dederit, vel aperuerit, quod pulsamus, vel illud, quod quærimus, fecerit inveniri. Præsto est namque, occasione sibi tantummodo à nobis bona voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda. Et collat. 13. cap. 13. ubi ait : Gratia Dei semper gratuita perseverat, dum exiguis quibusdam, præviisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inestimabili tribuit largitate. Nullam equidem adhibet Molina limitationem suæ sententiæ, quam his verbis Cassianus non prævenit. Si Molina vocibus excludit meritum in operibus naturalibus ; illud etiam aptissime proscribit Cassianus. Si Molina adstruit gratiam gratis conferri, licet præcedant bona opera naturalia ; Cassianus etiam docet gratiam gratuitam perseverare, quamvis quosdam exiguos conatus liberi arbitrij supponat. Et quemadmodum Cassianus inquit *Deum præsto nobis esse ad conferenda gratiæ dona, occasione bonæ voluntatis oblata* : ita Molina assertit, quod quotiescumque ex naturalibus conamur facere, quod in nobis est, *præsto nobis sunt gratiæ auxilia*. Pari ergo cautela, atque moderatione loquuntur, nisi quod Molina tantum infallibilitatem existimat reperiri inter opera bona, & communicationem gratiæ, ut eam firmet speciali lege divina, cujus tamen non meminit Cassianus : in quo videtur & minus detulisse libero arbitrio, & cautiùs ac modestiùs se gessisse. Unde nescimus inter utriusque opinionem convenienter discernere : nam licet verbis excludant meritum, id re ipsa assertis videntur adstruere, & suam mentem sub eadem ambiguitate relinquunt. Quam tamen monet S. Leo Papa in hac materia vitare. *Nihil* (inquit epist. 84.) *in verbis eorum obscurum, nihil invenitur ambiguum : quoniam novimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacumque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum societate discreverit, nihil sibi sensuum suorum existimet esse non salvum. Cumque omnes definitiones suas ad subrependi facilitatem improbare se simulem, atque deponere, hoc sibi tota arte fallendi, nisi intelligatur, excipiunt, ut gratia Dei secundum merita dari accipientium sentiat : qua utique nisi gratis detur, non est gratia, sed merces, dicente Apostolo ad Ephes. 2. Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis : donum enim Dei est, non ex operibus, nequis gloriatur.**

Leo Papa.

Alia Molina
excusatio re-
solvitur.

175. Nec refert secundo, quod Molina dicat prædictam legem conditam fuisse à Patre æterno ob merita Christi Domini, non vero ob merita illorum, cui gratia postea communicanda erat : unde licet comparative ad Christum prædicta gratiæ infusio non sit gratia, sed præmium illius meritis correspondens ; nihilominus respectu illius, cui confertur, retinet adhuc puræ gratiæ rationem, utpote quæ promittitur, & datur absque eorum meritis.

Hoc, inquam, non refert ; sed satis manet impugnatum ex dictis. Tum quia licet Pater æternus statuerit prædictam legem ob merita Christi Domini ; tamen quod eam specialiter condiderit ad favorem, ut sic dicamus, facientis, quod est in

se, ex viribus naturæ, potius quam aliorum, non potuit non oriri ex eo, quod attenderit ad bonum usum naturalem liberi arbitrij, aliquidque reperit in eliciente bona opera naturalia, quod non inveniebatur in aliis : ergo in statuendo prædictam legem respexit non solum ad merita Christi, sed etiam ad opera hominum : sed hoc ipso gratia confertur intuitu operum naturalium, atque ideo ex meritis ejus, cui datur, ut constat ex supra dictis : ergo, &c. Tum etiam quia si Pater, & Christus statuentes prædictam legem non attendissent ad bona opera naturalia, non decrevisset dare potius gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, quam non facienti, nec magis bene operanti, quam videnti solem, aut velociter currenti ; sed generaliter id statuissent pro omnibus : ergo si illam peculiariter condiderunt pro facientibus, quod est in se, ex viribus naturæ, manifestum signum est, quod respexerunt ad bona opera naturalia, in eisque invenerunt aliquid congruentiæ, meriti, aut dispositionis respectu gratiæ, quam promittebant : ergo si semel adest prædicta lex, sive statuta fuerit ob merita Christi, sive non, semper concluditur gratiam dari intuitu bonorum operum naturalium, ac per consequens ob merita recipientium, in eo quidem sensu, in quo Concilia, & D. Augustinus meritum pro qualitate præsentis materiæ usurpant.

Quod minime vitatur ex eo, quod prædicta gratia tribuatur ob merita Christi ; sed optime coheret, quod simul sit præmium & meritum Christi, & meritum ejus, qui prædictam gratiam recipit, si semel fecit, quod potuit, & gratia promissa est facienti, quod est in se. Sicut etiam Pater æternus ob merita Christi statuit legem dandi gloriam facienti, quod est in se, ex viribus gratiæ : qua lege supposita, & quod quis faciat quod per vires gratiæ potest ; gloriæ collatio est præmium non solum meritum Christi, verum & illius, qui bona ex viribus gratiæ operatus est : & utique debetur ex justitia, juxta illud 2. ad Timoth. 4. *De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex*, &c. ergo licet Pater æternus ob merita Christi condiderit legem dandi gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ ; tamen ex suppositione huius legis, & quod quis faciat, quod per vires naturæ potest, communicatio gratiæ erit præmium non solum meritum Christi, sed etiam illius, qui bene operatus est ex naturæ viribus. Et ratio utrobique est quoniam id, quod ex lege, & pacto datur homini operanti, vel sub conditione operis onerosi, datur ex justitia, quam fundat prædicta lex, & conventio, juxta illud Matth. 20. *Nonne ex denario convenisti mecum ? Tolle, quod tuum est*. Quamquam hoc reperitur discrimen inter utrumque casum, quod operans ex gratia meretur gloriam de condigno ob æqualitatem valoris in opera à gratia procedentia, & præmium gloriæ : unde hæc debetur illis ex rigorosa justitia. Caterum operans ex viribus naturæ non meretur gratiam de condigno, sed tantum de congruo ob excessum gratiæ supra perfectionem naturæ : quamobrem gratia non deberetur ex justitia rigorosa, sed solum ex imperfecta. Id tamen satis superque foret, ut gratia non tribueretur mere gratis, sed ex meritis, & iustitia : quod satis est ad destruendum dignitatem gratiæ, quam Concilia, & Patres contra Semipelagianos prædicant, ut constat ex supra dictis.

*Absurdum
in Molina
sententia.*

2. ad Tim. 4.

§. II.

Alia dua evasiones consulantur.

Herice agit
Molina cau-
sam.

176. **P**rodiit in defensionem Molinae Valentinus de Herice 1. p. tract. 3. disp. 27. qui ut ipsum vindicaret à præcedenti difficultate, cujus aculeis sentiebat vehementer à Thomistis, duas excogitavit vias, seu dicendi modos, quibus credit illius opinionem incolumem defendi, & adversas objectiones eludi. Primo ergo respondet cap. 2. num. 5. animadvertendo dupliciter posse intelligi, quod Deus conferat suam gratiam facienti, quod est in se ex facultate naturæ: uno modo ita, quod homo efficiat prævie aliquod opus ex sola natura; & deinde præsto adsit gratia infusa à Deo. Altero modo ita, quod nihil efficiat prævie, sed quod libero arbitrio proxime præparato in actu primo ad bene operandum ex viribus naturæ, ut puta ad credendum, vel dolendum de peccatis, Deus ingerat gratiam suam, ut actus, qui, si à solo libero arbitrio prodiret, esset naturalis, eliciatur à gratia, evadatque proinde supernaturalis, & qualis desideratur ad salutem. Ait ergo opinionem Molinae non in priori sensu, sed in hoc posteriori intelligendam esse: quo pacto liberam credit à Semipelagianorum errore, quem ipsam imbibere argumentabamur §. præced. nam istorum dogma constituerebat aliquod opus prævium, & gratiæ meritorium, saltem de congruo: at in sententia Molinae, nullum præcedit opus prævium, sed tantum præparatio ad bene operandum.

Quod autem ita senserit Molina, probat dupliciter: primo, quia in illa disp. 10. hæc habet. *Quare sicut Deus semper præsto est per concursum generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit: ita præsto illi est per auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties ex suis viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex iis, quæ ad justificationem spectant, illud exequatur, prout ad salutem oportet.* Unde subinfert Herice: Ergo sicut Deus offerens concursum generalem non supponit opus naturale prævium, sed tantum præparationem in actu primo: & loco concursus generalis, qui correspondebat operi naturali eliciendo, subrogat Molina ex certa lege Dei auxilium gratiæ, ut actus fiat, sicut oportet ad salutem. Secundo procul pulsa, ut credit, omni dubitatione, id ostendit ex quadam epistola Molinae ad P. Antonium de Padilla anno Christi 1594. die sexta Novembris. Nam cum Padilla ab ipso quæsisset, utrum in ejus sententia admitendum esset opus morale prævium, ad quod ex lege infallibili infusio prævenientis gratiæ sequeretur, respondit Molina: *Digo, que no busque V. R. prævio facere nosotros totum, quod in nobis est, & subsequi gratiam prævenientem: que esso es doctrina de Pelagianos, & Semipelagianos. Y no se colige tal de mis obras, ni mis papeles, ni respuestas, antes todo lo contrario;* &c. Quibus adeo convincitur Herice, ut sibi persuasum habeat & Thomistas hæcenus impugnasse sententiam à Molina alienam, & hujus propriam opinionem longissimè abesse à Semipelagianismi errore.

Effugium ex
Herice.

Consutatur
primo.

177. Sed hæc responsio deficit in pluribus. Primo, quia divertit à proposita difficultate, & variat statum quæstionis: nomine enim facientis, quod est in se, non eum, qui paratus est ad faciendum, sed eum, qui re ipsa operatur, intelli-

gunt Auctores, cum præsens dubium discutunt. Unde qui aliter illud axioma interpretatur, non satisfacit præsentī difficultati, sed refugit illius examen. *Secundò*, quia etiam si Molinae sententia procedat in sensu, quem prætendit Herice, adhuc tamen urgent omnia, quæ adversus eam in priori sensu opposuimus. Si enim homini propriis viribus conanti in actu primo, vel se aptanti ad faciendum, quod est in se, Deus infallibiliter confert gratiam: ergo ille conatus, sive præparatio, quæ propriis viribus habetur, est initium salutis: & gratia subjungitur humanæ industriæ, qua homines se per vires naturales disponunt: & unus in negotio salutis habet ex propriis viribus aliquid, per quod se discernat ab alio: & tandem Deus in distributione suæ gratiæ attendit ad conatus liberi arbitrij, ac proinde dispartitur eam juxta merita, aut quasi merita hominum. Hæc quippe inconvenientia æque urgent, sive dicatur gratiam dari facienti in actu secundo, quod est in se, ex viribus naturæ; sive dicatur gratiam conferri præparanti se in actu primo per vires naturæ ad faciendum, quod potest: utrobique enim in dispensatione gratiæ attenditur ad aliquid, quod est in facultate naturæ, ut consideranti constabit.

Secundo.

Tertiò, quia si conanti in actu primo facere, quod est in se, Deus infallibiliter confert auxilia, ut eliciat actum supernaturalem, & sicut oportet ad salutem; sequitur nunquam hominem elicere actum mere naturalem circa ea objecta, quæ ad justificationem spectant: consequens est omnino absurdum, & contrarium communi sententiæ Theologorum: omnes quippe docent posse hominem habere aliquos actus naturales circa supernaturalia objecta attacta sub aliquo motivo naturali, viribusque naturæ proportionato, ut puta assensum naturalem, quo credamus ex motivo naturali mysteria fidei: ergo, &c. Sequela ostenditur: quia nequit homo elicere in actu secundo actum naturalem circa objecta supernaturalia pertinentia ad justificationem, nisi se præparet in actu primo, & conetur, sive paratus sit in actu primo ad prædictum actum eliciendum: sed ut inquit Herice, datur lex infallibilis, quod homini conanti in actu primo elicere actum circa ea, quæ ad justificationem spectant, conferatur auxilium gratiæ, ut eliciat actum supernaturalem, & qualis ad salutem desideratur: ergo nunquam homo elicit actus mere naturales circa objecta pertinentia ad justificationem: atque ideo nullus dolor de peccatis, nullus assensus ad mysteria fidei, nulla spes futura beatitudinis, & nullus amor Dei erit naturalis; sed omnes hujusmodi actus perpetuo supernaturales evadent. Quo quid incredibilius, & magis absurdum?

Tertio.

Quartò, quia falso attribuit Molinae prædictum communis axiomatis sensum: quia ipse Herice, ut Molinam vindicaret à censura, asserit eius opinionem, nempe facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, fuisse in universa Ecclesia per trecentos annos communem. Immo & Lessius in opusculo de gratia efficaci in appendice ad cap. 10. num. 24. asseverat omnes Doctores Scholasticos (uno vel altero excepto) iam à quingentis fere annis tenuisse opinionem Molinae. At sic est, quod ceteri Doctores, cum dicunt Deum non negare suam gratiam facienti, quod est in se, aperte loquuntur de eo, qui in actu secundo operatur, ut aperte constabit eorum testimonia legenti, quæ referunt ipse Lessius, & Herice. In eodem ergo sensu loquitur Molina. Ad quod suadendum frustra

Quarto.

Hericij incon-
sequentia.
L. IIus.

frustra recurrimus ad conjecturas, & extranea testimonia, cum ipse Molina aperte ostendat se loqui de faciente in actu secundo, quod per vires naturae valeat. Ita enim habet loco supra citato: *His enim (nempe, qui ad gratiam nondum pervenerunt) eatenus facta est potestas, ut filii Dei fiant, quatenus, si quantum in se est, consentiant, praesto illis aderit Deus, ut fidem, & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur.* Plane desiderium, quo homines fraudarentur, non praeparationem, aut actum primum, sed exercitium actuale, & gratiae praeivium importat, ut liquet ex ipsis vocibus. Deinde addit. *Si conantibus ex suis naturalibus, facientibusque, quod est in se, &c.* Haec ultima verba, quae prioribus superadjungit, adeo manifeste significant actum secundum, ut nequeant ad alium sensum nisi violenter detorqueri.

Doctrina adversarij in ipsum restituitur.

178. Ex quibus fit ita abesse, ut hoc expositionis genere Herice propugnet Molinam, ut novum urgensque argumentum subministret ad subvertendam illius sententiam. Nam asserere, quod ex parte nostra procedit aliquod opus praeivium, ad quod sequatur gratia praeveniens, est doctrina Pelagianorum, aut Semipelagianorum, ut Molina scripsit ad Padillam: sed Molina docet praecedere ex parte nostra aliquod praeivium, ad quod sequitur gratia praeveniens; ut constat evidenter ex ejus verbis nuper relatis: ergo Molina docet Pelagianorum, aut Semipelagianorum sententiam. Quam consequentiam non potest Herice aliter declinare nisi vel retexendo historiam illam epistolae Molinae à se descriptam; vel negando ejus verba, quae haecenus in ipsis operibus extant. Ad alia autem verba, quae ipse adducit non oportet nos respondere, qui fatemur Molinam, satis obscure, atque ambigue processisse. Videant, quorum interest, quomodo cum aliis ejusdem Auctoris dictis cohæreant.

Alia ex Herice evasio pro Molina.

179. Alter modus, quo Herice studet tueri oppositam opinionem, consistit in eo, quod actus elicit viribus naturae non habeant aliquam vim meritoriam, aut impetratoriam respectu gratiae; sed solum rationem cujusdam dispositionis physicae, qua homo, quantum potest, sese conjungit Deo, licet modo improporcionado. Nam actus, inquit, naturales, & supernaturales amoris Dei, fidei, & spei, & ceterarum virtutum, quamvis differant essentialiter; conveniunt tamen in aliquo praedicto reali communi logico, nempe in ratione, seu genere actus. Genus autem est pars metaphysica rei, quae comparative ad differentiam solet materia appellari. Unde homo, qui efficit illos actus naturales, jam habet quasi partialem conversionem, etsi improporcionatam respectu Dei ut finis supernaturalis: sicut equus habet praedicatum commune cum homine, nempe rationem animalis; atque ideo partem ejus metaphysicam, seu materialem. Quamobrem nequit non homo ille actus naturales eliciens esse quasi materialiter melius, & proximius dispositus ad participationem gratiae. Non est autem inconveniens, quod Deus in ejus distributione attendat ad hujusmodi dispositionem physicam, & materialem: haec quippe nullam important vim meritoriam, aut impetratoriam gratiae, quam Semipelagiani adstruebant: & ideo vitatur eorum error. Decrevit ergo Deus specialiter conferre gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturae, potius quam non facienti: quia in illo est quaedam dispositio physica, & quasi partialis ad gratiam, quae non reperitur in eo, qui nihil operatur. Sicut decrevit dare gratiam homini, & non belluae: quia in homine est capacitas, & aptitudo ad

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

gratiam, non vero in bellua. Ita respondet *disp. citata cap. ultimo.*

Haec tamen evasio haud melior est, quam praecedens, sed eisdem patet inconvenientibus, & aliis pluribus. Nam in primis jam initium salutis esset ex nobis; siquidem possemus propriis viribus dicere illam dispositionem physicam, seu partem Metaphysicam conversionis, ad quam sequitur infusio gratiae. Subjungeretur etiam gratia humanae industriae; cum possemus efficere aliquod, per quod certam nobis redderemus gratiae infusionem. Ex quo ulterius fieret, quod homines se discernere in negotio salutis. Deus etiam impertiretur suam gratiam attendens ad dispositionem habitam per vires naturae, atque non tribueret mere gratis, sed quasi ex meritis. Haec enim aequae urgent in hoc dicendi modo, ac in opinione Massiliensium, & Molinae, ut facile quivis expendere potest.

Rejiciuntur.

Deinde incredibile est, immo absurdum, quod Deus illam legem condens attenderet ad illa logicalia, & metaphysicalia principia, quae praedictus Auctor excogitavit: & quod ideo statueret dare gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturae, quia actus naturalis convenit in genere logico cum actibus supernaturalibus, & genus se habet, ut pars metaphysica rei; & haec pars metaphysica comparatur ad differentiam tanquam materia, vel dispositio materialis; & qui habet hanc dispositionem materialem, magis accedit ad conversionem supernaturalem: & ideo ex parte facientis, quod est in se, ex viribus naturae, adest aliqua ratio physica, ob quam Deus potius decernat illi conferre gratiam, quam alteri, qui non facit, quod potest. Ad quid tot subtilissimarum, & debilissimarum cogitationum impendium in negotio adeo gravi, & morali, cum possimus simpliciter dicere Deum ex pura misericordia, & ad nullam respiciendo rationem ex parte creaturae statuisse suam gratiam sufficientem conferre omnibus hominibus, siue faciant, siue non faciant, quae naturaliter possunt.

Impugnatur amplius.

180. Præterea, repugnat, quod homo possit viribus propriis efficere aliquam dispositionem physicam ad gratiam supernaturalem: sed illa ratio generica, quae reperitur in actibus naturalibus fieret ab homine per vires proprias, ut praedictus Auctor admittit: ergo non posset habere ullam rationem dispositionis physicae ad auxilia gratiae supernaturalis. Major satis constat ex supra dictis *dub. 5.* nam dispositio physica ad aliquam formam debet esse ejusdem ordinis cum forma: ergo dispositio physica ad gratiam supernaturalem, debet ad supernaturalem ordinem pertinere: sed nequit homo elicere propriis viribus aliquid, quod spectet ad supernaturalem ordinem: ergo nequit efficere ullam dispositionem ad gratiam supernaturalem. Per quod evanescit illud exemplum, quod praedictus Auctor adducit: nam quod homo sit capax gratiae, pertinet ad genus causae materialis receptivae, quae aequate supponitur ad ordinem supernaturalem, nullamque determinationem importat ad habendam gratiam, sed meram indifferentiam passivam: & ideo nullum est inconveniens, quod homo habeat ex se illam capacitatem, & eam Deus, ut gratiam communicet, necessario praesupponat. Dispositio autem determinat, & trahit illam capacitatem ad gratiam tanquam formam: quamobrem si haec forma est supernaturalis, debet dispositio ad supernaturalem ordinem pertinere; alias non posset ad illam determinare.

Consultatur argenter.

Tandem, si praedictus dicendi modus subsiste-

Major illius.

effugij confu-
ratio.

ret, magis consentaneum rationi esset, quod Deus decerneret conferre gratiam homini elicienti actum peccaminosum, quam alteri, qui non elicit ullum actum. Quod est omnino absurdum, ut ex se liquet. Sequela ostenditur: nam ideo Deus statuit conferre gratiam homini elicienti actus naturales fidei, spei, vel doloris, quia prædicti actus conveniunt in genere cum actibus supernaturalibus; atque ideo qui elicit prædictos actus naturales, habet jam partem metaphysicam actuum supernaturalium, magisque appropinquat ad eos: sic enim discurrit Herice: sed etiam actus peccaminosus convenit in genere cum actibus supernaturalibus, & consequenter cum eliciens habet partem metaphysicam actuum supernaturalium, magisque proinde accedit ad horum propriam rationem, quam ille, qui nullum elicit actum: ergo rationabile est, quod Deus conferat gloriam potius homini elicienti actum peccaminosum, quam homini nullum actum elicienti. Eo vel maxime, quod prædictus Auctor excludit ab actibus naturalibus omnem vim moralem impetrandi, & merendi gratiam, & tantum considerat rationem partis metaphysicæ, & physicæ dispositionis: sed actus peccaminosus (quamvis moraliter loquendo contrarietur gratiæ) tamen secundum conceptum genericum affert partem metaphysicam actuum supernaturalium, nempe rationem communem actus vitalis humani: ergo si vera est Hericij sententia, reddit hominem magis dispositum & approximatum physice ad actus supernaturales, quam esset, si nullum actum eliceret.

Obiectio.

181. Sed obicies cum Herice *num. 53.* homo ingenio perspicax, & bonæ indolis secundum suam physicam dispositionem est magis aptus ad exercendos actus supernaturalium virtutum, quam homo mente rudis, & naturæ durus; quin hæc dispositio physica derogat dignitati gratiæ: ergo qui per vires naturæ se convertit, & habet partem genericam conversionis supernaturalis est physice loquendo magis dispositus ad conversionem supernaturalem, quam alter non se convertens, sed novis se implicans facinoribus: ergo consonum rationi est, & gratiæ non adversum, quod Deus decreverit conferre gratiam potius facienti, quod est in se, per vires naturæ, quam alteri non facienti.

Solutio.

Respondetur negando antecedens, & suppositum illius: quia aptitudo radicalis ad eliciendos actus supernaturales consistit in potentia obedientiali, quæ ejusdem rationis est in omnibus hominibus: tota vero ratio proxima agendi prædictos actus est aliqua supernaturalis virtus: & ideo si homines inæquales in ingenio, indole, complexione, & aliis naturalibus perfectionibus, eadem supernaturali gratia, & virtute elevarentur, æqualem aptitudinem haberent ad eliciendos actus supernaturales. Videatur D. August. *lib. 2. questionum ad Simplicianum, quæst. 2.* circa finem, ubi videtur arguentis mentem præfensisse, illiusque motiva præoccupasse his verbis: *Certe ista occulta est hæc electio, ut in eadem conspersione nobis prorsus apparere non possit: aut si apparet quibusdam, ego in hac re infirmitatem fateor. Non enim habeo, quid intuear in eligendis hominibus ad gratiam salutarem, si ad examen hujus electionis aliqua cogitatione permittor, nisi vel minus ingenium, vel minora peccata, vel utrumque: addamus etiam, si placet honestas, utilesque doctrinas. Quisquis ergo his præditus fuerit, eligendus videtur ad gratiam? Sed cum hoc*

D. August.

statuero, irridebit me ille, qui infirma mundi elegit, ut confundat fortia, & stulta mundi, ut confundat sapientes: ut cum intuens, & pudore correptus ego irrideam multos, & præ quibusdam peccatoribus castiores, & præ quibusdam piscatoribus oratores. Nonne advertimus multos fideles nostros ambulantes viam Dei ex nulla parte ingenio comparari, non dicam quorundam hæreticorum, sed etiam mimorum.

182. Nec illud, quod dicitur de ratione generica, quæ se habet ut pars metaphysica alicujus momenti est: nam genus potest dupliciter considerari. Uno modo logicè: & hac ratione solum dicit quandam rationem potentialem superiorem, & contrahibilem per differentias: quo pacto nunquam invenitur in rerum natura: nam quidquid datur à parte rei, est aliquid singulare. Unde prædicta consideratio nihil ad præsens institutum deservit: loquimur enim de homine à parte rei existente, & in exercitio operante. Altero modo potest genus considerari physice: & hac ratione dicit se ipsum ut contractum, & determinatum per differentiam: quo pacto invenitur quidem à parte rei; sed est quid naturale, vel supernaturale juxta talitatem speciei, in qua invenitur. Quamobrem genus in actu naturali reperiuntur est re ipsa aliquid naturale, ineptumque proinde, ut sit pars supernaturalis actus, aut speciem supernaturalem componat. Et ideo homo eliciens actus naturales virtutum non ponit re ipsa partem aliquam actuum supernaturalium, qui infusis virtutibus correspondent; sed quidquid elicit, est naturale: ac proinde licet per prædictos actus non se indisponat ad gratiam, nihilominus non se disponit positive ad illam, sed perinde se habet, ac si illos non eliciisset.

Motivum
Hericis con-
velliatur.

§. III.

Expenduntur alia duo argumenta contra opinionem Molinae.

183. Secundo probatur nostra sententia: quoniam si facienti, quod est in se, ex naturæ viribus Deus secundum legem infallibilem conferret gratiam, sequeretur hominem per vires naturales posse, & non posse operari, sicut oportet ad salutem: consequens implicat contradictionem: ergo antecedens est falsum. Major suadet quoad utramque partem: nam in primis hominem non posse suis viribus operari, sicut oportet ad salutem, constat ex Conciliis Milevit. *can. 4.* Arausic. *11. can. 5. & 6. & 7. & 25.* & Trident. *sess. 6. can. 3.* in quibus prædicta veritas diffinitur. Quod autem posset, suadetur: tum quia operari, sicut oportet ad salutem, est ita operari, ut sequatur ipsa salus, vel quæ ad illam conducunt: sed si adesset lex dandi auxilia gratiæ facienti, quod est in se, ex viribus naturæ; posset homo suis viribus elicere operationem, ad quam infallibiliter sequerentur auxilia, quæ ad salutem conducunt: ergo posset operari, sicut oportet ad salutem. Tum etiam quia si opera elicita viribus naturæ non essent, sicut ad salutem oportet, pro nihilo haberentur in negotio salutis: sed supposito, quod Deus statuerit legem dandi gratiam homini elicienti opera naturalia, jam hujusmodi opera non reputantur pro nihilo tam in conditione prædictæ legis, quam in communicatione gratiæ: ergo opera elicita viribus naturæ sunt, sicut oportet ad salutem. Tum denique, quia si homo faciens, quod est in se, ex viribus naturæ

Aliud fundat
mentum satis
urgens contra
Molinam.

Conc. Milev.
Conc. Araus.
Conc. Trid.

naturæ non operaretur, sicut oportet ad salutem, non oporteret, quod adesset lex dandi gratiam facienti, quod naturaliter potest: sicut quia homo eliciens opera indeliberata, vel opera indifferentia non operatur, sicut oportet ad salutem, non adest lex dandi gratiam homini facienti opera indeliberata, & indifferentia: at sic est, quod oportuit, & fuit rationi maximè consentaneum, ut asserunt adversarij, quod Deus decerneret dare gratiam homini facienti, quod est in se ex viribus naturæ: ergo homo faciens per vires naturæ, quod potest, operatur, sicut oportet ad salutem.

Responsio.

184. Respondebis, quod licet homo nequeat ex se operari, sicut oportet ad salutem, Deus tamen ob merita Christi Domini misericorditer statuit, ut homo operans, quod ex se potest, consequeretur auxilia gratiæ. Unde quod ad opera naturalia infusio gratiæ sequatur, non oritur ex eo, quod prædicta opera habeant esse, sicut ad salutem oportet; sed quia oportuit, ut propter Christum Deus conferret gratiam ei, qui pro suis viribus elicit opera bona moralia, tametsi improporcionata, atque insufficientia ad salutem.

Non satisfaci-

Sed contra: quia hæc evasio sufficienter manet impugnata ex supra dictis §. 1. numero 175. & insuper potest refelli: nam si consideremus Deum, & merita Christi Domini, antequam conderetur prædicta lex; vel erat magis consonum naturis rerum, ut Deus eam specialiter statueret pro facientibus, quod est in se, ex viribus naturæ, vel non? Si dicatur hoc ultimum: ergo omnia argumenta Adversariorum è ratione desumpta ad suadendum dari talem legem nihil convincunt: siquidem non magis congruit naturis rerum (quas argumenta à ratione respiciunt) quod Deus statuerit prædictam legem, quam quod illam non condiderit. Si autem eligatur primum: ergo ipsa opera bona elicit viribus naturæ sollicitant Deum, ut prædictam legem statuatur, sibi que præsto sit per gratiæ auxilia: atque ideo jam prædicta opera conducunt ad salutem. Patet consequentia: nam merita Christi Domini considerata ante talem legem, & præcise quoad sufficientiam, ac prævie ad applicationem, æqualiter prorsus se habent respectu facientis, & non facientis, quod est in se: ergo quod magis prædicta lex congruat naturis rerum, nequit fundari in solis meritis Christi; sed in naturam etiam bonorum operum naturalium revocandum est.

Obiectio.

185. Dices: ex eo quod merita Christi ante efficacem applicationem æqualiter se habuerint ad Divum Petrum verbi gratia & Judam, & quod Deus ob merita Christi specialiter elegerit D. Petrum; minime arguitur fuisse ex parte Divi Petri aliquam rationem, aut congruentiam, ob quam potius eligeretur, quam Judas; sed semper salvatur electionem illam fuisse ex pura misericordia: nullamque illius rationem possumus designare nisi beneplacitum secretissimum Dei: ergo ex eo, quod merita Christi æqualiter se habuerint ante prædictam legem respectu facientis, & non facientis, quod est in se; & quod Deus ob Christi merita specialiter decreverit dare gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ; minime inferitur dari ex parte istius aliquid conducent ad salutem, ob quod Deus statuerit prædictam legem: sed potest salvari, quod ex pura misericordia huiusmodi legem condiderit.

Dimittitur.

Respondetur negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod Deus elegit D. Petrum, Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

antequam illius merita prævideret, ipsum solum, nudumque à meritis respiciens, ut docent communiter Thomistæ 1. parte quest. 23. art. 5. & ideo nullum adest fundamentum, ut dicamus electionem illam fuisse ex meritis. Ratio vero, ob quam stante æqualitate in meritis Christi, eligat Deus aliquos, & alios excludat à regno, si loquamur de hominibus in communi, redditur à D. Thom. loco nuper citato ad 3. his verbis: *Voluit Deus in hominibus quantum ad aliquos, quos prædestinat suam representare bonitatem, per modum misericordie parcendo: & quantum ad aliquos, quos reprobat, per modum iustitie puniendo. Et hæc est ratio, quare Deus quosdam elegit, & quosdam reprobat. Si vero loquamur de unoquoque in particulari, inquit S. Doctor, quod quare hos elegit in gloriam, & illos reprobat, non habet rationem nisi divinam voluntatem. Unde August. dicit: Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare.* Cæterum Deus condens legem dandi gratiam omnibus facientibus, quod est in se, ex naturæ viribus, respexit non solum ad hominem, sed etiam ad bonum usum liberi arbitrij, ut liquet ex ipsis terminis, quibus Adversarij huiusmodi legem promulgant. Unde si generaliter statuit gratiam conferre omnibus facientibus, quod est in se per vires naturæ, nullumque ex prædictis exclusit; manifestè significatur allec-tum fuisse bono usu naturali liberi arbitrij, eidemque per prædictam legem voluisse favere, alias non esset ratio, cur unum, aut alterum hominem bene naturaliter operantem non excluderet, sicut exclusit aliquos homines, qui ejus menti ante efficacem electionem objiciebantur.

D. Thom.

Adde primo merita Divi Petri ortum duxisse ex electione efficaci, qua destinatus est ad gloriam: quamobrem non fundant ullo modo prædictam electionem. Opera autem elicit viribus naturæ non sunt effectus illius legis, quam adstruunt Adversarij, sed sunt prævie, ac independentes ab ea: unde si semel Deus decrevit dare gratiam illa elicienti, non est ratio, cur negemus ad prædicta opera respexisse, & eis allec-tum condidisse illam legem.

Adde secundo nos nullam rationem reddere, cur Deus elegerit potius Divum Petrum, quam Judam, sed id revocare in solam voluntatem divinam, & altitudinem divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei. Adversarij vero pluribus rationibus ostendere satagunt fuisse rationi maxime consonum, ut Deus decerneret dare gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ: attenduntque in prædictis rationibus ad usum liberi arbitrij, ut constat ex Molina, qui asserit hanc legem esse convenientem, ut essemus in via, semper in manu liberi arbitrij nostri posita esset salus nostra. Et infra inquit, Si quantum in se est, conentur, præsto illis aderit Deus, ut fidem, & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur: quasi absurdum esset in gratiæ consideratione defraudari desiderio naturali. Ergo ex eorum sententia prædicta lex fundatur non solum in misericordia Dei, & meritis Christi, sed etiam in natura bonorum operum, quæ sunt per vires naturales, ac proinde hæ poterunt operari, sicut ad salutem oportet.

186. Tercio suadet nostra conclusio: quia si adest lex dandi gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ, vel intelligitur de faciente, quodlibet bonum opus morale, vel de faciente

Tercia ratio contra Molinam.

omnia, vel de faciente aliqua: neutrum dici potest: ergo non subsistit prædicta lex. Probatur minor quoad omnes partes: nam in primis nequit prædicta lex intelligi de faciente, quodlibet opus bonum morale: nullus enim videtur esse homo adeo pessimus in hac vita, qui unum, aut alterum opus bonum aliquando non eliciat: & tamen plures sunt, qui nunquam fecerunt opus bonum saltem deliberatum conducens ad salutem, ut constat in pluribus barbaris: ergo non adest lex, quod facienti quodlibet opus bonum ex viribus naturæ detur gratia supernaturalis ad operandum, sicut ad salutem oportet. Deinde homo non valet per naturæ vires efficere omne opus bonum morale, sive, quod idem est, observare totam legem naturalem collectivè; sed ut id præstet, saltem connaturaliter, desideratur gratia sanctificans, ut ostendimus *disp. præced. dub. 5. & 6.* ergo prædicta lex non potest intelligi de faciente per vires naturæ omne opus bonum morale; alias ridicula, & inutilis foret, quippe quæ expectaret quandam conditionem impossibilem. Tandem nequit intelligi de faciente aliqua opera bona moralia: tum quia non est major ratio de aliquibus, quam de aliis: tum etiam quia non est homo, qui aliqua opera bona aliquando non efficiat, cum tamen plures sint, qui per prædicta opera non consequuntur auxilia, nec gratiam sanctificantem.

*Confirmatur
Primo.*

Confirmatur primo: nam videmus ex integris nationibus quasdam converti ad fidem, quasdam vero non converti saltem per longum tempus: ergo signum est, quod Deus non promittit suam gratiam facientibus, quod est in se, per naturæ vires. Probatur consequentia: quia impossibile moraliter est, quod omnes homines unius nationis æqualiter, & uniformiter utantur naturæ viribus in ordine ad bonum morale, sive, quod æqualiter faciant, quod est in se: ergo si Deus in communicatione, vel negatione gratiæ vocationis ad fidem æqualiter se solet habere respectu hominum unius integræ provinciæ: signum manifestum est, quod non promittit suam gratiam facientibus, quod est in se per naturæ vires: alioquin eandem inæqualitatem in distribuendo suam gratiam observaret, quam prædicti homines observant in exercitio bonorum operum naturalium.

Secundo.

Confirmatur secundo: quia hominibus non justificatis, inquit Molina, eatenus facta est potestas, ut filij Dei fiant, quatenus si, quantum in se est, conentur, præsto illis aderit Deus, ut fidem, & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur. Inquirimus ergo utrum ex Indis verbi gratia Americæ, antequam illis Evangelium innotesceret, aliquis fecerit, quod erat in se, vel non? Si dicatur hoc ultimum: ergo prædicta lex dependet à quadam conditione moraliter impossibili: quippe incredibile est, quod ex tot hominibus, & per tot sæcula nullus adhibuerit prædictam conditionem, nisi ea esset moraliter impossibilis: contingit enim non semel, quod moraliter non repugnat. Si autem dicatur primum: ergo aliquis eorum ante Evangelij prædicationem consecutus est gratiam, & fidem. Quod est adhuc incredibilius; cum ex nulla constet historia, sed potius oppositum: nam omnes illi homines dediti fuerunt Idolorum cultui, qui fidei, & gratiæ repugnat. Ergo licet homo conetur naturaliter bonum, quantum est in se, non assequetur fidem, & gratiam secundum aliquam legem Dei infallibilem.

Confirmatur ultimo: quia homo non facit, *Terio.* quod est in se, per naturæ vires, nisi se convertat ad Deum auctorem, & finem naturalem, diligendo eum super omnia: sed homo de facto nunquam facit prædictam conversionem, nisi supposita gratia supernaturali: ergo falsum est, quod Deus decreverit dare gratiam facienti quod est in se, per vires naturæ. Major constat ex dictis *disp. præced. dub. 4.* ubi ostendimus hominem per vires naturæ posse absolute se convertere ad Deum auctorem & finem naturalem diligendo eum super omnia, ac proinde tunc dicitur facere, quod est in se, cum prædicto modo se converterit in Deum: alij enim actus, dum hunc homo sibi reservat in conversione ad bonum proprium detentus, pro nihilo debent merito reputari. Minor etiam liquet ex ibidem dictis: nam cum de facto homo existat in peccato mortali, saltem originali, quod nequit conjungi cum amore naturali Dei super omnia, nec expelli nisi per gratiam supernaturalem; sequitur hominem de facto prædictam conversionem non elicere, nisi tali gratia supposita. Unde consequentia manet perspicua: quia si Deus expectaret prædictam conditionem, expectaret id, quod nunquam eveniet, atque ideo aliquid moraliter impossibile.

187. Sed objicies: quoniam homini facienti, quod est in se saltem ex auxilio gratiæ, Deus non denegat sequentia auxilia, per quæ ulterius progreditur in negotio suæ salutis, ut communiter admittunt, & docent Theologi, & nos dicemus infra *disp. 6. dub. 3.* & tamen ex vi auxilij transeuntis nunquam homo se convertet in Deum tanquam in ultimum finem super omnia dilectum; siquidem ex vi prædicti auxilij non expellitur peccatum, quo stante nunquam elicietur amor Dei super omnia: ergo pariter ut homo dicatur facere, quod potest per vires naturæ, non requiritur, quod prædictum amorem eliciat.

Respondetur admittendo præmissas, & negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod auxilium illud transiens non dat vires sufficientes, & proximas ad actum amoris Dei super omnia; sed solum ad actum longe inferiorem, ut puta ad aliquam attritionem, vel motum spei, aut fidei: unde ut homo dicatur facere, quod potest, ex vi prædicti auxilij; non requiritur, quod eliciat illum amorem, sed satis est, quod efficiat alium actum inferiorem, ut fusius explicabimus loco citato. Cæterum homo potest absolute per vires naturæ amare Deum auctorem naturalem super omnia: quamobrem, dum istum actum non elicit; non est, cur dicatur facere, quod est in se, per naturæ vires.

S. IV.

Ultimum fundamentum veræ sententiæ.

188. **U**ltima, & satis urgens ratio nostræ, & communis sententiæ potest in hunc modum proponi: quoniam lex dandi gratiam omnibus facientibus, quod est in se per vires naturæ, dependet ex sola Dei voluntate, quæ nobis non innotescit, nisi per testimonia divinæ Scripturæ: at sic est, quod nullum est in Scriptura testimonium, ex quo possit sufficienter colligi, vel probari existentia prædictæ legis: ergo absque fundamento asseritur à Molina. Cumque materia sit gravissima, ut pote quæ concernit concertationes SS. Patrum cum Pelagianis, & eorum

Ultimum motum contra Molinam.

eorum reliquiis ; merito à Theologis singularis illius Auctoris opinio rejicienda est. Nam absque fundamento divinae Scripturae in rebus adeo gravibus procedere suspensionem non ita sane doctrinae cordatis Theologis ingenerat.

Prima respon-
sio.
Joann. I.
Roffensis.

189. Nec refert primo, si cum Molina respondeas praedictam legem sufficienter insinuari Joan. I. cum dicitur: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quod inquit, ut Roffensis in art. 36. Lutheri recte adnotavit, intelligendum non est de his, qui per gratiam facti sunt iam filij, dignitatemque possident; sed de iis, qui ad eam nondum pervenerunt. His enim eatenus data est, ut filij Dei fiant, quatenus, si quantum in se est, conentur, praesto illis aderit Deus, ut fidem, & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudarentur: quare ea ratione in potestate eorum est, ut filij Dei fiant.

Confutatur.

Sed contra: quia in primis nullus SS. Patrum, aut Doctorum haecenus explicuerat illud testimonium in sensu intento à Molina: cujus manifestum signum est, quod neminem eorum hic Auctor in patrocinium praedictae interpretationis adducit. Roffensis vero minime suffragatur illi: quia licet ij, qui dicuntur habere potestatem filios Dei fieri, adhuc filij Dei non sint, nec gaudeant illa dignitate: nihilominus hinc non evincitur, quod habeant praedictam potestatem, quatenus possunt elicere actus bonos naturales, quibus positis dignitatem filiorum obtineant, sed eam habent per auxilia gratiae ut statim videbimus.

Impugnatur
amplius.

Secundo: quia ex illa auctoritate potius colligitur oppositum. Quod ut evidentius constet, animadvertite Molinam detruncasse illud testimonium: quia periodus non incipit ab illis verbis *Dedit eis potestatem*, sed ab illis, *Quotquot autem receperunt.* Ut videre est in omnibus exemplaribus. Unde integra sententia est hujusmodi. *Quotquot autem receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* Ubi perspicue apparet potestatem filios Dei fieri non datam fuisse immediate hominibus operantibus ex viribus naturae; sed eis, qui per fidem receperunt Christum, & credunt in nomine ejus. Et quod hic sit legitimus praedicti testimonij sensus constat manifeste ex communi expositione sanctorum Patrum, qui illum praedicto modo declarant, ut Chrysost. homil. 9. Cyrillus cap. 4. Pacianus libro de penitentia contra Novatianos, Beda, Theophilus, Euthimius, & alij in commentariis ad illum locum. Et quamvis possemus eorum verba referre, consulto tamen ea praetermittimus, ut inducamus August. cujus ore alij loquuntur, & quia in iis, quae ad gratiam spectant maximam habet auctoritatem, ut vidimus disp. 1. cap. 7. §. 1. Ergo S. Pater in libro de bono perseverantiae cap. 8. haec habet: *Non itaque in hominum, sed in Dei est potestate, ut habeant homines potestatem filios Dei fieri.* Ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem, quae operetur dilectionem: ad quod bonum sumendum, & tenendum, & in eo perseveranter usque in finem proficiendum, non sumus idonei cogitare aliquid, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum cap. 2. & 3. inquit: *Quid est, quod iste libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem, cum hac potestas non detur nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, dicente Evangelio: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem*

Chrysost.
Cyrillus.
Pacianus.
Beda.
Theophil.
Euthim.
Augustin.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

filios Dei fieri. Sed ne forte dicant ad hoc esse adjuutos, ut haberent potestatem fieri filij Dei. Ut autem hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio, nulla adjuti gratia receperunt. Haec est quippe intentio, qua gratiam destruere moluntur, ut eam dari secundum merita nostra contendant. Ne forte hanc Evangelicam sententiam sic dividant (pende verba) ut meritum ponant in eo, quod dictum est. Quotquot autem receperunt eum, ac deinde non gratis datam, sed huic merito redditam gratiam in eo, quod sequitur: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri:* nunquid si queratur ab eis, quid sit: Receperunt eum? dicturi sunt aliud, nisi crediderunt in eum? Ut igitur & hoc sciant ad gratiam pertinere, legant, quod ait Apostolus: *Vobis donatum est, non tantum, ut credatis in eum, &c. ad Philipp. 1.* Et post pauca subjungit: *Datur ergo potestas, ut filij Dei fiant, qui credunt in eum.* Quae potestas nisi detur à Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio. Quibus verbis directe excluditur interpretatio Molinae: hic enim asserit homines eatenus habere potestatem filios Dei fieri, quatenus, si quantum possunt per vires naturae, conentur, accipere gratiam; Augustinus vero dicit hanc potestatem nullam esse posse ex viribus liberi arbitrij. Et Molina attribuit hominibus hanc potestatem, antequam recipiant aliquam gratiam intrinsecam; Augustinus vero asserit hanc potestatem non dari, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, eamque solos recipere, qui crediderunt in eum. Videatur Joannes Driedo lib. 2. de gratia & lib. arb. folio 94. in responsione ad primum argumentum Pelagij, qui praedicto testimonio abutebatur in sensu à Molina non alieno.

Driedo.

190. Confirmantur, & illustrantur haec omnia ex Angelico Doctore ad locum Joannis lect. 6. ubi illa verba, *Dedit eis potestatem*, ita illustrat: *Ad cuius evidentiam sciendum est, quod homines fiunt filii Dei. Primo enim per gratia infusionem: unde quicumque habet gratiam gratum facientem efficitur filius Dei. Secundo assimilatur Deo per operum perfectionem: quia qui facit opera iustitiae, est filius. Tertio assimilatur Deo per gloria adeptionem. Si ergo accipiamus potestatem filios Dei fieri, quantum ad operum perfectionem, & gloria adeptionem, nullam difficultatem habebit sermo: qui cum dicit, dedit eis potestatem, intelligitur de potestate gratia, qua habita, potest homo facere opera perfectionis, & adipisci gloriam. Et secundum hunc modum dicitur, eis, qui eum receperunt, potestatem, id est infusionem gratia filios Dei fieri, bene operando, & gloriam acquirendo. Si vero intelligatur de gratia infusione, tunc dubitationem habet hoc, quod dicitur, dedit eis potestatem: quia non est in potestate nostra fieri filios Dei; cum non sit in potestate nostra gratiam habere. Hoc ergo, quod dicit, dedit eis potestatem, aut intelligitur de potestate natura: & hoc non videtur esse verum: quia infusio gratia est supra naturam nostram. Aut intelligitur de potestate gratia: & tunc hoc ipsum est gratiam habere, quod habent potestatem filios Dei fieri: & sic non dedit potestatem filios fieri Dei, sed filios Dei esse. Ad quod dicendum, quod in datione gratia requiritur in homine adulto ad justificationem suam consensus per motum liberi arbitrij: unde quia in potestate hominis est, quod consentiat, & non consentiat, dedit eis potestatem. Dedit autem hanc potestatem suscipiendi gratiam*

Majorimpugnatio ex
D. Thom.
D. Thom.

duplīciter, preparando, & hominibus proponendo. Sicut enim, qui facit librum, & proponit homini ad legendum, dicitur dare potestatem legendi: ita Christus, per quem gratia facta est, dedit nobis potestatem filios Dei fieri per gratia susceptionem. Secundo, quia id non sufficit, cum etiam liberum arbitrium indigeat ad hoc, quod moveatur ad gratia susceptionem auxilio divina, non quidem habitualis, sed moventis: ideo dat potestatem movendo liberum arbitrium hominis, ut consentiat ad susceptionem gratia, iuxta illud Thren. ultim. *Converte nos Domine, & convertemur. Et hoc modo vocatur interior vocatio, de qua dicitur Rom. 8. Quos vocavit interius voluntatem instigando ad consentiendum gratia, hos iustificavit, gratiam infundendo.* Hæc Doctor sanctus. Quibus nihil pulchrius, nihil textui magis inhærens, nihil Augustini sensui intimius dici potuit; nihil vero cogitationi Molinæ, & illius principii magis adversum.

Secunda pro
Molinæ res-
ponso.

1. ad Thim. 2.

191. Nec refert secundo, si iterum cum eodem Auctore respondeas existentiam prædictæ legis satis constare ex illis verbis Apostoli 1. ad Thimoth. 2. *Vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem Dei venire. Nam si conantibus, subinfert, ex suis naturalibus, facientibusque, quod in se est, vel ut fidem amplectantur, vel ut de peccatis doleant, Deus non est semper præsto per auxilia, & gratiam prævenientem, ut actus sint, quales ad salutem oportet; quam ratione verum erit, Deum velle omnes homines salvos fieri?* Afferit præterea reperi prædictam legem apud Ezech. 18. in his verbis: *Nunquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus Deus, & non magis, ut convertatur, & vivat? Et infra: Proiicite à vobis omnes pravaricationes vestras, in quibus pravaricati estis, & facite vobis cor novum, & Spiritum novum, & quare moriemini? Quia nolo mortem peccatoris, dicit Dominus Deus, revertimini, & vivite.* Et Apocalyp. 3. dicitur: *Sto ad ostium, & pulso.* Quibus verbis apertissime significatur Deum semper esse de se paratum ad conferendum auxilia gratiæ, si nos fecerimus, aut voluerimus facere, quod est in nobis. Quod & nihil aliud importat prædicta lex.

Ezech. 18.

Apocal. 3.

Relucitur.

Sed contra est: quia in primis hæc testimonia, sicut & præcedens, desituuntur subsidio interpretationum sanctorum Patrum, & præcipue Augustini, cuius nec meminit Molina in hac causa; cum tamen deberet suam opinionem, utpote in re gravissima, & in controversia de gratia, illius auctoritate firmare. Nam quidquid in hac parte præsumitur ipsi adversum (præsumitur autem, quod ejus non fulcitur assertis,) non debet probari discipulis Augustini; quales se reputant omnes catholici in his, quæ ad gratiam spectant.

Deinde uniuscujusque testimonij expositio caret fundamento. Primi quidem, nam Augustinus quatuor modis solet exponere, qualiter velit Deus omnes homines salvos fieri, ut rectè observavit Alvarez lib. 5. de auxiliis disp. 33. Primo, quia nullus salvatur, quem Deus non velit esse salvum; licet noluerit omnes salvare: sicut magister dicitur docere omnes pueros in civitate, non quia omnes doceat; sed quia nullus edocetur, nisi quem docuerit Magister. Secundo, quia nulla est ratio, aut status, ex quibus aliquos non elegerit Deus: sicut dicitur omne animal fuisse in arca Noe, quia ex omnibus speciebus fuit aliquod individuum, licet omnia individua non fuerint. Tertiò, quia Deus facit nos, ut velimus omnes ho-

Alvarez.

mines salvos fieri: sicut Spiritus sanctus dicitur postulare pro nobis, quia postulare nos facit. Quarta denique expositio, & apud alios sacros Doctores communis, est, quod Deus vult voluntate antecedenti omnes homines salvos fieri: cum quo tamen rectè cohæret, quod habeat voluntatem consequentem excludendi aliquos à regno: nam voluntas antecedens respicit salutem omnium secundum se, & præscindendo ab aliis circumstantiis; voluntas vero consequens respicit eam ut conjunctam omnibus aliis circumstantiis: & quia ad eas attendendo, non oportet, quod omnes homines salventur) alias non resplenderent iustitia, & plures aliæ perfectiones divinæ) idcirco Deus voluntate consequenti non vult omnes homines salvare, sed vult aliquos excludere; licet ex vi illius voluntatis antecedentis det omnibus hominibus tam facientibus, quam non facientibus, quod naturaliter possunt, auxilia sufficientia ad salutem, ut dicemus disp. 6. dub. 3.

Has expositiones adducit etiam D. Thom. illum locum exponens lect. 1. & ad eas reducuntur omnes aliæ interpretationes, quibus SS. Patres declarant prædictum testimonium, quin apud aliquem inveniatur illa expositio Molinæ: nam Ambros. Oecumenius, & D. Thomas, quos pro se adducit, nihil aliud docent, nisi quod Deus vult voluntate consequenti aliquos homines damnare, quia ipsi nolunt se ad Deum convertere, nec cooperantur divinæ gratiæ: quod longe abest ab opposita opinione.

192. Nec consideratio hujus Auctoris prodest: quia licet Deus misericorditer conferat auxilia sufficientia gratiæ facienti, quod est in se, tamen hæc gratiæ communicatio nec alligatur, nec specialiter promittitur bene operantibus ex viribus naturæ, sed universaliter extenditur ad omnes, in quo potius splendet bonitas divina, & illius independentia ab operibus naturalibus: ut vere dicatur antecedenter ad omnia merita naturalia, & omnem usum liberi arbitrij velle omnes homines salvos fieri. Ubi observa contrariam expositionem intentam à Molina traditam prius fuisse à Joanne Cassiano Semipelagianorum duce collat. 13. cap. 7. ubi inquit: *Propositum namque Dei, quo non ob hoc hominem fecerat, ut periret, sed ut in perpetuum viveret, manet immobile. Cujus benignitas, cum bona voluntatis in nobis quantumcumque scintillam emicuisse perspexerit, vel quam ipse tanquam de dura silice nostri cordis excusserit, confovet eam, & exsuscitat, suaque inspiratione confortat volens omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* 1. ad Thimoth. 2. ubi Alardus Gazæus ejus Scholiastes: *Hic demum (ait) incipit Auctor aperire mentem suam, & erroris initium, quod sequenti capite clarius exponit.*

Consultatur
amplius.

Cassianus.

Testimonium desumptum ex cap. 18. Ezech. potius destruit sententiam Molinæ, ut constat ex August. libro de gratia & libero arbitrio cap. 15. ubi illud illustrat his verbis: *Ne autem putetur nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideo in Psal. 94. dicitur: Nolite obdurare corda vestra, & per Ezechielem, Projicite à vobis omnes impietates vestras, quas impie egistis in me, & facite vobis cor novum, & Spiritum novum, & facite omnia mandata mea, &c. Meminerimus ipsum dicere, Facite vobis cor novum, & Spiritum novum, qui dicit dabo vobis cor novum, & Spiritum novum dabo vobis. Quomodo ergo, quod jubet, facite vobis, hoc dicit, dabo vobis? Quare iubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo facturus est, nisi*

August.

nisi quia dat, quod iubet, & adiuvat, ut faciat, cui iubet? Semper est autem in nobis voluntas libera; sed non semper est bona. Gratia vero Dei semper est bona: & per hanc fit, ut sit homo bona voluntatis, qui prius fuit voluntatis male. Itaque ex mente Augustini, ea, quae Deus apud Ezechielem praecipit, & quibus vitam gratiae re-promittit, non sunt opera, aut conatus naturales; sed sunt actus orti ex gratia: qui ideo à nobis exiguntur, quia debent liberè fieri à nobis, licet non ex nobis, sed per auxilia gratiae. Quod adhuc expressius significat S. Doctor cap. immediate sequenti ubi inquit: *Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt: Non inberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo iubet aliqua, quae non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus, &c.*

Ex quibus apparet etiam legitimus sensus testimonij desumpti ex cap. 3. Apocal. nam ibi potius significatur Deum sua vocatione praevenire omnem conatum nostrum. Nam quid est, *Sto ad ostium, & pulso*, nisi dicere. Non homines suis conatibus naturalibus primo pulsant ostia misericordiae meae, sed ego non vocatus venio, & per gratiam pulsando praevenio vocatum: ut si quis audierit, & aperuerit actibus videlicet ortis ex ipsa gratia, intret ad illum per gratiam sanctificantem, & cœnem cum illo, & ipse mecum. Videatur Cardinalis Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 6. ubi inquit: *Alij dicunt Deum quidem non semper vocare, sed paratum esse id facere, si velimus. At hac responsio manifestè incidit in errorem Cassiani, & Fausti, & omnino tollit è medio gratiam praevenientem. Quomodo enim gratia praeveniens est, si semper expectat, ut à voluntate humana praeveniatur? Sed neque trahi dicendus est, qui antequam trahatur, voluntatem habet eundi. Denique expectat quidem ille, qui pulsatur ad ostium cordis, ut aperiatur: & id dicit, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum. Sed non expectat, ut invitetur ad pulsandum, sed ipse praevenit pulsando, & vocando, ut definitum est in Concilio Arausicano can. 4.*

Bellarmin.

Molina opinio nullum habet fundamentum in Scriptura.

193. Hæc sunt testimonia sacrae Scripturae, quibus Molina studuit suam opinionem stabilire. Quare cum illi non faveant, sed potius doceant oppositum juxta communem SS. Patrum, aliorumque gravium Doctorum expositionem; sequitur prædictam sententiam absque fundamento induci. Quæ cum procedat in re adeo gravi, aditumque præbeat ad alias sacrae Theologiae difficultates, quarum resolutio plurimum dependet ex eo, quod illa lex à Molina inventa admittatur: merito curandum est, ne Theologorum gymnasiis se ingerat; sed semper, ut decet, & præcipuè in hac materia, Sanctorum Augustini, & Thomae inconcussis principiis stemus.

§. V.

Satisfit argumentis opinionis adversæ.

Contraria sententia. Molina. Lessius. Herice. Primum eum motum. D. August.

194. **C**ontrariam nihilominus sententiam docent Molina, Lessius, & Herice locis in hoc dubio citatis, qui pro eadem referunt etiam plures Scholasticos antiquos, Eos tamen hic non referimus, quia revera huic sententiae non suffragantur, ut constabit ex infra dicendis. Probatur primo hæc sententia auctoritate Div. Augustini. lib. 19. de Civitat. Dei cap. 13. ubi inquit: *Deus dedit hominibus quadam bona huic vite congrua, id est, pacem temporalem pro modulo mortalis vi-*

ta, & quaecumque huic paci vel tuenda, vel recuperanda necessaria sunt, sicut lux ista visibilis, aura spirabilis, aqua potabiles, &c. eo pacto acquisito, ut quicumque mortalis talibus bonis rectè usus fuerit, accipiat ampliora, atque meliora, ipsam scilicet immortalitatis pacem, atque convenientem gloriam, & honorem in vita aeterna. Adest ergo pactum, quod facienti, quod est in se, ex viribus naturæ (quæ utique sufficiunt ad rectum usum rerum temporalium) communicentur auxilia gratiae.

Confirmatur ex D. Thom. *quest. 14. de Verit.* Confirmatur. D. Thom. art. 11. ad 1. ubi ait: *Si quis in sylvis enutritus ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali; certissime tenendum est, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ ad credendum sunt necessaria; vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium. Act. 10.* Hæc autem certitudo nequit in alio fundare, quam in pacto, vel promissione divina: ergo adest pactum dandi gratiam facienti, quod est in se per vires naturæ: has quippè significat S. Doctor cum dicit: *ductum naturalis rationis sequeretur. Et in responsione ad 2. ait: Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet nobis in eo, quod est nobis necessarium.* Eandem sententiam repetit *quest. 24. de Verit. art. 1. ad 2. & in 2. dist. 28. quest. 1. art. 4. & in hac 1. 2. qu. 89. art. 6.* ubi loquens de puero perveniente ad usum rationis asserit, quod si tunc se ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem peccati. Quæ consecutio nequit fundari nisi aliqua promissione divina.

Respondetur ad auctoritatem D. Augustini satis evidenter constare ex dictis in hoc dubio, quæ sit ejus sententia, & qualiter auxilia gratiae dentur independenter ab aliqua conditione boni usus liberi arbitrij, & quin usui prædicto alligentur. Nec oppositum colligitur ex illo testimonio: quia licet loquatur de recto usu rerum temporalium, nihilominus non significat usum merè naturalem, seu habitum viribus naturæ, sed de eo, qui habetur per gratiae auxilia. Quod satis ex eo constat, quod licet homo possit viribus naturæ semel, aut iterum rectè uti rebus temporalibus; tamen eorum continuus, & rectus usus (qualem Augustinus significat, & exigit ad vitæ immortalis affectationem) nequit habere, nisi homo adjuvetur per gratiae auxilia, ut constat ex dictis *disp. præced. dub. 5. & 6.* ubi ostendimus hominem lapsum non posse suis viribus longo tempore observare legem naturalem. Et ideo sensus, & sententia Augustini in loco est, quod homo rectè & perseveranter utens rebus temporalibus ex auxilio gratiae, consequetur ex eadem gratia immortalem beatitudinem.

Fundamentum dirigitur.

Per quod patet ad confirmationem: nam cum homo nequeat vitam notabili tempore ducere absque peccato mortali, nisi adjuvetur per gratiam; planè sequitur D. Thom. loqui de eo, qui in sylvis enutritus internæ gratiae auxiliis instructus legem naturalem observat. Quod satis constat ipso exemplo Cornelij, quod inducit: nam de eo loquens 2. 2. *quest. 10. art. 4. ad 3.* inquit: *De Cornelio sciendum est, quod infidelis non erat; alioquin eius operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam, non manifestata Evangelij veritate. Unde ut eum in fide plenius instrueret, missus est ad eum Petrus.* Quod etiam docent

Occurrit confirmatio.

D. Thom.

D. August. de predestinatione Sanctorum, cap. 7. & D. Prosper in epist. ad Rufinum.

Nec refert, quod S. Doctor dicat: *Sequeretur ductum naturalis rationis*, quibus verbis videtur usum naturalem liberi arbitrij significare. Non, inquam, refert, quia ut nuper diximus, in statu naturæ lapsæ nequit homo per longum tempus sequi ductum naturalis rationis, nisi adjuvetur per gratiam: unde ipse affectus sequendi rationis ductum satis indicat: internum gratiæ adiutorium. Et eodem modo respondendum est ad alia testimonia. Quamvis autem circa ultimam auctoritatem pueri pervenientis ad usum rationis nonnullæ difficultates hic occurrebant: quia tamen eas majori ex parte versavimus tract. 13. disp. 20. dub. 1. idcirco ab eis abstinemus in præsentis, eò remittentes lectorem. Aliqua tamen rursus adjiciemus infra disp. 6. dub. 3. Hic vero solum observare oportet S. Doctorem non posse in illo testimonio intelligi de conversione habita absque auxilio gratiæ, imò absque præsentia gratiæ sanctificantis: nam loquitur de conversione ad Deum ultimum finem dilectum super omnia, quæ nec potest conjungi cum peccato originali, nec valet illud per se solam excludere ut ostendimus disp. præcedenti dub. 4. Unde debet in aliquo genere causæ præsupponere sanctificantis gratiæ infusionem.

Secundum ar-
gum. 11. 12.

195. Secundo arguitur ratione: quoniam si homo non posset viribus propriis elicere aliqua opera, ad quæ saltem ex pacto, & lege sequerentur auxilia gratiæ prævenientis, fieret inde salutem non esse in hominis potestate: non enim apparet, quæ ratione dicatur homo habere in sua potestate, quod salvari valeat, si in sua potestate non habet auxilia desiderata ad salutem: sed absurdum est, quod salus non sit in manu hominis, desperationemque homini hæc impotentia affert: ergo homo viribus naturalibus potest elicere aliqua opera, quibus positus Deus statim ex pacto, & certa lege communicet illi gratiæ auxilia. Hoc præcipue fundamento utitur Molina ad asserendam prædictam legem, ut ea, inquit, ratione dum essemus in via, per in manu liberi arbitrij nostri posita esset salus nostra.

Confirmatio.

Confirmatur: quia si non adest prædicta lex, sequitur hominem absque sua culpa carere auxiliis gratiæ prævenientis, & excitantis: consequens est absurdum: ergo debemus prædictam legem admittere. Sequela videtur manifesta: quia homo faciens quantum potest ex viribus naturæ, non peccat: ergo si non datur lex infallibilis conferendi huic homini auxilia gratiæ; sequeretur, quod frequenter absque sua culpa careret prædictis auxiliis. Minor constat tum ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. & 13. ubi declaratur Deum neminem sua gratia deferere, nisi prius per peccatum deferatur ab ipso. Tum ex D. Thom. 3. contra gent. cap. 159. ubi ait: *Deus quantum est de se, paratus est omnibus auxilium gratia dare: sed illi soli homines tali gratia privantur, qui in seipsis gratia impedimentum præstant.* Quod etiam tradit in hac 1. 2. quæst. 112. art. 3. ad 2. & alibi.

Conc. Trid.

D. Thom.

Argumenti
solutio.

Fautus.

Respondetur ad argumentum, quod illius assumptum fuit præcipuum Semipelagianorum motivum, ut pluribus eorum testimoniis manifestare possemus: sufficiat modo verba Fausti referre lib. 1. cap. 10. circa medium, ubi inquit: *Vide quam magnum opus, & quam arduum perdenda, & inveniende anima etiam in hominis voluntate constituit; & propterea ita conclusit: Tunc reddet unicuique secundum opera sua. Adverte, quod*

dum dicit opera sua, salutem hominis non in predestinatione factoris, sed in operatione famularis largitor gratia collocavit. Respondemus ergo cum D. August. lib. de prædest. Sanct. cap. 10. & lib. de bono perseverantia, cap. 10. esse quidem in hominis potestate consequi suam salutem: sed hanc potestatem non haberi per naturam, vel per opera à sola natura procedentia; sed per auxilia gratiæ, quæ Deus misericorditer volens omnes homines salvos fieri, omnibus hominibus confert, aut offert independentè ab eorum operibus, & industria, ut explicabimus disp. 6. dub. 2. & 3. Itaque ante hominem (ut dicitur Ecclesiastic. 15.) sit vita, & mors: bonum, & malum, & quod placuerit ei, dabitur illi: nihilominus hæc potestas ad bonum & malum, non oritur ex eisdem principiis, nec inest æqualiter homini, sicut falso Semipelagiani credebant, ut refert D. Prosper in epist. ad August. ubi hanc eorum assertionem transcribit: *Quantum quis habet facultatem ad malum, tantum habere ad bonum, parique momento animum moveri ad vitia, & virtutem: quem bona appetentem gratia Dei foveat, mala sectantem damnatio iusta suscipiat.* Sed potestas nostra ad salutem est per se primo in manu Dei, tanquam in primo agente ordinis gratiæ: indeque derivatur ad nos, quatenus independentè ab aliquo opere bono communicat, aut saltem offert nobis auxilia sufficientia ad salutem: per quæ reddimur potentes ad eam assequendam. Unde ut rectè docet D. Thom. infra quæst. 112. artic. 3. ad 2. *Defectus gratia prima causa est ex nobis: collationis autem gratia prima causa est à Deo, secundum illud Osee 13. Perditio tua ex te Israël: tantummodo in me auxilium tuum.*

D. August.

Ecclesi. 15.

D. Prosper.

D. Thom.

Satisfit confir-
mationi.

Ad confirmationem respondemus, quod loquendo de gratia habituali nullus ea destituitur nisi ob suam culpam: quia vel nunquam habuit huiusmodi gratiam, sed fuit perpetuo in peccato originali, & tunc merito huius peccati, caret prædicta gratia. Vel aliquando habuit illam: & tunc certum est, quod eam perdidit ob aliquod peccatum mortale actuale. Et hoc præcisè docet Concilium Tridentinum: loquitur enim expressè de gratia sanctificante, & de hominibus iustis, ut sola textus lectione constabit. Si autem fiat sermo de gratia auxiliante sufficienti, negandum est, quod homo vel ob suam culpam, vel citra illam, careat omnino, dum vivit, auxiliis sufficientibus ad obtinendam salutem: hæc quippè confert, aut offert Deus misericorditer omnibus hominibus, quandiu vivunt, quantumvis se implicent, ut dicemus loco sæpè citato. Loquendo vero de auxilio gratiæ efficacia ad conversionem, vel perseverantiam, non inconueniens, vel absurdum, quod Deus prædictum auxilium denegat absque ulla culpa simpliciter antecedenti. Quod aperte constat in primis parentibus, & in demonibus: qui nullam culpam ante denegationem prædicti auxilij commiserant, & tamen eo destituti sunt. Sufficit enim, quod homo habeat auxilia sufficientia ad salutem, ut huius non assecutio illius peccato attribuat. Semper tamen quod denegatur prædictum auxilium ad adimplendum præceptum, intervenit in eodem instanti aliquod peccatum, nempe omissio adimplentionis: quæ quantum est de se impedimentum præstat auxilio, & reddit hominem illo indigum, ipsiusque negationem aliquantulum præcedit. Et hoc pacto intelligendus est Divus Thomas locis in confirmatione citatis.

Tertium argumentum.

196. Tertio arguitur : quoniam stat bene, quoddam opera moraliter bona elicita mereantur de congruo, vel ad minus impetrent primam gratiam auxiliantem, & quod nihilominus hæc retineat rationem doni indebiti, & simpliciter gratuiti : ergo nulla est ratio denegandi, quod Deus promiserit primam gratiam auxiliantem homini bene moraliter operanti ex sola facultate naturæ. Consequentia patet ex dictis pro nostra conclusione. Antecedens vero suadetur : quia gratia habitualis confertur simpliciter gratis & per modum doni nullo modo debiti, ut constat ex Apost. ad Rom. 3. & nihilominus opera bona antecedentia elicita à peccatore fidei adjuto aliquibus auxiliis merentur de congruo, aut saltem impetrant gratiam habitualement, ut docet Augustin. epist. 105. ergo pariter rectè cohæret, quod opera moraliter bona elicita viribus naturæ mereantur de congruo : vel saltem impetrent primam gratiam habitualement, & quod hæc nihilominus communicetur per modum doni omnino gratuiti.

Ad Rom. 3.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : quia opera bona viribus naturæ elicita habent vim sufficientem ad impetrandum gratiam : ergo non est contra gratiæ rationem conferri propter bona opera naturalia, ly propter designantem solam impetratoriam ex parte operum : & per consequens nullum est inconveniens asserere, quod Deus certa lege statuerit conferre gratiam bene operanti ex facultate naturæ, attenderitque ad vim impetratoriam prædictorum operum. Utraque consequentia est satis manifesta. Antecedens vero videtur expressè tradi à D. Tho. 2. 2. quæst. 83. art. 16. ubi inquit : *Utrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo : & in corpore observat posse in peccatore considerari naturam, & culpam, & concludit, quod orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio (pende verba) procedentem Deus audit, non quasi ex iustitia : quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia. Et in responsione ad secundum inquit. Quamvis eius oratio non sit meritoria, potest tamen esse impetratoria : quia meritum innititur iustitiæ, sed impetratio innititur gratiæ.* Idemque docet eadem 2. 2. quæst. 178. art. 2 ad 1. ergo opera moraliter bona elicita naturæ viribus habent vim sufficientem ad impetrandum gratiam.

D. Thom.

Secundo.

Confirmatur secundo : quia non est contra rationem gratiæ, quod sit à Deo promissa, & debeatur ex fidelitate : sed hoc, & non majus debitum inducitur ex eo, quod Deus promiserit gratiam homini facienti, quod est in se ex sola facultate naturæ : ergo ex positione prædictæ legis nihil derogatur divinæ gratiæ. Minor & consequentia videntur perspicua. Major autem probatur : quia Christus Dominus fuit specialiter promissus Judæis, ut scilicet in propria persona viveret apud ipsos : & tamen Incarnatio Christi servavit etiam respectu Judæorum propriam conditionem gratiæ, ut docet D. Thom. in expositione epistolæ ad Rom. cap. 15. lect. 1. §. Et hoc est, quod dicit, ubi hæc habet : *Dicendum, quod per hoc, quod adscribit vocationem Iudeorum divinæ veritati, non excludit misericordiam : quia & Apostolus ex Iudeis natus dicit 1. ad Timoth. 1. Misericordiam consequutus sum, & hoc ipsum misericordia fuit, quod Deus patribus promissiones fecit de posterorum salute.* Ergo non adversatur rationi gratiæ, seu misericordiæ, quod sit à Deo promissa, ex veritate aut fidelitate debeatur.

D. Thom.

Responsio ad argumentum.

Respondetur ad argumentum negando antecedens : cujus probatio tangit difficultatem latius Tract. de Merito disp. 2. dub. unico, & disp. 6.

dub. 1. discutiendam. Nunc breviter respondemus multo probabilius esse, quod opera elicita ante justificationem, quantumvis procedant ex auxiliis gratiæ supernaturalis, non mereantur adhuc de congruo, saltem merito de congruo propriè dicto, gratiam sanctificantem : quia defectus prædictis operibus una ex conditionibus requisitis ad meritum, videlicet procedere à persona grata præmianti. Quam resolutionem videtur expressè docere Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 8. ubi declarat nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, promereri justificationis gratiam. Habent tamen prædicta opera vim sufficientem ad impetrandum gratiam sanctificantem : quod tantum intendit August. loco citato. Et in hoc sensu concessa majori, negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam opera elicita ante justificationem ex auxiliis supernaturalibus sunt ejusdem ordinis cum gratia habituali : unde licet ob defectum conditionis supra dictæ, nequeant illam promereri, habent tamen condignitatem intrinsecam, ut Deus illa acceptet, & conferat gratiam, quam homo illa opera eliciens intendit per ea impetrare. Et tamen adhuc gratia sanctificans retinet simpliciter conditionem gratiæ : quia vis impetrativa prædictis operibus conveniens in viribus gratiæ fundatur : & ita non obligatur Deus homini, sed sibi ipsi, qui misericorditer vult hominem per sua auxilia movere, ut impetret ulteriorem gratiam, ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 15. in fine corporis, & in responsione ad 2. Verum quidem est, quod gratia sanctificans non nihil videatur ob hanc causam à rigore doni omnino gratuiti deficere : licet ipsa justificationis, ut comprehendit omnia auxilia, quibus incipit, & perficitur, gratis omnino exerceatur. Opera autem viribus solius naturæ elicita ex una parte sunt ordinis inferioris ad gratiam ; quocirca carent congruitate intrinseca ad eam impetrandam : & ex alia parte non fiunt per gratiam, ut supponitur : Unde si impetrarent primum auxilium ordinis supernaturalis, jam istud esset ex operibus, amitteretque proinde rationem doni simpliciter gratuiti.

Conc. Trid.

D. Thom.

Ad primam confirmationem.

Per quod ad primam confirmationem respondetur negando antecedens. Cui non favet D. Thom. locis ibidem citatis : loquitur enim non de natura, ut excludit auxilia gratiæ, sed de illa, quatenus præscindit à culpa, ad quam respicit in illa distinctione, ut constat ex ipso contextu : ponit quippe S. Doctor quasdam condiciones, ut oratio valeat impetrare, quas habere non possumus omni destituti auxilio : & ideo post verba, quæ nobis obijciuntur, subdit : *Observatis tamen quatuor præmissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piæ, & perseveranter.* Unde quoties peccatoris orationes, & opera aliquid supernaturale impetrant, toties procedunt ex aliquo auxilio gratiæ, eidemque in impetrando innituntur, ut satis expressit S. Doctor quæst. 6. de potentia art. 9. ad 5. his verbis : *Interdum Deus peccatores audit ex sua liberalitate, licet non ex eorum merito. Et sic eorum oratio impetrat, licet non sit meritoria : sicut & aliquando iusti oratio meretur, sed non impetrat. Nam impetratio pertinet ad id, quod petitur, & innititur soli gratiæ : meritum autem pertinet ad finem, quem quis meretur, & innititur iustitiæ.*

D. Thom.

Ad secundam dicendum est dupliciter posse aliquid promitti : uno modo absolute, & non attendendo

attendendo ad aliquam conditionem, aut operationem habendam ab eo, cui promissio fit: altero modo sub conditione operis onerosi. Licet ergo non sit contra rationem gratiæ esse primo modo promissam: quia talis promissio non attendit ad opera, nec inducit aliud debitum, quam fidelitatis, & immutabilitatis divinæ: attamen, quod promittitur posteriori modo, amittit hoc ipso rationem doni simpliciter liberalis. Quoniam quod offertur sub conditione operis onerosi, ita fit operantis, ut istud habeat speciale jus ad postulandum promissum in exhibitione operis onerosi fundatum: cum quo non cohæret conditio donationis omnino gratiosæ, ut constat ex supra dictis. Christus autem vel promissu est Judæis independentem ab eorum meritis, & operibus: unde ejus Incarnatio non fuit solutio alicujus debiti fundati in operibus Judæorum; sed adimpletio divinæ prædictionis, ac promissionis, qua Deus suæ veritati satisfecit: quamobrem prædicta Incarnatio retinuit rationem doni simpliciter gratuiti etiam respectu Judæorum, ut profunde significavit D. Prosper lib. 1. de vocatione gentium cap. 9. dicens: *Manet prorsus, & quotidie impletur, quod Abraham Dominus sine conditione promisit, sine lege donavit.* Vel esto, Christus fuerit Judæis promissus dependenter ab eorum operibus; hæc tamen non fuerunt merè naturalia, sed debuerunt in gratia fundari: & sic totum Incarnationis beneficium fuit simpliciter gratiosum saltem in radice, juxta ea, quæ in solutione argumenti proximè dicebamus.

D. Prosper.

Quartum argumentum.

197. Quarto arguit Lessius ubi supra num. 3. quoniam Deus sapissimè suis inspirationibus eos prævenit, qui in omne flagitiorum genus sese ingurgitant, & auditam salutarem prædicationem continent: ergo magis præveniet eos, quos viderit à flagitiis abstinere, & secundum dictamen rationis vivere velle, & prædicationem Evangelicam perpendere, ut possint ad fidem, & justitiam pervenire: ergo adest decretum Dei, quod facienti, quod est in se ex viribus naturæ, conferet infallibiliter gratiam.

Confirmatio.

Confirmatur ex eodem Auctore num. 4. quia homo per vires liberi arbitrij potest conari, licet improporcionatè, & insufficienter, circa objecta supernaturalia: sed non est inconveniens asserere, quod Deus his conatibus naturalibus se ingerat, conferendo auxilium præveniens, quo homo possit perfectius, quam per vires naturæ conabatur: ergo ita asserendum est: atque ideo faciens, quod in se est, infallibiliter consequetur auxilia gratiæ.

Occurritur argumento.

Respondetur ad argumentum Deum sua gratia misericorditer prævenire omnes homines, sive flagitiis, sive è converso virtutibus naturalibus sint affecti; quin ad eorum bona opera naturalia attendat in gratiæ distributione. Unde decretum dandi gratiam sufficientem non respicit determinatè, aut specialius hominem facientem, quod est in se: sed generaliter ad omnes extenditur, nemine excludo, licet non injustè possit, propter peccatum; & nemine vocato ob sola opera naturalia. Quamobrem ex eo, quod aliquis eliciat opera bona, illisque, quantum naturaliter potest, studeat; adhuc tamen non devincit sibi speciali titulo gratiam; sed potest Deus vel illam conferre, vel eam denegare, quin ad hoc aliqua lege aut promissione obligetur. Et opposita consequentia videtur desumpta ex Fausto Semipelagiano lib. 1. cap. 15. ubi explicans illud ad Rom. 9. *Miserebor, qui voluero*, ait: *id est, quem*

Ad Rom. 9.

justum esse cognovero, cuius promptam fidem videro: quem præceptis meis obedire perspexero: quem meam facere probavero voluntatem. Et cap. 10. dixerat: *Nisi fuerit obedientia præmissa devotio, gratia vilescit oblatio: simulque vercedundia remunerantis est, si honoretur otiosus, remuneretur ingratus.*

Faustus.

Ad confirmationem negamus minorem, utpote quæ sapere videtur errorem & modum loquendi Semipelagianorum: iis quippè solemne erat asserere, quod Deus suam gratiam ingerit bonis initiis, seu conatibus ortis ex libero arbitrio, ut constat ex Cassiano collat. 13. cap. 8. ubi ait: *Qui, cum in nobis ortum quandam bonæ voluntatis conspexerit, illuminat eam confestim, atque confortat, & incit t ad salutem.* Et cap. 11. *Nam cum videt nos Deus ad bonum velle desistere, occurrat, dirigit, atque confortat: ad vocem enim clamoris tui, statim, ut audierit, respondebit tibi.* Isaia 30. Unde licet Deus, cum homo bene moraliter operatur, conferat aliquando gratiæ auxilia; id tamen non semper, aut infallibiliter præstat; sed potest prædicta auxilia tunc non conferre; sed ea alij tempori reservare, prout sibi, independentem à negotio humani arbitrij, placuerit. Et ideo illa propositio *Deus per gratiam se ingerit conatibus naturalibus*, omnino rejicienda est: quippè ex communi modo concipiendi designat aliquam specialem connexionem inter conatus naturales, & gratiæ auxilia ortam vel ex naturis rerum, vel saltem ex lege.

Diluitur confirmatio.

198. Ultimo Lessius, & Herice arguunt in hunc modum: quia sententia Molinæ in universa ferè Ecclesia ut vera per trecentos annos & eo amplius reputata est, eam docuerunt universi Scholastici, qui per id tempus floruerunt: ergo prædicta sententia nullum errorem continet: alias hic ad omnem Ecclesiam derivatus fuisset. Probant consequentiam: nam fideles id credunt, quod à suis Parochis audiunt: ij vero ea docent, quæ à Doctores vel in scriptis, vel è suggestu traduntur: cum ergo omnes Doctores antiqui Molinæ sententiæ docuerint, sequitur vel prædictam opinionem esse veram, vel universam Ecclesiam in errore fuisse. Antecedens vero latè probatur à prædictis Junioribus referendo, & expendendo testimonia veterum Auctorum, quæ merito omittimus, ut prolixitatem vitemus.

Ultimum argumentum. Lessius. Herice.

Huic argumento respondetur duo in eo contineri admiratione digna: in primis inconsequentiam Hericij, qui disp. 27. num. 25. dicit opinionem Molinæ fuisse à trecentis annis in Ecclesia communem; cum tamen disp. 26. immediate præced. num. 34. recognoverit legem illam infallibilem dandi gratiam facienti, quod est in se, excogitatam fuisse à Molina: quæ nequeunt aut inter se, aut cum veritate componi. Deinde animositatem utriusque Junioris: contendunt enim opinionem adeo falsam universæ Ecclesiæ arrogare, quasi nihil aliud per trecentos annos Doctores tradiderint, Parochi prædicaverint, & fideles audierunt, nisi Deum dare ex certa lege suam gratiam iis, qui bene utuntur viribus naturalibus liberi arbitrij. Quod quam falso asseratur liquido deprehendet, qui perspecta habuerit hæcenus dicta. Respondetur ergo multum inter se differre has propositiones: *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*, & *Facienti, quod est in se ex viribus naturalibus, Deus dat suam gratiam ex lege quadam infallibili.* Nam prima prout jacet admittit verum, & Catholicum sensum, quem D. Thom. & alij graves Doctores illi attribuant,

Responsio.

Nota.

attribuunt, videlicet, quod homini facienti, quod est in se, ex prioribus gratiae auxiliis, Deus non denegat ulteriorem gratiam: nec ex vi huius significatur, an de hoc detur aliqua lex infallibilis; an solum quaedam conjectura probabilis fundata in divina misericordia. Cui sensui favet dispositio praesens divinae providentiae, secundum quam habet homo non solum vires naturae: sed etiam auxilia sufficientia ad actus supernaturales, quibus ad justificationem potest disponi: unde homo de facto non dicitur facere, quod est in se, nisi faciat, quod potest per vires tam naturae, quam gratiae. Secunda vero propositio exprimit determinatè sensum falsum, & absurdum, quem sacra etiam, & infallibili lege firmat: unde non admittit contrariam expositionem, nec potest, prout jacet, concedi; cum videtur Semipelagianismo multum favere, ut constat ex hactenus dictis.

Concedimus itaque primam propositionem fuisse adeo communem inter Doctores Scholasticos, ut jam in vulgare proloquium abierit. Cæterum vel eam expressè docuerunt in sensu omnino Catholico, & à nobis intento, nempe de faciente, quod est in se, per vires gratiae: vel saltem eam expressè non docuerunt in sensu intento à Molina, videlicet de faciente, quod per vires naturae potest; sed de faciente absolute, quod est in se: quo pacto legitimam expositionem permittit, potestque absolute concedi. Et hoc posteriori modo tradebatur à Parochis, & admitteretur à fidelibus; nisi velimus, quod Parochi subtiliter rusticis exposuerint vires proprias naturae, & vires proprias gratiae; legem illam infallibilem esse statutam à Deo; gratiam non conferri ob bona opera naturalia, sed solum ob merita Christi Domini; promissionem sub conditione operis onerosi non excludere rationem doni gratuiti; aliasque modificationes, quas illius doctrinae Auctores excogitarunt. Quod quam falsum, & citra omnem usum sit; evidentius est, ut probatione indigeat. Prædicabant ergo absolute Deum non denegare gratiam facienti, quod est in se, ut ita homines excitarent, ad cooperandum gratiae sufficienti, quam omnibus adesse Catholice supponebant: non autem existimant gratiam illo pacto viribus naturalibus obtineri, aut humanæ industriæ subungi: hæc quippe videretur esse propria Semipelagianorum doctrina. Et planè frasis illa, *facienti, quod est in se*, non excludit ex terminis vires gratiae internæ, vel id, quod ex Deo; sed ad summum id, quod in aliis est, utputa in demonibus, aut hominibus, ut satis liquet ex similibus Scripturae locutionibus, ad Rom. I. *Ita, quod in me promptum est, & vobis, qui Roma estis, evangelizare.* Et cap. I. 2. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Et tamen per *ly in me est*, & per *ly ex vobis est*, nullus dicet excludi gratiam Dei, sed solum, quod est in aliis, qui poterant vel adventum Pauli impedire, vel fidelium pacem turbare.

199. In calce huius dubij potest inquiri, an sententia Molina sit alicui notæ, aut censuræ obnoxia? Ad quod respondendum est nihil minus in hac materia nos studere, quam aliorum sententias taxare, vel aliqua nota ferire: unde nolumus circa prædictam opinionem revelare proprium iudicium. Sed ut interrogationi respondeamus, subiiciemus aliorum sententias, ut prudens lector eligat, quam maluerit. Ex quibus Vazquez asserit prædictam opinionem non posse

liberari à Massiliensium errore. Suarez affirmat esse doctrinam Pelagianorum, & inaudiam in Ecclesia. Montefinos dicit esse improbabilem. Estius docet pertinere ad errorem Pelagii. Bellarminus inquit esse heresim Pelagianam. Gregorius Martinez eam vocat sententiam temerariam, & fortè erroneam. Cabrera asserit esse temerariam, & Pelagianam, vel non procul distare ab errore Massiliensium. Denique Zumel ait illam opinionem esse falsam, temerariam, contra fidem, & rem detestabilem à juvenibus introductam. Nos vero verbis parentes hoc unum præcisè dicimus cum August. lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. in principio: *Avertat Deus hanc amentiam, ut in donis eius nos priores faciamus, posteriorem ipsum, quoniam misericordia eius præveniet me, & ipse est, cui fideliter, veraciterque cantatur: Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis: in qua si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profecto nec incipere, nec perficere.*

Suarez.
Montefinos.
Estius.
Bellarmin.
Greg Mart.
Cabrera.
Zumel.

D. August.

DUBIUM OCTAVUM.

Utrum homo, qui non se impedit per peccatum, infallibiliter consequatur gratiam auxiliantem.

200. **D**ifficultas hæc est veluti appendix dubij præcedentis, cui proinde illam immediate annectemus. Pro tituli autem intelligentia animadvertendum est, quod licet ex dictis habeatur Deum non statuisse legem dandi suam gratiam facienti, quod est in se, per naturæ vires: quia per hoc denotatur aliquod initium salutis esse ex nobis; quod damnant Concilia, & Patres: adhuc tamen non manet ita exploratum, an statuerit prædictam legem respectu ejus, qui, quantum naturaliter potest, non ponit obicem gratiae, seu qui non se impedit per nova peccata. Aliqui enim licet fateantur, quod homo per vires naturales nequit ad introductionem gratiae positivè concurrere se præparando, aut illam impetrando, vel merendo, autumant tamen eum posse ad id concurrere per modum removentis prohibens, quatenus non apponit gratiae impedimentum: asseruntque Deum ex certa lege infallibiliter dare gratiam homini, qui ita se gerit. Et quamvis hoc, quod est vitare peccata, communiter fiat per actus positivos, quibus vel adimplentur præcepta, vel resistitur tentationibus, quæ occurrunt in eorum adimplentione; nihilominus hi Auctores non attendunt ad ullum effectum positivum prædictorum actuum, sed solum ad negativum non ponendi obicem gratiae. Unde Granados infra referendus asserit eum, qui vitat peccata, nullum eliciendo actum, æqualem gratiam consequi; ac consequitur ille, qui peccata vitat, & facit opera bona: quia hic non attenditur aliqua dispositio, sed sola remotio impedimenti, quæ in utroque eadem est. Quo pacto commune illud proloquium, *Facienti, quod est in se*, &c. exponunt in sensu negativo, id est, *Non se impediendi, vel facienti, quod potest, ut non se impediat, Deus infallibiliter confert gratiam.* An autem ita sit, examinabimus in hoc dubio;

Statius contra
proverbia.

Ad Rom. I.

Quid censet
alij de Molina
sententia.

Vazquez.

dubio : cuius resolutio apparet majori ex parte ex dictis in præcedenti : unde non oportet nova fundamenta aperire , sed sufficere , si jam præjacta applicemus.

§. I.

Statuitur vera sententia , & auctoritate ac rationibus fulcitur.

Conclusio.

D. Thom.

Lessius.

Vazquez.
Lorca.
Joan. à S. Th.
Zumel.

Ratio fundam.
mental.

201. **D**icendum est nullam esse legem , qua Deus statuerit conferre gratiam homini non se impediendi per vires naturæ , sive facienti , quod naturaliter potest , ut non ponat obicem gratiæ. Hanc conclusionem docet Div. Thom. 3. *contra gentes* cap. 160. & *super epist. ad Hebræos* cap. 12. lect. 3. ad illa verba Apostoli. *Contemplantur , ne quis desit gratiæ Dei.* Quæ ita illustrat : *Gratia etsi non habeatur ex meritis , alioquin gratia non esset gratia : tamen oportet , quod homo faciat , quod in se est. Deus autem voluntate sua liberalissima dat eam omni præparanti se.* Apocal. 3. *Ecce sto ad ostium , & pulso : si quis aperuerit mihi , intrabo ad eum.* 1. ad *Timoth. 2.* *Qui vult omnes homines salvos fieri. Et ideo gratia Dei nulli deest ; sed omnibus quantum in se est , se communicat : sicut nec sol deest oculis cæcie.* Dicit ergo : *ne quis desit gratiæ Dei. Sed contra : quia si gratia non datur ex operibus , sed tantum ex hoc , quod aliquis non ponit obstaculum : ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio , & non ex electione Dei , quod est error Pelagii.* Respondetur dicendum , quod hoc ipsum , quod aliquis non ponit obstaculum , ex gratia procedit. Unde si aliquis ponat , & tamen moveatur cor eius ad removendum illud , hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam , ad Galat. 1. *Cum autem placuit ei , qui me segregavit ex utero matris mee , & vocavit per gratiam suam.* Hoc autem donum gratiæ non est gratum faciens. Quod ergo à quibusdam removeatur istud obstaculum , hoc est ex misericordia Dei : quod autem non removeatur , hoc est ex iustitia eius. Angelico Doctori subscribunt majori ex parte Auctores *dub. præced. num. 100.* relati : quia universaliter negant illam legem dandi gratiam facienti , quod est in se , per vires naturæ , sive ly facienti intelligatur positivè , sive negativè. Sed in particulari docent expressis verbis nostram assertionem Lessius (licet valde inconsequenter ad ea , quæ ut *dub. præced.* vidimus , cum Molina defendit) in *opusc. de gratia efficaci* cap. 9. num. 5. ubi dicit oppositum asserere esse haud dubiè erroneum : *hic enim est error Mussiliensium , vel etiam deterior.* Vazquez in hac 1. 2. disp. 199. cap. 2. num. 8. Caprera 3. part. quæst. 67. disput. 20. §. 9. num. 116. Lorca quæst. 112. art. 3. disp. 26. Joan. à Sanct. Thom. quæst. 109. disp. 20. art. 1. circa finem , & Zumel quæst. 112. art. 3. disp. 1. conclus. 1. & in respons. ad 2. quamvis conclus. 3. videatur favere contrariis.

Probatur primo : quoniam non apparet , quid amplius homo per vires naturæ possit , ut vitet peccata , & se immunem conservet ab obice gratiæ , quam credere , velle , desiderare , conari , laborare , vigilare , studere , petere , & pulsare : sed non est lex dandi gratiam homini prædicta facienti per naturæ vires : ergo nec datur lex dandi gratiam homini non se impediendi , vel per vires naturæ facienti quantum potest , ut non se impediatur. Major , & consequentia constant. Minor probatur ex Concilio Arausicano secundo ca-

none 6. cuius verba dedimus *dubio præcedent. num. 158.*

Nec refert , si cum Suario respondeas Concilium solum damnare asserentes gratiam conferri credentibus , volentibus , desiderantibus , &c. ita quod hæc opera naturalia habeant rationem meriti , impetrationis , dispositionis , aut alicujus influxus respectu gratiæ. Qui autem docent gratiam ex certa lege conferri , homini non se impediendi per peccata , vel non ponenti gratiæ obicem , nullum influxum , aut conducentiam respectu gratiæ attribuunt prædictis operibus ; sed meram remotionem impedimentorum. Unde nihil ex vi hujus derogatur divinæ , & eminentiæ , quam habet super opera naturalia ; siquidem datur independenter ab omni dispositione , merito , aut causa se tenente ex parte naturæ. Quamobrem procul abest hic dicendi modus à censura Concilij.

202. Hoc , inquam , minimè satisfacit. Tum quia si verè existeret lex dandi gratiam non se impediendi , vel facienti , quod est in se , ut non se impediatur ; daretur utique gratia laborantibus , vigilantibus , conantibus , &c. per vires naturæ , essetque proinde propositio absolute vera de facto , & tali lege supposita : sed Concilium damnat illam propositionem absolute : ergo signum est non dari talem legem. Alias Concilium temerè , indistinctè , & sine debita attentione ad quamdam legem Dei actu existentem procederet. Et quamvis vellet damnare errorem Semipelagianorum , qui amplius quid assererant , debebat tamen ita verba attemperare , ut non comprehenderet concursum prædictorum operum naturalium per modum removentis prohibens. Quare cum id non fecerit , sed sine distinctione processerit , credendum est non adesse legem dandi gratiam facienti , quod per naturam potest , sive ly facienti sumatur , quoad effectus positivos , sive quoad solam obicis rationem. Tum etiam quia nihil factum per vires , aut vigorem naturæ conducit ad salutem , ut determinat idem Concilium *can. 7.* sed ita removeere impedimenta , ut gratia statim infunderetur , plurimum conducit ad salutem : sicut ita removeere impedimenta , ut statim lapis descendat , plurimum ad hujusmodi motum conducit : ergo Concilium sentit non existere legem dandi gratiam ei , qui per vires naturæ non se impedit , vel vitat impedimenta ad recipiendum gratiam. Tum præterea , & urgentius : quia Concilium , ut inquit Suarez , intendit directè damnare Semipelagianorum errorem : hic autem non consistebat præcisè in eo , quod expressè assererent opera naturalia promoveri gratiam supernaturalem , id quippe eorum plures pro viribus cavere studebant , ut constat ex dictis *dub. præced.* sed in eo etiam , quod assererant liberum arbitrium per opera naturalia præbere Deo occasionem communicandi suam gratiam , ut patet ex Cassiano lib. 12. *de Institutis. Canobiorum* cap. 14. ubi loquens de gratiæ donis inquit : *Præsto est namque , nempe Deus , occasione sibi tantummodo à nostris bonæ voluntatis oblata , ad hæc omnia conferenda.* Et collat. 13. asserit gratiam ita adjuvare liberum arbitrium , ut nunquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis exigit , *occasionem quodammodo quærens , quibus humane segnitiei torpore discusso , non irrationabilis munificentia sue largitas videatur.* Unde Concilium è converso excludit à rigore naturæ non solum posse ullo modo causare gratiam , verum etiam præbere occasionem , ut infundatur : sed qui ita removeat obicem , & impedimenta , ut statim

statim subsequatur gratia infusio, nequit non prae-
bere huiusmodi infusionis occasionem: quemad-
modum ille, qui aufert impedimentum prohibens
descensum lapidis, licet non causet effectivè mo-
tum, praeberet tamen occasionem, ut lapis descen-
dat: ergo ex mente Concilij gratia non datur ho-
mini facienti, quod est in se per vires naturae; ta-
met si ly *facientis* significet solam remotionem im-
pedimentorum, ut gratia infundatur.

Major impug-
natio.

Confirmatur: quia ex eo, quod admittamus præ-
dictam legem, sequuntur plura ex inconvenienti-
bus, ob quæ damnati sunt Semipelagiani: ergo
opinio contraria existimanda est comprehensa sub
determinatione Concilij. Consequentia patet. An-
tecedens vero suadetur: quia licet remotio illa im-
pedimentorum nequeat habere rationem meriti,
vel dispositionis ad gratiam; hæc quippe postu-
lant aliquid positivum, attamen est sufficiens, ut
homo se discernat ab alio, & habeat, in quo glo-
rietur, & gratia subjungatur humanæ industriæ,
& initium salutis sit in nobis: quæ omnia sunt
asserta ex Pelagianorum, & Semipelagianorum
errore orta, & quæ Concilia, & Patres frequen-
ter damnant. Ea vero ex contraria nobis opinio-
ne deduci ostenditur: nam si est lex dandi grā-
tiam non se impediendi per vires naturæ: ergo
qui se non impedit, discernit se ab alio, qui im-
pedimentum apponit. Ex quo ulterius fit, ut pos-
sit de proprio labore in negotio salutis gloriari,
meritoque increpabit alium, qui conscius illius
legis universalis non satagit excludere impedi-
menta, & obtinere gratiam sub illa conditione
promissam. Deinde propriæ industriæ, & laboris
est vitare impedimenta, quæ propriis viribus pos-
sunt vitari: ergo si gratia promittitur ei, qui ex
propriis viribus tollit, aut vitat impedimenta, jam
secundum præsentem providentiam gratia sub-
jungeretur humanæ industriæ, & labori. Tandem
licet de ratione causæ sit habere entitatem positi-
vam, nihilominus id non desideratur ad rationem
principij: sufficit quippe ad huius conditionem,
quod aliud ad ipsum sequatur, quamvis non per
verum influxum, ut patet in privatione, quæ in-
ter alia generationis principia à Philosophis re-
cententur: sed ad remotionem impedimentorum
habitam per vires naturæ sequitur immediatè, &
ex lege infallibili divina gratia: ergo de facto, &
supposita prædicta lege, principium, sive, quod
idem est, initium gratiæ, & salutis est nobis, &
habetur per vires naturæ.

Confirmatur
amplius.

203. Explicatur hoc amplius: quoniam licet
removens prohibens non influat physicè in effe-
ctum, qui ablati impedimentis aliunde sequitur;
nihilominus moraliter, sive in æstimatione pru-
denti se habet per modum principij influentis in
illum. Qua de causa si Petrus sciens, & prudens
removeret obstaculum prohibens descensum lapi-
dis, & hic descendens interficeret aliquem; Pe-
trus existimaretur causa homicidij. Et similiter si
removeret prohibens, ex cuius oblatione aliquod
bonum contingeret Paulo, ut puta si illi in carce-
re detento auferret catenam, vel januas aperiret,
proculdubio se haberet ut causa libertatis, & be-
neficij. Ergo si homo per proprias vires ita re-
movet impedimenta gratiæ, ut hæc immediatè, &
infallibiliter ex certa lege sequatur; jam homo
sua industria esset moraliter, & in æstimatione
prudentum principium prædictæ gratiæ, non qui-
dem ex natura rei, sed ex Dei lege. Quod tamen
nemo Catholicorum concedet.

Ad hæc quamvis pura carentia nequeat esse
principium laudis, aut meriti; nihilominus exclu-
duntur. *Curf. Salm. Theolog. Tom. V.*

dere impedimenta alicujus effectus per actus po-
sitivos, & honestos, videtur nonnihil meriti, &
laboris habere in ordine ad prædicti effectus con-
secutionem. Qua ratione Eccles. 31. *Landatur in-*
stus quia potuit transgredi, & non est transgres-
sus, facere mala, & non fecit: unde subditur: *Ideo stabilita sunt bona illius in Deo.* Quæ est do-
ctrina D. Thom. 2.2. *quest. 79. art. 1.* ubi inquit, *quod declinare à malo secundum quod ponitur*
pars justitiæ, importat motum voluntatis repu-
diantis malum. Et hoc, inquit, est meritorium,
præcipuè cum aliquis impugnetur, ut malum fa-
ciat, & resistit. Constat autem, quod nequit ho-
mo per vires naturales remove impedimenta
peccati, nisi exercendo plures actus naturales ho-
nestos, quibus adimpleat præcepta, & tentationi-
bus resistat: ergo prædicta remotio non se habet, ut
mera carentia, & ablatio impedimenti, sed etiam
importat aliquid laboris, & meriti, cujus intuitu
Deus potius conferat gratiam non se impediendi,
quam ei, qui se impedit. Quod est incidere in opi-
nionem Molinæ dubio præcedenti impugnatum.

Eccles. 31.

D. Thom.

204. Secundum fundamentum nostræ asser-
tionis desumitur ex verbis D. Thom. supra rela-
tis, & potest ad hanc formam reduci: quoniam
homo per vires naturales nequit ita se habere, ut
non apponat obicem gratiæ, & se per peccatum
impediat: ergo lex dandi gratiam homini non se
impediendi, vel facienti, quod est in se per vi-
res naturæ, ut non se impediatur, dependet à qua-
dam conditione, quæ nunquam per vires naturæ
ponitur: ergo prædicta lex est inutilis, & fru-
stranea. Utraque consequentia patet. Antecedens
vero suadetur: quia posse non ponere obicem gra-
tiæ est posse non peccare, quodlibet enim pecca-
tum mortale est de se obex gratiæ, illaque red-
dit hominem indignum: sed licet homo per vi-
res naturales possit vitare quodlibet peccatum di-
visim sumptum; nequit tamen eisdem viribus
non peccare, seu quod idem est servare omnia
præcepta collectivè, & in nullo deficiendo, ut
constat ex dictis *disp. præced. dub. 4. & 5.* ergo
homo nequit per vires naturales ita se gerere, ut
non apponat obicem gratiæ.

Alia ratio pro
conclusionem.

Confirmatur: quia omnis homo perveniens ad
usum rationis, si relinquatur suis præcisè viribus
naturalibus, infallibiliter peccabit, apponetque
proinde, quantum est de se, impedimentum di-
vinæ gratiæ: ergo si esset lex dandi gratiam ho-
mini ex viribus naturæ non se impediendi per
peccatum, dependeret prædicta lex à conditione
nunquam, & à nullo ponenda, ac proinde præ-
dicta lex esset frustranea, alienaque à divina provi-
dencia. Antecedens probatur ex doctrina D. Tho-
m. in hac 1.2. *quest. 89. art. 6.* quoniam in primo in-
stanti usus rationis urget præceptum convertendi
se ad Deum tanquam ad ultimum finem: sed ho-
mo suis viribus relictus nunquam eliciet prædi-
ctam conversionem; si quidem nequit per prædi-
ctas vires vel expellere peccatum habituale, in
quo præexistit, vel illi conjungere prædictam
conversionem, ut latè ostendimus *disp. præcedenti*
dub. 4. à num. 135. ergo omnis homo perveniens
ad usum rationis, si suis tantum viribus relinqua-
tur, infallibiliter peccabit, apponetque obicem
gratiæ. Quæ difficultas etiam urget, licet non ad-
mittatur opinio D. Thom. de obligatione diligen-
di Deum in primo instanti usus rationis: quia il-
lud præceptum obligat, vel paulo post illud in-
stans, vel in alio spatio vitæ: & nunquam adim-
pletur sine gratia, ut ostendimus loco citato.

Confirmatur.

D. Thom.

205. Ut vim hujus argumenti, & confirma-
tionis

Suarj officij.

E e

tionis effugeret Suarez, asseruit ex una parte gratiam supernaturalem esse quidem promissam non se impediendi per peccatum; & concessit ex alia hominem suis præcisè viribus naturalibus relicto non posse adimplere præceptum dilectionis Dei auctoris naturalis, nec cætera præcepta collectim sumpta: adhuc tamen existimat suam asserptionem factam, testamque servari. Quia Deus inquit, dat omnibus hominibus auxilia ordinis naturalis sufficientia cum ad adimplenda omnia præcepta naturalia collectivè, cum ad eliciendum amorem naturalem Dei ultimi finis dilecti super omnia. Si ergo homo prædictis auxiliis adjutus non se impediit per peccatum, sed præceptis satisfecerit, infallibiliter consequetur primam gratiam auxiliantem ordinis supernaturalis: idque non semel continget. Unde non sequitur prædictam legem esse frustraneam. Si autem se impediit, merito privatur gratia supernaturali: nam habuit sufficientes vires ad adimplendam conditionem, sub qua prædicta gratia promissa est.

Præcluditur.

Hæc tamen evasio difficultatis nodum non laxat, sed trahit in novas angustias. Nam in primis juxta hunc dicendi modum concedendum est; quod facienti, quod est in se ex viribus gratiæ naturalis datæ per Christum, Deus infallibiliter conferat gratiam supernaturalem: & ita magna ex parte relabitur Suarez in opinionem Vazquij, quam ipse impugnaverat lib. 4. de auxiliis cap. 14. & nos latè confutabimus dub. sequenti, qua de causa in ea nunc rejicienda non immoramur. Præterea vel illa gratia naturalis datur homini non se impediendi per peccatum, & dependenter ab hac conditione: vel confertur omnibus hominibus absolute, & independenter ab his conditionibus. Si eligatur primum: ergo circa communicationem gratiæ naturalis manet eadem difficultas, ac in communicatione gratiæ supernaturalis: & ita procedendum est in infinitum. Si autem dicatur secundum: ergo sicut Deus potuit offerre, & conferre gratiam sufficientem naturalem absolute, atque independenter à conditione non se impediendi, & ita decuit ejus bonitatem, & liberalitatem: ita etiam potuit communicare gratiam supernaturalem independenter à conditione non se impediendi per vires naturæ, aut gratiæ naturalis. Patet consequentia: quia non minus liberalis est Deus in ordine supernaturali, ac in naturali; imo potius sicut ille eminet huic, ita decet, ut in eo major Dei liberalitas, & independentia gratiæ ab iis, quæ nos præstamus, respondeat: ergo si Deus dat omnibus hominibus gratiam naturalem non se obligando ei, qui facit, quod potest, ut non se impediatur, etiam communicabit gratiam supernaturalem non attendendo ad prædictam conditionem, aut dispositionem negativam. Eo vel maxime, quod nullum datur fundamentum ad asserendum unum potius, quam aliud, ut satis ex se liquet, & magis constabit ex dicendis.

Iterum refellitur.

Denique prædicta evasio relinquit in suo robore difficultatem argumenti, & confirmationis: quoniam supposito peccato mortali nequit homo potentia consequenti diligere Deum auctorem super omnia nisi in eodem instanti peccatum illud auferatur: sunt enim prædictus amor, & peccatum mortale inter se impossibilia: at sic est, quod prædictum peccatum nequit auferri per aliā formam, nisi per gratiam sanctificantem, ut ostendimus in tractatu de Iustificatione: ergo quantumvis homo adjuvetur per gratiam naturalem; infallibiliter tamen deficiet in elicientia prædicti amoris, subindeque apponet novum obicem gratiæ: atque ideo

nunquam aderit conditio, sub qua lex illa gratiam promittit. Idemque argumentum urget in adimplitione collectiva omnium præceptorum: nam nequit homo adimplere omnia præcepta collectivè secundum suavem, & ordinariam providentiam, nisi habeat in se aliquam formam permanentem, quæ ei subiciat appetitum rationis, & petat continuam subministrationem auxiliorum ad adimplenda præcepta, & superandas oppositas tentationes, ut statuimus *disp. præced. dub. 6.* Hujusmodi autem forma nequit esse alia, quam vel gratia sanctificans, vel integritas naturalis, ut discurrenti constabit. Unde nequit homo habere potentiam de lege ordinaria sufficientem ad adimplenda omnia præcepta collectivè, nisi perficiatur, & corroboretur per gratiam habituales, vel naturalem integritatem. Sed certum est, quod Deus non confert omnibus hominibus prædictam integritatem: ergo nec dat gratiam naturalem sufficientem ad adimplenda omnia præcepta collectivè, & impediendum omnem obicem gratiæ. Maneat igitur prædictam conditionem nunquam apponi nec per vires proprias naturæ, nec per vires superadditas gratiæ naturalis: & consequenter legem ab illa conditione dependentē esse inutilem, & frustraneam.

206. Nec refert, si iterum cum eodem Auctore *Adi. Suarj evasio.* re respondeas, quod licet homo nequeat per vires entitativè naturales habere prædictum Dei amorem; potest tamen habere alium minus perfectum, quo conetur, quantum est de se, accedere ad perfectionem: & ideo si illum priorem eliciat, dicetur facere, quod est in se, ut non ponat obicem gratiæ: atque ideo apponet conditionem desideratam, ut Deus suam gratiam communicet. Idemque potest applicari adimplitioni præceptorum: quamvis enim nequeat omnia collectivè adimplere, potest tamen aliqua: quæ si adimpleat, jam dicetur facere, quod est in se, & seipsum quantum naturaliter valet, non impedire à gratiæ perceptione. Quam doctrinam extendit etiam prædictus Auctor ad peccata, quæ vel ex ignorantia, vel ex infirmitate, aut magna tentatione urgente patrantur: congruit enim, ut Deus suam misericordiam ita peccantibus potius communicet, quam illis, qui peccant ex malitia, & quasi pro libito, nulla tentatione agitati. Adducitque in hujus doctrinæ confirmationem illud Apostoli 1. ad Timoth. 1. *Qui prius blasphemus fuit, & persecutor, & contumeliosus. Sed misericordiam Dei consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate mea.* Per quod videtur significari ignorantiam ex qua procedat Apostolus, fuisse conditionem, vel occasionem, ut Deus illi suam misericordiam impertiret.

Hæc, inquam, non satisfaciunt. Tum quia voluntariè, & absque sufficienti fundamento dicuntur: unde facilitate, qua excogitantur, eadē possunt negari, & potiori jure refelli. Tum etiā, quia urgente occasione adimplendi præceptum amoris naturalis erga Deum ultimum finem nequit præcepto satisfieri, nisi per prædictum amorem: nam quemcumque alium inferiorem homo eliciat, non facit, quod potest, & debet, cum habeat potentiam antecedentē, atque ideo sufficientem absolute ad amorem perfectum eliciendum: quamobrem peccat si eum non eliciat, ut latè ostendimus *disp. præced. dub. 4.* Unde cum idem sit peccare, ac ponere obicem gratiæ: quantumvis fingatur hominem elicere amorem imperfectum, & conari ad perfectum; adhuc tamen dicendus est se impedire, & consequenter non apponere conditionem, sub qua gratia sibi promissa est. Idemque evidentiùs apparet in

Confutatur.

in non adimptione collectiva præceptorum : nam licet homo nequeat suis viribus ita se gere-
re , ut percurrat omnia præcepta in nullo defi-
ciendo ; nihilominus potest unumquodque pro-
ut occurrit servare : & ideo in quocumque de-
ficiat , non facit , quod est in se , sed voluntariè
gratiæ impedimentum apponit. Quare cum
infallibile sit , quod homo gratia sanctificante de-
stitutus non servabit collectivè omnia præcepta ;
eadem infallibilitate certum est , quod se volun-
tariè impedit , obicem gratiæ ponendo ; sive ob-
servet plura alia præcepta , sive non : nam malum
ex quocumque defectu. Quam doctrinam tradit
elegantè D. Thom. lib. 3. contra gentes ; nam
cum cap. 159. illos solos gratia privari , qui in se-
ipsis præstant eidem gratiæ impedimentum , statim
cap. 160. explicat præmissam assertionem his ver-
bis : *Quod autem dictum est in potestate liberi ar-
bitrii esse , ut impedimentum gratia præstet , com-
petit his , in quibus naturalis potentia integra fue-
rit. Si autem per inordinationem præcedentem de-
clinaverit ad malum ; non erit omnino in potestate
eius , nullum impedimentum gratia præstare. Est
enim ad aliquod momentum ab aliquo peccati actu
particulari possit abstinere propria potestate : si
tamen diu sibi relinquitur , in peccatum cadet , per
quod gratia impedimentum præstatur. Quod pro-
bat efficacibus rationibus , & postea occurrens
objectioni , quæ ex prædicta impotentia posset
fieri , nempe non esse homini imputandum , quod
gratiæ præstet impedimentum , concludit : Licet
ille , qui est in peccato , non habeat hoc in propria
potestate , quod omnino vitet peccatum ; habet
tamen potestatem nunc vitare hoc , vel illud pec-
catum : unde quodcumque committit , voluntariè
committit : & ita non immerito ei imputatur ad
culpam. Quo nihil expressius dici potuit ad ex-
cludendum modum dicendi , quem excogitavit
Suarez.*

Per quæ à fortiori impugnatur id , quod dici-
tur de homine peccante ex ignorantia , aut ex in-
firmitate , aut impulsu vehementis tentationis :
nam quamvis ita se habeat ; tamen non facit ,
quod est in se , sed se voluntariè impedit red-
ditque gratiæ consecutione indignum : implicat
enim , quod homo peccet , & quod faciat totum ,
quod potest ad evitandum peccatum , ut liquet ex
terminis. Nec oppositum suadetur illis verbis
Apostoli : primo quia ut sumitur ex D. Thom. ibi-
dem lect. 3. non intendit designare conditionem ,
vel occasionem , cur sibi Deus communicaverit
gratiam ; sed tantum significare ex parte sua ali-
quam excusationem peccati : quia hoc ipso , quod
per ignorantiam fuerit commissum , fuit minus
grave , redditque Paulum non ita indignum divina
misericordia : per quod tamen minimè significa-
tur aliqua conditio , aut occasio ex parte liberi ar-
bitrii , ut Dei gratiam consequeretur. Secundo
quia ut Glossa ordinaria , Petrus Lombardus , &
Salmeron observant , quibus favent S. Leo Papa
serm. 15. de Passione Domini , & D. August. ser. 8.
de verbis Apostoli. Paulus non intendit extenuare
delicta sua ; sed exaggerare magnitudinem divi-
næ misericordiæ : unde dicunt ly quia non sumi
causaliter , sed idem valere , ac quod : ut sit sensus
Veniam obtinui eius , quod per ignorantiam feci ; aut ,
Veniam consequutus sum erroris , atque incredulita-
tis meae. Sicut etiam inquit ad Rom. 11. Conclufit
Deus omnia in incredulitate , ut omnium misereatur.
Per quæ nullus dicit significari , quod incredulitas
sit causa , vel occasio inducens divinam misericor-
diam ; sed tantum quod Dei gratia sese insinuat om-

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

nibus hominibus , non obstante earum increduli-
tate : vel quod permisit Deus omnes homines in
incredulitate concludi , ut in omni hominū genere
sua misericordia splēderet , ut exponit D. Th. lect. 4.

207. Ultimo probatur nostra sententia argu-
mento , quo dubio præcedenti impugnavimus Mo-
linam : quoniam lex dandi gratiam homini non se
impedienti per vires naturæ , cum dependeat à so-
la Dei voluntate , & statuatur circa materiam gra-
vissimam , non est admittenda absque urgenti au-
thoritatis , vel saltem rationis fundamento : atqui
non adest auctoritas , vel ratio , quæ prædictæ legis
existentiam suadeat : ergo non debent Theologi
prædictam legem admittere. Minor , quamvis pos-
sit aliunde satis probari , evidentius tamen , & fa-
cilis ostenderetur adducendo , & diluendo Suarii
argumenta : quod jam præstamus.

§. II.

Adversariorum rationibus satisficit.

208. **C**ontrariam nobis sententiam docent
Suarez lib. 4. de auxiliis cap. 15. n. 38.
non satis consequenter ad ea , quæ scripserat lib. 3.
cap. 13. a num. 7. & Granados controversia 8. de
gratia tract. 6. disp. 1. sect. 7. a num. 58. Quæ po-
test probari primo : nam in Concilio Trid. sess. 6.
can. 11. & 13. declaratur Deum neminem sua gra-
tia deferere , nisi prius deferatur ab ipso : sed ho-
mo , qui non se impedit per peccatum , vel qui
facit quantum naturaliter potest , ut non apponat
obicem divinæ gratiæ , non deferit Deum , ut vi-
detur manifestum ex terminis : ergo Deus non
deferit sua gratia prædictum hominem : defereret
autem , si non conferret illi suam gratiam : ergo
Deus confert infallibiliter suam gratiam ei , qui
non se impedit per peccatum.

Confirmatur primo ex D. Thom. 3. contra gen-
tes cap. 159. ubi hanc sententiam videtur expres-
sè docere iis verbis : *Ad huius dubitationis solu-
tionem considerandum est , quod licet aliquis per
motum liberi arbitrii divinam gratiam nec prome-
reri , nec acquirere possit : potest tamen seipsum
impedire , ne eam recipiat : dicitur enim de qui-
busdam Job. 21. Dixerunt Deo , recede à nobis , &
scientiam viarum tuarum nolumus Job. 24. Ipsi
sunt rebelles lumini. Et cum hoc sit in potestate li-
beri arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem , vel
non impedire : non immerito in culpam imputatur
ei , qui impedimentum præstat gratiæ receptioni.
Deus enim quantum in se est , paratus est omni-
bus gratiam dare : vult enim omnes homines sal-
vos fieri , & ad cognitionem veritatis venire , ut
dicitur 1. ad Timoth. 2. Sed illi soli gratia pri-
vantur , qui in seipsis gratia impedimentum præ-
stant : sicut sole mundum illuminante , imputatur
ei , qui oculos claudit , si ex hoc aliquod malum
sequatur : licet videre non possit , nisi lumine so-
lis præveniat. In quibus verbis duo præcipuè
continentur , nempe Deum paratum esse dare
omnibus hominibus suam gratiam , nisi in seipsis
præstent gratiæ impedimentum : & esse in pote-
state liberi arbitrii impedire , vel non impedire
gratiæ receptionem. Ex quibus evidenter vide-
tur inferri , quod homini ex propria potestate
non se impedienti Deus infallibiliter conferat
suam gratiam : quæ est propriissima Suarii sen-
tentia.*

Confirmatur secundo : quia Deus ut Auctor
gratiæ se habet , sicut ad illuminans omnem ho-
minem suæ gratiæ luce : ergo quemadmodum sol
illuminat hominem , qui se non impedit , aut
oculos

Ultimum pro
assertione mo-
linæ.

Opinio con-
traria.
Suarez.

Granados.
Primum ar-
gumentum.
Conc. Trid.

Confirmatur
primo.
D. Thom.

Secundo.

D. Thom.

Impugnatur
ulterius.

Glossa ordi-
naria.
Petrus Lon-
bardus.
Salmeron.
Leo Papa.
D. August.

Ad Rom. 11.

oculos claudit : ita Deus communicat suam gratiam omni homini , qui se non impedit per peccata , & obicem gratiæ non apponit. Antecedens, imo & consequentia probatur tum ex D. Thom.

D. Ambrosio loco, & verbis nuper relatis. Tum ex D. Ambrosio in *Psalm.* 118. *serm.* 8. ubi inquit : *Sol iustitia omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit : si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat : ut si quis clausis fenestris radios solis excludat.* Tum ex P. N. D. Cyrillo Alex. *lib.* 1. in *Ioann.* cap. 11. ubi ait : *Lux ille profecto est, & splendorem suum ad omnes emittit.* Tum ex D.

D. Cyrillus. Chrysostomo *homil.* 7. in *Ioann.* ubi hæc habet : *Quomodo Christus illuminat omnem hominem ? Illuminat profecto, quantum in ipso est. Si qui autem sponte sua, mentis oculis conviventibus ad huius lucis radios aciem dirigere noluerint : non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed ex malitia sua. Nam gratia in omnes diffusa est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat.* Eandemque sententiam docent communiter alij Patres, quorum plures refert Bellarminus *lib.* 2. de *gratia* cap. 5.

209. Ut harum auctoritatum legitimus sensus perspicue appareat, duo breviter animadvertere oportet. Primum est has propositiones valde differre : *Deus denegat gratiam se impediendi. Deus dat gratiam non se impediendi per naturæ vires.* Nam prima significat Deum denegare gratiam in peccatam præcedentis impedimenti, & simul nos ex nobis posse impedimentum gratiæ præstare : quod est verissimum. Secunda vero significare videtur vel quod homo per vires naturæ valet impedimenta gratiæ vitare ; vel quod homo suis viribus non se impediens invitet Deum, eique occasionem præbeat ad suæ gratiæ communicationem : quorum utrumque falsum est, ut constat ex supra dictis. Unde prædictæ propositiones se habent proportionabiliter, sicut istæ : *Deus denegat gratiam sanctificantem ei, qui non se disponit. Deus dat gratiam sanctificantem ei, qui per suas vires se disponit ad eam recipiendam.* Quarum prima continet sensum Catholicum : secunda vero sapit Pelagianismum, vel Semipelagianismum : nam significat hominem posse viribus propriis se ad gratiam sanctificantem disponere ; aut Deum prædictam gratiam intuitu operum naturalium conferre.

Animadversio.

Nota 2.

Secundò observa aliud esse loqui de gratia sanctificante, aut auxilio desiderato ad conversionem absolutam, & efficacem in Deum finem supernaturalem : aliud vero de gratia vocante, excitante, & remotè præparante ad habitualis gratiæ infusionem, & prædictam conversionem eliciendam. Nam priorem illam gratiam offert quidem Deus omnibus hominibus ; non tamen confert reipsa : quod ita est certum, quemadmodum verum est non omnes homines justificari, & ad agnitionem veritatis venire. Ita enim Deus vult omnes homines sanctificare per gratiam, ut tamen velit, quod ipsi se ad id præparent per motus supernaturales voluntarios liberi arbitrij : quos quia homines gratia sufficienti præventi non eliciunt, merito vult illis denegare gratiam sanctificantem. Gratiam vero vocantem, excitantem, & sufficientem, ut possimus saltem remotè non disponere ad gratiam habituales non solum offert Deus, sed etiam cum effectu confert : non quia in omnibus momentis, & occasionibus illam infundat, ac inspirat ; sed quia eam communicat quando, & ubi videt esse necessariam, ut homo possit ad suam

conversionem disponi : id præcipue præstat in primo instanti usus rationis, juxta illud *Joan.* 1. *Il-* *luminat omnem hominem venientem in hunc mundum :* venit quippe homo, ut homo in hunc mundum moralem ubi primum ratione utitur, ut fusiùs dicemus *disp.* 6. *dub.* 3. Quam gratiam præstat Deus independentè à dispositione liberi arbitrij : nullus quippe est hominum ita vitiis irretitus, ac peccatis indispositus, qui non semel huius gratiæ stimulis ad suam conversionem saltem remote, incitetur, & radio superni luminis respergatur, juxta illud *Psalm.* 18. *Non est, qui se abscondat a calore eius, ubi Aug.* *Nullum, inquit, mortalium permisit excusare se de umbra mortis : ipsam enim penetravit verbi calor.* Et *Matth.* 5. *Qui solem oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iustos.* Quod Ambrosius loco supra citato docet intelligendum esse de sole iustitiæ, & pluvia gratiæ. Undè Clemens Alexand. in oratione exhortatoria ad gentes circa medium, *Audite,* inquit, *qui estis longè, audite, qui prope : nullis celatum est verbum : lux est communis : illucescit omnibus hominibus : nullus est in Verbo Cimmerius.*

210. Ex his respondetur primo ad omnes simul auctoritates oppositas, quod in nulla earum asseritur Deum communicare suam gratiam homini non se impediendi per vires naturæ : sed solum dicitur Deum non communicare suam gratiam homini, qui se impedit, vel Deum deserit, vel oculos claudit, &c. Ex quo tamen minimè inferitur, quod si homo per vires naturæ non se impediret, infallibiliter consequeretur gratiam. Sicut etiam Deus denegat gratiam se indisponenti per vires naturæ : & nihilominus hinc non colligitur, quod gratiam conferat illi, qui se per solas vires naturæ disponit. Deinde cum asserunt Deum ideo denegare suam gratiam, quia homines ab illius participatione se impediunt, loquuntur de gratia habituali ; aut de auxilio inferente conversionem perfectam : hæc quippe confert communiter Deus dependentè ab aliquibus dispositionibus antecedentibus, quas homo per auxilia sufficientia sibi reipsa communicata potuit elicere : & quia voluntariè eas omisit ; idcirco privatur gratia sanctificante, & ulterioribus auxiliis horumque carentia illius vitio, & impedimenti tribuitur. Si autem non se impediret, sed sufficientes dispositiones apponeret ; id non præstaret per solas vires naturæ, sed per auxilia gratiæ quibus misericorditer præveniretur à Deo. Unde prædicta testimonia non loquuntur de prima gratia auxiliante, vocante, aut excitante : tum quia ad huius receptionem nulla requiritur dispositio prævia : tum quia illam dat Deus omnibus hominibus non obstantibus eorum peccatis, & impedimentis. Quæ solutio, ut evidentius constet.

Respondetur secundo ad singula testimonia in particulari. Ad auctoritatem Tridentini dicendum est apertè loqui de gratia habituali, de dono perseverantiæ, & de homine justificato, quem Deus non spoliatur habituali gratia, nisi prius ipse per peccatum Deum deserat. Quod ita evidens fit ex ipso textu, ut ejus sola lectione argumenti intentio evanescat. D. Thom. etiam loquitur de gratia proximè influente in conversionem perfectam, ut manifestè constat ex ipso capitis titulo : & illam propositionem, qua asserit esse in potestate liberi arbitrij se impedire, vel non impedire per peccatum, statim cap. seq. explicat illis verbis : *Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrij*

Convellitur morum contrarium cum suis confirmationibus.

Exponuntur singula testimonia.

arbitrij esse, ut supra num. 206. retulimus: quibus apertissime Suarii opinionem excludit: asserit enim non esse in potestate hominis lapsi vitare omne impedimentum, seu quod idem est adimplere collectivè omnia naturalia praecepta. Ambrosii, denique Cyrillus, & Chrysostomus minimè asserunt, quod Deus communicet primam gratiam auxiliantem attendendo ad hoc, quod homines ex viribus naturalibus se impendant, vel non impendant peccando: sed magis significant, & supponunt oppositum, scilicet Deum praedictam gratiam omni homini, nullo excepto offerre, aut etiam reipsa conferre. Unde solum docent, quod si homo auxiliis sufficientibus, quæ Deus omnibus universaliter impertit non rectè usus fuerit, sed omiserit elicere actus, quos per talia auxilia poterat, privabitur luce fidei, & gratiæ, quod non defectui Dei, qui omnes instar solis illuminat; sed hominis, qui ad lucem gratiæ non attendit, desidia, & malitiæ vertendum est. Ex quo neutiquam colligitur, quod Deus determinatè, & ex certa lege communicet gratiam homini non impediendi, vel facienti, quod viribus propriis potest, ad non se impediendum, ut ex se, & ex hæcenus dictis satis constat.

211. Secundo arguitur, & simul impugnatur responsio proximè tradita: quoniam Deus promittit prima auxilia gratiæ sub quadam conditione: sed hæc nequit esse alia, nisi quod homo faciat, quantum naturaliter potest, ut non se impediat, removeatque, quantum est in se, obicem gratiæ: ergo homini non se impediendi per peccatum Deus infallibiliter confert gratiam. Consequentia patet. Minor etiam liquet: nam prædicta conditio nequit esse aliquis actus supernaturalis; siquidem impossibile est, quod actus supernaturalis eliciatur ante primum, atque ideo ante omne auxilium gratiæ: nec valet esse aliquis actus naturalis se habens per modum dispositionis, meriti vel impetrationis, ut constat ex dictis dubiis præcedentibus: ergo solum restat, quod sit aliquis actus naturalis se habens per modum removeantis prohibens, seu excludentis obicem gratiæ. Major autem probatur: quia si Deus promitteret prima auxilia gratiæ omnino absolutè, & independentè ab omni conditione, ea etiam conferret omnibus hominibus: at sic est, quod plures sunt homines, quibus Deus nullum contulit gratiæ supernaturalis auxilium: ergo non promissit illa absolutè, atque independentè ab omni conditione. Suadetur minor: quia primum gratiæ supernaturalis auxilium consistit in illuminatione fidei, qua de causa communiter SS. Patres dicunt fidem esse fundamentum hujus spiritualis ædificij, & ut inquit Trident. sess. 6. cap. 8. *Ideo per fidem iustificari dicimur, ad Rom. 3. quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis*: constat autem plures esse homines, qui nunquam habuerunt auxilia sufficientia ad credendum: tum quia auxilia sufficientia ad credendum non communicantur, nisi dependentè à prædicatione externa juxta illud Apostoli ad Rom. 10. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Et plures dantur barbari in insulis remotissimis constituti, qui nihil de fide audierunt, ut ex se liquet. Tum etiam quia si omnes homines reciperent auxilia sufficientia ad credendum, vel omnes crederent, & essent fideles, quod est falsum; vel omnes discrediderent, aut saltem omitterent culpabiliter fidem, fierentque proinde infideles contrariè, quod tamen negat Divus

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 1. asserens plures manere infideles negativè ob ignorantiam invincibilem, qua circa mysteria fidei laborant. Plures ergo sunt homines, qui non receperunt auxilia sufficientia ad credendum.

Huic argumento, cui unicè videtur Suarez in-
niti, respondetur negando majorem: quia ut constat ex supra dictis, Deus omnibus hominibus confert reipsa auxilia supernaturalia sufficientia, saltem remotè, ad salutem: quæ sunt effectus proprius illius voluntatis, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, ut inquit Apost. 1. ad Timoth. cap. 2. Licet enim prædicta voluntas non sit efficax respectu auxiliorum efficacium, quibus homo ultimatè consequitur salutem; est tamen efficax respectu aliquorum auxiliorum, eorum nempe, quibus homo potest remotè disponi, & quibus si rectè utatur, ulterius procedet in suæ salutis negotio. Ad probationem autem in contrarium respondemus ex dictis Tract. 13. disp. 20. dub. 1. à num. 28. & dicendis infra disp. 6. dub. 3. negando minorem: quia nullus est adultus, cui Deus non conferat aliquam illuminationem supernaturalem de linea fidei, qua possit inchoare negotium suæ salutis, & ad eam saltem remotè disponi. Quia supposita elevatione hominis ad finem supernaturalem, communis hujus ordinis providentia postulat, ut Deus conferat illud auxilium, quo homo rectè utens, valeat pervenire ad prædictum finem: hujusmodi autem non sunt concursus, vel actus ordinis naturalis: hi enim nullam connexionem habent cum gratia, ut hæcenus in hac disputatione ostensum est: unde relinquitur, quod conferat auxilia ordinis supernaturalis, quorum primum est aliqua supernaturalis illuminatio de linea fidei. Et quamvis Deus posset in pœnam peccati originalis denegare omnibus hominibus prædicta auxilia, & omnes in infernum detrudere; nihilominus supposita universali redemptione facta per Christum, non attendit, quantum ad adultos, ad condignitatem prædicti peccati, sed ob Christi merita, confert omnibus auxilia sufficientia, saltem remotè ad salutem. Inter quæ illuminatio supernaturalis primo computanda est: quia nullus potest sequi actus supernaturalis, nisi prævia prædicta illuminatione. Porro hujusmodi illuminatio non est fides simpliciter, vel aliquod lumen completum, nec manifestat objectum fidei proprium: & ideo non deservit proximè ad eliciendum actum fidei; sed tantum ad eliciendam cognitionem imperfectiorem. Qui si homo obtemperet eliciendo illos affectus voluntatis, qui per dictam cognitionem dictantur, jam habet aliquid supernaturale per quod possit in negotio suæ salutis procedere. Si autem non eliciat ejus vitio imputandum est; non Deo, qui & prædictum auxilium contulit, & paratus est ulteriora conferre ei, qui primo auxilio supernaturali rectè usus sit.

Per quod evanescit utraque probatio in contrarium: prima quidem, nam licet cognitio propria fidei & attingens objecta supernaturalia nequeat regulariter haberi absque externa prædicatione; cognitio vero supernaturalis adeo imperfecta, bene potest haberi, & de facto habetur, quin illam externa prædicatio antecedit. Secunda etiam, quia cum prædicta illuminatio non manifestet objectum proprium fidei; adhuc relinquit mysteria, quæ sunt fidei objecta, invincibiliter ignorata, nisi ulterior, & perfectior cognitio succedat: unde non impeditur ex vi hujus, quod plures hominum maneant infideles negativè.

Ec;

Cum

Cum autem dicitur fidem esse initium totius negotij justificationis, non significatur illa præcisè fides, quæ credit myſteria ſupernaturalia, ſed etiam illa illuminatio ſupernaturalis, quæ & eſt quoddam principium fidei, & ad eam reduci- tur, & diſponit: quod neceſſario admittendum eſt in cognitione ſupernaturali, quæ regulat af- ſectum credendi, ut ſupra diximus *dub. 4.* Quæ omnia licet videantur difficultates non leves in- volvere; tamen loco ſupra citato ex profeſſo ſa- tisfaciemus.

DUBIUM NONUM.

An homini facienti quod poteſt ex gratia naturali data per Chriſtum, Deus in- fallibiliter conferat gratiam ſupernatu- ralem.

Vazquez.

Status qua- ſitionis.

212. **U**T liquido conſtet, in quo punctum difficultatis hîc extricandæ conſiſtat, animadvertendum eſt Gabrielem Vazquez nobiſcum ſentire in deneganda ſufficientia naturæ ad primi auxilij ſupernaturalis confeſutionem. Sed quia prædictus Auctor nequivit, aut noluit agnoscere nobilem, atque omnimodam hujus auxilij independentiam ab operibus naturæ; pro- pterea viam novam excogitavit, qua componere- tur hominem eliciendo opera moraliter bona or- dinis naturalis, certa ſibi faceret ſupernaturalia auxilia, quin diceretur ea confeſui per ſolas natu- ræ vires, & independenter à gratia. Nam ex una parte aſſerit cum Molina hominem per opera mo- raliter bona ordinis naturalis, ut puta per opera mi- ſericordiæ, poſſe confeſui ſupernaturalia auxilia; & ex alia parte docet prædicta opera nunquam fieri abſque gratia data per Chriſtum: autumat enim re- quirere gratiam ad quodcumque opus moraliter bo- num ordinis naturalis, ut vidimus *diſp. præc. dub. 2.* Quo pacto exiſtimat ſuam ſententiam à Molina opinione longiſſimè abire, atque ab omni auctori- tatis, & rationis pondere ſartam tectamque defen- di. Caterum quam falſum, & contra communem Theologorum ſententiam ſit illud fundamentum, cui hic Auctor fidit, late oſtendimus loco citato, ubi illud ex profeſſo convulſimus: quamobrem opus eſt, ut machina illi inniſa vel abſque novo la- bore corruat. Sed ut evidentius conſtet falſitas, & inſufficientia modi à Vazquo excogitati; curabi- mus illum in præſenti evertere etiam ſine recurſu ad fundamenta in illo dubio præjacta. Et ita in- quirimus, an Deus inſallibiliter conferat auxilia ſupernaturalia homini facienti, quod eſt in ſe, ſeu bene operanti moraliter ex gratia naturali da- ta per Chriſtum: eſto, quod ad hujusmodi opera requiratur prædicta gratia.

§. I.

Eligitur negativa ſententia, & primo fun- damento roboratur.

Concluſio.

Ioan. à S. Th.
Cornexo.
Montefin.

213. **D**icendum eſt homini facienti, quod eſt in ſe, ex gratia naturali data per Chriſtum, Deum non conferre inſallibiliter gra- tiam ſupernaturalis auxilij. Hanc concluſionem docent communiter Auctores, quos dubiis præce- dentibus pro noſtra ſententia citavimus, & præ- cipuè Ioann. à S. Thom. 1. part. quæſt. 23. diſp. 8. art. 5. Cornexo ibidem diſp. unica dub. 3. Monte- ſinos in præſenti diſp. 3. 2. quæſt. 4. num. 66. Cabre-

ra 3. part. quæſt. 62. art. 1. diſp. 20. §. 10. Suarez lib. 4. de auxiliis cap. 14. Averſa 1. part. quæſt. 23. ſect. 12. & alij plures.

Cabrera.
Suarez.
Averſa.Fundamen-
tum.

Probatur primò ratione: quoniam actus non excedentes vires naturæ nequeunt conducere ad inſallibilem confeſutionem ſupernaturalis auxi- lij: ſed actus naturales moraliter boni, licet di- cantur fieri ex gratia data per Chriſtum, non ex- cedunt vires naturæ: ergo prædicti actus nequeunt conducere ad inſallibilem auxilij ſupernaturalis confeſutionem: ergo homini facienti, quod eſt in ſe, ex gratia naturali data per Chriſtum, Deus non confert inſallibiliter gratiam ſupernaturalis auxilij. Hæc ſecunda confeſuentia legitimè in- fertur ex prima. Ita verò liquet ex præmiſſis. Ma- jor autem eſt expreſſa doctrina Concilij Arauſi- cani II. can. 7. ubi contra Semipelagianos deter- minat. *Quod ſi quis per naturæ vigorem bonum ali- quod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogi- tare, ut expedit, aut eligere poſſe confirmat, hære- tico fallitur Spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil poteſtis facere.* Sed opera, quæ non excedunt naturæ vires, non ex- cedunt naturæ vigorem, & quæ cōducunt ad confeſutionem auxilij ſupernaturalis, pertinent ad æternæ vitæ ſalutem, ut ex ipsis terminis conſtat: ergo actus non excedentes vires naturæ nequeunt conducere ad inſallibilem confeſutionem ſuper- naturalis auxilij. Minor etiam primi ſyllogiſmi eſt manifeſta: quoniam natura rationalis poteſt per vires proprias operari bene, & male morali- ter, alias ex ſe, & ex propriis viribus eſſet deter- minata ad male moraliter operandum: & confe- quenter non infirma, ſed mortua in ordine ad bo- num moraliter diceretur: ergo opera moraliter bona, eſto ſiant ex aliquali gratia data per Chri- ſtum, non excedunt vires naturæ.

Conc. Arauſ.

Confirmatur, & explicatur: quoniam ex eo, quod alij effectus, & operationes purè naturales ordinē- tur ad Chriſtum Dominum, vel ex ejus meritis conferantur ad electorum ſalutem; non propterea dicuntur excedere vires, & exigentiam naturæ; ſed poſſunt abſolutè fieri per naturæ vigorem, ut patet in pluvia, vel ſerenitate, & aliis beneficiis na- turalibus, quæ fideles ſolent à Deo poſtulare no- mine, & meritis Chriſti: poteſt quippè Deus con- ferre propter Chriſtum ea, quæ alias naturalem or- dinem non transcendunt. Ergo ex eo, quod Deus ob merita Chriſti, vel propter ejus gloriam exhi- beat concurſum naturalem, qui ad opera naturalia moraliter bona deſideratur (quem concurſum Vaz- quez appellat *gratiam*) minimè inferitur, quod hu- juſmodi operationes excedant vires, & vigorem. Nam ſicut ille intrinſecus reſpectus ad merita, vel gloriam Chriſti non facit; quod prædicta opera varientur intrinſecè, aut deſinant eſſe naturalia; ita nec facit, quod intra vires, & vigorem naturæ non contineantur. Ergo quantumvis hæc opera dicantur fieri ex gratia, vel potius concurſu dato per Chriſtum; adhuc fiunt per naturæ vigorem. Ni- hil autem, quod per naturæ vigorem fit, perti- net ad ſalutem vitæ æternæ, ut Arauſicanum diſ- ſinit: ergo Deus non confert inſallibiliter gratiam ſupernaturalem homini operanti bene moraliter ex gratia data per Chriſtum.

Conſirma-
tur.

Vazquez.

214. Reſpondet Vazquez opera naturalia mo- raliter bona non fieri per ſolum naturæ vigorem, ſed exigere ulteriorem, & ſpecialem gratiam: nam licet homo habeat potētiam ad bene, & male mo- raliter operandum, tamen prædicta potentia non eſt ex ſe determinata ad rectam operationem, ſed manet ſimpliciter indifferens ad utramlibet: unde

Vazquij eſſen-
tia.

unde posset citra injuriam permitti male moraliter operari. Quod igitur specialiter applicetur à Deo ad operationem rectam media aliqua subita cogitatione, quam ipse vocat *congruam*, & *santam*; nequit non rationem specialis gratiae sortiri. Et consequenter opera moraliter bona non fient ex solo naturæ vigore, sed etiam ex gratia, data utique per Christum, ad cujus gloriam hæc omnia de facto ordinantur. In quo plurimum differt natura rationalis ab aliis naturis: ea quippe sunt ex se determinatæ ad peculiarem operationem: unde petunt ex se ad illam determinatè applicari; quin Dei concursus superet earum exigentiam, vel habeat rationem gratiae. Cujus oppositum ob oppositam rationem in creaturis rationalibus dicendum est.

Prima impugnatio.

Hæc est in summa tota cogitatio Vasquij, quam tamen evertimus disputatione citata: quoniam si semel natura humana est ex se indifferens ad bene, & male moraliter operandum; nequit non exigere concursus Dei ad operandum quandoque moraliter bene, & quandoque moraliter male: omnis quippe virtus sicut inclinat ad actum adæquatum sibi correspondentem; ita exigit concursus desideratum ad exercitium illius, quin prædictus concursus habeat rationem gratiae. Unde quemadmodum causæ determinatæ debetur concursus ad determinatum actum, ut puta calori ad calefaciendum: ita virtuti potenti elicere diversas, & contrarias operationes debetur concursus quandoque ad unam, & quandoque ad aliam. Et ideo sicut non est injuria, quod Deus permittat aliquando hominem male moraliter operari; sed oppositum esset providentia extraordinaria: ita nec est gratia, quod aliquando moveat hominem ad operandum bene moraliter; sed potius oppositum esset denegatio debitæ providentiæ, & quoddam violentiæ genus. Ergo concursus Dei ad opera naturaliter bona non est proprie loquendo gratia: esto aliquando sit beneficium utcumque datum per Christum, sicut quod hoc, vel illo tempore pluat. Et consequenter si homo bene moraliter operans ex hoc ipso faceret sibi certam communicationem supernaturalis auxilij; jam non per gratiam, sed per naturæ vigorem operaretur aliquid pertinens ad æternæ vitæ salutem: quod damnat Concilium Arausicanum.

Alia impugnatio.

215. Sed esto (ut sic independenter à dictis loco citato Vasquium impugnemus) gratis admittamus prædictum concursus esse gratiam: adhuc tamen ejus opinio non effugit determinationem Concilij, sed sub ejus damnatione comprehenditur. Quia licet concursus Dei ad operationem moraliter bonam esset gratia, nihilominus prædicta operatio fieret simpliciter per naturæ vigorem: sed homo nequit per naturæ vigorem operari aliquid pertinens ad salutem, ut Concilium determinat: ergo prædicta operatio tamen si dependens à gratia concursus actualis Dei, ad salutem non pertineret: & consequenter deservire non posset, ut homo consequeretur gratiam supernaturalis auxilij. Cætera constant, & major ostenditur: quia vigor naturæ nihil aliud significat, quam vires, & virtutem naturæ: sicut vigor cujuscumque causæ significat facultatem, & potentiam prædictæ causæ: sed concursus Dei determinans naturam ad operandum bene moraliter, quem Vasquez appellat gratiam, nullas confert naturæ vires, aut virtutem ad operandum: ergo operatio subsequuta sit simpliciter per vigo-

rem solius naturæ. Probatur minor: quia prædictus concursus est applicatio, seu reductio virtutis naturæ existentis de se in actu primo ad actuale exercitium operandi: sicut concursus Dei cum calore est reductio, & applicatio virtutis calefactivæ ad actum calefaciendi: atqui reductio, & applicatio virtutis operativæ non confert vires, & facultatem prædictæ virtuti: ergo concursus Dei determinans naturam rationalem ad operandum bene moraliter non confert vires, atque virtutem naturæ. Præsertim quia vires, virtus, facultas, & vigor cujuscumque causæ significant actum primum: concursus autem ad operandum pertinet ad actum secundum: ergo concursus Dei cum natura non præstat vigorem naturæ; sed virtutem illi insitam applicat, & reducit ad exercitium: ergo licet operatio naturalis moraliter bona dependeat à gratia actualis concursus, nihilominus fit per vigorem naturæ. Et consequenter per hoc, quod dicatur prædictam operationem fieri ex gratia data per Christum, nequit vitari, quod fiat per naturæ vigorem, & quod aliquid per prædictum vigorem factum pertineat ad salutem.

Roboratur præcedens impugnatio.

Urgetur hoc amplius: quia si homo condere-
tur in statu integritatis naturalis, posset ex vigore prædicti status elicere operationes moraliter bonas: nam quidquid fit, utrum homo in statu naturæ lapsæ habeat vires sufficientes ad operandum bene moraliter, tamen in confesso est apud omnes Theologos, quod illas haberet in statu prædictæ integritatis: & nihilominus homo etiam ex suppositione illius status adhuc indigeret concursu actuali Dei, per quem ejus vis operativa determinaretur, & reduceretur ad exercitium operandi bene moraliter: nequit enim creatura rationalis, & libera in ullo statu ab hac dependentia absolvi: ergo ex eo, quod operatio naturalis moraliter bona dependeat ab actuali Dei concursu, quem Vasquez appellat gratiam, non excluditur, quod prædicta operatio fiat absolute per vigorem, & facultatem naturæ. Idemque potest explicari exemplo existentis in charitate, ex cujus vigore potest bene moraliter, & supernaturaliter operari; licet actu operetur cum dependentia ab actuali Dei concursu.

Ad hæc: quamvis juxta illam Vasquij doctrinam salvetur hominem nunquam operaturum esse bene moraliter absque concursu actuali Dei, quem ipse gratiam appellat; tamen etiam salvatur, quod absque illo concursu habeat posse proximum ad bene moraliter operandum; siquidem prædictus concursus pertinet ad actum secundum, & supponit posse, sive actum primum: ergo quamvis homo nunquam bene operabitur per solum vigorem naturæ, quin simul adsit illa gratia, seu concursus Dei; nihilominus ex solo vigore naturæ poterit operari bene moraliter, seu elicere illas operationes, quibus sibi certam faciat consecutionem supernaturalis auxilij: atqui Concilium Arausicanum damnat non solum asserentes hominem per vigorem naturæ facere aliquid pertinens ad salutem; sed etiam asserentes, quod homo per vigorem naturæ habeat posse ad eliciendas operationes, quæ ad salutem conducunt: ergo per illam evasionem non vitatur, quin assertio hujus Auctoris comprehendatur sub damnatione Concilij. Minor subsumpta constat tum ex ipsis Concilij verbis. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ cogitare, ut expedit, aut eligere posse confirmat, &c.* tum ex testimoniis, quæ

quæ in confirmationem huius veritatis adducit, & sunt huiusmodi: *Sine me nihil potestis facere, & sufficientia nostra ex Deo est*: quæ non operationem, sed actum primum important, & hunc asserunt haberi per gratiam in his, quæ pertinent ad salutem.

Tandem refellitur prædicta evasio argumento ad hominem, supponendo prius duo principia huic Auctori, & illius asseclis in præsentia materia familiaria. Primum est cogitationem illam præviam, in quo Vasquez constituit gratiam pro quolibet opere moraliter bono requisitam, solum habere gratiæ rationem, quando est congrua, hoc est, quando confertur in illo tempore, & circumstantiis, sub quibus prævidetur, quod effectum sit habitura. Secundum est prædictam congruitatem non consistere in aliqua efficacia antecedenti, sive in eo, quod cognitio habeat in se vim ad inferendum infallibiliter bonum opus morale; sed tantam importare efficaciam consequentem, & dependentem à libero exercitio voluntatis: dicitur enim efficax, & congrua per denominationem ab opere prævio in præscientia, & subsecuto in executione, quod secundum hoc munus potius præcedit, & est ratio, ut illa cogitatio gratia efficax appelletur.

Ex iis ergo principiis ita arguitur: quoniam opera naturalia moraliter bona eatenus possunt conducere ad consequenda auxilia supernaturalia, quatenus dicuntur fieri ex gratia data per Christum: & rursus in tantum fiunt ex gratia data per Christum, in quantum dependent à cogitatione, ut congrua: atqui cogitatio habet esse congrua, saltem in exercitio, non ex se, & quatenus descendit à Deo, sed ex vigore naturæ, quæ ipsam cogitationem determinat, & denominat efficacem: ergo de primo ad ultimum si opera naturalia moraliter bona habent conducere ad consecutionem auxiliorum supernaturalium; tota hæc conducentia reducenda tandem est ad naturæ vigorem: & consequenter admittendum est posse hominem per vigorem naturæ elicere operationes conducentes ad salutem. Quæ fuit propria Semipelagianorum sententia damnata à sacro Concilio.

116. Ex quibus fit, quod licet sententiæ Molinæ, & Suarii dubiis præcedentibus relatæ debeant omnino rejici, ut non coherentes veritati, ac dignitati gratiæ, & Patrum, ac Conciliorum decretis; potiori tamen jure propulsanda sit Vasquij opinio, ut quæ sub pietatis velo plura continet absurda. Illi enim cum agnoscant opera naturalia non fieri ex aliqua vera gratia, neque excedere vigorem naturæ, cum majori cautela, & moderatione procedunt: & negant, saltem verbis, quod auxilia supernaturalia subsequantur ad opera naturalia tanquam ad meritum de congruo, aut veram dispositionem: asseruntque prædicta opera solum se habere vel per modum conditionis ex lege Dei, vel per modum removentis prohibens. Iste vero, supposita illa necessitate gratiæ, quam pro operibus naturalibus singularissimè excogitavit, liberius in aliis assertis procedit: concedit enim prædicta opera impetrare, & mereri saltem de congruo, auxilia supernaturalia, & conducere ad salutem. Unde omnis illa pietas, quam prætendebat, dum asseruit necessitatem gratiæ pro minimis etiam operibus moraliter bonis, eo tandem devenit, ut per minima opera naturalia dicamur certam nobis facere consecutionem supernaturalis auxilij. Quod, ut suspicamur, minimè negarent Semipelagiani; sed Vasquius li-

benter manus in hac causa darent, & cum ipso facile convenirent. Quippe illorum assertum fuit hominem per opera naturalia moraliter bona, quæ de facto elicit, & quorum plura recenset Arausicanum II. *can. 6.* consequi auxilia subsequencia, & supernaturalia. An autem hæc opera naturalia fiant ex quadam gratia entitativa naturali, & an cognitio eis deserviens sit gratia specialis, & denique an hæc omnia ordinentur ex providentia extrinseca propter Christum, parum, vel nihil eos referebat; dummodo ipsis concederetur, hominem de facto per opera naturalia mereri, aut impetrare supernaturalia auxilia. Unde nec ipsi de illa gratia naturali disputarunt, nec in hoc reprehenduntur à Patribus, nec illorum asserta damnant in hoc sensu Concilia. Vasquij ergo cogitatio vel videtur eadem cum Semipelagianorum sententia, vel saltem eam non impugnat, sed relinquit intactam, dum non agnoscit omnimodam gratiæ supernaturalis independentiam ab operibus naturæ, & inconnexionem cum illis.

S. II.

Eadem veritas iterum communitur.

217. **S**ecundo probatur nostra conclusio alio fundamento satis efficaci: quoniam si opera naturalia moraliter bona facta ex gratia naturali data per Christum certo, & infallibiliter consequerentur auxilia supernaturalia; sequeretur prædicta opera esse initium nostræ justificationis: consequens est absurdum: ergo prædicta opera quantumcumque dicantur fieri ex gratia per Christum, non conducunt ad infallibilem auxiliorum supernaturalium consecutionem. Sequela est manifesta: quia auxilia supernaturalia disponunt, & conducunt ad justificationem: ergo si opera naturalia habent vim consequendi prædicta auxilia; sequitur, quod opera naturalia sint initium justificationis. Nec id negat Vasquez; cum expresse dicat opera naturalia moraliter bona posse impetrare, & mereri de congruo auxilia supernaturalia. Quinimo ex eo probat prædicta opera indigere gratia speciali data per Christum, quia conducunt ad justificationem meritorie, & impetrative, ut tradit in præsentia disputatione 190. *cap. 11.* licet alibi ostendat huiusmodi opera posse ad justificationem deservire, quia fiunt ex gratia data per Christum. In quibus assertis, an alias vitioso circulo procedat, Lector facile dignoscet. Falsitas autem consequentis ostenditur: quia illud, quod antecedit omnem fidem infusam, proprie, vel improprie acceptam, prout importat aliquam illuminationem supernaturalem, nequit esse initium justificationis: sed opera illa naturalia moraliter bona fidem infusam antecedunt, ut ex se liquet: ergo nequeunt esse initium justificationis. Probatur major ex Concilio Trident. *sess. 6. cap. 8.* ubi hæc habentur: *Cum vero Apostolus dicit justificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesia catholica consensus tenuit, & expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamus, quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*: Ergo actus antecedentes fidem infusam nequeunt dici initium justificationis. Vel si ipsi habent initij rationem, tollitur à fide, quod sit justificationis initium: quod est expresse contra Concilium.

Expenditur alia ratio.

Conc. Trid.

Vasquez effugium.

118. Nec refert primo, si huic argumento respondeas primo cum Vasquez *disp. cit. cap. 12. num. 132.* negando minorem: & ad illius probationem dicas, ideo Concilium Tridentin. asserere, quod fides est initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, quia in omnibus justificatione debet ut minimum à fide incipere: cum quo tamen recte cohæret, quod in aliquibus incipiat ab operibus naturalibus moraliter bonis factis ex gratia data per Christum. Nam cum hujusmodi opera non necessario debeant justificationem præcedere; non tollitur à fide, quod, per se loquendo, sit initium, & radix omnis justificationis: & hoc tantum intendebat Concilium.

Præcluditur & refellitur.

Hæc, inquam, responsio nullo modo satisfacit, nec sustineri valet: tum quia absque ulla urgente ratione, & absque Doctorum suffragio, sed potius contra communem aliorum expositionem limitat doctrinam generalem Concilij: quod non levem præferre videtur temeritatē. Tum etiam, quia directe contradicit verbis, & menti Concilij: determinat enim, quod *fides est radix omnis justificationis*: ergo nulla est justificatio, cujus fides non sit radix: sed juxta opinionem oppositam dantur aliquæ justificationes, quæ primo radicantur in operibus moralibus factis ex gratia data per Christum, & antecedentibus fidem: ergo, &c. Tum præterea, quia si vera foret sententia opposita, non raro, & per accidens, sed frequenter, & per se loquendo opera moraliter bona essent principium justificationis: nullus quippe, aut rarus est adultus, qui ante fidem, & justificationem non exercuerit aliqua opera moraliter bona, saltem facilia, ut honorare parentes, visitare infirmum, subvenire indigenti, & alia: si ergo opera moraliter bona facta ante fidem sunt initium justificationis; sequitur, quod communiter, & per se loquendo radix justificationis sit in illis operibus, & non in fide: quod sustineri non potest, cum falsam reddat determinationem Concilij. Tum deinde, quia Semipelagiani non negabant, quod fides frequenter sit initium justificationis; sed id libenter admittebant, ut videre est apud Cassianum *collat. 13. cap. 12.* & tamen quia docuerunt opera moralia quandoque procedere, & mereri ipsam fidem, esseque subinde principium justificationis; reprehenduntur, & reprobantur à Patribus, ut constat ex D. Prospero *libro contra Collatorem cap. 37.* ubi inter alia inquit: *Ergo frustra, ut invidiam damnati erroris evadas, summam salutis negas in fidei nostra ditione consistere: cum omnino salus nisi ex fide esse non possit: Iustus enim ex fide vivit.* Ergo per hoc, quod dicatur justificationem frequenter, aut frequentius incipere à fide, quam ab operibus moraliter bonis; nec receditur à Semipelagianorum errore, nec satisfit intentioni Concilij. Tum denique, quia si non obstante determinatione illa Concilij asserentis fidem esse radicem omnis justificationis; licet asserere fidem non semper, & ubique habere rationem radicis, sed tantum communiter, & per se loquendo: ergo pari licentia, quamvis Concilia determinent gratiam esse initium omnis justificationis, poterit quis interpretari, quod gratia habet rationem initij communiter, & per se loquendo; non tamen ita universaliter, ut saltem raro, & per accidens natura non sit initium justificationis, ita ut homo viribus naturalibus gratiam consequatur: consequens nemo Catholicorum admittet; cum latissimam viam aperiat ad infirmam Concilio-

rum decreta: ergo antecedens est prorsus absurdum, & rejiciendum.

219. Nec refert secundo, si eidem argumento iterum respondeas, quod licet fides sit radix, & fundamentum iustitiæ, minime excluditur, quod ipsam fidem præcedat alterum fundamentum, nimirum bona operatio moralis, quæ mediante fide fundet, & radice justificationem. Præsertim cum Patres, & Concilia non negent, sed potius supponant ante assensum, & infusio- nem fidei præcedere gratiam vocationis ad fidem, infusum & affectum credendi. Porro hæc vocatio, alia est omnino proxima, videlicet, quæ immediate regulat prædictum affectum: alia vero est remota, quæ nimirum incitat ad exercitium bonorum operum moralium, quibus homo impetrat, aut meretur gratiam fidei. Cum ergo asseritur fidem esse radicem justificationis, fidei voce comprehenditur gratia vocationis ad fidem tam proximæ, quam remotæ: unde non excluditur, quod opera moraliter bona, quæ media vocatione remota sunt, ingrediantur rationem radicis, & fundamenti justificationis, non minus ac ipsa vocatio. Quæ responsio videtur habere fundamentum in Divo Augustino: nam *lib. 83. questione 63.* ubi inquit: *Nunquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consequentia fuerint terra illa per adventum Ioseph? illius ergo rei gesta cognitio vocatio ejus fuit, ut populum Israël misericordie tractans, non esset ingratus, &c.* Constat enim cognitionem illam fuisse naturalem, & non excitasse Pharaonem immediate, ut crederet, sed ut efficeret alia opera moraliter bona, quæ exercens ulteriorem, ac supernaturalem fidei illuminationem assequeretur.

Alia vasquez.

D. August.

Hæc, inquam, evasio parum refert, & plura falsa continet, quæ possumus efficaciter refellere. Primo, quia nisi improprie vocibus utamur, id, quod in aliqua linea habet rationem radicis, & fundamenti, nequit in eadem linea radicari, atque fundari: atqui respectu totius ædificii spiritualis fides appellatur radix, & fundamentum, ut constat tum ex verbis Tridentini supra relatis, tum ex pluribus SS. Patrum testimoniis, quæ in eisdem locutionis confirmationem refert Vega *libro 8. in Tridentini caput 8.* ergo fides ita est radix, & fundamentum justificationis, ut non fundetur in operibus moralibus, quæ ipsam fidem præcedunt. Nisi velimus Patres, & Concilia improprie, & metaphorice in re adeo gravi loquutos fuisse. Cui doctrinæ minime adversatur, quod actus fidei infusæ supponat alios actus supernaturales, videlicet affectum credendi, & sanctam cogitationem, seu iudicium regulans illum affectum: ex quo videtur deduci, quod fides non sit radix omnino prima justificationis, & cui repugnet aliud quodcumque initium supponere. Hoc, inquam superius dictis non adversatur: quia quando Patres, & Concilia dicunt fidem esse radicem justificationis, non loquuntur de actu fidei, ut est metaphysice unicus actus, importans præse in recto assensum ad rem revelatam: sed loquuntur de actu fidei adæquate, & moraliter accepto: qua ratione complectitur tam affectum credendi, quam iudicium à quo ille affectus regulatur. Quod supra *dub. 4.* ex professo docuimus, & Concilii Tridentini, & Divi Augustini, atque aliorum Patrum auctoritate firmavimus. Unde licet autem assensus fidei radicetur, & fundetur in affectu credendi, & iudicio eum regulante; tamen fides, ut assensus, affectum, & iudicium complectitur, non fundatur

Confutatur.

Vega.

D. Prosper

datur in alia radice, sed est radix totius ædificij spiritualis. Unde vana est illa distinctio vocationis proxima, & remotæ ad fidem: nam cogitatio pure naturalis, & de bonis operibus naturalibus nullo modo fundat, aut radicat fidem: & si illam fundaret non relinqueret locum, ut fides diceretur initium, & radix justificationis. Auctoritas autem Augustini oppositum non suadet: quia si semel illa Pharaonis cognitio fuit mere naturalis, non habuit rationem vocationis etiam remotæ ad fidem: sed tantum deseruit, ut eliceret bona opera naturalia. Quæ quia non fecit, indignum se præbuit, ut reciperet supernaturalia auxilia. Unde subdit sanctus Doctor: *Quod autem huic vocationi obtemperare nolu, sed exercitæ credulitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur, meruit penam, ut induraretur illi cor*, videlicet per denegationem supernaturalis auxilij. Ex quo tamen non fit, quod eliciendo bona opera illud mereretur, aut impetraret: quia licet homo peccando dona gratiæ demereatur, illa tamen non meretur ex eo, quod eliciat bona opera naturalia, ut ex dubiis præcedentibus satis constat.

Impugnatur
amplius.

220. Secundo impugnatur doctrina hujus solutionis: quia non est explicabile, qualiter actus naturales moraliter boni sint radix, & principium justificationis, nisi quatenus merentur, aut impetrant vocationem ad fidem, & ipsam fidem, atque alia auxilia supernaturalia: id, quod Vasquez libenter admittit: atqui prædicta opera naturalia nequeunt mereri, vel impetrare fidem, & alia dona: ergo nequeunt esse radix, & initium justificationis: & consequenter homo eliciens hujusmodi opera ex gratia data per Christum non facit sibi certam auxiliorum supernaturalium consecutionem. Minor probatur: quia omnia opera facta sine fide, vel ante fidem nullam habent vim impetrandi, aut merendi dona gratiæ: ergo opera naturalia moraliter bona facta ante fidem nullo modo merentur, aut impetrant fidem, & alia auxilia supernaturalia. Antecedens ostenditur

Ad Rom. 3.

tum ex Apostolo *ad Roman. 3.* ubi omnia opera, quæ fiunt sine fide, appellat opera legis, nullum agnoscens medium inter opera legis, & opera fidei, ut constat ex toto discursu, semper enim contra ponit fidem, & opera fidei: *atqui ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo: & e converso iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum, ut inquit idem Apostolus loco citato*: ergo opera antecedentia fidem nullam habent vim impetrandi, vel merendi dona, quæ ad justificationem spectant. Tum etiam quia ita docent expresse SS. Patres August. *epist. 105.* Si dixerimus, inquit, *ante fidem præcessisse meritum gratiæ: quid meriti habebat homo ante fidem, ut acciperet fidem?* Ambrosius, *lib. 7. in Luc. ad cap. 11.* Opera sine fide vana sunt, utique in ordine ad finem supernaturalem. Divus Prosper *libro 3. de vita contemplativa cap. 21.* inquit: Fides est iustitiæ fundamentum, quam nulla bona opera præcedunt, sed ex qua omnia procedunt, & *lib. 1. de vocatione gentium cap. 24.* docet Fidem nullis præcedentibus meritis tribui, sed ad hoc donari, ut principium possit esse meritorum.

August.

Ambrosius.

D. Prosper.

D. Thom.

D. Thom. 2.2. *quæst. 10. art. 4. ad 3.* inquit: De Cornelio sciendum est, quod infidelis non erat: alioquin eius operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Et eodem modo loquuntur cæteri Patres, ac Theologi, & quod

Conc. Araus.

plus est, eandem veritatem docet Concilium

Arausic. 2. *can. 25. post medium*, his verbis: *Ipsæ, nempe Deus, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius inspirat.* Ergo nulla opera antecedentia fidem, quantumvis dicantur fieri ex gratia data per Christum merentur, & impetrant fidem, & reliqua dona supernaturalia. Quod adeo expresse traditur à Patribus, & Concilio, ut nesciamus, quomodo Vasquez ab ingenti nota excusetur, dum palam docet opera moraliter bona mereri, & impetrare tam fidem infusam, quam reliqua supernaturalia auxilia. Tum denique probatur idem antecedens ratione, quia opera naturalia, quæ adstruit Vasquez, nihil intrinsecum supernaturale habent, nec sunt alterius rationis, aut perfectionis, ac essent, si in statu purorum elicerentur: quod enim dicantur fieri ex providentia gratiæ per merita Christi, est denominatio pure extrinseca relinquens prædicta opera invariata in suo esse, & perfectione: ergo hujusmodi opera nullam habent congruitatem intrinsecam, ut acceptentur à Deo in ordine ad præmium supernaturale: ergo absque fundamento asseritur, quod mereantur, & impetrent supernaturalia auxilia.

221. Dices: quamvis opera facta sine fide, & sine ordine ad fidem, nequeant dona supernaturalia mereri, vel impetrare; illa tamen opera, quæ fiunt ex intentione consequendi fidem, queunt consequi tam fidem, quam alia auxilia: sed potest homo opera naturalia moraliter bona ordinare ad fidem ut consequendam: ergo poterit per prædicta opera fidem, & alia dona supernaturalia consequi. Consequentia est legitima. Majorem vero, imo & minorem docet D. Gregorius *hom. 9. in Ezechiel.* his verbis: *Nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide, nisi fortasse pro fide accipienda fiant. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire, quam fidelis existeret*: quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat.

Objectio.

D. Gregor.

Solutio.

Respondetur negando majorem intellectam de operibus factis ante omnem fidem: hæc quippe nullam vim habent meritoriam, aut impetrativam donorum supernaturalium, ut hactenus visum est. Nec oppositum docet Divus Gregorius, sed tantum intendit, quod per opera elicitæ ante fidem explicitam, & perfectam, vel ante Baptismum, facta autem ex fide supernaturali, licet imperfecta, & confusa, potest homo mereri, quod Deus illi conferat perfectiorem notitiam mysteriorum fidei, & accessum ad Baptismum. Quam doctrinam tradit expresse S. Doctor *hom. 19.* ejusdem operis, ubi de Cornelio loquens hæc habet: *Si Deum vere, & ante Baptismum non crediderat, quid orabat? Vel quomodo hunc Omnipotens Deus audierat? Non enim poterat bona agere (videlicet meritoria, aut conducentia ad salutem) nisi antea credidisset: scriptum namque est, sine fide impossibile est placere Deo. Fidem ergo habuit, cuius opera, & eleemosynæ placere potuerunt: bona autem operatione meruit, ut Deum perfecte cognosceret, & Incarnationis eius mysterium credidit, quatenus ad sacramentum baptismi perveniret. Per fidem ergo venit ad opera; sed per opera est solidatus in fide. Hæc optimè D. Gregorius per quæ superius dicta corroborantur, & meritum ante omnem fidem excluditur.*

D. Gregor.

§. III.

Refertur sententia contraria.

Sententia
Vasquez.

221. **C**ontrariam nobis sententiam tuetur Vasquez 1. p. disp. 91. cap. 12. & in hac 1.2. disp. 190. ubi num. 102. inquit: Operibus moralibus factis solum ex fine, & honestatis virtutis moralis dona divina gratia à Deo obtineri satis, superque à nobis monstratum est. Quibus verbis Factis solum ex fine, &c. aperte declarat se loqui de operibus prorsus naturalibus, & quæ nullam elevationem, aut modum habent ordinis divini: quibus tamen attribuit vim obtinendi gratiam. Primum motivum hujus sententiæ desumitur ex pluribus auctoritatibus, quas Vasquez usque ad nauseam congerit, in quibus asseritur necessariam esse gratiam ad quodlibet opus bonum morale. Huic autem motivo satis occurrimus disp. preced. dub. 7. ubi late ostendimus in prædictis testimoniis sermonem esse, non de operibus moralibus ab omni modo intrinseco supernaturali nudatis, sed intelligenda esse vel de operibus moralibus virtutum infusarum, vel de operibus naturalibus quatenus ex imperio fidei, vel charitatis induunt aliquem modum supernaturalem, ratione cujus ad negotium justificationis conducunt. Occurrimus etiam eidem motivo in hoc dub. §. 2. ubi statuimus, gratiam desideratam (si semel desideratur) ad opera moralia virtutum acquiratarum insufficientia esse ad obtinendam gratiam supernaturalis auxilij. Secundum ejusdem sententiæ motivum colligitur ex quibusdam sacre Scripturæ testimoniis, in quibus repromittitur gratia, & divina misericordia iis, qui opera moralia exercent. Sed istud etiam fundamentum diluimus in hac disp. dub. 6. ubi ostendimus prædicta testimonia interpretanda fore vel de operibus moralibus supernaturalibus; vel de naturalibus, elevatis tamen per aliquem modum ordinis divini.

Motivum
Primum.

Secundum.

Tertium.

Tertium denique, & ultimum motivum prædictæ opinionis est: quoniam ex una parte opera naturalia elicitæ sine omni gratia non conducunt ad consecutionem auxiliorum supernaturalium, nec per modum dispositionis, nec per modum removens impedimenta, ut tribus dubiis præcedentibus late à nobis ostensum fuit. Ex alia vero parte incredibile videtur, & intellectu est difficillimum, quod Deus omnibus hominibus conferat auxilia supernaturalia: nam plures sunt barbari, qui nihil unquam audierunt de fide, quæ est fundamentum, & radix cujuscumque supernaturalis auxilij. Unde vel dicendum erit Deum non conferre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem; quod ejus misericordiam dedecet: vel concedere oportet gratiam naturalem consistentem in cogitatione congrua requisita ad quodlibet opus bonum morale, & quæ nullus hominum destituitur, esse sufficientem ad consequenda auxilia supernaturalia, & inchoandum negotium salutis. Sed huic etiam motivo sufficienter respondimus dub. preced. §. 2. unde non obligamur eidem iterum satisfacere. An autem, & quomodo Deus conferat omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, infra ex professo dicemus disp. 6. de gratia sufficienti, ubi difficultas, quæ hic tangitur, proprium sibi vendicat locum.

non habet
aut moris
situationem

Hic solet disputari, utrum homo indigeat gratia supernaturali ad merendum vitam æternam, de quo agit D. Thom. arr. 5. Sed hujus difficultatis decisio satis habetur ex dictis, & amplius constabit

D. Thom.

ex dicendis: nam illam ex professo discutimus Tract. de Merito disp. 3. dub. 1. Unde progredi oportet ad expositionem aliorum, quibus D. Th. præsentem quæstionem absolvit.

DUBIUM DECIMUM.

Utrum existens in gratia indigeat ulteriori auxilio ad bene operandum.

222. **S**uccedebat, ut post dubia immediate præcedentia statim exponeremus, quibus dispositionibus, & quali gratia indigeat homo ad consequendum statum justitiæ: quam difficultatem tangit D. Thom. in præsentis art. 7. Sed hæc dubia commodius cum eodem S. Doctore versabimur infra Tract. de Iustificat. disp. 2. & 3. Unde hic supponendum est, quod homo adeptus fuerit justificationis gratiam; & videre oportet, an semel in hoc statu constitutus egeat aliquo speciali auxilio ad peragendum negotium salutis, ut puta ad observandum præcepta tam naturalia, quam supernaturalia, ad eliciendum supernaturales operationes, ad resistendum temptationibus, & ad perseverandum in gratia. Et quidem de necessitate specialis auxilij ad perseverantiam agemus dub. seq. alia vero per ly ad bene operandum, quod titulus habet, comprehenduntur, ne diversa dubia in re haud valde obscura excitemus.

Punctum diffi-
cultatis.

In qua difficultate quasi certum omnino præmittimus, quod homo reparatus per gratiam non habet minores vires, ac haberet homo, conditus in puris: retinet enim easdem facultates naturales, & insuper exornatur, ac roboratur per gratiam sanctificantem, & virtutes eam consequentes. Nec obest, quod homo iustificatus à peccato soleat retinere habitus vitiosos, & diaboli temptationibus concuti: quibus miseriis non subiceretur, quandiu statum purorum conservaret. Nam, hujusmodi defectus satis superque compensantur tum viribus gratiæ, & habituum supernaturalium inclinantium ad bonum, & vitiis ipsis, ac toti supposito simpliciter dominantium; tum Sanctorum Angelorum custodia, aliisque subsidiis statui justitiæ correspondentibus. Unde quidquid posset homo conditus in puris, fatendum est, quod possit homo justus per vires, & auxilia generalia, quæ gratiæ statui debentur, vel quæ ipse status supponit, connotat, aut conservat. Quocirca cum homo in puris conditus possit singula præcepta divise, & prout occurrent, & singulistentationibus gravibus eodem modo acceptis resistere, ut diximus disp. preced. dub. 5. & 8. Consequens est, ut id ipsum debeat concedi homini reparato per gratiam, saltem quando præceptum, & tentatio sunt in materia mere naturali. Nec in hoc oportet immorari; cum nulla hic occurrat specialis difficultas, quæ ex dictis locis citatis facile dilui non possit. Unde solum superest examinandum, an justus indigeat speciali auxilio ad observandum Dei legem longo tempore, & ad eliciendum quamlibet supernaturalem operationem. Quas difficultates majoris claritatis gratia diversis assertionibus decidemus.

Sed prius observare oportet auxilium supernaturale posse comparari vel ad hominem, in quo est gratia, vel ad ipsam gratiam, sive ad hominem formaliter ut gratum. Et facta priori comparatione, omne auxilium supernaturale appellandum est speciale: tum quia excedit

Animadver-
so.

exigenti-

exigentiam totius naturæ creatæ : tum quia non debetur homini nisi ratione gratiæ sanctificantis, quæ est gratia specialis : tum denique nam quod aliquid habeat rationem doni, & beneficii specialis non attenditur præcipue penes principium quo, sed magis penes principium quod, sive suppositum, cui absolute donatio fit. Si vero auxilium comparetur ad gratiam, vel ad hominem ut reduplicative gratum; dubitari potest, an omne auxilium ad opus supernaturale debeat dici speciale, & simpliciter, sive omnibus modis indebitum; an autem oporteat distinguere intra supernaturalem ordinem auxilia generalia, quæ supposita elevatione ad hunc ordinem debeantur, & alia specialiora, quæ adhuc supposita ea elevatione sint indebita. Quæ difficultas resolutioni præsentis dubij subijcitur.

§. I.

Statuitur prior & communis sententia.

Prima conclusio.

223. **D**icendum est primo hominem justum indigere speciali auxilio, ut longo tempore bene operetur. In hac conclusione non determinamus, quæ, quantave sit temporis mora, quæ ad constituendum tempus longum pro qualitate præsentis materiæ requiritur: id enim nequit certa regula dimetiri: nam diversimode censendum est in hac parte juxta varias hominum complexiones, negotia, & occasiones peccandi, ex quibus plurimum pendet, ut tempus, quod respectively ad unum hominem potest dici breve, sit longum per respectum ad alias. In communi tamen dici valet, quod tempus, ut respectively ad hominem existentem in gratia dicatur longum; debet amplius extendi, quam tempus, quod longum appellatur respectively ad hominem lapsum, imo & ad hominem conditum in puris: plus enim temporis potest homo justus recte operando percurrere, quam posset homo gratiam justificantem non habens; siquidem hujusmodi gratia aliquas vires adjicit, & potentiam peccandi aliquantulum refrænât, ut ex se constare videtur. Conclusionem ergo ita intellectam docet D. Thom. in præsentî, art. 9. quem sequuntur communiter Theologi. Videantur Cajet. in hoc art. Curiel §. 1. concl. 1. Joannes à S. Thom. disp. 21. art. 1. Arauxo dub. 2. à num. 57. Gonet disp. 1. art. 6. concl. 3. & alij expositores D. Th. in præsentî.

D Thom.
Caretanus.
Curiel.
Joannes à
S. Thom.
Arauxo.
Gonet.

Primum fundamentum ab auctoritate.
Conc. Araus.

Conc. Trid.

Innocent. I.

Probatum primo ab auctoritate: nam in Concilio Arausicano 2. can. 10. diffinitur: *Adjutorium Dei etiam renatis, & sanctis est implorandum, ut ad bonum finem possint pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Ubi aperte Concilium distinguit perseverantiam à continuatione rectè operandi: & ad utrumque docet necessarium esse adjutorium Dei, sive auxilium speciale, quale contra reliquias Pelagianorum asserere oportebat. Idem colligitur satis aperte ex Concilio Trident. sess. 6. can. 13. & ex Innocentio I. in epist. ad Concilium Carthag. (quæ inter epistolas Augustini est 91.) ubi ait: *Nam quamvis redemisset hominem a præteritis illis peccatis, tamen sciens iterum posse peccare; ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post ista corrigere, multa servavit. Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti, confisque nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necessè est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur. Sed possem plura*

dicere, nisi vos constaret cuncta dixisse. Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententia, quæ dicat adiutorio nobis non opus esse divino, se catholica fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum. Similia docet Cælestinus I. epist. 1. ad Episcopos Galliæ. Quæ cum non evincant necessitatem specialis auxilij ad quodlibet minimum opus bonum, necad illa, quæ homo in puris conditus posset cum generali Dei concursu præstare, juxta ea, quæ diximus disp. præced. convincunt saltem, quod justus egeat speciali auxilio ad bene operandum per longum tempus in sensu superius explicato.

Confirmatur primo eleganti testimonio D. Augustini in lib. de natura, & gratia cap. 26. ubi ait: *Sicut vulnere verbi gratia claudicans ideo sanatur, ut sanato malo præterito, futurum dirigatur incessus: sic mala nostra non ad hoc solum supernus medicus sanat, ut illa jam non sint; sed ut de cætero rectè ambulare possimus: quod quidem etiam sani non nisi illo adjuvante poterimus. Nam medicus homo, cum sanaverit hominem, iam de cætero substantandum alimentis, & alimentis corporalibus, ut eadem sanitas apto subsidio convalescat, atque persistat, Deo dimittit, qui præbet ista in carne viventibus: cuius etiam erant illa, quæ, dum curaret, adhibebat. Non enim quemadmodum medicus ex his rebus, quas ipse creaverit, sanat, sed ex illius opibus, qui creat omnia sanis, atque vitiosis. Ipse autem Deus, cum per mediatorem Dei, & hominum, hominem Iesum Christum spiritualiter sanat agrum, vel vivificat mortuum, id est, iustificat impium; & cum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam, iustitiamque perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut pie semper, iusteque vivatur. Sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere: sic etiam homo perfectissime iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ divinitus adiuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus, non solum ut diluat, quod peccavimus; sed ut præstet etiam, ne peccemus. Similia habentur in lib. de Eccles. dogmat. cap. 24. quæ ad minus persuadent necessarium esse speciale Dei auxilium, ut homo iustificatur longo tempore rectè operetur.*

Confirmatur
Primo.
D. August.

Confirmatur secundo, quia ut observat D. Thomas in præsentî articulo etiam renatis in filios Dei per gratiam justificationis convenit dicere: *Et ne nos inducas in tentationem, & fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra, ut patet ex communi usu omnium fidelium: quibus orationibus petunt à Deo auxilium ad declinandum tentationes, & ad conformandum se Dei voluntati per præceptorum observationem; ergo iusti etiam indigent prædicto auxilio, ut per longum tempus rectè operentur.*

Confirmatur
Secundo.

224. Secundo probatur communis assertio ratione desumpta ex D. Thom. quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam auxilium datum supra exigentiam, & dispositionem recipientis est gratia specialis: sed auxilium quod Deus præstat homini iusto ad rectè operandum per longum tempus est supra exigentiam, & dispositionem hominis iusti prædictum auxilium recipientis: ergo habet rationem gratiæ specialis: quæ proinde necessaria erit, ut iustus longo tempore bene operetur, rectèque in negotio salutis se gerat. Maior, & utraque consequentia constant. Minor autem suadetur: quoniam licet gratia iustificans sanet hominem quantum ad mentem; relinquit tamen in eo rebellionem appetitus contra rationem, & infectionem carnis, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7. relinquit etiam in intellectu tantam

Aliud
tutum
vera
sententia.

Ad Rom. 7.
obscu

obscuritatem ignorantiae, ut nesciat homo, quid perere oporteat, ut dicitur ad Rom. 8. Aliunde vero intra longum tempus occurrant homini plura praecepta observanda, plures occasiones peccandi, graves, ac repetitae tam diabolo, quam à carne tentationes. Ergo auxilium datum iusto, ut rectè per longum tempus operetur, & negotium salutis agat, est supra dispositionem, & exigentiam recipientis. Patet consequentia: nam suppositis ex una parte illis impletionibus, quas gratia justificans non excludit, & concurrentibus ex alia parte tot difficultatibus, quae intra longum tempus sese offerunt, juxta dispositionem, & exigentiam hominis est, quod aliquando deficiat vel in praeceptorum observatione, vel in tentationum victoria: ergo auxilium Dei, ne deficiat, est supra exigentiam, & dispositionem subiecti.

Illustratur.

Confirmatur, & explicatur: nam ideo homo in puris conditus non posset per vires inatas, & secundum providentiam propriam illius status per longum tempus absque defectu se gerere, quia in praedicto homine datur duplex inclinatio, alia superior & ad bonum rationis, alia vero inferior, & ad bonum sensibile, quod multoties Dei legi adversatur: quocirca Deus hominem in puris constitutum gubernans deberet ad utramque inclinationem attendere, & juxta earum exigentiam suam concursum dispensare; & consequenter praestare aliquando concursum ad bonum opus morale; quandoque vero permittere defectus: & oppositus concursus, nempe ut homo in puris conditus per longum tempus se continuo gereret rectè operando, nullumque peccatum grave committendo, sicut exigentiam, & divisionem, ut sic dicamus, illarum inclinationum excederet, ita non posset non esse speciale Dei beneficium, & adjutorium superans dispositionem hominis in praedicto statu constituti. Constat autem, quod eadem proportionabiliter ratio militat in homine, ut de facto reparatur per gratiam: tum quia simul cum statu gratiae conservat inclinationem appetitus ad bonum sensibile, quae non plene subijcitur gratiae dominio, ut experientia liquet: tum quia ejus intellectus non levi obscuritate circa agenda laborat: tum quia innumeris occasionibus, & tentationibus incitatur ad peccandum. Unde quod Deus continuo justum dirigat, & protegat subministrando auxilia ad rectè operandum, est supra exigentiam, & dispositionem hominis iusti, ut de facto reparatur per gratiam: ergo iustus indiget speciali gratiae auxilio ad rectè operandum per longum tempus, prout ly rectè operari, dicit observationem omnium praeceptorum, & victoriam cunctarum tentationum, quae intra longum tempus secundum praesentem providentiam occurrunt.

Prima obiectio.

225. Nec refert, si huic resolutioni opponas primo: nam ex ea sequitur gratiam justificantem nihil conferre, ut homo rectè operetur per longum tempus: consequens est absurdum: ergo, &c. Sequela ostenditur: nam homo independentè à praedicta gratia potest singula praecepta observare, licet non possit observare omnia collectivè, ut diximus disp. preced. dub. 5. Sed hanc potestatem, & non majorem concedimus homini justificato: ergo gratia justificans nihil confert ad praedictum effectum. Falsitas autem consequentis sic probatur: tum quia aperte contradicit iis, quae diximus disp. cit. dub. 6. Ubi statuimus necessitatem gratiae, sanctificantis ad

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

observanda praecepta per longum tempus: quod falsum esset, si talis gratia ad hujusmodi observationem nihil conferret. Tum etiam & precipue, quia consequens directè adversatur doctrinae Concilij Milevitani can. 3. *Ubi damnatur asserens gratiam Dei, in qua justificamur, ad solam remissionem peccatorum valere, non etiam ad adjutorium, ut non committantur.*

Concil. Milevit.
levit.

Confirmatur primo: nam ideo homo in peccato existens nequit non intra longum tempus, seclusa speciali gratia, peccare, quia non habet cor suum firmatum in Deo, ut ponderat D. Thomas art. 8. *preced.* ubi inquit: *Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet; occurrunt multa, propter quae consequenda, vel vitanda homo recedit à Deo contemnendo praecepta ipsius, & ita peccat mortaliter: precipue quia in repentinis homo operatur secundum finem praconceptum, & secundum habitum praexistentem, ut Philosoph. dicit 3. Ethic. &c.* Constat autem, quod homo justificatus habet cor suum firmatum in Deum, quem habitualiter respicit, ut ultimum finem: ergo homo justificatus potest absque alia speciali gratia vitare peccata, & rectè operari per longum tempus.

Confirmatur primo.

D. Thom.

Confirmatur secundo, quia rectè operari per longum tempus est opus proprium hominis sani, ejus viribus correspondens: sed homo, cum justificatur, sanatur per gratiam, quae proinde appellatur *sanans* à D. Thoma supra art. 4. Ergo homo iustus per vires, quas habet, & absque ulteriori auxilio valet rectè operari per longum tempus.

Secundo.

Non, inquam, hoc refert. Ad objectionem enim responderetur negando sequelam: quia, ut explicando nostram assertionem praemisimus, gratia justificans vires praestat, ut homo iustus possit absque speciali auxilio percurrere plus temporis rectè operando, quam posset, si praedicta gratia destitueretur: unde tempus illud, quod respectu hominis vel conditi in puris, vel existentis in peccato, esset longum pro qualitate praesentis materiae; non est dicendum longum per respectum ad hominem justum: sed oportet plus temporis adjicere; quamvis hoc additamentum nequeat metaphysicè designari. Confert etiam plurimum gratia sanctificans ad vitandum ea peccata, quae originem trahunt ex perversitate rationis, sive ex aversione à Deo ultimo fine: quae longe facilius incurrit existens in peccato mortali, & à tali fine aversus, quam iustus, qui ad praedictum finem est conversus habitualiter, ut ex se constare videtur. Quo sensu dixit D. Thom.

Diluitur obiectio.

D. Thom.

artic. 8. *Iustificatum posse abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit*, id est, quod provenit ex deordinatione rationis superioris; licet declinare non valeat omnia peccata, quae originem ducunt ex rebellionem appetitus. Confert denique praedicta gratia ad hoc, quod auxilia ad actus supernaturales recipiuntur connaturali modo, & juxta dispositionem subiecti: quae alioqui minus connaturaliter, & proportionate distribuerentur subiecto, in quo non praexisteret forma habitualis, nempe gratia sanctificans, quae hujusmodi auxilia pro actibus supernaturalibus saltem divisive sumptis exigeret. Ea vero, quae consequens improbant, quatenus doctrinae nostrae opponi videntur non urgent. Ad primum enim responderetur gratiam sanctificantem esse quidem necessariam, ut homo juxta communem, & suavem Dei providentiam possit longo

F f

longo

longo tempore non deficere in aliquo præcepto, ut loco citato ostendimus. Hinc vero minimè inferitur, quod sola prædicta gratia ad huiusmodi effectum sit sufficiens: plura enim solent ad aliquem effectum requiri, quæ tamen ad illum non sufficiunt; sed ulterius requiritur aliud: & ita accidit in præsentī ob ea, quæ supra diximus. Ad secundum constat ex proximè dictis: fatemur enim gratiam, quæ iustificamur, valere etiam ad adiutorium, ut vitemus peccata: sed tamen asserimus prædictam gratiam non esse omne adiutorium, sed ulterius desiderari aliud auxilium ad rectè operandum per longum tempus.

Respondetur
confirmatio-
nis.

Ad primam confirmationem respondetur concedendo præmissas, & negando consequentiam: nam illa ratio D. Thomæ optima quidem, & sufficiens est ad probandum, quod homo in peccato existens non possit absque speciali auxilio vitare peccatum per longum tempus: sed tamen non est adequata: Nam licet homo maneat habitualiter conversus ad Deum ultimum finem; potest nihilominus simul conservare alios defectus sufficientes, ut auxilium Dei cooperantis cum homine ad rectè longo tempore operandum sit specialis gratia: & ita accidit in præsentī.

D. Thom.

Ad secundam respondetur maiorem solum verificari de homine sano sanitate, ut sic dicamus robusta, & non pluribus contrariis admixta, qualem habet iustus in hoc statu, ut optimè docuit D. Thom. in præsentī, art. 9. Ubi asserit, quod licet iustus non indigeat alia gratia habituali; indiget tamen auxilio gratia secundum alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum, & hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est art. 1. nulla res creata potest in quocumque alium prodire, nisi virtute motionis divine. Secundo ratione speciali (ex qua proinde convincitur necessitas specialis auxilij) propter conditionē status humana natura, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem; remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam deservit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7. remanet etiam quadam ignorantia obscuritas in intellectu, secundum quam, ut etiam dicitur ad Rom. 8. quid oremus, sicut oportet nescimus, &c.

Altera ob-
iectio.
D. Thom.

226. Nec refert, si opponas secundo: nam D. Thom. 3. part. quæst. 62. art. 6. ad 3. & in 1. dist. 21. quæst. 1. art. 3. docet, quod minima charitas sufficit ad observandum omne præceptum, & vincendum quolibet tentationem: ergo habens charitatem habet principium, sufficiens ad rectè operandum per longum tempus: sed auxilium Dei, ut homo concurret ad id, ad quod habet sufficientem virtutem, non est speciale, sed generale; siquidem datur iuxta intrinsecam dispositionem, & virtutem recipientis: ergo homo habens charitatem non indiget speciali auxilio ad rectè operandum per longum tempus.

Confirmatur: quia gratia non minus præstat, quam integritas solius ordinis naturalis, qualem supra descripsimus disp. 1. cap. 2. §. 1. sed homo integer integritate solius ordinis naturalis posset absque speciali auxilio rectè operari per longum tempus: ergo idem dicendum est de homine existente in gratia.

Enodatur.

Hæc, inquam, obiectio non refert: nam testimonia D. Thomæ, quibus innititur, vel loquuntur de victoria cuiuslibet tentationis divisim acceptæ, vel de observatione cuiuscumque præcepti seorsim sumpti: & in hoc sensu neganda est prima consequentia, quæ procedit de modo rectè se habendi per longum tempus in obser-

vandis præceptis, & vincendis tentationibus collectivè acceptis. Quoniam ex potestate ad aliqua divisivè sumpta minus rectè colligitur per testas ad eadem collectivè considerata, ut satis liquet ex dictis disp. præced. ferè per totam, & præcipuè dub. 5. Vel prædicta testimonia loquuntur, (quod est vero similis, & textui magis coherens,) de victoria omnium tentationum, & observatione omnium præceptorum collectivè sumptorum; solum denotant sufficientiam ex parte charitatis, quantum est de se; minimè vero attentis omnibus, quæ reperiuntur in supposito: & ita non excludunt necessitatem ulterioris auxilij. Licet enim charitas, quantum est de se, potens sit, & potestatem præbeat ad rectè operandum longo tempore superando tentationes, & observando præcepta: nihilominus pro hoc statu non plenè sibi subijcit appetitum sensitivum, nec perfectè coercet defectibilitatem arbitrij: atque ideo non facit sibi debita auxilia ad diu rectè operandum; sed locum relinquit, ut prædicta defectibilitas exigat expedite aliquando deficere, nisi ulteriori auxilio reprimatur. Quamobrem subministratio auxilij, ut homo iustus longo tempore non formiter, & absque defectu in negotio salutis se gerat, excedit, attentis omnibus, dispositionem, & exigentiam virium, quæ de facto existunt in homine iusto: & consequenter habet rationem gratiæ specialis.

Ad confirmationem dicendum est, quod licet gratia sanctificans sit longè perfectior, quam integritas naturalis, & perficiat hominem in ordine ad altiore finem; nihilominus illum perficit modo diverso, & inferiori quantum ad rem, de qua agimus. Nam integritas naturalis non relinqueret in homine divisionem inter partem superiorem, & inferiorem; sed hanc illi perfectè subijceret in ordine ad finem naturalem: alioqui immerito integritas intra prædictum ordinem diceretur. Unde cessante rebellionē appetitus contra rationem, posset homo integer absque ulteriori auxilio speciali rectè se gerere longo tempore in ordine ad naturalem finem, & ad illa, quæ rectitudo præcisè naturalis exigeret. Cæterum gratia prout de facto communicatur, non refrænât perfectè motus concupiscentiæ contra rationem, sed secum permittit fomitem appetitus: nec plene subordinat partem inferiorem superiori comprimendo, aut excludendo divisionem inter utramque. Quocirca nequit homo iustus, nisi speciali alia gratia fulciatur, aliquando intra longum tempus non peccare; sive, & in idem redit, non valet in diuturna præceptorum observatione, & tentationum victoria persistere.

227. Quod si interroges, in quo consistat auxilium illud speciale, quod diximus esse necessarium, ut iustus longo tempore rectè operetur, & in statu gratiæ se contineat? Dicendum est prædictum auxilium non consistere in novo aliquo habitu denuo infuso, nec in solo auxilio præmovere ad agere, & supponente sufficientiam completam ex parte principij: sed situm esse in continuata, ac diuturna communicatione illustrationum ex parte intellectus, & piarum, ac subitarum affectionum ex parte voluntatis, & simul in externa Dei protectione: nam cuncta hæc complent iusti sufficientiam in ordine ad effectum rectè se gerendi per longum tempus. Et licet huiusmodi auxilia divisim considerata non sint supra exigentiam, & dispositionem iusti, ut statim §. seq. dicemus: eorum tamen concatenatio, & successivus, ac diuturnus influxus prædictam

dictam dispositionem, & exigentiam excedit, ut patet ex dictis. Sed huius, & aliorum auxiliorum naturam latius, & ex professo declarabimus *infra* disp. 5. cum sequentibus. Legatur D. Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 26.

S. Prosper.

§. II.

Alia Conclusio pro perfecta Dubij resolutione.

Secunda conclusio.

228. **D**icendum est secundo hominem iustum non indigere speciali auxilio ad quamlibet operationem supernaturalem: sed posse elicere omnes operationes supernaturales praesentis status divisiim acceptas absque alia gratia speciali. In hac conclusione nomine *auxilij*, & *gratia specialis* significamus auxilium, quod habeat esse speciale intra ordinem gratiae, & respective ad hominem ut iustificatum, non autem excludimus, quod habeat esse speciale absolute, & respectu hominis considerati secundum se, iuxta ea, quae supra num. 222. observavimus. Et in hoc sensu propositam assertionem defendunt Caietanus, & Medina *in praesenti*, ubi etiam Arauxo *dub. 2. num. 58.* Godoi *disp. 48. §. 1. num. 3.* Valentia *disp. 8. q. 1. puncto 6.* Curiel *dub. unico §. 4.* Soto *lib. 1. de natura & gratia cap. 16.* Vega *lib. 6. in Trident. cap. 4. & 9. & quest. 14. de Iustificat.* Suarez *lib. 3. de auxiliis cap. 4. num. 6. & lib. 10. de gratia cap. 2. num. 12.* Molina *in concordia disp. 37. & alij plures.*

Cajetan.
Medina.
Arauxo.
Godoy.
Valentia.
Curiel.
Soto.
Vega.
Suarez.
Molina.

Ratio fundamentalis.

Probatur unico fundamento desumpto ex dictis *disp. praeced. dub. 2.* quoniam homo constitutus in puris, vel homo lapsus potest absque speciali auxilio operari bene moraliter intra ordinem naturalem: ergo homo constitutus in statu gratiae, potest absque speciali auxilio elicere operationes supernaturales. Antecedens constat ex dictis loco citato, ubi illud late ostendimus contra Vasquez, & ex dictis *in eadem disputat. dubio 5.* ubi statuimus hominem lapsum posse singula peccata divisiim vitare, atque singula praeccepta seorsim accepta adimplere. Consequentia vero probatur à paritate rationis: tum quia gratia iustificans, quae in ordine supernaturali sortitur rationem naturae, non minorem proportionem habet ad operationes proprias praedicti ordinis, ac natura humana habet ad operationes moraliter bonas ordinis naturalis, ut ex se constare videtur: ergo si natura humana in statu sive purorum, sive peccati habet sufficientem proportionem, ut absque speciali auxilio possit bene moraliter operari intra ordinem naturalem; pariter iustus per gratiam constitutus habet ex vi praedictae gratiae sufficientiam, & proportionem ad supernaturaliter operandum, quin ad hoc requiratur aliud speciale auxilium. Tum etiam quia sicut natura humana exigit concursum Dei ad operationem sibi consonam, cuiusmodi est agere bene moraliter intra ordinem naturalem; ita natura, ut sic dicamus, supernaturalis, nempe gratia iustificans exposcit concursum Dei ad operationem sibi consonam, qualis est operatio supernaturalis: ergo sicut ob eam exigentiam concursus Dei cum natura humana ad bene moraliter operandum non habet rationem gratiae specialis, sed pertinet ad generalem concursum ordinis naturae; ita ob hanc exigentiam concursus Dei cum homine iusto ad operationes supernaturales non debet habere rationem specialis auxilii, sed pertinere debet ad generalem concursum ordinis.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

nis gratiae. Tum denique nam ideo affirmant communiter Theologi hominem, sive lapsum, sive constitutum in puris, posse per vires infusas, & absque speciali auxilio elicere aliquam operationem moraliter bonam, quia ex opposito inferretur vires naturae, & facultatem arbitrii esse extinctas in ordine ad bonum morale: sed idem, & ob idem motivum posset inferri circa gratiam in ordine ad operationes supernaturales, si absque speciali alio auxilio non posset homo iustus supernaturaliter operari, ut facile consideranti apparebit: ergo dicendum est hominem iustum posse per vires gratiae, quam habet, & absque alio speciali auxilio elicere operationes supernaturales.

Confirmatur: quia ordo supernaturalis non minus patet, quam naturalis ordo: ergo sicut in ordine naturali distinguuntur duo genera auxiliorum, nempe generalium, & specialium; ita debent intra ordinem supernaturalem distinguui: atque ideo sicut non omnis concursus Dei auctoris naturalis cum natura humana habet rationem auxilij specialis; sed solus concursus ad actum, qui excedit vires, & exigentiam naturae: ita similiter non omnis concursus Dei auctoris supernaturalis cum homine iusto debet habere rationem specialis auxilij, sed solus cōcursus ad actum, qui superat exigentiam, & vires gratiae praexistentis in iusto: constat autem, quod actus verbi gratia fidei, vel charitatis intensus ut quatuor non excedit exigentiam, & vires gratiae intensae ut quatuor: idemque apparet in quolibet alio actu supernaturali praesentis status, divisiim & secundum se considerato: ergo concursus Dei auctoris supernaturalis cum iusto, ut supernaturaliter operetur non habet rationem specialis auxilij: & consequenter, licet iustus indigeat concursu Dei ad supernaturaliter operandum, potest tamen absque speciali auxilio supernaturaliter operari.

Confirmatur.

229. Quae ratio facile prostermit varias Adversariorum responsiones, quibus differentiam inter exemplum allatum, & rem praesentem assignare procurant. *Prima* est, quod opera supernaturalia ex pluribus impediuntur, quam opera naturalia: unde licet concursus Dei ad haec non sit gratia specialis, secus tamen concursus ad illa. *Secunda* est, quod non est contra rationem concursus naturalis esse debitum: est vero contra rationem supernaturalis auxilij, quod debeatur: nam semper habet rationem gratiae. *Tertia*, quod voluntas est tota ratio proxima agendi operationes naturales: gratia vero, aut charitas non sunt adaequata ratio operandi supernaturaliter, sed subordinantur voluntati ut principio immediato, licet inadaequato eliciendi opera supernaturalia: unde concursus Dei ad praedicta opera, saltem prout immediate confertur voluntati, nequit non habere rationem gratiae specialis. *Quarta*, quod vis proxima, ut voluntas operetur, completur per cogitationem offerentem objectum: & cogitatio naturalis est homini debita, secus vero cogitatio supernaturalis. Alias differentias minoris momenti addunt, quae videri possunt apud Godoi ubi supra.

Adversariorum effugia.

Sed omnes, ut diximus, sunt insufficientes, & cedunt motivo nostrae assertionis. *Prima* rejicitur: tum quia non facile explicabunt Adversarij, quae maiora impedimenta habeat iustus ad recte operandum ex supernaturali motivo, quam ex motivo honesto naturali: difficultas enim ut plurimum attenditur penes materiam, in qua operamur, non autem ex motivo, supposita sufficientia ad utrumque: unde non solent plura impedimenta occurrere ad jejundandum verbi gratia ad colendum parentes,

Impugnatur primum.

rentes, ad solvendum debitum, & similia ex motivo supernaturali, quam ex naturali, & honesto motivo: ergo ex hoc capite desumi nequit diversitas, ut concursus Dei cum iusto ad opera supernaturalia habeat rationem gratiæ specialis; si semel hanc rationem non habet concursus ad opera naturalia. Tum etiam, quia esto plura impedimenta occurrerent, ne fierent opera supernaturalia; nihilominus ad providentiam communem ordinis gratiæ pertinet remove quandoque prædicta impedimenta, & adjuvare iustum, ut aliquam supernaturalem operationem eliciat: alioqui dicendum esset prædictam providentiam esse imperfectam, & gratiæ vires in ordine ad prædicta opera esse moraliter extinctas; quod est absurdum: ergo secundum communem providentiam ordinis gratiæ, atque ideo sine speciali auxilio huius ordinis fieri potest, ut cessent quandoque illa impedimenta, & iustus supernaturaliter operetur. Tum denique nam respectu iusti non est difficilius, vel impedimentis magis obnoxium dare exiguum eleemosynam ob supernaturale motivum; quam respectu hominis lapsi servare aliquod præceptum gratiæ ob motivum naturale honestum, verbi gratia restituere alienum, ut facile consideranti constabit: ergo sicut homo lapsus potest hoc ultimum præstare absque speciali gratia; ita iustus poterit absque speciali auxilio præstare illud prius.

Refellitur secundum.

Secunda etiam rejicitur: quia licet sit contra rationem auxilii supernaturalis esse absolute debitum homini; & semper comparative ad naturam debeat habere rationem gratiæ specialis, nihilominus non est contra rationem supernaturalis auxilii esse debitum gratiæ, & homini iustificato ratione gratiæ, & facta suppositione status iustitiæ: sicut non est contra rationem virtutum supernaturalium esse debitas gratiæ, & homini ut per gratiam constituto: sed assertio nostra in hoc sensu procedit, ut eam statuendo explicuimus; & fundamentum pro illa expensum id ipsum evincit: ergo differentia ab Adversariis adducta nullius roboris est. Et urgetur exemplo proxime allato: nam sicut virtuti radicali debetur virtus proxima eiusdem ordinis, ita proportionabiliter virtuti proximæ debetur concursus ad actus: sed licet virtutes supernaturales proximæ operativæ non debeantur homini secundum se, debentur tamen homini ex suppositione, quod habeat gratiam habituales, quæ est principium operandi in ordine supernaturali: & ideo infusio prædictarum virtutum, supposita gratia sanctificante, non habet rationem specialis concursus, vel auxilii: ergo pariter quamvis concursus Dei ad opera supernaturalia non sit debitum homini secundum se; nihilominus est debitum homini ut constituto per gratiam, & virtutes proximæ ordinis supernaturalis: & consequenter facta hac suppositione non habet rationem gratiæ specialis.

Tertium confutatur.

Tertia differentia etiam refellitur: tum quia potentiæ naturales non habent concursum immediatum ad actus supernaturales; sed influunt, ut elevatas per virtutes infusas tanquam per rationem proximam, & adequatam supernaturaliter operandi, ut modo supponimus ex dictis *Tract. 2. disp. 4. dub. 4.* ergo differentia ex hoc capite desumpta nequit subsistere, & falso innititur fundamento. Tum etiam quia gratis concessio, quod potentiæ naturales influant partialiter in supernaturales operationes, negari tamen non potest, quod prædictæ potentiæ ut elevatæ per virtutes supernaturales fiant proportionatæ ad supernaturaliter operandum: alioqui virtutes infusæ nihil roboris

aut proportionis prædictis potentiis adjicerent: atqui potentiæ proportionatæ ad aliquem actum debitus est concursus ad talem actum eliciendum: ergo concursus Dei cum potentiis elevatis ad supernaturaliter operandum debitus est prædictis potentiis ut elevatis; & consequenter non excedit earum exigentiam, & dispositionem, nec habet rationem gratiæ specialis. Tum denique, quia hæc differentia solum suadet, quod concursus Dei cum potentiis naturalibus ad supernaturaliter operandum, habeat rationem gratiæ specialis respective ad prædictas potentias consideratas secundum earum vires, & ut partialiter influunt: minime vero quod sit specialis gratia respectu virtutis supernaturalis, & respectu hominis ut elevati per illam: hoc autem sufficit ad veritatem nostræ assertionis: ergo, &c.

Quarta denique, & ultima differentia confutatur: nam ideo homini debetur cogitatio recta ordinis naturalis ad operandum bene moraliter in prædicto ordine, quia habet ex parte voluntatis vires sufficientes ad ita operandum: & ita debitum est, ut homo aliquando excitetur ad bonum honestum ordinis naturalis: sed iustus supponitur habere sufficientes vires ex parte voluntatis ad eliciendum supernaturales operationes: ergo iusto in quantum tali, debitum est, quod aliquando excitetur sancta cogitatione ad supernaturaliter operandum: & consequenter sicut cogitatio recta ordinis naturalis, & alij concursus desiderati ad operationem honestam prædicti ordinis non habent rationem gratiæ specialis: ita cogitatio supernaturalis, & alia auxilia requisita, ut iustus supernaturaliter operetur, non habent rationem specialis gratiæ. Præsertim quia ratio nostra æqualiter immediate potest applicari cogitationi supernaturali, ac aliis supernaturalibus operationibus. Quod sic ostenditur: nam sicut intellectus noster constituitur per lumen naturale, est principium sufficiens ad intellectiones ordinis naturalis: ita per lumen fidei constituitur principium sufficiens ad supernaturalem assensum, & per prudentiam supernaturalem ad supernaturale dictamen, & imperium: ergo sicut intellectus noster potest cum generali concursu ordinis naturæ elicere aliquas intellectiones naturales: ita intellectus iusti ut elevatus per lumen supernaturale fidei, prudentiæ, aut aliarum virtutum infusarum, potest cum generali concursu ordinis gratiæ elicere intellectiones supernaturales, & sanctas cogitationes habere: & consequenter ex parte cogitationum constituentium ultimo potestatem ad recte operandum nequit conveniens discrimen assignari.

230. Sed objicies primo: nam licet minima charitas sit, quantum est de se, principium sufficiens ad recte operandum non solum divisim in hac, aut illa occasione, sed etiam collective, & per longum tempus; nihilominus concursus Dei cum iusto, ut longo tempore recte operetur, est auxilium speciale non solum respectu hominis secundum se, sed etiam respectu iusti, quatenus talis, ut constat ex dictis §. *precedenti*: ergo licet gratia præstet sufficientiam, & proportionem ad quamlibet operationem supernaturalem divisim sumptam; tamen concursus Dei cum iusto ad operationem supernaturalem divisim acceptam erit specialis gratia non solum respectu hominis secundum se considerati, sed etiam respectu iusti, ut iusti.

Respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis est: quoniam charitas in homine existens ita sufficit, quantum est de se, ad recte operandum per longum tempus, quod simul secum in eodem

Dirigitur ultimum.

Prima obiectio.

Diluitur.

eodem subiecto permittit fomitem peccati, & rebellionem appetitus. Unde quia Deus in dispensando suum concursus secundum communem providentiam debet attendere non solum ad proportionem unius partis, sed etiam ad exigentiam, & dispositionem totius suppositi; nequit utens communi providentia conferre uniformiter auxilia ad recte operandum juxta exigentiam præcise acceptam gratia, & charitatis; sed debet quandoque permittere, ut defectibilitas arbitrij, cui non plene dominatur gratia, aliquando deficiat, & processus recte operandi non semel interrumpatur. Quocirca oppositus, & uniformis concurrendi modus, ut justus diu continuo recte operetur, nequit non habere rationem gratia specialis. Hæc autem ratio non militat in qualibet operatione supernaturali divisim sumpta: nam ex una parte justus habet sufficientem virtutem, & proportionem ad eam eliciendam, ut hætenus ostendimus; & ex alia parte defectibilitas arbitrij, & impetus concupiscentia non petunt determinate in actum peccati pro hac, aut illa occasione prodire; sed tantum exposcunt vage intra longum tempus peccare. Unde concursus Dei cum justo ad quamlibet operationem supernaturalem singillatim, & determinate acceptam ex nullo capite excedit justis dispositionem, & exigentiam: & consequenter non habet rationem gratia specialis respectu justis, quatenus talis, quamvis absolute sit specialis gratia justis considerati secundum se.

Secunda ob-
jectio.

231. Objicies secundo: nam easdem proportionabiliter vires habet justus ad supernaturaliter operandum, quas habet homo in puris conditus, vel in statu peccati existens ad opera moraliter bona ordinis naturalis, ut in fundamento nostræ assertionis expendimus: atqui homo vel in puris constitutus, vel in statu peccati existens, licet habeat vires sufficientes, ut absque speciali gratia possit efficere aliqua opera moraliter bona, satis levia, & parum difficilia; nequit tamē sine speciali gratia efficere omnia opera moraliter bona ordinis naturalis adhuc divisim; aliqua enim sunt, quæ etiam seorsim, & per se considerata prædictas vires excedunt, ut puta amor efficax Dei super omnia, & victoria tentationis gravis: ergo idem dicendum est de homine justo respectu ad opera supernaturalia: & consequenter fundamentum pro assertionem propositum illam non evincit, sed magis labefactat.

Responsio.

Respondetur negando minorem in sensu statim explicando. Et ad insertam probationem dicendum est hominem in puris constitutum posse absque speciali gratia (cujus, sicut & peccati, carentia illum statum constituit:) efficere omne opus bonum ordinis naturalis divisim acceptum: & ita diligere Deum amore efficaci, licet non stabili, diligere Deum finem ultimum naturalem super omnia, ut diximus *disp. præced. dub. 3.* potest etiam superare quamlibet tentationem gravem contra bonum rationis intra prædictum ordinem, ut statuimus in eadem *disp. dub. 8.* Quod satis erat ad veritatem, & fundamentum nostræ assertionis: nam ita se habet justus elevatus per gratiam ad bonum ordinis supernaturalis, sicut homo suæ naturæ relictus ad bonum naturalis ordinis: neque enim apparet conveniens disparitatis ratio, ut satis constat ex supra dictis numero 228. Homo vero in statu peccati existens, licet habeat eandem potentiam antecedentem ad bonum rationis, quam habebat in statu purorum, & propterea teneatur ad idem; caret tamen potestate consequenti ad amorem Dei super omnia,

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

quem nequit ipsum cum statu peccati componere, ut explicuimus *disp. citata dub. 4.* & similiter caret potestate consequenti ad victoriam gravis tentationis, quam nisi virtute prædicti amoris superare non valet: unde indiget speciali gratia ad hujusmodi opera, ut exposuimus in eadem *disp. dub. 8.* Hæc autem ratio non militat in homine justo, qui sicut caret peccato, ita caret impotentia consequenti ad prædictas operationes, & potest egregia illa opera cum suo statu conjungere: & ita habet in ordine supernaturali potentiam consequentem, & expeditam ad omne id, ad quod peccator habet in naturali ordine potentiam antecedentem. Unde concedendum est, quod justus possit absque speciali gratia hanc, aut illam operationem supernaturalem divisim acceptam elicere; sed etiam quod possit efficere omne opus supernaturalis præsentis providentiæ divisim acceptum: atque ideo, quod valeat diligere amore charitatis Deum supernaturalem finem, & superare quamlibet tentationem gravem divisim, & prout occurrit consideratam. Cui resolutioni non adversatur Innocentius Papa *epist. ad Concilium Carthaginense apud Aug. 91.* ubi ait: *Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti, confisque nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores: necesse enim est, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante, vincamur.* Nam loquitur de diuturna, & continuata tentationum victoria: in quo sensu prædicta verba supra numero 223. allegavimus. Vel si loquatur de quamlibet victoria tentationis seorsim, & divisim accepta; adstruit quidem necessitatem auxilij divini, quo deficiente vincemur: sed inde non colligitur, quod tale auxilium habeat rationem gratia specialis respectu justis, ut justis, licet sit specialis gratia respectu hominis secundum se, quando vincit tentationem ex supernaturali motivo.

Innoc. Papa.

§. III.

Diluuntur argumenta contra secundam Assertionem.

232. **C**ontra primam conclusionem sentiunt à fortiori illi, qui docent hominem peccatorem posse absque speciali gratia diu vitare peccatum, & observare præcepta: eorum autem motibus satisfecimus *disp. præced. dub. 5.* unde nihil in præsentis adversus illam occurrit præter ea, quæ §. 1. objecimus, & diluimus. Secundæ autem assertioni refragantur Montefinos *disp. 29. quæst. 2. num. 34.* Lorca *disp. 13. membro 2.* cum quibus sentire videntur Joannes à Sancto Thoma *disp. 31. art. 2.* Gregorius Martinez ad hunc *art. dub. 2.* & alij. Quorum opinio potest probari primo auctoritate Conciliorum, & Patrum, in quibus frequenter edocemur baptizatos etiam, & justificados nihil conducens ad salutem operari posse, nisi Deo auxiliante per Christum, ut videri potest apud Gregor. Martinez & alios Auctores: sed operationes supernaturales conferunt ad salutem, ut ex se liquet: ergo justus nullum opus supernaturale efficere valet absque speciali gratia per Christum.

Sententia contraria.

Primum motivum.
Montefinos.
Lorca.
Joann. à S. Thoma

Gregor. Martinez.

Confirmatur ex D. Thom. in hoc artic. ubi statuit hominem justum indigere auxilio Dei ad recte operandum, quod probat duplici motivo, alio quidem generali desumpto ex communi dependentia agentis secundi à primo, alio autem speciali nempe ob rebellionem appetitus, & ignorantiam: ergo sicut ex priori motivo evincitur

Confirmatur.
D. Thom.

necessitas auxilij generalis; ita ex secundo debet colligi necessitas auxilij specialis: alioqui frustra D. Thom. recurreret ad specialem eam indigentiam iusti, & ad imperfectiones, quas habet.

Confirmatur secundo: quia S. Doctor *artic. sequent.* probat perseverantiam esse speciale gratiæ donum, tum quia iustificati illam in oratione Dominica petunt à Deo, tum quia pluribus datur gratia, quibus non datur perseverantia: atqui iusti petunt Dei auxilium ad supernaturaliter operandum; & plures accipiunt gratiam, quæ tamen supernaturaliter non operantur: ergo ex sententia D. Thom. iusti indigent speciali gratiæ auxilio, ut supernaturaliter operentur.

Respondetur
argumento.

Ad argumentum desumptum ex testimoniis Conciliorum, & Patrum respondetur ea tantum evincere, quod auxilium datum iustis ad supernaturaliter operandum sit absolute specialis gratia: quod nos minime negamus: ad hoc quippe sufficit, quod non debeatur homini secundum se, ut supra *num. 222. premisimus.* Cæterum non docent, quod prædictum auxilium habeat rationem gratiæ specialis intra ordinem gratiæ, vel quod non debeatur homini ut iusto, vel denique quod habens gratiam non sit constitutus in actu primo sufficienti, & proportionato ad supernaturaliter operandum. Unde non adversatur secundæ nostræ assertioni in sensu à nobis intento.

Occurritur
confirmatio-
nibus.

Ad primam confirmationem respondetur Divum Tho. solum docere, quod iustus indiget speciali auxilio ad rectè operandum collective, & per longum tempus, ut in prima assertionem statuimus: idque rectè probat ex secundo illo motivo, nempe ex rebellionem carnis, & ignorantia, ut supra expendimus à *num. 224.* Sed quemadmodum hoc motivum inefficax est, ut probet hominem non posse absque speciali gratia aliquam operationem moraliter bonam elicere, ut satis constat ex dictis *disp. præced. dub. 2.* ita caret efficacia, ut convincat iustum non posse absque speciali gratia supernaturaliter operari: ac proinde non proponitur in hoc sensu à D. Thom.

Ad secundam dicendum est illa duo motiva à D. Thom. proposita non convincere generaliter rationem specialis gratiæ, sed ad summum rationem alicujus beneficii, quod possit citra injuriam huic, aut illi individuo denegari, ut patet ex dictis *disp. præced. dub. 2.* ubi ostendimus auxilium collatum peccatori ad hanc, aut illam operationem moraliter bonam non esse gratiam specialem; & tamen potest homo illud à Deo petere, potestque Deus huic, aut alteri denegare, & pro suo arbitrio distribuere, ut ibidem explicuimus. Probant autem rectè prædicta motiva juxta qualitatem materiæ cui à D. Thom. applicantur: quia perseverantia, de qua disputat, comprehendit continuatum modum rectè operandi usque ad mortem, qui excedit vires iusti, ut in prima conclusione statuimus. Unde pariter à iustis, ut speciale, & ut tale inæqualiter distribuitur, & quod S. Doctor in hoc sensu loquatur, constat tum ex *corp. art. ad 3.* ubi ait: *Facilius homo per gratia donum perseverare poterat in statu innocentia, in quo nulla rebellio erat carnis ad spiritum, quam nunc possumus; quando reparatio gratia Christi, etsi sit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen est consummata quantum ad carnem.* Ubi necessitatem specialis auxilij perseverantiæ reducit ad difficultatem permanendi in bono, & reprimendi impetum appetitus: quæ ratio non probat necessitatem prædicti auxilij pro singulis operibus moraliter bonis divisim acceptis, sed evincit necessi-

D. Thom.

tatem prædicti auxilij ad omnia bona opera collective, ut iustus diu rectè operetur.

233. Arguitur secundo: nam ut iustus supernaturaliter operetur, necessarium est, quod gratia continuetur, & perseveret: sed continuatio, seu perseverantia gratiæ est speciale auxilium: hoc igitur necessarium est, ut iustus quamlibet operationem eliciat. Confirmatur: nam plus debet Deo iustus, qui supernaturaliter operatur, quam qui gratia accepta non utitur: ergo signum est, quod speciale aliquam gratiam accepit, absque qua non poterat supernaturaliter operari.

Secundum ar-
gumentum.

Respondetur hoc argumentum cum sua confirmatione aequaliter probare, quod homo non possit absque speciali gratia ullam operationem moraliter bonam elicere, ut facile consideranti constabit: unde sicut inefficax est ad hoc persuadendum, ut patet ex dictis *disp. præcedenti dub. 2.* ita vires non habet, ut probet iustum indigere speciali gratia ad supernaturaliter operandum. Ad argumentum igitur concessa maiori distinguenda est minor, quæ si intelligatur de perseverantia finali, concedenda est; negari vero debet, si intelligatur de continuatione gratiæ pro aliquo brevi ipatio, & quale ad eliciendum quamlibet operationem supernaturalem divisim consideratam exigitur. Nam posterior hæc conservatio non habet rationem auxilii specialis intra ordinem gratiæ: sed fit iuxta communem providentiam eiusdem ordinis: hæc quippe postulat, ut gratia semel producta aliquantulum, & in aliquibus individuis conservetur.

Ad confirmationem respondetur negando consequentiam: nam ad fundandum maius illud debitum non requiritur specialis gratia, sed sufficit quodlibet beneficium à Deo acceptum, licet secundum communem providentiam concessum fuerit. Recolantur, quæ diximus loco citato.

Tertium ar-
gumentum.

234. Arguitur tertio: nam sicut iustus per alias virtutes supernaturales constituitur potens ad earum actus, ita per habitum charitatis constituitur potens ad dilectionem Dei super omnia: sed iustus hunc actum elicere non valet absque speciali gratia, siquidem in hoc actu continetur virtualiter diuturna legis adimpletio, quam homo absque speciali auxilio habere non valet: ergo iustus eget speciali auxilio ad eliciendum supernaturales operationes.

Prima solu-
tio.
Godoi.

Huic argumento respondet Godoi ubi supra à *n. 19.* concedendo præmissas, & negando consequentiam: existimat enim aliter philosophandum esse de amore charitatis, ac de reliquis virtutum operibus ob rationem inter arguendū insinuatam. Unde infert iustum non posse absque speciali gratia elicere ullum opus ut meritorium vitæ æternæ: quia ad huiusmodi meritum requiritur imperium, sive ordinatio charitatis in Deum ultimum finem super omnia dilectum.

Sed melius, & magis consequenter respondetur negando minorem iuxta ea, quæ diximus à *n. 228.* Et motivum argumento insertum non urget: quia maior, & longe diversa gratia requiritur ad actualem legis adimpletionem, quam ad propositum efficax illam observandi implicitum in amore Dei super omnia, ut satis constat ex dictis *disp. præced. dub. 3.* ubi huius argumenti vires convulsimus. Et hinc colligitur iustum posse absque speciali gratia elicere actus meritorios vitæ æternæ: quia sine illa valet elicere actum charitatis, qui per se meritorius est, & alios virtutum actus meritorios constituit. Reliqua huius opinionis motiva minoris ponderis sunt, & quæ aliquam difficultatem videbantur habere inter probandum nostram assertionem diluimus.

Melior res-
ponso.

DUBIUM UNDECIMUM.

Utrum justus indigeat speciali gratia ad perseverandum in bono.

Non possumus ad præcipuum hujus difficultatis punctum convenienter accedere, nisi expediatur ab aliquibus, quæ æquivocationem gignere, & dubij resolutionem minus claram reddere valent, & ideo

§. I.

Premittuntur quædam suppositiones.

Multiplex perseverantia acceptio.

235. **P**erseverantia, ut observat D.Thom. in præsentia art. 10. & 2.2.9.137. ferè per totam, potest sumi vel pro habitu firmante animum, ne removeatur à bono propter irruentes tristitias; vel pro habitu eliciente propositum perseverandi in bono usque ad finem; vel denique pro actuali in bono perseverantia. Et hæc posterior perseverantiæ acceptio pertinet per se ad præsentem difficultatem. De aliis autem prioribus acceptionibus egimus in Tract. de Virtutibus in arbore, à n. 104. Rursus actualis perseverantia vel extenditur usque ad mortem, vel ad illam non pertingit: & deinde vel importat longam durationem, vel breve durat aliquod spatium. Si ergo loquamur de perseverantia sumpta pro continuatione in bono, & præcisivè à decessu finali, nihil in præsentia occurrit, quod decisum non maneat ex dictis dub. præc. in quo statuimus justum posse absque speciali gratia elicere operationes supernaturales divisim acceptas, & rectè se gerere saltem per aliquod breve spatium, indigere gratia speciali ad rectè se gerendum, & in bono permanendum per tempus diuturnum. Ex quibus etiam sine controversia inferitur necessariam esse specialem gratiam, ut justus perseveret finaliter, quando hæc finalis perseverantia importat longum tempus à justificatione usque ad mortem. Unde quod in præsentia examinandum occurrit, est, utrum speciale aliquod donum requiratur ad perseverantiam finalem præcisivè etiam acceptà à duratione longa, vel brevi, & prout solum importat conjunctionem gratiæ cum morte? Quæ perseverantiæ acceptio propriissima est, quantum attinet ad præsentem controversiam, ut colligitur ex D. August. lib. de dono perseverantia cap. 1. ubi inquit, an qui conservavit justitiam per decem annos, & postea eam amisit, dicendus sit habuisse perseverantiam? Et respondet: *Non contendendo de verbis, si illa perseverantia putatur esse dicenda tanquam temporis sui; hanc certè, de qua nunc agimus, perseverantiam, quæ in Christo perseveratur usque in finem: potiusque hanc habuit unius anni fidelis, & quantum infra cogitari potest (atque ideo unius mensis, unius diei, unius horæ, aut etiam minoris durationis) si donec moreretur, fideliter vixit; quam multorum annorum, si exiguum temporis ante mortem à fidei stabilitate defecit. Quo constituto videamus, utrum hæc perseverantia, de qua dictum est, Matth. 10. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, donum sit Dei.*

D. August.

Quilibet iustus habet potentiam ad perseverandum.

Conc. Trid.

236. Circa quam difficultatem supponendum est primo justum habere potestatem ad perseverandum usque in finem per auxilia vel recepta, vel oblata, quæ saltem media impetratione consequi valet. Quam suppositionem communiter docent Catholici, & merito: tum quia illam satis apertè tradit Concilium Trident. sess. 6. cap. 13, ubi dicitur; *Similiter de perseverantia munere,*

de quo scriptum est Matth. 10. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet, & eum, qui cadit restituere; nemo sibi certi absoluta certitudine polliceatur: tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere. Et similia habentur in Concilio Araus. II. can. ultimo ubi dicitur: Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent (ad quam potissimum pertinet perseverantia finalis) & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Tum etiam quia id ipsum apertè supponit, & docet D. Thom. in hoc art. in responsione ad 3. ubi inquit: Dicendum, quod sicut August. dicit in lib. de natura & gratia cap. 48. homo in primo statu accepit donum per quod perseverare posset, non autem accepit, ut perseveraret: nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt, & donum gratiæ, quo perseverare possunt, & ulterius eis datur, quod perseverent. Et sic donum Christi est maius, quam delictum Adæ. Et tamen facilius homo per gratia donum perseverare poterat in statu innocentia, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, &c. Et similia tradit Magister in 2. dist. 25. cujus verba M. gister, refert D. Thom. quæst. 24. de Veritate art. 13. in 2. argum. Sed contra. Tum denique, nam quod homo justus non perseveret finaliter, ejus vitio tribuitur: quod immerito fieret, si justus per auxilia accepta, vel sibi oblata non posset finaliter perseverare; ergo dicendum est, quod perseverare possit, sive quod habeat principia proximè, vel remote sufficientia ad perseverandum.

Conc. Araus.

D. Thom.

M. gister.

Obicitur autem D. Thom. loco proximè citato ubi concedit hominem existentem in gratia habere potestatem ad non peccandum; & addit: Sed cum dicitur: Iste potest perseverare usque ad finem vite in abstinentia peccati, potentia fertur ad aliquid affirmativum, ut scilicet aliquid ponat se in tali statu, quod peccatum in eo esse non possit: aliter enim homo per actum liberi arbitrii non posset se facere perseverare, nisi se impeccabilem faceret. Hoc autem non cadit sub potestate liberi arbitrii; quia virtus motiva exequens ad hoc non se extendit. Et ideo homo causa perseverantia sibi esse non potest; sed necesse habet perseverantiam à Deo petere. Et in resp. ad 3. inquit: Alio modo accipitur perseverantia, prout est circumstantia quædam virtutis designans permanentiam virtutis usque in finem. Et sic perseverantia non est in potestate habentis gratiam. Quibus verbis satis apertè docet justum non posse per auxilia accepta, vel sibi oblata perseverare usque in finem.

237. Nec huic veritati, aut sibi contrarius est D. Thom. loco proximè citato ubi concedit hominem existentem in gratia habere potestatem ad non peccandum; & addit: *Sed cum dicitur: Iste potest perseverare usque ad finem vite in abstinentia peccati, potentia fertur ad aliquid affirmativum, ut scilicet aliquid ponat se in tali statu, quod peccatum in eo esse non possit: aliter enim homo per actum liberi arbitrii non posset se facere perseverare, nisi se impeccabilem faceret. Hoc autem non cadit sub potestate liberi arbitrii; quia virtus motiva exequens ad hoc non se extendit. Et ideo homo causa perseverantia sibi esse non potest; sed necesse habet perseverantiam à Deo petere. Et in resp. ad 3. inquit: Alio modo accipitur perseverantia, prout est circumstantia quædam virtutis designans permanentiam virtutis usque in finem. Et sic perseverantia non est in potestate habentis gratiam. Quibus verbis satis apertè docet justum non posse per auxilia accepta, vel sibi oblata perseverare usque in finem.*

Hæc, inquam, testimonia non adversantur superiori resolutioni. Et ideo pro eorum legitima intelligentia observandum est primo plus esse ex vi modi significandi, & in proprietate sermonis posse perseverare, quam posse non peccare: nam ad hoc posterius sufficit virtus ad vitandum peccata prout occurrunt, & quia semper occurrunt divisim; eo ipso, quod quis valeat vitare omnia peccata divisim, potest absolute non peccare. Ceterum perseverare significat omnimodam abstinentiam à peccato gravi, & collectivam adimpletionem præceptorum, sine restrictione ad determinatum tempus, sed cum extensione usque ad mortem, quocumque tempore eveniat. Unde ut quis dicatur posse perseverare, opus est, quod possit vitare collectivè

Explicatur.

collectivè omnia peccata sine restrictione ad aliquod tempus. Quia ergo justus ex vi gratiæ sanctificantis habet potestatem ad vitanda divisa omnia peccata, & adimplenda divisa omnia præcepta, ut *dub. præced. a num. 228.* declaravimus; merito concedit D. Thom. quod existens in gratia possit non peccare. E contra vero quia justus indiget ulteriori auxilio speciali ad servandum collectivè omnia mandata absolute, & sine restrictione ad tempus, ut *loc. cit. num. 223.* statuimus, æquo jure negat D. Thom. perseverantiam esse in potestate habentis gratiam: utique in eo sensu, quo concedit justo potestatem ad non peccandum, videlicet per respectum ad easdem vires. *Secundo* nota potestatem perseverandi esse duplicem, aut dupliciter considerari: alia est antecedens, quæ solum importat actum primum ad perseverandum: & ad hanc non requiritur auxilium actuale perseverantiæ se tenens ex parte subjecti; sed hoc auxilium implicatur objectivè ex parte actus secundi perseverandi, in quem actus ille primus collimat. Alia est potestas consequens, & hæc supra actum primum addit infallibilem nexum cum actu secundo perseverandi: unde importat auxilium actuale perseverantiæ non solum ex parte actus secundi, sed etiam ut modificans, & infallibilizans actum primum. Quamobrem ut quis dicatur posse perseverare potestate consequenti, non sufficit, quod habeat actum primum ad perseverandum; sed etiam requiritur, quod habeat auxilium actualis perseverantiæ, & quod actu perseveret.

Hinc facile conciliantur testimonia D. Thom. inter se, & cum veritate: nam loco citato ex disput. solum intendit, quod justus ex vi gratiæ, quam habet, non possit potestate consequenti perseverare absque indigentia ulterioris specialis auxilij. Sed hoc veritati nostræ suppositionis non præjudicat: quia ut aliquis dicatur absolute posse perseverare, sufficit, quod habeat potestatem antecedentem ad perseverandum: quam justus habet per gratiam, & antequam recipiat auxilium, vel donum actualis perseverantiæ. Et quod Div. Thom. loquatur de potestate consequenti, constat ex ejus verbis: *Ut scilicet, ait, aliquis ponat se in tali statu, quod peccatum in eo esse non possit.* Non dixit, *Ut possit se ponere*, quod pertinet ad potentiam antecedentem, sed *Ut ponat se*, quod pertinet ad potentiam consequentem, & actui indissolubiliter conjunctam. Et in hoc sensu posuit differentiam inter posse perseverare, & posse non peccare: quia videlicet justus habet potestatem tam antecedentem, quam consequentem ad non peccandum, sive ad vitandum cuncta peccata divisa, & prout in exercitio occurrunt; quin ad hoc indigeat speciali aliquo auxilio sibi indebito. Cæterum justus licet habeat potestatem antecedentem ad perseverandum, possitque ex vi auxiliorum, quæ statum justitiæ comitantur, consequi saltem per viam impetrationis perseverantiam: nihilominus, nisi aliud speciale donum, & simpliciter indebitum accipiat, caret potestate consequenti ad perseverandum, ut constabit ex dicendis. Unde in eodem sensu verificatur justum posse non peccare, & justum posse perseverare: quoniam ad utrumque habet potestatem antecedentem, quod sufficit ad verificandum nostram suppositionem: sed ad illud prius simul habet potestatem consequentem; secus vero ad hoc posterius. Et in hoc stat differentia intentæ à D. Thom. quæ proinde non pertinet ad solas voces, ut existimavit Godoy in præfati disp. 47. §. 2. n. 8. sed est de re, ut constat ex dictis. Videatur Ferrara 3. con-

tra gentes c. 15 §. 5. Sed occurrit dubium, ubi eandem ferè doctrinam, & expositionem tradit.

238. Secundo supponendum est, quod ad actum exercitum perseverandi requiritur aliquid, & aliqua ratione à gratia sanctificante distinctum. In quo etiam conveniunt Doctores Catholici, idque satis evincunt duæ rationes, quas D. Thom. in hoc art. proponit. Prima est, quia iustificati petunt à Deo perseverantiam, ut constat ex illo Psalm. 118.

Dirige gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea. Quod fideles petere illis verbis orationis Dominicæ adveniat regnum tuum, tradit idem D. Thom. 3. contra gentes cap. 155. imo & ipsum postulari in omni ferè ejusdem orationis petitione docet, & auctoritate S. Cypriani confirmat D. August. lib. de bono perseverantiæ a cap. 2. usque ad 26. & eo cap. 2. inquit: *Ergo & hi, qui iam sancti sunt, quid orant, nisi ut in ea sanctitate, quæ illis data est, perseverent?* Et in eodem sensu docet Concilium Arausiac. II. can. 10. *Adiutorium Dei etiam renatis, & sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, & in bono possint opere perdurare.* Et Concilium Trident. sess. 6. c. 13. inquit: *Verumtamen qui se existimant stare, videant, ne cadant; & cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosynis, in orationibus, & oblationibus, in ieiuniis, & castitate.* Si autem ad perseverandum actualiter nihil præter gratiam habitualemente requireretur, frustra habentes gratiam postulerent perseverantiæ donum: frustra enim petitur, quod habetur, ut arguunt D. Hieronym. in epist. ad Cresiphonem ante medium, & D. August. lib. 2. de bono perseverantiæ cap. 2. & epist. 107. ad Vitalem, & alibi sæpè.

Secundam rationem assignat D. Thom. his verbis: *Multis enim datur gratia, quibus non datur perseverantia in illa usque ad finem:* idque liquet in Angelis proditoribus, & Juda, & in aliis pluribus, qui à gratia exciderunt: quod minimè contingeret, si perseverantia actualis non importaret aliquid, & aliqua ratione à gratia distinctum.

239. Sed licet prædictæ rationes id palam evincant, adhuc tamen disputationi obnoxium relinquunt, utrum illud, quod exercitum perseverandi desideratur, & à gratia sanctificante distinguitur, habeat rationem gratiæ specialis. Fieri enim potest, ut aliquid sub oratione cadat, & inæqualiter distribuatur; & quod nihilominus gratia specialis non sit, sed pertineat ad generalem intra aliquem ordinem providentiam: quod satis liquet ex dictis disp. præced. dub. 2. ubi ostendimus hominem lapsum posse absque speciali gratia efficere, & quandoque efficere opus moraliter bonum; licet divinum auxilium ad hoc imploret, & non semper bene moraliter operetur. Unde rationabiliter dubitari potest, an simile quid in præfati materia contingat. Et quidem si auxilium actualis perseverantiæ in gratia referatur ad hominis naturam secundum se; certum omnino est apud Catholicos prædictum auxilium esse gratiam specialem: quoniam prædictum auxilium vel est entitativè ipsa gratia sanctificans, vel ea mediata habeatur: & utrumque excedit debitum, & exigentiam naturæ. Cæterum dubium est, utrum habeat esse speciale respectu iusti, ut iusti: an vero justus possit potestate consequenti absque speciali, & ulteriori gratia in statu justitiæ finaliter permanere? Quæ difficultas non aptius posset resolvī, quam statuendo, quid sit illud, quod ad exercitum perseverandi desideratur: cognita enim ejus natura, haud obscure appareret legitima hujus controversiæ

Ad actum perseverandi requiritur donum à gratia habituali distinctum.
D. Thom. Psalm. 118.

D. August.

Conc. Araus.

Conc. Trident.

D. Thom.

An donum perseverandi sit gratia specialis respectu iusti.

fiat decisio. Et quamvis id ex dicendis magis constabit; nihilominus pro hujus rei declaratione.

Duplex perseverantia actualis.

240. Supponendum est tertio, quod ut docet D.Thom.infra *quest.114.art.9.* duplex est perseverantia actualis: alia patriæ, quæ habetur per gloriam; & alia viæ, quæ habetur ex influxu Dei moventis per gratiam usque ad finem, sive usque ad mortem. Et quemadmodum illa perseverantia gloriæ importat simpliciter impotentiam ad peccandum: ita perseverantia viæ importat aliquo modo impotentiam hujusmodi. Nam qui habet donum perseverantiæ non solum non peccabit, sed nec peccare potest in aliquo vero sensu statim dicendo. Quod satis expressit D.Thom. loco supra citato ex *quest. de Verit.* ubi docet, *potestatem perseverandi (utique consequentem) esse potestatem ponendi se in tali statu, in quo peccatum esse non possit: aliter enim homo per actum liberi arbitrii non posset (nempè potestate consequenti) se facere perseverare, nisi se impeccabilem faceret.* Quibus verbis significat perseverantiam dicere non solum absentiam peccati præsentis, & futuri, sed etiam impotentiam aliquam illud contrahendi. Et hanc doctrinam haurit ex D. August. qui illam frequenter tradit, & præcipue lib. de *corrupt. & gratia cap. 12.* ubi describit differentiam inter potestatem perseverandi, & donum actualis perseverantiæ, & inquit: *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non mori, posse ipsum bonum non deserere; datum est donum perseverantiæ: non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset.* Nunc vero sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis non tantum tale adiutorium perseverantiæ datur; sed tale, ut perseverantia ipsa donetur: non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Non solum enim dixit Ioann. 15. *sine me nihil potestis facere: verumetiam dixit, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Quibus verbis non solum iustitiam, verumetiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit. Christo enim sic eos ponente, ut eant, & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis audeat dicere, forsitan non manebit? Et circa finem ejusdem capituli eandem materiam tractans addit: *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma non deficeret, nec adversitate aliqua vinceretur.* Ubi S.Doctor attribuit habentibus donum perseverantiæ non solum potentiam ad non peccandum, sed etiam impotentiam ad peccandum in sensu statim magis declarando. Et ita eum intellexerunt Massilienses, ut refert Hilarius in *epist. ad eundem S.Doctorem*, ubi relatis verbis proximè adductis inquit: *His verbis sanctitatis tue ita moventur, ut dicant quandam desperationem hominibus exhiberi. Si enim Adam ita adiutus est, ut stare posset in iustitia, & à iustitia declinare: & nunc ita sancti inviantur, ut declinare non possint, si quidem eam acceperunt volendi perseverantiam, ut aliud velle non possint, &c.* Unde ipsi contrariam Augustino amplexati sunt sententiam, ut statim Hilarius addit his verbis: *Ceterum quidquid libet donatum sit prædestinatis, id posse & amittere, & retinere propria voluntate contendunt.* Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quidem perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possint.

Prædicta im-

241. Hæc vero impotentia, quam August. per-

severantibus tribuit, & quæ nimis dura Massiliensibus apparuit, non est impotentia absolute, & quæ tollat absolutam, & antecedentem potestatem ad peccatum: certum quippè est perseverantes posse absolute peccare, & cadere à statu iustitiæ, ut satis apertè docet Concilium Tridentinum loco supra citato, & sentiunt omnes Catholici. Sed est impotentia consequens, & in sensu composito: quia videlicet habens donum perseverantiæ nequit vel illud excludere, vel lapsum cum eo componere; licet adhuc stante prædicto dono habeat simul potentiam ad actum peccati secundum se: sicut de potentia ad omissionem peccaminosam conjunctâ cum auxilio efficaci ad actum præceptum docent communiter S. August. & D. Thom. discipuli, ut infra videbimus *disp.7.* ferè per totam. Intercedit tamen hæc differentia, quod auxilium efficax solum dat illam impotentiam ad peccatum in hac, aut illa occasione, materia, & tempore, pro quibus exhibetur: at donum perseverantiæ præstat impotentiam, illam consequentem ad omne peccatum grave absolute, & sine restrictione ad tempus, sed cum extensione usque ad mortem, ut docent Sancti Doctores ubi supra. Unde impotentia ad peccandum, quam affert perseverantiæ donum superat impotentiam, quam auxilium efficax dicit.

potentia non est necessaria absoluta.

242. Verumtamen non ita facile apparet, quale donum sit illud, quod præstat formaliter hanc impotentiam: præsertim cum donum perseverantiæ sit formaliter ejusdem rationis tam in parvulis, quam in adultis, & in omnibus perseverantibus per breve, & per longum tempus, ut docent satis communiter Theologi, & videri potest apud Arauxo infra *q.114.art.9.dub.1. & 2.* Nec enim consistit per se, & formaliter in auxiliis ad operandum: tum quia parvuli sunt eorum incapaces: tum quia adulti quandoque perseverant sine illis, ut si statim, aut paulo post justificationem moriantur. Nec consistere valet in concursu ad superandas tentationes, ob eadem ferè motiva. Nec in sola protectione extrinseca: nam August. ubi supra significat, quod perseverantes recipiunt donum perseverantiæ. Nec tandem in sola gratia habituali, & virtutibus infusis: quia hæc possunt amitti, & relinquunt potentiam antecedentem, & consequentem ad peccandum: quod de perseverantiæ dono negat, ut vidimus, Augustinus. Unde relinquatur, quod in nullo horum solitarie, & per se spectato consistat: sed sita sit in conjunctione gratiæ cum morte ex intentione efficaci Dei prædestinantis, & infundentis gratiam ut nunquam per peccatum interrumpendam. Et ita perseverantia activè ex parte Dei sumpta importat eam intentionem, & infusionem: passivè autem, & formaliter dicit conjunctionem gratiæ cum morte: ita quod primum initium sit gratiæ, ut illi Dei intentioni subest, quæ proinde dici potest perseverantia inchoativè; terminus vero sit mors, quæ potest appellari complementum, & consummatio perseverantiæ: alia autem, si quæ concurrunt, se habent dispositivè, & auxiliativè ad effectum perseverandi. Attentis tamen omnibus rectum doni perseverantiæ constituendum est in gratia sanctificante, non quidem secundum se accepta: sic enim amissibilis est: sed in eadem ut infusa ex intentione efficaci Dei, ut persistat usque ad mortem: nam ita accepta nequit consequenter amitti, & reddit hominem consequenter impotentem ad peccandum. Fieri enim non potest, ut ea gratia per peccatum amittatur, quam Deus efficaciter vult non amitti. Unde quicumque gratiam

Quod donum præstat eam impotentiam,

Arauxo.

tiam sanctificantem hac intentione datam accipiunt, infallibiliter perseverant, & nequeunt potestate consequenti esse nisi perseverantes, aut ullum grave peccatum committere: qui sunt effectus proprii doni perseverantiæ, ut supra vidimus ex D. Augustino. Unde eadem gratia habitualis, secundum se accepta perseverantia non est, illa intentione data, & ut ipsi substans est principale in dono perseverantiæ, & hominem perseverantem reddit, quamvis non excludat alia subsidia intrinseca, vel extrinseca, per quæ Deus decrevit, ut huiusmodi gratia usque ad mortem continuaretur: quæ proinde ad complementum perseverantiæ, prout Deus decrevit, possunt requiri.

Quam doctrinam tradit satis apertè D. Augustinus quando de perseverantia agit, & præcipuè lib. de correctione, & gratia cap. 7. ubi versans illud Apostoli ad Rom. 8. *Quos autem prædestinavit, illos, & vocavit*, inquit: *Eos itaque vult intelligi, quos secundum propositum vocavit; ne putentur esse in eis aliqui vocati, & non electi, propter illam dominicam sententiam, Matthæi 20. Multi vocati, pauci electi. Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati, non autem quicumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, & sæpè dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam prædestinati, atque præciti. Horum si quisquam perit, fallitur Deus: horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Electi autem sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Iudas ad opus, cui congruebatur. Et luculentius adhuc in lib. de dono perseverantiæ cap. 8. inquit: Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt iudicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, ait unus prædestinatorum (Ioan. 1. cap. 2.) qui de pectore Domini bibebat hoc secretum, mansissent utrique nobiscum. Quid est, quæso, non erant ex nobis, nam si fuissent, mansissent utrique nobiscum. Nonne utrique a Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant? Nonne postremo utrique vocati fuerant, & vocantem sequenti, utrique ex impiis iustificati, & per lavacrum regenerationis utrique renovati? Sed in hoc audiret ille, qui sciebat proculdubio, quod dicebat; respondere posset, & dicere: vera sunt hæc; secundum hæc omnia erant ex nobis. Veruntamen secundum quandam aliam discretionem non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utrique nobiscum. Quanam est tandem ista discretio? Patent libri Dei, non avertamus aspectum: clamat Scriptura divina, adhibeamus auditum. Non erant ex eis, quia non erant secundum propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi: non erant in eo sortem consecuti: non erant prædestinati secundum propositum eius, qui universa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubio mansissent. Ubi ut vides, non reducit Sanctus Doctor differentiam perseverantis à non perseverante ad distincta dona naturæ, vel gratiæ secundum se accepta; sed ad prædestinationem æternam, & subinde ad prædicta dona, ut tali intentioni subsint, atque ex intentione efficaci perseverandi descendunt. Quod etiam tradit D. Thom. in comment. ad locum cit. ubi illum in eodem sensu interpretatur his verbis: *Sed non erant ex nobis, prædestinatione, &**

electione. Et ideo ex recessu eorum Ecclesia non est damnificata, sicut nec corpus damnificatur, humores pravi exeunt de corpore. Nam si fuissent ex nobis prædestinatione, & electione; permansissent utique nobiscum, id est, finaliter mansissent in consortio fidei seu fidelium. Discutunt itaque hi duo sacri Doctores de dono ad perseverandum, sicut de auxilio ad agendum, cuius efficaciam ab efficaci, & absoluta Dei intentione perpetuo derivant, ut constat ex dictis disp. 1. proœm. cap. 5. §. 2. & cap. 6. §. 1. & latius constabit ex infra dicendis disp. 7. per totam. His necessario præmissis.

§. II.

Statuitur vera & communis sententia.

243. **D**icendum est donum perseverantiæ esse *Conclusio.*

specialem gratiam respectu hominis ut iustificati: atque ideo hominem existentem in gratia indigere adhuc alio specialiori beneficio ad perseverandum. Ita sentiunt communiter omnes Doctores Catholici, paucis exceptis referendis. Immo plures Auctores existimant hanc assertionem esse de fide: & censuram inurunt illorum paucorum opinioni, qui eam, prout jacet, non admittunt; sed varias limitationes, & absurdas expositiones comminiscuntur, quibus illam reddant minus universalem, aut certam. Videantur pro nostra assertionem Caietan. & Medina ad hunc art. 10. ubi etiam Curiel dub. 1. Lorca disp. 13. Montefin. disp. 29. quæst. 3. Greg. Martinez dub. 1. cum duobus sequentibus Arauxo dub. 4. Godoy disp. 47. §. 5. Gonet disp. 1. art. 8. §. 1. cum sequentibus. Ferrara 3. contra gentes cap. 155. Sotus lib. 1. de natura & gratia cap. 22. Alvarez de auxiliis disp. 103. & lib. 6. Respons. cap. 1. & alij.

Præcipuum huius veritatis fundamentum desumitur ab auctoritate Scripturæ, & Patrum, quorum testimonia latissimè allegant Auctores proximè relati; eaque omittimus, ut præcisè ponderemus auctoritates Concilij Arausici secundi, & Tridentini, quæ nobis videntur supra positam assertionem evidenter docere. Nam Arausicanum can. 10. inquit: *Adiutorium Dei etiam renatis, & sanctis est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, & in bono possint opere perdurare.* Ubi, ut rectè observavit Curiel, considerandum est, quod Concilium non refert necessitatem divini adiutorij ad hominis naturam secundum se, sed etiam ad hominem ut affectum gratia sanctificante: hanc enim vim habent illa verba, *Etiam renatis, & sanctis*: atque adeo ex sententia Concilij donum perseverantiæ habet rationem gratiæ non solum comparative ad hominem, sed etiam comparative ad sanctitatem in eo præexistentem: quod non posset verificari, si prædictum donum conferretur ex generali providentia ordinis gratiæ. Deinde nulla in prædicto canone apponitur limitatio longi, vel brevis temporis; sed indefinitè asseritur necessitas specialis auxilij, ut perveniamus ad finem bonum: unde fateri oportet, quod necessarium sit ad perseverandum etiam pro tempore brevi. Tandem canon ille apertè distinguit perventionem, ut sic dicamus, ad finem bonum à permanentia in rectè operando: quocirca necessitas prædicti adiutorij restringenda non est ad difficultatem rectè operandi, aut superandi tentationes: sed extendi debet ad omnem perseverantiam finalem etiam ab illa difficultate præcisam. Quæ doctrina est omnino consona Div. August. cuius sententias Concilium illud collegit, & adversus

Caietan.
Molina.
Curiel.
Lorca.
Montefinos.
Greg. Mart.
Arauxo.
Godoy.
Gonet.

Fundamen-
tum ab aucto-
ritate.
Ferrara.
Alvarez.
Conc. Araus.

adversus Semipelagianos probavit, ut observavimus *disp. 1. cap. 5. §. 5. n. 11.* nam S. Doctor gratiam perseverantiae non revocat ad diuturnitatem temporis, ut constat ex *lib. de bono perseverantiae, cap. 1.* cuius verba supra dedimus *num. 235.* nec illam reducit ad difficultatem operandi; sed unice, & per se constituit in coniunctione status gratiae cum morte, ut satis constat ex dictis *§. praeced.* Unde specialissimum perseverantiae donum recognoscit in parvulis, ut liquet ex *lib. citat. cap. 17.* ubi ait: *Videte jam à veritate, quam sit alienum negare donum Dei esse perseverantiam usque in finem huius vitae; cum vitae huius, quando voluerit, ipse det finem, quem si dat ante imminuentem, facit hominem perseverare usque in finem. Sed mirabilior, & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quod etiam parvulis, quibus obedientia non est illius aetatis, ut videtur, datur hac gratia.*

D. August.

Conc. Trid.

Nec minus perspicua est doctrina Concilii Tridentini: nam, *sess. 6. cap. 13.* inquit: *Similiter de perseverantia munere, de quo scriptum est, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat statinere, ut perseveranter stet, & eum qui cadit, instituere; nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur.* Ubi loquitur de eo, qui stat per gratiam: & tamen asserit illum non aliunde habere perseverantiam, nisi à Deo, qui solum potest illam conferre, sicut & restituere lapsum: unde sicut reparatio post lapsum est specialissimum beneficium homini indebitum: ita perseverantia iuxta sententiam Concilii reputanda est ut singulare donum, quod nec habenti gratiam debetur. Et in eodem sensu diffinit *can. 12.* *Si quis dixerit iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Quae diffinitio universalis est, nec ullam habet restrictionem vel ad tempus, vel ad qualitatem personae: & aliunde formalis est: nam ex parte subiecti ponitur iustificatus, ut denotetur, quod perseverantia non solum respectu hominis secundum se considerati, sed etiam sub statu iustitiae reduplicativae accepti, habet rationem gratiae specialis. Quam specialitatem evidentius adhuc expressit Concilium *can. 16.* quem ita orditur: *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiae donum, &c.* non enim ita praedictum donum extolleret, si specialissimum non esset, ac homini etiam iustificato prorsus indebitum. Vnde oppositam, quorundam doctrinam sentimus cum plerisque nostrae, & communis assertionis Auctoribus esse non satis securam.

Expenditur ratio.

244. Deinde potest eadem assertio probari rationibus: quarum aliqua à D. Thom. adducta, licet optimae sint, & efficaciter evincant intentum, pro quo expenduntur; nihilominus sunt minus universales, quam nostra assertio, prout iacet; & tangunt difficultatem adimplendi praecepta per longum tempus, & superandi graves tentationes, quae intra illud occurrunt: easque expendimus dubio praecedenti à *num. 223.* & *disput. praeced. dub. 5. & 8.* Vnde eismodo relictis probatur conclusio unica ratione universaliori, quae potest ita formari: nam donum firmans, & determinans ad bonum excedit exigentiam, & dispositionem principij ex se mutabilis, & vertibilis à bono in malum: sed homo etiam gratia sanctifican-

te praeditus est de se mutabilis, & vertibilis à bono in malum: determinatur autem per donum perseverantiae, & firmatur circa bonum: ergo huiusmodi donum excedit exigentiam, & dispositionem hominis existentis in gratia: atque ideo est speciale beneficium respectu hominis adhuc ut iustificati. Haec secunda consequentia patet ex prima: nam illud dicitur speciale beneficium, & specialis gratia, quod excedit dispositionem, & exigentiam principij, vel subiecti, cui datur, ut liquet ex haecenus dictis in hoc Tract. ergo si donum perseverantiae excedit dispositionem, & exigentiam hominis ut iustificati, nequit non esse beneficium speciale respectu illius. Prima vero consequentia legitime infertur ex praemissis. Maior autem est satis manifesta: quia principium de se variabile, & vertibile à bono in malum non exigit firmitatem, & determinationem ad bonum; alioqui non esset de se vertibile, ut ex terminis liquet: ergo firmari, & determinari ad bonum est supra exigentiam, & dispositionem praedicti principij. Minor denique quoad primam partem est certa: quoniam homo, licet habeat gratiam, potest peccare potentia antecedenti, & consequenti, & gratiam amittere, ut patet in eis, qui non perseverant: ergo de se, & ex sola praesentia gratia adhuc est mutabilis, & vertibilis à bono in malum. Secunda vero eiusdem minoris pars liquet ex supra dictis *num. 241.* Vbi declaravimus, qualiter donum perseverantiae firmet, & determinet hominem ad bonum, ita ut sit impotens consequenter à gratia recedere, licet retineat potestatem antecedentem ad peccandum. Quam rationem proponit D. Thom. *lib. 3. contra gentes, cap. 15 §.* his verbis: *Omne, quod de se est variabile, ad hoc, quod figatur in uno, indiget auxilio alicuius moventis immobilis: homo autem variabilis est, & de malo in bonum, & de bono in malum: ad hoc igitur, ut immobiliter perseveret in bono, indiget auxilio divino.* Et similia repetit *2.2. quest. 17. art. 4. & alibi.*

D. Thom.

Roboratur.

Confirmatur: quia ad id indiget homo nova, & speciali gratia, quod praestare non valet, nec ex se, nec ex vi habituum, aut virium in eo praesistentium: sed donum perseverantiae confert aliquid, quod homo iustus praestare non valet nec ex se, nec ex sola gratia habituali, & virtutibus, quas habet: ergo donum perseverantiae est nova, & specialis gratia respectu hominis: etiam ut iustificati. Maior, & consequentia constant. Minor autem suadetur: quia donum perseverantiae immobilizat in bono, & dat impotentiam consequentem ad peccandum, ut supra *num. 242.* exposuimus: sed iustus nec ex se, nec ex sola gratia habituali potest praestare huiusmodi effectum; cum gratia sit amissibilis, & homo illam habens possit antecedenter, & consequenter peccare; & aliunde non apparet, qualiter possit iustus hanc habitualement dispositionem excludere, aut quid valeat in se ipso efficere, ut se constituat habitualiter immutabilem: ergo donum perseverantiae confert aliquid, quod homo iustus non valet praestare, nec ex se, nec ex solis viribus gratiae habitualis. Quod motivum expendit D. Thomas *loco supra citato* D. Thom. *ex 3. contra gentes, ubi ait: Licet homo per voluntatem, & liberum arbitrium sit Dominus sui actus: non tamen est Dominus suarum naturalium potentiarum: & ideo licet sit liber ad volendum,* vel

vel ad non volendum aliquid ; non tamen volendo facere potest , quod voluntas in eo , quod vult , vel elegit , immobiliter se habeat : hoc autem requiritur ad perseverantiam , ut scilicet voluntas in bono immobiliter permaneat : perseverantia igitur non est in potestate liberi arbitrii : oportet igitur adesse homini auxilium divina gratia ad hoc , quod perseveret. Idemque motivum insinuat Concilium Tridentinum cap. illo 13. cum de dono perseverantiæ dixit : *Quod aliunde haberi non potest , nisi ab eo , qui potens est cum , qui stat , statuere , ut perseveranter stet.* Quibus verbis significat ad solam Dei potestatem pertinere huiusmodi immobilem persistentiam causare.

Prima obiectio.

245. Sed obiicies primo : cum asseritur , quod homo per donum perseverantiæ firmatur in bono , & sit immutabilis ad malum ; vel significatur , quod consequitur hanc firmitatem in ipso instanti mortis , vel ante illud ? Primum non est ad rem : tum quia in præsentis loquimur de perseverantia viæ , quæ pertinet ad viatorum statum , ut supra observavimus num. 241. & ita non complectitur id , quod tribuitur in ultimo instanti intrinseco mortis. Tum etiam quia immutabilitas conveniens animæ ratione mortis non est effectus gratiæ specialis ; sed debetur eius naturæ : ubi enim anima separatur à corpore , manet determinata ad id , quod existens in corpore elegit. Secundum autem dici non valet : primo quia homo ante mortem non dicitur perseverasse , ac proinde nec accepisse perseverantiæ donum. Secundo quia homo ante mortem potest simpliciter peccare : atque ideo mutabilis de bono in malum. Igitur in nullo vero sensu potest asseri , quod homo per donum perseverantiæ firmatur in bono ; ut hinc probemus prædictum donum esse gratiam specialem , & quæ superat exigentiam , ac dispositionem hominis iusti.

Solutio.

Respondetur donum perseverantiæ pertinere simpliciter ad statum viæ ; atque ideo conferri ante instantem mortis ; compleri tamen extrinsecè per illud instans : consistit enim donum perseverantiæ in coniunctione gratiæ cum morte , sive in ipsa gratia sanctificante ut data ex efficaci intentione prædictæ coniunctionis , ut supra explicuimus num. 242. Vnde patet ad primam probat onem in contrarium : nam licet homo nequeat ante mortem dici , quod perseveraverit complete , & de præterito ; dici tamen potest , quod perseveret , & quod infallibiliter perseverabit : & hoc sufficit ad verificandum , quod ante mortem receperit donum perseverantiæ. Ad secundam dicendum est hominem , qui habet donum perseverantiæ , posse quidem peccare potestate antecedenti , & in sensu diviso ; ad quod sufficit potestas ad actum secundum se : non posse tamen peccare potestate consequenti , & in sensu composito , ad quod requiritur potestas ad actum ut coniungendum cum circumstantiis hic , & nunc occurrentibus : inter quas computatur donum perseverantiæ , quod neque expelli valet , nec cum peccato componi ; alioqui perseverantia non esset. Sicut posito auxilio efficaci ad amorem , stat adhuc potestas antecedens ad eius carentiam in sensu diviso ; non autem potestas consequens , & in sensu composito : & hoc posterius sufficit , ut eo auxilio posito dicatur homo infallibiliter , & indissolubiliter amare. Adest tamen

discrimen , quod auxilium solum infallibilitat , & immobilitat ad actum , ad quem movet , & cui commensuratur : & ita relinquit in homine potestatem non solum antecedentem , sed etiam consequentem ad peccandum in alia materia , occasione , aut tempore : unde non importat immobilitatem absolutam adhuc consequenter ; atque ideo non excedit dispositionem , & exigentiam hominis operantis. Cæterum donum perseverantiæ respicit sine limitatione totum spatium vitæ , quod superest , & ita infallibilitat , ac immobilitat circa bonum absolute , excludendo potestatem consequentem ad oppositum : quæ immutabilitas excedit dispositionem , & exigentiam principij de se vertibilis à bono in malum , & à malo in bonum : istud quippe non exposcit immobilitari ad unam partem , ut ex se liquet. Vnde donum perseverantiæ nequit non esse specialis gratia. An autem hinc sequatur indistinctio inter donum confirmationis , & donum perseverantiæ infra constabit à num. 256.

246. Obiicies secundo : nam sicut liberum hominis arbitrium est vertibile de bono in malum , ita est vertibile de malo in bonum : sed homo , qui existerat in peccato , per mortem obfirmatur in malo , quin hæc obstinatio excedat eius dispositionem , & exigentiam : ergo pariter qui existerat in gratia , per mortem firmabitur in bono , quin ista circa bonum immutabilitas excedat eius exigentiam , ac dispositionem ; ac proinde quin habeat rationem gratiæ specialis.

Secunda obiectio.

Et confirmatur urgenter : quia si natura humana conderetur , & gubernaretur in puris , aliqua eius individua perseverarent in rectitudine naturali , & naturalem beatitudinem assequerentur , ut diximus disp. 1. num. 58. cui naturali beatitudini perseverantia in bono , & immobilitas ad malum annexa esset , ut ex se liquet : & tamen in prædicto statu nulla daretur gratia specialis , ut sæpius diximus disp. citata : hæc igitur gratia necessaria non est ad perseverandum in bono : atque ideo ex vi huius nullum gratiæ sanctificanti speciale beneficium adiiciendum est.

Respondetur obiectioni negando consequentiam : quoniam licet supposita perseverantia viæ sive in bono , sive in malo usque ad mortem , consonum sit naturis rerum , & iuxta earum exigentiam , quod homo iustus confirmetur in bono , & peccator obfirmetur in malo : nihilominus circa ipsam perseverantiam viæ , quæ morte completur , aliter in bono , aliter in malo philosophari oportet : Nam ut homo perseveret in statu peccati , in quo peccando actualiter se constituit , non requiritur impotentia antecedens , vel consequens ad bene moraliter operandum : compatitur enim cum statu , & perseverantia peccati , quod homo eliciat aliquas operationes moraliter bonas ; atque ideo quod inclinationem ad bonum rationis extinctam , aut omnino ligatam non habeat , ut constat ex dictis disp. præced. dub. 2. Cæterum ut homo perseveret in statu gratiæ , requiritur inter alia , quod gratia infundatur ex intentione efficaci Dei , ut persistat usque ad mortem ; cum qua intentione non potest componi , quod homo labatur in peccatum grave : & sic habet impotentiam consequentem ad peccandum. Vnde perseverantia hominis in peccato non excedit eius exigentiam , & dispositionem ;

Responsio.

tionem ; secus autem perseverantia hominis in gratia.

Præsertim, quod impotentia consequens, quam habet peccator, ut propriis viribus convertatur ad bonum, consequitur ejus actum peccaminosum, quo se in tali statu constituit: quod autem consequitur actum, non excedit vires, & dispositionem principij, à quo actus elicitur, ut ex se constat. Justus verò nullum actum efficere valet, quo se constituat in statu non peccandi, vel in se causet impotentiam consequentem ad peccandum, quæ in perseverantia gratiæ importatur: unde talis impotentia nequit reduci ad vires, & dispositionem intrinsecam justij; sed beneficium speciale à Deo collatum. Quam doctrinam tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 137. art. 4. ad 3. ubi ait: *Dicendum, quod homo per se potest cadere in peccatum, sed non potest per se resurgere à peccato sine auxilio gratiæ. Et ideo ex hoc ipso, quod homo cadit in peccatum, quantum de se est, facit se in peccato perseverantem, nisi gratia Dei liberetur. Non autem ex hoc, quod facit bonum, facit se perseverantem in bono: quia de se potens est peccare: & ideo ad hoc indiget auxilio gratiæ.*

D. Thom.

Unde ad confirmationem neganda est consequentia intellecta de perseverantia simpliciter tali, sive in statu gratiæ. Et disparitas liquet ex proximè dictis: quoniam perseverantia illa secundum quid (qualem possent habere homines conditi in puris, qui brevi tempore viverent) esset consequens ad instantis mortis, & ita non esset perseverantia viæ. Quandiu enim viverent, nihil haberent, per quod excluderent potestatem consequentem ad peccandum; atque ideo non importarent aliquid, per quod immobilitarentur in bono. Sed illa perseverantia nihil aliud esset, quam brevis permanentia in bono, quam possent per vires naturales habere: non enim oporteret, quod semper peccarent, ut diximus loco citato. Haberent tamen impotentiam ad diu se continendum in bono; atque ideo ad absolutè perseverandum. Unde vis ad perseverandum in eo statu esset vel ut conditionata, nempe si brevem vitæ periodum agerent. Quod si Deus aliud perseverantiæ genus magis absolutum decerneret; eo ipso non gubernaret naturam humanam, ut purorum status poscit; sed ei conferret speciale aliquod beneficium. Cæterum perseverantia hominis in statu gratiæ non fundatur in suppositione mortis, sed pertinet ad viam, & provenit ex efficaci intentione Dei hominis prædestinantis ad gloriam; unde est omnino absoluta, sicut & prædestinatio ipsa redditque hominem consequenter impotentem ad peccandum. Nec, quantum est ex vi prædicti affectus, restringitur ad tempora, vel occasiones, sed figit absolutè hominem in bono, quamvis quia illa intentio per certa media executioni mandari debet, quandoque inferat longiorem vitam, & quandoque brevior, prout Deus vult. Hujusmodi autem adeo magna & firma stabilitas excedit vires, & exigentiam gratiæ sanctificantis; & solum derivatur à Deo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut firmiter stet, ut loquitur Concilium Tridentinum.

Alias objectiones nunc omittimus, quia non solum rationem, sed conclusionem æquè directè impugnant, quas proinde inter argumenta adversæ opinionis subjiciemus.

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

§. III.

Refertur Sententia contraria, & tribus ejus argumentis occurritur.

247. **C**ontrariam nostræ assertioni sententiam tuentur Vega lib. 12. in Trident. cap. 22. & Andreas Duvalius in Tract. de gratia quæst. 1. art. ult. qui docent, quod si à justificatione usque ad mortem breve temporis spatium interveniat, in quo nulla gravis tentatio, vel præceptum difficile occurrit; non requiritur specialis gratia ad perseverandum finaliter: quod à fortiori dicerent de parvulis, qui ante adultam ætatem moriuntur. Idem etiam reipsa tuentur Auctores, vel qui necessitatem doni perseverandi ad speciales causas, & non ad principium adeo universale, ut nos fecimus, reducunt; vel qui donum perseverantiæ à perseverandi potestate non distinguunt, ut ex dicendis constabit. Id vero, in quo omnes convenire videntur, videlicet ad perseverandum in gratia non requiri universaliter speciale aliquod donum, potest probari sequentibus.

Sententia contraria. Vega. Andreas Duvalius.

Arguitur primo: quia fieri potest, ut in spatio, quod intervenit ab infusione gratiæ usque ad mortem, non occurrat nisi aliquod præceptum facile, & leve: sed homo potest hujusmodi præceptum adimplere absque speciali gratia, ut constat ex dictis dub. præced. §. 2. ergo potest absque speciali gratia perseverare usque ad mortem. Patet consequentia: nam ille perseverat in gratia, qui adimplet mandata: atque ideo quod sufficit ad adimplendum mandata, sufficit ad perseverandum.

Primum argumentum.

Confirmatur primo: nam in prædicto casu tria tantum interveniunt, nempe infusio gratiæ, adimpletio præcepti, & mors: sed mors contingere potest ex influxu causarum naturalium; adimpletio vero præcepti non exposcit gratiam specialem; gratiæ denique infusio non est speciale illud donum, de quo agimus in præsentia: ergo nulla ibi interveniret specialis gratia: & tamen homo perseveraret: nulla igitur requiritur specialis gratia ad perseverandum finaliter.

Confirmatur primo.

Confirmatur secundo: quia ad perseverandum in prædicto casu sufficit, quod gratia conservetur pro brevi tempore, & quod mors eveniat: sed brevis gratiæ conservatio non est beneficium speciale: & multo minus mortis eventus: ergo fieri potest, ut homo perseveret absque speciali Dei beneficio.

Secundo.

Ad argumentum respondetur negando consequentiam: perseverantia enim non consistit formaliter in auxilio dato ad operandum, sed in conjunctione gratiæ cum morte, ut hæc conjunctio est per se intenta à Deo prædestinante; unde ex eo, quod homo possit in eo eventu absque speciali gratia adimplere illud præceptum, minus rectè colligitur, quod possit absque speciali gratia perseverare. Et hinc patet ad consequentiæ probationem: licet enim ille, qui adimpleret mandata usque ad mortem perseveraret: nihilo minus ex alio principio sumitur, quod adimpleat mandata secundum se; & quod adimpleat mandata usque ad mortem. Nam ad illud prius sufficit virtus adæquans difficultatem mandatorum secundum se, quæ potest esse communis perseverantibus, & non perseverantibus: sed ad hoc posterius requiritur, quod adimplens mandata acceperit gratiam datam ex efficaci voluntate Dei intendentis ejus perseverantiam, sive conjunctionem cum morte: ex quo prædicta gratia habet immobilitare justum in bono, & excedere ejus vires, & exigentiam. Et ita in adimplitione us-

Occurritur a gumento.

que ad mortem implicatur ipsum donum perseverantiæ, de quo disputamus.

*Disiunctur
confirmatio.
res.*

Unde ad primam confirmationem dicendum est, quod licet mors secundum se considerata proveniat à causis naturalibus; & gratia sanctificans secundum se accepta non sit specialis gratia, de qua agimus: nihilominus utriusque conjunctio est effectus per se intentus à Deo prædestinante, & habet rationem beneficii specialis, sicut & ipsa prædestinatio. Immo vero ipsa gratia, ut data ex efficaci intentione, ut permaneat absolute, est specialissimum donum, immobilitans hominem, ne peccet, ut supra declaravimus, & secum infallibiliter trahit omnia, quæ ad non peccandum requiruntur tam ex parte actus primi, quam ex parte actus secundi. Unde ita accepta excedit vires, & exigentiam sui ipsius consideratæ secundum se: habetque proinde rationem doni specialis non solum respectu hominis, sed etiam respectu iusti.

Ad secundam patet ex modò dictis: nam licet brevis permanentia gratiæ considerata secundum se non sit beneficium speciale respectu hominis iustificati: infusio tamen gratiæ ex efficaci intentione, ut semper maneat, & quæ immobilitat hominem, ne peccet, nequit non rationem specialissimæ gratiæ sortiri: & hoc posterius importatur in dono perseverantiæ.

Obiectio.

248. Sed dices ex hac doctrina inferri, quod qui accepit gratiam ea intentione sibi infusa, non indigeat ulteriori auxilio ad perseverandum: consequens est absurdum: ergo prædicta doctrina admittenda non est. Sequela videtur manifesta: nam gratia ea intentione data immobilitat hominem, ne peccet: independentem ab alio auxilio facit hominem perseverare: atque ideo homo habens talem gratiam non indigebit ulteriori auxilio ad prædictum effectum. Falsitas vero consequentis ostenditur: nam omnes iusti possunt, & debent petere à Deo donum perseverantiæ, illudque petunt illis verbis orationis Dominicæ, *Adveniat regnum tuum*, ut cum D. Thom. 3. contra gentes cap. 155. & D. August. lib. de bono perseverantiæ cap. 2. docent communiter Theologi: quod superfluum foret, si iustus habens gratiam ea intentione datam non indigeret ulteriori auxilio ad perseverandum.

Responsio.

Respondetur negando sequelam, universaliter, & prout jacet, intellectam. Nam sicut ex eo, quod supposita prædestinatione alicujus infallibile est, quod salvabitur; & tamen hæc certitudo non excludit necessitatem gratiæ, auxiliorum; & orationis: ita quamvis gratia infusa ex voluntate efficaci Dei prædestinantis, & intendentis perseverantiam in bono, infallibiliter inferat effectum perseverandi, nihilominus non excludit necessitatem aliorum auxiliorum. Et ratio est eadem utrobique: quia videlicet Deus prædestinans hominem decernit etiam media, quibus homo consequatur salutem; & Deus infundens gratiam, & intendens perseverantiam, intendit etiam, quod prædicta perseverantia per determinata media (inter quæ respectu adultorum oratio, & mandatorum adimpletio communiter computantur) executioni mandetur. Unde adhuc supposita prædestinatione, & prædictæ gratiæ infusione, superfluum non est, sed necessarium poscere perseverantiam, sive auxilia, quæ ad eam complendam requiruntur. Ad probationem autem sequelæ patet ex modò dictis: nam licet gratia ex efficaci perseverandi intentione data sit rectum principale doni perseverantiæ, & immobilitet saltem inchoa-

tivè hominem in bono; nihilominus, ut hæc munia præstet, debet connotare futuritionem aliorum auxiliorum, quibus perducenda est usque ad mortem, & per quæ Deus decrevit, ut beneficium perseverandi executioni mandetur. Quam doctrinam tradit Concil. Trident. cap. sepius citato, ubi ait: *Verumtamen, qui se existimant stare, videant, ne cadant; & cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in orationibus, in eleemosynis, & oblationibus, in ieiuniis, & castitate. Formidare enim debent, scientes, quod in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt, de pugna, quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: Debitor es sumus non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Videatur etiam D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 13. & quæst. 19. art. 4. & quæst. 22. art. 4. & quæst. 23. art. 6. ubi similibus difficultatibus eodem modo respondet.

Conc. Trid.

D. Thom.

249. Replicabis: nam ut verificetur, quod iustus ut iustus indiget dono alio speciali ad perseverandum; requiritur, quod huiusmodi donum distinguatur à gratia sanctificante: alioqui iustus per ipsam gratiam intrinsecam haberet donum perseverandi, quo proinde non indigeret: atqui donum perseverantiæ à gratia sanctificante non differt; sed consistit in eadem gratia ut infusa ex intentione efficaci, quod perseveret, ut constat ex hæcenus dictis: ergo vel iustus non indiget speciali alio dono ad perseverandum; vel rectum huius doni non est gratia sanctificans, ut affirmamus.

Replica.

Respondetur, quod ut supra num. 242. præmonuimus, donum perseverantiæ adæquatè acceptum consistit in conjunctione gratiæ cum morte ex intentione efficaci glorificationis; unde ita acceptum complectitur aliquid realiter distinctum à gratia, nempe mortem, aut etiam auxilia, quibus gratia usque ad mortem perducitur: atque ideo non sequitur, quod homo per gratiam entitativè acceptam habeat donum perseverantiæ, saltem adæquatè, & completè. Sed rectum huius doni, quod primo immobilitat hominem, & tollit potestatem consequentem ad peccandum, in gratia sanctificante merito constituimus: & in hac tantum consideratione replica potest procedere. Quæ tamen non urget: quoniam licet hoc rectum non distinguatur materialiter, & in esse entis à gratia, distinguitur tamen formaliter in esse doni, & quantum sufficit, ut habeat rationem specialis beneficii respectu iusti. Gratia enim secundum se non præstat eam immobilitatem, nec implet infallibiliter complementum perseverandi: ita iustus, consideratus ut habens gratiam secundum se, adhuc indiget speciali dono ad immobiliter perseverandum. Sed quod gratia etiam immobilitatem præstet, provenit ex eo, quod infunditur à Deo ex intentione efficaci, ne unquam deficiat: hinc enim debet excludere potestatem consequentem ad peccandum. Quod autem sic infundatur, accidit ipsi gratiæ secundum se, & est novum, & diversum beneficium, separabile à gratia secundum se. Unde non sequitur, quod iustus habens gratiam secundum se acceptam, habeat eo ipso intransitivè donum perseverantiæ. Si vero sermo fiat de iusto ut habente gratiam ea intentione sibi datam; jam implicatur ipsum, rectum perseverantiæ; & ita inconveniens non est, quod non indigeat ulteriori auxilio ad inchoativè perseverandum: habet enim prædictum auxilium.

Solutio.

Secundum
argumentum.

250. Arguitur secundo : nam donum perseverantiae ad hoc ponitur necessarium, ut homo à statu gratiae per peccatum non delabatur : sed pueri baptizati, qui ante usum rationis moriuntur, nequeunt à gratia per peccatum labi ; siquidem sunt incapaces peccandi : ergo donum perseverantiae necessarium non est praedictis pueris, ut conserventur in gratia, & consequantur salutem : atque ideo assertio nostra non est universaliter vera.

Curiel.

Propter hoc argumentum quidam, quos suppresso nomine refert Curiel, limitant nostram assertionem, ut non extendatur ad parvulos. Sed eorum sententia omnino tuta non est : nam doctrina Conciliorum statuentium necessitatem specialis doni perseverantiae universalis est, ut

Enodatur.

supra à num. 243. ponderavimus. Unde aliter ad argumentum respondetur, quod licet pueri in aetate infantili nequeant peccare, possunt tamen ad aetatem adultam pervenire, & in ea peccare.

Sap. 4.

Quod ergo post gratiam in Baptismo acceptam moriantur, & eripiantur ab his periculis, beneficium speciale est ; quippe quod nec naturae secundum se, nec gratiae secundum se debetur. Et hoc significavit Scriptura Sap. 4. illis verbis: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus* : quae in

D. August.

hoc sensu exponit D. August. lib. 4. contra Iulianum, c. 8. & epist. 167. ad Vitalem, & lib. de praedest. Sanct. cap. 14. & alibi saepe. Praesertim quia gratia illis pueris datur ex efficaci voluntate Dei eos praedestinantis, & intendentis, ne unquam peccent : quo pacto gratia eos immobilizat in bono, & tollit potestatem consequentem ad peccandum, quae sunt propria munia doni perseverantiae. Atque ideo sicut falsum omnino esset asserere, quod illi pueri consequuntur salutem absque praedestinatione : ita absurdum prorsus est dicere, quod salventur absque speciali dono perseverantiae. Ipsa enim gratia ut ea intentione infusa, & morti conjungenda est perseverantiae donum. Quae est expressa sententia D.

D. August.

August. lib. de bono perseverantiae, cap. 14. ubi ait: *Sed mirabilior, & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quod etiam parvulis, quibus obedientia non est illius aetatis, ut datur, datur haec gratia, nempe donum perseverantiae, de qua disputat.*

Replica.

Dices : datis duobus pueris baptizatis, quorum unus statim moriatur, & alter perveniat ad adultam aetatem, & in ea peccet ; prior ille in perseverando solum discernitur ab hoc per mortem naturalem : in gratia enim recepta pares supponuntur fuisse : sed perseverantia specialis, de qua loquimur, debet esse aliquod supernaturale beneficium : ergo puer ille perseverat absque speciali dono perseverantiae.

Solutio.

Respondetur negando majorem : tum quia mors in eo eventu, quamvis elicitivè, ut sic dicamus, proveniat à causis naturalibus ; imperatur tamen ex providentia supernaturali Dei praedestinantis puerum illum : & ita spectat aliquo modo ad supernaturalem ordinem, sicut alij praedestinationis effectus. Tum etiam quia gratia sanctificans data puero perseveraturo provenit ex intentione efficaci Dei volentis pueri perseverantiam, & salutem : & ideo licet materialiter in esse entis non excedat gratiam alteri datam ; superat tamen considerata in esse doni, & beneficii descendens à Deo : sub qua ratione constituit rectum doni perseverantiae. Unde liquet, quod puer perseverans discernitur ab alio per aliquod beneficium ordinis supernaturalis.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

251. Arguitur tertio : nam illud, quod debetur, non habet rationem doni specialis : sed habenti gratiam debetur perseverantia : haec igitur non est donum speciale. Suadetur minor : nam gratia sanctificans praestat jus ad gloriam, quae sine perseverantia contineri non potest : ergo perseverantia debetur habenti gratiam. Patet consequentia : nam habenti jus ad aliquem finem, debentur media necessaria ad illud consequendum.

Tertium ad
gammatum.

Confirmatur primo : quia amicitiae debetur firmitas, atque auxilium ad ejus confirmationem ; sed gratia sanctificans fundat amicitiam inter Deum, & hominem : ergo gratiae sanctificanti, & justo per eam constituto debetur firmitas, sive auxilium ad amicitiae conservationem, & consequenter donum perseverantiae.

Confirmatur.

Confirmatur secundo : quia unicuique habitui debetur auxilium ad ejus operationem : sed in justo datur specialis habitus perseverantiae, qui ad perseverandum inclinatur, ut supra n. 240. vidimus ex D. Thom. ergo justo, mediante tali habitu, debetur auxilium, quo perseveret.

Responsio ad
argumentum.

Ad argumentum respondetur negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet gratia praestet jus ad gloriam dandam perseveranti ; non tamen praestat jus ad ipsam perseverantiam viam, sive, & in idem redit, non dat vires, & exigentiam se immobilitandi, & conjungendi cum morte. Et ita licet perseverantia patriae habeat rationem finis, seu praemij, & debeatur gratiae, perseverantia tamen viae non debetur, sed est requisitum se tenens ex parte subjecti ad actualem collationem gloriae. Unde dici potest, quod jus importatum in gratia sit subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum : nam habens gratiam habet absolute jus ad gloriam dandam tamen dependentem à conditione perseverantiae finalis.

Ad primam confirmationem respondetur distinguendo, vel explicando majorem : quae si significet esse de ratione amicitiae, quod amicus non desistat ex parte sua ab amicitia, concedenda est : & ita se gerit Deus, nunquam enim privat hominem sua gratia, & amicitia, nisi ejus culpa prius provocetur. Si autem denotet, quod amicus debeat amicum in amicitia ita retinere, ut ei non permittat peccare, & ab amicitia resilire ; neganda est : nec probari valet ex legibus amicitiae : praesertim in hac materia, & servata communi gratiae providentia, quae postulat, ut principium ex se mutabile permittatur aliquando mutari.

Ad primam
confirmatio-
nem.

Ad secundam negamus consequentiam, quae non rectè inferitur ex praemissis : nam operatio habitus perseverantiae non est actus, sive exercitium perseverandi ; sed est affectus perseverandi, sive propositum non deficiendi à bono. Et quamvis Godoi ubi supra num. 23. existimet, quod sicut ad reipsum perseverandum requiritur speciale auxilium, ita etiam ad propositum efficax perseverandi : longè probabilius est oppositum ; plus enim requiri potest aliquid praestandum, quam ad propositum praestandi illud, ut ostendimus disp. praeced. dub. 3. à num. 121. Vnde admittimus, quod justo debeatur auxilium ad actum proprium habitus perseverantiae, qui est propositum persistendi in bono : & negamus, quod debeatur ad actu perseverandum. Quam resolutionem docet aperte D. Thom. 2. 2. quaestione 137. art. 4. ubi ait : *Cum liberum arbitrium de se sit rectibile, & hoc ei non tollatur per habitua-*

Ad secundam.

D. Thom.

arbitrij etiam per gratiam reparati, ut se immobili-
ter in bono statuatur; licet sit in potestate ejus, quod
hoc eligat: plerumque enim cadit in nostra potestate
electio, sed non executio. Et idem docet in re-
sponsione ad 2.

§. IV.

*Diluitur quartum argumentum, & simul
ostenditur necessitas doni perseverantiae
pro statu justitiæ originalis.*

Quartum ar-
gumentum. 252.

Arguitur quarto: quia homo in statu
justitiæ originalis non indigebat spe-
ciali aliquo dono ad actu perseverandum: ergo
hujusmodi donum non est universaliter pro om-
nibus hominibus, & statibus necessarium. An-
tecedens suadetur: quia homo in prædicto sta-
tu erat simpliciter sanus, nullamque in bene ope-
rando patiebatur difficultatem, vel rebellionem
ex parte appetitus: homini autem sic disposito
connaturale omnino est perseverare: ergo homo
in tali statu non indigebat speciali aliquo dono
ad perseverandum.

Prima solutio
ex Iansenio,
Molina,
Suarez.

Propter hoc argumentum Cornelius Janse-
nius, & Ludovicus de Molina in *Concordia*,
quest. 14. art. 13. disp. 4. quibus etiam favet Sua-
rius *lib. 12. de gratia, cap. 9.* limitant nostram
assertionem ad præsentem statum naturæ lapsæ.
Inter quem, & statum justitiæ originalis quan-
tum ad indigentiam specialis doni perseverantiæ
constituunt differentiam, quam argumentum
insinuat: nam de facto adest rebellio appetitus,
adsunt etiam plures aliæ difficultates, in quarum
victoria ut homo perseveret, indiget speciali ali-
quo gratiæ beneficio: cujus oppositum contin-
geret in statu originalis justitiæ ob oppositam
rationem.

Obicitur.

Conc. Araus.

Sed hæc doctrina omnino rejicienda est. Tum
quia videtur manifestè adversari determinationi
Concilij Arausici secundi *can. 19.* ubi dicitur:
*Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua
condita est, permaneret, nullo modo se ipsam, Creatore
suo non adjuvante, servaret.* Et nequit Concilium
exponi de adjutorio per solos habitus infusos,
aut alia auxilia sufficientia: quia Semipelagiani
Massilienses, quorum errores damnat, non nega-
bant hos habitus, & auxilia, sed necessitatem ul-
terioris auxilij efficacis, ut constat ex dictis *disp. 1.*

Conc. Triid.

cap. 5. §. 2. & 3. Tum etiam quia Concilium Triid.
sess. 6. c. 13. ut doceat hominem justificatum in-
digere speciali dono perseverantiæ, inserit ratio-
nem universalem, & quæ probat pro omni statu
viæ: *Quod, inquit, aliunde haberi non potest, nisi ab
eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut perseve-
rante stet.* Hæc vero propositio falsa esset, si per-
severantia in aliquo statu aliunde haberetur,
quam ex speciali Dei dono firmante hominem
circa bonum. Sentit ergo Concilium, quod ho-
mo in statu justitiæ originalis indigebat speciali
aliquo auxilio, ut actu perseveraret. Tum præterea
quia non minori gratia indigebat homo in eo
statu, ac Angeli: sed hi non perseverarunt abs-
que speciali aliquo Dei beneficio: ergo nec homo
perseveraret. Probat minor ex D. August. *lib. 12.
de Civitate Dei, c. 9.* ubi de Angelis tractans in-
quit: *Istis mala voluntate cadentibus, illi amplius
adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se
nunquam casuros certissime fieret, pervenerunt.*
Quod majus adjutorium non pertinet ad auxi-
lium sufficiens, quod omnibus Angelis commu-

D. August.

ne fuit; sed ad speciale aliquod auxilium efficax,
quo Deus Angelos, quos voluit, adjuvit, ut per-
manerent in bono, juxta absolutam persisten-
di intentionem, qua ipsis gratiam sanctificantem
communicavit, ut apertius significat idem S. Do-
ctor *concione 2. in Psal. 32.* ubi de eisdem Ange-
lis sub nomine calorurn agens inquit: *Nec ipse
firmitatem sibi propriam præstiterunt: verbo Do-
mini cali firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis
virtus eorum.* Idem etiam docet D. Gregor. *lib. 25.
Moral. cap. 28.* ubi de Angelis affirmat: *Aliis ca-
dentibus, alios fuisse à Deo solidatos, utique similiter
casuros, nisi solidati fuissent.* Tum denique quia
idem D. August. *lib. de correctione, & gratia, c. 11.*
asserit Adamo datum fuisse auxilium, quo posset
perseverare, sed non datum ei fuisse auxilium;
quo perseveraret: ergo sentit S. Doctor, quod ut
homo perseveraret in statu justitiæ originalis,
præter auxilium sufficiens præstans posse, requi-
rebat aliud specialius auxilium faciens actu
perseverare.

Urgetur im-
pugnatio.

Adde primo motivum nostræ assertionis uni-
versale esse, & comprehendere etiam statum ju-
stitiæ originalis: quoniam principio de se va-
riabili, & vertibili de bono in malum non de-
betur immutabilitas, & stabilitas in bono, quam
importat perseverantia: sed homo per justitiam
originalem non exueret propriam variabilita-
tem, & vertibilitatem à bono in malum, ut in
Adamo peccante liquet: ergo non deberetur
prædicto homini perseverantia, sed superaret ejus
dispositionem, & haberet rationem gratiæ spe-
cialis. Adde secundo, quod sicut rectum perseve-
rantia est de facto gratia sanctificans ut infusa
à Deo prædestinante, & efficaciter intendente
ejus permanentiam; ita rectum perseverantia in
statu innocentia esset justitia originalis ut infu-
sa à Deo prædestinante, & volente efficaciter, ne
deficeret. Et quemadmodum gratiam infundi
ex intentione addit aliquid supra se, quod ipsi
secundum se sumptæ non debetur, sed provenit
ex specialissimo favore, & providentia Dei præ-
destinantis: ita justitiam originalem conferri
ex illa intentione adderet aliquid supra se ipsam,
indebitum sibi consideratæ sumptæ secundum
se, nempe specialem amorem, & providentiam
Dei prædestinantis: nisi Jansenius, & Molina ve-
lint homines, qui in statu justitiæ originalis sal-
vantur, non deberi supponi prædestinatos:
quod est omnino improbabile. Sicut ergo nunc
perseverantia est gratia specialis; ita proportio-
nabiliter foret in prædicto statu.

253. Ad argumentum ergo negandum est *Lenitima re-
antecedens.* Et ad ejus probationem negamus *responsio.*
minorem: quia licet in eo statu non esset necessa-
rium speciale donum perseverantiæ vel ob re-
bellionem appetitus, vel ob difficultatem rectè
operandi, requireretur tamen ad immobilitan-
dum vertibilitatem arbitrij, quam justitia origi-
nalis minimè excludit, ut patet in Adamo pec-
cante, & ad conjungendum per se, & ex specia-
li providentia prædictam justitiam cum mor-
te. Id quod satis liquet in parvulis baptizatis,
& ante usum rationis decedentibus: in his enim
non datur pugna appetitus, nec obligatio rectè
operandi; immò in ea ætate impotentes sunt
ad peccandum: & tamen non perseverant abs-
que speciali dono perseverantiæ, ut supra nu-
mero 250. vidimus ex D. Augustin. Vnde à for-
tiori idem dicendum est de hominibus exi-
stentibus in statu justitiæ originalis. Præ-
sertim cum secundum communem providen-
tiam

tiam prædicti status possent homines à Diabolo tentari, & habere inconsiderationem circa agenda, ut Adamus expertus fuit.

Obiectiones
contra res-
ponsum.

254. Nec refert, si huic doctrinae opponas primò: nam Divus Augustinus in libris de bono perseverantia, & de correptione, & gratia, aperte intendit aliquam differentiam constituere inter hominem iustitia originali præditum, & hominem lapsum respectivè ad necessitatem doni perseverantia: ergo ei opponitur, dum adstruimus necessitatem prædicti doni pro utroque statu. Secundò: quia S. Doctor in eo lib. de correptione, & gratia, manifestè docet Adamum habuisse potestatem perseverandi, & Deum reliquisse in libero ejus arbitrio, ut vellet perseverare: sed non relinquitur in facultate liberi arbitrij id, ad quod requiritur gratia specialis: ergo ex sententia Augustini non requireretur speciale donum, ut homo perseveraret in statu iustitiæ originalis. Tertiò, quoniam homo in prædicto statu posset servare omnia præcepta collectivè: ergo auxilium ad ea servanda esset iuxta eius facultatem, & exigentiam; atque ideo non haberet rationem gratiæ specialis: sed qui collectivè servat omnia mandata, perseverat, ut ex se liquet: ergo auxilium ad perseverandum in eo statu non esset speciale.

Confirmatio.

Et confirmatur urgeter impugnando doctrinam superius traditam: nam Angelus, sicut & homo conditus in statu innocentia, est mutabilis à bono in malum: uterque enim habet esse ex nihilo, & posse deficere: atqui Angelus non indiguit aliquo speciali dono ad perseverandum: ergo nec homo in statu iustitiæ originalis. Probatum minor: quia Angelus non indiget speciali auxilio ad eliciendum aliquem actum perfectè deliberatum, ut puta ad diligendum ex charitate Deum super omnia, supposita infusione gratiæ sanctificantis: sed Angeli per unum actum perfectè deliberatum immobilitantur in bono: ergo Angeli, ut in bono immobilitentur, ac subinde perseverarent, non indigebant speciali aliquo auxilio. Minorem, in qua poterat esse difficultas, docet Divus Thomas prima parte quaestione 63. artic. 6. ad 3. his verbis: Dicendum, quod Angelus habet liberum arbitrium inflexibile post electionem. Et ideo nisi statim post primum instans, in quo naturalem, (id est, non perfectè deliberatum,) motum habuit ad bonum, impedimentum beatitudinis præstitisset; fuisset firmatum in bono.

D. Thom.

Occurritur
prima obiectioni.

255. Hæc, inquam, obiectiones non referunt, sed facillè diluuntur ex dictis. Ad primam dicendum est differentiam à D. August. intentam inter præsentem statum, & statum iustitiæ originalis sitam non esse in eo, quod pro hoc statu sit necessarium donum speciale perseverantia; & non esset pro illo statu: sed consistere in duplici alio discrimine, videlicet, quod Adamus habuerit minores difficultates, ut perseveraret, iusti vero huius status pluribus difficultatibus impediuntur: & quod nihilominus vice versa Adamo non fuerit datum auxilium, ut perseveraret, quod tamen pluribus iustis huius status conceditur: ut in Adamo sano, valido, & potenti appareret, quanta sit defectibilitas liberi arbitrij, quod se in tanta prosperitate continere nescivit; & in iustis huius status expositis tot periculis, & tentationibus relucet, quanta sit divinæ gratiæ efficacia, quæ

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

facit hominem contra ea impedimenta prævalere, & finaliter perseverare. Hunc vero esse legitimum sensum Augustini ex sola textus lectione facillè percipiet ex cap. 12. de correptione & gratia, circa finem ubi totam differentiam utriusque status quantum ad perseverantia beneficium ita absolvit: Subventum est ergo infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei; cum voluntas primi hominis fortis, & sana in bono ampliori non perseveraverit, habens virtutem liberi arbitrij, quamvis non de futuro adiutorio, sine quo non posset perseverare, si vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, ut vellet. Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere, quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante invictissime, quod bonum est, vellent, nec hoc deservere invictissime nollent. Et ferè immediatè orditur caput sequens his verbis: Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei, &c. Ut denotet perseverandi beneficium derivari ex specialissima Dei providentia, atque ideo generale non esse, sed speciale intra ipsum gratiæ ordinem.

D. August.

Vnde patet ad secundam obiectionem: nam cum S. Doctor asserit Deum reliquisse in libero Adami arbitrio perseverare, si vellet; solum significat magnam facilitatem, quam Adamus haberet in perseverando: sed non excludit necessitatem specialis auxilij, ut actu perseveraret. Hæc quippe necessitas non fundatur unice in difficultate orta ex rebellionem appetitus, quam de facto patimur: sed fundatur sufficienter in vertibilitate arbitrij, quam Adamus etiam habebat. Et quod Augustin. in hoc sensu loquatur, constat tum ex eodem S. Doctore lib. citat. cap. 11. ab illis verbis: Ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant sancti, cum dicunt: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, &c. ubi difficultatem perseverantia huius status exaggerat. Tum ex D. Thom. in præsentis artic. in respons. ad 3. & secunda secunda quaest. 137. artic. 4. in respons. ad 2. ubi Augustini sententiam in hoc sensu interpretatur.

D. August.

D. Thom.

Ad tertiam dicendum est, quod licet adimpletio omnium præceptorum collectivè considerata secundum se, sive quantum ad difficultatem obiectivam, quam ipsa præcepta important, non excederet vires hominis iustitia originali exornati: possetque proinde, quantum est ex vi huius, executioni mandari cum solo generali concursu: nihilominus eadem adimpletio ut continuata usque ad mortem, & ut proveniens à gratia data ex efficaci intentione perseverantia, atque immobilitate voluntatem creatam in bono: excederet dispositionem prædicti hominis, haberetque proinde rationem doni specialis, ut constat ex hæcenus dictis. Vnde negandum est, quod homo in tali statu attentis omnibus posset potestate consequenti omnia præcepta collectivè servare usque ad mortem absque speciali beneficio doni perseverantia. Recolantur, quæ diximus in responsione ad primum argumentum, quod idem ferè motivum afferebat.

Ad confirmationem responderetur negando minorem. Ad cuius probationem dicendum est Angelos esse inflexibiles intra ordinem naturalem.

Solvitur confirmatio.

lem respectu eorum, quæ cum perfecta deliberatione eligunt ad finem prædicti ordinis: esse etiam inflexibiles intra ordinem supernaturalem, ut à malo convertantur ad bonum: quæ inflexibilitas etiam est naturalitas, & pertinet ad potentiam peccandi. Sed non habent ex natura sua inflexibilitatem, ne intra ordinem supernaturalem à bono convertantur ad malum: huiusmodi enim inflexibilitas est supernaturalis, & proveniens eis à gratia. Deus tamen, absque ulla exigentia positiva ex parte naturæ Angelicæ, voluit Angelos gubernare in ordine gratiæ cum proportionem ad ea, quæ ipsi habent intra ordinem naturæ: & ita decrevit, ut post unum actum supernaturalem perfectè deliberatum finirent statum viæ, & fierent inflexibiles in ordine gratiæ. Quam doctrinam tradunt communiter Thomistæ cum S. Doctore *primæ parte quæst. 26. artic. 5. & 6.* Et in hac suppositione Deo voluntaria, & Angelo indebita, & gratiosa, procedit doctrina D. Thom. loco in confirmatione citato. Si enim Deus oppositum non decrevisset, Angelus, adhuc supposita electione perfectè deliberata erga bonum, posset à bono converti in malum peccando. Vnde quod Deus Angelis, quos voluit, prædictam firmitatem, & inflexibilitatem dederit; fuit beneficium speciale, ortum ducens ex specialissima providentia, quæ eos prædestinavit ad gloriam. In hoc ergo sensu distinguenda est maior: quæ si intelligatur per respectum ad unicum dilectionis actum consideratum secundum se, concedenda est: negari autem debet, si intelligatur per respectum ad eundem actum, secundum quod ex dispositione Dei finivit viam, & fecit Angelos inflexibiles, & perseverantes in bono. Nam ad eliciendum prædictum actum sub hac posteriori consideratione acceptum requiritur speciale Dei beneficium, nempe quod det Angelis gratiam ex affectu efficaci perseverantiæ finalis, ut supra de hominibus dicebamus. Videantur, quæ diximus in *Tract. de Angelis, disp. 12. dub. 3. §. 2.* ubi eandem difficultatem diluimus.

§. V.

Solvitur quintum argumentum, & simul explicatur differentia intra donum perseverantiæ, & donum confirmationis.

Quintum argumentum. 256. **Q**uinto arguitur: nam si omnes, qui perseverant, id haberent ex speciali Dei dono, quod perseverantiam vocamus; sequeretur omnes, qui perseverant, esse confirmatos in gratia: consequens est falsum, & contra communem Theologorum sententiam: ergo ad perseverandum actu non requiritur universaliter speciale donum perseverantiæ. Sequela ostenditur: quia effectus specialis doni perseverantiæ est firmare, & immobilizare voluntatem creatam in bono, ut constat ex his, quæ hæcenus diximus: sed hoc, & nihil aliud præstat donum confirmationis: ergo sequitur omnes, qui perseverant, esse confirmatos in gratia.

Quorundam responsio. Huic argumento quidam respondent concedendo sequelam: existimant enim prædicta dona in nihilo intrinseco differre; sed perseverantes esse confirmatos in gratia, & è conver-

so. Ita Salmeron in *præamb. ad epist. Pauli part. 2.* Salmeron *disp. 14. & 15.* Cui opinioni subscribit reipsa Vasquez in præsentī *disp. 200. cap. 5.* quatenus Vasquez asserit illa dona in eo tantum differre, quod confirmatis in gratia sit revelatio suæ salutis, quæ tamen non fit universaliter omnibus, qui perseverant in gratia. Hæc enim differentia extrinseca tantum est, ut de se liquet.

Sed horum opinio sustineri non debet: tum *Rejicitur.* quia in re gravi opponitur communis cæterorum Theologorum sententiæ. Tum etiam quia specialiter, & apertè opponitur D. Thom. *1. part. D. Thom. quæst. 100. art. 2. ad 1.* ubi ait: *Dicendum, quod si Adam non peccasset, non generaret ex se filios gehenna, ita scilicet, quod ab ipso peccatum contraherent, quod est causa gehenna. Possent tamen fieri filij per liberum arbitrium. Vel si filij gehenna non fierent per peccatum; hoc non esset per hoc, quia essent in iustitia confirmati: sed propter divinam providentiam, per quam à peccato conservarentur immunes.* Vbi concedit quosdam Adæ filios fore immunes à peccato, sive perseveraturos in bono; quibus tamen negat, quod essent in iustitia confirmati: sentit ergo prædicta dona inter se distingui. Tum præterea quia iuxta communem fidelium sensum, donum confirmationis in gratia non est commune omnibus iustis, qui perseverant, & salvantur; sed convenit specialibus personis, utputa B. Virgini, & Apostolis. Tum denique & à priori, quia donum confirmationis addit aliquid intrinsecum supra donum perseverantiæ, ut infra declarabimus. Nec differentia, à Vasquio excogitata alicujus momenti est: *primò*, quia non occurrit motivis proximè adductis. *Secundò*, quia innititur principio prorsus incerto, & quod ipse probare non valet: incertum enim est, utrum omnes confirmati in gratia habuerint suæ salutis revelationem, ut rectè discurret Suarius contra Vasquez. *Suarez. quium agens in lib. 10. de gratia, cap. 8. à num. 22.*

257. Vnde aliter argumentor responderetur *Melior responsio.* negando sequelam: adest enim intrinseca distinctio inter utrumque donum, ut docent communiter Theologi. Sed in assignando hanc differentiam dividuntur in varios dicendi modos; ex quibus principales tantum subiiciemus. Quidam affirmant diversitatem in eo sitam esse, *Prior dicendi modus.* quod donum confirmationis tollit potentiam consequentem, & antecedentem ad peccandum, & reddit hominem impotentem absolute, ut peccet: donum autem perseverantiæ non tollit potentiam antecedentem peccandi; sed solum præstat, ne homo peccet actu, quæ est impotentia præcisè consequens, ut supra exposuimus. Ita post Ochamum, & Gabrielem docet Valentia. *Valentia. tiarom. 2. disp. 8. q. 3. punct. 4. §. 2.*

Hic tamen dicendi modus falsus est: quoniam *Impugnatur.* gratis admissio, quod Deus possit absolute hominem viatorem ita perfectè confirmare in bono, ut ab eo excluderet potentiam antecedentem ad peccandum; nihilominus non est de conceptu generali doni confirmationis communicare huiusmodi impotentiam. Vnde Apostoli, licet confirmati fuerint in gratia, potuerunt absolute peccare: illisque, sicut aliis iustis valet accommodari illud Ecclesiastic. 31. *Qui potuit Eccles. 31. transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.* Et Paulus licet sciret se in gratia confirmatum esse; nihilominus *1. ad Corinth. 9. 1. ad Cor. 9.* dicebat: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo; ne forte cum aliis predicaverim, ipse reprobus*

bus efficiar. Vbi particula *forte* possibilitatem sui lapsus, & damnationis significat. Idemque significant alia Scripturae testimonia, quae in hoc sensu exponit D. Thom. 4. *contra gentes* cap. 70. *ratione* 5. ubi sicut & *quest. 24. de verit. art. 9.* docere videtur, quod sit impossibile hominem viatorem ita perfecte in bono confirmari, ut dicatur impotens ad peccandum.

Diximus, *gratias admissas, quod Deus, &c.* tum ut ab huius difficultatis decisione modo non necessarii praescindamus: tum quia D. Thom. illud admittere videtur 1. *part. quest. 100. art. 2.* ubi postquam asseruit non videri possibile, quod pueri in statu innocentiae nascerentur in iustitia confirmati, addit: *Ex hoc creatura rationalis in iustitia confirmatur, quod efficitur beata per apertam Dei visionem. Cui visio non potest non inhaerere; cum ipse sit ipsa essentia bonitatis, à qua nullus potest averti; cum nihil desideretur, & ametur, nisi sub ratione boni. Et hoc dico secundum legem communem: quia ex aliquo privilegio speciali secus accidere potest: sicut creditur de Virgine Matre Dei.* Et ita possunt exponi opposita testimonia. Sed maior huius rei discussio pertinet ad 3. *part. quest. 27.*

258. Suarius loco supra citato à n. 29. recognoscens aliquam distinctionem inter donum confirmationis, & donum perseverantiae, concludit eam non esse formalem, & essentialem; sed accidentalem, & penes magis, & minus: sicut, differunt gratia magis intensa, & minus intensa. Nam licet omnibus perseverantibus detur aliquod speciale auxilium; quibusdam tamen datur auxilium praestantissimum, nimirum per illustriores illuminationes intellectus, & ardentiores affectus voluntatis, & cum largiori potestate extrinseca Dei ad superandum graves difficultates, & tentationes. Et auxilium perseverantiae his conditionibus praeditum est reipsa donum confirmationis in gratia.

Ceterum hic dicendi modus, quem Suarius, aliis reiectis, elegit, insufficientior est illis; & tandem relabitur in sententiam Vasquij supra impugnata, potestque eisdem motivis refelli. Sed insuper reicitur: tum quia donum confirmationis potest conferri parvulis: qui tamen non recipiunt eas illustrationes, & affectus: ergo donum confirmationis non recte per eas illustrationes & effectus explicatur. Tum etiam quia fieri potest, ut confirmato in gratia non occurrant plures, & graviores tentationes, ac difficultates, quam alteri non confirmato: ergo ratio doni confirmationis minus convenienter explicatur per auxilium praestantius datum, ut ex difficultates, & tentationes superentur. Tum praeterea quia non apparet, cur maior illa directio, & protectio Dei extrinseca debeat confirmatio in gratia, quam aliis, nisi ex parte ipsius doni confirmationis ponatur aliquid intrinsecum, & essentiale, quod poscat eam protectionem: id vero non explicat Suarius, immo nec videtur admittere. Tum insuper quia praestantissimum illud auxilium per varias intellectus illustrationes, & voluntatis affectus pluribus iustis sanctitate egregia praeditis concessum est, ut ex eorum vita satis liquet: quos tamen fuisse communiter confirmatos in gratia non licet asserere: ergo donum confirmationis aliquid est praeter illud auxilium. Tum denique, & praecipue quia donum perseverantiae est proprium viatorum, potestque ipsis secundum ordinariam Dei providentiam communicari: do-

num autem confirmationis est proprium beatorum, & tantum potest haberi in via per quandam participationem imperfectam, & extraordinariam, ut docet D. Thom. locis supra relatis: haec autem diversitas maior est, quam praecise accidentalis, & penes magis, & minus.

259. His ergo dicendi modis relictis, asserendum est donum confirmationis distinguendum à dono perseverantiae distinctione intrinseca, essentiali, modali. Nam perseverantiae donum solum importat gratiam sanctificantem ut infusam ex voluntate efficaci Dei intendente, ut perseveret, & praeparantis ex vi huius auxilia, & alia media, ne unquam gratia deficiat: unde praedicta gratia, quae est rectum perseverantiae, non habet aliquid intrinsecum, per quod differat in esse entis à gratia, quae datur in perseverantibus. Ceterum donum confirmationis supra gratiam ea intentione datam addit modum aliquem intrinsecum, qui est participatio impeccabilitatis beatorum, & ab intrinseco peti compleri per extrinsecam Dei protectionem: & per hunc modum gratia confirmatis data differt essentialiter modaliter non solum à gratia non perseverantibus concessa, sed etiam ab illa, quae perseverantibus datur. Unde provenit, quod immobilitas in bono propria confirmatorum sit longè maior, quam communiter perseverantium. Illa enim licet non tollat omnem potestatem peccandi, eam tamen ligat in actu primo: quia importat in esse entis modum habitualem, qui nec per peccatum consequenter valet expelli, nec cum peccato componi potest: & ratione huius modi petit ab intrinseco cuncta auxilia, quae ad non deficiendum per peccatum requiruntur. Gratia vero perseverantibus communiter data non habet aliquid intrinsecum habituale, quod non posset consequenter per peccatum excludi: quidquid enim in esse entis importat, posset tolli per peccatum, sicut in non perseverantibus contingit: sed ea impotentia fundatur in aliquo extrinseco, nempe in voluntate Dei gratiam infundente ex intentione efficaci, ut perseveret: cum qua voluntate componi non potest, ut gratia aliquando destruat. Ex quo etiam & non ex aliqua modificatione intrinseca habet annexa auxilia & protectionem extrinsecam Dei, quae ad persistendum usque ad mortem, superando varias difficultates, & tentationes requiruntur. Et hanc resolutionem satis aperte indicat D. Thom. locis supra citatis, & docent communiter eius discipuli, Ferrara 4. *contra gentes*, cap. 70. Alvarez de auxiliis, disp. 104. num. 4. Arauxo infra, *quest. 114. art. 9. dub. 2. concl. 3.* Gonet ubi supra num. 391. & alij: eandemque prius insinuavimus *Tract. 4. de voluntate Dei, disput. 10. dub. 6. §. 3.* circa finem.

260. Nec refert, si cum Suario ubi supra obijcias: quia nihil intrinsecum potest intelligi in gratia, nisi maior aliqua intensio, vel extensio: sed illud intrinsecum, in quo constituimus donum confirmationis, non consistit in maiori extensione; siquidem quaelibet gratia non confirmatorum se extendit, & inclinatur ad omnes actus proprios: nec consistere valet in maiori intensione, ut constat in his, qui à gratia valde intensa exciderunt: ergo confirmationis donum nequit consistere in aliquo intrinseco; sed voluntarie fingitur à nobis.

Non, inquam, hoc refert. Respondetur enim negando maiorem: nam praedictum intrinsecum

Legitimus dicendi modus.

Ferrata.
Alvarez.
Arauxo.
Gonet.

Obiectio ex Suario.

Diluitur.

trinfecum consistit, ut diximus, in aliqua participatione modali impeccabilitatis, & immutabilitatis gratiæ consummatæ beatorum; quæ tamen participatio, quia imperfecta est, petit fulciri extrinseca Dei protectione: & ita non constituit hominem simpliciter impeccabilem, sed partim ab intrinseco, & partim ab extrinseco: atque ideo non reddit hominem immunitatem à necessitate orationis, & ulterioris auxilij, ut suprâ num. 257. dicebamus. Nec hic modus est voluntarij confectus, sed fundamentum habet tum in his, quæ adversus aliorum sententias diximus: tum in eo, quod non implicat ullam contradictionem. Potestque eius possibilitas amplius declarari ex his, quæ docent plures Thomistæ, & alij Theologi 3. part. quæstione 64. nempe gratiam Sacramentalem distinguere à gratia secundum se per modum quemdam intrinsecum, ratione cuius specialiter inclinatur ad finem proprium Sacramenti, à quo causatur, exigitque auxilia pro prædicto fine obtinendo. Idem ergo de dono confirmationis, & de gratia ut per illud donum perfecta proportionabiliter dicendum est.

S. luitur argumentum.

261. Ex his ad argumentum num. 256. propositum, pro cuius enodatione hæc diximus, responderetur negando sequelam. Et ad illius probationem constat effectum doni confirmationis satis distinguere ab effectu doni perseverantiæ: illud enim præstat maiorem immobilitatem in bono: quia importat aliquid intrinsecum, quod ex propria ratione nequit vel per peccatum consequenter expelli, vel cum peccato componi, & postulat ab intrinseco, & per propria prædicta specifica auxilium ad persistendum. Donum autem perseverantiæ non causat immobilitatem per aliquid intrinsecum, quod secundum se nequeat per peccatum excludi: sed tantum firmat hominem in bono, quatenus dicit gratiam ut infusam à Deo ex intentione efficaci perseverantiæ. Unde immobilitas perseverantiæ non fundatur in gratia intrinseca, nec in aliquo intrinseco secundum se acceptis; sed in proposito efficaci Dei intendentis perseverantiæ, & in gratia, ut substat huic proposito.

An autem sit possibilis aliquis habitus, qui hominem viatorem reddat simpliciter ab intrinseco impeccabilem, quæstio est aliena à præsentis instituto. Et in partem affirmantem inclinatur Godoi in præsentis, disp. 48. num. 15. referens pro ea Caiet. Alexandrum, Albertum, Bonaventuram, Sotum, & Herreram. Sed id Deo favente ex professo discutietur 3. p. q. 27. ubi propriam sedem habet.

Alia argumenta remissive.
Molina.
Suarez.
Lessius.

292. Tandem posset adversus nostram, & communem assertionem formari argumentum ex principiis, quæ tradunt Molina in Concordia, quæst. 23. disp. 1. membro ult. Suarez lib. de auxiliis. c. 11. Lessius disp. de prædest. sect. 6. quibus locis affirmant auxilium, quo perseveramus, non distinguere ab auxilio, quo possumus perseverare: & similiter auxilium, quo unus adultus perseverat, non distinguere ab auxilio, quo alter adultus non perseverat, & perseverare valet. Quod communiter docent alij Auctores eiusdem familiæ, eodem motivo ducti, nempe quia efficacia divinorum auxiliorum dependet ab influxu, & consensu liberi arbitrij. Eamque doctrinam iam olim arripuerant Massilienses contra S. August. ut refert Hilarius in epist. ad eundem S. Doctorem, ubi ait novellos illos Pelagij assecras as-

Hilarius.

seruisse: Quidquid libet donatum sit prædestinatis, id posse, & amittere, & retinere propria voluntate. Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quosdam perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possint, ut August. affirmabat. Et quidem si prædicta sententia vera est; evidenter inferri nobis videtur, quod perseverantia non sit speciale donum. Sed quia consequens omnino falsum censuimus, & D. Augustino, immò Conciliis apertissimè contrarium; inde urgentius movemur ad negandum doctrinam, ex qua colligitur. In præsentis tamen non oportet in diruendo principia, quibus innititur, deteriori: nam id latè præstabitur disp. 7. per totam.

QUÆSTIO CX.

De Gratia Dei quantum ad ejus essentiam, in quatuor articulos divisa.

ARTICULUS I.

Utrum gratia ponat aliquid in anima.

 D primum sic proceditur. Videtur, quod gratia non ponat aliquid in anima. Sicut enim homo dicitur habere gratiam Dei, ita etiam gratiam hominis. Unde dicitur Genes. 39. quod Dominus dedit Joseph. gratiam in conspectu principis carceris. Sed per hoc, quod homo dicitur habere gratiam hominis, nihil ponitur in eo, qui gratiam alterius habet, sed in eo cuius gratiam habet, ponitur acceptatio quædam. Ergo per hoc quod homo habere gratiam Dei dicitur, nihil ponitur in anima, sed solum significatur acceptio divina.

Præterea sicut anima vivificat corpus, ita Deus vivificat animam: unde dicitur Deuter. 30. Ipse est vita tua. Sed anima vivificat corpus immediatè: ergo etiam nihil cadit medium inter Deum & animam. Non ergo gratia ponit aliquid creatum in anima.

Præterea ad Rom. 1. super illud, Gratia vobis, & pax, dicit Gloss. Gratia, id est, remissio peccatorum. Sed remissio peccatorum non ponit in anima aliquid, sed solum in Deo non imputante peccatum: secundum illud Psal. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum: ergo nec gratia ponit aliquid in anima.

Sed contra, lux ponit aliquid in illuminato. Sed gratia est quædam lux animæ. Unde August. dicit in lib. de natura & gratia, Prævaricatorem legis divinæ lux deserit veritatis, qua deseruit utique sit cæcus: ergo gratia ponit aliquid in anima.

Respondeo dicendum, quod secundum communem modum loquendi, tripliciter gratia accipi consuevit. Uno modo pro dilectione alicuius: sicut consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam regis, id est, rex habet eum gratum. Secundo sumitur pro aliquo dono gratis dato: sicut consuevimus dicere, Hanc gratiam facio tibi. Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficij gratis dati: secundum quod dicimur agere gratias beneficiorum. Quorum

quorum

trium secundum dependet ex primo : ex amore enim , quo aliquis habet alium gratum , procedit , quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium : quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio confurgit. Quantum igitur ad duo ultima , manifestum est , quod gratia aliquid ponit in eo , qui gratiam accepit. Primo quidem , ipsum donum gratis datum : secundo hujus doni recognitionem. Sed quantum ad primum est differentia attendenda circa gratiam Dei , & gratiam hominis : quia enim bonum creaturæ provenit ex voluntate divina : ideo ex dilectione Dei , quæ vult creaturæ bonum , profluit aliquod bonum in creatura. Voluntas autem hominis movetur ex bono præexistente in rebus , & inde est , quod dilectio hominis non causat totaliter rei bonitatem , sed præsupponit ipsam vel in parte , vel in toto. Patet igitur , quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum quandoque tamen dilectioni æternæ coæternum. Et secundum hujusmodi boni differentiam differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Una quidem communis , secundum quam diligit omnia , quæ sunt , ut dicitur *Sapient. 11.* secundum quam esse naturale rebus creatis largitur. Alia autem dilectio est specialis , secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ ad participationem divini boni , & secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter , quia secundum hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturæ bonum æternum , quod est ipse. Sic igitur per hoc , quod dicitur homo gratiam Dei habere , significatur quiddam supernaturale in homine à Deo proveniens. Quandoque tamen gratia Dei dicitur ipsa æterna Dei dilectio : secundum quod dicitur etiam gratia prædestinationis , in quantum Deus gratuito & non ex meritis aliquos prædestinavit , sive elegit. Dicitur enim *ad Ephes. 1.* Prædestinavit nos in adoptionem filiorum in laudem gloriæ gratiæ suæ.

Ad primum ergo dicendum , quod etiam in hoc , quod dicitur aliquis habere gratiam hominis , intelligitur in aliquo esse aliquid , quod sit homini gratum , sicut & in hoc , quod dicitur aliquis gratiam Dei habere. Sed tamen differenter : nam illud , quod est homini gratum , in alio homine præsupponitur ejus dilectioni : causatur autem ex dilectione divina , quod est in homine Deo gratum : ut dictum est.

Ad secundum dicendum , quod Deus est vita animæ per modum causæ efficientis : sed anima & vita corporis per modum causæ formalis. Inter formam autem & materiam non cadit aliquod medium : quia forma per seipsam informat materiam , vel subjectum. Sed agens informat subjectum non per suam substantiam , sed per formam quem causat in materia.

Ad tertium dicendum , quod Augustinus dicit in *lib. Retractionum*. Vbi dicit gratiam esse in remissionem peccatorum , pacem vero in reconciliationem Dei : non sic accipiendum est , ac si pax ipsa , & reconciliatio non pertineant ad gratiam generalem , sed quod specialiter gratiæ nomine remissionem significaverit peccatorum. Non ergo sola remissio peccatorum ad gratiam pertinet : sed etiam multa alia Dei dona. Et etiam remissio pec-

catorum non fit sine aliquo effectu divinitus in nobis causato , ut infra patebit.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

ARTICULUS II.

Virum gratia sit qualitas animæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur , quod gratia non sit qualitas animæ. Nulla enim qualitas agit in suum subjectum : quia actio qualitatis non est absque actione subjecti : & sic oporteret , quod subjectum ageret in seipsum. Sed gratia agit in animam justificando ipsam. Ergo gratia non est qualitas.

Præterea , substantia est nobilior qualitate. Sed gratia est nobilior , quam natura animæ : multa enim possumus per gratiam , ad quæ natura non sufficit , ut supra dictum est. Ergo gratia non est qualitas.

Præterea , Nulla qualitas remanet , postquam desinit esse in subjecto : sed gratia remanet : non enim corrumpitur , quia sic in nihilum redigeretur , sicut ex nihilo creatur. Vnde & dicitur nova creatura *ad Galatas ultimo*. Ergo gratia non est qualitas.

Sed contra est , quod super illud Psal. Ut exhilaret faciem in oleo , dicit Gloss. quod gratia est nitor animæ , sanctum concilians amorem. Sed nitor animæ est quædam qualitas sicut & pulchritudo corporis. Ergo gratia est quædam qualitas.

Respondeo dicendum , quod (sicut jam dictum est ,) in eo , qui dicitur gratiam Dei habere , significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra , quod dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur. Uno modo in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum , vel volendum , vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas , sed motus quidem animæ : actus enim moventis in moto est motus , ut dicitur in *3. Physic.* Alio modo adjuvatur homo ex gratuita Dei voluntate , secundum quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur. Et hoc ideo , quia non est conveniens , quod Deus minus provideat his , quos diligit ad supernaturale bonum habendum , quam creaturis , quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus si providet , ut non solum moveat eas ad actus naturales , sed etiam largiatur eis formas , & virtutes quasdam , quæ sunt principia actuum , ut secundum se ipsas inclinentur ad hujusmodi motus. Et sic motus , quibus à Deo moventur , sunt creaturis connaturales , & faciles , secundum illud *Sapient. 8.* Et disponit omnia suaviter. Multo igitur magis illis , quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum , infundit aliquas formas , seu qualitates supernaturales , secundum quas suaviter , & promptè ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum. Et in donum gratiæ qualitas quædam est.

Ad primum ergo dicendum , quod gratia secundum quod est qualitas , dicitur agere in animam , non per modum causæ efficientis , sed

sed per modum causæ formalis: sicut albedo facit album, & iustitia iustum.

Ad secundum dicendum, quod omnis substantia, vel est ipsa natura rei cuius est substantia, vel est pars naturæ: secundum quem modum materia vel forma substantia dicitur. Et quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia, aut forma substantialis: sed est forma accidentaliter ipsius animæ. Id enim, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit anima participante divinam bonitatem, ut de scientia patet. Secundum hoc ergo quia anima imperfectè participat divinam bonitatem, ipsa participatio divinæ bonitatis, quæ est gratia imperfectiori modo habet esse in anima, quam anima in seipsa subsistat: est tamen nobilior, quam natura animæ, in quantum est expressio, vel participatio divinæ bonitatis, non autem quantum ad modum essendi.

Ad tertium dicendum, quod (sicut dicit Boëtius, accidentis esse est inesse. Vnde omne accidens non dicitur ens quasi ipsum esse habeat, sed quia eo aliquid est. Vnde & magis dicitur esse entis, quam ens, ut dicitur in 1.1. *Metaphysicæ*. Et quia ejus est fieri, vel corrumpi, cuius est esse: ideo propriè loquendo neque fit, neque corrumpitur: sed dicitur fieri vel corrumpi secundum quod subiectum incipit, vel definit esse in actu secundum illud accidens. Et secundum hoc etiam gratia dicitur creari, ex eo, quod homines secundum ipsam creantur, id est in novo esse constituuntur ex nihilo, id est non ex meritis, secundum illud *ad Ephesios* 2. Creati in Christo Jesu in operibus bonis.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

ARTICULUS III.

Virum gratia sit idem, quod virtus.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod gratia sit idem quod virtus. Dicit enim Augustinus, quod gratia operans est fides, quæ per dilectionem operatur, ut habetur in *lib. de Spiritu & litera*. Sed fides, quæ per dilectionem operatur est virtus. Ergo gratia est virtus.

Præterea, cuiusque convenit diffinitio, convenit, & diffinitum. Sed diffinitiones de virtute datæ sive à Sanctis, sive à Philosophis conveniunt gratiæ: ipsa enim bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit: ipsa etiam est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, &c. Ergo gratia est virtus.

Præterea, Gratia est qualitas quædam. Sed manifestum est, quod non est in quarta specie qualitatis, quæ est forma, & circa aliquid constans figura: quia non pertinet ad corpus: neque etiam in tertia est, quia non est passio, vel passibilis qualitas quæ est in parte animæ sensitivæ, ut probatur in 7. *Physicorum*. Ipsa autem gratia principaliter est in mente: neque iterum est in secunda specie, quæ est potentia, vel impotentia naturalis: quia gratia est supra naturam, & non se habent ad bonum, & malum sicut potentia naturalis: ergo relinquitur, quod sit in prima specie, quæ est habitus, vel dispositio. Habitus autem mentis sunt virtutes: quia etiam ipsa scientia quodammodo est virtus, ut su-

pra dictum est: ergo gratia est idem quod virtus.

Sed contra, si gratia est virtus, maximè videtur, quod sit aliqua trium Theologorum virtutum. Sed gratia non est fides, vel spes: quia hæc possunt esse sine gratia gratum faciente: neque etiam charitas: quia gratia prævenit charitatem, ut Augustinus dicit in *libro de predestinatione Sanctorum*. Ergo gratia non est virtus.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt idem esse gratiam & virtutem secundum essentiam, sed differre solum secundum rationem: ut gratia dicatur, secundum quod facit hominem Deo gratum, vel secundum quod gratis datur: virtus enim secundum quod perficit ad bene operandum. Et hoc videtur sensisse Magister in 2. *sentent. dist. 16*. Sed si quis rectè consideret rationem virtutis, hoc stare non potest: quia, ut Philosophus dicit in 7. *Physicorum*. Virtus est quædam dispositio perfecti: dico autem perfectum, quod est depositum secundum naturam: ex quo patet, quod virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam præexistentem: quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secundum quod congruit suæ naturæ. Manifestum est autem, quod virtutes acquiruntur per actus humanos, de quibus supra dictum est, sunt dispositiones, quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam, qua homo est. Virtutes autem infusæ disponunt hominem altiori modo, & ad altiore finem. Vnde etiam oportet, quod in ordine ad aliquam altiore naturam, hoc est in ordine ad naturam divinam participatam, quæ dicitur lumen gratiæ, secundum quod dicitur 2. *Petri* 1. Maxima & preciosa vobis promissa donavit, ut per hoc efficiamini divinæ consortes naturæ: & secundum acceptionem huiusmodi naturæ dicimur regenerari in filios Dei. Sicut igitur lumen naturale rationis est aliquid præter virtutes acquiras, quæ dicuntur in ordine ad ipsum lumen naturale, ita etiam ipsum lumen gratiæ, quod est participatio divinæ naturæ, est aliquid præter virtutes infusas, quæ à lumine illo derivantur, & ad illud lumen ordinantur. Vnde Apostolus dicit *ad Ephesios* 5. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filij lucis ambulate. Sicut enim virtutes acquiras perficiunt hominem ad ambulandum secundum quod congruit lumini naturali rationis, ita virtutes infusæ perficiunt hominem ad ambulandum, secundum quod congruit lumini gratiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus nominat fidem per dilectionem operantem gratiam, quia actus fidei per dilectionem operantis est primus actus, in quo gratia gratum faciens manifestatur.

Ad secundum dicendum, quod bonum positum in diffinitione virtutis dicitur secundum convenientiam ad aliquam naturam præexistentem, vel essentialem, vel participatam. Sic autem bonum non attribuitur gratiæ, sed sicut radici bonitatis in homine: ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis. Nec tamen est idem quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infusis, sicut earum principium, & radix.

CONCLUSIO EST NEGATIVA.

ARTICU

ARTICULUS IV.

Utrum gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, an in aliqua potentiarum.

AD quantum sic proceditur, Videtur, quod gratia non sit in essentia animæ sicut in subiecto, sed in aliqua potentiarum. Dicit enim Augustinus in Hypognosticon, quod gratia comparatur ad voluntatem, sive ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Sed voluntas sive liberum arbitrium est potentia quædam; ut in primo dictum est. Ergo gratia est in potentia animæ sicut in subiecto.

Præterea, Ex gratia incipiunt merita hominis, ut August. dicit. Sed meritum consistit in actu, qui ex aliqua potentia procedit. Ergo videtur, quod gratia sit perfectio alicujus potentie animæ.

Præterea, si essentia animæ sit proprium subiectum gratiæ, oportet, quod anima, in quantum habet essentiam, sit capax gratiæ. Sed hoc est falsum; quia sic sequeretur, quod omnis anima esset gratiæ capax. Non ergo essentia animæ est proprium subiectum gratiæ.

Præterea essentia animæ est prior potentiis ejus. Prius autem potest intelligi sine posteriori: ergo sequeretur, quod gratia possit intelligi in anima, nulla parte, vel potentia animæ intellecta, scilicet neque voluntate, neque intellectu, neque in aliquo hujusmodi, quod est inconueniens.

Sed contra est, quod gratia regeneratur in filios Dei. Sed generatio per prius terminatur ad essentiam, quam ad potentias. Ergo gratia per prius est in essentia animæ, quam in potentiis.

Respondeo dicendum, quod ista quæstio ex præcedenti dependet. Si enim gratia sit idem quod virtus, necesse est, quod sit in potentia animæ sicut in subiecto: nam potentia animæ est proprium subiectum virtutis, ut supra dictum est. Si autem gratia differt à virtute, non potest dici, quod potentia animæ sit gratiæ subiectum: quia omnis perfectio potentie animæ habet rationem virtutis,

ut supra dictum est. Unde relinquitur, quod gratia sicut est prius virtute, ita habeat subiectum prius potentiis animæ, ita scilicet quod sit in essentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam per virtutem fidei, & secundum potentiam voluntatis amorem divinum per virtutem charitatis: ita etiam per naturam animæ participat secundum quandam similitudinem naturam divinam per quandam regenerationem, sive recreationem.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut ab essentia animæ effluunt eius potentie, quæ sunt operum participia, ita etiam ab ipsa gratia effluunt virtutes in potentias animæ, per quas potentie moventur ad actus. Et secundum hoc gratia comparatur ad voluntatem, ut movens ad motum, quæ est comparatio sessoris ad equum, non autem sicut accidens ad subiectum.

Et per hoc etiam patet solutio ad secundum: est enim gratia principium meritorii operis mediantibus virtutibus; sicut essentia animæ est principium vite mediantibus potentiis.

Ad tertium dicendum, quod anima est subiectum gratiæ secundum quod est in specie intellectualis, vel rationalis nature: non autem constituitur anima in specie per aliquam potentiam, cum potentie sint proprietates animæ speciem consequentes. Et ideo anima secundum suam essentiam differt specie ab aliis animabus, scilicet brutorum animalium, & plantarum. Et propter hoc non sequitur, si essentia humanæ animæ sit subiectum gratiæ, quod quælibet anima possit esse gratiæ subiectum; hoc convenit essentia animæ in quantum est talis speciei.

Ad quartum dicendum, quod cum potentie animæ sint naturales proprietates speciem consequentes, anima non potest sine his esse. Dato autem, quod sine his esset, adhuc tamen anima diceretur secundum speciem suam intellectualis vel rationalis: non quia actu haberet has potentias; sed propter speciem talis essentia, ex qua nata sunt huiusmodi potentie effluere.

CONCLUSIO.

Gratia recipitur immediate in essentia animæ.

DISPUTATIO QUARTA. DE QUIDDITATE, ET PERFECTIONE GRATIÆ HABITUALIS.

DE VICTA difficultate circa quæstionem *an sit* cujuscunque objecti; succedit, ut dubia circa *quod quid est* decidantur. Unde postquam D. Thom. in *quæst.* 109. ostendit necessitatem gratiæ, perindeque illius existentiam (cum Deus in necessariis non deficiat) statim *quæst.* 110. gratiæ naturam, perfectionem, aliasque affectiones exponit, & quamvis gratiæ vocabulum tam actuali quam habituali applicari soleat; in præsentī tamen pro sola habituali communiter usurpatur, ut constat ex totius quæstionis contextu: nam etsi S. Doctor aliqua de gratia actuali inferat; ea solum obiter tangit, ut gratiæ habitualis naturam declaret, in quam ex instituto collimat. Continet autem hæc materia profundam, & subtilissimam doctrinam, cui illustrandæ sequentia dubia deservient.

DUBIUM PRIMUM.

Utrum gratia habitualis, sit aliquid creatum, & in anima intrinsece receptum.

Licet D. Thom. videatur hanc difficultatem sub majori universalitate discutere: inquit enim in articulo primo, *utrum gratia ponat aliquid in anima*: nihilominus ex corpore ipsius articuli constat difficultatis decisionem gratiæ habituali peculiariter convenire. Oportet autem ad illius perfectam resolutionem aliqua præsupponere: proderunt enim cum ad tituli intelligentiam; cum ut certa ab incertis separamus; cum & præcipue, ut propria hujus ab extraneis secernantur.

§. I.

Observationes nonnullæ.

Nora 1.

1. **P**rimo animadvertendum est cum D. Thoma in præsentī gratiam tribus modis dici. Nam in primis solet significare amorem aliqujus: quo pacto miles dicitur habere gratiam regis, quando ab eo diligitur: & homo dicitur habere gratiam Dei, vel esse in gratia Dei, vel habere gratiam apud Deum, cum ab illo amatur, ut constat ex usu Scripturæ. Solet præterea gratia significare beneficium gratis collatum: qua ratione in consuetudinem venit, ut princeps subito dicat, facio tibi hanc gratiam, hoc est, confero tibi hujusmodi beneficium: quæ etiam acceptio frequenter occurrit in sacris litteris. Tandem gratia usurpatur pro gratitudine, seu recompensatione beneficii accepti: secundum quam rationem dicimur gratias agere benefactori, cum ejus dona recognoscimus, & aliquo modo compensamus. De quibus gratiæ acceptionibus latius egimus

dub. 1. disp. 1. Ergo D. Thom. in præsentī articulo non disputat de gratia secundum duas posteriores acceptiones considerata, ut ipse S. Doctor se exponit: quia manifestum est beneficium à Deo collatum creaturæ, & gratitudinem quam creatura rependit Deo, esse aliquid in ipsa creatura. Sed dubium est, utrum ad hoc, ut creatura dicatur esse in gratia Dei, & terminare illius dilectionem (quæ est prima gratiæ acceptio) sit necessarium aliquid creatum in ipsa creatura existens; an vero sufficiat amor existens in Deo, per quem homo extrinsece denominetur à Deo dilectus, & illi gratus: sicut miles denominatur gratus regi per amorem in rege existentem, licet amor regis nihil producat in milite. Et quia cum dicitur hominem esse gratum Deo, vel esse in Dei gratia, significatur gratia habitualis, & concursus ad operandum; propterea inquit titulus, An gratia habitualis sit aliquid creatum &c.

2. Supponendum est secundo aliquos homines esse vere, & realiter Deo gratos, atque acceptos ad vitam æternam; sive id fiat (quod discutimus in præsentī) per aliquid intrinsecum in eis receptum, sive per solum favorem, & acceptionem Dei extrinsecam. In cujus veritatis confirmationem possemus totam sacram paginam expendere; maxime vero epistolas Pauli, in quibus nil frequentius inculcat ut ad Rom. 5. *Inimici cum essemus, reconciliati sumus Deo.* 2. ad Corinthios 5. *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit per Iesum Christum.* Et paucis interpositis, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* ad Ephes. 2. *Deus autem qui est dives in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, vivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati, & conresuscitati, &c.* 1. ad Corinth. 6. *Hæc aliquando fuistis (nempè adulteri, idololatæ, &c.) sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Quod quia vel ipsi hæretici, contra quos agimus, non negant; majori probatione non indiget; sed ab omnibus præsup

Ad Rom. 5.

2. ad Cor. 4.

ad Ephes. 2.

1. ad Cor. 6.

præsupponitur. Difficultas est, an in hoc, quod est hominem esse Deo gratum, & acceptum ad vitam æternam, significetur præcise amor Dei denominans hominem ab extrinseco; an vero aliquis effectus prædicti amoris, qui se teneat ex parte nostra, nosque intrinsecè, & formaliter afficiat.

Nota 3.

Leo Papa.
Conc. Tolet.
Bracharenf.

3. Pro quo statuendum est tertio gratiam illam, per quam homines dicuntur Deo grati, & ad vitam æternam accepti, non esse ipsam substantiam animæ rationalis, ita quod anima per se ipsam sit gratia, & ratio faciendi hominem Deo gratum. Hæc suppositio procedit contra hæreticos Manichæos, & Priscillianistas asserentes animas rationales esse portiones quasdam naturæ divinæ, ejusdem quidditatis, ac rationis cum ipso Deo. Quorum error refellitur tum ex epistola 91. Leonis Papæ cap. 5. & ex Concilio Toletano 8. in confessione fidei, & Bracharenfi primo cap. 5. Ubi oppositum statuitur. Tum etiam quia si anima rationalis per se ipsam esset gratia, vel grata Deo, non posset esse principium peccandi, neque inclinaret ad peccatum: cum nihil magis opponatur gratiæ, quam peccatum. Ex quo ulterius fieret hominem per animam constitutum esse impeccabilem: sicut Christus est impeccabilis, quia constituitur per personalitatem divinam, quæ nequit ad peccatum concurrere. Tum denique quia si anima per suam substantiam esset ejusdem naturæ cum Deo, posset elicere operationes Deo proprias, utputa amorem charitatis, & visionem beatam, aliosque actus supernaturales: cujus oppositum constat tam ex ipsa experientia, quam ex dictis tota disputatione precedenti. Ubi necessitatem gratiæ superadditæ pro prædictis operibus statuimus. Quapropter si præter amorem Dei in ipso immanentem datur aliquid creatum constituens animam Deo gratam; nequit non istud à substantia animæ distingui, eique realiter superaddi.

Nota 4.

Curiel.

4. Quarto ut ea, quæ per se spectant ad tractatum, de justificatione intempestive non præveniamus, sed suis locis reservemus (in quo plures hic exorbitare advertimus,) bene observa cum M. Curielæ difficultates longè diversas esse, utrum id, per quod homo fit Deo gratus, sit aliquid in ipso existens, vel sola dilectio Dei. Et utrum hoc intrinsecum (si semel datur) sit causa unica formalis justificationis, & ratio adæquata destruendi peccatum. Quamvis enim Thomistæ unum, & alterum asseramus; tamen prior difficultas est separabilis à secunda. Et ideo potest, debetque investigari, an homo fiat Deo gratus per aliquid intrinsecum, quidquid sit de peccati destructione: nam quæstio locum etiam habet, ibique per se tractatur, ibi nullum peccatum præcessit, ut in Adamo, in Angelis, & in Beata Virgine. Unde Angelicus Doctor in hoc articulo ostendit gratiam ponere aliquid intrinsecum in anima, quin recurat ad destructionem peccati, cujus nec verbum facit, remittens illam difficultatem ad quæst. 113. Quocirca plurimum defleunt ab ejus methodo, & mente, qui ideo in præsentī probant gratiam esse aliquid intrinsecum, quia peccatum absque aliqua intrinseca peccatoris immutatione remitti non valet. Insistendum enim est cum S. Doctore priori difficultati, quidquid sit de resolutione secundæ, quam tractabimus quæst. nuper citata.

Confessio.

Ex quo etiam fit alienas esse tam à D. Thom. consideratione, quam à præsentī difficultatis scopi difficultates, quas alij solent in hoc loco tractare. Salm. Theolog. Tom. V.

stare: quales sunt utrum actus charitatis possit esse forma reddens hominem justum, & Deo acceptum: & utrum per potentiam Dei absolutam possit homo fieri Deo gratus sine aliqua immutatione, & dono intrinseco. Hæc enim, & similia dubia vel pertinent ad tractatum de justificatione, ubi ea decidemus: vel saltem non spectant ad præsentem difficultatem: quæ solum investigat, an secundum legem ordinariam, & juxta communem providentiam amor Dei diligentis, & acceptantis hominem ad æternam beatitudinem ponat effectivè aliquod donum in homine, per quod hic reddatur formaliter Deo gratus, & objectum congruum divinæ dilectionis? Id quippe si ostendatur, liquido statuemus gratiam habitualement esse aliquid creatum, & in anima intrinsecè receptum. Ab aliis autem difficultatibus utpote extraneis, quantum fieri potest, præcindendum est in præsentī: quamvis, ibi argumentorum molestia id postulaverit, cætera etsi aliena non poterimus non attingere.

Punctum difficultatis.

§. II.

Veritas Catholica auctoritate munitur.

5. Dicendum est gratiam habitualement, secundum quam homo dicitur Deo gratus, esse aliquid creatum, & in anima intrinsecè receptum. Hanc veritatem statuit Concilium Trid. sess. 6. cap. 7. & can. 11. Quam docent communiter omnes Theologi cum D. Thom. in præsentī: unde superfluum foret singulos in particulari referre. Videantur tamen Vega lib. 7. in Trident. cap. 14. Bellarm. lib. 1. de gratia, & libero arbitrio cap. 4. Suarez lib. 6. cap. 1. & lib. 7. cap. 1. Arauxo disp. 1. præambula sect. 2.

Conclusio.

Conc. Trid.

Vega.
B. H. rhinus.
Suarez.
Arauxo.

Possemus in confirmationem hujus veritatis plures auctoritates sacre scripturæ expendere, ex qua tamen selectiores tantum adducemus. Probat ergo ex Apostolo ad Hebræos 12. *Habemus gratiam, per quam serviamus placentes Deo.* Quod nequit convenienter interpretari de gratia extrinseca: nam principium recte operandi, seu Deo serviendi debet esse in nobis: quia id, quo agimus, est intrinsecum, atque inexistens, ut tradit Aristot. in 2. de Anima. Idem significat D. Petrus in 2. epist. illis verbis. *Maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ;* constat enim, quod per actum amoris in Deo immanentem non efficiamur formaliter divinæ naturæ participes; cum ille actus purè extrinsecus nobis sit. Id ergo, quo homo redditur formaliter Deo gratus, quodque D. Petrus illis verbis circumloquitur, est aliquid productum in nobis, & animæ realiter superadditum.

Probat auctoritate.

ad Hebr. 12.

D. Petrus in 2. Epistol.

Confirmatur primo ex verbis Domini Joan. 4. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam æternam.* Per quæ significatur spiritus gratiæ reddentis nos Deo gratos, & acceptos, ut constat ex Evangelista, qui statim subjunxit: *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Id autem quod fit in nobis, est aliquid creatum, & in nobis existens: ergo reddimur Deo grati per aliquid intrinsecum, & inherens: atque ideo gratia habitualis est aliquid creatum, & in anima receptum.

Confirmatur.

Joan. 4.

Confirmatur secundo: quoniam gratia sanctificans solet appellari unctio, ut 1. Joan. 2. *Unctio, quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Aliquando autem vocatur semen Dei, ut in eadem epistola capite 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus manet in eo.*

Alia confirmatio.
1. Joan. 2.

Hh

Aliquando

2. ad Cor. I.

Aliquando vero dicitur pignus, & sigillum, ut 2. ad Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris.* Constat autem, quod rationes propriæ unctionis, seminis, pignoris, & sigilli nequeunt, nisi impropriissime, adaptari dilectioni existenti formaliter, & intrinsece in Deo; congruunt autem optimæ formæ existenti in nobis, & per illum amorem productæ, ergo gratia habitualis est aliquid creatum, & in anima nostra intrinsece receptum.

Effugium.

6. Nec refert, si cum aliquibus ex sectariis, quos refert Cardinalis Osius lib. 1. contra Brentium, respondeas omnia hæc testimonia solum probare gratiam sanctificantem esse aliquid in nobis; minime vero, quod sit aliquid creatum, vel à Deo distinctum. Sufficit enim, quod Deus ipse in nobis peculiari modo habitet, & animæ specialiter uniatur, ut salventur omnes locutiones scripturæ hæcenus relatæ, & ut ipsi Deo grati, & acceptabiles efficiamur. Sicut humanitas Christi Domini redditur sancta, & Deo grata, per personalitatem divinam sibi specialiter communicatam; quin ad prædictas denominationes indigeat aliqua forma creata, & in ea recepta.

Præcluditur.

Hoc, inquam, minime satisfacit, sed potest efficaciter refelli. Tum quia gratia, quam relata testimonia significant, importat aliquid intrinsecum unitum nobis per modum formæ, & naturæ, atque principij operandi, ut ea legens facile deprehendat: sed Deus nequit uniri per modum formæ, & naturæ, & principij operandi ut ostendunt communiter Theologi cum D. Thoma 2. 2. questione 23. articulo 2. & 3. part. 2. questione 2. artic. 1. ergo gratia per quam reddimur Deo formaliter grati, non est ipse Deus nobis intrinsece unitus. Per quod evanescit exemplum illud sanctitatis Christi Domini; nam personalitas verbi divini terminat intrinsece, & substantialiter illam humanitatem, ut fides docet: & ita potuit eam sanctificare, & Deo gratam constituere. Cum autem Deus realiter, personaliter, vel alio substantiali modo nobis non uniatur, ut ex eadem fide edocemur, non potest dici, quod efficiamur sancti, & Deo acceptabiles per aliquid formaliter increatum, sed admittenda est aliqua forma creata, quam gratiam habitualement vocamus, & cui recte competunt testimonia Scripturæ nuper expensa.

1. ad Cor. 3.

& cap. 6.

2. cap. 6.

D. Thom.

Tum etiam, quia homo nequit dici Deo gratus, per hoc quod Deus in illo sit eo generali modo, quo est in omnibus rebus: alias demones, & peccatores dicerentur grati Deo, quod est absurdum: ergo debet habere Deum intra se aliquo speciali modo, quem Scriptura aperte significat, cum iustos appellat templum Dei, & Spiritus sancti, ut 1. ad Corinth. 3. *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Et capite 6. *Nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo?* Et Epistola 2. capite 6. *Vos estis templum Dei vivi.* Constat autem, quod sicut Deus est generaliter in rebus, quatenus eas generaliter efficit, & conservat, ut docet D. Thom. 1. p. q. 8. art. 1. ita dicitur peculiariter existere, ubi peculiares effectus operatur: ergo ut inhabitet hominum mentes, & corda tanquam templum proprium, & sibi gratum; oportet quod ibi producat aliquid intrinsecum, per quod homo aptetur, ut sit dignum Dei hospitium: & hoc intrinsecus vocamus gratiam

habitualement, semen Dei, unctionem, sigillum, & pignus Spiritus sancti. Quam rationem satis expressit Christus Dominus Joan. 14. ubi ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Quibus verbis significat ad unionem, quam Deus habet cum homine sibi grato, requiri ex parte hominis observantiam divinæ legis: pro qua desiderari formam creatam, & homini superadditam nempe gratiam habitualement ostendimus disp. 1. dub. 7. Videantur etiam, quæ diximus disp. 1. dub. ...

Joan. 14.

Dionys.

D. August.

D. Ambros.

D. Cyrill. Alexand.

Hosius. Becan. Lovanienf.

Tum denique quia SS. Patres, quorum est legitimum Scripturæ sensum interpretari, colligunt ex prædictis testimoniis nostram, & catholicam assertionem, ut Dionys. cap. 1. *Cælestis Hierarch* ubi ait: *Primus animi ad divinam amoris dilectio est, & subdit dilectionis progressum esse sacratissimum, & ineffabilem operationem qua divinus in nobis status efficitur.* D. August. lib. de peccatorum meritis, & remissione cap. 9. *Ille, inquit, in quo omnes vivificantur, præterquam quod se ad iustitiam exemplum imitantibus præbet, dat etiam sui spiritus occultissimam gratiam, quam etiam latenter infundit, & parvulis.* D. Ambros. lib. 6. *Examer. cap. 8.* loquens de hac gratia, *Pictus est ergo homo, inquit, & pictus à Domino Deo tuo, Bonum habes artificem, atque pictorem: noli bonam delere picturam, non fuso, sed veritate fulgentem, non cera expressam, sed gratia.* D. Cyrillus Alex. lib. 4. in *Isai. orat. 2.* *Formatur, ait, in nobis Christus, sancto nobis Spiritu divinam quandam formam per sanctificationem, & iustitiam indente.* Quibus evidentissime tradunt dari aliquid creatum, nobis unitum, & in anima receptum, per quod efficiamur Deo grati: & hoc nihil aliud est, quam gratia habitualis, sive sanctificans. Similia habent communiter cæteri Patres, quos referunt Hosius in confessione fidei catholica cap. 7. & Becanus Lovanienfis art. 8. contra Lutherum, & passim alij Doctores.

§. III.

Expenditur fundamentum D. Thomæ.

7. **R**atio fundamentalis huius veritatis traditur à Divo Thoma in hoc artic. & 3. contra gentes capite 190. potestque ad hanc formam reduci: quoniam hominem esse Deo gratum est terminare amorem supernaturalem Dei per modum obiecti amati; sed amor Dei efficit in obiecto amato aliquam bonitatem: ergo hominem esse Deo gratum non est denominatio pure extrinseca desumpta ab amore in Deo existente, sed importat aliquid creatum derivatum ab illo amore, & in anima intrinsece receptum, quod appellamus gratiam habitualement. Consequentia est legitima. Major liquet ex ipsis terminis: nam sicut militem esse gratum regi consistit in eo, quod rex militem diligit: ita hominem esse gratum Deo (peculiari videlicet illo modo, de quo loquimur in præsentī, nempe amore supernaturali, & in ordine ad supernaturalem finem) consistit in eo, quod Deus ut agens supernaturale, & per supernaturalem amorem hominem sibi charum habeat. Minor autem probatur ex discrimine, quod reperitur inter amorem divinum, & amorem creatum: nam iste supponit bonitatem in obiecto, & ad eam afficitur, quocirca dicitur amor affectivus; ille vero non supponit, sed efficit suum obiectum, quamobrem effectivus appellatur: ergo amor

Probatur ratione. D. Thom.

D. Thom.

amor Dei ad hominem sibi gratum efficit aliquam bonitatem in illo. Quam differentiam tradit eleganter Divus Thomas 1. p. quest. 20. art. 2. ubi ait: *Voluntas Dei est causa omnium rerum: & sic oportet, quod in tantum habeat aliquid esse, aut quodcunque bonum, in quantum est volitum à Deo. Cuilibet igitur existenti Deus vult aliquod bonum. Unde cum amare nihil aliud sit, quam velle bonum alicui, manifestum est, quod Deus omnia, quæ sunt, amat: non tamen eo modo, sicut nos. Quia enim voluntas nostra non est causa bonitatis rerum, sed ab ea movetur, sicut ab objecto; amor noster, quo bonitatem alicui volumus, non est causa bonitatis ipsius, sed è converso bonitas ejus, vel vera, vel æstimata provocat amorem, quo ei volumus & bonum conservare, quod habet, & addi, quod non habet, & ad hoc operamur. Sed amor Dei est infundens, & creans bonitatem in rebus.*

Ex qua generali doctrina colligit in præsentī nostram, & communem assertionem, his verbis: *Patet igitur quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum, non tamen dilectioni æterna coæternum. Et secundum huiusmodi boni differentiam differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Una quidem communis, secundum quam diligit omnia, quæ sunt, ut dicitur Sapient. 11. secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ ad participationem divini boni: & secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter: quia secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter: quia secundum hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturæ bonum æternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam Dei habere, significatur quiddam supernaturale in homine à Deo proveniens. Videantur ea quæ diximus tractatu 4. disp. 3. à num. 29. & disp. 5. à num. 13. ibi aliqua adduximus, quæ ad huius rationis majorem penetrationem, & robur queunt deservire.*

Prima evasio.

8. Respondebis primo hanc rationem solum suadere, quod amor Dei amatoris supernaturalis debeat aliquid producere in homine sibi grato; minime vero quod producat illam formam, quam habitualement gratiam vocamus. Nam cum prædicta specialis dilectio consistat in ordinatione, qua Deus hominem promovet ad æternam Beatitudinem, sive ad bonum æternum, quod est ipse Deus, ut ex discursu Divi Thomæ liquet; sufficienter explicatur efficacia, seu virtus prædicti amoris in productione prædictæ beatitudinis, sive in eo quod Deus se communicet homini per modum objecti beatifici: quin opus sit aliam diversam formam producere, ut ille amor dicatur effectivus sui objecti. Sicut Deus auctor supernaturalis dilexit humanitatem Christi Domini in ordine ad unionem hypostaticam, ad quam ipsam evexit: & tamen prædictus amor nihil produxit prævium in illa humanitate, quod præcederet unionem. Constitat autem gratiam, quam habitualement vocamus, debere esse aliquid distinctum à beatitudine: unde ex prædicta ratione minime inferitur, quod prædicta gratia sit aliquid creatum, & in nobis intrinsece existens.

Confutatur.

D. Thom.

Hanc tamen evasionem prævidit, & optime præclufit Angelicus Doctor questione 27. de verit. artic. 1. in corpore, ubi inquit: *Vult Deus omnibus creaturis bonum naturæ, propter* Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

quod dicitur omnia diligere Sapient. 11. & Gen. 1. Sed ratione huius acceptationis non convenimus dicere aliquem habere gratiam Dei: sed in quantum Deus vult ei aliquod bonum supernaturale, quod est vita æterna sicut Isai. 64. Oculi non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te: unde Rom. 6. dicitur gratia Dei vita æterna. Sed hoc bonum Deus non vult alicui indigno. Ex natura autem sua homo non est dignus tanto bono, cum sit supernaturale: & ideo ex hoc ipso, quod ponitur aliquis Deo gratus respectu huius boni, ponitur, quod sit dignus tali bono supra sua naturalia. Quod quidem non movet divinam voluntatem, ut hominem ad illud bonum ordinet: sed potius è converso ex hoc ipso, quod Deus sua voluntate aliquem ordinet ad vitam æternam, præstat ei aliquid, per quod sit dignus vita æterna. Hoc & quod dicitur ad Colossens. 1. qui dignos nos fecit in partem Sanctorum in lumine. Itaque sicut Deus auctor naturalis ordinans creaturas ad finem suæ naturæ consonum, priusquam finem assequantur, confert illis esse, & dispositiones, quæ prædicto fini cor respondeant, & quibus aptentur, & proportionentur respectu illius: ita Deus promovens quosdam homines ad finem supernaturalem, qui est æterna beatitudo, confert illis aliquid intrinsecum, & excedens exigentiam totius naturæ, per quod ad prædictum finem aptantur, & disponuntur: & hoc intrinsecum appellamus gratiam habitualement.

Unde discursus Divi Thomæ legitime evincit amorem Dei erga hominem sibi gratum efficere non solum affectionem ultimi finis supernaturalis, sed etiam gratiam habitualement, per quam homo habilitatur, & dignificatur in ordine ad prædictum finem. Maxime quia in quocunque ordine operari supponit esse: æterna autem beatitudo consistit in operatione: & ideo debet supponere hominem constitutum in esse supernaturali, quod est proprius effectus gratiæ habituales: atque ideo ut vis effectiva amoris Dei se explicet in communicatione beatitudinis, prius se debet explicare in productione gratiæ. Per quod evanescit exemplum illud in contrarium adductum: quia amor supernaturalis erga humanitatem in ordine ad unionem hypostaticam fuit respectu communicationis personalitatis, & existentiae divinæ: quæ ex suo genere anteverunt omnem dispositionem accidentalem, & immediate afficiunt naturam, ut docet Divus Thomas, 3. quest. 6. art. 6. ad 1. & ideo non potuit prædictus amor aliquid supernaturale producere, quod præcederet unionem. Amor autem Dei erga alios homines est in ordine ad beatitudinem: quæ cum sit operatio, & quidem perfectissima, debet supponere in subiecto esse, & naturam divini ordinis, ut illi reddatur connaturalis: & huiusmodi esse est effectus formalis gratiæ.

9. Respondebis secundo adhuc non colligi ex ratione D. Thomæ quod amor Dei in homine sibi grato, & ad beatitudinem accepto producat actu, & de præsentī aliquid intrinsecum, à quo gratus denominetur. Sed satis superque erit illud bonum producere, quando ei contulerit beatitudinem, ad quam ipsum acceptavit. Nam efficacia divini amoris sufficienter explicatur in productione tum beatitudinis, tum formæ, per quam homo ad beatitudinem disponitur, & aptatur. Et consequenter sicut miles dicitur gratus regi, quia de facto acceptatur ad præmium

Alia responsio.

sibi de futuro conferendum, licet actu nil recipiat: ita homo dicitur de presenti Deo gratus, & habere gratiam Dei, per hoc quod ab extrinseco acceptetur tam ad gratiam, quam ad beatitudinem sibi de futuro communicandam.

Impugnatur. Sed contra est primo; nam licet hæc solutio doctrinam aliunde falsam contineat; tamen ea admissa adhuc non evacuat, quod D. Thom. præcipue intendit, nempe gratiam habitualement ponere aliquid creatum, & intrinsecum in anima & in ejus productione explicetur efficacia divini amoris. Sive enim illud producat de presenti, sive de futuro; nihilominus aliquid producit: & consequenter homo non fit Deo gratus per denominationem purè extrinsecam desumptam ab amore in Deo immanente; sed dependenter ab aliquo creato, & ipsi homini intrinseco, ad quod terminatur prædictus amor; quod intrinsecum habitualement gratiam vocamus. Tum etiam quia juxta hanc responsionem amor Dei pro illa duratione, pro qua est efficax, aliquid producit: sed nulla est apparens ratio, quare de presenti non sit efficax, & coarctet hominem ad beatitudinem: ergo actu producit gratiam habitualement, qua homo ad illum finem coarctatur; quin hoc oporteat ad statum futuræ vitæ differre. Tum præterea quia homo in presenti statu Deo acceptus, & gratus disponitur ad consequentem beatitudinis, tenditque in ipsam per opera supernaturalia, quibus illam promeretur, juxta

Ad Ephes. 2. illud Apostoli ad Ephes. 2. *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, qua præparavit Deus, ut in illis ambulemus,*

2. ad Tim. 4. & 2. ad Timoth. 4. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Sed opera nostra ut procedunt à principiis pure naturalibus nec disponunt, nec merentur consequentem ultimam finem supernaturalis; ergo admittenda est aliqua forma creata, & nobis intrinseca, quæ sit principium prædictorum operum, & quam appellamus gratiam habitualement.

Tum denique, & præcipue quia licet per illam extrinsecam acceptionem ad præmium postea dandum salvetur amor alicujus imperfectæ benevolentiae; hæc quippè solum petit ex parte subiecti capacitatem ad recipiendum beneficium; tamen amor amicitiae, secundum quam amans diligit simpliciter personam amici, & in ea complacet sibi, petit ex parte illius aliquid intrinsecum, quod fundet prædictam amicitiam, & sit principium redamandi: eo quod amicitia est mutui benevolentiae amor in alicujus boni communicatione fundatus, ut ostendunt communiter Theologi in tractatu de Charitate. Deus autem hominem sibi simpliciter gratum, amat de facto non quocumque amore, sed amore veræ, & supernaturalis amicitiae, ut constat ex scriptura; nam Sapientiae 7. dicitur,

Sapient. 7. *Sapientia transfert se in animas sanctas, & amicos Dei constituit, & post pauca. Quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae, & Joannis capite decimo quinto. Iam non dicam vos servos, sed amicos. Et ibidem, Vos amici mei estis, si feceritis, &c.* Ergo homo, qui simpliciter dicitur gratus Deo, vel esse in gratia Dei, non denominatur talis purè ab extrinseco, vel ex divina ordinatione ad gratiam postea recipiendam: sed habet de facto aliquid intrinsecum constituens ipsum in ratione objecti con-

grui divinæ amicitiae: quod intrinsecum appellatur gratia habitualis. Et de hoc posteriori amore, qui est simpliciter talis, procedit ratio Divi Thomæ, ut satis constat ex hoc articulo, ubi ait: *Alia est dilectio specialis, secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem nature ad participationem divini boni: & secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter.* Quod adhuc magis expressit loco citato ex quaestione de veritate, ubi inquit: *Sic ergo homo dicitur Deo gratiam habere, non solum ex hoc, quod à Deo diligitur in vitam æternam; sed ex hoc quod datur ei aliquod donum, per quod est dignus vita æterna. Et hoc donum dicitur gratia gratum faciens. Aliter enim in peccato mortali existens posset dici in gratia esse, si gratia solum acceptionem divinam diceret; cum contingat aliquem peccatorem esse prædestinatum ad vitam æternam habendam.* Unde exclusum manet exemplum illud militis qui dicitur regi gratus ex hoc, quod acceptatur ad præmium postea conferendum: nam cum amor hominis non efficiat bonitatem objecti sibi grati, ut supra numero septimo, vidimus ex Divo Thomæ, potest ab extrinseco, & absque communicatione alicujus boni tam præsentis, quam futuri, objectum gratum sibi denominare. Præsertim cum ex parte unius hominis, dentur omnia requisita ad terminandum amorem naturalem alterius. Cujus oppositum contingit in amore supernaturalis amicitiae Dei ad creaturas, ut nuper vidimus.

S. IV.

Objectiones contra rationem D. Thomæ, & earum enodatio.

10. **P**lures plura opponunt fundamento Divi Thomæ quibus oportet occurrere. *Prima obiectio.* Primo obicit Durandus in 1. distinctione 17. *quaestione prima,* ex illo potius colligi oppositum: nam si amor Dei erga hominem sibi gratum est causa alicujus doni creati: ergo est prior ipso dono: & tamen pro illo priori denominatur objectum sibi: sicut visio pro quocumque signo, in quo est, denominatur objectum visum: ergo homo denominatur Deo gratus antecedenter ad receptionem doni creati, quod appellamus gratiam habitualement. Et urgetur: nam amor Dei est simpliciter independens à bonitate quam causat: ergo poterit separari ab illa; cum separatio in independentia fundetur: & consequenter poterit homo terminare amorem Dei, & fieri illi gratus, & acceptus absque receptione alicujus doni creati.

Respondetur, quod licet amor Dei sit prior bonitate creata, quam objecto communicat, nihilominus non denominat hominem adhuc ab extrinseco amatum, priusquam illi communicet gratiam intrinsecam. Et ratio est: quia prædictus amor terminatur ad hominem non immediate, sed mediante forma, qua illum dignificat, & constituit in ratione objecti congrui ipsius amoris; & ideo licet hic actus præcedat tam gratiam, quam objectum gratum; tamen objectum non denominatur gratum, nisi media gratia. Sicut actio solis illuminantis aërem est prior, quam lux: & nihilominus aër non denominatur illuminatus à sole pro illo priori ad lucem, sed ipsa luce mediante.

D. Thom.

Prima obiectio.

Durand.

Diluitur.

modi

diante. Et si visio produceret colorem in objecto, esset prior quam color : & nihilominus objectum non denominaretur visum , antequam haberet colorem. Idemque potest ostendi in amore naturali , quo Deus communicat esse creaturis. Quod ergo significavit D. August. *tract. 102. in Ioan.* dicens : *Amorem nostrum pium , quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit , quod bonum est : ideo quippe amavit ipse quod fecit.* Per quod diluitur argumentum illud difficultatis : quoniam rectè cohæret esse aliquid independens ab alio , & esse inseparabile ab illo : nam causa actu causans importat necessariam connexionem cum effectu , siquidem illum actu infert ; quamvis ab eo non debeat. Et idem contingit in nostro casu : quia amor divinus ut respicit hominem sibi gratum, importat essentialiter terminationem liberam ad ipsum media bonitate, seu forma, quam illi communicat , quo sublato manet quidem ille amor , subjective , & entitative , & in esse actus necessarij ; non tamen in ratione amoris liberi. Et ideo non potest Deus respicere hominem ut objectum sibi simpliciter , & actu gratum, quin ipsi impertiatur aliquod donum intrinsecum, nimirum gratiam habitualement. Videantur quæ diximus *tractatus 4. disputatione 7. dubio 6. & sequentibus* , ubi diluimus similes objectiones.

Secunda ob-
iectio.
Okam.

Ioan. 3.

I. I. Secundo opponit Okam *in eadem dist.* quoniam ut salvetur amor Dei erga hominem, non requiritur , quod prædictus amor aliquid in homine producat : ergo corrumpit fundamentum D. Thomæ. Probatur antecedens : tum quia ut dicitur Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum , ut filium suum Unigenitum daret :* & tamen ex prædicto amore non sequitur , quod Deus communicaverit aliquam perfectionem intrinsecam omnibus creaturis , imo neque omnibus hominibus ; ergo. Tum etiam quia Deus vult omnes homines salvos fieri , & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1. ad Timoth. 2. ex quo tamen effectu nihil derivatur ad singulos homines , ut patet in pluribus infidelibus , & præsertim in parvulis decedentibus sine baptismo. Tum præterea quia Deus diligit quemcumque prædestinatum amore absoluto , & simpliciter tali ; cum prædestinatio importet electionem efficacem transmittendi hominem ad æternam beatitudinem : quæ electio, utpote maximum beneficium , nequit non includere amorem rigorosum Dei erga prædestinatum : & nihilominus prædictus amor nihil actu ponit in aliquibus prædestinatis , ut liquet in parvulis , antequam baptizentur , & in pluribus adultis peccatoribus : ergo non requiritur , quod amor Dei aliquid in objecto producat. Tum denique quia amor sufficienter explicatur in ablatione mali , quamvis non semper conferat bonum : ergo ad salvandum amorem Dei erga hominem non oportet recurrere ad productionem doni intrinseci ; sed satis erit , quod Deus remittat offensam , & deleat culpam hominis peccatoris, quamvis non infundat illi aliquod donum intrinsecum.

Confirmatur.

Confirmatur primo : quia potest Deus magis diligere hominem absque doni intrinseci augmento : ergo potest absolute diligere illum absque ullo dono intrinsecum. Consequentia liquet à paritate. Et antecedens suadet : quoniam datis duobus hominibus iustis quorum quilibet habeat gratiam ut quatuor ; si unus eliciat actum charitatis ut tres, alter vero non eliciat : ille qui

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

elicit, magis diligitur à Deo , cum acceptetur ad maiorem gloriam merito illius actus correspondentem : & tamen ejus gratia actu non augetur ob defectum dispositionis physica : nam actus ut tres non disponit ad gratiam ut quinque. Idemque apparet in eo , qui post plurima merita incidit in peccatum mortale , & deinde resurgit cum actu contritionis ut duo : tunc quippe non consequitur gratiam nisi ut unum : & tamen acceptatur à Deo ad tantam gloriam , quanta correspondet meritis præcedentibus, juxta communem Thomistarum sententiam *in tractatu de Merito* , potest ergo Deus magis diligere hominem absque intrinseci augmento.

Confirmatur secundo : quoniam sicut homo Deo gratus terminat Dei amorem , ita homo peccator terminat odium Dei : sed ut homo terminet odium Dei, non requiritur, quod prædictum odium aliquid in homine producat : ergo homo ut terminet amorem, non desideratur aliquid , quod fiat per ipsum amorem.

12. Respondetur rationem D. Thom. non procedere in amore secundum quid , & in affectu inefficaci cujusdam imperfectæ benevolentia : sed probare de amore absoluto, & simpliciter tali, secundum quem Deus respicit aliquos homines, ut sibi vere gratos, & amicos. Et in hoc sensu negandum est antecedens argumenti ; quod nulla probatione suadet. Non prima, quia amor Dei simpliciter talis est ille , quo Deus promovet creaturam rationalem ad æternam beatitudinem, quæ in visione ipsius intuitiva consistit. Unde quibus vult tale bonum, confert etiam in hac vita gratiam habitualement , per quam ad ipsum coaptentur. Creaturae autem irrationales cum sint illius incapaces , non dicuntur à Deo dilectæ simpliciter ; sed per quandam analogiam, quatenus nobilitantur, in humanitate assumpta à Verbo, in qua omnia entia creata, saltem in aliquo gradu communicant. Ad secundam probationem respondemus voluntatem illam generalem salvandi homines non esse amorem absolutum , quo Deus omnes reddat sibi gratos ; sed esse affectum antecedentem , & inefficacem : ex quo tamen derivantur auxilia sufficientia ad salutem , & ad quæ terminatur prædictus amor, ut infra declarabimus *disp. 6. dub. 3.*

Ex quo ad tertiam respondetur, quod licet amor quo Deus diligit prædestinatum , sit in se æternus ; tamen non terminatur ad ipsum nisi pro illa duratione , in qua eum respicit ut amicum, & in qua confert ipsi gratiam, per quam coaptatur ad beatitudinem : illa quippe est connotatum requisitum ad prædictam terminationem. Et ideo pro tempore in quo prædestinatus est in peccato mortali , non terminat amorem Dei ; sed potius est illi ingratus , & invisus : nam secundum illud tunc , & præsentem dispositionem non acceptatur ad gloriam, sed obnoxius est pœnæ. Ad ultimam dicendum est peccatum non posse remitti absque infusione gratia, ut ostendimus tractatu de justificatione. Esto tamen , quod auferretur ; adhuc homo non redderetur simpliciter Deo gratus , & objectum congruum divinæ amicitia absque infusione alicujus intrinseci doni, & in eo casu non tam diceretur Deum hominem simpliciter amare ; quam antiquum odium deponere : neque hominem esse positive Deo gratum , sed jam non esse inimicum. Sed de hoc ex professo dicemus *Tractatu sequenti, disputatione 2. dubio 5. & 6.*

H h 3

Ad

Confirmatio-
nes solvuntur.

Ad primam confirmationem omisso antecedenti in sensu statim declarando, negamus absolute consequentiam. Et ratio disparitatis est: quoniam licet in duobus exemplis ad suadendum antecedens allatis non augeatur gratia physice in esse qualitatis, & formæ ob defectum dispositionis: nihilominus propter conjunctionem ad plures actus meritorios quantumvis remissos, & ob eorum connotationem crescit moraliter in esse radicis exigentis majus præmium, atque ideo augetur in esse gratiæ. Quod satis est, ut homo dicatur magis Deo gratus, & ad maiorem gloriam acceptus. Caterum antecedenter ad omnem receptionem doni intrinseci non habet homo aliquod, per quod constituitur in esse objecti congrui divini amoris, & appetitur, ac disponatur ad æternam beatitudinem, ut constat ex supra dictis. Et idcirco non potest dici absolute Deo gratus, & illi acceptus.

Ad secundam respondetur negando consequentiam: quia sicut homo habet ex se, quod possit peccare, ita habet quod possit recedere ab amicitia Dei, & se constituere in esse objecti abominabilis, & odibilis: & ideo non oportet, quod odium Dei ponat aliquid in peccatore, nisi ad summum poenam, qua punit culpam. Homo autem non habet ex se esse objectum congruum divinæ amicitiae, nec proportionem, & dignitatem, ut acceptetur ad æternam beatitudinem: quamobrem indiget aliquo dono intrinseco derivato ex amore Dei, per quod reddatur ipsi gratus in ordine ad prædictum finem.

Tertia ob-
jectio.

13. Tercio objicies: nam amor Dei erga hominem supponit in eo bonitatem, quæ sit motivum ipsius amoris: ergo non causat prædictam bonitatem: corrumpitque proinde fundamentum D. Thom. qui ex eo probat gratiam habitualement esse aliquid creatum, & nobis intrinsecum, quia derivatur ex amore Dei terminato ad hominem sibi gratum. Antecedens suadetur primo ex sacris litteris: nam Isai. 43. dicitur, *Ex quo honorabilis factus est, & gloriosus in oculis meis, ego dilexi te.* Et Joan. 16. *Ipsæ Pater amat vos, quia vos me amastis.* Quibus verbis significatur dari ex parte hominis bonitatem, quæ sit motivum, & non effectus divini amoris. Deinde probatur ratione: quia objectum actus præsupponitur ad ipsum actum in genere causæ formalis extrinsecæ; cum illi tribuat speciem: ergo amor Dei supponit in homine bonitatem, quæ sit objectum prædicti amoris. Tandem id ipsum explicatur exemplo amoris Dei, quo hominem acceptat ad beatitudinem propter merita: qui actus non causat merita, sed ea supponit ut motivum conferendi homini præmium.

Isai. 43.
Joan. 16.

Dispelliur.

D. Thom.

Respondetur negando antecedens: nam ex eo, quod Deus amat creaturas, non sequitur (inquit Divus Thomas *questione vigesima tertia, de veritate articulo primo, ad 7.*) quod à creaturis moveatur: quia creaturas non vult, nisi ratione suæ bonitatis. Unde non oportet, quod ex parte hominis supponatur bonitas movens divinum amorem; sed quolibet perfectio in eo reperiata est effectus prædicti amoris, & nullo modo habet rationem causæ respectu illius, ut latè ostendimus, *tract. 4. disput. 3. dub. 2.* Ad primam probationem in contrarium respondemus illam particulam ex quo primi testimonij non designare rationem, vel causam, sed solam concomitantiam, & signum divini amoris. Et eodem modo exponenda est particula quia in secunda auctoritate. Ad secundam negandum est amorem Dei erga objecta creata specificari ab illis, cum hoc

deceat summam perfectionem illius: sed tantum respiciat ea ut objecta pure terminativa, affectus unice à divina bonitate tanquam à motivo adæquato. Unde ex vi hujus nequit concludi, quod prædictus amor supponat bonitatem in homine sibi grato: sed magis infertur oppositum. Nam ut inquit Divus Thomas in 3. *distinctione 32. questione 1. articulo primo ad quartum.* Sicut intellectus divinus non informatur rebus, quas cognoscit per essentiam suam: ita nec voluntas eius informatur rebus, quas amat: quia eas per bonitatem suam amat, & amando communicat eis bonitatem suam. Ad tertiam dicendum, quod licet Deus amet, & acceptet hominem ad gloriam dandam propter merita, sed omnino independentem ab eis habet illum actum amoris. Immo ex illo amore gratiose oritur voluntas conferendi homini auxilia ad merendum, ut in executione gloriam ex iustitia consequatur, ut docent communiter Thomistæ in tractatu de Prædestinatione.

D. Thom.

§. V.

Colliguntur aliqua ex dictis.

14. Infertur primo cum D. Thom. in hac *quest. art. 2. ad 2.* gratiam gratum facientem non esse substantiam, sed quandam formam accidentalem: quia omnis substantia, inquit S. Doctor, vel est ipsa natura rei, cujus est substantia, vel est pars nature: secundum quem modum materia, vel forma substantia dicitur. Et quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia, aut forma substantialis: (quod vero sit modus aliquis unionis, relinquatur ut per se notum ex dictis:) sed est forma accidentalis ipsius anime. Id enim, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit in anima participantem divinam bonitatem, ut de scientia patet. Præsertim quia in Concilio Trident. *sessione 6. cap. 7.* dicitur, quod gratia inheret: inherere autem non convenit substantiæ, sed soli accidenti.

Gratia non est substantia.

Conc. Trid.

15. Infertur secundo prædictam gratiam pertinere ad genus qualitatis, & non ad alia prædicamenta accidentium. Ita resolvit D. Thom. in hac *quest. art. 2.* Et ratio est: quoniam accidens spirituale absolutum, & permanens nequit pertinere nisi ad genus qualitatis: sed gratia habitualis est accidens spirituale absolutum, & permanens: ergo constituitur in genere qualitatis. Minor suadetur quoad omnes partes: nam gratia hæc recipitur in substantia pure spiritali, ut in Angelis, & anima rationali: ergo est accidens spirituale. Deinde dat esse absolutum, nempe esse objectum congruum divini amoris, & dignificat animam in se ipsa; quæ rationes nequeunt per se primo provenire à relatione, licet eam fundent. Ergo est accidens absolutum. Tandem, quod sit forma permanens, constabit ex iis, quæ statim dicemus. Major autem probatur: quia accidens si est spirituale; nequit esse quantitas, situs, ubi, habitus, vel quando: quia omnia hæc sunt accidentia corporea. Præterea si est absolutum, nequit esse relatio. Denique si est permanens; non valet esse actio, vel passio, cum hæc ex natura sua sint aliquid fluidum. Restat igitur, quod accidens spirituale, absolutum, & permanens in solo qualitatis genere debet constitui.

Pertinet ad genus qualitatis.

*Est qualitas
permanens.*

16. Infertur tertio gratiam sanctificantem esse qualitatem permanentem. Hoc corollarium docent omnia testimonia Scripturae, & SS. PP. quae supra dedimus a num. 5. ut ea ponderanti constabit. Et insuper ostenditur: tum quia gratia sanctificans est radix visionis beatificae, quae ex natura sua permanens est: ergo ipsa est forma permanens. Tum etiam quia huiusmodi gratia fuit fundamentum iustitiae originalis, ut D. Thom. 1. part. quest. 100. art. 1. ad 2. sed praedicta iustitia erat principium immortalitatis, ut tradit ipse Sanctus Doctor eadem 1. part. quest. 107. art. 1. ergo gratia sanctificans est aliquid ex se permanens. Tum denique quia haec gratia est ejusdem rationis tam in adultis, quam in parvulis: constat autem, quod parvuli non iustificantur per aliquid fluidum, utputa per aliquem motum spirituale, cum sint incapaces illius; sed per aliquid in ipsis permanens: ergo huiusmodi gratia est qualitas habens ex se permanentiam.

D. Thom.

Confirmat D. Thom. hanc veritatem 3. contra gentes cap. 150. ratione 1. quae sic se habet: *Quod in aliquem finem dirigitur, oportet, quod habeat continuum ordinem in ipsum: nam movens continue mutat, quousque mobile per motum finem sortiatur. Cum igitur auxilio divinae gratiae homo dirigatur in ultimum finem, oportet, quod continue homo isto auxilio potiatur, quousque ad finem perveniat. Hoc autem non esset, si praedictum auxilium participaret homo secundum aliquem motum, aut passionem, & non secundum aliquam formam manentem, & quasi quiescentem in ipso. Motus enim, & passio talis non esset in homine, nisi quando actu converteretur in finem: quod non continue ab homine agitur, ut praecipue patet in dormientibus. Est ergo gratia gratum faciens aliqua forma, & perfectio in homine manens etiam quando non operatur. Idemque suadet ibidem aliis quatuor argumentis.*

*Pertinet ad
primam speciem
qualitatis.*

17. Infertur quarto huiusmodi gratiam (si semel collocanda est in praedicatione) pertinere ad primam speciem qualitatis, est esse habitum. Quod facile suadetur ex dictis: nam gratia nequit esse naturalis potentia, aut impotentia, siquidem, ut infra ostendimus, non ordinatur per se primo ad operandum, vel ad recipiendum. Deinde non solet esse passio, aut passibilis qualitas, nec forma, vel figura: quia huiusmodi species sunt accidentia corporea. Restat igitur, quod pertineat ad primam speciem qualitatis. Rursus est qualitas ex se permanens, & difficile mobilis: ergo non est dispositio, sed habitus. Et ita jam pridem docuit, vel potius ut certum supposuit Concilium Viennense, & refertur in Clementina unica de Summa Trinitate, & tradunt communiter omnes Theologi in praesenti. An autem sit habitus operativus, & rigorose collocetur in specie habitus praedicalis infra dub. 5. connotabit.

Concil. Vien.

Objectiones.

18. Sed obijcies primo: nam habitus est virtus immediate operativa, & potentiae immediate inhaerens: atqui gratia sanctificans non est virtus immediate operativa, nec recipitur immediate in potentiis, sed in substantia: ergo non est habitus. Secundo: quia habitus est qualitas difficile mobilis: gratia autem est facile amissibilis, cum destruat per quolibet peccatum mortale: ergo non est habitus.

Enodantur.

Ad primam objectionem respondetur ex supra dictis quest. 71. art. 1. num. 8. habitum universaliter acceptum non importare immediatum

ordinem ad operationem; sed dari aliquos habitus, qui ordinantur ad perficiendum subiectum in seipso: quos proinde non oportet recipi in potentiis operativis. Et huius conditionis est gratia sanctificans ut dub. 5. ostendimus ex professo. Ad secundam respondet Divus Thomas quest. 27. de Veritate, art. 1. ad 9. his verbis: *Dicendum, quod quamvis per unum actum peccati mortalis gratia amittatur; non tamen facile gratia amittitur: quia habenti gratiam non est facile illum actum exercere propter inclinationem in contrarium: sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum, quod iusto difficile est operari iniuste.*

D. Thom.

19. Ultimo colligitur decisio alterius difficultatis, quae hic communiter agitari solet circa qualitatem certitudinis doctrinae hactenus statuta: in quo acriter controvertunt Doctores, Resolutoriè tamen dicendum est doctrinam traditam, qua parte asserit gratiam habitualement, seu sanctificantem esse aliquid creatum, & nobis inhaerens, esse certam secundum fidem, ita ut oppositum sit haereticum: qua parte vero asserit, gratiam esse qualitatem, & habitum non esse certam secundum fidem, nec oppositum ejus esse haereticum: gaudere tamen tanta certitudine, ut contrarium asserere sit temerarium, & forte erroneum. Haec resolutio habet tres partes: & prima admittitur ab omnibus Theologis, constatque manifestè ex iis, quae adduximus §. 2. & expressius adhuc ex Concilio Tridentino sessione 6. canone 11. ubi diffinit gratiam iustificationis non esse externum Dei favorem, sed charitatem, quae in cordibus eorum, qui iustificantur, diffunditur per Spiritum sanctum, atque illis inhaeret. Tertiam etiam partem tradunt communiter Doctores, & meritò: nam ex definitione Concilij nuper relata colligitur adeo manifestè, & urgens gratiam habitualement esse qualitatem, & habitum, ut oppositum nequeat absque temeritate, & errore dici: praefertim adjunctis iis, quae in secundo, & quarto corollario expendimus.

Quam certitudinem habent praecedentes resolutiones.

Conc. Trid.

Secunda vero pars, quae asserit non esse de fide, quod gratia habitualis sit qualitas, & habitus; & oppositum non esse haereticum, non admittitur ita communiter a Doctoribus. Nam contrarium docent Bellarminus, Valentia, Vega, Lorca, & alij non pauci. Nostram vero resolutionem defendunt Soto lib. 2. de natura, & gratia cap. 17. & sequenti, Cano lib. 7. de locis cap. 2. Asturicensis de gratia Christi quest. 1. conclus. 6. §. Dico tertio. Bañez 2. 2. quest. 23. art. 2. Medina in praesenti art. 2. conclus. 2. ubi etiam Curiel §. Sed quares. Zumel §. Ex superioribus dictis. Arauxo dub. 1. conclus. 3. & alij. Fundamentum praecipuum est: quia ante Concilium Tridentinum non erat de fide gratiam habitualement esse qualitatem, & habitum, cum haec nomina non reperiantur in sacra Scriptura, vel in aliquo Concilio Generali, ut communiter observant Moderni: at sic est, quod Concilium nihil de gratia habituali determinavit sub nomine qualitatis, & habitus, ut ipsi Adversarii concedunt: ergo licet sit de fide gratiam esse formam creatam, & inhaerentem, non est de fide, quod sit qualitas, & habitus.

Bellarmin.
Valentia,
Vega,
Lorca,
Soto,
Cano.
Asturicensis,
Bañez,
Medina,
Curiel,
Zumel,
Arauxo.

Confirmatur: quia in Conciliis id intelligitur diffinitum, quod sufficit ad repellendum, & damnandum errorem, contra quem procedit: sed Tridentinum intendebat damnare errorem haereticorum asserentium nos iustificari, & fieri

Deo gratos per solum favorem Dei, & justitiam Christi nobis extrinsecus applicatam: qui error sufficienter excluditur confitendo gratiam esse formam creatam, & nobis intrinsecus inhaerentem; quidquid sit, an prædicta forma sit qualitas, & habitus: ergo illud primum manet diffinitum, secus autem hoc posterius.

Obiectio. 20. Nec refert, si adversus hanc partem opponas, quod in Catechismo edito jussu Pij V. (qui proinde magnæ auctoritatis est) hæc habentur in materia de Baptismo: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum poena Anathematis proposita decrevit, non solum peccatorum sit remissio; sed divina qualitas in anima inhaerens, ac veluti splendor quidam, & lux, qua animarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiore reddit.* Ergo in Tridentino diffinitum est gratiam habitualement esse qualitatem.

Responsio. Non, inquam, hoc refert: respondetur enim Catechismum explicuisse non solum ea, quæ ex prædicta determinatione intelliguntur deduci, cujusmodi est gratiam esse qualitatem, & habitum. Itaque licet Concilium solum diffiniat gratiam esse aliquid inhaerens; Catechismus tamen explicat juxta communem Theologorum sententiam, quid sit hæc forma, dicens esse qualitatem. Hoc autem non reddit hanc partem certam secundum fidem: Sed conciliat illi tantam auctoritatem, ut oppositum sit temerarium, vel etiam erroneum, aut saltem errori proximum.

§. VI.

Refertur Hæreticorum sententia.

21. **A**dversus nostram, & Catholicam assertionem docuerunt Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini *sessio 6. cap. 7.* Kemnitius in *examine Trident. prima parte pag. 640.* Tilmanus Heshusius in *lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum.* Bucerus apud Tiletanum in *apologia pro Tridentino*, Illiricus apud Caponium in *presenti*, & alij Sectarij. Quibus, licet seductus, accessit Albertus Pighius Campensis, vir alioqui pius, & Catholicus: nam in *lib. de gratia, & libero arbitrio §. gratia acceptionem*, hæc habet: *Gratie acceptionem non ex Scholis, sed ex divinis Scripturis petemus: quandoquidem in illis ferè imaginantur gratiam Dei qualitatem aliquam increatam anima nostra à Deo, vel eandem cum charitatis habitu, vel distinctam ab eodem: quæ commentaria universa existimo, nec habere ullam auctoritatem ex Scripturis.*

Primum hæreticorum fundamentum. Et præter ea, quæ adversus rationem Divi Thomæ objecimus, & diluimus, pauca supersunt, quæ possimus in favorem hujus erroris adducere, & quibus oportet breviter satisfacere. Probat ergo hæc sententia ex Apost. 1. ad Corinth. 1. ubi loquens de Christo Domino inquit: *Factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio:* ergo iustitia, à qua denominamur iusti, sive Deo grati, est ipsa iustitia existens in Christo, quin opus sit ad aliam formam nobis inhaerentem recurrere. Quod videtur docere August. *lib. de prædestin. Sanctorum cap. 15.* ubi asserit eadem gratia fieri hominem ab initio suæ fidei Christianum, qua ille homo factus est Christus: indicans eadem gratia Chri-

stum intrinsecè, & Christianos extrinsecè fieri gratos.

Confirmatur primo: nam frequenter in Scriptura monemur, ut induamur Dominum Jesum Christum, quo grati efficiamur Deo, ut ad Rom. 13. *Induimini Dominum Jesum Christum.* Ad Rom. 13. Ad Galat. 3. *Christum induitis.* Ad Coloss. 3. *Induite novum hominem.* Ergo & ad Ephes. 4. *Induite novum hominem.* Ergo ornatur, & operimur gratia Christi nobis extrinsecus applicata, ut sub illa simus Deo grati: sicut Jacob vestibus Esau ornatus fuit à patre benedictus.

Confirmatur secundo quoniam juxta communem usum Scripturarum habere gratiam, vel invenire gratiam apud Deum solum significat extrinsecum Dei favorem, & externam acceptationem in ordine ad aliquod beneficium: ergo ut homo dicatur habere gratiam Dei, & esse illi gratus, non requiritur aliqua forma intrinseca, & consequenter gratia habitualis non ponet in anima aliquid creatum, & illi intrinsecum: utraque consequentia patet, & antecedens ostenditur: nam Gen. 6. dicitur, quod Noë invenit gratiam apud Deum: & statim explicatur prædictam gratiam fuisse Dei favorem, quo ipsum liberavit ab aquis diluvij. Idemque constat aliis exemplis Gen. 18. & 19. Tobia 12. Daniel 1. & Luca 1. & alibi sæpè.

Confirmatur tertio: nam esse aliquid tale per gratiam, & esse tale gratis, convertuntur, ut constat ex communi usu loquendi: sed ut aliquid dicatur esse tale gratis, non requiritur forma intrinseca, ut liquet in pluribus beneficiis extrinsecis: ergo nec ut sit tale per gratiam: poterit ergo homo esse Deo gratus per ejus gratiam, licet non participet aliquam formam intrinsecam.

22. Respondetur argumento Christum dici justitiam, & sanctificationem nostram non in sensu formali, sed causali: quia videlicet & est exemplar nostræ justitiæ, & illam suis meritis causat: causa autem solet denominari ab effectu, juxta illud Psal. 70. *Tu es patientia mea.* Et quod iste sit legitimus sensus illius testimonij liquet ex aliis ejus verbis: vocat quippè Christum sapientiam nostram: & tamen certum est, quod sumus sapientes per aliam sapientiam nobis intrinsecam. Quam interpretationem tradit tum D. Ambrosius exponens illa verba Apostoli *Christum Dei virtutem, & sapientiam*, inquit enim: *Christus virtus Dei est, quia per ipsum omnia facta: sapientia autem, quia per ipsum cognitus est Deus.* Tum etiam D. Cyrillus lib. 7. in Joan. nam versans illa Christi verba: *Ego sum resurrectio, & vita* ait: *Ipse ergo resurrectio, & vita, quia per ipsum resurgimus à peccato, ut vivamus iustitie.* Nec amplius docet Divus Augustinus loco citato, solum quippè intendit gratiam, qua Christus unctus est, nos effectivè reddere Christianos: quia effectivè moraliter seu meritoriè produxit gratiam nobis inhaerentem.

Ad primam confirmationem respondemus ex illa metaphora induendi Christum Dominum non colligi, quod homo fiat formaliter iustus, & gratus per gratiam in Christo existentem; sed potius significari renovationem intrinsecam, ut constat ex contextu Apostoli: nam juxta illum induere Christum est imitari ejus opera, quæ operibus carnis opponuntur: inquit enim, *objiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus, & ebrietatibus, &c. Sed induimini Dominum Jesum Christum.* Quæ omnia fiunt

Confirmatur primo.

Ad Rom. 13. Ad Coloss. 3. & ad Ephes. 4.

Secundo.

Tertio.

Fundamentum dirigitur.

D. Ambrosius.

D. Cyrillus.

Responsio ad 1. confirm.

fiunt media gratia intrinseca data per Christum. Ideo autem prædicta gratia appellatur indumentum, quia ita exornat animam, ut tamen sit ab extrinseco, & non ex nobis, ut acutè significavit Augustinus serm. 15. de verbis Apostoli, cap. 9. *Sacerdotes tui, inquit, induant iustitiam. Vestis accipitur, non cum capillis tibi nascitur; pecora de suo vestiuntur.*

D. August.

Ad secundam.

Ad secundam confirmationem respondetur negando antecedens, quod nullo Scripturæ testimonio suadetur; quia licet aliquando homo acceptetur, vel à Deo, vel ab alio homine in ordine ad aliquod beneficium purè extrinsecum; nihilominus non dicitur gratus denominatione sumpta à beneficio extrinseco, aut ab extrinseca acceptatione; sed ratione alicujus doni intrinseci terminantis amorem, & acceptationem alterius. Quam solutionem tradit D. Thomas in hoc articulo in responsione ad 1. ubi ait: *Dicendum, quod etiam in hoc, quod dicitur aliquis habere gratiam hominis, intelligitur in aliquo esse aliquid, quod sit homini gratum: sicut & in hoc, quod dicitur aliquis gratiam Dei habere, sed tamen differenter: nam illud, quod est homini gratum in alio homine, presupponitur eius dilectioni: causatur autem ex dilectione divina, quod est in homine Deo gratum.* Per quod diluitur etiam tertia confirmatio: nam licet ut aliquid dicatur fieri, aut esse tale per gratiam, non requiratur universaliter forma intrinseca; tamen ut aliquid per gratiam sit obiectum terminans Dei amorem, & ipsi gratum, necessaria est aliqua forma intrinseca, quæ producatur per ipsum amorem propter ea, quæ supra diximus.

D. Thom.

Ad tertiam.

Aliud argumentum.

23. Secundo arguitur; quia non sunt multiplicandæ entitates absque necessitate: sed non est necessarium, quod detur forma permanens quam gratiam habitalem vocamus: ergo non datur: Probat minor: quia ut homo consequatur beatitudinem, illamque mereatur, sufficit sperare, credere, diligere, & alia præcepta servare, juxta illud Christi Domini, *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*: sed ad eliciendum hos actus, sufficiunt auxilia actualia, quæ tandiu sunt in nobis, quandiu operamur: ergo non est necessarium ponere aliquam formam permanentem.

Confirmatur: quia si prædicta forma esset necessaria: maxime ut transactis operationibus persisteret in nobis aliquid, à quo permanenter denominaremur iusti, & Deo grati; sed neque ad hoc requiritur: ergo, &c. Suadetur minor: quia ad prædictam denominationem sufficiunt actus boni præteriti non retractati, seu moraliter permanentes: sicut ad hoc, quod homo dicatur habitualiter peccator, sufficit eliciisse actum peccaminosum, & illum retractasse: ergo non requiritur alia forma permanens, & distincta ab operationibus.

Solutio.

Respondetur ad argumentum negando minorem. Ad cujus probationem satis constabat ex supra dictis §. 2. & 3. Quibus addimus, quod licet ad exercendum absolute actus supernaturales sufficiant auxilia transeuntia: tamen ut conaturaliter eliciantur, requiritur aliqua forma permanens exigens auxilia, & concursus Dei ad prædictas operationes. *Et hoc ideo,* (inquit Divus Thomas in præfati articulo 2.) *quia non est conveniens, quod Deus minus provideat his, quos diligit ad supernaturale bonum habendum,*

quam creaturis, quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus sic providet, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas, & virtutes quasdam, quæ sunt principia actuum, ut secundum ipsas inclinentur ad huiusmodi motus. Et sic motus, quibus à Deo moventur, sunt creaturis connaturales, & faciles, secundum illud Sapient. 8. Et disponit omnia suaviter. Multo igitur magis illis, quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum, infundit aliquas formas, seu qualitates supernaturales, secundum quas suaviter, & promptè ab ipso moveantur ad bonum æternum. Et sic donum gratia qualitas quadam est. Ex quibus patet etiam ad confirmationem: nam peccatum habituale non est principium operandi; & ideo posset peccator, quantum est ex vi huius, denominari talis ab actibus præteritis non retractatis, absque alio intrinseco permanenti. De facto tamen peccatum habituale non consistit in illis actibus moraliter permanentibus, sed in privatione gratiæ, quæ ex prædictis actibus relinquitur, & habitualiter perseverat, ut diximus tract. 13. disput. 16. dub. 5.

Ultimus motus.

Ultimo suadetur hic error: quia hominem esse Deo gratum non est effectus formalis alicujus formæ creatæ: ergo homo non denominatur Deo gratus per aliquid creatum, & sibi inhærens. Consequentia constat. Antecedens suadetur: quoniam si aliqua forma creata haberet pro effectu formali constituere hominem Deo gratum; sequeretur Deum non posse nos facere sibi gratos absque illa forma; nec posse, illa posita, impedire, quod essemus ipsi grati; consequens derogat Omnipotentia divina: ergo nulla forma creata habet pro effectu formali reddere hominem Deo gratum. Hoc argumentum plura tangit, quibus non potest communiter occurrere, nisi excitando.

DUBIUM SECUNDUM.

Utrum gratia habitualis per se, & ex natura sua reddat hominem Deo gratum.

Istius difficultatis resolutio, quam multitudo sententiarum obscuram, & difficilem fecit, pendet ex recta intelligentia terminorum: quæ supposita pervium erit dubio legitime respondere.

§. I.

Prælibantur aliqua pro dubij resolutione.

Nora 1.

25. PRIMO igitur observandum est præsentem difficultatem tractandam esse absolute; hoc est, independentè à suppositione accidentali, quod homo, cui gratia communicatur, prius fuerit in peccato mortali. Quod observamus propter aliquos, inter quos est Gabriel Vazquez disp. 204. qui intempestivè exagitant in hoc loco quæstiones pertinentes ad tractatum de Justificatione, examinantes, an gratia & peccatum valeant simul esse; & utrum eorum oppositio sit physica, vel moralis? A quibus tamen

D. Thom.

men, quantum fieri potest, abstrahendum est considerando præcisè gratiam quoad effectum positivum faciendi gratum, qualem communicavit B. Virgini, & Angelis, qui infecti nunquam fuerant peccato.

Nota 2.

26. Observa secundo totam obscuritatem hujus dubij, & sententiarum multitudinem ortum duxisse ex æquivocatione latente in illo termino *gratum*: hinc enim provenit, quod plures Auctores videantur inter se contrarij; cum tamen re bene inspecta non idem affirmant, & negent, sed eandem vocem diversimodè usurpent. Quam æquivocationem vitabimus præsupponendo cum Oxam, & aliis Nominalibus infra referendis dupliciter posse aliquid dici gratum Deo modo generali quadam ratione, sicut omne ens placet Deo, juxta illud Sapient. 1.1. *Nihil odisti eorum, quæ fecisti*. Alio modo speciali amore complacentiæ, & amicitiae: & hujusmodi amor solet explicari per acceptationem ad bona propria ipsius Dei, quæ in ejus possessione, seu æterna felicitate consistunt. Hic autem amor Dei erga hominem est, qui simpliciter reddit hominem sibi gratum, & acceptum, ut optimè docet D. Thom. in 2. dist. 26. quæst. 1. artic. 1. ad 7. his verbis: *Dicendum, quod cum dilectio Dei bonitatem creaturae causet secundum diversos gradus bonitatis in creaturis, diversimodè Deus aliqua diligere dicitur, nulla diversitate in ipso intellecta: unde & diligere omnes creaturas dicitur, secundum quod bonum nature omnibus tradit. Sed illa est simpliciter, & perfecta dilectio quasi amicitiae similis, quæ non tantum diligit creaturam sicut artifex opus, sed etiam quadam amicabile societate, sicut amicus amicum, in quantum trahit eas in societatem suæ fruitionis, ut in hoc eorum sit gloria, & beatitudo, quæ Deus beatus est: & hæc est dilectio, quæ sanctos diligit, quæ anthonomastice dilectio dicitur: & ideo etiam effectus hujusmodi dilectionis anthonomastice gratia vocatur, quamvis & omnes naturales bonitates gratia dici possunt, quia gratis à Deo dantur.*

Oxam.

Sapient. 1.1.

D. Thom.

In præsentī igitur dubio non investigamus an gratia faciat ex natura sua hominem Deo gratum, sumendo ly *gratum* pro objecto amoris generalis, & utcumque: nam in hoc sensu evidenter apparet pars affirmativa. Tum quia nulum est ens, quod ratione suæ entitatis non placeat Deo, ut nuper dicebamus: quare cum gratia sit quoddam ens reale in anima intrinsecè receptum, ut *dub. præced.* probavimus; nequit non terminare aliquem amorem, & constituere proprium subiectum Deo gratum. Tum etiam quia gratiæ nomine intelligimus quandam qualitatem nobilissimam, ut modo supponimus, & Adversarij non negant: ergo si alia, etiam ratione suæ entitatis, & perfectionis placent Deo, & terminant ejus amorem; id à fortiori gratiæ, & homini gratia affecto concedendum est. Quare ex suppositione, quod Deus velit gratiam producere, & conservare, nequit illam non diligere. Præsertim quia Deus agit ad extra non solum per intellectum, sed etiam per voluntatem: & ideo sicut gratia existens debet esse cognita scientia visionis, ita postulat esse amata, amore saltem generalis complacentiæ, & reddere in hoc sensu subiectum gratum. Procedit ergo difficultas de grato in posteriori acceptione: & ita inquirimus, utrum gratia ex natura sua reddat subiectum acceptum ad gloriam: id enim si potest, eo ipso convincitur constituere ex

se subiectum simpliciter gratum.

27. Pro cuius majori intelligentia observandum est tertio, quod acceptatio ad gloriam potest dupliciter considerari. Nam vel sumitur pro acceptabilitate, hoc est pro aptitudine, & proportionem subiecti, ut admittatur ad gloriam, & aptitudo hæc iterum dividitur in radicalem, seu obedientialem, quæ non distinguitur à natura intellectiva; & in aptitudinem connaturalem, & proximam, quæ consistit in aliquo dono superaddito naturæ. Vel prædicta acceptatio sumitur pro actuali, & exercita acceptione: quæ rursus bifariam accipi potest: nam vel consideratur activè; quo pacto importat actum formaliter existentem in Deo, & promoventem hominem ad gloriam: vel consideratur passivè; qua ratione solum significat aut denominationem extrinsecam, secundum quam homo dicitur ad gloriam acceptus, aut relationem rationis in prædicta denominatione fundatam. Possuntque hujusmodi divisiones, & considerationes explicari exemplo objecti potentiæ visivæ: nam vel significatur ut visibile, vel ut actu visum. Et si ut visibile; aut sumitur radicaliter, aut proximè. Si autem ut actu visum, potest considerari vel activè, vel passivè. Ex quibus esse visibile est denominatio intrinseca se tenens ex parte objecti: ita quod visibile radicale sit ipsa substantia corporea; visibile autem proximè consistat in luce, & colore. Esse vero visum est simpliciter denominatio extrinseca respectu objecti: ita quod esse visum activè sumptum sit actus visionis ut existens in vidente; passivè autem consideratum sit ipsa visio ut quodammodo tangens objectum, & fundans relationem rationis ad videntem. Quod adhuc congruentius explicatur exemplo reatus ad poenam, qui in peccato, (cui gratia opponitur) reperitur. Etenim prædictus reatus potest accipi vel pro condignitate ad poenam: quæ iterum dividitur in condignitatem radicalem, & in condignitatem proximam: ex quibus prior non differt ab essentia peccati posterior vero importat quemdam conceptum secundarium, & ab essentia virtualiter distinctum. Vel sumitur prædictus reatus pro ordinatione actuali ad poenam: quæ ordinatio alia est activa, & alia passiva: ex quibus illa significat actum Dei poenam taxantis, aut infligentis; hæc vero importat denominationem extrinsecam ab illo actu proveniente, secundum quam homo dicitur ordinatus ad poenam: quæ denominatio semper à nobis concipitur sub quodam respectu rationis, ut explicuimus *tract. 13. disp. 17. dub. 1. per totum.*

Nota 3.

Quando ergo investigamus, an gratia ex sua natura reddat hominem gratum, id est, acceptum ad gloriam, non loquimur de acceptabilitate remota, & obedientiali, quæ nihil aliud significat, quam capacitatem creaturæ intellectivæ, ut ad gloriam queat acceptari: hanc enim capacitatem supponimus non esse effectum proprium gratiæ, sed illius communicationem præcedere. Nec sermo præcipuè est de acceptione actuali passivè sumpta: hæc enim per se supponit acceptionem activam, & juxta illam regulanda est. Sed difficultas procedit tam circa acceptabilitatem proximam quam circa acceptionem actualem activè consideratam: & ita inquirimus, an gratia habitualis ex natura sua constituat hominem proportionatum, & aptum ad gloriam, ita quod istius communicatio sit homini in gratia existenti connaturaliter debita: & utrum gratia tantam habeat cum

Punctum difficultatis.

cum gloriae connexionem, ut gratia communicatio necessario afferat acceptationem actualem ad gloriam. Cui difficultati, suppositis praemissis distinctionibus, jam possumus expedite respondere.

§. II.

Aliquibus assertionibus dirimitur dubij difficultas.

Prima conclusio.

D. Thom.

Caietanus, Capreol. Hispalens. Medina. Ferrara. Oxamistæ. Suarez. Vazquez. Lorca.

Fundamentum.

Ad Rom. 8.

Apostol. ubi supra.

Evangelio.

28. **D**icendum est primo gratiam ex natura sua facere hominem gratum, hoc est ita aptum, & proportionatum ad gloriam, ut hæc sit connaturaliter debita. Ita Divus Thomas in 1. 2. questione 111. articulo 5. in corpore; ubi ait: *Gratia gratum faciens ordinat hominem immediatè ad conjunctionem ultimi finis*, & questione 114. articulo 3. in corpore, ubi inquit: *Attenditur etiam pretium operis*, nempe meritorij, *secundum dignitatem gratia, per quam homo consors factus divinae naturae adoptatur in Filium Dei, cui debetur hæreditas ex ipso iure adoptionis, illud Roman. 8. Si filij, & heredes. Idem docet 3. parte questione 23. articulo 1.* Sancto Doctore subscribunt Caietanus loco nuper citato, §. & tu habes. Medina in praesenti articulo 4. Capreolus in 1. distinctione 17. questione 1. articulo 2. Hispalensis ibidem articulo 4. Ferrara 3. contra gentes cap. 150. §. ultim. & communiter Thomistæ. Quibus etiam consentiunt Aurelian. in 1. distinctione 17. questione 1. articulo 2. Suarez libro 7. de gratia capite 1. cum sequentibus, Vazquez disput. 204. Lorca disp. 36. & alij plures.

Probatur conclusio ratione desumpta ex verbis Div. Thom. modo relatis, quæ potest sic formari: nam filio connaturaliter debetur hæreditas: sed gratia constituit hominem Filium Dei: ergo gratia ex natura sua facit gratum, hoc est, objectum congruum, & proportionatum ad hæreditatem Dei, sive ad gloriam; quæ in ejus visione, ac possessione consistit. Major constat ex verbis Apostol. ad Roman. 8. *Si filij, & heredes*: quibus aperte significat dari connexionem inter filiationem, & hæreditatem; aliàs illa consecutio esset nulla. Tum etiam quia sicut filius est ejusdem substantiæ cum patre, ita oportet, quod habeat communicationem in eisdem bonis. Tum denique, nam qui dat esse, debet, saltè per se loquendo, conferre ea, quæ ad perfectionem, & conservationem prædicti esse desiderantur; qualia sunt ea bona in quibus consistit hæreditas. Minor etiam probatur ex eadem Apostol. loco nuper citato illis verbis. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Ubi nomine Spiritus significat Spiritum sanctum in nobis habitantem per gratiam, ut statim explicat dicens: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei.*

29. Respondebis huic argumento negando consequentiam: nam licet filiatio naturalis præbeat connaturale jus ad hæreditatem; id tamen non præstat filiatio adoptiva: hæc quippè non est aliquid naturale, sed pertinet præcisè ad moralem ordinem, & consistit vel in denominatione extrinseca desumpta ab actu acceptan-

tis aliquem in filium, vel in aliquo respectu rationis filij adoptivi ad patrem: quorum neutrum dat naturale jus, aut naturalem proportionem ad bona parentis. Gratia autem non constituit nos filios naturales Dei, sed tantum adoptivos, ut liquet ex verbis Apostoli proxime relatis. Et ideo non sequitur, quod ex natura sua faciat hominem gratum, hoc acceptum ad gloriam, ita ut hæc connaturaliter ipsi debeat.

Sed contra: nam ideo filiatio adoptiva inter homines non dat jus physicum, ut ita dicamus, vel connaturalem hæreditatis exigentiam, quia homo adoptans nihil physicum ponit in adoptato: eo quod nequit propriam naturam per physicam participationem accidentalem diffundere, sed tantum media generatione substantiali, quæ filium non adoptivum, sed naturalem constituit: atqui Deus adoptans per gratiam hominem in filium imprimit ei aliquod physicum, quod est vera, etsi accidentalis, participatio naturæ Dei: ergo gratia reddens hominem Filium Dei adoptivum præstat illi connaturale, & physicum jus ad hæreditatem, seu gloriam. Major ex se constat. Minor autem quoad primam partem manet probata ex dictis dub. præced. ubi ostendimus gratiam habitualement esse qualitatem physicam, & in anima intrinsecè receptam. Secunda vero ex professo probabitur dubio sequenti, ubi statuimus prædictam gratiam esse physicam participationem formalem naturæ divinæ, juxta illud 2. 2. Petri 1. *Maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hoc divina efficiamini consortes naturæ.* Unde licet gratia sanctificans non constituat hominem filium Dei naturalem; ad hoc quippè opus erat quod prædicta gratia esset natura divina substantialiter, & per essentiam, quod repugnat: constituit tamen hominem physicè, & intrinsecè filium Dei per participationem, quæ est adoptio perfectissima: & consequenter tribuit intrinsecam, & connaturalem proportionem ad habendam gloriam, sive jus internum ad hæreditatem. Id quod clarissime significavit Joan. epist. 1. cap. 3. illis verbis: *Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*; Quasi dicat, jam habemus dignitatem filiorum Dei, hæreditatem tamen quæ in ejus visione consistit, nondum possidemus: sed certi sumus, quod eam, si in hac gratia perseveraverimus, tandem obtinebimus. Unde Augustin. lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 8. *Adoptio, inquit, plena filiorum in redemptione fiet corporis nostri. Primitias itaque spiritus nunc habemus: unde iam filij Dei reipsa facti sumus.*

Ex quibus confirmatur ratio superius facta: nam sicut homo constituitur in esse naturali per suam naturam, ita constituitur in ordine divinæ per gratiam habitualement, quæ est natura Dei per participationem: sed homo constitutus per naturam propriam, manet dispositus, & proportionatus ad beatitudinem naturalem, quæ prædictæ naturæ correspondet: & ideo habet jus, & exigentiam illius: ergo homo constitutus in gratia, quæ est participativè natura Dei, manet in eo ipso proportionatus ad beatitudinem supernaturalem eidem naturæ correspondentem; & ideo fundat jus, & exigentiam, ut eam aliquando consequatur.

Confirmatur.

2. Petri 1.

Joan. epist. 1. cap. 3.

D. August.

Major ratio confirmatio.

tur. Ac proinde sicut Deus dans rebus esse naturale, confert etiam proportionem, & jus ad naturalem beatitudinem consequendam: ita quando dat esse supernaturale per gratiam, communicat etiam jus, exigentiam, & proportionem ad obtinendum supernaturalem beatitudinem, seu gloriam, quæ in ejus intuitionem consistit. Maneat igitur gratia sanctificantem ex natura sua constituisse hominem gratum, hoc est, connaturaliter proximè acceptabilem ad gloriam.

Secunda conclusio.

30. Dicendum est secundo gratiam habitalem non inferre, aut secum asferre essentialiter acceptionem actualem ad gloriam; sed fieri posse absolute, quod homo in gratia constitutus in æternum gloria privetur. Hanc conclusionem docent communiter Theologi, & præcipue illi, qui negant gratiam ex natura sua facere hominem Deo gratum, quos *numero* 34. dabimus. Fundamentum est; quoniam beatitudo non est effectus formalis primarius gratiæ, sed est quædam operatio dependens à gratia in genere causæ efficientis, ad quam proinde requiritur concursus Dei distinctus ab illo, quo gratiam producit, & conservat: atqui nulla est repugnantia in eo, quod Deus istum concursum impediatur in æternum, licet semper conservet gratiam: & consequenter potest id absolute decernere: ergo gratia non infert essentialiter acceptionem actualem ad gloriam, sed potest in æternum gloria privari. Sicut enim de facto Deus producit, & conservat gratiam sine gloria in homine viatore; eadem ratione posset idem per totam æternitatem præstare.

Ratio assertio- nis.

Confirmatur.

Confirmatur ab exemplis: tum quia non magis redditur homo Deo gratus per gratiam habitalem, quam humanitas Christi per unionem hypostaticam ad personalitatem divinam: sed illa humanitas potuit de potentia absoluta privari gratia accidentali, & gloria, ut communiter docent Theologi: ergo homo affectus gratia potest absolute ad gloriam non acceptari. Tum etiam quia licet homo per animam rationalem, & intellectum constituatur proportionatus ad beatitudinem naturalem, habeatque, per se loquendo, jus ad eam obtinendam; nihilominus potest absolute hujusmodi beatitudine privari, vel per annihilationem, vel per negationem concursus ad prædictam beatitudinem requisiti: ergo idem de homine gratia affecto dicendum est. Tum denique quia sicut homo ratione gratiæ habet condignitatem ad gloriam, & est ad illam connaturaliter acceptabilis: ita ratione peccati mortalis importat reatum, seu subjectionem ad poenam, & manet illi obnoxius: sed Deus potest absolute homini existenti in peccato mortali poenam non infligere, licet sibi displiceat culpa: ergo posset etiam homini existenti in gratia gloriam negare; quanquam gratia illa ipsi semper complaceret. Et consequenter gratia non habet ita facere hominem Deo gratum, & ad gloriam acceptum, ut inferat essentialiter gloriam, & acceptionem actualem ad illam: sed tantum hæc affert connaturaliter, & per se loquendo, & juxta communem providentiam, quæ ad rerum exigentias attendit.

Dubium incipiens.

31. Sed inquires, utrum sicut gratia est separabilis ab hoc effectu, qui est hominem reddere gratum, id est, actu acceptum ad

gloriam; ita prædictus effectus sit à gloria separabilis, ita ut possit homo acceptari ad gloriam independentem à gratia? & sermo est de homine, cui Deus nec istam, nec altiore gratiam communicaret, qualem contulit humanitati Christi Domini per personalitatem divinam.

Respondet Suarez ubi supra *cap. 3. num. 12.* *Suarez respon- sio.* Deum posse absolute conferre gloriam absque gratia habituali: quia operatio in qua consistit beatitudo non dependet essentialiter ab habitu, sed potest elici per auxilium, seu motionem actualem. Observat tamen, quod tunc beatitudo non haberetur connaturaliter, nempe juxta exigentiam, & dispositionem subjecti. Et ideo asserit, quod esse acceptum modo connaturali ad gloriam est effectus adeo connexus cum gratia, ut non valeat absque illa reperiri: licet esse acceptum pure ab extrinseco, & præternaturaliter non sit effectus ejus, & consequenter absque ipsa inveniri queat. Hæc doctrina est probabilis, & sufficienter occurrit interrogationi factæ, & aliis objectionibus, ex ea emergentibus.

Secundo potest responderi, quod esse actu acceptum ad gloriam habet tantam connexionem cum gratia habituali, ut repugnet Deum acceptare ad gloriam, quin intendat conferre prius tempore, vel natura habitalem gratiam. Ratio est: quia dantur aliquæ operationes adeo perfectæ, & divinæ, (inter quas beatitudo forsitan computatur,) quod postulant essentialiter oriri à natura divina habita saltem per participationem, ut ostendimus *tractatu sequenti, disputatione 2. dubio 6.* Natura autem divina nequit participari in aliquo auxilio, sed in solo habitu: eo quod natura sub conceptu nature importat primum, ac radicale principium operandi: & ideo non potest immediate actuare potentias: auxilium vero est principium proximè operativum, & potentias immediate perficiens. Unde fortè repugnat quod visio beatifica eliciatur absque gratia habituali: quocirca nequit homo acceptari ad gloriam, quin ad dictam gratiam præordinetur, de hoc latius agimus loco citato.

32. Dicendum est ultimo concedendum esse, *ultima assertio.* absolute loquendo, quod gratia ex natura sua reddit hominem Deo gratum, seu acceptum ad gloriam. Hanc conclusionem docent Auctores pro prima relati, & communiter omnes Theologi Moderni. Probatur primò: quia ut *Fundamentum ab aucto- ritate.* ex Scriptura, Patribus, & Concilio Tridentino probavimus *dubio præcedenti*, homo redditur Deo gratus per aliquid physicum, & in eo intrinsecè receptum: sed hoc non posset verificari, si gratia ex natura sua non redderet hominem Deo gratum: ergo ita asserendum est. Probatur minor: tum quia si gratia ex natura sua non redderet hominem gratum, solum faceret gratum ratione divinæ institutionis: sed hæc est quid extrinsecum, ut ex se liquet: ergo homo non fieret gratus per aliquid physicum, & ipsi intrinsecè inhærens. Tum etiam quia hominem esse gratum per aliquid physicum, & intrinsecè receptum est terminare divinam dilectionem ratione alicujus in eo existentis, quæ ipsum ad prædictam terminationem proportionat: sed si gratia ex natura sua non faceret gratum, homo non terminaret divinam dilectionem ratione ipsius gratiæ, nec

Satisfit argumentis opinionis adversae.

34. **O**ppositam nobis sententiam amplectuntur Nominales asserentes eodem modo philosophandum esse de qualitate nobis inhærente, quam gratiam appellamus, ac de moneta, & ejus valore. Nam sicut metallum ante regis impositionem, & suapte natura consideratum non habet valorem monetae: ita illa qualitas, (inquiunt,) ex suis intrinsecis prædicatis, & ante Dei dispositionem solum est quædam entitas carens valore sufficienti, ut hominem reddat acceptum Deo. Sed quemadmodum accedente dispositione extrinseca regis, metallum fit moneta, & habet valorem moralem, absque reali mutatione metalli: ita accedente ordinatione, & favore Dei, qualitas illa recipit moralem valorem, & fit gratia, nulla facta mutatione in ejus entitate. Sic docuerunt Okam in 1. d. 17. quest. 1. ubi etiam Gregor. quest. 1. art. 2. Gabriel quest. 1. art. 1. & art. 3. dub. 4. Aliacenſis in 1. quest. 9. art. 2. lit. O. Joann. de Medina Codice de pœnit. quest. 12. S. Corollarie sequitur. Quibus consentire videntur Durandus in 1. d. 17. quest. 1. num. 7. & 8. & Scotus ibidem quest. 2.

Opinio contraria.

Okam.
Gregor.
Gabriel.
Aliacenſis.
Joann. de
Medina.
Durand.
Scotus.

Pro qua opinione arguitur primo: quia gratia habitualis solet in Scriptura Sacra appellari signum, & pignus juxta illud Apost. 2. ad Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*: atqui ratio signi, & pignoris nequeunt physice, & ex natura rei convenire gratia, sed tantum moraliter, & ex institutione divina: ergo hujusmodi qualitas non est gratia, nec facit gratum ex intrinsecis prædicatis, sed solum moraliter, & supposita Dei institutione. Probatur minor: quia prædicta qualitas nequit esse signum naturale: ergo est signum ad placitum: & consequenter significat moraliter, & ex institutione divina. Rursus pignus non est aliquid à natura, sed provenit ex instituto, & conventionē aliorum: ergo gratia non est naturaliter pignus, sed id habet ex Dei ordinatione. Quæ omnia possunt explicari exemplo characteris, verbi gratia, baptismalis, qui non ex propriis, sed ex institutione Dei habet constituere hominem Christianum: ergo pariter gratia non ex se, sed ex Dei dispositione constituit hominem gratum.

Primum argumentum.

3. ad Cor. 1.

Respondetur negando minorem: quia gratia non ab extrinseco, sed ex natura sua habet distinguere justum ab injusto, & configurare hominem Deo, ut constat ex supra dictis: & ideo est signum naturale tum amicitia Dei ad hominem, tum distinctionis justi ab injusto. Et licet nomen pignoris desumatur ab eis, quæ inter homines contingunt, & moralia sunt; tamen id, quod assumitur in pignus, est aliquid physicum, & solet habere intrinsecum valorem. Et hac ratione Deus communicans nobis gratiam dicitur dare pignus Spiritus: quia eo ipso habemus aliquid physice æquivalens gloriae, ut optime docuit D. Thom. 1. 2. quest. 114. art. 3. ad 3. ubi ait: *Gratia Spiritus sancti, quam in presenti habemus, etsi non sit æqualis gloriae in actu, est tamen æqualis in virtute: sicut semen arboris, in quo est virtus ad totam arborem. Et similiter per gratiam inhabitat hominem Spiritus sanctus, qui est sufficiens causa vite æternæ: Unde & dicitur esse pignus hereditatis.*

Responsio.

D. Thom.

nec per ipsam proportionaretur, sed totum hoc fieret per extrinsecam institutionem, ut ex ipsis terminis liquet: ergo si gratia ex natura sua non facit gratum, sequitur hominem non fieri gratum per aliquid intrinsecum, & in eo receptum. Tum denique quia si gratia ex natura sua non faceret gratum, solum esset quoddam signum, aut conditio, qua posita sequeretur dilectio Dei: sed hoc admissio rectè infertur hominem non esse gratum per aliquid intrinsecum, sed per dilectionem extrinsecam, quæ posito illo signo subsequitur: ergo idem quod prius.

Confirmatur.

Conc. Trid.

Probatur ratione.

Confirmatur: quia per id ipsum redditur homo Deo gratus, & amabilis, per quod fit sanctus, & justus: sed homo fit sanctus, & justus per sanctitatem, ac justitiam sibi inhærentem, ut docet Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. & ridiculum foret dicere, quod justitia ex natura sua non sit justitia, & faciat justum: ergo homo redditur Deo gratus per aliquid intrinsecum, quod ex natura sua est gratia, & facit gratum.

33. Secundo tuetur eadem assertio: quia ut aliqua forma dicatur facere ex natura sua hominem Deo gratum, & ad gloriam acceptum, sufficit quod per se, & ab intrinseco constituat ipsum in ratione subiecti proportionati ad gloriam, ipsamque connaturaliter exigentis; quamvis de potentia absoluta possit in æternum illa privari: sed gratia sanctificans sic se habet, ut constat ex dictis in prima, & secunda assertione: ergo absolute loquendo prædicta gratia ex natura sua reddit hominem Deo gratum, atque ad gloriam acceptum. Major probatur: quia sic se habet peccatum mortale in ordine ad pœnam, sicut forma, quæ dicitur gratia, in ordine ad gloriam: sed licet Deus possit non infligere pœnam homini peccanti mortaliter; tamen quia peccatum illam ex se meretur; ideo absolute loquendo, dicimus prædictum hominem ex intrinsecis prædicatis peccati manere Deo exosum, & reum pœnæ: ergo ut gratia dicatur facere hominem Deo gratum, & ad gloriam acceptum, sufficit quod per se, & ab intrinseco constituat ipsum in ratione subiecti proportionati ad gloriam, ipsamque exigentis; quamvis illam actu non consequatur. Idemque aliis exemplis liquet: nam hac ratione dicitur, quod albedo ex natura sua distinguitur, quia videlicet ex se infert hunc effectum; licet absolute valeat ab eo separari. Et grave ex natura sua est in loco deorsum, quia in illum ex se propendit; quamvis valeat per accidens in loco sursum constitui. Et quamvis ad consequendam gloriam nova Dei actio requiratur; hæc tamen connaturaliter exigitur à gratia: & ideo Deus communicans gratiam homini manet sibi connaturalitatis jure obligatus ad conferendum homini gloriam, si ipse in gratia perseveraverit, juxta illud: *Qui dat formam, dat consequentiam formam*: quod non tantum de proprietatibus, sed de aliis etiam, quæ formæ connaturaliter debentur, accipiendum est. Quæ omnia amplius roborabuntur tum ex immediate dicendis in hac disp. ubi exponemus maximam perfectionem hujus qualitatis, quæ gratia vocatur, tum ex dicendis tract. sequenti, ubi declarabimus, quantam oppositionem gratia cum peccato habeat.

Idem.

reditatis. Nec ex illo testimonio Apostoli oppositum colligitur, sed potius nostra sententia, ut constat ex D. Thom. 4. *contr. Gen. cap. 21.* ubi illud eleganter explicat in hunc modum: *Manifestum est, quod sicut ad hoc, quod corpus aliquod ad locum ignis perveniat, oportet quod igni assimiletur, levitatem acquirens, ex qua motu ignis proprio moveatur: ita ad hoc, quod homo ad divinam fruitionis beatitudinem, quæ Deo propria est, secundum suam naturam perveniat, necesse est primo quidem, quod per spirituales perfectiones Deo assimiletur, & deinde secundum eas operetur: & sic tandem prædictam beatitudinem consequatur. Dona autem spiritualia nobis per Spiritum sanctum dantur, ut ostensum est: & sic per Spiritum sanctum Deo configuramur, & per ipsum ad bene operandum habiles reddimur: & per eundem ad beatitudinem nobis via præparatur. Quæ tria Apostolus insinuat nobis, 2. Corinth. 1. dicens: *Vñxit nos Deus, & signavit nos, & dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris.* Signatio enim ad similitudinem configurationis pertinere videtur: unctio autem ad habilitationem hominis ad perfectas operationes: pignus autem ad spem, qua ordinamur in cælestem hereditatem, quæ est beatitudo perfecta. Ad id, quod additur, negandum est, quod character pure moraliter constituat hominem Christianum: est enim quædam qualitas, & potentia physica, quæ ex natura sua habet configurare hominem Christo quantum ad participationem alicujus spiritualis potestatis, ut sumitur ex D. Thom. 3. *part. quæst. 63. artic. 3.* in corpore. Videatur N. à Jesu Maria *tract. 1. cap. 6. dub. 6.**

Noster à Jesu Maria.
Secundum
argumentum.

Gregorius.

35. Secundo arguitur: quoniam potest homo esse Deo gratus, & acceptus ad gloriam absque habitu gratiæ: hæc igitur ex natura sua non habet constituere hominem Deo gratum, & ad gloriam acceptum. Consequentia liquet: quia si gratia ex natura sua præstaret prædictum effectum; non posset hujusmodi effectus absque gratia reperiri. Antecedens autem probatur à Gregorio: tum quia posset Deus dare homini Spiritum sanctum, non conferendo ei illam qualitatem inhærentem: homo autem Spiritum sanctum habens esset Deo gratus, & acceptus. Tum etiam quia homo nullo affectus peccato, uti esset in puris, maneret acceptabilis ad gloriam, & consequenter Deo gratus: & tamen potest esse in puris absque gratia, vel qualitate inhærente, ut liquet ex terminis. Tum denique nam anima Christi Domini non prius habuit gratiam, quam gloriam; siquidem in primo instanti sui esse vidit Deum in seipso: ergo non requiritur qualitas superaddita, ut homo sit Deo gratus, & acceptetur ad gloriam.

Solutio.

Respondetur negando antecedens: cujus probationes parum urgent, nec impugnant doctrinam præsentis dubij, sed traditam in præcedenti. Vnde ad primam dicendum est Spiritum sanctum eatenus nobis dari, quatenus specialiter habitat in nobis per gratiam: quia non reddit nos formaliter gratos, sed tantum effectivè, mediante scilicet gratia, quam in anima producit. Nam Deus (inquit D. Thom. 9. 27. *de veris. art. 1. ad 1.*) vivificat animam, non sicut causa formalis, sed sicut causa efficiens: unde aliqua forma cadit media: sicut pictor facit parietem album effectivè, mediante albedine: albedo vero nulla forma mediante: quia facit album formaliter. Ad secundam respondemus hominem constitutum in puris non esse acceptabilem ad gloriam acceptabilitate proxima, & fundante

D. Thom.

proportionem, & jus ad gloriam consequendam, sed acceptabilitate remota, quæ coincidit cum potentia obedientiali ad recipiendum gratiam, & gloriam. Effectus autem proprius gratiæ habitualis non est quælibet acceptabilitas; sed illa, quæ gloriam reddit homini tanquam digno connaturaliter debitam, ut explicuimus in secunda conclusione. Ad tertiam dicimus, quod licet anima Christi non prius tempore habuerit gratiam, quam gloriam; nihilominus prius prioritate naturæ, & ordinis recepit illam, quam hanc: elicit enim visionem beatificam per ipsum habitum gratiæ. Quod satis declarat acceptabilitatem intrinsicam ad gloriam, & acceptionem actuale, saltem connaturaliter habitam, pendere necessario à gratia sanctificante, nec valere connaturaliter absque illa reperiri: Nam sicut ad hoc ut res connaturaliter quiescat in aliquo loco, debet prius habere naturam inclinantem ad illum: ita ut anima quiescat in summo dono tanquam in fine supernaturali, debet prius fieri particeps naturæ Dei, quæ ad prædictum bonum inclinat: & hæc participatio habetur per gratiam habitualem.

36. Arguitur tertio: nam hominem esse Deo gratum idem est ac esse à Deo dilectum: sed gratia ex natura sua non facit, quod homo diligatur à Deo: ergo ex natura sua non reddit hominem Deo gratum. Probatur minor: quia si gratia ex natura sua faceret, quod homo diligeretur à Deo, posita gratia necessitaretur Deus ad diligendum hominem: consequens est absurdum: ergo, &c. Quædatur minor: tum quia voluntas divina non fertur necessario, nisi in bonum necessarium, & infinitum: gratia vero importat perfectionem finitam, & contingentem. Tum etiam quia Deus una actione producit gratiam, & alia actione diligit hominem: ergo non repugnat, quod eliciat primam, & suspendat secundam: ac per consequens posita gratia non manet necessitas ad eam diligendam.

Tertium argumentum.

Respondetur huic argumento negando minorem: nam gratia ut constat ex supra dictis, reddit hominem Deo dilectum, non quidem formaliter causando dilectionem Dei; sed objectivè, & terminativè: constituit enim hominem in ratione objecti congrui ut diligatur, & terminet actum ipsam dilectionem. Ad primam autem probationem in contrarium respondemus quod licet Deus non necessitetur necessitate absoluta ad amandum aliquod objectum, nisi habeat bonitatem infinitam, & necessariam, quæ nulli creaturæ potest convenire: nihilominus potest necessitari necessitate ex suppositione ad bonum finitum diligendum. Cum enim Deus agat ad extra per amorem, nihilque possit producere, quod bonum non sit: propterea ex suppositione, quod velit aliquid producere, manet eo ipso necessitas ad ipsum amandum, amore quidem naturali, si objectum naturale fuerit, supernaturali vero dilectione, si fuerit supernaturale. Quare cum gratia sanctificans sit qualitas supernaturalis, & excellentissima, ut ex discursu hujus dispositionis constabit; nequit non terminare divinum amorem, si semel à Deo producit. Quemadmodum enim si visio corporalis produceret colorem, deberet colorem à se productum videre: ita quia amor Dei producit gratiam, debet gratiam à se productam diligere. Id autem non magis derogat divinæ libertati, quam quod necessario agat ex suppositione, quod agit. Quæ intelligenda sunt de amore terminato ad gratiam, & ad hominem ipsa affectum: nam circa amorem rela-

Dicitur.

tum ad alia bona ipsi gratiæ connaturaliter debita non eandem necessitatem adstruimus : posset enim Deus conferre gratiam homini , & in illo prout gratia affecto complacere ; & tamen negare ulteriora bona , nempe visionem beatificam , ut in ultima assertione explicuimus. Per quod etiam patet ad *secundam* probationem : quia Deus eodem amore producit , & amat gratiam : & ideo nequit productionem gratiæ elicere , & amorem circa ipsam suspendere. Beatitudinem autem , & alia bona producit per actionem distinctam : & propterea adhuc ex suppositione , quod produxerit gratiam , potest prædicta bona homini denegare.

Quantum argum. nuntium.

37. Ultimo arguitur : nam si gratia ex natura sua faceret hominem Deo gratum , faceret etiam Dei amicum : sed id non præstat ex natura sua : ergo nec primum. Probatur minor : tum quia non potest vera amicitia salvari absque acceptatione ad bona propria amici : sed potest Deus conferre gratiam , & non acceptare hominem ad communicationem in propriis bonis , quæ in ejus visione consistunt , ut in secunda conclusione statuimus : ergo gratia ex natura sua non facit hominem Dei amicum. Tum etiam quia amicitia importat vim ad reciprocam reclamationem : est enim mutui benevolentiae amor in alicujus boni communicatione fundatus : sed potest Deus infundere gratiam , non communicando charitatem , quæ est vis proxima ad diligendum Deum : ergo gratia se sola , atque ideo ex intrinsecis prædictis non reddit hominem Dei amicum. Tum denique quia gratia potest considerari in esse qualitatis , & in esse gratiæ , ut docent satis communiter Theologi : ergo posset infundi in esse qualitatis , & non in esse gratiæ : sed in eo casu constitueret amicum Dei : ergo , &c.

Confirmatur.

Confirmatur : nam repugnat hominem existentem in peccato mortali esse Dei amicum ; cum Deus odio habeat peccatorem : sed fieri potest , quod gratia , & peccatum sint simul in eodem homine , ut puta si in instanti , in quo homo peccat , Deus non suspendat concursum gratiæ conservativum : ergo gratia ex natura sua non constituit hominem Dei amicum.

Solvitur argumentum.

Huic argumento responderetur animadvertendo , quod amicitia supernaturalis consistit in mutuo benevolentiae supernaturalis amore super alicujus supernaturalis boni communicatione fundato. Vnde quia charitas est principium proximum prædicti amoris : gratia vero est principium radicale diligendi , & fundamentum supernaturalis & spiritualis communicationis : propterea ratio amicitiae invenitur formaliter in charitate , fundamentaliter autem in gratia , ut communiter docent Theologi cum D. Thom. 2. 2. quæst. 23. art. 1. Et in hoc sensu concessa majori negamus minorem : habet enim gratia sanctificans ex natura sua constituere hominem fundamentaliter Dei amicum , sive , quod idem est , fundare amicitiam hominis ad Deum. Nec oppositum suadent inductæ probationes. Ad *primam* respondetur , quod duplex communicatio intervenit in amicitia : alia antecedens , in qua mutui amor fundatur : alia consequens , quæ oritur à prædicto amore. Ex quibus prima est fundamentum essentialiter amicitiae , sine qua

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

proinde nequit vera amicitia consistere. Et hujusmodi communicatio est inseparabilis à gratia ; cum per seipsam afferat consortium naturæ divinæ : quæ circa essentialiter habet esse fundamentaliter amicitiam. Posterior vero communicatio , naturaliter loquendo , ad amicitiam consequitur : sed nihilominus non spectat ad ejus conceptum essentialiter : potest enim iste absolute salvari in communicatione antecedenti , licet ulterior bonorum communicatio non subsequatur. Vnde si Deus decerneret nunquam conferre gloriam homini existenti in gratia ; adhuc persisteret essentialis conceptus amicitiae , licet careret complemento sibi connaturaliter debito.

Ad *secundam* etiam probationem constat ex his , quæ nuper observavimus : nam gratia habitualis separata ab habitu charitatis est fundamentaliter amicitia , & eodem modo constitueret hominem Dei amicum. Ad *tertiam* respondemus gratiam in esse qualitatis dicere seipsam ut formam physicam , in esse vero gratiæ dicere seipsam ut formam moralem , & ut amplectitur jus ad gloriam fundatum non solum in seipsa , sed etiam in actibus meritoriis. Et quia hi semper sufficiunt , ut augeatur jus ad gloriam , & non semper sufficiunt , ut gratia actu physicè intendatur : propterea solet dici , quod gratia augeatur in esse gratiæ , & non in esse qualitatis : hincque ortum duxit modus ille loquendi communis apud Theologos. Absolutè tamen negandum est , quod gratia possit homini communicari in esse qualitatis , & non in esse gratiæ : nam minimus gradus prædictæ qualitatis importat essentialiter conceptum naturæ divinæ per participationem ; & constituit hominem Deo gratum , atque acceptum ad gloriam , ut constat ex supra dictis.

Confirmatio tangit difficultatem ex professo discutendam in tractatu de justificatione. Et exhibidem dicendis *disp. 2. dub. 4.* breviter respondemus negando minorem : nam gratia habitualis essentialiter convertit hominem ad Deum ultimum finem supernaturalem ; à quo peccatum mortale essentialiter avertit. Implicat autem contradictionem hominem habere aversionem , & conversionem respectu ejusdem finis. Quamobrem si Deus vult permittere peccatum in homine gratiam habente , obligatur eo ipso ad suspendendum concursum , quo prædictam gratiam conservabat : aliàs velleret simul duo contradictoria , quod repugnat. Sed de hoc latius in loco citato.

Occurrit confirmatio.

DUBIUM III.

Utrum gratia habitualis , sit formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

UT explicemus hujus tituli terminos , & simul statuamus ea , quæ ad resolutionem tam præsentis , quam sequentis dubij desiderantur , oportet ut prius aliqua observemus.

§. I.

Prænotantur aliqua ad decisionem dubij.

Quid sit participare.

38. **Q**uia perfecta hujus dubij resolutio pendet ex recta notitia participationis formalis, propterea animadvertendum est participare nihil aliud esse, quam rem inferiori imitari, atque exprimere perfectionem rei superioris, non quidem adæquatè, & secundum omnes conceptus, sed inadæquatè, & quoad aliquam rationem partialem. Ubi enim unum extremum aliud adæquat, ibi non participatio; sed æqualitas, adæquatio, & identitas reperitur. Unde ita abest, ut ad participationem requiratur omnimoda convenientia, & similitudo inter participans, & id, à quo participat, quod potius destrueretur per illam: participare enim, ut docet Divus Thomas 1. *Metaph. lect. 10. & lib. 2. de cælo, lect. 18.* est habere partialiter perfectionem rei superioris, & ex perfectione per se inspecta, atque imitabili ab inferiori, quandam partem capi, & alias partes, sive conceptus relinquere. Requiritur tamen, quod inferius habeat aliquam perfectionem propriam rei superioris ipsumque aliquo modo imitetur: nam seclusa omni similitudine, & expressione, non adest fundamentum, ut illud participare dicatur. Unde juxta diversum modum imitationis, ac convenientiæ rei inferioris cum superiori, oportet dividere participationem ut sic in diversa membra. Et relicta participatione morali, quæ consistit in voluntaria substitutione unius, loco alterius, & nil continet difficultatis.

Quotuplex sit participatio physica.

Caetan.

39. Participatio physica dividitur in participationem formalem, & virtuales. Tunc vero dicitur aliquid participare formaliter perfectionem alterius, cum ratio participata in utroque extremo physicè, & intrinsecè reperitur, & de utroque formaliter prædicatur, ut bene docet Caetan. 2. 2. *quæstione 24. artic. 7.* Quod dupliciter contingit: uno modo cum convenientia univoca, licet semper ratio participata inveniatur cum excellentiori modo in eo, à quo participatur, quam in participante: & hoc pacto aer illuminatus participat lucem solis, & aqua calida calorem ignis. Altero autem modo reperitur, & prædicatur cum sola convenientia analogica licet prædicta perfectio utrique extremo formaliter, & cum proprietate conveniat: & hac ratione creatura participat plures perfectiones à Deo, ut puta justitiam, misericordiam, charitatem, visionem Dei in seipso, & alia hujusmodi. Participatio vero virtualis tunc contingit, quando participans, & id, à quo participat, non conveniunt formaliter in perfectione participata; sed alio modo longè inferiori. Idque accidit, vel quia id, quod inferius habet formaliter, solum eminenter invenitur in superiori: sicut homo participat à Deo essentiam hominis, quæ in homine invenitur formaliter, & in Deo non formaliter; sed eminenter; idemque est de aliis creaturis: & metalla existentia intra terram participant à sole calorem, qui in metallis reperitur formaliter, non autem in sole. Vel accidit prædicta participatio virtualis, quia id, quod invenitur formaliter in superiori, solum virtualiter convenit inferiori, quatenus videlicet vel habet virtutem ad producendum aliquid, quod conveniat formaliter cum superiori, sicut semen de-

cum ab animali est participatio virtualis illius, quia habet virtutem ad producendum animal; vel habet esse id, in quo causa virtualiter ut in termino relucet: sicut omnis creatura est virtualis participatio Dei. Ex quibus jam apparet, quid significatur per *ly participatio formalis*, quo utitur titulus dubij, inquiremus enim utrum gratia sit participatio naturæ divinæ non solum virtualis, de quo nullus dubitat; sed etiam formalis, ita ut aliquis conceptus proprius, & constitutivus naturæ divinæ de gratia etiam formaliter, & cum proprietate dicatur.

40. Sed pro aliorum terminorum intelligentia ulterius animadvertendum est, quod licet omnia, quæ in Deo formaliter reperiuntur, (seclusis relationibus inter se comparatis,) sint realiter formaliter idem absque ulla distinctione actuali; tamen cum fundamento ex parte ipsius perfectionis divinæ distinguimus in ea plures conceptus, aut rationes virtualiter diversas, ut puta conceptum naturæ, attributi, & personalitatis. Ex quibus primus, si cum analogia ad creatura procedamus, est conceptus essentiae, & naturæ: nam hic se habet ut radix, vel ratio à priori omnium, quæ in divinis reperiuntur. Prædictum autem conceptum importare intellectualitatem saltem radicalem communiter tradunt Doctores: eo quod natura divina debet constitui in perfectissimo rerum ordine, qui est intellectivus, utpote qui & absolvi potest ab omni imperfectione, & alios rerum gradus longè transcendit. Imo vero probabilior sententia docet naturam divinam constitui non solum per esse radicem intelligendi, sed etiam per ipsam actualement intelligentiam: ita ut prædicta natura omnia ad lineam intellectivam, & intelligibilem spectantia ut puta radicem intelligendi, virtutem proximam, speciem intelligibilem, objectum, & intelligentiam cum summa eminentia, & absque ulla distinctione virtuali sub unico simplicissimo conceptu identificat. De quo videantur quæ diximus tractat. 3. *disput. 4. dub. 1. & 2.* Id tamen non impedit, quod nos illum simplicem conceptum in diversas rationes, & eminentias cum aliquo ordine, & fundamento dividamus: ita quod conceptus radicis sit propriissimum expressivum naturæ: hæc quippe ab omnibus concipitur ut fundamentum aliorum prædicatum, quæ sunt in re, & ideo licet alij affirmant, alij negent naturam divinam constitui formaliter per intelligentiam actualem; omnes tamen communiter tradunt conceptum radicis intelligendi pertinere ad propriam rationem naturæ divinæ. Investigamus igitur utrum gratia sit formalis, & physica participatio naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ, nempe sub munere radicis cæterarum perfectionum, maxime vero videndi Deum in seipso.

41. Et quia frequenter in his dubiis supernaturalitas rerum occurrit, animadvertite ex dictis supernaturalitatem ut sic importare excessum supra naturam, ut ex ipsis terminis liquet. Invenitur autem primario conceptus entis supernaturalis in solo Deo: non quidem quia in ipso reperitur aliquod prædicatum ejus naturam excedens; cum omnia illi sint connaturalissima, & aliunde non emendicata: sed quia ipse Deus est per se ipsum supra omnem naturam creatam. Porro hic excessus convenit Deo non secundum illa

Distinctio inter prædicata divina.

Quid importet supernaturalitas.

illa prædicata, quæ abstrahunt à modo divino, & sunt creaturis communia, qualia sunt ratio entis substantiæ, intelligentis, &c. Sed in quantum est ens per essentiam, & infinitum in genere entis: nam creatura, quatenus talis habet esse ab alio, & ex consequenti finitum: unde in iis prædicatis essentialiter exceditur à Deo. Cum autem supernaturalitas creaturæ conveniat ipsi per imitationem, seu participationem supernaturalitatis divinæ, cui in prædicatis entis à se & infiniti adæquari minime potest; consequens est, ut non constituatur formaliter per illa prædicata, sed per habitudinem mediatam, vel immediatam ad Deum tanquam ad principium, & objectum illam excellentiam importans, ut magis declarabitur ex dicendis.

Gratia est forma supernaturalis.

Ioan. 4.

Trident.

Status controversia.

42. Ultimo præsupponendum est gratiam sanctificantem esse formam supernaturalem. Quod patet ex dictis duobus dubiis præcedentibus, & insuper potest ostendi. Tum quia visio beatifica est simpliciter supernaturalis, ut communiter docent Theologi 1. part. quest. 12. sed gratia sanctificans est connaturale principium visionis beatæ, ut constat ex illo Ioan. 4. *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*: ergo gratia est forma supernaturalis. Tum etiam quia peccatum mortale, cum opponatur Deo supernaturali fini, debet expelli per aliquod ordinis supernaturalis: expellitur autem per gratiam sanctificantem, ut statuit Tridentin. sess. 6. can. 18. & 19. ergo. Tum præterea quia forma terminans amorem supernaturalem, & habilitans, ac dignificans hominem in ordine ad supernaturalem finem debet esse supernaturalis: sed gratia sanctificans præstat hæc munia, ut ostendimus duobus dubiis antecedentibus: ergo est supernaturalis. Tum denique quia aliæ gratiæ, quales sunt fides, charitas, & lumen gloriæ, sunt supernaturales: ergo idem de gratia sanctificante dicendum est. Quod significatur in Scriptura, cum hæc gratia specialiter appellatur donum Dei, ut ad Ephes. 2. & 1. Ioann. 3. & alibi sæpè. Sed quia supernaturalitas creata est talis per imitationem, & participationem supernaturalitatis divinæ, ut nuper dicebamus, videndum est, quem conceptum divinum gratia participet, an videlicet naturam divinam sub conceptu naturæ? & rursus utrum eam imitetur, quatenus divina est, nempe quatenus excedit omnem naturam creatam, & creabilem, & est ens à se per essentiam, atque importat infinitatem in genere entis? Sed claritatis gratia primum determinabimus in hoc dubio, & secundum in sequenti.

S. II.

Statuitur vera sententia, & auctoritate probatur.

Conclusio.

D. August.

43. Dicendum est gratiam sanctificantem esse participationem formalem naturæ divinæ sub conceptu naturæ. Hanc conclusionem docet Divus Augustinus pluribus in locis, & præcipuè lib. 4. de consensu Evangelistarum, cap. 3. & lib. de Trinitate, & unitate Dei, cap. 11. & epist. 57. circa medium, & Psal. 49. in principio ubi explicans illa verba, *Deus Deorum*, inquit: *Manifestum est ergo, quia homines dixit Deos, & gratia* Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

sua deificatos, non de substantia sua natos. Ille enim iustificat qui per semetipsum iustus est, & deificat, qui per seipsum, non alterius participatione Deus est. Qui autem iustificat, quia iustificando filios Dei facit. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Si filij Dei facti sumus, & Dij facti sumus. Sed hæc gratia est adoptantis, non naturæ est generantis. Idem docet Divus Thomas in hac quest. artic. 3. in corp. ubi tradit gratiam esse naturam divinam participatam, & artic. 4. inquit: *Sicut per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam per virtutem fidei, & secundum potentiam voluntatis amorem divinum per virtutem charitatis: ita etiam per naturam animæ participat secundum quandam similitudinem naturam divinam per quandam generationem, sive recreationem. Quod frequenter repetit aliis locis. Unde sic docent communiter Thomistæ Caietan. sententia 2. quest. 2. Arauxo disput. 2. præambula sect. 3. conclus. 7. & in presenti, artic. 4. dub. 2. Gregorius Martinez artic. 2. dub. 3. Vincentius in sua relectione, pag. 23. Ledesma de divina perfectione, quest. 4. artic. 6. & alij. Quibus etiam consentiunt Aureol. in 2. dist. 26. quest. unica. Curiel in presenti, artic. 2. dub. 2. Suarez lib. 6. de gratia, cap. 12. & communiter Theologi huius temporis.*

D. Thom.

Caietan.

Arauxo.

Greg. Mart.

Vincentius.

Ledesma.

Aureolus.

Curiel.

Suarez.

Probatur primo conclusio auctoritate desumpta ex secunda canonica D. Petri cap. 1. ubi dicitur: *Per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinae consortes naturæ.* Quibus verbis significat donum gratiæ habitualis, ut docent Divus Athanasius orat. 2. contra Arianos, & in lib. ad Serapionem, Ambrosius lib. 6. epist. 38. Augustinus epist. 102. cap. 4. Cyrillus Alexandr. lib. 3. Theophrasti, cap. 3. & lib. 9. contra Iulianum, parum à principio. Divus Thomas in hac quest. artic. 8. in corpore, & alij Patres. Constat autem idem esse fieri consortes naturæ divinæ, ac fieri participes illius: ergo gratia habitualis vere constituit nos participes naturæ divinæ: sed ad hoc requiritur, quod ipsa gratia sit in se formalis participatio prædictæ naturæ; cum quælibet forma causet per exhibitionem ejus, quod in se habet: ergo gratia est formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

Fundamentum ab auctoritate.

2. Petri. 1.

D. Athanas.

D. Ambros.

Augustin.

Cyrril. Alex.

D. Thom.

44. Respondebis primo prædictum testimonium intelligendum esse vel de consortio naturæ divinæ, quod habemus cum Christo Domino per Eucharistiæ sumptionem, ut interpretatur Dionys. lib. de Ecclesiast. Hierarchia, cap. 3. Cyrillus Hierosolymitan. Catechesi 3. & alij: vel de consortio, quod media unionem naturæ humanæ ad Verbum divinum omnes censetur habere cum Deo, ut Oecumenius interpretatur. Unde non colligitur efficaciter, & determinate ex prædicto testimonio, quod gratia sanctificans sit participatio formalis naturæ divinæ. Præsertim cum D. Petrus non loquatur specialiter de aliquo dono, sed de pluribus beneficiis, quæ appellat maxima, & pretiosa promissa.

Effugium.

Dionys.

Cyrrillus Hl.

rosolymit.

Sed contra est primo: quia Sacra Scriptura frequenter sub eadem littera continet plures sensus litterales, ut expressè docent D. Aug. lib. 12. confess. c. 30 cum sequent. D. Thom. quodl. 7. art. 14. & communiter Doctores, quos referunt N. à Jesu Maria disp. 2. de sensibus Sacra Scripturae, Ii 3 dub. 2.

Præcluditur.

D. August.

D. Thom.

Noster à Jesu Maria.

Noster Antonius à matre Dei.

dub. 2. & N. Antonius à matre Dei *prælu.* 3. *dub. 8.* §. 2. ergo quod aliqui Patres locum supra relatam intelligant de consortio, quod cum Deo habemus ratione Incarnationis, vel Eucharistiæ; minimè evincit quod in eo sermo non sit de consortio habito per gratiam, ut alij Patres interpretantur: sed ad summum suadet in utroque sensu, utique vero, & inter se non contrario, intelligendum esse. *Secundo:* quia verba Scripturæ Sacræ intelligenda sunt quantum fieri potest, cum proprietate: nequeunt autem prædicta verba intelligi cum proprietate de aliis cum Deo consortiis, si formale, & verum, ac physicum consortium ratione gratiæ sanctificantis non amittamus. Nam licet assumptio humanitatis ad personam divinam magnam toti generi humano contulerit dignitatem extrinsecam: nihilominus non reddidit singulos homines formaliter, & propriè consortes divinæ naturæ: sed hoc consortium propriè dictum solum reperitur in iustis, seu habentibus gratiam habitalem. Similiter coniunctio hominis cum Deo ratione Eucharistiæ, si fuerit solum Sacramentalis, non constituit hominem Deo gratum, & illius naturæ consortem; sed communis est peccatoribus. Quando autem est spiritualis, & præstat illum effectum; includit gratiam sanctificantem, & ratione illius dicitur præbere divinum consortium. Quod si D. Petrus loquitur in plurali de eo, per quod reddimur consortes naturæ divinæ; non ideo est, quia gratiæ sanctificantis specialiter non competit exhibere prædictum consortium; sed quia huiusmodi forma alia dona secum affert: ex quibus quædam se habent dispositivè, quædam vero consequenter ad illud consortium, quod per gratiam tanquam per formam communicatur.

Alia evasio.

45. Respondebis secundo ex prædicto testimonio non colligi, quod gratia tribuat consortium physicum naturæ divinæ, de quo loquimur in præsentī: sed magis inferri, quod præbeat consortium morale consistens in conformitate affectus, quatenus videlicet per gratiam volumus, quæ Deus vult. Quod videtur Apostolus significare per verba, quæ immediatè sequuntur, & quibus explicat qualitatem illius consortij, *Fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem*: hæc enim solum designant voluntatem, qua peccata devitamus, & adhæremus Deo. Quæ responsio potest firmari ex eo, quod D. Petrus (ut inquit Origenes hom. 4. in Leviticum) loquitur de eo consortio, quod Joannes in sua prima Canonica, cap. 1. appellat societatem cum Deo, ut & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas sit cum Patre, & Filio ejus Iesu Christo, huiusmodi vero societas non importat participationem physicam naturæ eorum quibus associari dicimur, sed tantum voluntatis conformitatem: aliàs societas cum Christo, & Apostolis afferunt participationem physicam naturæ Christi, & Apostolorum, quod est absurdum. Pariter igitur consortium naturæ divinæ, de quo loquitur D. Petrus, non significat physicam participationem, & convenientiam nostri cum Deo, sed consensionem affectus quæ duntaxat est participatio moralis.

Confutatur.

Sed nec ista responsio est alicuius momenti: quia licet gratia sanctificans secum afferat illud morale consortium, per quod tanquam per effectum, explicat D. Petrus gratiæ naturam; falsum tamen est, quod non præster etiam confor-

tium physicum, & quod id Apostolus non exprimat per illa verba, divinæ consortes naturæ. Nam quemadmodum in Deo rectitudo moralis, & effectus voluntatis ad bonum supponit naturam divinam tanquam sui radicem: ita si semel participamus rectitudinem moralem consistentem in conformitate affectus cum Deo, debemus prius per se loquendo participare divinam naturam, quæ sit in nobis radix prædictæ rectitudinis: ut sicut Deificamur in affectu, ita Deificemur in natura. Unde Apostolus utramque participationem significavit; sed unam ut principium alterius, videlicet participationem in natura per gratiam, & participationem in rectitudine morali per virtutes, & actus ab eis procedentes: primam illis verbis divinæ consortes naturæ; secundam vero per subsequencia, fugientes ejus, &c.

Confirmatur: quia D. Petrus loquitur de eo naturæ consortio: per quod constituimur Filij Dei adoptivi: hanc enim affiliationem deducunt communiter ex hoc loco Patres, & Theologi conformiter ad alia Scripturæ testimonia, in quibus regenerari in Filios Dei per gratiam dicimur, ut Psal. 81. *Ego dixi, Discessis, & Filij Excelsi omnes*, & Joan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*, ut acute interpretatur Caietan. loco supra citato: & ideo, Concilium Trident. sess. 6. cap. 4. declarat iustificationem esse translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei. Adoptio autem vel supponit naturam generantis in adoptato, ut contingit inter homines, & tunc solum addit aliquem respectum rationis ad adoptantem, vel eam non supponit, ut accidit in adoptione hominis in filium Dei, & tunc debet per se primo constituere naturam generantis in adoptato: quippe cum non consistat vera affiliatio absque similitudine in natura. Gratia ergo sanctificans tribuit homini non solum consortium morale in natura divina, sive consensionem cum Deo in affectu; sed prius, & principalius communicat veram, & formalem participationem ipsius naturæ.

Nec oppositum colligitur ex testimonio D. Joan. supra relato: quia ibidem per societatem vel intellexit convenientiam physicam, & formalem, quam homines iusti habent tam inter se, quam cum Deo ratione gratiæ sanctificantis. Ad quod non desideratur, quod participant naturam Apostolorum, & Christi ut hominis; sed quod omnes sive Christus, sive Apostoli, sive alij iusti habeant consortium naturæ divinæ per gratiam, iuxta illud Christi Domini Joan. 20. *Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum*. (Christus tamen nequit dici filius Dei adoptivus propter consubstantialitatem cum patre; de quo aliàs,) vel esto, Joannes nomine societatis intellexerit consortium morale; istud tamen supponit per se gratiam ut regenerantem nos in filios Dei, & ad eam sequitur tanquam ad formam, quæ mediis virtutibus concurrat ad consensionem affectus nostri cum voluntate divina.

46. Dices, quod etiam per fidem regeneratur homo in filium Dei, ut constat ex Scriptura: nam ad Galat. 3. dicitur, *Vos estis filij Dei per fidem*, & Joan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt, &c.* & tamen fides non est participatio

Imaginatur amplius.

Psal. 81. Joan. 1.

Caietan. Conc. Trid.

Joan. 20.

Obiectio.

ad Galat. 3. Joan. 1.

participatio formalis naturae divinae : ergo ex eo, quod gratia sanctificans dicatur constituere filios Dei, non recte colligitur, quod participet formaliter naturam divinam. Praesertim cum praedicta filiatio soleat attribui rebus, in quibus repetiri non valet proprium, & formale naturae divinae consortium, ut non dicitur Job. 38. *Quis est pluviae pater, & qui genuit stillas roris, & gelu de caelo quis genuit*, scilicet, praeter Deum? Ergo ex eo, quod dicamur filij Dei, non evincitur, quod habeamus physicam, & formalem participationem divinae naturae.

Job. 38.

Solutio.

Respondetur generationem filij esse propriam viventium : atque ideo solam fidem vivam posse ad illam deservire. Fides autem viva & assert gratiam sanctificantem tanquam formam, per quam formaliter renovamur, & iustificamur ; & dicit semetipsam tanquam dispositionem ad praedictam formam. Unde sicut quando in Scriptura dicitur hominem iustificari per fidem, sermo est de fide viva, quae ad iustificationem disponit : ita cum asseritur per fidem regenerari, intelligendum est de fide viva, quae dispositivè ad praedictam regenerationem concurret. Dispositio autem non habet naturam formae, ad quam disponit : & ideo non oportet, quod fides participet formaliter naturam divinam. Oppositum autem contingit in gratia : quia est forma constituens filium Dei, ut constat ex dictis. Ad id, quod additur, respondetur verba Sacrae Scripturae intelligenda esse in sensu proprio, nisi ex hoc sequatur inconveniens. Sequitur autem ex eo, quod res inanimatae, & irrationales dicantur formaliter participes naturae divinae ; non autem ex eo quod haec perfectio attribuitur creaturis rationalibus. Et ideo quando filiatio, vel generatio attribuitur illis, sermo est metaphoricus, & improprius, quatenus praecise significat principium efficiens : cum vero applicatur rationalibus, debet intelligi de participatione naturae Dei formali, & physica ; licet analogae, & deficienti.

Alterum suffragium.

47. Tandem respondebis, quod licet ex verbis D. Petri colligatur gratiam esse participationem naturae divinae ; non tamen evincitur participare naturam Dei sub formali, & propriissimo conceptu naturae : sufficit enim, quod eam sub alio conceptu imitetur, vel saltem id non inferitur ex praedicto testimonio. Praesertim cum gratia producat per voluntatem, iuxta illud Jacob. 1. *Voluntarie enim genuit nos*, & ideo D. Thom. in hac quaest. art. 1. docet gratiam esse effectum dilectionis Dei. Voluntas autem licet in Deo sit identice natura ; nihilominus non exprimit, nec in propria linea importat specialem conceptum naturae, sed habet rationem attributi, ut diximus, tract. 4. disp. 2. dub. 3. Atque ideo quamvis gratia participet id, quod identice est natura divina ; nihilominus non illam imitabitur sub propriissimo, & expresso conceptu naturae.

Jacob. 1.
D. Thom.

Refellitur.

Sed haec evasio praclusa manet ex nuper dictis : quoniam ad veram generationem in filium, requiritur, quod illi communicetur natura generantis, non utcumque, sed sub conceptu proprio naturae : quia ratione Spiritus sanctus non est filius, nec eius processio est generantis, quia videlicet licet ei communicetur realiter natura divina, tamen non communicatur sub conceptu naturae, sed sub expressione amoris, ut docet D. Thom. 1. part. quaest. 27. art. 4. Atque homines recipiendo gratiam sanctificantem regene-

rantur in filios Dei, ut proxime dicebamus : ergo gratia participat conceptum naturae divinae, non utcumque, sed sub formali, & propriissimo conceptu naturae. Adde verba Scripturae Sacrae intelligenda esse in sensu proprio, & formali, quando hinc non sequitur aliquod inconveniens : sed ij termini *natura divina* proprie, & formaliter sumpti significant specialem conceptum naturae, ut ex se liquet : ergo cum D. Petrus asserat nos per gratiam fieri divinae naturae consortes, intelligendus de consortio, & convenientia in speciali naturae divinae conceptu. Maxime cum natura divina sub aliis conceptibus utputa cognitionis, vel amoris participetur per alias qualitates supernaturales, v. g. per charitatem aut lumen gloriae : & ideo sub expressione naturae participanda est per aliam specialem formam, quam gratiam sanctificantem vocamus. Dicitur autem gratia produci per voluntatem, & esse effectus illius, quia producit libere, & gratuito, & quia regenerat in filios non naturales, sed adoptivos. Nihilominus non producit immediate per voluntatem ; sed per scientiam Dei, quae habet rationem virtutis proximae, per quam natura divina, & principium radicale quo generandi influit, & se diffundit ad extra, ut explicuimus tract. 3. disp. 5. dub. 3. Unde ex vi huius non excluditur, quod gratia sit participativè natura divina sub proprio conceptu naturae.

§. III.

Fulcitur eadem conclusio ratione.

48. Deinde probatur assertio fundamentò desumpto ex D. Thom. in praesenti art. 3. quod potest ad hanc formam reduci : quoniam in Deo prima radix videndi, & amandi Deum in se ipso habet propriam, & specialem rationem naturae divinae : sed gratia sanctificans participat formaliter conceptum proprium radice videndi, & amandi Deum in se ipso : ergo est participatio formalis naturae divinae sub conceptu naturae. Maior constat ex dictis num. 40. & insuper probatur : quia in quacumque substantia creata illud habet rationem naturae, quod habet rationem primae radice operationum, & affectionum ipsi substantiae connaturalium, ut patet ex communi modo concipiendi, & definitione naturae tradita à Philosopho 2. Physic. c. 1. ergo pariter in Deo illud propriissime exprimit rationem naturae, quod est prima radix operationum Deo connaturalium : atqui nihil est Deo connaturalius, quam videre, & amare se in seipso : ergo prima radix videndi, & amandi Deum in se ipso habet propriam, & specialem rationem naturae divinae. Minor autem probatur : quoniam in iustis reperiuntur actus videndi, & amandi Deum in seipso, ut in propriis tractatibus de visione, & charitate solet ostendi, & supponitur in praesenti : ergo in eis reperitur aliqua forma supernaturalis, quae sit prima radix praedictarum operationum. Cum enim ex una parte procedendum non sit in infinitum, & ex alia nequeat hic processus terminari, vel ad formam naturalem, vel ad formam increatam unitam animae per modum formae, ut satis ostendimus dubio primo ; necessario assignanda est aliqua forma creata supernaturalis, quae sit radix praedictarum operationum. Hanc appellamus gratiam sanctificantem. Ergo huiusmodi gratia est prima radix videndi, & amandi Deum in seipso.

Ratio assert.
ex D. Thom.

Responsio.

49. Respondebis, quod licet illi actus supernaturales videndi, & amandi Deum in seipso debeant reduci ad aliquam radicem supernaturalem, à qua procedant; tamen sufficienter reducuntur ad virtutes luminis gloriæ, & charitatis, cum in eis adæquatè contineantur. Sicut etiam actus fidei, & spei supernaturalis petunt principium supernaturale: quod tamen unice, & adæquatè salvatur in ipsis fidei, & spei habitibus, & liquet in peccatoribus. Lumen autem gloriæ, & charitas non sunt participationes formales naturæ divinæ, sed quorundam attributorum, videlicet scientiæ, & amoris. Unde non inferitur dari in nobis formam supernaturalem, quæ participet formaliter naturam divinam sub conceptu proprio naturæ.

Impugnatur.

Sed contra est: quia abstrahendo nunc à difficultate dub. 5. discutienda, videlicet, an gratia distinguatur realiter ab habitibus proximè operativis, necessariò admittenda est in iustis aliqua prima radix operationum supernaturalium, quæ participet formaliter conceptum radicis prout in Deo, atque ideo propriam formalitatem naturæ divinæ. Id autem ostenditur. Tum quia in ordine naturali præter operationes, & virtutes proximè operativas, datur prima radix operandi, quam naturam vocamus quidquid sit an hæc radix differat realiter à virtute proximè operativa, vel non: ergo pariter in ordine supernaturali præter operationes, & virtutes proximè operativas designanda est quædam prima radix operandi in prædicto ordine, quam appellamus gratiam sanctificantem; sive sit idem cum virtutibus, sive non. Tum etiam quia si non repugnat participatio formalis operationis divinæ, & virtutis divinæ; nulla potest designari ratio, cur repugnet participatio formalis naturæ divinæ, quæ est prima radix operandi in Deo, ut latè ostendit Suarez loco citato. Tum præterea quia si non datur prædicta radix supernaturalis, vel operationes supernaturales, se habebunt disperate inter se, vel satis difficile erit designare veram aliquam eorum subordinationem: quod etiam contingeret in naturalibus, si nulla daretur communis radix omnium naturalium operationum.

Confutatur amplius.

50. Confirmatur primo & directè refellitur prædicta solutio: quia repugnat virtutem supernaturalem operari connaturaliter in proprio ordine, nisi supponat in suo subiecto aliquam naturam eiusdem ordinis divini: sed dantur virtutes supernaturales, & aliquando connaturaliter intra prædictum ordinem operantur: ergo supponunt naturam divinam in proprio subiecto, non quidem habitam substantialiter, & adæquatè, & per formam accidentalem, quæ est gratia. Consequentia constat. Minor etiam quoad primam partem supponitur certa. Quoad secundam vero est satis manifesta, & præcipuè in beatis, qui visionem, & amorem Dei connaturalissime eliciunt. Major autem probatur: tum quia operari connaturaliter nihil aliud est, quam operari iuxta inclinationem naturæ: ergo virtutes supernaturales connaturaliter operantes supponunt naturam ordinis divini. Tum etiam quia in quocumque ordine operari, saltem connaturaliter, supponit esse eiusdem ordinis: ergo si virtutes supernaturales operantur connaturaliter in ordine divino, supponunt subiectum in eodem ordine constitutum: sed dare esse, & constituere in ordine rerum est proprium naturæ: ergo supponunt naturam divinam. Quo sensu D. Cyrillus lib. 4. Thesauri in fine, dixit: can-

dem operationem, nempe Dei, connaturaliter habentes necesse est illius naturæ esse. Tum denique, nam virtus, quando connaturaliter operatur, habet proprium statum virtutis: sed virtus in esse talis est dispositio perfecti ad optimum ex Aristot. 7. Physic. test. 17. & perfectum non dicitur, nec intelligitur absque conceptu naturæ; cum importet ea quæ naturæ uniuscujusque debentur: ergo virtutes supernaturales, quando connaturaliter operantur, necessario supponunt naturam ordinis divini.

Confirmatur secundo: quia inclinatio perfecta ad bonum proprium alicujus naturæ supponit ipsam naturam, ut patet in naturalibus: inclinatio enim ad locum sursum supponit naturam levem, & inclinatio ad locum deorsum supponit naturam gravem, idemque est de aliis inclinationibus: sed iustus inclinatur perfectè ad bonum proprium naturæ divinæ: ergo præter virtutes proximè operantes habet in seipso naturam divinam, non quidem substantialiter, sed participativè, & per formam accidentalem. Minor liquet: nam iustus inclinatur per charitatem ad summum bonum, prout est in se diligendo ipsum super omnia: sed hæc est perfecta inclinatio ad bonum proprium naturæ divinæ, ut liquet ex terminis: ergo, &c.

Fides autem, & spes (ut sic exemplis in contrarium adductis occurramus) licet queant separari actu à gratia sanctificante, quæ habet rationem naturæ in ordine divino; semper tamen dicunt ordinem exigentiæ ad ipsam tanquam ad sibi connaturale principium: sicut licet calor separetur ab igne, semper importat respectum ad naturam ignis, velut ad radicem sibi connaturalem. Quandiu vero fides, & spes manent separatæ à gratia, non habent statum virtutis, neque inclinant perfectè ad bonum divinum: siquidem non respiciunt ipsum tanquam ultimum finem: hunc quippe ordinem tribuit gratia sanctificans media charitate. Et ideo D. Thom. 2. 2. quæst. 4. art. 5. ad 3. dixit, quod fides formata, & informis non differunt specie, sicut in diversis speciebus existentes: differunt autem sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie: unde fides informis, cum sit imperfecta, non peringit ad perfectam rationem virtutis: nam virtus est perfectio quadam, ut dicitur, in 7. Physic. Idemque de spe informi intelligendum est. Ad efficaciam vero rationis nostræ sufficit, quod virtus supernaturalis, quando habet statum virtutis, & attingit actu supernaturalem finem ad eumque perfectè inclinat, supponat actu tanquam sui radicem naturam ordinis divini, & quod per suam entitatem illam connaturaliter exigit etiam quando ab ea separatur. An autem sicut habitus fidei, & ipsi queunt separari à gratia, valeant etiam divinitus charitas, & lumen gloriæ, vel saltem eorum operationes ab eadem gratia præscindi; quæstio est alibi tractanda, nempe in materia de Charitate, ubi negativam partem eligemus: ex quo magis firmabitur præsens conclusio.

§. IV.

Occurritur cuidam objectioni.

51. Nec refert, si nostræ rationi, & eius confirmationibus opponas: quoniam natura divina prout est in se, non constituitur per intellectivum præcisè radicale, sed est formalissime ipsum intelligere actuale, ut latè ostendimus tract. 3.

Refellitur ultimo.

Motivum responsionis dirigitur.

D. Thom.

tract. 3. disp. 4. dub. 2. sed gratia habitualis non participat formaliter intelligere divinum actuale; cum non sit operatio, sed quidam habitus, ut *dub. 1.* statuimus: ergo gratia habitualis non est participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu proprio divinæ naturæ.

Solvitur.

Hoc, inquam, non refert: respondetur enim, quod natura divina dicitur esse ipsum intelligere actuale, non quia excludat à suo conceptu formali munus radices omnium, quæ inveniuntur in Deo; sed quia est radix adeo actualis, & perfecta ut identificent sibi absque virtuali distinctione ultimam actualitatem suæ lineæ. Unde ratio adæquata naturæ divinæ ut talis, & quatenus distinguitur ab attributis, & relationibus continet eminenter rationes principij radicalis, & proximi, & operationis, quæ in creatis realiter distinguuntur: ita quod omnes eæ rationes pertineant ad conceptum proprium divinæ naturæ, secundum quod est in se. Ad participationem autem formalem non requiritur, quod participans imitetur suum exemplar conveniendo cum eo in omnibus conceptibus propriis illius: id quippe non esset participare, seu partem capere; sed foret ipsum adæquare, & repræsentativè exhaustire, ut supra observavimus *num. 3.* Quare cum gratia habitualis imitetur naturam divinam in munere radices videndi, & amandi Deum in seipso; sequitur, quod sit participatio formalis prædictæ naturæ sub conceptu proprio naturæ, quamvis deficienter, & inadæquatè.

Replica.

§ 2. Dices hinc sequi, quod non magis gratia habitualis sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, quam cognitio supernaturalis, v. g. visio beatifica: consequens adversatur doctrinæ hætenus traditæ, quæ peculiariter attribuit gratiæ sanctificantis participium, formale naturæ divinæ, & per ipsum asserit regenerari homines in filios Dei, non vero per aliquam operationem supernaturalem: ergo, &c. Sequela ostenditur: nam ad naturam divinam, prout est in se, pertinet conceptus radices & conceptus intellectionis actualis, ut nuper diximus: sed quia gratia sanctificans participat conceptum radices, est participatio formalis naturæ divinæ: ergo quia visio beatifica participat conceptum intellectionis divinæ, erit participatio formalis eiusdem naturæ. Imò inferitur, quod prædicta visio sit participatio formalis naturæ divinæ perfectior, quam gratia habitualis: nam ex parte naturæ divinæ, prout est in se, majorem perfectionem exprimit munus intellectionis actualis, quam munus radices; cum illud addat infinitam actualitatem supra istud: ergo visio beata participans primum illud munus est perfectior participatio naturæ divinæ, quam gratia, quæ participat secundum.

Diluitur.

Respondetur ex dictis *tract. citato, num. 73.* negando sequelam: quia licet utraque ratio & radices, & intellectionis pertineat ad unicum, & adæquatum conceptum naturæ divinæ prout est in se; nihilominus propriissimum munus naturæ reperitur in conceptu expresso radices omnium, quæ sunt in Deo; licet producta radix, utpote existens in summo actualitatis gradu, identificent sibi operationem propriæ lineæ, videlicet intellectionem primordiale. Id quippe commune est omnibus in Deo repertis, nimirum quod quælibet linea complectatur absque distinctione virtuali omnia ad ipsam pertinentia à prima potentia usque ad ultimum actum. Unde munus intellectionis actualis sup-

ponit eminenter, aut æquivalenter divinam naturam, non quidem adæquatè constitutam, secundum quod postulat summa actualitas divina; sed inadæquatam, & complendam per ipsum intelligere actuale: & ideo utrumque munus, utpote indistinctum spectat ad constitutionem naturæ divinæ prout in se. Si autem prædicta munera distinguerentur virtualiter, conceptus naturæ in solo munere radices salvaretur adæquatè, ut asserunt, qui docent naturam divinam constitui per intelligere radicale. Quapropter cum munus radices, & munus intellectionis participaretur per formas realiter distinctas, videlicet per gratiam habitualement, & per visionem beatificam; sequitur, quod gratia participans munus radices, sit participativè formaliter natura divina; licet non pertingat ad participandum formaliter munus intellectionis: visio autem, cum non participet munus radices, nequit dici participatio formalis naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ; sed eam participat sub conceptu operationis, vel ultimæ actualitatis naturæ, ut satis expressit D. Thom. in hac *quest. art. 4.* in fine corporis.

D. Thom.

Per quod patet ad difficultatis augmentum: quia etsi admitteremus munus intellectionis exprimere maiorem perfectionem, quam munus radices; adhuc tamen munus radices exprimit, conceptum magis proprium naturæ, ut patet ex communi modo concipiendi. Imò exprimit munus adeo proprium illius, ut cæteri alij conceptus si ab eo munere separentur, nequeant conceptum naturæ adhuc participativè importare. Et ideo, cum inferitur visionem beatam esse perfectiorem participationem naturæ divinæ, negandum est suppositum: nam cum non participet munus radices, quod est primum in natura, nequit alia munera sub conceptu naturæ participare. Diximus, Esto admitteremus, &c. propter dicenda *dub. 7.* ubi ostendemus gratiam habitualement esse simpliciter perfectiorem visione beatifica.

Alia replica.

§ 3. Sed replicabis: nam si visio beata non participat formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ quia non participat eam sub expressione radices, qui est de conceptu essentiali, & communi omnis naturæ; pariter gratia habitualis non participabit formaliter naturam divinam sub proprio conceptu naturæ divinæ. Probatur sequela: quia natura divina, ut talis, non dicit esse radicem utcumque, sed radicem quæ identificant sibi divinum intelligere: atqui gratia habitualis solum participat conceptum radices videndi Deum; minime autem identificant sibi visionem actualem: ergo non participat naturam divinam sub conceptu proprio naturæ divinæ.

Explicatur hoc amplius: etenim conceptus radices videndi, & amandi Deum in seipso abstrahendo ab identificatione cum ultima operandi actualitate, est quædam ratio communis naturæ divinæ, & gratiæ sanctificantis; cum utrique essentialiter, & formaliter conveniat: sed gratia solum participat conceptum radices præcisè ab actuali operatione: ergo solum participant conceptum sibi, & Deo communem; atqui ad participationem formalem requiritur, quod participans participet aliquid proprium exemplaris, quod imitatur: ergo gratia non est participatio formalis naturæ divinæ. Sicut quia substantia creata participat conceptum sibi, & substantiæ increatæ communem, non vero propriam rationem istius, propterea non dicitur

dicatur participatio formalis ejus, sed ad summum virtualis.

Solvitur.

Huic replicæ, quæ tangit difficultatem *dub. seq.* ex professo discutiendam, nunc breviter respondetur negando sequelam. Ad cujus probationem dicendum est naturam divinam quatenus talem, non constitui adæquatè per conceptum identificandi sibi propriam operationem; sed importare etiam alios conceptus, qui peculiariter pertinent ad suam lineam: inter quos præcipuè computatur munus radicandi omnia, quæ sunt in Deo, maxime vero actus videndi, & amandi Deum in seipso. Quem conceptum cum gratia sanctificans formaliter participet; nequit non esse participatio formalis divinæ naturæ sub conceptu proprio naturæ divinæ. Ad quod non desideratur, quod sibi identificent operationes, quarum est radix: id quippe si haberet, non esset participatio accidentalitatis naturæ Dei; sed potius ipsamet natura increata substantialiter foret: quod est absurdum. Imo vero, ut supra insinuavimus, hoc quod est identificare ultimam actualitatem, non est peculiare constitutivum naturæ divinæ sub formalitate naturæ: sed est quædam ratio generalis omnibus lineis divinis, ut puta voluntati, scientiæ, & aliis attributis: ortumque trahit ex generali ratione actus puri, quæ in omnibus lineis reperitur. Unde sicut voluntas divina identificat sibi ultimam actualitatem suæ lineæ: charitas autem creata non identificat sibi propriam operationem; licet sit participatio formalis voluntatis divinæ: ita de natura Dei, & gratia eam participante proportionabiliter dicendum est. Et quanvis conceptus radicis videndi Deum in seipso sit communis naturæ increatæ, & gratiæ sanctificantis; nihilominus prædicta convenientia solum est analogica: ita quod radicare prædictam visionem convenit per essentiam naturæ increatæ, & independentem ab alio exemplari; gratiæ vero solum convenit per participationem, & quandam deficientem imitationem increatæ naturæ. Vnde natura Dei in seipso est eminenter principium connaturalissimum prædictæ visionis: gratia vero non est principium illi omnino connaturale, ut observavimus *tract. 2. disp. 2. dub. 7. num. 170.* Differt autem plurimum hæc analogia ab ea, quæ substantia creata, & increata analogantur: quia substantia creata non participat aliquid proprium substantiæ Dei in seipsa; solum imitatur eam iuxta modum exactum ab ipsis creaturis: quocirca non est participatio formalis ejus, sed tantum virtualis. Cujus oppositum ob oppositam rationem invenitur in gratia, ut constat ex dictis.

S. V.

Diluuntur fundamenta contraria.

*Opinio contraria.
Nominales.*

54. **N**ominales *num. 34.* relati consequenter ad ibidem dicta negant gratiam sanctificantem esse physicam, & formalem participationem naturæ divinæ. Huic opinioni accedunt etiam aliqui Thomistæ, quos suppresso nomine refert Arauxo ubi supra *num. 9.* asserentes gratiam non habere aliquam convenientiam formalem cum natura divina, sed eam præcisè imitari in aliquibus conditionibus. Idem expressius docent Coninchus *2. 2. disp. 21. num. 75.* Lessius *lib. 2. de summo bono, cap. 1.* ubi absurdam satis, & singularem opinionem tueretur, nempe homines

*Coninch.
Lessius.*

fieri filios Dei adoptivos per ipsam naturam Dei increatam communicatam per gratiam tamquam per vinculum, & unionem. Quæ sententia potest suaderi primo ab auctoritate: quoniam gratia in Sacra Scriptura appellatur semen Dei ut *1. Petri 1. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum, & 1. Joan. 3. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet: atqui semen non participat formaliter naturam generantis, nec convenit formaliter cum eo in conceptu proprio naturæ: ergo gratia non est participatio formalis naturæ Dei, nec convenit formaliter cum Deo in proprio naturæ conceptu.* *Primum ejus fundamentum. 1. Petri. 1. 1. Joan. 3.*

Confirmatur: quia tribuere veram participationem divinæ naturæ est proprium Sacramenti Eucharistiæ, ut constat ex illa oratione, quam dicunt sacerdotes, dum miscent aquam vino consecrando, *Tribue nobis, quasumus, per hujus aquæ, & vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, &c.* sed gratia potest tribui, & non per Eucharistiam, ut patet, antequam hoc Sacramentum institueretur: ergo gratia per seipsam non confert veram, & formalem participationem naturæ divinæ. *Confirmatur.*

Respondetur gratiam sanctificantem ideo appellari semen Dei, quia à Deo derivatur, & quia per eam regeneramur in Dei filios, & quia participat imperfectè naturam sui principij: in quibus omnibus convenit cum vero semine viventium. Differt autem ab illo in eo, quod gratia est prima radix operationum divinarum in proprio supposito: in qua ratione convenit formaliter analogice cum natura divina prout est in se; & differt à vero semine. Istud quippe non instituitur, ut immediatè per seipsam constituat filium, & sit radix intrinseca operationum vitalium: sed se habet ut instrumentum ad perficiendam generationem. Gratia autem immediatè & per propriam informationem regenerat nos in filios Dei, ut constat ex dictis: quod præstare non posset, si non esset natura Dei participatio formaliter. Vnde sicut ex eo, quod species intelligibilis soleat vocari semen objecti, non tollitur, quod habeat formaliter ejus naturam in esse representativo: ita ex eo, quod gratia dicatur semen Dei, non excluditur, quod habeat Dei naturam in quodam esse imperfecto, & diminuto. Præsertim cum in usu scripturæ seminis vocabulum soleat attribui filiis, & his, qui habent naturam alterius, ut *2. ad Corinth. 11. semen 2. Cor. 11. Abrahæ sunt*, Et Isaias loquens de habentibus gratiam, *cap. 61. inquit: Omnes, qui viderint illos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* *Fundamentum convellitur.*

Ad confirmationem dicendum Sacramentum Eucharistiæ non tribuere immediatè, & formaliter per seipsam consortium divinæ naturæ, sed tantum effectivè: quia videlicet producit gratiam sanctificantem, quibus constituimur divinitatis consortes. Quo sensu dixit Damascenus *lib. 4. de fide, cap. 14. Participatio etiam hoc Sacramentum dicitur, quia per illud divinitatis Jesu participes efficiuntur.* Per illud, utique ut instrumentum efficiens in nobis divinitatis participationem. Et hoc petunt sacerdotes in oratione citata. Ex quo non sequitur, quod hujusmodi participatio essentialiter sumpta non producat per alia Sacramenta, vel sine illis. *Confirmatio solvitur.*

55. Secundo arguitur ratione: quia si gratia sanctificans esset participatio formalis naturæ divinæ

Secundum argumentum

divinæ sub conceptu proprio naturæ; possibilis foret, forma creata participans formaliter divinam essentiam sub conceptu essentiae; imo talis forma existeret de facto, sicut & ipsa gratia: consequens est absurdum: ergo, &c. Sequela quoad utramque partem ostenditur: nam in quocumque ordine conceptus naturæ supponit conceptum essentiae, sicut virtus operativa, & operatio supponunt naturam: ergo si ex possibilitate, & existentia virtutis, & operationum ordinis divini inferretur possibilitas, & existentia formæ, quæ participet formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ; pariter ex possibilitate, & existentia formæ participantis naturam Dei sub conceptu naturæ colligeretur possibilitas, & existentia formæ, quæ participet essentiam Dei sub conceptu essentiae. Falsitas autem consequentis ostenditur: quia prædicta forma vel distingueretur à gratia, vel non? Primum dici non potest, cum gratia dicatur esse prima radix totius ordinis supernaturalis in nobis, & constituere nos filios Dei: quod non haberet, si supponeret aliam formam participantem essentiam Dei, ut videtur ex se notum. Secundum etiam est falsum: nam gratia importat per se primo conceptum radices operationum divinarum: qui conceptus est proprius naturæ, ut condistincta ab essentia. Præsertim cum gratia dicatur communiter participatio naturæ divinæ non autem essentiae.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo: nam repugnat species creata repræsentans formaliter naturam divinam, ut docent communiter Thomistæ 1. p. q. 12. & ostendimus *iract. 2. disp. 2. dub. 4.* ergo repugnat forma creata, quæ prædictam naturam formaliter participet. Probatur consequentia: tum quia plus est participare physicè aliquam naturam, quam illam intelligibiliter repræsentare: ergo si hoc repugnat, magis repugnabit primum. Tum etiam quia ideo implicat prædicta species, quia deberet convenire formaliter cum natura divina in aliquo gradu immaterialitatis: sed etiam ad participationem formalem physicam requiritur convenientia formalis, ut constat ex prænotis: ergo, &c.

Secundo.

Confirmatur secundo: quia si esset possibilis participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, etiam esset possibilis participatio formalis ejusdem naturæ sub conceptu subsistentiæ, vel existentiae. Siquidem eæ formalitates se habent ut modi naturæ substantialis, ejusque conditionem sequuntur: atqui repugnat, quod aliquid creatum participet formaliter naturam divinam sub conceptu substantiæ, & existentiae: ergo & quod participet illam sub conceptu formali naturæ.

Ad argumentum.

Ad argumentum respondetur admittendo sequelam, quam satis probabiliter suadet inducta probatio. Ad illius autem impugnationem eligenda est secunda dilemmatis pars: nam gratia sanctificans ita habet esse radicem operationum divinarum, in quo explicat conceptum naturæ, quod prius, & immediatius constituat hominem in esse divino, in quo exprimit munus essentiae, ut satis aperte docet D. Thom. in præsentia, art. 3. & 4. & q. 27. de veritate, art. 2. in fine corporis ubi concludit: *Quod hæc comparatio sit rectè accepta patet per Dionys. in 2. cap. Cælestis Hierarch. ubi dicit, quod non potest aliquis habere spirituales operationes, nisi prius esse spirituale accipiat, &c.* Unde si conceptus essentiae, & naturæ differant virtualiter in divinis, ut vult Cornexo; si ve non distinguantur, ut est communior Tho-

mistarum opinio; in gratia tamen nequeunt non virtualiter differre in aliis creaturis docent N. Complut. in lib. *Physic. disp. 7. q. 2. n. 15.* & ideo per primum conceptum constituitur in ordine entium; & per secundum in ordine operativorum: ita ut prior conveniat ipsi per se primo absolute; posterior vero non est absolute primarius, nisi tribuatur ei sub formalitate naturæ: quæ est expressio propria radices, & reduplicat quemdam conceptum secundarium nempe officium principij. Per quod patet ad primam probationem in contrarium. Ad secundam dicendum, quod licet gratia habitualis participet essentiam divinam sub conceptu essentiae; conveniens tamen est, quod communius explicatur illius ratio per hoc, quod est participare naturam divinam sub conceptu naturæ, quam sub conceptu essentiae: quia natura dicitur per ordinem ad operationem, & hæc notior est, quam esse, qui est actus essentiae.

Complut.

Ad primam confirmationem negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est: quoniam species repræsentans formaliter aliquod obiectum est ejusdem, vel majoris actualitatis ac ipsum obiectum: alias non posset reddere illud intelligibile in actu. Cum ergo repugnet species creata habens tantam actualitatem, & puritatem, ac habet natura Dei in seipsa; sequitur, quod nulla species creata valeat quidditative naturam divinam repræsentare, ut latè ostendimus loco citato. Gratia autem est forma se tenens ex parte subjecti, quod elevat, confertque ipsi elevationem ad ordinem divinum ipsi creaturæ, & Deo analogice communem. Ad quod non desideratur adæquatio cum puritate, & actualitate divina; sed sufficit deficiens quædam, & imperfecta expressio ejus, quod in Deo habet rationem naturæ. Et ideo ex repugnantia prædictæ speciei, non colligitur, quod gratia repugnet. Maxime cum ad representationem quidditativam Dei requiratur, quod omnia prædicata Dei, ipsa etiam immensitas, & independentia inveniatur adæquate in specie sub esse repræsentativo, quod est aliquid verum esse reale: prædicta autem continentia aperte repugnat formæ creatæ. Ad participationem vero formalem naturæ divinæ sub conceptu naturæ, sufficit quod participetur conceptus radices videndi Deum sub hoc præcisè munere, & cum præcisione ab aliis prædicatis, quæ repugnant creaturæ, ut magis constabit ex dicendis *dub. sequenti.* Utraque vero consequentiæ probatio satis diluitur ex dictis.

Ad primam confirmationem.

Ad secundam confirmationem neganda est sequela: quia subsistentia, & existentia ut subsistentia correspondens sunt modi excludentes in hærentiam ad subjectum, & exprimunt subsistentiam rei in seipsa. Natura autem divina nequit participari formaliter nisi per formam accidentalem, quæ hoc ipso non sistit in se, sed communicatur subjecto. Unde licet naturam divinam per essentiam comitentur subsistentia, & existentia propria substantiæ; eandem tamen naturam divinam per participationem, vel participatam per formam accidentalem non sequuntur subsistentia, & existentia, quæ formaliter participant subsistentiam, & existentiam Dei: sed consequuntur alij modi accidentales nempe inhærentia, & existentia ei correspondens. Qui modi licet supernaturales sint, non participant formaliter prædicata Dei; sed respiciunt mediate Deum auctorem supernaturalem, & de virtutibus moralibus, & quibusdam aliis entibus supernaturalibus

Ad secundam.

D. Thom.

libus dici solet. Videantur quæ diximus *trakt. 12. disp. 3. num. 33.* Diximus: *Existencia, ut subsistentia correspondet, &c.* propter ea, quæ infra dicemus *num. 124. cum seq.* ex quibus poterit de summalia responsio.

Tertium argumentum.

D. Thom.

Responsio.

56. Arguitur tertio: quoniam id, quod produ-
citur per artem, non participat formaliter natu-
ram ipsius artificis, ut in omnibus artefactis osten-
di potest: domus quippe, vel cathedra sunt na-
turæ longè diversæ ab artifice, quo producuntur:
sed Deus comparatur ad gratiam sicut artifex
ad artefactum; cum Deus omnia quæ sunt ad
extra, per artem producat, ut tradit D. Thom. 1.
*part. 9. 13. art. 1. & 2. & specialiter opusc. 63.
cap. 1.* circa finem ubi docet gratiam procedere
à Deo, sicut imaginem ab artifice, ergo gratia
sanctificans non est participatio formalis naturæ
divinæ.

Respondetur, quod licet artefactum non de-
beat assimilari arti, debet tamen assimilari ideæ,
per quam producit, & quam agens respicit,
imitaturque, dum artefactum producit. Artifex
ergo creatum semper operatur per ideam acci-
dentalem à sua natura distinctam: & propterea
artefactum non evadit simile in natura, quamvis
conveniat formaliter cum idea. Si autem agens
operetur per ideam, quæ sit sua natura; hoc
ipso artefactum, sicut assimilatur ideæ, assimi-
latur etiam naturæ artificis. Porro hæc est ex-
cellentia gratiæ sanctificantis, quod respicit tan-
quam ideam, à qua immediate exemplatur,
ipsam naturam Dei sub speciali conceptu naturæ:
quemadmodum alia entia tam naturalia, quam
supernaturalia, imitantur alias perfectiones vel
formaliter, vel eminenter in Deo repertas. Unde
licet gratia procedat à Deo sicut artefactum ab
artifice; adhuc tamen participat naturam divi-
nam sub conceptu naturæ; ac proinde hoc no-
bilissimum artefactum convenit formaliter cum
suo artifice in natura, licet deficienter, & analo-
gice. Observat etiam Caietanus loco supra citato,
hoc reperiri discrimen inter entia ordinis natu-
ralis, & supernaturalis, quod entia primi ordi-
nis se habent ut artificata ad artificem, quæ sunt
prorsus aliena à natura artificis: gratia vero, cha-
ritas, lumen gloriæ, & alia entia secundi ordinis
se habent ad Deum sicut connaturalia ad id, cui
sunt connaturalia, & sicut ea, quæ sunt secun-
dum naturam, ad naturam, quemadmodum ca-
lescere ad ignem, & moveri deorsum ad grave.
Unde concludit Deum se habere ad entia poste-
rioris ordinis, ut ad cognata, ut ad connaturalia,
ut ad secundum naturam ipsius Dei. Et propterea,
inquit, *reliquæ creaturæ factæ dicuntur; filij autem
Dei nati dicuntur. Iure siquidem nati dicuntur, qui ad
connaturalia producuntur, qui ad ea, quæ sunt se-
cundum Dei naturam, elevantur. Naturæ tam si-
quidem tam ratio, quam nomen ad naturam spe-
ctat. Si itaque ex termino consideres productionem
filiorum Dei, natos ex Deo intelliges, quia sunt co-
gnati ipsi summo Deo.* Hæc pie, & subtiliter Caie-
tanus: quæ licet aliqui tanquam metaphorica,
& à Theologiæ rigore aliena calumnientur, sper-
nenda tamen non sunt: nam optime declarant
excellentiam huius artefacti super alia, quæ à
Deo procedunt.

Ultimum ar-
gumentum.

57. Ultimo arguitur: quoniam si gratia
sanctificans esset formalis participatio naturæ
divinæ, jam natura divina prædicaretur forma-
liter de gratia: unde ea prædicationes essent
formales, & veræ, *Gratia est divinitas, homo
habens gratiam est Deus: consequens est absurdum;*

ergo, &c. Probatur minor: tum ex D. Thom. *D. Thom. quodl. 2. art. 1.* ubi docet dupliciter posse aliquid participari ab alio, uno modo sicut superius in in-
feriori, quo pacto participatur animal ab homi-
ne; alio modo sicut existens extra essentiam, qua
ratione existens participatur à creatura: asserit-
que id, quod participatur priori modo prædi-
cari formaliter de participante; secus vero, quod
posteriori modo participatur: atque natura divi-
na est extra essentiam cuiuscunque creaturæ: er-
go nequit de ulla creatura formaliter prædicari.
Tum etiam ratione, quia Deus, & creatura ha-
bent rationes oppositas, ut ex se liquet: ergo id,
quod est proprium Dei, nequit prædicari forma-
liter de creatura, ac proinde nec de gratia sancti-
ficante.

Confirmatur primo, & explicatur vis huius
argumenti: nam id per quod Deus distinguitur
essentialiter à creatura, nequit in creatura for-
maliter reperiri: est enim manifesta implicatio,
quod ea ratio, per quam duo extrema formaliter,
& essentialiter distinguuntur, sit utrique ex-
tremo formaliter, & essentialiter communis: at-
qui Deus per suam naturam distinguitur essen-
tialiter à quocunque ente creato: ergo natura
divina nulli enti creato potest formaliter conve-
nire, aut de eo formaliter prædicari: & conse-
quenter gratia non erit participatio formalis
naturæ divinæ. Minor ostenditur: quoniam Deus
constituitur essentialiter per suam naturam, si-
cut quodlibet aliud ens: sed idem est constitu-
tivum, & distinctivum essentialiter: ergo Deus
per suam naturam differt essentialiter à quocum-
que ente creato.

Confirmatur secundo: nam quia duæ spe-
cies creaturæ utputa homo & leo, differunt
essentialiter; repugnat quod una vere par-
ticipet substantialiter, vel accidentaliter natu-
ram alterius: sed non minus distinguuntur
Deus, & creatura: ergo repugnat, quod creatu-
ra verè participet vel substantialiter, vel acci-
dentaliter naturam Dei.

Confirmatur ultimo: nam participans for-
maliter aliquam naturam, participat consequen-
ter ea, quæ ad prædictam naturam velut pro-
prietates, aut perfectiones intrinsecæ, conse-
quuntur, & cui repugnat hoc posterius, repu-
gnat etiam illud primum: sed implicat creatu-
ram participare formaliter proprietates, & per-
fectiones naturæ divinæ: aliàs diceretur omni-
potens, æterna, invariabilis, & producens ver-
bum divinum, atque Spiritum sanctum, quod
est omnino falsum, & absurdum: ergo nec gra-
tia, nec alia creatura potest esse vera, physica, &
formalis participatio naturæ divinæ sub conce-
ptu proprio naturæ.

58. Huic argumento sunt, qui respondeant
negando sequelam: existimant enim ad partici-
pationem formalem non desiderari vel conveni-
entiam formalem, vel quod forma participata
prædicetur formaliter de participante; sed suffi-
cere, quod eam imiteretur in aliqua conditione.
Quod sibi videntur exemplis convincere: nam
scientiæ speculativæ sunt participationes forma-
les beatitudinis, ut tradit D. Thom. *hac 1. 2. 9. 3.
art. 6.* & tamen prædictæ scientiæ non sunt for-
maliter beatitudo. Similiter character sacerdo-
talis est participatio formalis sacerdotij Christi
Domini teste eodem D. Thom. 3. *part. quæst. 63.
articulo 3.* & nihilominus nequit dici forma-
liter ipsum sacerdotium Christi. Pariter igitur
ut gratia sit formalis participatio naturæ
divinæ,

Confirmatur
primo.

Secundo.

Tertio.

Prima argu-
menti eno-
dario.

D. Thom.

divina, non requiritur, quod sit formaliter divinitas.

Displacet.

Cæterum hæc doctrina est insufficiens, & falsa: quippe quæ non distinguit inter participationem formalem, & virtuales, nec plus illi, quam huic attribuit: cum tamen habeant rationes longe diversas, ut §. 1. prænotavimus. Deinde ex ea doctrina sequitur, quod omnis creatura sit participatio formalis Dei; siquidem ipsum imitatur in aliqua conditione, utputa Angelus in spiritualitate, homo in intellectualitate, & sic de aliis. Exempla autem in contrarium adducta nihil probant: nam scientiæ speculativæ supernaturales sunt formaliter divinæ, & quatenus versantur circa Deum, sunt formaliter beatitudo participativæ. Similiter character sacerdotalis est formaliter Sacerdotium Christi per participationem.

Melior responsio.

Unde ad argumentum admittendo sequelam negamus minorem: quia sicut natura divina, & gratia conveniunt formaliter analogicè in conceptu radicis videndi, & amandi Deum in seipso, quæ est propria ratio divinitatis: ita divinitas potest de utraque formaliter prædicari: & ita natura divina est formaliter Deitas, & gratia est formaliter Deitas: sed natura divina est Deitas per essentiam, & illimitato modo; gratia vero est Deitas per participationem, & inadæquatè, ut constat ex dictis. Et idem dicendum est de illa prædicatione, homo existens in gratia est Deus. Cui doctrinæ favet communis usus Scripturarum, in quibus iusti vocantur Dij, ut vidimus numero 43. & 45. Nec oppositum probat auctoritas Divi Thomæ; nam Sanctus Doctor, solum intendit, quod ea, quæ participantur secundo modo, non prædicentur essentialiter; minimè autem negat, quod prædicentur formaliter, ut constat ex ipso exemplo, quo utitur: existentia enim prædicatur formaliter de substantia existente, licet illi essentialis non sit. Et eodem modo natura divina participata per gratiam prædicatur formaliter de homine: & ideo hæc: Homo constitutus in gratia est participativè divinus, & Deus est vera, & formalis, licet accidentalis. Ad rationem etiam constat ex dictis: quia Deus, & creatura habent rationes oppositas simpliciter, convenientes autem secundum quid, videlicet analogicè: & hoc posterius sufficit, ut id, quod est proprium Dei prædicetur formaliter de creatura: non quidem sub eo modo, quo conveniat Deo per essentiam; sed quatenus deficienter, & analogicè à creatura participatur, ut docet Divus Thomas prima parte, questione 13. articulo 5.

Solvitur 1. confirmatio.

59. Per quod patet ad primam confirmationem: nam cum analogia importet convenientiam secundum quid, & diversitatem simpliciter, optimè coheret, ut unum analogatum conveniat cum alio in ea ratione, per quam ab eo simpliciter, & essentialiter differt. Et hoc pacto quamvis Deus, & analogentur in conceptu naturæ divinæ, seu in munere radicis videndi, & amandi Deum in seipso; adhuc tamen Deus per suam naturam differt simpliciter à gratia. Præsertim quia conceptus naturæ divinæ invenitur primario in Deo, & ab eo per quamdam deficientem participationem derivatur, & secundario extenditur ad creaturam.

Occurritur secunda.

Ad secundam respondemus non ideo præcisè repugnare unam speciem creatam participari formaliter ab alia per accidentalem participationem, quia essentialiter distinguantur; sed quia qualibet species creata, sicut habet perfectionem limitatam, ita etiam habet determinatum, & limitatum modum communicandi propriam naturam: unde solum per generationem substantialem, & productionem alterius individui intra propriam speciem potest suam naturam formaliter communicare. Deus autem, cum sit infinitus, & illimitatus perfectionis, potest suam naturam dupliciter communicare: uno modo ad intra retinendo summam identitatem cum genito, qui est filius naturalis: altero modo ad extra conferens solam convenientiam analogam genito, qui est filius adoptivus.

Diffinitur deus.

Ad ultimam respondetur negando maiorem universaliter intellectam: nam cum participare sit partem capere, & partem relinquere, non requiritur ad participationem formalem alicujus naturæ, quod omnes ejus proprietates, & perfectiones, ut sic dicamus, capiantur: sed sufficit eam imitari in aliquo munere proprio illius. Et ubi daretur convenientia in omnibus muneribus, proprietatibus, & perfectionibus, eo ipso destrueretur participatio formalis, & induceretur convenientia univoca, & rigorosa adæquatio. Quare ad participationem naturæ divinæ sufficit, quod aliquæ participationes attributorum divinarum eam consequantur, quales sunt charitas, & lumen gloriæ: alia vero attributa important pro expresso modum repugnantem creaturæ: & ideo nequeunt participari formaliter à creatura, ut magis constabit ex dub. sequenti. Idemque dicendum est de virtute productiva Verbi, & Spiritus sancti. Præsertim cum gratia sit formalis participatio naturæ divinæ, secundum essentialia, non vero quoad notionalia; sive cum, & idem reddit, participet naturam Dei ut unius, non ut trini. Et bene observa omnia ferè argumenta, quæ contendunt ostendere repugnantiam gratiæ participantis formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ, æquè urgere in charitate, lumine gloriæ, visione beatifica, & aliis formis supernaturalibus, participantibus formaliter alias perfectiones divinas, ut consideranti constabit. Quare vel universaliter persuadebunt repugnantiam horum entium, quod est absurdum; vel non impugnant efficaciter nostram assertionem.

DUBIUM QUARTUM.

Utrum Gratia sanctificans participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam infinitum, independens, irreceptum, &c.

Difficultas hæc est appendix præcedentis, illique proinde eam immediatè annectimus. Tangit autem rem (ut merito dixit Joannes à Sancto Thoma) intellectu difficillimam: cui non aptius quam distinctione, lucem conciliare valemus: oppositus enim procedendi modus, dum indiscretè affirmat, aut negat, plurimum obscuritatis rei ex se difficili attulit. Et ideo sit.

§. I.

*Prima conclusio ex parte respondens
quæstioni.*Prima con-
clusio.

Curiel.

D.Thom.

Ratio funda-
mentalis ex
D.Thom.

D.Thom.

Confirmatur.

60. **D**icendum est primo gratiam sanctificantem non participare formaliter naturam divinam, ut est ens per essentiam, infinitum, independentem, irreceptum, &c. participatione convenientiæ formalis in his prædicatis, sive eo perfectionis modo ut rationes entis per essentiam infiniti, & similes, quæ prædicantur formaliter de natura divina, prædicentur etiam formaliter de gratia sanctificante. Hanc conclusionem latissimè probat Curiel in præsentī, *dub. 1. §. 1.* Nec oppositum, ut ipse falso credit, docent Thomistæ; sed potius communiter hanc conclusionem expressè supponunt. Et merito: nam eam docet D. Thom. 1. contra Gentes cap. 30. ubi ait: *Nomina, quæ perfectiones exprimunt cum supereminenti modo, quo conveniunt, de solo Deo dicuntur, sicut summum bonum, primum ens, & alia huiusmodi, & in 1. dist. 43. quæst. 1. art. 2. ad 1. inquit: Quid quid perfectionis est in creatura, totum est exemplatum a perfectione divina: tamen perfectius est in Deo, quam in creatura: nec secundum illum modum in creatura esse potest, quo in Deo est: & ideo omne nomen, quod designat perfectionem divinam absolute, non concernendo aliquem modum, communicabile est creatura, ut potentia, sapientia, bonitas, & huiusmodi. Omne autem nomen concernens modum, quo illa perfectio est in Deo, creatura incommunicabile est, ut est summum bonum, esse omnipotentem, & huiusmodi. Idemque reperit aliis locis.*

Probatur ratione desumpta ex verbis D. Thom. quoniam licet natura superioris possit in inferiori participari, ut ostendimus *dubio præcedenti*, nihilominus debet in superiori habere modum longè diversum ab eo, quem habet in inferiori: ergo quamvis possimus per gratiam participare naturam Dei; tamen non possumus eam habere cum eo modo perfectionis, quem in Deo habet: atqui prædictus modus consistit in eo, quod in Deo sit ens per essentiam, irreceptum, infinitum, &c. ergo natura divina, ut exprimit illas perfectiones, non participatur per gratiam participatione convenientiæ formalis, ita ut prædictæ perfectiones possint tam de gratia, quam de natura divina verè, & formaliter prædicari. Cætera constant: & antecedens probatur tum ex D. Thom. in 3. dist. 27. quæst. 2. art. 4. quæstionc. 3. ad 5. ubi ait: *Inferiora participant perfectionem superiorum secundum modum suum: & ideo participationes determinantur in participantibus ex capite, & natura participantium.* Tum etiam, quia forma participata ut in superiori existens gaudet modo essendi omnino connaturali, & habet omnem perfectionem, quam ex propria ratione importat: in inferiori autem dicit modum essendi sibi quodammodo extraneum, & suam perfectionem deprimentem: ergo forma participata habet in superiori modum longè diversum ab eo, quem habet in inferiori. Tum denique, nam si superius, & inferius haberent eandem naturam, & eodem modo; eo ipso non comparentur ut superius, & inferius, sed se adæquarent, & consequenter destrueretur conceptus proprius participationis: quamvis ergo superioris natura participetur in inferiori; nihilominus debet ab eis haberi diverso modo.

Confirmatur & explicatur amplius: nam ex

eo, quod gratia sanctificans sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, ut *dubio præcedenti*, statuimus; solum sequitur, quod Deus, & creatura convenient formaliter analogicè in conceptu naturæ, seu radice videndi, & amandi Deum in seipso, ut ibidem ostendimus; sed quamvis analogum prædicetur formaliter de utroque analogato; unum tamen analogatum nequit de alio formaliter prædicari; sed habent modos longè diversos, & ad invicem incommunicabiles, ut inductivè potest ostendi in omni analogia: hac quippè ratione licet ens per se, & ens in alio convenient analogicè in conceptu entis, & ratio entis de utroque prædicetur; tamen ens in alio non est formaliter ens per se, ut ex ipsis terminis liquet: ergo quamvis ratio naturæ, seu radice videndi, & amandi Deum in seipso prædicetur formaliter analogicè de natura Dei in se, & de eadem natura participata per gratiam; nihilominus natura participata per gratiam non est formaliter natura Dei in seipso: ergo nec est natura Dei ut est ens per essentiam, infinitum, independentem, &c. eæ quippè modificationes exprimunt determinatè naturam Dei in seipso.

Ad hæc: implicat gratiam sanctificantem convenire formaliter cum natura divina in eis prædicatis, quæ ipsi gratiæ essentialiter repugnant: atqui rationes entis per essentiam, infiniti, independentis, irrecepti, & similes repugnant essentialiter gratiæ: ergo implicat, quod in illis conveniat formaliter cum natura divina. Minor liquet: quia gratia habet accidentaliter existere, & dicit perfectionem determinatam, & dependet à Deo, & recipitur in anima: eæ quippè rationes sunt inseparabiles à forma accidentali, qualis est gratia: ergo repugnat illi essentialiter esse ens per essentiam, infinitum, independentem, irreceptum, & alia huiusmodi. *Urgetur.*

61. Nec refert, si respondeas ex doctrina *Ca. præoli in 2. dist. 26. quæst. 1.* quod sicut non repugnat speciem entitativè accidentalem esse repræsentativè substantiam: ita non implicat, quod forma entitativè creata, & accidentalis qualis est gratia, sit sub quodam esse diminuto ipse Deus, & ens per essentiam, infinitum, independentem, &c. Nam hoc ipso, quod dicatur prædictam formam habere huiusmodi prædicata per participationem, satis exprimitur, quod habet ea modo longè diverso ab eo, quo sunt in Deo. Et ideo licet non possit concedi gratiam esse absolute ens per essentiam, & infinitum; nihilominus non est absurdum, quod dicatur ens per essentiam participativè, ens infinitum modo finito, & sic de aliis. Quod videtur docere D. Thom. in præsentī art. 2. *D. Thom.* ad 2. ubi ait: *Quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia, aut forma substantialis: sed est forma accidentalis ipsius anime. Id enim, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem, ut de scientia pater.* Ergo quemadmodum ex eo, quod rationes naturaliter inventæ in objecto communicantur intentionaliter speciei, sequitur speciem esse repræsentativè, quidquid objectum est in esse naturali: ita si id, quod est in Deo substantialiter, communicatur accidentaliter per gratiam; rectè infertur gratiam esse ipsum Deum, ens per essentiam, infinitum, &c. accidentaliter tamen & sub quodam esse diminuto.

Non, inquam, hoc satisfacit, sed potest efficaciter refelli. Tum quia vel prædicta solutio nihil dicit: *Everitur.*

dicat: vel concedit eandem numero naturam, quæ est in Deo substantialiter, esse in gratia accidentaliter, & sub quodam esse diminuto, vero tamen, & reali, ut exemplum speciei intelligibilis declarat: atqui implicat eandem numero naturam divinam, quæ est in Deo, esse verè, & realiter in aliqua forma creata: aliàs prædicta forma in aliquo modo essendi vero, & reali foret suum esse, & actus purus, & adæquaret immaterialitatem divinam, ut communiter ostendunt Thomistæ 1. p. q. 12. art. 2. & statuimus tract. 2. disp. 2. dub. 4. ergo gratia sanctificans nequit esse ens per essentiam, infinitum, & independens, adhuc participativè, & accidentaliter. Tum etiam quia gratia non potest habere huiusmodi prædicata sub esse magis debili, ut sic dicamus & diminuto, quam sit esse intentionale proprium specierum intelligibilium: ergo si repugnat species intelligibilis quidditativè repræsentans prædictas perfectiones; à fortiori repugnabit, quod gratia illas habeat in aliquo esse reali, quantumvis diminuto. Tum præterea, nam ideo species entitativè accidentaliter potest esse repræsentativè substantia, quia ab ordine physico transfertur ad ordinem intentionalem; & ita non repugnat esse in illo accidens, & in hoc substantiam: quod etiam diceretur, si esset possibilis species intelligibilis Deum quidditativè repræsentans: atqui gratia est adæquatè in ordine physico, & non subest illis considerationibus, & diversis ordinibus: ergo cum verè sit forma creata, finita, inhærens, &c. implicat, quod verè sit ens per essentiam, infinitum, irreceptum, & alia huiusmodi. Tum denique, nam quantumcumque dicatur Deum, & Dei prædicata formaliter in gratia sanctificante participari, adhuc tamen debet Deus retinere aliquam perfectionem, in qua gratiam essentialiter excedat: & ideo non potest Deus illam ita evehere, quod fiat ipse Deus substantialiter, & per essentiam, ut ex ipsis terminis liquet: ergo prædicta perfectio non invenitur formaliter in gratia, nec de illa formaliter prædicatur: eadem autem ratio est de aliis prædicatis, quæ in titulo recensentur: ergo, &c. Præsertim, quia si absque participatione formali modi habèdi naturā divinam per essentiam, potest gratia esse participatio formalis prædictæ naturæ; id ipsum habere poterit absque aliorum modorum formali participatione.

D. Thom. ex-
ponitur.

Ad auctoritatem D. Tho. respondetur mentem S. Doctoris esse satis manifestam: solum enim intendit, quod anima mediante gratia participet accidentaliter naturam divinam in Deo substantialiter existentem; minimè vero, quod eam participet cum convenientia formali in modis perfectionis, cum qua reperitur in Deo. Et ideo subdit: *Ipsa participatio divinæ bonitatis, quæ est gratia, imperfectiori modo habet esse in anima, quam anima in seipsa subsistat.* Quod falsum esset, si gratia sanctificans foret ens per essentiam, infinitum, & irreceptum: siquidem hi perfectionis modi excedūt profecto modum perfectionis, quo anima subsistit in se. Et quod oppositum non doceat D. Thom. liquet manifestè in exemplo, quo utitur, *Ut, inquit, de scientia patet*: nam licet scientia creata supernaturalis sit formalis participatio scientiæ divinæ; illa tamen non est infinita adhuc per participationem, quamvis hæc infinita sit per essentiam, ut frequenter tradit S. Doct. 3. part. quest. 9. agens de scientia animæ Christi.

Obisio.

62. Sed oppones: quoniam hoc nomen *Deus* maximè significat perfectionem propriam Dei, & ut propriam illius: & tamen quia gratia participat formaliter naturam divinam; conceditur, quod gratia est Deitas per participationem, & quod

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

homines in gratia existentes sunt *Dij* per participationem, ut non semel admisimus dubio præcedenti: ergo pariter potest concedi, quod gratia sit participativè formaliter ens per essentiam, infinitum, &c.

Respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis est, quod nomen *Deus* cum attribuitur homini grato, determinatur ad particularem rationem in Deo repertam, videlicet ad conceptum naturæ divinæ sub munere inadæquato radicandi visionem, & amorem Dei in seipso: in qua ratione homo existens assimilatur Deo: & ideo potest dici *Deus* participativè. Cæterum hæc nomina *ens per essentiam*, infinitum, independens, & alia huiusmodi afferunt expresse modos proprios Dei, in quibus ipse est imparticipabilis à creatura: cum hæc nequeat in illis cum Deo formaliter convenire. Quod si prædicta nomina determinentur per alias modificationes, ut si dicatur gratia ens per essentiam participativè, ens infinitum finitè, & ens independens dependenter; adducitur manifesta implicatio in terminis, & unus destruitur per alium. Unde nequit concedi, quod gratia sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, infinitum, &c. si per hoc significamus convenientiam formalem in prædictis perfectionibus. Quam doctrinam tradit D. Thom. 1. part. quest. 13. art. 9. ubi inquit: *utrum hoc nomen Deus, sit communicabile*, & post alia resolvit: *Est nihilominus hoc nomen, Deus, communicabile, non secundum totam suam significationem, sed secundum aliquid eius per quandam similitudinem, ut Dij dicantur, qui participant aliquid divinum per similitudinem, secundum illud Psal. 81. Ego dixi, Dij estis.* Et ad 1. argumentum, quod erat huiusmodi: *Cumque communicatur res significata per nomen, communicatur & nomen ipsum: sed hoc nomen Deus significat naturam divinam, quæ est communicabilis aliis, secundum illud 2. Petri 1. Magna, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hoc efficiamur divina consortes naturæ: ergo hoc nomen, Deus, est communicabile:* respondet in hunc modum: *Dicendum, quod natura divina non est communicabilis, nisi secundum similitudinis participationem.* Ubi ut vides; admittit, quod Deitas, & Deus dicantur de creatura, non secundum suam adæquatam perfectionem secundum quam inveniuntur in Deo, sed secundum partialem, & inadæquatam similitudinem. E contra vero in art. 11. eiusdem questionis probat hoc nomen, *qui est*, esse maximè proprium nomen Dei: quia quanto aliqua nomina sunt minus determinata, & magis communia, & absoluta, tanto magis propriè dicuntur de Deo à nobis. Unde & Damascenus dicit, quod principalius omnibus, quæ de Deo dicuntur nominibus, est, *qui est*; totum enim in seipso comprehendens velut quoddam pelagus substantiæ infinitum, & indeterminatum. Cum ergo rationes entis per essentiam, infiniti, independentis, & similes eandem præferant amplitudinem; sequitur, quod non possint ulli creaturæ secundum veram, & formalem convenientiam attribui. Et hoc ipso, quod per alias modificationes determinentur; cadunt à suo conceptu formali, & incurrunt manifestam contradictionem.

§. II.

Alia conclusio pro perfecta dubij resolutione.

63. **D**icendum est secundo gratiam sanctificantem participare formaliter naturam divinam.

vinam ut est ens per essentiam, infinitum, indepē-
dens, &c. participatione imitationis formalis ana-
logica. Explicatur conclusio: etenim participatio
bifariam accipi potest: primo pro convenientia
cum altero; secundo pro imitatione illius. Quamvis
enim ad imitationem requiratur aliqua conveniē-
tia, & propterea convenire, ac imitari videantur
inter se converti; re tamen differunt: nam conve-
nientia solum fit in eo, in quo extrema formaliter
conveniunt, & quod de extremis formaliter præ-
dicatur: imitatio autem tendit per se etiam in id, in
quo exemplar excedit exemplatum. Nam inferius
imitatur per se non solum rationem, in qua cum
exemplari convenit, sed etiam totum exemplar su-
perius, licet non conveniat cum eo in ipsa superio-
ritate, sed in aliqua ratione utrique analogicè cō-
muni. Unde imitari consistit in eo, quod exempla-
tum respiciendo totum exemplar exprimat ipsum,
non quidem adæquatè, & cū convenientia in mo-
dis, sed inadæquatè, & cum convenientia in aliqua
particulari ratione, propria tamen exemplaris.

Explicatur.

Legimus
eius sensus.

Afferimus ergo, quod quāvis gratia sanctificans
non participet naturam divinam, ut est ens per
essentiam, & infinitum, participatione convenien-
tiæ formalis in his prædicatis, ut conclusione pri-
ma statuimus: participat tamen formaliter naturam
divinam ut est ens per essentiam, & infinitum, par-
ticipatione imitationis formalis analogicæ eorum-
dem prædicatorum. Quapropter ly *natura divina*,
ut est ens per essentiam, infinitum, &c. non designat
gradum convenientiæ: sed exprimunt proprium
exemplar, quod gratia per se respicit, & imitatur,
esse ipsum esse per essentiam, infinitum, illimitatū,
quod est pelagus omnium perfectionum: ita quod
omnes istæ rationes se teneant per se ex parte ex-
emplaris, ut imitabiles per gratiam sanctificantem. Ex
qua imitatione consequitur prædicta gratia cōve-
nientiam formalem immediatam in conceptu pro-
prio naturæ Dei, juxta dicta *dub. præced.* consequi-
tur etiam convenientiam formalem mediatam ali-
quorum attributorum divinarum mediis virtuti-
bus, quæ ipsa gratia radicat, ut volūtatibus media cha-
ritate, intellectus medio lumine gloriæ, & sic de
aliis rationibus dicentibus perfectionem absolu-
tam, & non explicatibus modum proprium essen-
di in Deo: & tandem consequitur convenientiam
aliquam virtualem, & valde deficientem aliorum
prædicatorum, quæ expressè afferunt condiciones
formaliter incommunicabiles, ut independentiæ,
illimitationis, &c. Conclusionem ergo sic intel-
lectam, licet non adeo explicatam doceant communi-
ter Thomistæ. Caiet. *ientaculo* 2. q. 2. Vincentius
relectione de gratia Christi, p. 1. 4. cum seq. Ledesma
de perfectione divina quæst. 4. art. 6. Cabrera 3.
p. q. 6 2. art. 1. disp. 2. §. 5. Nazarius 5. p. q. 1 2. art. 5.
controvers. 3. Arauxo in hac 1 2. disp. 2. præambula
sect. 3. à num. 24. Gregor. Mart. in *presenti dub.* 4.
Joan. à S. Thom. disp. 2 2. art. 1. Labat disp. 2. dub. 1.
§. 2. Gonet disp. 2. art. 4. conclus. 3. & alij.

Caietanus.
Vincentius.
Ledesma.
Cabrera.
Nazarius.
Arauxo.
Greg. Mart.
Joan. à S. Th.
Labat.
Gonet.
Probat ex
D. Thom.

64. Probat primo ex D. Tho. infra quæst. 11 2.
art. 1. in corpore, ubi ait: *Donum gratiæ excedit om-
nem facultatem naturæ creatæ, cum nihil aliud sit,
quam quædam participatio divine naturæ, quæ ex-
cedit omnem naturam.* Natura autem divina im-
portat prædictum excessum, quatenus est ens per
essentiam, infinitum, & independens: ergo gratia
est formalis participatio naturæ divinæ, quatenus
dicit prædictas perfectiones: sed non est participa-
tio per convenientiam formalem in ipsis prædi-
catis, ut §. *præced.* declaravimus: ergo est partici-
patio per imitationem formalem analogicam: quia
videlicet id, quod substantialiter est in Deo, acci-

dentaliter fit in anima participante divinam bo-
nitatem, ut loquitur Sanctus Doctor in *presenti*
art. 2. ad 2.

Confirmatur primo: quia quotiescumque D. Thom. explicat in quo consistat hæc participatio
naturæ divinæ per gratiam, ferè semper eam ex-
ponit expressionem, & similitudinem divinæ na-
turæ: & ideo loco nuper cit. ex quæst. 1 1 2. inquit:
*Deus deificat communicando consortium divine na-
turæ per quandam similitudinis participationem.*
Et 3. part. quæst. 2. art. 10. ad 1. ait: *Gratiæ, quæ* D. Thom.
*est accidens, est quædam similitudo divinitatis par-
ticipata in homine, & quæst. 6 2. art. 2. in corpore,*
inquit: *Gratiæ perficit essentiam animæ, in quan-
tum participat similitudinem divini esse.* At sic est,
quod ad imitationem, & similitudinem formalem
imperfectam, & analogicam alicujus exemplaris
non requiritur convenientia formalis in omnibus
prædicatis, sed sufficit respicere totum exemplar
conveniundo cum ipso inadæquatè in aliqua no-
tione, ut docet S. Doct. 1. part. quæst. 1 8. art. 4. ad
2. ubi ait: *Exemplata oportet conformari exem-
plari secundum rationem formæ, non autem secun-
dum modum essendi: nam alterius modi esse habet
forma quandoque in exemplato, & exemplari.*
Ergo gratia potest respicere tanquam exemplar
sue perfectionis divinam naturam ut est ens per
essentiam, & infinitum; licet non conveniat for-
maliter cum ea in his prædicatis.

Confirmatur secundo ex eodem S. Doctore 1. *Secundo.*
part. quæst. 93. art. 1. ubi ait: *Aequalitas non est* D. Thom.
de ratione imaginis: quia ut August. dicit, ubi est
imago, nunc continuo est æqualitas, ut patet in ima-
gine alicuius in speculo relucente. Est tamen de
ratione perfectæ imaginis: nam in perfectæ imagi-
ne non deest aliquid imagini, quod in fit illi, de quo
est expressa. Manifestum est autem, quod in ho-
mine invenitur aliqua Dei similitudo, quæ dedu-
citur à Deo sicut ab exemplari: non tamen est si-
mililitudo secundum æqualitatem: quia in infinitum
excedit exemplar hoc tale exemplatum. Et ideo in
homine dicitur esse imago Dei, non tamen perfe-
cta, sed imperfecta. Et ad 2. Quia similitudo, in-
quit, perfectæ Dei non potest esse nisi in identita-
te naturæ, imago Dei est in filio suo primogenito,
sicut imago regis in filio sibi connaturali: in homi-
ne autem sicut in aliena natura: sicut imago regis
in nummo argenteo. Quæ intelligenda etiam sunt
de homine gratia affecto: nunquam enim perti-
git ad rationem perfectæ imaginis Dei. Ergo ex
mente D. Thom. optime coherere potest, quod
gratia participet, hoc est, imitetur, totum esse per
essentiam, & infinitum, licet non conveniat adæ-
quatè cum illo in omnibus prædicatis, sed ex par-
te, & in aliqua peculiari ratione: & consequenter
corrui præcipuum fundamentum Adversariorum,
qui ideo negant absolute gratiam esse participa-
tionem formalem naturæ divinæ, ut est ens per es-
sentiam, & infinitum, quia hinc inferri existimant
convenientiam formalem gratiæ cum Deo in præ-
dictis prædicatis.

65. Secundo probatur, & declaratur conclusio
ratione desumpta ex testimoniis Divi Thomæ
nuper relatis, per quam destruitur præcipuum
fundamentum opinionis adversæ: quoniam ut
exemplatum imitetur formaliter totum exemplar
imitatione participationis formalis, non requi-
ritur, quod capiat omnes rationes formales in
exemplari repertas, & quod conveniat forma-
liter cum eo in omnibus prædicatis; sed suffi-
cit, quod capiat aliquam rationem formalem
propriam exemplaris, & quod in ea conveniat
formaliter

Ratio ex D.
Thom.

formaliter cum illo : atqui gratia sanctificans participat aliquam rationem formalem propriam entis, per essentiam, infiniti, independentis, &c. & convenit formaliter cum illo in prædicta ratione; ergo gratia sanctificans imitatur tanquam exemplar ens per essentiam, infinitum, & independens imitatione participationis formalis; & consequenter est participatio formalis naturæ divinæ, ut hæc est ens per essentiam, infinitum, atque independens, &c. participatione imitationis formalis, & quatenus ly ut est ens per essentiam, &c. reduplicat exemplar imitabile per gratiam. Hæc ultima consequentia rectè inferitur ex prima, & ex declaratione nostræ assertionis. Prima etiam patet ex præmissis. Minor autem constat ex dictis dub. præced. ubi ostendimus radicem videndi, & amandi Deum in seipso esse propriam, & omnino connaturalem enti per essentiam, infinito, ac independenti; & participari formaliter per gratiam sanctificantem. Major vero, in qua poterat esse difficultas, ostenditur, tum quoniā eo ipso, quod imitatio formalis non fiat per adæquationem, sed per participationem; repugnat quod exemplatum capiat omnes rationes proprias exemplaris, & quod conveniat adæquatè cum illo in omnibus prædicatis: nam participare formaliter consistit in eo, quod ex exemplari per se inspecto quædam perfectio capiatur, & quædam relinquatur: ergo ut exemplatum, quod est tale per participationem, imitetur totum exemplar, non requiritur, quod capiat omnes ejus rationes, sed sufficit, quod conveniat cum eo in aliqua ratione formali, & propria illius. Tum etiam quia aliqua differentia constituenda est inter imaginem perfectissimam, & exemplatum imperfectum: sed hæc differentia nequit consistere in eo, quod imago perfectissima imitetur (si ita loqui licet) totum exemplar; exemplatum vero imperfectum non imitetur illud; si quidem de ratione cujuscunque imaginis, & exemplati est habitudo ad suum exemplar adæquatè sumptum; (cum hoc ita, & non aliter acceptum habeat rationem causæ, vel principij respectu exemplati,) ergo prædicta differentia sita est in eo, quod imago perfectissima imitatur exemplar totum, & totaliter, sive per adæquationem, & convenientiam in perfectione; exemplatum vero imperfectum imitatur totum exemplar partialiter, sive per convenientiam in aliqua ratione inadæquata. Tum denique nam exemplatum imperfectum non imitatur præcisè rationem, quam ab exemplari participat; aliàs sola hæc ratio haberet rationem exemplaris, & principij respectu exemplati, quod est absurdum: (nam præter rationem analogicè cōmunem, in qua exercetur convenientia, distinguendæ sunt rationes propriæ exemplaris, & exemplati) ergo exemplatum imperfectum imitatur totum exemplar imitatione participationis formalis: & tamen non convenit formaliter cum eo in omnibus prædicatis, ut liquet ex dictis §. præced. ergo ad imitationem totius exemplaris per formalem participationem non requiritur, quod exemplatum habeat formaliter omnes perfectiones exemplaris; sed sufficit, quod conveniat formaliter cum eo in aliqua ratione propria ipsius.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo & declaratur amplius: nam exemplar causat non solum illam rationem in qua convenit cum exemplato, sed etiam totum exemplatum, ipsumque per se respicit ut effectum; aliàs tota gratia non causaretur à Deo in genere causæ exemplaris, quod est absurdum: ergo pariter exemplatum causatur non à sola illa ratione, in qua cum exemplari convenit, sed etiam à toto exemplari, illudque respicit per se tanquam propriam causam:

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

atqui exemplatum causari ab exemplari est exemplatum imitari exemplar: ergo exemplatum imitatur totum exemplar, licet non conveniat formaliter cum eo in omnibus prædicatis: ergo ut gratia per participationem formalis imitationis participet ipsum esse per essentiam, infinitum, & independens, non requiritur, ut falso existimant Adversarij, quod habet formaliter hæc prædicata, quæ denotant convenientiam formalem adæquatam cum Deo, sed sufficit, quod conveniat formaliter cum eo in conceptu inadæquato naturæ.

Confirmatur secundo: nam id, quod participatur, determinatur in participante: & ideo perfectio superioris ab inferiori imitabilis eo ipso, quod participetur, limitatur in inferiori, ut satis liquet ex testimoniis D. Thom. & rationibus, quas expendimus §. præcedenti: ergo licet ens per essentiam, infinitum, & independens participetur formaliter in gratia sanctificante; tamen in ipsa gratia determinatur, & contrahitur, habetque proinde in ea esse participativè, finitè, & dependentè; ergo ex eo, quod gratia formaliter participet, & imitetur ens per essentiam, infinitum, & independens; minime inferitur, quod ipsa subjectivè & in se considerata sit formaliter ens per essentiam, infinitum, & independens: & consequenter ex prædicta participatione per formalem imitationem peperam colligunt Adversarij convenientiam formalem gratiæ cum Deo in prædictis: corrumpitque proinde præcipuum eorum argumentum.

Quod amplius explicari, & urgeri potest ex principiis ab eis concessis: nam ipsi docent gratiam sanctificantem esse participationem formalem naturæ divinæ sub conceptu proprio naturæ: & tamè natura divinæ in suo conceptu formali complectitur plures rationes, quæ nequeunt formaliter gratiæ cōvenire, & de ea formaliter prædicari, quales sunt esse ipsam existentiam, & ipsum intelligere actuale: ergo ut gratia sit formalis participatio naturæ divinæ ut est ens per essentiam, & infinitum, non requiritur, quod conveniat formaliter cum ente per essentiam, & infinito in prædicatis essendi à se, & infinitatis; sed sufficit, quod conveniat cum eo in prædicatis naturæ divinæ inadæquatè acceptæ: sicut hoc sufficit, ut dicatur participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

66. Sed objicies: nam valde diversum est, quod gratia sanctificans sit participatio formalis entis per essentiam, & infiniti ut est natura; & quod sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, & infinitum. Quoniam in prima propositione denotatur ens per essentiam esse proprium exemplar gratiæ, & convenientiam formalem cum illa exerceri in conceptu particulari naturæ, quod est verissimum, ut constat ex dictis tam in hoc, quam in præcedenti dubio. Secunda vero denotat, naturam divinam esse proprium exemplar gratiæ, & habere convenientiam formalem cum ea in ipsa ratione entis à se, & infiniti, hanc enim vim habent illæ reduplications, ut est ens per essentiam, & infinitum, quod esse falsum constat ex iis, quæ §. præced. statuimus. Ergo quamvis prima propositio admittatur, non debet concedi secunda, nec inferri valet ex prima.

Respondetur hanc objectionem evincere id, quod negare non valemus, videlicet præsentem difficultatem plurimum consistere in vocibus, & in diversâ terminorum acceptione; ad quam quia aliqui non attenderunt, convincuntur docuisse falsum. Igitur concedimus hanc propositionem, *Gratia est formalis participatio entis infiniti, ut est natura*, esse præferendam huic,

Kk 3

Gratia

Gratia est formalis participatio naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, infinitum, &c. nam prior ex rigore verborum, & ex communi modo concipiendi explicat id, quod reipsa participatur in gratia, & significat rationem convenientiæ, in qua prædicta participatio exercetur: & ideo absolute debet concedi. Posterior autem, si eodem rigore accipiatur, videtur idem significare: & ideo nequit absolute admitti. Unde distinguenda est: nam *ly ut est ens per essentiam* vel reduplicat rationem, in qua gratia conveniat formaliter cum Deo: & sic continet sensum falsum, meritoque illam in prima conclusione negavimus. Vel specificat formaliter proprium exemplar gratiæ sanctificantis, & denotat illud esse ipsum primum ens per essentiam, infinitum, &c. quo pacto reddit sensum verum, eamque jure admisimus in hac secunda conclusione. Thomistæ autem solum eam docent in hac posteriori acceptione, ut videre est apud Joannem Vincentium, & Ledesnam: non enim docent gratiam esse participationem formalem naturæ divinæ ut est ens per essentiam; sed pro assertionem statuunt gratiam sanctificantem participare formaliter ipsum esse per essentiam, & infinitum; & suis argumentis id intendunt, & convincunt, quod nimirum gratia participet illud esse participatione formalis imitationis ut exemplatum exemplar; non vero participatione convenientiæ formalis in prædicatis independentiæ, & infinitatis. Quod immerito renuunt Adversarij concedere causantes ex qualibet participatione formali inferri convenientiam formalem in eisdem prædicatis: oppositum enim satis constat ex dictis.

§. III.

Roboratur amplius eadem assertio.

Probatur tertio eadem assertio.

67. **A**rgumento præcedenti potius adversus opinionis præcipuum fundamentum evertere, quam propriam à priori munire curavimus. Superest, ut id præstemus sequenti ratione: quoniā natura divinæ est supernaturalis, quatenus est ipsum esse per essentiam, independens, & plenitudo omnium perfectionum: sed gratia sanctificans participat formaliter naturam divinam, ut est supernaturalis: ergo gratia sanctificans est participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam independens, & plenitudo omnium perfectionum, modo tamen in §. antecedenti descripto. Consequentia constat ex præmissis. Major etiam liquet ex iis, quæ *dub. præc. §. 1.* observavimus: nam supernaturalitas divinæ nequit applicari per excessum supra ipsum Deū, sed per excessum supra omne ens creatum, & creabile: prædictus autem excessus consistit in eo, quod Deus sit ens per essentiam, independens, & infinitum: nam creatura, quatenus talis, habet esse per participationem à Deo, & cum dependentiā: & limitationem: ergo natura divinæ est supernaturalis, quatenus est ipsum esse per essentiam, independens, & infinitum. Minor autē quoad primam partem constat ex toto *dub. præc.* ubi eam ex professo probavimus. Quoad secundam verò suadet: nam gratia sanctificans est forma supernaturalis: ergo imitatur, & participat naturam divinam, non utcumque, sed quatenus est supernaturalis: si enim respiceret eam vel quatenus naturalem, vel quatenus à naturali, & supernaturali præscindit, non posset evadere supernaturalis in entitate, sed se haberet ut aliæ formæ ordinis naturalis.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo: nam si gratia sanctificans non esset participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, & infinitum, non posset de

gratia prædicari id, quod convenit naturæ divinæ, quatenus est ens per essentiam, & infinitum: sed aliquid Deo conveniens, quatenus est ens per essentiam, & infinitum, prædicatur formaliter participativè de gratia: hæc igitur participat formaliter naturam divinam, ut est ens per essentiam, & infinitum. Minor probatur: quia ex eo, quod Deus sit ipsum esse per essentiam, & infinitum, cōsequitur, quod semetipsum intelligat tanquam objectū primarium cognitione quidditativa, intuitiva, & cōprehensiva: sed gratia tendit in Deum prout est in se tanquam in objectum primarium per cognitionem quidditativam, & intuitivam, licet non comprehendivam: (nam comprehensio, sive adæquatio destruit conceptum participationis,) ergo id, quod convenit Deo, quia est ens per essentiam, & infinitum, prædicatur formaliter participativè de gratia.

Confirmatur secundo: quoniā si gratia non participaret formaliter naturam divinam ut infinitam, minimè posset radicare charitatem participantem amorem Dei ut infinitum: id quippe postulat proportio servanda inter naturam, & ejus proprietatem: atqui charitas radicata in gratia participat formaliter amorem Dei ut infinitum: ergo gratia participat formaliter divinam naturam infinitam. Probat minor: nam ideo charitas potest ex parte sui augeri in infinitum, quia est participatio amoris Dei infiniti, ut D. Th. 2. 2. q. 24. art. 7. arguit his verbis: *Charitas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet: est enim participatio quædam infinitæ charitatis, quæ est Spiritus sanctus.* Qui discursus nihil evinceret, si charitas creata participaret charitatem Dei, quæ alias est infinita, non vero ut infinitam: nam primum illud etiam cōvenit omnibus illis formis, quæ ex parte sua nequeunt usque in infinitum augeri: ergo charitati convenit etiam secundū: atque ideo participat amorē Dei ut infinitū, modo tamē in nostra assertionem declarato.

68. Confirmatur tertio: nam in sacra Scriptura tribuuntur gratiæ sanctificanti prædicata de notantia plenitudinem essendi, & illuminationis: sed hæc nequeunt significare, quod gratia sit in seipsa plenitudo essendi, & infinita ut §. 1. ostendimus: ergo designant, quod participet formaliter inadæquatē ipsum esse per essentiam, & infinitum. Patet cōsequentiā: quia verba Scripturæ interpretanda sunt, quantum fieri potest, in sensu magis proprio, & rigoroso, nisi ex hoc sequatur absurdum: ex eo autem quod gratia dicatur participare esse per essentiam, & infinitum participatione imitationis formalis, nullum sequitur inconveniens, ut satis liquet ex dictis §. præced. ergo testimonia Scripturæ intelligenda sunt in hoc sensu: præsertim cum hoc cedat in recommendationem, atque excellentiam divinæ gratiæ, cui dedecet nos ingratos esse. Major autē probatur. Tum quia esse absolute, & sine restrictione attribuitur Deo in Scriptura ad significandum ejus amplitudinem, & plenitudinem in essendo, juxta illud Exod. 3. *Ego sum, qui sum.* Et hoc etiam nomen attribuitur gratiæ sanctificantis, ut 1. ad Cor. 13. *Gratia Dei sum id, quod sum,* & ad Ephes. 1. juxta lectionem antiquam, qua utitur Basil. lib. 2. contra Eunom. *Sanctis, qui sunt:* sicut ob oppositam rationem, qui carent gratia, dicuntur non esse, ut Esther c. 14. *Ne iradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt.* Tum etiam quia gloria in usu Scripturæ designat amplitudinem, & immensitatem divini esse, ut Psalm. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua,* & Psalm. 57. *Super omnem terram gloria tua,* & alibi sæpe: Idemque nomen tribuitur gratiæ ad Roman. 3. *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, id est, gratia, quæ sanat hominem*

Confirmatur secundo.

Confirmatur tertio.

Exod. 3.
1. ad Cor. 13.
Ad Ephes. 1.

Esther. 14.

Psalm. 16.
Psalm. 57.

Ad Rom. 1.

à peccato : Tum præterea nam Deus ob summam plenitudinem essendi dicitur ipsa lux, & immaterialitas, ut 1. Joan. *Deus lux est, & tenebrae in eo non sunt ullae* : Gratia autem etiam dicitur lux ad Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino*, ad Thessal. 5. *Omnes vos filij lucis estis, & filij Dei*, & Jacob. 1. Deus vocatur *pater luminum*, idest, filiorum adoptivorum per gratiam. Deinde regnum gloriae, cuius Deus dicitur rex Ps. 23. designatum esse, cui præminet Deus. Gratia autem est hoc regnum, ut constat ex illo Luc. 17. *Regnum Dei intra vos est*, & cap. 11. *Pervenit in vos regnum Dei*, ad Thessal. 3. *Qui vos vocavit in suum regnum* ad Coloss. 1. *Qui nos transtulit in regnum filij dilectionis suae*. Tandem ipsum nomen Deus, quo summam perfectionem primi entis significamus, attribuitur in Scriptura iis, qui dignificantur per gratiam, ut Pl. 81. *Ego dixi, Dij estis, & Filii Excelsi omnes*. Ergo sacra Scriptura attribuit gratia sanctificanti nomina denotantia plenitudinem essendi, & illimitationem. Scimus Suarium, & Curielem aliter hæc testimonia interpretari, & ad singula respondere. Consulto tamen eorum expositiones non impugnamus : quia ex una parte libenter admittimus unumquodque ex relatis testimoniis singillatim sumptum posse aliter exponi : & ex alia negari non potest, quod sensum à nobis intentum admittant ; & quod simul sumpta designent id, pro quo ea adduximus ; deserviantque nostræ opinioni cum magna probabilitate. Maxime cum absque absurdo queant ita interpretata commendare divinæ gratia excellentiam.

69. Sed oppones : nam argumentum nostrum, & ejus confirmationes vel nihil evincunt, vel suadent gratiam esse formaliter, & subjective in se ipsa ens per essentiam, infinitum, independens, &c. cumque hoc posterius non admittamus, sequitur prædictam rationem, & illius confirmationes nullius roboris esse. Suadetur antecedens : Primo quia si semel gratia non est formaliter in se ipsa ens per essentiam, & infinitum, nihil consequitur ex imitatione Dei, ut est ens per essentiam, & infinitum ; sed perinde se habebunt istæ rationes ad Deum, ut est exemplar gratia, ac si in ipso non essent. Secundo : nam quia gratia est participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, propterea subjective & in se ipsa est natura divina per participationem : ergo si gratia est participatio formalis naturæ divinæ ut est ens infinitum, & per essentiam, erit subjective, & in se ens per essentiam, & infinitum, saltem participative. Tertiò nam plura entia naturalia sunt exemplariter, & effective à Deo, ut ente per essentiam, & infinito, ut patet in Angelo, qui ad sui productionem, (ut pote quæ est creatio) petit infinitam virtutem ex parte principij : & tamen quia in se subjective, & formaliter non sunt entia infinita, & per essentiam, nequeunt dici participationes formales Dei ut est ens per essentiam, & infinitum : ergo vel gratia dicenda est ens per essentiam, & infinitum saltem participative ; vel non participat formaliter Deum, ut est ens per essentiam, & infinitum.

Respondetur ex dictis §. *anteced.* negando antecedens : nam cum participare sit ab exemplari per se inspecto aliquam partem, seu perfectionem capere, & alias relinquere ; nequit ex participatione formali alicujus exemplaris deduci convenientia adæquata cum illo, vel quod om-

nes rationes per se in exemplari inspectæ debeant in exemplato formaliter relucere, aut de eo formaliter prædicari : sed magis infertur oppositum. Et contrarius imaginandi modus ita abest à vero conceptu participationis formalis, ut potius ipsum destruat, & adæquationem, atque univocationem inducat. Quod magis constabit diluendo singulas probationes.

Ad primam ergo respondetur gratiam sanctificantem ex imitatione formali entis per essentiam, & infiniti consequi in primis convenientiam formalem analogicam in conceptu naturæ divinæ : quod satis erat ad explicandam prædictam participationem. Consequitur etiam virtualiter, radicaliter, vel aliquo modo omnes perfectiones divinas : ex quo efficaciter evincitur ipsam imitari Deum, ut explicat plenitudinem omnium perfectionum. Nam in primis formaliter, radicaliter, scilicet mediis virtutibus, quas radicat, participat plura attributa, ut intellectum per lumen gloriae, voluntatem per charitatem, misericordiam, justitiam, sapientiam, prudentiam, &c. per virtutes his attributis formaliter correspondentes. Participat etiam quodammodo virtualiter ipsamet attributa, quæ in suo conceptu formali exprimunt modum proprium Dei, & nequeunt formaliter communicari creaturæ. Nam immutabilitatem, & æternitatem participat, quatenus radicat visionem Dei in se ipso, quæ ex natura sua est invariabilis, & æterna, & ideo Christus Dominus spiritum gratia promittens Joan. 4. *Aqua, inquit, quam ego dabo ei, sit in eo fons aqua salientis in vitam æternam*. Et ad Rom. 6. dicitur : *Gratia Dei vita æterna*. De quo D. Thom. in 4. d. 49. q. 1. art. 2. *questiunc. 3. ad 3.* Omnipotentiam etiam quodammodo participat videlicet in ordine ad ea quæ ad salutem hominis conducunt, juxta illud Apost. ad Philip. 4. *Omnia possum in eo, qui me confortat*. Et ad Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi ?* & post pauca : *Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos*. Participat etiam immutabilitatem Dei : unde provenit quod gratia ex natura sua sit perpetua, & inamissibilis, ut probat Divus Thom. 1. 2. q. 24. art. 11. agens de charitate, quæ in gratia velut in radice præhabetur. Præterea participat aliquomodo infinitatem divinam, quatenus est principium menti syncategorematicæ infiniti, & in ordine ad præmium objective infinitum : & ideo Sapientia 7. dicitur de gratia : *Infinitus thesaurus est hominibus*. Deinde participat omne bonum divinum non quidem subjective, & physice, sed objective & intentionaliter videndo, scilicet, & possidendo immediate Deum in se ipso juxta illud Exod. 33. *Ego ostendam tibi omne bonum* : quo pacto transformatur hominem, ut fiat intelligibiliter ipse Deus. Insuper participat ipsam independentiam, & ut sic dicamus, Dei aseatatem, non quia exuat omnem dependentiam, cum hoc repugnet creaturæ ; sed quia à nullo agente creato potest produci ; imo neque ab ipso Deo ut agente naturali, sed quatenus est agens supernaturale, & secundum primam hujus ordinis rationem, juxta illud Psal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Tandem adeo magna est perfectio gratia sanctificantis, ut excedat perfectionem totius hujus universi, ut docent D. August. tract. 72. in Joan. & D. Thom. infra quest. 13. art. 9. in corpor. ubi loquens de justificatione impij, seu renovatione per gratiam inquit : *Potest dici magnum opus propter magnitudinem eius, quod sit*

Prima probatio diluitur.

Maxima gratia perfectio.

Joan. 4.

Ad Philip. 4.
Ad Rom. 8.

Sapient. 7.

Exod. 33.

D. August.
D. Thom.

& secundum hoc maius opus est iustificatio impij, quæ terminatur ad bonum æternum divina participationis, quam creatio Cœli, & terra, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis. Imò & excedit gratia perfectionem omnium aliarum formarum supernaturalium, ut pote quæ cunctas radicaliter, aut alio modo præhabet per modum naturæ, ut ex professio ostendimus *dub. 6. & 7.* Omnia igitur hæc consequitur gratia ex eo, quod participet ipsum esse per essentiam, atque infinitum participatione imitationis formalis. Unde obiectio debet in oppositum retorqueri: quia non posset gratia perfectiones alias magnas participare, nisi imitaretur divinam naturam, ut est ens per essentiam, & pelagus omnium perfectionum.

Respondetur
ad 2.

Ad secundam probationem dicendum est illam propositionem, *Quia gratia est participatio formalis divinæ naturæ, ut natura est, ideo gratia est divina natura per participationem*, non verificari ex terminis, & ratione formæ, sed ratione materiæ: quia nimirum conceptus naturæ divinæ participatur ut quod, & ut quo in gratia sanctificante: hæc enim & imitatur naturam divinam, & exercet prædictam imitationem capiendò conceptum naturæ, & per convenientiam formalem in illo. Id autem, quod habetur ut quo, & tanquam conceptus captus, ut sic dicamus, ab exemplari, potest de participante formaliter prædicari: & ideo de gratia verificatur, & quod participet formaliter naturam divinam, & quod sit formaliter ipsa natura per participationem. Caterum id, quod solum participatur ut quod tanquam exemplar per se à participante inspectum, nequit formaliter, & in recto prædicari de participante: quia ad veritatem prædicationis requiritur, quod subiectum contineat prædicatum: exemplar autem habet plures rationes, quæ non inveniuntur in participante, seu exemplato, cum participans non capiat omnes ejus perfectiones, sed quasdam relinquit. Unde nequit exemplar formaliter, & in recto prædicari de participante, etiam cum addito participationis. Quæ doctrina potest explicari exemplo Verbi divini, quod est substantialis imago Patris, habens ab eo suam naturam, & perfectionem, juxta illud Apost. ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus creaturæ*: quod licet imitetur formaliter Patrem, ut Patrem (rationes enim imaginis, & exemplaris dicuntur personaliter in divinis, ut resolvit Divus Thom. 1. p. qu. 35. art. 1. in corp.) nihilominus Verbum non est Pater: quia nimirum Pater est exemplar quod, & nequit in recto de sua imagine, cui opponitur, prædicari. Prædicatur tamen Deitas formaliter de Verbo: nam habetur ut quo, & est id, in quo exercetur similitudo Verbi ad suum exemplar. Idem ergo proportionabiliter de natura divina per participationem, & de filiis adoptivis per eam constitutis dicendum est.

Tertia divi-
tur.

Ad ultimam probationem admittimus entia creata petere, saltem secundum conceptum entis, procedere à principio, quod sit ens per essentiam, & infinitum: negamus tamen, quod ideo non sint participationes formales entis per essentiam, & infiniti, quia nequeunt dici ens per essentiam, & infinitum: oppositum enim satis constat ex hæcenus dictis. Sed ratio est: quoniam ad participationem formalem alicujus exemplaris, requiritur, quod participatio, seu exemplatum conveniat formaliter cum eo in aliqua ratione illius propria, ut observavimus *dub. præced. §. 1.*

Entia autem naturalia non participant perfectionem propriam Dei, ut propriam Dei, sed juxta exigentiam, & connaturalem dispositionem ipsorum. Unde nequeunt dici participationes formales entis per essentiam, & infiniti; sed tantum virtuales, & secundum generalem rationem, qua omne ens per participationem derivatur, & exemplatur ab ente per essentiam. Videantur quæ diximus *tract. 2. disp. 3. dub. 2. num. 31. & 35.*

§. IV.

Refertur opinio secundæ Conclusioni contraria.

70. **A**Dversus primam assertionem non invenimus, qui sentiat: nam aliqui Thomistæ, qui contra illam solent referri, eam non negant; sed docent nobiscum secundam. Hanc autem impugnant Suarius *lib. 7. de gratia, cap. 1. à num. 24.* Ripalda *lib. 6. disp. ult. sed 8.* & Ripalda. Curiel *in præfati art. 3. dub. 1. §. 5.* Porro eorum argumenta tantum suadent nostram primam conclusionem, quam libenter illis damus: si quæ vero videntur secundam impugnare, manent majori ex parte soluta ex iis, quæ inter disputandum objecimus, & diluimus: unde pauca, aut nulla supersunt, quibus occurramus.

Opinio contraria.

Arguitur tamen primo: quia ad participationem formalem requiritur convenientia formalis inter participatum, & participans, & quod ratio participata prædicetur formaliter de participante, ut observavimus *disp. præced. §. 1.* sed natura divina, & gratia non conveniunt formaliter in prædicatis entis per essentiam, & infiniti, neque istæ rationes possunt de gratia formaliter prædicari, ut in hoc *dub §. 1.* statuimus: ergo gratia non est participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, & infinitum.

Primum argumentum.

Respondetur ex dictis distinguendo majorem: & si intelligatur de participato ut quo, & per modum rationis, in qua exercetur imitatio, concedenda est: si vero intelligatur de eo, quod participatur ut quod, & per modum exemplaris, subdistinguenda est: & concedatur de convenientia in aliqua ratione propria exemplaris; negetur vero de convenientia in omnibus rationibus propriis exemplaris, quod participari dicitur. Nam cum participare formaliter consistat in eo, quod ex exemplari per se inspecto participans capiat aliquam rationem, & alias rationes relinquit, non requiritur ad participationem formalem exemplaris, quod participans conveniat formaliter cum ipso in omnibus ejus prædicatis, & quod hæc prædicetur formaliter de illo: sed satis est, quod participans imitando totum exemplar capiat formaliter quandam ejus perfectionem. Unde ut gratia dicatur formalis participatio entis per essentiam, & infiniti; sufficit, quod participet ab eo conceptum aliquem proprium illius, nempe rationem naturæ. Hæc autem prædicatur formaliter de gratia: quia participatur non utcumque, sed ut quo, & ut id, quod ab exemplari derivatur in exemplatum.

Responsio.

71. Arguitur secundo: nam ut gratia sit formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ, non requiritur, quod eam participet ut est ens per essentiam independens, & infinitum: ergo absque fundamento id asseritur, augendo difficultatem non necessariam. Suadetur antecedens: nam infinitas (& idem proportionabiliter est de aliis prædicatis) non constituit peculiariter conceptum

Secundum argumentum.

conceptum naturæ, sed vel est attributum, vel quædam ratio divina transcendens per naturam, & attributa: ergo ut gratia participet formaliter naturam divinam sub conceptu proprio naturæ, non requiritur quod participet naturam divinam ut infinitam.

Solutio.

Respondetur negando antecedens: tum quia gratia est forma supernaturalis, atque ideo debet exemplari à Deo, quatenus excedit omnem naturam creatam, & creabilem: quem excessum importat, ut est ens per essentiam, & infinitum, ut supra diximus. Tum etiam quia non posset gratia capere à Deo tantas, & tam universales perfectiones, quales descripsimus numero 69. nisi imitaretur Deum, ut est pelagus omnium perfectionum, & consequenter ut est ens per essentiam, & infinitum. Unde patet ad probationem in contrarium: nam esto, infinitas non sit prædicatum peculiare naturæ divinæ, sed quid commune omnibus divinis perfectionibus (in quo suadendo occupatur Curiel ubi supra) nihilominus se tenet ex parte exemplaris gratiæ in esse exemplaris illius. Ad quod non requiritur, quod ipsa gratia sit subjective, & in se infinita, sed sufficit, quod ex Deo infinito, quem imitatur, capiat prædicatum naturæ, licet ipsam infinitatem formaliter non participet. Diximus formaliter: nam virtualiter, aut alio modo deficienti consequitur etiam quandam infinitatem, vel quia radicat meritum syncategorematicè infinitum, vel quia potest in infinitum connaturaliter intendi, vel quia bonum infinitum assequitur, ut diximus numero citato. Quod profecto non haberet, si non exemplaretur, & participaretur à Deo, ut est ens per essentiam, & infinitum.

Tertium argumentum.

72. Arguitur tertio: nam si gratia esset formalis participatio divinæ naturæ, ut est ens per essentiam, & infinitum, & plenitudo omnium perfectionum; etiam participaret naturam divinam, ut subsistit in tribus personis: consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela est manifesta: nam ad perfectionem, & infinitatem divinæ naturæ pertinet subsistere in tribus personis, & esse principium processions ad intra: ergo si gratia participat naturam divinam ut est infinita, & plenitudo omnium perfectionum, participabit utique illam, quatenus in tribus personis subsistit. Falsitas autem consequentis ostenditur: nam etiam si Deus non esset trinus, adhuc tamen posset formaliter participari per gratiam, & ita foret ejusdem prorsus rationis, ac modo est, ut diximus tract. 2. disp. 3. dub. 2. num. 35. hoc autem posset verificari, si gratia de facto participaret formaliter naturam divinam, ut subsistentem in tribus suppositis: ergo non participat illam secundum istam rationem.

Respondio.

Huic difficultati non eodem modo occurrunt Thomistæ, ut videri potest apud Greg. Martinez in præfati art. 2. dub. 5. & Arauxo disp. 2. præambula sect. 3. concl. 8. Nos tamen consequenter ad hæcenus dicta respondemus distinguendo sequelam: eamque negamus, si denotet, quod gratia participet naturam divinam, ut subsistentem in tribus suppositis, participatione convenientiæ formalis in hoc prædicato: concedimus autem illam intellectam de participatione imitationis formalis, & quatenus designat conditionem propriam exemplaris gratiæ in esse exemplaris illius. Itaque cum divinum esse, quod est pelagus omnium perfectionum, includat inter alias fecunditatem ad intra, & processione divinarum

personarum; nequit non hanc perfectionem importare in esse exemplaris imitabilis per gratiam. Ad quod tamen non desideratur, quod ipsa gratia in tribus personis subsistat, sed satis est, quod imitando naturam divinam ut subsistentem in tribus personis capiat formaliter conceptum naturæ; alios vero conceptus formaliter non capiat, sed ad summum virtualiter, aut alio modo participet, ut de aliis perfectionibus incommunicabilibus dictum est. Præsertim cum gratia inclinet connaturaliter ad videndum Deum in se ipso, atque ideo non solum ut unum, sed etiam ut trinum: ex quo etiam radicaliter habet quandam extensionis, & perfectionis modum, ut attingat intuitive non solum essentiam divinam, quæ est objectum formale quo visionis beatæ, sed etiam divinas personas, quæ pertinent ad rationem formalem quæ adæquatam prædictæ visionis. Hujusmodi autem inclinatio, & perfectio non competeret gratiæ sanctificanti, si non participaretur, & exemplaretur à natura divina ut subsistente in tribus personis, *ly ut subsistente*, &c. significante ut minus modum proprium exemplaris gratiæ: nam inclinatio ad aliquod objectum, ejusque attingentia debet ortum ducere ex aliqua participatione ipsius objecti.

Ad improbationem vero sequelæ hoc modo intellectæ respondemus hypothesim esse absolute impossibilem. Ea tamen admissa, dicendum est, quod sicut eo eventu maneret idem Deus quoad speciem, ut sic dicamus, non vero quantum ad hunc numero modum perfectionis, quam actu explicat in fecunditate ad intra, & processione divinarum personarum; siquidem sit suppositio, quod non esset trinus. Ita etiam in eo eventu maneret eadem gratia quoad essentiam, non tamen persisteret cum eodem modo perfectionis: careret enim inclinatione ad videndum Trinitatem, & non contineret radicaliter eum modum extensionis, quo actu gaudet, cum divinas personas attingit. Nam quemadmodum divina natura in gratia participata esset eadem essentialiter, & non quoad modum: ita gratia eam participans esset eadem secundum prædicata essentialia, careret tamen quodam modo perfectionis. Nec oppositum asseruimus loco citato: solum enim intendebamus quod etiam si Deus non esset Trinus, adhuc forent absolute possibilia entia supernaturalia, quæ modo sunt: quod non negatur à nobis, ut constat ex dictis.

DUBIUM QUINTUM.

Utrum Gratia Sanctificans distinguatur à charitate.

Quidditas gratiæ habitualis, quam manifestare studemus, plurimum illucescet ex comparatione ad virtutes, & dona supernaturalia: hæc autem non rectè fiet, nisi præmissa qualitate distinctionis inter ea, quam dubium investigat. Sed pro illius, & tituli intelligentia.

§. I.

Præmittuntur aliqua observationes.

73. NE in dubij progressu hæreamus voci- Nota 1.
bus; animadvertere prius oportet, quid nomine gratiæ habitualis, & nomine charitatis accipiatur

accipiatur in præfenti. Gratia enim vel sumitur pro qualibet perfectione supernaturali, vel pro habitu supernaturali, vel pro forma participante specialiter naturam divinam, & regenerante nos in filios Dei. Et quidem in duabus prioribus acceptionibus est quædam ratio communis, & se habens ut genus vel remotum, vel proximum ad gratiam, & ceteras virtutes: quamobrem non distinguitur realiter ab eis sed sola ratione. Unde quæstio procedit de gratia posteriori modo considerata, secundum quod est particularis habitus in specie atoma constitutus, qui ob insignem excellentiam solet per anthonomasiam gratiæ absolute vocari. Similiter charitas, (quod vocabulum derivatur à græco *Charis*, & gratiam vel pulchritudinem significat,) aliquando usurpatur pro gratia sanctificante, qua regeneramur in filios Dei, juxta illud 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus.* Aliquando autem accipitur pro virtute speciali elevante voluntatem ad diligendum Deum super omnia: quæ acceptio plurimum jam invaluit apud Theologos latinos. Et de charitate hoc posteriori modo considerata procedit hoc dubium: nam priori modo acceptam coincidere cum gratia sanctificante extra controversiam est.

Ioan. 3.

Nota 2.

Suarez.

Curiel.

Gratia differt à virtutibus.

Motivum Henrici dissolvitur.

Ubi obiter animadvertit charitatis vocabulum commune esse & gratiæ sanctificantis, qua efficiuntur diligibiles Deo, & virtuti superadditæ voluntati, qua dilectores Dei constituimur; atque utramque acceptionem frequentem esse tam in sacra scriptura, quam in SS. Patribus eandem scripturam edocetis: & hinc fieri, quod neutra pars in hac difficultate valeat ex Scriptura, & Patribus manifeste evinci, ut recte observavit Suarez *lib. 6. cap. 12. num. 6.* Nam poterit quivis vocabulum *charitas* diversimodè interpretari, pro diversis qualitatibus, ut sua magis refert; nisi oppositum constet ex contextu, quod haud facile continget. Possunt tamen plurima testimonia ad suadendam utramque partem probabiliter expendi. Unde Curiel in *præfenti concl. 2.* immeridò asseruit sententiam à nobis statuendam (quam & tuetur ipse,) nullum habere fundamentum in Scriptura, & Patribus: oppositum fati ex dicendis constabit.

74. Consulto autem inquirimus, an gratia specialiter distinguatur à charitate: quia communis Theologorum opinio jam docet contra Enricum *quodl. 4. quæst. 10.* gratiam non esse idem cum omnibus virtutibus. Et merito quidem: tum quia gratia sanctificans est unus peculiaris habitus in specie atoma constitutus, ut modo supponimus ex hæcenus in hac disputatione dictis: implicat autem unam speciem identificari speciebus inter se distinctis, quales sunt virtutes, ut puta fides, & charitas: ergo non est idem realiter cum omnibus illis. Tum etiam quia fides, & spes separantur realiter à gratia, ut patet in peccatoribus; & similiter gratia separatur à lumine gloriæ, ut modo contingit in justis viatoribus: nequeunt autem realiter separari, nisi quæ differunt realiter: ergo gratia distinguitur realiter à pluribus virtutibus. Tum denique quia virtutes sunt in diversis subjectis quo, ut puta in intellectu, & voluntate: gratia vero, cum sit quædam simplex qualitas, nequit esse nisi in unico subjecto quo; ergo non identificatur cum omnibus virtutibus.

Nec refert, si objicias cum Enrico: nam ita se habet gratia ad animam, sicut pulchritudo ad cor-

pus: atqui pulchritudo non est simplex qualitas distincta à colore, figura, & proportionem membrorum, sed consistit in horum omnium aggregatione: ergo gratia nihil aliud est, quam collectio, seu aggregatum virtutum: atque ideo non distinguitur ab illis.

Hæc, inquam, objectio nihil refert, sed laborat in æquivoco: nam si gratia usurpetur pro omni eo, quod animam utcumque exornat; fateamur gratiam complecti omnia charismata supernaturalia. Hic autem, ut jam supra observavimus, non consideramus gratiam in acceptione adeo communi, sed loquimur de gratia specialiter dicta, quæ videlicet in supernaturali ordine habet rationem naturæ, per quam regeneramur in filios Dei. Et sic accepta non identificatur omnibus virtutibus: sicut neque in naturalibus forma identificatur qualitatibus, & accidentibus, quibus pulchra fit. Unde solum manet difficultas circa virtutem charitatis, cui ob ejus maximam excellentiam plures Theologi attribuunt munus gratiæ sanctificantis, quin agnoscant necessitatem alterius qualitatis realiter distinctæ. Et in hoc sensu, & cum hac limitatione procedit dubium.

76. In quo etiam præsupponendum est cum eisdem Theologis contra Durandum in 2. d. 26. quæst. 1. gratiam sanctificantem, & charitatem distinguere aliquo modo, saltem secundum rationem, & quoad munera. Nam Scriptura, Concilia, & Patres hæc distinctis vocibus significant, ut 2. ad Corinth. 13. *Gratia Domini Iesu Christi, & charitas Dei.* Trident. sess. 6. can. 11. *Exclusa gratia, & charitate.* August. libro de bono perseverantiæ cap. 16. *Gratia prævenit charitatem.* Hæc autem indicant ut minimum diversa munia ejusdem formæ; ne dicamus verba synonyma, & impertinentia in rebus gravissimis, & dogmaticis induci: ergo gratia, & Charitas differunt saltem secundum rationem, & penes diversa munera. Ad hæc: gratia est participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ: charitas vero est participatio voluntatis divinæ sub conceptu voluntatis, seu virtutis ad amandum: atqui ex parte Dei natura, & voluntas distinguuntur virtualiter, & quoad munera: ergo multo magis ex parte formæ, quæ dicitur gratia, & charitas: nequit enim reperiri major identitas inter perfectiones creatas participantes rationes divinas, quam inter ipsas rationes increatas, quæ participantur.

Sed opponit Durandus: quoniam effectus proprius gratiæ est esse Deo gratum, & effectus proprius charitatis est esse Deo charum: atqui esse gratum, & esse charum alicui, sunt voces synonymæ eandem prorsus rationem objectivam significantes: ergo gratia, & charitas sunt omnino idem re, & ratione.

Hoc tamen nihil est: nam licet grammaticaliter videatur idem significari per esse gratum, & esse charum; plurimum tamen differunt in præfenti. Gratiæ quippe effectus est esse Deo gratum, hoc est, constituere objectum in esse amabilem: charitas autem effectus est esse, ut sic dicamus, amativum, hoc est constituere voluntatem proxime potentem ad amandum Deum. Constat autem quod esse amabile, & esse amativum important rationes diversas, & satis differentes habitudines; siquidem primum significat conceptum objecti terminantis amorem Dei; & secundum exprimit conceptum principij in Deum tendentis: ex quibus illud supponitur ad hoc, juxta

Gratia distinguitur aliquo modo à charitate.

2. ad Cor. 13. Trident. Augustin.

Durandus fundamentum destruitur.

Augustin. juxta illud Augustini, *Gratia praevenit charitatem*. Unde gratia, & charitas nequeunt non saltem secundum rationem, & quoad munera distinguui. An autem distinguantur etiam realiter, quaestio praesens est, quam jam decidimus.

§. II.

Præfertur, & auctoritate roboratur D. Thomae Sententia.

Conclusio. 77. **D**icendum est gratiam, & charitatem distinguui realiter. Hanc assertionem docet, & ex professo probat Divus Thomas in presenti art. 3. & in 2. dist. 26. art. 4. & 6. & quaest. 27. de veritate, art. 2. lib. 3. contragentes cap. 150. & alibi sæpè. S. Doctore subscribunt ejus discipuli Cajet. Conradus, Medina, Zumel, Arauxo, Gregorius Martinez, Curiel, & Montefinos in presenti. Capreolus, & Hispal. in 2. d. 26. quaest. 1. Ferrara, 3. contragentes capite 150. Soto lib. 2. de natura, & gratia cap. 18. & alij Thomistæ. Quibus etiam consentiunt B. Alb. in 2. d. 26. art. 3. & in 3. d. 27. art. 3. D. Bonavent. ibidem art. 1. quaest. 3. & 4. Divus Antonin. 4. part. tit. 9. cap. 2. Aegidius in 2. d. 26. quaest. 1. art. 2. ubi Argentinus art. 1. Suarez lib. 6. de essentia gratiae, cap. 12. Valentia in presenti, Ripalda lib. 6. de ente supernaturali, disp. ult. sect. 4. Becanus tom. 2. summa tract. 4. cap. 1. & alij plures.

Probatur primo conclusio auctoritate Concilij Viennensis relati in Clementina 1. de Summa Trinitat. & fide catholica, ubi statuitur in Baptismo infundi parvulis gratiam, & virtutes, & Tridentini sess. 6. cap. 7. ubi dicitur justificari homines per voluntariam susceptionem gratiae, & donorum. Constat autem charitatem esse quandam virtutem, & peculiare donum: ergo ex mente Conciliorum distinguitur à gratia, quemadmodum aliae virtutes, & dona differunt ab ea: atqui distinctio inter gratiam, & alias virtutes est realis, ut ostendimus num. 74. ergo eadem distinctio invenitur inter gratiam, & charitatem. Eodem modo, ac Concilia, loquuntur August. lib. 1. de gratia Christi cap. 30. ubi inquit in justificatione infundi nobis gratiam, & charitatem, & libro de spiritu, & litter. cap. 32. inquit: *charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non quia nos diligit, sed quia nos facit dilectores suos: sicut iustitia Dei, qua eius munere iusti efficiuntur; & fides qua fideles nos facit*. Ubi eodem modo comparat charitatem cum iustitia (quæ est gratia sanctificans) sicut cum fide, à qua certum est realiter distinguui. Et Catechismus Romanus parte 2. num. 51. cui titulus est, *Gratia divina, qua Baptismo infunditur, adduntur veluti pedisequæ virtutes, & statim subdit: Huic autem additur nobilissimus virtutum comitatus, quæ in anima cum gratia divinitus infunditur*.

78. Nec satisfacit aliquorum interpretatio afferentium Concilia non distinguere gratiam ab omnibus virtutibus, & donis infusis: sed nomine gratiae significare præcipuum habitum supernaturalem, qui est charitas, eumque secernere à Fide, Spe, & cæteris virtutibus.

Hæc, inquam, expositio non satisfacit: tum quia est voluntaria, & cui non præbent fundamentum ipsa Concilia. Tum etiam quia jam fatetur virtutes distinguui à gratia: ergo vel charitas non est virtus, quod est absurdum; vel debet à gratia, sicut aliae virtutes, differre: ridiculum

enim est, quod præcipua virtus non comprehendatur sub voce virtutum. Tum etiam quia prædicta interpretatio nequit congruere auctoritati Augustini, qui expresse loquitur de charitate. Tum denique, quia non est verisimile, quod Concilia, & Patres in re dogmatica eandem rem diversis nominibus significant cum inutili repetitione. Tum denique quia Concilium Moguntinum cap. 7. de justificatione destruit prædictam evasionem, dum expresse distinguit gratiam à charitate, sicut à fide, & spe: ita enim habet, *Cum venia peccatorum homo etiam Dei gratiam, & per spiritum sanctum una cum fide simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit*. Et quamvis libenter fateamur Concilia non intendisse assertionem nostram diffinire; satis tamen est, quod in suis locutionibus magis illi faveant, dum eam supponunt, eique conformantur: hoc quippe magnam probabilitatem ipsi conciliat. Sed quia testimonia evidenter non suadent, ideo.

§. III.

Probatur Conclusio ratione D. Thomae.

79. **F**undamentum præcipuum nostræ assertionis proponitur à Divo Thoma in presenti, potestque ad hanc formam reduci: quoniam virtus supernaturalis supponit realiter naturam ejusdem ordinis: sed charitas est virtus supernaturalis, & gratia se habet ut natura in eodem ordine: ergo charitas supponit realiter gratiam: ergo differt realiter ab illa. Prima consequentia liquet ex præmissis: secunda vero legitime infertur ex prima: nam prioritas, & ordo realis petit distinctionem realem inter extrema. Minor vero quoad primam partem conceditur ab Adversariis, & quoad secundam manet probata ex dictis dub. 3. cum seq. Major autem probatur tum auctoritate Philosophi 7. Physic. text. 17. *Virtus est quedam dispositio perfecti: dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam*: ergo virtus supernaturalis perficit, & disponit subjectum conformiter ad naturam ejusdem ordinis, quam proinde supponere debet. Tum inductione facta in virtutibus humanis, vel Angelicis: omnes enim supponunt realiter naturam hominis, vel Angeli: ergo pariter virtutes ordinis divini supponunt realiter naturam divinam participatam in nobis. Tum etiam ratione, quia virtus disponit subjectum in ordine ad operationes ipsi convenientes, & proportionatas: sed hæc proportio & convenientia attenditur per respectum ad naturam ipsius subjecti: hæc quippe habitudine seclusa, nequit ulla proportio, & convenientia subsistere: ergo virtus supernaturalis debet supponere aliquam naturam, cui operationes supernaturales, ad quas disponit, sint proportionatae, & convenientes: atqui hujusmodi natura non est sola natura humana secundum se; huic enim non sunt connaturales operationes divinae: ergo est aliqua altior natura elevans hominem ad consortium naturæ Dei: atque ideo virtus supernaturalis debet hanc naturam ordinis divini realiter supponere.

Confirmatur primo: quia quilibet appetitus consequitur aliquam formam, seu naturam ut docet D. Thomas 1. p. quaest. 19. art. 1. sed virtus affectiva supernaturalis, qualis est charitas, est quidam appetitus: ergo consequitur aliquam formam; hujusmodi autem forma ad quam consequitur,

Conc. Mog.

Ratio etc.
D. Thom.

Aristoteles.

Confirmatur
primo.

D. Thom.

Quorundam
interpretatio
refellitur.

quitur, non est natura humana secundum se, si-
quidem charitas non appetit bonum consonum
humanae naturae secundum se sumptæ: ergo præ-
dicta forma est gratia sanctificans elevans homi-
nem ad consortium naturae divinae: atque ideo
charitas supponit realiter gratiam. Quam ratio-
nem proponit eleganter D. Thom. in 2. ad
Ambald. d. 26. quæst. 1. art. 2. in corpore his ver-
bis: *Cum charitas quamdam inclinationem ap-
petitus in bonum supernaturale importet, quæ qui-
dem inclinatio non proportionatur ad esse naturæ;
oportet, quod aliquod spirituale esse præintelli-
gatur in anima ante charitatem, per quod homo
sit divinitatis particeps: sic enim appetitus ejus
poterit per charitatem tendere in divinam, & per
alias virtutes ea quæ Dei sunt, operari; unde sicut
esse naturale præcedit inclinationem naturalis
appetitus ex viribus naturalibus: ita gratia cha-
ritatem, & alias virtutes.*

Idem.

Confirmatur
Secundo.

Confirmatur secundo: &c. nam in ordine na-
turali distinguuntur hæc tria, nempe, natura, in-
clinatio, & motus, ut docet D. Thom. quæst. 27.
de verit. art. 2. sicut in lapide aliud est natura,
aliud gravitas seu inclinatio ad centrum, & aliud
motus ad ipsum: ergo pariter in ordine superna-
turali distinguenda est gratia, qua habet ratio-
nem naturæ, & charitas, quæ inclinat ad bonum
Dei, & amor quo movemur in ipsum. Constat
autem quod in naturalibus inclinatio, & motus
supponunt naturam: ergo pariter in ordine divi-
no per participationem. Quæ ratio, & confirma-
tiones desumuntur ex D. Dionys. in 2. cap. cele-
stis Hierar. ubi dicit, quod non potest aliquis ha-
bere spirituales operationes, nisi prius esse spiri-
tuale accipiat: sicut neque operationem alicuius
naturæ, nisi prius habeat esse in natura illa, ut
refert. D. Thom. loco proxime cit.

D. Dionys.

Effugium.

80. Nec hujus argumenti robor infringes, si
respondeas primo virtutes naturales (idemque est
de appetitu, & inclinatione) ideo supponere natu-
ram, quia cum sint accidentia, debent præsuppo-
nere subiectum, atque ideo naturam illud consti-
tuens. Virtus autem supernaturalis jam præsup-
ponit subiectum, nempe substantiam creatam:
& ideo non prærequirit aliam naturam præter
naturam ipsius subiecti, quam ornat, & ad cujus
pulchritudinem per operationes supernaturales
disponit. Id quod satis apparet in fide, & spe,
quæ possunt homini communicari, licet nullam
aliam naturam, quam hominis, præsupponant, ut
patet in peccatore fideli. Ita Durandus, Estius,
& alij.

Durandus.

Præcluditur.

Hoc, inquam, non satisfacit, sed facile refel-
litur. Tum quia virtus debet præsupponere natu-
ram non ob solam conditionem generalem ac-
cidentis; sed etiam ob specialem rationem ipsius
virtutis, videlicet quia disponit ad operationes
propriæ, & consonas ipsi naturæ: & propterea
diversarum naturarum diversæ sunt virtutes: at-
qui operationes supernaturales, ad quas superna-
turales virtutes disponunt, non sunt propriæ, &
connaturales naturæ humanae secundum se: ergo
debent supponere aliquam naturam superiorem,
quæ humanam naturam elevet ad ordinem divi-
num. Tum etiam quia cum virtus sit dispositio
perfecti, & quodammodo habeat rationem ulti-
mi; debet supponere subiectum non utcumque,
sed constitutum in esse, & statu ejusdem ordinis
cum virtute, ut vidimus ex D. Dionysio: atqui
substantia creata non habet ex se esse, & statum
ejusdem ordinis cum virtute supernaturali: ergo
debet illi adjungi aliqua forma superior ipsam

elevans ad ordinem divinum: quæ forma est gra-
tia sanctificans. Cujus oppositum non evincitur
exemplo fidei, & spei existentium in peccatore:
quoniam licet prædicti habitus queant per acci-
dens ob indispositionem subiecti separari à gra-
tia (quo pacto non habent statum virtutis) nihi-
lominus semper ex se postulant naturam ordinis
divini, videlicet gratiam sanctificantem, illam-
que, quantum est de se, connaturaliter præsup-
ponunt, tanquam primam radicem sui ordinis, &
absque illa quasi manci, & defectuosi manent,
ut optime observavit Ferrara 3. contra gent. ca-
pit. 53. Quod satis est ad robor nostræ rationis.
Sicut etiam virtutes naturales, & alia accidentia,
ut puta quantitas, & color, supponunt per se ali-
quam naturam realiter à se distinctam; licet divi-
tus ab ea separari possint.

Ferrara.

81. Nec refert, si cum aliis auctoribus res-
pondeas prædictam rationem solum evincere,
quod virtus supernaturalis supponat naturam ejus-
dem ordinis; minime vero quod realiter differat
ab illa, sed solum virtualiter, & quoad munera.
Potest enim una, & eadem qualitas utrumque
munus obire; cum utrumque sit accidentale, &
valeat in forma eminenti, qualis est charitas,
adunari. In naturalibus vero ideo natura differt
realiter à virtute, quia illa est substantia, & hæc
accidens: cujus oppositum hic contingit.

Alia evasio.

Hoc, inquam, non refert: quia forma, quæ
in ordine supernaturali habet rationem naturæ,
licet sit accidens; debet tamen esse communis
radix eorum, quæ spectant ad talem ordinem,
& tendere mediis virtutibus in omnia illarum
objecta, atque ideo debet ad omnes præsuppo-
ni: sicut in naturalibus natura comparatur ad po-
tentias: quod satis liquet ex dictis dub. 3. ubi id
ex professo ostendimus. Atqui nulla virtus potest
sic comparari ad cæteras alias virtutes; siquidem
nulla est communis earum radix, nec versatur
circa omnia objecta, sed determinatur ad obje-
ctum speciale, ut patet in ipsa charitate, de qua
agimus: ergo forma, quæ habet rationem naturæ
in ordine supernaturali, ita supponitur ad virtutes
hujus ordinis, ut cum nulla identificetur. Id quod
potest in omnibus aliis virtutibus præter chari-
tatem ostendi: nulla quippe est, quæ à gratia non
distinguitur, ut ipsi adversarij concedunt. Unde
inconsequenter loquuntur, cum id denegant
charitati.

Consuetudo.

Præterea, in quocunque ordine, in quo repe-
ritur virtus cognoscitiva, & virtus appetitiva, in-
timior est illa natura, quam hæc: eo quod vis
cognoscitiva supponitur ad affectivam, sicut cog-
nitio ad amorem: sed virtus cognoscitiva ordinis
supernaturalis ita supponit naturam hujus ordinis
participatam per gratiam sanctificantem, quod ab
ea realiter distinguitur: ergo idem à fortiori de
virtute affectiva, qualis est charitas, dicendum est.
Cætera constant, & minor constat tam in fide,
quæ est virtus cognoscitiva viæ, quam in lumine
gloriæ, quod est virtus cognoscitiva patriæ: &
utraqve virtus distinguitur à natura, seu gratia
sanctificante, quam supponit.

Ad hæc: virtus appetitiva nequit conjungi, aut
identificari cum natura, nisi media virtute cognos-
citiva; sicut nec amor potest dici, nisi prævia cog-
nitione: sed charitas distinguitur realiter à virtu-
te cognoscitiva, quam supponit, & hæc ulterius
differt realiter à gratia sanctificante, quæ habet
rationem naturæ: ergo de primo ad ultimum cha-
ritas & supponit realiter gratiam, & ab ea reali-
ter differt.

§. I V.

Roboratur eadem doctrina alio argumento.

Alia ratio ex D. Thom.

82. **S**ecundo probatur conclusio alia ratione desumpta ex D. Thoma loco citato, quae potest sic formari: quoniam forma quae ordinatur per se primo ad esse, distinguitur realiter à virtute, quae ordinatur per se primo ad operari: sed gratia sanctificans ordinatur per se primo ad esse; charitas vero ordinatur per se primo ad operari: ergo gratia distinguitur realiter à charitate. Consequentia est legitima. Majorem late ostendunt N. Complut. in lib. *Physic. disp. 10. quest. 4.* ut probent nullam substantiam creatam esse immediate operativam: quod nunc à nobis citra controversiam supponitur. Minor quoad utramque partem suadet: tum quia ita se habent esse, & operari in ordine supernaturali, sicut esse, & operari in ordine naturali: ergo sicut esse, & operari in ordine naturali sunt actus per se primo intenti in hoc ordine; & ideo unus respicitur per se primo à substantia, & alius à virtute immediate operativa: ita esse, & operari ordinis supernaturalis debent intendi per se primo in hoc ordine, ita quod unum respiciatur per se primo à gratia, & aliud à charitate, & cæteris virtutibus.

Confirmatur.

Confirmatur, & expenditur amplius hæc ratio: quia aliqua forma supernaturalis debet immediate afficere substantiam animæ in se ipsa, eam supernaturalizando, & constituendo in esse, atque ordine divino; quam formam appellamus gratiam sanctificantem, ut constat ex dictis dub. 3. Deinde alia forma debet immediate afficere voluntatem, ipsam elevando, & constituendo proxime potentem ad eliciendum amorem Dei super omnia: quam formam vocamus charitatem, ut ipsi adversarij fatentur. In hoc quippe nulla repugnantia apparet, sed potius ordo, & maxima congruentia: nam participatio immediata naturæ divinæ, qualis est gratia, debet immediate afficere naturam creatam, quam per se primo elevat: & participatio immediata voluntatis divinæ, qualis est charitas, debet immediate afficere voluntatem creatam, quam per se primo confortat. Atqui anima, & voluntas realiter differunt, ut modo supponimus ex vera Philosophia: ergo gratia, & charitas realiter distinguntur. Patet consequentia: nam eadem indivisibilis perfectio nequit immediate afficere subjecta realiter diversa.

Responsio ex Durando.

83. Respondebis cum Durando in 2. d. 26. q. 1. n. 5. rationem nostram recte probare in natura, quæ est substantia, & proinde nequit speciem capere ab operatione, quæ est accidens; sed adæquate specificatur intra suum genus. Minime vero suadere in natura accidentali: hæc quippe optime valet tam esse, accidentale, quam operationem immediate, & per se primo respicere, ut patet in calore, qui constituit subjectum in esse calidi, & in ratione calefactivi, dat enim & esse ali-quod accidentale, & virtutem ad calefaciendum. Quare cum gratia sit forma, & natura accidentalis; poterit simul præstare subjecto & esse supernaturale, & vim proximam ad agendum in hoc ordine.

Refellitur.

Sed contra est primo: nam hæc evasio non enervat vim confirmationis nuper factæ, ut consideranti constabit. Secundo: quoniam licet esse, & operari possint ab eadem forma accidentali respici, quando unum respicitur per se primo,

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

& aliud per se secundo, & cum subordinatione ad aliud, ut contingit in calore, qui per se primo respicit operationem; inexistentiā vero respicit secundario, quatenus videlicet deservit, & subordinatur operationi: nihilominus si esse, & operari respiciantur per se primo, nequeunt respici ab eadem forma, sive substantialis, sive accidentalis sit. Et ratio differentia est: quoniam esse, & operari inspecta cum subordinatione unius ad aliud non sunt plura specificativa, sed unum; & ideo sufficienter attinguntur per eandem formam, seu virtutem. Quando vero respiciuntur per se primo, constituunt plura specificativa adæquata; & propterea transfundunt diversas species, & diversificant formas, à quibus inspicuntur. Unde sicut in creatis esse, & operari realiter differunt: ita oportet, quod forma respiciens per se primo esse distinguatur realiter à forma, quæ respicit per se primo operationem. Gratia autem, & charitas ita comparantur inter se, quod gratia ordinatur per se primo ad esse supernaturale; cum sit participatio essentia Dei sub conceptu naturæ: charitas autem ordinatur per se primo ad operationem supernaturalem; cum sit participatio voluntatis Dei sub conceptu virtutis. Quamobrem opus est, ut gratia à charitate realiter distinguatur.

Obicitur.

84. Dices hæc, si quid probant, evincere, quod nec per respectum ad divinam potentiam, valeat dari qualitas, quæ simul eminenter habeat rationem gratia sanctificantis, & charitatis: hoc autem non est denegandum divinæ virtuti: ergo prædictæ rationes, utpote probantes plus quam oportet, parvi faciendæ sunt.

Solvitur.

Respondent Curiel, & Ripalda locis cit. negando sequelam: quia existimant hæcenus dicta solum procedere juxta suavem rerum providentiam exigentem diversas qualitates, ut effectus gratia, & charitatis connaturalius præbeantur. Nos autem concedimus sequelam, & negamus minorem: quia rationibus superius factis adeo convincimur, ut existimemus eas concludere implicantiā prædictæ formæ per respectum ad quaecumque potentiam. Quibus accedit prædictam formam vel recipiendam esse in sola essentia, vel in sola voluntate: utrumque enim est impossibile, sicut quod essentia, & voluntas sint idem. Si primum, non esset virtus immediate operativa, nec gereret officium charitatis, cujus est alleviare voluntatem ad amorem. Si secundum; non communicaret esse supernaturale, nec esset radix virtutum existentium tam in intellectu, quam in voluntate; & consequenter non exerceret officium naturæ, & gratia sanctificantis, ad quam spectat hæc munia præstare. Præsertim quia si forma habens rationem naturæ posset sibi identificare rationem virtutis appetitivæ; pariter, imo à fortiori posset identificare munus virtutis cognoscitivæ: & consequenter simul esset cognoscitiva, & appetitiva. Quod licet Ripalda non renuat, admittens possibilitatem virtutis, quæ simul foret charitas, fides, prudentia, lumen gloriæ, &c. adeo tamen falsum apparet, ut apud Philosophos sine impugnatione corruat.

Invidentes quæstiones decidantur.

85. Ex dictis manent decisa aliæ difficultates, quas solent alij singillatim hic pertractare. Prima est, quodnam sit subjectum gratia habitualis: Constat enim esse ipsam substantiam animæ, ut ex professio docet D. Thom. in hac quest. art. 4. Opusitum docuit D. Bonavent. loco superius cit. qui licet nobiscum gratiam à charitate distinguat, nihilominus docet utramque immediate inherere voluntati. In quo tamen ut inquit Suar. num. 132 minus consequenter loquitur: nam si gratia se

D. Thom. D. Bonavent.

Suarez.

L I habet

Greg. Mart.

habet ut natura distincta à virtutibus, debet in natura substantiali recipi, sicut illæ recipiuntur in potentiis. Videatur Gregor. Mart. art. 4. dub. 1. ubi pluribus hanc partem confirmat. Secunda est, utrum distinctio realis inter gratiam, & charitatem sit entitativa, vel formalis? Rationes enim superius factæ satis persuadent esse entitativam; cum inveniatur inter entia completa, & existentia in subjectis realiter diversis. Et ita docent communiter Auctores num. 77. relati contra Albertum, & quosdam alios, qui oppositum affirmant.

§. V.

Sententia negativa proponitur.

Opinio contraria.

Magister.

Alexander.

Scotus.

Durandus.

Richardus.

Gabriel.

Macor.

Estius.

Marfel.

Bassolis.

Nominales.

Bellarminus.

Vega.

Gaspard Caf.

Coninchus.

Lessius.

Primum motum.

86. **O**ppositam nobis opinionem tuentur Magister sent. in 2. d. 26. Alexander 3. p. q. 62. vel 69. memb. 2. art. 4. Scotus distinct. cit. unica. Durandus quest. 1. Richard. art. 1. q. 4. Gabriel art. 2. concl. 4. Macor. quest. 1. Estius §. 4. Marfel. q. 17. art. 1. Bassolis dist. 28. qu. 1. & alij Nominales. Quibus ex recentioribus adherent Bellarm. lib. 1. de gratia cap. 6. Vega lib. 7. in Trident. cap. 25. Gaspar Cassalius lib. 1. de quadripartita iustitia. Coninchus disp. 21. de charit. dub. 2. Lessius lib. 2. de perfect. divina num. 76. & alij.

Probatur auctoritate simul, & ratione sub hac forma conjunctis: quoniam gratia, & charitas habent eisdem realiter effectus: ergo sunt eadem realiter forma. Consequentia patet. Antecedens autem suadetur: nam Scriptura, Concilia, & Patres attribuunt charitati, quidquid nos attribuimus gratiæ sanctificanti: hæc igitur, & illa habent eisdem realiter effectus. Quod sic ex professo ostenditur: primò gratiæ sanctificanti attribuitur regenerare nos in filios Dei: & idem de charitate dicitur 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & simus.* Et Matth. 5. *diligite inimicos vestros, ut sitis filij patris vestri, qui in cælis est.* Secundo gratiæ attribuitur remittere peccata: & idem dicitur de Charitate Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Tertio gratiæ attribuitur conjungere nos specialiter cum Deo: & id ipsum de charitate dicitur 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Quarto gratiæ attribuitur facere nos diligibiles Deo: quod etiam charitati convenit, Sap. 8. *Ego diligentes me diligo.* Quinto gratiæ attribuitur sanctificare homines: & id ipsum præstat charitas, ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso, ut essemus sancti, & electi in conspectu ejus in charitate.* Sexto gratiæ attribuitur esse principium, & radicem omnis iustitiæ: & hoc etiam convenit charitati, ad Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio.* & 1. ad Corinth. *Charitas pasciens est, benigna est, Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat.* Est propterea charitas dicitur à Theologis forma omnium virtutum, & August. tom. 10. serm. 1. in Domin. 2. post Epiph. inquit: *Sicut radix omnium malorum est cupiditas: ita radix omnium bonorum est charitas.* Tandem gratiæ attribuitur esse perfectissimum Dei donum: & hæc excellentia est propria Charitatis, ad Coloss. 3. *Super omnia charitatem habere, quod est vinculum perfectionis.* Et 1. ad Corinthios 13. ita antepositur aliis donis, ut asserat Apostolus ea nihil esse, nisi adsit charitas. Omnia ergo, quæ nos attribuimus gratiæ, attribuit sacra pagina charitati.

1. Joan. 3.

Matth. 5.

Luc. 7.

1. Joan. 4.

Sap. 8.

Ad Ephes. 1.

Ad Rom. 13.

1. ad Cor.

Augustin.

Ad Coloss. 3.

1. ad Cor. 13.

Confirmatur primo auctoritate Concilij Tridentini sess. 6. capite 7. ubi postquam contra Lutheranos determinavit justificationem nostram fieri per aliquid intrinsecum, statim declarat id fieri, cum per Spiritum charitas diffunderetur in cordibus eorum, qui iustificantur, nullam mentionem faciens alterius formæ à charitate diversæ: ergo vel Concilium diminute processit, quod dici nequit; vel gratia sanctificans, & charitas sunt eadem forma. Quod satis exprimit Concilium can. 11. his verbis: *Si quis dixerit homines iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhaereat, &c.* Non enim dixit, exclusis gratia, & charitate, quæ diffundantur, & inhaereant, sed dixit in singulari, exclusa gratia, & charitate, quæ diffundatur, & inhaereat: qua loquendi phrasi satis indicat se minime loqui de gratia, & charitate, ut de habitibus realiter diversis, sed tanquam de unica simplici qualitate, quæ ob diversamunera diversis nominibus insignitur. Et tandem cap. 10. explicans, qualiter nostra iustitia, seu gratia augeatur, inquit: *Hoc vero iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat, Da nobis Domine fidei, & charitatis augmentum.* Ubi cum nullam aliam tertiam formam adducat, satis exprimit iustitiam seu gratiam in tribus adæquate consistere, videlicet in charitate per se, & in aliis ut informatis per charitatem.

Confirmatur secundo auctoritate D. Augustini lib. de natura, & gratia, capite ultimo, ubi ait: *Charitas inchoata, inchoata iustitia est; charitas profecta, profecta iustitia est; charitas magna, magna iustitia est; charitas perfecta, perfecta iustitia est.* Et paulo post subdit: *Ipsa est gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Et capite 42. dixerat: *Charitas est verissima, plenissima, perfectissimaque iustitia.* Et tract. 5. in epistola 1. Ioann. Charitas, inquit, est quæ separat inter filios Dei, & filios perditionis. Et tractatu 32. in Ioann. circa finem ait: *His omnibus tam magnis rebus preposuit charitatem & libro 15. de Trinitate capite 18. asserit, Nullum esse isto Dei dono excellentius, nempe charitate.* Et concione 1. in Psalm. 113. inquit: *Nihil eminentius in Scriptura sacra inveniri potest, quam charitas.* Si autem gratia esset forma distincta realiter à charitate, ipsam perfectione antecelleret, ut ex se liquet. Quæ testimonia adeo efficacia visa sunt Benedicto Pereira capite 5. ad Roman. disp. 2. ut licet magis probet sententiam D. Thomæ asserat tamen oppositum opinionem esse Augustini. Videantur talia testimonia SS. Patrum apud Suarez ubi supra num. 5. & Arauxo num. 26.

87. Ad argumentum respondetur negando antecedens. Ad cuius probationem, ut respondeamus, recolenda sunt ea, quæ supra num. 73. præmisimus, videlicet nomen charitatis in usu Scripturæ commune esse, & indifferenter attribui tam illi qualitati, quæ habet rationem naturæ, & vocatur gratia sanctificans, quam alteri qualitati, quæ est virtus voluntatis, & charitas appellatur. Unde quoties Scriptura deprædicat excellentias charitatis, interpretanda est juxta subjectam materiam: nam excellentias proprias virtutis operatiæ attribuit charitati, quæ est habitus voluntatis: alias vero proprias naturæ, ut puta regenerare, & esse radicem virtutum, attribuit charitati, quæ est qualitas afficiens immediate

Confirmatur
Primo.
Conc. Trid.Confirmatur
Secundo.
D. August.Occurritur
Argumento.

mediate substantiam animæ : quamvis utraque perfectio eadem voce significetur. Et hoc satis superque erat ad diluendum robur omnium auctoritatum, quin obligaremur illas sigillatim exponere. Adde Scripturam attribuire charitati excellentias proprias gratiæ sanctificantis, non quidem in sensu formali, sed solum concomitanter ob naturalem nexum inter utramque. Aliter tamen, & aliter hujusmodi excellentiæ gratiæ, & charitati conveniunt : nam gratiæ attribuantur ut naturæ ; charitati vero principio proximo, per quod gratia se maxime explicat in actus excellentissimos viæ, & per quos homo disponitur ad effectus proprios gratiæ.

Testimonia in
argumento al-
lata expli-
cantur.

Ex quibus haud arduum est singulas auctoritates exponere ; Nam prima vel (quod verissimilius apparet) interpretanda est de gratia sanctificante, quæ illo loco insignitur nomine charitatis : vel solum significat charitatem, quæ est virtus, disponere, ut filij Dei efficiamur per gratiam : sicut proprietates disponunt, ut homo constituatur in esse naturali per formam. Et hoc pacto est à fortiori intelligendum illud testimonium Matthæi ; procedit enim de charitate, seu amore actuali, qui in omnium sententia differt à gratia sanctificante. *Secunda* etiam auctoritas loquitur de dilectione actuali, quæ solum remittit peccatum dispositive, præparando scilicet ad gratiam, quæ illud destruit formaliter. *Tertia* & *quarta* reddunt præcise sensum concomitantem ob inseparabilitatem inter charitatem, & gratiam : nam qui habet charitatem, & manet in Deo, & diligitur ab illo : sed hoc non excludit consortium alterius formæ, quam gratiam appellamus. *Quinta* similiter exponi debet : nam charitas sanctificat solum dispositive ; gratia vero formaliter : hæc ut natura, illa ut proprietas. Alia testimonia sexto loco relata minime docent charitatem esse communem radicem omnium virtutum : præsertim cum primum testimonium, & auctoritas Augustini loquantur de charitate actuali : sed solum tradunt charitatem esse complementum, & perfectionem virtutum, videlicet per directionem proximam in ordine ad ultimum finem. Ex quo tamen minime evincitur quod sit natura, vel gratia ; sed magis inferitur oppositum. Denique Paulus locis ultimo relatis nunquam fecit comparisonem inter charitatem, & gratiam : sed comparavit opera charitatis operibus aliarum virtutum, ut eorum excellentiam ostenderet, ad illaque magis alliceret ; asserens nihil prodesse, nisi ex imperio, & directione charitatis ordinentur in ultimum finem. Quod, & non aliud ibi prædicat, ut ex ipso contextu liquet.

Prima confir-
matio dilui-
tur.

Ad primam confirmationem respondemus Concilium Tridentinum nihil circa hanc difficultatem determinasse, sed ita loqui voluisse (quod ex adversariis ultroneus fatetur Bellarminus cap. 7.) ut indefinitam relinqueret questionem scholasticam de distinctione gratiæ à charitate, & solum definiret, quod ab hæreticis negabatur, nos justificari per aliquid re ipsa in anima inhaerens : ea siquidem causa fuit, ut Tridentinum Concilium nunc gratiam, & charitatem, nunc solum charitatem nominaret. Neque ex allatis testimoniis colligitur, (ut Adversarij intendunt) quod Concilium in modo loquendi magis faveat eorum sententiæ : contrarium enim satis ostendimus num. 77. Unde ad primum respondetur in ipso satis exprimi formam unicam justificationis condistinctam à virtutibus : sic enim habet ante verba nobis opposita :

Curs. Salm, Theolog. Tom. V.

sita : Unica formalis causa nostræ justificationis est iustitia Dei, non quæ ipse iustus est, sed quæ nos iustos facit : & ita non diminutè processit. Cum verò docet hanc justificationem fieri dum charitas, &c. illa particula dum in rigore non identitatem, sed solam concomitantiam, & connectionem significat : & ita solum exprimunt causalitatem dispositivam. Secundum testimonium minus adhuc premit, quia licet in eo gratia, & charitas nominentur in singulari ; tamen in aliis nominantur in plurali, & tanquam diversa extrema ejusdem copulative, ut supra vidimus num. 77. Quod caute fecit Concilium ob rationem proximè tactam. Unde nihil potest ex vi hujus efficaciter evinci. Ultimum, si quid probaret, suaderet gratiam sanctificantem non distingui à fide, & spe, sicut neque à charitate : eodem quippe modo loquitur de omnibus his habitibus. Quod cum fallum sit, certum debet esse solum facere sensum concomitantem, abstrahendo à quæstione scholastica de distinctione gratiæ à virtute.

Ad secundam confirmationem respondemus Pereiram immerito annuerasse D. August. opinioni nobis adversæ : nihil enim continent relata testimonia, quo obligemur ad id asserendum. Nam S. Doctor phrasim Scripturæ edoctus solet gratiam sanctificantem charitatis voce insignire ; vel ob naturalem nexum inter utramque ; vel quia charitas ex primæva institutione gratiam sonat, licet Theologorum ulus prædictam vocem habitus elevanti voluntatem peculiariter arrogaverit. Et hoc pacto possent omnes relatæ auctoritates interpretari de gratia sanctificante. Sed verosimilius est, & textui magis inhærens, quod S. Doctor non loquatur de aliquo dono habituali ; sed de amore actuali charitatis, quem certum est à gratia sanctificante distingui. Comparat autem August. prædictum amorem, non cum gratia, & aliis donis habitualibus ; sed cum aliis operibus virtutum, quibus ipsum longissime præponit, ut supra interpretabamur auctoritates Apostoli. Unde non oportet ad singulas respondere. Videatur Suarius lib. 7. cap. 8. num. 37.

Secunda de-
rinitur.

§. VI.

Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

88. **S**ecundo arguitur : quia frustra sunt per se plura, quæ possunt fieri per pauciora : sed effectus gratiæ, & charitatis possunt præstari per eandem formam : ergo frustra multiplicantur qualitates realiter diversæ. Probatur minor : quia idem calor verbi gratia potest tribuere esse calidum, & esse calefactivum : ergo pariter eadem forma supernaturalis potest constituere hominem Deo gratum, qui est effectus proprius gratiæ, & constituere Dei dilectorem, qui est effectus charitatis. Præsertim quia ea, quæ in inferioribus sunt dispersa, sunt in superioribus unita : ergo si forma ordinis inferioris, qualis est calor, præstat illos effectus, aptius illos præstabit forma ordinis divini, qualis est gratia, vel charitas.

Secundum argu-
mentum.

Confirmatur primo : quia tota ratio asserendi necessitatem gratiæ sanctificantis sumitur ab operatione : si enim non darentur operationes supernaturales, nobisque innotescerent ; nullum motivum haberemus ad excogitandam, & prædicandam hujusmodi gratiam : sed ad eliciendas operationes supernaturales sufficiunt virtutes : ergo nulla est ratio, vel necessitas ponendi gratiam

Confirmatur
primo.

gratiam à virtutibus , & præcipuè à charitate realiter distinctam.

Secundo.

Confirmatur secundo, & simul præcluditur responsio, quæ posset præcedenti confirmationi adhiberi : nam si ob aliquam rationem requireretur gratia sanctificans, maxime ad constituendum hominem Deo gratum, & acceptum, & simpliciter bonum : sed ad hæc omnia sufficit charitas : ergo non requiritur gratia sanctificans à charitate realiter diversa. Suadetur minor : nam de ratione virtutis est facere bonum habentem : sed charitas est simpliciter perfectissima inter virtutes : ergo facit hominem simpliciter bonum, perindeque Deo gratum, & acceptum. Aliunde etiam essentialiter habet esse mutuam amicitiam inter Deum, & hominem, ut satis aperte docet Divus Thomas 2. 2. *quæst. 23. artic. 1.* ergo seclusis aliis formis, & donis, si homo retineret charitatem, maneret adhuc in amicitia divina, & consequenter Deo gratus, & acceptus : superfluit igitur alia forma à charitate distincta.

D. Thom.

Ad argumentum.

Respondetur argumento negando minorem : nam satis superque à nobis ostensum est effectus proprios gratiæ sanctificantis, & charitatis non posse ab unica indivisibili forma communicari : nec oppositum suaderi exemplo caloris, quod jam diluimus *numero 83.* Ratio autem naturæ ordinatæ per se primo ad esse, & ratio virtutis immediate operativæ, quæ in inferioribus distinguuntur, nequeunt identificari nisi in forma superiori, in qua esse, & operari sint idem : cuiusmodi est sola substantia divina, & non aliqua forma creata.

Ad primam confirmationem.

Ad primam confirmationem dicendum, quod licet seclusis operationibus supernaturalibus non possemus venire in notitiam gratiæ sanctificantis, id tamen minime contingeret ex eo, quod gratia ordinetur per se primo ad operandum, sed quia esse solet communiter per operationem explicari, & innotescere, ut inductive constat in aliis naturis. Hinc tamen minime infertur nullam formam supernaturalem requiri præter virtutes proxime operativas ; sed magis colligitur oppositum : nam sicut in quocumque ordine creato operatio supponit esse, & ab eo distinguitur : ita requiritur quod virtus ordinata ad operari supponat formam ordinatam ad esse, & ab illa realiter differat. Et hoc pacto comparantur gratia sanctificans, & qualibet virtus operativa in ordine supernaturali. Præsertim cum in hoc ordine præter principia proxima respicientia particulares operationes debeat assignari aliquod principium radicale, & commune, quod gratiam sanctificantem vocamus.

Ad secundam.

Per quod patet ad secundam confirmationem : nam gratia sanctificans constituit hominem Deo gratum, acceptum, & simpliciter bonum non utcumque, sed per modum naturæ, & radicis omnium virtutum supernaturalium. Id autem non competit charitati per se, & ratione sui, sed præsuppositive, & concomitanter, nempe ratione gratiæ, quam semper præsupponit, & comitatur. Unde formaliter solum perficit voluntatem cui immediate inhaeret ; alias vero potentias, & virtutes rectificat tantum imperativè, quatenus earum operationes dirigit in ultimum finem, quem respicit tanquam proprium objectum. Nec est de ratione virtutis facere bonum habentem per modum naturæ, & in ordine entis ; sed solum per modum dispositionis, & in genere operativorum, ut colligitur ex

eius definitione, quod est *dispositio perfectæ, nempe constituti in suo esse, ad optimum, videlicet ad operationem perfectam, & naturæ congruam*, ut explicuimus §. 3. Quod optime tradit Divus Thomas in 2. *dist. 26. quæst. 1. articulo 4. ad 3.* his verbis : *Dicendum, quod bonitas, quam virtus habenti confert, est bonitas perfectionis in comparatione ad opus : sed gratia confert animæ perfectionem in quodam divino esse, & non solum respectu operis : secundum quod quodammodo gratiam habentes Dei formes constituit.* D. Thom.

Porro charitas (ut ita difficultatis augmento occurramus) eatenus habet rationem amicitiae hominis ad Deum, quatenus supponit consortium, & participationem divinæ per gratiam : est enim de ratione amicitiae, quod sit mutuus benevolentiae amor super alicujus boni communicatione fundatus, ut definit Aristoteles 8. *Ethiop.* Et ideo data hypothese, quod charitas maneret separata à gratia, non esset vere, & complete amicitia, ut cui deficeret fundamentum hujus amoris : sed tantum foret principium proximum illius dilectionis, quæ si connotaret gratiam, esset amicitiae amor. De facto autem charitas est vera amicitia inter Deum, & hominem, & connotat gratiam : quod præcise intendit Divus Thom. *loco citato.*

89. Arguitur secundo : quoniam gratia sanctificans recipitur immediate in voluntate : ergo est virtus immediate operativa : ergo est idem realiter cum charitate. Hæc secunda consequentia constat : quia non apparet, quænam aptior virtus possit esse idem cum gratia. Prima vero rectè infertur ex antecedenti : nam virtus debet proportionari suo perfectibili : sed voluntas est potentia immediate operativa : ergo qualitas in voluntate recepta debet immediate operari. Antecedens autem probatur, tum quia opposita sunt circa idem : atqui gratia, & peccatum opponuntur, istudque recipitur in voluntate : ergo & gratia. Tum etiam quia gratia est justitia hominis : justitia autem recipitur in voluntate, ut docet Divus Thomas 2. 2. *quæst. 58. artic. 4.* & D. Anselmus *capite 3. de conceptu virginali.* Tum præterea quia omnis habitus est perfectio propria potentiae : sed gratia est quidam habitus, ut supra statuimus *numero 16.* ergo debet in aliqua potentia recipi, nempe in voluntate. Tum deinde quia id, quod recipitur immediate in substantia, non suscipit magis, & minus : gratia autem suscipit magis, & minus : ergo non est immediate in anima, sed in voluntate. Tum denique quia August. *serm. 12. de verbis Apostol. capite 18.* docet gratiam comparari ad liberum arbitrium sicut iessorem ad equum : ergo est subjective in libero arbitrio seu voluntate. D. Thom. D. Anselm.

Confirmatur quia gratia sacramentalis est eadem secundum speciem cum gratia sanctificante, ut tradit Divus Thom. 3. *parte quæst. 62. art. 2.* sed gratia sacramentalis est virtus immediate operativa, ut patet in gratia verbi gratia sacramenti Confirmationis, quæ præstat speciale robur ad defendendam fidem : ergo idem de gratia sanctificante asserendum est. Confirmatur.

Huic argumento sunt, qui respondeant admittendo antecedens, & negando utramque consequentiam : existimant enim ex identitate subiecti minime colligi, quod gratia, & charitas sint realiter eadem forma. Sed consequenter ad superius dicta respondemus cum Divo Thom. *art. 4.* Responsio ad argumentum.

articulo 4. negando absolute antecedens. Et ad primam probationem dicimus gratiam non opponi immediate peccato actuali, quod recipitur in voluntate, sed peccato habituali, quod est macula relicta ex actuali, & subiectatur immediate in essentia animae, ut tradit D. Thom. 1. 2. *quest. 83. articulo 2.* Unde potius inferitur oppositum.

D. Thom.

Ad secundam respondetur ex Divo Thoma 2. 2. *quest. 58. articulo 2. ad 1.* duplicem esse iustitiam, alteram specialem, & proprie dictam, quae est virtus ad alterum: & haec subiectatur in voluntate, & de ea loquitur Divus Thomas *loco citato*. Altera vero est iustitia, quae importat rectitudinem universalem totius hominis, & coincidit cum forma sanctificante, de qua loquitur Apostolus ad Romanos 3. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi*. Et huiusmodi iustitia, non vero prima coincidit cum gratia sanctificante. Sicut enim iustitia particularis constituit debitam ordinationem unius ad alterum: ita gratia, seu iustitia universalis constituit debitam ordinationem potentiarum animae ad Deum. Sed haec non recipitur in aliqua potentia, sed in anima, quae est communis radix earum.

Ad Rom. 3.

Ad tertiam negamus maiorem: quia datur aliquis habitus ordinatus ad esse, qui proinde non potentias, sed substantiam debet immediate efficere: & huiusmodi est gratia sanctificans, ut hactenus ostensum est. Nec oppositum persuadet inductio in aliis habitibus, quos libenter concedimus ordinari immediate ad operationem. Et desumitur haec solutio ex D. Thoma *quest. 27. de verit. art. 2. ad 7.* ubi inquit: *Dicendum, quod gratia est in prima specie qualitatis, quamvis non proprie possit dici habitus, quia non immediate ordinatur ad actum, sed ad quoddam esse spirituale, quod in anima facit, & est sicut dispositio, quae est respectu gloriae, quae est gratia consummata. Nihil tamen simile in accidentibus animae, quae Philosophi sciverunt, invenitur: quia Philosophi non cognoverunt nisi illa anima accidentia, quae ordinantur ad actus naturae humanae proportionatos. Et in hac 1. 2. *quest. 50. artic. 2. in corp. ait: Sed si loquamur de aliqua superiori natura, cuius homo potest esse particeps (secundum illud 2. Petri 1. Ut simus consortes naturae divinae) sic nihil prohibet in anima secundum suam essentiam esse aliquem habitum, scilicet gratiam, ut infra dicitur, nempe in hac *quest. art. 4.* videatur etiam S. Doctor, q. unic. de virtutibus art. 2. ad 21.**

D. Thom.

Idem

D. August.

Ad quartam negatur maior: quia nulla est ratio, cur accidentia immediate recepta in anima (praesertim si non sint proprietates naturales illius) nequeant intensiorem subire. Imo vero ipsas proprietates, utputa intellectum, & voluntatem posse per divinam virtutem intendi docent communiter Philosophi.

Ad ultimam respondemus Augustinum non asserere, quod gratia sanctificans sedeat in libero arbitrio, sed quod Spiritus sanctus sedeat in homine, sic enim habet: *Sentis te habere sessorem? Sentis te habere rectorem? Sentio inquis. Illi ergo dic: gressus meos dirige secundum verbum tuum.* Potrò Spiritus sanctus residens in anima per gratiam sanctificantem potest regere voluntatem, ceterasque potentias per virtutes, & gratiam auxiliantem ipsis impressa, quae vel à gratia habituali fluunt, vel ipsi debentur.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Et est comparatio moventis ad motum, & non sicut accidentis ad subiectum, ut tradit Divus Thomas in hac *questione, articulo quarto ad primum.*

Ad confirmationem respondetur gratiam sacramentalem addere supra gratiam sanctificantem quemdam modum intrinsecum, ratione cuius dicit specialem ordinem exigentiae ad peculiariora auxilia juxta uniuscujusque sacramenti virtutem: & ideo gratia data in Sacramento Confirmationis postulat auxilia requisita ad consistendam fidem coram tyranno. Huiusmodi autem modus non solum afficit gratiam sanctificantem, sed etiam virtutes proximè operativas, quae simul cum gratia vel producuntur per Sacramentum, vel augentur. Si ergo loquamur de gratia Sacramentali secundum entitatem, & speciem accepta, ejusdem rationis est cum gratia sanctificante: sed ita considerata non ordinatur immediate ad operationem, sed ad esse. Si vero loquamur de illa secundum illum modum, quem gratiae sanctificanti superaddit, respicit quidem operationem, aliter tamen, & aliter: nam modus efficiens gratiam respicit operationem radicaliter; qui vero afficit virtutes, respicit illam proximè: attemperant enim se qualitatibus, quas modificant. Videatur N. à Jesu Maria *tractatu 1. capite 5. punct. 3.*

Confirmationis
occurritur.

A Jesu Ma-
ria.

Quartum ar-
gumentum.

90. Arguitur quarto: quia si gratia, & charitas distinguerentur realiter, possent ad invicem separari; cum ex duobus entibus realiter diversis valeat Deus conservare unum sine alio: consequens est absurdum: ergo & antecedens. Probatur minor: nam si homo haberet gratiam absque charitate, esset Deo acceptus ad vitam aeternam, contra illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil mihi prodest.* Similiter si haberet charitatem absque gratia, esset Deo acceptus & gratus, utpote qui diligeretur à Deo juxta illud Sapientiae. *Ego diligentes me diligo*, atque ideo haberet effectum proprium gratiae sine gratia, quod est manifesta implicatio. Tandem praedictus homo & salvaretur, quia non haberet peccatum, & non salvaretur, quia nemo consequitur salutem absque gratia, & charitate.

1. ad Cor. 13.

Sapient.

Confirmatur: quia si gratia, & charitas differrent, una esset perfectior alia, ut contingit in aliis speciebus: sed de neutra potest id affirmari; cum ex una parte videatur gratia perfectior, utpote se habens sicut natura; & ex alia dicat Apostolus, *Major autem horum est charitas* 1. ad Corinth. 13. ergo non distinguuntur realiter.

Confirmatur.

1. ad Cor. 13.

Respondetur ad argumentum concedendo posse gratiam à charitate realiter separari, & permittendo, quod charitas valeat separari à gratia: ex quo tamen non sequitur ulla implicatio. Nam in primo casu homo foret simpliciter Deo gratus, haberet enim formam, quae praestat hunc effectum, licet separatam à quadam nobilissima proprietate: in secundo autem non esset gratus simpliciter, sed tantum dispositionem ad huiusmodi affectum: & ideo non terminaret amorem Dei simpliciter, sed solum quandam benevolentiam. Nec oppositum suadent auctoritates inductae: procedunt enim secundum praesentem providentiam, quae nunquam separat istas formas: & consequenter qui de facto non habet charitatem, caret etiam gratia.

Diluitur ar-
gumentum.

gratia, & pro nihilo habetur in ordine ad æternam beatitudinem : sicut è converso qui charitatem habet, & diligit Deum, habet etiam gratiam, & à Deo diligitur. Si autem homo decederet cum gratia absque charitate, salvaretur : quia haberet naturam divinam regenantem nos in filios Dei, quibus eo ipso deberetur hæreditas, nempe beatitudo, quæ in sua essentia non dependet ab amore charitatis, sed salvatur in visione Dei in seipso. Si vero decederet cum charitate absque gratia ; tunc distinguendum est : nam vel Deus habet decretum conservandi charitatem in perpetuum à gratia sejunctam ; & profecto in eo eventu homo non posset salvari : quia salus æterna, seu beatitudo consistit essentialiter in visione Dei, & hæc non subsistit absque gratia, ut ostendimus tractatu 9. disp. 1. dubio 2. à numero 17. Ubi autem non constat de tali decreto ; verosimilius est Deum habiturum decretum conferendi prædicto homini gratiam, & gloriam : tum quia ille homo nullum haberet peccatum : tum quia haberet dispositionem exigentem connaturaliter gratiam.

Confirmationi
satisfit.

Ad confirmationem constat ex supra dictis gratiam esse simpliciter perfectiorem charitate. Auctoritas vero opposita, & aliæ similes non comparant charitatem cum gratia ; sed vel cum aliis virtutibus, vel cum aliis operibus, ut constat ex ipso contextu.

Ultimum ar-
gumentum.

91. Ultimo arguitur : nam fundamentum ad distinguendum gratiam à charitate, & virtutibus est, quia gratia comparatur ad illas sicut natura, & radix ad suas proprietates : sed hoc fundamentum est falsum : ergo corrumpit nostra conclusio. Suadet minor : nam si gratia, & virtutes ita compararentur ; virtutes dimanarent physice à gratia, sicut proprietates fluunt ab essentia : consequens est absurdum, ut patet tum in fide peccatoris, quæ conservatur sine emanatione à gratia, tum in lumine gloriæ, quod de facto à gratia viæ non dimanat : ergo &c. Hoc argumentum tangit gravem, & subtilem difficultatem, quam opus est, in diverso dubio discurre.

DUBIUM SEXTUM.

Utrum virtutes supernaturales dimanent physice à Gratia.

In quo consi-
stat dimanatione
physica
unius ab alio.

Pro tituli intelligentia præmittendum est dimanationem physicam unius ab alio sitam esse in eo, quod duo aliqua, vel plura ordine quodam per unam, & eandem actionem producantur ; ita quod primum ita determinet agens, ut absque interventu novæ actionis sese extendat ad secundum. Ad quod oportet, ut illud aliquomodo istud contineat, & causalitatem agentis usque ad ipsum deferat, ut ex professo docent Complutenfes in libro *Physic. disputat. 10. questione 7.* Et huiusmodi emanatio habet locum non solum in accidentibus, quæ sunt rigorosæ proprietates, sed etiam in illis, quæ formam, seu essentiam productam in eodem productionis instanti comitantur, & ipsi connaturaliter debetur, ut observant prædicti PP. loco citato numero 120. Per quod liquet (ut id obiter dicamus) non recte se gerere, qui assertionem statim stabiliendam ex eo unice propugnant,

Complut.

vel oppugnant, quod virtutes supernaturales asserunt, vel negant esse rigorosas gratiæ proprietates : potest quippe præsens difficultas independenter ab hac suppositione resolvi. Quod ut præstemus, observandum etiam est ex virtutibus quasdam esse morales, ut iustitia, temperantia, &c. quasdam vero Theologicas, ut fidem, spem, charitatem. Ex quibus supponimus fidem, & spem posse produci antecedenter ad gratiam, ut contingit in adulto, qui baptizatur cum affectu ad aliquod peccatum mortale : in quo casu certum est fidem non dimanare à gratia sanctificante. Sed quæstio procedit tam de fide, & spe, quam de virtutibus, quæ simul cum gratia in uno, & eodem instanti producuntur, ut contingit in parvulis baptizatis.

§. I.

*Resolutio difficultatis juxta mentem
D. Thomæ.*

92. **D**icendum est omnes virtutes supernaturales, quæ simul cum gratia in eodem instanti producuntur, dimanare physice ab illa. Hanc conclusionem aperte docet D. Thomas in præsentis art. 4. in resp. ad 1. ubi ait : *Dicendum, quod sicut ab essentia animæ effluunt ejus potentia, quæ sunt operum principia : ita etiam ab ipsa gratia effluunt virtutes in potentias animæ, per quas potentia moventur ad actus.* Et 3. parte quæst. 62. artic. 2. in corp. inquit : *Gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, in quantum participat quandam similitudinem divini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt ejus potentia, ita à gratia fluunt quedam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes, & dona, quibus potentia perficiuntur in ordine ad suos actus.* Sed effusio potentiarum ab anima est emanatio physica, ut docet idem S. Doctor 1. parte quæst. 77. artic. 6. & admittitur communiter ab Adversariis : ergo virtutes simul cum gratia productæ dimanant physice ab ea.

Conclusio ex
D. Thom.

D. Thom.

93. Nec satisfacit responsio Averſæ, Currielis, & aliorum dicentium comparisonem D. Thomæ non esse ita rigorose intelligendam ; sed præcise stare in eo, quod sicut potentia naturales supponunt naturam, & illi debentur, ita virtutes prædictæ cum gratia eam supponant, & sint ipsi connaturales. Cum quo tamen cohæret, quod dimanatio in primo casu sit physica, & per verum influxum essentia in suas proprietates ; in secundo vero sit solum moralis, quatenus gratia petit virtutes, licet non influat in eas.

Aliquorum
interpretatio.

Nam contra est : tum quia hæc solutio est prorsus voluntaria, & nullum habet fundamentum in verbis D. Thomæ. Tum etiam, quia directe illi adversatur : nam S. Doctor non solum tradit virtutes fluere à gratia, sed etiam asserit hanc influere in illas, & earum actus : quod falsum foret, si virtutes non dimanarent affective physice ab illa. Et ideo post verba relata in primo testimonio statim subjungit : *Et secundum hoc gratia comparatur ad voluntatem sicut movens ad motum.* Et immediate in respons. ad 2. ait : *Gratia est principium meritorij operis mediantibus virtutibus : sicut essentia animæ est principium operum vite mediantibus potentiis.* Non posset autem gratia influere in actus virtutum, si prius non influeret saltem per dimanationem in ipsas virtutes ;

Refellitur.

tutes; cum gratia non sit immediate operativa; sicut ob hanc rationem essentia non influeret in actus potentiarum, si ea non fluere acti-
vè per dimanationem ab illa; ergo dimanatio virtutum à gratia juxta mentem Divi Thomae non est duntaxat moralis, sed physica. Quam similitudinem evidenter adhuc expressit idem Sanctus Doctor in 2. dist. 26. quest. 1. art. 4. in fine corporis, ubi ait: *Gratia essentialiter à virtute differt: oportet enim perfectiones perfectibilibus proportionatas esse: unde sicut ab essentia anima fluunt potentia ab ipsa essentialiter differentes, sicut accidens à subiecto: & tamen omnes ununtur in essentia anima ut in radice: ita etiam à gratia est perfectio essentia, ut dictum est, & ab ea fluunt virtutes, quae sunt perfectiones potentiarum, ab ipsa gratia essentialiter differentes, in gratia tamen conjuncta sicut in sua origine per modum, quo diversi radij ab eodem corpore lucente procedunt.* Quid expressius pro nostra assertionem? Cui etiam subscribunt Hispalens. in 2. dist. 26. quest. 1. art. 3. notab. 2. (ubi etiam in eam inclinat Capreol. in respons. ad argumenta Aureoli contra 1. conclusionem) Gregor. Mart. art. 4. dub. 1. in corollario, Cabrera 3. parte, quest. 2. art. 13. disp. 1. §. & quest. 62. art. 1. disp. 11. §. 5. & disp. 21. §. 4. Labat disput. 2. de gratia dub. 2. concl. 2. Granad. controvers. 8. de gratia, tract. 4. disp. 3. Ripalda lib. 6. de ente supernaturali disp. 121. sect. 3. licet asserat oppositam opinionem esse communem inter recentiores.

Idem.

Hispalens.
Capreolus.
Greg. Mart.
Cabrera.
Labat.
Granados.
Ripalda.

§. II.

Probatur eadem conclusio ratione.

Ratio ex D.
Thom.

94. **F**undamentum nostrae assertionis continetur in verbis D. Thom. proximè relatis, & valet ita formari: quoniam omnia, quae persuadent accidentia connaturalia naturae, eamque comitantia in instanti suae productionis, fieri per dimanationem ab illa; militant etiam in gratia sanctificante, & in virtutibus supernaturalibus, quae simul cum ipsa producuntur: ergo sicut emanatio illorum accidentium à natura est physica; ita emanatio virtutum à gratia. Consequentia videtur manifesta. Antecedens autem suadetur sequenti discursu: nam in naturalibus natura se habet ut radix, & accidentia ut vires proximae: ita in supernaturalibus gratia se habet per modum radice, & reliqui habitus sunt virtutes proximè operativae. Præterea sicut natura petit aliqua accidentia ad sui perfectionem tam in essendo, quam operando; & hac ratione determinat agens ad eorum productionem: ita gratia, cum se habeat per modum naturae, postulat aliqua accidentia ad sui complementum requisita, quae non sunt alia, nisi habitus supernaturalis; & hoc pacto determinat Deum, ut ea producat. Tandem sicut natura comparatur ad accidentia simul cum ipsa producta per modum termini primarij tam in intentione, quam in executione; & ob hanc causam potest deferre causalitatem agentis usque ad illa; ita gratia comparata ad virtutes simul cum illa infusae praecedit eas simpliciter cum in intentione, cum in executione; valeatque proinde deferre causalitatem Dei usque ad ipsas. Constat autem naturam ideo esse principium, à quo accidentia simul cum ea producta physice dimanant, quia comparatur ad ea per modum radice illa exigentis, & determinantis agens ad eorum pro-

ductionem, & deferentis hujus causalitatem usque ad ipsa. Cum igitur haec omnia convenient gratiae respectu virtutum simul cum ea infusarum; sequitur omnia, quae persuadent illa accidentia dimanare physice à natura, militare in virtutibus supernaturalibus respectu gratiae.

Confirmatur primo: nam quando plura per eandem actionem ordine quodam causantur, quod primo producit, defert causalitatem agentis ad alia, ac proinde est principium physicum eorum saltem per dimanationem, & resultantiam, ut tradit Divus Thomas prima parte, D. Thom. questione 77. articulo 6. Sed gratia, & virtutes, quando simul infunduntur, producuntur à Deo per eandem actionem, & ordine quodam, ita videlicet quod gratia se habet ut terminus primarius, & reliqua ut secundarij: ergo gratia comparatur ad virtutes simul cum ea infusas ut principium physicum saltem per dimanationem, & resultantiam. Minor, in qua sola potest esse difficultas, suadetur quoad utramque partem. Prima quidem: nam justificatio non est nisi unica actio Dei, ut satis liquet ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. sed in justificatione producuntur gratia, & virtutes infusae, ut tradit idem Concilium loco nuper citato: ergo omnia haec producuntur à Deo per eandem actionem. Præsertim quia si in generatione naturali potest agens creatum producere unica actione naturam, & accidentia ipsam comitantia; pariter Deus in hac spiritali regeneratione per eandem actionem efficit naturam hujus ordinis, videlicet gratiam, & accidentia ipsi connaturalia, nempe virtutes infusas. Nec enim reperitur minor efficacia ex parte actionis divinae, nec minor proportio ex parte termini affecti. Secunda etiam minoris pars est satis manifesta: quia virtutes nequeunt connaturaliter produci, nisi aliquam naturam supponant, siquidem connaturalitas accidentium tam in fieri, quam in esse attenditur per conformitatem ad naturam: id quippe dicitur connaturale, quod est naturae conforme: ergo cum gratia se habeat per modum naturae, debet praesupponi simpliciter ad virtutes, atque ideo se habet ut terminus primarius, & illae ut secundarij.

Confirmatur primo.

Conc. Trid.

Confirmatur secundo: nam in divinis attributa, seu virtutes supponunt virtualiter naturam, & ab ea virtualiter dimanant: sed gratia est participatio formalis naturae divinae, & virtutes infusae sunt participationes formales attributorum: ergo virtutes simul cum gratia infusae eam realiter praesupponunt, & dimanant physice ab illa. Major, & minor sunt certae. Consequentia vero probatur quia non ob aliam rationem attributa non dimanant realiter actualiter ab essentia divina nisi ob defectum distinctionis realis inter illa: si enim realiter different, nihil desiderari posset ad veram, & physicam dimanationem attributorum à natura: sed gratia, & virtutes in aliis comparantur naturae divinae, & attributis; & insuper realiter differunt inter se, ut constat ex dictis dubio praeced. ergo virtutes simul infusae cum gratia dimanant physice ab illa.

Roboratur amplius.

95. Huic argumento quidam occurrunt negando antecedens: quia ratio praecipua, ob quam in naturalibus accidentia dimanant physice à natura, est quia haec habet rationem substantiae, de cujus conceptu est radicare aliquas proprietates, & in eas influere: gratia autem est verè accidens: & ideo nequit esse principium physicae

Adversario-
rum responsio.

physicæ dimanationis. Idque vel ex eo constare videtur, quod natura in naturalibus non solum efficit, sed etiam recipit sua accidentia: aliter enim non posset cum eis per modum radicis physicè conjungi. Constat vero gratiam non recipere virtutes infusas; cum illa sit immediatè in anima, & eæ inhæreant immediatè potentiis. Unde falsum est sic se habere gratiam, & virtutes infusas, sicut naturam, & accidentia ipsi connaturalia. Per quod etiam videtur occurri primæ confirmationi: nam quod Deus ordine quodam producat gratiam, & virtutes; solum suadet gratiam primario, & virtutes secundario à Deo produci; minimè vero quod eæ dimanant à gratia.

Ad secundam respondent ex ea ad summum evinci, quod illæ virtutes dimanant physicè à gratia, quæ sunt participationes formales divinorum attributorum, quales sunt fides, spes, & charitas. Virtutes autem morales non participant formaliter attributa Dei, cum in eo non reperiatur, verbi gratia, temperantia. Et ideo potius inferitur has virtutes non comparari ad gratiam sicut ad radicem ex qua physicè resultent.

Consutatur.

96. Sed istæ responsiones facile refelluntur: quia in primis falsum est dimanationem physicam solum reperiri in accidentibus comparativè ad substantiam: nam etiam potest convenire uni accidenti respectu alterius: valet quippè unum esse principium, & radix, seu ratio proxima, ex qua alterum resultet. Qua ratione docent communiter Philosophi secundas qualitates dimanare à primis, & calorem à luce, & voluntatem ab intellectu, & sic de aliis. Unde ex eo, quod gratia sit accidens, minimè excluditur, quod sit radix, ex qua aliqua accidentia effluant per physicam resultantiam. Deinde est, quod alia accidentia ob suam imperfectionem non possent esse principium dimanationis physicæ; gratia tamen tantæ perfectionis est, ut id necessàrio postulet: nam in ordine supernaturali habet esse simpliciter primum, & quasi substantiale: participat enim id, quod in Deo habet rationem naturæ. Et in hoc stat vis nostræ rationis: æquiparat enim gratiam naturæ in munere formalissimo naturæ, & radicis: quod satis est ad verificandam assertionem, quidquid sit de aliis differentiis in esse entis, quas libenter admittimus ut impertinentes ad punctum præsentis difficultatis. Hujusmodi vero est conceptus recipiendi accidentia: is quippè non desideratur ex proprio conceptu dimanationis physicæ, sed ex generali ratione accidentis, quod debet inesse substantiæ. Unde omnes asserunt potentias sensitivas dimanare ab anima; cum tamen plures probabiliter defendant eas non recipi in anima, sed afficere immediatè materiam; & voluntas dimanat ab intellectu, licet ipsi non inhæreat, sed animæ. Præterquam quod gratia quodammodo recipit omnes virtutes infusas, in quantum perficit essentiam animæ, ut sit congruum subjectum potentiarum in quibus recipiuntur virtutes; & propterea Div. Thom. quæst. 2. de virtutibus art. 3. ad 19. dixit, quod gratia Dei dicitur esse forma virtutum, in quantum dat esse spirituale animæ, ut sit susceptiva virtutum. Et quæst. 1. art. 2. ad 22. asseruit gratiam existentem in essentia animæ per modum cuiusdam habilitatis esse principium virtutis infusæ. Et prima parte, quæst. 77. artic. 7. ad 2. docuerat, quod unum accidens dicitur esse subiectum alterius, ut superficies caloris, in quantum substantia uno ac-

D. Thom.

cidente mediante, recipit aliud, & similiter dicitur de potentiis animæ. Unde fit, quod non solum Deus concurrat effectivè ad attingendum primario gratiam, & secundario virtutes, sed quod has attingat media gratia ut principio in ipsas influente per dimanationem physicam.

Id etiam, quo occurritur secundæ confirmationi, nullius momenti est: nam si semel gratia habet, quidquid requiritur, ut sit principium physicum per dimanationem virtutum Theologalium nulla est ratio, cur id ipsum non habeat respectu moralium: eæ quippè etiam sunt connaturales gratiæ nostræ, & ipsi debite in primo generationis instanti: & ad dimanationem non requiritur idem genus connexionis eorum, quæ dimanant, cum suo principio. Unde licet gratia non respiceret virtutes morales tanquam passiones, vel naturæ divinæ participatæ, vel naturæ divinæ in seipsa; adhuc tamen in eas per dimanationem influeret: sicut à natura dimanant non solum illius proprietates, sed etiam accidentia communia, quæ ipsum individuum comitantur, ut in dubij limine prænotavimus. Videantur, quæ diximus loco supra citato, num. 48.

Solutio secundæ confirmationis evincitur.

S. III.

Diluuntur objectiones contra fundamentum Divi Thomæ.

97. **S**ed adversus rationem hætenus expensam oppones primo: nam in Christo domino gratia habitualis, & virtutes infusæ comparantur ad gratiam unionis sicut accedens connaturale, & ipsi debitum in primo Incarnationis instanti: imo vero comparantur ad ipsam sicut proprietas quædam eam consequens, ut asserit Divus Thomas 3. quæst. 7. art. 13. ad 2. his verbis: *Gratia habitualis non intelligitur, ut præcedens unionem, sed ut consequens eam, sicut proprietas quædam naturalis. Unde & August. dicit, quod gratia est quodammodo Christo homini naturalis.* Et nihilominus gratia habitualis non dimanavit physicè à gratia unionis sed tantum moraliter, ut tenet communior opinio Thomistarum. Ex eo igitur quod virtutes infusæ comparentur ad gratiam habitualement tanquam proprietates ipsi connaturaliter debite, non evincitur, quod dimanant physicè ab ea. Unde etiam eliditur robor auctoritatum, quas supra ex Divo Thoma adduximus: nam eodem modo loquitur de gratia unionis, & gratia habituali inter se comparatis; ac de ista, & de virtutibus infusis, ut illius testimonia conferens deprehendet: ergo ubique vel neutrobi adstruet solam emanationem moralem.

Prima obis-
tio.

D. Thom.

Confirmatur primo: quia species rerum naturalium sunt Angelo connaturaliter debite in primo suæ creationis instanti, ut ipsa perfectio intellectiva naturæ Angelicæ persuadet, & satis exprimit Divus Thomas prima parte, quæstione 54. articulo 4. ubi ait, scientiam in Angelis non generari, sed naturaliter adesse: & tamen prædictæ species non dimanant ab Angelo per resultantiam physicam, ut cum pluribus docuimus tractatu 7. disputatione 5. dubio 4. ergo dimanatio physica virtutum à gratia non rectè probatur ex ea, quod illæ huic debeantur.

Confirmatur primo.

D. Thom.

Confirmatur secundo: nam motus cœli est ei naturaliter debitus, ipsumque consequitur: & nihilominus

Secundo.

nihilominus non emanat à cœlo; sed est ab extrinseco, ut tradit Divus Thomas quæstione quinta, de potentia articulo quinto, ergo idem, quod prius.

Confirmatur tertio: quoniam quantitas est accidens connaturaliter debitum substantiæ corporeæ, ipsamque comitatur vel tanquam passio, vel tanquam accidens inseparabile, & tamen quando substantia per nutritionem producit, quantitas illam consequens non dimanat ab ea, sed fit per distinctam actionem; ut tradunt N. Complutens. in lib. Physic. disput. 22. quæst. 2. ergo quod virtutes infusæ sint connaturales & debitæ gratiæ sanctificanti, ipsamque in prima sui productione comitentur; minimè adstruit physicam emanationem earum à gratia.

98. Ut huic objectioni, & illius confirmationibus liquido satisfiat, observa primo, quod cum influere per dimanationem sit quoddam agere; & agere consequatur ad esse non quidem existentia, aut subsistentia, sed ad esse specificum, & formale; propterea primum principium cuiuscumque dimanationis physica debet esse natura, vel aliquid se habens ad instar illius: ad hanc quippe spectat communicare primum esse formale.

Præterea nota dimanationem physicam reduci ad genus causæ efficientis principalis: eo quod primum illius principium per seipsum, & absque extrinseca elevatione determinat agens ad productionem aliorum, defertque illius causalitatem ad ipsa: quod & nihil aliud importat hæc emanatio. Porro de ratione principij efficientis principalis est præcontinere suum effectum; & ideo primum principium, à quo cætera dimanant, debet ipsa præcontinere. Diximus primum principium: quia alia principia intermedia fortè non postulant tantam perfectionem, sed possunt influere cum subordinatione ad primum, quæ est quoddam genus elevationis.

Tandem animadvertite id, quod est primum principium dimanationis, debere per se intendi in actione, per quam attingitur: nam, ut supra diximus, determinat agens ad productionem aliorum; atque ideo est ratio, ob quam agens cætera attingat: quod minimè contingeret, si ipsum non intenderetur primario, ut satis ex se liquet.

Ex iis ad objectionem respondemus gratiam unionis sumptam sive pro unione media neçtente humanitatem cum Verbo, sive pro ipsa Verbi personalitate, non habere rationem formæ, vel naturæ; sed gerere munia vel cuiusdam modi substantialis, vel puri termini suppositantis humanitatem. Unde nihil potest ab illis immediate effluere per dimanationem physicam; sed tantum media humanitate, vel natura. Ab humanitate vero nequit dimanare gratia sanctificans, & quia altioris ordinis est, & quia in humanitate ut in principio activo non continetur, ut satis ex se constat. Præsertim cum humanitas facta fuerit per actionem diversam ab ea, per quam Deus illi gratiam infudit: quod destruit rationem dimanationis physica. Quapropter licet personalitas Verbi postulet pro sua dignitate, quod humanitas illa gratia exornetur; & hac ratione gratia sit ipsi connaturalis: hoc tamen solum evincit dari ibidem dimanationem moralem, seu jus ad habendam gratiam; neutiquam vero effluxum per veram resultantiam physicam. Gratia autem comparatur ad virtutes simul cum ea productas per modum naturæ; habetque

ex hac parte quidquid desideratur, ut per physicam dimanationem effluant ab illa.

99. Nec hinc evacuatur robur auctoritatum D. Thom. quas pro assertionem adduximus: nam Sanctus Doctor modo longè diverso loquitur de consecutione gratiæ habitualis ad gratiam unionis, ac de consecutione virtutum ad gratiam habitalem. Illa enim præcisè appellat consecutionem, non vero dimanationem, vel effluxum; hanc vero & dimanationem, & effluxum absolute vocat, ut testimonia legenti constabit. Consecutio vero potest cum proprietate salvari, etiam ubi diversæ actiones interveniunt, & præcisè denotat ordinem unius termini post alium (quem intendebat Divus Thomas salvare inter gratiam unionis, & gratiam habitalem:) dimanatio autem, & effluxio absolute & cum proprietate dictæ non solum ordinem, sed veram causalitatem significant, ut constat ex communi modo concipiendi. Et propterea quamvis consecutio gratiæ habitualis ad gratiam unionis, quam statuit Sanctus Doctor in testimonio nobis opposito, non sit emanatio physica: dimanatio tamen & effluxio virtutum à gratia sanctificante, quam in testimoniis pro nostra assertionem relatis stabilivit, est vera, & physica resultantia. Præsertim cum Divus Thomas id apertè explicet in aliis testimoniis, quæ num. 92. dedimus; & è contrario in eo, quod nobis objicitur, loquatur addito diminutive, Gratia, inquit, est quodammodo Christo homini connaturalis.

Ad primam confirmationem respondemus ex dictis loco ibi citato naturam Angeli non continere adhuc virtualiter, & per modum ordinis species omnium intelligibilium; alias Angelus seipsum comprehendens eo ipso omnia intelligibilia cognosceret, quod est absurdum. Unde cum ad dimanationem physicam requiratur continentia eorum, quæ dimanant, in primo principio dimanationis; sequitur species intelligibiles non effluere per dimanationem physicam ab essentia Angeli, licet sint ipsi valde connaturales, utpote perficientes ipsum juxta exigentiam saltem passivam sui intellectus. Gratia autem habitualis continet per modum radices virtutes ipsas, sicut essentia divina continet attributa, juxta superius dicta: unde non repugnat illi ex hoc capite influere in eas per dimanationem physicam.

100. Ad secundam dicendum est motum cœlorum non esse activè ab illis; cum non habeant formam, à qua moveantur; sed tantum reddi ipsis connaturalem ratione principij passivi, videlicet materiæ primæ. Insuper ille motus fit per actionem prorsus diversam ab ea, per quam cœli producti sunt: hæc enim est verè creatio, ac perinde actio solius Dei, ut optimè tradunt N. Complutens. in lib. 3. Physic. disputatione 4. quæstione 3. illa autem est immediate actio intelligentiæ motricis, ut docet Divus Thomas prima parte, quæstione 112. articulo 2. Quamobrem nequit prædictus motus effluere à cœlo per resultantiam physicam: ad hanc enim requiritur, & influxus aliquomodo activus unius termini in alium; & quod uterque fiat per eandem actionem, ut in gratia, & virtutibus simul cum ea productis contingit.

Ad ultimam respondetur id, quod per se primo intenditur in augmentatione viventium, non esse substantiam, sed quantitatem: & ideo licet utraque simul producatur, tamen quantitas

Tertio.

Complut.

Notanda pro emanatione objectionis.

Occurritur objectioni.

Incidens ob-
iectione
solvitur.

Prima confir-
matio asser-
tur.

Solvitur se-
cunda.

Complut.

Occurritur
tertia.

non fit ratione substantiæ ; sed è converso substantia producitur ratione quantitatis , hæcque determinat ad productionem illius. Unde si aliqua dimanatio ibidem interveniret , non fluere-
ret quantitas à substantia , sed è contra substantia resularet à quantitate. Nequit tamen ita contingere : quia substantia non valet in quantitate præcontineri : quod ad physicam dimanationem requiritur. Et propterea nulla ad-
est ibidem dimanatio : sed substantia , & quantitas producantur per diversas actiones , quarum una , nempe attingens substantiam , subordinatur alteri , quæ quantitatem producit , ut rectè docent N. Complutenſes in lib. *Phyſic. diſputatione 22. quæſtione 2.* Gratia autem comparatur ut terminus primarius ad virtutes simul cum ea productas tanquam ad terminum secundarium , qui propter ipsam gratiam intenditur ; unde nihil est ibidem , quod physicam dimanationem impediatur.

Complut.

Altera obiectio.

101. Secundò adversus eandem rationem oppones : nam fides , & spes sunt virtutes gratiæ hujus status connaturales , & quas ipsa gratia non minus intime exigit , quam alias virtutes infusas : & tamen fides , & spes non effluunt per dimanationem à gratia : ergo nec aliæ virtutes. Major , & consequentia constant. Minor etiam liquet : nam fides , & spes sæpè producantur antecederet ad gratiam , & per actionem particularem , ut contingit in eo , qui ante infusionem gratiæ sanctificantis credit mysteria fidei.

Responsio.

Huic objectioni respondetur non concludere vel contra assertionem nostram , vel contra rationem superius factam : illa enim solum se extendit ad virtutes , quæ simul cum gratia in eodem instanti producantur , quales non sunt fides , & spes ante justificationem infusæ : hæc vero non innititur in eo , quod omnes virtutes sint , vel non sint proprietates gratiæ ab ipsa inseparabiles ; sed independentes ab utraque suppositione procedit. Unde sicut in naturalibus potest calor per propriam actionem produci , & antevertere formam ignis : quo non obstante , quando simul cum ipsa per eandem actionem attingitur , (ut contingit in ignis generatione) resultat ab ea per veram , & physicam dimanationem : ita quod fides terminet aliquando propriam actionem , & fiat antecederet ad gratiam , minimè suadet , quod quando simul cum ea producitur (ut in parvulorum justificatione contingit) non effluat ab ea per dimanationem physicam. Præsertim quia sicut calor petit , quantum est de se conjungi cum igne tanquam cum principio ; à quo tamen per accidens ob subjecti indispositionem disjungitur : ita fides supernaturalis postulat , quantum est de se conjunctionem cum gratia velut cum principio , & radicali principio supernaturalis ordinis ; à quo nihilominus per accidens separatur , quia nimirum subjectum habet sufficientem determinationem ad fidem , & caret dispositione ad gratiam requisita.

Replicat.

102. Sed replicabis : quia non solum fides ante gratiam infusa non dimanat ab ea , sed neque illa , quæ simul cum ipsa gratia in eodem instanti producitur : eadem autem est ratio de aliis virtutibus simul cum gratia infusis : ergo nulla effluit ab ea per dimanationem physicam : & consequenter corrumpit responsio proximè tradita. Probatur minor : nam quæ diversis actionibus conservantur , per di-

versas etiam actiones producantur ; cum conservatio nihil aliud sit , quam continuata productio : atqui fides simul cum gratia producta , & ipsa gratia conservantur à Deo per actiones diversas , siquidem destructa gratia , perseverat adhuc fides , ut patet in peccatore Catholico : quod minimè contingeret , si fides conservaretur ad conservationem gratiæ : ergo gratia , & fides cum illa simul infusæ producantur per diversas actiones.

Respondetur negando majorem : ad cujus solutionem dicendum est fidem cum gratia simul productam conservari , per se loquendo , ex vi ejusdem actionis divinæ , per quam utraque à principio producta est : quod satis arguit emanationem fidei à gratia. Potest nihilominus destructa gratia adhuc conservari fides : tum quia omnia peccata mortalia habent oppositionem cum gratia , utpote quæ avertunt hominem à Deo ultimo fine , ad quem per gratiam convertitur : & non omnia habent oppositionem cum fide , sed optimè cum ipsa coherent , permittunt enim in subjecto rationem illius obiectivam : & idcirco , gratia destructa , manet fides. Tum quia etiam si destrueretur gratia , adhuc tamen status hominis viatoris possit disponi , & exhortari ad conversionem in Deum , juxta illud Isai. 1. *Nisi Dominus reliquisset nobis seminem* , nempe fidem , *quasi Sodoma fuissetis*. Manet tamen prædicta fides in statu non omnino connaturali , quia ex se semper propendet ad conjunctionem cum gratia tanquam cum primo vitæ supernaturalis principio , à quo separatur ob indispositionem subjecti. An autem conservetur in illo statu ex vi ejusdem actionis , per quam primo producta est , an vero per aliam , quæ loco illius subrogetur ; parum aut nihil interest nostra : nam optimè coheret , quod aliquid producat per unam actionem , & conservetur per aliam , ut videre est tum in materia prima , quæ primo producta fuit per creationem alicujus elementi , & nunc conservatur per actionem producentem , & conservantem aliquod mixtum : tum in accidentibus Eucharisticis , quæ producta sunt per actionem factivam panis , & modo conservantur per aliam. Unde sicut in hoc exemplo conservatio accidentium independentes à substantia panis , minimè evincit quod non fuerint à principio producta per eandem actionem , & per dimanationem physicam substantiæ quam postea supplet Deus : ita in nostro casu dicendum est.

103. Urgebis hinc fieri , quod conservatio fidei separatæ à gratia sanctificante non sit minus miraculosa , quam conservatio accidentis separati à proprio subjecto : consequens est falsum , & contrarium communi Theologorum sententiæ : ergo gratia , & fides producantur per diversas actiones. Sequela ostenditur : quia juxta nostram sententiam ita comparatur gratia ad virtutes cum ea infusas , sicut natura substantialis ad accidentia cum ea simul producta : & tam hic , quam ibi intervenit vera , & physica dimanatio à principio : ergo separatio erit utrobique miraculosa.

Respondetur negando sequelam : quia præcipuum miraculum , quod intervenit in conservatione accidentium Eucharistiæ non consistit in eo , quod Deus suppleat influxum effectivum substantiæ : (quem plures negant :) sed in eo , quod conserventur independentes à subjecto , cum

cum esse connaturale accidentis sit illi inesse. Hæc autem ratio non urget in fide separata à gratia sanctificante : quia adhuc inest subiecto, quo, cui antea inhærebat, nempe intellectui, & habet idem subiectum quod, videlicet animam. Verum quidem est prædictum subiectum non manere ita proportionatum, sicut antea erat : sed hic proportionis defectus non inducit miraculum, sed solum arguit minorem connaturalitatem, ut in calore existente in aqua contingit. Quo magis perspicuum fiet observando, quod fides dupliciter considerari potest, uno modo quoad substantiam, & in esse entis ; alio modo secundum statum, & perfectionem virtutis, quæ ratio supra priorem addit aliquam modificationem intrinsecam separabilem ab ipsa fide, ut satis aperte docet D. Thom. 2. 2. quæst. 4. art. 4. Fides igitur ut formata, & perfecta petit per se conjungi cum gratia sanctificante, dimanatque per se ab illa : ut informis vel quoad substantiam accepta non petit per se effluere determinatè à gratia, sed potest aliter produci, ut contingit, quando infunditur ante gratiam. Nonnunquam tamen etiam secundum substantiam considerata dimanat à gratia, videlicet quando simul cum ipsa producit : sed hæc dimanatio est quasi per accidens, & respicit gratiam, ut habet minus auxiliij. Licet ergo sit miraculum conservare aliquod accidens separatim ab illo principio, quod per se respicit, & à quo dimanat per se ; citra miraculum tamen contingit, quod conservetur independenter ab eo, quod non respicit per se, licet ab eo per accidens fluxerit. Unde conservatio fidei secundum substantiam acceptæ & ut præcisè ab statu virtutis non est miraculosa ; sed juxta communem providentiam ordinis gratiæ contingit ; licet fiat modo fidei minus connaturali.

Novæ replica.

104. Sed adhuc dices : nam vel gratia sanctificans habet rationem naturæ, vel non ? Si eligatur hoc ultimum, corrumpit, quæ hæcenus diximus : suadebant enim ideo omnes virtutes infusas cum gratia dimanare ab ea, quia ad eam comparantur sicut ad naturam. Si autem dicatur primum ; ergo cum omnis natura intellectiva, (qualis debet esse gratia) vendicat sibi tanquam proprietatem aliquam potentiam, seu virtutem proximè intelligentem, & hæc respectu gratiæ hujus status nequeat esse alia, quam fides ; sequitur fidem comparari ad gratiam ut ejus proprietatem, à qua proinde non poterit citra miraculum separari : ergo doctrina proximè tradita non cohæret cum hæcenus dictis.

D. Celliur.

Respondetur gratiam habere quidem rationem naturæ ; at non omnia, quæ naturæ debentur, esse illius proprietates ; cum etiam possit quædam accidentia communia. Fatemur tamen libenter gratiam petere ex se aliquam facultatem proximè intellectivam tanquam proprietatem. Hoc autem tantum suadet, quod ipsa gratia nequeat citra miraculum ab illa separari ; minimè vero quod prædicta virtus nequeat secundum aliquam rationem, juxta quam non est gratiæ proprietas, separata ab illa consistere. Sicut natura ignis nequit naturaliter exuere omnem calorem : & tamen calor secundum substantiam valet separari ab igne, ut patet in calore aquæ ; licet ut prædictus quodam perfectionis modo, ut puta intensiōis ut octo, jungatur per se cum igne, & nequeat ab eo sine miraculo separari. Quod proportionabiliter in nostro casu contingit, ut constat ex dictis.

Verum quidem est gratiam non respicere ut proprietatem rigorosam fidem infusam, sed aliam virtutem intellectivam à fide longè diversam, in cuius locum prædicta fides per accidens nunc subrogatur : de quo alias.

§. IV.

Refertur opposita sententia, & illius motivis occurrunt.

105. **N**egativam opinionem tuerentur Aureolus apud Capreol. ubi supra. Curiel in præsent. dub. 1. §. 3. Averla sect. 4. Suarez libro 6. cap. 13. num. 20. & alij plures. Quæ potest suaderi primo : nam si aliqua virtus efflueret per dimanationem physicam à gratia sanctificante, maxime lumen gloriæ : sed lumen gloriæ non dimanat à gratia ; ergo nec aliæ virtutes. Major suadetur : quia nulla virtus est excellentior lumine gloriæ, in quod proinde gratia maxima inclinatione propendit, & petit ipsi conjungi : ergo si aliqua virtus efflueret à gratia per dimanationem physicam, id præcipue congrueret prædicto lumini : nam emanatio fundatur in conjunctione, & connaturalitate virtutis ad suum principium. Minor etiam constat : quia de facto producit gratia in viatoribus, & tamen lumen gloriæ non dimanat ab illa.

Opinio contraria.
Aureolus.
Curiel.
Averla.
Suarez.
Primum autem
genuinum.

Nec satisfacit, si respondeas ideo lumen gloriæ de facto à gratia non dimanare, quia gratia, quæ præsent. datur, est propria statui viatorum, cum quo prædictum lumen nequit conjungi, saltem de lege ordinaria. Dimanabit tamen prædictum lumen à gratia patriæ, cujus est proprietas. Unde argumentum factum non evertit nostram assertionem, quippe quæ solum procedit de virtutibus infusis, quæ in hoc statu simul cum gratia infunduntur.

Præcluditur
quædam res-
ponso.

Hoc, inquam, non satisfacit, sed manifestè petit principium : nam status viæ constituitur propriè per carentiam luminis gloriæ, seu visionis Dei in seipso : unde respondere ideo lumen gloriæ de facto non dimanare à gratia, quia est gratia viæ, est idem, ac dicere ideo lumen gloriæ non dimanare à gratia, quia gratia non habet lumen gloriæ. Si enim gratia petit, quod lumen gloriæ ab ipsa dimanet ; eo ipso postulabit destructionem status viæ, qui prædicto lumini opponitur : sicut quia ignis petit quod calor in summo ab eo dimanet, petit etiam destructionem frigiditatis, quæ cum illo calore conjungi nequit. Præter quam quod nec à gratia consummata dimanat lumen gloriæ : nam gratia illa non differt entitative à gratia hujus status, quæ supponitur facta per unam actionem ; & lumen gloriæ communicatur per aliam ; ad emanationem vero unius termini ab alio desideratur, quod uterque eadem actione fiat.

106. Hæc argumento respondent Granados, & Ripalda ubi supra negando majorem : quia existimant aliter philosophandum esse de lumine gloriæ, ac de aliis virtutibus simul cum gratia productis. Nam lumen gloriæ, inquiunt, non tam est virtus, & proprietas gratiæ, quam præmium ad quod pervenitur per merita ; & est hæreditas danda filiis. Præmium vero non fuit effectivè ab eo, qui illo honorandus est, sed illud præmians purè ab extrinseco dat. Et similiter hæreditas non dimanat ab hærede, sed confertur ab eo, qui hæredem instituit : præsertim cum adhuc vivit, ut contingit in nostro casu.

Aliorum so-
lutio.
Granados.
Ripalda.

casu. Hæ autem rationes non militant in aliis virtutibus : unde nequit eis applicari argumentum à prædicto lumine acceptum.

Non satisfaci-

Caterum hæc solutio , licet non sit improbabilis , est minus sufficiens , & motiva ejus non urgent : nam rectè cohæret aliquid deberi per modum præmij , aut hæreditatis , & quod nihilominus per dimanationem fiat , ut constat in gloria corporis Christi Domini , quæ omnibus iis titulis debebatur ; & nihilominus dimanavit à gloria animæ , ut satis apertè tradit Divus Thomas *tertia parte , questione 45. articulo 3. questione 54. articulo 3.* ubi ait : *Est autem dispensativè factum , ut ab anima gloria non redundaret in corpus , ad hoc , quod mysterium nostræ redemptionis sua passione imple-ret : & ideo peracto hoc mysterio passionis , & mortis Christi , statim anima in corpus in resurrectione resumptum suam gloriam derivavit.* Præsertim cum in nostro casu lumen gloriæ non dimanet ab eodem omnino principio , cui per modum præmij , & hæreditatis debetur , ut statim amplius constabit.

Legitima respon-

107. Respondetur ergo ad argumentum sustinendo solutionem inter arguendum datam. Ad cujus impugnationem ut perspicuè occurramus , observa plura esse accidentia , seu virtutes alicui formæ connaturalia , quæ non conveniunt ipsi , nisi dependenter à quodam perfectionis modo , quo proinde posito , & non antea , statim ab ipsa per dimanationem physicam effluunt. Quod exemplis fiet manifestum : etenim anima rationalis est primum principium quo risibilitatis , virtutis admirativæ , & intellectus ut attingentis objecta cum discursu , seu conversione ad phantasmata : & tamen prædicta accidentia non dimanant ab anima secundum se , sed ut habet modum , seu statum conjunctionis ad corpus. Similiter gratia sanctificans est primum principium dotum corporis gloriosi : & nihilominus hujusmodi dotæ non effluunt à gratia præcisè sumpta , sed ab illa quatenus habet specialem modum dominij supra ipsum corpus. Pariter à justitia originali primorum parentum pullularunt per dimanationem physicam plures perfectiones , & habitus , qui modo à nostra justitia non dimanant : quia licet eæ justitiæ non differant substantialiter , sed sint idem habitus gratiæ ; tamen in primis parentibus habuit specialem perfectionis modum , quo in nobis caret , ut explicuimus *tractatu 13. disputatione 16. numero 7. & numero 54.* Sic ergo licet lumen gloriæ sit accidens connaturale gratiæ , & in quod ipsa valde propendet ; petit tamen in sua radice , nempe in gratia , quemdam specialem modum perfectionis , & dominij supra ipsam animam : quem quia de facto gratia non habet , cum primo producit , propterea ab ipsa de præsentī lumen gloriæ non effluit. Congruum tamen fuit , ut Deus nobis gratiam absque prædicto modo conferret , ut sic possemus gloriam per propria opera promereri.

Responso inter arguen-

Ex quo fit responsum ibi traditum non petere principium , sed reddere rationem à priori : nam status viæ non constituitur primario per absentiam luminis gloriæ , sed per absentiam illius modi perfectionis , quem ipsum lumen supponit. Unde sicut positio modi infert lumen ; ita carentia modi , (quem circumloquimur per statum viæ , arguit carentiam dimanationis illius luminis à

gratia : ea planè ratione , qua carentia illius modi , quam gratia habuit in Adamo , infert carentiam aliquarum perfectionum , quæ in Adamo fluxerunt ab illa , quin in hoc detur petitio principij. Si autem lumen gloriæ destruit statum viæ , ideo est quia præsupponit illum perfectionis modum in gratia , per quem status viatorum excluditur : & usque dum prædictus modus adsit , non datur sufficiens determinatio gratiæ , ut lumen gloriæ dimanet ab illa , ut explicari potest exemplis proximè adductis. Ad id , quod additur , concedendum est lumen gloriæ fieri per actionem diversam ab ea , per quam gratia nunc entitativè producit , quod solum evincit non dimanare à gratia sic sumpta , efficitur tamen per eandem actionem , per quam gratia fit perfecta , seu (& in idem redit) recipit illum perfectionis modum : quod satis suadet dimanare physicè ab illa ut prædicto modo perfecta. Sicut risibilitas non fit per actionem producentem animam secundum se ; sed per eam actionem , per quam anima corpori unitur : & ita non dimanat ab anima secundum se , sed ab ea ut habet modum unionis.

108. Sed objicies : nam ea , quæ dimanant à natura , comparantur ut proprietates ad illam , proindeque debent eam in omni statu comitari : ergo si lumen gloriæ non sic se habet ad gratiam , sequitur quod nec sit proprietas ejus , nec resultet ab illa.

Respondetur antecedens esse absolute falsum : nam plura accidentia communia dimanant à substantia in prima sui productione , quæ de cursu temporis amittuntur : & aliqua proprietates non effluunt à natura ex vi actionis primo eam producentis , quæ postea ab illa affecta quodam modo dimanavit , ut constat in potentia ridendi. Esto autem , antecedens verum esset in natura , quæ est substantia , nequit tamen verificari universaliter in natura entitativè accidentali , qualis est gratia sanctificans. Illa enim utpote per se subsistens majorem uniformitatem tam in modis quam in proprietatibus habet : hæc vero , quia inhæret subjecto , potestque ipsi diverso modo communicari ; magnæ variationi in radicans sua accidentia , & virtutes subiecta est. Unde videmus gratiam pro diversitate subiecti diversas virtutes , & effectus formales communicare : nam in nobis radicat quædam virtutes , quas non radicat in Angelis , utputa temperantiam , & poenitentiam ; & nobis communicat filiationem adoptivam , quam non præstat Christo Domino. Idem ergo de eadem gratia , per respectum ad idem subiectum dicendum est : nam valet eidem diversis modis uniri , & consequenter fundare proprietates longè distinctas , quæ hoc , aut illo tempore ab ea dimanent. Videatur Arauxo *disp. 1. proæm. Arauxo. sect. 4. à num. 47.* ubi aliam adhibet respon-

109. Secundo arguitur : quoniam virtutes supernaturales sunt per se infusæ : sed id , quod infunditur , non dimanat ab aliquo principio intrinseco , sed unice fit à Deo : ergo virtutes supernaturales non resultant physicè à gratia. Et confirmatur : quia intensio virtutum infusarum non dimanat à gratia : ergo nec ipsæ virtutes. Consequentia liquet : quia virtus , & ejus intensio sunt ejusdem rationis. Et antecedens suadetur : nam fieri potest , ut gratia sit

fit valde remissa, & virtus sit valde intensa, ut contingit in eo, qui existens in peccato elicit actus intensissimos fidei: hic enim si convertatur cum actu charitatis remisso, habebit gratiam remissam, & fidem satis intensam, ergo intensio virtutum non commensuratur cum gratia, & consequenter non effluet per emanationem ab illa.

Solutio.

Respondetur ad argumentum negando majorem: quia non est contra rationem virtutis per se infusæ, quod dimanet ab aliquo principio intrinseco, si istud etiam producat per infusionem, ut in nostro casu contingit. Sicut non adversatur rationi creationis, quod aliquid fluat à natura, si tam ipsa, quam id, quod effluit, fiant per eandem rem è nihilo producentem, ut constat in intellectu, & voluntate respectu animæ, & in quantitate, & aliis accidentibus respectu cæli.

Ad confirmationem respondemus intensiorem virtutum, quæ simul infunduntur cum gratia, eidem in sua intensione commensurari, & etiam secundum ipsam intensiorem à gratia effluere. Illæ autem virtutes, quæ per accidens præcedunt gratiam, sicut per accidens secundum entitatem non dimanant ab ea, ita nec secundum intensiorem: unde non oportet, quod gratia in sua intensione commensurentur, sed valent illam excedere. Et ita accidit in casu, qui nobis objicitur.

Ultimum argumentum.

III. Ultimo arguitur: quia si virtutes dimanant à gratia sanctificante, prius & intimius efflueret ab ea fides, quam charitas: consequens est absurdum: ergo non dimanant ab ea. Sequela ostenditur: nam in quacumque natura intellectiva, qualis est gratia, prius, & intimius dimanat virtus proxime intellectiva, quam virtus affectiva, ut constat in intellectu, & voluntate comparatis ad animam nostram: ergo si fides, & charitas dimanant à gratia sicut à natura, sequitur, quod prius & intimius effluat fides, quam charitas. Falsitas vero consequentis ostenditur: tum quia major connexio invenitur inter gratiam, & charitatem, quam inter gratiam, & fidem; siquidem illæ nequeunt de lege ordinaria separari; istæ vero separantur: datur enim fides sine gratia in peccatore, & gratia sine fide in beatis. Tum etiam quia si fides intimius, & prius fluere à gratia, quam charitas, perfectiori modo influeret, & viveret gratia per fidem, quam per charitatem, & actus fidei esset perfectior actu charitatis: eo quod natura se præcipue explicat in operatione potentia, quæ prius, & intimius ab ipsa dimanat: qua ratione probant Thomistæ intellectum, & ejus operationem excedere voluntatem, & illius actum. Consequens autem est contrarium D. Thom. infra quest. 114. art. 4. ubi statuit gratiam principaliter mereri per charitatem, quam per alias virtutes: contrariatur etiam Apostolo dicenti: *Major autem horum est charitas*: ergo fides non dimanat à gratia prius, & intimius, quam charitas.

D. Thom.

Responsio.

Huic argumento, quod propriam sedem habet in tractatu de Merito, ubi illud ex professo diluimus, nunc breviter respondetur eandem difficultatem importare apud Adversarios, & ab illis dissolvendum esse: Sive enim fides, & charitas dimanant physice à gratia, ut nos asserimus, sive solum moraliter ut illi autumant, tamen prior est fides, quam charitas, & prius gratia influit per fidem, quam per charitatem,

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

cum hæc dirigatur per illam, sicut qualibet vis affectiva dirigitur per virtutem cognoscitivam. Dicimus ergo ex hoc principio solum colligi excessum secundum quid fidei supra charitatem; cum quo cohæret, ut charitas excedat simpliciter fidem. Et ratio est: quoniam perfectio gratiæ attenditur simpliciter penes conjunctionem hominis cum Deo tanquam cum ultimo fine supernaturali. Hanc autem conjunctionem assequitur gratia simpliciter per charitatem, quæ per suos actus convertit hominem ad Deum tanquam ad finem super omnia dilectum, utpote cum respiciat proprium objectum, nempe Deum ipsum auctorem supernaturalem sub ratione formali finis. Fides vero non ita attingit Deum, sed sub ratione summi veri: qui modus attingentiæ non conjungit hominem cum Deo tanquam cum fine super omnia dilecto, sed cohæret cum aversione ab illo, ut constat in fidei existente in peccato mortali. Et propterea licet actus fidei præcedat actum charitatis; nihilominus non intelligitur pro illo priori meritorius vitæ æternæ: hanc enim rationem participat fides à charitate referente illius actum ad Deum ultimum finem: quæ relatio & requiritur ad prædictum meritum, & non convenit actui fidei ante imperium charitatis, ut ex se liquet.

Unde fit, quod licet fides prius ordine generationis oriatur à gratia, quam charitas: hæc tamen sit prior illa ordine intensiorem, & intimius conjungitur cum gratia, ardentiusque appetatur ab ipsa. Imo adhuc in ordine generationis fides non est per se prior charitate, sed tantum per accidens, & per subrogationem in defectum luminis gloriæ. Hoc quippe est virtus, cui magis per se convenit ratio potentia cognoscitivæ supernaturalis dirigentis charitatem: & propterea inclinatio gratiæ non se explicat principaliter in actu fidei, sed in actu luminis gloriæ, nimirum in visione clara Dei in seipso: qui actus est perfectior simpliciter actu charitatis, ut tradunt N. Complut. in lib. de Anima, disp. & quest. ult. Unde exemplum illud intellectus, & voluntatis respectu animæ non est accommodandum fidei, & charitati respectu gratiæ; sed charitati & luminis gloriæ.

Ordo inter fidem, & charitatem.

DUBIUM VII.

Quanta sit perfectio gratiæ sanctificantis.

Hujus difficultatis resolutio nequit congruentius haberi, quam per comparationem gratiæ ad alia entia creata. Sed ut à facilius nos breviter explicemus, viamque sternamus ad magis obscura, oportet aliqua prælibare.

§. I.

Præsupponuntur aliqua ad dubij resolutionem.

III. Primo igitur observandum est dupliciter posse aliquid dici perfectius alio: uno modo in æstimatione morali, quo pacto aurum est perfectius formica: alio modo in esse physico, & quoad speciem, qua ratione formica est præstantior auro. Similiter potest perfectio

Quibus modis unum dicitur perfectius alio.

Mm rei

rei bifariam considerari: primo absolute, & in se; secundo respectivè, & per comparisonem ad aliud: plura enim sunt in se minus perfecta, quæ respectivè ad aliud sunt perfectiora seu magis congruentia: sicut esse Angelum perfectius est absolute, & in se quam esse hominem; & tamen respectu Petri melius est esse hominem, quam Angelum. Tandem duobus modis potest aliquid adhuc in esse physico, & consideratum in se dici perfectius, quam aliud, nimirum vel simpliciter, vel secundum quid. Tunc autem aliquid excedit simpliciter, quando habet nobiliorem speciem, seu essentiam: tunc vero excedit secundum quid, quando excedit in hoc, aut illo conceptu quasi accidentali. Priori modo substantia est perfectior suis accidentibus naturalibus, utpote superans illa in specie: posteriori autem modo accidentia sunt perfectiora substantia, communicant quippe illi aliquam maiorem actualitatem. Difficultas ergo præfens principaliter non procedit de excessu gratiæ super alia entia solum in æstimatione morali, & secundum quid, & relate accepta; sed de perfectione physica, considerata in se, & simpliciter tali.

Gratia est perfectior accidentibus naturalibus.

112. Secundo supponendum est gratiam sanctificantem esse physicè, & simpliciter perfectiorem omnibus accidentibus ordinis naturalis. Hanc suppositionem, licet Ripalda *disp. 227.* dicat esse dubiam, & solo arbitrio æstimandam, docent satis communiter Theologi, & quidem merito. Tum quia accidentia naturalia, & gratia conveniunt in ratione accidentis, & in modo habendi imperfectè existentiam: & aliunde gratia est forma ordinis simpliciter superioris, & perfectioris; cum sit ordinis divini: ergo gratia est simpliciter perfectior accidentibus naturalibus. Tum etiam quia supposita convenientia in ratione communi, excessus simpliciter talis desumendus est ex differentia specifica uniuscuiusque rei: at sic est, quod nullum accidens naturale gaudet differentia specifica ita perfecta, sicut gratia sanctificans: nam differentia accidentis naturalis sumitur per habitudinem ad specificativum naturale; gratiæ vero differentia consistit in participatione formali naturæ divinæ, ut vidimus *dub. 3.* quæ ratio longissime præstat alteri: ergo gratiæ perfectio excedit simpliciter perfectionem accidentium naturalium. Quod majori confirmatione non indiget, & à fortiori constabit ex dicendis à *n. 117.*

Excedit alia accidentia supernaturalia.

113. Tertio præmittendum est gratiam habitalem esse simpliciter perfectiorem omnibus habitibus, & virtutibus ordinis supernaturalis. Ratio sumitur ex dictis: quoniam in quocumque ordine natura est perfectior simpliciter iis, quæ ab ea dimanant vel tanquam proprietates, vel tanquam accidentia communia: hæc quippe comparantur ad illam sicut ad communem radicem, in qua perfectio, quæ in ipsis divisa invenitur, cum majori unitate, ac simplicitate continetur: sed gratia sanctificans se habet in ordine supernaturali sicut quædam natura, à qua omnes virtutes, & habitus supernaturales dimanant, ut ostendimus *dub. præced.* ergo est simpliciter perfectior, quam illa. Adde primo, quod nullius virtutis perfectionem magis extollunt sancti Patres, quam charitatis: atqui gratia est simpliciter perfectior charitate, ut diximus, *n. 87.* ergo excedit in perfectione omnes virtutes. Lumen etiam gloriæ dimanat à gratia, & tantum habet quandam partem illius perfectionis, quæ continetur in gratia: hæc quippe est radix generalis omnis rectitudinis, & in ordine ad omnia objecta: at lumen so-

lum perficit animam in ordine ad intelligendum Deum sub ratione veri. Adde secundo, quod in Deo conceptus essentia, seu naturæ præstat simpliciter aliis conceptibus in perfectione: gratia autem participat formaliter conceptum naturæ divinæ; & aliæ virtutes participant alios conceptus: ergo perfectio gratiæ excedit simpliciter aliorum habituum supernaturalium perfectionem.

114. Quarto supponendum est gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiorem visione beatifica, & consequenter omnibus aliis operibus supernaturalis ordinis. Hæc secunda suppositionis pars legitimè infertur ex prima: quia nulla operatio adæquat perfectionem visionis beatificæ. Prima vero non admittitur ab omnibus Theologis etiam intra scholam D. Thom. Modo vero illam supponimus ut probabiliorē, & S. Doctore magis conformem. Tum quia in nullo ordine operatio est perfectius simpliciter, quam primum esse, sed è converso: atqui gratia in ordine supernaturali dat primum esse, & visio beatifica est quædam operatio, ut ex se, & ex dictis satis constat: ergo gratia est perfectior simpliciter, quam visio. Tum etiam quia nulla operatio particularis quantumvis perfecta continet adæquatè perfectionem contentam in natura, quæ est principium illius: cum hæc possit efficere plures alias operationes: ergo cum visio sit particularis operatio, & gratia se habeat ut natura, quæ est ejus principium, sequitur gratiam excedere simpliciter visionem. Tum præterea quia per gratiam communicatur nobis tota Dei natura sub conceptu radice essendi, operandi, & attributorum; per visionem autem solum participamus naturam divinam sub particulari conceptu operationis: sed perfectior est illa communicatio, quam hæc: ergo perfectior est gratia quam visio. Tum denique, & præcipue, (ut obiter destruiamus præcipuum fundamentum opinionis adversæ,) quia licet finis *qui*, sive objectivus, sit simpliciter perfectior eo, quod est ad finem; non tamen finis *quo*, seu affectio formalis finis *qui*: nam hæc affectio finis ordinatur per se ad perfectionem finis *cui*, & est propter ipsum: at sic est, quod visio non est finis *qui* gratiæ sanctificantis, sed solum finis *quo*, sive affectio finis objectivi, nimirum Dei in seipso: ipsa vero gratia, vel suppositum gratum se habet ut finis *cui*: ergo visio non est simpliciter perfectior, quam gratia, sed è converso.

Est perfectior visione beatifica.

115. Quinto supponendum est unionem hypostaticam, (si est aliquis modus creatus,) esse perfectiorem simpliciter gratia sanctificante. Hanc suppositionem negat Cabrera *3. p. quæst. 2. art. 9. disp. 2.* sed etiam rectè probat Suarez *ibidem sect. 2.* Quoniam perfectiori modo conjungit unio hypostatica humanitatem cum Deo, quam gratia: illa enim conjungit substantialiter, & in unitate personæ, hæc vero solum accidentaliter: sed perfectio entitatum supernaturalium attenditur penes maiorem conjunctionem, & accessum ad Deum: ergo perfectior simpliciter est illa unio, quam gratia. Quod satis expressit D. Thom. *loco citato, art. 10. ad 1.* his verbis: *Gratia, quæ est accidens, est quædam similitudo divinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam divine nature, sed dicitur esse conjuncta ipsi divine nature in persona filij: majus autem est ipsa res, quam similitudo ejus participata. Et similia habet in eadem*

Est minus perfecta, quàm unio hypostatica. Cabrera. Suarez.

D. Thom.

Caieran. eadem 3. p. q. 7. art. 13. ad 3. Unde Caiet. 3. part. q. 4. art. 1. ad 2. inquit: *Proculdubio majus, nobilius, excellentius, perfectiusque est uniri Deo in persona, quam per gratiam, & gloriam consummatam.* In quo amplius roborando non immoramur in presenti, ne difficultatem 3. part. tractandam nunc praeveniamus.

Punctum diff. 116. Supposito igitur, quod gratia excedat simpliciter omnes formas accidentales tam naturales, quam supernaturales, & quod non adaequet perfectionem unionis hypostaticae; videndum praecise superest, qualiter se habeat comparata ad formas, & naturas substantiales. Circa quod etiam supponimus cum D. Thom. q. 110. art. 2. ad 2. gratiam, & substantiam se mutuo excedere excessu secundum quid: nam si gratia consideratur ut actualitas quaedam elevans naturam ad ordinem superiorem, nequit non illam saltem secundum quid antecellere: si vero substantia consideretur ut ens per se, cui gratia, ut existat, innititur, profecto explicat excessum aliquem supra gratiam. Difficultas autem est, utrum attentis omnibus, & librata hinc, & inde perfectione substantiae creatae, & gratiae sanctificantis, haec sit simpliciter, & absolute perfectior, quam illa. Vbi rejiciendus occurrit Ripalda tom. 1. disput. 21. sect. 2. ubi tradit hoc dubium non posse solidis fundamentis, sed tantum conjecturis, & quadam arbitraria estimatione resolvi: oppositam enim satis liquet ex communi Theologorum praxi, qui illud tractant, & amplius constabit ex iis, quae statim dicemus. Fatemur tamen cum Ledesma infra referendo quaestionem hanc, licet optimam esse difficillimam.

§. II.

Eligitur vera sententia, & auctoritate munitur.

Conclusio. 117. Dicendum est gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiorem omni forma substantiali. Hanc conclusionem docent Ledesma de perfect. divinis, quest. 4. art. 6. sub art. unico, conclus. 3. Martinez in presenti, art. 1. dub. 2. Cabrera 3. part. quest. 64. art. 1. disp. 1. §. 2. Curiel infra quest. 112. art. 1. dub. 1. §. 2. Arauxo lib. 7. Metaph. quest. 1. art. 4. & in presenti, quest. 113. art. 9. dub. unico, & disp. 3. praambula, sect. 5. conclus. 2. dicens sic sentire plures modernos doctissimos discipulos D. Thomae, Aragon 2. 2. quest. 23. art. 3. dub. ult. Granad. contrrov. 3. tract. 4. disp. 5. Valentia quest. 4. punct. 1. & alij.

Aragon. Granados. Valentia. Probatur ex D. Thom. quest. 112. art. 1. ubi probans nullam creaturam posse per modum causae principalis producere gratiam habituales, (quod nos ex professo ibi ostendimus:) inquit: *Nulla res potest agere ultra suam speciem: quia semper oportet, quod causa potior sit effectui.* Donum autem gratia excedit omnem facultatem naturae creatae; cum nihil aliud sit, quam quadam participatio divina naturae, quae excedit omnem naturam. Et ideo impossibile est, quod aliqua creatura gratiam causet. Nihil autem concluderet S. Doctor, si gratia excederet naturam, & substantiam excessu praecise secundum quid: nam optime cohaeret effectum esse perfectiorem secundum quid sua causa principali, si semel illa ipsum excedit simpliciter, & inductivè potest ostendi: ergo juxta D. Thom. gratia est simpliciter perfectior, quam substantia. Idem tradit S. Doct. quest. 113. art. 9. ubi inquit, ad justificationem impij sit maximum opus Dei, & respondet in hunc modum: *Dicendum, quod opus aliquod potest dici magnum dupliciter. Uno ex parte modi agendi: & sic maximum opus est creationis, in quo ex nihilo fit aliquid. Alio modo potest dici opus magnum propter magnitudinem ejus, quod fit: & secundum hoc majus opus est justificatio impij, quae terminatur ad bonum aeternum divinae participationis, quam creatio coeli, & terrae, quae terminatur ad bonum naturae mutabilis.* Si autem coelum, & terra, (& idem est de aliis substantiis tamen spiritualibus: nam D. Thom. nullam excludit, ut ex contextu liquet,) essent simpliciter perfectiora, quam gratia; jam creatio coeli, & terrae excederent justificationem impij, non solum ex parte modi agendi, verum etiam ex parte rei factae: cujus oppositum statuit, & probat D. Thom. ergo ex ejus mente gratia est simpliciter perfectior, quam substantia creata. Quod adhuc magis expressit in 4. d. 17. quest. 1. art. 5. quest. 1. ad 1. ubi haec habet: *Dicendum, quod verbum Augustini, de quo statim, intelligendum est quantum ad id, quod fit: quia in creatione fit res secundum esse naturae, quod est minus, quam esse gratiae, &c.*

Confirmatur ex aliis S. Patribus, & praecipue ex D. Augustino qui pluribus in locis tradit nostram assertionem: nam lib. 2. ad Bonifatium, cap. 6. circa finem ait: *Gratia Dei non solum omnia sydera, & omnes caelos, verum etiam omnes Angelos supergreditur.* Et, tract. 72. in Ioann. inquit: *Prorsus majus hoc esse dixerim, videlicet justificare impium, quam est coelum, & terra, & quaecumque cernuntur in caelo, & in terra.* Et, serm. 15. de verbis Apostoli, asseruit: *Melius est justum esse, quam hominem esse.* Idemque tradit in aliis locis loquens de gratia sub nomine charitatis. Quod etiam docent alij Patres, Origenes lib. 6. in Isaiam, Gregorius lib. 3. Dialogi, cap. 17. Anselmus lib. de libero arbitrio, cap. 10. Bernard. serm. 29. in Cantica, Nazianzenus orat. 40. ubi haec habet: *Quemadmodum creavit nos Dominus, ita creatos instravit, ac refinxit, & quidem figmento divinatori, primumque figmentum superante. Qui excessus debet esse simpliciter talis: alias idem possit dici de quolibet accidente naturali.*

Ad haec accedit auctoritas sacrae paginae, quae non obscure nostram assertionem tradit, dum sapientiam, hoc est, divinam gratiam, omnibus rebus creatis anteposit, ut Prov. 8. *Melior est sapientia cunctis opibus pretiosissimis, & omne desiderabile ei non potest comparari.* Et Sapient. 7. *Proposui illam regnis, & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius.* Et Job. 28. *Nescit homo pretium ejus.* Ac denique Divus Petrus in 2. cap. 1. gratiam justificantem maximum & pretiosum donum Dei antonomastice vocat: *Maxima,* inquit, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini divinae consortes naturae. Et hinc provenit, quod gratia sanctificans appellatur absolute participatio divinae naturae, & consortium ejus: quoad de nulla substantia dici consuevit. Recolantur supra dicta numero 68. & 69.

118. Unde exclusae manent evasiones, quibus Ripalda contendit robur horum testimonium giv.

Idem

Confirmatur ex aliis Patribus. D. August.

Origenes. Gregor. Anselmus. Bernard. Nazianzen.

Prov. 8.

Sapient. 7.

Job. 28. 2. Petr. c. 1.

elevare, vel quia loquantur in sola æstimatione morali; vel quia in eis solum fiat comparatio gratiæ ad alia dona, quæ possunt communicari naturæ, non vero ad ipsam naturam; vel denique quia interpretari debent de gratia in concreto, quo pacto includunt ipsam substantiam, & addunt perfectionem supra illam consideratam secundum se.

Præcluduntur.

Hæ inquam, evasiones præcluduntur ex eisdem testimoniis. Prima quidem: nam D. Thom. hanc comparisonem metaphysicè tractat, & conditionem cum naturæ, cum gratiæ hinc, & inde perpendit, ut ipsa testimonia satis evincunt. Et si loqueretur de sola æstimatione morali, idem posset asserere de quolibet actu bono virtutis acquisitæ, nec ita gratiam efferreret. Secunda etiam excluditur: nam D. August. comparat gratiam non cum donis accidentalibus, sed cum ipsis rerum substantiis, ut cum cælo, & terra, & Angelis. Et D. Nazianz. expressè loquitur de gratia respectivè ad primum figmentum, quod fuit homo ipse, vel anima. Tertia tandem seipsa corrumpit: quia relata testimonia non loquuntur de gratia in concreto, sed in abstracto: non enim dicunt, quod esse gratum sit perfectius, sed quod ipsa gratia sit excellentior tum aliis rebus, tum ipso subjecto, cui inest. Et plane oppositus sensus, quem Ripalda illis attribuit, indignus est Patrum gravitate: nam eodem modo possent dicere, quod quantitas est perfectior cælo: quantum enim complectendo substantiam cæli majorem perfectionem exprimit, quam sola substantia, & sic de aliis: quod est ridiculum.

§. III.

Eadem assertio ratione probatur.

Ratio fundamentalis ex D. Thom.

119. **F**undamentum præcipuum nostræ assertionis continetur in relatis testimoniis, & potest in hunc modum formari: quoniam perfectio cujuscunque creaturæ sumitur per majorem accessum: & conjunctionem ad increatam perfectionem Dei: sed gratia sanctificans magis simpliciter accedit ad increatam Dei perfectionem, quam qualibet substantia creata: ergo gratia sanctificans excedit simpliciter omnem substantiam creatam. Consequentia est legitima. Major videtur manifesta: nam sicut illud est magis calidum simpliciter, quod magis accedit ad maxime calidum: ita illud debet esse simpliciter magis perfectum, quod magis accedit ad maxime perfectum, quod est D. O. M. juxta illud, *primum in unoquoque genere est causa, & mensura cæterorum*. Minor autem ostenditur: quia gratia sanctificans accedit ad perfectionem divinam participando formaliter id, quod in Deo est maxime perfectum, nimirum conceptum naturæ divinæ: nulla autem substantia creata, vel creabilis participat conceptum adeo perfectum; cum sit participatio Dei non iuxta modum proprium Dei, sed iuxta exigentiam connaturalem ipsarum rerum: ergo gratia sanctificans magis simpliciter accedit ad perfectionem Dei, quam omnis substantia creata.

Roboratur.

Confirmatur: nam ideo Suarez *num. 115.* relatus, & omnes ferè adversarij docent unionem hypostaticam esse simpliciter perfectiorem gratia sanctificante, quia natura creata intimius, & immediatius unitur Deo per unio-

nem hypostaticam, quam per gratiam sanctificantem, ut arguit Suarius *loco citato*: atqui intimius, & immediatius unimur Deo per gratiam, quam per naturam, sive substantiam: ergo gratia præstat simpliciter omni naturæ, & substantiæ creatæ. Probatur minor: quia unio fundat conformitatem, & similitudinem: sed magis conformamur, & assimilamur Deo per gratiam, quam per naturam: & ideo gratia constituit nos Deos per participationem, & facit nos filios adoptivos Dei, aliaque munia divina præstat, quæ nullo modo per naturam consequi possumus: ergo intimius ac perfectius unimur Deo per gratiam, quam per naturam.

120. Huic argumento occurrit Ripalda dupliciter. Primo respondet hominem perfectius Deo coniungi per gratiam, quam per naturam: eo quod conjunctio per gratiam complectitur perfectiones tam naturales, quam supernaturales; conjunctio vero per naturam solum explicat perfectiones naturalis ordinis: unde mirum non est, quod illa conjunctio istam excedat, licet gratiæ non excedat simpliciter naturam. *Secundo* respondet conjunctionem, & accessum ad Deum, qui fit per gratiam, solum esse intentionalem, videlicet per cognitionem, & amorem; non vero physicam, & entitativam: quoad æmulationem, inquit, & imitationem perfectionum: nam gratia seorsum à substantia non est vivens, libera, & intellectiva, atque ideo non adæquat perfectionem entitativam substantiæ, cui animæ hæc prædicata congruunt.

Dua responsiones.

Sed prima solutio vel non penetrat vim augmenti, vel destruit statum quæstionis effugiens eius difficultatem: nam aliud est, quod conjunctio facta per gratiam supponat conjunctionem factam per naturam; aliud vero, quod eam includat. Primum quidem verum est, sed hoc potius est falsum: quoniam sicut gratia supponit realiter naturam, & tamen ab ea essentialiter differt, & eam essentialiter non includat: unde præstat locum, ut unam cum altera conferamus: ita licet conjunctio cum Deo per gratiam supponat conjunctionem cum ipso per naturam, nihilominus ab ea distinguitur essentialiter, & illam in suo conceptu formali non complectitur, sed permittit, quod una cum altera comparetur. Quamobrem licet eæ conjunctiones non separentur realiter mutuo; possunt tamen per intellectum ab invicem abstrahi, & inter se conferri. Et hoc pacto procedit nostrum argumentum, quod proinde non diluitur hac solutione, sed in suo robore perseverat, ut iam videbimus.

Prima evasione.

Secunda responsio plura continet falsa, & nobis improbabilia. Tum quia homo per gratiam coniungitur Deo, acceditque ad illius perfectionem non solum intentionaliter media cognitione, & amore, sed etiam physicè, & antecedenter ad omnem operationem. Quod satis liquet in parvulis baptizatis, qui secundum illam dispositionem nequeunt Deum cognoscere, & amare: & nihilominus sunt vere filij Dei, participes naturæ divinæ, Deo grati, & modo specialissimo ei similes: id quod sine temeritate, & errore negari non valet. Gratia igitur coniungit hominem cum Deo non solum intentionaliter, sed etiam physicè. Tum etiam quia maior conjunctio, seu accessus physicus creaturarum ad Deum consistit in eo, quod per suas entitates imitentur, & exprimant,

Secunda confutatur.

exprimant, aut æmulentur, ut ille Auctor loquitur, divinam perfectionem: at sic est quod gratia sanctificans per suam entitatem imitatur, & exprimit perfectionem divinam, idque excellentiori modo præstat, quam omnis substantia creata: eo quod gratia, per suam entitatem est participatio formalis naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ: quæ ratio nulli substantiæ creatæ potest convenire (si enim compereretur, jam illa substantia esset supernaturalis: quod esse impossibilem supponimus in præsentem) ergo gratia physice, & perfectius accedit ad perfectionem Dei, quam omnis substantia creata. Tum præterea quia falsum est gratiam secundum suam entitatem non esse viventem, intellectivam, & liberam: nam oppositum evidenter suadent actus supernaturales vitales, intelligentes, & liberi, qui ab ipsa gratia tanquam à natura, & prima hujus ordinis radice procedunt, ut satis liquet ex dictis dub. 3. Tum denique quia si prædictus Auctor reducit totam perfectionem physicam animæ, vel Angeli ad hujusmodi prædicata, eo ipso sequitur gratiæ excessus supra illa: nam gratia est participatio formalis vitæ per essentiam, & ideo ad Rom. 8. dicitur, *Gratia Dei vitæ æterna*: est principium nobilissimæ intellectionis, videlicet visionis Dei in seipso: gaudet perfectissima libertate, siquidem ita attingit bonum, ut nequeat declinare ad malum: quæ omnia superant vitam, intellectualitatem, & libertatem ordinis naturalis, ut ex se liquet.

Ad Rom. 8.

Objection.

121. Sed oppones: quoniam species Angeli superioris existens in Angelo inferiori est participatio formalis naturæ Angeli superioris, sive, & in idem redit, est ipsa natura per participationem: sed Angelus superior est simpliciter perfectior Angelo inferiori, ut ex se liquet: ergo si ratio à nobis facta aliquid probat, suadet, quod prædicta species est simpliciter perfectior, quam Angelus inferior, cui inhæret: consequens est absurdum, ergo prædicta ratio nihil convincit. Declaratur vis hujus objectionis: nam magis accedit ad Angelum superiorem species illum quidditative repræsentans, quam substantiæ Angeli inferioris: eo quod prædicta species habet participativè formaliter naturam, quam repræsentat; non minus quam gratia habet participativè naturam Dei, quam imitatur: & tamen quia prædicta species est accidens, & Angelus inferior substantia; hic est simpliciter perfectior, quam illa, magisque accedit absolute ad perfectionem Angeli superioris: ergo cum gratia sit accidens, sequitur quod non excedat simpliciter substantias creatas, licet aliquomodo videatur magis accedere ad divinam perfectionem.

Responsio.

Respondetur objectioni negando consequentiam. Et ratio disparitatis est: quoniam substantia Angeli inferioris, & species superioris in inferiori existens pertinent physice loquendo, ad eundem ordinem naturalem, & sunt, ut plures volunt, ejusdem immaterialitatis: constat autem, quod intra eundem ordinem substantia præstat simpliciter accidentibus: & propterea Angelus inferior est simpliciter perfectior, quam species repræsentativa Angeli superioris. Hæc autem ratio non militat in gratia sanctificante, quæ, ut supponimus, est ordinis divini, & habet specialem cognitionem cum Deo, ut dub. 4. explicuimus. Accedit quod species non est participatio physica ob-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

jecti, quippe quæ considerata secundum suam entitatem non assimilatur illi, neque elicit physice ejus operationes: sed tantum dicitur habere ipsius naturam in quodam esse diminuto & intentionali, quamobrem ex prædicto accessu, & conjunctione ad superiorem Angelum, non arguitur habere physice excessum simpliciter talem supra Angelum inferiorem. Gratia autem imitatur perfectionem Dei non præcisè intentionaliter, aut in ordine ad cognitionem; sed physice, & entitative: sicut enim natura Dei in se considerata est principium radicale videndi, & amandi Deum in seipso: ita gratia est physicum principium in nobis, ut eliciamus similes operationes & circa idem objectum. Per quod liquet ad id, quod in objectione adhibetur: nam falsum est, quod species participet naturam objecti eo modo, quo gratia participat naturam Dei, ut patet ex modo dictis.

122. Replicabis: quia absolute loquendo non minus gratia distat à Deo, quam species Angeli superioris distat ab illo: sed propter hanc distantiam licet Angelus superior excedat simpliciter Angelum inferiorem; species tamen illius hunc simpliciter non excedit: ergo gratia non excedet simpliciter substantiam, quamvis Deus, cujus est participatio, ipsam excedat.

Replie.

Respondetur negando consequentiam: quia licet habens gratiam multum distet à Deo, tamen substantia creata multum etiam distat ab illo; & facta comparatione inter utramque, major est hæc distantia, quam illa: quod satis evincitur ex ipsa elevatione naturæ per gratiam. Angelus autem inferior magis accedit physice ad Angelum superiorem, quam species illum repræsentans; siquidem sunt simpliciter ejusdem generis. Unde replica peccat in eo, quod præcisè comparat gratiam, & speciem, non vero substantiam creatam, & Angelum inferiorem. Et ideo sic debet formari: ita se habent gratia, & substantia creata ad Deum, sicut respectu Angeli superioris se habent species eum repræsentans, & Angelus inferior. Sed tum negatur antecedens: nam quævis gratia magis distet à Deo, quam species ab Angelo superiori; nihilominus Angelus inferior minus distat à superiori Angelo, quam substantia creata distat à Deo. Et propterea attentis omnibus, prædicta species non excedit Angelum, & gratia superat substantiam creatam.

Solutio.

§. IV.

Aliud fundamentum nostræ sententiæ.

123. Secundo probatur nostra conclusio ratione sine satis efficaci: quoniam illa natura est simpliciter perfectior, quæ habet operationes simpliciter perfectiores: atqui operationes propriæ gratiæ sanctificantis excedunt simpliciter operationes cujuscunque substantiæ creatæ: ergo illa est simpliciter perfectior, quam hæc. Major videtur per se nota: nam cum operari sequatur ad esse specificum, seu naturæ; illa proculdubio erit perfectior natura, quæ fuerit principium nobiliorum operationum. Et hoc pacto veniunt perfectiones naturarum, & colligimus excessum unius supra aliam, ut puta sensitivæ supra vegetativam, & rationalis supra sensitivam: quia videlicet sentire est perfectius quam nutrire, aut augeri, & discurre est nobilius, quam sentire. Minor etiam constat: quia visio, & amor Dei in seipso sunt operationes propriæ gratiæ sanctifi-

Aliud fundam.
damentū vñ
ra sententiæ.

cantis : sed prædictæ operationes excedunt simpliciter omnes operationes ordinis naturalis, siquidem attingunt excellentissimum objectum, & nobilissimo modo ; ita ut nec perfectius objectum, nec excellentior attingentia modus possint excogitari in creatis : ergo operationes gratiæ sanctificantis præstant simpliciter operationibus cuiuscumque substantiæ creatæ.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : nam illa natura est simpliciter perfectior, à qua dimanant, & cui correspondent perfectiores virtutes, & potentia : at sic est, quod potentia, ac virtutes dimanantes à gratia, & quæ correspondet illi, sunt simpliciter perfectiores quam potentia, & virtutes propriæ substantiæ creatæ : ergo gratia excedit simpliciter omnem creatam substantiam. Major constat : quia nobiliori principio debentur nobiliora instrumenta, cuiusmodi sunt virtutes, & potentia respectu naturæ. Minor etiam ostenditur : quia charitas (ut alias potentias, & virtutes supernaturales omittamus) est perfectior simpliciter, quam voluntas, & omnis alia virtus acquisita ; siquidem attingit nobilissimum objectum, & sub perfectissima ratione, videlicet summum bonum supernaturale sub ratione ultimi finis : & deinde subicit sibi voluntatem, & omnes eius inclinationes.

Roboratur amplius.

Confirmatur secundo ex doctrina D. Thom. quæst. 27. de verit. art. 3. ad 24. quia principium, cui correspondet finis nobilior, est perfectius alio principio, cui correspondet finis inferior : nam cum principium, & finis mutuo sibi correspondent ; talis est ordo agentium, qualis est ordo finium ipsis correspondentium : sed finis proprius gratiæ sanctificantis excedit simpliciter omnes fines proprios naturarum substantialium : ergo gratiæ perfectio superat simpliciter aliarum naturarum perfectionem. Minor liquet : quoniam filius proprius, & peculiaris gratiæ sanctificantis est ipse Deus sub ratione summi boni tam naturalis, quam supernaturalis : finis autem particularis aliarum rerum vel est aliquid creatum, vel est ipse Deus sub aliqua ratione particulari boni naturalis : sed Deus sub ratione summi boni tam naturalis, quam supernaturalis excedit simpliciter & alia bona creatæ, & seipsum sub ratione particulari boni naturalis : ergo fines proprios naturarum substantialium.

Fulciunt ulterius.

Ex quibus confirmatur tertio : quia ita se habet substantia creatæ ad gratiam, sicut se habent operationes, virtutes, & finis substantiæ ad operationes, virtutes & finem gratiæ : siquidem perfectio cuiuscumque rei nequit congruentius, saltem à posteriori, explicari, quam per operationes, virtutes, & finem illius : atqui operationes, virtutes, & finis gratiæ sanctificantis excedunt simpliciter operationes, virtutes, & finem omnis substantiæ creatæ, ut constat ex dictis : ergo gratia hanc simpliciter excedit in perfectione.

Prima responsio.

124. Huic argumento, & confirmationibus potest responderi primo colligi potius ex eis, quod substantia creatæ sit simpliciter perfectior, quam gratia sanctificans : nam prima actualitas uniuscuiusque rei est esse, ut tradit D. Thom. 1. part. quæst. 4. art. 1. ad 3. & secundum doctrinam D. Dionys. 5. de divinis nominibus esse est simpliciter perfectius omnibus, quæ ad ipsum consequuntur, cuiusmodi sunt virtutes, & operationes : quamobrem perfectio cuiusvis naturæ non ex operationibus, sed ex eius esse primò investiganda est. Constat autem, quod substantia crea-

ta habet nobilius esse, quam gratia sanctificans ; siquidem illa habet esse per se, & absolute tale, hæc vero utpote accidens solum habet esse in alio, & secundum quid. Unde excessus gratiæ supra naturam tam in operationibus, quam in virtutibus, & fine, solum attestantur excessum secundum quid, & compensatur per excessum naturæ supra gratiam in existendo, qui est excessus simpliciter. Cui doctrinæ suffragari videtur D. Thom. in hac quæst. 21. ad 2. ubi ait : *Ipsa participatio bonitatis, quæ est gratia, imperfectiori modo habet esse in anima, quam anima seipsa subsistat : est tamen nobilior, quam natura anima, in quantum est expressio, vel participatio divinæ bonitatis, non vero quantum ad modum essendi.* Idemque aperte tradit in aliis locis, ut num. 131. videbimus. Vnde argumentum superius factum potest in nos retorqueri.

Sed contra est : quoniam licet verum sit, quod esse rei sit potissima eius perfectio, falsum tamen est, quod perfectio tam essentia, quam existentia uniuscuiusque rei non rectè colligatur ex virtutibus, operationibus, & fine, quæ ipsi correspondent : oppositum enim satis manifestatur ex dictis. Vnde licet operationes gratiæ (ut alia prætermittamus) excedunt simpliciter operationes naturæ ; ita esse gratiæ superat simpliciter esse naturæ : nam operari consequitur esse, & explicat illius perfectionem. Quamobrem qui concedit operationes gratiæ præstare simpliciter operationibus naturæ, ut admittit hæc responsio, inconsequenter negat existentiam gratiæ excedere simpliciter substantiæ existentiam. Nos autem utrumque affirmamus : quia licet in eodem ordine naturali, vel supernaturali esse per se sit perfectius simpliciter, quam esse in alio ; tamen esse in alio ordinis divini, cuiusmodi est esse gratiæ, excedit simpliciter esse per se ordinis naturalis. Vnde pariter Theologizamus de essentia, & existentia gratiæ sanctificantis : tum quia nobiliori essentia correspondet nobilior actualitas existentia : tum quia sicut essentia gratiæ participat formaliter conceptum naturæ Dei, quæ antefertur omni naturæ ; ita existentia gratiæ formaliter participat conceptum existentia divinæ, quæ antecellit omnes existentias creatas. Imo existimamus existentiam gratiæ esse perfectiorem simpliciter essentia seu quidditate ipsius gratiæ, ut in naturalibus tradunt Complut. abbreviati in lib. de Generat. disp. ult. quæst. 5. num. 6.

120. Nec istam responsionem impugnant, quæ in sui favorem prædicta responsio adducebat, quoniam aliud est esse, & aliud modus essendi. Quamvis ergo modus essendi per se explicet maiorem perfectionem, quam modus essendi in alio ; nihilominus esse, sive existentia actuans quidditatem alteri inhaerentem potest esse perfectior, quam existentia actuans essentiam subsistentem in se, ut in præsentī contingit. Quod evidentius fiet, si animadvertamus existentiam accidentis non esse ipsam inhaerentiam, sive unionem eius ad subiectum, ut aliqui falso apprehendunt, sed esse aliam actualitatem, quæ quidditatem accidentis iam inhaerentem supponit : sicut existentia substantiæ non est subsistentia, sed alia actualitas, quæ ad essentiam substantiæ terminatam per subsistentiam subsequitur. Vnde fieri potest, quod modus essendi per se, nempe subsistentia, sit perfectior, quam modus essendi in alio, videlicet, quam inhaerentia : & quod nihilominus existentia, sive actualitas

Motivum responsionis enervatur.

actualitas rei inherens superet simpliciter existentiam, & actualitatem rei subsistentis. Perfectio itaque cujuscumque rei per ejus essentiam, & existentiam, atque operationem simpliciter venanda est, in quibus gratia excedit naturam; non autem penes modum existendi, in quo natura superat gratiam. Et consulto D. Thom. in testimonio, quod nobis objicitur, non dixit, quod gratia habet imperfectius esse, sed quod habet esse imperfectiori modo; nec dixit, quod natura habet nobilior esse, sed quod est nobilior quantum ad modum essendi. Primum autem desiderabatur, ut natura excederet simpliciter gratiam.

Differentia
inter accidentia
naturalia,
& supernaturalia.

D. Thom.

Ratio autem quare accidentia naturalia hoc ipso, quod habent esse in alio, sint simpliciter minus perfecta, quam substantia, cui insunt, non sumitur præcisè ex eorum dependentia à subiecto, sed ex qualitate dependentiæ: quia videlicet totum eorum esse, & perfectio reducitur ad substantiam: nullum quippe est accidens naturale, quod non causeatur ex principiis substantiæ, vel cui inest, vel cui postulat naturaliter inherere, ut tradit D. Thom. 1. p. q. 77. art. 6. in corp. & propterea substantia excedit simpliciter accidentia ordinis naturalis. Esse autem, & perfectio accidentium ordinis supernaturalis non reducitur ad substantiam (hujus quippe vires, & exigentiam superant eo ipso, quod sint supernaturalia;) sed revocatur ad ipsam substantiam increatam Dei, à qua derivantur, & cujus participationes sunt. Unde nihil prohibet ex hoc capite, quod gratia sanctificans simpliciter excedat substantiam. Dependens vero, quam habet à subiecto, tanquam à sola causa, ex qua educitur, & in qua recipitur, solum arguit excessum secundum quid: sicut hoc pacto forma substantialis materialis dependet à materia prima, quam tamen excedit simpliciter. Quamvis autem gratia sit simpliciter perfectior substantiis tam in essentia, quam in existentia; petit nihilominus modum essendi minus perfectum: quia ea, quæ sunt in Deo substantialiter, nequeunt nobis substantialiter communicari, sed tantum participantur per gratiam accidentaliter, & sub modo essendi imperfecto. De quo iterum in hoc dub. dicemus.

Aliud effugium.

126. Secundo respondebis nostræ rationi perfectionem alicujus principij non tam investigandam esse ex operationibus, quam ex modo operandi, sicut videre est in potentiis proxime operativis, & in ipsis operationibus, quæ potius mutuatur speciem, & perfectionem ex modo attingendi objectum, quam ex ipsis motibus, & objectis. Substantia autem creata operatur ut quod, & sine dependentia ab alio subiecto: gratia vero solum influit ut quo, & ut innixa substantiæ. Vnde cum operari ut quod sit perfectius, quam operari ut quo, sequitur quod substantia perfectius operetur, quam gratia, & consequenter, quod illam excedat in perfectione.

Confirmatur.

Hæc tamen responsio facile ex dictis refellitur. Tum quia juxta illam jam habetur, quod gratia excedat formas, & naturas creatas: nam istæ solum agunt ut quo (influent enim ut quod est proprium suppositi) & aliunde gratia elicit perfectiores operationes: hoc autem est, quod potissime intendimus, quidquid sit de excessu gratiæ supra suppositum: ergo hæc solutio non evacuat vim nostræ rationis. Tum præterea quia licet substantia agat ut quod, & gratia solum ut quo; nihilominus gratia per se, & ratione sui continet operationes supernaturales, substantia

vero solum continet per se, & ratione sui naturales operationes: sed perfectio operationum debet præcontineri in suo principio, & illius excellentiam explicare: ergo sicut operationes supernaturales excedunt simpliciter naturales operationes: ita gratia excedit substantiam, licet hæc agat ut quod, & illa ut quo. Tum denique nam ideo facta comparatione inter principium quod, & quo ejusdem ordinis naturalis illud est simpliciter perfectius, quam istud: quia tunc principium quo habet suam virtutem & virtutem proximam derivatam à principio quod, ut inductivè potest ostendi in omnibus potentiis, & virtutibus: atqui facta collatione inter principium quod naturale, & principium quo supernaturale, oppositum invenitur: nam gratia, quæ est principium quo per se, & ratione sui habet virtutem ad eliciendas operationes supernaturales; substantia vero, quæ est principium quo eas non continet, nec elicit per se, & ratione sui, sed ratione gratiæ sanctificantis, quæ est talis adæquata ratio radicalis eliciendi hujusmodi opera: ergo gratia est simpliciter perfectior, quam substantia, quamvis ab ea excedatur secundum quid in modo operandi, sicut exceditur etiam in modo habendi esse, quod non negamus.

S. V.

Difficilis objectio enodatur.

127. Sed contra hætenus dicta opponitur: nam sex illis videtur inferri non solum gratiam esse simpliciter perfectiorem substantia, sed etiam quamcumque entitatem supernaturalem, quantumvis minimam, & imperfectam: hæc enim est etiam ejusdem ordinis cum gratia, & tendit in eundem finem: consequens autem est incredibile, & aperte falsum: ergo & antecedens. Minor videtur perspicua: quis enim dicet imperfectissimam entitatem supernaturalem, ut puta motum timoris, aut qualitatem fluidam, quæ eliciantur Sacramenta, esse simpliciter, & attentis omnibus perfectiorem nobilissimis substantiis, quales sunt Angelus, & anima rationalis? Nam prædictum accidens solum posset excedere rationem supernaturalitatis: hæc autem affatim compensatur per plures perfectiones naturales, quæ Angelo, & animæ rationali conveniunt.

Prima objectio.

Huic objectioni varie occurrunt Auctores nostræ sententiæ: quidam enim negant sequelam, quia rationes, quibus evincitur excessus gratiæ super alia entia naturalia, non sic elucet in minutissimis entitatibus supernaturalis ordinis, quales sunt v. g. motus, & relationes. Nam gratia, & conjungit per modum naturæ hominem cum Deo, & est radix aliarum perfectionum supernaturalium: quorum nihil imperfectissimis entitatibus supernaturalibus congruit. Vnde licet hujusmodi entitates ex parte ordinis, seu generis substantiam creatam excedant, nihilominus attentis omnibus cedunt absolute substantiæ. Sicut virtus intellectuali sedit ex parte generis perfectior, quam virtus moralis; cum illa spectet ad genus intellectivum, & hæc ad appetitivum: & tamen absolute virtus moralis antecellit intellectivam. Concesso igitur excessu gratiæ, vel etiam charitatis, aut aliis valde perfectis habitibus supra substantiam creatam, non sequitur idem attribuendum fore aliis entitatibus imperfectis supernaturalis ordinis. Sic respondens

Quorundam responsio.

Ledesma.
Granados.
Arauxo.
Non placet.

Ledesma, Granados, Arauxo locis citatis, & alij Doctores communiter.

Greg. Mart.

Melior solutio.

D. Thom.

Qualibet entitas supernaturalis est simpliciter perfectior, quam naturalis substantia.

128. Sed licet hæc doctrina sit satis probabilis, & sufficienter occurrat objectioni superius factæ; nobis tamen non omnino arridet, cum ex ea haud levis confusio suboriatur in statuendo excessu entium supernaturalium supra substantiam, & non tradat regulam universalem ad perpendendum, quibus entitatibus conveniat prædictus excessus, & quibus non. Unde ad objectionem respondemus cum Gregorio Martinez, & aliis Thomistis egregie dictis, quorum suprefso nomine meminit Arauxo, concedendo sequentiam, & negando minorem: verius quippe existimamus, quod omnis realitas entitativè, & specificè supernaturalis quamvis minima sit aut modalis, excedit simpliciter quancumque substantiam creatam. Quod potest suaderi: tum ex D. Thom. qui licet hanc sententiam expressè non doceat, illi tamen plurimum faver, ut vidit Suarez lib. 6. cap. 13. num. 10. Nam in 4. d. 49. quæst. 1. art. 2. quæstionc. 1. ad 5. inquit: *Aliquod accidens potest esse substantia nobilior, in quantum per ipsum substantia aliqua conjungitur alicui nobiliori se, & hoc modo beatitudo creata, & gratia, & hujusmodi sunt aliquid nobilius natura animæ, cui inhaeret.* Quoniam per ly *hujusmodi* comprehendere videtur reliquas omnes realitates supernaturalis ordinis; cum istæ etiam afferant nobis aliquam conjunctionem cum Deo. Et Augustinus, ut Suarius nuper relatus num. 11. concedit, non solum gratiam sanctificantem, & charitatem, verum etiam quodcumque supernaturale opus vitæ naturali præponit. Præsertim quia SS. Patres cum tradunt excessum gratiæ supra naturam, gratiæ vocabulo non solum sanctificantem formaliter, sed etiam omnia charismata supernaturalia ad illa ordinata comprehendunt, atque significant: ergo sicut gratia sanctificans excedit simpliciter naturam, ita etiam proportionabiliter excedunt eam aliæ entitates supernaturales.

Tum etiam quia ratio præcipua in favorem gratiæ sanctificantis superius facta militat etiam in aliis entitatibus supernaturalis ordinis, ut jam ostendimus. Nam perfectio cujuscumque entis creati consistit in accessu, & conjunctione ad Deum per expressionem & imitationem perfectionis divinæ: sed qualibet entitas specificè supernaturalis, quantumvis minima, magis exprimit, & imitatur perfectionem propriam Dei, quam qualibet substantia creata: ergo excedit simpliciter illam. Major relinquitur probata ex dictis 123. Minor autem probatur: quia magis exprimit, & imitatur perfectionem Dei id, quod participat esse à Deo juxta modum proprium ipsius Dei, quam illud, quod esse participat juxta modum proprium creaturæ, ut ex ipsis terminis liquet: atqui omnis entitas supernaturalis, hoc ipso quod talis sit, participat suum esse juxta modum proprium ipsius Dei; substantia vero creata habet esse juxta modum, & exigentiam propriam: ergo omnis entitas supernaturalis magis imitatur perfectionem Dei, quam qualibet substantia creata. Minor liquet ex ipsa differentia essentiali inter entia naturalia, & supernaturalia: qua sublata, non esset ratio, cur quædam naturalia, quædam vero supernaturalia dicerentur.

Tum præterea, quia illud est simpliciter perfectius, quod habet perfectiorem speciem, seu essentiam, quidquid sit de modo illam habendi:

sed quæcumque entitas supernaturalis habet speciem, & essentiam nobiliorem, quam omnis substantia creata: ergo est simpliciter perfectior. Suadetur minor: primo quidem nam essentia cujuscumque entitatis supernaturalis participat aliquod prædicatum proprium Dei auctoris supernaturalis: nulla autem substantia creata pertingit secundum suam essentiam ad hanc participationem, sed participat aliquid inferius: ergo qualibet entitas supernaturalis habet nobiliorem essentiam, quam omnis substantia creata. Secundo, quia illa essentia est simpliciter perfectior, quæ ordinatur ex natura sua ad perfectiorem finem, siquidem nobilitas cujuscumque mediæ constituitur per respectum ad finem: sed qualibet entitas supernaturalis ordinatur ex se ad finem excellentiorem sine cujuscumque substantiæ creatæ: hæc quippe solum tendit in finem naturalem; illa vero ordinatur ad finem supernaturalem, qui excellentior est, ut ex ipsis terminis liquet: ergo qualibet entitas supernaturalis est perfectior secundum essentiam, quam qualibet substantia creata.

Confirmatur: quia si qualibet entitas supernaturalis non esset simpliciter perfectior quam substantia creata, vel esset quia est accidens, vel quia habet minimam entitatem, sed hæc non impediunt prædictum excessum: ergo, &c. Suadetur minor: tum quia gratia sanctificans etiam est accidens, & quodlibet accidens comparative ad substantiam habet minimam entitatem: & tamen gratia est simpliciter perfectior, quam substantia creata, ut jam probatum relinquimus: ergo ex illo capite non impeditur excessus, quem intendimus. Tum etiam quia unio hypostatica excedit simpliciter omnem entitatem creatam: ut constat ex dictis num. 115. & nihilominus prædicta unio habet minimam entitatem, cum solum sit quidam modus: vel respectus transcendentalis: ergo idem proportionabiliter de modis, & realitatibus supernaturalibus dicendum est. Respondere enim quod ille modus unionis est excellentioris ordinis, non satisfacit: nam sicut ordo hypostaticus excedit ordinem naturæ, & gratiæ, ita proportionabiliter ordo supernaturalis excedit ordinem naturæ. Unde concedimus motum timoris supernaturalis, & modos, ac relationes supernaturalis ordinis esse simpliciter perfectiores quacumque substantia creata. Nec hoc incredibile videbitur, qui excellentiam prædicti ordinis penetraverit, & de dignitate divinæ gratiæ pro meritis judicium fecerit.

129. Dices: implicat quod illud, quod non est perfectum simpliciter, sit perfectius simpliciter, quam id, quod est simpliciter perfectum, ut ex solis terminis constat: sed substantia creata utputa Angelus est simpliciter quid perfectum; entitates vero supernaturales modales, aut relative non sunt quid perfectum simpliciter, sed tantum secundum quid: ergo implicat, quod sint perfectiores simpliciter, quam substantia creata. Minor ostenditur: quia bonum, & perfectum convertuntur cum ente: sed Angelus est ens simpliciter; entitates vero supernaturales, modales, vel relative non sunt entia simpliciter, sed solum secundum quid; siquidem supponimus, quod habent entitatem diminutam: ergo, &c.

Respondetur, quod obiectio hæc non solum impugnatur excessum harum entitatum supernaturalium supra substantiam creatam, sed etiam excessum gratiæ sanctificantis, & unionis creatæ supra

Major nostra
resolutionis
confirmatio.

Obiectio.

Diluitur.

supra naturam : nam etiam gratia est ens secundum quid comparative ad substantiam , cum sit accidens , & unio hypostatica , cum sit modus. Unde sicut hoc non obstante , gratia , & unio sunt perfectiores simpliciter , quam substantia creata , ita de entitatibus diminutis supernaturalis ordinis dicendum est. Licet ergo facta comparatione inter ens simpliciter , & ens secundum quid eiusdem ordinis , illud huic præstat in perfectione : tamen ens secundum quid supernaturalis ordinis excedit absolute ens simpliciter ordinis naturalis. Nam ea , quæ sunt formaliter in Deo , nequeunt participari in creaturis nisi accidentaliter , ut supra vidimus ex D. Thom. quæ de causa habent in nobis imperfectum modum essendi , videlicet in alio , quo in ordine naturalis est proprius entium secundum quid. At ex parte suæ speciei , seu quidditatis pertinent ad ordinem entis simpliciter , nempe Dei in seipso , cuius sunt formales participationes , saltem mediatæ. Perfectio autem simpliciter talis debet esse essentialis , seu quidditativa : & propterea magis regulanda est penes essentias rerum , quam penes modos essendi. Unde cum entia supernaturalia excedant substantiam ex parte essentia , licet excedantur in modo essentiam habendi , sequitur , quod sint simpliciter perfectiores , quam substantia , & imperfectiores illa secundum quid : sive , & in idem coincidit , quod habeant maiorem perfectionem licet modo minus perfecto. Quod licet evidentiùs appareat in gratia sanctificante , de qua proinde Patres , & Doctores , expressum sermonem faciunt , militat tamen proportionabiliter in moribus , auxiliis , & quibusvis aliis eiusdem ordinis entitatibus , ad quæ propterea illam doctrinam merito extendimus.

130. Porro , si inquiras , an intelligenda sit non solum per comparationem ad substantias creatas seorsim sumptas , sed etiam ad eas collectivè acceptas , sive ad totum hoc universum ? Respondetur affirmativè , ut satis expressit D. August. *locis num. 117. citatis*. Quod nonnulli probant ex eo , quod potius debet homo eligere destructionem sui , & totius mundi , quam destructionem gratia : ergo hæc perfectior est universo. Hoc tamen argumentum nullius est roboris : nam si gratia posset absque peccato amitti , ut si Deus suspenderet , nulla prævia culpa , conservationem illius ; eligibilior profecto esset destructio gratia , quam destructio propria : nam destructio subiecto nullum bonum aut naturæ , aut gratia in eo remaneret : destructa vero gratia , perseveraret saltem bonum naturæ : & melius est habere aliquod esse licet non ornatum gratia , quam nullo esse gaudere , ut ex se liquet. De facto autem ideo debet potius eligi destructio universi quam gratia , quia gratia non destruitur de facto nisi per peccatum , quod propter nullum bonum potest prudenter eligi. Ratio igitur legitima nostræ resolutionis habetur ex supra dictis : quia excessus metaphysicus rerum sumitur penes eorum essentias : quare si substantia creata divisim , vel collectivè sumptæ non habent essentiam ita perfectam sicut gratia , ut probatum à nobis est ; sequitur quod hæc excedat simpliciter , & metaphysicè omnes substantias creatas quocummodo acceptas , ac proinde totum hoc universum , imo & omnia , quæ à Deo Auctore naturæ sunt factibilia. Sicut Angelus superior superat metaphysicè omnes inferiores tam divisim , quam simul sumptos : quia , in prædicatis specificis unumquemque illorum excedit.

Diximus , & probavimus gratiam excedere metaphysicè , &c. quia excessum eius moralem super omnia naturalia omnes fere Adversarii citra controversiam concedunt : & ideo non immoratur in prædicto excessu suadendo.

S. VI.

Refertur opposita sententia , & illius motivis occurritur.

131. **C**ontrariam nobis opinionem tuerentur Scotus in 4. d. 10. quest. 8. concl. 2. Richardus in 2. d. 26. art. 2. quest. 2. Philipus Faber in 3. dist. 42. cap. 2. Lorca in hac 1. 2. q. 113. art. 9. Fonseca 7. Metaph. disp. 12. sect. 4. conclus. 2. Ripalda tom. 1. disp. 21. sect. 2. Sfortia Palavicinus disp. 6. de actibus humanis , quest. 2. art. 12. Suarez in Metaph. tom. 2. disp. 32. sect. 2. n. 32. (licet hanc sententiam videatur aliquomodo tacite retractare in lib. 6. de gratia , dum asserit nostram assertionem esse piam , & valde credibilem , & non posse argumento firmo impugnari.) Eadem opinioni suffragari videntur ex Thomistis , Capreolus in 2. d. 26. quest. unica ad 6. Aureol. contra Lam. Caiet. 2. 2. quest. 23. art. 3. Conradus in presenti , art. 2. in responsione ad 2. & alij.

Probatum primo ex D. Thom. in 1. d. 17. q. 1. art. 2. ad 3. ubi ait : *Dicendum est igitur , quod simpliciter anima est melior charitate , & quodlibet subiectum suo accidente : sed secundum quid est è converso*. Et post pauca : *Quia anima , inquit , habet nobilius esse , quam accidens , ideo simpliciter nobilior est*. Et quest. 27. de verit. art. 1. ad 6. comparans gratiam Christi , & eius animam ait : *Nulla creatura simpliciter est anima Christi nobilior : sed secundum quid omne accidens anime est ea nobilior , in quantum comparatur ad ipsam ut formæ eius*. Et eandem sententiam repetit aliis pluribus locis , quæ videri possunt in tabula aurea , num. 33. & 34. licet non omnia ita expressè loquantur de accidentalibus supernaturalibus , sed de accidentibus in communi.

Respondetur cum Ledesma , & Granados supra citatis ea testimonia , quæ nobis ex D. Thom. obijciuntur , non haberi in summa , sed in aliis operibus ; quo juvenis scripsit. Unde illam sententiam videtur tacite revocasse in illis summæ testimoniis , quæ pro nostra assertionem adduximus , & quæ aperte illi suffragantur ut ostendimus num. 117.

132. Melius posset nobis objici (& sit replica responsionem datam) testimonium aliud D. Thom. 2. 2. quest. 23. art. 3. ad 3. quod ab Auctoribus nostræ sententiæ solet in eius favorem adduci , & potest in eam retorqueri : & propterea illud num. citato , non proposuimus , sed huic loco reservavimus. Sic ergo habet S. Doctor : *Dicendum , quod omne accidens secundum suum esse est inferius substantia : quia substantia est ens per se , accidens autem in alio. Sed secundum rationem suæ speciei accidens quidem , quod causatur ex principis sui subiecti , est indignius subiecto , sicut effectus causa. Accidens autem , quod causatur ex participatione alicuius superioris naturæ est dignius subiecto , in quantum est similitudo superioris naturæ , sicut lux diaphano. Et hoc modo charitas (eadem est ratio de gratia) est dignior anima , in quantum est participatio quadam Spiritus sancti. Ubi , ut vides , eodem modo asserit gratiam se habere ad subiectum , sicut se habet lux ad corpus*

Incidens questio.

Opinio contraria. Scotus, Richard, Philip. Fab, Lorca, Fonseca,

Capreolus, Caietan, Conrad.

Primum motivum ex D. Thom.

Dispellitur. Ledesma, Granados.

Replica ex D. Thom.

D. Thom.

corpus diaphanum, & eundem excessum seu superioritatem utrique attribuit: atqui lux non est perfectior simpliciter, quam corpus diaphanum, sed è converso: ergo gratia non est perfectior simpliciter suo subiecto, sed è contra.

Responsio.

Respondetur prædictum testimonium merito adduci pro opinione nostra: nam D. Thom. asserit charitatem secundum speciem excedere suum subiectum, quamvis secundum modum essendi excedatur ab illo: unde cum excessus in specie, seu essentia sit talis simpliciter; excessus vero in modo essendi comparatus priori sit tantum excessus secundum quid; sequitur, quod ex mente D. Thom. charitas (& idem à fortiori est de gratia) excedat simpliciter substantiam in perfectione. Exemplum autem lucis, & diaphani non inducit à D. Thom. ut probet in omnibus, sed tantum ut explicet, qualiter aliqua accidentia non dimanent à principiis subiecti, sed fiant per influxum causæ superioris. Cum quo tamen rectè cohæret, quod causa superior sit aliquando ordinis naturalis, & tunc accidentia ab ea derivata non excedunt simpliciter suum subiectum: quia facta comparatione inter substantiam, & accidentia intra eundem ordinem, semper substantia præstat accidentibus: & hoc pacto se habent lux, & diaphanum. Gratia vero non solum est participatio causæ superioris, sed etiam pertinet ad ordinem divinum, & imitatur formaliter Deum secundum modum perfectionis, quem habet in se. Vnde excedit substantiam creatam ex parte essentiae, seu quidditatis, atque adeo simpliciter.

Secundum argumentum.

133. Secundo arguitur: quia nullum ens secundum quid est absolute perfectius, quam ens simpliciter: sed gratia est ens secundum quid, cum sit verum accidens: ergo nequit absolute excedere substantiam, quæ est ens simpliciter.

Solutio.

Respondetur maiorem esse veram in his, quæ sunt eiusdem ordinis, & cæteris paribus: falsificari autem in rebus, quæ ad ordines differentes spectant, ut in nostro casu contingit. Et ratio disparitatis habetur ex dictis: nam licet gratia ex parte modi essendi sit ens secundum quid, siue ens in alio: nihilominus ex parte quidditatis pertinet ad ordinem entium per se, cum sit formalis participatio divinæ naturæ, superatque ex hac parte, atque adeo simpliciter substantiam creatam, licet hæc perfectiori modo existat. Quod magis perspicuum fiet, si observemus gratiam, & Angelum, v. g. posse bifariam comparari: primum secundum conceptus genericos præcisè acceptos: secundo adæquatè secundum totam speciem. Et quidem priori modo maiorem perfectionem exprimit Angelus, quam gratia: eo quod ille exprimit solam rationem substantiæ, & hæc solam rationem accidentis, & nihil aliud: nobilior autem est conceptus substantiæ, quam accidentis, dum aliunde inæqualitas non apparet. Posteriori autem modo fieri valet, ut accidens excedat substantiam: quia potest contrahere rationem genericam accidentis per differentiam specificam, quæ differentias substantiæ excedat: & perfectio simpliciter sumitur à differentia specifica, utpote quæ habet rationem formæ, & actus; non vero à genere, quod exercet munus potentiæ, & materiæ. Et ob hanc causam res ex suo genere inferior excedit ratione differentiae res alias generis superioris. Sicut licet genus corporis interruptibilis sit perfectius, quam genus corporis corruptibilis; ta-

men in hoc genere datur quædam species, nempe homo, quæ omnes species alterius generis supergreditur. Et quamvis substantia completa ut sic exprimat maiorem perfectionem, quam modus substantialis ut sic: nihilominus quidam particularis modus, videlicet unio hypostatica excedit simpliciter omnes substantias completas, & sic de aliis.

134. Sed contra hanc doctrinam replicatur *Replica.* urgens: quia omnibus analogatis principale analogatum excedit simpliciter analogata minus principalia: sed ens in communi est analogum ad substantiam, & accidens, & principalius dicitur de substantia, ut cum communi sententia Doctorum docent Complutens. *in logica, diff. 11. quæst. 3.* ergo substantia creata est simpliciter nobilior omnibus accidentibus tam in communi, quam in particulari: atque ideo quam gratia sanctificans. Præsertim quoniam ideo gratia secundum conceptum genericum est minus perfecta, quia secundum illum conceptum est accidens: sed etiam secundum ultimam differentiam est accidens: ergo adhuc adæquatè accepta est simpliciter minus perfecta, quam accidens. *Complut.*

Confirmatur primo: quia tota perfectio prædicamenti qualitatis non adæquat perfectionem prædicamenti substantiæ: sed gratia non transcendit genus qualitatis, cum vere contineatur in illo: ergo gratia non adæquat substantiæ perfectionem. *Urgetur.*

Confirmatur secundo: nam licet species aliqua generis inferioris valeat excedere aliquam speciem generis superioris; fieri tamen non potest, quod species generis inferioris omnes species generis superioris excedat: sed genus substantiæ est superius ad genus qualitatis, in quo collocatur gratia: ergo licet hæc possit excedere hanc, aut illam speciem substantiæ, nequit tamen omnes excedere, & præcipue perfectiores, uti sunt Angeli. Major probatur: tum quia species continentur in genere, & oriuntur ex illo: ergo implicat, quod in genere inferiore detur species superans omnes species generis superioris. Tum etiam quia omnis potentia habet speciem, & perfectionem per ordinem ad proprium actum: sed genus se habet ut potentia ad differentias tanquam ad actum: ergo genus perfectius habet aliquam saltem differentiam, quæ excedat simpliciter omnes differentias generis inferioris: cum quo non cohæret dari aliquam speciem inferioris generis, quæ species omnes nobilioris generis excedat in perfectione. *Reboratur amplius.*

135. Ad replicam respondetur, concessa majori, distinguendo minorem: quæ si intelligatur de accidentibus naturalibus, concedenda est; si autem extendatur ad supernaturalia, negatur. Pro quo animadvertendum est, quod ens, utpote transcendens, & imbibitum in ultimis differentiis, nunquam potest ab inferioribus perfectè præscindi, & consequenter non prædicatur de illis univoce, & per modum conceptus generici, sed semper dicitur inæqualiter, seu analogice. Et quidem si loquamur de analogia proportionalitatis, nihil ex ea valet contra nostram doctrinam evinci: nam prædicta dependentia non causatur per dependentiam unius analogati ab alio, sed per proportionum æqualitatem, ut cum dicimus, ita se habet cor ad vitam sicut fundamentum ad domum. Si vero loquamur de analogia attributionis, quæ per dependentiam causatur, aliter admittenda est in accidentibus supernaturalibus respectu

respectu substantiæ, ac in naturalibus accidit. Etenim cum accidentia ordinis naturalis dependant in genere causæ materialis, efficientis, & finalis à substantia creata, ideo in omnibus his generibus respiciunt substantiam ut principale analogatum, cui proinde cedunt simpliciter in perfectione. Gratia vero, & alia accidentia ordinis divini licet dependant à substantia creata in genere causæ materialis receptivæ, non tamen in aliis generibus; sed potius è converso contingit, ut infra dicemus. Et propterea ens dictum de substantia, & prædictis accidentibus prædicatur de substantia ut de principali analogato solum in genere causæ materialis, & minus principali in aliis generibus. Quod potius declarat perfectionem horum accidentium supra substantiam creatam. Et possunt hæc omnia instari exemplo modi unionis hypostaticæ: nam etiam substantia ut sic dicitur analogicè de substantia completa, & modis substantialibus: quo non obstante prædictus modus est excellentior substantia.

Ad id, quod additur, dicendum est non ideo præcisè gratiam secundum conceptum genericum esse imperfectiorem substantia, quia secundum illum conceptum est accidens, sed quia est præcisè accidens, & non exprimit majorem perfectionem. Differentia autem specifica ita transcendentaliter est accidens, quod addit ulteriorem perfectionem, & consequenter adæquate accepta concedit genus substantiæ. Quod etiam liquet exemplo unionis nuper adducto.

Diluitur prima confirmatio.

Ad primam confirmationem respondemus, quod si semel datur modus creatus unionis hypostaticæ; (quod ut probabilius supponimus:) libenter concedimus totum genus qualitatis simul acceptum non adæquare perfectionem generis substantiæ: nam gratia, quæ est suprema qualitas illum modum non adæquat. Et hoc satis erat ad evolvendam confirmationem. Adhuc tamen respondemus quod de prædicamentis dupliciter loqui possumus uno modo logicè, quo pacto non exprimit nisi conceptus genericos, & universalissimos contrahibiles per sua inferiora: altero modo physicè, aut etiam Theologicè, qua ratione important illos conceptus genericos ut contractos, & determinatos per species, & factos, ut sic loquamur, juxta talitatem earum. Et hinc provenit quod licet qualitas logicè accepta non sit naturalis, vel supernaturalis, tamen physicè sumpta sit semper naturalis in speciebus naturalibus, & supernaturalis in supernaturalibus. Fatemur igitur prædicamentum qualitatis logicè acceptum non adæquare substantiæ genus: quod solum probat qualitatem ex parte generis præcisè sumpti esse imperfectiorem substantia. Negamus tamen, quod qualitas physicè sumpta sit minus perfecta, aut sub genere substantiæ continetur: nam hoc pacto complectitur species supernaturales, quæ illud genus simpliciter excedunt, ut constat ex dictis. Aristot. autem, cum destitueretur lumine fidei, hanc philosophiam non est assecutus: unde communiter præponit substantiam omnibus accidentibus. Insinuavit nihilominus hanc doctrinam 8. *Physicæ* textu 18. dicens plures æquivocationes latere sub genere, quia non habet eandem perfectionem in omnibus speciebus.

Occurritur secunda.

Ad secundam confirmationem constat ex modo dictis: nam si semel in genere substantiæ continetur modus unionis hypostaticæ; jam salvatur quod hoc genus habeat aliquam speciem, aut

quasi speciem excedentem omnia, quæ sunt in genere qualitatis. Absolutè tamè negamus majorem: quia illius oppositum satis constat ex exemplis supra relatis. Ad probationes vero illius ut occurramus, animadvertendum est, quod genus non est potentia proprie activa, vel receptiva respectu suarum differentiarum, aut specierum: quia non distinguitur realiter ab eis, sed tantum per nostros conceptus. Habet tamen rationem potentiæ receptivæ, vel materiæ, in quantum determinatur, & perficitur per illas. Quo supposito ad primam probationem dicendum est posse in materia, aut potentia receptiva minus perfecta contineri forma perfectior, quam sit illa, quæ continetur in potentia magis perfecta: & ita forma equi, quæ est perfectior, quam forma cæli, continetur in materia sublunari, quæ est imperfectior cælesti. Et è converso forma accidentaliter continetur in potentia subjecti, quod est ens in actu, & perfectius, quam materia prima, in qua continetur forma substantialis, quæ est perfectior accidentali, ut ex se liquet. Ad secundam respondemus majorem verificari in potentia activa, de cujus ratione est continere in actu suum effectum, & ideo juxta qualitatem effectuum, quos continet, est magis, aut minus perfecta. In potentiis autem receptivis non sic contingit: quia fieri potest ut potentia minus perfecta recipiat formam perfectiorem, & è converso: nam prædicta receptio non exigit æqualitatem, sed proportionem, quæ frequenter reperitur inter extrema satis diversa, ut rectè observantur Complut. in lib. de Anima, disp. ult. q. ult. Nec genus qualitatis, vel substantiæ physicè loquendo habet speciem per respectum ad inferiora, sed est quædam ratio absoluta, licet imperfecta ex se: & ultimo constituta per actus differentiarum.

Complut.

136. Tertio arguitur: quia facta comparatione inter extrema illud est simpliciter magis perfectum, quod minus dependet ab alio, cum independentia quædam perfectio sit: atqui substantia minus dependet à gratia, quam hæc ab illa: ergo substantia est simpliciter perfectior, quam gratia. Probat minor: tum quia gratia dependet absolute, & in suo esse à substantia, hæc vero solum dependet in quodam esse tali, nempe in esse gratiæ: plus autem est dependere absolute in suo esse, quam dependere solum in tali esse. Tum etiam quia gratia nequit naturaliter existere sine substantia: & hæc potest naturaliter existere sine gratia: ergo substantia minus dependet à gratia, quam è converso.

Tertium argumens.

Confirmatur: nam quod est permanentius, est simpliciter perfectius: sed substantia est permanentior, quam gratia: ergo est perfectior simpliciter quam illa. Major probatur: quia major permanentia rei oritur ex majori, & intimiori conjunctione cum esse: ergo cum esse sit maxima actualitas, & perfectio rei, sequitur illud fore simpliciter perfectius, quod fuerit absolute magis permanentius. Minor autem liquet experientia: nam facilius corrumpitur gratia, quam substantia: ergo hæc est permanentior, quam illa.

Confirmatur.

Ad argumentum responderetur perfectionem rerum non tam regulandam esse penes dependentiam, quam penes qualitatem, & modum dependentiæ. Gratia autem non dependet à subjecto, nisi in genere causæ materialis receptivæ quod nullam, vel satis levem perfectionem arguit in illo. Substantia vero dependet à gratia in genere causæ finalis, & formalis, cum recipiat ab ea nobilissimum effectum, videlicet esse gratum, & filium Dei adoptivum.

Responsio ad argumentum.

adoptivum: & melius est esse Deum per participationem, quam hominem per essentiam. Unde attentis omnibus plus gratia confert substantiæ, quam recipit ab ea: quod satis arguit excessum simpliciter supra illam: Et in hoc sensu magis dependet substantia à gratia, quam è converso. Ad primam vero probationem in contrarium constat ex dictis gratiam in suo esse non dependere absolute à substantia, nisi in genere causæ materialis: in aliis vero generibus perfectio gratiæ reducitur in Deum tanquā in proprium principiū. Ad secundam dicendum est, quod sicut hæc forma v.g. equi non potest esse natura sine hac portione materiæ, & hæc portio materiæ valet esse naturaliter sine hac forma: ex quo tamen non colligitur, quod materia sit simpliciter perfectior, quam illa. Et sicut genus potest abstrahi ab speciebus, hæc vero nequeunt præscindere à genere: & nihilominus genus non est simpliciter perfectius speciebus. Ita quod gratia ob generalem conditionem accidentis nequeat esse naturaliter sine substantia, non arguit hanc esse simpliciter perfectiorem. Et ratio est eadem utrobique: quia sicut forma substantialis, & species supponunt materiam, & genus in genere causæ materialis, ex quo genere non desumitur perfectio simpliciter: ita & in eodem genere gratia supponit naturam.

Solvitur confirmatio.

Ad confirmationem respondetur maiorem non esse universaliter veram, ut patet in homine, qui est simpliciter perfectior oleo, & aliis corporibus incorruptibilibus. Imo vero quo aliquid est perfectius, eo solet esse corruptioni magis obnoxium: quia dependet in suo esse à pluribus dispositionibus, quæ possunt de facili alterari, aut dissipari, ut in homine liquet. Et hæc de causa gratia de facto facile corrumpitur, quia ob suam perfectionem nequit consistere simul cum peccatis, in quæ homo plerumque labitur. Nec tunc proprie loquendo corrumpitur per actionem creaturæ: hæc enim nec eam produxit, nec illam conservabat: sed deficit ad destructionem conversionis in Deum ultimum finem, quæ nequit cum peccato gravi ab eo sine avertente componi. Substantia vero conjungitur naturaliter cum suo esse, & ideo habet maiorem connexionem cum illo, & difficilius potest ab eo separari. Addimus etiam gratiam ex natura sua esse multo permanentiorem substantia: quia est de ordine rerum æternarum, & petit in æternum manere, firmatque ipsam naturam, ut tradit D. Thom. q. 7. de verit. art. 6. ad 7. De facto tamen infunditur subiecto modo imperfecto, & non plene dominatur illi: unde corruptioni subiecta est. Sed hoc solum arguit imperfectiorem, aut excessum secundum quid. Præsertim quia perfectiones, de quibus in argumento, quam in confirmatione fit mentio pertineant potius ad modum essendi quam ad essentias rerum, ad quas potissime attenditur ad investigandum excessum simpliciter, ut supra vidimus.

Ultimum argumentum.

137. Arguitur ultimo: quia si gratia sanctificans est forma excellentior omni alia forma substantiali, & accidentali inexistenti quam possibili ut nos asseveramus; sequitur divinam omnipotentiam exhaustiri per hunc effectum; siquidem non valet alium perfectiorem producere: consequens est contra communem Theologorum, & Philosophorum sententiam, quam referunt, & sequuntur Complut. in lib. Physic disp. 18. q. 3. ubi asserunt, quod data quacumque specie, quantumvis perfecta, valet Deus aliam, & aliam speciem perfectiorem sine termino producere: ergo doctrina à nobis tradita falsa est.

Complut.

Hoc argumentum nequit convenienter dissolvi, nisi excitando.

DUBIUM VIII.

Utrum sit possibilis alia gratia sanctificans perfectior, & specie distincta.

AD huius dubij decisionem oportet aliqua præsupponere, quæ minoris difficultatis sunt, & frequentius admittuntur à Doctoribus, ut difficultatis punctum magis expedite valeamus attingere.

§. I.

Prælibanda pro resolutione questionis.

138. PRIMO igitur supponendum est possibilem esse gratiam sanctificantem perfectiorem in intentione, quam sit gratia de facto existens sive in hominibus, sive in Angelis, sive in ipso Christo Domino. Hanc suppositionem, quam nunc levi manu attingimus, admittunt communiter, & late probant Doctores 2. 2. q. 24. art. 7. ubi agunt de augmento charitatis, & 3. p. q. 2. art. 9. q. 10. art. 4. ubi tractant de augmento gratiæ Christi. Ratio est: quia gratiæ nullus terminus præfigitur, nec ex parte formæ, cuius est participatio, nec ex parte subiecti, cui inest, nec tandem ex parte propriæ specificationis, aut naturæ: ergo data quacumque gratia, & in quocumque gradu, possibile est dari aliam gratiam magis intensam: & consequenter non repugnat gratia perfectior, quam gratia nunc existens. Utraque consequentia liquet. Et antecedens suadet: nam forma quæ participatur per gratiam est natura Dei infinita, cui nunquam potest gratia nostra adæquari, sed semper restat distantia per maiorem, & maiorem accessum, & imitationem pertransibilis: ergo nullus terminus præfigitur gratiæ ex parte formæ, cuius est participatio. Rursus subiectum eius est creatura secundum potentiam obedientialem, quæ infinita syncategorematice est, utpote subordinata agenti infinito: ergo nec ex hac parte determinatur ejus augmentum. Tandem gratia per sui intensiorem non variat prædicata specifica eo modo, quo color fuscus, si intendatur, transit in nigrum; sed semper tendit in objectum idem, & sub eodem medio specifico; ergo ex parte propriæ speciei nullum sibi vindicat terminum. Quod amplius roborare & objectionibus in oppositum obviam ire, non est præsentis materiæ, sed spectat ad loca citata. Supposita igitur possibilitate gratiæ perfectioris quoad intensiorem, dissidium est, an admitti debeat possibilitas alterius gratiæ perfectioris secundum speciem, & quæ nostram essentialiter excedat.

Gratia potest in infinitum intensi.

139. Pro quo supponendum est secundo omnem gratiam sanctificantem, quam Deus hactenus produxit, fuisse, & esse ejusdem speciei infinitæ in Christo Domino, in Angelis, in primis parentibus ante peccatum, & in omnibus iustis tam veteris testamenti, quam legis gratiæ. Hæc etiam suppositio secundum omnes suas partes est communis inter Doctores, admittiturque vel ab illis, quos in hoc dubio habebimus Adversarios. Probat: quoniam operationes propriæ gratiæ sanctificantis sunt ejusdem speciei in omnibus subiectis, quæ recensuimus: ergo gratia illorum est ejusdem rationis. Consequentia constat: nam sicut diversæ speciei naturæ habet diversas operationes específicas,

Omnis gratia habitualis de facto existens est ejusdem speciei.

specificas, ita convenientia essentialis operationum insinuat convenientiam essentialem naturae. Antecedens vero probatur: nam actus charitatis, ut alios praeferamus, in omnibus illis subjectis attingit idem objectum, & sub eodem motivo, nempe summum bonum sub ratione finis supernaturalis super omnia dilecti, ut recte probat

Ioan. à S. Th.

Roboratur hac suppositio.

Ad Coloss. 2.

Apocal. 21.

1. ad Cor. 7.

Joan. à S. Thom. 2. 2. disp. 14. art. 3. Idemque de identitate specifica visionis beatificae ostendimus *Tract. 2. disp. 5. dub. 2.* ergo operationes propriae gratiae sanctificantis sunt ejusdem rationis specificae in omnibus subjectis nuper relatis.

Confirmatur: quia ex omnibus in gratia existentibus componitur una spiritualis respublica, siue unica Ecclesia, eique praesidet Christus Dominus, qui, ut dicitur ad Col. 2. *est caput omnis principatus, & potestatis.* Et ideo tota illa coelestis multitudo Angelorum, & hominum beatorum dicitur unica sponsa Christi juxta illud Apocal. 21. *Vidi Hierusalem novam descendentem de caelo quasi sponsam ornatam viro suo, nempe Christo,* cui Paulus 1. ad Cor. 7. *ut uni viro virginem castam despondebat omnes inflos.* Constat autem hanc unitatem praecipue consistere in gratia sanctificante, qua regeneramur in cives sanctorum, & praevinemur ad sponsalia coelestia: ergo praedicta gratia est ejusdem speciei in omnibus, qui gratiam habent. Patet consequentia: quia si differret specie, non induceret unitatem, & conformitatem spiritualis vitae, sed magis diversitatem, quae unius rei publicae, & unicae sponsae vinculum rescinderet.

Ad haec: omnes iusti in Scriptura sacra vocantur filij Dei, & fratres spirituales, imo & fratres Christi, ut quilibet facile deprehendat: sed filiatio, & fraternitas fundatur super unitatem naturae, quae ab uno patre in plures filios diffunditur: ergo omnes iusti habent spiritualiter eandem naturam: haec autem convenit iustis per gratiam: ergo omnes habent gratiam sanctificantem ejusdem speciei. Sicut è converso si homines, & Angeli, & Christus haberent diversas specie gratias, nec essent filij ejusdem patris, nec verè essent fratres inter se: sed omnes differrent spiritualiter inter specie: quod cum vera spirituali consanguinitate, ut sic loquamur, minimè cohæret.

Obiectio contra doctrinam praecedentem.

140. Nec refert, si contra hanc doctrinam objicias: nam gratiae sanctificantes existentes in praedictis subjectis habent effectus, proprietates, & operationes specie distinctas: ergo hujusmodi gratiae differunt essentialiter. Consequentia constat tam ex se, quam ex destructione praecipui fundamenti nostrae doctrinae. Antecedens autem suadet: nam in primis gratia collata primis parentibus erat vera justitia originalis omnes animae potentias mira consensione subiciens, & corpus immortale, atque incorruptibile reddens: sed gratia communicata aliis hominibus haec munia non confert: ergo praedictae gratiae praestant effectus specie diversos. Præterea, quia gratia data post adventum Christi communicat spiritum filiorum: gratia vero collata in veteri testamento non praestabat hunc spiritum, sed spiritum servitutis, qui cum vera filiatione non cohæret; siquidem servus est expers dominij, filius autem est hæres, ac dominus omnium: ergo istae gratiae conferunt effectus distinctos in specie. Quae diversitas videtur habere fundamentum in epistolis Pauli, nam ad Rom. 8. inquit: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Et ad Galat. 4. docet Deum misisse filium, ut adoptionem filiorum reciperemus: ergo ante adventum

Ad Rom. 8.

Ad Galat. 4.

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Christi gratia non communicabat hujusmodi effectum. Deinde, quia homines per gratiam verè sunt filij Dei, satis ostendimus *dub. 3.* sed Angeli non sunt Dei filij per gratiam, quam habent, ut testatur D. Chrysof. hom. 22. in Genesim, docens Angelos in Scriptura nunquam fuisse appellatos filios Dei, reprehenditque illos, qui *cap. 6. Genes.* per filios Dei intelligunt Angelos. Et Chrysof. favere videtur Paulus ad Hebr. 1. illis verbis. *Cui aliquando Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu?* ergo idem quod prius. Insuper quoniam gratia Christi Domini constituit ipsum in esse capitis ceterorum justorum, influitque moraliter in omnes, ut tradit D. Tho. 3. part. quæst. 8. art. 5. atqui gratia data aliis hominibus hunc effectum non praestat, nec praestare potest: ergo, &c. Tandem quia gratia viae est radix fidei, & spei: gratia vero beatorum est radix luminis gloriae, & comprehensionis eliciuntque operationes essentialiter diversas, quales sunt actus fidei, & actus visionis, ergo praedictae gratiae habent effectus essentialiter diversos. Omittimus fundamenta, quae suadent visiones beatificas hominum, & Angelorum distingui essentialiter inter se: nam videri possunt loco supra citato.

D. Chrysof.

Ad Hebr. 1.

D. Thom.

141. Haec obiectio manet majori ex parte evitata ex dictis *dub. 6.* ubi declaravimus eandem naturam accidentalem posse in diversis statibus, & subjectis radicare proprietates, & elicere operationes essentialiter distinctas. Semper tamen debet communicare eundem effectum formalem, ab hoc quippe nequit separari quandiu existit in subjecto. Et hoc pacto gratia sanctificans ob connotationem diversorum statuum, vel ob varias modificationes, quas habet ex parte subjecti, valet diversas denominationes, proprietates, aut effectus etiam formales secundarios impertiri; retenta tamen unitate specifica ejusdem effectus formalis primarij. Et in hoc sensu nihil obest obiectio proposita, ut diluendo singulas ejus partes constabit. Ad primam dicimus gratiam nobis, & primis parentibus communicatam habuisse eundem effectum formalem primarium, nempe facere participes naturae divinae, seu Deos per participationem. Habuit etiam easdem operationes, videlicet credere, sperare, diligere, &c. Praebuit tamen quosdam effectus primis parentibus, quos nobis non communicat, quia in illis afficiebatur quodam modo intrinseco perfectionis, quo caret in nobis.

Obiectio solutio.

Ad secundam respondemus cum Medina 3. p. quæst. 23. art. 3. negando minorem: nam oppositum satis constat ex pluribus Scripturae locis, in quibus Patres antiqui vocantur filij Dei, ut Exod. 4. *Filius meus primogenitus Israël.* Isaia 1. *Filius nutritivi.* Matth. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum,* id est, Judaeorum, & mittere canibus nempe Gentilibus & alibi sæpè. Maxime, quia cum haec adoptio consistat in jure ad hereditatem aeternam ex gratia Dei adoptantis, & constat plures ex Patribus habuisse jus ad hereditatem aeternam ex gratia, cum plures fuerint praedestinati: negari nequit, quod verè fuerunt filij Dei adoptivi. Quod satis expressit Paulus ad Rom. 8. dum omnes praedestinos, de quorum numero fuerunt antiqui Patres, vocat fratres Christi: *Quos praedestinavit,* inquit, *conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Verum quidem est adoptionem filiorum in lege gratiae excedere aliquomodo adoptionem filiorum in lege antiqua: non quia unusquisque iustus habeat nunc excellentiorem, & intensiorem gratiam, quam fuerit in aliquibus

Ad Rom. 8.

N n

Patribus;

Patribus; sed ob aliquas perfectiones accidentales. Quia nostra gratia non solum confert jus ad hereditatem, sed etiam possessionem, sive ingressum ad regnum: quæ illa non præstabat, donec veniret temporis plenitudo. Gratia insuper huius status affert secum explicitam notitiam secretorum cælestium; in illa vero non omnibus revelavit Deus explicitè sacratiora mysteria, ut divinitatem Messiae, & Dei Trinitatem: & sic de aliis. Propter quæ gratia huius status constituit magis absolutè homines filios Dei: quod illa non ita excellenter præstabat, sed cum minori perfectione, ob quam videbantur Patres illius status cuidam servituti obnoxij. Et hoc præcisè evincunt testimonia, quæ nobis obijciuntur: nam loquuntur de adoptione perfecta.

Iob. c. 2. Ad tertiam negamus minorem: contrariū enim habemus ex lib. Job. in quo non semel Angeli appellantur filij Dei, ut cap. 2. *Cum quadam die venissent filij Dei, idest Angeli, & cap. 38. Ubi eras, cum me laudarent astra matutina, & inbilarant omnes filij Dei?* nempe Angeli. Verum quidem est quod in iis locis septuaginta Interpretes non vertunt filios, sed Angelos Dei. Quod in causa fuit, ut Chrysostomus, cui illa versio erat familiaris, negaret Angelos appellari Dei filios in Scriptura. Unde non irrationabiliter arguebat eos, qui verba Gen. 6. *Videntes filij Dei filias hominum*, &c. interpretabantur de sanctis Angelis: nam incredibile videtur, quod septuaginta Interpretes eo loco Angelos vocaverint filios Dei, cum tamen in nullo alio hunc titulum eis affinxerint. Paulus autem in illo testimonio loquitur de filiatione Dei non adoptiva, sed naturali; quam merito Angelis negat.

Ad quartam dicimus, quod ut gratia sanctificans constituat rationem capitis spiritualis, debet connotare in subiecto quasdam excellentias: quæ quia fuerunt in Christo, & non sunt in nobis, propterea ipsi soli convenit ratio capitis. Sed hoc nullatenus arguit diversitatem specificam inter gratiam illam, & nostram, ut satis expressit D. Thom. loco citato, in respons. ad 2. ubi ait: *Dicendum, quod diversi actus, quorum unus est causa alterius, non diversificant habitum: actus autem personalis gratia, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quod per huiusmodi differentiam non diversificatur essentia habitus.* Ad ultimam constat ex dict. dub. 6. nam eadem gratia in specie potest esse radix diversarum virtutum, & operationum; maximè quando habet diversos modos, ut contingit in gratia viatorum, & patriæ.

142. Supposito igitur, quod de facto omnis gratia sanctificans sit ejusdem speciei, ubicumque sit, videndum restat, utrum sit possibilis alia gratia sanctificans, quæ diversam, & excellentiorem speciem habeat. Nomine gratiæ sanctificantis (ne quæstio fiat de nomine,) intelligimus formam supernaturalem, qualem descripsimus dub. 4. eam videlicet, quæ ad minus sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, & sit radix, & primum principium quasi intrinsecum earum, quæ ad ordinem supernaturalem spectant. Et procedit quæstio non solum secundum legem ordinariam, sed etiam per respectum ad quancumque potentiam.

§. II.

Præfertur negativa sententia, & ratione probatur.

143. **D**icendum est repugnare aliam gratiam sanctificantem essentialiter diversam à gratia sanctificante, quæ nunc datur. Hæc conclusio est omnino conformis menti Divi Thomæ tam in præsentī, quam in- *Conclusio.*
fra quæstione 112. articulo 1. Cui proinde communiter subscribunt Thomistæ. Alturicensis in relict. quæstione 3. folio 230. Arauxo disputatione 1. præambula, sectione 4. & disputatione 3. sectione 2. Joannes à Sancto Thoma, quæstione 112. disputatione 24. articulo 1. ubi Curiel dubio 2. §. 2. Zumel dubio 4. Montefinos articulo 2. Suarez libro 8. de gratia, cap. 3. num. 10. & alij. *D. Thom.*
Alturicensis.
Arauxo.
Joan. à S. Th.
Curiel.
Zumel.
Montefinos.
S. Jatez.

Probatur ratione desumpta ex D. Thom. locis nuper citatis: quoniam gratia sanctificans est formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ: sed non est possibilis alia participatio formalis naturæ divinæ diversa in specie ab illa, quam nunc habemus per gratiam: ergo repugnat gratia sanctificans diversa in specie ab ea, quæ modo datur. Major, & consequentia constant. Minor autem suadetur: quia vel prædicta diversitas specifica desumeretur ex parte naturæ, quæ participaretur; vel ex parte modi illam participandi: neque enim apparet, unde possit prædicta distinctio specifica desumi, nisi ex dictis capitibus: atqui participatio formalis naturæ divinæ neutro ex iis capitibus valet diversificari in specie: ergo impossibilis est alia participatio formalis naturæ divinæ diversa in specie ab ea, quam nunc habemus per gratiam. Probatur minor: nam in primis impossibilis est natura divina superior, vel diversa in specie ab ea, quæ nunc participatur per gratiam, ut satis ex se liquet: deinde modus, sub quo nunc participatur, est supremus omnium excogitabilium; siquidem gratia participat naturam divinam immediatè, formaliter, & prout est in se: ergo participatio formalis naturæ divinæ, quam nunc habemus per gratiam, neutro ex prædictis capitibus valet diversificari in specie.

Confirmatur: quia cuilibet naturæ finis determinatus correspondet: sed repugnat dari finem altiore, vel perfectiori modo specifico attingibilem, quam finem, qui nunc correspondet gratiæ sanctificantis, ergo impossibilis est gratia sanctificans perfectior in specie, quàm gratia sanctificans, quæ nunc datur. Probatur minor: quia finis gratiæ nunc sanctificantis est Deus sub ratione summi boni, tam in ordine naturali, quàm in ordine supernaturali: modus vero ipsum attingendi est per immediatam possessionem ipsius, quæ consistit in visione beata: sed licet concedamus licentiam fingendi, nequit excogitari vel altior finis, vel altior modus specificus ipsum consequendi: ergo, &c. *Confirmatio.*

144. Nec refert, si respondeas primo, quod licet gratia nequeat diversificari in specie, vel ex parte naturæ, quam participat, vel ex parte finis in quem tendit; valet nihilominus prædictam diversitatem sortiri ex parte modi participandi naturam divinam, & consequendi suum finem. Etenim prædictus modus participandi naturam divinam formaliter, & prout est in se, non consistit in indivisibili, nec constituitur in specie atomæ;

atoma ; sed est quasi genericus , sub quo plures alij specie distincti valent excogitari. Nam cum essentia divina in seipsa considerata habeat modum essendi longè perfectiorem , & in infinitum distantem à modo illo , quo participatur per gratiam , relinquit spatium , ut sic dicamus , ut infinitos alios modos specie distinctos , & perfectiores excogitemus.

Præcluditur.

Non , inquam , satisfacit hæc responsio : quoniam modus specificus , quo gratia sanctificans participat de facto naturam divinam , pertingit ad maximum quod sic perfectionis , quæ inter modos específicos eam participandi excogitari potest : ergo non est excogitabilis alius perfectior. Antecedens probatur ex dictis : quoniam prædictus modus imitatur modum formalem , quem natura divina habet in se ; licet ipsius perfectionem non adæquet : atqui hujusmodi imitatio pertingit ad maximum quod sic perfectionis excogitabilis inter modos específicos participandi naturam divinam : eo quod nullus modus creatus potest naturam divinam participare per identitatem , vel adæquationem , vel convenientiam specificam , sed solum per imitationem formalem : ergo modus , quo gratia nostra participat naturam divinam , pertingit ad maximum quod sic perfectionis , quæ inter modos eam participandi excogitari potest. Unde falsum est , quod modus participandi naturam divinam prout est in se , sit solum unus in genere , & habeat latitudinem specificam : oppositum enim convincit nostra ratio. Nam vel prædictus modus imitatur formaliter modum , quo natura divina est in se ; & sic coincidit cum modo , quem gratia habet de facto : vel ad id non pertingit ; & sic non est modus proprius gratiæ : vel tandem imitatur altioris modum ; & hoc repugnat , ut constat ex dictis.

Maior effugij confutatio.

Ad hæc : si esset possibilis alius modus perfectior participandi naturam divinam , non posset non consistere in majori accessu ad Deum & in actualiori , ac immaterialiori imitatione illius modi , quem natura divina habet in se ; retenta nihilominus semper inæquali , ac deficienti conditione gratiæ , quæ in infinitum distaret à perfectione increata : sed hoc non sufficit ad distinctionem specificam : ergo non est possibilis modus participandi formaliter naturam divinam distinctam in specie ab eo , qui tunc convenit gratiæ sanctificanti. Major videtur evidens : quia impossibile est , quod aliquis modus creatus adæquet perfectionem modi illius , quem natura divina habet in se : sed major , vel minor perfectio modi creati consistit in majori , & actualiori accessu ad modum proprium perfectionis increatæ. Minor etiam ostenditur : nam de facto gratia sanctificans magis , ac magis imitatur modum proprium perfectionis increatæ , recipitque novos , & actualiores modos perfectionis : est enim capax intensiois , seu augmenti , ut omnes Theologi docent : sed hoc non obstante prædicti non inducunt diversitatem specificam in substantia gratiæ , sed eam retinent , & magis perficiunt , ut communiter tradunt Thomistæ , quos referunt , & sequuntur Complutens. in lib. de generat. disp. 4. quest. 7. & 9. ergo ille modus participandi perfectius naturam divinam non sufficit ad distinctionem specificam gratiæ. Unde obiter manet exclusum , quod hæc responsio tangebatur : nam infinita distantia inter naturam divinam , & gratiam sanctificantem solum evincit , quod gratia possit magis ac magis intendi ;

non vero , quod inter illam , & naturam divinam valeant dari aliæ formæ perfectiores , & specie à gratia distinctæ. Sicut etiam inter intellectualitatem divinam , & gradum intellectualitatis creatæ datur distantia infinita : & nihilominus nequit excogitari alius gradus medius essentialiter perfectior.

145. Dices : quia substantia creata , quæ est *Obiectio.* virtualis participatio substantiæ divinæ , distat in infinitum ab ea , propterea data qualibet specie substantiali , potest dari alia , & alia species perfectior usque in infinitum syncategorematicè , ut arguunt Complutenses in libro *Phys. Complut.* sic. disputatione 18. questione 3. ergo eadem distantia inter gratiam & naturam Dei evincit possibilitatem alterius gratiæ perfectioris , & specie distinctæ , vel prædictus discursus nullius erit efficacia.

Respondetur possibilitatem specierum substantialium in perfectione specifica absque termino se excedentium non fundari in sola distantia à substantia divina ; sed magis in qualitate , seu modo distantiae. Nam substantia creata ita distat à Deo , quod non imitatur formaliter aliquem modum proprium ipsius , sed ideas , quas Deus de creaturis format juxta uniuscujusque conditionem , & naturam. Unde quia ex parte ipsarum nullus certus terminus specificus valet præfigi , & aliunde nunquam pertingunt adhuc analogicè ad imitandum formaliter aliquem modum proprium Dei in seipso : propterea data qualibet specie substantiali , potest excogitari alia , & alia perfectior sine termino. Gratia vero ita distat à Deo , quod nihilominus imitetur formaliter modum proprium , quem natura divina habet in seipsa , ut ostendimus *dubio* 3. & 4. & quia prædictus modus ex sua communi ratione importat certam determinationem , & pertingit ad *maximum quod sic* in imitando perfectionem divinam ; idcirco impossibilis est alia gratia sanctificans , quæ nostram superet in perfectione specifica : potest tamen ob infinitam distantiam ad ejus actualitatem , & immaterialitatem per intensiorem syncategorematicè infinitam magis , ac magis accedere. Adde substantiam esse incapacem intensiois , & ideo majorem , & minorem ejus accessum ad perfectionem divinam inducere specificam distinctionem. Quod non ita contingit in gratia , & aliis qualitatibus ob oppositam rationem.

146. Nec refert secundo , si hæcenus *Alia respon-* dictis occurras iterum cum Ripalda dicendo *sio.* excogitabiles esse innumerabiles alios modos , quod *Ripalda.* gratia imitetur naturam divinam : nam fieri potest , inquit ille , quod quædam sit determinata ad solam speciem humanam , alia ad solam naturam Angelicam , & alia sit utrique communis. Rursus fieri potest , quod quædam gratia differat realiter à charitate ; alia quæ charitatem sibi identificet ; alia etiam , quæ non distinguatur à lumine gloriæ ; & alia denique , quæ nativæ virtute queat gratiam sanctificantem , & habitus supernaturales in aliis suppositis efficere. Quæ tam diversa munia satis suadent diversitatem specificam inter prædictas gratias.

Hoc , inquam , non refert , & corruiat facile ex *Eius verso.* dictis. Nam in primis diversitas specifica gratiæ sanctificantis nequit desumi ex subjecto , seu potentia obedientiali ; cum hæc se teneat ex parte *causæ* materialis , & omnibus habitibus sit communis.

munis : sed desumenda est vel ex parte formæ, quæ participatur, vel ex parte modi participandi illam : Angeli autem, & homines eandem naturam divinam, & eodem modo specifico in qualibet hypothefi per habitualement gratiam participarent, ut constat ex dictis. Deinde priusquam dicamus unam gratiam esse determinatam ad naturam Angelicam, & aliam ad humanam, designanda est distinctio specifica inter illas, & radix exigendi diversa subiecta; aliàs incurritur evidens petitio principij. Præterea gratiam sanctificantem non posse esse charitatem, lumen gloriæ, vel aliam immediatè operativam satis ostendimus *dub. 5.* ubi de hac re egimus etiam per respectum ad potentiam absolutam. Nam sicut impossibile est eandem formam esse substantiam, & potentiam immediatè operativam: ita repugnat eandem formam afficere immediatè substantiam animæ, in qua est gratia, & potentiam, in qua est virtus. Porro illa insignis efficacia, quam prædictus auctor arrogat gratiæ sanctificanti possibili in ordine ad producendum gratiam in alieno supposito, refelletur ex professo *disput. 8. dub. 1.* Unde non oportet horum impugnationi amplius insistere.

§. III.

Eadem veritas alio fundamento communitur.

Aliud assertionis fundamentum ex D. Thom.

147. **S**ecundo probatur nostra conclusio: quia si daretur gratia sanctificans specie distincta à gratia, quæ modo datur, esset principium operationum specie diversarum ab iis, quarum gratia modo est principium: sed hoc repugnat: ergo & quod detur alia gratia specie distincta. Major est certa: quia natura, ut communiter dicunt Philosophi, est propter operationem, ad eam quippè mediis virtutibus proximis concurrat, & in ea explicat propriam virtutem, & perfectionem, ergo ad naturas essentialiter diversas nequeunt non consequi operationes essentialiter distinctæ: atqui gratia sanctificans habet rationem naturæ in ordine supernaturali, ut sæpius in hac disputatione diximus: ergo gratia sanctificans specie distincta à gratia, quæ nunc datur, esset radix operationum specie differentium ab iis, quæ modo ad gratiam sequuntur. Minor probatur: quia præcipuæ operationes cujuscunque gratiæ sanctificantis consistunt in visione, & amore Dei in seipso; cum per eas consequatur, atque attingat ultimum finem supernaturalem, in quem ipsa gratia peculiariter inclinatur: at sic est, quod omnes visiones beatificæ sunt tam de facto, quam de possibili unius speciei atomæ, ut ostendimus *tractat. 2. disputatione 5. dubio 2.* Quod etiam de actu charitatis asserit Joannes à Sancto Thoma 2. 2. *disputatione 14. articulo 3.* & ratio est satis manifesta; siquidem omnes visiones totum Deum in seipso, & sub eodem medio seu lumine, & omnes actus charitatis attingunt eundem ultimum finem supernaturalem, & sub motivo ejusdem bonitatis divinæ: ergo repugnat dari operationes essentialiter diversas, quarum distinctæ gratiæ sint radices.

Confirmatur.

Confirmatur: quia repugnat naturas specificè distinctas præstare eundem effectum formalem etiam secundarium: sed ad duas gratias sanctificantes, quantumvis fingantur distinctæ, equitur idem effectus formalis secundarius:

ergo repugnat, quod prædictæ gratiæ distinguantur in specie. Major est satis manifesta: quoniam effectus formalis secundarius correspondet primario effectui, & ipsi commensuratur: ergo sicut repugnat naturas essentialiter distinctas præstare eundem effectum formalem primum, ut omnes Philosophi docent: ita repugnat, quod communicent eundem effectum secundarium. Minor autem ostenditur: nam constituere hominem filium Dei adoptivum est effectus formalis secundarius gratiæ sanctificantis, ut satis constat ex dictis *dub. 1. & 2.* atqui duæ gratiæ sanctificantes, quantumvis fingantur diversæ, communicarent hominibus eandem filiationem Dei adoptivam: ergo præstarent eundem effectum formalem. Suadetur minor: quia in prædicto casu homines illi distinctis gratiis effecti essent verè fratres spiritualiter; siquidem haberent eundem patrem, Deum videlicet adoptantem; & acceptarentur ad eandem hæreditatem, æternam scilicet beatitudinem: constat autem ad veram fraternitatem desiderari, quod fratres sint filij ejusdem speciei, & rationis: eo quod diversitas filiationis non fraternitatem, & assimilationem, sed potius difformitatem, & elongationem inducit, ut ex terminis liquet: ergo gratiæ illæ præstarent eundem effectum formalem secundarium.

Ad hæc: effectus formalis primarius gratiæ sanctificantis est constituere Deum per participationem: nam sicut natura divina per essentiam constituit Deum per essentiam: ita gratia, quæ est natura divina participativè, Deum per participationem constituit: ergo duæ gratiæ sanctificantes specie distinctæ constituerent plures Deos per participationem specie diversos: consequens est impossibile, ergo & quod illæ gratiæ essentialiter distinguantur. Cætera constant, & minor subsumpta probatur: tum quia Deus per participationem habet supremam excellentiam participabilem; sicut Deus essentialiter sumptus habet per essentiam excellentiam omnium supremam: ergo impossibile est dari plures Deos per participationem specie distinctos. Patet consequentia: quia ex prædicto casu jam Deus inferioris speciei careret suprema excellentia, & non compararetur ut Deus ad alterum Deum superiorem, sed magis ut creatura. Tum etiam quia ut dentur plures Dij per participationem specie diversi, requiritur, quod plures naturæ divinæ specie diversæ participentur, & non sufficit diversus modus eandem naturam participandi: quia ubi eadem est natura licet modo diverso, præstat eundem effectum formalem quamvis modaliter distinctum: atqui natura divina participata est eadem in specie; tametsi gratiæ illæ, quæ finguntur, diversimodè illam participarent: ergo impossibile est dari plures Deos per participationem specie distinctos. Unde in prædicto casu sequeretur manifesta contradictio: nam ex qua parte illæ gratiæ distinguarentur in specie, tribuerent effectus formales specie distinctos, atque ideo constituerent plures Deos per participationem specie diversos. Et qua parte tribuerent consortium ejusdem naturæ licet diverso modo, non possent constituere Deos essentialiter diversos, sed tantum modaliter.

148. Dices: sicut natura divina per essentiam est una in specie, aut quasi specie, ita est etiam una numero: & hoc non obstante possunt dari plures naturæ divinæ per participationem numero diversæ:

Roboratur amplius.

Obiectio.

diversa : ergo etiam possunt dari plures naturæ divinæ per participationem specie distinctæ. Unde sicut non est inconveniens , quod plures homines habentes gratias numero diversas, sint plures Dei per participationem numero distincti : ita non repugnabit , quod habentes plures gratias differentes in specie sint plures Dei per participationem specie diversi. Nam si diversus modus participandi naturam in se simplicissimam , & unicam sufficit ad distinctionem numericam gratiæ , & ad constituendos Deos per participationem numero diversos , cur non sufficiet ad distinctionem specificam gratiæ , & ad constituendos Deos per participationem specie differentes ?

Solutio.

Respondetur unitatem specificam , & numericam gratiæ sanctificantis habere rationes longè diversas : nam gratia, cum sit participatio formalis naturæ divinæ sumit suam unitatem specificam ab eadem divina natura, vel à modo formali illam participandi. Unde cum natura divina sit in se una , & simplicissima , aliunde modus eam participandi importet certam , & determinatam rationem specificam ; quippe cum consistat in hoc, quod est participare naturam divinam prout est in se , & quatenus radicat operationes ordinis divini : propterea repugnat dari plures naturas divinas per participationem specie differentes, & quæ constituent plures Deos per participationem specie distinctos. Cæterum prædicta participatio nequit fieri per ipsas substantias , aut essentias hominum , vel Angelorum ; sed tantum fit per communicationem cujusdam formæ accidentalis ipsis substantiis rerum superadditæ , quæ imitatur formaliter naturam divinam quantum ad conceptum naturæ , à quo sumitur rei species, & essentia. Porro quælibet forma accidentalis individuatur à subiecto , cui inhæret, ab eoque desumit suam unitatem numericam , ut ostendimus *Tract. 1. disp. 2. dub. 1.* Unde cum gratia insit subiectis numero diversis ; nequit non ex hoc capite individualiter dividi. Et propterea gratiæ existentes in Angelis , & hominibus distinguuntur numero , licet eandem numero naturam increatam imitentur : quia videlicet non individuatur à natura , quam participant, sed à subiectis, quibus inhærent. Sicut visiones, quæ Petrus , & Paulus vident idem numero obiectum, distinguuntur numero : eo quod unitas materialis, qualis est numerica , non ab obiecto , quod se habet ut forma extrinseca , sed à subiecto, quod comparatur per modum materiæ , desumenda est. Repugnat igitur dari plures Deos per participationem specie diversos ; sed non repugnat , quod solo numero distinguatur. Et quamvis unus esset individualiter perfectior altero ; hic tamen excessus solum consisteret in majori intentione ejusdem formæ , retenta semper eadem ratione specifica : & consequenter uterque absolute haberet eandem excellentiam , & dignitatem. Per quod manet exclusa quædam replicata , quæ fieri poterat contra superius dicta.

149. Consulto omittimus evasiones , quibus Ripalda conatur diluere vim rationis superius factæ , quatenus asserit possibile esse visiones beatificas specie distinctas : nam posset , inquit ille , una visio attingere essentiam sine attributis , & personis , & alia unum attributum absque alio , ut puta misericordiam sine sapientia : quæ visiones non possent non specie distingui tam inter se , quam à visione : quæ modo datur. Idemque dicendum esset de actu charitatis , qui per hujusmodi visionem regula-

retur. Et consequenter non repugnat ex hoc capite dari gratias specie differentes , quæ sint radices prædictarum operationum.

Hæc, inquam, omittimus confutare : tum quia oppositam doctrinam latè tradidimus loco supra citato ubi Adversariorum argumentis occurrimus. Unde ne actum agamus , ab hoc instituto nunc super sedemus , eo remittentes lectorem. Tum etiam , & præcipue , quoniam gratis admissio posse per divinam potentiam dari visiones Dei , quarum una attingat essentiam sine attributis , vel unum attributum sine alio ; nihilominus negari nequit, quod visio intuitiva Dei videat connaturaliter , & per se loquendo omnia , quæ sunt formaliter in ipso , & consequenter , quod sit ejusdem speciei cum his visionibus, quæ de facto dantur. Quælibet autem natura fundat , & radicat per se primo operationes connaturali modo eliciendas , & juxta exigentiam ipsius naturæ : & secundum has operationes venamur à posteriori naturæ conditionem , & speciem ; non autem secundum operationes , quæ eliciuntur præternaturaliter , & de potentia absoluta. Unde si omnes gratiæ sanctificantes posibles debent radicare visionem Dei in seipso, ut supra *num. 147.* probavimus ; & rursus omnis visio intuitiva Dei attingit per se loquendo idem omnino obiectum , & habere eandem essentiam, legitime inferitur omnem gratiam possibilem esse ejusdem speciei : & consequenter repugnare , quod detur alia gratia specie à nostra distincta. Et in hoc sensu procedit ratio superius facta ; quidquid sit de possibilitate alicujus visionis præternaturalis , quam aliunde supponimus repugnare.

§. IV.

Satisfit motivis adversæ opinionis.

150. Contrariam sententiam tuerentur Gracianos *controvers. 8. tractat. 4. disputatione 4.* Ripalda *tom. 1. disputatione 23. sectione 14. & tom. 2. disputatione ultima, sect. 39.* Saavedra *de Virgine Deipara vestig. 2. disp. 2. sect. 5.* & alij Juniores. Quæ potest suaderi primo : quoniam ex nostra assertionem sequitur Deum non posse producere entitatem perfectiorem gratia sanctificante , quæ modo datur : consequens est absurdum ; ergo & antecedens. Sequela ostenditur : nam in primis nulla entitas naturalis creata , vel creabilis adæquat perfectionem gratiæ sanctificantis , ut statuimus *dubio præcedenti* : insuper nulla forma supernaturalis , quæ se habeat per modum virtutis proximæ , ipsam excedit in perfectione , ut ibidem declaravimus : tandem nunc affirmamus non esse possibilem formam supernaturalem se habentem ad instar naturæ , quæ specie distinguatur à gratia : ergo ex nostra sententia manifestè sequitur Deum non posse producere entitatem perfectiorem gratia sanctificante. Falsitas autem consequentis probatur : nam inde fieret Dei omnipotentiam de facto exhaustiri per productionem gratiæ sanctificantis , siquidem non valeret perfectiorem effectum producere : atqui implicat divinam omnipotentiam exhaustiri per productionem alicujus entis increati : nullum quippe ejus perfectionem adæquat, vel terminum in producendo præfigit ; sed in infinitum distat ab ea , sicut finitum ab infinito : ergo absurdum est dicere, quod Deus nequeat producere entitatem perfectiorem gratia habituali , quæ modo datur.

Quædam
evasiones re-
solvuntur.
Ripalda.

Responsio.

Respondetur concedendo sequelam intellectam de perfectione specifica, & abstrahendo à modo unionis hypostaticæ: nam hoc pacto optime evincitur ex inducta probatione, cui favent plurima, quæ in tota hac disputatione statuiimus. Unde concedendum est divinam omnipotentiam exauriri per productionem gratiæ habitualis, in hoc videlicet sensu, quod nequit producere entitatem quæ illam excedat imperfectione specifica. Hoc autem non oritur ex limitatione divinæ omnipotentiae, sed ex maxima excellentia gratiæ sanctificantis, quæ pertingit ad imitandum naturam divinam secundum modum, quem habet in se. Qui modus cum ex una parte sit excellentissimus, & ex alia importet certam determinationem, subterfugit multiplicationem, & divisionem specificam: & locum præcludit, ut excogitemus aliam formam specie perfectiorem, quam gratia sanctificans. Sed quia divina natura ita est una, & simplicissima in seipsa, quod nihilominus habet infinitos quasi gradus actualitatis; propterea gratia illam formaliter participans potest magis, ac magis ad ejus actualitatem accedere, & fundat intensiorem syncategorematicè infinitam. Quamobrem non est concedendum absolute, quod divina omnipotentia exauriatur per productionem gratiæ sanctificantis, quæ de facto datur: nam potest adhuc producere aliam gratiam intensivè, & individualiter perfectiorem: & nunquam producet gratiam adeo intensam, ut nequeat aliam, & aliam intensiorem usque in infinitum producere. Dicere autem divinam omnipotentiam esse quodammodo exhaustam, quia nimirum non valet speciem perfectiorem producere, non est illum inconueniens: sed potius attestatur excellentiam divinæ gratiæ, & virtutem maximam Dei, quæ potuit formam adeo perfectam producere. Unde Ecclesia in quadam collecta canit: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas*: parcit autem, & miseretur, cum communicat nobis gratiam, per quam peccata dimittit.

Illustratur solutio ex D. Thom.

Quæ illustrari possunt ex doctrina D. Thom. 1. part. quæst. 25. art. 6. ubi licet in corpore statuatur, quod simpliciter loquendo, qualibet re à se facta potest Deus facere aliam meliorem; nihilominus in responsione ad 4. inquit: *Dicendum, quod humanitas Christi ex hoc, quod est unita Deo, & beatitudo creata ex hoc, quod est fructus Dei, & beata Virgo ex hoc, quod est mater Dei habent quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus: & ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis: sicut non potest aliquid melius esse Deo.* Sicut ergo non est inconueniens asserere, quod nequit dari visio beata specie perfectior, quam visio, quæ modo datur, & quod repugnat maternitas majoris excellentiæ, quam ea, quæ convenit beate Virgini: ita non est absurdum affirmare, quod implicat alia participatio naturæ divinæ, quæ excedat gratiam nostram in perfectione specifica. Id, quod satis expressit D. Thom. eadem quæst. art. 3. ubi inquit, utrum Deus sit omnipotens, & cum esset hoc argumentum, *De Deo dicitur, quod omnipotentiam suam parcendo maximè, & miserando manifestat: Ultimum igitur, quod potest omnipotentia divina, est parcere, & misereri.* Non respondet D. Th. negando consequentiam, sed in hunc modum: *Dicendum, quod Dei omnipotentia ostenditur maximè in parcendo, & miserando: quia per hoc ostenditur Deum habere summam potestatem, quod libere peccata dimittit: eius enim, qui superioris legi astringitur,*

D. Thom.

non est libere peccata condonare. Vel quia parcendo hominibus, & miserando (pende verba) perducit eos ad participationem infiniti boni, qui est ultimus effectus divinæ virtutis. Hæc autem participatio fit simpliciter, & principaliter per gratiam sanctificantem, quæ est radix cæterorum bonorum, & participationum supernaturalium. Unde sine præiudicio divinæ virtutis asseritur non posse produci aliam formam specie perfectiorem: *hoc enim (ut loquitur D. Thom. artic. nuper citato in corpore) omnipotentia non subditur, non propter defectum divinæ potentia; sed quia non potest habere rationem factibilis, neque possibilis.*

Diximus ad argumentum superius factum concedendam esse sequelam abstrahendo à modo unionis hypostaticæ: quia si semel datur prædictus modus, superat simpliciter perfectionem specificam gratiæ sanctificantis, ut observavimus dub. præced. num. 115.

151. Arguitur secundo; quia possibiles sunt uniones hypostaticæ specie distinctæ: ergo repugnant gratiæ sanctificantes specie diversæ. Antecedens luadetur: quia potest dari unio hypostatica purè spiritualis, ut si Deus assumeret naturam Angelicam: & potest dari unio hypostatica purè corporea, ut si assumeret naturam lapidis: constat autem spirituale, & corporeum distingui plusquam specie: ergo possibiles sunt uniones hypostaticæ specie distinctæ. Consequentiam probat Granados: quia gratia sanctificans est effectus physicè dimanans ab unione hypostatica: ergo pro diversis specie unionibus constituendæ sunt diversæ in specie gratiæ. Secundum argumentum.

Respondetur admissio antecedenti negando consequentiam: quoniam gratia sanctificans non consequitur unionem hypostaticam per veram dimanationem physicam, sed tantum per sequelam logicam fundatam in sola existentia, & decentia morali. Porro unio hypostatica non fundat hanc existentiam in quacumque natura assumpta, sed solum in ea, quæ potest suscipere gratiam sanctificantem, & elicere operationes supernaturales, quibus tendat in ultimum finem huius ordinis, cuiusmodi sunt visio beatifica, & amor charitatis. Hæc autem capacitas non invenitur in naturis purè corporeis, ut ex se liquet, sed solum in natura intellectiva. Unde non inferitur, quod diversæ gratiæ in specie debeant consequi illas diversas uniones; sed unionem ad naturam spirituales consequitur gratia sanctificans, unionem vero ad naturam purè corpoream nulla consequitur gratia. Solvitur.

152. Nec refert, si replices cum Ripalda: nam inter ipsas uniones hypostaticas Dei ad naturas spirituales potest dari distinctio specifica: si enim Deus assumeret naturam Angelicam, profecto illa unio differret in specie ab unione, quæ assumpsit animam rationalem: eo quod prædicta unio est quidam modus substantialis, qui proinde debet esse talis iuxta conditionem rei, quam modificat. Idemque argumentum fieret, si persona divina terminaret diversas naturas Angelicas: tunc quippè distinguerentur specie modi unionis, sicut ipsæ naturæ terminatæ. Quæ omnes, cum essent capaces gratiæ sanctificantis, & hæc deberet habere speciem iuxta modos unionis hypostaticæ, à quibus exigeretur, & ad quos consequitur; planè inferitur admittendas esse in prædictis casibus gratias sanctificantes specie distinctas. Replicæ Ripaldæ.

Hoc, inquam, non refert: negandum enim est, quod uniones hypostaticæ personæ divinæ ad animam

Distinguitur.

animam rationalem, & naturam Angelicam, vel ad diversas naturas Angelicas distinguantur in specie. Nam prædictæ naturæ non subsunt prædictæ unioni ratione potentiae naturalis, in qua essentialiter differunt; sed ratione potentiae obedientialis, in qua univoce conveniunt: respiciunt enim idem agens, & eundem terminum, & eandem conditionem, ut sic dicamus, unionis: hæc quippe non valet in his casibus diversificari ex conceptu generico corporeitatis, vel spiritualitatis, ut in modis unionis ad naturam corpoream, & spiritua-lem contingit. Unde ex hoc capite nequit colligi distinctio specifica inter gratias sanctificantes. Elto vero, gratis concedamus prædictos modos unionis distingui specie; adhuc tamen non sequitur eamdem diversitatem in gratiis habitualibus admit-tendam fore. Et ratio est: quoniam gratia sancti-ficans non consequitur naturaliter ad unionem per modum proprietatis illius; sed tantum mora-liter, ut perfectio ipsi valde conveniens. Non est autem inconveniens, quod eadem perfectio tri-buatur suppositis, & unionibus valde distinctis: quemadmodum de facto eadem specie gratia communicatur Christo Domino, & puris creatu-ris; licet unio suppositi creati ad naturam, & unio Verbi divini ad humanitatem differant plus quam uniones, quæ in replica recensentur. Cum enim gratiæ species non desumatur à suppositis, vel na-turis, in quibus est, sed per respectum ad naturam divinam, quam formaliter participat; quantum-vis sit in suppositis diversis, vel consequatur di-stinctas uniones, semper tamen retinet eandem unitatem specificam: quippe quæ semper parti-cipat eandem naturam, sub eodem modo formali. Quod satis attestantur operationes ab ea proce-dentes: nam quantumcumque fingantur uniones hypostaticæ specie distinctæ; nihilominus visio beatifica, & amor charitatis retinerent eandem speciem, siquidem tenderent in idem objectum formale, quod modo attingunt. Idem ergo de gra-tia affirmandum est.

Tertium ar-gumentum.

153. Arguitur tertio: quoniam possibiles sunt aliæ virtutes specie distinctæ ab iis, quæ mo-do dantur: ergo possibilis est alia gratia specie diversa ab ea, quæ modo existit. Consequentia est legitima: nam virtutes comparantur ad gra-tiam, sicut proprietates ad naturam: sed ex diver-sitate specifica proprietatum recte colligitur spe-cifica variatio naturæ: ergo si sunt possibiles vir-tutes specie diversæ à virtutibus nunc existi-entibus, possibilis erit gratia specie distincta ab ea, quæ modo est. Antecedens probatur specialiter in fide Theologica: nam fides nunc existens inni-titur auctoritate Dei obscura revelantis: sed pos-sibilis est alius habitus innitens auctoritati Dei clare loquentis, seu evidentiae in attestanti: qui non posset non specie distingui à fide nunc exi-stenti, siquidem haberet motivum adeo diver-sum: ergo, &c.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo: quia sicut natura est uni-ca, & infinita, & participatur per gratiam, ita lumen increatum est unicum, & infinitum, & parti-cipatur per lumen supernaturale creatum: sed lumen increatum est participabile per diversa lu-mina specie, ut puta per lumen propheticum, per lumen fidei, per lumen gloriæ, &c. ergo natura divina poterit participari per gratias specie di-versas.

Secundo.

Confirmatur secundo: nam perfectio infinita est infinitis modis participabilis: sed natura divi-na est infinita: ergo potest participari infinitis modis: participatur autem per gratiam: hæc igitur

tur valet, specificè in infinitum multiplicari.

Respondetur argumento negando antecedens intellectum de his habitibus, quæ sunt præcipuæ virtutes proximæ gratiæ sanctificantis, & postu-lant consequi naturam divinam habitam in nobis per participationem: quidquid sit, an possint dari aliqui habitus, qui nullam naturam ordinis divi-ni per se supponant. Ad probationem autem in contrarium dicendum est fidem innitentem testi-monio Dei clare loquentis, & testimonio Dei ob-scure revelantis esse absolute ejusdem speciei: quia habent idem simpliciter motivum, videlicet testimonium Dei non manifestantis objectum in se ipso: claritas enim, vel obscuritas, quibus tes-timonium divinum nobis innotescit, solum ha-bet rationem conditionis. Imo est conditio per accidens respectu fidei: nam conditio per se pe-tita consistit in obscuritate objecti, sive in illius non manifestatione: sive divina revelatio sit in se evidens, sive non. Unde D. Thom. 2. 2. *quest. 171. artic. 5. & lib. 3. contra gentes capi-te 154.* asserit Prophetas, Apostolos, & Evan-gelistas habuisse hanc evidentiam in attestante: quæ tamen nec illorum fidem evacuavit, nec in-duxit aliam fidem specie diversam à nostra.

Occurritur argumentum.

D. Thom.

Ad primam confirmationem respondetur ne-gando consequentiam. Et ratio disparitatis est: quia solum lumen gloriæ attingit Deum prout est in se: cætera vero lumina attingunt ipsum modo longe diverso, atque inferiori, videlicet per species creatas, & connotando alias imper-fectiones. Unde licet omnia lumina creata super-naturalia sint participationes ejusdem luminis in-creati, quæ tamen ob diversum, & inadæqua-tum modum, quo illud imitantur diversificari in specie. Hoc autem non habet locum in gratia sanctificante: quia ex proprio conceptu parti-cipat naturam divinam secundum modum, quem habet in se, & quatenus est radix aliarum per-fectionum, quæ sunt in Deo. Unde aditum præ-cludit, ut excogitetur alia gratia excellentior in specie. Quicumque vero habitus hanc perfectio-nem non attingens deficit eo ipso à proprio con-ceptu gratiæ sanctificantis.

Confirmatio-nes diluuntur.

Per quod etiam constat ad secundam confirma-tionem: nam licet perfectio infinita naturæ divi-næ possit participari infinitis modis inadæquatis, & inferioris ordinis, nequit tamen secundum il-lum modum, quem habet in se, participari, nisi unico modo specifico quo de facto invenitur in gratia sanctificante, ut supra diximus.

154. Arguitur quarto: nam si gratia sanctifi-cans est adeo perfecta, quod ex una parte excedit omnes species substantiales possibiles, & ex alia nequit excedi ab aliqua specie accidentali possi-bili; sequitur perfectionem gratiæ sanctificantis esse simpliciter infinitam: consequens est falsum, & contra D. Thom. 1. parte *quest. 7. art. 2.* ubi resolvit omnem essentiam creatam esse simplici-ter finitam: ergo gratia sanctificans non habet speciem perfectiorem omni essentia possibili. Se-quela probatur: tum quia id, quod excedit per-fectionem simpliciter infinitam nequit non ha-bere infinitam simpliciter perfectionem, ut ex ipsis terminis liquet: atqui collectio omnium specierum possibilium importat perfectionem simpliciter infinitam; siquidem est terminus ad-æquatus virtutis activæ simpliciter infinitæ ni-mirum omnipotentiae: ergo si gratia sanctificans excedit omnes species possibiles, nequit non ha-bere perfectionem simpliciter infinitam. Tum etiam, nam illa perfectio, qua nequit excogitari

Quartum ar-gumentum.

major, nequit non esse infinita: si enim aliquo termino finiretur, eo ipso præstaret locum ad excogitandum aliam maiorem perfectionem: ergo si gratia est ita perfecta, quod nequit excogitari alia perfectior species, sequitur habere perfectionem simpliciter infinitam. Tum denique nam ex eo, quod Deus sit simpliciter perfectior omni eo, quod non est Deus, recte concluditur Deum esse infinite perfectum: ergo ex eo quod gratia sit simpliciter perfectior omni eo, quod non est gratia, optime evincimus, quod sit perfecta infinite.

*Satisfit argu-
mento.*

Respondetur negando sequelam: quia licet perfectio gratiæ sanctificantis sit satis magna, ut omnia, quæ in hac disputatione diximus, liquido ostendunt: adhuc tamen clauditur terminis essentialibus, nempe genere, & differentia; siquidem convenit univoce cum aliis qualitatibus tam naturalibus, quam supernaturalibus, ab eisque per determinatam differentiam distinguitur: quidquid autem terminis clauditur, nequit esse simpliciter infinitum. Præsertim quia quælibet gratia data potest magis, & magis perfici intra propriam speciem suscipiendo novos modos actualitatis, ut in limine dubij præmisimus: quod satis ostendit nullam gratiam habere actu, & categorematice infinitam perfectionem. Ad primam autem sequelæ probationem respondemus negando minorem: quia collectio omnium creaturarum possibilium non importat aliquam unam perfectionem simpliciter infinitam, sed multitudinem infinitam finitarum perfectionum: sicut nec dicit aliquam essentiam, sed infinitas essentias, quarum quælibet sit finita. Unde ut gratia dicatur excedere essentialiter, & quoad speciem omnes creaturas, & essentias posibles, satis est, quod habeat speciem nobiliorem quacumque specie creata seorsim, & singillatim accepta: id vero minime snadet inesse gratiæ perfectionem infinitam simpliciter: nam ad excedendum perfectionem finitam sufficit alia perfectio finita melior. Quare sicut ex eo, quod numerus binarius verbi gratia sit perfectior omnibus numeris possibilibus, non arguitur, quod binarius sit infinitus in linea numeri: & quemadmodum ex eo, quod homo sit animal perfectius omnibus animalibus possibilibus, nequaquam inferitur, quod homo sit infinitus in genere animalis: ita ex eo, quod gratia sit perfectior quoad speciem omnibus essentis possibilibus, non colligitur, quod sit infinita simpliciter quoad speciem.

*Communis
huius doctrinae
ratio.*

155. Et ratio generalis hujus doctrinæ, ex qua etiam constabit ad alias sequelæ probationes, est: quoniam dupliciter potest aliquid excedere aliud. Uno modo continendo formaliter, vel eminenter ejus perfectionem adæquatam tam genericam, quam specificam, & insuper addendo aliam differentiam, aut quasi differentiam nobiliorem. Et quidem quod hoc modo excedit perfectionem omnium creaturarum possibilium, nequit non esse actu, & simpliciter infinitum: nam eo ipso transgreditur omne genus, & ad nullam particularem perfectionem determinatur. Sed hic modus excedendi essentias posibles est proprius solius Dei, qui omnem perfectionem creatam adæquate eminenter continet; cum illam possit producere. Nequit autem convenire gratiæ sanctificantis, vel alij creaturæ: hæc quippe licet actu formaliter contineat, vel potius participet genus, in quo convenit cum aliis speciebus; nihilominus eorum proprias differentias específicas (per se) quas præcipue attenditur rerum perfe-

ctio) nec formaliter, nec eminenter importat, sed magis removet à suo conceptu: eo quod species sub eodem genere contentæ se propriis differentiis excludunt & quodammodo mutuo sibi opponunt. Quæ est doctrina D. Thom. 1. p. q. 55. art. 3. & q. 84. art. 2. in corp. & ad 3. Alio modo dicitur unum excedere aliud, non quia illud contineat, sed quia licet mutuo se excludant, unum tamen est melius alio; quod optime absque inclusione, vel continentia unius in alio coheret. Angelus enim excedit essentialiter hominem: non quia importat formaliter, vel eminenter perfectionem propriam hominis, & addat aliam: sed quia perfectio ejus propria, licet non includat, & addat, sed simplex sit; est tamen melior, quam quidditas hominis. Et hoc pacto gratia excedit omnes creaturas posibles: non quidem includendo earum perfectiones, sed quia perfectio simplex, quam dicit, est melior quacumque alia essentia singillatim accepta: & consequenter excedit essentialiter omnes collective sumptas: nam collectio non addit aliquod prædicatum specificum, & essentialiter supra singulas species. Videatur D. Thom. locis citatis ubi tradit Angelum, & animam rationalem non continere simpliciter perfectionem specierum inferiorum, quas simpliciter excedunt.

Ad secundam sequelæ probationem constat ex modo dictis: nam in primis licet nequeant excogitari prædicata specifica creata perfectiora illis, quæ gratiæ sanctificantis conveniunt; nihilominus prædicta prædicata important genus determinatum, & differentiam determinatam: unde constituunt speciem finitam, & non pertingunt ad perfectionem essentiae infinitæ, quæ est suum esse absque omni determinativo. Deinde cum dicitur nullam essentiam creatam posse excogitari perfectiorem gratia sanctificante; idem est ac dicere nullam ex essentis finitis esse gratia sanctificante præstantiorem: nam creatum, & finitum convertuntur: unde totus excessus gratiæ super alia entia continetur intra latitudinem entis finiti, eamque finitam relinquit. Quod autem non possit excogitari alia essentia perfectior, non provenit ex eo, quod essentia gratiæ infinita sit; sed quia importat nobilissimum modum, quo possumus divinam perfectionem participare, & imitari, & qui lubinde quasi in indivisibili consistit. Sicut nulla forma incompleta potest excogitari perfectior, quam anima rationalis: & tamen hoc non arguit infinitatem in illa.

Ad ultimam respondetur infinitam Dei perfectionem non colligi ex eo, quod excedat essentialiter utcumque perfectionem rerum possibilium, sed quia illam excedit, & simul continet absque determinatione ad ullum genus, & speciem. Gratia autem excedit essentialiter alia entia non continendo earum perfectionem, nec adæquando modum proprium substantiæ creatæ, ut constat ex hæcenus dictis. Unde ex prædicto excessu non inferitur infinitas simpliciter, sed ad summum secundum quid. Hanc vero non negamus, sed potius illi attribuimus, ut quæ decet maximam gratiæ perfectionem juxta dicta dub. 4. ubi ex scriptura ostendimus gratiam insigniri quadam infinitudine, & plenitudine essendi.

156. Dices: omne comparativum supponit absolutum: ergo non coheret, quod gratia sit essentialiter melior aliis rebus, & quod non habeat earum bonitatem, & in super addat aliquam perfectionem: ergo perperam attribuimus illi excessum essentialem super alia entia creata, & negamus, quod earum perfectionem contineat.

Respon

Solvitur.

Respondetur negando utramque consequentiam : nam oppositum evidenter constat in omnibus speciebus : Angelus enim est melior homine, ipsumque essentialiter excedit ; & tamen nec formaliter, nec eminenter habet perfectionem propriam hominis, & similiter homo est specie melior omnibus animalibus possibilibus ; & nihilominus non includit formaliter, aut eminenter eorum perfectiones. Nec id probatur ex illo proloquio : nam, quod unum sit melius alio, & comparativum supponat positivum, minime infertur, quod unum habeat determinate perfectionem propriam alterius, & aliquid aliud : sed sufficit, quod id, quod dicitur melius, sit ita bonum, ac aliud, secundum quandam æquivalentiam, & insuper magis bonum : quod absque inclusione fieri optime valet. Quamquam enim duæ rationes sint valde disparatæ, nullamque inter se subordinationem, vel inclusionem observent : nihilominus potest una esse ita bona, ac alia, (licet non non eadem bonitate) & insuper illam excedere in perfectione. Absolutum enim in his comparisonibus est bonum, non quidem alterius extremi, sed proprium, alteri tamen æquivalens in æstimatione ejus, qui ponderat rerum essentias.

Quintum argumentum.

157. Arguitur quinto : quoniam forma sanctificans corporea, & forma sanctificans spiritualis nequeunt non specie distingui, ut supra de unione hypostatica spirituali, & corporea dicebamus : sed præter formam, seu gratiam sanctificantem spiritualement, quæ de facto datur, est possibilis forma sanctificans corporea : ergo præter gratiam sanctificantem, quæ de facto existit, potest dari a. a gratia, seu forma sanctificans specie diversa. Cætera constant, & minorem, in qua est difficultas, late probat Saavedra loco supra citato, ubi statuit esse possibilem sanctitatem corpoream. Robur autem suarum probationum, ad sequentia motiva reducitur. Primo, quia corpus est immediate capax sanctitatis ; siquidem humanitas Christi Domini sanctificata est per hypostasim divinam, à qua terminatur : ergo possibilis est aliqua forma creata, quæ corpus immediate sanctificet : forma autem, quæ immediate afficit corpus, est corporea : ergo sanctitas corporea est possibilis. Secundo, quia sanctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & incontaminata mundities, ut definit Dionys. cap. 12. de divinis nominibus : sed non repugnat forma corporea, quæ corpus ab omni immunditia, & de ordinatione expurget : ergo non repugnat sanctitas corporea. Tercio, quia possibles sunt virtutes, & perfectiones corporeæ ordinis supernaturalis, ut sunt habitus laudabiles residentes in appetitu, & dotes corporis gloriosi, & alia hujusmodi : ergo possibilis est aliqua forma corporea, quæ hujusmodi perfectiones radice : hæc autem forma est vera sanctitas : ergo habilis est sanctitas corporea. Quarto, quia possibilis est sanctitas spiritualis, quæ animam sanctificet : ergo similiter erit possibilis sanctitas corporea, quæ corpus sanctificet : id quippe exposcit paritatis ratio.

Saavedra.

Dionys.

Confirmatur.

Confirmatur : quia de facto B. Virgo Maria habuit sanctitatem corpoream : hæc igitur est possibilis. Antecedens probatur ex pluribus testimoniis SS. Patrum, qui deprædicant Virginem sanctam corpore, & Spiritu : idque præsertim asserunt elucidantes illud Luc. 17. *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, que suxisti.* Præ omnibus hoc apertius significat Ecclesia in quadam collecta dicens, *Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriose Virginis Mariæ corpus, & animam, ut dignum filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu*

tu sancto cooperante preparasti, &c. Propria enim Spiritus sancti operatio est sanctificare id, quod peculiariter disponit, & præparat ad finem supernaturalem.

Ad argumentum posset responderi minime evincere oppositum ejus, quod in nostra assertione præcipue intendimus, nimirum non esse possibilem aliam gratiam sanctificantem spiritualement, quæ à nostra essentialiter distinguatur, eamque excedat in perfectione : quidquid sit de possibilitate gratiæ sanctificantis corporeæ, & imperfectioris, quæ respective ad spiritualement esset æquivoco gratia. Absolute autem concessa majori, negamus minorem. Ad cujus probationem ut perspicue occurramus, & simul extricemus plura satis obscura, dubia, & indigesta, quæ coacervavit citatus Auctor, animadvertendum est ex D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 8. quod nomen sanctitatis duo videtur importare. Uno quidem modo munditiam : & huic significationi competit nomen Græcum : dicitur enim *agios*, quasi *sine terra*. Alio modo importat firmitatem : unde & dicitur aliquid esse sanctum, quia est lege firmatum. Potest etiam secundum Latinos hoc nomen, Sanctus, ad munditiam pertinere, ut intelligatur sanctus, quasi sanguine tinctus : eo quod antiquitus illi, qui purificari volebant, sanguine hostiæ tingebantur, ut dicit Isidorus in lib. 10. *Ethymol. cap. 18.* Et utraque significatio competit, ut sanctitas attribuitur his, quæ divino cultui applicantur : ita quod non solum homines, sed etiam templum, & vasa, & alia hujusmodi sanctificari dicantur ex hoc, quod cultui divino applicantur. Munditia enim necessaria est ad hoc, quod mens Deo applicetur : quia mens humana inquinatur ex hoc, quod inferioribus rebus conjungitur, sicut qualibet res ex permutatione peioris sordescit, ut argentum ex commixtione plumbi. Ex quibus habetur nomen sanctitatis latissime divagari, extendique non solum ad spiritum, sed etiam ad corpora, nedum viventia, sed etiam inanimata. Cum enim sanctitas significet munditiam, & recessum à rebus profanis, per quas mens indisponitur, ut Deo possit sacrari, & uniri, ambit quidquid ab usibus illicitis ablegatur, Deoque specialiter deservit : sive concurret physice, sive moraliter ; & sive importet formam extrinsecam, sive extrinsecam præcisè denominationem ; ac tandem sive munus sanctificandi obeat simpliciter sive tantum secundum quid, ut satis liquet exemplis, quæ D. Thom. adducit.

Solvitur argumentum.

D. Thom.

Nota circa sanctitatem.

Isidorus.

158. Sed quia omnia, quæ sunt in aliquo ordine, debent ad aliquam radicem primam reduci ; necessum est, quod detur aliqua sanctitas sacrans, & sanctificans hominem per modum formæ, & naturæ ; alia verò sanctificabunt dispositive, vel antecedenter, vel consequenter, uti se habent omnes virtutes supernaturales, quæ proinde sunt quædam sanctitates : specialiter tamen id competit Religioni, cujus actus est hominem Deo cum quadam firmitate sacrare, ut tradit D. Thom. loco citato. Porro sanctitas sacrans, & sanctificans per modum formæ, & radicis debet esse illa, quæ immediate, & per se ipsam excludit præcipuam animæ immunditiam, nimirum peccatum mortale habituale, per quod homo à Deo recedit, & fit illi exosus, atque abominabilis. Hujusmodi autem peccatum non recipitur immediate in corpore, vel in aliqua potentia operativa, sed afficit immediate substantiam animæ, ut tradidimus 1r. 13. disp. 16. dub. 5. per totum, & præcipue num. 120. Unde sanctitas per modum formæ, & radicis, atque ideo sanctitas simpliciter, debet immediate tangere prædictum

Quid sit sanctitas per modum formæ.

prædictum subjectum. Quod cum non conveniat alteri formæ, quam gratiæ sanctificanti, quæ de facto datur; sequitur prædictam gratiam esse sanctitatem per modum formæ, & radicis. Præsertim, quia cum sanctitas importet quandam subjecti sacrationem, & ad Dei cultum dedicationem; ea erit rigorosa sanctitas, quæ per modum formæ subicit totum hominem Deo, & radicat omnem rectitudinem, quæ tam in potentiis spiritualibus, quam in corpore reperitur, & aptat hominem ad Dei cultum: qualem esse gratiam sanctificantem satis constat ex dictis *dub. 6.* ubi ostendimus omnia hæc dimanare physice à gratia tanquam à prima radice ordinis supernaturalis. Alia autem quæcumque forma in corpore reperta, sive sit supernaturalis, sive non, nequit prædicta munia exercere: quamobrem non est sanctitas formalis, seu per modum naturæ, sed tantum dispositivè.

*Repugnat
sanctitas cor-
porea per mo-
dum formæ.*

159. Ex quibus ad illius minoris probationem satis liquet: nam gratis admissa sanctitate corporea per modum cuiusdam dispositionis, minime inferitur possibilitas sanctitatis corporeæ per modum formæ: nam ut nuper vidimus, sanctitas per modum formæ est quæ immediate expellit immunditiam peccati habitualis, & sacrat Deo totum hominem: quod nequit ulla forma corporea per se ipsam præstare, quamvis ad prædictos effectus disponat. Ad primum autem motivum in contrarium dicendum est corpus esse quidem capax sanctitatis dispositivæ aut etiam moralis, per deputationem ad aliquem usum sacrum, non tamen sanctitatis formalis. Nec oppositum suadet exemplo humanitatis Christi Domini: nam licet subsistentia divina tam animam, quam corpus terminaverit, munus tamen sanctitatis formalis solum exercuit respectu animæ. Corpus vero eatenus dicitur sanctificasse, quatenus communicavit ipsi aliquos effectus, qui ad sanctitatem formalem disponunt, eique valde congruunt, ut puta quod nullum haberet motum inordinatum, & quod fuerit instrumentum conjunctum ad plurima opera supernaturalia.

Ad secundum constat ex dictis immunditiam, quæ per sanctitatem expurgatur, non esse immunditiam corporum; alias Sol, qui mundissimus naturaliter est, haberet sanctitatem corpoream, quod est ridiculum: sed esse immunditiam animæ per peccata: quod satis expressit quædam translatio definitionis ibidem adductæ: dicitur enim sanctitas ab omni scelere libera mundities: scelus enim peccatum est. Quare cum expellere immediate, & formaliter peccatum non competat illi formæ corporeæ; nequit hujusmodi forma esse sanctitas formalis, sed ad summum dispositiva.

Ad tertium dicendum omnes illas qualitates supernaturales (esto, omnes supernaturales sint,) radicari in gratia sanctificante tanquam in prima radice hujus ordinis, ut explicuimus *dub. 6.* & nequeunt ad formam corpoream reduci.

Ad quartum negatur consequentia: & disparitas constat ex ipsis terminis: nam immunditia peccati, quæ per sanctitatem abjicienda est, residet immediate in anima: & idcirco debet expelli per formam spiritualem, non autem per formam corpoream: unde non hæc, sed illa queit esse formalis sanctitas.

*Confirmatio
diluitur.*

Ad confirmationem respondetur ex nuper dictis admittendo antecedens intellectum de sanctitate dispositiva, aut etiam morali per deputationem ad sacrum usum; & illud negando, si intelligatur de sanctitate per modum formæ. Nec oppositum probant auctoritates, quæ nobis obijciuntur: fa-

temur enim B. Virginem esse sanctam corpore, & spiritu, & utrumque esse sacratissimum, atque ab Spiritu sancto præparatum; aliter tamen, & aliter. Nam erat sancta in anima per sanctitatem formalem immediate, ac directe repugnantem peccato. Erat etiam sancta in corpore: moraliter quidem, quia fuit templum Dei, physice vero, quia habuit appetitum sensitivum exornatum virtutibus supernaturalibus, & fomitem perfecte ligatum, aut etiam extinctum. Quibus charismatibus eam abundantissime respergit Spiritus sanctus juxta illud Psal. 44. *Omnis gloria eius filia regis ab intus, in fimbriis aureis circum amicta varietatibus.* Præcipua enim, & quasi omnis erat intus in ejus anima: quamquam etiam corpus variis charismatibus seu fimbriis ab anima redundantibus ornaretur, ut optime tradit Angelicus Doctor 3. part. q. 27. art. 2. Alia vero, quæ Saavedra adducit, nempe dignitatem Matris Dei esse formam sanctificantem corpoream, & posse appellari naturam; B. Virginem habuisse potentiam generativam supernaturalem; & non potuisse adhuc de potentia absoluta maculari peccato originali, aliaque sexcenta, concitant quidem admirationem vulgi; sed majorem gravium Theologorum indignationem. Quod nostra vero refert, admonitum desideramus lectorem inter plures approbationes, quæ limina operis Saavedræ exornant, reperiri etiam lectorum hujus Collegij Syngraphas laudatorias, in quibus R. P. F. Dominicus à S. Theresia subscribit. Sed virum hunc doctissimum scimus sæpe de hac impostura conquestum fuisse, dum ingenuè assererat se nunquam tale judicium vel tulisse, vel probasse. Quod vel insinuare sufficiat, ut videat prudens lector quanti facere oporteat approbationes, quibus Juniores quidam exopticas opiniones suffulciunt. Et hæc de quidditate gratiæ sanctificantis.

D. Thom.

QUÆSTIO CXI.

De divisione Gratia, in quinque Articulos divisa.

DE I N D E considerandum est de divisione gratiæ.

ARTICULUS I.

Utrum gratia convenienter dividatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod gratia non convenienter dividatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam. Gratia enim est quoddam donum Dei, ut ex supra dictis patet. Homo autem ideo non est Deo gratus, quia aliquid est ei datum à Deo, sed potius è converso: ideo enim aliquid datur alicui gratis à Deo, quia est homo gratus ei: ergo nulla est gratia gratum faciens.

Præterea, Quæcumque non dantur ex meritis præcedentibus, dantur gratis: sed etiam ipsum bonum naturæ datur homini absque merito præcedenti, quia natura præsupponitur ad meritum: ergo ipsa natura est etiam gratis data à Deo: natura autem dividitur contra gratiam. Inconvenienter igitur hoc, quod est gratis datum, ponitur ut gratiæ

gratiæ differentia : quia invenitur etiam extra gratiæ genus.

Præterea, Omnis divisio debet esse per opposita : sed etiam ipsa gratia gratum faciens per quam justificamur , gratis nobis à Deo conceditur , secundum illud *Rom. 3.* Justificati gratis per gratiam ipsius : ergo gratia gratum faciens non debet dividi contra gratiam gratis datam.

Sed contra est, quod Apostolus utrumque attribuit gratiæ, scilicet & gratum facere, & esse gratis datum. Dicit enim quantum ad primum *ad Ephes. 1.* Gratificavit nos in dilecto filio suo. Quantum vero ad secundum dicitur *ad Rom. 2.* Si autem gratia , jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia. Potest ergo distinguere gratia , quæ vel habet unum tantum , vel utrumque.

Respondeo dicendum , quod sicut Apostolus *ad Rom. 13.* Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. In hoc autem rerum ordo consistit , quod quædam per alia in Deum reducuntur , ut Dionysius dicit *in lib. celest. Hierarch.* Cum igitur gratia ad hoc ordinatur , ut homo reducat in Deum, ordine quodam, hoc agitur , ut scilicet quidam per alios in Deum reducuntur. Secundum hoc igitur duplex est gratia. Una quidem per quam ipse homo Deo conjungitur, quæ vocatur gratia gratum faciens. Alia vero per quam unus homo cooperatur alteri ad hoc, quod ad Deum reducat. Hujusmodi autem donum vocatur gratia gratis data : quia supra facultatem naturæ , & supra meritum personæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc , ut homo ipse per eam justificetur , sed potius ut ad justificationem alterius cooperetur : ideo non vocatur gratum faciens. Et de hac dicit Apostolus. *1. ad Corinth. 12.* Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, scilicet aliorum.

Ad primum ergo dicendum , quod gratia non dicitur facere gratum effective , sed formaliter, scilicet quia per hanc homo justificatur , & dignus efficitur vocari Deo gratus , secundum quod dicitur *ad Col. 1.* Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

Ad secundum dicendum , quod gratia secundum quod gratis datur , excludit rationem debiti. Potest autem intelligi duplex debitum. Unum quidem ex merito proveniens , quod refertur ad personam, cujus est agere meritoria opera, secundum illud *ad Rom. 4.* Et qui operatur, merces imputatur secundum debitum, non secundum gratiam. Aliud est debitum secundum conditionem naturæ , puta , si dicamus debitum esse homini, quod habeat rationem, & alia, quæ ad humanam pertinent naturam. Neutro autem modo dicitur debitum propter hoc , quod Deus creaturæ obligetur, sed potius inquantum creatura debet subiacere Deo, ut in ea divina ordinatio impleatur : quæ quidem est, ut talis natura tales condiciones, vel proprietates habeat , & quod talia operans talia consequatur. Dona igitur naturalia carent primo debito, non autem carent secundo debito : sed dona supernaturalia utroque debito carent , & ideo specialius sibi nomen gratiæ vendicant.

Ad tertium dicendum , quod gratia gratum faciens addit aliquid supra rationem gratiæ gratis datæ, quod etiam ad rationem gratiæ pertinet, quia scilicet hominem gratum facit Deo : & ideo gratia gratis data, quæ hoc non facit, retinet sibi nomen commune, sicut in pluribus aliis contingit. Et sic opponuntur duæ partes divisionis, sicut gratum faciens, & non faciens gratum.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

Quæ D. Thom. in hoc, & quarto articulo tradit, ex professo explicuimus *tom. 3. in arbitrio Prædicament. virtutum §. 17.* per totum : unde non oportet circa eorum expositionem immorari.

ARTICULUS II.

Utrum gratia convenienter dividatur per operantem, & cooperantem.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod gratia inconvenienter dividatur per operantem, & cooperantem. Gratia enim accidens quoddam est, ut supra dictum est : sed accidens non potest agere in subiectum : ergo nulla debet dici operans.

Præterea. Si gratia aliquid operetur in nobis, maxime operatur in nobis justificationem : sed hoc non sola gratia operatur in nobis. Dicit enim Augustinus super illud *Joan. 14.* Opera, quæ ego facio, & ipse faciet. Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te : ergo nulla gratia debet dici simpliciter operans.

Præterea, Cooperari alicui, videtur pertinere ad inferius agens , non autem ad principalius : sed gratia principalius operatur in nobis , quam liberum arbitrium , secundum illud *Rom. 8.* Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei : ergo gratia non debet dici cooperans.

Præterea, Divisio debet dari per opposita : sed operari , & cooperari non sunt opposita, idem enim potest operari , & cooperari : ergo inconvenienter dividitur gratia per operantem, & cooperantem.

Respondeo dicendum , quod sicut supra dictum est , gratia dupliciter potest intelligi. Uno modo divinum auxilium, quo nos movet ad bene volendum, & agendum. Alio modo habituale donum nobis divinitus inditum. Utrouque autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem, & cooperantem. Operatio enim alicujus effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo ergo effectui, in quo mens nostra est mota & non movens , solus autem Deus movens , operatio Deo attribuitur , & secundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectui, in quo mens nostra & movet, & movetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animæ , & secundum hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis : & quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens , & præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. Et ideo secundum quod Deus movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia gratia operans.

Alius autem actus est exterior, qui cum à voluntate imperetur , ut supra habitum est , consequens est , quod ad hunc actum operatio attribuitur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adjuvat & interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, & exterius facultatem operandi præbendo , respectu hujusmodi actus dicitur gratia cooperans. Unde post præmissa

missa verba subdit August. Ut autem velimus, operatur : cum autem volumus, ut perficiamus, nobis cooperatur. Si igitur gratia accipiat pro gratuita Dei motione, qua movet nos ad bonum meritorium, convenienter dividitur gratia per operantem, & cooperantem. Si vero accipiat gratia pro habituali dono, sic est duplex gratiæ effectus, sicut & cujuslibet alterius formæ : quorum primus est esse, secundus est operatio : sicut caloris operatio est facere calidum, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, in quantum animam sanat, vel justificat, sive gratiam Deo facit, dicitur gratia operans : in quantum vero est principium operis meritorij, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quod gratia est quædam qualitas accidentalis, non agit in animam effective, sed formaliter : sicut albedo dicitur facere albam superficiem.

Ad secundum dicendum, quod Deus non sine nobis nos justificat : quia per motum liberi arbitrij dum justificamur, Dei justitiæ consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiæ, sed effectus : unde tota operatio pertinet ad gratiam.

Ad tertium dicendum, quod cooperari dicitur aliquis alicui non solum sicut secundarium agens principali agenti, sed sicut adjuvans ad præsuppositum finem : homo autem per gratiam operantem adjuvatur à Deo, ut bonum velit. Et ideo præsupposito jam fine, consequens est, ut gratia nobis cooperetur.

Ad quartum dicendum, quod gratia operans, & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diversos effectus, ut ex supra dictis patet.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

DOctrinam D. Thomæ in hoc articulo quantum attinet ad divisionem gratiæ auxiliantis exponemus *disputatione sequenti, dub. 7. §. 1. & 2.* quantum vero pertinet ad divisionem gratiæ habitualis, secundum quod justificat hominem, & dicitur operans, fule explicabimus *toto Tractatu de justificat.* & secundum quod est principium operis meritorij, & cooperans vocatur, elucidabimus *in Tractatu de Merito*, & præcipue *disp. 3.* per totam. Responsio ad 4. refertur ad gratiam habitualement, ut satis constat ex corpore articuli, & ex iis, quæ docet Divus Thom. *art. seq. & præsertim in resp. ad 2.*

ARTICULUS III.

Utrum gratia convenienter dividatur in prævenientem, & subsequenter.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod gratia inconvenienter dividatur in prævenientem, & subsequenter. Gratia enim est divinæ dilectionis effectus : sed Dei dilectio nunquam est subsequens, sed semper præveniens, secundum illud 1. *Ioan. 4.* Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos : ergo gratia non debet poni præveniens, & subsequens.

Præterea, Gratia gratum faciens est una tantum in homine, cum sit sufficiens, secundum illud 2. *ad Corinthios 12.* Sufficit tibi gratia mea : sed idem non potest esse prius, & posterius : ergo

gratia inconvenienter dividitur in prævenientem, & subsequenter.

Præterea, Gratia cognoscitur per effectus : sed infiniti sunt effectus gratiæ, quorum unus præcedit alium : ergo si penes hos gratia deberet dividi in prævenientem, & subsequenter, videtur, quod infinitæ essent species gratiæ : infinita autem relinquuntur à qualibet arte : non ergo gratia convenienter dividitur in prævenientem, & subsequenter.

Sed contra est, quod gratia Dei ex ejus misericordia prævenit : sed utrumque *in Psal. 58.* legitur, Misericordia ejus præveniet me, & iterum Misericordia ejus subsequetur me : ergo gratia convenienter dividitur in prævenientem, & subsequenter.

Respondeo dicendum, quod sicut gratia dividitur in operantem, & cooperantem secundum diversos effectus, ita etiam in prævenientem, & subsequenter, qualitercumque gratia accipiat. Sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis, quorum primus est, ut anima sanetur : secundus, ut bonum velit : tertius est, ut bonum, quod vult efficaciter cooperetur : quartus est, ut in bono perseveret : quintus est, ut ad gloriam perveniat. Et ideo gratia secundum quod causat in nobis primum effectum, vocatur præveniens respectu secundi effectus : & prout causat in nobis secundum, vocatur subsequens respectu primi effectus. Et sicut unus effectus est posterior uno effectui, & prior alio, ita gratia potest dici præveniens, & subsequens secundum eundem effectum respectu diversorum : & hoc est, quod August. dicit in libro de natura & gratia. Prævenit, ut sanemur, subsequitur, ut sanati vegetemur : prævenit, ut vocemur, subsequitur, ut glorificemur.

Ad primum ergo dicendum, quod dilectio Dei nominat aliquid æternum, & ideo nunquam potest dici nisi præveniens : sed gratia significat effectum temporalem, qui potest præcedere aliquid, & ad aliquid subsequi : & ideo gratia potest dici præveniens, & subsequens.

Ad secundum dicendum, quod gratia non diversificatur per hoc, quod est præveniens, & subsequens secundum essentiam, sed solum secundum effectum, sicut & de operante, & cooperante dictum est. Quia etiam secundum quod gratia subsequens ad gloriam pertinet, non est alia numero à gratia præveniente, per quam nunc justificamur. Sicut enim charitas viæ non evacuatur, sed perficitur in patria : ita etiam & de lumine gratiæ est dicendum, quia neutrum in sui ratione imperfectionem importat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis effectus gratiæ possint esse infiniti numero, sicut sunt infiniti actus humani, tamen omnes reducuntur ad aliqua determinata in specie : & præterea omnes conveniunt in hoc, quod unus alium præcedit.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

QUæ hic tradit D. Thom. licet satis perspicua sint, magis explicabimus *disp. seq. dub. 7. §. 4.* ubi etiam exponemus, an hæc divisio coincadat cum præcedenti.

ARTICULUS IV.

Utrum gratia gratis data convenienter ab Apostolo dividatur.

AD quantum sic proceditur. Videtur, quod gratia gratis data inconvenienter ab Apostolo distinguatur. Omne enim donum, quod nobis à Deo gratis datur, potest dici gratia gratis data: sed infinita sunt dona, quæ nobis gratis à Deo conceduntur tam in bonis animæ, quam in bonis corporis, quæ tamen hos Deo gratos non faciunt: ergo gratiæ gratis datæ non possunt comprehendere sub aliqua certa divisione.

Præterea, Gratia gratis data distinguitur contra gratiam gratum facientem, sed fides pertinet ad gratiam gratum facientem, quia per ipsam iustificamur, secundum illud *Rom. 5.* Iustificati igitur ex fide, &c. ergo inconvenienter ponitur fides inter gratias gratis datas, præsertim cum aliæ virtutes ibi non ponantur, ut spes, & charitas.

Præterea, operatio sanitatum, & loqui diversâ genera linguarum, miracula quædam sunt. Interpretatio etiam sermonum ad sapientiam, vel scientiam pertinet, secundum illud *Dan. 1.* Pueris dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia: ergo inconvenienter dividitur gratia sanitatum, & genera linguarum contra operationem virtutum, & interpretatio sermonum contra sermonem sapientiæ, & scientiæ.

Præterea, sicut sapientia, & scientia sunt quædam dona Spiritus sancti, ita etiam intellectus, consilium, pietas, & fortitudo, & timor, ut supra dictum est: ergo hæc etiam debent poni inter gratias gratis datas.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *1. ad Corinth. 12.* Alij per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, Gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo alteri cooperetur, ut reducat ad Deum: homo autem ad hoc operari non potest interius movendo, hoc enim solius Dei est, sed solum exterius docendo vel persuadendo. Et ideo gratia gratis data illa sub se continet, quibus homo indiget ad hoc, quod alterum instruat in rebus divinis, quæ sunt supra rationem. Ad hoc autem tria requiruntur. Primo quidem, quod homo sit fortitus plenitudinem cognitionis divinarum, ut ex hoc instruere alios possit. Secundo, ut possit confirmare, vel probare ea, quæ dicit, alias non esset efficax ejus doctrina. Tertio, ut ea, quæ concepit, possit convenienter auditoribus proferre. Quantum igitur ad primum, tria sunt necessaria, sicut etiam apparet in magisterio humano. Oportet enim, quod ille, qui debet alium instruere in aliqua scientia, primo quidem ut principia illius scientiæ sint ei certissima: & quantum ad hoc ponitur fides, quæ est certitudo de rebus invisibilibus, quæ supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secundo oportet, quod doctor recte se habeat circa principales conclusiones scientiæ, & sic ponitur sermo sapientiæ, quæ est cognitio divinarum. Tertio oportet, ut etiam abundet

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

exemplis, & cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifestare causas: & quantum ad hoc ponitur sermo scientiæ, quæ est cognitio rerum humanarum: quia invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Confirmatio autem in his, quæ subduntur rationi, est per argumenta. In his autem, quæ sunt supra rationem divinitus revelata, confirmatio est per ea, quæ sunt diviniæ virtuti propria: & hoc dupliciter. Vno quidem modo, ut doctor sacræ doctrinæ faciat, quæ solus Deus facere potest in operibus miraculosis, sive sint ad salutem corporum, & quantum ad hoc ponitur gratia sanitatum: sive ordinentur ad solam diviniæ potestatis manifestationem, sicut quod sol stet, aut tenebrescat, quod mare dividatur: & quantum ad hoc ponitur operatio virtutum. Secundo, ut possit manifestare ea, quæ solius Dei est scire, & hæc sunt contingentia futura: & quantum ad hoc ponitur prophetia: & etiam occulta cordium: & quantum ad hoc ponitur discretio spirituum. Facultas autem pronuntiandi potest attendi vel quantum ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, & secundum hoc ponuntur genera linguarum: vel quantum ad sensum eorum, quæ sunt proferenda: & quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, non omnia beneficia, quæ nobis divinitus conceduntur, gratiæ gratis datæ dicuntur, sed solum illa, quæ excedunt facultatem naturæ: sicut quod prædicator abundet sermone sapientiæ, & scientiæ, & aliis hujusmodi: & talia ponuntur sub gratia gratis data.

Ad secundum dicendum, quod fides non numeratur hic inter gratias gratis datas, secundum quod est quædam virtus iustificans hominem in se ipso, sed secundum hoc, quod importat quandam supereminentem certitudinem fidei, ex qua homo sit idoneus ad instruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent. Spes autem, & charitas pertinent ad vim appetitivam, secundum quod per eam homo in Deum ordinatur.

Ad tertium dicendum, quod gratia sanitatum distinguitur à generali operatione virtutum, quia habet specialem rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis promptus redditur per beneficium corporalis sanitatis, quam per fidei virtutem assequitur. Similiter etiam loqui variis linguis, & interpretari sermones, habent speciales quasdam rationes movendi ad fidem: & ideo ponuntur speciales gratiæ gratis datæ.

Ad quartum dicendum, quod sapientia, & scientia non computantur inter gratias gratis datas, secundum quod enumerantur inter dona Spiritus sancti, prout scilicet mens hominis est bene mobilis per Spiritum sanctum ad ea, quæ sunt sapientiæ, & scientiæ: sic enim sunt dona Spiritus sancti, ut supra dictum est. Sed computantur inter gratias gratis datas, secundum quod important quandam abundantiam scientiæ, & sapientiæ, ut homo possit non solum in se ipso recte sapere de divinis, sed etiam alios instruere, & contradicentes revincere. Et ideo inter gratias gratis datas significantur primo sermo sapientiæ, & sermo scientiæ, quia ut Augustinus dicit *1. de Trinitate*, aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat propter adjiciendam vitam beatam, aliud est scire quemadmodum hoc ipsum & piis opitu- letur, & contra impios defendatur.

CONCLUSIO EST AFFIRMATIVA.

PRO majori notitia hujus divisionis videantur, quæ diximus in *Tract. de virtutibus, in arbore prædicam.* §. 7. ubi uniuscujusque gratiæ gratis datæ propria munera explicuimus. Hic vero solum oportet adnotare Bellarminum *lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 10.* existimasse dari alias gratias gratis datas præter istas, quas ex Apostolo recenset D. Thom. Quod etiam affirmat Suarius, Vasquez, Lorca, & alij: moventurque ex eo, quod Apostolatus, character sacerdotalis, jurisdictio in foro interno, assistentia Dei specialis promissa Pontifici, & similia habent quidquid requiritur ad rationem gratiæ gratis datæ: & tamen non continentur in earum numero, quas Apostolus, & D. Thom. expendunt. Sed horum Auctorum opinio, & fundamentum ex sola æquivocatione processit, dum non advertit distinctionem inter gratias gratis datas, & ministraciones, & operationes, quas tamen distinxit Apost. 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus; & divisiones operationum sunt, idem vero Deus.* Differunt autem ministratio, seu ministerium à gratia gratis data in eo, quod ista solum importat vim ad instruendum alios in fide, non quidem interius movendo, sed solum exterius dicendo: & ad hoc sufficiunt novem illæ species, quas ex Paulo refert D. Thom. in præsentia, ut ejus discursus efficaciter convincit. Ministratio vero importat auctoritatem exercendi aliquos actus in alios: & ad hoc munus, non autem ad conceptum gratiæ gratis datæ pertinent Apostolatus, character, & similia. Unde non sequitur, quod divisio gratiæ gratis datæ sit diminuta. Quod adhuc magis illustrat idem Angelicus Doctor super locum cit. Pauli *1. & 2.*

ARTICULUS V.

Utrum gratia gratis data sit dignior, quam gratia gratum faciens.

AD quantum sic proceditur. Videtur, quod gratia gratis data sit dignior, quam gratia gratum faciens. Bonum enim gentis est melius, quam bonum unius, ut Philosophus dicit in 1. *Ethic.* sed gratia gratum faciens ordinatur solum ad bonum unius hominis, gratia autem gratis data ordinatur ad bonum commune totius Ecclesiæ, ut supra dictum est: ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Præterea, majoris virtutis est, quod aliquid possit agere in aliud, quam quod solum in se ipso perficiatur: sicut major est claritas corporis, quod potest etiam alia corpora illuminare, quam ejus quod ita in se lucet, quod alia illuminare non potest. Propter quod etiam Philosoph. dicit in 5. *Ethic.* quod justitia est præclarissima virtutum, per quam homo recte se habet etiam ad alios: sed per gratiam gratum facientem homo perficitur in se ipso, per gratiam autem gratis datam homo operatur ad perfectionem aliorum: ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Præterea, id, quod est proprium meliorum, dignius est, quam id, quod est commune omnium, sicut ratiocinare, quod est proprium hominis, dignius est, quam sentire, quod est commune omnibus animalibus: sed gratia gratum faciens est communis omnibus membris Ecclesiæ. Ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Sed contra est, quod Apostolus 1. ad Cor. 12. enumeratis gratiis gratis datis, subdit, Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Et sicut per subsequencia patet, loquitur de charitate, quæ pertinet ad gratiam gratum facientem: ergo gratia gratum faciens excellentior est, quam gratia gratis data.

Respondeo dicendum, quod unaquæque virtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinatur. Semper autem finis potior est his, quæ sunt ad finem: gratia enim gratum faciens ordinat hominem immediate ad conjunctionem ultimi finis: gratiæ autem gratis datæ ordinant hominem ad quædam præparatoria finis ultimi: sicut per prophetiam, & miracula, & alia hujusmodi, homines inducuntur ad hoc, quod ultimo fini jungantur. Et ideo gratia gratum faciens est multo excellentior, quam gratia gratis data.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Philosoph. in 12. *Met.* Bonum multitudinis, sicut exercitus est duplex. Unum quidem, quod est in ipsa multitudine, puta, ordo exercitus: aliud autem est, quod est separatum à multitudine, sicut bonum ducis. Et hoc melius est: quia ad hoc etiam illud aliud ordinatur. Gratia autem gratis data ordinatur ad bonum commune Ecclesiæ, quod est ordo Ecclesiasticus: sed gratia gratum faciens ordinatur ad bonum commune separatum, quod est ipse Deus. Et ideo gratia gratum faciens est nobilior.

Ad secundum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero, quod homo per gratiam gratum facientem consequitur; sequeretur, quod gratia gratis data esset nobilior: sicut excellentior est claritas solis illuminantis, quam corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alium conjunctionem ad Deum, quam ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quasdam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet, quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestativus speciei ejus, per quam agit ad inducendum calorem in alia est nobilior, quam forma substantialis ipsius.

Ad tertium dicendum, quod sentire ordinatur ad ratiocinari sicut ad finem, & ideo ratiocinari est nobilior. Hic autem est converso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: unde non est simile.

CONCLUSIO EST NEGATIVA.

QUAM vera sit resolutio D. Thom. fusius ostendi potest ex dictis *disp. 4.* fere per totam, & præcipue *dub. ...* ubi ostendimus, quanta sit perfectio gratiæ sanctificantis, & quomodo excedat non solum gratias gratis datas, quæ non multum eminent comparative ad alia dona, verum etiam cuncta alia charismata supernaturalia, & omne creatum, quod ab ipsa gratia sanctificante distinguitur, excepto modo unionis hypostaticæ.

DISPUTATIO QUINTA. DE GRATIA ACTUALI, SIVE AUXILIANTE.

DOSTQUAM ostendimus, quantum indigeat homo gratia speciali Dei ad actus tam naturales, quam supernaturales, & explicuimus naturam, & perfectionem gratiæ habitualis: succedit jam, ut de gratia actuali, quæ incompleta voce *auxilium* dicitur, differamus. Cujus consideratio principem in hac materia vendicat locum: eo quod celebrior inter Augustinum, & Pelagianos disceptatio gratiam actualem respexit, quæ est totius salutis initium. Acce-

*Difficultas
huius materiæ.*

dit etiam hujus materiæ maxima difficultas: nam dum gratiam extollimus, videtur hominis libertatem deprimere; & cum arbitrio favemus, gratiæ necessitas, atque efficacia non ita palam elucet, ut *disp. 1. cap. 3. num. 61.* expendimus, & exaggerat D. August. *epist. 46. & 47. ad Valentinum*, & *lib. 4. contra Iulianum Pelagianum*, *cap. 8.* Quamobrem eisdem locis monet orare, ut sapienter intelligamus, quæ pie credimus, nempe necessitatem, & efficaciam divinæ gratiæ cum libertate arbitrii coherere. Quod ut præstemus, (post ejusdem gratiæ adjutorium,) ipse Augustinus nobis sincerè consulendus est, qui in hac causa feliciter laboravit. Unde cuncta, quæ in hac disputatione statuemus, ejus firmabimus testimoniis: tuncque veritatis bravium gloriabimur comprehendisse, cum ipsius mentem fideliter tenuerimus. In quam profecto recto tramite deducemur, præunte Angelici Doctoris face, quo nemo melius August. sententias imbibit, ut constat ex dictis *disp. 1. cap. 7. §. 1. & 2.* Sed ut expeditior methodus lucem materiæ conciliet, prius universaliora, & faciliora in præsentis disp. subjiciemus, & exinceps in sequentibus de specialioribus, atque obscurioribus disputabimus. Et ideo fit.

D. August.

DUBIUM PRIMUM.

*Utrum detur Gratia supernaturalis actualis
externa, & interna.*

1. **Q**uia quæstio, an sit objectum, præcedit quæstionem *quid sit*; propterea oportet ante alia firmare existentiam gratiæ auxiliantis, & deinde ad ejus quidditatem elucidandam procedere. Pro terminorum autem intelligentia, quos præfert titulus dubij, animadvertendum est ex dictis *disp. 1. c. 1. §. 1.* gratiam dici quodlibet beneficium naturæ collatum supra ejus facultatem, & exigentiam. Quod si conferatur in ordine ad finem, & actus naturales, dicitur gratia naturalis: si autem communicetur in ordine ad ea, quæ sunt ordinis divini, gratia supernaturalis vocatur. Et quia præcipua disceptatio tam verus inter Augustinum, & Pelagianos, quam recens inter Thomistas, & alios Theologos modernos, versatur circa ea, quæ ad supernaturalem ordinem pertinent: idcirco gratiam naturalem à præsentis disputatione amandamus, & de supernaturali specialiter agemus. Plura tamen spectantia ad gratiam naturalem obiter explicabimus: quia multa sunt utrique gratiæ communia. Porro gratia supernaturalis dividitur in habituales, & actuales: illa est, quæ permanentiter communicatur homini in ordine ad plures operationes; hæc vero confertur transoenter, &

*Gratia ad
præsentem
considerationem
spectans.*

quasi vialiter in ordine videlicet ad unum, aut alterum actum. Quam divisionem frequenter tradit D. Thom. ut *quæst. 109. art. 9. & 10.* & *quæst. 110. art. 2.* Sed quia de gratia habituali egimus *disp. præced.* sola gratia actualis spectat jam ad præsentem disputationem. Rursus gratia supernaturalis actualis alia est interna, & alia externa: interna dicitur, quæ intrinsecè adjuvat potentiam: extrinseca vocatur, quæ ab extrinseco conducit, ut potentia eliciat propriam operationem: quia nimirum vel proponit objectum, vel amoverit impedimenta, vel aliqua suasionem ad exercitium sollicitat. Prima solet gratia physica appellari, quia physicè influit: posterior vero vocatur moralis, quia moraliter concurrat: quamvis aliqua etiam gratia extrinseca influat etiam physicè in effectum, ut ex dicendis constabit. Titulus ergo dubij, (seclusis aliis gratiæ acceptionibus,) omnem & solam gratiam supernaturalem actualem tam internam, quam externam complectitur. Sed claritatis gratia illud per partes determinabimus.

*Multiplex
gratia super-
naturalis ac-
ceptio.*

§. UNICUS.

*Tribus conclusionibus statuitur sententia
Catholica.*

1. **D**icendum est primo dari gratiam supernaturalem actualem. Hanc assertionem do-

O o 2 cent

cent unanimiter omnes catholici adversus Pelagium, qui in primo sui erroris statu omnem prorsus gratiam negavit solas naturæ vires admittens, ut vidimus *disp. 1. cap. 4. §. 2. & 4.* & refert D. August. *lib. de hæresibus* ad quod vult Deum *hæresi 88.* iis verbis: *Illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt (Pelagiani) nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura.* Est tamen hic error Sacræ Scripturæ, & rationi adeo manifestè contrarius, ut vel Pelagius ipse post longas cum D. Augustino disputationes, necessitatem & existentiam alicujus gratiæ supernaturalis actualis tandem admiserit, ut infra videbimus, & constat ex dictis loco proxime citato.

Ratio fundamentalis.

Probatur unico fundamento ex omnibus his, quæ *disp. 3.* statuimus: quoniam plures dantur operationes, quas homo elicere nequit per solas vires naturales, cuiusmodi sunt actus fidei, spei, charitatis, alij, qui attingunt objectum sub motivo supernaturali, & qui disponunt ad gratiam: ergo pro huiusmodi operibus requiritur, & confertur à Deo aliquod gratiæ adiutorium: aliter enim semper homo maneret sub eadem impotentia, & nunquam se ad gratiam disponderet, nec Dei præcepta de illis actibus adimpleret: atqui gratia pro prædictis operibus requisita, & communicata non semper est gratia supernaturalis habitualis: ergo est gratia supernaturalis actualis: hæc igitur necessario admittenda est. Cætera constant, & minor subsumpta probatur: tum quia multoties homo eliciens operationes supernaturales caret gratia habituali, ut pater in peccatore. Tum etiam quia licet ad operandum supernaturaliter permanenter, prompte, & delectabiliter requiratur aliqua forma habitualis, cui operationes divinæ fiant connaturales: tamen ad eliciendam unam, aut alteram supernaturalem operationem non apparet necessitas formæ permanentis. Sicut licet actus scientifici nequeant fieri prompte, & delectabiliter absque habitu scientiæ; nihilominus possunt absolute utcumque, & cum difficultate exerceri absque prædicto habitu, ex vi alicujus motionis fluidæ de linea scientiæ & ab intellectu agente ad possibilem determinatè, ut explicuimus *Tract. de virtutibus, disp. 1. dub. 3.*

Effugium.

3. Nec refert, si dicas hoc discursu solum evinci necessitatem gratiæ actualis pro illis hominibus, qui gratia, & habitibus supernaturalibus destituuntur; minimè vero pro eis, qui prædictis qualitatibus exornantur: ij enim sufficienter possunt opera supernaturalia exercere absque indigentia ulterioris auxilij. Augustinus autem, & alij Patres adstruunt absolutè necessitatem, & existentiam gratiæ actualis pro omnibus hominibus, sive careant gratia, & virtutibus, sive illas habeant.

Confutatur.

Hoc, inquam, parum refert. *Primo*, quia nos in præsentī non intendimus determinare in communi necessitatem gratiæ actualis, sed tantum statuere indefinite existentiam ipsius, sive requiratur pro omnibus subjectis, sive non: hoc autem sufficienter probatur ratione proxime facta. *Secundo*, quia conclusio à nobis stabilita admittitur, prout jacet, ab omnibus catholicis, immo ab hæreticis (expedit quippe in hac materia ab universalioribus, & omnino certis ad specialia, & disputationi obnoxia descendere) gratiam vero auxiliantem superadditam virtutibus habitualibus permanentibus non omnes etiam ex catholicis concedunt, sed aliqui eam negant, inter quos videtur esse Gregorius de Valentia in *hoc 1. 2.*

Valentia,

disp. 8. quæst. 3. puncto 3. proposit. 3. Unde licet cum D. Augustino sentiamus requiri prædictam gratiam ad opera supernaturalia in his etiam hominibus, qui supernaturalibus habitibus exornantur, nihilominus non oportuit id nostra assertione, & ejus fundamento comprehendere: ne à minus certis, & communibus rem hanc ordiremur. *Tertio*, quia licet prædicta ratio solam necessitatem gratiæ actualis pro iis, qui habitibus supernaturalibus destituuntur, videatur specie tenus evincere; nihilominus altius penetrata probat necessitatem gratiæ actualis universaliter, & pro illis etiam subjectis, quæ habitibus supernaturalibus exornantur. Nam sicut excessus specificus operationis supernaturalis supra potentiam naturalem exigit aliquod adiutorium gratiæ, sive actuale, sive habituale, quod prædictum excessum specificum contineat, & coëfficiat: ita excessus actualis operationis supernaturalis tam in intentione, quam in existentia postulat aliquod auxilium, quod concurrat ad efficiendum prædictam actualitatem: huiusmodi vero auxilium non consistit in solis habitibus supernaturalibus, quippe qui actualitatem operationis non adæquant: ergo quantumvis homo habeat habitus supernaturales, adhuc tamen indiget ulteriori auxilio, seu gratia actuali, ut actualitatem operationis attingat. Sed hoc discursu, quamvis nobis efficacissimo, consulto in præsentī non utimur: quia pendet ex aliquibus Philosophiæ principiis, quæ non omnes concedunt: estque proinde minus aptus ad firmandam assertionem communem, & quam nemo non admittit. Illum tamen operosius expendemus *infra dub. 5.*

4. Dicendum est secundo dari gratiam supernaturalem actualem extrinsecam. Hæc conclusio est communis inter catholicos, eamque admisit ipse gratiæ inimicus Pelagius in secundo sui dogmatis statu. Nam cum auctoritatibus, & rationibus urgeretur ad designandum aliquam gratiam, asseruit gratiam Dei, qua adjuvatur liberum arbitrium, consistere in lege, & doctrina, quæ quid extrinsecum sunt, & plerumque proponuntur solum actualiter, & per modum transeuntis. Unde D. August. *lib. de gratia Christi contra Pelagium, c. 7.* eum introducit dicentem: *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperis: dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat; dum Diaboli pandit insidias: dum multiformi, & ineffabili dono gratiæ celestis illuminat.* Cumque omnia hæc frequenter fiant media concionatorum prædicatione, mediis miraculis, & Sanctorum exemplis, atque impiorum punitione, quæ non important quid permanent, sed contingunt per modum transeuntis: plane evincitur Pelagium consensisse catholicis in asserendo necessitatem, & existentiam gratiæ actualis extrinsecæ. Videantur, quæ diximus *disp. 1. c. 4. §. 4.*

Secunda conclusio.

D. August.

Et quamvis posset hæc assertio probari pluribus testimoniis, quia tamen eam communiter admittunt tam catholici, quam hæretici, breviter probatur auctoritate Concilij Milevitani *cap. 4.* ubi decernit: *Qui dixerit gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare, quia per ipsam nobis revelatur, quid agere debeamus, & aperitur intelligentia mandatorum Dei; & non etiam, quia nos adjuvat, & c. anathema sit. Virumque enim donum Dei est, & scire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Ubi aperte supponit revelationem mandatorum Dei, & mysteriorum fidei post hæc esse speciale Dei donum:

Probatio ab auctoritate.

Conc. Mil.

numa

Respondetur negando maiore: nam cum Deus *Respon.*
non agat ad extra per actionem formaliter

O o 3 948

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

que ignorantia litterarum, neque aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas,) verba sanctæ legis, sive Evangelij, sive legere, sive ex ore alicujus predicatoris audire: sed divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem divina gratia prævenit; ut quod audit corpore, corde etiam percipiat, & accepta divinitus voluntate, atque virtute mandata Dei facere & velit, & possit. Neque enim qui plantat, est aliquid, &c. Similia proferunt D. Prosper epist. ad Demetriadem Virginem. Divus Greg. Magnus hom. 8. in Ezech. D. Anselmus lib. de concordia prædestin. & gratia cum libero arbitrio, cap. 3. & passim alij Doctores. Quos, & alia Scripturæ testimonia consulo in præsentia omitimus, quia eis frequenter per totam disputationem utemur.

D. Prosper.
D. Gr. Maga.
D. Anselm.

Fundamentum
assertionis.

8. Probatur ratione desumpta ex relatis auctoritatibus: quia supposita revelatione credibilem, nequit homo eis assentire ex motivo proprio fidei Theologicæ, nisi eliciendo actum supernaturalem, ut latè probavimus disp. 3. dub. 3. sed ut homo prædictum actum eliciat, indiget saltem de lege ordinaria aliqua virtute interna supernaturali, quæ ejus intellectus proportionetur ad talem actum: potentia enim naturalis, qualis est intellectus creatus, non habet omnimodam proportionem, & efficacitatem proximam ad actum supernaturalem, ut ex ipsis terminis liquet, & loco citato latius ostendimus: ergo præter gratiam actualem externam, admittenda est aliqua interior gratia: quæ cum non semper communicetur permanenter, sed plerumque conferatur actualiter, & per modum transeuntis, sequitur dari gratiam supernaturalem actualem internam. Et hanc rationem insinuat Concilium Arausicanum, can. 7. nostram assertionem determinans his verbis. *Hæretico fallitur spiritus, qui confirmat nos Evangelizanti prædicationi consentire posse absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, & credendo veritati.* Et similia tradit Concilium Trident. sess. 6. can. 1. & 3. Idem etiam de aliis actibus virtutum ex motivo supernaturali factis & conducentibus ad salutem dicendum est, ut ostendimus disp. citata per totam.

Conc. Araus.

Conc. Trid.

Argumenta
remissivè.

9. Argumenta, quæ adversus hanc, & præcedentes conclusiones formari poterant, diluimus loco proximo citato; & amplius, si quid roboris habent, ea enodabimus in præsentia disp. Nam quæ in hoc dubio statuimus, sunt satis per via: solum enim affirmamus admittendam esse gratiam supernaturalem actualem extrinsecam, & intrinsecam, abstrahendo ab aliis gravioribus difficultatibus: an nimirum prædicta gratia sit ubique, & pro omnibus hominibus, atque ad singulos actus necessaria; an consistat formaliter in actibus vitalibus, vel in Deo intimè potentiis unito, vel in aliqua qualitate fluida, & denique an gratia sit ex se efficax, & in quo consistat ejus efficacia. Iis enim decidendis, quæ profecto sunt difficilima, sequentia dubia, & disputationes dicamus. Hic vero solum dubitari potest, utrum Pelagius admisit gratiam internam? Quod enim aliquam gratiam confessus fuerit saltem extrinsecam satis liquet ex dictis in secunda conclusione. In qua re Suarez prologom. 5. c. 3. autumat Pelagium nullam gratiam internam adjuvantem, vel danter posse admisisse, sed solum gratiam externam, quæ consistit in lege, & doctrina Verum opposita resolutio certissima est, ut ostendimus disp. 1. cap. 4. §. 4. à num. Unde non oportet circa hoc immorari.

Suarez.

DUBIUM II.

Utrum primum auxilium gratia supernaturalis actualis intrinsecæ consistat formaliter in aliqua operatione supernaturali.

10. **M**ovemus specialiter dubium circa primum auxilium: tum quia de illo fuit præcipua controversia inter Augustinum, & hæreticos, estque adhuc major disceptatio inter Theologos modernos. Tum quia licet consideratio nostra ad omnia auxilia interna se extendat; multitudo tamen rerum confusionem non levem gignit: quam, ut vitemus, expedit, ut de peculiari auxilio differamus: primum autem auxilium non parum eminet inter alia, cum præstet initium salutis. Quidquid autem de illo dictum fuerit, poterit aliis auxiliis proportionaliter applicari. Consulo autem inquirimus, an prædictum auxilium consistat formaliter non in quacumque operatione, sed determinatè in actione supernaturali: quia licet prolixam controversiam possemus hic texere contra Vazquium asserentem primum auxilium internum esse cogitationem sanctam entitativè naturalem datam per Christum; eam tamen in præsentia non versamus: quia ejus difficultas devicta, ut credimus, manet tam disp. 2. dub. 2. ubi ostendimus prædictam cogitationem non esse specialem gratiam; quam disp. 3. dub. 9. ubi declaravimus hujusmodi cogitationem, esto gratia sit, ineptam tamen esse, ut initium præstet salutis, & toti supernaturali ædificio. Quod cum aliis Doctoribus docent etiam communiter suæ Societatis Theologi, ut videri potest apud Ripald. Ripalda. tom. 2. disp. 105. per totam. Vnde solum restat difficultas circa supernaturales operationes, cujusmodi sunt illustrationes intellectus, atque affectus voluntatis: in quibus plures autumat consistere omnem gratiam auxiliantem internam.

Statis controversia.

Vasquez.

Ripalda.

§. I.

Eligitur pars negativa.

11. **D**icendum est primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis non consistere formaliter in aliqua operatione supernaturali. Hanc conclusionem docet D. Thom. supra q. 109. art. 9. ubi hæc habet. *Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsam intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet, in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Aliqua vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, sicut lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est natura superadditum. Sic igitur dicendum est, quod ad cognitionem cujuscumque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum. Non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus nova illustratione superaddita naturali illustrationi: sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem.* Et eadem tradit in responsione ad secundum. Quibus verbis aperte statuit Doctor sanctus hominem indigere duplici auxilio ad eliciendum cognitionem supernaturalem, nempe præmotione divina, quæ generaliter creatura applicatur ad propriam operationem, & lumine supernaturali fidei, vel prophetiæ, quod sit principium cognitionis supernaturalis. Constat autem primam operationem supernaturalem esse aliquam cognitionem, sive intellectus illustratio-

Conclusio.
Probatur ex
D. Thom.

nem.

nem. Hæc igitur juxta mentem D. Thomæ non est prima gratia intrinseca actualis; sed necessario supponit aliquod lumen supernaturale intrinsecum influens in prædictam operationem.

Ex D. Augustino.

Idem colligitur ex D. August. lib. de gratia, & libero arbitrio, c. 17. ex quo loco desumunt communiter Theologi divisionem gratiæ actualis in operantem, & cooperantem, sive in eam, quæ consideratur ad actus indeliberatos, ad quos homo non se movet, & propterea dicitur gratia operans; & in illam, quæ concurret ad actus deliberatos, ad quos homo se in proprio ordine applicat, & ideo vocatur gratia cooperans: de quibus infra dicemus dub. 7. Igitur Augustinus loquens de gratia operante, seu concurrente ad primas operationes supernaturales, apertè distinguit prædictam gratiam ab hujusmodi operationibus, & asserit esse principium earum. Cum quo minime cohæret, quod prima gratia actualis consistat formaliter in aliqua operatione supernaturali; quantumvis prima, & indeliberata sit. Verba Sancti Doctoris sunt: *Ipse Deus, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apostolus, certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu. Vi ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & si volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Quo testimonio utitur D. Thom. in hac q. 111. art. 2. in argumēto: *Sed contra*, & ex eo colligit in corpore art. gratiam actualem esse auxilium, quo Deus nos movet ad bene volendum, & agendum. Et deinde subdit: *Est autem in nobis duplex actus, primus quidem interior voluntatis. Et quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens: & præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. Et ideo secundum quod Deus movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans.* Vbi manifestè distinguit S. Doctor primum actum voluntatis ab auxilio, quo Deus movet ipsam voluntatem, & dicitur gratia actualis operans, sive efficiens voluntatis actum: ergo prima gratia actualis pertinet ad voluntatem non consistit formaliter in operatione ipsius voluntatis; sed in aliquo prævio: eadem autem est ratio de gratia operante, & movente ad primum actum intellectus, & cujuscumque alterius potentiæ: in nullo igitur actu supernaturali consistit formaliter prima gratia auxilians actualis.

Augustinus.

11. Nec sibi, & traditæ doctrinæ contrarius est D. Thom. in eodem art. in resp. ad 1. ubi ait: *Dicendum, quod secundum quod gratia est quadam qualitas accidentalis, non agit in animam effective, sed formaliter: sicut albedo dicitur facere albam superficiem.* Si autem prima gratia actualis non esset formaliter operatio supernaturalis, sed aliquid prævium influens in prædictam operationem; jam ageret in animam non solum formaliter, sed etiam effective; si quidem efficeret actus animæ. In iis, inquam, non sibi, aut nobis contradicit S. Doctor: nam licet gratia actualis comparata ad subjectum non agat in ipsum effective, sed formaliter: nihilominus habet rationem principij respectu actus eliciendi: nam informando subjectum constituit illud proximè potens ad agendum. Sicut etiam habitus comparatur ad subjectum per modum formæ: & tamen occurrit ad actus in genere causæ efficientis: idemque de albedine, (cujus exemplo utitur S. Doctor,) si foret forma activa, dicendum esset. Et plane ipsi Adversarii, qui constituunt gratiam auxiliantem in operationibus supernaturalibus inde-

liberatis, adstruunt prædictas operationes sortiri rationem auxilij, quatenus concurrunt activè ad actus deliberatos sublevando, & determinando potentias: atque ideo concedunt actus indeliberatos comparari ad animam formaliter; efficienter vero ad subsequentes actus deliberatos. Maneat igitur primam gratiam actualem intrinsecam juxta mentem D. August. & D. Thom. non consistere formaliter in aliqua operatione, sed in aliquo prævio quodcumque illud sit. Vnde sic docent communiter utriusque Doctoris discipuli. Ledesma de auxiliis, art. 5. concl. 1. Joann. Gonzalez 1. p. disp. 58. sect. 3. concl. 3. Zumel de auxiliis, disp. 1. conclus. 4. corrigens alibi scripta, Arauxo 1. 2. quest. 111. dub. 2. Joann. à S. Thom. disp. 23. art. 1. §. Nihilominus. Labath. tom. 4. tract. 2. disp. 2. §. 2. & disp. 3. §. 3. Navarret. tom. 2. controversia 3. Cabrer. 3. part. quest. 62. art. 1. disp. 9. & disp. 16. & alij plures. Quibus ex extraneis consentiunt Pennotus lib. 9. de auxiliis, c. 3. Valentia 1. 2. disp. 8. q. 3. puncto 3. §. 2. Salas ibidem, q. 3. tract. 2. disp. 5. n. 70. & alij.

Ledesma,
Joan. Gonz.
Zumel,
Arauxo.

Jo. à S. Th.
Labath.
Navarr.
Cabrera.

Pennotus,
Valentia,
Salas.

13. Probatur conclusio ratione D. Thom. locis proxime relatis, quæ potest sic formari: nam omnis operatio supernaturalis supponit realiter aliquid auxilium intrinsecum gratiæ actualis: ergo primum auxilium gratiæ actualis non consistit formaliter in aliqua operatione supernaturali. Consequentia est evidens: quia si prædicta operatio præsupponit realiter auxilium actuale; ipsum auxilium præsuppositum erit prima gratia actualis: & cum illud auxilium differat realiter ab operatione, ut exigit realis ordo, & præsuppositio; liquido infertur primum auxilium gratiæ actualis non consistere formaliter in aliqua operatione, sed distingui formaliter ab ea. Antecedens autem probatur: quoniam operatio supernaturalis, quatenus vitalis est, petit fieri à potentia vitali, in qua recipitur; & quatenus est supernaturalis, nequit fieri à potentia naturali, nisi prius elevetur per aliquid supernaturale intrinsecum, quod præcontineat supernaturalitatem operationis: hoc autem intrinsecum est auxilium gratiæ actualis, saltem cum absint virtutes, & aliæ qualitates: ergo omnis operatio supernaturalis supponit realiter aliquid auxilium intrinsecum gratiæ actualis. Declaratur magis hæc ratio: etenim actus secundus supponit actum primum ejusdem ordinis: ergo actus secundus supernaturalis supponit actum primum supernaturalem: sed operatio est actus secundus: ergo operatio supernaturalis supponit aliquid principium supernaturale, cui correspondeat tanquam actui primo: hoc autem principium supernaturale non est solus, v. g. intellectus, ut ex se liquet: ergo est aliquid auxilium elevans intellectum: & consequenter antecedenter ad omnem operationem supernaturalem admittendum est aliquid auxilium intrinsecum gratiæ actualis. Quæ ratio potest latius expendi ex dictis Tract. 2. disp. 4. dub. 4. §. 3.

Ratio assertio-
nis ex
D. Thom.

§. II.

Duo Adversariorum effugia præcluduntur.

14. **R**Obur præcedentis rationis amplius confirmabitur confutando solutiones, quibus oppositæ opinionis Auctores illi occurrunt. Qui communiter distinguunt actus supernaturales in deliberatos, & indeliberatos, asseruntque actus deliberatos indigere auxilio intrinseco, nec pe actibus indeliberatis, per quos potentia deter-

Occurritur
cuidam di-
visioni ex
D. Thom.

Prima Ad
versariorum
responsio.
Vega.

Conc. Araus.

Impugnatur.

Motiva con-
traria elidū-
tur.
Curiel.

minantur ad operandum ex propria electione: actus autem indeliberatos dicunt nullo indigere auxilio intrinseco à se distincto; cum potius ipsi habeant rationem primi auxilij. Quo supposito ad rationem superius factā respōdet primo Vega negando antecedens: existimat enim actus supernaturales indeliberatos, cuiusmodi sunt subita illustratio intellectus, & affectus primus volūtaris, non fieri ab iis potentiis, sed unice à Deo produci, intellectu, & voluntate pure passivè se habentibus. Unde nullū requiritur auxilium intrinsecum elevās, & proportionans prædictas potentias: sed sufficit ipse Deus immediatè ex se ipso huiusmodi actus produciens. Quod sibi persuadet duplici motivo. Primo: quia in Conc. Arausic. 2. can. 20. dicitur: *Multa in homine bona sunt, quæ non facit; nulla vero facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.* Ergo sicut in secunda huius canonis parte nomine bonorum, quæ facit homo, intelliguntur operationes: ita in prima parte nomine bonorum, quæ Deus sine homine facit, intelligendæ sunt aliquæ operationes: huiusmodi operationes nequeūt esse alij actus, nisi indeliberati, qui inchoāt negotium salutis: ergo prædicti actus fiunt à solo Deo, potentiis pure passivè se habentibus. Secundo, quia Deus per hos actus indeliberatos dicitur pulsare ostium animæ, juxta illud Apoc. 3. *Ego sto ad ostiū & pulso*: sed pulsatio solū habet esse effectivè à pulsante, non autem ab eo, qui pulsatur; alias hic vocaret seipsum, quod est absurdū. Ergo actus subiti, & indeliberati à solo Deo producuntur.

Sed hæc responsio displicet communiter alijs Theologis, potestque efficaciter refelli. Tum quia de ratione actus vitalis est procedere effectivè ab aliquo principio intrinseco, cui insit: consistit enim vitalitas in respectu transcendentali ad huiusmodi principium: sed omnis intellectio, & volitio, quantumvis subito, & indeliberate habeantur, sunt actus vitales: ergo procedunt effectivè ab intellectu, & voluntate. Tum etiā quia esto actus posset de potentia absoluta, & secundū providentiam extraordinariam fieri unice à solo Deo, independenter à potentiis vitalibus creatis; id tamē fieri nequit secundum providentiam ordinariam, quæ ad exigentias rerū attendit: est quippe con-naturale actui vitali creato procedere activè, & immediatè à potentia vitali creata: atqui Deus in cōmuni hominum justificatione operatur secundum providentiam communem ordinis gratiæ: neque adest aliquod fundamentum, vel necessitas ad asserendum oppositum: ergo prædicti actus indeliberati producuntur de facto à potentiis animæ. Tum denique, quia gratis admissio, quod intellectus, v.g. possit recipere intellectiōē à se non productā, fieri tamen nequit, ut intelligat per intellectiōē à se non elicitam: eo quod intelligere est vivere in actu secūdo, & vivere est se movere, atq; ideo aliquo modo agere: sed intellectus habēs actus indeliberatos intelligit objecta eisdē actibus correspondētia: alias frustra haberet prædictos actus, neq; magis ipsi deservirent, quam si constituerētur in lapide, ergo intellectus nō se habet pure passivè ad prædictos actus, sed eos efficit.

15. Nec motiva in contrarium urgent. Ad quorum primum respondent primo Curiel, & alij verba Concilij intelligēda esse de virtutibus infusis, quas Deus in nobis sine nobis agentibus operatur. Sed hæc responsio est insufficiens: quia illa determinatio, sicut & totius Concilij processus, præcipuè intelligenda est de bonis actualibus, quæ inchoant, & disponunt ad justificationē, & de quibus erat præcipua controversia cum hære-

ticis: ij enim non negarunt gratiam habitualementem (quam Pelagium admisisse ostēdimus *disp. 1. c. 4. §. 4. n. 145.*) à solo Deo produci; sed negabāt necessitatem gratiæ prævenientis quā Deus sine nobis efficeret, & qua hominē præmoveret. Secundo respondent Suarius, & alij canonem illum intelligendum quidem esse de actibus indeliberatis, quos Deus sine nobis libere operantibus efficit, non tamen absque nobis physicè, & necessario agentibus: quod satis est, ut dicatur Deus agere sine nobis: quia actus necessarij non sunt humani, nec solent homini attribui. Sed hæc etiam interpretatio, quāvis doctrinam aliunde veram continet non satisfacit: nam mens Concilij eo tendebat, ut decerneret procedendum esse in negotio salutis usque ad vires, & principia omnino supernaturalia, quæ sunt bona à solo Deo producta: ut sic demeteret errorem hæreticorum asserentium initium salutis esse in nobis, & ex nobis, hoc est, ex viribus propriis naturæ, supposito dono creationis: id vero minime evacuat asserendo primos actus supernaturales non esse ex nobis libere agentibus, si semel admittitur esse effectivè ex nobis nullo auxilio intrinseco adjutus, licet necessario operantibus: tunc quippe necessario concedendum est naturam suæ nuditati relictam esse primum principium intrinsecum physicum iustificationis. Quod est omnino falsum, & adversatur menti Concilij, ut infra latius constabit.

Unde his, & alijs solutionibus relictis, respondemus Concilium non loqui de primis operationibus supernaturalibus, sed de auxiliis actualibus, quæ sunt principij dictarum operationū, & quæ Deus se solo efficit absque nobis physicè, aut libere agentibus. In quo autem huiusmodi auxilia formaliter consistant, infra explicabimus *dub. sequenti*. Nec oportet, quod quemadmodū posterior canonis pars, ita & prima de operationibus procedat, sed potius requiritur oppositum: nam sicut non possumus deliberare operari, nisi Deus ad eādem operationem concurrat: ita nec Deus potest efficere operationes nostras indeliberatas, nisi & nos easdē producamus. Vnde bona, quæ Concilium determinat Deum agere sine nobis, non sunt actus vitales supernaturales; sed auxilia actualia elevantia hominem, ut prædictos actus efficiat.

16. Aliud etiā motivum non urget: quia licet pulsatio non vitalis, seu quam pulsatum non percipit, debeat fieri unice à pulsante, & pure ab extrinseco, ut contingit in ostio materiali: nihilominus pulsatio vitalis, & quæ à pulsato sentitur, debet esse actio ab eodem pulsato procedens: & ita accidit in subitis illustrationibus intellectus, quibus homo excitatur, & vocatur ad iusticiam. Nec hinc sequitur, quod homo vocet, & pulset seipsum: quia quāvis actio, quæ dicitur pulsatio, procedat ab homine; nihilominus denominationē pulsantis non tribuit subiecto, sed Deo agenti extrinseco, qui hominem per illam actionem excitat: subiecto autem confert denominationem pulsati, aut cognoscentis divinum impulsū. In quo servatur analogia ad pulsationem ostij materialis. Sicut etiam revelatio, qua Deus illustrat mentem Prophetæ, est activè, & vitaliter à Prophetæ: & tamen hic non dicitur revelare sibi, sed illustrari, & percipere revelationem.

Addi etiam potest pulsationem activè sumptā consistere formaliter, & in recto in actione increata Dei, qua in homine tam auxilium, quam operationem producit: hæc vero solum sunt terminus actionis pulsantis, sive pulsatio passiva. Et propterea solus Deus dicitur pulsans, quippe cui soli

Suarez.

Legitima intelligentia
canonis Arausic.

foli inest pulsandi, & vocandi actio: homo autem dicitur pulsari, & vocari.

Aliud ad-
versariorum
effugium.
Zumel.

17. Secundo occurrit rationi nostræ Zumel in presenti q. 111. art. 2. disp. 1. cum aliis concedendo necessitatem auxilij supernaturalis, ut intellectus eliciat primum actum supernaturalem, negant tamen, quod hoc auxilium differat realiter formaliter ab ipsa operatione. Autumat enim eundem actum, qui fit à Deo, & ab intellectu creato, prius terminare influxum Dei, quam influxum intellectus: & quod priori modo consideratus præcedit se ipsum posteriori modo acceptum. Pro illo igitur signo, inquit, in quo procedit à Deo, habet rationem auxilij elevantis, & supernaturalizantis potentiam, ut se moveat, & eundem, ut à se dependentem eliciat. Quam doctrinam possumus exemplo declarare: etenim idem actus amoris est & à fine, & à voluntate: & quatenus est causalitas finis, præcedit seipsum, ut est causalitas voluntatis: unde priori modo consideratus excitat, & applicat voluntatem, ut semetipsum posteriori modo sumptum efficiat; quin his muniis adeo diversis obstitit indistinctio realis, ut tradunt N. Complut. in Physic. disp. 14. quest. 5. Idem ergo proportionabiliter in nostro casu dicendum erit: & consequenter non oportebit recurrere ad auxilium actuale, quod ab ipsis motibus supernaturalibus distinguatur. Præsertim cum vitare debeamus superflua.

Præcluditur.

18. Hæc tamen responsio sustineri nequit. Tum quia auxilium, ut sumitur ex August. lib. de correct. & gratia cap. 12. est id, quo fit, propter quod datur; atque ideo comparatur per modum principij, & causæ ad actum, cui deservit: sed intellectio ut dependens à Deo non habet rationem principij, & causæ respectu sui ipsius ut procedentis ab intellectu creato: siquidem hi duo conceptus non distinguuntur realiter inter se; & huiusmodi distinctio intervenit inter principium, & principiatum, & multo magis inter causam, & effectum: ergo operatio supernaturalis nullo modo habet rationem auxilij ad sui productionem desiderati. Tum etiam quia intellectus creatus eget aliquo auxilio intrinseco ad eliciendum operationem supernaturalem: ergo antequam illam eliciat, & supernaturaliter vivat, debet constitui in actu primo supernaturali, & dictæ operationi correspondenti, ut hæc responsio videtur admittere: atqui operatio supernaturalis nullo modo est, antequam eliciatur ab intellectu creato, à quo accipit suam vitalitatem: ergo prædicta operatio non valet exercere munus auxilij requisiti, ut ab intellectu eliciatur. Tum præterea, quia intellectio nequit habere rationem auxilij elevantis intellectum antequam ipsa existat: sed non valet existere, nisi ab intellectu dependeat, & fluat, cum sit actio vitalis: ergo si haberet rationem auxilij ad seipsam, esset postquam intellectus in eam influxit: quod est implicatorium, & absurdum; siquidem ad hoc requiritur auxilium elevans intellectum, ut hic constitutur in actu primo proximo ad eliciendum supernaturalem operationem.

Refellitur amplius.

Confirmatur primo: quia ex opposito fieret, quod cum Concilia diffiniunt necessarium esse auxilium divinum ad operandum supernaturaliter, nihil aliud decernerent, quam necessariam esse operationem ad operandum: consequens est absurdum, & indignum Conciliorum gravitate; siquidem ex ipsis terminis liquet non posse hominem sine operatione operari. Immo oppositum non asseruerunt hæretici, sed liquido concedebant hominem non operari absque operatione; admittebantque omnes operationes nostras esse à Deo tā-

quam à primo principio extrinseco, & universali. Ergo Concilia ita tuerentur necessitatē auxilij intrinseci ad opera supernaturalia loquuntur de aliquo vere prævio ad ipsas operationes, & ab eis realiter distincto. Alias eorum in hac parte decreta superflua essent, nec ullum damnarent hæreticorum errorem.

Confirmatur secundo: quia auxilium intrinsecum communicans intellectui vires, & posse proximum ad operationes supernaturales vere constituit intellectum in actu primo supernaturali separabili ab actu secundo, saltem per divinam potentiam: omne quippe auxilium sufficiens, ejusmodi est illud, quod communicat posse, est separabile saltem divinitus, ab auxilio efficaci, quod præstat agere: sed intellectio creata ut dependens à Deo est omnino inseparabilis à seipsa ut dependet à creatura: implicat enim, quod intellectio fluens ab intellectu creato dependeat à Deo, & quod re ipsa non dependeat ab ipso intellectu, ut ex ipsis terminis liquet: ergo auxilium intrinsecum, quo intellectus fit proximè potens ad primam operationem supernaturalem, nullo modo valet formaliter in eadem operatione consistere.

19. Ea vero, quibus responsio hæc tenus impugnata nitebatur; nihil probant: quia licet eadem indivisibilis actio creata prius, hoc est magis, intimius, & immediatius dependeat à Deo, quam à creatura: nihilominus in nullo signo à quo, vel in quo reali, vel rationis procedit à Deo, in quo simul non procedit à creatura: & consequenter ut procedens à Deo non habet sufficientem prioritatem, ut comparetur per modum principij ad seipsam, quatenus à creatura procedit. Nam ad illud prius sufficit, quod terminet influxum Dei sub ratione communis entis, quæ est realiter, ac rebus intimior, quam ratio entis particularis, sub qua attingitur à creatura. Sed ad hoc posterius requiritur distinctio realis inter id, quod habet rationem auxilij, & illud pro quo auxilium desideratur, & quod unum præcedat realiter aliud, & queat ab eo separari: quorum neutrum salvatur in eadem indivisibili operatione, ut constat ex nuper dictis.

Motivum præcedentis responsionis anver-
vultur.

Per quod etiam liquet ad exemplum causalitatis finis: nam amor non dicitur movere voluntatem per modum elevantis, & trahentis ad bonum. Et quia hæc tractio est vitalis, exerceri necessario debet per actum ipsius voluntatis. Unde per eundem intransitivè actum, quo voluntas elicitur à fine, movet seipsam in eundem finem: & per consequens coincidunt in eadem indivisibili entitate motio finis, & voluntatis causalitas, nec una valet ab altera separari. Comparatur enim non per modum causæ, & effectus, sed ut duo respectus ad distincta principia: quæ optimè possunt in eadem entitate adunari. Sicut eadem actio respicit causam efficientem, & objectum, & eadem unio materiam, & formam, & eadem relatio duo extrema. Nec est inconveniens, quod intimius respiciat unum terminum, quam alium, ac proinde quod prius, hoc est magis, & intimius dependeat ab uno illorum. Operatio autem, & auxilium non sic comparantur; sed ut causa, & effectus realiter separabilis: ac proinde opus est, quod realiter distinguantur.

§. III.

Aliorum responsio confutatur.

20. TERTIO occurrunt nostræ rationi alij Auctores opinionis adversæ concedendo actus supernaturales indeliberatos esse activè à potentiis nostris, & non habere rationem auxilij ad semetipsos, sed desiderari aliud auxilium ab eis distinctum.

Tertia ad-
versariorum
responsio.

distinctum; asserunt tamen hoc auxilium esse ipsum Deum, qui simul cum potentiis creatis ad actus supernaturales concurrat, & supplet influxum auxilij inhærentis. Unde consequenter asserunt primum auxilium intrinsecum actuale consistere formaliter in operationibus supernaturalibus indeliberatis, quatenus influunt in actus liberos subsequentes. Quidquid enim per modum auxilij actualis ad actus indeliberatos præsupponitur, vel non est aliquid intrinsecum, vel saltem non inhæret.

Refellitur.

21. Sed contra hanc responsionem perstat in suo robore argumentum superius factum: quia cum dicitur intellectum, v.g. adjuvari per concursum Dei suppletis vires auxilij creati; vel significatur Deum peculiari modo uniri intellectui per modum principij dantis illud posse, & illam efficacitatem proximam, quæ posset aliunde ab auxilio creato mutuari? Vel solum denotatur Deum concurrere purè simultaneè per modum agentis supernaturalis attingentis immediatè supernaturalitatem intellectus; & relinquendo intellectui creato, ut attingat ejusdem operationis vitalitatem, & alia prædicata, quæ supernaturalitatem non explicant? Si eligatur primum cum Suario infra referendo; adhuc salvatur veritas nostræ assertionis; nam gratis admissio, & non concessio, quod Deus queat uniri intellectui nostro per modum principij, & auxilij in ordine ad efficiendum supernaturales operationes; tunc ipse Deus se habebit per modum auxilij intrinseci: ad rationem quippè gratiæ intrinsecæ non est necessarium, quod donum gratuitum inhæreat, aut informet; sed sufficit intime uniri alia unionē, quæcumque illa sit. Et propterea personalitas divina unita humanitati, & species increata unita intellectui, & Spiritus sanctus unitus voluntati per modum ponderis, habent veram rationem gratiæ intrinsecæ, quamvis non uniantur per informationem, vel inhærentiam, ut satis constat ex dictis *disp. 1. cap. 1. §. 3.* Si ergo Deus seipso unitur intellectui creato in ratione principij elevantis ipsum ad operationes supernaturales, præstatque, seclusis imperfectionibus, quidquid auxilium inhærens communicare posset: plane inferitur primum auxilium actuale gratiæ intrinsecæ non consistere formaliter in aliqua operatione creata, nec ab illa processum intrinsecum totius salutis primitus inchoari, sed ab alio auxilio intrinseci, quodcumque illud sit. Diximus *gratis admissis, & non concessis*, &c. quia dubio sequenti ostendimus ex professio Deum non uniri per modum auxilij intrinseci dantis intellectui posse, & efficacitatem proximam ad actus supernaturales: per quod falsitas responsionis nuper datæ amplius apparebit.

Continuatur impugnatio. Ripalda.

22. Si autem cum Ripalda, & aliis eligatur secunda dilemmatis pars, eam possumus efficaciter confutare tam ex Theologiæ, quam ex Philosophiæ principiis. *Primo*: quia, esto, actus supernaturales fieri possent absolutè per illud auxilium extrinsecum, & purè concomitans, quale iste Auctor describit: nihilominus servata communi, & suavi providentia ordinis gratiæ, petunt aliquod principium intrinsecum creatum ejusdem ordinis, ut sic observetur debita proportio inter actum primum, & secundum: qua ratione probant communiter Theologi existere de facto in potentiis animæ habitus operativos supernaturales, qui sunt principia supernaturalium operationum: sed Deus in communi ad ultimum justificationem procedit secundum communem, & suavem providentiam ordinis gratiæ; nec adest urgens, vel apparens ratio ad

oppositum asserendum: ergo de facto actus supernaturales indeliberati fiunt ab intellectu creato adjuto aliquo auxilio intrinseci, & non per puram subordinationem ad auxilium extrinsecum concursus simultanei. Præsertim quia nullatenus repugnat dari auxilium actuale intrinsecum, quod suapte natura sit qualitas fluida, & facile transiens ut *dub. 3.* ostendimus.

Secundo: quia sicut intellectus nequit vivere per actum, nisi influat in actum, ut *num. 14.* diximus; ita nequit vivere supernaturaliter per actum supernaturalē, nisi influat in ipsam actus supernaturalitatem: sed intellectus creatus sibi relictus nequit in supernaturalitatem influere: ergo intellectus creatus sibi relictus nequit supernaturaliter vivere: atqui intellectus eliciens actus supernaturales indeliberatos vivit supernaturaliter, sicut eliciens actus naturales indeliberatos, naturaliter vivit: ergo intellectus prædictos actus supernaturales eliciens non relinquitur sibi ipsi, sed elevatur intrinsecè per aliquod supernaturale auxilium. Nec satis est dicere, quod intellectus non relinquitur sibi ipsi, sed adjuvatur auxilio extrinseci concursus simultanei supernaturalis, sive attingentis supernaturalitatem actus. Hoc enim nihil est: quia connotatio illius extrinseci concursus non immutat intellectum, sed ipsum in sua nuditate relinquit; atque ideo non præstat illi, ut præcontineat in se actum supernaturalem, quem antea non continebat: ergo illa supernaturalitas actus est purè ab extrinseci, atque ideo erit supernaturalitas mortua: sicut communiter Adversarij asserunt species intelligibilis, & habitus infusus esse qualitates non vitales, quia non fluunt à natura viventi, sed proveniunt ab agente extrinseci: & consequenter intellectus non vivet supernaturaliter per actus supernaturales indeliberatos à se elicitos. Quod quam absurdum sit, liquet ex ipsis terminis: nam intellectio, v.g. indeliberata supernaturalis unit vitaliter, & supernaturaliter intellectum cum objecto supernaturali: quemadmodum universaliter loquendo, intellectio unit vitaliter intellectum cum objecto cognito. Unde intellectus vivit supernaturaliter per cognitionem supernaturalem, sicut naturaliter per naturalem.

Tertio refellitur prædicta responsio: quia si intellectus propriæ nuditati relictus posset influere in actus supernaturales indeliberatos, sequeretur intellectum posse propriis viribus efficere actus supernaturales: consequens est omnino absurdum, utpote destruens supernaturalitatem ipsorum actuum, quæ consistit in excessu supra omnes vires naturæ: ergo antecedens est falsum. Sequela ostenditur: quia id potest intellectus per proprias vires, quod potest per semetipsum propriæ nuditati relictum.

23. Nec refert, si respondeas intellectum non relinqui propriæ nuditati, sed adjuvari gratia extrinseci concursus simultanei supernaturalis, qui est supra omnem exigentiam naturæ.

Hoc, inquam, non refert: quia responsio hæc petit principium: hoc enim est inconveniens, & absurdum, quod deducitur ex opposita sententia, nimirum concursum simultaneum Dei cum intellectu ad actus supernaturales non esse specialem gratiam; sed concedendum esse absolutè, quod intellectus queat propriis viribus, quas ex vi creationis accepit prædictos actus elicere. Id autem ostenditur: quia concursus simultaneus Dei cum creatura ad actus, ad quos illa habeat potentiam, & efficacitatem proximam in suo ordine, non est specialis gratia, sed spectat ad providentiam communem; atqui intellectus juxta dicendi modum, quem impugnamus,

*Incidenter etiam
suo consuetudine.*

*In convenientia ex admodum
sua opinione.*

pugnamus, habet potentiam, & efficacitatem proximam in suo ordine ad supernaturales operationes: ergo concursus simultaneous Dei cum intellectu ad huiusmodi opera non habet rationem gratiæ specialis. Major constat ex dictis *disp. 2.* fere per totam, & insuper probatur: nam ideo concursus simultaneous Dei cum homine ad actus naturales non habet rationem gratiæ specialis, quia homo habet in suo ordine posse, & efficacitatem proximam ad dictos actus, hoc est, habet vires sufficientes ad attingendum actum secundum eas rationes, quæ causæ particulari proximæ correspondent: quamvis nequeat attingere illum secundum alios conceptus, qui sunt proprii effectus Dei, ut puta secundum universalem rationem entis, vel quoad ultimam existentiam actualitatem. Minor etiam liquet ad hominem: quia si intellectui creato deficeret in suo ordine potentia, & efficacia proxima ad actus supernaturales, non posset eos elicere, nisi prius in ordine compleretur, & elevaretur: quod tamen renuit Adversarius admittere. Inde enim videtur sibi salvare intellectum posse fieri potestem ad actus supernaturales sine mutatione intrinseca: quia existimat intellectum non dici impotentem defectu alicujus intrinseci, sed quia non connotat extrinsecum Dei concursum: eo vero connotato, potens absolute appellatur, & transit de impotente ad potentem absque intrinseca mutatione, ut ipse discurrit *t. 1. disp. 34.*

Confirmat. I.

Confirmatur primo: quia concursus Dei, qui est juxta exigentiam naturæ, nequit esse gratia specialis: sed si intellectus creatus haberet efficacitatem proximam ad actus supernaturales, exigeret concursum Dei simultaneum ad prædictos actus: ergo prædictus concursus non haberet rationem gratiæ specialis: ac per consequens posset natura absque speciali gratia concurrere ad actus supernaturales: quod est hæresis damnata in Conc. Arausico. *2. can. 5. & 6.* & in Trid. *sess. 6. can. 3.* ubi diffinitur hominem indigere gratia Dei ad actus conducentes ad salutem, quales sunt omnes supernaturales operationes, ut fusi diximus *disp. 3. à num. 83.* Cætera constant, & minor ostenditur: quia naturam exigere concursum Dei ad aliquam operationem nihil aliud est, quam naturam si ipsa appetitu innato propendere in prædictam operationem: nam huiusmodi appetitus secum affert exigentiam aliorum comprincipiorum, sive intrinseca sint, sive extrinseca, & nihil aliud est illa exigere, quam operationem appetere: atqui intellectus habens in suo ordine posse, & efficacitatem proximam ad aliquem actum, eo ipso propendit in ipsum appetitu innato; cum qualibet virtus proxima naturaliter appetat suum exercitium: ergo si intellectus creatus haberet posse, & efficacitatem proximam in suo ordine ad actus supernaturales, eo ipso exigeret concursum simultaneum Dei ad prædictos actus.

Secundo.

Confirmatur secundo: quia si natura nullo dono supernaturali affecta, connotando extrinsecum Dei concursum efficeret actus indeliberatos supernaturales, qui postea, ut Adversarij admittunt, influerent in actus supernaturales liberos, quibus homo disponitur ad salutem; sequeretur naturam nullo supernaturali dono affectam esse primum principium intrinsecum salutis, ac proinde salutem esse in nobis, & ex nobis, sicut si à natura nullo dono supernaturali affecta, sed connotante concursum Dei simultaneum, fluere potentia, aut habitus supernaturales, qui in sublequentes actus supernaturales influerent, non posset non dici naturam esse primam salutis radicem. Nec enim minus subordinantur naturæ actus vitales ab ea elicti, quam potentia ab ea dimanantes: nec magis confert natu-

rae concursus Dei simultaneous in actus, ac concursus simultaneous in potentias: nam utrobique relinquit naturæ, ut influat secundum sibi propria, & intrinseca.

24. Confirmatur tertio: quia Pelagius cum suis asseclis non negavit concursum Dei simultaneum ad actiones creatas, sed illum tandem asseruit concedens attemperandum esse ipsorum operum qualitati, ut ostendimus *disp. 1. cap. 4. §. 4.* & satis constat ex Juliano Pelagij discipulo, quem Augustin. introducit ita loquentem: *Ut igitur prima fidei nostræ fundamenta cognoscas, noster Deus factor est omnium, quæ non erant, & dispensator omnium, quæ sunt.* Unde minimè diffiterentur admittere necessitatem concursus divini ad primos actus indeliberatos conducentes ad salutem; quos Adversarij appellant prima auxilia: hunc quippè concursum non solum Fides sancit, sed ratio etiam naturalis evincit. Et tamen Concilia, & Patres damnant Pelagianos tanquam gratiæ actualis (de hac quippè erant præcipuæ controversiæ) desertores, & inimicos. Ergo signum manifestum est Concilia, & Patres præter concursum Dei simultaneum desiderare aliam gratiam actualem ad omnes actus salutares, sive indeliberati, sive liberi existant. Præsertim quia actus liberi supernaturales non ideo indigent gratia intrinseca, quia liberi sunt, sed quia sunt supernaturales, & conducunt ad salutem: quæ ratio urgentius militat in primis actibus indeliberatis, siquidem supernaturales sunt, ut supponitur, & insuper determinant ad actus supernaturales sublequentes, comparanturque ad eos per modum principij. Prima igitur gratia intrinseca, quam Concilia statuunt, non consistit in actibus vitalibus à natura immediate procedentibus, sed in aliquo alio prævio, quod Deus antecederet ad omnem naturæ influxum producit. Et hoc est, quod decernit Arausicanum *2. can. 20.* his verbis: *Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo: nulla vero facit homo bona, quæ Deus non præstet, ut faciat homo.* Quo etiam sensu accipiendum est illud Psalm. *120. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum, & terram.* Non enim dixit Propheta, Auxilium meum à Domino, & à me, sed à Domino, qui fecit cælum, & terram; ut indicaret non minus auxilium Dei esse unice effectivè à solo Deo, ac effectus illi, qui per creationem fuere producti. Quod disertis verbis tradit D. Bernardus *lib. de gratia, & libero arbitrio*, asserens Deum solum operari in nobis exordium salutis, non per nos, neque nobiscum.

Tertio, & urgent.

Pelagius non semper negavit concursum Dei simultaneum.

Conc. Araus.

D. Bernard.

25. Denique posset rationi nostræ tandem occurrere dicendo hominem solum concurrere instrumentaliter ad illos primos motus supernaturales. Sed hæc solutio facile refellitur tum ex his, quæ adversus Vegam *num. 14.* statuimus: tum ex doctrina tradita *Tract. 2. disp. 4. dub. 4. §. 6.* ubi eandem evasionem impugnavimus: ad quem locum remittimus Lectorem, ne actum agere videamur. Præsertim, quod licet gratis concederemus hominem concurrere instrumentaliter ad primas operationes supernaturales indeliberatas; adhuc fundamentum nostræ assertionis in suo robore persistit: quia instrumentum physicum debet elevari per aliquid intrinsecum, & ejusdem ordinis cum effectu, ut modo supponimus ex vera Philosophia, quam docent N. Complut. *in lib. Physic. disp. 12. quest. 1.* Quocirca potius in eo intrinseco hominem elevante, quam in prima operatione indeliberata, quæ illud intrinsecum supponit, ratio primi auxiliij intrinseci constituenda est.

Ultima responsio, & eius impugnatio.

§. IV.

Refertur contraria sententia & præcipuum illius fundamentum diruitur.

Opinio contraria.
Curiel.
Montesin.
Mascareñas.
Vazquez.
Suarez.
Arrub.
Tanner.
Ripalda.
Primum argumentum.

26. **O**ppositam nihilominus opinionem tuetur Curiel in præfenti *dub. 1. §. 6. Montesinos disp. 31. §. 1. Mascareñas disp. 1. de auxiliis part. 4. Vazquez disput. 185. cap. 2. Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 3. Arrubal. 1. part. disp. 70. cap. 3. Tannerus tom. 2. disp. 6. quæst. 3. Ripalda tom. 1. disp. 34. & tom. 2. disp. 104. ubi alios recentiores adducit. Et probatur primo: quia primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis formaliter sumptum consistit in vocatione, sive illuminatione, qua homo excitatur ad suam conversionem: sed vocatio, & illuminatio formaliter sumptæ consistunt formaliter in aliqua operatione vitali: ergo primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis consistit formaliter in prædicta operatione. Consequentia est legitima. Minor etiam constat: quia vocatio, & illuminatio sunt actus, quibus homo quasi somno prius deditus incipit attendere ad divina juxta illud Apostoli ad Ephes. 5. *Exurge, qui dormis*: atqui actus, quo homo attendit, & advertit ad aliquod objectum, est operatio vitalis ab ipso homine elicita, ut est per se notum, & satis liquet ex iis, quæ num. 14. contra Vegam statuimus: ergo vocatio, & illuminatio formaliter sumptæ consistunt formaliter in aliqua operatione vitali. Præsertim quia si vocatio non consisteret in prædicta operatione, homo à Deo vocatus ad divina non magis ea adverteret, quam si non vocaretur; & consequenter deobligaretur ipsi obedire, & minime peccaret non consentiendo, quod est absurdum. Major autem videtur expressa determinatio Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. ubi hæc habentur: *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis existentibus eorum meritis, vocantur; ut qui per peccata à Deo averterant, per eius excitantem, atque adiuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando disponantur, &c.**

Conc. Trid.

Confirm. 1.

Confirmatur primo: quia illa est prima gratia auxilians intrinseca ad quam Concilia, ut devitent gratiam dari ex meritis, reducunt totam seriem auxiliorum interiorum: sed in hac reductione sistunt ultimo, nempe in divina excitatione facta per illuminationem Spiritus sancti: hæc igitur illuminatio est primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis: & consequenter cum illuminatione sit formaliter actio vitalis; sequitur prædictum auxilium in huiusmodi operatione consistere. Cætera constant, & minor suadet tum ex Concilio Tridentino tam loco nuper citato, quàm can. 3. & 4. ejusdem sessionis, quibus primum gratiæ auxilium vocat *inspirationem*, & *excitationem*. Tum etiam ex Concilio Arausicano 2. can. 6. ubi diffinit dari nobis auxilium ad credendum, & ut velimus credere *per inspirationem Spiritus sancti*, & can. 7. declarat *auxilium gratia esse illuminationem Spiritus sancti*. Tum denique ex Conciliis Milevitano can. 4. Moguntino in decretis fidei, & Colonienfi de Sacramento Pœnitentie pag. 289. quæ eodem modo naturam primi auxilij exponunt, sistuntque semper in aliqua illustratione intellectus.

Secundo.

Confirmatur secundo: nam SS. Patres, qui ad-

versus Pelagium, & ejus sequaces disputarunt, totum negotium, & seriem auxiliorum interiorum reducerunt, tanquam ad primum auxilium supra omnem exigentiam naturæ, vel meriti collatum, ad vocationem, & illustrationem intellectus: ergo in hac consistit formaliter primum auxilium: alias Patres, & Concilia diminute in hoc negotio procederent. Antecedens, relictis aliis pluribus testimoniis, probatur tum ex D. August. lib. de *Spiritu & litera* cap. 34. ubi inquit: *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & credamus: visorum autem suasio quadam illuminatione est*. Et de verbis Apostoli cap. 13. post medium ait: *Spiritus Dei aguntur Filij Dei, sed Spiritu illuminante, exhortante, &c.* Tum ex D. Prospero Augustini discipulo in lib. 2. de *vocat. gentium* cap. 9. ubi hæc habet: *Gratia principaliter præeminet suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando Concilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*. Ubi ut vides, præcipuam eminentiam gratiæ (quæ in primo auxilio maximè lucet) collocavit in inspirationibus, suasionibus, aliisque vitalibus operationibus.

Confirmatur tertio ex Ripalda: quia si Pelagius admisisset necessitatem cogitationis supernaturalis à Deo productæ, & requisitæ ad actus liberos conducentes ad salutem, nequiquam damnaretur à Conciliis, & Patribus tanquam gratiæ auxiliantis everfor: ergo satisfacit Conciliorum, & Patrum intentioni, salvatque eorum decreta, & illorum damnationem devitat, qui fatetur necessariam esse cogitationem aliquam supernaturalem à Deo immissam ad actus conducentes ad salutem, quamvis neget necessitatem alterius auxilij intrinseci influentis in has operationes: ergo juxta Concilia, & Patres non oportet admittere aliud auxilium intrinsecum gratiæ actualis, præter actus supernaturales indeliberatos, quibus homo ad subsequentes actus liberos excitetur.

27. Huic argumento, & confirmationibus respondentur primo animadvertendo vocationem posse bifariam accipi, nempe formaliter, & causaliter. Et quidem priori modo accepta consistit formaliter in aliquo actu intellectus, quo homo incipit ad divina attendere: posteriori autem modo sumpta consistit formaliter in aliquo prævio, & intrinseco, quod prædictam attentionem causat, & inducit. Cujus distinctionis ratio satis constat ex supra traditis: nam cum vocatio formaliter sumpta sit actus vitalis supernaturalis, nequit non supponere in intellectu aliquod principium supernaturale ipsam inferens: quod quia actuale est, & vocationem formalem causat, merito potest appellari vocatio, saltem causaliter. Frequenter enim nomen termini, vel actionis tribuitur principio, & è converso: sicut D. Thom. quæst. 4. de Verit. art. 2. ad 2. & opusc. 13. notitiam actualem, seu considerationem objecti appellat verbum, non quia verbum formaliter sit, sed quia illud causat, & sibi annexam habet. Et eadem ratione dicitur Psal. 26. *Dominus illuminatio mea, & salus mea*: quia licet Deus non sit formaliter illuminatio, vel salus nostra; nos tamen illuminat, & salvos facit. Immo ob eandem causam Baptismus solet illuminatio dici: quoniam primi luminis consortium tradit, & divinarum illustrationum principium est, ut dicit D. Dionys. Eccles. Hierarch. c. 3. Sic ergo in usu Conciliorum, & Patrum utraque vocatio confundi solet, & incomplexa voce plerumque exprimitur: tum quia se mutuo comitantur; tum quia

D. August.

D. Prosper.

Tertio.
Ripalda.

Nota pro argumenti solutione.

D. Thom.

D. Dionys.

quia vocatio formalis, quæ notior est, necessario supponit vocationem causalem, à qua procedit. Qua etiam de causa vocationis nomen formali potius, quam causali frequentius attribuitur.

Occurritur
argumento.

Quo supposito ad argumentum respondetur distinguendo majorem: *Primum auxilium gratiæ actualis formaliter sumptum consistit in vocatione formali*, nego majorem; *in vocatione causali*, concedimus; & concessa minori, negamus consequentiam: quæ ut legitime inferretur ex præmissis, deberet major verificari de vocatione formali. Ad probationem autem in contrarium desumptam ex Concilio Tridentino dicendum est Concilium nomine vocationis comprehendere tam vocationem causalem, quæ consistit formaliter in auxilio intellectui ante omnem operationem supernaturalem impresso, quam vocationem formalem, quæ est formaliter intellectus operatio. Utraque enim pro eodem auxilio moraliter reputatur: tum quia se mutuo comitantur: tum quia utraque requiritur ad actus liberos subsequentes, quibus homo se disponit ad salutem. Quod si inter utramque vocationem fiat metaphysica comparatio; exordium salutis à vocatione causali (qua homines, nullis eorum meritis existentibus, à Deo vocantur) desumendum est, ut constat ex iis, quæ supra tradidimus: & oppositum nullo modo colligitur ex Concilio.

Diluitur prima
confirmatio.

28. Ex quibus liquet ad primam confirmationem: nam gratia auxilians, ad quam reducunt Concilia seriem omnium auxiliorum interiorum, & in qua ultimo sistunt, est quidem divina excitatio, seu illuminatio. Sed hæc moraliter accepta complectitur tam primam intellectionem supernaturalem, quam auxilium ei prævium, à quo intellectio procedit: metaphysice autem, & primitus considerata non consistit formaliter in operatione, sed in auxilio antecedenti, quo intellectus elevatur ad operandum. Et de excitatione, sive illuminatione hoc posteriori modo sumpta loquuntur communiter Concilia agentia contra Pelagianos: nam licet illuminatio ex vi vocabuli frequentius usurpetur pro operatione; ad intentionem tamen Conciliorum magis referebat contraria usurpatio. Concessio enim dari aliquod auxilium unice à Deo productum, & prævium ad omnem operationem; liquido statuitur necessitas divinæ gratiæ, quam Concilia contra Pelagianos firmant. Quod non ita salvant, qui admittunt primas operationes conducentes ad salutem procedere immediate à natura nullo auxilio intrinseco adjuta.

Solvitur se-
cundo.

Et eodem modo respondendum est secundæ confirmationi: quamvis enim Patres asserant negotium salutis inchoari à sancta illuminatione, aut cogitatione; nihilominus non excludunt principium intrinsecum ejusdem cogitationis: sciebant enim, quod sufficientes non sumus aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est: quod præsertim intelligendum est in iis, quæ ad Religionem, & pietatem spectant, ut loquitur August. lib. de Prædest. Sanct. cap. 2. Unde pro hujusmodi cogitationibus, sive deliberatæ sint, sive indeliberatæ, necessario admittendum est aliquod principium intrinsecum dans sufficientiam, & posse proximum. Et hoc, inquit D. Th. ad locum citatum Apostoli lect. 1. est contra Pelagianos dicentes, quod inchoatio boni operis est ex nobis. Quod si aliquando Patres videantur primitatem in negotio salutis attribui sanctæ cogitationi; minime tamen excludunt ejus principium, nempe auxilium actuale, sed loquuntur de primatu comparative ad alias operationes conducentes ad salutem: inter quas libenter concedimus primam esse sanctæ cogitationem.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

Ad ultimam confirmationem dicendum est, quod si Pelagius asseruisset necessariam esse aliquam illuminationem supernaturalem ad actus conducentes ad salutem, & voluisse consequenter procedere; necessario debuisset admittere aliquod auxilium prævium, & intrinsecum ab eadem cogitatione diversum: sicut è converso ex eo, quod negaverit necessitatem prædicti auxilij, convincitur negasse prædictam supernaturalem cogitationem. Non enim cohæret operationem vitalem esse supernaturalem, & quod à natura omni auxilio nuda immediate procedat; sive, & in idem redit, quod non procedat à principio intrinseco supernaturali. Si autem Pelagius, negato illo auxilio, cogitationem supernaturalem admitteret, minime latisfaceret Patribus, & Conciliis; sed ansam novam præberet, ut de ejus ambigua, & lubrica mente suspicarentur. Nam licet concedendo cogitationem esse supernaturalem, rectæ fidei connivere videretur, & verbis æquivocis, quod sæpe fecit, frangeret invidiam: nihilominus negando necessitatem auxilij interni ad eandem cogitationem, larvam tandem deponeret, & verum se proderet auxiliantis gratiæ everso, negans factis, quod verbo concesserat. Quas inconsequentias notas sæpe incurrunt Pelagius, & ejus discipuli, ut pluribus possemus ostendere. Videatur D. August. epist. 143. ad Anastasium contra quosdam, qui nimium arrogant humanæ voluntati: ubi cum dixisset hujusmodi homines excludere necessitatem orandi, statim advertit, & subjunxit: *Non quia hoc audent aperte dicere, sed eorum sententiam, velint, nolint, hoc urique sequitur.* Recolantur, quæ de vaferrima Pelagianorum, ne palam deprehenderentur, obscuritate, observavimus disp. 1. cap. 4. §. 3.

29. Secundo possemus eidem argumento cum suis confirmationibus aliter respondere, vel amplius explicare doctrinam hæcenus traditam, observando vocationem, sive illuminationem supernaturalem, qua Deus hominem ad suam conversionem excitat, posse dupliciter considerari, active scilicet, & passive. Priori modo considerata est formaliter, & in recto actio increata Dei aliquod objectum nobis proponentis, nobisque lumen communicantis, insimulque vel novas species infundentis, vel antiquas diversimode coordinantis. Quamvis enim vocatio, sicut & locutio ex generali ratione locutionis solum importet meram propositionem sive manifestationem objecti, ut patet in Angelis, & hominibus, qui lumen intellectivum, aut species eis, quibus loquuntur, non communicant: locutio tamen, & vocatio Dei simul cum conceptu manifestationis habet conceptum infusionis luminis, & specierum, quibus indigemus ad eliciendum cogitationem supernaturalem. Posteriori autem modo considerata consistit formaliter in lumine, & speciebus vel de novo productis, vel de novo coordinatis, quæ terminant immediate vocationem, & locutionem activam Dei. Nam generaliter loquendo, actio divina passive sumpta supponit formaliter pro termino actionis Dei: lumen autem, & species supernaturales, aut supernaturaliter coordinatæ sunt terminus vocationis, & locutionis divinæ: quocirca possunt vocatio, locutio, & illuminatio Dei passive sumptæ denominari. Actus vero intellectus, quos homo prædicto lumine, & speciebus adjutus elicit, & quibus incipit ad divina attendere, non habent proprie loquendo rationem vocationis activæ, vel passivæ: sed magis important conceptum disciplinæ, & eruditionis, atque auditionis Deo vocanti adhibite.

Proponitur
alia argu-
menti respon-
sio.

Illuminatio
dicitur activa
& passiva.

30. Quæ omnia amplius explicari valent ex
P P iis,

Illustratur

precedens doctrina.

D. Thom.

iis, quæ contingunt in locutione Dei ad Prophetas. Nam sicut Deus homines, in quibus nulli habitus supernaturales præexistunt, vocat communicando ipsis aliquas subitaneas illustrationes ad instar confectionum: ita loquitur Prophetis, conferendo eisdem repentinas quasdam illustrationes, non quidem permanentes, sed ad modum transeuntis, ut expresse tradit D. Th. 2. 2. q. 171. ubi ait: *Lumen dupliciter alicui inesse potest: uno modo per modum forme permanentis, sicut lumen corporale est in sole, & in igne: alio modo per modum cuiusdam passionis, sive impressionis transeuntis, sicut lumen est in aëre. Lumen autem propheticum non inest menti prophetae per modum forme permanentis: alias oporteret, quod semper Propheta adesset facultas prophetandi, quod patet esse falsum.* Et post pauca concludit: *Relinquitur ergo, quod lumen propheticum insit anime Prophetae per modum cuiusdam passionis, vel impressionis transeuntis.* Et nihilominus non obstante, quod cognitio prophetica fiat subitanea, & ad instar primorum motuum supernaturalium indeliberatorum, quibus homines ad suam salutem vocantur: tamen præter actum increatum locutionis Dei ad Prophetam, & præter actum creatum, quo Propheta attingit objectum revelatum, adest lumen aliquod creatum, & inhærens, quod est terminus divinæ locutionis (& idcirco locutio passiva vocatur) & simul est principium auditionis, sive eruditionis, qua Propheta objectum revelatum cognoscit, ut tradit D. Th. tum loco nuper citato, tum qu. 173. sequenti art. 2. ad 3. ubi inquit, quod homo naturali virtute nequit formare species, ut sint ordinate ad representandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt: sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis hominis. Tum etiam in quæst. 12. de verit. art. 1. ad 4. ex argumentis sed contra, ubi ait. Sic ergo locutio, qua Deus Prophetis locutus esse dicitur in Scripturis, non solum attenditur quantum ad species rerum impressas, sed etiam quantum ad lumen inditum, quo mens Propheta de aliquo certificatur. Pariter ergo in intellectibus indeliberatis supernaturalibus, quibus homo incipit ad divina attendere, præter vocationem active sumptam, quæ est actio Dei increata, & præter intellectiorem creatam, quæ se habet, ut auditio, & attentio; necessario est constituendum aliquod lumen supernaturale homini impressum, quod simul sit terminus vocationis divinæ, & principium auditionis creatæ: & hoc lumen appellamus vocationem Dei passive consideratam. Et plane necessitatem speciei supernaturalis ad supernaturalem cognitionem admittit, & docet

D. Thom.

Suarez.

Tradita doctrina applicatur.

Suarius 3. p. disp. 19. sect. 3. qui loco supra citato tradit (nescimus, an consequenter) nullum auxilium intrinsecum, & inhærens requiri ad primos actus supernaturales indeliberatos. Videantur, quæ diximus disp. 3. dub. 3. num. 53.

31. Ex his ergo ad argumentum superius factum, & omnes confirmationes facile, & breviter respondetur: concedimus enim primum auxilium gratiæ actualis consistere formaliter in vocatione, qua homines, ut loquitur Tridentinum, à Deo ad propriam salutem vocantur: concedimus etiam totum processum auxiliorum interiorum ad hanc Dei vocationem tanquam ad primum auxilium in hoc ordine revocandum esse, & in eo ultimo sistendum fore. Negamus tamen, quod vocatio consistat formaliter in aliqua operatione ab homine elicitæ: hæc quippe non vocatio, aut illuminatio est, sed magis habet rationem auditionis, eruditionis, ac disciplinæ. Vocatio ergo active sumpta

est actus increatus, & in Deo manens, passive autem accepta consistit in lumine, & speciebus vel denuo productis, vel denuo coordinatis, ut nuper explicuimus. Ex quibus prior vocatio habet rationem auxilij extrinseci; posterior vero est primum auxilium intrinsecum actuale. Nec adversus hanc doctrinam urget aliqua ex auctoritatibus, quæ nobis obijciuntur; sed potius ex omnibus illis colligitur argumentum contra nos factum in Adversarios retorquendum esse. Quoniam primum auxilium gratiæ actualis intrinsecè consistit formaliter in vocatione supernaturali, ut Concilia, & Patres decernunt: atqui vocatio non consistit formaliter in prima operatione supernaturali, sed in aliquo talem operationem antecedenti, ut nuper declaravimus: ergo primum auxilium gratiæ actualis intrinsecè non consistit formaliter in aliqua operatione.

32. Dices: si vocatio Dei saltem passive accepta, non consisteret formaliter in aliqua operatione intellectus, fieri posset hominem actu à Deo vocari, & actu nil cognoscere, vel advertere: quidquid enim distinguitur ab intellectiōe, eamque antecedit, est ab ea realiter separabile: consequens implicat contradictionem, & reddit prorsus inutilem prædictam vocationem; siquidem nullam novam hominis advertentiam importat; sed eum relinquit in statu, in quo præexistebat: ergo vocatio, saltem passive sumpta, consistit formaliter in aliqua operatione.

Respondetur negando sequelam: nunquam enim homo à Deo vocatur in actu secundo, quin simul attendat, & aliquid de novo cognoscat. Quod non accidit, quia vocatio etiam passive sumpta sit formaliter intellectiō, vel advertentia; sed quia Deus non dicitur vocare in actu secundo, nisi quatenus infert re ipsa actualem cognitionem, & facit hominem actu attendere: ob quam etiam rationem causa actu causans est inseparabilis ab effectu, licet ab eo distinguatur, ipsumque realiter antecedit. Potest itaque illud intrinsecum, quod Deus communicat intellectui, & in quo asserimus consistere primum auxilium intrinsecum, dupliciter considerari: uno modo quoad solam suam entitatem: & hac ratione non implicat, quod separetur ab actu cognitionis creatæ: quia solum habet dare posse proximum ad prædictam cognitionem, diciturque vocatio in actu primo. Altero modo, ut habet sibi annexum auxilium efficax, descenditque ex voluntate Dei intendentis efficaciter cognitionem creatam, seu primam attentionem: & hoc pacto connectitur infallibiliter cum illa, & dicitur vocatio actualis. Communiter vero, & per se loquendo, prædicta vocatio passive sumpta petit auxilium efficax, & infert re ipsa attentionem, subindeque absolute appellanda est vocatio actualis. Nam ex parte objecti importat species sufficienter representantes, & ex parte principij affert posse, & virtutem proximam, ut supra vidimus: cumque intellectus sit potentia naturalis, quæ positis omnibus requisitis ad agendum necessario operatur, sequitur prædictam vocationem inferre necessario, naturaliter, & per se loquendo attentionem actualem: quamvis metaphysice non repugnet, quod ab ea realiter separetur.

S. V.

Cætera ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

33. **A**B aliis hujus sententiæ motivis facilius nos explicabimus, quia minoris momenti sunt, secundum argumentum.

sunt. Arguitur ergo secundo : nam hoc ipso, quod Deus ut auctor supernaturalis concurrat simul cum homine ad aliquam operationem, nequit non prædicta operatio supernaturalis evadere : operatio quippe naturalis supernaturalem Dei concursum minimè exposcit : atqui concursus Dei cum creatura ad operandum non est influxus in ipsam creaturam, sed attingit immediate ejus operationem : ergo licet Deus non communicet creaturæ aliquid supernaturale prævium, & inhærens, potest operatio evadere supernaturalis : & consequenter ad primos actus supernaturales indeliberatos non erit necessarium aliquod auxilium intrinsecum ab eisdem actibus realiter diversum.

Responsio.

Respondetur omiſſa majori, distinguendo minorem : & si intelligatur de concursu Dei pure, & præcise simulaneo, concedatur ; si vero de cōcursu Dei adæquato, negetur. Etenim sicut in ordine naturali priusquā Deus simultanee concurrat cum creaturis ad earum operationem, cōmunicat eis esse, & virtutes operativas, quibus cōstituuntur in actu primo, & cōtinent suas operationes : ita in ordine supernaturali antequam Deus simul cum homine ad actus supernaturales concurrat, impertitur ei per alium concursum, quem prævium appellamus, aliquam virtutem operativam vel ad modum habitus, vel ad modum dispositionis se habentem, per quam constituitur in actu primo ad eliciendum supernaturales operationes. Unde licet verum sit, quod hoc ipso, quod Deus ut auctor supernaturalis ad aliquam operationem concurrat, prædicta operatio supernaturalis evadet : hoc tamen non contingit ex eo, quod Deus simultanee præcise influat ; sed quia prius influxit præcise communicando supernaturalem virtutem. Qua seclusa nequit Deus supernaturalem concursum simultaneum exhibere : nam sicut nequit influere simultanee in operationem vitalem absque consortio alicujus principij creati viventis : ita non potest concurrere simultanee ad operationem supernaturalem vitalem creatam, quin connotet aliquod principium creatum supernaturale vitale : quod in nostro casu est intellectus creatus aliquo supernaturali lumine adiutus.

Tertium argumentum.

34. Arguitur tertio : quia si primum auxilium actuale non esset realiter aliqua operatio, indigeret alio auxilio, per quod determinaretur, & applicaretur ad operandum : consequens est falsum, tum quia inde foret illud auxilium non esse primum, ut supponitur : tum quia hoc inducit processum in infinitum : ergo primum auxilium gratiæ actualis cōsistit formaliter in aliqua operatione : hæc quippe se ipsam determinat formaliter ad agendum.

Solvitur argumentum.

Confirmatur : nam quidquid distinguitur ab operatione, queit persistere, quando homo non operatur : sed primum auxilium gratiæ actualis tandiu durat, quandiu homo operatur, & non citius, neque amplius : alias non esset auxilium actuale, sed virtus habitualis : ergo hujusmodi auxilium non distinguitur realiter ab operatione.

Confirmatio.

Ad argumentum respondetur admittendo sequelam, & negando minorem : nam cum primum auxilium actuale sit quædam virtus dans posse, & actum primum ad operationem supernaturalem, non repugnat ipsi, quod ab operatione absolute separetur : & ideo, ut operationem actu causet, debet connotare aliud auxilium dans agere, seu reducens ejus virtutem activam ad actum agendi ; quod auxilium vocant Thomistæ *physicam pramotionem* : de quo ex professo dicemus *disp. 7.* per totam, & præcipue *dub. 5.* Nec inde sequitur aliquod ex inconvenientibus minori insertis : non primum, quia pramotio physica supponit auxilium communicans

primum posse ad actus supernaturales, atque ideo in auxiliorum serie non tollit ejus primatum. Nec secundum : quia auxilium dans posse non eget alio auxilio dante virtutem, sed in eo ultimo sistitur. An autem fieri possit, quod ratio auxilij sufficientis, seu dantis posse, & ratio auxilij efficacis, seu prædeterminantis cœant simul in eadē entitate ; vel semper sint entitates diversæ, parū nostra refert ad decisionem præsentis dubij. Sed hujus difficultatis decisio ex dicendis per totam disputationē magis cōstabit.

Ad confirmationem respondemus majorem non esse universaliter veram : nam auxilium efficax, seu *firmatio*.

pramotio physica distinguitur realiter ab operatione, sine qua tamen non valet consistere, ut infra dicemus *dub. 6.* Auxilium autem dans posse ad actum queit ab ipso separari, & de facto aliquando separatur, ut constat in pluribus auxiliis sufficientibus ad actus supernaturales liberos, quibus multoties non utimur, sed propria operatione fraudamus : ex quo potius convincitur eorum ab operatione distinctio. Sunt tamen hujusmodi auxilia generaliter loquendo, brevis durationis, tandiuque consistunt, quandiu durat, vel duraret operatio, ad quam eliciendam homini conferuntur, ut magis declarabimus *dub. 4.* Auxilia vero collata ad primos actus indeliberatos intellectus eos per se loquendo, & connaturaliter inferunt : quia homo eis adjutus se habet per modum agentis naturalis, & necessarij, exigitque determinate auxilium efficax ad actum operandum, ut supra diximus.

35. Arguitur quarto : quia cognitio supernaturalis indeliberata (pro qua adstruimus necessitatem auxilij intrinseci dantis posse proximum ad illam) procedit effective non à solo intellectu, sed etiam ab objecto media specie intelligibili, juxta commune illud proloquiū. *Ab objecto, & potentia paritur notitia* : atqui species naturalis potest influere immediate in actum supernaturalem absque aliquo intrinseco sibi superaddito : ergo pariter intellectus potest immediate, & absque aliquo supernaturali auxilio sibi impresso influere in eundem actum : & consequenter primum donum supernaturale gratiæ actualis consistere formaliter in prædicta operatione. Cætera constant, & minorem late probat Ripalda *disp. 34. de ente supernaturali sect. 16.* Reduciturque probationum pondus ad hunc discursum : nā in primis pro cognitione entitative supernaturali non requiritur indispensabiliter supernaturalis species, sed sufficit species naturalis, ut nos ipsi docuimus in hoc. *Tr. disp. 3. dub. 3. nu. 53.* deinde non apparet quid possit speciei naturali superaddi, quod sit de linea speciei, & pertineat ad genus representativum : quidquid enim intellectui infunditur præter species, est lumen intellectivum, & se tenet ex parte ipsius intellectus, non autem ex parte objecti : ergo species naturalis potest immediate & absque aliquo sibi intrinseco superaddito in supernaturale cognitionē influere.

Quantum ad argumentum.

Ripalda

Hoc argumentum potest in Adversarios retorqueri, quorum plures negant posse dari supernaturalem cognitionem absque specie supernaturali, ut vidimus loco citato : pariter ergo non poterit dari absque principio proximo supernaturali : atque ideo primum donum intrinsecum gratiæ actualis non consistit formaliter in prædicta operatione. Respondetur tamen concessa majori, negando minorem. Ad cujus probationē dicendū est objectum non influere in supernaturalem cognitionem per species naturales, ut naturales sunt ; sed quatenus habent aliquid supernaturale de linea objecti. Hoc autem consistit in peculiari quadam earum dispositione, & coordinatione, ratione cujus habent su-

Responsio.

per naturale objectum representare. Nā licet quælibet species naturalis representet se ipsa aliquod objectum naturale simpliciter, & ad hoc non egeat aliquo sibi superaddito: nihilominus ut species representent aliquod objectum complexum, sive aliquam veritatem supernaturalem, debent peculiariter coordinari, & uniri: & hoc fit per aliquid sibi superadditum de linea objecti, de ordine supernaturali. Sicut licet mons representetur sufficienter per speciem montis, & aurum per speciem auri: mons tamen aureus non representatur per illas species divisive acceptas, sed per eandem peculiari dispositione coordinatas: quæ coordinatio non est lumen se tenens ex parte objecti in esse cognoscibilis. Quam doctrinā tradit D. Th. 2.2. q. 173. art. 2. ad 3. ubi asserit hominē non posse virtute propria coordinare species intelligibiles, quatenus representant objectum supernaturale; sed ad hoc egere auxilio supernaturalis luminis. Cum ergo species non deserviant supernaturali cognitioni, nisi quatenus supernaturaliter coordinantur, sequitur, quod non influant in supernaturalem cognitionem immediate per id, quod habent de linea naturali, sed ut lumine superiori perfusæ. Idemque proinde de potentia intellectiva dicendum est.

D. Thom.

Alia responsio.

Complut.

Adde posse satis probabiliter dici, quod lumen actuale supernaturale de novo intellectui infusum, conferat tam intellectui, quā speciei naturali vim proxime effectivam supernaturalis intellectiois, & ex parte utriusque se teneat; quin intellectus, vel species habeant immediate in prædictam operationem influere. Pro cuius intelligentia recolenda sunt, quæ tradunt N. Compl. in lib. de Anima disp. 18. q. 5. & expendimus Tr. 2. disp. 2. dub. 3. videlicet quod quamvis species intelligibilis, quæ est accidens influat immediate in cognitionem; tamen, quando est substantia, non influit nisi medio intellectu: ut contingit in intellectioe, qua Angelus se per propriam essentiam cognoscit. Consequitur enim intellectus Angeli ad ejus essentiam, ut est radicaliter activa tam per modum principij, quam per modum objecti: & ideo prædicta essentia sub neutro munere influit immediate in intellectioem, sed utrumque influxum præstat medio intellectu tanquam virtute immediate activa tam in genere intellectivo, quam intelligibili. Sicut ergo essentia Angeli, quia est substantia, nullo modo efficit immediate intellectioem; sed media aliqua virtute proxime activa: ita quia res naturalis nequit elicere immediate actum supernaturalem; propterea tam intellectus, quam species naturalis non influunt immediate in supernaturalem intellectioem; sed egent alia virtute supernaturali sibi impressa. Et quemadmodum intellectus unicus existens tenet se tam ex parte principij intelligendi, quam ex parte objecti cogniti, & utrumque reddit proxime activum: ita auxilium supernaturale denuo intellectui communicatum tenet se non solum ex parte intellectus, sed etiam ex parte speciei naturalis, & comunicat utrique vim proxime effectivam supernaturalis intellectiois. Unde licet species naturales saltem ut supernaturaliter coordinatæ exerceant immediate per se ipsas munus representandi intellectui objectum, munus tamen influendi effective in intellectioem supernaturalem non præstat immediate per se ipsam, sed medio auxilio actuali supernaturalis luminis. Nec difficultas aliqujus momenti adversus hanc doctrinam occurrit, cui non sit facile respondere ex iis, quæ traduntur locis superius citatis.

Primum argumentum.

36. Ultimo arguitur: quia primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis non est ipse Deus, ut in-

time assistens potentiis, easque per semetipsum adjuvans; nec consistit formaliter in aliqua qualitate fluida, & transeunti: ergo solum restat, quod sit formaliter aliqua operatio indeliberata supernaturalis: hæc quippe, qua parte influit in sublequentes actus deliberatos, habet rationem auxilij; & qua parte non supponit aliam gratiam intrinsecam, nequit non esse primum auxilium. Huic argumento constabit ex iis, quæ dicemus in duobus dubiis sequentibus.

DUBIUM TERTIUM.

Utrum primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis sit formaliter ipse Deus ut intime assistens intellectui; an vero quadam qualitas fluida ipsi inherens?

EX dictis dubio præcedenti constat intellectum nostrum (& idem proportionabiliter intelligendum est de volūate) non posse elicere primam operationem supernaturalem abique aliquo principio superiori, per quod sublevetur ad supernaturaliter agendum: & quod vocamus primum gratiæ actualis auxiliū. Nunc videndum est, quid sit illud, in quo prædicti auxilij ratio formalis consistit.

§. I.

Prior assertio primo fundamento fulcitur.

88. **D**icendum est primo auxilium internum, quo intellectus sublevetur ad eliciendum primam supernaturalem operationem, nō esse formaliter Deum, ut eidē intellectui intime assistentem, vel unitum. Hæc conclusio est omnino consona doctrinæ D. Th. pluribus in locis, & præcipuē 1. p. q. 12. art. 5. & 2.2. q. 175. art. 2. ubi statuit necessitatem luminis gloriæ creati, & inherens ad eliciendam visionem beatificam; & in eadē 2.2. q. 23. art. 2. ubi docet actū charitatis non posse elici immediate ab Spiritu sancto nobis intime unito, & defectum charitatis supplet; & 3. p. q. 9. art. 1. ubi tradit Christum Dominū nō potuisse elicere actus scientiæ supernaturalis per scientiā increatam sibi unitam: ac denique 2. contra gētes c. 5. ubi ostendit animam non posse intelligere per intellectum separatim intime sibi assistentem. Nam rationes, quibus S. Doctor prædicta asserta confirmat, æqualiter evincunt nostram conclusionem. Quam proinde communiter tuerentur omnes Thomistæ, quos dedimus dub. præc. n. 12. Fundamentum præcipuum nostræ assertionis est Deum non posse elevare potentiam, eique vires intrinsecas comunicare, quin ipsi uniatur per modum virtutis, & formæ: quæ unio utpote subordinationem, & incompletionem importans, summæ Dei perfectioni repugnat. Cæterum quia hoc motivum late expendimus Tr. 2. disp. 4. dub. 5. eoque rursus utemur in Tr. de Charitate, ut ostendamus Spiritum sanctum non posse voluntati loco charitatis uniri; ideo

Prima conclusio.

D. Thom.

38. Probatur alio fundamento magis speciali, quod potest ad sequentem formam reduci: quoniam repugnat Deum uniri per modum luminis cum intellectu creato in ordine ad eliciendum eam intellectioem, ad quam ipse Deus non concurrat etiam per modum speciei intelligibilis: atqui respectu primæ intellectiois supernaturalis indeliberatæ, quam in negotio salutis elicimus, Deus non habet rationem speciei intelligibilis: ergo nec unitur in ratione luminis cum intellectu, nec illum elevat per semetipsum in ordine ad eliciendum præ-

Fundamentum.

prædictam intellectionem. Consequentia est legitima. Minor vero, præterquam quod admittitur ab Adversariis, facile ostenditur: quoniam nequit species intelligibilis uniri intellectui, quin eidem repræsentet objectum, quod in prædicta specie immediate, directe, & primario relucet: sed objectum quod primario, directe, & immediate relucet in Deo, ut habet rationem speciei intelligibilis, est ipse Deus, prout est in se, ut tradunt communiter Theologi 1. p. q. 12. ergo non potest Deus uniri intellectui creato per modum speciei intelligibilis, quin eidem repræsentet semetipsum, prout est in se: atqui intellectui nostro in prima illa indeliberata, atque imperfecta intellectione, quæ inchoat salutis negotium, non repræsentatur Deus, prout est in se, sed alio modo longe imperfectiori, ut satis ex se liquet: ergo Deus non habet rationem speciei intelligibilis in ordine ad huiusmodi intellectionem. Major autem probatur: quia lumen intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili comparatur ad eam, & ad totum ordinem intelligibilem per modum puræ potentia; siquidem nullam formam prædicti ordinis actu includit, sed est in potentia, ut per omnes determinetur: atqui Deus in nullo ordine potest comparari per modum puræ potentia; cum in omni ordine sit actus purus: ergo Deus nequit habere rationem luminis intellectivi in ordine ad illam intellectionem, ad quam non concurrat per modum speciei intelligibilis.

Confirmatio. Confirmatur, & declaratur: quia lumen intellectivum, seu tenens se ex parte intellectus compleitur, & determinatur per speciem intelligibilem se tenentem ex parte objecti, ut recte declarant. N.

Complutens. Complut. in lib. de Anima disp. 18. q. 5. alias nulla esset ratio admittendi species intelligibiles: quod est contra communem Theologorum, & Philosophorum sententiam: atqui repugnat Deum in aliquo ordine compleri, & determinari per aliquid creatum; cum huiusmodi denominationes essentialiter supponant imperfectionem in re, quæ compleri, & determinari dicitur: ergo repugnat Deum habere officium luminis intellectivi ad illam intellectionem, pro qua desideratur species intelligibilis creata.

Primum effugium. 38. Nec refert, si respondeas primo nullam involvi imperfectionem in eo, quod Deus gerens vires luminis intellectivi dicatur determinari, & compleri per speciem intelligibilem, aut etiam esse in potentia ad illam: quia per huiusmodi locutiones (quæ metaphoricæ sunt) non significatur Deum in se ipso compleri, determinari, aut ullum potentialitatis vestigium habere, sed tantum debere connotare concursum alterius principij ad intellectionem desiderati, nempe speciei intelligibilis. Id autem non magis dedecet divinam perfectionem, quam connotare concursum principij creati viventis, ut actionem vitalem valeat efficere: quod communiter Theologi admittunt. Præsertim quia cum species impressa non pertineat formaliter ad ordinem intellectivum, sed ad intelligibilem; optime cohæret Deum per se ipsum supplere munus luminis intellectivi, & quod officium speciei intelligibilis formæ creatæ demandet, quin ullam imperfectionem incurrat.

Præcluditur. Hæc, inquam, responsio non satisfacit, sed procedit ex non intelligentia nostræ rationis: quoniam licet ordo intellectivus, & ordo intelligibilis distinguantur, & habeant munia satis diversa: nihilominus ita inter se comparantur, ut ordo intellectivus distinctus ab ordine intelligibili necessario se habeat ad illum per modum potentia; ulterius complebilis, & determinabilis: & consequenter

explicat imperfectionem Deo repugnantem. Sicut licet conceptus essentia, & subsistentia sint satis diversi; tamen essentia realiter distincta à subsistentia necessario completur, & determinatur per illam: quia subsistentia ex genere suo necessario supponit essentiam, & eam ultimo complet, & determinat in linea substantia. Ergo quemadmodum non est intelligibile, quod Deus comparetur per modum essentia; ad aliquam subsistentiam creatam, & quod per illam in aliquo vero sensu non determinetur: ita explicari nequit, quod Deus comparetur per modum luminis intellectivi in ordine ad aliquam speciem intelligibilem creatam, & quod per illam aliquomodo non compleatur. Et sicut illud prius ob imperfectionem sibi indispensablem annexam Deo repugnat, ita & hoc posterius. Unde apparet manifesta disparitas inter casum argumenti, & exemplum in ejus responsione allatum: nam quod Deus nequeat efficere actionem vitalem absque connotatione alicujus principij creati simul influentis, non provenit ex eo, quod influxus, & concursus Dei aliquomodo in suo genere compleatur per concursum creaturæ: sed quia actio vitalis essentialiter dependet à principio conjuncto, cui inhæret: est enim egressus non utcumque, sed per modum dimanationis, & conjunctionis. Lumen autem intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili manet in potentia, ut per ipsam speciem intra proprium genus compleatur, & determinetur: nam prædicta species se habet ut semen objecti complens, & fecundans feminam intentionalem, nempe intellectum, & quæ se tenent ex parte ejus, cujusmodi quodlibet lumen intellectivum.

Urgetur hoc amplius: etenim ex lumine intellectivo, & specie intelligibili constituitur unicum principium adæquatum intellectionis, juxta illud commune proloquium, *Ab objecto, & potentia paritur notitia*: ergo necessarium est, quod lumen intellectivum, & species inter se uniantur, & quod comparentur ut extrema constituentia aliquod unum, nempe principium adæquatum intellectionis: sed in hac comparatione species se habet ut forma ultimo complens, ut determinans alia principia, quæ supponit, nimirum intellectum, & lumen intellectivum: ergo huiusmodi lumen comparatur ad speciem intelligibilem ut quid potentiale, & ulterius complebile, & determinabile per speciem. Et quidem non metaphoricè, sed intra ordinem intentionalem: qui licet non sit physicus, est tamen realis, & distinctus ab ente rationis. Desumiturque hæc doctrina ex D. Th. in 1. dist. 35. q. 1. ad 3. ubi inquit: *Oportet, quod hæc species, quæ est intellecta in actu, perficiat intellectum in potentia: ex quorum conjunctione efficitur unum perfectum, quod est intellectus in actu*. Cum ergo summæ Dei perfectioni repugnet comparari in aliquo ordine ut quid potentiale, & ulterius complebile, ac determinabile per aliud; sequitur Deum non posse habere rationem luminis intellectivi in ordine ad illam intellectionem ad quam non concurrat per modum speciei intelligibilis.

40. Nec iterum refert, si secundo respondeas, lumen intellectivum, & speciem intelligibilem non comparari inter se per modum actus & potentia; sed ut extrema pure identificabilia: non enim uniuntur intra proprium genus per inhærentiam, aut informationem; sed per simplicem identitatem, ut diximus *Tract. 3. disp. 2. dub. 2.* Unde sicut ob hanc rationem non repugnat, quod Deus ut habet rationem speciei intelligibilis, uniatur cum lumine intellectus creato, licet ipsum

*Maiores impug-
natio.*

D. Thom.

Alia responsio.

non actuet, vel informet, ut explicuimus *tract. 2. disp. 2. dub. 2.* sic etiam ut habens rationem luminis intellectivi poterit uniri cum specie intelligibili creata, quamvis per ipsam non actuetur, vel informetur. Utrumque enim Deo repugnat, & actuare, & actuari: & si potest uniri in ratione speciei, quin actuet; pariter poterit uniri in ratione luminis, quin actuetur: id quippe paritatis ratio vincit.

Confutatur.

Hæc, inquam, evasio facile præcluditur. *Primo*: quia identitas, quam lumen intellectivum, & species intelligibilis habent in esse representativo non excludit quidem distinctionem virtualem, immo nec distinctionem realem potentialem, sed eam necessario permittit, & conservet, ut diximus loco citato ex *Tract. 3. num. 95.* Non enim ita uniuntur, ut prædicata essentialia luminis fiant prædicata quidditativa speciei, aut è converso: sed retinent impermixtas, & inconfusas suas rationes formales. Et consequenter ita uniuntur per identitatem, ut nihilominus lumen intellectivum sit ex se quid potentiale, & determinabile per speciem, & non pertingat ad ultimam actualitatem generis intellectivi adæquate sumpti, prout nimirum ambit ea, quæ se tenent tam ex parte principij, quam ex parte objecti: species autem intelligibilis è converso supponit lumen intellectivum, & ultimo illud complet, ac determinat in ratione principij. Quamobrem licet identitas inter lumen, & speciem in esse representativo excludat ab specie, quod sit intra hunc ordinem forma actu realiter informans (qua de causa per unionem ad lumen non limitatur) nihilominus est forma virtualiter informans, quatenus per conjunctionem identicam cum lumine ipsum complet, actuat, & determinat tantquam extremum ex se potentiale, & determinabile, & per speciem actuatum, & determinatum. Deo autem non solum repugnat determinari, vel actuari in ordine physico, & per actualem, seu formalem informationem; sed etiam in ordine representativo, & per informationem æquivalentem, & virtualem: nam in utroque est actus purus per nihil à se distinctum complebilis, aut determinabilis.

Evertitur amplius.

Secundo, & principaliter: quia quamvis species intelligibilis ex genere suo non petat uniri per inhærentiam, aut informationem, sed possit, & debet intra ordinem representativum cum præcisione acceptum uniri intellectui per identitatem: nihilominus species intelligibilis, quæ est accidens, antequam intelligatur uniri in esse representativo, & exercere munera propria speciei, debet indispensabiliter uniri lumini intellectivo in esse naturali, ipsumque aliquomodo efficere, ut explicuimus loco citato *num. 77.* species autem intelligibilis primæ cognitioni supernaturali deserviens est vere accidens, ut satis ex se liquet, & Adversarij admittunt. Unde non potest uniri lumini intellectivo, quin ipsum indispensabiliter, quin de materiali, actuet, & afficiat in esse physico: & consequenter, quin prædictum lumen comparetur ad eam tantquam quid potentiale, & ulterius determinabile. Ex quibus liquido constat ad exemplum contra hanc doctrinam adductum: nam cum species ex genere suo dicat perfectionem, & si fuerit actus purus per se subsistens, cuiusmodi est essentia divina, queat intellectui per identitatem uniri absque ulla physica informatione, vel inhærentia: propterea potest Deus uniri lumini intellectivo creato per modum speciei intelligibilis, quin ullam imperfectionem incurrat: actuare enim, aut etiam informare pure in-

telligibiliter nulla imperfectio est; sed potius arguit infinitam actualitatem. E converso vero cum lumen intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili debeat actuari, & compleri per illam, ut constat ex dictis: quæ indigentia (in quocumque ordine sit) præfert non levem imperfectionem: & rursus cum species, quæ est accidens, debeat necessario lumen intellectivum physice afficere: ideo repugnat Deum uniri cum specie accidentali per modum luminis intellectivi, sive, & in idem redit, implicat, quod Deus per modum luminis influat in illam saltem intellectionem ad quam concurrat species creata.

41. Nec tandem refert, si ultimo respondeas, *Posterior evasio.* quod licet species debeat complere lumen intellectivum, ipsumque determinare, aut aliquo modo etiam informare; nihilominus huiusmodi imperfectiones non debent refundi in Deum unitum per modum luminis, sed solum in intellectum creatum: sufficit enim speciem intelligibilem exercere suam causalitatem sive inhærentiæ, sive determinationis erga intellectum; nec opus est, quod illam explicet respectu cuiuscumque luminis, aut comprincipij. Sicut etiam intellectio est ultima actualitas tam in linea intellectiva, quam intelligibili: comparatur enim ad utramque per modum existentiae, ut diximus *Tract. 4. disp. 1. dub. 2. num. 21.* & tamen quando species intelligibilis est ipsa essentia divina unita intellectui, ut contingit in visione beatifica; tunc intellectio non exercet munus existentiae respectu speciei, sed tantum respectu intellectus creati, ut explicuimus *Tract. 3. disp. 1. dub. 2. num. 105.* Pariter ergo fieri potest, quod licet species intelligibilis ex genere suo actuet lumen intellectivum: nihilominus quando pars luminis, ut sic dicamus, est ipse Deus, sicut in casu dubij contingeret; tunc species non actuat utrumque lumen, sed dumtaxat lumen creatum, videlicet intellectum. Sic etiam, ut alio exemplo utamur, quamvis in probabili aliquorum opinione subsistentia creata non solum compleat naturam, ut sit principium operandi, sed etiam recipiat ipsas operationes: tamen cum subsistentia est divina, ut accedit in Christo Domino, tunc quidem complet naturam, munus tamen recipiendi non exercet; sed operatio adæquate in natura recipitur, quin ulla imperfectio in subsistentiam refundatur.

Hæc, inquam, responsio non satisfacit; sed *Refellitur.* refellitur ex dictis: tum quia totus ordo intellectivus adæquate sumptus, cum distinguitur realiter ab ordine intelligibili, est impotentia ad hunc ordinem, debetque per ipsum ultimo compleri, & determinari: ergo species intelligibilis exercet munus actus, & formæ non solum respectu huius, aut alterius luminis partialis; sed etiam respectu luminis adæquate accepti: & consequenter si Deus unitur intellectui nostro in ordine ad intellectionem, ad quam concurrat species creata, nequit non actioni, & informationi prædictæ speciei, saltem in ordine intentionali subterni. Tum etiam quia species intelligibilis illud præcipue lumen determinat, & complet, quod præstat potentiam proximam ad attingendum objectum in prædicta specie representatum: in hoc quippe consistit determinatio, & complementum speciei, quod nimirum aliquod objectum lumini proxime intellectivo offerat, & præsentet: sed si Deus uniretur per modum luminis, præstaret potentiam proximam intellectui ad attingendum objectum supernaturale, quod in

in speciebus relucet (suppleret enim munus huius potestatis proximæ, qua caret intellectus) ergo species creata præcipue compleret, & determinaret Deum unitum in ratione luminis. Tum etiam quia si ex lumine intellectivo, & specie intelligibili deberet fieri unicum principium adæquatum intellectionis, ut supra vidimus; illud præcipue lumen debet comparari per modum extremi in prædicta principij constitutione, quod habet principaliter in intellectionem influere: sed si Deus uniretur in ratione luminis intellectivi, haberet præcipuam luminis rationem: ergo Deus compararetur cum specie per modum extremi ipsi unibilis. Constat autem in hac comparatione, & constitutione principij speciem se habere per modum actus, & formæ, ut satis evincit communis modus concipiendi: ergo Deus non posset subterfugere rationem potentiae complebilis, & determinabilis, saltem in ordine repræsentativo.

Exempla adducta non probant.

45. Exempla autem in contrarium adducta nihil probant. Non quidem *primum*: quia primarius effectus intellectionis creatæ non est existere, sed unire vitaliter actualiter intelligentem cum objecto: consequenter autem tribuit existentiam iis, quæ supponuntur non existere in ordine repræsentativo, quatenus ea perducit ad ultimam huius ordinis actualitatem: & hac ratione intellectio dicitur existens cum intellectu, & luminis intellectivi, cum etiam speciei intelligibilis creatæ. Quando vero species intelligibilis est divina, supponitur existens non solum in esse physico, sed etiam in ordine intentionali (quia videlicet existit formaliter in ordine divino, & continet eminenter quancumque existentiam creatam) tunc nullo modo habet ab intellectione creatæ existere; sed tantum comparatur ad eam per modum principij pure effectivi, aut etiam per modum causæ formalis specificativæ extrinsecæ. Hæc quippe munia pertinent indispensablem ad speciem, non vero actuari, vel existere per intellectionem alienam: præsertim cum exercet munus formalissimum speciei, scilicet imperfectionibus, ut explicuimus *Tract. 2. disp. 2. dub. 2. num. 59*. Cæterum effectus, aut quasi effectus formalis primarius speciei intelligibilis, à quo separari non valet, est complere, actuare, & determinare lumen intellectivum proximum, & subinde habere rationem actus, & formæ respectu illius. Unde nequit Deus uniri per modum luminis cum specie creata, quin per ipsam actuatur, & determinetur saltem in esse repræsentativo, ut constat ex dictis. Nec etiam *secundum exemplum* urget: tum quia multo probabilius est subsistentiam creatam non recipere immediate operationem, sed solum complere naturam, ut sit subiectum, in quo adæquate operatio recipiatur. Tum quia esto subsistentia creata concurreret immediate ad recipiendum, primarius tamen ejus effectus non est recipere, sed complere, & ultimo terminare naturam intra genus substantiæ nominaliter sumptæ. Unde subsistentia divina, si creatam suppleat, optime valet præstare hoc posterius munus, quamvis illud prius non communicet ob annexam imperfectionem. Species autem creata nullo modo potest uniri luminis increato, nisi ipsum aliquomodo actuatur, & determinetur, ut hætenus ostensum est.

Objectiones.

43. Obijciens *primo*: nam species non cõplet, & determinat habitum; siquidem multoties habitus acquiritur, vel infunditur post species, easque supponit: & tamen habitus habet rationem lu-

minis intellectivi, & se tenet ex parte intellectus: ergo fallum est, quod species debeat complere, & actuare lumen intellectivum. *Secundo*: quando species intelligibilis est naturalis, & lumen intellectivum est supernaturale, lumen elevat speciem, & influit immediate in intellectionem, ut diximus *dub. præced. num. 35*. sed id, quod aliud elevat per modum virtutis immediate operativæ, se habet ut forma, complementum alterius, & non è contra, ut satis ex se liquet: ergo species naturalis non complet, actuatur, vel determinatur lumen supernaturale: cum ergo Deus uniatur intellectui loco supernaturalis luminis; sequitur, quod nullo modo compleatur, & determinetur per speciem naturalem: qualem esse speciem, quæ primæ intellectioni supernaturali deservit, admisimus *loco citato*.

Respondetur primæ objectioni negando maiorem. Ad cuius primam probationem dicendum est, nihil referre ad hoc, quod species compleatur, & determinetur habitum, quod supponatur ad ipsum, si semel ex genere suo se habet ut forma in ordine intentionali, ut hætenus diximus. Semper enim habitus, & quodlibet lumen intellectivum est extremum ulterius complebile, & determinabile per speciem, & hoc pacto ingreditur constitutionem principij adæquati intelligendi. Unde sicut materia prima acquisita per nutritionem supponit formam ejus, qui nutritur: & nihilominus, quia ex genere suo est potentia actuabilis per formam, actuatur reipsa per formam, quam in executione supponit: ita proportionabiliter habitus intellectivus completur, & determinatur per species, licet ad easdem in exercitio consequatur. Quod licet verificetur in omni habitu, multo magis cernitur in habitu supernaturali: hic enim habet indolem potentiae, cum communicet intellectui posse proximum ad eliciendum supernaturalem intellectionem, & constituat ipsum in ratione proximè determinabilis vel per species supernaturales, vel per species naturales ut supernaturaliter coordinatas, ut in nostro casu contingit: quamobrem opus est, ut prædictus habitus per easdem species aliquomodo compleatur.

Ad secundam respondemus ex dictis *num. 35*. Solvitur *secunda* speciem intelligibilem duo munera exercere, alterum principij effectivi respectu intellectionis, alterum vero causæ formalis complementis, & determinantis lumen intellectivum. Ex quibus illud primum non exercet indispensablem immediate per seipsam, sed potest illud præstare media alia virtute sibi superaddita. Posterius autem nequit non per semetipsam immediate exercere; siquidem per semetipsam unit objectum cum intellectu, & lumine intellectivo: & hoc pacto prædictum lumen determinat, & intentionaliter actuatur. Quamvis ergo species intelligibilis naturalis in ratione principij effectivi actuatur, & elevatur per lumen supernaturale: nihilominus in ratione formæ intelligibilis actuatur, & determinatur lumen intellectivum. Et consequenter si Deus sub munere luminis intellectivi uniretur cum specie intelligibili creatæ, ita elevaret, & actuaret ipsam in ratione principij efficientis, quod simul compleretur, & actuaretur per eam, ut habet rationem formæ intelligibilis. Cumque hoc posterius nequeat Deo convenire; ideo absolute repugnat Deum per modum luminis uniri cum aliqua specie creata.

§. II.

Eadem conclusio alia ratione munitur.

*Secundum
motivum ve
ra sententia.*

44. **U**T secundum veræ sententiæ fundamen-
tum proponamus, recolenda sunt, quæ
dub. preced. statuimus, nempe auxilium, quo
intellectus adjuvatur, & elevatur ad eliciendam
primam supernaturalem operationem, non con-
sistere in solo concursu Dei simultaneo; sed im-
portare aliquid prævium, & se tenens ex parte
principij creati. Quibus suppositis, probatur con-
clusio: quoniam intellectus medio auxilio, quo
adjuvatur, & elevatur ad supernaturaliter ope-
randum, transit de non esse proximè potentem
ad esse proximè potentem elicere operationem
supernaturalem: sed hic transitus nequit fieri per
solam subordinationem ad Deum, ut intimè assi-
stentem intellectui; ergo prædictum auxilium
non consistit formaliter in Deo ut assistente in-
tellectui, eumque sibi subordinate. Probatur mi-
nor: quia intellectus cum transit de non esse pro-
ximè potentem ad esse proximè potentem, in-
trinsecè mutatur, siquidem aliter se habet nunc,
ac antea se habebat: sed subordinatio ad Deum
est quid extrinsecum, & nihil de novo ponit in
intellectu: ergo huiusmodi transitus fieri nequit
per prædictam subordinationem.

*Prima respon-
so.*

45. Respondent primò Adversarij negando
minorem. Ad cuius probationem dicunt intel-
lectum transire de non esse potentem proximè ad
esse proximè potentem elicere intellectionem
supernaturalem absque intrinseca mutatione, aut
alicujus novæ realitatis receptione; sed per solam
connotationem Dei sibi intrinsecè assistentis, &
specialiter uniti in ratione principij. Frequenter
enim ad novam denominationem non requiritur
nova forma denominans, sed sufficit forma an-
tiqua connotando de novo aliquid extrinsecum.
Sic enim in communi Thomistarum opinione
pater transit de non esse relatum ad secundum fi-
lium ad esse relatum absque intrinseca mutatio-
ne, vel additione relationis novæ, sed per so-
lam connotationem novi termini, videlicet filij
secundi. Et similiter species Angelica, quæ ante
non repræsentabat actu aliquod individuum,
queit fieri actu repræsentans absque additione,
vel mutatione intrinseca, sed per solam conno-
tationem prædicti individui ut actu existentis in
rerum natura. Idemque aliis pluribus exemplis
explicari posset. Sic ergo intellectus prius im-
potens elicere operationem sit actu potens abs-
que mutatione intrinseca, per hoc, quod conno-
tat Deum sibi de novo assistentem, & sibi spe-
cialiter unitum in ratione principij.

Impugnatur.

Sed contra arguitur explicando vim rationis
superius factæ: quoniam licet aliquod extremum
valeat subire novam denominationem intrinse-
cam absque intrinseca sui mutatione; implicat
tamen, quod detur denominatio realis nova abs-
que mutatione alicujus extremi, vel connotati;
rebus enim eodem prorsus modo se habentibus
nunc, ac antea se habebant, non adest ullum
fundamentum ad novam denominationem, ut
consideranti constabit, & satis liquet ex ipsis
exemplis, quæ nobis objiciuntur: quamvis enim
non detur mutatio intrinseca ex parte patris, aut
speciei Angelicæ; adest tamen ex parte termini,
vel objecti. At sic est, quod in casu nostro nul-
la adest mutatio ex parte Dei, ut ex se liquet; nec
ex parte intellectus, ut hæc solutio admittit. Ergo

impossibile est, quod intellectus ex vi hujus ex-
trinsecæ subordinationis transeat de non esse po-
tens ad esse potentem elicere supernaturalem ope-
rationem. Desumiturque hæc ratio ex D. Thom. *D. Thom.*
in 2. dist. 26. quæst. 1. art. 1. ubi hæc habet. Si-
militer si accipiat gratia donum gratis datum,
oportet, quod aliquid creatum intelligatur: est
enim quoddam donum gratis datum, quod quidem
in creatum est, scilicet Spiritus sanctus. Sed quod
hoc donum nunc habeatur, cum prius non habere-
tur, hoc non ex sui mutatione contingit, sed ex
mutatione eius, cui datur. Unde oportet, quod ex
hoc ipso, quod Spiritus sanctus alicui datur, ali-
quid ipsi creature accrescat, quod prius non ha-
bebat, secundum cuius adeptionem Spiritum san-
ctum habere dicitur. Unde gratia qualitercumque
significetur, ostendit aliquid creatum in anima
esse, quod gratis datur.

46. Confirmatur primo aperiendo discrimen *Urgetur im-*
inter exempla, quæ nobis opponuntur, & casum *pugnatio.*
nostri argumenti: etenim licet forma antiqua
queat, connotando aliquid extrinsecum, com-
municare novam intrinsecam denominationem;
nihilominus prædicta denominatio debet esse
juxta conditionem ipsius formæ, & ejus naturæ,
ac virtuti sese accommodare. Unde forma abso-
luta nequit communicare denominationem for-
maliter relativam; nec relatio valet præstare de-
nominationem formaliter absolutam; nec acci-
dens potest conferre denominationem formaliter
substantialem. Et ratio generalis est: quia deno-
minatio intrinseca se habet ut effectus formalis
formæ: effectus autem formalis, si sit primarius,
est ipsa forma communicata subiecto; si vero fue-
rit secundarius, debet primario communicari:
quamobrem opus est, quod denominatio intrin-
seca sit juxta conditionem formæ, à qua commu-
nicatur. Ex quibus fit, quod ad denominationem
formaliter supernaturalem requiritur forma, quæ
formaliter, & in recto sit supernaturalis; & quod
non sufficiat forma naturalis supernaturalem ter-
minum connotans. Atqui intellectus noster, seclusa
omni realitate intrinseca informante, vel inhæ-
rente, non est forma formaliter supernaturalis. Er-
go repugnat, quod intellectus conferat huiusmodi
denominationem; sive, quod ita denominetur à
semetipso; quantumvis connotet Deum specialiter
sibi assistentem in ratione principij.

Confirmatur secundo evertendo hujus respon- *Maior respon-*
sionis motivum: nam, esto posset intellectus ele- *sionis versus*
vari per subordinationem ad Deum sibi unitum
in ratione principij; repugnat tamen intellectum
sic subordinari absque intrinseca mutatione: er-
go primum auxilium elevans intellectum ad su-
pernaturaliter operandum importat aliquid intel-
lectui intrinsecum per modum informantis, vel
inhærentis. Consequentia constat. Antecedens
autem suadetur: quia intellectum specialiter sub-
ordinari Deo importat specialem relationem in-
tellectus ad ipsum Deum, quæ non convenit ge-
neraliter omnibus rebus, in quibus existit Deus
per essentiam, præsentiam, & potentiam: sed
omnis relatio nova consurgit ex mutatione fun-
damenti, vel termini; & in præsentia non adest
ulla mutatio ex parte termini, qui est Deus, ut
satis ex se liquet: ergo datur prædicta mutatio ex
parte fundamenti, nempe ex parte intellectus.
Quæ mutatio non consistit formaliter in recep-
tione ipsius relationis; sed in receptione alicujus
absoluti, quod est ratio formalis fundandi pro-
ximè relationem & quod appellamus auxilium in-
trinsecum. Et consequenter complicitariè asseritur
intelle

intellectum sine ulla intrinseca mutatione, sed per solam subordinationem ad Deum fieri potentem ad supernaturaliter operandum: nam ipsa specialis subordinatio importat essentialiter mutationem.

Aliud efficiunt.

47. Secundo respondent alij concedendo necessariam esse mutationem alicujus extremi, seu positionem novi connotati, ut intellectus de novo dicatur potens supernaturaliter operari: hoc autem connotatum dicunt consistere in ipsa operatione supernaturali, quæ subsequitur: nam per respectum ad ipsam potest dici, quod Deus specialiter assistit intellectui, & quod hic specialiter Deo subordinatur; quamvis neuter intrinsece mutetur.

Præcluditur multipliciter.

Sed hoc facile refellitur: *Primo* quia intellectus antecedenter ad omnem operationem fit proximè potens in actu primo ad supernaturaliter operandum: sed hæc denominatio nova supponit necessariò mutationem alicujus extremi, ut hætenus ostensum est: ergo prædicta denominatio petit mutationem distinctam ab operatione. *Secundo* quia antecedenter ad operationem dantur omnia requisita, ut intellectus sit potens in actu primo prædictam operationem elicere; siquidem actus primus adæquatè acceptus præsupponitur ad actum secundum: ergo connotatum vel mutatio requisita ad prædictam denominationem nequit in ipsa operatione consistere: alias operatio præcederet realiter seipsam, quod est impossibile. *Tertio*, & urgentius, quia fieri potest, ut intellectus sit potens in actu primo elicere supernaturalem operationem, & quod nulla operatio sequatur; siquidem omnis actus primus est separabilis, saltem per divinam potentiam ab actu secundo: ergo connotatum, vel mutatio requisita, ut intellectus dicatur de novo potens ad supernaturaliter operandum, non consistit formaliter in prædicta operatione. *Quarto* quia id, quod vel in recto, vel in obliquo intrat constitutionem auxilij requisiti ad aliquam operationem, nequit in ipsa operatione consistere, ut satis liquet ex dictis *dub. præced.* ergo connotatum desideratum, ut Deus dicatur unitus intellectui in ratione principij, & auxilij non potest esse operatio, pro qua est necessarium prædictum auxilium.

Ultima responsio.

48. Denique occurrunt alij rationi nostræ dicendo mutationem desideratam, ut intellectus subeat illam novam denominationem vel subordinati, vel adjuti, vel potentis in actu primo, esse mutationem temporis. Nam si Deus, inquit, statuit ab æterno communicare se intellectui per modum principij, vel auxilij ad supernaturaliter operandum pro hac determinata duratione *A*, hoc ipso, quod adveniat prædicta duratio *A*, adest sufficiens mutatio, & connotatum extrinsecum, ut Deus denominetur unitus intellectui, & hic dicatur Deo specialiter subordinatus, quamvis nullam patiantur intrinsecam mutationem.

Refellitur.

Sed nec hæc responsio satisfacit, sed facile confutatur ex dictis. Tum quia fieri potest, ut intellectus adjuvetur, & elevetur ad supernaturalem operationem, & quod nulla adsit mutatio ex parte temporis: idque contingeret casu, quo Deus nihil aliud produxisset nisi unicum Angelum, vel animam rationalem: ergo vane recurritur ad mutationem temporis, ut explicetur, qualiter intellectus fiat de novo potens supernaturaliter operari absque intrinseca sui mutatione. Quod argumentum urgentius debet premere Adversarios, qui communiter asserunt tempus non distingui realiter à rebus durantibus, ut

videre est apud N. Complut. in lib. *Physic. disput.* 21. *quest.* 3. atque ideo nequeunt assignare variationem realem ex parte temporis, nisi eam prius assignaverint ex parte rerum, quæ durant: supponimus autem hujusmodi res esse solam animam rationalem cum suis potentiis, & elevari ad primum actum simpliciter. Tum etiam quia fieri potest, quod intra eandem prorsus durationem intellectus unius hominis elevetur, & intellectus alterius non elevetur: ergo assignanda est aliqua specialis mutatio, ratione cujus dicatur unus homo specialiter elevari: sed hæc non est mutatio temporis; siquidem tempus, ut supponimus, æqualiter se habet ad utrumque: ergo vane fit recursus ad prædictam variationem. Nec satis est dicere, quod unus ex his hominibus connotat speciale decretum Dei statuentis ipsum pro tali duratione adjuvare: nam divinum decretum, seu actus liber Dei importat in obliquo aliquod connotatum se tenens ex parte creaturæ: atqui omnia, quæ ex parte illorum hominum concurrunt, tam intrinseca, quam extrinseca, supponuntur æqualia: ergo non adest fundamentum, ut dicamus Deum habere decretum circa unum hominem, & non circa alium, vel quod uni communicatur; in ratione principij, & non alteri; nisi dicamus, quod uni confert auxilium aliquod intrinsecum, ut inhærens quod alteri non communicat, ut §. *seq.* dicemus.

Complut.

Ad hæc: mutatio requisita, ut intellectus de se impotens elicere operationem supernaturalem fiat actu potens, debet aliquid conferre ad prædictam denominationem, & effectum: alias perinde se haberet, ac si nullo modo esset, ut satis ex se constat: atqui mutatio temporis est prorsus impotens ad hujusmodi denominationem: ergo mutatio requisita, ut intellectus subeat prædictam denominationem, nequit consistere in sola temporis variatione. Probat minor: quia per hoc, quod dicimus *intellectum fieri de novo potentem*, &c. significamus, quod intellectus incipit continere physicè formaliter, virtualiter, aut eminenter operationem, quam antea actu proximè non continebat: sed ad hujus physicam continentiam impertinens prorsus est, quod adsit hæc, vel illa duratio; cum continentia physica non fundetur in circumstantiis extrinsecè occurrentibus; sed in aliquo esse, & perfectione intrinseca: nam quantum unumquodque nobilius esse habet, tanto plura, & perfectiora continet: ergo variatio temporis impertinenter prorsus se habet ad prædictas denominationes. Per quod obiter exclusæ manent aliqua exempla, quæ nobis objici possent: procedunt enim in legum duratione, abrogatione, dispensatione, aut aliis prædicatis moralibus, quæ dependere valent ex circumstantiis extrinsecis, inter quas tempus merito computatur. De quo latius dicemus in *Tractat. de Iustificat. disputatio* 2. *num.* 157.

Roboratur, impugnatio.

49. Sed oppones: nam in opinione probabiliori, quæ pluribus Thomistis arridet, humanitas Christi Domini unitur Verbo divino absque modo unionis, vel alia realitate intrinseca ipsi humanitati intrinsecè superaddita: & tamen humanitatem esse unitam Verbo est denominatio realis nova, & intrinseca: ergo dicendum est vel non requiri aliquam mutationem realem, ut detur nova denominatio realis intrinseca, vel sufficere mutationem temporis.

Obiectio.

Et confirmatur: nam intellectum lumine gloriæ perfusum uniri essentiæ divinæ tanquam speciei est nova denominatio realis intrinseca: &

Confirmatio.

ubi

nihilominus non exposcit mutationem realem ex parte intellectus; siquidem absque modo unionis sibi superaddito sit idem intelligibiliter cum ipsa specie; nec ex parte prædictæ speciei, ut ex se liquet: ergo idem, quod prius.

Objectioni satisfi.

Complut. Godoy.

Ad objectionem respondemus multò probabilius esse, quod humanitas Christi unitur Verbo divino per modum quendam unionis substantialis sibi intrinsecè superadditum, ut insinuant N. Complut. in lib. *Physic. disp. 6. quæst. 2. num. 33.* & ex professo ostendimus in tract. de *Incarnatione*. Videatur interim Godoy tom. 1. in 3. part. tract. 2. disp. 11. ubi hanc partem egregiè propugnat. Et fundamentum ad ita asserendum est idemmet, quod in præsentī expendimus, nimirum non posse dari novam denominationem realem intrinsecam absque mutatione reali, saltem alicujus extremi, vel connotati se habentis per se ad prædictam denominationem. Unde objectio facta in Adversarios retorquenda est: confirmat enim doctrinam hæcenus traditam. Thomistæ vero, quibus oppositus dicendi modus magis probatur, haud obscuram tradunt rationem disparitatis: nam licet humanitatem esse actu unitam sit nova denominatio realis, & humanitas non immutetur per modum substantialem sibi de novo superadditum; immutatur tamen sufficienter pro qualitate prædictæ denominationis. Etenim humanitatem esse verbo unitam non denotat, quod verbum uniatur humanitati per modum formæ, sed solum per modum termini: ad immutandum autem prædicto modo humanitatem sufficit ipsum verbum humanitatem per semetipsum intrinsecè, & substantialiter terminans: nam eo ipso humanitas intrinsecam patitur alietatem, & transit de non esse actu unitam ad esse unitam in actu: non quidem mutatione rigorosa, quæ est actus potentiae receptivæ, sed mutatione denominationi proportionata, ratione terminabilitatis passivæ. Id vero minimè contingit in nostro casu: nam ratio auxilij elevantis, & adjuvantis non se habet per modum termini substantialis; sed magis significat unionem per modum formæ in esse physico. Quare cum Deus non possit hoc posteriori modo uniri intellectui, ut ipsi Adversarii admittunt; immutatio illa realis, quæ ad novam denominationem desideratur, nequit in communicatione divinæ essentiae per modum formæ consistere. Uniri autem Deo, vel potius ipsi subordinari tanquam agenti, non importat ullam intellectus mutationem, quæ ab ipso Deo immediate, & formaliter proveniat; siquidem Deus sub munere principij efficientis se habet extrinsecè. Unde obligamur distinctam mutationem in intellectu admittere, illamque constituere in impressione alicujus formæ, vel realitatis creatæ, ut postea dicemus.

Diluitur confirmatio.

Per quod posset confirmationi occurrī: nam intellectum esse unitum actu divinæ essentiae in ratione formæ intelligibilis est denominatio nova de ordine intelligibili, pro qua sufficit immutatio intra prædictum ordinem: ad hanc autem immutationem sufficit, quod ipsa essentia divina uniatur per modum formæ intelligibilis, non quidem inhærendo, vel informando, sed transformando intellectum, in semetipsam per actualem identitatem, ut explicuimus Tractat. 3. disput. 2. dub. 2.

Absolutè tamen respondendum est intellectum denominari intrinsecè unitum divinæ essentiae in ratione speciei intelligibilis, media mutatione physica, & intrinseca ejusdem intellectus per

receptionem luminis gloriæ: nam eadem actio, quæ communicat intellectui prædictum lumen, annectit ipsi absque nova actione speciem intelligibilem increatam, quin requiratur distincta actio, vel unio. Et ratio est: quoniam divina essentia semper, quantum est de se, communicatur intellectui in ratione speciei intelligibilis; siquidem repræsentat suum objectum per modum actus purissimi. Nequit autem actu communicari intellectui non elevato per lumen gloriæ ob ejus improprietatem. Et ideo hoc ipso, quod intellectus prædicto lumine elevetur, manet actu, & absque nova mutatione unitus divinæ essentiae in ratione speciei intelligibilis: ita quidem, ut licet posito hujusmodi lumine, fieri possit divinitus, ut non subsequatur visio; unio tamen ad speciem in actu per nullam potentiam impediri queat. Videantur, quæ diximus Tract. 2. disp. 2. dub. num. 63.

§. III.

Statuitur secunda conclusio, & auctoritate atque ratione probatur.

50. **D**icendum est secundo primum auxilium *Secunda conclusio.* intrinsecum gratiæ actualis elevantis intellectum ad eliciendum primam operationem supernaturalem consistere formaliter in qualitate quadam supernaturali fluida, & communicata ad instar motus, & per modum transeuntis. Hanc conclusionem docent communiter omnes Thomistæ: quamvis enim nonnullum reperitur diffidium inter illos in explicando, quid sit illud intrinsecum accidentale, & inhærens, quod superadditur intellectui, ut fiat proximè potens ad supernaturaliter operandum (quibusdam asserentibus esse motum, quibusdam vero esse qualitatem) differentia autem potius consistit in vocibus, quam in re: & argumenta utriusque partis, si rectè perpendantur, concludunt esse qualitatem se habentem per modum motus, & transeuntis. Id autem, quod præcipuè in assertione intendimus, nempe divinum auxilium esse formam accidentalem intellectui denuo impressam, & inhærentem, est adeo commune inter Thomistas, ut superfluum sit aliquem in particulari referre. Videantur tamen Joan. Gonzalez 1. part. disp. 58. sect. 3. §. Dico tertio, Navarrete 1. part. quæst. 19. controvers. 13. cum sequentibus, Arauxo supra quæst. 110. art. 2. in comment. & in hac quæst. 111. art. 5. dub. 2. num. 25. ubi etiam refert Albertum, Bonaventuram, Antoninum, Durandum, & alios.

Joan. Gonz.
Navarrete.
Arauxo.
Albertus.
Bonavent.
Antonin.
Durandus.

51. Et in hoc sensu probatur conclusio auctoritate D. Thomæ: nam S. Doctor frequenter tradit ad eliciendum actum supernaturalem necessarium esse aliquod lumen creatum elevans intellectum: sed hoc lumen secundum eundem Angelicum Præceptorem, cum absint habitus, communicatur per modum cujusdam motus, vel passionis transeuntis: ergo cum in casu præsentis dubij homo non supponatur præditus habitibus supernaturalibus, & debeat in prædictum actum supernaturalem prorumpere, sequitur, quod juxta D. Thomæ doctrinam elevandus sit aliquo lumine collato per modum transeuntis. Consequentia est legitima, & utraque præmissa habetur expressè apud D. Thom. pluribus in locis, & præcipuè 2. 2. quæst. 171. art. 2. ubi hæc habet: *Dicendum, quod sicut Apostolus dicit ad Ephes. 5. Omne, quod manifestatur, lumen est: quia videlicet sicut manifestatio corporalis*

Probatur ex
D. Thom.

corporalis visionis fit per lumen corporale; ita etiam manifestatio visionis intellectualis fit per lumen intellectuale. Oportet igitur, ut manifestatio proportionetur lumini, per quod fit, sicut effectus proportionatur suae causae. Cum ergo Prophetia pertineat ad cognitionem, qua supra rationem existit; consequens est, quod ad Prophetiam requiratur quoddam lumen intellectuale excedens lumen naturalis rationis. Lumen autem dupliciter alicui inesse potest: uno modo per modum formae permanentis sicut lumen corporale est in sole, & in igne: alio modo per modum cuiusdam passionis, sive impressionis transeuntis. Lumen autem propheticum non inest Prophetae per modum formae permanentis. Quod ibi probat, & post pauca concludit: Relinquitur ergo, quod lumen propheticum inest anime Prophetae per modum cuiusdam passionis, vel impressionis transeuntis. Quod etiam ex professo probat 3. contra gentes cap. 154. & quest. 12. de veritate, art. 1. Cum ergo intellectus ejus, qui caret habitibus supernaturalibus, illustratur subito, & indeliberatè in primis supernaturalibus operationibus ad eum modum, quo illuminantur Prophetae; planè habetur, quod ex mente D. Thom. debeat elevari per aliquod lumen fluidum ad instar passionis transeuntis: eadem quippè ratio militat utrobique, ut consideranti constabit.

Confirmatur.

Confirmatur ex eodem S. Doctore 2. 2. quaestione 175. artic. 3. ad 2. ubi docet visionem beatificam, cum non adest habitus luminis gloriae, fieri per lumen fluidum ad instar cuiusdam passionis; sic enim habet: Divina essentia videri ab intellectu creato non potest, nisi per lumen gloriae, de quo dicitur in Psalmo: In lumine tuo videbimus lumen. Quod tamen dupliciter participari potest: uno modo per modum formae immanentis; & sic beatos facit sanctos in patria. Alio modo per modum cuiusdam passionis transeuntis: & hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit. Eadem autem ratio militat in aliis intellectibus supernaturalibus, & in virtute, sive auxilio elevante intellectum, ut eas eliciat. Ergo virtus elevans intellectum ad primam intellectiōem supernaturalem in absentia habitus est quoddam lumen fluidum per modum passionis transeuntis. Quod amplius roborari potest ex eodem D. Thom. 3. part. quest. 62. ferè per totam, ubi docet Sacramenta novae legis elevari ad causandum effectum supernaturalem per quandam virtutem, quae fluens (inquit art. 3.) & incompleta in esse natura: & necessitatem hujus virtutis probat ex supernaturalitate, & excessu effectus producendi: quae ratio militat etiam in nostro casu, ut ex se liquet.

Ratio fundamēntalis.

§ 2. Probatur deinde ratione desumpta ex relatis testimoniis: quoniam auxilium requisitum, ut intellectus possit elicere primas operationes supernaturales, non consistit formaliter in solo Dei concursu simultaneo, nec in eisdem operationibus, quatenus à Deo procedunt; sed in aliquo intrinseco praevio, elevante intellectum, & se tenente ex parte illius, ut dub. preced. probavimus: atqui hoc praeivum, & intrinsecum non est formaliter ipse Deus unitus intellectui in ratione principij, ut in praesenti dubio ostendimus; ergo consistit formaliter in aliquo auxilio creato intellectui inhaerente. Porro hoc intrinsecum non est quantitas, relatio, aut aliud praedicamentum praeter qualitatem: eo quod alia genera vel sunt corporea, proindeque inepta, ut inhaereant potentiae spiritali; vel non sunt activa, & con-

sequenter nequeunt vires ad agendum communicare: ergo relinquitur, quod illud auxilium intrinsecum, sit quaedam qualitas. Cumque non sit qualitas permanens; siquidem supponimus, quod intellectus elicit illas operationes supernaturales, antequam aliquis habitus ipsi infundatur; sequitur, quod sit qualitas fluida habens esse per modum transeuntis, & quale in assertionem descripsimus.

Confirmatur: quia connaturaliter, & per se loquendo actus secundus supponit actum primum ejusdem ordinis, ut inductivè potest ostendi: ergo actus secundus supernaturalis supponit actum primum, seu virtutem supernaturalem: sed hujusmodi virtus nequit esse qualitas, vel forma permanens in iis, qui ante infusionem alicujus habitus incipiunt mediis actibus supernaturalibus indeliberatis ad justificationem disponi: ergo est aliqua qualitas fluida, & per modum transeuntis.

§ 3. Huic argumento, & confirmationi dupliciter occurrunt Suarez, & Ripalda infra referendi. Primo respondent hujusmodi actus indeliberatos, qui ante infusionem habituum supernaturalium eliciuntur, non fieri naturaliter, sed praeternaturaliter: eo quod omnis actus supernaturalis suae naturae relictus petit procedere à gratia sanctificante, tanquam à natura, & ab aliis habitibus tanquam à virtutibus proximè operativis, ut explicuimus disput. preced. dub. 3. & 6. Quamobrem praedicti actus non postulant fieri per illam qualitatem fluidam, & inhaerentem à nobis explicatam; sed fiunt unice ab intellectu connotante Deum sibi unitum in ratione principij. Dicunt secundo praedictam qualitatem fluidam, seu quae ab intrinseco petat cito deficere, esse chimericam, & impossibilem: quamobrem vane recurreretur ad illam: sed oportet dicere, quod in habituum supernaturalium absentia solus Deus intimè assistens potest habere rationem auxilij elevantis, atque adjuvantis potentiam.

Duplex Adversariorum responsio. Suarez. Ripalda.

Caterum utraque solutio continet plura absurda, & refellitur ex dictis. Prima quidem: nam licet actus supernaturales connaturalius fiant mediis habitibus supernaturalibus, quam absque illis: nihilominus etiam cum eliciuntur in absentia habituum, debet assignari principium ipsis magis connaturale, & quod providentiam minus extraordinariam, exposcat: non enim oportet recurrere ad miracula, vel ad providentiam omnino praeternaturalem, quando absque illis possumus principium non adeo praeternaturale assignare. Constat autem multo connaturalius elici actus supernaturales medio aliquo principio supernaturali intrinseco, & inhaerente, quod intellectui conferat vires proximas ad supernaturaliter operandum, quam si intellectus omni principio intrinseco destituatur, & solum adjuvetur per concursum Dei extrinsecum: immo hoc posterius genus concurrendi omnino repugnat, ut constat ex dictis. Ergo quamvis actus supernaturales in habituum supernaturalium absentia non eliciantur omni connaturalitate sibi debita, petunt tamen in praedicta hypothese fieri media aliqua virtute intrinseca transeuntis: & hoc in tali hypothese est hujusmodi actibus magis connaturale, quam concursus Dei purè extrinsecus, quamvis iste non repugnaret. Quod vel in naturalibus potest ostendi: etenim actus scientifici, & actus virtutis morales petunt naturaliter fieri ab intellectu perfecto per habitum scientiae, & à voluntate perfecta per habitum virtutis: & nihilominus in absentia praedictorum habituum, sunt ab intellectu

Prima responsio adversaria.

D. Thom.

intellectu non nude sumpto, sed illustrato per aliquod lumen transiens de linea habitus scientifici, & derivatum ab intellectu agente; & à voluntate non sibi relicta, sed adjuncta per aliquam dispositionem effluxam ab intellectu, quæ sit de linea virtutis, ut tradit D. Thom. *quæst. 1. de Virtutibus artic. 9.* ubi postquam generaliter statuit virtutes acquisitas fieri per impressionem, & influxum potentia superioris in inferiorem, adjecit: *Hoc autem contingit dupliciter: uno modo, ut recipiatur per modum passionis, sicut in hoc ipso, quod regulata potentia à regulante movetur. Sed quia in hoc, quod aliquid patitur, & nihil ad actum conferat, violentie diffinitio consistit: violentia autem & difficultatem, & tristitiam habet, ut dicitur in 5. Metaphysic. ideo prædicta receptio rectitudinis non sufficit ad perfectam rectitudinem potentia regulata. Oportet ergo, quod alio modo recipiatur scilicet per modum qualitatis inherens (hoc est permanentis, & habitualis) ut rectitudo regula efficiatur forma potentia regulata: sic enim faciliter, & delectabiliter, quod rectum est, operabitur, sicut id, quod est conveniens suæ formæ. Et hæc quidem qualitas, sive forma, dum adhuc est imperfecta, dispositio dicitur: cum autem iam consummata est, quasi in naturam versa, habitus nominatur.*

Impugnatio
secunda.

§ 4. Causare autem (quod secundo loco respondent Adversarij) hujus qualitatis fluidæ repugnantiam, ut negetur intellectum posse per eam elevari, absurdum est, & prorsus voluntarium. Tum quia oppositum constat ex exemplis supra ex D. Thom. relatis luminis prophetici, luminis gloriæ collati Paulo in statu viæ, virtutis instrumentariæ, & virtutis acquisitæ, cum est in fieri, & statu imperfecto. Tum etiam quia juxta communem Aristotelis, & Philosophorum sententiam prima species qualitatis dividitur in habitum, & dispositionem; & dispositio definitur esse qualitas transiens, & facile mobilis à subiecto. Tum præterea quia nulla est ratio, ob quam nequeant perfectiones divinæ participari per formam fluidam, & habentem modum dispositionis, si semel participari valent per formas permanentes, & habentes rationem habitus. Tum deinde quia non est denegandum divinæ omnipotentia posse producere prædictam qualitatem, dum non adducitur urgens, & manifesta ratio ad id asserendum: rationes autem, quibus Adversarij utuntur, sunt satis infirmæ, ut cum eas §. sequenti diluerimus, satis constabit.

Tum denique quia eodem proportionali modo discurrendum est de auxiliis ordinis supernaturalis conferentibus posse vel ad substantiam, vel ad modum actus, ac de auxiliis naturalibus communicantibus similem virtutem: atqui hujusmodi auxilia consistunt in aliqua forma fluida per modum impressionis transeuntis: ergo idem de illis dicendum est. Minor probatur ex D. Thom. *quæst. 3. de potentia art. 7.* ubi postquam docuit necessarium esse aliquod auxilium Dei, ut causæ naturales attingant ultimam actualitatem operationis, & producant existentiam effectus, statim in responsione ad secundum explicat, in quo consistat prædictum auxilium, & tacite refellit Adversariorum doctrinam his verbis: *Dicendum, quod virtus naturalis, quæ est rebus naturalibus in sua institutione collata, inest ei ut quadam forma habens esse ratum, & firmum in natura. Sed id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est ut intentio sola habens esse quoddam incompletum per modum, quo colores sunt in*

ære, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens, non autem ei dari potuit, quod vis artis esset in ea quasi quadam forma permanens; nisi haberet intellectum: ita rei naturali potuit conferri virtus propria, ut forma in ipsa permanens: non autem vis, quæ agit ad esse ut instrumentum primæ causæ; nisi daretur ei, quod esset universale essendi principium: nec iterum virtuti naturali conferri potuit, ut moveret seipsam, nec ut conservaret se in esse, Videatur Ferrara 3. contra gentes cap. 70. in principio, ubi recte expendit prædictam auctoritatem, & ex ea concludit rebus creatis, dum agunt, communicari quoddam vim, quæ est intentio sola virtutis divinæ habens esse incompletum per modum, quo colores sunt in ære, & virtus artis in instrumento, quæ vis non convenit rebus, nisi quando actualiter operantur.

§. IV.

Proponitur opinio contraria, & aliqua ejus motiva diluuntur.

§ 5. **O**ppositam nihilominus opinionem tuetur omnes ferè Auctores num. 26. relati, qui nullum aliud auxilium intrinsecum pro prima cogitatione supernaturali recognoscunt, nisi ad summum ipsam increatam Dei virtutem unitam specialiter intellectui in ratione principij activi. Quod inter alios latius prosequuntur Suarez lib. 3. de auxiliis c. 4. & Ripalda disp. 104. de ente supernaturali. Probatur primo ex D. Thom. in præsentia, *quæst. 110. art. 2.* ubi inquit: *Dicendum, quod, sicut iam dictum est in eo, qui dicitur gratiam Dei habere, significatur esse quidam effectus grætiæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quod dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adiuvatur. Uno modo in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse grætiis effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ: actus enim moventis in moto est motus, ut dicitur in tertio Physicorum. Alio modo adiuvatur homo ex gratuita Dei voluntate, secundum quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur. Et sic donum grætiæ (inquit in fine corporis) qualitas quædam est. Ergo ex mente Sancti Doctoris gratia actualis, secundum quam movetur homo ad agendum, non est qualitas: alias differentia inter illam, & gratiam habitualement adducta nulla foret. Et consequenter dicendum est vel gratiam actualem consistere formaliter in motibus indeliberatis, quod dubio præcedenti, exclusimus; vel consistere formaliter in ipso Deo intime unito potentiis per modum auxilij.*

Sententia contraria.

Suarez.
Ripalda.
Arguitur ex
D. Thom.

Respondetur Sanct. Doctorem eam rationem qualitatis denegare gratiæ actuali, quam in habituali concedit, ut sic salvetur diversitas, quam intendit constituere inter utramque. Gratia autem habitualis est qualitas, non utcumque, sed fixa, parmanens, & stabilis. Unde cum denegat gratiæ actuali rationem qualitatis, solum intendit, quod non sit qualitas permanentis sicut habitus. Qualitates enim fluidæ non solent absolute appellari qualitates, sed magis passionēs, & mobiles impressiones. Et hac ratione Aristotel. 1. Ethicor. cap. 3. dixit: *Non enim virtutis operationes qualitates sunt, neque facilitas: non quia veræ qualitates non sint, sed quia habent esse*

Sensus D. Th. aperitur.

Aristoteles

esse fluidum, & transiens. Et similiter in prædicamentis cap. de qualitate dicitur, quod esse pallidum ex timore, vel rubicundum ex verecundia, non sunt qualitates: quia videlicet quamvis pallor, & rubor, sicut & alij colores, veræ qualitates sint; tamen cum oriuntur ex prædictis passionibus, non habent esse permanens, sed fluidum ad instar ipsarum passionum. In hoc ergo sensu negat Div. Thom. quod gratia actualis sit qualitas.

Replicat.

§ 6. Nec refert, quod Sanct. Doctor non solum neget gratiam actualem esse qualitatem, sed etiam asserat esse motum animæ: motus autem animæ nihil aliud est, quam operatio ab anima elicitæ, ut patet ex communi modo concipiendi. Præsertim quia D. Thom. probat prædictam gratiam esse motum animæ, quia actus moventis in moto est motus: sed actus moventis in moto ita est motus, quod non est qualitas: ergo juxta D. Thom. gratia actualis non habet veram rationem alicujus qualitatis.

Diluitur.

Hoc, inquam, non refert: quia Angelicus Præceptor non asserit gratiam actualem esse motum ab anima elicitem, sed esse motum animæ, nempe in anima receptum: est enim id, quo anima movetur ad propriam operationem, ut constat evidenter ex ipso textu: *Uno modo, inquit, in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum*: implicat autem, quod agens moveatur ad agendum per ipsam operationem, ad quam eliciendam movetur, & applicatur: & consequenter Divus Thomas non appellavit gratiam actualem motum animæ, quia est animæ operatio, sed quia animæ imprimitur per modum motus. Id autem, quod movens immediate imprimit mobili (ut alteri parti objectionis occurramus) non est semper motus; sed est etiam impulsus, seu qualitas fluida, ad quam consequitur motus. Unde prorsus ex prædicto testimonio, & ex discursu D. Thom. roboratur nostra sententia.

Secundum argumentum.

§ 7. Arguitur secundo: nam quidquid Deus efficit per causam secundam efficientem, potest immediate per se solum producere: eo quod Deus continet eminenter perfectionem, & activitatem causarum secundarum; & aliunde influxus in genere causæ efficientis nullam importat imperfectionem: sed forma supernaturalis inhærens intellectui, sive per modum habitus, sive per modum auxilij, concurrat efficienter ad productionem supernaturalis operationis: ergo potest Deus independenter à tali forma prædictam operationem efficere: & consequenter ad primam intellectionem supernaturalem non erit necessaria illa qualitas inhærens, sed sufficiet ipse Deus unitus intellectui in ratione auxilij. Præsertim quia nulla apparet repugnantia, vel imperfectio, ob quam Deo denegetur talis influxus.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo: quia Deus non minus intime unitur intellectui, quam qualibet forma creata; cum per intimum illapsum pervadat, & transcendat entitatem omnis creaturæ; & aliunde non minus perfecte præcontinet perfectionem operationis producendæ, quam habitus, vel auxilium creatum intellectui superadditum: ergo intellectus absque omni forma inhærente, unitus tamen Deo ut gerenti vices auxilij, potest producere primam supernaturalem operationem.

Secundo.

Confirmatur secundo: quia auxilium inhærens non est tota ratio agendi operationem supernaturalem, sed etiam intellectus influit immediate

in ipsam: alioquin prædicta operatio non esset vitalis; siquidem à principio viventi immediate non efflueret: ergo sicut auxilium inhærens influit immediate in actum supernaturalem tanquam causa partialis, sic Deus intime assistens poterit eodem partiali influxu concurrere: atque ideo intellectus efficiat vitalitatem operationis, & Deus ejus supernaturalitatem producat; quin opus sit ad aliud principium, vel formam intrinsecam recurrere.

Confirmatur tertio excludendo responsum, *Tertio*, quæ posset huic argumento, & confirmationibus adhiberi: nam Deus potest supplere concursum agentis creati, saltem quando non est vitalis, ut communiter docent Philosophi: atqui influxus auxilij supernaturalis inhærentis in supernaturalem operationem non est concursus vitalis; siquidem prædictum auxilium est quædam qualitas mortua, & ab extrinseco purè proveniens: ergo Deus potest per seipsum supplere concursum hujusmodi auxilij inhærentis.

§ 8. Antequam huic argumento, ejusque confirmationibus singillatim occurramus, animadvertendum est duplici vitio laborare. *Primo*, quia si quid probant, excludunt non solum necessitatem auxilij ad eliciendum primam operationem supernaturalem, sed etiam evertunt existentiam omnium habituum, & auxiliorum supernaturalium inhærentium: possunt enim tam ratio, quam confirmationes sub eadem forma cuicumque supernaturali operationi applicari: atque ideo vel persuadent non esse admittendos habitus supernaturales, & auxilia inhærentia, quod est plusquam erroneum, vel nihil adversus nostram assertionem evincunt. *Secundo*, quia procedunt per respectum ad potentiam Dei absolutam, & ad providentiam extraordinariam: cum quo tamen stat, quod de facto intellectus elevetur ad primam operationem per aliquod auxilium inhærens. Unde sicut in Adversariorum sententia, fieri potest, quod Deus suppleat omnem rationem habitus supernaturalis, & cujuslibet inhærentis auxilij: & tamen de facto concedunt dari habitus, & auxilia inhærentia: quia hic posterior elevationis modus est rebus magis connaturalis: ita & ob eandem rationem admittendum est auxilium inhærens ad eliciendum primam supernaturalem operationem; quidquid sit, an oppositum fieri queat per potentiam Dei absolutam.

§ 9. Secundo respondetur absolute ad argumentum, quod licet Deus possit seipso efficere, quidquid agit media causa efficiente, nequit tamen efficere, quod causa secunda influat in operationem, nisi habeat virtutem, per quam prædictam operationem in actu primo contineat. Intellectus autem sibi relictus non habet virtutem continentem in actu primo operationem supernaturalem: & ideo quantumcumque connotet Deum sibi assistentem, aut etiam unitum in ratione principij, nequit supernaturaliter operari, nisi per aliquod lumen intrinsecum, & informans elevetur, ut satis constat ex dictis. Adde dari aliquos speciales modos concurrendi causæ secundæ, quos Deus supplere per seipsum nequit ob annexam eisdem imperfectionem: hujusmodi autem est modus influendi luminis intellectivi; petit enim actuari, compleri, & determinari per speciem intelligibilem: quæ omnia repugnant Deo, ut §. 1. vidimus.

Ad primam confirmationem respondemus Deum esse intimiorem intellectui quacumque forma creata, seclusis tamen imperfectionibus tam informa-

Offenditur infirmitas argumenti præced.

Responso ad argumentum.

Ad primam confirm.

tionis respectu intellectus, quam actualitatis per species intelligibiles. Unde cum lumen elevans intellectum debeat esse talis conditionis, quod & informet intellectum, & determinetur per species; sequitur, quod ipsa summa Dei perfectio exposcat, ut non uniatur intellectui per modum auxilij. Præsertim quod illa intimitas per illapsum est quædam unio generalis, qua Deus sit præsens omnibus rebus: intimitas autem per modum auxilij postulat specialem modum conjunctionis, qui explicari nequit absque novo respectu inter intellectum, & Deum: cumque prædicta relatio non oriatur ex mutatione Dei necessario exposcit aliquam mutationem ex parte intellectus, & consequenter quod hic recipiat aliquid fundans novum respectum, ut magis expendimus. § 2.

Ad secundam.

Ad secundam confirmationem respondetur negando antecedens: quia intellectus nullam activitatem proximam habet ex se ad eliciendum actus supernaturales, sed eam proximam activitatem adæquatè mutuatur à lumine supernaturali sibi superaddito, ut latius ostendimus *Tract. 2. disp. 4. dub. 4. à n. 55*. Et ratio est: nam ex parte effectus nulla datur ratio, quæ sit entitativè naturalis, & queat virtuti propriæ intellectus correspondere; sed omnia ejus prædicata sunt re ipsa supernaturalia, debentque proinde tam principium, quam objectum adæquatè supernaturale respicere. Ipsa quippè vitalitas, quam Adversarij autumant posse immediatè à solo intellectu produci, non fit per se, sed est quidam respectus transcendentalis, quo actus per modum cujusdam emanationis comparatur ad suum principium. Unde si actus est (ut supponimus) secundum speciem supernaturalitatis, debet ad principium supernaturale, & habitudine supernaturali referri. Nec probatio in contrarium aliquid concludit, ut ex statim dicendis constabit.

Ad tertiam.

Ad ultimam confirmationem omiſſa majori, negamus minorem: nam auxilium supernaturale intellectui impressum est principium vitale quo operationum vitalium supernaturalium. Ad quod non requiritur, ut effluat à principio conjuncto; sed satis est, quod ab intrinseco, & ex propriis prædicatis sit determinatio, & complementum potentie vitalis, eamque actuet in ordine ad vitalem operationem, sicut de speciebus intelligibilibus, & de habitibus infusis docent communiter Thomistæ. Nam licet de ratione operationis vitalis, quæ absolutè solet appellari vita, sit oriri à principio intrinseco conjuncto; id tamen emanationis genus non exposculant quæcumque principia vitalia; sed sufficit, quod determinent agens, & concurrant ad operationem in eodem supposito, à quo elicitur, recipiendam. Videantur, quæ diximus *Tract. 2. disp. 2. dub. 3. à num. 111. & disp. 4. dub. 5. num. 6.*

Tertium argumentum.

60. Arguitur tertio: quia plures causæ inferiores ex sola subordinatione extrinseca ad causam superiorem redduntur potentes ad eliciendum operationem, vel producendum effectum, quæ ex se non poterant: ergo pariter intellectus ex sola subordinatione ad Deum sibi specialiter assistentem in ratione principij, fiet potens elicere intellectionem supernaturalem, quam se solo nequit elicere. Consequentia videtur manifesta, & antecedens probatur pluribus exemplis. *Primo*: nam calor animalis ex subordinatione ad animal valet producere carnem, quam ex se non potest: *Secundo*: quia phantasmata ex sola subordinatione ad intellectum agentem consequuntur vim ad immutandum intellectum possibilem, & producendum species intelligibiles. *Tertio*: quoniam membra

corporis per solam subordinationem ad potentiam cognoscitivam, vel appetitum, & seclusa omni forma intrinseca, fiunt potentia ad motum localem, & alias operationes. *Quarto*: nam color nequit absque luce producere species visibiles, quas tamen efficit ex hoc præcisè, quod luci extrinsece subordinetur. *Quinto*: quia humanitas Christi Domini ex sola subordinatione ad Verbum divinum sibi in ratione suppositi unitum fit potens ad patrandum miracula, ut insinuat D. Thom. 3. *part. quæst. 13. art. 1.* Idemque aliis exemplis, quæ consulto omittimus, ostendi posset.

Confirmatio.

Confirmatur, & declaratur vis hujus argumenti: quia non minus subordinatur intellectus Deo, quam calor substantiæ, vel semen generanti: sed calor ita subordinatur substantiæ, ut per semetipsum, & absque forma sibi superaddita, sit virtus illius, valeatque efficere substantiam, quam ex propriis prædicatis specificis producere non valet; idemque proportionabiliter in semine semel deciso contingit: ergo intellectus ita per semetipsum subordinatur Deo, ut seipso sit virtus ejus, possitque attingere per hanc subordinationem effectus, quos ex se non poterat; quin opus sit illi superaddere novam virtutem intrinsecam. Per quod tacita responsio, qua argumento posset occurrere, manet exclusa.

61. Ut huic argumento respondeamus, prænotandum est primo, plures virtutes inferiores subordinari per se alicui principio in ordine ad operationes eidem naturaliter respondentes, & sibi proportionatas: atque ideo comparari ad prædictum principium non tam per modum instrumenti elevabilis, quam per modum virtutis instrumentariæ. Id autem, quod est per seipsum formaliter tale, & ratio elevandi alia, non fit tale per aliquid sibi superadditum; sed ad summum indiget aliqua modificatione, vel radicatione, qua trahatur ad suum principium: quam modificationem consequitur in prima sui productione ex hoc ipso, quod à determinato principio emanat. Et hujusmodi virtus dicitur vis instrumentaria *intransitiva*: quia videlicet per semetipsam est virtus causæ, quin requiratur transitus, vel influxus ulterioris virtutis realiter à se distinctæ, sed ad summum virtualiter: qualiter se habent respectu animalis potentia nutritiva, & generativa. Aliæ autem sunt virtutes inferiores, quæ non subordinantur ex natura sua superiori agenti in ordine ad sibi proportionatas operationes; sed promoventur ad attingendum effectum, quem ex se nullo modo respiciunt: quia nimirum, non sunt productæ, vel institutæ ad ipsum attingendum; sed prorsus eis accidit ordinari ad illius productionem. Et hujusmodi agentia inferiora non sunt virtus alterius, sed magis habent rationem instrumenti elevabilis per virtutem sibi ab extrinseco conferendam: quo pacto comparantur res naturales ad artificem, cum eam applicat ad effectum artis. Unde nequeunt attingere effectum principalis agentis, nisi eidem specialiter subordinentur; nec subordinari valent, nisi in ipsa subordinatione aliquam virtutem novam, & intrinsecam consequantur. Quam doctrinam, & virtutis instrumentariæ ab instrumentis differentiam tradunt N. Complut. in *Physic. disp. 10. quæst. 5. n. 43.*

Complet.

Secundo observa, quod licet in instrumentis, & virtutibus instrumentariis detur hæc varietas, tamen in causis principalibus generaliter requiritur virtus intrinseca, qua effectum in actu primo formaliter, vel eminenter contineant: eo quod causa principalis communicat ex se entitatem effectui; & nemo producit ex se, quod in se ali-

aliquo modo non habet. Intellectus autem comparatur ad quamcumque intellectionem à se elicitam (saltem quantum ad substantiam, & speciem, per modum causæ principalis: tendit enim per prædictam intellectionem in suum objectum specificativum, in quod adæquatè acceptum collimat per modum causæ principalis ob commensurationem essentialem cum ipso. Unde opus est, quod intellectus habeat intrinsecam virtutem, per quam intellectionem à se elicendam formaliter, velemementer contineat. Videatur Alvarez *disp. 68.* ubi oppositæ Suarj opinioni notam improbabilitatis impingit. His suppositis.

Alvarez.

Occurritur
argumento, &
plura exempla
in contrarium
adducta ex-
plicantur.

62. Respondetur ad argumentum negando antecedens, quod nullo ex adductis exemplis probatur. Ad primum enim dicendum est calorem non esse rigorosum instrumentum animalis, vel alterius substantiæ; sed esse virtutem instrumentariam generalem substantiæ, cui adjungitur. Unde non indiget alia virtute sibi realiter superaddita ad producendum carnem, vel alium effectum substantialem: sed ad summum esset aliqua modificatione, per quam determinatur, & trahitur, ut sit virtus peculiaris substantiæ, ut puta animalis: quam modificationem consequitur ex eo, quod à determinata radice emanaverit. Itaque licet calor secundum se nequeat producere carnem, calor tamen consequens formam animalis potest eam producere. Quæ solutio sumitur ex D. Thom. *in quest. de spiritualibus creaturis art. 11. ad 10.* ubi ait: *Dicendum, quod forma accidentalis, quæ est principium actionis, ipsamet est potentia, vel virtus substantiæ agentis: non autem proceditur in infinitum, ut cuiuslibet virtutis sit alia virtus.*

D. Thom.

Capreolus.
Ferrara.

Ex quibus posset ad secundum exemplum responderi phantasma ex hoc ipso, quod oritur ab anima intellectiva, oriri cum sufficiente efficacia ad immutandum intellectum, non quidem per puram subordinationem extrinsecam, sed per intrinsecam virtutem, quam in sui productione sortitum est: sicut diximus de calore, & accedit in cogitativa hominis, quæ quia radicitur in anima rationali consequitur specialem vim, ut queat circa singularia discurre, quam virtutem non habet ex solis prædicatis specificis. Quam doctrinam tradunt Capreolus *in 2. dist. 3. quest. 2. ad 1.* Durandi post responsionem septimi argumenti, & Ferrara 2. *contra gentes cap. 77.*

Sed melius respondetur phantasma elevari de novo per virtutem spiritualem transeuntem sibi impressam ex illuminatione intellectus agentis: nequit enim effectum spiritualem, cujusmodi est species intelligibilis, producere, nisi per aliquod lumen spirituale in actu primo constituatur: quod lumen non potuit à propria radice, utpote corporea mutuari, sed illud accipit ab intellectu agente, cui tanquam agenti principali subordinatur, ut tradit D. Thom. *quest. 10. de verit. art. 6. ad 7.* & aliis pluribus locis, quæ referunt N. Complut. *in lib. de anima disp. 20. quest. 2. num. 30.* Videantur prædicti Patres *in lib. Physic. disp. 12. quest. 1. num. 21.* & seq. ubi objectionibus, quæ adversus hanc doctrinam opponi possent, occurrunt. Quod si phantasma non comparatur per modum principij activi ad speciem intelligibilem, sed purè ministerialiter, & quasi objectivè, ut tradit Caietanus 1. *part. quest. 84. art. 6. & quest. 85. art. 1.* nihil potest ex prædicto exemplo adversus doctrinam concludi ob evidentem rationem disparitatis.

Caietanus.

Ad tertium exemplum dicendum est membra externa non concurrere activè ad motus locales; sed solum habere passivam habilitatem, ut mor-

Curf. Salm. Theol. Tom. V.

veantur à potentia loco motiva, quæ vel est sensus, aut intellectus, vel appetitus, ut apertè significat D. Tho. 1. *part. quest. 75. art. ad 3. & quest. 78. art. 1. ad 4.* Unde mirum non est, quod membra externa moveantur absque principio intrinseco activo sibi inhærente: huiusmodi enim vis non debet existere in mobili, sed in movente. Intellectus autem concurret activè ad elicendam supernaturalem intellectionem: quamobrem petit actuari per aliquam virtutem intrinsecam ejusdem ordinis.

D. Thom.

Ad quartum respondent N. Complut. *in lib. de anima disp. 10. quest. 5.* colorem, cum sit per se objectum visibile, posse, quantum est ex se, producere speciem visibilem. *Omnis quippè forma,* inquit D. Thom. 3. *de anima lect. 10. in quantum huiusmodi est principium agendi sibi simile. Unde cum color sit quedam forma (videlicet objectum per se determinativum alicujus sensus) ex se habet, quod habeat similitudinem in medio.* Petit tamen color, ut actu videatur, quod medium, per quod diffusurus est species, sit diaphanum in actu, ac perinde perfusum luce, ut tradit Aristot. *lib. 2. de anima textu 67.* Cum ergo color ad sui actuali in visionem egeat lumine, non quidem ut forma intrinseca, sed ut extrinseco complemento, vel connotatu; idcirco ex sola extrinseca subordinatione, vel potiùs conjunctione ad lucem immutat sensum in actu secundo, licet per lucem intrinsecè non mutetur. Intellectus autem est ab intrinseco insufficiens ad elicendum supernaturalem intellectionem: quamobrem nequit prædictam impotentiam exuere, nisi per intrinsecam aliquam virtutem in se compleatur, ut constat ex dictis.

Ad ultimum respondemus humanitatem Christi Domini ex hoc ipso, quod est unita verbo divino, manere aptam, ut assumatur in instrumentum ad patrandum cuncta miracula, quæ Christus voluerit. Nunquam tamen illa in actu secundo exequitur, nisi prius elevetur per aliquam motionem transeuntem intrinsecam proportionatam miraculo patrando: quia prædicta humanitas quamquam Verbo unita, caret potentia, efficacia proxima ad opera miraculosa, & supernaturalia. Nec D. Thom. qui nobis objicitur, insinuat oppositum, sed potius docet nostram sententiam: asserit enim, quod Christus Dominus operabatur prædicta miracula ut *instrumentum Verbi Dei sibi personaliter uniti*: instrumenta autem ex sententia S. Doctoris elevantur per aliquid fluidum, & incompletum, ut attingant effectum principalis agentis, ut videre est *in eadem 3. part. quest. 62. ferè per totam, & apud N. Complutens. in lib. Physic. disput. 12. quest. 1.* Unde prædictum exemplum nostram sententiam confirmat, & in Adversarios retorquendum est.

63. Ad confirmationem respondetur, quod licet intellectus, absolute loquendo, magis subordinetur Deo, quam calor substantiæ, & quam semen generanti; nihilominus non subordinatur eodem modo. Nam calor subordinatur substantiæ ut virtus ejusdem ordinis, & respectivè ad effectus sibi ut in tali substantia radicato proportionatos: unde mirum non est, quod possit absque nova elevatione prædictos effectus attingere. Et similiter semen est virtualis participatio generantis ad attingendum sibi simile: quocirca semel decusum manet cum sufficiente proportionem, & efficacia ad producendum prædictum effectum. Intellectus autem nudo sumptus non est virtualis participatio Dei Auctoris supernaturalis; sed tantum sortitur vires naturales proximas à Deo naturali Auctore.

Responsio ad
confirmat.

in ordine ad effectus naturales: habetque proinde proximam impotentiam ad operandum in ordine altiori. Alias sicut est connaturale calori producere substantiam, & semini attingere problem: ita esset connaturale intellectui semel producto elicere supernaturales operationes. Et quemadmodum concursus Dei cum calore, & semine ad attingendum prædictos effectus non est specialis gratia, sed generalis providentia: ita concursus Dei cum intellectu creato ad operandum supernaturaliter non haberet rationem gratiosi, & supernaturalis beneficii, sed ad providentiam rebus connaturalem reduceretur. Quæ concedere est incidere in hæresim Pelagij. Unde confirmatio retorquenda est in Adversarios: nam magis impotens est intellectus ad operandum supernaturaliter, quam calor ad producendum substantiam, & semen ad attingendum foetum: ergo licet calor, & semen non indigeant nova virtute, ut prædictos effectus valeant producere; intellectus tamen eam exposcit, ut queat supernaturaliter operari.

§. V.

Cetera ejusdem opinionis fundamenta eliciuntur.

Quantum argumentum.

64. **Q**uarto probatur hæc sententia argumento, quo convincitur Ripalda ad asserendum qualitatem illam fluidam, in qua asseruimus consistere primum auxilium intrinsecum, nec dari de facto, nec esse possibilem etiam per respectum ad divinam potentiam. Nam impugnandi doctrinam Thomisticam ardor compulit illum Auctorem, ut in re satis pervia videret repugnantiam; cui aliàs plura impossibilia nullum asserunt scrupulum, aut apparentem difficultatem. Sed qui admittit possibilitatem unius simplicis qualitatis, quæ simul sit fides, & lumen gloriæ, habitus intellectivus, & affectivus, tendens æqualiter in objectum naturale, & supernaturale; in re profecto levissima cespitavit. Adeat domesticum Suarium loco supra citato, ubi possibilitatem qualitatis fluidæ non prorsus ejurat. Arguit ergo in hunc modum: quia non est possibilis qualitas, quæ suapte natura postulat cito deficere: sed qualitas fluida, & collata per modum transeuntis ex suapte natura postulat cito deficere: ergo prædicta qualitas non est possibilis. Probatur major: quia quælibet res sibi relicta appetit esse, & ut inquit August. lib. 11. de civit. Dei, cap. 27. *satis apparet, quantum refugit natura non esse*: ergo nulla qualitas ex suapte petit natura cito deficere. Minor etiam liquet: quia qualitas fluida, & collata per modum transeuntis ex sua natura est parum stabilis: ergo petit cito deficere: alias non esset, cur fluida, & transiens appellaretur.

D. August.

Solvitur.

Respondetur primo hoc argumentum procedere ex non intelligentia naturæ qualitatis fluidæ, & transeuntis: hæc enim non ita appellatur, quia petat, aut non petat brevi deficere; sed quia habet esse viale, & quasi intentionale, & promovens actualiter subjectum ad ulteriorem terminum. Unde possunt dari qualitates fluidæ, quæ simul sint æternæ, ut patet cum in qualitate, qua ignis inferni elevatur ad torquendum in æternum damnatos, tum in auxilio actuali, quo intellectus, & voluntas beatorum ultimo determinatur ad eliciendum visionem beatificam, & amorem illi correspondentem: durant enim perpetuo, sicut effectus, pro quibus communicantur.

Sed quidquid de hoc sit, respondetur secundo

majorem solum verificari in hoc sensu, quod videlicet nulla res, aut qualitas tendat directè, & per se primo in *non esse*: cum quo tamen rectè coheret, ut illud *non esse* respiciat indirectè; vel ipsum, ut proprius loquamur, admittat: ita quidem ut appetat *esse* pro duratione sibi conveniente, & ea transacta admittat juxta propriam naturam *non esse*, quamvis ipsum positivè non appetat.

65. Pro cujus intelligentia observandum est appetitum rerum ad *esse* partiri in elicitum, & innatum. Appetitus elicitus est actus regulatus cogitatione proponente convenientiam essendi, & desiderans ipsum esse. Et quidem secundum hunc appetitum possent res, quantumlibet corruptibiles appetere esse in perpetuum, saltem conditionatè, & ineffaciter, refugiuntque quantum est de se, *non esse*: atque illis secundum hunc appetitum applicanda præcipuè est sententia Augustini, quæ nobis in argumento opponitur. Appetitus autem innatus nihil aliud est, quam propensio, proportio, & coaptatio rei ad bonum sibi correspondens: quocirca non magis extenditur, quàm ipsa proportio. Unde si res non habet proportionem ad essendum, nisi pro determinata duratione, non appetit esse sæper, sed pro tali duratione. Nec tamen sequitur, quod appetat positivè *non esse*, saltè, ut habet rationem privationis, & mali, sed solum infertur, quod non appetat ulterius esse, sive (& in idè redit) quod non habeat proportionem ad ultra durandum. Longissimè enim differunt hæc duo, *appetere non esse post talem durationem*, & *non appetere esse post illam*: primum enim significat appetitum tendentem in *non esse*, secundum vero solum denotat carentiam appetitus ad esse semper. Illud prius nulli rei convenit, cum *non esse*, quatenus tale, non habeat rationem boni respectu naturæ particularis, ac proinde nequeat terminare appetitum: hoc vero posterius pluribus rebus commune est, nulla quippè appetit innate bonum sibi non conveniens, & perfectionem sibi improporcionatam. Quæ quia non distinxit Adversarius, ex carentia appetitus ad semper essendum positivum minus rectè intulit appetitum ad non essendum.

Unde ad ejus argumentum respondetur dari non solum qualitatem fluidam, de qua in præsentia, sed etiam plura alia entia, quibus non debetur esse nisi pro determinata, & brevi duratione: qua transacta, naturaliter deficiunt, non quia eorum natura appetat non esse, sed quia sibi non vendicat vires ad ulterius essendum: & ideo eorum appetitus satis occurritur per hoc, quod habeant esse pro duratione sibi proportionata. Hujus autem generis sunt plura, quæ ex D. Thom. §. 3. adduximus. Quibus addimus qualitatem illam, quæ generatur per primum actum virtutis, esse fluidam, citoque deficere, nisi per repetitionem actuum ultra conserveatur. Motus etiam, tempus, & alia entia successiva sunt satis fluida, continuoque secundum partes saltem dilabuntur; quin huic defectibilitati opponatur appetitus innatus, quem habent cunctæ res ad essendum. Sicut Adversarius nequit universaliter denegare possibilitatem aliquorum entium transeuntium, & brevi deficientium: ita, nisi voluntariè, nequit asserere repugnantiam qualitatis fluidæ, in qua diximus primum auxilium actuale intrinsecum consistere.

66. Sed replicabis: nam licet dentur plura entia parum durantia, & cito defectibilia, id tamen non provenit ex eo, quod ex natura sua petant cito deficere: sed quia vel recipiuntur in subiecto corruptibili, ad cujus destructionem deficiunt; quæ ratione pereunt accidentia mixtorum: vel subjacent contrariis, quæ de causa corrumpuntur ipsa mixta;

Superior argumenti solutio

Applicatio r. sponsonia

Replicat

mixta; vel ob defectum causæ conservantis; quo pacto deficit impulsus in absentia impellentis. Atqui qualitas, de qua loquimur, nequit ob aliquod ex relatis capitibus deficere; siquidem recipitur in subiecto incorruptibili, nempe in intellectu; & caret omni contrario; & connotat causam præsentem, videlicet Deum agentem infinitæ virtutis. Nulla igitur est ratio, ob quam prædicta qualitas dicatur fluida, & cito deficiens.

Responsio.

Respondetur, quod licet plura entia deficient in actu ob defectum vel causæ conservantis, vel subiecti recipientis, vel ob actionem contrarij, & ita eorum corruptio proximè oriatur ex aliquo illorum defectuum: nihilominus ipsa entia ex natura sua habent defectibilitatem radicalem, quia nimirum postulant dependere à prædictis principiis, atque ideo non petunt, nec appetunt existere, nisi pro determinata, & brevi duratione. Quod manifestè cernitur in impulsu eorum, quæ violenter projiciuntur: postulat enim prædictus impulsus procedere à causa extrinseca, & non continuo influente. Et hoc pacto se habet qualitas, de qua loquimur: quamquam enim recipiatur in subiecto incorruptibili, & careat contrario, petit tamen, quod causa à qua producit, nempe Deus O. M. non communicet ipsi perpetuam, aut longam durationem, sed satis brevem: unde suspensio divini concursus, per quem proximè corrumpitur, est juxta conditionem prædictæ qualitatis. Et ratio à priori hujus doctrinæ est: quoniam quilibet res postulat conservari à Deo juxta conditionem finis, ad quem ex natura sua ordinatur: finis autem prædictæ qualitatis non est, ut sit, vel ut permanenter, & habitualiter plures operationes eliciat, sed solum ut elevet intellectum ad determinatam operationem: unde hoc ipso, quod prædictum finem assequatur, non postulat conservari à Deo: & consequenter juxta ejus naturam, & conditionem cessat divinus concursus; eoque suspensio evanescit prædicta qualitas.

Alia replic.

67. Sed adhuc urgebis: quia vel prædicta qualitas connectitur necessario cum operatione, vel non? Primum dici non potest: alias prædicta qualitas destrueret libertatem. Sicut enim Thomistæ dicunt præmotionem physicam relinquere libertatem illasam, quia licet necessario connectatur cum actu, tamen non connectitur per modum virtutis dantis posse, sed solum per modum applicationis, vel reductionis ad exercitium: ita à contrario sensu, si hæc qualitas, quæ juxta nostram sententiam, dat posse proximum ad actum, necessario cum eo connectitur; sequitur, quod destruat libertatem. Si autem dicatur secundum; nulla est ratio, quare cessante actu debeat evanescere dicta qualitas: nam pereunte uno aliquo extremo, non est necessarium perire aliud extremum, quod cum eo non connectitur necessario.

Confirmatur.

Et confirmatur: nam etiam potentiæ, & habitus proximè operativi ordinantur ad operationem: & tamen ex eo, quod cesset operatio, vel repugnet ejus exercitium, non propterea statim evanescunt potentiæ, & habitus: conservantur quippe in beatis potentia generativa, & habitus, v.g. poenitentia; quævis exercitia hujusmodi principiis correspondentia perfectioni prædicti status repugnant; ergo ex eo, quod operatio, ad quam eliciendam qualitas illa ordinatur, cesset, vel deficiat, non sequitur, quod prædicta qualitas evanescat: & consequenter nequit hoc pacto salvari, quod sit qualitas fluida, & per modum transeuntis.

Replic. satis.

Ad replicam respondetur prædictam qualitatem necessario connecti cum actu determinato, non

quidem ad hunc sensum, quod ea posita, necessario sequatur actus, vel quod ea per se solam actum infallibiliter inferat. Fieri enim potest, & frequenter fit, quod ea posita non subsequatur re ipsa actus: idque sæpe accidit, cum communicatur ad actus deliberatos, si ad ipsos simul non conferatur auxilium efficax. Unde satis liquet prædictam qualitatem nullo modo destruere libertatem. Sed dicitur cōnecti necessario cum actu determinato: quia nimirum non habet vires, nisi ad eliciendum prædictum actum, nec descendit à Deo, nisi ut intendente determinatè ejus exercitium; nec producit ad essendum, sed unice ad operandum. Unde hoc ipso, quod vel consequatur prædictum finem, vel ab eo frustratur, statim perit: cessat enim ipsius finis proximus adæquatus.

Ex quibus constat ad confirmationem: nam potentiæ naturales non producantur, nec conservantur per actionem propriam; sed ad productionem, & conservationem naturæ: quæ actio, & conservatio non intendit per se primo operationem, sed naturæ existentiam, & perfectionem: unde hoc ipso, quod conservetur natura, debent ejus potentiæ simul conservari: & ita accidit in beatis. Præsertim quia finis proximus potentiarum, nempe operari, nõ repugnat beatis absolute, licet aliquorum exercitium dedecet eorum statum, & ideo cessat ibidè. Qualitas autè fluida, de qua loquimur, descendit à Deo cū tanta determinatione non solum ad operationem, sed etiam ad ejus circumstantias intensiōis, extensionis, & durationis, ut eis transactis non possit absolute prædictam operationem elicere: nõ enim producit à Deo utcūque, sed ut movente ad opus determinatum, & cum iis circumstantiis determinatis. Et quod de potètiis naturalibus diximus, applicandum etiam est habitibus infusis: nullus enim est, qui per se loquendo non producat ad productionem gratiæ: hæc quippe se habet per modum naturæ in ordine divino, ut explicuimus *disp. præced. dub. 6.* Nullus etiam habitus manet in patria, cui repugnet attingentia sui objecti primarij, quamvis ab exercitio hujus, vel alterius actus particularis deficiat, ut suis locis ostendi solet.

68. Quinto arguit Suarez: quia hæc qualitas fluida, quam adstruimus, vel est idem realiter cum præmotione physica, qua Thomistæ docet omnem causam secundam generaliter applicari ad operandum, vel distinguitur realiter ab ea; neutrum dici potest: ergo non datur hujusmodi qualitas. Probat minor: nam si prædicta qualitas est eadem realiter cum præmotione, destruet libertatem: nam qua parte est virtus, dat posse proximum ad operationem, & qua parte est præmotio, connectitur necessario cum illa: actus autè primus necessario connexus cum aliqua operatione, non relinquit libertatem ad illam, ut patet in lumine gloriæ. Si autem distinguitur realiter à præmotione; absque fundamento in Patribus, & Conciliis adstruimus tot auxilia actualia, & eadem facilitate, & voluntarietate poterimus inducere alia innumera.

Respondetur eligendo pro nunc secundam dilectæ partem, loquendo de auxilio dante posse proximum ad singulos actus. Id autè non asserimus absolute fundamento rationis, & auctoritatis: nam quod debeat poni aliquod auxilium dans posse, & sufficientiam ad actus supernaturales, satis constat ex dictis: quod autè debeat cōcedi aliud auxilium præmovens dās actū, & efficaciam, constabit ex dicendis *dub. 5.* denique quod hæc duo auxilia realiter distinguantur, est valde probabile; siquidè habet munera satis diversa, & primū est realiter separabile, & frequenter separatur à secundo. Nec hinc sequitur, quod

possimus, & multo minus, quod debeamus alia innumera auxilia multiplicare: quia ad unicam operationem sufficit unum auxilium dās posse, & aliud auxilium inferens agere. Diximus, eligendo pro nunc secundam dilematis partem: quia non paucis Thomistis arridet, quod quoties sequitur operatio, toties auxilium sufficiens, & efficax in eadem entitate qualitatis fluidæ coincidunt, quæ secundum unam rationem elevat potentiam, & secundum aliam eam præmoveret ad agendum, ut insinuavimus *Tract. 13. disp. 5. dub. 2. a num. 36.* Sed modo non vacat id examinare, nec oportet, ut nostram assertionem huic dicendi modo alligemus: & ideo pro nunc amplectimur partem dilematis faciliorem. Diximus etiam, loquendo de auxilio dante posse ad singulos actus: quia licet primus actus supernaturalis intellectus, de quo loquimur in hoc dubio sit communiter saltem loquendo necessarius, cui proinde nihil obest, quod ejus principium necessario influat; & consequenter non repugnet ex hac parte, sed satis verosimile, quod auxilium sufficiens, & auxilium efficax pro eo requisita in eadem entitate coincidunt: nihilominus alij actus subsequentes liberè eliciuntur, & pro iis actibus facilius adstruitur auxilium sufficiens distinctum realiter ab efficaci, & separabile quantum est de se, ab operatione. Quamobrem hanc partem modo amplectimur, ne assertioni verissimæ adjiciamus novam difficultatem non necessariam.

Ultimum argumentum.

69. Ultimo arguitur: quia donum perseverantiæ est specialissimum, & nobilissimum auxilium: & tamen donum perseverantiæ non importat aliquam qualitatem fluidam animæ inhaerentem; sed solum Deum illi intime assistentem, & unitum: ergo idem de aliis auxiliis, & consequenter de eo, quod ad primam operationem supernaturalem requiritur, dicendum est.

Solvitur primo.

Respondetur primo, omittendo præmissas, & negando consequentiam: quia nos non probamus necessitatem auxilij inhaerentis ad primam supernaturalem operationem ex generali auxilij conditione, vel ex majori ejus nobilitate; sed ex qualitate subjectæ materiæ: quia videlicet prædictum auxilium requiritur ad constituendum intellectum in actu primo proximo, ut supernaturaliter operetur: quod fieri non potest absque aliqua forma inhaerente, ut hætenus declaravimus. An autem dentur auxilia extrinseca, & quod inter illa ipse

Alia solutio.

Deus computetur, nostra non refert; sed libenter id admittimus juxta ea, quæ *dub. 1.* statuimus. Secundo responderetur ex dictis *disp. 3. dub. 11.* donum perseverantiæ necessario importare aliquam formam intrinsecam, videlicet gratiam sanctificantem: est enim conjunctio ejusdem gratiæ cum ultimo fine. Quandoque vero addit supra prædictam gratiam auxilium actuale intrinsecum, cum videlicet homo assequitur gloriam per proprios actus supernaturales: pro iis enim requiri aliquam gratiam actualem inhaerentem satis constat ex hætenus dictis: nec ex dono perseverantiæ sic acceptæ argumentum in oppositum formari valet. Quandoque vero perseverantia nullum auxilium actuale internum exposcit: quia nimirum salvatur homo absque propria operatione, ut accidit infantibus, & amentibus, juxta illud Sapient. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius:* & tunc solum importat auxilium specialissimæ protectionis gratiam conjungentis cum morte. Ex quo tamen ad auxilium requisitum pro operatione supernaturali nequit fieri argumentum ob evidentem rationem disparitatis.

DUBIUM QUARTUM.

An ad actus supernaturales voluntatis requiratur auxilium actuale ipsi voluntati inherens; vel sufficiat auxilium impressum intellectui.

Decisio hujus dubij haud obscurè colligitur ex præcedentibus: quod proinde breviter absolvemus. Pro cuius luce observandum est, quod posita illa supernaturali illustratione ex parte intellectus, quam dubiis præcedentibus explicuimus, & quam Concilia, & Patres *vocationem*, sive *excitationem* appellant; statim per se loquendo sequitur in voluntate aliquis effectus, quo in bonum supernaturaliter cognitum inclinatur: (hunc quippè ordinem postulat naturalis inter has potentias consensus) & hic subitus affectus *inspiratio*, seu *divinus impulsus* dici consuevit. Prædictus autem affectus, cum primo excitatur, est motus indeliberatus: quia non fit ex præcedenti aliqua consultatione: potest tamen esse liber, nimirum si per cognitionem indifferentem reguletur, ut in Angelis accidit: ut plurimum vero est actus necessarius, quia cognitionem omnino determinatam etiam in regulando consequitur, ut in nobis frequenter experimur. Post hunc vero affectum solent sequi alij actus simpliciter deliberati: supponunt enim hominem constitutum in actu primo sufficienti, ut per proprium consilium ad utramlibet partem se determinet. Dubium igitur procedit circa auxilium actuale ad omnes hos actus, cum supernaturales sint, requisitum. Sed claritatis gratia prius de actibus indeliberatis, postea vero de deliberatis agemus. Versaturque difficultas circa hominem, qui non habet habitus supernaturales actibus elicientis correspondentes: quid enim in homine prædictis habitibus exornato dicendum sit, dubio sequenti constabit.

§. I.

Decisio dubij quoad actus supernaturales voluntatis indeliberatos.

70. Dicendum est primo auxilium actuale requisitum ad primum actum supernaturalem voluntatis indeliberatum non consistere formaliter in gratia actuali intellectui inhaerente; sed importare novum gratiæ auxilium in voluntate intrinsecè receptum. Hæc conclusio est D. Aug. & D. Tho. locis statim referendis, quos sequuntur communiter Thomistæ. Fundamentum præcipuum est: quoniam Pelagius admisit necessitatem gratiæ internæ illuminantis hominem circa ea, quæ facienda vel credenda sunt; & tamen quia negavit necessitatem ulterioris gratiæ receptæ in voluntate, eaque roborantis in ordine ad actus pertinentes ad salutem, impugnatur, & damnatur à Patribus tanquam sinistrè, & diminutè de gratia sentiens: ergo præter auxilia vocationis, & excitationis recepta in intellectu, necessario admittendum novum gratiæ auxilium receptum in voluntate, eamque elevans in ordine ad supernaturales operationes. Consequentia patet: & utraque præmissa probatur ex testimoniis D. Aug. in quibus expressè habetur. Major quidem in *lib. de gratia Christi, cap. 10.* ubi introducit Pelagium dicentem: *Operatur in nobis Deus velle, quod bonum est; velle, quod sanctum est; dum nos terrenis cupiditatibus deditos, & mutorum morè animalium tantummodo presentia diligentes, futura gloria magni*

Conclusio.

Principale fundamentum.

magnitudine, & premiorum sollicitatione succedit; dum revelatione sapientia in Dei desiderium stupentem suscitatur voluntatem; dum nobis, quod tu alibi negare non audes, suadet, quod bonum est. Quibus verbis ita gratiam, quæ intellectum tam præctice, quam speculative illuminat, complexus est, ut nihil ulterius in hac parte desideranti videatur. Minor etiam habetur in eodem loco: nam immediate subjungit Augustinus: *Quod manifestius nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus dicitur operari in nobis velle, quod bonum est, quam legem atque doctrinam?* Et post pauca: *Sed nos, inquit, eam gratiam nolumus.* Et cap. 12. in fine: *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut aliis, & interioribus eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solum per eos, qui plantant, & rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum ministrat occultus, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* Ubi charitatis vocabulo non solum specialem virtutem sic dictam, sed etiam quamlibet gratiam promoventem ad bonum affectum, juxta consuetam S. Doctoris phrasim, complexus est. Recolantur, quæ diximus diff. 1. cap. 4. §. 4.

Conc. Milev. Confirmatur ex Concilio Milevitano sub Innocentio I. can. 4. ubi ex scriptis S. Augustini hoc decretum adversus Pelagianos deceptum est. Item quisquis dixerit eandem gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut per ipsam intelligamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quid faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus: *Scientia inflat, charitas vero edificat.* 1. ad Corinth. 8. valde impium est, ut credamus ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi, ad eam, quæ edificat, non habere: cum sit utrumque donum Dei, & scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus, ut edificante charitate, scientia non possit inflare. In quibus verbis aperte supponitur Pelagium admisisse gratiam illustrationis, vocationis, & excitationis pertinentem ad intellectum: & tamen anathematizatur ut impius; quia negavit ulteriorem gratiam pertinentem ad voluntatem: ergo præter illam primam, hæc posterior gratia necessario admitenda est. Recolantur, quæ diximus diff. 1. cap. 4. à num. 15. ex quibus hoc nostrum fundamentum majus robur accipit.

Prima Adversariorum responsio evanescit.

71. Nec refert, si cum Vasquio infra inferendo, & ejus sequacibus respondeas primo errasse Pelagium, quia non admisit ullam veram gratiam internam; sed solam externam manifestationem, sive prædicationem mysteriorum fidei: & in hoc damnatur à Patribus, & Conciliis.

Hoc, inquam, non satisfacit, sed facile refellitur. Tum quia licet Pelagius in primo, aut etiam secundo sui dogmatis statu omnem gratiam internam negaverit, eam tandem Catholicorum argumentis convictus admisit, explicans consistere in intellectus illuminationibus, ut ostendimus loco supra citato. Tum etiam quia id manifeste constat ex verbis D. August. nuper relatis, in quibus S. Doctor supponit Pelagium admisisse gratiam internam consistentem in notitia legis, & doctrinæ, sive in intellectus illustrationibus; & totam controversiam revocat ad ulteriorem gratiam, quam pro voluntate desiderat. Tum præterea quia si Pelagius in hoc posteriori statu persisteret in

negando gratiam internam pertinentem ad intellectum; Augustinus ipsum etiam in hac parte impugnaret ostendens prædictæ gratiæ necessitatem: quod tamen non facit, sed supposita necessitate prædictæ gratiæ, & quod Pelagius eam concedebat, pergit ulterius, ut eum compellat admittere aliam gratiam pertinentem ad voluntatem. Tum denique quia eodem lib. cap. 11. confutat Pelagium ex eo, quod D. Paulus post insignes revelationes indignit ulteriori gratia ad superandum carnis stimulum juxta illud 2. ad Corinth. 12. *Næ magnitudo revelationum extollat me, &c.* & tamen prædictæ revelationes non importabant extrinsecam præcise prædicationem, sed etiam internam illustrationem, ut ex se liquet: ergo nec receditur ab errore Pelagij, nec Augustini menti satisficit concedendo necessitatem interioris gratiæ consistentis in sanctis cogitationibus, nisi ulterius concedatur necessitas alterius auxilij pertinentis ad voluntatem.

Quod evidentius constat ex eodem S. Doctore D. August. in eodem lib. cap. 24. ubi adversus Pelagianos concludit: *Legant ergo, & intelligant, intueantur, atque fateantur, non lege, atque doctrina insonante forinsecus, sed interna, atque occulta, mirabili, ac infallibili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Ubi supponit existentiam tum gratiæ extrinsecæ consistentis in doctrina forinsecus insonante, tum gratiæ intrinsecæ mirabili vi operantis veras revelationes, & nihilominus ulterius exposcit gratiam, quæ operetur bonas voluntates. Ergo juxta Augustinum præter gratiam sanctæ cogitationis intellectui inhaerentem, admittenda est alia gratia, quæ voluntatem afficiat. Istam ergo Dei gratiam (prosequitur August. cap. 26.) in divinis eloquiis manifestatam etiam Pelagius manifeste fateatur, seque tandiu contra sensisse non operiat impudentissimo pudore, sed dolore saluberrimo aperiat, ut sancta Ecclesia non turbetur pertinaci eius obstinatione, sed veraci correctione lateretur. Cogitationem, & electionem (perpendat prudens lector hæc verba) sicut sunt discernenda, discernat: quia scientia inflat, charitas edificat. Et tunc scientia non inflat, quando charitas edificat. Et cum sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum maius: non hic iustitiam nostram super laudem iustificatoris nostri extollat, ut horum duorum, quod minus est, divino tribuat adiutorio, quod autem maius est, humano usurpet arbitrio. Ubi S. Doctor apertissime distinguit inter gratiam pertinentem ad cogitationem, sive intellectum, & spectantem ad electionem, seu voluntatem: & supponit Pelagium concessisse primam, & negasse secundam, perperamque proinde de gratia sensisse: ergo qui omnem gratiam actualem internam revocant ad sanctam cogitationem, & non concedunt ulteriorem gratiam pro voluntatis operibus, non videntur recedere à prædicto errore Pelagij.

72. Nec deinde refert, si cum eodem Vasquez respondeas secundo Pelagium aliquantulum à fratribus correctum admisisse tandem gratiam internam consistentem in intellectus illustratione, non quidem ut simpliciter necessariam, sed tantum ut utilem ad opera conducentia ad salutem: in quo profecto erravit, & impugnatur à Patribus.

Aliud effugium præcluditur. Vasquez.

Hæc, inquam, evasio nulla est, sed evidenter confutatur ex testimoniis Augustini nuper relatis. Primo quia S. Doctor in relatis auctoritatibus non curat, utrum pia cogitatio, seu doctrina interior admittatur à Pelagio tanquam simpliciter necessaria

necessaria, vel tanquam præcise utilis ad recte operandum: sed absolute ipsum impugnat in eo, quod supposita gratia internæ illuminationis pertinente ad intellectum, non admittat ulteriorem gratiam pertinentem ad voluntatem: quod vel sola lectione prædictorum testimoniorum liquido constat: ergo siue gratia recepta in intellectu asseratur simpliciter necessaria, siue tantum utilis; quando ultra illam gratiam non admittitur alia gratia interior ad voluntatem spectans, non receditur ab errore Pelagij. *Secundo* nam hæc duo asserta valde diversa sunt: *Sancta cogitatio non est simpliciter necessaria, sed tantum utilis ad salutem: & Gratia actualis interna consistit unice, & adequate in sancta cogitatione.* Ergo August. potuit (idque re ipsa locis citatis præstitit) examinare veritatem secundæ propositionis, abstrahendo ab examine prioris. Ergo siue pia cogitatio dicatur esse simpliciter necessaria, ut inquit Vasquez; siue tantum utilis ad salutem, ut aiebat Pelagius; juxta Augustini sententiam necessario concedenda est aliqua ulterior gratia pertinens ad voluntatem, & distincta à sancta cogitatione. Et consequenter vane recurrit Vasquez ad priorem difficultatem, quando examinamus secundam: nam vel illud prius concedat, vel neget; hoc posterius juxta Augustini sententiam tenetur admittere, ne sub eisdem argumentis involvatur cum Pelagio.

Alia evasio
confutatur.

73. Nec præterea refert, si cum eodem Vasquio tertio respondeas piam cogitationem à Pelagio admissam fuisse cognitionem speculativam, quæ in mera objecti notitia sistebat; non vero practicam, & quæ laudabilem voluntatis motum induceret, se vero adstruere sanctam cogitationem practicam, quæ det vires sufficientes ad actus voluntatis. Cui responsioni addit Suarez *prolog. 5. cap. 3.* quod licet Pelagius admisit revelationes tam internas, quam externas, nihilominus nunquam confessus est, quod haberent rationem gratiæ adjuvantis: quia non juvabant intellectum, ut doctrinam revelatam convenienti modo voluntati proponeretur. Cuius, inquit, signum est, quod Augustinus perpetuo Pelagio objicit eum non recedere à commendatione legis & doctrinæ.

Suarez.

Hæc, inquam, responsio satisfacit. Tum quia cognitio, quæ præmiorum sollicitatione succendit, quæ sit. penem sollicitat voluntatem, & suadet, quod bonum est, nequit non esse vere notitia practica, cum plures effectus habeat extra intellectum: atqui pia cogitatio, quam admisit Pelagius erat hujusmodi, ut evidenter constat ex ejus verbis *num. 70.* relatis: ergo Pelagius concessit piam cogitationem, nec dum speculativam, sed etiam practicam. Tum etiam quia eatenus Vasquez salvat piam cogitationem, in quo constituit omnem gratiam actualem internam, esse notitiam practicam, quatenus asserit conducere ad affectum voluntatis: sed eandem conducentiam admittebat Pelagius, ut ex ejus verbis satis liquet: ergo nulum adest fundamentum, ut piam cogitationem Pelagij dicamus fuisse notitiam pure speculativam, & asseramus sanctam cogitationem Vasquij esse cogitationem practicam: sed merito possumus (quantum est ex parte verborum) eundem utique sensum attribuere. Tum denique quia Pelagius loquebatur de cogitatione boni, ac loquuntur alij Philosophi: sed apud omnes Philosophos, qui vel nullo fidei radio resperguntur, bonum cognitum sollicitat ad sui amorem, & habet quandam efficaciam supra voluntatem: ergo non est credibile Pelagium denegasse hanc conditionem sanctæ cogitationi, quam concedebat.

Per quod evanescit id, quod ex Suario addebatur: quoniam notitia boni eatenus adjuvat voluntatem, quatenus prædictum bonum attingit, & voluntati proponit: nec alium influxum attribuit Vasquez suæ piæ cogitationi: sed Pelagius admisit piam cogitationem, quæ bonum attingeret, & ipsum voluntati proponeret, ut constat ex ejus verbis supra relatis: ergo Pelagius concessit gratiam internam adjuvantem eo adjutorij genere, quod & non majus agnoscit Vasquez: & consequenter dicendum est vel Pelagium concessisse eam gratiam adjuvantem, quam tenemur admittere, eisdemque subinde impugnationibus cum Pelagio subjacere. Præsertim quia August. eatenus infert Pelagium non recessisse à commendatione legis, & doctrinæ, & consequenter non admittere veram gratiam adjuvantem, quatenus omnem gratiam actualem internam reducebat ad notitiam intellectus, qua veritas credendorum, & agendorum homini revelatur: sed Vasquez nullam actualem gratiam admittit præter eandem notitiam, saltem pro primis, & indeliberatis actibus voluntatis: ergo non statuit veram gratiam adjuvantem distinctam à lege, & doctrina. Per quod illud motivum, quod Suarez insinuat, refellitur. Videantur dicta loco supra citato.

74. Tandem non refert, si ultimo pro Vasquio respondeas errorem, quem Augustinus in Pelagio reprehendit, consistere in eo, quod solam sanctam cogitationem esse Dei donum concedebat; charitatem vero, hoc est, rectum voluntatis affectum esse Dei donum negabat existimans ad eum sufficere naturales vires liberi arbitrij. A qua sententia plurimum abest Vasquez: asserit enim esse donum Dei speciale non solum piam cogitationem, sed etiam ipsam piam affectionem, & Dei gratiam actualem non sistere in intellectu, sed sese extendere ad voluntatem.

Ultima
responsio
refellitur.

Hoc, inquam, nihil refert: quoniam Augustinus non ex alio principio convincit Pelagium asseruisse rectam voluntatis affectionem esse ex naturalibus viribus voluntatis, nisi quia Pelagius assererat auxilium gratiæ consistere in sancta cogitatione in intellectu recepta, & negabat necessitatem ulterioris auxilij roborantis, & elevantis voluntatem ad proprios actus: sed Vasquez concedit etiam illud primum, & negat hoc secundum; siquidem asserit, quod ut voluntas eliciat primam operationem supernaturalem, non indigere aliquo sibi intrinsece superaddito; sed quod sufficienter determinatur per sanctam cogitationem in intellectu receptam: ergo ex ejus sententia colligitur, quod voluntas per proprias vires eliciat prædictam operationem. Respondere quippe voluntatem non elicere propriis viribus prædictam operationem, quia indiget sancta cogitatione prævia, quæ est donum Dei; minime satisfacit: nam etiam Pelagius concedebat cum omnibus Philosophis ad actum honestum voluntatis requiri cognitionem, quæ objectum voluntati proponat; & prædictam cognitionem esse Dei donum fatebatur, ut vidimus *num. 70.* & nihilominus quia nullas vires intrinsecas superaddendas esse voluntati credebat; ideo asseruit, vel convincitur asseruisse voluntatem per proprias vires physicas elicere operationem conducentem ad salutem. In quo (licet erraverit) majori tamen consequentia processit, quam Vasquez: nam cognitio objecti, quantumcumque perfecta sit, non præstat vires physicas voluntati. Ut ergo errorem Pelagij declinemus, necessario debemus concedere, quod supposita sancta cogitatione adhuc voluntas indiget

diget aliquo auxilio sibi intrinseco superaddito, ut queat in primam supernaturalem operationem prorumpere.

Objectionem
la remissivam.

75. Dices hinc fieri, quod opinio Vasquij non distinguatur ab errore Pelagij: id autem incredibile est in Doctore catholico, & qui pro viribus studuit gratiæ necessitatem ostendere.

Respondetur nostra non referre Vasquium à Pelagij erroribus vindicare: nec tamen ipsum ulla censura ferimus: sed solum intendimus ab inconvenientibus, quæ ex eius opinione colliguntur, falsitatem suæ opinionis ostendere, ut consequentis absurditas sit destructio antecedentis. Videant, quorum interest, discrimen, quo Vasquez à Pelagio longe distare probetur. Possimus etiam positionem prædicti Auctoris aliis argumentis evertere: quia nimirum ipse non adstruit necessitatem sanctæ cogitationis entitative supernaturalis, sed sufficere existimat cogitationem entitative naturalem datam per Christum. Consulto tamen ea in præsentia subicimus. Tum quia eis usi fuimus *disputatione 2. dub. 2. & disp. 3. dub. 9.* tum quia plures ex Auctoribus, contra quos agimus necessitatem sanctæ cogitationis supernaturalis agnoscunt.

Expenditur
ratio pro con-
clusionem.

76. Secundo probatur nostra conclusio ratione desumpta ex dictis in duobus dubiis præcedentibus: quoniam potentia naturalis nequit supernaturalem operationem elicere, nisi prius constituat in actu primo per aliquid intrinsecum, quod eidem supernaturales vires communicet: sed hoc intrinsecum nequit esse vel sancta cogitatio, vel aliud auxilium in intellectu receptum, siquidem hæc omnia sunt extrinseca voluntati, utpote recepta in potentia realiter distincta: ergo præter sanctam cogitationem, & auxilium ipsi respondens, debet superaddi voluntati aliud novum, & distinctum adiutorium: hoc autem auxilium non consistit in operationibus voluntatis, ut procedunt à Deo, vel in concursu Dei simultaneo, ut *dub. 2.* probavimus; nec consistit in ipso Deo, ut unito voluntati in ratione principii; ut *dub. 3.* exposuimus: nec tandem consistit in aliqua forma permanenti, siquidem loquimur de operationibus, quæ ante infusionem habituum infunduntur: restat ergo, quod consistat formaliter in aliqua qualitate fluida per modum transeuntis. Evasiones autem, quibus posset huic argumento occurrere, præclusimus ex professo locis proxime citatis.

Confirmatur.

Confirmatur: quia ubi est novus, & distinctus virtutis defectus, ibi nova, & distincta virtus constituenda est, quæ prædictum defectum suppleat: sed præter defectum, seu vulnus ignorantie, qui in intellectu reperitur, reperitur in voluntate defectus, & vulnus infirmitatis, ut tradit D. Thom. 1. 2. *quest. 85. art. 3.* ergo præter gratiam intrinsecam receptam in intellectu, & reparantem ejus defectum per notitiam credendum, & agendorum admittenda est nova, & distincta gratia in voluntate intrinsece recepta, quæ ejus vires fulciat, & corroboret, ipsiusque infirmitati succurrat. Quam rationem, & doctrinam tradit D. Thom. *supra quest. 109. art. 2.* ubi cum posuisset hoc argumentum: *Intellectus potest cognoscere verum per se ipsum, sicut & qualibet alia res potest suam naturalem operationem per se facere: ergo multo magis potest homo per se ipsum facere, & velle bonum;* respondet S. Doctor: *Ad tertium dicendum, quod etiam verum non potest homo cognoscere sine auxilio divino, sicut supra dictum est: & tamen magis est natura*

humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri. Statuerat autem in corpore articuli, quod homo quantum ad cognitionem veri, & amorem boni, quando sunt operationes supernaturales, indiget non solum auxilio Dei moventis (hoc quippe etiam pro naturalibus operibus est necessarium) sed etiam auxilio adjuvante, & conferente vires. Si ergo intellectus ob vulnus ignorantie indiget gratia intrinseca ad attingendum verum supernaturale, ut Vasquez admittit; multo magis voluntas, quæ majus infirmitatis vulnus perpessa est, indigebit gratia eam intrinsece fulciente, & roborante, ut elicere queat supernaturalem operationem.

§. II.

Resolvitur difficultas quantum ad actus voluntatis supernaturales deliberatos.

77. **D**icendum est secundo voluntatem ad *Alia conclusio.*
deliberatas indigere auxilio intrinseco distincto

tam à sancta cogitatione, quam ab actibus supernaturalibus indeliberatis; consistereque prædictum auxilium in qualitate fluida per modum transeuntis. Hæc conclusio traditur communiter à Thomistis, inter quos videri possunt Alvarez *disputatione 74.* Ledesma *quest. unic. art. 16.* folio 319. Cabrera 3. *parte questione 62. articulo primo; disputatione 9. §. 4.* Et secunda illius pars, nempe prædictum auxilium esse qualitatem fluidam, liquet tum ex prima ejusdem assertionis parte, tum ex dictis *dub. præced. §. 3.* unde in ea probanda non immorabimur. Prior autem pars probatur primo ex Concilio Tridentino *Jess. 6. cap. 5.* ubi docet exordium justificationis nostræ desumi à vocatione, ut qui per peccatum averſi eramus à Deo per ejus *excitationem*, & *adiuvantem gratiam* disponamur ad conversionem. Et can. 3. decernit: *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque adiutorio hominem credere, sperare, &c. posse, anathema sit.* Quibus in locis præter gratiam excitantem, & vocantem, quæ pertinet ad piam cogitationem, sive illuminationem intellectus, & præter gratiam inspirationis, quæ spectat ad primos motus indeliberatos voluntatis statuit dari gratiam adjuvantem utique ad actus deliberatos, quibus homo disponitur ad salutem: ergo gratia actualis requisita ad actus supernaturales deliberatos non consistit unice in sancta cogitatione, vel in motibus voluntatis indeliberatis, sed ulterius importat novum, & distinctum auxilium.

Alvarez.
Ledesma.
Cabrera.

Probatur au-
thoritate.

Conc. Trid.

Confirmatur ex Divo Augustino qui eandem doctrinam tradit pluribus in locis, & præcipue lib. 1. ad Simplicianum, *quest. 2. & lib. de gratia Christi cap. 45.* ubi refert, & commendat sequentem sententiam Divi Ambrosij lib. 6. in *Lucam cap. 96.* *Et ideo quod ibi scriptum est, Respexit eum (videlicet Petrum) Dominus; intus actum est, in mente actum est, in voluntate actum est. Misericordia Dei latenter subvenit; cor tetigit, memoriam revocavit; interiora gratia sua visitavit Petrum; interioris luminis usque ad exteriores lachrymas movit, & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus, & actionibus nostris.* In quibus verbis præter motus indeliberatos revocandi memoriam,

Confirmatur.
D. August.

D. Ambros.

D. Thom.

& tangendi cor, ponit S. Doctor interiorē gratiam moventem, & producentem aliū affectum, utique deliberatum.

Ratio fundamēntalis.

78. Secundo probatur ratione: quia auxilium ultimo complens voluntatem, ut eliciat actus supernaturales deliberatos, debet eam intrinsece constituere in actu primo ad producendum per modum causæ principalis prædictos actus: sed actus indeliberati tam sanctæ cogitationis, quam subiti affectus ad id non sufficiunt: ergo ultra prædictos actus constituendum est novum, & distinctum auxilium, ut voluntas queat actus supernaturales deliberatos elicere. Consequentia est legitima: nam eo usque gratia est admittenda, quousque defectus naturæ suppleatur. Major etiam est certa: quia voluntas concurret per modum causæ principalis ad suas operationes, saltem quoad species consideratas, ut *dub. præced.* explicuimus: sed causa principalis constituitur in actu primo per aliquam virtutem intrinsecam: ergo auxilium ultimo complens voluntatem, ut actus supernaturales eliciat, debet eam intrinsece constituere in actu primo ad producendum per modum causæ principalis prædictos actus. Minor autem probatur: nam in primis sancta cogitatio recipitur intrinsece in intellectu, & non afficit intrinsece voluntatem: ergo nequit esse virtus intrinsece constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus deliberatos. Præsertim quod sancta cogitatio non influit in actus deliberatos, nisi mediis actibus indeliberatis, ad quos excitat immediate: sed ad actus indeliberatos requiritur auxilium distinctum à sancta cogitatione, ut §. *præced.* vidimus: ergo multo minus prædicta cogitatio sufficit ad actus deliberatos. Deinde virtus intrinsece constituens voluntatem in actu primo ad producendum per modum causæ principalis actus deliberatos, debet esse ejusdem, vel majoris perfectionis, ac ipse actus: causa quippe principalis continet formaliter, vel eminenter effectum producendum: atqui actus voluntatis indeliberatus multoties est minus perfectus, quam actus deliberatus, ut contingit, cum quis ex subita simplici erga Deum affectione transit ad amorem charitatis perfectum, & efficacem: ergo motus indeliberatus nequit esse virtus constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus deliberatos.

Confirmatur.

Confirmatur: quoniam auxilium constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus supernaturales indeliberatos, debet realiter distinguī ab eisdem actibus: auxilium quippe communicatum ad aliquam operationem influit realiter in illam, quod absque reali distinctione fieri non potest: atqui actus indeliberatus multoties non distinguitur ab actu deliberato: ergo actus indeliberatus non habet rationem auxilij ad actum deliberatum. Minor liquet: nam sæpe sæpius actus, qui cum inceptus, fit indeliberatus, cum continuatur deliberatus fit: eo quod in sui primo egressu non connotavit propriam consultationem, & consilium ex parte intellectus, quæ postea queit in sui conservatione importare.

Multiplex obiectio contra rationem proximè factam.

79. Sed adversus hanc rationem, & confirmationem opponēs primo: nam qualitas fluida, quam nos asserimus esse auxilium ad eliciendum actus deliberatos, est minus perfecta, quam ipse actus: siquidem hic est qualitas completa, & directe collocabilis in prædicamento: qualitas autem illa fluida est quid incompletum, & per modum transeuntis: ergo vel voluntas non constituitur per prædictam qualitatem in actu primo suffi-

cienti ad producendum per modum causæ principalis prædictam operationem; vel potest constitui per actus indeliberatos, licet ij sint minus perfecti, quam deliberati: & consequenter corrumpit fundamentum, ut id negemus.

Secundo: quia falsum est, quod virtus ultimo, & proxime complens aliquod principium ad agendum per modum causæ principalis, debeat esse æque perfecta, ac effectus producendus: potentia enim generativa hominis verbi gratia, ultimo & proxime complet illum, ut alterum hominem per modum causæ principalis producat: & tamen prædicta virtus est minus perfecta, quam homo generandus: ergo ex eo, quod motus indeliberatus sit minus perfectus, quam deliberatus, non tollitur, quod sit virtus ultimo, & proxime complens voluntatem, ut actum deliberatum per modum causæ principalis producat.

Tertio: quoniam motus indeliberatus concurret in genere causæ efficientis ad actus deliberatos; sicut assensus præmissarum influit effective in assensum conclusionis, juxta doctrinam N. Complutens. in *Logica disp. 17. quæst. 3.* atqui non concurret per modum virtutis instrumentariæ; siquidem prædictus motus multoties est qualitas completa, & in suo genere permanens, quod est contra rationem instrumentariæ virtutis: ergo influit in actus deliberatos per modum virtutis principalis.

Quarto: quia aliquando motus indeliberatus est simpliciter perfectior, quam actus deliberatus, & simul distinguitur realiter ab eo, ut contingit, cum homo ex subito affectu spei Theologicæ movetur ab actus deliberatos misericordiae, vel alterius virtutis moralis: ergo in hoc casu nihil deficit actui indeliberato, ut queat esse auxilium adæquatum, & sufficiens ad actum deliberatum.

80. Hæc consulto rationi nostræ opposuimus, ut ex eorum enodatione illius robor magis appareat. Pro cuius luce animadvertendum est, quod cum asserimus ad actus deliberatos requiri auxilium à moribus indeliberatis diversum, minime intendimus excludere à prædictis actibus omnem prorsus rationem auxilij. Libenter quippe concedimus hujusmodi motus disponere, & in suo genere determinare voluntatem, ut subsequentes, & deliberatos actus eliciat: quia prædicti motus habent ordinem causalitatis ad actus subsequentes, eaque intentione imprimuntur homini à Deo, ut ulterius procedat in suæ salutis negotio: neque homo intelligitur constitutus in actu primo, saltem morali ad se movendum, usque dum habeat aliquam cogitationem ex parte intellectus, & aliquem affectum ex parte voluntatis: spectatque ad Deum supernaturalem Auctorem in prædicto actu primo agentia libera constituere. Quod aperte supponit Concilium Tridentinum locis supra relatis, traduntque communiter SS. Patres, & præcipue D. Thom. *supra, quæst. 109. art. 2. ad 1.* & ita docent inter alios Thomistas Alvarez *disp. cit. concl. 2.* & Zumel *tom. 1. variarum disp. 1. conclus. 5.* Cum ergo asserimus requiri novum, & distinctum auxilium, tantum denotamus motus indeliberatos non habere rationem auxilij adæquati, & omnino sufficientis, ut voluntas actus deliberatos eliciat.

Deinde observa qualitatem fluidam, quam asserimus esse auxilium ultimo complens, & constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum prædictas operationes, posse bifariam considerari: uno modo quantum ad tendentiam specificam in

Complut.

Notanda pro obiectum enodatione.

Conc. Trid.

D. Thom. Alvarez.

Zumel.

in objectum; altero modo quantum ad conditionem efficiendi. Et quidem priori modo considerata est ejusdem rationis inadæquate cum habitu, in cuius locum subrogatur; participat enim vim ad eliciendum actum aliquem ex iis, quæ correspondent habitui, quamvis sub ratione magis restricta: non enim continet omnes operationes ab habitu eliciendas, sed unam tantum, aut aliam. Posteriori autem modo accepta importat minorem permanentiam, non quia motus vere sit, aut ens simpliciter incompletum, sed quia determinatur ad unam operationem, qua cessante, vel non subsequuta, cessat finis prædictæ qualitatis, & consequenter ipsa evanescit, ut *dub. præced. §. 5.* explicuimus.

Tandem nota operationem dupliciter etiam considerari posse primo quantum ad actualitatem, secundum quam excedit potentias, & habitus. Secundo quantum ad tendentiam specificam in objectum, quantum ad hoc potest in potentia, vel habitu adæquate contineri. Quam distinctionem late explicuimus *Tract. 13. disp. 3. dub. unico*, ad quem locum lectorem remittimus.

81. His suppositis, ad primam objectionem respondetur negando antecedens intellectum de qualitate fluida, & de operatione consideratis secundum tendentiam specificam in objectum. Nam sicut habitus, & operatio ipsi adæquate (quæ re ipsa multiplex est) important tendentiam ad idem objectum, & sub eadem specifica ratione: ita qualitas fluida, quæ inadæquate participat rationem habitus, importat eandem specificam rationem, quam dicit operatio prædictæ habitus rationi inadæquate respondens. Et sicut major actualitas, in qua operatio habitum excedit, non tollit, quominus absolute producat ab eo, tanquam à virtute agendi principali (ad id quippe sufficit, quod considerata secundum suam speciem in eodem habitu contineatur) ita & ob eandem proportionabiliter rationem excessus aliquis operationis supra auxilium non impedit, quominus ab eo tanquam à virtute principali procedat. Diximus *excessus aliquis*: quia revera operatio non excedit auxilium in eo, quod objectio prætendit: non enim operatio est magis permanens, quam auxilium, sed potius ab eodem in sua duratione dependet. Et sicut operatio constituitur directe, in genere qualitatis, & sub specie dispositionis; sic auxilium in eodem genere, atque specie collocatur. Dicitur tamen qualitas fluida, & per modum transeuntis: quia operationi eliciendæ in sua duratione commensuratur: quocirca se habet ad instar motus. Unde excessus, si quis est, operationis supra auxilium non in ratione entis completi, vel incompleti, permanentis, aut transeuntis, sed in alia perfectione constituendus est, ut *dub. sequenti* magis declarabimus.

Ad secundam objectionem dicendum est, quod quando agens supponitur præcontinere perfectionem effectus producendi, optime potest agere principaliter per virtutem ipso effectu imperfectiorem: quæ in eo eventu non se habet tanquam virtus elevans, aut vires conferens; sed potius tanquam virtus agentis naturaliter subordinata, ab eoque vires recipiens. Et ita accidit in exemplo hominis generantis, & in omnibus agentibus naturalibus. Quando autem agens non præcontinet effectum, vel nullo modo agit per modum causæ principalis, vel si principaliter acturum est; debet prius elevari per virtutem, quæ effectum formaliter, aut eminenter contineat, ipsumque adæquet in perfectione:

quia in eo eventu non solum se habet ut virtus agendi proxima, sed ut ratio agendi totalis, & adæquata. Cum ergo voluntas ex se non præcontinet in actu perfectionem operationis deliberatæ supernaturalis; & aliunde supponimus, quod ad eam concurrat per modum causæ principalis: necessarium concedendum est, quod auxilium voluntatem elevans sit æque perfectum saltem quoad speciem, ac operatio elicienda. Et consequenter si actus indeliberatus non adæquat perfectionem actus deliberati; merito excluditur à ratione auxilij omnino sufficientis ad eum eliciendum.

82. Ad tertiam, relicto Granados *controver-* *Solvitur ter-*
sia 8. de gratia tract. 8. disp. 2. sect. 6. ubi cum *tia. Granad.*
aliis propugnat motus indeliberatos non influere effective physice in actus deliberatos, sed tantum formaliter. Respondetur primo concedendo præmissas, & negando consequentiam: quia licet causa efficiens rigorosa dividatur in causam principalem, & instrumentalem; nihilominus id, quod concurret effective per quandam reductionem, non oportet quod sit determinate virtus principalis, vel instrumentalis, sed satis est, quod virtutem agentis principalis compleat, & determinet. Sic enim species intelligibilis concurret in genere causæ efficientis ad intellectionem, non quidem per modum virtutis principalis, vel instrumentalis, sed ut complens causam effectivam intellectionis. Et hoc pacto dicuntur motus indeliberati concurrere active ad actus deliberatos: quia videlicet licet non habeant rationem virtutis rigoroſe activæ erga illos, complent tamen voluntatem, ut fiat proxime potens ad eos eliciendos. Et consequenter ex eo, quod motus indeliberati non concurrant per modum causæ instrumentalis ad actus deliberatos, minime inferitur, quod influant per modum causæ principalis: ita quippe influunt active, quod tamen nec principaliter, nec instrumentaliter agent, sed tantum complendo, & determinando causam principalem. Et idem proportionabiliter accidit in assensu præmissarum comparato ad assensum conclusionis: nec amplius intendunt Complutenses loco citato.

Respondetur secundo, omittendo præmissas, & distinguendo consequens: & si intelligatur de causa principali in suo genere, admittatur; si autem intelligatur de causa principali absolute, & omnino sufficienti, negetur. Etenim sicut cælum verbi gratia concurret per modum causæ principalis ad generationem mixtorum: & tamen ultra cælum requiruntur aliæ causæ principales, particulares, & proximæ, quæ simul cum cælo ad prædictam generationem concurrant: ita licet motus indeliberatus concurret per modum causæ principalis ad motum deliberatum, non excludit concursum ulterioris virtutis proximæ, & particularis, per quam influxus motus indeliberati, qui frequenter indifferens est ad plures actus deliberatos, determinetur ad unum. Quod etiam cernitur in exemplo, quod nobis objicitur: nam licet assensus præmissarum concurret active principaliter ad assensum conclusionis; nihilominus ultra illum assensum ponitur alia virtus activa proxima, ut puta habitus scientiæ, & species intelligibiles, quæ ad assensum conclusionis immediate concurrat.

Ad ultimam respondemus motum indeliberatum, à quo inchoatur salutis negotium, esse communiter, & per se loquendo minus perfectum, quam motus deliberati, quibus homo proximius,

Ultima satis.

*Occurritur
prima ob-
jectioni.*

*Secunda di-
stinctio.*

& immediatius ad suam justificationem disponitur. Sicut enim natura procedit ab imperfectis ad perfectiora: sic Deus secundum communem providentiam ordinis gratiæ incipit ab auxiliis, & motibus minus perfectis, & sistit in perfectioribus: quamvis in casu aliquo extraordinario id non observet, sed subito pauperem ditet. Ad robur autem rationis nostræ, & impugnationem opinionis adversæ satis est, quod motus indeliberatus communiter loquendo, sit minus perfectus, quam actus deliberatus: hinc enim legitime infertur voluntatem per motum indeliberatum non constitui in actu primo omnino sufficienti ad actum deliberatum, sed exposcere ulterius auxilium. Sicut etiam ex eo, quod motus indeliberatus quandoque non distinguatur à deliberato, legitime colligitur admittendam esse qualitatem fluidam, quæ à motu tam indeliberato, quam deliberato differat, & constituat voluntatem in actu primo proxime ad utrumque: quod Adversarij universaliter negant. Immo vero licet motus indeliberatus distinguatur realiter à deliberato, ipsumque simpliciter excedat in perfectione, adhuc ulterius auxilium admittendum est: quoniam prædictus motus indeliberatus ex una parte non continet formaliter, vel eminenter perfectionem specificam actus deliberati; & ex alia parte solum se habet per modum principij, & complementi generalis, & indifferentis ad plures actus deliberatos, ut numero precedenti explicuimus.

§. III.

Satisfit argumentis opinionis adversæ.

Opinio contraria

83. **C**ontraria sententia nullum auxilium intrinsecum actuale agnoscit, nisi motus intellectus, & voluntatis: & consequenter asserit auxilium ad actus voluntatis indeliberatos consistere in sancta cogitatione, & ipsos motus indeliberatos, esse auxilium ad actus deliberatos. Ita Vasquez 1. p. disp. 88. à cap. 6. & in hac 1. 2. disp. 185. per multa capita, Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 3. & alij plures Juniores, quos refert, & sequitur Ripalda disp. 104. de ente supernaturali sect. 1.

Primum fundamentum ab auctoritate.

D. August.

Probatum primo ab auctoritate: nam sancti Patres communiter docent piam cogitationem esse auxilium ad actus voluntatis, & priores motus voluntatis esse auxilium ad subsequentes, nec alterius auxilij recordantur: ergo opus non est admittere aliud auxilium à sancta cogitatione, & motibus indeliberatis diversum. Antecedens probatur ex Augustino aliorum in hac parte assignano: nam lib. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. inquit: *Cum autem ab illo illius adiutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque justitiam, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat, quod latebat, & suave faciat, quod non delectabat?* Et lib. 2. de bono perseverantiæ cap. 8. inquit: *Non itaque in hominum, sed in Dei est potestate, ut habeant homines potestatem filios Dei fieri: ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias.* Et lib. de spiritu, & littera cap. 34. ait: *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & credamus; sive extrinsecus per evangelicas exhortationes, sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem. Sed consentire, vel dissentire propria voluntatis est.* Et in lib. ad Simplicianum quæst. 2. asserit sanctam cogitationem esse affectricem bonæ

voluntatis. Et similia repetit aliis pluribus in locis. Quem imitantur alij Patres Prosper in duobus libris de vocat. gentium per multa capita. Fulgentius in lib. de Incarnat. & gratia à cap. 18. usque ad 31. N. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioan. cap. 7. Chrysost. hom. 45. in Ioan. & serm. 7. in Pentecostem, Bernardus lib. de gratia, & libero arbitrio non longe à fine, & alij communiter.

D. Prosper.
D. Fulgent.D. Cyrill.
Alexandr.
D. Chrysost.
D. Bernard.

Confirmatur primo ex D. Thom. qui eandem sententiam docet in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 4. in corpore, ubi docet, quod gratia potest accipi pro quocumque excitativo voluntatis exhibito homini ab ipsa divina providentia, sive sit admonitio hominis, sive ægritudo corporis, vel aliquid huiusmodi, & hoc asserit esse auxilium sufficiens, ut homo possit in Deum converti. Unde quidquid illud fuerit (inquit) quod hominem excitaverit ad convertendum se, ut gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici potest: & sic sine gratia gratis data homo se ad gratiam non preparat. Quod magis declarat in responsione ad 2. ubi ait: *Dicendum, quod homo non potest se ad gratiam preparare, nec aliquod bonum facere sine Dei auxilio: & ideo rogandus est, ut nos ad se convertat, & etiam alios. Nec tamen oportet, ut illud auxilium semper sit per aliquem habitum infusum: sed potest esse per multa, que exterius sunt salutis occasio, & per ipsum actum interiorem, quem Deus in nobis causat.* Similia habet in 4. dist. 17. q. 1. art. 2. quæstiunc. 1. & quæstiunc. 2. ad 2. in quibus locis nullum auxilium actuale constituit, nisi vel occasiones, & admonitiones externas, vel aliquem motum interiorem.

Confirmatur
ex D. Thom.
D. Thom.

Confirmatur secundo ex Concilio Colonienfi in Enchirid. tractatu de sacramento Pœnitentiæ, ubi declarat gratiam prævenientem, quæ est auxilium sufficiens, ut homo incipiat se ad justificationem disponere, esse cognitionem Dei, & nostri peccati. Et Episcopi Africa apud Sardiniam exules in epistola Synodi, quæ est inter opera Fulgentij column. 2. inquit: *A Deo itaque est nobis omnis gratia boni sermonis, & operis, à quo nobis etiam ipsius cogitationis bona manifestum est sufficientiam tribui: divina quippe gratia bonam cogitationem Beatus assignavit Apostolus, quando dicebat: Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.* Ubi nullius gratiæ actualis mentio habetur, quæ distinguatur à sancta cogitatione, vel ab indeliberato voluntatis affectu.

Roboratur ex
Concil. Col.
Conc. Col.

84. Ad argumentum respondetur gratiam actualem requisitam ad actus supernaturales aliam esse moralem, & aliam physicam: moralis dicitur, quæ morali modo concurret ad operationem, ut puta suadendo, terrendo, & alliciendo ex parte objecti: physica autem vocatur, quæ physico modo influit, videlicet præbendo vires, & efficacitatem proximam ad agendum, & sublevando potentiam. Prima solet dici gratia excitans, secunda adjuvans: & utriusque concursus desiderant Concilium Trident. locis n. 26. relatis, & alia Concilia, & Patres, ut affectus supernaturalis consequatur. Quando ergo asserunt Patres piam cogitationem esse auxilium Dei (quod tantum docent in locis, quæ nobis obijciuntur) minime intendunt prædictam cogitationem esse auxilium undequeque sufficiens ad supernaturalem effectum, sed tantum intendunt (quod non negamus) esse auxilium morale requisitum ad prædictam operationem. Quod inter alios perspicue docet August. locis supra relatis numero 71. ut

Testimonia
Patrum ex-
plicantur.

Pelagium

Pelagium compellat admittere ulteriorem gratiam, quæ voluntatis infirmitatem corroboraret: unde non oportet, quod auctoritatibus, quæ modo obijciuntur, singillatim respondeamus: continent enim sensum nuper expositum. Et eodem modo interpretandi sunt alij Patres, ut constat, aliis interim prætermisissis ex S. P. N. Cyrillo Alexandrino, qui in lib. 1. de adorat. & cultu, nostram, & Augustinianam sententiam eleganter confirmat ex cap. 19. Genes. ubi refertur Angelos, cum vellent Loth, & ejus uxorem, ac filias à civitate, ne perirent, educere; apprehendisse eorum manus, & quasi compulisse ad egressum. *Manifesto argumento* (inquit S. Doctor) *tibi hoc esse potest nos non verbis solum incitari, & adhortationibus menti immisissis, ut à peccato recedamus, sed tanta benignitate erga nos uti servatorem totius mundi Deum, ut actu ipso, efficaciterque nobis auxilia præstet, secundum quod scriptum est, Apprehendisti manum dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me.* Cum enim humana natura non satis valida est, neque per se sufficit, ut malum fugere queat, una nobiscum quodammodo contendit Deus, dupliciter beneficium efficere cognoscitur, admonitionibus nimirum persuadens, & subsidium præstans fortius, quam ut ab impediante, aut impetrante malo superari possit. Nihil evidentius pro utriusque auxilij physici videlicet, & moralis necessitate dici potuit.

Sensus D. Thom. aperi-
tur.

Ad primam confirmationem responderi posset D. Th. eis locis docuisse opinionem, quam deinde in posterioribus scriptis retractavit, ut docent plures Auctores, quos dedimus disp. 3. dub. 5. §. 5. Sed quia oppositum est multo probabilius, ut ibidem ostendimus, ideo respondetur secundo S. Doctorem in eis locis agere de auxilio morali, quod constituit tam in motibus internis, quam in externis occasionibus, prout à supernaturali providentia disponuntur ad hominum salutem. Minime autem negat necessitatem auxilij actualis, quod communicet voluntati vires proximas ad supernaturaliter operandum. Præsertim quia mens S. Doctoris in his locis eo tendebat, ut necessitatem doni habitualis pro operibus, quibus homo ad justitiam disponitur, removeret; sicut manifeste constat loco cit. ex secundo sententiarum. Cum quo tamen cohereret necessitas auxilij physici actualis, quod præstet vires physicas voluntati. Et ita significat S. Doctor tum in hac 1. 2. q. 109. fere per totam, tum in loco cit. ex 4. sententiarum in responsione illa ad 2. ubi ait: *Dicendum, quod voluntas nostra est omnino pe- dissequa respectu divine gratia, & nullo modo præ- via: quia ipsa voluntas bona, quæ gratiam gratum facientem præcedit, ex Deo nobis provenit, qui gra- tuita sua voluntate nos ad hoc provocat vel flagel- lis, vel aliquo auxilio interiori, aut exteriori.* Ubi ly *provocat* motionem moralem significat: & illa verba, *aliquo auxilio interiori, aut exteriori* utrumque auxilium complectantur, licet S. Do- ctor neutrum determinet, quia ad decisionem il- lius difficultatis non referebat.

Auctoritas
Concil. expo-
nitur.

Ad secundam confirmationem dicendum est piam cognitionem esse utique gratiam prævenien- tem, non quidem undequaque sufficientem, sed tantum in ratione vocationis, & motionis moralis: ultra quam requiritur adjutorium physicum, ut voluntas eliciat quodlibet opus supernaturale, ut constet ex dictis. Et hoc tantum intendunt illa duo Concilia: nec ullum fundamentum præstant, ut oppositum asseramus: loquuntur enim omnino consonè ad Augustinum, & alios Patres, quos in hoc sensu interpretati sumus.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

85. Arguitur secundo: quia illud auxilium est absolute, & omnibus modis sufficiens ad motum in- deliberatum supernaturalem, quo posito, statim ne- cessario sequitur talis motus: si enim prædictum au- xilium non esset undequaque sufficiens, adhuc eo posito, motus indeliberatus posset suspendi: sed po- sita sancta cogitatione, statim necessario sequitur motus indeliberatus, quo voluntas fertur in bo- num illa cogitatione propositum: voluntas quippe inclinatur per modum naturæ in proprium obje- ctum, quod est bonum sibi sufficienter propo- situm: ergo sancta cogitatio est auxilium unde- quaque sufficiens ad primum motum indelibera- tum voluntatis.

Secundum
argumentum.

Confirmatur primo: quia non minus potens est bonum honestum ad excitandum appetitum ratio- nalem, quam bonum sensibile ad excitandum ap- petitum sensitivum: sed bonum sensibile subito cognitum excitat necessario ad sui prosecutionem: & ideo tradunt communiter Theologi hominem non peccare in motibus primo primis, quibus in bona sensibilia, tametsi rationi contraria, inclinatur, juxta illud Apostoli ad Rom. 9. *Si autem, quod no- lo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum:* quod Tridentinum sess. 5. can. 5. exponit de primis affectionibus prorsus in- deliberatis: ergo posita subita cogitatione de ali- quo bono supernaturali necessario voluntas fer- tur in illud saltem affectu simplicis compla- centiæ.

Confirmatur
primo.

Confirmatur secundo excludendo tacitam res- ponsionem: quia si ob aliquam rationem admit- tendum esset auxilium distinctum à sancta cogita- tione, per quod voluntas fieret proxime potens ad supernaturalem operationem; maxime quia cogi- tatio non influit effective in effectum voluntatis, sed tantum formaliter & in genere objecti: at sic est, quod cogitatio, seu bonum ut cognitum influit effective physice in actus voluntatis, ut cum Gre- gorio, Herbæo, & aliis docent Cajet. 1. p. q. 80. art. 2. & est satis probabile in via D. Th. ut idem Cajetanus ostendit: ergo supposita sancta cogita- tione non requiritur novum auxilium, ut voluntas feratur in bonum cognitum, saltem affectu inde- liberato simplicis complacentiæ.

Confirmatur
secundo.

Cajetan.
Herbæus.

Huic argumento (omissa plurimum Juniorum doctrina, qui vel universaliter affirmant, posita cogitatione boni honesti, necessario sequi amo- rem illius, vel universaliter negant prædictam consecutionem) respondetur, quod licet prima sancta cogitatio sit necessaria in essendo: non enim subiacet consilio nostro, ut talis, vel talis cogitatio nobis occurrat, ut optime docet ex Arist. D. Thom. supra quest. 109. art. 2. ad 3. nihilo- minus prædicta cogitatio aliquando ita est ne- cessaria in essendo, quod simul sit libera in agen- do, quandoque vero habet utramque necessita- tem. Si enim homo bonum ita apprehendat, ut nihil nisi ratio boni in objecto appareat; malum vero, vel bonitatis defectus non reluceat: tum cogitatio est prorsus necessaria tam in essendo, quam in regulando: non enim proponit ob- iectum cum indifferentia, sed cum determinatio- ne ad unum. Et in eo eventu necessarium om- nino est, quod præsupposita tali cogitatione, se- quatur affectus voluntatis in bonum cognitum: fertur enim per modum naturæ in proprium obiectum vel adæquatum, vel quod ex modo proponendi, ut adæquatum obijciatur. Quæ est doctrina Divi Thomæ in hac 1. 2. quest. 9. artic. 4. & quest. 10. artic. 1. & quest. 111. artic. 2. & alibi sæpe. Si autem bonum ita

Solvitur ar-
gumentum.

R r necessario

neccessario apprehendatur, ut ejus inadæquatio, & defectus percipiatur; tunc cogitatio est necessaria in essendo, & indifferens, seu libera in regulando: quoniam affert extrema opposita saltem contradictorie, quæ voluntas indifferenter possit amplecti. Et in hoc casu non est necessarium, quod sequatur affectus voluntatis ad bonum cognitum, sed absolute fieri valet, ut voluntas se suspendat, suspensione saltem negativa.

86. Argumentum igitur, ut robur habeat, debet in prima suppositione procedere. Qua libenter concessa, respondemus præsupposita prima cogitatione boni honesti, necessario sequi affectum voluntatis erga illum; pro qualitate tamen virium ipsius voluntatis: ita ut si vires sint naturales, sequatur affectus naturalis; si vero supernaturales fuerint, affectus supernaturalis sequatur. Fieri enim non potest, ut quantumcumque, & necessario bonum cognitum voluntatem ad sui amorem sollicitet; hæc potentia in ipsum feratur supra suas vires; vel quod eliciat actum secundum supernaturalem, nisi in actu primo ejusdem ordinis supponatur constituta. Et ideo in hypothesi, quod intellectus cogitatione supernaturali attingeret bonum honestum, & voluntas nullo auxilio supernaturali sibi inhirente ad eliciendum amorem supernaturalem roboraretur; quamvis bonum ut cognitum supernaturalem sui amorem exposceret, & objective ad ipsum determinaret; nullus tamen supernaturalis affectus ad prædictam cogitationem consequeretur, nimirum ob defectum principij effectivi proximi. Cognitio enim boni honesti non necessario infert amorem, nisi suppositis supponendis, nimirum omnibus principiis, quæ undequaque ad amorem desiderantur. Quod vel Adversarij admittere tenentur: nam supposita prædicta cogitatione, adhuc ad amorem requiritur novus, & specialis concursus Dei saltem simultaneus.

Responsio ad
I. confirm.

Ex quibus liquido constat ad primam confirmationem: concedimus enim bonum tam honestum, quam sensibile subito cognitum necessitare, quantum est de se, voluntatem ad sui amorem; neutrum tamen re ipsa prædictum affectum infert, nisi voluntas supponatur cum potestate proxima ad eliciendum hujusmodi affectionem. Est tamen discrimen in eo, quod potestas voluntatis ad amplectendum bonum sensibile rationi dissimulabile: virtus autem ad prosequendum bonum supernaturale non convenit illi ex propriis prædictis, sed per auxilium Dei sibi ab extrinseco impressum. Unde data hypothesi, quod voluntas prædicto auxilio non eleveretur, manet proxime impotens ad eliciendum amorem, quantumcumque sanctam, & supernaturalem cogitationem supponat.

Secunda diluatur.

Ad secundam confirmationem respondemus satis probabile etiam esse in via D. Thom. quod bonum ut cognitum non influat effective in sui amorem, sed tantum finaliter, vel formaliter, ut tuerentur Capreolus, & alij apud eundem Cajetanum loco citato. Gratis tamen admissio (ut à discussione prædictæ difficultatis nunc abstrahamus) quod bonum ut cognitum habeat aliquam efficaciam supra actus voluntatis; dicendum est prædictum objectum non esse principium effectivum physice, & rigorose, sed magis moraliter, & quoad actus determinationem. Ultra quod requiritur aliud principium proximum elicivum, & rigorose efficiens pro qualitate operationis, vel effectus producendi, nempe voluntas cum viribus naturalibus ad naturales actus, & voluntas elevata supernaturali virtu-

te, vel auxilio ad supernaturales operationes. Quod recte vidit ipse Cajetanus loco cit. §. Quoad secundum, ubi hæc habet: *Appetibile non concurrebat cum appetitu ex æquo ad causandum actum: sed appetitus est causa activa principalis, objectum vero secundaria. Immo si recte loquendum est, appetitus est vere causa activa; & objectum non est proprie alia causa activa, sed ipsi appetitui ratio causandi effective speciem ipsius actus.* Quod ibi latius declarat. Videantur, quæ diximus tract. 6. disp. 13. dub. 1. §. 2. & 3.

DUBIUM QUINTUM.

Utrum in habentibus virtutes supernaturales requiratur aliud auxilium dans posse ad actus qui prædictis virtutibus correspondent?

Difficultatem hanc solent alij aliter proponere, nempe: utrum præter habitus supernaturales requiratur auxilium gratiæ excitantis. Sed titulus à nobis præfixus universalior est, & amplius quid investigat: inquirimus enim, utrum ad singulos actus supernaturales requiratur auxilium actuale gratiæ adjuvantis, & dantis posse proximum, distinctum ab omnibus habitibus supernaturalibus, tametsi eis homo præditus supponatur. Quæ difficultas universalis patet, & ad plura se extendit, eiusque decisio prioris resolutionem à fortiori confirmat. Unde in præsentis supponimus, quod quamvis homo habeat habitus infusos, adhuc indiget gratia excitante, sive congrua cogitatione, qua ipsemet habitus ad proprias operationes applicetur, & velut evigilare cogatur. Quod præter unum Andream Vegam lib. 6. in Trident. cap. 7. docent communiter alij Theologi, ut videre est apud Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 7. Alvarez disp. 88. & Montefinos disp. 31. q. 4. Et merito quidem: tum quia id ad minus intendunt Concilium Arausic. can. 9. & 25. & Tridentinum sess. 6. cap. 5. Tum etiam quia habitus, cum non operatur, est quasi consopitus: unde indiget aliqua motione, sive applicatione, qua incitetur ad operandum: & hæc dicitur gratia excitans. Quod expressit August. in quæst. 2. ad Simplicianum, his verbis: *Quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moveatur ad fidem?* Idemque de aliarum virtutum actibus, & de singulis negotiis intelligendum est. Supposita igitur hac gratia auxilij excitantis, & quod voluntas v. g. habeat habitum supernaturalem, ut puta charitatem, inquirimus an requiratur ulterius auxilium physice adjuvans, ut actum habitui correspondentem eliciat.

Supponendum in hoc dubio.

Vega; Suarez.

Alvarez, Montefinos, Conc. Araus. Conc. Trid.

D. August.

§. I.

Eligitur pars affirmativa, & auctoritate, atque ratione probatur.

87. **D**icendum est, quod etiam si in homine supponantur habitus supernaturales, adhuc requiritur novum auxilium adjuvans, & dans posse omnino completum ad actus, qui prædictis virtutibus correspondent. Hæc assertio habet non leve fundamentum in sacra Scriptura: nam Ecclesiastes 9. dicitur: *Non est velocium cursus, nec fortium pralinum.* Quibus verbis significatur non

Conclusio.

non sufficere velocitatem, & fortitudinem ad cursum, & victoriam, qui sunt actus prædictis viribus habitualibus naturaliter respondentes; sed desiderari majus auxilium, ut exponit D. Hieron. ibidem, & super Ezechiel. cap. 4. ad illa verba, *Et facta est*, ubi docet Prophetam indiguissè virtute Dei, ut progrediretur in campum; licet habuerit virtutem progressivam in suo genere sufficientem. Quod amplius prosequitur Hieremias cap. 25. asserens nos semper indigere Dei auxilio, *nec posse sufficere, quod semel collatum est*. Eandem assertionem docent Innocentius I. in rescripto ad Conc. Carthag. ubi ait: *Omnes sancti sine adiutorio Dei nihil se agere posse testantur*. Et in rescripto ad Concilium Milev. inquit: *Necesse est, ut restituta nobis pristini status libertate per gratiam, eam gratiam queramus: quippe qui neque alias diaboli tentationes, & machinas, nisi gratia adiuvante possumus evitare*. Ubi præter omnes habitus infusos, qui ad justificationem, sive restitutionem primi status concurrunt, exposcit novum auxilium gratiæ, ne dum excitantis, aut concomitantis, sed etiam adjuvantis, ut homo queat actus prædictis virtutibus respondentes elicere. Quod expressius adhuc tradit D. August. pluribus in locis, & præcipue lib. de natura, & gratia cap. 26. circa finem, ubi ait: *Sicut oculus corporis etiam plenissimo sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere, sic homo etiam perfectissime iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ divinitus adiuvetur, recte non potest vivere*. Unde sic docet D. Thom. locis infra referendis, & communiter S. Doctoris discipuli. Capreol. in 2. dist. 1. qu. 2. concl. 3. Ferrara 3. contra gentes cap. 70. §. Circa illam propositionem. Navarrete, tom. 2. contr. 19. concl. 2. Alvarez disp. 88. num. 12. Cabrera 3. p. q. 62. art. 1. disp. 8. §. 5. Arauxo in presenti q. 111. art. 5. dub. 3. in fine, & lib. 7. Metaph. q. 4. art. 4. concl. 1. ratione 3. & lib. 8. q. 9. art. 3. in dubio appendice num. 36. & denique M. Ioan. Vincentius, & alij gravissimi Auctores, quos suppressio nomine refert Ledesma infra laudandus. Et idem satis expresse statuimus tract. 13. disp. 3. dub. unico num. 8.

88. Ratio fundamentalis est: quoniam licet voluntas verbi gratia elevetur, ac perficiatur per habitum charitatis (idem proportionabiliter intellige de aliis potentiis, & habitibus eis inhaerentibus) adhuc tamen non habet vires sufficientes ad producendum actum charitatis: ergo indiget novo auxilio actuali, quod sibi prædictas vires communicet. Consequentia liquet: nam si semel habitus, aut alia qualitas permanens non confert vires omnino sufficientes ad eliciendum actum; vel homo nullo modo prædictum actum producat, quod est absurdum, vel elevandus, & adjuvandus est per novum auxilium actuale. Antecedens autem probatur: quia in actu charitatis tria inter alia considerari possunt, videlicet tendentia specifica in objectum virtutis charitatis, & actualitas per modum exercitij, & denique existentia: atqui licet habitus habeat vires sufficientes ad producendum actum secundum tendentiam specificam in objectum: eo quod actus sic consideratus est ejusdem rationis cum habitu: caret tamen prædictis viribus in ordine ad attingendum actualitatem actus, ut ostendimus loco supra citato, & in ordine ad producendum existentiam, ut probant N. Compl. abbreviati in lib. de generat. disp. ultima q. 2. §. 3. & q. 5. §. 2. ergo homo elevatus per virtutem charitatis non habet vires sufficientes ad producendum actum huiusmodi virtuti correspondentem.

Confirmatur primo declarando amplius robur Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

rationis factæ: nam causa habens vires omnino sufficientes ad producendum aliquem effectum adæquat illius perfectionem: ubi enim inadæquatio, & excessus invenitur, nequit virtus, & proportio undequaque sufficiens reperiri, ut ex terminis constare videtur: atqui habitus charitatis non adæquat perfectionem existentia, & actualitatis, quæ in charitatis actu inveniuntur: ergo habitus charitatis non habet vires sufficientes ad eliciendum charitatis actum: & consequenter indiget novo auxilio actuali, ut prædictum effectum attingat. Probatur minor in primis quoad existentiam: nam habitus secundum suam essentiam consideratus non adæquat actualitatem, & perfectionem existentia propria; siquidem comparatur ad eam per modum perfectibilis, & potentia ad suam perfectionem, & actum: sic enim essentia, & existentia cujuscunque rei in quolibet ordine comparantur: atqui existentia habitus non excedit actualitatem, & perfectionem existentia actus, ut ex se liquet: ergo habitus secundum suam essentiam consideratus non adæquat existentiam actus eliciendi: aliunde autem existentia habitus non est virtus operativa, sed mera conditio ad agendum, ut probant N. Complut. ubi supra q. 6. §. 1. nihil ergo habet habitus per quod adæquet perfectionem existentia actus producendi. Deinde probatur eadem minor quantum ad actualitatem effectus: quia licet eadem tendentia specifica in objectum conveniat tam actui, quam habitui; nihilominus prædicta tendentia convenit actui per modum actualis exercitij, & unionis potentia cum obiecto: atque ideo est multo magis actualior, quam prout in habitu reperitur: alias non magis constitueretur potentia in actu per operationem, quam per habitum, quod est absurdum: habitus ergo non adæquat perfectionem actus secundum actualitatem considerati.

89. Quam doctrinam tradit D. Thom. 1. p. Roboratur ex q. 8. art. 1. & q. 45. art. 5. & lib. 3. contra gentes D. Thom. cap. 66. ubi eam probat sex acutissimis rationibus, quarum duas tantum referemus, quia multum explicant, & corroborant hæcenus dicta. In omnibus, inquit, causis agentibus ordinatis, quod est ultimum in generatione, & primum in intentione, est proprius effectus primi agentis: sicut forma domus, quæ est proprius effectus edificatoris, posterius provenit, quam preparatio elementi, & lapidum, & lignorum, quæ fiunt per artifices inferiores, qui subsunt edificatori: in omni autem actione esse in actu est principaliter intentum, & ultimum in generatione: nam eo habito quiescit agentis actio, & motus: est igitur esse proprius effectus primi agentis: & omnia, quæ dant esse, hoc agunt, in quantum agunt in virtute Dei. Amplius (subjicit aliam rationem) ultimam in bonitate, & perfectione inter ea, in qua potest agens secundum, est illud, in quod potest ex virtute agentis primi: nam complementum virtutis agentis secundi est ex virtute agentis primi: quod autem est in omnibus agentibus perfectissimum, est esse: quælibet enim natura, vel forma perficitur per hoc, quod est actu, & comparatur ad esse in actu, sicut potentia ad actum ipsum: igitur esse est, quod agentia secunda agunt in virtute primi agentis. Quod amplius declarat in quest. 3. de potentia articulo 7. in corpore, ubi postquam prænotavit agentia secunda dependere à Deo, quatenus acceperunt ab eo virtutem activam, & ab illo conservantur, & applicantur ad agendum, adjicit quartum genus dependentia, nimirum quia nequeunt attingere effectus existen-

existentiam, nisi quatenus agunt in virtute Dei. Quod sic ostendit: Quantum aliqua causa est altior, tanto est communior, & efficacior: & quanto est efficacior, tanto profundius ingreditur in effectum, & de remotiori potentia ipsum reducit in actum. Ipsum autem esse est communissimus effectus, primus, & intimior omnibus aliis effectibus. Et ideo soli Deo competit secundum virtutem propriam talis effectus. Unde etiam, ut dicitur in lib. de causis, intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea virtus divina. Sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum divinae virtutis operantis. Similiter idem S. Doctor tradit excessum perfectionis sive actualitatis actus supra habitum, aut aliam quamlibet virtutem permanentem pluribus in locis, & præcipue 1. p. qu. 48. art. 6. in corpore, ubi ait: Bonum simpliciter consistit in actu, & non in potentia: ultimus autem actus est operatio, vel usus, &c. & 1. 2. qu. 71. art. 3. in corpore, ubi inquit: Potior est actus in bonitate, vel malitia, quam habitus. Et in respons. ad 3. In bonitate, ait, & malitia actus præminet habitui. Videantur, quæ diximus loco citato, ubi alias auctoritates expendimus.

Confirmatur
amplius.

90. Ex quibus confirmatur secundo ratio superius facta: nam ideo potentia naturalis indiget virtute sibi superaddita ad eliciendum supernaturalem operationem; quia prædicta operatio secundum suam speciem considerata excedit vires proprias potentiae: atqui eadem operatio secundum suam existentiam, & actualitatem accepta excedit vires, & perfectionem cujuscumque supernaturalis virtutis habitualis: ergo quamvis homo supponatur adjutus, & elevatus per virtutes supernaturales, adhuc indiget novo auxilio, ut queat proxime elicere operationes huiusmodi virtutibus respondentes: id quippe evincit eadem proportionis, & paritatis ratio.

Confirmatur tertio: quia instrumenta divinae virtutis, cum actu agunt, recipiunt aliquam virtutem fluidam, per quam eleantur, & proportionantur ad agendum: sed homo in qualibet operatione se habet ut instrumentum divinae virtutis: ergo quamvis homo supponatur elevatus per virtutes, & qualitates permanentes; adhuc indiget nova aliqua virtute fluida, quam vocamus actuale auxilium. Consequenter constat. Major autem est communis doctrina Thomistarum desumpta ex Divo Thoma 3. p. qu. 62. art. 4. in corp. ubi ait: Ponendo, quod sacramentum est causa instrumentalis gratiae, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quaedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumento. Unde comparatur ad virtutem absolutam, & perfectam, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim non operatur, nisi in quantum est motum à principali agente, quod per se operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanentem, & completum esse in natura: virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens. Quod late declarant N. Complutens. in lib. Physic. disp. 12. quæst. 1. Majorem etiam tradit idem S. Doctor loco citato ex quæst. 3. de potentia, illis verbis: Sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum divinae virtutis operative. Et in hac 1. 2. quæst. 6. art. 1. ad 2. ubi ait: Deus movet hominem ad agendum non solum sicut proponens sensui appetibile, vel sicut immu-

D. Thom.

tans corpus; sed etiam sicut movens ipsam voluntatem: quia omnis motus tam voluntatis, quam naturæ ab eo procedit, sicut à primo movente in quantum natura est quoddam instrumentum Dei moventis: ita non est contra rationem actus voluntarij, quod sit à Deo, in quantum voluntas à Deo movetur, &c.

91. Dices rationem, quam hæcenus ponderavimus, non urgere specialiter in actibus, & auxiliis ordinis supernaturalis, pro quibus ipsam construximus, sed generaliter procedere in omni ordine tam naturæ, quam gratiæ: atque ideo videri minus aptam ad probandam specialem assertionem; cui congruentius foret speciale fundamentum aptare.

Respondetur prædictam rationem ideo potius aptissimam, & efficacissimam esse, quia procedit in principiis universalibus, & quæ ubique evincunt necessitatem novi auxilij sufficientis supra habitus, & qualitates permanentes, juxta illud D. Hieronymi: Non potest sufficere, quod semel collatum est. Et quamvis assertio nostra sit specialis; fieri tamen potuit, & debuit, ut principiis generalibus, atque adeo certioribus, ejus veritatem ostenderemus, imitati D. Th. hac 1. 2. qu. 109. art. 1. ubi eodem modo se gerit, & alibi sæpe.

§. II.

Objectio contra præcedens fundamentum, & illius enodatio.

92. Sed adversus nostram assertionem, & adversus ejus fundamentum oppones primo: quoniam nulla virtus operativa, quantumvis actualis fingatur, adæquat actualitatem operationis, & perfectionem existentiae: ergo vel dicendum est, quod posito quolibet auxilio, requiritur aliud, & sic usque in infinitum; vel dicendum est non requiri huiusmodi adæquationem ut potentia, & habitus queant operationem elicere. Si enim potentia elevata per auxilium potest suum actum producere, quamvis ejus actualitatem, & existentiam non adæquet; quare elevata per habitum non poterit eandem operationem efficere: præsertim cum habitus non minoris perfectionis sit, ac auxilium.

Huic objectioni occurrit perdoctus quidam Junior discipulus D. Thom. negando antecedens: existimat enim auxilium Dei actuale continere eminenter perfectionem cujuslibet operationis elicendæ, atque ideo non indigere novo auxilio, ut eam eliciat. Pro quo observat omnipotentiam, quam habitus supernaturales, auxilia, & operationes diversimode participant, dicere tres quasi conceptus objectivos ratione nostra distinctos, nimirum conceptum principij operativi, munus operationis, & rationem principij actualis, quod est sua operatio. Ex quibus hic posterior conceptus est aliis duobus præstantior: neque enim principium potens operari; nec actualis operatio, si seorsim accipiantur, adæquant perfectionem principij actualis, sive ejus, quod ita est potens operari, ut simul sit sua operatio: quippe quod unit eminenter alias duas illas rationes. Hoc autem, inquit, discrimen interest inter habitum infusum, auxilium, & operationem, quod habitus solum imitatur divinam omnipotentiam quantum ad conceptum principij operativi; operatio autem quantum ad rationem exercitij; auxilium autem quantum ad efficaciam principij actualis, quod utrumque munus tam principij operativi, quam opera

Obiectio di-
luetur.

Prima ob-
iectio contra
præcedentem
doctrinam.

Prima respon-
sio.

operationis cum quadam eminentia complectitur. Taliter enim confert potentiae vires ad operandum, quod simul eandem cum operatione re ipsa coniungit. Unde auxilium excedit perfectionem tam habitus, quam operationis. Et consequenter non infertur, vel quod potentia actuata per hoc auxilium alio auxilio communicante vires indigeat, vel quod actuata per habitum possit absque novo auxilio operationem elicere. Quam doctrinam tueri videntur plures Thomistae, qui absolute docent potentiam actuatam per auxilium esse causam principalem operationis: nam ad causam principalem spectat continere formaliter, vel eminenter perfectionem effectus. Videantur Ledesma *quest. unic. de auxiliis art. 3.* ante quartam conclusionem, Cabrera *ubi supra num. 89.* Zumel *disp. 5. de auxiliis fol. 145.* N. Philipp. *disp. 3. dub. 7.* & alij.

93. Hæc tamen responsio non satisfacit, sed deficit in pluribus. Tum quia fundamentum, cui innititur, falsum est, nempe auxilium actuale, de quo loquimur, participare divinam omnipotentiam, nedum quoad conceptum principij operativi, sed etiam quantum ad munus operationis. Huiusmodi enim auxilium neque est formaliter operatio, nec eam infallibiliter infert, sed est principium ab ea simpliciter separabile, & quod multoties actu separatur: unde nulla est ratio, cur dicatur participare divinam omnipotentiam in ratione principij, secundum quod est formaliter sua operatio. Tum etiam quia ideo habitus non adequat perfectionem operationis, quia hæc est actualior, quam ille, & importat existentiam, quæ in nulla virtute activa creata principaliter continetur, ut supra vidimus ex D. Thoma; atqui hæc ratio etiam militat in auxilio, quod est minus actuale, quam operatio; siquidem ad eam ordinatur tanquam ad ultimam actualitatem potentiae, eiusque existentiam non continet: ergo auxilium non adequat perfectionem operationis. Tum præterea, quoniam si potentia elevata per auxilium contineret eminenter perfectionem operationis, non posset hanc formaliter recipere, vel saltem frustra actuaretur per illam: nam quod est eminenter tale, præstat seclusis imperfectionibus, quod posset communicari ab eo, quod est formaliter tale: & ideo sol nequit recipere calorem formalem, quia videlicet est calidus eminenter per lucem: consequens est falsum; siquidem auxilium ordinatur ad operationem formalem: ergo non continet illam eminenter. Tum denique quia si auxilium ita adequat perfectionem operationis, ut omnes ejus rationes formaliter, vel eminenter continet; sequitur quod per semetipsum, & antecedenter ad operationem constituet hominem in actu formaliter, vel eminenter operantem. Sicut quia Deus per suam virtutem operativam continet formaliter eminenter actum secundum, constituitur operans in actu secundo per eandem virtutem, quin opus sit operationem realiter, vel formaliter, vel virtualiter diversam elicere. Videantur N. Complut. *in lib. Physic. disp. 8. q. 1.*

94. Aliter ergo objectioni occurrendum est, prænotando primo operationem posse bifariam considerari, nempe quoad speciem, seu tendentiam specificam in objectum, deinde quoad actualitatem, & existentiam. Et quidem primo modo considerata non excedit perfectionem habitus; immo plerumque ipsi in hac parte cedit: nam tendentia specifica habitus universalior est, & ad plura objecta se extendit: operatio autem participat illam tendentiam inadæquate, & cum ma-

jori restrictione. Posteriori autem modo sumpta nequit non excedere habitum, & quamlibet virtutem operativam, ut satis liquet ex dictis §. *precedenti*. Unde cum de ratione causæ principalis sit continere eminenter, vel formaliter effectum; sequitur, quod habitus producat per modum causæ principalis operationem secundum suam speciem consideratam: quod præcise intendunt Thomistae citati, & nos statuimus *dub. precedenti §. 2. in responsione ad primam objectionem*. Alias autem rationes nequit nisi instrumentaliter producere, ut diximus *loco superius citato*.

Secundo observa ex D. Thom. *q. 3. de potentia art. 8. ad 13. & 14.* quod licet de ratione cuiuscumque causæ efficientis sit continere aliquomodo in actu suum effectum (implicat enim efficere in actu secundo, quod aliquomodo non continetur in actu primo) aliter tamen & aliter convenit hæc continentia causæ principali, ac instrumentali. Principalis enim continet perfecte formaliter, quod eminenter rationem illam, quam per se respicit, & principaliter producit, ut potest inductive ostendi, & docent communiter Philosophi. Causa autem instrumentalis, quatenus talis, non continet perfecte, & adæquate rationem, quam attingit, sed deficienter tantum, & imperfecte: aliter enim exueret rationem instrumenti, & eo ipso causa principalis constitueretur. Quod satis liquet in omnibus instrumentis: potentia enim nutritiva non adæquat perfectionem substantiæ, nec virtus sacramentalis perfectionem gratiæ sanctificantis, quas instrumentaliter attingunt. Sublevanda tamen, & promovenda est causa instrumentalis per aliquid intrinsecum: nam hoc sublato nec poterit agenti principali subordinari, nec effectum aliquomodo præcontinere, ut latius explicant N. Complutenses *in libro Physicorum disputatione 12. questione prima*.

Ex quo fit, & nota *tertio*, quod licet repugnet causam recipere in se illum effectum, quem sub omni ratione principaliter producit, ut *supra numero precedenti* diximus: fieri tamen potest, ut in se recipiat effectum, quem secundum aliquam, aut aliquas rationes, & præcipue secundum ultimam actualitatem, instrumentaliter tantum attingit. Et ratio differentiae est: quoniam unumquodque recipit secundum quod est in potentia passiva: causa autem, quæ secundum omnem rationem producit principaliter aliquem effectum, non est in potentia passiva ad illum, sed eum continet in actu formali, vel eminenti; unde impossibile est, quod eum in se recipiat. E converso autem causa instrumentalis non continet formaliter, vel eminenter effectum, sed tantum secundum quid, & valde deficienter; atque ideo optime coheret, quod maneat simpliciter in potentia passiva ad illum: unde fieri potest, quod recipiat in se effectum, quem instrumentaliter attingit. Et quamvis in prædicto effectum, utputa in operatione vitali, attingat principaliter aliquam rationem, verbi gratia tendentiam specificam in objectum: quam proinde seorsim, & secundum se consideratam non posset in se recipere: nihilominus si eodem effectum producat instrumentaliter alias rationes, verbi gratia actualitatem, & existentiam; optime valet actuari per prædictum effectum ut huiusmodi rationibus vestitum: has quippe, & effectum ut eis circumdatum, non continet in actu perfecto. Neque natura intendit producere, vel recipere operationem sumptam præcise quoad tendentiam specificam: hæc

Rr quippe

Ledesma.

Cabrera.
Zumel.
Philipp. à
Trinit.
Displacet.

Notanda pro
legitima ob-
jectionis solu-
tione.

quippe sufficienter præhabetur in potentia, vel virtute operativa: sed intendit efficere, & recipere eundem respectum ut actuatam per existentiam, & ultimum sui exercitium; quæ prout sic non continetur actu perfecte in potentia, vel virtute, ut constat ex dictis.

*Applicatio
præcedentis
doctrinæ, &
objectionis so-
lutio.*

95. Ex his ad objectionem respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam quoad utramque partem. Nam licet auxilium non contineat perfecte actualitatem, & existentiam operationis, eam tamen continet per modum virtutis, aut elevationis instrumentariæ. Unde non sequitur, quod indigeat ulteriori auxilio dante maiorem virtutem elevantem: nam licet instrumentum egeat virtute sibi superaddita; ipsa tamen elevatio illam non expolcit, sed potius per semetipsam elevat, & proportionat causam inferiorem, & de se impotentem ad operandum, ut inductive potest ostendi. Nec sequitur, quod potentia, vel habitus, aut alia qualitas permanens queant sine nova elevatione, aut virtute superaddita attingere existentiam, & actualitatem operationis: quia huiusmodi virtutes permanentes non sunt ipsa elevatio ad attingendum tales rationes; sed tantum sunt instrumenta elevabilia. Quamobrem indigent actualiori virtute collata per modum auxilij transeuntis, ut ad productionem perfectissimæ actualitatis, quæ in operatione reperitur, proportionetur. Nec tandem sequitur, quod potentia nequeat in se recipere operationem, quam elicit, ut contra Juniorem supra citatum inferebamus: nam licet causa principalis contineat perfecte suum effectum, quem proinde recipere in se non valet: causa tamen instrumentalis, cuiusmodi est potentia elevata per auxilium respectu existentia, & actualitatis operationis, eum non continet perfecte: atque ideo ipsum recipere potest. Unde magis liquet, quam merito asseruerit D. Thomas omnem causam creatam elicere instrumentaliter suam operationem, saltem secundum aliquem conceptum acceptam. Si enim ad ipsam adæquate sumptam concurreret præcise per modum causæ principalis, eo ipso contineret adæquate in actu ejus perfectionem, proindeque non esset in potentia passiva ad eam recipiendam: ergo à contrario sensu si omnis causa creata vitalis recipit suam operationem; signum est, quod eam perfecte non continet, & quod non attingit per modum causæ principalis omnes conceptus in ea repositos, sed tamen instrumentaliter.

Ad id quod ultimo in hac objectionem dicebatur, nempe habitum esse præstantiorem auxilio, respondetur admittendo, quod auxilium sit minus perfectum, quam habitus, si comparentur quantum ad universalitatem tendentiæ specificæ in objectum, ut supra insinuavimus num. 88. vel quantum ad modum essendi, vel denique in esse entis. Nihilominus si quantum ad actualitatem conferantur, auxilium præeminet habitui: nam auxilium est magis actuale, descenditque à Deo, quatenus specialiter præcontinet existentiam, & ultimam actualitatem cuiusvis actionis creatæ. Unde aptius est ad producendum instrumentaliter huiusmodi formalitates. Idque frequenter accidit in aliis instrumentis, & virtutibus instrumentariis: nam virtus elevans multoties habet minorem perfectionem in esse entis, ac instrumentum, quod elevatur: ut accideret, si Deus uteretur Angelo tanquam instrumento ad producendam formicam.

Replia.

96. Nec refert, si opponas, quod gratis concessio causam secundam attingere instrumentaliter

suam operationem quantum ad actualitatem, & existentiam; minime infertur, quod habitus infusus debeat denuo elevari per aliquod auxilium actuale ipsi superadditum, & ab ea realiter diversum: sufficit enim ipsemet habitus, quatenus per se, & intransitive habet rationem virtutis instrumentariæ in ordine ad aliquem conceptum operationis. Quod declarari potest exemplo caloris: hic enim elicit suam calefactionem & principaliter, & instrumentaliter: principaliter quidem, quatenus calefactio producit calorem secundum se, sistendo ibi: instrumentaliter vero, quatenus calefactio attingit eundem calorem, ut est dispositio ad formam substantialem: sub hac quippe ratione calefactio excedit virtutem propriam caloris agentis, solumque procedit ab illo, quatenus agit instrumentaliter in virtute substantiæ. Et nihilominus calor præstat hoc posterius munus absque nova elevatione sibi realiter superaddita, ut tradunt Complutens. in libro *Physic. disput. 10. quæst. 5.* Idem igitur in nostro casu dicendum erit, & consequenter superflue adjicimus novum auxilium. Præsertim cum superfluum sit fieri per plura, quæ fieri possunt per pauciora.

Hoc, inquam, non refert, sed facile diluitur *Diluitur.* ex dictis. Nam licet virtus instrumentalis non debeat adæquare perfectionem effectus principalis agentis; ad eam tamen, quantum fieri potest, debet accedere, eidemque proportionari. Effectus autem, ad quam in nostro casu creatura concurrat instrumentaliter, excedit ejus virtutem ratione maximæ actualitatis, in qua creaturæ agenti præeminet. Unde virtus instrumentaria ad hanc actualitatem attingendam requisita debet esse valde actualis, & maxime imitari actualitatem Dei principalis agentis. Hoc autem convenit auxilio actuali, non autem habitui, aut alteri qualitati permanenti: eo quod habitus commensuratur per se cum actu considerato secundum speciem, & tendentiam in objectum; non vero cum ejus existentia, & actualitate, & sub illa priori ratione participat increatam Dei virtutem. Auxilium vero, quod de novo adjicimus, ordinatur per se primo ad actualitatem, & existentiam operationis, easque saltem imperfecte, & vialiter præcontinet: atque ideo non imitatur Dei virtutem præcipue quantum ad tendentiam specificam in objectum, quæ sufficienter præhabetur in habitu; sed magis quantum ad continentiam existentia, & ultimæ actualitatis, quæ in habitu non præcontinetur. Unde non frustra, sed necessario superadditur huiusmodi auxilium.

Pex quod satis liquet ad exemplum in contrarium adductum: nam etiam calor indiget novo auxilio actuali, ut queat elicere calefactionem secundum existentiam, & actualitatem consideratam: quod nunquam negarent N. Complutens. Ad eandem vero calefactionem, ut instrumentaliter est inductiva substantiæ, non expolcit novam elevationem actualem: quia pro huiusmodi effectu nihil interest, quod virtus elevans sit, vel non sit adeo actualis, sed tantum desideratur, quod calor influat per subordinationem ad substantiam principaliter agentem. Et quia calor habet prædictam subordinationem ex eo, quod dimanaverit à substantia, ipsique ex natura sua adjunctus fuerit per modum virtutis proximæ illius: propterea hac dimanatione supposita, non indiget elevari per novam virtutem, aut motionem instrumentariam. Oppositum autem contingit in nostro casu, ut constat ex dictis.

Adde

Adde substantiam creatam non esse immediatè operativam per actionem, sed tantum dimanationem. Unde pro illo instanti, in quo passionem ab ea dimanant, communicat ipsis omnem virtutem elevatam, quam communicare valet: postea vero nullam immediatè exercit actionem elevativam, vel confortantem. Quamobrem obligamur dicere, quod calor accepit in sua dimanatione virtutem instrumentariam ad producendum substantiam: nec possumus admittere, quod denuo elevetur per novum substantiæ influxum, & per novam receptionem virtutis, ut optimè declarant N.Complut. in lib. *Physic. disp. 10. quest. 6.* Deus autem, postquam produxit habitus infusos, queit ipsis novam virtutem adjicere: idque reipsa præstat communicando novum auxilium actuale, ut in assertionem statuimus. Addi etiam valet non potuisse communicari creaturæ virtutem permanentem ad producendum esse, nisi constitueretur in ratione principij universalis essendi: quod repugnat. Videatur Alvarez disp. 19. de auxiliis num. 5.

Alvarez.

§. III.

Alteri objectioni emergenti ex dictis occurritur.

Secunda obiectio principia-

97. **D**Einde nostræ assertioni, & illius fundamentum oppones secundo, quod licet admittatur habitus infusos, & generaliter omnem virtutem creatam non producere principaliter existentiam, & actualitatem suarum operationum; perperam tamen ex hoc infertur, quod debeant concurrere instrumentaliter, atque ideo quod peccant elevari per aliquam motionem, vel auxilium. Fieri enim potest, quod nullo modo activè, vel principaliter, vel instrumentaliter ad hujusmodi rationes concurrant; sed tantum materialiter, & quasi dispositivè, efficiendo videlicet subjectum receptivum, & determinativum talium formalitatum. Quod quantum ad existentiam docet Bañez 1. part. quest. 3. art. 4. dub. 4. ubi modicus defendit, quod juxta sententiam D. Thom. esse nullo modo producitur ab agente creato; reprehenditque S. Doctoris discipulos, qui oppositum opinantur. Idque sibi persuadet: tum quia S. Doctor ubique asserit existentiam esse effectum solius Dei, ut 1. part. quest. 3. artic. 1. in corpore, & lib. 2. contra gentes, cap. 21. & lib. 3. cap. 66. & quest. 7. de potentia art. 2. & alibi sæpè: quod verificari non valet, si admittamus creaturas esse causas effectivam, saltem instrumentalem existentiam. Tum etiam quia idem S. Doctor 1. part. quest. 45. art. 5. probat, quod creare est solius Dei, quia esse, quod est terminus proprius creationis, producitur a solo Deo: ergo a contrario sensu, si creatura potest esse instrumentum ad producendum esse, pariter poterit esse instrumentum ad creandum, quod reprobatur Divus Thomas ibidem. Tum denique quia absurdum est, quod eadem causa comparetur ad eundem effectum totalem per modum causæ principalis, & instrumentalis; cum hujusmodi causæ habeant rationes satis oppositas: ergo cum creaturæ concurrant principaliter ad suas operationes, negandum est, quod in easdem influant instrumentaliter, quatenus important existentiam: sed hujusmodi effectus ratio soli Deo, unico agenti attribuenda est.

Bañez.

D. Thom.

Nota pro ob-
jectione eno-
datione.

98. Ut huic objectioni occurramus, & magis demonstramus robur rationis superius factæ, ob-
serva primo, quod licet Deus possit non uti crea-

turis vel tanquam causis principalibus, vel tanquam instrumentis in ordine ad productionem plurimum effectuum: nihilominus eis de facto utitur, quoties vel ex parte effectus, vel ex parte modum attingendi non adest repugnantia in eo, quod mediis creaturis fiat, ut contingit, quando effectus per solam creationem producitur. Et hac ratione, quamvis posset Deus hæc inferiora per se solum efficere, admittit tamen ad eorum productionem influxum cælorum, ut ostendunt N. Complut. abbreviati tractat. de Cælo, disput. 4. quest. 1. & 4. & licet posset per semetipsum movere immediatè cælum, illud tamen de facto movet mediante Angelo, ut declarant prædicti Auctores in eodem tract. disp. 3. quest. 3. cujus ratio traditur à D. Thom. 1. part. quest. 103. art. 6. his verbis: *Cum per gubernationem res, quæ gubernantur, sint ad perfectionem perducenda; tanto erit melior gubernatio, quanto maior perfectio à gubernante rebus gubernatis communicatur. Major autem perfectio est, quod aliquid in se sit bonum, & etiam sit aliis causa bonitatis, quam si esset solummodo in se bonum. Et ideo sic Deus gubernat res, ut quasdam aliarum in gubernando causas constituat. Sicut si aliquis Magister discipulos suos non solum scientes faceret, sed etiam aliorum Doctores.*

D. Thom.

Deinde observa nullam inveniri repugnantiam in eo, quod esse, & actualitas operationis producat instrumentaliter ab eadem causa creata, quæ hujusmodi operationem secundum speciem acceptam principaliter producit. Quoniam id, quod fit per educationem, est attingibile per actionem creaturæ, saltem instrumentaliter, & cum subordinatione ad Deum principaliter agentem, ut inductivè potest ostendi: sed existentia cujuscunque operationis fit per educationem, non minus ac ipsa operatio; siquidem existentia non fit per se, sed ad productionem ejus, quod existit: nulla est ergo repugnantia in eo, quod existentia operationis producat instrumentaliter ab eadem creatura, quæ eandem operationem principaliter producit. Videatur Caietanus 1. part. quest. 8. art. 1.

Caietanus.

99. Ex iis respondetur ad objectionem retorquendo illam in ejus Auctorem: nam creatura concurret de facto, saltem instrumentaliter, ad illas rationes, quibus non repugnat, quod attingantur instrumentaliter à creatura: sed nulla est repugnantia in eo, quod creatura producat instrumentaliter existentiam suæ operationis: ergo creatura illam instrumentaliter producit. Major constat ex primo notabili, & minor ex secundo: consequentia autem est legitima. Uade liquet, quod supposita prædicta non repugnantia, & quod habitus infusus non producat principaliter existentiam suæ operationis; merito intulimus, quod eam attingat instrumentaliter. Cumque de ratione instrumenti sit actuari, & elevari per aliquam motionem derivatam ab agente principali; necessario sequitur præter habitus infusos requiri hujusmodi motionem ad eliciendum actus, qui prædictis habitibus correspondent. Et hanc motionem merito vocamus novum, & distinctum auxilium.

Solvitur ob-
jectio.

100. Nec refert, si cum quodam Thomista Juniore, cui Bañez sententia arridet, dicas existentiam nec de facto, nec de possibili posse produci per actionem creatam: existimat enim produci per actionem creativam, quam nulla creatura adhuc instrumentaliter elicere valet, ut docent communiter Thomistæ ex Div. Thom. 1. parte, quest. 45.

Reponit.

quæst. 45. art. 5. Moveturque ad ita sentiendum ex eo, quod ultimus, & universalissimus actus, cuiusmodi est existentia, debet ita proportionabiliter à Deo dependere, ac dependet prima, & universalissima potentia, videlicet materia prima: sed hæc ita dependet à Deo, ut petat ab ipso creari, & per nullam actionem creatam valeat principaliter, aut instrumentaliter attingi: idem ergo de existentia dicendum est.

Responsio.

D. Thom.

Hoc, inquam, non refert, sed falsitatis convincitur. Tum quia existentia non fit per se, ad productionem ejus, quod fit, & subsistit ut quod, ut docet D. Thom. 3. quæst. 17. art. 2. & alibi sæpè: at equus, verbi gratia, non producit de facto per creationem, sed per generationem, ut docent communiter Philosophi, & quasi ad sensum experimur: ergo existentia equi non fit per creationem. Idemque proportionabiliter de existentia operationis creatæ dicendum est: operatio enim verè educitur ex subiecto. Tum præterea quia cum equus corrumpitur, ejus existentia non annihilatur, sed resolvitur in materiam primam, quæ post corruptionem equi persistit: ergo cum equus generatur, illius existentia non creatur, sed educitur ex materia, quæ ante generationem supponitur: id enim convincit paritatis ratio. Tum deinde quia si in omni generatione crearetur existentia, jam creatio admisceretur operibus creaturæ: quod tamen expressè negat Div. Thom. quæst. 3. de potentia art. 8. ad 1. & 1. part. quæst. 45. art. 8. ubi concludit: *In operibus natura non admiscetur creatio, sed præsupponitur aliquid ad operationem naturæ.* Tum denique, & præcipuè, quia D. Thom. quem pro se extare existimat Adversarius expressè docet nostram sententiam locis §. 1. citatis, & insuper 1. part. quæst. 104. art. 2. ad 2. & loco proximè citato ex quæst. 3. de potentia, ubi ad argumentum 19. quod erat huiusmodi: *In lib. de causis dicitur, quod esse est per creationem: hoc autem non esset, nisi forma crearentur: nam forma est essendi principium: ergo forme sunt per creationem, &c.* respondet in hunc modum: *Dicendum, quod esse per creationem dicitur, in quantum omnis causa secunda dans esse hoc habet, in quantum agit in virtute primæ causæ creatis, cum esse sit primus effectus nihil aliud præsupponens.* Videatur Caietanus 1. part. quæst. 45. art. 5. §. Ad Durandum, ubi explicans illam S. Doctoris propositionem, Omnis causa secunda est instrumentum Dei, inquit: Dicitur secundo, quod etiam illa propositio est vera, ut patet de potentia, quæst. 3. art. 7. ubi Angelus, & omnis causa secunda non agit, nisi agatur à Deo multipliciter. Nec inconvenient, immo oportet omnem actionem creaturæ attingere ad effectum Dei: quia semper attingit ad esse, quod nulla causa dat, nisi in virtute primæ causæ, ut hic, & in 3. contra gentes, cap. 64. 65. ostenditur.

Caietanus.

Motiva contraria eliduntur.

101. Per quod satis liquet ad motiva contraria num. 97. relata. Ad primum enim dicendum est merito D. Thom. asserere, quod existentia est effectus solius Dei: non quia solus Deus eam efficiat; sed quia solus Deus ipsam perfectè præconinet, & per modum causæ principalis producit: creatura verò tantum illam efficit, quatenus est instrumentum divinæ virtutis tradit S. Doctor loco proximè relato.

Ad secundum respondetur D. Thom. eo loco minimè probare, quod creatura nequeat creare, quia non possit utcumque attingere esse; sed quia non potest attingere esse absolutè, quod est terminus formalis creationis. Cum hoc tamen rectè

cohæret, quod possit efficere instrumentaliter esse ut determinatum, & educibile ex determinata potentia; quin hinc inferatur, quod eodem modo creare valeat. Nam ad creationem requiritur, quod actio respiciat esse absolutè, & abstractè à subiecto præsupposito: id autem repugnat actioni creatæ, cui essentiale est aliquod passum, sive subiectum præsuppositum attingere, ut ibidem tradit S. Doctor.

Ad tertium negatur antecedens: nam oppositum liquido constat in calore, qui elicit principaliter calefactionem, quatenus hæc terminatur præcisè ad alium calorem secundum se consideratum, & eandem actionem instrumentaliter elicit, quatenus terminatur ad calorem, ut hic est dispositio ad substantiam.

Ad quartum, (quod est fundamentum Junioris num. præced. relatum) concessis præmissis, neganda est consequentia: nam licet tam materia, quam existentia à solo Deo principaliter producantur: nihilominus existentia potest attingi instrumentaliter à creatura per veram educationem, secus autem materia. Et ratio differentia est satis manifesta: quoniam materia est primum subiectum, cui repugnat ex alio educi; atque ideo necessario fit per creationem, ad quam creatura nequit vel instrumentaliter concurrere. Existentia autem supponit ordine executionis materiam primam, vel aliud subiectum; ex quibus proinde educi valet. Et de facto ita producit, quoties essentia, aut suppositum, cui per se primo immediatè convenit, per generationem fit: atque ideo non repugnat ipsi, quod per actionem creatam instrumentaliter attingatur. Videantur N. Complutenses abbreviati in lib. de generatione, Complutenses disput. ultima quæst. 5. §. 3. ubi aliis objectionibus occurrunt. abbreviati.

§. IV.

Argumenta opinionis adversæ convelluntur.

102. Contrariam sententiam præter Vegam num. . . relatum tuentur Valentia 1. 2. Opinio contraria. disp. 8. quæst. 3. puncto 3. propositione 3. Suarez Vega. Valentia. lib. 1. opuscul. cap. 6. à num. 13. & lib. 3. cap. 12. Suarez. Ledesma. num. 4. & alij plures Juniores: quibus ex Thomistis adhæret Ledesma disput. de auxiliis art. 3. Probatur in D. Thom. concl. 5. & artic. 6. concl. 2. Quæ potest probari primo ex D. Thom. supra quæst. 109. artic. 1. in corpore, ubi ad actiones creatas nihil aliud præter virtutes permanentes exposcit, nisi motionem Dei, sive applicationem ad actum agendum. Sic igitur, inquit, actio intellectus, & cuiuscumque entis creati dependet à Deo quantum ad duo. Uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit: alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum.

Confirmatur ex eodem D. Thom. infra quæst. 113. art. 6. ubi ait: *Quatuor enumerantur, quæ requiruntur ad iustificationem impij, scilicet gratia infusio, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpæ.* Et statim subiungit: *Ex parte igitur motionis divinæ accipitur gratia infusio.* Et artic. sequenti, inquit: *Tota iustificatio impij originaliter consistit in gratia infusione: per eam enim & liberum arbitrium movetur, & culpa remittitur.* Eademque repetit artic. 8. sequenti. Quibus verbis complectitur D. Thom. cuncta principia, quæ ad iustificationem impij extra Sacramentum factam concurrunt: nullumque aliud immediatum auxilium

Confirmant.

auxilium intrinsecum exposcit, nisi gratiam habitualement, & virtutes ipsi annexas: ergo ex ejus sententia non requiritur auxilium actuale distinctum à virtutibus infusis, quoties ea insunt subiecto.

Explicatur
testimonia ex
D. Thom.

Ad primam auctoritatem respondemus, quod licet D. Thom. ibi non explicet adeo expressè necessitatem hujus auxilij superadditi virtutibus permanentibus, illud tamen statuit satis apertè in locis pro nostra conclusione relatis. In prædicto autem loco illud comprehendit vel sub nomine perfectionis, vel sub nomine motionis: nam hujusmodi auxilium ex una parte complet perfectionem formarum permanentium, ad easque reducitur; & ex alia parte se habet per modum motionis, cum sit quædam virtus instrumentaria. Nec oportuit, ut D. Thom. in illo articulo, qui est primus, & quasi limen tractatus de gratia, omnia auxilia singillatim recenseret; sed satis fuit cuncta sub nomine formæ, vel motionis comprehendere. Postea vero in eadem quest. art. 9. satis expressit necessitatem hujus motionis, & quod de illa in primo articulo locutus fuerit: sic enim habet: *Homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratie, quasi aliquo alio habitu infuso: indiget tamen auxilio gratie secundum alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum: & hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est art. 1. nulla res creata potest in quamcumque actionem prodire, nisi virtute motionis divine. Ubi non dicit S. Doctor hominem indigere præcisè motione purè applicante, seu movente, & nullam conferente virtutem (quamvis hanc etiam statuatur, ut dubio sequenti videbimus, sed quod homo nequit agere nisi virtute divinæ motionis, quam ab omni habitu infuso distinguit. Non posset autem homo agere virtute divinæ motionis, nisi hæc conferret ipsi aliquam virtutem, & activitatem, & posse omnino completum: unde præter habitus infusos præsuppositos admittendum est auxilium actuale conferens hujusmodi virtutem. Quod D. Thom. sicut in artic. 9. ita & in primo articulo, nomine motionis comprehendit.*

Unde etiam constat ad testimonia in confirmatione relata: quia D. Thom. nomine *infusionis gratie* complectitur tum gratiam habitualement, & virtutes infusas, tum etiam auxilium præmovens, quod prædictam gratiam in adulti justificatione indivulsè comitatur, tum denique auxilium actuale complens gratiam, & virtutes habituales. Nam licet gratia sanctificans contineat radicaliter actus charitatis, vel contritionis, quibus adultus ad suam justificationem disponitur, si prædicti actus secundum speciem considerentur: eos tamen non continet quoad actualitatem, & existentiam ob ea, quæ superius diximus. Unde indiget novo auxilio dante virtutem ad eliciendum prædictos actus. Et sicut D. Thom. cum asserit hujusmodi actus provenire à gratia sanctificante, non excludit auxilium gratiam præmovens, & operationi conjungens: ita neque excludit auxilium eandem gratiam complens, & adjuvans.

Secundum
argumentum.

103. Arguitur secundo: quia causa secunda constituta in actu primo proximo, & omnino completo non indiget nova virtute; sed ad summum motione Dei eam ad agendum applicante: sed plures sunt causæ secundæ permanentes constitutæ in actu primo proximo, & omnino completo ad operandum: ergo hujusmodi causæ non indigent nova virtute actuali sibi superaddita: sed hoc pacto se habet voluntas, verbi gratia, elevata

per habitum charitatis in ordine ad eliciendum charitatis actus: ergo voluntas sic elevata non indiget novo auxilio conferente vires, & posse proximum. Cætera constant. Et minor primi syllogismi videtur manifesta tum in Sole, qui sufficientissime est constitutus in actu primo proximo ad illuminandum: tum in beatis, qui supposito lumine gloriæ, & essentia divina sibi unita per modum speciei intelligibilis, habent quidquid requiritur ad videndum Deum: tum denique in omnibus causis principalibus, quæ hoc ipso, quod tales sint, habent sufficientes vires ad producendum effectum.

Confirmatur.

Confirmatur: quia si voluntas elevata per habitum charitatis non est omnino sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, sed indiget motione, & virtute instrumentaria, ut producat prædictum actum; sequitur, quod ipsum eliciat non per modum causæ principalis, sed instrumentalis: consequens est absurdum: ergo, &c. Sequela constat: nam motio, & virtus instrumentaria non constituit causam principalem, sed instrumentum. Fallitas autem consequentis ostenditur: quia actio instrumentaliter producta nequit esse libera, & meritoria: eo quod ad libertatem, & meritum requiritur dominium supra operationem: quod cum ratione instrumenti non cohæret; siquidem instrumentum non movet se, sed agit motum ab alio: atqui actus charitatis elicited ab homine viatore, est liber, & meritorius, ut docent omnes Catholici: ergo homo non producit actum charitatis instrumentaliter.

Occurritur
argumento.

Ad argumentum respondetur, quod licet plures causæ secundæ sint constitutæ permanentes in actu primo completo ad producendum suam actionem, & effectum, si præcisè considerentur quantum ad speciem: nulla tamen est causa secunda, quæ per solam virtutem permanentem constituitur in actu primo proximo, & omnino completo ad attingendum actionem, & effectum, si sumantur adæquatè, tam quoad speciem, quam quoad actualitatem, & existentiam, ut constat ex supra dictis, & tradit D. Thom. quest. 3. de potentia, art. 7. ad 1. ubi idem ferè argumentum dissolvit. Et in hoc sensu concessa majori, negamus minorem: quam nulla ex inductis probationibus evincit. Non prima, quia licet Sol per suam virtutem permanentem contineat perfectè illuminationem, & lucem secundum speciem consideratas; non tamen sumptas secundum actualitatem, & existentiam: nulla quippè virtus permanens residet in Sole, quæ adæquet perfectionem, & actualitatem existentiam, quam producit: & ideo indiget nova virtute. Videatur D. Hieronym. in lib. 2. contra Pelagianos, ubi refert, quod eorum Dux irridebat Catholicos asserentes hominem habentem suas potentias operativas indigere adhuc novo adjutorio Dei ad ambulandum, curvandum digitum, discurrendum, &c. Quod S. Doctor non diffitetur admittere: sed potius Pelagium, quod id detestaret, vocat sacrilegum. Nec etiam secunda probatio urget: nam beati, quantumvis supponantur constituti in actu primo per lumen gloriæ, & habeant essentiam divinam sibi unitam in ratione speciei intelligibilis, adhuc indigent nova motione elevante ad eliciendum visionem beatificam. Quod tradit Div. Thom. supra quest. 109. artic. 9. in respons. ad 1. ubi ait: *Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc indiget divino auxilio, non potest concludi, quod gratia sit in vanum data, vel quod sit imperfecta. Quia etiam in statu gloriæ, quando gratia erit omnino perfecta*

D. Hieron.

perfecta, homo divino auxilio indigebit. Loquitur autem de illo auxilio, de quo in corpore articuli dixerat: Nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divina. Denique nec tertia probatio suadet intentum: nam ad rationem causæ principalis creatæ solum desideratur, quod contineat perfectè suum actum, & effectum secundum speciem consideratos: in hoc quippè satis discernitur ab instrumento: cum quo tamen rectè cohæret, quod eundem actum, & effectum producat instrumentaliter, quatenus important actualitatem, & existentiam, ut supra vidimus.

*Respondetur
confirmationi.*

Per quod patet ad confirmationem: nam ut voluntas elevata per habitum charitatis liberè, & meritoriè eliciat amorem Dei, satis est, quod principaliter, atque ideo meritoriè, & liberè influat in prædictum actum secundum speciem acceptum; licet instrumentaliter, vel cum quadam necessitate (orta videlicet ex suppositione influendi liberè, & principaliter in substantiam actus) concurrat ad existentiam, & actualitatem illius. Minime quippè obstat merito operationis id, quod est de ratione cuiusvis actionis creatæ, nimirum produci à creatura instrumentaliter quantum ad actualitatem, & existentiam, & dependenter à motione Dei elevante, ut significavit D. Thom. in 2. ad Annibal. dist. 28. quæst. unica art. 4. ad 3. his verbis: *Dicendum, quod potestas nostra nihil operari potest sine Deo, qui operatur in omni natura, & voluntate. Unde cum dicimus aliquid esse in nobis, non excludimus Dei auxilium. Et 1. part. quæst. 105. art. 4. ad 3. inquit: Dicendum, quod si voluntas ita moveretur ab alio, quod ex se nullatenus moveretur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum, vel demeritum. Sed quia per hoc, quod movetur ab alio (nempè Deo, de quo procedebat difficultas) non excluditur, quin moveatur à se, ut dictum est: ideo per consequens non tollitur ratio meriti, vel demeriti: & similia tradit eadem 1. part. quæst. 83. art. 1. ad 2. & lib. 3. contra gentes, c. 149. Potestque hæc responsio confirmari exemplis, tum Sacerdotis absolventis, vel consecrantis, qui illam actionem secundum substantiam elicit principaliter, & eandem quatenus est Sacramentalis, instrumentaliter producit: & tamen ipsam elicit cum merito, & libertate. Tum etiam Christi Domini, cujus charitatis amor, quatenus terminabatur ad Deum ut bonum secundum se, fuit necessarius, & non meritorius, & quatenus terminabatur ad Deum, secundum quod in actu exercito est ratio diligendi creaturas, fuit liber, & meritorius: meruitque simpliciter per ipsum sibi gloriam corporis, & nobis gloriam animæ, & alia præmia, ut tradit D. Thom. in 3. dist. 18. quæst. 1. art. 2. in respons. ad 2. & ad 5. & latius explicant Alvarez 3. part. disp. 45. & Bañez 2.2. quæst. 24. artic. 3. De quo rursum dicemus disp. 7. nem. 303.*

D. Thom.

*Alvarez.
Bañez.*

*Tertium ar-
gumentum.*

104. Arguitur tertio: quia charitas nobis infusa est participatio formalis voluntatis Dei: sed voluntas Dei, ut vivat in actu secundo, & quasi eliciat suam operationem, non indiget auxilio, vel virtute à se distincta; siquidem Deus nullum habet adiutorem, ut dicitur Iob. 26. & Isai. 40. ergo charitas nobis infusa potest per semetipsam, & absque novo auxilio operationem sibi correspondentem elicere: idemque de aliis virtutibus, & earum actibus dicendum est. Et explicatur vis huius argumenti: nam voluntas divina, quatenus distinguitur virtualiter, vel eminenter à sua operatione, non explicat tantam actualitatem, ac

ipsa operatio: & nihilominus non indiget auxilio, ut prædictam operationem quasi eliciat: neque enim tale auxilium designari potest: ergo ex eo, quod virtus operativa creata sit minus actualis, ac ejus operatio, minimè infertur, quod indigeat novo auxilio ad eam eliciendam.

Respondetur huic argumento, concessis præmissis, negando consequentiam. Et ratio disparitatis constat ex dictis: nam voluntas Dei non est in potentia passiva ad suam operationem; sed absque omni distinctione formali, vel virtuali est ipsamet operatio: omnis quippè linea divina pertingit à prima quasi potentialitate usque ad ultimum actum, ut diximus Tract. 3. disp. 4. dub. 2. §. 2. Unde virtus increata nullum exposcit auxilium, quod sibi conferat maiorem actualitatem; sed est ipsa purissima actualitas in abstracto. Charitas autem creata participat inadæquatè voluntatem Dei, videlicet quantum ad conceptum principij, non vero quoad munus operationis, & ultimæ actualitatis: unde est minus actualis, quam operatio, & ejus existentia; relinquitque voluntatem in potentia passiva ad earum receptionem. Quamobrem indiget novo auxilio actuali conferente vires ad producendum existentiam, & actualitatem operationis. Unde argumentum in Adversarios retorquendum est: nam ideo voluntas divina non indiget auxilio ad operandum, quia est ita actualis, ac ipsa operatio, vel, ut proprius loquamur, quia est ipsa operatio in actu secundo: si enim ab ea formaliter, vel virtualiter differret; eo ipso maneret in potentia saltem virtuali ad illam, nec posset se per semetipsam ad exercitium reducere: atqui nulla virtus creata est operatio, vel ita actualis, ac actus secundus: ergo nulla virtus creata habet actualitatem sufficientem ad operandum, sed indiget novo auxilio.

Per quod patet ad illam argumenti explicationem: negandum enim est suppositum majoris: non enim voluntas divina, & ejus operatio differunt virtualiter: nec etiam differunt eminenter in hoc, quod habeant maiorem, vel minorem actualitatem. Sed distinctio eminentialis ibidem reperta consistit in eo, quod salvetur in Deo proprii, & veri conceptus principij operativi, & operationis, seclusis tamen imperfectionibus, cuiusmodi est major, vel minor actualitas.

105. Arguitur quarto: nam causa materialis, formalis, & finalis, ut causent in actu secundo, non indigent novo auxilio, aut quasi auxilio sibi superaddito, sed sufficienter causam per id, quod habent in actu primo: ergo idem dicendum est de causa efficienti, ut paritatis ratio convincit.

Confirmatur primo: nam multoties finis est minus perfectus, quam actus voluntatis, in quem influit, ut contingit, cum voluntas appetit, verbi gratia, divitias: & tamen ut prædictus finis influat in proprio genere non indiget novo auxilio: ergo licet virtus permanens sit minus actualis, quam operatio, potest in eam absque novo auxilio influere.

Confirmatur secundo: quia cum passionem dimanant ab essentia, explicatur aliquomodo maior actualitas, quam illa, quæ præexistebat in actu primo: & nihilominus non requiritur novum auxilium, ut passionem effluant ab essentia; sed sufficit illud, quod ad productionem essentiae concurrat: ergo quamvis operatio sit actualior, quam virtus activa sibi correspondens, nullum tamen exposcit auxilium elevans ab ea virtute distinctum.

Ad argumentum respondet quidam perdoctus Iunior

Responsio.

*Quintum ar-
gumentum.*

*Confirmatur
primo.*

Secundo.

*Solutio argu-
menti.*

Iunior discipulus D. Thom. negando maiorem: existimat enim quamcumque causam creatam, ut actu causet in proprio genere, indigere novo, & speciali ejusdem generis auxilio; & consequenter docet materiam addendum esse aliquid de linea materiae, & formae aliquid de linea formae, & fini aliquid de linea finis. Quod praecipue sibi persuadet ex eo, quod aliter salvari non potest actualis subordinatio, & dependentia, quam omnis causa creata debet habere à Deo, cum actu, & prout actu in proprio genere causet. Quod ut defendat, & qualitatem praedictorum auxiliorum, plura comminiscitur satis difficilia, & incerta. Quamobrem ejus opinio sic universaliter accepta nobis non arridet; nec illius fundamentum probatur. Nam sicut ad hoc, ut materia, verbi gratia, causet in proprio genere, non requiritur, quod Deus influat in genere causae materialis: ita nec oportet, quod materia recipiat auxilium aliquod hujus ordinis: sed satis est, quod nequeat causare, nisi connotando actionem Dei productivam totius compositi, & concursum, quo adjuvat causas secundas. Idemque de causa formali dicendum est. Unde concedimus materiam, & formam causare in actu secundo absque novo auxilio in proprio ordine, & negamus consequentiam. Ratio autem disparitatis fundatur in eadem causarum natura: nam materia, & forma causant compositum communicando ipsi proprias entitates: ad quod eadem entitates sufficiunt connotando actionem agentis, ut ex se liquet. Causa vero efficiens impertitur eidem composito, & actioni, qua agit, actualitatem, & existentiam; quas proinde debet in actu primo praetercontinere: cumque ad hoc non sufficiant virtutes operativae permanentes, ut supra ostendimus; sequitur, quod praeter hujusmodi virtutes debeat recipere aliquod aliud actuale auxilium.

106. Si autem loquamur de causa finali secunda, sive intermedia (quae se habet in ordine ad finem ultimum, sicut agens secundum in ordine ad primum) satis verosimile est, quod debeat in suo genere compleri, & quasi adjuvari per aliquod velut auxilium, ut in actu secundo voluntatem alliciat, ut colligitur ex D. Thom. in hac 1. 2. quest. 1. art. 6. in corpore; ubi inquit: *Ultimus finis hoc modo se habet in movendo appetitum, sicut se habet in aliis motionibus primum movens. Manifestum est autem, quod cause secundae moventes non movent, nisi secundum, quod moventur à primo movente. Unde secunda appetibilia non movent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile, quod est ultimus finis.* Quibus verbis satis etiam expressit naturam, & conditionem auxilij, vel quasi auxilij, quo elevantur fines intermedij. Nam sicut auxilium de genere causae efficientis est aliqua virtus effectiva, ita auxilium de genere causae finalis debet esse aliqua bonitas allectiva: sicut enim agens movet efficiendo per virtutem; ita finis movet alliciendo per bonitatem. Porro bonitas finis intermedij consistit non solum in ea perfectione, quae ipsi secundum se inest; sed etiam in ordine, & conducentia ad consequendum ultimum finem, nempe bonum ut sit satiativum appetitus, ut significavit D. Thom. loco citato his verbis: *Quod non appetitur ut bonum perfectum, quod est ultimus finis, necesse est, ut appetatur ut tendens in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad consummationem ipsius.* Quamvis autem quodlibet bonum particulare queat quasi in actu primo movere voluntatem, eam tamen in

actu secundo non alliciet, nisi prius compleatur per relationem in finem ultimum, quae proinde se habet in hoc genere per modum auxilij. Nec oportet hanc relationem superaddi à parte rei praedicto fini particulari, sed sufficit superaddi in apprehensione, sive, & idem reddit, quod bonum particulare apprehendatur cum tali ordine ad finem ultimum. Nam sicut finis, ut moveat, non exposcit actu in re existere: ita nec auxilium, sive complementum finis petit actualem existentiam, nisi in apprehensione. In hoc ergo sensu admittimus causam finalem secundam, ut actu causet indigere auxilio, sicut eo proportionabiliter indiget causa efficiens.

107. Ex his etiam constat ad primam confirmationem, quibus addimus, quod quoties voluntas recte appetit finem intermedium, toties praedictus finis est perfectior volitione, quam finalizat. Nam voluntas recte appetens non appetit illud bonum secundum se; sed appetit medium per prudentiam praestitum, ut habens bonitatem moralem objectivam: non enim voluntas recte appetens cupit divitias secundum se; sed quod divitiae amentur consone, & conformiter ad rationem. Quamvis autem bonum appetitum secundum se consideratum sit minus perfectum, quam volitio: illam tamen excedit, quatenus est quoddam bonum morale: nam prout sic transcendit ordinem physicum, & spectat ad ordinem superiorem, ut declaravimus *Tract. 3. disp. 1. dub. 2. num. 32.* Praesertim cum in actibus voluntatis recte ordinatis non fiat processus, & ordo ab extremo in extremum, hoc est à voluntate in objectum, sed ab extremis in medium, nempe à voluntate; & objecto in operationem: quia recte appetens non intendit, quod objectum sit, sed quod sit volitum juxta regulas rationis: atque ideo ipsemet effectus includitur in fine proximo, quem volens amat. Unde finis recte appetentis non est bonum particulare secundum se: sed potius ipsa volitio, ut moraliter bona, est finis tum voluntatis, tum objecti amati, tum ipsius volitionis physice sumptae, ut fufius exposuimus *Tract. 13. disp. 13. dub. unico §. 11.* Quod si voluntas aliter appetat, non est inconveniens admittere, quod finis intermedius sit minus perfectus, quam volitio: sed in hoc pervertitur ordo rerum, & committitur peccatum.

Ad secundam confirmationem dicendum est, quod si dimanatio passionum esset actio distincta ab actione productiva essentiae, ut plures autem; necessario deberet admitti novum, atque distinctum auxilium, ut ratio à nobis facta satis evincit. Sed quia oppositum est verum, & traditur frequenter à D. Thom. ut probant N. Complut. in lib. *Physic. disp. 10. quest. 7.* ideo concessis praemissis, neganda est consequentia ob manifestam disparitatem. Nam essentia in dimanatione passionum non agit per actionem; atque ideo supervacaneè exposcere novum auxilium ad agendum: sed tantum dicitur agere, quatenus postulat passiones, & est terminus interjacens, per quem causalitas agentis usque ad passiones producit: unde satis est, quod connotet auxilium pro praedicta causalitate communicatum. Cujus oppositum accidit: cum agens incipit agere per novam, & rigorosam actionem, ut supra ostendimus. Nec probatio in majori inserta contrarium probat: nam major illa actualitas, quae in dimanatione passionum explicari videtur, non est explicatio novae actionis, vel termini primarij; sed explicatio termini secundarij, & producti

Respondetur
prima confir-
mat.

Disiunctio se-
cunda.

Complut.

Dubium inci-
dens resolvi-
tur.

D. Thom.

ex vi actionis præcedentis pro qua supponit auxilium jam fuisse communicatum. Sicut autem unica actio utrumque terminum attingit primum videlicet, & secundarium: ita unicum auxilium sufficit ad utrumque producendum: nam auxilium influit per actionem.

Ultimum argumentum.

108. Quinto, & ultimo arguitur: quia si præter omnem habitualium principiorum virtutem, requireretur novum auxilium actuale communicans posse completum; sequeretur tolli de medio libertatem: consequens est contra fidem: ergo tale auxilium non est necessarium. Probat sequela: tum quia si huiusmodi auxilium dans posse requiritur, planè inferitur, quod qui illo carent, non possint operari: & consequenter non omittunt operationem liberè, sed necessario. Tum etiam quia virtus operativa necessario connexa cum operatione, nequit liberè eam elicere, ut ex terminis constare videtur: atque ideo huiusmodi auxilium, quod asserimus, ex una parte est virtus operativa, cum det posse proximum; & ex alia necessario connectitur cum operatione; siquidem communicatur per modum motionis ad unam tantum operationem determinatam: ergo huiusmodi auxilium non influit liberè in operationem, nec relinquit locum, ut ista libera evadat. Per quod præclusa manent omnes responsiones, quibus Thomistæ explicant, qualiter præmotio physica non officiat libertati: nam præmotio non dat posse, sed tantum applicat ad agendum: unde nec illius carentia infert impotentiam ad actum, nec illius præsentia destruit potentiam ad actum oppositum; sed sive adsit, sive negetur, relinquitur potestas indifferens & indemnis. Cujus oppositum accidit in hoc auxilio: nam dat posse, & posse ad unum determinatum.

Confirmatio.

Confirmatur: quia vel hoc auxilium differt à præmotione physica, vel non: Primum dici non potest: quoniam multiplicarentur auxilia actualia absque necessitate. Secundum autem destruit libertatem: nam ponit posse omnino determinatum ad unum, sicut præmotio determinatur. Prædictum ergo auxilium admittendum non est.

Occurritur argumento.

Respondetur argumento negando sequelam. Ad cuius primam probationem dicendum est huiusmodi auxilium completivum præexistentis virtutis habitualis communicari à Deo toties, quoties instat obligatio, aut necessitas operandi: unde ex ejus negatione nequit homo illam sibi excusationem prætere. Qualiter autem hoc auxilium omnibus adsit, haud arduum est intellectu, si loquamur de auxiliis, & operationibus ordinis naturalis: pro iis autem, quæ ad supernaturalem ordinem spectant, consulantur, quæ diximus *disp. 3. dub. 8.* & quæ latius dicemus *disp. seq. dub. 3.* Quod si Deus, ut absolute potest, denegaret huiusmodi auxilia, eo ipso deobligaretur homo elicere operationem sibi præceptam: quippe cum careret virtute sufficienti ad operandum. Nec hoc majorem difficultatem habet in homine prædito habitibus infusis, ac in illo, qui huiusmodi habitibus destituitur; quem tamen certum est non elicere operationem supernaturalem nisi adjuvetur aliquo auxilio actuale, & dante virtutem, ut diximus *dub. 3.* Unde quod nobis hic objicitur ab omnibus dissolvendum est, & urget in omni sententia. Ad secundam probationem negamus minorem, quia auxilium, de quo in præsentia, non est ex se efficax, sed tantum sufficiens, & quod multoties operationem, pro qua datur, non consequitur: unde dat posse proximum omnino separabile ab operatione; atque ideo ex nullo ca-

pite libertatem lædit. Dicitur esse motio determinata ad unam operationem, non quia cum illa necessario, aut infallibiliter connectatur, sed quia communicatur per modum transeuntis, & non habet vim nisi ad eliciendum unicum actum. Cæterum ex una parte est separabilis ab operatione sibi correspondenti, & ex alia relinquit in voluntate potestatem ipsi innatam ad eliciendum actum oppositum: quo & nihil amplius desiderari potest, ut voluntas tali auxilio adjuncta liberè agat. Unde in præsentia non indigemus doctrina illa alias verissima Thomistarum.

Ad confirmationem respondemus hoc auxilium multoties separari à præmotione physica, si-
Diluitur confirmatio.
ve auxilio efficaci, ut nuper diximus: in quo casu evidens est prædicta auxilia realiter distingui. An autem fieri possit, quod eadem qualitas fluida sit simul virtus sufficiens, & auxilium efficax, & hoc aliquando contingat, constabit ex dicendis dubio sequenti.

DUBIUM SEXTUM.

Utrum præter omnia auxilia dantia virtutem, requiratur aliud auxilium prævium applicans ad agendum.

POSTquam explicuimus necessitatem, & conditionem auxilij constituentis potentias in actu primo proximo ad supernaturaliter operandum, succedit, ut investigemus, an præter huiusmodi auxilium requiratur aliud, quo potentia ad agendum applicetur. Sed pro majori difficultatis luce.

S. I.

Aperitur status questionis.

109. CONveniunt communiter Theologi contra Durandum, & Dolam, quod licet homo habeat virtutem operativam supernaturalem omnino proximam & sufficientem ad eliciendum supernaturales operationes; adhuc tamen eget concursu Dei simultanee, & immediate easdem operationes attingente: atque ideo non totum negotium in eo peragi, quod Deus creaturas, earumque virtutes operativas produxerit; sed insuper exigi, quod ad opera ipsis correspondentia actu, & immediate concurrat. Quod efficaciter persuadetur tum ex sacris litteris, quæ hanc veritatem sapientissime inculcant, ut Joan. 5. *Pater meus usque modo operatur*, quasi diceretur: Pater non tantum operatus est in mundi exordio, quando creavit rerum principia; sed modo etiam agit, & operari destitit, juxta illud Isaia 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Tum etiam quia non minus se extendit influxus Dei in genere causæ efficientis, ac in genere causæ exemplaris; siquidem agens, & idea debent mutuo proportionari: sed omnis actio, & effectus creatus dependet immediate à Deo in genere causæ exemplaris tanquam ens per participationem ab ente per essentiam: ergo pariter dependet immediate à Deo in genere causæ efficientis: ergo Deus influit immediate, saltem simultanee, in omnem actionem, & effectum creaturæ. Tum præterea quia licet Deus produxerit, & conservet virtutes operativas causarum secundarum; potest adhuc earum actiones impedire, ut patet in igne
Supponitur necessitas concursus simultanei.
Joan. 5.
Isaia 26.

igne fornacis Babylonicae, qui pueros sibi applicatos non combussit: hoc autem non contingeret, si Deus non aliter influeret, quam communicando virtutem operativam; contingit vero ex eo, quod supposita praedicta virtute, ulteriorem influxum in operationem suspendit: ergo creaturae, ut actu operentur, indigent concursu simultaneo, & actuali Dei immediate attingentis earum operationes. Tum deinde nam ex opposito fieret creaturam esse primum agens: si enim Sol semel productus nullo indiget concursu Dei ad illuminandum: ergo Sol est primum illuminans: primitas quippe in quocumque genere consistit in influxu excludente dependentiam, & subordinationem ad aliud actu concurrens. Tum denique quia si Deus postquam virtutes operativas produxit, non praestat novum influxum in earum operationes; frustra iusti, qui habitibus supernaturalibus exornantur, postulant Dei adiutorium, juxta illud Psalm. 69. *Deus in adiutorium meum intende.* & Psalm. 34. *exurge in adiutorium mihi,* & alibi saepe: consequens est impium: ergo praeter omnes virtutes, & auxilia pertinentia ad actum primum, requiritur concursus Dei simultaneus attingens immediate operationes creaturae.

Difficultas
circum auxilium
praeivium.

Suarez.

Nota.

110. Quamvis autem Theologi in hac suppositione facile conveniant, haud leve tamen dissidium habent in statuendo necessitatem ulterioris concursus divini, quem *praeivium* appellant: praesertim pro actionibus liberis, & supernaturalibus, de quibus agimus in praesenti. Pro quo, ut recte observat Suarez, lib. 3. de auxiliis c. 5. §. 1. n. 5. animadvertendum est longe differre haec duo, nimirum *auxilium praeveniens*, & *concursum praeivium*; licet voce tenus videantur coincidere. Quia nomine auxilij praevenientis juxta communem Theologorum acceptionem intelliguntur principia, quae supernaturalem operationem praecedunt: inter quae praecipue computatur aliqua interior illuminatio, quae *gratia excitans* dici solet. Et quia hujusmodi auxilium praeveniens spectat ad actum primum adaequatum, absque quo non intelligitur homo proxime potens ad operationes liberas supernaturales: propterea omnes Catholici admittunt necessitatem praevenientis auxilij, quod postulat Ecclesia in oratione, *Actiones nostras, quasumus Domine, aspirando praeveni*: & in alia oratione, *Vota nostra, qua praeveniendo aspiras*, &c. Sed dubium praesens de hoc auxilio non agit: supponit quippe omnia auxilia pertinentia ad actum primum, sive physice, sive moraliter tantum concurrant: inter quae auxilium praeveniens, ut vidimus, recensetur. Nomine igitur concursus *praeivij* intelligitur novum auxilium diversum tam ab habitibus, & auxiliis constituentibus hominem in actu primo, quam a concursu Dei simultaneo, mediatque quodammodo inter illa. Quod satis ab effectu, pro quo inducitur, suadetur: nec enim est vis operativa, nec actualis operatio, sed est motio vim operativam operationi conjungens: applicat quippe vires activas ad exercitium. Necessitatem autem hujusmodi auxilij non omnes agnoscunt: unde plurimi illud excludunt, sola virtute operativa, & concursu simultaneo contenti. Nostri autem erit in praesenti illius necessitatem examinare.

Determinatur
punctum speciale huius
dubij.

111. Pro quo tamen, & ne alibi discutienda hic praeveniamus, observa longe diversum esse statuere necessitatem auxilij *praeivij* applicantis virtutem operativam ad operationem; ac decernere, quod praedictum auxilium physice, & non

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

moraliter modo concurrat; & quod ab intrinseco, & innato pondere, & non solum ex aliqua accidentali suppositione pariat effectum. Neque enim, qui praediffinitiones aeternas, & omnino absolutas admittunt, & scientiam mediam, ejusque usum in negotio praedestinationis procul averlantur, ac proinde concedunt necessarium esse auxilium praeivium, quo liberum arbitrium ad operandum moveatur, compelluntur statim admittere praedictum auxilium physice, & efficaciter ex se concurrere: locus quippe adhuc restat discutiendi, an hujusmodi auxilium moveat liberum arbitrium solum moraliter, alliciendo videlicet cum quadam latenti energia, quae assensum infallibiliter consequatur; an vero determinet etiam voluntatem physice per modum ponderis, & inclinationis ad unum, relinquendo tamen potentiam ad oppositum in sensu diviso. Nam certius est, quod Deus ante omnem usum scientiae mediae habeat decreta absoluta de actibus humanis, illaque in tempore per auxilia praevia exequatur; quam quod hujusmodi auxilia dicenda sint praemotiones physicae, vel morales: nam illud primum sanctum est apud omnes Thomistas; at circa posterius versatur inter eos aliquod tametsi leve dissidium, ut infra disp. 7. per totam, & praecipue dub. 5. videbimus. Quod notatum volumus: primo ut obiter ansam cujusdam gloriolae recentioribus illis praescinderemus, qui cum videant unum, aut alterum Thomistam non admittere praemotiones physicas, sed solum morales; sibi de triumpho applaudunt: quasi qui praemotiones physicas non admittat, eo ipso scientiae mediae, ejusque usui conniveat, & manus porrigat Adversariis. In quo tamen vehementer decipiuntur: nam sive praemotio praevia sit physica, sive moralis; asseritur tamen omnino independens a directione scientiae mediae, infertque infallibiliter operationem, pro qua datur, anteceditque prioritate causalitatis determinationem creaturae: quo nihil amplius videtur desiderari ad evertendum Molinae asserta. Secundo id adnotavimus, ut majori perspicuitate, & faciliori methodo procedamus, descendendo videlicet ab universalibus ad magis specialia. Unde in praesenti solum investigamus, utrum requiratur praedictum auxilium applicans ad agendum; quidquid sit de modo, quo applicat: hunc enim infra loco citato operosius declarabimus.

§. II.

*Vera & communior sententia elicitur
& probatur.*

112. **D**icendum est praeter omnia auxilia tam *Conclusio.*
habitualia, quam actualia communicantia virtutem, & constituentia potentias in actu primo proximo, ut possint elicere operationes supernaturales, requiri aliud auxilium actuale praeivium applicans potentias, ut actu agant. Haec conclusio colligitur ex sacris litteris, & traditur satis aperte a D. Augustino, & D. Thoma; quorum sicut & Scripturae plura testimonia possemus statim proferre: ea tamen congruentius argumentis infra faciendis inferemus, ut urgentius opprimant Adversarios. Modo vero sufficiat auctoritas Catechismi Romani *prima parte Symboli de primo Fidei articulo numero 20.* ubi haec habentur: *Non solum autem Deus universa, quae sunt, providentia sua tuetur, atque administrat, verum etiam quae moventur, & agunt*

Probatur ex
Catechismo
Romano.

§. I.

aliquid,

aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis causarum secundarum efficientiam non impediat, præveniat tamen: cum eius occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, attingat à fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter. Quibus verbis præter productionem, & conservationem rerum, quæ collationem virtutum, & auxiliorum spectantium ad actum primum complectitur, attribuitur Deo, quod omnia, quæ agunt, ad agendum impellat: qui impulsus consistere nequit in concursu simultaneo; cum hic non præcedat actum agendi: atque ideo prædictus impulsus importat concursum diversum tam ab auxiliis operativis, quam à simultaneo concursu: eritque proinde concursus prævis applicans ad agendum. Porro huius Catechismi auctoritas, licet canonica non sit, est valde magna apud omnes Catholicos: editus enim fuit iussu Concilii Tridentini; compositus à viris doctissimis, antequam dissidium in hac causa esset inter D. Thomæ, & Molinæ discipulos; approbatur post examen à Pio V. & Gregorio XIII. ac denique receptus in omnibus fere Conciliis Provincialibus, quæ post Tridentinum congregata sunt: ut merito asseruerit Possevinus lib. 7. Bibliot. cap. 12. omnia, quæ in prædicto Catechismo continentur, auctore Spiritu sancto dicta fuisse.

Unde nostram assertionem docent unanimiter omnes Thomistæ, Capreolus in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. Caietan. 1. part. quæst. 45. artic. 5. & quæst. 106. art. 6. Ferrara lib. 3. contra gentes, cap. 70. Soto lib. 1. de natura, & gratia cap. 16. Franciscus Davila in toto fere opere, & præcipue cap. 13. & 22. & 27. Conradus 1. 2. quæst. 8. art. 1. & quæst. 9. art. 6. Medina ibidem quæst. 109. art. 2. Banez 1. part. quæst. 14. art. 13. dub. 2. cum sequent. & quæst. 19. art. 3. & 4. & quæst. 22. art. 2. & 5. & in 2. 2. quæst. 10. art. 1. Nuño Cabezudo 3. part. quæst. 62. art. 5. quæst. 2. Cabrera ibidem quæst. 8. art. 4. per plures disput. & quæst. 62. art. 1. disp. 8. cum sequentibus. Zumel 1. part. quæst. 14. art. 13. & quæst. 19. art. 8. & quæst. 23. art. 5. & 1. 2. quæst. 111. art. 3. disp. 5. & lib. 1. opusc. disp. 5. Nazarius 1. part. quæst. 25. art. 3. controversia 2. Gonzalez ibidem disp. 58. Arauxo 1. 2. quæst. 111. art. 5. dub. 6. num. 35. & in Metaph. tom. 2. quæst. 9. art. 4. Ledesma de auxiliis in principio unica quæst. art. 1. & 5. Alvarez de auxiliis disput. 83. cum sequent. & super Isaiam cap. 10. Navarrete tom. 2. controvers. 21. Joan. à S. Th. S. Thoma 1. 2. disp. 24. art. 2. & 3. Labat tom. 4. disp. 2. dub. 3. Gonet in tract. de actibus humanis disp. 6. art. 2. & alij plurimi. Quibus etiam consentiunt ex extraneis D. Bonavent. in 2. dist. 26. quæst. 9. versic. Respondeo. Trigolus in comment. ad Bonavent. 1. part. quæst. 14. art. 5. & 6. dub. 1. quæst. 15. art. 2. Adrianus in 4. tract. de Sacramento Pœnitentie, quæst. 3. §. Ex his respondeo. Estius in 2. distinct. 26. §. 22. Cardinalis Sfortia Pallavicinus 1. 2. disp. 6. de actibus humanis quæstione 2. artic. 12. ubi apertè recedit à sententia recentiorum suæ Societatis: inquit enim, An voluntas præmoveatur per aliquam motionem intrinsecam, & quibusdam prænotatis respondet: Maior difficultas est, an ista motio Dei fieri possit per solum decretum merè extrinsecum; an necessario fiat per aliquod intrinsecum receptum in ipsa causa creata. Hoc secundum affirmant omnes fere Thomistæ: primum vero asserunt communiter alij recentiores. Sed ego sententiam Thomistarum puto veram, cui Sanctus Thomas, & Ari-

stoteles manifestè adherent. Idemque reipsauebantur antiquiores Iesuite, Bellarminus, Salmeron, Henricus, Henriquez, Michaël Marcus, & alij, qui scientiam mediam in sui exortu ejurarunt. Et quod pluris est, illi Theologi, qui coram Clemente VIII. pro doctrina Molinæ, & Societatis rationem reddere coacti sunt, eamque aliquibus assertionibus expresserunt, nostram conclusionem convincuntur tunc admisisse: nam prima eorum propositio erat hujusmodi: Fatemur, quod ad pietatis opera, quibus homo ad iustificationem disponitur, necessarium est auxilium præveniens gratia efficax, per quod Deus facit, ut homo pie operetur. Quod quidem auxilium est internum, supernaturale, intellectui, & voluntati intrinsecum, & donum peculiare distinctum ab auxilio sufficienti: nec se tenet solum ex parte obiecti, sed etiam ex parte potentie. Sic refert Ripalda disp. 113. de ente supernaturali. sect. 11. num. 83. Sed quidquid sit de hoc, quod parum nostra refert.

113. Probatur conclusio ratione: quoniam hoc ipso, quod Deus faciat voluntatem facere actus supernaturales, applicat voluntatem ad supernaturaliter operandum: sed Deus facit voluntatem facere actus supernaturales: ergo Deus applicat voluntatem ad supernaturaliter operandum: ergo præter omnia auxilia communicantia virtutem, admittendum est aliud auxilium applicans ad agendum. Hæc secunda consequentia rectè infertur ex prima: nam auxilia communicantia virtutem non faciunt, quod voluntas faciat, sed tantum quod sit factiva, sive operativa. Prima vero manifestè, & legitime deducitur ex præmissis. Major autem videtur per se nota ex ipsis terminis, quia intelligibile est, quod Deus faciat, ut faciamus, & quod nos non applicet ad agendum: sicut impossibile est, quod ego faciam cultellum, verbi gratia, scindere, & quod cultellum non applicem ad scissionem. Minor denique expressè habetur in sacra Scriptura, nam Ezechiel. 36. dicitur: Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini. Quo testimonio sapissime utitur Augustinus adversus Pelagianos, & eorum reliquias, & præsertim in libro de gratia, & libero arbitrio cap. 16. ubi inquit: Certum est nos velle, cum volumus: sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulo ante posui, quod preparatur voluntas à Domino. Certum est nos facere, cum facimus: sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea observetis, & faciatis. Et post pauca: Ille facit, ut faciamus, cui dicit homo, Pone Domine custodiam ori meo: hoc est enim dicere, Fac, ut ponam custodiam ori meo. Quam doctrinam diffinit Concilium Araucanicum can. 9. his verbis: Quoties bonum agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.

114. Respondent primo Adversarij satis esse, ut verificentur hujusmodi locutiones, quod Deus nobis præstiterit omnia principia requisita ad operandum, eaque in illa occasione excitet, in qua per scientiam mediam præcitat effectum consecutura: nam eo ipso facit moraliter, quod faciamus.

Sed contra est: tum quod hanc doctrinam refellit D. Thom. lib. 3. contra gentes, cap. 89. ubi ait: Quidam vero non intelligentes, qualiter motum libertatis Deus in nobis causare possit absque præiudicio

Bellarmin.
Salmeron.
Henric.
Mich. Marc.

Ripalda.

Primum asser-
tionis funda-
mentum.

Conc. Arauc.

Occurrunt
primo Adver-
sarij.

Responsio
versio.

præiudicio libertatis voluntatis, conati sunt has auctoritates (quas Sanctus Doctor ibi expendit, & idem, ac testimonium Ezechielis docent) male exponere: ut scilicet dicerent, quod Deus causat in nobis velle, & perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi; non autem sic, quod faciat nos velle hoc, vel illud, sicut Origenes exponit in libro Periarchon liberum arbitrium defendens contra auctoritates prædictas. Tum etiam quia id, quo Deus facit nos facere, determinat voluntatem nostram ad faciendum, salva tamen ejus libertate: atqui omnia principia dantia virtutem, & pertinentia ad actum primum (sive per scientiam mediam regulentur, sive non) nullo modo determinant voluntatem ad agendum; sed potius sunt determinabilia per voluntatis consensum: ergo auxilium, quo Deus facit, ut faciamus, distinguitur ab omnibus auxiliis sufficientibus. Tum præterea, nam quod Deus prævidet auxilia sufficientia, si in hac, vel illa occasione conferantur, fortitura fore effectum; solum evincit, quod Deus præviderit hujusmodi auxilia determinanda esse per voluntatem creatam ad exercitium: siquidem certitudo illius præscientiæ non fundatur in natura ipsorum auxiliorum, quippe qui in pluribus aliis occasionibus, & subjectis non sortiuntur effectum; sed fundatur in determinatione voluntatis creatæ, quæ suo arbitrio prædictis auxiliis utetur: ergo non salvatur, quod Deus per illa auxilia faciat voluntatem facere; sed magis infertur, quod voluntas creata faciat prædicta auxilia ad exercitium reduci. Tum denique quia cum Deus ab æterno prævidet per scientiam mediam, quod voluntas posita in tali occasione, & adjuncta tali auxilio sufficienti consentiet; vel prævidet tale auxilium facere, quod voluntas consentiat, vel non prævidet? Hoc ultimum dici non potest: alias voluntas prævideretur consensura absque auxilio, quo Deus illam faceret consentire: quod adversatur auctoritatibus Scripturæ, & Sanctorum modo relatis. Si autem prævidetur: ergo tale auxilium facit voluntatem consentire independentem à directione per scientiam mediam, siquidem eam non supponit, sed potius supponitur ad ipsam tanquam partem hypothesis, cui certitudo illa conditionalis innititur. Itaque vel prævidetur voluntas conditionatè consentiens dependenter ab auxilio faciente ipsam consentire? Et sic habemus intentum: nam tale auxilium ex una parte non regulatur per scientiam mediam, & ex alia distinguitur ab auxilio sufficienti, quod non facit voluntatem facere, sed tantum, quod sit factiva. Vel prævidetur voluntas conditionatè consentiens independentem ab auxilio faciente illam consentire? Et si hoc dicatur, sequitur, quod in executione consentit independentem à tali auxilio: siquidem cum illis, vel sine illis auxiliis in executione consentit, cum vel sine quibus Deus eam prævidet consensuram. Hoc autem est omnino falsum, & adversum Scripturam: ergo dicendum est illud prius. Quæ impugnationes procedunt gratis admittendo illam mediam, quam aliunde impossibilem esse, & inutilem ex dictis tractatu 3. supponimus. Sed hoc motivum latius expendemus disp. 7. à num. 58.

115. Confirmatur primo ad hominem ex principiis apud Adversarios in hac materia communibus: nam auxilium, quo Deus facit, ut faciamus juxta responsionem proximè datam non distinguitur ab auxilio sufficienti, quo potentia sit proximè potens ad agendum: atqui secundum

eosdem Auctores hujusmodi auxilium sufficiens in potentiis, quæ habitibus non exornantur, nihil intrinsecum, & inhærens importat, sed solum Deum ipsis potentiis intime assistentem, ut vidimus dub. 3. ergo in illorum opinione nequit verificari, quod Deus faciat nos facere ex eo, quod tribuat nobis vires ad agendum. Patet consequentia: quia ut verificetur, quod Deus nos facit facere; opus est, quod Deus faciat, antequam nos faciamus; atque ideo quod operatio divina præcedat operationem nostram, illamque inferat: sed Deus in hypothesis facta nihil facit, antequam nos operemur; siquidem nihil intrinsecum, & inhærens imprimit potentiis, sed tantum eis assistit: quod habet independentem ab omni operatione: ergo in sententia Adversariorum salvari non potest, quod Deus faciat, ut faciamus. Quod tamen apertè docent Scriptura, & Augustinus locis citatis. Admittendum igitur est auxilium applicans nos ad agendum, diversum ab auxiliis, quæ vim agendi communicant.

Confirmatur secundo præcludendo tacitam responsionem: quoniam licet ad actus supernaturales liberos (de quibus præcipuè loqui videntur auctoritates supra relatæ) præsupponantur aliqua auxilia intrinseca, & inhærentia; nihilominus hæc, prout ab Adversariis explicantur, inepta sunt, ut per illa dicatur Deus facere, quod voluntas faciat: ergo ultra prædicta auxilia requiritur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum. Consequentia patet. Et antecedens probatur: quia auxilium, quo Deus facit, ut homo faciat, conjungitur infallibiliter cum hominis operatione, sicut enim implicat me facere, quod cultellus scindat, & cultellum non scindere: sic repugnat Deum facere, quod homo operetur, & hominem non operari: atqui illa auxilia, quæ Adversarij dicunt ad actus liberos præsupponi, non connectuntur infallibiliter cum illis; sed queunt etiam in sensu composito ab eis separari: consistunt enim prædicta auxilia in intellectibus, aut bonis affectionibus, quæ solum inclinant in actu primo ad rectè operandum, & sunt ulterius determinabilia per assensum, & dissensum voluntatis: ergo auxilia sufficientia, quæ Adversarij admittunt, inepta sunt, ut per ea dicatur Deus facere, quod voluntas faciat.

116. Dices, in præsentem non determinamus, quod auxilium applicans ad agendum applicet physicè voluntatem; sed permittimus, quod applicet tantum moraliter, vel saltem ab utroque applicandi modo præscindimus, ut supra numero 111. observavimus: sed hoc ipso, quod auxilium moraliter applicet, consistit in illustrationibus, & affectionibus internis, quæ non omnino determinant voluntatem, sed eam præcisè in actu primo constituunt: ergo non majus, aut diversum auxilium applicativum voluntatis adstruimus, quam Adversarij.

Respondetur negando minorem: quoniam Thomistæ illi, qui docent Deum non applicare physicè voluntatem ad agendum, sed tantum moraliter constituunt (nisi inconsequenter procedant) rationem prædicti auxilij applicativi in intellectibus, aut affectionibus, non quidem ut important simplicem, & specificam tendentiam in objectum, vel quatenus habent præcisè illud voluntati proponere: hoc enim pacto pertinent ad actum primum, nec rationem auxilij sufficientis excedunt, cum quo conjungi valet actus oppositus. Sed dicunt prædictos actus

internos habere rationem auxilij applicantis determinatè ad ulteriorem actum liberum, quatenus important latentem quendam modum energiae, & efficacitatis, quam ab efficaci Dei decreto participant, ita quod hujusmodi vis antevertat consensum creaturæ, & per scientiam mediam non reguletur, ut infra videbimus *disp. 7. dub. 5. §. 5.* Unde licet voluntas prædeterminetur, & applicetur cognitione, & amore: hi tamen actus habent, prout descendunt à Deo, modum quendam intrinsecum, ratione, cujus inferunt determinatè consensum. Et quamvis, ut meram rationem cognitionis, & amoris sortiuntur, spectent ad actum primum: nihilominus, quatenus illum latentem efficaciam modum important, pertinent ad actum secundum, non quidem formaliter, sed causaliter, ad instar videlicet applicationis, & reductionis. Unde hic discurrendi modus salvat (saltem majori ex parte) omnia Thomistarum asserta circa divinam præscientiam, certitudinem prædestinationis, & gratiæ efficaciam. An autem sit undequeque verus, debeatque opposito dicendi modo præferri, non possumus hic convenienter determinare, sed *loco citato*, ex professo declarabimus.

Aliud Adversariorum effugium.

117. Respondent secundo Adversarij admitendum quidem esse auxilium, quo Deus faciat voluntatem facere, & hoc auxilium distingui ab omnibus auxiliis, quæ vim agendi communicant. Hujusmodi tamen adjutorium dicunt consistere in concursu Dei simultaneo, quo Deus influit in voluntatis operationem. Nam cum dicitur Deum facere, quod voluntas faciat, non est, inquit, sensus transitivus, quasi aliud sit facere Dei, & facere voluntatis: sed est constructio intransitiva: dicitur quippè Deum facere, ut faciamus, quia in omne nostrum facere influit.

Præcluditur.

Hæc tamen responsio vim argumenti facti non evacuat, sed verbis tantum consistit. Pro quo observa, quod ut supra *dub. . . .* explicuimus, concursus Dei simultaneus bifariam considerari potest: uno modo activè, & formaliter; quo pacto est actus increatus Dei attingens immediatè actionem creaturæ: altero modo terminativè, & passivè, qua ratione est actio creaturæ ut à Deo dependens tanquam effectus. Et quidem si priori modo accipiat, non videtur repugnare, quod per eandem increatam Dei actionem & applicetur voluntas ad agendum, & quod volitio creata immediatè producat. Nam cum ex una parte actio Dei sit adeo eminens, & ex alia parte applicatio passiva voluntatis, & voluntatis operatio sint termini inter se subordinati; una, & eadem actio Dei valeat utrumque munus & applicandi, & concurrendi simul præstare: quæ proinde, quatenus voluntatem applicat, dicitur concursus activus prævius; & quatenus simul cum voluntate influit, vocabitur concursus activus simultaneus. Sed in hoc sensu nec procedit argumentum à nobis factum, nec illi accommodari potest Adversariorum solutio. Procedit igitur ratio nostra de auxilio creato, & intrinsecè inharrente voluntati, per quod ipsa dicatur ad agendum applicata, & per quod Deus faciat ipsam facere: & hujusmodi auxilium consistere nequit in concursu Dei simultaneo, si ve in ipso voluntatis facere, prout à Deo dependet: atque ideo corrui Adversariorum responsio.

Voluntas creata nequit applicari ad agendum per

118. Quod sic ostendemus. Primo, quia auxilium, quo Deus facit, ut voluntas faciat, importat causalitatem supra voluntatis actum: sicut

impulsus, quo ego facio, ut cultellus scindat, importat causalitatem supra cultelli actum, nempe scissionem: atqui concursus Dei simultaneus passivè sumptus nullam importat causalitatem supra actum voluntatis: ergo concursus Dei simultaneus nequit esse auxilium, per quod Deus dicatur facere, ut voluntas faciat. Probatur minor: quia ad veram causalitatem requiritur realis distinctio, eo quod vera causalitas importat realem dependentiam unius ab alio, quæ abique reali distinctione non subsistit: atqui concursus Dei simultaneus passivè sumptus non distinguitur realiter ab operatione voluntatis; sed est ipsa volitio ut à Deo dependens: ergo prædictus concursus nullam importat veram causalitatem supra actus voluntatis: Secundo: nam id, quo Deus realiter facit, ut faciamus, præcedit realiter voluntatis operationem: hunc quippè ordinem importat *ly facere, quod faciamus*, ut ex ipsis terminis liquet: sed concursus Dei simultaneus passivè sumptus non præcedit realiter voluntatis operationem; siquidem identificatur cum illa: ergo hujusmodi concursus ineptus est, ut Deus per illum dicatur facere, ut faciamus.

concursum simultaneum.

Confirmatur evertendo fundamentum Adversariorum in hac responsione insinuat: nam si Deus ideo dicitur facere, quod voluntas faciat, quia facit ipsum facere voluntatis, si ve quia influit simultaneè in concursum illius: ergo pariter dicitur voluntas creata facere, quod Deus faciat; siquidem etiam facit ipsum facere Dei (quod in Adversariorum opinione est actio creata transiens) & influit simultaneè in ejus concursum: id quippè convincit eadem paritatis ratio: consequens est absurdum: ergo Deus facit, quod voluntas faciat, non quia præcisè simul cum illa ad idem facere concurrat, sed quia ipsi, ut faciat imprimit auxilium prævium, & applicans. Minor, immo & totus discursus est Divi Augustini in *lib. Enchyrid. ad Laurent. capite 32.* ubi ait: *Quomodo ergo non volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei, nisi quia ipsa voluntas, sicut scriptum est à Deo preparatur? Alioquin si propterea dictum est, Non volentis, nec currentis, sed misereantis est Dei, quia ex utroque fit (pende verba) id est ex voluntate hominis, & misericordia Dei, ut sic dictum accipiamus: Non volentis, nec currentis, sed misereantis est Dei; tanquam diceretur, non sufficit voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei. Non ergo sufficit misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis. Ac per hoc, si rectè dictum est. Non volentis hominis, sed misereantis est Dei: quia id voluntas hominis sola non implet: cur non è contrario rectè dicitur, Non misereantis est Dei, sed volentis hominis: quia id misericordia Dei sola non implet? Porro si nullus Christianus dicere audebit, Non misereantis est Dei, sed volentis est hominis, ne Apostolo apertissimè contradicat: restat, ut propterea rectè dictum intelligatur, Non volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & preparat adiuvandam, & adiuvat preparatam. Eadem ferè repetit S. Doct. in quæst. 2. ad Simplicianum dicens: Deus est, qui operatur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate. Ubi satis ostendit ipsam bonam voluntatem in nobis operantè Deo fieri. Nam si propterea solum dictum est, Non volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei: quia voluntas hominis sola non sufficit, ut iuste, rectèque vivamus, nisi adiuvetur misericordia Dei.*

Adversarium doctrinam in ipsos reverteretur.

D. August.

Poreft

Potest & hoc modo dici. Igitur non misereantis est Dei, sed volentis est hominis: quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostra voluntatis addatur. Quod tamen S. Doctor refugit admittere, & ubique censet impium esse concedere. Sicut igitur propositio Apostoli, Non est volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei, nequit in eo tantum sensu verificari, quod sola voluntas hominis non sufficiat, sed requiratur etiam Dei misericordia: alias etiam posset dici, Non est Dei misereantis, sed hominis volentis; siquidem non sufficit sola misericordia Dei, sed etiam requiritur voluntas hominis: & ideo concedendum est, quod misericordia Dei non concurrat præcisè simultaneè, sed etiam præviè, præparando hominis voluntatem. Ita propositio illa apud Ezechielem, Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, nequit eo tantum sensu verificari, quod voluntas hominis non sufficiat ad faciendum, sed requiratur concursus Dei: alias etiam posset dicere voluntas creata, Faciam, ut Deus faciat; siquidem non sufficit concursus simultaneus Dei, ut sequatur actio vitalis; sed etiam requiritur concursus voluntatis creatæ. Quod inconueniens vitari non potest, nisi præter concursum Dei simultaneum admittamus alium concursum prævium, quo Deus voluntatem creatam applicet ad agendum.

Evasio.

119. Respondebis non posse dici, quod voluntas hominis faciat Deum facere, quia licet influat in concursum Dei simultaneum; nihilominus prædicta locutio denotat aliquam superioritatem creaturæ supra Deum: quod summæ illius perfectioni atque dominio repugnat.

Præcluditur.

Sed hoc nihil est, & firmat argumentum hætenus factum: nam ideo nequit dici, quod voluntas creata faciat Deum facere, quia licet influat activè in concursum Dei; nihilominus non movet, nec applicat Deum ad agendum, nec ipsi impertitur auxilium prædeterminans: atqui licet Deus influat immediatè simultaneè in operationem voluntatis creatæ, nihilominus in Adversariorum opinione non applicat, movet, aut præviè determinat voluntatem ad agendum: ergo prædicta cooperatio Dei non sufficit, ut Deus dicatur facere, quod voluntas faciat. Et consequenter sicut in prædicto modo concurrendi non adest aliqua inferioritas, vel subordinatio Dei ad voluntatem creatam; sed tantum simultas influxus; ita nec explicatur ulla inferioritas, vel subordinatio voluntatis creatæ ad Deum, sed solum co-efficiendi simultas. Unde non majori rigore verificabitur, quod Deus facit hominem facere, quam quod homo facit Deum operari. Quod est omnino absurdum: nam voluntas creata debet explicare inferioritatem ad Deum non solum in actu primo, & quantum ad vires acceptas; verum etiam in actu secundo, & quantum ad modum actualiter operandi, ut ex Div. Augustin. proximè vidimus, & amplius constabit ex immediatè dicendis.

§. III.

Eadem veritas iterum communiter.

Aliud pro assertionem motum.

120. Secundo probatur nostra conclusio: quoniam omne, quod movetur, ab alio movetur, ut docet Aristot. lib. 7. Physic. cap. 1. & lib. 8. cap. 5. sed voluntas adjuncta, & elevata omnibus auxiliis sufficientibus movetur per volitionem, quam in se recipit: ergo voluntas adjuncta

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

prædictis auxiliis debet ab alio, nempe Deo moveri: ergo præter omnia auxilia sufficientia pertinentia ad actum primum, necessarium est aliud auxilium movens, & applicans voluntatem ad agendum.

Confirmatur.

Confirmatur: quia ab eo, quod est indifferens ad utrumlibet, nequit actio determinata procedere, nisi moveatur, & applicetur ab alio movente, quod ejus indifferentiam, & suspensionem veluti exluseit, & submoveat; ut tradit D. Thom. 1. part. questione 19. articulo 13. ad 5. & 1. 2. questione 9. articulo 4. Sed voluntas creata adjuncta omnibus auxiliis pertinentibus ad actum primum adhuc est indifferens ad utrumlibet, & potest cum quolibet indifferentiæ extremo conjungi: ergo voluntas prædictis auxiliis adjuncta nequit determinatam actionem elicere, nisi prius ab alio, nempe à Deo, applicetur, & moveatur ad determinatam operationem: & consequenter ultra omnia auxilia dantia virtutem requiritur aliud auxilium applicans, & præmovens ad agendum.

D. Thom.

121. Huic argumento respondent communiter Adversarij sufficienter salvari, ac verificari, quod voluntas creata moveatur à Deo ex eo, quod ab illo acceperit virtutem, & actum primum ad se movendum: neque aliud intendisse Philosophum, cum asseruit omne, quod movetur, ab alio moveri, quam quod omnia agentia mota habent ab alio virtutem movendi: in quo satis differunt à primo movente, quod à nemine movendi virtutem accepit. Et similiter confirmationi respondent voluntatem creatam sufficienter excitari, & velut determinari per auxilium gratiæ prævenientis, sive per internam illuminationem, & affectum, quæ ipsam incitant ad bene operandum. Nec oportet pro isto effectu novum auxilium applicans comminisci; sed sufficit ipsius voluntatis supra proprios actus dominium.

Communiter responsio.

122. Cæterum hæc responsio procedit ex non recta intelligentia propositionis Philosophi, & rationis à nobis factæ. Pro quo nota primo, quod ut dubio præcedenti vidimus, nullum agens recipiens in se operationem à se distinctam continet perfectè prædictam operationem; sed debet actu adjuvari ab exteriori principio, quod nullo modo sit in potentia ad recipiendum. Et rationem tradit D. Thom. lib. 1. contra gentes, cap. 13. his verbis: Nihil est idem simul in actu, & in potentia respectu eiusdem: sed omne, quod movetur, in quantum huiusmodi, est in potentia: quia motus est actus existentis in potentia, secundum quod huiusmodi: omne autem, quod movet, est in actu, in quantum huiusmodi: quia nihil agit, nisi in quantum est in actu: ergo nihil est respectu eiusdem actu movens, & motum: & sic nihil movet seipsum: hoc est per se primo, & independenter ab alio priori movente.

Notanda pro responsione e versione.

D. Thom.

Secundo observa voluntatem adjunctam omnibus auxiliis pertinentibus, ad actum primum adhuc esse in potentia, ut in se recipiat operationem realiter à se, & ab aliis auxiliis distinctam. Et ratio est: quia nullum agens creatum, quantumcumque perfectum sit, identificat sibi propriam operationem, ut docent communiter Philosophi. Nec vim facimus in eo, quod auxilia elevanta voluntatem debeant recipere vel non operationem, ad quam concurrunt: hoc enim impertinens est ad nostrum intentum. Sed solum intendimus prædicta auxilia non esse ita perfecta, & actualia, ut per semetipsa constituent voluntatem in actu secundo; sed quod eam relinquunt in potentia formali

ad recipiendum, propriam operationem. Quod est satis evidens, & apertè constat ex dictis *dub. precedenti.*

Confutatur
responsio ra-
tioni adhibi-
ta.

123. Ex his ergo principiis refellitur responsio argumento data, instaurando robur illius sub hac forma: quoniam agens recipiens in se operationem realiter à se distinctam debet ab alio actualiter moveri, siquidem ex suis principiis habitualibus non continet actu perfectè prædictam operationem, ut constat ex primo notabili: atqui voluntas elevata omnibus auxiliis pertinentibus ad actum primum adhuc est in potentia ad recipiendum operationem realiter à se distinctam, ut ex secundo notabili patet: ergo voluntas prædictis auxiliis adjuta debet adhuc ulterius moveri ab alio, nempe à Deo, ad eliciendam operationem: & consequenter debet moveri à Deo non ex eo tantum, quod ab eo acceperit vim motivam, sed ex eo etiam, quod ab illo rursus applicetur ad motum. Quam rationem, æquè in voluntate, ac in aliis causis secundis urgentem, proponit eleganter D. Thom. 1. part. quæst. 2. art. 3. his verbis: *Nihil movetur, nisi secundum quod est in potentia ad illud, ad quod movetur: movet autem aliquid, secundum quod est in actu. Movere enim nihil aliud est, quam educere aliquid de potentia in actum. De potentia autem non potest aliquid reduci in actum, nisi per aliquod ens in actu: sicut calidum in actu, ut ignis, facit lignum, quod est calidum in potentia, esse actu calidum: & per hoc movet, & alterat ipsum. Non autem est possibile, ut idem sit simul in actu, & potentia secundum idem, sed secundum diversa: quod enim est calidum in actu non potest esse simul calidum in potentia, sed est simul frigidum in potentia. Impossibile est ergo, quod secundum idem, & eodem modo aliquid sit movens, & motum, vel quod moveat seipsum. Omne ergo, quod movetur, oportet ab alio moveri. Si ergo id, à quo movetur, moveatur; oportet & ipsum ab alio moveri; & illud ab alio. Hoc autem non est procedere in infinitum: quia sic non esset aliquod primum movens; & per consequens nec aliud movens: quia movens secundum idem non movent, nisi per hoc, quod sunt mota à primo movente: sicut baculus non movet, nisi per hoc, quod est motus à manu. Ergo necesse est devenire ad aliquod primum movens, quod à nullo moveatur: & hoc omnes intelligunt Deum. Qui discursus desumptus est ex Aristotele loco citato in 8. Physic. & concludit satis manifestè non solum omnem virtutem motivam derivari à Deo; sed etiam omnem vim agendi creatam deberi ulterius actu moveri, & applicari à Deo, ut ipsa actu moveat: in quo consistit robur argumenti superius facti, & recta intelligentia propositionis Philosophi.*

Responsio con-
firmationis da-
ta refellitur.

Per quod etiam confutatur responsio adhibita confirmationi: nam propositio illa D. Thom. omne, quod est indifferens ad utrumlibet, debet determinari ab aliquo extrinseco, innititur alteri propositioni Philosophi hæctenus explicatæ, & ex ea per evidentem consequentiam inferitur sub hac forma: *Omne, quod movetur, ab alio movetur: sed omne, quod est indifferens ad utrumlibet, movetur, quando actu operatur; siquidem recipit operationem realiter à se distinctam: ergo omne, quod est indifferens ad utrumlibet, debet ab alio moveri, seu prædeterminari, ut actu operetur.* Ad hujusmodi vero motionem, & determinationem non sufficit auxilium gratiæ prævenientis in illustratione, vel aliquo affectu consistens: nam hoc auxilium

spectat præcisè ad actum primum, & relinquit voluntatem prorsus indifferentem ad utrumlibet. Unde videmus voluntatem stante prædicto auxilio elicere aliquando actum oppositum: quod non contingeret si tale auxilium sufficienter determinaret ad unam partem. Ergo præter hujusmodi auxilium, & omnia alia, quæ ad actum primum spectant, requiritur aliud auxilium applicans exercitè, & determinatè voluntatem ad operandum.

124. Quæ doctrina potest amplius roborari: *Ubi præcedentis doctrinæ confirmatio.* quoniam de ratione instrumenti est applicari, & moveri ab agente principali ad operandum: sed voluntas quantumcumque adjuvetur auxiliis, concurrat instrumentaliter ad suam volitionem consideratam quantum ad actualitatem, & existentiam, ut constat ex dictis *dubio precedenti*, quod præter Divum Thomam & Auctores ibi citatos docuerunt communiter Platonici, quorum sententiam refert, & sequitur Divus Damascenus in sua Physica capite 9. & Simplicius 2. Physic. capite 3. ergo licet voluntas supponatur adjuta, & elevata per auxilia, adhuc tamen debet à Deo agente principali applicari, & moveri ad operandum. Major, in qua sola potest esse difficultas, satis liquet: tum inductione, calamus enim, quantumvis apte dispositus, non scribit, nisi moveatur ab alio ad inscriptionem; & similiter ferra, licet supponatur congruenter artefacta, non scindit artificiosè, nisi applicetur ab artifice. Tum etiam ratione: quia agens inferius non tendit in finem agentis superioris, nisi ab illo applicetur, & promoveatur ad talem finem, ut tradit Divus Thomas questione 24. de Veritate, articulo 14. in corpore: eo quod agens, & finis mutuo sibi correspondent: sed finis attractus per actionem instrumentariam est altior ipso instrumento: hoc igitur non tendit in prædictum finem, nisi applicetur, & promoveatur ab agente principali. Et hoc discursu utitur ad intentum D. Thom. questione 3. de potentia, articulo 7. in corpore, ubi ait: *Hoc ergo individuum (utputa Petrus) agendo non potest constituere aliud in simili specie, nisi prout est instrumentum illius cause, quæ respicit totam speciem, & ulterius totum esse nature inferioris. Et propter hoc nihil agit ad speciem in his inferioribus, nisi per virtutem corporis celestis: neque aliquid ad esse, nisi per virtutem Dei. Ipsum enim esse est communissimus effectus, primus, & intimior omnibus aliis effectibus. Et ideo soli Deo convenit secundum virtutem propriam talis effectus. Unde etiam, ut dicitur in libro de causis, intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea virtus divina. Sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum divine virtutis operantis. Idem docet 3. contra gentes, cap. 94.*

125. Sed objicies: nam in præsentis dubio obest. intendimus ostendere necessitatem auxilij actualis distincti ab eo, quod dubio præcedenti statuimus: illud enim requiritur ad constituendum virtutem creatam in actu primo proximo ad attingendum actualitatem, & existentiam operationis, hoc autem desideratur, ut virtus, quæ pertinet ad actum primum, reducatur ad exercitum: & ita illud vel est virtus, vel complet virtutem; hoc vero nullo modo est virtus, sed mera reductio, seu applicatio virtutis. Atqui instrumenta non indigent duplici motione actuali: incredibile est enim, quod ferra, verbi gratia, duplici entitate fluida ab agente principali

principali moveatur. Ergo ex ratione instrumenti minus recte concludimus, quod virtus creata indigeat motione, de qua egimus dubio precedenti, & insuper alio auxilio, de quo in presenti tractamus.

Responsio.

Respondetur primo negando minorem: nam satis verosimile est quodlibet instrumentum rigorosum indigere duplici motione realiter distincta ad agendum: una quidem, ut constituatur in actu primo, quæ proinde habet rationem virtutis operativæ; alia vero, ut applicetur ad actum secundum, quæ subinde non habet rationem virtutis, sed motus: qui conceptus satis inter se distinguuntur. Unde ex vi hujus potius concluditur voluntatem indigere duplici motione realiter diversa ad actualiter agendum. Nam ex una parte debet constitui in actu primo ad attingendum instrumentaliter actualitatem, & existentiam propriæ operationis; & sic indiget auxilio ad instar qualitatis fluidæ virtuosæ, & operativæ, ut *dub. precedenti* declaravimus: & ex alia parte debet applicari per modum instrumenti à Deo principali agente ad actualiter operandum; & ita postulat moveri per aliquod auxilium pure applicans, & non communicans virtutem, ut nuper explicuimus. Cumque hujusmodi auxilia habeant rationes satis differentes, valde verosimile est, quod realiter distinguantur. Nec hoc est inconveniens; siquidem eæ entitates non multiplicantur absque necessitate, & aliunde earum assertio manifestat maximam voluntatis creatæ debilitatem, & summam dependentiam à Deo, ut nullus in se, sed in Domino gloriatur.

Alia solutio.

Respondetur secundo eidem objectioni, omitendo præmissas, & negando consequentiam: nam in presenti dubio solum ostendere intendimus, quod præter auxilia pertinentia ad actum primum, siue permanentia sint, siue fluida, requiritur auxilium applicans ad actum secundum: quod satis aperte ex propria instrumenti ratione concluditur. An autem hoc posterius auxilium distinguatur realiter ab illo auxilio fluido, quo voluntas fit potens ad producendum actualitatem, & existentiam operationis, nec ne? minime determinavimus, nec ad veritatem nostræ assertionis interest resolvere. Pro cuius tamen luce observa Deum ab æterno, & independentem à prævisione consensus conditionate futuri habita per scientiam mediam, decrevisse efficaciter communicare quibusdam hominibus verbi gratia Divo Petro auxilium, quo possit converti, & actu convertatur; aliis autem hominibus, ut puta Judæ, auxilium, quo posset converti, non tamen auxilium, quo converteretur: atque ideo determinavit communicare Petro auxilium sufficiens, & efficax; Judæ vero auxilium tantum sufficiens: quorum auxiliorum rationes latius infra declarabimus. Si ergo loquamur de auxilio communicato Judæ, evidens est, quod auxilio movente, & applicante realiter distinguatur: siquidem Judas non habuit auxilium, quo ad conversionem fuerit actu applicatus, sed auxilium tantum, quo potuit converti: realis autem separatio est signum evidens realis distinctionis. Cæterum loquendo de auxilio, quod Deus decrevit Divo Petro conferre, quo scilicet posset proxime converti, & actu ad conversionem applicaretur, satis credibile est, quod unum, & idem realiter sit, cum sola distinctione eminentiali, & quoad munera. Nam licet rationes virtutis elevativæ, & applicationis actualis sint haud parum differentes, & forte nequeant in entitate inferioris rationis

uniri; quæ tamen conjungi in qualitate eminenti, & superioris ordinis; cujusmodi est auxilium actuale. Hujusmodi quippe qualitas est participatio voluntatis divinæ actu efficaciter intendentis conversionem: unde qua parte derivatur à voluntate potente; dat virtutem, & complet actum primum: & qua parte descendit à voluntate actu efficaciter intendente; movet, & efficaciter applicat ad conversionem intentam. Quamobrem licet ad actualem conversionem requiratur & auxilium complens virtutem activam, ac se tenens ex parte actus primi, ut *dubio precedenti* ostendimus, & in simul auxilium applicans ad agendum, quod prout sic ad actum primum non pertinet, ut in presenti statuimus: nihilominus hæc auxilia possunt, & solent esse realiter eadem entitas: quæ proinde à Thomistis quandoque appellatur *qualitas fluida*, quandoque vero *motio virtuosa*: utriusque enim & qualitatis, & motionis rationes implicat eminenter. Quam responsionem amplectitur Alvarez de auxiliis *disp. 73. num. 4.* & alii plures Thomistæ, ut diximus *tract. 13. disp. 5. n. 37.* ubi eius probabilitatem defendimus.

Alvarez.

126. Replicabis: quoniam de ratione potentie libera est, quod virtus, qua constituitur in actu primo, sit indifferens ad utrumque libertatis extremum, & ab utroque divisim separabilis: sed si auxilium, quo voluntas constituitur in actu primo ad conversionem, esset idem realiter cum auxilio præmovente; iam virtus voluntatis non maneret indifferens ad utrumque libertatis extremum, nec esset ab actu conversionis separabilis: ergo vel voluntas illo auxilio affecta non est potentia libera, quod est absurdum; vel illud auxilium non est realiter unum, sed multiplex. Minor est certa: nam auxilium præmovens non est indifferens ad utrumlibet, sed prorsus determinatur ad unum actum, à quo nequit realiter separari.

Replic.

Respondetur auxilium dans virtutem identificatum cum auxilio applicante ad actum determinatum non magis præiudicare libertati, quam ipsum auxilium præmovens; siquidem ab hoc provenit ultimata determinatio. Unde sicut in communi sententia Thomistarum recte cohæret, quod voluntas præmoveatur auxilio applicante, & infallibiliter conferente actum determinatum; & quod nihilominus valeat elicere actum oppositum in sensu diviso, ut *infra disp. 7. dub. 4.* ex professo declarabimus: ita cohæret, quod auxilium dans posse ad unum actum identificetur cum auxilio ad prædictum actum applicante; & quod nihilominus relinquat potestatem, ac perinde libertatem ad oppositum. Nec contraria probatio urget, sed laborat in æquivoco: quia licet potentia libera debeat esse indifferens ad utrumlibet, & coniungibilis cum quolibet exercitio: virtus tamen elevans potentiam ad unum actum verbi gratia contritionis, non præstat ex se indifferentiam positivam ad actum, aut extremum oppositum, nec opus est, ut cum illo valeat coniungi. Sed sufficit ad libertatem, quid quod prædicta virtus ita elevet, & præstat vim ad unum actum, ut simul relinquat, & permittat secum in voluntate potentiam proximam, & expeditam ad actum oppositum: quam potestatem voluntas habet non quidem ab auxilio, sed ex se, prout facta est ex nihilo. Nam hoc ipso voluntas taliter elicit actum correspondentem virtuti per auxilium communicatæ, ut nihilominus habeat ex se potentiam ad oppositum: quo nihil amplius desiderari potest.

Diluitur.

An idem auxilium queat esse simul sufficiens, & efficax.

teft, ut simul libere, & infallibiliter convertatur. Nec circa hoc maior difficultas militat in auxilio dante virtutem identificato cum auxilio præmovente, ac in ipsa præmotione, ut nuper dicebamus.

§. IV.

Expenditur aliud fundamentum pro vera sententia.

*Tertia per
assertione ra-
tio.*

127. **T**ertio probatur nostra conclusio alia ratione: quoniam si suppositis auxiliis pertinentibus ad actum primum, voluntas absque novo auxilio applicante se determinaret in actu secundo; voluntas esset primum principium suæ determinationis: consequens est absurdum, & sapit hæresim Manichæorum asserentium dari plura prima principia: ergo præter auxilia requisita ad actum primum requiritur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum. Sequela ostenditur: nam sicut primum principium absolute, & in omni genere est illud, quod ab alio in nullo genere dependet; ita primum principium alicujus determinationis est illud, quod ab alio non determinatur: sed si suppositis auxiliis pertinentibus ad actum primum, voluntas absque alio auxilio applicante se determinaret; voluntas non determinaretur ab alio, ut liquet ex ipsis terminis: ergo voluntas esset primum principium suæ determinationis.

*Adversario-
rum effugium.*

128. Respondent Adversarii negando sequentiam: quia de ratione primi principij est, quod ab alio non habeat esse, & virtutem operativam, & quod ab alio in sua operatione non dependeat: voluntas autem, etiam secluso auxilio prædeterminante, & habet virtutem operativam à Deo, & dependet in sua operatione ab illo; siquidem nullam operationem elicere potest, ad quam non sit necessarius concursus Dei: unde etiam secluso prædicto auxilio applicante, salvatur inferioritas voluntatis, & quod se habeat per modum secundi principij. Addunt etiam, quod si loquamur de primo principio cum addito, & in determinato genere, non est inconveniens, quod voluntas sit primum principium suæ determinationis liberæ: hanc enim naturam à Deo accepit, ut positis omnibus requisitis ex parte actus primi ad operandum, ipsa semetipsam determinet: atque ideo habet quodammodo rationem primi principij respectu talis determinationis. Unde Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 10. num. 4. non dubitat uti hac comparatione: *Sicut divina voluntas elegit hunc hominem ad gloriam, potius quam illum, vel creationem huius mundi, potius quam alterius, non ex prædeterminatione aliqua physica, vel morali, sed ex sua libertate: sic etiam potest voluntas nostra operari per participatam libertatem suam, quantum est de se.*

Suarez.

Confutatur.

Hæc tamen responsio non satisfacit argumento, sed implicat in terminis: quoniam id, quod non est primum principium absolute, nequit esse primum principium suæ determinationis, sive, & in idem redit, nequit ita se determinare, quod prius ab alio primo principio non determinetur: sed voluntas creata non est primum principium absolute, ut hæc solutio admittit: ergo non est primum principium suæ determinationis, sed debet ab alio principio determinari. Probatur major tum ex Divo Thoma in 2. dist. 37. q. 7. art. 2. ubi quorundam opinionem refellit his verbis: *Primo quia ex ea videtur sequi, quod sint plura prima*

D. Thom.

principia: hoc enim est de ratione primi principij, ut agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia eius. Unde si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cuius auctor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principij haberet. Quamvis hoc nitantur solvere dicentes, quod voluntas etsi per se possit actionem producere sine influentia prioris agentis, non tamen habet esse à se, sed ab alio: quod etiam exigeretur ad rationem primi principij. Sed hoc videtur inconveniens, ut quod à se esse non habet, à se agere possit: cum etiam per se durare non possit, quod à se non est. Tum etiam motivo, quod tangit D. Thom. in verbis proxime relatis: quia rationes moventis, & determinantis in quocumque genere imbibunt rationem entis, & cum illo convertuntur: ergo implicat, quod sit primum movens, & determinans, nisi quod fuerit primum ens, sive, & idem recidit, implicat, quod habeat determinari primo à se, quod non habet esse à se, sed ab alio: atqui voluntas creata, quantumvis auxiliis adjuta nec est primum ens, nec habet esse à se: ergo nequit esse primum principium suæ determinationis; sed ab alio debet prædeterminari. Unde nec in proprio genere dicenda est primum principium suæ determinationis, nisi impropriissime, quatenus videlicet non prædeterminatur ab alio agente creato. Per quod evanescit illud, quod addunt Adversarii: voluntas enim non accipit à Deo talem naturam, ut positis omnibus requisitis ex parte actus primi, ipsa per se, & absque anteriori determinante, semetipsam determinaret: huiusmodi quippe facultas repugnat & inferioritati agentis creati, & supremo Dei dominio. Sed tantum accepit vires ad se determinandum sub determinatione primæ causæ, & supposita ejus applicatione ad agendum.

Ad hæc: quodlibet ens per participationem reducendum est tanquam in primum principium in ens per essentiam, non vero in aliud ens per participationem: sed determinatio actualis voluntatis est ens per participationem: ergo reducenda est tanquam in primum principium non in voluntatem, quæ etiam est ens per participationem, sed in Deum, qui est ens per essentiam: ergo ut voluntas se determinet, indiget auxilio Dei prædeterminantis, & applicantis ad agendum.

129. Nec refert, si cum Suariorum dicas independentem ab auxilio prædeterminante revocari omnem determinationem in Deum tanquam in primum principium. Nam vel sermo, inquit ille, est de determinatione in actu primo, quæ non distinguitur à voluntate, & auxiliis adjuvantibus; vel de determinatione in actu secundo, quæ nihil aliud est quam volitio? Prima determinatio manifeste revocatur in Deum tanquam in primum principium; siquidem & voluntas, & omnia auxilia eam adjuvantia producuntur à solo Deo. Secunda etiam in Deum reducitur; quandoquidem volitio dependet à concursu Dei simultaneo. Et quamvis dependeat etiam à voluntate, hanc tamen non respicit nisi ut adjutam auxiliis; atque ideo in Deum tandem etiam ex hac parte reducitur. Ad quid ergo majorem, aut novam determinationem distinctam tam à virtute, quam ab operatione cōfingimus?

130. Hoc, inquam, non refert, sed facile impugnatur ex dictis. Pro quo breviter observandum est: uno modo quantum ad supernaturalitatem, alio modo quantum ad libertatem. Et quidem priori modo accepta juxta communem Catholicorum sen-

*Transit ex
Suariorum.*

*Observanda
pro eius even-
tione.*

sententiam revocanda est in voluntatem ut adjunctam auxilio. Posteriori autem modo considerata reducitur, juxta Adversariorum opinionem immediate in proprias vires voluntatis: autumant enim auxilium non esse rationem totalem agendi; sed voluntatem partialiter, & immediate propriis viribus influere in omnes volitionis conceptus, qui supernaturalitatem non explicant: cujusmodi est libertas, seu libera determinatio. Quam doctrinam frequentissime inculcant, ut libertatem tueantur, quam aliter tueri non credunt.

Secundo animadvertit eandem volitionem esse & concursum simultaneum Dei, & concursum simultaneum voluntatis. Et quidem volitionem, prout est concursus Dei, in ipsum tanquam in principium primum reduci, nemo est, qui ambigat. Quod autem, prout est concursus voluntatis, debeat revocari etiam in Deum tanquam in primum principium, probat argumentum superius factum: nam secundum hanc posteriorem rationem est etiam ens per participationem, quod proinde in ens per essentiam oportet reduci.

Confutatur
effugium.

Hinc ergo refellitur illa Suarii evasio: quoniam volitio, sive determinatio actualis voluntatis debet reduci in Deum tanquam in primum principium, non solum secundum quod est concursus simultaneus Dei; sed etiam secundum quod est concursus simultaneus voluntatis: atqui secundum hanc posteriorem rationem nequit in Deum tanquam in primum principium revocari, nisi Deus applicet, & prædeterminet voluntatem ad talem concursum: ergo vel dicendum est Deum non esse primum principium determinationis creatæ, quod Suarez refugit admittere; vel præter omnia auxilia pertinentia ad actum primum, admittendum est aliud auxilium applicans ad actum secundum. Major constat ex secundo notabili. Minor autem liquet ex primo: tum quia volitio, ut est libera determinatio, reducitur in sententiam Adversariorum ad vires voluntatis, non vero ad auxilia dantia posse, & virtutem: ergo nisi voluntas præmoveatur, & applicetur ulteriori auxilio, non potest volitio, ut est concursus voluntatis revocari in Deum tanquam in primum principium. Tum etiam quia auxilia, quibus Deus constituit voluntatem in actu primo, præbent quidem vires ad speciem volitionis; non tamen determinant voluntatem ad ejus elicentiam: ergo insufficientia sunt, ut Deus ratione illorum denominetur primum principium liberæ determinationis: ergo vel Deus non est primum principium liberæ volitionis, in quantum est concursus simultaneus voluntatis, vel aliud auxilium prædeterminans admittendum est.

Urgentior im-
pugnatio.

131. Quod argumentum evidentius urgebit Adversarios in sequenti consideratione. Demus, quod Petro, & Paulo ejusdem indolis hominibus, eodem tempore, & sub eisdem circumstantiis Deus conferat eadem auxilia tam in specie, quam in intentione, per quæ constituentur in actu primo ad elicendum verbi gratia actum attritionis. Tunc fieri potest, quod Petrus actu consentiat, Paulo dissentiente: nam concursus ille circumstantiarum, & auxiliorum non necessitat eos vel ad simul consentiendum, vel ad simul dissentiendum, sed relinquit in eis potestatem ad utrumlibet. In hac ergo hypothese invenitur ex parte Petri determinatio actualis conducent ad justificationem, & discernens ipsum à Paulo in negotio salutis. Ergo vel dicendum est, quod ex parte Petri adfuit speciale auxilium applicans, & præ-

movens ejus voluntatem ad attritionem, quo auxilio caruit Paulus, & sic habemus intentum: vel admittendum est, quod voluntas Petri, & non gratia fuerit primum principium prædictæ determinationis; quod non potest admitti. Patet consequentia: quia ex parte auxiliorum gratiæ constituentis illos homines in actu primo nulla erat diversitas, nulla determinatio pro uno potius, quam pro alio, ut casus supponit: ergo nisi admittatur ulterior gratia applicans unum, & non alium, nequit diversitas, & determinatio actualis ad gratiam tanquam ad primum principium reduci, sed in voluntatem creatam revocanda erit: atque ideo hæc habebit rationem primi principij in agendo suam determinationem.

Responsio Ad-
versariorum.

132. Dices falso supponi in prædicta hypothese, quod gratia Petro, & Paulo collata fuerit æqualis: nam licet eadem gratia quoad speciem, & intensionem illis communicata sit; fuit tamen inæqualis in ratione gratiæ, & beneficij. Deus enim prævidit ab æterno per scientiam mediam Petrum cum tali gratia, & in tali occasione consensurum; Paulum vero cum eadem gratia, & in eadem occasione dissensurum esse. Unde hoc ipso, quod voluit ipsos in tali occasione constituere, eisque talem gratiam communicare; majus beneficium Petro contulit, quam Paulo: sicut qui vas aquæ sitienti propinat, majus beneficium ei confert, quam si ipsi non sitienti eandem aquam offerret. Determinatio ergo Petri ad actum attritionis revocanda est in gratiam inæqualem, in illam videlicet, quæ per scientiam mediam prævia est sortitura effectum, nam prout sic, differt à gratia communicata Paulo, licet alias in specie, atque intentione conveniant.

Ejus evasio.

Sed hoc Adversariorum effugium, ut velut unicum asyllum multipliciter præcluditur. Tum quia innititur falsæ suppositioni existentiae scientiæ mediæ: quam impossibilem, & inutilem satis superque constat ex dictis *Tract. 3. disp. 10.* cum sequenti, & magis constabit ex dicendis *disp. 7.* fere per totam, & præcipue *dub. 3.* Tum etiam quia ea gratis admittit, nequivit Deus prævidere, quod in hypothese data Petrus ex vi gratiæ ipsi communicatæ consentiet, & Paulus dissentiet: nullum quippe intellectui divino offerebatur ex parte gratiæ principium determinans ad cognoscendum consensum Petri, potius quam Pauli: eo quod in hypothese data omnia principia, quæ actum scientiæ mediæ antecedunt, præsupponuntur æqualia. Tum præterea quia licet collatio gratiæ in actu exercito supponat scientiam mediam; nihilominus gratia illa, quæ ante determinatum actum scientiæ mediæ offerebatur intellectui divino, & sub qua Deus prævidebat futurum esse consensum, non supponebat scientiam mediam, ut ex se liquet: alias procederemus in infinitum: & tamen sub eadem gratia videbatur Petrus consensurus, & Paulus dissensurus: ergo diversitas illa actualis determinationis conditionate futuræ, quam Deus per scientiam mediam præscivit, non prævidebatur ut dependens à gratia sicut à primo principio: & consequenter in solam innatam voluntatis libertatem revocanda erit. Tum deinde, quia quod Deus per scientiam mediam præviderit gratiam communicandam Petro in tali occasione habituram esse effectum, & eandem gratiam, & in eadem occasione Paulo conferendam illum non fore sortiturum; minime variat gratiam in se ipsa, nec ullam ei majorem energiam intrinsecam, vel efficacitatem confert; sed ad summum est aliqua determinatio extrinseca. Sicut quod Deus prævi-

derit,

derit, quod Paulus, si ei præsentetur tale objectum, peccabit, nullas vires, aut efficacitatem communicat objecto ad incitandum ad peccatum: alias Deus tali scientia utens, si objectum Paulo offerret, ad peccandum incitaret, quod est absurdum. Id autem, quo gratia constituitur in ratione principij liberæ determinationis, debet esse aliqua perfectio intrinseca: ergo præscientia media nihil confert, ut Deus conferens præcise æqualem gratiam dicatur primum principium liberæ determinationis. Tum denique, & præcipue, quia determinatio illa actualis, quæ in volitione Petri reperitur, est aliquod prædicatum physicum, per quod Petrus physice differt à Paulo: sed gratia Petri in prædicta hypothese (esto sit major, & diversa moraliter in ratione beneficii) est tamen prorsus æqualis in perfectione physica, ut supponitur: ergo ex vi hujus non evitatur, quod determinatio actualis reducatur ad voluntatem Petri tanquam ad primum principium physicum: quod est omnino falsum; cum solus Deus sit primum principium physicum cuiuscumque perfectionis. Sed hoc *infra disp. 7. dub. 3. & 5.* latius constabit, ubi ex professo ostendemus hanc voluntatis applicationem, sive præmotionem esse determinate physicam: quod in præsentī principaliter non intendimus, sed solum, quod detur vera applicatio, sive physica sit, sive moralis.

§. V.

Ultimum argumentum pro sententia Divi Thomæ.

*Ultima pro
assertione ra-
tio.*

133. **U**ltimum fundamentum nostræ assertionis, aliis pluribus omisiss, potest sub hac forma proponi: quoniam Deus concurrit ad operationem voluntatis creatæ omni illo influendi modo, qui possibilis est, & divinam non dedecet perfectionem: sed concurrere applicando voluntatem creatam ad suum exercitium, medio auxilio præmovente, est modus influendi possibilis, & divinæ perfectioni non repugnans: ergo Deus concurrit applicando voluntatem ad exercitium, medio auxilio præmovente: ergo datur huiusmodi auxilium præter omnia alia, quæ ad actum primum spectant. Utraque consequentia liquet. Major autem est certa: quia tam infinita actualitas, & universalitas influxus Dei, quam summa voluntatis creatæ à Deo dependentia postulant, quod Deus concurrat ad operationem voluntatis omni eo influendi modo, qui possibilis est, & Dei perfectioni non opponitur. Minor autem est expressa doctrina D. Th. q. 3. de potentia art. 7. in corpore, ubi hæc habet: *Sciendum namque est, quod actionis alicuius rei res alia potest dici causa multipliciter. Uno modo quia tribuit ei virtutem operandi: sicut dicitur in 8. Physic. quod generans movet grave, & leve, in quantum dat virtutem, per quam consequitur talis motus. Et hoc modo Deus agit omnes actiones natura: quia dedit rebus naturalibus virtutes, per quas agere possent: non solum sicut generans virtutem tribuit gravi, & levi, & eam ulterius non conservat, sed sicut continue tenens virtutem in esse: quia est causa virtutis collata, non solum quantum ad fieri, sicut generans, sed etiam quantum ad esse: ut sic Deus possit dici causa actionis, in quantum causat, & conservat virtutem naturalem in esse. Nam etiam alio modo conservans virtutem dicitur facere actionem: sicut dicitur,*

quod medicina conservantes visum faciunt videre. Sed quia nulla res potest se ipsam movere, vel agi, nisi sit movens non motum; tertio modo dicitur una res esse causa actionis alterius, in quantum movet eam ad agendum: in quo non intelligitur collatio, aut conservatio virtutis activæ, sed applicatio virtutis ad actionem: sicut homo est causa incisionis cultelli ex hoc ipso, quod applicat acumen cultelli ad incidendum movendo ipsum. Et quia natura inferior non agit nisi mota, eo quod huiusmodi corpora inferiora sunt alterantia alterata, cælum autem est alterans non alteratum, & tamen non est movens, nisi motum, & hoc non cessat, usque dum perveniatur ad Deum: sequitur de necessitate, quod Deus sit causa actionis cuiuslibet rei naturalis, ut movens, & applicans virtutem ad agendum. Et in fine concludit: Sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet, in quantum dat virtutem agendi (sub hac continentur auxilia pertinentia ad actum primum) & in quantum conservat eam, & in quantum applicat actioni. Et ne putarem ipsum tantum loqui de actionibus agentis naturalis, & necessarij, tandem adjecit: Sequitur, quod ipse, nempe Deus, in quolibet operante immediate operetur, non exclusa operatione voluntatis, & natura.

134. Hoc testimonium est adeo manifestum, *Responsio* ut eo convictus Suarez asseruerit D. Thomam in *Suar.* prioribus scriptis docuisse nostram assertionem: illam tamen retractasse in scriptis posterioribus, quibus præcipue standum est: nam 1. p. q. 105. recenset cunctos modos dependentiæ causæ secundæ à prima; & tamen non meminit hujus applicationis, seu præmotionis: quod est signum, ait Suarez, virtualis, & latentis retractationis.

Caterum hæc responsio est prorsus voluntaria, & videtur procedere ex minus attenta lectione. Nam in primis non ideo dicendus est Divus Thomas revocare aliquam sententiam in aliis scriptis expressam, quia ejus explicite non meminerit in Summa Theologiæ: summa quippe, quæ brevis esse debet, non semper explicat particulares veritates, sed solum statuit generales radices: unde ex eo, quod Divus Thom. in summa expresse non egerit de auxilio applicante voluntatem, quod in quæstionibus disputatis aperte statuerat, minime inferitur, quod illud in summa negaverit. Secundo, & præcipue, quia tantum abest, ut sanctus Doctor in summa retractaverit hanc sententiam, quod potius illam apertis verbis explicuit, ut cuilibet ipsum non oscitanter legenti constabit. Nam in eodem loco, quem nobis opponit Suarez, inquit articulo 5. *Deus movet non solum res ad operandum, quasi applicando formas, & virtutes, verum ad operationem: sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit, sed etiam dat formam creaturis agentibus.* Ubi aperte supponit Deum influere in actiones creaturæ, non solum producendo formas operativas, verum etiam quasi applicando: & illa dictio quasi non diminuit, sed explicat modum agendi; sicut cum in scriptura dicitur, *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre.* Deinde in eodem articulo in responsione ad 3. inquit: *Dicendum, quod Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conservat eas in esse, & applicat ad agendum.* Et in quæst. 83. art. 1. ad 3. dixerat: *Liberum arbitrium non est sufficiens ad aliquid volendum, nisi moveatur, & juvetur à Deo: quia*

*Eius falsum,
& insuffi-
cientia.*

D. Thom.

est.

est prima causa movens naturales causas, & voluntarias. Et in hac 1. 2. q. 109. art. 1. inquit: Sic igitur actio intellectus, & cuiuscunque entis creati dependet à Deo in quantum ad duo. Vno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit: alio modo, in quantum ab ipso movetur ad agendum. Et in eadem q. art. 9. addit: Homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratia, quasi alio habitu infuso. Indiget tamen auxilio gratia secundum alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad recte agendum: & hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire nisi virtutis motionis divine. Et super 1. ad Corinth. cap. 15. lect. 1. in fine inquit: Deus non solum infundit gratiam, qua nostra opera grata fiunt, & meritoria, sed etiam movet ad bene utendum gratia infusa. Quæ testimonia sunt adeo manifesta, ut evidentiter evincant D. Thom. nec in summa, nec in posterioribus scriptis retractasse assertionem nostram, quam in quæstionibus disputatis docuerat; sed eam ubique summa consequentia tenuisse. Evincunt etiam injuste Suarium finxisse hanc in Sancto Doctore palinodiam.

Vegetur impugnatio.

135. Sed demus huic Auctori, quod Angelicus Doctor non perstiterit in ea sententia; persistamus tamen nos in ratione, qua utitur, & satis urgenti. Quoniam in modo, quo Deus concurrat ad operationes causarum secundarum, debent reperiri, seclusis imperfectionibus, omnes illi influendi modi, qui in causis secundis reperiuntur: id quippe exposcit summa Dei perfectio in agendo: atqui inter modos, quibus agentia creata concurrunt, invenitur modus agendi per motum, & applicationem, ut patet in eo, qui scindit, applicando cultellum ad scissionem, & in omnibus artificibus, qui agunt movendo, & applicando instrumenta artis ad effectum intentum: ergo Deus agit actiones creaturarum applicando, & præmovendo creaturas ad agendum.

Alia eiusdem Auctoris responsio.

136. Occurrit prædictus Auctor admittendo, quod possit Deus sic influere in actiones causarum naturalium (quamvis nec id iudicat necessarium) & quod valeat eodem modo influere in actiones hominis non liberæ: negat tamen, quod possit hoc pacto ad volitionem liberam concurrere: nam prædicta motio determinaret hominem ad unam partem, & sic non maneret cum sufficienti indifferentia, & potestate ad oppositum.

Evertitur.

D. August.

Hoc inconveniens (cujus meminimus disp. 1. cap. 4. §. 5. & cap. 5. §. 2.) sæpe sæpius diluit Augustinus ostendens optime coherere, quod homo à Deo moveatur, & tamen ipse stans sub illa applicatione se libere moveat. Unde in libro de correptione, cap. 2. versans illud Apostoli ad Romanos 8. Spiritu Dei agimur, inquit: Intelligent, si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi, ut quod agendum est, agant. Et serm. 13. de verbis Apostoli post medium: ait: Tu te vis agere? A te ipso vis agi? Non qui spiritu suo aguntur, sed quotquot spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Dicit mihi aliquis: ergo agimur, non agimus. Respondeo, imo & agis, & ageris, & tunc bene agis, si ab eo agaris. Spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adiutor est. Ipsum nomen adiutoris præscribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis. Quam doctrinam edoctus Angelicus Præceptor eam frequenter inculcat diluens unicum hoc motivum Adversariorum: nam loco citato ex q. 3.

D. Thom.

de potentia in responsione ad decimum tertium, inquit: Dicendum, quod voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causa primæ: sed quia causa prima non ita agit in voluntatem, ut eam de necessitate ad unum determinet. Et loco citato ex 1. p. art. 4. in resp. ad 3. Dicendum, inquit, quod si voluntas ita moveatur ab alio, quod ex se nullatenus moveatur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum, vel demeritum. Sed quia per hoc, quod moveatur ab alio non excluditur, quin moveatur ex se: ideo per consequens non excluditur ratio meriti, vel demeriti. Et 1. 2. quæst. 9. art. 4. in responsione ad 1. inquit: Dicendum, quod de ratione voluntarii est, quod principium eius sit intra: sed non oportet, quod hoc principium intrinsecum sit primum principium non motum ab alio. Unde motus voluntatis etsi habeat principium proximum intrinsecum, tamen principium primum est ab extra: sicut & primum principium motus naturalis est ab extra, quod scilicet movet naturam. Et idem tradit in respons. ad 2.

137. Ex iis refellitur illa Suarii responsio: quoniam Deo concurrenti ad actum voluntatis creatæ attribuendus omnis modus influendi possibilis, qui voluntatis libertati non repugnat: sed modus influendi per auxilium præmovens, & applicans voluntatem ad agendum est possibilis, ut liquet in agentibus creatis, quæ influunt applicando instrumenta; & insuper prædictus modus non repugnat libertati voluntatis: ergo Deus hanc applicat ad agendum. Cætera constant ex dictis. Et minor quoad secundam partem, in qua sola est difficultas, asseritur à D. Augustino, & Divo Thoma locis nuper relatis: nam ideo repugnaret voluntati libere agenti applicari, & præmoveri à Deo ad agendum, quia voluntas libere agens se ipsam movet, & ad agendum applicat: sed optime coheret, quod voluntas agatur à Deo, & quod ipsa agat; quod promoveatur, & quod ipsa moveat, ut loquuntur S. Doctores: ergo applicari, & promoveri voluntatem ad agendum non repugnat libertati.

Impugnatio amplius.

137. Confirmatur, & declaratur: quia actus verbi gratia amoris elicitus à voluntate potente elicere actum odij, & connotante iudicium indifferens ad utrumlibet, nequit non esse actus liber; tamen nequeat conjungi simul cum actu odij: libertas quippe actus non consistit in prædicta conjunctione, quæ prorsus impossibilis est, & chimerica; sed consistit in respectu transcendentali ad principium potens formare contrarium dictamen, & elicere actum oppositum. At sic est, quod auxilium Dei præmovens, & applicans voluntatem ad actum amoris, licet excludat actum odij, minime tamen excludit iudicium indifferens, vel potestatem voluntatis ad eliciendum odium: ergo amor elicitus à voluntate sic præmota, & applicata est actus liber: & consequenter non est contra rationem voluntatis libere agentis, quod à Deo applicetur ad agendum. Probatur minor: tum quia illa applicatio, & præmotio Dei ad amorem non magis determinat, & coarctat indifferentiam iudicii, & voluntatis potestatem, quam ipse amor actu elicitus; siquidem hic est ultimata, & actualissima voluntatis determinatio: sed amor à voluntate elicitus, licet cum odio nequeat conjungi; reliquit nihilominus iudicium indifferens, & potestatem voluntatis sufficientem ad eliciendum odium; alias exercitium libertatis libertatem destrueret, quod est absurdum: ergo similiter applicatio, & præmotio,

Roboratur impugnatio.

motio, qua Deus voluntatem cum amore conjungit, relinquit indifferentiam rationis, & potestatem voluntatis ad eliciendum actum oppositum; licet præmotio nequeat cum actu contrario conjungi. Tum etiam quia illa præmotio ad amorem nullum prædicatum importat contrarie, aut contradictorie oppositum vel potentiam voluntatis ad eliciendum odium, vel indifferentiam judicii; siquidem nec dat, nec aufert ullam potentiam; sed tantum reducit potentiam (quam præsupponit, & non destruit) ad exercitium compossibile cum potestate ad oppositum: ergo prædicta applicatio ita infert amorem, & excludit odium, quod nihilominus non destruit indifferentiam rationis & potestatem arbitrii. Recolantur, quæ diximus *Tract. 4. disp. 10. dubio 5. & tract. 10. disp. 2. dub. 1.* ubi hanc doctrinam fuisse exposuimus, quam latius prosequemur *infra disp. 7.* per totam ostendentes, in quo consistat efficacia gratiæ actualis, & qualiter cum libertate concilianda sit.

§. VI.

Refertur opinio contraria & aliquibus ejus argumentis occurritur.

Opinio contraria.
Molina.
Suarez.
Lessius.

138. **M**olina 1. p. quæst. 14. art. 13. disp. 7. Suarez in opuscul. lib. 3. cap. 13. & tom. 2. de gratia lib. 5. fere per totum. Lessius in disp. apologetica de gratia efficaci, & communiter omnes Juniores Molinæ discipuli tuerentur voluntatem suppositis auxiliis eam constituentibus in actu primo, non indigere ulteriori auxilio, quo ad agendum præmoveatur; sed ipsa posse tam se, quam auxilia sufficienter determinare: unde nullum admittunt concursum Dei prævium, sed tantum simultaneum. Quod probant primo: quia Concilia, & Patres, cum diligentissime adversus Pelagianos gratiæ impugnatores egerint, nunquam hujus auxilij applicantis, & præmoven- tis meminerunt: ergo non requiritur tale auxilium: incredibile enim est Concilia, & Patres illud omisisse, si foret ad actus supernaturales necessarium.

Fundamentum ab auctoritate negativum.

Confirmatur ex D. Thom.

Confirmatur ex Divo Thoma 1. 2. q. 9. fere per totam, ubi cum proprius locus esset explicandi, qualiter voluntas à Deo moveatur, minime docuit hanc applicationem, seu præmotionem; sed tantum docuit voluntatem moveri à Deo quantum ad primum actum, quo in finem convertitur: & hoc supposito asserit voluntatem se ad ceteros actus determinare. Sic enim habet artic. 4. *Manifestum est autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc prius non vellet. Necessesse est ergo, quod ab aliquo moveatur ad volendum. Et quidem sicut dictum est, ipsa movet se ipsam, in quantum per hoc, quod vult finem, reducit se ipsam ad volendum ea, quæ sunt ad finem.* Et in fine corporis articuli concludit: *Necessesse est ponere, quod in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicuius exterioris moventis, hoc est ex eius applicatione, atque motione.* Ubi aperte indicat in cæteris actibus liberis, qui intentionem finis supponunt, non esse necessarium talem instinctum, sive motionem. Quod adhuc magis aperte significat art. 6. in respons. ad 3. ubi ait: *Dicendum, quod Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum: & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem de-*

terminat se ad volendum hoc, vel illud, quod est vere bonum, vel apparens bonum. Ergo supposita generali inclinatione ad bonum ut sic, quod est objectum adæquatum voluntatis, & à Deo præfigitur, ipsa voluntas, absque nova agentis extrinseci applicatione, se determinat ad speciales actus.

139. Ad argumentum negatur antecedens: nam oppositum liquido constat ex dictis in hoc dubio, ubi auctoritates Catechismi Romani, D. Augustini, cæterorum Doctorum in hac causa principis, & D. Thomæ sæpe sæpius expendimus. Quibus adde primo Concilium Milevitanum (Quod Augustinus sua præsentia ornavit, & Innocentius Primus sua approbatione munivit) cæteraque Concilia Carthagenensia adversus Pelagium, & ejus reliquias congregatos, dum diffiniunt necessitatem divinæ gratiæ actualis, ut voluntas recte se gerat in negotio salutis; loqui de gratia præmoven- te, & applicante, atque efficaci. Illam enim gratiam suis decretis statuerunt, quam Pelagius negabat; alias ejus intentioni, & menti obviam non irent. Pelagius autem, saltem in ultimo sui dogmatis statu, non negavit gratiam adjuvantem, nec concursum Dei simultaneum, sed solam gratiam efficacem, sive efficaciter voluntatem præmoven- tem: hanc quippe conciliare cum libertate vel nescivit, vel noluit, ut ostendimus *disputatione 1. cap. 4. §. 5. & cap. 4. §. 2.* & infra latius ostendemus agentes de auxilio efficaci. Adde secundo Concilium Tridentinum, quod omnia præcedentia Concilia circa articulos gratiæ exactissime explicuit, satis aperte statuere gratiam efficaciter applicantem, & moventem: nam *sess. 6. can. 4.* diffinit: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, neque posse dissentire, si velit, Anathema sit.* Ubi ex una parte supponit hominis voluntatem moveri à Deo ad assensum; & ex alia parte decernit prædictam motionem cum libertate coherere. Porro motio de qua loquitur Concilium, non consistit in auxiliis dantibus præcise posse, neque in concursu Dei simultaneo, sed in motione Dei efficaciter præmoven- te voluntatem ad agendum. Alias nullatenus profligaret errorem Calvini, quem ibi evertere satagebat. Nam hæreticus ille minime assererat libertatem destrui per auxilia adjuvantia, vel per auxilium mere operans, quæ suaviter, & facile valent cum libertate componi, sed affirmabat destrui per auxilium efficaciter applicans, quod in Conciliis antiquis, in Augustino, & aliis Patribus necessarium esse legebat. Ut ergo Tridentinum Calvini errorem damna- ret, convenit cum ipso in admittendo necessitatem auxilij voluntatem ad agendum præmoven- tis, & aliunde deffinivit prædictum auxilium nullum voluntati præjudicium inferre. Si enim Concilium auxilium applicans, & præmovens necessarium esse non judicant, magis directè, & immediate damna- ret Calvinum declarando auxilium præmovens, & applicans necessarium non esse ad agendum: sicut Molinæ discipuli in hac difficultate discurrunt. Quod tamen non fecit: sed asseruit auxilium movens cum libertate coherere. Maneat igitur Concilia, & Patres mentionem auxilij præmoven- tis, & applicantis sæpenumero fecisse, ejusque necessitatem satis liquido declarasse. Quod magis declarabimus loco citato, & præcipue à num. 208.

Ad confirmationem respondetur D. Thomam adeo aperte docere nostram assertionem in locis

pro

Fundamen- tum destruitur.

Conc. Milev.

Conc. Triid.

Occurritur confirmationi.

pro illa citatis, ut infructuosum sit de ejus mente dubitare, aut ipsum nobis objicere. Testimonia autem ab Adversariis nihil habent nostræ doctrinæ contrarium: in eis quippe non intendit Sanctus Doctor, quod aliquis actus voluntatis fiat independenter à motione applicante: sed solum statuit differentiam inter primum voluntatis actum, & alios actus supernaturales. Constituitque discrimen in hoc, quod licet uterque actus dependeat à Deo præmovere; & uterque valeat esse liber: nihilominus primus actus est liber, & non deliberatus, secundus vero simul est deliberatus, & liber. Ut enim actus liber sit, sufficit, quod connotet indifferentiam judicii, quod utrique actui convenire potest. Caterum ut actus sit deliberatus, requiritur, quod fiat ex præcedenti consilio, & deliberatione: quæ quia primus voluntatis actus non supponit, idcirco non est deliberatus, quamvis sit liber. Supplet tamen Deus in illo priori actu deliberationem proprii consilii, imprimendo dictamen practicum, per quem subsequens voluntatis actus dirigatur, & reguletur. Et hac ratione prædictus actus, quamvis sit à voluntate libere, physice, & vitaliter; non elicitur ab illa ut moraliter se movente; sed in Deum physice, & moraliter præmoverem specialiter revocatur. Qua ratione repugnat Angelum in primo instanti, seu in primo voluntatis actu peccare, ut tradit ipse D. Th. 1. p. q. 63. art. 5. Quia ergo subsequentes voluntatis actus sunt à voluntate ut operante ex præsupposito consilio, & deliberatione; idcirco dicitur, quod voluntas ad hos actus se determinat. Sed per hoc minime excluditur, quod à Deo ad eundem actum præapplicetur, & præmoveatur, ut §. præcedenti explicuimus. Et quod D. Thom. hoc tantum in prædictis locis intendat, ex sola eorum lectione constabit.

Secundum
argumentum.

140. Arguitur secundo: quia si præter auxilia constituenta voluntatem in actu primo, requireretur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum; destrueretur voluntatis libertas: consequens est contra fidem; ergo non requiritur hujusmodi auxilium. Probatur sequela: tum quia potentia libera habet dominium sui actus, atque ideo suppositis omnibus requisitis ex parte actus primi, potest se determinare ad secundum: sed si requireretur auxilium applicans, voluntas constituta in actu primo, non posset absque tali auxilio se determinare ad actum secundum: ergo destruitur libertas, si hujusmodi auxilium requiritur. Tum etiam quia libertas consistit in indifferentia vel contrarietatis, vel contradictionis; hoc est, in eo, quod voluntas maneat indifferens vel ad duos actus contrarios, vel ad unum actum, & omissionem illius: sed auxilium præmovens voluntatem destruit utramque indifferentiam: nam præmotio ad amorem est inconjunctibilis cum odio, & cum carentia amoris; siquidem amorem infallibiliter, atque efficaciter infert: ergo hujusmodi auxilium destruit libertatem. Tum præterea quia suppositio omnino antecedens destruit libertatem: sed auxilium applicans est suppositio omnino antecedens; siquidem antecedit actum voluntatis, & causatur à solo Deo, voluntate passive se habente, & non potente illud à se abjicere: ergo hujusmodi auxilium nequit cum libertate componi. Tum denique quia cum duo aliqua extrema sunt necessario inter se connexa; voluntas, quæ necessario habet unum extremum, necessario etiam habet aliud: sed præmotio ad amorem, & ipse amor necessario connectuntur; &

voluntas nequit non habere præmotionem sibi à Deo impressam: ergo necessario habet amorem; & consequenter tali auxilio affecta non manet cum libertate.

Confirmatur primo: quia omnis determinatio voluntatis libere agentis debet esse libera, & oppositum implicat in terminis; sed si voluntas indigeret auxilio determinante; determinatio illa applicans non esset libera, siquidem antecederet actum voluntatis: ergo necessitas auxilii prædeterminantis non coheret cum libertate.

Confirmatur
Primo.

Confirmatur secundo: quia omne auxilium requisitum ad actum liberum debet subordinari voluntati quoad usum: alias voluntas non posset libere uti tali auxilio, sed ageret necessario: atqui auxilium applicans non subordinatur voluntati quoad usum, siquidem voluntas nequit illud à se expellere, vel eo semel posito non uti: ergo tale auxilium nequit pro actu libero desiderari.

Secundo.

Confirmatur tertio: nam posito tali auxilio, voluntas vel potest ei dissentire, vel non? si primum: ergo tale auxilium non applicat voluntatem ad unam partem, sed erit necessarium ulterius auxilium de novo applicans, & sic usque in infinitum. Si secundum: ergo tale auxilium destruit libertatem. Nullum igitur novum auxilium requiritur distinctum ab iis, per quæ voluntas constituitur in actu primo.

Tertio.

141. Respondetur argumento negando sequelam: nam ut voluntas libere agat, non requiritur, quod possit conjungere auxilium verbi gratia ad amorem cum actu odij, vel cum amoris omissione, sed sufficit, quod valeat elicere odium, vel habere omissionem amoris divisi, & secundum se: auxilium autem applicans non destruit huiusmodi potestatem, ut §. præcedenti explicuimus: atque ideo neque libertatem destruit. Pro quo recolenda sunt, quæ de sensu composito, & diviso diximus Tract. 4. disp. 10. agentes de præmotione extrinseca, seu decreto Dei efficaci, ubi eadem difficultates militant ac in auxilio. Nam quia de hac re satis copiose disputavimus, debemus in præsentia aliquid adicere, ne actum agere videamur: quamvis infra non poterimus non illam doctrinam ad incudem iterum revocare, ut ex professo explicemus, in quo consistat efficacia divini auxilii, quam hic obiter, & extremis, ut aiunt, digitis attingimus. Recolantur etiam, quæ de sensu diviso, & composito Calvinistico observavimus disp. 1. cap. 3. §. 3. Ad primam igitur sequelæ probationem dicendum est voluntatem habere dominium proprii actus, & se ad illum determinare, supposita tamen priori determinatione primæ causæ applicantis, ut tradit D. Thom. 1. p. q. 83. art. 1. ad 3. his verbis: Dicendum, quod liberum arbitrium est causa sui motus: quia homo per liberum arbitrium se ipsum movet ad agendum. Non tamen hoc est de necessitate, quod sit prima causa sui id, quod liberum est: sicut neque ad hoc, quod aliquid sit causa alterius, requiritur, quod sit prima causa ejus. Deus igitur est prima causa movens, & naturales causas, & voluntarias. Et sicut naturalibus causis movendo eas, non aufert, quin actus ejus sint naturales: ita movendo causas voluntarias, non aufert, quin actiones earum sint voluntaria, sed potius hoc in eis facit: operatur enim in unoquoque secundum eius proprietatem.

Diluitur
argumentum.

Qualiter voluntas habeat proprii actus dominium.

D. Thom.

Ad secundam probationem respondemus in voluntate creata esse duplicem indifferentiam, suspensionis scilicet, & dominii. Prima consistit in eo, quod voluntas maneat absque omni suæ libertatis

Duplici indifferentia.

tatis exercitio: & hoc nequit esse de ratione libertatis; cum libertas nullam oppositionem habeat cum exercitio sibi correspondente. Secunda vero sita est in eo, quod voluntas ita se exercent per aliquod suæ libertatis extremum, ut nihilominus habeat potestatem ad oppositum: & hæc est de ratione libertatis. Auxilium igitur præmovens excludit priorem indifferentiam: quia voluntatem quasi dormientem excitat, & ad exercitium applicat. Secundam vero indifferentiam non excludit: nam ita præmovet voluntatem ad eliciendum actum determinatum, quod nihilominus secum permittit indifferentiam iudicii, & voluntatis potestatem ad eliciendum actum oppositum in sensu diviso, vel ad omittendum actum, quem elicit: atque ideo relinquit indemnem indifferentiam tam contrarietatis, quam contradictionis, ut §. præcedenti ex D. August. & D. Thom. explicuimus.

Non omnis
suppositio an-
tecedens au-
fert libertatem.

Ad tertiam respondetur ex dictis suppositionem antecedentem esse duplicem, aliam necessitantem, aliam pure determinantem. Prima excludit potestatem ad oppositum; atque ideo infert actum necessario, necessitate tam consequentis, quam consequentiæ, & tam physice, quam logice: atque ideo destruit libertatem. Secunda vero ita applicat ad unum actum, quod nihilominus relinquat potestatem ad oppositum in sensu diviso: & subinde infert actum necessario, necessitate præcise consequentiæ logicæ: quia videlicet actus infallibiliter erit. Minime vero connectitur necessario cum actu necessario consequentis, & influxus physici, sive per modum principij excludentis indifferentiam, & potentiam ad oppositum. Suppositio ergo antecedens, quam importat auxilium applicans, non est necessitans; sed pure determinans: quia ita applicat ad unum actum, ut simul cohæreat cum potestate ad oppositum. Et ratio est, quam D. Thom. tradit loco proxime allegato: quia videlicet auxilium à Deo descendens habet efficaciam non solum ad substantiam, sed etiam ad omnes ejus modos, ac perinde respectum ad principium libere, & indifferenter agens. Quamobrem hujus auxilij suppositio non destruit, sed ædificat libertatem creatam.

Necessitas
consequentia
non destruit
libertatem.

Ad quartam probationem respondetur majorem solum verificari, quando extrema connectuntur necessitate absoluta, & tam physice, quam logice; fecus vero quando solum connectuntur necessitate consequentiæ logicæ, & infallibiliter: nam hoc ipso, quod necessitas sit hujus præcise conditionis, permittit potestatem ad oppositum in sensu diviso. Præmotio autem ad amorem verbi gratia & ipse amor hoc posteriori tantummodo connectuntur: quia licet infallibile sit, quod stante tali præmotione, non erit odium, vel carentia amoris, nihilominus infallibile etiam est, quod cum hac determinatione actuali coexistit simul potentia ad oppositum. Unde licet voluntas auxilio præmovente affecta nequeat ipsum auxilium abjicere, saltem immediate, & directe: potest nihilominus amorem, ad quem præmovetur, non elicere, vel exercere actum. Atque ideo majori necessitate conjungitur cum præmotione ad amorem, quam cum ipso amore: ad illam enim pure passive se habet, nullumque dominium habet supra ipsam: ad hanc vero comparatur per modum potentia activæ, & cum vero dominio. Quamobrem licet semel præmoti ad amorem necessario necessitate consequentiæ, & infallibilitatis prædictum actum eliciat; libere tamen absolute illum elicit: quia retinet potentiam ad oppositum in sensu diviso.

142. Ad primam confirmationem dicendum est duplicem esse determinationem voluntatis: ^{Responsio ad 1. confirm.} aliam causalem, & inchoatam, quæ consistit in principiis moventibus voluntatem ad determinationem formalem, sive ad hoc, ut se per proprium exercitium determinet: aliam formalem, & ultimam, quæ consistit in ipsa libera volitione, aut voluntatis exercitio. Porro pro modo determinationis est etiam qualitas libertatis: nam determinatio formalis potentia libera est formaliter libera, utpote quæ à libera potentia procedit: sed determinatio causalis solum potest esse libera causaliter, quia videlicet influit in actum liberum. Fatetur ergo auxilium præmovens non esse determinationem voluntatis formaliter liberam; sed tantum causaliter: quia videlicet parit determinationem formalem, & formaliter liberam: ita enim determinat ad unum actum, quod relinquit indemnem potestatem ad oppositum. Hinc vero nullum præiudicium libertati infertur, ut ex se liquet.

Ad secundam confirmationem respondemus non omnia auxilia subiaci immediate, & in se ipsis voluntati; cum potius ad hoc conferantur, ut voluntatem Deo, & gratiæ subiiciant. Subduntur tamen voluntati in suo effectu: quia nimirum actus ad quos auxilia concurrunt, cadunt sub libertate, & dominio voluntatis, possuntque ab ea adiuta, præmoti exerceri, vel impediri. Unde licet voluntas non sibi subiiciat auxilia, nec ea valeat propriis viribus consequi, vel sibi misericorditer impressa possit immediate, ac directe subiicere: gaudet tamen libero illorum usu: quia operationes prædictis auxiliis correspondentes elicit cum indifferentia iudicii: valetque in sensu diviso, atque ideo absolute exercere actum oppositum. Quod si faceret, auxilium præmovens indirecte excluderet, vel ut verius loquamur, supponeret datum non fuisse.

Ad secundam.

Ad ultimam confirmationem constat ex dictis voluntatem auxilio præmovente affectam posse in uno sensu dissentire, & in alio sensu non posse. Nequit enim dissentire in sensu composito, coniungendo odium verbi gratia cum auxilio præmovente ad amorem: necessarium enim est necessitate infallibilitatis, & consequentiæ, quod stante auxilio præmovente ad amorem, stet etiam amor, & non stet odium. Et hoc pacto salvatur certitudo scientiæ divinæ, infallibilis ordo prædestinationis, & dignitas, atque efficacia gratiæ, quæ aliter congruenter explicari non possunt. Potest tamen voluntas dissentire in sensu diviso: quia etiam si adsit auxilium præmovens ad amorem, adhuc persistit indifferentia iudicii representantis viam ad utrumlibet, & permanet illæsa potentia voluntatis ad eliciendum actum oppositum secundum se. Et hac ratione salvatur libertas voluntatis requisita ad meritum, & demeritum, quæ aliter cum certitudine scientiæ Dei, & cum gratiæ efficacia conciliari nequit.

Ad tertiam.

§. VII.

Aliud pro eadem opinione argumentum proponitur & dissolvitur.

143. **A**rguitur tertio: quia si ad hoc, quod voluntas eliciat operationem supernaturalem, præter omnia auxilia sufficientia, & constituentia voluntatem in actu primo, requiritur aliud auxilium applicans, & præmovens voluntatem ad agendum, sequitur, quod voluntas, dum non præmovetur, non possit simpliciter

Tertium argumentum.

placiter agere : consequens est falsum , & implicatorium : ergo non requiritur auxilium applicans ad agendum. Minor est certa : tum quia voluntas constituta in actu primo undequaque sufficienti ad agendum est simpliciter potens agere , ut ex ipsis terminis liquet : sed auxilia sufficientia , & pertinentia ad actum primum habent pro effectu constituere voluntatem in actu primo undequaque sufficienti ad agendum : ergo absurdum est dicere , quod voluntas habens omnia auxilia sufficientia ad agendum si careat auxilio praevovente non possit simpliciter agere. Tum etiam quia ex supposito fieret , quod cum voluntas caret auxilio praevovente ad actum cadentem sub praecepto , non peccaret in ejus omissione ; siquidem nullus peccat omitendo actum , quem simpliciter elicere nequit : hoc autem nemo Catholicorum concedet : ergo , &c. Sequela vero videtur nota : quoniam voluntas nequit simpliciter agere absque eo , quod est indispensabiliter necessarium ad agendum : sed auxilium applicans , & praevovens est indispensabiliter requisitum ad agendum : ergo voluntas tali auxilio carens nequit simpliciter agere ; tametsi habeat cuncta auxilia sufficientia pertinentia ad actum primum.

Communis Thomistarum responsio.

144. Huic argumento respondent communiter Thomistae auxilium applicans , & praevovens non requiri ad posse , sed ad agere ; siquidem supponit posse proximum , & illud reducit ad exercitium. Unde ex ejus carentia solum infertur , quod voluntas non aget ; minime vero , quod non sit potens ad agendum.

Replica.

Sed contra hanc responsionem est , quod petit principium , & relinquit insolutum argumentum. Nam implicatio in eo intenta consistit in hoc , quod ex una parte voluntas adjuncta omnibus auxiliis sufficientibus possit simpliciter elicere actum ; & quod ex alia parte simpliciter non possit , quando caret auxilio eam applicante , & praevovente , si semel ad actionem requiritur hujusmodi auxilium. Unde respondere , quod praedictum auxilium applicans non requiritur ad posse , est manifesta petitio principij. Quod sic ostenditur : nam quod pertinet ad ordinem operativum , & non se habet , ut actio , neque ut mera conditio , debet esse virtus operativa , & communicare aliquod posse : sed auxilium praevovens pertinet ad ordinem operativum , ut ex se liquet , & aliunde non est actio , neque pura conditio : ergo est virtus communicans aliquod posse : ergo voluntas carens praedicto auxilio non potest simpliciter agere.

Confirmatur primo.

Confirmatur , & declaratur primo : quia id , sine quo voluntas non est simpliciter sufficiens ad agendum , requiritur ad posse voluntatis ; siquidem posse simpliciter complectitur omnia sufficientia ad agendum : sed voluntas carens auxilio praevovente non est simpliciter sufficiens ad agendum : ergo sine tali auxilio non potest simpliciter agere. Probatur minor : quia illud est simpliciter sufficiens , ultra quod non requiritur simpliciter aliud : sed ultra voluntatem , & omnia auxilia pertinentia ad actum primum , requiritur simpliciter auxilium praevovens : ergo sine hoc auxilio voluntas , quamquam aliis auxiliis adjuncta , non est simpliciter sufficiens.

Secundo.

Confirmatur secundo : nam ex suppositione , quod voluntas careat auxilio praevovente ad amorem , amor non est simpliciter possibilis voluntati : ergo data tali suppositione , voluntas non potest elicere simpliciter amorem. Consequentia est evidens : nam eodem sensu , quo potentia po-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

test aliquem actum elicere , ipse actus est possibilis : ergo si actus non est simpliciter possibilis , potentia non potest elicere actum. Antecedens autem probatur : quoniam ex positione ejus , quod est simpliciter possibile , nullum sequitur impossibile : sed facta suppositione , quod voluntas careat auxilio praevovente ad amorem , si poneretur amor , sequeretur aliquod impossibile : ergo facta tali suppositione , amor non est simpliciter possibilis. Probatur minor : quia sequeretur voluntatem esse primum principium suae determinationis , sequerentur etiam alia inconvenientia , quae supra adduximus , ut ostenderemus necessitatem praedicti auxilij.

Confirmatur tertio : quia impossibile est voluntatem carentem auxilio praevovente ad amorem amare , ut communiter docent Thomistae : ergo carentia praedicti auxilij aufert à voluntate posse simpliciter amare : ergo voluntas carens praedicto auxilio non potest simpliciter amorem elicere. Secunda consequentia manifeste infertur ex prima. Haec autem legitime ex antecedenti colligitur : nam si carentia auxilij praevoventis ad amorem non aufert posse simpliciter amare ; non esset ratio asserendi impossibile esse , quod voluntas carens auxilio praevovente ad amorem amet.

Tertio.

145. Respondetur nihilominus sustinendo responsionem inter arguendum datam , quae optima est. Pro cujus intelligentia observa primo principium operationis esse duplex , sive , & in idem redit , dupliciter considerari. Aliud enim est principium habituale , seu potentiale , quod videlicet manet in potentia ad operandum : & hujusmodi principium est separabile ab operatione : uti se habet voluntas potens amare , & non amans. Aliud est principium actuale , nempe quod actu influit : & tale principium , in quantum tale , nequit separari ab actione : implicat enim causam actu agentem non agere : & hoc pacto se habet voluntas , cum actu amat. Inter hujusmodi vero principia , sive inter principium ita diversimode consideratum hoc interest discrimen , quod principium habituale respicit suum exercitium secundum se , & praecisum à circumstantiis ei accidentalibus : eo quod principium habituale solum importat tendentiam specificam in suum terminum , cum ea tantum expeditione , quam actus secundum se (prout ly secundum se complectitur intrinseca tam speciei , quam individuationis) requirit. Vnde quia carentia , vel praesentia praevoventis pro tali actu non pertinet ad eius praedicata intrinseca specifica , vel numerica , sed solum reducit hujusmodi praedicata ad exercitium essendi propterea principium habituale respicit suum actum praescindendo tam à carentia praevoventis ad ipsum , quam à praesentia praevoventis ad actum oppositum , ut subiective , & exercite habitis. Principium autem actuale non respicit exercitium ita praecise , & secundum se consideratum , sed magis ut concernit circumstantias hic , & nunc occurrentes : eo quod respicit tale exercitium non praecise secundum se , sed etiam prout actu occurrit : & actu semper occurrit cum pluribus circumstantiis sibi accidentalibus. Vnde cum carentia praevoventis ad actum verbi gratia amoris sit impossibilis cum amore : propterea voluntas ut stans sub illa carentia nequit esse principium actuale amoris. Ex iis autem principijs habituale solet appellari à Theologis potentia antecedens , actuale vero potentia consequens.

Observanda pro defensione responsionis s perius datae.

Differentia inter principium habituale , & actuale.

146. Observa secundo , quod cum carentia auxilij praevoventis ad amorem inferat infallibiliter

Nota 2.

biliter carentiam ipsius amoris; eodem proportionali modo philosophandum est de prædicti auxilij carentia, ac de carentia amoris. Eadem quippe difficultates militant in eo, quod supposita, & exercita carentia amoris pro instanti *A*, dicatur amor in eodem instanti possibilis; ac in eo, quod supposita carentia auxilij applicantis ad amorem, amor possibilis perseveret: nam multo magis immediate, & directe opponuntur amor, & carentia amoris; ac amor, & carentia auxilij applicantis ad amorem, ut ex ipsis terminis satis liquet. Porro voluntas, quæ in instanti *A* caret amore, potest in eodem instanti elicere amorem, non quidem in sensu composito, sed in sensu diviso. Cujus distinctionis ratio non consistit in eo, quod voluntas stante carentia amoris nequeat amorem elicere; & quod ea carentia sublata possit: hic enim sensus, si veritatem contineret, inferret distinctionem libertatis pro illo instanti, suaderetque voluntatem non libere se gerere, quando omittit amorem; siquidem juxta hunc sensum nequit tunc oppositum extremum attingere: & sic discurrebat, aliosque accipiebat Calvinus, ut vidimus *disput. 1. cap. 3. §. 3.* Sed sensus est voluntatem non posse conjungere amorem cum amoris carentia, quam eo instanti habet: posse tamen elicere amorem secundum se, hoc est non conjunctum cum carentia: qui amor si esset, vel carentiam destrueret, vel non præstitisse supponeret: Nam carentia amoris nullam habet oppositionem cum potentia ad amorem, sed cum amore: illam quippe supponit, tanquam proprium sui susceptivum, hunc vero excludit, velut extremum sibi oppositum. Unde voluntas amore carens nequit amorem elicere in sensu composito, videlicet conjungendo amorem cum ejus carentia, valet tamen ipsum elicere in sensu diviso, nempe conjungendo amorem, non cum amoris carentia, sed cum potentia ejusdemmet voluntatis, quæ tunc actu in præsentia ipsius carentiæ persistit.

Legitima intelligentia sensus compositi, & divisi.

Nota 3.

Quid requiratur, & sufficit ad posse absolute.

147. Tertiò observa, quod ut voluntas dicatur absolute, & simpliciter posse elicere amorem, sufficit, quod illum valeat elicere in sensu diviso, quamvis nequeat in sensu composito. Et ratio est satis manifesta: quoniam ut voluntas dicatur absolute, & simpliciter posse elicere aliquem actum, non exposcit habere potestatem chimericam, & repugnantem, sed solum facultatem veram, & quæ sibi apta est inesse. Potestas autem ad eliciendum amorem in sensu composito carentiæ ejusdem amoris est prorsus chimerica; siquidem amor, & carentia amoris sunt extrema omnino inconiungibilia: facultas vero ad eliciendum amorem in sensu diviso est vere, & apta inesse voluntati; cum carentia amoris relinquat in voluntate eandem potentiam habitualement ad amorem, quæ ante ipsam carentiam inerat voluntati. Alias carentia amoris non reciperetur in voluntate tanquam in subiecto apto ad amorem: ac subinde non esset privatio, sed mera negatio, sicut quæ lapidi inest: quod est adeo falsum, ut id nemo Philosophorum admittat. Sufficit ergo, ut voluntas absolute, & simpliciter dicatur posse elicere amorem, quod ipsum valeat elicere in sensu diviso, quamvis nequeat in sensu composito. Quæ distinctio, & doctrina tenet non solum in potentiis liberis, sed in virtutibus necessariis, & naturalibus: nam visus verbi gratia bruti habentis potentiam expeditam ad videndum, cum actu non videt, potest absolute, etsi non libere

videre: & equus, cum non comedit, potest absolute etsi non libere comedere: illi enim actus tam visionis, quam comestitionis sunt absolute contingentes, & possibiles, etiam quando adsunt eorum carentiæ, cum quibus nequeunt ullo pacto conjungi.

148. Ex iis facile constat ad argumentum *Solutur ar. numero 143.* factum, responderetur enim negando sequelam: nam carentia auxilij applicantis ad amorem non magis aufert à voluntate potestatem ad amorem, ac ejusdem amoris carentia. Vnde cum carentia amoris relinquat in voluntate potestatem ad amorem in sensu diviso, atque ideo potestatem absolute, & simpliciter talem, ut constat ex tertia observatione: sequitur, quod voluntas carens auxilio applicante ad amorem, possit tunc absolute prædictum amorem elicere. Præsertim quia potestas adæquate talis, est effectus formalis auxiliorum adæquate sufficientium, & constituentium voluntatem in actu primo: unde huiusmodi potestas non confertur per auxilium pure applicans, aut per eius carentiam aufertur. Neque oppositum evincit sequelæ probatio: nam licet voluntas nequeat simpliciter agere absque eo, quod est necessarium simpliciter ad agendum per modum virtutis; bene tamen potest simpliciter agere absque eo, quod est necessarium per modum applicationis, seu reductionis ad exercitium, ut constat ex exemplis nuper adductis: visus enim bruti nunquam videt, nisi ad videndum applicetur: & tamen cum non applicetur, & cum non videt, valet absolute videre. Auxilium autem applicans à nobis intentum, nullam dat virtutem, sed virtutem, quam adæquate præsupponit reducit ad exercitium. Vnde ex carentia auxilij applicantis ad amorem minime infertur, quod voluntas non possit simpliciter amare; sed solum, quod non amabit. Quamobrem legitima est responsio *numero 144.* data, quam tradunt communiter Thomistæ.

Nec refert impugnatio contrariorum: quoniam cum auxilium applicans non deserviat ad communicandum novam potentiam, sed ad inferendum actionem, minime incurrimus petitionem principii, quo dicamus voluntatem carentem auxilio ad amorem non esse amaturam, esse tamen potentem amare: sive, & in idem redit, quod voluntas prædicto auxilio carens manet potens in sensu diviso, & per modum principii habitualis, non tamen in sensu composito, & per modum principii actualis. Sed hoc posterius non requiritur, ut voluntas dicatur absolute, & simpliciter potens, ut constat ex dictis. Et falsum est omne, quod spectat ad ordinem operativum, & non est actio, esse virtutem operativam: nam inter hæc datur medium, quod tam operationem, quam virtutem operativam suo modo attingit: auxilium quippe applicans connectit virtutem operativam operationi; quamvis formaliter nec virtus, nec operatio sit, ut supra diximus. An autem mera conditio debeat appellari, nec ne? parum nostra interest, dummodo asseratur conditio indispensablem requirita ob rationes superius assignatas.

149. Ad primam confirmationem respondetur negando minorem: quoniam voluntas constituta in actu primo per auxilia adæquate sufficientia est simpliciter, & adæquate sufficiens, sive habeat auxilium applicans, sive non. Ad probationem

Replica diluitur.

Occurrit prima confirmatio.

nem autem in contrarium distinguenda est maior: *Illud principium est simpliciter sufficiens, ultra quod non requiritur aliud per modum principii, & virtutis*, concedimus maiorem: *Ultra quod non requiritur aliud per modum applicationis, vel reductionis ad exercitium*, negamus maiorem. Optime quippe cohaeret, quod principium operativum sit adequate sufficiens, & potens ad agendum; & quod nihilominus requiratur aliquid aliud, ut actus, vel terminus praedicto principio correspondens ponatur in exercitio: nam hoc, quod ulterius desideratur, non se tenet ex parte virtutis, & sufficientiae, sed magis ex parte exercitii. Quod satis liquet in concursu Dei simultaneo, sine quo creatura nunquam operabitur, & quod est necessarium simpliciter, ut actio creaturae in exercitio eliciatur: & nihilominus sine praedicto concursu stat principium operativum creatum adequate sufficiens ad agendum. Sicut ergo virtus creata, cum qua Deus actu simul non concurrat, potest esse simpliciter sufficiens ad operandum; licet praedictus concursus sit indispensabiliter requisitus ad agendum: ita eadem virtus potest esse simpliciter sufficiens, quamvis auxilium praemovens sit nec solum ad agendum, & actu non conferatur. Et ratio est eadem utrobique: quia videlicet neuter concursus desideratur ad constituendum virtutem creatam in actu primo, sed tantum ad reducendum praedictam virtutem ad exercitium.

Satisfit secundum

Adde hanc confirmationem ad summum evincere, quod voluntas carens auxilio praemovente ad amorem non sit sufficiens per modum principii actualis, & cum potentia consequenti, atque in sensu composito: minime vero quod non sit sufficiens per modum principii habitualis, & cum potentia antecedenti, atque in sensu diviso. Et hoc posterius desiderabatur, ut voluntas absolute, & simpliciter non diceretur principium sufficiens: illud autem primum non obest, ut constat ex supra dictis.

Ad secundam confirmationem respondetur negando maiorem: nam sicut licet fiat suppositio, quod in instanti A detur carentia amoris, adhuc amor est simpliciter in eodem instanti possibilis: ita & a fortiori facta suppositione, quod in praedicto instanti detur carentia auxilii applicantis ad amorem, adhuc amor pro eodem instanti possibilis simpliciter perseverat: maiorem quippe oppositionem habet amor cum amoris carentia, quam cum carentia auxilii applicantis ad amorem. Et ratio est, quoniam possibilitas amoris sumitur absolute, & simpliciter per respectum ad principia, quae per se respicit; non autem per connotationem circumstantiarum accidentaliter occurrentium: cuncta autem principia per se inspecta ab amore perseverant in eodem instanti, in quo adest carentia auxilii applicantis ad amorem: quamobrem amor permanet simpliciter possibilis. Ad probationem autem in contrarium dicendum est, quod licet ex positione rei possibilis praecise considerata, & abstrahendo a circumstantiis accidentaliter occurrentibus, nullum per se sequatur impossibile, vel inconveniens: plerumque tamen accidit, ut facta aliqua suppositione accidentali, plurima absurda sequantur ex positione ejus, quod est absolute, & simpliciter possibile. Id, quod satis constat exemplis saepenumero in hoc dubio repetitis: nam in primis in eodem instanti A, in quo Petrus habet gratiam, potest committere peccatum mortale, & hoc est absolute, & simpliciter possibile: & ta-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

men data illa suppositione, si peccatum re ipsa poneretur, maximum sequeretur absurdum, nempe conjunctio peccati mortalis cum gratia, quae est prius impossibilis. Similiter in instanti, in quo Deus non concurrat simultanee cum creatura ad agendum, potest haec simpliciter agere, alias creatura solum posset agere, quando actu agit, quod est ridiculum: & nihilominus si facta suppositione, quod Deus simultanee non concurrat, creatura actu ageret; manifestum sequeretur inconveniens, videlicet creaturam habere a Deo ullam dependentiam in agendo. Tandem in instanti, in quo equus non comedit; potest absolute comedere, & comestio est illi simpliciter possibilis: & tamen si facta suppositione, quod in illo instanti non comedit, in eodem instanti comederet; inferretur evidens implicatio contradictionis, ut ex ipsis terminis liquet. Quae exempla satis aperte suadent possibilitatem actus desumendam esse per habitudinem ad principia per se requisita, & non per respectum ad circumstantias accidentaliter occurrentes: atque ideo actum manere simpliciter possibilem, quoties persistunt principia per se illius, quamvis accidentaliter occurrant aliae circumstantiae, cum quibus, vel cum propriis principiis, ut subiunt huiusmodi circumstantiis, conjungi non valeat, ut in casu confirmationis contingit.

Tertia dirigitur.

150. Ad ultimam confirmationem, concessa antecedenti, negamus utramque consequentiam: nam antecedens, nempe *Impossibile est voluntatem carentem auxilio applicante ad amorem amare*, ex vi suae dispositionis, & collationis terminorum facit sensum compositum; siquidem modus cadit super extrema dicti simul sumpta, & per modum unius: atque ideo significat voluntatem non posse conjungere carentiam auxilii praemoventis ad amorem cum ipso amore: quod quia verissimum est, merito praedictam propositionem absolute concedimus. Propositiones vero primae, & secundae consequentiae reddunt ex vi suae dispositionis sensum divinum; cum distinguant extrema dicti, vel saltem compositionem non expriment: & consequenter significant voluntatem carentem auxilio praemovente ad amorem carere etiam potentia, & facultate ad ipsum amorem secundum se: quod quia falsum est, ut constat ex dictis, aequo jure utramque consequentiam negamus. Unde praedictum enthymema eodem vitio laborat, ac istud: *Impossibile est voluntatem carentem amore amare: ergo voluntas carens amore non potest amare: & istud: Impossibile est hominem non deambulantem deambulare: ergo homo, qui non deambulat, non habet potentiam ad ambulandum*. Vtriusque autem defectus est satis evidens: nam in antecedenti facimus sensum compositum; significant enim fieri non posse, quod amor, & carentia amoris, deambulatio, & carentia deambulationis simul coexistunt: quod est verissimum. At in consequenti reddunt sensum divinum; expriment enim, quod dum abest actus amandi, & deambulandi, non adsit potentia ad exercendum huiusmodi operationes: quod est omnino falsum. Idem igitur ad enthymema, quod nobis obijcitur, & ad alios paralogismos, quibus velut technis, & cavillis frequenter nos irretire contendunt Adversarii, dicendum est.

S. VIII.

Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

*Quartum
argumentum.*

151.

Arguitur quarto: nam quodlibet auxilium voluntati impressum manet adhuc indifferens, ut inferat, vel non inferat operationem: ergo vel rationes à nobis factæ nihil evincunt; vel si quid suadent, probant, quod dato quolibet auxilio, requiritur aliud, & aliud præcedentia auxilia determinans, & sic usque in infinitum, quod est absurdum: ergo ut hoc inconveniens vitetur, dicendum est, quod suppositis auxiliis constituentibus voluntatem in actu primo, ipsa voluntas sine novo auxilio se determinet ad actum secundum. Utraque consequentia constat. Et antecedens probatur: tum quia posito quocumque auxilio, potest adhuc Deus impedire omnem operationem creaturæ; alias auxilium necessitaret Deum ad agendum: ergo quodlibet auxilium voluntatis impressum est adhuc indifferens, ut inferat, vel non inferat operationem. Tum etiam quia quodlibet auxilium voluntati impressum distinguitur realiter à concursu simultaneo; cum hujusmodi concursus sit formaliter vel actio Dei increata, vel actio elicitæ à creatura: ergo quodlibet auxilium separari valet à concursu Dei simultaneo: sed nequit dari actio creata absque simultaneo Dei concursu: ergo auxilium voluntati impressum manet indifferens, inferat, vel non inferat operationem.

Confirmatio.

Confirmatur: nam si ob aliquam rationem requireretur hujusmodi auxilium applicans, maxime ad determinandum creaturam: atqui concursus Dei non determinat creaturam, sed potius offertur indifferens, ut ab ipsa determinetur: ergo non requiritur auxilium applicans. Probatur minor: quia concursus Dei est concursus causæ universalis: sed concursus causæ universalis progreditur ab ea indifferens, ut per causas particulares ad speciales effectus determinetur: ergo concursus Dei non determinat creaturam, sed magis à creatura determinatur. Quod satis aperte significat scriptura: nam Zachariæ 1. dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: quod frustra exposceret Deus, si ipsius concursus voluntatem creatam ad conversionem determinaret.

Zachar. 1.

*Respondetur
argumento.*

Respondetur argumento negando antecedens: nam cum auxilium applicans voluntatem ad agendum sit ratio formalis reducendi voluntatem ad exercitium, nequit indigere ulteriori auxilio, per quod ad agendum determinetur: atque ideo non est indifferens, sed per semetipsum determinat voluntatem ad unam partem, relinquendo tamen potestatem ad oppositum. Vnde sicut ratio non indiget alia relatione, ut referatur, nec existentia postulat aliam existentiam, ut existat: quia sunt rationes formales conferendi hujusmodi effectus: ita & ob eandem rationem auxilium voluntatem applicans non eget alio auxilio prædeterminante, ut maneat in se determinatum, atque voluntatem determinet. Ad primam autem probationem in contrarium dicendum est, quod licet Deus possit impedire actionem cujuscumque virtutis creatæ constitutæ solum in actu primo, nequit tamen impedire actionem virtutis creatæ applicatæ, & redactæ ab ipso Deo, saltem causaliter, & inchoate ad actum secundum. Vnde cum auxilium applicans reducat, causaliter, & initiative, voluntatem ad exercitium; nequit Deus ope-

rationem voluntatis præmotæ suspendere. Nec est inconveniens hanc necessitatem admittere: quia non provenit originaliter ab auxilio, sed potius ab ipso Deo, qui efficaciam propriæ voluntatis per hujusmodi auxilium exequitur, sibi que necessitatem agendi imponit, quæ proinde non est necessitas absoluta, sed consequens liberam Dei determinationem: atque ideo non præjudicat supremo ejus dominio, & libertati. Per quod liquet ad secundam probationem: nam licet concursus præviis, & simultaneus passive sumpti realiter distinguantur; cum prior consistat formaliter in auxilio præmovente, posterior vero in actione creata, prout à Deo dependet: nihilominus ob rationem nuper traditam nequeunt realiter separari: eo quod proprius effectus auxilij præmoventis est reducere causaliter voluntatem ad actum secundum, in quo concursus creaturæ, & concursus Dei simultaneus passive acceptus identificantur: quamobrem implicat Deum præmoovere efficaciter voluntatem ad agendum, & simul cum voluntate ad agendum non concurrere.

Ad confirmationem respondemus negando minorem: nam si omne auxilium Dei descenderet ab eo cum omnimoda indifferentia, ut per voluntatis arbitrium determinaretur, & trahe-
Solvitur con-
firmitio.
retur ad unam partem; non posset non voluntas creata esse primum principium prædictæ determinationis; nec subderetur in tali determinatione supremo Dei dominio; nec Deus posset certo, & infallibiliter hujusmodi determinationem præscire; aliaque absurda inferrentur, ut liquet partim ex hoc dubio, partim ex alibi dictis; quæ inconvenientia fusius expendemus *diff. 7.* quæ est de auxilio efficaci. Ad probationem autem in contrarium dicimus, quod licet influxus causarum universalium secundarum, quales sunt cœli, sit ex se indifferens, & determinetur per concursum causarum particularium: & quamvis aliqua auxilia, nempe sufficientia, quæ descendunt à prima causa, offerantur etiam cum indifferentia, sintque ulterius determinabilia: nihilominus necessario admittendum est aliquod auxilium Dei determinans ultimatè omnem virtutem operativam creatam, eamque exsuscitans, atque ad exercitium reducens: quod proinde non est in se indifferens, sed omnino determinatum, & ratio formalis determinandi causaliter, & inchoative voluntatem creatam. Nec oppositum probat testimonium Zachariæ, quo potissimum loco Pelagiani fundabant suam blasphemiam, nempe quod à nobis sit initium salutis nostræ, ut loquitur Soto *Soto. lib. 1. de natura, & gratia cap. 16.* Nam prædicta verba tantum nos edocent, quod libere convertamur, ut exponit Concilium Trident. *sess. cap. 5.* minime tamen excludunt necessitatem auxilij prævenientis, & prædeterminantis motum conversionis, juxta illud Joan. 6. *Nemo potest ad me*
Joan. 6.
venire, nisi Pater meus traxerit eum. Sed quia hoc auxilium ita trahit, movet, applicat, & determinat ad conversionem, quod simul relinquit in voluntate facultatem ad dissensum; propterea nos monet Deus, quod convertamur de se, ut ipse tandem per infusionem gratiæ sanctificantis se convertat ad nos.

152. Arguitur quinto: nam si datur auxilium
Quintum ar-
gumentum.
infallibiliter applicans voluntatem ad agendum, superfluum omnia auxilia moralia, cuiusmodi sunt sunt prædicatio, admonitio, correctio, & noticia divinæ iustitiæ, aliaque eiusmodi: consequens est omnino absurdum; siquidem iuxta communem Dei providentiam prædicta auxilia actum conver-

conversionis præcurrunt: ergo non datur auxilium applicans distinctum ab aliis auxiliis sufficientibus, & constituentibus voluntatem in actu primo. Sequela videtur manifesta: quia auxilium infallibiliter applicans voluntatem ad agendum infert infallibiliter operationem: ergo etiam si nulla præcessissent auxilia moralia, prædictam operationem inferret: ergo hujusmodi auxilia superflua sunt: frustra quippe sit per plura, quod fieri potest per pauciora.

Responsio.

Respondetur negando sequelam: quia licet Deus posset subito, & independentem ab auxiliis externæ prædicationis, vel correctionis hominem ad se convertere medio auxilio efficaciter applicante ad conversionem: idque non semel præstiterit in extraordinariis quorundam conversionibus: nihilominus communiter loquendo expedit, ut præcedant auxilia moralia, & ita regulariter contingit. Nam hoc pacto & suavius emolitur cor, & libertas humana magis elucet, dum vel auxiliis moralibus resistit, vel eisdem auxilio applicante præmota, tandem assentitur: procedit quippe Deus sicut in naturalibus ita in supernaturalibus à minus perfecto ad magis perfectum, & ab auxiliis minus efficacibus ad efficaciora. Unde prior est motio moralis ex parte objecti, quam motio physica, & applicativa ex parte subjecti. Et illa debet communiter loquendo augeri, ut conversionem magnorum præceptorum inducat: nam requiruntur urgentiora motiva, ut respiciant à malo. Posita autem illa motione objectiva, succedit motio applicativa ex parte subjecti, quando, & prout Deus decrevit. Videatur D. Augustinus. in lib. de correctione & gratia, ubi toto fere libro hoc argumentum, ex professo diluit, refellens eorum opinionem, qui correctionem non admittebant ex eo, quod Deus, etsi nulla præceat correctio, possit hominem sua gratia convertere; & correctio, si Deus subtrahat suam gratiam, nihil proficiat. Unde cap. 5. eorum ineptas querimoniae sic introducit: *Cnr ergo corripimur, arguimur, reprehendimur? accusamur? Quid facimus, qui non accepimus? Qui hac dicunt, exira culpam se videri volunt in hoc, quod non obediunt Deo: quia utique ipsa obedientia munus eius est, quæ necesse est, ut insit ei, cui charitas inest: quæ sine dubio est, & dat eam pater filiis suis. Hanc, inquit, non accepimus, quid itaque corripimur, quasi nos eam nobis dare possimus, & nostro arbitrio dare nolumus? Eorum autem errorem dispellit S. Doctor his verbis:*

Quod enim vult pro se fieri, qui corripitur non vult, & dicit: Ora potius pro me; ideo corripendus est, ut faciat etiam ipse pro se. Dolor quippe ille, quo sibi displicet, quando sentit correctionis aculeum, excitat eum in maiorem orationis affectum, ut Deo miserante, incremento charitatis adiutus desinat agere pudenda, & dolenda, & agat laudanda, atque gratanda. Hac est correctionis utilitas, quæ nunc maior, nunc minor pro peccatorum diversitate salubriter adhibetur, & tunc est salubris, quando supernus medicus respicit. Non enim aliquid proficit, nisi cum facit, ut peccati sui quæmque pœniteat. Et quis hoc dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum negantem, & fecit flentem? Idem ergo de prædicatione, & noticia divinæ justitiæ, aliisque auxiliis externis, aut etiam internis moventibus ex parte objecti, dicendum est.

Auxilium
efficax non
excludit ne-
cessitatem alio-
rum auxilio-
rum.

D. August.

Ultimum ar-
gumentum.

153. Ultimo arguitur: quia plures rationes ex his, quas in hoc dubio construximus, ut ostenderemus necessitatem auxilij applicantis ad actus supernaturales, probant aequaliter necessitatem di-

vini concursus applicantis ad actus peccaminosos saltem secundum esse materiale consideratos, idque plures Thomistarum admittunt: consequens est absurdum: ergo prædictæ rationes nihil evincunt. Probatur minor: tum quia nequit Deus applicare voluntatem ad materiale peccati, quin applicet ad formale: eo quod concursus efficax infert actum secundum omnes circumstantias, quæ hic, & nunc occurrunt: & actus vestitus cum omnibus circumstantiis hic, & nunc occurrentibus est formaliter peccaminosus: sed Deus nequit causare formale peccati, ut omnes Catholici docent: ergo absurdum est, quod applicet ad materiale illius. Tum etiam, quia in actu odij Dei nõ distinguitur materiale à formali; siquidem odium Dei secundum suam entitatem, & specificam differentiam importat liberam aversionem à Deo: ergo Deus nequit suo concursu applicare ad materiale odij Dei, quin applicet ad formale: hoc autem posterius est omnino absurdum: ergo & illud prius. Tum præterea quia si Deus causaret materiale peccati influxu morali, videlicet suadendo, & alliciendo, non posset non causare formale illius: ergo si causat physicè, & efficaciter materiale, nequit non eodem modo causare formale: efficacior quippe causa est, quæ movet physicè, quam quæ movet moraliter. Tum denique quia Calvinus, Zuinglius, Beza, & eorum sequaces nunquam docuerunt Deum intendere, vel causare peccatum, quatenus peccatum est; siquidem peccatum, quatenus tale, est quoddam malum, & nemo intendens ad malum operatur, ut inquit D. Dionysius cap. 4. de divinis nominibus: & tamen prædicti hæretici damnantur in Concilio Tridentino. sess. 6. can. 10. & 17. quasi asseruerint Deum esse causam peccati: ergo ut Deus dicatur causa peccati (quod est prorsus falsum, & absurdum, sufficit, quod causet peccatum secundum esse materiale. Patet consequentia: quia ex opposito fieret vel Concilium injustè damnasse illos homines, vel eorum asserta non calluisse, vel tandem nihil contra eorum mentem determinasse.

Calvinus.
Zuinglius.
Beza.

Hoc argumentum tangit satis gravem & prolixam difficultatem: eam tamen nec libet, nec oportet in præsentem discutere: quia illi latissimam dedimus operam Tract. 4. disput. 10. dub. 7. ubi ostendimus Deum absolute, & positivo decreto prædeterminare materiale peccati, & Tract. 13. disput. 6. dub. 4. ubi statuimus dari in peccatis commissionis aliquam malitiam positivam, & eodem Tract. disp. 12. dub. 2. ubi declaravimus qualiter potentia peccandi, quatenus talis non producat à Deo quamvis sit aliquid positivum. Quibus locis satis perspicuè occurrimus difficultatibus, quas argumentum proximè factum attingit, & aliis pluribus, quæ ex eodem principio leantur. Si quid autem novum adhuc scrupulum injicit, & præcipuè circa Calvinismum, aut etiam Iansenium, quæ frequenter aequè, ac infructuosè Adversarij nobis objiciunt, illud disp. 1. cap. 3. §. 3. & 4. satis dispunximus, & deinde disp. 7. radicitus demetimus, ostendentes concordiam, quæ D. Augustinus, & D. Thomas componunt gratiæ efficaciam cum libertate præferendam omnino esse concordiam, quam Molinæ discipuli prosequuntur. Unde in præsentem ad argumentum propositum breviter respondemus concedendo majorem intellectam de esse materiali peccati purè materialiter: & specificativè sumpto; & negando minorem eodem sensu intellectam: causat quippe Deus suo auxilio prævio omnes rationes entis imbibitas in actu peccaminoso, quatenus expli-

Responsio re-
missiva.

cant rationem entis ; non vero quatenus expriment malitiam peccati. Nam sub priori ratione continetur sub objecto adæquato divinæ omnipotentiae ; sub posteriori autem illam continentiam subterfugit , & duntaxat continetur intra objectum potentiae defectivæ. Nec in hac parte aliqua difficultas urget in concursu præmovente, quæ eodem fere modo non militet in concursu simultaneo ; quam tamen attingere materiale peccati materialiter acceptum omnes fere Adversarij admittunt. Imo urgentius premunt (si verè pungerent ,) in potentia ad peccandum , quæ quatenus talis , non est à Deo ; & tamen secundum totam suam entitatem à Deo producitur : nullum quippè ens invenitur , quod sub ratione entis à primo ente non fiat, ut argumentabamur loco supra citato.

Diluitur prima probatio in contrarium.

154. Ad primam autem probationem in contrarium dicendum est Deum suo auxilio applicante causare actum peccaminosum secundum omnes circumstantias hic & nunc occurrentes, quæ continentur intra latitudinem divinæ virtutis ; secus vero si intra hanc latitudinem non comprehendantur. Unde quia ultima differentia moralis actus peccaminosi , prout explicat malitiam , & fundamentum prædictæ differentiae in esse fundamenti consideratum non continetur intra latitudinem virtutis divinæ , sed solum intra objectum potentiae ad peccandum ; propterea prædictæ rationes non revocantur in Deum præmoventem , sed in potentiam creaturæ defectibiliter operantis : quamquam rationes entis , & malitiæ non distinguantur formaliter, vel virtualiter, sed tantum quoad munera, & expressiones. Malitia enim, quatenus talis est ens non utcumque, sed ens sub expressione essendi à potentia defectiva ; sub qua ratione non procedit à Deo ; siquidem ipsa potentia defectiva sub hac expressione non fit à Deo ; sed convenit creaturæ rationali ex se ipsa , ut declaravimus loco citato. Quod potest explicari tum exemplo concursus simultanei producentis entitatem actus peccaminosi secundum omnes circumstantias , quæ hic , & nunc occurrunt ; & tamen non producentis malitiam. Tum exemplo voluntatis, quæ non attingit verum sub ratione veri , licet attingat bonum , cum quo verum absque distinctione virtuali identificatur ; quia verum , quatenus tale addit bono quandam expressionem , nempe cognoscibilitatem , sub qua à voluntate nequit attingi , cum cognoscitiva non sit. Idem ergo de entitate , & malitia identificatis in actu peccaminoso dicendum est : illa enim nullam expressionem dicit , quæ Deo repugnet ; hæc vero expressionem importat sub qua solum dicit ordinem ad creaturam , & nullo modo respicit Deum. Quam doctrinam tradit Div. Thom. hac 1. 2. quæst. 79. artic. 2. & in 1. distinct. 37. quæst. 2. artic. 2. ad 5. & alibi sæpè.

Secunda.

Per quod etiam liquet ad secundam probationem : nam ultima differentia odij Dei , tametsi rationem entis importet, & sic accepta sit à Deo præviè , & simultaneè influente ; tamen secundum conceptum malitiæ importat illam entitatem sub expresso respectu ad potentiam defectivam ; & hoc pacto est extra latitudinem divinæ virtutis , & reducitur unice in creaturam tanquam in primum principium.

Tertia.

Ad tertiam probationem concesso antecedenti negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam applicatio physica est magis præcisiva, quam applicatio moralis , quæ per consilium vel

suasione fit : illa enim (præcipue cum applicat ad esse materiale actus mali) solum respicit bonitatem , entitatem , vel actualitatem , aut etiam moralitatem genericam , quæ sunt rationes universalissimo influxui primæ causæ respondentes : hæc autem complectitur omnes circumstantias quoquomodo occurrentes ; siquidem omnis prudenter consilians , vel suadens cuncta prospicere tenetur , ne peccatum succedat. Deinde influxus physicus Dei circa materiale peccati convenit Deo ut causæ universali , secundum quam rationem solum tenetur conferre creaturæ media necessaria ad agendum , non obligatur ei specialiter succurrere , aut illius defectus vitare. At influxus moralis convenit Deo ut provisorio speciali , qui eo ipso debet creaturæ profectui consulere , atque illius defectus vitare. Quod si de iudicio practico , quo pravus effectus voluntatis dirigitur , & quod habet rationem dictaminis , & suasionis fiat idem argumentum ; eadem solutione diluendum erit : nam etiam Deus applicat physicè ad prædictum iudicium secundum esse materiale consideratum ; & non ad esse formale, aut falsitatem pravi dictaminis ; moraliter vero neutrum attingit. Ex quo fit , quod licet respectu actuum supernaturalium statuerimus auxilium infallibiliter applicans , abstrahendo ab hoc , quod prædictum auxilium applicet physicè , vel moraliter , ut num. 111. observavimus : nihilominus respectu entitatis actus peccaminosi nequit admitti in concursu præmovente talis præcisio ; sed huiusmodi concursus ad talem effectum applicat physicè determinatè , & nullo modo moraliter.

Ultima.

Ad ultimam probationem respondetur Calvinum , & affectas docuisse Deum esse Auctorem peccati non solum quantum ad esse materiale , sed etiam quantum ad formalissimum malitiæ : quod absque externis testibus , satis liquet ex libro 1. suarum institut. capite 2. numero 2. & 3. & libro 3. capite 23. §. 8. & 9. ut ostendimus disputatione 3. capite 3. §. 3. Et quidem id consequenter asseruit ad errorem alium , quem prædicabat , nempe homines non agere libere , sed solum spontaneè : quo supposito vel peccata non sunt , vel fiunt à Deo. Et hæc falsa dogmata damnat Concilium Tridentinum locis citatis. Quod si incredibile alicui videatur homines illos existimasse Deum intendere malum , ipsumque efficere , quatenus malum est , advertat non esse minus incredibile , quod homo sine libertate agat , & nihilominus peccet : quod tamen dubio procul hæretici illi docuerunt. Præsertim cum ipsi dicerent Deum intendere , & producere malitiam , ut induit speciem cuiusdam boni , nempe medij necessarij ad ostensionem suæ iustitiæ : sicut ille , qui eligit dicere mendacium ad consequendum aliquod bonum temporale. In quo licet erraverint ; salvarunt tamen specie tenus , dictamen illud naturali lumine notum , quod nemo respiciens ad malum operetur. Sed hanc calumniam , quam Adversariorum plures intentant , jam satis excussam iterum propulsabimus infra disputatione 7. dubio 4. §. 11.

DUBIUM SEPTIMUM.

De variis divisionibus gratia actualis.

Multiplex
gratia actualis
in divisio.

155. **A**ctualis gratia, cujus essentiam, & existentiam hactenus explicuimus, multipliciter dividitur à Doctoribus: partiuntur quippe illam in operantem, & cooperantem, in excitantem, pullantem, vocantem, & adjuvantem, in praevenientem, & comitantem, & subsequenter; & denique in sufficientem, & efficacem. In quibus divisionibus exponendis plurimum insumunt laboris, & varios dicendi modos prosequuntur. Nos autem pressius procedemus: tum quia difficultates hic occurrentes ut plurimum ex æquivocatione vocum procedunt: tum quia suppositis his, quæ hucusque tradidimus, haud arduum est veritatem in præsentī paucioribus explicare. Sed ut major distinctio claritati deserviat, singillatim de his gratiæ membris sermonem instituemus.

§. I.

Exponitur, quid sit gratia operans.

Gratia operans, & cooperans.
D. August.

156. **P**rimus, qui invenitur gratiam actualem divisisse in operantem, & cooperantem, fuit D. Augustinus, in libro de gratia, & libero arbitrio c. 17. ubi hæc scripsit: ipse, nempe Deus, ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apostolus, Certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu. Ut ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur. Augustinum sequuti postea sunt Scholastici cum Magistro in 2. dist. 26. & Theologi cum D. Thom. in hac 1. 2. quest. 111. art. 2. Et quidem gratiæ operantis frequenter meminit Scriptura, ut Isaia 26. Omnia opera nostra operatus est nobis Dominus, & ad Philipp. 2. Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere, & alibi sæpe. Unde Concilium Arausic. canon. 2. diffinit, Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo: nulla vero bona facit homo, quæ non præstet Deus, ut faciat homo. Porro gratiæ operantis nomine non intelligitur gratia quoquomodo influens in operationes nostras: nam in hac acceptione quælibet gratia actualis operans dicitur, cum aliquomodo influat: nec gratia operans speciale membrum constituit. Gratia vero operans particulariter sumpta pertinet ad aliquem motum, quem Deus in nobis sine nobis operatur, juxta verba relata Augustini, Ut velimus sine nobis operatur. Quem imitatur Div. Gregorius lib. 16. Moral. cap. 11. ubi inquit: Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod iam appetimus, agat nobiscum. In his conveniunt Auctores; adeo tamen dissident in explicando, quod sit gratia operans, ut merito dixerit Alvarez disp. 81. in principio tot esse in hac parte sententias, quot capita.

Isaia 26.
Ad Philip. 2.

Conc. Arauf.

D. Gregor.

Alvarez.

Pro cujus resolutione observandum est ex D. Thom. loco superius citato duplicem actum distinguendum esse in voluntate (idemque proportionabiliter dicendum est de intellectu) quorum primus fertur in bonum non ex præcedenti consilio, vel determinatione, sed subito, & indeli-

beratè, ut cum primo incipimus velle bonum, qui prius malum amabamus. Secundus vero fertur in bonum supposita priori determinatione, & consilio. Primus versatur circa finem, vel bonum in communi; secundus circa media, vel bona particularia. Ille appellatur interior; hic autem dicitur exterior: non quia ille à voluntate, & hic à potentiis externis eliciatur: sed quia ille intimius, prius, & immediatius à voluntate procedit; hic vero fit à voluntate medio alio actu priori, & sibi magis intimo. Hoc supposito.

157. Dicendum est primo gratiam actualem operantem respectu voluntatis (& idem proportionabiliter intellige de gratia operante respectu intellectus) consistere formaliter in qualitate fluida, qua Deus causat actum primum voluntatis, sive actum indeliberatum; & interiorem. Hanc conclusionem docent inter alios Arauxo in hac quest. art. 5. dub. 7. num. 25. & Joan. à S. Thom. ibidem art. 1. §. Nihilominus resolutio. Probatur auctoritate simul, & ratione D. Thom. loco citato art. 2. in corpore, ubi inquit: Gratia dupliciter potest intelligi. Uno modo divinum auxilium, quo nos movet ad bene volendum, & agendum. Alio modo habituale donum nobis divinitus inditum. Utrouque autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem, & cooperantem. Operatio enim alicuius effectus non attribuitur mobili, sed moventi, in illo ergo effectui, in quo mens nostra est mota, & non movens, solus autem Deus est movens; operatio Deo attribuitur: & secundum hoc dicitur gratia operans. Et post pauca. Est autem, inquit, in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis. Et quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens: & præsertim cum voluntas incipit velle bonum, quæ prius malum volebat. Et ideo secundum quod Deus movet humanam mentem ad hunc effectum, dicitur gratia operans. Gratia autem actualis, qua Deus nos adjuvat, & facit facere, est quædam qualitas fluida potentiæ operativæ impressa, ut juxta doctrinam ejusdem D. Thom. statuimus dub. 3. num. 50. & dub. præced. à num. 120. ergo gratia operans respectu voluntatis est qualitas fluida ipsi impressa, & causans actum indeliberatum, quo primo afficitur ad bonum.

158. Id, quod magis perspicuum fiet referendo, & refellendo breviter præcipuos dicendi modos, quibus alii Auctores gratiam operantem declarant. Nam in primis gratia operans nequit formaliter consistere in ipso actu indeliberato, quatenus à Deo dependet, ut Montefino, & Ripalda exponunt: cum enim prædictus actus sit vitalis, & supernaturalis; nequit non effluere à potentia constituta in actu primo supernaturali distincto ab ipsa operatione elicienda, ut latè ostendimus dub. 2. Deinde nequit consistere in ipso Deo intime assistente, & unito potentiæ per modum auxilij, ut Suarez, Curiel, & alij affirmant: quia Deus nequit nobis uniti per modum virtutis operativæ, ut dub. 3. statuimus. Præterea non valet consistere in sola sancta cogitatione, ad quam sequitur affectus indeliberatus, ut autumat Vazquez: tum quia illa cogitatio non præstat vires phylicas voluntati ad præcontinendum, & eliciendum supernaturalem effectum: tum quia eandem, & non minorem gratiam admisit Pelagius, ut satis liquet ex dictis dub. 4. Insuper nequit consistere in motione ad quemcumque actum interiorem; ut volunt Medina art. 2. & Ricardus Taper art. 7. contra Lutherum: quoniam plures sunt actus interiores, in quibus voluntas

Quid sit gratia operans.

Arauxo.
Joan. à S. Th.

Contrarij dicendi modi impugnantur.

Montefino.
Ripalda.

Suarez.
Curiel.

Vazquez.

Medina.
Ricardus.

voluntas se movet : gratia autem operans specialiter dicta pertinet ad actus, in quibus voluntas se habet non ut movens, sed ut mota. Tandem consistere non potest in qualitate fluida, quatenus præcisè confert effectum formalem applicandi, ut tradunt Gonet *disp. 3. art. 2. conclus. 3.* & Alvarez *loco superius citato* : qui subinde inferunt prædictam qualitatem, quatenus infert operationem, & simul cum voluntate influit, esse gratiam cooperantem. Nam gratia operans sic accepta pertinet ad omnes operationes voluntatis tam indeliberatas, quam deliberatas, ut prædicti Auctores admittunt : & tamen D. Thom. gratiam operantem specialiter dictam asserit unice pertinere ad primam, ac indeliberatam voluntatis operationem, quam actum interiorem appellat ob maximam ad potentiam intimitatem, & quia alium actum non præsupponit. Dicere autem cum Gonet, quod D. Thom. nomine actus interioris intelligat solam voluntatis applicationem absurdum est, & contra mentem S. Doctoris : tum quia applicatio, ut præintelligitur ad actum, non est actus, ut ex se liquet : tum quia Div. Thom. per actum interiorem expresse significavit operationem à voluntate elicita : *Præsertim*, inquit, *cum voluntas incipit velle bonum, quæ prius malum volebat.* Maneat igitur gratiam actualem operantem specialiter dictam consistere formaliter in qualitate fluida inferente, & causante primam, & indeliberatam voluntatis operationem, per quam incipit ad bonum converti.

Gonet.
Alvarez.

Prima obiectio.

159. Sed obijcies primo: quoniam gratia operans pertinet ad illum effectum, in quo voluntas se habet non ut movens, sed ut mota, ut tradunt D. August. & D. Thom. atqui voluntas in primo actu se habet ut movens : cum enim prædictus actus sit vitalis, & voluntatis nequit non à voluntate ut se movente procedere : ergo gratia operans non consistit in qualitate fluida, ut infert prædictum actum ; sed in eadem, quatenus in genere causæ formalis reddit potentiam applicatam : ad hunc quippè effectum voluntas pure passivè se habet.

Nec satisfacies respondendo, quod licet prima voluntatis operatio sit ab eadem se movente physice, & vitaliter ; non tamen se movente moraliter, & applicativè, cum prædictus actus supponatur esse necessarius, & indeliberatus. Hoc, inquam, non satisfacit : quoniam omnis volitio libera debet procedere à voluntate se movente liberè, & applicativè ; siquidem de ratione agentis liberi est, quod suppositis omnibus requisitis ex parte actus primi se applicet ad agendum : atqui primus voluntatis actus potest esse liber, ut patet in Angelis, & Christo Domino : ergo primus voluntatis actus est à voluntate se movente non solum physice, & vitaliter, sed etiam moraliter, & applicativè.

Diluitur.

Respondetur sustinendo traditam responsionem, quæ optima est & ad mentem D. Thomæ. Nec evertitur inserta impugnatione : nam longè diversa sunt actum esse liberum, & esse deliberatum ; procedere à voluntate agente cum indifferentia, & procedere ab eadem se moraliter applicante. Ut enim actus liber evadat, satis est, quod reguletur per cognitionem indifferentem, & quod eliciatur à principio potenti non operare saltem in sensu diviso : ut autem sit actus deliberatus, requiritur, quod sit ex alio præsupposito, ex quo voluntas se moveat, quodque præsupponat propriam deliberationem, & consilium. Primus ergo voluntatis actus potest esse liber, si cogni-

tione indifferenti in proponendo reguletur, ut in Angelis, & Christo Domino contingit : nequit tamen esse deliberatus ; siquidem non præsupponit alium actum, nec reguletur per dictamen ortum ex proprio consilio, sed per cogitationem specialiter à Deo impressam. Et ideo concedimus, quod primus actus sit à voluntate se movente physice, vitaliter, & liberè : negamus tamen, quod sit à voluntate absolute se movente : nam hoc posterius denotat deliberationem, & applicationem ortam moraliter à proprio supposito : quod nunquam in prima voluntatis operatione invenitur, ut latius exposuimus in *Tract. de Angelis disp. 11. dub. unico* ferè per totum, & præcipuè *a num. 23.* Ex quibus fit omnem primum voluntatis actum supernaturalem esse effectum proprium gratiæ operantis ; sive talis actus sit omnino necessarius, sive liber. Fit etiam primam Angeli volitionem non potuisse esse peccaminosam : quia fuit specialiter à Deo determinante voluntatem per dictamen unice moraliter à Deo causatum. Attingit tamen Angelus per illam finem simul, & media : id quippè exposcit ejus naturæ sicut & quod sine discursu cognoscat principium, & conclusionem. Quod in nobis ob inferiorem modum operandi non accidit : sed quem admodum distinctis intellectionibus præmissas, & conclusiones cognoscimus, ita diversis volitionibus finem, & media appetimus. Quamobrem primus actus in nobis est effectus gratiæ operantis ; secundus vero gratiæ cooperantis, ut §. sequenti dicemus.

160. Obijcies secundo : nam voluntas naturaliter, & necessario movetur ad bonum sibi propositum absque indifferentia : sed prima cognitio nobis à Deo immissa proponit voluntati bonum absque indifferentia, saltem contrarietatis, ut modò supponimus : ergo posita tali cogitatione, voluntas necessario, & naturaliter fertur in prædictum bonum : ergo superfluit qualitas fluida voluntati superaddita : & consequenter gratia operans, non in qualitate fluida, sed in sola cogitatione formaliter consistit.

Respondetur majorem ad summum verificari solvitur. suppositis omnibus requisitis, quæ ex parte voluntatis ad eliciendum actum desiderantur ; inter quæ (cum actus eliciendus est supernaturalis) præcipuè recensentur qualitas fluida supernaturalis voluntatem elevans, ut *dub. 2. & 4.* explicuimus, & simul qualitas fluida, vel alia motio voluntatem ad operandum reducens, ut *dub. 6.* declaravimus. Quapropter licet sancta cogitatio sollicitet ad amorem boni apprehensi ; nunquam tamen voluntas illum eliciet, nisi prius hujusmodi qualitatibus fluidis afficiatur. Sicut etiam visio beatifica excitat ad amorem charitatis ; quem tamen voluntas absque charitate non eliciet. Cumque prædictæ qualitates ultimo compleant, & determinant voluntatem, potius in eis, quam in sancta cogitatione ratio gratiæ operantis constituenda est. Præsertim cum ipsa sancta cogitatio nequeat esse primum auxilium intrinsecum ; sed gratiam aliquam operantem pro sui elicientia postulet, ut ex dictis *dub. 2.* liquet.

161. Ultimo possent nobis opponi aliqua testimonia D. Thom. in quibus videtur docere gratiam actualem non esse qualitatem, sed animæ motum, sive operationem, ut docet *1. 2. quæst. 110. art. 2. & quæst. 111. art. 2.* in corpore, & in respons. ad 1. Sed hæc jam exposuimus *dub. 3. §. 4.* ubi declaravimus legitimam Sancti Doctoris sententiam.

§. II.

*Quid sit gratia cooperans, declaratur.*Gratia coope-
rans.Marc. ultim.
ad Cor. 15.

D. August.

Quid sit.

Arauxo.
Joan. à S. Th.Diversi modi
explicandi
gratiam co-
operantem
impugnantur.

Vazquez.

D. August.

162. **Q**Uæ §. præcedenti tradidimus, viam facilem aperuere ad exponendum gratiæ cooperantis naturam. Cujus haud obscure meminit Sacra Pagina pluribus in locis, & præcipue Marci ultim. *Domino cooperante*, & 1. ad Corinth. 15. *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Ex quibus gratiæ cooperantis notionem desumpsit D. August. locis supra citatis, ubi ait: *Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incepit: quia ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*. Dubium autem est, in quo gratia cooperans formaliter consistat? Circa quod innumeræ sunt Auctorum sententiæ, quibus prætermis.

163. Dicendum est secundo gratiam actualem cooperantem respectu voluntatis (idem proportionabiliter intellige respectu intellectus) consistere formaliter in qualitate fluida voluntati impressa, & causante actum, qui cum deliberatione fertur in bonum. Hanc assertionem docent Arauxo ubi supra, & Joan. à S. Thoma art. 2. Probatur ratione: quia gratia actualis pertinet ad illum actum, in quo voluntas non se movet ex propria deliberatione, sed ex instinctu Dei, dicitur operans: eo quod solus Deus cum deliberatione operatur: ergo gratia actualis spectans ad illam operationem, in qua voluntas cum proprii suppositi deliberatione se movet, dicitur gratia cooperans; siquidem in ea tam Deus, quam voluntas applicative, & cum deliberatione operantur: ergo sicut gratia operans consistit formaliter in qualitate fluida inferente actum indeliberatum, siue volitionem erga finem, aut bonum in communi: ita gratia cooperans consistit formaliter in qualitate fluida inferente actum deliberatum, siue electionem mediorum, & affectum erga bona particularia. Et hoc tradit D. Thom. art. 2. citato, ubi post verba superius relata inquit: *Alius autem est actus exterior, qui cum à voluntate imperetur, consequens est, quod ad hunc actum operatio attribuitur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adiuvat & interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, & exterius facultatem operandi præbendo, respectu huiusmodi actus dicitur gratia cooperans*. Nomine enim actus imperati, & exterioris intelligit volitionem deliberatam, quæ exterior dicitur, quia supponit alium intimiorem actum, nempe amorem finis; & imperata vocatur, quia ex prædicto amore indeliberato ortum ducit. Ad eam autem eliciendam asserit Deum nos adjuvare & per subministrationem gratiæ interioris, quam cooperantem absolute vocamus, & per externam protectionem, & remotionem impedimentorum, quam gratiam cooperantem cum addito dicimus, nempe cooperantem extrinsecè.

164. Roboratur amplius nostra conclusio impugnando breviter modos, quibus alij Auctores gratiam cooperantem exponunt. Quidam enim existimant consistere vel in ipsis actibus deliberatis, quatenus sunt à Deo, vel in ipso Deo intime unito voluntati in ratione auxilij, vel denique in sola sancta cogitatione, quatenus motum indeliberatum inducit. Sed hos omnes dicendi modos late exclusimus locis §. præced. citatis. Et præsertim displicet posterior, quem valde perspicue rejicere solet D. Augustin. nam lib. de gratia

Christi cap. 10. Pelagium introducit sic loquentem: *Operatur in nobis velle, quod bonum est, dum revelatione sapientie in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem*. August. autem converso in lib. de Spiritu, & littera cap. 3. inquit: *Ut bonum diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris: perspicue docens ad bonum affectum aliud auxilium præter cogitationem, voluntati superaddendum esse*.

Alij solius vocis sono ducti putant gratiam cooperantem nihil aliud esse, quam concursum Dei simultaneum. Sed falluntur: nam licet gratia cooperans concursum Dei simultaneum vel complectatur, vel connotet; nihilominus præter hunc concursum importat aliquid prævium voluntatem roborans, & usque ad operationem deliberatam perducens: tum quia id satis expressit D. Thom. verbis supra citatis: *Deus, inquit, nos adiuvat & interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, & exterius facultatem operandi præbendo: & respectu huiusmodi actus dicitur gratia cooperans*. Præsertim quia ut voluntas supernaturalem operationem deliberatam eliciat, non sufficit, quod adjuvetur concursu supernaturali Dei simultaneo; sed debet prius elevari per aliquam supernaturalem virtutem, ratione cuius actum supernaturalem præcontineat, ut latius ostendimus dub. 2. §. 3.

Alij deinde ut Curiel in presenti dub. 2. §. 6. & Joannes Gonzalez 1. parte disp. 5. sect. 3. asserunt gratiam cooperantem esse actum indeliberatum voluntatis, medio, quo trahitur ad consensum liberum. Sed nec hic dicendi modus potest sustineri: tum quia gratia cooperans habet infallibilem connexionem cum operatione deliberata; siquidem Deus per talem gratiam cooperatur, & influit in prædicti actus elicentiam: affectus autem indeliberatus sibi relictus non habet necessariam connexionem cum assensu deliberato, siquidem multoties resistimus subitæ inspirationi, & affectui: ergo gratia cooperans nequit in affectu indeliberato consistere; sed necessario superaddenda est motio, vel qualitas fluida, quæ motum indeliberatum cum deliberato conjungat. Tum etiam quia affectus indeliberatus nequit inferre assensum deliberatum nisi media cognitione indifferenti; cum hæc sit regula immediata liberæ volitionis: sed cognitio indifferens non præstat vires sufficientes, & efficaces ad assensum deliberatum supernaturalem, ut contra Vazquez statuiamus dub. 4. ergo gratia cooperans non consistit in affectu indeliberato.

Tandem alij asserunt gratiam cooperantem consistere in qualitate fluida, quatenus effective concurret ad omnem nostram operationem: quod tuentur Alvarez, Gonet locis §. præced. citatis. Cæterum hic dicendi modus est contra D. Thom. art. sape citato: nam juxta hos Doctores gratia cooperans influit in omnem operationem tam deliberatam, quam indeliberatam, & tam interiorem, quam exterioriorem: cum tamen D. Thom. doceat gratiam operantem habere pro speciali effectu actum indeliberatum, & interiorem; gratiam vero cooperantem respicere actum deliberatum, & exterioriorem, ut sola articuli lectione constabit, & liquet ex dictis §. præcedenti. Relinquitur ergo gratiam cooperantem consistere formaliter in qualitate fluida inferente non quamlibet voluntatis operationem, sed determinante consensum deliberatum, quem D. Thom. ob rationem superius assignatam actum exterioriorem appellat.

Confectarium. 165. Ex quibus inferitur contra plures ex Autoribus nuper relatis gratiam actualem operantem, & cooperantem non esse eandem realiter gratiam, vel qualitatem cum sola diversa connotatione, vel respectu; sed esse duas qualitates fluidas realiter distinctas. Et ratio liquet ex dictis: nam pro qualibet operatione supernaturali datur qualitas fluida tum ad elevandum potentiam, ut ostendimus *dub. 3.* tum ad præcontinendum ultimam actualitatem operationis, ut diximus *dub. 5.* tum ad tollendum suspensionem potentiae creatæ, & subordinandum eam Deo, ut statuimus *dub. 6.* constat autem, quod motus indeliberatus, & deliberatus sunt frequenter operationes realiter distinctæ: ergo gratia requisita ad motum indeliberatum, quæ dicitur operans, distinguitur realiter à gratia requisita pro motu deliberato, quæ cooperans appellatur. Præsertim cum D. August. & alij Patres communiter doceant contra Pelagium gratiam ad singulos actus dari, ut fusius ostendimus duobus *dubitis* præced.

Obiectio ex D. Thom. dissipatur. 166. Cui doctrinæ non opponitur D. Thom. in hoc art. in respons. ad 4. ubi ait: *Dicendum, quod gratia operans, & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diversos effectus, ut ex supra dictis patet, nempe ex corpore articuli.* Nam hæc verba referenda sunt ad gratiam habituales, de qua dixerat S. Doctor: *Si vero accipiatur gratia pro habitualis dono, sic est duplex gratia effectus, sicut & cuilibet alterius forma: quorum primus est esse, secundus est operatio. Sicut caloris operatio est facere calidum, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, in quantum animam sanat, vel iustificat, sive gratiam Deo facit, dicitur gratia operans: in quantum vero est principium operis meritorij, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.* De hac ergo gratia habituali intelligendus est Div. Thom. cum asserit gratiam operantem, & cooperantem esse eandem gratiam cum diversis effectibus: eadem quippe gratia habitualis præstat effectum formalem, qui abusive dicitur operatio; & influit deinde in genere causæ efficientis cooperando libero arbitrio, ut in notis ad prædictum articulum observavimus. At effectus proprii gratiæ operantis, & cooperantis actualis sunt diversæ operationes, nempe volitio indeliberata, & deliberata, ut S. Doctor ante præmissa verba asseruerat. Ad quamlibet autem operationem requiritur gratia, vel motio actualis, ut tradit idem D. Thom. *questione 109. artic. 1.* in corpore, his verbis: *Quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo.* Et infra: *Sic igitur actio intellectus, & cuiuscumque entis creati dependet à Deo quantum ad duo. Uno modo in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit: alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum.* Unde sicut volitio indeliberata, & deliberata distinguuntur realiter, ita gratia actualis operans, & cooperans, quæ ipsis deserviunt, & cum eisdem transeunt, debent realiter distingu.

Alia obiectio. 167. Sed oppones: nam adiutorium pro actibus deliberatis, quod gratiam cooperantem appellamus, deservit ad faciendam, perficiendamque iustitiam, ut tradit D. August. *lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 17.* sed adiutorium collatum ad faciendam, perficiendamque iustitiam consistit in notitia boni, & in victrice delectatione, ut docet idem S. Doctor in *lib. de pecca-*

tor. meritis, & remissione cap. 19. his verbis: *Cum ab illo illius adiutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque iustitiam, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat, quod latebat, & suave faciat, quod non delectabat?* Et eodem loco asserit Deum permittere peccatum, quando non tribuit *vel certam scientiam, vel victricem delectationem.* Cum ergo boni notitia, & victrix delectatio sint actus hominis; sequitur, quod iuxta mentem D. Augustini gratia cooperans non consistit formaliter in qualitate fluida operationes antecedente, sed in prædictis operationibus.

Respondetur victricem delectationem esse quidem adiutorium ad perficiendam iustitiam mediis actibus deliberatis. At victrix delectatio non importat præcisè simplicem, & indeliberatam delectationem in bono: hæc quippe non est infallibiliter victrix, cum solum moveat inadæquate, & frequenter effectum deliberati consensus non assequatur, ut supra vidimus. Ut ergo dicatur victrix, exposcit sibi adjungi novum adiutorium gratiæ actualis, & efficacis, quod D. August. *charitatem* appellat, & præter illam delectationem exposcit in *lib. de Spiritu, & littera cap. 3.* his verbis: *Cum id, quod agendum, & quod nitendum est, coeperit non latere, nisi etiam delectet, & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur, charitas diffunditur in cordibus nostris, non per liberum arbitrium, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ubi charitatis nomine non significari liberum, vel necessarium amorem; sed auxilium actuale ab Spiritu sancto diffusum, quod Augustinus frequenter *charitatem* appellat, satis liquet cum ex ipso contextu, cum ex aliis S. Doctoris testimoniis. Unde quando in loco, quod nobis obijcitur, docet nihil aliud nos petere ad perficiendam iustitiam, quam *victricem delectationem*, minimè excludit gratiam actualem ab omni operatione tam deliberata, quam indeliberata distinctam: sed magis illam sub illo complexo subintelligit. Ratio autem quare rationem gratiæ cooperantis potius constituamus in qualitate fluida, quam in delectatione, satis liquet ex dictis, nam illa qualitas habet ex se efficaciam ad inferendum infallibiliter effectum deliberatum; qua energia destituitur delectatio sibi relicta; cum solum sit victrix, quatenus substat prædictæ motioni. Et ideo licet victrix delectatio valeat dici gratia cooperans: nihilominus tribuendo singula singulis, præcipua ratio gratiæ cooperantis non in delectatione, sed in auxilio, vel qualitate fluida formaliter, & in recto consistit.

§. III.

Explicatur divisio gratiæ actualis in excitantem & adjuvantem.

168. Succedit, ut declaremus divisionem gratiæ actualis in excitantem, & adjuvantem, quam tradunt inter alios Div. August. *lib. de peccator. meritis* dicens: *Bonam, & piam voluntatem, nisi Deo excitante, & adjuvante habere non possumus.* Et D. Bernard. *lib. de gratia, & libero arbitrio* his verbis: *Conatus nostri cassi sunt, si non adjuvantur, & nulli, si non excitentur.* Eamque apertè supponit Concilium Trident. *sess. 6. cap. 5.* ubi ait: *Disponuntur, inquit, ad iustitiam, dum excitati divina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum.* Habetque huiusmodi divisio fundamentum

Diluitur.

Quid sit apud D. August. victrix delectatio.

110.

Gratia excitans, & adjuvans.

D. August.

D. Bernard.

Conc. Trid.

mentum in sacra Scriptura : nam in quibusdam locis docet nos excitari, & vocari à Deo interiorius pulsante, ut Apocal. 3. *Ecce ego sto ad ostium, & pulso.* Et ad Ephes. 5. *Surge, qui dormis :* in aliis vero divinum adiutorium exposcit, ut Psal. 69. *Deus in adiutorium meum intende : Domine ad adjuvandum me festina,* & alibi sæpè. Difficultas autem est circa legitimam hujus divisionis intelligentiam.

Apocal. 3.
Ad Ephes. 5.
Psal. 69.

Nota 1.

D. Prosper.

Pro cujus luce observa primo gratiam *excitantem* posse usurpari pro quocumque dono nos sollicitante, & trahente ad perfectam conversionem : & hac ratione innumera beneficia tam interna, quam externa complectitur, quibus ad Deum afficimur, ut eleganter Div. Prosper libro *adversus Collator. capite 14.* his verbis : *Trahit igitur ad Deum contemplatio elementorum, & omnium, quæ in eis sunt, ornatissima pulchritudo. Invisibilia enim eius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Trahit rerum gestarum cognitio : & divinorum operum relaturæ animum audientis inflammant, narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius, quæ facit. Trahit timor : principium enim sapientia timor Domini. Trahit lætitia : quoniam lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Trahit desiderium : quoniam concupiscit, & deficit anima in atria Domini. Trahit delectatio lectionis : Quam dulcia enim faucibus meis eloquia tua super mel, & favum ori meo. Quis perspicere, aut enarrare possit, per quot affectus visitatio Dei animum ducat humanum, ut quæ fugiebat, sequatur ; quæ oderat, diligat ; quæ fastidiebat, esuriat : ac subito commutatione mirabili, quæ clausa ei fuerant, sint aperta ; quæ onerosa, sint levia ; quæ amara, sint dulcia, quæ obscura, sint lucida ? Hoc autem modo si gratia excitans accipiat, nequit speciale membrum gratiæ actualis constituere, cum tot objecta, notitias, & affectus complectatur. Pressius ergo consideranda est, pro eo videlicet auxilio, quo Deus primo hominem interiorius pulsât, & vocat : hoc quippe inter cuncta alia nomen gratiæ *excitantis*, pulsantis, & vocantis (quæ idem reipsa sunt) titulo peculiari meretur, ut ex se liquet, & admittunt communiter Doctores.*

Nota 2.

Secundo observa gratiam *adjuvantem* bifariam etiam usurpari : uno modo generali, & lata acceptione, pro omni auxilio, quo Deus nos adjuvat in negotio salutis, sive intrinsecè, sive extrinsecè, sive antecederet, sive consequenter : qua ratione cuncta auxilia, & ipsam gratiam excitantem complectitur, nec peculiarem speciem gratiæ actualis importat. Altero modo accipitur strictè, & specialiter pro eo auxilio, quo jam excitati & vocati adjuvamur, & promovemur ad perfectam concursionem : quo pacto gratiam excitantem supponit, & ab ea distinguitur, ut colligitur ex Tridentino sess. 6. cap. 5. His suppositis.

Resolutio difficultatis.

162. Dicendum est tertio gratiam *excitantem* esse idem realiter auxilium cum gratia operante, & gratiam *adjuvantem* esse idem realiter auxilium cum gratia cooperante : & consequenter gratiam *excitantem* consistere formaliter in qualitate fluida causante primum motum indeliberatum, & gratiam *adjuvantem* consistere formaliter in qualitate fluida causante subsequentes motus deliberatos. Hæc secunda assertionis pars satis liquet ex dictis *duplici §. præcurs. Salm. Theol. Tom. V.*

c. denti, ubi eam firmavimus. Prior autem colligitur manifestè ex Div. Thoma : nam cum Sanctus Doctor in hac questione 111. varias divisiones gratiæ actualis adduxerit, hujus divisionis non meminit : quod minimè facit, quia ipsam spreverit, quam sciebat fuisse traditam ab Augustino : sed quia nomine gratiæ operantis, & cooperantis *excitantem* etiam, & *adjuvantem* comprehendit : quam proinde non oportuit diverso articulo declarare. Et hæc pars probatur facile ex dictis : quoniam gratia *excitans* specialiter dicta est primum auxilium, quo Deus inchoat nostram conversionem, & nos revocat à somno peccati, vel etiam insensibilitatis : atqui primum auxilium intrinsecum est reipsa gratia operans ; siquidem habet pro effectu motus indeliberatos, quos prædicta gratia excitat : ergo gratia excitans peculiariter dicta est idem realiter cum gratia operante. Similiter gratia specialiter *adjuvans* est illud auxilium, quo Deus hominem jam vocatum adjuvat, & promovet ad perfectum consensum, sive ad consummationem suæ conversionis : sed hujusmodi auxilium est reipsa gratia cooperans ; siquidem spicit tanquam proprium effectum motum deliberatum, in quo perficitur, & consummatur conversio, & cui gratia cooperans deservit : ergo gratia adjuvans est idem realiter cum gratia cooperante.

Confirmatur, & declaratur amplius, tacite *Confirmatur* occurrendo aliquibus objectionibus : quoniam licet omnis intellectio supernaturalis sit quædam vocatio passiva, & attentio ad Deum ; nihilominus propriè loquendo sola prima intellectio potest appellari *excitatio* : non enim excitari, atque evigilare dicitur homo jam expergefactus ; sed ille solum, qui prius dormiebat, juxta illud Apostoli, *Surge, qui dormis, & illuminabit te Christus* : constat autem, quod primus actus intellectus est omnino indeliberatus, cum non proveniat ex applicatione voluntatis proprii suppositi, sed ex motione Dei speciali : ergo gratia specialiter, & propriè excitans habet pro effectu primum, & indeliberatum actum intellectus : atqui gratia operans respicit per se eundem effectum, ut §. 1. explicuimus : ergo gratia operans, & excitans sunt idem realiter auxilium : quod dicitur *operans*, quia per illud solus Deus moraliter operatur ; & *excitans* appellatur, quia per ipsum trahit hominem ad primam attentionem.

Similiter quamvis Deus adjuvet hominem in operatione conducente ad salutem ab ipso quoquo modo elicienda ; nihilominus tunc propriè eum adjuvare dicitur, quando homo agit ut homo, hoc est, cum propria deliberatione, & consilio, atque ideo cum elicit actus deliberatos : nam adiutorium unius supponit, vel comitatur operationem alterius. Cum ergo homo in primo actu non agat deliberatè, sed solus Deus dicatur tunc operari ; sequitur, quod gratia specialiter adjuvans non respiciat per se actus indeliberatos, sed solum deliberatos, in quibus homo moraliter operatur, & moraliter adjuvatur. Eundem autem effectum habet gratia cooperans, ut §. 2. statuimus. Ergo gratia adjuvans, & gratia cooperans specialiter dictæ sunt idem realiter auxilium. Quæ intelligenda sunt tum de gratia operante & excitante, tum de gratia cooperante, & adjuvante respectu ejusdem potentia : si enim ad diversas spectent, realiter distinguuntur, sicut ipse

ipse operationes, quibus deserviunt : atque ideo gratia operans, & excitans ad primum actum intellectus differt realiter à gratia operante, & excitante ad primum voluntatis affectum.

Dispelluntur
aliquæ ob-
jectiones.

163. Adversus nostram assertionem posset opponi gratiam excitantem, & vocantem esse formaliter excitationem, & vocationem, quæ non sunt qualitates fluidæ, & emortuæ, sed operationes vitales. Sed hoc argumentum diluimus *dub. 2. §. 4.* ubi de hac re egimus ex professo. Posset etiam opponi gratiam adjuvantem non prævenire, sed comitari affectum deliberatum, ut ipsum nomen adjutorij significare videtur : atque ideo non consistere in qualitate fluida prævia, sed in concursu Dei simultaneo. Cæterum hæc difficultas, si quæ est, militat etiam in gratia coeoperante, de qua egimus §. *precedenti*, & ex dictis in hac disputatione fere per totam facile excluditur : nam cum infirmitas potentiæ naturalis ad eliciendum supernaturales operationes proveniat tam ex defectu virtutis præcontentivæ, quam ex indifferentia potentiæ agentis creati : nequit gratia *adiuvans* adæquatè consistere in solo concursu Dei simultaneo, sed etiam, ac principalius complectitur qualitatem fluidam elevantem potentiam, & reducentem potentiam ad actum.

§. IV.

Declaratur divisio gratiæ actualis in prævenientem & subsequentem.

Gratia præ-
veniens, & sub-
sequens.

Psal. 58.

Psal. 20.

Psal. 22.

D. August.

Conc. Trid

164. TERTIO dividitur gratia actualis in prævenientem, & subsequentem. Quæ divisio sicut & præcedentes desumitur ex sacris literis : nam de *præveniente* dicitur Psal. 58. *Misericordia eius præveniet me*, & Psal. 20. *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. De *subsequente* vero dicitur Psal. 22. *Et misericordia eius subsequetur me*. Ex quibus locis desumpsit hanc divisionem Div. August. in *lib. de natura, & gratia cap. 32.* ubi ait : *Prævenit, ut sanemur; subsequitur, ut sanati vegetemur : prævenit, ut vocemur; subsequitur, ut glorificemur*. Unde illam communiter docent alij Patres, & Theologi cum Magistro in *2. dist. 26.* & D. Thom. in *presenti artic. 3.* Et quod plurius est, eam firmat Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 16.* his verbis : *Ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos iustificatos ingit virtutem insinuit. Quæ virtus bona eorum opera antecedit semper, & comitatur, & subsequitur; & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possunt*. Quæ verbalicet explicite procedant de gratia habituali, in actuali etiam suum locum habent, ut communiter observant interpretes D. Thom. ad locum supra citatum, ubi Sanctus Doctor de sola gratia habituali videtur loqui, sed reipsa actualement etiam comprehendit. His suppositis, quæ omnes admittunt, explicandum superest, in quo utraque gratia consistat, & qualiter hæc partitio intelligenda sit.

Ordo inter
actus ad ius-
tificationem
concurrentes.

165. Pro quo animadvertendum est plures actus in negotio solutis intervenire. Primo enim reperiuntur aliqui motus indeliberati, quibus incipimus attendere ad æterna, & afficimur ad salutem : deinde subsequuntur alij motus deliberati, imperfecti tamen, ut timor gehennæ : postea ad sunt alij motus deliberati perfectiores, qui

justificationem comitantur, ut contritio : tandem sequuntur omnes actus, qui iustitiæ statum supponunt. Ex iis autem primus actus omnes præcedit, & ad nullum sequitur; secundus vero sequitur primum, & antecedit tertium; tertius autem sequitur ad secundum, & præcedit quartum, & sic de aliis. Cum ergo pro singulis actibus supernaturalibus requiratur aliquod auxilium gratiæ actualis intrinsecè, ut sæpè apius in hac disputat. explicuimus; sequitur, quod eundem ordinem, & denominationes observent gratiæ actuales prædictis actibus deservientes. Et in hoc sensu facile intelligitur, quid sit gratia *præveniens*, quid *subsequens*, & quomodo eadem gratia valeat præveniens, & subsequens per respectum ad diversa connotata appellari. Gratia enim, quæ secundæ operationi deservit, est subsequens respectu primæ gratiæ, & operationis & præveniens respectu secundæ operationis, & tertiæ, & sic de aliis. Nam sicut unus effectus, inquit D. Thom. in *hoc art.* est posterior uno effectui, & prior alio; ita gratia potest dici præveniens, & subsequens secundum eundem effectum respectu diversorum. Et sic accepta divisio difficultate caret. Sed videndum ulterius est, quæ gratia dicatur speciali titulo *præveniens*, & quæ *subsequens*.

166. Dicendum est quarto gratiam specialiter prævenientem esse idem realiter cum gratia operante : omnem autem gratiam cooperantem esse realiter gratiam subsequentem. Hæc conclusio desumitur ex Divo Thoma in *2. distinctione 2. questione 5. ad 5.* ubi inquit : *Quod quavis quantum ad illum modum acceptionis gratia præveniens, & subsequens (nempè pro gratia via & gratiæ patriæ) operans & cooperans prævenienti, & subsequenti non respondeant : tamen secundum alias acceptiones penitus idem sunt : & hoc modo magister in littera sentit : & ad Annibal. distinct. 26. articulo 4. ad 4. ubi ait : Dicendum, quod distinctiones gratiæ operantis, & cooperantis omnes sunt prævenientis, & subsequentis.* Quid autem sit gratia operans, & cooperans jam explicuimus §. 1. & 2. Quæ supposito probatur conclusio ratione : quoniam gratia simpliciter, & realiter *præveniens* est illa, quæ omnem operationem nostram conducentem ad vitam æternam præcedit : sicut è contra gratia *subsequens* est illa, quæ aliam gratiam anteriorem, vel operationem nostram supponit : sed operans præcedit omnem operationem conducentem ad vitam æternam; gratia vero cooperans supponit gratiam operantem, & motus indeliberatos, qui ad vitam æternam in suo genere conducunt : ergo gratia specialiter præveniens est idem realiter cum gratia operante, & gratia subsequens cum cooperante. Major ex ipsis terminis, & notabili proximè facto satis constat. Minor etiam liquet : nam cum gratia operans sit motio ad primum actum indeliberatum, præcedit omnem operationem conducentem ad vitam æternam : & cum gratia cooperans sit motio ad actus deliberatos, supponit tam motum indeliberatum, quam gratiam pro ejus elicientia requisitum.

167. Ex dictis excluditur primo interpretatio Vazquez *disputatione 185. capite 6. & 10.* ubi asserit divisum hujus divisionis esse sanctam cogitationem, quæ ut prævenit liberum consensum, dicitur *præveniens*, & ut coope-ratur libero arbitrio, appellatur *subsequens*. Nam

Resoluntur
aliorum ex-
positiones.

Nam cum cogitatio dirigens prædictum affectum debeat esse supernaturalis, vel saltem modum aliquem supernaturalem habere; nequit elici, nisi à potentia elevata per aliquam motionem supernaturalem: in qua proinde potius, quam in ipsa cogitatione ratio gratiæ prævenientis constituenda est, ut satis constat ex dictis *dubio quarto*. Excluditur *secundo* opinio omnium constituentium gratiam prævenientem in aliquo actu vitali, vel in Deo intime unito potentiis: nam contra hos omnes urget argumentum adversus Vazquez factum: videantur, quæ diximus *dubio secundo & tertio*. Excluditur *tertio* sententia Molinæ asserentis in actibus bonis naturalibus reperiri aliquam rationem vel meriti, vel dispositionis, vel conducentiæ saltem ex lege Dei in ordine ad primum effectum, aut actum supernaturalem. Nam contradicit Apostolo ad

Ad Rom. 11.
1 ad Cor. 4.
Conc. Trid.

Roman. 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Et 1. ad Corinthios 4. *Quid habes, quod non accepisti?* Et Concilio Tridentino sessione 6. capite 5. ubi ait: *Declarat præterea ipsius iustificacionis exordium in adultis à Deo per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse*. Unde vel conatus naturalis, quem adstruit Molina, erit præveniens gratia, quod est prorsus absurdum: vel aliquid præter prævenientem gratiam erit salutis exordium; siquidem ad salutem vel disponit, vel conduit: quod est contra Apostolum, & Concilium, ut late ostendimus *disputatione tertia, dubio septimo*. Excluditur denique error Cassiani docentis non omnes, sed quosdam tantum Dei gratia prævenire; alios vero prævenire potius ipsam gratiam, assumens in sui patrocinium illud Psalm. 87. *Mane oratio mea præveniet te*. Sed Collatorem late impugnat Div. Prosper in libro *contra illum* cap. 38. Ejus etiam assertionem damnat Cælestinus I. in epistola ad Episcopos Gallie cap. 12. his verbis: *Non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem fit, ut aliquid (utique quoquo modo conducens ad vitam æternam) & velle incipiamus, & facere*. Illius denique motivo per belle occurrit Divus Bernardus in libro *de diligendo Deum*; his verbis: *Potest quidem inveniri, non tamen præveniri: nam etsi dicimus, Mane oratio mea præveniet te; non dubiam tamen, quod repida sit omnis oratio, quam non prævenierit inspiratio, seu gratia actualis, quæ sanctam cogitationem, & affectum inducit*. Videantur, quæ *disputatione tertia, dubio quinto, sexto & septimo*, diximus contra Molinam, Cassianum, & Semipelagianos: ubi etiam objectiones, quæ hic possent occurrere, præoccupavimus.

§. V.

Exponitur, quid sit gratia actualis generalis, & specialis.

Divisio gratiæ in generalem, & specialem.

168. D. Einde dividunt Theologi gratiam actualem in generalem, & specialem. Cujus divisionis ratio non in eo præcisè sita est (ut quidam minus rectè exponunt) quod gratia generalis dicatur omne auxilium ad ordinem naturalem; gratia vero specialis sit omne auxilium ad supernaturalem ordinem pertinens. Nam in utroque ordine auxilia gene-

Curf. Salm. Theol. Tom. V.

ralia, & specialia inveniuntur, & necessario distinguenda sunt: auxilium quippè collatum homini ad eliciendas operationes naturales sibi debitas auxilium generale, & naturale est: auxilium autem eidem communicatum ad eliciendum operationes entitative naturales, possessivè vero gratuitas (cujusmodi sunt omnes, quæ naturam puram excedunt, uti intelligere collectivè omnes veritates naturales absque errore, & observare collectivè omnia naturalia præcepta) auxilium quidem naturale est; sed profecto nequit non rationem auxilij specialis intra ordinem naturalem habere. Idemque intra ordinem supernaturalem contingit, ut ex dicendis constabit. Aliunde ergo distinctio inter auxilium generale, & speciale venanda est. Et relicto auxilio naturali.

169. Dicendum est quinto gratiam actualem, sive auxiliantem ordinis supernaturalis *Explicatur hac divisio* dividi in generalem, & specialem: gratiam autem generalem esse, quæ communicatur ad operandum secundum communem modum agendi prædicti ordinis; specialem vero esse, quæ confertur ad operandum præter, vel supra prædictum modum. Sic docent communiter Thomistæ Caietanus in *presenti articulo* 9. Medina articulo 10. Zumel *disputatione 1. conclusionem 1. & alij*. Prima assertionis pars, in qua poterat esse difficultas, probatur: quoniam auxilium collatum ad effectum miraculosum nequit non esse speciale: miraculum quippè non est, quod fit per auxilia generalia, & communia alicujus ordinis: atqui conversio Divi Pauli, verbi gratia, fuit miraculosa, ut docet Divus Thomas infra *questionem 113. articulo 1.* ergo auxilium pro illa collatum fuit speciale: auxilia autem communicata ad communes, & ordinarias conversiones sunt ob oppositam rationem generalia: ergo in ordine supernaturali gratia actualis, sive auxilians rectè dividitur in generalem, & specialem.

Caietanus.
Medina.
Zumel.
Ratio pro priori parte.

D. Thom.

Confirmatur primo: quia auxilia communicata iusto ad vincendas communes tentationes, sunt generalia in ordine supernaturali, sicut ipse effectus vincendi: sed aliquando datur etiam auxilium ad superandum extraordinariam, & gravissimam tentationem, cui iusti solis communibus auxiliis præventi certo succumberent: ergo auxilium supernaturale rectè dividitur in generale, & speciale. Quæ confirmatio desumitur ex illo Psalm. 70. *Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis*: significatur enim fortissimum, & speciale auxilium collatum fuisse Davidi, ut à prodigiis tentationibus eriperetur, quibus cum generali auxilio non resisteret, ut colligitur ex D. Ambrosio ad illud Psalm. 45. *Adjutor in tribulationibus*.

Confirmat. 2.

Psalm. 70.

Confirmatur secundo: nam auxilium ad secundum, vel cum interruptione considerandum, & amandum est omnibus iustis generale: sed Beatæ Virgini collatum fuit auxilium, ut continuo esset in actuali contemplatione, & amore Dei, ut tradit Divus Albertus in libro *de Beata Virgine* capite 176. cum sequentibus: quod auxilium excedit modum operandi ordinis gratiæ: ergo intra hunc ordinem admittenda sunt auxilia generalia, & specialia. Idemque de privilegio vitandi omnia peccata venialia collectivè per totam vitam dicendum est.

D. Albertus.

Ratio posse-
rioris partis.

170. Ex quibus probata etiam manet secunda pars assertionis : nam distinctio reperta inter auxilia communia omnibus iustis, & inter auxilia specialiter communicata Divo Paulo ad miraculosam conversionem, Davidi ad prodigiosam tentationum victoriam, & B. Virgini ad continuum, & actualem amorem Dei, sita est in eo, quod auxilia communia servant communem modum agendi ordinis gratiæ; alia vero auxilia prædictum ordinem prætergrediuntur, & superant: in hoc igitur differentia inter auxilium generale supernaturalis ordinis constituenda est. Et declaratur exemplo: nam fluxus, & refluxus Oceani, licet ejus principia lateant, est providentia communis, quia observat communem, & naturalem modum causarum naturalium: motus vero maris rubri ad transitum filiorum Israël fuit providentia specialis, quæ prædictum modum transgressus est: ergo pariter in ordine supernaturali concursus Dei juxta communes leges prædicti ordinis est auxilium generale; concursus vero præter, vel supra hujusmodi leges est auxilium speciale.

Nota pro le-
gitima huic
divisionis in-
telligentia.

171. Sed observa primo, quod licet absolute hæc ita sint; potest nihilominus quodlibet auxilium supernaturale, dici speciale comparative ad auxilia naturalia: non quia in utroque ordine prædicta auxilia non distinguantur: sed quia auxilium supernaturale excedit cuncta auxilia sive generalia, sive specialia, quæ intra naturalem ordinem continentur, & provenit ex altiori providentia. Observa secundo, quod quamvis omnia auxilia supernaturalia, quæ modum agendi prædicti ordinis non excedunt, sint generalia; valent nihilominus aliqua ex his non incongrua ratione dici specialia: quia videlicet non omnibus, sed specialibus subiectis conferuntur. Hujusmodi est auxilium ad finaliter perseverandum: quod non ex voluntate antecedenti reprobis, & electis communi derivatur, sed ex voluntate consequente circa solos prædestinatos procedit. Et hac ratione auxilium ad perseverandum specialiter communiter appellatur. Unde aliquæ objectiones quæ contra nostram assertionem fieri possent manent exclusæ.

Incidentis
quæstionis
divisio.

172. Si autem inquiras, an auxilium speciale sit perfectius, quam commune? Affirmative respondet perdoctus quidam discipulus Divi Thomæ. Cæterum ejus resolutio nequit esse universaliter vera: nam auxilium generale datum ad eliciendum actum charitatis perfectius est auxilio speciali collato ad eliciendum, verbi gratia, actum timoris, vel ad vincendum tentationem, eo proportionali modo, quo actus charitatis excedit actum timoris: cum enim auxilium sit quædam vis operativa, speciem, & perfectionem capit per habitudinem ad actum, & objectum: quocirca sic proportionabiliter se excedunt, ac operationes ipsæ. Unde melius respondetur, quod si loquamur in communi de auxilio generali, & speciali, determinari nequit, quodnam ex illis perfectius sit ob ea, quæ nuper diximus. Si autem loquamur de auxilio generali, & speciali per respectum ad eandem operationem; tunc auxilium speciale perfectius est, quam commune: nam ex una parte continet vim operativam illius, & aliunde importat vel majorem actualitatem, vel latentem energiam ad vincendum difficultates. Et inde provenit, quod multoties non sufficiat auxi-

lium generale, sed speciale desideretur: ubi autem speciale adest, superfluit commune. Et in hoc sensu admittimus sententiam dicti Junioris.

§. VI.

Proponitur divisio gratiæ actualis in sufficientem, & efficacem.

173. **U**ltima, & omnium celeberrima gratiæ actualis divisio est in gratiam sufficientem, & efficacem. Sufficiens est, quæ præstat posse agere; efficax est, quæ affert infallibiliter ipsum agere. Illa est sine qua non possumus agere, hæc est, cum qua infallibiliter agimus. Desumpserunt Theologi hanc divisionem ex Magno Augustino in libro de correptione & gratia, capite 11. ubi docet Adamo in statu innocentie collatum fuisse auxilium sufficiens, quo posset perseverare in bono, non vero auxilium efficax, quo infallibiliter perseveraret: prædestinatis vero utrumque adiutorium conferri, quo videlicet possint perseverare, & actu infallibiliter perseverent. Verba Sancti Doctoris sunt hæc: *Tale quippe erat adiutorium, quod desereret, nempe Adamus, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet: non quo fieret, ut vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam: sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est enim, quæ fit, ut habeat homo institutum, si velit: secunda ergo plus potest, quæ etiam fit, ut velit; & tantum velit, tantoque ardore diligit, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat. Nec illa quidem parva erat, quæ demonstrata est potentia liberi arbitrij: quoniam sic adiuvabatur, ut sine hoc adiutorio in bono non maneret; sed hoc adiutorium, si vellet, desereret. Hæc autem tanto maior est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem; parum sit denique non posse sine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono, si velit, nisi efficiatur, ut velit. Et post pauca: Si hoc adiutorium (nempe sufficiens, & sine quo non) vel Angelo, vel homini, quam primo facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta est, ut sine divino adiutorio posset permanere, si vellet: non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, iam poena peccati est; quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum: & tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus; verum etiam tantum, ac tale sit, ut velimus. Est quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solum posse, quod volumus; verum etiam velle, quod possumus. Quod non fuit in homine primo: unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit.*

Divisio au-
xilij inefficax,
& sufficiens
ex D. August.

D. August.

Eandem divisionem gratiæ actualis tradit idem S. Doctor in aliis locis: nam lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. distinguit duplicem vocationem, aliam congruam, qua inquit, vocatus est Jacob, & hæc est efficax; alteram non congruam, qua vocatus est Esaï, & hæc præcisè sufficiens. Et libro de prædestinatione Sanctorum, capite 16. dividit similiter vocationem: nam alia, inquit, est secundum propositum, qua vocati venerunt ad

ad nuptias; altera est non secundum propositum, qua vocati reerunt venire. Primam vocat *aliam*, & *secretam*; secundam non ita appellat. Et deinde in eodem libro capite 6. vocationem illam secundum propositum Dei, nempe efficacem dicit esse vocationem, qua voluntas prapatur a Domino: vocationem vero non secundum propositum, videlicet sufficientem, dicit esse vocationem, qua voluntas nostra non prapatur.

Quam ingratia Pelagianis.

Hilarius.

Molina.

174. Mirum est, quantum hæc Augustini distinctio, licet verissima, & Catholica sit, quorundam stomachum moverit; & quot, ac quam variis temporibus reclamaverint contra illam. Vix enim Pelagianorum reliquæ, viri alias Catholici, eam audierunt, cum adversus ipsam obmurmurarent, ut scribit Hilarius in epistola ad Div. Augustinum his verbis: *Deinde molestè ferunt ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut illè acceperit perseverantiam, non qua fieret, ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc vero sanctis in regnum prædestinatis non tale adiutorium perseverantia detur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur: non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. His verbis sanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant quandam desperationem hominibus exhiberi. Non absimiles querimonias repræsentat Molina in Concordia Plyssipone impressa anno 1588. quæst. 23. disput. 1. membro ultimo fol. 487. ubi relata Augustini sententia addit: *Quæ doctrina plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis, qui in Gallia morabantur, non solum indoctos, sed etiam doctissimos viros, atque in Episcopali dignitate constitutos mirum in modum turbavit; ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse perditam. Et fol. 489. cum ipse contrariam Augustini sententiæ viam (scientiæ nimirum mediæ principii innitentem) sternat, adjecit: Nos pro nostra tenuitate rationum totam rationem conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia, & prædestinatione, quam toto articulo 13. quæstione 14. & articulo 6. quæstione 19. & quæstione 22. & tota hac quæstione tradidimus; sequentibus principiis, ex quibus eam deduximus, quæque variis locis tradidimus, inniti indicamus. Quæ si data, explanataque semper fuissent, forte neque Pelagiana heresis fuisset exorta. (O virum eo tempore necessarium! Neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, obtendentes cum divina gratia, præscientia, & prædestinatione coherere non posse (O remedium validissimum, & tantæ cæcitati opportunum!) Neque ex Augustini opinione concertationibusque cum Pelagianis, tot fideles fuissent turbati (O qualem hominem, & supra Augustinum doctum summæ turbationi fatum invidit!) ad Pelagianosque defecissent, facileque reliquæ illæ Pelagianorum in Gallia, quarum in epistolis Prosperi, & Hilarii sit mentio, fuissent extinctæ. Quasi Deus uni Molinæ tandem revelaverit, quidquid Augustino, & sanctis Patribus, ac sapientissimis Theologis per innumera sæcula ad illud usque tempus minimè aperuit. Sed de hoc iterum infra disputatione 7. per totam, & præcipuè dubio 1.**

Curf. Salm. Theolog. Tom. V.

175. Argumenta, quæ prædictam divisionem gratiæ auxiliantis in sufficientem, & efficacem, atque propriam Augustini sententiam impugnant, innumera sunt, & satis difficilia. Unde pro eorum enodatione, & pro dignitate materiæ duas disputationes sequentes instruemus, in quatum priori agemus de auxilio sufficienti, & in posteriori tractabimus de efficaci. Nunc autem solum oportet ostendere Divum Augustinum non pro suo arbitrio distinctionem illam excogitasse; sed illam ex evidentibus sacræ paginæ auctoritatibus eruisse. Nam Apostol. 2. ad Corinth. 3. inquit: *Omnia possum in eo, qui me confortat, & iterum, Sufficiens nostra ex Deo, & cap. 12. Sufficit tibi gratia mea.* Quæ testimonia evidentia sunt pro gratia sufficienti, seu dante posse, & virtutem. Et Isaiæ 5. dicitur: *Habitatores Hierusalem, & Isaiæ 5. viri Juda, indicare inter me, & vineam meam. Quid est, quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? &c.* Quæ reprehensio iusta non foret, nisi Judæi habuissent gratiam sufficientem ad conversionem. Gratiam etiam efficacem manifestè evincunt alia testimonia, ut Joan. 6. *Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Et cap. 10. Non rapiet quisquam de manu mea, & non peribunt in æternum.* Et Ezechielis 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini.* Quo testimonio frequentissime Augustinus urget Pelagianos, ut gratiam efficacem agnoscant.

Prædicta divisio fundatur in Scriptura.

2. ad Cor. 3.

Isaiæ 5.

Joan. 6.

Ezechiel. 36.

Ratio pro illa divisione.

Quod etiam suadet breviter ratione latius expendenda in sequentibus disputationibus: quoniam multi sunt, qui non habent gratiam efficacem ad conversionem; alias omnes converterentur: & tamen iidem habent gratiam sufficientem, ut resipiscant; siquidem se non convertendo peccant, & nullus omittendo peccat, nisi habeat vires sufficientes ad faciendum, quod omittit: ergo datur gratia sufficiens. Deinde si non daretur auxilium efficax, tolleretur de medio certitudo divinæ prædestinationis: hæc quippè innititur efficaciæ divinæ voluntatis, & auxiliorum gratiæ: ergo datur gratia efficax. Gratia igitur actualis, sive auxilians rectè dividitur in sufficientem, & efficacem.

Confirmatur, & declaratur: nam eodem proportionali modo loquendum est de satisfactione passionis Christi Domini, ac de auxiliis gratiæ; siquidem hæc sunt effectus illius: sed passio Christi prodest omnibus hominibus quantum ad sufficientiam; & aliquibus, nempe electis quoad efficaciam: ergo similiter dantur auxilia sufficientia, & efficacia, quæ prædictæ passioni, & modo, quo nobis prodest correspondeant. Minor asseritur à Divo Thoma pluribus in locis, & præcipuè in tertia distinctione 13. quæstione 2. articulo 2. quæstionculæ 2. ad 5. ubi inquit, *Christus satisfecit pro tota humana natura sufficienter; non tamen efficienter: quia non omnes illius satisfactionis participes sunt: quod ex eorum importunitate est, non ex insufficientia satisfactionis.* Et tertia parte, quæstione 79. articulo 7. ad 7. ait: *Passio Christi prodest quidem omnibus quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: sed effectum non habet, nisi*

D. Thomæ

in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem, & charitatem.

Quorundam
scrupulus di-
jicitur.

176. Scrupulus autem, qui Paulum Bennium, & Antonium Delphinum, aliosque movet, ne hanc divisionem, saltem quoad voces, admittant; nempe nomina gratia sufficientis, & efficacis non reperiri in veteribus Conciliis, immo nec in Tridentino, quod accuratius egit de gratia, & libero arbitrio, ut Lutheranorum errori occurreret.

Hic, inquam scrupulus facile dispellitur. Nam licet in Conciliis non inveniantur illæ eadem voces, inveniuntur nihilominus proflus æquivalentes, & eandem rem omnino significantes.

Conc. Araus. In Concilio enim Arausicano 2. cap. 19. dicitur: *Cum sine gratia Dei salutem non possit homo custodire, quam accepit; quando sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?* Gratia autem, quæ dat posse custodire, & posse perseverare est re ipsa gratia sufficiens. Et in eodem Concilio dicitur: *Divinum est munus, cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & iniustitia*

tenemus: quoties enim bona agimus, Deus in nobis, ut operemur, operatur. Hæc vero gratia, qua Deus facit, ut operemur, est gratia efficax, ut ex se liquet. Et similiter in Tridentino sessione 6. capite 11. dicitur: *Deus impossibilia non præcipit, sed præcipiendo movet & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adiuvat, ut possis.* Ubi clarè constat sermonem esse de gratia sufficienti ad præceptorum adimpletionem. Efficacem autem gratiam satis apertè supponit idem Concilium canone 4. dum definit liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum aliquid cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti. Motio enim, qua Deus cooperatur assensum, efficax est, siquidem effectum sortitur. Conveniens autem fuit, ut Theologi pro suis disputationibus assignarent terminos non ita complexos gratia sufficientis, & gratia efficacis ad explicandum id ipsum, quod Concilia pluribus vocibus significant. Et hæc de gratia supernaturali actuali in communi, ejusque divisionibus dicta sufficiant.

DISPUTATIO SEXTA. DE GRATIA ACTUALI SUFFICIENTI.

POST notitiam auxiliorum gratiæ in communi, rectus ordo postulat, ut de præcipuis ejus speciebus, gratia videlicet sufficienti, & efficaci sermonem instruamus. Et quamvis possemus eas sub eadem disputatione comprehendere, illasque adinvicem in singulis dubiis comparare, quo mutuo sese exponerent: majorem tamen, ut credimus, charitatem conciliabimus, si seorsim unamquamque consideremus. Et ideo in hac disputatione agemus de gratia sufficienti, & in sequenti de efficaci. Omnia autem, quæ de quidditate gratiæ sufficientis poterant in præsentis disquiri, jam in præcedenti disputatione discussa sunt: nam in ea late ostendimus gratiam actualem ad actus supernaturales desideratam non consistere in actibus indeliberatis, nec in Deo intime unito potentiis, nec in concursu simultaneo, nec in solis habitibus, sed in qualitate fluida elevante potentias, easque constituyente in actu primo proximo ad producendum actus supernaturales tam secundum tendentiam specificam in objectum, quam secundum ultimam actualitatem consideratos. Unde quæ hic dicenda supersunt, tantum respiciunt existentiam prædictæ gratiæ, & modum quo præparatur, & distribuitur: quamvis ex his non parum ejus quidditas hætenus explicata innotescet.

DUBIUM PRIMUM.

*An de facto detur gratia actualis, vere
sufficiens separata ab efficaci.*

UT omnes termini dubij rectè intelligantur, & aperiatur, in quo consistat hujus difficultatis punctum, opus est nonnulla breviter prælibare.

§. I.

Premittuntur aliqua observationes.

*Dublex effe-
ctus gratia
sufficiens.*

1. **A**uxilium sufficiens supernaturale, ut vidimus *disp. præced. num. 173.* est, quod dat posse ad aliquem supernaturalem effectum, & sine quo non potest prædictus effectus haberi. Hujusmodi autem effectus vel potest esse tota salus hominis, ut complectitur justificationem, perseverantiam, & gloriæ consecutionem: vel potest esse aliquis peculiaris actus supernaturalis, ut puta assensus fidei Theologicæ. Et quia effectus priori modo consideratus quamplura auxilia complectitur, quæ non possent non hic aliquam confusionem inducere; ideo considerationem nostram ad auxilium sufficiens pro hoc, aut illo actu restringemus: quamvis dubij resolutio omnibus auxiliis sufficientibus proportionabiliter applicanda sit. Porro gratia dupliciter potest dici vere sufficiens ad aliquem actum: uno modo proxime, & immediate, quia videlicet præstat vires adæquatas ad illum, & ipsi immediate commensuratur: altero modo remote, & mediate, quia nimirum communicando vires adæquatas ad unum

*Gratia dubi;
citer potest
dici sufficiens.*

actum, habilitat, & disponit ad alium, quamvis ex se non præstet vires omnino sufficientes ad illum. Et hoc pacto auxilium immediate sufficiens ad actum inferiorem verbi gratia ad attritionem, est mediate, & remote sufficiens ad actum inferiorem verbi gratia ad attritionem, est mediate, & remote sufficiens ad actum perfectiorem, utputa ad contritionem: quia si quis prædicto auxilio utens actum attritionis eliciat, eo ipso disponitur ad consequendum, saltem impetrative, auxilium proxime sufficiens, quod pro contritione desideratur. In quo sensu solent dicere Thomistæ, quod auxilium sufficiens ad unum actum est efficax respectu alterius: quia videlicet auxilium efficax ad actum imperfectiorem præstat sufficientiam saltem mediatam ad perfectiorem. In præsentis ergo sufficientiam veram, abstrahendo tamen à modo, quo adest, consideramus.

2. In quo supponimus dari aliquod auxilium sufficiens, quod de facto nunquam separatur ab efficaci. Hujusmodi est auxilium sufficiens ad primum actum supernaturale indeliberatum, quo Deus nos exsuscitat, & evigilare facit: nam cum Deus per prædictum auxilium incipiat hominem movere ad actum deliberatum, opus est, quod ad tale auxilium aliqua attentio indeliberata succedat: alias periinde se haberet, ac si homini impressum non fuisset: maneret quippe homo ita dormiens, & inattendens sicut antea. Auxilium autem, ad quem sequitur operatio, pro qua exhibetur, vel efficax est, vel adjunctum sibi habet auxilium efficax. Quamobrem auxilium sufficiens, siue constituens potentiam in actu primo ad eliciendum actum indeliberatum nunquam de facto separatur ab auxilio efficaci ad eundem actum: quamquam absolute non repugnet, quod stante prædicta sufficientia, Deus denegat ulteriorem

*Auxilium
aliquod suffi-
ciens nun-
quam sepa-
ratur ab effi-
caci.*

concursum efficacem, & nulla sequatur operatio. Similiter plures Thomistæ, quibus subscribemur in *Tract. de Iustificat. disp. 2. dub. 6. & tract. de Charitate*, non agnoscunt aliud auxilium proxime sufficiens ad eliciendum actum charitatis, vel contritionis, nisi gratiam sanctificantem infusam per modum auxilij: adultus vero, cui gratia sanctificans infunditur, re ipsa convertitur: atque ideo in prædicto casu, & respectu perfectæ conversionis gratia proxime sufficiens semper coincidit cum efficaci. Dubium ergo est, an idem contingat in omni gratia sufficienti.

Dubium præ-
sens respicit
communem
providen-
tiam.

3. Consulto autem in dubij titulo inquirimus, *an de facto detur*, &c. quia præsens difficultas non respicit possibilitatem absolutam, sed solum præsentem providentiam. Tum quia illi, quos Adversarios in ejus decisione habebimus, admittunt possibilem esse gratiam internam pure sufficientem: imo vero sicut dicunt omnem gratiam in statu naturæ lapsæ esse efficacem, & non pure sufficientem; ita asserunt omnem gratiam in statu naturæ integræ fuisse sufficientem, & nullo modo efficacem. Tum etiam quia evidens est posse Deum constituere voluntatem in actu primo omnino sufficienti ad eliciendum supernaturalem operationem; quo casu voluntas haberet auxilium sufficiens: & deinde posse Deum suspendere suum concursum, ne operatio sequatur, quo casu voluntas careret auxilio efficaci: ergo illud est ab hac absolute separabile. Et sic proportionabiliter accidit in igne fornacis Babilonis: nam cum habuisset virtutem sufficientem, & satis præsentem ad comburendos pueros; eos tamen non combussit: quia Deus subtraxit concursum efficacem. Supposita igitur possibilitate auxilij sufficientis distincti, & separati ab efficaci; investigamus, an de facto sic quandoque conferatur.

Gratia habi-
tuali vere
sufficiens in
absentia effi-
caciæ.

Gonet.

4. Consulto etiam titulus dubij loquitur de *gratia actuali*: tum quia hanc per se respicit præsens disputatio. Tum etiam quia gratiam habitalem, seu justificantem esse vere sufficientem, licet aliquando separetur ab efficaci, admittunt plures ex iis, cum quibus disputamus, ut observat Gonet *disp. 4. de voluntate Dei artic. 3. numero 153*. quamvis Ripalda oppositam assercionem Bajanis ut eis communem attribuat *tom. 3. disp. 23. sect. 1*. Tum denique quia gratiam sanctificantem comitantur virtutes supernaturales: sed quælibet virtus supernaturalis est in suo genere sufficiens ad producendum actum sibi correspondentem, non minus quam habitus naturales sunt virtutes proxime sufficientes ad actus, qui sibi correspondent: ergo gratia sanctificans præstat veram sufficientiam ad plures actus supernaturales; quamvis multoties non adsit auxilium efficax ad eosdem eliciendos. Quod ut per se notum relinquimus, quamvis posset latissime confirmari testimoniis sacræ Scripturæ, in qua nihil frequentius edocemur, quam Deum ut piissimum patrem providere omnibus justis auxilia, & vires, quæ ad consequendam salutem desiderantur. Cujusmodi est illud Psal. 33. *Timeat Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia, seu nihil deest timentibus eum*: quod saltem de auxiliis sufficientibus necessario est intelligendum. Tota ergo difficultas reducitur ad gratiam actualem.

Psal. 33.

Gratia efficax
non separa-
tur à suffi-
cienti.

Denique meditato in titulo adjecimus, *separata ab efficaci*: quia cum adest gratia efficax, adesse etiam sufficientem omnes citra controversiam admittunt. Sicut enim ex actu ad potentiam est legitima consequentia: ita ex præsentia auxi-

lij efficacis, quo agimus, recte evincitur præsentia auxilij sufficientis, quo possumus agere. At oppositum non ita elucet: imo omnes fere Adversarii ex separatione, & negatione auxilij efficacis, contendunt probare, quod non detur de facto aliud auxilium vere sufficiens. In quo (& est præsentis difficultatis punctum) arcerent, videndum est. His suppositis.

§. II.

Conclusio affirmativa & catholica statuitur.

5. **D**icendum est dari de facto gratiam actua- *Conclusio.*
lem interiorē vere sufficientem ad
actus supernaturales, quæ multoties separatur ab
efficaci. Hanc assercionem, ut omnino certam
potius supponunt communiter Theologi, præ-
sertim antiquiores, quam revocent ad examen. Ex
modernis autem eam late propugnat Gonet, &
Ripalda *locis supra citatis*, & Joannes Nicolai in
speciali de hac re controversia, quam inseruit
Pantheologiæ Raynerij *tom. 2. verbo Gratia*
fol. 288. Probant autem prædicti Auctores com-
munem assercionem innumeris Scripturæ, Conci-
liorum, & Patrum auctoritatibus, & diversis argu-
mentis à ratione desumptis. Nos autem in re
Theologis communi pressius procedemus: unde
unicam tantum rationem efformabimus, eamque
variis, & selectioribus testimoniis, prout oportue-
rit munemus: sic enim ab eis sigillatim expen-
dendis deobligamur. Consulat, qui plura deside-
rat, Joannem Nicolai, & Ripaldam.

Gonet.
Ripalda.
Joan. Nico-
lai.

Probatur unico fundamento: quoniam gratia *Ratio funda-*
actualis supernaturalis vere sufficiens est, qua
homo potest supernaturaliter operari; gratia vero
efficax est, qua actu, & infallibiliter operatur:
atqui de facto multoties homo potest supernatu-
raliter operari, & actu non operatur: ergo de
facto datur gratia actualis supernaturalis vere suf-
ficiens separata ab efficaci. Consequentia est le-
gitima. Major liquet ex terminis. Minor autem,
quam Adversarii negant, ostenditur: nam qui de
facto peccat omittendo actum supernaturalem
sibi præceptum, potest supernaturalem operatio-
nem elicere: & tamen actu non elicit; siquidem
omittendo peccat: ergo de facto multoties homo
potest supernaturaliter operari, & actu non ope-
ratur Minor, & consequentia hujus secundi syllo-
gismi constant. Major autem probatur: quoniam
nemo peccat omittendo actum, quem elicere non
potest: ubi enim stat impotentia ad actum, caren-
tia actus non est libera; sed omnino necessaria: &
consequenter nequit esse peccaminosa: ergo à
contrario sensu omnis, qui de facto peccat omit-
tendo actum supernaturalem sibi præceptum, po-
test absolute eundem actum elicere. Quæ ratio
desumitur ex D. August. *serm. 191. de tempore*,
sive *serm. 3. in festo Trinitatis*, ubi inquit: *Exe-*
cramur eorum blasphemiam, qui dicunt impossi-
le aliquid homini esse præceptum, & mandata Dei
non à singulis, sed ab omnibus in communi posse
servari. Et similem sententiam repetit ex D. Hie-
ronymo D. Thom. in 2. *dist. 2. quæst. 1. art. 3.*
& 1. 2. quæst. 109. art. 4. ad 2. & quæst. 24.
de veritate articulo 14. ad 1. & quodlib. 7.
artic. 17.

D. August.

6. Confirmatur: quia gratia actualis inte- *Confirmatio*
rior, cui homo resistit, non est efficax, sed solum
sufficiens: atqui de facto in statu naturæ lapsæ
multoties homo resistit gratiæ actuali interiori:
ergo

Actor. 7.

D. Thom.

ergo de facto datur gratia actualis interior separata ab efficaci. Cætera constant, minor autem probatur: nam Actor. 7. dicitur *Vos*, nempe Judæi, *semper Spiritui sancto resistitis*: ubi sermonem esse non solum de Spiritu sancto exterius admonente per Prophetas, sed etiam interius vocante per gratiam tradit D. Thom. quem summo pere pro se stare contendunt Adversarij: nam 1. ad Thessalonic. cap. 5. lect. 5. inquit: *Aliquis dicitur extinguere spiritum in se, vel in alio, cum aliquis aliquid boni ex fervore Spiritus sancti vult facere, vel etiam cum aliquis bonus motus in ipso surgit, & ipse impedit. Actor. 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis, gratia autem, que exsuscitat bonum motum, interior est.* Et quodlib. 2. art. 6. postquam prænotavit, quod tripliciter quis adjuvatur à Deo ad credendum, primo per interiorē vocationem, secundo per doctrinam, & prædicationem exteriorē, tertio per exteriora miracula, concludit: *Si Christus visibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alij modi attrahendi ad finem, quibus homines acquiescere tenentur. Tenebantur enim homines credere auctoritati legis, & prophetarum. Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere, sicut Isaias de se dicit cap. 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico, retrorsum non abij. Sicut de quibusdam dicitur Actorum 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Et profecto si Judæi caruissent omni adiutorio interiori, quamvis exterius admonerentur, carentia fidei in eis non appellaretur resistantia, sed mera negatio: quomodo enim de non credendo argueretur, qui credere absolute non potest? Potentia autem ad credendum non est à natura, nec à sola propositione externa credibilium; sed à virtute interna per quam intellectus elevatur, & fulcitur, ut supponimus ex dictis disp. 3.

Psalm 94.

Similes increpationes reperiuntur passim in Scriptura, ut Proverb. ... *Vocavi, & renuistis, & Psal. 94. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem temptationis, &c.* Videatur D. Thomas lect. 6. super cap. 8. epistolæ ad Romanos, ubi expresse asserit dari vocationem interiorē ex gratia supernaturali, cui homo aliquando resistit.

Prima Adversariorum responsio.

7. Hoc argumentum est adeo efficax, ut se solo prosternat plures solutiones, quibus illi occurrunt Adversarij; ex quibus principales tantum referemus, & impugnabimus: si enim cunctas eorum evasiones expenderemus, in immensum, & in re non adeo necessaria esset protrahere opus. Primo ergo respondent ad argumentum negando minorem. Ad cuius probationem negant majorem: quia ut suum dogma defendant, non verentur concedere hominem peccare omittendo actum, quem elicere non potest. Ut enim omissio, inquit, sit voluntaria, ac perinde peccaminosa, sufficit, quod à voluntate non coacta procedat, quamvis voluntas oppositum actum nequeat elicere. Nec aliud genus libertatis exposcunt, nisi illam, quæ eximit voluntatem à coactione, & violentia; non vero quæ conferat potestatem ad opposita.

Reiicitur tanquam hæretica. D. Thom.

Sed hæc responsio, & doctrina est hæretica, ut tradit D. Thom. quæst. 8. de malo art. unico his verbis: *Opinio, qua quidam dicunt voluntatem hominis ex necessitate moveri ad eligendum, nec tamen cogi, est hæretica: tollit enim rationem meriti, ac demeriti, subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim ex necessitate movetur*

ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, & præceptum, & laus, & vituperium. Unde Summi Pontifices Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. & Innocentius X. damnant inter propositiones Michaelis Baij, propositionem 39. quæ erat hujusmodi: *Quod voluntarie fit, etiam si necessario fiat, libere tamen fit.* Et 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* Et 67. *Homo peccat etiam damnabiliter eo, quod necessario facit.* Eandemque damnationem jam pridem incurrerant Viclephus, Lutherus, & Calvinus in Conciliis Tridentino, & Constantiensi. Recolantur, quæ diximus disp. 1. cap. 3. Innumera autem, eaque efficacissima suppetunt motiva Theologica ad refellendum hujusmodi errorem, quæ D. Thom. in diversis locis proponit: ex quibus unicum præcise, quia versamur in re notissima proponemus. Nam ut homini possit injungi aliquis actus ab eo exequendus; & ut talis actus præcepti omissio sit peccaminosa, necessarium est, quod actus cadat sub hominis dominio: aliter irrationabiliter exigeretur actus ab homine: posset quippe justissime sicut verissime respondere, quod nequit talem actum elicere. Atqui dominium actus non stat sine vera libertate, ut tradit D. Thomas 3. contra gentes cap. 112. his verbis: *Quod dominium sui actus habet, liber est in agendo: liber enim est, quod sui causa est: quod autem quadam necessitate ab alio agitur ad operandum, servituti subiectum est.* Repugnat ergo, quod homini præcipiantur actus supernaturales, & quod eos omittendo peccet, nisi habeat potestatem sufficientem ad eliciendum prædictos actus. Videantur, quæ infra dicemus Tract. de Merito disp. 1. dub. 2. ubi ex professo ostendemus non consistere meritum absque libertate: eadem enim ratio militat in demerito, & peccato. Videantur etiam, quæ diximus Tractat. 11. disp. 1. dub. 1. ubi statuimus ad moralitatem actus necessariam esse libertatem, & potestatem ad utrumlibet, ibique occurrimus objectionibus, quibus possemus hic præpediri.

Pius V. Greg. XIII. Urban. VIII.

D. Thom.

Aliud officium.

8. Respondent secundo non semper impotentiam exulare à peccato, sed solum quando est omnino antecedens, & cognoscitur ab homine: si enim ignoretur, & pure concomitanter se habeat, minime excusat: quia non influit in ommissionem, neque est causa illius. Vnde qui destitutus omni auxilio sufficienti omittit actum præceptum, peccat; & non excusatur ex impotentia: quippe qui non omittit, quia non possit agere, sed quia non vult agere. Cujus signum est, quod ipse ignorat, utrum habeat, vel non habeat potestatem ad agendum; & tamen non vult agere: quod satis evincit illam impotentiam pure concomitanter se habere; & non influere in ommissionem. Potestque id declarari exemplo: nam qui non habet breviarium, vere non potest recitare, & manet sub impotentia ad actum sibi præceptum: & nihilominus si dum ignorat se carere breviario, omittat officium divinum, peccat: quia illa impotentia pure concomitanter se habet, & non est causa ommissionis; siquidem non ideo ille homo omittit recitare, quia non potest, sed quia non vult: idem ergo dicendum est de impotentia, quam causat subtractio auxiliorum sufficientium ad actus supernaturales. Et consequenter ex eo, quod homo peccet omittendo prædictos actus, minime inferitur, quod habeat gratiam sufficientem ad eos eliciendos.

9. Caterum hæc responsio verbis tantum consistit, potestque in ejus Auctores retorqueri: quoniam

Præcluditur.

quoniam ipsi, ut inquit, non solum opinantur, sed firmissime credunt omnem gratiam internam, quæ de facto datur, & sine qua actus supernaturales fieri non valent, esse re ipsa non solum sufficientem, sed etiam efficacem, inferreque infallibiliter suum effectum: ergo Adversarij, quando non eliciunt actus sibi inunctos, certo cognoscunt se nullam habere gratiam internam, & esse simpliciter, & antecederet impotentes ad adimplendum præcepta: sed impotentia antecedens, & cognita excusat à peccato: ergo non peccant omittendo actus, cum instat præceptum. Quo quid absurdius? Deinde licet facile admittamus, quod per accidens possit homo peccare omittendo actum, quem defectu alicujus requisiti, vel principij elicere non potest, & quam impotentiam si cognosceret, eo ipso maneret pro tunc deobligatus ab adimplitione præcepti, ut accidit in casu, qui nobis obijcitur: nihilominus per se loquendo, & seclusa ignorantia non peccat homo omittendo actum, si actum absolute elicere non potest. Et ratio à priori est: quoniam præceptum, & lex non respiciunt nisi actus, qui sub hominis potestate, & dominio sunt, atque adeo actus, pro quibus habet sufficientes vires vel naturæ, vel gratiæ. Regula quippe applicari non potest, nisi materiæ regulationis capaci: homo autem, qui per nullas vires potest elicere actum, sed manet omnino determinatus ad omittendum, incapax est regulationis per legem: siue enim ab extrinseco dirigatur, siue non, uniformiter, & necessario se habebit in omittendo; eodem fere modo ac lapis, vel equus, quibus Deus præciperet intelligere. Cum ergo peccata, quæ de facto committuntur per omissionem actuum supernaturalium, non fiant pure per accidens, & supposita ignorantia absentiae gratiæ sufficientis; sed etiam illa ignorantia seclusa, fiant quasi per se in ordine morali: sequitur, quod homo possit absolute non omittere actus supernaturales; & consequenter quod habeat vires sufficientes ad eos eliciendos.

*Impugnatur
amplius.*

Confirmatur, & declaratur primo: nam qui subito imperat aliquem, debet vel supponere in eo potestatem ad exequendum præceptum, vel eam ipsi communicare: alias iniuste præciperet, & subditus ab obediendo deobligaretur: sed Deus de facto imperat homini actus supernaturales, quos elicere nequit per vires naturæ, nec per vires gratiæ extrinsecæ: ergo Deus ipso præcepto necessitatem sibi imponit communicandi homini vires intrinsecas gratiæ sufficientis ad adimplitionem prædicti præcepti, & antecederet ad illam: ergo siue homo adimpleat præceptum de actibus supernaturalibus, siue non, habet vires sufficientes ad illud adimplendum. Et hoc per se loquendo contingit: quamvis per accidens, non stante gratia sufficienti, peccet homo ob pravam voluntatem, qua supposita ignorantia absentiae prædictæ gratiæ, vult non adimplere præcepta. Hoc enim neutiquam nostræ rationis robur diminuit, quæ non innititur suppositionibus accidentalibus; sed naturali, & per se legum, & virium dispositioni. Nam ubi lex adest, adsunt etiam per se vires ad eius adimplitionem: & ubi eæ deficiunt, non urget lex; neque contra illam peccatur, nisi supposita ignorantia. Imo ipsa ignorantia non accideret, nisi gratia intrinseca communiter conferretur.

*Maiores assugis
confutatio.*

Confirmatur secundo, & declaratur amplius, supponendo duo satis certa. Primum est legem divinam obligare non solum per accidens, &

supposita ignorantia conscientiae erroneæ, sed multo magis per se, & supposita vera notitia eorum, quæ ad adimplitionem eius concurrunt, & desiderantur. Secundum est non semper requiri, quod pro tempore, quo instat præceptum, adsit potentia ad eius adimplitionem; sed sufficere, quod homo habuerit prædictam potentiam, & quod prævidens obligationem præcepti illam à se excluderet, vel impedimentum ipsi opposuerit: tum enim ommissio actus præcepti est voluntaria in causa: quod sufficit, ut sit peccaminosa in se ipsa, ut diximus *Tract. 13. disp. 5. dub. 6.* Si autem homo sit simpliciter impotens tam antecederet, quam consequenter ad adimplendum præceptum, eo ipso non tenetur ad adimplitionem, ut supra ostendimus. Quibus suppositis roboratur ratio nostra, & evertitur solutio ipsi adhibita: quoniam multoties homo non solum ex ignorantia, sed vera notitia supposita tenetur ex lege divina elicere actus supernaturales, quos tamen non elicit: atqui multoties non prius excludit à se potentiam, seu vires ad eius adimplitionem desideratas, neque illis impedimentum appositum: præsertim cum peccatum mortale, in quod forte prius incidit, non sit impedimentum impossibile cum viribus sufficientibus ad unum, vel alterum actum supernaturalem, ut ex se liquet: ergo multoties homo habet actu vires, & gratiam sufficientem ad actus supernaturales, quos tamen instante præcepto non elicit. Datur ergo de facto aliqua gratia interior sufficiens separata ab efficaci: quidquid sit, an non semper urgente præcepto, & peccante homine per omissionem, tunc actu datur, ut Adversarij in hac responsione prætendunt.

10. Respondent *tertio*, & quidem magis apparenter, & consequenter ad ea, quæ proxime dicebamus, omnes homines habuisse in Adamo vires gratiæ sufficientes ad præceptorum supernaturalium adimplitionem; quas tamen per peccatum Adami à se excluderunt, incurrando voluntariam impotentiam ad prædictam adimplitionem. Unde impotentia præsens non est simpliciter talis, siue antecedens, sed est simpliciter consequens. Impotentia autem consequens non excusat ab impletionem præcepti, nec reddit ejus omissionem involuntariam absolute, ut patet in eo, qui cum haberet brevium, illud projecit in mare: nam quamvis facta hac suppositione nequeat recitare; peccat tamen non recitando: quia illa impotentia est consequens. Quamobrem ex se, quod homo de facto teneatur elicere actus supernaturales, & eos non eliciendo peccat; minime inferitur, quod de facto habeat vires intrinsecas gratiæ sufficientis; sed solum, quod eas aliquando habuerit. Quam doctrinam tradit expresse D. Thom. 2.2. quæst. 2. art. 5. ad 1. his verbis: *Auxilium quibuscumque datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, & iustitia non datur in penam præcedentis peccati, saltem originalis, ut dicit August. in lib. de correct. & gratia.* Locus autem ille Augustini clarissime etiam stat pro hac opinione, nam cap. 11. inquit: *Si hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, quamprimum facti sunt, defuisset: quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adiutorio manere possit, si vellet, non utique sua culpa cecidissent: Adiutorium quippe defuisset, nisi quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, jam pœna peccati est.* Ubi sermonem esse de gratia sufficienti liquido constat: quia loquitur Augustinus de adiutorio *sine quo non*, quod juxta ejus

*Altera eva-
sio.*

D. Thom.

Augustin.

ejus phrasim est auxilium sufficiens, ut vidimus *disp. præced. dub. ult. §. ult.* Idem adhuc expressius docet in *lib. 1. operis imperfecti contra Julianum* asserens peccandi necessitatem illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est.

*Multiplex
evasio in-
pugnatio.*

D. Thom.

11. Sed neque ista responsio satisfacit, & potest efficaciter refelli. Tum quia ad culpam personalem requiritur potestas, & libertas personalis: sed quia de facto peccat omittendo actus supernaturales sibi præceptos, incurrit culpam personalem, ut ex se liquet: ergo debet habere potestatem personalem ad non omittendum; & non sufficit, quod habuerit potentiam in Adamo. Quod argumentum eleganter proponit D. Thom. in 2. dist. 50. quest. 1. art. 2. in corpore, his verbis: *Oportet, quod secundum hoc, quod aliquid rationem culpa habet, secundum hoc ratio voluntarij in ipso reperiatur. Sicut autem est quoddam bonum, quod respicit naturam, & quoddam, quod respicit personam: ita etiam est quoddam culpa natura, & quoddam persona. Unde ad culpam personalem requiritur voluntas persona, sicut patet in culpa actuali: ad culpam vero naturam, nempe ad peccatum originale, non requiritur nisi voluntas in natura illa.* Tum etiam nam ex contraria sententia sequitur motus primo primos sensualitatis, infidelitatem negativam, & ignorantiam invincibilem esse peccata personalia; siquidem fuerunt voluntaria in capite; & impotentia ea vitandi provenit ex peccato originali: consequens est omnino falsum, & erroneum: ergo ad rationem peccati actualis requiritur voluntas, & potestas personalis. Tum denique quia ut aliquis effectus sit voluntarius in causa, non sufficit, quod in illa præcontineatur; sed requiritur, quod in ea prævideatur, vel prudenter provideri potuerit: ubi enim deest omnis cognitio, tollitur ratio voluntarij, de cujus essentia est esse ab intrinseco cum cognitione, ut communiter definiunt omnes Theologi, & Philosophi: atqui plura sunt de facto præcepta supernaturalia, quæ Adamus non prævidit, nec secundum dispositionem illius status prævidere potuit: ergo prædictorum præceptorum transgressio non fuit voluntaria Adamo, aut nobis, prout in illo moraliter peccavimus: & consequenter præter potestatem, & voluntarietatem, quam in Adamo habuimus, requiritur alia voluntas, & potestas personalis. Minor constat: quia in lege nova dantur aliqua præcepta supernaturalia propria prædictæ legis, utputa de dispositionibus requisitis ad debitam sacramentorum receptionem: hujusmodi autem præcepta nec prævia fuere ab Adamo, nec ex vi dispositionis, & auxiliorum illius status prævideri potuerunt.

Vergetur.

Ad hæc: quamvis gratis concederemus, quod hac Adversariorum responsione salvetur, saltem apparenter, inexcusabilitas à peccato in absentia gratiæ sufficientis; minime tamen salvat hæc responsio, quod possit homo adimplere divina præcepta: atqui utrumque necessario salvandum est, videlicet inexcusabilitas à peccato, & possibilitas adimplentionis præceptorum supernaturalium: ergo prædicta responsio nequit admitti. Minor est omnino certa: nam inter quinque propositiones Cornelij Jansenij Episcopi Iprensis, quas Innocentius X. speciali decreto damnavit; hæc erat prima: *Aliqua Dei præcepta hominibus iustis, volentibus, & conantibus, secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia sunt.* Et quamvis

loquatur expresse de homine iusto; eadem nihilominus ratio militat in quocumque homine viatore: nam hoc ipso, quod viator sit, potest adimplere per vires gratiæ præcepta, quibus dirigitur, & per quorum adimplentionem in beatitudinem tendit: alias non esset viator, sed ad instar damnatorum se haberet.

*Indicatur
D Thom. vera
sententia.*

12. Nec Adversariorum responsioni & doctrinæ faver D. Thom. nam eo loco solum docet negationem auxiliorum ad eliciendum actus supernaturales esse quandoque pœnam præcedentis peccati, saltem originalis: minime vero docet, quod homo omni auxilio destitutus peccet in non adimplentione præceptorum supernaturalium, præsertim quando nullam culpam commisit, qua se reddiderit impotentem. Imo oppositum tradit tum loco nuper citato ex 2. sententiarum, tum 2. 2. quest. 10. art. 1. ubi inquit: *Quod si infidelitas accipitur secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœne, quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi parentis consecuta est.* Et eadem tradit in respons. ad 2. Itaque aliud est, quod ex peccato consecuta fuerit carentia auxiliorum sufficientium ad adimplendum præcepta supernaturalia, aliud vero, quod stante omnimoda carentia prædictorum auxiliorum, non adimpletio præceptorum supernaturalium sit peccaminosa. Primum quidem verum est, & asseritur à Divo Thoma quia peccatum originale, quantum est de se demeruit omnem gratiam in posterum conferendam: & ideo quibuscumque negatur omnis gratia, prædicta negatio habet rationem pœnæ. Quod forte non accidit nisi in pueris decedentibus sine baptismo: nam quod Deus hanc pœnam in adultis non exequatur, sed misericorditer omnibus concedat aliquam gratiam sufficientem internam, est satis pium, & verosimile, ut *dub. 3.* videbimus. Secundum autem est falsum, & negatur à Divo Thoma in locis à nobis citatis: quoniam omne peccatum personale supponit potestatem personalem ad illud evitandum. Quæ potestas in ordine ad præcepta supernaturalia salvari non potest absque gratia sufficienti interna: non enim possumus elicere actus supernaturales per solas vires naturæ. Unde etiam constat ad primum testimonium Divi Augustini: nam sanctus Doctor idem asserit, eodemque modo exponendus est, ac D. Thom. In secundo autem solum intendit, quod homo lapsus habet quamdam necessitatem peccandi: non quia singula præcepta divinum sumpta, & prout actu occurrunt, & obligant, observari non possint; sed quia illa nequit observare collective sumpta, & per longum tempus. Quæ impotentia optime coheret cum libertate, & potestate ad singulos actus sibi præceptos, ut late declaravimus *disp. 2. dub. 2. & 7.* Et quod D. Augustinus amplius non intendat, constat ex eodem sancto Doctore *Tract. 19. in Joannem, & epist. 105.* ubi expresse docet, quod in illis, qui non audierunt, neque potuerunt pœna peccati (nempe originalis) est non credere, non autem peccatum.

D. Thom.

13. Ultimo posset nostræ rationi occurrere dicendo, quod licet homo non possit adimplere præcepta supernaturalia per auxilia intrinsece recepta; potest tamen per auxilia sibi ab extrinseco oblata: quæ si peteret, ut oportet, reipsa consequeretur. Vnde ejus vitio vertendum est, quod præcepta supernaturalia non adimpleat. Deus enim paratus est prædicta auxilia petenti conferre.

Ultima solutio.

Sed

Refellitur.

Sed hæc evasio facillime præcluditur : quoniam ut homo petat auxilia sibi à Deo præparata, est necessarium aliquod auxilium gratiæ sufficientis : alias non peter ; sicut oportet ad salutem ; siquidem vires naturales non sufficiunt ad orandum, sicut oportet, ut modo supponimus ex dictis *disp. 3. dub. 2.* ergo verificari nequit, quod homo possit adimplere præcepta supernaturalia per auxilia oblata à Deo, quatenus valet illa petere ; nisi habeat aliquam gratiam sufficientem, qua petere possit. Admittenda igitur est aliqua gratia intrinseca sufficiens saltem ad petendum. Si enim hæc negetur, homo non habebit auxilia requisita ad præceptorum observationem, nec gratiam sufficientem ad ea consequenda : atque ideo erit simpliciter impotens. Quid enim prodest offerre homini auxilia sub conditione, quod ea postulet, si negetur illi gratia sufficiens ad postulandum, & ita sit simpliciter impotens ad ipsam conditionem.

§. III.

Difficilis obiectio, & ejus enodatio.

Obiectio.

14. **S**ed adversus rationem, & doctrinam, quibus nostram, & communem assertionem firmavimus objicere : quoniam homo lapsus tenetur aliquando elicere actum vel contritionis, vel amoris charitatis, quoad Deum supernaturalem finem convertatur, præsertim quando nequit ad sacramentum poenitentiae accedere : sed homo lapsus nunquam habet gratiam sufficientem ad prædictum actum : ergo ex obligatione, qua homo lapsus tenetur observare præcepta supernaturalia ; minime infertur, quod aliquando habeat gratiam sufficientem. Probatur minor : quia juxta probabiliorē sententiam, quam amplectemur *Tract. sequenti disp. 2. dub. 6.* actus perfectæ conversionis, quo homo ad gratiam sanctificantem ultimo disponitur, non oritur ab alio auxilio sufficienti, quam ab ipsa gratia sanctificante : hæc igitur, & non alia inferior est auxilium sufficiens ad eliciendum prædictum actum : sed homo lapsus non habet gratiam sanctificantem ; alias lapsus non esset : ergo homo lapsus non habet auxilium sufficiens ad actum perfectæ conversionis.

Quorundam responsio.

15. Ab ista objectionē facile explicantur, qui sentiunt actus ultimo disponentes ad gratiam habitualement non oriri ab ipsa gratia, sed ab auxilio actuali : respondent enim negando minorem primi syllogismi, & majorem secundi. Pungit tamen haud parum hæc difficultas eos, qui oppositam opinionem amplectuntur. Et relictis aliis solutionibus, quidam Thomistæ respondent, quod licet de facto actus ultimo disponentes ad gratiam sanctificantem ab eadem oriantur, queunt tamen absolute fieri medio auxilio transeunti. Nam quia gratia sanctificans continet eminenter rationem auxilij dantis posse ad prædictos actus ; ideo in ejus præsentia superfluit dictum auxilium, & gratia habitualis supplet vices illius. Cæterum cum abest gratia habitualis, & urget præceptum conversionis ; adest auxilium transiens ad illam sufficiens. Itaque vel Deus ab æterno decrevit conversionem verbi gratia Petri in instanti A ; & tunc tribuit illi gratiam habitualement, quæ prout est in infundi, movet hominem, & gerit munus auxilij : vel id ab æterno non decrevit, sed potius permissionem peccati, & tunc quidem non tribuit gratiam habitualement : confert tamen auxilium transiens, quo homo

posset absolute actum conversionis elicere. Quod etiam accidit in aliis actibus supernaturalibus, qui gratiam sanctificantem in justificatione comitantur : omnes enim ab eadem gratia mediis habitibus supernaturalibus procedunt : & tamen certum est, quod prædicti actus fieri valent mediis auxiliis transeuntibus. Idem ergo de actu charitatis, vel contritionis dicendum est. Unde nunquam sequitur, quod homo teneatur ad aliquem actum, eumque omittendo peccet, & quod non habeat vires sufficientes ad illum.

16. Responsio ista est valde probabilis, & expedita : illam tamen non amplectimur, quia probabilius, & menti D. Thom. magis consonum existimamus, quod actus charitatis, & contritionis sunt adeo perfecti, ut nec de facto, nec de possibili valeat oriri à solo auxilio actuali, sed gratiam habitualement necessario exposcant tanquam principium. Quod obiter insinuavimus *Tract. de ultimo fine disp. 4. dub. 3. nrm. 5.* nosque ex professio firmabimus infra in *Tract. de Justificat. disp. 2. dub. 6.* Qua doctrina supposita, vires reassumit argumentum superius factum : quoniam homo lapsus tenetur elicere aliquando actum contritionis, vel charitatis, quem elicere non potest, nisi eleveatur, & adjuvetur per gratiam sanctificantem : atqui homo lapsus nec habet, nec in sensu composito prædicti status habere potest gratiam sanctificantem : ergo ut homo teneatur ad aliquem actum, eumque non eliciendo peccet, opus non est, quod habeat vires sufficientes ad illum : & consequenter ex eo, quod homo de facto peccet contra præcepta supernaturalia, perperam colligimus, quod habeat gratiam sufficientem separatam ab efficaci.

17. Hujus objectionis, quæ sic in communi proposita est satis difficilis, non parum dehiscunt vires, si ad singulos homines lapsos, & eorum statum applicetur. Nam vel sermo est de homine lapso, cui nunquam est remissum peccatum originale ; vel de eo, qui postquam exiit peccatum originale, & habuit gratiam sanctificantem, incidit in peccatum personale ? Si de hoc posteriori loquimur, certum est eum aliquando habuisse principium intrinsecum sufficiens ad actum contritionis, & charitatis : ipse vero per propriam culpam destruxit, & à se allegavit prædictum principium, & se fecit impotentem ad eliciendum prædictos actus. Quare illa impotentia est consequens, & volita in causa, nempe in peccato actuali. Vnde mirum non est, si ommissio adimplentionis ipsi imputetur, quamvis actu secundum statum, in quo jacet, non habeat vires sufficientes ad illam. Si autem sermo fiat de homine adhuc existenti in peccato originali ; vel prædictus homo habet notitiam Dei Auctoris supernaturalis, vel caret prædicta notitia ? Si dicatur hoc ultimum : eo ipso non tenetur homo ille elicere actus supernaturales contritionis, vel charitatis : ij enim necessario præsupponunt supernaturalem Dei notitiam : & ideo negatur suppositum objectionis. Si vero dicatur primum, verum quidem est teneri illum hominem ad conversionem supernaturalem : sed tamen per prius tenetur ad conversionem naturalem, sive in Deum naturalem finem, quam conversionem potest absolute viribus naturalibus exequi. Cum autem omittit conversionem naturalem, impedit communicationem gratiæ habitualis, & se voluntarie facit impotentem ad supernaturalem conversionem : quapropter non excusatur à culpa ; licet non habuerit principium proxime sufficiens ad eam evitandam.

Alia obiectio-
nis solutio.

18. Pro quo nota ex dictis *Tract. de peccatis* *disp. 20. dub. 1.* hominem lege naturali teneri ad conversionem in Deum Auctorem, & finem naturalem: quæ obligatio præcipue urget in primo instanti usus rationis, sive cum primum homo cognoscit suum ultimum finem, saltem in communi. Similiter homo elevatus ad ordinem supernaturalem tenetur in eodem instanti se convertere in Deum supernaturalem finem, si ipsum tunc cognoscat: qui enim nulla supernaturali cognitio perfunditur, deobligatur ab adimplentione propter ignorantiam. Ille autem, qui elicit conversionem supernaturalem, utramque obligationem adimplet; quamvis conversionem naturalem non elicit: nam conversio supernaturalis naturalem conversionem eminenter continet, & utrique legi, & obligationi sufficienter occurrit. Qui vero nullo modo convertitur, duplicem legem lædere intelligitur, videlicet naturalem, quæ dicat conversionem naturalem, & supernaturalem, quæ supernaturalem conversionem imperat. Unde vel ibi dantur duæ omissiones, & peccata actualia; vel saltem in eodem peccato datur duplex violatio utriusque legis. Et quia lex naturalis intimius, & perprius urget, quam supernaturalis (illa enim necessario comitatur creaturam rationalem, hæc vero fundatur in elevatione accidentali ad superiorem ordinem) ideo homo se non convertens in primo instanti usus rationis perprius offendit Deum sub ratione finis naturalis, quam sub ratione supernaturalis finis. Quodlibet autem peccatum mortale contra legem naturalem est impedimentum impossibile cum gratia sanctificante, ut dicemus *tractatu sequenti disp. 2. dub. 4.* Vnde qui cognoscens se teneri ad conversionem supernaturalem, cujus principium est gratia sanctificans, peccat contra legem naturalem, omittendo conversionem ab hac lege præscriptam, & pro qua ipse habet sufficientes vires, ut modo supponimus ex supra dictis *disp. 2. dub. 4.* eo ipso convincitur excludere, quantum est de se, principium sufficiens ad adimplendum præceptum conversionis supernaturalis: atque ideo non excusatur à culpa. Non enim minus facit contra legem distantem conversionem supernaturalem, qui voluntarie impedit, & excludit principia sufficientia ad prædictam conversionem, quam qui habens naturalia principia non convertitur. Ad objectionem ergo dicendum est nullum hominem lapsum peccare omittendo conversionem supernaturalem, qui vel non habuerit actu gratiam sanctificantem, quam à se voluntarie exclusit, vel saltem voluntarie non apposuerit impedimentum inconjunctibile cum prædicta gratia. Vnde mirum non est, si ob impotentiam non excusetur: quia est impotentia consequens voluntaria personaliter.

Urget adhuc
obsectio.

19. Cæterum quamvis hæc responsio sufficienter objectioni occurrat, & satis perspicue explicet, qualiter homo lapsus non excusetur à culpa, dum omittit conversionem sibi præceptam, licet actu non habeat principium ad illam sufficiens: adhuc tamen animum non quietat; sed relinquit duos scrupulos satis urgentes. Nam in primis ut omissio consecuta ad aliquam operationem peccaminosam, sit voluntaria; non sufficit, quod quis per prædictam operationem excludit principium sufficiens ad postea non omittendum, vel apposuerit, quantum est de se, impedimentum inconjunctibile cum dicto principio:

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

sed requiritur quod præviderit, & certo statuerit abfuturum esse tempore obligationis huiusmodi principium. Si enim speret se illud tunc habiturum esse, non dicetur voluisse omissionem actus præcepti, pro quo tale principium requiritur. Vnde si quis hodie projiceret in mare brevium, sperans tamen, quod cras amicus aliud brevium sibi mutuabit; minime censebitur voluisse omissionem recitationis pro die sequenti; neque etiam si postea ob defectum brevium non recitet, omissio erit voluntaria, & culpabilis; sed potius mera negatio non volita: quia nec de facto habet potentiam, nec antea impotentiam voluit. Constat autem, quod non omnis, qui peccat mortaliter, iudicat sibi in posterum, & in perpetuum abfuturum esse auxilium supernaturale ad conversionem: sed multoties sperat oppositum, non quidem habendum ex propriis viribus, sed ex misericordia divina. Quæ spes non est omnino vana, & incerta: tum quia fundatur in experientia eorum, quæ communiter contingunt: nam licet homo peccaverit, solet tamen Deus ei conferre gratiam necessariam, & sufficientem ad conversionem: unde videmus multos peccatores converti. Tum quia innititur misericordiae Dei, & auxiliis ab eo præparatis, & inclinationi Spei Theologicae, quæ non amittitur per quodlibet peccatum mortale; nisi homo eliciat actum desperationis ipsi directè oppositum. Non adest ergo sufficiens fundamentum, ut dicamus impotentiam proximam, quam homo lapsus habet ad suam conversionem ob defectum gratiæ sanctificantis, esse volitam in actu præcedentis peccati; atque ideo non excusare à culpa sequentem omissionem. Alia igitur firmiter, & certior via sternenda est, ut objectioni occurramus.

Insufficientiam
præcedentis
responsionis.

Deinde quamvis hac responsione salvetur inexcusabilitas à peccato in omissione conversionis, & explicetur, qualiter illa omissio sit voluntaria; minime tamen salvatur, aut explicatur possibilitas adimplentionis prædictæ præcepti in homine lapsos: cum tamen utrumque salvandum sit, ut contra Adversarios *num. 9.* dicebamus. Consideremus enim puerum non baptizatum, educatum inter fideles, omittentem actum conversionis supernaturalis in primo instanti usus rationis. Hic profecto tenetur ad conversionem in Deum supernaturalem, quem, ut supponimus, cognoscit. Deinde non habet principium sufficiens ad prædictam conversionem; siquidem tunc non habet gratiam sanctificantem: alias tunc non peccaret. Destituitur ergo principio sufficienti ad conversionem, ad quam tunc actu tenetur: atque ideo est absolute impotens vitare omissionem, & transgressionem præcepti. Dicere autem, quod potest elicere actum conversionis naturalis, quem si eliceret, consequeretur gratiam sanctificantem: nihil est: quia conversio naturalis secundum se sumpta nequit proximè, vel remote conducere ad consecutionem gratiæ sanctificantis, ut constat ex dictis *disp. 2. dub. 4.* atque ideo ex eo, quod puer possit in Deum finem naturalem converti, minime salvatur, quod habeat aliquod principium intrinsecum sufficiens ad conversionem in Deum supernaturalem finem. Stabit itaque obligatio personalis absque potestate intrinseca ad eam exequendam: quod destruit doctrinam §. præced. statutam.

Roboratur
responsionis
impugnatio.

20. Relictis ergo iis dicendi modis; ut objectioni superius factæ perspicue occurramus, aliqua breviter præsupponenda sunt. Primum sit, quod licet homo adultus ad suam conversionem

Præmittenda
pro legitima
objectionis
annotatione.

teneatur, eamque exequi absolute possit; nihilominus ad eam communiter non accedit, nisi per alios actus inferiores, cujuscumque sunt actus fidei, spei, timoris, & attritionis: gratia enim, sicut & natura, procedit ab imperfectis ad perfectiora. Quam suppositionem clarissime docet Concilium Trident. sess. 6. de justificat. cap. 6. cujus titulus est, *Modus preparationis*: ubi inquit: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis à Deo justificari impium per gratiam ejus per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: & dum peccatores se esse intelligentes à divina justitiæ timore, quoniam concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & derestationem, hoc est, per eam penitentiam, quam ante Baptismum agi oportet, &c.* Et deinde cap. sequenti concludit: *Hanc dispositionem, seu preparationem justificatio ipsa consequitur.* Ubi, ut vides, plures actus supernaturales minus perfecti præcedunt communiter justificationem, atque ideo actum perfectæ conversionis, quæ in nostra sententia ab eadem gratia justificante procedit. Idem autem ordo, qui reperitur inter actus, considerandus etiam est inter auxilia, à quibus actus oriuntur, ut ex se constat. Unde antequam Deus impertiatur auxilium proxime sufficiens ad perfectam conversionem, communicat plura auxilia inferiora deservientia actibus, quibus homo ad eam conversionem disponitur.

Nota 2. Deinde nota Deum, juxta commune Theologorum axioma, non denegare gratiam facienti, quod est in se ex viribus gratiæ. Unde homini utenti priori auxilio imperfectiori confert secundum auxilium perfectius: & ei, qui utitur secundo, communicat tertium, & sic de aliis usque ad ultimum, quo potest perfecte converti, quodcumque illud sit. Quapropter homo, qui elicit operationem correspondentem primo auxilio, fit potens saltem mediate ad aliam operationem perfectiorem: nam infallibiliter consequetur auxilium sufficiens eidem perfectiori operationi proxime correspondentem: idemque contingit in aliis operationibus subsequētibz: nisi homo per auxiliorum abusus, sed non usum, processum justificationis, ad quæ tendit, interrumpat. Sicut embrio est dispositio sufficiens ad hominem formandum, mediate tamen, & remote: quia indiget ulterioribus, & perfectioribus dispositionibus: quæ si succedant; hominis perfecta formatio subsequetur: si autem interrumpantur, abortivum loco veræ formationis eveniet. Ita per primum auxilium internum incipit sufficientia ad salutem: & si tam hujus, quam sequentium auxiliorum rectus ordo continuetur, ipsa perfecta salus succedet. Non quod hæc connexio physica sit, & ex natura rei necessaria: sed quia est moraliter infallibilis: nam Deus ita decrevit, & hoc pacto constituit in manu hominis salutem mediante gratia. Ad quod non oportet, quod Deus singulis momentis tribuat gratiam actualem: si scilicet enim, quod illam tribuat in aliquibus, & præsertim, quando præcepta supernaturalia observanda occurrunt, ut *dub. 3.* magis declarabimus. Nullus autem est adultus, cui Deus aliqua prima auxilia sufficientia supernaturalia non tribuat, maxime vero in primo instanti usus rationis, ut *eodem loco* dice-

mus. In hac quippe communicatione explicatur voluntas illa generalis, qua vult omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire.

21. Ex quibus duo necessario consequuntur: primum est nullum hominem obligari elicere in aliquo instanti actum supernaturalem, qui non habeat auxilium sufficiens ad ejus adimpletionem, vel immediate in se ipso; vel mediate in alio auxilio, quo possit perfectius auxilium consequi. Secundum est omnem hominem adultum habere auxilium sufficiens ad suam conversionem, vel immediate in se ipso, vel mediate in alio auxilio, quo si uteretur, aliud perfectius, & proxime sufficiens consequeretur. Auxilia enim inferiora disponunt, & habilitant homines ad consequendum, saltem impetrative, & media oratione, auxilia magis perfecta, ut significat August. lib. 4. contra Iulianum cap. 8. ubi ait: *Vt videlicet intelligamus, docentibus vobis, ideo non omnes salvos fieri, quia ipsi nolunt petere, cum Deus velit dare: nolunt quærere, cum Deus velit ostendere: nolunt pulsare, cum Deus velit aperire.* Quam doctrinam ut veram supposuimus in Tract. 13. disput. 20. dub. 1. num. 27. eamque ex professo firmabimus infra dubio 3.

Hinc ad objectionem facile constat: concedimus enim hominem lapsum in sensu composito prædicti status non habere auxilium proxime sufficiens ad suam conversionem, nempe gratiam habitualement: negamus tamen, quod non possit absolute elicere actus, quibus convertatur. Quoniam habet plurima auxilia actualia cum prædicto statu compossibilia, quibus si recte utatur, credendo, sperando, petendo, pulsando, ac denique faciendo totum, quod est in se ex viribus prædictorum auxiliorum; certo, & infallibiliter consequetur à Deo gratiam habitualement, per quam & statum lapsus destruet, & actum conversionis sibi præceptum eliciet. Quod si Deus hanc gratiam, urgente prædicto præcepto, negat; ideo est: quia homo prius defect in usu præcedentium auxiliorum. (Quamvis etiam multoties, licet homo abusus fuerit prædictis auxiliis, & per repetita peccata indignum gratia sanctificante se fecerit; Deus omnino misericorditer hujusmodi gratiam ipsi communicet) Constat etiam hominem lapsum non solum esse inexcusabilem ab omissione conversionis, quando urget præceptum; sed etiam posse per aliquid intrinsicum ad Deum converti, & dictum præceptum adimplere: quod responsio supra tradita minime componebat, ut supra num. 9. vidimus. Nam licet homo lapsus non habeat auxilium proxime sufficiens ad suam conversionem; habet nihilominus plura auxilia remota, quibus si recte utatur gratiam habitualement infallibiliter impetrabit. Quomodo autem cum hac doctrina cohereat dari plures homines, imo populos integros, qui sint infideles negative, *dub. 3.* constabit.

22. Dices: si homo, qui facit totum, quod est in se ex vi præcedentium auxiliorum, consequitur ulterius auxilium; sequitur, quod omnis, qui elicit actum attritionis supernaturalis, infallibiliter consequatur gratiam sanctificantem: consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela ostenditur: nam inter actus præcedentes gratiam habitualement attritio est, quæ magis, seu proximius ad justificationem disponit: ergo qui elicit attritionem, facit totum, quod est in se ex vi auxiliorum præcedentium gratiam sanctificantem: ergo si facienti totum, quod est in se ex vi auxiliorum præcedentium, Deus infallibiliter confert ulterius

Consequaria
præcedentis
doctrina.

Augustin.

Legitima ob-
jectionis solutio.

Respondet.

ulterius auxilium ; sequitur, quod omnis, qui elicit attritionem, gratiam sanctificantem infallibiliter consequatur. Falsitas autem consequentis etiam liquet : nam plures habent veram, & supernaturalem attritionem : & tamen adhuc non consequuntur gratiam sanctificantem : alias qui cum attritione accedit ad sacramentum poenitentiae ; antequam absolveretur, haberet gratiam sanctificantem : quod est omnino falsum.

Responsio.

Respondetur negando sequelam. Quoniam dupliciter possumus intelligere, quod peccator eliciat attritionem. Primo in eo statu, in quo possit eam conjungere cum sacramento, quod attritis conferat gratiam, ut secundum praesentem providentiam, & institutionem Christi Domini contingit. Et in hoc sensu non dicitur homo facere, quod est in se ex vi auxiliorum praecedentium justificationem, nisi re ipsa, saltem cum potest, recipiat sacramentum. Unde non sequitur inconveniens, quod sequela improbatio evincere intendit. Vbi autem quis cum attritione sacramentum recipit, infallibiliter consequitur justificationis gratiam : non quia attritio secundum se sive ex propriis illam necessario physice, aut moraliter inferat ; vel quia homo eliciens attritionem faciat omne, quod ex vi auxiliorum justificationem antecedentium absolute potest : sed quia Deus ob merita Christi Domini sic misericorditer in lege gratiae disposuit. Per quod obiter diluitur sequela probatio. Secundo potest considerari in statu, in quo vel attritioni cum sacramento non sit promissa gratia, ut in lege veteri contingebat, vel homo non possit attritionem cum sacramento conjungere, ut secundum praesentem providentiam per accidens aliquando contingit. Et in hoc sensu negamus, quod homo faciat omne, quod ex vi auxiliorum justificationem praecedentium valet, eliciendo praecise attritionem : unde non sequitur, quod infallibiliter, & immediate justitiam consequatur. Potest enim plures alios actus elicere, in eorumque elicientia, aut repetitione perseverare, ut credere, sperare, orare, & pulsare ad ostia divinae misericordiae. Quod si, ut debet, faciat ; dubitandum non est, quod consequetur gratiam justificantem, quae est principium perfectae conversionis. Non quia praedicti actus illam gratiam physice inferant, vel quia eam mereantur, sed quia ex Dei misericordia, ex cuius auxiliis procedunt, habent vim impetrandi. Quam doctrinam haud obscure tradit Divus Thomas 2. 2. quaestione 83. articulo 16. ubi inquit : *Utrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo ?* Et respondet affirmative : *non quasi ex iustitia*, inquit, *quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia : observatis tamen quatuor praemissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem pie, & perseveranter.* De oratione autem habente huiusmodi condiciones dixerat articulo praecedenti. Et ideo ponuntur quatuor condiciones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat, quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseveranter. Unde attritionem huic orationi, aliisque pietatis operibus conjunctam non dubitamus consequi impetrative Dei gratiam vel dandam in sacramento, ut in praesenti statu per se loquendo contingit ; vel extra sacramentum, ut olim contingebat, & nunc etiam per accidens, ubi quis nequit ad sacramentum accedere. De qua attritione, ut à contritione distinguitur, inquit Con-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

cilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. Hoc enim timore utiliter concussi Nivivite ad Iona predicationem, plenam terroribus poenitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Videantur, quae infra dicemus Tract. 16. disp. 6. num. 76. Quanta vero debeat esse horum actuum continuatio, aut perseverantia, aut multiplicatio, ut gratiam justificationis intra, vel extra sacramenta infallibiliter impetrent, nequit à nobis metaphysice determinari : sed ad Dei dispositionem spectat. Quaedam enim, inquit Divus Thomas quaestione citata articulo 15. non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur, ut Augustinus dicit super Ioannem. Quod tamen potest impediri, si in petendo non perseveret. Videantur, quae diximus loco supra citato ex Tractatu 13. à numero 28. quibus major lux accedet ex infra dicendis dubio 3. per totum.

§. IV.

Adversariorum motivis occurritur.

23. **O**ppositam sententiam asserentem nullam de facto dari gratiam interiorem pure sufficientem ; sed omnem veram gratiam interiorem esse efficacem videtur tenuisse Michael Baius, ut evincit Ripalda loco citato. Il- lam etiam docuit Cornelius Jansenius lib. 3. de gratia Salvatoris cap. 13. & Antonius Arnaldus Doctor Sorbonicus in libro, quem Constitutionis Innocentij X. defensionem appellat. Sed praecipui hujus assertionis fautores sunt haeretici nostri temporis : quorum dicta citatus Ripalda lato calamo transcripsit sess. 2. sufficiat audire Calvinum in antidoto ad Tridentinum sess. 6. §. Porro, ubi ait : *Motus Spiritus sancti sic est efficax, ut fidem semper gignat, qua sola autumat hominem justificari.* Et Petrus Molineus ejusdem furfuris homo scripsit : *Pessimum, quod in opinionibus istis nuperis reperio, est gratia ista sufficiens, quam dicitur Deus dare omnibus hominibus*, ut refert Malderus Episcopus Antuerpiensis 12. fol. 485.

Error contrarius.

Michael Baius.

Cornel. Jansenius. Anron. Arnaldus.

Calvinus.

Petr. Molina.

Malderus.

24. Probant hanc sententiam citati Auctores innumeris testimoniis Scripturae, & SS. Patrum, & praecipue D. Augustini, & D. Thomae : ex quibus tamen, ut prolixitatem vitemus, selectiora tantum, & urgentiora ponderabimus ; eaque ut magis premant, si premunt, sub forma argumenti proponemus. Arguitur ergo primo : nam auxilium sufficiens est, quod praestat potestatem ad agendum : sed de facto potestas ad agendum provenit ab auxilio efficaci : ergo de facto nullum datur auxilium sufficiens, quod efficax simul non sit. Minor, in qua sola est difficultas, probatur primo ex Scriptura Joan. 22. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* : auxilium autem, quo homo trahitur ad Christum est efficax : ergo nemo habet potentiam, ut ad Christum veniat, nisi ab auxilio efficaci. Secundo ex Divo Augustino in libro de gestis Pelagij, ubi inquit : *Sine gratia Dei nemo recte vivit, sine gratia Dei id, ad quod adjuvat, fieri non potest* : gratia autem, qua recte vivimus, est efficax ; sine qua tamen asserit August. fieri non posse id, ad quod adjuvat : potestas ergo ad agendum provenit à gratia efficaci. Tercio nam D. Thom. in praesenti qu. 109. ferè per totam nihil frequentius inculcat, quam hominem non posse ad Deum converti, nisi à Deo convertente : sed convertit hominem ad se

Primum fundamentum ab auctoritate.

Joan. 22.

D. August.

per auxilium efficax: ergo potentia hominis, ut in Deum convertatur, est ab auxilio efficaci.

Proferitur.

Respondetur negando minorem: quoniam auxilium efficax est pura reductio virtutis operativæ præexistentis ad actum agendi: unde non præstat potentiam, sed aliunde, & per alia auxilia constitutam supponit, ut *disp. præced. dub. 6.* insinuavimus, & magis constabit ex infra dicendis *disp. seq.* per totam. Nunquam tamen reducetur potentia, vel virtus operativa ad actum agendi, nisi applicetur per auxilium efficax. Et ideo auxilium sufficiens se solo præstat potestatem antecedentem, & in sensu diviso, quæ est potentia simpliciter: auxilium autem efficax dat potestatem consequentem, sive actui infallibiliter conjunctam. Unde ex denegatione auxilij efficaci solum sequitur impotentia consequens, & in sensu composito, quæ est potentia secundum quid. Et in hoc sensu procedunt testimonia, quæ ad probationem minoris adducuntur: cum enim asserunt neminem posse venire nisi à Patre trahente, neminem posse converti nisi à Deo convertente &c. loquuntur de potestate consequenti, & cum effectu infallibiliter conjuncta: hæc enim prout talis, est effectus gratiæ efficaci. Cum hoc autem recte cohæret, quod homo auxilio efficaci carens habeat potestatem antecedentem, & in sensu diviso, quæ est effectus gratiæ sufficientis. Quæ interpretatio satis aperte colligitur ex D. Thom. nam sicut asserit non posse hominem converti, nisi Deo convertente: ita frequenter tota illa quæstio & præcipue *art. 1.* docet nullam creaturam posse operari, nisi à Deo moveatur: & tamen certum est plures causas secundas naturales, priusquam moveantur à Deo habere potentiam sufficientem ad operationes sibi correspondentes. Loquitur ergo S. Doctor de impotentia consequenti, in sensu composito, & secundum quid: cum quæ recte cohæret antecedens, in sensu diviso, & simpliciter.

Secundum argumentum.

Augustin.

25. Arguitur secundo: quia illa gratia, ad quam infallibiliter sequitur operatio, est efficax: sed nulla est gratia interior, ad quam de facto non sequatur infallibiliter effectus: ergo nulla est gratia interior, quæ non sit efficax: ergo nulla est pure sufficiens. Probatur minor: tum quia Augustinus ex præsentia gratiæ interioris colligit effectum operis infallibiliter secuturum: sic enim ait *serm. 43. Agis, si ageris, & bene agis, si à bono ageris*, & *epist. 107. ad Vitalem, Gratia dat meritum ipsa, cum datur*, & *lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. Illud autem nescio, quomodo dicatur, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, jam volumus. Ad eandem quippe misericordiam pertinet, ut velimus. Ubi ut vides, connexionem, seu consecutionem infallibilem aditruit inter gratiam interiorem, & ejus effectum. Tum etiam quia idem S. Doctor ex negatione effectus colligit gratiam interiorem non fuisse communicatam: ita enim habet in *lib. de prædestinatione Sancti. cap. 8. Qui credunt prædicatore forinsecus insonante, intus à Patre audiunt, atque dicunt: qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque dicunt.* Et *lib. de gratia Christi cap. 13. inquit: Qui novit, quid sit, quod fieri debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem.* Hæc autem Augustini consecutio nulla foret, si omnis gratia interior infallibiliter suum effectum, pro quo datur, non consequeretur.*

Aliquorum responsio.

Respondetur negando minorem: quia plurima sunt auxilia, quibus homo resistit, & quæ propria

operatione defraudat, ut supra vidimus *num. 6.* Ad probationes autem in contrarium respondent Ripalda loco citato *sect. 26.* & alij Molinæ discipuli illam consecutionem inter gratiam, & cooperationem nostram, quam tanta energia ponderat Augustinus, non fundari in entitate ipsorum auxiliorum, sed in ipsa cooperatione arbitrij vel exercita, vel per scientiam mediam prævisa: unde cum nos possimus cuilibet auxilio dissentire, illudque inefficax reddere, salvare sibi videntur omnia auxilia ex se tantum esse sufficientia.

26. Sed hæc responsio petit principium, & non satisfacit Adversariorum argumento, nec concionat menti D. Augustini. Si enim illa consecutio toties ab Augustino intenta, & inculcata fundatur in gratia; & libero arbitrio jam simul cooperantibus; nihil aliud dicit Augustinus, quam gratiam operari, si operetur, & liberum arbitrium operari, si operetur: & ita ex operatione eandem operationem colliget. Quo quid absurdus, & magis puerile? Id vero non intendit Augustinus, sed modo longe diverso procedit, ut ipsa ejus testimonia clamant: nam comparando gratiam Dei, & operationem arbitrij, ex gratia infert arbitrij operationem. Non quia sola gratia operationem causat, sed quia gratia facit, ut arbitrium infallibiliter operetur. Quæ motio apud Augustin. est adeo efficax, & infallibilis, ut dicat in *lib. de gestis Pelagij c. 3. Proculdubio plus est agi, quam regi. Qui enim regitur, aliquid agit: qui vero agitur, agere aliquid in se vix intelligitur. Tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere: Quotquot Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.*

Aliter ergo, & satis perspicue ad prædicta testimonia respondetur duplicem secundum Augustinum esse gratiam interiorem, ut vidimus *disp. præced. dub. ult. §. ult.* nempe efficacem, quam vocat congruam, & secundum propositum, & pure sufficientem, quam appellat non congruam, & non secundum propositum. Quando ergo S. Doctor ex præsentia gratiæ colligit effectum infallibiliter mox futurum, & quando ex hujus negatione infert absentiam illius; loquitur de gratia efficaci. Hæc quippe habet prædictam connexionem, non vero gratia pure sufficiens, ut ipsimet Adversarij admittunt in gratia Adamo collata, quæ perseverare potuit, & tamen non perseveravit. Et quod hæc sit legitima D. Augustini sententia constat ex *lib. de gratia Christi cap. 13.* ubi vim, & fundamentum illationum, quas locis citatis proponit, explicat his verbis: *Sic enim docet Deus eos, qui secundum propositum (pende verba) vocati sunt, simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt agere. Unde ad Thessalonicenses sic Apostolus loquitur: De charitate autem fraternitatis non opus habetis vobis scribi: nam ipsi vos à Deo didicistis, ut diligatis invicem. Atque ut probaret eos à Deo didicisse, subiunxit: Etenim facitis illud in omnes fratres in universa Macedonia. Tanquam hoc sit certissimum indicium, quod à Deo didiceritis, si id, quod didiceritis, feceritis. Isto modo sunt omnes secundum propositum vocati.*

27. Arguitur tertio: quia nemo petit id, quod jam habet: sed homo petit à Deo auxilia, quibus possit adimplere divina præcepta: ergo homo non habet auxilia, quibus possit prædicta præcepta observare: atqui gratia sufficiens præstat potestatem ad observandum divina præcepta: ergo homo non habet gratiam sufficientem. Minor primi syllogismi, in qua sola est difficultas, probatur ex D. Augustino in *lib. de gratia, & libero arbitrio*

Legitima solutio.

D. August.

Tertium argumentum.

D. August.

arbitrio cap. 16. ubi inquit : Magnum aliquid Pelagiani se scire putant , quando dicunt : Non juberet Deus , quod sciret non posse ab homine fieri. Quibus ipse respondet : Quis hoc nesciat ? sed jubet aliqua , quæ non possumus , ut noverimus , quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides , quæ orando impetrat , quod lex imperat. Sentit ergo S. Doctor hominem non habere auxilia sufficientia ad plura præcepta , ad quæ tenetur.

Confirmatio.

Confirmatur urgenter destruendo fundamentum nostræ assertionis : nam si daretur gratia sufficienti separata ab efficaci , maxime ut per eam possit homo adimplere præcepta supernaturalia , ad quæ tenetur : sed multoties homo non potest adimplere divina præcepta , ad quæ tenetur : ergo nullum est fundamentum ad asserendum dari gratiam sufficientem separatam , vel distinctam ab efficaci. Probatur minor ex D. Augustino , qui pluribus in locis significat homines cognoscentes , volentes , & conantes adimplere divina præcepta , non posse ea observare , & tamen illa non observando peccare. Nam in libro de perfectione justitiæ cap. 3. respondens ad 9. objectionem Cælestij inquit : *Per arbitrij libertatem factum est , ut esset homo cum peccato. Sed jam pœnalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. Unde ad Deum fides clamat : De necessitatibus meis educ me. Sub quibus vel non possumus intelligere , vel cum quod intellexerimus , volumus , non valeamus adimplere. Et serm. 4. de verbis Apostoli docet , quod cum Christus dixit Paulo , sufficit tibi gratia mea , significavit , Volo , ut velis : sed non sufficit , ut velis : quasi indicans hominem etiam volentem , & desiderantem non posse adimplere legem Dei. Quo etiam sensu tractatu 34. in Joannem asserit : Forte conaris , & non potes. Et Psalm. 106. loquens de peccatore volente vincere vitia inquit : Conatur , & non potest. Et Psalm. 53. ait : Homo plerumque sibi ignotus est : quid ferat , & quid non ferat , ignorat : & aliquando præsumit se ferre , quod non potest , &c. Proinde Petrus præsumpsit , nescio quid , quod in illo nondum erat , usque ad mortem se cum Jesu Christo perseveraturum. Vires suas ignorabat. Vbi apertissime significat D. Petrum non habuisse vires sufficientes ad perseverandum , & non potuisse vitare peccatum negationis.*

Confirmatur secundo.

Confirmatur secundo : quoniam Judæi tenebantur legem observare , eamque non observando peccabant : & tamen Judæi non habuerunt auxilia sufficientia ad suæ legis observationem : ergo ex obligatione observandi præcepta supernaturalia minime infertur , quod habeamus auxilia sufficientia distincta ab efficacibus. Probatur minor ex D. August. lib. de Spiritu & littera cap. 19. ubi ait : *Lex data est , ut gratia quæreretur : gratia data est , ut lex impleteretur. Vbi contraponit beneficium collatum Judæis , quod est lex , beneficium communicato Christianis , quod est gratia : Judæi ergo habuerunt legem , qua quærent , non gratiam , qua legem observarent. Unde serm. 6. de verbis Apostoli cap. 7. inquit : Lex jubebat , & non implebat : quia caro , ubi non erat gratia , invictissime resistebat. Quod expressius adhuc tradit D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 6. ubi distinguit bonos , & malos Judæos veteres : asseritque prioribus collatam fuisse legem in auxiliū , posterioribus vero ad superbiam convincendam : ergo quibusdam saltem Judæis nulla gratia intrinseca sufficiens communicata fuit ; sed sola lex extrinseca. Et eadem 1. 2. quest. 106. artic. 2. ad 2. docet legem novam iram Dei non operari , quia quantum est de se , dat*

Idem.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

auxilium sufficiens ad non peccandum : atqui lex vetus iram Dei operabatur , ut expresse tradit Apostol. ad Rom. 4. sentit ergo D. Thom. quod in veteri lege non dabantur auxilia intrinseca sufficientia ad non peccandum. Et in respons. ad 3. addit ex August. veterem legem in tabulis lapideis scriptam dici ab Apostolo *ministracionem mortis* ; legem vero novam scriptam in tabulis cordis carnalibus appellari *ministracionem Spiritus* , quia per donum Spiritus operamur recte , & à mortis damnatione liberamur. Quæ differentia non subsisteret , si in lege veteri collata fuissent auxilia sufficientia ad legis observationem.

D. Thom.

Confirmatur tertio : quia sunt quidem homines adeo mali , ut eos vocet Scriptura *obduratos* , & *excacatos* , quos tamen obligari divinis præceptis , certius est , ut dubitari nequeat : sed obdurati , & excacati nullam gratiam interiorem recipiunt : hæc ergo ineffaciter colligitur ex obligatione servandi divina mandata. Probatur minor ex Augustino pluribus in locis : nam asserit in lib. 1. ad simplicianum quest. 2. *Deum nolle illorum misereri* , & tract. 53. in Joan. *eos deferere non adjuvando* , & Psal. 147. *eos non vocare , nec eis aperire sensum , nec infundere gratiam* , & lib. de perfect. justitiæ cap. 19. *eos destituere omni lumine veritatis , & divino adiutorio*. Quæ falsa essent , si Deus induratis , & excacatis gratiam sufficientem interiorem impertiretur.

Tertio.

Augustin.

28. Hoc argumentum , & ejus confirmationes tangunt difficultatem infra dub. 3. ex professo examinandam , an videlicet Deus omnibus , & singulis hominibus conferat re ipsa auxilia sufficientia ad salutem : & profecto non impugnant nostram conclusionem , quæ solum indefinite asserit dari de facto aliquam gratiam sufficientem separatam ab efficaci , quidquid sit , an omnes homines , & in omni statu , & sub omni dispositione prædictam gratiam recipiant. Sed nihilominus oportet illis breviter occurrere : quia impugnant , saltem ex parte , fundamentum nostræ assertionis. Ad argumentum igitur dicendum est potius ex ipsa oratione convinci dari aliquam gratiam sufficientem distinctam ab efficaci. Nam si Augustinus asserit posse homines servare divina præcepta , quia possunt orare , & orando consequi auxilia , quæ ad prædictam observationem requiruntur ; profecto supponit dari de facto auxilium ad orandum necessarium : alias eodem modo , & æque immediate , essemus impotentes ad orandum , ac ad observandum præcepta : & consequenter oratio non esset medium ad prædictam observationem. Fatemur ergo hominem non petere id , quod evidenter cognoscit se habere : sed nihilominus ad petendum , sicut oportet , debet aliquam gratiam habere. Et quia frequenter hac gratia non utitur , sed multoties ab orando desistit , cum orare possit ; sequitur habere aliquam gratiam sufficientem distinctam , & separatam ab efficaci. Quam doctrinam aperte tradit D. August. in testimonio , quod nobis objicitur , ait enim : *Ipsa fides orando impetrat , quod lex imperat*. Cum autem asserit , quod non possumus servare aliqua præcepta , vel loquitur de potestate per vires naturæ , quæ insufficientes sunt ad præcepta supernaturalia ; vel de potestate supernaturali omnino proxima , quæ opus non est , ut semper nobis adsit , ut supra exposuimus à num. 18.

Responsio ad argumentum.

D. August.

Ad primam confirmationem respondetur negando minorem , quam minimè docet D. August. in testimoniis , quibus eam suadere contendunt Adversarij. Nam cum in primo testimonio asse-

Ad 1. Confirmationem.

Testimonia
D. August.
explicantur.

rit hominem non posse implere præceptum, cum vult, & quod illa necessitas provenit ex peccato præcedenti, loquitur ad mentem Cœlestij, cujus objectioni occurrit. Porro Pelagianus ille asserbat hominem posse per vires naturæ omnia Dei præcepta adimplere; siquidem ea observare tenetur: cui respondet Augustinus negando, quod possit, *etiam si vellet*, voluntate utique, & volitione pure naturalibus, de quibus loquebatur hæreticus: & simul docet, quod ad hanc impotentiam se reduxit natura humana excludendo per Adami peccatum justitiam originalem, qua poterat. Minime tamen asserit Augustinus, quod simus prorsus impotentes ad præceptorum observationem: sed potius designat gratiam sufficientem orationis, qua saltem mediate possumus: quia videlicet orando consequimur auxilia immediate concurrentia ad hujusmodi orationem: Unde, inquit, *ad Deum fides clamat, de necessitatibus meis educ me*. Fides autem, & plurima, quæ illam comitantur; gratiam supernaturalem, & sufficientem important.

Eundem sensum continet secundum testimonium: nam solum intendit non sufficere velle naturale, imo nec velle supernaturale imperfectum ad observantiam divinæ legis. Et ideo postquam dixit: *Non sufficit, ut velis*, subjunxit: *Adjuvandus es, ut plenè velis, & impleas, quod velis*: & postea: *si vis evadere legem minantem, fuge, ad Spiritum adjuvantem. Clama ad Deum tuum, ut adjuvet te*. Ubi aperte supponit auxilium sufficiens immediate ad orandum, quod est sufficiens mediate ad observandum præcepta.

In aliis duobus testimoniis, in quibus asserit *Conaris, & non potes, Conatur, & non potest*, loquitur etiam vel de conatu naturali, qui insufficiens est ad servandum supernaturalia præcepta, vel de conatu supernaturali imperfecto, cui opus est adjicere novas, & majores vires ad vincenda vitia, & ad perfectam legis observationem. Et ideo in libro de natura, & gratia cap. 16. monet hominem orare ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur, ut faciat, quod juvetur, & cap. 17. inquit: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam* (ecce aliquod auxilium gratiæ faciens voluntatem bonam) *sed adhuc parvam, & invalidam; poterit autem, cum magnam habuerit & robustam*.

Ultimum testimonium eodem modo interpretandum est: nam licet D. Petrus, & alij putarent habere gratiam omnino adæquatam ad actus excellentes, cujusmodi esset victoria illius gravissimæ tentationis circa negationem Christi: illam tamen aliquando non habuerunt. Sed nihilominus ex vi gratiæ, quam habebant, poterunt orare, & orando consequi prædictam gratiam. Quod aperte significat August. loco proxime citato cap. 17. dicens: *Ipsam charitatem* (nempe robustam) *Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Et tamen quamvis parva & imperfecta non deerat, quando dicebat, Animam meam pro te ponam. Qua gratia si Petrus uteretur orando, auxilium omnino, & immediate consequeretur pro tentationis victoria. Ad quod remedium illum exhortans Christus in horto, cum jam tentatio esset in proximo, dixit: Simon dormis? adjiciens vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Quæ verba etsi ad filios Zebedæi simul dormientes etiam dixerit; specialiter ta-

men Petro dicta observat Evangelium; nempe ut peculiari ratione præmoneretur de periculo, ac remedio.

29. Adde primo, quod cum D. Augustinus toties repetit homines non posse servare legem divinam, vel vincere tentationes, non loquitur de potentia absoluta; sed solum de quadam impotentia morali, quæ consistit in magna difficultate: cum qua optime cohæret dari gratiam sufficientem ad eam absolute superandam. Quam responsum tradit D. Anselmus in lib. de concordia gratiæ, & liberi arbitrij cap. 3. his verbis: *Quod autem quidam experimento existimant probare, nihil valere liberum arbitrium: quia multi immenso conatununtur, ut bene vivant: & quadam (ut aiunt) impossibilitate obstante, nihil proficiunt; aut post profectum irrecuperabiliter deficiunt: non destruunt, quod rationabiliter monstratum est, liberum scilicet arbitrium cum gratia valere. Ut autem nitentes non proficiant, aut post profectum deficiant, non impossibilitate, sed aliquando gravi, aliquando facile superabili difficultate fieri existimo. Sapientem namque asserere solemus impossibile nobis esse, quod sine difficultate perficere non valeamus*. Eandemque doctrinam prius traderat D. Gregor. Nazianzenus orat. 36. quæ est de Theologia.

Adde secundo impotentiam illam toties assertam ab Augustino solum importare carentiam potentiæ consequentis, sive effectui indissolubiliter conjunctæ: & hæc potentia in quantum talis non provenit à solo auxilio sufficienti, sed importat auxilium efficax: quod licet non semper adsit, potest tamen media oratione impertiri. Quam interpretationem colligimus ex eodem S. Doctore in lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 16. ubi inquit: *Certum est enim nos mandata servare si volumus: sed quia preparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est nos velle, cum volumus: sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulo ante posui, quod preparatur voluntas à Domino. De quo dictum est, à Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus vult. De quo dictum est, Deus est, qui operatur in nobis & velle, & operari. Certum est nos facere, cum facimus: sed ille fecit, ut faciamus prabendo vires efficacissimas voluntari, qui dixit: Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis. Et paulo post. Cui dicit homo, Pone Domine custodiam ori meo: hoc est enim dicere, Fac, ut ponam custodiam ori meo*.

30. Ad secundam confirmationem respondetur negando minorem: quam tot testimonia D. Augustini, & D. Thomæ minime evincunt. Nam imperfectiones illæ, & ut sic dicamus, insufficientiæ, quibus sancti Doctores legem antiquam deprimere videntur, non eo tendunt, ut negent auxilia sufficientia intrinseca collata tempore legis; sed tantum ut afferant prædicta auxilia non dari per legem, aut ex vi legis. Cum quo tamen recte cohæret, ut Patres antiqui habuerint prædicta auxilia ex meritis Christi, & per fidem in Messiam. In quo plurimum excedit lex Evangelica, quæ ipsum Christum præsentem habet, & affert ex se gratiam, eaque mediante scribitur in tabulis cordis, non in tabulis lapideis, ut lex Mosaica. Desumiturque hæc responsio ex Divo Thoma supra quæst. 98. art. 1. ad 4. ubi ait: *Dicendum, quod quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandum homines: tamen aderat aliud auxilium*

Major explicatio testimoniorum D. Augustini.

D. Anselm.

D. Gregor. Nazianzen.

Augustin.

Diluitur sententia contra firmam id.

Imperfectio veteris legis.

D. Thom.

auxilium à Deo hominibus simul cum lege : per quod salvari poterant , scilicet fide Mediatoris , per quam salvati sunt antiqui patres : sicut etiam nos justificamur . Et sic Deus non deficiebat hominibus , quin daret eis salutis auxilia . Quibus verbis adeo elucet , quæ sit mens D. Augustini , & Divi Thomæ in testimoniis , quæ nobis obijciuntur , ut supervacaneum sit ea singillatim interpretari .

*Occurritur
tertia.*

Ad ultimam confirmationem negamus minorem : nam potius oppositum indicat sacra Scriptura pluribus in locis , & præcipue cap. 12. Sapientia, ubi summe exaggerat obdurationem , & cæcitatem Palæstinorum his verbis : *Non ignorans , quoniam nequam est ratio eorum , & naturalis malitia ipsorum , & quoniam non poterat mutare cogitatum illum in perpetuum : semen enim erat maledictum ab initio .* Et nihilominus asserit Deum prædictis hominibus addidisse , ut ad ipsum , utique per gratiam , converterentur ; nam subdit : *Dabat locum pœnitentiæ .* Et rursus *Veniam dabis peccatis illorum .* Et tandem : *Si enim inimicos servorum tuorum cum tanta cruciasti attentione , dans tempus , & locum , per quæ possent mutari à malitia , &c .* Quæ nequeunt intelligi de gratia pure exteriori , sive de admonitionibus , flagellationibus , & miraculis : nam cuncta hæc nequeunt hominem emollire , nisi Deus ejus cor aliqua interiori gratia respergat : qua prorsus negata , non essent omnino inexcusabiles Palæstini : respondent quippe se non potuisse convertere . Vnde prædictum testimonium nos edocet modum expendendi auctoritates Divi Augustini , quæ in contrarium adducuntur . Nam ex una parte asserit Scriptura , *quod non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum .* Et ex alia parte ait : *Deum eis communicasse subsidia , per quæ possent mutari à malitia .* Quæ videntur inter se contraria , re tamen non sunt : quoniam posteriora verba intelliguntur de potestate antecedenti , in sensu diviso , & quoad sufficientiam . Licet enim Deus dederit Palæstinis auxilia sufficientia , quibus saltem mediate possent converti ; subtraxit tamen auxilium efficax , quo re ipsa converterentur : atque ideo habuerunt impotentiam consequentem : non enim conjungi valet actualis conversio cum carentia auxilij efficaci . Ipsi vero per innumera , & repetita peccata , quibus resistebant , rebelles se exhibuerunt luminibus , obfirmando voluntatem in malo , & demerendo , atque spernendo auxilia , per quæ converterentur . Quæ pessima dispositio constituit statum obdurationis , & excæcationis .

Cum ergo Augustinus asserit *Deum deferere obduratos , nolle eorum misereri , non eos vocare , destituere illos omni adjutorio , &c .* Intelligendus est de voluntate consequente , & de gratia efficaci ; non autem de voluntate antecedenti , & de gratia sufficiente . Et sensus est Deum ita velle voluntate antecedenti salvare obduratos ; & eis auxilia distribuere ; quod nihilominus voluntate consequenti nolit eos ad regnum admittere , subtrahatque auxilium efficax , quo converterentur . Hoc autem licet generale videatur in omnibus reprobis ; specialiter tamen procedit in obduratis : tum quia ob majora peccata sese magis indignos auxilio efficaci faciunt : tum quia propter resistantiam actua-lem sunt incapaces plurium auxiliorum sufficientium moralium , ut puta prædicationis , inspirationis , &c . Quod autem D. August. non negat obduratis omnem prorsus gratiam , satis li-

*Obdurati an
recipiant au-
xilia suffi-
cientia.*

quet ex libro 83. *questionum questione 68. ubi loquens de Pharaone , quem Scriptura significat fuisse valde obduratum , inquit : Nunquid ergo latebat Pharaonem , quantum boni consecuta fuerant terra illa per adventum Ioseph ? Illius ergo rei gesta cognitio vocatio ejus fuit , ut populum Israel misericorditer tractans , non esset ingratus . Quod autem huic vocationi obtemperare noluit , sed exercuit crudelitatem in eis , quibus humanitas , & misericordia debebatur , meruit pœnam .* Ubi , ut vides , concedit S. Doctor fuisse in Pharaone gratiam interioriorem vocationis , nempe cognitionem , quæ potuit ipsum trahere ad pœnitentiam .

31. Arguitur quarto : quia gratia vere sufficiens includit efficacem : ergo nulla datur gratia interior vere sufficiens , quæ non sit efficax . Probatur antecedens : nam sufficiens est , quod habet omnia requisita ad agendum : sed ad agendum requiritur auxilium efficax : ergo gratia vere sufficiens includit efficacem .

*Quartum
argumentum.*

Confirmatur : quia necessarium est , sine quo finis haberi non potest : sed auxilium efficax est necessarium ad salutem : ergo salus non potest consequi absque auxilio efficaci : ergo sola illa gratia præstat verum posse , & sufficientiam ad salutem , quæ includit auxilium efficax .

Hoc argumentum , & confirmationem jam diluimus *disp. præced. dub. 6. §. 7. ubi declaravimus , qualiter ex eo , quod requiratur auxilium efficaciter applicans , minime colligatur , quod alia auxilia dantia virtutem non sint vere sufficientia .* Unde in eo nunc dissolvendo parum immorabimur . In primis ergo in Adversarios retorquendum est : ipsi enim docent Adamum habuisse gratiam sufficientem ad perseverandum , & tamen certum est caruisse auxilio efficaci ; alias non defecisset . Similiter quilibet justus potest salvari per veram gratiam habitualementer sufficientem , quam actu habent : & nihilominus plures justis , nempe omnes reprobis , non habent auxilium efficax , quo salventur . Quæ evidentem suadent gratiam sufficientem non includere omnia quoquo modo ad agendum necessaria . Per quod obiter rejicitur Molinistarum responsio , qui eatenus argumentum aperte dissolvere sibi videntur , quatenus asserunt , quod posita semel gratia sufficienti , ipsum liberum arbitrium eam facit efficacem , ipsi videlicet cooperando , quin aliud auxilium desideretur , ut docet Lessius in opusculo de gratia efficaci cap. 10. asserens absurdum non esse concedere , quod liberum arbitrium reddat gratiam Dei efficacem . Hoc , inquam , omnino explodendum est : quoniam vere non satisfacit Adversariis , qui in scriptis Augustini haud parum versati sciunt absurdissimum esse apud Augustinum , quod Deus conferat donum quasi imperfectum , & indifferens ; & quod creatura faciat , quod dona Dei sint perfecta , & determinata : similiter , quod gratia non faciat arbitrium operari ; sed potius arbitrium faciat gratiam influere . Subventum est (inquit S. Doctor in lib. de correct. & gratia cap. 12. in fine) infirmitati voluntatis humane , ut divina gratia indeclinabiliter , & inseparabiliter ageretur : & ideo quamvis infirma nos deficeret , neque adversitate aliqua vinceretur . Et post pauca : Fortissimo , nempe Adamo , dimisit , atque permisit facere , quod vellet : infirmis servavit , ut ipso donante invictissime , quod bonum est vellent , nec hoc deferere invictissime nollent . Sed hæc operosius *disp. sequenti* tractabimus .

Solutio.

Retorquetur.

*Absurda quo-
rumdam cogi-
tatio.*

August.

August.

Ad argumentum ergo breviter respondemus
Xx 4 negando

negando antecedens. Ad cuius probationem dicendum est principium sufficiens includere omnia requisita ex parte actus primi, non vero quæ spectant ad secundum. Unde cum auxilium efficax pertineat ad actum secundum per modum reductionis, vel applicationis; minimè ex eo, quod non detur auxilium efficax, sequitur carentia auxilij vere sufficientis, seu dantis posse.

Ad confirmationem dicendum auxilium efficax requiri ad salutem non per modum principij dantis posse, sed per modum applicationis: & ideo quamvis negetur auxilium efficax, adhuc potest persistere vera sufficientia ex parte principij. In quo casu dabitur impotentia consequens, simul cum potestate antecedenti, & sufficienti absolute. Recolantur, quæ diximus loco citato. Videatur etiam Ledesma de auxiliis *quæst. unica, art. 16.*

Ledesma.

§. V.

Confectarium precedentis doctrinæ.

Discrimen à Jansenio asseritum inter gratiam naturalem integræ, & lapsæ rejicitur.

32. **E**X dictis infertur falsum esse discrimen, quod Cornelius Jansenius, & ejus discipuli statuunt inter gratiam auxiliantem in statu naturæ integræ, & in statu naturæ lapsæ: nempe omnem gratiam auxiliantem in statu naturæ integræ fuisse sufficientem, & nullam efficacem; omnem vero gratiam auxiliantem in statu naturæ lapsæ esse efficacem, & nullam esse purè sufficientem. In describendo autem conditionem gratiæ efficacis hujus status convenit Jansenius in pluribus cum Thomistis: asserit enim gratiam ex se habere efficaciam, subicere sibi voluntatem, inferre ex se infallibiliter consensum, & esse inconjunctibilem cum dissenso. At in explicando conditionem auxiliorum, quæ Deus communicavit in statu innocentie, omnino fere convenit cum Molinæ discipulis: autumat enim prædicta auxilia esse ex se indifferentia, subijci usui voluntatis, non denominari efficacia nisi ab effectu, scilicet ad consensum ad nutum arbitrij subleuto. Ex quo principio plures Jansenistæ consequenter inferunt, & docent discretionem unius ab alio in statu innocentie revocandam non esse in gratiam, sed in arbitrium: potuisse tunc unum hominem gloriari adversus alium: potuisse etiam hominem in eo statu reddere gratiam pro beneficiis acceptis, sed non indignis oratione ad perseverandum: hominem in eo statu, si perseveraret, non accepturum majus donum, quam non perseverantem: & denique omnia absurda, quæ adversus Molinam opponi solent, oppressi necessitate consequentiæ (quam vel nequeunt, vel nesciunt declinare) non renuunt pro statu innocentie admittere. Hanc differentiam inter auxilia pro statu innocentie, quæ Jansenius vocat *gratiam sanitatis* & auxilia præ præsentis statu, quæ appellat *gratiam medicinalem*, proposuit in *lib. 8. de gratia Salvatoris cap. 2.* asserens esse basim doctrinæ à D. August. traditæ, & veram clavim, quæ aditum ad ejus scripta referat: nec dubitat Thomistas, qui gratiam per se efficacem ad utrumque statum extendunt, magis Aristotelicos, quam Augustinianos dicere.

Quam absurda sit differentia à Jansenio asserita.

Estius.

Cæterum prædicta differentia non solum Divi Thomæ, sed etiam Molinæ discipulis ingrata est; meruitque omnium impugnationes. Inter assertores autem gratiæ per se in omni statu efficacis, qui ante, & post Jansenium doctrinam ejus proximè relata impugnarunt, præcipui sunt Estius in *1. dist. 41. §. 14.* ubi præclara D. Tho-

mæ testimonia refert, Thomas Angelus in opusculo, cui titulus est. *Mens Augustini de gratia Adami.* Thomas Bravardinus Archiepiscopus Cantuariensis. Leonardus Coquæus, Ylamber-put. 3. dub. 4. §. 5. Noster Philippus *disp. de gratia dub. 8.* & Gonet *disp. 5. de voluntate Dei, art. 7. & disp. 5. de statu naturæ lapsæ art. 3.* Ex Molinistis vero late agit contra Jansenium Ripalda *lib. 2. de statu naturæ lapsæ disp. 24.* At hic Auctor post prolixum laborem nihil contra Jansenium in hac parte concludit: non enim impugnat differentiam ab illo assertam, nempe gratiam status innocentie esse ex se indifferentem, gratiam vero hujus status esse ex se efficacem: sed alio prorsus divertit, totos nervos intendens, ut gratiam per se efficacem demetat. In quo quamvis satis callide se gerit impugnans sub Baianorum larva Thomistas; egit tamen inutiliter, ne dicamus infelicitate: nam Jansenius non erravit admittendo gratiam per se efficacem in hoc statu; sed erravit negando in aliquo statu gratiam efficacem, & pro hoc statu gratiam sufficientem ab efficaci distinctam: sententia quippè, quæ auxilia per se, & ex se efficacia deprædicat, certissima est, & communis inter Div. Augustin. & Div. Thom. discipulos utpote quæ Augustinum habet patronum; & Pelagianos, & Semipelagianos, & eorum reliquias prostermit, ut liquet ex dictis *disp. 1. cap. 4. §. 5. & cap. 5. §. 2.* magisque constabit ex dicendis tota *disp.* Unde Innocentius X. post editam adversus quinque Jansenij propositiones constitutionem, semel, & iterum declaravit se minimè intendisse doctrinam de gratia per seipsum efficaci directè, vel indirectè attingere. Ediditque circa hoc speciale decretum in Congregatione generali S. Inquisitionis habita die 23. Aprilis anno 1654.

Thom. Ang.
Bravardin.
Coquæus.
Ylamber.
Lab. r.
Noster Phil.
Gonet.

Ripalda.

Innocent. X.

33. Discrimen ergo utriusque gratiæ à Jansenio assignatum (supposita notitia auxilij sufficientis, & efficacis, quam hætenus exposuimus, & amplius infra subijciemus) facile ex dictis refellitur. Nam in primis, quod pro hoc statu datur gratia ex se efficax, ipse Jansenius admittit: quod autem etiam in hoc statu adsit gratia sufficiens, satis liquet ex dictis in hoc dubio: datur igitur in hoc statu utraque gratia. Similiter quod in statu innocentie fuerit auxilium sufficiens, tradit ipse Jansenius: quod vero etiam adfuerit aliqua gratia efficax, liquido convincitur. Nam gratia efficax est, quæ conjungitur cum effectu, abstrahendo à modo connexionis: Adamus autem habuit auxilia cum operationibus supernaturalibus conjuncta: elicit enim nonnullas operationes supernaturales, antequam ab innocentie statu decidisset quæ operationes absque auxilio applicante, si ve efficaci fieri non possunt, ut *disp. ... preced. dub. 6.* declaravimus: ergo Adamus habuit utraque auxilia & sufficientia, & efficacia ad supernaturaliter operandum. Unde constat discrimen à Jansenio assignatum, prout omnem gratiam ad singulos actus, & effectus requisitam comprehendit verificari non posse; sed ad summum respectivè ad perseverantiam. Quamvis enim Adamus non habuerit auxilium efficax ad perseverandum, sed tantum sufficiens è contra vero omnes prædestinati habeant auxilium efficax ad perseverandum, & non præcisè sufficiens: nihilominus Adamus habuit auxilium non solum sufficiens, sed etiam efficax ad aliquem actum, utputa ad amandum Deum supernaturalem auctorem, cum illum brevi saltem tempore dilexerit: & è converso in hoc statu

Refellitur amplius.

statu plures habent auxilium purè sufficiens ad prædictum amorem, & destituuntur auxilio efficaci; siquidem nunquam diligunt.

*Major illius
differentia cō-
finitio.*

34. Quod amplius roborari, & declarari potest sequenti discursu: etenim homo in præsentī statu naturæ lapsæ ex triplici capite indiget adiutorio divino tam sufficiens, quam efficaci: primo ob generalem dependentiam, quam agens secundum habet à primo agente: secundo ob excessum operationum supernaturalium supra vires naturales: tertio ob infirmitatem, & debilitatem naturæ, quæ quamvis supponatur sufficiens in actu primo, deficit tamen in actu secundo, nisi à Deo efficaciter, & indeclinabiliter ad bonum agatur. Constat autem, quod licet homo in statu innocentie, non indignisset auxilio gratiæ efficaci ob tertium titulum, erat enim integer, & sanus: illo, tamen opus habebat ob duo priora capita; siquidem erat agens secundum, & eliciturus fuerat supernaturales operationes. Ergo sicut homo in præsentī statu indiget duplici auxilio Dei, nempe sufficiens, quo fiat proximè potens, & proportionatus ad supernaturaliter operandum, & insuper alio auxilio efficaci, quo applicatur ad agendum per modum agentis secundi: ita ob easdem rationes primus homo utroque auxilio indigebat; quamvis ei necessarium non esset auxilium sanans naturam, & corroborans ipsam sufficientiam supernaturalem, qua pollebat. Quemadmodum, verbi gratia, homo infirmus duo postulat ad pugnandum, nempe sanitatem, & arma: robustus vero quamvis remediis ad sanitatem non indigeat, eget tamen armis. Et si uterque clavum in alto fixurus esset, necessario adjuvandus esset adiutorio, sive adminiculo scilicet; infirmus autem ulterius exigeret sanitatem. In utroque igitur statu & integritatis, & naturæ lapsæ requiruntur auxilia tam sufficientia, quam efficacia; sed in hoc statu ob plures titulos, quam in illo.

*D. Thom. pro
vera senten-
tia.*

Quam doctrinam perspicuè, & optimè tradit D. Thom. supra quæst. 109. art. 2. in corp. ubi inquit: *Natura hominis potest dupliciter considerari: uno modo in sui integritate, sicut fuit in primo parente ante peccatum: alio modo secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis. Secundum autem utrumque statum natura humana indiget auxilio divino ad faciendum, vel volendum quodcumque bonum, sicut primo movente, ut dictum est (nempe art. 1. ubi asseruit auxilium efficaciter applicans) sed in statu natura integræ, quantum ad sufficientiam operative virtutis poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonum sua natura proportionatum, quale est bonum virtutis acquisita: non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusa. Sed in statu natura corruptæ etiam deficit homo ab hoc, quod secundum suam naturam potest, ut non possit totum huiusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana non est totaliter per peccatum corrupta, ut scilicet toto bono natura privetur: potest quidem etiam in statu natura corrupta aliquod bonum particulare agere (sicut edificare domos, plantare vineas, & alia huiusmodi) non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per se ipsum aliquem motum habere, non tamen potest perfectè moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicine. Sic igitur virtute gratiæ superaddite virtuti naturæ indiget homo in statu natura integræ quantum ad unum, scilicet ad operandum, & volendum bonum supernaturale. Sed in statu natura corruptæ quantum ad duo, scilicet ut sanc-*

tur, & ulterius ut bonum supernaturale virtutis operetur, quod est meritorium. Ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum. Ubi in summa tria docet D. Thom. primo in omni statu tam integritatis, quam naturæ lapsæ necessariam esse virtutem supernaturalem, ut homo possit supernaturaliter operari: atque ideo adstruit gratiam sufficientem utrique statui communem. Secundo in omni statu necessarium esse auxilium divinum, quo homo moveatur ad agendum: & consequenter docet auxilium efficax, sive applicans ad agendum, in utroque statu requiri. Tertio ponit differentiam inter unum, & alterum statum, dicens hominem integrum posse præcepta supernaturalia servare absque additione novæ virtutis; hominem vero lapsum indigere gratia sanante, ut ipsa præcepta naturalia observet. Per quæ prorsus evertit opinionem Jansenij, & fundamentum illius. Quam doctrinam iterum tradit in eadem quæst. art. 9. ubi docet hominem sanum, & reparatum per gratiam sanctificantem adhuc egere motione Dei efficaci propter duo: primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est, nempe art. 1. & 2. nulla res creata potest in quocumque actu prodire nisi virtute motionis divinæ: secundo ratione speciali propter conditionem humanæ nature, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem; remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati. Cum ergo prima ratio militet etiam in statu innocentie, sequitur necessarium fuisse in eo auxilium efficax prædeterminativum liberi arbitrij.

*Calumnia
Jansenij re-
solvitur.*

35. Sed quia Jansenius existimat hanc doctrinam non ex Augustino, sed ex Aristotele hauriri (sic enim habet loco superius citato, *Qui medicinalem Christi gratiam sic defendere conantur, ut eam in prædeterminationem physicam transformant, omni statui hominum lapsorum, & innocentium, ex vi causæ primæ, & differentie voluntatis necessariam, magis profecto Aristotelici, quam Augustiniani sunt*) audiamus non solum Thomam, sed Augustinum. Ergo S. Doctor revocat pluribus necessitatem, & existentiam auxilij efficaci ad omnipotentiam Dei, qui cum habeat supremum dominium supra voluntates nostras, illas, prout vult, & quo vult, infallibiliter, & invictissimè inflectit: quæ ratio procedit independenter ab infirmitate per culpam, & quocumque statum comprehendit. Sic habet in D. August. Enchiridio cap. 96. *Deus non ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult, potest, nec voluntate cuiuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Et cap. 102. inquit: Quantalibet sint voluntates Angelorum, & hominum, vel bonorum, vel malorum: vel quod Deus, vel aliud volentes, quam Deus, omnipotentis voluntas semper invicta est. Et lib. de correct. & gratia cap. ait: Sine dubio habet humanorum cordium, quocumque voluerit inclinandum omnipotentissimam potestatem. Et cap. 20. docet Deum dominari voluntatibus hominum. Et denique in lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 21. inquit: Agit omnipotens Deus in corde hominum etiam motum voluntatis earum, ut per eos agat, quod per eos agere ipse voluerit. Quæ verificanda sunt in quocumque hominis statu, cum ubique Deus sit omnipotens, & habeat supremum dominium supra hominis voluntatem. Quamobrem ex hoc generali principio concludit in epist. 106. *Natura humana etiam si in illa integritate, in qua**

*D. August.
contrarius
Jansenio.*

D. August.

condita est permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Et tamen si omnis gratia in statu integritatis esset purè sufficiens, & indifferens, ac determinabilis per liberum arbitrium independentem ab ulteriori auxilio efficaci; jam homo seipsum posset servare, quamvis Deus illum denuo non adjuvaret per ulterioris auxilij subministrationem. Sicut Molinistæ docent, quod in hoc statu homo facit efficacem gratiam ex se indifferentem (quam tantum absque distincto in re auxilio admittunt) atque ideo, quod sine ulteriori adjutorio seipsum servet. Quod tamen Jansenius credit esse Div. Augustino prorsus contrarium, nec satis Semipelagianismum exuere.

Inconsequentia Jansenij.

36. Ad hæc: cuncta absurda, & inconvenientia, quæ inferuntur ex opinione negante gratiam ex se efficacem in statu naturæ lapæ, & quorum non pauca collegit ipse Jansenius in libro 3. de gratia Christi, ut eam opinionem impugnaret; militant æqualiter, si negetur gratia ex se efficax in statu integritatis: ergo prædicta gratia in utroque statu admittenda est: & Jansenius inconsequenter processit illam admittens pro hoc statu contra Molinæ sequaces, & negans pro illo contra D. Augustinum, & D. Thomam, & utriusque Doctoris discipulos. Probatur antecedens: nam ex Molinæ opinione sequitur in primis Deum non esse primam causam determinationis creaturæ, neque habere supremam, & omnipotentissimam potestatem supra voluntatem creatam: & idem inconveniens urget in integritatis statu, si Molinæ doctrina ad illum transferatur. Deinde ex Molinæ opinione sequitur discretionem unius ab alio non esse revocandam in gratiam, prout à Deo descendit; sed in facultatem arbitrij determinantis gratiam ad unum & idem prorsus sequitur, si gratia in statu innocentie fuit prorsus indifferens, & subiecta libero arbitrio. Præterea ex opinione Molinæ sequitur eum, qui consentit vocationi, non magis obligari ad agendas gratias Deo, quam qui dissentit; siquidem uterque idem, & non diversum auxilium accepit: quod inconveniens etiam infertur ex gratia prorsus indifferenti in statu integritatis. Insuper ex Molinæ opinione sequitur hominem solum accipere à Deo auxilium possibilitatis, sive potestatem ad agendum, non vero auxilium operationis, sive hoc, quod est actualiter agere, & determinari: ex quo ulterius fit, minus bonum attribui Deo, & majus bonum creaturæ, ut Jansenius ex Augustino nervosè arguit contra Molinam: hoc autem absurdum etiam urget in statu integritatis, si eadem, & non major gratia asseratur. Deinde ex Molinæ opinione sequitur hominem habentem auxilium sufficiens stulte recurrere ad Deum, ut tentationes vitet, & præcepta observet; siquidem habet jam auxilium sufficiens, & non requiritur aliud auxilium efficax, & Augustino testante in lib. de natura, & gratia cap. 18. Quid stultius, quam orare, ut facias, quod in potestate habeas? Idem autem inconveniens militat in integritatis statu, si non major, quam gratia ex se sufficiens concedatur. Denique, ut innumera alia absurda non inculcemus, nullum absurdum, vel inconveniens est excogitabile, cui Molinæ opinio sit exposita, cui etiam non sit obnoxia sententia Jansenij: siquidem quæ Molina pro præsentis statu naturæ corruptæ docet, Jansenius transcribit, & transfert ad statum integritatis.

D. August.

Præcipuum

37. Superest, ut motiva Jansenij diluamus.

Sed quia plura ex illis §. præcedenti convulsa sunt, & alia facillime explicantur; idcirco duntaxat subjiciemus præcipuum fundamentum, quod Jansenij sententiam firmare, & è converso doctrinam tam assertionis num. 5. propositæ, quam hujus corollarij impugnare videtur. Arguit ergo in hunc modum: quoniam juxta D. Augustinum auxilium *sine quo non* est gratia purè sufficiens, & auxilium *cum quo* est gratia ex se efficax, ut *disp. præced. dub. ultimo §. ultim.* declaravimus; sed juxta eundem Augustinum Deus solum contulit Adamo auxilium *sine quo non*; nunc autem confert hujusmodi auxilium *cum quo*: ergo gratia in statu integritatis fuit mere sufficiens; gratia vero hujus status non est purè sufficiens, sed etiam efficax. Minor est expressa D. Augustini in lib. de correct. & gratia cap. 11. & 12. Unde concludit Jansenius hanc differentiam gratiæ pro utroque statu esse basim, & clavim totius Augustinianæ doctrinæ.

Jansenij motum.

Respondetur, quod quamvis prædictum testimonium, utpote D. Augustini, sit maximæ auctoritatis, nequit tamen esse unicum fundamentum ad rectam hujus S. Doctoris intelligentiam. Nam prædictus liber scriptus est post viginti annorum certamina, in quibus Augustinus contra Pelagianos egit, & eorum hæresim debellavit: neque directus fuit contra Pelagianos, sed ut quasdam eorum reliquias penitus demeteret, & radicitus extirparet, ut vidimus *disput. 1. cap. 4. §. 6. num. 171.* Unde alia fundamenta præmiserat Augustinus; ne dicamus (quod absit) ipsum absque fundamento tot præclara contra Pelagianos opera exarasse. Quod obiter dicimus, non quia minoris hunc librum, quam alios Augustini æstimemus: est enim, ut loco citato observavimus, maximæ auctoritatis: sed ut falsam, Jansenij propulsionem exstimationem. Et hoc suppositum ad argumentum dicendum est Augustinum eo loco determinatè loqui de auxilio requisito ad perseverandum: & quia Adamus potuit perseverare, & actu non perseveravit; electi vero hujus status non solum possunt perseverare, sed actu perseverant: merito asserit Augustinus Adamum habuisse auxilium *sine quo non*, secus vero auxilium *cum quo*; electos vero habere auxilium *cum quo*. Per hoc tamen minimè diffinit universaliter, quod omne auxilium hujus status sit *cum quo*, sive efficax, cum certum sit plures homines hujus status, videlicet omnes justos reprobos, habere auxilium sufficiens, ut possint perseverare, non vero auxilium efficax, quo perseverent. Nec determinat omnem gratiam Adamo collatam fuisse auxilium *sine quo*, seu purè sufficiens: licet enim non habuerit auxilium efficax ad perseverandum; habuit tamen illud ad eliciendum aliqua opera supernaturalia, quæ in eo statu elicit; siquidem nunquam homo supernaturaliter operatur absque prædicto auxilio, ut constat ex dictis. Quod autem Augustinus loquatur de gratia ad perseverandum, liquet ex toto contextu, & præcipuè ex illis verbis: *Est quippè in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solum posse, quod volumus, verum etiam velle, quod possumus.*

Dirigitur.

D. August.

Replicatur.

38. Sed replicabis primo: nam D. Augustinus eo loco asserit Adamum potuisse perseverare, si vellet: ergo denotat gratiam collatam Adamo, & propriam illius status esse ex se omnino indifferentem, & determinabilem per consensum arbitrij. Secundo, S. Doctor asserit, quod Adam opus non habebat adjutorij, quod implorant justi, nempe

nempe prædestinati hujus status : sed auxilium, quod iusti prædestinati implorant, est auxilium efficax : ergo hujusmodi auxilium non erat necessarium in statu integritatis. *Tertio* S. Augustinus revocat eo loco necessitatem auxilij efficaci ad infirmitatem naturæ, & rebellionem appetitus : sed in statu integritatis aberat hæc infirmitas, & rebellio, ut ex se liquet : ergo auxilium nunc requisitum non erat tunc necessarium. Unde concludit Augustinus. *Fortissimo demisit, atque permisit facere, quod vellet : infirmis servavit, ut ipso servante, invictissime, quod bonum est, vellent.* *Quarto* D. Augustinus sapissimè distinguit gratiam sanitatis, & gratiam medicinalem, & quidem rectissimè : nam diversis indigentis, unius, & alterius status debent diversæ gratiæ succurrere : sed nos has gratias confundimus ; siquidem in utroque statu adstruimus gratiam tam sufficientem, quam efficacem : ergo exorbitamus à propria Augustini sententia.

Responsio ad 1. replicam. Hæc tamen parum premunt, & diluuntur ex eodem S. Doctore. Ad primam ergo replicam dicendum est, quod cum Augustinus dicit primum hominem potuisse perseverare, *si vellet*, minime excludit necessitatem auxilij efficaci ad volendum, & actu perseverandum. Unde inquit in lib. retract. c. 10. *Quando dixi in libro de Genesi divinum lumen pascit pura corda eorum, qui ab amore visibilibus se ad ejus implenda præcepta convertunt, quod omnes possunt, si velint : non existiment Pelagiani secundum eos esse dictum. Verum est enim hoc posse, si velint : sed preparatur voluntas à Domino.* Et lib. 14. de Civitate Dei cap. 17. asserit, quod Adamus meritum bonum habebat in adiuta divinitus voluntate recta, malum vero in deserente Deum voluntate perversa : quia & ipsum confidere de adiutorio Dei, non quidem posset sine adiutorio Dei. Cui consonat D. Thom. hac 1. 2. quæst. 109. art. 6. ad 2. Specialiter asseruit Augustinus Adamum potuisse perseverare, *si vellet* : quia minoribus aut nullis difficultatibus premebatur, ac homines iusti in natura corrupta, quamvis omnes perseverare possint, *si velint* cum divino auxilio, ut statim declarabimus.

Ad secundam. Ad secundam respondetur, quod licet Adamo necessaria fuerit gratia tam sufficiens, quam efficax ad perseverandum ob rationes utrique statui & integritatis & naturæ lapsæ communes ; necessaria tamen illi non erat ea specialis gratia, qua sancti hujus status tentationes vincunt, & rebellionem appetitus : & in hoc sensu August. asserit Adamum non indignisse adiutorio, quod implorant isti, ut constat ex ipso textu. Ille, inquit, non opus habebat eo adiutorio, quod implorant sancti, cum dicunt : *Videam aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, &c. & post pauca addit : *Ille, nulla tali rixa à seipso adversus seipsum tentatus in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur.* Unde Adamus ex vi gratiæ habitæ posset diutius in amore Dei perseverare, quā iusti hujus status ex vi gratiæ sufficientis communis : quia nullam in observanda Dei lege difficultatem, aut contradictionem internam experiebatur. Actu tamen non perseveraret finaliter absque speciali, & efficaci Dei adiutorio. Et primum tantum fuisse ab Augustino intentum dicit Div.

D. Thom. Thom. 2. 2. quæst. 137. art. 4. ad 2. his verbis : *Dicit Augustinus in libro de correctione, & gratia, quod primo homini datum est, non ut perseveraret, sed ut perseverare posset per liberum arbitrium : quia nulla corruptio tunc erat, qua per-*

severandi difficultatem præberet. Unde in hac 1. 2. quæst. 109. artic. 9. docet hominem gratia sanctificante præditum adhuc egere actuali Dei auxilio. *Primo ratione generali propter hoc, quod nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divine.* *Secundo ratione speciali propter conditionem status naturæ humanæ : quia quidem licet per gratiam sanctetur quantum ad mentem ; manet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7.* Hoc ergo posteriori adiutorio, quod modo sancti implorant, non indigebat Adamus : egebat tamen priori auxilio ob generalem conditionem creaturæ.

39. Ad tertiam constat ex dictis Augustinum *Ad tertiam.* eo loco non designare radicem adæquatam necessitatis auxilij efficaci ; sed solum inadæquatam ortam ex infirmitate naturæ. Ratio generalis, & ubique probans est subordinatio, qua voluntas creata manet sub voluntate Dei tanquam primæ causæ, potentissime moventis, & efficaciter operationes creaturæ prædeterminantis, ut supra numero 35. vidimus ex eodem S. Doctore. Congrue tamen in testimonio, quod nobis objicitur, asseruit auxilium efficax fuisse infirmo concessum, & potentissimo substractum : sic enim ostendit vires creaturæ, quantumvis validissimas, prædicto auxilio indigere ; & ipsum auxilium naturam nostram, quamvis languidam, & debilissimam confirmare. Unde Deus negando auxilium efficax permisit, ut Adam deficeret, & imbecillitatem arbitrij proderet : communicando autem illud electis facit, ut divinæ efficacæ virtus ostendatur, quæ vel infirmos stabilis : ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Et huc aciem intendebat Augustinus differentiam utriusque status, & auxilij describens, ut ipsum legenti constabit.

Ad ultimam negamus minorem : quia licet in *Ad quartam.* utroque statu gratiam sufficientem, & efficacem admittamus, non ideo confundimus gratiam sanitatis, & medicinalem : libenter quippe concedimus quædam differentias inter utramque inveniri. Nam ut alias omittamus, nunc datur gratia actualis ad penitendum, quæ in illo statu, uti superflua minime adesset. Similiter in hoc statu datur gratia Sacramentalis, illa vero non conferretur in illo statu, utpote cui non forent communia, aut necessaria nostra Sacramenta. Hæ sunt differentiae nobis notiores : videantur alia discrimina accidentalialia apud Gonet loco citato ex 1. tome n. 201.

DUBIUM SECUNDUM.

Utrum Deus omnibus hominibus preparaverit, & offerat auxilia sufficientia ad salutem.

EX dictis dubio præcedenti constat dari aliqua auxilia sufficientia distincta ab efficacibus, eaque adesse hominibus, quoties inexcusabiliter obligantur ad adimpletionem alicujus præcepti supernaturalis affirmativi. Nunc examinandum restat, an Deus det omnibus hominibus auxilia sufficientia, non solum pro præceptorum adimpletione, à qua plures per ignorantiam excusatos supponimus, verum etiam ut salutem æternam consequi valeant. Sed pro intelligentia eorum, quæ tam in præsentia, quam in sequenti dubio dicemus, aliqua breviter observabimus.

§. I.

Præmittuntur aliqua notabilia.

Quibus mo-
do auxilia
dari dicantur.

40. **P**rimo observa, quod verbum *dare* dupliciter usurpatur: uno modo prout idem valet, ac præparare, & offerre: altero modo prout idem importat, ac reipsa conferre, & est correlativum ad recipere. Sicut rex dicitur utroque modo *dare* præmia præstantibus: nam ante prælium *dat*, hoc est, offert, & præparat præmia, ad eaque invitat; post prælium vero *dat*, hoc est, reipsa præmia confert, illisque milites honorat. Unde cum inquitur, *an Deus omnibus hominibus det auxilia sufficientia ad salutem*, bifariam potest dubium intelligi, & duas difficultates complectitur: primo enim inquiri potest, an Deus omnibus hominibus præparaverit auxilia sufficientia ad salutem, illaque quantum est de se, offerat, quamvis non omnes homines illa recipiant: sicut etiam Ioan. 3. *sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*; cum tamen Ioan. 1. dicatur, *Et sui eum non receperunt*. Secundo, an Deus reipsa, & de facto prædicta auxilia hominibus conferat, nullusque proinde sit homo, saltem adultus, qui aliquod auxilium non recipiat, quo possit ad justificationem disponi. Et quia resolutio prioris difficultatis facilius est, & præparare est prius, quam conferre; idcirco illam in hoc dubio tractabimus, & secundam versabimur in sequenti.

Ioan. 3.

Ioan. 1.

Multiplex in
auxiliis suffi-
cientia.

41. Secundo nota auxilia sufficientia ad salutem multifariam accipi posse. Nam ut dubio præcedenti vidimus, quædam dicuntur *sufficientia proximè*, illa videlicet, quæ habent vim immediatam ad actus perfectiores, quibus homo ad justificationem disponitur; alia vero vocantur *sufficientia remote*, ea nimirum, quæ sunt principium immediatum operum supernaturalium imperfectiorum; quas tamen si homo eliciat, Deus ulteriora, & perfectiora auxilia sufficientia subministrabit.

Rursus auxilium potest dici dupliciter sufficiens, nempe adæquatè, & inadæquatè: auxilium sufficiens adæquatè complectitur omnia comprincipia desiderata ad aliquam operationem: sicut è converso inadæquatè sufficiens solum importat unum, aut alterum comprincipium. Unde cum operatio supernaturalis exposcat duo comprincipia, nempe virtutem physicam elevativam potentiam, & auxilium quasi morale consistens in objecti propositione; auxilium adæquatè sufficiens erit, quod utrumque complectitur, & præstat; inadæquatè vero sufficiens erit, quod eorum alterum tantum importat.

Deinde auxilij sufficientis oblatio dupliciter fieri valet: uno modo in communi, altero modo in particulari. Sicut si rex Academiam aperiret pro educatione omnium juvenum sui regni, ex hoc ipso diceretur offerre illis auxilium sufficiens ad studendum: si autem aliquibus offerret subsidia necessaria ad studia, illis diceretur auxilia ad studendum sufficientia præparasse non solum in communi, sed etiam in particulari.

Tandem prædicta auxilia sufficientia possunt considerari vel ut proximè applicabilia, vel ut applicabilia remote. Quemadmodum medicina, quæ de se habet virtutem sufficientem ad sanitatem, nequit aliquando applicari ob aliqua obstacula, aut impedimenta incidentia; quamvis Medicus eam disposuerit, & vellet quantum est de

se applicare. Dubium igitur præsens omnia auxilia sufficientia complectitur tam proxima, quam remota, & tam inadæquata, quam adæquata, & tam in communi, quam in particulari: abstrahit tamen ab eorum applicabilitate proxima, vel remota. Nam optime cohæret, quod Deus instituerit auxilia sufficientia pro omnium hominum salute, eaque intentione ordinaverit, ut omnibus proficua forent: & quod nihilominus prædicta media, & auxilia non sint proximè omnibus applicabilia.

42. Pro quo ulterius observa, quod sicut Deus voluit voluntate antecedenti omnes homines salvare: quia salus hominis secundum se, quæ est objectum prædictæ voluntatis, habet rationem boni, in quo, prout sic præcisè considerato, non apparet ratio mali, vel impedimentum maioris boni: & nihilominus voluntate consequenti, & efficaci non vult omnes homines salvare: quia prædicta voluntas respicit objectum cum omnibus circumstantiis; quibus attentis ex salute omnium hominum sequeretur exclusio maioris boni, quod resplendet in manifestatione misericordiæ circa electos, & iustitiæ circa reprobos, ut ex D. Thom. vidimus *Tract. 4. disp. 9. dub. 3.* & docent communiter alij Theologi. Ita rectè cohæret, quod Deus ductus illa voluntate antecedenti voluerit præparare auxilia sufficientia pro omnium hominum salute, illaque ad hunc effectum ordinaverit: & quod nihilominus non disposuerit causas, quibus semper fierent omnibus proximè applicabilia: eo quod proxima applicabilitas fieri non potest absque confusione, vel perturbatione causarum naturalium, quas Deus voluntate tam antecedenti, quam consequenti invertere noluit. Sic instituit sufficiens medium pro parvulo in ea ætate morienti, nempe Baptismum, qui tamen ipsi, si intra uterum matris moriatur, applicari proximè non potest, quin ibi vel miraculum, vel extraordinaria providentia interveniat, ut latius *num. 55.* declarabimus.

Diversitas in
preparando
auxilia suffi-
cientia.

43. Tandem in hoc dubio supponimus Deum omnibus hominibus, prout in Adamo existentibus, præparavisse, & obtulisse auxilia sufficientia ad salutem. Quod admittunt vel illi, contra quos disputabimus, & probat recta fides: nam Adamus accepit iustitiam originalem eo pacto, ut eam, si in ipsa perseveraret, ad posteros transfunderet: omnes ergo homines, prout in Adamo existentes, habuerunt auxilia sufficientia ad salutem, nedum oblata, verum etiam aliquomodo recepta. Unde dubium ad præsens statum revocatur: & ita inquirimus, an adhuc supposito Adam peccato Deus de facto offerat, & præparet, quantum est de se, auxilia sufficientia ad salutem. Porro homines huius status alij sunt adulti, & rationis compotes; alij autem parvuli, vel perpetuo amētes: & omnes præsens difficultas complectitur.

Communiss-
ma auxilia
rum præpara-
tio.

Punctum dif-
ficultatis.

§. II.

Vera sententia primo fundamento munitur.

43. **D**icendum est Deum secundum præsentem providentiam, & statum præparare, & offerre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Hæc conclusio est communis inter Theologos, quos proinde opus non est recensere: potestque probari innumeris testimoniis Scripturæ, & SS. Patrum, & pluribus argumentis, quæ passim congerunt Auctores. Nos tamen brevitatis gratia duas tantum rationes formabimus, quibus selectiora

Conclusio

Fundamen-
tum.

Zachar. 13.

Ad Rom. 8.
2. ad Cor. 5.

Leo Papa.

D. August.

D. Hieron.

D. Thom.

Primum effu-
gium.

Alia evasio.

Refelluntur.
D. August.

selectiora testimonia inferemus. Probatur ergo primo : quoniam mors Christi Domini est causa meritoria sufficiens ad nostram salutem , & se habet tanquam generalis quædam apotheca continens omnia auxilia , & remedia ad nostram salutem necessaria , juxta illud Zachar. 13. *In illa die erit fons patens domui David , & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris , &c.* Sed Christus Dominus mortuus est pro omnibus hominibus : ergo Deus disponens , & præcipiens mortem Christi præparavit , & obtulit omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Minor frequenter occurrit in sacris litteris , ut ad Rom. 8. *Proprio filio suo non pepercit , sed pro nobis omnibus tradidit illum* 2. ad Corinth. 5. *Vnus pro omnibus mortuus est Christus , & alibi sæpè* ; Et sapiissimè inculcatur à Sanct. Patribus , Sanctus Leo Papa , *Dominus noster* , inquit , *peccati mortisque destructor , sicut nullum à reatu liberum reperit : ita liberandis omnibus venit.* D. Augustin. lib. 4. contra Iulianum cap. 9. *Apostolus unum dixit fuisse , in quo omnes peccaverunt : in illo uno mortui sunt omnes , ut moreretur alius unus pro omnibus.* Divus Hieronymus in epistola ad Oceanum de Bigamia , inquit : *Mentitur Ioannes Baptista , & digito Christum , & voce demonstrans : Ecce agnus Dei , ecce qui tollit peccata mundi ; si sunt adhuc in seculo , quorum Christus peccata non tulerit.* Et denique Angelicus Præceptor 1. ad Timoth. 2. lect. 1. *Christus Iesus est mediator Dei , & hominum , non quorundam , sed inter Deum , & omnes homines : & hoc non esset , nisi vellet omnes salvare.*

44 Respondent primo Adversarij Christum Dominum mortuum esse pro omnibus , ly *omnibus* non sumpto in distributione completa pro singulis generum ; sed pro generibus singulorum , sicut dicitur , quod omne animal fuit in arca Noë , quia ex omnibus speciebus fuerunt aliqua. Unde non sequitur , quod Deus singulis hominibus offerat ex meritis Christi auxilia sufficientia ad salutem ; sed præcisè , quod nullum sit genus hominum , nullus sexus , nullaque conditio , ex quibus Deus aliquos non elegerit , eisque impertiat auxilia ad salutem necessaria. Secundo respondent mortem Christi esse ex se sufficiens ad remedium pro omnibus hominibus : nihilominus Christum illam non ordinasse , nec Deum eam acceptasse pro omnium hominum salute , sed solum pro electis. Quocirca ex summo valore mortis Christi non inferitur , quod Deus omnibus hominibus præparaverit auxilia sufficientia ad salutem : plus enim est præparare , vel offerre pretium sufficiens ad aliquem effectum , quam præcisè habere pretium ex se sufficiens.

Sed utraque responsio facile confutatur. Prima quidem quia ut arguit Divus Augustinus lib. 6. contra Iulianum cap. 4. *Vnus* , inquit , *Apostolus pro omnibus mortuus est* , ergo omnes mortui sunt , ostendens fieri non posse , ut moreretur nisi pro mortuis. Ex hoc enim probavit omnes mortuos esse , quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo , inculco , infarcio recusanti. *Vnus pro omnibus mortuus est : ergo omnes mortui sunt.* Ubi ut vides ex universali redemptione per mortem Christi probat universalem , & originalem maculam per Adæ peccatum : sed peccatum Adæ omnes infecit , una Beata Virgine excepta , ly *omnes* sumpto

Curs. Salm. Theol. Thom. V.

distributivè complete pro singulis generum , ut Adversarij concedunt : ergo Christus mortuus est pro omnibus , ly *omnibus* sumpto sub eadem distributione : alias Augustinus , imo , quod plus est Apostolus , nihil concluderet.

Confirmatur primo : quoniam singuli homines in particulari tenemur credere fide divina Christum Dominum esse nostrum redemptorem , idque confitemur in symbolo dicentes : *Qui propter nos homines , & propter nostram salutem descendit de cælis , &c.* Sed fidei divinæ nequit subesse falsum : ergo Christus redemit singulos in particulari , & meruit auxilia ad salutem necessaria non solum generibus singulorum , sed etiam singulis generum. Et hinc refellitur alia evasio Adversariorum dicentium ea verba symboli applicanda esse prædestinatis : quoniam omnes in particulari tenemur illa verba dicere , & credere : & tamen nullus in particulari tenetur credere se esse prædestinatum : remedium ergo passionis Christi præstat veram sufficientiam ad salutem non solum electis , sed etiam omnibus hominibus , ut confutando aliam responsionem magis explicabimus.

Confirmatur secundo destruendo motivum Adversariorum : nam ideo diceretur Christum Dominum non fuisse mortuum pro singulis hominibus in particulari , quia sunt aliqui homines , quibus passio Christi non prodest cum effectu æternæ salutis , ut patet in innumeris reprobis : atqui certum est Christum Dominum mortuum esse pro aliquibus reprobis : ergo mortuus pro omnibus , & singulis hominibus in particulari. Minor præterquam quod satis liquet in pluribus reprobis , qui de facto habent ex morte Christi gratiam habitualementem , & omnia alia media sufficientia ad salutem , insuper probatur : quia Christus oravit , ac perinde obtulit passionem suam pro suis crucifixoribus , ut patet Luc. 25. *Pater dimitte illis , quia nesciunt quid faciunt : & tamen aliqui ex crucifixoribus erant reprobi : ergo Christus pro aliquibus reprobis mortuus est.* Unde eleganter Divus Cyprianus serm. de passione Domini post medium : *Mediator inter nos , & Patrem eras pro his , quia ad dolorem vulnerum tuorum opprobria addiderunt , & pro inimicis impetras veniam , supplicas , & obsecras , ut hac eis iniquitas dimittatur , & à morte tua habeantur innoxij ipsi , qui sanguinem super se , & super filios suos manere precantur , usque adeo excacati , ut scelus suum non intelligant , nec odium Christi ipsa mors crucifixi extinguat.* Et Div. August. serm. 4. de Sanctis , inquit : *Quando Christus in cruce pendens orabat , videbat , & prævidebat omnes inimicos , sed multos ex illis futuros amicos prævidebat , & ideo omnibus veniam postulabat. Illi sciebant , & ille orabat : illi dicebant Pilato , crucifige ; ille clamabat , Pater ignosce.* Et Divus Thomas Ioan. 19. lect. 5. ait : *Per hoc , quod dicit , sitio , ostenditur ejus ardens desiderium de salute generis humani* 1. ad Timoth. 2. *Vult omnes homines salvos fieri. Vehemens autem desiderium consuevimus exprimere per sitio.*

45. Ex quibus etiam refellitur secunda responsio : tum quia ut nuper vidimus , Christus Dominus oravit pro salute omnium hominum : sed oratio ad aliquid impetrandum est quædam ordinatio ad illud consequendum : ergo mors Christi Domini fuit non solum pretium

Roboratur im-
pugnatio.

Evertitur fū-
damentum
contrarium.

Luc 25.

D. Cyprian.

D. August.

D. Thom.

Dirigitur se-
cunda respon-
sio.

ex se sufficiens ad omnium hominum salutem, sed etiam pretium ad huiusmodi effectum directum, & pro eo consequendo oblatum. Tum etiam quia dictiones *pro*, & *propter* denotant finem saltem materiale, & effectum, ad quem aliquid ordinatur, ut cum dicitur hominem sumere pharmacum pro salute, vel propter salutem consequendam: sed in locis supra relatis dicitur, *quod Christus mortuus est pro salute hominum*: quod vividius adhuc exprimit Augustinus lib. 2. de symbolo ad Catechum. cap. 8. his verbis: *Videtis vulnera, quæ infixistis, agnoscitis id latius, quod pupugistis: quoniam & per vos, & propter vos apertum est; nec tamen intrare voluistis*: ergo mors Christi respicit tanquam finem effectum omnium hominum salutem: atque ideo est pretium non solum ad illam sufficiens, sed ad ipsam actu ordinatum. Tum denique quia Christus Dominus frequenter expressit desiderium salvandi homines, ut cum dicebat Matth. 23. *Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*: ergo vel dicendum est expressionem prædicti desiderij esse simultam, & hypocrisis plenam, quod est horribilis blasphemia; vel credere oportet Christum Dominum vere desiderasse omnium hominum salutem: desiderium autem est quædam ordinatio, & directio: ergo Christus Dominus obtulit opera, passionem, & mortem pro omnium hominum salute.

D. August. *Vigetur impi- gnatio.*

Ad hæc: de summa Christi Domini charitate illud præsumendum est, quod eandem charitatem magis decet, ipsamque magis exaggerat: atqui magis decet, & exaggerat charitatem Christi Domini dicere, quod obtulit mortem suam tanquam pretium sufficiens non solum pro salute prædestinatorum, sed etiam omnium hominum, modo tamen diverso infra dicendo: ergo ita asserendum. Quo discursu utitur D. August. ad illud Psalm. 108. Ego autem orabam, ubi inquit: *Non quidem dixit, quid orabat: sed quid melius intelligere debemus, quam pro ipsis, nempe Iudeis crucifigentibus? Crucifixo enim maxime detrahebant, quem velut hominem, quem quasi vicerant, illudebant. De qua cruce ille dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Et quoniam, in profundo malignitatis reddebant ipsi mala pro bonis, ille in summo benignitatis reddebat bona pro malis. Quid magis pius? quid verosimilius? quid dulcius? Quid ergo renuunt Adversarij doctrinæ firmissimæ, & piissimæ colla cedere? Præsertim cum inter quinque propositiones Cornelij Jansenij, quas Innocentius damnavit, hæc fuit quinta: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.**

D. August.

§. III.

Objectiones contra precedentem rationem, & earum enodatio.

Prima ob-
jectio.

46. **S**ed licet præcedens fundamentum sit adeo forte, aliqua nihilominus possunt illi opponi. Primo obijcitur: quoniam sanguis Christi non est effusus pro omnibus, sed pro aliquibus tantum, ut constat ex verbis Christi Domini Matth. 26. *Hic est sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur*: ergo passio Christi

Matth. 26.

quamvis ex se sufficientissima ad omnium hominum remedium, non est oblata pro omnibus.

Confirmatur primo: quia passio Christi pro illis est oblata, pro quibus, vel propter quos Deus misit Christum in mundum: sed Christus solus est missus pro electis, ut tradit Div. August. serm. 6. de verbis Apostoli cap. 8. ubi inquit: *Ergo & misit Deus filium suum propter prædestinatos, vocandos, justificandos, glorificandos*: ergo passio Christi solum fuit oblata pro electis.

Confirmatur secundo: quia non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est Christus, ut affirmat Divus Augustinus epistola 102. ad Evodium: ergo Christus non est mortuus pro illis, qui pereunt: atque ideo per passionem suam non meruit reprobis auxilia sufficientia ad salutem.

Ad objectionem respondetur negando minorem. Ad cujus incertam probationem dicendum est primo ly *pro multis* idem valere, ac pro omnibus, ut constat ex usu Scripturæ. Sic enim ad Rom. 5. dicitur, *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, &c.* quod tamen ipsi Adversarij interpretantur de omnibus hominibus. Secundo dicendum est cum Divo Thoma ad locum Matthæi, *Sanguinem Christi effusum fuisse & pro multis, & pro omnibus: quia si consideretur sufficientia, ipse est sufficientia pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed totius mundi. Sed si consideremus efficaciam, effectum non habet, nisi in his, qui salvantur: & hoc ex culpa hominum.* Itaque licet Christus obtulerit voluntate antecedenti, & Deus etiam voluntate antecedente acceptaverit illam passionem pro omnibus hominibus, ex qua oblatione, & acceptance proveniunt nobis omnibus auxilia sufficientia ad salutem: noluerunt tamen voluntate consequenti, quod omnibus cum effectum justificationis, vel perseverantiæ proficeret. Unde fit, quod licet intuitu prædictæ passionis Deus præparaverit, & quantum est de se, offerat etiam auxilia sufficientia ad salutem: nihilominus non omnibus conferantur auxilia efficacia, quibus actu salvantur.

Ex qua D. Thom. doctrina constat ad utramque confirmationem: nam cum Augustinus tam in illis locis, quam in aliis pluribus asserit Christum solum pro prædestinatis venisse, & mortuum fuisse nullumque ex his, pro quibus Christus mortuus est, perire, loquitur de voluntate consequenti, & de efficaci applicatione passionis Christi pro solis electis: minimè vero excludit voluntatem antecedentem salvandi omnes, neque auxilia efficacia ex prædicto affectu, & passione omnibus hominibus præparata. Quæ distinctio, & interpretatio necessario admittenda est: tum quia ea non admittenda, Augustinus sibi aperte contradiceret, si quidem in locis §. præcedenti allegatis expresse docet Christum pro salute omnium hominum orasse, & pro omnibus mortuum fuisse. Tum quia certum omnino est Christum Dominum ordinasse Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ ad salutem omnium hominum, ut constat ex illis verbis: *Euntes in universum mundum predicate Evangelium omni creatura. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, &c.* & cætera, & ex illis. *Quorum*

Confirmat. 1.

D. August.

secundo.

Responso ad
objectionem.

Ad Rom. 5.

Occurritur
utrique con-
firmationi.

rum remiseritis peccata, &c. valor autem omnium Sacramentorum, & gratia, quam causant, proveniunt ex meritis Christi Domini: quo sensu docent communiter omnes Patres Sacramenta fluxisse ex latere Christi pendentis in cruce: Christus ergo mortuus, & oblatu est pro salute omnium hominum; ita quidem ut omnibus proficeret quoad sufficientiam, aliquibus autem nempe electis quantum ad sufficientiam, & efficaciam.

Secunda ob-
jectio.

47. Sed replicabis (& sit secunda obiectio) nam Christus pro eis tantum se obtulit, pro quibus oravit Patrem: atqui non oravit pro omnibus hominibus, sed solum pro electis: ergo non se obtulit pro omnium remedio, & salute. Probatur minor verbis ipsius Christi Joan. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi*, adjuncta ex positione Augustini tractat. 107. in Joan. ubi ait: *Mundum vult modo intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, & non sunt in ea sorte gratia, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, sed pro his, quos dedit ei Pater, rogare se dicit.*

Joan. 17.

D. August.

Idem.

Confirmatur: nam si Ecclesia sciret, quinam essent reprobi, non oraret pro illis, ut expresse docet August. lib. 21. de Civitate Dei cap. 24. his verbis: *Si de aliquibus ita certa Ecclesia esset, ut qui sunt illi, etiam nosset, qui licet in hac vita sunt constituti, tamen predestinati sunt in aeternum ignem ire cum diabolo, iam pro eis non oraret, quam pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus.* Christus autem certo sciebat, qui erant reprobi: ergo pro eis non oravit.

Solutio.

Respondetur huic replicae negando minorem. Ad cuius probationem dicendum est, quod licet Christus Dominus oraverit aliquando pro omnibus hominibus, nihilominus speciales quasdam orationes fudit non pro omnibus, sed pro electis. Et huiusmodi fuit illa oratio, quam pro Apostolis fecit post cenam: fundebat quippe illam ex affectu efficaci, & voluntate consequenti, ut media efficacia pro ipsis à Patre obtineret. Quo orationis genere fatemur Christum non orasse pro reprobis, seu mundi amatoribus. Oravit tamen ex affectu inefficaci, & desiderio antecedenti, cui correspondent auxilia sufficientia, ipsaque pro illis consecutus. Et eodem modo exponendus Divus Thomas 3. parte, quæst. 21. art. 4. ad 2. ubi docet Christum non orasse pro omnibus crucifixoribus, nempe ex affectu absoluto, & efficaci, quod Pater peccatum illis dimitteret.

Ad confirmationem respondetur ex dictis Ecclesiam non fore oraturam pro iis, quos certo sciret damnandos infallibiliter esse, oratione, cui consecutio auxiliorum efficacium responderet: & hoc tantum intendit Augustinus. Nihil tamen prohiberet, quod pro eisdem oraret ex affectu charitatis, ut scilicet auxilia sufficientia consequerentur: hæc enim & cum futura damnatione compossibilia sunt, & deservirent, ut reprobi pauciora peccata committerent, & Deus minus offenderetur.

Tertia ob-
jectio.

48. Obijcitur tertio: quoniam illis tantum Christus meruit media, sive auxilia sufficientia ad salutem, qui per Christum redempti sunt: sed plures homines non sunt redempti per Christum: ergo Christus non meruit, vel non ordinavit merita sua, ut Deus omnibus hominibus

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

præpararet, & offerret auxilia sufficientia ad salutem. Minor probatur ex D. Prospero fidelissimo D. Augustini discipulo, qui eam docet in responsione ad primam objectionem Vincentianam his verbis: *Quod ad magnitudinem, & potentiam pretij, & quod ad unam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc sæculum sine fide Christi, & sine regenerationis Sacramento pertranseunt, redemptionis alieni sunt.* Constat autem innumeros esse barbaros infideles, qui absque fide, & baptismo pertranseunt sæculum istud: ergo omnes ij alieni sunt à redemptione Christi.

D. Prosper.

Diluitur.

Respondetur negando minorem absolute. Cuius probationi, ut occurramus, animadvertendum est, quod redimere bifariam accipi potest: uno modo prout idem valet, ac offerre pretium sufficiens pro liberatione captivi: altero modo prout idem importat, ac captivum actu de servitute liberare. Si ergo in materia præsentis redimere dupliciter accipiat: primo pro oblatione meritum sufficientium, ut Deus intuitu eorum præparet, & offerat hominibus auxilia sufficientia, quibus à servitute peccati eruantur: secundo pro applicatione actuali, & efficaci meritum ad affectum redemptionis. Nam omnes homines in Adamo peccantes duplicem servitutem, & miseriam contraxerunt, nempe carentiam salutis, & impotentiam consequendi illam. Unde dupliciter possunt redimi: uno modo accipiendo potestatem consequendi salutem mediis auxiliis sufficientibus: altero modo accipiendo actualiter ipsam salutem medio auxilio efficaci. Et quia Christus Dominus meruit, quod Deus omnibus hominibus offerret auxilia sufficientia ad salutem, obtulitque pro hoc effectu pretium condignum; propterea dicitur, & est universalis omnium hominum redemptor. Sed quia specialiter ordinavit merita sua, ut Deus prædestinatis conferret auxilia efficacia; idcirco dicitur peculiariter redemptor prædestinatorum, non autem omnium reproborum, & infidelium: hos enim redemit dando tantum potentiam consequendi salutem; illos vero dando potentiam salutem consequendi, & ipsam salutem actualem. Cum igitur Div. Prosper docet infideles alienos esse à redemptione Christi, loquitur de hac posteriori redemptione; sed priorem non denegat, neque excludit. Quod satis liquet ex verbis, quæ immediate subiungit: *Cum itaque, ait, propter unam omnium naturam, & unam omnium causam à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti; & tamen non omnes à captivitate sunt eruti, redemptionis proprietates haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & jam non vasa diaboli, sed Christi sunt membra.* Ubi, ut vides, aperte facitur rectè dici, quod homines sunt redempti per Christum propter sufficientiam, & oblationem pretij: & solum intendit, quod electi majori proprietate dicantur redempti, eo quod sunt actualiter eruti à Diaboli servitute.

§. IV.

Aliud argumentum expenditur pro communi sententia.

49. Secundo probatur nostra conclusio alia ratione desumpta ex verbis Apostoli 1. ad Timoth.

Alia ratio.

1. ad Tim. 2. *Timoth. 2. Deus vult omnes homines salvos fieri, quæ potest sic formari: nam qui vult alicui aliquid finem, vult etiam illi media necessaria, ut possit consequi talem finem: eo quod finis non est consequibilis nisi per media: sed media necessaria, ut homo possit consequi salutem, sunt auxilia sufficientia: ergo si Deus vult salutem omnibus hominibus, ut testatur Apostolus; sequitur, quod etiam ipsis velit auxilia sufficientia ad salutem. & consequenter quod prædicta auxilia præparet, & offerat, quantum est ex se, omnibus hominibus.* Desumiturque hic discursus ex D. Thom. 3. *contra gentes cap. 159. ubi ait: Deus, quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam: vult enim omnes homines salvos fieri.* Et super epist. ad Hebræos cap. 12. lect. 3. inquit: *Deus vult omnes homines salvos fieri: & ideo gratia nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat.*

D. Thom. 3. *contra gentes cap. 159. ubi ait: Deus, quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam: vult enim omnes homines salvos fieri.* Et super epist. ad Hebræos cap. 12. lect. 3. inquit: *Deus vult omnes homines salvos fieri: & ideo gratia nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat.*

Effugium. 50. Nec refert primo, si respondeas cum Adversariis verba Apostoli referenda esse ad omnes homines in statu naturæ integræ, non vero in statu naturæ lapsæ: quia nunc privamur auxiliis sufficientibus in pœnam præcedentis peccati originalis.

Præcluditur. Non, inquam, hoc refert, sed facile confutatur tum ex ipso contextu: nam postquam Apostolus dixit: *Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, statim adjecit rationem: *Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Quasi diceret Deum velle omnes salvos fieri, quia Christus pro omnibus mortuus est. Constat autem Christum Dominum venisse post lapsum Adami, ut homines à peccati servitute redimeret: ergo sicut nullus est hominum pro quo, supposito Adami peccato Christus mortuus non fuerit: ita nullus est, quem Deus non velit, adhuc supposito prædicto peccato, salvum facere. Tum etiam quia scopus Divi Pauli eo loco est movere, ut oremus pro omnibus hominibus, quia Deus vult omnes salvos fieri: sed nos non oramus pro hominibus, quatenus pertinebant ad statum innocentiae, sed quatenus spectant ad præsentem dispositionem naturæ lapsæ: ergo adhuc supposito prædicto statu Deus vult omnes homines salvos fieri: alias Apostolus nobis proponeret orationem impertinentem. Qua enim consecutione inferretur orandum esse pro hominibus lapsis, quia Deus voluit salvos facere innocentes? Tum etiam quia Marc. ultimo Christus Dominus præcepit discipulis: *Prædicare Evangelium omni creature*, hoc est, omnibus hominibus: sed prædicatio Evangelij ordinatur ad salutem eorum, quibus prædicatur: ergo Deus vult omnes homines post Adami lapsum salvos fieri: iis enim, & non hominibus in statu innocentiae prædicandum est Evangelium, ut ex se liquet.

Alia evasio. 51. Nec refert secundo, si cum Adversariis dicas verba Apostoli intelligenda esse secundum distributionem incompletam non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, aut interpretanda in hoc sensu, quod Deus vult salvare omnes homines, qui salvantur: sicut præceptor dicitur docere omnes pueros civitatis; non quia singulos doceat, sed quia nullus edocetur, quem præceptor non doceat.

Confutatur. Non, inquam, hoc satisfacit, sed refel-

litur ex dictis §. 2. quoniam Apostolus monet orandum esse pro omnibus, & quia Deus vult omnes salvos fieri, & quia Christus dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: ubi aperte significat eisdem prorsus Deum velle salvos fieri, quos Christus redemit, & pro quibus Christus mortuus est: sed ut loco citato vidimus, Christus mortuus est pro omnibus, & singulis hominibus: ergo Deus vult omnes, & singulos homines salvos fieri. Quod intelligendum est non de voluntate consequenti, efficaci, & inferente infallibiliter salutem; sed de voluntate antecedenti, inefficaci, & dante auxilia sufficientia ad salutem. Hæc quippe omnes homines, nullo excepto complectitur, ut tradit Divus Prosper insignis Divi Augustini discipulus, quem imitari deberent Adversarij, cum adeo affectent sequi Augustinum. Inquit ergo Prosper ad objectiones Vincentianas, object. 2. *Sincerissime credendum est (cavillos) & sophisticas interpretationes expungit) atque proficiendum Deum velle, ut omnes homines salvi fiant; siquidem Apostolus, cujus ista est sententia, sollicitè precipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur.* Et ad caput tertium, Gallorum addit: *Qui dicit, quod omnes homines vult Deus salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum, durius loquitur, quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratie Dei, qui & omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.*

Confirmatur: quia nemo potest salvari, nisi per auxilia sibi collata, vel saltem oblata: potestas quippe consequendi salutem non est à natura, sed à gratia data, vel promissa: atqui omnes, & singuli homines possunt salvari: ergo omnibus conferuntur, vel offeruntur auxilia: atque ideo Deus vult salutem omnium non solum in communi, sed etiam in particulari. Probatur minor ex cap. *Firmiter de Summa Trinitate, & fide Catholica*, ubi sic diffinitur; & ex D. Thom. 3. *part. quæst. 86. artic. 1.* ubi resolvit erroneum esse affirmare, quod aliquis non possit per pœnitentiam converti. Idemque communiter docent alij Sancti Patres, & specialiter Augustinus *lib. retract. cap. 19.*

§ 2. Sed opponunt Adversarij: quoniam cum Divus Augustinus prædictum testimonium Apostoli innumeris in locis interpretatus fuerit, nusquam illud exponit in sensu à nobis intento, nempe pro singulis generum: sed tribus tantum modis illud declarat: primo distributione accommodata, ut dicatur Deus velle salvare omnes, qui salvantur: qua interpretatione utitur libro quarto contra Iulianum, capite octavo, & libro de Prædestinatione Sanctorum, capite octavo. Secundo distributione incompleta pro generibus singulorum, ut dicatur Deus velle omnium salutem, quia ex omni hominum conditione aliquos salvat: sic exponit libro de correctione, & gratia cap. 13. & in Enchirid. cap. 103. Tertio in sensu causali, ut dicatur Deus velle omnes salvos facere, quia facit nos velle salutem omnium: sic explicat lib. cit. de correct. cap. 15, & lib. 22. de Civitate cap. 1. In quibus locis, & aliis plurimis sic interpretatur prædictum testimonium, ut semper illud restringat ad electos, vel saltem non extendat indiscriminatim ad omnes. Ergo cum oppositam, & universaliorem interpretationem intendamus,

intendamus, procedamus contra mentem Sancti Doctoris.

Responsio.

Respondetur admittendo, quod prædicta expositio non inveniatur formaliter, & explicitè apud Augustinum, ut Basilii Legionensis in ejus scriptis haud parum versatus tenet *parte 1. quæst. 6. Scholastica*. Quo supposito concedimus Augustinum communiter restringere verba Apostoli ad electos: negamus tamen, quod interpretatio sit ipsi contraria. Quia Sanctus Doctor loquitur de voluntate consequenti, qua Deus subministrat auxilia efficacia; nos autem de voluntate antecedenti, qua præparat sufficientia. Et quidem loquendo de voluntate consequenti libenter concedimus Deum non velle salutem singulorum hominum, cum non omnes salventur: at loquendo de voluntate antecedenti, minimè renueret Augustinus concedere, quod Deus vellet omnes salvare; siquidem expressè docet Christum mortuum fuisse pro omnibus hominibus, ut vidimus §. 1. & mors Christi Domini, qua pro omnibus satisfecit quoad sufficientiam, fuit etiam præordinata ex voluntate Dei antecedenti, qua vult omnes homines salvos facere. Quo pacto Angelicus Doctor in *1. distinctione 46. quæstione 1. articulo 1.* componit Damascenum, cujus est nostra interpretatio, cum Augustino his verbis: *Secundum Damascenum verbum Apostoli intelligitur de voluntate antecedente, & non de consequente: sed secundum Augustinum intelligitur de consequente*. Quibus verbis breviter, & facillimè ostendit nullam esse in hac parte contrarietatem inter utrumque Doctorem: nam optimè cohæret Deum velle voluntate antecedenti salutem singulorum hominum, præparando auxilia sufficientia; & quod eam non velit voluntate consequenti, communicando auxilia efficacia. Et planè, quod hæc interpretatio non sit Augustini doctrinæ adversa liquido suadet communis interpretatio discipulorum Sancti Doctoris; inter quos eminent Divus Thomas, Divus Anselmus, & Divus Prosper, qui testimonium Apostoli in sensu à nobis intento declarant. Quibus etiam accedunt Athanasius, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius Oecumenius, Theophilactus, Innocentius III. quos dedimus *Tract. 4. disp. 9. dub. 3.*

Nota.

§ 3. Merito autem Augustinus interpretationem istam, etsi non rejecerit, in scriptis suppressit, vel saltem non ita expressit, utpote tunc minus necessariam, & forte non adeo opportunam. Agebat enim contra Pelagianos, & Semipelagianos, qui communiter abutebantur illo testimonio Apostoli ad persuadendum, quod Deus communi præcisè, & indiscreta providentia volebat omnes salvare, quin in ipso alia specialis, & efficax voluntas circa prædestinatos reperiretur. Ex quo ulterius inferebant auxilia gratiæ (quæ tandem admiserunt) esse prorsus communia, & solum pertinere ad possibilitatem; nulla vero esse specialia, efficacia, & inferentia ipsum agere. Unde tandem concludebant, quod supposita illa voluntate Dei omnibus communi, & auxiliis prorsus indifferentibus, & pertinentibus tantum ad posse; discretio unius hominis ab alio revocanda erat in usu liberi arbitrii, qui pro suo nutu tam se, quam auxilia sibi communicata ad exercitium perducebat. Quibus principiis specialem prædestinationis providentiam, & beneficium impugnabant. His ergo erroribus ut obviam iret

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Divus Augustinus, & ne populo videretur cum illorum actionibus communicare in exponendo Divi Pauli testimonium, interpretationem contraxit ad negotium prædestinationis, & gratiæ efficaciæ: quo supposito non potuit, nec debuit Apostolum communiter interpretari in universalis face à nobis intenta, sed cum limitationibus supra relatis. Unde elucet differentia causæ, in qua versabatur Augustinus, & in qua versamur: ille enim agebat contra Pelagianos, qui providentiam Dei omnino communem, & ex se uniformem faciebant: nos autem agimus contra illos, qui à Pelagianismo desectentes ad Manicheismum, aut Calvinismum declinant, & providentiam, atque misericordiam Dei ad solos prædestinatos angustant. Quamobrem Augustinus sensum Apostoli contraxit, nos extendimus; si ne ulla tamen contractione, vel falsitate.

§. V.

Convelluntur motiva contraria sententia.

54. **O**ppositam nobis sententiam tenuerunt *Sententia contraria.* Gondecalcus damnatus in Concilio Moguntino II. & Jansenius *lib. 3. de gratia Christi cap. 21. & lib. 9. & 10.* quibus locis affirmat Christum Dominum mortuum fuisse, & orasse pro solis electis; pro aliorum vero salute non magis deprecatum fuisse, quam pro diaboli liberatione: & consequenter solos electos esse, quibus Deus velit salutem, & præparet auxilia sufficientia ad ejus consecutionem. Pro qua doctrina stant aliquomodo Gregorius de Arimino *Gregor. de Arimino.* in *2. dist. 46. quæst. 1.* & Gabriel Vazquez *Vazquez.* *parte disp. 96. & 97.* & Alarcon *Alarcon.* *tract. 4. disp. 5. cap. 9.* quatenus sub illa voluntate generali Dei erga omnium salutem non comprehendunt parvulos in utero materno morientes, pro quibus nullum agnoscunt remedium, ut à peccato originali mündentur. Fundamenta præcipua hujus sententiæ sunt illa, quæ contra nostras rationes objecimus, & diluimus: unde pauca supersunt, quibus occurramus. Arguitur ergo primo: quod *Primum argumentum.* initium Deus nullum præparavit remedium pro parvulis, qui in utero materno moriuntur: ergo Deus non offert omnibus, & singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Consequentia liquet. Et antecedens probatur: quia remedium necessarium, ut parvuli à peccato originali expiantur, est baptisumus: sed parvuli, qui in utero materno moriuntur, non sunt capaces baptisumi: ergo Deus nullum instituit remedium pro parvulis in utero decedentibus.

55. Respondet Labat *in presenti disput. 3. Responsio.* *dubio 3.* negando antecedens: quia prædicti parvuli non omni remedio destituuntur: possunt enim salvari, si simul cum matre pro Christo interficiantur: possunt etiam diviso matris utero baptizari.

Sed hæc responsio difficultati non satis occurrat: tum quia multoties parvuli moriuntur matre superstite: ergo non potest remedio parvulorum occurrere per matris mortem, aut per uteri materni abscissionem. Tum etiam quia sæpius moriuntur parvuli, antequam possit eorum mors naturaliter prævideri, vel præveniri: nam parum post animationem ob aliquod feminis vitium, aut maximam debilitatem, matre etiam infcia, deficiunt: ergo nequit eorum saluti consuli abscindendo uterum matris. Tum denique

Y y 3

quia

quia prædictus casus sæpe contingit apud infideles negativè tales, qui nullam notitiam habent remedij baptismi à Deo provisi, & consequenter nihil minus cogitant, quam uterum matris abscindere. Per quod etiam à fortiori refellitur id, quod dicitur de remedio parvulorum per mortem matris in odium Christi: quoniam frequenter matres sunt in illis regionibus, ubi regnat summa ignorantia mysteriorum fidei, nullusque adversus illam desæviti; vel in illis provinciis, ubi omnino regnat prædicta fides, atque ideo nemo contra illam armatur, nullumque matribus imminet martyrium: ergo in his, & aliis pluribus casibus, qui excogitari possunt, nullatenus parvulis subveniri potest per matrum martyrium. Unde Augustinus non semel asserit de his parvulis, quod non potuerint salvari, ut lib. de natura, & gratia cap. 8. ubi inquit:

D. August.

Recte ergo ea damnatione, quæ per universam massam currit, non admittitur, nempe parvulus, in regno cælorum, quamvis Christianus non solum non fuerit, sed nec esse potuerit. Et D. Thom. in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 1. absolutè dicit parvulos in utero morientes esse incapaces remedij his verbis: *Dicendum, quod non est defectu divine misericordie, quod in maternis uteris existentibus non exhibetur remedium; sed quia non sunt capaces remedij, per quod secundum legem communem participes passionis Christi efficiantur, à quo est remissio peccatorum: quia non possunt subijci operationi ministrorum Ecclesie, per quos talia remedia ministrantur.*

D. Thom.

Melior responsio.

Respondetur ergo ad argumentum, quod licet Deus præviderit de salute omnium hominum, & ad remedium peccati originalis instituerit Sacramentum Baptismi, quod quantum est de se, potest omnibus parvulis applicari: nihilominus non voluit, quod hujusmodi remedium existeret semper sub proxima applicabilitate; nec id intendimus in conclusione supra posita. Quoniam sicut Deus voluit voluntate antecedenti salutem omnium adultorum: cujus voluntatis effectus sunt auxilia sufficientia omnibus oblata, ut salutem consequi possint: & nihilominus voluntate consequente non voluit salutem omnium adultorum, sed solum prædestinatorum; cujus voluntatis effectus in reprobis est carentia auxilij efficacis, quo salutem reipsa consequerentur. Ita etiam Deus voluit voluntate antecedenti salutem omnium parvulorum, & pro ea instituit generale remedium Baptismi, quod quantum est de se, potest omnibus applicari: & nihilominus voluntate consequenti non voluit, quod omnibus parvulis applicaretur baptismus; imo nec quod esset omnibus proximè applicabilis.

Enleitur.

Et ratio est eadem utrobique: quia nimirum sicut salus adultorum secundum se est quoddam bonum, ita etiam salus omnium parvulorum secundum se: unde utraque terminat voluntatem Dei antecedentem, & pro utroque sunt instituta remedia, & auxilia de se sufficientia. Et quemadmodum salus omnium adultorum, attentis omnibus circumstantiis, est impeditiva majoris boni, quod splendet in effectibus justitiæ erga reprobos, & misericordie erga prædestinatos, atque in varietate providentiæ divinæ intra ordinem gratiæ: quamobrem salus omnium adultorum non est volita voluntate consequenti, nec per ea fuere instituta auxilia omnibus communia. Ita etiam salus omnium parvulorum, & applicatio actualis, sive proxima applicabilitas

baptismi respectu omnium esset, attentis omnibus circumstantiis, impeditiva majoris boni: tum quia non daretur varietas in parvulis, sicut in adultis: tum quia proxima applicabilitas baptismi ad parvulos morientes intra uterum maternum fieri non potest nisi perturbando ordinem naturæ, & introducendo miracula, vel providentiam extraordinariam. Qua de causa prædicta salus, vel proxima remedij applicabilitas non est volita voluntate consequenti pro omnibus parvulis, sed solum pro aliquibus. Cum tamen rectè cohæret, quod prædicti parvuli, antequam moriantur, possint absolutè baptizari, & salvari, & quod non sint in statu damnationis, sicut dæmones: quia ex una parte baptismus institutus est pro omnibus viatoribus existentibus in peccato originali, non pro damnatis; & ex alia parte parvuli, antequam moriantur, possunt absolutè vivere, nasci, & lavacro baptismi regenerari: atque ideo offertur illis, saltem remote auxilium ad eorum remedium sufficiens.

§ 6. Arguitur secundo: quia operatio Dei ad extra non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti, ut tradit Divus Thomas in 1. distinctione 47. questione 1. articulo 2. sed operatio præparans media, & auxilia sufficientia est operatio Dei ad extra: ergo non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti: atqui Deus non vult voluntate consequenti salutem omnium hominum: ergo Deus non præparat, nec offert omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem.

Secundum argumentum.

Confirmatur: quoniam ita se habet Deus volens voluntate antecedenti salutem hominis secundum se, sicut iudex volens vitam homicidæ secundum se: & sic se habet Deus volens voluntate consequenti damnationem reproborum, sicut iudex volens voluntate consequenti suspendium homicidæ: atqui iudex habens prædictam voluntatem consequentem non præparat, nec offert homicidæ media sufficientia, quibus ille possit suspendij pœnam evadere: ergo Deus volens voluntate consequenti damnationem reproborum non offert, nec præparat reprobis auxilia sufficientia, per quæ valeant damnationem vitare, & salutem consequi.

Confirmatur.

Respondetur argumento, quod operatio Dei ad extra potest comparari ad principale volitum ad extra; & hoc pacto non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti: vel potest comparari ad volitum minus principale; & hac ratione bene potest voluntati antecedenti correspondere. Principale autem volitum ad extra in ordine auxiliorum est ipsa salus, & perseverantia, aut auxilium efficax, quæ cum illa indispensabiliter conneditur: volitum autem minus principale sunt auxilia sufficientia, quæ solum præstant posse consequi salutem. Unde licet ex voluntate antecedenti, qua Deus vult salutem omnium hominum, non sequatur salutis consequentia, vel auxilij efficacis collatio, quia hæc respondent voluntati consequenti, quod præcisè docet Divus Thomas loco citato: nihilominus à voluntate illa antecedenti causantur auxilia sufficientia tanquam effectus prædictæ voluntatis, ut expresse tradit Sanctus Doctor ibidem his verbis: *Hujus voluntatis, nempe antecedentis, effectus est ipse ordo in finem salutis, & promotio in finem omnibus communiter proposita tam naturalia, quam gratuita.*

Occurrit argumentum.

D. Thom.

Ad

*Diluitur
Confirmatio.*

Ad confirmationem omiſſis præmiſſis, negamus conſequentiã. Et ratio diſparitatis eſt: quoniam iudex non eſt proviſor generalis: ac proinde licet ſimplici voluntatis antecedentiſ affectu velit homicidam vivere, in quantum homo eſt, nihilominus obligatus eſt abſolute diſponere, & offerre media, quibus homicida poſſit pœnam evadere. Imo tenetur ad oppoſitum, ex eo quod ex officio ipſi tantum incumbit pœnas pro delictis infligere. Deus autem eſt proviſor generalis in ordine gratiæ: atque ideo taliter vult reprobiſ pœnam, quod nihilominus eadem voluntate antecedenti, qua vult omnibus hominibus ſalutem, velit etiam, præparet, & offerat auxilia ſufficientia, per quæ ſaltem conſequi valeant.

*Ultimum
argumentum.*

57. Arguitur ultimo: quia ſi Deus omnibus hominibus offerret auxilia ſufficientia ad ſalutem, eadem auxilia omnibus hominibus re ipſa conferret; alias prædicta oblatio ſimultas eſſet, & ad nihilum deſerviret; cum homines abſque auxilio ſufficienti recepto nequeunt auxilia ſibi oblata impetrare, aut alio modo conſequi: atqui Deus non confert reipſa omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem, ut patet in pluribus barbaris, & infidelibus negative, qui nullum auxilium ſupernaturale unquam receperunt: ergo Deus non offert omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem.

Hoc argumentum tangit graviffimam, & diffi-
cillimam quæſtionem, pro qua opus eſt ſequens
dubium examinare.

DUBIUM TERTIUM.

*Utrum Deus conferat reipſa omnibus, &
ſingulis adultis auxilia gratiæ ſuperna-
turalis ſufficientia ad ſalutem.*

Nota 1.

58. **P**RO huius dubij deciſione recolenda ſunt, quæ in limine præcedentiſ obſervavi-
mus circa differentiam inter dare, prout idem
eſt ac offerre, & prout eſt correlativum ad reci-
pere. Unde in præſenti ſupponimus Deum om-
nibus, & ſingulis hominibus dare auxilia ſuper-
naturalia ſufficientia ad ſalutem, prout dare ſigni-
ficat offerre. Inquirimus autem utrum ita det
prædicta auxilia, ut in ſingulis hominibus ali-
qua recipiantur: quod ſignificamus per *ly confe-
rat reipſa* &c. reſtringimusque in hoc ſenſu du-
bium ad ſolos adultos: nam quod in ſingulis
prædicta auxilia non recipiantur, eſt adeo evi-
dens, ut examine non indigeat, præſertim ſuppo-
ſitiſ, quæ diximus à num. 42. Qua etiam ratione
excludimus ab hoc dubio eos, qui perpetua amen-
tia laborant: de quibus eadem ratio habenda eſt,
ac de parvulis quantum ad auxilia intrinſece re-
cepta, ut conſideranti conſtabit.

Nota 2.

59. Deinde recolenda ſunt, quæ num. 41. di-
ximus de differentia inter auxilia proxime ſuf-
ficientia ad fidem, vel ſalutem, & auxilia re-
mote ſufficientia. Qua diverſitate ſuppoſita, ſup-
ponimus etiam, quod non omnes, & ſinguli
homines recipiunt auxilia proxime ſufficientia ad
fidem, vel juſtificationem. Cum enim nemo poſ-
ſit proxime credere abſque aliqua propoſitione
explicite myſteriorum ſupernaturalium, & hæc
non omnibus fiat; ſequitur non omnes homines
habere auxilia proxime ſufficientia ad actum

*Non omnes
adulti reci-
piunt auxilia
proxime ſuffi-
cientia ad
ſalutem.*

fidei, ac perinde neque ad converſionem ſuper-
naturalem, neque ad juſtificationem: hæc quip-
pe fidem neceſſario præſupponunt. Quod aperte
tradit D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. art. 1. docens plu-
res homines laborare infidelitate pure negativa,
ob defectum videlicet eorum, quæ ad credendum
requiruntur. Quam doctrinam amplectuntur jam
communiter Theologi apud Godoi *tomo 1. in 1.
partem quæſt. 23. tract. 8. diſp. ultim. num. 37.*
Vnde merito titulus non inquit, an omnes re-
cipiant auxilia proxime ſufficientia ad ſalutem,
ſed ſolum *auxilia ſufficientia*, abſtrahendo à mo-
do, quo ſufficientia ſunt. Idque ſatis eſt ad reſo-
lutionem præſentis difficultatis: nam qui in ea
partem negativam amplectuntur, negant, quod
generaliter in omnibus adultis aliquod auxilium
ſupernaturale recipiatur, ſive remota ſint, ſive
ſufficientia proxime; ſicut è converſo, qui affir-
mativam propugnant, ſatis eam evincere ſibi vi-
dentur oftendendo ſingulos homines recipere ali-
quod auxilium ſupernaturale ſufficiens, quamvis
non præſtet ſufficientiam proximam ad fidem,
vel ſalutem. Et in hoc ſenſu præſens difficultas
procedit.

60. Tandem præſupponendum eſt quemlibet *Nota 3.*
hominem, qui inexcufabiliter obligatur ad eli-
ciendum aliquem actum ſupernaturalem, habere,
vel habuiſſe in ſe auxilium ſupernaturale ſuffi-
ciens proxime, vel remote ad prædicti actus
elicientiam. Quod ſatis liquet ex ſupra dictis du-
bio 1. & admittitur communiter à Theologis in
præſenti. Hiſ ſuppoſitiſ circa præſentem difficul-
tatem ſunt duæ opiniones contrariæ adeo pro-
babiles non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam in
Schola Divi Thomæ, & quæ muniuntur tanta
rationum vi, & Doctorem auctoritate, ut facilius
eſſet utramque problematice defendere, quam
unam præ altera propugnare. Sed quia prior ille
procedendi modus eſt parum utilis,

§. I.

*Eligitur pars affirmativa, & SS. Patrum
auctoritate fulcitur.*

61. **D**icendum eſt Deum omnibus, & ſin-
gulis hominibus conferre auxilia ſu-
pernaturalia ſufficientia ad ſalutem; atque ideo
nullum eſſe hominem rationis compotem, in
quo aliquod auxilium ſupernaturale non recipia-
tur. Hæc conſuſio eſt magis conformis menti
D. Auguſt. & D. Thom. & aliorum SS. Patrum,
ut ſtatim videbimus. Illamque ex Thomiſtiſ
tuentur Ferrara 3. *contra gentes cap. 159. §. Ad* *Ferrara*
huius evidentiam. Medina 1. 2. *quæſt. 109.* *Medina*
art. 10. in commentario, & præcipue in reſpon-
ſione ad 4. & 6. Nazarius 1. parte quæſt. 23. *Nazarius.*
articulo 3. controverſ. 3. conſuſ. 2. & 4. Joannes *Joannes Ni-*
Nicolai in opuscul. inſerto Pantheologia *colai.*
Raynerij, verbo, Gratia cap. 7. fere per totam, &
ſpecialiter §. 4. Arauxo 1. 2. quæſt. 89. artic. 6. *Arauxo.*
& quæſtione 112. artic. 3. dub. 3. in ſolutione
argument. quamvis in aliis locis lubricè, &
non ita conſequenter loquatur. Idem Arauxo
2. 2. quæſt. 2. artic. 3. dubio 2. in 1. & 2.
reſponſ. ad 2. Alvarez diſput. 112. conſuſ. 2. *Alvarez.*
& in explicatione 3. conſuſionis Joan. à S. Tho- *Joannes à*
ma 1. parte quæſtione 23. diſputat. 10. artic. 3. *S. Thomæ.*
numero 40. & 41. Zumel 1. 2. quæſtione 112. *Zumel.*
artic. 3. diſput. 5. conſuſione 4. Cabrera 3. p. *Cabrera.*
quæſtione 18. artic. 4. diſput. 6. dub. 5. ubi
afferit

asserit oppositam sententiam esse falsam, improbabilem, minus tutam, & à divina misericordia alienam. In quo tamen ipse graviter excessit: nam prædicta opinio probabilissima est, & satis communis inter graves Theologos, ut num. 90. videbimus, habetque pro se satis difficultia argumenta, ut ex dicendis constabit. Excessit etiam per oppositum, quamvis non adeo graviter, Gonet *disp. 5. de reprob. artic. 6. num. 243.* asserens paucos esse ex Schola D. Thomæ, qui nostræ assertioni adhæreant: nam profecto non tot Thomistas refert, nec referre potest pro sua opinione, quot pro nostra adduximus. Et perperam pro se retulit Alvarez, & Ioannem à S. Thoma, atque Zumelum: nam priores illi duo expresse docent nostram assertionem *locis superius citatis*. Zumel autem licet oppositam docuerit 1. parte *questione 23.* illam tamen aperte retractavit ubi supra, & specialiter §. *sed profecto*, ubi ait: *Quamvis ea, quæ olim diximus, suam habeant probabilitatem, re tamen melius inspecta sciendum est juxta ea, quæ diximus conclus. 3. & 4.* Quod potius confirmat nostram sententiam. Immo aliqui Thomistæ, qui pro contraria referuntur, solum negant receptionem auxilij proxime sufficientis ad fidem; minime vero negant universaliter receptionem alienius auxilij sufficientis supernaturalis in singulis hominibus: atque ideo nobis non refragantur. Ex extraneis etiam consentiunt D. Bonaventura in 2. dist. 28. artic. 2. *questione 1.* Carthus. ibi *quest. 2.* Egidius *quest. 1. art. 3.* Alexander 3. parte *quest. 65. memb. 5. articulo 3.* Bellarminus de gratia, & libero arbitrio cap. 7. Valentia tom. 2. *disp. 8. questione 3. puncto 3. conclus. 2.* Granados *controversia 8. de gratia tract. 6. disp. 1. sect. 5.* Averfa 1. parte qu. 23. *sect. 5. concl. 3.* Ripalda tom. 1. de ente *supernaturali disput. 20. sect. 12. cum sequent.* & alij plures. Immo eandem assertionem docet Concilium Colonienſe in *Enchir. de sacram. penitentia cap. 16.* quod licet adhuc ab Apostolica sede approbatum non fuerit, habet tamen apud omnes non levem auctoritatem.

62. Probatur primo auctoritate Divi Augustini in libro 83. *questionum questione 62.* ubi ait: *Hæc vocatio, quæ sive in singulis hominibus, sive in populis, sive in ipso genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ, & profundæ ordinationis est.* Vocatio autem, quæ altæ, & profundæ ordinationis est, nequit non esse gratia supernaturalis: ergo cum D. Augustinus docet hanc recipi (operari enim non potest, nisi actu conferatur) in singulis populis, & hominibus; aperte sequitur ex sententia Augustini omnes, & singulos homines recipere aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis saltem remote ad salutem. Et libro de Spiritu, & littera cap. 27. loquens de gentilibus, quibus nullus adhuc fidei radius illuxerat, ait: *Sicut ipsa imago Dei renovatur in mente credentium per testamentum novum, quam non penitus impietas aboleverat: ita ibi (nempe in mente infidelium) lex Dei non ex omni parte deleta per injustitiam, profecto inscribitur renovata per gratiam, utique supernaturalem, licet imperfectam.* Sentit ergo, quod infidelibus, atque ideo omnibus, & singulis hominibus ratione utentibus communicantur actu auxilia aliqua supernaturalia sufficientia ad salutem. Quod etiam tradit pluribus aliis in locis, quæ toti dubio in-

feremus. Alia ejusdem S. Doctoris testimonia infra dabimus.

Confirmatur testimoniis aliorum Sanctorum Patrum, & præsertim eorum, qui fuerunt Divi Augustini discipuli, & assertionem nostram satis aperte docent Divus Prosper libro 2. de *vocatione gentium cap. 4.* inquit: *Sed nec præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Iesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, defuit mundo. Quamvis enim speciali cura, atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum, non ita se tamen aterna creatoris honestas ab aliis hominibus avertit; ut ad cognoscendum se, atque metuendum nullis significationibus admoneret.* Quod latissime eo libro confirmat, & tandem cap. 31. concludit: *Elaboratum est, quantum Dominus adjunxit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis probaretur gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse, providentia quidem pari, & bonitate generali, sed multimodo opere, diversaque mensura: quoniam sive occulte, sive manifeste ipse est, ut Apostolus ait 1. ad Timoth. 4. Salvator omnium hominum, maxime fidelium. Dona autem, in quorum collatione Deus ostenditur salvator, nequeunt esse beneficia pure naturalia, sed debet importare aliquam supernaturalem gratiam sufficientem saltem remote ad salutem.* Unde ipse Divus Prosper ponderans auctoritatem Apostoli dixit: *Dicendo enim, qui est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem. Adjiciendo autem, maxime fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei divinitus inspirata ad summam atque aternam salutem specialibus beneficiis provebatur, nempe auxiliis proxime sufficientibus ad eandem salutem, & auxiliis efficacibus.* Alia ergo auxilia inefficacia, & remote sufficientia omnibus hominibus sive fidelibus sive infidelibus conferuntur.

Clarissime etiam nostræ suffragantur sententiæ Paulus Orosius Divi Augustini propugnator strenuus in *Apologia de libertate*, ubi inquit: *Mea semper hæc est fidelis, atque indubitata sententia Deum adiutorium suum non solum in corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem donatur; verum universis in modo gentibus propter longanimitatem sui, æternamque clementiam subministrare: non ut tu asseris cum discipulo tuo Cælestio (cui jam apud Africanam Synodum occulta illa impiorum dogmatum natura contusa est) in solo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter universis unam gratiam attributam; sed speciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomos cunctis, & singulis ministrare.* Ubi perspicue docet gratiam distinctam à Dono creationis, ac perinde supernaturalem (quam Cælestius in quodam sui dogmatis statu negabat) subministrari omnibus gentibus, tametsi ob defectum fidei sint extra Ecclesiam. Similia tradit Divus Gregorius Nyssenus in oratione *Catech. capite 30.* ubi objectionem Gentilium proponit his verbis: *Si ergo aliquod bonum est fides, cur, inquit, non ad omnes venit gratia? Et respondet: Atque si hæc quidem in his, quæ dicimus, à nobis adstrueretur, quod à divina voluntate hominibus abdicaretur fides, utpote ut alij quidem vocarentur; ceteri autem essent expetres vocationis: opportune hujusmodi reprehensio*

Confirmatur
ex aliis Pa-
tribus.

D. Prosper.

Paul. Oros.

D. Gregor.
Nyssen.

D. Bonavent.

Carthus.
Egid.
Alexander.
Bellarminus.
Valentia.
Granados.
Averfa.
Ripalda.

Conc. Col.

Probatur ex
D. August.

hensio objiceretur mysterio. Si autem ad omnes pariter procedit vocatio, nec auctoritatem, nec aetatem, nec gentium discernetis differentiam, &c. Vbi aperte concedit omnes homines vocari ad fidem: quod licet non intelligatur de vocatione supernaturali proxime sufficienti ad credendum juxta dicta num. 59. intelligendum necessario est de vocatione supernaturali saltem remote sufficienti: cuncta enim dona naturalia insufficientia, & inepta sunt, ut per ea dicamur vocari ad fidem: atque ideo relinqueret Nyssenus insolutam objectionem Gentilium, si ad sola naturalia beneficia recurreret.

Prima Adversariorum responsio.

63. Quæ testimonia sunt adeo perspicua, ut sincere intellecta non admittant expositiones, quibus Adversarij eorum robur conantur elidere. Respondent enim primo has & similes auctoritates intelligendas esse de gratia supernaturali, non quidem in singulis hominibus recepta, sed omnibus, & singulis oblata, & quæ reipsa conferretur, nisi homines se impedirent peccando contra legem naturalem. Secundo intelligenda esse de gratia entitative naturali, quam fatentur omnibus esse communem, atque in singulis recipi indifferenter. Ita Godoi ubi supra num. 67. & 68.

Alia responsio. Godoy.

Prima evasio refellitur.

64. Sed neutra interpretatio satisfacit. Non prima: quia Augustinus in priori testimonio loquitur de gratia, quæ operatur, & in posteriori de gratia, per quam in corde hominum legem scribit Dei lex inscribitur: gratia autem, quæ operatur, & qua lex Dei inscribitur est gratia non solum oblata, sed actu collata; siquidem habet aliquem affectum. Similiter Prosper loquitur de gratia, quæ aliquibus significationibus nos admonet ad Deum agnoscendum: hæc autem munia non exequitur gratia præcise oblata, sed actu oblata, ut ex se liquet. Præsertim quia gratia sufficiens præcise oblata æqualiter respicit omnes; cum Christus pro omnibus mortuus fuerit quoad sufficientiam: gratia autem à Prospero asserta datur multimodo opere, diversaque mensura, & libro 2. cap. 8. inquit: *Ad considerationem revertamur differentiarum, quibus divina gratia opera, ac dona varia sunt. Cur secretissima voluerit in omnibus temporibus, super omnes generationes, ac super omnes homines inæquales donorum esse mensuras.* Ergo gratia à Prospero asserta datur, non solum ut dare idem est, ac offerre, sed prout est correlativum ad recipere. Pariter subministrare, quo utitur Orosius, non solum oblationem significat, sed actuale, & exercitam communicationem. Et tandem Divus Nyssenus non aliter occurrit Gentilium querimoniam de fide sibi negata, nisi asserendo eos ad fidem vocatos fuisse, & prædictam vocationem singulis adfuisse. Quod de vocatione non tantum oblata, sed actu facta necessario intelligendum est: alias Gentilium querimoniam minime satisfaceret. Vnde concedit nullum hominem vocationis ad finem, utique mediate, & remote, expertem esse. Relata igitur Sanctorum Patrum testimonia de gratia non solum oblata, sed actu recepta loquuntur: nec opposita interpretatio potest illis nisi violenter accommodari.

D. Prosper.

Secunda responsio confutatur.

65. Et eodem modo secunda expositio refellitur: nam in primis Divus Augustinus in priori testimonio loquitur de vocatione altæ, & profundæ ordinationis, quibus verbis expressissime significavit gratiam supernaturalem, qua ordina-

mur in supernaturalem salutis finem. In posteriori vero loquitur de gratia, qua lex Dei per culpam velut excussa in corde hominum perfecte, vel imperfecte iterum scribitur: hujusmodi vero lex per peccatum oblitterata supernaturalis erat: unde gratia illam reparans nequit non esse supernaturalis. Pariter intentio Prosperi toto illo opere eo collimat, ut ostendat omnibus, & singulis hominibus adfuisse gratiam sufficientem ad salutem: gratia autem mere naturalis tam proxime, quam remote est inepta ad prædictum finem, ut contra Vasquez ostendimus disp. 3. dubio 9. Similiter Orosius loquitur de gratia conducente, & necessaria ad salutem, quam Pelagiani negabant, atque ideo agit de gratia supernaturali. Tandem Divus Nyssenus disputat de vocatione ad fidem, ad quam profecto non naturali, sed altiori vocatione excitamur. Ergo relata Patrum testimonia gratiam non mere naturalem, sed supernaturalem omnibus, & singulis hominibus communicatam evincunt.

Adde pro legitima, & magis perspicua intelligentia mentis Divi Augustini, Prosperi, & Orosii in relatis testimoniis, quod quamvis beneficia naturalia queant gratia dici, nihilominus in usu sacre Scripturæ prædicta voce, & titulo non insigniuntur: unde raro, nunquam prædictum vocabulum illis accommodatur, ut observavit Divus Augustinus epist. 195. his verbis: *Illam vero gratiam, qua creati sumus homines, etiam si ita appellandam non immerito intelligamus: mirum est tamen, si ita appellatam in ullis legitimis, prophetis, evangelicis, apostolicisque litteris legimus.* Immo vero cum Pelagiani testimoniis Scripturæ urgerentur, ut divinæ gratiæ necessitatem admitterent, & ad solum donum creationis, vel ad sola beneficia entitative naturalia recurrerent; Augustinus aperte professus est se nomine gratiæ solam illam intelligere, quæ ad salutem æternam conducit, ac perinde quæ ad ordinem supernaturalem spectat. Sic enim habet libro 4. contra Iulianum cap. 3. *Quoniam saltem concedis opera infidelium, qua tibi videntur bona, non tamen ad salutem æternam, magnumque perducere: scito nos illud bonum dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia, qua datur per unum mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perducere.* Cum ergo Augustinus, Prosper, & Orosius ejus affectu fateantur in omnibus, & singulis hominibus aliquam Dei gratiam recipi, qua possint vel ad fidem, vel ad salutem perducere; aperte colligitur, quod non loquantur de dono creationis, aut de gratiis, & beneficiis mere naturalibus, sed de gratia supernaturali, quæ sola nomen gratiæ absolute meretur.

Nota circa mentem Augustini & aliorum.

Augustinus.

S. II.

Expenditur secundum argumentum ex sacra Scriptura desumptum.

66. Secundo probatur nostra conclusio ratione desumpta ex dictis dubio præced. §. 4. Quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1. ad Timotheum cap. 2. quæ voluntas respi-

Alia pro assertioni ratio.

cit omnes, & singulos homines, ut loco citato ostendimus: sed auxilia supernaturalia sufficientia proxime, vel remote ad salutem sunt effectus prædictæ voluntatis, ut ibidem declaravimus: ergo Deus ex vi prædictæ voluntatis confert omnibus, & singulis hominibus auxilia aliqua supernaturalia sufficientia ad salutem, ita quod in singulis aliqua recipiantur. Probatur consequentia: quoniam qui sincere vult alicui aliquid finem, confert ipsi media necessaria, & sufficientia ad ejus consecutionem: sed auxilia supernaturalia sunt media sufficientia, & necessaria ad salutem: ergo si Deus sincere vult salutem omnibus hominibus, cunctis præstat re ipsa aliqua auxilia supernaturalia: alias non vere, & sincere, sed simulta quadam ratione diceretur velle omnes homines salvari: quod est absurdum.

Effugium.

67. Respondet Godoi numero 31. voluntatem illam, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, esse solum antecedentem, cui non semper correspondet aliquis effectus actu communicatus, sed tantum oblatum, vel præparatum. Vnde ex vi prædictæ voluntatis non inferitur, quod auxilia supernaturalia in singulis hominibus recipiantur; sed solum, quod singulis offerantur, & præparentur.

Præcluditur.

Sed hæc responsio non satisfacit, & refellitur instaurando argumentum: quoniam non coheret, quod Deus velit vere, & sincere omnes homines salvos fieri, & eis conferre auxilia ad salutem; & quod prædicta auxilia solum offerat, negando tamen omnibus hominibus, vel eorum alicui auxilium actu receptum. Id autem sic ostenditur: nam vel Deus offert prædicta auxilia independentem ab omni dispositione subjecti, in quo recipienda sunt, vel dependentem ab illa? Si dicatur primum: ergo non coheret, quod Deus vere, & sincere offerat, & quod re ipsa non conferat dicta auxilia; si quidem nihil desideratur ex parte hominis, ut rem sibi oblatam recipiat. Si autem eligatur secundum: ergo simulta, & irrisoria est illa auxiliorum oblatio, nisi aliquod intrinsece in homine recipiatur: homo enim ad consequendum auxilia sibi oblata non disponitur per vires naturæ, vel per solam gratiam sibi præparatam, quam penitus ignorat; sed solum per gratiam actu receptam. Minime ergo coheret, quod Deus singulis adultis offerat auxilia sufficientia ad salutem, & quod ipsis non imprimat re ipsa aliquod auxilium intrinsecum. Sicut etiam inter homines, qui aliquid vere offert independentem à conditione, illud re ipsa confert. Si autem sub conditione promittit, vel supponit possibilitatem conditionis; vel irrisorie promittit, præsertim quando conditio exposcit, & implicat ipsam rem oblatam: ut si quis diceret cæco, dabo tibi oculos, si me videris. Vnde ex vi auctoritatis Apostoli supra relatæ non solum evincitur præparatio auxiliorum sufficientium pro singulis hominibus, ut dubio præcedenti asseruimus; sed etiam concluditur actualis receptio illorum in singulis hominibus adultis, ut intendimus in præsentem.

Urgentior
impugnatio.

Confirmatur primo: quia ex prædicto testimonio colligunt communiter SS. Patres non stare per Deum, quod omnes, & singuli homines salutem supernaturalem non consequantur, sed per ipsos homines, qui Deo prædictum finem intendenti non cooperantur: hoc autem falsum

esset, si Deus singulis hominibus aliquod auxilium supernaturale intrinsecum non conferret: ergo illud re ipsa communicat singulis adultis. Minor constat: quia data hypothefi, quod nullum auxilium recipiatur in homine, non stat in manu, aut voluntate hominis tendere ullo modo in beatitudinem supernaturalem: quamvis enim possit homo viribus propriis operando bene moraliter tendere in naturalem beatitudinem, & à supernaturali divertere peccando; nullatenus tamen valet propriis viribus non adjunctis aliquo supernaturali auxilio intrinsece recepto ad finem supernaturalem proxime, vel remote converti: atque ideo in ordine ad prædictum finem non magis prosunt auxilia illi oblata, & non recepta, ac si nullatenus oblata, vel præparata fuissent: unde non in hominem, sed in Deum carentia tendentiæ in prædictum finem reducenda foret. Major autem probatur ex Divo Augustino libro 4. contra Julianum capite 8. ubi ait: *Vt videlicet intelligamus, decentibus vobis, ideo non omnes salvos fieri, quia ipsi nolunt petere, cum Deus velit dare: nolunt querere, cum Deus velit ostendere: nolunt pulsare, cum Deus velit aperire.* Vbi aperte docet, tum quod non stat per Deum, sed per hominem, quod non salvetur: tum quod homines omnes possunt pulsare, querere, & petere: quæ potentia non inest homini per naturam, sed per gratiam actu receptam. Et Chrysostomus hom. 9. de laudibus Pauli, inquit: *Ipse quidem vult omnes salvos fieri, atque non omnium voluntas voluntati ejus obsequitur, neque ab eo aliquis cogitur. Vnde ad Hierusalem dicit: Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Vides, quod Dominus salvare nos vult: nos autem quia nos non ei adjungimus, manemus in interitu. Deus enim paratus est ad salvandum hominem, non involuntarium, neque nolentem.* Vbi, ut vides, reducit Chrysostomus carentiam adimpletionis voluntatis Dei antecedentis ad hominem nolentem, & Deo non cooperantem: quod falsum esset, si omni auxilio intrinseco destitueretur, quo Deo salutem volenti cooperari valeret, tamen omnia auxilia ipsi offerrentur. Sicut falso diceremus Deum negare cæco aliquod beneficium, quia non videt per potentiam visivam sibi præparatam; si cæcus neque habebat prædictam potentiam, ut supponitur, neque aliquod principium intrinsecum sufficiens ad illam consequendam.

D. August.

D. Chrysost.

68. Confirmatur secundo: nam supposito, quod Deus velit voluntate antecedenti conferre singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem; nulla est ratio neque ex parte Dei, neque ex parte hominis, quare Deus non conferat re ipsa omnibus, & singulis hominibus aliqua auxilia sufficientia saltem remote ad salutem; vel quare habeat voluntatem consequentem negandi aliquibus adultis omne prorsus auxilium supernaturale: ergo qui admittit priorem illam voluntatem, absque fundamento negat in omnibus, & singulis adultis recipi aliquod supernaturale auxilium sufficiens saltem remote ad salutem. Probatur antecedens: nam in primis ex parte Dei non impeditur major manifestatio suorum attributorum per hoc, quod conferat prædicta auxilia; sicut impeditur si omnibus, & singulis hominibus non solum offert, sed

Confirmatur
impugnatio.

sed etiam confert auxilia efficacia: qua ratione Theologi communiter docent, quod licet Deus voluntate antecedenti voluerit omnium hominum salutem, nihilominus voluntate consequenti voluit eam aliquibus denegare, sicut & auxilia efficacia ad eam consequendam, scilicet ut splenderet attributum iustitiæ in punitione peccatorum. Hæc, inquam, major divinæ perfectionis manifestatio non impeditur ex communi, & universali collatione auxiliorum supernaturalium sufficientium remote ad salutem: quia cum ea optime cohæret negatio auxiliorum efficacium: qua supposita homines certissime peccabunt, apparebitque tam defectibilitas liberi arbitrij, quam excellentia divinæ iustitiæ in peccatorum vindicatione. Aliunde autem hæc auxiliorum sufficientium collatio maxime decet divinæ misericordiæ viscera, quæ adeo large se effundunt, ut neminem adultorum absque supernaturali aliquo auxilio relinquant. Quod autem ex parte hominum non detur ratio, vel dispositio obstantis prædictorum auxiliorum communicationi, etiam liquet: nam si quod obstatulum esset, maxime peccatum, quod prædicta auxilia demeretur: atqui licet Deus posset iuste in peccati poenam suam gratiam à peccatore subtrahere, sicut & ipsum annihilare; nihilominus de facto non ita se gerit: immo potius supposito originali peccato, & innumerabilibus, ac gravissimis peccatis personalibus adhuc suam gratiam communicat peccatoribus: ergo ex parte hominum non datur ratio, vel dispositio, quæ auxiliorum supernaturalium sufficientium communicationem impediat.

Si autem dicatur impedimentum hoc consistere in ignorantia invincibili mysteriorum nostræ fidei, qua barbari plures laborant; nihil refert: quoniam licet prædicta ignorantia sit inconiungibilis cum auxiliis, quæ proxime ad credendum sufficientiunt; coniungi tamen potest cum auxiliis remote sufficientibus: hæc quippe prædictam ignorantiam minime excludunt, ut ex dicendis magis constabit.

69. Unde obiter manent exclusæ duæ objectiones, quibus Adversarij argumentum superius factum labefactare sibi videntur. *Prima* est: quoniam Deus voluntate antecedenti vera, & sincera voluit salutem omnium hominum non solum adultorum, sed etiam parvulorum, ut constat ex dictis *dub. præced.* & nihilominus ex prædicta voluntate minime colligitur, quod prædicti parvuli recipiant aliquod auxilium supernaturale sufficiens; siquidem innumeri absque baptismo decedunt: ergo idem de adultis dicendum est. *Secunda* sic se habet: quia Deus voluntate antecedenti vera, & sincera voluit omnibus, & singulis hominibus auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem non solum remote, sed etiam proxime: inde vero non sequitur, quod omnes, & singuli homines recipiant auxilia proxime sufficientia ad salutem: ergo nec recte colligitur, quod recipiant auxilia sufficientia remote.

Hæc, inquam, objectiones diluuntur ex dictis. Ad primam enim dicendum est, quod licet Deus voluerit voluntate antecedenti salutem omnium hominum, tamen nec antecedenter, nec consequenter voluit invertere ordinem, & providentiam causarum naturalium; sed potius tam antecedenter, quam consequenter voluit, quod per se loquendo observaretur prædictus ordo. Porro hoc discrimen intercedit inter parvulos, &

adultos, quod illi nequeunt præparari proxime, vel remote ad salutem per operationem propriam, cum sint illius pro tali statu incapaces: sed debent consequi salutem dependentem ab operatione aliorum, qui ipsis applicant sacramentum baptismi. Adulti autem possunt disponi ad salutem media operatione propria elicita dependentem ab aliquo auxilio supernaturali sibi impresso: quod auxilium potest Deus largiri, & connaturaliter sæpe largitur independentem ab operatione extrinseca aliorum hominum. Licet enim auxilia proxime sufficientia ad fidem, communiter loquendo, non distribuuntur, nisi supposita prædicatione externa mysteriorum fidei: nihilominus alia auxilia imperfectiora, & remotiora à prædicta prædicatione non dependent, sed sæpe referuntur à Deo independentem ab illa, ut dicendis constabit. Quia ergo applicatio auxilij sufficientis pro parvulis, nempe baptismi mediis ministris conferendi, fieri non poterat, quin ordo naturalis providentiæ inverteretur, tam in eo, quod nemo parvulorum intra uterum maternum moreretur, quam in eo, quod ubique essent homines, qui formam baptismi scirent, & vellet parvulos baptizare: propterea licet Deus voluntate antecedenti vera, & sincera voluerit salutem omnium parvulorum secundum se, & eis præparaverit remedium generale ad salutem; nihilominus attentis omnibus circumstantiis, noluit voluntate consequenti, quod omnibus parvulis applicaretur baptismus, vel eis fieret proxime applicabilis, ut *dubio præcedenti* explicuimus. E contra vero quia in eo, quod omnibus, & singulis adultis communicentur aliqua auxilia supernaturalia remote sufficientia ad salutem nulla providentia invertitur; siquidem naturalis salvatur indemnis, & supernaturalis magis splendet: merito arguitur, quod si Deus voluntate antecedenti voluit prædicta auxilia conferre, ut Adversarij admittunt; per nullam voluntatem consequentem voluerit oppositum: & subinde, quod de facto prædicta auxilia communicet.

Ex quibus liquet ad secundam objectionem: *Solutio* nam cum auxilia proxime sufficientia ad salutem vel includant fidem, vel sint ad eandem fidem proxime sufficientia; & fides communiter loquendo non habeatur, nisi media prædicatione, & propositione externa credibilium, quam certum est, & experientia constat non adesse pluribus barbaris: merito asseritur, quod Deus ita voluntate antecedenti voluerit singulis hominibus auxilia proxime sufficientia ad salutem, quod voluntate consequenti, & attentis omnibus ea impertire noluerit. Auxilia autem remote sufficientia solum important aliquas illustrationes, vel affectiones supernaturales valde imperfectas, quas Deus per se ipsum, & independentem à prædicatione externâ potest homini communicare, & quatum communicationem nihil est ex parte hominis, quod impediat. Quamobrem, qui asserit Deum voluntate antecedenti voluisse prædicta auxilia remota singulis adultis conferre inconsequenter, & absque urgenti fundamento negat ea de facto recipi in omnibus adultis.

§. III.

*Proponitur alia ratio desumpta ex doctrina
Divi Thomæ.*

*Tertia ratio
assertionis.*

70. **T**ertio probatur nostra conclusio ex doctrina, quam tradit D. Thom. supra quæst. 89. artic. 6. in corpore, ubi probat non posse peccatum veniale cum solo originali conjungi: quoniam homini pervenienti ad usum rationis, primum, quod tunc cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso. Et si quidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Si vero non ordinet se ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens, quod in se est, &c. Ubi Sanctus Doctor loquitur non solum de pueris baptizatis, vel inter fideles nutritis, sed generaliter de omnibus, & singulis hominibus tam fidelibus, quam infidelibus: alias suo discursu intentam à se assertionem minime evinceret. Hoc supposito sic arguitur: omnis perveniens ad usum rationis ita se habet, quod possit, media ordinatione sui in debitum finem, consequi gratiam sanctificantem: ergo omnis perveniens ad usum rationis habet, vel recipit in se ipso aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis: ergo hujusmodi gratia non solum offertur, sed etiam re ipsa confertur omnibus, & singulis hominibus, saltem in primo instanti usus rationis. Hæc secunda consequentia patet ex prima. Prima necessario colligitur ex antecedenti: quoniam homo per vires naturæ nullum actum elicere potest, quo gratiam sanctificantem consequatur, ut ostendimus disputat. 3. dubio 6. & 9. ergo si omnis homo perveniens ad usum rationis media ordinatione sui in debitum finem potest consequi gratiam habitalem; sequitur, quod recipiat in se aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis, quo prædictam ordinationem eliciat. Antecedens autem est expresse D. Thom. loco citato, & aliis pluribus, quæ statim expendemus.

*Primæ respon-
sio.*

71. Respondent primo Adversarij puerum pervenientem ad usum rationis posse quidem se in debitum finem convertere, non quidem per potentiam intrinsecam mediis auxiliis actu receptis, sed per potentiam extrinsecam mediis auxiliis à Deo oblati: quæ, si non se impediret peccando, actu consequeretur.

Everitur.

Sed hæc responsio nullius momenti est: nam ut aliquis dicatur posse elicere aliquam operationem, vel producere aliquem effectum mediis auxiliis sibi oblati, opus est, quod prædicta auxilia, & eorum oblationem, ac præparationem cognoscat, insimul, & quod habeat aliquam facultatem, per quam valeat consequi prædicta auxilia: ei quippe, cui auxilia, & eorum oblatio minime innotescunt, non magis profunt prædicta auxilia præparata, & oblata, ac si præparata, & oblata non fuissent: atqui in Adversariorum opinione plures homines pervenientes ad usum rationis destituntur omni auxilio intrinseco supernaturali; sine quo nequit homo auxilia sibi præparata ullo modo cognoscere, vel ad ea consequenda se movere: ergo in prædicta opinione salvari nequit, quod omnis homo perveniens ad usum

rationis possit, media conversione sui in debitum finem, consequi gratiam sanctificantem: quod tamen expresse docet D. Thom. loco citato. In qua evasione amplius refutanda non immoramur, quia eam satis præclusimus dub. 1. hujus disputationis cum adversus Jansenistas illa utentes ageremus.

74 Respondent secundo intentionem Divi Thomæ eo loco solum esse adstruere inconjunctibilitatem peccati originalis cum solo veniali: hanc autem satis superque salvari independentem à potentia intrinseca ad conversionem supernaturalem, cum sola potentia intrinseca ad naturalem conversionem. Cum enim certum sit plurimos pueros ad usum rationis pervenientes ignorare invincibiliter Deum finem, & auctorem supernaturalem; sequitur, quod ad conversionem supernaturalem non obligentur inexcusabiliter, sed tantum ad naturalem. Porro omnes homines quantumvis lapsi, possunt potentia antecedenti se in Deum ut naturalem finem convertere, ut diximus disputatione 2. dubio 4. numero 129. Unde urgente præcepto, sicut urget in primo usus rationis instanti, prædictam conversionem non eliciant, peccant. Aliunde autem peccatum originale, in quo homines supponuntur existere, nequit vel cum conversione illa naturali conjungi, vel per eam solam expelli. Sed ad hunc expulsiōnis effectum necessaria est gratia sanctificans, ut diximus loco citato, numero 145. Unde si fit conversio, adest prædicta gratia: & si non fit conversio; adjungitur peccato originali novum peccatum mortale personale: & ita fieri non valet, quod peccatum veniale conjungatur cum solo originali. Ut ergo salvetur prædicta inconjunctibilitas peccati venialis cum solo originali, & inexcusabilitas à conversione, sive ordinatione in debitum finem, (quæ sufficienti ad intentionem Divi Thomæ) opus non est concedere aliquod auxilium supernaturale intrinsecum.

Aliud effugium.

Hæc responsio plura continet vera, nempe inconjunctibilitatem peccati venialis cum solo originali salvari independentem ab auxilio supernaturali saltem in illis, qui Deum supernaturalem invincibiliter ignorant: & similiter homines sola facultate voluntatis præditos esse inexcusabiliter obligatos ad conversionem in Deum ultimum finem naturalem, quam tamen nunquam elicient, nisi prius expellatur peccatum originale per gratiam sanctificantem. Vnde fatemur pro prædicta conjunctibilitate salvanda opus non esse ad auxilia supernaturalia recurrere; ut constat ex dictis loco citato, & tractatu de peccatis disputatione 20. dub. 1. §. 5. Cæterum prædicta solutio argumentum supra factum non enervat, sed in suo robore relinquit: quippe quod non innititur in eo, quod Divus Thomas tradit de impossibilitate venialis cum solo originali; sed in eo, quod docet de potestate, quam quilibet perveniens ad usum rationis, ut se in Deum ordinet, & ut media tali ordinatione gratiam sanctificantem consequatur. Nam occasione illius difficultatis duo statuit Sanctus Doctor: primo hominem pervenientem ad usum rationis inexcusabiliter obligari ad conversionem in debitum finem: secundo posse hominem media tali conversione, consequi gratiam sanctificantem. Et hoc posterius sufficit ad robur rationis à nobis

Præcluditur.

à nobis factæ, quæ perinde sic instauratur: quoniam homo per vires naturales, & independenter ab omni auxilio intrinsece recepto nequit elicere actum, medio quo gratiam sanctificantem consequatur: sed omnis homo perveniens ad usum rationis potest elicere actum, medio quo assequatur gratiam sanctificantem, ut tradit D. Thom. loco citato: ergo omnis homo perveniens ad usum rationis habet aliquod auxilium supernaturale intrinsece receptum.

Obiectio ex D. Thom.

73. Nec refert, si dicas D. Thomam non asserere, quod homo possit media conversione in debitum finem gratiam sanctificantem consequi; sed solum, quod si se ita ordinaverit, prædictam gratiam consequetur. Hoc autem ideo est: quia nunquam homo convertitur, quin prius ipsi gratia sanctificans infundatur, per quam expellitur peccatum ipsi conversioni repugnans. Ex hoc vero minime sequitur, quod omnis homo perveniens ad usum rationis habeat aliquam gratiam supernaturalem; sed tantum quod omnis, qui perveniens ad usum rationis convertitur in Deum ultimum finem, habeat gratiam sanctificantem.

Responsio apertius legiti-mum D. Tho. sensum.

Hoc, inquam, non refert: quia D. Thom. aperte supponit prius esse simpliciter, quod homo aliqua conversione, saltem imperfecta, se convertat in debitum finem, quam quod gratiam sanctificantem consequatur: & aliunde docet ad prædictam conversionem infallibiliter subsequi gratiam sanctificantem: sed hæc nequeunt verificari nec de sola conversione viribus naturæ facta; siquidem ad hanc non sequitur gratia sanctificans: nec de conversione, quæ supponat gratiam sanctificantem infusam, & peccatum expulsum; siquidem hæc est simpliciter posterior infusione gratiæ, & expulsionem peccati: ergo loquitur de aliqua alia conversione facta, vel factibili per aliud auxilium à gratia sanctificante distinctum, & omnibus pervenientibus ad usum rationis communicato. Minor, & consequentia liquet. Major autem constat tum ex relato D. Th. testimonio, tum ex aliis locis, ubi eandem materiam tractat: nam quæst. 5. de Malo articulo 2. ad 8. inquit: *Postquam vero usum rationis habent, tenentur salutis suæ curam agere. Quod si fecerint, jam absque peccato originali erunt, gratia superveniente.* En gratia supervenit ad conversionem, atque ideo illam absolute supponit. Et quæst. 7. articulo 10. ad 8. ait: *Postquam habet usum rationis, peccat mortaliter, si non faciat, quod in se est ad quarendum suam salutem: si autem faciat, gratiam consequetur, per quam immunis erit ab originali peccato.* Ly consequetur, & ly erit effectum simpliciter posteriorem significant. Et quæstione 24. de Veritate articulo 12. ad 2. inquit: *Statim cum usum liberi arbitrij acceperit, si se ad gratiam preparaverit, gratiam habebit.* Prius est ergo simpliciter ad gratiam sanctificantem in primo instanti usus rationis se præparare, quam gratiam illam habere. Et quæstione 28. articulo 3. ad 4. ait: *Cum enim adultus esse incipit, si quod in se est, faciat, gratia ei dabitur, per quam à peccato originali erit immunis.* Ergo prius est in illo instanti facere, & posse facere, quod in se est, quam gratiam sanctificantem recipere. Et similia docet universaliter Sanctus Doctor de illis, qui invincibili fidei ignorantia laborant: nam ad Rom. 10. inquit: *Si qui tamen eorum fecissent, quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam profuisset.* Et in 4. dist. 20. qu. unic. art. 1.

Idem.

Idem.

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

quæstionum. 1. in corpore ait: *Deus, qui dat omnibus abundanter, nulli gratiam denegat, qui quod in se est, facit, ut se ad gratiam præparet.*

Resolutio nostra roboratur ex D. Thom.

74. Ex quibus omnibus testimoniis evidens nobis apparet propter rationem sæpius inculcatam, quod D. Thom. sentiat in omnibus, & singulis hominibus ad usum rationis pervenientibus recipi aliqua auxilia supernaturalia sufficientia saltem remote ad salutem: quoniam nequit homo absque aliquo auxilio intrinsece recepto elicere opus, ad quod infallibiliter sequatur gratia sanctificans, ut ex eodem D. Thom. ostendimus locis supra citatis: sed D. Thom. docet omnes, & singulos homines ad usum rationis pervenientes posse aliquid facere, ad quod infallibiliter consequatur gratia sanctificans: hoc enim important illæ locutiones, *gratiam consequetur, gratiam habebit, gratia ei dabitur, &c.* Ergo secundum D. Thom. omnis homo ad usum rationis perveniens habet aliquod auxilium supernaturale inhærens, quo possit se ad gratiam disponere faciendo quod est in se, curam suæ salutis agendo, & præparando se ad gratiam, ut loquitur Sanctus Doctor.

Explicatur hoc amplius: etenim ad nullam præparationem, vel dispositionem positam solis naturæ viribus sequitur infallibiliter gratia sanctificans, nec ex natura rei, nec ex aliqua lege, vel promissione divina, ut fusc ostendimus disputatione citata. Ergo illa conditio *si faciat, quod in se est*, implicat aliquam gratiam supernaturalem, non quidem habitualement, & sanctificantem; cum hæc sit ipsa res sub conditione promissa; sed actualem, & auxiliantem. Cum igitur D. Thom. asserat, quod omnes, & singuli homines pervenientes ad usum rationis faciendo, quod est in se, consequantur gratiam; plane inferitur, quod juxta mentem D. Thomæ omnes, & singuli homines pervenientes ad prædictum instans recipiant aliquod auxilium supernaturale.

75. Quæ D. Thomæ doctrina confirmari potest ex illo Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, adjuncta aliorum SS. Patrum expositione. Nam mundi nomine, in quem dicitur homo venire, significatur rationis usus, ut interpretatur S. P. N. Cyrillus Alexandrinus: prius enim, quamvis homo sit physice in mundo, non tamen moraliter: quia non est capax rationis, & meriti. Porro illuminationis voce significari irradiationem aliquam supernaturalem docent communiter alij Patres Augustinus, Ambrosius statim referendi, Cyprianus lib. 1. contra Iudeos. Maximus hom. 4. de Pascha, Chrysost. Theopylact. Euthymius, Beda, D. Thom. & alij ad prædictum locum. Ergo omnes, qui ad usum rationis perveniunt, aliquam illuminationem supernaturalem recipiunt. Unde Augustinus lib. 1. de Genesi contra Manicheos cap. 3. inquit: *Intelligamus aliam lucem esse, in qua Deus habitat. Unde est illud lumen, de quo dicitur in Evangelio: Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et post pauca: *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium se ad ejus præcepta servanda convertunt.* Quod omnes homines possunt, si velint: quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Vbi, ut vides, tradit S. Doctor, quod omnes homines possunt credere, &

Ful. itur lumen plius ex Scriptura.

Joan. 1. Cyrill. Alex.

Augustin. Ambros. Cyprian. Maximus. Paschal. Chrysostom. Theopylact. Euthymius. Beda. D. Thom.

& ad Deum se convertere : quia Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ipsa ergo illuminatio præstat potentiam saltem mediatam omnibus hominibus , ut possint credere , & ad Deum converti. Quod intelligi non potest de illuminatione ut præcisè preparata , & oblata : nam prout sic illuminatio non magis præstat omnibus hominibus potentiam , quam ipsa fides , & charitas , quæ omnibus etiam offeruntur , & præparantur. Deinde dicendo : Quod omnes homines possunt , si velint , & culpæ hominum attribuit , quod non illuminentur à luce , quæ omnem hominem illuminat : si autem nullum prorsus auxilium reciperent , per homines non stare non illuminari , siquidem non possunt velle eam illuminationem absque omni prorsus supernaturali auxilio. Supponit ergo Augustinus omnibus in hunc mundum venientibus conferri aliquod auxilium supernaturale , per quod possint saltem mediate credere ; & ad Deum se convertere. Eodem fere modo loquitur Divus Ambrosius *serm. 8. in Psal. 118.*

Obiectio.

76. Sed obijcies : nam Divus Augustinus solum asserit lucem illam supernaturalem illuminare pura corda eorum , qui credunt , ut ad Deum convertantur : sed plures , qui ad usum rationis perveniunt , nec credunt , nec convertuntur , ut ex se liquet : ergo plures , qui ad usum rationis perveniunt , non illuminantur luce aliqua supernaturali : atque ideo ex relato testimonio adjuncta interpretatione Augustini potius infertur oppositum.

Dispellitur.

Respondetur negando utramque consequentiam : quia licet soli illi , qui credunt , & convertuntur , illuminentur perfecte , per unionem ad ipsam lucem mediante gratia sanctificante ; omnes tamen , qui ad usum rationis perveniunt , aliquomodo illuminantur , sive subsequatur conversio , sive non. Pro quo observa , quod primum instans rationis ita est unum moraliter , quod nihilominus includit ad minus duo instantia physica : quorum primum est initiativum usus rationis , aliud vero completivum. Nam prius est , quod homo constituatur in actu primo omnino proximo , ut possit de seipso deliberare , & se ordinare in debitum finem : deinde homo se ordinat , prout vult , sic deliberationis instans consummat. Homo autem non est in potentia ad agendum moraliter , & ex propria deliberatione , antequam fiat cognoscens in actu per aliquam cognitionem indeliberatam , qua Deus independentem à voluntate creata applicat intellectum , ut tradit D. Thom. *in hac 1. 2. quæst. 9. art. 4.* Et hæc prima cognitio , cum ad ordinem supernaturalem spectat , solet vocari à Sanctis Patribus *gratia excitans , & divina vocatio* , ut constat ex *disp. 4. dub. 1. & dub. 7. §. 3.* Porro perfecta illuminatio , quæ in hac vita habetur per fidem , & charitatem , nequit consummari absque actu deliberato : eo quod fides necessario dependet à pia affectione , qua homo libere se applicat ad credendum. Mens ergo Augustini , & aliorum Patrum non est , quod omnes ad usum rationis pervenientes illuminentur perfecte luce supernaturali : hanc enim solis iis , qui credunt , & convertuntur , concedunt : sed solum eo tendit , ut doceant omnes ad usum rationis pervenientes illuminari in primo instanti physico , & inchoativo deliberationis , aliqua irradiatione indeliberata , & imperfecta ordinis supernatu-

ralis , per quam fiant mediate , & remote potentes ad illuminationem perfectam ejusdem ordinis , in instanti completivo deliberationis habendam. Nam qui illi priori illuminationi se submittunt , & cooperantur , ulteriorem , & perfectiorem gratiam consequuntur , juxta illud Sapient. 6. *Praoccupat , qui se concupiscunt , ut illis se prior ostendat.* Et hic est legitimus sensus illius sententiæ Augustini. Quod omnes homines possunt credere , & converti , si velint : quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Vbi aliud supponitur , nempe omnem hominem illuminari ; & aliud offertur , nempe fides , & charitas , si homo luce accepta recte operetur. Videantur , quæ diximus *dub. 1. §. 3.*

§. VI.

Aliud argumentum pro vera Sententia.

77. Quarto suadetur nostra conclusio alia congruentiæ ratione : quoniam omnes , & singuli adulti tentantur à Diabolo : ergo omnes , & singuli homines recipiunt aliquod auxilium supernaturale. Antecedens est certum , & traditur à D. Thom. *1. p. quæst. 114. art. 3. ad 3.* D. Thom. & *quæst. 3. de Malo art. 4. & 5.* Consequentia vero probatur : quia vires , & artes Diaboli superant , saltem moraliter , vires , & resistantiam hominis destituti omni auxilio gratiæ supernaturalis : ergo congruum est , quod si Deus permittit omnes , & singulos homines tentari à Diabolo ; subministret illis aliquod auxilium gratiæ supernaturalis , quo valeant tam physice , quam moraliter ipsi resistere. Quæ ratio desumitur tum ex Divo Augustino *Psal. 61. circa finem* , ubi ait : *Deus , qui dat Diabolo licentiam tentandi , dat tentatis misericordiam* , id est gratiam. Tum ex D. Thom. loco citato ex *1. p. art. 1.* ubi proponit secundum argumentum sub hac forma : *Non est aqua conditio pugna , ut infirmus contra fortem , ignarus contra astutum exponatur ad bellum : sed homines sunt infirmi , & ignari ; demones autem potentes , & astuti : non est ergo permittendum à Deo , qui est omnis justitiæ auctor , ut homines à Demonibus impugnentur.* Cui respondet in hunc modum : *Ad secundum dicendum , quod ad hoc , quod non sit inequalis pugna conditio , fit ex parte hominis recompensatio , principaliter quidem per auxilium divini gratiæ ; secundario autem per custodiam Angelorum.* Vbi D. Thom. concedit utramque argumenti præmissam , & ea ratione negat consequentiam : quia supponit omnibus à Diabolo tentatis conferri aliquod gratiæ supernaturalis auxilium. Tum præterea ex Paulo Orosio in Apologia de libertate , ubi ait : *Itaque cum videas hominibus ignaris tantam Diaboli incubuisse nequitiam in disperdendum ; nullum hinc credis Dei in custodiendo gratiam præfuisse ?* Tum denique ex Divo Cyrillo Hierosolymitano *cathechesi 16.* ubi inquit : *Magnum igitur commilitonem , & auxiliatorem apud Deum habemus , magnum doctorem , magnum protectorem nostrum. Non metumamus ergo demonem.*

78. Nec refert , si respondeas relatos Patres vel loqui de hominibus fidelibus , quibus ut à Diabolo resistent , communicantur supernaturalia auxilia : vel sermonem instituere de auxilio gratiæ mere naturalis , quod Deus omnibus ,

Evasio.

nibus, & singulis hominibus tam fidelibus, quam infidelibus præstat, ut resistent Diabolo tentanti ad violationem legis naturalis. Et hæc posterior interpretatio, vel ex eo universalis apparet: quoniam Diabolus non tentat barbaros, & infideles, ut agant contra præcepta supernaturalia, quæ invincibiliter ignorant, ac proinde violare nequeunt, sed solum ut peccent contra legem naturalem: nam huic tentationi repellendæ suffiunt ordinis naturalis auxilia.

Præcluditur.

Neutra, inquam, responsio, five expositio satisfacit. Non *prima*: quoniam Patres loquuntur absolute de omnibus hominibus, immo Orosius loquitur expresse de barbaris: deinde necessitatem, & præsentiam gratiæ fundant in imbecillitate naturæ gratiæ destitutæ, & in astutia, & suggestionibus diaboli: quæ rationes æqualiter, immo magis urgent in infidelibus, quam in fidelibus, ut ex se liquet: ergo gratia, quam ad resistendum Diabolo dicunt necessariam, non limitatur ad solos fideles, sed ad cunctos homines extenditur. Nec etiam *secunda*: quoniam gratiam illam, de qua loquuntur, appellant *auxilium divina gratiæ, & Dei misericordiam*: quibus elogiis non concursum, vel auxilium mere naturalem, sed supernaturalem gratiam significare solent. Maxime quia Deus prædictam gratiam impertitur, ut homines Diaboli intentionem retundant: Diabolus autem homines tentat ex invidia, sciens homines ordinatos esse ad supernaturalem beatitudinem, quam ipse amisit, intendentes ad prædictum finem divertere: ergo Deus tribuit hominibus prædictam gratiam, ne Diaboli tentationibus succumbendo se faciant magis, ac magis indignos prædictæ beatitudinis, moveturque illa intentione, quæ vult omnes homines salvos fieri: atque ideo prædicta gratia est talis conditionis, ut homines utentes valeant ad eandem beatitudinem accedere, & ad illam saltem remote se disponere: quod gratiæ naturali non convenit, sed tantum supernaturali. Vnde sicut intentio diaboli, dum barbaros contra legem naturalem tentat, & eos magis, ac magis avertit à supernaturali fine: ita intentio Dei, dum gratiam hominibus ad resistendum Diabolo subministrat, est homines ad prædictum finem trahere saltem remote, & quoad sufficientiam mediatam, & imperfectam. Per quod manet exclusum id, quod addebatur in favorem dictæ evasionis.

Fundamentum propositum roboratur.

Bañez.

Dionysius.

79. Confirmatur: quia inter alia subsidia, quæ hominibus conferuntur, ut resistent Dæmonum tentationibus, recensetur Sanctorum Angelorum custodia, ut tradit D. Thom. loco supra citato: quos singulis barbaris, & infidelibus destinatos esse est adeo certum, ut Bañez 1. parte quæst. 113: art. 2. asserat vix posse à temeritate excusari, qui oppositum assereret: sic enim docent communiter Patres, & Theologi. Unde Divus Dionysius Areopagita de *coelesti Hierarchia* cap. 4. inquit: *Theologia Hierarchiam nostram* (id est hominum gubernationem) *Angelis attribuit*; cum populi Iudeorum principem Michaëlem appellet, aliosque aliarum nationum. Statuit enim Altissimus terminos gentium secundum numerum Angelorum Dei. Atqui Angelorum protectio, & magisterium præcipue consistit in illuminationibus, quibus hominum sibi commendatorum mentes illustrant, dissipando suggestiones à Diabolo immixtas, & ad ver-

Curs. Salm. Theolog. Tom. V.

ram Dei notitiam animos perducendo, ut tradit idem Dionysius loco citato concludens, *omnes Angelos*; qui singulis gentibus præsent ad illud ipsum principium, nempe Deum eos qui ultro, ac sponte sequantur, deducere. Ergo quemadmodum Diaboli intentio eo præcipue collimat, ut homines à supernaturali beatitudine avertat, & elonget: ita Angelorum cura id præfertim agitur, ut homines ad finem supernaturalem saltem mediate, & remote accedant: quod absque auxiliis gratiæ supernaturalis fieri non potest, vel saltem non ita congrue fit. Quod significare videtur Ecclesia in hymno SS. Angelorum.

*Nam quod corruerit proditor Angelus,
Concessis merito pulsus honoribus;
Ardens invidia pellere nititur,
Quos cælo Deus advocat.*

Huc custoditur pervigil advola, &c.

Quibus verbis satis aperte significatur Deum Angelos sanctos mittentem, & Angelos ipsos ex una parte; Diabolum vero ex alia oppositis directe intentionibus agere: Diabolum, ut homines à supernaturali beatitudine arceat; Deum autem, & Angelos, ut homines ad illam perducant. Cumque ad hunc finem congruentiora sint auxilia supernaturalia, utpote ejusdem ordinis cum illo, satis verosimiliter affirmatur nonnulla supernaturalia auxilia intervenire, atque immisceri in custodia, quam SS. Angeli circa singulos homines etiam infideles obeunt.

80. Confirmatur secundo præcludendo tacitam evasionem: quoniam si videremus aliquem virum catholicum frequenter agere cum infideli de negotio salutis; prudenter judicaremus Deum mediante homine catholico communicare infideli illi aliquas inspirationes, & illustrationes supernaturales, quibus posset, saltem mediate, & remote converti: sed idem fundamentum præstat nobis convictus Sanctorum Angelorum cum infidelibus sibi commissis: ergo eidem prudenter possumus affirmare. Probatum minor ex Divo Augustino lib. 1. de peccator. meritis, & remissione cap. 25. ubi de Angelo, & homine hominem docentibus eodem modo discurret his verbis: *Illud, quod in Evangelio positum est: Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ideo dictum est: quia nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine, quod Deus est: ne quisquam putaret ab eo se illuminari, à quo aliquid audit, ut dicat. Non dico, si quemquam magnum hominem, sed neque si Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecus vocis ministerio corporalis. Verruntamen neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippe homo dicentem, vel hominem, vel Angelum: sed ut sentiat, & cognoscat verum esse, quod dicitur, illo lumine intus mens ejus aspergitur, quod in æternum manet, quod etiam in tenebris lucet.* Ex hac tamen hominum per Angelos instructione non infertur, quod singuli homines illuminentur immediate circa credenda: quia licet id fieri posset, & extraordinarie quandoque contingat: nihilominus communiter, & juxta ordinariam providentiam ordinis gratiæ à Deo de facto præscriptam, homines non sunt proxime potentes ad credendum, nisi media prædicatione externa ministrorum Evangelij, ut ipsa experientia liquet.

Confirmatio amplius.

D. August.

Zz 2

§1. Sed

Obiectio.

D. Thom.

81. Sed oppones cum Godoi adversus hanc doctrinam testimonium Divi Thomæ 1. parte, questione 113. articulo 4. ad 3. ubi ait: *Sicut præsciti, & infideles non privantur interiori auxilio naturalis rationis, ita etiam non privantur exteriori auxilio totius nature humane divinitus concesso, scilicet custodia Angelorum: per quam eisi non juvantur quantum ad hoc, quod vitam æternam bonis operibus mereantur, juvantur tamen quantum ad hoc, quod ab aliquibus malis retrahantur, quibus & sibi ipsis, & aliis nocere possunt: nam ipsi demones arcentur per bonos Angelos, ne noceant, quantum volunt.* Ergo ex mente Divi Thomæ Angeli non juvant infideles in ordine ad ea, quibus homo disponitur ad vitam æternam, quales sunt omnes supernaturales illuminationes: sed solum ut retrahantur à pluribus peccatis, quæ committerent contra legem naturalem.

Diluitur.

Respondetur negando consequentiam: quoniam Divus Thomas non negat universaliter, quod infideles aliqua auxilia supernaturalia ministerio Angelorum consequantur, sed potius insinuat oppositum. Nam eodem modo loquitur de infidelibus, ac de fidelibus præscitis, ut constat ex illis verbis, *Sicut præsciti, & infideles*, & ex argumento, cui occurrit, in quo hæc habentur: *Homines præsciti ad damnationem, nunquam perveniunt ad vitam æternam: infideles etiam, &c.* Non ergo omnibus hominibus Angeli ad custodiam deputantur. Et tamen certum est, quod fideles præsciti aliquod auxilium supernaturale intrinsecum recipiunt; alias fideles non essent. Ad quod auxilium concurrunt Angeli custodes, ut tradit Divus Thomas 1. part. questione 111. articulo 1. ad 1. his verbis: *Secundo requiritur ad fidem, quod credibilia proponantur credenti: & hoc quidem fit per hominem, secundum quod fides est ex auditu, ut dicitur ad Romanos 10. sed per Angelos principaliter, per quos hominibus revelantur divina: unde Angeli operantur aliquid ad illuminationem fidei.* Sicut ergo Divus Thomas verbis, quæ nobis obijciuntur, non excludit à fidelibus præscitis omne prorsus auxilium supernaturale; ita nec à præscitis infidelibus. Vnde solum intendit docere, ut ipsa verba satis indicant, quod non juvantur in ordine ad meritum vitæ æternæ, sive ad efficacem consecutionem illius: efficaciam tamen explicant in subtractione plurium impedimentorum, quæ prædictam consecutionem possent difficiliorem efficere. Desumiturque hæc interpretatio ex eodem Sancto Doctore articulo immediate sequenti in responsione ad 1. ubi ait: *Dicendum, quod Angeli mittuntur in ministerium, efficaciter propter eos solos, qui hereditatem capiunt salutis, si consideretur ultimus effectus custodie, qui est perceptio hereditatis.* Nihilominus tamen & aliis ministerium Angelorum non subtrahitur; quamvis in eis hanc efficaciam non habeat, quod perducatur ad salutem: efficax tamen est circa eos Angelorum ministerium, in quantum à multis malis retrahuntur.

D. Thom.

§. V.

Roboratur ultimo nostra Conclusio.

82. Denique probatur assertio nostra destruendo præcipua fundamenta opinionis adversæ sequenti discursu: quoniam de divina misericordia illud præsumendum est, quod magis decet, & manifestat eandem circa homines misericordiam; nisi oppositum constet ex sacra Scriptura, Conciliis, Patribus, & communibus Theologiæ principiis: atqui Deum conferre de facto omnibus, & singulis hominibus aliqua auxilia supernaturalia, quibus possint ad suam justificationem saltem remote moveri, magis decet, & manifestat divinam misericordiam, quam eorum denegatio: & oppositum non constat ex Scriptura, aut Conciliis, aut Patribus, aut communibus Theologiæ principiis: ergo præsumendum est, quod Deus omnibus, & singulis adultis non solum offerat, sed etiam de facto conferat prædicta auxilia. Consequentia est legitima. Major etiam videtur perspicua, præcipue in controversia morali, & de facto cujus veritas nequit nobis innotescere per principia evidentia metaphysice. Minor autem probatur: nam si obligatemur asserere nullum prorsus gratiæ auxilium recipi in aliquibus adultis, vel esset, quia fides est initium, & radix omnis justificationis, ut Scriptura, Concilia, & Patres determinant; & consequenter nullum auxilium gratiæ antecedit fidem: quam tamen certum est in pluribus barbaris non existere nec in se ipsa, nec in aliquo auxilio ad eam proxime sufficienti: vel ideo esset, quia si omnes homines haberent aliquod auxilium sufficiens saltem remote ad credendum, nullus excusaretur ab infidelitatis peccato, atque adeo omnes forent infideles contrarie: cujus oppositum docent jam communiter Theologi cum D. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 1. & ponderat Godoi ubi supra num. 37. atqui neutrum ex relatis motivis obligat, ut asseramus nullum prorsus supernaturalis gratiæ auxilium recipi in aliquibus adultis, ergo, &c.

Minor hujus secundi Syllogismi quoad primam partem, in qua est præcipua difficultas, suadetur: quoniam necessario admittendi sunt aliqui actus supernaturales antecedentes actum fidei strictè dictæ, qui est assensus ad credibilia ex motivo divinæ revelationis: ergo quando Scriptura, Concilia, & Patres docent fidem esse initium, & radicem omnis justificationis; vel nomine fidei intelligunt fidem large dictam, nempe quamlibet illuminationem supernaturalem, disponentem saltem remote ad fidem; vel si nomine fidei intelligunt fidem strictè dictam, solum eam appellant initium, & radicem justificationis ob excellentiam, qua ad illam disponit, & concurrat: ergo minime excludunt, quod alia auxilia supernaturalia imperfectiora conferantur antecederet ad fidem. Utraque consequentia constat. Et antecedens ostenditur: tum ex Concilio Trident. sess. 6. de justificat. cap. 6. (quod testimonium urgent adversus Adversarij) ubi dicitur: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus*

Ultimum pro assertione motivum.

Godoi.

Ante primum actum fidei strictæ datur aliqua illustratio supernaturalis.

Conc. Trid.

divinitus revelata, & promissa sunt. Quibus verbis aperte significatur, quod ad primum actum fidei præcedit gratia divina excitans: hæc enim consistit in aliquo auxilio ad actum supernaturalem indeliberatum ab homine elicatum, ut constat ex dictis *disp. præced. dub. 1. & dub. ultim. §. 3.* & rursus prædictus actus supernaturalis est realiter separabilis ab actu fidei; siquidem, ut inquit Concilium, *homines excitati divina gratia libere moventur in Deum credentes*, &c. atque ideo actum fidei suspendere possunt: ergo antecederet ad actum fidei strictæ dictæ datur aliquis actus supernaturalis. Unde ita abest, ut Concilium declaret oppositum, quod potius nostram doctrinam supponit, & confirmat.

Aliqua affectio supernaturalis præcedit primum fidei assensum.

83. Tum etiam quia actus fidei strictæ dictæ supponit in voluntate actum piæ affectionis, quo homo vult credere: cum enim obiectum prædictæ fidei non appareat evidenter, nec necessitet intellectum; opus est, quod voluntas suppleat indeterminationem libere se applicans ad credendum: quem actum esse entitativè supernaturalem ostendimus *disp. 3. dub. 4.* ergo aliquis actus supernaturalis antecedit actum fidei. Tum præterea quia prædictus voluntatis actus regulatur, & dirigitur per aliquem actum intellectus proponentem convenientiam credendi, & imperantem affectum credendi: qui actus etiam est supernaturalis, & distinctus ab actu fidei, ut probavimus loco citato, §. 4. ergo idem, quod prius. Tum insuper, quia Concilia, & Patres communiter statuunt gratiam vocationis, & inspirationis præviam ad fidem: sed vocatio, & inspiratio important necessario aliquas operationes supernaturales, quibus homo incipiat attendere, & affici ad salutem: præcedunt igitur actum fidei aliquæ operationes supernaturales. Tum denique, & urgentius, quia in quocumque ordine actus deliberatus necessario supponit aliquem actum indeliberatum ejusdem ordinis: eo quod homo non est proximè potens ad agendum ex consilio, & deliberatione, nisi prius constituatur à Deo in aliquo actu secundo indeliberato: qui licet sit phylicè, & elicitive ab homine, moraliter tamen est à solo Deo, ut cum D. Thom. in 1. 2. *quæst. 9. artic. 4.* docent communiter Theologi, & satis constat ex dictis *disp. 5. dub. 1. & dub. ultim. §. 1.* sed actus fidei, saltem communiter, & per se loquendo est actus deliberatus; siquidem petit procedere ex libera voluntatis applicatione ad credendum, ut nuper dicebamus: ergo actus fidei supernaturalis strictæ dictæ necessario supponit aliquem actum supernaturalem indeliberatum. Quando ergo Concilia, & Patres determinant, quod actus fidei est initium, & radix justificationis, minimè excludunt, quod alij actus supernaturales ipsam præcedant; sed hos actus fidei nomine comprehendunt.

Confirmatio præcedentis doctrina.

84. Confirmatur primo: quia si fides strictæ dicta ita esset initium justificationis, quod ante ipsam nulla præcederet illuminatio supernaturalis; nullus esset infidelis privativè, & contrariè, nisi ille, qui prius habuisset actum fidei: consequens est absurdum; siquidem ille, cui sufficienter proponuntur mysteria fidei nostræ, & non credit, eo ipso fit infidelis contrariè, & privativè, ut docent communiter Theologi: ergo fides strictæ dicta non ita est initium, & ra-

dix justificationis, quod alios actus interiores, atque auxilia ordinis supernaturalis excludat. Probat sequela: quoniam nullus peccat omittendo adimpletionem præceptorum supernaturalium, nisi qui habet, vel in se recipit aliquod auxilium supernaturale, quo possit saltem remote dicta præcepta adimplere, ut ostendimus in *hæc disput. dub. 1.* immo vero nisi prius habeat aliquam cognitionem supernaturalem; qua ad præcepta supernaturalia, & ad eorum obligationem advertat, ut satis liquet ex dictis loco citato: ergo si fides strictæ dicta ita est radix, & initium justificationis, quod sit primum auxilium absolute, & nullum aliud auxilium supernaturale supponat, liquido convincitur, quod nullus sit infidelis privativè, & contrariè, nisi qui prius elicit actum fidei.

85. Confirmatur secundo: quia sicut fides dicitur initium justificationis: ita primum auxilium ad voluntatem spectans communiter appellatur *charitas* cum ab aliis Patribus, cum specialiter ab Augustino: & nihilominus charitatis vocabulo non intelligunt charitatem strictæ dictam, siquidem certum est, quod ad amorem perfectæ charitatis præcedunt alij affectus imperfectiores: ergo pariter nomine fidei non intelligunt fidem strictæ sumptam. Unde sicut charitas dicitur primum auxilium voluntatis, vel quia nomine charitatis intelligitur quilibet supernaturalis affectus, vel quia nomine primi auxilij pertinentis ad voluntatem non intelligunt primum absolute, & ordine generationis, sed primum respectivè, & ordine perfectionis: ita similiter nomine fidei, quæ dicitur primum intellectus auxilium, vel intelligitur fides large dicta, quæ complectitur omnem illustrationem, & cognitionem supernaturalem disponentem ad fidem strictæ dictam; vel nomine primi auxilij intelligunt non primum absolute, sed primum per excellentiam ex iis, quæ pertinent ad intellectum. Utraque consequentia constat à paritate. Major autem probatur ex Divò Augustino, qui auxilium pertinens ad voluntatem communiter vocat *charitatem*, ut *lib. de gratia Christi cap. 10.* loquens de gratia auxiliante ait: *Ut non ostendat (nempe Deus) tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* Et *lib. citat. cap. 35.* illud appellat *Inspirationem flagrantissima charitatis.* Quo sensu in *lib. de gratia*, & libero arbitrio asseruit: *Quod non fit ex charitate, non bene fit.* Cum tamen certum sit plura, utputa dispositiones, quibus peccator præparatur ad suscipiendum ipsam charitatem, bene fieri; alias non conducirerent ad salutem. Et hac interpretatione utuntur communiter Theologi contra Michælem Bajum, qui testimoniis Augustini nitebatur probare nullum opus fieri bene moraliter, vel ad salutem conducere, nisi illud; quod ex charitate procedit.

Quo sensu fides dicitur initium salutis.

D. August.

86. Ex quibus fit (& bene nota, ut argumentis infra proponendis perspicue occurratur) fidem supernaturalem bifariam accipi posse: uno modo strictè, & hac ratione importat actum, quo obiecto non apparenti assentimus propter testimonium Dei revelantis: alio modo large, & hoc pacto complectitur omnem illuminationem, & cognitionem supernaturalem, per quam disponitur ad fidem strictæ dictam, & tendimus in ejus obiectum, licet diverso modo, & sub diverso motivo. Ex quibus fides strictæ dicta

Duplex fides supernaturalis accipitur.

Bañez.

necessaria est ad consequendam tam primam justificationem per gratiam, quam secundam per gloriam: unde nullus justificatur absque prædicta fide: quamvis circa objecta, quæ necessario explicite credenda sunt, non parum dissideant Auctores, ut videri potest apud Bañez 2. 2. quæst. 2. art. 8. dub. 2. Non est tamen adeo necessaria ad inchoandum negotium justificationis, ut omnes actus supernaturales antecedit: aliqui enim actus supernaturales, & auxilia supernaturalia ipsis correspondentia dantur ante fidem strictè dictam, ut nuper ostendimus. Caterum fides supernaturalis large accepta est adeo in adultis requisita ad inchoandum negotium salutis, ut omnes actus supernaturales ab ea distinctos antecedit: nullus quippe reperitur, qui aliquam illuminationem supernaturalem non præsupponat; siquidem supponit gratiam excitantem, quæ in auxilio ad prædictam illuminationem consistit, ut num. 82. ostendimus ex Concilio Tridentino. Unde quando Concilia, & Patres diffiniunt fidem esse initium, & radicem omnis justificationis, fidem utroque modo consideratam significant: ita ut fides large accepta, quatenus importat cognitionem supernaturalem, sit justificationis initium absolute ordine generationis; siquidem supponitur ad aliquos actus salutares: fides vero strictè considerata, ut importat actum credendi sit initium respectivè, & ordine perfectionis; siquidem præminet inter cognitiones, quæ ad justificationem concurrunt.

Quomodo co-
hareat, quod
recipiens au-
xilium super-
naturale re-
maneat infi-
delis negati-
vè.

87. Semel vero ostensa illa prima parte discursus num. 82. propositi, nempe fidem strictè dictam non ita dici initium, & radicem omnis justificationis, quin ad illam aliqui actus supernaturales, & auxilia ipsis correspondentia præsupponantur: facile apparet veritas secundæ partis ejusdem discursus, videlicet optime coherere, quod aliquis recipiat aliqua auxilia supernaturalia, & nihilominus maneat infidelis negativè. Nam cum plures actus supernaturales, quos posse antecedere fidem strictè dictam ostendimus, non attingant objecta ut à Deo revelata, nec respiciant divinam revelationem, queunt relinquere objectum proprium fidei strictè dictæ, quatenus tale, invincibiliter incognitum, sive ignoratum: sed infidelitas negativa consistit in hac invincibili ignorantia, ut cum Divo Thoma 2. 2. quæst. 10. art. 1. docent communiter Theologi: ergo optime coheret, quod aliquis recipiat aliquod auxilium supernaturale intrinsecum, & quod nihilominus maneat infidelis negativè.

Explicatur
amplius.

Ad hæc: ut quis excusetur à peccato infidelitatis, atque ideo maneat infidelis purè negativè, sufficit, vel quod careat omni principio physico, & morali tam proximo, quam remoto sufficienti ad credendum; vel quod licet illud habeat, ignoret tamen invincibiliter divinam revelationem, & obligationem credendi, ut in non adimplerione inculpabili aliorum præceptorum contingit: ergo fieri potest, quod aliquis habeat in se aliquod auxilium physicum remote sufficiens ad credendum, & quod nihilominus non credendo, nullam infidelitatem contrariam, vel privativam incurrat, si ignorantia invincibili circa objectum fidei strictè dictæ laboret: atqui nulla est repugnantia in eo, quod aliquis habeat aliqua auxilia remote sufficientia ad credendum, & quod nihi-

lominus patiatur invincibilem ignorantiam circa objectum proprium fidei strictè dictæ: habent quippe prædicta auxilia objectum longè diversum ab objecto fidei: & consequenter licet manifestent suum objectum, relinquunt objectum fidei invincibiliter ignoratum: ergo ex eo, quod omnes barbari habeant in se aliquod auxilium remote sufficiens ad credendum, & non credant, minimè evincitur, quod omnes sint infideles contrariè, vel privativè; sed optimè intelligitur, quomodo adhuc stante prædicto auxilio, non teneantur excusabiliter credere; & qualiter in non credendo non peccent specialiter contra fidem.

88. Quæ doctrina magis perspicua fieret, si *Major præ-
cedentis doctri-
nae expositio.* possemus explicare in particulari propriam conditionem singulorum auxiliorum supernaturalium, quæ fidem strictè dictam antecedit. Sed quia hoc exposcit longiorem discussionem (sunt enim prædicta plurima, & valde diversa) satis erit exponere, in quo consistat auxilium, quod pervenientibus ad usum rationis communicatur. Hoc quippe sufficit ad assertionis nostræ intelligentiam; præsertim cum illud auxilium aliquoties tribuatur in vita, & per ipsum constituentur homines in potentia sufficienti, saltem remote, ad salutem. Igitur in declarando naturam prædicti auxilij duo occurrunt modi dicendi satis probabiles. Primum proposuimus in *Tractat. de peccatis disputatione 20. dubio 1. §. 4. à num. 35.* ubi diximus prædictum auxilium, quatenus pertinet ad intellectum esse quoddam lumen incompletum, & modale corroborans intellectum, non ut prorumpat in cognitionem entitativè supernaturalem, vel circa objectum formaliter supernaturale; sed ut cognitionem naturalem circa bonum honestum majori firmitate, & certitudine eliciat. Frequenter quippe potentia inferior coadjuvatur, & roboratur in propriis actibus ex participatione aliqua potentie superioris. Sic enim cogitativa participat ab intellectu perfectionem quandam, non quidem ut actus intellectus eliciat, vel ut objectum proprium intellectus attingat; sed ut intra suum ordinem nobiliori modo cognoscat, nempe cum quodam judicio, & discursu. Et juxta hunc dicendi modum facile componuntur duo illa, quæ conciliare in hoc §. studuimus, & difficultatem ingerunt in hac materia. Explicatur enim qualiter homo antecederet ad fidem strictè dictam habeat aliquod auxilium intrinsecum supernaturale, moveaturque non præcisè ex viribus naturæ, sed ex gratia; possitque proinde tendere saltem imperfectè, & remote ad suam justificationem. Deinde exponitur, qualiter non obstante collatione prædicti auxilij, queat homo perseverare infidelis negativè: nam prædictum auxilium non deservit proxime ad cognoscendum objecta propria fidei strictè dictæ, sed ad eliciendum cognitionem naturalem, & circa objectum naturale, supernaturali tamen modo vestitam. Unde relinquit objectum fidei invincibiliter ignoratum. Et quod de auxilio supernaturali recepto in intellectu diximus, applicandum proportionabiliter est auxilio impresso voluntati.

89. Secundum dicendi modum, & nobis *Aliter eandem
doctrinam de-
claratur.* probabilissimum tradit perdoctus M. Joannes à S. Thoma ubi supra asserens auxilium collatum puero pervenienti ad usum rationis deservire ad eliciendum cognitionem, & affectus non præcisè naturales

naturales entitativè, & supernaturales modaliter, sed entitativè etiam supernaturales: attingunt enim actus prædictis auxiliis correspondentes bonum honestum, & legem naturalem sub motivo præmij excedentis totam naturæ dignitatem, & exigentiam: non quia prædictum motivum cognoscant in actu signato ex motivo divinæ revelationis; sed solum præctice cognitione implicita, & imperfecta. *Ex quibus*, inquit prædictus Auctor, *pater nec in dictis D. Thom. esse contrarietatem, nec esse infallibile illuminare eos infallibiliter, qui ex solis viribus natura operantur. Non est in dictis D. Thom. contrarietas: quia in primo instanti usus rationis omnes accipiunt sufficiens auxilium ad adimplendum legem, & ad res fidei implicite tunc propositas, & per modum præmij supernaturalis pro observantibus legem: sed non omnibus proponuntur res fidei in particulari, & determinate. Et sic non omnes accipiunt auxilium sufficiens (saltem proxime) ad explicite, & particulariter credendum, nec sub motivo fidei divina. Et hoc ex sua culpa: quia resistunt priori auxilio, nec volunt acceptare legem, nec converti ad Deum: & sic reddunt se indignos propositione rerum fidei sub motivo explicite fidei. Sed tamen isti non incurrunt infidelitatem privativam, quæ est culpa specialis contra fidem; licet ex culpa non acceptandi, seu non obediendi legi, fidei propositio negetur: quia ad hanc infidelitatem requiritur resistencia, seu non acceptatio fidei divina sufficienter proposita in particulari, & explicite, aut saltem sub motivo Dei dicentis, & testificantis: ita quod testimonium Dei non acceptetur ab isto. Si enim nihil sibi proponitur in particulari ut testificatum, & dictum à Deo; non utique resistit iste Deo testificanti: & sic non incurrit culpam infidelitatis, quæ consistit in hoc, quod aliquis non acquiescat testimonio Dei, sicut proponitur à Deo. Et post pauca subdit: Et sic ex non acceptatione talis motivi (nempe magni cujusdam præmij) & implicita propositionis fidei, non sub motivo testificationis divinæ, sed sub ratione cujusdam magni præmij, aut alterius similis rationis, non incurritur infidelitatis, culpa. Similiter, qui illuminatur à Deo, & justificatur, non est ex eo, quod operatur ex viribus natura tantum: sed quia utitur auxilio supernaturali requisito (ad minus consequenter) ad acceptationem totius legis, saltem implicite: quod sic acceptetur, proponuntur ei explicite mysteria ad salutem necessaria, & justificabitur. Hæc citatus Auctor omnino consone ad doctrinam hætenus traditam, & ad mentem Divus Thomas questione 14. de Veritate articulo 2. ad 10. & articulo 11. ad 1. & 2.*

Ex quibus omnibus satis apparet veritas illius minoris num. 82. propositæ, nempe denegandum non esse, quod Deus omnibus, & singulis hominibus conferat auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem, vel ex eo, quod fides sit initium justificationis, vel ex eo, quod omnes infideles essent tales contrariè, & privativè. Sed hoc amplius constabit occurrendo argumentis opinionis adversæ.

§. IV.

Refertur sententia contraria, & ejus motiva eliduntur.

90. **C**ontrariam nobis opinionem tueritur Ledesma *quest. unica de auxiliis articulo 16. dicto 4.* Godoy *tractatu 8. de predestinatione disputatione 73. §. 4.* Gonzalez *ibidem disputatione 77. sectione 3.* Bañez *prima parte, questione 23. articulo 3. dubio 3.* Gonet *disputatione 5. de reprobatione articulo 5.* qui pro eadem sententia referunt Henricum, Adrianum, Gregorium, Abulensem, Catharinum, Richardum, Rossensem, & alios. Sed hi facile explicari possunt de auxilio proxime sufficienti ad justificationem, vel fidem: atque ideo nobis non adversantur, qui tantum docemus omnibus, & singulis hominibus communicari aliquod auxilium supernaturale remote solum sufficiens ad fidem, & proxime sufficiens ad alios actus supernaturales imperfectiores, ut supra num. 41. observavimus.

Probat primo hanc sententiam Godoy auctoritate Concilij Tridentini *sessione 6. capite 11.* ubi dicitur: *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Sed hæc desertio intelligenda non est de sola subtractione gratiæ efficaci: cum multoties hæc abique præsupposita hominis culpa denegetur: nec intelligenda est de subtractione habitualis, ut Adversarij, inquit, admittunt; ergo intelligenda est de gratia auxilianti sufficienti: ergo Deus non confert omnibus, & singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem, prout conferre est relativum ad recipere.

Sed hoc testimonium parum premit: tum quia Tridentinum expresse loquitur de hominibus justificatis, quos habere in se auxilium sufficiens ad salutem certius est, quam disputari queat. Tum quia subtractio gratiæ, de qua loquitur, supponit culpam personalem ejus, cui talis gratia negatur: unde applicari nequit parvulis pervenientibus ad usum rationis, antequam culpam committant: nihil enim fecerunt, quo se indignos reddiderint ad recipienda auxilia supernaturalia, quæ adhuc supposito Adam peccato, vult Deus omnibus hominibus impertiri. Unde relatum testimonium nec apparenter huic opinioni favet. Quod recognovisse videtur Gonet *ubi supra*: nam cum omnia fere argumenta Godoy transcribat, istud prætermittit. Respondetur ergo negando secundam minoris partem: nam communiter omnes Theologi intelligunt, quod Tridentinum loquatur de subtractione gratiæ habitualis, & sanctificantis, quam Deus nunquam subtrahit, nisi prius ab homine peccante deseratur. Nec scimus, qui Thomistæ Auctores nostræ sententiæ oppositam interpretationem de gratia auxiliante sufficienti admittunt: quod autem Vazquez illud sic exponat, nostra nihil interest.

91. Secundo Probat ex D. Aug. *lib. de cor. rect. & gratia cap. 11.* ubi ait: *Si hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, quam primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio manere possit, si vellent, non utique sua culpa cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem, quibus deest tale adjutorium,*

Contraria opinio.

Ledesma.

Godoy.

Gonzalez.

Bañez.

Gonet.

Henric.

Adrianus.

Gregor.

Abulens.

Catharin.

Richardus.

Rossens.

Primum motivum.

Conc. Trid.

Enervatio.

Gonet.

Secundum motivum.

D. August.

jam pœna peccati est. Ubi sermonem esse de auxilio sufficienti liquido constat ex textu : tum quia loquitur Augustinus de auxilio *sine quo non*, quod juxta ejus phrasim est auxilium sufficiens, ut declaravimus *disputatione 5. dubio ultimo §. ultim.* tum quia loquitur de gratia, quæ deficiente, non imputaretur Adamo, vel Angelo defectus operationis : hæc autem non est gratia efficax ; siquidem omnis, qui peccat, illa destituitur. Et tamen supponit Augustinus prædictam gratiam aliquibus denegari. Aliqui ergo dantur, qui nullum supernaturale auxilium intrinsecum recipiunt. Quod adhuc expressius tradit idem Sanctus Doctor *ep. st. 107. ad Vitalem*, ubi ait : *Scimus gratiam Dei non omnibus hominibus dari. Scimus eis, quibus datur, misericordia Dei gratuita dari. Scimus eis, quibus non datur, iusto Dei judicio non dari.*

Idem.

Confirmatur.

D. Thom.

Occurritur
motivo.

Confirmatur ex Divo Thoma 2. 2. *questione 2. articulo 5. ad 1.* ubi prædictam Divi Augustini doctrinam repetit, & amplectitur. Sic enim habet : *Dicendum, quod si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia preparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Quod quidem auxilium quibuscumque divinitus datur, misericorditer datur, quibus autem non datur, ex iustitia non datur, in pœnam præcedentis peccati saltem originalis, ut dicit Augustinus.*

Respondetur ad primum testimonium Divi Augustini sermonem in eo esse de gratia, non utcumque, sed proxime sufficienti perseverandum, & adimplenda præcepta supernaturalia, qualis fuit in Adamo, & Angelis, ut satis evidenter constat ex ipso textu, & ex intentione Augustini. Hanc autem gratiam minime asserimus, in omnibus, & singulis hominibus indifferenter recipi ; licet omnibus offeratur : immo potius adstruimus, quod plures sunt homines, qui auxilio proxime sufficienti ad credendum destituuntur, ut hac ratione plures manere sub infidelitate negativa salvemus. De illa ergo gratia proxime sufficienti ad salutem merito asseruit Augustinus, quod non omnibus datur, & quod illis, quibus non tribuitur, negatur in pœnam peccati, saltem originalis. Peccando quippè in Adamo gratiam habituales exuimus, & consequenter omnia auxilia, quæ præstant proximam sufficientiam ad salutem, & perseverantiam. Videantur, quæ diximus *dubio 1. §. 5.* ubi plenius hoc testimonium exposuimus.

Ad secundum respondetur Divum Augustinum eo loco agere non de quacumque gratia ; sed de gratia sufficienti, immo efficaci ad credendum, & perseverandum. Nam ante præmissa verba, quæ nobis obijciuntur, inquit : *Non ergo gratiam dicamus esse doctrinam, sed agnoscamus gratiam, quæ facit prodesse doctrinam : quæ gratia si desit, videmus obesse doctrinam.* Et subdit : *Plerumque pro eis oramus, qui cum audiant, vel legant, nolunt credere : sed oramus, ut voluntas corrigatur, doctrina consentiatur, natura sanetur.* Hanc ergo gratiam fatemur cum Augustino non omnibus, & singulis hominibus dari. Sed hinc minime convincitur, quod singulis hominibus non communicetur aliqua gratia supernaturalis imperfectior, & solum remote sufficiens ad salutem, quam

August. satis aperte concedit locis pro nostra sententia relatis.

Testimonium Divi Thomæ in confirmatione relatum eodem modo, ac auctoritas Augustini exponendum est : nam continet eandem sententiam, & solum excludit auxilia proxime sufficientia ad fidem, & amorem charitatis.

Confirmatio
diluitur.

92. Sed instat Gonet : quoniam Divus Augustinus *serm. 11. de verbis Apost. cap. 4.* inquit : *Communis est omnibus natura, non gratia.* Et Divus Thomas *questione 24. de Veritate articulo 15.* ait : *In nullo videntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali.* Sed falsum foret, si omnes, & singuli homines reciperent aliquod auxilium intrinsecum supernaturale : tunc quippè in eo conveniret, illudque omnibus esset commune : ergo asserere, quod omnibus, & singulis hominibus conferatur aliqua gratia intrinseca est contra Divum Augustinum & Divum Thomam.

Replic.
Gonet.
D. August.
D. Thom.

Respondetur negando consequentiam intellectam de hominibus adultis : quam minime evincunt auctoritates relatæ. Immo vero ab ipso Gonet interpretari debent : tum quia omnes, & singuli homines redempti sunt per Christum : atque ideo conveniunt in aliquo prædicato non naturali, sed gratuito, & omnibus communi. Tum quia omnes contrahunt peccatum originale, & eo adhuc supposito manent elevati ad supernaturalem finem, & possunt salvari per sacramenta, & auxilia sibi oblata, ut prædictus Auctor concedit : quæ tamen rationes naturales non sunt, ut ex se liquet. Dicendum ergo est primo discrimen inter gratiam, & naturam quantum ad communitatem sufficienter salvari ; tamen omnis adultis conferantur auxilia supernaturalia : nam natura, & ea, quæ naturam consequuntur, ita sunt omnibus communia, ut semper, & in omnibus tam parvulis, quam adultis inveniatur : auxilia vero non in parvulis recipiuntur, sed solum in adultis : nec iis eodem tempore, & eadem uniformitate conveniunt, sed pro modo, & tempore, quæ divina providentia disponit. Secundo dicendum est Augustinum loqui vel de gratia fidei, vel de gratia justificante, quas libenter fatemur non recipi in singulis adultis. Sic enim habet : *Ecce fecit nos populum suum, qui nos fecit. Non enim creati homines jam populus ejus eramus. Hinc dixit, Fecit nos, & non ipsi nos, ut simus populus ejus, & oves pascuæ ejus. Nam & pagani nascuntur, & omnes impij, omnes Adversarij Ecclesiæ ejus : & non sunt populus ejus, nec oves pascuæ ejus. Communis est omnibus natura, non gratia.* Et tamen certum est plures paganos, eos videlicet, qui audierunt Evangelium, & tenentur inexcusabiliter credere, habuisse aliquod auxilium supernaturale intrinsecum. Eodem modo exponendus est Divus Thomas : nam expressè loquitur de quadam gratia habituali, quam nonnulli Auctores dicebant necessariam esse, ut homo se præpararet ad suam justificationem, & omnibus æqualiter, & semper communicari : quam merito rejicit Divus Thomas quia prædicta gratia potius esset natura, quam gratia : In nullo enim videntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali. Per quod minime excludit, quod gratia auxilians omnibus hominibus adultis, quamvis non semper, nec uniformiter conferatur, ut docent Patres §. 1. & §. 3. relati.

Satisfactio.

Tertium argu-
mentum.

93. Tertio arguit citatus Auctor : quoniam ubi non est jus ad finem , non est jus ad media ; sed peccatum mortale excludit jus ad beatitudinem supernaturalem ; siquidem avertit ab illa ; ergo excludit jus ad media , quæ pro illius consecutione requiruntur ; inter quæ potissimum computantur auxilia : ergo nullum adest fundamentum , ut dicamus auxilia supernaturalia singulis adultis conferri.

Confirmatur : quia peccatum mortale causat mortem spirituales animæ , & destruit principium vitæ supernaturalis , ut tradit Augustinus *sermon. 6. de verbis Domini cap. 1.* sed homini mortuo non debetur principium motuum vitalium , quibus vitam reciperet , ut liquet ex terminis : ergo nec homini peccatori debentur auxilia gratiæ , per quæ possit ad vitam spirituales affurgere.

Responsio.

Respondetur , quod si hoc argumentum , & ejus confirmatio convincerent , probarent utique auxilia supernaturalia nulli peccatori , etiam fidei conferri ; immo nec omnibus offerri ; nec Christum mortuum esse pro omnibus , nec cunctis præparari Sacramenta : quodlibet enim peccatum mortale hæc , quantum est de se , demeretur ; ab omnibusque his mediis hominem avertit , dum ab ultimo fine avertit. Quod asserere est adeo absurdum , ut confutari non indigeat. Concedimus igitur peccatum mortale mereri , quantum ad sufficientiam denegationem istorum beneficiorum , immo & annihilationem suppositi , ut inquit Divus Thomas *in 4. distinctione 46. questione 1. articulo 2.* illam tamen non meretur de facto , & quoad efficaciam : quia Deus non decrevit , nec taxavit similem pœnam pro peccato mortali : sed hanc pœnam denegationis omnium beneficiorum supernaturalium pro altera vita , & statu obstinationis reservat. Unde sicut supposito Adami peccato , & condignitate sufficienti , ut Deus omnibus hominibus denegaret omnia profusus auxilia ; adhuc nihilominus Deus vult omnes homines salvos fieri , & pro omnium remedio misit Christum Dominum , instituit Sacramenta , & præcepit , ut cunctis prædicaretur Evangelium , ut arguens negare non potest : sic nos asserimus , quod Deus omnibus , & singulis adultis , tametsi peccatoribus , auxilia supernaturalia impertitur. Fundamusque hanc assertionem non in exigentia peccatoris ; sed in providentia , & misericordia Dei , quæ nobis innotescit tam per Scripturam , quam per Sanctorum Patrum testimonia , & congruentia motiva , quæ supra expendimus. Et quamvis hæc auxiliorum communicatio , si attendimus ad exigentiam , & dispositionem peccatoris , sit præter , vel contra ordinem rerum , ut significare videtur Divus Thomas 3. *contra gentes cap. 161.* nihilominus non est miraculosa : quia supposita elevatione hominum ad ordinem supernaturalem , & quod Deus velit omnes homines salvos fieri ; præsens providentia postulat , quod prædicta auxilia omnibus , & singulis hominibus adultis conferantur , & hujusmodi communicatio est juxta ordinem præsentis providentiæ , ut satis aperte tradit idem Sanctus Doctor *infra questione 113. articulo 10.* in corpore.

Quartum argu-
mentum.

94. Quarto arguitur : quia plures sunt parvuli , in quibus nullum auxilium supernaturale recipitur : ergo plures sunt adulti , quibus de facto nullum auxilium supernaturale communicatur.

Curs. Salm. Theol. Tom. V.

Antecedens est certum. Consequentia vero probatur : tum quia Divus Augustinus *lib. 4. contra Julianum cap. 8.* inquit : *Deus non est benevolentior sceleratissimis , & impiissimis hominibus propria voluntate repugnantibus , quam innocentissimis parvulis , qui propria voluntate non repugnant salutis , etsi originali culpa sint coinquinati :* atqui si Deus conferret adultis peccatoribus auxilia supernaturalia , quæ parvulis negat , benevolentior esset impiissimis hominibus , quam innocentissimis parvulis , ut ex se constare videtur : ergo plures sunt adulti , quibus Deus nulla supernaturalia auxilia communicat. Tum etiam quia sicut Deus voluntate antecedenti vult adultos salvos fieri ita etiam vult salutem parvulorum : ergo sicut cum hac voluntate coheret , quod nolit , ut in singulis parvulis recipiantur auxilia supernaturalia ; ita cum illa componitur , ut nolit prædicta auxilia adultis communicare. Tum etiam quia magis demeritorium est peccatum personale , quam originale : ergo si Deus in pœnam peccati originalis denegat parvulis omne auxilium supernaturale ; verosimilius est , quod illud etiam denegat pluribus adultis. Quo argumento videtur uti Divus Augustinus *loco supra citato* dum inquit : *Si dixeris mihi , cur ergo non convertit omnium nolentium voluntates ? Respondeo cur non omnes morituros adoptat lavacro regenerationis infantes ?*

D. August.

Confirmatur.

Confirmatur : quia non magis peccatum mortale meretur privationem usus rationis , quam privationem omnium auxiliorum sufficientium : sed Deus interdum in pœnam præcedentium peccatorum privat hominem usu rationis , ut patet in Nabuchodonosor ; in quo statu est incapax recipiendi auxilia supernaturalia : ergo interdum etiam privat adultum sui compotem prædictis auxiliis.

Huic argumento relictis variis solutionibus , quæ refert , & impugnat Godoy , respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis constat ex supra dictis : quoniam Deus illa voluntate antecedenti , qua vult omnes homines tam parvulos , quam adultos salvos fieri , offert , immo confert eisdem media sufficientia saltem remote ad salutem. Aliter tamen , & aliter pro uniuscujusque capacitate , & communi , ac naturalis providentiæ ordine , quem Deus absolute vult observare. Nam cum parvuli nequeant elicere actus supernaturales , non eis præparat auxilia prædictis actibus correspondentia ; sed solum offert remedium Baptismi. Et quia hoc Sacramentum applicandum est ministerio aliorum hominum , & sub præscripta verborum forma , & cum aliis circumstantiis : quæ omnia nequeunt servari communi causarum naturalium providentia servari : propterea plures parvuli destituuntur remedio sufficienti ad salutem , tam ut applicato , quam ut proxime applicabili ; ut *dubio præcedenti num. 55.* cum Divo Thoma explicuimus. Cæterum adulti possunt disponi ad justificationem per actus à se elicitos virtute supernaturalium auxiliorum : valentque hujusmodi auxilia , saltem imperfectiora , cunctis adultis à Deo , servata communi rerum providentia , communicari , ut §. *præced.* declaravimus. Quamobrem nihil obligat , ut negemus adultis eorum participationem. Præsertim cum resolutio præsentis difficultatis non in naturam , & conditionem peccatorum revocanda sit , ut numero præcedenti dicebamus ; sed in voluntatem Dei , quæ

Occurritur
argumento.

Aliter de par-
vulis , ac de
adultis in hac
parte discur-
ere oportet.

nobis vel per Scripturam, vel per experientiam innoteſcit. Et quidem quod omnes parvuli recipiant auxilium intrinſecum gratiæ ſanctificantis (hoc tantum poſſunt in eo ſtatu recipere) aperte contradicit tam Scripturæ aſſerenti plures eorum damnari, quam experientiæ deprehendenti, quod non omnes baptizantur. At quod adulti recipiant aliqua auxilia ſupernaturalia imperfecta, minime Scriptura negat, nec oppoſitum probari queit evidenti aliqua experientia, vel ratione. Unde hoc ipſum præſtat ſufficiens fundamentum, ut de divina miſericordia valde probabiliter præſumamus, quod omnibus, & ſingulis adultis aliquod ſupernaturale auxilium impertitur.

Dirigitur prima probatio in contrarium.

95. Ad primam, autem probationem in contrarium respondemus negari non poſſe, quod Deus impiſſimis, & ſceleratiſſimis hominibus, quos non ſemel facit ſanctos, plura auxilia conferat, quam innocentiffimis parvulis, quos in peccato originali: atque ideo voluntate abſoluta, efficaci, & conſequenti benevolentior ſolet eſſe Deus quibuſdam maximis peccatoribus, quam parvulis: quin ex hoc poſſit injuſtiæ argui, oſtendens juſtitiam in his, & in illis miſericordiam. Nec oppoſitum intendit Divus Auguſtinus, ſed confutat Julianum ad hominem, qui ideo dicebat parvulos damnari, quia Deus præviderat peccata, quæ ſi viverent, commiſſuri erant: nec enim admittebat hæreticus electionem, vel reprobationem abſolutam independentem ab operibus bonis, & malis futuris per ſcientiam mediam præviſis. Quod merito rejicit Auguſtinus: nam parvuli innocentiores ſunt peccatoribus ſceleſtis: atque ideo ſecundum aſſerta Juliani Deus benevolentior debet eſſe illis, quam iſtis. Unde Auguſtinus ſuam, & noſtram ſententiam declarans adjecit: *Sed cum ſciamus ab eo, cui miſericordiam, & judicium fidei voce cantamus, iſtum ſecundum judicium damnari, illum ſecundum miſericordiam liberari: cur iſtum potius, quam illum damnet, aut liberet, nos qui ſumus, qui reſpondeamus Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quare me ſic feciſti? An non habet poteſtatem ſigulus lutæ ex eadem maſſa originis vitiata, atque damnata facere aliud vas in honorem ſecundum miſericordiam, & aliud in contumeliam ſecundum judicium? Ideo non utrumque in honorem, nec hoc meruiſſe ſe exiſtmet, tanquam inculcata natura. Ideo non utrumque in contumeliam, ut judicio ſuperexultet miſericordia: ac per hoc nec damnatus ex debito, de ſupplicio juſte queritur: nec liberatus gratis, de mente ſuperbe gloriatur.*

Patet ad ſecundam.

Ex quibus facile conſtat ad reliquas probationes: ad ſecundam enim dicendum eſt, quod licet Deus voluntate antecedenti voluerit omnes tam parvulos, quam adultos ſalvos fieri, & pro omnibus remedia ſufficientia præparaverit: nihilominus voluntate conſequenti voluit prædicta auxilia communiter loquendo, non aliter diſpenſare, quam ſervata communi providentia. Et quia ea ſervata fieri non poteſt, quod omnibus parvulis applicetur remedium ſufficiens, nempe Baptiſmus: idcirco plures parvuli de facto deſtituuntur omni remedio tam ut applicato, quam ut proxime applicabili. Cujus oppoſitum accedit in adultis: quibus ſervata communi providentia poſſunt communicari aliqua auxilia ſupernaturalia imperfectiora, &

remote ſufficientia ad ſalutem, ut conſtat ex dictis.

Ad ultimam, conceſſis præmiſſis, negamus conſequentiam: quia quamvis Deus poſſet juſtiſſime in poenam peccati mortalis perſonalis denegare omnia auxilia ſupernaturalia ſufficientia ad ſalutem, ſicut & hominem annihilare: id tamen ſupplicium de facto, & pro omni tempore miſericorditer non exequitur, ut aperte conſtat in peccatore fidei, qui, adhuc ſuppoſito peccato mortali, conſervat auxilium fidei, quo cætera valet impetrare. Nec enim hæc auxiliorum collatio menſuranda eſt penes peccatorum gravitatem, ſed penes alias regulas, quas proxime inſinuavimus.

96. Unde etiam patet ad confirmationem: Confirmationem vel Deus peccatorem, qui aliquando uſum rationis habuit, punit amentia continua uſque ad mortem incluſivè: & tunc ſi eſt incapax recipiendi aliquod Sacramentum ob defectum diſpoſitionum antecedentium; cenſetur moraliter mortuus fuiſſe, quando amentiam incurrit: eadem quippè ratio de illo, ac de aliis damnatis, quos Deus rectiſſime punit, habenda eſt. Nec inde ulla paritatis ratio ad homines adultos, & rationis compotes aſſerri poteſt ob manifeſtam diſparitatem. Vel illa amentia ſolum eſt temporalis uſque ad diſſinitum tempus: & tunc homo, ceſſante amentia, aliqua auxilia recipit, ut in ipſo Nabuchodonosor, qui nobis objicitur, accidit. Denique omnes amentes, ſi uſum rationis aliquando habuerunt, receperunt aliquod auxilium ſupernaturale in primo inſtanti uſus rationis, quod ſatis eſt ad veritatem noſtræ aſſertionis; quidquid ſit de aliis temporibus: verificatur enim omnes, & ſingulos adultos recipere aliquod auxilium ſupernaturale, quo poſſint, ſaltem remote, diſponi ad juſtificationem. De adultis autem, qui perpetua amentia uſque ad mortem laborarunt, eadem fere ratio habenda eſt, ac de parvulis.

97. Arguitur quinto: quoniam fides ſupernaturalis eſt neceſſaria ad ſalutem: ſed non omnes adulti recipiunt auxilium ſufficiens ad fidem: cum non omnibus prædicentur ejusdem fidei myſteria: ergo non omnes habent auxilium ſupernaturale neceſſarium ad ſalutem.

Confirmatur: quia ſi omnes adulti reciperent aliquod auxilium ſufficiens ad credendum, omnes, qui non credunt, eſſent infideles contrariè, & privativè: conſequens eſt contra communem Theologorum ſententiam aſſerentem plures barbaros eſſe infideles purè negativè: ergo non omnes adulti recipiunt auxilium ſufficiens ad credendum, & conſequenter nec ad ſalutem.

Ad hoc argumentum, quod potiſſimum pro hac opinione merito appellat Godoy, conſtat ex dictis §. præcedenti. Juxta quæ reſpondemus diſtinguendo minorem: & intellectam de auxilio proxime ſufficienti ad credendum, eam concedimus; intellectam vero de auxilio ſufficienti, ſaltem remote, illam negamus, & ſimul conſequentiam. Et ad incertam minoris probationem dicendum eſt prædicationem fidei computari inter ea auxilia, quæ ſunt proxime ſufficientia ad credendum: unde ex eo, quod non omnibus proponantur myſteria credenda; ſolum evincitur, quod non omnes valeant proxime credere. Cum quo tamen rectè cohæret, quod omnes recipiant aliquod auxilium ſupernaturale,

turale, quo possint saltem mediate, & remote tendere tam in fidem, quam in justificationem.

Unde ad confirmationem negamus sequentiam: quoniam, ut aliquis non peccet specialiter contra fidem, maneatque infidelis negativè, satis est, quod mysteria credenda, & divina revelatio, quæ est motivum credendi, ipsi non proponantur. Fieri enim optime potest, quod quis recipiat auxilium aliquod supernaturale quo possit remote ad fidem disponi; & quod nihilominus nullam habeat notitiam mysteriorum credendorum, & revelationis divinæ. Quamobrem ex eo, quod omnes barbari recipiant aliquod auxilium supernaturale, & quod non credant, neutiquam colligitur, quod omnes maneant infideles contrariè, ut latius explicuimus *loco citato*, & docuit ipse Godoy 1.2. disp. 42. num. 62.

Primæ replicæ.

98. Sed contra hanc doctrinam plura opponit sapientissimus hic Auctor: *Primo* quoniam habenti potentiam remotam ad aliquem actum sibi præceptum, licet careat auxilio proxime sufficienti, imputatur ad culpam ommissio prædicti actus: qua ratione *supra dub. 1. §. 2.* docuimus omissionem conversionis, instanti præcepto, imputari peccatori ad culpam; licet non habeat auxilium proxime sufficiens ad illam, quod in nostra sententia non differt à gratia sanctificante: ergo si omnes adulti habent auxilium remote sufficiens ad credendum, licet careant auxilio proximo, omnes, qui non credunt, peccabunt specialiter contra fidem, eruntque proinde infideles contrariè.

Secundæ.

Secundo: quia fides supernaturalis ita est necessaria ad salutem, ut primus actus supernaturalis, & conducent ad justificationem sit actus fidei, sive assensus ad mysteria revelata: atqui non omnes recipiunt auxilium sufficiens ad prædictum actum; siquidem plures sunt infideles negativè: ergo non omnes recipiunt auxilium aliquod sufficiens ad salutem. Patet consequentia: quia jam prædictum auxilium esset proxime sufficiens ad aliquem actum supernaturalem, qui proinde præcederet actum fidei. Major autem probatur ex Concilio Tridentino *sessione 6. capite 8.* ubi exponens Paulum ad Roman. 3. & 5. afferentem hominem justificari ex fide, inquit: *Prædicta verba intelligenda esse in eo sensu, quem perpetuus Ecclesiæ Catholica sensus expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.* Quod etiam expressè docuerat Augustinus *epistola 105. & libro de Predestinatione Sanctorum, capite 3. & 7. & libro de perfectione justitiae, capite 19.* & alibi sæpè. Hoc autem verificari non potest, si aliquis actus supernaturalis præcedat actum fidei: ergo fides ita est necessaria ad justificationem, quod primus actus supernaturalis conducent ad salutem sit actus fidei, sive assensus ad mysteria revelata.

Tertiæ.

Tertio quia si aliquis actus supernaturalis, & auxilium ei correspondens præcederent actum fidei, atque auxilium pro ipso desideratum, jam fides posset cadere sub aliquo merito, vel impetratione: quandoquidem homo rectè utens illo priori auxilio fidem mereretur, vel impetraret: consequens est aperte contra Divum Augustinum *epistola 105.* ubi ait: *Remissio peccatorum est ex meritis; fides autem sine ullis meritis.* Et *libro de predestinatione Sanctorum, Curs. Salm. Theol. Tom. V.*

capite 7. ait: *Sicut prima gratia non est ex meritis, ita nec fides.* Unde subinfert Cornelium, cujus eleemosynæ, & orationes erant Deo acceptæ, habuisse fidem. *Nec tamen, ait, sine aliqua fide donabat, & orabat: nam quomodo invocabat, in quem non crediderat: ergo nullum auxilium, & nullus actus supernaturalis præcedunt auxilium, & actum fidei.*

99. Hæc tamen non labefactant traditam doctrinam. Ad primam enim objectionem respondetur majorem solum verificari, quando simul cum potentia proxima, vel remota ad actum præceptum adest aliqua advertentia præcepti tunc obligantis, ubi enim omnis advertentia deest, ommissio actus nequit esse voluntaria ob defectum cognitionis, & consequenter nec peccaminosa. Quod etiam verificatur, licet ignorantia consequatur aliquam omissionem culpabilem; dummodo omittens nullo modo præcognoverit futuram ignorantiam, & non adimplerem præcepti. Plurimi autem sunt barbari, qui licet habuerint aliqua auxilia remote sufficientia ad credendum, & eorum usum culpabiliter omiserint; nihilominus nullam habuerunt advertentiam ad divinam revelationem, vel ad obligationem credendi: quia hæc non omnibus explicite proponuntur: unde nullo modo peccant specialiter contra fidem, sed manent sub infidelitate negativa, & inculpabili, ut cum communi Theologorum sententia statuimus *tractatu 13. disputatione 13. dubio 1. numero 16.* contra aliquos antiquos, qui hoc Godoy motivo utebantur. Nec oppositum suadetur exemplo illo peccatoris fidelis: hic enim quamvis non habeat auxilium proxime sufficiens ad conversionem, habet simul cum auxilio remoto cognitionem, qua advertit, & instantiam præcepti, & possibilitatem auxilij proximi: unde ommissio prædictæ conversionis est ei voluntaria, ut *dub. 1.* explicuimus.

Ad secundam negamus majorem intellectam de actu fidei stricte dictæ: nam ut *supra numero 82.* ostendimus ex Concilio Tridentino, & communi Theologorum sententia, antecedenter ad prædictum actum dantur actus supernaturales, quibus excitatur, & vocatur ad fidem, & similiter actus piæ affectionis, & judicij practici regulantis. Inter quos actus merito computamus illos, quibus infideles vocantur, saltem mediate, & remote ad suam conversionem, & salutem, ut *loco citato* explicuimus. Ad probationem autem in contrarium desumptam ex Concilio Tridentino dicendum est, quod ibi nomine fidei intelligitur tam illa, quæ est formaliter fides, quam illa, quæ est fides dispositivè: atque ideo fidei nomine significatur non solum illud auxilium, quo proxime credimus, sed illud etiam, quo disponimur ad credendum. Idque declarari potest exemplo, quod eademmet auctoritas insinuat: etenim ratio propria, & formalis formæ justificantis soli gratiæ habituali convenit, ut *tractatu sequenti*, dicemus: & nihilominus fides dicitur justificare, quia, ut inquit Concilium, est justificationis initium, disponendo scilicet, & trahendo hominem ad justitiam. Sic ergo ratio formalis, & propria fidei solum convenit fidei stricte dictæ, quæ præstat assensum credendis: quia tamen alia auxilia hanc fidem antecedentia ad illam disponunt, merito etiam appellantur fides, non quidem formaliter, sed dispositivè: atque ideo sub

Respondetur ad 1.

Ad secundam.

Conc. Trid.

D. August.

fidei vocabulo comprehenduntur. Fides ergo prout ambit seipsam tam stricte, quam large dictam, merito appellatur initium, radix, & fundamentum omnis justificationis: quia ante illam nihil reperitur, quod ad salutem conducat; cum hæc incipiat ab aliqua supernaturali illustratione, ut *disp. præced. dub. 1. & 2. declaravimus*. Si autem fides sumatur stricte, & ut condistincta ab auxiliis antecedentibus, dicitur justificationis initium, & fundamentum ob excellentiam, quæ cæteris auxiliis præeminet, & quia ad justificationem propius accedit, & intimius hominem aptat, ut significavit Concilium verbis immediate sequentibus: *Sine qua, inquit, impossibile est placere Deo, & ad consortium ejus pervenire*. De qua etiam fide loquitur Apostolus, ad Hebræos 11. dum ait: *Credere autem oportet accedentem ad Deum*: accedere enim non quemlibet motum significat, sed eum, quo proxime ad justitiam appropinquamus: & hic est effectus fidei non large, sed stricte sumptæ. Unde etiam liquet ad testimonium D. Augustini: loquitur enim in eodem sensu, ac Tridentinum.

Ad Hebr. 11.

Instantia.

100. Nec refert, si cum prædicto Auctore instes: nam quando Concilia determinant initium justificationis sumendum esse ex gratia, non possumus illa interpretari de gratia large dicta, cujusmodi est natura, & quod naturales vires consequitur: ergo quando determinant initium justificationis sumendum esse ex fide, necessario intelligenda sunt de fide stricte dicta, nec interpretari valent de fide large considerata.

Dirigitur.

Hoc, inquam, nihil refert: nam concessio antecedenti negamus consequentiam ob evidentem disparitatem. Justificationis enim initium debet esse ejusdem ordinis cum illa, ut statuimus *disp. 3. dub. 3.* natura autem, & quod naturam consequitur, non est ejusdem ordinis cum justificatione: hæc quippe supernaturalis est. Fides vero de qua loquimur, licet large sumatur, est tamen supernaturalis, & ejusdem ordinis cum gratia sanctificante, & cum fide stricte dicta. Unde licet nomine gratiæ, quæ dicitur initium justificationis, nequeat designari natura; at nomine fidei, quæ dicitur justificationis initium, merito comprehenditur fides large accepta, nempe auxilium supernaturale illuminans intellectum. Præsertim quia Concilia statuunt gratiam esse initium justificationis, solent expresse excludere naturam: unde nullam admittunt in hac parte interpretationem. At Concilium Tridentinum, afferens fidem esse initium salutis simul docet homines indigere gratia excitante, & vocante, ut eliciant actum fidei: & consequenter aperte supponit alia auxilia, & alios actus supernaturales, saltem indeliberatos, præcedere auxilium, & actum fidei, ut supra *num. 82.* ponderavimus. Quamobrem hic nulla fere interpretatione indigemus, cum satis evidenter stet pro nobis Concilium.

Ad tertiam.

101. Ex quibus etiam constat ad ultimam objectionem: nam si fidei nomine intelligatur fides, prout ambit tam large, quam stricte dictam, atque ideo complectitur primum auxilium illuminans intellectum, nullo modo cadit sub merito, vel impetratione: quia ante primum auxilium supernaturale solum dantur naturalia, quæ inepta sunt, ut supernaturalia dona impetrent, vel promereantur ob extraneitatem ordinis. Et de fide sic accepta loquitur Augustinus, cum asserit, & quidem verissime, quod sicut prima gratia non cadit sub merito, ita nec fides; cum

An fides cadat sub merito.

ipsa prima gratia illuminans intellectum sit fides large dicta. At si loquamur de fide stricte accepta, quæ importat revelationem mysteriorum, & assensum ad credenda; nullum est inconveniens, quod cadat sub aliquo merito, vel impetratione imperfectissimis, fundatis in prioribus auxiliis supernaturalibus, & in misericordia divina, quæ facienti, quod est in se ex prioribus auxiliis, confert ulteriorem gratiam, ut ex Divo Thoma fuse ostendimus §. 3. Quod amplius illustrari potest ex eodem Sancto Doctore 2. 2. *quæst. 83. art. 5.* ubi ad 3. argumentum, quod sic se habebat: *Oratio præcipue fidei innititur, secundum illud Iacob. 1. Postulet autem in fide nihil hesitans: fides autem non sufficit ad merendum, ut patet in his, qui habent fidem informem: ergo oratio non est actus meritorius*: respondet in hunc modum: *Dicendum, quod oratio innititur principaliter fidei, non quantum ad efficaciam merendi: quia sic innititur principaliter charitati: sed quantum ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentia divina, & misericordia, ex quibus oratio impetrat, quod petit*. Ubi, ut vides, attribuit fidei, ut condistincta à charitate, vim impetrandi, in quam fides confert notitiam supernaturalem divinæ misericordiæ, & omnipotentia. Hanc autem notitiam præstat etiam suo modo fides large dicta, sive auxilium illuminans imperfecte intellectum circa Deum finem supernaturalem: ad hoc quippe confertur, ut homo saltem imperfecte, & remote convertatur ad dictum finem, ut constat ex hæcenus dictis. Unde nullum est inconveniens, quod prædictæ fidei attribuamus vim aliquam imperfectam ad consequendum cætera auxilia. Nunquam autem nec per istam fidem, nec per fidem stricte acceptam meretur homo merito riguroso suam justificationem: nam ut inquit Concilium Tridentinum ubi supra: *Gratis autem justificari ideo dicimur: quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promerentur: si enim gratia est, jam non ex operibus: alioquin ut idem Apostolus, inquit, gratia jam non est gratia*.

D. Thom.

Conc. Trid.

102. Ultimo arguitur: quia obdurati, & excæcati nullum recipiunt auxilium intrinsecum sufficiens, quo possint converti: ergo falsum est, quod Deus omnibus, & singulis hominibus conferat auxilia sufficientia ad salutem. Probatur antecedens: tum ex Sacra Scriptura, nam Iosue 11. dicitur, *Sententia Domini fuerat, ut indurarentur corda eorum, nec mererentur ullam clementiam*. Et Hierem. 6. *Ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt*. Et Joannis 12. *Propterea non poterant credere*. Tum etiam ex Sanctis Patribus: nam Divus Isidorus libro 2. de summo bono cap. 15. ait: *Nonnulli ita despicuntur à Deo, ut deploreare mala non possint, etiam si velint*. Et Divus Gregorius libro undecimo Morali, capite decimo quinto, inquit: *Hinc est enim, quod Cain & divina voce admoneri potuit, & mutari non potuit: quia exigente culpa malitia jam intus Deus cor reliquerat, foris ad testimonium verba faciebat*. Tum denique ratione: quoniam ex opposito fieret nullum reperiri discrimen inter peccatores obduratos, & non obduratos: consequens est contra relata testimonia, quæ specialiter de obduratis loquuntur: ergo, &c. Sequela probatur: quia differentia inter obduratos.

Ultimum argumentum

Iosue 11.

Jerem. 6.

Joann. 12.

D. Isidor.

D. Grego.

§. VII.

Corollaria precedentis Doctrinae.

obduratos, & non obduratos non consistit in eo, quod obduratis denegentur auxilia efficacia; cum hæc etiam non obduratis, & multoties absque præsupposita culpa negentur: ergo solum consistit in eo, quod obduratis non conferantur auxilia sufficientia, & si ipsis communicentur, nulum discrimen inter obduratos, & non obduratos relinquitur.

D. August.

Hoc argumentum, quod quidam pluribus auctoritatibus latissime prosequuntur, non impugnat nostram assertionem, quæ tantum determinat omnes, & singulos homines adultos recipere aliquod auxilium supernaturale; minime vero, quod ea in omnibus momentis, aut etiam temporibus consequatur, ut infra magis declarabimus. Homines autem obdurati in malo receperunt prædictum auxilium saltem in primo instanti usus rationis, immo & pluries in vita, saltem antequam obdurationem, & excæcationem incurrisset; cum ipsa obduratio ortum duxerit ex frequentia peccandi, & refutandi, ac frustrandi divina auxilia. Et hoc non impugnat argumentum nuper factum, quod solum respicit tempus, & statum obdurationis: & aliunde salvat veritatem nostræ assertionis. Unde D. Augustinus *serm. de verbis Domini*, loquens de peccatore obdurato, inquit: *Cum vult non potest: quia quando potuit, non voluit: ideo per malum velle perdidit bonum posse*. Quibus verbis aperte significat peccatorem, qui modo obduratus est, habuisse prius auxilium sufficiens ad suam salutem. Quod auxilium collatum ei fuerat non solum respectu ad illud tempus, in quo stetit, sed etiam ad tempus subsequens futurum: nam si homo recte uteretur prædicto auxilio, alia deinceps consequeretur, vitaretque obdurationis statum, in quo refutans continuo divina auxilia se misere constituit. Vnde impotentia peccatoris obdurati, ut conservetur, est consequens, & voluta in causa. Quod, ut diximus, salvat sufficienter veritatem nostræ assertionis.

Addimus tamen ipsos obduratos recipere aliquando (licet rarius, quam alij peccatores) auxilia supernaturalia, quibus stimulantur, & secreto conscientie morsu punguntur. Nec oppositum probant testimonia Scripturæ, & Sanctorum Patrum, quæ in argumento referuntur: quia cum videntur attribuire obduratis impotentiam ad conversionem, non loquuntur de impotentia physica, sed solum de impotentia morali, quæ importat maximam difficultatem ob vehementem adhesionem ad malum. Nec etiam convincit ratio inducta: quoniam differentia inter obduratos, & non obduratos sufficienter salvatur per hoc, quod illi pauciora, & rarius auxilia recipiunt, eaque ob prævium, & obfirmatum animum semper refutant: isti vero plura, & frequentius consequuntur, nec omnia frustrant, sed aliquibus cedunt, vel saltem facilius cedere possunt. Quæ doctrina desumitur ex D. Thom. 3. p. qu. 86. art. 1. ad 2. ubi prædicto modo Augustinum interpretatur his verbis: Dicendum, quod illud verbum Augustini sic intelligendum est: *Tanta est labes illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, scilicet de facili: secundum quod dicitur illum non posse sanari, qui non potest de facili sanari*. Videantur, quæ diximus *dub. 1. §. 4.* ubi idem argumentum diluimus.

D. Thom.

103. **E**X dictis infertur primo omnes fideles etiam justos, quam peccatores recipere, & habere auxilium supernaturale intrinsecum sufficiens ad salutem. Hoc corollarium colligitur à fortiori ex dictis: nam si Deus omnibus infidelibus, & barbaris impertitur auxilia supernaturalia intrinseca, quibus possint saltem remote, ad salutem tendere; multo magis illa communicabit eis, quibus fidem, aut gratiam sanctificantem contulit: præsertim cum ipsa dispositio hominis fidelis, vel iusti postulet connaturaliter auxilia Dei actualia, ut actus fidei, & cæterarum virtutum eliciat. Deinde probatur veritas hujus corollarij quantum ad homines justos tum ex Conc. Arausico. cap. 25. ubi hæc habentur: *Hoc autem secundum fidem Catholicam credimus, quod acceptum post Baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, omnia, quæ ad salutem pertinent, possunt, & debent, si fideliter laborare velint, adimplere*. Et similia tradit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 11. & can. 18. & 22. Tum etiam quia ipsa gratia justificans cum aliis donis infusis, & sibi annexis est principium de se sufficiens ad observanda præcepta: per hæc autem tendimus in æternam salutem, juxta illud *si vis ad vitam ingredi serva mandata*: omnes ergo iusti habent auxilium intrinsecum sufficiens ad salutem. Præterea suadet eadem veritas quantum ad fideles peccatores: nam ipsa fides est principium sufficiens ad impetrandum alia dona supernaturalia, ut supra numero 101. vidimus ex Divo Thoma, & colligitur ex illo Joan. 14. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c.* ergo omnes fideles quamquam peccatores sint, habent auxilium sufficiens, saltem mediate, & remote ad salutem. In quo ostendendo supervacaneum est immorari: nam si ex voluntate generali, qua vult Deus omnes homines salvos fieri, si ex occurrentia temptationum, si ex Angelorum custodia convincitur, quod vel infideles homines auxilium aliquod supernaturale recipiant: id à fortiori verificabitur in hominibus fidelibus.

Omnis adustus fidelis recipit auxilium supernaturale sufficient.

Conc. Araus.

Joan. 14.

104. Infertur secundo, quod auxilia divina non ita singulis hominibus offeruntur, quod semper, id est in omnibus momentis, aut temporibus in eisdem recipiantur. Hoc confectarium liquet ex rationibus à nobis factis, quæ si recte perpendantur, solum probant infusionem gratiæ auxiliantis pro determinatis temporibus. Et alium de habet fundamentum in sacra Scriptura: nam Psal. 49. dicitur: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*: illo enim loquendi modo sub conditione insinuat vocem Domini media gratia auxiliante non semper insonare, sed quibusdam temporibus. Probatur deinde ratione: quoniam prima gratia auxilians est gratia excitans, quæ secum semper affert aliquam mentis illustrationem, cognitionem, sive attentionem circa ea, quæ pertinent ad salutem, ut constat ex dictis *disp. preced. dub. 1. & ult.* atqui non semper homines cognoscunt, vel attendunt ad ea, quæ ad illorum salutem conducunt, ut experientia liquet: ergo gratia auxilians non communicatur in singulis momentis,

Qualiter Deus distribuit auxilia.

Psal. 49.

vel temporibus. Dicere autem (quod aliqui respondent) Deum semper vocare interius homines ; ipsos autem non semper ad vocationem attendere , satis falsum est : quoniam vocatio illa fit mediante cognitione à nobis elicitā , ut *loco citato* contra Vegam ostendimus : ergo non coheret , quod homines singulis momentis vocentur interius , & quod vocationem non percipiant , vel advertant. Videantur Suarez *lib. 4. de auxiliis cap. 10. à num. 3. & Gonet diss. 5. de reprob. art. 4. §. 6.* ubi hanc veritatem , quæ satis ex se liquet , fufius confirmant. Porro , quod Deus hanc gratiæ interioris influentiam subtrahat ; sua utilitate non caret : nam ut optime inquit D. August. *lib. 2. de peccatorum meritis cap. 17.* *Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere , agere , implere , nunc scit , nunc nescit , nunc delectatur , nunc non delectatur ; ut noverit non sua facultatis , sed divini muneris esse , vel quod scit , vel quod delectatur.* Et cap. 19. *Intelligamus , inquit , Deum ideo etiam sanctis suis alicujus operis justitiam aliquando non tribuere , vel certam scientiam , vel victtricem delectationem , ut cognoscant non à se ipsis , sed ab illo sibi esse lucem.*

Suarez.
Gonet.

August.

Quando illa
conferat.

Eccles. 15.

105. Sed inquires , quibus temporibus , quolibetve occasionibus Deus hæc auxilia interna communicet ? Respondetur rem hanc (utpote dependentem ex divina voluntate , quæ non plene nobis innotescit :) non posse rationibus metaphysicis definiri ; sed solum prudentialiter , & per respectum ad occasiones , in quibus urget necessitas divini adjutorij. Nihilominus tenendum est Deum impertiri prædictum auxilium omnibus adultis in primo instanti usus rationis , ut possint inchoare negotium salutis , & nec apparenter possint Deo opponere , quod per ipsum steterit , quod salutem non obtinuerint , juxta illud Ecclesiast. 15. *Ne dixeris : Per Deum abest.* Deinde confertur homini prædictum auxilium , quoties inexcusabiliter obligatur ad adimpletionem alicujus præcepti supernaturalis ; & prius nullum accepit auxilium conferens vires in ordine ad prædictum tempus , & occasionem. Nemo enim inexcusabiliter tenetur ad adimpletionem præcepti , nisi habeat vires sufficientes ad illam : præcepta autem supernaturalia excedunt naturales hominis vires : & ideo nemo inexcusabiliter tenetur exequi præcepta supernaturalia , nisi qui aliquo supernaturali auxilio adjuvatur , ut ex pofesso ostendimus , *dub. 1.* Diximus , *Et prius nullum accepit* , &c. quia ut *citato loco* declaravimus , multoties homo recipit auxilium non tantum , ut tunc exequatur opus , sed etiam ut se disponat ad adimpletionem præcepti mox futuri : quamobrem hæc sciens , vel advertens recepto auxilio non utitur , voluntarie se reddit indispositum ad præcepti adimpletionem : atque ideo ipsi imputatur omissio , quamvis tempore futuro non habeat auxilium internum.

Præterea satis credibile est Deum communicare prædictum auxilium , quoties homo urgetur aliqua gravi tentatione , ut sic excessus tentationis supra debilitatem naturæ recompensetur per additionem alicujus gratiæ interioris , ut *supra §. 3.* declaravimus. Et hac ratione pie credi potest Deum articulo mortis , vel paulo ante impertiri omnibus hominibus aliqua auxilia interiora supernaturalia ut tentationes , live angustias , quas occasio illa ex se affert , superare queant ; & simul valeant , quamquam peccato-

res , & infideles fuerint , de peccatis compungi , & se convertere , saltem imperfecte , in Deum , qui semper est paratus ulteriora auxilia communicare.

Denique hujusmodi auxilia dispensantur , vel subtrahuntur , quomodo , quando , & ubi Deus decrevit , & novit , quod expediens est ea largiri , vel non conferre ad manifestationem suæ misericordiæ , & ad hominum remedium , juxta illud Psal. . . *Adjutor in opportunitatibus , in tribulatione.* Unde August. *libro contra epist. fundam. cap. 37.* naturam humanam alloquens inquit : *Neque tamen sine misericordia derelicta est , quæ certis rerum , temporumque mensuris vagaris , ut redeas.*

August.

106. Cæterum adversus doctrinam hujus secundi confectarij oppones primo : quoniam *Apo-calips. 3.* dicit Deus : *Ego sto ad ostium , & pulso* , nullum tempus determinando : sed hæc pulsatio fit per auxilium internæ inspirationis : ergo Deus continuo subministrat homini prædictum auxilium ; quamvis non semper homo illud percipiat. Secundo quia Concilium Senonense cum *in decreto fidei cap. 15.* statuisset gratiam auxilientem esse homini necessariam ad operandum in negotio salutis , adjecit : *Hæc tanta gratia necessitas libertati non repugnat : quia Deus semper in promptu est ; & nec momentum præterit , in quo non stet ad ostium , & pulset.* Quibus verbis aperte significat Deum continuo impertiri homini auxilium internum. Tertio : nam in quacumque hora , & momento potest peccator ad Deum converti , ut constat ex *Ezechiel. 33. & Ecclesiast. 5.* sed nequit converti absque auxilio supernaturali interno : ergo in quacumque hora , & momento illud habet. Quarto : nam ex opposito fieret hominem in hac vita esse quandoque extra statum consequendi salutem : consequens est absurdum , & damnatum in Concilio Lateranensi *capite Firmiter de summa Trinitate* : ergo , &c. Sequela ostenditur : nam juxta doctrinam præcedentis corollarij necessario dicendum est excitationes hujus vitæ esse numero finitas , & determinatas : demus ergo , quod ultima confectatur aliquo tempore ante mortem : tunc homo in tempore sequenti auxilium nec habebit , nec habere poterit : ergo erit extra statum salutis.

Prima ob-
jectio.
Apocal. 3.

Secunda.
Conc. Senon.

Tertia.

Quarta.

Hæc tamen facile diluuntur. Ad primam enim objectionem dicendum est illis verbis tantum significari , quod Deus sit ad januam animæ ; & quod non semper , sed temporibus opportunis pulset , ad instar hominis prudentis , qui ita se gerere solet. Ad secundam respondetur sensum illius Concilij esse eundem , quem tribuimus verbis Scripturæ , quibus prædictum decretum innititur. Per quod sufficienter salvatur necessitas gratiæ , & possibilitas salutis , quem Concilium componere studebat : nam licet non pulset semper , pulsat tamen temporibus opportunis , ut homo valeat ad suam justificationem promoveri , & incitari. Ad tertiam dicimus , quod licet homo possit singulis momentis ad Deum converti , potestate desumpta à potentia Dei , & ab auxiliis sibi præparatis , & oblatis , quod tantum probant inductæ Scripturæ auctoritates : nihilominus opus non est , quod in singulis momentis possit converti per potestatem supernaturalem intrinsecam ex vi auxiliorum remote , & multo minus proxime sufficientium. Nec oppositum significat scriptura : cum certum omnino sit innumeros peccatores carere fide , sine qua non possunt proxime converti.

Responsio
ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

converti. Ad *ultimam* negamus sequelam: nam ut homo non sit extra statum salutis, satis est, quod possit ad salutem tendere tam per auxilia sibi oblata, quam per auxilia aliquando recepta: hæc enim nec præparantur, nec conferuntur damnatis: ac proinde sufficienter distinguunt hominem viatorem, sive existentem in statu salutis à damnatis, qui extra prædictum statum existunt. Ad sequelæ vero probationem, admissio casu illo, dicendum est hominem in prædicta hypothese adhuc esse in statu salutis: quoniam & salvari potest per auxilia à Deo omni viatori oblata, & salvari valet per auxilia interna, non quæ tunc habeat, sed quæ prius recepit in ordine ad prædictum tempus; non vero ad tempus post mortem, ex quo incipit damnationis status. Quod si prædicta auxilia refutavit, ipse se reddit impotentem in sensu composito, & per impotentiam volitam in causa, quam prænovit, & vitare valuit.

Omnis adultus recipit aliquid, quo possit consequi salutem.

107. Ex quibus tandem colligitur omnem hominem adultum peccatorem sive fidelem, sive infidelem, sive obduratum, sive non obduratum, posse de peccatis pœnitere, & salutem consequi. Quod satis liquet ex dictis: nam posse pœnitere, vel converti est habere auxilium sufficiens, saltem remote, ad pœnitentiam, & conversionem: atqui omnes adulti, quicumque sint, recipiunt prædictum auxilium, ut hæcenus ostendimus: er-

go omnes quanquam maximi peccatores sint, pœnitere, & converti valent. Unde D. Thom. 3. p. D. Thom. quæst. 86. art. 1. in corp. ait: Dicendum, quod hoc, quod aliquod peccatum per pœnitentiam tolli non possit, potest contingere dupliciter. Uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non possit: alio modo quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo non possunt per pœnitentiam deleri peccata demonum, & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorum sunt confirmati in malo: ita quod non potest eis displicere peccatum, in quantum est culpa; sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur. Ratione cujus aliquam pœnitentiam, sed falsam habent, secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia Spiritus gementes. Unde talis pœnitentia non est cum spe veniæ, sed cum desperatione. Tale autem non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cujus liberum arbitrium flexibile est ad bonum, & ad malum. Unde dicere, quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem quia per hoc tollitur libertas arbitrii. Secundo quia per hoc derogatur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cujuscunque peccatoris ad pœnitendum, &c. Videatur Medina supra Medina, quæst. 109. art. 10. quæst. 2. concl. 1. ubi hanc doctrinam erudite confirmat, & objectiones, quæ possent hic occurrere, diluit.

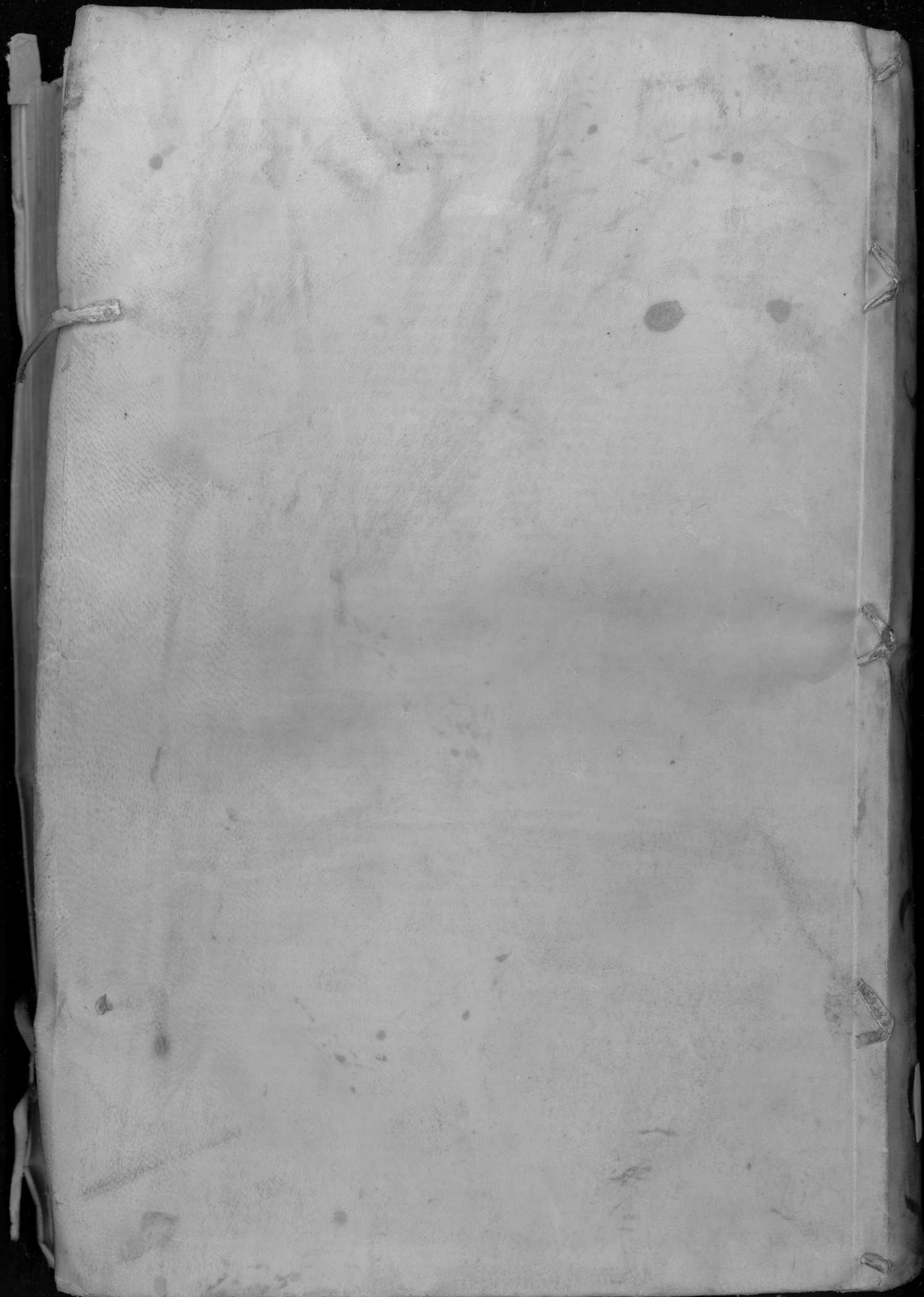
Finis Tomi Quinti.

[illegible]

ADDITIOES.

[illegible]

卷之八

卷之八

卷之八

785